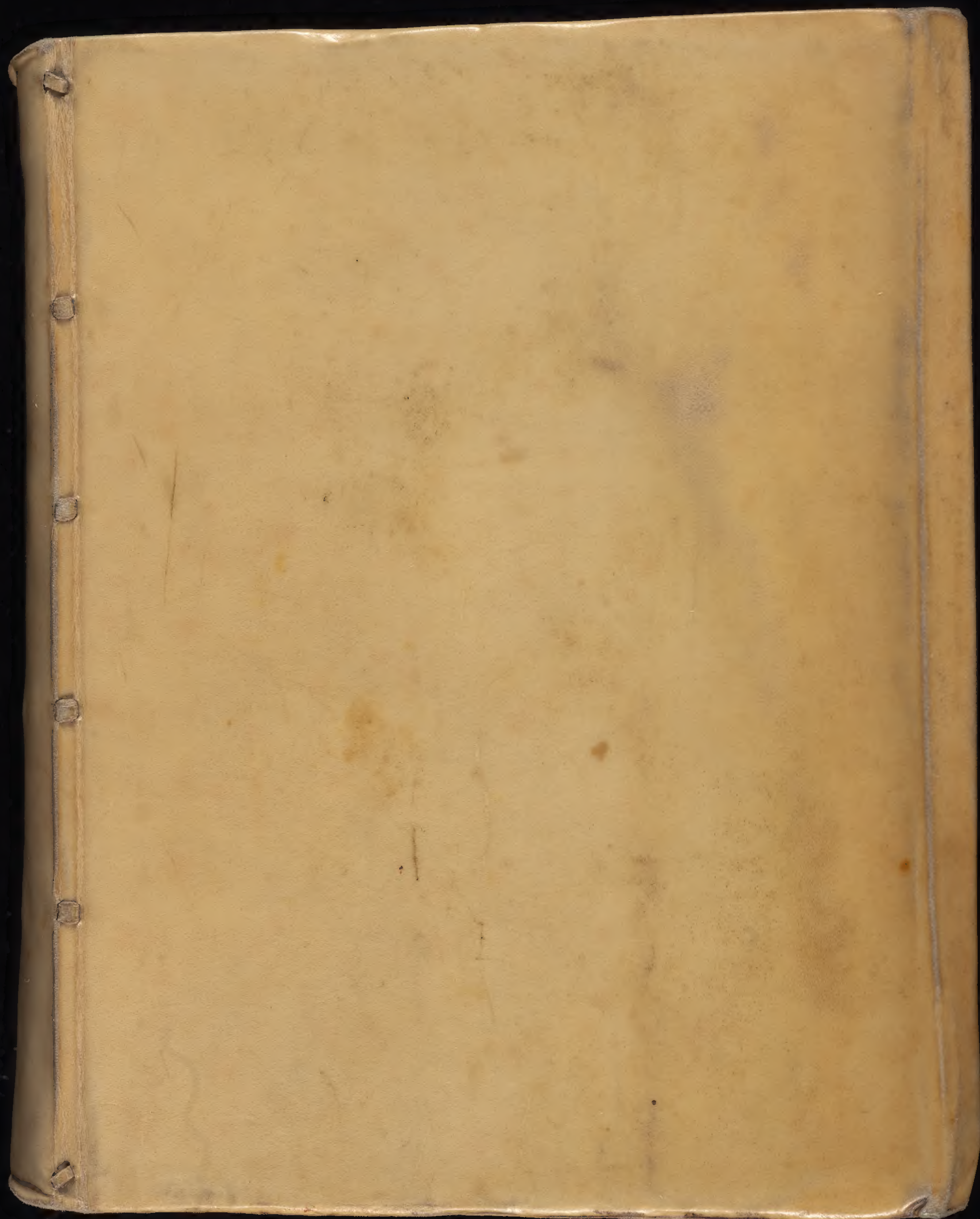

W. van Dek.

10 14

Haerlem

Tot Haerlem gedruckt by Pieter Casteleyn Aº 1660

Hollandtſche MERCVRIVS,

Behelzende

De aenmerckelickſte Voorvallen in EUROPA, in't Jaer 1659.

Voornamentlick den Oorloch in de Ooſterſe ende Noorder - Geweſten.

Het Thiende Deel.

Plato: Nulla eſt bona-

rum rerum ſatietas.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Caſteleyn*, Boeck-drucker op de Marckt, in de Keyſers Croon. Anno 1660.

A

AMsterdam onthaelt het Huys van Nassau, 117
Ambassad. van Vranckrijcks Memoriael, 120
Antwerpenaers Oproer gestilt, 146
Advonturen, schade, en Roveryen ter Zee, 49 141.146.149.

C

Cardinal Mazarini vertreckt uyt Parijs, 77
Coninck van Vranckrijck volgt, 108
Coninck van Sweden bestormt Koppenha. 16
Is ongevoelijck tot Vrede. 122.144.
Wert ongeluckig, sent een Gezant, 151
Cromwels Begraeffenis, 2
Coning van Denem. bedanckt hare H.Mo. 4
Neemt 't Haegse Tractaet aen, 144
Send Ambassadeurs na Hollant. 152
Curbrandenb. schrijft aen de Protector, 7
Oock aen hare Ho. Mo. 65.122

D

Don Ian vertreckt na Spangen, 13.27
Deense Victoryen, 20.40.154
Declaratien van Sweden en Denemarc. 83.89

E

Engelse Vloot komt in de Sont, 41
Hout goede correspond. mette Hollan. 70
Vertreckt weer na Engelant. 141

F

Fransen incommoderen de vrije Zeevaert, 47
Funen wort verovert, 154
Gezanten van Zalée komen in Hollant, 113

G

Geallieerde komen uyt Holst na Pomeré. 143
En belegeren Stetin, 160

M

Ministers vã Denem. Memor, 65.105.125.153
Ministers van Brandenb. Memorialen. 65.23
Hare Deductie op 't Oosters wesen, 93
Moscoviters dapper geslaghen, 106
Moscovise Schepen komen binnen, 170

O

Oost-Indise Schepen arriveren, 110

P

Protectorschap in Engel. uytgeboent, 50
Prætorius onheyl op Bremerveurden, 43
Poolse Gesants Memoriael aen de Ho. Mo. 6
Portugysen slaen ruyterlijck de Spaense, 14
Portugysse Gesant faillieert in den Hage, 60
Richard Cromwel wert afgeset, 52
Fledwod volgt voor korten tijt, 78
Monck uyt Schotlant stelt hem tegen, 169

R

Ragotzky glorieert tegens Berckzay. 142

S

Silvere Vloot en Spaense Vrede te gelijck, 50
Staten Generael schrijven aen Denemarc. 44
Hare trouwen yver voor 't algemeen, 47
Schrijven seer omstandlick na Denem. 126
Sweden winnen Dirschau, Langelant, &c. 37
Staet van Engelant, 1.16.29.41.52.78.108 139.149
Staet van Denemarcken, 5.16.38.67.71.83 92.105.121.125.145.151
Staet van Duytslant, 11.30.73.106.119
Staet van de Geunieerde Provinçien, 13.25 60.78.112
Staet van Italien, 50.73.106.143
Van Vranckrijck, 15.49.74.108.139
Van Spangien, 12.14.28.77
Van Poolen, 36.72 141
Van Courlant, 43.141
Van Brabant, 12.108.146
Spaense Prins gebooren, en sterft, 12.167

T

Tractaet van den 21 Mey, 61
Tractaet met die van Zalée, 115

V

Viceadm. de Ruyter gaet met de Nederl. Gesanten na de Sont, 64
Viceadmiralen der Nederlantse Armade, 39
Vredehandel ten Olijve in Pruyssen. 160
Wijssel bevrijt door 't Hooft 170
Willem Prince van Orange wert te Leyden ter Studie geleyd. 170

EYNDE.

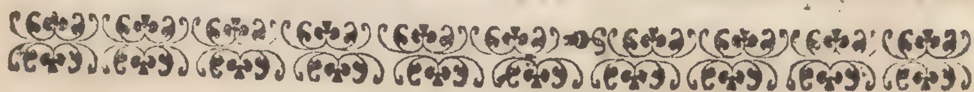
ADVERTENTIE,

Hier is het Tiende Deel lijtzame Lantſgenooten: Belieſt het u noch een weeck ſes a acht te patienteren, Mercurius ſal met alle de Deelen op beuren: Daer vootnamentlijck de Tweede, Derde, Seſte en Sevende, oock het Negende Deel merckelijcken met fraye Actens ſullen weſen geaugementeert en verrijckt: Maer ghelieſt oock dat gheloof te hebben, dat wy geen Hollantſe Mercurius als die van Haerlem voor de onſe kennen, ende die aldaer gedruckt en uytgegeven zijn door onſen ordinaris Drucker en bekoſtiger Pr. Caſteleyn, V E. verſeeckerende, dat in verſcheyden na-gedruckte Copijen ſeer grove mis-ſlaghen zijn: Gelijck dan ſommige pogende door quaet zaet goede vruchten te maeyen, hebben uytgelaten onſe ſeer wel getekende Platen vanden ervaren Bol, te weten, De Zee-Slaghen in het Derde en Vierde Deel teghens d'Engelſen: In het Sevende Deel tegens de Turcken, in het Negende deel de Zee-Battallie in de Zont, die om çieraet ingeſchickt alle (om datſe hun de koſten ontſagen) neffens diverſe notabile Brieven van Prinçen en Vorſten, in de voorſz. Na-drucken niet en komen: Vorders verwacht een Concluſie deſer Thien Boecken, die met de Complete Mercurius (belieſt het Godt) uyt-komen ſal. Waer mede hier toe af-brekende, neme tot dan toe uytſtel om heuſſelijck mijn af-ſcheyt van uwe E. E. te nemen.

Uwen ſeer toe-gheneghene Dienaer, den

Hollantze Mercurius.

In Willem-ſtadt, den xvj. April xvjC. LX.

Socrates: Cæterum in vita, tanquam in theatro, tandiu permanendum eſt, quamdiu rerum & opus huius vitæ, iucundum fuerit ſpectaculum.

THIENDE DEEL,

Van den Hollandtſche Mercurius:

Brenghende een kort Verhael van d'alder-ghedenckwaerdighſte Voorvallen in EUROPA, binnen 't gantſche Iaer onſes Zaligmakers Jeſu Chriſti, 1659.

Et op-beuren des lieffelijcken dageraets der Engelſe Republijck nu Negen Jaren verlopen zijnde/ die 's Avonts te vooren met de doodt van hunnen Coning Carolus Stuart I. hare Gheboorte nam/ en waer af wy van deſe Thien Boecken in ons Eerſte Deel in 't Jaer 1650. den aenvangh gemaeckt/ en vervolgens de voorvallen verhaelt hebben: Scheen nu al-eer ſy den ouderdom van Thien Jaren wilde bereycken/ te ſterven oft een ander kleedt te ſullen aen-trecken: Alleen om dat vele Officiers van 't Leger de ſucceſſie van den Nieuwe Protector Richard Cromwel ſcheenen te wraken: Want/ met de doot van den Protector Olivier geraeckten 't reſpect/ den bant/ d'eendracht en de ruſt van d'Enghelſche Leger-Officiers als uyt den Staet/ dit ſach men ſelfs op de Begraeffenis van den Overleden Protector/ de voorleden Maendt den 3: dagh/ waer af de Ceremonie was als volgt: 's Morghens by 8. uren quam den Ceremonie-meeſter Sir Olivier Vlaming den Nederlantſe Geſant d' Heer Willem van Nieupoort geleyden tot de Lijckſtacie des overleden Hr. Protectors in Somerſetſ huys/ met een Carotſe van den jegenwoordigen Lord Protector/ gevolgt van 14 a 15 der ſelver Lackeyen: Daer komende/ wiert door den Heer Stricklant ontfangen/ en door al de Cameren met ſwarte Bay behangen/en

stonde het Lijck in een Zaele responderende op den Hoff / alwaer oock pomp-peuselijck opgehanghen waren de Schilderyen van zijn Hoogheydt ende des selfs Huysgenoten/ neffens een ontelbare meenichte Vendels / Banderollen/ Wapenen en Cierselen: Sr. Vlamingh haelden oock in dier vougen de Ambassadeurs van Vranckrijck/ Portugal en Sweden: Waer af de laetste/ wesende d'Heer Lieutenant Generael Fleetwood en d'Heer Frisendorf/ sustineerden/ dat sy zijnde bekleet met een Commissie van Gevolmachtigde van den Swee dse Coning hare Meester / niet en behoorden te gaen onder de Residenten/ maer neffens d'Ambassadeurs: 't Welck de geauthoriseerde Heerē die uyt den Raet over de Ceremonie deser Begraeffenis waren gestelt / so ver bracht/ dat de voorss. twee Heeren ten respecte van de digniteyt van d'Heere Fleetwood/ souden gaen tusschen d'Ambassadeurs en den Raedt: De Ambassadeur van Vranckrijck gingh recht voor het Lijck/ gevolgt van 4. Huysgenooten/ die den sleep van zijn Rou-mantel na-droeghen: Voor den selven gingh in dier gestalte de Portugijsse Gesant / doen den Ambassadeur van de Staten Generael/ daer voor ging den Ceremoniemeester alleen / en tusschen beyden de twee opghemelte Sweetse Ministers / daer op quamen 4. Deurwaerders blootshoofts/ en toen de Zegel-bewaerders/ den President/ en de Lords van het andere Parlaments huys/ toen las men alle de Residenten en Agenten/ maer also de Residenten van Denemarcken/ Venetien en Florenceen sagen datmen de Sweetse een andre plaets had gegeven/ sustinerende/ dat sy voor de Lords behoorden te gaen/ so retireerden sy hun van daer / maer die van Genua/ Holsteyn/ Bremen en Hamburgh maeckten geen swarigheydt: Als nu al desen Treyn in de Kercke tot Westmunster quam / zijn d'Effigies op een Bedde van Staet neder gelept / 't welck in een cierlijcke Timmeragie in 't oosten der voorss. Kercke was opgerecht: Waer na yder (volghens de gewoonte in Engelant) sich scheypde: Also deden oock alle de Soldaten/ die van Withal af tot Westmunster over beyde sijden der strate stonden / aenhebbende nieuwe Roode Rocken/ die den Protector hun hadde gegheven: Men verhaelt oock dat tot dese Begrabenisse Drie Duysent Mannen Rou-klederen hebben gedraghen.

EURIPI: Mori melius est, quam malè vivere.

Dit was het eynde van dien wonderlijcken Monarch: Die door goede en parate Justitie / in 't wel straffen en loonen sijn Staet had geconserveert: Noyt yemand hoe geringh/ onbenocht had weg gesonden: Geen Christenen van wat gevoelen/ indien maer de fondamenten gesont / en een oprecht harte daer by was/ en verachte / veel min verdoemde / maer veel liever minnelijck met de selve sprack: Geern sijn Vrienden verplichte / Soldaten betaelde / en het Volck beschermde: Maer die oock sijn Vyanden beyde hevigh en sorghvuldigh vervolgde/ en tot de wegneming der selver mogentheyt meer proceerde/ als om hem van Middelen te verrijcken: En aen wien alreede in ses Jaren 't gemeene Volck so gestrengelt was/ datse hem presen/ beminden/ en haren Vader noemden/ ja hem boven alle Coningen verhesten / niet teghen-
staende

staende sy gepreft/ en om sijnent wil buyten 's Lants gevangen wierden. Dit hebben wy van hem gehoort en gesien: Maer wegens de sake van zijnen Coning/ dewijl daer meer andere aen vast sijn/ laten dat hun t'samen bevolen.

Richard Cromwel in zijns Vaders plaets nu Protector geworden sijnde/ en had noch en konde d'ervarentheyt van 't regiment so wel niet als zijn voorsaet bestieren/ of daer zijn onlusten ghereſen: D'Officiers van 't Legher begosten alle Vrijdagen te St. Jamets te vergaderen: Hunne raetslagen waren na hunne dristen met krachtige gebeden vermengt/ die sy onderling sonder assistentie van eenige Predikant deden: Den Protector van dit doen verwitticht/ en wetende datter seltsame geesten onder waren/ beval hun t'samen te komen/ en alle schijn van wantrouwen mijdende/ sprack haer in deser voegen behagelijcken toe: Messieurs, Uwe Gebede-pliehten van Danckbaerheyt tot Godt en uwe bewegelijckheyt tot de Menschen, persuadeert my u nobile Actien te prijsen: Want gelijck het Goddelijck is syn Schepper te loven, also is het Christelijck sich over goet verlies van goede Menschen te treuren: En voorwaer ghy hebt so groote reden u te bedroeven over 't verlies van alsulcken Veldtheer, (die het Leger dat sulcke groote dingen had gedaen, in soo goeden ordeninghe had gebracht,) als ghy reden hebt Godt te bidden dattet hem believe in den Soon te doen herleven, 't gundt in den Vader was ghestorven: Soo en wil ick dan niet twijffelen oft uwe Danckbaerheyd die ghy tot God bewijst, sal sich oock tot die van de menschen uytstrecken, specialijck aen de Vrunden en Huysghenooten van den Overleden,&c. De Betalingh van uwe achterstallighe Gelden, myne affectie tot uwe welstant, en de hooge achtinghe van alsulcke brave Soldaten als ghy zijt, willen wy in 't korte betoonen, &c.

Maer den tijt heeft geleert/ dat dese woorden weynigh effect deden/ vermits sommige van d'Officiers veranderingh soeckende/ wilden/ dat men de Republijcke als die van de Geuni: Provincien/ oft als de Venetianen soude regeren/ andere mompelden van den Coning/ en ick en weet niet wat al vremde dingen: Den Protector nochtans/ dede aen alle Uytheemse Ministers gelijck die van Vranckrijck en de Nederlanden satisfactie gheven/ waer toe den Secretaris John Turloe goede officien dede. Maer alsoo uyt de verdeeltheyt der Officiers yets sorgelijcs voor den Protector smoockten/ so hielt die deswegen met al sijn Famillie een Bede-dagh van 's morgens tot laet in de nacht: Daer op resolveerden hy om gelt tot betaling der Militie te vinden/ een Parlament tegens den 7. Februaryi te beroepen/ en neffens een Huys der Gemeente oock een Opper-Huys te stellen: Seker Spaens Envoy in Engelant gekomen om een Treves of stilstant van Wapenen met Engelandt te sluyten/ wiert tot de sittinge van dit toekomstigh Parlament uytgestelt/ die door zijne Actien van jalousije onderwijl so wel geageert heeft/ dat de Fransoisen te resoluter geweest sijn om Vrede met Spaignen te handelen/ want sy wisten de ghewoonte der Engelse Republicanen wel/ die een coustume hadden/ in de Parlamenten door geringe Luyden te doen versoecken/ het gundt sy selver begeerden: En nu hadden de Coopliedeu van Londen met de aenkomst van desen Envoy in 't Parlament by een Petitie in gebracht/ Den vervallen Koophandel van de Republijcke, de schadelijcken Oorlogh met den Coningh van Castilien,

tilien, versoeckende, dat men ten spoedighste met Spaignen Vrede make, en alsoo de Traficke in dat Coninghrijck als in de Middellantse Zee ende op de Eylanden herstelt mochte sien,&c. Tegens dese vrede-desseyns / liepen by-na uyt alle Havenen van Enghelant Capers met Sweetse Bestellingen / om op de Vyanden te roven / 't welck het onloochbare kenteken was / dat gelijck Engelant in 3. Coningrijcken bestaet / en Sweden 3. Croonen tot hun Wapen voert / dat sy malkander vermaeghschapt waren in hunne Desseynen / en t' samen een ooghwit hadden om hare Tegenstrevers te breydelen. Toen sach men binnen London in druck uytkomen / De Verdedigingh van des Hertoghs van Courlandts saken, teghens de Sweedtsche Calumnyen. Daer teghens weder eenighe Engelse Contraversia ghemaeckt wierden / die bearbeyt waren met het selve humeur / als daer den Hertog mede verongelijckt en ghevanghen was.

EURIPID: Solet enim invidia ad res illustres prosilire.

Wy hebben op ons 9. deel folio 180. geseyt / dat Syne Majesteyt van Denemarcken by Missive hare Ho. Mo. over 't gesonden Secours bedanckte / te meer / om datte selve met triumphe de Sont hadden geopent / en victorierende te Koppenhaven waren aengelant: De Copye van welcken Brief wy niet ondienstigh geacht hebben hier in te voegen / luydende als volgt:

Hooghe Moghende Heeren,

WY hebben nimmermeer metter daedt bespeurt 't geene Ons U Ho: Mo: in der selver verscheyden over gebrachte Brieven hebben verseeckert gehadt, vermits het Secours daer in belooft, al voor eenige daghen naer een hart Zee-gevecht, victorieuselijck door de Sondt is ghepasseert, ende alhier wel gearriveert, oock weder om uyt geloopen, omme den Vijandt te soecken, onder de conduitte van soodanighen Admirael, de welcke Ons niet alleene sonderlinghe lief ende aenghenaem is, maer sich in de rescontres met onse Vijanden de Sweeden ter Zee voor gevallen, soodanigh heeft gequeten, dat hy weghens zijne dapperheydt by een yghelijck sonderbaer loff meriteert. Wy erkennen sulcke Vrunt-nabuyrlijcke Assistentie van U Ho. Mo. Ons in onse ongeleghentheden betoont, met een danckbaer ghemoedt: Willen oock niet twijffelen de selve sullen voortaen als onse bysondere goede Vrunden ende Geallieerde Nabuyren, met alle affectie daer in continueren, omme te bereycken het alle gemeene oogmerck, in eene sake de welcke beydersijts Interesse soo merckelijck is toucherende: Ende Wy verblijven overbodigh ende gheneghen U Ho. Mo. sonderlinghen, aenghenaemen, vrundt-nabuyrlijcken wille te bethoonen. Gegeven op Onse Residentie Stadt Coppenhaghen, den xxx. November, 1658. Der Heeren goeden Vrundt, ende Geallieerde Nabuyr,

Geteken, FRIDERICH.

Zedert had sich de Sweedse macht voor Coppenhaven ghewendt / om te proeven of sy geluckiger te lant als te water mochten oorlogen: Eenige van hun quamen op Nieu-Jaers dagh in mistich weder een bravade onder Coppenhaven maken / waer door al het volck in grootter confusie uyt de Kercken liepen na de Wal/ yder om 't hevichst de deuren uytdringhende/ om de vijanden te keeren / dan de meeste waren al in tijdts ghewenken. In de selfde weeck quamen de Sweden oock over 't Ys na Langelant / by sich hebbende t'saemgevlochten Balcken/ met Stroo/ zeelen en Plancken overspijckert/ in maniere van Bruggen/ om over de scheuren te geraken/ konnende twee Ruyters neffens den anderen daer over rijden / en voerden dit tuych met rollen al waer sy wilden: Maer de Langelantse Boeren en Soldaten canoneerden soo dapper van hunne Borstweeringen / datte Sweedse Bruggen aen brisementen stoven/ van welckers eynden de meesters heftigh beschadicht zijnde/ mosten toen noch een torn van de Lalanders uytstaen / die haren Vijandt buyten hunne posten aenstonts op 't Ys quamen bespringen/ nederschietende 70. van de Sweden/ veroverden oock alle hare nieuwe Ys-Instrumenten. Hier dus wel gewellekomt/ komen den 13. deser recht op 't Veer-huys van 't Eylandt Meun aen/ want sy hadden een Deense Boer op 't Ys gekregen/ die hun wist te seggen waer niet gebijt was/ en waer die van Meun meest ijsden. Doch Schroder een Deens Ritmeester wetende dat dien Boer in sijner Vijanden handen vervallen was/ en wel denckende dat hy haer alles soude geseydt hebben/ dede den gantse nacht door alle man ijsen: Den 14 dito quamen de vijanden met 3000. soldaten/ meest te voet / op hun aen / een Troup Ruyters daer een Trompetter onder was / wierde door een Canonade wegh ghenomen dat man en paert over hoop raeckte/ en de rest so vroom bejegent / datter vele niet meer om Meun en dachten. Insgelijcks voeren sy op Amack den 19. dito/ daer sy mosten af wijcken/ en den Lantgraef van Hessen Homborg aldaer sijn rechter been afgeschoten wiert. Bornholm dus lang by hun beseten/ wende sich niet alleen van de Sweedtse weder tot de Deense Kroon / maer benamen die 't leven de welcke gekomen waren om hunne vryheyt te benemen/ en vonden onder de selve een Brief van de Sweedse Majesteyt/ die na Stetin hadde behooren gesonden te worden/ waer by den Gen. Wurts (gewesen Commandant in Crakaw) wierde gelast in sijn optocht na Polen en Pruissen 't kasteel Lokenitz 4 mijl van Stetin/ Kurbrandenburg toe-behoorende / in te nemen/ om alsoo 't gebiedt en de contrebutie van der Marck Brandenburgh te genieten. De Deense hadden doenmaels oock een Aenslag op Malmuyen/ waer toe in sommige Vaertuygen oock de Nederlantse Soldaten gebruyckt souden worden / onder 't ghesach van d'Heer Pichler / maer de selve vervielen op de Droogen van Southolm / so dat den Aenslagh tot hunner aller behoudenisse achter bleef/ want de Sweden hadden van alles kennis/ en sommighe vrome Burgers bestrickt/ die sy daer na gevangen namen/ en wijders op de Aenkomende dapper gekoockt hadden/ sijnde versterckt met 600. man / die stracks daer binnen quamen.

Toen

Toen toogh d'opgemelten Generael Paulus Wurts met 3000. man naer Polen/ om aldaer sijn heyl te versoecken/ zijn schielijcken optocht dede dat hy Conitz/ Tauchel en Slochaw daer den Poolse Vice-Cancelier in was/ over rompelden: Dit ontstelden de Polen die tot Warsaw op den Rijcxdag by een waren/ en aldaer vast gestelt hadden/ I. Op geene Bancketten nochte Gelaghen, ofte Maeltijden yets te uytten ofte te openbaren van 'tgunt op den Rijcxdagh mochte verhandelt werden. II. Mette Cosacken Vrede te houden: Met Moscovien buyten alle timiditeyt goede occasie af te wachten: Met Sweden te Braemsberg van Vrede te handelen: En met de Staten Generael een Verbondt op te rechten. III. Gelden voor de Soldaeten uyt te vinden: Over de moetwille van de Oostenrijckse Knechten by den Keyser te klagen: En het overighe tot een generalen Rijcxdagh in Iunio verschuyven. Haren Gesant Pinoccius in den Hage sijnde/ gaf op het weder winnen van Toorn/ dit Memoriael aen de Staten Generael over:

V Ande intentie van Koningen, Prinçen ende Republijcken wort nimmermeer beter ende seeckerder geoordeelt, als uyt vrye actien, alwaer geen voorsichtighe suspicie het zy van nootsakelijckheyt ofte van gheveynstheyt tusschen beyde komen kan: Wegh met het blinde volck met haer uyt stroysels, interpretatien ende blauwe boecjes, de welcke in duysternisse gegenereert worden, welckers Moeder is bedrog, ende de Vroemoeders de blinde affectien. Maer indiender eenighe publijcke actie is, door welcke de waerachtige intentien konnen geauthentiseert worden, 't is de Capitulatie aengaende het overgeven van Steden die met gewelt uyt handen van de Vijanden wederom ghekregen worden. Dese Decreten sijn niet verkregen achter de rugge vande partije, maer uyt ernstige bepleytingen publijckelyck gemaeckt in het gesichte vande gantsche werelt, alwaer die twee genoech bekende Advocaten van de Werelt het Recht ende de Daedt beyde ghewapent te samen loopen om bepleyt te worden: alwaer geen andre wetten als vande nootsaeckelijckheyt geadmitteert ofte aengehoort worden. Daer gaet eenich Decreet uyt, het welcke het inwendige beeldt vanden Rechter, wiens plaetse de Overwinner bekleedt, na het leven niet uytdruckt. Derhalven de ondergheschreven Extraordinaris Afgesante van Sijne Heylighe Majesteyt van Polen ende Sweden. begerende de Hoogh Mo: Heeren Staten Generael vande Vereenichde Provintien al over eenigen tijt bekent te maecken de goede intentie, waer mede den doorluchtigen Koningh Sijne Genadige Heere, ende de gantsche Republijck van Polen den Oorlogh voert, verkooren heeft de occasie vande Capitulatie vande wederom verkregen Sradt Thorn (welckers Copie hier neffens gaet) met een nieuw goet teecken van het begonnen Iaer: Want uyt het lesen van de dinghen de welcke die Machtige ende Genadige Koningh daer in toe-gestaen heeft, hoopt hy dat hare Ho. Mog. sullen verstaen hoe grooten goetwilligheydt hy draecht tot syne Vrunden, ende zachtmoedigheyd tot syne Vijanden, soo dat men daer uyt klaerlijck kan begrijpen hoe afkeerighen gemoedt Sijne Majesteyt en de gantse Republijcke draeght van Christen bloedt te storten, en de tweedrachten en Troublen van den Oorlogh te voeden, mitsgaders van yemand te onderdrucken, ja, hoe genegen tot vertroostinghe van de Vrienden, verlichtinge van de Ondersaten, versekertheyt van de Commercie, ende restitutie van de Vrede voor 't gantsch Noorden, indiense maer eerlijck, versekert, en generael magh verkregen worden. Ende voorwaer, daer konde noyt yets anders verwacht worden van een

Natie

Natie die van haer Wiege af een Voedster is geweest van Manhaftigheyd, en opgewassen synde, een eeuwigh Bedde aen de selve heeft verleent. Ghegheven in 's-Gravenhaghe, den 9. Ianuarij, 1659. Ondertekent
HIERONYMUS PINNOCCIUS.

Nu het Bontgenoten (dat wy voortaen sullen noemen het Duytse) Leger/ in Holsteyn dapper graseerden/ maeckten d'Ingesetenen aldaer verkeerde rekeninge/ als/ dat dese nieuwe gasten maer simpel souden door-trecken/ maer als vele met hun of bedelaers of soldaten wierden/ en andere oock by continuatie genoechsaem bespeurden dattet haer mede te verwachten stont/ so hebben sy in dese Nieuwe Jaers Maent op dit Jaer 1659. dit Tijt-vaersjen in 't Hoogduyts gemaeckt:

ACh Herr GoD gIb Den LIeben frIeDen In Vnsern tagen.

Hunne wensch en is noch ydel noch quaet geweest/en sy hebben geleert dat het beginsel van 't lijden/het swaerste was. Den Winter nochtans en belette niet het ghenot van Lijf-tocht te moeten hebben/ waer toe voor Paerden en voor Menschen het smalle Jutlant nauwlijcks wijt genoech was: De Oversten onderwijl schooren 't schaep na het wol had. Maer de Princen die hooger speculatien als geringhe Luyden hebben/ en saten in dese koude Landen oock niet stil/ onder andere syn Doorl: van Brandenburgh bemerckende hoe de Sweden zijn Doorl: in Engelant verbeelden/ schreef met een deftigh oogmerck en treffelijcken stijl desen ondervolgenden Brief aen den L. Protector:

P. P.

Dat Engelant van die tijt aen dat het Godt belieft heeft de suyvere leere des Euangeliums aldaer uyt te breyden, de Euangelise Kercken, ende bysonder de Gereformeerde, in hare meeste wederwaerdigheden en alderboosite tijden altijt bysonder met raedt en daet heeft by-ghestaen, is weereltkundigh, gelijck het beyde de Franse en Nederlantsche Natien met danckbaer gemoet erkennen, en noyt genoegh sullen konnen roemen. Derhalven dewijle wy nu in soodanige tijden vervallen zijn in welcke d' Euangelise Staet in dese Gewesten so wel Geestelijck als Weereltlijck niet als van Euangelise selfs geturbeert, ja byna geheel over hoop geworpen wert, denckende op de hulp-middelen tot sodanige qualen, so en hebben wy uwe Hoogheyd niet konnen voorby gaen: Van wat genegentheyt tot d'Euangelise, en onder die oock teghens ons den Heer Olivier Protector van Engelant, Schotlant en Yerlant, uw Hoogheyts Vader, nu Godvruchtelijck overleden heeft gedraghen, is ons door zijnen Gezant ghenoechsaem betuycht, ende en twijffelen niet ofte uwe Hoogheyd en zy van de selve sin. Op dat wy dan te voorsichtigher in

dese

dese gemeene qualen souden gaen, hadden wy goet gevonden soo door onsen Gesant die wy aen uwe Hoogheyt hebben geschickt, als door ons schrijven (op dat door syn traegheyt het algemeyn geen schade soude lijden,) met u Hoogheyt te handelen en onse meyninge te verklaren.

Uwe Hoogheyt weet, dat als den tegenwoordigen Coningh van Sweden over Drie Iaren den Oorlogh in 't Koninghrijck Poolen voerden, onder andere voorwendinghen oock desen deckmantel heeft gebruyckt : Dat hy de Euangelise zake daer soude soecken te bevorderen. *Maer met soo boosen gevolgh, dat eenige hondert Kercken in d' Asschen gelegt, ontallijcke Protestante Famillien verdelgt, de Vergaderingen verstroyt, de Belijders der Goddelijcke Waerheydt soo hatelijck mishandelt zijn, dat by menschen gedencken d' Euangelise Staet in die Landen noyt grooter nederlage toegevoecht is, noch d' Euangelise onder 't Catholijck gebiet noyt so veel leets gheleden hebben, dan als sy onder desen Euangelise Voorstander hebben moeten uytstaen. En noch is dit quaet in de palen van Poolen niet ghebleven, maer den selven Vorst heeft onder anderen oock den Sevenberger Vorst ingewonden, en die Prins, een groot yveraer voor d' Euangelise waerheyt, in sulcken ongeval gestort, dat hy in ghevaer staet syn groote Landen, en d' Onderdanen de vrijheyt harer Conscientien (het grootste van alle goet) te verliesen. Maer, om noch klaerder te doen blijcken dat men niet den Hemel, maer de Aerde, en door beheersching der Zee ook d' aengrensende Landen soeckt te bemachtigen, heeft den voorseyden Koningh, teghens ghedane belofte ende Vreede, door u Hoogh: Vaders authoriteyt, vlijt en arbeydt, bemiddelt ende bevordert, sonder voorgaende aenkundiging, die de Heydenen selfs gebruycken, den Coningh van Denemarcken, naementlijck, d' een Evanghelis Vorst den anderen, in soo ongelegen tijdt berooft van alle bewaringhens de Vrede, noch soo nieuw ghemaeckt, door soo grooten vlijt van Vrienden, en schaede verkreghen, onverwacht, als in slaep zijnde, overvallen.*

Even desgelijckx, doch droevige Treurspel voor alle Vromen, heeft den Hartogh van Courlant oock vertoont; hy die Luthers is, namentlijck van die Belijdenis welcke den Koning van Sweeden oock voorstaet, en welck hy eenigh en alleen in zijn Koningrijck te dulden heeft beswooren, en des onaenghezien is hy door listigheden, naer dat hy de Sweden so veel weldaden bewesen hadde, dat hy daer door by zijn eyghen Heer, de Koningh van Poolen, verdacht wierdt, en wegen de Neutraliteyt was over een gekomen, met zijn Doorluchtige Gemalin en seven Kidderen, op ongehoorde wijse, ten Huyse uytgestooten en gevangen naer Riga is ghebracht.

Maer even als de ghelijckheyt van Religie by de Coningh van Sweden soo veel niet en kan uytwercken dat hy de zijne verschoont, wanneer hy hare Landen ende Goede-

ren

ren hem dienstigh oordeelt; alsoo oock drijft hem de yver-geest en bitterheyt die hy teghens de Ghereformeerde draegt, soo seer, dat hy haer in Geloof en Geestelijcke saeken Wetten voor te schrijven, ende haer Conscientien gewelt aen te doen, onderstaet, waer van ons Elbingh een volkomen ghetuyghenisse gheeft, het welcke wy te liever ghebruycken, dewijle het in Engelant bekent zy. De Ghereformeerde hebben onder een Catholijcke Koning te samen met de Luyterse, de vrije en vreedelijcke Religions-oeffeninghen ghenoten, maer nu is haer een Geweet-pyniger opgheleyt: by welke die Dienaers des Goddelijcken Woorts voortaen wilden zijn, hare Belijdenis afleggheu, ende hem in Gheestelijcke saecken gantsch op een nieuwe maniere ghehoorsamen moeten, ontnemende desghelijcks de Politijcque Magistraet, als, het meeste gedeelte daer van Ghereformeerdt zijnde, het Recht, 't gheen haer in soodanige saecken, en bysonderlijck in 't stellen van Dienaers des Goddelijcken Woorts toequam. Het Heyligh Avontmael, na de ghewoonte der Ghereformeerde te ghebruycken, is niemant als alleen de Engelse Natie, op het versoeck vanden Engelsen Legaet, in gemeene Huysen toegelaten geweest: En in de rest is de bitterheyt teghens de Gereformeerde soo groot geweest, dat oock de Psalmen Davids, voor veele Iaren aldaer inde Kercke gesongen, die oock alle de Christenen behooren te gebruycken, en gerecommandeert te werden, gants en geheel uyt de Kercken verstooten zijn, alsoo dat by de spot der Menschen, oock die van Godt gevoegt is.

Derhalven als wy dit alles wel overwegen, soo konnen wy het gemoedt niet wel indrucken te ghelooven, dat u Hoogheyt, ghelijck als de Sweden voorgheven, haer sult assisteren, oft in haer desseynen helpen, die over al met ghewelt, en soo veel ongerechtigheyt, rooven en stroopen, so wel hare als andere macht, tot onhelpbare schaede en smaedt voor de Christelijcke Kercken, als om over al de gemeene Vrede te turberen, aenwenden.

Zy, de argste Vyanden der Religie, gebruycken noch soo wy verstaen, den Deckmantel van Religie, ende strojen uyt, dat zy met Catholijcken de Oostenrijckers (trachtende nae hare Zeehavenen aen Oost-Zee) te doen hebben; en wy, geven zy voor, hebben tegen de Evangelise met de Catholijcken verbonden gemaeckt.

Maer het is bekent dat den Oorlogh werdt gevoert tusschen Deenen ende Sweden beyde Euangelis. Ende dat zijn Keserlijcke Majesteyt niet toe en laet, maer door zijne Volckeren verhindert, dat de Sweden het Hartoghdom Holsteyn, als een ontwijffelbaer Lidt des Roomsen Keyserrijckx, de Koningh van Denemarcken en zigh selfs, als opperstem Heer, niet en ontneme, daer in doet zijn Keyserlijcke Majesteyt het gheen een Godtvruchtigh en Christen Prince betaemt, 't welck nalatende, soo en betrachten zyn Majesteyt zijn plicht niet, en verliet het Ampt hem van Godt aen bevolen;

len: En soo wy den selven daer in assisteren, als een Lidt des Overhoofts, tot bescherminghe van de andere Leden, soo doen wy niet als 't gheen wy schuldigh zijn, 't welcke wy niet en derven naelaten, soo wy het naeseggen niet en begheeren, dat wy het Vaderlant in zijne noodt hebben verlaten; seeckerlijck noch andere aenzien noch intentien is by de Oostenrijckers, noch by ons. En soo de Oostenrijckers met andere Koningrijken Staten en Republijcken eenige strijdigheden hebben, so en heeft dat met dese saeke toch niet ghemeens, noch en raeckt het Roomse Rijck noch der selver Opper-hooft niet; derhalven soude onbillijck zijn dat men soo Godtvruchtige, soo eerlijcke, en noodtwendighe desseynen soude willen verhinderen of ophouden.

De Zee-havenen belangende, is't daer ver van daen, dat Zijne Keyserlijcke Majest. die yemant soude willen ontweldigen, die sich oock niet eenen Hantbreet van dese Plaetsen toe-eygenen wil; Hy heeft zijne Volckeren gesonden op dat zy de rechte Heeren souden weder gegeven worden, en niet om dat yemant iets van Goederen ofte Inkomen soude ontnomen werden: 't Geene blijckt aen 't Eylant Alsem, 'twelck de Sweden soo drae niet ontnomen was, of men heeft aenstonts den Koningh van Denemarcken daer van narichtinge gedaen, dat hy het selvige in beschermінge soude nemen, ende de Vestinghe nevens de Haven (welcke de alderbeste en bequaemste Oorden in de gantsche Oostzee niet en behoeft te wijcken) met Deense volckeren soude besetten.

Maer waer toe de Overvloet van Woorden gebruyckt; laet ons de Saeck selfs beschouwen, Den Koningh van Sweeden restituere 't geene hy anderen met gewelt ontnomen heeft: Hy vergoede ons en andere die hy beschadigt heeft: Doet verseeckering dat hy niemant voortaen sal overvallen, gelijck hy de Poolen, Deenen en Courlanders heeft ghedaen; en wy sullen weder versekeringhe doen dat noch in yemant anders Landt, noch andere hare Zee-havenen gheen Krijgsvolck sal gevonden worden, noch van den Keyser noch van de Geallieerde.

So en heeft men van deser zijde oock geene swarigheyt of gevaer voor de vrije handel en wandel te vreesen: Ons isser selfs meest aengelegen datse vry zy, en toeneme, wy zien oock niet door wat weg dat deselve bequamer soude konnen verkregen werden, als dat alles weder in die stant gebracht wert, ghelijck het voor alle dese Deense beroerte was, daer toe wy oock alleen arbeyden willen,

Met wat aensien konnen de Sweeden ons belasteren dat wy met Catholijcken Verbonden hebben gemaeckt, daer zy selfs met de Fransen in Verbont zijn; ten ware dan dat zy de Fransen voor Ketters hielden, die zy niet en willen zijn.

Maer wat Evangelium moeten die toch hebben, die, terwijl zy het Catholijcke Vaeghevyer ('t gheen wy door Godts gratie weten dat niemant sal schaden) bestrij-

den,

den, de Leden Christi, niet anders als een Afgrondt vol van alle onmenschelijcke ongerechtigheyt en grouwelijcke Tyranny toebrengen.

Wat moeten die doch voor een Euangelium hebben, welck met Vyer en Swaerdt, Poolen, Denemarcken, en niet een kleyn ghedeelte van Duytslant hebben verwoest, die, terwijl zy de Catholijcken, die de goede Wercken, als noodigh ter saligheyt, begheeren, verdoemen; so leven ende aengaen als of men niet dan door grouwelijcke sonden en boosheden, den Hemel en de eeuwige Glorie konde vewerven.

Wat mogen die den Naem van Christenen draegen, die veroorsaecken dat de Heydenen, die soo vast nu en overlang op Trouw en Geloof hebben ghehouden, niet sonder groote laster en smaet, voor de Christelijcke Naem ons voorwerpen moeten, dat de trouloosheyt alleen maer by de Christenen te vinden zy.

Dewijl het nu alsoo zy, so bidden en versoecken wy u Hoogheyt ernstelijck, om de glorie Godts, de welvaert der Kercke, de liefde tot de Gerechtigheyt, en de gemeene Religions wille, dat, wanneer van de Koningh van Sweeden om assistentie te doen wiert aengesocht, dese zijn daeden te aenschouwen, de voorseyde hooghe obtestatie aen te nemen, en den Verdruckten veel eer als den Verdrucker te hulp te komen. En gelijck u Hoogheyt den hooghsten Godt niet welgevalligher als dit soude konnen doen, so sullen oock wy nevens de Liefhebbers van de alghemeene Christen welvaert, u Hoogheyt deswegen verbonden zijn en verblijven, die wy vorder de genadige beschermінge Godts beveelen.

Yder verhoopten dat Engelant hier door soude opgeweckt zijn geworden/ maer den Protector heeft in plaets van sulcks/ zijn reden en intrest gevolght. Immer dat gedaen/ 'tgunt alle Staet-gebieders aen hun Vaderlandt schuldigh waren: Dit was niet met/ maer tegens 't Keysers Leger: Wiens intocht op den Deensen Bodem hy bysonderlijck teghen-stemden. Even wel stont Kurbrandenburgh hier mede niet stil/ maer schreef oock aen den Lantgraef van Hessen een Brief/ van sich in dese tijdt rustich te houden/ also gheruchten liepen van een nieuwen Oorlog in't Duytse Rijck omtrent den Rijn: En daer om quam sijnen Colonel Eller met verwilligingh des Keysers binnen het oude Rijckx-stedeken Dortmunt / werft daer tot bewaringh van het selve een Regiment Voetknechten. Op die tijt waren de twee Lantvorsten Hertogh Christian van Swerin / en Hertogh Gustaf Adolf van Gustrauw binnen Rostock tegens elckanderen soo onlustigh/ datse met krijchs-volck op de straten quamen/ gelijck Swerin/ die met Trompetten geschal en bloot geweer met 200. Ruyters langst der straten reedt / en op de Marckt komende/ bleef daer stille staen: Gustrou de zijne oock t'saem gevoert hebbende / quam mede op de Marckt/ daer sy 3. uren lang tegens malkander bleven staen/ den een d'ander aensiende/ so is yder weer na sijn quartier vertrocken. Terstondt

daer na heeft Hertogh Guſtaf Adolf die den Raedt en Burghers voor 4. jaren gehult hebben/ den Raet de Sleutelen af-geeyſcht/ die Hertog Chriſtian in zijn bewaringh had/ waer over den Vorſt van Guſtrouw aen alle Stadts Poorten ſijn eyghen groote Slooten heeft doen aen-ſlaen. Onder dies was Kur-palts in zijne Landt-palen ijverende / om d'Euangeliſe en Gereform. Kercken te vereenigen: Schijnende zijn Woon-plaets tot Worms te willen nemen/ en nevens zijne Hof-houdinghe / oock de Hooghe Schoole van Heydelbergh derwaerts te ſullen tranſporteren.

In al deſen tijt van onruſt/ woelden 't Spaenſche Hoff in vreugde over de geboorte van haren tweeden Prins: Deſe wiert op den 4. January binnen Madrid prachtigh ten Doop gheheven van d' Inf ante Maria Tereſia ſyn Suſter/ en van den Hertoghe van Alba: Hy wierde ghenoemt:

Thomaſus Carolus van Ooſtenrijck.

Hier over hielt men Maſqueraden/ Baletten/ Speelen/ Vreugde vieren/ en Banketten: 't Welck de Spaenſe Miniſters in andere Princen Hoven oock na gevolght hebben. Van die tijdt af begonden de Spangiaerden weder moet te ſcheppen/ en hunne ronde Philipſen kregen anderwerf kracht/ ſo dat den Prince van Parma Spaens begoſt te leeren: En d'Enghelſen luyſterden inſgelijcks na de Cantationes van den Caſtiliaenſen Geſant / ſoo dat Vranckrijck ten vollen jelours/ den Koningh noch jong/ en den Cardi. Maſarini out en ſ wack wordende/ oock de Coninginne Regente voor hare doodt niet meerders en wenſchten als om haren Broeder den Coningh van Spangien eenmael te ſien / en dat Vranckrijck met hem mochte Vrede hebben/ de wederſijts Volckeren ſoo lang uytgeput / bedorven en miſerabel ghemaeckt/ weder in ruſt/ welvaren/ en vrundſchap mochten werden herſtelt / hebben de Handelinge ſoo dapper voort geſet / dat de Vrede/ den Coning van Vranckrijck met d'Infante van Spangien/ beyde de Coningrijcken/ en alle des aen geleg hene Volckeren daer door ten hoogſten zijn geveneficeert geworden/ gelijck daer van te zijner tijt en plaetſe breeder ſal geſproken worden.

Men verboot toen binnen Antwerpen het Hollants en Seeuſe Gelt/ waer toe de g eene die het wilden verwiſſelen/ in 't Pant twee Schepens neffens de Rentemeeſter en twee gheſ wooren Wiſſelaer s quamen ſitten/ en ſoodanighe Penningen tegens 4. per cent quamen te verwiſſelen: Doch ſy hadden luttel Neeringe. Beter advanceerden Capit. Klinckaert/ deſe nam een Enghels Schip met 55. ſtucken / dat van Liſſabon na London ſeylden / in hebbende 225. Kiſten Suycker/ 17. Sacken met ſtucken van Achten / en vele Manefacturen: En bracht de Prijs t'Oſtende op. Matthieu Deſchort brengt'er mede een Engels Schip. En Capit. Antony Herrey drie Enghelſe ſchepen/ 1. met 150. Pijpen Canary Wijn / 1. met Bordeuſe Wijn / 1. met diverſche Koopmanſchappen/ t'ſamen 120000. guldens waerdigh.

Op den 18. van dese Maendt trocken hare Ho. Mo. weder in de Resolutie 't voorleden Jaer genomen tegens de Princesse van Zollern/ noopende de bestellinge van de Magistraet tot Bergen op zoom/ in welckers recht van possessie de welgemelte Princesse volgens dien is herstelt. Den Poolsen Afgesanter d'Heer Pinoccius vertrock in een onstuymich saysoen uyt den Hage na Engelant/ om den stant van Poolen den Protector te vertoonen/Ec. Sommige Engelse Koopluyden staken doen met een Scheepje van Ter Veer af/ om na London te gaen: Jarmuyen in 't oog hebbende/ krijghen een harden storm/ daer sy tegens aen worstelden om lant te krijgen/ doch te vergeefs/ tot hun Schip endelingh langh teghens de baren gekabbelt hebbende/ te gronde gingh/ bergende sich 7. man in een kleyn Boot/ dreven also op Gods genade 24. uren/ niets by hun hebbende tot verquickinghe als een Flesse Brandewijn/ waer van een van hun met dito Fles aen den mont sittende/ den derden dagh storf/ d'andere stranden met de Boot aen de Hollandtse Kust by Santvoort/ komende niemant van hun sich redderen/ alsoo sy styf van nattigheyd en koude waeren/ nochtans sy kropen soo sy best konden op handen en voeten op het strant/ daer sy ongetwijffelt souden doot ghevroren hebben/ indien niet een Karre van Noordtwijck dien uchtend daer verby ware ghereden/ die dese arme lieden siende/ de Santvoorders daer af de weet dede/ die de selve terstont met een Wagen quamen halen/ en voor een vyer leyden/ daerse langsamelijck weder bequamen/ en dagen werck hadden met koesteren eer sy ghestelt waren om te kunnen vertrecken.

Februario 1659.

DE Staten van Hollandt verbeterden in dese Maendt hare Guarde tot 1000. koppen effective/ sijnde nu en dan seer getransimuecrt door de verscheyden uyt-tochten: De Hooghe Officieren der voorsz. Guarde waren/ den Colonel Sterrenbergh, Lieutenant Colonel Beaumont, Major Outshoorn, de Capiteynen Bont, Kien, Valckenburgh, Tourlon, Buys, Tromp, en Parcheual. Het Hof Provinciael van Hollant en Zeelant hebben doen een Salaris op de Advocaten en Proccureurs in den Hage doen maken/ 't welck die van den Hogen Rade insgelijcks hebben gedaen/ also groote klachten quamen over sommige die regel en maet onrechtvaerdelijck verworpen/ daer nochtans hunne Ampten daer toe streckten/ om yder in/ door/ en met recht te dienen.

Tot Brussel was al voor eenighen tijt uyt Spangen ghekomen een Edelman neffens de ordres van den Catolijcken Coningh/ weghens 't Gouverno der Spaense Nederlanden/ dies schickte hem Don Jan tot vertreck/ hy gaf aen Caracena sijn Carots met 6. paerden/ en zijne Meubelen sijn te Brussel publijck verkocht: Hy accordeerden met eenen Procaccia/ die hem met alle sijn Treyn voor een sekere tantum soude leveren van Brussel tot St. Sebas-

tiaen in Biscayen/ sullende over al de Tafelen ghedeckt / en de Beesten geac-contreert vinden. Daer op is Don Jan den 1. Maert smorgens ghereden na * Laken/ daer hy in de Kercke zijn devotie gepleeght hebbende / na-midaghs weder door Brussel over de oude Cooren-halle quam ghereden / na de Poorte van Halle/ daer hy 's avondts sijn Logement nam / en vertrock alsoo schielijck wegh: Door desen verkeerden wegh te nemen abuseerden hy veele Monsieurs en Dames/ die hem noch meynden adieu te seggen. Hy wierde tot Camerijck toe uyt-geleyt van den Marquis de Carracena / Don Alonso de Cardenas/ en een groot gevolgh/ alwaer hy de Brieven van den Coningh gedatheert te Madril / en houdende aen de Staten der Spaense Nederlande/ opende/ en hun voor las/ sommierlijck van desen inhout synde: Dat Sijne Cath. Majesteyt hadde tot hem ontboden zijnen Soone Don Ian, om den selven te ghebruycken in den Oorlogh teghens Portugael: Dat middeler tijdt tot de komste van den Aertshertoghe Sigismundus van Inspruck, den Marquis de Carraçena soude commanderen, ende datse hem daer voor souden erkennen, en met alle trouwe ende affectie ghehoorsamen. Daer mede af-scheyt nemende / is Don Jan met luttel gevolgh na Perone ghetrocken/ latende Nederlant in een miserable staet/ en om by continuatie van den Oorlogh niet anders hebbende te verwachten/als in luttel tyts sich ten proye van hare twee gheweldighe Vijanden overheert te sien / die alreede so wijt waren ingedrongen/ datse de Boeren van de beste Dorpen/en de Vivres uyt de allergrootste steden tot hunne devotie hadden/ waer over binnen Gent eens groote moeyten rees/ dewijl seker Schip aldaer gearresteert wierde / dat na Audenaerde met veel Kaes/ Boter en gesouten Vis meynde te gaen/ en dat so men voor gaf voor de Clooster-lien in die gewesten / waer over de Francoisen soo malcontent wierden/ dat sy alle de Schepen uyt 't Wals Quartier en elders de gespanjoliseerde toe-komende/ hebben vast gehouden / waer op dan een algemeyne stilstant des Koophandels tusschen de voorss. Steden is gevolgt.

In Castilien vergat men d'ellende van Nederlant / men disponeerde meer tot de weder-winninge van Portugal/dan men raet schafte tot de subsistentie van Vlaenderen: Elvas nu een wyle by de Spangiaerden sterck beleghert geweest sijnde/ begost te beswijcken / als te dapper uyt-gheslooft door de vlijt van den grooten Spaense Minister Dom Lowijs de Haro: De luysige Portugijsen (aldus seggen de Vlamingen om dat Portugal in 't latijn Lusitania wert genoemt) schraepten daer en teghens alle lichtvaerdighe Patriotten by een/en sich van alle behoeften wel voorsien hebbende/vielen den 14. January

ten

* Laken is een playsant Dorp een mijltjen buyten Brussel, van de Kercke af tot het Celleken van St. Anna gaet men opwaerts over een grasighe wandel-padt, door een vermakelycke dreef jeughdighe Boomen, alsoo geordonneert door d'Infante Clara Eugenia Isabelle, die seer na aen het voorsz. Celleken heeft doen maecken een altoos springhende Fonteyn , vloeyende uyt de Vijf Wonden Iesu Christi , alles ghebout achtkantigh van blauwen Arduyn, daer men met Trappen in af-treedt.

ten tien uren 's morgens op het Spaense Leger aen / welck ghevecht uytter-maten heftigh tot half vijf uren namiddaghs duyrden / met soo grooten voordeel der Portugijsen / dat behalvens de stadt die sy gantschelijck ontsetteden / oock de Vyanden geslaghen en schandelijck geruyneert wierden / ter nauwer noot ontsloopent vele Spaense Officiers / en onder dese oock Lowijs d'Haro / vier van de grootste Dons bleven ghevanghen nevens 3000. soldaten / 4500. waren mannen des doots / daer onder Duc de St. Germain en sijn Broeder / Don Rodrigo Moriqua Veldmarschalck / Lieu. Gene. d'Artillery D. Jan Pacheque / Generaels d'Artillery D. Gaspar de la Chave en D. Vinctura Terragona / Compte de Montige / Lignasse / D. Francisco / 48. Capiteyns / den Buyt bestont in alle de Bagage / 1500. Paerden / 40. Canons / 5. Petarden / 3. Mortiers / 1100. kogels / 500. Vaetjes Musquet kogels / 600. vaetjes Buspolver / 1500. stucks Lonton / 500. Harnassen / 8000. Krijgs-Instrumenten / 12. Waghens Plunje / 10000. Vuyr-wercken / 900. Piecken / 2500. Granaden / 280. Bommen / noch 15. Karren / 3. Carossen en 2. Litiers alle met gelt en Silver Servis geladen: In somma / het was een seer leelijcke cabalcade voor de Castilianen / en waer van de Madrilers soo stil en suynich waren in 't particulariseren / als de Lissaboners overdadigh in het grosseren / doch elck met een lief de voor 't Vaderlant.

Abel Servient Minister van Staet in Vranckrijk / seyde op den 12. deser in sijn Huys te Meudon de Weerelt adieu / die hy so ernstigh voor sijn meester had opgepast / waer van Munster en Francfort / den Hage / Utrecht / en Parijs so gunstigh getuygen / al yemant: En terwijl wy hier van sterven spreken / komt my yets vremts des aengaende te vooren / te weten / in 't jaer 1629. wanneer Dauphinee door de Pest was besmet / storff 'er aen die sieckte in het Bisdom van Dio sekeren Curez / die een Koffer had doen vullen met d'allertreffelijckste Ornamenten van sijn Kercke / met twee d'allerschoonste Kelckē / en 15000. guldens in gelt / die hy alsoo in de voorss. Kerck door een van zijne Huysgenooten dede begraven / en nu de doot gevoelende / maeckten een Briefken / daer in schrijvende aldus: Ick Curez gebooren van N. en staende tot N. getuyghe, dat men vinden sal een begraven Koffer in de Kercke, by de kleyne, &c. Pilaer, alwaer men binnen vinden sal dese naervolghende Goederen, &c. Noemende de ged. specien ende Clenodijen / welck geschrift hy dede leggen onder d' andere Priesterlicke Papieren: Hy nu gestorven sijnde / en oock de gene die de gemelte Koffer begraven hadden / soo was dit Papier by den Curez die naer hem volgden / noit gesien / tot nu eyndelijck dit Jaer 1659. den tijt soo wijt verloopen sijnde / dat den ged. Curez gedronghen was door d'Inlantse Oorlogh aldaer de selve na te sien / wegh te packen / en op te sluyten / doen vont hy dit geschrift / waer op hy datelijck de voornaemste van sijn Parochie dede t'samen komen / die alles gehoort hebbende / resolveerden terstont na de Koffer te doen soecken / gelijck dan alles in goede gedaente en na inhout des geschrifts gevonden wiert / daer over men een dancksegginghe aen-stelden / en in een solemnelen Misse om het

Volck

Volck derwaerts te locken/ soude men voor yder ten toon stellen alle de voorsz gevondene Rijckdommen : Dit wierde alsoo met schoon Musijck onder een groot aental Menschen uytgevoert/ in het welcke men heeft geobserveert/ dat niemande van dese meenichte menschen eenighe besmettinge ofte hinder ontfanghen hebben / en dat alle die by het uyt-graven van de voorsz. Koffer zijn geweest/ binnen tweemael 24. uren door de Peste sijn wegh geruckt.

Het veranderlijcke Enghelant tuymelden noch al om en om / Richard en was niet genoech bewaerdt met den Tijtel en successie des Protectorschaps/ men gaf hem noch daer toe dese volghende grootheyt / Richard, Protector en Opper-macht van Enghelandt, Schotlandt en Yrlandt,&c. Maer dit was groot worden/ om te schielijcker neer te storten / ende de geene die hem beynsden te draghen/ wisten om hunne personage te beter te spelen/ door een Oratie in 't Parlament ('twelck den 17. deser met veel debatten/ onlust/ en tweespalt begost te sitten) smaeckelijck te maecken dat men aen Richard alleen behoorden te stellen de dispositie van de Oorloghs Vloot a 40. seylen / die men toe-stelden/ en onder Montagu na de Sont wilde senden tot secours van Sweden/ van welck humeur men wist dat Richard was / om alsoo niet alleen sommige sijne Vrunden/ maer oock de navale macht (die voor 't Legher vrij considerabel was) van der hant te schicken/ om die in de Sont sijnde/ dan juffer uyt de mondt te speelen en te spreken / want toen sy Richard de macht over de Vloot gaven/ wisten sy wel dat hy die wegh senden soude/ en sy/ te weten 't Parlament hadden verklaert dat sy de Macht van Oorlogh en Vrede te maken aen haer behielden / waer door Richard sich van zijn Vloot ontbloot siende / wel bevonden heeft datter meer andere in Engelant waren die lust hadden om de Scepter te swayen/ dat dit waer zy/ sal dit boeck seggen/ alhoewel 't Jaer naulijks uyt is: Doch Richard dit alsoo niet apprehenderende / was met sijn nieuwe groote tijtel wel vernoecht/ hy preste Soldaten en Boots volck op de schepen/ en in dit sijn yveren verhaelt men dat hy soude ghesegt hebben : Que son Fardeau en est tant plus legere, & qu'il à tant moins de comptes à rendre.

Den Coningh van Sweden die in de grootste koude sijn meeste Conquesten altoos heeft gemaeckt/ en die geluckigher ten ijse als te water street/ speculeerden seer nau om Koppenhaven te overweldigen / en hy practiseerde soo veel/ datte Instrumenten daer toe aen de Deenen dede verseekeren / dat men ten ijse haer seer korts soude komen bestormen / want t'Elsenor/ Caseur ende elders dede men niet als rollen/ wielen/ ladders/ bruggen / backen/ wagens/ en kort geweer maken : Onderwijl hielt men te Koppenhaven goede wacht/ waer door sy twee Fielen attrappeerden/ die verklaerden / datse by de Sweden aengenomen waren en ook meynden te volvoeren/ al d'Oorlochschepen in brant te steken / en datse 3000. Rijckxdaelders van de selve daer voor souden ontfanghen/ maer hun loon was nu so goet niet. Dit misluckende / soo begost men Spions/ en alle listen te ghebruycken / hoewel om niet : Dies valt de Coninglijcke resolutie Coppenhaven te bestormen al soude daer groot ver-

lies

lies van volck uyt volghen: Doch voor 't selve sont men den Enghelsen Resident Isaac Everts (die nu een wijl by den Koningh van Sweden was geweest) binnen Coppenhaven/ mede brengende Brieven van den Protector en van sijn Gesant Meadou/ die hy 's anderendaeghs in d' Audientie voor de Coning van Denemarcken vertoonde/ inhoudende ghelijck syne Propositie/ Een Presentatie weghens Syne Hooghheydt den Protector van Mediatie, tot een particuliere Handelinghe van Vrede tusschen de twee Noorder Croonen,&c. Maer also men verseekert was datte Sweden wat anders voor hadden/ en met hun volgende stormen niet minder dachtẽ als 't verwachten van des Protectors mediatie/ende dat de Deense Majesteyts Trompetter niet door mocht/ die met Brievẽ aen sommige Vrienden op 't Lant was gesonden/ selfs een Missive van d'Amir. Opdam mocht naulijckx/en noch maer met dit seggen passeeren: Dese mael/ gae nu/ maer hier na niet meer: Soo wierde desen Resident afgewesen / alsoo den Koning advertentie uyt 't Sweetse Leger selfs had / dat sy op die tijt als ged. Resident Audientie had / sijnde den 15. deser / meynden te stormen/ dan en konden niet reet geraken: Dies sijn sy tusschen den 18. en 19. dito des nachts ten 2. uren op 's Conings Brouw-huys aen gekomen/ en alhoewel sy in die Aenval luttel Volcks verlooren/ nochtans dreef men haer af so haestelijck/ datse hunne dooden na gewoonte niet mede sleepen konden / lieten oock achter een van hare Bruggen die op Raders stont / sy namen 1. van de Pramen in/ diese in brant staecken en 2.a 3.stucken in't water smeeten/daer mede togen sy door. Maer den Coning van Denemarcken wel wetende dat sijne Vyanden het daer by niet en souden laten / alsoo den Coningh van Sweden in zijne raetsplegingen door sommige zijner braefste Officiers van dit stormẽ afgeraden was / seggende/ dattet onmogelijcken was om Coppenhaven dat sterck en vol Volck was/ op dien voet te winnen/&c. dat sijne Majestt. nochtans daer by bleef volharden/ al soude het noch soo veel Volck kosten. Ende dat men nu by hun veerdigh was/ getuyghden een troupe Ruyters die om te recognosceren uyt Koppenhaven tusschen den 20.en 21.'snachts ten 11.uren waeren uytgereden / komende ten 12. uren weder binnen/ rapporterende aen den Koning datter wel 3. a 4000. te voet en te paert uyt Zeelandt over 't Ys op Amack waren gekomen/ met vele Wagens/'twelck Gen.Wrangel was/ die dit dede om de Deenen te abuseren: Ten 1. uren quamen de Sweden te gelijck op 3. plaetsen aenvallen/ met hembden en witte mutsen overkleet/ om uyt de sneeu niet onderschepden te werden/ 40. van dese besprongẽ een Deense Praem of Galjot Hopen-hal genoemt/ daer 10. achtien ponders en 17.man op lagen/daer de Sweden verby mosten als sy na Christiaens haven wilden/ de Schiltwacht hare brandende Lonten siende/riep / wie daer? Coninghs Volck riepen de Sweden/ en hy weder/ seyde/ sta / of ick schieter door / loopt so na beneden om zijn Confraters te wecken/ onderwijl brachten de Sweden door een aerdige inventie het bovenste van de Praem in brant/ en vermeesterẽ de Praem/ daer af sich den Capiteyn en sommige in hun onder-kleeren over 't ys eschappeerden: Hier op gaf Wrangel terstont ordre om Christiaens

haven te bespringhen/ daer Gen. Major Smith (een Man by den Coningh van Swede seer geestimeert) dicht onder de Wal komende/ is met een Canon doot geschoten / en Wrangels Cosijn die neffens Smit de voortocht had / is middel door geloopt / waer door aen die kant de storm als in duygen raeckten/ en uytte stucken met schroot veele Vijanden vermoort wierden / sulcks dat de gewaende Toverije der Finnen/ Lappen/ en Friessen hier weynigh krachts had: De andere storm geschieden op de selve tijt op de Wallen van de Longang af/ die achter 't Conings Slot en Amunitie Huys leydt / tot het halve Bolwerck of Bastioen by de waterkant/ en 't naeste Ravelepn: Hier wierdē sy in d'eerste attacque af-geslagen/ doch andermael de Pallissaden weg houdende/ drongen met gewelt door / pogende met hare storm-ladders de Wal te beklimmen / maer de Deense pijck aen pijck met hun ghewortelt hebbende/ dreven de vijanden na dat sy 3. uren het Ravelijn in gehad hadden / daer weder om uyt: Insgelijcks sloech men hun af by de Stal in de Longang op 't naeste Cortijn by de Muyr: Hier was de Hooft-actie/ aengedreven door den Gen. Major Vavasor / Gener. Major Fersen en Oversten Gorgas / met de Paltsgraeffe/ Engelse en Hestrise Brigaden/staende den Coning vā Sweden op die tijt buyten schoots onder de Troupen van reserve: Maer ghelijck als de Sweedse Officiers met groote animositeyt desen Storm sochten te volvoeren / daer toe hun de Soldaten dapper by stonden / alsoo hun dry daghen langh de plonderingh en alle vrijheydt van schoffieren (de stadt winnende) was toe-geseyt: Ommers also vroom droegen hun die van binnen / selfs den Coning en sijne Rijckx-raden / veel Adel / neffens Coninghlijcke en vreemde Ministers en Suppoosten defendeerden vromelijck de Longang / niet tegenstaende de Sweden om de Coppenhavers te vermoeyen / 6. a 8. nachten te voren hun t'elckens den a l'arme hadden gegeven: Waer over Sijn Majest. van Denemarcken om hun oock een treck te speelen / dese nacht verboodt de storm-klock te luyen / alhoewel men dat op de minste allarm te voren hadde gedaen/ om daer door de Vijanden te abuseren/ wiens woordt was Godt help ons, en 't woordt der Deense was Eerlijck: De stucken van de Wallen deden al-omme soo grooten vrucht op de stormers / en hunne Bruggen/ Ladders/ en Ponten/ datter weynigh op of aen de Wallen quamen / die niet met schrot aen brisementen afgeblasen wierden: Sulcken ontmoetingh hadden sy oock op de poste der Hollanders by Scharp-oort/ tusschen Amack en 't Amonitie Huys/ daer sy met bloedige koppen afgewesen wierden: Noch quamen sy te half vijven onder General Lieut. Graef Gustaf Banier/ Lentzman / Fritingsf-hof / Stael en andere mette byzijnde Poolse Ruyters op d'ander zijde van Coppenhaven / recht tegens d'Ooster Poort / en de twee naeste het Molen en Middel-Bolwerck genoemt: Hier hadden de Hollantse Officiers en Soldaten oock hunne posten: Dese lieten de Sweden met studie soo naer aen beyde sijden van het Ravelijn komen/ datter eenige hunne ladders begosten te rechten/ en d'andere die men oock 't wit van hare oogen konde sien / wierden met schroot en Musquetten soo treffelijck gegroet / datter veele het weder om

keeren

keeren voor altoos hebben vergeten/ d'overighe dropen in groote disordre af: Sy meynden hare ponten hier over te brenghen/ maer alsoo een van de selve met 't voorste onder 't Ys raeckten/ en achter hoogh op sprongh / soo konden sy hun daer van niet dienen: Even wel sijnder 4. personen op storm-lederen diese te gelijck over 't Ys hadden geworpen/ op de Wallen gekomen / die van de Hollanders quartier kregen: Hier lieten sy veel Instrumenten / en Officiers/ en gelt tot buyt / sommighe hadden 100. en meer Ducaten in de sack/ eenen Monsr. Pau met sommige Studenten buyten de Poort gaende/ kregē een Sweet met een rooden rock gevanghen / vele baden in dit stormen op hare knyen met gevouwen handen om genade/ andere verbergden hun onder de wegh geworpen Wapenen en Instrumenten: Den Lieuten. Admirael van Opdam hielt sich in persoon met een reserve by d'Ooster Poort/ omringt van veel brave Matrosen/ want niet alleen het Hollantse Bootsvolck vā d'Oorlogschepen/ maer oock die van de Koopvaerdy-schepen waren vlijtigh en onverdrietigh by de stucken/ en over al waer men hun wilde gebruycken.

Den dageraet aenkomende/ waren de Vyanden als verstoven / de dooden die sy hier mede sleepten/ waren niet min als 3000. en noch wel 2000. mette geene die verdroncken en onder 't Ys naderhant gevonden sijn/ daer onder 4. schoone Paerden met een Carots / veel Poolse Mantels en Mutsen / onder de dooden van aensien waren dese:

1. Generael Major Vavasoor.
2. Graef Lodowijck Drommont.
3. Oversten † Gangel.
4. Oversten Lieutenant Lentsman.
5. Oversten Lieutenant Fittinghof.
6. Majoor Otto.
7. Majoor Smith.
8. Capiteyn Augustinus van der Oosten.
9. Capiteyn Ugla.
10. Ritmeester Westhagen.
11. Ritmeester Nieuwhuys.
12. Generael Majoor Fersfen.
13. Generael Majoor Asschenbergh.
14. Graef Erich Steenbock, Rijcks Tuygkmeester.
15. Oversten La Voyette.
16. Oversten Gorgas.
17. Oversten Scharnetsky.

Naderhant heeft men oock daer onder ghetelt Graef Leeuwenhooft, Oversten Stael, Oversten Steynhof, Oversten Hesterich, Spar, Becker, en Ian Fredrick. Vele andere Officieren sijn onbekent gebleven/ onder andere hebben de Boeren 3 wagens vol dooden die sy na 't Leger souden voeren / by den Galgenbergh in een kuyl geworpen: De Sweden droegen een groen Genever tackje met stroo om dē

 Hoedt/

† Desen Gangel had aenghenomen onder d'eerste te sijn die Koppenhaven soude beklimmen, en had van den Coning van Sweden bedongen, dat hy tot zijn buyt (de Stadt verovert zijnde) soude hebben sekere voorneme straet, en speciael twee Ionghe Iuffrouwen die aldaer woonden: 't Geviel dat hy mede doodt blijvende, binnen Coppenhaven, en by gheval in die straet gebracht is, daermen de commissie in zijn kleederen vondt, des quamen de voorss. Iuffrouwen hem besien: En wiert daer in Deens Lijckgewaet na 't Sweeds Leger uytgedragen.

Hoedt / en de Deenen een witte Neuſdoeck. Behalvens den buyt van vele Clenodijen/ Ketenen/ heele Beurſen vol Gout/ &c. by de Dooden bekomen/ zijn oock gevonden het zegel van den Graef van Drommont/ en 't zegel met den gouden Wapen-Ring van Graef Carel-Banier: Het getal der Ponten/ Wapenen en andere Inſtrumenten waren veel/ die men over al om de Stad vont/ den Coning dede daer eenighe van tot gedachteniſſe in ſijn Arſenael bewaren: Men vont oock een groote Petarde/ daerſe de Logangh mede meynden te openen/ diverſe inventien van Muſquetten/ ſo ghemaeckt/ dat de ſelve boven een kleyn Granaet van Koper hadden / waer in verſcheyden ſlaghen waren/ daer door een puntigh yſer met ſekere haeck door gingh / 't welck te gelijck een menſch konde verwonden/ oft in de kleederen blijven hanghen / en met de ſlagen de nevens ſtaende beſchadigen/ ſulcks/ dat men te ghelijck met een Muſquet dry a vier Perſoonen koſte treffen : Maer deſe alſoo ſy meeſt over de Wallen ſchoten/ hebben geen effect ghedaen : Nochtans is den Inventeur daer van rijckelijck van den Coningh van Sweden begiftight.

Diverſche Coninglijcke Sweedſe Commiſſien zijn in de Kleederen vande Sweedtſe dooden ghevonden / hoe en op wat manier ſich elck in den Aenval ſoude hebben te draghen. 't Is ſeer notabel / dat over de 800. granaden in Coppenhaven geworpen/ ſchoon datſe de gantſche ſtadt in brandt ſcheenen te ſtellen/ ſoo kleyne ſchade is geſchiet/ menichte der ſelver ſprongen in de lucht/ ſonder ymant te hinderen : De wint was noordt-ooſt / en dieſ volghens den Vijant gants tegen : Twaelf Sweetſe Ruyters ſiende dat hun Confraters ſo op den vleyſ banck raeckten/ quamen aen d'Ooſter Poort over loopen/ daer ſy nevens 7. a. 8. andere die de Levrije van Stroo en Laurier noch op hunne Hoeden hadden/ aen de Burgers het ſtuck voor 1. Ducaet ſijn verkocht : Sy verhaelden hoe den Koningh van Sweden vele Ruyters tegens ſin had doen te voet vechten/ en ſommige dagen te vooren geſ woren alles te ſullen waghen om de ſtadt te winnen/ 'twelck van Gen. Wrangel tegen geſproken/ den Coningh dapper irriteerden/ ſeker Colonel van reputatie daer op confirmerende dattet onmoghelijck was de ſtadt met force te winnen / ſoude van hem daer op doorſtoten ſijn geworden/ die doot neder ſtortende / den adem had gegeven met deſe leſte woorden : *Is dit de recompenſe van alle mijn ghetrouwe dienſten, &c.*

Het ſy ſo het wil/ de Sweden hadden groot verlies/ en het Imberen Hout/ en de Wagenaers/ de gepreſte Boeren en gevanghen Nederlanders/ die men verhaelt datſe in de ſpitſen ſtelden/ hebben hun weynigh gheholpen / ter contrarie ſijn alle Dorpen en Huyſen op Zeelant met ghequetſten vervult / en de ſneeu lach rontſom de ſtadt vol bloet/ armen/ koppen/ beenen en ingewanden: Daer en tegens hieltmen den 22. dito te Coppenhaven een danck-dagh / het *Te Deum* wierde gheſonghen/ en ſelfs 's morghens als den Vijant afgeſlagen was / ſonghen de Burghers op het Pleyn voor 't Koninghs Huys en Slot/ overluyt diverſche Pſalmen en Lof-ſangen : Want de ſtadt was ongemeen miraculeus bewaert / hare Huyſen door de hooghe Wallen weynigh beſchadight/ hadden in al dit vechten maer 6. a 8. dooden / te weten / 1. Edelman

door

door 't hooft geschooten/ 2. Constapels door onvoorsichtigheyt/ also sy 't Canon hadden geladen eer sy 't uyt wasten/ 1. Burgher/ 1. jongh Karel / ende 1. Backer/ die van sijn eyghen volck gheschooten wierdt.

Dus verre volghens 'tverhael van de gene die op dese tijt de Actien binnen Koppenhaven by-ghewoont hebben: En op dat wy niet en souden schijnen de Deense partije te willen flatteren: Soo sullen wy dese bloedighe stormen besluyten met dese 2. navolghende Missiven:

Relaes van Sijne Majesteyt van Sweden, gedatheert in 't Legher, den xxv. Februarij 1659. wegens de leste storm op Koppenhaven.

VVEl versekert sijnde dat den Vijant (na sijn gewoonte) sal trachten in de gemoederen te drucken diverse sinistre impressien, wegens onse Wapenen en leste succes in onsen Aenslagh op Coppenhaven, sich selfs in vremde gewesten toe-eygenende een groote Victorie: Is goet en noodigh gevonden uyt te geven een waer en onpartijdigh Verhael van de gantsche Actie, tot onderrichtingh des daets, waer by het blijcken sal, dat ghelijck als het niet ontkent kan worden, desen Aenslagh dese mael zy gemist, ter oorsake van d'extreme desperate defensie des Vijandts, die onghetwijffelt al in tijts kennisse ghehad heeft van dit ons Desseyn, door de Spions die sy by ons hadden, waer door sy te bequamer op passen konden, doch en is 't verlies by ons van soo grooten consideratie noch gevolghe niet, als de tegenpartye wel mocht meynen. Het ware verhael van de gantse saeck is dese: Sijne Majesteyt na rijpe overweginghen met de bysijnde Sweedtse Raden en al sijn Generaels, nam een finale Resolutie om een storm op Koppenhaven te doen, waer toe hy diversche Brigaden uyt Sweden in 't Legher had doen transporteren, en alle nootsakelijckheyt vervaerdighende, so gaf Sijn Majesteyt ordre om af te sien dat ghedeelte tusschen 't Casteel en de Wester Poort, des Coninghs Stal, den bedeckten Wegh en 't Brouw-huys: Waer in vermerckt wiert, dat het water 'twelck loopt tusschen het Eylant Amack en Seelant, niet boven twee, oft ten hooghsten dry voet waters was: Als nu gemerkt was de laegheyt van 't Water aldaer, so most dat nootsakelijck door de groote koude tot den grondt toe bevriesen, 'tgunt oock also bevonden is: Op dat dan geen tijt verloren ging, so marcheerden al de Brigaden van den 18. tot den 19. onder de Stadt, in een Dorpjen ghenaemt Walby: Maer den Vijand tot ons groot nadeel een Oorlochschip en een groote Lichter met 8. Canons in 't midden van dat water geplaetst hebbende, en alwaer men den principaelsten Aenval soude doen, en van waer sy allesints op ons flanckeren kosten: So belaste Sijne Majesteyt alvoorens door sommighe gecommandeerde knapen de voors. Lichter te bespringhen, welcke de stucken die daer op waren in 't water gheworpen hebbende, verbrande daer na de Lichter, welck doen soo veel tijts wegh nam, dat het dagh wierdt, en onmoghelijck de Battalies in ordre tot eenighe actie voor het klaren van den dagh te brenghen, 't welck Sijne Majesteyt dede resolveren om den Aenslagh tot 's anderen daeghs uyt te stellen, placerende de Infantery tot nader ordre om te rusten in 't voors. Dorpje Walby. Maer also syn Majesteyt wilde weten of den Vijant de voors. Lichter weder opgeklutst had (vermidts sy niet gheheel verbrant en was) en off 'er gelijck geseyt wiert andere stucken opghebracht waren, en hoe het met 't Ys ghestelt was, 'twelck den Vijant aen diversche plaetsen hadde open ghebroken, soo

commandeerden hy L. Col. Gennock met 200. man te vallen op de voorſ. Lichter, om het Ys by den bedeckten wegh te konnen over komen, dat alſo ghedaen wiert, maer den Lichter was verlaten, en den morghen aenkomende, ſoo en vondt het Sijne Majeſteyt niet goedt den Vijandt te beſpringhen, zijnde te vroegh dagh (want de Brigaden niet vorder als tot de oude Wercken over de Coningins Thuyn quamen) ordonneerden d'Infantery weder om na 't Legher te keeren. Den 20. was ghelaſt alle de Brigaden op de Rendevous te verſchijnen, om te middernacht tot den ſtorm vaerdigh te ſijn, hier wierden ſy gheleydt tot onder 's Vijandts Canon in goede ordre, yder het teken van den Aenval verwachtende, hebbende tot een Veltteycken een Bondelken Genever Bladen en wat Stroo, en het Woordt was: HELP ONS GODT: Als nu alles dus bereyt was, ſtaken ſy 2. Balen ghevuldt met Pick, Teer en Buſpolver, in brant, Sijn Majeſteyt die van 't begin tot 't eynde in deſe Actie was, commandeerden 1. Capiteyn met 50. Muſquettiers te vallen op 't naeſte Ravelijn. Ter rechter hant trock den Col. Genneke met 200. man tuſſchen den bedeckten wegh en 't Rampart: Ter lincker hant trock Col. Delwigs Brigade op 't halve Bolwerck en de ghebroocken Linie. Ter rechter teghen over Col. Gennek trock Gen. Major Ferſen met ſyn Brigade, ende 't Paltſgraven Regiment. Te lincker vielen de Heſtriſe en Enghelſe Brigaden op het Bolwerck tuſſchen den bedeckten Wegh en 's Coninghs Stal. Ter rechter trocken 180. Muſquettiers onder Major Smith en 1. Scheeps Major Behren op 't voorſ. Oorlochſchip en de Lichter. Colon. la Voyette trock aen op 't Brouw-huys dicht by 't Kaſteel, achter hem volghden de Ooſter-Gotthen en Colon. Aſſchenbergh met 300. afgheſeten Ruyters.

Soo ras de bovenghenoemde Brigaden waren ghenadert, ſo begoſt den Vijant met groot en kleyn Geſchut op haer te loſſen, met weynigh hinder: En quamen de Ferſiſch en Delwichſe Brigaden ſoo wijt achter L. Col. Gennek, datſe aen des Vijandts Palliſſaden gheraeckten, ruckende ſommighe van dien wegh, en logeerden in de Wallen, en ſommighe van het Ferſiſche Regiment waren alreede ghekomen tot op 't Parapet, daerſe dootgheſlaghen wierden. Onderwijlen dat de Brigaden dus vaſt naderden, is Colonel Gengel van des Paltſgraven Brigade ſynde, ghedoodt: Col. la Voyette wiert doodelijck gewont, en 3. andre Colonels Heyſtrich, Weyſſenſteyn, en Aſſenbergh ontfonghen oock ettelycke quetſuyren, 't welck gheen kleyne alteratie onder hunne benden veroorſaeckten, ſulcks dat Sijne Majeſteyt uyt haren traghen Aen-tocht wel vermerckten datter yets onder hun haperden, derhalven ſont hy den Rijcxraet en General d' Artillery Graef Erick Steynbock haer met een brigade Smalanders te ſecondeeren: Waer op ſyn Exellentie trachtende over des Vijandts yſ-bijtinghe en Wracken te paſſeren, over de Bruggen die wy daer over 't ys gheleydt hadden, en vindende ſommighe van de Bende in diſordre, en oordeelende datſe niet licht tot ſtandt ſouden konnen ghebracht werden, ten ware dat hy ſich derwaerts onder hun begaf, ſoo gaet hy recht op des Coninghs Stal aen, maer Sijn Exellentie over de Brugh paſſeerende, wierdt in de Borſt doodt gheſchooten. En L. Col. Nils Kragge die over de Smalanders commandeerden, wierde periculeus gewont: Maer ſyn brigade, alhoewel ſonder Opper-leytſman, toogh kloeckmoedelijck op de wercken aen, doch hare Officiers d'een voor en d'ander naer verſlaghen zijnde, ende onmogelijck ſynde op het barre Ys langher uyt te harden teghens de continuele Vijandts Canonaden en groote Granaden, ende Sijne Majeſteyt bemerckende de ſtoute yver van deſe mannen, gaf order aen een andere Smalantſe Brigade onder Colo. Pieter Spar te naderen, ende deſe ſouden weder van de Sudermanlandiſche en Helſingſe brigaden geſecondeert werden onder Colon. Karel Spar:

Maer

Maer des Vijandts Canon gheduyrigh speelende, en de eene brigade d'ander in geen geringhe confusie ghebracht hebbende, waer door den Vijandt grootelijcks tijt won om syn reserves aen te brenghen, die (soo wy verstaen) hy in 3. Esquadres hadde verdeeldt, soo resolveerde Syn Majesteyt ten laetsten niet wijders te avontuyren, maer af te trecken, het welcke d'eene Brigade na d'ander dede. Het was nochtans wonderlijck om te sien hoe in desen Storm, die derdehalf uyr duyrden, sich yder op 't barre ys soo vailliant droech, en dat tegens een Vijandt de welcke het grootste voordeel om sich te defenderen voor hem had, drijvende d'eene bende voor en d'ander weder tot naer hun oude wercken.

Dit is een ware Verhael deser Actie: Onder 't welcke Sijn Majesteyt om des Vijants macht te diverteren, sont den Engelse Major Generael Vavasor onder 'tgeleyde van Generael Banier om te vallen op 't Hospital op 't nieu geboude Kasteel en d'Ooster Poort, met een bende Polacken van Generael Douglas Regiment, en 200. gecommandeerde Soldaten onder Lu. Col. Stahl, en 230. afgeseten Ruyters onder L.Col. Lentman en Vitinghof: Maer sy willende als doorsnijens wijs trecken op 't Hospital, verlooren daer door hare gheleghentheydt, so dat den Vijandt tijdts ghenoegh had om sich te wapenen, en met hunne Ruyters en reserve d'onse te stuyten, so dat die niet konnende effectueren, na een scherpe rencontre mosten retireren. Een dierghelijcke effect had een anderen valsen allarm op de Noorder-Poort, aengevanghen by 't Canal met 100. Tartaren en 50. Seelanders: Daer zijn oock valse Allarmen gemaeckt so op Fredricx-haven als Amack, door sommighe onghewapende knechten.

Dit en konde niet af-loopen sonder eenigh verlies, dan de nederlaech was meerder over de hooghe als lage Officieren ende Soldaten: In 't stormen is Major Generael Vavasor, Colonel Gengel, Lut. Co. Drommond, Lentman, Guntersbergh, en Vitinghof, nevens andere Majors en Kapiteynen gebleven: Daer na syn Generael Graef Steynbock en Col. la Voyette in 't Legher van hunne quetsuyren ghestorven, Lu. Colo. Dampois noch in groot ghevaer synde, doch Ma. Gen. Asschenbergh is buyten pericul. 't Getal der ghedoode Soldaten is volghens de over ghelevērde Lijste 4. a 500. en de gequetsten niet boven 600.

Extract van de Missive van den Lieut. Admirael van Opdam, aen de Staten Generael, over het selfde.

Hooghe Moghende Heeren,

Mijn Heeren, na dat den Coningh van Sweden ons langh ghedreycht hadde te bestormen, so zijn sy eyndeling den xix. 's morgens omtrent twee uren op 's Conings Brouw-huys aengekomen, doch met weynigh verlies van hare zijde weder af-geweken, eene van hare Bruggen achter latende, die op raders stont: Zy namen oock een van de Pramen in, wierpen twee a drie van de Ysere stucken over boort, en staecken doen daer de brant in, doch wiert des anderen daeghs weder gerepareert. Den xx. 's Nachts tusschen xij. en j. uren kreghen wy weer den allarm, doch had niet te beduyden. Den xxj. dito 's morgens tusschen j. en ij. uren quamen sy weder op het Brou-Huys aen, met een groote furie als desperate menschen, enterden een kleyn Deens

Oorloch-

Oorloch-schip dat daer dicht by lach, doch wierden by den Capiteyn van't selve met sijn Volck alle die binnens boorts waren, den hals ghebroocken, onder welcke was een Sweeds Major. Sy deden oock een attacque op Christiaens Haven, maer hadt niets te beduyden. Aen't Brouw-huys af-geslaghen wesende, en daer redelijck veel volcks verlooren hebbende, soo ginghen sy aen't Bolwerck tusschen de Wester-Poort ende de Lijnbaen, daer sy eenighe Pallissaden uyt-braecken, klommen met haer Leeren op de Wallen, hackten de Vriesse Ruyters die in't hangen stonden, aen stucken: Ses of acht die daer op klommen, vochten daer op eenigen tijt hant aen hant, malkander de Piecken uyt de hant treckende, doch kreghen eyndelingh de rest, en wierden daer oock met groot verlies afgeslaghen, vele dooden latende leggen: Doen gingen sy (den Dagh al deur-brekende) naer de Ooster-poort, daer U Ho.Mog. Troupen de Wacht hadden, die lietende komen tot aen de Gracht, en dedender doen een salvo op, waer door veele onder de voet geschooten wierden, en mosten endelingh met groote schade retireren: Het ghetal van de dooden die zy hebben laten leggen, werdt over de Vijf honderdt begroot, ende hebben met de Waghens veel wegh gevoert: Den Ritmeester van des Coningh van Swedens Lijf-guarde bleef oock gequetst leggen, en is hier in de Stadt (na dat hy het Sacrament genomen had) overleden: Een Enghels Edelman Sr. William Vavasoor genaemt, is voor desen in den Haeg gheweest, was Majoor Generael, oock eenen Drommont, Broeder van die geene die in dienst van U Ho. Mog. is geweest: By de Ooster-poort soude oock een Graef Lodowijck van Valckensteyn of Leeuwenhooft blijven legghen zijn, met noch verscheyden andere Hooft-Officieren, daer van U Ed. Ho. Mo. de Lijste hier nevens senden sal, indien ickze kan bekomen. Den Auditeur Generael van den Koningh van Sweden schreef dien selven xxi. een seer civilen Brieff aen den Auditeur Generael alhier, om de doode Lichamen, insonderheyt die van conditie te moghen af-halen, want d'andere laten sy sich niet veel aen geleghen sijn, &c. - - - - Op den xxij. dito 's morgens tusschen j. en ij. uren maeckten sy ons weer een allarm, doch was van geen gevolgh, niet tegenstaende wy gewaerschout waren dat sy met eenige Brant-booten soo van Warton als van Amack, daer sy met eenige Ruyters op waren, onse Schepen aen brant wouden steken: De gevangenen die onder de dooden gevonden sijn, die soo mijn gesegt wort, over de hondert vijftig in getale zijn, refereren, dat sy in ses dagen en ses nachten niet onder Dack geweest waren, soo dat het by haer oock geen speelen gaen en is. &c. - - - Waer mede Hooge ende Mogende Heeren, &c. Coppenhaven den 27. Februarij 1659.

JACOB van WASSENAER.

Dt

Men oordeelden binnen Coppenhaven dese Sweedsche stormen meer na een desperaet werck als de daet van een wijs Krijchs-Overste te sijn: Dewijl de Stadt niet alleen vol menschen was/ maer oock rontsom met Pallissaden/ Borstweeringen/ Vriesse Ruyters/ wijde Grachten/ hooge Wallen/ daer op veel Canon/ en van alle Krijchsmaterialen dubbelt en dubbelt was voorsien: Granaden die men maer aen stack / en van de Wal liet rollen: Instrumenten ten yse: Morghensterren / en allerhant doodelijcke Wapenen en ghebrakender niet. In somma watter binnen was aen kruyt / loot en courage/ en hebben de geblevene wel niet konnen vertellen/ maer wel getuygen/waer van de over gebleven van alsoo grooten victorije (om dat syder afgekomen waren) hadden te roemen/ als de Koppenhavers / die in soo grooten perijckel niet en waren ghewéest.

Met dit ongeluckich stormen viel de overmanninge van Coppenhaven by de Sweden als in duygen: Sy begonden haer van die tijt af te Keuck / Casor/ en t'Elsenor dapper te verschantsen/ geen de minste rekeningh makende om opt Zeelandt te verlaten/ daer toe 't maintineren van Croonenburgh hun soo noodigh dacht / datse niet en ontsaghen een ghedeelte van Elsenor te rooperen/ en dat tot en in de Fortefication van Croonenburgh te begrijpen/'twelck sy met royale fortefication soo ghewelddelijck hebben gesterckt / dat indien de Deenen het selve opt moghen komen te beleghreren/ soo slechtelijck niet en sal sijn te dwinghen/ te meer/ alsser dan Sweetse Soldaten in sijn.

In dese tijt quam de Keurvorstinne van Brandenburgh met een goede geleyde uyt Pomeren binnen Hamburgh/ daer hare E. van de Magistraet seer wel onthaelt wiert/ en met een konstigh Silvere Lampet / Tapijten en andere fraeyicheden wierde begifticht/ treckende van daer verder na Holsteyn/ tot den Heere Ceurvorst van Brandenburgh/ hare E. Gemael.

Maert 1659.

VV Anneer nu de dagen begosten te langen/ sach men in Hollandt wonderlijck haesten met de toe-stel van een nieuwe Vloot/ daer de Vice-Admirael de Ruyter 't gesach over hebben sou / en Killegreu den Engelschen Hooftman/ in Staten dienst/was geordonneert en gereed om met 3000. Nederlantsche Voet-soldaten op de selve Vloot tot dienst van den Coningh van Denemarcken te enbarckeren. Graef Johan Maurits sedert eenighe weken uyt Pomeren in Hollant gekomen sijnde/ woonde by sekere Collation op het Schip van den Vice-admir. de Ruyter / doenmaels ten ancker leggende voor de groote koopstadt Amsteldam/ en daer het aen goet onthael/ en Canonaden/ mitsgaders opstekinge van Trompetten en Vlaggen geensins mancqueerden: Hoog gemelte Grave dede den 26. deser op het strant voor Schevelingen in 't bywesen van vele kijckers / diversche Instrumenten proeven/

en in eenighe Hollantse Steden een nieuwe inventie van een Schip-brugghe maken/ waer uyt sommige vremde speculatien namen. De Staten Generael die noch by hun out heerlijck oogwit bleven/ Van des Lants gemeyne Interesten al-omme te conserveren, deden tegens den 12. deser een algemeenen Vast en Bede dagh uytschrijven / uyt welckers stijl men de hoedanigheydt des tijdts sal konnen af meten/ luydende aldus:

Eersame, Vrome, Discrete, &c.

NAdien het Godt de Heere gelieft zijne swaere oordeelen te blijven oeffenen over verscheyden Natien in Europa, ende daer door oock desen Staet seer gevoelick te besoecken met veelvoudige versperringen in de Negotie en Commerçie, die d'Inghesetenen van dien al omme sijn drijvende, tot ondragelicke schade van de selve: Waer uyt, als oock uyt verscheyden andere castijdingen daer mede dese Geun: Provinçien door Gods straffende hant van tijt tot tijt werden versocht en noch verder gedreycht, klaerlijck is blijckende, dat de sonden deser Landen albereyts soo hoogh geklommen zijn, dat de selve als tot den Hemel schijnen te roepen om meerder straffen. Soo hebben wy daer om geacht onsen plicht te sijn mits desen uyt te schrijven een alghemeenen Vast en Bede dagh over alle de Vereenighde Provinçien, geassocieerde Lantschappen, Steden en plaetsen onder desen Staet gehoorende, tegens Woensdagh die wesen sal den 12. Martij: Om ten selven dage Godt den Heere Almachtigh te dancken voor d'onverdiende ghenade en barmhartigheyt, dattet zijn Goddelicke goetheydt ghelieft heeft ons als noch te conserveren by den Staet daer inne wy ons bevinden, alhoewel wy vermits de groote en gruwelijcke grasserende sonden en overtredinghen na Godts rechtvaerdigh oordeel, niet minder straffen als verscheyden andere Natien in Europa, die onder de swaere Oorlogen seer hart ghedruckt worden, gemeriteert en verdient hadden. En voorts om Godt den Heere Almachtigh ten selven dage (belijdenis doende van alle onse meenigvuldighe sonden en overtredingen, met een waer berou en leedtwesen over de selve) in alle ootmoedigheydt te bidden en smeken om quytscheldinghe van dien, ende in ons te willen scheppen eenen nieuwen Geest, tot vermijdinghe van sonden, feylen, dwalingen en ondeugden, daer door sijn Goddelijcke gramschap meer en meer over ons soude werden verweckt en ontsteken, tot verderf en ruyne van den Staet deser Landen in 't generael, en van d'Ingesetenen van dien elcks in 't bysonder: Voorts, dat zijne Goddelijcke Majestt. van ons wil afwenden alle wel verdiende straffen, plagen en ongelegentheden, daer mede het ooghenschijnelijck blijckt dat de voorss. Geun. Provinçien

çien, geassocieerde Lantschappen, Steden en Leden van dien, so by onverhoopte continuatie van den Oorloch in de Nabuyrige Rijcken en Landen als andersins ghedreycht werden, en ons in plaetse van dien te conserveren by de ware Christel. Gereform. Relige, en onse harten meer en meer 'tontsteken in zijn liefde en oprechte yver tot den suyvere Godsdienst, oock in zijn genade te zegenen met goede Neeringe, hanteeringe en welvaren, soo te water als te lande: Mitsgaders te niet te maken en te verbreken alle listighe practijcken en aenslaghen die tegens ons en ons algemeene lieve Vaderlant gemachineert en ondernomen souden moghen worden: En eyntelijck, dat zijne Goddel. Majesteyt gelieve wegh te nemen en te doen cesseren den voorss. beswaerlicken en ruyneusen Oorlogh, en alle andere Lantverdervende straffen en plagen in de voorss. Nabuyrige Rijcken en Landen grasserende; tot dien eynde zegenen de middelen die by en van weghen den Staet daer toe in sijn vrese aengewent sijn, en al noch souden moghen aenghewent werden, &c.

Men consenteerden oock by de Staten van Hollant een Twee-hondertste Penning/ Op-gelt van Granen/ Ec. om de onkosten tot d'Equipagie uyt te vinden/ en andre lasten. De Stadt Groeningen met de Ommelanden doemaels (als voor heenen) in onlust sijnde / mosten sich doch laten gesegghen/ door onpartijdige/ als waren den Stadtholder Prins Wilhelm de Nassaw/ en sommige van de Staten van den Lande. De Staten van Vrieslant stelden doen de Jonge Prince Henricus Casimyr, in de survivance van Stadholder over hare Provincie/ na zijn Vader Prins Wilhelm Fredrick van Nassau.

Wy hebben folio 13. geseyt hoe Don Juan uyt Nederlant scheyde den 3. Maert/ en quam den 7. dito te Bourget 2. uyrtjes van Parijs: So ras het Franse Hoff hier af de kennisse ontfong / sonden sy hem te gemoet den Hertog d'Aumont/ alsoo hem die best kende/ als sijnen gevanghen in den Aenslag op Oostende geweest sijnde: Den selven quam Don Jan nu verwillekomen/ en leyde hem te Parijs in 't Pallais van den Cardinael Masarini / daer hy at: Rijdende van daer in een Carotse van sijn Eminentie na het Dal van gracie/ alwaer hem dito d'Aumont vergeselschapten / om de Coninginne te begroeten neffens den Hertoge van Anjou en Madamoiselle: Zijne reverentie by de Coninginne na de Spaense wijse afgeleyt hebbende / soo sprack hy aldus: Mevrouwe zedert Godt my de kennisse van mijn Geboorte heeft ghegheven, soo en heb ick nerghens grooter begeerte toe gehad, als om uwe Majesteyt te sien. Waer op de Coninginne weder antwoorden: Mijn Neve, ick segh u van het selve, en verblijde my dat ick u sie, ick verheughe my over u aengebooren glorie, die ick sie dat u eyghen sijn. Ende een weynigh gesweghen hebbende/ seyde sy vorders: Mijn Neve sie daer mijn Soone en mijn Nichte. Sprekende van den Hertoghe van Anjou en van Madamoiselle d'Orleans: Aen dese laetste dede Don Jan een diepe reverentie.

En vervolghden wijders sijn discours met de Coninginne / die hem leyde in hare Kamer/ hem toonende alle de Schilderijen en de Af-beeltsels van haere Voor-Ouders/ vereerden hem oock met 12. staeltjes van Clenodijen/daer af het een 500. Pistolen had gekost: Dit en noch 3. diergelijcke vertroude men dat voor d'Infante van Spaignen wierden gegeven: De Coninginne vereerden hem oock een Rapier / waer van 't ghevest 16000. guldens waerdigh was: En aen zijn gevolgh schonck sy vele Charpen van Leer met Gout en Blomwerck door-steken: Sijn Eminentie dede insgelijcks sommighe Presenten/ soo dat Don Jan en sijn Volck wel vergenoecht waren. Eyntelijck af-scheyt van de Coninginne en d'andere Grooten genomen hebbende/ ginck in 't Pallais van Masarini slapen. Den volgenden dagh bracht hem Duc d'Aumont tot byna alle de raerste Schilderijen en Vremdicheden die binnen Parijs waren / soo dat hy eerst ten 3. uren in de Thuilerye quam / en bleef tot savonts by 8. uren op de Marckt/ komende van daer op de Louvre/ vont den Koninck in 't vertreck van de Coninginne/ met de welcke hy oock eenige discoursen had / altoos vergeselschapt met den Graef Serabe / Gouverneur van Antwerpen/ die om door Vranckrijck te gaen en komen / een Passepoort tot dese Reyse hadde geobtineert.

Alles gesien en vernoecht/ toogh Don Juan den 13. Maert 's morghens uyt Parijs/ sliep 's nachts tot Beruy / en spoedichde sich in Vranckrijck soo haestig/dat hy den 28.dito te Bayoene quam/daer hy sijn Convoy af-danckten/ en den 31. dito te Fontarabie van den Gouverneur de Baron van Battavile treffelijck wierde verwellekomt/ en weder uyt-geleyt door den Adel en de Militie naer St. Sebastiaen / daer hy den 5. April sijn intre dede / onder 't geluyt van Ketel-trommen / Pijpen / Trompetten / en 't Canon der Oorlogschepen. Van hier op Victoria rijdende / soo quam aldaer des Conings Carotse/ daer hy in ging sitten/ en reedt na 't Clooster van St. Laurens/anders het Escuriael: Alwaer wy sijn Hoogheyt een wijl sullen laten blijven/ en hem van zijn Reyse sommige dagen laten rusten.

Den Coningh had voor Don Jans aenkomst/ alreede te Madrid gehoort de overgaef van de Portugijsse Steden Monzon en Salvatierra / twee Steden geleghen op de limiten van Galissien/ en waer van Monzon 9. maenden was belegert geweest/ tot den 15. Februarij/ wanneer het sich met accoort op gaf: Men vont'er over de 12. Tonnen gouts aen Koopmanschappen binnē: In Salvatierra sijn gevonden 14. groote en 20. kleyne Metale stucken / 30. Centenaer Pulver/ vele Kogels/ 6000. Musquetten/ veel provisie ende Indiaense Koopmanschappen. Van hier is het Spaense Legher onder den Marquis van Vijanen na Valenza getoghen/ mede als d'andere twee steden op de Riviere de Minho gelegen/ 't welck hy blockeerden / om het Leger tot de groote hitte des Somers soude over zijn / dan daer na met een geweldiger macht in den Herfst de Portugijsen in Estremandura te beoorlogen.

Parijs begost nu dagelijcks door de heymelijcke t'samen-komsten van den Card.

Card. Masarini en den Spaense Minister Pimontelli over den alghemeyne Vrede/ meer en meer de oogen geopent te worden/ want sy hoorden niet alleen maer sagen oock/ datte twee Hooge Ministers Don Lowys de Haro en den Cardinael Julius Masarini van Madril tot Parijs elckander Brieven toesonden/ die sy selfs met hunne zegels toe slooten/ en dagelijcks over en weder Posten reden/ benevens/ datter nu en dan door sommige Grooten van 't Hof yets dien aengaende met goet fatsoen geseyt wierde: En den 27. Maert was oock geeyndight de Alliantie tusschen Vranckrijck en Enghelant/ daer van wy in ons 8. deel folio 16. gesproken hebben: Sonder dat de voorss. Alliantie was vernieut of geprolongeert/ alhoewel den Engelsen Gesant Lockaert daer om by sijn Eminentie diverse malen aen-hielt/ doch sonder vrucht/ also Vranckrijck (als gebleken is) wat anders beoochden. De Coningin van Vranckrijck en den Hertoge van Anjou om hare yver tot de Roomse Godtsdienst te meer uyt te drucken/ lieten haer in de Broederschap van Maria Magdalena in de Kercke de nostre Dame Royal in-schrijven/ welckers Klooster nu al 750. Jaren hadde gestaen/ en in de selve hadde oock de Bohemse Princesse Lowijsa haer nieulijcks laten in-schrijven. Den 29. dito storf te Parijs Prins Ferdinandus/ outste Soon van Hertogh Francois van Lorains/ seer ellendigh met een verstoppingh der blaes gevexeert: Men socht alle de ervarenste Medicijns/ die hem op 't Landt sneden van een steen soo groot als een Ey/ waer af hy terstont storf. Sondaghs den 30. dito quamen sommighe Musquettiers uyt de Guarde van den Card. Masarini in de Gereform. Kercke te Charenton met den Godtsdienst spotten: Waer over die van de Religie hun soetelijck poogden te doen uytgaen/ dan sy wilden niet/en trocken hunne Degens/ quetsende de Koster/ soo wierde de Godsdienst gestoort/ en elck quam in 't harnas/ de Soldaten besetten 't Kerckhof/ en men begost te schermutseren/ soo datter sommighe doodt en gequetst bleven leggen: Maer den Marschalck de Turenne by der hant sijnde/ dede de Soldaten en 't volck retireren/ voorkomende alsoo d'apparentie van een groot bloet-badt.

'tEngels Parlament bleef noch al even heftich disputeren of een Opper-Huys nevens haer/ hun dienstigh was/ want sy considereerden/ dat het vele geringe Luyden nevens Colonellen vā de Militie waren/ die hun Parlement formeerden/ en die van den Adel wanneer de selve in een Opper-Huys saten/ wel lich uytgestoten souden mogen worden: Even wel warender diverse onder hun van opinie/ om alle Graven/ Baronnen en Adel die noyt teghens de Republijcke hadden misdaen/ in een Opper-Huys te admitteren. Sr. Tomas Fairfax [nu mede een Lith van 't Parlament] dede so veel/ dat hy sijn Dochters Man den Hertoge van Buckingam (daer wy folio 132. in ons 9. deel af gheroert hebben) uyt zijn Kercker den Tour weder los kreech/ midts borge voor des selfs getrouheyt blijvende en voor 20. Tonnen gouts.

Keyser Ferdinandus begost sich in dese tijt gantschelijck tot de Regeringe van 't Roomse Rijck aen te stellen / en op middelen te dencken waer by hy alderbest konde bestaen/ sijne vrunden helpen/ en de vijanden stupten: Hier toe dede hy in Oostenrijck dese poincten aen de Stenden voor-stellen:

1. Versoeckt zijne Keyserlijcke Majesteyt van de Stenden van Neder-Oostenrijck de consenten tot een dubbelde onderhoudingh voor desen Iare, en by aldien dat niet ten vollen kan in-gebracht werden, altoos een somma geldts tot betalinghe der Soldaten in Raab en andere Guarnisoenen op de Frontuyren, en 2. maenden soldye voor de Duytse Soldaten in Raab, en de personele afdanckinghe van Colonel Don Lowijs Gonzaga.

2. Dat sy wilden blijven onderhouden de Walterisse, Walis en Furstembergse Ruyteren, de 3. Compagnien van Gonzaga, en de 150. personele entrecourssen onder Gonzaga, met de aldaer leggende Commissarissen en d'oude Restanten, tot soo lange als den Staet oft teghenwoordighen tijt, of de gelegh entheyt sulcks sal vereysschen, en in contant gelt het Walterisse Regiment in Ongaryen, so het aldaer gaet volgens het oude gebruyck, betalen: Oock te onderhouden de seven nieuwe opgelichte Compagnien van Gonzaga, en d'andre Recreuten, &c.

3. Dat zy willen toe-staen tot subsidie van sijn Keyserl. Majesteyts Oorlogs-onkosten, een andere vrije subsidie, tot de maintineringhe der Ongarise Frontuyren, en onderhout der Uitlantse Ambassadeurs alhier, alsoo dat in alle de Steden oock Ioden, alle die 28. Iaren out zijn, (behalvens de Geestelijcken) sullen betalen een Rijckxdaeler, en die op 't Lant 2. guldens in 2. reysen, als, op St. Ian Baptist en te Michiels Misse.

4. Zijne Keyserlijcke Majesteyt versoeckt oock, datter 10000. Oxhoofden Wijn tot zijne Tafel ten spoedigsten in gebracht werden, nevens 1000. quartelen Coren, en so veel Meel.

Dede insgelijcks den 23. deser verbieden het draghen van Goude en Silvere/ oock Witte Nederlantse Kanten / om dat yder / speciael die aen 't Hoff behoorden/ daer in groot gelt verspilden/ sulcks datse 't onnodige kochten/ en onvermogende waren het noodighe te betalen. Toen quam een Turckisen Chiaus te Weenen/ dese had den 21. dito gehoor by den Keyser/ sijn bootschap was/ Een versoeck van xx. Iaren prolongatie in den gemaeckten Vrede, ende datmen eenen anderen Keyserlijcken Ambassadeur na Constantinopolen wilde senden, tot onderhoudinghe van alle goede correspondentie, &c. Hy vereerden den Keyser met een fray Turckx Paert/ overdeckt met een root fluwele van gout en silver geborduyrde Zadel en Deken/ en silver verguldestevels: Den Aertshertoge Leopoldus gaf hy een diergelijcke Paert / doch onghedeckt: En aen des Keysers Hovelinghen gaf hy veel Turckse Tapijten. In dese Maendt quam den Aertshertoghe Sigismundus van Inspruck te Weenen/ in den Winter door de Spaensche Ministers opghemaeckt / om met eenich Keyserlijck Secours in plaetse van Don Jan 't Gouvernement der Spaense Nederlanden te bekleeden / dan alsoo hy weynigh lust in de selve directie hadde/ wierdt sieck / en toondt sijn onlust tot 'tselve: Onderwijl wierde hy by die van Trenten tot haren Aertsbisschop verkooren / 't welck hy met blijdtschap aen nam / en den bode die hem dese behaghelijcke tijdingh bracht/ begiftichden hy Princelijck; hy wiert gesont/

font/ de reyse na Nederlant viel in duygen / in somma/ Sigismundus en had geen smaeck in de Brusselse Pottages / de harde Alpes en de besneeude Berghen waren hem behaghelijcker als de lieffelijcke Nederlantse Waranden: Hy bleef dan noch eenige tijt te Weenen / onderwijl de aengename Posten der alghemeyne Vrede (aldus noemde men den Paix tusschen Vranckrijck en Spangien) over al de Weerelt heen liepen / soo toogh hy met dubbelde blijtschap weder om na Insprucк/ want nu hadde hy noch Nederlandt malkanderen niet van noode.

In dese maent is tot Francfort an Mayn geaffigeert de Keyserlijcke Avocatoria/ waer in bewesen wierde de billijckheyt van de Keyserlijcke ende andere saken/ tegens Sweden: Als oock dat den Koningh van Sweden was vervallen van 't Rijck/ ende een Verbreecker van 't Instrumentum Pacis: De minuten daer van uyt 't Hoogh in 't Nederduyts luyden aldus:

1. DAt tot Francfort de Keyserlijcke Avocatoria gepubliceert, en aen den Raethuyse geaffigeert zijn, heeft zijne Cheurvorstelijcke Ghenade tot Ments seer wel en ghenadigh opghenomen, latende sich ontvallen dat zijne Keyserlijcke Majesteyt deselve niet proprio motu (ghelijck evenwel in desen gheval wel soude gevoeght hebben) maer met gesamentlijcke slot van het vergaderde Cheurvorstelijcke Collegie tot Francfort voorschreven hadde gedaen en ghepubliceert; ghelijck dan uyt deser oorsaecken weghen zijne Cheurvorstelilcke Doorl: tot Saxen, als uytschrijvende Vorst van den Opper Sarischen Creyts, soodanighe Advocatorio ghewilligh heeft aenghenomen ende inde Creyts omher ghesonden: En heeft de E: E: Raedt tot meer ghedachte Franckfort, zigh teghens Hoogh ghedachte zijne Cheurvorstelijcke Genade tot Ments onderdanight, en ten hooghsten bedanckt, voor die desweghen ghedraghene sorghvuldigheyt voor des Heylighen Roomschen Rijcks welvaert, daer van my het bygaende van eene ghetrouwen en waerheydt-lievende Vrient is gecommitteert gheworden,

1. Het is nu genoech bekendt, in wat voeghe, op aenschrijven van den Heere Bisschop tot Worms, Vorstel: Genade, als Creyts uytschrijvende Vorst, die van zijne Keyserlijcken Majesteyts afghegaene Avocatorio, dato Weenen den derden Octobris, deses jonghst verlopene Iaers 1658. alhier is gheaffigeert en aengheslaghen gheworden, Maer dewijle het selve eenige gepassioneerde (als die de Weerelt garen wijs souden maecken, dat dese saecken tot de ordinare Rijcks Deputations-dagh behoort, en het consent van de ghesamentlijcke Gedeputeerde vereyst) vreemt voorkomen sal, soo moet den onkundighen Leser weten, dat die selve, welcke zigh aller Volckeren en de ghemeene menschelijcke Rechten ontreckt, daer voor gehouden wordt dat hy van het Roomsche Rijck afghevallen zy, ghelijck sulcks des Rijcks afscheydt tot Trier en Keulen de Anno 1512. namentlijck, welcke Standen van ons ende het Roomsche Rijck afvallen, klaerlijck wijst Qui vero ab Imperio de ficit, Imperii Hosti judicatur, Ac adversus hostem Imperatori perpetua est Authoritas.

2. Dat het Recht Krijgh aen te kundigen en te voeren in 't Heylighe Roomse Rijck, alleen den Keyser toe-staet, Et ejus Majestati ita cohærere dici ut nullo modo ab eâ divelli queat.

3. En of wel de Capitulation seydt, dat zijne Keyserlijcke Malesteyt ghene Krijgh soude aenvanghen sonder de Rijcks-Standen, of ten minsten der Heeren Cheurvorsten consent en bewilligingh.

4. Soo

4. Soo staet nochtans dese uytdruckelijcke limitatie ende Conditien daer by, dat wanneer zijne Keyserl: Majesteyt van des Rijcks-wegen, of oock het Rijck van yemandt aengheghrepen of beoorlooght wierdt, dat hy als dan, sonder versuym, aenstondts zigh weeren, en alle hulpe daer toe ghebruycken magh.

5. Dewijle, volghens de bekende ende natuerlijcke Rechten, alle krijgh die voor het Vaderlant, Huys en Hof: Item, tot beschermingh der Vrijheyt en Grensen ghevoert werden, de rechvaerdighste zijn, vermidts Defentio in den Natuer en Billickheydt ghegront is.

6. Daer in teghendeel de begheerte tot beschaedighen en sich te verrijcken, oock des weghen Krijgh te voeren, van alle vernuftighe Menschen, jae alle Rechten Onchristelijck, vervloeckt, onrecht en afschouwelijck gehouden werden.

7. Dat het Instrumentum Pacis, tot Osznaburgh en Munster op ghericht, expresse seydt, * in fin. Dat de Koninginne van Sweden en haer Successeurs de aensienlijcke Landen, haer eyghen Heeren afghenomen, als Voor Pomeren, Bremen, Verden, Wisinar, Rugen, en andere toebehooringhen by zijne Keyserlijcke Majesteyt van naekomelingh te Leen behoorlijck versoecken sal, het Iuramentum fidelitatis sweeren, prestanda presteren, en de Onderdanen haer wel verkreghen Gherechtigheyt, Privilegien en Vryheydt beschermen.

8. Dat oock het selve Instrumentum toondt hoe de Osznabrughse Vreede Pragmatica sanctio ac lex perpetua &c. fundamentalis Imperii zy, en de volgende Rijcks afscheydt (ghelijck oock gheschiedt is) geinsereert soude werden.

9. Dat sedert niemandt zijn Recht door ghewelt of Krijgh voort setten of vervolgen soude; maer de beleedighde de quetsende party van daedelijckheyt af manen, en de sake wederom tot vriendelijcke Compositien en nederlegginghh, of tot een rechtmaetigh proces stellen soude.

10. Wanneer men eenigh Krijgs-volck door de naebuerighen Rijcks-Standen Landen voerden, sonder dat selve, op dien welcke soodanigh volck behoorde, zijne kosten, ende sonder schade en naedeel der selver Standen, gheschieden, en des Rijcks en Executions ordeninghen daer by geobserveert worden.

11. Dat in 't meerghedachte Instrumento Pacis werdt gemelt, dat die geene welcke daer teghen handelt, soude ipso Iure ac factę Reus fracto Pacis, ofte een Vreedebreecker sal zijn, en van alle Vreedens Gheallieerden (welcke met de beleedigde party hare raetslagen, kracht en macht conjungeren mochten) op het vorderen van dese party te rugh ghedreven, verdemoedight en behoorlijck ghestraft souden werden.

12. Dat oock die in 't gemelte Instrumento Pacis geconfirmeerde Rijcks ende Creyts ordeningen klaerlijck toonen, dat soo dra, in eenen Creyts krijghs Toerustinghen, Rotteringhen, of Dadelijckheden, sich lieten sien, de Creyts Oversten om soodanige Toerustingen en Dadelijckheden te stillen, behoorlijck Bereydtschap moete maecken, andere Creytsen, indien selfs niet bestandt en waren, tot vijf toe te vorderen: En eyndelijck soo vijf Creytsen niet ghenoegh en waren, de saecke aen de Heeren Cheurvorsten tot Mentz laten komen, om eene Deputations-dagh behoorlijck uyt te schrijven, om over meerder resistentie ende ruste des Rijcks te delibereren, op dat alsoo bestandigh teghens de gheweldenaer sonder uytvlucht soude gheageert werden.

13. En dat endelingh het Instrumentum Pacis toelaet, dat de Cheur ende Vorsten des Rijcks tot haer Conservatie ende seeckerheyt onder hen en oock met buyten zijnde Potenta-

ten Verbonden vry staet op te richten en in te gaen: Maer doch met dese expresse conditie ende bedingh, dat soodanighe Verbonden niet teghen zijn Keyserlijcke Majesteyt, het Heylighe Roomsche Rijck, de ghemeene Vreede, het Instrumentum Pacis, en een yders Eedt ende Plicht, waer mede hy aen zijne Keyserlijcke Majesteyt en het Heylighe Rijck verbonden is, loopen souden of mochten.

Dewijl nu een yeder voor de oogen leght, en met eenighe schijn van Recht niet ghecoleurt, of onkent kan worden, dat zijne Koninglijke Majesteyt van Sweden tegens alle de gealligeerde Rechten en verbonden gehandelt heeft.

Dan ten eersten heeft de Koningin van Sweden, en haren Successeur, den teghenwoordighe Koningh van Sweden, by beroerte de rechte Erf-Heeren ontnomene Landen en Luyden, te Leen niet behoorlijck ontfanghen, noch Præstanda ghepresteert: Derhalven deselve, vermoghens de Leen-Rechten, soodanige Landen verwaerloost hebben; en waer de Keyserlijcke Majesteyt billijck verbonden deselve de rechte Heeren, welcke soodanighe Landen uyt liefde des Vaderlants, en Vreede, overgegeven hadden, te restitueeren.

2. Heeft de Koninckl. Majesteyt van Sweden teghens het Instrumentum Pacis de goede Stadt Bremen benout, en ghewelt aengedaen, veracht, en de afgegaene Keyserlijcke beveelen en afmaningen in 't minste niet geacht.

3. Heeft zijne Koninghl, Majesteyt van Sweden in 't Heylighen Roomse Rijck, monster en vergader plaetsen, en oock rotteringhe van veele Krijgsvolckeren aengestelt.

4. En niet eens de oorsaeck daer van zijne Keyserlijcke Majesteyt, noch eenige Greyts laten weten.

5. Maer op eyghen macht 't selve Krijghsvolck door de Cheur en Fursten Landen, met hare uytterste schade, en by na gheheele ruyne en verdervinghe ghevoert.

6. Dat de Koninghlijcke Majesteyt van Sweden oock soo wel tegens de stilstant Verbonts, als contra Dictum Instrumenti Pacis, zijne Koninglijcke Majesteyt van Poolen, als Vreedens Geallieerde, en zijne Cheurvorstelijcke Doorl. van Brandenborgh, gelijck als woedende is aengevallen, en haer een onversettelijcke schade en ruyne toegevoeght heeft.

7. Dat zijne Koningl. Majesteyt van Sweden het daer by niet en heeft laten blyven, maer zijne Ghesanten heen en weder aen Keyserlijcke, Cheur en Fursten Hoven gepocht, geswetst en de Potentaten wel in 't gesicht ghesey dt hebben, dat het Roomsche Rijck het rechte Tonneel soude zijn, daer op het nau ghe-endighde bloedigh Spel weder soude aenghevangen werden.

8. Op welck onbehoorlijck en dreygend' aenbrengen dan, Zijn Keyserlijcke Majesteydt, ende andere Potentaten, welcke anders garen stil ghesceten, en de nouwelijcks ghesiene Vreede noch lange genoten hadden, met haer hoogste leetwesen, tot defentie van 't Vaderlaadt, wederom hebben moeten armeeren, weshalven de arme onschuldige Onderdanen in ende buyten 't Rijck, over dat onrustige Sweeden, billick achen wet hebben te roepen, want alles door Godes gehengen van haer eenigh en allen herkomt.

9. Dat zijn Majesteyt van Sweden niet een eenigh versoeck tot Vrede heeft onderstaen, maer tegens Zijn Keyserlijcke Majesteyt, Zijne Conincklijcke Majesteyt van Denemarcken, oock de Cheur ende Vorsten des Rijcks, alleen met Dadelijckheyt voortgevaren is, de selve verachtelijck gehouden, geprovoceert, en voor Vyanden uytgeroepen.

10. Ende of wel Zijne Conincklijcke Majesteyt van Sweden in Anno 1647. de Bruynswijcke

wijckse Hooghe Vorstelijcke Huysen (die doch met Denemarcken soo na verwant waren, als soo dat de Coninckklijcke Majesteyt aldaer uytsoodanige Vorstelijcke Familien eenen Gemalinne aen zijne Syde heeft) by na tot zijn willen heeft gehadt, welcke tegens Denemarcken den Neder-Saxisschen Creytz uytvorderden, ende te weghe braghten, dat tot Lunenborg een Creytz-dagh gehouden wierdt, so gaf evenwel Zijn Majesteyt op der selver Creyts-Dagh verscheyde te verstaen, dat het hem om des Rjjcx ende Creyts ruste gantsch niet te doen en was, nemaer dat hy eenigh en alleen socht de selve Creyts in den Oorlogh te winden; Dan wanneer de andere Creyts Verbondene voorbrachten dat nocht ter tijdt seer duyster scheen welcke van beyde strijdende Noorder Koningen, Autheur des geschils was, dat oock de selve malkanderen gewogen en geen Periculum in Morâ was, dat men derhalven geen oorsaeck hadt, met de Creyts hulp soo drae te precipiteeren ; maer men soude nae aenleydinghe van 't Instrumentum Pacis, een vriendelijck verdragh, ende alsoo het beste eerst versoecken, bysonderlijck (terwijl Denemarcken sich daer toe willigh verklaerde, ende bereyt was sijne Gesanten te senden) Daer op protesteerden de Sweedse Gesanten daer tegen, urgeerende op het heftigste de Creyts hulp, en als het evenwel daer by bleef dat men het beste soude versoecken, soo deden de selve desen, onaenghesien dat dreygement daer by; Godt soude doch Zyn Koninckklijcke Majesteyt wel bystaen, alleen soude deselve dan de Krijgs-kosten van de Creyts te vorderen weten.

11. Als het de hooghste Godt nae zijne onuytvorstelijcken Raedt toeghelaten heeft, dat in Februarij des voorleden Iaers de Koninckklijcke Majesteyt van Denemarcken heeft onder ghelegh en, en eenen dapper verkleynden, en zijne Rijck een schadelijcke Vrede is ghedwonghen gheweest in te gaen, daer van de Sweedtsche Gesanten Nicolaus Brache en Matthias Biorenklau in een Ghescrhift het gheen zy den 5. Augusti tot Franckfort aen Mayn het Vorstelijcke Collegio hebben overgegheven, gheweldigh pochten, Deum nimirum singulari & miraculosa ratione pacem Sueco-Danicam præterita hyeme promovisse, &c. So heeft doch zijn Koninckklijcke Majesteyt van Sweeden die gants niet ghehouden.

Dese saecken zijn niet alleen uyt waerachtighe Relationibus bekendt gheworden, maer het heeft oock de ervaringhe soo klaer ghewesen, dat wie sulcks soude willen loochenen, oock soude moeten ontkennen dat aen den klaren middagh de Sonne scheen.

Het is waer, men wil van Sweedtscher zijde daer weder teghens in brenghen, zijne Koninckklijcke Majesteyt van Denemarcken hadde geweyghert de ghedachte Vrede te volbrengen. 2. Dat derhalven zijne Koninckklijcke Majesteyt van Sweden, tot voortsettinghe van zijne aenghevanghen Krijgh, ghedwonghen is gheworden. 3. Dat Denemarcken de aenghebodene Neutraliteyt niet aennemen wilde, maer veel liever vreemt Krijgs-volck beroepen, en over hem en 't Rijck halen. Maer soo dese voorwendinghen in Indien wierden gheadviseert, soo mochte yemandt deselve ghelooven ; dan in het Roomsche Rijck sal niemandt zijn, soo hy anders de waerheyt lieft, die het selve ghelooven sal, want men moet bekennen.

1. Dat de Vreede ghemaeckt ende gheslooten zy.

2. Dat om het selve te volghen zijne Coninckklijcke Majesteyt van Denemarcken de aensienelijcke Vestinghen het Hartoghdom Schoonen en andere nutbare Ampten en Steden, oock Bremervoorden, de Sweden ingheruymt en overghegheven heeft.

3. En de beloofde Krijgh-volckeren ghelevert: Oock noch daer en boven het Eylandt Ween overghegheven: als men nu vraegt wat Denemarcken meer soude doen, soo en wilder gheen antwoordt volghen.

Maer stelt of daer noch eenigh ghebreck was gheweest, soude de selve wel van soodanighe ghesschapenheyt geweest zijn, dat zijn Coninckklijcke Majesteyt van Sweden daerom oorsaeck

tot soo een bloedighen Crijgh wederom aen te vanghen soude ghehadt hebben ? Of kan dat continueren of voortsetten heten, het welck eenmael miraculosa ratione door eenen eeuwighen Vreede is afghedaen ? Was niet de Coninck van Denemarcken nu met de Sweedtsche Vestingen en Landen diervoegen omringht, dat hy in't minste de Sweden niet en konde schaden, al had hy schoon gewilt, dewijl hy oock geene Armee in 't Veldt hadde of hebben konde ?

Maer heeft dan tot de vervullinge vande getroffene Vrede noch yets gemanqueert, waerom hebben de Sweeden sulcks niet geurgeert, vermoghens het Instrumentum Pacis door weghen van Recht oft vriendelijcke Compositie, of oock der Mediatoors Vranckrijcks en Enghelants aenspreken, ende hulpe geemploijeert ? En wie kan doch die geene de Neutraliteyt aenbieden, of deselve van hem afgeslagen werden, die van gene Krijgh meer en weet ? Heet dat Neutraliteyt aenbieden als men onder pretext van Vrede eenen Potentaet (gelijk Denemarken weder-varen is) gants uytsuycht, mat en moede maeckt, en sonder eenich gegeven teycken van misverstandt de selve grousamelijck beoorloocht, jae in sijn eygene Residentie-plaets belegert en bestormt ? of heet dat nu de Neutraliteyt afslaen, ende vreemde Volckeren over zich, en sijn Rijck te halen, wanneer zijne Koninckklijcke Majesteyt van Denemarcken liever als zich van so onverwachten grousamen Vyandt te laten verworgen, en van Kroon, en Landen verdreven te worden, de Godt en Wereltlijcke Rechten, gelijck het Over-hooft der Christenheydt, Cheur en Vorsten des Rijcks, en de geconfedereerde Potentaten om hulp ende bystant aenroept ? Dat moet voorwaer wel een vreemde Politie zijn.

Soo volght hier uyt onwedersprekelijck dat zijne Majesteyt van Sweden voor geen Rijcks-standt te houden is, maer veel meer voor een van der Heyligen Rijcks afghevallen, en die het Instrumentum Pacis, 't leste Rijcz afscheyd en d'Executien soo dickmaels wetens gevyoleert heeft, en also ipso jure & facto reus fractæ pacis, of een Verbreker der Vrede geworden is: En deswegen onnodig zy hier over by een Rijcx deputation wijdluftige deliberatien aen te stellē, en de bekende Aggressorem vorder te grosseren en woeden laten: Ter contrarie is syn Keys. Majest. niet alleyn wel voegende, maer van God en rechtswegen verbonden d'Eeuwige Vrede te houden, en de nootlijdende Rijcx-stenden daer by te beschermen en hanthaven: Gelijck de Curvorsten en Stenden gehouden syn Keys. Majest. te helpen, en so lang tegen Sweden onophoudelyck te ageren, tot die de Wapenen afleg, en den beschadigden wegens Vredebreuck satisfactie geve, oock sich vast instelle gene moeyten meer aen te richten. Heeft dan Sweden op 't een of 't ander te prætenderen, sulckx moet hy doen door wegen van recht, als in 't Instrum: Pacis bewillicht is. Vloeyt also hier uyt, dattet Curvorstel. College in de Keyserl: Avocatoria heeft verwilligt, en aller Stenden consent daer toe onnodig waer: En als die uyt ghegheven wiert had men noch hoop datte Majest. van Sweden mette Vredebreuck in Holsteyn soude gedesisteert hebben, en van die Actien daer d'Advocatoria af spreeckt, op houden: Dus salmen licht af-meten wie Keyserl. Majesteyt meynt, en elck wachte sich teghens des Rijckx Armade sich aen te kanten: Datte Paus op Keysers versoeck Kur-ments daer om in den Ban heeft ghedaen om dat hy de principaelste van d'Alliancie deffensive is, wat is datte ? wat is met dat opgerichten gewonnen ? Is't een defensions Alliancie en 't Instrumentum Pacis gelyck, so behoefden sy hun tegen de Paus en Keyser niet te be-edigen, maer wel tegen de Co. van Sweden, die 't Rijck invadeert en offendeert, tegens hem behoorde dese Alliantie: Welcke soo Swede sich dese reys daer by mocht door redden, so mocht der Sweden beloning door de Geallieerde wel swaerder vallen als des Paus Ban: Ragotsky en den Hertog van Courlant mochten wenschen in des Paus Ban te syn, en datse hunne Vrijheyd, Lant en Luyden weder hadden. Curments en gelooft men oock niet sich so sal vergeten, dat hy tegen de Keyserlijcke Avocatoria (die hem selfs belieft heeft) Edicten soude laten af-kundighen.

Nu waren de Poolen noch te samen op hunnen tragen Rijcx-dagh binnen Warsou/ en daer men niets en dede als disputeren over de navolgende puncten: 1. Hoe men best de Soldaten soude betalen. 2. De Littauwers en hare Krijchsi benden contenteren. 3. De getroffen Vrede met de Cosacken bekragtigen. 4. Gelt en bequame Artillerije te fourneren. 5. Hoe best Sweden en Moscovien niet door Tractaten/ maer door 't punct van den Deegen tot een reputatieuse Vrede te constringeren. 6. Hoe men Gonsieuzky den Littause Schatmeester uyt de gevanckenis der Moscoviters/ en een custodiam Thesauri op rechten soude. 7. Oock hoemen den Coningh over zijne versi hoten gelden en verpande Zout-mijnen soude contenteren. 8. Hoe men de Tartarise Cam die lang genoech gepatienteert had/ soude vergenoeghen. 9. Hoe men de stadt Dantzich/ wiens krachten vast verswackten/ en die tot de Poolse Republick als de ghemeyde versorgende Moeder/ hare toe-vlucht nam/ raedt en hulpe soude verschaffen. 10. En Kurbrandenborgh op sijn pretentie voldoen. 11. Hoe men Afgesanten en Residenten by andere Potentaten mochte onderhouden. 12. En ordre op de Posten stellen. 13. Dat men d'inkomst der Poolsche Republijck bekent maeck/ op dat men weet waer op men sich verlaten mach. 14. Dat yder sijn Waywodschap aengeve/ om Proviand/ &c. te verschaffen. 15. Hoe men Kaminetz Ponolszky sal versekeren en bevestighen. 16. Datte Vorst Bogislau Radzevil sijn goederen in de Ceurvorstel. Tractaten bedonghen/ moge genieten. 17. En dat de indignatie aen Hieronymus Pinoecius wegens des selfs meriten werde gegeven.

Terwijl de Poolen dus raedt leef den/ meynde den Moscoviter dat hy zijne Vijanden door een stilstant mette Sweden/ genoech soude te doen geven: Hy verachte des wegen de Poolen/ en de Witte Russen lachte mette Na-buyren/ om dat sy meynden dat haren Czar Coning van alle Hanen was/ dat hun die wilde/ most/ en konde voor alle onheyl/ selfs van den Hemel/ beschermen/ en evenwel zijn sy in dese maent teghens haer confident gheloof aen/ ellendelijck van de Cosacken en Tartaren op de Waelstadt gheslaghen/ alsoo datter by de 15000. Russen op de slagt-plaets bleven leggen/ waer door den rebellise Cosackssen Generael Michalowick weder om tot devotie wierde gebracht.

Maer de Sweden die over sulcke Moscovise moderatie juychden/ gaven doe te vrijpostiger in 't licht hare geslooten stilstant/ soo om datse 'tgevaer van dien so weynich ontsagen/ als/ om 't voordeel dat sy uyt volgende Tractaten verhoopten. De puncten der selver in 't Sweets/ luyden verduytst aldus:

1. Dater geen Vyandschap en sal zijn geduyrende desen stilstandt van Wapenen, maer alle soorten van vrundschap, en wedersijdige vrundschap salder zijn tusschen de ged. groote Heeren en hare Onderdanen, sullende d'een den ander directe noch indirecte mogen beschadigen.

2. Dat alle wedersijts gevangenen sonder Rantsoen te betalen sullen los gelaten worden.

3. Daer sal wesen vrije Coophandel tusschen beyde de Natien, als voor desen.

4. Niemant sal op wat maniere het zy, elckanders Vijanden moghen assisteren, specialijck aen den Coning van Polen eenige Provisie, Volck, Gelt, of ander hulpe, hoedanich het zy.

5. Is

5. Is mede beslooten, dat soodanighe Persoonen als den Koning van Sweden sal senden aen den Groot-Hertogh, ofte den Groot-Hertogh aen hem, met de Rateficatie van dese Treves, sal hebben Volmacht en Instructie om te handelen en te sluyten tusschen de ges. twee Groote Heeren een seer nauwe en stricte Ligue teghens den huydigen Coning van Polen, indien het van beyden alsoo begeert wort.

6. Het sal aen beyde Partijen na believte vry staen in desen tijt van Treves te treden in een Handelingh van Eeuwighe Vrede tusschen de twee voors. Groote Heeren, door hare Ambassadeurs respective, en dat niemand tegens den anderen de Wapenen aen nemen sal, sonder alvoorens te hebben ghedaen noteficatie.

De Sweden onderwijl veroverden den 20. Maert Dirschau op discretie/ daerse veel Amonitie vonden. Weder om wierden sy by Morinqhen van de Brandenburgers geslaghen/ die over de 500. van hunne soldaten gevanghen kreghen. Het stedeken Swart-marckis Lant verbrande den 23. dito ten 3 uren namiddaghs/ uytgesept 2. Kercken/ 't Raedthuys/ en eenige gheringhe Huysen: Zijnde dit nu de vijfde stadt die in der Marck in korte Jaren is verbrant: Waer van d'Inghesetenen niets als hare ruyne over ghehouden hebben.

Gelijck nu dese Sweetse Noormannen in Pomeren en Poolen lustig aentorden / alsoo deden sy mede in Denemarcken / alwaer den 19. Maert den Rijcks Admirael Wrangel/ den Grave van Waldeck / en Lut. Gene. Horn met 600. Voet-knechten en 3. Regimenten Ruyters van Nieuburg uyt Funen 't scheep gingen/ gevolght van 2. Sweetse Oorloch-schepen en 5. Schoeten met Ruyters/ landende gesamentlijck tot Strantburg op Langhelandt/ soo sy veynsden / maer Wrangel seylden onderwijl met 9. Oorlogschepen na de noort sijde van Langelant op Langelants hast / alwaer door groote stilte de Deense middeler tijt occasie hadden om alle hun macht t'samen te rucken/ en op de See-kant hun in postuyr te stellen: De Sweden hare seylen in nemende/ hadden doen so langh werck met de Pramen die vol Infanterye waren / datte Deenen met hun aengheboert Canon daer lustigh onder speelden/ en vele Sweden om verre schooten/ kregen oock een Praem met 50. soldaten gevanghen/ en haren Oversten Wolf meynde nochtans occasie te hebben om te landen / vondt sich op 't rapport der Bootsghesellen wel bedrogen/ toen hy verstont dat de gront daer omtrent veel te weeck en te marassich was/ aldus verijdelde dien Aenslach/ blijvende Major Lindenberg der Deenen ghevanghen. Dit speet de Sweden / dies wende sy haer desseyn op een anderen kant/ hielden met studie hun Oorlog-schepen daer ten ancker legghen / maer soo ras de Maen savonts onder gedoken was / seylden met al de Schoeten en 't kleyn Vaer-tuych tot omtrendt 3. mijlen van daer/ en lande te Sprosztey inden morgenstont/sonder verlies van een man hun Infanterije/Ruyters en Geschut/ so dat de Deenen te laet hier af bericht/ de Sweden niet en konden af-keeren: Maer mosten met goede oogen aensien dat den Admir: Wrangel en Gen.

en Gen. Graef van Waldeck met al haer Volck en stucken op een Huys Tranigker genaemt/ aen-trocken/ 200. man die daer op laghen / siende/ dat men hun wilde bespringen/ gabent vreesachtigh op / waer mede 'tgantse Eylandt verlooren was/ want dese en Ritmeester Stena Bille met al d'Officiers so te Paert als te voet/ oock 100. Ruyters / Capit. Bastiaen met 200. geworven knechten/ nevens de meeste Officiers van 4. Compagnien geworven Lantsaten 1200. koppen sterck/ bleven gevangens: 300. sijnder neder geschoten: Maer een Canon/ doch veel Vooraet hebben de Sweden hier bekomen/ het gunt seer wel van pas quam voor de gedismonteerde Regimenten in Fredricx Ode: En is alsoo Admirael Wrangel weder met goeden buyt na Nieuborgh ghezeylt.

Het Ys dat noch dreef van d'eene hoeck der Oost-zee tot d'ander/ besetten by Meun een Hollants Galjot/ met Haring/ Wijn/ Kaes/ Ec. na Dantzich bevracht/ een Courlants Scheepje met 8. a 10. stucken / en een Schoet met out en verminckt Geweer na Lubeck gaende: Sy bevroren t'samen tusschen Amack en Keuck/ so datmen van lant af over ys tot hun komen mocht: Te bequamer hebben de Sweden dese overweldigt/ want het Courlants Schip en wilde sich niet deffenderen/ of wel het selve 2. vademen rontsom uytgebijt was/ en de Passagiers hun aengeboden hadden mette stucken en musquetten sich te verweeren/ en de Hollantse Schipper van 't Galjot met al zijn Volck hun aenboden tot defensie mede in 't ged. Courlants schip te treden: 't Was al te vergeefs/ den Schipper wilde niet vechten / zijn Stuyrman en Hooghbootsman waren gebooren Sweden / en een Overste Lieuten. Melchior van Brothen/ en Ritmr. Rudolf van Serauch / die na Lubeck wilden / wederrieden alle tegenweer: Aldus hebben de Sweden dat Schip gheplondert/ en daer na verbrant. Krijchshaftiger droech sich in dierghelijcke occasie den Zeeuse Schout by nacht Adriaen Banckert/ dese met zijn Oorloghschip de Zee-Ridder a 28. st. op de Brantwacht leggende/ dreef door kracht van 't ijs van voor Coppenhaven tot onder Ween aen de gront: Zo ras de Sweden sulcks vermerckten/ en dattet ijs van de Schoonse sijde gedreven was / quamen sy met 2. kloecke Oorlog-schepen van 40. a 50. stucken / 1. Fluyt a 24. stucken/ 1. Galjot/ en 1. Scheerboot uyt Lantscroon dito Banckert bespringen/ loopende suydwaerts Ween om: Andere 5. van hunne Scheerbooten en Chaloupen met stucken en vol Volcks/ seylden benoorden 't voorsz. Eylandt: Maer alsoo de wint uyt den noorden hart koelden/ liepen sy alle onder Cronenburgh. Den 14. deser quamen sy weder met 1. Brantschip voorsien / en hun volck lande uyt de Boots op Ween by de Kerck/ hare Oorlochschepen gedurigh over en weder seylende / canonneerden heftigh op Banckert / en bleven anderhalf canon-schot 's nachts van hem ten ancker leggen. Den 15. dito met den dageraet quamen de Sweden onder seyl/ en brachten stoutelijck hare Brander aen Banckerts schip / die met sijne laechste stucken niet alleen den Brander in den brandt schoot / en van hem af drongh / maer oock de andere Swedse Schepen so couragieuselijck af weerden/ dat onaengesien men hun toe-riep goet quartier/ Ec. en datte Swedē alle listen aenwende om de Zeeuwen te

wen te vermeesteren/so nochtans was alles te vergeefs/ Banckert en de sijne seyden tot den laetsten man sich te willen deffenderen / en toonden met het uyt hangen van al hare Wimpels en Vlaggen/dat sy goet zeeus en goet ront hun debuoir voor 't Vaderlant deden: Ongeacht dese schoonschijnende Sweden toen sy sagen datter met flatterije op Zeeu-maet niet te winnen was/ oock op 't Eylant Ween hun geschut geplant hadden/om Banckert also te ruyneren: Maer tot hun eygen schande zijn doen vele Sweden op Ween self geschoten/ en een der Oorlochschepen storte zijn groote Ree af: Den Brander ging met haer Polver-vasen na de gront/ en de overige kreghen oock soo wel hunne bekomst datse alle deur gingen: Aldus heeft sich Banckert aen den grondt sittende/ gereddert van 2. Sweedse Oorlochschepen/ 4. Scheerboten ende een Brander ter zee / en 400. soldaten op Ween / die alle hun best ghenoech deden om hem te ruyneren/ maer hy heeft sich vromelijck gereddert / en ghetoont / Dat alle Zee Capeteynen plichtshalven hun debuoir doende, schoon gheen Victorie bevechtende, dat het nochtans overwinningh ghenoech was syn Vijandt te frustreren, en dat men so door courage als oock goedt beleydt sijn teghenparty licht konde stuyten, Banckert met lof weder te Koppenhaven komende met 3. dooden en 10. gequeste/ most selfs den Koningh van sijn wedervaren rapport doen / die neffens den Admir. van Opdam en vele andere hooge Officieren / de vertellinghe met groot vergenoeghen op-namen/ oordeelende/ dat de kloeckheyt van 1. Zeeu wel 3. van de Sweden gewassen waren.

Hare Ho. Mo. sich ontbloot siende van Twee Vice-Admiralen / Witte Cornelisz. de Wit ende Pieter Florisz. / wiens dapperheyd niet alleen over veele Jaren in verscheyden heltdadige Actien was ghebleecken / maer voornamentlijck zijnde in de vermaerde See-slagh inde Sont 1658. gheweest de twee stantvastichste Helden die tot der doot toe getrou bleven/ en op de welcke de Sweden doenmaels hare scherpste tanden stomp beten/ sulcks dat sy twee geen van de minste zuylen waren die de Staet van 't Lant / de Vloot en gheheel Denemarcken doenmaels door Godes bystandt preserveerden: Wordende alsoo Coppenhaven ontset/ de Croon gelibereert / en de Nederlanders gekreuckt respect/ ten Hemel opgeheven en getilt. Door dese Helden hebben de welghemelte hare Ho. Mo. met groot vergenoeghen de voorss. vacerende Charges in dese tijt vergeven/ te weten:

In plaetse van Witte Corneliß. de Wit, tot Vice-Admirael over 't Quartier van de Mase,

Egbert Meeusz. Cortenaer.

Ende in plaetse van Pieter Floriß. tot Vice-Admirael over 't Noorder Quartier, ofte West-Vrieslandt,

Jan Cornelisz. Meppel.

Het Sweetse Guarnisoen in Fredricks ode was door geduyrige a larmen van de Poolen en Brandenburgers soo dapper afgemat/ dat sy meenighmael dese plaets vervloeckten/ want behalvens dattet lang gewintert had / en het des wegen rontsom vrij bar was/ so mocht even wel niemant van hun 'thooft buyten de Vestinge steken/ oft sy waren cappoot: Men had hun oock de hele Winter naulijcks yets uyt Funen toe-ghesonden / soo datte arme Soldaten grooten hongher leden/ waer op een verbuylende Pestelentiale sieckte volghden/ en doen smolt het Guarnisoen byna wegh. Sy haer onvermoghen wetende / en dat de Brandenburghers haer dreychden met een generale Aenval te besoecken / soo hebben sy de stadt verbrandt en geraseert / nae datse daer by na niet als eenige vernagelde stucken in gelaten hadden: Dese plaets had de Gen. Wrangel den 24. Octob. 1657. verovert/ en met 7. Bolwercken als de Koninghs/ Conongins/ Princen/ Billes/ Heeren/ Ridders / en Adels Bolwerck met hoge Wallen en dubbelde grachten doen fortificeren/ voort de stad met 12. a 16. fraye straten vergroot / oock met een Coninginne / Heeren ende Prince Grachten daer door gelept: Sijn Huys op de Marckt doen bouwen/ tusschen 't Raedthuys en 't Casteel: Op welck Kasteel (de stadt vernielt wesende/) sy nu retireerden/ als op de uytterste punct van 't Veer na Funen geleghen. De Brandenburgers also in dese Maent daer in komende / sagen een brandende puynhoop sonder meer/ alles was vernielt. Desgelijcks hebben sy in November hier aen oock 't Casteel verlaeten / na datse alvoorens hunne gadingh daer uyt mede na Funen genomen hadden.

De Poolen namen daer terstont hun Quartier / maer des niet te min soo quamen de Sweden met Vaertuygh haer noch wel bestoocken/ doch sy gheraeckten alle niet weder thuys.

Aprillis 1659.

Peter Heldt Deense Vice-Admirael stack den 8. deser met een Esquadre van 13. a 15. Schepen d'Oost-zee in/ en ontmoete den 10. dito onder Langelant 8. Sweedse Oorloch-schepen/ ten ancker leggende: Dese tasten hy kloeckmoedigh aen/ soo dat sy hunne anckers af kapten/ meynende t'ontvluchten/ maer of wel de Sweden onder seyl raeckten/ nochtans wierde hare Schout by nacht voerende 44. stucken/ nessens 't Schip de Valck/ by de Eylanden Aroe ende Alssen aen strant gejaecht: Vice-ad. Helt abordeerden selfs 'tschip de Swaen met 59. daer onder 26. metale stucken/ 'twelck hy veroverde: De andere vijf salveerden haer onder Foburgh in Fuenen/ daer sy van de hare weder ontset wierden / en naderhant ged. Helt soo hy met sijn Schepen te Flensborgh in Holsteyn om te calefateren was in gheloopen / wierde daer van de Sweden selfs

selfs soo lang in gehouden / tot de Hollants en Deense Blooten hem quamen ontsetten; Daer van hier naer het vervolgh.

De Engelse Vloot nu van Duyns af-ghevaren / quam den 17. deser in de Sant / onder d'Heer Admirael Eduard Montagu / haer monture / getal ende bemanning was als volgt:

1 Naseby, Adm. Montagu, Capiteyn Robert Guttans.	500 man	80 st.
2 Swiftuyr, Viceadm. Godson,	382 m.	64 st.
3 London, Rich Stayner,	400 m.	64 st.
4 Dunbar, Eduard Blag,	400 m.	64 st.
5 Triumph, Robert Clarck,	350 m.	64 st.
6 Regenboog, Anthony Ionh,	350 m.	64 st.
7 Spreker, Eustatius Smit,	260 m.	58 st.
8 Glocester, Willem Withorn,	260 m.	56 st.
9 Plemuyen, Eduard Withidge,	260 m.	56 st.
10 Neuberry, Robert Blaeck,	260 m.	50 st.
11 Dorington, Ian Harman,	260 m.	52 st.
12 Brigdwater, Antony Haning	260 m.	56 st.
13 Drogedath. Tom. Tindman	260 m.	50 st.
14 Worcester, Robert Nixon,	240 m.	46 st.
15 Leeuw, Ian Lambert,	220 m.	48 st.
16 Indiaen, Carel Wager,	220 m.	46 st.
17 Essex, Ian Haward,	250 m.	50 st.
18 Luypaert, Iacob Pool,	180 m.	40 st.
19 Nieukasteel, Edmond Custis	180 m.	42 st.
20 Winsbey, Ioseph Amos,	180 m.	46 st.
21 Rubee, Cap. Rob. Kerby,	170 m.	43 st.
22 Centurion, Francis Parkes,	170 m.	44 st.
23 Preston, Robert Robinson,	170 m.	40 st.
24 Portsmuyen, Rob. Suntum,	160 m.	38 st.
25 Rob. Blumleig,	160 m.	40 st.
26 Assistentie, Tom. Sparling,	160 m.	40 st.
27 Iersay, Ian Symond,	160 m.	42 st.
28 Advijs, Francois Allen,	160 m.	40 st.
29 Antwitch, Bernard Gilpone,	160 m.	40 st.
30 Elizabeth, Ian Groenedijck,	160 m.	41 st.
31 Asseurance, Philip Hollant,	140 m.	30 st.
32 Advontuyre, Will. Tutwel,	150 m.	36 st.
33 Groote Liefde, Kether,	170 m.	40 st.
34 Melckmeyt, Tom. Pinxter,	160 m.	36 st.
35 Elias, Marck Hunson,	150 m.	38 st.
36 Expeditie, Edu. Tomson,	130 m.	38 st.
37 Tagons, Richard Parcked,	120 m.	22 st.
38 Dorchester, Antony Archer	110 m.	29 st.
39 Bradfort, Pieter Bouwens,	110 m.	28 st.
40 Succes, Thomas Floor,	140 m.	34 st.
Somma	8682 man,	1813 stucken.

En dewijl in dese tijt den Staet van Engelant weder geheel onseker stont / en datter diverse Factien hun weder openbaerden / so deden nochtans die geen de welcke op hare luymen lagen / voortkomen een Declaratie / in allen schijn als stonde de Protectors en Parlamentse regeringe noch onverandert en lange te duyren / de minuten uyt 't Engels verduytst / luyden aldus:

Een DECLARATIE,

Voor de Gemeente, berakende de groote en teghenwoordige Expedition, mette dappere Resolutie des Parlements, soo als 't genadelijck in haren Huyse is besloten, en gecommuniceert aen zijn Hoogheyt den Lord Protector: Mette ordres en Instructien van zijn Hoogheyt daer op, tot herstellingh en behoudenis van de Vrije Commercie so in Enghelant, Schotlant en Yrlant: Als oock een Lijst van d'Engelse Vloot, gedestineert naer de Sondt, onder 't beleydt des Eerw. Edward Lord Montaigu Admirael, Willem Goodson Viceadmirael, en Sr. Richard Stayner Schout by Nacht.

ZYne Hoogheyd den Lord Protector aen 't Engels Parlament vergadert tot Westmunster belieft hebbende te communiceren d'Affairen van Staet, ende in 'tselve

Eerw. Vergaderinghe voor-houdende de Verbondts transactien van Uytheemse Princen, en hare Negotiatien met den Keyser van Duytslant, den Coning van Spangien, en andere onbehagelijcke en bekende Vijanden, soo wel van de Protestante Religie als de Vrede en rust dese Natie, om hare machten te vereenigen, ende uyt te setten een considerable Armade, om Meester te werden op d'Oost Zee, en de passage van de Sont op te stoppen. Heeft na rijpe deliberatien op de particulariteyten van dien, en na sommige consultatien op d'importantie, en hoe veel de Republycke hier aen geleghen is, geresolveert na de Sond te senden een Vloot van 40, Oorloch Schepen, soo om te preserveren onse eyghene Intrest in de See-vaerdt als in de Koophandel van desen Staet,&c.

Men oordeelden in Vranckrijck en Vlaenderen meer uyt jalousije als wetenschap, op het afgaen van dese Engelse Vloot, dat Sweden de Vestinghe Kroonenburgh aen d'Engelsen souden in-ruymen, en voorts Denemarcken met gevoechde macht overweldighen. Daer en tegens verseckerden den Engelsen Resident Downing in den Hage aen hare Ho. Mo. Datte voorss. uytgelopen Engelse Vloot na de Sont, in 't minste gheen ordre had om hostiliteyt aen hare Ho. Mog. Vlooten te bewijsen, maer alleen derwaerts gingh om het Oorlochs-vuyr te helpen dempen. Even wel het mis haegden al vele verresiende Politijcken, datte Engelse met overwogen macht voor den Viceadm. de Ruyters [wiens Vloot wat traegjes reed raeckten] in de Sondt was, die tot hun hoede 1. Kets aen den hoeck van Schagen en noch een aen Anout lieten kruyssen: Sy onder Croonenburgh komende, saluteerden met 21. stucken en vele musketten, 't Kasteel dede op yder salvo 2. schoten tot antwoort, en 30. schoten so ras Admir. Montaigu zijn ancker liet vallen: Dit alles sach den Coningh van Sweden met groot vermaeck van Croonenburgh, daer hy toen op was, niet tegenstaende datte glase Vensteren van zijn Camer trilden over de salutatien van de Nasey: D'Engelse Resident Philips Meadow quam terstondt van Elsenoor aen boort: Maer overmits Admirael Montagu van onpasselijckheyt sieck was, soo en quam hy niet aen lant, maer sont den Viceadmirael en sijn Cousijn af, om den Coning van Sweden te begroeten, 'twelck solemneelijck verging.

Naderhant heeft dito Mantagu oock sijn komste bekent gemaeckt aen den Coning van Denemarcken, ende de selve aengedient, Dat hy was ghekomen niet om den Oorlogh, maer om den Vrede te faciliteren,&c. Aen en met den Adm. Obdam wisselden hy insgelijcks met een over en wedergaende Kets, diverse Brieven van Complimenten, en reciproque declaratie van onderlinge vruntschap, &c. Maer George Aiscu, noch gedenckende wat in de Canael was voorgelopen, apparent om dat hy de Coninglijcke regeringhe die in sijn Vaderlandt afgeschaft was, meer toegedaê was als des Parlaments, begaf hem met diverse andere Engelse Officieren in des Sweetsen Conings dienst, over wiens Armade hy den Tijtel kreeg van Admirael der Sweedse Vloot in de Sont, Belt, Oost see,&c. Owen Cox daer van in ons 9. deel folio 151. en van eenen Pr. Cornelius, die van outs al gheneghen waren, kregen mede by de Sweden een rapier op de sijde, en vele andere die meer van yser als van kaes hielden, volghden dien self den trant.

De

De Sweedse Generael Douglas in Lijflant en Courlant 4000. mannen by den anderen hebbende geschraept / poogde met list den gevluchten Adel in Libou te overrompelen/ maer sy van sulcks ghewaerschout / retireerden uyt Libou een dagh te vooren/ alsoo die stadt niet houwbaer was / en wierpen de Brugge ter Heyliger A achter hun af/ waer door sy onvervolght bleven : En Douglas niet te min veroverden Libou met sulcken spoet/ dat hy binnen der selver Haven bequam 4. Schepen van Lubeck/ 1. van Danzich/ en 1. Hollants Galjoot/ waer van de Schippers toen aen landt waeren / 3. Schepen ontseylden na der Memel / daer binnen sich oock de gevluchte Courlandtsen Adel begaf/ soo dat sy hunne beste Meubelen salveerden.

Wanneer segt een braef Schrijver sekere voorgenomen aenslagh wel ghe-luckt/ so is het een Romeyn stuck/ maer qualijck uyt-vallende/ wort den Aenleyder een Verrader/ en het werck een schelmstuck genoemt : Dat lot/ te weten 't laetste/ overquam Pretorius/ een militair Persoon in Bremerveurden/ en die over sekere acte by de Sweden geaffronteert/ die hem op dit Kasteel een wijl herwaerts daer om hadden in versekering gehouden/ nu den 18. deser als den Sweedsen Commandant Volckman na buyten te gast was / in postuyr stelden om revenge op sijn vijanden te halen / hebbende van dit sijn oogwit af tijdelijck verkondschapt den Gluckstatse Deense Commandant Ebersteyn/ om op sekere tijt met ettelijcke Benden by der hant te sijn / en dat de Poort vā Bremerveurden voor hem open soude wesen/ Ec. Maer of nu dito Eberstein ged. Pretorius heeft gewaentrout/ ofte/ dat de hulpe al te traechlijck by ghekomen zy / schijnt wel/ maer en is so seker niet / als dat Pretorius ongeluckich in 't ongeluck is blijven steken : Want als nu Volckman van sijn gastmael was weder gekeert/ vont hy de Val-brugge opgehaelt/ de Poorten voor hem gesloten/ en 't kanon tegens hem gewendt / in somma Bremerveurden was Deens/ en Pretorius had so door beloften als giften de voornaemste des guarnisons alreede op sijn zijde gekregen : Maer Volckman wetende dat op dit subject niet lang te sluymeren was/ tooch datelijck na Staden/ en lichten alles wat hem mogelick was/ waer mede hy Bremerveurdē quam omcingelē/ 't welck de deenē dede achter blijvē/ en Pretorius Secretaris verdronck sich selfs van spijt en mistroostichheyt in 't water / toen die sach dat alles qualijck af-loopen wilde/ ja seker Burger van Werd/ die de Brieven na Gluckstadt hadde gebracht/ vluchte met Wijf en kinderen/ toen hy sach datte Sweden de Deenen so veel te gau waren/ dat sy haer perickel daer door verhoeden/ en de Deense daer en teghens hunne toe-lachende fortuyne verwaerloosden : In somma / de meeste ghesellen van 't guarnisoen/ die midts den korten tijdt meer van de beloften als effecten hadden ghehad/ dwonghen Pretorius Bremerveurden aen Volckman over te geven/ en sich op ghenade der Sweden in des selfs handen te stellen : Dit volghende/ wierde Pretorius door den Beul met Spaense Laersen gepijnicht/ daer hy na het seggen der Sweden bekendt soude hebben/ dat hy wel 2. maenden lang met de Deenen over desen aenslag hadde gecorrespondeert/ Ec. Immers hy wierde den 5. Mey binnen Staden gevonnist als een Traitor te sterven / en is so op een Schavot dien dagh ont-

halst/ en gevierendeelt/ de quartieren op 4. weghen/ en sijn hooft op een Pael werdende gestelt: Den 29. April waren oock binnen Bremerveurden opgeknoopt/ de Soldaten Tomas Weylant/ Jan la Port/ Jacob Jansz./ Jojakim Kas Trommelslager/ Gerrit Meyer Pijper/ Herman van Loo/ Daniel Bournevile/ Philips Joulobou/ en Godfried Visscher: Waer van Jacob Jansz. om dat hy den Capiteyn had gedoot/ de 2. voorste vingeren wierde afgekapt/ en is met d'andere een Weel begraven. Aldus vergingh dese aenslagh/ ten schande der opnemers en prijse der tegenstrevers.

Toen verbranden in Mecklenburgh het oude stedeken Sternbergh/ met al de Kercken/ de Schoole en 't Stadthuys: Als oock het stedeken Anclam by Usedom/ en diverse gehuchten in Pomeren: Waer uyt de oude Duytsen een gewis vonnis plachten te vellen/ datter in die gewesten van een toekomstigen Krijgh op handen waer.

Hare Ho. Mo. hebben in dese tijdt de navolghende Twee Brieven aen den Koning van Denemarcken op de hoedanicheyt van dat Rijck/ laten afgaen:

Doorluchtighste,

VWe Majesteyts Missive geschreven tot Coppenhaven den 7. der voorlede Maendt, stilo loci, is ons wel ter hant gekomen, ende vinden wy daer in ons verplicht uwe Majesteyt vrunt-nabuyrlijck te bedancken voor d'advertentie van die Officien, die by de Heeren Ministers van de Lord Proctecteur van Enghelandt, Schotlandt en de Yrlandt aldaer aenghewent, tot bemiddelinghe van Vreede tusschen uwe Majesteyt ende den Koningh van Sweden, mitsgaders voor de versekeringh daer nevens ghegeven, dat uwe Majesteyt gheresolveert sy onveranderlijck te volherden by dessels genomene resolutie van sigh sonder ons voorweten, assumptie ende medeghevallen in geene een zijdighe handelinghe in te laten, ende gelijck wy daer in een sonderlinghe ghenoegen sijn scheppende, soo willen wy oock vertrouwen, dat uwe Majesteyt sigh ten vollen versekert sal houden, van onse stantvastige resolutie, om uwe Majesteyt in sijne jegenwoordige ongelegentheyt trouwelijck by te springen, ende door alle efficacieuse middelen te helpen afweeren d'oppressie daer mede uwe Majesteyt mitsgaders dessels Koninghrijcken Landen ende Onderdanen werden beswaert, oock geene middelen te sparen om uwe Majesteyt uyt de selve ongelegentheden te helpen redden, daer niet te min uwe Majesteyt ten overvloet, soo door de jegen woordige Missive als oock naerder door onse extraordinaris Minister, die jegenwoordig is staende op syne reyse derrewaerts, wel hebben willen versekeren, mits oock dat desen ons geensins met uwe Majesteyts Vyanden in eenige handelinge sullen inlaten, waer mede ons in eenighe manieren souden werden benomen, de faculteyt ende gelegheutheyt, om 't geene voorschreven is, op 't aller efficacieuste ende kraghtighste wijse in 't werck te stellen, ende onder Godes genadigen zeegen ten besten te voltrecken. Ende nademael wy onfeilbaerlickste te gemoet sien, by soo verre het moghte koomen te gebeuren, dat eenige andere Vloote sigh quame derwaerts te vervoeghen, ende aldaer ofte daer ontrent t' arriveren, alvoorens de Vloot van desen Staet tot uwe Majesteyts hulpe gedestineert, met het bewuste resteerende Secours aldaer moghte wesen aengekomen, dat de voorschreven uwe Majesteyts Vyanden in sulcken cas alomme sullen voor geven ende trachten te doen geloven, dat wy ons daer door van 't voorschreven ons voornemen sullen laten diverteren. So hebben

hebben wy meede vóór al noodigh geaght uwe Majesteyt mits desen volkomentlijck te versekeren, dat wy specialijck in sulcken gevalle geensins sullen veranderen in onse genomene resolutie, om de voorschreven onse Vloote met het voorgeroerde resterende Secours ten fine voorschreeven derwaerts te senden. Daer op uwe Majesteyt sigh sekerlijck gelieve te verlaten, en in alle voorvallende Occurrentien sijne mesures daer naer te nemen. Den 28. Maertij 1659.

Doorluchtighste,

VVY hebben ontfanghen beyde uwe Koninckliicke Majesteyts Missive, ghesch reven tot Koppenhagen, den eene den tweeden, ende den andere den achtste deser, Stylo loci. De eerste zijnde Responsive op onsen Brief van den 28. Maert lestleden nieuwen stijl, en by de tweede maeckt uwe Coninglijcke Majesteyt ons bekent, gelijck wy oock uyt de Brieven van den Heer van Wassenaer Luytenant Admirael hebben vernomen, dat de Enghelsche Vloote, bestaende in onghevaerlijck ses-en-dartigh Oorloghs-scheepen, sonder de Branders, dien albereyts in de Sondt was gearriveert: Met Vrundt ende Nabueren, oock toeverlatigh versoeck, dat wy het uytloopen van onse Vloote, met het resteerende Secours, in alle diligentie wilden bevorderen, en daer in onse iterative toe-segginghen na komen, ten eynde uwe Koninghlijcke Majesteyt daer door van de oppressie van dessels gedeclareerde vyanden gelibereert mochte worden. Waer op by ons rypelijck gedilebereert zijnde, hebben goetgevonden uwe Koninghlijcke Majesteyt mits desen vrundt ende nabuerlijck te rescriberen, oock oprechtelijck ende sinceerlijck te versekeren, dat wy nu, niet minder als oyt voor dese stantvastelijck geresolveert zijn en blijven, sonder eenighe veranderinghe, om uwe Koninghlijcke Majesteyt met alle maght en middelen 't assisteren, en by te springhen, en efficieuselijck te helpen afsweeren de voorschreve oppressie, daer mede uwe Koninglijcke Majesteyt, midtsgaders dessels Koninckrijcken Landen en Onderdanen, tegenwoordigh worden beswaert. Ende dat wy tot bereyckinghe van soodanigh ons welgemeynt ooghmerck, over dagh en nacht, sonder eenighe intermissie alle bedenckelijcke middelen en devoiren laten aenwenden, ende by brenghen, om de voorschreve onse Vloot metten allereersten in Zee te doen gaen. En zijnde de bewuste Veertigh Compagnien van 't resterende Secours, albereyts over drie weken voor 't meerendeel tot Amsterdam ghearriveert, om in deselve Vloot geembarqueert te werden, soo haest als die Zeyl-veerdigh sal wesen, daer op uwe Koninghlijcke Majesteyt een vast en Vrunt-nabuerlijck vertrouwen gelieve te stellen. Voorts hebben wy noodigh geacht, uwe Koninghlijcke Majesteyt oock mits desen bekent te maken, dat wy op de gedane ouvertures van de alhier Residerende Heeren Ministers van den Koning van Vranckrijck, en den Protecteur van Engelandt, Schotlant, en Yrlant met deselve door Gedeputeerde uyt het middel van onse vergaderinghe, in Conferentien ende serieuse besoignes hebben laten treden, en dat daerinne over en weder over voorslaghen sijn gehoort ende gedaen, tot vindinghe van een Eerlijcke en verseeckerde Vreede, in de voorgelijcke ghewesten. Op dat die des te facijlder aldaer in Loco hadde mogen getroffen, en geslooten worden, en dat wijl ons in den beginne daer van alles goedts hadden voorgestelt en belooft, maer dat sedert buyten ons vermoeden, daerinne soodanigh incidentie voorgevallen is, dat de saeck voor als noch niet finalijck en heeft konnen geperfectioneert werden, uwe Koninghlijcke Majesteyt versekerende, dat gelijck wy in de voorschreve Conferentien ende besoignes dessels interesse soo hoogh als die van desen Staet selfs, in achtinghe hebben genomen, oock alsoo daer inne by alle voorvallende occasien

onveranderlijck sullen continueren en volharden, soo als d' Heeren onse extraordinarisse Ministers, jegenwoordigh op hare reyse derwaerts gereet staende, uwe Koninghlijcke Majesteydt nader mondelingh sullen verklaren, tot welckers aenbrenghen wy ons kortheydts-halven referende. Bidden Godt Almachtigh. &c. In den Hagh den 29. April 1659.

Seker Deens Heer uyt goede voorsorge tot zijn Vaderlandt nochtans beducht / en vreesende dat hunne Vyanden in Hollandt door indirecte middelen soo de Vloot als het bewuste Secours voor Koppenhaven mochten sleepende houden / schreef met een melancolijck humeur aen sijn speciale Vrunt tot Amsterdam / desen onderstaenden Brief:

MYn Heer, het moeydt my U E. soo dickmael over dese verdrietighe materie te schrijven: Het is nu seker datte Enghelse Vloot den xvj. deser in de Sont is gearriveert, extraordinaris bemant, en dat sy nergens anders om en komen als den goeden Coning van Denemarcken door 't beletten van d'overvoeringhe der Geallieeraens te constringeren tot het aen nemen van 't Rotschildis Verdrach, 't welck soo als 't leydt Sijn Majesteyt niet en sal aen nemen, al soud' et ondertste boven keeren: Mijn Heer kan oock wel overwegen wat so een Stadt als Coppenhaven te verwachten heeft, die alreede in soo hoogen ellende van honger, belegering en stormen, haren Somer en winter heeft moeten verslyten, daer by comende, de groote miserijen door gebreck van veel dinghen in 't koutste van een langduirigen winter: Men troost haer wel uyt Hollandt, maer wat ist, het beloofde secours komt niet: Admirael Helt nochtans schrijft uyt Flensborgh aen ons, hadde hy 8. Schepen secours de gantse Sweedse macht (die hem nu in Flensborgh besette,) hadde hy courage te ruyneren. Dan het schijnt God de Heere sulcken Heyl niet en wil, en dat Denemarcken noch meer sal moeten uyt-staen: Den Coningh van Sweden is selfs in Funen ghekomen, om met 5 a 6000. Man d' Eylanden Falster Meun, en Langelandt te bemachtighen, welck Legher dese Eylanden niet teghenstaen en sullen konnen, ende mette occupatie van dien de stadt Koppenhagen genoegsaem dwinghen: Hier by komt datte Hollanders al seer sien op de Sweedse Franse en Enghelse beloften, die ick hoope in wint sullen verydelen, en niet totte schade van de Koopman uytvallen. Men laet sich veel aendienen, en men latiteert onderwijl mette Vloot, die al voorleden Novemb. onder de Ruyter vaerdigh was, ô watte seltsame resolutien en saken konnen de tijden voortbrenghen; Dit weet ick, datten Koningh van Denemarcken het ga soo het wil, geensins en sal beswijcken, en daer by, dat hy eer zijn Kroon en zijn leven sal op geven, als het Rotschildes Tractaet Rateficeeren: Maer als ick de ellende vande Ingesetenen van Koppenhavē bedencke, dan gloeyen mijn Jngewanden van droefheyt, ick ontruste van weemoedt, en ick wake van Compassie, Godt help de rechtvaerdighe Koning van Denemarcken, zijn goe Jngesetenen en onnosele oude en Jonge Persoonen.

Maer

Maer de Staten Generael die niet anders beoochden als buyten Intrest van haer eyghen Staet oock vernoeghen aen alle Bontghenooten te doen / en dat mette minste bloetstorting/ en eerlijckste middel/ begosten als men nu van der Engelsen aenkomst in de Sont versekert was/ hunne Vloot met grooter yver te verdaerdighen / waer toe nochtans het Noordthollantse Bootsvolck hun bry onlustich toonden / wes halven om die alle hoop van elders te benemen/ de Zeevaert ter Coopvaerdye en na Groenlant by provisie wierde gesuspendeert/ maer dit oock niet helpende/ so is 't uytloopen der Schepen voor 'tgantse Jaer verboden/ uytgesept aen sulcke Cooplupde wierde verlof gegeven/ die in een Compagny met permissie van de Staten van Hollandt op het West-Indis Huys tot Amsterdam Bootsvolck worven / die sy tot 1200. Mannen binnen 12. a 14. dagen hadden belooft tot de bewuste Vloot van den Viceadmir. de Ruyter te sullen op brenghen / en het welcke sy oock ghetrouwelijck volvoerden/ en dat overmits sy 20/ 30/ ja 40. guldens aen yder Matroos op de handt hebben gegeven.

De Fransen contrarie de preservatie der Hollandtsche Schipvaerdt / hadden geern ghesien datmen Denemarcken teghens Sweden ongheholpen had gelaten: En de absolute Vyanden van de Geun: Provincien leydent daer op toe/ dat door dralen/ versuymen / en groote onkosten het Lant uytgeput/ en door stilstant der Commercie onvermogende soude werdē gemaeckt/ om by noot haer selfs nimmer te konnen redden/ dit sagmen by de Spanjaerden/ die de Nederlanders voor en naer in Biscayen met Schip en goet wegh voerden/ de Sweden dedent in Engelant/ de Portugysen in Vranckrijck / de Engelsen in de Barbados/ en de Fransen in Provence /: En boven dien gaf den Coningl. Raedt in dese tijt het navolgende Arrest uyt tegens alle vremde Schippers/ om de Fransen (die selden goede scheeps-voeten hebben) door de voorss. Ordres indien mogghelijck/ te beneficeren.

By den Koningh: *Extract uyt het Register vanden Raet van Staten.*

AEn zijn Majesteyt wesende in zijn Raet, gepresenteert zijnde, hoe dat tot groot nadeel van d' oude ordren aengaende de Zee-saken, op vreemde Schepen en Bodemen wierden vervoert, de Koopmanschappen in dit Coningrijck uytte Havenen van Vranckrijck, tot groote nadeel vande Franse Schippers, Capiteynen, en Koopluyden van dien, en de meeste Havenen van Vranckrijck, waer over diverse klachten gevallen zijn, en dat door de inkomste en intelligentien die de voorsz. vremdelinghen dus langhe in de voorsz. Havenen gehouden hebben, hun met allen weten te voorsien van vrachten, en haer te prefereren op alle ladinghen, tot groot schade van de reders der Franse Schepen, blyvende aldus buyten employ, en onse Havenen onvoorsien van een goet getal Piloten, Constapels, en Franse Bootsgesellen, welcke genootsaeckt zijn onderhout te soecken, daer de meeste Schepen zijn.

Ende sijne Majesteyt considererende het goede voordeel vanden Staet uytte Zee-vaert, op datte Geallieerden het beneficie daer van niet en souden wegh draghen, ten ware zijn Majesteyt woude als voormaels in de Havenen van Vranckrijck haer dulden, en alsoo sijn eyghen

Onder-

Onderdanen deputeren 't geen haer van geboortens recht toe-komt: Ende alsoo de voorgaende Koninghen sijne Majesteyts Voorsaten hare Ordinantien en Actien derwaerts streckten om hare Geallieerden te verbinden, om haer te verleenen ende self de Previlegen en vryheden als haer eyghen Onderdanen: Maer bemerckende dat sy 't selve niet en hebben omtrent sijn subjecten geconserveert, ende sijne Majesteyt wel geinformeert zijnde vande ordres die sy in hare Havenen houden, om tot haer eygen voordeel aen te matigen alle voordeel der Zee-vaert, door voortsettinge van eyghen Schepenen en onderscheyding der vreemde Schippers: Weshalven Sijn Majesteyt vertoont zijnde de Declaratie van Koningh Carel de 9. van den 7. February 1557. zijnde alles en wel voltrocken, waer by om te Confirmeren de voorgaende Franse Koninghen, speciael François de 1. is gheordineert, dat gheen Fransman of Vrouw en soude gheoorloft zijn voortaen meer te bevrachten eenighe vremt Schip, noch met het selve weg varen, oft lyden dat eenige Goederen vervoert wierden uyt het Koninghrijck hoedanigh die oock soude mogen wesen, op de verbeurte van Schip en Goederen. Als mede Sijne Majesteyt hebbende geconsidereert de Acte van 't Parlement van Rouaen, den 10. Iuny 1657. over een disput tusschen de Koopluyden en Schippers, van Engelse, Vlaemse, Hollantse en Zee-landets van d' een zijde, en de Koopluyden, Capiteynen, en Schippers van Franse Schepen ter ander zijde, welck Parlement volgende de Declaratie van Carel de 9. en de Articulen van een Tractaet van Vrede, ghemaeckt tusschen de laeste Koningh Henrick de Groot en den Koningh van Groot Brittangen, geregistreert in 't voorsz. Parlement, waer by de partijen wierden geordonneert, om door versoeck de goede believt van hun Koninghen te mogen verstaen, en by Provisie was geordineert, dat de Koopmanschappen toen op de Kaye van Rouan, en aende Havenen van de Provincie, souden geladen worden op Franse Bodemen, tot voordeel van alle d' andere, en dat met het believen van den Koningh, 't welck men daer op moste versoecken: Boven dien, reguard genomen zijnde op de Acte vanden 5. October daer aen, confirmeerde 't voorsz., en geregistreert in 'tselfde Parlement van Rouan, beraeckende de Patent-brieven, en Commissien, verleent op de acte om geexecuteert te werden volgens zijn inhout, en geconsidireert hebbende de Ordonnantien des laetsten Konings, over de Zee-saecken in d'Articulen 414. 415. en 428. en 4242. geenregistreert in de Ordonnantien des Parlaments van Parijs 1629. ghehouden op een rijpe overweginghe van andere Acten van sommige uytte Naghebuyrde Staten en Bontgenoten deser Croon.

Zijne Majesteyt wesende in zijnen Raedt, heeft volghens de voorsz. Affairen, Ordinantien, en Acten geordonneert, en doen ordonneren, Dattet voortaen niet geoorloft sal zijn op eenige Bodem hoedanich die sy, in compangnien of byzondere Personen, eenige Coopmanschappen uytte Havenen en Reen van dit Coningrijck te vervoeren, nochte van d'eene Provincie tot de andere, nochte in vremde Landen, anders als in Franse Schepen die in Vranckrijck getimmert zijn. Boven dien, behout den Coning aen hem selfs, dat, so wanneer daer een ghenoechsaem aental van Franse Schepen in de Havenen ware, hy macht gheve aen eenich vreemde Schipper die onder zijn Bontgenooten behoort, so als 't hem goet dunckt, sullende door gunste en bysondere Licentie mogen laten bevrachten met Frans goet, en te laden in de voorsz. Havenen van Vranckrijck alle geoorlofde Coopmanschappen: By welcke licentie en gene andere, den Heer Hertogh van Vendosme Admirael van Vranckrijck aen de Vremdelinghen sal moghen geven depesches ende Pasporten, en buyten de licentie, Pasporten en believen zijns Majesteyts en sullen de Capiteyns, Schippers noch Schepen uytte Havens noch Reen mogen lopen. En by aldien eenigh vremdelings Schip ladinge nam in eenighe Franse Havenen ofte Reen, buyten

buyten Sijns Majesteyts consent en believen des Admiraels, en op See oft in eenige Franse Havenen gevonden wiert, so wil en gebiet Sijn Majesteyt dat zy voor d'eerste reys sullen betalen het vierdepart van elcks Schip en Ladinge, en ten tweede mael sal men hun gantschelijck confisqueren: En de Middelen en Goederen van Coopluyden in Vranckrijck woonende, die sonder consent op vremde Bodemen zijn gescheept, sullen weghens hare ongehoorsaemheyt verantwoordelijck staen ten allen tijden. Daer om last Sijn Majest. den voors. H. Admiraels zijn Lieuten. Generael en d'andre Admiraels, toe te sien dat desen strickteliick werdt na gekomen, wat by dese Acte zy verboden, ende niet te lijden datter eenich vremdt Schip in de Havenen van Vranckrijck lade, buyten de ged. Majesteyts consente, op de voors. Boeten.

En op dat niemand hier van onkunde pretendere, sal men tot beter onderhoudinge deses rond-omme Copijen om te publiceren, af-senden. Gedaen in Sijns Majesteyts Raedt, den Koningh teghenwoordigh zijnde, den xv. Mey xvjc. Lix.

De Turcken deden oock de Noortse Schipvaert groote schade door al hun roven/ wegh nemende het Schip den Witten Haen/ seer rijck gheladen van Middelburgh na Malga gaende/ noch 1 Hollantse Fluyt en 1 Frans Schip. De Portugalse Rovers sleepten toen binnen Brest 5. Holl. Schepen/ daer de 3. van Rogge in hadden/ en 2. Ballast. De Biscayers namen toen een rijck Frans Schip/ dat met Indigo suycker en Tabac van St. Domingo quam. Een Engelse Taker met Sweedse bestellinge/ hengelden toen voor de Seyne op een Hollantse prop/ 'tgeluckte hem datter vã een Esquadre Holl. Boeyers uyt Habel de Grace Cl. J. v. der Graft inde mont liep/ die hy te Ry opbragt.

Wat noot was't indien de beroof de door dit nemen alleen de beschadigde waren gebleven/ maer neen/ 't gevolgh is so quaet als de rest/ want/ met die selve Schepen die sy genomen en uytgerust hadden/ beroofden sy niet alleen weder om anderen/ maer wierden op 't laetst selfs soo formidabel/ datse beyde Convoyers en Coopvaerdijers wegh namen: En dat noch het allerslimste in desen was/ de Barbarise Rovers/ die de Christenen ghevanghen hebbende/ tot Slaven maken/ aen Ketenen sluyten/ beestachtigh handelen/ verkoopen/ en gruwelijck tyranniseren/ geraeckten aldus meester van groote Schepen/ grof Geschut en van vele woeste Bootsgesellen/ speciael Francoisen en Italianen/ die gelijcker veel van conditie onder hun Attheisten sijn/ oock de gheringe weynich verscheelden om Turcks te worden/ en den Sone Gods godloosijck te verloochenen/ om dat sy (so ick overvloedigh bericht ben) van der Christenen Gods diensts voorgangers/ al te veel onchristeelijckheyds hadden in hun Vaderlant bespeurt: Voorwaer ellendighe en beklaghelijcke Relige/ van de welcke men belofte doet/ en betoont met 't leven datmense niet en ghelooft: Wat zijn dit exempelen voor Joden/ Heydenen en Turcken!

Parijs begost met het rijsen van de Son gelijckelijck te verheffen hare gedachten en hoope tot de Vrede: Zijn Eminentie selfs beschickte alles watte Coninginne tot een volvoeringh van dien hadde geeyscht/ en stelde in/ de lange Gebeden van 40. uren/ om Godt op hunne wijse te bidden om den voortgangh van een langwijlige Vrede met Spangien/ &c. Prins Robrecht Sone van

ne van Hertogh Francois van Lorainen sich in dese tijt te Parijs op 't Paert excercerende/ wiert daer af ghewozpen / soo dat hy dapper uyt neus en mont bloeden/ en in soodanigen staet verviel / datmen hem buyten hoop van bekomen stelden / en even wel [tot een bewijs datte vonnissen der Doctozen in de Medicijnen so periculeus niet en zijn als van die in de Rechten] soo is de selven Prins na dat hy vijf uren sonder spzeken had geleghen / dooz het strijcken van een souveraine Olije weder om tot sijn gesontheyt gebzacht.

De Italiaense Princen verheugden sich niet seer over de Vzedens-handelinghe tusschen de twee Catol. Coningen/ want/ sy hoozden datte Paus/ den Keyser/ Poztugael/ noch geenighe der Bontghenooten in de voozss. Tractaten waren gecomprehendeert: Sy wzaeckten bysonderlijck dat men Duynkercken en Mardijck aen de Ketters van Engelant soude laten behouden / en den Coningh van Schotlant gheen beter bystant tot des selfs herstelling contribueren: En boven al lasen sy met scheele oogen de Missiven van Parijs/ waer in men hun wijtloopich adverteerden / dat soo haest den generale Vzede gesloten was/ Vzanckrijck het Desseyn had om Italien met aller kracht te beoozlogen. Constantinopolen poogden doen op zijn Hannibals den Venetiaensen Raet te verbaesen dooz een vals gerucht dat sy uytstroyden/ als ware hunnen Primo Vizir met 50000. Turcken zegepralende weder ten Hoof gekomen/ van den Velt-tocht tegens den Bassa van Aleppo / die dooz Mahomet met al zijn Heyzkracht wonderlijck omgewendt/ en weder onder de ghehoozsaemheyt van 't Ottomannise Huys was ghebzacht : Doch men heeft bevonden dat dit een geblanckette Balette was/die men danste om St. Marcus Leeu te bedziegen/ maer die ontwaeckte in plaets van slapen / om dat hy wel sach dat Candien de Bzuydt was daer men om spzong.

Mey 1659.

DE 'Gespanjoliseerde by na al te seer veracht / begosten nu weder van courage te swellen/ om dat de posten in dese Maent over al de Weereldt verbzeyden/ hoe dat op den 19. April tot St. Andera in Biscayen de Spaense Silvere Vloot was gearriveert/ bestaende in 17. Gallioenen en Schepen/ onder den Generael Dom Antonio Marquis d'Etchevetia / gewaerdeert op 3476250. stucken van Achten vooz den Coningh / ende vooz de Cooplupden 1232727. stucken van Achten/ ofte 70. Millioenen gemunt en onghemunt/ behalvens veel dat onbekendt was/ als oock 30000. Canaster Suycker van 6. a 8. Aroben/ veel Cakao/ Huyden/ Anijs/ Coucheneille/ Vigonise Wolle/ Campechie Hout en Taback / beneffens twee Kistkens met Paerlen vooz den Cathol: Coningh / die terstont daer op Wisselen over maeckten soo naer Italien als Nederlant/ en daer over niemant protesteerden/ doch hadden die van Cadicx grooten intrest datte Gallioenen na ghewoonte op hunne Reede niet ingekomen en gelost waren/ strijdende tegens d'oude Coustumen/ ende

den

den Koophandel dus eer lang daer vernielt soude sijn / om datte Koning oock begeerde de volle recognitie van alles/ daer over klaeghden sy/als alrede ghenoech bewust dattet onmoghelijck was de Commercie sonder indirecte middelen [die van over hondert jaren in Spangen plaets hadden gehad] staende te houden/ en dattet hare Factoors noch dickwils quaet genoech hadden om hare Spaense Rekeningen by hare Meesters te doen valideren/ &c. Doch als den Koning vermerckten dat zijn Ministers teghens de Kooplupden met nydicheyt ingenomen waren/ so accordeerden hy mette laetste/ en dede de goederen van particulieren / die alreede ontlaeden en in syne Packhuysen waren gebracht/ voor een somma weder in-schepen / waer mede de Galljoenen weder van St. Andera naer Cadix vertrocken.

Boven dese silvere van platen/ quam een goude bode van Vrede d' Onderdanen van Spagnen verheugen / want/ een stilstant van Wapenen tusschen Vranckrijck en Spangen ghesloten zijnde / mochten de Francoisen in Biscayen komen en handelen : De publicatie deses stilstants was t'Antwerpen dus danigh afgekundight :

DOn Lowis de Benavides Carillo en Toledo, Marquis van Fromist aen Caraçena, Grave van Pinto, Lieut. Gouverneur en Capiteyn general van Nederlant en Bourgongnie. Godt Almachtich aensiende sijn Christen Volck met een barmhartigh ooge, heeft de harten der Koningen geinspireert dat sy de Vredens Handelinghe tusschen beyde de Kroonen souden bevorderen, en al de Bontgenoten daer in begrijpen, also dat een goet vervolgh daer van zy te verwachten : En op dat dese aengestelde en lieflelijcke Vredens Handelinge door de Wapenen niet belet worde, so verklaren wy, dat tusschen de Catholycke en Allerchristelyckste Majesteyten van den 8. deser Maent May tot den 8. Iuly naestkomende een generalen Stilstant van Wapenen sal zijn, en dat tusschen de Leghers en alle vremde Troupen ende Guarnisoenen, in dienst van beyde Coninghen so te water als te lande, alle Vijandschappen sullen op-houden, als mede tusschen die Troupen en Guarnisoenen die onder subjectie ofte dienst van beyde Croonen zijn : Ende so eenige contraventie gheschiede, van met practijck een Plaets of Plaetsen te bemachtighen, of eenige Gevanghens, en alle andere hostiliteyten die tegens dese Stilstant strijden, so sal men die contraventie van wedersyden repareren met alle getrouheyd en minsaemheyd, sonder te difficulteren, midts restituerende 't gund van wedersyden in dien tijdt sal gespargeert syn gheweest, alleen sullen de wedersijds Gevanghens sonder betaling van rantsoen los gelaten worden : Maer onaenghesien desen Stilstand sullen de Contributien so wel als in tijde van Oorlogh betaelt moeten worden : De Commercie van wederzijds Onderdanen sal niet anders gedreven worden als in

Oorloghs-Tijden met Paſporten en Sauveconduits, ſullende alles des aengaende ſo blijven als het nu is. Is mede geaccordeert dat de ſelve Stilſtant ſal onderhouden werden tuſſchen de Troupen van Sijn Catholy. Majeſteyt in Vlaenderen, en de Guarniſoenen van Duynkercken en Mardijck, te weten, dat den Protector van Engelant volgens 't geſchrift door zijn Majeſtt. van Vranckrijck aen hem geſonden, voor den tijt van twee maenden mede in 't ſelve Accoort ſal treden. En op dat alles onverbrekelijck werde ghehouden, bevelen wy deſe te publiceren,&c. Gedaen te Bruſſel den 12.Mey, 1659. Getekent C.H.O. Onder ſtont E. L. Marquis Conde de Pinto. Ter Ordonnantie van zijn Exellentie. *Staeyken Vereycken.*

Wy hebben alreede in dit 10.deel folio 1. 2. 27. en 41. aengeweſen de grote ongeſtadicheyt van d'Engelſe Regenten/ dit heeft ſich in deſe dagen ſo onwederſprekelijck vertoont / dat vele tegen alle gewoonte / daer om qualijck van den Raet en Protector ſpraken. De Officieren/ daer onder Lord Lambert/ de Collonels Berry/ Barckſtead / Coper/ Okey/ Aſchfielt/ Pritty/ Clerck/ Mosz./ Hewſon/ Lilburn/ Hacker/ Sankey / Salmon / Fitch / Lord Deſbourg/ Gen. Kelſey/ Lut.Col.Maſon/ en andere van den Krijchſraet ſiende dat hunne intreſten een waren / en alle geengageert teghens de Stuarts / en datter ſommige Leden in 't Parlament tale hadden gevoert om den Coningh te London te brenghen en weder om op zijn Vaders wettelijcke ſtoel te ſetten/ ſoo wierden ſy beducht/ en beſlooten mette voornaemſte uyt 't Leger tot St. Jaems te vergaderen/ 't welck eerſt in Luten. Generael Fleedwoods Huys wiert beraemt/ doch terſtont by den Protector verſtaen zijnde/ quam die haer ſoetelijck aenſpreken/ ſeggende/ Dat hy vertroude dat ſy als de voornaemſte waer op hy ſich hadde te vertrouwen, by hare plicht ſouden blijven, en den Soon gehoorſamen in, dat zy de Daden van zijnen glorieuſen Vader gedenckende, oock des ſelfs wettigen Succeſſeur ſouden erkennen, om niet anders te doen als 't gund hy billijck ſoude oordeelen, 't welck was, dattet hem niet onbewuſt waer dat ſy over hare onbenoechtheydt daer ſy gelyck in hadden, daghelycks raedtſpleechden en Vergaderinghen hielden, 't welck niet alleen by hare Vyanden grote opſpraeck verweckten, maer oock ſelfs hem teghens de borſt was, wel ernſtelyck daer om op haer begeerende, dat zy van hare ſamenkomſten ſouden op-houden,&c. Maer dit was ydel: Men was Richard moede / en gelijck het veelhoofdigh dier onbeſtendigh/ en confus niet als na veranderinghen haeckten/ alſo oock ſy/ meynden Richard en was de man niet die hun konde ſalveren/ immers niet als de Vader/ Ec. Fleedwood die alrede geoeffent en van de outſte Officieren was / kon men billijcker tot Hooft opwerpen / dewijl hy van een geſwinde geeſt en goede expeditie was / als ſulcks in den ſlagh te Worcheſter ghenoegh betoondt hebbende / behalvens dat hy noch Swager van Richard en zijn Vader was/ en dieſhalven Richard noch Hendrick Cromwel hier teghens niet veel obſtaculen ſouden kunnen maken/ Ec. ſoo beſlooten ſy / eerſt een Requeſt in het Parlament te leveren/ waer in ſy klaeghden: Dat men de Militie van Enghelandt niet meer en achte, om datmen die onbetaelt als met kackhielen langhs 't Landt liet bedelen,

ſulcks

fulcks datte Ruyters te voet liepen, en d'Infanterye onghewapent, den een syn Paert en d'ander syn Harnas uyt gebreck van Broot had moeten verkoopen, en was nu alsoo dat Volck 'twelck Engelant in sulcken ontsach en reputatie had gebracht, van hare Vyanden bespot, en van de Vrunden verlaten, soo dat hare misgunners en de Stuarts aenhangh stout wierden, van over Zee quamen, binnen London vergaderinghe hielden, en te Westmunster gespeldt wierde of het dienstigh waer de Coningh in te halen, &c.: Dat men door pasquillen d'Oude Parlementen na-joude, en al die het met de goede sake wel meynde, verachte en dreychde. Uyt alle 'twelcke niet anders als een generale subversie voor den Staet synde te verwachten, so was het hooghnoodigh daer spoedighe ordre in te stellen, ofte zy Requiranten protesteerden onnosel te willen syn op het gund daer over soude moghen volgen. &c. Onderwijl hielden sy stercke Wacht binnen London / en kregen de Soldaten met oock allen die van buyten in quamen op hunne sijde/ be-edichden malkander houw en ghetrou te zijn: En so haest sy vernamen dattet Parlament ghemeynt was om Richard tot Generael over 't Legher te maken/ formeerden sy een Geschrift/ waer by sy Fleedwood tot die Charge verkooren/ sendende 't selve Papier aen den Protector Richard/ op dat hy 't selve soude approberen/en dat Des bourg des selfs Lieutenant soude zijn: Dese en Major Berley kreghen last om alles uyt te voeren/ en behalven alle andre posten van London / so wierde St. Jamets met twee Regimenten beset/ vermits alhier de meeste Officiers vergadert waren: Den Protector sont zijn Secretaris Jan Turlouw derwaerts/ die (ghelijck hy een dapper Politicus is) door goede inductien dese Officiers van hare proceduren meynden af te maenen/ maer te vergeefs / hy most sonder effecte weder na Withal keeren/ daer alles over hoop stont/ want Richart onderwijl de Soldaten hunne pols hebbende doen tasten / bevondt / datse alle omgeset waren/ en gheen 4. Compagnien voor hem en hielden / begost sich te bedencken/ en te succumberen / sondt andermael zijnen Secretaris Turlou aen dese t'saemgesworene Officieren/ aendienende / Dat hy sich gantschelyck na haer goetduncken wilde schicken, &c. Terstont daer op ordonneerden sy / dat/ alsoo te Westmunster gheen Mannen na hun humeur saten / dat den Protector onder 'tgroot zegel van Engelant een Ordre soude op maken/ om beyde de Parlamendts Huysen te dissolveren/ waer op Richard datelijck dese ondervolgende Acte haer toe-sondt:

By den Heer PROTECTOR,

Een Uyt-roepinghe over het scheyden van het Parlament.

ALsoo Wy ons Hooge Hoff des Parlaments hadden beroepen, om tot Westmunster op den vij. Februarij laest te vergaderen en te sitten, 't welck tot op desen dagh geduyrt heeft, alsoo hebben Wy oock onse Ordre onder 't Groot Zegel van Engelant verleent, gedatheert tot Westmunster den ij. Meye, verklarende om wichtige redenen ons believen en resolutie te zijn het voorss. Parlament te dissolveren, tot welckers uytvoeringhe wy gestelt hebben onsen seer getrouwen en wel beminden Raedt Nataniel Lord Fienes, eene van de Bewaerders van ons Groot Zegel van Engeland, ende andre onse Com-

Commissarissen uyt onsen name, omme op desen Tweeden Mey te dissolveren ons voorß Parlament, 't welcke by haer gedaen zijnde volgens den innehouden haerer Instructie, op de gewoonelijcke plaetse, so zy uyt krachte van dien ons voorß Patlament absolutelijck gedissolveert. Nevens dien hebben wy met advijs van onsen secreten Raedt het noodigh geacht dit een yder by onse Proclamatie kunbaer te maken, op dat een ygelijck die het aengaen mach, sich daer na regulere. Gegeven te Withall den ij. Mey 1659.

Soo haest en was dese Proclamatie niet uytgeroepen/of men sach de Ruyterije binnen London rijden/ verseekerende terstont Withal / Soutwarck / de Brugge/ de Beurs/ en oock den Tour/ waer uyt sich den Gebieder J. Berkstead sich al in tijts geretireert had/ wordende eenige dagen daer nae/ so hy op den middagh over de Borse gingh/ gevanghen / en in den Tour daer hy noch soo luttel tijts te vooren anderen hadde bewaert / nu selfs gekerckert: Sijnen Lieutenant soo ras dese Ruyters aen den Tour quamen kloppen/ dede strack de Poorte open/ gaf dese nieuwe wet-stelders de hant en hiette haer wellecom: Alsoo wierde het Legher meester van London en 't Canon in den Tour/ sonder dat of Burgher of Coopman daer over eenige de minste alteratie hadde: En Fleedwood die sy tot hare Hooftman opgeworpen hadden / dede alles/ en men noemde hem Sijn Excellentie/ want hy hadde met eenigh gelt dat in den Tour en elders was gekregen/ dit Leger dat geen 6000. man sterck was/ een achterstallich vierendeel Jaers aen hun doen betalen / oock ordre op de Provisie bestelt / en de Wapenen by een in 't Magasijn doen brengen: Dese verheffinge van Fleedwood ontstelden seer de Soldaten van Gen. Major Lambert/ want sy waren tot dit werck niet gheroepen / dies trocken sy ghelijckerhant na London / seggende / Sy en wilden niemand anders als haeren Ouden Generael weder hebben. Maer alsoo dese directie van Fleedwood al te groote jalousije gaf/ selfs onder de outste Officieren van 't Legher/soo wierde een Raedt van Staten ghekooren/ die 't Opper-gesach souden hebben / de namen zijn dese/ hebbende hare stoelen vervolgens als dit Register:

Thomas Lord Fairfax.
Majoor Generael Lambert.
Colonel Ian Desbrouwe.
Colonel Iames Bury.
Iohn Bradshaw, Sergeant van Wapenen.
Sir Anthony Aschley-Kooper,
Sir Horatius Townsand.
Sir Arthur Hesilrigg.
Sir Henry Vane,
Lieutenant Generael Ludlow.
Lieutenant Generael Fleedwood,
Majoor Salwey.
Colonel Morley.
Mr. Schot.
Mr. Wallop.
Sir Iames Harrington.
Colonel Wauton.
Colonel Iohn Iones.
Colonel Sydenham.
Colonel Sydney.
Mr. Nevil.
Mr. Thomas Chaloner.
Colonel Downes.
Den Lord Opperften Rechter St. Iohn.
Colonel Thompson.
Lord Commissaris Whitlock.
Colonel Dixwell.
Mr. Reynolds,
Iosias Barners.
Sir Archibal Iohnson.
Sr. Rob. Honywod.

Men sont stracks na Schotlant en Irelant Posten / om de Gouverneurs van beyde Staten te adverteren van alle dese veranderingen/ welck af-senden uyt de naem van Fleedwood geschiede. En dewijl al dese Leger-Officiers gesamentlijck een intrest teghens de Stuards hadden/ so veel te blijtiger waren sy om malkander getrou te blijven/ alles by brenghende watse konden om dat geslacht uyt Engelant te houden: Sy wisten wel datse niets bysonders of fatsoenelijcks sonder een Parlament souden konnen uytwercken/ daer om beriepen sy weder een ander / te weten / alsulcke Leden die zedert 't Jaer 1648. onder wiens directie Coningh Carel Stuard voor Withal onthooft wierdt/ hadden geseten tot den 30. April 1653. En gelijck de Enghelsen boven allen Volckeren van Europa seer staetsuchtigh sijn / als met veele exempelen in de Oude Geschiedt-boecken blijckt / daer sy altoos bevonden sijn uyt der maten veranderlijck / soo en was nu niet vremt dat alle die voorighe Parlaments Heeren die noch leefden (het kussen kennende) terstont hare bereydtschap toonden om te gebieden / wetende/ dat alle verbeterde Veranderingen goedt waren/ en dat de Engelse Republijcke noodtsakelijck soude om tuymelen / indien sy met de Militie niet ghesamentlyck eenen lijn trocken: De Officiers waren met dese Luyden wel voorsien/ en men begost hun tot Westmunster de Sael in te ruymen/ om als Politici te ageren: Men sprack oock om alle Acten by Olivier Cromwel opgerecht / te vernietighen/ speciael/ om den Oorlog tegens Spangen/ en de Vrede met Hollant te breecken/ maer dese considerati en bleven om d'onvermogentheydt steken: Alleen wierde Olyvier Cromwels Segel stucken geslaghen/ en dat van Anno 1651. weder in plaets

gestelt / zijnde van forme als dese Figuer: Waer by sy oock scheenen te apocripheren al wat met Cromwels Segel was bevesticht gheweest: Ommers sy verstonden dat zijn Protectorschap / en soo veel te meer het stellen van een Successor/ onwettigh waren: Resolveerden diesghalven dessels 2. Soonen van

van hare digniteytē te beroven / en voortaē niemant in eenige Ampten te admitteren / als alleen die volghens een Vast-stellinghe deses nieuwen Parlements Belofte deden / De Republicke van Engelant niet anders te sullen helpen gouverneren als door een Vry en Wettigh Parlament, en dat buyten de Persoon van een Koning ofte Monarch,&c. Dit was nu den basis van dese Regenten/die daer mede als ghenoegh te kennē gaven/datse d' Opper-voogdye van een Koningh of Protector wraeckten: Dies te yveriger was men om niet alleen Richard (die alrede de macht quijt was) maer oock om Hendrick Cromwel alle gebiet af te nemen/ die vermits hy gebieder in Yrlant was/ en indien hem sulcks gelust had/wel groote beletselen (daer vele onbenoeghde Enghelsen selfs na haeckten) hadde konnen doen/ soetelijck aengeschreven wiert sich van de Regeringhe aldaer te ontslaen / alsoo het Parlament gheneyght was om Yrlandt als Enghelandt Staets-gewijs te gouverneren: Maer dit was een deckfel om Henrick alsoo als Richard uyt de stoel te stooten / de wijl men sach/ datse in Schotlant geen veranderingh maeckten / daer nochtans Gen. Monck soo veel gesachs hadde als Hendrick in Yrlant / maer dit onderschept was'er / datse Monck betrouden en Hendrick niet: Wat Richard belangt/ hy most ghelijck den Koningh voor zijn Vader/ nu het prachtighe Huys Withal voor dese Officiers in ruymen/ die eerst daer teghens over te Wallingforthouse hunne samenkomst gehouden hadden / maer siende dat Withal him beter dienden / deden Richard daer uyt retireren / die toen genootsaeckt was sich in een ghemeen Burghers Huys te begeven/ dewijl men noch disputeerde of men hem eenigh onderhout soude geven ofte niet: Richard nochtans van geen quaden inborst zijnde / en verootmoedichden hem niet alleen zijn meesters te wijcken / maer hy schreef 14. daghen na dat hy uyt alle bewint was geset / en boven dien gelast staet en Inventaris van alle onkosten geduyrende sijn Protectorschap te maken ende over te leveren/ aen 't Parlament dese brief:

Ick hebbe achtervolght de Resolutie en Verklaringhe. de welcke u belieft heeft my te behandighen dese voorleden Nacht , en hebbe tot uwer onderrichtinghe volghens den Innehouden der selver Resolutie, gemaeckt een oprechten Staet van mijne Schulden , zijnde ghehecht aen dit Papier, 't welcke sal betoonen hoedanigh die zijn , ende op wat maniere de selfde zijn gemanieert.

Gelijck als specialijck op 'tgund in de voors. Resolutie 't College sy aenbevolen, sich te informeren hoe verre ick my toe-matighde in 't Gouvernement van dese Republycke, volgens de Declaratie van 't Parlament.

Ick vernoeghe my het tot hier toe ghebracht te hebben, betoonende dat ick mijn wil ende ruste in de beschickinghen Godes stelle, en dat ick de Vrede van desen Staet boven mijn eygen intrest beminne en estimere : Ende ick verlanghe dat hier door een matigheydt in mijn toekomstige deportement werde ghebruyckt, 't welck met Gods hulpe wesen sal so als de voors. getuygheniſſen sullen zijn, hebbende (soo ick hoope) in verscheyden teghenspoeden gheleert, liever te revereren ende te veroodtmoedighen voor de handt Godes, als teghens de selve op te staen. Ende (gelijck in de laeste voorbeschickinghe onder ons voor ghevallen) ten respecte der bysondere Engagementen die op my lagen , soo en konde ick niet verstaen om 't Gouver-

nement

nement deser Natien te veranderen, maer ick kan die nu gemaeckt zijnde, door Godes goedtheyd my nu wel gherust stellen, en houde my neffens andere verbonden, en verwacht beschermінghe van dese teghenwoordighe Regeeringhe, soo om daer onder in stillicheydt te leven, als oock na mijn uytterste vermogen te dienen, zijnde dat alleenlijck het selfde in de welcke ick eenighen Intrest hebbe.

RICHARD CROMWEL.

Den Generael George Monck in Schotlandt de tijdingh krijghende van de Veranderingen in Engelant/ hadde neffens veele van zijn Soldaten maer tamelijck ghenoeghen daer aen/ sommighe riepen/ zy wilden Richard weder hebben/ andere quamen met sacken vol klachten/ maer Monck na eenige dagen wachtens verstaende datte saken tot Westmunster sonder teghen-spreken stant grepen/ schreef aen 't Parlament desen Brieff:

SEer Eerwaerdighe ende geachte Vrienden: Hebbende geleeft door de rijcke gonste van onsen alderghenadighsten Godt, om in uwe ghemoederen te sien een herlevingh van dese heerlijcke sake, verzegelt met so veel dierbaer bloet, en bevestigt met so vele sichtbare treffelyck voorbeschickingen Godes, als vervolght door een soo ruymen Schat uyt dese Natien, soo konnen wy niet sijn buyten d'aldergrootste vreughde over uwe lelte Proceduyren, in gevolge van dit gezegende oogwit, daer wy soo meenigh Iaer naer ghetracht hebben, en tot 't welcke Godt uwe oogen na soo vele Iaren onlusts en afwijckingh van hem, en zijn, en des Volcks Intrest, u nu weder heeft gekeert tot uwe voorige plichten en beloften, gedaen in den dage uwer Verbintenis, in u werckende een levendigh ghevoelen, beyde tot u plicht en intrest: En wy en konnen niet anders sien, oft dit is d'aldergrootste en geluckigste Voorbeduydingh van onse toekomstighe vrede en herstellingh die wy oyt hebben ervaren: Volghens dien doen wy met ootmoediger herten beyde reverentie en omhelsinghe aen de beschickinghe der Goddelijcke Voorsienicheyd, als waer door een wegh gebaent is van blijtschap over die goede dinghen daer wy so lang om gehoopt hebben. Tot hier toe heeft ons Godt gedult, onaengesien yder van ons zijn Afgod van Eygenbaet meer als die van Gode en zijn Volck volghden, waerdich om dit aen ons nimmer te vergeten, als mede waer om wy tot nu noch levende gespaert zijn: Seker, indien hy niet en ware geweest eenen lijtzamen Godt, en langmoedigh, hy had ons nu de vnyligheyd onses ondanckbaerheyts te drincken gegeven, en door oprijsinge van d'een tegens d'ander ons ten spot onser Vijanden gemaeckt, tot wy dit aen ons vervult hadden, en het bloet onser Vijanden en had sonder schrick en verbaestheyd oock niet konnen gespaert worden. Dan wy hopen, dat de bedencking van al dese dingen zedert op u hart als op d' onse geleghen hebben, en 't sal ons lief zijn u tot een memorie te verstrecken in al wat noch ongedaen is, en vermanen u in liefde, dat al wat u in desen grooten dagh des Heeren voor oogen goet dunckt te doen, voort te varen, af-kortende, sullen op meerder occasie breeder spreken:

1. Vermanen wy u, dat in de sake die ghy aengevanghen hebt, dat als ghy alle particuliere Intrest van eenigh privaet Persoon, of wie hy zy, volgens den regel Christi wilt ter zijden leggen, dat gy u beraed in aendacht met pieuse Verstanden en in Gods Name sincere en oprechte professie doende zielen die uyt schijnen, noodig tot den bant van liefde en relige.

2. Dat siende zijn laeste Hoogheyd believen in sich soo dickmael te versaecken, zijne liefde aen 't Vaderlant, præfererende des selfs intrest voor de zijne in desen grooten dagh van veran-

deringe, versoecke, dat ghy met alle studie, sorge en affectie wilt useren dat hy en zijn geslagt te samen met hare Hoogheyd de Weduwe, mogen hebben alsulcke honorable onderhoudinghe, met alsulcke andere digniteyten als gevolgelijck zijn aen dat Geslacht voor hunne groote diensten ghedaen aen dese Natien.

3. Dat gelijck als gy zijt een Vry en geen gekoopmanschapt Volck van Engelant, soo wilt in uwe plaetzen volghens uwe beroepinge maintineren de ware Privilegen des Volcks, hunne goede Wetten en Rechten, en alle verdruckinghen en ondraghelijcke lasten van hunne halsen af-schuyven.

4. Dat ghy als den Basis van dit Gouvernement wilt versekeren de Vrijheden, en Privilegen van het wettich vergaderde Representatif, bestaende in recht gequaleficeerde Persoonen.

5. Lestelijck, verheugen wy ons hartelijck dat gy om de Tegenstrevers te breydelen, onse begeerte hebt aengenomen, nodende de Leden van 't Oude Parlament om weder te sitten, en aen te vangen 't Werck deser Natien onder 't Gouvernement van een Republycke: Dese willen wy dat ghy bystaet, als door de welcke Godt voortijdts glorieuse dinghen voor zijn Volck en hare Vrijheyt heeft gedaen: En datter goe middel werde beraemdt tot onderhoudingh van onderlingh vertrouwen en mutuele conrespondentie tusschen 't Parlament en 't Legher, op datter geen breucke noch twist onder hun opsta, maer datse alles uyt-wercken na den Teneur van 't Gouvernement: Uw versekerende, dat alles wat ghy in desen hebt ghedaen, onse harten en affectien met u zijn, ghemeynt zijnde daer by met der hulpe Godes te blijven, onaengesien alle opbortelingen. 't Welck op dat zulcks wel mach succederen, sal zijn het Gebedt van uw aldergenegenste Vrient GEORGE MONCK.

Geschreven in Dalkeith, den 22 Mey 1659.

Als desen Brief uyt Schotlant quam/ stropde men uyt dat Monck na den Coning helde/ daer was wel yets om op te speculeren/ maer/ d' Officiers oft al oft niet siende/ voeren met hunne Proceduren voort / en deden het Beelt en de kostelijcke Tombe van den Protector Olyvier Cromwel/ dierghelijcke aen Gekroonde Hoofden/ nochte aen niemant in Enghelant was ghesien/ uyt de Kercke wegh nemen/ onder schijn / als oft men voor d'onstuymigheydt der Leger-soldaten vreesden/ doch in der daet om wat anders: Voor 't Pachthuys of dat van de Coustoms wierde oock het Wapen van Cromwel af ghenomen/ en daer zijn twee Wapens voor in de plaets gestelt / het eene van den Generael Fleedwood/ en 't ander van 't Parlament. In somma het prepareerde sich om aen sommige de Christen-spreuck te volbrengen/ Soo ghy een ander doet, sult ghy gedaen worden. O! Weereltse ongestadigheydt: Hoe vergaet u ydelheyd? die nochtans soo groot is/ datse u lichtvaerdigheyd wel wat meer behoorden te modereren. Richard wort aen ghesepdt het Hoff te Withal te moeten ruymen/ en dat neffens Somersets huys en andere alodiale Coninglijcke Gebouwen set men te koop / quansuys om de Soldaten met die Kooppenningen te betalen/ maer ten gingh niet voort met sommige. Richard nu reeckeningh geduyrende zijn administratie aen dese nieuwe Regenten gedaen hebbende/ wert geabsolveert/ en gelijck de stille Burgers / begaf hem tot een privaet leven/ siende dattet meer als tijt was om sich van 't hollende Engels Paert te ontslaen. Hendrick Cromwel sijn Jonger Broeder / al by de Vaders

ders tijt in Irelandt Protector ſijnde/ moſt oock van 't kuſſen / want die om
verſcheyden inſichten de ordre van zijn Swagher Fleedwoodt niet durvende
contramineren / leyde ſijn Regiment-ſtock neer / en ſchreef weghens ſijne
bereyde goetwillicheyt aen 't Parlament deſen Brieff :

MYn Heere Spreker, Zedert mijnen laetſten aen u van den 25. ontfongh ick den 29. u
Packet Brieven aen my, af-gheſonden den 24. deſer Maendt, mette Advyſen des Parla-
ments over 'tGouvernement van Yrlant daer in, 'twelck ghy ſchrijſt het Parlament gelaſt had
om aen my te communiceren dattet hare beliefte was dat ick my voortaen na haer ordre ſoude
vervougen, en my met zaeken van Staet alhier niet meer bemoeyen : Ende op den 30. deſer
de leſte Cancelier van Yrlant en d'Opper-Baron van Exchequer bragten my een Brief aen hun
geſchreven en by u ondertekent, met een ordre des Parlaments daer in geſlooten, waer in zy
onder anderen Commiſſariſſen beſteldt hebben tot het Gouvernement van Yrlandt, ſullende
deſe twee Perſoonen 'tGebied hebben tot d'aenkomſte van d'andere. En of wel ſy my gene
andre laſt gaven als deſe ordre van 't Parlament om 'tGouvernement over te geven, hebbende
oock als noch niet anders deſ halven geſien : Nochtans ſiende dattet aldus den wille des Parla-
ments is (wiens behaghelijckheydt ick niet en meyne te bediſputeren, als van hun verſekert,
het ga dan ſoo het wil) laet haer dit weten, Dat al voor 't ontfangen van uwe Brieven ick aen
u by mijne van den 25. dito hadde genoteficeert, dat ick bereydt was om den laſt van 't Gou-
vernement t'abandonneren aen die 'tParlament daer toe mocht authoriſeren, ghelijck ick als
nu noch doe, en haer noteficere, dat ick voortaen gheruſt wil leven, latende de ſaken van Staet
alhier aen hun : Alle 'twelcke my noodich dacht u neffens 'tParlament te doen verſtaen, ende
daer by, dat ick (belieft het Godt) na Enghelant meyne over te ſchepen ſoo haeſt mogelijck,
daer ick op wacht, om 't Parlament na inhout uwer Miſſive mijn ootmoedicheydt te bewij-
ſen. Mijn ſatiſfactie dan aldus met het neder leggen deſes Gouvernements geobtineert heb-
bende, ſoo wenſche ick, dat ghelijck ick deſe Natie door Godes zeghen in ruſt en Vrede hebbe
behouden, dat oock alſoo mogen doen die de welcke de eere ſullen hebben van my te ſuccede-
ren, en dat zy ſoo vele ſorch, moeyten noch moleſt als ick in de ſelfde hebbe ghehad , niet en
komen te ervaren. Ick blijf u dienſtw. Dienaer

HENRY CROMVVEL.

Men kreech op die tijt te London met een Schip uyt Ooſt-indien advijs/
dat de Hollanders de groote ſtadt Goa (daer de Peſt dapper binnen regneer-
den) te water en te lande hadden belegert. Van Jamaica waren Brieven/
behelſende/ datte Fregatte Dyamandt tuſſchen Porterico en Eſpagnola had
wegh ghenomen een Spaenſe Prijs met 5. Canons/ 40. Eters/ en 40. Ton-
nen Cocoa/ gaende na St. Domingo in Nova Eſpagna/ met brieven/ dat in
Februario acht Spaenſe Gallioenen omtrent de Bermudas door ſtorm wa-
ren verſtroyt in diverſe Havenen : Namen oock by Barbaretto twee Neder-
lantſe Schepen met 16. ſtucken en 30. Tonnen Cocoa / gehuyrt en bemandt
by Spangiaerden (ſo d'Engelſe ſeggen) van den Heer Lampzon : d'Engelſe
verbranden toen oock de ſtad Covinia/ en te Porto Cavallo noch een Spaens
Schip/ plonderden Coro/ jagende de Specken daer uyt in de Boſſchen/ von-
den hier 22. Koffers met Konings Silver / zijnde 400. pont in yder Koffer/
met

met een partije Silvere Platen/ Gesteenten/ Juweelen/ Ringen/ &c. sijnde oock in een der twee opgemelte Neder lantsche Schepen dat hem met geheele Lagen lange defendeerden/ bekomen by de Vijftien Tonnen gouts in Silver en kostelijcke Westerse Coopmanschappen.

Den 26. deser is Don Ferdinando Telles de Faro publijcke Ambassadeur wegens de Croon Portugael/ uyt den Hage schandelijck banckeroet gespeelt/ doende hier mede ghenoechsaem blijcken de overgroote trouloos heydt van die Natie: Hy had een kostelijcke Carotse en 4. schoone graeuwe Paerden nieulijcks gekocht/ die met gau te sijn / achterhaelt wierden : Maer hy vluchte na Brussel by de Vyanden/ om dat hy sich by de vrunden niet en vertroude : Sijn Secretaris voor onheyl beducht/versocht protectie by de Heeren Staten met 'geene hy in handen had : Hy kreech des wegen een guarde. Maer als dese tijdingh te Lissabon quam / was het Hof dapper gheftoort over dese schandelijcke Acte van haren Ambassadeur / die sy daer over in Effigie ter doodt vonnisten/ en justiceerden/ selfs wierde (soo wy van daer bericht zijn) zijn Broeder als hy dit hoorden/ in zijn memorie geslagen.

Toen wasser groote onlust binnen Naerden/ &c. om het Turf Tonnegelt/ datmen daer tegens oude gewoonte wilde heffen : Seker Pachter wat te rijp van woorden/ wiert in een voorval gequetst/ waer op d'andere Inghesetenen de stadt in haer bewaringh scheenen te willen nemen / voor de libertey t soo sy meynden van haer Previlegen/ doch 't was voor de vryheyd van niet te gheven: Die van Amsterdam stelden terstont ordre/ want het Canallie begoste oock elders te schrollen: Quamen met eenige Compagnien stads Soldaten/ die 's nachts uytgetrocken/ en den gantsen nacht hun in 't Gooy hadden verborgen/ met den dagheraet stillekens binnen Naerden/ waer na oock de twee Compagnien van Capit. Oosthorn en Bondt uyt de Staten van Hollandts Guarde oock daer binnen quamen / waer op eenige roervincken gevanghen en na meriten gestraft zijn/ andre van eygen geweten ontrust/vloden by duyster over de Mueren uyt de stadt/ bewijsende aen d'andere/datse liever ballingen wilden sijn om een quade/ als burghers om een goede sake/ en derhalven hunne mis daet door iustitie niet en dorf den laten decideren. Andere die al mede begosten te gapen om quaet te spreken/ sloten haer mont en deur/ denckende dattet wijs heyt was sich te voegen tot 't gemeyne beste.

Den 7. deser vertrock uyt den Hage als Ambassadeur den Heere van den Hoonaert, na den Coning van Polen / daer zijn Exell. den 1. Junij Audientie had/ Over de herstellinge van de Koophandel, en Commercie,&c. daer weynig regard by eenige Polen op scheen. Toen vertrocken oock na de Sont den Pensionaris van Dordrecht de Heer G. van Slingherlandt, den Pensionaris van Amsterdam P. Vogelesang, uyt Seelant P. de Hubert, en uyt Vrieslant W. van Haren, om indien mogelijck de twee Noorder Coningen te bevredigen / volgens den basis van 't Rotschiltse Verdrach/ en seker Temperament den 21. Mey geconvenieert tusschen de Ministers van desen Staet / Engelant en Vranckrijck : Van welckers inhout wy dusdanigh geinformeert zijn :

Naer

NAer dat Vranckrijck en Engelant niet sonder droefheyd en groote moeyelickheydt des gemoets, ondervonden hebben dat den Oorlog over eenigen tijt weder aengesteken was, en noch blijft duyren tusschen de Sereniss. Coningen van Sweden en van Denemarcken, waer van den oorspronck wert toe geschreven aen de Verschillen en Differentien geresen ter oorsake van de voldoeninge der Articulen van Vrede, ghesloten tot Rotschild den 26. February Nieuwe stijl des jaers 1658. tot den welcken zy groote debuoiren gedaen hadden. Hebben goet gevonden met hulpe van hare Mede-partijen, alle vrugt en mogelijckheyt by te brenghen om den Oorloch uyt te blusschen: En meenen derhalven datter geen gevoechlicker ofte prompter middel kan gevonden werden om tot haer voornemen te komen, als eenen vasten Vrede tusschen de strijdende Koningen, door haer, als Middelaers te maken: En dat de sake mocht tot de gewenschte uytkomst komen, en om te beter alle beletselen wech te nemen, hebben nodich geacht hier toe mede te versoecken de Provincien van de Vereenichde Nederlanden, op dat sulck goet en loffelijck voornemen met gemeene neersticheyt ende industrie na wensch soude uytvallen: Oock hebben sy hun daer toe te meer begevé, om dat zy considereerden dat hier in niet alleen gearbeyt wert om de Vrede tusschen dese twee Coningen te maken, d'een d'ander soo naby gelegen, en met soo nauwen Bant van Maechschap aen malkanderen verknocht, nochte oock niet alleen om alle ellenden, ende miserien welck dusdanigen Oorloch tot verderf der Volckeren na haer sleept, weg te nemen, nochte oock om in de Oost-zee de Koopmanschap, die soo daer belet zijnde, groot ongeval en schade veroorsaken soude aen alle om-leggende volckeren te herstellen: Maer oock om dat daer door vastelick te vreesen is, dat de verder continuatie van desen Oorlogh geheel Europam teghens malkanderen stooten sal, door dien dat d'andere Princen, d'een door verbont en belofte, d'ander door de noodt en ander schijn, een van beyde Koninghen by staen en beschermen sal, die by sodanigen middel oock malkanderen souden beoorlogen en gewapender-hant verstaen. Dit altsamen van dese drie Staten rijpelick overwoghen zijnde, naer dat sy dickwils daer over met malkanderen te rade ende in deliberatie gheweest hebben, ende de gantsche sake overwogen tusschen den Ambassadeur, Resident ende Commissarisen daer toe gedeputeert: Te weten, den Doorluchtighsten ende Excellensten Heer Iacob Augustus de Thou Graef van Meslay, gheheym-Raet des Alder-christelijcxsten Koningh, ende sijnen Gesant tot de Staten vande Vereenighde Provintien, den Heer Downing Wapen-dragher van den Sereniss: En de machtigsten Protector van Engelant, Schotlant, en Yrlandt en dessels Resident: Den Heer Iohan Baron van Gent, Heer van Oosterweede, Opper-hooft van het Leenhof, eersten Rechter in Falckenborgh, &c. Iohan Baron van Merode, Heer van Rammen, Herendelandts-ambacht, Severnick, &c. Marinus van Stavenesse Raedt Pensionaris van de Stadt Zierickzee, Gijsbert vander Hoolck, Oudt Borgermeester der Stadt Utrecht, Fredrick van Grovesteyn in Englum Heer van Iepma, met de by-gevoeghde by Nykerck, Warnerus Crans Borgermeester vande Stadt Swol, Iohan Schuylenborgh Schepen vande Stadt Groeningen, alle Gedeputeerde uyt den naem vande Heeren Staten vande Geunieerde Provintien, namentlick Gelderlant, Hollant, Zeelant, Utrecht, Vrieslant, Over-Yssel en Groeninghen, als Commissarisen met macht en authoriteyt ghestelt ende gedeputeert, hebben naer rijpe en voorgaende deliberatie dese naervolgende articulen opgerecht, door welcke desen Oorlogh over al soo schadelijck, en die soo over groote swarigheyt met sich brenght, met den eersten uytgebluscht en door eenen geluckigen Vrede soude werden geeyndicht,

1. Vranck-

1. Vranckrijck, Enghelant, ende Geunieerde Provintien, sullen respectivelijck door hare Ambassadeurs en Ministers, die by beyde de Koningen gesamentlijck, ofte apart, gelijck sulcx geraedsaemst sal werden, gesonden sullen werden, by malkanderen verschijnen, en alle debuoir doen, om tusschen beyde de Koninghen een vast verbondt ende Vrede te sluyten, en sulcx op 't fondament ende gront-steen van het boven-gemelte Vrede-Tractaet tot Rootschilt den 26. February nieuwen-stij 1658. aengegaen.

2. Om middelertijt wegh te nemen alle twist en suspitie, die veroorsaeckt soude worden door het 3. Artikel van 't voorschreven Tractaet, by het welck ghesecht en gestipileert is, dat geen vreemde ofte vyandelijcke Vlooten den Orisont en sullen vermogen te passeren: Den op-gemelte Artikel sal, ofte geheel uytghesteken werden, ofte geconcipieert en ghestelt met sulckdanige woorden, welcke de drie Staten niet en sullen raken nochte nadeeligh wesen, ofte hare Vlooten ende andere Scheepen, willende de Sondt ofte Oost-zee passeren, gheen hinder ofte schade aendoen en sullen. Ende by aldien dat yemant van beyde de Koninghen instantie doet van yets in 't Roodschildsche Tractaet te veranderen ofte te vernieuwen, ten opsichte vande uytgeresen opgevolghden ende vernieuwden Oorlogh, terwijlen het gemelde Tractaet nu voltroffen was en met onderteeckeninghe versterckt, den inhouden dessels ten deele volkomen ende gepresteert was, sullen de Gesanten van de drie Staten 't selfde voorkomen, en soo maken en dirigeren, dat alle geschillen tusschen de twee Koningen sullen by gelegt werden, en de selfde soo veel alst doendelijck is, tot goede vrientschap brengen.

3. Dat de Vloot die den Sereniss: Protector van Engelant, als vrient van beyde de Koningen naer de Sont gesonden heeft, haer niet en sal vervoegen met de Vlooten vanden eenen ofte vanden anderen Koningh, ofte yemant van beyde eenighe hulpe doen, ofte tegens yemant van haer eenige vyantschap toonen, den tijt van drie weken geduerende, welcken tijdt beginnen sal van dien tijt af, wanneer dit selfde aen den Engelsen Admirael ofte dessels Lieutenant sal werden genotificeert: Ten dien eynde salmen van dese conventie, over een kominghe, en genomen resolutie, een autentijcke Copie maken, en de selfde door verscheyde wegen senden, soo te water als te lande, aen den voor-gemelde Admirael ofte dessels Lieutenant: Ende sal in tegendeel de Vloot vande Geunieerde Provintien lest bereyt en uytgeloopen, gheen hulpe doen aen yemant van beyde Koninghen, nochte oock aen yemant van haer eenighe vyandtschap toonen, ofte haer vervoegen met eenighe van haer respective Vlooten, ja selfs oock niet met de Vloote die noch te voorens tot by-stant vanden Koning van Denemarcken ghesonden is, onder 't beleyt vanden Heer van Wassenaer Lieutenant Admirael vande Vereenighde Provintien, van desen dagh af tot het expireren vanden tijt van 3. weken, boven genoemt. Dat oock de Vloot die onder de conduictie vanden Heer van Wassenaer, tot behulp van den Koningh van Denemarcken gesonden is, staende den tijt vande boven-gemelde drie weken, geen volck en sal over-brengen, ofte daer toe sal helpen in eenighe Eylanden ofte andere plaetsen van Denemarcken, tot nadeel van Sweden, ofte yets vyantlijcx tegens den Koningh van Sweden uyt te wercken: Dat de Vloot die nu van wegen de Geunieerde Provintien uytgesonden is, gheduerende de tijt van 3. weken, nergens sal aen-legghen, ofte oock in de Oost-zee, door de Sondt ofte andere plaetsen niet en sal door zeylen, ofte aldaer verschijnen, binnen welcken tijt van drie weken, de Gesanten en Ministers, die alsdan in die plaetsen wesen, sullen haer uytterste neerstigheyt doen, 't zy ofte ghelijck, ofte 't sy besonderlijck, nochtans niet ghemeen raedt, om eenen vasten en bondigen Vrede, tusschen de twee opghemelde Koninghen vast te stellen.

4. Maet

4. Maer is 't dat middelertijdt buyten alle hoope, en verwachtinghe, door toe doen van vernuftheydt van de Gesanten, en Ministers van de drie Staten naer alle uyttersten ernst ghe-employeert hebbende, tusschen beyde Coningen met vriendelijcke wegen en middelen den ghewenschten Vrede niet en kan vol-trocken worden, soo sullen de Drie Staten, en yder van die, alle hulpe en bystant weygheren aen den geenen die de rechtvaerdige en billijcke conditien geweygert sal hebben aen te nemen, en dat soo lang den selven in het voornemen van de Vrede niet te willen aen nemen, volharden sal. Maer is 't by aldien dat met een onverwacht ongeluck ('twelck God verhoede) de Drie Staten verschillich werden over de gerechticheyd van 't gene van d'een of van d'ander zijde vereyscht wert, en daer over resolveren om eene te helpen, soo sal nochtans de hulpe die van een van de partyen gheschieden sal, niet ghehouden werden voor een Breucke ofte Scheuringe van de 3. Staten, nochte en sullen voor geen Brekers geestimeert werden, maer haren Vrede sal even wel onveranderlijck onder malkanderen verblijven, en hare kracht en vasticheyd blijven behouden, ghelijck als of de hulp en bystandt niet gheschiet en ware.

5. Maer is't soo (dat te wenschen is) dat door de naerstige sorchvuldicheyd van de 3. Staten God soo zegenende, een gewenschte uytkomst voort-komt, en dat de Vrede tusschen de Twee Koninghen gesloten wert, soo sullen de 3. Staten op de beste forma en op 't ampelste en versekerst sich voor den anderen tot Borge instellen, en haer daer toe verbinden dat sy niet alleen sullen Beschermers van dusdanich Tractaet wesen, maer oock wraeck-nemers van alle 'tgeen tusschen beyde Coningen gesloten, gearresteert, en gecontracteert sal wesen: Op dat de selfde oprechtelick achtervolcht, en in alle zijne deele heyliglijck nagekomen sou werden.

6. Oock en sullen gheen nieuwe Imposten ofte lasten ghesteldt werden over de goederen, Schepen ofte andersints, die de Sondt ofte d' Oost-zee passeren sullen, aengaende de drie Staten ofte desselfs Onderdanen, 'tsy over nacht vyer-bakens, ofte ton-bakens, ofte Ancker werpen, ofte om eenige andere oorsaken, motijven ofte pretexten, nochte en sullen van wie het sy niet verder werden belast: Wat belangt de Tollen die aldaer betaelt werden, volghens de Confœderatie tot Londen geschiet, tusschen den overleden Sereniss. Protector van Engelant, Schotlandt en Yrlandt, en den Koningh van Denemarcken, en tusschen de Confœderatie by den voorgemelden Koningh van Denemarcken en de Geunieerde Provintien, in Christiaensstad ghesloten int Iaer 1645. den 13. 23. Augusti, die en sullen om hoedanigh pretext, op eenige vande drie Staten, ofte yemant van hare Onderdanen niet verhoogt, ofte eenighsints vermeerdert werden. Maer ist dat men soo in 't regard van d'een, ofte d'ander, vande voorghemelde Confœderatien eenighe bequamer middelen bevint profijtelycker te wesen, 't sy in taxatie, ofte manier van eysschen, ofte in eenighe andere omstandigheden. Soo sal men even gelijck gebruycken aen de drie Staten, ende een yder van haer, sonder in toekomende tijden yets daer in te veranderen, volgens de bequaemste ende alderbeste manier die men sal vinden te behooren, waer over sy malkanderen sullen beloven en verbinden: Ende sullen allen het gheene in desen Artikel vermelt, ghesamentlick onderhouden, ende doen onderhouden, ende getrouwelick volkomen op dat oock de drie Staten meerder teeckenen geven van ghemeene vrientschap en liefde, soo sullen sy reciprokelijck malkanderen verbinden, dat uyt yders naem altijt sal betracht werden, dat het volck en Ondersaten genieten sullen in die gewesten, gelijcke conditien ende bequaemheden, uyt het betalen van alle passerende goederen, lasten, en hoedanighe privilegien dat het souden moghen wesen, en die ghesamendtlijck ghenieten, het welck verkregen zijnde, sullen malkanderen daer in obligeren, en haer borgen, verantwoorders en wraeck-nemers toonen.

7. Vranck-

7. Vranckrijck ende Engelant sullen oock soo doen, dat alle glieveynstheden die tusschen den Koningh van Sweden, ende de Vereenighde Nederlanden opgekomen soude mogen wesen, wech genomen, ende uytgebluscht werden, en soo maecken dat de confœderatie, die tot Elbingh ghemaeckt is, met alle sijn verklaringhen, op den 1. 11. September des Iaers 1656. Waer in de Gesanten van den voorgemelten Koningh geconsenteert hebben, vast blijft, ende volkomen en geheel volbracht werdt: Dat oock den Keur-Vorst van Brandenburgh ende de Stad Danzich genieten sullen de voordelen in de Confœderatie van Elbing vervat, en de selve hun sullen toe-eygenen van den dach dat zy de boven-gemelde Conclusie sullen geaccepteert hebben: Welcke acceptatie sy ghehouden sullen zijn te verklaeren, om de vrucht daer van te genieten, en dat binnen den Termin van een Maend, die den dagh volghen sal, wanneer haer de selfde in behoorlijcke en wettige forme sal genoteficeert en gecommuniceert wesen.

8. Wat aengaet den Oorloch van Poolen, sullen de voorghemelde Drie Staten haer uyterste vermogen in spannen, om insgelijcks aldaer oock den Vrede te stellen. Wat vorders raeckt de Keurvorst van Brandenborgh, boven het geene van den selfden in 't boven-staende Articul gesegt is, is' er behalven dat, noch eenighe differentie, ofte twee-dracht, soo sullen de boven-gemelde drie Staten hare vlijtighe neerstigheyt doen, om dat tusschen de Koning van Sweden, ende Keur-brandenborgh een oprechte over een-kominge, en vrientschap hersteldt werde, waer toe oock den voorgemelden Ceur-Brandenburgh versocht sal werden, om met den aenvangh van dese saken, sijn Ministers oock derwaerts te senden, die met de Ministers van de drie Staten haer goet-duncken, en raedt sullen comuniceren, onder dese Wet en cautie, nochtans,dat onder dit pretext,den voortgangh van den Vrede tusschen de twee Kronen, noch vertraegt, noch verachtert sal werden.

9 Dese middelen, en conditien, sullen solemnelijck van de drie Staten geapprobeert,ende op de alderbeste forme gerateficeert, ende de instrumenten van de Ratificatie, binnen den tijt van drie weecken, met ondertekeninge gewisselt, en van d' een aen d'ander overghelevert werden; middelertijt en sal d' executie van desen niet uytghestelt, ofte naer ghelaten werden. Gedaen in 's Gravenhage in Hollant, den 21. dagh van May, in 't Iaer 1659.

Hare Excell. de Ambassadeurs voorsz. embarqueerden op de Vloot van de Vice-admirael/ alhoewel sy geallegueert hadden / Dat inghe valle het op een slaen mochte uytvallen, het vechten met de functie van Ambassadeurs de welcke ginghen om den Vrede te bevorderen, geensins en accordeerde. Staende des halven in dispuut of hare Excel. best geraden was over zee oft te lande hare reyse te voltrecken. Gelijck mede die van Zeelant als de voorsz. Vloot nu vaerdigh was / en eenige seer weynigh Oorlogh-schepen uyt hare Provincie onder haeren Admirael Jan Evertsz. met die van de Vicead. de Ruyter souden voegen / begosten te urgeren/ Dat Ian Evertsz. als de Tweede Persoon naest den Lute. Admirael van Opdam, nu oock toe-quam het voeren van de Vlagge over de gemelte Vloot. En om dat dit niet gants buyten reden/ oock nu geen tijt van disputeren was/ soo wierde over dat subject ten verghenoegen minnelijck geconvenieert. By de Deense Ministers waren oock gehuyrt 60. kloecke Fluyten/ die alrede geballast en met Haver/ en anders in 't Vlie gereed lagen om met de voorsz. Oorlochs vloot te seylen/ yder voor 1000. Flor. om (somen seyde) de Geallieerde Volckeren uyt Jutlant

lant in Schonen over te voeren: Maer door 't belept van eenige is hun 'tuyt-loopen belet / tot groote descreputatie van Denemarcken eyschten de Schippers hun gelt van de voorss. Croons Ministers/ daer veel loopens om was/ ommers Denemarcken leedt hier groote prejudice / de Sweden lachtender om/ maer die van Coppenhaven hoorde men tot in Hollant vloecken over 't binnen blijven van dese Fluyten. Nu den Viceadmir. de Ruyter stack den 20. deser met zijn Armade in zee/ sterck 25. Oorlochschepen uyt Hollant/ 16 uyt de Mase en Zeelant/ neffens eenige Proviande-schepen en een Noordtse Vloot/ die wy dese mael sullen laten varen/ en wat anders voortbrengen.

Maer overmits nu beyde de Sweedse en Deense Ministers in Hollandt ernstich het profyt van hunne meesters beoeghden / soo hadden de Sweedtse gesterckt met die van Vranckrijck en Engelant groot voordeel / en wanneer men ten Huyse van Monsr. de Thou over 't voor verhaelde Temperament met ende neffens de Gecommitteerdens van hare Ho. Mo. en den Engelssen Resident Downing diverse Conferentien hadde gehouden/ so waren de Ministers van Denemarcken en Brandenburgh seer beducht / dat om dat men hun geen opening dede/ eenige nadeelige Handelinge op 't tapijt was / Peter Carisius dede derhalven aen hare Ho. Mo. insisteren / Of hare Ho. Mo. hem als een gelimiteert Deens Minister van 't gehandelde geen communicatie behoorden te gheven, en dat eer yets finals besloten wiert, zijne consideratien daer over mochten werden ghehoort, vertrouwende datter niets geageert soude werden teghens de consecutive beloften by desen Staet aen den Coning van Denemarcken gedaen,&c. De Kurbrandenborghse Ministers D. Weyman en J. Copes gaven insghelijcks hare Ho. Mo. dit Vertoogh / Dattet by haer geen overtollighe curieusheyt was de communicatie te versoecken van een Tractaet over de saken van 't Oosten en Noorden, dewijl zy zijne Kuryorstel. Doorl. representeerden, en volgens dien vast gestelt hadden dat na 't alghemeen recht der Bontgenoten, en de letter van Alliantie tusschen partyen opgerecht, dat men hun voor 't besluyt zoude openinge gegeven hebben: Evident zijnde, hoe teer een sake het was 't vermoeden tusschen Geallieerde voor te komen, by aldien men niet oprecht en met open deuren ging: Versochten deswegen als noch de communicatie, op dat hare Ho. Mo. van zijn Kurvorst. Doorl. inclinatie tot de gemeyne rust mochten werden versekert, tot een gewis teecken, dat men hare Meester niet en wilde ontblooten van zijn Geallieerden, noch precipiteren tot veel sware extremiteyten, dien 't hare Ho. Mo. belieft te trecken in de partyen van Poolen en van Denemarcken, daer door t'obligeren bloet, goet, en sijnen heelen Staet te hazarderen tegens Sweden,&c. Selfs schreef zijne Kurvorstel. Doorl. van den 26. May oude stijl/ uyt Fredricrode aen hare Ho. Mo./ Dat hy door hare Ho. Mo. Missive adij 22. May hadde verstaen het geslooten Tractaet in den Hage / en daer by dat hare Ho. Mo. daer uyt den Vrede tusschen de twee Noorder Kroonen te gemoet saghen/ neffens dat hy dan oock door 't Elbingse Tractaet konde gesalveert worden/ en dat hy zijne Ministers konde senden op de Tractaten / om zijne intrest by d'Ambassadeurs van Vranckrijck/ Nederlant en Engelant/ te appuyeren/ Ec. Dan dat hy niet en koste sien dat met dit Tractaet den Vrede bevordert ware/ als datmen den schoonen tijdt om t'ageren te vergeefs doorbracht/ dattet street metten intrest en bondige resolutien van hare H. M.

en der selver welvaert: Soude aldus doende/tegens verbant handelen/ zijnde door 'tgecommuniceerde Project verre afgeweken van 't loffelijck oogmerck/ 'twelck was de conservatie van 't gemeen/ en met sodanige handelingen opereerde men niet anders als den Coningh van Sweden te stercken in zijne onversadelicke begeerte/datmen den oorloch slechts van d'een op d'ander plaets transporteerden / d' onschuldige verdruckte niet alleen verliet/ maer in effecte men d'eeuwichduyrent Heerschappije der Sweedse Kroon sich onderwierp: Datmen van hare Ho. Mo. alieneerde en tot andre ghedachten bracht de gemoederen die 'tgemeen welvaren sinteer genegen waren. Doch wilde niets twijffelen aen de goede intentie van hare Ho. Mo./ also de Vijanden somwijl wel hadden geturbeert d'alderdapperste raet slagen/ onder schijn van begeerte tot Vrede/ gelijck hy selfs met schade had ervaren: Maer vermidts dat bedroch maer een kleyne tijt effect dede/ soo vertroude dat hare Ho. Mo. souden bevinden dat al 't gehandelde in den Haghe in faveur van Sweden was / en apparent door der selver aenleydinge: Datte Geallieerden te stijf verbondē/ hun door geen particuliere Tractatē sullen separerē: Segt vorders wat soude Denemarcken irreparable schade hier door lijden? en de Sweden alleen by 't Rotschilts Accoort soo veel verkregē hebben/waer voor u Ho. Mo. Voorsatē liever souden goet en bloet verloren hebben? 't Is u Ho. Mo. bekent hoe onschuldigh Denemarcken daer toe komt/ soude men dan door 'tvoorsz. Project d'ongehoorde Vredebreuck der Sweden justeficeren / in allen schijn als ware 't Rodschilts Accoort niet geobserveert? Al de werelt weet dat aen de Deense sijde alles/ en van de Sweden 't alderminste niet en is voldaen / alleen soume Denemarcken konnen beschuldigen / datse op 't instantelijck versoeck van de Sweden de passage in den Orisont noch de Nabuyrige/ noch u Ho. Mo. schepen heeft willen beloven te beletten: Dan also het Vranckrijck/ Engelant en u Ho. Mo. approberen sich daer tegens te verbinden/ en sodanige heerschappije der Sweden niet toe te staen / behoorden dan Denemarcken niet veel eer geassisteert dan geabandonneert en ongeluckich gemaeckt te werden? U Ho. Mo. hebben altoos hunne raetslagen soodanigh op de Christelijcke billijckheyt en de geboden Gods gefondeert/ datte gantse weerelt na de waerde van den Staet/ Godes zegen sulcks moste toe-schrijven / te min gelooven wy/ dat de selve van sulcke raemelijcke maximen (als tot noch de rechtsnoer van hare loffelijcke actien) souden af treden. Het is dan soo het is / en daer volghe op wat dat wil/ wy zijn gemeent met Denemercken en de Geallieerden ons vast tegen Sweden t'saem te houden/ tot den al goeden Godt een bestendige vrede sal verleenen. Want hoewel u Ho. Mo. ons met Sweden glooft te verghelijcken/ en met Engelandt te helpen guaranderen / soo en wert daer mede onse eere niet gesalveert als wy ons nau Verbont met Polen souden breken / en al ware het dat Polen mede in die Vrede insereerde / der Sweden intentie blijft nochtans om den Oorloch dan weder op een ander te transfereren / 't welck nergens geschieden kan / ten zy datwe t'allen tijden het Theatrum daer van laten oprechten in onse Landen / en dat wy by eyndinghe van dien der Sweden begeerte versadigen met het onse. Wy dancken wijders u Ho. Mo. voor

alle

alle goede voorsorghe/ met versoeck van continuatie harer affectie/ en erinneringe/ hoe u Ho. Mo. so wel Denemarcken als ons noch onlangs sonder ophouden by gereitereerde Missiven/resolutien en andre versekeringen aen onse Ministers tegen Sweden geanimeert/en van hare stantvastighept so hooghlijck heeft geconteſteert/ soo dat wy sonder groote blame t'encoureren/ in het alderminste daer aen niet en hebben durven twijffelen/ &c.

Maer tegens dese admonitiones en maximen/ waren weder om anderen/ die met kleyne asseurantie (als gebleken is) doch met groote animositeyt aldus spraken:

Dat de Hollanders geen hooger intrest als de restitutie der Zeevaert en Commercie in de Noorder gewesten hadden, die mosten sy beoogen, sonder verkiesing wie meester aldaer wiert: 't Was onmogelijck Coningen wetten te stellen: En deswegen had men Vranckrijck, Engelant, &c. moeten laten blijven so als die haer selfs geformeert hadden: Het waren al Menschen, en met Menschen most men omgaen: Denemarcken had voor desen wel dapper in den Orisont geageert, en daer was grootte exactie ghescbiet, Sweden soudet niet veel erger konnen maken: Nu waren Vranckrijck, Engelant en Hollant eens door 't Haegse Tractaet van den xxj. Mey, en gesamentlijcke Meester van de Navigatie, de Kasteelen zijn dan aen wie sy willen, haer schieten is niet met allen: Willen de Heeren Deenen niet geholpen zijn, of hebben sy grooter betrouwen op de Geallieerden, men kondet haer niet beletten: Het behoorden de Drie Staten genoech te zijn datte Vrije Zeevaert wierde herstelt. &c.

De Koopluyden in Hollant nochtans waren van ander/ en gelijck de tijdt aengewesen heeft/ van waerachtiger gevoelen: Sy geloofden niet dat dit Haegse Tractaet den wegh van Vrede was/ en dattet oock beyde Koninghen nimmer souden aen nemen/ oock als men persuaderen wilde/ dat men sulcks mette Geallieerden over te voeren en Denemarcken te helpen/ konde doen/en het welck den besten middel was om vrede te procureren: Maer sulcks en is niet gedaen/ in tegendeel heeft men de tijt van stilstant en Handeling geprolongeert/ gelijck onder andere oock dese Missive getuycht:

MYn Heer, Zedert mijnen laetsten is op een naeder Rapport van den Raedt van Staten vast gestelt, datter Plenipotentiarisen naer den Orisont souden werden gesonden. Gisteren heb ick mette Heer Vane, Lambert, Witlock, Algernon, Sidney en Warreston weder in conferentie geweest, hare Ed. communiceerde my de Resolutie van 't Parlament, rakende het af-senden van de Plenipotentiarisen van desen Staet, na den Orizont, omme de Vrede tusschen de Twee Noortze Coningen te restabileren, ende het Interesse van dese Republicke aldaer te bevorderen, maer alsoo de Personen

noch niet volkomentlijck en waren vast gestelt, ende dat de Schepen mette welcke de selve souden werden over gebracht, noch in 8. of 10. dagen niet en souden konnen gereet wesen, ende dat hare Ed. niet geerne en souden sien, datter ondertusschen yetwes soude voorvallen in den Orizondt, daer door het werck eenen anderen uytslagh zoude krijgen, als d'intentie was van de tegenwoordige Regeeringhe: Soo seyden hare Ed. dat den Raet van Staten hadde goet gevonden, by aldien ick haer konde verzekeren dattet aen de zijde van de Vereenigde Nederlanden mede soo soude verstaen werden, dat den tijt van Drie Weken gementioneert in't iij. Artijckel van't bewuste Tractaet in den Hage geslooten op den xxj. Mey lestleden, luydende, voort noch andere 3. Weken soude werden geprolongeert: Ick antwoorde haer Ed. dat hare Ho. Mo. vastelijck betrouden, dat als de tegenwoordige Regeeringhe wel soude wesen geinformeert van de ware constitutie der swevende differenten tusschen de hoog strijdende Partijen in den Orizont ende in Oosten, ende als het voor-oordeel soude aen d'eene zijde ghestelt werden, dat men met confidentie communicatis consiliis & mediis, *die zake tot wederzijts beste ende voordeel van de Commercie en Navigatie souden trachten gesamentlijck te bevorderen: Eñ wetende dat hare Ho. Mo. gene andere intentie hadden als omme de vrientschap tusschen beyde de Staten en Natien te vermeerderen, eñ alle onlusten tusschen beyden wegh te nemen, Dat ick geerne daer over aen den Heere van Wassenaer eñ de Heeren hare Ho. Mo. Extraordinaris Gedeputeerden in die Quartieren tot dien eynde soude schrijven: Hare Ed. hebben my daer op gecommuniceert den Brief die sy geconcipieert hadden om aen den Gen. Montagu te senden, daer af eenige getranslateerde Copije hier nevens is gevoecht, eñ seyden, datter een Advijs Jacht zeyl-reede lach tot Jarmuyen, daer mede zy dien Brief nevens de mijne souden over senden, versoeckende mede communicatie van mijne Brieven, de welcke hare Ed. hebben vertoont, soo belooven hare Ed. datse de selve Brieven noch desen avont door een Expressen te post souden af-senden: Uyt de nevens gaende Copije sal men konnen sien het geene ick aen de Heeren hare Ho. Mo. Gedeputeerden, eñ* mutatis mutandis *aen de Heer van Wassenaer hebbe gheschreven: Hoopende dat het by hare Ho. Mo. ten goeden sal werden opgenomen. Ondertekent,* NIEUPOORT.

Westmunster 13. Iuny 1659.

Volght de Missive van den Heere Willem van Nieupoort, aen den Heere Admirael van Wassenaer, en d'Extraordinaris Gedeputeerden, ter saecke van noch 3. weken prolongatie in de stilstant van wapenen:

ED. Gestrenge Heer, Zedert dat ick de nieuwe Brieven van Credentie aen't Parlament van de Republijcke van Engelant hebbe over gelevert, heb ick verscheyden Conferentien gehad met eenige considerable Heeren van den Raedt van Staten, rakende

kende het tegenwoordige werck in den Orisont, eñ specialijck op 't Tractaet gesloten in den Hage tusschen den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, den Resident van Engelant eñ de Hr. Gedeput. van hare Ho.Mo. op den xxj. Mey lestleden: Zedert heeft den Raedt van State aen my doen behandighen de drie Propositien, by getranslatee: de Copije hier nevens gaende: Den Raet van State heeft dienvolghende aen my toe-seggingе ghedaen, datse aen den Generael ofte Opper-hooft van hare Vloote, eenen expressen souden af senden, met instructien vervat in het hier mede by gheroeghde gheschrift, ende ick hebbe haer Ed: verseeckert, dat ick soo wel was gheinformeert van de sincere intentie van de Heeren mijne Superieurs, dat ick willigh ende bereydt was te schrijven, ende gantsch ernstelijck te schrijven aen U. Ed. ende den Heer van Wassenaer, dat in consideratie vande voorschreven Propositien, ende dattet Parlament heeft goet gevonden, ten allerspoedighsten eenighe Persoonen van qualiteyt als hare Plenipotentionarisen over te senden, tot herstellinghe van een goede ende vaste Vrede tusschen de twee Noortsche Koningen, en de Koninckrijcken, dat de selve ghelieven te convenieren met den Generael, ofte Opper-hooft van de Vloote van de Republijcque van Engelant, dat de 3. weecken gementioneert in 't 3. Articul van 't voorß. Tractaet mogen gecontinueert, of geprolongeert werden, voor den tijdt van noch 3. andere weecken, immediatelijck volghende na de voorß. 3. eerste weecken, ende dat achtervolgende het voorß. derde Articul U. Ed. gelieven te besorgen, dat geene Schepen van Oorlogh van de Geunieerde Provintien, soo wel van de Vloot onlanghs in Zee geloopen, als van de andere, dewelcke tot secours van de Koningh van Denemarcken, onder 't commandement van de welghemelden Heere van Wassenaer, voor desen sijn afghesonden, yetwes doen ofte assisteren tegens 't voorß. derde Articul, niet alleenlijck gheduerende de drie weecken in 't selve derde Articul gementioneert, maer oock binnen den tijt van noch andere drie weecken, immediatelijcken volgende de voorß. eerste drie weecken.

Jck hebbe den Raedt van State oock verseeckert dat U. Ed. ende den welghemelden Heere van Wassenaer, in geenen gebreecke sullen blijven te coopereren mettet Opperhooft van de Engelsche Vloote, ofte andere publicque Ministers van Vranckrijck, ende van de Republicque van Engelant, om by de Noordtsche Koningen aen te houden, datse geduerende de voorgemelte laetste 3. weeken ter Zee willen abstineren van alle Acte van hostiliteyt, d'een teghens den anderen, ende dat in allen ghevalle, den Koningh van Sweden geduerende dien tijdt, mach doen cesseren alle Acten van hostiliteyt teghens de Scheepen van Oorloge, als mede tegens de Koopvaerdye Schepen, in de Vereenighde Nederlanden t' Huys hoorende: De hier voorghemelten Heeren Plenipotentiarisen van desen Staet, sullen apparentelijck binnen acht of tien dagen van hier vertrecken.

Westmunster den 13. Iuny 1659.

Volgt de Instructie voor den Engelsen Admirael Montagu, en des selfs Vloote in den Orisont, &c.

NA consideratie gehadt, raeckenden het Tractaet in den Haghe van den 21. van de tegenwoordige maent May, ende na conferentien ghehadt met den Heere Ambassadeur van de Geunieerde Provintien, nopende eenighe Propositien hier nevens gaende, ende op verseeckeringe dat den selven dierghelijcke directien aen d' Opperhoofden, ende Bevelhebberen van de Nederlantsche Vloote soude senden, ende advertentie aen publicque Ministers van de Geunieerde Provintien, na de Sondt over dat Tractaet gesonden, ende dat hy van sijne Superieurs soude procureren, dat sy mede het sullen ratificeren, ende met alle spoet van 's Gravenhage wech senden, den Raedt heeft aen den Ambassadeur belooft, ende senden vervolgens aen U. Ed. dese naer-volgende instructien.

1. Sal U. Ed: in gevolge van 't 3. Articul van het Tractaet in den Hage sal naer laten, omme met de Vloote onder U commando te conjungeren, met de Vlooten so vande Koningh van Sweden als Denemarcken, ofte aen eenigh van haer assistentie te geven ofte tegens eenig van haer eenige acte van hostiliteyt te plegen, niet alleenlijck geduyrende den tijt van 3. weken in 't voornoemde Tractaet ghementioneert, beginnende immediatelijck naer dat de Notificatie daer op aen U. Ed: is gedaen, maer oock voor ofte geduyrende noch andere drie vervolgende weecken, na d' expiratie vande voornoemde eerste drie weecken.

2. Uwe Ed: sal met den Opperften Bevelhebberen van de Vloot, en d'andere publycqne Ministers van Vranckrijck ende vande Geunieerde Provintien coopereren, omme te solliciteren dat de twee Noordsche Koningen, geduyrende den geheelen tijdt van de voornoemde laetste drie weecken, haer van eenige acte van hostiliteyt d'een tegens den anderen onthouden, ende indien het selve niet geobtineert kan worden, soo sal U Ed: echter sijn debuoir doen, dat den Koninck van Sweden gheduyrende den voornoemden tydt sal abstineren van alle acten van hostiliteyt, tegens d' Oorloghs-Schepen ende de Coopvaerdye-Schepen in de Geunieerde Provintien t'huys gehoorende.

3. By aldien de hier in gementioneerde geaccordeerde Instructie en wegens den Ambassadeur van de Geunieerde Provintien aen den opperften Bevelhebber van de Vloot, ende d'andere publijcque Ministers van de Geunieerde Provintien gesonden, waer van U Ed: eene Copye hier nevens wert gesonden, by haer niet geheelijck gerateficeert, geobserveert ende vervult werden, dat U Ed: als dan liberteyt wert gegeven omme soodanige Instructien t' observeren, ende te prosequeren als den selven alreede heeft ontfangen, ofte van ons sal ontfanghen.

Dingsdagh den 31. Mey 1659. in het Parlement geresolveert:

DAtter Commissarisen Plenipotentiarisen werden gesonden omme eenen goeden Vrede t'obtineren tusschen de twee Noortsche Koningen, ende omme het Intrest van dese Republycque ende hare Geallieerden in de Zont t' adjusteren en te secoureren, ende door behulp ende macht van de Vloote van dese Republycque separatelyck ofte conjunctim met de Vloot, ofte Vlooten, van hare Geallieerden het selve te betrachten.

Over dese prolongatie van stilstant waren niet alleen de Deensgesinde dan oock

oock de vrije Cooplupden van Duytslant niet weynigh ontroert/ en de benedictien aen de beleyders was soo mager / datte Hollanders in d'Oosterse gewesten daer over veel schelden mosten verdragen/ want de vremdelingen oordeelden dat den Staet of mis-leyt was/ of sich selfs mis-leyden/ met 't verby laten gaen van goede occasie / in een gewest waer aen byna de gantse welvaert van den Staet dependeerde. Maer dese Luyden zijn van verkeerde opinie geweest/ mis duydende de vredelieventheyt van hare Ho. Mo./om dat de selve met Engelant en Vranckrijck gesterckt/ niet sonder reden groote hope hadden gestelt op de appaisatie der Noorder Koningen / wel versekert als gebleken is/datte Engelsen niet om de possessie van Kronenburg/ofte om directe hostiliteyt tegens hare Ho. Mo. Vloot te toonen/in de Sont waren gekomen: En oock/ datte voorsz. prolongatie niet en was geprevoceert om me Denemarcken te pericliteren of t'abandonneren/ maer alleen/ om door haest en onbedachtheyt de Vrunden tot geen Vyanden te maken/ en in plaetse van een goede Vrede/ geen een/ ofte veele quade oorlogen op sich te laden.

EPICHAR. Non re facta, sed multo ante deliberandum est viro sapienti,

Den Lut. Admirael van Opdam den 30. April met 24. Oorlochschepen uyt Coppenhaven zijnde geloopen / onder en nevens den Deensen Admirael Hendrick Bille/ quamen den 8. Mey na Holsteyn / maer door 32. Sweedtse Oorlochschepen ontdeckt/ verlaten die den Deense Viceadmi. Helt / welcke sy by Alsen met zijn prijs de Swaen hadden beset/ gelijck folio 40.is geseyt/ en meynden sich door de Belt te salveren / doch de wint haer contrarierende/ soo wierden sy den volgenden dagh van de Deense Hollanders gants omcingelt/ na alle apparentie geschapen staende om heel geruyneert te worden/dan onverwacht door seker schot de stengh van den Deensen Admirael neer storttende/ quam den L. Adm. van Opdam op het toe roepen van des Deensche Admiraels Schip / den selven van het canoneren en om niet te lacch te vervallen/ stracks assisteren/ verloopende also met simpel schieten byna 2.uyren al eer de voorsz. stengh weder om was gerecht/ binnen welcken tijt den wint geheel tot faveur van de Sweden omdraeyde/so dat sy doen de loef hebbende/ na Wismar en de Belt tot groot hartseer van haer tegenpartije/retireerden: Sy hadden niettemin al diverse dooden en gequetsten en ontakelde Schepen onder hunne Vloot/ en haren Admirael Bilckenstern en Viceadmir. Speck hier gequetst wordende/ lieten hun na Schoonen voeren om sich daer te doen cureren.

Op die tijt ruckten de Polen uyt Arhuys in Jutlant met eenig Vaertuyg na 't rijck Eylandeken Samso / dat sy overrompelen/ en oock een Sweedts schip dat daer met Granen en Vivres lach/ 'tgunt sy te Arhuys op bragten.

Het was nu al 12. jaeren datte Graef van Colloredo tot Koppenhaven sich als Ambassadeur wegens de Catolijcke Majesteyt van Spangen hadde opgehouden: Dan nu om des selfs swackheyt tot vertreck geoorlost / hadt des weghen den 29. May by de Deense Majesteyt Audientie/ wordende geset op een Stoel onder des Coninghs Verhemelte: Allwaer onder andere gra-

tieuse Discoursen den Koningh van Denemarcken oock verklaerden / Dat hy niet liever sach noch en wenschten als een Eeuwige Confœderatie met den Coning van Spangen, als oock mettet Huys van Oostenrijck te houden. Na deses is hy mette Conings en andre Koetsen in sijn Logijs gebracht/ en savonts weder gehaelt/ met den Coning Maeltijt ghehouden/ Colloredo te rechter en den Vorst van Sonderborg ter lincker hant des Konings sittende/ en vervolgens de Rijcx Hofmr./ de Rijckxraden Pas berg/ Rosenkrants / Axel Urop en Pieter Ritz / neffens Veltmars. Schack / Gen. Major Fuchs/ &c. Daer wierden 40. Schotelen met alle delicate soorten van Spijse opgedischt/ en noch 40. and're met Confituren / sulcks dat men aldaer niet en konde vermercken dat Coppenhaven nu al 10. maenden achter een was belegert geweest: 's Nachts ten 12. uyren scheydende/ quam 's anderdaegs Pieter Rits met een Brief vanden Deense aen de Spaense Coning / en een Juweel van 6000. Rijckxdalers voor Colloredo/ die in vergeldingh weder een vereeringh aen Pieter Rits dede: Namiddaghs is ghemelte Graef van Colloredo 't scheep ghegaen / werdende te water uytgeleyt door den Keyserl. Gesant Baron Goes/ den Poolse Gesant Tobias Mohrsteyn/ Gen. Major Fuchs/ Overste Egmont/ Entz en Metrix En vele andre Catholijcke Officiers/ die met 't afschieten van vele Canons/ aen den Graef Colloredo geluck op sijn Reys wenschten.

Den Poolse Rijcxdagh te Warschau schickte sich nu t'eenemael ten eynde/ mette Cosacken scheen men nu bevredicht / en andere gravamina waren nae wensch afgehandelt/ selfs wasser geconsenteert 1. guld. op yder Ton Biers/ te betalen over 'tgantse Rijck by Geestelijck en Weereltlijck/ Adel en onadel/ en is bevonden datter dagelijcks 60000. Tonnen wierden geconsumeert/ het welcke jaerlijcks soude opbrengen 21. Millioenen en 9. Tonnen gouts. Den Moscovise Gesant Goniesk op desen Rijcxdagh audientie hebbende / gaf aldaer sijne Credentialen van den Czar over / welckers Tijtel hy wijtluftigh mette extentie der gewonnen plaetsen in Littauwē en Ruslant in sijn Oratie hooghlijck ophefte / waer over den Poolse Marschalck Cron diverse reysen met sijn Staf hart stiet en klopte/ seggende/ datte voorss. ingenomen plaetsen niet den Czar van Moscovien/ maer den Koninck van Poolen toe-behoorde/ willende/ dat den Gesant die plaetsen in geen andre graet en souden noemen/ maer die echter in sijn haranguereren voortvarende / besloot zijn Oratie met al veel hooger complimenten als de Heeren Poolen wel gewoon waren.

In Pruyssen bleven de Sweden (gelijck sy over al sijn) ontrusters en perturbateurs van de gemeyne rust/ dach en nacht practiserende om te roven/ te destrueren/ en alle die geen Sweets wilden leeren/ te dwingen: In dier voegen toghen sy dese Maent over de Wijssel/ uytplonderende diversche onnosele gehuchten: Maer omtrent Elbing met den roof weder gekeert zijnde/ wordē sy daer onverwacht van de Brandenborgers overvallen / en de 2. Regimentē van Wurts en Andersons gantsch geruyneert / en nevens den Buyt noch 8. stucken en al de Bagagie afgenomen/ komende de vluchtelinghen met 10. en 20. seffens (daer onder Anderson) te Elbing met hunne acte vertellen / dat sy niet

niet de geene waren daer de Fabel van Esopus af sprack / maer dattet d'achter geblevene waren/ die hongherich en dun van buyck als Isegrim de Wolff door een gat gekropen warē/daer hy den honger gestelpt en het lijf dick en vol gepropt hebbende / niet weder door 't voorss. gat na huys kosten / maer van de Eygenaers gesien/ soo afgerost wiert/ dat hy 't gestolen met schande en een gedeelte van sijn huyt most achter laten.

Den Keyser dede in dese Maent by Patenten verbieden de Franse Waren/ geen gevalueert Gout noch Silver gelt uyt het Rijck te voeren/ noch eenighe vreemde Munten in te voeren / oock het draghen van goude en silvere Passamenten/ Nederlantse Kanten/ en alle Gout en silver geborduyrde Kleederen. Toen heeft seker Heeren Knecht te Weenen in 't Fishof (sijnde de selve plaets daer over een jaer een Burger sijn eygen Vrou doorstack) des Kostvrouws Maget met een Tetzeral door den hals geschoten/ en met 1. Stilet 2. steken ghegeven/ daerse strack af storf: Alleen om datse dit boos wicht niet te gheval en wilde zijn/ die terstont gevangen/ sijn recompense rampsaliglijck kreech.

Binnen Staden is den 25. Mey in een Marckelers Huys een geweldigen Brant ontstaen/ also datter 804. Huysen / 4. Kercken en diverse Torens zyn verbrant/ behalvens de Badstoven en Kelders/ het vuyr vlooch door de lucht van d'eene sijde tot d'ander/ waer door yder soo plotselijck overvallen wierde/ dat elck met zijn lijf te berghen ghenoech te doen hadt/ want Graef Coningsmarck/ den Graeff van Dona/ den Cantzelier / de Koninghlijcke Raet en de Magistraet en meeste Burgerschap verlooren hier alle hunne middelen / het bloote leven daer af brengende: Nochtans hout men datter niet boven de 30 Persoonen zijn verbrant / een Kerck en by de 20. Huysen zijn staen gebleven: En de Poorten bleven geduyrigh gheslooten/ so datte ellende seer groot was.

Italien verdeelt in soo veele Prinsdommen als Engelant in secten / spelde niet goets voor haer door de Spaens en Franse Vrede / alleen Venetien versekerden haer door d'Advijsen van Parijs / dat den Cardinael Masarini terstondt na de vastigheydt van den vrede hare Republicke teghens de Turcken soude assisteren/met 2000. Infanterije van de outste soldaten die in Lombardijen waren/ onder 't beleyt van den Prince Almerico d'Este / een seer vroom Heer/ die in den Lombardisen Oorlogh onder Hertogh Francois sijn Broeder hadde betoont wat een Helt dat hy was. Venetien verheugde sich oock te hooren / dat in den Divan te Constantinopolen een Turcks Heer wierde gestranguleert / om dat hy in presentie van den Grooten Heer yets tot voordeel van Ragotzky hadde gesproken: Dat in Asia d'onrusten noch duyrden/ alwaer Charan Bassa/ een Heer van een nobilen geest/ hem metten Neve van den geexecuteerden Bassa van Aleppo had opghewoorpen / veel volcks versamelt/ en revenge van zijns Ooms doot begeerden: Waer op dan Assam den Bassa/ die den Aleppise Bassa had geexecuteert/ vervaerdt wordende / veele gevangens die hy noch onder hem hadde/ heeft los gelaten / vreesende dat zijn

fortuyn oock licht veranderen soude: Doch niet onaengenamer hoorde men te Venetien/ dat al de Nederlandtse Capiteynen en Schippers onder hunne Vloot/ malkander belofte gedaen hadden / om onder den Veneetsen General Contarini (die sy haren Mars noemden) tot het uytterste des levens in alle voorvallen by te staen. Zijnde dese reciproque vrundtschap in zijn deughe voor de menschelijcke societeyt al veel grooter / als de gifte die den Paus dese Maendt dede aen den Prelaet de gli Oddi / zijnde het Bis dom van Peru in Westindien/ 'twelck soo vet is / dat hy de conditie aen nam jaerlijcks aen D. Augustini 's Paus Neve te tellen 1800. Croonen/ behoudende buyten dat de beste portie noch voor sijn selven.

Vranckrijck begost sich van alle wapenrusting tot den lieven vrede te neygen/ want buyten dat de Gebeden van 40. uren noch duyrden / heeft den Coninck als hy in Bois de Vincennis quam/ alle de Spaense gevanghens daer los gelaten/en de stilstant van wapenen doen prolongeren: Hertog Francois van Lorainen communiceerden toen een Brief aen den Card. Masarini van sijn Broeder Hertogh Carel/ vol bewegelijckheden over de doot van de Prins Ferdinand: Sijn Eminentie beloof den op Hertog Carels intresten en op de betalinghe der Lorainse Benden te sullen in de Vredehandelingh letten / sonder sich wijders te verklaren. Meerder was de gifte die men aen Pimontelli pretendeerde te sullen doen / over des selfs arbeyt in de bewuste Vredens handelinge/ bestaende in een Present van 2. tonnen gouts / ende de qualiteyt van Ambassadeur wegens Spangen in Vranckrijck: Ged. Pimontel met den Engelse Gesant Lockhart over't renderen van Duynkercken sprekende/ soo en konde die daer toe niet resolveren/of wel de Fransen hun aen Spangen verobligeert hadden omme Duynkercken / Bourborgh ende Mardijck voor een tantum in gelde uyt der Engelse handen weder om over te leveren / en het was te vergeefs wanneer ged. Lockart 6. tonnen Gouts daer voor aengeboden wierde/ beneffens noch een schenckage van 20000. ponden voor hem alleen: Hy bedanckte daer en tegens de Coninginne van Vranckrijck over het gunt men den intrest van Engelant rakende / in de Vredehandeling bearbeyt had/ op een moment wanneer oock den Hertoghe van Orleans den Coninck alle soorten van heyl over den ghesloten Vrede quam toe-wenschen. Men erinnerde toen in 't Parlament van Parijs hoe zy Anno 1652.op 'thooft van den Card. Masarin hadden ghestelt 50000. Schilden / om dat hy toen geen Vrede soude ghesocht hebben / maer dewijl zijn Eminentie nu het contrarie bewees/en dat een byna gelijcke declaratie (gelijck men op ons 2. deel fol 19. kan sien) was vast gestelt in een tijdt van oproer / soo wende men nu alle vlijt aen om de selve Declaratie eeuwig uyt de Registers en Memorien te roepen. Des Cardinaels Neve Monsr. Manchini sich te wijt in onghebonden leven stekende/ wierde in dese tijt uyt last van zijn Eminentie versekert/ en na Brisach ghesonden / om daer te blijven tot hy sich van manieren ghebetert soude hebben. In Normandijen storte van den hemel in dese liesselijcke Maendt menichte swaren Hagel/ doodende veele Beesten op 't Veldt/ zijnde 't alder-

won-

wonderlijckste/ dat onder dien selven hagel soo veel swarte Koolen ghevallen sijn/ datter 8. Tonnen mede sijn verbult. Monsr. Blondel wegens Vranckrijck na Constontinopolen gesonden / beklaegde aldaer soo ernstigh het quaet Tractement van sijns Meesters Ghesant / die men mette syne in een Kelder seer streng opgesloten hielt/ dat men oock hem bynaer by den eersten over zijn vrijpostige Oratie soude gekerckert gehad hebben.

Iunius 1659.

Den Alderchristelijcksten Coning verheugde sich op d'eerste Maendagh in Junio/ zijnde den 6./ wanneer op de Louvre van Madrid arriveerde in 't generael wegens 't Huwelijck en de Vrede/ de approbatie van Spangen/ en gelijck die oock by den Opper Minister van 't Koninckrijck Don Lowijs de Haro was geteyckent/ alsoo wierde nu noch desen avont wegens Vranckrijck by den Cardinael Masarini gedaen: Doch alsoo hier door al die aen de Legers dependeerden bedorven scheenen / soo erhaelde zijn Eminentie by sekere occasie/ datte Coning van Vranckrijck wel haest een zijner Geallieerde Coninghen met 6000. Ruyters en soo veel Infantery souden assisteren / alwaer sy oock seer wel betaelt souden worden: Hier op volgden soo groote verspillinge van gelt tot de bereydtselen des Huwelijcks en van Vrede / als voor desen onkosten waren gedaen om Oorlogen en Vyanden te ruyneren: Seker Bagijne binnen Mechelen gepresen om haer overdadige moy Spellewerck/ maeckte van goude voor de Koninckliijcke Bruydegom en Bruydt de saemen gehechte Wapenen van Spangien en Vranckrijck/ mette Trou daer boven/ om als een gentilesse van geestelijcker hant aen de Catoli. Infante op te offeren: Men verboot toen binnen Parijs het dragen van des Conings Levry/ oft der selver couleuren/ alsoo den Coning die alleen begeerde / en veel Cleederen dede maken/ eysschende tot des selfs reyse na Bordeaux van de stadt Parijs een tonne gouts/die geconsenteert wierde/ selfs abandonneerdē dē Prins en Princesse van Conty het blau uyt hare Levrije/ die veranderende in Galon. Men arresteerden doen binnen Bayoene Sr. Cailliet/ Intendent van den Prince de Condee binnen Rocroy/ selfs het Schip daer hy mede na Hispagnen meynde te gaen/wiert door den Franse Marschalck Grammont nevens veele Papieren en Packetten aen-gehaelt / waer uyt men sach hoe veele Persoonen van Parijs mette selve correspondeerden/ welcke Papieren alle gesondē wierdē beneffens dito Cailliet aen den Card. Masa. / de welcke hun alle weder renvoyeerden aen den Coning/die de voorss. brieven behoudende/ Caillet belaste weder na sijn Meester te keeren: Op de selve tijt zijn oock het Coninckrijck ontseyt de Heeren Gaucour / den Sweedse Resident Courtin/ Bussy Rabutin/ Vicgefort/ en andere. Daer en teghens wierde toen van Francfort te Parijs gebracht de Rateficatie der Duytse Vorsten/van hunne gemaeckte Alliantie mette Koninghen van Vranckrijck en Sweden/ wiens deffensive Armee soude bestaen in 30000. mannen effective/ daer Vranckrijck

6000. man toe soude verschaffen. Weder om nam men te Parijs affrontuenx op/ dat haren Ambassadeur Monsr. de Bordeaux binnen London soo veel respects niet en genoot om by 't Parlament Audientie te hebben/ gelijck die van Hollant ende andere wel deden. Den Portugijsse Resident verhaeste hem oock in dese tijt van Parijs na Bayoene / om zijns Meesters Intresten omtrent de generale Vredehandelinge op te passen/ voorgevende/ nieuwe instructien te hebben ontfangen/ die hy aen zijn Eminentie wilde vertonen/ en onder de selve een geschrifte van den overleden Coning/ getekent by sijn Majesteyt en Monsr. de Chavigny / toen Secretaris van Staet / waer by zijn Majesteyt sich verbint / van nimmermeer Vrede met Spangien te maken/ sonder Portugal daer in te comprehenderen : Om oock daer by te voeghen/ dat indien Vranckrijck hun abandonneert/ Portugael verlooren sal gaen/ en dat sy de twee machtichste Bontghenooten zijn / soo versekert als men wenschen konde / die in plaets van groote onkosten aen malkanderen te verspillen/ gelijck men met andre Bontghenooten moste doen / sy veel profijts reciprocelijck quamen te trecken : Portugal en soude Vranckrijck nimmermeer begeven/ dattet eenighe 't welck Spangien soo machtigh maeckte / was het Verbont met 't Huys van Oostenrijck/ en also konde haer Vranckrijck oock van Portugael dienen/ want de Coningen van Portugael waren gesprooten uyt Vranckrijck / en vermits Spangien uyt Duytslant willende Soldaten trecken/ die t'elckens met afgesonden contant gelt moste koopen / soo wasser vrij wat meer voordeel aen Portugael/door dien dat Coninckrijck Spangen onthouden werdende/ den Catholijcken Koninck depriveerden meer als van 20. Millioenen innekomens / beneffens onderhout van 15000. man binnen de guarnisoenen/ en noch 15000. mannen in't velt/ boven de 30000.mannen die Portugael noch voor sich selven over hielt / waer door dan Vranckrijck wierde ontlast van 60000. Mannen / die sy anders soude moeten onderhouden als Portugal weder onder Spangen was : De andre Bontgenoten van Spangen konden geen Oorloch tegens de selve voeren als in vremde af gelegen Plaetsen/ maer Portugael konde de Spangiaerden in haren boesem aentasten : En dewijl men Portugal beschuldight van Spangen niet aengetast te hebben wanneer daer het meeste voordeel op haer was/ diende geantwoort dat alhoewel Catalonien doemaels rebelleerden/ Portugael doen mette Engelsen en Hollanders was belemmert / daer Vranckrijck so grooten heyl uyt schepte als Portugael selfs/ vermits het streckte tot uytbreydinge van yders Limiten/ &c. Willende dito Resident noch hier by voeghen/ dat Portugael sich wilde voor altijt met Vranckrijck in Oorlogh verbinden tegens Spangen. Sijn Eminentie ontboot in dese tijt meest al de Cardinalen des Rijcx by hem/ die omtrendt de 30. sterck comparerende / erhaelde hy/ hun uyt last des Conings te doen verstaen/ hoe datte Hoogen Raedt had geoordeelt / dat tegens seker Laster-schrift by de Curees van Parijs ghemaeckt op 't subject van de Casuelisten/die sy van Ketterije beschuldigden/den Coninck met hun soude raetleven/ en daer in wilde voorsien / en alle Vonnissen en t'samekomsten der voors. Curees beletten : 't Welck de Bisschoppen met lief op namen :

men: Waer tegens de ged. Curees dapper klaeghden: Wijders discoursen vallende op 't Boeck van Vader Bagot/ die alhoewel hy in de laetste vergaderinghe der Geestelijcken wierde gearresteert / om hem dat Boeck te doen supprimeren/ soo had het Hoff te Roomen nochtans 't selve geapprobeert/en in 't Latijn doen drucken/ waer over hun diversche Bisschoppen in Vranckrijck beklaegden/ en des Paus Nuncius daer over aengesprooken wiert.

Sijn Eminentie nu alle voorsorge tot Parijs gelaten hebbende / waer onder oock waren de 400. duysent guldens om Canon te gieten tot een aensienlijcke Scheepsvloot/ die in 45. groote Oorloch-schepen soude bestaen/ en tot welckers equipagie Monsr. de Guise Lieutenant d'Artillery in alle Franse Havens was gesonden/ behalvens noch/ dat die van Genua wierden gevrijt om een Esquadre van hare Galeyen: Maer die Republick was daer so gewillich toe / als de Fransen bequaem om haer gepretendeerde Vloot uyt te rusten: Soo nam sijn welgemelte Eminentie affscheydt van Madamoiselle d'Orleans/ Hertog Francois/ Prins Charles/en and're Grooten/ vertrock alsoo den 25. Junij uyt Parijs/vergeselschapt mette Marschalcken Vilerot en Clerembault/ Monsr. de Crecqui / den Grootmeester/ hun volghden den Commandeur de Soubray in een Littier / Monsr. de Lione en Pimontel/ die in de Carots van zijn Eminentie saeten: By hun was een kostelijcken Treyn van 6. Carotsen yder met 6. Paerden/ 10. Waghens / 4. Fourgons/ 33. Muylen/ vele Hant-paerden/ 20. Pagen en 30. Edelluyden: Quamen tot Veaux hun middachmael houden/ en sliepen te Villeroy / trocken soo op Fontaineblen/ Blois/Ec. Voor af was te poste ghereden Harnausini / om in Spaingien het vertreck van den Cardinael aen Don Lowijs de Haro te doen verstaen/ en tegens wat tijt men op de Reviere Vidache (alwaer in het midden op een Eylandeken van weersijts met Brugghen raeckende/ sekere Camers tot de Conferentien waren opgerecht) die beyde Coningrijcken van een scheyt/ soude by een komen: Waer van wy in de naeste maent deses gedencken te vervolghen.

Spangen stont op die tijt aen de Franse Kooplupden toe / vrij in hun Coninckrijck te mogen komen handelen/ niet meer betalende als d' Inboorlingen selfs: Den Catol. Koningh maeckte tot zijn Raet van State zijn Afgesant by den Paus den Hertoge van Terranova/ den Graef de Fuensaldagne Gouverneur van Milanen/ den Marquis de Caracena Gouverneur van de onvrije Nederlanden/ en d'Heer Ferdinando Borgia/ die boven dat noch een Inkomen van 20000. gl. 's jaers by zijn Majesteyt wierde ghemaeckt/ onaengesien de groote bekommernis die men toen in Spangen hadde over het vermiste Gallioen van Duc de Medina/ datmen op 2. Millioenen estimeerden/ doch naderhant mede wel binnen gekomen is.

Een nieu werck dat besterft/set zijn couleur vast/een Lant omgekeert van Regenten/ wort (geen oppositie vindende)vast/om dattet betoont niet onderworpen te sijn de spreuck: Dat alle Veranderinghen in een Staet van ruste, gevaerlijck

zijn.

zijn. Dus gingh het in Engelant / daer 't Parlement George Fleedwood in plaets van R. Cromwel tot haren Generael verkoozen / waer op de vreemde Gesanten stracks dese Regeringe quamen omhelsen / en gratuleren / ghelijck den Coninck van Sweden / die op die tijt 10. a 12. Ministers binnen London had / en aen 't Parlement op een zijner Brieven dese intitulatie gaf: Bonis nostris Amicis & Fœderatis Reipublicæ Angliæ, Scotiæ, & Hyberniæ, Illustrissimis & Exellentissimis Proceribus, &c. Den Nederlantse Gesant verbolgde oock by haer sijn versoeck van de Ratificatie op het Noorder werck / in den Haghe op den 21. Mey geconvenieert / waer op oock de selve is gevolght / en daer beneffens het af-senden van Colonel Algernon Sidny / en Robert Honywood / die neffens d'Admirael Colonel Eduard Montaigu / waren gevolmachticht de 2. Noorder Croonen volgens 't opghemelde Haegse Tractaet / te reconcilieren / daer by wiert noch gesonden Tomas Bone / en Phlips Meadou alreede Resident wegens Engelant in de Sont / en hadden de selve authorisatie. Insgelijcks deden de Hanze-steden door haren Agent Martin Boebeln de vruntschappe van Enghelant versoecken: Vranckrijck en Kurbranderburgh deden even 't selve: Waer aen men sien mach wat de Weerelt is. Toen heeft het Parlament na lange debatten hoe men Engelant soude regeeren / de Staetsghewijse forme als die van Nederlant en Venetien verkoozen / en daer op is eene Mr. Steel / Jones en Corbet na Irelant ghesonden / om dat als een Republick te gouverneren: Doch hebben neffens hunne Meesters noch binnen dit Jaer moeten ervaren / datter weder andere hun uyt de stoel quamen stooten / mettet selve recht dat sy aen hare voorsaten hadden geobserveert.

In dese Maent wierde in Hollant toe-gestaen het uytloopen der Haring-Buysen / dus lang opgehouden om de Sweetse Commissie vaerders / die soo stout wierden / datse eens 4. St. Ubes Vaerders / en eens sommighe Koopvaerders dicht voor de Mase wegh namen / en na Engelant weg sleepten / of wel de verkoopinge dier prinsen hun door d' Heer Nieupoort ghenoechsaem wierde belet: Ter contrarie bracht Capit. Banckert in Zeelant op een Rover met 10. stucken en Sweetse bestellinge / daer van den Capiteyn en Lieutenant buyten boort sprongen / doch wiert den eersten weder om gevist: Een Portugijsse Prijs met 250. kisten Suycker en 20. stucken brachten de Zeeusche Kapers toen mede op: Onverghelijckelijcklijck teghens den Roof van Monsr. de la Meslerav / wiens Vrijbuyters in dese tijdt namen 't Schip de Reyger / van Guinea en de Caribes komende / gheschat op ruym anderhalf Tonne gouts. Toen geviel in den Hage sekere straetschenderye voor / die in gevolge van gunst / dus danich af liep: Wel om te herdencken / maer niet om in diergelijcke te allegueren / dat yder so begenadigt soude worden:

COPIA van de Sententie Crimineel.

Alsoo Mr. Gerbrant Stas *Advocaet, tegenwoordigh gedetineerde, naer verscheyden tergiversatien en weygeringe van behoorlijck respect, eyndelijck den Hove van Hollant bekent heeft, dat hy op den eersten Pincxster-dagh lestleden,*

des

des avonts met sijn Huys-vrouwe, twee Nichten en noch een ander Persoon, hebbende gaen wandelen, naer gegaen is den ontfangher Stas, die aldaer mede gewandelt hadde: Ende dat hy op het Buyten-Hof gekomen zijnde, sijn Knecht naer hem toeghe-schickt heeft om hem te spreken: Dat den voornoemden Stas verlatende den Persoon die hy by hem hadde, ende by hem komende, hy den selven eerst mondelingh heeft aengesproken, seggende, dat hy een onbeleefden Vlegel was, ten regarde hy in't Voor-hout wandelende, hem gedetineerde (insgelijcks gaende wandelen) met zijn Huys-vrouwe, twee Nichten, en noch een derde Persoon, te meer-malen, en onbeschaemdelijck onder de oogen hadde gesien, ja selfs tusschen hem ende sijn Huys-vrouwe in-gedrongen, niet jegenstaende dat hy te vooren den selven Stas hadde aenghesejt, dat sulckx impertinent was, alhoewel hy niet sekerlick weet te seggen, oft deselve woorden by den voorß. Stas verstaen zijn: Dat daer op den voornoemden Stas schimpende (so hy ghedetineerde voorgeeft) hebbende geantwoort, dat hy daer niet van en wiste, hy daer op den voorß. Stas een Souflet ghegeven heeft, en den selven daer op wederom de mijne makende van op hem te willen in-dringhen, oock soo verre dat hy vertrout een slagh met zijn vuyst op sijn arm ontfanghen te hebben: Hy gedetineerde een kort Rapier dat hy op sijn sijde hadde, getrocken heeft, presenterende den selven Stas die geen gheweer by hem hadde, soo hy hem wilde defenderen, het Rapier van sijn Dienaer, doch dat de voorß. Stas sich op de vlucht begheven heeft, naer dat hy hem een slagh oft twee met het plat van zijn Rapier hadde gegeven: Dat hy gedetineerde zijn wegh naer Huys vervolgende, den voornoemden Stas noch gevonden heeft in 'tHal-straetjen, gestruykelt over een hoop-steenen, sonder dat hy de voorß. Stas (soo hy mede voorgheeft) aldaer gemoeyt heeft, doch dat hy op de Marckt komende den voornoemden Stas heeft hooren segghen ghy reeckel, ghy fielt, wat hebt ghy mijn te moeyen? ick en kenne de Karel niet: Ofte diergelijcke woorden in substantie. Dat hy gedetineerde daer op met zijn Rapier 't welck hy noch niet opgesteken, maer noch met het Rapier van zijn Dienaer in de hant hadde, den selven Stas weder om een slagh met het plat van den Deegen gegeven heeft, presenterende den selven andermael soo hy hem wilde defenderen, het Geweer van zijnen Dienaer, latende tot dien eynde het Rapier by sijn Dienaer voor sijn voeten legghen, sijnde bevonden datten voornoemden Stas seer swaerlijck aen sijn oogh gequetst is: Alle 't welcke wesende sake van seer quaden gevolge, niet excusabel van straet-schenderije, en daer uyt niet als doot-slaghen te verwachten stonden, die in een Landt van Iustitie niet konnen gheleden werden, maer andere ten exempel, so na rechten als mede volgens het Placcaet deser Landen noch onlanghs gegeemaneert, ten hooghsten strafbaer zijn: So ist, dattet voorß. Hof met rijpe deliberatie van Rade deur gesien ende overwoghen hebbende alle 'tgeene ter materije dienende is, doende recht in den name vande Hoge Overheyt en Graeflijckheyt van Hollandt, Zeelant, ende West-vrieslant, den voorß. gedetineerde verklaert heeft, en verklaert,

klaert heur te wesen niet admissibel tot eenige Ampten, Officien ofte digniteyten, condemneert hem in een amende van Duysendt ponden ten 40. grooten 't pont, te betalen aen den Rentemr. vande Exploicten, : Ontseyt hem voorts voor den tijdt van 6. Jaren den Landen van Hollandt, Zeelandt, ende West-vrieslandt, sonder binnen den selven tijdt daer weder in te komen, op peene van swaerder straffe, ende condemneert hem mede inde kosten en misen van Iustitie, tot tauxatie en moderatie van den voorss. Hove, mitsgaders in beslooten Hechtenisse te blijven, tot dat hy de voorss. amende als mede de kosten en misen van Iustitie sal hebben voldaen.

Actum by de Heeren President Block, Sixti, de Raet, Nierop, Pauw, Graef ende Ockersz., Raedtsluyden van Hollandt, ende gepronunceert, op den 1. Iuly 1659.

Extract uyt de Resolutie van de Ed. Groot Mo. Heeren Staeten van Hollandt ende Westvrieslant, genomen den 12. Iulij 1659.

OP 't vertooch van wegen den Heere Resident Douwningh ter vergaderinge gedaen, ende daer beneffens gelesen de Resolutie van de Heeren Staten Generael in date den 23. der voorlede Maent, daer by hare Ed: Groot Mog: versocht wierden soodanigen ordre te willen stellen, ende die voorsieninghe te willen doen, ten eynde Mr. Gerbrandt Sas Doctor inde Rechten, jegenwoordigh ghedetineert werdende op de Voor-poorte van 't Hof alhier, uyt zijne detentie moghe werden ontslaghen: Is naer voorgaende deliberatie soo ten respecte vanden ghemelten Heere Resident, die hare Ed: Groot Mog. gaerne in desen soo veel doenlijck hebben willen believen, als ten opsichte van 't voorgaende versoeck van hare Ho. Mo. verstaen ende geordonneert, ghelijck verstaen ende geordonneert wert midts desen: Dat de Sententie van den President ende Raden van den Hove den 1. deser lopende Maent, tot laste van den voornoemden Gerbrant Stas gepronuncieert, sal blijven buyten Executie, en dat dienvolgende den selven Gerbrant Sas uyt de voorss. sijne detentie sal werden ontslagen: Ende sal de bovenstaende Hare Ed. Groot Mog. resolutie by Extract autentijcq den President en Raden van den voorss. Hove toeghesonden werde, en om sich daer naer te reguleren, ende d' intentie van hare Ed: Groot Mog. daer inne vervaet, effect te doen sorteren.

Den 16. deser gaf den opghemelten Resident Downingh een Memoriael aen hare Ho. Mo. over/ daer by noteficerende/ dat hy in Engelandt op ontboden was/ omme 't Parlament te informeren van het geaccordeerde in den Hage wegens de Noorder Croonen: Doch voor syn vertreck andere ordre krijgende/

krijgende/ bleef in Hollant om in sijn functie te continueeren. Toen gaf den Afgesant van de Vorst van Nijborg mede een Memoriael over aen hare Ho. Mo./ waer in die Vorst protesteerde teghens de defencie die hare Ho. Mog. souden helpen doen in faveur van de Heerlijckheyt van Limbrecht in 't Lant van Gulick. Men embarqueerden toen tot Amsterdam een troupe van 20 seer schoone Vriesse graeuwe Paerden/ beneffens een Silvere Kerck Kroon/ van 72. Kandelaren/ wegende 2200. pont/ zijnde een Juweel voor den Keyser van Moscovien/ die oock alle met de Vloot tot Archangel wel gearriveert zijn.

Duytslant beoogende hoe Sweden en Vranckrijck met ettelijcke Vorsten onder schijn van te protegeren de Nedersaxise Creyts / een Verbondt hadden aengevangen om de Sweden op den Duytsen Bodem te houden/ resolveerde alle macht na Pomeren af te schicken/ soo om de Sweden van daer te helpen/ als om te observeren sekere gecontracteerde minuten van Alliantie / in dese Maent tusschen den Keyser en Koning van Denemarcken gerateficeert. Te Breslau daer men de Sweetse desseynen favoriseert/ ontstondt den 28. Juny 's middags ten 12. uren een ongesiene brant by 't Buckoise Hof in een Meel Huys/ en was de confusie soo groot/ datte Ongaren en Russen in grooten getale met hunne Wagens en Bagage hol over bol gheraeckten/ en des weghen geen water aengebracht konde werden: Daer verbranden een gedeelte van 't Buckoise Hoff/ de heele Graupen Gassen/ een deel van 't Schermschool/ het Silesise Wapen-Huys/ twee Stadts Toorens / doch maer 12. a 13. Menschen. Ses uren hier naer verbranden oock schielijck de Huysen in Sweydnisser Gasse/ doch als het vuyr oock in de Malteser Kerck ontstack / soo isser mette Waterspuyten (die als sy goet zijn in sulcken occasie wel de grootste bystant doen) soo dapper water geblaesen/ datte voorss. Kercke/ &c. sijn behouden. Binnen Francfort sneet den 9. deser een Kramer sekere Jode den hals af/ soo als die in zijn Kelder gekomen was om 550. Rijcxdaelders met hem te verwisselen: Hy packte sich met sijn roof terstont wegh/ onaengheſien datmen 100. Rijcxdalers op sijn lijf stelde. Op die tijt dede Kur-Kolen wegens sijne oude pretensen op de stadt Ceulen een Manifest ofte Apologia drucken/ 'twelcke eenige boecken papiers groot was: Die van Ceulen op haer hoede begosten te dencken dat sy en Munster cognates waren / publiceerden derhalven in hare stadt dit Placcaet/ 'twelck uyt 't Hoogduyts over geset/ dus luyt:

Naerdien onlangs onder den naem van zijn Ceurvorstel. Doorluch. van Ceulen, Hertogh Maximiliaen Henrich in Beyeren, &c. een vermeynde soo ghenaemde Apologia des Aerts-stifts Ceulen, &c. door openbare uytbreydinge en verkooping gants onvermoed zijn in druck gepubliceert, en daer in d'Eersame Hoogwijse Raed deses H. Rijcks Vrije Stadt Ceulen en de trouwe Gemeynte, en hare voorighe bekende Koninck en Keyserlijcke wettighe onmiddelbare Rijckx stant & Iuris Territoriums *weghen aenmatelijck ongegront en met te hoogste eer verkleyninge (gelijck sulcks den innehout*

op veele plaetsen aenwijst,) aengrijpt, ja gants de onwaerheydt, meynedicheden, Rebellijen, Falsifications en andere onbespeurlijcke Actien injuriose, smadelijck en onlijtsamelijck beschuldigt worden: Soo kan de welgemelte E.E. Raedt sich swaerlijck inbeelden dat zijn Ceurvorst. Doorl. aen sulcke schimpighe onnodighe betichtinghen een welgevallen hebben soude, oock onwetens, of een Hooghwaerdigh Dom-Capittel en die loffelijcke Lantstenden des Aerts Stifts Ceulen hun tot 't intituleren deser Apologia bekent willen staen: Onderwijlen is 't zeker dat hare getrouwe Burghers en Inwoonders op soodanigen eerquetsende Geschrift haer geener weghen te verlaten hebben, tot dat dese Keyserlijcke en H. R. Vrije Rijcksstadt (gelijck sy altoos op alle ende ydere Rijcks by-een komst en gemeyne Vergaderingen is beroepen en in ghelaten, oock daer by verschijnt en hare sittinge bekleet,) immediatelijck weereltkunnich zy.

Maer dewijl men noch in 't publiceren voort vaert, en daer door met stilswijgen de goede en gerechtige sake geen nadeel noch waentrouwen mochte veroorsaken, soo doet de E. E. Hoogwijse Raet tot conservatie der Overicheyts authoriteyt en des ghemeyne Stads Rechten, der voorß. Eeren geroerde Konincks en Keyserlijcke Previlegien, van des Lants bevredigingen, hare Accoorden, veele oude ende jonge Tractaten, en redelijcke herbrachte vrundelijck gehoudene Communicatien en besittelijcke possessie, door desen jegenwoordigen dese Apologia præliminaliter & specie per generalia *provisionelijck wederspreken, tegens de ingevoerde eer rakende betichtingen, en op de bygevoechde injurien doen zy op 't cierlijckst protesteren, oock hare getrouwe Burgherschap en Gemeynte (behoudens alle matige rechtsplegingen,) en yder ten overvloet in en uytwendich respective waerschouwen, te errinneren en doorsoecken, de voorß. op 't principaelst ongegronde Apologia, daer aen ettelijcke Jaren is gearbeyt, gheen geloof te stellen, voor dat de E. E. Raed tot verantwoordingh hares Vrijen Standts, het voorhebbent en bereyde demonstreren tot vernoeging aller ongepassioneerde uytgeven, ende hant tastelijck vertoonen. &c. Besloten in den Raedt den xvj. Iulij M D C LIX.*

Als Cur-Ceulen dit gepubliceerde sach / heeft hy de Magistraet der gem. Stadt doen weten / dat hy met de Wapenen op haer niet en soude attenteren / maer dat hy zijn recht wilde af-wachtē: 't Welck de Magistraet van Ceulen oorsaeck gaf te verbieden / dat niemant van dit werck ofte van eenighe hooge Stants Persoonen soude mogen schimpelijck schrijven ofte spreken / &c. Den Cardinael van Hessen den 5. Junij sich in 't Domheerschap te Ceulen latende in-schrijven / versochte / dat hy als een Vorst en Cardinael eenighe preferentie boven d'andere Dom-Heeren mochte hebben / maer dat wilde niet aen de man: 's Middachs over Tafel sittende / kreeg hy van Dusseldorp een expressen / met tijdinge / hoe dat de Princesse daer van een Jonghe Prins was verlost.

Den 8. Junij quam den Viceadmirael de Ruyter met zijn Armade by die van d'Admiraels

d'Admiraels Opdam en Bilckenstern/ te samen 83. Oorlochschepen ende 4. Branders sterck: d'Enghelse Vloot lach op die tijt onder Ween/ en de Sweden binnen Lantscroon. Toen ontboot d'Admir. Obdam weder by hem 3. zijner Oorlochschepen/ die hun by Middelfar hadden geset om 't overkomen der Brandenburgers op Funen te faciliteren / waer over Kurbrandenburgh met reden seer moeyelijck was/ siende datmen de tijt verspilde mette stilstant t'elckens te prolongeren. En of wel de ged. Brandenburgers den 15. dito een slecht Eylandeken Fenoe in de kleyne Belt vermeesterden / soo mosten sy (geen nut daer van hebbende) 'tselve daer na weder verlaten. En als den 26. sy na langh dreyghen en groote toe-stel op Fuenen meynden over te raken/ was hun den wint tegen/ en daer haperden altoos wat / nu was de stroom te sterck/ dan vielen sy niet eendrachtig aen/ en ommers sy en hebben noyt over 't water konnen geraken/ maer mosten aen de Jutse kant blijven / onaenghesien sy soo machtig van Volck/ de Sweden hun niet en hadden op Funen mogen keeren/ soo bleef doch alles re infecta/ om datse geen Schepen hadden om over te komen / en die weynige quam men hun noch af haelen. Onderwijl scheepten de Sweden ettelijcke duysenden Deense Mannen uyt de Eylanden vergadert/ alsoo sy die daer niet en vertrouwden/ versonden daer af veele naer Riga/ Pruyssen/ Pomeren en Wismar / en alsoo veele hunner te plomp waren een Roer of Carabijn te hanteren/ soo dede men hun over al aen de Fortificatien arbeyden. In Schoonen richte de Sweden toen een Hooghe Hoff van Justitie op / om te straffen die aen 't Verraet van Malmuyen schuldigh waren/ onder de gedetineerde was den ghewesen Deense Rijcks Hofmeester Corfits Ulefelt/ die hier over soo de Sweden seggen/ soo ontstelt wiert/ sulcks dat hy als in zijn memorie wierde geslagen/ en zijne trouhartige Gemalinne zijne Accusatien personeliter soude hebben gedebatteert.

Men sach in dese tijt publijck uytkomen twee Declaratien/ een van Sweden ende een van Denemarcken / verhatende de hooge begeerte en debvoiren aengewent van beyde respective Koningen tot Vrede: Dat van Sweden spreeckt in onse tale aldus:

DE H. Koningl. Maj. van Sweden, sijn ter handen gekomen, de Exemplaren van twee verklaringen, door den Extraordinarisen Afgesant der Republijcke van Engelant, de welcke werden geseyt te sijn voortgekomen van de sijde des Kon. van Denemarcken; naer dat de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, uyt krachte van seeckere Handelinge, in 's Gravenhage tot bevorderinghe van een bestandighe Vrede tusschen dese Noordtsche Rijcken, voltrocken door hare Ministers, van wegen de versoeninge der gemoederen, en om de Oorloge in dese quartieren ter neder te leggen (gelijck geseyt wert) eenige dinghen hadde voorgestelt. Uyt welcke Verklaringen seer klaerlijck wert bespeurt, hoe swaer en onwillich de Vrede in Denemarcken kan werden aenghenomen, terwijl sy allerhande dingen tot verhinderinge desselfs komen op te soecken, en alsoo dese en gheene vreemde saken, en oock de geschillen van andere Volckeren, dewelcke met dese Handelinghe van 't Noorden geen ghemeynschap hebben, daer mede pooghen te vermenghen. Ondertusschen op dat sy niet beschuldight souden werden een afschrick van den naem der Vrede te hebben, soo vinden sy gheraden de speciale Handelinghe, dewelcke van de voornoemde Nederlantse

derlantse Ministers is voorgestelt te verwerpen, als soodanigh sijnde, waer door de Kon. Maj. van Sweden eenighe onbehoorlijcke conditien soude moghen versoecken, en een universele voor de speciale te stellen; als dewelcke de algemeyne koophandel en navigatie grooter vrydom en securiteyt sal by brengen en oock sal onderhouden. Hoewel nu die van Denemarcken door dusdanige uytvluchten de ervarene Luyden klaerlijck aenwijsen, dat haer ghemoet vreemt is vande Vrede, en dat sy haer selve met vreemde saken, en dewelcken haer niet en raken so willen verwarren, dat sy komen te bekennen, dat sy haer selven niet meer machtigh werden bevonden, veel min dat sy de Handelinghe der Vrede naer haren wensch souden konnen verhaesten en bevorderen, en dat sy de schult van sulcx op de Koningl. Maj. van Sweden op een onbehoorlijcke wijse trachten te leggen en te schuyven. Soo heeft nochtans de Ko. Maj. van Sweden een yeghelijck klaerlijck willen doen blijcken, dat hy selve oock door dese exceptie en afwijckinghe der Deenen, van het heylsaem voorstel der Vrede, 'twelck hy nu al over lange ernstelijck was bevorderende, gheensins afghetrocken konde werden. Want 't is sulcx, dat de universele Handelinge, dewelcke sy soo heftighlijck achtervolghen, en misschien meynen verre vande sin en meyninge der Koningl. Maj. van Sweden te sijn afgescheyden, soo vreemt niet en is van het gevoelen der Kon. Maj. van Sweden, dat hy deselve volkomentlijck soude veroordelen, by aldien sy verstaen wierde uyt een suyver en oprecht gemoet voort te komen, en datter middelen en manieren konnen werden aengewesen, door de welcke sy spoediglijck mochte beginnen, ende ten eynde ofte executie werden gebracht, sonder byvoeginge van verscheyde saecken en Partyen, en sonder nadeel van de nabuyrige Volckeren; ja meynt de Kon. Maj. van Sweden, dat hy sich ten opsichte van de Handelinghe der Vrede soodanighlijck heeft komen aen te stelen, dat ervarene Luyden lichtelijck konnen oordeelen van wegen de sonderlinge genegentheyt der Kon. Maj. van Sweden tot de selve; als de welcke seer sorgvuldelijck en op alle manieren over langh sulcx heeft betuygt, dat hy niet hoogher tot allen tijden heeft gesocht, dan dat hy met alle sijne vyanden een vaste en bestandige vrientschap soude mogen aengaen en vernieuwen. En daer in oock oorsake van sulcx waerom hy na deselve soude verlangen en wenschen, terwijl tegen hem gesamentlijck soo veele vyanden komen op te staen, soo dat, indien hy onder de Godtlijcke gunste niet en quam te strijden, niemandt sulcx soude gelooven, dat hy alleen tegen den aenval van soodanige machten en soo langhen tijt, soude hebben konnen bestaen. Derhalven soo heeft de Kon. Maj. van Sweden onder die middelen de welcke de ervarentheydt en nootsakelijckheyt der tijden placht te ondervinden, altijt gestelt een billijcke transactie en een oprechte weder-roepinge van vrientschap en goede correspondentie met alle de vyanden. En hy heeft sijne raetslagen daer toe ghericht, op dat mochte blijcken, dat billijcke rechters en dewelcke vreemt waren van de gunste deser of gener Partyen, niets souden konnen vinden, 't welck sy ten opsichte vande bevorderinge der Vrede aen de zyde van de Kon. Maj. van Sweden souden moghen berispen, 't welck bequamelijck en ordentelijck aenghewesen soude konnen werden. Want aengaende de Roomsche Keyser, soo is sulcx het gantsche Roomsche Rijck bekent, en oock alle de geene dewelcke van den handel van Europa kennisse hebben, hoe groote onkosten en neerstigheydt de Con. Maj. van Sweden tot allen tyden heeft gedaen en aengewent, dat de Vrede dewelcke tot Osenbrugge en Munster was gesloten in gheheel en volkomentlijck bewaert en onderhouden mochte werden. Oock heeft de Kon. Maj. van Sweden wel doorsien wat Ferdinand de Derde in sijn leven poogde te verrichten, dan hy heeft sulcx met ooghluyckinghe wat oversien. En soo wanneer den selven Keyser quam te sterven, en de vryheyt aen de Keurvorsten, Prinçen Stagen des Roomse Rijcx was hersteldt, soo heeft de Kon. Maj. van Sweden met hulpe van de andere

dere Orderen gelegentheyt gesocht, om de wonden dewelcke allenxkens quam opgehaelt te werden, ter bequamer tijt, door Medicament te helpen. Derhalven soo heeft hy door een Afgesant tot haer ghesonden, doen verklaren ; hoe grootelijcx hy was trachtende na de alghemeyne Vreede dewelcke niet langh te vooren door seer groote kosten was vast gesteldt ; vermanende eens-deels ten opsicht van die dingen dewelcke sekerlijck bekent waren dat als-doen van den overleden Keyser tot turbatie en hinder vande goede saken wierden toe-bereydt, anderdeels oock van die dingen de welcke nader-hant openbaerlijck door den Kon. van Hongarien werden voltrocken naer dat hy met een gewapent heyr in Polen was gekomen : En aenradende dat de alghemeyne ruste tijdelijck soude worden besorgt, terwijl sulcx door de ledicheyt des Rijcx volkomentlijck volbracht konde werden. Dat de securiteyt des Ro: Rijcx sulcx wel dienende, van de gheene de welcke naer de Kroon dessels wilde staen, de Vrede met de Nabuyrige Koningen quam te bevorderen. En op dat de Kon. Maj. van Sweden mochte betoonen hoe grootelijcx hy de selve Vreede was achtende, soo heeft hy door een twee-voudich Gesandschap tot Franckfort aen de Mayn niet duysterlijck te kennen ghegeven ; Dat hy ter sake van het openbaer gewelt en de injurie de welcke hem teghen de publijcke wetten was aengedaen, niet anders soude versoecken, dan een suyvere versoeninghe en een vry ghebruyck van alle 't geene 't welck hem volghens het Instrument der Vreede is toe-komende. En dat het Huys van Oostenrijck, afghescheyden sijnde vande Vyanden der Kon. Maj. van Sweden voortaen niets soude verrichten teghen de ghesеyde Westphalische vrede, tot prejuditie van de selve Kon. Maj. welcke redelijcke bewegınghen des gemoedts van de Kon. Maj. van Sweden, selve oock naer het aenghedaen gewelt en naer het geschonden verdragh, moeten van alle die gene, dewelcke de Vreede beminnen, ghepresen werden, wanneer sy bevinden dat deselve Ko. Maj. vergeten hebbende alle voorgaende injurien geen gelegentheyt of tijdt heeft laten voor by gaen, op de welcke datter eenig eerlijck voorval van Vrede is voor gekomen : Voort dat het Huys van Oostenrijck de aengeboden Conditie met sodanigen doove ooren heeft komen te versmaden, soo dat de heylsame betrachtinghe van de Kon. Maj. van Sweden niet hebben konnen verrichten ; sulcx moet die geene werden gheweten, dewelcke daer aen eyghentlijck schuldigh sijn : Nochtans en heeft de Con. Maj. van Sweden geensints opgehouden te volharden in het goede voornemen hoewel sijne tegen party sulcx waren teghen gaende : Want soo wanneer de handelingh in Polen was voorgevallen en het Huys van Oostenrijck beloofde gesamentlijck met de Kon, Maj. aldaer te sullen handelen, so en heeft de Ho: ghemelte Kon. Maj. geensints naer-gelaten sulcx 't gheene daer toe konde dienen, hebbende het vry gheley, Instrumenten, en voorts alles 'tgene tot de by-een-komste nootsakelijck was sodanigh laten bereyden dat klaerlijck konde werden verstaen dat de Ko. Maj. van Sweden immer so bereyt en genegen was met het Huys van Oostenrijck in Poolen te handelen als met de Poolen selve waer door de Kon. Maj, van Sweeden gheduyrighlijck en van het begin af van den Poolschen Oorlogh, so langh als hy in Poolen wierde bevonden, en oock naderhant so wanneer hy ghenootsaeckt wierde uyt Pruyssen na Denemarcken te vertrecken, sijn ghenegentheydt en wille door klaerblijckende bewijsen en merck-teyckenen heeft aengewesen, hebbende altijdt ghesteldt en gelaten sodanige, dewelcke sonder ophouden de herstellinge der vrede soude komen te bevorderen. Nochtans isser tot noch toe, door de Poolen so wel als door de Oostenrijckse geen ander uytcomste bevonden, dan sodanige alsser gemeynlijck van de spotters en bedriegachtige menschen verwacht plach te werden. Oock en ontbreecken der geen klare merck-tekenen, dewelcke aenwijsen, dat niet alleen de Oostenrijckse selfs vreemt zijn van de vrede, als dewelcke over langhe hebben gheleert in troubel water te visschen en haer profijt te doen,

maer die oock betonen datte selve Oostenrijckse 't Poolse Volck hebben aen geraden tot een onbehoorlicke obstinaetheyt, en voorwerpingh van allerhande hinderpalen, nergens om, als datte Polen in hun eygen lant door twist en tweedracht ghescheurt en des te meer ghekrenckt souden werden, onderwijle van der Vredens weldaet berooft,en altsamen door d'Oostenrijckse netten sodanig werden bestrickt, dat sy schoon willende,hun zelfs daer uyt niet en souden konnen verlossen: Daer om of wel de voorsichtigste hun van d'Oostenrijckse Boeyen hebben gesocht t'ontlasten, en met Sweden den Oorloch neder te leggen, sy daer in niet gevorderdt en hebben: Ia dat verscheyden ten opsichte van 't vry geley en d' Instrumenten die voor de handelinge gaen, verscheyden misslaghen begingen: Want nu ontkennen zy eens de wettighe en dickmael gebruyckte Titel, dan veranderen zy 'tZegel des Rijcs, niet alleen datme de naem des Conings naulijcks kan vinden, maer daer werden eenige dingen sodaniglyck uytgeschrapt en bedorven, gelijcker oock eenige nieuwe dingen noyt in 't Poolse Zegel bevonden, werden bygevoegt, so datmen naulycks kan onderscheyden wiens Zegel of teyckening 'tzelfde mach wesen: En als men daer af wegens Sweden d'elucidatie versoeckt, so volbrengtmen alles noch arger, somtijts zijnder bevonden eenige Gesanten uytgesloten, en gantse paragrapha en regulen uytgeschrapt, oock den dag na de stijl als sulcks geschreven zy niet en was uytgedruckt, en hoe veel daer aen hangt dat sulcks op den Rijcxdagh gheschiede, weten die, die kennis van de Poolse Republicke hebben: Also zijnder diverse faulten na malkanderen bevonden, so datmen licht mercken kan datte Polen door raet van andere syn misleyt, of eygen moetwillig komen te misdoen, en de sake niet ernstich wert gevordert, werdende omtrent yder beloofde verbetering een nieu gebreck bevonden, 'twelck de generale Vrede of nu verhindert, ofte hier naer fraudeert. De Coninckl. Majesteyt van Sweden hier en tegens stantvastelyck den Vrede pogende te bevorderen, verwacht met zijn Gesanten die d'Instrumenten tot Vrede nodig,by hun hebben, met groote kosten, niet alleen voor de Polen, maer oock voor des selfs Bontge noten en mede voor den Kurvorst van Brandenborg, die na dat hy onheyliglijck de trouwe van syn Verdrach had verworpen, en in plaets van de goede intentie der Conin. Majesteyt van Sweden t'erkennen en t'omhelsen, en de naem van Vrede aen te nemen voor de Wapenen, die hy gheweldigh teghen d'hoog gemelde Con. Ma. van Sweden komt op te nemen, de gramschap van syn ghemoedt door ydele en onbeschaemde Schriften en gheroep van zijne Ministers komt te scherpen en te vertoonen. Uyt 't welcke alles d'onpartijdige konnen afnemen tot noch toe aen de Co. Ma. van Sweden het niet heeft ontbroken, diens veerdigheyd tot versoeninge genoech wert bewesen, datte Vredehandeling op bequame plaetsen en voorts ten opsicht van alle and're dingen behoorlijck werde voltrocken, maer aen de gene wiens gemoederen een af keer hebben van de Vredens bevorderingen, of die de selve bespotten of versmaden.

Voorts, op dat wy weder tot Denemarcken wenden, en bewijsen datte selve oock den wech van Vrede is geopent, so soude dat te lang om bewijsen vallen, hoe de Sweetse Majesteyt heeft verlangt dattet noyt tot de Wapenen waer gekomen, of datte Rotschiltse Vrede (ghelyck de selfde met open armen van de Deenen was aengenomen,) oock alsoo ter goeder trouwe was onderhouden: Oock soude zulcs overtollich zijn te verhandelen 'tgunt elders op syn behoorlijcke plaets is aengewesen: Nochtans staet dit te considereren, alhoewel de Sweedse Majestt, is genootsaeckt geweest in Denemarcken te komen, hy nochtans noyt eenige eerlycke en versekerde wegen van compositie heeft konnen versmaden: En of wel de Deenen door hun vertoeven en weygeren van Executie de Kon. Maj. van Sweden soodanig hebben vergramt, dat hy met goede reden mocht vorderen de wrake over hunne misdaden, soo heeft nochtans des zelfs goedertierentheyt en redelijckheyt veroorsaeckt, dat hy omtrent syn komst in Zeelandt de Deense

de Deense Gezanten tot Ringstead selfs door zijn Ministers heeft laten aendienen, dat, soo de Deenen ter zake van hem bekommert waren, zy aen de Sweedse Gezant tot Coppenhaven eenige middelen die op desen tijt paste, souden voorstellen, om vorders te beraedtslaen hoe best de zake konde herstelt worden: Want, was hun daer aen gelegen door dusdanige verdienste in soodanigen stant zijnde, yets voorts te brengen 'tgunt een zekerder of bestandige Vrede quam te beloven, dan de Coningl. Majesteyt van Sweden alrede had bevonden: Maer gelijck al van over lang in hare gemoederen was vast gestelt de Rotschiltze Vrede te vernietighen, en mette Sweden geen vast of getrouwe Vruntschap t'onderhouden, specialijck na dat zy door beneficie van den Somer elders door belofte en hope gestijft quamen te werden, soo en hebben zy dese occasie met een goet gemoet niet konnen laten voorby gaen, oft hebben beyde de Gezanten tot Coppenhaven weder gekeert zijnde, den Sweetse Gezant wel besocht, sonder nochtans eenigh gewach te maken van Vrede, maer zy hebben tegens ordre den zelven Gezant gevraegt oft hy eenige last van de Con. Majest. van Sweden had om yets voor te stellen: Dan alsoo den voorss. Gezant doen niet anders gelast was, als in Zeeland gekomen zijnde, de zake soude verhalen en haer hooren, en 't gund hy hoorden, de Kon. Majest. van Sweden aendienen: So hebben de Sweetse Gezanten oock afstant gedaen van alle bevordering der compositie, schrijvende een van hun aen de Franse Gezant de Ridder Trelon, dat zy uyt de Sweetse Gezant niet hebbē konnen vernemen, en dat voorts de zake Godt most bevolen werden: Soo datmen licht hier uyt sien kan dat zy hun weynigh mette Vrede hebben bekommert: En op dat hunne valsheit werde geopenbaert, so dient, dat dese Gezant aen ymand van zijn Natie had gheschreven, daer in hy versocht, dat hy besorge, datte Brief aen de Franse Gesant gesonden, in der Sweden handen niet en verviele: Ongetwijffelt om datte Sweden geen bewijs reden souden hebben om 't Bedroch der Deenen omtrent de Vredens bevordering yder bekent te maken. De Ko. Majs. van Sweden die gewoon is selfs in 't midden van den Oorloch de Vrede t'achtervolghen, hoewel de zake hem niet qualijck en geluckte, heeft niet lang daer na oock door de Franse Gesant occasie genomen om de Handelingh en compositie te vorderen, dan zijn voorstel is niet beter als de voorgaende conditie aengenomen, ja wierde daer over van des Deensen Rijcks Minister seer hovaerdighlijck en ontfatsoenelijck geantwoort, sulcks datte Konin. Majestt. van Sweden alle hoop scheen benomen om de handelingh op dese wijse te voltrecken: Hadde oock sulcks billijck moghen qualijck nemen, en de goedertierentheyt der Vrede verbergen, voor die onwillich en traech de selve aen namen, dewijl toch de Sweden daer niet meer toe genoodtsaeckt waren als de Deenen: Doch hem bekent zijnde dat den Oorlogh daer toe speciael dient gevoert op datter een vaste eerlijcke Vrede ('t welck altoos 't eenige oogmerck van de Co: Maj. is geweest,) uyt mochte volgen: Soo heeft gy geoordeelt dat d'ontijdige tergiversatien van sommige yets behoorde toe gheghеven te worden, en hy heeft zijn Commissarissen die tot de Poolse Handelinghe waren verordent, belast, dat by aldien de Deenen hun in sulcken occasie lieten vinden, dat dan weder om uyt de naem van Sweden met behoorlijcke proccuratien souden vaerdigh syn sodanige, die met hun wegens de compositie souden konnen handelen. Daer en boven is oock bekent hoe dickwils de Co. Majesteyt van Sweden soo mondeling als schriftelijck zijne affectie aen d'Extraordinaris Gesandt van Engelandt heeft geopenbaert, die oock geen moeyten, arbeyt noch Brieven heeft gespaert, op dat hy eenighe sorghe van de Coppenhaeghse Vrede mochte veroorsaken, nochtans en heeft hy tot noch toe niets verricht, soo dat klaerlijck kan bespeurdt worden dat zijn vlijt en moeyten ydel en vergeefs is gheweest by een Volck dat in den haet van Vrede is verhart geworden, derhalven moeten zy op-houden van de schult op den Coning van Sweden te leggen, also zy selfs oorsake zijn dat den bloedigen Oorlogh

logh soo lange is duyrende, en datte besorging der Vrede soo slap en traechlijck voortgaet, so datte Coophandel onderwijl wort verhindert, want de Coning van Denemarcke excipierende seyt, dat hy de Vrede met Swedē niet en mag aengaen,ten zy dat insgelijcs de saken van Pruyssen oock worden neder gelegt,daer by voegende dese reden: Om datte Coophandel door de Vrede der Noordtse Rijcken niet en wort bevrijt noch herstelt, anders is sulcks een ghesochte uytvlucht, om dat niet den naem van Vrede d'overhant soude behouden, en soodanig 'tgunt Denemarcken onder allen omleggende Volcken alderminst is rakende. Want, wat isser voor 4. Iaren geschiet als d'Oorloch in Poolen en Pruyssen was? Den Coninck van Denemarcken heeft toen niet geklaecht, als voortijts des zelfs Vader, toen den Oorloch op de zelve plaetsen van Sweden gevoert wierden, alsо den eenen door sonderlinge documenten de zake van Sweden heeft voorgestaen: En desen heeft de sake van den Coningh van Sweden naderhandt met toe-wensching van goede voortgang geapprobeert, en geen van beyden heeft oyt een woort voortgebracht wegens d'onbehoorlickheyd den Coophandel berakende: En voorwaer soder eenich Rijck de turbatie van Coophandel heden gevoelt, so mach 'tSweedse Rijck wel aengewesen worden, dat diverse Havenen op d'Oost-Zee besit, die also daer de Commercie speciael wert gedreven, grootelijcks door den Oorloch werden verhindert en 'tRijck beschadigt: Gelijck dan de Deenen voortijts onder ydel pretext van Coophandel, als 't hun soo goedt dacht, de Sweetse Landen en Rijcken onwettelijck hebben overvallen en ingenomen, en alsoo in het Noorden 't Oorlochs-vuyr verweckt: Even also komen zy nu den Vrede verhinderen, en des Oorlochs nootzakelijckheyd te verlanghen, 't gund zy voor de Rotschiltze Vrede oock ghepoocht hebben te doen, tot dat Godt het Swaert op haer keel zettende, haer een beter gemoet quam toe te brengen: En alhoewel den Coninck van Sweden boven d'andre contestatien,onlangs wijtloopich heeft verklaert hoe seer hy tot de voltrecking van Vrede genegen was, toen d'Engelse Ministers sulcks vorderden: Soo dat hier en uyt 'tvoorgaende genoegsaem blijckt zijn wille om weder tot vrundschap te komen, niet alleen mette Deenen, maer oock met alle zijn Vijanden, en om mette selve een goede correspondentie aen te nemen: Nochtans op dat niemant onbekent zy datte Coningh van Denemarcken ydelijck hem komt t' onthouden, en sommige frivole dingen sich selfs inbeelt, en datte Con. van Sweden geensins causeert datmen den Vrede niet terstont op allerhande manieren vast stelt: Soo heeft hy voorghenomen voor de gantse Weerelt te verklaren,specialijck voor de gene die hun laten voorstaen dat zy d'universele Handelinghe komen te bevorderen, dat hy de selve Handelinge oock vastelijck heeft voorgenomen t'approberen en aen te nemen, mits datte geene die soodanige Handelinghen valschelijck komen voor te stellen, oft in der waerheyt behartigen, eenige reden konnen aenwijsen waer door de voors,Handelinghe niet soo seer in verwarringh vervalle, als wel tot een geluckich eynde, want daer moet alsoo werden geprocedeert, dat, 't sy de handelinghe op een ofte op verscheyde plaetsen werden voltrocken, de vreemde saecken dewelcke daer toe niet en behooren geensins vermengt komen te werden, maer dat de Parthyen, naer de maniere dewelcke elders is onderhouden, onder malkanderen wel komen te handelen, maer verscheydentlijck naer de ghelegentheydt, conditie en natuyre der saecke, en naer de constitutie en verscheydentheyt der controversien. En by aldien met vaste reden aenghewesen komt te werden, dat de saecke op dese wijse en maniere bequamer sal konnen werden gevordert: So belooft de Con. Maj. van Sweden, dat hy soodanigen gevoelen niet en sal verwerpen, en gelijck hy seer geerne met alle sijne vyanden soude versoenen, soo kan hy sulcx van sich selven slechtelijck verkrijgen, dat hy komt te verklaren, dat de universele handelingh gewillighlijck

van hem sal werden aengenomen. Voorts indien de sake niet ernstelijck maer op valsheydt wert aengeleecht, en dat de handelingen van vrede misschien door sulcx te meer sullen werden verwart en verhindert: Soo protesteert hy voor de gantsche Wereldt, dat hy niet alleen onschuldigh wil zijn ten opsichte van de ongeluckighe uytkomste der saecke, maer dat oock die gene na rechten sal gehouden zijn, de schade de welcke door de turbatie des koophandels wert veroorsaeckt, te vergoeden, de welcke sich sal hebben onderwonden, de koophandel onder een specieux pretext en valsche raedt-slaghen te verhinderen en op te houden, en dewelcke de occasie en wegh tot de vrede door dese of gene op-gesochte exceptie en af-wijckinghe sal hebben benomen en opgesloten, en eenich vast verbont en maetschap inden Oorloge met de Vyanden van de Kon. Maj. van Sweden sal hebben aen-ghegaen om den Oorlogh alsoo des te langer te mogen doen volharden, waer door de heylsame vrede en den koophandel nootsakelijck moeten werden verhindert en bedorven. Gedaen tot Kroonenburgh, als boven, tot meerder vastigheyt onder 't Zegel des Koninckx, en onderteyckeninge der Cancelerye,

Uyt last van de Koninckl. Majesteyt, EDUARD EHRENSTEYN.

Het Manifest van den Coning van Denemarcken dat hier op antwoort/ luyd verbolghens aldus:

Daer is onlangs voor den dach gekomen uyt de Sweetse Cantzelarije/ so geseyt wort/ een wijtlopige verklaringe van de genegentheyt des Conings van Sweden tot Vrede: Welcks Exemplaer tot Coppenhagen ghebracht zijnde / oock in handen van den Doorl: en machtigen Coning van Denemarcken gekomen is: Welck Schrift / gelijck het zijn Coninckl. Majesteyt seer aengenaem is geweest / also het mentie maeckt van Vrede / soo oock/ indien niet geseyt waer op 't eynde van 't selve/ dat het gepubliceert is tot Croonenburg den 20. Junij 1659. en met 's Conings zegel en autentijcke ondertekening van de Cancelarije uyt last van den Coning van Sweden voorsien: Het selve soude billijck geacht en geseyt mogen worden geen Coningl. declaratie van affectie tot Vrede te sijn / maer een lasterlijck Pasquil van den swaren Oorloch/ ooch met schriften door des Conings bevel te voeren: Want nadien den Directeur van de Sweetse Cancelarije door een logenachtich en beuselachtich geschrift oock met den druck gepubliceert/ onlanghs een proef van sijne reputatie gegeven heeft/heeft de werelt klaerlijck konnen bemercken / datter wel meer staeltges van soodanighe geluckige verstanden in het versieren van calommyen / uyt de self de Cancellarie/ op de naem vande Koningh voorden dagh souden komen. Den Autheur van dese Verklaringe streckt sich voornementlijck uyt in het persuaderen van twee dingen: door het eene vande welcke hy de oorsaecke van dat de Vrede tusschen de twee Noorder Koninckrijcken tot noch toe ghetardeert is geweest/ op de Deenen werpt: Door het andere prijst hy wijtlopich de continuelle genegentheyt vande Sweeden tot de Vrede. Welcke beyde dingen hoe verre dat sijn van de waerheyt der sake / konnen weten de welcke kennen het vreetsaem gemoet van Sijne Kon. Majesteyt van Denemarcken/ende de Staet/waer in Sijne saken nu ghestelt sijn/ als mede de practijcken ende de versierselen van de Sweetse verstanden: Want nadien alle handelinge aengenomen

genomen wordt om een rechtveerdighe ende sekere Vrede te verkrijghen / de welcke Sijne Kon. Majesteyt van Denemarcken met raet ende daedt altoos gesocht heeft/ is het notoir/ hoe seer sijne Majesteyt van Denemarcken genegen is geweest om die te verkrijgen/ wanneer hy voor dat dese Sweetse Oorlogen openbaerlijck geresen waren / dagelijcks is bestreden geweest met onverdragelijcke defraudatien van zijn Koninckleijcke Rechten in de Sont : Waer van getuyghenis konnen gheven de Tractaten die met de Commissaris van den Koningh van Sweden in de Jaren 1656. ende 1657. hier tot Coppenhaven aenghevanghen sijn gheweest / ten overstaen vanden Ambassadeur vanden Doorl. Keurvorst van Brandenburgh als Mediateur. Daer nae wanneer den Oorloch aen de Sweden wettelijck aengeseyt was/ en als 't Godt soo beliefde mette saken deser Koninckrijcken te disponeren / datte Con. van Denemarcken genootsaeckt was tot de Tractaten van Vrede/ so heeft hy die tot groot voordeel van den Koning en 't Sweetse Rijck ingegaen/ en heylighlijck geobserveert. Want als een Instrument daer van was gemaeckt / voorsien mette onderttekeninge van den Coning/ des selfs zegel / en zijne Rijcx-raden/ heeft hy de belofte die hy schuldigh was/ ghehouden / geensins vermoedende de machinatien der Sweetse raetslagen/ waer door dese Vrede sou verswackt worden : Maer dat 5. Maenden na de gemaeckte Vrede / als de gantse Provincie Schoonen / en and're groote Heerlijckheden en stercke plaetsen alreede in sekere besit van de Sweden waren/ en Jutlant/ Holsteyn/ Funen/ nevens andre kleyne Eylanden noch van de Sweden in gehouden wierden teghens de conditien van de Rootschiltse Vrede / den Con. van Sweden onvoorsiens en onverdient de Deenen den Oorloch aengedaen heeft/ sonder eenighe aenkundigingh van dien : Dat is 't waer over sich de gantse Weerelt verwondert/ en zijn Co. Majest. van Denemarcken met sijn getrouwe ondersaten bedroeft is.

De goedertierentheyt Gods heeft nochtans niet toegelaten datte wapenen so onrechtvaerdig uptte schee getrocken/ tegens den Con. van Denemarcken soo wijt souden advanceren als van de Sweden gedestineert was/ want door de dapperheyt zijner Ondersaten en 't defenderen van de Co. Residentie stadt/ en door de manhaftigheyt zijner Bontgenoten die korts daer na hem te hulpe quamen/ is den Con. van Denemarcken teghen de Sweden soo gedefendeert geweest/ dat als nu hunne groote hoope om de Koningrijcken Denemarcken en Noorwegen door bedroch en gewelt t'occuperen/ verdweenen was/ hebben sy dienstig geacht de Deenen te smeken door mentie van Vrede/ die nochtans by de Sweetse Regeeringe soo hatelijck is : Sijn Con. Majesteyt heeft niet te min na de laetste inval der Sweden soo seer tot Vrede geneycht geweest / so dat hy verscheyden malen aen de Uytheemse Ministers verklaert heeft / dat hy seer wenschte datmen metten eersten daer over soude tracteren / indien die generael soude sijn/ en tot de welcke al zijne Bontgenooten die aen desen Oorlogh dependeerden / mede geconvoceert souden worden. En oock is 't al de weerelt bekent/ dat als d'Engelse H. Resident Everts in dit Hof sijnde / van den Lord Protector van Engelant/&c. een Brief adij 4. Februarij 1659. gebracht had aen zijn Majestt. van Denemarcken / hy met zijn antwoort zijne affectie tot dese Vredehandelinge heeft verklaert / en dattet hem seer aenghe-
naem

naem soude zijn indien om een sekere Vrede te verkrijghen geen particuliere maer een generale handelinghe soude begonnen worden / en waer toe de geinteresseerde Bontgenoten oock mochten komen: 't Selve heeft de Hr. Hofmr. geantwoort op de Brief die d'Engelsen Gesant Medeau aen hem geschreven heeft/ welcke de voorsz. Heer Resident mede brachte.

Voorts/ indien de Sweden nu in der daet hart-grondelijck meenen datter een Tractaet van een generale Vrede metten eersten begonnen wort / soo heeft sijn Con. Majesteyt oorsake om Godt daer over ootmoedelijck te dancken en sich te verhegen: Maer indien geveynsdelijck en maer om tijt te winnen/ so twijffelt hy niet of de Sweden sullen eenmael Godes swaer oordeel ghewaer worden/ de welcke in een sake van soo grooten importantie speelen/ en trachten niet alleen sijn Con. Majesteyt maer oock de gantse Weerelt te flatteren. Sijn Co. Maj. van Denemarcken kan sien met wat recht de Sweden qualijck konnen nemen dat hy begeert dat sijne Bontgenooten oock de Vredenstractaten souden bywoonen/nadien het niet alleen een groote ondancbaerheyt soude zijn hun te verlaten op de groote onsekerheyt van dē Oorlog/ door welckers opgenomen Wapenen zijne Majesteyt tegens Sweden gedefendeert is/ in die soo veel als hoogstgemelde Majesteyt aengelegen is datte Navigatie en Commercien op d'Oost-zee mogen vry en seker ghebruyckt werden: Maer het soude oock een groote onvoorsichtichheyt zijn te dencken datte Vrede seker was wanneer de Nabuyrschappen brande: En sijn Con. Maje. van Denemarcken heeft op andere tijden geprotesteert en verklaert/ datte ghemeene libertevt en versekeringe van Navigacie en Commercie niet en kan gehoopt en verkregen worden/ ten sy de geene die aen d'Oost zee woonen en de selve meest frequenteren/ mede komen tot het Tractaet van d'algemeyne Vrede. Latet dan onpartijdige oordeelen hoe van sijn Maj. van Denemarcken kan geseydt worden alle dingen tot een pretext gesocht te hebben? gelijck den Auteur van de Sweetse Declaratie lasterlijck seyt/ en te vermenghen dingen die van den Deensen Oorloch vreemt zijn/ mitsgaders verschillen van andre Natien / die met dese Noordersse saken niet gemeens hebben: Naedien hy sulcks gewenst heeft niet alleen van 't eerste begin deses Oorlochs/ maer oock als noch wenst en ten hoogsten begeert dat op een bequame plaets metten eersten zijne Geallieerden en alle andre dieder meest aengelegen is datte Seevaert en koophandel op d'Oost zee sekerlijc floreren/en dat die tegen Sweden voor Denemarcken tot defensie de wapenen genomen hebben/ en nu Vijanden zijn / met ghelijcken yver tot het Vredens Tractaet mogen versamelen/ so als sy deden;om Denemarcken tegen Sweden te defenderen. Indien dan den Autheur van de Sweetse Declaratie door vremde en ongelijckformighe dingen die hy niet wil dat mettet tractaet van Vrede 'tgunmen mette Deenen beginnen soude/ vermengt/ ofte mette Deense saken geconfundeert sullen worden / verstaet de Geallieerden van Denemarcken: So verklaert zijn Con. Majesteyt/ dat hy niet en siet door wat andre middel de gemeene begeerte om een vreetsame staet van d'Oost zee te herstellen/ kan verkreghen worden: En indien men seggen kan dat ongelijckformige dinghen mettet Vredens Tractaet vermengt worden/ indien de pacificatie tusschen de Deenen en Sweden aenghestelt sijnde/ de By-

de Bygesetene van d'Oost see en andre die daer aen geleghen sijn/ ofte door de selve oorsake Vyanden zijn/ mede tracteren over de Vrede mette ghemeenen vijant: Is voorwaer door de selve reden [ongelijckformige dingen vermengt zijnde] als eertijts en noch in onser memorie de vrede te Bremsebro Ao. 1645. gesloten/ toen de Sweden eer 't verschil datte Vereenigde Nederlanden met Denemarcken hadden/ bygeleyt en in d'Articulen ghestelt souden zijn/ weygerden yetwes van den Vrede te hooren: Te geswijgen van de Munsterse Vrede die tusschen den Roomsen Keyser en de Sweden gesloten is/ de welcke het voordeel van soo vele Coninghen/ Princen en Republijcken overwoghen heeft/ en tot meerder versekering in 't Instrument daer van ghemaeckt/ zijn geinsereert. Derhalven sal sijne Con. Majest. van Denemarcken met Godes hulp en yverich toedoen sijner Geallieerden na zijn vermoghen arbeyden/ Dat tot een generale securiteyt en Vrijheydt der Commercie van d' Oost zee een alghemeyn Tractaet van Vrede, dat is, daer al zijn Geallieerden toe geroepen zijn; op een bequame plaets mogen aenvangen, het welcke hy ten hooghsten wenscht dat metten eersten mag geschieden.

Welcke sijne genegentheyt/ gelijck sijn Co. Maj. van Denemarcken hoopt dat alle onpartijdige sullen approberen/ soo protesteert de selve voor Godt en de gantse eerlijcke weerelt sich ontschuldich te kennen van de misdaet waer mede 'tvoorsz. Sweetse schrift tracht sijne voorsichtige neersticheyt in't procureren van de Vrede swart te maken/ en dat alle de schult van datte Vrede tusschen de Deenen en Sweden is opgehouden geweest/ en de schade aen den Koophandel gedaen/ met recht op de Sweden moet gelecht worden/ alsoo niemant meer als zijn Co. Majestt. gedwongen wort om Vrede te verkrijgen/ so voor sich als sijn Volck/ die door dese en de voorgaende Oorloghen uytgeput sijn. Gepubliceert te Coppenhagen den 5. July 1659. uyt speciael bevel van zijn Koninglijcke Majesteyt van Denemarcken, in oirconde versterckt mettet gedruckt Conings zegel.

Met den Hollantse Capiteyn van Reede arriveerden in dese tijdt tot Coppenhaven hare Exell. de Nederlantse Ambassadeurs/ en hadden den 11. deser Audientie by den Coninck van Denemarcken/ makende bekendt het gehandelde in den Hage op den 21. Mey mette Ministers van Vranckrijck en Engelandt/ weghens de Noorder Kroonen/ waer Sijne Majesteyt believen te repliceren/ met advijs van zijne Rijcxraden/ Veel liever alles te willen uytstaen, als den Basis van 'tRotschildse Verdrach te volgen: Oock niet sonder zijn Geallieerde en konde doen; Versocht veel eer continuatie van Secours. Van de Sweedtse zijde liet men sich oock verluyden/ het voorsz. project niet te konnen aennemen als met de behoudenis van Kroonenburgh/ Nascou/ den Tol in den Orisont/ en securiteyt om namaels van de Deenen niet geattacqueert te worden. Soo dat den Vrede hier noch wijt te soecken was. Even wel wierde den stilstant verlangt/ in welcken tijt de Sweden uyt Lantscroon nochtans met 15. Schepen voor Coppenhaven quamen: En persuadeerden de stercke Nascou op Lalant soodanich/ dat selfs eenich vaertuych met volck door den Adm. Opdam tot des selfs ontset afgevaerdicht/ onverrichter saken weder om mosten keeren/ 'tgunt soo grooten kleynmoedicheyt aen die van binnen/ als stoutigheyt aen de belegeraers veroorsaeckten: Wenschende onderwijl den opghemelten

melten Adm. van Opdam dat (gelijck sijn Exell. Missiven op die tijt getuygen) dat hy met den Viceadm. de Ruyter had mogen conjungeren / ende den Koning van Denemarcken wel een goede Ruyter dienst hadde willen helpen doen/ &c. Zijne Secretaris Vernat doemaels van een brandendende koortse aengetast/ grief de sich selfs over tafel sittende soodanich (gelijck dat wel aen andere overwonnen siecken meer gebeurt) dat hy 's anderen daegs daer aen storf. Op die tijt vertrocken eenighe Gedeputeerdens van Dantzich onbenoecht weder na huys/ om dat sy te Warsou op den Rijckxdagh van eenighe Rijcxraden in't voorstaen van hare Previlegen waren tegen gesproken. Den Kosackse Gesant Nosacz oock te Warsou met 300. Officieren verschijnende/ noteficeerden aldaer/ hoe dat haren Generael Wyhows by hem met grooter macht neffens de Tartaren hadde vervoecht / om de Moscoviters slag te leveren. Op die tijdt tooch den Poolse Veltheer Gommorons by met 9000. Polen in Kourlant/ die van der Memel deden daer 14. canons op / dese omringelden Gener. Douglas/ sulcks/ dat hy als een benart soldaet/ sich moste genoegen laten datte Polen hem dagelijcks de wiecken korte: Want die Natie nu inwendich in rust / hadden oock den 22. April laetst op 't Kasteel van den Coning den Vrede mette Cosacken ghesloten / die oock doemaels by de Poolse Majesteyt ende des selfs Senatoren is onderteyckent.

Iulius 1659.

Alle de Ministers by Denemarcken geinteresseert/ deden in dese tijt alle devuoiren in Hollant / om die Republijcke te animeren tot alle billijcke en beloofde assistentie aen d'opgemelte Croon: Ommers/ daer wierde over de sake van Drontheym en Bornholm wat gracieuser als in't Tractaet van den 21. Mey voor Denemarcken geconditioneert: Doch alles Godt betert sonder vrucht/ sacken vol klachten sach men hier tegens op beuren / maer de bondichste Schriften (soo wy meynen) waren op die tijdt die van de opwakende Ministers van Kurbrandenburgh/ welcke wy alhoewel van lange deductien af keerich / even wel ten respecte van de gemeene saecke noodich geacht hebben hier onder te laten volgen:

Propositie van de Heeren Weyman en Copes, Ministers van zijn Ceurvorstel. Doorl. van Brandenburgh, aen de Staten Generael der Vereenichde Provinçien:

HOOGE MOGENDE HEEREN,

HEt is bekent als voor eenige weecken, eerstlijck heymelijcke Congressus, daer naer secrete Besoignes, ende op 't laetst publicque Handelinghen tusschen de Ministers van Vranckrijck ende Engelant, ende eenige Leden van desen Staet wierden by der hant genomen ende gecontinueert, so verre oock dat alles stont op 'tpoinct van 't onderteeckenen eenighe projecten, vol van naedenckelijcke Conditien, dat wy ons deels gedreven door een oprech-

te yver voor de ghemeene saecke, by publicque audientie hebben geremonstreert, dat sulcx was tegens d' ordinaris manier van doen, tegens de gemeene Interessen, ende boven de verwachtinge van de Geallieerden, dien desen Staet ten allen tijden so hooglijck hadde versekert van sinceriteyt, stantvastigheydt ende de Party niet te willen abandonneren door particuliere Tractaten, versoeckende in allen ghevalle Communicatie van het gebesoigneerde voor het sluyten, ende dat het wel waer is, dat wy ons hebben gefrusteert ghesien van alle hoope, om yetwes te obtineren in so billickmatigh versoeck, selve, door een resolutie excusatoir, dewelcke capabel was ons sobçoneerder te vermeerderen als te verminderen. Dan evenwel dat wy ons ex post facto wel eenigsints hebben konnen gerust stellen, ten aensien dat by verval van tijden ende de billickheyt van de gene, daer men 't minste van verwachtede, reden gaf te hoopen, dat men soude veranderen van sinnen, om dat men allengskens quam te begrijpen, hoe teeren saecke het zy, teghens sijne eyghene Interessen ende solemnele beloften, sijne Geallieerde te dwingen, ende so vele gekroonde ende gewapende Hoofden, wetten ende wijse voor te schrijven, sonder reden, gront ofte macht daer toe ghesien te hebben, noch van sijne Geallieerden, noch van andere, daer men mede tracteerde: Ende dan voorders dat wy daerom tot hier toe wel hebben stille gestaen, terwijle men ons onder de hant verseeckerde van niet te willen relascheren van d' oude goede maxime, nochte oock tracteré sonder communicatie met de Bontgenoten van den Staet, ende dat wy dienvolgens op sodanig vertrouwen gesupersedeert hebbende van verdere poursuittes, considereerden dat wy behoorden buyten bekommeringhe te wesen, ten respecte van onsen Heer ende Meester, terwijlen het sonder violentie, ja schier sacrilegie niet soude konnen gedacht werden, dat so Illustren Staet, welckers gront-palen van den beginne eere ende redelijckheyt geweest zijn, yetwes soude by der hant nemen, streckende tot verkleyninge van Sijne Keurv. Doorl. ende by gevolghe tot nadeel van den Staet selve. Echter komende in ervaring, dat dien ongeacht, van wegen haer Ho: Mo: op nieus soude getracteert ende alles in staet sijn, om sulcx te onderteyckenen, sonder daer over aen ons de minste communicatie ghegeven te zijn, waer over wy oock niet sonder groote reden moeten apprehenderen, of, schoon men seyt de vorige projecten verandert te wesen, dat alles is tot nadeel van den Geallieerden, konnende niet gheloven dat men soude goet vinden te bedecken, wat men sonder schreum soude konnen sien, ofte voor sijne Vrienden onthouden, dat tot haren voordeel soude gemeent ende gedaen wesen: In voegen het mede voor yegelick een bekent is, dat Sijne Kon. Maj. van Denemarcken niet alleen door besondere brieven, maer oock door hertelijcke remonstrantie, gedaen by dessels Minister sich ten hoogsten heeft beklaeght, over soodanige maniere van procederen, als zijnde ongehoort, dat Geallieerden tractaten sonder haer Bontgenoten, dattet assisterende deel Conditien beraemt voor den geassisteerden, en over sulcx dat het accessoir het principael, de uytterlijcke Leden het Hooft, inverso planè ordine, soude komen te reguleren, ende met een woort geseyt, dat Vrienden haer ondernemen wetten te geven aen die genen die hare Bontgenoten, ende onder Godes zegen noch in geen staet sijn, uyt vreese voor haer vyanden yetwes te doen, dat d'eere of de publique trouwe soude konnen lederen, tot quetsinge van haer woort ofte conscientie: Ende over sulcx ist, als Sijne Keurv. Doorl. is komen te verstaen, dat men alhier was arbeydende, de Kroon Denemarcken te obligeren, op den voet van het Tractaet van Rotschilt, separatelijck te handelen met Sweden, by aldien hun Vranckrijck ende Engelant maer wilden verbinden de Tollen so wel tegens Swedé als Denemarcken te reguleren by publique guarantie, ende verders dat men sich met Sweden wilde reconcillieren, by so verre Sijne Maj. het Tractaet van Elbingen soude willen ratificeré met den aencleven van dien, dat Sijne Keurv. Doorl. schier is verbaest geworden, over so onbegrijpelijcke

begrijpelijcke drifte, over so onvermoedelicke veranderinghe, sonderlijck gemerckt, dat men de Vrede in Polen ende andere Vrienden genoegsaem aen een sijde stelt, ende voor sijne Ceurv. Doorl. niet anders soude zijn gestipuleert als eene vruchteloose inclusie, ende dat sulcx alles soude gheschieden sonder aen de Geallieerden of der selver aenwesende Ministers daer van de minste kennisse te geven. Ende dat Sijne Keurv. Doorl. daer om heeft goet gevonden U Ho. Mo. by aldien de selve souden gelieven voort te varen, door ons, volghens de geexhibeerde speciale last, uyt eene innerlijcke sincere genegentheit tot de gemeene welvaert te laten voorstellen ende representeren: Datmen sijn eygen conservatie versuymt alsmen sijne vreese accableert, ende dat het de rechte wegh niet en is, sich van Oorloch te bevrijden, alsmen de Vrede soeckt met precipitantie, zijnde U Ho: Mo: uyt de Christelijcke Wet genoeghsaem bekent, dat men sijnen even-naesten sijne ghedane belofte sal houden, oock met schade, ende dat het een seer onseeckere wijsheydt is, goet te doen door quade ende ongeoorlofde middelen: Verlaet u vrienden, ende siet dat ghy u op Godt niet verlaet: 't Is geen Staet, het is geen mensch, op wien niemant hem kan vertrouwen sonder vreese: Wy protesteren voor Godt wel te weten, dat, gelijck Sijne Ceurv: Doorl: van den beginne door noot is gedreven ende gedwongen in dese bedroefde Oorlogen, dat hy midden onder sijn geluck of ongheluck noyt yetwes ghesocht heeft als Vrede, geen mensch is'er oock, die niet met leetwesen aensiet, dat U Ho. Mo. seer hart daer mede gedruckt werden, dat het den Staet swaer valt so groote onkosten te doen, dat yegelijck een naer ruste suchtet ende verlanget! Maer Hooge Moogende Heeren, is niet alles vande hant des Heeren, sijn Oorlogen niet plagen van den Hemel? Wie sal hem daer tegens stellen met ongedult? Is dan Godt te overwinnen anders als met lijtsaemheyt? Hy laet ons aengevochten werden, doch niet boven ons vermogen: Sijn arm is niet verkort als voor die geenen, die al te veel op vleeschelijcken arm sien. 't Is al eens sich selven te verlaten, of voor den vyant te gaen loopen: 't Is al eens of de Schiltwacht verandert van Partye, of dat hy stille swijgt als den vyant aenkomt. 't Is al eens dat yemant sich selven doot, of geen medicine wil aennemen, ende vele zijn vergaen om dat sy remedie al te seer hebben gehaet of ghevreest. De sterckte van sulcken Staet is noyt op sulcke gronden geleyt. Alsmen ons in Anno 1655. heeft genoot tot het besluyten van Alliantie, alsmen Sijne Keurv. Doorl. ende andere machten heeft geanimeert de Wapenen in de hand te nemen teghens Sweden, doen is sonder twijffel alreeds bedacht wat men nu schijnt te apprehenderen! Echter by aldien men teghenwoordig op alle het selve niet en soude willen letten, by aldien men soude gedencken, nieuwen tijden, nieuwe resolutien, is daer mede de saecke ghereddert? zijn daer mede alle swarigheden wegh genomen; Sal dan het Lant van lasten bevrijt zijn? 't Is een Venster toe-gedaen om een Poort te openen, men vint een kleyne rust, maer om daer in te versmooren, men salveert het minste, om in 't eynde het geheele te verliesen: Den Vyant sal een weynig te rugge gaen, om dies te grooter sprongh te doen tot sijner tijdt: Men negligeert tegenwoordigh so favorabelen conjuncture, om alles in eenen vasten stant te brenghen: In hondert Iaren sal het qualick beuren dat so Univrese hulpe zy, teghens eenen die de Weerelt troubleert: Daer en boven als Denemarcken opiniatreert ende niet en wil, sal hem den Staet dwingen, verlaten? Sal men de selve Kroon dan in vreemde handen doen vallē? Gewisselijck de revengie soude hart sijn voor sijne Majesteyt maer in so wijt soet dat hy in sijne ruine soude mede inwinckelē die hem buyten vermoeden abandonnerē: Ende genomen dat Denemarcken wil, is daer mede de Oost-zee in ruste, nademael de Oorlogh in Pruyssen ende Polen sal continueren? Wy gheloven dat als dan vry wat erger sal wesen, terwijle door de Vrede met desen Staet, ende door de swackheyt van Denemarcken, Sweden dies te stercker sal ageren tegens Polen: En hoe het gaet, salmen

niet alle

niet alle Vrienden disgusteren eermen selve buyten noodt is? 't Is waer wy weten niet, of wy van alles wel bericht zijn, en het kan daer om wel wesen dat wy misslagen hebben in ons oordeel: Maer Ho. Mo. Heeren, wie sal ons dies aengaende yetwes imputeren nademael het uwe Ho. Mo. niet en belieft ons te desabuseren? Had men de Geallieerden na soo veel versoeckens gecommuniceert wat doch eyntlick aen 't licht most komen, misschien soude daer door geen schade zijn aen dese zake selve: Maer het is de eygenschap van een ygelijck op 't hoogste t' apprehenderen wat men soo studieuselijck verbergt, en dienvolgens niet ongegront datte Geallieerde haer beklagen van seer ongelooffelijcke Proceduyren in een zake die haer in 'tgemeen aengaet, aenghesien dat een deel daer in statueert sonder het ander te hooren, dat men wetten ontfangt in plaets van hulpe, een ontijdich Verdrach voor een algemene Vrede: 'tIs oock voor d'alderminste gevoelijck dat men haer goet doet met quaet fatsoen: Wat soude men van ghekroonde Hoofden verwachten die men aen neemt te dwingen? Andere mogen and're sinnen hebben, de ziele van Princen is het gelijcksaem datmē op eer en reputatie let: En wat is de natuyr verder van malkanderen als dwang en vrundschap? 'tIs gewis 't hout nier aen malkandre wat soo qualijck gemetselt is: En als men Vrunden verliest om Vijanden te believen, soo wijst men zijn Vijanden darmen noyt kan Vrunden houden. U Ho. Mo. seggen by der selver resolutie van den 21. Marty geen communicatien te konnen geven om dat sy selve niet en wisten van het resultat, maer kan dat het recht der Geallieerden weg nemen wat zy in den haren relascheren? Lichtelijck sal oock gerepliceert werden dat de Geallieerden altemet wel hebben getracteert sonder den Staet daer van kennis te geven, maer 'tsal noyt bewesen werden met Vyanden, ofte tot schade buyten de hoogste noot, ende dat ymand van des Staets Ministers soude present geweest zijn, sonder getrocken te zijn tot de geheymste raedslagen. Wy hebben in den beginne van 't Iaer 1656. ons moeten settē met Sweden, maer in sulcken tijt, in sulcken noot, dattet t'eenemael buyten twijffel is dat wy beter hebben gedaen te tracteren om onse krachtē in 't geheel te houden, als dat wy alles op de spitse van de fortuyne souden hebben laten aenkomen om 't gantse te hasarderen: Dan wat hebben wy nochtans moeten lijden, om dattet was buyten kennis van u Ho. Mo.? Alles klagende, alles riep tegen den Ceurvorst, alhoewel geen mensche leeft die sal bewijsen dat zijn Ceurv. Doorl. het minste heeft over gegheven, 't zy ten aensien van Tollen, 'tzy andersins, daer u Ho. Mo. by geinteresseert waren: Wy allegeerden de baerblijckelicke uytterste noodt, en syn Ceurvorstel. Doorl. sont de Heer van Bonin zijnen geheymen Raed, maer alles te vergeefs: Wy mosten niet alleen hooren dat zijn C.Door. niet en hadde behooren te tracteren sonder kennis van Staet, maer oock niet tegenstaende alle reden in contrarium het Tractaet te communiceren, niet in clausula concernenti, niet hier ende daer, maer volkomentlijck, en dat de Gecommitteerden van u Ho. Mo. sich daer van konden dienen naer welgevallen: Wy hebben met Poolen naderhant getracteert, wy hebben het met Denemarcken gedaen, maer is het niet ten deele op de stercke aenradinge van u Ho. Mo.? Sijn zy niet allegaer van een intresse, en Vrunden van desen Staet tot de Keyserl. Majesteyt incluys? Immers en zijn zy geen Vijanden van u Ho. Mo. den Staet hadde geen Ministers ter plaetze, begeerde geen communicatie: Kan dan daer uyt tegen ons geargumenteert worden in desen? Daer u Ho. Mo. tracteren met Sweden, onsen en haren Vijant, met een Koning daer teghens ons Meesters in de wapen staen, daer wy in loco present zijnde om communicatie heymelick, opentlick, by monde en geschrifte soecken, smeken, aenhouden, en niets obtineren als woorden, en datmen ons na alle apparentie soeckt te waerschouwen met den slach: Is het wel wat men negocieert, waer om communiceert men 't ons niet? Is het qualijck, waer om gheeft men geen reden, waer om hoort men niet ons advijs? Sonder twijffel souden wy noch d'een

of d'an-

of d'ander middel hebben konnen aenwijsen, om dies te eerder tot zijn oochmerck te komen, terwijl een ygelijck zijn eygen Intrest best verstaet, best tempert; Was het dan raisonnabel, waer om daer op niet gelet? Soude het anders zijn, so blijven hare Ho. Mo. doch in haer geheel, om na goet vinden te doen en te laten; Wy beroepen ons op de getuygenis en conscientie van de gene die aen de tafel sitten, hoe dat zijn Ceur. Doorl. onse Heer en Meester hem tegens u Ho. Mo. Ministers heeft gedragen, of hy yets verborgen, of hy yets geweygerdt, ja oft hy hare Excell. niet tot de secreetste deliberatien ten allen tijden heeft geadhibeert? Wy zijn geallieert, dienvolgens een corpus; Soude het eene Lidt het ander achter laten? De Heeren Ministers van Vranckrijck en Engeland die zijn Curv. Doorl. de eere hebben gegeven van't eerste af eenige onverture te doen van haer voornemen, hebben sonder twijffel met de Ministers van Sweden gecommuniceert watter passeerde: En by aldien neen, soude ons dat zelve tot nadeel konnen gereycken, daer hare Exell. van den beginne hebben geprotesteert haers deels tot niet verbonden te wesen, en ter contrarie u Ho. Mo. bekent is hoe nauwe dat sy aen ons en Denemarcken verknocht zijn, door so vele Alliantien en Verbintenissen. Dan Ho. Mo. Heeren dit soude allegaer over 't hooft konnen gesien worden, by aldien de deughdelickheyd van 't werck soude konnen suppleren wat aen 't fatsoen vergeten is; De grootheyd van affectie overweeghd lichtelijck de faute van formaliteyt, en soude lichtelijck daer om niemand van de Geallieerde bekommert wesen; Maer dit is het dat ons druckt, dat zijne Ceurv. Doorl. en de Geallieerden in alles twijffelachtich maeckt, dat wy niet anders konnen sien als dat u Ho. Mog. Poolen en Oostenrijck ignoreren, zijne Curv. Doorl. uytsluyten, Denemarcken in een sulcken staet stellen dat hy hem voor eeuwich sal moeten deporteren van alle hope van restitutie, dat hy zijne Vrunden en Alliancien sal moeten verlaten, en eeuwich miserabel wesen onder de al te groote macht van Sweden, en dat niet minder seker is dat onder't blote schim van Tollẽ en guarantie vast te stellen, u Ho. Mo. sullen moeten aensien dat Sweden het zy over kort over langh soude konnen meester worden van d'Oost zee, het welcke nochtans t'ontgaen, het haer belieft heeft eenige Iaren herwaerts door soo vele besendingen, door so vele Alliancien en sinceratien schier Hemel en Aerde te bewegen. U Ho. Mo. sullen het niet qualijck nemen dat wy spreken van d'Intresten van een ander, nademael dat het wel bekend is dat de conservatie van zijn Curvorst. Doorl. niet weynich dependeert van de behoudenis van sodanige Geallieerden; En terwijl uw Ho. Mo. ten minsten dencken om de behoudenis van zijn Curv. Doorl. in solemnele Tractaten, so sullen zy het niet qualijck vinden dat zijn Curvo. Doorl. spreeckt, raed en werckt voor der selver Intressen, met so veel hartelijcke genegentheyd en door allerhande middel en wege. Ten allen tijden heeft men ons geseyd de Sond verlooren, den Staet verloren, en men heeft altoos so hoog en dier gecontesteert dat in d'Oost zee geen verandringe mochte geschieden, dan dat was de conservatie van dese Republicke; En is wel niet te twijffalen of den tijt (soo 't God door de volstandicheyd van de Geallieerden niet verhoed) sal de waerheyd en vasticheyd van soodanighe sustenue komen te wijsen; Het is immers het woord van u Ho. Mo. als wy d'Alliancie gingen behandelen: De ziele van den Staet zijn de Commercien, de ziele van de Commercien is d'Oost zee, de ziele van d'Oost zee is de verdeeltheyd, de ziele van de verdeeltheyd is dat Pruyssen Pruyssen, d'Oost zee d'Oost zee, en in handen van die gene blijven die'r tegenwoordich possesseurs van zijn; Helaes is soodanigen argument, so onwedersprekelijcke reden vergeten, veranderd, verlooren? Men sterckt nu Sweden, men separeert de Vereenigde maghten, men stroyt het onkruyd van mistrouwen met gantze handen vol tusschen de Geallieerdẽ, sal dan niet Pruyssen door soodanigen wegh een andre Meester bekomen? Is dit niet 't rechte middel d'Oost zee aen maer eenen Heer te brenghen, ende, dat ick sonder schrick niet seggen

kan, is het niet de ziele van alles over te geven aen de Toevallen van de Tijt; of aen de discretie van so verbitterden Overwinner ; Doch wat magh Ick veel stamelen ? Wat magh ick dus langh herom swerven met een onseecker discours ? De noot prest ons te seggen: Van nu af is sonder de miraceuleuse hulpe vanden Hemel de Sond ende d'Oost-zee alreeds ghenoeghsaem verlooren, van nu aen is het al gedaen by aldien dat U Hoogh-Mogende sal believen op soodanen voet voort te varen : Want is de gedeeltheyt de seeckerheyt der Oost-zee, hoe kan het dan gaen dat men door dese Tractaten alles stelt in de handen van eenen ? Het gheheele stuck bestaet in de bewaringhe van den Sond ende Pruyssen : Ende de selve dan door dese Tractaten werdende overgegeven aen de Sweden, ofte indirectelijck onseecker ghemaeckt aen de selve, die sy teghenwoordigh besitten om dat men haer gaet verlaten door soo onverwachtenden Handelingh : Is dan niet alles geschapen, dat alles eenen Heere moet hebben ? Is dan niet alles verlooren, verlaten ende overgegeven, daermen sich soo hertelijck tegens heeft gekampt, soo veele Iaren geleden ? Denemarcken is niet sonder den Sond, den Sond is niet sonder Schonen, ende wat is Pruyssen, wat is Dantsich sonder Polen ? Alsoo het nu seecker is, dat U Hoog-Mogende door het vast stellen van het Tractaet van Rotschildt toestaen : dat Schoonen magh blijven aen Sweden : Alsoo het niet minder geloost wert, dat U Hoog-Mogende laten gheschieden, selve oock coopereren, dat sijne Keurv: Doorl: ende de Stad Dansich door aennemінge van de Inclusie haer sullen separeren van Polen. Wat kan dan anders daer uyt volgen, als dat door de afgang van sulcke stucken, eerstelijck Denemarckē, daer na Polen, eyndelick het geheele werck verlorē ga? Dum singuli pugnamus, omnes vincimur, Het sal met blode hope, met een verborgen intentie niet gereddert werden : In bello non licet bis peccare : Wat irraparabel is moetmen noyt hasarderen, dienvolgens de Swedische intressen aennemen of niet : Neuteræl te blijven is een onmogelijckheyt, by aldien wy niet willen dat Sweden ende Polen mogen eens worden tot onse ruyne : Ende konnen daer toe eenighe foible interpretanien of imaginaire expedienten niet helpen : Het Rappier is boven alle subtiliteyten van het volk vande Schole : Ende daerom moet men sich niet flatteren met een ongewapende wijsheydt : Nemen wy haer dan aen, hoe sal dan Polen varen, hoe sal het met d'Oost-zee gaen ? Eerst sal het den Staet ende daer naer lichtelijck oock ons gelden : Nemen wijse niet aen, en blijven by Polen intemeratâ fide, wat hazart wert'er niet gelopen datmen met Sweden sal moeten tracteren tot nadeel van V Ho: Mo: om dat wy niet machtig sijn ter Zee te ageren tegens eenen Vyant die de Zee door dese Tractaten tot sijnen wille krijght : Of wat reden zijnder niet te vreesen dat alle offensien sich komen uyt te gieten op desen Staet, daer wy so seer by geinteresseert sijn, door dien dat men soude mogen Lant wegh geven, Tollen pro lubitu setten, ende alles doen na discretie van den sterckften ? Sulcx is het met woorden niet te doen. Het werck selve sal de intentien wijsen : Het is maer al te klaer, wat wy segghen : Men tracteert over de gemeene Interessen met den Vyandt, ende men siet naer Geallieerden niet eens om : Men dwingt Denemarckē, terwijlen men hem de hulpe ontseyt of surchieert, Necat scilicet qui negat, qui detinet alimenta : Men schrijft hem voor, om datmen hem, die doch de Chef party is, niet eens en hoort : Is het niet oock contra fidem datam ? Want waer toe is de Alliantie, diemen ten allen tijden heeft gepresupponeert ? Wat is U Ho: Mogende Brief van den 29. Martij ? Wat is de tweede vanden 23. April, daermen secours, Vloote ende alles in beloost met so hooge verseeckeringe sonder eenige restrictie ? Somma wie Schonen wegh geeft, ruineert Denemarcken, ruineert de partije ; Ende dat men seyt, Denemarcken heeft het eenmael overghegeven sonder den Staet, daer door en kan het Interest niet ghesalveert werden vande Republique : Is een dinck qualijck gedaen, men laet het niet soo blijven : Maer men redresseert het

seert het, so haest men kan, Godt geeft de occasie uyt den Hemel, maer de Menschen moeten hun daer van dienen op der aerden: Dan alsoo u Ho. Mo. de hand af-trecken, wat is das anders te verwachten als een gemeyne schade voor alle? Daer kan geen geluck of zegen komen daer Verbonden en Vrundschappen waggelen: Daer kan gheen Vrede volgen daer men tusschen de hooghe machten inegaliteyt en onminne sticht. Moet niet eener meester worden daer men alles gaet deelen? U Ho. Mo. nemen aen Vrede in Denemarcken en Polen te bevorderen, maer terwijle sy seggen, als het in Polen niet te vinden is, gelijck sulckx vry meer als onmogelijck is in de Tijd van 3. weken, dat daer om de Vrede in Denemarcken niet en sal werden verachtert. Worden dan Verbonden niet verswact, blijfd dan egaliteyt en vrundschap tusschen de Geallieerde? Is dat niet veel meer in effect separatie gemaeckt tussen beyde Kronen, en eyndlick het recht Voedsel daer door gegeven aen Eeuwige Oorlogen? Immers verlaet men zijn Majest. van Polen, die so genereus geweest is, dat hy sonder u Ho.Mo. niet eens heeft willen luysteren na de Vrede met Sweden, selfs op d'advantagieuste Conditien? En hoe sal Kurbrandenborgh varen? De waerheyd te seggen, het werd voor sijn C. Doorl. gesorchd, doch sonder sorge; men seyd, de selve kan sich salveren door 't aen nemen van d'inclusie van 't Tractaet van Elbing, en over sulcx met Sweden reconcileren, desgelijcks segtmen vande stad Dantsich, en dat hun 4. weken tijd sal gegeven worden om sich te verklaré of het hun aenstaet ofte niet, maer het is geen Seclusie! Wy schricken als wy 't hooren: En om ons te flatteren in ons swackheyd, dat is, in so grooten opinie die wy hebben van ons Vrienden, so is het dat wy niet en konnen geloven dat den Staet in de Staet is, alsmen ons sodanige Propositien doet van wegens so reputablen Republick: Den Curv. van Brandenborg een aengeboren Bondgenoot, soo Ouden, so Trouwen Vriend, die in sijn wiege heeft ingesogen alle genegentheyd, alle affectie en Trouwe voor de Vereenigde Nederlanden, die voor God en 't Politicq alles gemeen heeft met dese Regeringe, die sijne behoudenis in dé Staet en den Staet in sijn huys vind, soude soodanigen raed ontfangen in Holland! Dat hy sijn voordeel in sijn verderf, sijn rust by zijne Hooft-vyanden, sijn eere in de ruyne van de Geallieerden soude soecken? Ick wil niet seggen dat hy soude worden wat u Ho. Mo. voor so weynigh tijd in hem schier hebben gedetesteert, dat hy soude weder treden in een party daer in hem desen Staet gelijcksaem heeft vervloeckt: Labieau sal getuygen hoe dat d'Ambassade van u Ho.Mo. heeft gefulmineert dat wy Sweden appuyeerden, en Berlin weet het so lang de geheugnis aldaer sal blijven van 't geproponeerde van d'Heer Ysbrands, hoe bly, hoe vernoechd, hoe voldaen sich dese Tafel toonde over onse reconciliatie met Polen; Nu souden wy Polen weder om verlaten om Sweeds te worden, en brevi compendio ons en desen Staet ruineren om alleen 't Elbinghs Tractaet te bevrijen van zijn eclips? Neen, neen, konde den Keurvorst bevinden dat het reden was met Sweden hem te versoenen door particuliere Tractaten, hy soude niet van doen hebben dat men includeert als een appendice, als een accessoir, als een toegifte van sijne vrienden: De Geallieerden van desen Staet zijn tot gheenen tijd pro adscriptiis glebæ geconsidereert, sy sijn Bontgenoten, sy sijn Socij Reipublicæ: Het soude na vaniteyt smaken, dat wy seyden wat voordeel dat sijne Ceurv. Doorl. voor weynigh tijdt soude hebben konnen bedinghen, by aldien hy oyt hadde willen tracteren sonder sijne geconfedereerden, 't is genoegh dat een Prins van sodanighen conditie weet, dat hy hem niet beloedelt heeft, met oneerlijcke gedachten, met dingen, die sonder eere, sonder wijsheyt sijn, so lange de klaerblijckelijck hooghste noot niet en gebiet, datmen met de laetste schijve wat besorghder moet wesen, om het gantse spel niet te verderven: Wy bidden U Ho. Mo. te considereren, wat het is, geincludeert te zijn in het tractaet van Elbingen: Weynig tijt geleden is het dat men van inclusien heeft gehoort, ende als

men voor als noch soude vragen wat het is 'geincludeert te sijn, soo souden wy derven ver-seeckeren, dat niemant is, die daer van eenige verdere kracht soude konnen aenwijsen, als de gene die de complementen, welcke de laetste quade tijden hebben ingevoert, mede brengen, immers niet meer, als dat men den gemeene onnooselen man daer mede kan payen en blind-hocken. Wat sekerheyd isser dan voor ons? Wy bidden u Ho. M. vorder te gedencken dat sijn C. Doorl. aen Polen verbonden is jurata fide, door een Alliantie dewelcke men beydersijds gesworen heeft, niet te willen quiteren sonder Sweden tot een redelijcke Vrede gebracht te hebben, en dat u Ho.M. daer mede die Tijd als wy daer van communicatie gedaen hebben aen de Staet, sodanig vernoegd geweest sijn, dat sy niet alleen sijn Curv.Doorl. daer over hebben laten congratuleren, maer oock in Holland en verscheyden andre Provincien hebben geresolveerd, zijn C.Doorl. by sodanigen Tractaet te garanderen, en dat het daer om onmogelick is dat syn C.Doorl. tot aenneminge van sodanigen inclusie kan resolveren, terwijle hy sulcks niet soude konnen doen sonder hem zelfs te verkorten in Eere en Gewissen: Zijnde desen Eed geē simpel juramentum fidelitatis, of een geconditioneerde gemeenen Leen-Eed, gelijck den vorigen, de welcke na zijn gelegendheyd quam te cesseren so haest de Leenheer 't Rijck verliet, maer juramentum absolutum, non conditionarum, en 'twelck in specie daer op slaet, dat geen deel van beyden sal Tracteren of uyt de party scheyden sonder Vrede met Sweden in 'tgemeen verkregen te hebbē, sulcx dat dese inclusie terwijle sy conditionem impossibilem impliceert, niet anders als in effect geimagineert, en een inclusio excludens: Behalven dat het al te beklagelick is dat desen Staet soude raden of goed vinden dat de Stad Dansich haer nu noch in't leste soude detaschere van d'intreste van Polen: Een Stad die 'texempel is van standvasticheit van onse eeuwe, die so geluckich is geweest, dat zy noyt heeft hoeven te verand'ren in de swaerste en bekommerlickste tijdē, die daer door by Polen eeuwig recht, eeuwigen dank heeft behaelt, die soude het eynde van haer werck gaen kroonen met het aennemen van sodanige inclusie? Het soude zijn in de Haven gestrand, en op eenmael omgestoten wat met so veel moeyte en kosten is op gebouđ, immers sijn de saken daer niet na gestelt, datmen jegenwoordig soude ingaen 'twelck by so vele sware Tijden genereuselijck, en niet sonder Gods segen is gerefuseert geworden. En konnen over sulcx u Ho.M. na der selver hoge wijsheyd oordeelē wat men voor de Geallieerden doet, en of het anders als imaginaire dingen zijn daermē mede sustineert de publicke trouwe voldaen te hebben, en eyndelick, of niet door desē wegen voor eerst Denemarcken vā Polen, Polen van Denemarck, Brandenburgh van beyden, de Keyser van alle wort gesepareert, en daer door kan occasie gegeven worden tot erschrickelijcke revolutien en inconvenientiē voor het gemeyne welvaren: 'tIs waer men seyd van guarantie, men spreect dat Vranckrijck en Engeland den Staet wil maintineren by zijn Visees: Maer is 't mogelick dat yemand daer om syn welvaren, syn Vrunden, syn maximen verlaet? Ist mogelick dat yemand staet kan maken op sulcke Beloften? Immers sal't wel raer wesen, die soo vele contrarie intresten hebben onder den ander, dat de selve lange sullen konnen blijven sonder brouilleries, ick swijge dat den Tijd soo vele verandringē mede brengd, dat sulcke stipulatien niet zijn als een magnum inane & grande nihil. Nu Ho. M. Heeren, wy en konnen niet twijffelen of u Ho.M. sullen sulcx alles begrijpē sonder vorder aenwijsinge, nademael het so klaer is als de Son in dē hellen middag schijnd wat wy alrede hebben geremonstreert, en souden ons inbeelden, by aldienmen de Ministers vande Geallieerden hadde gehoort, dat verscheyden voorslagen hadden konnen op 't Tapijt gebragt werden om tot sijn oogmerck te geraken: Wy willen oock wel bekennen dat zijn C. Doorl. meeninge is, men moet met eeren uytvoeren dat met God is aengevangen, men moet dienvolgens vast staen, en geen separatie veroorsaken tusschen de Geallieerden machten: Wy zijn wel in die Tijden niet geboren daermen met God de Heere selver kan te rade gaen, dan ons
duncke

dunckt dat d'oprechte Consilien zijn de visible openbaringen van den Hemel, en als onse sake van een goede intentie ende redelicke macht wert geappuyeert, dat hy als dan selver spreeckt: Gaet henen mijn volck ende strijdet, ende ick wil u de Vyanden in u hand leveren: Ende wie kander aen twijffelen, als men maer denct, hoe glorieus het is voor God ende den Menschē, sijne beloften te voldoen, sijne Vrienden te helpen, Vrede te bevorderen, ende dat alles is, de Vyanden van sonde, ende een gekroont Hooft van oppressie niet alleen, maer oock de geheele Werelt van eeuwige Oorlogen te redderen? Alles verlangt, yder een sucht daerom, ende gelijck de gene die geen macht hebben om reelijck te helpen U Ho. Mo. accompagneren met alle hertelijcke toewenschingen, soo doen die geene alles cum pudore, die de wapenen soude mogen aenveerden, teghen so salutaire en rechtvaerdigh voornemen: Sullen U Ho. Mo. Sweden apprehenderen? Oorloghen sonder recht, zijn Oorloghen sonder macht, de offensie aen dien Koningh gegeven, sal niet uyt de wegh gheleyt werden, als door vigoreuse resolutien. Vranckrijck selve is oock al te genereus als Sweden groot te maken door de ruine van Polen: Ende Engelant heeft te veel wijsheyt, als dat het Denemarcken soude renverseren, Brandenborgh onder de voeten helpen, ende over sulcks de balance van de Religie ende het universum sodanigh verstellen, dat het sijne straffe in den Sond met eygen handen soude gaen planten, ende metter tijdt gevoelen, gelijck de Protestanten in Duytslant, ende U Ho. Mo. in desen Staet alreets al te seer hebben geproeft, wat Swedische Vrientschap, Swedische Dancbaerheyt en Swedische Religie is. De uytterlijcke demonstratien komen dickwils uyt een innerlijcke persuasie van datmen gelooft sijn party te konnen intidimeren sonder perijckel. Eñ by aldien het anders waer, soude mē daerom verflauwen, soudemen daerom de hand aftreckē? Geeft Godt niet middel genoeg tot resistentie; eenigheyt tusschen de Geallieerde, willigheyt by d'Ingesetenen, macht van Vloten en Armeen? 'tIs vry bedenckelijck 't uytterste te wagē: Menschē bloet is dier en kostbaer in d'oogen des Heeren: Maer terwijle de noot daer, en geen ander raet is, sal den Staet daerom te rugge gaen, en sich en sijn Vrienden overgeven aen een Vyant die niet als Oorlog en ruine soect: Alle inconvenienten sullen blijven die men tegenwoordig vreest, by aldien niet so wel in Polen als Denemarck wert uytgewrocht wat tot een gemene vrede dient, 'tzy in redē van Staet, 't zy in de Commerciē of anders, waerom dan niet ront gegaen? waerom niet sodanig, datme sijn redelijckheyt met eenige realiteyt tone aen die gene die der sich so vastelic hebben toe verlaten? Lichtelic sal Sweden hem bedencken: Sonder twijffel sal Engelant so redelijcke desseyn seconderen, en oversulcx soude konnen geobtineert werdē, den Vrede so wel in Polen als in Denemarke vast te stellē sonder separatie van de Geallieerde machten: En by aldien neen, waer dan liever stant ghehoudē en gelooft, dat die God sal zegen geven aen de wapenen van U Ho.Mo. die in dese saken sijn hant so dickwils, en so wonderbaerlijck heeft getoont, dat hy schijnt sich de glorie gereserveert te hebben, Denemarckē niet anders te redderen als met miraculen: En wat glorie voor desen Staet, wat eeuwige eere, als 't een of 't ander beurde? In waerheyt 'tis niet met alle daer by dat u Ho.M. soudē konnen lijden, in cas de wapenen van dē Staet desavantage hadden: Ses of 7 Schepen konnen de Party niet verdervē, in alle geval kan Koppenhave genoegsaem versien werdē, en is als dan d'eer en beloften genoegh gedaen, en sonder twijffel Denemarcken in staet te minder niet 't Tractaet van Rotschilt te konnen obtineren: Dan wie kan ghelooven dat Sweden an Engelant, ofte Engelant aen Sweden, den Sont en wat daer omtrent is, sal toe-staen, cederen, in-ruymen? Mede so en konnen sulcke stucken gheen partagie lijden tusschen ghelijcke Machten: Ende soude oock zijne Majesteydt van Deenemarcken als dan meerder verliesen door dese Tractaten, terwijlen de selve verseeckert is, dat men hem boven het Tractaet

van Rotschilt niet het minste meer soude konnen benemen salva regni, substantia; Oversulcx Ho. Mo. Heeren is 't nu dat zijn Curv. Doorl. op 't hoogste versoeckt, u Ho. Mo. ghelieven sulcks alles na haer hooge wijsheyd rijpelijck te overleggen, dienvolgens met alle particuliere Handelinge of stille staen, ende de Party getrouwelijck ende sonder uytstel met der selver Vlote te assisteren, of ten minsten communicatis consiliis met de Geconfedereerde uyt te wercké, dat een algemeene Vrede, niet alleen in Denemarcken, maer oock in Polen moge bevordert, verkregen ende vast ghestelt werden; Daer in sullen Godt, de Menschen behagen, den Commercien hare ruste, de Bondtghenoten contententement, ende sijne Ceurv: Doorl. in 'tbysonder reden vinden te geloven, dat U Hoog: Mog: der selver conservatie met ernst soecken, gelijck sy haers deels voor alle de Werelt ghenoeghsaem toonen. dat sy niet alleen hare Landen ende Luyden, hoe leet haer oock is, sonderlijck oock hare hoghe Persoon ende Huys gheerne employeren ende hasarderen ten besten van de ghemene saecke; ende gelijck ons devoir ende plicht gheweest is, dat selve U Hoog: Mog: in allen yver voor te stellen: So vertrouwen wy U Ho: Mog: sullen ons laten antwoorden, waer naer sijne Ceurv: Doorl: hem sal konnen gedragen in der selver Intressen ende Actien.

Den Coninck van Denemarcken schreef oock een Brief aen de H. Staten Generael/ uyt Coppenhaven van den 24. Juny / Dat zijne Majesteyt tot geene particuliere Tractaten konde verstaen: Deswegen wiste niet te begrijpen dat na so veele Onkosten tot Secours, hare Ho. Mo. sich van dappere resolutien lieten diverteren, ingaende een soo schadelijcken stilstant van Wapenen voor Denemarckens Geallieerden, en door 't welcke men meer als door den Oorloch wierde geincommodeert, hebbende de Sweden onderwijlen sommige Eylanden bemachticht, waer door men Coppenhaven benaude: Versocht deswegen in 't generael den Vrede te bevorderen, en dattet Secours geen ooghenblick versuymen, maer ageren mochte, &c. **Ende door een andere Missive van den 31. July / is door den selven Koninck aen de H. Staten aldus geschreven:** Dat in plaets van Assistentie met 't gearriveerde Secours, den Koning van Sweden het by hare Ho. Mo. so verre had gebracht, dat de schadelicke stilstant sonder aensié was verlangt, waer door hy sich meester van Langelant, Lalant, Falster en Meun hadde gemaeckt, onderwijle hare Ho. Mo. Vloot stil lach, onaengesien de grooten yver daer tegens by den L. Adm. van Opdam ghedaen, soo was nochtans Nascou in 't gesicht van so machtigen Vloot over gegaen, Coppenhaven 2. maenden geblockeert gehouden, en Croonenburg, Coke en Casoor op Seelant, en Nyborgh op Funen dapper versterckt: Was't hare Ho. Mo. intentie dus tot Vrede te geraken, 'tware buyté spoor, de Con: van Sweden wiert daer door in zijn vredebrekende Attentaten maer te meer gesterct: zijne Wapenen in der Geallieerde Landen voortsettende, zelfs hare Ho. Mo. Oorlochschepen (hun selfs verwaerlosende alsoo zy gewaerschout waren) in de kleyne Belt heeft genomen en verbrant: Daermen by afmeten kan, so hy ons vermeesteren kan, wat pericul de H. hebben te verwachten: Op dat dan gewenste rust en 'twelvaren omtrent d'Oost zee herstelt worde, so is daer toe geen ander middel als datmen den Vijand met zaemgevoechde macht in d' Eylanden aentaste: Versoecke daer om uyt 'recht van 't Verbont, dat hare Ho. Mo. des zelfs Amirael, &c. gelieven te belasten onse ordre te gehoorzamen, om de Geallieerde over te voeren, te water en te lande t'ageren, sonder 'twelcke wy noyt van 't pericul bevrijdt, en Sweden tot geen eerlijcke Vrede te bewegen sal zijn. &c. **Den 1. July gaf den Deense Resident oock een Memoriael aen hare Ho. Mo. over/ segghende** / Hare Ho. Mo. wel bewust te zijn hoe Denemarcken in d'Enghelse Beroerten onbeschreumt sich voor desen Staet had laten disponeren;

disponeren; Den Koninck van Poolen met Schepen tegen Sweden geholpen, belovende zijne Majesteyt voor allen ongheValle dien aengaende te bevrijden: Dat men nu een Tractaet vervong waer in men Denemarcken wilde precipiteren tot een byna soo slechten Accoort als dat van Rotschild, vertonende al d'ellenden en groote onsekerheyd die Denemarcken en hare Ho. Mo. daer uyt hadden te verwachten: Versocht als noch de beloofde hulpe, en gheen afzonderlijcke Vrede, als met de Geallieerde: Dat des Lants Vloot soo veel ghekost, mocht ageren, de Brandenburgers over halen, en 't Secours in Koppenhaven brenghen, &c. Op dat den Vrede daer op te eerder mochte worden geprocureert. **En by een Memoriael van den 21 July**/ Versocht hy 't beloofde Secours voor Denemarcken, alsoo Coppenhaven anders ghevaer soude loopen: En soo het waer was datmen zeyde, dat Sweden so genegen tot Vrede was, Denemarcken was oock gereed tot een generalen Vrede, men mocht Paspoorten voor de Gesanten verleenen, om te Lubeck, Bronsbergh of elders te verschijnen: Hare Ho. Mo. waren aen het Tractaet vanden Hage niet gebonden, als noch niet behoorlijck gerateficeert,&c. **En by Memorie van daeghs daer aen segt zijn E.** Verstaen te hebben dat den 18. Iuly by hare Ho. Mo. en de Ministers van Vranckrijck en Engeland soude geintentioneert zijn, tot extentie van't 3. Articul de Provincie Schoonen (als de ziele en 'tbehout vande Sont) aen Sweden te laten, en Denemarcken met 'tbehouden eeniger geringe stucken per force geobligeert werden, het Rotschildse Tractaet absolut aen nemen, en sijn Geallieerde verlaten: 't Welcke men niet als voor dwang op nemen kan, dat men seyt, de niet willende d' assistentie te sullen ontrecken, en de hulpe geven aen het ander deel: Versocht deswegen dat hare Ho. Mo. soodanige resolutien als ruineus en desreputabel, niet en geliefden vast te stellen,&c.

Na datte Keyserse op den 26. passato hadden vergheefs met schade onderstaen van Jutlant op Funen over te raken/ in welcken aenval Gen. Montecuculi door eeen splinter aen zijn been gequetst/ den Graef van Thurn doodelijck gewont/ en nevens Compte Vertislau ghebleven was: Alsoo oock zijn de Sweden op die tijdt overkomende om der Geallieerden Vaertuych te verbranden/ vroomelijck te ruch ghedreven / want 3. Sweetse Boots vol Volck wierden in de gront geschoten. Gen. Wrangel had nu al 4. weken Nascou op Lalant belegert ghehouden/ verliesende veel brave soldaten/ want Torver den Commandant droech sich wel: Dies ontbiet hy sommige Mortieren/en bemachticht de stercktens aen 't water. Toen arriveerden binnen Coppenhaven 70. Lubeckse Schoeten met Provi ande/ tot groote vreugd van d'Ingesetenen. De Hollantse Schippers wisten van daer niet na huys te raken/ daer sy te meer na haeckten / om datme hunne schepen vast dagelijcks in weder wille van inhebbende Granen ontlaste/en wanneer men om zijn gelt spreken soude/ wasser niet een Advocaet noch Procureur die tegens den Coning wilde dienen: Hare Exell. de Nederl. Gesanten togen na Kroonenburg / om door vrundelijckheyt dese Koopvaerders te doen door de Sont passeeren/ dan gelijck men terwijl de selve tot Elsenor hadden geresideert tot voortsettinghe van de Vrede/ hun Logement begost af te breken/ onderwijle sy een reysje na Coppenhaven waren gaen doen / sulcks dat sy weder komende / hun Logement inhabil vonden/ also oock nu scherten de Sweden met der Hollanderen goetheyt/ want daer wierde in dit cas geopposeert. Den Commandant in Gluckstad Hopman Eggerich belette oock in dese maent/ datte Sweden uyt

Staden met 400. man/en op d'Elbe met sommige Oorlochschepen gekomē/ van Gattenborg/ passeerende Gluckstad met Prince Vlaggen/ geen schans over Wedel op Hittelaer en houden/ gelijck sy wel begosten/ maer hun Schepen en de Schants lieten zy met 6. kanons in de loop / alhoewel zy meynden 3. Holl. Vissers diese genomen hadden/ tot Hamborg te verkoopen/ om daer voorens soo Buspoeder als andere wapenen te embarqueren.

De Moscoviters by Holsa met 15000. mannen gekomen/ wierden van de Tartarise Karas Bey mette Cosacken gevoecht/ in dese maent soo gelackich aengetroffen/ datter weynich als tijding brengers af ontkomen zijn: Zielka hunnen Beschermer wiert gevangē/en aen den Poolse Generael Potocki gesonden/ die hem aen een Stock in zijn Vertreck dede ketenen/ dit was den 9. July/ anderhalf mijl aen Konotop wierden sy vervolgt/het behout van sommige weynige was hunne Wagenburg/ dese nevens Kniaz Pozarski/Kniaz Lew Prokowicz Lepunou/ twee Knesen Pozarski / en alle de Oversten/ &c. zijn in eeuwige slavernye van de Tartaren wegh gevoert/ en d'andere uyt last van den Tarter Cham sonder genade alle gesabelt. De overige Russen over het water Konotop vluchtende / meynden de Polen die insghelijcks neder te houden/ maer hunnen Oversten Potocki wiert in 't aenkomen zijn Paert een Been met een Canon afgeschoten/ en gelijck hy selfs aen den Coning schrijft/ wierde hem den Rock terstont daer na met een kanon doorschooten / doch der Hern bis zher gefristet geblieben.

Wy hadden gemeynt dit Jaer Italien onaengeroert te laten / overmidts de kleyne veranderingen aldaer/ten ware in de miraculen/daer de verstandige doch meer om lachen als op achten: En ghelijck wy mede ongeern onder de lichtgelovige souden willen ghetelt sijn/ soo moeten wy nochtans hier in voegen het geen van Santen over Venetien ons toe gekomen is / hoe dat den 10. July in den dageraet hun van de gesoncken Archipelles 2. daghen achter een weder hadden vertoont de steden Littachia/ Catastari/ en Giericaria/ alsoo datmen oock konde sien het Kruydt / de Boomen/ de Muyren en Ruwijnen/ maer dat hun 't meest verbaesde/ was/ datte voorss. Plaetsen alle met bloedt besprengt waren: Elck geloove hier van soo hem gelieft/ dan wy weten dat diergerlijcke supernaturale saken in onse Eeuwe oock in Duytslandt gebeurt zijn. Den Veneetse Admirael sont doen aen den Hertoge van Venetien Pesaro een ongemeen schoonen Cameel/ want de zijne hadden oock nevens dat van een Turcks Fort in Barbarijen gehaelt eenige Buyt nevens een Mahometaense Priester en een Schaephârder. Tot Smyrna regneerde de pest so hevich in dese tijt/ datter in 2. maenden over de 20000.menschen storven. Te Constantinopolen begeerden den Primo Visir niet eer den Franse Gesant te ontslaen/ voor datter een ander in zijn plaets gekomen soude zijn. Den eerste Woensdach in October ten 3. uren 's morgens storf den Hertogh Pesaro te Venetien / naelatende aen de bedenckelickste Burgers den naem van geweest te zijn een lief hebber des Vaderlants en des Volcks / en daer nevens Godtvruchtich en Religieus: Hy wierde sondaegs daer aen in de Kercke Petri en

Paulo

Paulo met soo groote droefheyd des volcks als deftige pompeusheyt begraven/ na dat aen een yder was geoorlost geweest zijn verstorven lichaem in de zale del Piovego te mogen sien / en des selfs verganckelijckheyt te betreuren : Die nu in consideratio quamen als Hertog van Venetien te succederen / waren de Procuratores Pisani / Foscarini en Contarin / waer van den laetsten de verkiesinghe gekregen heeft op den 18. Octobris. De Turcken hadden in dit saysoen dapper aengestoockt om of door verraet of gewelt eenige plaets in Dalmatien te bemachtigen/ maer al hunne stormen so op Clissa/Sebenico/ als Spalatro aengeleydt / verdweenen als roock / wordende self eens in't vlacke velt schandelijck geslaghen/ soo dat den Graef van Isdrun die aldaer voor de Venetianen gebied / tonnen gouts waerdije van hun bequam. De versterking der Casteelen in de Dardanelli/ de verbolging op Sevenbergen aen den Vorst Ragotzky/en de consideratien op den Spaens en Franse vrede daer op steunden in desen tijt al de sorgen van den Turcksen Divan. De zee droech noch de Venetiaense Armade tot behout van Candien en binnen houdingh der Turckse Vloot. Een Spaens Schip van Barcelonien nam doe een Engels Schip seer rijck van Tunis na Marseille gaende / meest voor rekening van de woeckerende Joden/ die hun profijt mette Christen slaven in Barbarijen doen/ welck Schip te Marseille opgebracht/ is aldaer verkocht voor 35000. stucken van achten. De Paters * Jesuyten en de quade Wijven waren in dese tijt te Romen causa movens van groote laster : De laetste hadden tot verder uytwercking van hunne boosheydt diverse/ en sommighe oock door fenijn haer eygen mannen vergheven/ vijf van dese wierden den 4. Julij op Floraes Velt opgehangen : Den Paus dede zedert 't Vergift maken verbieden/ want daer waren Cardinaelen oock te naer aen dese Hoeren geweest/ en vergiftlicht/ onder de welcke waren den Card. Lomellino en de Constable Colonna. De Jesuyten door hyppocritise herssenen den Paus pooghende te doen

* De Iesuyten na de getuygenisse van den Hollandse Generael Brouwer in Oostindien syn om geen andere oorsaeck uyt 't Keyserrijck van China en Iapon ghestooten, als om haer vervloeckte giericheyd : De onkundige hare aengenomen discipelen senden zy derwaerts, als van de Societeyt aengenomen om de Ongelovige tot Christenen te maeken, die wel wetende datse daer op pœne van de doot niet komen mogen, selfs in 't vuyr loopen, onder pretext van Martelaers te worden : Maer de Heydense Iaponesen hebben de voorss. Iesuyten aldus toegesproken : Wat wonderlijck Volck zijt gyluyden ? ghy segt Christus is u zaligmaker midts dat gy zijn bevelen en voetstappen navolgt, bestaende alles in liefde tot God en den mensch, in 't gelove van den selven God, en in een hope van door zijn gunste zalig te worden : Dit syn hemelsche zaken, maer gy Christenen en gelooftet selve niet, want ghy doot en vervolght malkander, gy vertrout u niet op u Zaligmaker, vermids gy niet hem,maer den verboden Mammon 'tgelt deser weerelt bemind : want, by aldien ghy alleen socht de voortplantinge van het Christen geloof, waer om gaet gy niet in America, en in Barbarijen, die u soo veel nader zijn als wy ? Dan het schijnt ons seker toe, dat gy die om hunne armoede niet en soeckt, en tot ons komt ghy, niet so veel om onser zalicheyd wil, als om datje weet dat wy gout hebben : Gaet na huys, en komt als wy u roepen, op pœne van 't leven : Sult ghy ons 't geloof inplanten dat gy selfs versaeckt ? Gy opposeert de macht van God in ons Rijck, en hoewel u Gods regiment niet en is (so gy segt) van beneden, waer om soect gy dan 'tgund op der aerden is ?

doen annulleren de fidecommis legaten van den Card. Salviati/ om sijn Paleys daer door te mogen af-breken/ wierden gebotmuyst toen sy hoorden datte Groot-Hertogh van Toscanen d' Erfgenamen van dito Salviati in zijn bescherminghe nam/ die om datse de selve sijne Ondersaten door hunne * giericheyd hadden getracht haer wettich erfgoet t'ontvremden / nu in vergeldinge de ged. Jesuyten beval hunne prachtige kerck/ en Klooster te Florence te moeten af-breken / vermidts den Groot-Hertogh seyde/ aldaer een Pallais voor hem te willen doen timmeren : Waer op dese bende/ die gelijck wy jaren lang geobserveert hebben datse hun tijdt meer in aertse als hemelse occupatien besteden/ wel verbaest den Paus quamen bidden in Salviati Testament geene verandering te willen maken/ en den Groothertoch te adverteren dat hy daer mede satisfactie gelief de te nemen: So antwoorde den Paus/ dat hy wel verwondert was haer conscientie beroert te sien / daer hy altoos bespeurt hadde/ datse seer kleyn was / en datse nu te voorschijn quam om weerelts goet/ datse haer wel mochten schamen lichtvaerdich te versoecken 'tgunt sy stracks daer aen weder desavoueerden/ &c. Sy dus bejegendt/ bleven stom als de Florentijnse Esels/ die wel schreeuwen om datse vraten/ maer geen verstandige creaturen zijn.

Den Allerchristelijckften Koning na veel toestels aen zijn Majesteyt/ vertrock den 28. Juny uyt Parijs / om na de Frontuyren den Cardi. Masarni te volgen. Te Fontainebleu quamen ettelijcke Gedeputeerden sijn Majestt. vinden/ den Koning seyde/ hy wiste d'oorsaeck van hunne aenkomst wel / en dattet was om d'herroepinge van 't Proces Crimineel / geexecuteert tegens den Marquis de l'Hospital/ dat sijne Majesteyt genoechsaem wist dat hy de booste mensch van sijn gants Coninckrijck was / als hebbende gedaen tegen sijn ordre en coustumen/ doch om de diensten van sijn Oom aen den overleden Koningh/ en om de supplianten/ was het herroepen / sonder dattet selve opt by andere in consequent ie soude mogen getrocken worden. Uyt last des Conings arresteerden die van de Guarde, den Abt de Richelieu/ en wiert gegevē aen Monsr. du Bar Gouverneur van Amiens/ om aldaer (gelijckme seyde) op 't Casteel zijn jonge tijt wat te passeeren. Den Chevalier Medavid oft hy wel Madame de Ronan en Madamoiselle haer Dochter om per force tē huwelijck af te dwingen/ op sijn Kasteel hadde weg gevoert / wierde door de scherpe aensettinge van veele Cavaliers van buyten gedwongen de selve weder in vryheyt te stellen. Den Jesuyt Bigault gaf doen binnen Parijs een Boeck uyt/ daer in hy sustineerde/ dat de Bisschoppen niet van Jesus Christus ingestelt zijn / maer gheheel van den Paus dependeerden/ welck Boeck men te Parijs condemneerden / maer den Paus de Jesuyten gunstich / approbeerden dat te Romen. In Hollant ontstonden in dese tijt oock sommige luyden op/ die alle de Kerckelijcke diensten van outs by de Christenen gebruyckelijck/ met een geheel ander ooge aensagē als de gantse Christenheyt/ bekennende wel datte Roomse Godsdienst vervallen was / maer niemant en had expresse authorisatie van Godt om soo te reformeren ghelijck sy ghedaen hadden/

hadden/ derhalven stont yder so sy meynden gelijck sy/ seer los/doch sy seyden niettemin hoedanich men de Godsdienst herbormen moste/ maer also sy insgelijcks geen uytdruckelijcke authoriteyt daer toe vertoonden/ so waren dese nieuwe reformateurs wel grof/ datse wraeckten in een ander daer sy selfs gebrekich in bleven: Evenwel sy hadden noch al sommige discipulen/ en meest luyden van een nieusgierich humeur/ die hare vreemde by-een-komsten geern by woonden. Men sondt in dese tijdt ordre aen Monsr. de Bezons Intendent der Justitie in Languedocq/ om de geweldige hant te bieden aen die den Tol op de Rhone ontfanghen voor den Prins van Oraingen/ sonder datte Graef van Dona yets meer soude mogen ontfanghen: Monsr. Amat Rentmeester des voorss. Prins had oock ordre niets aen dito Graef te fourneren: Sulcks dattet scheen dat Vranckrijck de Princesse van Oraingen gunstigh was. Men besloot doen in dat Koninckrijck te doen een generael redres op d'onkostẽ van den Staet en de Militie / om door die mesnage in see te brengen een Armade van 50. à 60. Oorlogschepen/om een notabel exploict daer mede te doen/ soo men 't noemde.

't Engels Parlament alhoewel eendrachtigh/ duchtende voor nieuwe opstant/ deden 't Parck van Enfielt en de Huysen daer rontsom sluyten/ waer over de eygenaers 't recht van gebruyck pretenderende/ met axen/vlegels en pickstocken des Parlaments soldaten van daer joegen/ tot de Soldaten ghesterckt/ de Boeren dwongen/en al vrij hartigh met hun eygen wapenen hare ruggen maten. 't Parlament maeckte hun oock een Lijf-guarde van 250. Root-rocken/ daer Colonel Allured Capiteyn af was. Verboodt oock de Speelen tot Hamptoncourt/ in de Percken/ Mead-huysen/ en Dier-spelen. En om in alle voorval met hulp van de Militie [die over quade betalinge en kleyne vordering tot Ampten noch al murmereerden] te subsisteren / ordonneerde men dattet Legher binnen Londen ende in de Voorsteden soude geinquartiert worden/ en betaelt aldus: Wie 30000. gl. rijck was / most onderhoudẽ 1. Paert 1. Ruyter/ wie 4000. gl. vermocht 1. soldaet te voet/&c.die 1000. gl. had tot 6. gl. inslups/mostẽ pro rato Amunitie verschaffẽ/op peene van 200. gl. oft inde gevangenis. Den 24. deser verliet den gewesen Protector Richard de stat London en vertrock met consent des Parlaments op zijn Erfgoed. in Northampton: En sijn Broeder Henry naer 't Graefschap Cambridge/ beyde om aldaer te observeren dat een stil Burghers leven alderseker st is. 't Hoff Withal bleef nu gants leedich staen/ maer het Palais van Somerseth wierde om penningen te fourneren / voor 10000. pont sterl. aen een rijcke Goutsmit verkocht: En Hamptoncourt bleef in suspense.

Het overheerde Spaense Nederlant ontvoocht van alle welvaren / suchte langs hoe meer om ont slaging harer ellenden: t' Antwerpen daer de stapel van al hun negotie is/ disputeerde men om de voogdije van 't Post Comptoir der Hollantse Brieven/ den Breeden Raedt (alias de Gildens) die om hare Souverainen de Coningen van Spangien eertijts soo veel verguist hadden/ om goede kinderen van de selve te schijnen/ wierden (so als sy meynden)/ in

hunne oude previlegen niet weynich geprejudiceert/en voor d'oude coustumē andere wetten ingevoert. Den Franse Gouverneur van St. Venant volgens de prolongatie der stilstant van wapenen tusschen Vranckrijck en Hispagnen/ begeerden aen de Vlamingen geen paspoorten te geven/ betonende alsoo met zijn doen/ dattet oude spreeckwoort waer is/ te weten/ dat de Walen door den banck seer harde en o..minsame menschen zijn: Als het nu te Cassel Jaermarckt was / sondt desen Gouverneur een bende zijner Soldaten derwaerts/ die alle de Cramers gevangen namen welcke gheen paspoorten hadden: Waer over de Vlaemse Boeren soo ontstelt wierden / datse de wapenen in de hant nemende/ de meeste Soldaten neder hackten: Maer den Venantse Commandant hier over verbittert / dede waer hy konde diversche Regenten van de Vlaemse kleyne plaetsen ophalen/ van de welcke hy zijn guarant wel wiste te krijghen. Seker Pater der Minimen binnen Duynkercken hebbende aen een ander in een Vlaemse stadt geschreven/ hoe dat sy eenmael van het Engelse jock wenschten ontslagen te sijn/ en also eenige onlust tusschen de Burgers en 'tguarnisoen waren geresen / dattet in troubel water goedt was eenige Attacque op de selve stadt te doen/ soo was dien brief by d' Engelse opgevangen/ die 's nachts daer aen den voorss. Pater uyt zijn Klooster haelde/ om hem als een conspirateur te doen opknoopen: Maer door voorsprake van Monsr. Talon is hy gerelaxeert / dan wiert de naeste weeck als suspect/ met al de Religieusen de stadt uytgeset: Onderwijl men uyt jalousije de stadt immers soo dapper verstercktten tegens de Francoisen als tegens d'Spaense.

Den 1. July zijn in Nederlant uyt Oost-Indien gearriveert:

'tWapen van Amsterdam, en Amersfort voor Amsterdam,
De Provincien en Vlissingen, voor Seelant,
De Phœnix, voor Delft,
Zirickzee, voor Rotterdam,
De Walvis voor Hoorn, en den Olifant voor Enchusen.

Dese acht Schepen brachten mede / dat sy den 14. Decemb. 1658. van Batavia waren gescheyden / onder de vlagge van Commandeur Roedijck/ en datter noch twee Jachten als Naerden en Erasmus souden volgen: De Ladinge van dese 8. Schepen was als volgt:

20550 stucks Lijnwaet,	2000 stucks Hamans,
5300 stucks gebleyckte Mouris,	2400 stucks Saenen,
4800 stucks Salampouris,	23640 stucks diverse Baftas,
9286 stucks Bethilles,	1200 stucks Garras,
9480 stucks gebleyckte Parcallen,	6000 stucks Cannakins,
1920 stucks geruyte Negros Cleeden,	1200 stucks Chiavonys,
8640 stucks Seyl-doeck,	5285 stucks Gingans,
4200 stucks gebleyckte Adatheys,	18 stucks geschilderde Deeckens,
460 stucks Cassa Bengala,	30 Iapanse verlackte Comptoiren,

130 Iapanse Zijde Rocken,
1210 stucks rouwe Diamanten, a 153 1.c.
49 stucks Besoar Steenen,
216 en 3 vierde onçen dito,
68385 pont Surats Cattoene Garen,
421580 pont Sappan-hout,
421562 pont Nooten Muscaten,
363000 pont Canneel,
141534 pont Macis of Foelie,
388669 pont Salpeter,
41119 pont Indigo,
19915 pont Wieroock,
2835 pont Zegel Lack,
5091 pont geperste Olye van Nooten,
1328 pont Aloë Saccatora,
22946 pont Gommelack,
50 onçen Civet,
255900 catty Iapans Staef-kooper,
374394 catty Poeyer-suycker,
36329 catty Benjuyn,
11382 catty Candy-Suycker,
30388 catty geconfijte Gengber,
600 catty Thee,
100 catty Surony, Mineral uyt Iapan,
8 en 1 quart catty Muscus,
3720571 catty Peper,
13 Kannen Oly van Foelie,
32 Potten Chia,
310 Bondels Iapanse Sijde Watten,
882 en 1 quart Maticael Stamp Paerlen.

Brachten onder andere oock dese tijdingen mede: Hoe dat in Julio 1658. de Hollantse Schepen die voor Goa gekruyst hadden / en verwisselt waren/ tot Batavia waren gearriveert/ na datse viermaelen mette Portugijsse schepen waren slaegs geweest/ in de welcke de Portugijsen t'elckens met schaede hadden moeten binnen loopen/ bysonder in de laetste reys / wanneer een van hare beste Gallioenen in de brant wierde geschoten / sulcks dat al wat door 't vuyr niet verteert wierde/ voorts van de zee verslonden is/ uytgesept 70. Portugijsen/ die de Hollanders daer af berghden: Die oock 2. Forten van hun aen 't vaste lant vermeesterden: Zedert was den Heere van Goons 't voorleden Jaer voor extraordinaris Raed op Batavia gekomen/ met een schone Armade na de kust van Goa gegaen/ met ordre/ om alles wat de Portugisen daer omtrent en in Ceylon noch besaten/ so doenelijck te bemachtighen/ ende mede om des Compagnies Comptoiren aen te doen / de selve in qualiteyt als Fiscael te visiteren/ en de wanordening te restabileren: De selve was gelant aen Ceylon/ en met die van Colombo geraedtleeft hebbende / was voor de stadt Jaffenapatnam ghevallen / daer hy de Portugijsen in vierdehalve Maents belegeringh soo dapper matteerden/ datse hun op genade en ongenade mosten over geven/ treckende maer alleen uyt/ midts datse 't leven behielden: Hier door wierde dit uyttermaten schoon Eylant Ceylon (waer d'Indianen seggen dat Godt eertijts 't Paradijs voor Adams val hadde gemaeckt / ende daer sy noch een seer hoogen Bergh toonen / waer op de Arcke Noe was blijven staen) t'eenemael van de Portugijsen verlost / die jaerlijcks alleen uyt Jaffenapatnam dat de Hooft-stadt van dit Coninckrijck is / tot Tribuyt over de 100. Elephanten kreghen / van de welcke sy by de 600000. Realen maeckten. De Javanen in hunne boosaerdicheydt als noch continuerende / hadden twee Nederlantse Jachten overvallen / en 't Volck daer op seer grouwelijck getyranniseert. d'Engelsen hadden dit Jaer twee van hare rijckste schepen door tempeest verlooren/ en ten ware sy over al by d'Indianen sterck aen-

aenhielden/ selfs met schade / souden al lang anders upt ghekoopmanschapt zijn gheweest. De voorss. Engelsen kreghen neffens sommige andere / oock de 3. Schepen de Koopman / Thomas en de Willem upt Oost-indien / met 2393. Balen Lijnwaet/ 25000. pont Peper/ 4530. Sacken Salpeter/ 235. stucks Root-hout/ 4. parcelen Robarber/ 29. parcelen China/ 3. balen Note Muscaten/ 7. perceelen Robbe Vellen/ 27. parcelen Indigo/ 34. sacken rode Aert/ 2. potten geconfijte Gengber/ en 136. sacken Cucuma.

't Jacht Naerden quam den 1. Augusti alleen in Tessel / zijnde den 15. Januarij 1659. met 't Jacht Erasmus van Batavia gescheyden / doch omtrent 60. mijlen na gissinge aen d' ander sijde van de Cape de bona esperance van lant zijnde/ waren op den 30. Martij savonts noch by malkander/maer wierden 's nachts door een geweldigen Orkaen van een geslagen / alsoo datse malkandert zedert die tijt niet weder en hebben gesien : Naerden verbolgde zijn reys/ en wachte den Erasmus aen St. Helena sommige weken in/maer alsoo die vertrout wiert in onmacht geraeckt / en weder na Batavia gekeert te zijn/ is Naerden alleen vertrocken : De Ladinghe van dese twee Jachten was als volgt :

NAERDEN.

19342 pont Kirmanse of Persiaense Wolle,
19000 pont Courijs of Bougijs,
47703 pont Siams Sapan-hout,
20300 pont Gommelack,
50000 catty Iapans Staef-kooper,
96452 catty Poeyer Suycker,
123040 catti Peper,
12060 pont Ceylonse Canneel,
1314 catti Radix China,
260 Mutsjes Canneel Olie,
57 catti 12 tyl 2 m. Toukinse Muskus,
250 pieces Bengaelse Armosyntjes,

ERASMUS.

63238 pont Siams Sapan Hout,
165223 pont Poeyer Suycker,
29520 pont Ceylonse Canneel,
192490 catty Peper.

Met dit Jacht quamen Brieven van den Generael / verbatende / hoe dat de Japonesen noch in goede affectie mette Hollanders continueerden : Dat een der grootste steden op Japon door ongheluck verbrant sijnde / den Keyser tot weder-op-bouwingh haerer Huysen/ de beschaedichde met 400. Tonnen gouts hadde begifticht. Daer zijn zedert Brieven upt Suratte van den 28 Decemb. 1658. gekomen / berichtende / hoe sekere rijcke Crake upt Goa na Lissabon seylende/ gewaerdeert op een bijna Koninckl. Schat/ na 2. ofte 3. dagen in zee geweest te sijn/ door een leck was te gronde gegaen/met 250. sielen/ daer van maer 7. menschen admirabel geberght wierden : Over welck verlies in Portugael dapper ontsteltenisse was.

Den 27. deser arriveerden den Schout by Nacht Tromp mette Silver-Schepen upt Spangen/ door 't Canael / eenige liepen achter Engelant om: [Dan quamen noch alle behouden in 't Landt :] Een Hollants schip met Silver van St. Andera te Diepe in Vranckrijck eenige last brekende/ gebeurdent/ dat een Engels Fregat daer op loerden : Daer gingh van Diepe een Holl. Convoyer met 1. vloot koopvaerders t'seyl / latende het ged. schip van St. Andera op de reede van Diepe / om dattet noch niet klaer was :

was: De convoyer met sijn vloot in zee komende/ komt 't Engels Fregat hem op zy/ en segt/ datter soo een Schip van St. Andera in de vloot was/ 't gund hy daer uyt begeerde/ pretenderende/ datter Spaense goederen in waren: dan 't voorsz. schip onder de vloot niet zijnde/ was zijn pretext uyt/ en laet dese varen: 's Anderdaegs steeckt het St. Anderas schip van Diepe in zee/ en quam noch voor de ged. Convoyer en zijn vloot behouden in Tessel/ onbewust van de wolf die op hem gepast hadde.

Als de voorleden Maent sekere Brugge binnen Amsterdam by klaren dage plotselijck was in gevallen/ soo dat sommige menschen ongeluckig gedoot en gequetst wierden: Is na gedane inspectie de noort sijde van de Borse verswackt sijnde/ door vaster fondamenten gecorreboreert. De H. Staten van Hollant zedert eenigen tijt op de verklaringen van eenen Alexandre/ in dienst nevens eenen Sevenhuysen geweest van d' Heer Rasenbroot/ ten tijde van de Velt-tochten van Prins Fredrick Hendrick hoogl: memorie/ sich op dese en andere persoonen van qualiteyt geinformeert hebbende/ die met hem achten op de Voorpoorte in 's Gravenhage waren gedetineert: Hebben de selve aen den Hooghen Rade van Hollandt/ Zeelandt en Vrieslandt over ghegheven/ omme de examinatien te vervolgen/ en ....

In dese maent arriveerden drie statelijcke oude Gesanten tot Amsterdam van Zalee/ af gesonden aen hare Ho. Mo. van den Koning van Marocco en Fez/ tot vernieuwingh der oude Alliantien met desen Staet/ doch allermeest om uyt dese Landen derwaerts te brengen een expert Oculist/ om te cureren den voorsz. Koning van Marocco/ overvallen met een sware sincking op sijn een ooge: Gelijck sy dan op sekere conditien ses weken hier na met een oculist van Utrecht na Zalee zijn af-gevaren: En na dat de selve op kosten van den Staet in 't Huys van Monseur Maes waren getracteert/ quamen sy den 7. Augusti ter Audientie/ begeleydet van den E. Golius/ Professor der Orientaelse spraken binnen Leyden: Zy hadden van Barbaryen mede ghenomen een jong Leeutje en Leeuwinne/ twee kleyne Turckse Paerden/ een Vogelstruys: Het Leeuwtje droegh den voorste der Gesanten ter Audientie gaende/ als een juffers hondeken op sijn armen/ de Leeuwin was op see gestorven/ en de twee Turckse Paerden die aen de Staten Generael vereert waren/ wierden door hare Ho. Mo. weder om vereert aen het Jonge Prinsje van Orangen/ die toen in 't Huys van Graef Johan Maurits zijnde/ alhoewel jongh nochtans mannelijck de toomen der voorsz. Paerden aenvaerde/ en hare Ho. Mo. in dese woorden bedanckte: Dat hy den Staet noch dienst met de selve Paerden verhoopten te doen, &c. De Vogelstruys van de kijckers te geweldig gevexeert/ storf na weynich dagen/ dewijl hy als een Voorbeelt van alle Vraten/ in gheslockt had wat hem toe-geworpen was: Uyt nieusgierichheyd is hem de mage opgesneden/ binnen de welcke men in de 80. Spijckers gevonden heeft/ die hem de jongens (meynende dat hy yser als broot verteeren konde) toe geworpen hadden. De Audientie met alle civiliteyt afgelecht hebbende/ gaven sy dese onderstaende Voorstellen over/ 't welck was den 28. July: Het getranslateerde luyd op Hollants aldus:

In den Name des Grooten Barmhartighen Gods, die veelvoudige Heylige zegeningen, de welcke fich uytstreckt over zijne Propheten.

WEgens het bevel van onsen Heer, Prince der ghelovigen, Soon van Onsen Heere, Prince der Gelovigen (a) onse Heer Abon Mohamet, Abdalla, Alivatrich Billa,

Locus Sigilli, behelsende de naemen en toe-namen van den Prins.

den welcken Godt maintinere met syn Goddelijcke bystant, ende door de versterckinge syner hulpe vooospoediege tot eeuwiger gedachtenisse van deselve verheven naem, aen de Hoogweerdige, sincere Vrunden, de Staten Generael, Opperheeren der Vereenichde Nederlantsche Provintien, welckers beraedinghen ende voornemen Godt recht bestieren wil door syne inspiratien toe alle geluck ende Heyl; desen hebben wy gheschreven uyt onser jegenwoordige residentie plaets de Stadt Sale, om te vernemen den toestandt uwer welvarentheden door Godes Genaden, ende kondich te maken d'oprechte intentien onses herten tot continuatie van vruntschap ende onderhoudinghe van het verbont ende Capitulatien tusschen ons ende U L. (b) ghemaeckt, ende daer bevoorens aen (c) u Ho: Mo: te recommanderen die gene, die dese sullen overbrengen, onse vrunden ende dienaren onser waerdicheyt, den seer gheachten ende geliefden Syd Ibrahim Duque, den bysonderen Syd Ibrahim Manino, ende den aensienlijcken Syd Mohamet Pinalien, ende onse vordere dienaren, die in haer gheselschap syn, welcken wy tot u l. afgesonden hebben, uyt vast vertrouwen op uwe sincere affectie, vruntschap ende goede wille t'onswaerts, ten eynde deselve onse Dienaers door u l. vermoghent bevel eenighe Medecijn Meesters tot ons herwaerts mede nemen mochte, ende daer nevens met u l. vernieuwen het Tractaet van Vrede, ende handelen over eenige saecken, concernerende het nut ende voordeel van wedersyden, versoeckende u l. haer gheloof te willen gheven in alle 'tgheene sy van onsent weghen deselve voordraeghen ende in onsen naem refereren sullen, aenghesien sy van de naeste ende vertrouwste dienaers syn van desen Staet; vorders sy by eenige van uwe Oorloghschepen tegen die van onse syde gepleecht seeckere mis handelinge, welcke wy vastelijck geloven buyten uwe ordre gheschiedt te wesen, derhalven noodich is, dat gy lieden met ernst insien wilt de gherechticheden der overmoghende, die tot ons haeren toevlucht nemen tot voldoeninge van onse verbont en de conservatie van vrientschap, ghelijck wy oock letten sullen op 'tgeene van onse syde mochten gheschieden, en hebben nu al versorgt de restitutie van 'tschip, waer over van U L.

(a) Dusdanige repetitie gebruycken zy, om de gelijckheyd harer afkomst in qualiteyt.
(b) Haer gewoont van titel is niet anders als u l. en gylieden, selfs aen Vorsten en Princen.
(c) U Ho. Mo. in hare Tael alsoo 't eygentlijcke woordt, is soo veele als een Eer-titel van alle Hooge Machten.

U L. aen ons geschreven is, synde den Eygenaer dies machtich gemaeckt eenige dagen voor datum deses, welcke is het begin vande (d) Heylige Maent Ramedaan des Iaers 1069. ende wenschen dat gy luyden oock alsoo mocht uwe goede intentie betoonen, in 'tgeene onse syde raeckt, ende bysonderlijck nopende het Schip, 'twelck uwe Ondersaten ghenomen hebben voor Tituan, thien daghen voor de (e) Maendt Gods Dulhuzia van den Iare 1067. en wat belangt 't Schip van Alcondoby, daer van hebt ghy lieden voor desen kennisse genomen, doch het geene gehoort wort, is niet gelijck het gene voor d'oogen wert gesien, maer ghylieden (welcken Godt dirigere) sy 't waerdich t'onderhouden 'tgeene tot cessatie aller vijandschap, en tot hanthavinge van de Vrede tusschen ons en U L. beslooten, is behoorende, eñ vast te houden de banden waer mede de selve t'samen gevoecht en vereenicht is: Siet wy hebben aen U L. gesonden onse Vrienden, op dat gy-lieden mette Zelve mocht vernieuwen en verhandelen alle poincten van gerechticheyd groot en kleyn die tusschen U L. en ons te considereren staen: De gemelte Persoonen sullen noopende het subject van eenige Genees-Meesters, U L. naerder openinge en Verhael doen: En uwe weldadicheyt versekert ons, dat de selve ons sullen toe gesonden worden, gelijck zy dan oock met eere en goede gunste wel ontfangen en getracteert zijnde, in korten tijt (soo 't Godt gelieft) derwaerdts ende weder te keeren hebben, zijnde dit een sake die ons ter herten gaet, en van U L. gants ernstelijck wort versocht, waer uyt wy de waerheydt onser hoope bespeuren sullen, houdende U L. voor die geene van welcken het volbrengen deses in sekerheyt mach verwacht werden: Eñ Alhoewel buyten U L. oock andere ons naby zijn, soo hebben wy nochtans om 't gheene dat van uwe oprechte en goede genegentheden t'onswaerts gebleecken is, dese Onse Vrienden aen u Ho. Mo. voor alle andere gedestineert, eñ aen de selve dese onse eerste besendinge willen doen, buyten gewoonte: Versoeckende, dat U L. gelieve onse Vrunden wederkomste met een korte en ghewenschte expeditie te voorspoedigen: Gelijck oock alles wat van u Ho. Mo. begeerten t' onser kennisse mochte komen, met Godes hulpe in alle vaerdigheyd by ons sal volbracht worden. Waer mede U Ho. Mog. toewenschen alle geluck en Vrede, in den (f) aenvang van de Heylige Maent Ramedaan des Jaers Duysent Negen-en-sestich.

(d) Dits haer Vasten. (e) dits de groote Sacreficie maent te Mecha. (f) den 22 Mey 1659.

Den 22. October daer aen volgende zijn dese poincten tot Ampliatie van de voorgaende Tractaten geadjusteert:

ALso zedert eenige Iaren herwaerts tusschen de Vereenigde Nederlanden ter eenre, en de Doorl. Prins en Heere Cid Abdalla Ben, Cid Mohamed Benbuzcar, Heere van de Steden ende Landen van Zalée, ter ander zijde, is onderhouden een goede Vrede, vrundschap en correspondentie, en de selve oock noch jongst met een Tractaet den 22. Martij Anno 1657. is bevestigt geweest, en concurrerende als noch wedersijds goede meeninge tot vorder onderhouding van de voorss. Vrede, vrundschap en correspondentie, eñ mede tot elucidatie eñ ampliatie van

't voorſ. Tractaet, ſoo hebben de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereen. Nederlanden uyt het midden van haer gecommitteert en geauthoriſeert d'Edele, gheſtrenghe, Erentfeſte, hoogh geleerde, wijſe, voorſichtige Heeren, Rudolph van Ommeren, Paulus Swaenenburgh, out Burgermr. der Stad Leyden, Iohan de Wit, Raed eñ Penſionaris van Holland ende Weſt-Vrieſland, Marinus Staveniſſe, Penſionaris der ſtad Ziriczee, Iohan Baron van Reede, Heere van Renſwoude,&c. Epo van Bootſma, Iohan Schulenborgh, Raedſheer der ſtad Groningen, reſpective Gedeputeerden in hare Ho. Mo. Vergaderinge, van weghen de Provincie van Gelderland, Holland en Weſtvrieſland, Zeeland, Uytrecht, Vrieſland, Overyſſel, eñ Stad en Landen: De welcke tot deverſe reyſen in conferentie geweeſt zijnde met de Heeren Sid Ibrahim Duque, Sid Ibrahim Manino, en Sid Mahomed Pinaliez, Afgeſanten van den wel gemel. Prins en Heere van Zalée: Te ſamen in kracht van wederſijds authoriſatien hebben beraemdt eñ beſlooten tot elucidatie en ampliatie als vooren, deſe navolgende poincten en articulen:

I. Dat tuſſchen de hooghgem. Heeren Staten Generael, en den welgemel. Prins en Heere van Zalée reciprocelijck ſal werden onderhouden en vaſt geſtelt blijven 't voorſ. Tractaet van Vrede eñ vrundſchap, onderlinge gemaeckt en geſloten op den 21. Martij 1657. voorſ. relatif tot dat van den 9. September des Iaers 1657.

II. Dat den meergem. Prins van Zalée ſal doen af-kondigen en ordre ſtellen dat d'Onderdanen van haer Ho. Mo. onder 'tghebiet van ſijn Exel: 'tſy aldaer woonende, ofte komende te handelen niet onbehoorlijck en werden bejegent, of qualijck ghetracteert, 'tſy met woorden, werpen van ſteenen vuylicheden of anderſints, maer in ſulcker voeghen, als tuſſchen twee Natien in vruntſchap en Tractaet met malkanderen ſijnde, betamelijck is, op pœne van naer behooren geſtraft te werden.

III. Dat ſoo wanneer wederzijds Oorlochſchepen malkanderen ſullen komen te recontreren, ofte t'ontmoeten, datſe d'een den anderen wel ſullen te tracteren, ende bejegenen, ſoo met woorden als met wercken, ende ſulcx niet alleen omtrent de Schepen, maer oock int regard vande perſoonen, ende Koopmanſchappen ſo ende gelijck twee Natien in vruntſchap ende Tractaet met malkanderen ſijnde, onderlinge gewoon, ende gehouden ſijn te doen.

IIII. Dat ſo wanneer de ſchepen van den Staet der Vereenigde Nederlanden, die van Salee ende van andere plaetſen, ſtaende onder 'tghebiet van ſijn Exel. ſullen reſcontreren, de Zaleeſche Kapiteynen, niet ghehouden en ſullen ſijn met haere Boots aende Schepen van haer Hog. Mog. te komen, maer dat de Nederlantſche Kapiteynen yemant aen haer boort ſullen moeten ſenden, naer dat die van Zalée ſullen hebben gheſtreeken, ende haer inghewacht, omme haer Zee-brieven ofte Commiſſien te recognoſſeren ende t'examineren, des ſullen ſoodanighe Saleeſe Schepen de geene die als vooren aen boort gheſonden werden, niet alleen met geſtreken Mars zeyl in wachten, maer oock in dier vougen blijven leggen, tot dat d'uytgheſonden weder om aen boort van de Schepen van hare Ho. Mo. ſullen weſen ghekeert, ende van daer aen de Saleeſche zeyn gegeven ſal zijn om hare reyſe te vervorderen.

V. Dat hare Ho. Mo. Conſuls van de Nederlandtſe Natie in Spangien en in de Rijcken van Spangen, ſullen aenſchrijven en ernſtelijck laſten en bevelen, dat ſoo wanneer alſſer in die gheweſten eenich Schip ter plaetſe van hare reſidentie wert opgebracht, toe-behorende Vaſſalen eñ Onderdanen van den meergem. Prins en Heere van Zalée, zylieden haer als dan dadelijck ſullen hebben t'informeren eñ laten informeren wie den Veroveraer daer van is geweeſt, ende vernemende dat die een Onderdaen van hare Ho.Mo.is, dat ſy de hand op het veroverde ſchip ofte Schepen ſullen leggen, en teghens den Capiteyn die den Veroveraer is, proteſteren, ende trachten hem te doen apprehenderen, op dat alſoo in krachte van de voorſ. Vrede tuſſchen

beyde

beyde Staten en Natien gemaeckt, sodanige genomene Schepen ofte Schip, met de ingeladen goederen, den gevolge en aenkleven van dien, in vrijheyd mogen werden gestelt, ende aen de originele eyghenaers gerestitueert.

VI. Dat het jegenwoordige Tractaet van Elucidatie en ampliatie, by hare Ho. Mo. en sijn Exell. gerateficeert en geapprobeert sal werden, en de Brieven en Instrumenten van rateficatie en approbatie in behoorlijcke forme tegens den anderen uytghewisselt binnen den tijt van 6. maenden na dito deses vallende, een maend of twee onbegrepen.

Ende wy Gedeputeerden en Afgesanten voornoemt, hebben dit Tractaet van Elucidatie en ampliatie met onse eygen handen onderteekent, en 't selve met onse Cachetten bevestigt, den 22. October 1659. in 's Gravenhage.

Rudolph van Ommeren. IBRAHIM DUQUE.
Paulus Swaenenborgh. IBRAHIM MANINO.
Iohan de Wit. MOHAMED PINALIEZ.
Marinis Stavenisse.
Iohan van Rheede.
Epo van Bootsma. & Iohan Schulenborgh.

Van de voorgaende opgerechte Tractaten siet vorder op ons 2. d. fol. 25.

Augustus 1659.

Als nu in Junio binnen Groeningen den Vorst van Anhalt met de jonge Princesse van Oraignen was getrout/ zijn hare Exell: na gehoudene Bruyloft in 't leste van Julio op 't Huys te Rijswijck gekomen/ waer nevens oock quamen de Keurvorstinne van Brandenburgh/ Prins Willem Stadtholder van Vrieslant en des selfs Gemalinne / de Princesse Maria en Graef Johan Maurits van Nassau/ Ec. werdende in die occasie van de Staten Generael met geluckwensching des gecelebreerden Huwelijckx gecongratuleert: Waer na diverse Bancketten werden gehouden/ als/ den 12. Augusti warẽ de voorsz. Prinsen en Princessen getracteert van de Princesse van Oraingen op haer Huys in 't Haechse Bos: Ende den 14. dito by d'Heer Buysero op sijn Hofstede te Rijswijck/ zijnde Raedsheer en Griffier van den Prince van Oraingen/ die mede tegenwoordigh was/ en waer neffens veele Arca triumphalis geciert met konstige Festoenen/ oock vertoondt zijn de Wapenen ende Cijffers van hare en zijne Hoogheyd. Den 16. dito waren hare Exc. magnifijck getracteert by Graef Johan Maurits / op zijn Huys in den Haghe. Den 18. tracteerden de 4. Jonghe Princessen van Oraingen hare Vrouw Moeder/ te Rijswijck op de Hofstede van Capit. Tromp. Hier na hebben die van Amsterdam alle de voorsz. Princen en Princessen binnen hunne stadt genoodicht/ door 't affsenden van d'Heer Burgermr. Huydekooper/ ter occasie dat nu 't gheheele Huys van Oraingen en des selfs Descendenten by malkanderen waren/ en geern d'eere hadden om hare Exell. binnen hun Poorten t'ontfangen/ ende betonen hunne schuldige genegentheyt diese hadden tot het Huys van Oraingen / over de groote diensten by der selver loffelijcke Voor-

Ouderen aen deſen Staet beweſen/ &c. Daer op ſijn hare Exell. (uytgeſeyt den Jongen Prince van Oraingen) na Amſterdam ghereden / ſittende in 8. Carotſen yder met 6. Paerden / wierden aen 't Heck door de Kupterije in gehaelt/ en ſo geleyd na 't Princen Hof: De drie volghende dagen wierden over gebrocht met op d'Academie te ſien ſpeelen/ rontſom de Schepen te varen/ die ſoo luſtich ſaluteerden als oft hun het Buſpoeder ware vereert geweeſt: En 't Amonitie en Glas Huys te beſien / oock met Gaſtmalen op het Pantheon van het Stadtshuys / daer neffens meenichte konſt-ſtucken van Schilders en Poëten/ op den Dam voor 't Stadthuys vertoont wierden op Triumph-Wagens de 7. Vereenighde Provincien en 't Huys van Oraigne/ &c. voornamentlijck was wel uyt gebeelt den Ouden Prins Willem van Oraingen: Dit was berijmt door J. Vos / Vondelen vlechte een Princelijcke Epithalamia: Over Tafel wierde veel nieu geſlaghen gelt uyt gedeelt / zijnde Ducatons mette Nederl. Kuyter tot 63. ſt/ en Daelders mette Leeuw en geharnaſte Man tot 50. ſt. Dus van den 27. deſer den dag der Intrede / tot den 30. wanneer hare Exell. vertrocken/ in vreugde afgeloopen ſijnde/ was 's Avonts te vooren omtrent 11. uren op 't water by de Cluyveniers Doelen een ſchoon Vuyrwerck aengeſteken/ zijnde 3. Maſt-boomen op een groote Lichter ſtaende: Ontſteken ſijnde/ wanneer de voorſs. Princen en Princeſſen uyt de Venſters der voorſs. Doelen/ neffens ontellijcke kijckers op de waterkant ſpeculeerden/ kreech dit Vuyrwerck de ghedaente van een Goude Kroon/ die nergens aen gehecht/ in de Lucht ſcheen te hangen / onder de Croon ſtont een geluckwenſchinge aen de Princeſſe Moeder Douagiere/ en daer beneffens in vuyrige Letteren ÆMILIA de SOLMS. Hier onder / en meeſt de gehele nacht verkondigden de Trompetten Het daget uyt den Ooſten: Ongelooffelijcke Vuyrpijlen doorſ wierden de Lucht/ en over 't water / daerſe ſpeelende in doken en weder uyt vloghen met de aldergeeſtichſte kyremyrien: De nacht byna geeyndicht/ ſloot men de Venſteren/ yder ging na huys en te bedt: Den naeſte morgen quamen by de 200. Jachten met Wimpels en Banieren hare Exell. op den Amſtel uytgeleyde doen/ naer dat oock de Kercke/ en 't Ooſt-indis Huys een orientaelſe viſite/ neffens de Jootſe Synagogue beſoeck hadde genooten: Aldus zijn alle deſe Vorſtelijcke Perſonen vertrocken/ ſcheydende omtrendt Ameſfoort / zijn de Keurvorſtinne van Brandenburgh neffens den Vorſt en de Vorſtinne van Anhalt den Rijn op na Berlin getogen / keerende de andere hare Exellentien weder om naer Hollandt.

Na dat Vrou Beatrix de Cuiſante Princes van Cantecroi in Hollant ſeer groote inſtantien ghedaen hadde / en by maniere van ſpreken Hemel en Aerde beweecht om geadmitteert te werden tot een ſuper-reviſie / ofte ſoo als ſy het geliefden te noemen/ nadere Propoſitie van erreuren/ die ſy pretendeerde dat gecommitteert ſoude ſijn geweeſt in de Sententie vanden Rade van Brabant in 's Gravenhage/ in cas petitoir/ eerſt/ ende daer na oock in de Sententie in cas van reviſie tegens haer/ en tot voordeel van de Princeſſe van Zollern/ rakende het Marquiſaet van Bergen op zoom metten gevolge en dependentien van dien/ met eenparicheyt van ſtemmen geweſen/ daer by de voorſz. ſententie in cas petitoir wiert geconfirmeert/ en verklaerdt / daer inne te weſen gheen

erreur/

erreur: En datte sake nu omtrent een geheel Jaer hadde getrotteert/ so voor hare Ho.Mo. ende by overneminge voor hare Ed. Groot Mo. de Staten vā Hollant/ die de moeyten hadden gelieven te nemen door eenige Heeren uyt het midden van hun gecommitteert / alle de stucken daer op de super revisie gefundeert wiert/ te laten examineren/als oock mede voor de respective Hoven van Justitie over Hollant / Zeelant en West-vrieslant / wiens Advijs hare Ho. Mo. iterativelijck haddē versocht/eerst in thesi/ en daer na in hypothesi. Soo zijn eyntelijck hare Ho.Mo. gedient geweest conform het positif Advijs van den Hove Provinciael (den Hoogen Raet van eerst af aen sich hebbende blyven excuseren advijs te geven in een saecke hier bevoorens in revisie gepretendeerde super-revisie te difficulteren en af te slaen.) Hebben oock welgemelte Haere Ed. Groot Mog. by occasie van dit inportun ende onghefondeert vervolgh oorsaeck genomen / inden haren te statueren ende vast te stellen/dat niet alleen in saecken van soodanige nature als desen/maer oock alle anderen saecken ofte processen by sententien/ in kas van Revisie getermineert of noch te termineren/ 'tsy de voorgaende sententien / daer jegens erreur gheproncert wert/ in revisie werden gheconfirmeert / gealtereert ofte oock getracteert / voor volkomen geassopieert ende buyten alle verdere disceptatie gelaten sullen werden. Sonder dat daer jegens eenige exceptien/ Provocatien/ Super-revisien/ Gratien Relifven/ Quetelen van nulliteyt/ of eenighe andere remedien of beneficien hoedanich die oock genaemt souden moghen werden/geene uytgesondert/ directelijck of indirectelijck geadmitteert ofte getollereert sullen mogen werden/ op dat een yder moge weten waer na hy hem peremptoirlijck sal hebben te reguleren : Soo dat hier mede de voorss. Princesse van Zollern nopende de possessie van hare Marquisate metten gevolge van dien/ in volkomen gerustheyt en veesekertheyd is gestelt geworden.

Den 9. deser heeft den Grave de Fuentes Spaense Ambassadeur te Weenen wegens zijnen meester van den Keyser het Rijckx Leen ontfanghen over Milanen en Bourgondien/onder Eede; den Hertogh de Modena en den Paderbornse Bisschop deden insgelijcks/ hun volghden vele andere. Het Keysers Leger in Pomeren gevallen/om Sweden van Denemerckē af te locken/ verweckten al om in 't Duytse Rijck groote schrick/vermits sy vreesden voor een nieuwen Oorloch/ ende dat Vranckrijck daer over pretext soude soecken: Den Commandant in Homburg noch Frans noch Keysers synde / wiert nu van den Franse Marquis la Ferte gedreycht om belegert te worden / dan hy seyde die Vesting voor sijn meester den gevangen Hertoge van Loteringen te willen bewaren: Hy was soo streng / dat als een syner Soldaten en Vrouw waren deur gegaen/ hy de selve hebbende doen achterhalen / terstont beyde de Man en Vrou (hoewel sy ten uytterstē swanger) dede ophangē/en men heeft perfect konnen sien hoe lang de Vrucht in 't lijf tegens de doot gearbeydt ende geworstelt heeft. 't Keyserlijck Hoff de Stad Munster over de directie van 't Guarnison en de wijdere disputen met hunnen Bisschop / gecondemneert hebbende / soo waren d' Inghesetenen daer soo dappee tegen / dat sy ver-

klaerden by diverse af gesondene Missiven veel liever sich te willen onder der Sweden protectie te begeven/ als met haren Bisschop te reconcilieren: En also neffens de Condeese en Spaense Soldaten noch andere Troupen quamẽ af-sacken/ soo dat de Munsterse weder voor een belegering vreesden/ so stelden die van binnen haer in defensie / en de Soldaten bleven in 't Keuls en Luycse Lant legghen / 't welck Keur-keulen als Prins en Bisschop van beyde/ tot Brussel dede klagen. Tusschen den Aerts hertoghe van Inspruck ende de Switzers ontstont in dese tijt hooge twist om de stadt Steyn en d'omgelegen Dorpen/ den eersten pretenderende daer van eygenaer te zijn/ sond zijn Commissarissen op 't Lant om de Boeren te be-edigen / waer tegens de Switsers geheelijck niet en konden verstaen.

Men behartichden vast dach aen dach in Hollant by de Staten des Lants hoe men best de Noorder Croonen op het geconvenieerde soude vereenigẽ/ dan also sommige in faveur van Denemarcken wel hadden willen tot vasticheyt der Vrede contribueren / soo gaf den Fransen Ambassadeur daer teghens het naer volgende Papier in:

De onder ghe schreven Ambassadeur van Vranckrijck geadverteert zijnde, van eenige nieuwe Propositien die gedaen worden op 't subject van de saken van Denemarcken, door de welcke het schijnt dat men wil springhen uyt het Verdrach, 't welck tusschen de drie Staten gemaeckt is geweest tot de bevredinghe van de Noortze Oorlogen, daer van de continuatie soo hinderlijck is, niet alleenlijck aen de Coningen die in Oorloch zijn, maer alle haer Nabuyren, Vrunden en Geallieerden, door de interruptie van de Commercie, vindt sich geobligeert aen hare Heerlijckheden te verklaren van wegen den Coning sijn Meester, Dat soo sy treden uyttet Verdrach ende mesures, de welcke met soo veel sorg ende moeyten gemaeckt zijn geweest, dat de Coning zijn Meester sal treden uytte termen van mediatie, ende opentlijck met alle zijn krachten eñ vermogen den Koninck van Sweden assisteren, in conformiteyt van 't Tractaet van Guarantie die zijne Majesteyt met Engelant gemaeckt heeft: *Daer om en twijffelt hy niet oft hare Heerlijck heden sullen door hare voorsichticheyd prevenieren alle 'tgevolgh van een sake soo dangereus in sich selfs, maer die daer en boven niet alleenlijck en soude retarderen de vernieuwinghe van de Alliantie tusschen Vranckrijck eñ desen Staet, daer van de Propositie korteling is ghedaen door mijn Heer Boreel haer Ambassadeur, eñ by zijne Majesteyt geagreert met alle de getuyghenisse van goede wille: Maer die het absolutelijck zal breken, eñ in plaets van een Oorloch, haer aenbrengen verscheyden Oorlogen te ghelijck, daer van het niet noodich is haer de consequentien te representeren, die haer niet als te wel bekent zijn. Dat is waer om hy haer versoeckt eñ bidt te willen seserieuse eñ diepe reflexie doen op dese sake, eñ behoorlijck oordeel eñ onderscheyt maken*

ken tusschen den genen die syncere intentien hebben om den Vrede te doen wel geluc-ken, eñ de geen die geen ander desseyns hebben als de selve te beletten eñ te breken, en van nieus (machmen 'tseggen) Europa te storten in een confusie van onrust en Oorloge.

Gedaen in den Hage den 6 July 1659. Getekent,

I. A. de T HOU,

Daer naer heeft den selven Ambassadeur versocht / dat hare Ho. Mo. het Tractaet van den 21. Mey geliefden ter executie te stellen / sonder sich te engageren tot de fortuyne van een gevecht/ &c.

Na dese serieuse instantien van Vranckrijck / en om datte Engelse Plenipotentiarisen mede uyt Duyns na de Sont waren geseylt/ heeft men op hope van een goede Vrede tusschen de Ministers vande Drie Staten den 24. July in 's Gravenhage besloten den stilstandt van wapenen weder te prolongeren/ 't gebeurde/ dat d'advertentie hier af juyst te Coppenhaven quam den 1. Augusti / wanneer den Admir. van Opdam mette gheheele Armade en seer veel Vaertuych doende was om 't Ancker te lichten/ en te gaen op een notabel desseyn/ zijnde so men geloofde/ om Nascou te ontsetten / waer toe den Coningh van Denemercken hadde versocht aen den Oversten Pichler / dat hy met de Hollantse nevens de Deense macht op de voorss. Vloot wilde embarqueren/ doch bleef Pichler volherdich datte Holl. Soldaten niet verdeeldt noch onder Deensche Officiers als dan en souden staen/ maer/ in een corpus by der selver Oversten gecommandeert werden: Om dese Vloot uyt te pressen / was den Coning in persoon na de Draker gheweest: Te grooter onsteltenis gaf het binnen Coppenhaven / als sy saghen dat den Admir. van Opdam weder gecontramandeert wiert: Voorwaer een harde sake/ dewijl Nascou zieltoogde/ en d'occasie om Denemarcken dienst te doen/ gebooren scheen.

Den 30. July arriveerden d' Engelse Plenipotentiarisen met 2. Fregats en 5. Coopvaerdijers t'Elsenor/en na datse harẽ Admi. Montagu by Veen/ van hunne aenkomst hadden verwitticht / so deden sy insgelijcks met alle civiliteyt aen de Nederl. Gesantẽ/ die op die tijt te Elsenor waren: Korts daer aen de voorss. Ministers in conferentie over hunne pouvoirs komende/ ghetuychden alle van eenen wille te sijn/ selfs den Fransen Gesant alhoewel doen absent zijnde/ adviseerden/ dat hy van zijn Meester ordre had ghekreghen om sich met de voorss. Gesanten absolutelijck te confirmeren: Soo dattet nu op 't believen van beyde Coningen aenquam/ waer op d'een grooter hoop als d'ander hadde/ doch de tijt gaf slechter troost als yemand verwachte.

De respective Heeren Gesanten begaven hun den 27. deser na Cronenburg in 't vertreck van den Koning van Sweden/ welcke op die tijdt van de meeste zijner Officieren omringt was/den Ambassadeur Slingerlant die het project van de Vrede gerolt als een regiment stock in sijn hant hadde/ vatte 't woort/ en begost op 't selve subject soetvloeyende te harangeeren / maer de Coningh luttel patientie hebbende/en daer tusschen vallende/seyde in specie: Dat hy geen Wetten van andere gestelt en wilde zijn, derhalven met het gehandelde in den Haghe niets en

hadde

hadde te verrichten: De Deense seggen/dat Sijne Majesteyt op de kling van sijn Rapier kloppende/ oock seyde: Men moeht in den Haegh besluyten wat men wilde, hy soude dat daer mede wel verbreken. En wijders / Waer om zy Gesanten daer sonder Paspoort gekomen waren? Dat hy haer voor zijne Vijanden hielt, en deswegen wel konde in verseekering nemen. Hier op antwoorde substantielijck den Heere van Slingerlant/ Dat hy meynde sulck seggen niet dan uyt een genereus heyd des gemoeds was voortskomende,&c. Dat zy daer uyt kracht van hare Charge en wegens hunne Principale gekomen waren: En dewijl het soo wel tot voordeel van Sweden streckten als yemand anders, soo had men niet vertrout dat Sijn Majesteyt daer onbenoegen in soude scheppen, &c. Ommers den Koningh bejeghende met grootte indignatie op die tijdt al de Mediatores/ uytgeseyt die van Vranckrijck/ als zijnde den eenighen steun daer Sweden nu soo stout op sprack: Vergetende de weldaden die Hollant Anno 1644. om dat Denemarcken doen onmatelijck was/ aen Sweden dede: Want nu deden de Sweden als toen de Deenen te onlijdelijcke exactie/ Ec. De Engelse Mediatores seyden / Dat men de voorss. Tractaten t'samenderhand hadde begrepen, meynende zijne Majesteyt daer een grooten dienst mede te doen. Maer den Koning antwoorde haer soo onminnelijck als yemand/ seggende: Van Engeland wel verwondert te zijn dat zy die zijne Vrienden scheenen nu ageerden als Vijanden: Hebbende dit Tractaet onderteekendt, de welcke hem soo schadelijck was, &c. Den Enghelsen Admir. Montagu seyde onder anderen daer op: Is dit den danck van uwe Majesteyt? Hebben wy daer om uwe Vloot dese Somer beschermt/ die anders al lange van de Hollanders ware geruyneert? Men voeght'er by/ dat hy hoorende d'onredelijcken eysch der Sweden / van de beste en sterckste plaetsen in Denemarcken te willen behouden / dito Montaigu in 't uytgaen zijn hooft schudde/ en seyde: Sy hebben aen Kroonenburg niet genoech/men mach hun wel Koppenhaven toe geven/ Ec. soo hebben sy 't alles.

Soo ras men de tijding hier van te Koppenhaven kreegh / waren de Deenen in 't algemeyn seer verblijt/ siende de ongeschicktheyt der Sweden: En sy vertrouden dat Godt soodanigen hoogmoet door een haestige doot/ een seer groote nederlage/ ofte wel lichtelijck door beyde/ straffen soude. De Deense Majesteyt aldus de hoop van vrede verijdelt siende/ ontboot aen de Curvorst van Brandenborgh dat men de Geallieerden doch uyt Jutlandt wilde over schepen.

Men sont terstont posten na alle gewesten / en men mesnageerde te Parijs niet op 't odieust te seggen watter in dese samenkomst voor geloopen was/ dewijl die van Hamborg daer selfs meerder van schreven dan sy souden konnen bewijsen hebben: De geloofwaerdichste op dit subject waren de Schriften van den Koningh van Denemercken en den Keurvorst van Brandenburgh/ van de welcke men uyt de navolgende extracten en copijen mach oordeelen:

Den 28. Augusti schreef zijn Doorl. van Brandenburgh uyt zijn quartier te Kellenhausen/ aen hare Ho. Mo. een Missive van desen inhout: Dat hare Ho. Mo. niet anders en geliefden van sijn Doorl. gevoelen omtrent de particuliere Tractaten te houden,dan als in waerheyt fondementeel was: Datte voorsz. Tractaten niet en waren het rechte middel om een bestendige Vrede tusschen de Noorder Croonen te obtineren, alsoo haer hare Ho: Mo: souden bevinden datten Coning van Sweden niet minder als op Vrede dachte,

ten ware

ten ware by abfolute Dominatie, als, van daer by gheloofwaerdighe Perfoonen geadvifeert zijnde: Hoe den voorfs. Coningh van Sweden haer Ho. Mo. Gefanten teghens 't recht der Volckeren t'eenemael fchimpich en indigne getracteert, en defelve met dreyghementen had bejegent: So dat hy de Tractaten van hare Ho. Mo. hem foo voordeeligh, foo plat heeft gerefufeert: Defweghen ghelieven hare Ho. Mo. tot maintinue van haer reputatie en intereffe, hare fo koftelijcke Vloot niet langer ftil te laten leggen, als daer toe door 't Haeghfe Tractaet verbonden &c. **Den 13. Septemb. gaven de Brandenburghfe Minifters nevens de bovenftaenden Brief van zijn Doorl. oock een Memoriael aen hare Ho. Mo. over/ de fomma daer van was:** Dat zy verfochten dat haer Ho. Mo. gheliefden te refolveren, dat hare macht te water en te lande mocht tegens Sweden ageren: Dat fijn Doorl. hebbende in Holfteyn gelaten een Suffifant Corpus van d'Armee, om na occafie Denemarcken te affifteren, fich mettet overich in Pomeren gingh voeghen mette Keyferl. Volckeren, om de Sweden tot een generale Vrede te perfuaderen.

Des Conings van Denemarckens Brief aen hare Ho. Mo. was:

VVY Fredrick de III, &c. Ontbieden de Hoogh-Moghende Heeren Staten Generael, fonderlicke Geallieerde Nagebuyren, het geene wy over lange hebben gevreeft en den Heeren te ghemoet ghevoert dat door 'tlange tracteren, en in den Haghe inghewilligden ftilftant van wapenen, ons en onfe Rijcken verfcheydene inconvenienten, en ongelegentheden mochten overkomen, blijck teghenwoordigh volkomentlick in der daet, door het daer uytfpruytende effect, alfoo vermits defe langhduerige Tractaten en ftilftant, foo groote voordelen onfe vyant fijn aengewaffe, dat defelve geringe inclinatie en begeeren tot het geprojecteerde Tractaet laet vermercken, en hoewel dat wy ons tot eenen feer billicken raifonabelen Vrede gantfch ghenegen hebben ghetoont, hebben fulcks tegens de Heeren Mediateuren verklaert, in diervoegen dat defelve contentement hebben ghenomen, foo vermeynt doch de Koningh in Sweden ons door foodanigh retardement van affiftentie, en by confirmatie van dien, het foo verre gebrocht te hebben, dat wy nu na by fouden zijn tot onfe totale ruine en ondergang, en hem niet fouden konnen ontgaen. Uwe Hoog: Mog. Extraordinaere Gedeputeerden fullen aen defelve breeder berichten, hoe dat niet alleen dien voornoemden Koningh 'teenemael afkeerigh is van de Tractaten van Vrede, maer hoe hy hare Gedeputeerden den eenen affront nae den anderen aenghedaen, en niet meer en foeckt als tijt te ghewinnen, en ons, wanneer de Vlooten niet meer ageren konnen, te vermeefteren, en defe Rijcken onder fijn dominium te brenghen: waerom U Hoog: Mog: gelieven na der felver hooge wijfheyt, en circumfpectie volgens haer hooghe hier onder verfiende intereffe ferieufelick te behertigen, hoe quaet haere goede intentie by onfe vyanden is geinterpreteert, hoe weynig met langere dilayen, en ceffatie van wapenen is te obtineren, in wat flechten periculeufen Staet wy ondertuffchen zijn vervallen, en rijpelijck te overwegen, wat eene flechten uytkomfte die (hoewel niet qualick geintentioneerde in den Haghe ghefloten Concilia) hebben ghenomen, en hoe weynigh defelve hier reuffeeren, en fonder eenigh verder moment te verfuymen, foodanighe vigoreufe conclufie te nemen, die in defe foo fware oppreffie mochten te pas komen, en tot herftellinghe van een fekere honorable algemeyne Vrede gedienftigh zijn, ons tot dien eynde met hare Militie en geltmiddelen krachtelick affifterende. Wy verfien ons daer toe volgens het vafte vertrouwen dat wy tot de felve dragen, en verblijven

Coppenhage den 30. Augufti 1659. FREDRICK.

De Nederlantse Gesanten schreven oock hier op als volgt:

Hooge Mogende Heeren,

MYn Heeren, 't Zedert onse jongste in datis respective den .. en .. deses, zijn de H. Franse, en Engelse Ministers, mitsgaders de Heere Slingerlant ende Hubert van Helseneur hier aengekomen, en hebben wy niet nagelaten in continuatie van onse ernstighe devoiren met de cooperatie van de gemelde Heere Ambassadeurs van Vranckrijck ende Plenipotentiarisen van Enghelant, alle bedenckelijcke yver aen beyde de hoogh-strijdende partijen aen te wenden, ten eynde de heylsame en salutaire intentie van de drie Staten mochten komen te reusseren, maer tot ons groot leetwesen hebben wy tot noch toe niet ghehadt het geluck van soodanigen succes, als wel tot voldoeninghe van U Ho. Mo. ooghmerck te wenschen stondt, verklarende den Koning van Swede van die onveranderlieke resolutie te zijn, dat deselve niet en verstaet anders te handelen dan door Commissarisen van wedersijden te deputere, met toelatinge dat Vranckrijck ende Enghelant alle goede officien van mediatie soude vermoghen tot facillitatie van 'twerck by te brenghen, maer wat den Staet van U Ho: Mo: aengaet, dat deselve in gheenen deele daer toe verstaen kan worden, admissibel te wesen; houdende die voor desselfs formeele partijen ende Vyanden, sustinerende aen de andere syde den Koningh van Denemarcken, ende 'tselve finalijck inhererende, dat de saken tusschen beyde de Koningen moet werden afgehandelt door entremise vande Heeren Mediateurs, ende namentlijck mede van U Hog: Mog: Ministers, ende dat deselve gebracht zijnde tot hare ghenoegsame maturiteyt door wedersijts Commissarisen geperfectioneert, ende tot haer eyndelijck besluyt gebracht werden: Hebben tot dien eynde Hooghged: Koninck zijn intresse ghestelt in handen van op-gemelde Heeren Mediateurs, sonder dat wy op onse ernstinge instantien ende menighvuldige redenen hebben konnen obtineren de goede gedesireerde Paspoorte en Saufconduiten, midsgaders de noodige pouvoirs voor de Heeren Deense Commissarisen, ofte aen d' andere sijde den Coninck van Sweden disponeren om sich op de materie ende saecke eeniger maten te verklaren, ende particulierlijck nopende Drontheym, ende den termijn te præfigeren tot evacutatie vande plaetsen.

Onse Negotiatie in die poincten staende, hebben de Heeren Engelsche Commissarisen ende wy nae voorgaende communicatie ende inghenomen advijs ende bewillinghe vande Heeren Ambassadeurs van Vranckrijck, goet gevonden een Concept Tractaet te formeeren, ende nae de noodige præmisse by ons gesamentlijck te ondertekene, 'tgunt wy vervolgens den 28. deses aen beyde haer Majesteyten successivelijck hebben gepresenteert: Den Koningh van Denemarcken (na dat wy hadden gedaen het behoorlijck compliment op soodanige gelegentheit staende, en sommierlijck gededuceert het contenu van dien,) nam het selve aen, met toe segginghe dienthalven nader te sullen delibereren, en ons toe te laten komen des selfs resolutie: Maer de bejegheninghe van den Koninck van Sweden ons dien aengaende ontmoet, is t'eenemael geweest buyten ons verwachtinge, en soodanich, dat wy daer over niet alleen misnoegt, maer ten hooghsten ontsticht zijn geweest, want alhoewel wy het gheseyde Concept met de meeste beleeftheyd ons doenlijck ende het behoorlick respect offereerde, dat wy mede ten selven tijde presenteerde den Heer Steno Bielke, wiens relaxatie uyt zijne detentie tot Koppenhaven wy ten zelven dage hadden geproccureert: Soo geliefde het echter zijn Majesteyt het zelve niet alleen met een wederwaerdige contenantie ende indignatie te rejecteren, maer beyde, soo de Heeren Enghelse Plenipotentiarisen als Ons met groote hevigheyd ende indigniteyten in jegenwoordicheyd van veel Rijckx-raden, groot aental van Hooghe Officiers, en andere

andere van verscheyden qualiteyten, te redoyeren. Wy sullen met u Ho. Mo. permissie de particulariteyten van dien reserveren tot dat de bewuste 15. daghen sullen geexpireert zijn, en bidden dat u Ho. Mo. gelieven versekert te zijn, dat wy niet sullen naer laten met alle ernst en vigeur te trachten u Ho. Mo. serieuse beweging t'executeren.

Waer mede Ho. Mo. Heeren,&c. Coppenhage den 30. Augusti 1659. ghetekent,

P. van SLINGELANT. P. VOGELZANG.
P. de HUYBERT. W. van HAREN.

Den Deense Gesant Carisius leverden hier op den 10. Septem. aen hare Ho. Mo. een Memoriael over/ daer in hy aen de selve versocht/ Dat nu de bloetdorstige intentie van den Coning van Sweden mochte geprevenieert werden, en men spoedig geliefde Secours voor Denemarcken en de Stad Coppenhaven, als oock om de Geallieerdens over te voeren, te versorgen, also Sweden waende door de stilstand albereeds soo vele ghewonnen te hebben, datze noch desen Winter Coppenhaven meynden te vermeesteren, &c.

Onder dese stilstant was Nascou den 25. July met Accoort over gegaen: Owen Cox een Engels Capiteyn de Sweden dienende/ overviel in de Belt met 8. Schepen/ 4. Deense en 1. Seeus schip met 28. st. Cap. Jan Duym/ nevens diverse Schoeten/ gedestineert om na Arhous te gaen/ en de Brandenborgers over te halen: De Zeeuwen verlieten schandich hun schip/ en sy liepen te lande/ waer over de Capiteyn kleyne eer verkreech: De Sweden en Engelsen vermeesterden doen licht de voorss. 5. schepen/ die sy t'Elsenor en van daer te Lantscroon voerden: Owen Cox wiert hier over van de Coning van Sweden Viceadmirael onder George Aiscou gemaeckt/ en vereert met 2000. Ducaten/ een goude Keten met zijn Majesteyts Afbeeltsel/ beset met Dyamanten/ en sommige Lantgoederen: Hy verbrande de meesten deel der Schoeten/ en soude oock alsoo met het stedeken daer de selve lagen/ ghedaen hebben/ indien niet de Lant-militie hem van daer gedreven hadde. Men hoorde toen hoe seker Duyts Ingenieur voortijdts in Deense dienst geweest en nu onder de Sweden synde/ alsmen Cronenburg aen haer wettige Coning meenden te transporteren/ hy 'tselve ontdeckte: Waer over sommige Engelse en Noormannen (so als sy het op een Sondagh meynden aen te leggen) by de kop gegrepen/ en zedert by de Sweden weynig vertrout zijn: Men kerckerde oock sommige Deenen/ die op Zeelant aen genomen hadden de Boeren over al tegens de Sweden op te hitsen. Binnen Coppenhaven was 't oock geen deegh/ also tusschen den Overste Pichler en Major Generael Fox eenige onlust rees: Pichler sont 6. zyner soldaten na Christiaenshaven/ die in 't Huys van den Burgermr. wilden logeren: Fox die daer 't gesach had/ wilde sulcks niet lijden: Dit rees so hoogh/ datter sommighe wachten door verwaerloost wierden: Doch de Coninglijcke authoriteyt bracht alles weder in stilte. De Capers brochten doen te Coppenhagen 5. Sweetse Schepen op/ die sy onder Meun en Malmuyen hadden gehaeldt/ oock een Schip van Stocholm met koper/ op een tonne gouts geestimeert. Het Deense Koninghs Schip de 3. Croonen na Lubeck om Vivres over stekende/ veranderde zijn Banieren als het onder Meun een Sweets Galjot dat na Wismar wilde/ vernam: Nam 'tselve/ en vonter brieven in van den Coningh en van andere die ghewichtigh

 waren:

waren: Onder dese was een Missive waer door de Sweetse Oversten in Po-
meren bevolen wierden sich van de stadt Rostock te verseckeren. Te Stoc-
holm wierde den 16. deses afgelesen/ dat alle Ingesetenen in Hollant geinte-
resseert/ op hun hoede souden zijn/Ec. Binnen Tonningen storf in al dese ru-
sien op den 20. deser den Ouden Hertoge van Holsteyn: Des selfs Soon op
Zeelandt en in Sweetse dienst sijnde/ verliet daer alles/ en stapte terstondt in
een Sweets Oorloch-schip/ 'twelck hem van Elsenor aen 't Heylighe Landt
bracht/ werdende van daer met een Boot na Tonningen geroept/ en versocht
wel by den Keyser de confirmatie van het Holsteynse Leen/ dan ben noch noyt
bericht datter selve by hem is geobtineert. Men voerde in dese Maendt den
gevangen Hertog van Courlant met Vrou en Kinderen uyt Riga na Nerva/
also de Polen geheel den meester in Lijflant speelden/ en des wegen den Vorst
en sijn Famillie niet langer binnen Riga vertrouden. Het Keysers Legher
toog in dese maent over de Warta na Lans-bergen en Pomeren/ sterck 10000
Voetknechten en 4000. Ruyters. De Deenen vielen in Noorweghen oock
by Maestrant in/ stroopende tot in Sweden: alvoorens Dronthheym vander
selver suppressie verlost hebbende/ nessens 't Casteel daer sy 400. man op had-
den. Prins Adolf gebieder in Pruyssen/ sont in dese maendt brantbrieven
binnen Dantsich/ en begeert veel gelts/ ofte wil alles in kolen setten/ de Re-
geeringe antwoorde hem met alle civiliteyt: Nochtans hy verbrande diverse
plaetsen: 10. a 12. Dantsicker Musquettiers dese Bende vervolghende/ ge-
raeckten te wijt/ en in een Maras beset/ soo datse hun op genade en ongenade
moetende over geven/ in 't uytkomen alle door den kop wierden geschoten/ be-
halvens een/ die sy den gheheelen rugge achter af sneden en soo lieten leggen:
Men bracht dit lichaem binnen Dantsich/ daer het drie dagen aen yder ver-
toont wiert/ om der Sweden barmhertichheyt te noteficeren.

Maer hoe leet het hare Ho. Mo. was te sien dat hare goeden gewenschten
yver niet alleen een slinxen uytslach nam/ maer dat oock men alles qualijck
duyden/ vermits de saken van Denemarcken langs hoe desperater wierden/
soo hebben de selve seer omstandelijck en met ghesonde positiven soo aen den
Coning van Denemarcken selfs/ als mede aen haere respective Gesanten in
den Orisont/ de navolgende Brieven geschreven/ behelsende wat en waer om
desen Somer ten reguarde van de Oosterse gewesten by hare Ho. Mo. was
gedaen 'tgunt sommige soo mis duyden/ en met een van wat intentie de selve
als noch zijn om de Vrede in 't Noorden te procureren/ den eerste luyt aldus:

DOorluchtichste/Ec. Wy hebben uwe Majesteyt by onse voorige Missiven van den 28. Martij en 29. Aprilis, beyde lestleden, met een oprechte genegentheyd bekend gemaeckt; dat wy niet alleen stantvastelick geresolveert bleven uwe Majesteyt in zijne teghenwoordige ongelegentheyd met alle macht trouhertelick by te springhen, en door alle efficacieuse middelen helpen afweeren d'oppressien daer mede uwe Majesteyt, mitsgaders des selfs Koningrijcken, Landen en Onderdanen werden beswaert, maer dat wy oock egeene middelen souden sparen om uwe Majesteyt uyt de selve ongeleghendheden te helpen redden, dat wy ten dien fine op de gedane ouvertures van de Heeren alhier aenwesende Ministers van Vranck-

rijck

rijck ende Engelandt met de selve door Gedeputeerden uyt middel van onse Vergaderinge in conferentie ende serieuse besoignes hadden laten treden, ende daer in over ende weder over voorslagen waren gedaen ende ghehoort, tot uytvindinghe van een eerlijcke ende versekerde Vrede in de Noordelijcke ghewesten, op dat die des te facilder aldaer in loco mochte getroffen en ghesloten werden, doch dat de voorsz. saecke doenmaels, mits seker inghevallen incident noch niet finalijck hadden kunnen werden geperfectioneert, en dat ghelijck wy in de voorsz. conferentie en besoignes uwe Majesteydts interessen so hooch als die van onsen Staet selfs in achtinghe hadden ghenomen, oock alsoo daer inne onveranderlijck soude continueren en volharden. Het heeft den grooten Godt des Vredes, naderhant ghenadelijck belieft de voorsz. onse devoyren sodanich te zeghenen, dat daer op eyntelijck tusschen de Hoochgem. drie Staten, een goeden ende vasten gront tot bereyckinge vande voorsz. Vrede geleyt, ende op den 21. Mey lestledé by formeel Tractaet bevesticht is, dat mede tot sekerder en efficatieuser uytwerckinge van dien op den 24. deser lopende maent by nader conventie geadjusteert 'tgundt tot eenparige executie van 'tvoorsz. Tractaet de Ministers in loco nader in mandatis gegeven soude worden.

Wy hadden wel verwacht, dat uwe Majest. de voorsz. onse trouhertige voorsorge met gelijcke genegentheyt als deselve van onser zijde was te wercke geleyt, mitsgaders den vredighen uytval van dien met applaudissement soude hebben opgenomen, maer wy vernemen ter contrarie met hert-grondich leetwesen uyt uwe Majesteyts successive Missive van den 27. April, 27. May, en 14. Iuly, alle ouden stijl, dat de voorsz. onse aengewenden devoiren en officien by uwe Majesteyt niet alleenlijck niet welgevallich opghenomen worden, maer dat het deselve gelieft heeft, in plaetse van met de verwachte aenghenaemheydt, ons daer over met sensible klachten te bedroeven, even en in sulcker voegen, als of wy daer door met quetsinge en contraventie van de alliancien tusschen uwe Majesteyt en ons opgerecht, deselve hadden trachten te brengen tot een desavantagieuse ende disreputatieuse Vrede met zijne tegenwoordige Vyanden.

Wy kunnen oprechtelijck ende met goede ghemoede verklaren, in de voorsz. onderhandelinge noyt yets te hebben voor oogen ghehadt, als het beste van uwe Maj. mitsgaders het welvaren van des selfs geoppresseerde ende suchtende Onderdanen, 'twelck wy in desen oock van dat van desen Staet, en van de goede Ingesetenen van dien inseparabel achten, ghelijck wy als noch op seer vaste en solide gronden oordeelen en verstaen, door de voorss. handelinge na de jegenwoordige gelegentheyd van tijden en saken een goede sake voor uwe Majesteyt en des selfs ondergehoorige Rijcken en Onderdanen provisionelijck ter neder gestelt en uytgewerckt te hebben, eñ bidden, dat uwe Majesteyt zijne gedachten daer over met rijpicheyd en aendagd nader gelieve te laten gaen. Wy houden ons versekert, dat de selve weynich exempelen sullen te vooren komen, van dat eenige Princen ofte Staten het ongheluck subject geworden zijnde, dat hare Vijanden een notabel gedeelte van hare Landen eñ sterckten met macht van wapenẽ hadden geoccupeert, naderhand door bemiddelingh van hunne Vrunden en Bondgenoten deselve Landẽ en sterckten weder om sonder eenige vergoedinge ofte vergeldinge daer over aen des selfs Vijanden te doen, in hare handen gekregen hebben: En noch veel min, dat in sodanigen val de zake tot alsulcken totale restitutie gebracht kunnende werden, dierghelijcke occasie met de voeten gestoten, en alles onder het droevich lot van de wapenen de onsekere uytkomst van dien subject gelaten soude wesen. Wy meenen de sake door de voorss. onderhandelinge te hebben gebracht in dien staet, dat uwe Majesteyt paisibelijck en sonder eenige vordere bloetstortinge of verwoestinghe niet alleenlijck buyten vergoedinge of vergeldinghe als boven, sal

kunnen bekomen restitutie van alle de Landen, Eylanden, steden, sterckten en plaetsen, die de selve zedert het jongst gemaeckte Tractaet by den Coning van Sweden zijn genomen : Maer dat uwe Majest. noch daer en bovē tot soulagement over geledene schade, en gecauseerde verargeringen der voorss. Landen, Eylandē, steden, sterckten en plaetsen, een notabel equivalent in geld en Land sal werden toe gekent, of wel dat by refus of non præstatie van den Coning vā Sweden uwe Majest: gerechtige sake met de authoriteyt en de macht van de twee considerabelste Staten van 't Christenrijck nevens ons soude werden gehandhaeft, en als vooren te goeden eynde gebracht : Hoedanigen aenbiedinge wy vertrouwen met waerheyd te mogen affirmeren noyt by eenige Princen, Potentaten ofte Staten ter weereld van de hand gewesen te sijn.

En voor so veel de voorgeroerde handelinge by uwe Majest. sodanich werde op genomen, Als soude daer mede eenige indracht ghedaen wesen aen d'Alliancien tusschen de Croone van Denemarcken en dese Vereen. Provincien gemaeckt : So bidden wy uwe Majest. dat de zelve de moeyte believe te nemē van de voorss. Alliancien daer op met attentien na te sien, als wanneer de selve nevens ons sal bevinden dat de voorss. Alliancien soodanich concert en alsulcke handelingen als boven niet alleenlijck niet verbieden, maer veel eer daer toe merckelicke aenleydinge geven, en het eynde van dien uytdruckelijck præscriberen, zijnde in't 12. articul van d'Alliancie van Ao. 1649. en in't 7. articul van d'ampliatie van dien van Ao. 1657. (welcke beyde articulen alleen die gene sijn die mentie makē van niet te mogen handelen sonder communicatie,&c.) niet anders geconditioneert, dan dat den genen van de Geallieerden die geassailleert is, en secours ontfangen heeft, (in hoedanige termen uwe Majest. jegenwoordig God betert is verserende,) niet vry en staet met zijn Vijand te handelen; Vrede te sluyten, of Treves te maken, en uyt den Oorloch te scheyden, als met communicatie en inclusie van zijne mede assisterende Geallieerden, sonder dat ofte aldaer ofte in eenich ander articul van de voorss. Alliantie, evident is, namentlijck : dat deselve maer obligeren tot een ghelimiteert secours sonder necessiteyt van rupture of formele hostiliteyt : maer aengesien 't sevende artijckel vande voorss. Alliantie de Anno 1649. mitsgaders het vierde artijkel van de voorgeroerde ampliatie de anno 1657. expressselijck mede brengen datmen door directe besendingē ende andere minnelijcke middelen sal tenteren den vyant daer heenen te disponeren dat alles in vruntschap geslist ende by gelecht moge werden, so willen wy vertrouwē dat uwe Majesteyt na rijpe overweginge van alles veel eer daer uyt sal concluderen dat wy conform de intentie van de voorss. alliantie geageert hebben, verkiesende het efficacieuste middel, dat, naer ons oordeel tot bereyckinge van 'tvoorsz. eynde konde dienē; ende of wel een der principaelste delen der voorss. Missiven daer op schijnt te loopen dat uwe Majest. door 'tvoorsz. Tractaet verobligeert soude werden om sig van sijne andere Geallieerden te scheyden, en eene separate Vrede te maken. So dunct ons echter dat de jegenwoordige conjuncture van tijden en saken wel te rechte na gesien sijnde, oock uyt dien hoofde geen fondament of reden van oppositie over blijven sal : Want al hoewel wy geerne bekennen dat een algemeene Vrede tot satisfactie van alle Geinteresseerden de beste ware, eñ derhalven oock soo veel in ons is de zaken daer toe altijts hebben soecken te dirigeren, eñ oock als noch allen ernst eñ yver ten dien fine sullen toebrengen, soo heeft nochtans d'experientie geleerd, dat daer by in de voorgeroerde handelinghe tusschen de drie Staten met geen vrucht langer konde werden gepersisteert; sullende oock ontwijffelijck uwe Majest. noch in goede memorie zijn dat wy in't laeste van dē Iare 1657. en in den beginne van't jare 1658. insgelijcs van de sijde van Vranckrijc eñ Engeland aengesocht geweest zijnde, om door gesamendlijcke officien eñ met onderling concert de Vrede tusschen uwe Majest. en den Coning van Sweden te herstellen, de reden waer om doenmaels daer op niets vruchtbaerlijcks is gevolcht,

volcht, gene andere is geweeſt, dan dat doenmaels voornamentlijck van de ſijde van Engelant præallable Verklaringe wierde verſocht, van datmen de Vrede tuſſchen uwe Majeſteyt en den hoog gemelden Koninc van Sweden niet en ſoude binden aen de Negotiatien welcke dien onverminderd tuſſchen de vordere ſtrijdende partijen in d'Ooſterſe Geweſten ſoude wordẽ byder hand genomen, eñ dat van onſer zijde daer inne niet alleenlijck niet bewillichd, maer ter contrarie geinſiſteert wierde, datmen elckandren ſoude verplichten tot alle krachtige officien om een generale Vrede uyt te wercken, dat 't ſelve weder om van de andere ſijde gerefuſeert weſende, daer door eygendlick is gecauſeert, dat wy den anderẽ over het voorſ. ſubject niet konnende verſtaen, deſen Staet t'eenemael uyt de directie van de Negotiatie (korts daer na tuſſchẽ uwe Majeſt. en den meer hooch geml: Koninck van Sweden gevallen) buyten geſloten is geweeſt, waer op dan wijders gevolchd ſijn de ongelucken vande harden Winter van het overkomen der Sweedſe Troupes in uwe Majeſteyt Eylanden, en van de Rodſchilſe Vrede : Daer ter contrarie Vranckrijck en Engeland haer voor dathe van de voorſ. deſaſtres iterativelijck overbodich ghetoond hadden, omme neffens ons krachtelick daer de hand aen te helpen houden, dat alles tuſſchen uwe Coninckl. Majeſt. en den Con. van Sweden hadde moghen geaſſopieert werden, op den voet van 'tBromſebrooſe Tractaet, midts dat de negotiatie aen geen andere wierde geaccocheert.

Eñ gelijck wy doemaels involgende daer inne uwe Majeſteits ſentiment en genegentheyt, de voorſ. occaſie hebben laten voorby gaen, het ſelve tot merckelicke deſadvantage van zijn Majeſt. en by gevolge tot ſeer exceſſive ſchade eñ laſten van deſen Staet uytgevallẽ is, ſo ſoude oock als nu weder om te beduchten ſijn geweeſt, dat by ſo verre wy deſe tegenwoordige invitatie van Vranckrijck en Engeland nochmaels op de ſelve diſcrepantien vruchteloos hadden laten af-loopen, daer uyt niet alleenlijck gelijcke uytſluytinge van deſen Staet uyt alle beleyd vã de aenſtaende Vredehandelinge, maer de vordere ruyne vã uwe Majeſt. eñ de Kroon van Denemarcken wel lichtelijck ſoude hebben komen te reſulteren, ſijnde uwe Majeſt. oock boven dien ſeer wel bekent, dat wy van ſoodanige Verbinteniſſen waer door de zelve benomẽ ſoude weſen de vrijheyd om de gewenſchte vruchten van de voorſ. onſe ſalutaire voorſorge te mogen accepteren, gene de minſte kenniſſe hebben, en dat wy ons niet ſonder uwe Majeſt. niet te inſimuleren van een ſeer onbillicke actie en conduite, ſoude konnen inbeelden dat de ſelve ſich buyten ons, ja t'eenemael buyten ons voorweten ſoude hebben kunnen ofte willen in laten in eenige Liguen, daer door uwe Majeſt. verobligeert ſoude weſen den Oorloch, ſelfs na de aenbiedinge van ſoodanighen Vrede als hier vooren breeder ſtaet geexpreſſeert, te moeten continueren, voornamentlijck niet als de voorſ. Liguen oock noch ſoo verre konnen gextendeert werden dat wy daer door buyten ons toe-doen in den laſt van den voorſ. Oorloch, eñ de beſwaerlijckheden daer aen dependerende, ſoude moeten blijven geengageert : Eene ſake voorwaer, die alhier niet anders dan van de hoochſte onrechtmaticheyd gekeurt ſoude konnẽ werden in een Vrije Republijcke, alwaer noyt eenich Lith tot ſoodanige laſten en beſwaerlijckheden anders dan met ſyn vrijwillige toeſtemminghe kan werden verobligeert : En hebben wy dienvolgende oock op ſoodanich preſuppooſt onſe actien gheenſints konnen dirigeren ende conduiſeren tegens de notoyre reden, en de voorſ. conſiderable bedenckinge ſelfs op de ſorge voor de preſervatie van uwe Majeſteits Rijcken, Landen en Onderdanẽ gefondeert ſijnde, meynende oock uwe Maj. klaerlijck te kunnen aenwijſen dat deſelve door geene Alliantien verobligeert is, ſodanighe Vrede als voren, te moeten verwerpen, daer van wy de redenen aen uwe Maj. door onſe Miniſters aldaer, naerder ende breder ſullen doen deduceren.

Wy kunnen ons wijders niet onthouden uwe Majest. mede by desen bekent te mak en, dat
ons een hoochsten sensibelijck en smertelijck is voor gekomen de klachte, gedaen by de voor-
geroerde des selfs missiue van den 14. Iuly laestleden, namentlijck, **Dat wy ons door**
aenvoeringe en onwaerachtigh bericht van uwe Majesteyts Vyanden/ sou-
den hebben laten diverteren van onse voorighe genomen resolutien / om uwe
Majesteyt tegens alle vyantlijcke invasie na vermogen te defenderen/ eñ alle
oppressie daer mede des selfs Landen eñ Onderdanen beswaert werden/met
alle macht en middelen te helpen af weeren/ en dat door 't ingaen van seecker
Armistitium voor eenige weken/ ja dat meer is/ dat uwe Majest. meer daer
door als door den openbaren Oorloch soude wesen geincommodeert / ende in
specie/dat door 'tvoorss. Armistitium sommige uwer Majesteyts Eylanden/
die door de provideringe aen des selfs Residentie-stad merckelijcke dienst toe
brachten / daer mede wy oordeelen de Eylanden van Langhelant, Falster, Lalant eñ Meun,
ofte eenighe van de selve te werden gedenoteert) **uwe Majesteyts Vyanden ten deel**
soude zijn geworden : Sijnde voor eerst in facto een abuiif en erroneus presuppoost dat by
ons eenigh Armistitium soude wesen aen gegaen, ofte yts anders gecontracteert, waer door
wy gediverteert ofte voor eenigen tijt in onse vrijheyd besnoeyt souden zijn gheworden, om
uwe Majest. tegens alle vyandlijcke invasie na vermogen te defenderen,eñ alle oppressien daer
mede des zelfs Landen eñ Onderdanen beswaert worden, met alle macht en middelen te helpẽ
af-weeren : Wel is waer, dat wy ons by 't 3. Articul van 't voor geroerde Tractaet tusschen de
Dry Staten gesloten, verobligeert eñ verbonden hebben omme geduyrende den tijt van 3 we-
ken (in 't voorss. Articul breeder geexpresseert) met onse Vloot aldaer wesende, niet offensi-
velyck te doen entrepreneren tegens den Con. van Sweden , maer geensins om uwe Majest.
niet soo veel als voor heenen te mogen blijven defenderen, en alle Vyandlijcke oppressien als
vooren na vermogen af te weeren : Sijnde soo verre van daer dat ons door 't voorss. Tractaet
de handen gebonden souden zijn geweest, in 't executeren van de voorss. geresolveerde defen-
cie en afweeringe van oppressie, dat ons daer en teghens door het opgemelde Tractaet niet be-
nomen is geweest de faculteyt om offensivelyck te ageren tegens de macht van de voorss. op-
presseurs, als sulcks geschiede om uwe Majest. mitsgaders des selfs Landen en Onderdanen te
deffenderen, en de voorgenomen oppressie af te weeren, maer niet om selfs yets offensivelick
te entrepreneren of te molteren tegens Sweden : Ten welcken fine, eñ om alle materie vã ca-
villatie in sulcken cas te eviteren, van onser zijde in 't opstellen van 'tvoorss. Articul die cautele
en sorchvuldicheyd ghebruyct is, datmen sich niet heeft willen verbinden om gheduyrende de
voorss. tijt niet offensivelyck t'entrepreneren ofte molieren. Eñ op dat in dien deele by de
Hoofden van de voorss. onse Vloote geen occasie van twijffelinghe oft materie van schrupule
mochte over blijven, soo hebben wy den 22. May voorñ. neffens toe-sendinge van 't voorsz.
Tractaet, daechs te voren gesloten, den H. van Wassenaer Lu. Admirael der voorss. Vloote en
chef commanderende, met de navolgende woorden in forma aengeschreven, **Dat hem L.**
Admirael volkomenlijck vry bleef om te ageren defensivelijck tot afweeringe
van alle oppressien die tegens uwe Majesteyt ofte des selfs Rijcken eñ Lan-
den/ 'tsy tot benauwinge der Stadt Coppenhagen / 't sy met surprinse op ee-
nige Eylanden/ofte andere plaetsen onder uwe Majesteyts gebiet gehoorende/
ofte andersins in eenigerhande manieren soude werden ondernomen / oock in
cas yets soude mogen werden gemolieert tot naedeel van de Vloote van desen
Staet/ ofte van d'Ingesetenen van dien : Eñ dienvolghende/ dat hy niet te-
genstaende het meergeml. Tractaet de voorss. gereserveerde vryheydt ten besten
van

van uwe Majeſt: en tot preſervatie van de macht van deſen Staet / hem toe-vertrout/mitsgaders tot protectie van de goede Ingeſetenen van dien/reſolutelijck vermochte te ghebruycken/ ende dat oock in gevolge van dien ſich met zijn onder-hebbende Vloote voorſz. ſoude verboegen en onthouden ter plaetſe waer en van dewelcke hy't voorſz. ons oogemerck beſt en met de meeſte ſekerheyt ſoude konnen bereycken en betreffen: en houden wy ons volkomentlick verſekert dat uwe Majeſt: nae de receptie van het bovenſtaenſte omſtandigh ende waerachtigh bericht, ſich volkomelijck ende ſatisfactoirlick ſal vinden overtuygt vande abuſive,en ongegronde betichtinge en informatien die voor henen op des ſelfs Koningl. gemoet eenige kracht ſcheenen te hebben gevat, en in uwe Majeſt. eenige inpreſſie gelaten , als of wy ons door eenigh Armiſtitium voor eenigen tijd hadden laten diverteren van onſe voorige reſolutien en gegeve verſekeringen om uwe Majeſt. tegens alle vyandlijcke invaſien naer vermoghen te defenderen,en alle oppresſien daer mede des ſelfs Onderdaenen beſwaert werden,met alle macht en middelen te helpen afweeren. Maer boven en behalven de voorgeroerde peremptoire allegatien,kunnen wy niet naelaten op de voorſz. particuliere klachten van dat door 't voorſz. alſo genaemde Armiſtitium de Eylanden van Langeland, Falſter, Laland en Moen, af eenige van de ſelve u Maj. vyanden ten deel ſouden zijn geworden,mits deſen te verklarē dat wy ons niet min bedroeven, als verwonderen datmen ons by uwe Maj. om deſelve van zijne genegenſte en getrouſte vrunden eenige ſiniſtre inpresſie in te planten,ſo odieuſelijck heeft ſoecken te imputeren het verlies vande voorn. Eylanden, onder voorgheven dat het ſelve verlies veroorſaeckt ſoude weſen, uyt redenen dat de ſelve Eylanden vermits het tuſſchen komen van't meergeroerde Tractaet met de voorſz. onſe navale macht niet vigeureuſelijck gedefendeert hadde konnen werden;daer ter contrarie in facto waerachtigh bevonden werdt dat het Eyland Langeland al in April van dit loopende Iaer,en ſulcx meer als een geheele loopende maend voor't ſluytē van't voorſz. Tractaet,by Sweeden is verovert geweeſt;dat mede de Eylanden van Falſter en Laland omtrent het begin van Mey daer aen volgende, en ſulcx beyde mede al een geruymen tijd voor het maken van't ſelve Tractaet, by de Sweeden al waren vermeeſtert, en dat het Eyland Moeun,na de adviiſen die ons daer van alhier zyn toegekomen , in de macht der Sweeden overghegeven is des daegs voor dat het meergem. Tractaet by dē voorn. L.Adm. inde Vloote van deſen Staet ontfangen is geweeſt; ſulcx dat uwe Maj. uyt het gene voorſz.ſtaet met behoorlijcke reſſentiment believe aen te mercken de artificien waer mede men deſelve heeft poogen te doen ghelooven, dat ſaken,die al voor't ſluyten van't voorſz.Tractaet,immers voor en aleer den meergemelten L.Adm. eenigſins gheſeyd ſoude konnen worden door de receptie van't ſelve in de Vloote van deſen in zyne liberteyt,om ten dienſte van uwe Majeſteyt te mogen ageeren,in eenigherhande manieren beſnoeyt of gebonden geweeſt te zijn, met ons groot leetweſen, ſo wel als uwe Maj. waren gepaſſeert en voorgevallen, aen te ſien en op te nemē ſoude zijn als quade vruchten van het ſelve Tractaet,ende bedroefde effecten van het alſoo ghequalificeerde Armiſtitium, zijnde voorwaer inde nature en in 's menſchen begrijp eene imposſibiliteyt ende een notoire contradictie implicerende,dat de vruchten en effecten hare oorſake ſouden præcederen,en niet excuſabel van groote onbedachtſaemheyd,dat men in poincten vau ſoo hooghe importantien uwe Maj. genegenſte en getrouſte Geallieerden voor deſelve ſo hatelijek heeft ſoecken te beſwaren, en uwe Majeſt. Koninckl. gemoet bekommeren met ſaken die uyt den toedracht van dien, en de ſimpele tijds aenmerckinge, overtuycht konnen werden, inder daed anders gelegen te zijn. Mits alle welcke redenen wy ons dan oock volkomentlijck ſullen verſeeckert houden, dat uwe Maj.voortaen ſodanige abuſive ſuggeſtien geen geloove ſal attribueren;maer de ſake te rechte

 inſiende

susiende, het behoorlijcke gewichte geven aen den Raedt van uwe Majest. getrouwe Vrunden ende Bontgenooten, ende sulcks blymoedelijck amplecteren de gewenste Vrede die uwe Maj. tegenwoordigh door onse trouhertige officien, so veel als geprocureert is, op dat daer door aen de eene zijde moge werden geprevenieert de calamiteyten en extremiteyten daer in uwe Maj. by refus van dien inevitabelijck staet te werden geplongeert, ende vande andere zijde eenmael eyndelijck geconsequeert de ruste ende tranquiliteyt daer na so menigh duysent benaude zielen aen uwe Maj. bedruckte en geaffligeerde Onderdanen met uytgheftreckte halsen aspireren: en gelieve uwe Majest. sich verseeckert te houden dat wy van onser zijde in omnem eventum niet sullen nalaten by continuatie uwe Majest. beste, als des selfs getrouste, so niet eenighste Vrunden en Bontgenooten, op 't aller efficacieuste te bevorderen. Den groote Godt des Vredes neyghe het herte van uwe Majesteyt tot soo een Christelijcke eynde, in wiens heylige protexie wy de selve mits desen bevelen. Ghegheven in den Haghe den 31 Iuly 1659.

Missive van hare Hoog Mog: de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, aen de Heeren der selver Gedeputeerden by den Coningen van Sweden en Denemarck.

DE STATEN, &c.

DEwijle wy bespeuren dat men van de zyde van Denemarck continueert over 't Tractaet den 21 Mey laetstleden alhier in den Hage ghesloten, ende 't naerder gheconvenieerde van den 24 deses daer op gevolght, misnoegen te toonen, hebbende den Koninck daer over aen ons tot meermaels geschreven, en de Ministers van zijn Majest. dienthalven by monde gedaē en by Geschrifte overgelevert de Propositie, mitsgaders oock noch naderhant ingedient de Memorialen, alle copijelijck hier nevens gevoegt: So hebben wy goetgevonden U L. alle de selve stucken mits desen toe te senden, oock bekendt te maken dat wy ons ten hooghsten verwonderen over soodanige Proceduren, versoeckende en begeerende dienvolgende dat U L. by de eerste goede occasie aen de hoogstgem. Koninck, den Heere Rijcx-Hofmeester, en andere hooge Ministers van zijne Majest. klaerlijck en met bondige redenen sullen voor oogen stellen de prijsselijcke en Christelijcke intentie die wy in't voorsz. werck ghehad hebben, en haer met eenen benemen de impresie die zy daer over verkeerdelijck schijnen te hebben opgevat. Zijnde in der waerheydt eene seer loffelijcke en voor al mede voor dien Koninck van Denemarck, mitsgaders voor alle des selfs suchtende Onderdanen eene gewenste sake, dat drie soo notabele Staten, haer inder minne hebben konnen vergelijcken, en wel formelijck willen verbinden, om met een goet Concert en onderlinge harmonie op sortable grondē te bevorderen, en ist doenlijck uyt te wercken het restablissement van de ruste in de Noorderlijcke gewesten. En al-hoewel de hooghgemelde Koninck in zijne Missive van den 7 Mey nieuwen stijl lestleden, gelieft te allegeren, dat sulcx de selve seer bedenckelijck en by naer ongeloovelijck voorghekomen is, ende dat wy uyt oorsake daer by geexpresseert, namentlijck dat de handelinge tusschen de drie Staten soude zijn ondernomē sonder voorgaende communicatie van zijn Majest. en sonder yemand van de zyne daer over gheroepen te hebben, met byvoeginghe, dat sulcks soude strydigh wesen tegens het gebruyck van de geheele Wereldt, soo dient daer op in sonderlinghe achtinge genomen, dat by soo verre wy van onse zijde daer van aen de selve Communicatie hadden willen geven, ofte daer over roepen de Ministers van zyne Majest. het in ghelijcker wijse oock betamelijck soude zijn gheweest dat vande zijde van Vranckrijck ende Engheland, daer van mede Communicatie was gegeven geweest aen den Koninck van Sweeden, en dat oock de Sweedtse Ministers daer over soo wel als die van Denemarck hadden geroepen geworden, waer door dan de sake voor eerst in een inevitabele longeur, en vervolgens mede in menigvuldige discrepantien

tien soude zijn gebracht geweest, soodanigh dat alle menschelijcke apparentie, met het adjusteren van dese preparatie tot de aenstaende Vredehandelinge in loco te voltrecken, soo veel tijdt soude hebbẽ gepasseert, dat het adjustement over de selve preparatien, nauwelijcks eerder recht begonnen soude hebben konnen werden, als de voorsz. Vreede volkomentlijck en finalijck had behooren afgehandelt te wesen. Behalven oock soodanige allegatien als boven, niet wel en passen voor die ghene die by de voorsz. Missive opentlijck bekent ende verklaert sich selfs in zyne tegenwoordige onghelegentheyt, wanneer de hulpe van desen Staet ghenoeghsaem scheen te wesen het eenigh middel van zijne subsistentie, buyten onse kennisse, veel min met onse interventie, sich inghelaten te hebben in formele verbintenissen en Liguen tot continuatie van dien Oorlogh die ghenoeghsaem tot koste ende laste van desen Staet alleen moet ghevoert werden. Ende soude men daer op voorwaer met recht moghen besluyten dat soo veel de Vreede lieffelijcker ende profijtelijcker is dan den Oorlogh, ende soo veel meer het gheoorloft is yets voor te nemen tot yemants ontlastinghe en verlichtinge, als tot yemands beswaernisse ende schade, het ons oock veel meerder betaemt heeft het voorsz. preparatoir adjustement tot bevorderinge van de Vreede aen te gaen, als wel den Koninck van Denemarck de voorsz. Liguen tot continuatie van den Oorlogh te besluyten, voornamentlijck als de voorsz. Liguen selfs souden konnen strecken tot een engagement voor desen Staet in de continuatie van den Oorlogh, ende beswaerlijckheden daer aen dependerende, gelijck by de voorsz. Missiven mede uytdruckelijck wert gepresupponeert. Ende is daer en boven in desen op de voorgeroerde allegatien noch van singuliere remarque, dat wy soo om het voorsz. werck met meerder acceleratie ten eynde te brengen als om meer andere goede consideratiẽ, daer van in onse vergaderinge selfs noyt eenighe overtures ofte rapport gehad, maer de conduite van dien aen de Heeren onse Gedeputeerden privatelijck toevertrouwt hebben, en dat over sulcks de Allieerden haer met weynig fondament konnen beklagen, dat wy tegens de selve hebben laten gelden de redenen daer van wy even tot sulcken eynde ende soo verre in ons eygen regard gedefereert hadden. Dat voorts de voorsz. saecke by de voorgheroerde Missive, Propositie ende Memorialen, soodanigh voorgestelt wordt, als soude mede eenighe indracht gedaen wesen in de Alliantie tusschen de Kroone van Denemarck ende desen Staet opgherecht, daer over schrijven wy directelijck aen zijne Majesteyt ende doceren het contrarie van dien, met peremptoire ende wederspreeckelijcke redenen, ghelijck U L. naeder sullen konnen vernemen uyt de Copie van de principalen Brief hier nevens gaende. Weshalven ons dan oock niet weynigh aenstoots ghegeven hebben de termen, te weten, Niet tegenstaende alle stipulatien by Tractaten, diere beloften ende redelijckheydt, ghesteldt in de Memorie by de Heere Resident Charisius, den 22 Mey laetstleden in onse Vergaederinghe inghedient, aenghesien wy daer door buyten alle reden geinsimuleert werden van onredelijckheydt, Bondtbreeckingh, eerloosheydt ende ontrouwe. Edoch ingevalle de materie ende de ingredientien van het voorgheroerde Tractaet, ende het naerdere geconvenieerde tusschen de drie Staten ghesloten, aldaer met bedaertheydt inghesien ende gheconsidereert sullen werden, willen wy geensints twijffelen of wy sullen daer over in plaetse van soo hooghe klachten, merckelijcke danck behalen. Want voor eerst, de saecke in't generael ingesien werdende, soo streckt de selve nerghens anders toe, dan om door gesamentlijcke officien, ende met onderling concert eene goede ende raisonable Vrede in de Oostersche Gewesten te herstellen, daer door dan terstont die advantage voor Denemarck is geprocureert, dat wy, die t'eenemael het interesse van den Koninck van Denemarcken hebben ghe-embrasseert, ende ghenoeghsaem met zijne Koninclijcke Majesteyt teghens Sweeden formelijck zijn geimpliceert, mede interventueres ende beleyders sullen wesen van de voorschreven Vrede, daer anders inevidentelijck

lick stonde te verwachten: dat de gantse directie van 't selve werck wederom soude hebben gevallen in handen van Vranckrijck en Engeland alleen, welckers mediatie albereyts van wederzyden aengenomen was, en dat over sulcks de geheele directie loopende in faveur van Sweden seer lichtelijck in het te maecken Tractaet wederom even als by 't sluyten van 't bewuste Rotschiltse Tractaet was geschiet, artijckelen van merckelijcke prejuditie soo voor de Kroone van Denemarcken, als oock selfs voor desen Staet inghedrongen soude zijn ghe worden. Behalven dat door 't voorsz. adjustement oock schijnt gepreciveert te wesen eene generale Rupture met Engeland, ende by gevolge oock met Vranckrijck ten opsichte van de Guarantie dienthalven tusschen beyde de Staten opgherecht, door welcke generale Rupture den Koninck van Denemarcken notoirlijck in zijn uyterste ruyne gheprecipiteert soude wesen, aenghesien ons daer door de handen vol wercx gegeven wordende, wy genoech te doen soude hebben om onse eyge Kusten en Landen te beschermen, en geensins bequaem soude blyven om hoogstghed. Zijn Maj. 't zy met gelt, volck van Oorlogh, of met schepen by te springen, als onse innerlijcke affectie en inclinatie andersins wel soude mede brenghen. En wat de particuliere ingredientien van 't voorsz. Tractaet belangt, kunnen wy mede niet anders oordeelen of zijn de selve soodanig, dat den Coninck van Denemarcken daer inne reden van ghenoegen, ende wy reden van satisfactie kunnen vinden. Want al hoe wel het zijn Maj. gelieft zigh tegenwoordigh seer te formaliseren teghens het Rotschiltsche Tractaet in 't eerste artijckel ghestelt, wesende tot een fondament van de te maecken Vreede, soo blijft het echter waerachtigh dat het voorsz. Rotschiltsche Tractaet by zijn Maj. selfs buyten toedoen van desen Staet, ja oock onaengesien de contrarie Remonstrantien van onsen Minister in loco op eenighe ingredienten van het selve Tractaet, en specialijck op 't derde artijckel van dien, aengegaen is geweest, ende dat in een tijt dat Denemarcken niet konde allegeren door Sweden overvallen, ofte met Oorlogh geaggresseert te wesen. Behalven dat om de sake in de termen van 't Rotschiltsche Tractaet te reduceren, niet den Koning van Denemarck, maer die van Sweeden, merckelijcken affstant en notabele overgiften van plaetsen soude moeten doen, welcke plaetse het nochtans seer onseker is, of buyten eenigh Tractaet in langen tijd, by ofte voor Dennemerck soude kunnen gerecupereert werden, voornamentlijck als Vranckrijck en Engeland de Sweeden souden komen by te vallen, gelijck wel lichtelijck soude kunnen geschieden in cas wy refuserende nevens haer op 't fondament van 't voorsz. Rotschiltse Tractaet, tot uytwerckinge van Vrede te laboreren, den Coningh van Sweeden met de Waepenen tot extremiteyten soude trachten te pousseren, in welcken cas, mogelijck niet sonder reden soude staen te beduchtē, dat door de gesamentlijcke machten van Vranckrijck, Engeland en Sweden 't geen den Koninck van Dennemarck tegenwoordigh noch possideert, wel eerder by zijne vyanden geincorporeert, als het afghenomene tegens het Rotschiltsche Tractaet, by ofte ten behoeve van zyne Majest. gerecupereert soude wesen. Behalven dat het voorsz. generael fondement in 't eerste artijckel geposeert, in 't tweede daer aen volgende sodanig word geelucideert, dat de liberteyt van de passagie der Oorlogschepen door den Orisont niet sal moghen te na gekomen worden, en datmen boven dien oock sal letten of eenige andere veranderingen of ampliatien in of by 't voorsz. Tractaet soude moghen werden begeert, om in sulcken cas de strydende partyen daer op in redelijckheyd te verdragen, 't welck in effecte niet verders tē regarde van de Koning van Dennemarck inplicееrt, als 't gunt zijn Maj selfs by Missive in date den 9 Febr. lestledē aen den gewesen Protector van Engeland heeft geschreven, in welcke Missive zijn Maj. antwoordende op den Brief van den selven Protector verklaert, dat hy als noch tot de Vrede als voor desen is genegen, doch dat hy sal moeten hebben reparatie vande schaden sedert 't Rotschilse Tractaet geleden, en meerder securiteyt als

voor

voor deſen, welcke beyde pretenſien hoochſtgem. Z.M. by't voorſz. Tractaet en 't naerder gegeconvenieerde vandẽ 24 deſes werdẽ toegekent en gepreſteert. En alſo een vande principaelſte delen der voorſz. Miſſive daer op ſchijnd te loopen, datmẽ door't voorſz. Tractaet voorhebbens ſoude zijn den Con. van Denemarck t'obligeren om ſich van zyne andere Geallieerde te ſcheyden en een ſeparate Vreede te maken, ſo zijn wy daer over oock aen zijn Maj. directelijck ſchrijvende inde voorſz. Miſſive als vooren copijelijck hier nevens gaende daer toe en aẽ de redenen daer in geallegeert, wy ons deſen aengaende refereren. En houden wy't daer voor dat by ſo verre wy, 'tzy op de voorgeroerde zijn Maj. of om eenige andere oorſake de tegenwoordige invitatie van Vranckrijck en Engeland wederom vruchteloos had laten afloopẽ, 't eerſte effect van dien onfeylbaer ſoude zijn geweeſt, de actie vande Engelſe Vloote in faveur van Sweeden, volgens het ſpeciael Tractaet tuſſchen Vranckrijck ende Engheland daer over ghemaeckt, het tweede effect 'twelcke onvermydelijck daer op ſtonde te volghen de Rupture tuſſchen Engeland, en in gevolge vande Guarantie in't voorſz. Tractaet geſtipuleert, oock tuſſchen Vranckrijck en deſen Staet; daer uyt dan voor 't derde effect, om de redenen in den voorſz. Brief aengeroert, de ruyne van Denemarck na menſchelijcke apparentie ſoude hebben gereſulteert: En willen wy geenſins twijffelen of al de voorſz. bondige redenen of ſodanige andere van efficatie als U L. na hare gewoonlijcke ervarentheyt daer toe ſullen wetẽ te appliceren, ſullen aldaer ten minſten van die operatie weſen dat men eenmael ſal gedencken dattet betamelick is in ſulcken gelegentheyt yets te defereren, aen den Raed van ſodanige vrienden, die door ſo menigvuldige en ſo conſiderabele preuven betoont hebben dat de ſake van Denemarck haer niet min als haer eygen ter herten gaen. En daer op verder in conſideratie nemende dat de Kon. van Denemarck tot noch toe abſolutelick heeft blijven refuſeren van ſigh in eenige handelingen in te laten, anders dan met en neven zijn Geallieerden, en ſulex de geprojecteerde handelinge poogt te verſchuyven of af te wyſen na Bransberg in Pruyſſen, hebbẽ wy derhalven oock inde voorgeroerde Miſſive aen zyn Maj: met peremptoire redenen aengeweſen dat op de voorſz. exeptie by deſen Staet egeen regard ter werelt en kan werden ghenomen, en hebben daer by ten overvloed alhier noch wel willen voegen dat wy niet en kunnen bevroeden dat de voorſz. exceptie in het regard vandẽ Kon. van Denemarck, ſelfs eenigh fondament heeft, en ſulkx niet anders als voor een pretext kan werden aengeſien en opgenomen, want voor eerſt, voor ſo veel den Keyſer belangt, en weten wy niet dat den Kon. van Denemarck daer mede eenige confœderatie heeft tot ſodanige verbinteniſſe dat zijn K.M. geen ouverture tot Vreede ſoude mogen aenhooren ſonder conſent van den Keyſer, en vertrouwen wy wel geinformeert te zijn dat den hooghſtgem. Kon. eenige weynige tijd voor't aengaen van 't voorſz. Haegſe Tractaet, noch geene ſodanige verbinteniſſe met den Keyſer gemaect hadde, oock en kunnen wy niet gelooven dat zijn Maj. albereyts kennis hebbende hoe ſorgvuldelick alhier by ons wierd gelaboreert tot des ſelfs preſervatie, ſig echter daer tegens met den Keyſer ſoude hebben willen Ligueren, en ſulcx wetens en willens ſigh ſelven in die perplexiteyt brengen, om van 't beneficie van onſe voorſorge niet geruſtelijck te mogen gauderen, alhoewel voor deſen by ſommige voorgegeven is, dat in cas wy alhier inden Hage met Vranckrijck en Engeland quamen te ſluyten, zijn Maj. als dan ſigh nader met den Keyſer ſoude Ligueren: En of ſulcx mogelijck buyten alle vermoeden en niet ſonder kleynachtinge van deſen Staet mochte geſchiet zijn, ſo dunckt ons, dat ons des te meerder rechtveerdige redenen ſoude zijn gegeven, om ons tegen't effect van ſoodanighe onrechtmatigen verbinteniſſen t'oppreſſeren. Wat nu wyders Poolen belangt, dien aengaende zijn wy geinformeert dat wel tuſſchen deſelve en den Con. van Denemarck eenige ſodanige verbinteniſſe by Tractaet is gemaeckt, maer dattet Rijck of de Republicque van Poolen 't ſelve Trac-

taet alleenlick om de clausele van de selve verbintenisse, noyt heeft willen ratificeren, ghelijck U L dan oock uyt de bygeleyde Copye kunnen overnemē,dat noch op den 20 Mey lestleden, wesende daegs voor't sluyten van't voorsz.Haeghse Tractaet, daer over uyt den Naem van den Kon.van Denem.aen de Gedeputeerden vanden Kon.en de Republicke van Polen is ge-exposculeert,sulx dattet vande hoogste onrechtmatigheyt wesen soude,dat den Con.van Denem.om zijn beste Vrienden te choqueren,niet sonder perijckel van zyne eygene ruine,sich soude willen binden aen een Tractaet,en speciael aen die clausule van't selve,daer aen,alhoewel reciproquelick obligatoir gestelt zijnde,zijnde mede contractant aen zyn zijde,niet verbonden is of verobligeert wil zijn,in diervoegen dat de geheele verbintenisse dan soude aenkomen op de Cheurvorst van Brandenburg: dan also den Heer Cheurv.so wel is een Vriend en Geallieerde van dese Staet als vandē Kon.van Denem.ja dat wy vry meerder in der selfs subsistentie en de preservatie van zyne Havenen zijn geintresseert als den Kon.van Denem. soo heeft Z.M. dienthalven niet meerder te formaliseren als wy selfs,maer het gene in dien deele decisoir is, soo hebben de drie Staten by't voorsz.Tractaet in't regard vande Heer Ceurv.en voor des selfs volkomene securiteyt en gerustheyt,abondantelijck geprospiceert; op alle welcke redenen en meer andere,die te lange soude wesen alhier te repeteren,en die U L.by haer selfs wel sullen weten pro re nata t'appliceren,wy dan oock geensins willen twijffelen of deselve sullē den hoogstgem. Kon. weten te overtuygen van zijn ongelijck,en dat noch boven dien Z. Maj.wijselick sal gelieven te considereren dat deselve sulcx als nu tot voorkominge van zijn totale ruine, vermits de evidente noot en het aenporren van so machtige Staten,mitsgaders den Raet van zijne beste,so niet,eenighste Vrienden,selfs niet sal konnen wesen.En willen wy vastelick vertrouwen dat aen alle de voorsz. redenen aldaer des te meer gedefereert sal werdē in consideratie, dat by't voorsz.Tractaet merkelicke voordelen en avantagien,so voor Denem.als voor desen Staet gestipuleert, en positivelijck ter neder gestelt zijn; Als inden eersten: Dat men niet wederom sal handelen buyten interventie vā desen Staet, gelijc geschiede 1658. niet tegenstaende wy onse Ministers in loco hadden,tot groote disreputatie en schade.soo van desen Staet als van Denemarck.Ten anderen,dat onse Oorlogschepen buyten de Oostzee niet soude mogen gesloten worden, 'twelck andersins by een handelinge sonder ons tusschenkomen als boven, wel lichtelijck wederom geconditioneert soude zijn geworden,oock mogelijck met exceptie van andere Staten, en voornamelijck van die gene die door't refus vande voorgeroerde aenbiedinge geirriteert zijnde,wel lichtelijck by Sweden sou hebben uyt te werckē,dat sodanige stipulatien tot haren nadeel,van geen effect soude zyn geweest.Ten 3, dat niemant inden Orisont eenige nieuwe Tollen sal mogen establieren,daer wy by eenige handelinge als boven, wel subject hadde mogen worden het opstellen van nieuwe Tollen,onder andere mede tot onsen laste, doch uyt de voorsz.oorsake, moghelick mede wel een exemptie van andere Staten als boven,daer mede dan notoyrlick alle onse Commercie op de Oostzee in pericul soude zijn geweest,om t'eenemael geruineerr,en by andre geincorporeert te werden.Ten 4,datmen sal laboreren om inde voorsz.Gewesten esgale voordelen te mogen bedingē,so ten regarde van Tollen,als van alle andre advantagien,'twelck mede een saecke is van merckelicke gerustheyt voor desen Staet,daermen andersins beducht hadde te wesen dat wel lichtelijck andere Staten ten regarde van haer Trafick,op Sweetse havenen,of die onder't Sweetse gebied zijn,uyt redenen voorsz.meerder advantagie souden moghen genieten. Ten 5,dat wy gesamentlick guarant blyvende van de te maken Vrede,naemaels by nieuwe entreprinse van den Con.van Sweden tegens die van Denemarck, met volkomen gerustheyt den Koning van Denemarck soude mogen byspringen, gemerckt, Vranckrijck en Enghelandt uyt krachte van 't geinterponeerde guarant tot ghelijcke assistentie verobligeert wesende, in allen

gevalle,

gevalle, geen contrarie aſſiſtentie, gelijck zy nu doen, ſoudẽ kunnen geven, daer ter contrarie de Vreede buyten onſe tuſſchenkomſte ghesloten werdende, in tijden ende wijlen al wederom de ſelve inconvenienten ſtaen ſouden te vreſen.De objecten die van wegen Denemarck wyders voortghebracht zyn tegens voorſz. Haeghſche Tractaet, en oock tegens 't voorſz. naeder geconvenieerde, kunnende meeſt alle ghetrocken worden tot de twee naervolghende poincten.

Eerſtelijck, dat het Armiſtitium(ghelijck 't ſelve abuſivelijck ghelieft te qualificeren) daer van't derde artijckel van't voorſz. Tractaet is waghende, aen Denemarck ten hooghſten ſchadelijck zy geweeſt,ende particulierlijck dat daer door de Eylanden van Falſter,Langeland ende Moen Zijn Majeſteyts vyanden ten deel ſouden zijn gheworden, gelijck deſelve ſich daer over by zyne Miſsive in date den 14 der voorleden Maend, ſulcks aen ons heeft belieft te beklagen. Ten anderen, dat de voorſchreven verbinteniſſe,mitſgaders alle het getracteerde met Vranckrijck ende Engheland,ſtrijdigh ſoude weſen met de belofte van deſen Staet, boven ende behalven den inhoude vande voorgeroerde Tractaten,inſonderheyd mede by particuliere aenſchrijvingen, ende ſpeciael by die van den 28 Martij ende 29 Aprilis laetſtleden aen Zijn Majeſteyt ende de Croon Denemarck ghedaen. 't Voorſz. eerſte poinct hebben wy in onſe voorſchreven Brief, die wy als vooren, huyden aen den Koninck van Denemarck laten afgaen,met ſuffiſante redenen ende argumenten wederleydt, ghelijck U L. uyt den inhoude van dien,naerder ſullen kunnen vernemen. Ende wat belangt 't voorſz. tweede poinct ofte objectie, namentlijck, dat wy met't aengaen van de voorgeroerde verbinteniſſen ſoudẽ gecontravenieert hebben onſe ſolemnele beloften, boven ende behalven den innehoude van de voorgeroerde Tractaten,inſonderheydt mede by de voorſz. iterative Brieven gedaen, dien aengaende vertrouwen wy voor ſoo veel de voorſz. gealligeerde Brieven aengaen, dat U L. mede uyt den tijd wanneer de ſelve zijn geſchreven, en uyt de examinatie van de inhouden van dien, klaerlijck ſullen kunnen vernemen, ende Zijn Majeſteyt mitſgaders de hooghe Miniſters aldaer overtuyghen, dat onſe intentie geenſints is geweeſt,noch oock de woorden vande ſelve eenighſins mede brengende,dat men ſich van deſer zijde,'t zy inde handelinge met Vranckrijck ende Engeland, 't zy inde actie van Vlooten,anders ſoude comporteren als men tegenwoordig heeft gedaen.Want voor eerſt, ſo veel de tijd belangt,is U L.niet onbewuſt dat de voorſz. handelinge op den 28 van de maent Marti, als wanneer de eerſte der voorſchreven Brieven is gheſchreven,door beleydt en officien van onſe Gedeputeerden al verre was geavanceert,jae dat ten ſelven daghe de publijcke deliberatien in onſe Vergaederinghe al waren geentameert, ende is daer uyt dan mede wel evidentelijck te concluderen dat de voorſz. Brief geenſins met die intentie kan weſen ingeſtelt,datmen daer by yets ſoude hebben willẽ verklaren 'tgunt met de trotterende handeling,en 't verwacht werdende beſluyt van dien niet ſou kunnẽ beſtaen,'twelck dan oock uyt de leſte van de voorſz. Brievẽ des te klaerder blijct, by dewelcke alle de beloftẽ by de voorgaende geexpreſſeert noch in krachtiger termẽ werde gerepeteert,en echter inde ſelve te gelijck vande voorſz. onderhandelingẽ als een ſeer prijſſelijcke ſake geſproken,oock met leetweſen verklaert dat deſelve Handelingen doemaels voor als noch,niet finalick geperfectioneert haddẽ kunnen werden.De verklaring ſelfs by de voorſz.Miſsiven gedaen,zijn in ſubſtantie daer in beſtaende,dat wy vaſtelick gereſolveert waren Z.M.in ſyne tegenwoordige ongelegentheyt trouhertelick by te ſpringen, des ſelfs eppresſien te helpen afweeren,oock gene middelen te ſparen om Zijn Maj. uyt deſelve ongelegentheden te helpen redden;en hebben wy gemeynt, ghelijck wy als noch meynen, dat alle 'tſelve niet beter, prompter,nochte efficacieuſer konde te wege gebracht worden,dan door de conventien teghenwoordigh met Vranckrijck ende Enghelandt ghemaeckt, om reden hier vooren in het langhe ghededuceert, daer op in het coucheren van de voorſchreven Miſsiven en ver-

en verklaringen specialijck is gereflecteert geworden. Wyders wert by de voorgeroerde Missiven versekering gedaen van met Z. Maj. vyandē in gene handeling te sullē treden, waer mede ons in eeniger manieren sou werdē benomen de faculteyt en gelegentheyt, om 't gene voorsz. is op't aller efficatieuste en krachtigste wijse in't werck te stellē, en kunnen U L. zijn Maj oock ten overvloet wel volkomelijck versekeren dat wy met des selfs vyandē niet ter werelt getracteert hebben, veel min yets daer door ons benomen soude werdē de faculteyt en gelegentheyt om Z. M. eendeels door continuatie van een vigoureuse defensie tot aferinge van alle oppressien, en anderdeels door't voltrecken en executeren van de voorsz. onderhandelinge, uyt zijne ongelegentheyt te helpen reddē, welcke faculteyt en gelegentheyt wy oock effectivelick door 'taengaen van't voorsz. Tractaet hebben gebruyckt, en noch gemeynt blyvende op de aldersetieuste en krachtigste wijse (ten besten van Z. M.) in't werck te stellen, en onder Godes genadigen zegen voltrecken. De verdere verklaringe, dat wy onveranderlick geresolveert bleven onse Vloot en 'tresterende secours, ten fine voorsz. derwaerts te sendē, is oock volkomelick na gekomen, eñ hangt het tegenwoordig aen goede en wijse resolutien van Z. M. om daer van de salutaire vruchten, namentlick, den gewensten Vrede, met restitutie van zijn afgenomene Landen, en noch meer, paisibelijck te genieten, en wel lichtelijck de gecombineerde machtē van Engeland, en desen Staet, te doen ageren tegen zynen vyant, om den selven tot de voorsz. restitutie te compeleren, of wel sodanige efficacieusen employ vande voorsz. machten tegen hem, en echter tot zijn eygen beste, subject te werden, welck leste geensins vande wijsheyt en voorsichtigheyt van diē Prince, insonderheyt onder U L. circumspectie, en niet min ernstige conduite kan verwacht werden. Wat nu 'tvoorsz. nader geconvenieerde selfs belangt, kunnē wy niet anders oordelen, of is de sake daer by in goede termen voor den Con. van Denemarck, en oock satisfactie voor desen Staet getermineert, want voor so veel den Hoochgem. Con. belangt, is het buyten exempel, dat eenich Prins door sijn vyant by na alle sijn landen afgenomen sijnde, by Tractaet niet alleen 'tselve sijn lant sonder vergeldinge weder krijcht, maer oock daer en bovē noch tot reparatie vā de geledene schade, gelt eñ Lant obtineert, gelijck wy vertrouwē dat in desen door de remissie vā het bewuste milloen, en dē afstant van 'tampt Drontheim sal geschieden, behalven dat U L. oock bekent is, dat byde poincten in 't Haechse accoort vā den 21. Mey lestledē, noch open gebleven waren, en noyt formelick doorgebracht hadde konnē worden. En voor so veel desen Staet belangt, is (boven en behalven de voorsz. conditien voor Denemarck gestipuleert, die wy ten reguarde vande gemene interessen oock voor de onse rekenen) noch considerabel dat by't voorsz. geconvenieerde 'tElbings Tractaet met d' elucidaten necessair wort ghemaeckt, 'twelck U L. bekent is, so hoog voor desen opgenomen geweest te zijn, dat om 'tdefect van die necessiteyt, en uyt oorsake dat artijckel daer van ghewagende, alleenlick in termen van devoir was gestelt, en gebracht achter't artykel daer by de voorsz. conditien met een compulsoir wierden bekrachtigt, 't gantse werck in poincten van afbreken gestaen heeft, zijnde mede daer en boven van merckelicken utiliteyt dat in't voorsz. nader geconvenieerde, niet alleenlick de negative constantie, maer oock het positijf compulsoir is gheinflueert, daer op gelijck U L. mede bewust is, van den beginne aen hebben gelaboreert, so om dat de ontrecking van secours aen d'eene zyde machtig was den Con. van Denemarck tot alles te doen resolveren, of Z. M. en zijn gants Rijk in handen vanden Con. van Sweden te doen vervallen, en dat 'tselve middel aen d'ander zyde gants niet suffisant was om de Con. van Sweden by refus, van die kant tot reden te brengen. Wy sullen verwachten dat U L. in desen met sonderlinge vigilantie en ernst tot uytwercking van onse goede intentie, sonder intermissie, sullen laboreren, en sullen daer van mettē eerstē een goet succes te gemoet sien. God Almachtig biddende U debvoiren te willen segenē. In wiens H. protexie Wy de selve mits desen bevelen. Gegeven inden Hage den 31 Iuly 1659.

In Vranckrijck begost men onder den naem van 's Conings reyse na de Frontuyren met te meerder luyster voort te setten / niet alleen groote sommen gelts van diversche Provincien en steden te eysschen/ maer oock nieuwe Impoften op de uytgaende Waren tot bederf van de Negotie te stellen / tot belastinge van de Vremdelingen/ alhoewel contrarie 't Verbont tusschen dat Rijck ende andere Landen gemaeckt : Selfs most yder vreemt Schip hoewel ledig/ eer het uyt Vranckrijck in zee steken mocht / 5. guldens voor yder last dat het groot was/ betalen/ en 50. stuyvers van elck vat Wijn / van Sout/ Papier/ ende anders naer advenant : Om dit te executeren/ sont men op alle Revieren en Havenen ettelijcke Oorloch-schepen. Den Coning schreef doen aen alle de Parlementen en groote steden van 't Rijck/ geen gevangens te dooden/ uyt gesept die om swaere schelmstucken gedetineert waren : Want zijn Majesteyt wilde sich voorsien van een goet aental Roepers tot des selfs Galeyen : Maer de allergrootste toestel was in dese tijdt binnen Parijs / tot des Koninghs Reyse/ te weten/ 30. Packen Kleederen daer onder 12. seer kostelijck beset en doorwrocht met Dijamanten voor sijne Majesteyt : Den Hertog van Anjou dede sich oock 7. packen soo schoone Kleederen maken / dat yder sin daer inne had/ en die mode wilde naervolghen : Madamoiselle liet oock 30. kostelijcke Rocken behalvens andere Cleederen maecken/ andere Princen en Princessen deden vervolgens/ soo datte stoffen/ zijde / Lakens en Lijnwaet van de naelden en schaeren geweldich beoorlocht en gescheurt wierden : Des Coninghs Cleederen alleen beliepen ettelijcke tonnen gouts te kosten : Boven dien vereerde zijne Majesteyt oock veel gelts aen de Staet-Juffrouwen / op dat elck van hun sich onbekrompen soude uyt-rusten. Sijn Eminentie was den 24 July al te Bayone gekomen/ maer onpasselijck wordende/ bleef daer/ gelijck oock Don Louijs de Haro den 20. July te St. Sebastiaen quam / toevende om niet subjet te zijn volghens d'ordre van sijnen Coningh/ om zijn Eminentie in het reyse niet te voor te lopē/ oft elders aen te sprekē dan ter bestemde plaetse. Den Coning uyt Parijs te Fonteynebleu gekomen zijnde/ bestelde daer al zijn Equipage op 't heerlijckste : Onderwijl bracht een Post uyt Madril de rechte en ongeblanckette Schilderije van d' Infante van Spaingen/ dewijl men doen sach dat alle de voorgaende geflatteert/ en maer na haer conterfeytsel van 8. jaer waren gecopieert.

De Engelse Regeering getoornt door een vrees die haer byna nimmer gherust dede slapen/ rateficeerden in dese maent het Tractaet in den Hage den 21 Mey nu lest ten aensien der Noortse Coningen gesloten: Maer/ een ander object ontroerde haer/ want gheheel Engelant dese Republicanen door d'onverdragelijcke lasten moede wordende / als mede / om datse geen hoop van beterschap hadden van de gheen dat meest Militaire waren / die liever en oock eygentlijcker sorgden om een goet Rapier/ Pistool of Carabijner / en dattet den Swaertveger mochte wel gaen/ dan/ datte Koophandel en de See en Lantbouw souden gefloreert hebben : Soo begost men in Engelant weder om den Coning te roepen/ geen geringe luyden alleen/ maer oock Edelen / Predikanten/ en voorts Graven en andere : Coningh Carel Stuart wiert te Chester

door 40. Predikanten geproclameert/ 'twelck by sommige wat tegen gestaen zijnde/ seyden sy overluyt: Wy zijn altoos geweest voor den Coninck, en willen leven en sterven met de selve. De Independenten/ Annabaptisten/ &c. en die Cromwel boven de Coning lief den/ staken dapper teghens de Royalisten op/ waer op een algemeyne inlantse beroerte volgde/ sulcks datter weynich Provincien in Engelant waren daer niet geroepen wiert/ Voor den Koninck. 't Parlement niet wetende wie te betrouwen/ dede alles vangen en kerckeren daer sy eenige suspicie op hadden / selfs Lord Fairfax Swager den Hertoge van Buckingam most sich purgeren en beloven stil te sitten: Maria Houward Dochter van Graef Ernestus Birom van Berckshire / wierdt oock [ick en weet niet onder wat pretext] inde schemer-avont als eē poltronesse geleyt na dē Tour / en men hadde om dat sy rijck was / haer beschuldight met Carel Stuart gecorrespondeert te hebben/ waer van seer vreemde discoursen omgingen: Men dwong derhalven yder die op 'tgesach-kussen wilde blijven/ te sweeren den Staet getrou te sijn/ buyten d'eenhoofdige regeeringe/ Coninckschap of een Huys van Heeren. Dan dit belette niet datte Coningse in 't hartje van Engelant diverse Kasteelen en stedekens bemachtichden: Chester wel de voornaemste sijnde/ is by 't Parlement verklaert in hoog verraet vervallen te sijn. Sommige Agenten des Conings wierden opgevangen: Veele wapenen en papieren ontdeckt / waer uyt het Parlament onderschepte en stuytte sekeren aenslagh by de Royalisten onder eenen Mr. Mordant aengestelt om hun van de stadt London op den 1. Augusti te versekeren / waer toe sy hun van Paerden en goede intelligentie al vrij verde geasseureert hadden: Maer de sake geopenbaert sijnde/ wiert de Tems/ de Tour/ Westmanster / Withal en beyde Borsen versekert: De oproerighe in Kent en de daer toe geloopen syn strack verstroyt: Mitsgaders nieuwe soldaten opgenomen/ en Gen. Major Lambert mette outste Regimenten na Northampton ghesonden / om de Coningse die daer en binnen Chester onder den Ridder George Boot/ Gen. Massey en andere al vrij considerabel begosten te worden/ 'thooft te bieden: Maer Lamberts Leger vier dachreysens van London gekomen zijnde/ wilde niet voort/ begosten te mutineren/ en riepen om gelt/ sulcks dat indien de Koningse doen by der hant waren geweest/ wel licht des selfs toegeneghene op die tijt geprevaleert souden hebben: Maer Gen. Lambert voorquam alle onheyl/ alsoo hy door gelt aen sommige en beloften aen andere / de soldaten aen 't optrecken kreech: Het was den 29. Augusti toen hy van Nortwitch te Woeverham een kleyn Dorp arriveerden: Den enge wech belette hem van sijne Ruytery sich te konnen dienen/ waer door d'Infantery al het mirakel moste doen: De Coningse haer woort was/ 't Heeft het al. En de Parlamentse/ God met ons. Die in dese rencontre geweest zijn/ seggen/ dat de Coningse maer een charge ghedaen hebbende/ hun gheweer wegh wierpen / en door liepen / alhoewel sy om een smalle Bruch te maintineren / in heggen gekampeert laghen / behalvens noch datter een dijck was/ daer achter sy hun konden verschuylen/ nevens een steyle klip/ die met geen Paerden bereden konde worden: Waer uyt eenighe geen kleyne suspicie namen/ dat alles maer aengeleyt was om de gunstelingē der Stuarts te bestricken/ ende soo niet aen 't leven ten minsten aen der selver
goederen

goederen te geraken/ ghelijck men voortijts in Duytslant onder deckfel van Toverije de Luyden goedt en leven af nam: Het sy soo het wil/ Ruyters en Voetknechten ontvluchte hier door kromme wegen en confusie en kreupelbos na Warrington en Manchester/ sy waren niet boven de 4000. dan de Parlementse wel 7000. sterck/ nochtans sijnder geen 400. af gevangen/ want het scheen op de grootste Royalisten aengelept/ daer van sy de Lords Kilmorey/ Major Peter Broock/ Sir Willem Neyl/ Major Generael Egerton/ Thomas Flintshir/ gevangen kregen/ Massey ontslipten/ maer den Graef van Derby wiert te Schrewsbury in Lackeys gewaet gekreghen/ en den Oversten George Boot in Juffrous kleederen te Neuport savonts de Poort in komende/ vermits hy la Madame niet wel genoech en speelden/ wiert bekent/ en te London in den Tour gebracht/ daer men hem in 't begin scheen te willē vierendeelen/ want men wilde hem beschuldigen met Brieven ondertekent te Brussel den 26. Februarij G. R./ en 't opschrift was aen G. B./ dan 't liep soo breet in d'examinatie niet af/ alhoewel men een danckdach en sommen geldts aen de tyding-brengers van dese Victorie verordineerden.

Coning Carel begaf sich op die tijdt van Brussel na St. Omaer. In de Barbados verbrande doen over de 100. Loges/ Spijckers en Huysen: Dergelijck ongeluck was daer nu in Januario laetst oock voorgevallen. d' Enghelse gaven in dese tijdt te kennen/ ten insichte van Nederlandt alle d'Engelse Kapers met Sweedse of Portugijsse bestellingen varende/ sonder forme of vigeur van proces van stonden aen als Piraten over boort in see te smijten. De Beurtman van Haerlem op Londen Claes Ysbrantsz./ soo hy en Symon Willemsz. uyt de Mase waren geseyldt/ overviel een storm datse weder om mosten keeren/ Sym. Willemsz. quam masteloos in Goeree/ maer Claes Ysbrantsz. is noyt vernomen/ hy was kostelijck vol Lijnwaet bevracht/ daer af sommige packen en wracken van 't Schip ter Heyde quamen aendrijven. Drie rijcke Schepen de Dolfijn/ Elisabeth en David uyt Tessel naer Cadix en West-indien gemundt/ wierden aen de Cape St. Mary van drie kloecke Turckse Schepen aengerant/ sy enterden stoutelijck den Dolfijn/ en sprongē over de 100. Turcken over/ maer die wierden op 30. na alle afgemaeckt/ dit speet de Turckse Capiteynen/ en terwijl sy hun geen buyt beloof den/ schoten sy de Schippers/ Stuyrman/ Coopman/ &c. door 't furieus canoneren doot/ brachten oock de Dolfijn en Elisabeth met het inwerpen van hare nieu geinventeerde vlammende Tulbanden in den brant/ soo datter niets afgebergt en is: Het volck hier af en van de David/ vloden in hare Boots na landt/ maer alsoo het stil was/ wierden met roey-tuych omcingelt/ en nevens 't Schip de David na Algiers gesleept/ behalven een Jongen die 't ontswom.

September 1659.

DEn Poolse Overste Lubomirszky de voorleden maent met 9000. Man voor Graudens gekomen/ daer een Sweets Overste Pucher met 400. man in lach/ overweldichde die stadt met gewelt den 9. deser 's nachts ten 2.

uren/ na datte Commandant ettelijcke Burgers de handen had doen af kappen/ om dat sy hem baden dat hy de stadt met verdrach wilde aen de Poolen over geven: Nu raeckte alles in kolen/ en alsoo de Polen 't woort hadden Geen Quartier, sabelden sy alles ter neer: Lubomirszky de brant en storm so furieus siende/ schreyde en wreef op de Poolse wijs zijn handen/ datte goede stadt en arme Borgers also verniels wierden/ hy verontschuldigde sich van dit quaet/ en badt Godt datse gestraft mochten worden die daer oorsaeck af waren: De Commandant weeck op 't Kasteel/ maer siende dat men hem de Wyssel onttrock/ soo verlieten hem sijn soldaten/ en hy vluchte op den Toren/ daer men hem af haelden: Daer wierden bekomen 2. Mortiers en 32. stucken: De Sweden in Dirschau op sulck onthael niet belust/ verlieten de stad en gingen deur/ mede sleepende sommige Coopmanschappen/ die om van Dantzich na Poolen te gaen/ alreede by Schoneck aen ghekomen waren. De Sweden in dese tijt wel siende dat Pruyssen hun t'eenemael ontvallen sou/ resolveerden door 't aendringen van Vranckrijck/ en om dat sy in die gewesten niet langer bestaen konden/ hun mette Poolen te bevredigen/ waer toe den Sweetse Coning de Heeren Gabriel de la Garde/ Benedict Oxenstern/ Christ. Slippenbach en A. Guldeklau alle wackere Basen nae Pruyssen op de Tractaten af sont: Sy t'Elbing komende/ schreven den 23. deser aen hare Koning een notabilen Brief/ die geintercipieert wierdt/ vervatende/ Hoe seer men behoorde te haesten met de Poolse Vrede, mids den slechten stand der Sweedse Guarnisoenen in Pruyssen, datse al hun macht in Marienburg, Elbing en 't Hooft hadde moeten trecken: Datse geen open sagen om met zijn Majest. te communiceren: De voorslach der Hollanders desapprobeerden, en niet wisten waer op 't sekerst souden handelen, om dat de Polen heerlijck maer sy met weynich Dienaers diese uyt gebreck afgedanckt hadden, souden verschijnen: Datse groot gebreck lijden, sonder gelt en credit, &c. Daer teghens overvielen de Dantzickers 1500. sterck onder des stadts Hopman Winther/ den 26. deser 's nachts 't groote Warder/ de Mondauwer Spits en 2. Schansen/ zedert welcke tijt men het Hooft geest begost te belegeren/ de Polen en Brandenburgers hun met eenige 1000. man tot uytstoting der Sweden by de Dantzickers voegende.

In Courlandt liepen de Sweden oock dapper aen/ de Poolen namen haer met accoort de stadt Goldingen af/ maer hielden geen woort/ om datte Sweden te vooren daer so mette Polen gedaen hadden/ sulcks dat den Commandant Spoon met 1500. koppen maer een half uyr buyten de stadt ghekomen zijnde/ alle ter neder gesabelt zijn: In Goldinghen vont men 30. Canons: Soo wierde oock Libau en Windau verovert/ en Douglas kromp geweldig nu in de Bosschen/ en dan in de marassen: Wanneer 't Vorstelyck Slot Goldingen by ongeluck door brant tot een puynhoop wiert.

Noch bleef den ongeluckigen Sevenburghse Vorst Ragotsky stribbelende tegens de Turckse Ministers/ dies wringt hy den gepretendeerde Lantheer Barczay in dese maent de kling en 't gesach uyt de vuyst/ want/ na die gants geslagen 't Kasteel Denun tot sijn schuylhoeck had genomen/ so wort hy van 't guarnison met bewilliging der Stenden in Ragotzky handen gelevert/ en speciael met hulpe der 7. Sachsen-steden bemachtichde weder geheel Transylvanien: Hier over was den Turckschen Keyser dapper vertoornt/ en dewijl hy een

hy een ander Visir begeerden te stellen/ sont hy een groot Legher tegens Ragotsky/ die onvermogend om so een storm upt te staen/ hulp in Ongerē socht.

Boven Venetien was den 9. passato een gruwsamen Donder / Blixem en storm opgheheven/ soo dat de Barcken en Gondelen in 't Canal te gronde / en de groote Maria Kerck te pletteren/ en veele andere Gebouwen en Schepen vreesselijck geslagen wierden/ een gantse straet wiert geschonden door de steenen die 40. treden van de voorsz. Kercke af-ghewozpen wierden/ en ten ware een hevige stort-regen die terstont volghde/ ende waer door yder genootsaeckt was om in huys te blijven/ het soude veel menschen ghekost hebben ghehadt. Een maent daer na wiert de stadt Budweyts door den Donder in brant ghe-slagen/ en vermits het laet in de nacht was / zijnder veel menschen en huysen jammerlijck verbrant en slapende om gekomen.

Sijn Doorl. Kurbrandenborg resolveerde in dese maent mette meeste sijne en des Keysers Leger na Pomeren op te breken / om dewijl men niet voordelichs sonder Schepen upt Jutlandt op de Sweden konde aenvanghen/ en de navale macht der Hollanders van tijt tot tijt de handen wierden gebonden/ de voorsz. quartieren te verlaten / midts datter noch bleef een aensienlijck corpus van Keyserse/ Brandenburgers en Deenen: Waer van zijn Doorl. aen hare Ho. Mo. door sijn Ministers advertentie gaf: De Vorstinne Weduwe van Holsteyn versocht dat hare Landen in desen aftocht van der soldatē adieu mochten bevrijt blijven: Te Berstorf in 't Velt-leger had by zijn Doorl. een Tartarise Gesant audientie/ in zijn oratie die vol ootmoedicheyt was/ influeerden oock dese vleyende woorden: Zijn Keyser den Tartarise Cham was zijne Doorluchticheyds Dienaer, ende des selfs Vrunden Vrund, en Vyanden Vyand: Hy quam syn Doorl: bidden dattet hem beliefde te bevelen aen wat Oordt hy zijne Vyanden aen-tasten soude, &c, Den Keyserl: Overste Montecuculi en sijn Doorl. hielden t'Oldeslo krijchsraet/ in deliberatie staende of in 't Stift Bremen of na Pomeren te gaen/ daer 't laetste van vast gestelt zijnde / en datte Keyserse in 't Landt souden ageren/ maer de Brandenburgse langst de zee-kant/ so om particuliere consideratien als om de Geallieerde gerust te stellen / datte Keyserse geen Dominium omtrent d'Oost-see en waren soeckende: Waer upt de geruchten quamen datte Kurvorst te lant en de Hollanders te water de stadt Wismar souden aentastē/ 'twelck die van binnen dede op haer hoede sijn / en monsterden stracks hunne Burgerije 1864. man sterck/ oock d'Ambacht en Bootsgeselien 1221. sterck/ 'tguarnison bestondt in 2344. koppen Infantery en 500. Ruyters. Aldus dan tooghen dese Legers upt Holsteyn: 't Ongeluck wilde dat sy weder veel Koopluyden goederen spolieerden/ voornamentlijck overvielen de Brandenborgers den Edelen Heer Peter van Uffelen / die de Poolen oock 't voorleden Jaer op sijn Huys te Basthorst overvielen/ gevangen namen en op 10000. gl. rantsonneerden/ gelijck wy op ons 9. deel folio 174. aengeroert hebben/ sijnde gheen Coopman als ons was bericht / maer een Heer van nobile qualiteyt/ hebbende hoge en lage Jurisdictie/ dese leet weder groote schade. De Brandenborgers namē terstont Tribsee in/ en daer na Anclam/ Demmin/ en andere plaetsen/ dan voor Grijpswalt togen sy af na twee vergeesse stormē/ schietende 't stedeken meest in brant: Onderwijl namen die in 't lant Griffenhage en twee

en twee schantsen aen de Oder: De Keyserse wonnen den 7. deser Wolin/ 16. Canons en 600. Duytse Sweden staken sy onder haer Leger/ den 17. Septemb. veroverden sy vromelijck den Dam voor Stetijn/ waer op een formele Belegeringe voor die Stadt van de Duytse Legers wierde begonnen.

Den Engelsen Admir. Montagu in dese tijt hoorende van alle de rusien in Engelant/ lichte den 4. deser zijn ancker / onder pretext van gheen Vivres te hebben/ niet tegenstaende men hem uyt Schoonen alles beloof den toe te senden/ dan te vergeefs/ hy ging deur soo ras hy van den Con. van Sweden had afscheyt genomen op Croonenburgh/ en eenige schenckage ontfanghen / komen den 10. dito met 17. schepen in Engelant. De Deenen dit merckende/ oordeelden nu datte Engelsen en Fransen tot voordeel der Sweden niet alleen de stilstant t'elckens hadden door gedrongen/ maer datse op dat Sweden zijn personage te beter soude spelen/ oock by de Nederl. Gesanten hadden gepoogt uyt te wercken/datter so veel Schepen van de Hollantse Vloot als van d'Engelse na huys mochten keeren/ en andre sulcke moye projecten/ waer door mē dan sulcks gevolcht zijnde/ Koppenhaven met gemack sou doot gefoolt hebben in dier vougen als met Nascou was geschiet: En over welcke actien self de Neerlanders veel smaets hoorden/ sulcks datte Hr. L. Admir. in zijn brief van den 23. Aug. op dit subject van stilstant onder andere oock aldus schreef:

De Heeren Vogelesang en Haren adviseren mijn, dat het refuseren van de cessatie van hostiliteyt te water, is aen de zijde van Sweden, waer door my dan Vryheyd soude werden ghegeven om te ageren in conformiteyt van u Ho. Mog. resolutie van den 24. en 25. Iuly, in dien ick niet weer door d'Heeren hier boven gemelde ordre, van de ghemelde Heeren u Ho.Mog. Extraord. Gedeputeerden wederhouden wiert. 't Is verdrietich so continuelijck tusschen het hangen en wurgen te sitten, en dan noch het onghelijck te hebben wanneer ick u Ho. Mo. ordres na mijn vermogen na heb gekomen, van in 't Vaderland over yder mans tonge t e rijden, en niet alleen van canaille, maer van Lieden die part en deel hebben in de Regeeringh: Doch alsoo ick het geluck heb van u Ho. Mo. te konnen voldoen, daer ick alle vlijt en getrouwicheit toe sal aenwenden, so sal ick aen dat kakelen soo seer niet keeren,&c.

De Heeren Nederlantse Ghesanten nochtans uyt de suyvere intentie van hare Principalen/ deden om den Vrede t'obtineren by den Coningh van Denemarcken soo veel/ dat sijne Majesteyt den 7.deser het Haegse Tractaet van den 21. Mey niet alleen aen nam/ maer oock onderteyckende/op conditie/dat soo Sweden weygerende bleef/Denemarcken als dan oock daer in los en ongehouden soude wesen. Den Coningh van Sweden ter contrarie/ alhoewel hy weynich dagen te vooren geseght had/ dat men met nochmaels te handelē soude beginnen/ daer soude licht so veel swaricheyt inde conferentien niet vallen als men meynde/ dat sijn Majesteyt de Conquesten niet getrout hadt/ als niet hoger desirerende als een eerlicke/ maer bovē al/een versekerde vrede/Ec. So verklaerde de selve (na datme eerst over de Paspoorten/ doen over de handelplaets / en eyndelijck in opgerechte Tenten voor Coppenhaven frivolijck alhoewel met schoonschijnende circumstantien had gestribbelt) het Haeghse Tractaet niet te konnen aen nemen: En vermits d'Enghelsen aen Sweden hadden geweygert het over laten van een gedeelte der selver Vloot/ so merckten de Deenen nu wel dat Montagu was deur gegaen/ om teghens Sweden

(van

(van wiens weygeren men gelooft hy doen al bewust was) volgens 't Haegse Tractaet niet te ageren. Hier sach men de bredelieventheyt van Sweden/ en hoe men op hare beloften mocht bouwen/ dat hare mont nergens om gegaept had als onder den naem van handelen de Nederlanders te bedrieghen / want de stilstant die het beste van den Somer had tot Millioenen onkosten door gebracht/ en den 2. Septemb. eyndichde/ dede haer de hoop aenwassen / dat zy indien op den Herfst wat nat viel/ sy hunne Vyandẽ genoech uyt d'Eylanden souden keeren. Nu de Nederlantse Vloten kreghen toen ordre om te ageren: Den 5. dito quam de Vicead. de Ruyter met 22. Oorloch-schepen/ 2. Branders 1. Galjot van Lubeck weder te Coppenhaven. De Viceadmi. Meppel arriveerde den 19. dito van Dantzich oock daer/ convoyerende de Koopvaerders vã Dantzich en Coningsbergẽ/ hebbende in passant genomen 1. sweetse Fluyt met 19 stucken/ en noch 1 Fluyt met 2 Schoeten met rogge/ uyt Wolgast na de Neering willende / tot onderhout van de Sweetse soldaten aldaer: De voorsz. Coopvaerders by de 70. sterck begeleyt door dito Vicea. Meppel tot de Schager hoeck/ en van den Lt. Admi. Obdam door de Belt / die wijders na Jutlant en Holsteyn soude gaen/ om branthout voor de stad Coppenhaven in te laden/ arriveerden mette voorsz. prinsen en de gebalsemde Lichamen van de Viceadm. de Wit en Pr. Florisz. den 20. deser in 't Patria. De Viceadm. de Ruyter meynde in dese tijt 2. Sweetse schepen onder Kroonenburg te ruyneren/ en 't Kasteel op zijn Hollants onder 't faveur van den roock een morgengroet te geven/ was selfs al in een Boot getreden/ om 1. Brander aen te brengen waer van het den Capiteyn leelijck verhoetelde / want toen de Ruyter uytte Brander stapte/ haelde de fielt zijn seylen op / en liet het soo afdrijven/ daer de Ruyter sich also gefrusteert siende van een die sijn excuse op de stercke wint nam/ seer moeyelijck om wiert: De Sweden wel siende watter gaens was/ leyden terstont Vlotten om hare Schepen/ en staken lange balcken uyt des selfs geschut-poorten / om de branders af te houden. Eenighe Deense Troupen lande in dese maent te Udstede in Schoonen/ daerse over de 100. stucks Beestiael/ sommige Vrienden en goederen af haelden / en soo weder af togen/ 'twelck de Coppenhagers seer moeyde / want men had hun onder Cornelis Evertsz. in 7. Schepen 1100. man om stant te houden toe ghesonden/ maer dese quamen als d'andre hunne conqueste al verlaten hadden/ op 'tgerucht dat de Sweden uyt Malmuyen en Lantscroon in aentocht waren. Op Keuck misluckte een diergelijcke aenslach. En Coppenhaven weygerde de Hollandtse Soldaten in te nemen/ seggende/ sy konden hare stadt selfs wel bewaren/ waer uyt d'affectie van vele Nederlanders tot de Deenen seer verkoelde/ die sonder hulp der Batavieren al lange waren verlooren geweest.

October 1659.

NA oude gewoonte begost den Herfst met storm-windt: Dit druckte een geheele Vloot uyt Nederlant na de Bocht gemunt/ so dat sommige inde

Spaense

Spaense zee te gronde/ andere schadeloos / waren gedwongen weder in Engelant in te loopen: Capiteyn Waterdrincker een Zeeu / in dit saysoen van Cadix komende met 15. laste silver / en 200000. stucken van achten/ nevens den Eygenaer een Spaense Jode/ idem veel Dijamanten/ Paerlen/ 1 schoon wit Paert met een gulde zadel/ en een circuit van Dyamanten / 't gund men seyde aen den Jongen Prins vereert soude worden: Ging by nacht plotselick op de Kassen onder Walchren te gronde/ alsoo sy meynden de Hoofden noch niet gepasseert te syn: Hier verdronck den rycken Jode met al syn goet/ werdende maer vijf menschen van al den hoop gebergt/ die de gehele nacht op een wrack hadden gedreven: Geluckich waren die 2. Amsterdamse Coopluydẽ/ de welcke over eenige onlust te Cadix met den voorsz. Jode gekregẽ/ hun goet datse in Waterdrinckers schip neffens hunne personẽ hadden geembarqueert/ weder van dat in een ander schip lade / daer sy behouden mede tuys quamen. Een Schiedammer Buys genomen door een Engelse Rover / redderde sich so vroom/ datse 11. Engelsen die daer op geset waren / onder op sloten en met de Buys in de Maes op brachten: Een zeeu redderde op die voet in 't Canael ooch syn schip: Sommige Holl. Bootsgesellen te Gottenborg ghedwonghen om op een Sweets schip te dienen/ liepen dat af/ en brachtent t' Amsterdam.

Brabant nu door d'apparente Vrede op verbeteringh staende/ most niet te min uytstaen de allergrootste moetwillicheyt van haer eygen soldaten: Antwerpen ontfong sommige Gedeputeerden van de Hanze-steden / om te beramen of d'Oosterlingen met het over voeren vande Granen uyt hare gewesten over eenen bodem tot Antwerpen / het Oosters Huys aldaer wat beter van Glasen en Ysseren souden konnen onderhouden/ als zedert een wijl herwaert was gheschiet/ maer de Schelde was al te periculeus voor 't sware Oosters Vaer-tuych. De langduyrichheyt van den Oorloch en had so veel armoede aen d'Antwerpenaers niet gebracht dattet selve belet soude hebbẽ het opstaen van de sommige aldaer/ tegens d'ordren van 't Hof en haren Souverain/ als sijnde notoir/ dattet recht van de Posten (daer over d'onlusten ontstondẽ) van over lange by den Coning geposseedeert / nu by de Deeckens der Gilden was geuserpeert/ feytelijck en corps op 't Post-comptoir weg halende de Brieven aldaer uyt Hollant by sijne Majesteyts Postillion gebracht / die doende dragen nu op 't Stadhuys ende dan op 't Boden Comptoir/ alles tegens de protesten van 's Coninghs Officiers/ onder schijn van te executeren d'ordre van de Magistraet/ wiens authoriteyt sy also usurpeerden. Des Conings Procureur generael op alles sich informerende / en de sake voor 't Hof in Proces rakende/ eyschten de voorsz. Dekens (die anders selfs een formelen Post op Hollant wilden stellen) nevens de Magistraet de decisie van 't Proces / dat volgde den 2. Decemb. 1658. verbatende / dat behoudens de Magistraet in hunne oude possessie van Boden so te voet als te paert te stellen / nochtans zy geen Post-boden mochten constitueren/ blijvende dat aen sijn Majesteyt. De Magistraet siende datte Dekens des ongeacht even wel met hare actiẽ voort voeren/ ventileerden by requeste alles aen Don Jan/ maer 't was al vruchteloos/ dies trat den Procureur ge. tot d'executie/ en verboot de Gildens sich mette Post niet te bemoeyen/ d'andere resisteerden feytelijck: So dattet Hof den

den 13. Aug. 1659. de voornaemſte tegenſtrevers deden bannen en hare goederen confiſqueren/ 'twelck vele arme Luyden die van dit Comptoir hun onderhout hadden/ dapper ontſtelden. Den 30. Sept. als men dit vonnis executeerden/ raeckte geheel Antwerpen in roeren / elck ſloot zijn Winckel/ de Borgers raeckten in 't harnas/ men bonſ de de Poorten toe/ en aen de water kant ſach men Vrouwen/ Kinders/ &c. in Schepen met hun beſte Goederen na Lillo/ Bergen op zoom en tot in Zeelant vluchten/ alſo 't gerucht langſt de ſtraet ging van de ſtadt te plonderen/ ſelfs ſalveerden elck in de Kloosters wat hy lief had: Ten 1. uren viel 't Canaille in 't Huys van Burgermr. van Halmale (die ſy te vooren onweerdelijck op 't Stadhuys bejegent hadden) en de Poorte open lopende/ plonderden en raſeerden alles/ ſelfs ſijn Carotſe/ die langſt de ſtraten aen flenteren ſcheurende: Quetſende oock pericule us den Rentmr. Behoudende in functie de gebannen/ onder pretext van Previlegen die ſy op het tegenwoordige niet en konden appliceren: Houdende ſich partye en independent van juſtitie. Cauſerende dach en nacht de ſtad in oproer. So dat den Cancelier en Rade van Brabant ſich aen den Gouverneur Caracene eyntelijcken addreſſeerden/ om maintenue in d'executie van Juſtitie: Want of wel de Magiſtraet om de gemeente te ſtillen/ den 1. Octob. had doen publiceren / Dat men alle debuoiren ſoude doen om de gebaonen Dekens te herſtellen, ſoo was doch alles te vergeefs/ 't Canaillie wilde niet van ſtraet/ engelyck ſy een ſchoemakers/ een Backers / en een Geelgieters huys ſeer ruwelijck hadden gheplondert/ ſoo meynden ſy inſgelijck met het Poſt-comptoir / des Biſſchops Huys en andere die men met ſtercke wacht bewaren moſt/ te doen/ roepende/ paſquillen plackende/ en als dolle menſchen in troupen van 2 en 300. ſamen loopende wanneer het ſlapens tijt was/ met een furie beyde menſchen en ghebouwen dreygende/ ſo dat Burgermr. Halmale ſich niet langer binnen Antwerpen vertrouwende/ den 2. Octob. 'ſnachts langs de Werf-poorte wiert uytgelaten / en geroept aen 't Oorlochſchip dat voor de ſtadt op ſtroom lecht/ van waer zijn E. aen 't Hooft van Vlaenderen voer / en reed ſoo voorts na Bruſſel. Den Gouverneur Caracena wel merckende dat dit veelhoofdige dier om te temmen met ſcherpe ſpooren ſoude moeten bereden worden / ſondt den 17. Octob. om hun de mate vol te meten / noch eens uytte naem van den Koning ordre aen de Magiſtraet/ om in handen van den Raedt van Brabant te ſtellen de gebannen Mannen/ om 7 a 8 van de ſelf de promptelijck te ſtraffen/ en de geplonderde en qualijck getracteerde buyten ſchade te ſtellen / proteſterende by non obedientie van alles wat daer op volgen mocht/ &c. Daer op quam M. Caracena den ſelven dach op 't Caſteel van Antwerpen/ en 7 ofte 8000. Soldaten quamen om de ſtadt te dwingen / rontſom op de Dorpen logeren/ daer ſy godloos en op zijn Turcks met de arme Boeren om ſprongen/ ſtelende/ rovende/ moordende/ en vernielēde byna alles/ dorvende noch d' Antwerpenaers op de Wallen toe-roepen / dat ſy het (binnen de ſtadt komende) noch veel ſlimmer ſouden maken: De Burgers voor ſulcke gaſten vervaert/ bewaerden ſorgvuldich hunne Poorten/ onderwijl de Magiſtraet met Caracena handelde. Eyndelijck iſſer den 23. Octo. beſloten/ en den 26. getekent/

1. Alle Coninckliijcke Placcaten sullen voortaen met respect gepublicecrt en geobserveert werden. 2. Alle Politycke saken sullen na 't oudt gebruyck niet by den Breeden Raedt, maer by le Conseil du lieudict verhandelt worden. 3. Den Breden Raed sal noyt buyten consent vā Burgermeesters mogen vergaderen, en dat niet als by noodt, ofte alsser Subsidien van den Coning werden versocht, of om opstellinge van Imposten,&c. 4. Den Breeden Raed aldus wettelijck vergadert zijnde, sal van geen andre saken moghen handelen, als daer sy over beroepen zijn, op pœne eerst een Iaer gedepriveert, ten 2. van inhabil verklaert te worden, ten 3, gedegradeert van 't Burgerschap, en eeuwich uytgebannen te worden. d'Ordonnantie Albertine, van Anno 1659. en 't Reglement Additioneel van Anno 1654. sullen geobserveert blijven. De Vier Hooftmannen der Burgery sullen in alle Vergaderinghen der Wijckmeesters compareren, en daer een stem hebben. 5. Dese 4. Hooftmannen sullen uyt de Borgerschap gekoren, en geen Luyden van Ambachte zijn. 6. Het stemmen der Ambacht-Deeckens sal volgens de oude institutie jaerlycks voor de Magistraet geschieden, sonder precieselyck aen de gedane nominatie der Dekens gebonden te zijn. 7. De Dekens sullen geen particuliere conditien in hun opinien voegen, maer d'Ordonnantie van den Raed van Brabant de Anno 1551. volgen. De Magistraet geauthoriseert blijvende te moghen verwerpen alsulcke geprojecteerde conditien. 8. Datmen de Stad van Leech-ganghers en Vaguebonden sal purgeren, ter reserve van die tot welcks last men materie heeft om criminelick te procederen wegens dese laeste Tumulte. &c. 9. De Borghers sullen oock tractabel en convenabel zijn om Crimen læsæ Majestatis, Seditie, Valse Munte, verjaerde en andere Coninckliijcke zaken, voor den Rade van Brabant,&c.

Dit was een smal expedient voor den Breeden Raet/ en slechte prerogativen voor de Burgers/ wiens Ketenen men van de straten nam en op 't Kasteel bracht: Het Bannissement en confiscatie der gevangen goede Mannen hielt stant: Den selven 26. dito quam den Marquis de Caracena uyt 't Kasteel binnen Antwerpen/ mette Prins de Conde/ Dom Steven de Gamara/ den Prins de Ligne/ den Hertoge van Aerschot/ Ec. logerende by den rijcke Portugijs Illiano op de Meere: Den Raed van Brabant trat in groote magnificentie op 't Stadthuys/ en verwesen den 29. dito 7. Personen / om wegens de leste oproer gestraft te worden/ zijnde twee Bootsgesellen/ een Slijp schaer en mes/ een Brouwers knecht/ een knecht van de Blau-Verwers/ 1. Tapijtwercker/ en een Swavelstocks man / alle luyden van qualiteyt/ die 't poinct d'honneur niet en ketelden/ maer wat anders: Doch de drie wierden gepardonneert/ en 2. voor 't Kasteel en 2. voor 't Stadhuys opgeknoopt. Daer mede was dit hollen over/ en het benam sommige van d'omgelegen steden de lust dat padt in te gaen/ daer het anders al mede soude hebben beginnen te spoken.

Na sommige dagen af dwalens arriveerden in Tessel 't schip Coning Salomon/ en den 28. Octob. de Arion / beyde van Curacao met Westindise ladinge tot contentement van hare Meesters bevracht / de specie die sy in hadden is tot Amsterdam goede waer. Vier Koopvaerders en 1. Convoyer geseylt uyt de Mase na Cadix/ geraeckten aen de Caep St. Vincent onder eenige Turckse Rovers/ yder stelde sich schrap tot slaen/ uytgeseyt het Schip S. Pieter/ 't welck de Maets verlieten / stellende sich om het met de Boot t'ontroeyen: 's Nachts sagen sy eenighe vuyren / daerse na toe roeyen/ en komen met

met den uchtent by het bovengenoemde Schip Arion/ 'twelck onder eenighe Spaensvaerders met 2. Convoyers [na Amsterdam willende] was ghe-raeckt/ hier klimmen sy op/ daerse hun avontuyr verhalen / onkundich hoe 't met haer en d'andere Schepen afgeloopen was. Aldus eenighe glasen voort seylende/ geraken sy onder dat selve Esquadre Turckse Rovers: Die soo def-tich door-lopende/ dat sy alle als honden mette staert tusschen de beenen door gingen: In't slaen vernamen de Maets van St. Pieter hun genomen schip/ begeven haer derwaerts/ en sy nemen 't selve in / komende also met blijtschap weder by de Arion/ mede brengende eenighe Turcken die daer op gestelt wa-ren. Zy schepdende van den Arion/ vonden haer geselschap uyt de Mase we-der/ en seylden soo te samen na Mallega. De Rovers van Tripoly en andre plaetsen bewust datter gheen Michiel de Ruyters in haer Vaerwater wae-ren/ om hun na meriten aen de nock van de ree (daer geen appelle valt) te re-compenseren/ quamen in dese tijt onlijdelijcke sterck uyt / doende al omme de Seevaert der Christenen groote schade: Een Esquadre van hun dat sich inde Middellantse zee onthielt/ was aldus bekent en gewapent:

De Admrael Teodoze, de Peerl,	34 st. 500 m.	'tSchip, 'twapen van Algiers,	14 st. 200 m.
Vieeadmirael de Rose-boom,	30 st. 450 m.	't Schip St. Ian Baptista,	16 st. 200 m.
't Schip de Publicaen	30 st. 400. m.	Noch een Schip de Zeve-ster,	11 st. 230 m.
'tSchip genaemt de Bebesaer	34 st. 500 m.	'tSchip de Neptunus, nieuw,	28 st. 430 m.
't Schip de Fonteyn,	26 st. 300 m.	'tSchip de halve Maen, nieuw,	30 st. 450 m.
't Schip de Dadelboom,	30 st. 450 m.	De Kerck van Constantinopelē,	36 st. 500 m.
't Schip Algiers,	26 st. 350 m.	Een Galey met 28 paer Riemen,	400 m.
Noch een Schip Dadelboom,	30 st. 375 m.	Een Galey met 26 paer Riemen,	450 m.
'tSchip de Zeve-ster,	56 st. 280. m.	Een Galey met 22 paer Riemen,	400 m.
't Schip de Perel.	20 st. 300 m.	En meer andere.	

Dese namen by Sicilien 't Schip de Haen/ van Smijrne na Livorno seer rijck geladen gaende/ 'twelck de Pest binnen boorts krijgende / die in dit say-soen krachtich in de Levant grasseerden / soo waren alle de menschen daer op uytgesept ses/ wech gestorven / en dese ses lagen oock over 't Schip besmet en verstroyt/ soo datter niemant op de directie van 't Schip konde passen / en de Turcken also geen moeyte met het nemen van dit schip hadden/ als alleen dat sy vervaert voor de Pest/ het schip sonder ondersoeck langh op sijn ancker lie-ten legghen. Dese Rovers namen oock 't Schip de groote St. Joris/ met 700. Baelen Sijde van Venetien op Marseillie gaende. Als mede twee andere Schepen te Venetien thuys hoorende.

Te Wallingfortshouse binnen London hielden de Leger-Officiers noch gedurich hunne samenkomsten/ en leverden eyndelijck 9. poincten in 't Par-lament/ daer sy satisfactie op begeerden / bestaende meest / tot vryheyt/ beta-linge en erkentenis van dienst der Soldaten / daer sy gunstighe antwoordt op kregen. 't Parlament annalleerden mede alle bevelen by den Protector en sijn Raet zedert 't Jaer 1653. tot 't Jaer 1659. gemaeckt. Daer nae gaven de Officiers een petitie in 't Parlament/ getekent by 300. de voornaemste van't

Leger/ onder de selve waren de Colonels Jan Lambert/ Des bourg / Berp / Kelsey/ Aschfield/ Cobbet/ en andre: Dese petitie gelesen/ wierde by 't Parlament verklaert nul / en al de voorss. Officiers wierden daer om van hunne dienst ontslagen: En men stelde 7. Commissarissen die over de Armee souden gebieden/ met dese Acte wierde weder om ingetrocken de qualiteyt van Lut. Ge. Fledwod van alle de Krijchsmagt des Parlems. : De gestelde 7. Commissarissen waren dito Fleedwood/ Ludlow/ Monck/ Haselrich/ Baronet/ Walton/ en Overton/ en kregen byna soo hooge macht als de Protector ghehad hadde: Dit liep geheel tegens de grootheyt van Col. Jan Lambert aen/ diemen niet alleen buyten dese 7. Commissarissen gesloten had/ maer men benam hem oock zijn Regiment/ werdende 'tselve gegeven aen den nieuwe Gebieder in 't Casteel van Dover Col. Dixwel : En toen hy hoorde datmen de Militie te Westmunster inquartierde / soo versekerden hy terstont voor hem Withal/ St. James/ Somersetshuys/ ende alle de straten en passagen nae Westmunster / en de Temse met diverse Booten vol Musquettiers. Den 23. smorgens toogh Lambert als hy de Lijfguarde van 't Parlament hadde tot hem getrocken/ na de Zale van Westmunster: Hy vernam datte Spreker in sijn Carosse om zitplaets te nemen/ aen quam / dese persuadeerde hy minnelijck weder om te keeren/met hem tot Withal rijdende/daer hy upt de Carots van den Spreker sprong/ tredende weder om in de sijne: Voor Withal wiert den Stock van d'Orateur genomen / en gebracht in de Kamer van den Raed van State: 's Middags ging Lambert te voet met eenige Musquettiers na de zale van Westmunster/ die met 2. Regimenten door Col. Morley was beset/ dese trat tegen Lambert / versoeckende / dat hy met gewelt niet wilde indringen/ soude anders op hem los branden : Lambert seyde/ ick soude soo ick wilde/ wel plaets voor my en de mijne maken/maer dat hy geen oorsaeck tot stortinge vã bloet wilde gevẽ: Dede alle straten met zijn volck besettẽ/en keerde na Withal/ daer den Raet van State sat/ de welcke beval/ dat beyde partijen (hoewel gewapent) souden aftrecken / en de Parlaments Leden die 11. sterck te Westmunster by een waren / mochten in den Raet van State komẽ over een goet Accoort handelen/ 't welck alsoo met 3. salut-schoten by de Militie geobserveert sijnde/ raeckten alles in stilte : Geheel London had sich onder al dese rusien niet het minste gemoveert/ dan in Soutwarck quamen twee regimenten Borgers in de wapenen/ om alle wanordening te mijden/ Lambert wiert groot respect van de Coopluyden bewesen/ want vele hadden in den Gen. Fledwood ongenoegen/ so datmen onder d'Officiers socht dattet Parlament weder soude sitten/ mits de leste Acte intreckende : Maer wanneer de Colonellen Haselrich/ Morley en Hacker upt de Vergaderingh wierden gheschrapt/ so eyndigde d'onlust met Fledwod / wordende neffens J. Lambert/ en Des bourg weder voor Opperste over de Militie erkent: Dit alles wierde met een danckdag besloten : Posten na alle quartieren gesonden/ met advis/ dat de Militie meester was. James Nailor de Quaker wierde los gelaten : Gelt voor de vloot van Montagu gefourneert/ ende den Grave van Arondel upt Vranckrijck na London op ontboden/en 't Parlament bleef gedissolveert.

Den

Den Oorlogh mette Sweden begoste sich nu langs hoe meer in een algemeyne decadentie te vertonen: In Courlant dwongen de Poolen de Commandant Arnsfeld 't Slot Grebbin op te gheven: Twee Poolse Generalen Comorofsky en Polubinzky verheugt over de winninghe/ tracteerden malkanderen met een statelijcken dronck/ Comoroffky 'sanderdaegs by den Generael Lubomirsky onthaelt wordende/ vertrock wel gemoet/ maer des nachts op zijn reyse onder den naeckten hemel sijnde/ kreech 't Colijck en storf stracx: Hy was een braef Soldaet die de Polen seer beklaegde. De Stadt Mittaw van de Sweden tot een foy dapper uytgheput / wierde by haer langsamelijck verlaten. In Pruyssen voor 't Hooft begostmen den 30. Octob. haer mette Aprochien te besoecken/ en men dreef haer op zijn Duyts uyt de Kasemarker Schans. In Pomeren wierden sy t'elckens in campagne geslaghen/ soo dat sy het velt mosten ruymen. En Prins Adolf most van daer weder op ordre van den Koning na zijn verteerent Pruyssen/ den brief van zijn Majestt. aen den opgemelten Prins om de selve oorsaeck gheschreven / hebben de Keyserse opgevangen. In Noorweghen benam hun Generael Bielke de Schansen by Quistrumbrogo/ Odewalt/ en Nodesant / soo datmen in Sweden en seifs uyt Schonen en Zeelant alles by een bracht/ om dese Normannen te stutten. De Sweetse Majesteyt wel denckende waer dit heen wilde/ sont Peter Cojet sijn Raet voor extraordinaris Gesant aen de Staten Generael/ om door alle wegen den intrest van zijn Meester aldaer soo veel doenelijck waer te nemen: Hy verkreecht (dat een groote gunst was) consent om met zijn Kinderen en Package op het Schip van Cap. Banckert te moghen embarqueren en naer Hollant te varen: Maer onder seyl zijnde/ vervielen en stieten op het Anouts Riff (dus scheen het den Pfarheren die aldaer staet / en dickwils in zijn gebeden die verby gaende Hollantse breede seylen wenschte ten profijte der Ingesetenen te mogen stranden/ nu na den sin te gaen/) maer P. Cojet en de zijne/ oock het Schip wierde gebergt door het uytwerpen van eenige ballast / maer de Package/en Schriften seyden de Deenen bleven in de loop. P. Cojet keerden weder na Croonenburg om nieuwe Credentialen/ die hy kreech om spoedigh over landt voort te reysen/ want men hadde door de Ouderdom van den Heer Appelboom in den Hage geen genoechsame dienst.

Coppenhaven beducht voor ghebreck / kreech Jan Evertsz. met sijn Esquadre van Lubeck vol Vivres/ gekocht en betaelt met Hollants gelt: Den L. Admirael van Opdam na Jutlant om alle noodicheydt voor Coppenhaven te embarqueren/ geseylt/ kreegh van hare Ho. Mo. ordre om met de oude Schepen weder na 't Vaderlant te keeren / latende de Vlagge in die gewesten aen den Vicadm. de Ruyter. Ged. Vic. de Ruyter schreef een Brief aen hare Ho. Mo. van den 18. Octob. van onder Femeren/ behelsende/ dat hy de Soldaten van d'Admirael Opdam had over genomen/ eenige schepen om de hoeck van Schaghen soude senden / en dat over andere faciliteyten sijn hart wel duysent pont verlicht was. L. Admi. Opdam schreef van den 17. dito oock van onder Femeren/ Dat Capiteyn de Groot van onder Siro met zijn Schip en 30. Soldaten met de Vendrich van Capi. Heemsterraet waren door gegaen: En dat zijn Exel. tot Crimstede en Ebbeltof Branthout en Vivers hadden ingenomen,om na Coppenhaven te gaen.

Op die tijt namen de Holl. Capiteynen Koetering en Swart twee Sweedse Schepen met stuck-goederen ende andere Koopmanschappen na Stocholm gaende/ en daer na noch 3. Schepen na Riga willende. De gewesen Deense Commandanten binnen Croonenburg zijn in dese maent te Coppenhaven door de Engelse en andere Ministers verbeden / zijnde gevonnist om te moetē sterven. Den Coning van Denemarck resolveerde in dese tijdt op een groot Exploict/ en sond na Kiel in Holsteyn den Gen. Schack met veel Vaertuych om Volck in te schepen: Hem volgden oock den Viceadm. de Ruyter met de meeste Oorlochschepen: Daer en tegens quam den 26. dito den Lut. Admi. Opdam met zijn Esquadre en alle nootsakelijckheydt seer wellekom te Koppenhaven / ende na alle beleef de demonstratien van eere soo van de Coningl. Majesteyt van Denemarcken als van des selfs Hooft-Ministers ontfangen hebbende/ nam zijn Exell. afscheyt/ en vertrock mette Vicead. Jan Evertsz en Egbert Meeuss. en 20. Oorlochschepen den 4. Nove. na Hollant/ lopende door de Sont/ soo vuyrden die van Kroonenburgh/ dan het moeten eerschoten geweest zijn/ vermits men geen kogels vernam: Zijn Exell. arriveerden den 14. Novemb. met 4. Schepen in de Mase/ d'andere binnen 't Vlie geloopen sijnde: Quam te gelijck met Jan Evertsz. in een Carotse in den Hage/en dede den 18. Novemb. ter Vergaderinge van hare Ed. Groot Mo. sommierlijck rapport/ tot vergenoegen der meeste Leden/ en naderhant door een statelijcke wel gestelde Opening van 't gepasseerde onder zijn Exel. directie in de voorsz Noorder ghewesten / soo is de selve by de Staten van Hollant over des selfs hoogwijse directie/ serieuselijck bedanckt. Maer den Coning van Sweden ruste onderwijl niet / hy begaf sich met zijn Koninginne na Nykoping op het Eylant Falster in allen schijn/ oft eenige infectie van quade lucht te Elsenoor waer: Hier quam de Franse Ambassadeur Terlon den Koningh besoecken/ nochmaels arbeydende op de bewuste Mediatie / tot eyndelijck de Sweedtse Majesteyt door den opgemelten Heere Terlon aen d'andere Heeren Mediatores specialijck de Ministers van hare Ho. Mo. dede versoecken / om met zijn Majest. noch eenmael de Trattaten aen te binden / 't welck na ernstich insisteren noch eens wierde getenteert: Als hare Exell. uyt Koppenhaven vertrocken na Falster/waren de Deenen seer onbenoecht / altoos vreesende datter weder een prolongatie van stilstant/ ofte eenich ander nadeeligh Accoort sou getroffen sijn geworden/ also sy wel wisten datmen in Sweden geen Vrede en socht.

November 1659.

SYn Majesteyt van Denemarcken hoorende / dat onaengesien de geledene Schipbreuck van P. Cojet/ de selve evenwel met nieuwe Papieren voorsien/ sijn reys na den Hage voortsette/ qualeficeerde insgelijcks Otto Cragge en Godske Boeckwalt mette caractere van Ambassadeurs Extraordinaris/ om by hare Ho: Mo: Denemarcken te dienen/ ende te konnen beantwoorden 'tgeene de Extraord. Ambassadeur van Sweden P. Cojet en andere tot nae-

deel van hunnen Koning mochten ageren: Hare Exell. vertrocken den 26. Nov. van Koppenhaven op Lubeck/ gaende voorts door Lunenburger lant en Westphalen/ om te ontwijcken sommige Sweetse Snaphanen/ die in het Stift Bremen op de selve dachten te passen. Den Resident van Denemarcken P. Carisius in den Hage verstaende dat den voorsz Sweedsen Ambassadeur Coyet op komende wegh was / gaf den 9. Octob. een Memoriael aen hare Ho. Mo. over/ onder andere behelsende / Dat alsoo nu alle uren een Ambassadeur van Sweden wierde verwacht, gaf hy hare Ho. Mog. in bedencken oft hare Ed. hem souden admitteren, dewijl de Sweedse Majesteyt soo harde antwoorden aen hare Ho. Mo. hadden gegeven, waer door dan voor de gantsche weereldt soude blijcken, als oft hare Ho. Mo. de quade Actien van den Coninck van Sweden wilden approberen: Versochte, dat hare H. Mo. alles geliefden wel in te sien, ende voort varen met Secours van Geld, &c. hoopende dat Godt by verleeninge van goet Succes soude toonen, niet langer te konnen ghedoghen de gepleegde ongerechtigheyd, Tyrannye en onverantwoordelycke bloetstortinghe van den Coningh van Sweden. Hare Ho. Mo. hadden in dese tijt al ordre gestelt om de Stadt Coppenhaven expres met een groote meenichte Eedwaren teghens den winter te voorsien/ waer toe sommige Fluyten afgehuyrt/ deselve dese maent met twee Convoyers na de Sont liepen / wordende aen den hoeck van Schagen opgewacht van de bovengenoemde 8. Oorlochschepen van den Vicea. de Ruyter: Wegens het verleenen van Audientie/ sulcks en konde geener wegen geweygert worden/ overmits den Coningh van Sweden met 't ontbieden van hare Ho. Mo. Gesanten op Falster/ de selve niet alleenlijck weder hadde geadmitteert / maer oock daer door zijn eygen voorgaende Actien hadde gedesapprobeert. Immers den voorsz. Sweedse Ambassadeur quam half Novemb. in Hollant/ en na sich eenige dagen binnen Amsterdam onbekent ghehouden en toe-gerust hebbende/ doch met luttel gevolghe/ soo toogh zijn Exel. na den Hage / daer hy den 25. deser voor de Staeten Generael Audientie hebbende/ in 't Latijn harangueerde: De voornaemste dingen daer van hy in zijn oratie sprack/ bestonde in de volgende poincten:

1. Erhaelde hy de oude en van over lange Verbintenissen tusschen Sweden en den Staet van hare Ho. Mo. geweest, soo met de Coning Gustavus Adolphus, de Coninginne Christina, als met den tegenwoordigen Coning Carolus Gustavus, onder wiens regeringe een Tractaet tot Elbinge met hare Ho. Mo. Gesanten was gesloten, dan door de list van sekere luyden die de welvaert van desen Staet so seer niet als haer eyghen wel sochten, was in plaets van Rateficatie, voort ghebracht een begeerte van Elucidatie: En daer nae met Denemarcken tegen Sweden geageert: Oock voor Dantsich met eē VlootSchepen komende, wiert de PolseOorloch in grote beswaernis gebracht. Daer na 't verloop van den Oorloch in Denemarcken verhalende, had de Sweedse Majesteyt niet tegenstaende alle de voors. gepasseerde saecken, over de Honderdt Hollandse Schepen die hy in zijn gewelt had, weder liber en vry gestelt, wordende korts daer na vyandlyck van des selfs Vlote in de Sont aengetast: Soo beklaegde hem den Koningh, die altoos de reciproce Vrundschap soo religieus hadde geobserveert, &c.

Versochte wijders Commissarissen om mede te handelen volgens zijn instructie/ alsoo hy van zijne Majesteyt ordre had om met hare Ho. Mo. en des selfs Ingesetenen te observeren een sincere ende getrouwe Vruntschap: De gene die den Staet daer toe deputeerden / waren de Edele Heeren den Raedt

Pensionaris,

Pensionaris Iohan de Wit, G. van Beuninghen, de Baron van Gent, de Heer van Merode, en de Heere Veth. De Staten Generael hadden tegens den 5. Novemb. oock doen uytschrijven een Vast en Bededagh/ specterende Op de noch swevende Oorlogen in Oosten, &c. dattet God niet belieft had de middelen by desen Staet tot bevredinghe der strijdende partijen gecontribueert, te zegenen: Ontwijffelijck des Heeren toorn over de inorme sonden in dese Nederl. Provincien grasserende, daer van de oorsaecke synde: Datmen des niet te min de Heere soude dancken over 't maintineren van den Staet en des selfs vrijheit, en d'oeffeninge van de Christel. Gereform. Relige: En te bidden niet alleen om continuatie van die zegen, maer ootmoedich bekennen en te bidden om vergiffenisse onser sondē, eñ dat de Negotie deser Landen door 't wech-nemen der voors. bloetstortende Oorlogen in zijne oude bloeyende staet mogte werden gerestitueert, &c. Den 7. deser zijnde jaerich dat den See-slagh in de Sont was geschiet / en waer van wy wel yets op ons 9. deel hadden geseyt/ doch niet soo veel als wy dickmael wel gewenscht hadden/ soo wierden de Vicead. de Wit tot Rotterdam/ Vicead. Pieter Florisz. te Hoorn/ en Command. Dirck Krijnen Verveen ter Goude statelijck begraeben / den Vicead. de Wit was by den Con. van Sweden/ en Pr. Florisz. by de Co. van Denemarcken met vergult gewaet en wapenen voorsien: Soo dat beyde de Koningen/ onaengesien het gepasseerde/ hebben betoondt/ dat sy de oude Batavierse vroomheyt beminden/ en de Vrundschap van die Natie allerweghen sochten.

Op dien self den See-slaghs en Begraeffenis dagh / wierden te Kiel in Holsteyn geembarqueert 5200. Deense Ruyters / en 4600. Voetknechten/ daer onder 40. Compagnien ofte 3000. Nederlantse Soldaten/ de Hoogduytsen/ Polen en alle andere Natien liet men staen/ om dat die van een geheel andere cours waren/ doch streeck mosten houden te lande als dese te water: De aenleyding was goet/ dan niet sonder gevaer/ alhoewel de kennis aen weynige der Opperstén bekent was/ want / aen 't succes van dese saeck beyde de reputatie van den dus lang gevoerden Oorloch der Sweden / en 't behoudt van de verdruckte Croon Denemarcken penderende was. Wy sullen dan in zee laten heen varen de voors. ingescheepte Militie / beneffens de Vlote van den Vicead. de Ruyter/ en den dach dat sy van lant staken was oock den 7. Nov. Maer die te lande gebleven macht ijlden op 't spoedighste na Coldingen en de Citadelle van Fredricrode (nu gheheel van de Sweden geabandonneert) om van daer met alle macht over te raken: Om dese passage te faciliteren / was den Deense Schout by Nacht Marcus Rotsteyn / en Commandeur Gotske van Amsterdam op 't Schip 't Raedthuys van Haerlem / neffens 2. Deense Capers uyt de Vloot door den Viceadm. de Ruyter gecommandeert/ en oock om van Sonderborch op Alssen eenich Deens Volck op Funen over te brengen: Maer contrarie wint en stroom dreef hun onder 't Eylandt Aroe: Hier kregen sy kennis hoe dicht by Assens in een inham laghen een Sweets Oorlogschip de Hoop met 28. stucken/ Capit. Japick Ariaensz. van Enchusen/ 't Galjot de Swarten Hont met 10. en 't Galjot de . . . . . met 6. stucken / die hier lagen met veel ingeladen roof en goederen die de Sweden van d'Ingesetenen in Funen op zijn soldaets hadden afgeprangt: De voors. 2. Hollantse en Sweetse schepen te diep gaende om de Sweden by te komen / sonden hare

Boots mette 2. Deense Kapers derwaerts/ dit de Sweden siende / verlieten hunne schepen/ en liepen schandelijck te lande / latende soodanigen buyt in de handen der overwinners / dat die naer ick wel bericht ben / voor geen kouden Winter en behoef den te sorgen : Anders waren de Sweden gemeynt geweest om desen buyt over Lantscroon in Sweden aen hun Famillien te senden/ dan sy waren nu van het Vracht-loon ontslagen.

Generael Eberstеyn commanderende de Troupen te lande / dede alle vlijt met haesten/ en hy raeckte den 14. Nov. geluckich van Jutlandt in Funen/ hoedanich/wert ons in't kort door den Heere van der Nath/commanderende in 't aldaer sijnde Keysers Leger/ aldus uyt een krijgsmans hart toegevoegt:

TEgenwoordigh soo gaet het recht her op aen: Ick heb door de genade Gods en het bevel van den Veldt-marschalck Eberfteyn met Neghen Boodts doen over swemmen Vier Keyserlijcke Regimenten, 4. Brandenburgse, 800. Polacken, 1000. Paerden van de Deense, en 600. Dragonders, in den tijt van 3. dagen en nachten. Nu konnen wy seggen, wy hebben den Vyand in ons gewelt: Morghen marcheren wy op hem toe. Zy en zijn niet meer als tusschen de 3. en 4000. te samen, het welck ons seer leet is dat zy niet stercker en zijn, want het wort maer gerekent als een vroechstuck by onse luyden. Doch in kort sal u E. breeder berichten: Groote eer, goeden buyt, goedt Winter quartier verhoopen wy, Wy hebben schoon by de 100. gevangenen sonder kogel gewisselt te hebben. U E. kan alle goede Vrunden partecipant maken van ons geluck, want dit is seker. Hier mede blijve U E. geaffectioneerde G. Grave van der Nath.

In Middelfaert in Funen, den 17. Nov. 1659.

De Armade ter zee quam sonder rencontre met moy weder den 8. dito na noen voor Nijborg in Funen/ en doende zijnde om 'tvolck in kleyn vaertuych t'embarqueren / onderwijl de Sweden uyt twee Forten aen de water-kant (doch sonder schade) canoneerden/ so liep de wint om en 'tbegost stijf te wayen/ sulcks dattet savonts al 10. uren was datse weder uyt de bay mosten laveren/ blijvende die nacht in onstuymich duyster weder voor de stadt op ancker leggen: Waer door de Sweden die gedurich met hunne Ruytery aen strant op pasten/ van opinie bleven datmen daer eerst landen soude: 't Welck oock soude geschiet hebben indien de Deense aenleyders niet al te onkundich/ en diesvolgens de schepen en 't Volck niet byna om hals en alreede in disordre waren gebracht geweest. 's Morgens 't ancker lichtende / seylden naer Cartemunde aen de noort syde van 't Eylant / daer wel een groote doch ondiepe reede was/ dit was den 10. dito/ flucks stapten 't Volck in Schoeten en Booten / want de Nederlantse Oorlochschepen konden op een musquet schot niet aen de wal komen / de Deense Schepen doen noch soo wijt in zee sijnde datmen die nauwlijcks konde sien: De Sweden hadden van de Stadt tot aen de hock van de Brugge Traversen gemaeckt/ aen d'eene zijde stonden 4. en aen d'ander zijde 3. Regimenten Ruyters/ en de Dragonders in de stadt: Het Deense Voetvolck had d'Avantguarde/ ende de Nederlanders onder den Overste Killegre de rechter vleugel: De Sweden hielden schietende stant / maer niet langher als tot de Boots vol Volck by na aen landt waren: Wanneer seker Frans

Edelman Buat genaemt/ in 't bloeyenst sijner jaren sich vrijwillich ter liefde van den verongelijckten Coning van Denemarcken/ op de Nederlantse vloot onder der selver Benden begeven hebbende/ allereerst met 't rapier inde vuyst tot den middel in 't water sprong/ en in een oogenblick ghevolcht wierde van alsulcke/ die door 't behulp van 2. elementen onder water en boven vuyr / tegē de Sweden aen lant traden / jagende die geweldenaers door gewelt uyt harē affnijdinge/ voorts over de Bruch/ en eer het avont was / hol over bol uyt de stadt / latende menschen en paerden mette beenen in de lucht over al gesaeydt leggen: Zy hadden Cartemunde oock op 3 a 4 plaetsen in't retireren in brant gesteken/ om hunne Vyanden te ontdienen/ dan te vergeefs / dewijl het tijdelijck gelescht wiert. De Sweden dus na Nijborgh wijckende/ quamen den 15. dito wanneer de Deense macht met gemack gelandt was / onder Paltsgraef Zultsbach weder na Cartemunde / maer indien hare versaechtheyt so groot als hare stoutheyt waer geweest/ sy hadden doen apparentie gehad om hare Vyanden te doen wijcken: Doch nu ging de Sweedse macht in confusie vagueren/ latende de Deenen ongemoeyt in gheslooten Battallie op Odenzee marcheren/ daerse den 19. dito arriveerden/ en den 21. met den Gene. Ebersteyn conjungeerden/ die daer op gesamentlijck besloten op den Vyant los te gaen. Den 22. en 23. door Masleben op-treckende/ vonden den 24. ten 11. uren 's morgens de Sweden in volle slach-orden by Nijborgh voor een Bos staen/ hebbende om seecker na de Stadt te wijcken / achter hun een vot sterck heck en gracht/ daer hare Dragonners als bedijckt/ achter stonden / bynaer 40. treden achter hunne Battalie. Veltmars. Eversteyn de Voortocht hebbende/ commandeerde 400. Ruyters en sommige Polen op den Vyant/ doch die wierden gestuyt : Onder 'twelcke Gen. Ebersteyn des Vyants postuyr af speculerende/ so ordonneerden hy Gene. Quast / de Keyserl. Regimenten van Matthei Caraffa en Schults/ettelijcke Polen en Canitzise Dragonners ter rechter sijde : Tot reserve van dese was den Graef van der Nath en sommigē van 't Matteise Regiment/ en daer op volgden d'Ebersteynse Infantery/ 14. Canons/ en 2. Brigaden van Veltma. Schacks Hollants en Deense Troupen. De lincker vleugel bestont uyt Brandenburgse Regimenten/en Graef Quast/ Ebersteynse/ Canitzise/ en Poolse benden: De rest van Kannenbergs en Eversteyns Regiment waren hun reserve. In de Battallie was Gene. Schack/ Hans van Alefelt/ des Konincgins Ruyters/ Jonghe Guldenleeu/ Overste Vocht/ zijn Majesteyts Infanterije/ 2. stucken/ en de Heeren Killegrc en van Meteren met 't Hollants secours en 4. Regiment stucken slooten de Battallie. Aldus drong Gen. Eversteyn tot aen de Hecken veur / maer de Sweedse Infanterije om de gracht hier pal staende / persuadeerden manhastigh de Deense te wijcken/ so dat die in confusie/ van de Schackise onderstut wierden. Het Sweetse Leger dus forcelijck aendringhende/ want Deenen en Duytsen waren in disordre / soo meynden sy albereydts meester van 't geheele werck te sijn : Maer de Heeren Killegre en van Meteren mette Hollantse Brigaden aengemaent / quamen doen in gheslooten battallie vellende hunnē piecken/ rustich op de Sweden/ doch ordentelijck aentrecken/ stellende niet alleen in 't midden van de Battallie de wet aen de Vyanden / maer oock

nae

aen de fortuyne: Hunne welgeschickte discipline veroorsaeckten datte Vyant het Velt en hare Hecken quiteren most: Flucks daer op vlen al d'andre Natien op de Sweetse aen/ so dat Alefelt de Water-gracht passeerde/ dringende de lincker Vyants vleugel onder Veltm. Steynbock/G. Weyer en Waldeck tot in Nijborgh: De Sweetse Infanterye van hunne Ruyters aldus verlaten/ stonden in een oogenblick van de Polen omcingelt/ het waren 2000. van de geordenste Soldaten/ vele Finnen en Gothen / die de Sweetse Majesteyt by nacht uyt de naeste Eylanden op Funen to t secours van Zultsbach hadde doen over setten: Dese zijn by de Polen uyt bitterheyt alle neder gesabelt/ om dat sy haren Oversten Piazenzwky en vele brave Ridders in 't begin hadden ghedoot: Een Hollandtse Brigade alleen / gecommandeert door van Meteren / dreef met ghedaelde Piecken twee Sweedtse Esquadrons van hunne stucken/ welcke acte seer lustigh om aen te sien was. De lincker Deensche vleugel onder Ge. Tramp wel het meeste in disordre / geraeckte onderwijlen weder om in postuer/ en dreven Zultsbach en Botker tot onder Nijborg/daer Hans van Alefelt stont/ en alles wierde opgevat wat sich niet met den donckeren in Nijborgh salveerden: Dien nacht waren den Paltsgraef van Zultsbach en Veltm. Steynbock door 't Bos ontvlucht/ en kregen door beloste van 2000. gulden seker Visser soo wijt/dat hy haer met een Scheerboot seewaert in voerde: De Deense Oversten ontboden terstont aen de 2. Zee-Oversten Bielke en de Ruyter/ dicht onder Nijborg te willen komen/ want de Sweetse macht in Nijborch soude anders met kleyn Vaertuych na Seelant konnen hebben eschapperen: Dien nacht wasser groote commotie binnen met te raden wat mē doen soude: Sendende 'smorgens een Trompetter aen G. Ebersteyn: Onderwijl quam de Viceadm. de Ruyter / die al den 22. dito savonts van Cartemunde weder in 'tgesicht van Nijborg was gearriveert/ van waer sy den 24. dito de voor verhaelde Battalie konden sien/en dattet tot den donckeren 'twijl het ruych weer was/duyrden: Opde Na-nacht de wint stillende/ wierden door de Vic. de Ruyter aen de Command. Cornelis Evertsz./Co. de Wilde/ Cap. van der Saen/ J. Sweers / Jan Tijsz. en Thuynemans ten noorden der stadt daer een Fort lach/ gelast te loopen: Hy seylde oock met de rest der Vloot tot dicht voor Nijborgh/ daer 2. Schantsen met 2. halve Cartouwen lagen/ daer hy de Sweden met sijne stucken uyt joech/ en de Hollanders plante de Prince Vlagghen daer op/ brenghende de 2. stucken 't scheep: De Vloot settent in den dageraet so dicht onder Nijborg/ datse mette kleynste stucken over de stadt konden heen schieten/ en na eenige lagen geloft/ quam dē opgemelten Trompetter biddende dat men wilde ophouden met schieten/ zy wilden van een goet Accoort wijders handelen: Den Trompetter most niet te min weder te ruch met bescheyt: Dat men niet en begeerde te handelen/ zy mosten hun op genade en ongenade overgeven/Ec. Dese antwoort kregen sy mede van de Ruyter/ en daer by/ dat sy terstont mosten resolveren en bescheyt brengen/ ofte wilde de stadt tot een steen-hoop schieten: Stracks daer naer quam den Overste Schonleben en Ge. Adjutant Lillie-kroon nevens noch een Sweets Officier uyt / versoeckende uyt de naem van hunne principalen gants gedienstelijck/ datmen doch met canonneren wilde ophouden/sy waren

berept haer op discretie over te geven: Om dit te volvoeren gingh Detlef vā Alefelt en Gen. Major Trampen in de stadt: En alsoo de Ruyter continuo bleef donderen/ soo en cesseerden hy ooch niet / voor datte Sweden een Brieff van Gen. Schack uytte stadt tot hem brachten/ behelsende / hoe dat zy haer op genade en ongenade hadden over gegeven / en de Ruyter bedanckende dat hy dit werck soo kort hadde doen af-loopen/ &c. Op het selve moment quam de Gen. Lu. Henrick Horn en presenteerde 3000. Sweetse Ruyters/die hun in Nijborg gesalveert hadden: En sy gaven oock met groote reverentie weer om de 2. Majors Lutker en Harlack/ mette Guldenleeuse Standaerden/die sy daegs te vooren van de Deense hadden verovert: De voorsz. Ruyters sijn half onder de Deenen en half onder de Duytsen ghesteecken: Voorts teldt dese volgende Lijst wat en hoe veel schade de Sweden hier geleden hebben:

Generale Lijst van alle de Dooden, Gevangens, Buyt, &c. In Funen.

Generael Luten. Henrich Horn,
Generael Major Weijer,
Graef van Waldeck,
Hertog van Wijmeren in 't treffen gevangen,
Graef Coningsmarck in 't treffen gewont, en gevangen,
De Oversten Hubener, Schonleben, Engel, Peter, Taner, Riesengruen, Zimmerman Weydenbach en Taube over de Dragoners,en Smit over de Infanterije,noch Stiltman, Liliecron, 2. Velt-Medici,2. Proviantmr.
Noch Elf Regimenten te Paerde,bestaende in 88. Compagnien, sterck 4500 man.
Te weten, 'tRegiment van den Overste Lute. Bremer, van Horn, Waldeck. Weymaren, Coningsmarck Hubereni,Schonleben,Engel, Peteri, Botticheri. en Taur,
Van dese heeft de Lut. Generael Horn aen ons gepresenteert 3000. Ruyters.
Het Paltsgraeffse Weyherise Taubise 4. Regimenten van 600. man, zijn op 't velt en Bosschen blijven leggen.
Dat uyt Zeelant over gevoerde Simidise en Kruisise Regimenten van 1500. Man. zijn uytgeseyt weynige gesabelt.
Canon op en voor Funen veroverts 101.stuck
Herpaucken acht paer.
Vendels en Standaerden 110,
2269. Kogels, 110. Centener Pulver 80. Hantgranaten, 28. Amunitie wagenen, 110. so Kogels als and're Wagens, ende seer veel Buyt aen Koets zadels,Stucken Wagen seylen, Wapenen, Wagens, Bruggen, daer d'onse wel mede geaccommandeert sijn,

Daer en tegens hebben wy niet over de 500 dooden, daer onder zijn van qualiteyt:

Onder de Keyserse, Niemant.
Van de Deense d' Overste Henrich Volrath Both,Iosias Breda Rantzou,Lut. Tycho Santberg, en Major Nahrendorf.
Van de Brandenborgse. Niemant.
Van de Hollanders Capit. Hemmina Fri.
Onder onse Gequesten zijn:
Van de Keyserse, den Oversten Schult in 't Hooft, doch niet periculeus.
Van de Deense, Overste Luten. Norman. Ebersteyns Major Baron de Weyx door de Arm, Ritmr. Claudi met 3. Kogels door 't kinnebacken. Ritmr. Hintze door en weder doorsteken Capit. Bendix van Alefelt.
Van de Poolse, weynigh,
Van den Brandenb.Gen.Major Quast door de zijde geschoten, maer niet doodelijck.
En van de Hollanders weynigh.

In dese Victorije hebben d'Overwinnaers soo aen Meubelen / Beestiael / overda-

overhadige buyt bekomen/ om de gevangens wierde geloot/ de Deense voerden de hare na Gluckstadt/ de Brandenburghers hunne na Berlin/ maer de Hollanders lieten de hare op parole en rantsoen veel na Hamburg en Staden vertrecken/ en de Polen hadden de hare al by tijts cappoot ghemaeckt. De Soldaten hadden geern 't Vrou-volck binnen Nijborgh geplondert/ maer het wierde hun belet. In dese Battalie hebben haer niet alleen uyttermaten vroom gedragen vele Duytse/ Deense/ en Poolse Cavalliers/ gelijck als in 't landen te Kartemunde Monsr. Buat de eerste was/ en nu de Heere Eberstëyn/ Schack/ Alefelts/ van der Nath/ Trampen/ en andere in 't bitterst van dit gevecht/ so wierde nochtans seer hoogh geestimeert den dienst der Nederl. Officiers Killegre / van Meteren / Alua / Bregadin / de Vaine/ ende andere/ die den Ged. Eberstëyn specialijck bedanckte/ en belooft heeft dat 't selve by den Koning van Denemarck gerecompenseert soude worden.

Behalvens nu dat desen Slagh in Funen de allergrootste Victorije was daer eenige Chronijcken van gedencken/ dat opt de Deense op de Sweden bekomen hebben/ soo was sy noch al van grooter gevolge: Want / Sultsbach en Steenbock quamen gevlucht op Falster by den Con. van Sweden / waer door binnen Nijcoping Vrouwen en Kinderē met groot gehuyl langst de straten liepen jammeren/ over 't verlies van hare Mans / Vaders en Vrienden: Het onvertsaecht gemoet des Konings wierde selfs daer door ontroert/ beklagende seer zijn Volck/ die hy noemde zijn beste Soldaten te syn/ hebbende om die te preserveren/ hun noch 1500. Voetknechten in diverse nachten uyt Zeelant toe-gesonden: Zijn Majesteyt de tyding krijgende dat de Battalie ende geheel Funen in 15 dagen alsoo was verloozen / sprongh op van de Tafel daer hy aen sat/ seggende/ dat hy niet en had vertrout datmen onder de Handelinge alsoo geageert soude hebben: Vertrock so datelijck met zijn Coninginne na Seelant op Kroonenburgh/ abandonnerende de Nederlandtse Gesanten in grooten disordre: Alsoo datte Deense Inghesetenen oock seyden / dat als de selve weder na Coppenhage souden vertrecken/ waren geen Waghens te vinden om hare Ed. Bagage te voeren/ en eenighe bekomen sijnde/ hadden 36. vermomde Sweedse Ruyters de selve op dē weg aengerant/ onderstaende der selver Papieren te beroven: Den Coning was over dese Nederlaghe soo gealtereert/ dat hy zedert die tijt noyt vrolijck noch recht gesondt is geweest. Hier tegens glorieerde men niet alleen te Koppenhaven/ maer oock te Berlin en in and're Duytse Plaetsen/ selfs zijn hare Ho. Mo. door d'aenwesende Ministers van Denemarcken en Brandenburgh gecongratuleert over dese Victorije en de groote ingeleyde eer van des selfs Militie: Den danck was oock meerder/ en de sake aengenamer als die van het prolongeren der stilstant / eñ indien de navale macht op die tijdt soo wel ware gedisponeert als zy wel niet en dede/ de gantse macht ware op Seelant plotselijck over gevoert geweest/ en men soude de victorie honorabel vervolght hebben. Want de Sweden warē soo benaut/ datse als muysen uyt d'Eylanden vluchte/ selfs Ruyters/ latende hunne Paerden en alles achter/ gelijck op Tassing/ Langelant en Aaroe/ alwaer de Deense noch 1. Sweeds Major / 150. Ruyters / 80. Musketiers/ en Canon en plondering als in de schoot viel.

De

De Vicead. de Ruyter wetende dat veel zijner Capiteyns alreede hun leste Broot hadden uytgedeelt/en beducht voor vorst/liep den 27. dito van Nyborg om Victualie mette Vloot na Lubeck/ sendende sommige Schepen onder C. Sijvers te ruch/ om Branthout voor die van Koppenhage te embarqueren.

't Belech voor Stetijn tot noch toe seer vlijtich by de Duytsen vervolght/ liep dese maent ten eynde: Geweldt wasser ghenoech van dach tot dach met Granaden/ schieten en approchien gedaen/ Montecuculi had oock genade en gunst aen de Burgers beloost: Maer sy wetende de wackheyt van hare gront rontsom/ en siende het dagelijckse natte weer/ bleven volharden met selfs aen de wallen te waken/ en de stadt soo vroom te defenderen/ tot Gener. Wrangel met 5 a 600. man een dag of twee voor de nederlaech in Funen / te Stralsont uyt Zeelant was over gekomen/ en van daer met een gef wint weder d'Oder langst binnen Stetijn / soo ontfonckte dat soo ghewеldigh hare dapperheyt/ dat sy na een Keysers Quartier te hebben opgeslaghen/ en 27. Officiers ghevangen binnen gebracht/ sy oock met 20. Kanen vol Musquettiers de Oder af na Courau dreven/ daer de Duytsen hun Leger-magasijn hadden/en over rompelden de Redupt met 20. man beset/ in haest mede nemende 20. Kanen/ die aldaer met behoeften en vele Coopmanschappen op stroom lagen/ deselve met triumphe binnen Stetijn brengende/ 'twelck alhoewel men in 't eerst dat socht te verschoonen / nochtans de oorsaeck is gheweest waer om de Keyserse den 16. deser 'tvoorß. Belech hebben gequiteert/ latende noch 4. Croatische Standaerden in de Sternschans staen: In alle 't belegh maer 3. Burghers 2. Capiteyns en 150. soldaten gebleven zijnde.

Den Koningh van Denemarck dede op nieus alle Duytsen weder van der Sweden tot zijne dienst noden: En den 26. deser hebben Liebreich / Recke/ Wilde en Rosenkrants de Sweden buyten Koppenhaven aengetast/ desselfs Brugge ingehouden/ en 16. Ruyters nevens goeden buyt in gebracht.

Men begost in dese tijt in 't Klooster ten Olijve buyten Dantzick/op 't enckel aen dringen van den Franse Gesant de l'Ombres / de Tractaten tusschen Polen en Sweden aen te vangen: Want in Pruyssen liep alles met Sweden in 't riet: Binnen Stum hadden sy noch 150. man/ te Marienburg 1000. en t'Elbing met gesonde en krancke 2500. koppen : Uyt de leste plaets stietten sy uyt de Vremdelingen/ Wijven/ Kinders en Mennoniten / die uyt 't Lant en van Mondou daer binnen geweken/hun by de 50. Famillien nu na Danswijck begaven/ om daer onderhout en herberge te soecken.

Den Sweedse Gesant Biorenklau van Francfort door Loraine nae Parijs treckende/liet sich verluyden by diverse Officiers/dat hy commissie hadt om te versoecken d'Assistentie van een Frans Legher in Duytslant / daer de selve op antwoorde/ tot dien tocht groote lust te hebben/want sy wisten datter in 't Logement van Monsr. Gravelle die al de Kapieren had doen opkopen/ waren gebracht op 3. Wagens 18. kassen met Frans gelt. Den Keyser de timiditeyt der Zevenburgse Stenden op de Turckse dreygementen siende/en dat sy te Constantinopolen hadden doen aenbieden / ingheballe men haer met ruste en by hunne Privelegen wilde laten / sy den ouden Tribut genegen waren te

ren te betalen/ soo stelde hy order op d'Ongarise Fronturen/ sont oock Prins Robrecht voor zijn Lut. Veltmarschalck na Pomeren/ en schreef aen Keur-Ments geensins gemeynt te zijn om den Con. van Sweden uyt zijn lant te drijven/ maer siende dat hy geen Vrede wilde / en 't Rijck maer socht te troubleren/ so wilde hy zijne pernicieuse desseynen helpen stuyten. Kurbran denborgh schreef insgelijcks aen d'andere Kurvorsten / dat vermits de Con: van Sweden niet anders en socht als 't Roomse Rijck met Oorlogh t' infesteren/ sy hare raedslagen also wilden dirigeren/ dat desselfs voornemen mocht werden gestuyt/ en veel eer tot een billijcke Vrede gebracht werden.

Het groote werck van Vrede tusschen Vranckrijck en Spaingen / hadt in dese maent final succes: Den Coning die daer toe den 5. Aug. te Poictiers/ en den 20. dito te Bordeaux was gekomen/ had te Parijs onder handen gelaten een Horologie van 7. voeten hoog/ en 1. gulde Vlies om aen de Cato. Coning te vereeren: Uyt Spangen wiert door een Edelman gebracht 't Contersfeytsel van d'Infante in een boot van Diamanten/ en noch eens de schildery levens groote ten voeten uyt. Hertogh Carel van Lotaringen in Julio van zijne gevangenis te Toledo ontslagen/ en tot Madril zijne goetwillicheyt betoont hebbende/ quam mede na St. Jean de Lus / daer de handelinge soude op 't Eylant geschieden. Zijn Majesteyt sondt in Septemb. na Madrid een Missive aen den Cathol. Coning/ gedragen door Monsr. de Grammont/ de inhout was een versoeck van d'Infante Maria/ en luyde in 't Frans aldus:

SEer Hooge, seer uytnemende, en seer Machtigen Prince, Onsen seer lieven en wel Beminden Broeder en Oom: Alsoo het Godt belieft de goede intentien die Wy gehad hebben om de rust aen 't Christendom te geven, te zegenen, en daer door de eenigheyd en vrundschap tusschen ons te herstellen, waer toe onse Bloedt-verwantschap als aengebooren, heen ijverde: Soo en ontbracker tot ons laetste vergenoegen anders niet, als te sien de vasticheyd van een geduyrsame Vrede: Oock de banden van onse Maegschap en vrundschap door een Nieu Verbont vaster te maken, 'twelck wy altoos gedesireert hebben: En in desen verstaen wy te spreecken van ons Huwelijck mette Doorl: Infante Donna Maria Thereza, *Outste Dochter van uwe Majesteyt. Wy komen u Majesteyt versoecken, dat wy de hoogheyd van hare geboorte en van hare staet minder aenmercken en begeeren als de bysonderste gaven van haer Persoon. Wy zenden dan in de hoedanicheyd van Ambassadeur Extraordinaris by uwe Majesteyt onsen seer lieven wel beminden Neve den Hertoge van Grammont, Eedgenoodt en Marschalck van Vranckrijck, Oppervorst van Bidache, Minister van onsen Staet, onsen Gouverneur en Stedehouder in Biscaye, Gouverneur onses Stads Bayone en 'tlant van Bourg, Maistre de Camp van 't Regiment onser Franse Guarde: Om in onsen name uwe Maiesteyt tebidden, gelijck wy oock door dese regulen doen, van voor onse Bruydt de voornoemde Doorl. Infante Donna* Maria Thereza *te willen vergunnen: Ons vorder ghedragende aen 't geene gemelte Neve syn Maiesteyt van het gevoelen sal vertonen, die*

nen, die wy tot uwe Maiesteyt en door d'Infante sullen behouden, soo zy de goetheydt heeft van haer na het voornemen van uwe Maiesteyt door een gonstige verwilliginghe onser begeerte wil voegen. Wy sullen in desen ons niet wijder extenderen, maer Godt bidden, dat hy u Majesteyt lange Iaren in zijne heylige en waerdige protectie houde.

BORDEAUX, den 21. Septem. 1659. *Uwe goede Broeder en Neve,*

LOUIS.

Met dese Missive en diverse geschencken quam Grammont den 17. Oct. te Madrid/ wordende met groote toeloop en blijtschap des volcks ontfangen; Den Luten. Postillion geleyde hem treffelijck / voorgaende met 8. Postruyters/ aenhebbende rode Lakense Casacken/ en traden mede tot beneden aen 't Kasteel/ daer stont den Admirael van Castille met zijn geselschap op Grammont wachtende/ hem leydende op de zael by den Koning / sittende onder een lazuren Hemel/ omringt van vele Spaense Doms / den selven Grammond beleef delick gegroet en sijn harangue uytgehoort hebbende/ontfong de voorsz Brief/en so kusten de Francoisē des Conings handē :Zijn Majesteyt in dese ontmoeting wat meer yver en respect betonēde als aen andre Gesantē : Vragende oock na de gesontheyt van zijn Suster de Koninginne / en van den Koning van Vranckrijck : Van hier wiert hy geleydt in 't Vertreck van de Coninginne/die met beyde d'Infantes oock onder een Hemel sat/ en die hy seyde alreede te estimeren als sijn Souverain/ hier de minnelijcke complimentē afgelegt hebbende/wierde gracieuselijck beantwoort/dat hy haest gedepescheert soude worden / &c. ende soo bracht den Admirael van Castilien hem in sijn bereyde Logement/ daer hy kostelijck getracteert en van al de Groote besocht sijnde/ soo kreegh hy den 19. dito antwoordt op sijn Missive / wordende oock voor sijn vertreck van den Coning/ d'Infante/&c. rijckelijck beschoncken.

De twee Hooft-Ministers hare conferentien en manieren tot het volvoeren van 't Huwelijck en de Vrede/ zijn wijders geweest als volgt:

DEn Cardinael Mazarini had 2. dagen te Bidache getoeft, daer hy van Monsr. de Gramond Princelijck was gewellekomt, toen hy den 24. Iuly te Bayone, en den 27. dito te St.Ian de Luz quam: Vermoeyt door het reysen, hield sommige dagen 't Bed; Hier quam Pimontelli zijn Em. wegens de Cath. Coning begroeten, en aendienen, dat Dom Louis de Haro te S. Sebastiaen gearriveert was. Den 4. Aug. ging zijn Eminentie te voet sijn Kerckgang doen. Sr. de Chiouppes maeckte onder wijl een houte Bruch op Barcken, vande Franse zijde over de Revier Bidassao, die Spangien en Vranckrijck hier van een scheyden. Op een kleyn Eylandeke midden in dese Reviere was gebout een Logement voor dese twee groote Ministers, de Conferentie kamer was 16 voet groot, en de twee Ante-Kamers elck van 12. voet, alwaer het gheselschap van wedersyden gedurende de Conferentien, souden blijven.

Den 13. Augusti den dach sijnde die tot de eerste By-een-komst was vast gestelt, so wierd zijn Emin. opgepast van des selfs guarde Musketiers, rijdende tot aen de Bruch in Carotse met de Mareschalcken Grammond, Villeroy, Clerembault, Mons. de Grootmeester, Duc de Crequi, Command. de Souurai, &c. voor de Carotsen reed de guarde te Paerde, en achter volgden de 30. Heeren oock in Carotsen, die volgens versprek beyde Ministers souden accompagneren,

compagneren. Dit waren ses Carotsen vervult met de Bisschoppen van Toulon, van Tolouse Poictiers, Sées, Bajone, en Frojus, den Abt vā Benzi, Bentivole en andere: Toen volgde den Onder-schiltknaep van zijn Eminen. met 12. Hantpaerden, en 16. Pagies te Paert, hovaerdiger als yemand van de Principalen: Achter dese volgden ontellijcke allerhande slagh van Luyden, gaende sonder ordre: Op de kant vā de Revier stonden 150. van zijn Em. Musketiers, en 25. andere bewaerden d' opgang van de Brugge, om niemand als de geordineerde Heeren door te laten: Sijn Emin. quam een weynich voor Dom Louis de Haro op 't Eyland, die korts daer na alleen quam, van Fonterabia in een Littier gedraghen, met 15. Carotsen: Op 't selve moment warender aen de Spaense kant veel geschilderde Barcken, daer onder sommige die twee Spaense Dons aen 't Eyland oproeyden: Op die kant van de Revier stonden 250. Catalonise Ruyters, met de Levrije van D. Louis, dragende Casacken, en stormhoeden op 't hooft, oock Rapieren inde hant: By dese waren noch 100. Voetknechten van 't guarnison van Fontarabia: Beyde Ministers sonder malkander te hebbē sien op komen, traden terstondt in de Conferentie Camer, yder zijn geselschap latende in elcx Vertreck die aen de Conferentie kamer ten beyde zijden met Deuren, klincken en grendels afsloot: Beyde Ministers saten neder in stoelen over malkander geplaetst, staende aen de rechter hant van yder een Tafel: D. Louis was in 't grau Laken eenvoudich gekleed, maer zijn Emi. in 't root, over sich hebbende zijn schone Dyamant, Bague, en een Kruys van 5. Dyamanten: Aldus waren zy 4. uren by een, en op het scheydēn gingh den Marquis de Mondaja (Spaense Don) na 't Franse vertreck, onder pretext van zijn Bloetvrienden den Grave de Guiche en de Louigny te besoecken, en de Spangiaerden deden insgelijcks, in goet onthael van Limonades, Caneel-water, brave vin de frais, oock in courtosie en kleedinghe de Francoisen wijt overtreffende, en voornamelijk stack heerlick uyt de Gr. van Lichie, Soon van D. Louis: Quamen daer na alle inde Conferentie Kamer, met vele beleefstheden scheydende, so vertrock yder na zijn Coningrijck.

Den 16. dito is weder geconfereert, en in de sake van Portugal, den Prins van Conde en 't Huwelijck yvrich gelaboureert. Den 19. en 21. insgelijcs, wanneer D. Louis aen zijn Em. 3. Muylen met 8 groote Kassen vol Amberwater, Yswater, Serbette wijn, en Chocolattes vereerde: Zijn Emine. stack weder daer in boven de Spaensche uyt, dat hy diverse Collations van curieuse gelardeerde Spijsen dede op dissen: Zijne Camers waren behangen mette alderschoonste Tapyten van Europa: Maer de Spaense met de deck kleeden der Muylen.

Monsr. de Grammond weder gearriveert, en te Toulose den 4. Decemb. rapport aen de Koning met genoegen gedaen hebbende, soo quam hy t'Andaye, en tracteerde daer neffens de Franse oock meest al de Spaense Grooten: De Toestel was prachtich, maer de Wijn over won de nuchterheyd van de Spanjaerden, alsoo dat zy hunne graviteyt verlatende, in 't scheyden malkander met het Bancket, Confituren, Orange en Limoenen malkander na 't hooft wierpen, daerse hare sacken mede gevolt hadden. Den Engelse Gesant Lockart was oock van Parijs te St. Ian de Lus gekomen, daer hy zijn Em. voor hield, oft oock ondienstig voor d'intrest vā sijne Meesters soude zijn, D. Louis aen te spreken? Sijn Emin. seyde, dat hy hem niet en konde raeden, en daer geen satisfactie bekomen sou. Maer Lockardt ginck'er even wel: D. Louis liet hem weten, dat hy gheen Ambassadeur van de Republick van Engelant kende, &c. en wees hem soo af: Daer na versocht hy by zijn Emin. in de Conferentien te moghen verschijnen om de saeken van zijnen Staet waer te nemen: Hy wierde beantwoort dattet daer nu geen tijt toe en was, &c. Den Koning van Schotlandt daer en teghens, was op zijn voordeel oock hier ghekomen, alhoewel maer met 3. Personen, en minder van opsicht als een Gesant die syn hardtste Vijanden

representeerde, komende by twee Koningen syn naeste Bloetverwantens Ministers sich tegens hem in-stellen.

Den 23. stelde Monsr. de Lionne weghens Vranckrijek, en Don Pedro Colonna wegens Spangien, de Articulen in 't net. Ende naer dat den Marquis de Chouppes was nae Portugael gesonden, om dat Coninckrijck ten ghenoeghen van Spangien volghens den Vrede te disponeren: Ende den 12. November de 25. en laetste Conferentie was gehouden, soo bevond men 'tgeaccordeerde den 7 Nov. ondertekent te zijn, de Articulen van die ons te verdrietighe langh, hebben de hooft-puncten in eender somma aldus by een getrocken: Blijvende over 't Huwelijck van d'Allercrist. Coning met d'Infante van Spangien, en over het moyeneren van Duynkercken een Secreet Tractaet a part.

Daer sal een Eeuwige Vrede zijn tusschen beyde Coningrijcken Vranckrijck ende Spangen, alle des selfs Coninckrijcken, Landen, plaetsen en Onderdanen. Den Oorloch sal ophouden den viij. Mey 1659. Alles wat in den Oorloch gepasseert is, sal vergeten blijven. Beyder Onderdanen sullen in malkanders Landen vrij moghen komen, blijven, en handelen in alle elckanders See-havenen en Plaetsen: En sullen wederzijts recht genieten: Mogen handelen in beyder Geallieerdens Landen, uytgeseyd Portugael, ten ware dat Rijck haer weder onder den Cathol. Coningh stelde: En tot malkander overvoeren alles, uytgeseyt Contrebande goederen. Indien weder eenige Oorloch tusschen beyde Coninghrijcken opstondt, sullen de wedersijts Onderdaenen Ses Maenden tijts hebben om met hare goederen te retireren. Alle soo Geestelijck als weereltlijcke, sullen herstelt werden in de goederen die sy voor den Oorlogh besaeten: Is mede gecontracteert een Huwelijck tusschen den Alderchristel: Koningh en d'Infante Maria Thereza, outste Dochter van den Catol: Coningh.

Vranckrijck sal behouden in Artois, Arras en zijn dependentien, Hesdin, Bethune, Lilers, Lens, 't Graefschap Pol, Terroane, Pas, en alles in Artois behalven Arien, Sint Omer en Renti. In Vlaenderen, Grevelingen, 't Fort Fillipus, de Sluys en Hannyn, Bourburgh en St. Venant. In Henegouwen Landrechie, en Quesnoy met hare dependentien. In Lutsenburgh, Thionville, Montmedi, en Damviliers: 't Provoostschap van Ivoy, van Chavancij, 't Casteel, Marville. La Bassee, Bergen Wynocx en 't Fort Roijael wisselt Vranckrijck tegen Marienborg en Philippeville. Vranckrijck gheniet Avesnes: En behout Rousillion en Conflans, Rocroy, Castelet en Linchamp.

Den Catholijcken Koning behout 't Graefschap Cerdana, 't Prinsdom Catalonia, en alles inde Pirenyse Gebergten, na de zijde van Spangien: Na de zijde van Vranckrijck sal Vranckrijck dat besitten: Spangen behoudt 't Graefschap Carolois onder de Souveraniteyt van Vranckrijck.

In Nederlant, Yperen, Oudenaerde, Dixmuyde, Veurne, de Forten Fintelle en Quenoche, Merville op de Leye, Meenen en Comene. In Bourgonje St. Amours, Bleterans en Joux. In Italien Valensa en Mortare.

Na de zijde van Spangen: Roses, 't Fort Drijvuldicheyt, Caep de quers, 't Zegel van

van Urgel, Toxen, 't Casteel van Bastide, Baga, Ripol, 't Graeffschap Cerdana.

Spangen renunchieert zijn recht op Elsas, Zuntgau, 't Graeffschap Ferette en Brisack. Waer voor den Catol. Koningh presenteert aen den Aerts-Hertog van Inspruck te betalen 3. millioenen Franse guldens.

Vranckrijck abandonneert Portugal gantschelijck, indien het selve in 3. maenden na de rateficatie deses sich niet ten behaghe van den Cathol. Coningh door de Officien vande Christel. Koningh en wille stellen.

Twee Maenden na de publicatie sullen Commissarisen sitten om te scheyden de discrepantien over de restitutien die soude mogen ontstaen.

Die van Hesdin wert alles vergeven: Als mede de Cataloniers:

Hertog Carel van Lotaringen wert weer by Vranckrijck in goede gracie aengenomen, en na dat Nancij sal gedemolieert en alle Wapenen daer uyt ghevoert zijn, herstelt hem in 't Hertogdom van Lorainen, uytgeseyt Moyenvic, 't Hertogdom van Bar, Stenay, Dun en Lamets en Clermont: Van welcke plaetsen al eer hy werde gerestitueert, deselve aen Vranckrijck sal geven een Acte van renunchiatie: En sal cum suis ongewapent moeten blijven en al zijn volck afdancken: En oock alvoorens desisteren van alle intelligentien en Verbonten, met yemant tegen Vranckrijck: noch in dese zijn plaetsen aen geene die Vranckrijck suspect zijn retraict geven, of Volck te werven. En sal door zijn landen altoos moeten toestaen de door-tochten der Franse Benden na Elsas, &c. en voorts wel te vreden sijn.

Den Prins de Conde zijn volck in Nederlant, binnen 8 weken na d'ondertekeninge deses gelicentieert hebbende, en 't Verbont metten Cath. Con. gerenunchieert, &c. sal Voorts belooven niemandt als Vranckrijck ghetrouw te blijven, oock Rocroy, Castelet, ende Linchamp aen Vranckrijck ghesteldt hebbende, neemt den Alderchristelijcxsten Koningh hem op in zijn goede gracie, vergeet ende vergeeft hem alles, herstelt hem in alle zijne goederen, eere en digniteyten van eerste Prins van den Bloede, sonder dat hy eenighe gepasseerde schulden sal moghen pretenderen. Belooft hem 't Gouvernement van Bourgondien: En Bresse, van Dijon en St. Ian de Laune: en zijn Soon den Prince in 't Groot-meesterschap van Vranckrijck: Diergheliјcke restitutie in haere goederen en abolitie ghenieten de Vrienden en Dienaers vanden voorss. Prince.

Spangen belooft het Spaens Guarnisoen uyt Gulick te lichten, en aen den Vorst van Nijborgh te restitueren.

Den Hertoge van Savoijen wort in dit Tractaet by Vranckrijck gecomprehendeert en herstelt in zijn afgenomen plaetsen; als Verceyl en Cencio. En sullen alle schulden hem betaelt worden wegens de Douarye van d' Infante Catharina.

Om Vrundschap tusschen Savoijen en Mantua te behouden, sal men observeren het Tractaet te Querache 1631. gesloten. Spangen sal aen dito Hertogen betalē de jaerlijckse Tollen van Roya in Napels, bedragende 48000. Ducatē jaerlijcx. d'Onlusten

tusschen

tuſſchen d'Apoſtoliſe Camer, Duc de Modena, en de pretenſen van Parma, ſal men by den Paus pogen te bemiddelen. Beyde Koningen beloven hun Ambaſſædeurs te ſenden, om d'onluſten ſoo in Duytſlant als in de Noorder geweſten ſpoedig te beſliſſen, en om de Switzers in Vrede te houden, oock me tte Griſons convenieren. Den Prins de Monaco ſal in al zijn goet herſtelt worden. Spangien ſal aen d'Hertogin de Chevreuſe betalen 55000. Philippen, yder van tien Realen, voor d'Heerlijckhed. Kerpin en Lommerſin haer in d'Oorlog ontnomen. Yder ſal 't Canon en Amunitie van de plaetſen die hy reſtitueert, mogen na hem nemen. Sonder rantſon gaen alle gevangenen los, ſelfs die op de Galeyen ſitten. 't Tractaet te Vervins Ao. 1598. wort by deſen oock geapprobeert. Den 30. Nov. ſalmen in Italien de plaetſen reſtitueren: Den 4. Ianuary in Catalonien en Nederlant. En den 27. Decemb. de Rateficatien wiſſelen.

Vranckrijck begrijpt in dit Tractaet den Paus, de Keurvorſten en Princen van 't H. Rijck: ſpeciael Nieuborg, Heſſen, Bronſwijck, Luncnborgh en Darmſtat: Venetien, de Switzers, en alle Vorſten en Coningen die haer binnen een Jaer nae de Publicatie declareren in de voorſ. Vrede gecomprehendeert te willen zijn.

Spangien begrijpt de Paus, Keyſer, al d'Aerts-hertogen van Ooſtenrijck, Alle Coningen en Vorſten die genoemt zijn in 't Tractaet van Vervins: En die ſich in ſijn Alliantie conſerveren, als de Staten Generael der Vereende Nederlanden, den Hertogh de Guſtale, en alle die ſich binnen 't Iaer declareren, de welcke Vranckrijck niet en ſal mogen noch door andere doen travailleren, maer alleen met recht en niet door gewelt vervolghen.

Deſe Articulen zijn by de twee Coningen in preſentie van vele Heeren/ ſo tot Madrid als te Colouſe beſ wooren ſolemnelijck/ op 't Kruys/ 't H. Evangelie/ de Canons der Miſſe/ en op hun eere alles getroulijck te obſerveren.

Zijnde in alles volgens d'originele Copije 124. articulen/ ondertekent aldus: Le Cardinal I. Mazarini. En wat vorder/ Dom Louis Meudez de Haro. Dit geſchiede in de Conferentie kamer den 7. Nov. ten 11. uren 's morgens/ ende wierden alſo twee geconfronteerde en gelijckluydende Inſtrumenten ondertekent: Ten 2. uren wierden de Poorten van 't Eylant geopent/ wanneer hun beyde Miniſters met haer gevolge hadden geretireert: Doen quam 't Volck overvloedich daer binnen ſo uyt Spangen als Vranckrijck / Edel en ſlecht: Pedro Colonna las doen ſoo luyd als hy mocht 't Contract van 't Huwelijck in 't Spaens/ en 't ſelve gekuſt hebbende/ leyde dat op de Tafel van D. Louis: Terſtont quam zijn Eminentie / en ondertekende twee alſulcke Contracten/ 't welck D. Louis mede gedaen hebbende/ ſoo omhelſde ſy malkanderen/ en deſgelijcks deden Collonna en de Lione/ daer op quamen d'Edelen in grootte vreugde van wederſijden malkander omvangen. Daer zijn van yder zijde Elf getuygen tot dit beſluyt geweeſt / als van de Francoiſen: Monſr. de Guiſe, d'Harcour, de Clerembault, de Crequi, de Souuray, d'Olonue, de Vardes, de Saucour, de Lione, d'Auaux & Courtin, van de Spaenſe kant waren daer: Den Marquis de Mondejar,

den

den Hertog van Najara, Gonzales, Batteuille, Basmos, Muxica, en andre. Den 8. songh men het Te Deum te St. Jan de Luz/ werdende vreugdevuyren aengesteken/ en Posten afgesonden, aen beyde Koninghen/ oock na Romen om des Paus consent over 't Huwelijck/ dewijl hier volle Cousinage was.

Deçember 1659.

DEn Coning van Schotlandt tot Iron/ St. Jan de Lus / en Colombo sich over de Tractaten by de respective Ministers wel geinformeert en gesproken hebbende/ toogh stillekens weder door Parijs na Brussel. De Requestmeester Courtin sont men van Toulose na Vlaenderen/ de Bisschoppen van Orange en Toulose na Roussillion/ en andre na Italien / om de beloofde plaetsen te restitueren. Den jongen Prince van Spangen den 27. Octo. op't Escuriael aen de stuypjes overlijdende/ terwijl sijn Majesteyt ter Jacht plaisierde/ wierde nu te lichter door dit Huwelijck en den Vrede vergeten/ soo dat noch Spangien noch Vranckrijck den rou daer om aen namen/ waer tegens de Leydse Lakendrappiers byna geprotesteert souden hebben/ had het mogē helpen. Niettemin was de Coninginne van Vrancrijc seer bedroeft over het verlies van het Prinsje/ maer men seyde doen in Vranckrijck/ dat hare Broeder de Catol. Coning hadde geseyt/ Indien doch God de Heere oock zijn outste Soon quame te halen, hy most sich naer des selfs believen stellen, men konde als dan den Hertog vā Anjou ten Huwelijck versoecken met zijne Tweede Dochter, en tot Successeur constitueren. Als in de 24. Conferentie d'ondertekening geschiede/ so protesteerde Monsr. de Guise uyt de naem van Hertog Carel van Loraine daer tegens / nemende tot getuygen alle de vremde Ministers die hem bejegende: Sijn Emin. om ged. Hertoge te placeren/ bood hem als hy na Parijs ging / zijn Palleys om te resideren/ en 2. tonnen gouts in gelt/ om sich na zijn staet uyt te rusten: die daer over zijn Emin: bedanckte/ en ontboot zijn twee natuyrlijcke Kinderen vā Brussel by hem. Den 12. Nov. was 't de 25. en leste conferentie/ daer men af-scheyd nam met soo veel uytdrucksels van vrundschap als men oyt sach: Sijn Emin. gaf een overdeftich Bancket/ vereerende D. Louis met 2. d'alderschoonste Tapijten/ ende een Dyamant Keten en Pendanten van 40000. gulden aen Pimontelli: D. Louis vereerde Monsr. de Lione 't Conterfeytsel van den Con. van Spangen/ omset met Dyamanten. De Spanjaerdē assigneerden doen 3. Millioenen den Vorst van Nieuborgh te betalen aen den Prins van Condee/ welcke somme dito Nieuborger voor d' inruyminge van Gulick aen Spangen schuldig was. Maer ongemeen was het, dat op den dagh van d'ondertekeningh van dese groote Vreede, op de Zee-strandt van Bayoene is ghevanghen een Walvis, na datmen hem al vier dagen na gejaecht hadde: Over een komende met de prophecye, aldaer voor eenige Maenden uytgegaen, pronuncierende: Datmen geen Vrede en soude hebben voor datter een Walvis aldaer gevangen was. Men gheloofde dat/ om dat het geheel raer is in die gewesten / datter noyt geen Walvis soude gekomen hebben/ te meer/ om datmen altoos kleyne hoop oock op de Vrede had: Dan nu quamen sy beyde. Sijn Emin. vereerde de Walvis aen Don Louis. De Sweetse Majesteyt hoorende datte Vrede met Spangien sekerlijck gesloten

 was/

was/ stont verruckt/ en sich een weynich bedacht hebbende/ seyde met een innerlijck bewegen/ Wel aen dan, fiat, sy mogen doen wat sy begeeren.

Zijn Emin. quam den 22. Decemb. te Toulose/ daer hem den Coningh uyt de Carotse te gemoedt quam om-armen. Den 25. vertrock 't Hof uyt Toulose na Villeneuve/ en zijn Emin. na Castelneau d'Arx/ om alle desordre in Languedock en Provence te remedieren. Zijnde 't Franse Rijck met dese Vrede jaerlicks 16 millioenen inkomens verrijckt. De Spaense Rateficatie arriveerden den 29. December tot Sint Jan de Luz.

De Engelsen hadden geen genoegen in dese Vrede/ om datse buyten gesloten waren/ sy raseerden Bourborgh en Mardijck gantschelijck / nemende al 't Canon en d'Amunitie daer uyt binnen Duynkercken/ welcke stadt en 't fort Olivier sy ydrich versterckten. Lockard quam met slecht rapport van zijne Ambassade uyt Vranckrijck te Westmunster / en G. Downing arriveerden toen mede uyt Hollant te London. Den 10. passato was aldaer ghestorven den President Bradshaw/ die den Coning van Engelant als d'eerste / Ireton die te Dublin storf de tweede/ en Olivier Cromwel als de derde/ ter doot hadden verwesen: Hy wierdt den 14. dito als een Vorst in d'Abby-kerck begraven/ gevolgt van zijn Neve Hendrick Bradshaw/ de Heeren Terril/ Fontayne/ en den gewesen Resident tot Hamburg Richard Bradshaw / en meest al de Heeren van den Raet en 't Parlament/ en de gequaleficeerste van Londe, die quaet Conings waren: Men mach daer uyt oordeelen wat de Gunstelinghen van desen Baes ghehouden hebben / dewijl wy hier onder uyt curieusheyt een verhael by vougen / 't welck een van der selver ontwijffelbare Vrunden in Engelant publijck heeft doen drucken/ luydende aldus:

Den Lof vande President Bradshaw, Eerste Verwijser van Coningh Carolus Stuart de Eerste.

Bradshaw leefden altoos voor de Republ. en voor den staet van 't gemeen, is al te vroeg gestorven: Wy hebben in tien Iaren dit by hem geobserveert, 't welck wy alleen verhalen om te toonen een nobel Patroon onder onse Natie. Hy was een man van een exemplare Gotvruchticheydt, sonder aenstoot, ofte opgeblasentheyt: Die waerlijck Godt vreesde, bevlijtigende dat hy van zijne Huysgenoten wel gedient werdt: Noyt isser yemant geduyriger in devotie en in maticheydt geweest als hy: Een groot Voorbeeld van Predikanten, soo in zijn eyghen Huys als rondsom: Een trouw Beminner van Geleerde Luyden, maer niet van de geene die boosaerdigh ofte oproerich waren: Soo dat hy een strict ooge hield over de geene die hy gebood: En 't sou swaer te seggen zijn dan oft hy goet was voor de voorige, ofte overvloedige, mildt aen den rechten Armen: Zijnde seer sorghvuldich in de Christel. Practyck: En geestimeert gesont te zijn van hooft en harte in zaken van Relige: Een ongemeen scherp oordeel in civile saken, en een wijs Leydsman in affairen van Staet: Een welsprekende tonghe soo om te onderwijsen een Vriend, als om te overwinnen een Tegenstrever: Een egal hart om justitie te doen aen beyde: Met sorgende Conscientie alles resolverende, en couragieus in de selve uyt te voeren: Dese Natie (ick ben gedwongen) heeft zelden zijns gelijck gesien: En 't betaemd ons dat wy hem als een groot Exemplaer navolgen, dewelcke storf so als hy leefde, altoos volstandigh (watter was) en wel versekert van d'onsterffelickheyd. [N.B.] Een saeck moet ick

raken

raken tot syn eeuwige eere, dat in een tijdt wanneer de Weereldt was mis-leyd van een blinde superstitie aen de Naem van een Coning, doen was hy de Man die onderscheyd maeckte tusschen dat Officie en de crime, en ter doot dorfde veroordeelen, die hy gerechtig sterven most: Daer na niet teghenstaende alle d'Attacques en Desseyns zijner Vijanden, beliefden Godt hem noch meenigh jaer in eeren te laten leven, en tot volvoeringe van de eere laten brengen in het Graf van Vrede, &c.

Wy laten yder dencken in wat een seggende weerelt datwe zijn/ van de rest is't noch te vroech veel t'ontledigen. De Enghelse Regeringhe die nu haer selfs 't College van Verseeckerheyd hadden genoemt / hoorende de groote klagten over d'onderdruckte Coophandel en quade Neeringe/ troosten het Volck met een Declaratie/ dat sy de sake Gods en 'tgemeene beste voor hadden / &c. Maer dit en maeckte de siecke beursen niet gesont/ men begost weer te roepen om een Vrij Parlament/ die van Portsmuyen/ Bristol en Hul begeerden het selve/ daer den Schout by nacht Lauson mette gheheele Vloot/ en eyntelijck d'Admirael Montagu oock toe-vielen: Voornamentlijck was van dat ghevoelen den General Monck / geassisteert van den dapperen Colo. Morgan: Den Raet noch hoop hebbende om alles te redresseren/sonden ordre na Portsmuyen/ maer te vergeefs: Na Schotlant wiert Gen. Lambert afghevaerdicht om Monck te dwingen/ want hy had aen den Raet geschreven/ dat hare proceduren hem niet en behaegden/ en hy dede oock verseeckeren die om met hem te handelen/ den Raet na Schotlant afgeschickt hadde: Maer Monck vrij gauwer als Lambert/ dede 't Enghels Leger in Yorckshire versmelten/ alsoo dat Lambert ontbloot/ lijden most dat Monck Engelant in trock: De Burgers van Londen hoorende / dat Monck tegens den Raet en de Militie van de hant was/ riepen oock om een Parlament/ 't welck Fledwood met de sijne niet konnende weerhouden / door haer eygen soldaten oock daer toe ghedwongen / soo wierde teghens den 30. January 1660. weder een Nieu Parlament beroepen.

't Rijcke Schip de Marcus Aurelius uyt Hollant / zedert eenighe tijt aengehouden in Engelant/ onder pretext van Spangiaerden ladinge te hebben/ om dattet na Cadix ging/ wiert nu weder ontslagen. Henricus de Susa Afgesant van Portugal/ wiert den 10. deser met veele Carotsen die niet konden accorderen/ tot den Hage ingehaelt: Sijn satisfactie aen de geinteresseerde is gelijck als die van sijne Voorsaten geweest op sijn Portugees. Den Professor Bornius gekoren tot d'inductie van den Jongen Prince van Orangen / trat in professie van sijn Ampt half November / wanneer de selve binnen Leyden van de gewapende Burgerye ingehaelt / en wijders in de Hooge Schoole ter studie is geintroduceert. De Moscovisvaerders in dese tijt van Archangel komende/ roemden niet seer van groote advance/dewijl sy daer al te sterck geweest waren/ te weten/ 71. schepen uyt Hollant/ 5. van Enghelant/ 8. Hamburgers/ 1. van Lubeck/ 2. van Embden/ en 1. van Harlingen: Terwijl sy te Archangel waren/ is daer een valse Munter gejusticeert die een jaer langh hadde gevanghen ghesetten/ wordende ghesmolten gout / silver en tin door een trachter in sijn keel gegoten/ leggende op houte balcken ghebonden / 't welck

hem

alsoo ten rugge door de hals upt brande/leggende soo wel 4. uren langh eer hy doot was. Dese schepen wierden op 70. graden door mist verstropt / soo dat den Hertog van Gelder in Noorwegen dwaelde: Daer 9. Maets aengheko- men waren/ter Visscherije van Jisp na Groenlant gevaré/zijnde door 't ver- volgen van 1. Walvis in de Boot van haer Schip en eyndelijck van de Vis/ die sich onder 't ijs bergde/versteken/ drijvende 11. dagen op Gods genade in zee/ aenkomende als afgesloofde by Trontheym / daerse behouden waren.

Constanty Waywoda wierdt op 't leste van dit jaer in Wallachien van de Tartaren overvallen / so dat van 20000. geen 300. in 't geberghte ontkomen sijn: Dit quam om datte Moldauwers Menia Wayda aende Turcken wil- den over geven/ om haer lant te verschoonen/ maer die gewaerschout / vlugte in de Wildernissen: Ragotzky Overste Gant den Wallachers te hulp ghe- schickt/wiert daer gants geruyneert/en Sevenberge van manschap onbloot.

De Moscoviter quam in dese wintermaent met 8000. man tegen Polen/ winnen 't Slot Grodno/ verbranden Zablueoro / houdende niet te min vrede mette Littauwers en Samoiten: Dese wiert Carnetzky om te stuyten/ te- gen gesonden. Toen quam den Koning en de Koninginne upt Poolen in de Voorstadt van Dantzich / om de Sweedse Tractaten ten Olijve nader by te sijn: Niclaes Danckert Commandant in 't Hooft/ door Dantzickse grana- den wacker gehouden / verliet zijn voorigen eysch van Coningsmarck vrij en gelt toe op zijn upt trecken te begeeren/ accorderende den 20. deser / toogh upt den 22. dito/ in volle geweer/ 300. Ruyters en 436. voetknechten sterck/met 14. Sweetse stucken/ 2. Mortiers/ 2. Laveten / 130 wagens met bagage en 140. gequetsten/ over de 100. Ossen en Schapen/ trocken door de lange Gas na Wijsselmunde/ om daer t'embarqueren en na Sweden over te steken: In't Hooft sijn gevonden 18. brave Canons/ 1. Mortier/ &c. Over dese winst is de Wijssel en de vreugd der Dantzickers (dus lang gesloten) weder geopent/ sy hebben daer van aldus gerijmt:

Redditur ablatum â Suecis Gedanensibus Hauptum, In Festo Tomæ tempore solstitij.
Regis ad adventum Sol Suecis occidit, & stat Pro Gedano: Iustus Iustitia ipsæ favet.
Numinis auxilium, Magni præsentia Regis, Atq; Fides Gedan perficit illud opus.

't Eyland Usedom wiert toen oock de Sweden ontvoogt: En sy konden de stal van hare Coning te Fredrickburg op Seelant so wel niet sluyten / ofte de Coppenhavers haelden de Paerden daer upt. Den Vicead. de Ruyter nu voor Coppenhaven sijne schepen verspreyd hebbende / dede alle morgen ijsen/ worden over sijne bewesen diensten van den Coningh van Denemarcken ver- eert met een drie-dubbelde goude Keten / ende een Medallie omset met Dya- manten/ daer op d'een sijde stont sijn Majesteyts Effigie / en op d'ander zijde een Schip. Den 9. deser is oock te Elsenor 't Tractaet van Elbingh ende des selfs Elucidatien vande Nederlants en Sweetse Ministers onderteekent/ specterende op de Commercie/ een Amnestia van 't gepasseerde / doch dat al- les sonder effect soude sijn/indien den Vrede tusschen Denemercken en Swe- den niet en quamen te volgen.

E Y N D E.

Hollandtse Mercurius
Hollant
Sweden
Keÿserrÿck
Poolen
Denemarcken
Brandenborgh

Manus dei
Cromwel
Oblivio

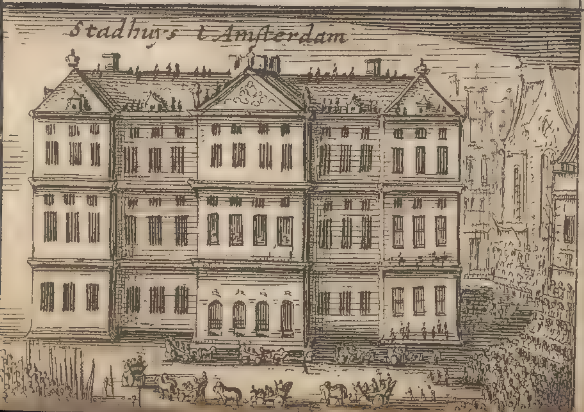

Carolis II Rex Angliae.

Gen: Monck.

Manus dei

Waradÿn

Libertas

Stadhuys t Amsterdam

Storm in Tessel
Tessel
Helder
wierigen

HOLLANDTSE MERCURIUS;

Vervatende

De gedenckwaerdigste Voorvallen In EUROPA.

In 't Iaer 1660.

ELFDE DEEL.

Si præteritorum memineris, & de futuris rectius consultabis.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by PIETER CASTELEYN, Boeck-drucker op de Marckt, in de Croon. Anno 1661.

Goede Lezers,

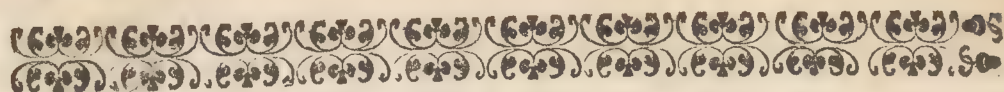
OF u liefde, of mijn affecten tot de kennis der ghebeurde dinghen, doen hier weder voorkomen, een Vervolg, zijnde het *Elfde Deel van den Hollantschen Mercurius*, uyt afgunst soo dickmael na-ghedruckt, maer uyt liefde al veel meer reysen gelesen: Ons aendienen dan, zy, u te doen weten, dat wy desen (spaert ons Godt in begunstigt leven,) gemeynt zijn te vervolgen, op voorwaerde, dat uwe dickwils groot verlangen een luttel met onse al te gewoonlijcke traecheyd werde gematigt: Want de mensch (eenvoudig ingesien,) kan niet meer als een mensch, met Godt doet hy meer als hy kan: Wie sal dan van ons vermogen als d'Alvermogende reden konnen eysschen? Doch Godt die ons maeckte sonder ons, wil ons oock niet helpen sonder ons: Eerder ware gebeurt dat nu na-volgt: Konde elck wat hy wilde, het bleef by geen willen: Nu alles zijn tijt, doet ons oock onghesiene dinghen gebeuren: Een Coning na sware ballingschap hersteldt: Een glorieus Monarch schielijck wech geruckt: Drie Koninckrijcken bevredicht: Groote Steden door brant, wint en water beledight: Huwelijcken van Koningh en Konings Kinderen: Weesen by d'een Monarch opgetilt, by d'ander ontzet van de Appel zijns ooge: Prinçe-moorders quaet eynd: En sommigher onverwacht geluck: Soo dat ons dit als een Orloge-rat toeschijnt, en dat alles bestaet in komen en in gaen: 't Zijn alle raders, (menschen) doch met andere aengesichten: Goet en quaet wass'er, iss'er, en salder so lang de Weerelt is, zijn. Dit beschrijven wy u, niet om u niet weten, maer tot een wellust van u memorie, ten dienst van 'tgemeen, en heeftet plaets, oock in u bysonder. Wy nemen dan van u voor een geheel jaer hier mede affscheyd, nochmaels u E. aendienende, *Dat de Hollantze Mercurius t' Amsterdam nae gedruckt maer is een Extract van den onsen*, *erkennende alleen voor de mijne die tot Haerlem gedruckt zijn by* Pieter Casteleyn: Verwacht uyt zijne Druckerye het Twaelfde deel: 't Welck teghenwoordich by een gheschickt wort door

Uwen geheelen

Hollandtze Mercurius.

In HAERLEM, *Koning Willems Stadt en Hoff*, den 17. April 1661.

REGISTER.

AMbaſſad.vā Vranckrijck Memoriael, 10
Amb. vā Denem.komen in dē Hage, 10
geven een Memoriael in, 31
hare Exell. vertreck, 136
Aertbevingen in Europa, 166
Barbariſe Rovers nemen toe, 122
Coningh Carel Stuart in Brabant, 14. 51. 56
wort weder ingeroepē,en geproclam. 85
ſijn Keyſerlijck onthael in Hollant,
en reys over Zee, aenkomſt in Engelant
Cromwels Graf-ſchrift, 52
Coning-Moorders in Engelant geſtraft, 153
Coning Carel van Sweden ſterft, 16
wort Begraven 159
Cabo Verde by Frāſe Rovers overrompelt, 17
doch weder ontvoogt,
Con. Fredrick van Denem. wort Souvrain,
C.Chriſtina komt vāRomē inSwedē 139.149
haer diſput mette Geeſtelijcke, 166
Conſtantinopolen verbrant
Courlander Vorſt, wort herſtelt 75
Elbings Tractaet en Elucidatien
Fleedwood wort uyt ſijn ſtoel gheſchopt, 12
Florencen verbrant, 15
George Monck begint te leven, 11
zijn groote effecten voor de Coning,
en erkentenis
Gevangens in de Roo-Leeu, in den Hage, 31
Gulick wort gereſtitueert, 57
Gereformeerde in Vranckrijck vervolgt, 103
Groēlāts en Moſcoviſe ſchepē arrivemēt, 103
Hongerſnoot in Pruyſſen, 2
Handeling tuſſchen Denem. en Sweden, 2. 3.
Hare H: M: antw. op de Sweetſe Propoſitie, 6
ſende na Spangē, Vrāckrijck, Engel. 59, 149
defroyeren dē Con. vā Groot Bretangē, 87.
geſchencken en onkoſten,
hare handeling met andere Staten, 28. 291
31, 58. 112. 121
Huwelijck tuſſen Spangē en Vranckrijck, 104
Solemniſatien daer over, 125
'tFrans Hof komt te Parijs, 125
Hertog van Parma trout, 83
Hollant onthaelt het Huys van Naſſouw, 112
Iacob Cats, Groot Zegelaer, ſterft, 147
Card. I. Maſarin wort ſieck, 164
Munſterſe onluſten, 5. 30. 59. 138
Moort in Guianna, 82
Mittau winnen de Poolen, 1
Orange by Vranckrijck Bemachtigt, 46
Onluſt binnen Utrecht, 116
Ooſt-Indiſe Schepen arrivement, 137
Poolen ſlaen de Moſcoviters, 108
Idem de Coſacken, 158
Prins van Orangen ſaken dienen, 127
Sijne Educateurs, &c. 148
Prinçes Royael ſterft, 163
Ragotſky geſlagen, blijft Doot, 108
'tGevolgh van dien, 138
Staet van Denem. 3. 19. 49. 67. 111. 103
Staet vā Vrankrijck, 2. 20. 59. 103. 146. 152
Staet vā Engel. 11. 24. 49. 51. 53. 83. 152
Staet van Spangen, 14
Staet van Italien, 15. 48. 58. 128. 146
Staet van Brabant, 55. 121. 137. 160
Switſerſe Proceduyren tegen Menniſten, 42
Sweeden verlaten Pruyſſen, 139
Storm, en Waters groote ſchade, 170
Turcken komen in Ongaryen, 4
Hare Victorye op Candyen, 161
Tremellio de Ieſuyt wert Evangelijs, 165
Ulefelt te Malmuyt in Eeuwige detentie, 4
Eſchappeert, komt te Coppenhaven,
Wort op Bornholm verſonden,
Vrede tuſſchen Sweden en Poolen, 61
Vrede tuſſchen Sweden en Denemarcken, 69
Vremde Vrou in Nederheſſen, 122
Vremt geval by Duyſborg, 165

E Y N D E.

Folio 16. Voor Graef [redacted], leeſt, van Ognate.

* Cato Major, O Dy boni, quid est in hominis vita diu! Mihi ne diuturnum quidem quidquam videtur, in quo est aliquod extremum: Cum enim id advenit, tum illud quod præterijt, effluxit: Tantum remanet quod virtute & recte factis sis consecutus: Horæ quidem cedunt, & dies, & menses, & anni; nec præteritum tempus unquam revertitur: nec quid sequatur, sciri potest.

Hollantze Merkurius,

Vervatende het Vervolgh van de eerste Thien Boecken, der voornaemste Geschiedenissen in Christenrijck: Zijnde dit het Eerste Deel, van 't Jaer 1660.

JANUARIUS 1660.

N Courlant (onaengesien het saysoen van onstuymighe daghen / en bitter koude lange nachten) had Polubinsky den Poolse Veldt-heer 't Vorstelijcke Slot te Mittau belegert: Het ys en het doncker dienden hem om de blinden die hy van dicke eycke balcken had doen maken/en waer uyt zijne verborgen musketiers met sekerheyt konden schieten / over de bevroren wijde grachten te brengen: Dese voerden hy rontsom het Slot: Aen den Sweetse gebieder Weyer die hier 't gesach had/ ontbiedende: Het Slot datelijck te ruymen, geen oorsaeck tot onnooseler bloetstortinge te geven, eerlijcke conditien, en woort houden souden aen hem en de zijne gepresteert werden. Weyer schreef weer om: Dat hy om zulcks te doen noch geen oorsaeck sach, maer wilde sich wie einem rechtschaffenen Cavallier gebuhrte, so lang er konte wehren. Polubinsky begost op drie Coningen dach op 't Slot te donderen/ en granaden in te werpen tot den 9. Januarij / toen riepmen Weyer toe / wilde hy terstont accoorderen/ hy mocht/ ontset was'er niet voor handen/en hy most hem nu gewaer schouwt houden. 't Welck hem dede resolveren / en trock den 10. dito 300. man met volle rusting uyt/ maer 't Canon bleef op 't Slot.

De Heeren Polen ſiende met den aenvang des Jaers/ dat hun den oorlogh niet langer dienden/ eenſ deels opgeweckt door hun eyghen ellenden / anderen deels door de liſt der Sweden/ want men blies hun in 't oor / Dat de Poolſe Republijcke nu gelegentheyd had hun van de Sweden t'ontlaſten, door een genereuſe Vrede : En dat ghelijck de ſelve met Denemarcken geengageert , daer nu te lichter toe ſouden verſtaen : Ofte, dat anders Sweden met Moſcovien ſoude ſluyten een nauwer Verbont, ſoo om ſich ſelfs te redden, als oock om 't Poolſe Rijck tot een generale verwoeſtinge te brengen, &c. Soo begoſten de Poolſe Senatoren met ſmaeck te omhelſen de recommandatien van den Franſen Ambaſſadeur de l'Ombres/ datmen paſporten verleenen en in goeder meyninge van Vrede handelen ſoude : De Sweden ſelfs/ al en lieten zy 't niet blijcken/ waren immers ſoo ſeer als de Poolen tot handeling genegen/ aengeſien hunne guarniſoenen in Elbing en Marienburg gantſelijck zieltoochden/ ſulcks dat den jammer in die plaetſen (tot een eeuwich exempel voor andere ſteden van wegen voor hare Lantheers tegen de Kroon Poolens verraderije) veel grooter zy geweeſt als die van eenige andere plaetſen in den Lande van Pruyſſen : Swijgende dan van alle andre geleden ellenden/ ſullen maer alleen van haren miſerablen honger ſpreken / die ſoo groot was / dat de Ingeſetenen daer uyt na andere ſteden weken/ want men verkocht 't Paerde vleyſch daer binnen aen de rijckſte om 24. ſtuyv. 't pondt / de arme behielpen hun met doode Honden en Katten/ daerſe om vochten/ en uytghejaecht wierden/ alſo ſy de doode krengen op namen. Een Vrouw in 't Dorp Katzenaus ſlachte haer eygen Kint/ 'twelck een Sweetſe Major daer verby rijdent/ſelfs heeft geſien/ en zijnen Generael het jammer verhaelt. Dus gevoelden deſe de plaghen uyt den Oorloch die zy ſelfs ghequeeckt hadden / voort quamen. Noch waren de Sweden ſoo obſtinaet/ datſe gheen Hollantſe/ Deenſe nochte eenige andere Mediateurs over hunne Tractaten begeerden : Ja men weygerden hun ſelfs d'allerminſte opening te doen : Tot ſy eyndelijck ſiende dat hunne Handel niet ſtuckſ wijs/ maer met de Bontgenoten af-ghedaen ſoude moeten werden/ de Keyſerſe en Brandenburgſe Geſanten oock in de Tractaten neffens die van Dantzich admitteerden.

Het Ys in Denemarcken en verkoude geenſins de herſſenen der Sweden/ die toe-leyden om 't Eylant Amack te overrompelen/ maer de Boeren warē al in tijdts daer af met hun Beeſtiael en waerdtſte goederen in Coppenhaven geweken : Selfs de Deenen wilden nu na Wiſmar of 't Sticht Bremen / eñ weder andere namen voor Tonningen te dwinghen/ 't Regiment van Oſtens daer uyt/ en Deens guarniſoen in te nemen/ den Jongen Hertog daer uyt na Gotdorp/ en d'Hertogin waer zy wilde met verſekering des lijfs / vertreckē laten/ en dat Denemarcken alvoorens Sweden van Got tenborgh over Zee na Tonningen eenige toevoer dede/ over deſe en de Souveraniteit des Ampts Suaveſtede mochte voldaen werden/ &c. Maer al deſe dingen hoewel dat vā Holſteyn al verde gebracht/ verdweenen als ongeboorен ſchepſelen/ ende men begoſt daer na weder van handelen te ſpreken : Den naem van Vrede nu tot een deckſel van 'tbedroch der redenlooſe Princen dienende. Eens en andermael hadden de Nederl. Geſanten t'Elſenor by den Koning aengebonden het Tractaet tuſſchen de Noorder Kroonen : Meenichmael iſſer gelaboureert tot

een

een generale satisfactie/ dan/ also d'Engels en Franse Ministers meer eensijdicheyt voor Sweden toonden/ soo was alle moeyten vruchteloos / en boven dien saghen de Deenen wel dat Sweden niet meer dan continuatie van een Oorloch sochten/ die by ghevolghe niet anders dan den onderganck van haer Rijck en de ruyne van het Koninckl ijcke Huys soude mede brenghen / waer toe de Engelse Ministers niet duysterlijck/ maer den Franse met ronde woorden soo hoogh in faveur van de Sweden spraken/ als oft men aen alle Bontgenooten hadde willen wetten stellen/ ingevalle Denemarcken nu weygerich bleef. Van d'ander sijde den Koning van Sweden door Vranckrijck aldus aengemoedicht/ wilde van zijn pretensen niet wijcken/ toogh des weghen ter halve deser Maent van Kroonenburgh na Schoonen / Bahuys en Gottenburg in Noorwegen/ om op den Rijckxdagh die daer in Februario soude aenvangen/ zijn Soontje in de successie van 't Rijck te bevestigen: Te Croonenburgh hadde sijn Majesteyt eenige Heeren Commissie gegeven/ om even wel soo Denemarcken sich na 't Rotschiltse Verdrach wilde schicken/ mette selve te sluyten/ &c. Onderwijl had zijn Majesteyt 14 a 1500. man uyt Zeelandt naer Schoonen doen over-schepen / om terwijl hy te Gottenborgh was / de Noormannen die al een wijl daer de meester gespeeldt hadden/ te breydelen: Maer dit over gevoerde volck gheen sin in die barre klippighe kouden hoeck hebbende/ gingen meest deur / veele quaemen te Koppenhaven dienst nemen/ principael dat Poolen en Hoogduytsen waren / die veel liever mette Engelse ten Oorloch treckende / zuydtwaert na de warmte/ dan noordtwaert naer de koude aengingen. Paltsgraef Philips van Zultzbach was op Zeelant het opper-gouverno gegeven/ Prins Adolf toogh met den Coning/ die naer dat hy den 6. Januarij afscheydt van hare Ho. Mo. en d'andere Gesanten genomen had/ een glas op gesontheyt van de Heeren Staten Generael in stelden/ ende alhoewel zijn Majesteyt niet gants hartigh en was / te weynich in gheschoncken sijnde/ seyde/ Das glas is nicht recht, er ist gar ubel, das must bald uber geschoncken werden, er ist for der Hern Staten Generael,&c. Zijn Majesteyt gaf oock op 't Slot een Tartarise Gesant Audientie/ op 't subject van hulpe tegen Poolen en Moscovien. En meynde half Maert weder in Denemarcken te zijn/ dan Godt voorsach yets anders. De onderlinge Ministers op die tijt in discours rakende/ wierter over de Sweden in Pruyssen geklaecht/ om dat zy alleen de mediatie van hare Ho. Mo. Gesant den Heere van den Hoonart bleven weygeren: Hoewel alle goede officien van mediatie meer als noodich waren/ dewijlen Poolen van de Sweden hebbende geeyscht de totale restitutie van den Hertogh van Courlant/ 80. millioenen voor de schade in Poolen gedaen/ behoudenisse van den tijtel van Sweden / en dat Sweden gheel Lijflandt aen Poolen over geven sal: En de Sweden daer en tegens dat Pruyssen aen Curbrandenburg gerestitueert/ Polen hun 80. tonnen gouts voor gedane onkostē in Pruyssen sal betalen / idem Lijflandt en den tijtel van Sweden af-staen/ vrijheyt voor d'Euangelise in Pomeren / alle mis daden vergeven / gevangenen los/ en een Eeuwich Verbont vast gemaeckt: Tot sulcke hooge eysschen en wijtgapende verschillen wel goede middelaers die met respect ageerdē/ behoorde. Op een ander reys verhaelden de Sweedtse Commissarissen tegens

den Franſe Geſant/ dat Drontheym by haer gecedeert wordende / ſy yets van meerder dienſt daer vooren ſtonden te eyſſchen : Item / datmen d' Heer Ulefelt zedert eenige dagen wegens zijne intelligentie in Schoonen/ in eeuwighe gevanckeniſſe hadde gedoemt/ niet tegenſtaende hy als een Graef van 't Rijck aen de Keyſerlycke Camer van Spiers hadde geappelleert.

Den Keyſer verſelſchapt met zijn Hoff en Adel den 4. deſer met uytmuntende pracht in Ys-ſleeden geweeſt rijden/ gingh daer na met al de Dames de nieu aengekomen Italiaenſe Comedianten hunne Comedie ſien ſpeelen: Het woelde daer van alle menſchen/ die toch gemeenelijck loopen ſo de Prins loopt/ en geern zijn daer hy is : Onder 't ſpeelen brack de ſtellagie waer op de Keyſerins Juffrouwen zaten/ en vielen drie van de voornaemſte van ſeer hoge/ wordende dapper gequetſt/ en voor half doot van daer gedragen: So dat ſy die in vermaeck dachten een Comedie te ſien ſpeelen/ ſelfs in der daet een tragedie wierden/ tot onſteltenis van alle de meenichte. Korts daer na hoorde men dat de Turcken op de Frontuyren van Ongarijen onder pretext van den Oorloch tegens Ragotzky/ leelijck den beeſt hadden geſpeelt : Men heeft doe tot betaling van de Militie te Weenen ſeker Hooft-gelt op yder Menſch gheſtelt. De Staten en Geſanten des Rijcks/ ſpecialijck van Kurments/ Kur-Beyeren/ en Cur-palts/ quamen doen by den Keyſer op 't ernſtich aenſchrijven van den Coninck van Vranckrijck aenſoecken/ zijn Krijchſ-volck uyt het Duytſe Rijck te voeren/ Sweden zijne afgenomen plaetſen in Pomeren ende Pruyſſen te reſtitueren/ ſatiſfactie van des Rijcks Vrede/ en nominatie van tijt en plaets tot het houden van een Rijcks-dagh. Den Paltſgraef ende den Vorſt van Anhalt ontfongen oock het Leen. Te Praeg wiert toen een Edelman en zijn Vrou in de Nieu-ſtadt gevangen/ die een Jong aenghenomen Meyſken van 14. Jaren ſoo langhe met roeden gegeeſſeldt hadden / dat het weynigh dagen daer naer is geſtorven.

Den Coninck van Vranckrijck hielt ſich den gantſe Winter in Provence in en op de Frontueren/ om tegens de Voortijt af te wachten de volvoeringe ſo van den Vrede als van 't Huweiyck : Ontbiedende onderwijl diverſe van de ervarenſte Bou-meeſters van Parijs / met de afteekeningen van de vermaerſte Citadelles van Europa/ om te Marſeillie (daer ſommige hun te veel meeſters ghemaeckt hebbende / den Coningh niet weynich vertoornt hadden) een diergelijck Kaſteel te bouwen/ en de Poorten en Muyren te raſeren. d'Impoſten van Vranckrijck 't voorleden Jaer maer 16. Millioenen op ghebracht hebbende door den Oorloch/ liepen nu tot over de 28. millioenen om den Vrede. Sijne Majeſteyt vereerden doen aen den Cardin. Maſarini la Fereſte in Elſas / behoudende ſelfs de Souveraniteyt : Dede oock te Toulon een Coninckl ijck Schip bouwen/ en noch 6. andere wierden ten dienſt der Venetianen vervaerdicht : Den Coning van Sweden door de Nederlage op Funen in 't onderſpit/ ſondt hy 2. Tonnen gouts per Wiſſel : En aen de Ceulſe/ Mentziſe/ en Nieuburgſe Gedeputeerdens verſchafte men yder 80000. florijnen/ alles ſo om de Bontgenoten aen den Rijn teghens den Keyſer te ſterc-

ken/

ken/ als mede om de Sweden in Pomeren te onderstutten. Ter contrarie heeft men gepoocht door vleyen en daer na met dreyghementen de Bontgenoten van de Croon Denemarcken af te schricken: Gelijck breeder blijcken sal. Dan sy hebben op de Goddelijcke Spreucke niet ghedacht / die daer segt: Dat hy vervloeckt is/ die op den vleysschelijcken arm betrout.

De onlusten tusschen den Bisschop en de stadt Munster begosten in dese tijt hun weder te verheffen/ want tot groot leetwesen der Nagebuyren quamē soo nu en dan veele Soldaten in en omtrent dat Sticht: Den Keyserlijcken Gezant in den Hage bewust hoe ongeern desen Staet eenigh ongemack aen dien hoeck hadde/ gaf dit Memoriael aen hare Ho. Mo. over:

Copie van 't Memoriael door des Keysers Afgesant, gepresenteert aen hare Hoog Moogende.

DEn onderschreven Raet en Afgesant Extraordinaris van zijn Keyserl. Majesteyt, heeft van sijn Maj. expresse ordre ontfanghen, om aen U Ho. Mo. te representeren, dat op 't geen is voorgevallen tusschen den Bisschop en Prince van Munster, en de Magistraet en Burghers van die Stadt, aengaende 't Recht die den eersten pretendeert hem toe te komen, en te hebben de dispositie over 't Guarnison, als mede te hebben de Sleutelen, en 't sluyten van de Poorten, en 't woort te geven, met alle d'andre prerogativen, behoorende totte authoriteyt van een Souveraine Prince: De voorsz. Stadt sich gekeert hebbende totte Keyser Ferdinand Hoogl. Memorie, als rechter tusschen beyden, was last ghegeven aen diverse Ceurvorsten en Princen van den West-phaelse Creytz, sodanige informatien hier af te nemen als noodig waren, en te examineren de Brieven die d'een als d'ander daer toe souden werden geproduceert, om te beslissen de voorsz. differentien by alle mogelijcke middelen.

Volgens dien, hare geheele proceduyren binnen Colen geeyndigt zijnde, met een by-sondere vlijt en Circumspectie der voorsz. Gedeputeerde Ceurvorsten en Princen, van eyghen Credit spenderende, om 't selve tot perfectie te brenghen, stelden sy al de particulariteyten in handen van den Keyser, met een verval van alles wattet gepasseert was. Waer op zijn Maj. haer sont aen den Raedt Collateral, volgens de Costumen van 't Keyserrijck, en d' Instructien aldaer zedert eenige Iaren vervolght sijnde, en al de Tijtelen exactelijck oversien zijnde, isser een diffinitive Sententie by den voorsz. Raedt verleent, gevoegt mette secreten Raedt van de Keyserl. Maj. op den 19. Iuly laetst, vervatende: Dat den Bisschop en Prince immediatelijck soude genieten alle de Rechten als voor desen, en datte Magistraet en Burghers hem mosten in possessie stellen, sonder eenig belet, ghelijck U Ho. Mo. konnen sien by de Copia welcke aen haer gecommuniceert is gheweest, en 't welcke niet alleen door een Keyserl. Notaris de Magistraet is genoteficeert, maer oock door een Publicatie uytten name des voorsz. Bisschops, daer by haer adverterende, dat hy wilde gauderen van het recht, hem by Vonnis toegewesen met alle soorte van Moderatie, tot Conservatie ende behout vande Stadt, en tot welvaren der Ingesetenen.

Onaengesien dit, d'Ingesetenen op gerockent door eenige op-roerighe Geesten, in plaets van hem met schuldig respect en kennisse t'ontfanghen, in 't aennemen der goetheyt en Clemencie van haren Prince, hebben hun obstinaet getoont, willende zijns Maj. ordre niet ghehoorsamen, sich tegens de Sententie opposerende, en totte grootste schade der considerabelste

Borgers, om gheen ander oorsaeck, als dat sy haer wijs maken, datse hulpe van gelt en Volck van U Ho. Mo. alleen bekomen, om haer Capabel te stellen, in haer ongebonden stoutieheyt.

Maer sijne Keyserl. Maj. is wel verre van die ghedachten, dat U Ho. Mo. hare Wapenen ofte raedslagen soudet daer heen dirigeren, om dese ongehoorsame te fomenteren teghens de Wetten des Volcks, de Iustitie en de Correspontie die tusschen goede Nabuyren en Staten behoort te zijn. Maer op datmen te beter d'intentie van U Ho. Mo. in dese occasie mach verstaen, so heeft hy my geordineert u te versoecken sich met dese sake niet wijders te bemoeyen, als U Ho. Mo: niet toucherende, om gheen interruptie inde Keyserl. Iustitie te gheven, door een Acte die quade Impressien soude gheven, aen de Burgers en Inghesetenen vande Keyserl. Steden: Also wel als die binnen Munster, en eyndelijck voor alle Princen seer dangereus soude syn, die toch alle eenen ghemeenen intrest metten voorsz: Bisschop hebben. Dit was 't dat ick u had te remonstreren volgens mijn ordre, en dewijl ick heb verstaen dat U Ho. Mo. publijcke Audientie hebt gegeven aen den Sijndycus en een ander Burger vande voorsz. Stadt Munster, die de stoutieheyt ghenomen hebben van Secours aen u te versoecken, tot groote prejudicie van 't Keyserrijck, so versoecke ick U Ho. Mo. dese sake wel te over-wegen, en sijne Maj. een Antwoort te geven, die na u gewoonlijcke Wijsheyt aengenaem zy, en volghens de Iustitie daer gy professie af maeckt, en tot een goet verstant 'twelck altoos is geweest tusschen het Keyserrijck en dese Staet. Getekent, I. FRIQVET.

Peter Carisius Resident van Denemarcken / bedanckten in dese Maend hare Ho. Mo. wegens zijnen Coninck over 't gesonden Secours: De Ministers van Brandenburg wenschten hare Ho. Mo. gheluck met 't gheluck op Funen / versoeckende / datte selve gheliefden te continueren in hare affectien diensthalven / op datte gewenschte Vrede daer uyt mochte volgen. Hare Ho. Mo. sonden den Hr. van der Heyde met antwoorde aen hun: Datse geresolveert waren te blijven in een volhardige genegentheyt tot die sake.

Daer en tegens hebben hare Ho: Mo: op de Propositien van den Sweetse Ambassadeur P. Coyet / daer van wy op folio 153. in ons 10. Deel hebben gedacht / dese Antwoorde doen over leveren:

DE Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, ghehoort ende ghelesen hebbende de Propositie van de Heer Petrus Iulius Cojet Extraordinaris Gesante van Sijne Coninckkijcke Majesteyt van Sweden den 25. des voorleden Maents inde Vergaderinghe van haer Ho: Mo: eerst mondelingh gedaen, ende vervolgens in geschrift overgegeven, ende op desselfs inhout typelijck gelet hebbende, souden wel onnodich, oock ontydig achten, het ophaelen van voor heen gegaene onvriendelijck ende onaengename bejegeninge, terwijl haer Ho: Mo: met ernst ende oprechtheyt arbeyden om te gelijck met een lang gewenste Vrede in 't Noorden de oude Vrientschap ende Verbintenissen tusschen het Rijck Sweden ende desen Staet te restaureren, maer dewyle de ghedachten Afgesante gelieft heeft, in de voorss. sijne Propositie de saken tusschen Hoochgedachte Sijne Kon: Majesteyt ende haer Ho: Mo: sedert eenighen tijt voorgevallen dier mate uyt te duyden, als oft de oude Tractaten ende Verbonden vande Sweetsche syde punctuelick geobserveert, ende van haer H: Mo: geneglígeert ende overtreden souden sijn, ende dat de voornaemste schult van de verwyderinghe tusschen de beyde Staeten en de Natien ontstaen, aen hare Ho: Mo: waer te imputeren: So vinden haer Ho: Mo: haer geobligeert, daer op antwoort te voegen, dat sy al niet wel begrijpen, in welcken sin door Gedachten Heere Afgesante

gesante wert voorgegeven ende geposeert, dat de Verbonden tusschen de Croon Sweden ende desen Staet in de Iare 1640. ghesloten, ende inde Iaere 1645. naerder gecorroboreert van de Sweetse sijde in gheenen deele gecontravenieert, maer met sonderlinge oprechticheyt onderhouden, ende als by haer kracht ende vigneur verbleven, geconsidereert sijn, dewyle nochtans bekent ende genoechsaem de werelt kondich is, dat over weynich Iaren geduerende den Oorloch tusschen de Republijck van Engelant ende dese Landen, met de Doorluchtichste Princesse Christina, doenmaels Regierende Coninginne van Sweeden uyt de Naem van hare Ho: Mo: gehandelt sijnde, over 'tgeene volgens het voorschrift van de voorgeroerde Verbonden te presteren was, niet alleen niets dien aengaende is gheobtineert, maer aen haer Ho: Mo: Afgesante door ende wegens Hoogstghedachte Kon. tot antwoort toegevoecht, dat de Croon Sweeden vermits voorghevallen Tractaten tusschen de Croon Denemarcken ende haer Ho: Mo: uyt krachte van meergemelte Verbonden, als vervallen ende te niet gedaen, niet aengesproocken konde werden: Iae dat ter dier tijt aen de Sweetse sijde de nauwe verknochtheyt vande selve Verbonden, de sentimenten vande oude Vrientschap, ende de gheheughnisse van verscheyden goede Officien het Rijck Sweden van desen Staet wedervaeren, soo geheel niet geconsidereert, ende ter zijde ghestelt zjin, dat in plaetse van een sincere ende dadelijcke affectie tot h et beste vande saken vã haer H: M: sich heeft ontdeckt een openbaer genegentheyt om derselver voordelen tegens te sijn eñ aen de selve in occasien nadeel voor hulpe toe te brengen, konnende tot preuve van dien genoechsaem strecken de meer dan eenmael aen den dag gekomen tentativen, om den Coning van Denemarcken af te trecken van haer Ho: Mo: ende aende selve het assisteren van desen Staet, tot het welcken Sijn Majesteyt uyt de Tractaten gehouden ende genegen was, bekommerlijck ende difficyl te maecken; wesende oock tot geen ander eynde te duyden een geheel ontydich verbodt tegens het uytvoer van Geschut uyt de Havens van Sweeden, alleenlijck aengeleyt om op te houden een groot getal ysere Stucken wegen haer Ho: Mog: tot geheel pressant ende necessaire gebruyck ingekoft, ende gereet leggende doenmaels om afgevoert te werden, ende wel voor al het ongelijck ende wedervarentheit desen Staet wedervaren, doch weynich min, dat de Vyantlijcke ordres by Hoogstgedachte Coning, in de swaerste tijden vande Engelsen Oorlogh precipitantelijck gegeven, ende rigoureuselijck sijn, inghevolge van welcke de Coopluyden deser Landen tot Stockholm doenmael bevindende in arrest genomen, twee der selfde in geslootenisse gebracht, ende alle Coopmanschappen, boecken ende pa-pieren verseegelt, ende onder publijcke bewaernisse gestelt sijn, om geen andere reden als om een offensie heel t'onregt opgenomen, over een personeel Arrest by 'tHof van Iustitie in Hollant naer stijle gedecreteert tegens een Sweets Ingeseten, aende welcke so geen oorsaecke ofte pretext was gegeven, ofte gelaten om over weygeringe ofte onbehoorlijck uytstel van Administratie van goede Iustitie te klagen, dat in tegendeel de Heeren Staten vande voorgenoemde Provintie een prompt ende rechtmatige expeditie in desselfs saecken aen voorgemelte Hof serieuselyck aenbevolen, ende extra ordinem hebben laten laboreren, ten aensien van de voorschryvinge van Hoogstghedachte Coninginne om de voorsz. Sweetse Ingesetenen, ende sijne partye in een goet verdrach over haere particuliere questien te doen over een stemmen; Haer Ho: Mo: hebben oock niet vernomen dat na de komste vande Doorluchtigste Prins Carel Gustaf, tegenwoordigh regeerende Coningh van Sweden tot de Croone, de Sweetse sentimenten ende respecten, omtrent de Meergemelte Verbonden, andere ende meer Satisfactoir sijn gheweest, wesende inder daet vande sijde van Hoochgemelde Con: soo gantsch geen achtinge gegeven, om haer Ho:Mo: persuasie dien aengaende te doen vatten, dat op de eerste vergaderinge van des selfs Rijckxstanden, aen de welcke na gewoonte de toe-stant van des Sweedtse Rijckssaecken

saecken mondeling onse Schriftelijck wert gerepresenteert, in een omstandigh ende punctueel denombrement van vrienden ende Geallieerden, ende Staten, ende Princen, den Staet der Vereenichde Nederlanden niet is gedacht geweest, gelijck dan oock de Heere Spar in qualiteyt van Extrordinaris Gedeputeerde naderhant aen haer Ho: Mo: afgesonden, omtrent het confirmeren ende stabileren van de voorsz. Verbonden (als in beginselen van nieuwe Regeringe placht te geschieden, ende in desen ten aensien van 'tboven verhaelde noodich was, indien men eenige staet op de selve Verbonden soude maecken:) gebleecken is eenige bondige ende vereyste last mede ghebracht te hebben, maer om daer omtrent gheen twyfelinghe over te laten, hebben Commissarissen ende Geauthoriseerden van meer Hoogstgedachte Syne Majestt. in Mey des Iaers 1656. aen haer Ho: Mog: Extrordinaris Ambassadeur in ronde termen verklaert, dat de selfde Majesteyt de oude Verbonden niet obligatoir en kende, ghelijck dan oock de nieuwe offensien ende verongelijckingen van onbehoorlijcke oversware Tollen, in open See voor de Rede van Dansick door een Sweets Oorlogs Vloot vande Schepen en Koopmanschappen van de Ingesetenen van dese Landen geexactioneert: Het offensant ophouden van haere Ho: Mo: voorgedachte * Ambassadeurs door den Commandant van Louwenburg: De krachtige ende heete instantien aengewent, om den Keurvorst van Brandenburg te doen verhogen sijne Tollen in Pruyssen tegens 'tgeconvenieerde met haer Ho: Mo: ende gelijck dwang van quade devoiren te werck geleyt om den Coning van Denemarcken te detascheren van de interessen van desen Staet, klaerlijck docerende, datmen van de Sweetsche zijde weynich considereerde de Vrintschap van hare Ho: Mo: en so verre was het van aen de selve te presteren in voorvallende gelegentheyt 'teffect van de Verbonden met Sweden, datmen selfs laboreerde, om haer H: M: te turberen in de Tractaten, die sy ten besten van hare saecken met anderen hadden aengegaen.

Ende hoewel eenighe Maenden daer naer merckelijcke veranderingh van saecken, over de Redintegratie vande selve Verbonden, en over eenigh noodigh Reglement op de Navigatie ende Commercie, door voorgedachte Heeren Commissarissen van Sijn Majestt. van Sweden, ende Ambassadeurs van haer Ho: Mo: op wedersijts Ratificatie tot Elbing is geadjusteert ende ghesloten seecker Tractaet, naer rijpe examinatie wierde bevonden te infiueren ambiguitez ende duysterheden, welcke tot voorkomingen van nieuwe disputen, ende om haer Ho: Mo: te doen erlanghen behoorlijcke gherustheyt, van te sullen ghenieten het effect van haer intentie omtrent het voorsz. Tractaet, naeder uytgeleyt ende geelucideert vereyschen te worden, soo is haer Ho: Mog: alvooren het voorsz. Tractaet te ratificeren, met goede Recht gedecideert, dat haer op eenige poincten van elucidatie ten voorsz. eynde ingestelt, satisfactie mochte werden gegeven, konnende niet dan 'tonrecht selve daer heenen geduyt werden, als of haer Ho: Mo: door middel van soodanighe gheeyschte elucidatie van 'tvoorsz. Tractaet hadden ghetracht te eluderen ende onvoltrocken te laten door manckement van noodige Ratificatie, dewyle om hoogst gedachte Majesteyt van het contrarie te meer gerust te stellen, de Acte van Ratificatie van haer Ho: Mo: op het voorsz. Elbings Tractaet, alreede gedepescheert, ende in handen van haer Ho: Mo: meergemelte Ambassadeurs is geweest, om so haest men over de voorgeroerde elucidatien soude verdragen sijn, te ghelijck met de Ratificatie op de selve elucidatien geextradeert te werden, maer de wijle de meer geroerde poincten van elucidatie, volgens de last ende intentie van haer Ho: M: niet tegenstaende alle debuoiren van hare sijde aengewent, tot geen conclusie gebracht konde werden, ende de voorgaende oude Tractaten vande sijde van Sweden waren gedefereert ende niet obligatoir verklaert, ende dat van Elbing met geen ratificatie ten wedersijde was bekrachticht: Soo konnen haer Ho: Mo: geensints toestaen aende welgedachte Afgesanten, dat eenighe contracten ofte verdraghen met de Kroon Sweden haer soude hebben benomen,

* Siet hier van breeder den Mercurius 7. deel, folio 33.

benomen de faculteyt,om te ernſtiger bede van die van Danſick met haer Vloot ende Militie, ſonder eenig faitelijckheyt te attenteren te voorſien op de ſecuriteyt van een Stadt, ende op de vrye toevoer tot een Haven, in welckers haer Hog: Mog: ten aenzien van alle reſpecten van Vrientſchap, Commercie ende Staet, met recht intereſſeetden, ende welckers beſettinge door Sweetſe macht in het Iaer daer te vooren had geproduceert, de voor verhaelde onbehoorlijcke Extractie van Tollen op de Zee: En veel min konnen haer Ho: Mog: accorderen, dat ſy uyt krachte van voorige Tractaten, inden Deenſen Oorlog, eenige Subſidien aen den Koning van Sweden ſchuldich ſijn geweeſt, ofte oock verobligeert om aen den Koning van Denemarcken hare Vrunt ende geallieerde te verhinderen, ſoodanige commoditeyten uyt deſe Landen, als de ſelve, (nochtans ſonder publijcke aſſiſtentie vanden Staet voor de Rotſchiltſe Vreede) uyt de ſelve getrocken heeft.

Haer Ho: Mo: ignoreren niet hoedanich ooghmerck wegens de Kroon Sweden in Dennemarck lange is gelaboreert, om te luxeren haer Ho: Mo: Alliantie met dat Rijck, ĕ om haer H. M: Oorlog ſchepen met gemeene Raet ende macht van de twee Noorder Croonen te ſluyten de vrye toeganck tot de Ooſtſee, ende wat dringende yver op de verder Tractaten met Denemarck ende daer naer is aengewent, om dit beyde door naerdruck van victorieuſe Wapenen door te dryven.

Haer Ho: Mo: ſullen niet wijtluftich expliceren omtrent de invaſie van 't Eylandt Seelandt, het attaqueren van Coppenhagen ende Croonenburg, ende daer door gereſuſciteerde bloedig ende lantverderfelijck Oorlog tegens het Rijck Denemarck naer het aengaen vande Vrede tot Rotſchilt, het heeft haer Ho: Mo: ten uyterſten bedroeft, door een ſoodanige vyantlijck overval een Geallieert Koningh van deſen Staet, met Sijne ende met Sijns Rijcks fortuyn, met een ſlach onverwachtelijck inde extremiteyten van een onvermijdelijcken onderganck te zien, ende haer ſelven inde neceſſiteyt om de ſelve verlooren te laten gaen , ofte in aller ijl met de Wapenen vanden Staet te hulp te nemen.

Maer dewijle Haer Ho: Mo: niet vry heeft geſtaen in deſe te blanceren ten aenſien de Tractaten tuſſchen het Rijck Denemarcken ende de Staet der Vereenichde Nederlanden, Haer Ho: Mog: in cas van Aggreſſie in een preſſant pericul obligeren tot onvertogen Secours, ende dat de grootheyt van 't gevaer, ende de uytterſte noot, in de welcke de Deenſe ſaecken verſeerden, geen plaetſe ende tijt lieten aen het tenteren van ſachte remedien met uytſtel van de meeſt efficacieuſte, ende dat de hope ende diſpoſitie tot Vrede (die nu voorgewent wert ende Haer Ho: Mo: geerne ſagen) door de Officien van de Heeren Franſe ende EngelſeMiniſters, welcke buyten die van haer Ho: Mo: de Rotſchiltſen Vrede hadden gemoyenneert, konde werden gemeſnageert, ende ſoo verre doenlijck tot een goet effect ende uytkomſte gebracht, ſoo twijffelen haer H:M: niet of het af-ſenden van haer Ho:Mo: Vlote ĕ ſecours na Coppenhagen, ende de ordre daer omtrent gegeven, meriteren de approbatie vande geheele werelt, ende dat de verwyderinghe ende hoſtile actien daer op ghevolcht, niet konnen werden geimputeert aen haer Ho: Mo: die in deſen hebben ghedaen t'geene haer de neceſſiteyt, ende de obligatie door aengegaen verbonden imponeerde, maer aende dwangh door de welcke haer Ho: Mo: in ſodanige neceſſiteyt gants ongaerne ſijn over gebracht.

Sullende anderſints haer Ho: Mo: bereyt ſijn willichlijck toe te brengen het geene van haer billicklijck ghedeſidereert kan worden , om uyt de voorſz. neceſſiteyt ſoo haeſt doenlijck is te eluctèren, ende om een goede vaſte Vrede tuſſchen de twee Noorder Croonen,ĕ voorts mede tuſſchen alle ſtrydende Partyen inde Ooſterſe gheweſten, mitsgaders de oude Vrientſchap, goede correſpondentie ende verbinteniſſe tuſſchen de Croon Sweeden ende deſen Staet te bevorderen.

Ende dewijle Haer Ho: Mo: tot beyde deselve heylsame ooghmercken haer Ministers aen Hoogstgedachte Syne Maj. van Sweden ende sijn Maj. van Denemarcken hebben afgesonden, soo sal haer Ho: Mo: aengenaem sijn te mogen wesen geinformeert van alle het geene kan dienen, om de negotiatie daer over aengestelt aldaer, tot een ghewenscht goet eynde te geleyden, ende voort te setten: Ende hebben haer Ho: Mo: te versoecken vande welgedachten Afgesante afgesondert eenige Heeren uyt haer midden ghecommittert, om het geene hy Heer Afgesante verder voor te dragen heeft, te hooren ende in te nemen, om derselver rapport ghehoort hebbende naeder te resolveren, soo als haer Ho: Mo: in reden sullen vinden te behooren.

Op Nieuw-jaers dagh gaf oock den Fransen Ambassadeur de Thou een Memoriael over aen hare Ho. Mo./ bekent maeckende den universele Vrede tusschen Vranckrijck en Spangen/ verklarende wijders/ dat zijn Meester de Coning van Vranckrijck genegen was tot den interest van de Geu. Provincien/ sulcks en alsoo als des selfs Vader ende Grootvader hadden ghedaen: Versoeckende / dat hare Ho. Mo. door hare macht en respect wilden arbeyden/ datte Vrede tusschen Polen / Sweden en Denemarcken mochte getroffen werden/ waer toe Sijn Majesteyt van Sweden was genegen/ &c.

Den 7. January wierden de Heeren Deense Ambassadeurs Otto Kragge en Goedske Boeckwaldt met veele Carotsen aen de Hoorn-brugge verwellekomt/ ingehaelt/ en binnen den Hage geleyt en getracteert na de ordre van den Staet in 't Logement van de Ambassadeurs: Den Koetsier van den Ambassadeur van Vranckrijck tusschen de twee Deense Carotsen in-slaende / so en wilden die niet van een ghescheyden zijn / waer over desen Fransen Koetsier door het tusschen-spreken van eenige uyt de Staten van Hollant eenen anderen wech in-slaende/ de disputen zijn beslist. Korts daer aen isser tusschen de voorsz. Deense Ambussadeurs en die van Sweden Petrus Coyet dispuyt in de Luterse Kerck ontstaen om den Banck die voor desen de Deense / maer nu by den Sweetse Minister was in genomen/ 'twelck soo verde is gebracht/ dat die van Sweden de voorss. Banck behoudende / maeckten de Deense een Banck voor haer/ naerder aen de Predick-stoel: 't Welck door authoriteyt en 't respect van desen Staet daer by is gebleven. De Hollantse Kooplyden een quaet ooge op Vranckrijck hebbende/ om dat een van hare Malgoms vaerders genaemt de Salmander/ door een Portugalse Commissie - vaerder was genomen/ en te Blavet opgebracht / waer van den Schipper om dat hy met Seck/ Spaense Wijn en Vijgen was geladen / by den Rover sich moste vrij koopen om 27000. guldens/ seyden wel opentlijtk uyt/ dat Vranckrijck onder schijn van een goet Bontgenoot niet alleen dieven en rovers der Geallieerden/ maer oock de gedeclareerde Vijanden van hare H. M. gelijck waren die van Portugal/ havenden en schuylplaetsen in Brittangen by ooglupcking gaven/ om 't profijt van den roof/ en den haet diemen op dese Landen om diverse redenen op nam. De Roovers van Algiers brachten neffens 3. Hollantse Schepen met 11. 22. en 30. stucken gemonteert / noch een Schip van Mallaga in hare Haven/ uyt welcke 4. schepen zy 280. Christen slaven kregen: Nemende boven dien noch een rijck schip van St. Malo op Cadix met Lijnwaet gaende/ geschat op een Millioen/ en een gehele Franse Vloot Terneufs vaerders/ met welcke Vaer-tuygen zy naederhant veel quaets deden.

De

De Republijcke van Engelant aen de koorts te bed/ wende en keerde haer van d'eene ſyde op d'ander/gelijck de ſiecke menſchen die hun beterſchap door veranderingpogen te ſmaken: 't Parlament eygende ſich d'opperſte macht/ en kooſen Artur Heſelrich/ Col. Morley/ Sr. James Harington/ Tomſon/ Widdrington/ Dixwel/ Mr. Nevil/ Ray/ Corbet/ Coloner/ Say/ Martin/ St. John/ Robinſon/ G. Monck/ T. Fairfax/ Lawſon/ Berners / Terijl/ Slingſby/ Bethijl/ Kol/ Foot/ Love en Aſchlepkoper / dat meeſt Rechters van den goeden Coninck Carel 1. waren / tot hunnen Raet van State: De ſtemme des Volckx was onderwijl niet dan voor een vrij Parlament : Den Vice-adm. Lawſon mette Vloot in Duyns komende/ verklaerde met al ſijn Capiteynen/ Dat op't ſchrijven van Gen. Fleetwoot aen Lawſon ſy de vrijheyd hadden genomen hun gevoelen op 't Gouvernement te ſeggen, en zy oordeelden dat de gereſene krackeelen tuſſchen 't Leger en 't Parlement gedempt, en alles met een generale Amneſtia moſte beſlooten blijven, daer toe ſy hun als Mediateurs aen-boden, erkennende het Opper-geſach te zijn in het Parlament dat zijne plichten waer nam : Loochenende het intreſt van Carel Stuart, zijne Adherenten, een Eenich Perſoon, en Opper-Huys, tot welcke intentie zy van Gods wegen geroepen, nodigen alle onſe Broeders uyt de Kercken, het Leger, en uyt de Vloot, ende willen als 't Parlament nu zit, aen haer verſoecken, 1. Een Amneſtia te doen verkondighen. 2. Datte ſake Gods gerechtelijck werde gehanthaeft, de Wetten en Officien met de ſelve over een komende. 3. Dat alle Gods Volck by hare vrijheyd bewaert worde, ſo als de Heere Ieſus haer openbaren ſal,&c. Suſperſtitie en Afgodery geſtuyt wordende. 4. Ander onderhout als de Tienden uyt te vinden voor pieuſe Predikanten. 5. Datmen de vervallen Koophandel en de See-vaert herſtelle, oock de ſware Impoſten af-ſchaffe. 6. Dat men geen Ingeſeten te Water of te Lande verder dwingt te oorlogen als tot defenſie van zijn Vaderlant, en datſe prompt by 10. a 12. maenden betaelt worden. 7. Nevens 't onderhout van verminckte, Wedu en Weſen in den Oorloch. 8. Datmen ordre ſtel op Arme, kreupele en lamme menſchen. De Militie uyt Yrlant ſprack byna een diergelijcke tael. Briſtol/ Jorck/ Plemuyen en Portſmuyen/ Duynkercken/ ſelfs de Stadt London ſtonden op een Nieu Parlament: Generael Monck noemde hem een Dienaer van 't Parlement/ en alhoewel zijn vijanden ſeyden/ dat Monck een Konincks man was / daer op men ſich niet en moſt vertrouwen / nochtans dwong hy Gen. Jan Lambert/ die dus lang in hoogh aenſien en reſpect van een yder was gemeeſt / om dat hy nu 't Parl. weygerde te gehoorſamen / als een radeloſe Krijchs-man zijn Leger te laten verloopen/ loopende ſelfs met 80. Ruyters uyt Jorck nae een zijner Lanthuyſen in 't weſten/ om aldaer als een vergeten burger uyt de barning het eynt van dit tempeeſt af te wachten. Onderwijl nu de Leden al om beſchreven wierden/ vreeſden de Londenaers dat Fleedwod wel licht yet hier tegens mocht onderſtaen/ gelijck de Soldaten van Col. Rich den Towr voor hun meynden te bemachtigen/ wierden uyt jalouſije ſelfs door Fledwod geſtuyt. George Boot dus lang gekerckert / ſiende dat ſijn tegenparty confus was/ bad om ruymer lucht/ en ſo raeckten hy uyt de ſloten.

Ten duyrde aldus niet lang/ oft de Soldaten binnen London verklaerden hun mede tegens de Militie van 't Leger/ liepen na den Spreker/ begeerende dat hy 't voorige Parlement ſoude vergaderen: Die aenſtonts daer op mette

Lord Major Aleyn geraetleeft hebbende / verseekerde die den Tour/ openden 't Parlements huys/ daer de Leden in gheroepen zijnde / den 5. Januarij begosten te sitten: Dese debatteerden niet lang over onnutte saken/ maer stelden strackx order op de militie/ en dat alles onder nieuwe Officiers/ belastende eē maent gagie om de soldaten te locken/ te geven: Datmen oock G. Monck/ Lanson / en de steden die hare wedersittinge veroorsaeckt hadden / soude bedancken: Lambert dede men in den Ban: En Fleedwoods Creaturen zijn in alle gewesten uyt-geschopt: Willem Lenthal was nu d'aensienlijckisten en allermeesten: Doch alhoewel hy alles scheen te regeren/ soo stont London hem nochtans tegen/ alleen hier in accordeerden zy/ dat niemant in eenighen dienst van de Republijcke mocht komen/ als met renunciatie van de Coning en Opper-huys / oft een Persoon / neffens die uyt 't ghe slacht van Coninck Jacobus/ waer van noch ettelijcke leefden: Miles Corbet/ Desborg/ Aschfielt/ Berry en Kelsey dwong men uytte stadt te vertrecken op hun aenge-eygende Coninckliicke Landt-huysen: Henry Vane een groot Raetsman ende Vrunt van O. Cromwel/ doch om zijn veranderlijckheyt by elck genoemt de Wearkock/was tot Parlements heer beroepen: Hem wiert zijn stoel als hy meynde te sitten verboden / en hy bemerckte by yder ongunst / also men hem aenseyde/ dat hy sich op sijn Huys te Raby in Durham moste retireren: So heeftmen oock Fleedwood (die den eersten steen van al dese veranderinghen had ghelegd/ en sich selfs door 't uytstooten van Richard zijn Neve / meyn de in 't Opper-gesach te stellen/) van alle bedieningen berooft / selfs zijn Regiment is aen Col. Aschleykooper en Walton gegeven: Fairfax doen te Jorck sijnde/ schreef aen 't Parlement hoe Lambert deur gegaen was/ sich alvoren toen hy sach het spoor bijster te wesen/ sich gesubmitteert hebbende: Fairfax verontschuldigde hem wijders/ van de beschuldiginge die men hem naer gaf/ en hy in geintercipieerde brieven aen eenen Lilburn in Schotlant ontdeckte/ van dat hy ofte yemand van d' Officiers de Wapenen aen ghenomen souden hebben voor den Hertoge van Buckingam en hem/om hun beyde op dē troon te stellen/&c. Wanneer nu al dese Vloeck-verwanten dus over hoop woelden/ had Generael Monck in Schotlant een groot desseyn voor/en siende dat d'oneenicheyt zijner vijanden/ met ende nevens andere occasien / ons onghe-oorloft te seggen/ hem gunstigh waren/ soo beviijtigde hy hem zijn personage voorsichtich te speelen/ wetende/ wat mislagen by de voorgangers waren begaen: Schotlant genoech versekerende / nam hy voor na London te trecken/ niet met een gescheurde baniere/ ofte als Maria Stuart ten tijde van de Koningin Elisabeth dede/ maer met een ontsachelijck Leger: Hem wrockte yet wegen Col. Overton/ een wacker Soldaet/ nu gebieder in d'onwinbare stad Hul/ van de welcke men hem adverteerde/ dat hy noch 't Parlament/ noch de desseynen van G. Monck toe-stemden: Monck ontrust / om dat hem dit in zijn komst na London/&c. eenichsins mocht hinderen/schreef op staende voet aen Colonel Overton desen Brieff in 't Engels:

Mijn Heer, Door de goede voorsienicheyt Gods nu te Iorck sijnde, om op de saecken van 't Parlement in dese ghewesten waer te nemen, en also de conditie van 't guarnisoen van Hul my

my so wat twijffelachtig is gepresenteert, siende dat ick niemant heb waer op ic my mag versekeren, en dat gy u als noch niet en hebt verklaert voor 't Parlement tot West munster sittende: Soo heb ick goet gedacht dese Bode te senden, op dat indien ick over dat poinct konde voldaen werden, alle gronden van suspicie en jalousie mochte werden ghepreveniecrt, en dit sal niet konnen uytgewerckt worden als by een volle verklaringe vã u onderdanicheyt aen 't Parlament in hare tegenwoordigen staet: Verwachtende de voorgaende antwoort op dit particulier blijve ick. U seer lieven vrient en Dienaer,

Iorck 22. January 1660. George Monck.

Overton wel siende dat Monck indien hy 't niet willich dede, hem door de authoriteyt van 't Parlament soude dwingen, en hy dan uyt credijt soude raken, oordeelde voor hem 't sekerst een ronde antwoort te senden, 't welck kortelijck desen sin begreep: Mijn ouden Vrund Adjutant General Smith heeft ons den uwe ter hand gestelt, daer by verstaende, dat de geruchten van Hul u toe-gekomen, u twijffel achtigh zijn, gelijck oock doen uwe Desseynen voor ons en andere: Doch 'k verheug my dat gy dit tegenwoordich Parlament tegens de herstellinghe der uytgesloten Leden, een Vry Parlament, of een Persoon, toe-neycht, van 'twelck een saeck by 't Leger u de schult gegeven wert: Wat my belangt, ick acht geen geruchten, en heb oock tegens u authoriteyt niets onderstaen. en lievende meer het doen der saeck zelfs als 't flatteren: Vertrouwende oock het Parlament satisfactie van mijn doen heeft: Heb boven dien mijn Major aen hun gesonden te bedencken hoe gewichtigh hun dese plaets was, en hier op is al mijn sorgen geweest: Ick sluyt hier neven een Copie van een Brief, die ick gesonden heb aen den generalen Raed van d'Officiers, dan ick heb hare Desseynen veracht, niet willende ondertekenen hunne Papieren, noch oock de twee Compagnien van Lambert, die zy uyt Schotland gedrongen hadden, om binnen dese stadt te komen, ontfangende: Major Anclams die ick in-riep en beter betroude, sal mijn ghetuyghe voor 't Parlament zijn, daer ick my aen heb gehouden, by ben, en noch blijve, &c. Hul den 23. Januarij 1660. U seer eerw. versekerde en onderdanige Dienaer, Robb. Overton.

Gelijck nu Gen. Monck dese nevelen also sach verdwijnen, verheugde hy hem, en schreef na Londen, dat hy ten dienst des Parlements (die besorcht hadden datter geen Brounisten of Sectarisen, maer allesins eerlijcke luyden gekooren waren) hoopten haest te Londen te zijn: Sy hadden d'afgonstighe Coll. Sydenham en Major Salwey gedisgradeert. Hendrick Scobel en al die eenige schriften van Staet onder hun hadden, zijn te Westmunster geciteert, om die aen 't Parlement over te leveren: Maer daer in zy 't allermeest verblint waren, was in hun eygen verklaringe, seggende als noch Engelant als een Republ. buyten Coning en Opper-huys te willen regeeren, en dat anders het Volck niet vrij was, [vergetende te segghen dattet Volck beter eens Coninck als veele konden onderhouden,] yeder voorhoudende dat zy onderhouders en liefhebbers der wetten, maer de Monarchen des selfs onderdruckers waren, &c. Datte Protestante Religie onder haer suyver onderhouden, maer onder de Koningen was besmeurt met ydele en supersticieuse Ceremonien, bederffelijcke opinien in 't Geloof en den Godsdienst: Dat zy nu den Koophandel en Zeevaert die van alle Coningrijcken wierden onderdruckt, de voorstanders souden wesen, &c. Nicolaes Klerck hare Secretaris dese gronden opgestelt, daer een Declaratie af gemaeckt en die ondertey-

kent hebbende/ wiert den 3. Febꝛuarij daer van publicatie gedaen. En den Aldermans Fowke/ Vincent/ en Col. Bromfielt sonden zy den Ge. Monck te Joꝛck tegen/ maer sy vonden hun in haer vooꝛnemen wel haest bedꝛoghen/ overmits die daerse mede te doen hadden / beter meester in 't spel was als zy: En dese dingen zijn de doot-stuypen van d'Engelse Republijcke geweest.

Coning Carel Stuart onthielt sich dese tijt in Bꝛabant / doch meest binnen Bꝛussel / daer hem de Princesse Royal zyne Suster / en de Hertogen van Joꝛck en Glocester zijn twee Bꝛoeders/ hem van zijn Spaense reys quamen verwellekomen : Van den Koning van Spangen met een notabile Subsidie gesterckt synde/ om mette zijne in meerder luyster te verschijnen : En hoewel men in Engelant op nieus de Stuarts en alle die van Koning Jacobus geslacht had vooꝛ onwettig tot de Croon verklaert/ so ontroerden hem dat niet/ daer was wat anders onder handē/ waer af d'Engelse Republicanen jalours/ doch onkundich/ berispten zy eenmael den Cancel. Hyde/ om dat alle d'intelligentien in Schotlant/ Engelant en Yrlant/ by hem so wel belept waren/ dat die vooꝛ haer verboꝛgen bleven : Zy bꝛeef den wel dat Gen. Monck den Coning in Engelant soude op zijn Vooꝛvaders steunselen herstellen / en dat soo hy sijn Baniere te Londen soude geplant/ en die vꝛijheyt-krijters hebben doen swijgen/ hy alles na zijn believen soude wenden / maer zy en sagen geen raedt om het selve te beletten. Nu evenwel de Spaense Gꝛooten eenige voncken besnuffelende/ nooden en tracteerden den Coning te Bꝛussel lustich / 't welck nochtans wel gesien/ maer doen ongeacht is geschiet/ om datmen al dickmalen had gesien dat de hoop van des Konings herstelling/ en de vꝛeugde daer op by de Vꝛienden te vꝛoeg geopenbaert/ en in wint verandert was: Niet te min groeyden de uytgeweken Konings Engelsen dagheliijcks aen/ en verscheenen by de 3000. omtrent Bꝛussel/ wachtende op zijns Majesteyts heyl/ die nu by het Keyserlijcke Hoff was gelogeert.

Den Catol. Coning al diverse maelen Gode publijckelijck gedanckt hebbende over zijnen Vꝛede met Vꝛanckrijck/ beloonde in desen tijt oock zijn seer getrouwen Minister Don Lowijs de Haro / maer op wat wijse konnen wy niet affirmeren / om datte Ecclesiastijcke daer niet affirmatif in gaen : Soo veel seggen zy/ dat ged. Don Lowijs was gemaeckt een Spaense Grandez/ en dat van d'eerste rang / en zijn Marquisaetschap van Carpio verbeterdt in een Hertogdom : Het Groot Cancelierschap van Indien wierde ghemaeckt om op vier levende persoonen van zijn gheslacht te succederen : Ja men vergunde hem in Andalusien een plaets vooꝛ sich te kiesen / van 2000. Huysen. In Italien ruymden de Fransen op Nieu-Jaers dag Valenza en Moꝛtare/ treckende dooꝛ Piemont na huys: dꝛie dagē hier na vlooch 't Amonitie huys te Valenza op/ waer dooꝛ 2 a 300 tonnen Bospolver/ 800 schepel meel/ veele Artillerije/ Servis/ Wapenen/ en 30. menschen vernielt wierden/ niet sonder vermoeden van Franse kennisse. De Spaense quitteerden oock Vercelli aen den Hertoch van Savoyen : Des selfs Commandant Don Valasco Colmenero had sich aldaer so wel gedꝛagen/ dat die stadt hem vereerden met een

een Silver Servis tot zijn tafel/ een Juweel van 3000. Kroonen / een Pallais binnen de ſtadt/ en een jaerlijcks inkomen ſo lange hy leeft. Doe quam te Romen Monſr. Bartet/Camerling van zijn Majeſteyt van Vranckrijck/ om des Paus conſent te verſoecken over 't Huwelijck tuſſchen zijne Meeſter en d'Infante van Spaugen/ 'tgunt hy verkreech. Te Florencen ontſtondt den 3. deſer een ſchielijcken brant in 'tHuys van Comodo / duyrende ſondagh en maendagh met groote vehementie / vernielende de voornaine Gebouwen en Pallaiſen van Duc d'Eſte/ van St. Stephani/en alſoo overvliegende tot den Bergh van Bermherticheyt/ gheraeckten de Huyſen der aenſienelijckſte Borgers en rijckſte Winckeliers oock in koolen/ de zijde-handelaers/ de aromatici/ de Juweliers/ en konſtige Mechanici leden hier Millioenen ſchade: Alle de klocken klepten geduyrich door de ſtadt/de Soldaten van 'tguarniſon bleven twee dagen en ſo veel nachten in 't harnas aen des ſtads Poorten en op de Wallen/ dewijl men niet ſonder achterdocht van Brantſtichters en was: Maer de voorſichtige Politici namen dit onheyl als een fatum/ overmits eenige ſeyden/ het vuyr van deſen ontſteken brant uyt den Hemel te hebben gheſien vallen/ en dat Godt en alle goede Chriſtenen met 'thoogſte verdriet dagelijcks hebbende aenſchout de goddelooſheyt (ſelfs van genaemde geeſtelijcken binnen die Stadt) hun dit tot een ſtraffe was toe gheſonden / &c. Het ſy dan een fatum ofte geen / Florence wiert byna half tot een puynhoop ghemaeckt/ te meer om datter geen ordre om te bluſſchen was/ alleen ſommighe Prieſters ſprengden met hun Wy-water / het welck ſoo veel hulp toe bracht als het voortijts dede te Delft/ te Haerlem/ te Eyſleben/ en te Aken.

Februario 1660.

ROomen ſich van diverſe boſe menſchen geweldigh beſmet vindende / ſo ſcheen het nochtans ongelooffelijck voor den Paus/ tot eyndelijck bleeck dat den Hertogh en Hertoginne di Ceri den 30. January ſavonts gevoelden door hunnen Cock vergeven te ſijn/ maer ſy des ghewaer wordende / namen ſtracks medicijne in/waer door zy oock beyde behouden bleven: dan den Kock ſo ras hy ſach datte aenſlach o[illegible] was/ vluchten achter door den Tuyn/ latende zijn Heer en Vrou hun eygen facit maken. Naderhant zijn ſommige van deſe neeringe gevangen en gedoodt. Onder d'Italiaenſe Vorſten en was den Paus geen van de minſte die (alhoewel hy giften van Spangien en Vranckrijck had ontfangen/ en 't Huwelijck toe-geſtaen) op beyde Croonen jaloux was/ om datte Huyſen van Mantoua en Savoyen noch onbevredicht gebleven / en den ſtoel des Oorlochs ſpeciael door de Franſen ſcheen in 't algemeen na eenich Italiaens geweſt ſoude over gevoerdt worden: Want de Hovelingen van Vranckrijck begoſten al voor af te mompelen / dat men om die van de Relige te ontvoochden/ niet alleen de ſterckten van Caen / Montauban/ Orange en haer zit-ſtoel Geneve ſoude benemen / maer oock ſelfs de Romiſ-catholijcken daer in/ ja den Paus niet ontſien Avignon af te vergen/

het

het waren dan op ſulcke conditien als yder beſt konde bedinghen: Want het en was de Franſe Kroon die nu door den Vrede glorieus aen alle zijden was/ niet langer raedſaem in zijn Souverayn Gebiedt een buytenlantſe Prins/en oock niet den Paus te dulden/&c. Evenwel vreugdevierden te Roomen ſoo wel d'Italianen als Spangiaerden en Francoiſen over den Vrede. Maer den Paus het zy datmen hem als een Opper-Vader in de voorſz. Vredehandelinge niet en hadde erkent/ ofte/ dat hy in de ſelve geen voordeel genoegh en ſach voor St. Pieters ſtoel/ hy geboot datte Roomſe Burghers ſich in de opgemelten Vrede-vuyringe moſten matigen. Liever onderſtuttende met onderhout de Sweedſe Coninginne Christina/ die om den Oorloch hare Revenu van Pomeren moſt ontbeeren/ als te lijden/datmen ſeggen ſoude/ datte H. Vader de bekeerde Schaepjes tot de ſchoot van de Moeder de H. Kercke verwaerlooſde. Nu was geheel Romen de mont vol van een onbekent perſoon die men daer in de generale proceſſie ofte quareſima had geſien/gekleedt als een Heremijt / ſich geeſſelende en ſlaende met een erbarmelijck gheſchrey/ daer van men niet anders konde verſtaen/ als dat hy in veele en melancolijcke woorden oock uyt-braeckte/ dat hy ſich dapper in ſonden had vergrepen / en zijn leven voortaen in een Wilderniſſe met Heremijtſe kleederen en ſpijſe gemeent was tot penitentie te verſlijten/ &c. Maer veele daer onder ſelfs den Paus/ oordeelden/ dat gelijck deſen devotaris in de wint ſprack / dat zijn gepretendeerde yver oock wel licht onvolhardende ſou verijdelen. De Venetianen verheugt over 't Secours hun door Vranckrijck/ Italien/ den Paus/ en Ridders van Malta toe-gheſeyt / verſchrickten te minder over de ſlinckſe fortuyne van den Sevenberger Vorſt Ragotzky/ ende over de hulpe van 80. duyſent Ruyteren/ die den Tartariſen Cham door zijn Geſant te Conſtantinopolen aen den Grooten Heer had doen preſenteren: Want de oude Moeder Sultane had den Raet aengeſeyt/ Men en behoefde ſoo veel eſtime van deſe Tartariſe Beloften niet te maken, om daer door te verſlappen tot alle bereydſelen teghens de Chriſten-Princen,&c. 't Welck waren de preſervatie van de Conqueſten op Candia: de betemminge van Zevenbergen: en de ghevolgelijcke deſſeynen teghens den Keyſer en de Venetianen.

In deſe tijt ſtorf den Graef van [redacted] een Out en fraey Heer: Hier door is dit Graeffſchap onder een ander regeeringe gekomen.

Maer de doot en heeft in deſe koorts-maent (daermen ſegt datſe na genoemt is) niet opgehouden met 't af-mayen van ſoo een grijs Heer / maer oock den allerbelliceuſten Coning van Europa / die om conqueſten noyt de doot hadde gevreeſt/ wert in een korte minut wech geruckt: Dit was den onvertſaegden Koning van Sweden Carolus Guſtavus / die te Gottenborg aengekomen/ zedert het verlies op Funen/ noyt fris was/ ſomtijts een koortſje en dan eenige andere ſwackheden gevoelende/ nochtants ſich altoos met aen-gheboozen courage verpijnende tot des Rijcks affairen: Hy gevoelde ſich den 25. Januarij van een groote Verkoutheyt overvallen / daer op volghden ſeer groote hitte/ en voorts ſlappicheyd door alle zijne Leden/ met Hooftpijn/ geweldige dorſt/ en een koortſe van vier dagen: Maer door behulpſame Medicamenten is

is de Koortse weder om uyt ghedreven: Maer of wel de Sinckingen en de Loop oock vrij gemindert waren/ soo en wilde die nochtans niet geheelelijck ophouden/ doch begost den Coninck weder na ouder gewoonte vrij hartigh te eten/ te slaepen/ en zijne believens te depescheren / en in den Raedt te komen/ het welcke alsoo by de 4. weecken duyrden dat zijne Majesteyt sich tamelijck bevont/ tot den 17. Februarij/ wiert hy 's nachts met een geweldige verkouwinge overvallen/ die 4. etmael duyrden / hier op volgden een seer brandende Koorts en andere sware toe-vallen / als steeckinghen in zijne zijden/ benautheyt des harten/ en sulck een grooten bangicheyd/ dat hy geen lucht oft adem konde scheppen/ daer by voechden sich onmachtigheyt/ de loop/ gheduyrighe woelen en slaeppeloosheyt/ hier op volgden den Hick / en eyndelijcken quam het sudor Symptomaticus Colliquativus daer toe: In somma dese Koorts was

een recht brandende vergiftige plecken Koorts/ gelijck sulcks ghenoechsaem op zijnes Majesteyts Lichaem wierde ghesien/ 't welck door al 't fenijn en de veelvoudige sware toe-vallen die hem te Gottenborgh overvielen / so moedeloos maeckten/ datmē wel sach dat alle menschelijcke hulpe te vergeefs was. Tot den 23. Februarij ten 2. uren/ viel den Koning in die hitzighe Koorts de welcke men onder de Medicijnen Tyrannus noemt / ende hy de oogen toe-doen most: Doch in deses alles is men al seer verwondert geweest dat in sodanige

heete en brandende sieckte geen de minste ylheyt / delirium, nochte verhoeringe van sinnen en zy geweest/ blijvende den Coning tot in 't eynde by zijn vol verstant/ sulcks dat hy zijne dispositien en Testamente / oock bereydschap om te sterven selfs voltrock/ sprekende voor sijne laetste/ dese woorden / Godt weest my arme Sondaer genadigh. Is alsoo den Coning quartier na 2. uren 's nachts tusschen den 22. en 23. Februarij overledē/altoos seer ijverich gebeden hebbende: De Poorten van Gottenborg alreeds geopent/dede men sluyten/ en niemant mocht uyt der stadt. Savonts wierde 's Konings Lichaem in een Houtie Sarck van buyten bekleet met Swart Samijt gelecht / van binnen overtogen met wit Taffet/ aengeslagen met groote goude en silvere naghelen / selfs den Koning had een Silver ghestickte langen Rock aen/ met silvere spitzen/ ende daer over noch een Coninckliјcken Rock getrocken/die men in de Kroeningen te gebruycken plach / onder sijn Hooft lach een Kussen vol goude ende silvere spitzen geborduyrt / om de lucht te diverteren verbult met allerhande Specerijen. Aldus is den Koning eerst by die van zijn Hoff / en daer na van alle soorten van Luyden gesien. Sijn Majesteyt had twee dagen te voren zijn Broeder Hertogh Johan Adolff gemaeckt Veldtheer en Generael over de Leghers / Graeff Magnus tot Rijckx Cancelier/ en Herman Vlamingh tot 's Rijcks Tezaurier: Begeerden oock datte Coninginne en zijn Broeder elcks twee stemmen in den Raet souden hebben: Datte Rijcxraden soo wel als de Stenden voortaen 's morghens en namiddaghs vlijtich te rade souden gaen. En sijn de selve als den Coning storf/ eendrachtelijck geweest.

Het eerste datter ghedaen wiert / was het af-senden der Posten aen alle de Sweedse Ministers in vremde Landen/ maer voornamelijck aen de Coninginne Christina te Roomen/ aen den Coning van Vranckrijck/ den Hr. Cardinael Masarini / 't Engels Parlament / en aen sommighe Duytse Vorsten van maechschap en affectie/ gelijck Hessen/ Cur-Saxen en Kur-ments.

Men sont oock na alle guarnisoens en Commandeurs/in welck aenschrijven dusdanige methode op het succederen van den jonge Coning was gestelt.

Carel by Gods genade, Coning en Erf-Vorst van Sweden, Gotthen en Wenden, Grootvorst van Finlandt, Hertogh in Schonen, Chesten, Carelen, Bremen, Verden, Stetin, Pomeren, Cassuben en Wenden, Vorst in Rugen, Heer over Ingermerlandt, en Wismar, als mede Paltzgraef aen den Rijn, in Beyeren, Hertoghe te Gulick, Cleef en Berghen, &c.

VV El geboorne, bysondere, lieve getrouwe, alvoorens onse genadige groetenisse ende toe genegen wille, wy en kennen u l. mits dese niet sonder diep bedroefde harten onthouden hoedanigh d'alwetende voorsienicheyt des hooghsten heeft belieft ons met soo een swaer kruys in onse jeugt te besoecken, dat zy den Doorl. Grootm. Vorst en Heere, Heer Carel Gustavus, &c. Onsen van nu af in Gode rustenden Hoog ge-eerde Vader glorieuser ghedachtenisse, zijnde sijn Majest. aller-eerst besocht met een tamelijcke sware Borst-krnackheyt, die alsmen de selve door by-gebrachte Medicijnen ghestuyt, ende in voller herstellinghe men goede apparentie en hoope had, ten andermael met een brandende Koortse is besocht: Door dese

dese hefticheyt dan eyndlijck overdwonghen, ende van alle krachten ghebracht, heeft den 23. deses 'snachts omtrent 2. uyren door een vernuftige en Godsaligen afscheyt sich uyt desen bedroefden Weerelt, in dat eeuwige leven gevordert: Desen rou is seer swaer en groot, doch also niet te erhalen is, weten wy geen anderen middel als dat wy in lijdsaemheyt ons onder Godes wille werpen, en voornamelijck in sijn by-stant innerlijck aen te roepen, dit ongheluck Christelijck aen te nemen, ende dat hy de Regeeringhe onses Rijckx en lande onder zijn beschermingе ende welvaert als voor heen wil provideren, ende dat wy volgens de raedslaghen en de daden, die zijn Majest. te sijnen tijt door sijn onsterffel. naeme wijslijck heeft gevoert, wel en krachtelijck moghen continueren: Daer om dan op onse huydighen Rijckx dagh de teghenwoordige Standen om te meer aen te moedigen, hebben tot getuygenisse van hare ghetrouwe devotie en begheerte, om 'talghemeen staende te houden, eenhelligh besloоten, ons door een op nieus afgevorderde uytschrijvinge ende hulpe met gelt en volck krachtigh te seconderen, ende onder de Legers toe te sien: So hebben wy niet konnen stilstaen sodanighe onse resolutie bekent te maken, ende u gunstelijck te vermanen, dat gy na uwe ordre ende instantie waer mede zijne Majest. voorsz. u voormaels heeft voorsien, dat gy allerwegen het ghemeyne beste sult helpen conserveren, voornamelijck de Militie te encourageren, tot hare debuoiren wijsen, hun versekerende dat wy ten eersten het ghebreck in haren onderhout, sullen remedieren, door de al hier in 'tRijck versamelde Militie in de plaetst e senden, &c. Willende door Vredens-middel trachten ons eenige van onse Vijanden te ontslaen, om op andere plaetsen weder te krachtiger te mogen ageren. Sullen derhalven tot zijne onderhebbende Militie tot vernoegen het gelt over senden. Gottenborgh den 26. February 1660.

In den name en van wegen zijne Koningl. Majest. onses
respective seer gelieffte Heer Soons oock aller-
genadighsten Konings ende Heere.

Gants Europa stont verstelt over de doot van desen Coninck / en het animeerde niet weynich die van zijne tegenpartije / ghelijck het weder om modereerden den geenen die op hem hoopende hun beroemden / machtige Legers gelt / courage / stouthept en Bontgenooten genoech te hebben om alle Vorsten / immers den Christenen / na haren appetijt te doen bewegen / &c. Maer dese hebben ervaren / dattet noch dien selven Godt is die van aenbegin bergen tot valeyen / en daelen tot heuvelen heeft gemaeckt / en die niets snooder acht als van 't ‡ swacke menschen vleys geterecht te sijn. Gevolgelijck hebben de regeeringen en politijcke saken dit Jaer hier door een geheel anderen swier genomen / dan sommige vernuftige opt hebben bedacht.

De Tractaeten in Pruyssen ten Olijve / als mede die in Denemarcken en het Bontgenootschap aen den Rhijn / scheenen op d'eerste tijdinghen van des

‡ Coning Canutus een Deen Ao. 1024. geheel Engelant hebbende overwonnen, meynden veele hy waer een God, en men verhief hem dapper, waer door Canutus gheloovende dat dese vleyeryen warachtig waren, wiert so opgeblasen, dat hy aen de Brittise Kust als de zee aen 'tvloeyen was, eenStoel dede stellen, hier ginck hy op sitten, en geboot het water hem noch syn stoel aen te raken: Maer de See hare loop vervolgende, soude hem indien hy niet van syn plaets ware opgesprongen, oversvalpt hebben, wanneer hy dit siende, in dese woorden uytbarste: Gaet segt de Vorsten der Aerden, dat niet zy, maer alleen die alleen Hemel, Aerde en See beweecht, waerdigh is om genaemd te werden een Coning der Coningen.

Coningh van Swedens doot te willen slabbacken / maer de Franse Ministers wercktten met en door de kracht van Coning Lowijs soo heftich/ dat de Vrunden van Vranckrijck hun niet weynich daer by gesoulageert en hebben gevonden.

Dit bleeck voornamentlijck in de Deense Tractaten te Elsenor / daer beneffens de Engelse Ambassadeurs die van Vranckrijck zijne streng seer hart aen-drayde / verstaende / dat Denemarcken soo wel als Sweden ghehouden was de Haechse Conventie te amplecteren / en daer by / dat Sweden de selve aen nam/ dies volgens soo Denemarcken bleef weygheren / most getracteert werden als refusant na den Teneur der opgemelte Conventie: Ofte soo men die wech niet in en wilde / dat dan Vranckrijck ghenootsaeckt soude zijn de Sweetse Croon te seconderen tegens alle des selfs teghenstrevers / &c. In somma den Viceadmir. de Ruyter met een Esquadre Oorloch-schepen voor Lantskroon gekomen om de Sweetse Vloot daer binnen te houden / wierdt terstont weder gecontramandeert/ en belast geen vijandschap te plegen/ overmits daer weder een stilstant van wapenen tusschen de Hollanders en Sweden wierde ghemaeckt/ tot groot harten-leet der Deenen/ wiens protesten en fulminatien beyde vruchteloos daer tegens waren.

Het Hof van Vranckrijck was nu tot den 22. Februarij te St. Maximin geweest/ komende den 26. dito tot Aix in Provence: Alwaer op den self den dagh mede van Roomen gekomen was Sr. Bartet / met des Paus dispensatie over 't Coninckljjcke Huwelijck. Den rou wierde niet uyt-gedraghen over Duc d'Orleans/ te Blois op den 2. deser aen een sincking op de borst gestorven/ om de aenstaende Conings Bruyloft niet te verhinderen. Ged. Hertoge van Orleans was den 28. Januarij eerst siecк geworden/ Docter Guenault dede na hy gelaten was / hem tot tweemalen stracks Hemetijcke Wijn in geven/ losende daer door van onder en boven veel slijm / vuylicheyt en wormen/ dit beterde wat: Maer een Verkoutheyt blijvende / volgden de Koorts/ verstopping in de borst / en eenighe beroertheyt/ waer door hy ten derdemaele Hemetijcke Wijn in ghenomen hebbende / 's nachts den 2. Febr. overleedt: Seer devotich zijn gemoet tot Godt wendende / verachte de weerelt / daer in hy soo luttel rust en vreugd/ en weder om soo veel rusien en ongemacks hadde gehad. Den 27. dito wiert het gebalsemde Lichaem te St. Denijs 's morgens ten 4. uren in de Capelle de Valois in een Tombe geset: Den Bisschop van Cesarien dede daer over de Misse en Requiem singen / de statie bestondt in meenighte van Coninckljjcke Abten en allerhande Religieusen/ dragende yder een witte wasse brandende Keersse in de hant / dat geheel cierlijck stont. Den Coninck onderwijl quam te Toulon / sich vermakende op de strant/ en met de Scheeps bouwinge te sien. De voorgaende Maent was den Prins van Condee met zijn Princesse en Soon uyt Brussel na Vranckrijck ghetoghen/ om de vruchten van de Vrede te genieten: Hy en sprack Duc d'Orleans niet/ ghelijck Duc de Loraine die te laet quam / oock niet / maer toogh door Normandijen tot den Coning / en quam wel onthaelt den 25. January tot Aix/ want nevens andere quam hem zijn Broeder den Prins de Conty te

gemoet/

gemoet/ die soo sy malkander sagen/ uyt hunne Carotsen sprongen/ malkanderen omhelsden/ en de tranen van blijtschap uyt hare oogen biggelden: In stadt komende voor des Conings Logement/ was zijn Emin. den Cardinal Masar. beneden aen de Trappen hem wesen verwellekomē/die opgaende/den Prins van Condee de hooger hant gaf/dus in zijn Eminenties Camer bynā een uyr gediscoureert hebbende/ leyden hy de Prins by den Koningh / die soo ras hy zijne Majesteyt sach/neder booch/en om vergiffenis van 'tgepasseerde versoeckende/ lach op zijn eene Knye / maer de Koninck dede hem stracks op staen/ seggende/ dat soo haest hy Nederlant verliet / had hy 't hem vergeven: En ging van daer by de Coninginne / blijde zijnde dat alle stormen over ghewaeyt waren. Nu dan dewijle den Koning aldus in Vrede en in zijn jeugd was gereconcilieert met zijn allerschadelijckste als sy vijandē/en allerdienstlijckste als sy Vrunden waren / resolveert voorts alle rebellighe in 't Rijck te dempen/ dus sent hy Soldaten binnen Marseillie / doet de stads Mueren af werpen/ de oproerichste gevangen setten/ en weygert hare geschencken/ ja en wil haer niet hooren spreken/ als sy op de wegh den Koningh meynden t'ontmoeten: Sy wel siende dattet haperen soude/ also Duc de Mercuer 8. galgen binnen de stadt had doen oprechten/de Borgers ontwapent/de Consuls hare Mutsen afgenomen en aen den Coningh gheschickt / sommighe binnen hare Huysen te blijven bevolen/ ander gevangen/&c. so presenteren zy 1. Milioen/ dan te vergeefs/ want den Koning was verstoort om datse noch maer 6. weken te vooren des Conings Officiers schandelijck met stocken hebbende gheslaghen / noch tot meerder vilipendie zijnes Majesteyts Brieven aen flarden hadde gescheurt/ die afgesonden waren om te modereren de regeeringe van 't Stadthuys/ by den Adel gepossedeert/ en by de Borgers gepretendeert. Het gepeupel goet Conings/ belette niet 't inkomen van zijns Majesteyts garde/ die 17. Compagnien met vliegende vendelen binnen trocken / stellende de 4. Consuls in versekeringe / en 4. andre in hun plaets: Doch na dat men aen hun sommige strafheyd had ghetoont / een Kasteel voor het toekomende ghetimmert/ oock hun Privilegen afgenomen/ gelt-boeten doen geven / ende de Burgerije op nieus den Coninck getrouheyd mosten sweeren/ is daer na het Oude Previlege boeck hun weder gegeven/werdende op nieus de Coustumen door den Coninck geconfirmeert/ makende de Consuls uyt de gemeene Burgers/ sonder dat immermeer uyt den Adel eenige Consuls meer gekozen souden mogen worden: De afgeworpen Porte Royale en de stadts Muyren zijn daer na weder op getimmert. Desgelijcks nam den Koning voor de Stadt en het Prinsdom van Orange te bemachtighen/ onderwijl den Gouverneur de Graef van Dona zijn achterstallicheden op de Rhosne invorderende/ oock in onlust was over 't ghemelte Gouverno mette Princesse Douagiere en de Princesse Royale/ende zijne Majesteyt willende gauderen van alle Jurisdictien binnen sijn Koninckrijck/ soo om te beletten den Adel / de Gemeente/ en oock de Protestanten van sekere sterckten tot hun verschuyling te hebben / is daer om stracks tot uytvoering zijner desseynen getreden/ onder 't welck oock was het declareren en af senden van dese ondervolgende Brieven.

MIjn Nichte. Ick heb gelooft niet beter te konnẽ considereren, volgens de bede die gy my doet, door uwen brief, 'tintrest vã een minderjarig Prins, voor wien ick van d'ander sijde alle tendresse, ende mogelijcke affectie hebbe, als in niets te veranderen inde resolutie, welcke ick altede op d'affaires van Orangien had ghenomen, en Gy sult sonder twijffel met my d'accoort blijven, dat zijn ware intrest eer. bestaet om het te conserveren myne goede ghenegentheyt en bienveuillancie, en om wegh te nemen in toekomende alle oorsake van dissentie ende misverstant, als te continueren groote onkosten, diemen hem heeft doen doen, seer onnuttelijck tot hier toe, ende tot bewaernis ende tot vergrootinge der Fortificatien van eene plaets, die gelegen int midden van mijne Staten, en niets konnen sijn als tegen my selfs, en hem noyt tot yets nuts konnen dienen als om aen my te geven, en door sijne Commandanten, misschien buyten sijn kennis en selfs tegens sijn begeeren, occasien van misnoegen, gelijck als niet, als al te veel geschiet is, ofte ombrages, die hem meer schadelijck als voordeelig souden zijn. Ick sal ondertusschen seer verblijt zijn, dat de verschillen van het voogdyschap geaccomodeert sijn, door de mediatie, daer van men 't sedert weynigh daghen over een ghekomen is, waer toe de veranderinge van het Guarnisoen vande plaetse geenderhande Troublen nochte veranderinge sal toebrengen als sijnde twee geheel verscheyde saecken: Ende ick wil niet eyndigen, sonder u te versekeren, dat ick altijt meer affectie en erkentenis sal conserveren voor den Persoon van den Ionghen Prins; vant 'tgeene dat sijne Out-vaders tot het ghemeene best. gecontribueert hebben, als eenige van die, in dese occurrentie alleenelijck tuyghen te nemen soo veel deels in sijne interesten. De consideratie van mijne Nichte de Princes van Orangien zijne moeder, soude alleen capabel sijn, om my dese gevoeligheden te geven, ende te vernietigen de geheugenis, die ick soude konnen hebben, van 't beleyt, al te weynigh obligerende, dat gy in mijn regaert gehouden hebt, geduerende myne minderjarigheyt, ten tijde vande Munsterse Vredehandelinge, en in verscheyde andere rescontres, waer in ick geen subject en heb gevonden, om my over uwe affectie te loven. En hier op bid ick Godt, dat hy u heeft, mijn Nichte, in sijn heylige en weerde bewaernis. Geschreven t' Avignon op den 23. dag van Marty 1660.

Ondertekent, LOUYS.

MADAME. Ick heb den brief ontfangen, die U Hoogheyt de moeyte heeft aengedaen om aen my te schrijven. Zy sal zien door die van den Koning, dattet wel verre is, dat zijne Maj. sijne machten heeft begeert te gebruycken, gelijck sy segt, tegens d' onnoselheyt van een Weesken, nochte 't selfde als vyant te tracteren, Sijne Maj. in contrarie, niets gelooft had hem een solider teecken van affectie te konnen geven, als van niets te veranderen aen de eerste resolutie, die hy albereyts genomen had. Syne Majestt. best kennende het waerachtig intrest, van mijn Heer den Prins U Kints-kint, als alle die, niet doen, welcke betuygen soo veel deels te nemen in 'tverwisselen van 'tGuarnisoen van Orangien, het welck niet konde onderhouden werden, als ten grooten koste ende seer onnuttelijck, soo men desseyn heeft van noyt yets te doen, dat nu aen den Koninck misnoegen geven kan, en prejuditieren aende ruste sijnder Onderdanen, En soomen een ander en contrarie desseyn heeft, Sijne Maj. heeft recht en reden gehad daer in te voorsien, volgens de maxime daer van uwe Hoogheyt betuygt gepersuadeert te sijn, en 'twelck seer waerachtigh is. Uwe Hoogheyt sal dan niet hebben subject om das te protesteren, gelijck sy my schrijft, dat sy ghenootsaeckt sijn sal te doen voor Godt en de menschen, en besonderlijck voor de volckeren vande Geunieerde Provintien, over de violentie, gewelt en injustitie, 'twelck men doet aen een minderjarig Prins, ende aende Huylen van Brandenburg,

denburg, van Orangien en van Nassouw. Ofte so dese soorten van protestatien hem agreeren, het soude in alle geval recht sijn, deselfde te vergeselschappen met eenige autentijcke acte, door de welcke uwe Hoogheyt doet sien dat Godt ende aende menschen, dat yemant vande Koningen, Voorsaten van sijne Majesteyt, belooft heeft aen mijn Heeren de Princen van Orangien, considerable Fortificatien tegens haer selfs op te werpen, in ofte omtrent een plaets, dewelcke sich bevint in hunnen Staet geenclaveert, aen hare Gouverneurs alliantien te maken met ofte onder hare Onderdanen, sonder haerlieder permissie, Ia, in alle soorten van practiquen en van cabalen, tegens haren dienst. Naer 'twelcke, soo sal ick my wel geern laten gebruycken omtrent sijne Maj., soomen sulcke acte vint, om hem te disponeren om te consenteren, dat mijn Heer den Prince van Orangien, en sijne Successeurs van huyden af, continueren inde jouissance en geniet van 'teffect van dese gratie, die de Koningen Voorsaten, souden hebben geaccordeert, so wel, dat sy sekeren Staet konnen maken, van seer gerustelijck en seer vredelijck te genieten van al d'inkomste ende van alle de ligitime prerogativen, schuldigh aen 'tPrinsdom van Orangien. Ondertusschen ick blijve M-E-VROUVV. Uwe Hoogheyts,

Seer ootmoedigen, en gehoorsamen Dienaer, CARD: MAZARIN.

Avignon den 24. Maert 1660.

Waer naer de formele belegeringe van Orange is begost. Te Marseillie wierden getimmert 12. Konings Galeyen / om daer gedurich teghens alle Pirateryen onderhouden te worden. De Barbarise Roof-nesten Tunis en Algiers hoorende 't besluyt van den Frans en Spaense Vrede / sonden yder een Chiaux aen d'Allerchristelijckste Coning / aenbiedende 6 a 7000. Franse Slaven te willen laten rantsoneren. Men begost doen het Vatgelt in d'Havenen van Vranckrijck op de Vremdelingen te heffen / en daer na 't Lastgelt: Maer de Geun. Provincien / Engelant en d'Hanze-steden waren hier heftig tegen :- Dies wierden door d'Intendent Colbert te Brest alle Schepen beslaghen / en eenige Nederlantse gekocht / om gewapent op de Rivieren het gef. Vat en Last-gelt in te vorderen. Inkomende Waren als Bayen / Sayen / en diergelijcke stoffen poogde men oock te beswaren / arresterende onder pretext van dien Impost over de 2000. Balen van soodanige Coopmanschappen / leggende in diverse Pack-huysen van Vranckrijck. Mits den voortganck van de Vrede / werdende den 25. deser by de Fransen herstelt Berghen Wijnox / en 'tgroot Fort Royael / en den 3. Maert Yperen en Philippeville / den 4. Mariebourg en Avesnes / en den 5. de stadt Hesdin; Want de Ratefi-catie door Monsr. de Battebile wegens Spangen / en d'Heer Troncon wegē Vranckrijck den 24. passato uytgewisselt zijnde / quam Sr. Troncon die op den 2. Februarij te Aix by den Koning brengen / alwaer op die tijt geen Processien noch Roomse blijtschappen ontbraken : Den 14. Februarij wierde te Parijs onder 't springen van een Wijn Fonteyn den Vrede gepubliceert : den 16. te Sevillien / en den 18. Maert t'Antwerpen / daer men een ront Theater op de groote Marckt had getimmert / op dit Schou-Toneel stonden levens groote afgebeelt den Catholijcken Koninck van Spangen / den Allerchristelijcksten Coninck van Vranckrijck / en zijne Bruydt Maria Teresa / Infante van Spangen : Boven op 't hooghste van dit Theatrum was gheplaetst een

seer

seer wel geordonneerde Schilderije / als een presagium / daer de bevredichde Koningen hunne Soldaten na 't Royal Eylant Candia trecken: Ende daer Pallas het Bedt-gereedschap van de Trou maeckt. Ten Elf uren quam de Magistraet / voor hun gaende al de stadts Boden / en tot 10. a 12. andere / hebbende elck een witte brandende Flambeau in de handt / die in goede ordre op dit Toneel wierden gestelt / daer achter de Heeren / en boven op de stellagie aen d'eene kant stonden de Trompetters / Ketel-trommen en Schalmeyen / wordende alsoo na verscheyden ghespeelde deuntjes den langh ghewenschten Vrede in 't gesicht van veele duysent devote zieltjes gepubliceert: Waer naer de Magistraet mette Trompetters hun begaven binnen de Lieven Vrouwe Kercke / daer men song / speelde / en danckte / U loven wy Heere,&c. Op welcke tijt men van 't Casteel en de Wallen het Canon los brande: Hebbende aldus meer oorsaeck op eene dagh om te triumpheren door heylsame Vrede / dan sy hadden in een 28. jarigen mensch en lantverderbenden Oorloch. Savondts en voorts den geheelen Nacht was Antwerpen vol vreugde-vuyren / de gastmalen duyrden tot in de Na-Nacht / maer de Picktonnen tot den lichte morgen / tot dat den Oorlochsman op de Schelde de reveille schoot. De Clocken warm van brommen / swegen / wanneer de drie stadts staken met tonnen voor 't Stadthuys opgerecht / 't vaentje streken / neer vielen / en mette Vlagghen daer boven op gehecht / tot sprenckelen verbrande: Het aen-gesteken Vuyrwerck midden op de Marckt / vertoonde sich voor 't Stadthuys ruym halff / maer langer duyrden het vuyren der Gilden / wiens staken en geestighen arbeyt Antwerpen drie Nachten in vreugde hielden / waer nae men metten dageraet sach dat het spel was uyt.

Quand la Guerrre fait terre, la Paix faict chair.

Nu resteerde noch de voltreckinghe van 't Huwelijck / om 't welcke met te meerder luyster uyt te voeren / beyde Coningen toe-stemden op de selve plaets daer de Vrede gemaeckt was / de Bruydt over te geven / en malkanderen als Schoon-Soon en Schoon-Vader te sien en te spreken: Hier toe wierde het Casteel van Fontarabia kostelijck opgemaeckt / en hoewel het quaet Weder de Cierselen op 't Eylant van Conferentie niet weynigh achterhielden, nochtans spoedighde men te Madrid en te Parijs met alle Toe-stel die raer en bedenckelijck was: Wat Spaignen belanght / den Hertoch de l'Osteres dede 3000. Scharlaken Rocken maken / voor de Soldaten welcke den Catolicken Coninck op de Fronturen souden ghelevden. Te Parijs was een Bruydts Carotse van weergadeloose kostelijckheyt gemaeckt / en 72. Muyl-Ezels die hunne Toomen geborduyrt / en de Deck-kleeden met gout en silver g..estickt waeren / welckers Leyds-mannen meer spoocks maeckten als een ghheelen Treyn Edelen / die hun Levrije onderhielden.

Wy keeren ons tot de doot-siecke Republijcke van Engelandt / daer 't weder op de oude manier an liep als eertijts met Lancaster en Jork / doch gelijck doemaels de Roode en de Witte Roose malkander de Wet sette / also dede nu Gen. Monck aen de Cromwellisten / stotende die in een ommesien met hunne Regi-

Regiment-Heeren uyt 't Opper-gesach. Want zijn aenkomst verschrickte niet alleen de meeste Leden van 't Parlament / maer oock d' Officiers van 't Engelse Leger/ selfs de Magistraet van Londen mits sy hem alle waentrouden/ sagen onvernoecht sijn opgaende en te gelijck hare nederdalende Sonne: En sy mosten gedogen dat als hy te St. Albans by Londen quam/ meenigte Cavaliers / Koninghse / Presbytrianen / en duysenden andere die na goede veranderinge haeckten/ hem quamen verwellekomen en de handen kussen/ niet minder gelovende als dat hy sich nu gelijck als O. Krom: meester van de geheele Republicke soude maken: Generael Lauson quam des wegen vande Vloot uyt Duyns met 20. Zee-Capiteyns oock alhier by Monck/ seggende voor hem te willen leven en sterven: Ettelijcke duysent Waterluy van Londen deden insgelijcks: En de Gedeputeerden van diverse Provincien komen met Requesten hem te voet vallen / biddende / dat hy als haren Vader hare verballen Coophandel geliefden te herstellen/ en hem over haren jammerlicken stant erbarmen. Meest al de Versoeckers waren hier eendrachtigh op uyt/ om de uytgeslooten Parlements Heeren van Anno 1648. weder te doen sitten/ en andermael te beginnen/ daer het mette doot van Carolus de 1. was gelaten. Gen. Georgen Monck siende sich rondtsom gebleydt / veynsden hem soo wel op alles/ dat de Afgesondene van 't Parlament en de stad die hem op een Bancket tracteerden/ en om te hooren en te sien quamen/ met meerder ontsach en hoogh gevoelen van hem vertrocken/ dan sy gekomen waren: Hy schreef eyndelijck aen Willem Lenthal den Spreker des Parlaments / den inhout deses: Mylords, Verstaende u intentie om door 't herroepen der uyt-gheslootene Parlaments Heeren van Anno 1648. dese Natie weder in ruste te brenghen, soo heb ick my verstout om aen u als lieve Vrienden en Lants-genooten de tegenwoordige affairen van Staet tot ons beter vernoegen te representeren, hier inne onderdaenichlijck toe-staende uwe willekeur en onschadelycke toe-stemming. 't Gouvernement deses Volcks was voor desen rampsaligen Oorloch Monarchael in Kerck en Staet: Desen Oorloch heeft gequeeckt de onbekende intrest der Presbytrianen, Independenten, Annabaptisten, en Sectarissen van alle soorten in 't geestelijck: De gunstelingen des Conings, Koningins, der Princen, Bisschoppen, Geestelijcken en Cappellanen, neffens alle andere opgeworpene Staten die hun tegens den Coningh aen-stelden, in 't weereltlijck. Dese intresten alle zijn door ingewickelde gunsten, en tusschen Huwelijcken soo ver gebracht, dat men geene rust in den Staet sonder de preservatie van alle de voorss. intresten kan bekomen. Dit aldus zijnde, de Monarchale regeeringe daer wy eertijts onder waren, schijnt noch by dese Natie niet geadmitteert te willen worden, om dattet steunsel wech, en geen heyl door d'Eenhoofdige Regeringhe schijnd te verhopen is, alhoewel die selfde Regeringe op de nootsakelijckheyd der Republycke d'allerbequaemste is om alle de voorss. Intresten te preserveren. Hier om difficultere ick, oft men door 't weder admitteren der uytgesloten Leden van Anno 1648. desen Oorloch niet soude veel eer continueren, dan het eene te eyndigen, en 't ander te herstellen, want vele deser gesecludeerde Leden stemmen toe de Monarchale intresten, met het af-keuren van alle Wetten zederdt haere seclusie ghemaeckt, 't welck ick vrese als het aenkomt op eygen-behoudt van Lijf, Goedt en Geestelycke Vrijheyt, dit Volck ons op nieus in een gruwsamen bloedigen Oorlog sal in-wickelen. De ware

 geschapen-

geschapenheyd van dien bekenne ick, bekommeren my, en gevolgelijcke onheylen erinnere ick uwe voorsichtige raedspleginghen, te liever, om dattet Leger daer oock op dringt. Dus verre u alles vertoont hebbende, bedenckt nu of het niet beter en is so een Papier af te keuren en te submitteren onder de Proceduyren van dit Parlament, die doch geresolveert zijn tot de sittinge van een ander Parlament te komen, 'twelck dan de bequaemste middel soo 't my toeschijnt, wesen sal om alle intresten te preserveren, &c. U E. dienste onderd. G. Monck.

Onderwijlen dit voor viel / waren de Soldaten binnen London gelast uyt de stadt te vertrecken/ en plaets te maeken voor die met Gener. Monck aenquamen: Maer dese wilden niet sonder gelt vertrecken / en begosten te mutineren/ tot laet in de nacht t'samen rottende in Somersets huys/ alwaer zy by hant en geltgeving door sommige Officiers voornaementlyck Colonel Jan Lenthal wierden gestilt/ en terstont na buyten getrocken syn : Noyt en was London in grooter gevaer van geplondert te worden/ als dese mael / want de discoursen van sommige en waren niet beter : Waer over die selven Nacht wel 6 a 700 gewapende Printesen en Leer-jongens op d'Oude Borse vergaderden/ en onder 't geluydt van Trommels en Trompetten alle Printesen tot hun noodende/ om gewapent voor de vryheyd/ en een vry Parlement te staen: Trocken aldus met een groot geschrey na Chepside/ niet weynich aengemoedight van hunne eygen Meesters/&c. En onder dit geroep van / Een Vry Parlament, vielen zy in de voornaemste Huysen/ robende al wat hun gading was: De Magistraet van London stont over dese stoutichheyt seer verstelt/ doch gehoort hebbende wat hun meeste begeeren was/ hielden spraeck met sommige der voornaemste Printesen/ en onder schijn van met haer van een gevoelen te sijn/ en een Vry Parlament door te dringen / was den grootsten hoop stracks vernoecht/ en vele daer op na huys keerende/ bleef hunne wacht seer slap/ soo dat de Magistraet door twee Benden Ruyteren datelijck meester wierdt/ die dese Gasten weder tot op de Borse te rugge dreven / daer omtrendt de 80. gevangen in Kerckers zyn gevoert. Te Gravesandt mutineerden op die tydt ooch 5. Compagnien Soldaten onder Col. Lillyston / die nae Duynkercken souden overgescheept worden/ namen alle de Vendels/ en besloten al hare Officiers in een Kamer / wilden betaling hebben oft hun door de kop schieten/ doch haren Colonel en Lieutenant ontsnaptent met een Boot/ op een van de Oorlochschepen daer in de Tems op stroom legghende / waer door sy met eenigh Volck van Gen. Monck gesterckt wordende/ de andere dwongen/ waer af twee van de voornaemste pypestellers na London gevoert / en voor de misdaet opgeknoopt zijn.

Alles nu weder in rust zijnde / quam Gen. Monck den 13. February binnen London / met 1800. brave Ruyters/ en 4500. Voet-knechten/ latende byna soo een Corpus tot bewaringe van Schotlant: By hem waren Secret. Mr. Schot/ en Lukas / die te Leycester van Robbinson onder een Collation in zijn Huys slapende/ diverse discoursen over d'affairen van Staet hadde: Togen vorders op Northampton/ dede zijn Gemalinne en Kindt voor af op London gaen/ daerse den 8. February quamen / ende gelogeert met alle haer Huysgesin in alsulcke Kamers als tot Withal voor hun bereydigt waren: Hy

Hy selfs reed over wech in een Carotse die 't Parlament hem te gemoedt had gesonden: Van de zijde van Holborn door Templebar de strant langhst naer Withal komende/ quam Gen. Monck omringt van al zijn Ruyterye in sijn Karotse door af/ even door hem reden zijne wel gihabitueerde Trompetters/ doormengt met Voetgangers en Hantpaerden van sijn Levrije/ die geleydet wierden: Achter hem volgden meenichte Officiers/ en voorts 'tgeheele Leger te voet en te paerde/ in so geschickten discipline als opt gesien is: D'Orateur van 't Parlament quam hem by Somersethuys verwellekomen/ die in stadt op een Paert was gaen sitten/ sy malkanderen siende/ sprong d'een van sijn Paert en d'ander uyt sijn Karots/ elckander omhelsende/ en keerden naer veele beleefde complimenten den Orateur weder om/ maer Gen. Monk reet na Withal/ daer de Parlaments Heeren hem datelijck quaemen begroeten: Dien nacht quam hy in de Raetkamer: Doende diverse Aldermans en andere uyt de Magistraet tot by de 40. verseckeren/ om datse hun hadden teghen zijn voornemen aengekant/ benam oock de Burghers om datse hem met zijn Legher hadden gepoocht buyten London te houden/ hun Straet Ketenen/ en dede des stadts Muyren en Poorten door sijn Soldaten ter neder smijten. Maer als de Magistraet en Burgens den 21. deser hem van hare toe-genegentheyt quamen verseckeren/ gaf hy hun haer Ketenen weder om/ ende oock consent om de af-geworpen Poorten en Muyren kostelijcker als opt ten laste van den Staet op te bouwen. Den wispeltuyrigen Predikant Mr. Pieter te St. Albans sich by Gen. Monck ingestelt hebbende/ om die gelijck hy de Protector hadde gedaen/ zijne concepten tegens den Koningh smaeckelijck te maken/ wiert afgewesen so hy een Predikatie meynden te doen/ en hy most nu sien dat Gen. Monck in St. Pauwels en op de Breestraet (sijner soldaten Hooft-quartier) by andre ter devotie ging/ waer door hy zedert de desseynen van Monck heymelijck heeft gewraeckt. De Presbyterianen dus lang in 't onderspit/ sagen hun verbetering te gemoet/ dies yverden zy dapper voor de Gen. Monck/ en drongen gesamentlijck deur al wat hun dienden: George Boot 'tvoorleden Jaer door Gen. Lambert gevangen/en gekerckert om als een Verrader gestraft te worden/wort uyt den Tour los gelaten/en noch met een somma van 4000. gl. voor sijne gheleden onghemacken bekomende/ zijn zijne beschuldigers verjaecht/bespot en uytgelacht: Waer aen men siet wat de Weerelt is/ en hare Dienaers zijn.

SOCRAT, Neq; Musices ignari instrumenta concinnare, neque indocti infortunia sibi accomodare possunt.

Ter Zee gebeurden 't in dese tijt/dat een Franse Capiteyn Quesne/so men seyde met Portugalse bestellinge/ den grondeloosen Oceaen als een Piraet op hoop van buyt doorkruyst dan niets gevonden hebbende/ is gekomen by Capo Verde/ daer de Nederlantse Westindise Compagny een Fort hebben: En sent zijn Boot af met yets dat hy te veel had en wel missen kon/ tot vereering aen den Oversten in 't Fort/ om daer door met vrundtschap waeter en anders dingen te bekomen/ die hem noodich waren: De Bootsluy die dese presenten over brachten/ en gekittelt met een rovers gemoet/ die niet en ontsagen noch vrunden noch vijanden/ meer dan de Heydenen/ wiens bannieren met goude

Letteren aldus ſpreken: Hebben is hebben, krijgen is kunſt. Bemerckten wel de geringe Beſettinge van 12 a 16 man in't geſeyde Fort/ ontfonckten deſwegen 'thart van haren Capiteyn om een torn op dit Fort te doen/ 'twelck ſy met de tweede aenkomſt onder ſchijn van vruntſchap ſeer lichtelyck vo: voerden/ nemende en vangende alles watter was: Van hier ſcheepten zy wijders na de Riviere Giambe/ wech nemende een rijck in lading leggende Schip / en andere Effecten/ waer by de voorſs. Weſt-indiſe Compagny declareerden by de Twee Tonnen Gouts ſchade te hebben geleden. De Weſtindiſe ſchepen na Capo Verde gemunt/ en van alle deſen handel onbewuſt / liepen veylich ſo zy meynden derwaerts/ een van hun de revier inkomende / bevont aen zyne afgeſondene d'ontſteltenis van die plaets/ nevens dreygementen/ dat / ingeval hy oock met ſijn ſchip/Ec. niet en ſubmitteerden / men hem and're moris gelijck de zeeluy ſpreken/ ſoude leeren: Juyſt op die tijt komt'er oock een Kaper van Zeelant op de revier om water: Deſen hoorende wat de goddelooſe Franſen aldaer voor hadden/ reſolveert met 't voorgaende Scheepſ volck het Fort ſelfs aen te taſten / ſpreken deſ weghen op die occaſie malkanderen alle moedt in/ en den aenval beleydt hebbende/ verovren in een moment ſeer gheſchicktelijck mette minſte bloetſtortinge/ weder om de ged. ſterckte van Capo Verde: Sie daer een daedt die de Franſen hare miſ daet doet bekennen/ ſeggende / het was Capit. Queſne die haer onder pretext van Portugalſe Commiſſie tot ſulcks hadden miſleyt: Sy bidden op haer knyen om te levẽ/ſchoon datſe als ſchelmen hadden verdient te ſterven. Haeren Capit. Queſne was nu met zijn Prijs weder in zee geſteken/ latende ſiolen ſorgen/ en de gheen die hy Capo Verde toe-vertrout had: Maer eenen Capit. de Haes een Zeeuw/ een Fliſſinger/een Prince man/en een geſ wooren Lief hebber van dẽ Staet/ lach op die tijt omtrent de Vlaemſe Eylanden wachtende op d'een of d' ander Portugijs/ deſen ontmoet du Queſne/ geeft hem de lage/ en beſtelt hem ſo geheel zeeus/ dat Queſne en een derde van't volck wierde geſeyt om hals te ſijn/ des ſelfs Lieutenant nu onlangs in Seelant tegens de Galg gedobbelt hebbende/ de voetſpoeling zijn voorlant ſiende / dede de Seeuwen geloven dat hy eerder de brant in zijn krupt ſoude ſteken als 't ſchip over geven: Dies wendent de Seeuwen van hem af/ en de Prijs aen boort vallende / veroverde die/ waer mede ſy na Walchren over ſtekende/ bevonden/ dat Cabo Verde (alias de Groene Caep) ſchipbreuck had geleden: En korts daer na/datte ſterckten weder om aen haer eygen Op-bouwers [hoewel gedwongen] was gerendeert.

Diverſe Schepen ſo uyt Barbarijen als van Salee ſelfs verſekerden/ hoe dat de Mooren opgeruyt ſoo krachtich teghens den Koning van Marocco in Oorloch en optocht gekomen waren/ dat men beduchte dat Koninckrijck de voorſs. Mooren niet en ſoude konnen wederſtaen. Den Engelſen Reſident Downing een keertje in deſe tijt na Engelant/ om ſich te ſchicken na den tijt, ghedaen hebbende/ quam weder in 's Gravenhage/ met hoop van continuatie in zijn Engels Miniſterſchap. Den Portugalſe Geſant wierde op die tijt vã hare Ho. Mo. afgeeyſcht/ 1. Herſtelling van alle Braſiliſe plaetſen tot Siara toe. 2. En van alle Wapenen en Magaſijnen. 3. In 8. jaren 3 millioens florijnen tot ſatisfactie te betalen. Dat yder in Weſtindien ſijn goederen ſal mogen

gen verkoopen en vertrecken. 5. Vrije Godtsdienst te oeffenen in elckanders Landen. 6. Afscheyding van gemeenschap/ om verraet te mijden. 7. Vrijen handel voor de Hollanders op St. Tome en Angola. Daer wiert in desen tijt in Hollant wegens de Kon. van Spangen op de Portugaels Handelaers/ dusdanigh Placcaet af-gelezen:

DE KONINCK.

ALsoo ick met een Placcaet van den 6. October in 't Jaer 1653. heb willen doen verklaren, dat geene Inwoonders van de Vereenigde Nederlanden in hare Schepen mochten voeren Portugijze Koopmanschappen, en dat dien volgende mochten opgebracht worden, de Koopmanschappen die in de voor-seyde Schepen gevonden wierden: En dewijl de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden over dese mijne ordre verscheyde representatien ghedaen hebben aen Don Esteuan de Gamarra *mijnen Ambassadeur by haer residerende, waer van hy my bericht gedaen heeft, door mijnen Raet van State: En hebbende mijn sulckx geexamineert in den voor-seyden Raet, en in dien van Oorlogh, daer over beyde te samen vergaderende, en hebbende sy met my geconsulteert het geene haer in dese materie is voor gekomen: So heb ick geresolveert te derogeren, gelijck ick derogere het geordonneerde door de geciteerde* Cedula, *en dat men na kome, het geene vervat wort in de gemaeckte Vrede met de Vereenigde Nederlanden, aengaende het geene dat soude moghen raecken de Portugysen, die woonen in het gebiet van Portugael, zijnde in Vrede met de Vereenighde Nederlanden, en dat men even het selfde observere met die van de voorsz. Natie, en die van de Joodtsche, die woonachtich sijn binnen Amsterdam, en onder het gebiet van de Vereenighde Nederlanden, tracterende de selve als haeren Onderdanen, sonder dat men noch aen de eene, noch aen de andere, haere Goederen confisquere, so wanneer men die bevinden sal in de Schepen vande Inwoonders der Vereenigde Nederlanden, also het haer geoorloft is soodaene van het eene Landt in het andere te vervoeren, als oock de Waren van Engelandt, en van alle andere Vijanden van mijne Kroone, naedemael de voor-seyde vrede, die met de Vereenighde Nederlanden gemaeckt is, haer niet verbiet den vryen Coophandel, die zy hebben, of soude moghen hebben, met alle andere Natien, of schoon de selve in Oorloch zijn met mijne Croon.* SOO IST, *Dat ick in kracht van dese tegenwoordighe beveele, aen alle mijne Capiteyns Generaels van mijne Vlooten en Galeyen, en aen de andere deser mijner Rijcken, en aen de Krijghs-Gouverneurs, Burgermeesters en ordinarise Justitien, dat zy het selve also na komen, stellende de behoorlijcke ordre, ten eynde sulcks geobserveert worde by de Scheeps-Capiteyns vande voorsz. Vloot, en door die vande Galeyen, Commissie-vaerders en Capiteyns van de Schepen ter Commissie-vaert uyt-gherust, en alle andere Perzoonen, dien sulckx behoort, sonder in eeniger manieren daer tegens te doen, dan sulckx komt voort uyt mijne wille. Gegheven in Madrid, den 16. Februarius 1660.*
Ick de Koninck. *Ter Ordonnantie van den Coninck, onsen Heer.* Don Diego de la Torre en Arana.

Otto Krach en Goosike Bouchwalt den 13. deser een Memoriael aen hare Ho. Mo. overleverende/ declareerden/ De geduyrige affectien van haren Meester tot den Vrede: Doch datte Coning van Sweden noyt hebbende stil gestaen in sijn onversadelijckheyt, niet anders dan 'tghebiedt over de Oost-zee en socht, ende ghevolge vande Commerçie in die gewesten: En om sulcks te prevaleren, beoogde alleen de ruyne van Denemarcken en de veroveringhe van Coppenhaghen, om als dan gaudiamus te spreecken in Pruyssen, Pomeren, Kourlant, &c. Dat om sulcks te bewaerheden hadden de Geallieerde vande Coning van Denemarcken opgevangen sekere Instructie, die de Coning van Sweden een weynig voor zijn vertreck na Gottenburg te Elseneur had ondertekent, waer by men bespeurde, dat hy het Tractaet te Elbingh met haer verklaringe niet en had geratificeert ten aensien van hare Ho: Mog:, maer dat sijn oogmerck alleen was mette Poolen te sluyten, om die van andere af te scheyden, en Denemarcken te beter te mogen bespringen, versochten deswegen men niet sonder haer als die alle pouvoors hadden, wilden doen: Dat hare Coning niet als billickheyt soeckt, de Victorie op Funen de redenlose Sweden tot reden behoorden te brengen: Dat Vranckrijck noch Engelant niet anders sullen begheeren: Denemarcken was in hare obligatie ghetrou, hebbende in 't Rotschildtse verdrach Drontheym en Bahus overgegeven, en in de Bremsebrose handelingen Hallant, Iempelant, Herdalen, Osel en Godtlant, enckel op de mediatie der Geallieerden aen Sweden gecedeert: Versoeckende derhalven dat hare Ho: Mo: wiens trafficque niet aen eenen Coningh en dependeerde, gesamentlijck met Vranckrijck en Engelant totte volvoeringe van de Vreede wilden Contribueren.

Hare Exell. waren den 6. deser oock gheweest t' Amsterdam by de Magistraet/ en ter Audientie voor de Burgermeesters: Ontfangende op haer versoeck van Assistentie alle beloften die men konde begeeren / neffens een Coninckliick Tractement/ en de courtesie van confidentie het geven van 't woordt dien nacht. Maer den Sweetse Minister was om de schade by sijn Meester aen Hollant gedaen/ t' Amsterdam in kleyn respect. Den Heer Pensionaris van Amsterdam Coenraet van Beuningen gekooren tot Broedtschap der selver stede / is op des selfs versoeck in syn plaetse gekomen den ongemeenen Politicus d'Heer Mr. Pieter de Groot / Soon van dien Grooten Hugo.

Maert 1660.

HEt en was de Vrienden van den Bisschop van Munster/ niet ghenoech 't Graefschap Bentem als gheseyt is/ in weder-wille van den Grave/ 80. Soldaten te in-legheren / maer stropden oock uyt van Coetsveldt te willen bemachtigen: De Stedekens Weert / Borculo/ Kaesvelt/ Halteren/ Lembeck/ en andere besette zy mede/ om also te beletten dat geen secours uytte Vereenighde Provincien binnen Munster gebracht soude konnen werden: Alwaer men nochtans ongeern soo machtige Legers van vremde Potentaten omtrent de Frontieren sach: Ofte oock dat den Bisschop een exempel soude geven/ aen d'andere Cur-Bisschoppen en staet-suchtighe / om den geweldenaer over haer Steden te speelen.

De Staten van Hollandt hadden nu 6. Lieutenants/ die haer in de Battalie

talle op Funen seer vroom hadden gequeten/ tot Capiteynen gemaeckt. In 't begin van dese maent quam den Ambassadeur Boreel van Parijs een keertje doen na Hollant / doende rapport aen hare Ho. Mo. wegens sijne chargie aen 't Franse Hof / en wegens saeken van desen Staet onder andere oock dit: Dat het den Alderchristelyckſten Koningh seer aenghenaem soude zijn van desen Staet te ontfangen een Nieuwe aensienlycke Ambassade, tot congratulatie van den gesloten Vrede ende 't Huwelijck: Als mede tot d'effectueringe van een Nader Alliancie tusschen Vranckryck en de Geun. Provincien. Den 30. dito gaf den Poolse Resident de By een Memoriael over aen hare Ho. Mo./ versoeckende/ datte selve geliefden te helpen bevorderen/ dat Denemarcken gheen affonderlijcke Vrede met Sweden wilde maken/ en dat Polen met Sweden buyten de Bontgenoté niet en soude doen. Van hare Ho. Mo. zijn wel anders door haren Gesant J. van Honaert adij 21 Febr. uyt Dantsich geadverteert geworden / te weten / Dat Poolen gants anders ageerden, nu quod necessitas suprema Republica sit lex, datte Moscoviters hun te seer beschadigden, en sy deswegen genootsaeckt souden zijn met Sweden te fineren: En dan, dat men de Mediatie van hare Ho. Mo. vast opschoof, onder pretext van scrupelen in de preseance van hare Ho. Mo. en de Kurbrandenburgse Gesanten: En dan noch, dat by Poolen de interesten van Denemarcken weynich vrucht hadden te verwachten, &c. De examinatien op 't geselschap van Sevenhuysen langs hoe dangereuser sich openbarende/ gebiel het dat d'opgemelte Sevenhuysen sich mette vlucht salverende / van 't Hoff dusdanige Sauveguarde achter hem kreech/ luydende aldus:

DE *President ende Raden over Hollandt, Zeelandt, ende West-vrieslandt: Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Zaluyt: Doen te weten. Also Pauwels Zevenhuyzen om sekere swaere Delicten eenige tyt gevangen ghesseten hebbende, op de Voor-poorte van den Hove van Hollant, in den voorleden Nacht, door behulp van Agneta Bartels gewesen Dienstmaegt op de voorß. voorpoorte, die de sloten by nacht heeft weten te openen, ende Cipier en alle het volck van zyne Familie, met pennen op de Deuren vast hadde afgheslooten, door den Thuyn, over de Muyr van den selven Thuyn, met een Steeck-ladder van Touwen ende Hout gevlochten (die boven aen de glintingh boven op de Muyr staende, was vast ghemaeckt) uyt zyne detentie is ontkomen, ende datte Justitie daer aen ten hooghsten ghelegen is, datte selve Persoon weder om soude moghen komen in versekeringe: Soo wert by desen aen die gheene de welcke den voornoemde Zevenhuysen sal weten aen te wysen, sulckx dat hy weder om in hechtenis gherake, tot een preuve belooft een somme van Twee Duysent Carolus Guldens, en ofte hy schoon selfs mede aen het uytbreken hantdadig soude mogen geweest sijn, daer en boven impuniteyt van het voorß. Delict. Wert voorts aen yder van wegen de Hooge Overicheyd gelast den voornoemden Zevenhuysen niet te huysen, Hoven ofte Herbergen, op peyne van jegens deselve als complice geprocedeert te werden. Ende op dat dese alomme bekent soude mogen wese, so wert den eerste Deurwaerder hier toe versocht, en gelast dese jegenwoordige Acte na voorgaende Clocke-geslag ter Peuye van het Stadhuys te vercondighen ende alomme te affigeren daer men sulckx ghewoon is te doen. Gedaen inde Rade den 19. Marty 1660.*

In dese tijt leefden noch in Hollant Jan Ottele van Hoep in 't Landt van Luyck/ geboozen den 27 Septemb. Ao. 1542. bequaem van sinnen/ gesont/ 't gehoor/ smaeck en 't gesicht tamelijck/ heerlijck van memorie / spreeckende vierderleye talen: Sijne Ouders bestelden hem te Leuven/ 12 jaeren outter studie: Duc d'Alba gebruyckten hem tot Guide ofte Wechwijser: Trouwde een Wedu Lijfbet van Aerschot: En sach te Brussel in de troubelen de Kinderen van Batenburgh / de Graeven van Egmond en Horn / &c. onthalsen: Was 57. Jaeren te St. Marten en St. Pieter Visnack Koster en Schoolmeester/ idem 7 Jaren t'Isermale: Wendende sich om den Oorlog na Hollant/ was langen tijt Schoolmeester te Heyligenberg by Rotterdam/en daer na te Oudewater: Den Vrede te Munster geslooten sijnde/ is hy weder naer Brabant ende andere Landen gereyst/om lucht te scheppen in zijn oude zenuwen/ is eyndelijck t'Amsterdam ghekomen / bereyckende een ouderdom van over de Hondert en Achtien Jaeren.

Den 15. deser heeft den Fransen Ambassadeur Monsr. de Thou dese admirable Harangue aen hare Ho. Mo. in geschrift over gelevert:

Hooge Mogende Heeren,

HEt zijn heden 3 weken dat ick in dese Vergaderinge ben gekomen, en aldaer aenboodt een Brieff van den Koning mijne Meester, welckers intentien ick aen uwe Ho.Mo. verklaert hebbe, en de selve liet weten, 'tgene my in particulier geordineert was: Ende hebbende in mijn laeste discours gherepresenteert de Staet der dingen, ende de importantie vande saecke hebbe ick U Ho. Mog. ghebeden daer op te willen delibereren, ende my te doen weten haere Resolutien.

Maer hebbende sedert die tijdt van Haren 'twegen geen Antwoort bekomen, noch in particulier, hoewel ick kennisse hebbe vande langsaemheden dewelcke inseparabel sijn vande forme ende constitutie van haere Regeringe: Verobligeert my nochtans het stilswijghen in een saecke van soodanige qualiteyt, op huyden wederom in dese Audientie te komen, om haer niet alleen te vernieuwen alle de intentien die begrepen sijn inde brief van Sijne Majestt, maer daer by noch eenighe nieuwe te voegen, ter oorsaecke van dese conjuncture ende standt der saecken van het Noorden, ende van dese aenstaende Campagne, op dat ick soude mogen bestrijden, ende so het mogelijck is, overwinnen het manckement van Resolutien, waer in ick sie, dat de selve sijn, ende haer te brengen om promptelijck te resolveren ende te determineren, in het bekent maecken aen den Doorluchtigen Koningh, ende de Kroon van Denemarcken het hoogdringende Intrest, het welcke haer obligeert Vrede te maecken, ende gedachten af te wenden van een Oorlogh te continueren, dewelcke alle Prinçen ende Staten van Europa moet in jalousie ende Wapenen houden.

Ende ick hebbe Ho: Mo: Heeren geoordeelt, dat ick geen favorabelder tijdt soude konnen nemen, om dese saecke aen te dringhen, als die van het begin der Vergaderinge vande Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, vande welcke ick geloove dat ick sie een groot deel van Gedeputeerden in dese vermaerde ende doorluchtighe Compagnie, de welcke door haere tegenwoordicheyt, ende levendige stemme van hare redenen veel sullen konnen contribueren om U Hog: Mog: te doen nemen resolutien die dese soo ghewichtighe saecke vereyscht, den welcke de Commerçie inde Baltische Zee gaet herstellen, die so veele Iaren lang geinterrompeert, ende Uwe Ondersaten sal doen genieten de advantagien ende profijten van het Tractaet,

van

van Elbingen, ende vande elucidatien des selfde. Ende het welcke van meerder importantie is, de welcke de Vreede van Europa gaet maecken, ende daer door, de Prinçen die daer in begrepen sijn, middel geven, om vereyschte secoursen te senden aende Doorluchtige Republijck van Venetien, welcke door een Resolutie ende een courage, diemen niet genoech kan prijsen, alsoo het by na een miraeckel is, so veel Iaren lang so glorieuselijck heeft geresisteert een Vyant die so machtich ende bevreeselijck is aen alle de Prinçen ende Staten van het Christenrijck.

Maer naedien de grootste difficulteyt van dese Vreede van Denemarcken sich rescontreert inde verseeckertheyt die de tweeKoningen malkander afeyschen, schijnt dat daer in voorsien is so veel men menschelijcker wyse vermach, door de guarantie die van Vranckrijck, Engelandt ende dese Staet belooft is, ende vande welcke ick ordre hebbe vanden Koningh mijne Meester als noch nieuwe verseeckerheden te geven, om de selve op de seeckertse, authentijckste ende solemneelste forme diemen soude mogen imagineren, ende de 2. Koningen wensen, te maken.

Maer aengaende het Tractaet, alsoo de gantse continuatie vanden Oorlog niet gefondeert is, als op een manckement van executie, die de twee Koningen respectivelijck pretendeeren, van het Tractaet van Rotschildt, in het welcke de Heere Ridder van Terlon, Ambassadeur van sijne Majesteyt geinterventeert is te ghelijck met die van Engelandt, ende kan Sijne Maj. geen andre gedachten hebben als de executie daer van te versoecken, ende het volbrengen des selfde te solliciteren volgens het Tractaet, het welcke alhier inden Hage gemaeckt is gheweest den 21. Mey laest verleden, in het begeeren van welck Tractaet de twee Koningen veraccordeert sijn in drie Considerable Articulen, de welcke het Interest vande uyt Heemsche Natien, ende de verseekerheyt ende liberteyt vande commerçie betreffen, soo datter nu niet meer en resteert, als te examineren eenighe compensatien, ofte verwisselinghen dieder souden mogen gedaen worden, tot commoditeyt en satisfactie der twee Coningen, en om de selfde Vrede sekerder en onbeweegelijcker voor de toekomende tijt te maken: Eñ indien zy onder malcander daer over niet konnen accordere, het sy door sich te remitteren aen de arbitrage vã deMediateurs, ofte andersints: Kan sijne Majestt. niet naelaeten te persisteren op de volkomen executie van het Tractaet van Rodschild, daer in nochtans begrijpende de drie voorss. Artikulen.

Maer indien niet tegenstaende alle dese devoiren, Godt ghetercht sijnde door de misdaeden ende sonde vande Menschen, niet soude toelaten, dat de Vrede soude mogen gesloten worden op dese fondamenten: Hebbe ick ordre vande Coning mijn Meester in die gevalle U Ho:Mo: te verklaren dat hy den Doorl. Coning van Sweden sijn oude geallieerde, niet sal abandonneren, maer dat hy hem sal secoureren met alle de macht van zijne victorieuse Leghers, vande welcke hy niet een Soldaet afghedanckt heeft, de welcke oock vermeerdert met die welcke Sijne Doorl. Hoocheyt, de Heere Prins van Condé gecommandeert heeft, ende hem daer en boven sal assisteren met alle sijne schatten, ende alle de Finantien van sijn Koningrijck.

Ende bevindt sijne Majesteyt sich gheobligeert een soo hooge ende advantageuse declaratie te maecken in faveur van sijn Geallieerde door de maximen van eere, van generositeyt, ende van erkentenisse die de selve gelooft schuldich te sijn aende stantvasticheyt ende ghetrouwicheyt vande Alliantie, die de Croon van Vranckrijck met hem gehouden heeft, hebbende nimmermeer konnen beweeght worden door vreese, ofte dreygementen, noch getempteert door eenige beloften, ofte advantagien, om sich van Sijn Majesteyt te separeren, in die groote ende swaere Oorlogh van Duytslant, die hy getrouwelijck ende couragieuselijck met sijn Majesteyt onderhouden heeft tot de conclusie vande Vreede toe, die sy mede met hem ghemaeckt heeft tot Munster ende tot Osnabrugge.

Ende dese sijn mede de selfde maximen van eere, generositeyt ende erkentenisse die Sijne

Majesteyt gheobligeert hebben, om een considerable brief te addresseren op de ordinaris Deputatie van het Rijck, wegen de verbreeckinghe van de voorss. Tractaten van Munster ende Osnabrugge, door de laeste invasie van Pomeren, om welcke oorsake ick oordeele dat ick behoore aen U H: M: communicatie te geven vā de brief die de voorss. Deputatie aende Keyser gheschreven heeft, hem sendende die van Sijne Majesteyt: Door welcke brief van de voorsz. Deputatie U Ho: Mo: sullen lichtelijck konnen weten, dat het den Keyser seer beswaerlijck sal vallen, sich niet over te geven aende instantien van de Prinçen van het Rijck, die hem met soo groot respect van affectie ende rechtveerdicheyt noodigen, om den Oorlogh van Pomeren te doen ophouden, ende de dingen in de selfde Staet te herstellen, waer in sy waren voor de invasie die aldaer gedaen is door zijne Legers.

Derhalven bidde ick U H: M: wegen de Coning mijn Meester een serieuse reflexie te willen nemen, ende de consequentien daer van bekent te maken aende Heere Ambassadeurs van Denemarcken, op dat sy door een goede ende wyse advijsen gheen quade maten nemen in dese soo delicate conjuncture, maer de onfeylbare ende ontwijffelijcke quaden die de continuatie vanden Oorlogh haer toebrengen sal, moghen prevenieren, indiense de selfde met den eersten niet en eyndigen door de expedientien die haer voorgestelt sijn geweest.

Maer voor aleer ick uyt u Audientie vertrecke, hebbe ick ordre vā den Koning mijn Meester, aen U Ho: M: een wel droevige klachte van sijnen 'twegen te brengen, wegen de instantien en sollicitatien die sy laten doen, sedert eenighen tijdt, met grooten yver ende impressie, in Engelant, ende tot Lubeck, om die machtige ende considerable Natie, Vrienden ende geallieerden van Sijne Majestt. als mede de Henze-steden, die mede geallieerden sijn, op te roc-kenen tegen seeckere imposten van vijftich stuyvers, op yder vat, van Uytheemse Schepen, die in Vranckrijck laden, welcke impost van groote consequentie aen Sijne Majesteyt is, ende van geene, of te seer weynighe belastinge voor uwe Ondersaten, de welcke andersints soo groot ende considerable proffijten in Vranckrijck doen, ende by nae de gantsche vruchten ende voordeelen daer van trecken.

U Ho: Mo: weten seer wel, dat yder Souvereyn aen sich reserveert de liberteyt van in sijne Landen soodanighe Wetten, te maecken, als het hem belieft, ende die hy oordeelt te strecken tot de meeste advantage ende goet van sijnen Staet, ende van sijne Ondersaten: Sijne Majestt. klaecht oock niet dat gy in Uwe Landen Placcaten gemaeckt hebt in dese occasie (hoewel daer op yets soude mogen te seggen vallen, inde termen waer in die ghestelt sijn) Maer sijne Nabuyren ende Geallieerden te gaen sollicitéren om de selve van sijne vrientschap te debaucheren, en hem de goede affectie te doen verliesen, die hy hooghlijck estimeert, ende waer van hy staet maeckt, als van een Bolwerck, ende een Fort van buyten, voor sijn Koninckrijck, dat is 'tgene hy niet en kan verdragen, sonder u het uyterste gevoelen daer van te betonen, eñ Uw door mijn mont te verklaren: Dat indien ghy directelijck of indirectelijck persisteert om de voorss. sollicitatien in Enghelant en tot Lubeck te continueren/ zijne Majest. de selve niet en kan considereren als practijcken en dreygementen om een Ligue te formeren tegen zijne Staet / en aen uwen Staet sal gevē de uytterste merckteeckenen van gevoelen en indignatie / die in zijn macht sullen sijn: In plaetse datmen aen de selve een redelicke satisfactie te gheven op het een en het ander hooftpunct van dese Propositie/ ghy moet verwachten de selfde advantagen en getuygenissen van vrundschap die uwe Vaders beproeft hebben onder de regeringen van d'Overledene Coningen van glorieuse en triomphante gedachtenisse/ de Vader ende Grootvader van syne Majesteyt.

En ick en twijffel niet Ho. Mo. Heeren / ofte considererende en reflexie nemende

mende op den Staet van de macht en van de grootheyt waer in syne Majest. sich tegenwoordich bevint/ door de genaden die God so sichtbaerlijck aen alle kanten giet op des Coninghs H. Persoon / verciert met alle qualiteyten ende uytterlijcke gaven de alderadvantagieuste van de natuyre. In de fleur ende lente van sijn ouderdom/ die sich bevint sonder eenige Vyanden/ door een seer glorieuse Vrede die de selve komt te sluyten: Opgemetselt en vast gemaeckt door een hoge en seer doorl. alliancie: 't Coninckliek Huys gans vereenigt by syn Persoon/ om nimmer geseparecrt te worden: Seer machtich gewapent/ niet met nieuwe Troupen / maer met oude Militie / gecommandeert door Generaels vande hoogste meriten die in de weerelt syn/en verbult mette couragieuste en verstandigste Officiers die in Europa syn/ en bestaende in d'aller geschicktste en braefste Soldaten die oyt geweest zijn: Die na de Spaense zijde/ na Italien/ Duytslant en Nederlandt tot frontuyren heeft onverwinnelicke Fortressen: Die sich bevint versterckt met een groot getal van seer maggige en considerable Alliantien: En 'tgunt dit werck kroont en oock de ziele en als de geest is die de beweginge geeft/ en dese machten in actie stelt/ geassisteert met een so wijse/ verlichte en dapperen Raet / datte selve syne Majestt. stelt in een staet om sich te doen beminnen en aengesocht te worden van al syn Bontgenoten en Nabuyren / en om sich te doen vresen en redoubtabel te maken aen allen die nu willen syn ofte hier na zijne Vyanden.

Ick segge dan Ho. Mo. Heeren dat als gy reflexie sult nemen op alle dese dingen, die ongetwijffelt souden mogen opgeheven worden door een Persoon bequamer en welsprekender dan ick, versekere ick my dat u Ho. Mo. geen moeyte sullen hebben sich te gedragen om aen Sijne Majesteyt geen meer ongeneuchten te doen, die zy zedert eenige tijt de selve gegheven hebben in vele rescontres, die ick niet en wil particulariseren, als niet dienstigh voor de digniteyt van zijne Majesteyt, noch voor de discretie van zijnen Ambassadeur het selfde te doen: Maer datse ter contrarie occasie sullen soecken, om aen de zelve alle satisfactie ende contentement te geven, ende datze door dit beleydt wel sullen willen schoone wegen prepareren, voor de Heeren extraordinaris Ambassadeurs, diese destineren aen de selve te senden, om haer middel te geven, om met faciliteyt ende uyt goede gratie te verkrijgen alle de dinghen de welcke mogen strecken tot de advantage, verseeckertheyt, ende vast-stellinghe van Uwe Staet, ende tot vernieuwinge vande Alliantien, die aen de selfde so glorieus ende soo avantagieus syn gheweest: Ende daer met eyndige ick, U biddende, my te willen geven een prompte ende favorabel Antwoort, op de Brief van Syn Maj. op mijn Memorie, van den 25. February, ende op mijne twee Propositien. Gedaen in 's Gravenhage den 15 Martij 1660.

Hare Ho. Mo. hebben op dese bedenckelijcke Propositie doen schrijven de naervolghende Antwoorde:

DE Staten Generael van de Vereenigde Nederlantsche Provinçien, hebbende wel geexamineert ende geconsidereert, de twee Propositien die de Heere President de Thou, Ambassadeur van den Alder-christel. Coning, den 23. van de voorlede Maent, ende den 15. deser in Hare Vergaderinge gedaen heeft: Ende hebbende een zerieuse reflexie gemaeckt op het geene daer in geseydt is, aen-gaende de tegenwoordighe Beroerten ende Oorlogen van het Noorden: Hebben na een rype deliberatie goet gevonden,

den, aen de voorsz. Ambassadeur het volgende Antwoordt te doen. Te weten: Datse niet konnen oordeelen dat men tot avancement van de Vrede van het Noorden kan dienen van de middelen die de voorsz. Ambassadeur in sijne eerste Propositien voor stelt, wanneer hy haer bidt Commissarisen te noemen, om met de Ministers van Sweden, die tegenwoordig in dit Hof zijn, te examineeren, welcke de difficulteyten mogen zijn van de Compensatien, waer van mentie gemaeckt is, in de Brief van Syne Maj. die Haer overgelevert is, door de voorsz. Ambassadeur, te gelijck met de selve Propositie, op dat na gehoudene Conferentie met de Minister van Engelant, die tegenwoordig alhier is, als mede met de Heeren Extraordinarise Ambassadeurs van Denemarcken, met conjunctie ende communicatie van Raden, eenige expedientien mogen gevonden worden, om de obstaculen eñ verhinderingen tot dese Vrede wech te nemen.

De redenen, waer op haer oordeelen in dese sake gefondeert is, zijn dat voor-al eer men yets bondigh in dese Conferentien soude konnen tracteren, vereyscht ende 't eenemael noodtsakelijck soude zijn, het speciael conzent vande twee Coningen ende hare particuliere Instructien, tot een soo wichtighe Negotiatie te verwachten, alsoo hare Ministers niet geneoch daer van versien zijn: het welcke soo veel te kennelycker is, door dien het overlijden van de Koning CAROLUS GUSTAVUS *van onsterfselijcke ghedachtenisse, de Minister die alhier is, weghen de Croon van Sweeden, niet versien kan sijn, met suffisante volmachten tot de Zaecke: Het is daer-en-boven constant, dat, indien men alhier in Negotiatie soude treden met de Minister van die twee Koningen, in een plaets die van haer Hof so verre af-gelegen is, soude de minste toe-val de eenen ende de anderen obligeeren nieuwe ordres te versoecken, de expedienten waer van sonder twijffel wel meenigmael de cours van de Negotiatie veele gantze weecken souden retarderen.*

Ende alsoo het misschien de intentie van de voorsz. Ambassadeur niet en is, het gros van de Negotiatie alhier te trecken, maer alleen in conferentie ende communicatie te treden met de Ministers van de twee Koningen, terwijl de sake fondamentelijck in Denemarcken wort verhandelt, op dat de advijzen die sy in vervolgh daer van aen Haere Prinçipalen soude mogen geven, mochten helpen om de difficulteyten die aldaer souden mogen voorvallen, ende de welcke als inseparabel sijn van dese soorte van zaken te boven te komen, bevinden de voorss. Staten sich noch verobligeert te seggen, dat sy daer in voorsien een seer onvermijdelyck inconvenient in 't geene dat die twee Coningen d'een so wel als d'ander altoos lettende op d'advantagen die hare Ministers de eene boven d'andre soude mogen verkrijgen, alle oogenblicken pretexten souden soeckẽ om de Negotiatie te retarderen, in hope diese souden moghen hebben dat hare conditie alle dagen beter soude worden: Derhalven gelooven zy dewijl de dry Staten hare Ministers op de plaets hebben, en in 't Hof van de twee Coningen die so menighmalen aen d'een als aen d'andre so mondeling als particulier by geschrifte vereoont hebben de billijcke

lijcke conditien, onder welcke de Vrede behoorden verhandelt en gheslooten te worden, conform 't eendrachtigh gevoelen der dry Staten, als verklaerdt is in de Tractaten die onder hare Ministers te gelijck, en tusschen die van Engelandt en desen Staet particulierlijck zijn gemaeckt, doch in presentie van den Franse Gezant: Dat alle d'andere Conferentien en deliberatien overvloedich en onvruchtbaer souden zijn, dat derhalven wat in dese occasie te doen staet, datte dry Staten sich ernstig appliceren tot d'executie van dese Tractaten, en datze tot dien eynde sich resolutelijck employeren, ten eynde op dat die van de twee Coningen die tot nu toe geweyghert heeft te accepteren de Conditien die daer in begrepen zijn, verobligeert sy de selve effectivelijck t'accepteren, en op de selve wijse als oft hy die geaccepteert hadde binnen de tijdt die in de voorsz. Tractaten begrepen is, eñ soo reparere de schaden en intresten die zedert 't voorsz. refus geleden zijn. En alsoo 't notoir is dattet den Coning van Sweden is, die tot nu toe gerefuseert heeft de Vrede t'accepteren, op de conditien van de welcke wy komẽ te sprekẽ, en datte voorsz Staten weten hoedanig d'autoriteyt en macht van zijn Allerc. Maj. in dat Hof is, hebbẽ sy de selve door een Brief (waer af de copy by dit antwoort gevoegt is) willen bidden, dattet de selve gelieve de Co. en Croon Sweden te disponeren tot eẽ billick accomodement, en tot t'accepteren van de Conditien die de Ministers van de Dry Staten goet gevonden hebben gevoegt te worden in de leste Tractaten, waer in sy oock de voorsz. Ambassad. versoecken sijn goede offitien te vougen, en d'affectie die sijn Maj. tot de Vrede van 't Noorden toont, daer in krachtig te seconderen.

‡ *Men begeert datte dry Staten Denemarcke sullẽ noteficeren 'thoge intrest om vrede te maken, af te wenden van een Oorlog die gans Europa in jalousie hout: Sy hebbẽ daer in so goet succes gehad, datte Co. van Denemarckẽ den 4 Sept. lest (st.n.) door eeẽ acte getekent onder sijn hant, wel heeft willen verklaren de Vrede op dẽ leste conditiẽ t'accepteren, tot contentement van de Ministers der dry Statẽ, welcke verklaringe de selve Koning den 3 deser heeft vernieut: En daer om is 't dat sy te meer verrast sijn door d'expressie waer van de ged. Ambassadeur sich in sijn eerste Propositie geliefde te dienẽ:* Als, so de Vrede (dat God verhoede) niet gesloten wort, men staet moet maken en gedwongẽ syn, datte Mediateurs hoewel met droefheyt genootsaect sullen zijn Partije te nemen, en sich te dienen van alle middelẽ van God in handen gestelt, om te helpen en de ruyne te verhinderẽ die, waer toe den noot van hare Staet sich dringt. **En boven al van de gans extraordinaris verklaringe sonder eenige conditie of reserve/ die hy in sijne leste propositie heeft willen insereren/ expresselijck en particulierlijck in faveur van den Kon. van Sweden/ door dien sy haer niet konnen persuaderen dat sijn Maje. die so rechtveerdig is/ tegẽ 't tractaet adi 21 mey/ E. yet sal doẽ als confirmerẽ.**

Dit Tractaet brengt mede in wel expresse termen, dat de Dry Staten, en yder van haer sullen ophouden van te assisteren de geene van de twee Koningen, welcke bevonden worden refusant te sijn de Vrede oft het Accomodement onder rechtveerdige ende billijcke conditien te accepteren, soo dat indien Sweden blijft refuseren den Vrede op de con-

‡ Dit is geabbrevieert.

de conditien die d'Allerc. Coning en zijn Minister in loco selfs oordeelen recht en billik te zijn, is't onmogelijck dat hy in die sake de minste hulpe aen de Coningen de Croon Sweden soude verleenen, om datse dit billick gevoelen aen zijn Majest. schuldigh zijn, die sy geloven onmogelick te zijn om te resolveren de dispositie die op zijn wel behagen zijn gemaeckt, te choqueren. Konnen oock geensins begrypen, waer om de Coning en Croon Sweden in gevaer van verloren te gaen hun souden bevinden, ghelijck dat den voorss. Ambassad. heeft gelieft voor te stellen en daer af te spreken, 'twelck sijn Maje. soude mogen doen resolveren die Croon t'assisteren: Dan zy houden hun ter contrarie versekert, dat so sijn Majestt. wel wil remarqueren de Noortse Zaken, hy selfs oordeelen sal datte ruyne des Con. van Sweden verre af is, en veel eer 'tbederf des Con. van Denemarcken staet te bevresen: 'tWelck blijckt, vermits het lang aen den Coning van Sweden gestaen heeft, ende als noch huyden staet, om promptelijck ende voor altoos te komen uyt het perijckel 'twelck men sich in-beelt, ende dat met het accepteren vande voorsz. Conditien. Maer indien de sake van d'andere zijde, in staet waren waer in men so groote nootsakelickheyd soude hebben om door eenige middelen den Coning van Sweden en zijn bederf te salveren, alsser nu wel is om die van den C. v. Den. t'eviterē, versekeren sy sijn Maj. dat sy in die sake Tractaten hebbende om so wel den Con. van Sweden als Denemar. te defenderen, souden sy niet mancqueren sich van die occasie te dienen, om so aen sijn Maj. als aen de gantse weerelt te tonen dattet geen maxime vā geadversie of haet tegen de Co. van Sweden is, dat sy eenighe van hare macht in die gewesten hebben gesonden, simpel uyt d'obligatie der Tractaten, en menschelicke beweginge tot hulp van een Geallieerde Coning, toen hy waeckte op sijn uyterste ruyne, om door de kracht eens machtig Conings sijn Gebuyr, onderdruckt te worden. Twijffelen deswegen niet so d'Ambass. een ernstige reflexie om alles daermen af spreeckt neme, de gewichticheyd erinnerende, so sal hy geen swaricheyt maken toe te staen dattet d'intentie van zijn Majest. niet en kan syn om Sweden t'assisteren, indien God getergt door de sonden der menschen niet soude mogen toe laten datte Vrede soud gemaeckt worden op de gestelde fondamenten zijner Propositie, sonder reserve, maer so den Vrede op billijck en rechtvaerdige conditiē by Swede geaccepteert en by Denem. gerefuseert wiert, 'tgunt sy allerwegen sullen pogen te beletten door goede officien van hare Ministers.

Wat de reste aen-gaet, belanghende haer proceduren ter occasie van seeckere Imposten, waer mede men de Inwoonders van dit Lant wil belasten, met exclusie van naturelijcke Fransen, directelijck tegen de privilegien die aen dese Provintien door de Koningen Predecesseurs van Sijne Maj. geaccordeerdt zyn sedert den tijdt van Henricus de Groote van glorieuse gedachtenisse, gevereficeert ende geregistreert in de Parlamenten, ende geconfirmeert door veele Tractaten ende Alliantien die gemaeckt zijn tusschen Vranckrijck ende dese Staet, waer in de Inwoonders van dese Provinten sich bevinden bevrijdt van alle soodanige belastingen, hebben sy eenige Gedeputeerden uyt haer Lichaem genomineert, om in conferentie met de die voorsz. Ambassadeur over die sake te treden: Sich 'teenemael verseeckerende dat sy hem over dat punt, verlichtingen eñ satisfactie sullen geven die alle umbrage sullen weg nemen, ende alle

alle bitterheyt ende haet verdrijven, ende bekent maken dat haer proceduren verre is van alle intentie van de Vrienden ende Geallieerden van Sijne Alder-chiſtel. Koning te debaucheren, ofte haer te ontrecken op eenige maniere die plaetſe ſoude moghen geven tot klachten, ende noch minder tot expreſſien waer mede het de Heere Amb. gelieft heeft de inſtantien te verge-ſelſchappen. Gedaen in 's Gravenhage den 19. Martij 1660.

Hare Ho. Mo. de Staeten Generael hebben oock deſe volghende Miſſive aen den Allerchriſtelijckſten Coning op zijn Brief van den 4 Febr. geſonden:

DE Brief die het Uwe Maj. belieft heeft aen Ons te ſenden, uyt Aix in Provence den 4. vande voorlede Maendt, ter oorſake van den Oorlogh van het Noorden, heeft ons geobligeert aen de ſelve te kennen te geven, het contentement ende de ſatiſfactie die wy hebben, van te ſien de affectie ende het avantageus ghevoelen die de ſelve heeft voor het wel-varen en de ruſte van deſe Staet. De ongeneuchte die Uwe Maj. ſeyt te hebben, over de quade intelligentie, troublen, ende rupture, waer in wy ons ſouden geingageert hebben teghen den Koningh van Swede, eñ het contentement 't welck aen de ſelve gegeven heeft het advijs 't welck ſy onlangs ontfangen heeft van de Heere Ridder de Trelon, ſijnen Ambaſſadeur by de voorſz. Prins, van de correſpondentie ende Vrientſchap, die door de interventie van ſijne zorgen ende goede Officien gereſtabileert is tuſſchen dien Koningh ende deſe Staedt, ſijn daer van zekere proeven, 't welck ons doet gelooven, dat, indien Uwe Maj. de moeyte wil nemen, om reflexie te nemen op het Intreſt 't welck wy hebben om de troublen van die quartieren te doen ceſſeren, ende op de devoiren die wy tot dien eynde gedaen hebben, ende ſonder op-houden noch doen: Sal de ſelve niet meer konnen twijffelen, dat het tegen ons danck ende tot onſe uytterſte droefheyt is, dat de rupture van het Tractaet van Rotſchild, de invaſie in het Eylandt van Zeelandt, het nemen van Cronenburgh, ende de Belegeringe van Coppenhagen, ons geworpen hebben in een uytterſte nootſakelijckheyt, om den Coning onzen Geallieerden te ſecoureren, wiens Staet ſonder twijffel verlooren ſoude zijn geweeſt, ſonder het ſpoedig ſecours, 't welck wy geoordeelt hebben dat wy geobligeert waren hem toe te zenden.

Uwe Maj. die ſo ſeer verlicht, ende ſoo rechtveerdigh is, ſal wel oordeelen, dat het Tractaet 't welck deſe Staet obligeert, den Koningh van Denemarcken te aſſiſteren, teghen alle de geenen die hem ſouden mogen attaqueren, ons gheen liberteyt liet daer over te delibereren: Maer dat het ons ſtelde in een abſolute neceſſiteyt, tot zijn zecours te marcheren in een ſoo openbaren perijckel, waer in wy moghen ſegghen, dat wy niet minder gearbeyt hebben voor het Intereſt van Vranckrijck, ende voor het goet van alle de andere Princen ende Staten van Europa, als voor het onſe: Wy hoopen oock, dat ſy ons wel die Iuſtitie ſal doen, te geloven dat wy geen occaſie verſuymt hebben, de welcke moghe bekent maecken, dat wy met paſſie wenſchen de herſtellinge van die quartieren, in de ſtaet waer in ſy waren voor deſe laetſte troublen, nadien de ſelve oock weet, dat op de openinge die Monſr: de Thou Uwen Ambaſſaeur, ende de Heere Douwning Reſident by Ons wegen de Republijck van Engelant, gedaen hebbende tot pacificatie van de twee Koningen, wy getreden ſyn in Negotiatie met haer, en dat het God belieft heeft, het ſucces daer van ſo wel zegenen, dat men op den 21. May laetſt verleden ſloot een Tractaet, het welcke daer na gerateficeert is, door U Maj. ende door het Parl. van de Republijcke van Engelant, gelijck mede door ons: Ende hoewel daer groote apparentie was, dat wy (de welcke eenigſints intervenieerden in het Tractaet voor het Intreſt vanden Koning van Denemarcken, conſidererende, dat op de openinge die de Miniſters van de 3. Staten

ten gedaen hadden met de twee Koningen, over de Conditien begrepen, in het voorsz. Tractaet, den Koning van Denemarcken die geene geweest is, die de meeste difficulteyt maeckte om die te accepteren) moeyten soude gehad hebben om ons te ingageren tot een nauwer obligatie, om de zelve te brenghen tot een particulier Tractaet met den Coning van Sweden, oock om te consenteren tot een particulierder determinatie tot de Conditien van de Vrede als mede tot een stercker obligatie die ons dwong alle bedenckelijcke middelen te emploieré, om haer beyde in-differentelijck de selve te doen toe-staen: Nochtans heeft de affectie die wy altoos voor de Vrede gehadt hebben, soo groot geweest, dat wy wel hebben willen passeeren boven alle dese consideratien, ende dat wy oock gheen reflexie hebben willen nemen, op dien welcke scheenen ons te noodigen, om aen den Koning vá Denemarcken de liberteyt te laten, die hem gaf de uyt-streckinge van 'tlaetste Deel, van het tweede Articul van het Tractaet van den 21. May, so dat wy niet gevreest hebben de volghende 24. July ende 4. Augusti particulierder ende precijzer Tractaten te maken met de Republijck van Engelant, ende dat ter consideratie, dat de selve doen ter tijt sijne Vloot ende macht in die quartieren hadde, gelijck mede dese Staet, ende datse te gelijck mochten de executie daer van aen-dringen, doch in presentie van de Ambassadeur van Uwe Maj. Oock hebben Monsr. de Terlon, de Plenipotentiarissen van Engelant, ende de Ministers die wy op de plaetse hadden, vervolgens so wel gearbeyt by den Koningh van Denemarcken, dat hy by een Acte onder sijn handt getekent den 7. September Nieuwe Stijl laetst verleden heeft willen declareren, dat hy de Vrede aen-nam op de conditien begrepen in de Tractaten, met so een volkome deferentie van alle sijne Interessen aen het oordeel vande voorsz, Ambassadeurs, datse alle volkomentlijck satisfactie hebben ontfangen, so dat, also den Coning van Sweden die geene is welcke tot noch toe gerefuseert heeft, een Declaratie te geven die eenige satisfactie op dese sake mochte gheven, en de selve Conditien te accepteren: Hebben Wy ghelooft, dat de Alliantie die wy met de Kroon van Denemarcken hebben, ons niet alleen toe laet, maer dat oock de selve Tractaten ons obligeerden de middelen die Godt ons in handen gestelt heeft, te imployeren, om den Koning van Sweden te obligeren, de selfde te accepteren: Ende also wy niet en twijffelen, ofte Uwe Maj. oordeelt dese Conditien seer rechtveerdig ende redelijck, waer van wy soo veel te minder oorsake hebben, also de voorsz. Heere de Terlon de selfde meenichmael gequalificeert heeft, ende als soodanige gepresenteert in de Naem van Uwe Maj. aen de Koning van Sweden, dien hy aen gedrongen heeft om de selve toe te staen: Zijn Wy volkomentlijck gepersuadeert, dat het U Majest. niet min als ons vremt sal duncken datte Con. van Sweden in plaets van sich te contenteren met adventagieuse conditien die voor hem gestipuleert zijn geweest in de voorss. Tractaten, zijne pretensien veel hoger verheft en nieuwe eysschen doet: Hy wil hebben dat men hem cedere eenige andere groote partyen van Norwegen, dat de Con. van Denemarcken hem geve een goet getal Schepen van zijn Vloot, en van 't weynig Paerde en Voetvolck 'twelck hy onder so vele verliesingen heeft konnen conserveren, d'absolute eygendom en dispositie vande Landen, Heerlickheden, Huysen en andere onroerende goederen, die d'Ondersaeten van den Con. van Denemarcken in Schoonen possideren, en de restitutie van 't Eylant Bornholm, ter discretie van de Sweden, sonder eenige conditie, en sonder amnestia voor d' Officiers, Magistraten en Inwoonders van 't Eylant, de welcke door een bysondere affectie tot haren natuyrlijcken Prins haer ontrocken hebben uyt de ghehoorsaemheyd van Sweden, tot de welcke de uytkomst van de Vrede haer gestelt hadde. Wy en twijffelen oock niet of d'Heer Ridder de Terlon hebbende particulierlyck uwe Majesteyt van alle 'tvoorss. geinformeert, sal de zelfde excessif, onrechtvaerdig en onredelyck oordeelen. Derhalven also dese extraordinarise eyssingen

gen vã den Kon. van Sweden,en 'trefus 'twelck hy doet om de voorsz.conditien te accepteren, de eenigste oorsake zijn waerom dẽ Oorlog gecontinueert wort sedert de Declaratie vã den K. vã Den.van den 4. Sept. ende datmen vã die tijt af geeyndicht heeft dat arme Koningrijck te ruyneren: Beloven wy ons selven vã de billickheyt van U Maj:dat sy met ons oordeelen,dattet billick is dat dẽ Kon.v.D.schadeloos gemaect worde,dat men hem satisfactie geve na proportie vã 'tverlies dat hy gehad heeft,en datmẽ ter dier oorsake stipulere voor hem cond.die sekerder ende favorabelder mogen zijn : Ende gelijck wy aen onse zijde niet sullen mankeren met alle onse macht te arbeyde op dat de Vreede moge gesloten worden op de voet vande Tractaten diemen in dese plaets gemaeckt heeft, eñ tot dien eynde alle bedenckelijcke pouvoiren te doen, soo door de negotiatie van onse Ministers, als door middel van de macht die wy aldaer gesonden hebben uyt kracht van onse Alliantie,ende om te executeren de voorsz. Tractaten : Soo verhopen wy oock, dat Uwe Majest., die wy van gantscher herten daer toe bidden, onser goede intentie van sijne zyde sal onderstutten, ende niet alleen den Koningh van Sweden vermanen,maer oock, indien het van noode is,nootsakelijcke ende krachtige middelen imployeren, om hem tot Vreede te brengen op de voorsz, Conditien, ende dat verre af zijnde datmen hem soude doen verhoopen eenighe compensatie ofte equivalent: Uwe Maj sal trachten, den Koning van Denemarcken te soulageren, ende sijne conditie beter te maken om te repareren de schaden die d'selve Ko.en sijn Onderlatẽ geleden hebbẽ sedert 'trefus vande Ko.van Swedẽ: En niet twijffelende of so u Maj. krachtelic sijn Authoriteyt doet ageren in 'tHof van Sweden, 't selfde sich haest tot reden sal begeven. Wy dervẽ seggen,ja ooc een onfeylbare consequentie treckẽ, dat de laetste volbrenginge van dit groote werck vande Vreede, behoort te sijn het effect vande Rechtveerdicheyt ende Generositeyt van uwe Maj., aen de welcke wy deselve yverich versoecken : Wat aengaet de reste van de herstellinghe vande vrientschap ende de goede correspondentie tusschen de Koningh van Sweden ende desen Staet, vande welcke het Uwe Majesteyt belieft in sijnen Brief te spreecken : Advoueren wy geobligeert te sijn aende goede Officien,die de selfde ons aldaer doet geven door sijnen Ambassadeur : Maer wy geloven oock dat Uwe Majesteyt niet onwetende is, dat dese reconciliatie niet gemaeckt is als met conditie, datse geen effect sal hebben, dan na dat de Vreede t'eenemael sal gesloten sijn tusschen de twee Noorder Kroonen : Derhalven het niet sonder oorsake is, dat wy ons verwonderen, dat men aen Uwe Majesteyt gerapporteert heeft, dat alhier eenige geesten sijn dewelcke practijck gebruycken, om te maecken dat wy niet souden ratificeren 'tgene onse Plenipotentiarisen gearresteert hebben met den Coningh van Sweden : Als ofte de Victorie diemen sedert verkregen heeft over eenige van sijne Troupen in het Eylandt van Funen, capabel waren om ons avantageuser conditien tè doen pretenderen : Nadien wy uwe Maj. kounen versekeren, ghelijck wy doen door dese onse Brief, dat het een sake is van welcke wy noyt de minste gedachten hebben gehad,en dattet verre van daer is dat onder ons eenige Personen gevonden worden die daer toe arbeyden. Wy mogen seggen dat wy de begeerte van uwe Maje. hebben geprevenieert in het toestaen,approberẽ en rateficerẽ so wel 'tgene gedaẽ en gearresteert is ter dier oorsake conform 'tgene ons toegesonden is in 3 onderscheydene Acten van dẽ 9 Dece. st. no.lest verlede, mette gantse inhout van 't Tractaet van Elbinge. Wy sullẽ oock niet manckere bekent te makẽ wanneer dese conditie sal volbracht en de Vrede, tusschen de 2. Cronen gemaect zijn, dat wy geen krachtiger passie hebbẽ als 'tselve punctuelic in al syn deelẽ t'executeren,en vervolgens mette Co. v.Swedẽ de goede nabuyrschap t'onderhouden diemẽ van syn goede vrundẽ en geallieerde sich moet belovẽ. Maer gelykwe geseyt hebbẽ wy konnẽ 'tvolbrengen deser conditie niet verhopẽ als alleen vã God, en van u Maj.door de goede officien die de selve sal doen tot dien einde in 'tHof vã Sweden. En hier mede biddẽ wy God de regeringe vã u Maj. met heil te vervullen, en u Ko. Persoon te zegenẽ met gesontheyt en eẽ lang leven. In 's Gravenhage 19 Marti 1660.

Het Duytſe Rijck arm van gelt/ bekommerdt met de wapen-ruſtingh der
Vorſten aen den Rijn/ dulden/ dat 3. Keyſerlijcke Regimenten uyt 't Graeff-
ſchap Benthem voor de ſtad Steynvorde quamen/ en hoewel den Graef daer
tegens proteſteerden/ ſo was hy nochtans gedwonghen mits d'ombrage van
Munſter 60 Soldaten en 20 Ruyters in te nemen. Boven Dantzich ge-
voelde men op den dach van 't ſterven van den Koningh van Sweden een ſeer
grooten ſlagh uyt den Hemel/ als een ſwaren Donder/ en als vuyrige koghe-
len uyt den Hemel/ 'twelck met admiratie by vele menſchen is geſien en ghe-
hoort. Den geweſen Sweetſe Commandant in 't Hooft Danckert / nae de
ſtadt Chriſtianopel in Schoonen in twee Dantzickſe Vaertuygen over ghe-
ſcheept ſijnde/ hoorden te Rondelen 7. mijlen van daer / hoe daer als door ge-
heel Sweden mette meeſte ontſteltenis de doot des Koninghs van Sweeden
van de Cantzel wierde afgeroepen/ met verboth/ van alle Speelen/ danſſen/
en gaſtmalen. Ten Olijve gaven de Sweden hare finale reſolutie op de
te maken Vrede/ onder deſe 4. conditien aen de Mediatores over: 1. Sal de
Croon Poolen geheelijck ſijne pretenſe op Sweden cederen. 2. Lijflandt ſal
geheel aen Sweden moeten blijven. 3. Neffens een generale Amneſtia ſoude
Pruyſſen by hare voorighe Rechten en Privelegen moeten blijven. 4. En de
Vryheyt van Relige ſoo als de ſelve van outs was gheweeſt. Onderwijl na-
men de Keyſerſe onder Prins Robbert de Schans Warnemunde by Roſtock
in. Kur-keulen dede door Notaris en getuyghen ſeer heftigh proteſteren te-
ghens de Huldinge die de Keyſer te Ceulen door ſijn Commiſſaris de Graef
van Gronſvelt dede doen op den 10 en 11 Martij/ de Magiſtraet op/ ende de
Burgerije 54 Vendelen voor 't Stadthuys be-edigende/ ſoo Roomſe als On-
roomſe/ elcken dach de helft/ onder 'tſchieten van Canon en Muſquetten / en
wijders om de ſelve oorſaeck na Aken en Dortmunt verreyſende. De Gere-
formeerde Switzers te Berne onchriſtelijck vergetende de weldaet van Ael-
moeſſen nu onlangs in Hollant by de Doopſgeſinde verſamelt/ voor de Pro-
teſtanten die uyt Piemont door de Franſen ſoo barbaris waren uytgedreven/
en hadden noch niet geleert dattet vervolgen Antichriſts was/ ſy uyt een on-
bekommerden yver (deſe had Farao oock) namen 7 Wederdoopers gevangé/
om dat dit Luyden waren ſo ſy oordeelden die oproerich/ boos en voor hunne
Republicke onlijdelijck waren/ &c. Formeerden deſ wegen een Placcaet/ van
deſen inhout: Zy gelaſt, waer een of meer der Wederdoopers Leeraers door neerſtig ver-
volgen aengegrepen mogen worden, ſullen terſtont door de Amptluyden in goede bewaring
alhier in ons Weeſhuys geſchickt worden, om aldaer de vordere nootwendighe handelinghe
haerder Bekeeringhe, of by verharde hadtneckicheyd die behoorlijcke ſtraffe aen de hand te
nemen: Onder des ſullen de Amptluyden haer goer in verſekeringhe nemen, en ons ofte onſe
daer toe verordineerde Directeurs bewijſen of beſcheyden daer van behandigen. Belangende
de andere dat geen Leeraers zijn, doch hun aenhangen en genegen, ſal men tuſſchen den hart-
neckigen eygenſinnigen en d'eenvoudighe, ſwacke en onervaren onderſcheyd maken, ſoo dat
tegens den een meer ernſt, en tegens d'ander meer ſachtmoedigheyt gebruyckt worde: Maer
met die and're in 't ghemeyn ſullen nochtans onſe Amptlieden en Predikanten ſamenderhand
hun hares levens, handels, en geloofshalven vlijtich, vrundlick, en omſtandelijck examineren
en na-ſpeuren, hunne doolinge uyt Gods Woort onderrechten en overtuyghen, en daer over
uyt gelijcke gront de ſelve hare ſchuldige plicht tegens Godt, zijn Woordt, en des zelfs Predi-
gingh,

gingh, den H. Doop, H. Avondmael en ander onderwijs, gelijck als hare plicht der gehoorsaemheyd tegen hun van God ingesette Christelycke Overheyd, de trou en oprechtigheyt tegens 't Vaderland, en in vorder stucken sulcks tot allen tijden te betuygen of bewijsen, met behoorlicke discretie en voorsichtigheyd sulcks te onderwysen en wel in te scherpen. Als dan door dese aenspraeck, onderwijs en vermaning d'een of d'ander op den rechten weg werdt gebracht, so dat van haer eenige hoop van betering en bekeering voor handen is, die selve sullen en mogen sonder andere afsweering en sonder Eed te doen met een goede vermaningh midts afdoening hunner kosten, weder om op hare vrije voeten gestelt, en als rouwige bekeerde leden weder om in den schoot der Kercken goedichlyck op en aengenomen worden, sonder dat hun sulcks tot eenich verwijt, haet of verachtinge, &c. maer veel meer tot hunne lof van gehoorsaemheyd ter bekeering dienen en strecken sal: Daer toe de Predikanten ter selver plaetsen ter eerste weder intreding wegens dese also bekeerde menschen, hunne Predikatien daer na schicken, de selve in hare ommegang stercken, en de overige and're in 'tgemeyn ernstig vermanen sullen, dat sy om haer omkeerens wil veel meer te eeren, te loven en te lieven, als daer om eeniger manieren te haten, verachten of te schelden syn: En voorts dese en anderen met een onargerlick leven en wandel in rechte godvruchtigheyd en eerbaerheydt een goedt exempel voor te dragen, in hoop dat door dit middel de andere te beter gewonnen, en sonder afkeerigheyd weder op den rechten wech gebracht mogen werden. Doch de welcke nochtans gheen erinnering, onderwijsing noch vermaning aen nemen, maer onghehoorsaem en hartneckigh blijven, en van hunne dooling niet af staen noch wijcken willen, sal harer ongehoorsaemheyd en op geleyde straf des Lantsverwijsing tot sulcke en hare onbewegelycke hartneckigheyd en onbekeersaemheyd, onser gestelde Directeurs over dese Doopers saken omstandig bericht gedaen, en daer over vorder bevel gedaen worden. Soo is over sulcke wederspannige doolinge en datse 't aengekundigde bericht der onderwysinghe niet goet kennen willen, ons verstandt meyninge en bevel, dat de selve onderdanichst op de grensen gevoert, en met een ghelofte in Eets plaetse, dewijl zy dan den Eet niet sweeren, van onse Landen, grensen en Gebied, tot hare schijnbare bekeeringe gantschelyck ontseyt ofte gebannen worden: En wanneer sy sonder bekeeringe weder om inkomende ghegrepen worden, en nochmaels niet af staen van hare verharde doolinge, soo dickwils sy soo beschuldigt worden, altijdt opentlijck met Roeden geslegen, en op een versse plaets gebrant, en gelyck te vooren uyt denLande verstooten ende ghebannen sullen worden, welcke wel verdiende vervaernis en straffe dan in de navolgende oorsaken en betrachtingen gegront is. 1. Want onwedersprekelick zijn alle Onderdanen schuldigh hare van God gegevene Overheden trou en waerheyd te bewijsen, en sulcke gewillighe trouw met een Eed te bevestigen, die gene die nochtans sulcken Iuramentum Fidelitatis te bewijsen weygeren, worden niet voor Onderdanen erkent, noch in 't Land geleden, hier om sullen de Wederdoopers sulcks weygerende, geensins in 't Land gedult worden. 2. Even soo weynigh konnen die voor Onderdanen gekent of toe gelaten worden die niet bekennen so alle Onderdanen schuldig syn, dat de stant hunner Overheyd van God en met God zy, sonder welcke bekentenis oock geen gehoorsame te vinden is: Dewijl dan de Wederdoopers bekennen, dat den Stant der Overheyd met 't Christendom niet bestaen mach, daer om konnen zy in 't lant niet geleden worden. 3. Sijn alle Onderdanen schuldig 't Vaderland als onser aller Moeder te beschutten en te beschermen, ja goed en bloet daer voor op te setten, welcke benevens de Wetten zulcx oock niet doen willen: Die konnen in 't Land niet toegelaten worden. Nu slaen de Wederdopers sulcx gans af, over sulcks konnen in 't Lant niet geleden worden. 4. Alle Onderdanen syn schuldig na de Leere Pauli, tot onderhoud des ghemeynen stands en Vaderlands

Tienden, Tol en Schatting te geven, die sulcks weygeren kan men immers niet lijden: Alsoo nu de Wederdopers hoewel zy sulcks soecken te doen, en uyt vrese niet weygeren, doch leeren dat zulcks te nemen by 'tchristendom niet bestaen mach, welcke Leere daerse d'overhand name, licht in bose vrucht uytslaen soude. Kunnen des sulcke Luyden by d'Overheyd niet verdragen werden. 5. Dewijl oock d'Overheyd na reden des selfden Apostels van God gegeven is als een wrekeresse der Bosen, insonderheyd Dootslach, Verradery, en wat dergelycke meer is, te straffen, &c. Die nu sulcks niet advoueren, zijn voor ongehoorsaeme en ontrouwe Onderdanen te rekenen, noch in 't Land te lijden: Nu weygheren de Wederdoopers d'Overheyd voor sulcks te belijden, deswegen konnen zy oock niet verdragen worden. 6. Die 's Landts goede ordre en Statuten weygeren te gehoorsamen, ja directelyck daer tegen handelen, mogen noch minder geleden worden: Nu zijn de Wederdopers sulcke Luyden, want tegen die noodtwendighe en niet min nutlijcke Overheyds Ordonnantien handelen en vergrijpen zy hun aldus: 1. Zy prediken sonder beroep en bevesting der Overheyd. 2. Gelyckse also in hare Gemeynten dopen. 3. En vervoeren der Kercken discipline tegens d'opentlycke instellinge der Overheyd. 4. Sy versoecken geen Versamelingen die op Sondagen en Bedagen gehouden worden. Waer om sy die hun tegen Gods geboden instelling opposeren, en verachtelijck daer teghens handelen, niet waerdich en zijn 't Land te bewoonen.

Door alle welcke gegronde en wichtige oorsaken wy eyndelyck besloten en ernstigh voorgenomen hebben, de sulcke uyt 't Land te bannen, en de bewuste straffen tegen alle toegedane deser dolende en veel euvels halven gants gevaerlycke bose Secte sonder dilay voort te varen: Op dat also hun vertreck niet opgehouden, noch aenwassing gedoocht wert, maer zy uytgezet, 't Lant van hun werde ontlast. Bevelende U L. alle sich daer in na behoren te quyten, &c.

Betreffende dan sulcke ongehoorsame verwesene Luyden goedt, en die wech gelopen zijn, sal 'tselve na aftreck of verlies der verlopen onkosten met de gehoorsame Wijven en Kinderen gedeelt worden, en 'tander in vast of losse goederen door onse Amptluyden geeygent, en daer van een Inventaris aen onse Directeurs over senden, neffens 't jaerlycks inkomen: Soo dan de uytgebanne Personen niet weder keeren, maer in hare doolinge onbekeert sterven, dan sullen wy ons dat * Goet met recht toe-eygenen. En soo eenige Wederdooperen Wyf of Kinders welcke met hun weg trecken, en nochtans de Sect niet aenhangich zijn, dat die insgelijcks als d'andre geschiede. Wy willen hier met gelijcken ernst aengheseyd en verboden hebben, dat niemand wie dat het zy tegen Hierlantse of Vremde Doopers, sy zijn hun Verwandt ofte niet, geen Herberg of slaping geven, of toe-staen sal, het sy tot haer versameling of prediken, of andere ophouding, het sy in Huysen, Schuyren, of anders: Oock boven dat gants geen Schrift, noch mondeling verstant of propooft met haer te hebben, als oock in eenighe andre wijse oft wegh, hun eenich verschot aen gelt, levens middelen, of diergelijcke heymelyck noch openbaer te doen: Maer daer en tegens sal yder der onserige ernstich vermaendt zijn, wat zy van hun door Geschrift, Boden of mont vernemen konnen, sulcs den Over-Amptman aen te brengen. Sich dan noch wijder na dese onse Ordinantie houden en reguleren, alles by pœne van onaflostlijcke straf van 100. fl. of de verwijsing van onse genade voor die geen geldt hebben te betalen, soo dickwils als de beschuldigingh over haer komt by den Overtreders te vergoeden. Welck laeste poinct dan oock yder tot na-richt door een bysonder uyt-schrift van de Predickstoel ghewaerschoudt wordt. Datum onses Rahts dem 9. Augusti, Anno 1659.

Dese

* Dits de lapis daer men malkander om vervolgt: De Switzers eyghenen oock de Mammon, hoewel den Antichrist: Zy vergeten te gedencken wiens geests kinderen datse sijn, die daer segt: Leert van my dat ick sachtmoedich en nedrich van harten ben, en gy sult ruste uwer zielen vinden.

Dese voorsz. 7 gevangen Mennisten nu al een Jaer geseten hebbende / heeft men van drie swaricheden de keur gegeven/ 1. Calvins te worden. 2. Ofte anders op de Galeye gebannen. 3. Ofte/metter doot gestraft te worden. En hoewel 't Geloof een gave Gods is/ niet te min sulck verstant quam hier niet te pas/ de klippen en de harssenen der Switzers toonden even veel beweghelijckheyt/ blint sijnde/ sagen niet dat Godt die een Heer boven alles en yders verstant is/ geen neuswijsicheyt van ons en behaegde / dewijl selfs hare Republicke die half van Roomse steden bestaet/ niet meer en wert gezeghent als andere Landen/ dat Godt soo vroome menschen onder alle andere Christensecten verweckten als onder de haere / dat te naem van gereformeert gheen effect had wanneer men om te verbeteren uyt Romen is ghegaen/ oock in die selfde onchristelickheden daer na vervalt. En dat Godt voornamelijck was den Directeur ja den bestierder van een godtvruchtich mensch / de selve oock als zijn uytverkoozen soude maintineren / en de vyanden zijner beminde beschamen. Aldus hebben dese Mennisten met lijtzaemheyt verwacht wat de Christenen in Hollant/ specialijck de Gereformeerden door Godes ghenaede voor hun souden uytwercken: Is gevolght / dat neffens andere Persoonen van qualiteyt oock de Staten van Hollant daer over aen de Magistraet van Bern hebben geschreven/ want het was voorwaer voor alle teedere ghemoederen der Protestanten seer aenstotelijck/ hunne Kercke met vervolghen ende Christen bloet te storten te besoetelen/ een brantmerck onuytwisselijck/ en een waer ken-teken des Antichrists: De voorsz. Switsers verwonderden haer seer toen zy het voorschrijven van so veele Hooge Stants Persoonen sagen/en sy seyden onder anderen oock: Dat zy niet en hadden gelooft dat soo treffelycke Persoonen hun souden bemoeyt hebben met een party Schaephardeṙs en Boeren, als waren dese vervoerde Wederdoopers,&c. Eyntelijck zijn wy bericht datse de voorsz. gevangens op vrije voeten hebbende ghestelt / noch aen haer hebben ghehouden des selfs Vrouwen/ goederen en Kinderen / een maxime meer na 't gewelt als Christendom smakende / pogende alsо een teeder gemoet forcelijck over te halen tot een reglement waer in andre Protestanten hun gegraveert vinden. Is het dan deugt yemand tot zijn opinie te trecken? Met reden en niet met geweldt kan men seggen 't is lijdelijck/ want so de salicheyt aen d'opinien hangt / die de mensch als een mensch kan doen doolen/ soude het dan wel te geloven staen dat d'Almachtige aen d'opinien ghebonden soude zijn de salicheyt te geven? Wy verklaren salcks niet te konnen geloven: Anders soude d'opinie van den Gulicker Vorst oock Gode moeten aengenaem zijn/ die alle de Protestanten Onroomsch sijnde/ d'Ingeseten schickelijcke luyden heeft verjaegt / latende de Roomse Christenenen alleen woonen / om datse d'opinie van hem in de menschelijcke traditien boven 't Woort Godes onderhielden: Waer uyt van den selven Gulickse Vorst ondancks heeft moeten leeren: Dat Godt nu en altoos heeft gezegent de Europise Vorsten die geen vervolging maer huys vestinghe aen alle Christ-gelovige exerceerden/ maer dat Carel de 5. Philips de 2. / en hy Vorst Willem selfs om zijn vervolgen (nu te laet) siet zijne Landen menscheloos/ ongezegent en verwoest/ noch (God help hem) lieveloos verblindt/ meynende met Paulus dat zijn ijver de sake Gods was/ daer nochtans God Pharao om diergelijcke sonden in 't Roode Meer dede verdrincken.

De

De Heere van Heenvliet wegens de Princesse Royal dede in dese tijt voorslagh mette Princesse Douagiere / over de differenten op 't Gouverno van Orangen / en toogh de Heere Goes om sulcks te faciliteren des weghen van hare Ho. Mo. naer Brussel : Eyndling verstaet men is over komen / dat den Graef van Dona Gouverneur van Orangen in sijn dienst soude continuerē : 't Welck men door een Afgesant d' Heer Otto Coper / Raet en Pensionaris vā 's Hertogenbos den Coningh van Vranckrijck soude doen verstaen / met vertrouwen / dat zijne hoog gemelte Majesteyt sulcks wel soude gevallen / en van de belegeringe van Orangen doen desisteren : Maer den Coningh sich meynende te hoog geengageert te sien aen de possessie van dese plaets / konde niet resolveren anders te doen / de geestelijcke in Vranckrijcke 't hare daer by voegende / stroyden uyt / dat wel 500. Protestanten van diverse Provincien binnen Orange waren gekomen / om die stad tegen den Koning uyt te houden / ja dat Engelant en de Geun. Provincien over die sake met Vranckrijck souden breken / &c. Ende de Coning wetende hoe sterck Orangen was / na dat hy Monsr. du Plessis Praslain met 3000. man daer voor gesonden had / dede soo veel door den Graef vā Dona zijn Schoonvader den Marquis de Ferraciere Montbrun / dat op des sels intcemise 't Accoort getroffen / en de Fransen daer binnen getogen sijn. De Conditien bestonden in 32 articulen / verbatende: Datter een generale Amnestia soude zijn. Alle Arresten verleent by 't Parlament tegen de Graef van Dona souden nul zijn. Uyt het Parl. souden ettelijcke Officiers gekozen worden / om een Camer te formerē die souverain souden oordeelen van de differenten tusschen beyde partyen / indien sy niet en konnen accorderen / mogen de Roomse hun recht soecken by 't Parlement van Aix / en de Protestanten aen de Chambre d' Edict te Grenoble. De Justitie sal altijt geexerceert worden op de naem van den Prins van Orangen / aen de welcke zijn Majesteyt dese plaets weder restitueren sal / als hy sal mondich (en aage) geworden sijn / en so hy in zijn minderjaricheyt kome te sterven / aen de Keurvorstinne van Brandenborg / ofte aen hare successeurs. Sijn Majest. sal aen ged. Graef van Dona doen tellen 200000. pont / voor 't remboursement van kosten en advances die ged. Graef heeft gedaen zedert de troublen. Dat hy met 't Gouvernement sal voorsien blijven sonder de functie / gedurende de minoriteyt van den Prince / van de welcke sijn Majestt. niet en sal konnen erhalen de kosten van d' intocht van 't guarnison. In 't Kasteel noch in 't Prinsdom

* Orangen is een Stadt, Provincie, Prinſdom en Biſſchops ſtoel : 't Lant is vruchtbaer aen Beemden en Wateren, doch ſomtijts dapper van de ſuyre Noorde Winden gequelt, nochtans overvloedich in vivres, Wijn en Saffraen : Is vol Dorpen en Inwoonders, die niets vande Nabuyren behoeven te leenen. De Stadt is omtrent Iaer 220. geſticht, en hebben de Romeynen gelijck Iulius Cezar en andere daer hun Guarniſoenen om deſſelfs ſterckte binnen gehouden. Als den Zalighmaecker was verſcheenen, is aldaer uyt Paleſteynen den Egyptiſen Diſcipel Eutropes een van de 70. uytgeſondene, ghekomen, het Chriſten-geloof te verkondighen, was met Trophime, waer af men Actor 20. vers 29. leeſt, in Vranckrijck tot dien eynde geſonden: Hy boude hier een Kerck, en ſtorf, wordende onder den drempel begraven : De Stad anderhalf uyr groot in 'tronde, de Fortificatien en Muyren zijn onbedenckelijck wonderlijck, on-

dom en sal geenige persoon in bedieningh gestelt worden/ die by den Graef of sijne vrunden suspect zijn. Sijn Majestt. consenteert haer te mogen retireren in eenige plaets van zijn Rijck/ daer 't hun belieft / en datmen hun passepoort geve om te mogen gaen tot de Baronnye van Copet by Geneve: En alle processen in wat Hoven datze zijn/ van ged. Grave/ des selfs Huys vrou/ oft van den Marquis de Ferraciere sijn Schoonvader hun interesserende / sullen gerenvoyeert werden aen de Kamere van 't Edict van Castres. Daer op zijn de Fransen den 25 deser daer in getrocken / bindende voor 3. Jaren Provisie daer binnen/ en des selfs inkomen wierde jaerlijcks geschat op 25000. kroonen. Den 27. quam den Kon. van Vranckrijck selfs binnen Orangien / en als het volck riep/Den Coninck leve. wilde zijn Majesteyt datmen roepen soude Vive le Prins d'Orange, 'twelck sommige dryderhande uytleyden : Sijn Majestt. antwoorden oock aen een Persoon die op zijn knyen hem bad om de vrij-stellinge van sekere gevangens/ dat hy in zijn eygendom niet en was/Ec. En hy stelden daer na Monsr. de Gault tot Gouverneur/met 200 man op 'tkasteel/ doende eenighe weken daer na de stercke klippen en fortificatien die weergadeloos waeren / door ettelijcke 100. Arbeyders springhen en vernielen / sich ver-

bekent van oft door wie gemaeckt, den Bergh daer 't Casteel op leyt , heeft bequaemheyt tot de Drapperye. De Donjon het middelste des Casteels,is seer sterck,legt op 'thoogste des Bergs, daer binnen staet een ronden Put, soo diep, datmen een Paternoster langsaem mach lesen , en een Steen die men daer in werpt gehoort wort : Dese Stadt is seer befaemt om alle haere Antiquiteyten, van Aquaducten,Bogen, Theatren, Badstoven, Toorens,en admirable gebouwen vol oude Figueren en Antiquiteyten: Sijnde een Cieraet van wonder voor geheel Vranckrijck.

De Namen der Prinçen van ORANGE die oyt hebben geweest, zijn zedert het Iaer 793. tot het Iaer 1660.

1 Willem, Prins van Orange.
2 Herimbrue, Prinçesse.
3 Ugon.
4 Rorgon.
5 Alatais, Prinçesse.
6 Rambaid, I.
7. Boson.
8 Gerald Adhemar.
9 Rambaud, I I.
10 Tyburg, getrout met Willem I I.
11 Willem , I I I.
12 Rambaud I I I.
13 Willem I V.
14 Tibour, getrout met Rambaud Guirauw.
15 Rambaud, I V.
16 Berdrant I.
17 Willem V.
18 Willem VI.
19 Raymond I.
20 Willlem VII.
21 Raymond II.
22 Bertrand II.
23 Raymund III.
24 Bertrand III.
25 Raymund IV.
26 Raymund V.
27 Iohan I.
28 Lowijs.
29 Willem VIII.
30 Iohan II.
31 Philibert.
32 René.
33 Willem IX.
34 Philips Wilhelmus.
35 Mauritius.
36 Fredrick Hendrick.
37 Willem X .
38 Willem XI.

verwonderende over de natuyrlijcke en konstige stercke van dese plaets/ seyde . . . . . . en tooch dien selven dach weder na Avignon/ welcke Pauselijcke stadt zijn Majesteyt wierde geseyt oock te willen invorderen / om dattet van outs onder Vrankrijck behoort/ doch afgescheurt was door Johonna Keisce/ Coninginne van Napels en Gravin van Provence.

Boven Roomen begost men alle morgen by 3. uren in den dagheraet te sien een Nieuwe ongewoonlijcke Sterre/ na 't oosten / groot/ helder en vremt van gedaente: De Sterrekijckers hielden 't een voor-teken van Oorloch omtrent St. Pieters Landen te zijn. De Fransen nochtans en versuymden niet binne de selve stadt in de Kerck van St. Jan de Lateran hunne blijtschap te betoonen over de gemaeckte generale Vrede./ de Spangiaerden ghebruyckten daer toe de groote Marte Kerck / want sy en vertroude malkanderen niet: Even wel de Spaense Ambassadeur Sobremont sont tot een schenkage 6. hovaerdige Napelse Paerdē/ den Card. Ursinus (dats Beyr) sont oock aen den Allerc. Coning een Wilden Tyger/ die alleen een Franse Fuste om over te voeren van doen had/ nevens een Beyr aen zijn Emin. J. Masarin. Te Mantua is op die tijdt onthalst den Secretaris Angelo Carachio / voor desen groot gunsteling van Duc de Mantua / en nu overtuycht van diverse reysen zijn Heer en Meester schelmachtich te hebben bedrogen/ waer toe hy oock hadde gehad een geheel register van Medestanders / alle sulcke eerlijcke Luyden als hy was. Den Grootmeester van Maltha most sich in 't begin deser maent verkleynen onder de pijlen des doots: Men verkoor den 9. deser in zijn plaets den Bailju van Lions d'Heer van Clermont de Chates Gossoms. Venetien yverden noch even vroom/ wetende dat God geen Turckse snorckers en behaegden/ so hadden zy hun genuchte op de marckt van St. Marco te schertsen met 't advijs: Hoe dat te Ragousa twee Hopmannen van den Bassa van Bossina gekomen zijnde/ by hun hadden Brieven van den Grooten Heer / de welcke zy aldaer door de Stadt en op de Dorpen onder 't gheklanck van Trompetten hadden gepubliceert/ luydende als volgt: Weet mijn getrouwen Onderdaen Malch Peseck, met alle de geene die van mijnen Broode leven, dat ick voor ghenomen hebbe te vernielen alle mijn Vijanden, op dat ick voortaen gerust soude mogen leven: Tot welcken eynde ick u hebbe verkooren tot mijn eerste Persoon, en dat ghy sult zijn mijnen Canagi Bassisco, [dats Quartiermeester] en ghy zult mijne Voortocht geleyden: Desgelijcks make ick u mijnen Techeli Passal, (mijn Hofmeester) omme oplicht op de levens middelen te hebben: Derhalven maeckt dat alles vaerdich en bereyd zy, dewijl ick gesint ben na Zara te komen, en te verbrieselen alle mijne tegenstrevers.

Van d'ander zijde begosten de Turcken onder pretext van den Sevenburger Vorst Ragotzky te dwingen/ soo sterck op d'Ongarise frontyren te verschijnen/ dat sy diverse wateren passeerende / seker Fort bemachtichden / dat Anno 1638. was gebout: Dit streedt met 't Accoort tusschen den Duytsche Keyser en den Grooten Heer gemaeckt/ ende daer om desette zy nu die plaets met 4000 Sarasijnen te paert en 700 voetgangers/ verbittert om datse in een storm over de 100 man verlooren/ doch deden 't fort korts daer na opspringē:
Den

Den Germanise Keyser sont datelijcken een Expressen na Constantinopolen aen zijnen Resident / om sich by den Grooten Heer te doen verontschuldigen/ dat den Bassa di Carrisia dit Fort selfs had doen bouwen / en des weghen hy van geene Vredebreuck in 't minste te beschuldigen was.

IOSIPPUS, Omnem benevolentiam & naturam frangit calumnia.

De Nederlantse Ambassadeurs in Denemarcken hadden tot nu toe seer vlijtich gelaboureert tot den Vrede tusschen de Noorder Kroonen / soo waren de Engelse Ministers den 15 deser daer op in 't logement van hare Exell. gekomen/ versoeckende/ dat hare Ho. Mo. Vloot van voor Lantscroon en van alle hostiliteyt tegen Sweden wilde af-wenden/ also de Sweetse Commissarissen tot genoegē op de Vrede hun verder haddē verklaert/ als by Denemarcken opt was geschiet/ bereyt zijnde den Vrede daer op te sluyten: Hare Exc. repliceerden tot sulcs volgens de Haegse Conventie wel genegen te zijn/ maer dat dan hare Ho. Mo. mosten verseeckert zijn / dat Sweden alvoorens hare gegeven Commissien tegens d'Onderdanen van haere Staet mosten in ghetrocken sijn/ noch door 't uytloopen der Sweetse schepen in Lantscroon eeniger maten werden beschadigt: De voorss. Engelse Ministers drongden met grooten ernst daer op: Dat sy met leet bespeurden dat hare Exell. so gereedt niet en waren om den Oorloch teghens Sweden te doen op-houden/ als wel om die tegen de selve te bevorderen/ &c. in allen schijne als oft sy de ged. Conventie niet gemeynt waren te voldoen/ maer den Oorloch te doen duyren/ seer hoog protesterende uytte naem van hare meesters [die nu alrede 't spoor bijster begondē te worden] vā alle onheylen daer uyt spruytende te willen onschuldig zijn/ &c. Hier op is na vele debatten tusschen alle de Middelaers verdragen/ de hostiliteyt tusschen de wapenen der selver te doen stille staen: Dienvolgens wierde door hare Exel. den Viceadm. de Ruyter ghelast met zijne Vloot sich van voor Lantscroon te retireren tusschen Koppenhaven en 't Eylant Ween/ op welck oogenblick oock de Sweedse Ministers in trocken alle Commissien en vijantschap op de Nederlanders: De Deense Ministers belief den nochtans hier over aen hare Exell. te klagen/ te meer/ om dat soo sy seyden / selfs hare Koning op de Vloot voor Lantscroon sich hadde begeven / om een ghewichtigh desseyn aen te vangen/ &c. Daer nochtans de Viceadmi. de Ruyter had geadviseert / datter gheen of weynich apparentie van succes op de schepen binnen Lantscroon te verwachten was.

De Burgers vā Koppenhaven kittelden hun ondertussen met een onware Victorie in Noorwegen: In der daet was het een Nederlaech vol onheyls: Denemarcken verboot in dese tijdt geenige sijner Ingesetenen Schepen te mogen aendoen Sweedse Havenen. Te Malmuyen straften de Sweden ettelijcke ongeluckige Conspirateurs/ sy radbraeckten en vierendeelden Bartholomeus Michielsz./ Jan Georgensz. Holst en Joachim Broen zijn onthalst/ en 't hooft op een staeck geset / Burgermeester Wiltzang most 4000. Rijcsdaelders boeten/ Ulefelt en andere bleven noch sitten.

Londen nu verheugt mette in-trede van Gen. Monck / hadden sulcks alreede, met vuyren/ luyden/ en Canonneeren betoont/ om niet meer onderhavig

te zijn/ en ontmuyzt te worden: De Soldaten swegen oock/ want men had de Meublen van Withal en Hamptoncourt verkocht/ om hun mede te betalen. Men druckte en schreef noch by de Vrunden/ al diverse schriften voor Cromwel/ en onder andere een Boeck ghenaemt: Den volkomen Politicus, ofte/de Spiegel van 'tleven en de Daden van O. Cromwel, met sijn Beeltenis, en het regiſter van al ſijn deugden en Victorien: Maer dat hielt haeſt op/ want de Penne en de Druck-pars begoſten al-reede te arbeyden/ tot de glorye van het Koninglijcke Huys: Ja ſelfs diverſe Provincien noemden en verklaerden/ den Coning weder te willen hebben: Die van Jarmuyen gingen so verre/ datſe verſtaende de voort-gang van een vry Parlament/ waer uyt ſy vaſt ſtelden de weder in-brenging des Konings/ begoſten de Clocken te luyden/ en vreugde Vuyren t'ontſtecken/ maer ſommighe Cromwelſe Soldaten hier over miſnoegt/ begoſten mette Burgers daer over te kampen/ ſoo datter veel gequetſt wierden. Te Briſtol ſtackmen om die oorſaeck oock Pick-tonnen aen: Maer dit duerden geen half uyr/ oft de Vuyren wierden uyt-gebluſt/ en de Clocken die men begoſt te doen beyeren/ wierden van boven neder geworpen/ waer uyt grooten ſtrijt ontſtont. Maer men was noch meer verwondert/ als men te Bury St. Edmons op de Jaer-marckt/ daer het vā meenichte Menſen overvloeyt/ op diverſe plaetſen ſach aen-geplackt/ een gedruckte Proclamatie van Coninck Karel de tweede, die ſommige ſtillekens af ſcheurden. Gener. Monck die men nu den Tytel van Excell. gaf/ verbulde het Parlament met 80. Leden/ die Ao. 1648. hadden geſeten: En leverden in/ een geſchrift tot vaſt-ſtellinge der Militie/ Vlooten/ en ordre op Schotlant en Yrlandt: Zy om hem te behagen/ verklaren hem Generael van alle de Krijchſ-macht des gantſen Staets: En vervolgens beedigen/ en herſtellen weder in waerde het Nationael verbond voor deſen tuſſchen Engelandt en Schotlandt op gerecht/ waer in onder andere woorden influeren: Dat men de authoriteyt van den Coningh en ſija Perſoon aller-wegen ſoude beſchutten, &c. Dit Verbondt wierde gedruckt/ en over al aen geplackt/ uyt-geroepen/ en in Tafelen binnen de Zale des Parlaments op gehangen: Ongeacht alle de fulminatien die veel Cromwelſe Officieren daer tegens uyt-ſpogen/ die haer door d' Authoriteyt van Gen. Monck moſten laten geſeggen: Den Raet van Staten wiert oock op geſchort: Hy verkieſt 31. Raedſ-perſoonen/ Perſoonen die alle goet Coninghs waren/ en te Bruſſel veele van dien wel bekent/ overmidts ſommighe altemet een keertje derwaerts hadden ghedaen: Nochtans deſe Parlamentſ heeren deden een dubbelſinnigen Eed/ daer in ſy beloof den den Staet van Engelant te bedienen/ op ſulcken voet als 'tnu ſtondt/ en dat ſonder een Coning ofte Huys van Heeren: Maer hun en was niet verboden datſet met een Coning en Heeren Huys mochten doen/ gelijck ſtracks daer na van en Hoogerhuys te maecken wierde ghedelibereert. Gen: Monck wel ſiende met deſe Luyden evenwel geen goet werck te breyen/ hebbende alle gewelt nu in handen/ beſloot een nader Parlement tegen den 25. April te doen beroepen: Sy meynende noch eenige macht te hebben/ formeerden een Eet/ die ſy wilden datte toekomſtige Leden ſouden doen/ van deſen inhout: Ick verſtae en verklare, datte Oorlog aengevangen by beyde de Huyſen des Parlaments tot haer beſcherminge opgelicht tegens de macht uytte naem van de leſte Coning is geweeſt billijck en wettelijck: Als mede datter Ampt der

Overheyd

Overheyd en de Predikanten zijn Ordinantien Gods. Van d'andere zijde quamen sy weder en vereerden Hamptoncourt met al de dependentien aen Gen: Monck: Doende de groote Royalisten Graef Craffort Lindsey / en de Graef van Lauderdale uyt haren kercker 't Huys te Windesor weder in vryheyt stellen: Daer en tegens begosten de Cromwellisten te beven/ sommige vloden over zee na Hamborg/ en Antwerpen. Latende Gener. Monck het bewint/ die nu van yder wiert onthaelt/ besocht/ en gefeestert van diverse Groote en gildens / gelijck vā de Kramers/ daer hy den 17. deser met sijn Gemalinne/ Soon/ en Dochter oock wiert onthaelt / ondert gheluyt van Musijck en Trompetten/ een keer 3. a 4. over de Zael met ettelijcke van hun gedaen hebbende/ wierde treffelijck aen een groote Tafel opgedischt onder veelderley ghespeel: Nae de Maeltijt wierder een Harders Comedie gespeelt: Besluytende de vreughde met een vernoegende afschept.

Op die tijdt den Lord Inchequeen / sich langh teghens de rebellije van Yrlant gekant hebbende / begaf sich om de tegenspoet zijnes Coninghs naer Vranckrijck: Hier sijnde/ ghebeurdent / dat hy hem over zee ten dienste van Portugal begaf: Hy meynende sich te engageren in den Oorloch tegen Castilien, wort op de Reviere van Lissabon komende / aen den ingangh van een Algierse Rover wech geruckt/ en mette Soon en Dienaers in slavernije vervoert: Dat Parlament nu bericht van alle goede deugden die hy 't Koningrijck Yrlant altoos hadde bewesen / deden t' Algiers door voorschrijvens by den Bassa soo veel / dat ged. Lord Inchequeen mette zijne op vrye voeten is gestelt/ en in dese maent te Douvres gearriveert zijnde/ quam hy den Staet over sijne verlossinge met blijtschap bedancken.

De Coning van Schotlant vertrock doen seer schielijck van Brussel na de Zee-kust: Maer quam seer haest weder/ hebbende sijne Suster de Princesse Royal seer wel gedefroyeert: Geleyde die met sijn twee Broeders d' Hertogen van Jorck en Glocester tot Antwerpen en van daer vorders op Breda.

April 1660.

De Cromwellisten des niet te min arbeyden in dese tijt soo sterck als oyt om hunne streng stijf en vast te houden / daer in behulpich by de braefste Officiers en veele gemeene knechten van 't Leger: Waer over Gene. Overton een dapper Soldaet van zijn Gouvernement van Hul wierde af/ en Col. Charles Fairfax in zijn plaets geset / om dat hy hem mette Vicead. Lauson tegens de bevordering des Konings hadde aengestelt: Hy nu uyt 't bewindt zijnde/ soo was het te vergeefs dat vele soldaten van 't guarnison oock op die voet pijpestelden/ want in de 30 van dese die so euvel quaet Konings waren/ zijn tot schande elck met 31 slagen gegeesselt/ en gelijck zy onverdragelijc voor de gemeene rust waren/ met een voet onder 't gat als schelmen ter poortē uytgeset. Wijser waren diverse Persoonen/ die altoos als wat fraeys bedreven te hebben/ hadden ghedocht/ datmen hun namen (hoewel door mis verstant) hadde gestelt onder de Rechters van den Coning: Maer nu als de gheene die

toekomstige Onweder in eenige harer verminckte Leden gevoelen/ den storm en veranderinz te gemoet siende / soo ylen zy alle om het meest na de gewesene Clerck Henrick Scobel/ en doen hem soecken/ schrijven en getuyghen/ dat zy onder 'tgetal der Richters abusivelick waren gestelt/ en dienvolghens geheel innocent en suyver waren van des Konings moort / Ec.

Men sach dan eyndelijck tot de leste verheerlijcking en als een doot van al de eminentien van O. Cromwel / onder des selfs Vrunden en Vijanden binnen London wandelen een dubbelt en niet geheel buytē waerheyt Grafschrift op zijn regeringe/ waer van de minuten (na mijn onthout) in desen inhout en woorden bestondt:

Tombeau de O. Cromwel, Protecteur.

Que contre mon pouuoir toute la Terre gronde,
Que tous les Souverains m' attacquent à la fois,
Et que ie suis blamée d' une commune voix:
Ma gloire durera tout aultant que le Monde:
Ma puissance à parü sur la terre, & sur l' onde,
Au seul bruit de mon nom i' ay faist trembler les Rois,
De mon propre Pais i' ay renversée les Loix,
Et ie suis mort en fin dans une Paix profonde.

Et de l'autre costéз.

De mes chere Amis ie ne suis diffiée,
A mon ambition i' ay tout sacrifiée,
Et mesme de mon Roy i' ay faict une Victime:
Il est vray que ie suis Criminel en effect:
Mais iamais un mortel n' a sceu pousser sa crime
Auec plus de succes, ny plus long que i' ay fait.

Dit was de leste Echo van Cromwels eer en leven / voortaen wort hy en de zijne uytgestoten/verschopt/en niets dan in schandale bedacht: Hy is doot en de levende vervolgen de zijne / om datse te vooren met hun Souverain en even naesten soo gedaen hadden. Siet aendachtighe Leser wat de Weerelt/ wat hare Dienaers/ en eyndelijck hunne belooninge zy. Gen. Monck nu als een ooster Son daer en tegens in 'trijsen/ontfangt alle eere die Cromwel te genieten plach: Selfs uyt vreemde Landen/ Vranckrijck wenscht hem den 4 deser door zijnen Ambassadeur te St. Jaems geluck met alle zijn successen in de Regeeringe: De extraord. Deense Gesanten presenteren hem oock een Missive van hare Meester / die zijn Exell. congratuleert over zijn groot succes en yver tot de herstellinge van de Vrede in Engelant: Daer by voegende/ dat indien so veel raed/ wijsheyd/ couragie en moderatie ghelijck hy besat / te vooren

voozen ware gebzuyckt geweest / daer souden noyt soo veel swaricheden ontstaen hebben: En dat aen sijn geluck de Gereformeerde Kercken van Europa niet weynich gelegen was: Vertrouwende dat zijn Exell. deswegen 'tintrest van Denemarcken en der selver Kroon niet en soude versuymen/maer bevorderen/Ec. Yder was verwondert als men ter halver deser maent te Londen publijck sach voortkomen een geschrift van eenen Alderman Bunce / aen de Regeringe en Magistraet van Londen/ luydende aldus:

MYne Heeren, Edelen ende Medeburgers. Dat ick na so langen Bannissement, teghen hoope, sonder vreese in mijn Vaderlandt gekeert ben, verheugt my: Maer onuytsprekelijcke vreugde voel ick in mijn Boesem, dat ick mijn onder-druckte Vaderlandt bevinde in hoope van herstellinge tot sijn oude glorie. Hoe sal ick Godt hier genoegsaem voor dancken, dat hy de Herten van de meeste van dese Natie heeft geopent, en ons uyt de langdurige ruyne wil verlossen. Het is lang genoech om leedtschap te hebben blint gheweest, en ons Goedt en Bloedt gespilt tegens de gepretendeerde Tyrannije van onse Wettigen Coningh en Souverain, om subject te worden onder de wille ende macht van ons ghelijcken, ja noch minder. In het begin van dese In-landtsche Oorlogen heb ick oock so verblindt geweest, dat ick, als een vry gebooren Engelsman, hebbe gestaen voor de Privilegien van het Parlament, onder die, welcke seyden dat sy het Parlament wilden maintineren, en den Coninck in glorie stellen; maer die het eerste hebben verbroken, en den tweeden vermoordt. En het was noch niet genoech dat men dit met de Wet des Degens dus hadde uyt-gevoert, maer men heeft noch onder den Naem van een Parlament, uyt haer Creaturen gekoren, de Wetten verandert, het Hooger-Huys af geschaft, ende des Konings en Bisschops Goederen tot een proy aen haer getrocken: Dus syn wy verdoolt, hier voor hebben wy gevochten; maer wy hebben ghestreden voor de Vrijheydt om Slaven te worden, voor de Religie om de Ketterijen te queecken, en wy hebben ons eygen Staten gespilt, om van gierige Wolven op ghesleckt te worden. Maer wie heeft die sake doch so beleydt? daer 'taen het Parlament selfs stondt; Het was haeren Dienaer, haren Generael, die in der daedt hem meerder macht aen-trock, als den Koning selfs, diens Regeeringe hy voor Tyrannelijck uyt kreet, om selfs alleen Tyran te sijn. De veranderingen sedert, in 't bewint van Engelandt, syn noch so nieuw dat ick die niet en behoeve te verhaelen, maer wien het selve heeft oock gevoert, yder is gelijck met dese Crime besoetelt geweest, en de Natien ellendigh onderdruckt, voerende in de Kercken ende elders alleen lieden in, na haer fantasien en opinien, om den Wettigen Heer te onteeren, en in haet te brengen: Maer de Pylen die sy geschooten hebben, syn op haer eygen Hoofden gestort. Even wel men heeft veele noch van dese goede Natie verleydt, als of niet alleen Sijn Majest. maer oock sijn Broeders, de Hertoge van Iorck en Glochester, hare Vaders en Vaderlandts Religie hadden verlaten, en tot de Paperije en Roomsche superstitie en Afgoden-dienst waren vervallen; maer dit weet Godt, ende ick weet het hoe volstandig hy en sijne Broeders hem getrouw by de beste Gereformeerde Kercke van Engelant hebben gehouden, en Dienaers ghesocht van de selve Religie, en integendeel alle Paepsche en Iesuytsche verworpen: En echter is dit de Soldaten van de Officiers so in-gedruckt gheweest, dat zy liever hebben willen sterven, als hem weder tot de Kroon te laten, als segghende dat hy wraeckgierigh, wreedt, ende onvergetelijck van leedt was; maer alle die hem kennen weten dat dit vals is, en hy Edel, erkennende, vreedsaem, en lijdsaem om smaedt te dragen: Soo oock wat men heeft uyt-gestroyt dat hy met uytheemse macht soude voor ghehad hebben, terwijl hy de Weereldt om sworf, om hem selfs weder op den Troon te setten, het welcke hy wettelijck wel vermocht; maer hy heeft sijn Koninckrijck niet door ge-

welt gesocht, dat hy uyt de getrouwigheydt van sijn Onderdanen verwachten, derhalven is hy geresolveert te verbeyden het behaghen van een vry Parlament, willigh sijnde te aenvaerden soodanighe Conditien als hem eerlijck sullen moghen voor-geslagen worden, liever willende eenige Rechten laten varen dan dese Natie in dese verdruckingen te laten. Hoe souden wy nu voor onse obstinaetheyt niet willen aenvaerden een Prinçe diens goedtheyt onse ruyne sal redderen, daer wy met recht Godt voor te dancken hebben. Het sal u alle misschien verwonderen dat ick nu so verandert ben, dat ick nu voorspreecke, dat ick eerst bestrede: Maer de tijdt heeft my geleert dat het niet is te doen gheweest om de maintenering, maer verbreeckingh van de Previlegien van het Parlament: Dat het was niet tot Herstelling, maer vermoording van den Koningh. Ick bleef vast soo langh zy bleven by den Eedt van het Convenant, tot maintineringh van den Koning en sijn Geslacht, en niet voor haer die hem hebben Onthooft, en sijn Geslacht uyt gebannen. Ick hebbe gheftaen voor de moderatie van 'tKonincklijcke Gouvernement, maer niet voor een Tyrannije ad libitum; maer wanneer ick nu sach dat dese, die voor-gaven voor het gemeene beste te wesen, maer haer eyghen sochten, en de Natien onder-druckten, de Religie verleyden, ende haer Villanies maintineerden; toen was 't tijdt van haer af te wijcken: konnende van Conscientie wegen niet langer blijven by die so verandert waren, niet ick. Daer my voor verklaert hebbe, en alreede mijn Staet voor gewaecht, dat sal ick noch tot de leste druppel Bloets maintineren, te weten: De bescherminge der Privilegien van 'tParlament, sonder infringeringe van de Conincklijcke Prerogative, de Koning ende sijn Nakomelingen, over een komende met de solemnele Ligue en 'tConvenant. Hier om heeft men eerst gestreden, en heeft meenigh eerlijck Man die zyde doen kiesen, maer met wat uyt-slagh heeft men gesien. Dit dunckt my is de plicht van yder eerlijck Man, te blijven by 'tgeene hy eens wel aengevanghen heeft, en niet het ghemeen nae yders Intrest te volgen, 'twelck ick u Broederen en Medeborgeren te bedencken geve, als oock den Eedt die ick vertrouwe meestendeel op 'tConvenant hebben gedaen. Ick hebbe niet meer woorden te voeren, noch voor my, noch voor 'tgeen ick spreeck, als steeckende daer in so veel rechts, dat het niet is tegen te spreken, als met den Degen, diens Tyrannije wy hebben gevoelt, ende wat onderscheyt daer zy, tusschen een Wettigen en geusurpeerde Regeeringe. Dus sluyt ick met dese Gebede, dat de Godt des Heyls uwe herten wil openen, ende de Herten van dese gantsche Natie: En uwe Handen stercken om dese verdruckte Natie in rust ende Vreede te brenghen, het welck niet beter sal konnen werden gedaen, als door u hertelijcke Gebeden, en het bevlijtighen van de herstellinge van de Wettelijcke Heer tot sijn Recht: Want hoe konnen wy Iustitie van hem verwachten, soo wy die aen onsen Souverain weygeren?

Dese aenspraeck behaegde 't Nieuwe Parlament/ die den 25. deser begosten te sitten/ te weten 't Lager Huys/ daer Sir Thomas Fairfax neffens veele destige en onpartijdige Luyden onder waren/ in de Kerck te West-munster/ stellende Sir Harbotle Grimstone tot Spreker/ en Mr. Iessop tot Klerck: 't Opper-huys bestont in meest sulcke Leden die 1648. hadden gheseten/ zy maeckten den Graef van Manchester tot hare Spreker/ en Mr. Broun tot Secretaris: Hare zitplaets was geciert en behanghen met de Wimpels en Vlaggen der Spaense Vloot van Ao. 1588. Haer eerste werck was te bevelen een generalen Danck-dag/ om dat London en den gantsen Staet nu van Tyrannye en Slavernye waren verlost/ daer Gen. Monck al de eer af gegeven wiert. Weynich dagen daer na quam d'Admirael Montagu in Duyns met

met 26 Oorlochschepen/ en submitteert hem onder dit Vrij Parlament: Hy een goet Koningsman en van brave postuyr en ommegang zijnde/ had behagen in 't uytschrabben van des voorigen Parlaments Eedt/ uyt de oude Costieren/ Van den Staet sonder Coning en Opper-Huys te moeten regeeren. En dat men alle Commissien scherp had ingetrocken/ van onder niemants Vlagge eenige Schepen/ &c. te nemen/ en in Engelant op te brengen: En het was by na alleman behagelijck dat in dese tijt in de schemer avont seker Persoon gekleed als een Timmerman/ op d'Oude Borse/ met een Ladder en Schabelle sich stellende recht voor 't Beelt van de Coningin Elisabeth/ in schijn als had hy dat willen schoon maken: quam schrabde en veechden uyt de woorden die onder Carel de 1. stonden/ Den Tyran is uytgegaen, den leste der Coninghen, in 't Iaer der Vrijheyd 1648. In plaets van 't selve had hy een geschreven Brief vaerdich/ die hy geswint op de selve plaets plackten/ wendende sich terstont van daer/ niet sonder vermoeden/ van door yemand van qualiteyt daer toe gelast te zijn: Op zijn papier stonden dese woorden: Den Coning was geen Tyran, maer den goedtsten Mensch op Aerden: Hy sterf in 't eerste Iaer van de Verlooren Vrijheyd, Anno 1648. De Burgers hebben dien geheelen nacht een groot Vuyr voor dit Beeldt ontsteken/ 't welck duyrden tot den morgenstont: Daer wierde oock gedivulgeert een Brief uyt Brussel/ van Con. Carel: Een ander dede een gedruckt Boeck voortkomen/ vertonende/ d'ongestadicheyt van een vrije Republijck/ en d'ondienstigheyt daer uyt na de constitutie des Lants voor d'Engelsen/ en wat al onheyl by continuatie van soodanige regeeringe stonde te bevreesen/ en dattet beter ware den Koning weder in te halen/ en sommige voordeelige Conditien te bedingen/ als dus langer te willen leven. &c.

Hier en tegens had men Gen. Lambert met diverse Annabaptistise Officieren in den Tour en op andre plaetsen gekerckert/ maer hy loos in sijn ambacht/ kocht de Wacht om/ en gelijck hy van aen begin had getoont teghens de desseynen van Monck te zijn/ so was hy oock de weder invoering des Conings geheel tegen/ verhoecht sich des te landewaert in/ by Adm. Desbourg en andere onbernoechde/ versaemelende alle macht van die met hun van een humeur waren: Maer onderwijl Gene. Monck te Londen op den Tour/ te Withal en St. Jaems goede ordre gesteldt hadde/ wilde hy selfs Lambert gaen soecken/ op wiens hooft mits zijne vlucht 't Parl. 1000. gl. hadde geset/ en om zijn opstant aen hoog Verraet schuldig gedoemt/ ten ware hy hem binnen 24 uren submitteerde: Doch even buyten komende/ kreeg advijs dat Co. Ingolsby op 't gerucht dat Gen. Lambert by Daventry was/ den selve was onder d'oogen gegaen/ vindende dito Lambert meest ghesterckt met Annabaptisten/ Quakers/ en sulck een volckje/ wiens voorsaten te Munster en elders onder pretext van geleyd te zijn door den Geest Gods/ alle godloosheyd en gruwelen bedreven die te bedencken zijn: Sy beteutert om datse saghen dat Colonel Ingolsby hun te sterck was/ versochten een samenspraeck/ menende daer door hem op te houden/ en zijn macht tot haer te locken: Al hun seggen in d'onderhandelinge was/ Datse wilden bevrijt en versekert wesen voor alle onheyl/ en dat Richard Cromwel weder tot Lord Protector mochte werdē herstelt: 't Welck alles door een stout Officier wel beantwoort sijnde/ voegde die

die daer noch by: Datse hadden wijser behooren te wesen als t'opposeren/dat hun beurt nu was te gehoorsamen/ en niet te disputeren / als ghenoech overmant sijnde: Hier op elck wijckende/ om met andre Wapenen te disputeren/ liep de gantse bende van Col. Alureds over van de sijde der oproerighe tot die van Col. Ingolsby: Gen. Jan Lambert hem aldus van zijn mede-gesellen siende verlaten/ was hy siende zijn volck van Clarees vluchten/ oock genootsaeckt te vlieden / hy die soo meenighen stouten krijchs-stuck heeft volvoert/ moet nu schandelijck op een nieu geploechden Acker / daer sijn Paert sig niet redderen kost/ sien/ dat Col. Ingolsby hem vervolgende/ sonder eenige Wapenen te vellen/ hem by de ring-kraech vatte/ staende hielt/ en nootsaeckte te roepen met een meer als gemeene verbaesde stem: Ick bidde u mijn Heer laet mijn vluchten, laet mijn vluchten mijn Heer dat bid ick u,&c. Dan te vergeefs/ hy die zijn Koning had vervolgt/ scheen/ most oock weten en lijden wat vervolgen was. Een Truant van Lambert/ naer dat die nu al gevanghen was/ loste zijn pistool op Col. Ingolsby/ die alhoewel 'tbuyrslach weygerde/ sijn passie soo wel wist te breken/ dat hy hem over den bloetdorstighen Truant niet eens en ontsette: Men remarqueerde oock neffens dit / dat of wel Gen. Lambert op een moedigen Hengst sat/ 't Beest nochtans of door 't nootlot oft den nieu gespitten Acker soo verstelt stont/ dat Ingolsby Lambert met eygene hant vatte. Hy die nu soo lang een gekroont Hooft/ een Erfgenaem zijns Vaders/ en een wettighe Monarch had verongelijckt/ gevoelt nu/ dat dien Godt die Koninghen af-set/ oock Koningen in voert / en haer tegenstrevers als af-gheknotte tacken onbequaem tot yets goets/ tot roeden om andre te kastijden gebruyckt heb bende/ in 't vuyr werpt / als een dienaer ofte instrument Godes/ sich selven als Pharao latende gebruycken/(want Godt om den mensch te kastijdé/ en gebruyckt geen andre als de natuyrlijcke oorsaken om Pest/ Oorloch/ Watervloeden/ Brandt en Dierten te doen voortkomen/) Dus bracht men hem binnē London by avont geboeyt/die so meenige by daeg had doen vast setten/ en wiert ondersocht en na den Tour in so strickten bewaring gestelt/gelijck hy voortijts wilde en had gedaen aen Konings gesinde: Doch op dat wy het al seggen: Op meer als eene misdaedt en ongevoelickheyd tot den Koning.

Wy gaen over na Vlaenderen: Daer de Coning van Schotlant expresse Bootschap kreech door sekere Vrunden (ons ongeoorlooft te noemen) van al de Dessepnen van Gener: Monck en het Nieuw Parlement: Hy verheught/ feesteerde al zijn Vrienden met meerder hoop als oyt: En men besloot uytte discoursen der Grooten te Brussel/ dat zijn Maj. wel haest in sijn Rijck soude wesen herstelt.

Den Generalen Vrede wiert binnen Brugghe oock den 18. deser verkondigt/ men spaerde geen onkosten / soo datte nacht om de Vuyr-wercken meer gelt koste als den dach/ niet dat wy seggen willen de schade/ die 'snachts ten 9. uyren aen den Grooten/ dicken/ botten Tooren door ontfonckte Brant geschiede / maer om al de Ceremonien 't Buspoeder en verguiste Vuyr-pijlen 'snachts geschooten: Den Tooren wierde stracks geblust / want de Schippers die de Noort-zee bevaren/en weten dat hy in zee sich hoog op doet/hehalvens

vens noch dat hy soo de Brugghelingen seggen / den hoogsten Spits van geheel Vlaenderen is / souden hem om dat hy haer als een dienstig Baecken is/ niet geern missen : Zijnde behanghen met in de 40 Klocken. Binnen Antwerpen/ te Brussel en door geheel Brabant/ had yder by na de mont vol/ van/ een nieuwen Oorloch van Vranckrijck tegens de Geu. Provincien / en datze hare pretext souden maken van vrije deurvaert op de Schelde tot Antwerpē/ een gerucht aldaer niet onaengenaem/ alhoewel logenachtich : De Clooster-lien stropden uyt/ datte Fransen daer by de vrije Relige der Roomsgesinde in hare Ho. Mo. geconquesteerde plaetsen oock souden begeeren/ en noch meer / te weten : Soo wanneer den Roomsche Godts-dienst binnen de voorsz. Geuni. Provincien mochte werden geweygert : Ja men seyde al-reede datte Stadt Hulst/ door een Bende Francoisen ten dien fijne was geattacqueert geweest : Immers is zeker/ datte Spaenze om (so zy seyden) haere Inlantze Steden van den overlast der soldaten te bevrijden / in haere sterckten op de Schelde stercke guarnisoenen hebben gelecht/ en alle de Schantzen daer omtrent op gemaeckt/ en gesorteficeert.

HOMERUS, Non enim mendaciis pater Iupiter erit adiutor.

Volghens den ghesllooten generale Vrede tusschen Spangien en Vranckrijck/ dede den 10. deser den Vorst van Gulick zijn in-trede binnen Gulick/ ten tijden van den Oorloch tusschen haere Hoogh Mog: en den Koning van Spangien/ by de Spaenze in besit genomen : Nu hebben de Fransen hem om dat hy mette Duytze Vorsten een Bontgenoot was/ teghens de Keyzer met Vranckrijck/dese sijne Stadt toe-gevoegt: Den Graeve van Chamilly/ gesonden van 't Hoff te Parijs/ om 't Spaens guarnisoen te sien uyt-trecken/ wiert mette Courtesije van 6. schoone Ry-paerden vereert/ ende na huys gesonden.

Men begost te Weenen aen 't Keyser Hoff/ langs so meer quaet vermoeden op de Turcken te krijgen : Een Tartarise Gesant/ daer in dese Maent Audientie hebbende/ dorf de oock by den Keyser versoecken/ dat zijne Majesteyt hem mette saken van Ragotsky niet en soude willen bemoeyen : 't Hof had daer mede advijs/ dat den Coningh van Etophien zijnde overleden/ desselfs Oom die wel 30. Jaren lang seer streng door hem was gevangen gehouden/ en de Christenen uyt zijn Rijck had gejaecht/ was nu op den Throon gekomen/ welcke eenighe Gesanten had af gesonden/ om uyt diverse gewesten de Christenen aldaer weder te herstellen.

HOMER. Aspicit Deus res mortalium & punit peccatores.

Daer en tegens sagmen Ragotsky om den stercken aentocht der Turcken van Sebba uyt Sevenbergen sich na andre gewesten ret reren : En of wel zijn Vrou Moeder gestorven/ hem by de 4 Millioenen Daelders in contantē hadde na gelaten : Berckzai zijn tegenpartije gesterckt met veele Transijlvaniers/ treckt op Waradijn de bevolckste stadt/ om dat te bemachtigen/ want hy wist datmen in den Turcksen Raet te Constantinopolen Ragotsky op geē andere voet hadde willen erkennen voor Lant-Vorst/ als / dat hy jaerlijcks soude moeten contribueren 500000. Daelders/ en zijn Leger tegens Onga-

rijen aen-wapenen. De Venetianen siende yemand met hun in 't spel / waren blijde/ en de vreugd verdubbelde / om dat in dese maent haeren Generael na elf dagen beschietens in nam 't Eylant Sciazo/ 22 mijlē van Negroponte: vindende 30 Canons en so veel wapens en levens middelen daer binnen / dat zy wel een ront jaer een gantse Armade hadden konnen teghen houden/ want het Casteel datmen nu als ondienstich dede springen / had sich niet wel tot tegenweer gestelt/ waer uyt de Plondering en vele Turcken by de Venetiaenen opgepackt en mede genomen sijn. D' Inquisiteurs binnen Venetien achterhaelden op die tijt een goede partije stucken vā 8./ gepackt tussen diverse stucken Lakenen/ d'eygenaers seyden die op hare reyse gehandelt te hebben: Op de munte stont 't Afbeeltsel met dese Letteren / Sigismundus Rex Poloniæ, 't stuck van dien geen 8 stuyvers in silver waerdich zijnde. Toen quam den Hertog van Sarmoneta te Milanen als Gouverneur in plaets van Fuensaldaigne: Wordende met al zijnen staet van geleenden Adel dapper verwillekomt van de geene die alreede van oude puystebyters byna doot gekraudt waren: Sijn onthael plaets was 't Pallais van Tribultio / en daer na 't Hoff van dē Hertogh. De Paus wiens dienaers oock bidden (alhoewel 't rijcke J. Christi van deser werelt niet en is) dat hunne voorspoet hier meerderen mach/ maecten tot Kardinalen of Princen/ Monsr. Bandinelli Patriarch van Constantinopolen/ Franzoni Thezaurier generael/ Vicharelli Auditeur vā 's Paus Kamer/ den Bisschop van Osnabrug voor 't Keyserrijck/ Mr. de Manchini voor Vranckrijck/ Dom Passchual d'Arragon voor Spangen/ en Monseur Barbarigo voor Venetien.

Den 14. deser had de Sweedsche Ambassadeur Coyet by haere Ho: Mo: Audientie: Voor-dragende de doot zyns Koninghs/ exalterende seer hoogh dessels actien: Item de Krooninghe en aen-neminghe van dessels Soon/ zijn nieuwe Credentialen van de Coninginne Regente/en Rijcx-raden: Recommandeerende wijders dat hare Hoog Mog: ghelief den het werck van de Noorder Kroonen ten besten en tot contentement van zijne Principalen te dirigeeren. Den 17. had oock d' Engelze Resident G: Douwningh Audientie by hare Ho:Mo: en gaf een Memoriael over/daer in hy versoeckt: Dat hare Ho: Mo: geen Steden/ Fortressen/ ofte Landen tot pant ofte versekering van den Koning van Denemarcken gelieven te nemen/ten zy alvoorens tijdelijck kennisse daer van aen sijn Heeren Principalen gedaen sal sijn. Op dien dagh had mede Audientie den Spaensche Amb: D. Estaphana de Gamarra/ hare Ho: Mo: bekent makende/ de ghemaeckten Vrede en 't Huwelijck/ tusschen Spangien/ en Vranckrijck/ met veele Complimenten op de sake passende. Op die tijt vergaben hare Ho: Mo: 't Consulaetschap van Smirna / aen Sr. Smit/ ghewesen Coopman tot Amsterdam / en dat van Alicanten aen Sr. Jacob de Clerck/ Koopman geweest te Dordrecht.

Hare Ho: Mo: resolveerden in dese tijt/ datmen op nieus weder vier Tonnen Gouts tot subsidie van de Kroon Denemarcken soude contribueren: Als mede/ datter Ambassadeurs Extraordinaris souden gaen na Spangien en

en Vranckrijck/ omme die respective Coningen te Congratuleren weghens desen Staet/ over den gemaeckte Vrede/ en 'tonderlinge Huwelijck: Waer toe de Heeren Ambassadeurs na Spangien dese volgende waren:

Johan, Heere van Merode, &c. *Wegens d'Edelen uyt Hollandt.*
Amerongen: *Wegens Utrecht.*
Humalda: *Wegens Vrieslandt.*

De Ambassadeurs Extraordinaris na Vranckrijck/ waeren:

J. Baron de Gent: *Wegens Gelderlandt.*
C. van Beuningen: *Wegens Hollandt.*
Justus de Hubert van Zirc-zee: *Wegens Zeelant.*

Den Heere Willem Boozeel/ vertrock weder na Parijs/ voor Ambassad. Ordinaris: Korts daer aen wierden om de veranderinghen in Engelandt/ oock dese Ambassadeurs Extraordinaris na Londen geresolveert/ te laten af gaen/ te weten:

Uyt de Edelen: P. de Nassauw, *Heere van Beverwaert.*
Uyt Hollandt: Symon van Hoorn: *Out Burgermeester tot Amsterdam.*
Van Groeningen: J. Ripperda van Fernichove.

Beneffens dien/ also den Bisschop van Munster langher gheen respect en droech aen hare Ho: Mo: Missiven/en de Stadt met 8 a 9000. Man dreyghden te dwinghen: Sonden haere Ho: Mo: een Trompetter onder hare Livrye/ beyde aen den Bisschop/ en de Stadt Munster/ met Brieven van inhout: Dat hare Ho: Mo: ongeern sien souden/ datte geresen on-eenicheden tusschen den Bisschop en de Stadt/hun verder souden uyt-breyen: Versoeckende/ datten Bisschop met zijn vigoureuse Proceduren wilde supercederen/ en veel eer de differenten helpen accomoderen ende beslissen/ alsoo haere Ho: Mo: niet ghesint en waren omme die van de voorsz. Stadt Munster te verlaten. In dese tijdt geviel het dat den Doorl. Heere Graef Enno van Embden/ was te Paerde gaen sitten/ om te gaen op de Jacht/ zijnde een Hart op gespeurt: 't Ongeluck wilde/ dat des Graeven Paert struyckelde/ so dat hy door den val gequetst/ op zijn Huys te Aurick wierde gebracht: Korts daer aen seer christelijck en overdenckelijck stervende: Recommanderende den Vrede onder zijne Nasaten: Sijn Broeder is in sijn plaetse gesucedeert: En den Grave heeft een Dochtertje en een bedroefde Weduwe na gelaten.

Vranckrijck met open hart en ooghen/ verlanghde seer op de toekomende Maendt/ om 't Huwelijck en de verschillende limiten ten eynde te sien: Een

ander Huwelijck wierde nu al broocht / om dat 's Koninghs Broeder Duc d'Anjou veel wercks maeckten en seer geerne sach zijn Nichte de Princesse Henrietta/ Dochter van zijn Moeye de Coninginne van Enghelandt/ die hy dagelicks ging besoecken: Waer over de Nichten van de Cardin. Masarini hun geduyrich quamen onderhouden. Vicounte de Turenne is doen by sijne Majesteyt Groot-Marschalck van Vranckrijck gemaeckt: Een Charge te vooren noyt bekent/ des halven een nieuwigheyt/ bewesen over de getrouheyt van een Heer hoewel Gereformeert/ en datter nader Bloetverwanten vande Croon en van de gepretendeerde Catolijcken waren. Marseillie van 4. Bolwerckē Lowijs/ Masarin/ Vendosme en de Vrede tot een omtreck gedreygt/ geven vrijwillich over hare oproeren 90000. gulden aen den Coning: En de Cooplnyden danckten Godt dat daer mede alle rusten over waren/ want/den kalen Adel was daer baes geweest / en hadden yeder na hun pijpen doen dansen. Daer en tegens versmade den Koning d' aenbiedingen van den Barbarise Gesant/ wiens Meesters beduchte datmen hun eerstdaechs soude komen bestoken: Nochtans verblijdt sijnde toen sy hoorden dat dien goeden Heere Iustiniani/ Afgesanter te Parys wegens de Republicke van Venetien/ naer Madrid gereyst om daer oock bystant voor zijn Meesters tegen den Turck te versoecken/ naer ons begrip te ontijdelijck was overleden/ al eer hy audientie by den Catol. Koning hadde konnen bekomen.

EURIPID. Multa præter spem faciunt dij, & sperata finem non attigerunt.

De Heeren bedruckte Polen waren nu uyt redelijcke noot door de geweldighe officien van den Franse Minister Monsr. de l'Ombres soo wijt gekomē/ datse den 27 deser aller-eerst toe-stonden den so lang gevangen ouden Graeff Coningsmarck van Wijsselmunde door twee Senatoren en diverse Krijchs-Oversten/ eerst te Heylbronne treffelijck te doen tracteren / en daer na hem te Dantzich brengende/ op parole hebben vergunt de straten te gebruycken/alsο den Vrede tusschen Polen / Sweden/ de Keyser en Kurbrandenburgh stonde als op 't sluyten: En waer over oock den Iongen Coningsmarck op Fuenen gevangen/ en de Brandenburgers ten deel gevallē/te Berlin door zijn Doorl. seer treffelick is getracteert/ en op sijn woort in vrijheyt gestelt. De Coning van Polen geduyrende de Handelinge/ bleef meesten tijt in 't Klooster t'Olive/ behalvens dat hy den 2. deser met sijn Coninginne was op de Hollantse Oorlochs vloot/ doemaels ten ancker leggende voor Dantzich / wordende t'zijner erkentenisse lustich geschaft/ en over de hondert Canons gelost.

May 1660.

EYntelijcken hebben de Volmachtichde van alle de voorss. Staten op den 3. Meye nieuwe stijl/ ten Olijve gesloten een generale Vrede / sonder eenige intrest der Bontgenoten / daer men soo op ghestoft had van de selve religieuselijck te sullen conserveren/ te gedencken: D'Articulen van dese Poolse/ Sweedse/ Keyserse en Brandenborgse Vrede luydt aldus:

1. Sal

Vredens-Articulen tusschen Poolen, Sweden, &c.

1. Sal een geheele volmaeckte Eeuwichduyrende Vrede tusschen sijn Doorl. Majest. Iohan Casimier Koning van Polen, en Groot-hertog in der Littouw, als mede sijne naerkomeling, oock haerer en der Kroon Polens Bontgenoten sijn, insonderheyt den alder-Doorl. Grootm. Heeren, Heer Leopoldus Romanisen Keyser &c. En sijner naerkomenden Erfgenamen, oock alle sijner Koninghrijcken, Provintien en Landen, het selve is mede aen sijn Doorl. den Doorl Vorst ende Heere Fredrick Wilhelmus, Marc-graven tot Brandenburgh, des heel Roomschen Rijckx Erts-Kamer-Heer, en Vorsten tot Maegdenburg en in Pruyssen, en hier nessens sijne Nakomelingen en Erfgenamen, mede alle zijnen Vorstendommen en Landen, Provintien en alles, daer aen dependerende als oock ter anderen sijde, tusschen den Doorl. Vorsten, en Heere Karolus Gustavus, der Sweden, Gotten en der Wenden Koningen, sijner Nakomelingen, Erfgenamen, Coningrijcken, Provintien en Landen, dat naer onder teykeninge van dese Tractaten alle Vyantlijcke acten; het zy door wat middel die soude konnen of mochten by gebracht werden, sullen tot niet en opgehouden werden: Ende men voortaen tusschen boven genoemde Bontgenooten niet anders practiseren, en in 'twerck te stellen sal, als dat dienen mach, tot bevordering van eeuwigduerende liefde en vrientschap.

2. Soo sal aen beyde sijden eeuwighduerent Amnestia en vergetenheyt sijn, van al het geen datter in voorgaende tijden tusschen beyde Vyantlijcks ghepasseert is, alsoo dat geen van alle partyen, het sy heymelijck of openbaerlijck onderschijn van Recht, veel minder met ghewelt van hun of van eenige van de haren, eenige acten sal betoonen, die tegen de algemeene Amnestia strijden, soo wert oock de vergeving toegeseyt, alles hoedaningh die soude mogen zijn, principael rakende die Religie en de gemeenten, en sullen hier over ongestraft blijven, het zy met wat party sy het in den voorleden Krijg gehouden hebben, sullen sonder onderscheyt hare geestelijcke en Wereltlijcke goederen wederom ten vollen besitten, en alle Privilegien als voor den Oorlog wederom genieten, sonder ergens in gecorrompeert te zijn; in alle de Rijcken en Landen van Poolen, in 'tgeneraal als mede in de Ceurvorstelijcke Brandenburgse Landen: Dit alles aenstonts sal op den Rijckxdag ten vollen geconfirmeert werden. Alle Iura Candica, die door Vyantlijcke protecti of molesten aen malkanderen ghedaen zijn en tot noch toe decrete niet ter excuty gebrocht sijn, het zy dat sy Edeluyden of ghemeene luyden rakende sijn, sullen als vooren geseyt op den Rijckxdag, en eynde van de saeck hebben en ten vollen executie, oock sal als dan afgehandelt werden de constitutie des Coningrijckx Polen, en de saeck van het groot Vorstendom Littouwen.

3. Den Doorl. Koning van Sweden, en het Coningrijck, sal aen den Doorl. Coning en Coningrijck van Poolen wederom overleveren, Elbing en Marienburg in Pruyssen, die tot sluyten van den Vrede, van de Sweden sijn beset gheweest, soo is by het sluyten der Tractaten veraccordeert, dat die twee voornoemde Steden, neffens hare toebehoorende Schantsen en Vestingen ten vollen wederom, neffens het geen de Kroon Sweden tot die tijt toe in Pruyssen beseten heeft, sal alles aen de Croon Polen gerestitueert werden: En sullen in de voorgenoemde Plaetsen alle Kerckelijcke, Ornamenten Klederen en Klocken, neffens al het gheen aen den Godtsdienst dependeert, daer in gelaten werden, en in 'tminste niet daer van daen ghevoert werden. Het geen aen die voornoemde dingen dependeert, oock alle het geene ghehoorende onder de Canselery, het sy Boecken, Privelegien, Geschut, Ammonity van Oorlogh, die in 'tveroveren der Stadt gevonden sijn. Oock mede de Crijgs-behoeften die de Poolen tot assistentie ghesonden hebben, en oock die, die uyt Pruyssen herwaerts gebracht sijn: Soo sullen de Sweden oock alle schulden, het sy dan dat sy bekent of onbekent sijn, van hun gemaeckt, tot de minste

toe ten vollen betaelt werden, sonder daer eenigsins eenige Clausulen in te brengen.

4. Soo sal den Doorl. Vorst van Coerlant en Semgalen, neffens sijn Gemael en Vorstelijcke Famillie en Kinderen,die geheele Vorstelijcke Hof houding, sonder eenige versuymenis binnen acht dagen,van dien dag af dat den Vrede geteykent is, in volle Possie gestelt werden, sonder de Ratificatie eenighsins af te wachten. En sal voornoemde Vorstelijcke Persoon, neffens voorghenoemde van de Sweden Vorstelijck op de Grensen van Coerlandt ofte Semgalen geconvoyeert, en Vorstelijck gebracht werden. Oock sullen alle sijne Vorstelijcke Meubelen die na Riga of elders vervoert sijn, toebehoorende het Vorstelijcke Huys of eenighe der sijnighen, neffens alle afghenomene schriften, het sy opentlijck ofte Privaet,als mede alle Dockumenten sullen getrouwelijck wederom by een gesocht en in de Vorstelijcke Residents plaets ghelevert worden; alle Obligatien en Recognitien die van de Sweden Vorstelijcken Onderdanen afgedwongen sijn, sullen gantschelijck gecasseert en te niet ghedaen werden. Hier neffens sullen alle Sweetsche decreten, die tusschen de inwoonderen van Coerlant en Riga gemaeckt zijn, te niet en van geen waerden sijn. De Scheep-vaert van 'tMeer tot aen der Mittouw, sal vry sijn, mits dat den behoorlijcken Tol tot Riga betaelt sal sijn; die schulden gemaeckt van den Generael Douglas,op beloften der CroonSweden,sullen mede ten vollen moeten betaelt werden. Aen de Inwoonders van Coerlant, sullen alle goederen die in de Stadt Riga bewaert sijn gheweest, ten vollen wederom gerestitueert worden. De Coerlantse Grensen,sal volgens die Vorstelijck Investituer, neffens andere Grensen, van ghelijcken vryheydt genieten, en in het midden van den Duna sal alles aen beyde zijden egael ghestelt werden, en sullen alle Plaetsen die de Croon Sweden daer noch in besit heeft, ten vollen aen beyde zijden ghe restitueert werden, soo wel aen Poolen als aen Sweden. Den Doorl. Coning van Sweden, sal aen den Doorl. Coning van Poolen, zijnde Overheer des Vorstendoms Semgallen, ofte aen den Vorst van Coerlant overgeven het Casteel Bautsche, en sal den Doorl. Coning des Rijcks Sweden niet meer te gebieden hebben over het Hertoghdom Coerlant, Semgallen en het Pillauwse destrict,uyt oorsaeck van dat genoemden Lijflandt in besit houdt.

5. Alles wat in Poolen, Littouwen en den daer toe behoorende Provintien, gheduerende desen Oorlog,den Doorl. Coning en Coningrijck Sweden,en sijnen Generalen en private Persoonen, gheheele ghemeente ofte Krijgs-Oversten of aen eenige Provintien vrywillig, of ten deele door dwangh afgenomen is, dit alles sal by Diplomata Instrumento en versekeringh, by overlevering der Ratificatien sinseerlijck mede tot volle contentement van de Croon Polen naer aller behoorlijcker oprechticheyt gejudiceert werdẽ. En offer eenige door Schipbreucke van dese actien verlooren waren, of andersins verwaerlooft, soo sullen dierghelijcke actien publijck en privaet te niet gedaen worden, eñ hier mede sal alles ten vollen gecasseert zijn, en afgedaen: En sal van sulcken verloore actien, geen ondersoeck gedaen worden, en verklaert sig sijne Maj. en sijnes Rijckx-ghenooten en Erfgenamen, dat dieswegen het Rijck Sweden noch geene des selven Provintie, ofte eenige Krijgs-Oversten of private Persoonen, in Poolen, Littouwen, Samoiten, tot geen der tijdt de voorhaelde sal toegherekent werden, ofte tot eenigen tijden molest daer van aengedaen werden, hier tegen beloven de Sweden mede alle Archiven, Acta Publica, Castrensia, Iuridica, Geestelijcke en Wereltlijck goeden wegh gevoert sijn. En die noch voorhandene Coninglijcke Biblioteka sullen ten volle mede so veel mogelijck is ten voorschijn gebracht werden, sonder yets daer van te verduysteren.

6. Al het grof en kleyn geschut, dat in Poolen en Littouwen genomen is, of gevonden is, het sy in bewaeringh van Republijcke of Private Plaetsen, Steden, ofte by sulcke Persoonen,sal alles van de Sweden wederom ten vollen gerestitueert werden, ofte de Croon Polen sal van de Sweden volkomen satisfactie daer voor gedaen worden.

7. Alle

7. Alle die van beyde zijden, geduerende den Oorlog gevangen sijn gheworden, het sy in wat Plaets het soude moghen sijn, sullen soo haest de Ratificatie ghewisselt is, sonder Rantsoen vrygestelt werden, ten sy dat sy van te vooren hier over andersins souden komen te vergelijcken, doch sullen aen beyde sijden alles dat tot haren onderhout geconsumeert is, ten vollen voor haer vertreck Betaelen, als mede alle andere ghemaeckte schulden moeten mede ten vollen betaelt zijn.

8. Alle opentlijcke ofte Private schulden, die de Sweden in de Steden des Coningrijcks Polen en 't Groot Hertogdom Littouwen gemaeckt hebben, sullen sonder eenige valsheyt by der ratificatie betaelt werden, insonderheyt, die sommen die van de Sadt Toorn en private Inwoonders in 't over-gaen der Stadt, verseeckert sijn gheworden, alle bewegelijcke goederen, die eenighsints souden gheberght sijn, in eenighe Steden in Pruyssen, sullen mede ten wille aen de eygenaers sonder valsheyt gerestitueert werden.

9. De Commerçie des Koningrijcks Polen neffens het Groot Hertoghdom Littouw, sullen belangende de Scheep-vaert tusschen beyde Rijcken in volle fleur en Extime ghebracht, en sal van beyde sijden daer in met allen vlijt ghearbeyt, dat het wederom mach herstelt werden gelijck het voor den Oorlog geweest is: De Inwoonders van Sweden, als mede van Polen sullen met geen meerder Tol beswaert werden, als die Inwoonders van die selve plaets, daer de waren verhandelt worden. De Inwoonders in Groot Poolen sullen te water en te Lande dit selve mede tot Stetijn in Pomeren genieten.

10. Des Heeren Sigismundus van Guldestern, Casteleyn tot Dansick, sullen sijne goederen, die in Hollandt, eer die plaetse in der Sweden besit quame, dat hy daer eerlijck ghehat heeft, wederom gerestitueert werden.

11. En om dat de oorsaecken des Oorloghs ten vollen sullen wegh-ghenomen werden, soo Renuncieert sijn Doorl. Koningl. Majestt. van Poolen, uyt blooter affectie tot zyn volck en Inghesetē, om den Vrede in effectiven staet te brenghen aen de Kroon Sweeden, goet en vrywilligh alle Erf-rechten die zyne Maj. ten vollen toe staet, ofte alle die hy toe-staen kan, en in zijn macht is, die laet hy toe en offert die op, aen de Kroon Sweden, aen het Koningrijck, en aen de Provincien, de groote Vorstendommen Finlandt, en alle watter soude ghesyt konnen werden. En transporteert alle sijn Recht aen den Doorl. Coningh Carolus van Sweden, en bindet los alle Banden, waer mede eenige Onderdaenen in Sweden aen de Kroon Poolen soude mogen gebonden sijn, en mede alle Stants-persoonen van wat conditie het soude mogen zijn, die worden gebooden aen de Doorl. Koninck van Sweden haere schuldigen plicht te betoonen, en Renuncieert hier mede alle sijne pretentien voor eeuwigh, doch behout sijn Koningl. Maj den Tytel, en het Waepen van Sweden, so lang als hy in 't Leven is. Hier en boven hout Sijne Maj. sijn Patrimoniael, als mede Erf en Leen goederen, alle die gheene die uyt Sweeden door den Oorlogh verjaegt zijn, sullen onverhindert wederom in haere Haeven en Goederen geset werden. En die versturven zyn, daer voor sullen de Erfgenaemen in de selve Erfgoederen komen, ofte daer voor behoorlijcke satisfactie ten vollen genieten.

12. Den Doorl. Koning van Poolen, en die Standen soo wel van Poolen als van het groot Hertogdom Littauwen treden af, en geven over aen den Doorl. Koning van Sweden, het deel van Lijflant, leggende over de Duna; wel te verstaen het geene dat de Sweden voor het Stumdorpische Tractaet 1635. beslooten hebben: En dat met alle Privilegien en alle Pretentien, Jurisdictien Regalien af te staen, en dat vrywilligh, en ten vollen of voor eeuwigh en voor altijt, en stellen los en liber alle Inwoonwers in dat deel van Lijflandt, van alle plicht en getrouwicheyt die zy anders souden schuldigh syn. En wy stellen haer onder de volkomen gehoorsaemheyt, en eygen tot het volle eygendom der Doorl. Maj. des Koninghs van Sweden: En

wy treden hier mede af alle rechten en pretentien op ghenoemde volcker en Landen, als mede de rechten die wy ghehadt hebben, namentlijck den Coningh en het Koningrijck Poolen, op Esthonien, en op de Inzel Oesel, als oock andere Inzulen behoorende aen Lijflant, die ten vollen tegens alle pretentien zijn Doorl: Maj. van Sweden, over gelangt wert.

Op Maendach geschiet dese aftredingh dusdanigh, en op naervolgende Conditien:

1. Sal in het Sweedtze Lijflant de vrye oeffeninge der Roomf-katolijcke Religie vry toegelaten worden. En die Kercken in volle in-komen der Geestelijcke Goederen, ghelijck het voor den Oorlog geweest is. En niemant sal om der Catholijcken Religie eenige molest aengedaen worden, noch eenigsins verdruckt werden.

2. Alle Schanzen aen de Rivier de Dunau, aen de Sweetze sijde sullen gerafeert werden, so dat de Sweden aen die zijde van de Rivier geen gewapende macht op haer Landen sullen hebben, en sullen daer mede geen vrije Hout haelingh mogen hebben, en sullen aen die zyde der Rivier gants geen recht hebben, of genieten.

3. Die Scheeps-Tollen, die van de Sweden tot Domosnes en Luckrot op-gerecht zyn, sullen terwijl het in 't Piltischen ghebiet is, af-gheschaft werden, doch met redelijcke Mediati en verdrach der Regeerders der genoemder plaetzen, en mogen indien het genoemde Heeren verstaen wederom op-gerecht werden.

4. Den verdrevenen uyt Lijflant sullen mede hare Lant-goederen wederom in-gheruymt werden, die zy besitten moghen, ofte tot haren profijt verkoopen, ofte sal hun waerdeerlijck met goet contentement betaelt werden, het welcke zy sullen moghen onverhindert met haer wech voeren, waer het haer believen zal, in-sonderheyt sullen des Heeren Pachet sijne Goederen ten vollen wederom gerestitueert werden.

5. Den Heeren Graeven Donasa en haere Ampts-verwanten sullen haere Goederen mede gerichtit en weer wenden, ofte hunnen daer voor genoechsame satisfactie gegeven werden.

6. Die Inzul Daelen, terwijl hy aen dese zyde der Reviere Duna leyt, sal mede aen den Hertogh van Courlant gerestitueert werden.

7. Van gelijcke sal de Insel Kunen, neffens tot nu toe het in-komen aen genoemden Hertogh gerestitueert werden.

8. Alle Ampten en Iurisdictien sullen aen de tegenwoordige Besitteren so langh sy leven gelaten werden.

9. Wat voor Tollen te Water en te Lande in Lijflant in sonderheyt op de Riviere Dunnou voor den Oorlog zyn geweest, dese sullen in ghelijcken gevalle blyven, sonder dat die ouden verhoogt sullen werden, en zal over al vrije Handelinge sijn tusschen allen Inwoonderen.

10. Alle Inwoonderen van de om-leggende Plaetzen die Waeren in Lijflant brenghen, en derwaerts handelen sullen met geene Pleydoijen belast werden, behalven van saecken van Crimen, het selve sal den anderen Natien van gelijcken geschieden, alles het een tegen het andere.

11. Die strijdicheden der grensen en tusschen de Inwoonders, sullen na rechter ghelegentheyt in alle minne naer den aert ende gelegentheyt der Landen by-gelegt worden.

12. Alle goederen, die uyt Poolen, Littouwen, Samoiten, Pruyssen en Coerlant, na Riga vervoert zyn, sullen ten vollen weder gerestitueert en over gegeven worden.

13. Die schulden van die van Riga gemaeckt mette Littauwers gedue rende den Oorlogh, en andere sullen betaelt werden.

14. Alle Littouwesche Sammoitissche en Coerlantze Onderdaenen die gevlucht zijn, sullen van weder-zijden wederom onder haere Rechte Heeren gestelt werden.

15. Het deel van Lijflant ten tijde des Krijchs, onder de gehoorsaemheyt der Poolen gheweest zijnde, als mede Littouwen Dunnenberch, Rociten, Luçeen, als mede alle andere plaetsen die de Commissarissen bevinden sullen dat onder der Poolen gebiet syn gheweest, als Marienburch met alle sijn Dorpen, inkomsten en rechten, sal geheel en ten vollen verblijven, aen de Kroon Poolen, en sal den Doorl. Koning van Poolen mede den Tytel van Lijflant voeren: De Kroon Sweeden sal van dit deel van Lijflant geen Protectie hebben, en indien den Koning van Sweden in dese Contreijen eenige sterckten, ofte Landen van den Moscoviteren veroverden, sal mede sulcx aen de Kroon Poolen gerestitueert werden, sonder dat de Kroon Poolen eenige kosten betalen sal.

16. So haest tegenwoordige Vreedens Instrumentum Paçis getekent is, so sal naer verloop van 7. dagen Marienburgh, en de om-leggende Schantzen van Sweetse besettinghen bevrijdt werden, en in den Poolen handen gestelt werden, die Sweetse besettingen sal na Elbingh ghevoert werden, die Vesting Bautske, en eenige andere plaetsen in Courlant, en Semgaelen sullen in 8. dagen in-geruymt werden, van den tijdt af dat het Instrumentum Paçis getekent is, die besettinge sal na Riga gevoert werden: Den Doorl. Vorst sal mede binnen genoemde 8. dagen herstelt werden, nessens sijn geheele Familie en Goederen. De Stadt Elbing sal ten vollen in der Sweden handen blijven, tot dat alles ten vollen is gerateficeert; ende alles dat ghe-schiet is, sal van stonden aen die Stadt in des Konings van Poolens handen gestelt werden, en het guarnisoen sal te water af gevoert werden.

17. Gelijck maetighen Vreede, Vriendschap en vergevinge aller voorgaende vyantlijcke actien sullen mede ten vollen, en voor altijt vast werden gehouden tusschen de Roomse Keyserl: Maj: als den voornaemsten Bonts-genooten, als mede sijnder na-komelinghen ende Erfgenamen, Provintien ende Landen: Als mede ter andere zyde, tusschen zijn Doorl: Koningl: Maj. Rijcken en Landen: Als mede dat van zyn Doorl: van Brandenburgh in geene minder Comperati te komen tusschen alle dese Materien sy, dit Tractaet sal met geen in-brengen van dit of dat eenige Vyantlijcke actien betoont werden, maer alle Liefde ende Vriendschap sal aen allen syden op 'tyverrigste gesocht werden, en in alle haere Landen de Negotie en met den anderen te helpen stabileeren.

18. Om dat dese Vrede te vaster soude moge werden ghehouden, by zyn Keyserl. Maj. ter liefde van de Vrede, so ist, dat ghedachte Maj. de Wapen heeft by der hant ghenomen, en verplicht sich alle die plaetsen die in Pomeren, met Keyserl. Guarnisoenen beset zijn, goet-willig weder in der Sweden handen te leveren, van gelijcken sullen mede alle Plaetsen die in Holsteyn vande Keyserl: beset wierden, wederom aen haere voor-gaende Heere over-gegeven werden.

Dit alles sonder Argh ofte List, ter Olijven, den 3. May, Oude-Stijl.

Desen 's nachts ten 12 uren van alle de Volmachtigde ondertekent sijnde/ is daer op dit volgende Schrift geanexeert en gepubliceert:

WY Volmachtigde Gezanten des Coninghs en der Poolse Republijcke, op de Pools Sweedse Handelinge, doen yder des aen gelegen weten, also door Godes genade wy over de ter nederlegginge des onlangs opgehevene Krijchs tusschen onsen D. Koning en de Republijck van Polen, en desselfs Bontgenoten en Krijgsverwanten, te weten, de Keyser en Doorl. Curv. van Brandenborg een Vrede op te rechten, ter eenre, en den D. Con. en de Croon Sweden, ten andere, door de mediatie van den Doorl. Grootm.

Coning van Vranckrÿck, die oock by de D. Coninghen van Poolen en Sweden, en van Curbrandenborg aengenomen is, met eenhellige conſent beyder partÿen, op de geſtelde tÿt den 5. Januarÿ in der Olÿve, na afgebedene Godlÿcke hulp en byſtant en beyder-zÿts uytgewiſſelde Volmachten, de Handelinge hebben begonnen: Onderwÿlen is den Coning van Sweden komen te overlÿden, doch zÿn even wel de Volmachten door Carel de huydige Coning van Sweden vernieut geworden: Soo hebben wy de ſelve Handelinge geluckich voortgeſet, en eyndelÿck ter eeren der Goddelicke Majeſteyt en welvaert der Chriſtenheydt een Eewighe en alghemeyne Vrede op den iÿ, Meye ghesloten, tuſſchen onſen Coning en de Croon Polen, 't Grootvorſtendom Littauwē, de daer in gelÿfde Provincien en Bontgenoten, ter eenre, en den Con. van Sweden ter andre, het Vredens Inſtrument met eygen handen onderſchrÿvende: Verkondighen deſwegen hier mede, dat elck van dien Vrede ſal mogen gauderen, te weten, van den iÿ. deſer af, in 't Koninck en Hertoglÿck Pruyſſen na vier dagen, in Pomeren en Meckelenburg na twaelf dagen, in Cur en Lÿflant na veertien dagen, in Holſteyn en 't Hartogdom Sleſwÿck na xx. daghen, wanneer alle Poſten en Koop-handel hunnen vrÿen loop ſullen mogen nemen, waer om wy gewilt hebben dat deſen in allen plaetſen van Courlandt werden gepubliceert. Gegeven te Dantzich den iiÿ May M D C L X.

De ondertekeninge was aldus,

Ioannes Graef van Leſzno, Waywod van Poſen, General in Groot Polen, Plenipo.	Chriſtophorus Pack, Groot Cancelier vā Littauwen, Plenipo.	Ioannes Andreas, Morſteyn, Volmachtichde.	Ioannes Gninzky, Onderkamerlingh in Pomerelie, Plen.

Over deſe Vrede roockten de Roomſe hare Altaren / U God loven wy, ſongen zy, en ſoo oock de Luterſe / de Menniſten een ſterck volck in Pruyſſen / en die oock ghetuyghen datſe de Chriſtelÿcke Magiſtraet willen erkennen / en verſuymden oock niet God innerlÿck te dancken over de zeghen Godes / de goetwillicheyt der Overheyd / en hare van Godt ingeſtorte wÿſheyt om buyten alle eygen paſſien ſo grooten goet tot uytkeeringe van 't onchriſtelick bloetſtorten uyt te wercken: Erkennende dit poinct van vrede een vaſt bewÿs vā alle Chriſtelÿcke Regenten te ſÿn. De Coopluyden / vordere Ingeſetenen en verjaechde Boeren doot-bleeck van alle ellenden / wierden alhoewel arm van goet / rÿck van vreugde / 't Landt van beloften voor hun open ſiende: Selfs de wreedſte metalen en 't ſchadelÿcke boſpolver dus langh ghedient hebbende ten oorloch na d'appetÿt van lieveloſe menſchen / zedert een wÿl gheruſt hebbende / begoſt weder te leven / doch tot beter werck / tot verkondiging der goddelÿcke Vrede / indien langduyrzich / na 't behagen van d'Almachtige / alſo is ten Olÿve met 28 en te Dantzich met alle de Canons en duyſenden muſquetten gedaen. Wanneer nu alles ten 12 's nachts was ondertekent / heeft den algemeynen Secretaris met behulp van den Franſe Geſants Secretaris in de Gang die uyt de Priors Stoof na de Kercke gaet / d'ondertekende ſtucken uytgewiſſelt / ſtaende den Franſen Ambaſſad. en Mediateur de l'Ombres in het midden / en quamen wederſÿdige Secretariſen yder van hunne kant ſonder ee-

der eenige Ceremonien/wanneer Monsr. de l'Ombres sijne armen kruys wijs over malkanderen sloech/ en de Articulen in een oogenblick verwisselden: De Franse Secretaris sprack daer op dese woorden: Felix sit faustumque. Waer op Monsr. de l'Ombres die selve woorden erhaelde met een ernstige beweginge: Yder dede daer op een stomme reverentie/ keerende van daer hy gekomē was: Den Abt voor zijn rooms alter sprack na de jootse wijse de woorden des Konings Davidis/ Salvum fac Domine Populum tuum, & benedic hæreditari tuæ. En hy ging dien lof geeyndicht hebbende/ by alle de Plenipotentiarisen hun gheluck wenschen/ op datte meesters als 't hun wel gingh oock dencken souden op hunne knechten. Hippost. Homo cum sis, fortunam memineris communem.

De Kroon Denemarcken sich nu alsoo by de Polen siende verlaten/ en wel bewust en ervaren watte Franse en Engelse Ministers haere ghedwonghen Vyanden teghen de Gesanten van Hollandt haere onvermogende Vrienden/ konden uyt wercken: Bedroef de sich overdubbelt/ dat hy/ siende sich ongereddert door de Fortuyne/ verlaeten van welcke daer hy op ghehoopt had/ en vergeten by die hy eertyts selfs gheholpen had/ neffens noch/ dat uyt Noorwegē/men hem Boodtschapte/hoe dat zijn Armade van 7000. Man vā Hallon na Bahus getogen/ hun door 4000. Sweden hadde te rugge laten jagen/ die daer op 6. weecken lang Fredrick-stadt belegeren/ den Noorweegse Gen. George Bielke 2. dagen te vooren tot groot misnoegen de Burgerye en kleyne reputatie van daer vluchtende/ alhoewel hy binnen drie daghen beloof den secours te senden/ doch niet en volgde. De voorsz. Stadt wierde met ghedurich schieten bedorven/en de Sagen met 150000. Deelen Verbrant/ de Boeren wel drie Mylen in 'tronde zijn geruyneert: En in dese ses weecken Beleghering hadden de Borgers gheen tijt over Nacht en Dagh haer uyt hunne Klederen te begheven: Behalvens noch dat zy met allerhande soorten van sware sieckten en kranckheden van den Hemel wierden besocht.

De Sweden onder dies lachten in hunne vuyst/ siende/ datse met dobbel ghetal Vranckrijck en Enghelant haere allergrootste Vrienden/ lichtlick een Republijck als Hollandt overstemmen konden: Eenighe onder dese en schaemden hun niet (alhoewel Euangelis in naem) Elsenor Heydenser wijse uyt te putten/ en willen noch 1500. rijckxdaelders van d' Inwoonders af-dringen/ oft de selve plonderen: Ja voeren de beste Artillerije/ Canon en Meubelen neffens den Luytersen Predicker van dat Ampt schandelijck aen handen en voeten ghebonden/ na Stocholm ghevanghen. Voorwaer seer harde proceduyren. En noch meer/ de Deensche Majesteydt wel siende datte Engelse en Franse niet meer en beeijverden als de ob lucrum ongefondeerde Sweetse pretensen/ waer toe oock Monsr. de Thou in den Haghe/ den 25. April door een Memoriael hadde geageert/ om hare Ho. Mo: te induceren/ dattet onbillijck was zijn verschot aen Denemarcken t'acquireren/ en de vremde Staten hun des belgen souden: Willende oock eenige elucidatien op 't Tractaet van Elbing/&c. Waer teghens den 17 April de Deensche Ambassadeurs hadden geklaegt/ hoe nadeelich den noch geprolongeerde stilstant voor hare Meester was: En/ datte onlusten van Gotdorp en Holsteyn mette Sweetse handelinge als oneygen/ niet en mochte werden vermenght:

Is gevolgt/ dat de Coning vā Denemarcken hebbende uyt Funen ontboden
zijne Lut. Veltmarſchalck Schack en Gen. Lut. Hans van Alevelt/ deſel-
ve met ettelijcke 1000. Rijcxdalders ſich in een H. Galjot begevende/ van de
Sweden onder Meun na Malmuyen ſijn wech gevoert: 't Welck de Hande-
linge belette/ want de Nederl. Geſanten wilden ſonder ontſlaking van de ſel-
ve niet voorts: Maer als men nu van de Frans en Engelſe ſijde ſach/ dat de
Sweden om de minderjarichheyt des ſelfs Koning/ gebreck in deſmaintenue
van 't Krijchſ weſen/ en voornamelijck te debil teghens de Hollanders ter zee
ſouden moeten ſuccumberen/ Engelant nu op veranderinge haere Geſanten
hunne commiſſie als uytveegende/en tandeloos wordende: Toog men 't Voſ-
ſevel aen: Willen/ te weten de Frans Engels en Sweetſe Miniſters/ vrede/
maer als ſekere 10 voorwaer onnoſele Sweetſe ſchepen uyt Lantſcroon naer
Stocholm (ſoomen ſey de geladen met allerhande geroofde Deenſe goederen)
verby Koppenhaven na d'Ooſt zee meynden te loopen/ niet buyten vermoede
datte ſelve op Bornholm ofte ergens anders een quaden ſprong ſouden doen:
door den Viceadmi. de Ruyter wierden gedwongen hun voorgenomen reyſe
te ſtaken/en te anckeren binnen de baye vā Coppenhaven: Waer over de ſwe-
den door d'Engels en Franſe Miniſters aen die van Hollant over groot ghe-
welt deden klagen/vergaten ſy wat men even geleden aen Schack en Alefelt/
hadden gedaen: En oft wel door hare Ho. Mo. Geſanten ſeer ijvrich tot vol-
trecking eenes vaſten Vredes was opgeſtelt ſeeker bondich begrijp/ hebbende
lang over de 400000. Rijcxdalers van Guinea/ de redering e van Drontheim
en Bornholm gedebatteert: Ten hielp niet/ deſe 10 Sweetſe ſchepen moſten
ontſlagen worden/ ofte/ De Miniſters vā Vranckrijck en Engelant ſeyden opentlijck uyt,
Dat indien men de voorſs. 10. Sweedſche Schepen niet terſtont en ontſloech, zy geen Media-
teurs konden weſen, noch van Vreede ſpreecken, maer partye ſouden werden, en dat affront
(ſoo belief den deſe Mediateurs en Vreede-maeckers te ſpreecken/) 'twelck
zy extendeerde niet alleen Sweden, maer oock Vranckrijck en Engelant te zijn aengedaen, te
ſullen revengeren, en tot dien eynde hare Ho. Mo. Staet den Oorlog daer over te declareren, &c.
Met meer andre ſo onredelijcke als onverwachte dreygementen eñ propoo-
ſten: En noch ongbemackelijcker wierden deſelve/toen ſy hoorden datten
Jonge Graef Coningſmarck van Hamborg gegaen/ om zijn Gemalinne na
Berlin te brengen/door eenige Deenſe opgevangen/ te Gluckſtadt in vergel-
dinge vā Schack en Alefelt wierde gebracht/om op nader advijs te bewaren/
daer hy nochtans weynich ſwaricheyt over zijn detentie betoonde: De En-
gelſe en Franſe Miniſters wel ſiende datſe geen voordeel met hare partialiteit
deden: Onderſtonden doen met liſt de Croon Denemarcken van haer Hoog
Mo: af te ſcheuren/ maer alles wat ydel: Niet in meeninge/ maer gedreygt/
enckelt om haer partye te doen prevaleren: Onderwijlen dat nochtans onder
veel verwijtingen die hare Ho: Mo: Geſanten van hare tegenſtrevers moſten
hooren/ met te Coning van Denemarcken ſoo eenigh en getrou bleven/ datte
Swarte Wolcken van deſe krachteloſe dreygementen zijn verdweenen/ en al-
le quaden in een lieffelijcken dageraet zijn getranſmueert.

Een algemeyn ſpreeckwoort dagelijcks by alle ſtaten van menſchen onder-
vonden/ toonde oock hier de waerheyt/ Dat uyt de aller hartſte Klippen het zoetſte
Water ſpringt. De voorſs. Sweedſe Schepen nu dus verſekert/ dede 't Neder-
lants

lants Bootsvolck watertanden op hoop van buyt/ maer de Deensche Heeren selfs versochten uyt goetdadicheydt datte Vicead. de Ruyter de selve als noch ongemolesteert souden laten/ om te sien of Sweden sich redelijck tot Vrede wilde laten vinden: De opgherechte Handel-Tenten by Koppenhaven met veele debatten verbult/ nu by d'een dan by d'ander schriften ingegeven / op de tafel eenige en elders andere onbeantwoort blijvende/ is eyndelijcke door hare Ho. Mo. Ministers en d'andre Mediateurs volgens de Haegse Conventie en den basis van 't Tractaet van Rotschildt/ den Vrede tusschen Denemarcken en Sweden op den 27 Mey (een groote Vrede-maent) ghetroffen / en waer uyt oock gevolgt is/ dat het Tractaet van Elbing in ons 7 deel folio 110 aengewesen / en nu den 9. December door hare Ho. Mo. en de Sweetse Ministers t'Elsenor geextendeert/ en op die conditie ondertekent / dat mette Vrede tusschen Denemarcken en Sweden dit Tractaet effect sorteren soude/ &c. mede plaets heeft genomen/ des wegen sullen 't selve met de elucidatie hier by laten volgen/ ende beginnen met de Nieuw-ghemaeckte Conditien tusschen de Noorder Croonen:

Vredens-Articulen tusschen Denemarcken en Sweden, geslooten den 27. Mey 1660.

1. Een vasten en bestandigen vreede voor tegenwoordigh, en voor altijdt, of eeuwigh, en hier neffens een Generale Amnestia.

2. Alle verbintenissen met anderen Potentaten, die tot des eenen of anderen Præjuditie ghemaeckt zijn, sullen gecasseert werden, ende sullen geen nieuwe op-gherecht werden.

3. Alle Sweedse Schepen sullen vry door de Sont, als mede de Belt passeeren,

4. Het Slot ende het ampt Bahoes, Schoonen, Bleking, Hallant ende Ween, blijft in volgende tijden aen de Kroon Sweeden.

5. Van wegen der Insel Bornholm sal een besonder Reces opgerecht werden.

6. De Kroon Denemarcken sal Jaerlijckx van den Tol in den Horisondt aen de Kroon Sweden betalen aen gelt 3500. Rijcxdaelders.

7. Alsser Sweetsche Oorlogh-Schepen den Sont passeeren of zeylen, dan sullen de Sweetse by Croonenburg, en de Deense by Helsingneur, de leusing geven.

8. Drie weecken te vooren sal den eenen Koning den anderen Notificeren, als een van beyden uyt de Noort-see, in de Oost-see Oorlog-Schepen wil senden, van gelijcken uyt de Oost-zee in de Noort-zee, het getal der Oorlog-Schepen sal in geen hooger getal bestaen, als in vijf stucks, ende de somme der Krijgs-volckeren, in 1200. man.

9. De Kroon Denemarcken staet mede aen de Kroon Sweeden af de Pretentie op de Insel Rugen.

10. Het gheen noch resteert tot betalingh der drie Sout-Schepen, in het begin des Oorlogs van de Sweden verovert, sal binnen een Jaer en dag door Suffisante Kooplieden, residerende tot Hamburgh, betaelt werden.

11. Allen Adel die in die Provincien goederen hebben, dewelcke aen de Kroon Sweden gecedeert sijn, sullen Humagiam presteren, hier aen sullen mede verbonden sijn, alle andere geestelijcke en wereltlijcke Persoonen.

12. Hier tegen belooft de Kroon Sweden, elck een by sijn gerechtigheyt te maintene-ren.

13. Alle die geenen die in Schoonen, Denemarcken, en Noorwegen woonen, en in Schoone, Bleking, en het Ampt Bahoes, oock in andere aen Sweden gecedeerde Landen en Steden, Goederen hebben, sullen die selve in toe-komende vrylijck moghen bewoonen, ende tot hunnen besten gebruyckt werden.

14. By het overgeven der Sweden gecedeerde Vestinghen ende Landen, sullen te ghelijck alle Documenten die verhandelt zijn, mede over-ghelevert werden, ende van beyder Zijts Kroonen sullen 2 a 3 Commissarissen geconstitueert werden, om de scheydinge der Landen en plaetzen te ordineren.

15. Sweden treedt af aen Denemarcken alle rechten ende pretentien, die hy heeft op de veroverde plaetzen, Vestingen, Inzulen, Landeryen en Steden, namentlyck op Seelandt, Lalandt, Falster en Meun.

16. De Kroon Sweden sal geen Prætentie hebben op eenige plaetzen die door haer kosten gefortificeert zijn, ende sal die gedaene kosten ten goede der Kroon Denemarcken verblijven.

17. Van gelijcken mede belangende die kostingen, die aen Drontheym gedaen souden mogen zijn.

18. Het mede hebbende recht der Kroon Sweden, en der Croon Denemarcken, op die Graefschappen Oldenburgh, Delmhorst, als mede de Adelijcke Goederen in Holsteyn, sal gestelt werden, Ratione Ducatis Bremensis.

19. Belanghende die Gelderen, rakende het werck in Guinea, die pretentie sal mede te niet zijn, en niet meer gedacht werden.

20. Die Vestingen die aen beyde zijden verovert zijn, sullen sonder Geschut, Amonitie ende Proviant, uyt-genomen Kroonenburgh, overgelevert werden, ende die Boeren daer omtrent woonende, sullen ghehouden zijn dese Goederen aen den Oever der Zee te brengen, om aldaer tot Contentement gescheept te werden.

21. In die vestingen die overgegeven werden, sal een gewissen plaets verordineert werden, om daer tot des aftoghts, eenighe quantiteyt van Proviant te berghen ende te bewaren.

22. Beyder

22. *Beyder zijts gevangenen sullen van stonden aen sonder eenigh Rantsoen los gelaten werden, doch met dien bedingh dat sy ten vollen sullen moeten betalen, het geen sy verteert hebben, alle ghevanghene Onderdanen die in andere Landen vervoert zijn, sullen sonder verhindering mogen wederkeeren, ter plaetse daer het hun believen sal.*

23. *Het geen van beyde zijden naer het Rotschiltse Tractaet verovert is, sal van beyde Kroonen wederom gerestitueert werden, ende 14. daghen naer het overleveren der Notificatie, waer toe een maent verordineert is, sullen alle Sweetsche volckeren bestaende in Cavallery, ende Infantery van den eersten tot den leste het Lant ruymen.*

24. *Om dat de Onderdanen gheen molest geschieden sal, soo sullen Commissarissen gestelt worden, om op alles goeden opsigt en order te stellen, en sullen de Sweetse volckeren met nodige onderhoudinge versien werden, tot den tijt dat sy aftrecken sullen, waer toe de Kroon Denemarcken bequame schepen, ende andere toebehoorte beschaffen sal.*

25. *De Inwoonders der gecederde Insulen, is toegelaten te mogen vertrecken waer het hun gelieven sal, ende vermogen daer te woonen naer hun believen en besten.*

26. *Voorgaende Contracten tusschen beyde Kroonen, als het Statijnse, Siordischen Bramsebroische, en het Rotschiltse, uytgenomen het 3. Artijckel, blijven in voorgaende waerden, behalven het geen in dese vredes Artijckelen verandert is.*

27. *Het geen in het 22. Artijckel in 't Rotschiltsche Tractaet, den 22. Mey 1658. tot Koppenhaghen* Ratione Ducis Hollatia *veraccordeert is, sal onverbreeckelijck geobserveert werden.*

28. *De Amnestia tusschen het Coninckljjcke Huys van Denemarcken, Holsteyn en Gotdorp, sullen* Cum Restitutione Occopaterum *zijn.*

29. *Alle Potentaten in specie den Roomse Keyser, de Kroon Polen, Keurbrandenburgh, zijn in dese vrede mede begrepen.*

30. *Hier in is mede begrepen, den H. Graef van Oldenburg, ende sijne Erfgenamen.*

31, *Oock mede alle Hanze Steden.*

32. *De secrete Artijckelen veraccordeert by het Rotschiltsche Tractaet, blijven 't gheheel als voor desen, en wat hier van soude moghen in druck komen zal ghecasseert werden.*

33, *Tot vaster houdinge van dese Tractaten, soo sal dit Tractaet van beyder zijds Koninglijcke handen geteyckent werden, ende de behoorlijcke Zegelen der beyder Rijcken, daer aen gehangen werden.*

34. *Den 24. Juny naestkomende sullen beyder sijts Kroonen, Rijckx-Raden, ende Secretarissen tot Helsingneur verschijnen, ende sullen van beyde zijden de Ratificatien mede gebracht werden, ende aldaer verwisselt ende overgelangt werden, oock sal ter selver tijt van de Kroon Sweden, den Cessi-brief aen Drontheym, aen de Kroon Denemarcken overgelevert werden.*

Tot meeerder verseeckeringh ende bekrachtiging, is dit Tractaet van de Deensche

Heeren

Heeren Commissarissen, oock de Heeren Franse Ghesanten, Engelse en Statische Mediateurs, die haer in plaets harer Principalen verbonden hebben, ende mede ondergeschreven ende versegelt. Actum Koppenhagen, den 27, Mey, Oude stijl 1660.

Hugues de Terlon, Al. Sidney, G. van Slingelant, Olaus Pasbergh, Robbert Honywodt, Pieter Voghelesangh, Axcelus Wurp, Pieter de Huybert, Pieter Reets, Willem van Haren.

Volgt het gerenoveerde Tractaet van Elbing in zijn origineel / t' Elsenor ondertekent den 9. December Anno 1659.

Serenissimi ac Potentissimi Principis ac Domini, D. CAROLI GUSTAVI, Dei gratia Suecorum Gothorum, Vandalorumque Regis, Magni Principis Finlandiæ, Ducis Scaniæ, Esthoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini, Pomeraniæ, Cassubiæ, &c. Wandaliæ &c. Principis Rugiæ, Domini, Ingriæ & Wismariæ, nec non Comitis Palatini Rheni, Bavariæ, Iuliaci, Cliviæ & Montium Ducis &c. Regis ac Domini nostri Clementissimi, Regnique Sueciæ Senatoris ad hanc Tractationem specialiter deputati, Scheringius Rosenhaen, Consiliarius Cancellariæ, summus Prefectus Arcis Holmensis & Iudex Provincialis Sudermanniæ, liber Baro in Ikalaborgh, Dominus in Torpa, Tysta, Enyelholm & Hagen, Steno Bielke, Admiralis & Consilarius Admiralitatis, liber Baro in Karpo, Dominus in Geddsholm, Grasoe & Tanga: Nec non Celsorum ac Præpotentium, D. D. Ordinum Generalium Fœderati Belgii ad sacram Regiam Majestatem Sueciæ Deputati Extraordinarii & Plenipotentiarii, Godefridus Slingelant Consiliaris & Assessor Urbis Dordracenæ primarius, Petrus Vogelsangh, Consiliarius & Syndicus Urbis Amstelodami: Petrus de Hubert, à secretis Dominorum Ordinum Zelandiæ, & Wilhelmus ab Haren, Grietmannus & Toparcha de Bijdt, ad Consessam D. D. Ordinum Generalium Deputati, nomine Provinciarum Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæque. Notum testarumque facimus omnibus quorum interest aut quomodo libet interesse poterit: Quandoquidem novissimo Tractatu inter S. R. Sueciæ Majest. ad eum actum constitutos Commissarios & D. D. Ordinum Generalium Fœderati. Belgii Legatos, nomine & jussu Dominorum utrinque nostrorum Elbingæ in Prussia die 11. Sept. 1656. concluso, statutum est, quod uterq; Fœderatorum vectigalia aliaque onera in sui respective Regnis, Provinciis ac Ditionibus quas nunc possidet, aut in posterum possessurus est, ad parem circiter modum atque taxem commodabit, prout ea tempore conclusorum ante Fœderum atque annis aliquot id tempus immediate subsequentibus constituta fuerant, atque si contingat, certas ob causas ac urgente necessitate, nova majora, gravioraque vectigalia in alterutrius Fœderati Ditionibus imponenda esse, quod tum eo casu majus graviusq; à Fœderato aut ejus subditis non exigetur, quam ipsi proprii incolæ aut subditi pendunt, atque cum futuris temporibus super vero ac genuino sensu prædictorum verborum varia dubia exoriri ac controversiæ moveri possint; Primo videlicet, an dicto casu existente, stipulata ac promissa æqualitas inter Confœderatos eorumq; subditos ac proprios subjectos intelligenda sit de omni moda æqualitate respecta totius vectigalis sine distinctione, idq; tam ratione onerum que ante conclusionem præfatorum Tractatuum constituta, quam eorum quæ postmodum specialibus de causis & urgente necessitate introducta fuerunt, vel post hac introducentur, an ea potius applicanda veniat dictis novis oneribus ac vectigalium augmentis: Deinde si dicta æqualitas de novis solummodo oneribus ac vectigalium augmentis intelligenda sit, a quo præcise tempore ejus ratio inchoanda.

Quocirca

Quocirca ad præcavendas omnes ejusmodi controversias, omnemque occasionem litis inposterum, præcidendam, ad Elucidationem, uberioremque explicationem prædicti Tractatus Elbingensis nomine Dominorum utrinque nostrorum, ac vigore potestatis ab iisdem acceptæ, sequenti ratione convenimus.

Ac primo quidem declaramus, quod sæpe dicta æqualitas, de noxis solumodo vectigalibus & teloneorum augmentis post annum 1640. introductis intelligi, iisdemque duntaxat applicari debeat.

Quandoquidem autem in Sueciæ jam ante annum 1640. aliquot proxime in sequentibus annis varia in æqualitas tam ratione mercium eum discrimine subditorum Sueciæ an Peregrinorum essent, quam ratione Navium quibus vehebantur cum discrimine inter Suecias ac Peregrinas Naves in solvendis vectigalibus ac oneribus usu receptum fuit, sed tandem per circa vectigalia constitutionem die 8. Decemb. 1645. in Suecia itidem promulgatam gravibus de causis, omnis vectigalium, Impositionum & aliorum onerum in æqualitas ante dictum annum 1640. & postea aliquo tempore observata ratione mercium cum discrimine subditorum Sueciæ an Exterorum essent, sublata fuit, & altera illa inæqualitas in solvendis vectigalibus inter bona & mercimonia ratione Navium quibus vehebantur cum discrimine inter Suecias ac Peregrinas sola huc usque usu retenta & observata fuit, id circo Incolæ ac subditi Uniti Belgii Provinciarum in posterum dictæ inæqualitati ratione mercium cum discrimine subditorum Sueciæ an Exterorum sint, nullo modo, neque directè, neque indirectè, neque in accessu, neque in reditu, subjecti erunt, sed inæqualitati isti quo ad Naves solummodo subjecti manebunt.

Quantum ergo attinet ad bona & mercimonia quæ in Sueciam invehebantur, eorum ratione dicta inæqualitas quo ad Naves observabitur secundum dispositionem secundi articuli memoratæ Constitutionis de anno 1645. ac proinde de omnibus bonis ac mercimoniis videlicit halecibus, sale, aromatibus, pannis cujus cunque conditionis, ac generatim omnibus & singulis mercibus, sivè spont provenientibus, sive manu factis quæ in Regnum Sueciæ invehentur Novibus onerariis Belgicis, pro quolibet Centum thalerorum valore intiger Ducatus vectigalis nomine plus exigi poterit quam de ijsdem bonis ac mercibus eodem 100. thalerorum valore constantibus exigitur quæ Navibus Suecicis armatis invehuntur, atq; dimidius Ducatus supra id quod de iisdem bonis ac mercimoniis eodem Centum thaleorum valore constantibus solvitur quæ Navibus Suecius Onerariis invehuntur; pro Navibus autem armatis habebuntur illæ, quæ juxta articulum tertium supra memoratæ Constitutionis de anno 1645 cum aliis ibidem expressis requisitis, tum imprimis 14. tormentis aut ultra instructæ sunt, aut eo modo ædificatiæ atque exstructe, ut ad minimum 14. tormenta ab sui defensionem ferre possint.

Ut autem superior articulus decenter & ad votum utriusque Fœderati observetur; Quicunque ulla bona aut mercimonia in Sueciam invecturi sunt, justum eorum, valorem ac pretium declarare tenebuntur; Et si quandoq; minus justo precium declaratum, S. R. Maj. Officialus judicabunt liberum ipsis erit dicta bona & mericimonia apprehendere, & in usus S. R. Maj. convertere, modo veram quintam pretio quod declaratum fuerit superaddant, & mercatoribus paratâ pecunia satis faceant anteqnam eorum bona sibi sumant.

Verum quod attinet ed bona & merces quæ è Regno Sueciæ evehuntur, de iis quæ Navibus Onerariis Belgicis transportabuntur, tanto majus vectigal solvendum erit quam de iis quæ Navibus Suecicis evehuntur, quantum anno 1640. observatum fuit secundum differentiam certa vectigalium tabula in Suecia die 9. Martii præfati anni 1640. erecta statutam atque

introductam, quæ vectigalium tabula jussu S. R. Maj. Sueciæ, tertia columna secundum Constitutiones atque consuetudines postea promulgatas atque receptas ampliata & à Commissariis Regiis Legationi Fœderati Belgii exhibita est, nunc vero utriusque partis consensu, tanquam norma ac regula ad designandam inæqualitatem & præcavendas omnes controversias huic Conventioni verbatenus inseritur, modo sequenti.

At in reliquis oneribus quæ post annum 1640. vectigalis aut quocunque alio nomine immutata, aggravata, vel de novo constituta sunt, vel etiam imposterum specialibus ex causis, vel urgente necessitate constituentur supra id quod * Quantum ergo attinet ad bona & mercimonia quæ in Sueciam invehuntur & superius in certa tabula exprimitur, Incolæ & subditi Unitarum Belgii Provinciarum, magis ac gravius non onerabuntur, vel gravabuntur, quam ipsi proprii Incolæ & Subditi Sueciæ, sed eo respectu omnimodo æqualitas inter eos observabitur sine discrimine, sive eorum bona & mercimonia Suecicis sive Belgicis Navibus in Regnum Sueciæ invehantur, vel indè evehantur, atque omnis inæqualitas inter eos solummodo remanebit in proportione arithmethica secundum differentiam vectigalium ac onerum quæ supra. Quam tum ergo attinet ad bona & mercimonia quæ in Sueciam invehuntur, &c. Et in tabula mercium evehendarum determinata est, adeoque nulla majora aut graviora onera quam quæ superius expressa sunt, ab Incolis & subditis Belgii exigentur quam à subditis Sueciæ, sive in accessu, sive in reditu, sive directè, sive indirectè per differentiam solutionis vectigalium licentiarum, impositionum ac aliorum onerum in mercibus certa moneta specie vel quocunque modo.) Eadem omnino æqualitas quo addicta nova immutata vel aggravata onera post anno 1640. introducta vel posthac introducenda fortè observabitur in cœterus Regionibus ac Provinciis S. R. Maj: Sueciæ subjectis, aut in posterùm fortè subjiciendis, adeoque vectigalium tabulæ in præfatis Regionibus ac Provinciis sæpius memorato anno 1640. publicâ authoritate receptæ tàm in accessu, quam in reditu pro regula & norma erunt eodem modo, quo de tabula Suecica superius cautum atque statutum est.

Sæpè memoratâ æqualitate utriusque fœderati Incolæ ac subditi gaudebunt, non solùm quoad personas, sed etiam quo ad bona, merces, ac Naves suas, quapropter omnia onera quæ post annum 1640. Navibus mercibusque imposita remanebunt, quæve posthac specialibus ex causis & urgente necessitate iisdem de novo aut per modum augmenti imponentur, æqualiter exigentur à Navibus, mercibusque subditorum Sueciæ ac Incolarum Belgii absque ullo discrimine, sive Naves in Ditionibus S. R. Maj: Sueciæ, Fœderati Belgii vel alibi extructæ sint, sive etiam merces Navibus subditorum Sueciæ vel fœderati Belgii, vel etiam Navibus in Ditionibus Regni Sueciæ vel foederati Belgii exstructus impositæ fuerint.

Ad explicationem quoque clausulæ præfatæ stipulationi inæqualitis sujectæ per quam in sæpius allegato Tractatu cautum est quod sub ista æqualitate nullatenus intelligenda peculiarium societatum ac subditarum personarum specialla privilegia, declaramus quod dicta clausula solummodo apposita sit ad conservationem jurium dictis Societatibus ac subditis per concessa privilegia competentium, non vero ut earum Societatum membra prætexta aut vigoræ istius clausulæ reservatoriæ aliqua præ subditis ac Incolis alterius fœderati immunitate in solvendis vectigalibus vel quibuscunque aliis oneribus fruantur, quæ post annum 1640. imposita remanebunt, vel urgente necessitate de novo vel per modum augmenti in posterum imponentur, neque eorum respectu à subditis alterius Fœderati majora aut graviora onera, quàm ab iis exigentur. Ultimò ad præcavendas omnes sinistras consequentias quæ respectu Urbis Gedanensis eliciuntur, aut in posterum elici possent ex prava interpretat. articuli de vera ac firma amicitia, & bona correspondentia mutuè ac reciprocè cum omnibus sæpe memorato Elbingensi Tractatu comprehensis colenda, declaramus mentem contrahentiam in concipiendo isto arti-

culo

culo non fuisse neque nunc esse, ut dicta amicitia Civitati Gedanensi alias vel ulterius applicatur, nisi in quantùm ea Conversationis ac Commerciorum usum inter utriusque partis respectivè subditos, & Incolas concernit; non autem ut exinde præfata Civitas ad aliquid aliud præstandum obligetur, multa minus de fide; quam Regi Poloniæ debet, derogetur, eo tamen sensu, ut (quemadmodum sæpius memorato Elbingensi Tractatu cautum est) inter S. R. M: & Civitatem Gedanensem cesset omnes hostilitas. Cum autem de voluntate Civitatis Gedanensis circa negotium hoc inclusionis constare debeat, promittunt Deputati Plenipo. Uniti Belgij, se contenta hujus articuli explicatorij Senatui dictæ Civitatis primo quoque tempore perscripturos, quò quantocius inclusionem acceptare possit, quam acceptationem, ut ejus fructum percipere queat, significate tenebitur, & quidem intra spacium Mensis proximè insequentis eum diem, quo, ut ipsi in legitima & debita forma notificatum, communicatumque fuerit; intra quod temporis spacium, & Elector Brandeburgicus mentem suam super inclusione declarare obstrictus erit, u ejus commodis ac beneficio gaudere ac frui possit, idque præviâ Tractatione, & reconciliatione cum S. R.M: Sueciæ factâ. Convenit quoque quod Reges Galliæ, Daniæque, utque Angliæ Respublica, eorumque respectivè subditi prerogativis omnibus per fœdus Elbingense, atque hæc fœderis istius interpretamenta concessis, communiter & ex æquo fruentur cum Uniti Belgij subditis post declarationem factam quod includi velint. De cœtero reliqua contenta sæpè dicti Tractatus utrinq; sincerè & bonâ fide interpretanda, & ante omnia præcise præstanda, & adimplenda fore promittimus, ac omnia hâcce conventione comprehensa exactè observanda spondemus sub approbatione, & ratificatione D. D. utrinque nostrorum intra quatuor septimanas à tempore receptionis invicem commutandâ; In cujus rei fidem ac certitudinem duo hujus Tractatûs exemplaria confici curavimus, ac subscriptione & sigillorum nostrorum impressione munivimus. Actum Elsingoræ die 9. Decembris, 1659. Subsignatum, S: Rosenhane. S: Bielke. G: Slingelant, P: Vogelsang, P: de Hubert, W: v. Haren.

Tractaet van Elbingh, en de Elucidatie.

DOen kondt, ende maecken kennelick aen al die daer aen gelegen is, ofte mogen aengeleghen werden: Gemerckt in 'tleste Tractaet, tusschen sijns Maj. van Swedens daer toe verordineerde Commissarisen, ende de Heeren Staten van de Vereenighde Nederlanden, Gesanten, in den naem van beyde onse Heeren in Pruyssen tot Elbingh, op den 11. Sept. 1656. geordineert is, dat de Tollen ende lasten van beyde Geunieerde in hare Rijcken en Provintien dewelcke sy sijn besittende, ofte hier naermaels noch besitten sullen, tot eenen ghelijcken tax, gelijck op dien tijdt en korts daer naer deselfde gestelt waren. Ende waer 'tsaecke dat het geschiede om seeckere oorsake en voorvallende noot, dat eenige grooter tollen in een van beyder Landen soude gestelt worden, so sal alsdan geen meerderen Tol van de Contractanten, ofte Vereenighde, en van haerlieder Onderdanen gheeyscht werden, als d'eygen Ingesetenen en Onderdanen betalen: Maer alsoo metter tijdt over den eygen en waren sin vande voorseyde woorden, verscheyde twijffelachtigheden en verschillen mochten gemoveert werden.

In den 1. te weten, soo wanneer 'tselfde geschiede. of de beloofde ende ghestipuleerde gelijckformicheyt, van den geheelen tol sonder onderscheyt en dat soo van wegen de lasten, die voor 'tsluyten van de gemelde Tractaten sijn op ghestelt, als dewelcke daer naer door speciale oorsaecke en grooten noot sijn ingevoert geweest, ofte daer naer ingevoert sullen werden, tot de nieuwe lasten vermeerderinghe van de tollen, moeten verstaen werden van wat tijdts sulckx aenvangen en beginnen sal.

Derhalven om voor te komen alle dusdanighe verschillen, en alle occasie van krackeel in 'ttoekomende wegh te nemen, tot verklaringe en breeder uytlegginghe van 't bovengemelt

Tractaet van Elbing. Soo sijn wy ondergeschreven Commissarisen en Gedeputeerde, in den naem van beyde onse Heeren ende uyt kracht vande ontfanghen macht van de selfde, over een gekomen en veraccordeert, op de maniere als volgt:

In den 1. dan soo verk laren wy, dat dickwils de ghemelde ghelijckformicheyt alleenelijck moet verstaen werden van de nieuwe tollen, ende van de vergrootinghe der lasten, 'tsedert en naer den Iare 1640. ingevoert, ende geappliceert.

Maer aenghesien in Sweden voor den Iaere 1640. ende eenighe andere Iaren daer naer verscheyde ongelijckheyt is gheweest, soo wegens de Coopmanschappen met onderscheyt van de Onderdanen van Sweden, ende de Vremdelingen als van wegen de schepen de welcke de Ware voeren, met onderscheyt tusschen de Sweedse en vreemde Schepen in 'tbetalen van den Tol.

Is ten lesten door een seker constitutie der Tollen den 8. Decemb. 1645. in Sweden ghepubliceert, door wightighe redenen, alle imposititen van Tollen ende andere Lasten ongelijckheyt, voor het gemelde Iaer 1640. ende daer naer eenigen tijdt geobserveert, ten opsigt vande Coopmanschappen met onderscheyt vande Onderdanen van Sweden ende Vreemdelinghen wegh genomen. Ende d'andere ongelijckheyt in 'tbetalen der Tollen, ende onder de Koopmanschappen, aengaende de Schepen die deselfde voerden, met onderscheyt tusschen Sweetse ende Vreemde alleen, in 'tgebruyck gebleven.

Derhalven sullen voortaen d' Inwoonders en Onderdanen van de Geunieerde Provintien aende voorseyde onghelijckheyt, aengaende de Koopmanschappen, met onderscheyt van Onderdanen van Sweden ofte Vremdelingen op geender manieren, 'tsy directelijck, 'tsy indirectelijck, ofte 'tsy in het aenkomen, ofte 'tsy in 'tvertreck, onderworpen wesen, maer alleen aen de ongelijcheyt belangende de Schepen.

Voor soo veel alsdan aengaet de goederen en Koopmanschappen, die in Sweden worden gevoert, sal die voorgemelde ongelijckheyt rakende de schepen onderhouden worden, conforme de dispositie van het tweede Artijckel vande boven-ghemelde Constitutie des Iaers 1645. En daerom van alle de goederen en Koopmanschappen, te weten van Haringh, Sout, Speceryen, Laecken, en gheneralijck van alle Koopmanschap, het zy die van selfs voort komt, ofte metter hant gemaeckt wert, alle dewelcke in 'tRijck Sweden sullen gevoert werden door Nederlantsche Coopvaerdy-Schepen, door 'tvaleur van elcke 100. Daelders, sal geeyscht mogen werden eenen gheheelen Ducaet meer, uyt krachte vanden Tol, als vande goederen en Koopmanschappen vande selfde weerde van 100. Daelders, gheeyscht wert, dewelcke door Sweedse Oorlogs-Schepen werden inghevoert, ende eenen halven Ducaet, boven 'tgheen vande selfde Goederen en Koopmanschappen, weerdigh de voorgemelde hondert Daelders wert betaeldt de welcke met Sweedtze Koopvaerdy-schepen werden in-gevoert.

Voor Oorlogh-schepen sullen ghehouden worden dese, de welcke na het 3. Artikel van de meer-gemelde Constitutie des Iaers 1645. met 14. stucken Canon, ofte met meer voorsien zyn, ofte die immers op sulck-danige maniere getimmert zijn, dat sy ten minsten 14. stucken geschuts konnen voeren.

Maer op dat het boven-schreven Artikel behoorlijck en naer 'tbegeeren van beyde Vereenigde onderhouden worde, Sullen alle de geene die eenige Goederen ofte Coopmanschappen in Sweden sullen in-brengen, gehouden sijn, te kennen te geven, het recht valeur ofte prijs van dien. Ende waert sake, dat yemand minderen prijs mocht aen-brenghen, so sal 'tvry staen aen de Officiers sijns Koninckl. Majesteyts, deselfde Coopmanschappen en goederen aen te slaen, en de selfde tot nut en gebruyck des Koninckx aen te leggen, midts nochtans dat sy het vijfde part op den aengebrochten prijs opleggen, en de Coopluyden voldoen met ghereedt gelt, eer sy haerlieder goederen naer sigh nemen.

En

En soo veel belangt de goederen en Koopmanschappen, welcke uyt Sweden ghevoert werden, en van die dingen die met Oorlogs Schepen worden overgebracht, sullen sy moeten meer Tols betalen, als van die dingen die met de Sweetse Schepen worden uytgevoert, en so veel als in 'tIaer 1640. geordonneert is, naer de differentien gelijck door seeckere Brieven vande Tollen in Sweden den 9. Maert 1640. opgehangen, geordonneert is, welcke Lijste ofte Tafel der Tollen, ofte Brieven, door het ghebodt naer de Constitutie ende ghewoonte by de derde Colomme gepromulgeert, en vande Koninckl: Commissarissen aende Ambassadeurs vande Vereenigde Nederlanden geexibeert, sijn aengenomen door consent van beyde partyen, als eenen regel tot betoogh vande ongelijckheyt, en tot voorkominge van alle verschillen, sijn derhalven in dit accoort van woorde geinserteert, op de naervolgende maniere.

Extract uyt de Lijste van de Tollen van 't Goet dat op Sweedtsche gemonteerde Schepen voortaen sal werden uyt-gevoert.

Geel en Root Kooper yder Schip-pondt 3. Rijckxdaelders.

Lijste van de Tollen van het goet 't welck op gemeene Sweedtse Schepen wert uyt-gevoerdt,

Geel en Root Koper van yder Schip-pont 3. Rijcxdalers 36. Oorden.

Lijste van de Tollen van 't goet 't welck op Nederlantsche Schepen werdt uyt-gevoerdt.

Geel en Root Koper yder Schip-pondt 4. Rijcxdalers 24. Oorden.

Overmits dese 3. Lijsten te groot vallen hier in te vougen/ kan men alleen aen d'bovenstaende staeltjes sien/ hoe veele het verschildt dat op alle soorten van Coopmanschappen de Nederlantse Schepen laedende/ meer Tols moeten geven/ als de Goederen geladen en uyt ghevoert met Sweetse Schepen/ sulcks dat het op alle Waeren meer als een Vierdepart doorgaens schilt/ gelijck als op root en geel Kooper/ Geele Ketelen/ Yser/ Stael/ allerhande ghewerckt Yser/ Musquetten/ Bont-werck/ Vellen/ Mast-hout/ Houtwerck/ Deelen/ Sparren/ Teer/ Huyden/ Vlas/ Kennip/ Cooren/ Zaedt/ Peck/ Teer/ Traen/ Sout/ droogħe Vis/ Verruwe/ Vitriool/ Boter/ Vleys/ &c. Koopmans Waeren/ Ossen/ Paerden/ Russise Waeren/ Uytheemse Drancken/ en voorts alderhande Fustage.

Volgt weder den Text van 't Tractaet :

Maer in dese leste Lasten, dewelcke 'tsedert den Iaere 1640. onder den naem van Tol, ofte anderfints sijn verandert ; beswaert ofte op nieuws inghestelt ofte noch metter tijt uyt speciale oorsaecke, ofte door noot sullen opgestelt worden, boven 'tgeene dat *, alsoo veel als dan belangt de goederen, en Koopmanschappen die in Sweeden sullen ingevoert werden, gelijck boven in de Tafelen naer advenant wert uytgedruckt, d'Inwoonders en Onderdanen vande Vereenighde Nederlanden, sullen niet meer en swaerder belast werden, dan de eygen Ingesetenen en Onderdanen van Sweden, maer tusschen deselfde sal onderhouden werden een gheheele ge-

lijckformigheyt ſonder onderſcheyt, 'tzy dat haerlieder Goederen ofte Koopmanſchap met Sweedſe ofte Nederlantſche Schepen in 'tKoninckrijck van Sweden werde ingevoert, en onder hun ſal alleen blijven de ongelijckheyt en onderſcheyt in de arimethicke proportie, naer 'tverſchil ter Tollen en laſten, als boven *.

Soo veel als dan aengaet de Goederen en Koopmanſchappen die in Sweeden werden inghevoert &c. Ende inde Tafel vande uytghevoerde Goederen. is ghedetermineert, alſoo datter geen meerder Laſten, dan als boven is uytghedruckt, van de Ingeſetenen en Onderdaenen van de Vereenigde Nederlanden en ſullen geeyſcht werden, als van de Onderdaenen van Sweeden, 'tzy in 'tinkomen, 'tzy in 'tvertreck, directelijck ofte indirectelijck, door onderſcheyt van de betalinghe der Tollen, licenten, impoſitien en andere Laſten in Koopmanſchap, ſeecker Geltſpecie ofte op andere maniere.

Deſelfde gelijckformicheyt, aengaende de nieuwe voorſeyde veranderden ofte beſwaerden laſt, naer den Iare 1640. ingevoert, ofte die daer naer ingevoert ſullen worden, ſal onderhouden werden, in alle Landen en Provintien, aen zijne Maj. van Sweeden onderworpen, ende die aen hem noch ſullen onderworpen werden, invoegen dat de Tafelen van den Tol in de gemelde Landen en Provintien, veelmael in 'tvoorghemelte Iaer 1640. door publicque authoriteyt ontfangen, ſo in 'taenkomen, als in 'tvertreck, ſullen weſen voor eenen regel, op de ſelfde maniere gelijck in de Sweedtſche Tafelen hier boven geordineert is.

De meergemelde ghelijckformicheyt ſullen d'Inwoonders van beyde Vereenigde en geaccordeerde genieten, niet alleen aengaende de Perſoonen, maer oock aengaende de Goederen, Koopmanſchappen en deſſelfs Schepen, daerom ſullen blijven alle Laſten, dewelcke 'tzedert den Iare 1640. de Schepen en Koopmanſchap ſijn opgeleyt, en dewelcke uyt ſpeciale redenen en noot en deſelfde van nieuws, ofte by maniere van verhooginge ſullen opgeleyt werden, ſullen ghelijckelijck gheeyſcht werden vande Schepen en Koopmanſchappen vande Onderdanen van Sweden, ende vande Vereenigde Nederlanden, ſonder eenige verſcheydentheyt, of de ſchepen inde Landen ſijns Maj. van Sweeden, of in die vande Vereenigde Nederlanden, ofte ergens elders ghemaeckt ſijn, Item of oock de Koopmanſchappen inde Schepen van de Onderdaenen van Sweden ofte vande Vereenigde Nederlanden ingeleyt ſullen weſen.

Verders tot explicatie vande voorſeyde clauſule, aen de belofte des onghelijckheyts ſubject, door 'twelck meer gheſeyt verhaelde Tractaet gheordonneert is, dat onder die ongelijckheyt geenſints ſullen verſtaen werden, ſpeciale Privilegien van beſondere Societeyten Onderdanige Perſoonen. Soo verklaren wy, dat de voorghemelde clauſule alleenelijck bygevoeght is tot conſervatie vande gerechticheden aende voorſeyde Societeyten ofte Onderdanen competerende, maer niet dat de Lidtmaten van die Societeyten, onder 'tpretext en vigeur van die clauſule reſervatoir eenige immuniteyt voor d' Onderdanen ofte Inwoonders vande andere Vereenigde, in 'tbetalen van den Tol, ofte eenige andere Laſten ſullen genieten, dewelcke naer den Iare 1640. ingheſtelt ſullen blijven, ofte door voorvallende noot, ofte by wyſe van verhooginghe hier naermaels ſullen opgeſtelt worden, nochte ten dien reſpecte vande Onderdanen van d'andere Vereenigde, ſullen meerder ofte ſwaerder laſt, als van hunlieden worden afgevoordert.

Ten leſten om af te ſnijden alle quade conſequentie, dewelcke ten opſicht van de Stad Danſick mocht voorkomen, nu, ofte hier naermaels door quade interpretatie des Artijckels van de vaſte Vriendtſchap en correſpondentie wederſijts, met al het geene in 'tmeer-verhaelde Tractaet van Elbing is begrepen. Soo is 'tdat wy verklaren dat een ſin, en den wil van de veraccordeerde, in 'tconcipieren van dien Artijckel, niet en is gheweeſt, noch als noch niet en is, dat de voorſeyde Vrientſchap niet anders, ofte verders ſal worden geappliceert, ofte toegeeygent aen de Stadt

de Stadt Dantsigh, dan voor soo veel als den Coophandel, en conservatie tusschen d'Onderdanen van beyde partyen belangt. Maer niet dat de gemelde Stadt sal sijn verbonden, tot yets anders te doen, veel minder dat aen de getrouwicheyt, dewelcke sy schuldich is aen de Coning van Poolen yets werde gederogeert, nochtans wel verstaende, dat (gelijck in 'tmeer verhaelde contract besloten is) alle hostilliteyt te niet sy, tusschen de Maj. Sweden, en de Stadt Dansick, welck acceptatie van insluytinge, de Stadt Dantsick moet bekent maecken.

Belovende de Gedeputeerde Plenipotentiarisen vande Geunieerde Provintien, dat sy den inhouden van dit Artijkel aen den Raet vande boven-gemelte Stad met den eersten souden oversenden, om dat de selfde aenstonts d'inclusie aenneme, welcke verklaringhe van acceptatie, op dat sy de vrucht der selver geniete, sal moeten geschieden eene Maent eerstkomende, naer den dag dat sulckx wettelijck en behoorlijck sal ghenotificeert zijn gheweest, in welcken tijdt den Keurvorst van Brandenburgh sijne meyninghe insgelijcks sal hebben te verklaren over desselfs inclusie, op dat hy alsdan geniete de commoditeyten en Priveligien volgens 'tElbingse Tractaet, en de reconsiliatie met sijne Coninckl. Majesteyt van Sweden.

Oock sullen de Koningen van Vranckrijck, Denemarcken en de Republicq van Engelandt en desselfs respective Onderdanen, alle Privilegien door 't Accoort van Elbing toegestaen, gesamentlijck genieten, met d'Onderdaenen van de Vereenighde Nederlanden, naer dat sy sullen hebben verklaert, dat sy daer mede willen ingesloten wesen.

Verders beloven wy, al 'tgeene begrepen is in 'tmeer-gemelt Tractaet, dat wy 'toprechtelick en ter goeder trouwen sullen interpreteren, en alles precieselick onderhouden, en al 'tgeen in dit Accoort begrepen is, beloven wy oock volkomentlick naer te komen, op aprobatie en Ratificatie van beyde onse Heeren in de tijdt van vier weecken naer d'acceptatie, met malkanderen te wisselen.

Tot welcks verseeckertheyt en getrouwicheyt hebben wy doen maecken, twee Exemplaria, en hebben deselfde met onse Signature en Cachetture onderteykent, en ghecachetteert en bevesticht. Actum tot Elseneur den 9. Decembris 1659. Ondertekent

Steno Bielke.	*G: Slingerlandt.*	*P: Vogelzangh.*
Rosenhaen.	*P: de Hubert.*	*W: van Haren.*

Volgt het Tractaet van reintegratie, ende vernieuwinge van Vriendschap, besloten t' Elzeneur, den 9. December, 1659. Tusschen de Koninckklicke Maj: Sweden, en d' Hoogh Mog: Heeren Staten van de Vereenighde Nederlandtsche Provinçien.

DEn Doorl. ende Aldermachtighsten Vorst, en Heer, Heer Carolus Gustavus, door Godts genade der Sweden, Gotthen en Wenden Koning. Groot-Vorst van Finlandt, Hertog van Schoonen, Esthen, Carelen, Bremen, Verden, Stettijn, Pomeren, Cassuben en Wenden, &c. Vorst van Rughen. Heer van Ingermanien en van Gulick, Cleef, en Berghen Hertogh, &c. Onsen Alder-genadigsten Koning en Heere, en des Rijckx Sweden Raden, tot de tegenwoordige handelinge specialijck Gedeputeerde, Schering Rosenhaen, Oppersten Raet van de Canchellerye, Gouverneur van Holmsche-Gasteel, en Lant-Rechter van Sundermanien, Baron van Thalaborck, Heer van Torpa, Tijsta, Engelhalm en Hagen. Steno Bielke, Admirael en Raet van de Admiraliteyt, Baron van Corpo, Heer van Goddeholm, Groso en Tangan. Als oock d'Ho: Mo: H. H. Staten Generael des Vereenighde Nederlants, aen de ghesacreerde Koninckl.

Maj: van Sweden Extraordinarische Gedeputeerde en volmachtigde. Godefried van Slingerlandt, voornaemsten Raedt van de Stadt Dordrecht: Pieter Vogelzangh, Raet, en Sindicus van de Stadt Amsterdam; Pieter de Hubert, Secretaris van de Ed: Ho: Mo: Heeren Staten van Zeelandt: En Willem van Haren, Heer van de Bild: Gedeputeerde ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael, in den name van de Provintien van Hollandt, Zeelandt, en Vrieslant: Oirkonden en maken kennelijck aen alle de gheene die daer aen ghelegen is/ ofte in eeniger manieren sal konnen aen gelegen zijn/ als dat over veele Jaren tusschen sijne Koninckl. Majesteyts Voorzaten/ de Koningen/ en 't Rijck Sweden/ en haere Hoog: Mo: de Heeren Staten Generael/ en beyde zijdts Ondersaten/ d'oude ghewoonelijcke plicht / nauwe Vriendschap / Nabuerschap/ en op-rechte gemeenschap/ vereeninge / Geloove/ getrouwigheydt/ gegroeyt heeft/ de welcke oock altijdts ongeveynsdelick en onbevlecktelick geoeffent is/ soodanigh dat 'tself de met een voornamentlijcke heylsame insicht/ en consideratie gegeven heeft tot een nauwer verbondt/ tusschen Gustavus den Koning van glorieuser/ en onsterffelicker naem/ en het Vereenighde Nederlandt aen te gaen. 't Welck so lange geduert heeft/ altijdt heyligliick en religieuselick is onderhouden/ en 't welck dien-volgens oock so veel heyls en goede vruchten aen het gemeene beste gedaen heeft. Dat niet alleenlick het selfde verbondt van Ao. 1640. vernieut / maer oock naermaels Ao. 1645. met innerlijcke Vriendschap/ genegentheydt/ door macht en kracht van zeker Tafelen en Documenten van confirmatie/ verlicht/ ja noch door nieuw verdrach door de Koninglijcke Majesteyts Commissarisen: En die van de Hoog: Mo: Heeren Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden/ Extraordinare Legaten tot Elbingh den 11. dagh Septembris Ao. 1656. tusschen beyde de Staten is gesterckt. Maer nademael naer 't leste voor ghemelt verdraghs besluyt/ Gods bestieringhe so dirigeerde ende schickte/ weghens verscheyde voorvallende ende aldershande veranderinghen/ voornamentlijck t'zedert dat den Oorlogh tusschen den Door.: Koningen van Denemarcken en Sweden wederom op-gebroocken is/ eenige dingen gebeurt zijn / die niet weynigh de boven-gemelde Vriendschap en voorbeir licken plicht ghestoort en verswackt hebben/ sulckx dat niet alleen de selfde gestupt/ maer eeniger maten scheen gebroken te zijn/ door eenighe op-gevolgde ontstane twistigheden/ tweedrachten/ scheuringen/ en misverstandige wrockingen.

En alsoo d' Hoog: Mo: Heeren Staten Generael der Geunieerde Nederlanden voor-ghegeven/ dat hun niet teerder is / en niet meer ter herten gingh/ dan dat sy mochten de boven-gemelde oude Vriendschap/ plichte/ gheloove/ trouwe/ oprechte gemeenschap en vereeninghe tusschen beyde Staten/ ende desselfs Onderdanen wederom te sien bloeijen/ ende de voorige verbonden/ na af-schaffinge en wech-doeninge van de gemelde misverstanden/ wrockingen/ en ontstane twistigheden/ voortaen heyliglijck en religieuselijck / door-gaens oprechtelick mochten verbult en in gevolgt werden/ daer toe sijne Koninckl. Maj. van Sweden over lang mede getracht heeft/ en sich tot sulckx ten principaelsten voor gestelt heeft.

Soo hebben wy boven gemelde Commissarisen / Gedeputeerde volmachtighde by een vergadert geweest zijnde/ naer rijpe over-leggingen en delibera-

tien

tien/ daer toe genomen en gestijft door de behoorlicke macht en ordres/respective van sijne Koninckl: Maj: onsen alder-genadigsten Heer/ en de Ho: Mo: Heeren/de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/en na weder-sijts vertoonde actes van authorisatie/ beraemt en vereenigt: En verklaren dat midts desen ende uyt kracht des Verbondts/ alle oneenigheden ende ontstane twistigheden/ sullen verdelght/ af geschaft en weg gedaen zijn/ gelijck de selve hier mede wech-gedaen/ af geschaft en verdelgt werden/ende in plaets der selve/ de oude oprechte en gheduerighe Vriendschap sal weder om in ghestelt werden/ gelijck sy midts desen vast gestelt werdt/ tusschen sijne Koninckl icke Maj: en 't Rijck Sweden/ ter eender: Ende d'Hoog: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/ ter ander zijde. Soodanig dat van desen huydigen dach af/ tusschen den Koninck en 't Rijck Sweden/en 't Vereenigde Nederlant/ en alle hare respective onder-hoorende en aen-hangende Provintien op-houden en cesseren sal/ en verstoten/ verschoben/ en verbannen sullen wesen alle oneenigheden/wrockingen/mis verstanden/tweedrachtē en ongerechtigheden/ ende in plaets der selver/opgerecht en gestabileert d'oude voorige Vriendschap/ en goede intelligentie en over-eenkomsie/ in sulcker voegen dat al 'tself de ernstig onderhoudē ende gehanthaeft werde/en dat vervolgens yder partije d'een d'anders nuttigheyt/ eer en voordeel sal soecken/en met alle heyl en vlijt naer den in-houden der Verbonden/ voortaen alles heyligliјck en religieuselijck maintineren en vorderen/ op dat alsus promptelick wasdom neme en weder bloeye d'oude eere/respect/trouw/en Vriendschap/ en dat de selfde hare voorige aen-was en kracht neme. Aldus gecontracteert en by ons onderschreven Volmachtigde/ tot meerder geloof/ onderteeckent binnen Elseneur in Zeelant/ den 9. dagh van Septembris/ des Jaers onses Heers en Salighmakers/ 1659. Was Ondertekent

Rosenhaen.	G: Slingeland.	P: Vogelzangh.
Steno Bielke.	P: de Hubert.	W: van Haren.

Volgt d'Acte van Renverzael, van de boven-gemelde Heeren Sweedtze Commissarisen, en Gedeputeerde.

VVY ondergeschreven Commissarisen, ende Gedeputeerde Volmachtigde, respective van sijne Koninckl: Majesteyt des Konincksijckx Sweden, ende de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, verklaren midts desen dat het Instrument van illucidatie, over 't Elbingse Tractaet boven gestipuleert, ende het achter aen-volghende accoort van vernieuwde Vriendschap en Amnestia, heden den 9. Decembris 1659. by ons ondertekent, uyt kracht onses volle machts, eerst haer respctif vigœur, kracht en effect sullen krijgen, en ter executie gestelt werden, so haest als den Vrede tusschen de Doorl: Koningen van Denemarcken en Sweden sal gesllooten zijn. Ondertekent Rosenhaen. Bielke. Slingelant. Vogelzangh. Huybert. Haren.

Wy ondergeschreven Gedeputeerde Volmachtigde van de Geunieerde Provintien, nemen oock aen 'tgeene ons in den naem van den Doorluchtigsten Koninck van Sweden versocht is, af te handelen, 'tgeene (raeckende eenige patticuliere saken) deses tijdts noch twistigh en on-

afgehandelt is, dat wy al 'tſelfde d'Hoog: Moog: Heeren, de Staten Generael, onſe Superieurs ſullen over ſchrijven, en verders daer toe ſullen arbeyden, dat alle 'tſelfde moghe by gheleyde werden, op belofte van ſulckx, hebben wy deſe ondertekent binnen Elſeneur, den 9. Decembris 1659. Was ondertekent Slingelant. Vogelſanck. Huybert. Haren.

Aldus is den Oorloch tuſſchen de Noorder Kroonen en d'apparente ſcheuringen van des ſelfs Bontgenoten/ in een gedrongen Vrede verwiſſeldt/ niet weynich aengeperſt door de veranderingen van Engelant/ 't welck de Sweden en Franſſen dede verhaeſten/ als wel bewuſt/dat de Croon Denemarcke alſoo wel als de Geun. Provincien geen Oorloch langher en dienden: Men beweeg deſwegen te Koppenhaven/ op de Hollants en Sweetſe Vloot/ en te Croonenburg alle manieren van vreugde door 't Canon/ muſquetten en predicatien/ alhoewel het ſommige malcontenten niet na de ſin en was: Nochtans is de uytvoeringe wel naer gekomen/ dies vertrock den Ambaſſ. Slingelant uyt ordre van hare Ho. Mo. na Stocholm/ om dat Rijck weghens de ſelve te gaen geluck wenſchen met den getroffen Vrede/Ec. En dat was het eynde van al de ſo lang gedurede bloetſtortingen.

Car Guerre enſiée, Enfer delivré.

Balthezar Gerbier/ ſich zedert eenighe tijdt herwaerts binnen de Geuni. Provincien hebbende toegheſtelt/ om in Guajana te maecken een Nieuwe Colonie/ heeft daer van het Opper-ghebiedt ſoo van de Staten Generael als vande Bewinthebbers der Weſt-Indiſe Compagnie gekregen: Maer eenen Otto Keye voortijts Capiteyn van een Compagnie Voetknechten in Braſil/ veynſende mede te willen/ als een dienſtigh Inſtrument voor Gerbier/ heeft van Teſſel af/ als ſy derwaerts voeren/ 'twerck van Gerbier geoppoſeert: Belettende en hem als een ghevangen Man houdende/ datte voorſs. Colonie niet en wierde gevordert: Zijn haet na 9. Maenden verlooren tijt uytbarſtende tegen Gerbier/ is vervallen tot een Moort/ op den 7. Mey 1660. ſoo als dito Gerbier ten Huyſe van Commandeur Jan Klaeſz. Langhedijck op 't Fort Naſſau/ in 't Eylant Guajana 5. Graden benoorden de linie Equinoctiael/ met zijn Huyſvrou ende Dochters was: Wanneer Otto Keye de tijdt waer nam/ dat dito Langedijck buyten zijnde/ hy door dronken ghemaeckte Soldaten/ die hy wijs maeckte/ tot dit Schelmſtuck door haere Ho: Mo: en de Compagnie geauthoriſeert te zijn/ neffens Jan Adolfz. van Kijn/ Klaes Stockram/ Hans Speckmos en veele andere na 't Fort Naſſau aenquamen/ dringende in 't Logement van Langedijck/ ſtelt een Soldaet uyt laſt van Kijn een ghelaen Muſquet op de Borſt van de Jonckvrou Debora Gerbier/ des Opperhoofts Dochter/ doch 't Muſquet gingh niet af: Van Kijn trecht tegens haer zijn Rapier/ maer Debora ſtoot hem ter Aerden/ en vluchte uyt het Fort na 't Dorp/ om hulp roepende: Otto Keye dit ſiende/ dede Langedijcks Huys beklimmen en beſchieten/ roepende tot ſijn Soldaten: Schiet, ſchiet maer, alles mach voor den Duyvel varen. Brekende ſelfs met eygen Handen de latten aen de zyde vande voorſz. Wooninge/ daer in den Oppervoogt Commandeur en zijn Huyſvrou/ 2. van de 3. Dochters/ en 3. a 4. anderen Vrouwen waeren:

Otto

Otto Keye incomende/stelt den Opperhooft 't Pistool tegen 't Hooft/dat weygherende/ beveelt Stockram datmen Gerbier doorsteke/ 'twelck oock niet/ alleen viel Gerbier door stoot de vā de trapluyck,en Stockrams arm ter Aerden: Dese Moordenaers siende datter twee vande Dochters in haer Bloede gewentelt lagen/ meynende dat Gerbier haer Vader oock al Doot was: En hoorende 't Volck van 't Dorp saemen komen/ retireerden/ latende Catarina Gerbier hare laetste snicken geven/ en Maria hare Suster met een doorschoten Been: Korts daer na zijn dese Moordenaers gevallen in Handen vande Commandeur Langedijck/ die haer in Ysere Boeyens dede stellen/ en na het Patria voeren om gestraft te worden: Door welcke ongheluckighe twist en Moort dese gheheele bevorderinghe der Nieuwe Colonie ende de verschooten Penningen tot een braef Capitael als in 't riet geworpen zijn.

Op den 29. deser troude tot Turin in Italien den Hertogh van Parma/ mette Princes Maria van Savoye/ alles met veele in-lantse Bomperyen en Banckketten besluytende: Men geloofde doe vastelijck te Romen/datte Paus mette Koning van Vranckrijck samen handelden/ om den Hertoge van Savoyen op te stoken/ ten eynde die volgens sijn pretensen de Stadt Geneve soude soecken te persuaderen/ om een Bisschop in te nemen/en de Roomsche daer vrye Religie toe te laten: Waer toe oock den Keyser mette Ministers van beyde Potentaten wierde geseyt te handelen/ met toe-segginge van de saecke op 'tspoedigste te willen bevorderen/ also het de geheele Christenheyt seer profitabel ware soodanigen nesten van Ketters/Apostaten en Malcontenten des Roomsen Hofs te verstooren: Daer en tegens begeerden die van de Republicke van Luca gheene Jesuyten binnen hare Lant-palen / schoon oft den Paus selfs daer tegens groote debvoiren aen wende.

Te London 't Schou-tooneel aller veranderinghen/ woeldent nu om ende om: 't Begin van hare revolutien was/ een alghemeyne affectie tot de weder invoeringe des Conings: Sijn Majesteyt doemaels te Breda/van alles bewust/ en alreede zijn Regaliteyt daer betoont hebbende met het aenraken van sommige met 't Konings evil gevexeert / versuymde niet aenstonts met eenige Missiven soo aen Gen. Monck/ 't Parlament als de Stadt London haer van zijne toe-genegentheyt te versekeren / want het gerucht was alrede over see datmen zijn Majesteyt geproclameert hadde: Dese Missiven zijn over gebracht door den Ridder Jan Greenvil: Hy te Westmunster komende/ leverden den 11. deser sijn Brief over aen den Graef van Manchester/ Spreker van 't Opper-huys/ die hy opentlijck las/ van desen inhout sijnde: Dat zijne Majesteyt sich selfs met gheen beter reden wist te belooven het eynde van al hun miserien, als met 't herstellen van zijne wettige macht en authoriteyt, 't welck by erkenninge van d'Autoriteyt en Iurisdictie behoorden aen de voorss. Lords, so door hare geboorte als fondamentele wetten des Lants: Waer om het zijn Majesteyt had gedacht hun tot bystant te roepen, tot de uytwerping van de Verstoorders des Koninckrijcks, als d'alder-eygenste Raedsluyden om die te doen verhuysen, en diergelijcke in 't toekomende te prevenieren. Het betrouwen dat hy van haer daer in had, soude blijcken by zijn Majesteyts ingesloten Declaratie, als versekert,dat

zy zulcks met alle wijsheyd en justitie souden uytvoeren, gelijck als also jaloux voor 't Recht van de Croon, en de eere van haren Coning, als voor haer zelfs, konnende daer door met goet succes den Vrede herstellen, en daer neffens die stijl, 'tgeluck,de eere van den Koning,de Lords en de Gemeenten,die alleen den Vrede onderschragen, obtineren : Biddende dat Godt 'tgantse Rijck en hun alle wilde zegenen, &c. blijvende aen hun specialijck verbonden haer te bedancken, om dat haren yver voor 'tgemeene beste was, &c. Gedatheert te Breda, den 14. April, in het 12. Iaer zynes Rijckx.

Den Brief van de Coning aen 't Lager Huys begreep desen sin : Dat hy onder so lang geleden ellenden die de Natie had uytgeput, dit tot remedie stelde : Aen te sien de revolutien, misverstanden en onheylen : Versekerende zijne achtinge tot 'tParlament grooter als die van zijne Voorvaderen te zijn, als een die als de ziele so noodig voor de regeeringe, des Koninckrijcks was, so dat sonder hem noch Prins noch Volck geluckich konden wesen : Dat hy allesins soo veel hy kan, hare raed wil gebruycken, als teder tot hare Privelegien, zijn selfs aldernaest rakende, en nodich tot zijn eygen behout : Dat zijn Majesteyt vertrout dat zy sullē verstaen dat de preservatie van des Conings authoriteyt, oock noodich zy voor 't behoudt des Parlaments, en daer om niet twijffelende, oft zy souden jaloux zijn tegen 'tminste dat sijn digniteyt mocht raken, so veel als van haer eygen vrijheyd : Te gemoet siende, dat hy op 'tParlament vertrouwende, zy de gheleden breucke souden heelen, als by d' inghesloten Declaratie soude blijcken, vermanende hun als wijse Luyden en Patriotten 't gemeyne beste te bevorderen, willende van haer alsulcke Propositien ontfangen als sy sullen voorstellen : Dat zijne volstandige professie van de Protestante Relige ghetuygenis had gegeven, dat on aengesien d'onkundicheyd van die van 't zelfde gevoelen, nochte de civiliteyt van die van een contrarie professie, hem geensins daer van hadde afgedreven : Ia datter niets konde geproponeert werden, daer in zijn yver daer toe niet soude blijcken om redelijck toe te stemmen : Verhoopende tot zijnder tijt sich op te maken tot eenige voorspoet in het zelve, op dat alle de weereldt sou mogen sien, dattet altoos zijn sorg en studie was geweest. Dat voor de geen die in dese ellendighe Eeuwe hun plicht hadden overtreden, stelden hy't aen haer, soo 't hun recht en redelijck soude duncken : Hopende datse sorgvuldich souden wesen te kastijden 't Volck van de schult en den naem van so meenichte krijtende sonden, gerechticheyd in alles plegende,&c, Biddende Godt hare raedslagen te gebenedijen. &c. **Sijnes Majesteyts in-gesloten Declaratie bestont in dese 4. poincten :** 1. Een generael Pardon voor alle Onderdaenen, die hun in 30. dagen bekent maken, behalvens die door 't Parlament sullen uytgesloten werden. 2. Beloven voor soo veel in hem is op zijn Koninclijcke Woort, dat niemant over eenige misdaedt tegens hem of zijn Coningl. Vader begaen, daer om aen lijff of goedt sal beschadigt worden. 3. Consenteert vrijheyd van conscientie en opinie van Relige, de ghemeyne rust niet troublerende. 4. Dat de verkoopinge der goederen by 't Parlament sullen gedetermineert werdē, willende satisfactie geven op d'achterstallicheden der Officiers onder Gener. Monck, die zijne Majesteyt op goede conditien in zijn dienst wil continueren, &c. Breda, &c. den 14. April.

Daer wiert oock door eenige Heeren een antwoort/op des Konings Brief/ wegens den Staet geconcipeert/ vervatende/ een groote en boven maten grote vreughde die 't Parlament hadde ontfangen/ door de gracieuse aen-biedinge des Konings: Bedanckende de selve syne Maj: daer over ten hooghsten/ ootmoedelijck verseckerende/ van/ metten eersten een spoedige en ghetrouwe antwoort van haer te sullen hebben/ op de 4. poincten begrepen/ in syn Majestt: in-gesloten Declaratie: 't Parlament stelde doen straeks vast/dat Engelant

voortaen soude gheregeert worden door een Coningh / Opper ende Lager-Huys: En dat men 5. Tonnen Gouts te lichten van Coopluyden binnen Londen tegens 6. percent/ aen den Coning soude vereeren/ en 20000. gulden voor den Hertoge van Jorck en Glochester: Sr. Greenvil wiert by haer voor het brengen des Konings Brieff/ vereert met een halve Tonne Gouts: Welcke Brieven terstont in 't resolutie Boeck van 't Parlament sijn geinsereert: Terwijle men vorders doende was met de antwoorde aen den Koning te dicteren/ende de superscriptie was vast gestelt te sullen sijn: Aen den Alderdoorluchtigsten Coninglijcke Majesteyt: En het ingewant/ dat beyde Huysen des Parlaments verklaerden: Dat volgens de oude en fondamentele Wetten van Enghelant, de Regeringe bestaet en dient te bestaen in Coning,Lords en Commons,&c. Komt Generael Monck aen-dienen/ dat hy den Brief van den Coning uyt Breda en de Declaratie de Officiers van 't Leger hebbende voor gelesen/ sy door een geschrift aen hem hadden verklaert: Datte voorsz. Missiven haer in hare gemoet merckelijck gerust stelden, doende hun te gemoet sien, datse mette Regeeringe van sijn Maj: veel geluck en sekerheyt hadden te genieten, en noemen hem de ziele des Volcks, die so lang als hy absent was geweest, alle ellenden hadden gesmaeckt: Dancken God datse nu desen dach sien, en dat sy door 'tgeluckig beleyt van hare nobilen Generael Monck,tot hier toe in hare plicht waren geleydt, tot den Koningh: Dat de Coninck met sijn weder-komst, sijn Vaderlant konde geluckigh maken, &c. En datse onderwijl souden helpen en staen voor de Previlegien, den Koning, sijn eere, en wel-varen des Volcks. Daer op heeft men door geheel Londen en Engelant/ veel vreugde-vuyren aen gesteken: De Borghers gingen luyds keels langs de straten den 21. Psalm singen: En den Koningh is den 18. deser aldaer door de Stadt door een Herault geproclameert/ in presentie van de Parlaments heeren van beyde de Huysen/ met dese woorden:

Proclamatie des Conings binnen London.

Alhoewel geensints kan getwijffelt worden of zijn Majesteyts Recht en Tijtel tot dese Kroon en Koninckrijck is, en was alsints volkomen by de Doodt van sijn aller-Koninglijckste Vader, van glorieuser Memorie, sonder de Ceremonie of Solemniteydt van een Proclamatie: Maer also zedert Proclamatien in soodanighe voorvallen alsints gebruyckelijck sijn geweest; ten eynde, dat alle goede subjecten by dese occasie mogen betuygen haer getrouwheyd en respect; ende het gewelt der Wapenen, en andere ellendigheden, inde laeste Iaren geleden, ons tot noch toe hebben ontbloot van eenige soodanige bequaemheyt, waer in wy mochten uyt-drucken onse ghetrouwheydt ende genegentheydt tot sijn Majesteyt. Soo nu wy Lords en Communs vergadert in een Parlement, te saemen met den Lord Major, Aldermannen, en Gemeente van de Stadt van Londen, en andere vrije Luyden van dit Koninghrijck, nu tegenwoordigh doen in gevolge van haer plicht en genegentheyd, hartelijck, vreugderijck, en ghelijckmoediglijck, kont en Proclameren: Dat, immediatelijck op de Doodt van onsen laetsten Souverain Lord Koninck Carel, de Imperiale Kroone van dit Koninghrijck van Engelant, en van alle de Coninghrijcken, Dominien, en Rechten, gehoorende tot het selve,

Recht dign... ad pag 105.

het selve, by ghevolglijcke ghebo orte Recht, de wettelijcke en ontwijffelbare successie daelt, ende komt tot sijn alder-Excellenste Majesteyt Carel de Tweede: Als synde van de rechte Linie, rechten en wettelijcken naesten Erfgenaem van 't Koninghlijcke Bloedt van dit Coninckrijck: En dat hy is, by de goedertierentheyt en voorsichtigheydt van Godt Almachtigh, van Enghelant, Schotlant, Vanckrijck, en Yrlandt, de allergrootste, machtigste, en ontwijffelbaren Koning: Ende onder wien wy ons alderootmoediglijckst en bereytwillig onderwerpen en verplichten, ons selven, onse Erfgenamen, en prosperiteyt van nu voorts-aen. God Segen den KONINGH.

De Predikanten wierden al-omme oock gelast voor den Coningh te bidden: Alle Testamenten zegelingen/ en judicale actien/ moghen niet als met Coninglijcke respecte voortaen passeren: Het af gesmeten Konings Beeldt in Guildhal-straet/ wert weder op-gerecht: Alle Wapenen van Cromwel/ Fleedwod/ofte Parlement werden af geworpen/en des Konings in de plaetse gestelt: Den Admirael Montagu in Duyns geanckert met 26. Oorlogschepen/ na dat hy al 3. a 4. daghen met schieten/ Trompetten/ en speelen op het toe-komende geluck/ sich verbrolijckt hadde/ kreech mede ordre/ alle de Wimpels en Vendelen van de Republicke te scheuren/ en die van den Koninck in de plaets te laten waeyen/ selfs de Schepen/ hare Galjoenen/ en Spiegels/ daer Cromwels kueren op gemaeckt stonden/ wierden door meenichte af gesonden Timmerluy af gebroken/ en door veele Schilders en beelde-makers/ de Coninckliјcke Wapenen en Blasoenen in de plaets gemaeckt. Men nam oock de Schotse Vendelen af/dus lang te Westmunster in de Zale boven daer 't Parlement sit/ hebbende gehangen/ van den Coninck te Worchester door Cromwel genomen/ sendende die met een stille trom aen d'eygenaers in Schotlant weder tuys: Alle Koninglijcke goederen worden gearresteert/ en belast niet te verbreemden: Alle de gevangen Spangiaerden dus lang te Celsey geseté/ liet men los/om na Biscayen te mogen vertrecken: De Huysen vã Withal/James/Hamptoncourt/en Somerset: Bevalmen/ dat men voor den Koning soude op klaren: Naer alle 'twelcke den Gen: Montagu ordre kreech/ sijn Vloot wel geciert zijnde/ om dese volgende Heeren na Schevelingen by den Koninck over te voeren/en daer so lang te vertoeven/tot sijn Majest: soude geembarqueert zijn/ om de selven te brengen in Engelant.

Uyt het Opper-Huys.

1. Den Graef van Oxfort, 2. Graef van Middesex, 3. Lord Broockx.
4. Graef van Warwijck, 5. Lord Vicomte Herford, 6. Lord Barclay.
Dr. Charleton was haren Medicus.

Uyt het Lager-Huys.

1. Lord Tomas Fairfax
2. Lord Bruce,
3. Lord Fauklant,
4. Lord Castleton.
5: Lord Herbert,
6. Lord Mandevil,
7. Horatius Tounsend.
8. Sr. Ant. Aschlykoper.
9. Sr. George Booth,
10. Denzil Hollis Schiltknaep.
11 Sr. Ian Hollant.
12 Sr. Henry Cholmley.

Mr. Boule was haren Cappellaen.

Van

Van de Stadt Londen:

Sr. Iames Bunce Baronet,	Alderman Adams,	Willem Vincent,
Alderman Langam,	Recorder Wilde,	Tomas Blutwort,
Alderman Reynardson,	Alderman Robinson,	Willem Batemans,
Alderman Brou,	Alderman Bateman,	I. Lens, Ridder,
Sr. Niclaes Crisp,	Alderman Wale,	Mr. Chamberlaen,
Alderman Tomson,	Theophil Biddolp,	Colonel Bromfield,
Alderman Fredrick,	Richard Ford.	

Dese Heeren hadden ordre / om den Coningh ootmoedelijck te bedancken/ over dat hy 't Parlament met zijne gunstige Propositie voor gekomen was: Ende vorders sien uyt te wercken een confirmative Declaratie van den Koning op de bewuste Propositien/ onder zijn Majesteyts eygen hant. Wy laten dese Heeren 't scheep treden/ en wenden ons na Breda by den Koning.

Het was den 15. deser Maent Mey/ datten Heer Schuylenburgh presiderende doenmaels ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: De selve in bedencken gaf/ dat vermits het Godt Almachtigh door syne onbegrijpelijcke directie believt had de ghemoederen in Engelandt soodanich te transmueren/ dat eer lange het Parlement te Westmunster soude in-roepen: Carolus de Tweede, tot haren Wettigen Koningh: Ofte niet geraedsaem ware de selve Maj: door Gedeputeerden te gaen begroeten: Waer toe na de Deliberatie syn versocht en gecommitteert: De Heere Ripperda tot Buyrse, Merode, Guldewagen, Vryberghen, Rensswoude, Velze, en Ysbrants: Omme den voorsz. Koning te gaen versoecken / uyt den naem van hare Ho: Mo: en te verseeckeren van de goede oprechte en ernstige genegentheyt der selver/ tot syne Majesteyts hoog aensienlijck Persoon/ Koninckliijcke Huys en prosperiteyt/ met betuyginge van 't contentement en innerlijcke vreugde/ daer mede hare Ho: Mo: de geprepareerde Herstellinge van Syne Majest: in den Throon syner Voor-ouderen aen-schouwen: oock met erkentmakinge/ van de genegentheyt van desen Staet/om met syn Maj: in de voorsz. qualiteyt/ ende sulcx van den Staet van Enghelandt onder des selfs Regeeringhe aen te gaen/ eene vaste en Eeuwighduerende Alliantie/ tot conserbatie en bevorderinge van elck'anders Rijcken/Landen en Intresten: Daer by voegende de vordere expressien van Civiliteyt/ en affectie soo de gemelte Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden sullen achten ter materie te dienen/ sullende haer E. by de Heeren Hertoghen van Jorck ende Glochester / mitsgaders de Vrauwe Princes Royael de behoorlicke Officien hebben af te leggen/Ec. Hare Ho: Mo: sonden oock den 19. een Missive aen de Ed: Heere van der Leck/ als Sergeant Major Generael van 't Leger van desen Staet/ om 5. Compagnien Ruyters te doen komen na de hooghe Swaluwe/ sonder de Stadt Breda te naderen/ om te employeren tot receptie van den Koningh van Engelandt/ en die geembarqueert zijnde/ de 4. Compagnien doen retireren na haer Guarnison/ maer dat van haer Ed: Groot Mog: Guarde op het spoedigste na den Hage te doen komen.

De Staten van Hollant sonden oock dese volghenden Brief aen den Heere van der Leck/ Beverwaert/ Ec.

Wel

het selve, by ghevolglijcke gheboorte Recht, de wettelijcke en ontwijffelbare successie daelt, ende komt tot sijn alder-Excellenste Majesteyt Carel de Tweede: Als sijnde van de rechte Linie, rechten en wettelijcken naesten Erfgenaem van 't Koninghlijcke Bloedt van dit Coninckrijck: En dat hy is, by de goedertierentheyt en voorsichtigheydt van Godt Almachtigh, van Enghelant, Schotlant, Vanckrijck, en Yrlandt, de allergrootste, machtigste, en ontwijffelbaren Koning: Ende onder wien wy ons alderootmoediglijckst en bereytwillig onderwerpen en verplichten, ons selven, onse Erfgenamen, en prosperiteyt van nu voorts-aen. God Segen den KONINGH.

De Predikanten wierden al-omme oock gelast voor den Coningh te bidden: Alle Testamenten zegelingen/ en judicale actien/ moghen niet als met Coninglijcke respecte voortaen passeren: Het af gesmeten Konings Beeldt in Guildhal-straet/ wert weder op-gerecht: Alle Wapenen van Cromwel/ Fleedwood/ofte Parlement werden af geworpen/en des Konings in de plaetse gestelt: Den Admirael Montagu in Duyns geanckert met 26. Oorlogschepen/ na dat hy al 3. a 4. daghen met schieten/ (Trompetten/ en speelen op het toe-komende geluck/ sich verbrolijckt hadde/ kreegh mede ordre/ alle de Wimpels en Vendelen van de Republicke te scheuren/ en die van den Koninck in de plaets te laten wayen/ selfs de Schepen/ hare Galjoenen/ en Spiegels/ daer Cromwels kueren op gemaeckt stonden/ wierden door meenichte af gesonden (Timmerluy af gebroken/ en door veele Schilders en beelde-makers/ de Coninckliјcke Wapenen en Blasoenen in de plaets gemaeckt. Men nam oock de Schotse Vendelen af/dus lang te Westmunster in de Zale boven daer 't Parlement sit/ hebbende gehangen/ van den Coninck te Worchester door Cromwel genomen/ sendende die met een stille trom aen d'eygenaers in Schotlant weder tuys: Alle Koninglijcke goederen worden gearresteert/ en belast niet te verbreemden: Alle de gevangen Spangiaerden dus lang te Celsey geseté/ liet men los/om na Biscayen te mogen vertrecken: De Huysen vā Withal/Iamets/Hamptoncourt/en Somerset: Bevalmen/ dat men voor den Koning soude op klaren: Naer alle 't welcke den Gen: Montagu ordre kreegh/ sijn Vloot wel geciert zijnde/ om dese volgende Heeren na Schevelingen by den Koninck over te voeren/en daer so lang te vertoeven/tot sijn Majest: soude geembarqueert zijn/ om de selven te brengen in Engelant.

Uyt het Opper-Huys.

1. Den Graef van Oxfort, 2. Graef van Middesex, 3. Lord Broockx.
4. Graef van Warwijck, 5. Lord Vicomte Herford, 6. Lord Barclay.
Dr. Charleton was haren Medicus.

Uyt het Lager-Huys.

1. Lord Tomas Fairfax 5: Lord Herbert, 9. Sr. George Booth,
2. Lord Bruce, 6. Lord Mandevil, 10. Denzil Hollis Schiltknaep.
3. Lord Fauklant, 7. Horatius Tounsend. 11 Sr. Ian Hollant.
4. Lord Castleton. 8. Sr. Ant. Aschlykoper. 12 Sr. Henry Cholmley.
Mr. Boule was haren Cappellaen.

zijn wy op den gepresigeerden tijt door den leyder Gorret eñ eenige Edelluyden met 4. Karossen met ses Paerden opgehaelt, ende boven op de Galderye van den Heere Marquis van Ormont, voor de Camer van de Coninck ontfanghen, ende in presentie van zijn Majesteyt gebracht, de welcke eenige passen ons te gemoet geliefde te treden, ende de mijne maeckende om zijn Hoet op te setten, doch daer aen geduyrich zijn hant houdende, te begeeren, dat wy ons wilden decken, eñ als wy op het iteratijf begeeren van Hoochgedachte Majesteyt 'tselve evenwel bleven declineren, heeft het zijne Majesteyt belieft ons met ongedeckten Hoofde te hooren: Wy hebben aen meer Hoogstged. zijne Majest. met de behoorlijcke Ceremonien ende respect, voorgedragen de congratulatien ende invitatien ons by U Ho: Mog: resolutien van den 14. ende 16. deses aenbevolen, zijne Majesteyt heeft met veele civile Expressien U Ho: Mog: bedanckt voor de Hooge demonstratie van eere ende ghenegentheyt tot zijn Koninckljjcke Persoon ende desselfs apparente Herstellinge op den Throon zijner Voor-Vaderen, ende met significante termen reciproque verseeckeringhe ghedaen, van de affectie de welcke Hooghstged. zijne Majesteyt tot den Staet van U Ho: Mo: ende den welstant van dien is dragende, verklarende dat zijne Majesteyt jalours soude zijn, ingevalle U Ho: Mo: meerder demonstratie van genegentheyt aen yemant thoonen soude als aen hem, alsoo hy verseeckerde dat niemant ter Weerelt meerder oprechte genegentheyt den Staet van U Hooge Mog: toedroech, als zijne Majesteyt toonden, mede dat hem de noodinge om verder in eenige van de Geunieerde Provintien in te trecken, seer aengenaem was, ende de presentatie dies aengaende door ons van U Ho: Mog: ghedaen aengenaem, ende wel liet ghevallen. Desen naer middagh hebben wy de Heeren Hertoghen van Jorck en Glochester, ende Mee-Vrouwe Princesse Royalle wesen Complimenteeren, ende zijn allezints met alle soorten van eeren ende civiliteyt ten reguarde van U Hooge Mo: bejegent. Wy hebben van ter zijden vernomen dat zijn Majesteyt wel gheneghen soude zijn, sich te Waeter naer Hollandt te begeven, ende sijn derhalven te rade geworden, d'Heeren Raden ter Admiraliteyt tot Rotterdam, ende in Zeelandt by Missive te versoecken, ordre te willen stellen, dat alle Iachten in hare respective districten zijnde, ten spoedighsten herwaerts aen gesonden worden tot transport ende dienst van meer Hoogstged. sijne Maj. ende d' andere aenwesende Coninckljjcke Persoonen ende haer gevolgh: Gisteren avont is alhier ghearriveert de Swaeger van den Heer Generael Monck, met Brieven van Antwoort van den Heer Generael Monck, ende d'Armee op de Missive van den Coninck aende selve ghe schreven, houdende in substantie een verklaringe ende toeseggen van hare getrouwicheyt, ende ghehoorsaemheyt aen zyne Majesteyt: Wy worden bericht dat de Vloote in Duyns zich mede voor den Coningh verklaert hebben, ende met lossinge van alle het Canon hare genegentheyt ten dienste van zijne Majesteyt ghetoont soude hebben: Waer van kennisse tot Duynkercken gecomen zijnde, soude het geheele Guarnisoen het Exempel van de Vloote gevolcht ende met groote acclamatie ende los-

singe van alle het Canon sich mede voor den Coning verklaert hebben, het Parlement soude mede ghere solveert hebben 6. van het Hoogerhuys, ende 12. van het Lagerhuys, ende de Stadt Londen, 6. Aldermans, ende 6. Commons Conseilliers metten eersten herwaerts te senden, om sijne Coninckl. Maj. te Complimenteren.

Haere Excellentien waren in desselfs aenkomste Terheyde/ daer zy in twee Karossen ginghen sitten/ door 400. opgeseten Ruyters verwellekomt/ en den Ritmeester hare Exell. siende/ boogh neder/ betoonende zijn onderdanicheyt/ met de punct van zijn Rapier in de Aerde te steecken: Die van de eerste ende tweede Schantse saluteerden/ komende alsoo van de Borgers ingehaelt den 19. Mey te Breda/ daer in ghevolge van hare Excellentie Missive deselve zijn bejegent als boven is geseyt. De Heeren Ripperda tot Buirse was den 16. deser by hare Ho: Mo: oock vast gestelt/ om volgens resolutie van den 14. deser/ by den Koningh van Enghelandt af te leggen alle Civiliteyten/ om zijne Majesteyt binnen de Geuni. Provincien naerder te komen/ ghenodicht hebbende/ zijne Hoochged. Majesteyt te verselschappen/ defroyeren en tracteeren/ tot laste ende kosten van de Generaliteyt/ soo lange de Coning sich op de Boden van desen Staet mocht bevinden ofte onthouden: Den Raet van Staten wierden oock ten selven daghe versocht door hare Ho: Mo: dat hare Ed: d'Ontfanger Hausman tot Breda wilden ordineeren om hare Ho: Mo: Gedeputeerden op der selver recipisse soo veele Penningen te laten volgen/ als hare Edelen van hem sullen komen te vorderen/ en van noode sullen hebben tot het defroyerement van Hooghstged. Maj. Als hare Ed: Groot Mog: de Staten van Hollant vorders den 16. na de Predicatie hare Gecommitteerden in supra hadden vast gestelt/ om die neffens de Gecommitteerden van hare H: Mo: tot den Coning van Engelant af te senden: Wierde mede geresolveert/ dat so haest zijne Maj. op de grensen van Hollant souden zijn ontfanghen/ die tot kosten ende Lasten vande selve Provincie van Hollant soude werden gedefroyeert &c. Des sullen de selve Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden over al hebben ende nemen de Hooge sijde van de Tafel/ latende de andere sijde aen de meergemelte Gecommitteerden van Hollant en West-Vrieslant.

Het beliefde zijn Majest. van Enghelant op 'tversoeck van de Staten van Hollant/ na den Hage te komen/ hoewel men eerst meynde na Zeelant te sullen gaen: Maer om de Consideratien van de Princesse Royale/&c. Vertrock zijn Majesteyt met wel 500. Enghelse / smorghens ten 10. uyren van Breda/ het Water wemelde van geciercde Jachten/ die men van alle plaetsen daer toe had by een doen komen: Hielt zijn middach-mael aen de Moerdijck: Ten 3. uren verby Dort passeerende/ stopten ten 2. uren om de Noort het Ty/ so lange stonden de 12. Vendelen Borgerye aen de Water-kant vol Orange Stricken in de Wapenen/ en men schoot geduerich uyt 40. Canons/ en al de Musquetten/ datte losse drechtse gront schudden: In de Mase verby Rotterdam passerende/ stont de Borgerye van 't Oat tot 't Nieuw Hooft daer mede in 't Harnas/ daer en te Delfs-Haven schootmen lustigh van de Schepen op stroom leggende: Zijn Majest: sliep tot Overschie/ passeerende den 25. dito ten 9. uren door Delft/ daer de Borgers mede ghewapent stonden/ en een Compagnie

gnie Guarde onder Capit. Tromp. De Staten van Hollant quamen hier mette gevolge van 150. Karotsen en Millioenen Menschen den Coning verwellekomen/ de Carotse daer zijn Majesteyt in zat wiert ghetrocken van ses witte Paerden/ den Koning sat achter/ mette Princes Royale/ Duc de Jorck en Glochester in de Poorte/ en den Prins van Orange daer aen: Ten 10. uren aen de Hoornbrug komende/ vertoonde sich aen d'opgemelte Karotse een Out doch Kreupel Engels Soldaet/ roepende/ Got bles the King: Den Coning seyde/ hy soude na den Hage gaen/ en sijnder gedencken: Gelijck wy verstaen dat naderhant ernstelijck is geschiet. Tusschen 11. en 12. uren quam den Koningh onder 'tghedruys van Canonaden in den Hage/ en gheleydt in 't Keyserlijck Huys van Graef Johan Maurits/ daer toe geappropieert: Men hoorde op die tijdt niet alleen de stucken op den Vijverbergh gheplant/ maer als Admir. Montagu den selven morgen voor Schevelinghen met zijn Vloot om den Koning af te halen/ was gekomen/ blies die buyten zijn Compas dat maer Suyt en Noort streckt/ oock Oost en West/ soo datten gantse Haeg als een lichte vlonder dreunde.

Nu was het Hoff vol blijtschap/ de Clocken/ de Inwoonders de Vremdelingen/ en den geheelen Staet waren in besige vreugde soo wijt uytgelaten als oyt: Dien dach is den Coningh by de Staten van Hollant getracteert/ na dat hy 'smiddachs aen een kleyn Tafelken alleen hadde gegeten/ ghelijck oock al d'andere Engelsen daer in Huys ghelogeert/ beneden in 'tonderste aen kleyne Tafelkens saten/ komende ontallijcke veel van die Natie zijn Majest. de Handen kussen: De Koninginne van Bohemen en de Princesse Douagiere van Orange quamen hem verwellekomen/ sich een weynich hebbende doen accoustreren/ quam in de Groote Saele/ vrolijck van ghelaet: Wanneer den Franse Ambassadeur/ en alle andre Ministers hem quamen begroeten/ doch alle met ongedeckten Hoofde: Namiddags quaemen hem conbalesceeren de Staten Generael/ daer den Baron de Gent het woort dede: Voor den Raedt van Staten/ daer Prins Willem Stadtholder van Vrieslandt sprack: Voor de Generaliteyts Reecken-Kamer harangueerende den Heer Jacob van Reygersberge/ &c. Alle welcke aenspraken in 't Frans wierden gedaen: Waer van den lesten meest in desen sin vrypostich en bescheyden uyt sprack: Seer verblijt te zijn, dat zijn Majesteyt in zijn wettich Rijck soude werden herstelt, wiens Ballingschap en deprivatie nu soo lange Iaren hadde geduert, &c. Den Ed: Heere van Wimmenum op alles ordre stellende/ most yder uyt 't Huys savonts ten 8. uren/ de Speelluyden quamen boven sitten/ en de Zaele was alomme met Roode Purper zyde behangen/ de Hertogen van Jorck en Glochester waren gelogeert in 't Huys van Maes/ en destich ghetracteert. Dien dach zijn de Engelse Commissarisen/ alle Jonge Basen/ en stijf in 't Gout en geborduert Silver/ in den Hage van de Vloot gekomen/ en gelogeert op de Doelen. Ondertwijlen vloeydent na den Hage van alle soorten van menschen: Logije was ser nauwlijcks te bekomen/ elck voerde zijn suyvel/ en wat die van Hollandt aen wilt/ gevogelte/ &c. wisten te bekomen/ derwaerts/ het ghevogelte van Gorcum/ de Kaes van Edam/ het Lijnwaet van Haerlem/ Cofituren van Amsterdam/ Boter van Leyden/ en Vis uytte Maes brachtmen in 't Hof te hoop en te koop/ alle Hollantse Steden liepen als leeg/ en ten scheen geen Patriot

triot die Koninck Karel niet gingh besien/ en ten minsten maer met hy upt de Venster lach geluck en heyl wenschten.

De Guarde lag als gemetselt aen en omtrent des Konings Huys wijts en zijts/ niemant mocht sonder de gratie des verket stocks naderen. Den 26. quamen de Staten van Hollant en corps den Koningh seer statelijck begroeten/ voor aen quam den Admir. van Opdam/ Admir. Lut./ den Heere van Beverwaert/ daer achter volgden alleen den Raet Pensionaris Mr. Johan de Wit/toen de Heer Killegre en sommige Edelen/daer na de Gedeputeerden van de Steden/waren omtrent een uur by den Koning. d'Engelse Commissarisen quamen doen oock hare Civiliteyten voor den Coning en daer na voor den Princesse Royal en andere van qualiteyt af leggen/ Tomas Fairfax die onder Essex wel eer tegens den Coning had geoorlocht/valt nu zijn Majest.te voet/ en wil niet opstaen voor dat hem die de Hant van genade om op te heffen hadde toegereyckt/den Coning van een goeden inborst gaf satisfactie na de tijt aen yder/en gelijck hy te Breda eenige vrunden tot Ridders had geslagen/ soo dede hy nu hier mede aen den Resident Douwning ende andere. Onder des wierde den Admirael Montagu van diverse Magistraets Persoonen upt Hollandt besocht/ zijn Schip de Nasebp met treffelijcke Camers opghepronckt voerde 80. stucken/ de onderste lage 48. ponders/ de tweede 24. ponders en soo voorts/ zijn Galleye was met Tapijten/ en 't geweer hongh allesints ordentelijck / en dewijl Montagu een seer schoon habil Mensch was/ onthaelde hy yder vol op/ en vriendelijck/ geen Wijn vergetende/ spreeckende niet dan Frans/en gekleet in fraye Passementen/na de Staet van sijn tegenwoordich Ampt/ daer hy wel van Goude mocht in uptblincken.

De Magistraet der Stadt Amsterdam en anderen inviteerden in dese dagen oock tot diverse reysen zijn Maj: om de visite binnen haer Stadt te nemen/waer toe de konstrijcke Geesten vā slapen berooft alreede Casteelen in de Lucht bouden/ en gelijck het in die Stad als een Jaermarckt van St. Germain toe-vloeyt vā alle Menschen/wanneer daer yets te doen is/alsoo hoopte elck zijn profijt daer upt : Doch den Koning niet upt ongenegentheyt/ maer upt zijn eygen affaren/bedanckte de Heeren van Amsterdam/&c. Seggende/ zijn reyse na Engelant sonder eenig vertoeven te willen voort setten/want dat te neligeren/soude hem te kostelijck zijn : Als alreede genodicht door de Parlamenten/ en 17. Oorlochschepen onder den Admirael Montagu hier voor de Wal leggende/ om in zijn Vaders Rijck te komen succederen/ &c.

Den 27. dito ginghen de Hertogen van Jorck en Glochester ende andere na Schevelinghen op strant en de Duynen zien de 10. Vendelen Guarde exerceeren : Onderwijl blies men upt 40. Canons op den Dijverberg geplant/ en aen 't Hof quam noch een Vendel Ruyterye. Dien dach was den Coning zijn Suster de Princesse Royale tracterende/ten koste van Hollandt.

Den 28. dito/ na dat den Coning met sijn twee Broeders was geweest te Schevelinghen / wierde sijne Majesteyt getracteert op een Collation by den Spaensen Ambassadeur : Tot Breda waren eenige trage Spaense florijnen wegens Spangen oock aen den Coning gepresenteert geweest/maer hy weygherden dat / neffens 't versoeck van den Gouverneur Caracena / om zijne Reyse voor Brabant en Vlaenderen onder goet onthael/voort te setten.

Den

Den 29. sijne Majesteyt in de Franse Kercke zijnde / raeckte aldaer eenige Siecken aen / mette ghewoonelijcke Ceremonien: s'Middachs wierde ghetracteert by de Staten van Hollant / de Coningh sat onder een Heerlijcke Hemel / overdeckt met Kroonen en appelen van Orange: Boven hong een schone Kandelaer van Christal de Montagne / heel fray illustrerende: Zijn Maj. sat aen 't opper eynde van de Tafel / en ter rechter hant sat zijn Moeye de Coninginne van Bohemen / ter lincker zijn Suster de Princesse Royale / naest de Coninginne van Bohemen ter rechter Duc de Yorck / en ter lincker naest de Princes Royal Duc de Glochester / en daer nae de Prins van Orangen: Wanneer men Keyserlijck opdischte: Zijn Majesteyt wiert toen van de Staten vereert met een Vorstelijck Ledekant 90000. guldens waerdigh / voor 8000. gl. fijn Haerlems Lijnwaet / en een goede somme penningen / den dach wierde doorgebracht met veele vertellingen: Zijn Majesteyt verhaelde selfs zijn wonderlijcke avonturen na de Slagh van Worchester / en hoe hy in de West in groot gevaer met Juffrou Lane hebbende gereyst / het spit gedraeyt / en ghevaerlijcke ontmoetingen hadde gehad / en in Vranckrijck gheretireert zijnde / noyt door Wapenen ofte ghewelt / hoewel genoech aengeprickelt met occasie / zijn recht totte Kroon van Engelandt had willen soecken / &c. Dat Godt nu sulckx voor hem sonder Bloetstortinghe hadde uytghewerckt / en hy derhalven versocht / dat hare Ed: Groot Mog: tot zijn vertreck ghelieffden te stellen alle noodige ordre: Waer op de Staten last gaven tot 60. open en 40. overdeckte Wagens / en voorts alle de Zee-Pincken van Hollant na Schevelingen te komen / tot transport van zijne Hoogh-ghemelte Majesteyt / en het groot getal Engelse Heeren / en hare Bagagie / doen binnen den Hage zijnde: Men voerde des wegen oock 58. Kanons na de Zee-strant. En te Schevelingen wierde voor-sieninge gedaen van alle provisie / op so ongemeene sake: Alle dagen sagmen den Haegh van menschen vervullen / star-oogende nae de Venster / waer uyt zijne Majesteyt sich diverse mael voor alle de Weereldt sich vertoonde / van het Huys van den bovengemelt Vijver.

Junius 1660.

VOlgens resolutie van den 30. passato / is den Coning van Groot Brittangien den 1. deser door Gedeputeerde uyt yeder Provintie / uyt het Huys van de Heere Prince Maurits van Nassouw gehaelt / tot beneden aen de trappen van de groote Zael van 't Hof op de Camer van hare Ho: Mo: geleyt / ende aldaer door de Vergaderinge van haer Ho: Mo: en corps ontmoet; tredende den Heere Prins Willem van Nassauw Stadthouder / als daer toe versocht wesende / voor uyt / ende zijne Majesteyt in dier voegen aenwijsende den wegh ende de passagie daer door de selve achtervolgende 't voorsz. geresolveerde stonde geleyt te worden / ende heeft zijne Majest. belieft uyt de voorsz. huysinge van de welgemelde Heere Prince Maurits af / tot in dese Vergaderinge toe continuerelijck te blijven gaen ende staen met ongedeckten Hoofde / sulckx

sulcks dat eerst ghemelde Heeren Gedeputeerden uyt yeder Provintie/ ende daer naer haer Ho: Mo: oock dienvolgende ongedeckt gebleven zijn; ghekomen zijnde tot aen de zitplaets voor de selvige geappropiert/ is zijne Majest. voor de stoel over eynde met blooten Hoof de blijven staen/ zijnde de plaetse daer zijn Majesteyt soude zitten/ te midden van de Tafel/ aen de Noort-syde/ of een Leuningh-stoel met Leuninghen staende op een verheven voet-banck/ ruym 3. Stoelen breet/ bekleet met een Turcks Tapijt/ streckende tot aen de deure van de groote vertreck-Kamer/ onder een Dais van alle Royale Cierselen/ tot alle de Heeren Leden van haer Ho: Mo: Vergaderingen waren binnen gekomen/ en op hare respective zit-plaetsen begeven hadden/ het welcke geschied zijnde/ is sijn Majest. weder geseten/ en heeft sich ghedeckt/ gelijck oock vervolgens daer op de Leden van hoog ged. Vergaderinge voor soo veel als'er plaets was/ neder geseten sijn en haer gedeckt hebben: De President van de Staten nam zijn plaetse aen de zuyder sijde van de Tafel/ in een opgepronckte presidiale stoel/ recht tegens over den Coningh: Blyvende de Deuren al-omme geslooten/ om den toe-loop des volcks te vermijden. Kort daer aen is den Koningh over eynde geresen/ en heeft/ staende met ongedeckten hoofde/ aen hare Ho. Mo. die te gelijck opgestaen / en met blooten hoofde over eynde gebleven sijn/ selfs mondelingh gedaen sijne propositie / bestaende/ Eerstelijck. in eene obligante danckseggingе over de civiliteyten ende beleefdtheden die Sijne Majesteyt verklaerden ontfangen te hebben, ten anderen, in eene hartelijcke aenbiedinge van zijne vriendtschap, correspondentie en alliantie, en ten derden, in een versoeck, dat hare Ho. Mo. d'interessen van de Vrouwe Princesse Royale zijne Majesteyts Suster, ende van de Heere Prince van Orangien hare Soon, souden ghelieven ter harten te nemen, ende haer by occasie van de hoog ged. Vrou Princesse Royale versocht zijnde, te willen doen ghevoelen d'effecten van hare Ho. Mo. faveur: Gelijck zijne Majest. naderhand door den Heere Raed Pensionaris de Wit daer toe versocht zijnde / aen sijn Ed. heeft laten behandigen in geschrifte 't gheene de selve sijne Majesteyt op 't voorss. derde poinct in de Vergaderinge van de Staten van Hollant/ &c. mutandis had geproponeert/ hier naestvolghende en van woorde te woorde geinsereert.

Myne Heeren, Terwijle ick hier late onder uwe handen de Prinçesse mijne Suster, ende den Prins van Orangien mijnen Neve, twee Persoonen die my extraordinaris waerdt zijn. Ick bidde u mijn Heeren te willen ter herten nemen hare Intresten, en haer te doen gevoelen d'effecten uwer gunste, in de gelegentheden die de Prinçesse mijne Suster van u bidden sal, ofte voor haer selfs, ofte voor den Prince haren Soon: U versekerende, dat alle d'effecten van uwe goede genegentheyd t'huwaerts, van my erkent sullen werden soo, als oft ick de selve in mijn eygen Persoon hadde ontfangen. Was getekent, CHARLES R.

De voorss. sijne Majesteyts Propositie geeyndigt sijnde / is daer op door de mont van de Heer Veth/ doen ter Vergadering presiderende / uytte name en wegens hare Ho. Mo. geantwoort / met expressien van erkentenis en van vreugde/ en voorts so als geoordeelt wiert op de selve Propositie best te quadreren: En daer mede is zijn Majesteyt uyt die Vergader-plaets ghekeert/ en door hare Ho. Mo. en corps weder geleydt door de selve wech tot beneden aen

aen de trappen van de voorsz. groote Sale van 't Hof alhier/ en aldaer vande selve afscheyt nemende/ is sijn Majesteyt ontmoet door de Vergaderinge van de Staten van Hollant/ &c./ als voorgenomen hebbende hare Ed. Mo. mede de contra-visite te geven.

Van hier wende sich den Koning na 't Logement van de Princesse Royal/ nemende van de selve/ zijne Moeye de Coninginne van Bohemen/ en de Princesse Douagiere/ en alle aensienlicke Personen en Collegien sijn afscheyt: 's Avonts vereerden Prins Willem Stadtholder van Vrieslant 12. seer schone Vriesse Paerden aen zijn Maj: die de selve terstont na Rotterdam sont/ om geembarqueert te worden: En stelde voorts alles gereedt om den naesten Morgen na Zee te vertrecken. Den Hertoge van Jorck was oock desen dag geweest in qualiteyt als Admirael van Engelant/ op de Vloot van 't Parlament/ afnemende den Eed van den Admirael Montagu/ en d'andere Capiteynen voor de Coning: Alsoo de selve noch op den ouden Eed van de Republijck waren gebleven.

Den 2. Juny s'morgens ten half negenen vertrock den Coning uyt den Hage te Paerde/ in doncker grau gekleed/ met een blauwe Pluym/ rijdende met Duc de Jorck met een swarte/ en Duc de Glochester met een geele Pluym/ twee Cornetten Ruyters/ en 10. Vendelen Voet-knechtn stonden op de Zee-strant/ nessens 38. Canons: 's Morgens hadden de Hertogen van Jorck en Glochester eenige Cavalcade op strandt gemaeckt: Men telde in dese uyt-tocht veel honderden Carotsen/ noch meer Wagens/ en Rijchers en paerde: Maer de menschen te voet/ betoonden datte wegh van den Haegh tot Schevelingen swart was; wat de Strant belangt/ soo wijdt als het oogh mochte dragen/ en heeftmen noyt als daer in Hollant meer menschen by een gesien: En de voornaemste Juffrouwen sagmen haer vernoeghen met op-ghetilt te werden/ op een wiel van een Wagen/ en op de leuningen van een Carots/ een Koningh te sien of-schepen/ die soo dickwils sonder op-merckingh in Nederlandt had de straten gepasseert: Ten half Tienen op Strant komende/ schooten die van de Engelse Vloot seer: Springende aen de barning van het water van zijn Paert/ nam seer beleeft afscheyt van alle Hooghe Collegen/ Vrienden/ en van den Raedt Pensionaris de Wit/ begevende sich daer na op een toegemaeckte Zee-Pincke/ voerende 3. van groen en Orange gemaeckte Croonen/ zijn 3. Coninckrijcken beteekenende: Een der grootste Wimpelen/ had in sich dese woorden: Quo Fas et Fata vocarunt: Wy willen derwaert het noot-lot ons leyt. Op een ander Wimpel stont: Dieu est mon droict: God is mijn recht: Maer onder de drie Kroonen waeyden een Vlagge/ met dese Letteren: Carolus II. Rex Magnæ Brittaniæ, &c. Hier begaf sich den Koning op/ nessens de Koninginne van Bohemen/ de Princesse Douagiere/ de Princesse Royale/ de Prins van Orangen ende andere: Blijvende zijn Majest. op de verck-houten van de Pinck een wijle met blooten Hoof de staen/ nam zijn afscheydt van yder met de meeste beleefthedt/ so dat men hem genoechsaem konde sien: Onderwijlen was de Brigantine van d' Adm. Montagu gekomen dicht onder de Wal/ hebbende nessens veele Wimpels een geciercde overdeckte hutte: Den Koningh trat in een Chaloupe/ en soo op de Brigantie rakeende/ smeeten de

Engelse Bootsluy onder een groot gheroep hare Mutsjes in Zee/ op dat moment losten de soldaten/ en Kanons op strant/ als met een de Engelse Vloot/ de voorsz. Pinck wiert oock op rollen in Zee gheholpen/ en ghevolcht van de voorsz. Parlements-Heeren en ontallijcke andere/ seylende met een Noorder koelte na 't Admiraels Schip: Zijn Majesteyt aen boort van den Admirael Montagu komende/ welck dus langh een seer groote Vlagge had laten achter af wapen/ stack terstont een roode Vlagge op/ en na 't lossen van al 't Canon en over boort goyen der Maets hare Mutsen/ so vielen alle de Engelse op hun knien/ als biddende/ dat haer verstant na 10. Jaeren duysternis nu eerst geopent/ zijn Majesteyt hare late berou en eyndelijcke submissie in goetwillicheyt wilde verwisselen: Admirael Montagu schafte dien middach lustich/ in welck gheval de Coningin van Bohemen de Princesse Douagiere en Royale en den Prince van Orange wel onthaelt/ onder de salutatie des Canons/ ten 3. uren van boort wederom na Schevelingen keerden: A dieu et bonne Voyage wenschende/ aen den Coning die op Admir. Montagu/ en den Hertoghe van Jorck en Glochester/ de Parlements-Heeren en Fairfax die op d' andere schepen van boven dese schepdinghe stonden aen te sien: Ten half vieren was de geheele Enghelse Vloot onder zeyl/ wanneer zy en de stucken en Soldaten op strant schooten/ dat men hooren noch sien konde/ 't welck duerden tot over vieren/ wanneer men geen Schepen langer konde beoogen.

Onderwijl dus den Coningh en zijn twee Broeders uyt Hollandt was in Zee gesteken: Had men Gen: Harrison in Straffords Hire ghevangen/ en te Londen in den Tour by Gen: Lambert doen vast setten/ confisquerende al zijn Goederen: Het Parlement toonde oock groot berou te hebben/ datte Penningen versamelt als Aelmoessen voor de verdreven Potestanten in Piedmont en Poolen/ tot een gheheel ander ghebruyck waren uytgegeven/ welcke daet sy versoeyden: In de Tems-straet wiert het Huys van de Weduwe Elisabeth (van Olivier Cromwel leste Protecteur) gheopent/ tot deuren en vensters/ also men weygerden de deure te ontsluyten op 'taenkomen der Sergeanten/ en daer zijn veele Meubelen en bekende Schilderyen uytgehaelt/ en naer Withal ghebracht/ die aen 't Coninckl. Huys dependeerden: Het Parlament te Westmunster komende/ hieldent Avontmael daer weder op de oude Engelse wijse: Alle ongeruste conscientien begosten nu te roeren/ de Koningsmoorders en haren aenhang poogden hun geroofde buyt in contanten te verwisselen/ en soo veur te gaen: De twee Soons van O. Cromwel stropde men uyt/ waren geweken na Salee in Barbaryen / andere wilden met assurantie seggen na Hamborgh / van alhoe wel eenigen tijdt daer na 's middachs op de volle Borse t' Amsterdam seker Militair Persoon wierde opgestreden/ dat hy Cromwels Soon waer/ over eenige ghelijckheydt die de selve met Hendrick Cromwel in 't Aengesicht hadde/ soo nochtans of wel groote commotie daer over was/ en dat dese aengestredene genoodtsaeckt was sich in een Burghers Huys te salveren/ is gebleken / datter geen seeckere kennisse by yemant was/ werwaerts hun de voorsz. Kinderen begeven mochten hebben. Stricklandt die sijn Coning/ het Rijck/ en oock de Geun. Provincien/ daer hy als Gesant gesonden was/ door sijne ongestadicheyt soo veele leets hadde aen gedaen / is een van de eerste aen 't loopen/ na Bergen op soom/ en vorder. Mr. Willem Cawley

Cawley even van de Zee-ſtrant in den Boot geſtapt zijnde/ ſo het ſelf de noch in de barning tobbelde/ komen eenige Ruyters om hem te vangen/ en volgen hem niet alleen in 'twater/ maer een van hun vatten hem ſelfs mette handt; doch moſt om de op en neder-gaende Baren los laten/ en deſen armen Coninck-moorder daerſe noch ettelijcke Piſtolen te vergeefs op loſten/ voor haer oogen ſien na Vranckrijck vluchten: Hendrick Mildmay en ſijn Knecht meenende oock na Rouan te wijcken/ ſijn beyde op ſtrandt door den Graef de Winchelſea gevangen/ vindende 500. gl: in gout en een Dyamant-ring van 500. gulden by hun: Gregorius Clement/ ſo hy uyt Londen meenden door te gaen/ noemende ſich bedeckt Sir Lee/ wort oock bekent/ en in den Tour gebracht: Mr. Schot op deſe tijdt te Bruſſel ſijnde/ en in een geſelſchap ſich beroemende/dat hy een der Rechters van Koningh Carel de 1. was: En die ſulckx ſo men ſeyde/ oock begeerde op ſijn Graf als hy ſtorf gheſtelt te willen hebben: Wierde handen en voeten gebonden/en over Duynkercken na Londen ſo in den Tour geſchickt: Hug Peters die de beſte Boecken uytte Biblioteeck van den Biſſchop van Cantelburg had genomen: Jan Phelps/ Jan Turlou/ Secretaris van Staet die wegh is/ de oorſaeck vande vlucht van deſen Jan Turlou is/ om dat hy al de ſecrete Papieren tuſſchen Cromwel en Maſarin gepaſſeert/ aen een Perſoon heeft geopenbaert/ de welcke weder om alle de voorſz. ſecreten aen den Koning van Groot Brittangen tot Bruſſel heeft gecommuniceert gehad: Worden met alle hare ſchriften gelaſt te verſekeren/en voor Verraders verklaert: De Boecken geſchreven tegen den Coning/ door Milton/en Jan Goodwijns/werden door den Beul verbrant. Alle de goederen van Gen: Fleedwood worden verſekert/daer onder 7. ſwarte Paerden/ wel eer toe-behoort hebbende den leſten Protector: En dat niet alleen; maer een geheel regiſter van 72. Perſoonen/daer onder de Rechters des Koninghs/ worden alle hare Goederen geconfiſqueert: Des packt elck ſijn ſpillen/ vreeſende voor noch ſlimmer: Siet aldus ellendich worden deſe tien jarige Meeſters van haer eygen geweten en hare Vyanden gevolght: Vluchtende/ hebben ſy gehoort/ datten Coningh in aen-komſt was/ dattet Parlament een brieff van den Admir: Montagu had ontfangen/ in-houdende: Hoe hy den 2. deſer den Koningh verſelſchapt met de Prinçeſſe van Orange, en de Hertogen van Iorck en Glocheſter, legghende in de Baye van Schevelingen, op ſijn Schip de Naſeby hadde ontfanghen: Ten 11. uuren had de Koningin van Bohemen d'adieu aen den Koninck geſeyt: Ten 3. uyren na middach, ging Duc de Iorck op 'tFregat Londen, en Duc de Glocheſter op 'tFregat Swifture: Lichtende alſoo Ancker, waren 'sNachts ten 11. uyren gheraeckt 7. mijlen van de Hollantſe Wal, op welcke tijdt den voorſz. Brief was gheſchreven. Den Koning dede oock het Admeraels Schip de Naſeby/ hernoemen metten naem van den Koninghlijcke Carolus: En 't Schip de Sprekér wierde ghenoemt de Prinçeſſe Maria. Men vraegde den Edelman die deſe Brief bracht/ waer den Koning nu omtrent was/ antwoorde: Omtrent 9. Mijlen van de Engelſe Cuſt na giſſinghe/ ghelijck men aller-eerſt de Vloot vernam van het Noort-voorlant/ 4. hol. mijlen van Dover. Terſtont ſtelde men alle ordre te London om den Koning magnifijcq t'ontfangen: Na Graveſande ſont men meenichte Carotſen: Twee Heraulten wierden gemaeckt voor den Raet van State/ en 't Parlament/ gheciert met de Koninckliјcke Kroon en Wapenen:

Mr. Miles Lijnwaet-koopman/ kreech ordre het Linnen tot 's Coninghs behoef te leveren: Mr. Web had ordre alle de Koninckl. Huysen te prepareren/ en oock Guildhal: Mr. Kinnersley leverden 't Felp tot 's Konings hof en Bedde en 2. Carotsen: Tomas Laugam gebood men Purpure Koninckljcke Kleederen te verschaffen/ met Hermijne Vellen: Alderman Vijner had ordre een kostelijcken Kroon en Scepter voor den Nieuwen Koning te makē. Te Withal is toen mede uyt ordre van den Raedt de Galderije die O. Cromwel daer hadde doen maken/ gelast neder te smijten / en de Capelle te maken soo die te vooren was geweest.

Alle soo groot als kleyne van staet binnen London verheugden en leefden om dat den 4. Junij sijn Maj: in Engelant soude aenkomen: 't Parlament dede terstont het Wapen van de Republijck / dus lang geplaetst in hare Vergader-zael te Westmunster/ boven de stoel des Spreeckers / af breken/ in die publijcken hoeck stellende het volle Wapen des Coninghs/ overdeckt met een ongemeen kostelijcken Croon: Den Orateur smeet oock des Republijcks zegel in de volle Vergadering op hunne ordre in brijsementen.

Op 't advijs die 't Parlament kreech van de Commissarissen die met den Koning quamen/ van/ Dat zijne Majesteyt gemeynt was te Dover te landen, en op het Huys te Withal soude komen resideren, doch soo lange tot Canterbury wilde vertoeven, tot op zijne receptie binnen Londen soude ordre zijn gestelt,&c. Zijn aenstonts 20000. gl. na Canterbury voor den Coning en sijn Hofgesin gesonden. Seker Persoon heymelijck gewapent met diverse Pistolen en moort-geweer/ wort op suspitie van een aenslach op des Coninghs leven voor te hebben/ in Neugate ghebrocht. 's Nachts tooch Gen. Monck met veel Krijchs volck uyt London na Dover/ neffens een Brief des Parlaments van welkomst-complimenten aen den Coning over sijn arrivement. Dien selfden 4. Junij quam d'Engelse Vloot onder Dover / wordende seer heftich van 't Casteel op haer donderen beantwoort: Te Deal traden de Commissarissen te lande/ stracks nae Canterbury wendende / om daer ordre op des Konings ontfanckenis te stellen. Sijne Majesteyt was oock nu door den Ridder Greenvil / weder ghekomen van Westmunster/ over dubbelt versekert / Datter niets ontbrack als de tegenwoordigheyd des Conings, yder om 't meest daer om wachtende en verlanghende. De Engelse Natie hoewel om-sichtig/ is nochtans getrou in alle veranderinge/ als eenige nieuwichheyt maer daer onder loopt. Dito Greenvil verhaelde hoe hy op zijne boodschap aldus van den Spreker des Parl: wierde bejegent: Mijn Heere Iohan Greenvil, 'k En behoef u niet te vertellen met wat danckbaer en aengename ghemoederen de Leden van dit Huys der Ghemeente in dit Parlament vergadert, zy zijne Majesteyts gunstige Missive ontfongen: Res ipsa loquitur: Gy hebt nu zelfs gheweest auricularis & ocularis testis de rei veritate. Onse Clocken en Vreugde-vuyren hebben alreede begost te proclameren zijnes Majesteyts goetheyt, en onse vreugde. Wy hebben ons Volck geleert, dat onsen Coning, de glorie van Enghelant, weder gekeert is: Dit behaecht hare oogen: En zy staen bereyd om hem te ontfanghen: Beyde het Parlament en 't Volck hebben overluydt geroepen en gebeden tot den Coning aller Coningen, Lang leve Koning Carel de Tweede.

Dien dagh landen alder-eerst de Hertogen van Jorck en Glochester ende een weynich daer na lande te blijmoediger zijn Majesteyt selfs / aen 't Peerhooft: En soo ras had hy zijne voeten op den Engelsen bodem niet geset, ofte zijn

zijn Majesteyt nam de Hoedt af / en zijne geboechde handen en oogen ten Hemel geslagen hebbende / danckte Godt dat hy hem soo geluckich met vrede in zijn Erf-rijck hadde gebracht. Op die tijt was Gen. Monck en Lord Clevelant alreede aen de strandt op-wachtende / neffens een nieuwe guarde van Adel en Lant-saten / die sy voor den Coning opgerecht hadden: Ge. Monck so ras hy zijn Majesteyt opden Oever sach landen / viel op sijn knien / willende des selfs handen kussen / doch sijne Majesteyt courtois / sulcs niet gedogende / hefte Monck op / en hem minnelijck omhelst hebbende / nam hem als een die 't instrument van zijn geheele herstelling was / by de hant / na dat d'Enghelse Lords en Adel hefstich getwist hebbende om de voorgangh / hunne civilteyt en hantkussingh soo by den Coning als de Hertogen van Jorck en Glocester hadden af-geleyt: Aldus wierde den Coning / Monck by de hant hebbende / geleyd onder een Hemel by 4 persoonen gedragen / te Doveren in 't Huys voor hem geprepareert: Hier sich een weynich verfrist hebbende / gaet op een stoel gedragen in een Carots / de congratulatie ontfangen hebbende / daer Redding den Predikant na een korte Oratie / den Coning vereerden met een imperiale grooten Bijbel met goude slooten en beslach. Voer aldus voort op Canterbury / sittende Duc de Jorck in d'eene / en Duc de Glocester in d'ander Poort vā de Carots / Ge. Monck over den Coning / en Duc de Buckingam tusschē beyden / gevolgt van ontallijcke Carotsen met 6. paerden / en noch meer opgedost als Ruyters: Aldus twee mijltjes van Dover gereden zijnde / sprongh den Coning uyt de Carots te paert / hebbende zijn Broeders te rechter / Ge. Monck te lincker zijde / Buckingam en de Lords achter: By Canterbury quam hem de geheele Magistraet van die plaets verwillekomen / Mr. Love hare Recorder na een korte harangue / vereerde den Koning een goude drinck kop / wierde geleyd in 't Pallais. Hier sloech en vereerde den Coningh Gen. Monck mette Ridderschap van St. Joris / en de ordre des gouden Kousebants / die hem door de Hertogen van Jorck en Glocester selfs aen gebonden wierde. Onderwijle wierden te London van 't Suydtwerck af alle Huysen en straten daer den Koning passeeren soude / van boven en beneden met tapijten en groen verciert: Een geheel regiment jonghe Dochters op haer requeft aen den Lord Major / &c. verkregen / hun in 't wit met groen bestecken / en fackels in de handen / den Coning als noch ongehuwt / in 't velt te mogen teghen gaen / gelijck sy deden / bestroyende al-omme den wegh met Bloemtjes ende groen kruyt. Den Coning sloech hier de Graef van Winchelsea en d' Heer Mordant tot Ridders / oock Ge. Massey / Alderm. Robinson / Harvy / Stuseley / Rassitet / Philip Howard / Rob. Paston / de Graef van Southampton / Ascihleykooper / en maeckte Will. Morris tot sijn Secretaris van Staet / en D. Reynolds en Calamy tot zijn Cappellanen / die hier van eenige Londise predikanten daer over / &c. geexamineert wordende / de selve weder met goede satisfactie deden vertrecken. Den 7. savonts te 5. uren quam de Coning te Rochester / gaende in Col. Gibbons Huys / at een weynig met sijn broeders / en ging doen na Chattam aen de revier de Vloot besien / onder andere de oude Coningl. Souverian / by Con. Jacobus getimmert / by Carel de 1. gedruypt / door O. Cromwel geforceert / en door d'Hollanders tot stervens toe gesoont:

Hier gaf de Commissaris Pet een Bancket aen den Koningh/ keerende dien avont ten 8. uren vrolijck na Rochester/ seer familliaer mette voorsz. Colonel collationerende: En is hier van de Regeeringhe met een Kop en Becken vol allerhande rare stucken gelts vereert. Wendende sich den 8. deser zijnde den 30. Mey zijn ghebooorte-dach/ na London: Sach dat alle Dorp-toorens Vendels uytgesteken waren: En te Blackhead stont 'tgeheel Leger in ordre/ dese met schieten/ andre met roepen / en vuyren aen te steken / verwellekom- den den Koning: Op St. Joris velt aen 'tschepd van des Stadts Vryheydt was de Lord Major en de Aldermans in een vergulde Tente / daer den selve Lord op sijn knien het Swaert den Koning aenghebodeu hebbende/ gaf hem dat stracks weder om: Toefden hier een weynich/ en reed doen na London.

De Trainebande/ Gildens en Waterluy veele 1000. sterck / hadden alle de straten tot Withal ten wedersijden en de Brugge beset: + Voor aen mar- cheerden een bende Edelluyden onder Ma. Gen. Broun / met swayende Ra- pieren/ gekleet in wit silvere Rocken / 300. sterck behalven hare Dienaers: Toen 200. in Fulpe kleeren/ hun Levrije en Pages Purper: Daer na Alde. Robinson met een troup/ gekleet met Buffelse Colders/ in silver gestickt / en met groene Sciarpen. Hier na 130. in blauwe Levrije/ met rode Wimpels en Linten in zilver door-stickt: 6. Trompetters / 7. Voetganghers in Zee- groen en Silver/ Vendels eu Linten versilvert: Dese volghden 220. insghe- lijcks van Levrije/ eens 4. eens 6. Trompetters/ en 105. Edelluyden: Doe 70. Edelluyden/ 5. Trompetters: Lord Clevelant met 300. Edelen in gou- den Levrije/ na dese noch 300. dito/ alle by hoopen: Hier op volghden twee Trompetters met des Conings Wapen / de Scherifs in Rode Rocken met Silvere Passementen waren 70. sterck / hebbende halve piecken: Toen di- verse Compagnien Borgers van London / met vele van hare Waterluyden/ alle in swart Felp/ en met goude Ketenen behanghen/ yder had zijn voetgan- ger van roode/ blauwe/ gemengde en witte Levrije: Drie ryckelyck gekleede Trompetters reden voor de Bende Koopluyden : Hier na een Ketel-Trom/ 5. Trompetters / en 3. Waterluy / alle kostelijck met silver op roode ghebor- duyrde Rocken: De Burgers waren 600. sterck: Doen quamen 12. Predi- kanten/ 1. Ketel-trom/ 4. Trompetters/ des Konings Lijfguarde onder de Lord Gerard/ Major Rosecarron en Colo. Prague: Drie Trompetters in brave Rocken en Satijne kleeden: Des Stadts Marschalck en 8. voetgan- gers in frans groen/ geschakert met root en wit: Des Stadts Officiers en Aldermans in goude/ roode/ silvere en geborduerde Kleederen/ en also koste- lijcke Levrijen : De Heraults en Scepter-draghers voor den Lord Major/ die ongedeckt 't Swaert bloot droech/ waren oock kostelijck: Toen quam de Gener. Monck en Duc de Buckingam beyde bloodts hoofts: En daer op den glorierende Coning/ rijdende tusschen zijn Broeders Duc de Jorck ende Glochester/ gevolgt van een Troupe met witte Vendels / Ge. Moncks Lijf- guarde/ en die een Vergulde levrije hadden: Waer op voorts 5. Regimenten en soo veel Adels volgden/ als opt binnen London zijn ghesien.

Den Coningh alsoo te Withal komende/ onder 't geluyd van salvo/ klock- luyen/ geroep en vreugde-vuyren/ had geen geringe oorsaeck te altereren als hy de deur/ de zael en andre plaetsen aenschouden / daer men syn zal te goede

hoogh.

hoogl. Heer Vader soo onbarmhartich voor 11. Jaren gedoot hadde. Den Lord Major na eenigh verblijf by sijn Maiesteyt/ keerdt na zijn volck/ en de Coning gingh oock datelijck van Withal na 't Opper-huys / en van daer in't Lage/ doende in elck een harangue so aengenaem en wel gebonden/ dat beyde de Huysen zijn Maiesteyt bedanckten / en hun selfs gheluckich achteden met soo welmeenende Coningh 't Rijck gezegent te sien.

Den nacht konde doenmaels niet duyster blijven/ heel London scheen als te leven in Vuyrwercken: Selfs alle Ambassadeurs/daer onder die van Nederlant/ nu op 't wederkeeren na huys / had achter zijn logement een Staeck met 50. Peck-tonnen: Die van Vranckrijck / Denemarcken/ Sweden en Portugal/ wierpen gelt/ en lieten Wijn voor alleman loopen: Te Westmunster was doen oock een Beelt van Cromwel op een hooge Pael gestelt/ met de Wapenen van de Republijcke/ 'twelck na dattet eenighen tijdt met Toortsen rondsom/ op dat hem yder mochte sien/ was blijven staen/ met het opschrift: O. Cromwel, den vermaledijden Verrader. geheelijck wierde verbrant.

Nu konden de Londenaers eerst bevroeden waer om de heftige Cromwellisten en Geestdrijvers Willem Jones/ Jan Christoffel/ Willem Love/ Jan Beadrix/ Henrick Samson/ Gregorius Harrison/ Jan Hunt/ Rich. Green en Claes en Jan Wats waren gebannen/om in de Plantagen van Nieu Engelant te gaen arbeyden. Daer zijn oock in 't Fraitiers Warehuys veele goederen van den Koning achterhaelt: En diverse Booten met Effiges van het Royale geslacht na Withal gevoert: Yder kreegh last om de selve t'achterhalen/ deuren en vensters aen de weygerige open te slaen. Den 11. deser gingen Duc de Jorck en Glocester hunne zitplaets in 't Opper-huys nemen. Den Astrologijn Willem Lilly in druck hebbende voor gegeven / dat hy den Beul des Konings kende/ beveelt men te verseckeren: Doch hoewel nu een George Joyce/ en dan eenen Willem Hulet daer voor werden aenghesien / blijft alles in onsekerheyt fluctueren. d'Oost-Indische Compagny om haerder te doen ghedencken / vereeerden neffens andre Provincien die oock hare vrijwillighe Tribuyt brachten/den Koning met 30000. gl. Op die tijt heeft de Weduwe van Docter Jan Hewet/ (op ons 9. deel folio 85. aengewesen) aen 't Parlament by requeste versocht/ Dat den Tyran-Moordenaer O.Cromwel na zijne massacrering des Conings Anno 1648. sich tot Protector opgeworpen, en Ian Lisle tot President eenes Hofs van Iustitie opghestelt hebbende, de Suppliante hare Man is geroepen voor het gezeyde Hof nu in Iunio laetst, en door ged. Ian Lisle en ettelijcke die met hem zaten, sonder eenighe инditie is gecondemneert: En dewijle dit strijt mette Privilegen en Wetten van alle vry gebooren Engelsen, soo keert haer de ged. Suppliante aen uwe Ed. Versoeckende, dat alsoo alle de Rechters doen weygerden hun met soodanigen zake te bemoeyen, en dito Ian Lisle nochtans buyten recht en getuyge uwes Suppliantes Man ter doot veroordeelden, veroorsaeckende, dat hy als een Verrader voor den Tour is gedoot, tot onuytsprekelijcke droeffenis, en onvergoedelijcke schade en hartseer van uwe Suppliante en Vaderlose Kinderen, en ingevolge, tot schandale en verachting van alle Wetten, Privilegen en Vrijheyd. En daer omme uwe Suppliante bid uwe Ed. (uyt een puyre affectie der Wetten en vrijheyd des Volcks, en op dat namaels diergelijcke bloedige en schrickelijck moordadighe proceduyren niet mochten werden gepleecht, om Christen-bloet 'twelck geduyrich wrake roept, te storten,) te willen ordonneren, datte ged. Ian Lisle mach exemplaerlijck gestraft werden, en als een Moordenaer buyten

'tPardon blijven geslooten: En dat d'andre Commissarissen die met hem saten, als Alderman Titcheburn, Ireton, Pack, Serg. Croock, Ian Barckstead en Ian Phelps en de reste mogen geordonneert worden soodanige reparatie aen uwe Suppliante over de Moordt hares Mans te doen, als uwe Ed. sullen duncken te behooren,&c. Diergheljjcke actien zijn by de Cromwellisten om gelt en afgunst veel bedreven: De voorss. Weduwe is door Commissarissen satissfactie belooft. Waer na gevolgt is dat zijne Majesteyt zijne pleasures aen 't Parlament willende betoonen/ voor d'eerste reys hun dese Actens consenteerde: 1. Dat hy 'tged. Parlament confirmeerde. 2. Als mede 't lichten van 7. tonne gouts 's maents. 3. En de continuatie van alle de Hoven van Justitie. Maeckten oock al sijn getrouwe Vrienden tot de hoogste Amptenaers van 't Rijck / en voornamentlijck dese volgende Heeren tot zijnen Secreten Raedt verkiesende:

1. Den Hertoge van Iorck,
2. Lord Cancelier Heyde,
3. Marquis van Ormond,
4. Lord Hoogh-Kamerling Linsey,
5. Graef van Berckshire,
6. Graef van Southampton,
7. Graef van Nordwith,
8. Viscounte Scy mour,
9. Lord Say en Seal,
10. Lord Wentword,
11. Sr. Eduard Nicolaes,
12. Sr. Anthony Aschley-kooper,
13. Hertoghe van Glochester,
14. Lord Generael Monck,
15. Marquis Herdford,
16. Graef van Manchester,
17. Graef van Northumberlandt,
18. Graef van St. Albans,
19. Graef van Lichester,
20. Lord Culpepper,
21. Lord Robberts,
22. Sr. Willem Morris,
23. Mr. Annesley,
24. Mr. Daniel Hollis,
25. Col. Charles Howard,

De Clercken waeren 4. te weeten:

Sir Richard Broun,
Sir George Lane,
Sir Eduard Waller,
Mr. Iohn Niclaes.

Daer en tegens heeft zijne Majesteyt dese inroepinge der Koningh-moorders die noch in 't leven waren/ laten doen/ luydende als volgt:

CArel, by Gods genade Koning van Engelandt, Schotlandt, Vranckrijck en Yrlandt, beschermer des Geloofs, &c. Alle onse beminde Onderdanen van Engelandt, Schotlant en Yrlandt zyn gegroet: Also wy geconsidereert hebben, door de informatie van onse Lords en Communs, in 'tParlament vergadert, op d'aldergrouwelijckste en wreedste Verraderye, en de Moort begaen aen den Persoon, en tegens 'tleven, de Kroone ende waerdigheyt van onsen laetsten Koninghl: Vader Carolus de I. van gezeg: Memorie: En dat Ian Lisle, William Say Esquire, Sir Hardres Waller, Valentijn Waulton, Eduard Walley Esquire, Sr. Ian Bourchire Ridder, Willem Heveningham Esq: Israac Pennington, Alderman van Londen, Hendrick Martin, Ian Barckstead, Gilbert Millington, Edmond Ludlou, Ian Hutchinson Esquires, Michael Livesay Baronet, Robert Tichborn, Owen Roe, Robert Lilburn, Adriaen Scroop, Ian Okey, Ian Hewson, Willem Goff, Cornelis Hollandt, Ian Careu, Miles Corbet, Henry Smit, Tomas

Tomas Wogan, Edmund Harvey, Tomas Schot, Willem Cawley, Ian Dounes, Niclaes Love, Vincent Potter, Augustin Garlandt, Ian Dixwel, George Fleedwood, Symon Meyne, Iacob Temple, Peter Temple, Daniel Blagrave en Tomas Wayte Esqu: ten hoogsten schuldigh zijn van die vervloeckte en bloedige Verraderye, door het sitten en Oordeel gheven, tegens 'tleven van onsen Koningl: Vader: Als mede Ian Coock, die daer in als Sollicíteur heeft gedient, Andries Broungton, en Ian Phelps als Clercken, en Eduard Deudy als Sergeant van Wapenen: Hebbende hun haer door wroeginge van haer eygen misdaet, nu onlanghs op de vlucht begeven, ende haer selfs versteken, alsó datse niet wel en konnen werden geapprehendeert, ende gebracht tot een persoonele en wettelijcke straffe, voor haer voorsz. Verraderijen, volgens de Wetten: So doen wy hier by met advijs van onse ged: Lords en Commons, bevelen, publiceren en verklaren door dese onse Proclamatie, dat alle ende yder van de boven-genoemde Persoonlijck sullen vertoonen, ende haer begeven by den Spreker ofte Sprekers, van ons Huys van Heeren, ofte van Communen, ofte by den Lord Major onser Stadt Londen, oft aen de Scherifs van onse respective Graefschappen van Engelant en Walles, op peene van uyt geslooten te zijn van eenig Pardon, ofte vergiffenisse so voor haer leven als Staet: Ende en sal geen Persoon ofte Persoonen, dorven logeeren ofte Herbergen eenige der voorsz. Persoonen, op peene van Carceratie en hoog Verraet.

Gegeven uyt ons Hof te Withal, den 16. Iuny 1660. in het 12. Iaer onses Rijckx.

Vranckrijck nu bloeyende in voorspoet/ wiert dartel/ de Roomse aldaer uyt blinden yver/ meynden/ men behoefde nu niemant t'ontsien/ en haer bloet mettet rijsen van de Son op sijn hoogste zijnde/ gooyen sy de glasen van de Gereformeerde Kercke tot Dieppe uyt / mede nemende alle de Papieren en schriften ter Diaconye en dienst van de selve Kercke behoorende/ ja souden by aldien het den Gouverneur niet en had belet/ het Vuyr dat alreede begonde te Vlammen/ in de voorss. Kercke gesteken hebben: Het was juyst op die tijt Classis/ soo datte Predikanten genoech te doen hadden met haer te salveren/ nochtans bleven twee van de selve doot. Tot Blois liep het oock leelijck af met qualijck tracteren der Gereformeerden/ als oft Vyanden waren. Op die tijt sont den Coning een geslooten Brief aen die van Nismes/ om hare Raetsheeren na d'oude maniere te verkiesen/ neffens een arrest aen de Gereformeerden van St. Gilles/ om daer niet meer te Prediken: 'tWelck niet weynig alle de Protestanten daer omtrendt verbaesden / als onbewust wat men met haer voor hadde.

Daer na dat den Coning die van Marseillie gekastijt / en die van Orange t'onderbragt hadde/ sont aen den Prince Conty ordre/ om de saken van Nismes af te doen/ 'twelck mette beste maniere wierde gedaen/ so datte Consuls gekooren zijn / volgens de Previlegien van die plaetse: Maer die van St. Gillis voeren gelijck Pharoos Backer/ want sy haer saecke aen dito Prince gedefereert hebbende/ belaste haer hunne Kercke neder te smijten/ en so sy wilden een ander te timmeren buyten de Stadt: Waer door de Gereformeerde aldaer dapper beklaegden. Den Zegel-bewaerder tot Nismes voorsz./ hebbende op die tijt binnen Toulouse de Gereformeerde Religie af-gesworen/ verkiesende de Roomse/ is niet langh daer na/ in een dollicheyt vervallen/ en sich begevende op het achterste van sijn Huys/ heeft sich van den top ter aerden neder geworpen/ so dat hy te pletteren gevallen is. In de Franse Zee-

steden

steden begostmen tot uyt-vindinge van d'onkosten op des Konings reyse/ de Vremdelingen seer hoogh te schatten / sommige tot 1000. guldens/ 1500. en soo voorts/ waer over ettelijcke wilden vertrecken.

De twee Hooft-Ministers van Spangen en Vranckrijck al in 't begin der voorlede Maent op de Frontuyren gearriveert zijnde om af te handelen d'openstaende differenten van 't Dal d'Urgeil / 't welck de Fransen begeerden/ doch de Spangiaerden niet en wilde cederen/en dan over de gebuyrschap van Roussillion/Ec. Den Card. Masarin omcingelt van 24. Pages en 60. Lacquen/ 24. andere/ yder op 'tgeestichste gekleet/ sont daetelijck op 't arrivement van Dom Luijs d'Haro/ de Capit. van zijne Lijfguarde na Fontarabia aen de selve / om den dach der by-eenkomst te weten. Op den 10. Mey hielden dese twee groote Ministers d'eerste Conferentie op 't Eylant/duyrende van 1. uren des middachs tot savonts ten 6. uren : Aldus hebben zy in vier by-eenkomsten/ daer af de leste den 31. Mey was/ alles in vrunschap afgedaen/ Blyvende de Vignery van Conflans, 't Graefschap Carol en xxxv. Dorpen van Cerdaigne aen de Franse Kroon. Wiens Minister om 't groot vernoegen van dien Dom Lowijs met een geheel rare Collation van allerhande kostelycke Leckernyen onthaelden/en twee uren lang speelde men op alle bedenckelijcke Instrumenten/daer de konstigste Sanghers uyt Italien de aerdichste Spaens en Franse Deuntjes songen die oyt gehoort / en nu over geheel Europa gevlogen zijn.

Na dat nu den 2. Juny de Catol. Coningh te Fonterabia was aen gekomen/ met d'Infante syne Dochter/ op een dag wanneer het onder groot onthael byna niet en dede als regenen : Soo arriveerden te St. Jan de Luz het Franse Hof/ wanneer de Franse Marschalcken Villeroy/Turenne/de Commandeur Soubray/ Mons. Bellingham/ en Tellier onbekent 't Spaens hof te St. Sebastian gingen besien : Maer zy door den Baron de Battevile ontdeckt en bekent wordende/ zijn van de selve by de Cat. Coning gebracht / die haer treffelijck regaleerden/ gaende van daer besien op de Timmer-werf het groote Spaens Gallioen/ al voor 10. jaren begonnen. Van d' ander zijde om 't Huwelijck te voltrecken / was d'Alderchristelijckste Koningh alreede op d'ander sijde van St. Jan / wachtende na de uytvoering des Huwelijcks geschiet als volgt : Den Catol. Coning savonts ten 7. uren mette Infante onder 't geluyt van Trompetten / Canons en geroep te Fontarabia in gekomen sijnde/ ging logeren op 't Casteel dat vol Tapijten behangen was/ en sich een weynich hier van zijne lange en moeyelijcke reyse verfrist hebbende / ontboot ten 9. uren alle de Grooten by hem/ in wiens presentie hy zijne Dochter d'Infante af vraegde : Oft zy niet vrijwillich afstondt van alle haer recht en pretense op de Croon Spangien ? Zy antwoorde met een resolute voix en hant-tastinge/ Ja. Den 3. 's morgens quam de Coning haer in hare Kamer selfs seggen / datte Ceremonie van 't Huwelijck noch dien dag soude geschieden/ en dat sy teghen 11. uren moste gepreparcert zijn: Den Bisschop van Pampelune ten 1. uren 's middags in de Hooft-Kercke opgewacht hebbende/ hoorende dat de Catol. Coning quam/ trock zijn geestelijcke kleederen uyt / doende die met 't Kruys en vele Choor-sangers voor hem marcheren / tot aen de Kerck-deure daer zy halte hielden : Den Bisschop sijn Pontificalen Rock aen ghedaen hebbende/ ontfing

ontfing aen de limiten van sijn jurisdictie den Coning/ die uytte Carotse ghesprongen/ hy ter Kercke in-leyde/ hebbende d'Infante ter lincker hant/ doch alle onder een zijden gedragen Hemel: Hare rock van witte Satijn met silver gestickt/ wel 3. Ellen sleepende/ wiert na gedragen van een Weduwe hare Staet-Juffer/ van geheel fraye manieren/ doch gekleet als een Religieuse/ gelijcks sulckx de gewoonte der Weduwen in Spangen is: Haer volgden 3. andere Staet-Joffers/ en na dese de Dochters met goude Ketenen/ en ontelbare Gesteenten: Voor 't Altaer komende/ viel de Koningh en d'Infante op hare knijen/ wanneer den Bisschop een gheheel simpele/ stille en korte Misse dede/ waer op den Bisschop van Frejus sijn plaets in nemende / die neffens den Patriarch van Indien de getuygen wegens Vranckrijck waren, en noch by de 400. Franse Edelen, om dese Ceremonie by te woonen: Quam den gef. Bisschop zijn Priesterlijck gewaet uyt / en Episcopale kleederen aen getogen hebbende/ en daelt van 't Altaer tot het spaense geselschap/ daer des Conings Kleederen en Bonnette glinsterende van Dijamanten / &c. oock d'Infante/ den Marquis de Leiche/ en den Secretaris vā Staet D. Fernando Rueis de Couteras/ yder op 't prachtigst uyt-gestreken aen Clenodijen warē: Vertoonende daer op D. Louijs de Haro/ die van achter den ged. Hemel nu te voorschijn quam/ zijne procuratie van den Coningh van Vranckrijck/ om d'Infante van Spangien uyt des selfs naem te trouwen: Dese wiert overluyt gelesen/ en oock/ 't Consent van den Paus/ door een Apostolise Notarius: Hier op vraechden den Bisschop tot drymalen d'Infante toe: Oft Zy tot haeren Man begeerden LOUIS de BOURBON, Koninck van Vranckrijck? Waer op zy so veele reysen vrundelijck met een soete stem in 't Spaens antwoorde: Si, Dat op Hollants Ja geseydt is: Vallende terstont voor hare Vader op de knijen/ des selfs consent en zegeninge onder 't storten vā tranen versoeckende/ 't welck haer met een Vaderlijcke beweging van natte oogen en omhelsingen toe-gestaen sijnde: Soo komt haer Vader seggen eenige/ andere D. Louijs / en hy strijckt een kostelijcken Trou-Ring aen hare Vingher: En de Trou wort in dier vougen met haer en Don Lowijs d'Haro volbracht. Dus weder uyt de Kerck onder schoon Musijck keerende/ sette den Cato. Coning sijn Dochter nu als een vreemde Koninginne op de hoogher hant/ gaende tot aen de Carotse/ reden na 't Hof/ daer zy na hare believen ter hooger hant hares Vaders sittende/ publijck at: Onder veele Franse Dames die in dit open Hoff in gestreken quamen/ was oock soo sy meenden onbekent in geraeckt Madamoiselle d'Orleans: Doch de Nieuwe Coningin haer wel siende/ seyde soetelijck lachende: Ick kenne d'onbekende wel. Dus ontdeckt, wiert zy treffelick onthaelt.

De tijdinge van dese Ceremonie quam dien dag ten 2. uren te St. Jan de Luz / aen den Coninck van Vranckrijck haere Bruydegom/ die neffens zijn Moeder de Coninginne verheugt/ daer over s'avonts mette grootste Vrouwen van 't Hof een Balet dansten. Volgens dien quamen beyde de Coningen van Vranckrijck ende Spangen den 6. en 7. deser op 't Eylant in de Conferentie plaets by malkanderen/ den Catolijcken Coningh was in een kostelijcke vergulde Barcke/ en Don Lowijs in een andere die hem volghden/ komende dit Hof met wel 100. Edelen/ die in drie daghen driemael haer van Levreye veranderden: Dese hadden 200. Lackyen in verguit Laecken/ met hangende

Mouwen/ geborduert met geſteenten en Paſſementen: Haere minſte Page was in gheborduerde Kleeren: Den Coningh op-tredende/ vont daer zijn Schoon-Soon d'Allerchriſtelijckſten Koningh/ in een Zaele vol allerhande Schilderyen door de Parijſſe Schilders in 8. daegen tijts volmaeckt: Den 7. tekenden/en beſ woren zy den eeuwigen Vrede/wanneer te 3. uren den Biſ-ſchop aen beyde Koningē zijn Emin: op beyde knien het Evangelium preſenteerde: Scheydende/ at dien dach den Koning en ſijn Moeder alleen/ en oock de Infante alleen. Den 9. dito wierde het Houwelijck in de gheyronckte Kercke te St. Jan de Luz tuſſchen den Koningh van Vranckrijck en d'Infante van Spangen in preſentie vā J. Maſarini/den Koning van Spangen/ en de Konings Moeder van Vranckrijck en Lowijs de Haro/ pompeuſelyck voltrocken: De Bruydt had een Kroon van Dyamanten op 't Hooft/ en een Koninckliјcke Mantel/ de Juffrouwen van Alencon en Valois droegen hare ſleep: De Miſſe wiert in de Kercke ghedaen/ met Trompetten en Spel/ en de Trou door den Biſſchop van Bajona voltrocken: Na deſe Celebratie liet men voor yder Wijn uyt loopen/en men wierp veele Silvere Penningen voor yder te grabbelen uyt de venſters/ waer van op d'eene zyde ſtonden de Beeltenisse van de Koning en Koninginne/en d'ander zyde: Non lætior alter. Men beſpeurde in deſes/datte Catol. Coning van Spangen van ſtatuere kloeck en blanck van weſen was/ en alhoewel ſo ſeer niet in gewaet uytſtekende/ nochtans ernſtich en dapper: Hebbende de gewoonte als de Franſen in het eten/ en wort met groote authoriteyt bedient: Willende drincken/ preſenteert den Hertoge Medina de las Torras den Beker op ſijn knien aen den Koning: De andere Officieren des Konings doen inſgelijcks: Zijne Raden zijn ſeer ſtatige Wijſe Luyden: Zijn Treyn vry minder als die vā Vranckrijck/ wort maer vā 20. Hellebardiers omringt/ſonder eenige andre Guarde. De Koning van Vranckrijck daer en teghens als een wacker Jonghe Prins/ en kloeck van Lichaem/ moy van gedaente/ ſtack uyt van geſteenten op zijn gewaet: Zijn Bruyt d'Infante Maria niet van de langhſte ſtature/ ſeer minnelijck aengenaem en blaeuw van Oogen/ oock wacker in hare gang/ en levendich in haer doen/ en van een behaghelijcke aenſien en boeſem/ voldede yder Franſman/ dat ſy 'tgheluck waerdigh was/ van een Monarch als haere Koningh was/ te Trouwen.

Den Cato: Koning zijn Dochter in 't Satijn en een ſchoon brocade gekleet mette hant ſelfs uytgeleyt hebbende/ ſteide hy die den 7. deſer in handen van haren Bruydegom/met wat vernoegen en vraegt niet. d'Infante ſiende hare Vader nu te moeten verlaten/ viel voor de voeten van de ſelve neder; op de ſelve tijt wanneer de Koninginne Regente van Vranckrijck den Catol. Koning omhelſende/en kuſſende/die vaſt met de Armen hielt ſtaende/onder een wederſydige ſtorting van tranen: Den Bruydegom Coningh/ omhelſde oock zijn Schoon-Vader den Catolijcken Koninck/ 'twelck oock dede Duc de Anjou/ alſoo beweghelijck ſchreyende als yemant/ waer over d'omſtanders hun van traenen en bewegenis oock niet en konden binnen houden: Den Catol. Koning in deſe Menſchelijcke paſſie ſich wel het modeſte dragende/ ſeyde de Koningin Regente tot hem: Is het mogelijck lieve Broeder dat gy dit alles ſonder alteratie kont aenſien? Hy antwoorde: Godt weet Suſter, dat ick het inwendich gevoele: Men ſcheyde/

ſcheyde/ beyde Koningen hadden de Vrede op de maniere van 't Tractaet van Verbins bes woren: Het Huwelick was nu volbragt: De vereeringen aen de Bruyt gedaen/ door Monſr. de Crequis/ waren 2. geheele Accouſtrementen/ een van Dyamanten/ en een half Dyamanten/ Saphyren/ Eſmerauden en Jaſpis/ 1. Bague vã 12. byſondere Baguen/ in 't midden een precieuſe Diamant/ door zijn Emin: gekocht in 't Erf-huys van de overleden Coninginne zalig:/ 4. Oor-pendanten van Saphijren en Robijnen/ en noch een pendant van gemengde Clenodyen/ over de 6. tonnen Gouts waerdich/ noch een pendant van 4. Diamanten van 800. gl./ die den Coning ſelfs aen de Coningin vereerde: Savonts open Tafel houdende/ ging den Koning met ſijn Bruyt ten 11. uren te bedt/ op ſtaende ſmorgens ten 11. uren: Den 8. deſer ſcheyden beyde Koningen van malkander op het Eylant/ wanneer de Coinginne Regente/ aen den Catolijcken Koning vereerden een koſtelijck horologia: d'Allerchriſtel. Koningh gaf een Dyamant van 70000. gulden aen Don Lowijs d'Haro met een Swaert van 80000. Florijnen: Zijn Majeſt. gaf oock een ſeer ſchoon Rapier aen een voornaeme Spaenſe Don die aen zijn ſyde ſtont/ de welcke na deſen ontfanghen hebbende/ en zijn eyghen Rapier in de Revier geworpen hebbende/ ſeyde: Dat hy dat geweer zijn leven lang niet anders en ſoude gebruycken als ten dienſte van beyde de Coningen. De Koninginne gaf aen haer Broeder noch een kaſ ken vol parfumee. De Koning van Vranckrijck vereerden aen den Catol. Koning een Collier van geſteenten waer aen een uytmuntende groote Paerle hong/ bevrocht ſonder weergade. Onderwijl deſe geſchencken duerden/ waſſer groot duſputt onder de Franſen om den rang: Elck wilde de voorſte zijn: Den rouw van Duc d'Orleans was wel by haer Meeſter afgeſlept/ maer het krackeelen niet onder deſſelfs Subalterne. De Prelaten ſelfs waren pruylende/ om dat 8. a 10. van hun op de Celebratie van het Huwelijck haerlieden ghewegert was voor de Seculiere plaetſe in de voorſz. Kercke te St. Jan de Luz.

Den 10. Juny gingen hare Maj. ter devotie by de Recollecten: Savonts ſpancerende aen den Oever van de Zee. Deſen dach had zijn Eminentie en Don Lowijs noch een Conferentie/ alwaer alles verbleef weghens de openſtaende puncten/ die na Parijs verſchooven wierden/ voornaementlijck die voor den Huyſen van Mantua en van Savoyen/ daer den Nuncius van den Paus/ d'Ambaſſadeur van Venetien/ den Reſident van Genua/ den Envoy van Duc de Savoye/ en de Gedeputeerden van 't Parlement van Pau/ tot getuygen en ter Audientie preſent waren.

Men dede alles om de nieuwe Coninginne die om 't vertreck van haer Vader niet dede dan ſchreyen/ te vernoegen: Zy ſchreef een Brief aen haer Vader/ willende die niet toe-zegelen ſonder de reviſie vã haren Koning/ doch hy liet haer die toe de ſelve te ſluyten: Volgde de Koning ſo ter Jacht als anders: Men verhaelde/ dat zy hare gentileſſe willende betoonende/ hadde gevraecht aen den Capiteyn de Guardes/ Waer om hy altoos ſich ſoo kort omtrent den Coning hielt, gheantwoort hadde: Dat ſulckx zijn Ampt mede bracht, zy geſeyt ſoude hebben: Men ſoude wel mede om ſoodanige Officien inſiſteren. Men hoorde voort ten hoof de tijdinge/ de geheele Herſtellinge des Konings van Engelants/ en daer neffens/ datte Franſe Geſant de Bordeaux/ om dat hy tuſſchen zijn Eminentie

minentie en Kromwel soo wat te yverich had gelaboureert/ d'Audientie ghe-
weyzert/en desselfs Secretaris over eenige schulden was gearresteert. Doch
Enghelandt die zijn policye wel weet te bemantelen / en om dat noch desselfs
Moeder in dat Rijck was/sont den Lord Crave na de Allerchristel. Koning/
om die gheluck ten wenschen over zijne Vrede met Spangen en desselfs Hu-
welijck/ Ec. Op welcke tijdt den Abt de Richelieu sich in de Vergaderinge
der Geestelijcken quam beklaghen / om datte Bisschop van Authun in syne
nieuwe uyt gegeven Historie de Cardinalen in 'tgeneraal dapper hadde ghe-
hekelt/ en onder dese den Cardinael de Richelieu / specialijck tot schandaele
van syn Oom den Marschalck de Marellack/ wiens Vader soude onghcluc-
kigh in syne sterf-dagh om de schulden te betaelen geweest zijn: En hoewel
de Coninginne doen sijn wel-doenster was / soude hy echter gestorven sijn in
de meeste desreputatie des Weerelts: Elders seggende: Dat in 't Lant van Ruel
hy de Boeren haer Lant ontweldigde: Ia datter een steen gevonden was, om hem den Kop te
verpletteren, &c. De Vergaderinge wel siende datse door een partije flatteer-
ders daer de Weerelt vol af is/ geen dienste en hadden/ en door de vrywillige
schrijvers de beste waerheyt kregen/ ordonneeren dat niet tot maintenue van
de Bisschop/maer tot satisfactie van Richelieu/en bewimpelinge des voorsz.
verhaels/ dito Authun 3. a 4. bladen in sijn Historie soude veranderen,

l'Affection estouffe la verité, & la raison.

'tKeyserlijcke Hof te Weenen ontstelde sich niet luttel in dese maent / over
't swaer verlies van den Sevenburgse Vorst Ragotzky / die neffens kleyn ge-
tal om de Turcken te stuyten/ongeluckich verselt was met onbedachte raets-
luyden: Hy nochtans vol yver/ vocht desperaet op den 22. Mey / als hem dẽ
Bassa van Buda tusschen Giala en Claudiopoli so vreesselyck hadde aenge-
tast/ dat op d'eerste inval meest al Ragotzkys voetvolck sneuvelden / en alsoo
de rest verstroyden/ onsettende Hernistat/ veroverende 112. standaerden/ alle
de Bagage/ 't Canon/Ec. Ragotsky leelijck verlaten/ was geheel benart van
de Turcken/ daer hy na groot tegenweer geschoten en doorsteecken wiert/ be-
komende oock twee periculeuse houwen in 't hooft / wiert echter noch uyt dẽ
strijt gebracht / meynende sich binnen zijn voornaeme Fortresse Monkacc te
begeven/ daer zijn Tresor was/ dus lang gespaert om sich by noot van te die-
nen: Maer hy storf den 6. Junij aen zijne Wonden binnen Waradijn: Also
is desen Prins hoewel deuchdich/ en wetelijck/ Gereformeert en courageus/
ongeluckich in zijn regeren geweest/ voornamentlijck/ zedert dat hy door op-
hitsinge der Sweeden sonder andre oorsaeck als eersucht in Polen was geval-
len. Sijn Weduwe sont hare Soon na Weenẽ onder protectie van de Key-
ser/ daer men toen by voegde: Dat zy van Baden geboren en Rooms Cato-
lijck was/ daer sy by wilde sterven: Zijnde dat van hare Man uyt insichten
van respect tot de selve geschiet/ en anders niet/ begeerende hun door een Je-
suyt ghenaemt Millai te laten informeren. Ragotsky Lijck wiert te Oet-
scher ghebracht.

Tegens dese nederlage van Ragotsky/ had de Croon Polen den 28. Juny
een groote Victorie op de Mascoviters: De Poolse Velt-Heer Woywoda

Rusky

Ruſky Czarnetſky/dede 'tverhael daer van aen den Rijckx-Marſchalck aldus ſchrijven: Na dat Carnetſky na Sclonim was getrocken/om de Moſcoviters te vinden/daer Chowanſky als door een perſpective het Poolſe Leger genoechſaem verſpieden: Wanneer Carnetſky de ſijne door een Oratie tot ſtrijden vermaende/ en ſeyde: Dat de eere vā 'tellendig Poolſe Rijck aen deſen ſlag hongh, niet twijffelende oft Godt ſoude den hoogmoet ſijner Vyanden dempen, hy ſoude hun ſelfs voorgaen, niet twijffelende ſy ſouden hem alle Manhaftelijck volghen: En ſoo yemandt bevreeſt ofte verſaecht was, hy mochte ſich openbaren, men ſoude de ſelve demitteren, &c. Waer op ſy alle riepen tot den leſten druppel bloets te willen vechten: In deſe tocht vonden de Poolen meenichte der Onderdanen/ die de Moſcoviters hadden ſchrickelijck vermoort/ gebraden/ geſabelt/en jammerlijck gekapt: Ten 8. uyren vielen de Poolen alhier op deſe Barbaren van ter ſijden in. Middelerwijl quam den Poolſe Staroſta onder Sclonim/ uyt welcke ſtadt de Moſcoviters hem tegen quamen/ doch wierden om-cingelt/ en 200. ter neder geſabelt: Van d'andere ſijde kregent de Poolen te quaet/maer Polubinſky mette Littauſe Volckeren by komende/ die ſyn Velt-heer Kmiticza met 4000. op de Ruſſen dede aen vallen/ deſe verſloeghen en doot ſloeghen den Moſcoviters: Hier op vielen de Littauwers op 'twijckende groſ: Carnetſky dit hoorende/liet terſtont te Paerde blaſen/(doch onbewuſt datte Littauwers mette onſe ghevoegt waren) verbolghde ſijn wegh tot den avont: Maer dien nacht door twee overloopende Moſcoviſe Edellupden verſekert/ dat Chowanſky aen quam om de Poolen andermael te bevechten/ ſach met hem terſtont daer aen op komen met een krachtig Heyr: Sijn rechter Vleugel was ſterck en krachtigh/meenende de Poolen door de ſelve te dwingen/de battalie was Infanterye en Dragonners/de lincker Vleugel een weynig afgeſcheyden/ quam langſt den Pas/ in alles ſterck 22000. Man te Voet en te Paerde. Dit was dicht by een groot Wout/ 'twelck Carnetſky dede verſekeren: De Moſcoviters vielen eerſt aen op de Poolen/Tartariſe en 't Coſackiſe Compagnie/ doende onder veele ſchade / met ſchieten en overrijden der Paerden/ de Poolen wijcken/ en den Pas verlaten / wanneer de Muſcoviters riepen en ſchreeuden: Nu, nu, ſullen wy u Chowanſky leeren kennen. De Moſcoviters volgden de Poolen op den voet nae/ meeſt 'tgheen ſy wiſten dat Edellupden waren/ lachende en ſchreuwende de ſelve met een groot gejouw uyt/ als oft hun die in het Wout hadden verſteken: Onderwijl komt Carnetſky/ons radende by den tweeden Pas te blijven ſtaen/en geen Vyant over te laten komen/ waer op wy ons Volck deden af-ſitten/ en met Bandelieren verſagen: Chowanſky dat ſiende/ ſont twee Regimenten daer op aen/ die men ſegt van een Hollander die hier doot bleef/ aen gevoert wierden/ deſe loſten een machtigh en ſchrickelijck Vuyr/ doch met weynich ſchade / ſelfs de Moſcoviſe ſtucken vol Schroot/treften weynich Poolen: Hier door bekomt hy den Pas/ en beſet die met Infanterye: Carnetſky dit ſiende/ valt ſelfs mette Huſſaren op haer in/alwaer deſe Natie met een gedenckwaerdige courage door en door het Moſcoviſe Voetvolck heen drongen/hun veele Vendels en den voorſz. Pas weder af nemende: Deſe van de Moſcoviſe Ruyterye geholpen/ dreven de Huſſaren weder te rugh: De Poolen mits haer Canon

dat noch achter was/ alles voor de vuysten moeten uyt-wercken/ gaen met
de Littauwers/ en Hussaren onder Tedwin/ de Vyant andermael onder de
oogen/ die weder schrickelijck Vuyr gaf: De Cosacken onder C. Woinilo-
wits vielen oock van achteren op de Moscoviters aen: Hier op begosten die
na 3. uyren vroom vechtens te kreucken/ sy wijcken en verstropen niet alleen/
maer worden ellendelijck ghesabelt/ haer meeste Infanterye verbergde haer
wel in een Kreupelbos/ daer sy/ na datse al rontsom beset waren/noch ander-
half uyr dapper vochten/ wanneer sy meynende te ontloopen/van de Ruyters
ter neder gehouden zijn/ en noch in desen doots noot zijnde / waren sy soo vol
moets/ datse hun niet wilden op geven / maer met Bardesanen/Knodsen en
grof geweer hun lieten doot kneusen: Porucznick Poolse Taelman wiert hier
oock doot geslagen/ en den Schatmeester van Russenlemburgh die de Insi-
coris Regni vane droech: De Poolen hadden omtrent de 500. so Dooden als
gequetsten: Maer van de Muscoviters 16000. Ruyters en 8000. Voet-
knechtē sijn weynig ontkomen/als Chowansky gequetst met 80. Paerden:
Hare Bagage en Geschut wierde verovert/ twee Generael Lut. en 20. Pul-
kounicken en veele andere gevangen: Behalvens noch 1200. die tot de Po-
len over liepen: Den gevangen Velt-heer Sczerbati wiert voor Carnetsky
ghebracht / en siende oock daer by alle de Bagage en 40. Canons/ seyde in
groote bedroeffenis: Den Czar heeft ons verlooren: 't Staet te bevresen
indien hy ons niet en volgt/ hy sich selfs ruyneren sal/ &c. Desen Scerbati
is met veele Bojaren en een Duyts Overste/en veele Vendelen van Hemels-
blau kostelijck met gout en Paerlen gestickt/ na den Coning van Poolen ge-
sonden: En oock een valsen brief onder de dooden ghevonden/ als oft die by
Carnetsky den 28. Juny ware geschreven in het Velt: Aldus hebbē de Po-
len na hare Victorie oock Lachowitz ontset: En sijn met gevoechde macht
na der Wilda getrocken/ om dat te dwingen: Onderwijl door gants Mos-
covien de Russen vluchtende over de Revieren/ de Poolen niet en dorf den
verwachten/ als geen andere gedachten hebbende van gehandelt te worden/
als men de Littauwers hadde gedaen.

Sommige reysende Coop-luyden met 30. Waghenen by Dorpt in Lijf-
landt komende/ hadden 15. dagen te vooren een voorsegginge van dese groote
Victorie gesien/ te weten: Een grooten Beer komt op de voorsz. Waghens
aen vallen/ en smijt eenige van die om ver/ loopende van daer sonder eenich
Mensch te beschadigen/ niet wijt van daer in een Bosch: Een weynich daer
na komen twee andere Beyren op 't vlacke Veldt/die malkander lief koosden
en vrundelijck tracteerden: By dese wilde den voorsz. groote Beer sich oock
voegen/maer die 2. ontfangen hem seer vyandelick/en strecken hem so uyt/dat
hy de vlucht most nemen / en alleen voor een goet Schouspel den Reysers
dienden: Oordeelende den grooten Beyr voor Moscovien / en de 2. andere
voor Poolen en Littauwen.

Volgens den Poolse Vrede/ was den Vorst van Courlant/die sich anders
intituleert/ Iacob Kaufman zu Mittau: Van der Narva tot Riga wel onthaelt in
gekomen: Meynende van daer voorts op sijn Slot en andere plaetsen in te
treden/ doch hebben de Poolen d'evacuatie van die plaetsen gheweygert / on-
der

der pretext van geen last van haren Koning te hebben: Waer over ged: Vorst geheel ontstelt/ zijn reyse na Warzau heeft ghedacht voort te setten/ om van 'tgeaccordeerde te mogen gauderen: Daer den Adel dapper klaegden/ datte Koop-lieden niet en wilden submitteren de nieuwe ordre des Koninghs/ om op den Wijssel van alle op en af gaende Goederen te betalen 2. Gros/ op de waerde van yder Poolse gulden Goederen. In Denemarcken schickte sich alles nu tot d'uytvoeringe van den Vrede: De Sweden nochtans twee dagen te vooren/ ruckten op 't Eylandt Femeren/ versamelende alle buyt by den anderen: Maer toen de selve hoorden datte Geallieerden uyt Holsteyn Volck in scheepten/ en eenige van dien alreede gelant waren/ vloden sy van daer/ latende den buyt van d'Eylanders achter. Conninghen nu by de 9. weken beleghert: Wort verlaten: Generael Veldm: Schaek en L. Hans van Alefelt komen oock van Nijcopingh uyt Schoonen/ te Coppenhagen: Op een tijt wanneer de Deense Stadt Berghen in Noorwegen/ bebout van Houte gevlochte Balcken/ en om-ringt van Hecken/ door den vlam van een Teer-ketel/ de helft in 2. uyren tijdts verbrande/ blijvende d'ander helft om de wijtte van 't water van de Haven behouden.

Na dat in Denemarcken alle plaetsen volghens den Vrede/ punctuelijck waren gerestitueert/ sijn de Heeren Hubert en van Haren weder met 4. Oorlog-schepen na Hollandt gekeert. Den Engelsen Heer Sidny mits de veranderingen in Engelandt wel siende/ dat hy by zijn Natie kleyne eer soude behalen/ en over diverse ontmoetingen sich in gevaer siende/ versocht protectie van den Koning van Denemarcken: Van waer hy hem voorts na Stocholm heeft getransporteert/ en over sijne debuoiren een brave gulde Keten van de Maj: van Sweden heeft ontfangen. De Sweedse Ministers Rosenhaen en Bielke/ sijn by Sijne Maj: van Denemarcken oock gunstelijck getracteert: Rosenhaen sich na Stocholm/ en Bielke na Rodschildt wendende: Hanibal Zeestet gaet na Sweden/ om te Stocholm noch yetwes te verrichten. Den Heer Slingelandt toog mede na Sweden/ ende door het pericul van Klippen te Stocholm komende/ wiert met diverse Koetsen in ghevoert/ dessels Suyte verwondert/ dat soo een Koninckliijcke Stadt soo slecht van Houte Huysen getimmert/ een so Doorl: Koningrijck representeeren: Hy verwachte de komste van hare Maj: af/ en had den 29. deser Audientie/ wanneer hy wierde op ghelept in Cameren/ allesins in rou behangen: Den Jongen Coningh en Coninginne in 't witte rou bekleedt/ onder een Verhemelte sittende/ vertrooste hy over de Doot des overleden Konings/ annexerende sijne Oratie met een geluckwensching over den gesloten Vrede met Denemarcken/ en dat hy ghekomen was om de rateficatie weghens 't Tractaet van Elbing: De Heer Rijcx-raet Grustaf Pos antwoorde op dien/ uytte naem des Koninghs: Dat sijn komste niet alleen hare Maj: aengenaem was, en hem bedanckten over sijn Congratulatien, maer oock dat hy verheught was, over de reconciliatie van den gemaeckten Vrede tusschen hare Ho: Mog: en de Kroon Sweden, met promissie, van in sijn versoeck ten spoedigsten te sullen expedieren: Hier mede sijn Excll: af schepd nemende/ wierde geleyd by de Coninginne Weduwe/ daer hy diergelijcke Civiliteyten af-geleydt hebbende/ door den Rijckx-raet Benthorne

wierde

wierde gerespondeert/ met hant-gevinghe van alle goede affectien/ keerende van daer met goede ordre weder na Denemarcken: Den Franse Minister aldaer mede komende/ wierde mede met een brave goude Keten die men sey- de soo lang te wesen als hy selfs/ ende die als een Sweetse voorspraeck sulcks wel waerdigh was/ geregaleert: 't Welck het eynde van al die rusien was: Waer mede wy den Oorloch van die Noorder Gewesten besluyten.

Nul miel, sans fiel, nul Sabbath sans Soleil, & nul bien sans peine.

In Nederlant sat men in dese tijt stil in veranderinge / meest siende op het Voorval van andere Gewesten: Doch in de Geun. Provincien en duyrden sulcks niet langh: d'Heer Willem Nieupoort Gesant ordinaris/ quam den 13. Junij van London (daer hy ten tijde van Cromwel goede diensten voor desen Staet hadde gedaen/) om de veranderingen weder in 's Gravenhage: Den Heere van Beverwaert weder derwaerts treckende / om neffens d'an- dere alree genoemde Heeren den intrest van dese Landen by den Coningh in Engelant te gaen waer nemen.

De Stadt Amsterdam om te betoonen dat hare deugden buyten ambitie waren/ en die d'Italiaense maniere wraeckten/ van te gedencken eenigh on- heyl voor heenen ghepasseert/ deden wel Christelijck en vroom/ als sy in dese tijdt de Prince van Orangien/en desselfs Moeder de Princesse Royal in haer Stadt aen nooden: In groot onthael quamen de selve den 15. Juny aldaer: Alwaer den geauthoriseerde Poët Ian Vos hebbende verbeelt in eenighe Tri- omph-wagens den Ouden en nieuwen tijdt van dese Landen en van Enghe- landt/ (om dat hy vergeten had de Nijt op een der voorsz. Wagens te ketenen/ quam die als een leelijcke Bulleback hem na krijten/ ghenoech met stompe tanden) nochtans de eer behaelende van om sijn deught benijt te zijn. De voorsz. Princesse was Sondaegs onder een gefesteerden Hemel van Orange Appelen/ metten Prince in de Nieuwe Kercke ter devotie: En daer na alle de fraeyicheden van die wonderbaere Stadt besiende/ bestaende in 't Arsenael/ het Glas huys/ de Gereformeerde Duytse en Franse Kercken/ de Vlooten en Schepen van Koopvaerdye en Munitie voor de stroom van de selve stadt/ daer de Prins met sijn Jacht Admirael van wel 100. Jachten was: Mits- gaders het Oost-Indisch Huys/alwaer op een lange Tafel waren op-discht alle Orientaelse fraeyicheden/ daer de Pages wat te ruw en te onwaerdich mede om gingen/dat jammer was. Den 19. dito was de glorieuse Ruyterye geheel op de been/ den Jonghen Prins lustigh geplumeert/ op een Carstange bruyn Paert sittende/ hebbende d'ordre van le St. Esprit op sijn Mantel/ die droech een Edelman na/nam sijn rendevous aen de Cluveniers Doelen/ dese ghevolghe van den Adel en den Ritmeester van Waberen/ alle met Orange Charpen en Pluymen/ reden alsoo na den Dam/en die over/langst den nieu- wen Dijck/ en so langst de Heere/ de Keysers en Prince Grachten/ van daer weder na sijn Hooghgeb: Logement. Den 21. vertrocken de selve / werden- de uyt-geleyt door de Cavallerye/met groot vernoeghen en groote eer van de Magistraet van Amsterdam/ door de Veenen na Leyden.

Den 29. is de hoog gemelte Princesse Royael op 't versoeck van d'Achtb. Magistraet

Magistraet van Haerlem/ genoodicht/ quam den 31. Junij savonts t'halff sevenen in die Stadt/ zijnde opgetreden aen den Aerdenhouts-brugge/ en in een Carotse gaende/ wierde door 24. Burger-Sergeanten/ geduyrich met den blooten hoofde gaende/ met 21. Carotsen gelept door 8. Vendelen Burghers/ tot op het oude Graeffelijck Stadthuys/ Heer Willem Coninck der Romeynen gewesene Woon-plaets: Van hier op een Theatrum van Damiaten met Festoenen van Oranges/ Klim-op/ Laurier/ en soete Blomtjes gebracht sijnde/ dede de gantse Burgerye als een kleyn Velt-leger in battalie drymael salvo voor hare Hooghept/ in goede ordre op het spacieuse Sant: De Prins van Orangen op 't voorss. Stadthuys/ en zijne Moeder in 't Princen Hoff gelogeert zijnde/ 266. personen van hare Suyte waren by de vermogenste Burgers gebilletteert: Op de Vroedschaps Kamer zijn hare Hoogheden met Maeltijden/ op de Sale met een Comedie/ ende in 't Pantheum alwaer onder den Prince Boom een Botteleryje was getimmert/ en van waer men van achter met gemaeckte Trappen op 't Stadhuys gingh/ Princelijck met alle rarieteyten en lieffelijckheydt onthaelt: Dingsdachs met 13 Carotsen op 't nooden van den Heere Gabriel Marcelis/ t' Overveen zijne ongemeen admirable Residentie-plaets besoeckende/ werdende onthaelt op het vrundelickste met een Collation in kostelijck Servis van rare Confituyren/ een Schotel Meloenen/ raer Bancket/ deftighe Frutage/ ende al wat nieu/ delicaet en aentreckelijck was: Beneden aen de Fonteyn was de Prins van Orangen door 't lieffelijck springhen des natuyrlijcken Duynwaters verrast/ des wegen wiert in de besloten Warande een Jacht aen ghestelt/ een Jongen Haes los gelaten/ die met ijver terstont by den Prins wiert vervolgt en gevangen: En schoon den Hof wel gheciert en curieus was/ den Heer gaf alles ten besten/ onaengesien de riddering der Honden en Jaghers/ doch het was voor de Prins.

Julius 1660.

OP den 1. July waeren hare Hoogheden onghemeen deftigh te Haerlem op 't Stathuys getracteert/ rijdende namiddags met veleCarotsen en gevolge na Hertoch Albrecht van Beyerens Jurisdictie/ op de playsante Lijnwaet Bleyckerije van d'Heer Præsident-Burghermeester Mr. Mattheus Steyn, Hier en mancqueerden oock gheen schoon Bancket: De Waterlantse Boerinnetjes op 't Musijck hun geleert/ dansten hier vermakelijck voor de Prins/ diverse kluchticheden aenrechtende/ quamen ten Negen uren savonts met Flambeaux weder in de stadt/ rijdende tot voor de Groote Kercke/ was daer een kostelijck lumierende Kroon bereyt/ wanneer hare Hoogheden daer/ sijnde de grootste en braefste Kercke van Nederlant/ waren geseten/ hoorde men de beste dingen van Madrigal/ Orpheus en van Dijck/ &c. speelen. Dien nacht wierde versleeten met fraeye Vuyrwercken uyt 3. schuyten met water op de Marckt in een Tuyn geplaetst: De ordre van den H. Geest vertoonden sich uyttermaten krachtich/ neffens vele andere vremde kyremirien. Den 2.

Julij zijn hare Hoogheden 's morghens ten 9. uren door de Burgerije uytgeleyt/ met 't Jacht der Stadt Haerlem na veele bedanckinghen en bonne valees na Leyden vertrocken: Wanneer de Kermis half ten eynde / yder dede wenschen sich tot slapen en rusten mits de geleden woelery/ te begeven.

Den 7. 8. en 9. Julij arriveerden in dese Landen Negen Oost-Indische Retour-Schepen/ te weten:

't Wapen van Hollant, De Paerle, De Prinçesse Royal, } Voor de Kamer van Amsterdam.
Prins Willem, 't See-paert, } Voor de Kamer van Seelandt.
Dordrecht, voor de Camer van Delft.
't Slot van Hooninghen, voor de Camer van Rotterdam.
West-Vrieslandt, voor Hoorn.
Arnhem, voor Enchuysen.

De In-koop was $31\frac{1}{2}$. Tonnen Gouts: En haer Ladinge als volgt:

47155. Pieces wit en rouw Guines Lywaet,
9700. Pieces gebleeckte Mouris,
12560. Pieces dito Parcallen.
7580. Pieces dito Salampouris,
10206 Pieces Bethilles,
3000. Pieces dito Chlavonijs,
13433. Pieces diverse Gingans,
483. Pieces diverse Deeckens,
4320. Pieces Negros Kleeden,
10470. Pieces Zeyl-Kleeden,
10900. Pieces Adathays,
4100. Pieces Mallemoolen,
2440. Pieces Cassa Bengale.
6120. Pieces Hamans,
2600. Pieces Gebleeckte Sanen,
2000 Pieces Mamoedijs,
5110 Pieces Chiauters Deriabadijs,
11600 Pieces diverse Bastas,
6000 Pieces witte Kannekijns,
3500 Pieces Garras,
69540 pont diverse Cattoene Garen,
59188 en een half p. Syde Legia vã Persien,
126265 en een vierendeel pont Rouwe Bengaelse Zyde,
174704 pont diverse Indigo,
677949 pont Sappanhout,
908973 pont Salpeter,
4234969 Catty Peper,
480700 pont Iapans Staef-Kooper,
618781 pont diverse Poeyer-Suyckeren.
128006 pont Giroffel Nagelen,
246811 pont goede Noten Muscaten,
98883 en vijf achtendeel pont Foelie ofte Maris,
6147 Pieces Witte Syde gefigureerde Tontquinse Pelings.
3600 Pieces dito Chourongs,
8007 Pieces dito Hockjens,
5000 Pieces Tonquinse Cangans,
800 Catty Iapanse Thee,
60 Catty Iapanse Chia,
272 Catty Chinese Thee,
300 Pieces Iapanse Zyde Rocken.
Partye Stamp-Peerlen,
31 en een vierendeel Catty Tonequinse Muscus,
9 en een half Oncen Beosar-Steen,
160 Mutskens Caneel-Oly,
12 Kannen Nagel-Oly,
1360 Pieces Rouwe Dyamanten.
24226 pont Gomme Lack,
27450 pont geconfijte Gember,
2161 pont geconfijte Noten Muscaten.
10000 Catty Campher,
486500 pont Ceylonse Canneel,
1800 Pieces Bengaelse Armosijntjes.

Cargo ofte ladinghe van het Iacht Erasmus, komende voor de Kamer van Amsterdam, den 15. January 1659. vā Batavia vertrocken, en den 5. Iuly 1660. bezuyden Fairhil neffens de Retour Vloot gekomen:

63238 pont Chiams Sappanhout,
135428 Catty of 165223. pont Poeyer-Suycker,
28520 pont Cheylonse Kaneel,
192490 Catty Peper.

Nota. Een Picol is 130. pont. Een Catty een derdendeel.

Waren den 18. Decemb. 1659. van Batavia vertrocken / met hun brengende 't Jacht Erasmus/ 'tvoorleden Jaer vermist: Hier over / en mits de hooge Verkoopinghe der Specerijen / der Stoffen / en precijsen prijs van de Peper/ liepen de Actien van 370. tot 480. / onaenghesien d'extraordinaris te doene Equipage/ want de uytdeelinghe 't voorleden Jaer maer tot 12. en een half geweest zijnde/wiert nu tot 40. gebracht. Den Commandeur over dese 9. Schepen was eenen Startemius uyt Zeelant: t'Samen gewaerdeert op hare aenkomst tot 13. Millioenen: Brachten mede/datter een Vrede met de Koning van Bantam was ghemaeckt / datte informatien op den Handel veroorsaeckten meerder verandering op des Compagnies Comptoiren, ende dat van Ceylon had oock nevens de profijten sijne sorgen: 't Keyserrijck van den Groon Mogol verdeelt door zijne 4. naergelaten Soonen/ stont nu in geheel volle vuyr en vlam / want Norangsiem hieldt zijn Broeder in 't Casteel van Suratte noch gekluystert/met d'and're sijn 2. Broeders in bitteren Oorlog tot ruyne van dat Rijck continuerende. D' Heer Almonde voor Raet na Indien gegaen/was overledē. d'Engelse Compagnie die 'teylant S. Helena tot hare sware intrest haddē in genomē en bevolckt/als t'onvermogende eenige Famillien te voeden/kregen oock 7. Retour-schepen/de Constantinopelsen Coopman/ de Kust-Fregat / de Suratse Compagny / de goede Coopman/ Maria d'Oree van de Cust/ en d'Ontdecking van Bantam / brengende over de 1400000. ponden Peper/ 4800. balen Salpeter/ 47 vellen duyr-gekochte Canneel/ en weynich Geyten-hair/ Droguen en stoffen mede: Met tijdinge dat indien Portugal en andere malkander in Oost-Indien niet en secondeerde/de Indianen en Hollanders hunne pas-ceedel wel in korte Jaren souden schrijven: Soo was daer over al wat onlust / alsoo het andre Coninckrijcken van Europa als die noyt soo was geluckt.

Den 28. deser sijn by 't Hof gevonnist de navolgende Persoonen / over diverse grieven geperpetreert door quade mesnage van 's Landts Middelen/ ten tijde van de Velt-tochten door de gesubstitueerde van den Heere Casembroot/ alles breeder in haerluyder prolixeuse Sententien geexpresseert/te weten/ Den fugitiven Paulus Zevenhuysen gebannen uyt Hollant, Zeelant, Vrieslant en Utrecht ten eeuwigen dage, op pœne van weder inkomende met der doot gestraft te worden, en confiscatie van alle zijn goederen. Agneta Bartels Desalliante, Dienstmeydt op de Gevanghenpoorte, en die Zevenhuysen onder pretext van datse Tantpijn haddē, met de Sleutelen hadde ontlost, gebannen ut supra, op pœne van aen den Lijve gestraft te worden, en confiscatie van alle hare goederen. Boshuysen en Block met confiscatie gebannen als boven. Mierop vervallen van zijn Ampten, digniteyten en Bedieningen, in een boete van 15000. gulden, in de misen van Iustitie, 'tLant behoudens zijne Actie van schaden en interessen te restitueren

soo als men te rade worden zal. Stampoen en Verblas. als Yckmeesters vervallen van hare Bedieninghen, yder in een amende van 200. gl. en de misen van justitie. Ian Tomass. los onder hant-tastinge, en verschot der onkosten. Den Cipier gedeporteert, voor Sonnen ondergangh te moeten deslogeren, &c.

Het was al den 25. Junij dat de Staten van Utrecht aen de Staten van Hollant by serieuse aenschryvinge hadden genotificeert: Hoe dat zedert een geruymen tijt binnen Utrecht eenige Predikanten sommige harer predicatien hadden aen ghestelt, so datte selve niet weynich souden konnen strecken, om de Regeringe soo daer als by de Bontgenoten met het taxeren van der selver politijcke actien, resolutien en qualiteyten byden Volcke in haet en desrespect te brengen,&c. Zijnde tot hare hartelijcke droefheyt gebeurt,dat de Vroedschap t'Utrecht hun funderende op 't 37 articul van de Kercken-ordre van Ao.1619 by ons goet gevonden twee uyt der selver Collegie Cessie te nemen in den voorss. Kerckenraet, wiens admissie zy hebben gerefuseert, accresserende noch in soodanige Predicatien. Wy hier over bekommert, en dat eenige Persoonen onder 't pretext van de Kerck, Conscienty, of Relige, (daer onder men weet met wat licentie en insolentie de ghemoederen van sommighe menschen gedreven worden) hun van gehoorsaemheyt teghens de selve mochten aen-setten, en dat daer mede ons een rechtvaerdighe indignatie en straffe justitie tegens d'aenrechters van soodanige feytelijckheden mochte werden afgedrongen, en hoewel wy door byzijnde macht sulcks wel meynen te precaveren, soo nochtans en dienden 't respect en d'authoriteyt van de Regeeringe niet te werden gehasardeert, maer ten vollen geassecureert, en voor affronten gepreserveert. Versoecken deswegen u Ed. Gr. Mo. als onse outste en trouste Bontgenoten, die weten, datmen sodanige periculeuse vuyr niet en behoorden te laten opgaen. &c. in aller spoet 2. Comp. soldaten te voet en 2. Comp. te paerde. Sullende Godt bidden. &c.

De Staten van Hollant niet min bedroeft/ waren nochtans verblijt doen sy sagen de vigilantie der Staten van Utrecht/ om te stuyten de gevreesde onrusten door de seditieuse en onbehoorlijcke Predicatien van sommige Kerckedienaren: Op dat dan tot conservatie van de wettelijcke Authoriteyt/ voorkominge van confusie/(als sulck vuyr te dangereus in sijn geboorte eer het tot de Nabuyren overblamt/ diende gesmoort/)sonden hare Ed.Gr.Mo.datelick 2. Comp. van Wassenaer uyt Heusden en van H.v. der Leck uyt Gornicom neffens 2. Comp. Ruyters van d'Ed. Gr.Mo. guarde onder den Lut. Coll. en Capiteyn Bont binnen Uytrecht/ en soo het noodt dede/ noch patententen voor 3. Comp. uyt Amsterdam. Dese maeckten hunne Corps de guarde op St. Jans Kerckhof/ in Hutten van plancken en zeylen. De Staten en Regeerders van Utrecht waren blijde toen sy de promptitude harer Bontgenooten sagen/ en bedanckten de selve by Missive van den 29. Julij onder diverse obligante expressien. Hier door wierden de meeste kryters en muggesifters gemuylbant/ speciael die de Canonesyen uyt een weereltse begeert onder hare kap meynden te trecken. Qualyckspreckers waren geen ghebreck/ daer de onchristelicke philosophise passien der Voetianen en Descartianen niet weynigh onder speelden: Daer op van eyntelyck dusdanigen verklaringe en resolutie is gevolgt/ beginnende aldus:

DE Staten van den Lande van Utrecht, Staedts-ghewijse vergadert, oock specialijck beschreven sijnde, om te delibereren over de Resolutie, by de Classis der Stadt Utrecht genomen, ter saecke dat de Vroedtschap alhier, twee uyt der selver Collegie hadden gheccommitteert

mitteert in de Kercken-raet, mitsgaders over den aenkleven en gevolge van dien, reguart nemende op 'tgeene de voorſs. Vroedtſchap in haer bericht, nopende de voorſz. ſaecke ghedaen, ons hadden te gemoet gevoert, als dat niet dan al te notoir waren de overvloedige redenen, tot het jeghenwoordich decerneren van de voorſz. commiſſie, door het licentieus Predicken ende anders gegeven ; ende, daer op, in opmerkinge nemende, dat door de ſelve commiſſie ſoodanige licentie ende exorbitantie niet geſien is genoechſaem of volkomentlijck te konnen werden voor ghekomen of gecomprimeert, ende dat daer inne nochtans, tot conſervatie der ruſte van de Kercke, ende Policie , met ernſt ende promptitude dient te werden gheremedieert, als hebbende nevens die van de Vroedtſchappe (als voorſs.) oock veele van ons,met groote droefheyt, al over langhe, ende oock ſedert datte van de voorſz. commiſſie, ſelfs aenghehoort, ende voorts alomme notoir ſijnde, reſpective, dat de licentie, in de voorſz. te gemoet voeringe van de Vroetſchap gedenoteert, ſoo verre gegaen is, dat op diverſche tijden, ſommige Predikanten gedaen hebben ſeer licentieuſe Predicatien, daer by de verdragen ende Tractaten by den Staet van den Lande in het gemeen met andere Potentaten of Landen aengegaen, mitſgaders de Politique Reſolutien, acten ende qualiteyten der Regenten van deſe, ende andere Nabuerige Provintien ende Bontgenoten op den Predick-ſtoel, met ſeer odieuſe termen ſijn getaxeert, gedenigreert, ende gedecrieert ; hebbende ſeecker Tractaet by den Staet opgherecht, noch in vigeur ſijnde, voor vervloeckt ende Godtloos geexecreert,met exclamatie, dat Godt den Heere, den Vreede, van den Hemel hadde beſchreyt, met het natte Iaer Regens,dat ſedert de ſelve, de Landen, plage op plage hadden ontfanghen,ende waer over als ſijnde een ſonde van ſtaet,Godt met ons in tegenheyt wandelde ; hebbende mede de Regenten van Verbontbrekinge beſchuldicht, de woorden van de conventie by den Staedt ghemaeckt, op ſtoel verhaelt, ende daer op den volcke gegeven in bedencken, of de verbont-brekinge daer mede niet en wierde vaſt ghemaeckt : De uytſchrijven van ſekeren Danck ende Bededach, by hare Ho: Mo: ghedaen, voor eenen leugen-brief, of leugens continerende, geſcholden, met byvoeginge dat het niet aen de Overicheyt, maer aen de Kerckelijcken ſtont, ſoodanige uytſchrijvinge te doen, of te formeren, hebbende oock eenige paſſagien vã een gedruckt boeckjen,by de Magiſtraet doen op halen, daer over den Drucker in een boete gecondemneert is, van de Predick-ſtoel de gemeente voorgehouden,voorgeleſen, ende gerecommandeert, tot publijcke verachtinge van de authoriteyt der Regeringe, tot ſpijt ende vilipendie van de Magiſtraet,ende voorts de Regenten gedeſcribeert, als of onder de ſelve ſaten, en gevordert wierden Attheiſten, Libertijnen, Machiavelliſten, Achitophels, &c. Ende oock afgegeven, dat eenige het kuſſen wel mochte werden 'thuys geſonden, ende de hecken verhangen : Ende als de Vroetſchap der Stad Utrecht, op het verſoeck, by den Kercken-Raet, om augmentatie van Predikanten, gedaen, hadden goet gevonden alvoorens te weten het ghetal van de Ledematen deſer Kercke, van de Predick-ſtoel uytgeſmeten, dat, al hadde den Duyvel ſelver in de Vergaderinge ghepreſideert, hy geen ſlimmer voorſlach hadden konnen doen, ende gheduyrende de voorſz. verleende commiſſie (met genoechſame deſignatie, van dat ſulcks ter oorſake van 'tdecerneren van dien, gheſeyt wierde) dat den Duyvel ende ſijne inſtrumenten tegens de Kercke woelden, dat alle de geene, die haer tegens de Kercke ſetten, voor haer, ende haere nakomelinghen, ſoude worden te ſchande ghemaeckt, ende verbrijſelt. Dat men hoorde van Predikanten uyt te ſetten, dat veel eer de Heeren uyt hare Huyſen ſouden raecken, ende by ghelegentheyt van 'taenſtaende Avontmael, dat men 'tſelve ſoude uytdeylen, indien het de booſheyt van de tijden niet quame te beletten; ſijnde niet alleen in de Kercken-raet geurgeert,dat men om de commiſſie tot ſeſſie aldaer, by de Magiſtraet gedecerneert, ende de Reſolutien daer over gevallen, het ſelve Avondtmael de Gemeente behoorde te onthouden , maer oock ghereſolveert de Regenten over de ſelve Procedueren,

cedueren, door de Leeraren van de quartieren met hare Ouderlingen, Kerckelijck aen te spreken, daer nochtans die van de Kercken-Raet, haer selfs daer inne gestelt hadden, ende droegen als opposanten, ende partye formeel, ende onse decisie ende authoriteyt versocht hadden, ende verwachtende waren; ende op occasie dat eenige van 'sLants ordinaris militie in de Stadt was gekomen, dat men oock wel Soldaten mochte sien, alhoewel de selve voor desen, tot sijns Predikants leet-wesen, waeren geaffronteert, ende andere exorbitantien van soodanigen quaeden stoffe meer, alles vā stoel geejaculeert hebbende met de selve woorden of dierghelijcke in substantie. Ende dat daer by, veele van ons, oock tot meermalen, hebben aengehoort, dat sommige Predikanten geattaqueert hebben de besittinge der Canonicale Prebenden ende genaemde Geestelijcke Goederen alhier, by de gemeene Lants unie, uyt spraecke van den Lant-Raet, contracten, Resolutien ende solemnele beloften gereformeert, gereguleert, ende van tijdt tot tijdt geagnosceert, ende bevesticht, met de Collegie, ordres, ende stant van dien (daer uyt het eerste Lit ofte Staet van de Souveraniteyt ende Hoge Regeringe deser Provinçie, vā wijlen ouden tijden, wort geconstitueert) ende de Possesseurs van de selven Goederen ende Beneficien, de welcke daer van, uyt krachte van 'tgeene voorsz. is, competerende was de vrye ende geruste possessie, ende die oock voor het meerendeel van dien de selve Prebenden met een onoreusen tijtel, ende equivalenten gelde, ja alle met speçiale aggreatie op yder van dien, by ons ofte onse Ordinaris Gedeputeerden, verleent, ende alsulcks met interventie van onse publijcke authoriteyt, hadden geacquireert, niet en hebben op gehouden, openbaerlijck op den Predick-stoel voor den Volcke, als oock in hare Catechisatien voor de Ieugt, respectivelijck te taxeren ende te traduceren, als of de selve hare Goederen onrechtvaerdelijck besaeten, ende onder andere de Kercke onthielden, oock met sodanige expostulatoire vehementie, dat de selve Possesseurs by haer van den Predick-stoel sijn uytghekreten voor Dieven, ende schuldigh aen Sacrilegie, of Kerck-Roverye, het selve applicerende op de sonde van Achan, die tegens expres, speçiael ende pœnael verbodt van Godt den Heere, het verbannen goedt verborghen of gestolen hadde: noemende seecker Predikant, by sijn Missive, de besittinghe der voorsz. Goederen den Vloeck of Ban van de Provintie, met byvoeginge, dat hy daer tegens ex professo, of met opset, ende determinatie hadde gepredickt, ende geresolveert, of gereet was, in het geven van getuygenisse (denoterende daer mede sijn te vooren gementioneerde Predicken) stantvastelijck te persevereren, daer mochte (Nota) eyndelijck af komen of gebeuren wat het wilde: Ende daer op considererende, dat alle soodanige publijcke exprobatien, ende bittere invectiven, strecken om de Hooge Overicheyt ende Reghenten, met de voorsz. goede Inghesetenen, alomme verhaet, verdacht, ende buyten respect te brengen, ende de Gemeente van de selve gealieneert ende afkeerich te maecken, daer door eenige ongerustige, quaetwillighe of swacke Menschen mochten werden opgehitst, om haer tegens de selve in gewelt, factie ende datelijckheyt te verlopen, ende alsoo, tot innerlijcke hertseer van de Regenten, op haren hals te halen ende te laden onse rechtvaerdige straffe, ende indignatie: Ende alhoewel wy alle 'tselve, tot een yeders verwonderinge, eenige Iaren lang gesocht hebben te overwinnen met een sonderlinge patientie, ende geduerige hope, van dat de voorsz. Kercken Dienaren, haer voor oogen stellende de gehoorsaemheyt, liefde ende eerbiedinge, die sy de Overicheden ende Magistraten schuldich sijn, onse patientie niet langer en souden hebben misbruyckt, maer de onbehoorlijckheyt van haer doen bemerckt, en naeghelaeten; Te meer, daer al over lange onse Ordinaris Gedeputeerden, by schriftelijcke Resolutie, speçialijck over de voorsz. publique taxatie van de besittinghe der voorsz. genaemde Geestelijcke Goederen, haer misnoegen hadden getoont, ende dat als over een saecke, daer mede op de Souveraine Regeringhe van dese Provinçie, rust, ende welvaert van dien

van dien wierde gheimpieteert; ende dat daer op de Kercken-Raedt, oock by schriftelijcke Resolutie, belooft hadden van die sake, niet dan met behoorlijcke circumspectie, ende discretie, tot gemeene stichtinge ende Vrede der Gemeente te spreecken; dat oock een gheruymen tijdt daer na, al wederom sodanige invectiven ven de Stoel uytgeworpen werdende, de voorss. Kercken-Raedt nochmael haer voorsz. beloften en Resolutie hadden gerenoveert, ende gerepeteert, ende dat even wel de saecke (tot ons sonderlinge droefheyt) sich sulckx heeft toegheDraghen, dat ter occasie van de meer-gementioneerde Commissie van de Vroedtschap in den Kercken-Raet, de voorsz. bittere Predicatien van sommige Kercken-Dienaren niet alleen gegecontinueert, maer oock geaccresceert en geexaspreert sijn. En ghelijck wy ter eenre sijde van herten genegen sijn, de Dienaers van Godes H. Woort (om haer wercks wille) te houden ende doen houden in behoorlijcke waerdicheyt ende achtinghe, ende alsulcks oock, soo lang de selve blijven by het selve haer werck, ende niet en egredieren de limiten van haer functie, beroep of professie, soo hebben wy oock ter andere sijde geconsidereerr, dat de voorsz. Personen haer niet en hadden behooren te laten transporteren, om te verhandelen Politique saken, de Regeringhe concernerende, noch oock moghende gauderen van haer eyghen sentiment en oordeel van discretie in het particulier, te onderstaen publijckelijck op den Predick-stoel te improberen ende t'exagiteren saecken by ons gedetermineert, ende prinçipalijck 'tgeene daer op, ende uyt de Hooge Regeringe van den Lande, ende de fundementale ordre van dien gheformeert ende ghefundeert wort: Dat oock sommighe van de voorsz. Kercken-Dienaren, haer met 'tgeene voorsz. is, sulckx aenstellen, ende genoechsaem sodanige tale voeren, als of alle saken van Regeringhe haer Kerckelijck Oordeel, ende publijcke censure, oock op den Predickstoel, subject waeren, om alsoo haer selven, onder 't pretext of forme van een morale Kerckelijcke of Theologische respect, ende verhandelinge, te erigeren tot een hoogste ressort van judicature over de gantsche Politie, ende daer door de Overheydt verplicht te maken, om van alle haer Politicq bedrijf rekenschap aen de selve te geven, ende by gevolge openinge te doen van alle Acten, Handelingen, Resolutien, secrete intelligentie, ende anders, daer op de geresolveerde sake veel tijdts haer effectie ende fundament hebben, sulcx dat in cas de Decreten der Overheden met haere particuliere Opinien, eñ dickwils cerebrine speculaten niet en quamen te accorderen, de Kercken-dienaren recht ende vermogen soude hebben, daer tegens voor den Volcke publiquelijck te declameren, eñ also de gemoederen van de selve te ontstichten, t'ontrusten, ende onder malkanderen te distraheren: 'tWelck wy houden te sijn een sake van ghevaerlijcke gevolge, ende voor den welstant van den Lande, ende nodighe authoriteyt der Regenten intolerabel: Ende hebben wy daer omme oock geoordeelt, dat Godt den Heere van onsen handen soude komen af te eysschen, indien wy na Eedt ende conscientie, tot af-weeringe van soodanige usurpatien ende voorkominge van onheyl, die tot blasme van de ware Religie, ende d'eerweerdighe ordre der Kercken-dienaren, troubel van de Kercke eñ Politie daer uyt geschapen sijn te ontstaen, niet en ghebruyckten soodanich recht, macht ende middel, als Godt ons daer toe heeft ter handen gestelt. Soo Ist. Dat wy de voorsz. saecke met het geene vooren verhaelt is, rypelijck ende met alle circumspectie, na de grootheyt ende importantie van dien, overwogen, ende gepondereert hebbende, ons genootdruckt gevonden hebben te resolveren, t'ordonneren ende statueren, als wy eenparichlijck ordonneren, resolveren ende statueren by desen: 1. Dat de Dienaren des Goddelijcken Woordts in de Stadt, Steden, ende Landen van Uytrecht, als nu staende, ende die daer noch beroepen sullen worden, in 't Predicken, Catechiseren, ende Kerckelijcke Vergaderingen niet en sullen vermoghen af te wijcken van 'tgeene geresolveert ende gedefineert is, in de Synode Nationael deser Vereenigde

de Nederlanden, Anno 1618. ende 1619. tot Dordrecht gehouden; niet alleen in 'tgeene de Leere is rakende, maer oock de Kercken-ordre aldaer beraemt, ende by ons goet ghevonden ende gearresteert, ende bysonderlijck van het 28. 37. 55. ende 67. Artijckelen van de selve Kercken-ordre, gelijck oock niet van de post-Acten Synodael van de voorss. Synode, specialijck die den Sabbath ofte Sondach sijn concernerende. 2. Item dat sy haer sullen hebben te wachten van te censureren, of in 'tPredicken, of Catechiseren, te taxeren, of tegen te spreken saken de Policie, of Regieringe, of oock den Staet der Capittelen, ende der selver Goederen rakende. 3. Dat de geene, die de voorss. Artijckelen sal komen te overtreden, by de Regeerders, daer des behoort, ofte in Iustitie gecorrigeert sal worden, naer exigentie van saken. 4. Dat de Predikanten, die voortaen in de Kercken-dienst aenghenomen sullen worden, voor hare admissie, dese Artikulen sullen hebben te ondertekenen; ende in cas van weygeringe van den dienst in dese Provincie afgehouden worden. Gedaen ende gearresteert tot Utrecht, den 24. July 1660. Was geparapheert, Iohan van Reede. &c.

Ten selve daghe hebben de Staeten van Utrecht het 37. Artijckel van de voorsz. Kercken-ordre geconfirmeert/ eñ dewijle by niemant als van Predikanten en de Kercken-Raet van Utrecht in 'tbesweeren van de selve noyt eenige difficulteyt was gemaeckt/ verstonden haer Ed: Groot Mo: datte selve/ Ampt/ Eed/ en plichtshalven in de selve waren gehouden: Ergo hare procedurenged esaprobeert/ waer op dan den E. Dominæ Abraham van de Velde/ ende den E. Johannes Teelinck uytte Stadt zijn ghesonden / te weten/ op den 19. July/ werdende door een Stads Bode belast voor Sonnen schijn uytte Stadt / en in 24. uren uytte Provincie te moeten vertrecken/ op pœne vã bannissement/ en 'twelck door de Soldaten/ om dattet Canallie die vã geen redentlijckheyt en weten/ wel meest aen dese rebelllighe Prekers hangende/ wierde uyt geboert. En tot verwonderinge van alle de Weereldt/ heeft den Kercken-Raedt tot Utrecht dese twee uytgesonden Predikanten nochtans een dus danige Attestatie mede gegeven/ luydende aldus:

D. Abraham van der Velde (oft D. Johannes Teelingius) Dienaer des Heyligen Euangeliums binnen Uytrecht, onsen weerde mede-broeder, heeft sigh geduyrende den gantzen tijdt syns dienstes onder ons in syn leven, en wandel exemplaerlijck en stichtelijck gedragen, gesont in de Leere die na de Godsalicheyt is, in alle de deelen syns dienstes seer getrou, yverich met groote betoonnige van Geestelijcke kracht in onderwijsinge, vermaninge, bestraffinge, waerschouwinge, en vertroostinge na ghelegentheyt: Is noyt van eenig Collegie, so veel ons bekent is van syn E: Persoon, of by de Kercken-raedt, tot ander Kerckelijcke vergaderinge, eenighe beschuldinghe, of aenklachte over syn E: gedaen. Actum in onse Consistoriale Vergaderinghe præsentibus Diaconis, *den* 19. *July* 1660. *binnen Uytrecht: Onder stondt uyt den Name en last van de voorghemelte Vergaderinghe, en was gheteyckent*

ARNOLDUS TECMANUS.

Waer van Teeling daer na by Zirckzee/ en van den Velde tot Medenblick beroe-

veroepinge hebben gekregen: En daer mede gheraeckten Utrecht in ruſt/ &c.

Den 20. deſer is d'Heer Jacob van Waſſenaer/ Lut. Admir. van Opdam door hare Ed. Gr. Mo: door het affterven van den Heere Poliander/ vereert/ mette Charge van het Houtveſterſchap der ſelver Provincie van Hollant.

Op die tijt was den Heere G: Downing voorſien van den Coningh van Groot Brittangen/ met de Caractere van Miniſter des ſelf den Majeſteyts by haere Ho: Mo: in deſe Nederlanden.

Binnen Bruſſel daer de Spaenſche Mode vry aen-geerft is/ en daer een Dienſt-bode meynt de Juffrou te zijn/ als ſy maer een gheleent rabbat aen heeft: Verboot men den 25. deſer by Publicatie/ dat voortaen gheene Kooplupden twee Paerden van een Hair door hare Carotſen ſoude mogen houden: Dat men oock geen Juffrou ſoude moghen Meevrouwe noemen/ ten waere zy was van Adelijcke qualiteyt. Tot Antwerpen ſtont men doen ſeer verſtelt/ dat die van Hollant d'Engelſe Brieven in plaetſe van over hare Stadt/ nu deden gaen een ſpoediger wech over Breſches: Zy bevonden datte ſtraffe na de ſonden van krackeelen komt.

Italien wiert in deſe Maent ſeer ontſtelt door het weder uytbarſten van den Solferenden Bergh Veſuvius/ uytſmijtende een groote meenichte van Aſſe en van Steen/ ſulckx datte Inwoonders na Napels vluchteden: En by de ſelve alle Gebeden en Roomſe devotien wierden aengeſtelt die te bedencken waren om Godts gramſchap te verſoenen: Oock den Paus dede op die tijdt een generael Jubeleum en Proceſſie ſoo het mochte helpen/ aenſtellen. Een Dominicaner Prediker binnen Romen op 't ſubject van den Spaens en Franſe Vrede/ zijn Text uyt de woorden Pax, Pax, genomen hebbende/ verviel ſoo wijt van den Vrede mette ſelve woorden te extenderen/ dat hy afkomende/ aengeſprooken/ en van zijne Superiores neffens een gramatica/ ende by de Gemeente van uytlachen/ wierde bevolen/ voortaen niet meer de dingen van den Hemel alſoo met die van der Aerden te vermengen.

Portugael rontſom los/ had nu in deſe tijt met Enghelandt ſich verſekert: En van den Catol. Coning/ en d'Allerchriſtelijckſte luttel vreugt te ghemoet ſiende/ poogt ten minſten Hollandt door beloften te Contenteren: Dat niet willende/ arbeyden by de Barbaren om hulp: Dreyghen met Schepen de Mooren weder in Granada over te voeren. En alſoo het veele van die Natie luttel verſcheelt oft wat Joots oft wat Chriſtens te ageren/ hadden ſy alreede met die van Marocco eenige contracten gemaeckt: Invoegen dat twee Engelſe Fregatten ſich daer toe verhuert hebbende/ twee Schepen vol Mooren meenende na Portugael over te voeren/ op de Cuſt van Spangen door 4. Biſcayſe Fregatten zijn bevochten/ het eene verovert/ ende het andre in de gront geſchooten/ daer 500. Heydenen op waren/ doch de helft wel verdroncken/ werdende d'andere tot Slaven op de Spaenſe Galeyen geboeyt. Byna op de ſelve tijt hadden Comm: Jan van Kampen/ Kapit. Barent Cramer/ Ewout Jeroenſz./ en Ant. Marré/ in de enghte van Straet aengetaſt 5. Turckſe Schepen/ daer van ſy volghens 't advijs hadden drie verovert/ en 900. Slaven verkocht.

De Spaense Geestelijcken quamen toen weder uyt Barbarijen / met 332. Christen-slaven / tuys hoorende meest in Castilia en Andalusia / zijnde veele Augustiner / Dominicaner en Francisci Monicken: Pater Anthonio van Rigo was hun so getrou / dat hy om datse gheen gelt genoech tot hunne verlossinge mede gebracht hadden / hy t'Algiers tot hare borge bleef. Mede brengende een Lijste van de Turckse Roovers / zedert twee Maenden tot groote schade der Middellantse zee-vaert uytgeloopen:

Eerst, den Adm. Cap. Trick Enders, een Turcks schip, genaemt de Parel met 32 st. 500 m.
2. De Vice-Adm. Griecke Enders, eẽ Griecx Renegaet: 'tSchip de Pellikaen, 30 st. 500 man.
3. Schout by Nacht, Charre Hamoede: Een Turcks Schip, de Roseboom, 28 st. 450 man.
4. 'tSchip van Barbar, genaemt 'tAutaer, met 34. stucken en 500. man.
5. 'tSchip van Vlamier, Dadelboom, den Capit. Grieckse Renegaet, met 30. st. en 500. man.
6. Capiteyn Mostone, een Schalolie, 'tSchip de Fortuyn, met 28. stucken, en 450. man.
7. 'tSchip van Staeye Stoof, ghenaemt den Dadelboom, Kapit. Mostonas, met 26. stucken, en 400. man; Is een Renegaet van Dansick, zijn Christen naem was Vincent.
8. Capiteyn Besepe, een Schalolie, 'tSchip de Halve Maen, met 28. stucken. en 500. man.
9. Cap. Alie, 'tSchip van Boffoen, genaemt de seven Starren, met 28. stucken, en 300. man.
10. Cap. Cresep, een Geunes, 'tSchip de Halve Maen met de 7. Starren, 24. st. en 400. man.
11. Cap. Monette, een Griecks Renegaet, 'tschip de Halve Maen en 7. Starren, 18 st. 300 m.
12. Kapiteyn Maratte, Wals Renegaet, 'tSchip Algiers, met 22. stucken, en 350. man.
13. Kapit. Bannendant, Engels Renegaet, 'tSchip de Parel, met 20. stucken, en 300. man.
14. Kap. Mahomet, een Halolie, 'tSchip de Parel, of een Carveel, met 14. st. en 200. man.
15. Capit. Henran Bassa, een Griecks Renegaet, 'tSchip de Neptunes, 30. st. en 500. man.
16. Cap. Assaen, een Sweets Renegaet, 'tSchip de Halve Maen, met 30 stucken, en 300 man.
17. Cap. Monstone, een Tevack, 'tschip de groote Kerck van Constantinopel, 32 st. 500 m.
18. Kapiteyn Flumman, een Griecks Renegaet, 'tSchip St. Ian Baptist, 20. st. en 300. man.

Noch staen daer vier Schepen op stapel, en zijn de volgende Capiteynen:
1. Kapiteyn Flemman Boffaen, Renegaet, uyt de Streeck,
2. Kapiteyn Marotto, een Engels Renegaet.
3. Kapiteyn Bannedacut, een Portugijsse Renegaet,
4. Kapiteyn Ide Iossa den Holalie.

Oock zijn aldaer noch drie Galeyen.

In Neder-Hessen (seggen de Ceulenaers) is op dese tijt een sterck en lang Vrou-mensch in een woeste Bosschage gevangen / seer admirabel en wilt gekleet: Men brachtse te Ziegenheym / daerse alleen meel en water gebruyckte: Quaet / duyster duyts sprekende / nochtans moedich / en van meer als gemeene stoffe opgeleyt schijnende. Te Coldingen in Jutlant sachmen een groote meenichte Walvissen dicht onder de wal: Maer also eenige daer op uyt voeren / en twee van de selve yder 20. Deense Ellen lang / kreghen / swommen de andere wech. In Denemarcken was Casor den 20. en Kroonenburg den 28. July gerestitueert / alwaer de Borgers van Elsenor nu Wijven en Meyden mosten verschaffen om de pallissaden die de Sweden mede na Schoonen voerden / uyt te trecken / gelijckse hadden moeten d' onkosten doen om die daer in te

in te wercken: Men travaillieerde dese Burgers meer als gemeen / de Sweden ordonneerden dat een Brouwer alleen daghelijcks 40. van hunne gasten moste op-schaffen: De Vloot van de Vice-admir. de Ruyter die hun t'Elsenoor van bier en broot/ en 't Helsingeborg ('t welck Graeff Steenbock Gouverneur van Schoonen geweldich dede forteficeren) van Ossen voor 2 maenden hadde voorsien/ voerden het Sweetse Volck uyt Seelant na Schoonen: Bornholm wierde gebonden aen Denemarcken te sullen blijven/ midts 250. duysent Rijcxdalers betalende. Corfitz Ulefelt (eertijts Rijckx-hofmeester van Denemarcken) nu na lang ongeluck met zijn Gemalinne uytte Sweetse gevanckenis te Malmuyen ontsnapt zijnde / quam te Coppenhaven / maer den Coninck hier terstont af verwitticht / sont neffens 2. Collonels 2. comp. Ruyters en so veel te voet in hun Logement/so als hy noch met zijn Vrou op het Bedde lach: Men beval hem stracks op 's Conincks ordre in de Carots te treden/ 'twelck hy met luttel ceremonien (sich gekleet hebbende) dede: En alsoo voor 't Tolhuys gevoert sijnde/ trat daer met een guarde van 50. soldaten in een Galjot/ hun voerende na Bornholm in gevanckenisse / soo strickt/ dat zijn Vrou noch hy eenige communicatie mochten houden: Onaengesien sommige van Adel op die tijt uytstroyden / dat Hannibal Seestat van Stocholm gekomen/ het Sweetse pardon voor dito Ulefelt mede gebracht hadde.

De vreugde over d'herstellingh des Conings Caroli 2. was niet alleen in dat allergrootste Eylant vā Europa/ maer oock te Lissabon/daer de Conginne met Processien /Lof-sangen/Vreugde-vuyren en t'ontsteken vā witte Flambeaux uyt alle de vensteren van 't Pallais/onder 't los branden van alle 't Canon uytte stadt en op de Revier gaudeerden: Tussen welcke tijt D. Antonio de Sousa(die lange jaren te London Resident is geweest)alle d'Engelse Coopluyden binnen die stadt te gast nooden/ op een Tractement dat hem wel 1500. gl. kosten. Kur-brandenborgh bralde daer over oock te Berlin en te Cleef. Kur-palts dede te Heydelberg/ Worms/ Franckenthal/ Heylbron/ Hamersteyn en te Caub vreughde-vuyren en Fonteynen/ Lof-Musijck ende Danck-predicatien aenrichten/ en Cromwel verbranden. Spangien glorieerden daer over te Brussel. En de Engelse Courts te Dort / Hamburg en te Brugge verspilden oock niet weynich / om te betoonen datse mette sterckste en opgaende Sonne hielden. De Schotten t'Edenborg hielden naer een devote Danckdach/ een Maeltijt/ in ordine soo na 't Stadthuys als St. Andries Cruys gewandelt hebbende/ bestaende in den gerockten Raedt/ Trompetters/ Engelse Officiers en Burghers/ op zijn Barbaris met Schilden en Swaerden uytgerust: Het Kruys dat nu na d'eyghenschap van 't kruys niet te pas en quam/ was met Wijngaert-rancken en Druyven om-vlochten/ en uyt vijf hoecken sach men den Wijn springhen / boven sat Bacchus met een Swijns kop/ en 2. a 3. grimmende Satyrs / belacchende al d'Omstaenders: Beneden om laech was een af-schutsel/ daer rontsom was een Tafel van 6. voeten hoog gedeckt/ met rijck Bancket beladen/ meest in Servis van Glas en geestige advijsen/ daer aen gehecht des Stads en des Rijckx Wapenen/en diverse Boomen met haere volle Vruchten: Besluytende alles met een Avontmaeltijt

vontmaeltijdt en Vuyrwercken/ en schieten der Musquetten/ so veel de Loopen lijden mochten. Andere plaetsen in Engelandt/ Schotlant en Yrlant/ hadden so veele Oratien tot lof van dese haren Koning/ als sy groote Vuyren ontstaken om Cromwel te verbranden: In somma/ elck om voordeel en veranderinghe/ daer wy alle in leven/ dede wat een Enghelsman konde doen: Want sijn Maj: had haer alle Pardon verleent / niet om datte Engelsen haren Koningh latende Onthoofden/ vroom waren/ maer om dat hy selfs vergevende was/ wetende dat met het af slaen van veele noch levende Hoofden/ gheen alreede af gehouwen Hooft konde behouden worden. Den 15. July was den Koningh door de Magistraet van Londen getracteert: De straten daer sy door reden waren af geschut/ en ten weder-syden mette Gildens beset: Den Lord Major mette voornaemste Burghers reden voor uyt: In Fleetstraet was een Theatrum/ daer op men vertoonde de veranderinge van den Tijdt: Op St. Paulus Kerck-hof noch een ander/ sijnde de Waerheyt/ die over al door dringt: Meenichte andere vertooninghen wierden uyt Vensters en Deuren gedaen/ die by o'vergave aen den Koning sijn verbat/ en wel ontfangen: Men onthaelde sijn Maj: onder 'tgeluyd van de beste Musijck/ met 14. Tafelen vol op-gedischte Spijse / en delicatessen: Wanneer men oock seyde van een Collation in gouden Servis/dat sijn Majestt. wierde vereert: Op die tijdt sprack men seer veel onder den Roemer / van een Huwelijck tusschen sijn Maj: van Groot Brittangen/ mette Coninckl: Weduwe van Sweden/ andere met een Dochter van Denemarcken/ ofte met Portugal/ en veel Millioenen beloften sonder ghelt/ met des Keysers Suster/ een Nichte van Graef Jan van Nassou/ofte de Jongste Dochter van den Prince Fredrick Hendrick van Orangen: Men sprack oock van den Koningh tegen Februario te Croonen/ sijn Heer Vader statelijck te begraven/ en desselfs Vyanden te schandaliseren: Sijn Majesteyt dede de Capelle te Withal by Cromwel gebruyckt/ met Orgelen/ Altaren en Koor-sangers/en Coor-hemden voorsien/daer hy den 27. Juny d'eerstemael ter Devotie gingh/ (een dag wanneer het te Haerlem in Hollandt Kermis was/ en sijn Suster de Princes Royal van de Magistraet van die Stadt Koninckl: wierde gedefroyeert) den Bisschop van Rochester dede het Sermoen in een wit Hembd/met groote toe-loop des Volcks: De voorige Enghelse Litanie wierde oock in ghevoert/ daer de Presbutrianen hun teghens stelden / makende in Schotlandt oock veel spooclx: De Quaeckers dat rechte Quaeckers zijn/ gaven toen een geschrift aen den Koningh/ segghende: Dat/ indien sy in haer ghewisse mochten ongemolesteert blijven/ sy zijne Maj: ghetrou/ onderdanich en verplicht wilden zijn: 'tWelck haer van den Koning toe ghesept zijnde/ hebben met dese uyt-roepinge tot Londen haerluyden verklaert: O! Dat gy Koning Carel de II. lange mocht leven, gy die waerdigh zijt over het Volck Gods te Heerschen, &c. In 'tbegin van dese Maent quam den Heere van Beverwaert Premier der Nederlantse Gesanten te Londen/ (so men seyde) met eenighe gheschencken/ aen den Koning: Monsr. Pelnits Gesant van Kur-brandenburg/ was den eersten Minister die Audientie by den Koning hadde/ staende den Koning so lang sy spraken metten blooten Hoofde: Desgelijckx Monsr. Close/ Capit: de la

de la Guarde weghens Kur-paltz/ ende noch een anderen weghens Duc de Lorzyne. Daer en teghens wierde den Graef van St. Albans na Parijs geschickt/ alhoewel neffens de geluckwenschingh over de Franse Vrede ende 't Huwelijck/ meer om yet particuliers als anders/ waer by de Coningh van Engelants Moeder (in weersin der Presbutrianen) wierde vergunt in Engelant te mogen komen/ om 't voordeel harer Kinderen te beoogen: Zy wiert uytte maentelijcke schattinge stracks met 7. Tonnen gouts onderstut: Een somme die Cromwel jaerlijcks spendeerde aen zijne creaturen in alle Hoven. De Schotse Marquisen van Argile en Antrum zijn toen te Londen nevens Artur Hesilrich in den Tour geset/ en korts daer na de twee eerste in een Fregat na Edenborg gesonden/ om by 't Schots Parlament gevonnist te werdẽ: Argile was al aen de binne-kamer geraeckt/ meenende soo in de presentie camer den Koning te sprekẽ/doch zijn Maj. verwittigt/ wilde hem niet sien/ om zijne meenichvuldige sonden/ schoon hy de Man was die den Koning de Crone van Schotlant op 't hooft had geplant / so was hy oock die/ die zijn Maj. de beste Schotse Familien als de Clondougals/ Clan leans/ Mac donals en Mac Waugtons had gesocht te ruyneren/ ja oorsaeck van vele ellenden is geweest/ sendende met honderden arme Schotten op 't barre Eylant Jura/ alwaer die alle door gebreck ellendich om hals ghekomen zijn. Gen. Monck wiert in dese tijt van zijn Majestt. ter contrarie om dat hy getrou voor de Coninck was geweest/ voorsien met alle dese qualiteyten: George, Hertoge van Albemarlie, Grave van Torington, Baron Monck van Poteridge, Beauchamp en Teyes, Capiteyn Generael en Opper-Commandeur van alle zijnes Majesteyts Machten in Engelant, Schot en Yrlandt, Meester van zijns Majesteyts Paerden, Ridder van de alder-edelste ordre van den Kousebant, ende eene van zijns Majesteyts Secrete Raden. Doen wiert de guarde van 't Parlament afgedanckt: En een los hooft gevangen / die men sustineerde also hy met een gehackelt moort-swaert onder zijn mantel aen 't Vertreck van de Coning stont en star-oogde/ hy een aenslach op zijn Majestept voor had: De Graef van Pembrock kreech order desen onordentlijcken t'examineren. Zijn Majestt. beval doen aen Hendrick Willems Schoonsoon van Olivier Willems (alias Cromwel) [Nota: de Cromwels hebben de naem van Willems voortijts gevoert/] en Soon van Col. Willems van Ramsey in Huttington/ dat hy als de eenichste van Cromwels ghestacht pardon soude vinden / maer hy moste den naem van alias Cromwel niet meer voeren. Jan Witterongh veel gelt uytgeschoten hebbende om alle des Konings Schilderijen op te koopen/ en Mr. Combs in de Konings Landen/ quamen beyde die aen syn Ma. op-offeren. En Willem Morris ghebieder te Pleymouth/ Secretaris des Koninghs/ vereerde zijn Majestept met een kurieus Silver-werck/ ende een Fonteyn seer raer met gesneden beelden/ waer uyt geparfumeert water sprong 20. voeten hoog / en daer boven was een Bol/ uyt-werpende geparfumeerde Vuyr-stralen/ 't welck den Coning met groote behagen approbeerde.

Geheel Vranckrijck was nu als uytghelaten over de successen van haeren Koning: Die van Toulon deden den 4. deser veel Wijn van vreugde voor de Arme luy (die daer als d'onbeschaemde Volontarissen in Hollant op hunner naeste

naeste Mede-burgers begraeffenissen toe-vloepen/ uytloopen: Doch dese arme waren genoot/ en d'Heer Guette Opperste van so wijt de Franse Scepter over de Middellantse Zee swayen mach/ had voor zijn Huys doen oprechten een Pyramyde met Festons en Laurieren en Wimpels/ daer in de naemen van Lowijs/ de Wapenen van zijn Moeder en Masarin/toe-latende yder die op de gesontheyt des Conings wilde drincken/ aen de Fonteyn te genaecken. Te Marseille was den 5. deser een Vuyr-Casteel in de Haven aen-gesteken/ en tusschen twee hooghe Pyrampden vertoonden sich een groote Lelie: Dit gesicht wiert arteficieux aengesteken door 't Canon van eenige Schepen/ op welck oogenblick sommige Triomf-wagens langst de straten reden/ daer de Vrede en Oorloch malkander onder twee groote Palm-tacken om-helsende/ op saten/ boven hongen de Wapenen van Vranckrijck/ daer onder de Musicanten saten/ omringt met Ruyters en een geselschap gekleedt op allerhande fatsoentjes: Andere Steden wiens lijst ons te lang is/ deden niet minder.

De Catol. Coning zijn Dochter half Juny verlatende/ quam den 4 July te Madrid: Daer hem aen de Deure van zijn Pallais quam verwellekomen zijn Soon de Prins van Spangen/ gedraghen op d' armen van de Voedster/ en gehult met een Rapiertje op de zijde/ en een Regiment-stockje in de hant/ beteekenende/ dat hy van de Wieg en sijn geboorte af Generael van Castilien was/ Ec. De Coning en Coningin van Vranckrijck quamen den 15 Juny in groote staetje te Bajone: Duc d'Espernon Gouverneur van die Provincie presenteerde neffens de Seneschals/ Jurats en een Oratie/ oock des Stadts sleutelen aen den Coninck/ die aen de Poort door een Triumph boog met zijn Coningin op-trat onder een door 4. getilde Canopy of Hemel van root Damast met goude luchtende sterren: De Conninginne hier de Croon op 't hooft hebbende/ stapte onder een andre Hemel van gout en silvere zijde tot aen hare Carots: Dus langst de straten met bloemen en de Huysen met Tacken besteken in de Carots rijdende/ traden ter Kercke in/ daer het Te Deum gesonghen/ en zy door den Bisschop weder ter Kerckdeure sijn uytgelept: Wendende sich van hier op Ack/ Bazas/ en Montemarzan/komende den 20. Juny binnen Bordeus sonder eenige ceremonie/ alwaer den 21. dito een generale Aertbevinge was/ drymael in anderhalf uyr schudde d'aerde/ waer door de Coning self ontrust/ en Staet-Juffrouwen van schrick sich in 't hembde op de straet begaven: Te Montauban/ Cahors/ Limogues/Angoulesme en te Pau storten veel gebouwen ter neer: De Zee selfs schudde: Van Bajone te Poitiers was de meeste alteratie: Te Baguires en Bigorre op dē top van 't Pyrenise gebergte zijn de Huysen over hoop gesmeten/ en de menschen in vrisementen verplettert/ oock een seer hoogen Berg van den top gescheurt tot ongrondlick beneden: De Valeyen van Crampon aen 'tged. gebergte sijn seer geruyneert/ sulcks dat 't Convent van onse lieve vrou te Medoucx der Capucijnen is omgeschut/ die broeders doot blijvende/ welcke het niet konden ontloopen: Oock dat noch vremder is/ sijn de Baguirise Baden door een blixem en schudding soo ontsteken/ datmen die om de hitte moste abandonneren. Van Bordeux passeerden 't Hoff verby Blaye/ en Brouage/ rydende den Coning ter Jacht mette Card. Masarin/ gevolgt van beyde Coninginnen/ om te gaen na St. Jean d'Angely.

Augusto 1660.

DE Staten van Zeelant in dese tijt reguard nemende op den tegenwoordigen tijt/ hebben den 7. deser Staetsgewijse believen te nemen een dusdanige resolutie/ over 't advancement van den Heere Prince van Orangen:

DE Heeren Staten van Zeelandt, seer serieuselick en met grooten aendacht op verscheyde Cessien gedelibereert hebbende, op den in-houden van het 4. Poinct van beschrijvinghe, spreeckende van de respective Eminente bedieninghen, daer mede Hare Hoocheden den Heeren Princen van Orangen onsterffel: Memorie, d'eene na d'ander voor desen sijn bekleet geweest; ende neerstelijck ghelet hebbende wat by dese conjuncture van tijden ende saken tot de meeste eere, Wel-varen ende dienst, so van de Staet in 'tghemeen, als van dese Protectie by-sonder, voornamentlijck behoorde betracht te werden: Verklaeren nochmaels te verstaen ende te oordeelen (gelijck by de selve voor desen tot meer-malen is geadviseert) dat ten voorsz. fine het hooch beleydt van de gemeene saken moste werden gedefereert, ende toe betrout aen seeckere Hoofden ende Heeren van Excell: qualiteyten, gelijck sulcx by verscheyde Deductien, Remonstrantien en resolutien, soo van de Heeren Staten Generael, als van de respective Provintien, in 'tbegin van Troublen, en daer na krachtiglijck is gepresenteert geweest: Ende of wel het ongeluck van veele perplexe occurentien, die t'zedert eenighe Iaren herwaerts naer 'toverlijden van sijn Hoogheydt Prins Willem den Tweeden Hoochl: gedachtenisse, sich hebben op gedaen, so in dese, als in de Na-buyrige Landen niet en heeft gedoogt, of oock wel kunnen lijden, dat op het aenstel ende eligeren, van sodanigen Hooft met behoorlijcke Na-druck ende ghewenste succes heeft konnen werden geresolveert; So estimeren nochtans Haer Ed: Mo: dat jegenwoordelijck de voorsz. ongelegentheden ende bekommeringen, door Godes genadigen ende onbegrijpelijcken providentie ghekomen sijnde te cesseren, ende ten besten van het Christendom, en specialijck van dese Landen, evidentelijck sich vertoonende eene favorable constitutie van saken: Dat de selve in alle manieten tot redres, en vast-stellinghe van de Staet, niet en behoorde genegligeert te werden, en consequentelijck geresumeert de voorsz. Salutaire intentien, tot electie van d'een of d'ander gequalificeert Personagie, aen de welcke het hooge Gouvernement so van de voorsz. Staet in 'tgemeen, als van dese Provintien in 'tparticulier weerdichlijck en de meeste confidentie soude konnen werden gerediteert. Ende alsso Hoochgem: Heeren Staten van Zeelandt, gheen sodanig Personagie ende van meerder gewichte en aensien en kennen, dan Sijne Hoogheyt, den jegenwoordigen Prince van Orangien, als wesende niet alleen een Na-saet van de Hoog-gem: Heeren Princen, die met haer goet ende bloet de fondamenten van dese Republicq hebben geleecht: Ende voorts de selve door haer treffelijck en couragieus beleyt gebracht tot so heerlijcken ende glorieuse Vrijheyt, daer inne sy haer jegenwoordiglijck tot verwonderinge en Ialousie van alle de Weerelt is bevindende, waerlijck oock so door Bloede, als affiniteyten Alliantie geannexeert aen de grootste en machtigste Potentaten van 'tChristenrijck, van de welcke desen Staet in hare benautheden ende periculen principalijck is ondersteunt geweest; ende onder welckers Vriendschap en confœderatie, oock voor het toe-komende haer meest is gelegen: Geconsidereert mede de Prinçelijcke qualiteyten, en de deugden daer mede het Godt Almachtigh Sijne Hoog-gem: Hoocheyt al van jongs af gelieft te begenadigen, seer wel over een komende

mende met de Regeringe, en de humeuren van dese Natie, de welcke oock daer over een sonderlinge aengenaemheydt, en wel-gevallen schijnt te scheppen, ende oock veel ghelucx en zegeninge haer te promitteren.

Ende ghemerckt daer nevens, dat den selven Heere Prince seer veele Heerlijcke ende aensienlijcke Goederen in meest alle de districten ende quartieren van den Staet, ende namentlijck oock in dese Provincie is possiderende; en daer door met recht gesustineert kan worden, in der selver conservatie, ende Welvaren boven alle anderen te sijn geinteresseert. Soo Is t, Dat haer Ed: Mo: Staets-gewijse vergadert, ende op het cas subject solemnelijck geconvoceert eñ beschreven zijnde, om de geallegueerde ende andere notable respecten meer, haer krachtelijck ende effectueuselijck bewogen, ende gedisponeert hebben gevonden, om met ghemeen, ende een-parige Stemmen te resolveren, ende verstaen:

Eerstelijck, dat men van weghen dese Provincie met ende benevens d'andere Bontgenoten ter Vergaderinge van Hare Ho: Mo: den Heere Prince van Orangen, sal designeren ende nomineren, tot Capiteyn ende Admirael Generael van de Vereenighde Nederlanden, onder eene behoorlijcke Commissie en Instructie, met, ende benevens de andere Provincien alvooren vast te stellen ende te arresteren, ende met een Pensioen van 100000. guldens Iaerlijcks, over alle de Leeden van de Unie, op den Staet van Oorloge te repartieren, in-ganck nemende met den tijdt van de Electie.

Ten welcken fine aenstonts uyt het midden van dese Vergaderinghe, een aensienlijcke Deputatie sal werden gedeputeert, om ter Vergaderinge van de Staten Generael te compareren, ende aldaer aen Haer Ho: Mo: met de beste redenen daer toe dienende, 't voorsz. Poinct van designatie ernstelijck te representeren, smakelijck te maken, mitsgaders tot eene geluckige eñ spoedige uyt-komste te beleyden.

Dat voorts aen de Hoog-gem: Heeren, ende benevens die van Hollandt, by designatie sal werden gedefereert, de bedieninge van het Stadt-houder, Gouverneur, Capiteyn Generael, eñ Admiraelschap van beyde de Provincien, onder eene behoorlijcke Commissie ende Instructie, mede alvoorens sonder uyt-stel te arresteren; daer toe de Hoog-gem: Heeren Staten van Hollandt op het aldervriendelijckste sullen werden genodicht, ende vervolgens, uyt krachte van de oude verbintenissen, en de ghemeene Interessen van beyde de Provincien, ende specialijck in krachte van de Societeyt van alle immemoriale tijden, onderlinge gemaeckt op 'tstuck van supreme Iustitie, met alle bedenckelijcke Officien, yver ende middelen vā inductie, gedisponeert, om met de Heeren Staten van Zeelandt by dese conjuncture van tijden en saken, omtrent de voorsz. designatie te gaen, ende procederen gelijck Pari-passu, ende op een en de selve voet, ende sulcx daer over te doen verleenen ende extraderen de ghemeene Commissie, in ghestelt ende geclausuleert, ende oock gezegelt, gelijck door gaens voor den Iaren 1647. is gepractiseert geweest.

Doch in cas de selve Officien, so ter Generaliteyt, als by de Heeren Staten van Hollandt, op de designatie van beyde de voorsz. bedieningen, buyten vermoeden niet en quame te succederen, gelijck wel wert gewenscht, ende contrarie de goede intentie van dese Vergaderinge uyt te vallen: So sal op 'traport 'twelck door de generale Gedeputeerden daer van alhier circumstantelijck sal werden gedaen, op 'teen of 'tander, of op beyde naerder werden gelet en gedisponeert, soo als tot de meeste eere, wel-stant, en dienste van de Lande bevonden sal werden te behooren.

Sijnde voorts het expres ende een-parich ghevoelen van de Heeren Staten van Zeelant, dat in allen ghevalle den Hoog-gm: Heere Prince van Orangen de exercitie, ende actuele bedieninge

-ringe van de voornoemde twee Eminente Charges, niet eerder sal mogen aen-veerden, als op Sijn Hoogheyts 18. Iaren: Ende sullen onderwijlen de selve Hooge Charges by niemandt onder Titule van Lieut: of andersints konnen werden bekleedt, noch geexerceert, maer blijven in State, so die jegenwoordich zijn, welcke beyde conditien in de voorsz. respective Commissien expresselijck sullen werden geinsereert.

Dat vorders met gemeene, ende een-parige Stemmen van alle de Leeden aen den Hoogh-gem: Heere Prince, als sijnde de notabelste ende gequalificeerste Edele van dese Provincie, eñ om andere weerdige respecten meer, van nu af by designatie wert gedefereert, den Staet en de qualiteyt van de eerste Edele, in dier vougen, mitsgaders op de clausulen, restrictien ende præcautien, als de selve digniteyt aen Hare Hoogheden onsterffel: Memorie, voor desen is op gedragen geweest, onvermindert en sonder præjuditie van de gerechtigheden van de Provincie, mitsgaders van de respective Leeden ende Steden van dien, een yder sijn recht, ende specialijck onder verklaringe dat men verstaet, den selven Staet niet te syn geaffecteert aen eenigh Huys, goet qualiteyt ofte Familie, onder expresse conditien: Nochtans dat de voorsz. Preëminentie ende qualiteyt door den jegenwoordigen Heere Prince van Orangen, niet eerder en sal mogen werden geexerceert, eñ gepresenteert als op desselfs Achtien Iaren; ende oock Sijne Hoogheyt als dan daer toe moeten employeren, als Sijne Gedeputeerden, ter plaetse daer sulcx altijdt gebruyckelijck is geweest, ende oock ghehoort, Persoonen, niet allenlijck de Heeren Staten van Zeelandt aengenaem, mitsgaders in Zeelant ghebooren, ende convenabelijck ghevoet, maer oock sijnde van de waere Christelijcke Gereformeerde Religie, ende buyten alle Militaire bedieningen.

Dat aen den Heere Prince van Orangnen de Hoog-gem: Charges, Preëminentien, in manieren voorsz. by designatie gedefereert sijnde, op Sijn Hoogheyts Persoon, ende op-voedinge sal werden gelet, eñ vervolgens behoorlijcke ordre gestelt, so door de Heeren ordinaris Gedeputeerdens ter Generaliteyt, ten respecte van de eerste bedieninghe, en in regard van het 2. door de Heeren Gecommitteerde Raden van Hollandt Zeelant, respective alleenlijck ten besten van den Staet, ende tot de meeste luyster van Sijn Hoogheyts Persoon, digniteyten ende Illustre Familie.

Dat boven dien aen Sijne Hoog-gem: Hoocheyt op desselfs Iaren geaccordeert, ende toegestaen sal werden, acces tot den Raet van Staten, op den voet als sulckx aen Sijne Hoogheyt Prins Fredrick Hendrick, desselfs Groot-Vader Hooghl: Memorie is vergunt gheweest, om van jongs af geimbüeert, ende geinstrueert te moghen werden, van de fondementele Wetten ende Maximen, mitsgaders van de Oude loffelijcke Regeringhe deser Landen, ende oock van het naturel ende conduicts van der selver goede Ingesetenen.

Hier over zijn die van Zeelant door den Coning van Groot Brittangen en den Hertoge van Jorck mits hare voorgangh/ bedanckt/ als volgt:

Hooge Mogende Heeren, onse goede Vrunden, Geallieerden en Geconfedereerden: Wy hebben verstaen van wegen onse lieve Suster, met wat tekenen U E. 't zedert weynich herwaerts U E. affectien hebt ghetoont, selfs tot hare Soon onsen lieven Neve den Prins van Orangen: Over sulcks en hebben wy niet willen uytstellen U E. te betuygen, dat het deel 't welck wy nemen van die obligatien, die hy daer door aen U E. heeft, een teycken is van genegentheyd en erkentenisse, 't welck U E. heeft gevoegt by de meenichte van soo veele andere die U E. hebt bewesen aen dit Huys: Ende wy ver-

sekeren U E. dat ghy daer van noyt leedtwesen sult hebben: Want boven de glorie van soo een genereuse en rechtvaerdige actie, soude U E. niets konnen doen 'twelck ons soude meerder konnen verbinden tot een grooter ghevoelen: Alsoo Ed. Mo. Heeren, onse Geconfedereerde en goede Vrunden; Wy bidden Godt dat hy U E. neme in zijn H. bewaringe. Londen desen x. Augusti 1660. U E. wel goede Vrund,

CHARLES REX.

M*Yne Heeren, Hoewel U E. altoos proeven hebt gegheven van de vasticheydt van U E. vrundschap, eu bysonder aen 't Huys van Orangen: Nochtans heb ick niet konnen naer laten veel vernoeging te ontfangen door de nieuwe proeven en teeckenen, dewelcke U Ed: daer af hebt ghegheven aen de Persoon, den Prins van Orangien mijn Neef: De vreugde dewelcke ick daer van hebbe gevoelt, is verdeelt geweest in zijn eñ U E. Intresten: Want gelijck het voor hem vordelyck is en oock sal sijn, te continueren in de diensten waer in zijn Voorsaten haer soo eerlijck hebben gedragen voor hun particulier, en soo profijtelijck tot welvaren van U Ed. Staet, alsoo en twijffel ick niet of hy sal sijn Voor-Ouders so wel na volgen, dat het uyt sal vallen ten goede van U E: Staet. Daer en boven verblijde ick my te zien soodanigh fondament van een Accoort, 'twelck dueren sal tusschen Engelant en uwe E. Staet, gelijck buyten twijffel zijn sal de verkiesinghe welcke u E. hebt ghedaen aen een Persoon, voor de welcke den Coningh mijn Heer en Broeder soo wel door inclinatie als door Alliantie soo grooten ghenegentheydt en tederheydt heeft, voor d'eere aen hem bewesen, dat hy sal verbinden al zijne Vrienden, om te proccureren alle soorten van welstant voor u E. Staet, ende blijve particulierlijck mijn Heeren u Ed. seer toe-gedane Vrund,* JAQUES.

Die van Hollant waren seer verwondert / dat zy van dese resolutie eerst tijdinge kregen / na dat den Koning van Groot Brittangen daer alvoorens van was geadverteert: Ende den 30. July heeft de Princes Royal / dit Memoriael aen de Staten van Hollant doen behandigen:

H*Are Coninckl. Hoocheyt de Princesse van Groot Brittangen, Douagiere van Orangen, heeft van haer debuoir geacht uwe Ed. Groot M: bekent te maken, datse haer is preparerende, omme metten eerste een Reyse van hier naer Engelant by sijne Majest. te doen, ende daer omme haer Persoon, uwe Ed. Groot Mog: by desen is offererende, of daer yets waere, waer inne uwe Ed: Groot Mog: soude konnen dienen. Ende alsoo haere Coninckl. Hoocheyt dienvolgende voor eenighen tijt uyt dese Landen sal moeten wesen: Soo verbint haer de Moederlijcke affectie, en schuldighe plicht tot haren Soon uwe Ed. Groot Mo: te versoecken dessjelfs Interesten in behoorlijcke recommandatie te nemen, ende hoewel hare Coninckl. Hoocheyt geensints getwijffelt, of d'Intentie van uwe Ed. Groot Mo: is, den gemelde Prince haren Soon tot sijne bequame Iaren*

ren ghekomen zynde, in consideratie van de meriten, ende groote diensten by de loffelijcke Voor-Vaderen van den Hoochgemelte haeren Soon, aen den Staet deser Landen in 'tgenerael, ende particulierlick aen dese Provincie van Hollant bewesen, te employeren ende laeten bedienen de Charges ende digniteyten by zyne loffelijcke Voor-Vaderen bekleet, dat het haere Coninckl. Hoocheyt seer aengenaem soude wesen, ingevallen uwe Ed. Groot Mo: goede geliefte waere, haer daer toe van nu af goede hoope, ende eenige verseeckering te geven, ende oock tot dien eynde, het ooge te werpen op sijne educatie, ende sorge te helpen dragen, dat hy als een Kint van desen Staet, naer behooren mach werden opgetrocken tot dienst deser Landen, in de ware Christelijcke Religie, in alle Princelijcke deugden, en in de kennisse van de humeuren, Rechten, ende costumen van dese Landen, omme alsoo bequaem te werden tot bedieninge van de voors. Charges, ende employen by zijne Voor-Vaderen bekleedt, met alle het geene uwe Ed. Groot Mo: naer hare Hooge wijsheyt sullen Oordelen daer toe meer van noode te wesen, niet twijffelende of den Prince haren Soon sal de loffelijcke voet-stappen ende deuchden van zijne Voor-Vaderen, ten dienste deser Landen naervolgen, ende dat uwe Ed. Groot M. daer uyt sullen trecken de ghewenste vruchten ten besten van haeren Staet: Alle het welcke hare Coninckl. Hoocheyt oock sal aennemen, als een particuliere gunste aen haer bewesen, diese met allen ernst in alle occasie, waer inne de selve desen Staet, ende particulierlcyk dese Provincie van Hollant sal konnen dienen, sal soecken te verschuldighen, ende het beste van desen Staet betrachten, ende bevorderen naer haer vermoghen.

Getekent MARIA.

Daer op sijn de Staten van Zeelandt in stercken getale in den Hage ghekomen, alwaer Mr. Adriaen Veth Pensionaris der selver Provincie, den 10. September in de Vergaderinghe der Staten van Hollandt voor stelde: De veranderingen der Staten: De daden en deugden van 'tHuys van Orangen, ende in gevolge seer circumstantielijck wat in de voorgaende Iaren in saken en tijden was voor ghevallen, met, ende omtrent de functien van de Hoog-gem: Princen: Alles specterende tot recommandatie, om de Regeringe deser Landen te brengen onder een Illustre Hooft: Comparerende nochtans veele verscheyden difficulteyten, onder andere oock dese redenen in sijn harangue doende influeren: Datte Oude Previlegen spraken van tot de bedieninghe der Magistrature te roepen, de gegoedste en rijckste van de Burgerije. Als meest geintereseert: Dat deswegen na oude Duytse Coustumen, een Prince van soo grooten possessie sijner effecten binnen desen Staet, Voor-vaders deugden in 'terigeren van de selve, en bemaegschapt met soo groote Vorsten, behoorden te werden geprefereert, tot so een hoogwaerdige Charge, &c.

Dese Propositie is in amplissima forma den 18. daer aen in scriptis, aen de Staten van Hollandt overgelevert. De Staten van Vrieslandt namen op 'tselve subject, oock dese resolutie:

DE Staeten van Vrieslandt, met rijpe deliberatie ghesien ende geexamineert hebbende de Memorie by haer Hoocheyt, Meevrouwe de Princesse van Groot Bretangen, Douariere

van Orangen, aen haer Ho: Mo: overgegeven, in de welcke haer Hoocheyt versoeckt eenige verseeckeringe van nu af, dat de Heere Prince van Orangen haren Soon, met de hooge Charges ende Bedieningen van sijn Doorl. Heeren Voor-Ouderen tot sijner tijt bekleet mach worden: Hebben als noch geconsenteert, gelijck wy consenteren mits desen, conform onse vorige Resolutien, ende specialijck die van den 24. Iuny 1654. Dat beyde de hooghe Charges van Capit. ende Admirael Generael, van den Staet deser Landen, op hooch-gemelte Heere Prince van Orangen werden gheconfereert om by den selven metter daet in gelijcker voegen als van Sijne Hooch-gebooren ende Doorl. Heeren Voor-Ouderen bekleet, ende bedient te worden, so wanneer de selve tot de Ouderdom van achtien Iaren sal wesen gekomen: Op soodanige Instructie ende Commissie, als de gemelde Bontgenooten met gemeen Advijs, ende onderlingh concert, tot dienste van de gantschen Staet, ende behoudenisse vande dier gekochte Vrijheydt, ende Privilegien der Landen bevinden sullen te behooren: Moogende tot dien eynde wel lijden, dat Hoog-gem: Heere Prince van syn 16. Iaren af, oft oock wel eerder (indien by de andere Provincien het selve oock alsoo wort verstaen) acces ende sessie hebbe in den Raedt van Staten. Vinden oock seer noodigh dat van nu af beneffens haere Hoogheden de Vrouwen Princessen, Moeder ende Groot-Moeder by hare Ho: Mo: mede goede ordre ende toe-versicht worde gedragen, op de op-voedinghe van den Hoogh-gem: Heere Prince van Orange, door bequame Persoonen, goede Patriotten ende geaffectioneerden tot den Staet deser Landen: Door de welcke Sijne Hoogheyt in de suyvere ware Gereformeerde Religie, ende in de kennisse van de nature, aerdt ende manieren deser Landen, ende Privilegien mach worden onderwesen, waer toe Wy de somme van 100000. guldens tot tractement op den Staet van Oorloge over alle de Provincien te repartieren, ende d'andere Bontgenooten vrient ende serieuselijck versoecken oock haere consideratien daer over te laten gaen, ende in desen haer met de Onse tot dienste van den Staet te willen conformeren. Aldus geresolveert, op 't Landtschaps Huys, den 8. September, 1660.

De Staten van Hollandt hebben daer op vast ghestelt/ 't geene volght:

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt serieuselijck ende aendachtelijck geexamineert hebbende de Memorie by de Vrouwe Princesse van Groot Brittangen, Douagiere van Orange, den 30. Iuly laestleden aen hare Ed. Groot Mo: gepresenteert, daer by het hare Coninghlijcke Hoogheyt ghelieft heeft uyt Moederlijcke affectie tot den Prince van Orange haren Soon, haer Ed: Groot Mo: te versoecken, de Interessen van den gemelden Prince haren Soon in behoorlijcke recommandatie te nemen, met byvoeginge, dat alhoewel hare Koningl. Hoocheyt geensints twijffelt, of d'intentie van hare Ed. Groot Mog: is, den meer-ghemelden Prince haren Soon, tot sijne bequame Iaren ghekomen zijnde, in consideratie van de meriten ende groote diensten by sijne loffelijcke Voor-Vaderen aen den Staet deser Landen in 't Generael, ende particulierlijck aen dese Provincie bewesen, te employeren, ende hem te laten bedienen de Charges ende digniteyten by de Hoochgemelte sijne loffelijcke Voor-Vaderen bekleet, het hare Koninckklijcke Hoocheyt nochtans seer aengenaem wesen soude, ingevalle het haer Ed. Groot Mog: goede ghelieften waere, haer daer toe van nu af goede hoope ende eenige verseeckeringhe te geven, ende oock tot dien eynde het Ooghe te werpen op sijne Educatie; hebben naer rijpe deliberatie ende communicatie in ordre vande Ridderschap, ende inde respective Vroetschappen vande Steden daer op gehouden, by eenparige toestemminge van alle de Leden verstaen ende geresolveert, gelijck haer Ed: Groot Mo: verstaen ende Resolveren by desen,

desen, de Educatie vā den Hoog-gemelten Heere Prince by der hant te nemen, te behertigen, ende sorge te sullen helpen dragen, dat hy als een waerdig pant, ende een instrument van groote hoope voor dese Staet naer behooren mach werden opghetrocken, tot dienst deser Landen, in de ware Christelijcke Gereformeerde Religie, in alle Princelijcke deugden, ende in kennisse van de Humeuren, Rechten, ende Constumen van dese Landen: Omme alsoo bequaem te werden tot bedieninge van de Hooghe Charges ende Employen, by sijne Voor-Vaederen ende Bloetverwanten op commissie van de Hooch gemelte Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant bekleet.

Dat voorts mede by haer E. Groot Mo: de goede hant daer aen gehouden sal worden: Ten eynde den meer Hoogh-gemelten Prince in zijne Domeynen, Goederen, Rechten, ende Gerechten allen t'halven met het aensien, Credijt, ende de directie vanden Staet in 'tGeneracl, eñ van hare Ed. Groot Mo: in 'tparticulier, naer behooren geassisteert moge worden.

Ende eyndelijck dat tot uytvoeringe vande gementioneerde Educatie na de digniteyt ende waerdicheyt van soo een illustre Personnage, mitsgaders soulagement van sijne Finantien by haer Ed. Groot Mo: sal worden geaccordeert, ghelijck by de selve geaccordeert wort mits desen de Somme van Duysent guldens Iaerlijcks.

Aldus gedaen ende geresolveert in 's Gravenhage desen 25. September 1660.

Onderstont, Ter Ordonnantie van de Staten, Ondertekent,

HERBERT van BEAUMONT.

Waer op de Princesse Royal in deser vougen heeft geantwoort:

HAere Koninckl: Hoogheyt ontfangen hebbende uwe Groot Moogende resolutie, in faveur van den Prince van Orange haren Soon genomen, ende wel rijpelijck, ende met aendacht hebbende ghelet op den inhouden van dien, vint haer geobligeert hier mede te verklaren:

Dat, hoewel hare Koninckl: Hoogheyt wel hadde verwacht, ende ghewenscht, dat uwe Edele Groot Moogende in consideratie van de redenen, ende motiven vervat in het Memoriael by de selve Hare Koninckl: Hoogheyt voor desen gepresenteert, haer satisfactoirlijck hadden gelieven te eslargeren.

Soo en wil Hare Koninckl: Hoogheydt nochtans niet na-laten uwe Edelen Groot Moogende hier mede seer te bedancken, voor de significante teeckenen, ende preciven van eene goede genegentheyt die Uwe Ed: Groot Moogende by haere op-gemelte resolutie, ten beste van den Hoog-gem: Prince haren Soon, goet gevonden hebben te betoonen, ende de selve als eene apparente in-leydinge tot eene vordere, ende completer resolutie aen te nemen, de welcke Hare Koninckl: Hoogheyt dan met verlanghen afwachten sal, om daer door in Haere hoope ende vertrouwen des te gerustiger te mogen werden gestelt, ende meer ende meer geencouragieert, omme de Interessen van desen Staet, ende van uwe Edele Groot Moogende Provincie, mitsgaders van de goede Ingesetenen van dien geduyrende haer aenwesen in Engelandt, ende naderhant allesints na haer uytterste vermogen te behartigen. Hage, den 29. September, 1660.

Den 23. Sept. arriveerden d'Admirael Montagu met 10. Oorlog-schepen in de Mase: En quam ten selven daghe by de Princesse Royale rapport doen van hare Broeder den Koningh van Groot Brittangen/ 't welck was/ om op sijn Schip na Londen te komen: De wint goet zijnde/dede Montagu maer een keertje na Amsterdam/ en wende sich strackx weder na sijn Vloot: De Princesse Royale vertrock den 29. dito uytten Hage/ mette boven-staende Antwoort der Staten van Hollant/ uyt geleyt door den Staet/over Delft gaende/ trat tot Hellevoetsluys 't Scheep/ zeylden met een voorspoedige koelte na de Temse/ en is noyt zedert weder in Hollant gekomen: Sy schreef van Hellevoetsluys aen de Staten van Hollandt aldus:

Edele Groot-Moogende Heeren,

HEbbende op desen Morgen aen de Heer Raet Pensionaris van u E: G: M: behandigt het geene wy hebben geoordeelt te moeten Antwoorden, op u E: G: M: resolutie van den 24. deses die wy gisteren ontfingen, hebben wy verders van Moederlick devoir geacht, nochmaels voor ons vertreck mijn E: G: Mo: deser Provinçie aen de selve te erinneren, in wat voegen Wy wel willen hoopen ende oock bidden,dat wy u Ed: Gr: Mo: de voor-geroerde Haere goede resolutie met eene effective executie sullen gelieven te bekrachtigen, committeerende ende authoriserende ten dien fine eenige uyt de ordre van de Ridderschap: Mitsgaders uyt de Vroetschappen van de Steden van u E: G. M. Vergaderinge Sessie hebbende, omme onder de authoriteyt van u Ed. G. M. te behertigen, en de sorghe te helpen draghen, voor de Educatie van den Prince onsen Soon, in voegen ende ten fine als by de selve naer Ed. Gr. Mo. resolutie uyt-gedruckt staet.

Ende nademael u Ed. G. Mo. verkiesinge hebben gelieven te doen, van 'tLidt van de Ridderschap: Mitsgaders van de Steden van Dordrecht, Amsterdam, ende Alckmaer, met den Heer Raedt Pensionaris van u Ed. Gr. Mo. om aen ons den in-houden van de meer-geroerde der selver resolutie bekent te maken: Soo konnen wy u Ed. Gr: Mo. oock versekeren, dat het ons sonderlingh aen ghenaem sal sijn, inghevalle u Ed: Gr: Mo: d'Electie van de voorsz. te authoriseren Persoonen mede uyt de selve Leeden van u Ed. Gr. Mo. Vergaderinge ghelieven te doen, ende wel specialijck in gevalle het u Ed. Gr. Mo. goede geliefte mochte wesen, ten dien eynde het ooghe te laten vallen op de Heeren van Beverwaert ende van Noortwijck, uyt de Wel-gemelde ordre van de Ridderschap: Van de Heere Zuyt-Polsbroeck van Amsterdam, ende van de Heere Rekenmeester Foreest van Alckmaer.

Ende gemerckt u Ed. Gr. Mo. onder anderen mede de goetheydt, ende voorsichtigheydt gelieven te hebben en te gebruycken, om sorghe te willen dragen, dat den Prince onsen Soon van jongs op wel geinstrueert werde, in de kennisse van humeuren; rechten en coustumen deser Landen, welcken aengaende wy by experientie ondervonden hebben, dat den voornoemde Heer Raet Pensionaris gelijck hy wel de beste gelegentheyt heeft, om daer van ten vollen bewust te sijn, oock gewoon is vrymoedelijck, ende niet te min op-rechtelijck, goede onderrechtinge te geven, so sal het ons insgelijckx seer aengenaem zijn, dat u Ed. Groot Moogende den selven mede in de voor-geroerde authorisatie gelieven te begrijpen.

Wy sullen hoopen, ende ons versekert houden, dat u Ed. Gr. M. hier uyt sullen bespeuren, het goet ende vast vertrouwen, dat wy aen de selve sijn stellende,ende dat onse inclinatie in desen van u Edele Groot - Mog: intentie niet sal discrepeeren, refererende ons nochtans in desen alleen tot u Ed. Gr. Mo. Hooge wijsheyt en dispositie. Wy sullen Godt bidden u Ed. Gr.

Moogende Regeeringe ende Persoonen te zegenen. ende mits dien blijven U Edele Groot-Mogende Aller-geaffectioneerde Vriendinne, getekent MARIA.

De Princesse Douagiere Amilia verstaende het stellen der Voogden/ over den Jongen Prince van Orangen/ ende dattet selve was buyten kennisse van de Mede-Voogden des Hoog-gem: Prins/ schreef aen de Ed: Groot Mog: Staten van Hollant desen Brief:

Edele Groot-Moogende Heeren.

VV Y houden ons verplicht U Ed. Groot Mo: nochmaels seer gedienstichlick te dancken voor de goede genegentheyt die de selve hebben gelieven te betoonen voor den Prince van Orangien onsen Soons Soone, by geresolveerde van den 29. September: Ende gelijck wy seer hooch estimeeren die eere van antwoort en Communicatie die ons daer van door den Raet Pensionaris de Wit in allen beleeftheyt is wedervaren, soo vertrouwen wy dat U Ed. G. M. niet in ongoede sullen op nemen, dat wy mits desen komen versoecken ende recommandeeren, dat niet alleen dien aengaende de middelen van executie sullen moghen werden vast gestelt, maer dat voornamentlijck in behoorlijcke Consideratie mogen werden op ghenomen die Persoonen die daer toe sullen worden gecommitteert; wy syn Groot-Moeder eñ den Ceurvorst van Brandenburg Oom, beyde van Vaders wegen den naeste van de Prince van Orangen, wy sijn mede Voochden, representeeren de verstorven zyde, en gheloven dien volgens dat ons niet qualijck af-genomen kan werden, als wy na so veel explicatien ende kennisse van sake Concurreren om ons sentiment te seggen,in een werck aengaende een Pupille van de welcke onse Dochter de Ceur-Vorstinne van Brandenburgh is gesubstitueerde Erfgenaem: Wy willen wel bekennen dat wy van die tijdt af dat wy, niet teghenstaende onse indispositie, hebben geresolveert, oock met ons groot ongemack hier heenen te komen, ende de Princes Royal te sien, en daer mede van alles ons te spreken, sijn sonder eenige swaricheyt daer over te maken, van gevoelen geweest, ons gherust te houden, ende de dispositie van alles aen de Vrijheydt ende genereusheyt van u Ed. G. M. alleen te laten gelden,wy daer van noyt yets anders verwachten, als alle goede movementen voor den Prince ende dessels Erfgenamen: Dan alsoo wy onvermoedelijck van ter sijden af werden bericht,dat het de Princesse Royael heeft belieft haer deels wel sonder onse kennisse of de minste Communicatie eenige Persoonen by namen voor te slaen: Soo hebben wy ons daer om genootsaeckt gevonden die vrijheydt te nemen u Ed. G. Mo: onsdeels oock soo wel voor ons selve, als van weghen den Heere Ceurvorst van Brandenburgh te gemoet te voeren, en in bedencken te gheven, of niet ten hooghsten sy geraden dat uyt d'ordre vande Ridderschap de Heer van Wimmennm, ende de Heer van Merode, als bekleedende de hoogste Collegien van u E. G. M. Provincie, ende dien-volghens in saken van Poliçie ende Coustumen van de Lande seer geverseert, mitsgaders de Heer van Tilt van Haerlem,de Heer vander Aa van Leyden, de Heer Burgemeester Haeck van Enckhuysen, met een van de Presidenten uyt de Respective Hoven vã Iustitie,mogen werden genomineert ende geauthoriseert, gelijck wy niet en twijffelen, of de selve Persoonen sullen u Ed: Gr: Mog: niet minder aengenaem zijn,als wy by ons de selve bequaem oordeelen, tot executie van u E: G. M. resolutie: Ende alsoo eenige van de wedersijts voorschreven Persoonen lichtelijck niet gestadig sullen konnen by der handt wesen, op alle toe-vallen te helpen rosolveren, sonder altemet bequame tijdt om gelegentheyt daer toe te verliesen, so stellen wy insgelijckx aen u E: G. M. hoogwijs oordeel of 'tmede niet seer dienstelijck sijn sal de Commissien en instructien van die

van die te authoriseren Persoonen, so verre extenderen, dat ten allen tijden met de presente 3.
of minder stemmen soude konnen werden gebesoigneert ende geconcludeert: Wy onsdeels
konnen ons met permissie van u Ed. Gr. Mog. diens-volgens seer gedienstelijck recomman-
deren, dat het hare goede gheliefte zy, daer op alle serieuse reflexie te nemen, ghelijck wy
nochtans niet sullen in gebreken blijven, ons en der selver beter ghevoelen te schicken, als wy
souden moge d'eere genieten daer over berecht te worden. Biddende Godt, &c.

U Ed: Gr: Mog: Dienstwillige Dienaresse, getekent

Hage den 6. Octob. 1660. AMELIA P. d'ORANGE.

Die van Zeelandt in desen tijdt hare gunste / gelijck sy altoos gedaen had-
den/ aen 't Huys van Orangen latende blijcken/ dat sy aen de Princesse Roya-
le schreven: Hoe dat den Heere Prince van Orangen diverse effecten in haere
Provincie hadde / dat over de selve Goederen gheen andere als Zeeuse Hee-
ren mochten werden gestelt: Vastelijck vertrout hebbende/ dat midts haere
Zelotypia sy oock tot de Voogdyschap des Princen van Orangen / als die
van Hollant souden geconstitueert sijn geweest/ in de administratie der selver
Goederen: Daer op ende eenige and're ombrages in de selve Missive / heeft
de Princesse Royal uyt Londen (nu daer aen gekomen zijnde) geliefst aldus
te antwoorden:

*MEssieurs: Les soings que je doibs avoir pour mon Fils, m'ont donné tant plus de
sujet de voir icy avecq satisfaction les Ambassadeurs des Provinces Unies, & que
leur reception a esté comme vous l'eussiez peu souhaitter. I'espere que nous en rappor-
terons aussi les fruits a son temps. Cependant je vœux bien vous asseurer que je ne
suis en rien changeé que concerne Le service de la Zeelande, & des Villes d'icelle, mais
que je m'y employeray volontiers dans les occasions, C'est par ou je feray paroistre le
mal entendu de la Lettre des Deputez Extraordinaris de Vostre Province, a laquelle je
n'ay encore respondu, croiant qu'un peu de patience les desabuseroit mieux. Mes in-
tentions vous estants connues pour l'establissement de Mon Fils aux Charges, & Em-
plois de son Pere, je n'ay qu'a vous renouveller mes reconnoissances de ce que vous y a-
vez contribué, & a vous prier d'estre trespersuadez que je suis.*

Messieurs Vostre Tres-affectioné Amie signe. A Wittehal le 25. Novemb. 1660.

MARIE,

A Messieurs les Estats de Zeelande,

Den 7. deser vertrocken de Deense Ambassadeurs weder uyt den Hage na
huys/ daechs te vooren soo van de Staten/ den Raet Pensionaris / en Mi-
nisters affschept genomen hebbende: Hare Exell. waren alreede tot buy-
ten 't Bos gekomen/ wanneer den Ambassad. van Vranckrijck haer te paert
achter-haelden: En af tredende/ sprongen oock hare Exell. uyt de Koetsen/
en omhelsde d'een d'ander/ met veele beleefdtheden adieu seggende: Soo dat
den Franse Ambassadeur door hare Exell. niet willende tot zijn Paert gelept
woorden/ sy sulcks door d'Edelen lieten doen/ scheydende met veele Bonsjours
en Complimenten van malkanderen.

Den

Den Fransche Ambassadeur versocht in dese Maent/ datte Admiraliteyt in Zeelant mochten spoedige Justitie doen/ over den Kapiteyn van 't Schip de vergulde Son van St. Malo / aldaer door eenighe Capers opghebracht. Daer en in Tessel arriveerden twee Schepen van Guinea/ met 1860 Marck gouts/ en veel Oliphants tanden. De gemeene middelen van 's Lants verpachtingen in Hollant begosten sich weder meer en meer te verbeteren.

Den 10. Augusti arriveerden mede in 't Vaderlant de twee Retour-jachten Vogelesangh en Hilversum/ beyde voor de Camer van Amsterdam/ van Batavia geseylt den 17. January 1660. Hare ladinge was als volgt:

Vogelensangh.

67693	Pont Sapanhout.
191770	pont Salpeter.
24700	pont Gommelack.
63	pieces schoone verlacte Comptoir.
270	Bondels Zyde Watten.
5656	pieces Iapanse Porceleynen.
5855	pont Zegel-Lack.
210085	Catty Peper.
14317	pont Cattoene Garen.
25506	pont Kirmanse Wol.
2400	pont Cheylonse Kaneel.
3	Potten Aert-Oly.

Hilversum.

65980	Pont Salpeter.
9756	pont Gommelack.
14	Iapanse verlacte Comptoir.
280	Bondels Zyde Watten.
2208	pont Zegel-Lack.
5175	pont Cattoene Garen.
6552	pont Kirmanse Wolle.
18462	pont Siams Sappanhout.
58635	Catty Peper.

Dese waren de laetste / die de marct van de uytdeeling stelden.

Te Duynkercken was op die tijt veel spoockx over twee eenvoudige Menschen / die de Cappucijnen tot de Roomse Relige hadden gebracht: Den Gouverneur wilde daer over de voorsz. Cappucijnen ter Stadt uytsetten: Maer den Coningh van Enghelant verstaende datte twee voorss. Persoonen Vlamingen waren/ dede het daer by blijven. Den Prins de Ligne als Ambassadeur van den Catol. Koning sich te Brussel toestellende/ om na Londen te gaen/ ruste sich ongemeen deftich uyt/ en nae de Mode van Vranckrijck/ wierden de Broecken van 5. a 6. ellen wijt ghemaeckt. Een vaert van Namen op Brussel wiert sterck voortgeset. De Vlamingen hooptmen/ datmen van Brugge op Blanckenbergh insgelijckx soude doen/ en dat Enghelant die Stadt weder soude doen floreren/ maer 'twas wint. Den Gen: Caracena ondertekenden doen/ datmen de ghebannen Mannen van Antwerpen weder soude herstellen/ 'twelck den Raet van Staten den 25. Augusty mede gedaen hebbende / is sulcks de Burghemeesters aenghediert: Daer op de voorss. Mannen den 26. 's morgens ten 6. uren/ in een Karotse met 6. Paerden van Brussel binnen quaemen/ en wierde 't College tegen 8. uren aengeleyt: Men ontboot dese gebannen Mannen hare Vrouwen door een Stadts Bode/ datte selve nu herstelt/ weder in alle bedieningen mochten komen: Eenige van dese doen op 't hooft van Vlaenderen zijnde / quaemen oock strackx over / en van meenigte Inwoonders verselschapt/ trocken naer 't Stadhuys/ daerse vande Magistraet welkom wierden geheeten: Alleen bleven noch achter den Advocaet Decker/ Kers-avont en Molin: De Borgers staecken die Nacht van blijtschap veele Vreugde-buyren aen.

Den Bisschop van Munster Christoffel Bernard quam den 20. deser met een Leger van 5000. Man weder voor Munster/ geholpen van diverse andere Bisschoppen/ alvoorens by de 400. van des Stads Koeyen hebbende doen afdrijven/ sach nochtans weynich middel om deselve met gewelt te dwingen/ stelt het des halven op een Blockade/ en doet 8. Schantsen op yder 10. stucken toestellen/ gebiedende de Boeren van zijn district al omme te komen daer aen arbeyden/ materialen en vivres daer te voeren/ waer van het verschot haer op den Lantdach soude goet gedaen worden: Aldus heeft d'een en d'ander partyen beginnen hare hostiliteyt te betonen/ tot luttel voordeel van beyde: In de Stadt waren 70. Ruyters en 1700. Soldaeten/ doch een kloecke Burgerye/ en lang voorsien: Hare Ho: Mo: deden groote devuoiren soo door besendinghen als anders dit Vuyr te slissen/ dan alles te vergeefs/ men bleef daer mette Wapenen/ en te Weenen/ en in den Haege mette penne schermen: Ged. Bisschop had over dese zijne proceduyren al den 7. April een breeden Brief aen hare Ho: Mo: uyt zijn Slot te Ludgeri geschreven: Poogende te bewijsen dat de selve niet en waren gevoegt in dese zijne interesten te treden.

De ongelucken van de Nederlage van Ragotzky in Zevenbergen streckten sich dese dagen wijder uyt: Den Hemel had alreede door diverse voorteeckenen gespoockt een toekomende verderf voor d' Ingesetenen aldaer: Nu quamen de Turcken 90000. sterck en vallen voor de Stadt Groot Waradijn/ en alhoewel volckrijck en so sterck als Weenen/ wierde van den 27. July uyt 4. quartieren heftich beschoten/ nu door tackebossen/ dan door Cameelen en aengedreven Vee pooghende de grachten te dempen/ en storm te loopen/ die dese Barbaren dit leerden waren verloochende Christenen/ en dat jammerlijcker was/ het Turckse Legher bestont selfs in veel Roomsgesinde/ uyt haet van de Protestanten/ die veel in Zevenberghen woonen: Zy wierden echter door 't Kanon te ruch gewesen/ onder 'twelck de Cameelen die men tusschen kleyn Vee aendreef/ op de hol raeckten/ en veel schade onder de Menschen en Beesten deden: Andermael deden den Vizir van Offen alle zijn Ingesetenen/ een sack Aerde met een tackebos aenbrengen/ doch oock om niet: Eyndelick soude een out Wijf de wegh en de middel aenghewesen hebben/ op wat voet men die van binnen het water soude aftappen: 't Welck/ neffens het dach en nacht schieten die van binnen soo matteerden/ dat sy den 27. Augusty haer met accoort aen de Turcken overgaven/ uyttreckende met 300. Bagagie Wagens/ den Commandant en wel het 18. deel vā 'tguarnisoen gesneuvelt zijnde: Zy wierden selfs door de Turcken tot op twee mijlen van Deveretz gheconvoyeert: Dese overgaef verschrickte alle de Keyserlijcke Erf-Landen/ als zijnde de Sleutel van Ongaryen/ van Bohemen/ Silesien en Mahren: Zy liepen terstont met 30000. Man over het water de Tyssa moeskoppen/ bemachtigende alle kleyne vasticheden en Steden/ dwinghende yder op contributie/ 'twelck sulck een verbaestheyt maeckten/ datter Casschauwer en Overlantse Boeren begosten te rebelleren/ segghende/ soo lief van den Turck als van den Keyser te willen gegouverneert zijn: Hier over begost men te Weenen dach en nacht Krijchsraet te houden: d' Een d' ander niet vertrouwende/ wasser

seer

seer slecht belept op alles / den Keyser toogh selfs den 18. naer Grats / wordende den 22. dito aldaer ghehult/ en den 24. te Triest: Daer de Venetianen met toegemaeckte Schepen en gheciert vaertuych ter Zee groote pompeyen aenstelden: Des selfs Gesanten zijn daer van den Keyser Ridders geslagen/ en elck vereert met een Diamant-Ring van 2000. Ducaten: Seker Italiaense Poët eenige versen gemaeckt hebbende/ kreech een goude Medaille. De geseyde Venetiaense Ambassadeurs gedwongen door storm/ mosten sich met kleyn vaertuych op de strandt doen aen-setten: Sy verhandeldenden hunne intrest in verscheyden Audientien by den Keyser: Onder andren eenmael dat den Procurator Cornaro den Keyser onder een Hemel vont sitten/ die na hem gegroet te hebben/ uyt zijn zetel stapte/ de hoedt af nam / en Cornaro adelde: dese uytgegaen zijnde/ quam D. Grimani Capiteyn van de Veneetse Golfo binnen / dese voor des Keysers voeten knielende/ wierdt oock geadeldt. In somma/ gaf elck den Keyser het zijne / den Keyser en versuymde oock niet het zijne te geven aen een yder.

Den 20. July nam de Coninginne Christina van Sweden/ haeren adieu van den Paus te Roomen/ om hare Interesten in Sweeden/ mits het overlijden des Konings Caroli te gaen bevorderen: Sy beval al haer Goederen aen den Cardinal Azzolino/ die hare Meubelen en brave Levrye in sijn Palais dede brenghen; oock haere Kostelijcke Paerden en anders verkoopen/ daer mede hare Dienaers af-danckende/ en betalende. Veele geloofden/dat sy noyt weder te Roomen soude keeren. Zy toogh door Hoog-Duytslandt/ en quam den 18. Augusti Savonts metten donckeren binnen Hamburgh/ met een gevolge van 16. Persoonen: Veele 100. Menschen stonden haer aen de Poort te wachten/ dan en konden haer niet sien: Zy wierde van in de 50. Borgers Carotsen in-gehaelt: En dede in haer Logys van den Sweedsche Commissaris de Misse doen/ wanneer ontallijcke Ingesetenen quamen kijcken/ meer uyt nieusgierigheyt/ als devotie: Op welcken tijt gheen Wagens noch Carotsen daer verby mochten passeeren/ om haer niet te molesteren. De Magistraet vereerden haer na gewoonte met Vlees en Wijn: Te Altena wierde sy op de Hof-stede van de Heer Marcelis in presentie van den Graef van Zultsbach/ de Jonge Koningsmarck/ de Franse Gesant Treslon/ en andere getracteert: Van hier met dito Treslon naer Denemarcken vertreckende/ quam den 24. September binnen Coppenhagen / in-gehaelt met 18. Carotsen: Den Coningh van Denemarcken bejegenden haer een quartier Mijls van de Stadt/ en ontfingh Christina van haer Waghen/ en sette haer terstont op sijn Carots/ ter sijner rechter Handt / daer teghen over saten de Coninginne van Denemarcken ende Princesse: Den Gesante Treslon in de Poort ter lincker Hant: Daer op volgden den Prins van Denemarcken met de andere Heeren: Vertrock na goet onthael/ van Coppenhaven op Malmuyen/ en quam den 3. October te Nijcopping/ van de Borgerye in gehaelt wordende.

Den 24. Aug: trocken de Sweden gheheel uyt Pruyssen / en wierden van die van Dantzich toen zy Elbing aen 400. Polen over gaeven/ met een konstich Vuyrwerck den Adieu gegeven: Sy wierden alle na Riga over zee gevoert/ daer zy 1965. koppen sterck aenquamen. Den

Men begost te Londen noch al meer alle bedenckelijcke eer voor den Coningh van Groot Brittangen / aen te wenden: Men sprack van de selve te Croonen/maer daer waren beletselen: Onderwijl openbaerde sich de persoon die de woorden van Cromwel onder Karel de 1. op de Borse had uytghewischt/ 't welck was Mr. Michiel Darby/ Mr. Schilder in 't Gilt te Londen/ daer men op die tijdt discoursen voerde/ dattet schande was soo een infameus gheschrift daer langher te dulden: Daer op hy sich aen boodt sulckx te willen uyt doen: En na dat hy sulckx op den namiddach gelijck wy folio 96. hebben geseyt/ had verricht/ riep hy luyt-keels over de Borse: Godt zegen den Koning Carel de II. Waer over hy de Charge kreech van zijn Maj. Statuen op te rechten/gelijck hy op de voorss. Beurse in dese Maent in schoone witte Marmor oprechte de twee Konings Beelden/ ten voeten uyt/ te weten/ Karolus 1. had een Scepter in zijn rechter-hant/een Kerck in zijn lincker-hant/ een Weerelt onder zijn eene voet/ en op zijn schilt stont: Magna Charta: En daer onder in 't Latijn aldus:

Monarcharum Magn. Brittanniæ Secundus,
Franciæ & Hyberniæ Rex,
Martyr ad Cœlum missus penultima,
Januar. Anno Domin. MDC XLVIII.

't Beelt van Carel de 2. had een Scepter in zijn rechter en een Globe in zijn lincker-hant: Op zijn Schilt stonden dese Letteren: Amnestia. En daer onder:

Monarcharum Magni Brittanniæ Tertius,
Franciæ & Hyberniæ Rex,
Ætatis suæ Anno tricesimo, Regno duodecimo,
Restaurationis primo. Anno MDC LX.

Zijn Maj. siende onder des dat Engelant neeringloos door de voorgaende Oorloghen meer en meer uytgeput wierde / mits de sware lasten van de Legers en Oorlogs-Schepen/ resolveerden de selve stucksweijs af te dancken/ en om geen pericul van de leech-loopers te hebben/ poogde de Harinch-Visserye in te voeren/ door vrywillige Aelmoessen/ en de luyden aen 't Nette maecken/ en Scheep-bouwinghe te brengen/ datse aen Yrlant hare rendevous souden maken: Maer de Engelse die liever steelen als Bedelen/ en een pijpje roken als wercken/wilden daer niet aen. Den 7. deser was den Coning gekomen in t' Opper-Huys/ doende aldaer dese Harangue over sijn verleende Pardon:

MIjne Lords ende Heeren: Doen ick eerstmael by u quam, het welcke 2. of 3. dagen na mijn aenkomste in Withal was, heb ick soo ernstelijck als het my immer moghelijck was, so wel Personelijck als door mijn Cancelier, de spoedige Expeditie van de Acte van Pardon, u ende het Huys der Gemeente gherecommandeert, dewijle het selve een nootwendigh fondament der verseeckeringhe is, waer voor wy alle bidden: Daer na heb ick het Huys der Gemeente door een particuliere ende bysondere bootschap gedrongen en aengedreven, dat sy dit ghewichtich Werck met aller haest wilden expedieren en vervaerdighen, als oock door het ganssche

gantsche Coninckrijck, door een Proclamatie laten publiceren, ghelijck ick met grooter impatientie en begeerte verwachtende was, dat soodanige Acte my wegen mijne verseeckeringe soude gepresenteert werden, also sulckx het billickste ende sterckste fondament des Vredes, der geluckssaligheyt en verseeckeringe was, daer aen my en mijn Koningrijck boven allen dingen aen gelegen leyt. Ick en wil voor u niet swijgen mijn gedachten: Het Huys der Gemeente ging veel te langhsaem met dit Werck om, ende derhalven, naer dien het nu tot uwen handen komt, woude ick dat ghy niet insgelijcks aen dit vertreck mocht schuldich sijn. Ick dancke Godt, ick heb noch even de selve Intentie ende Resolutie, die ick tot Breda gehadt hebbe: En houde het daer voor, dat ick mijne presentie en tegenwoordicheyt alhier, Godes genade en segen toe eygenen ende toeschrijven moet, ghelijck oock wegens mijne doenmaels gerepresenteerde Intentie ende Resolutie in mijn schrijvens ende Declaratie aen het Parlament geschiet is. By aldien dan gy u lieden met my in de vernietiginghe van dese vreese, de welcke de Gemoeden der Menschen, in de welvaert en verseeckeringhe twijffelachtigh ende kleynmoedigh maeckt, niet en vervoeckt, soo onthout gy u selven van de voltreckinge mijner gedane beloften: Ende by aldien ick sulcks niet gedaen en hadde, ben ick gepersuadeert te seggen, dat noch ick, noch gylieden alhier ter plaetse sijn sout. Ick bidde u lieden, laet ons die geene die ons te samen hebben gebracht, ofte ons toegelaten te samen te komen, niet frustreren noch bedriegen. Ick wiste wel datter sommige Lieden waren, die noch haer selven souden vergeven, noch van ons vergeven konden worden: Ende ick dancke u lieden voor uwe Iustitie tegens die geene die immediatelijck mijnes Vaders Moordenaers sijn geweest: Ende ick wil u lieden vry uyt spreken, ick hebbe noyt gedacht eenige andere uyt den selven te excipieren: Ick bidde betragt wel wat ick aengheboden hebbe, ende wat Beneficien ghylieden en ick uyt sulcke aenbiedinge ontfangen hebt, ende courageert en obligeert alle andere Persoonen door de conclusie der selver in dese Acte des generael Pardons ofte indemniteyt. Dese vergiffenisse en ghenade is de beste middel en wech om haer tot een ware penitentie ende berouw te brenghen, ende teghen haer selven strenger en scherper te sijn, als sy bevinden dat wy alsoo tegens haer niet en vervaren. Ick wil haer my tot goede Onderdanen, ende haer u lieden tot goede Vrienden ende Nabueren maecken: Ende als dan sullen wy alle onse ooghmerck bereycken, ende gy lieden sult alsoo het seeckerste Expedient (omme alle verder onheyl voor te komen) bevinden. Derhalven begeere ick ernstelijck, ende vermane u lieden, dat gy van alle particuliere bitterheyt ende wraeckgierichheyt af staet, ende de gedachten voor gegane provocatien laet varen, en dese Acte sonder verder exceptie, behalven die geene so immediate aen mijnes Vaders Doodt schuldich sijn, passeeren ende vervaerdigen wilt. Ick hebbe u lieden mijn meeninge gheseyt, ende ick hoope gylieden sult met my hier in over een stemmen: By aldien eenige Personen van sulcke gevaerlijcken principues sich blijcken late, dat de Vrede deses Koninckrijckx so lange sy in de selve liberteyt en vryheyt sijn, niet verseeckert en gehanthaeft mach worden, kan men op een ander wijse met haer Procederen, dat sy gheen schade mogen doen: Ende ick verseecker u lieden datter niets kan wesen, het welcke haer meerder aenporre en capabel maeckt als de dilatie inde afveerdiginge deser Acte. Ick hoope dat het niet noodig sy, dat ick yets van Yrlant segge, ende genoeg sal sijn dat sy 'tniet alleen sullen sijn, die mijne genade genieten. Sy hebben aen geene sijde my hare groote affectie verspeuren laten, ende ghylieden sult u aen mijne eere wegens wat ick haer beloofr hebbe laten gelegen zijn. Ick vermane u l. nochmaels dat ghy met alle spoet dese Acte van Pardon depescheren en vervaerdighen wilt.

't Parlament door sommige aengedrongen/ spraken/ van alle de Konings-

moorders met der doot te straffen / doch Gene. Lambert en H. Vane wilden sy pardonneren: De Acte van des Conings Pardon luyde aldus:

En op datte vreese van straffe geene conscientieuse en soude sich selfs doen aenmatigen het geen dat ghepasseert is, als voor 't toekomende schuldich te sullen sijn, door d'oppositie vande welvaert van haer Vaderlant in 'therstellen van den Coning, Heeren en 'tvolck in haer rechte, oude en fondamentale Rechten: Soo verklaren wy hier mede, dat wy verleenen een vry generael Pardon, die wy op versoeck willen verleenen onder ons Groot Segel van Engelant aen alle onse Onderdanen van wat Staet oft conditie sy sijn, die binnen 40. daegen na de Publicatie deses onse gracie en gunst sal aengenomen hebben, 'tselve by publijcke Acte verklaert hebbnde, en datse keeren totte wettelijckheyt en onderdanicheyt van goede Subjecten (uytgeseyt alleen sulcke Personen die haer na by 'tParlement sullen uytgeslooten werden) dese alleen uytgenomen, op dat al onse beminde Onderdaenen watse oock misdaen hebben, vrylijck op het woort van den Coning, solemnelijck verleent by dese Declaratie, dat een crimie hoe die sy begaen tegen hem oft sijn Con: Vader voor de publicatie deses noyt en zal in rechte betrocken worden, ofte tegens haer yets in questie gebracht werden tot laste van hun Goet, Lijf, Vrijheyd, &c.

De Londische Coopluyden noch op die sacken nochte oock op het pover Visnet-breyen weynich lust hebbende / baden den Coningh om herstellinge van de Levants en Spaensen handel: Soo vergeefs/ als men seyde dat Ge. Monck weder socht zijn schoon wit met roode oogen en rode plecken Spaens Paert/ uyt de Weyde buyten London gestoolen. Over de 2000. Conings-seerige Siecken waren nu alreede by zijn Majesteyt aengeraeckt/ en wel drymael meer quamen uyt alle Provincien om dese gracie te genieten/af-sacken. Wanneer Fredrick van Alevelt Extraord. Gezant van Denemarcken arriveerden/ wordende door des Conings Ceremonymr. Carel Cottrel opgeleyt met vele Carotsen in Sir Abram Williams Huys: Met dese Croon heeft den Con. van Engelant het eerste Verbont ghemaeckt / apparent om dat zy beyde verongelijckt/ eenmael oock satisfactie mochten bekomen/Ec.

De Coning en Coninginne van Vranckrijck waren den 1. Julij van St. Jan d'Angely vertrocken/ sliepen die den 2. te Mesle / den 3. te Lusignan/ den 5. te Poictiers en de 14. Augusti te Vincennis/ alwaer sich de Cardin. Masarin met een Roey-boot op een Bedde langst de Seyne dede voeren/ dewijl hy van Podegra/ Braecken/ Steen/ Colijck/ en andre swackheden niet weynigh was bestreden: Zedert daelden al de voornaemste van 't Hof weder binnen Parijs/ daer op onder de voornaemste hoog ghescshil rees om de voortocht: Terwijl de Cardinal kranck/ de Coning op de Jacht/ en de Ceremoniale dienaers hun tot den Intocht binnen Parijs verontledigden: Tot den 26. deser/ wanneer den dach vast gesteit was: 's Morgens ten 5. uren begost yder te krioelen/ gekapte en gestrickte waren even blijtich/ de wegh was door de Poort en straet St. Antony na de Louvre als volgt:

Na dat 2. a 3. dagen met Trommels en Pijpen de Borgers by een sijn geroepen/ die alle dagen haer op de behoorlijcke plaets vinden lieten/ so is eyndelijck den lang-verwachten dagh gekomen/ en is sijn Maj: met sijn schoone

M. Teresia binnen Parijs gekomen/en in deser manieren binnen gereden/te weten: Eerst/ 19. Comp. van de Burgers/ die heerlijck waren ghekleet: De Officiers te Paert/ stelden haer aen yder zy naer de Huysen/ en verdeelde haer so tot de Poort toe/ en so veer die sodanig mochten aen-langen. Doen reeden de Heeren van de Parlamenten/ de Gouverneurs met den Canselier na den Koning/ die alle seer stadig in 't swart Satijn/ en voorts de meeste in swart Fulp gekleet waren. De Guarde van de Stadt was even voor haer uyt/ alle met blaeuwe Casjacken en silvere Passementen/ 't Wapen van Parijs achter op de Rugghen geborduert/ en de naem van den Coningh op haer Mouwen/terwijl dat dese buyten gereden waren. De Canselier was heel in Gout-borduertsel gesteken/met roo en witte Pluymen/ so mede sijn Pagies/ wordende by hem gelept het Koninghs Paert/ dat spier-wit en uyttermaten schoon was/ met een goud geborduert kleet en Zadel/ den Toom en het toe-stel van 't Paert goudt/ doch het kleet silver Laken/ en stijf van silvere Passementen en Silvere Lelijen/ daer op lach een Silver Kistje / overdeckt mette schoonste Versilverde Lamfert/ welckers Slippen van vier Cancceliers zijn na ghedragen/ om de zegelen des Rycks die binnen 't voorss. Kistje beslooten laghen. De Switsers gegaen by 4. en 5./ en meer na buyten/daer 't schijnt sy haer gheweer omtrent den Koningh hadden. Doen quamen daer eerst de Augustijne Preeck-Heeren/ Jacobijnders/ onse Liebe Vrouwe Broers/ en so tot 35. ordres/ dat wel een half uyr duerden/die quamen van den Koning/ en hadden Hem/ met de Koninginne wesen begroeten. Doen quam den Capiteyn van de Artelary/ sijnde geseten op een licht gehayrt Paert/ en alles so heerlick gekleet/het Paert/de Zadel en sijn toe-stel/ met de toom en het tuyg/ dat het waer of 't gout in geslagen was. Hem volgde de Guarde/ met blaeuwe Kasjacken en silvere Colonnen/ daer aen de Metri Orateurs, de Medicijnen/ Bolile de Roy Canon, daer aen de Theoleganten met swarte sijde Satijne Rocken/ en witte Vellen om den hals/ en op-slaghen van de Rocken ; de onder-Canon in 't root Laken/ de Docters Sorbon in 't swart/ daer aen de Director der Universiteyt in 't paers/ en een witte bonte Clep over sijn Elbooghen/ en de Fulpe Rock met gout geboort/ droegh een Beurs daer in hy altijt 150. goude Louijsen draecht/ om als hy den Koning gemoet/ dan moet hy die aen zijn Majesteyt geven/ de Officier van 't Stadt-huys / seer heerlijck stijf van goude kant/ en een schoon kleet en toom na advenant / sijn Pagiens groen en geel/volgen nu de 200. man blaeuwe Kasjacken/die uyt gereden waren naer den Koning/16. geleden in 't geel zijnde/de Pagien van de Gouverneur/ daer maer een Paert/gelept aen een witte zijde Sluyer/ van 4. Persoonen/ met een schoon swaer van gout-geborduert kleet en Zadel/dat men daer geen stof af konde sien. Doen volgden 2. Trompetters/wiens vlaggen waren kostelick geborduert/mettet wapen vã dese Gouverneur. Daer aen volgden de Gouverneur/seer heerlijck op een Paert/wiens hayr glinsterde als gout/ dat daer heerlick op lach ; en noch 2. Capit: van de Guarde. Daer aen volgden 25. geleden in 't geel/met roo Koorden/en een wit kruys op de rug/en beyde mouwen van silver geborduert. Daer aen de Heeren van het Stadt-huys/ met haer Pagien/daer aen den Procureur van den Coningh/ in 't root Fulp/ met een

een langhe rode Fulpe Rock/Heer en Colegiers van de Stadt/ 6. met paerse lange Fulpe Rocken/en heerlick met een wit bont daer boven op/en volgden doen 5. geleden blaeuwe Fulpe Rocken/met silvere Passement/ heerlick ghewrogt/6.geleden swarte Satijnen/6.geleden Kaffa-rocken/en alle Priesters bonetten op. Daer aen 4. geleden zee-groen/weder 3. geleden Purper/ daer aen 80.geleden van de treffelickste Koopluyden/in 'tswart met lange Rockē/ en Hoeden op/met gouwe Hoet-banden/de kleedinge zy/de Snijders 62. geleden te Paert/ seer heerlijck in 't Silver en gout Laecken/ de kleeden van de Paerden/ tot de aerde met fijngout/ heerlick gebordueert / schoone Paerden/ en vol stricken/so dat de slechtste Ryder een van de beste Parijse Cavellier beschaemde/8. van de Stads Schouten/seer heerlijck en styf van gout en silver te paert/ volgden 100. Man/ met blaeuwe Casjacken/ daer op de naem van de Coning/ en achter van de Stad op geborduert/te voet/met verguldt groote Helbaerden/ en graeuwe Broecken/en besondere pluymen/2. cierlijcke aenvolgende Trompetters/ 2. Sergianten/ die niet slecht toeghemaeckt waren/ dragende die aen de rechter-hant des Konings helm op een stock/en die an de slincker-hant droeg zijn Ysere hant-schoen/op paerden/en volgden daer aen 200. Man met swarte Rocken / en blaeuwe vergulde stocken in haer zyde houdende. Daer aen volgden 70. en 12. in een gelit/ met swarte Zyde tourse en Satijne Rocken/ met Fulp van binnen gheboert/ zijnde geseten op swarte Fulpe kleeden / met groote goude Passementen gheboort / en gouwe Franje/ met Priesters verkante Mutsen. Daer aen den Provoost van Parys/ seer heerlijck in 't blaeuw Fulp/kostelijck geborduert/sijn klederen vol Passementen/'ttoestel van een schoon Appelgrau Paert vergult/ volgden een party van 20. man/ heerlijck in 'tswart gekleet/ en verscheyde koleuren/ met vierkante mutsen/ een Trompetter in silver laken en passementen/ 20.geleden sergeanten/ alle met blaeu vergulde stocken in haer zijde houdende / sy en de paerden waren in silver bekleet/ met wit/ geel en blauwe pluymen / 250. Ruyters in blauwe Casjacken/ silvere passementen en met pistolen. Toen de Dekens vā de Munt/ sy en hare paerden in swart fulp met goude passementen/ de gilden in paers fulp/ het Sout-College 80. in swart fulp/&c. Na een lange Treyn volgden de Bagagie van den Card. Masarin/ bestaende in 48. muylen overdeclit met Tapitserijen/ rode en geschilderde kleeden / Fulp/&c. alle met wapenen van sijn Eminentie/ op een blaeuwe gront met Engelen rondsom/ also waren oock besaeden der selver zilvere hooft-platen/ 12. Conings Pages die yder een Paert met getapijte figuren leyden. Toen 12. Carotsen yder van 8. paerden getrocken/ en 22. Edelluyden / 2. Trompetters / 1. Carots met ses gout-hairige paerden/ toen 'sConings garde met rode Casjacken en 'sCon. Wapen. Toen 60. Coninckl. Bagage-muylen/ met silvere Wapens/ en geborduert gout root fluweele Kleeden / noch 24. muylen met 24. geschilderde kleeden/ 50. Pages in't blau met silvere passementen/blau en witte pluymen. Toen 32. Pages met de Bagage van Duc d'Anjou. Achter dese sommighe van 't Hof en Adel/ de Switzers/ en na 4. Trompetters in root Fulp/en 24. Pages en 8. Edelluyden/ quam den Coning in zilver Laken/ stijf van passementen/ een swarten hoedt op met rode en witte pluymen/doemaels blosende

en blont

blont van hayr/ en modest van wesen / 't Paert snee-wit/ was behangen met een wit Fulpe kleet en Coninckl. figuyren/ de maenen gefriseert/ opgestrickt met roo en witte lintē/ 60. Pages swermden en leyden hun handē op 't Paert die maer konden. Ter rechter reed Duc d'Anjou en den Cancelier/ de Prins van Condee / den Graef van Tresme Capiteyn des guardes ter lincker zijde en de Hertoge van Boullion en Duc de Crequi volgden: Aen de Poort was een schoon Theatrum: Wanneer zijn Majest. daer quam/ hoordemen so ver 'tgesicht dragen mocht/ yder roepen Vive le Roy, Huysen/ Vensters/ Daeken/ Gevels en straten krioelden van menschen: De Nieuwe Coningin volgden in een open Calets/ waer van de Wielen so wel als d'overhangsels en 'tgants gespan vergult was/ sittende op een gout geborduert Kussen / zy selfs was in goutgrondige kleederen / het hair met een groote Dyamant-naelt achter om op-gestreken/ een groote Dyamant op haer borst/ en so was de zoom vā haer boven-gewaet met schoone Dyamanten beset / houdende een Wayer en witte Hantschoenen in hare handen: Een kleyn licht Hemeltje was boven 'thooft: Sy was doen van aengesicht blanck en blosende/ blont-geel van hair / en seer roode lippen/ haer modest vriendelijck aengesicht yder toe-keerende/de Cales getrocken van 8. witte Paerden/ by haer ende in een volgende Carots met 8. Paerden waren d'Hertoginne de Navailles/ de Gravin van Bethune/ Madamoiselles d'Orleans/ d'Alençon en de Valois/de Princes van Condee/Ec. De Vinders der Gebuerten/ de Magistraet/ de Souveraine Hoven quamen hare Majesteyten so zy geplaetst waren op't Theatrum van de Poort S. Antonio/ yder met een Oratie verwellekomen: Onderwijle nu den Koning/ Ec. ter zijden af in seker Huys en Galderije afgeleyt/ wat aten/ trock al de statie voorby/ met alle de Princen van den Bloede en van 't Rijck in Carossen: De Koning St. Antonis Poort verlatende / boven de welcke afgebeelt stondē de Koningen van Vranckrijck en Spangen/ elckander de hant gevende/en hare beyde Wapenen kostelyck overkroont: Noch hooger 't Beeldt van de Coninginne/ onder hare voeten een Mars en Rover tredende / als d'oorsaeck van de Vrede: Op 't allerhoogste stont een goude letter geschrift in swart Marmer: Ceste Porte est dediée à la Paix, aux Armes invicibles de LOUIS XIV. & aux Nopces de l'incomparable MARIE THERESE, par la conduite de la Reyne Mere Anne d'Austriche, & aux soins assiduels de Son Eminence le Cardi. Mazarin. Toog voorts door de straet St. Anthonio/ alwaer de Coninginne Moeder / de Coningin van Engelant/ hare Dochter/ zijn Eminentie / de Princesse Palatin en anderen van qualiteyt in een schoon Huys de Intrede sagen: Aldus voort treckende door de Wevers straet/ stads Logijs/ onse Vrouwen Brug/ daer een Arca triomphalis was/ over de Nieuwe Marckt / daer een Eeren-Poort vol Schilderijen en Devijsen was geplaetst: Op de plaetse Dauphinee/daer oock een seer schoone Arca Triumphalis stont: Doch de voornaemste sach men op Pont Neuf/ alwaer onder andre fraeyicheden 't Beelt van Hendrick de Groot was uytmuntende/ waer van daen hare Majesteyten op de Louvre in traden / om te rusten van soo veele glorien/ van te sien/ en gesien te worden.

September 1660.

DE Franse Gesant Monsr. de Bordeaux onder alle dese vreughden / ontsterft te Parijs sijn Soon: Over dit onheyl/ en de verdweenen Alliancie met Cromwel/ quam hy niet alleen upt de gunst der Engelsen/ maer oock upt die van de Francoisen: Sterft also haestelijck/ en so de Parisianen selfs getuyghen/ te weten/ met schult van 700. duysent pont / schoon hy met zyn Vrou ten Huwelijck had gehad 800. duysent Escus/ en 80000. guldens van zyn eygen: En hoewel hy over zijn charge als de penningē wel besteet hebbende/ wegens 't Cancelierschap recompense eyschte/ so is Monsr. de Lion dat officie gegeven/ mits 200. duysent pont aen des overleden Vader betalende. Op die tijt weygerden de Frontuyr-steden van Elsas den Eed aen Vranckrijck te doen. Den 21. dede de Boheemse Princes Louisa te Pontoise professie van de Roomse Relige: Op welcke tijt men bereeckende 3. Millioenen Florijnen die den Koning aen sijn Koninginne tot een Bruyt-schat hadde vereert. Den Chevalier Paul met 15. Schepen geruckt voor Tunis/ eyscht daer vryheyt der Franse Slaven: den Bassa van sijn aenkomst door de Joden bewust/ had eenig Vaertuyg in de Bay doen sincken: En antwoorden/ 't Contract met den Fransen Consul Monsr. Bricard te willen observeren / doch indien hy daer in geen genoechte nam/ mocht doen wat hem belief den / en vereerden Paule tot verversfinge met 40. Ossen en 120. Schapen/ die na besluyt van 250. realen voor yder Slaef te geven/ sich na Sardeigne wende/ om verfrist die van Alger en Tripoly insgelijcks te besoecken. Prins Almerico d'Este den 15. May tot hulp der Venetianen van Toulon afgescheept / en te Venetien dapper onthaelt wordende/ quam met zijn 2200. man hulp-benden (gesellen die Nederlant lang en roeckeloos geplaecht hadden) te Cerigio/ 'tvolck zee-sieck stoof als kaf in de Gasthuysen: Hier wat aengemoedicht/ voegen sich mette Paus en Maltesee macht/ welcke men op die tijt onder de Venetiaense vlach te samen schatte op 38. Galeyen/ 6. Gallcassen/ 24. Schepen/ neffens ontellijcke Brigantins en gewapende Barcken: De macht te lande bestont in 14. duysent Infanterije/ en 10000. Ruyters/ met die op d'Eylanden waren. Op dese Troupen hoopten 't Rooms Christenrijck/ als afgesonden door Masarin uytte naem van den Alderchristelijckste Koning: Dan de Roomse miraculen waren hier seer slecht: Want dese na lang krackeel om 4. payementen te pijpen gestelt hebbende/ togen na schandelijcke moetwil in Candia te Susa te lande/ affendende een onbeschaemt gherucht/ hoe datse 4. Turckse Forten en 52. Canons hadden verobert: Doch de tijdt leerden ons tot eeuwige schande der hulp-benden/ dat zy voor Nuova Candia de Turcken meynende te overvallen/ selfs jammerlijck overvallen/ en met verlies van 3700. man 't scheep getogen zijn: Prins Almerico storf van onlust / des Paus Galeyen hadden onder Bichi luttel devuoir gedaen: Die van Malta volghden de vlach: En ommers Godes zegen en hun eygē jalousije bracht hun mette kous op 't hooft verstroyt naer Europa: De Venetianen pretendeerde luttel kennisse hier af: Maer de Turcken die niet en sweeren/ geloofwaerdiger als vele licht-Eedtdoende Christenen/ lachten met al de papiere mannetjes/ en staken 300 hoofden der onbedacht verslagene Francoisen op pinnen ten triumfe van de Wallen:

len: Te Constantinopolen/ Smyrna/ Galliopolis/ te Adrianopoli/ en selfs in Griecken zegepraelden de Mahometanen over hunne victorie in Candien: Hare Keyser sont ghesc henencken aen den Bassa in Candien / en aen zijne voornaemste Mignons/hoewel zy oock eenige hondert man hadden verloren. En dede 400. gevanghen 2. en 2. door de straten leyden / en op de Galey smijten.

De Turckse vreugde wiert in dese maent van den Hemel gemodereert met een felle brant te Constantinopolen: Sy meynden alleen zeegbaer te zijn om dat der Moscou oock door een watervloet was aengetast geweest: Doch dese Sarasijnse schade klonck verder / en van die groote Afgodise stadt bleef door het swayen van de wint/ maer een derde behouden/ te weten 't Seraglio / den Tooren/ en de Huysen langst de Mueren/ en de upthoeck na Petra/ dat meest Tuynen zijn: : De Mahometise Kercken de Sophia/ Almre en Selim verbrande neffens 60000. Huysen/ vele duysenden menschen syn versticket: Des niet te min of wel vele millioenen rijckdommen hier door waren vernieticht/ soo kreunde den Turckse Keyser hem des weynich / beschuldigende als Nero de Christenen te Romen/ dat zy oock hier desen brant hadden gesticht.

Soo haest te Hamburg advijs was ghekomen/ dat den Oversten Bremer 't Slot Mittau den 2. deser aen de Courlander Vorst hadde in-geruymt/ begosten des Keysers en Brandenburgs Volckeren uyt Holsteyn weder na den Duytschen Bodem te trecken. De Amsterdamse Cooplupden hoorende de dierte en weynich hoop van betering in de Granen te Dantzich / sonden met twee Schepen ettelijcke Lasten Rogge derwaerdts / die met profijt verkocht zijn: Waer aen men met verwondering sien mach/ hoe God selfs de Koornschuyr van Europa kan upthongeren/ en yder Vorst mach leeren/ hoe vele in tijt van noot hem aen Hollant geleghen zy. Mits de Poolen in wederwille van Kurbrandenburg Elbing hadden beset / so vreef de men niet weynig daer omtrent door een nieuwen inlantsen oorloch: Want den 19. Augusti was boven Gerdaum by dage in de Lucht gesien twee Legers/ en onder veel krijten vielen ettelijcke bloedige koppen/ waer na het absolut bloet reghenden. Tot Dirsau storf den Ouden Vorst van Anhalt/ overvallen door een beroerthepdt van ses uren: Toen storf oock de oude Keurvorstinne van Brandenburgh/ wordende den 14. Sept. te Berlijn statelijck begraven: Den 17. dito gelach de Vorstin van Anhalt van een Jonge Princes / die den 20. gedoopt wierde Amelia Louysa. In Embderlant waren de Boeren oproerich in 't contribueren: Graef Georg Christiaen had geern alles sonder moeyten ghesien/ doch die van Embden temden de Boeren/ en arresteerden alle vreemde Wapenen: Waer na men by Handelinge die onlust heeft getracht te verdragen.

Den 19. deser quam na veel tegenspoet hare Ho. Mo. Ambassadeur d'Hr. van Slingelant uytte Sont t'Amsterdam / wendende sich op des selfs affairen na den Hage. De Viceadmir. de Ruyter was met des Lants Vloot en Militie al den 3. Septemb. in 't Patria gekeert / en wiert op de Suyder Zee soo hy na Amsterdam quam over-seylt/ dan desen Helt is wonderlijck door 't vatten aen sommige Touwen/ gebergt. Den 12. deser is buyten den Hage op des selfs Hofstede Sorgvliet by Schevelingen / overleden den wijsen ende

geleerden Heere Jacob Cats/ Segel-bewaerder van Hollant/ out 82. jaren/ hebbende met groot lof bedient de hoogwaerdigste Ampten van desen Staet: Zijn veele uytgegeven Boecken bewijsen zijn geleertheyt en verstant : Den soetvloepende Jacob Westerbaen Hr. van Brantwijck singt van hem aldus:

Hier rust den Ridder CATS, *wiens naem sal Eeuwigh Leven,*
Die met sijn Rijm-pen heel den Hengst-bron ledigh schreef,
Soo datter weynigh voor een ander over bleef.
Door deugd en wetenschap, wierd hy tot Staet verheven:
Sijn schriften hebben hem d'onsterflijckheyd gegeven:
Sijn Rijmen die hy schreef, met klaeren held'ren Int,
Die hebben hem gemaeckt by duysenden bemindt,
Waer door hy Nijd en Tijd, en Dood voorby sal streven.
Op Sorg-vliedt *gaf hy sich, Hoff Haegh en sorgen moe:*
Nu gingh hy daer van daen, na 't Eeuwigh Rust-huys toe.
Soo boven andere de Dicht-kunst is te prijsen
Die 't meeste Volck behaegt: So is den Heere CATS
(Aen wiens Gedichten meer als eene Tonne-schats
Den Leser heeft versnoept) de Lof-krans toe te wijsen.

EPITAPHIUM.

Conditur hoc tumulo toto cantatus in orbe
Palladis & Phæbi CATSIUS unus amor:
Cui faciles vena manarunt divite versus
Multaq; Castalys pagina fluxit aquis.
Nullo doctrina quæsitum nomen ab ævo
Excidet: Ingenio stat sine morte decus.

I. WESTERBAEN.

Hy is volgens sijn eygen begeerte Saterdach savons sonder eenige Lijck-statie savonts ten half thien uren gheset in zijn eyghen Graf in de Clooster-Kercke in 's Gravenhaghe / alleen waeren op des selfs Funerallie 40. Witte Flambeaux/ en 18. Carotsen.

October 1660.

IN het midden deser maent hare Ho. Mo. Ambassadeurs Affscheyt genomen hebbende/ vertrocken die na Spangen den 23. dito/ om met 2. Schepen te gaen uytte Mase na St. Antonio en van daer op Madril. Die na Engelant scheepten desgelijcks in de Mase: Maer die na Vranckrijck gingen in Carotsen over Brabant te lande.

De Staten van Hollant scheyden den 11. deser/ en bleven tot Educateurs van den Jongen Prince van Orangen/ Den Heere van Beverwaerdt, den Heere van Noortwijck,

Noortwijck, den Heere van Barendrecht, den Raedt Pensionaris Mr. Iohan de Wit, de Heere van Polsbroeck, ende den Heere Foreest.

In dese maent keerden weder van hare Neeringe de Groenlantse schepen ofte Walvis-vangers/ vele met slechte/ sommige met goede vangst/ 5. schepen waren door 't ys gebleven/ doch 't volck geborgt/ eenighe die hun Traen geern wat dier verkocht hadden/ schreeuden van meerder schade. De Moscovise Vloot in 6. weecken van Archangel komende/ om geen grooter ghesel-schap op een ander jaer te krijgen/ klaegden als offe 't colijck hadden/ om dat in Moscovien 't Koper-gelt ingevoert/ en 't zilvere verhoogt was/ de Rogge daer dierder was als in Hollant/ en datmen yder waentroude/ vermidts den Czar byna door een zijner Kocks vergevē zijnde/men door gants Moscovien seer scherp 't inbrengen van alle Fenijnen hadde verboden: Vier Schepē die eenige dagen na 't gros t'Archangel bleven/ deden om dat d'and're gelijck de Vremdelingen handelden/ niet resolveren konden/ goede Negotie/ en soo met Vis/ Vellen/ Hout/ Asse/Ec. welgeladen voor Tessel komende/ wort een der selver door een zee 't Roer afgeslagen/ dus 'tschip zeewaert in-drayende/ heeft men door galjoots 'tbeste terstont gebergt: Seecker Jongman daer op goede fortuyn gehad hebbende/ en in een aengehecht Loodts-boot over-stappende/ most met leyde oogen aensien in 't overhijsen de touw van zijn Koffer breken/ sijnde opgepropt van contanten en rijckdom/stortende tusschen 'tvoorsz.loots-boot en 't Schip/ daer al de schat door 't schocken der baeren in gruys gewreven/ te gronde gegaen is.

Van Nijcoping quam de Coninginne Christina den 13. October savonts te Stocholm/ werdende door sommige Rijckxraden te Elf-sio een half mijle buyten de stadt neffens eenige Ruyterije verwillekomt/ aen de Tol-poorte is sy van den Coning en de Coninginne Regente ontfanghen/ en op de Zuyder-malm en op de straten van de gewapende Burgerye begroet/neffens 't Canon op 't Slot en de Schepen: Sy quam met den Franse Gesanter Treslon/ en wierde aen de Trappen van 't Slot van haere Majest. neffens vele Jufferen opgeleyt/ van de Grooten besocht/ en de Misse ghehouden/ van daer in haren Logemente keerende/ was haer 't Huys van Gen. Torstenson oock aengeboden: Hielt open Tafel met dito Treslon en 6. Rijckxraden/ daer yder de Coningin quam sien en begroeten. Den 19. dito begost aldaer den Rijckxdagh/ om de Coninginne Regente by minderjarichept van den Jongen Koningh te bevestigen in d'Opper-bestieringe des Rijcks/ alleen met byvoeginge van 5. de allerhoogst Beampte: Ende om de Coningin Christina satisfactie te geven op hare pretense/ t'sy door 'tgenot eeniger Tollen ofte anders.

Denemarcken in den lesten Oorloch nu gesien hebbende de getrouwigheyd van haren Koning/ en den ondienst des Adels/ schreef een Rijcxdach te Coppenhaven uyt/ maer so ras den Adel sach datte Burgers en Geestelycke t'samen drongen om den Coning Souverain en de Boeren vrij te maken/ waren zy opposerende/ tot den 23 deser/ wanneer de soldaten hun Huysen besettende/ en het licht om haer tegenstreven op een plonderen gegaen soude hebben/ sy te consenteeren waren gedwongen: Wan. de Gemeente had den Coning lief/ en

 gelijck

gelijck hy naest Godt 'tbehout van Coppenhaven was / so was den Adel het verlies en de schade aen Denemarcken door hare eygenhoof dicheyt geimputeert: De Ceremonie van 't Souverain-maken deses Konings geschiede dē 28. 's morgens ten 10. uren in deser vougen:

Op 't Pleyn voor 't Slot was een met Root Laken overdeckt kostelijck Theatrum op gherecht, dicht aen stont zijn Majesteyts Lijf-Regiment, daer rondsom 12. Vendelen Burghers, beneffens 'tGuarnison soo te voet als te Paerde: Van 't Slot tot 'tTheatrum was oock de wegh met Root doeck bekleedt: Voor uyt quamen na d' Herpaucken en Trompetters de Ridderschap onder twee Lant-Marschalcken Georg Kruse en Heynrich Lindenaw, toen d' Hofmarschalck Ian Christoff van Korbitz, d'Oversten Schenck en Christoffer Seesteht met hunne Staven, de Hof-Ionckers, toen twee Heraulten in roode kleederen met des Rijcks Wapenen, en na dese quamen de Rijcxraden, dragende voor den Coning des Rijcks Insignia, en Gen.Major Iffuer Krabbe volgde met de Bloet-Vaen: Henrick Rantzaw droech des Rijcks Appel op een Samijte Kussen, den Stathouder van Noorwegen Nicolaus Trol hielt een Gulde Swaert, Oluff Pasbergh droech des Rijcks Scepter, en de Rijcx-Cancelier Christoff Uhren de goude Kroon op een root Samijte Kussen: Hier op volgden den Koning, de Coningin, en de Coninglijcke Kinderen, onder een roo zijde met silvere Frange gecierden Hemel, van 8. oude Lantzaeten, en 8. Krijchs-oversten gedraghen; Den Koninck ginck gants alleen voor uyt, de Coninginne wiert van zijn Coninckl. Hoogheyd Prins Christiaen geleyt, de outste Princes wert ondersteunt van hare Broeder Prins George, de andere Princes wierde geleyd door Otto Crag, de derde by Georg Rosenkrantz, en de vierde Princes by Axel Urop, wordende gevolght van al d'andre Rijckxraden, als Peter Ritz, Heynrich Bielke, Siwert Uhren en Veltmarsc. Schack. Na dese volgden de Edel-Vrouwen, de Geestelijcke, d'Accademy-Heeren, de Magistraet, en ten lesten der gar fijne Bawers-leute: Even voor dese uyt-tocht was den Rijckx-Hofmeester Ioachim Gersdorf mits sijne onpasselijckheyd op een stoel op het Theatrum gedragen, omme daer neffens den Rijcks Admirael Ove Gedde des Koninghs aenkomst op te wachten. Als nu zijn Majesteyt daer quam, stelde hy sich nevens de Koningin op een verheven Troon, de Prinçen ter rechter, en de Prinçessen ter lincker zijde blijvende: De Rijckxraden schickten hun ter rechter zijde neffens d'Edele-Iuffers: De Koninckliјcke Regalia wierden op een kleyne Tafel aen 's Conings rechter hant neder geset: Peters Rets in plaetse van Cantzelier dede een Oratie aen de Stenden, waer na hy yder den Eedt voor las, die in dese woorden bestont: Overmits het d'allerhoogste Godt belieft heeft desen Koninckrijcke, met eenhellige toestemmingh van alle de Stenden den Doorl. Fredrick III. Koning van Denemarcken,&c. onse genadige Vorst, en zijne Koningl. Majesteyts Erfgenamen, Mannelijcke en Vrouwelijcke Linie, op te dragen en als een Vry Erf-rijck over te geven, so willen hare Majesteyten en de vergaderde Stenden voor dese onderdanigste bewijsing harer affectie, zijn Koningl. Majesteyt hier door verbinden alle zijne getrouwe Ondersaten niet alleen als een Christen Erff-Koning te regieren, nemaer oock sodanigen forme van Regeeringe in stellen, alsо dat zijns Majesteyts Erf-Onderdanen in dese Koninghrijcken te zamen by zijns Majesteyts Erven en Nakomelingen een christelijcke en milde Regeringe te verwachten en hun te versekeren hebben. Dewijl nu dese beslootene veranderingh der vergaderde Stenden een nieuwen Eed vereyscht, so ontslaet zijn Ko. Majest. de zamentlijcke Stenden van de voorigen Eed, blijvende yder met Koninckl. genaden gewogen. Dat was de somma, en aldus luyd het formulier: Allergenadichste Koningh en Heer / ick N. N. sweere en belove uwe Kon. Majestt. als mijne genad. Erff-Koning en Heer / oock u Kon. Majesteyts Huys hulde en trou te zijn / uw en uwes Koningl. Huys nut en besten te bevorderen / schade en nadeel na vermogen af

gen af te wenden/ en u Coningl. Maiestept troulijck te dienen als een eerlijck Edelman en Erf-Onderdanen toe-behoort: So waer help my Godt en zijn H. Evangelie. Desen Eed is eerst by den Rijckx-Hofmeester, toen by de Rijckx-raden, eñ daer na by den Adel, de Stenden, Geestelijcke en Boeren gedaen, kussende 's Konings handen. Na dese Ceremonie is dẽ Koning weder op vorige wijse na 'tSlot geleyt: Waer op men alle het Canon en Musquetten losten: Het root Laken op 't Theatrum wiert prijs gegeven, en strack van yder getrocken, de sterckste (gelijck het over al toe gaet) kregen de grootste lap. Dien Avont tracteerde den Coning wel 300. persoonen in zijn Zael. De Poorten van Coppenhaven waren in al die tijt gesloten. D' Accademisten hadden dese fraye Regulen den Koning op die selve tijt vereert:

ADESTE REGES ACCURRITE PRINCIPES,
SPECTATE PROVIDENTIAM DEI ADMIRABILEM EXEMPLUM
SINE EXEMPLO:
FRIDERICUS TERTIUS DANIÆ REX,
Inter Maxima Belli Discrimina,
Quovis Rege Visus Infelicior
At Inter Maxima Pericula,
Quovis Rege Constantoir.
Postquam Cum Mala Fortuna Diu Colluctatus esset,
Meliorem Non Sorte Sed Virtute
Adeptus est:
Nam Vigilias Laborem Prudentiamque Fortissimi Principis
Diu Admiratus Daniæ populus,
Quem Regem Pridem Dominiumque Elegerat,
Nunc Titulo novo Appellat Monarcham,
Hoc Deesse Suæ Felicitati Existimans,
Ut Romanos Imitatus,
Omne Suum Ius Omnemque Potestatum
In Hunc Solum Conferret,
Et Romanos Supergressus
Inter Tanti Principis Hereditaria Bona
Suam Quoque Numeraret Patriam,
Sic TANDEM FRIDERICUS TERTIUS,
Quovis Daniæ Rege Felicior,
Qui Post Exantlatum Bellum Atrocissimum
Tanta Hereditate auctus est:
Sic FRIDRICUS TERTIUS,
Quovis Daniæ Rege Major
Quippe Cujus Virtuti Debent Nepotes,
Quod Non Fiant Reges Sed Nascantur
VIVAT FRIDERICUS TERTIUS PRIMUS DANIÆ
NERES,
Et Tantas Opes Feliciter Transmitat
Ad Posteros:
Applaudite Reges, Adplaudite Principes.

Den

Den Coningh nu Souvereyn / was neerſtich alle daghen/ en richte deſe 7. Collegen op/ 1. Raet van Staten/ daer in compareren ſullen de Preſidenten van de andre Collegen/ en de reſt uytte Geeſtelijckheyt en Burgers / den Preſident hier af was Ioachim Gerſdorf/ onder den tijtel van Rijcx-droſt. 2. Van Financie/ Preſident Hannibal Seeſtadt / als Rijckx Schatmeeſter. 3. Cancelarije / den Preſident Peter Reets als Cantzelier. 4. van Militie. 5. van Iuſtitie. 6. van Admiraliteyt. 7. En van Commercie. En toen en naderhant mits dē Coning nu meer uytrechte in 3. uren als te voren in 8. dagē/ bevont men waer te zijn de latijnſe ſpreuck en Elogium van Hendrick Rantzou/ in zijn leven voortijts geweeſt Stadthouder van Holſteyn / luydende aldus : Florente Rege Hæreditario Daniæ, florebunt ſubditi florente hoc noſtro Hæriditario Rege & Monarcha piiſſimo & clementiſſimo. Den Hollantſe Reſident gaf eenige dagen daer na den Coning te kennen : Dat hare Ho. Mo. tot reddinghe van de Croon Denemarcken in deſen laeſten Oorloch overmatighe onkoſten hadden ghedaen, verre exederende de Verbinteniſſen van de Iaren 1649. en 1657. Verſoeckende Commiſſariſſen, om de Rekeningen van Onkoſten t'overſien : En verſekeringe voor zijne Principalen, het zy met eenige in 't Rijcks Domeynen, Tollen ofte anders, het ware op 't Ampt Drontheym, Roſenthal, Reyns en Boecke Klooſter, ofte yets anders.

Engelant en Vranckrijck ſtar-oogden nu op een ſaeck/ eygen intreſt : De Portugijſen by Vranckrijck geabandonneert / moſten hare Geſant horen belaſten uyt dat Rijck te vertrecken/ en als hy al te Rouaen om t'embarqueren was gekomen/ daer men van hem als van een ghemeen Coopman den nieuwel Tol van 60. ſtuyv. per vat eyſchten/ quam al 't canaillie op de been / om dat hy van 's Conings wegen als alle andre Ambaſſadeurs daer vrij af was/ dien tol weygerdē : Men plonderde ſijn bagagie/ en men ſoude hem en de ſijne qualijck getracteert hebben / indien niet den Gouverneur hem in zijn Logement had geconvoyeert : Daer by dede den Spaenſe Geſant Fuenſaldagne te Parijs by den Card. Maſarin klacht op klachte : Hoe dat den Graef van Schomberg, (hoewel by den Coning afgeraden) ſich in der Portugyſen dienſt hadde begeven, en uyt Hollant komende, ettelycke hondert Soldaten en Officiers had aenghenomen, om die ſoo van Duynkercken, Habel, Rochel, en Bordeaux in Engels en andre Vaertuygen na Liſſabon over te ſchepen. Waer op zijn Eminentie weder antwoorden : Dat men aen niemandt ter weerelt konde verbieden derwaerts te gaen : Maer by aldien men eenige Françoiſen wiſte aen te wijſen die onder de Kroon Portugal hadden dienſt genomen, dat men die volghens den Teneur van de ſecrete Articulen, hunne goederen ſoude confiſqueren. En weynig dagen daer nae heeft men in alle Havenen van 't Rijck uyt-gheroepen / dat gheene Franſe Officiers ſonder paſport van den Coning uyt 't Lant ſouden moghen vertrecken. Te Romen poogden de Portugijſen inſgelijcks de geeſtelijckheyt tot haer te trecken/ ſelfs ſchreef hare Coninck aen den Cardinal Orſino/ om de Paus tot Middelaer tuſſchen hem en Spangen te bewegen/ maer zijn H. en klonck niet wel toen hy hoorde / hoe Portugael mette Mooren van Fez en Marocco een Verbont had gemaeckt / om de Fortreſſen Tanger en Mazzagon aen de Africaenſe ſtrant by 't nauwe van de Straet/ aen deſe Barbaeren over te geven/ waer voor ſy aen Portugal ſouden verſchaffen ſoo veel Kooren en Beeſtiael als de ſelve mochten hebben van doen/ neffens 6000. Ruyteren/

Oock

Oock eenich Vaertuych om de Spaenſe Cuſten in geduyrige al'arme te houden. Seker Rooms Prelaet voechde te Romen eenmael op dit ſubject ſekere Portugijs toe: Dattet een onuytwiſlelijcke ſchande voor zijne Natie was de barbaren tegens de Chriſtenen te hulp te roepen. Waer op d'ander antwoorde: Of het dan beter was met de Ketters aen te ſpannen, die toch alſoo ſlim als de Onghelovighe by de R. Kercke wierden geoordeelt, en de Catholijcken te beoorlogen?

'tParlament ſo onlangs den yver des Conings op d'Acte van Pardon beſpeurt hebbende/ verbolgden hoewel hun vele op hoop van genade in handen ſtelden/ alle Coning-moorders: Onder dies vloden Colo. Walley/ Goff en Eduard Ludlow over zee: Maer Huyg (alias Mr.) Peters ſwermende ontrent Soutwarck: Eduard Nicolai Conings Secretaris ſont ſtrack twee Camer-dienaers uyt om hem te vatten: Zy quamen 's nachts in 't huys vā een Quaker Broads/ in St. Tomas buyrt/ daer hy was: Doch miſten H. Peters in 't ſoecken/ want hy was by de jong-vrou onder 'tbed gekropen/ een practijck by hem gewoon: En dewijl men voorgaf datſe zedert twee daghen maer en was verloſt/ ſoo lietmen om d' eerbaerheyt 't onderſoeck daer blyvē. Men ontdeckte in dit Huys oock een heymelijcke weg/ lopende tot in 't Huys van een anderen Quaker: Terwijl men hier op ſpeculeert/ vlucht H. Peters van 't Kinder-bet/ achterlatende ſijn Male/ een rapier in 'tſelve/ en een groene grauwe mantel/ met een kleyn Bybeltje. Sondaegs verborgh hy hem in de ſelve buyrt tot Nataneel Mun Tapijt-wercker/ Mr. Wickham een der onderſoeckers intredende/ vont de deur toe-gebonden en door de Vrou tegen gehouden: Maer de ſelve met kracht geopent/ ſtont H. Pieters verbaeſt/ en hy ontkende terſtont zijn naem/ ſich noemende Tompſon/ dreygden oock de onderſoeckers wel toe te ſien datſe hem voor H. Pieters aenſagen/ en ſulcx ſouden moetē bewijſen/ &c. Wilde oock niet mede gaen: Dan zy te ſterck dwongen hem/ en hy ſiende dattet weſen moſt/ verſocht zijn gemoet een weynig te modereren/ eyſchte toen te drincken/ ghelijck hy byna 2. pintjes uyt-dronck/ want men had in huys geen Brandewijn: Hy verſocht te ſpreken/ ſeggende: Ick ſal gaen, maer ick bid u om Gods wil, en noemt gy geen Mr. Peters, want indien 't Volck op ſtraet hoort dat ick die Man ben, zy ſullen my doot ſteenigen. 't Huys uyt-tredende/ ſtapte weder binnen/ ſeggende/ hy moſt yets heymelijcks aen de Vrouw des Huys ſeggen/ deſe gaf hy eenige ſtucken gouts/ Silvere Medaillien en zijne Almanach te bewaren/ en wiert ſoo in den Tour ghebracht/ Jan Robinſon was zijn Cypier/ in wiens Ooms bloet de Biſſchop van Cantelbergh/ Mr. Peters elbogen diep ſat/ des ſelfs Biblioteeck ſo wel als die van den Koning te St. Jaems na ſich geſleept hebbende. De Examen van de voornaemſte vordere Cromwelliſten en haer eynde is geweeſt als volgt:

Hardres Waller en G. George Fleedwood bekenden hare ſchult, verſoeckende beyde Pardon en genade van den Koning.

Gen. Tomas Harriſon, een dapper reſolut Man, ontkende zijn ſchult, weygerende de gewoonten der rechtſplegingen in 't Eed ſweeren te obſerveren. Hy ſprack vrymoedelijck, en ſeyde daer na, hy wilde de ſake niet loochenen, en 't gunt hy gedaen had, was buyten intentie van Moorderye, dat hy Complotteur noch Aenleyder was, en dat hy 's nachts voor des Conings doot binnen London was ghekomen, wanneer hy 't Hof van Iuſtitie had gepoocht te ſtuyten: Dat hy op den dag als de Coning gedoot wierdt, was hy daer over ſoo beſwaert ghe-

weest, dat hy binnen zijn Camer gaende, sich quelde, en hadde hy gekost, den Coning in 't leven gespaert soude hebben. Hy is den 23. Octob. van Neugate tot Charingcros levendig op een horde gesleept, wanneert 'thooft schockende, hem yder vervloeckte: Daer hy met 't Aengesicht na 't Banckets'huys te Withal (voor 'twelcke des Conings bloet was gestort) op ghe-knoopt wiert aen een nieuwe galge, en noch half levende is hy afghesneden, zijn Ingewandt verbrant, en 't Lichaem in vieren gequartiert.

Huygh Pieters toen hem gevraeght wiert schuldich ofte niet te zijn, sloech hy zijn handen en oogen ten Hemel, uytroepende, Schuldigh? Neen, om geen Tien duysent werelden. Hy bekende, uyt Nova Anglia in Engelant om Oorloch te rockenen gekomen te zijn. Dat hy daegs na datmen de Koning d'eerste mael had te recht gestelt, voor 't Hof van Iustitie uyt Psam 149. vers 8. Datmen de Coningen in Ketenen moste binden, had gepredict, 't selve op den Coning passende, animerende de proceduyren van 't Leger, had hy geseyt: Dits een vrolijcken dagh, en ick verhope sulck een op morgen te sien. Dat hy Sondags daer aen na des Konings doot op de selve text te St. Iaems predicten, noemende den Koning miserabel, dat hem Isai. 15. vers 18.19.20.21. en dese woorden daer in geallegueett wierden: Siet in u kleyne Bybelkens, gy sult'er vinden: DES TYRANS VAL. Dat hy namiddags te S. Sepulcher preecte, vergelijckende zijn Majesteyt by Barrabas, uytroepende, Dattet niet als Ioden waren die Barras wilden laten gaen: Verhalende, dat de Soldatē die tot dit groote werck hielpen, Emanuel op hare Conscientie geschreven haddē. Dat hy toen men den Koning vonniste, inde geschilderde Camer op zijn knyen had gebeden: O Heere, wat een gracye is het, dese groote Stadt te sien neder vallen voor ons. Dat hy een weynich voor d'executie op 'tSchavot was, Tench de timmerman een Tou uyt syn Sack toe-reyckende, om 4. stijlen te binden. De Coning gedoodt synde, seyde: Nu Heere laet in vrede gaen uwen knecht, want mijne oogen, &c. Ick verheuge te dencken op dien dach, want het dunct my als den groten dach des oordeels, wanneer d'Heyligen de Weerelt sullen oordeelen. Hy nu gevangen, en siende so veel getuygen hem beschuldigen, sprack weynich, dan seyde, dat zijn hart voor God oprecht was. Maer men bewees hem geheel wat anders, te weten: Dat hy volgens zijne desseyn over al oproer had gepreect, en doe de Coning te Holmby was, vluchten hy met Olyvier Cromwel uyt Londen, en alsmen hun socht, verstaken zy hun op den weg na Cambrigd in een Veldt, daer zy t'samen besllooten om den Koning door maniere van Iustitie te doen onthoofden. Dat hy te dien selven eynde doen hy uyt Nieu Engelant quam, over Zee na Hollant toog, om aldaer met sommige te raetleven om 't Coninckrijck Engelant in een Republyck te veranderen: En dattet in Engelant nimmer wel soude gaen, daer en waren 150. afgeknot, te weten drie L L L: de Heeren, de Geestelycke en de Iusticiers. Tot dien eynde had hy niet alleen de Wapenen op-ghenomen, maer ageerden oock als een Colonel, deelende Commissien uyt. Met Cromwel, Pride en andre had hy oock te Londen in de Star in Colmans straet bloetraet gehouden. Hy noemden de Koning, Tyran, Bloodaert, onnut tot een Coning. Te Windsor syn Majest. met Cromwel, Ireton, Rich, &c. te recht stellende, bleven zy tot 2 a 3 uren smorgens als al d'andere Officiers lang waren gaen slapen, met een stricte guarde dat niemant by hun komē mocht, by malkander raedslaen. De Coning van Cairsbrock-casteel vervoert wordende, riep een statich Heer: Godt beware den Coning, en hy verlosse hem uyt de handen zijner Vijanden: Mr. H.Peters gestoort, seyde tot den selven: Out Edelman u Afgod en sal niet lange staen. Hy sloech eens Mr. Bacon, om dat hem die bestrafte over zijn vuyle woorden tegen de Coning. Want hy had geseght: Daer was geen exceptie voor de Koning, de Prins, Prins Robbert of yemand van die rang: Konnen wy maer eene zeven jaer ons Leger houden, so en vrese ick voor Koning noch voor al zijn Nazaten. Hy reed neffens den Koning als men die soude vonnissen: Animeerde de Soldaten tegens

'tHoff te roepen Iustitie, Iustitie. Hy verheugde sich alsoo over de doot des Konings, dat hy de Bijl daer den goeden Coning mede onthoofdt was, hy mede in zijn Huys nam, in een Doeck bewaerde, en als wat fraeys aen de geene die hem quamen besoecken, vertoonden. In somma hy was een seltsamen quant, die in een Boeck had vertoont, datmen St. Pauls Kerck most neer smijten, om de Thaems straet mede te bestraten: Alle Collegianten verstooren: De Medicijn Doctoren minder gelt voor elcke gang te stellen: Overspel niet als sonde, maer gunstelick te bestraffen: Alle ongetroude Meyden te doen spinnen: En alle Registers in den Tour te laten verbranben,&c. Hy is den 26. Octob. als een Hooft-Verrader te Charingcros opgehangen en gequartiert, Sijn Hooft pronckt nu als een Monster op de Brugge van Londen.

Ian Carew weygerden te antwoorden, bracht vele redenen by, en seyde, onschuldig te zijn. Hy was een groot confident van Harrison. Is den 29. Octob. gehanghen, en by de Vrunden van de Galgh afghenomen en begraven.

Daniel Axtel wilde gans niet antwoorden, maer 'tHof gehoort hebbende, sey: onnosel. Doch men wist wel dat hy de Man was, die alsmen den Koning door de mondt van Bradshaw had gedoemt, en dat een Vrou naby staende, op 't hooren lesen der Sententie, van dat hy door 'tEngels Volck was verwesen, had geseyt, ten was 't halve Volck niet, maer een dwang, doe beval dese Col. Axtel aen de Soldatē, indien yemant meer sprack, dat zy daer onder soude schieten, en sy voegden hare Musquetten derwaerts. Hy gebood Lauwel Axtel de Beul te wesen, en sloegh zijn Soldaten om datse niet riepen Iusticie, Executie: Had 16 a 17. Soldaten die voortijts den Coning gedient hadden, t'saem geroepen, die door Cook en Axtel zijn gebruyckt tot getuygen tegens den Coning, die hy persuadeerde constant in d'examinatie te zijn. Hy was een van de vijf die den Koning ter doot brachten. Is den 29. Octob. gehangen en gevierendeelt.

Tomas Schot onder protest van wettelyck recht, noemde sich onschuldig. Hy was so glorieus over de doot des Conings, dat hy hem niet alleen beroemde in geringe plaetsen, nemaer oock in 't volle Parlament, dat hy die daedt op zijn Tombe wilde laten setten. Maer ten dede geen noot, hy wiert te Charingcros den 27. Octob. half gehangen afgesneden, zijn Leden en Ingewant uytgeruckt en verbrant, de quartieren op een horde, daer hy als d' andere mede nae de galg was gesleept, na 4. bysondere Poorten gevoert, en op pinnen gestelt wordende.

Gregory Clement beleet zijn misdaet, met groot berou klagende dat hy voor Gode ende Menschen had gesondigt, datmen hem te recht veroordeelde, en bad dat yder voor hem wilde bidden.

Adriaen Schroop, van een out edel geslacht, storf oock met groot leetwesen als G. Clement.

Ian Iones loochende de misdaet, toch als hy op een horde langst de straet na de Galg wierde gesleept, weenden hy erbarmelijck zijn hooft en handen tot yeder een keerende, roepende, dat toch elck voor hem wilde bidden. Op 'tSchavot komende, seyde een schrick van de Moordt te hebben, prijsende dese Rechters datse treffelijck en wel deden, en so hy in des Konings plaetse waer, hy soude oock soo doen: Daer na bad hy voor den Koning en 't Koningrijcks welvaert, Hy seyde dat hy in Yrland hem tegens O. Cromwel aen-gekant had, en des selfs Suster hadde gevrijt, maer bemerckende datze haer Broeder soo wel geleeck, so en ging dat Huwlijck niet voort. Dese 4. Personen zijn den 27. Octob. te Charingcros op horden gesleept, gehanghen en gevierendeelt aen de stads Poorten op pinnen gestelt.

Mr. Frans Hacker bekende zijn schult, doch dat hy door Cromwels list tot dit Vonnissen was ghebracht. Hy is den 29. Octob. op een horde gesleept, gehangen en gevierendeelt, en had op 't Schavot een Papier in zijn hant, dat hy yemandt meende over te leveren, zijnde een kort verhael, hoe hy een Officier in anders dienst was geweest, en andere ontschuldigingen.

Ian Koock was een groot yveraer in d'executie des Konings, so dat hy eens aen zeker Vrient die hem daer over bestrafte, antwoorde: De Koning most sterven, en de Monarchy met hem. Hy drongs des seer op des selfs Vonnis, en seyde daer toe gedrongen te zijn, als tot een grontslach van zijn desseyn: Hebbende geageert als een Richter na de Wetten, en gedaen als Tertullus, die pleyte wel tegens St. Paulus, niet om de waerheydt voor te staen, maer om dat het pleyten zijn vocatie was: Hy en had niets tegens de Koning, noch Vonnisser, noch ondertekenaer geweest. zijn doen was meer avaritiæ causa dan malitia. Wiert gehangen en gequartiert den 26 Octob. met Mr. Huyg Peters, die hy beklaeghde om dat hy sonder berouw was. En voorwaer dito Mr. Peters storf impieus, so dattet Volck als zy hem op de Ladder sagen klimmen, en oock doen hem dat wonderlijck hooft afgeslagen wiert, werdende op een hooge spar gesteken, en op de Temspoort geplant, sulck een geroep en getier maeckten, als ware daer een groote Victorie bevochten.

Willem Hulet die een van de twee gemaskerde Personen op 'tSchavot was, 't welck by diverse getuygen wierde bewaerheyd, die sulcks uyt zijn eygen mont hadden, en dat hy op verscheyden tijden daer mede geglorieert hadde, **Hoe dat hy den Man was die dat** monstreuse **werck hadde verricht.** 'twelck hy nu ontkende, doch als Hacker is gestraft.

Tomas Wayd pretendeerde zijn sake anders als d'andere gelegen te zijn, en met spreken zijn recht te sullen verliesen, doch hier op voldaen, noemde hem onschuldigh. Dat hy door Cromwel en Ireton was aengedreven tegen de Koning, contrarie zijn gemoet.

George Fleedwood schult bekennende, sprack: Ick heb niet meer te seggen.

Robert Lilburn noemde sich oock ontschuldigh, wilde anders niet antwoorden, en noch een andere richtbanck afwachten: Hy had geen exempel genoegh aen zijn Broeder Ian. En hy bekende daer na de daet, maer geen moort begaen te hebben. Dat hy geen Oproermaker en was, en dat hy in syn Camer bedroeft ging mijmeren, doe hy hoorde des Konings doot.

Robert Titcheborn loochende zijn schult, noemende dese Rechters zijn Vyanden, en versocht andere Commissaren: Dan men seyde hem, dat die zijn saeck niet goet maken souden.

Mr. Henry Marten ontkende zijn schult, en pleyte om vergiffenis, alsoo men abusivelyck hem Martin voor Marten had genoemt, welcken Man te zijn hy ontkende.

Henry Smith seyde alles in onkunde gedaen en de Sententie ondertekent te hebben, alleen om datmen hem dreygde te vervolgen. Bad deswegen de Koning om genade.

Col. Ian Downs gaf aen 'tHof veel bescheyds van des Conings doot, daer af zy niet en wisten, en dat hy veel debuoir had gedaen datte Koning voor 'tParlement selfs soude mogen spreken, en dat zijn Majesteyt haer in alles satisfactie soude geven, seggende: Zijn onse harten dan van steen? wat zijn wy voor menschen? Maer zy wilden hem niet hooren, seggende: Dat den Koning voor had hun alle te ruyneren: Dat hy Downs daer op meynde den Coning in de geschilderde Camer te brengen, maer Cromwel belette hem zulcks. Hy was dan doe gedwongen tot dat quaet tegen de Koning, en bad nu vrijwillig om pardon over 't gunt hem roude.

Vincent Potter seyde: Hy had wel konnen vluchten, maer sag op zijn Majest. proclamatie.

Augustijn Garland excuseerden hem geen Vijand des Koninghs te zijn, dat hy in Essex een Boere leven had geleyt, en so tot 'tParlament was beroepen. Versocht des Konings genade.

Symon Meyne bekende door dreygementen van Cromwel tot dit quaet gebragt te zijn.

Iacob en Pieter Temple, hadden berou, en noyt quaet hart tegen de Koning.

Hardres Waller verhaelde zijn gedane yver tot uytroeying van de Cromwels, en dat hy de Koning van 'tVonnis had gesocht te vrijen. Versocht pardon by zijn Majestt. en 'tParlament.

Dese 14. zijn mede gecondemneert op horden gesleept, gehangen en half levende afgesneden en gevierendeelt te worden: Doch d'executie is op 't advijs des Conings dit loopende Iaer uyt gestek;

Alleen Willem Heveningham wiert verschoont, die seyde: Dat of hy wel mede niet en hadde getekent noch geseten, hy doe nochtans met d'andere door een glorieus Leger was ontvoogt.

Den Koninck terwijl de uyt-voeringe van dese Justitie duyrden/ had sich buyten Londen begheven/ om onaengevochten te zijn/ van 't verbidden der misdadige hunne Vrienden: Alles was aen seecker Hof van Justitie/ door hem vertrout/ dese waren: Den Cancelier Robert Forster, Orlando Bridman Opper-Baron, Mallot, Lord Heyde, Baron Atkins, Twisden, Terrijl, Baron Turner, Ieoffy Palmer, Heneage Fruch, Eduard Twiner, en alle des Conings Raeden. 't Ongeluck wilde onderwijl/ dat Hendrick Hertoge van Glochester/ des Konings jongste Broeder/een Prins van seer groote hoope/aen de Kinder-pockjes sieck wiert/doch alreede op gekomen/en by de Doctoré buyten pericul gestelt/weder in storte: Dese Kranckheyt duerde tot den 23. Sept. wanneer den Prins Savonts tusschen 9. en 10. uyren storf: Aen de Kleyne Pockjes (seggen d'Enghelse) de fatale vijandt van alle Exellente Persoonen: Dese Prins Meester van sijne affectien/ sterft na 13. Jaeren Ballingschap/ op die tijdt den lesten adieu aen sijn Vader Carel de I. gegeven hebbende: 't Welck aen Engelandt had geleert nu met sijn doot/te offeren een gebedt van lijdsaemheyt ten Hemel/ en te bidden voor 't leven van den Coning zijnen Broeder. Op een/ en de selve tijdt/ heeft den Koningh de Bisschoppen weder in Engelant in-gevoert/ de selve verkosen/ en voor hem in sijn Capelle doen beedigen: Dr. Juxton die Carolus I. had by-gestaen in sijn uytterste/ wierde nu Bisschop van Londen/ om de II. te Kroonen/ en soo wierden tot 14. Bisschoppen in Engelandt gemaeckt: Die van Yrlant volghden de selve Methode: Maer de Schotten en Presbutrianen waren hier dapper tegens/ dan ten holp niet/ den Koningh gingh met sijn saecken voort: En stelde oock een regiement op 't stuck van de Religie/vertoonende/waer om hy de Bisschoppen en een Kerckelijcke ordre in-voerden: Niet om datte selve souden over de teedere Conscientie gewelt ofte Tyrannije voeren: Maer veel eer de selve verdraghen/ sulckx dat niemant soude gehouden zijn 't H. Sacrament op sijn knijen te ontfanghen: Noch sijn Kint als 't Gedoopt wiert/met Kruycen te laten zegenen: Nochte te knielen/ op 't hooren noemen van den Naem Jesus: Ofte aen eenige andere Ceremonien van de oude Engelse Kercke: Dat oock den Bisschop geen saken sonder besluyt van den Kercken-Raedt soude moghen uyt-voeren/ &c. Den 3. Octob. arriveerden de Princesse Royal op de Temse/ wordende door sijn Majesteyt en Duc de Jorck verwillekomt/ en de Rivier in Barcken opgeroept/ wanneer al 't Canon los gebrant/ en de Burgers Vreugde-vuyren ontstaken/ en groote blijdschap bedreven.

Den 22. September wierde met groote spoet in alle See-haevenen van Engelant/ Spangen en Vlaenderen afghekundicht/ een stilstant van Wapenen en van ruste/ gelijck het was in de voorgaende Coninghs tijden/ met restitutie van alle Goederen die sedert 't inkomen des Konings in 't Rijck waeren genomen: 't Laege Parlement annexeerden doen beyde Duynkercken en Jamaica aen d' Engelse Kroon/ 't Hooge Huys sulcks suspenderende: Den 22. Sept. wiert den Spaensche Gesant de Prins de Ligne met 10. Karotsen en 60. Edelen verselschapt te Londen ingehaelt: En ter Audientie komende/ verrichte niet als simpele Complimenten: Hy achtent nochtans groote eere/ datte

datte Koning/ zijn Broeder en Prins Robbert 'tzijnen Huyse hadde gegeten: En dat hem den Coningh had vereert met zijn Contrefeytsel/ rontsom beset met Diamanten: En aen den Zoon van dito Prince een Hoedtbant van allerhande kostelijcke ghesteenten: Soo dat hy den 24. October wel vernoecht weder te Brussel aenquam: Juyst op een tydt/ datmen daer d'Heer Grimminck/ ghewesen Rentmeester Generael van sijn Majesteyts Domeynen/ en Commissaris in 'tvermaecken der Wetten in Vlaenderen/ zijn Vonnis had gemaeckt/ om den 24. deser op de Zaele publijckelijck ghehangen te worden: De galge was den 25. opgerecht/ maer om de treffelijckheyt sijnes geslachts/ heeft hy de gracie verkreghen/ dat men hem in de ghevangenisse in een Stoel sittende/ heeft verworcht/ waer aen men het loon van onghetrouwicheyt bespeurt.

Den Poolen hebben in dese Maent twee groote Victorien op de Cosacken verkregen: De eerste was den 17. October teghen de Cosacken over de Niper/ daer sy de selve in haren Wagenburg uyt 't Velt sloegh/ met verlies van 3000. Man/ en een Moscovise Obersten/ een Hollander Buchen ghenaemt/ 5. stucken en veel Vendelen bekomen: Sy op hoop onder de twee Obersten Dolhorufski/ en Sokinonski/ Verschantsten hun nochtans in den Wagenburg/ verwachtende van diverse plaetsen secours. De Moscovise Generael Szeremet/ toog dies wegen den 24. Octob. van Cudnow op/ dan in dese optocht ruyneerden de Poolen sijn lincker Vleugel: Chmielnicki den Cosack 'tgeschiet hoorende/ dacht Szemeret te helpen/ maer hoorende dat de Moscoviters dapper schade geleden hadden/ sont hy aen den Sultan/ sich presenteerende tot Mediateur: Welcke Handelinghe den 28. dito voltrocken en Chmielnicki noch dien dag in 't Poolse Leger quam/ wordende met sijn Pulkounicken deftich getracteert/ en deden doen aen de Poolen/ met al het ghemeen Volck den 30. dito een Eed/ daer sy 't Moscovise Jock by af-swoeren. Den anderen Cosackse Oversten Cecura dit verstaende/ versocht oock by de Poolen Pardon/ en datmen hem in sekerheyt van 't Moscovise Leger onder Szeremet tot dat van de Poolen wilde brengen: Terwijl Chmielnicki door een Bode hier ordre op stelt: Wort Szeremet van de Polen aen getast/ maer schoon hy veel schade leet/ dede hy nochtans groote Moort onder de Poolen/ om dat hy een Walt achter hem had: Sijn Leger bestont in 60000. Man/ meest Ruyters: Maer de Poolen besette dese macht so nau/ dat zy van het Walt af-gesneden/ selfs geen Hout konde krijgen/ om 't Paerde Vleys dat sy at en/ mede te braden/ so datte Russen seer baloorig na hoog- geleden honger/ haren Gener: quamen bidden/ de Polen om Pardon te willen versoecken/ gelijck endeling geresolveert/ en Knias Korlouski en Paulonis aen de Poolen sijn gesonden/ versoeckende te handelen: De Poolen sonden den Waywode Belzky en Szernieuski: Den eersten dach braken de Tartaren uyt moetwilligheyt de Handelinge af: Eyndelijck sijn oock 2. van de haere/ als Kasabey en Kamebet Murza mede tot de Handelinge in gelaten. De Poolen hielden de Moscoviters hare groote trouloosheyt voor/ dat dese haere straffe uyt den toorne Gods quam: Sy daer en tegen verdoemden/ beklaegden en behuylden haer ongeluck/ door 'tboos voornemen van haren Czar/ baden om Pardon/ en dat men haer als Christenen wilde verschoonen/ dewijl sy nu doch

doch overwonnen waren/beloovende hun voortaen voor doot-slaen/en bloetvergieten t' onthouden/ oft sy wel na oude Chrijgs-ghebruyck hare Hoofden en gesontheyt aen den overwinner hadden verbeurt. De Polen medelijdent/ stelden eenige Puncten haer voor: Alle Steden en Slooten in haer besit in de Ukraime, aen de Poolen over te geven. En alle Wapenen. Volck te voet en te Paert. Voor de gedane schaden 4. Millioenen betalen. En 8. Heeren tot borge laten. Moeten sweeren Poolen voortaen ghetrouw te dienen. Alle Papieren en Contracten mette Cosacken ghemaeckt over leveren, en af-sweeren. Alle ghevangen Poolen in de Ukraine sittende, los te laeten. Die zy met reverentie aen naemen/ en baden/ dat sy toch mochten van der Tartaren handen bevrijt blijven: Maer de Tartaren die niet meer als op buyt en blammen/ wilden niet verstaen datmen de Moscoviters soude vry laten/ so datte Poolen om geen ongunst te maken/ hun mosten toe laten dat/ als de Moscoviters uyt-ginghen/ sy die geen mochten nemen diese wilden: Het was op Allerzielen-dach/ dat dese gedwonghen Moscoviters/ en oock veele Cosacken/ hun ter Aerden voor de Poolse Velt-Heeren quaemen neder strecken/ leggende al hare Pijlen/ Bogen/ Koers/ Vendelen en Sabels voor de voeten van de selve: Maer sy zijn alle (met toe-laten der Poolen) van de Tartaren gebonden/ en in Eeuwige Slavernye in Tartarijen weg-gevoert/ uyt gesept de voornaemste Moscoviters/ bleven de Polen ten deel/ so datmen van al die 60000. Man/ niet weet dat yemant weder is gekeert.

Den 14. deser/ is te Stocholm/ de Begraeffenis van den Koningh van Sweden/ Carel Gustaf voltrocken: Het Lijck wiert van 't Slot langst het Bal-huys/ de Brug voorby over de Yser Marckt/ de Nieustraet langst na de Grundholm Kerck gedragen: D'ordre in den Gangh was dese: Eerst/ 2. Lijf-knechten / en 5. Lijf-Paerden van Graef Bremer / 1. Herpauck/ doen Graef Gustaef Banier/ in een gepolijst Harnas/ 300. Ruyters in Curassen/ 120. Ruyters in halve Curassen/ 3. Hant Paerden/ 100. Ruyters/ in halve Curassen/ 2. Lijf-paerden/ 100. Ruyters/ 150. Soldaten van de Guarde/ met Mantelen/ 150. Soldaten in 't Swart / sonder Mantelen/ 4. Vanen van verscheyde Couleuren/ 180. Soldaten in 't Swart/ 2. Prestaffen/ 150. School-Jonghens/ alle met Swarte Mantelen / 400. Priesteren en Studenten/ 2. Prestaffen/ met Silvere Staffen/ 2. Silvere Herpaucken/ met Swarte Syde overtrocken/ en geborduert/ 12. Trompetters/ met silvere Trompetten/ 207. veroverde Vaenen en Standaerden/ 3. Prestaffen met Silvere Staffen/ 24. Edelluyden met lange Mantelen/ 1. Prestaf/ met een Silver Staf/ 60. Edelluyden met lange Mantels/ 1. Bloet-Vaen van haer Vijven gedragen/ 60. Provintie Vanen/ op beyde de syden de Wapenen met Gout gestickt/ achter yder Vaen wiert een Paert gevoert/ met Swart Taffet bekleet/ ende aen beyde de syden het Wapen/ tot 60. in 't ghetal/ een groote Lijf-Vaen/ seer schoon geborduert / in 't midden het Rijcx-Wapen / en aen de kanten rondsom de Provintie Wapenen/ alle geborduert/ een Curassier in een gants gulden Harnas/ houdende de Punt van een Degen op de Borst/ alsints kostelijck toe-gerust/ het Coninckl: Lijf-paert/ geleyt van 2. Edelluyden/ daer na den Baron Guldenstern/ des Rijckx Rentmeester/ sittende op een wit Paert/ hebbende een geheele Silvere Curas aen/ wierp silvere Penningen/ van 20. en van 10. stuyvers 't stuck/ onder 't Volck: Op de

eene

eene sijde stonden 3. Croonen 't Sweetse Wapen/ en op d'ander sijde/ den tijt van het overlijden des Conings/ by hem hebbende een party Trawanten/ 3. Herauten met hare Scepters in de Handen/ achter die wierden de 5. Regalie gedragen/ als de Kroon/ Scepter/ Swaert/ Rijcx-Appel en Sleutel/ daer op volgde het Lijck/ van 12. Heeren gedraghen/ met een Sijde Deckfel/ dat vol van kleyne Kroonen besticht was/ en wordende een Hemel/ even soo ghestickt/ daer boven gedragen/ achter het Lijck wiert den Jongen Koning gedragen/ en van 2. Graven bloots Hoofts geleydt/ na hem volgde den Hertog Adolff/ met de Rijcx-Raeden/ hier na de Koninckl: Weduwe/ van 2. Heeren geleydt/ die 3. Heeren de Sleyp van den Rock na gedroegen/ de Coninginne Christina wiert desgelijcks van 2. Heeren ghelept/ des overleden Coninghs Suster/ getrout aen Graef Magnus de la Guarde/ oock van 2. Heeren ghelept/ 130. Edelvrouwen met lange Rocken/ daer op volgde den Borgermeester en Raedsmannen van de Borghery/ op den Rijcx-dagh geciteert/ doen een groote party Boeren/ 8. Compagnien Soldaten in 't Swart/ 1. Regiment Ruyters/ in half Harnas/ endeling de gantse Stocholmse Burgery in haer Geweer. Ten 3. uyren scheyden 't Lijck uyt het Slot/ daer op 4. stucken wierden ghelost/ en quaemen ten 7. uyren in de Kerck/ alwaer den Bisschop van Niekopping ten 12. uuren in de Nacht de Lijck-Predicatie dede/ sijn Text was : 2. Timot: Cap: 4. 5..6. Ick heb den goeden strijt gestreden, den loop voleynt, 'tgheloove behouden : Van nu voorts aen is my by-geleyt, de Kroone der gerechtigheyt, die my de Heere aen geenen dagke gheven sal, niet alleen my, maer oock alle die sijn verschijninge lief hebben. Waer na de 20. Oorlog-schepen in de Stroom/ en 6. Oorlog-schepen in de Haven/ alle tweemael Salvo geschooten hebben.

November 1660.

Leopoldus Duyts Keyser noch jong/ en nochtans door veele geloofwaerdige attestatien versekert/ datmen hem socht in slaep te wiegen/ door het besenden van een Chiaus met Turckse aenbieding van Vrede/ 'twelck zijnen Minister te Constantinopolen oock wierde toe-geseyt/ so nochtans wierdt hy door verscheyden geintercipieerde brieven wel anders versekert/ die vol verradery en Zarasijnse aenslagen tot nadeel van Christenrijck staken : Sent deswegen na alle Christ. Vorsten om hulp/ Annibal Gonzago na Roomen/ die den Paus tot een generale impost over de Geestelijcken persuadeert : Baron Colobrat na Vranckrijck en Spangen/ doch sterf ontijdich op zijn heen-reys te Brussel : Baron Gors na Hollant en Engelant/ en andere na Poolen/ aen de Keurvorsten/ Stenden en Princen.

De Staten van Brabant siende dat in hunne steden so veel brave Officieren mette veder op den hoet langst der straten gingen bedelen/ en in 5. maende gelt noch broot ontfangen hadden/ houden hunne beloofde 2. tonne gouts in : Willen aen Caracena niet/ maer selfs de Militie betalen : Vlaenderen doet insgelijcks : Want de soldaten begosten over al te pijpestellen. Cap. de Haes wiert den 25. deser te Rotterdam onthalst/ sijn rekening geheel qualijck hebbende gemaeckt/ als oft men hier als in Vranckrijck geen Rovers soude hebben durven straffen.

Den

Den 18. deser is door de meenichte Sneeu en sware regen de stadt Romen byna een pieck hoog half onder geloopen: Den Paus de groote ellende siende/ ordonneerde gebeden van 40. uren/ en sont neffens de rijckste Cardinalen vele Booten met broot en wijn/ om de vluchtelingen hier en daer te stercken: Het water vallende/ is de schade op 3. millioenen begroot/ want vele Gebouwen zijn neder gestort/ en menschen verdroncken/ onder veele wiert gevonden den Graeff Bonnelli/ zijn Vrou/ Kinderen en Caros met 6. Paerden/ overstolpt soo hy 't Water by Viterbo soude passeeren. Te Capuona by Napels zijn alle de Boomen/ Vruchten en vele getimmerten door 't water wech gespoelt.

d'Extraordinaris Portugijssen Ambassadeur de Graeff van Soure vertrock in dese maent met 500. Franssen in 2. Engelse schepen van Havre naer Lissabon: Hy en Schomberg arriveerden daer wel/ (uytgeseyt een schip met 200. Francoisen/ dat de Turcken namen:) Maer eer Nieuwe-jaer in 't lant was/ sachmen van dese Officiers vele weder komen aen-druppen/ die hun de koop mits quade betalinge/ niet en bedanckten: De 3. Holl. schippers die by Heysant dit volck over namen en in Portugal voerden/ weten oock hoe sy om de betalinge geplept hebben. Op die tijt was met 't afgaen des ged. Portugijssen Gesants te Havel groot spul/om dat hy de Backers meest al hun broot afgekocht hebbende/ de gemeente gebreck leed/ en in oproer raeckte/ toenmen 2. aengekomen Holl. schepen met Koorn weder liet vertrecken/ om datse het Vatgelt niet en wilden betalen: De Parlamenten van Rennes en Bordeaux desapprobeerden desen Impost/en door aengeplackte.billetten/dreygden men alle die daer eerst van spraecken/ in de Revier te sullen werpen. De Geestelijcken afgeeyscht 4. Millioenen voor den Coninck/ hadden veel woorden/ en weynich gelt: Zijn Maj. met approbatie van den Card. Masarini/ verboot seer strickt het beginnen van eenige Nieuwe Gebouwen in Lisle de France/ om dat hy de Louvre/ Bois de Vincennis / en le val de grace met veel meerder Heerlijckheyt wilde vertimmeren: Sulcks dat aen alle Bouluyden last quam/niemant als den Coning te dienen/op peene van 1000.gl. voor d'eerste reys / in den kercker ten tweedemael / en ten derden op de Galeye te werden gebannen. Na dat den Holl. Ambassad. Boreel den 13. deser na sijn sieckte gerecouvreert/audientie by hare Majestt: hadde gehad: Geluck en heyl over 't Huwelijck en den Vreede gewenscht: Soo quaemen d'extraordenaris Ambassadeurs den 20. dito mede aldaer/ met kostelijcke Karotse/ hebbende yder 3. Edelluyden/ 4. Pages en 8. Lackeyen. Van hare Negotie ici auprez.

De Spangiaerden hoorende en siende/dat Engelant met Portugael begost te heulen/groote beloften van een Houlijck dede/en dat om dat hare saecke geheel desperaet stonde/ sy tienmael meer beloof den als sy oyt konden presteren: Gaven te Parijs een Manifest uyt/ in 3. poincten bestaende/ 1. Hare pretentie op Portugael. 2. De gherechticheyt waer om Vranckrijck haer verlaet. 3. De reden die alle Françoisen behooren af te wenden, om derwaerts te gaen. Op 'teerste seggen sy/ dat Henrick Cardinael / laetste Koningh van Portugal alle de pretendenten van die Kroon versamelt hebbende/ als Catharina de Medicis Coningin vã Vranckrijck/ de Hertogen van Savoyen en van Parma/ den Coningh van Spangen en d' Hertoginne van Bregance / welcke twee laetste in ghelijcker

graet stonden/ en evenmatich op 't pretenderen: En dat 5. Arbiters waeren gekomen/ om de naeste te bevorderen/ dat 3. van hun hadden geoordeelt/'tselve aen den Coning van Spangen/als d'Outste van hun tween/komende van een Collaterale syde: Boven dat door de Vergaderinge der Staten gehouden t'Amego was geordonneert / dat soo eenige Prince ware ter Doot ghebracht om zijn misdaet/ soo en soude nochtans zijn Familie van het Coninghrijck niet versteken blijven/ 't welck in den Hertoge van Bregance was ghebeurt. Op het 2. Datter noyt tusschen Vranckrijck en Portugal eenig engagement waer geweest/ noch offensif en deffensif verbont / en dattet maer om de intrest van Vranckrijck was/dat Portugael haer met Spangen niet en had bevredigt: Ten 3.datter noch eer/profijt/noch sekerheyt was: Geen eere/om datte Coniug met een solemnele Eed had geswooren directelijck noch indirectelijck Portugal te helpen: En dat alle Francoisen deswegen oock hadden geswooren in zijne Name: Geen profijt om dat Portugal rontsom kael was. En eyndelijck gheen sekerheyt om dattet te bevreesen stonde/ dat desen Staet sich onder Spangen niet willende succumberen/ dat dan de geene die derwaerts gingen/ op discretie van den Verwinnaer souden staen/sulcx dat al storven sy niet door de handen van den Beul/ 't welck Kaerel de IX. over 4000. niet toestemde/ het dede nochtans Philips de II. sterven.

Daer en tegens vertrock den Engelse Gesant den 1. deser uyt Duyns/met 2.Engelse Fregatten/neffens veele Engelse Officierē en Franse Ingenieurs/ Constapels/ en andere. Den Graef van Soisons in Octob. wegens 't Huwelijck van den Hertog van Anjou mette Princesse Henrietta en andere saken met 500. Persoonen na Londen overstekende/verrichte veel Complimenten/ en 't Huwelijck ging voort: Hy tracteerde den 14. deser den Koningh/ wanneer hy zijn afscheyt nemende/ weder nae Vranckrijck keerden. Op die tijt wierde door d'Engelse Schepen van Calais te Lamby overgebracht de Coninginne Moeder van Engelant/wordende den 11. Novemb. met 24.roepers in zijn Majesteyts grootе Barcke de Revier opgeroept/ ende ingehaelt door den Koningh/ den Hertoghe van Jorck/ de twee Paltsise Princen Robrecht ende Eduard/en de 2.Princessen van Orangen/eñ Henrietta: De Borgers/ 'tCanon / de Schepen en al wat sich reppen konde / luyde/ schoot/ Duyrde/ riep/en krioelde/om dat sy na 19.jaren Ballingschap/nu weder het Coningl. geslacht in volle fleur te Withal sagen. De Koning liet doen nieuw gelt van Goudt slaen/staende op d'een zyde zijns Majesteyts Borst Beelt/ en zijn tijtel/ op d'ander sijde het Wapen der 3. Coningrijcken/ met dese woorden:

Florent Concordia Regna.

De Princesse Royal bedanckte op die tijt 't Parlement over de Penningen die men haer op haere aenkomste te Londen had verschaft. Den 16. arriveerden oock de Heeren Nederl. Ambassadeurs/ alle in den Rou over Duc de Glochester: Met swarte Paerden en Karotsen: Hare Audientie en Conferentien mette geordonneerde Commissarisen de Marquis vā Ormont/Lord Roberts/Major Barclai/Sec. Nicolai/Maurice/Ameslep en Antony Aschlepkooper hier naer. Gen. Monck tracteerde op die tijt al 't Coningl. geslagt/ en na 't Bancket een Dans / en daer na de Comedie van de Swijgende Vrou aen hare Majesteyten vertoonende/ 'twelck alles wel af liep.

December

December 1660.

HAre Ho. Mog. Ambassadeurs Extraordinaris den 21. Nove. te Londen gekomen/ vereerden wegens des selfs Principaelen op den 24. dito aen den Koninck van Groot Britanien/ een Extraordinaris schoon Ledekandt, overtrocken ende geciert met een Fluweele Bedt en een Kleedt van Staet, met Zeetels en Stoelen tot een gantze Bed-Camer, veel duysent ponden waerdig: Idem, een groot getal uytnemende Schilderijen, en Marmore Beelden van grooter waerde, daer onder (so men te Londen seyde) diverse die eertijts in Engelant toe-behoort, en in Hollant verpant waren geweest: De selve zijn wel met groot behagen by zijn Majest. geaccepteert / en op een ruyme Sael voor yder ten toon gestelt: Maer wat effecten van gunst die ghewrocht hebben/ verhopen wy in ons 12. deel te seggen. 't Huwelijck mette Princes Henrietta en Duc d'Anjou/ wiert nu by hare Broeder de Con. van Britanien toe-gestemt/ 'twelck de Coningin zijn Majesteits Moeder dede resolveren om dese goede occasie niet te verliesen / en om 't welcke zy bysonder in Engelandt gekomen was / weder na Parijs te keeren: Maer haer vertreck wiert door de schielijcke sieckte van hare outste Dochter de Princesse Royal weerhoudē: Die mede aen de Kinderpockjes rakende/ den 23. December oude stijl/ na de middach ten 1. uren op 't Huys te Withal overleedt/ een ongeluck dat die van Hollant om veele goede redenen geern anders haddē gesien: Sy was 3. uyren voor hare doot gelaten/ waer over de Medicijns wierden na gegeven/ als oft die niet sorghvuldich genoech en waren geweest: Maer dat seggen verdween/ als men de Princesse om te balsemen hadde geopent / en in presentie van veele de gheleertste Doctoren hadde bevonden een generale infectie in de Longe/ nevens een harte dat qualijck gestelt was: Sy storf vrijmoedich met goede kennisse/ werdende na hare qualiteyt te Westmunster by Duc de Glocester begraven. Men haelde daer en tegens uyt bevel des Parlaments uyt hunne graven de verrotte kisten en doots beenderen van Ireton/ Cromwel/ Bradshaw en Pride/ die op horden sleepende na de galge/ onder een generale verfoeyinge van een yder door wiens straten sy passeerden: Hun gebeenten aldus aen ysere ketenen ettelijcke uren aen de galgh gehangen hebbende / zijn die afgenomen/ en alle de hoofden afgekapt/ de beenderen zijn in een kuyl onder de galgh gheworpen/ maer hunne Koppen zijn boven op 't Dack van de Sale van Westmunster/ waer onder sy hunne raetsplegingen soo dickmael tegen den Koning hadden gehouden/ op hooge staken gheset/ te weten/ Bradshan in 't midden/ en de twee Swagers Cromwel en Ireton elck aen een zijde. Een beter weerelts lot hadden de Beenderen van Montros / die men in Schotlandt doe hy voor de Coning streed/ en die hem doe om te beschermē te swack was/ aen een seer hooge galg had opgehangen/ [siet op ons 1. deel fol. 23.] en nu hy doodt is en zijn meester niet meer en kan dienen/ graven sy hem op / en brengen zijn geraemte op 't Stadhuys t'Edenborg/ om daer so lange te blijven/ tot de Coningh soude zijn believen daer over laeten hooren. Oock gheluckigh was Mr. Jan Milton/ die over zijn schrijven tegē de Koning van C. Salmasius

dus lang in den Tour hebbende geseten/nu uytging door goe beloften. Het Parlament siende dat zijn Maj: begost te spreken vā haer te doen scheyden en hem te doen kroonen/consenteerden d'onkosten tot die solemniteyten uyt de 7. tonne gouts maendelijcke Impost te betalen. Den Graef van Oldenborch vereert oock daer toe aen de Koning 15. soo schoone graeuwe Koets-paerden/ als men segt dat oyt in Engelant sijn geweest. Oock quam seker Vrient uyt Schotlandt zijn Majest. de Croon en andere Regalien aenbieden/ die hy geduyrende des Konings ballingschap/ dickmael in gevaer zijns levens/op het Kasteel van Edenburgh hadde bewaert.

Ten was dan niet vremt datte Co. van Engelant nu voorspoedich by alle Natien van Europa wiert geliefkoost: Onder alle was Spangen en Portugal daer in malkanderen soo misgunstich/ dat elck den ander poogden voorby te loopen: 't Welck den Royalen Raet te Lissabon/wetende hoe desperaet hare saken stonden/ dede resolveren Enghelant liever alles in te willighen / en beschermt te zijn/dan van de Spangiaerden overwonnen te worden/waer op zy een vlugge Ambassade decerneren: Met ordre alle hunne plaetsen in beyde d'Indien te willen aen Engelant over geven/&c. Dese tijdinge en behaegde Vranckrijck noch oock Nederlant niet/ maer allerminst Spangen: De tijt leerde de waerheyt/ en den dach van morghen bleef daer om nergens achter.

Vranckrijck behalvens door 't Huwelijck van Duc d'Anjou/ hadden noch een veel seltsamer speculatie op de Propositie ghedaen by de Coninginne van Polen aen de Jongen Prins de Condee / van te huwelijcken mette Princesse Palatijne/ waer door hy soude komen tot successie van de Kroon Poolen: Ēn vermits men voorgaf dat d'Aertshertoghe van Inspruck om die successie te obtineren/ na dese Princesse stont: Soo ging de J. Prins by de Card. Masarini/ aendienende zijn genegentheyt tot acceptatie/ dan hy seyde sonder verlof des Conings daer in niet te willen doen: Zijn Eminentie antwoorde: Datter niet meer te doen was als de Propositie aen te nemen, ende dattet Hof alles wat hy begeerde, soude toe-staen. Waer op ged. Prince een Edelman aen de Coningin van Polen af-sont/ om te seggen/ dat hy haer Voorstel accepteerden. Op die tijdt hoorde men in Normandijen/ hoe de Spaense Ambassadeur Monsr. de Battavile te Londen hadde geklaegt: Dat gelijck dagelijcks Volck en Schepen uyt Engeland tot secours van Portugael af-staken, zijne Meesters Vijanden, dat sulks moste werden belet, ofte dat anders Spangen met Engeland gedwongen soude zijn te breken. Juyst op een tijt dat in Bretange veele Fransen uyt Portugal mette kous op 't hooft weder tuys quamen/ hun de koop niet bedanckende/ also hunne kaken en gescheurde kleederen getuyghden dat sy heftig tegens de honger en armoede (gelt en was daer niet) hadden geoorlocht.

Maer onderwijl wiert zijn Eminentie in Bois de Vincennis daghelijcks swacker/ zijne gicht/ pijn/ waken/ ontstelde maeg/ en onlust minderden niet/ maer oock zijn graveel veranderden in steen/ (by de Doctoren in oude luyden gehoudē door een vrij sekere voorbode vā de doot:) Hy ontbiet dan den Medicus van Abbeville/ die hem en den Koning te Calais geluckelijck had te been geholpen: Desen komt / en na dat de Parysse Docters met weynich vrucht hadden met aderlaten/&c. gelaboureert/ brenght hy zijn Eminentie in luttel tijts weder tot groote beterschap: Waer door de selve te Parijs by alle Grooten en

ten en yder aen 't Hof als een tweeden Esculapius oft als een and'ren Appollonius van Theaguea wierde ge-eert.

Oostenrijck treurde in dese maent over de doot van den Ongarisen Generael tegens de Turcken/ Gonzago/ en gebieder te Raab: Generael Montecuculi trat in zijn plaets/ wiens Biechtvader Tremelio nu genoech de oneygentlijcke Godsdienst der Roomse bespeurt/ ende meer de ceremonien en den Tempel als de genade in Jesum Christum aengesien hebbende/en oock te geleert om langer te doolen: Verliet schoon hy een Jesuyt was / de Roomse/ en begaf sich by d'Euangelise: En is alsoo na Upzal in Sweden getogen / daer hy nu met hart en gemoet publijck predickt en leest: De Patres J. sijn hier over te Romen so ontstelt geworden/dat sy siende Tremelio niet weder te krijgen/ hem den adieu gaven met te beschuldigen / als oft hy van Relige verandert ware om een Vrou te trouwē/ en sijn weersin om in 'tstreng leven. Maer 'tschijnt onder de Roomse (die toch van outs gewoon sijn in de Cloosters van't beste te eten/ en lang te slapen) dattet Huwelijck door Godt ingestelt / by hun soo hoog niet en gelt als de penitentien die de menschen onder hun versiert en in treyn gebracht hebben/ ghelijck in een Clooster te gaen/ sich selfs te geesselen/ gebedelt broot te eten/ te bidden by uren en getalen/ 't lesen van Godes H. Woort te laten/ en Bocatius te lesen/ &c. Waer door de Cloosters eyndelijck maer schuyl'hoecken van alle boosheden geworden sijn/ 'twelck de dagelijckse Roomse Historien so Italianen als Fransen bewaerheden: En Gode weet in wat verbastert Convent so vele moordē zijn begaen/daer van in dese maent de getuygenissen bevonden zijn te Doesborg aen den Yssel/daermen een nieuwe Halle tusschen beyde de Kercken van Drempt en Nieuwencaspel willende bouwen/ in een hooge bultachtige zant-gront/ dicht nevens de Wagenwech/ heeft gevonden en uyt gehaelt 25. roode Ceulse Aerde Potten/ van onder steyl opschietende/ onder een hant breet wijt/ boven wijder/ ruym een voet hoogh/ alle met nieu gebooren Kindertjes vervult/ met het hooft nederwaerts in gedruckt/ en met aerde toe-gedempt en versmoort: Een van dese Potten is ter eeuwiger gedachtenisse met 1. Kintje in de Dremter Kerck ter bewaringhe gegeven. Doch men achte sulcks te Romen niet/ diergelijcke was meer geschiet/ de Prelaten namen meerder genoechte in 't advijs gekomen van Barbarijen/ hoe daer in Africa de Mooren van Teutuan/ Salee/&c. tegens die van Marocco een bitteren Velt-slach hadden gehouden/ sonder merckelijcke advantage van een van beyden/ by de 20000. Ruyters en 10000. Infanterye waren gebleven/sulcks datte Reviere Lucco 8. uren lang als bloet stroomde/ en mits de menigte dooden by de Nabuyren niet en was te gebruycken. Dit bescheyt quam byna op een weeck te Lissabon/ soo alsmen daer had afgekundicht de confirmatie en continuatie van vrundschap en Commercie tusschen Engelant en Portugael/ daer men op sijn proclamatie dese tytel voerde: Don Alfonso, by Gods genade Coninck van Portugal, d'Algarves, van dese en van d' overzijde van de Zee van Africa, Heere van Guinea, en van de geconquesteerde Navigatien en Commercie van Etiophien, Arabien, Persien, en d'Indien,&c. En hoewel dit maer by provisie was om tot een nau Verbont te komen / daer op de voorverhaelde Ambassade na Londen wiert geexpedieert/so altereerden nochtans sulcken handel niet wey-

nich den Spangiaerden/ als by hun onbegrijpelijck hoe men t'ſamen knopen ſoude dit tracteren mette hare/ daer men voor 2. maenden tuſſchen Engelant en Spangien een diergelijcke confirmative vredens publicatie in beyde Rijcken hadde gedaen/ in welcks beſchrijvinge den Coning van Brittangen had doen ſtellen : Continuatie van Vrede met onſen lieven Broeder, de Catolijcke Coning.

Moſcovien lach nu ſoo verwoeſt / datte honger en armoede weynig moeyten hadde om d'overige menſchen te dwinghen de Velden onbebout te laten: Sy ſochten Vrede by Sweden/ maer die ſpraken van reſtitutionem ablatorum, & ſatisfactionem damnorum, en 't uytſchrabben des tijtels van Lijflant behaegdē hun niet. Poolens armoede maeckte dierte te Dantzich/ de Wijſſel vroor in November toe/ waer door niets te doen viel/ als op 't Hof om een roemer te gaen : Dit neffens de graſſerende Peſt dede veel Koopluyden vertrecken. De Sileſianen gevoelden den 30. November / doch meeſt die van Ooſtenrijck eñ omtrent Turnau 'smorgens ten 9. uyren een ſtercke Aertbevinge/ daer men meer acht op nam als op 't ſproockje van een witte Vrou te Berlin / die men seyde altoos verſcheen/ alſſ'er yemand van Vorſtelijcken Huyſe ſterven ſoude. Sijn Kurvorſtel. Doorl. vertrock dien dach van Berlin/ en quam den 6. deſer te Kleef/ werdende van de Standen op de frontuyren / en van de Borgers by de ſtadt verwillekomt. De Princeſſe Douagiere Emilia vertrock korts daer aen mede na Kleeff / en wierde doen geſproken wegens zijne Doorl. des ſelfs Stadt-houder Prins Johan Mauris voor Ambaſſadeur te laten gaen aen den Coninck van Bretangen.

De Conninginne Chriſtina gaf den 13. Octob. te Stocholm een Memoriael over/ daer in ſy twee dingen begeerden : 1. 't Afſcheyt dat ſy 1654. te Upzal de Standen had overgelevert, en by hun aenghenomen en ondertekent was, oock by de huydighe Regeeringe beveſtigt: En alſo ſy haer vā Religie had verandert, was nochtans aen niemant dan alleen aen Godt gehoudē Rekenſchap te geven. 2. Dat ſy vā alle laſten door een byſonder Acte van hare Maj: mochte verſekert werden tegen d'injurien, over de veranderinge harer Religie: Vorders behelſden 't voorſz. Memoriael verſekert te mogen ſijn van 't inkomen hares Af-ſcheyds/ ende datte om-keeringe harer Religie haer daer in niet en mochte ſchaden : Dit Memoriael ondertekende ſy Chriſtina Alexandra. De Stenden hier af verwittigt/ laſen haer Afſcheyd-puncten na/ beſtaende: 1. Dat de Koningin ſoo vry en Souverain ſal weſen, datſe aen niemant dan aen Godt hares doens had te verantwoorden. 2. Datte Coninginne noyt om eenige ſchulden van 't Rijck gemaent, maer 't Rijck ſelfs die voldoen ſoude moeten. 3. Datſe voor haer onderhout eenighe Landen en Steden ſoude behouden, als de Stadt en 't Slot Norcopinghen, Oelandt mette Stadt Borcholm, Gotlandt, neffens de Stadt en 't Slot Wiſbuy, Oeſel mette Stad en 't Slot Wiburg, Poel en Neu-Cleoſter in Mecklenburg, Wolgaſt en de daer nevenſ-behoorende Tafel-goederen in Pomeren: En vorders gelijck de ſelve Puncten by Larſz Conterzon in twee exemplaren zijn vervat / 't een te Stocholm den 1. Junij 1654. 't ander by d'overleden Koning / de Rijcks-raden en alle de Stenden ondertekent en bekrachtigt. 't Memoriael by den Raet en Stenden nu herleſen werdende/ ſeyde de Lant-marſchalck terſtont daer op : Dat hares Majeſteyts verſoeck recht en billick was, en ſo hem docht, niet wel tegen geſtreeft konde werden. De Steden ſtemden hier mede over een : Dan de Boeren ſeyden : Indien het aen haer ſtonde, dat zy luyden de ſaecke niet en verſtonden. Maer de Geeſtelijcke antwoorden : De ſake was

te gewichtich om soo haest op te adviseren: Versochten des meerder tijt. Men versocht hun dan te willen spoedigen: Sy weder antwoorden: Had hare Majesteyt 5. a 6. Iaren tijt gehad om haer Af-scheyt te bevorderen, men mochte haer oock wel 5. a 6. daghen vergunnen. Sy vernamen onderwijl datte Paepse Godsdienst opentlijck op't Slot by de Coningin wierde gehouden/ des gaven sy den 18. Octob. hare replijcke: Wanneer wy aensien Koninck Gustavus I. Testament, 'tNorcopingse Reces d'Anno 1654. en 't Orebroische Recht d'Anno 1617. bevinden wy uytdruckelijck daer in, Dat so wie van onsen Leer en Geloove af, en tot de Paepse over-treet, daer door sal verliesen alle zijn Erve, Rechte en Vredens genot over gants Sweden: Nochtans zijn wy wel genegen dat hare Ma. de Inkomens en Landen haer gemaeckt, gheniete, maer niet uyt krachte des Afscheyts, alleen uyt respect en hares Voorvaders verdiensten voor de Croon Sweden: Op dat de vrijheydt des Rijcks niet en werde verbroken. Want de afsweeringe die de Coningin t'Inspruc van d'Euangelise Relige had gedaen/ en de belofte van de Roomsen dienst te bevorderen/ so waren de Geestelicke hier over beswaert/en meest over d'allergodlooste papen regel van 't Trentse Concilie/ Datmen de Ketters geen geloove en mochte houden. Datse dan hare Voorvaders verdiensten als des grooten Gustavi Dochter/ even wel soude moeten genietē/ also de Relige door hare groot vader ingevoert/ en door hare Vader beschermt/ veel licht schipbreuck daer door soude lyden/ als nu gesworen hebbende die Relige te verbolgē. De titul voor soo een groote Dochter stont haer oock gants beswaerlijck voor/ want sy en voerden hare Vaders Naem Gustavi nu niet meer door d'hernoeming vā Augusta/ door hare Peter de Roomse Papa/ Vervolger der Euangelise/ en de archste Vijant der Sweetse Kroon/ aen nemende Christina Alexandra. d'Ervarentheyt had hun geleert/ dat soo lang haer Vaderlant in Relige was eenigh gebleven/ soo langhe was tusschen d'Overicheyt en Onderdanen goede vrede geweest/ en so lang sy eenich bleven/ konde hun geen vijant schaden: Ja dat sy van soo veel harer vijanden tot noch toe niet hadden konnen overheert werden/ als een zegen Gods/ om dat sy met meerder yver als andere Volckeren de Relige hadden voor-ghestaen/ souden sy nu van sulcken yver wijcken? en eenige and're Religien Deuren en Vensteren open doen/ soo stont hun niets sekerder als strijt in de Religie/ en daer na in de Regeringhe te verwachten: Gelijck haer Koning Sigismundus Regeringe sulckx genoech voor ooghen stelde: En hoe den Paus door de Coningin Christina glorieerde/ sachmen daer genoech by klaren daghe/ dat zy te Stocholm in de Koningl. Stadt/ en dat recht over 't Slot/ en de Vestinge selfs tegens des Jongen Koninghs Logement over/ hare Gods/ ofte veel meer Afgoden-dienst aenrichtede/ onaengesien dat sulck doen in 't secreet ofte openbaer/ in 't Articul der Norcopinghse versekering/ inde Stocholmse Rechten/ in de Geestelijcke Previlegien/ en in sijn Majestt: Carel Gustavi versekeringh d' Anno 1654. verboden/ en ingevolge alle accoorden en Af-scheyden verdelgt/en geannulleert moeten wordē. Als den Bisschop te N. aldus gharangueert had/ sach hy de Rijcx-raden hem toe-neygen: Ja den Rijckx-Drost voegde daer op/ na eenighe redenen met sijn Collegien: De Geestelijcken grooten danck, en versekeringe van hare bystant: De Rijcx-raden erinneerden haer oock/ om de Coningin Christina te vertoonen 't groot gevaer waer in sy haer en haer Vaderlant door de Paepse Godtsdienst op 't Slot stelden: 't Welck door den Bisschop van Arosia also die van

Lincopingen

Lincopingen absent was/ in 't werck wierde gestelt/ gingen op 't Slot/en de Outste deden 't woort/ dan richte niet uyt / als datse door d'Aertsbisschops tamelijck scherpe woorden seer verbittert wiert / so datze tot drymalen begost te schreyen: En als nu d'Aerts bisschop seyde: Dat hem des Paus kueren al te wel bekent waren, en die niet als na gelegentheydt trachte als om hare zielen en lichamen gelijck te verderven. Antwoorde zy: Dat zy de Paus beter kenden: Ende zy wilde voor hare (de Geestelijcke,) aller zielen geen . . . . geven. Sulcks dat de Coningin maer te meer wierde verbittert. Twee dagen daer na quamen de Geestelijcke met consent der Rijcxraden/ in meenichte so Bisschoppen als Priesters/wanneer de Bisschop van Lincopingen met bysonderen yver en bescheydenheyt de Coninginne hare af-val der Relige/ hare ergerlijcke drift tot de Paepse Afgoderije/ contrarie hares Rijcks Af-scheyt/ asseurantie der Privilegen / en die zy selfs voor desen hadde verleent/ voor-hielt: So bleef sy doch op hare asscheyt Accoort staen/ en als ongehouden t' antwoorden of aen eenich mensch haeres doens reeckenschap te gheven / en datmen haer die vrijheydt niet benemen konde/ welcke alle Gesanten vergunt wierden: Den Bisschop van N. ontledigde 't onderscheyt tusschen haer en de Gesanten/ en hoe gevaerlyck het exempel van hare Majesteyt van alle exemplen was: Waer op zy gemoedigt antwoorde: Dat zy geen oorsaeck had om die vrijheydt van Geestelijcke te behouden, zy was in de possessie, niemant konde haer daer uyt-stooten,&c. Den President seyde: dat hare Majesteyten door 't verlaten harer Relige (daer men scherp mede omgaen wilde) van alle Rechten 'tgunt zy op den asscheyt te pretenderen hadde/ geheelijck was verballen. Zy weder seyde daer door genoech beschut te zijn/ als voor niemant verantwoordelijck: De President andermael erhaelde: zy konde door haer Accoort de Constitutien van 't Rijck niet vernietighen. De Geestelijcke capteerden desen regul in hares Majesteyts Asscheydt: By aldien hare Majesteyt volstandich by hare Relige blijft. Oft men die verder konde uyt-strecken. Hare Majesteyt nam dat aen haer selfs: De President loochende dattet gesproken woort vals kon zijn/ en met 'thart over een most komen. Eyntlick sy siende met disputeren niet te winnen/bad zy in besloten Kamer hare godsdienst te mogen verrichten/ sonder toe-loop van yemandt / willende sich verbinden niemandt tot de Roomse Religie te trecken / als men van haer onderhout en gedane belofte maer toe-segging wilde doen: Neygende hare handen en met weenende oogen boog vijfmael hare knyen / biddende de Geestelijcken aen haer sulcks te willen vergunnen. De selve antwoorden / alles wat d'Afscheyt belangden wel te willen/ maer wat de Relige belangde / niet te konnen doen/ ten ware zy tegen Godt/ hare conscientien en d'Euangelise Kercke sondigen wilden/ ja dat hare Mede-genoten so in Sweden als Duytslandt hun beschuldigen souden van noch heet noch kout te zijn. Aldus scheydende/hebben zy de Rijcxraden rapport gedaen/ en besloten tot asschaffing van hare M. Godsdienst. Den 23. dito brackmen in wederwil der Coningin hare Capel af/ en wierden d'Italianen soo Papen als Wijven uyt 't Rijck versonden/dit ging te spoediger om dat de Koningin wel sach sonder dat geen lant te beseylen. Also hebben de Geestelijcke het soo wijt gebracht / datse in haer Religie voortaen sullen gehanthaest worden/ approberende 't Asscheyt/ met bedinge/ datte

datte Geestelijcke jurisdictie over al sal plaets hebben/ en in 'twereltlijcke de Coningin uytte Rijcxraden een soude moeten kiesen/ om over hare Goederen geene andere te stellen als een Luterse Gouverneur.

Geheel Christenrijck heeft in dese dagen soo geschut / dat na Italien door 't overvloeyen des Tybers/ &c. als geweent had / quam by 't waeter oock de Lucht/ sulcks dat wanneer den 5. Novemb. by de 40. Galjoenen en minder Schepen onder d'Admirael D. Ponto Fernando de Conteras van Cadix in zee waren gesteken om na Westindien te zeylen / voegden zy hun met een soete noorder koelte/ alle Schepen waren vol Goederen en menschen gestouwt / dē derden dag op de hoogte van La rache 35. grad. naulijcks ghekomen zijnde/ keert de wint fellijck na 'tzuyden/en stormt so even dapper op de grootste schepen/ dat de helft omtrent onder de Barbarise kust liepen/ en door anckerwerpen behouden zijn/ maer d'andere zijn door de hemelhoge stortgolven te gront geslagen/ en soo bedroeft aengetast/ dat van dese schepen/ La Benediction de Dios, la Conception de St. Maria, de Cavala, la Petache de Puerte Belle, Iesus Maria & Ioseph, la Petache de Cuba, l'Admoral de Genua, St. Bernardo, twee Italiaensche Schepen met Hooghduytse Soldaten van Milanen, na Badajos tot secours der Spangiaerden tegens Portugal gaende, drie Oosterse Koopvaerders, en een van St. Malo met Lijnwaten. Men noch niet anders en weet oft zijn met volck en goederen ingeslockt / uytgesept by de 2200. dooden die in de kom/ by en omtrent Cadix aen de strandt sijn komen drijven/ die by de Vissers in d'aerde gedolven zijn / maer de gestrande goederen hebben beter plaets en spoediger expeditie gekregen. d'Andere vervolgden hun reys/ alhoewel de Spangiaerden by desen storm over de 3000. van hunne Natie/ en 10. millioenen schade nevens de Koopluyden geleden hadden. Dit Onweder met een aertbevinge storte te Marseille 't Bolwerck van Masarin ter neder/ waer uyt men voorspelde een haestige doot van zijn Eminentie: Doen is oock een Schip met Pelgroms uyt 't H. Lant komende/ in de bay van Marseille versoncken. In Toscanen wiert alles op 't lant door vreesselijck water en wint wech geruckt: Voor Livorno bleven diverse Schepen: En in groot gevaer quam 't doode gebalsemde lichaem van Prins Almerico d'Este t' Venetien/ op 't Eylant di Paro nevens den Genuees Iustiniani / d' Ingenieur Collobret en andre van valeur door de heete lucht overleden. d'Oost-see begost doe mede te bruyssen/ soo dat op d'Elve / voor Lubeck / Wismar / en der Pillau sommige Schepen bleven/ op drooch raeckten/ en omsloegen. Sweden had geordonneert voor Amba. Graef Coningsmarck na Engelant/ Graef Tot na Vranckrijck/ andere na Hollant/ Oostenrijck en Spangen/ en Graef Slippenbach na Polen/ dese vertreckt uyt de Walcren van Stocholm op het Conings schip de Reysende Man a 22. stucken/ komende den 3. Decemb. na middags te 3. uren aen 's lants eynt/ wiert door een harde storm teghens een klip geslagen/ soo dattet schip door een leck begost te sincken: De Schipper vont raedsaem datte Graef in 't boot stapte / sijn eygen vrou sprong hem na: maer als sy nu dicht by lant waren / worden zy door een zee de Boot in brisementen tegen de Klip geworpen: De Graef even moedich / klouterden by de gladde klip op/ en scheen sich te sullen redderen / maer wordt door een golf afgesmeten/ en is geheel ongesien/ na eenige dagen doot aengestrant / 24. persone-

nen daer onder Hofmr. Penning/ Rudolf en Stegeman Secretarisen/ 2.pages/ 1.koopmans knecht van Dantzich/ de schippers vrou/ Ec. de Schipper alsoo zijn vrou siende verongeluecken/ sprong van mistroostichept in zee/ ende verdronck/ de geen die op een vaste klip raeckten/ zijn behouden/ gelijck d'Elbingse Predicker/ d'Hr. Bing/ Werdeman/ Ec. tot 36. De Graef sonck datelijck/ om dat hy veel gout en Juweelen by hem hadde. In Tessel is den 18. deser smorgens een hebiger schade door storm geschiet / na dat de nacht te vooren by eenige zeeluyden was gesien een ongewone droevige Sterre/ Het spilde al watter was, uytgeseyt d'Oost-indise Schepen, die 't meest uytwaert voor 3. anckers zaten: 'tSchip Haerlem door een leck viel op zy: en die beneden hun lagen zijn meest behouden, als de Vlasblom, Propheet Samuel, Trou na Napels, Groote Fortuyn, St.Antonis na Westindien, Trou na Nieu Nederlant, Capit. Huyskens, tot 6 a 38. meest Straets en Spaens vaerders: De Franse Vloot was te vooren uytgelopen: En had de Commissaris 155. Schepen voor de storm gelesen, daer van den 21. maer 38. Schepen ten ancker zijn behouden, 6 a 8 hun masten hebbende gekorven, 16. a 17. lagen aen de Geldersen hoeck tegen den Dijck, en also de storm w. N. w. was, waren vele op de Vriesse Kust geset, en in de palen gesmeten, daer men seyde datte Vriesen geen raet toe siende om alles, nochtans veel Goets hebben gebergt, stoppende de dijck met Peper-balen: Sommige in plaets van d'arme menschen die noch hier en daer op wracken saten, te helpen, lieten de selve, en namen wat hun aenstont, achtende dattet vrijbuyt was. Een jongen op seker groot schip dat gesoncken en op droog zat, dese storm in de hut doorgeslapen hebbende, also 'twater so hoog niet by hem was, wort 'smorgens wacker, en opkijckende, siet de Schipper en vele maets in de touwē gehecht, die de gantse storm water uytgestaē, doch seer flau zijnde, roepen de Iongen, verwondert dat hy noch leeft, vragen om Brandewyn, de jonge had, en brengt haer zijn Fles, waer door zy kracht krijgende, te Hoorn aenquamen, hun handen en vingers tot 'tgebeente door de Touwen gesleeten. Vele menschen en een Koningrijcx waerdije aen koopmanschappen is hier vergaen: De St. Iacob, Gideon, en andere stoven, Cap. Pater, Marsseveen, Taenman, Take Ians, en St. Catarin soncken. De ellende is ongelooffelick geweest, Noorthollant wiert vervult van Weduwen en Wesen, de Koopluyden in plaetse van na de Borse, gingē na 'tHof om een Cessie-brief: In somma dese Tesselschade heeft veele menschen geruyneert: Hier by gevoegt 'tverlies der Gallioenen, sal Cadix, Sevillie, Genua, Venetien, Parijs, Rouaen, Antwerpen en Amsterdam getuygen, noyt soo quaden storm gevoelt te hebben. Elders als in de grootste Duytse Steden was 't aertbeving, weynich gebouwen bleven geheel, oude Bomen in 'tHaerlems Bos, Molens, Schuyren, Torens, storte neer, was ten vijf uren hevigst, en gevoelt tot in Oostenrijck aen den Donau: Dese Travade quam uyt 'tEngels Canael, daer 't 'tEylant Iarnsay en Wicht af dreunde, en menschen en beesten dootgeslagē zijn, met verbrande borsten door den blixem. Vloog also meest over Hollant, &c. God beware ons voor meerder stormen. Te Utrecht zijn den 11. Nov. in plaets vā Teeling en Velde beroepen D.Rolanus van Enchuysen, en D.van Rijssen van Heusden. Hare Ho. Mo. Gesanten na Spangen / na dattet schip waer in d'Heere van Merode/ groot gevaer door een leck had gehad/ arriveren den 20. Nov. te St. Antonio/ over Burgos en Valiedolid te Madrid komende/ zijn den 10. Decemb. in een Palleys met Tapijten en 200. zaelen en Kamers verwillekomt. Hun reys over gevaerlijcke wegen/ doch be-eyst mits de koude tegens alle gewoonten/ vol-eyndende: Maer alsoo het Jaer uyt is/ verhoopen wy in het naeste wat goets van alle hare Exell. te particulariseren.

AINSI SOIT IL.

HOLLANDTSCHE MERCURIUS,

Behelzende

De aldergedenckwaerdigste Voorvallen

IN EVROPA:

In 't Jaer 1661.

Twaelfde Deel.

L'homme ne peut

iamais assez sçavoir.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Casteleyn*, Boeck-drucker op het Zandt, in de Goude Keyzers Croon. Anno 1662.

Aen de Nederlantze Lezers.

Iet hoe kort de tijdt is, en van hoe onlangs ick by u gheweest zijnde, nu weder kom, als maer een dach geleden: Jck sprack doe van Huwelijcken en groote Verbontten: Nu siet gy ons vervult van Groote hare Doot, Kinderen haer Geboorte, ende Obstaculen daer gheen Verbont is, en daerse zijn, byna door 't Poinct d' Honneur om-ver gereden: Dit is 't beloop der Grootste, de kleyne hebben noch meer veranderinghen: *Die de minste eer heeft, kan 't minste lijden, want hy van sijn kleyne reputatie niet veel missen en mach.*

Onse Tijtel-Plaet sal u een ghedeelte hier af doen sien: Want onder de Weereltse Carotze, aengevoert van dolle Voerluy en hollende Paerden, en de gheen die daer by wel varen, maecken weynigh bekommeringh om de lieve Vrede te pletteren te rijden: Boven leert u den soo langh verstooten en verachten Koningh van Engelandt, door syn Herstellingh en Krooningh, dat hier naer veel smaets en lijdens het eeuwigh Croonen sekerlijck volgen sal: In 't midden komt de vrije Zee-vaert, de vrije Coop-stadt, het Centrum van de vrije Provinçie, vervolgt van Rovers en Turcken, benijt om hare Scheeps-vaert, ende gedreygt met diverse staeltjens om haer de selve te ontvoogden: Maer sy door de billickheyt en reden, doet veele quade Wolcken en dampen verdwijnen; Want men leeft noch in die Stadt voor de Vrienden, en soo veel voor een ander, als voor sich selven.

Lezer doet u profijt met wel te lesen, en alsoo wy alles ten dienst van den Staet en de goede Ingesetenen hebben geschreven, wensch ick dat ghy geen stellingen misduydet, maer na haer eygenschap in gunste op nemen wilt. Vale.

U. L. geheelen

Hollantschen Mercurius.

In HAERLEM, den 15. van Sprockel-maent, 1662.

REGISTER,

Antwerpen belegert/ 142
Avontuyr van twee Vlielanders met een Rover/ 6
Aerdbevingen in Italien/ 57
Argyle wort Onthalst/ 92
Bedarh in Nederlant/ 63
Barbarise Rovers worden al te machtig/ 27. 90
Bisschop van Munster aen hare Ho: Mog. 28
wort Meester van de Stad/ 68
Cromw. beleeftheydt aen een gering Persoon/ 18
en onbeleeftheydt aen een ander/ 44
sijn Gebeente uytgehaelt/ 43
Cur-Ceulens schryven over Rijnberck/ 29
Cardin. Julius Masarini sterft/ 50
sijn Testament/ 51
Goolaert wort te Vlissingen opgebracht/ 54
Coningh van Engelant neemt de Infante van Portugal tot sijn Bruyd/ 59
Acte van Spangen daer tegen/ 71
stelt ordre op de Kerck van Schotlant/ 127
Oratien in 't Parlament/ 132
wort Gekroont/ 80
Coningin van Bohemen treckt na Engelant/ 88
Denemarckse Prins treckt naer Noorweghen/ wort Gehult/ 122
Engelse willen de Haring-vangst troubleren/ 9
maken met Denemarcken een Tractaet/ 56
nemen in Guinea een Fort in/ 108
bedriegen de Coop-luyden/
Fouquet den Sur-Intendent gevangen/ 135
Geestelijcke haet/ 145
Hertoge vā Yorck trout des Cancel. Dochter/ 17
Hare Ho: Mo. Ambassadeurs Handelingh in Engelant/ 8. 11. 46. 63
Idem/ in Vranckrijck/ 22. 23. 49. 53. 145
In Sweden/ 122
Idem/ in Spangen/ 24
Idem in Denemarcken/ 32. 40
Moorders in Silesien/ 85
Montagu komt voor Algiers/ 139
Onweder te Mechelen/ 143
Ongemack in Emderlant/ 41
over den rang van voor-rijden tussen Vranckrijck en Spangen/ 144
Oproer te Londen/ 18. 20
Te Medenblick/ 40
In Sicilien/ 139
Oost-Indise Comp. van Nederl. en Engel. tegen malkanderen/ 11
Oost-Indise schepen arriveren/ 99. 151
Princesse Royal sterft/ 1
Hare sieckte/ en Condoleantien daer over/ 2. 3. 4.
Portugijse Gesants versoeck in Hollandt/ 66
Spaense Gesant daer tegens/
Prins van Orange/ 98. 141. 146
Ridders van 't Badt in Engelant/ 65
Roverijen ter Zee/ 53. 54. 103. 108. 126. 138
Silver-galjoenen arriveren/ 140
Suycker-vloot in Portugael/ 140
Staet van Duytslant/ 31. 33. 37. 68. 86. 105
Staet van Vranckrijck/ 23. 49. 69. 110. 137
Staet van Engelant/ 1. 43. 58. 71. 90. 99. 111. 129. 143
Staet van Spangen/ 27
Staet van Sweden/ 104
Staert-sterre/ 35
Staet van Italien/ 38. 55. 89. 105. 139. 148
Staet van Polen/ 39. 85. 105. 147
Staet van Denemarcken/ 40. 69. 87. 123. 148
Tractaet van Alliantie tusschen hare Ho: Mog. en Portugael/ 111
De Ratificatie 141
Vat-gelt in Vranckrijck/ 103. 137
Vranckrijck poogt na een Successor in Polen/ 23
Verbiet de Roverijen/ 124
Vice-admir. de Ruyter steeckt in Zee/ 87
Venetiaense Victorye/ 151
Waeghalsen stoutichept binnen Amsterdam/ 6
Wonderen/ 32. 33. 103. 108. 125. 146
Zalee benant/ 148

Eynde van het Regiſter.

Menander: Omnia non expectata reddunt attonitos,

Het Twaelfde Deel,

Van den

Hollantſen Mercurius.

Januarius, 1661.

Et Doorluchtig Huys van Stuart met den ſeer beklaegden Coning de I. onthooft/ en ten Vaderlant / ja den gebueren Landen uyt gedreven/ was na een Twaelf-jarige Ballingſchap noch naulijckx weder binnen Londen 't voorleden Jaer geluckelijck herſtelt/ en op 't Huys te Withal by een: En Carel de II. door het beroemt belept van den Gener: Monck/ weder op de Koninghlijcke Zetel / in ſijn alout gebiet geplaetſt: Oft het beliefde den goeden Godt ſoo veele voorſpoeden te matigen / niet alleen met de onverwachte doot van den Hertoge van Glocheſter/ maer oock met de Princeſſe Royale / enckel uyt Hollandt over gekomen/ om hare Broeder den Coning in ſijn geluck te gaen beſoecken: (Juyſt op een tijdt als hare and're Suſter Henrietta met des Konings van Vranckrijckx Broeder ten Huwelijck wierde verſocht:) Wy hebben op ons 11. Deel fol. 163. den dach van hare overlijden gemelt; Hare ſieckte was ſeer brandig/ waer tegen ſy 2. a 3. mael wierde gelaten/ gelijck mede een half uyr voor haer overlijden in haer Voet geſchieden / waer mede ſy wel eenighe verlichtinghe ſcheen te gevoelen/ en aen 't ſluymeren raeckten/ maer ſy was daer naulijckx uyt gekomen/ of men bemerckte dat haer geſicht al gebroken was/ ſulcx datſe daer voorts in overleet; Doch had tot in 't leſte haer Verſtant/ invoegen dat ſy bequamelijck haer Teſtament heeft gemaeckt / en by 't ſelve den Coningh hare Broeder verſocht/ tot Voogd over haer eenigh Kint den Prince van O-

rangien/ so om desselfs Interessen te willen aen nemen/ ende de selve aen hare Ho: Mog: de Staten Generael van de Vereenigde Provincien wilde recommanderen: Sy bedacht vorder eenighe van hare Domestiquen: En eyndelinȝ begeerde sy sonder Pompe neffens hare Broeder den Hertoghe van Glochester in geset te worden: Storf alsoo wel ghemoet / en met een Godtvruchtige resolutie; Hare sieckte wierde geoordeelt/in 't eerst de Kinderpockjes te sullen zijn/ 'twelck de Medicijns (over 't laten dat in diergelijcke occasie so aen hare Man den Prince van Orangien/ als haer Broeder den Hertoge van Glochester seer tot de doot had gevordert) nu oock qualijck na geduyt wiert; maer naderhant bevont men dat sy oock de Purpre en de Maselen hadde/ sulckx dat/ wanneer het Lijck van hare Hoogheyt geopent wiert om te Balsemen/ de Longe geinfecteert/ en 't Hert mede ontstelt wierde bevonden: Waer uyt dan geoordeelt wierde/ dattet laten haer de doot niet en had aen gedaen. Over dit sterven was nu 't Geslacht der Stuarts seer bedroeft/ en des geheelen Conings Hoff: Sijn Majesteyt van Groot Bretangien schreef daer over desen Brief aen haere Ho: Mog:

HOoge Mogende Heeren, onse goede Vrienden Geallieerde en geconfœdereerde. Het heeft aen de Goddelijcke wijsheyt belieft sijne laetste goedigheden tegen ons te vermenghen, met een tweede affictie, met het verlies van onsen seer lieven Suster de Princesse van Orangen, die den Hemel ons ontruckt heeft, naer eene sieckte van 5. of 6. dagen. Desen slach heeft onsen Geest sodanig getroffen, gelijck gy lichtelijck sult konnen gelooven dat het met een dappere ingeboudentheyt geschiet, dat wy ons selven overweldighen om u het advijs te gheven, wel te vreden sijnde, 't selve van ons oock te begeeren van Sr. Armeter een van onse Stalmeesters, die u desen van onsen t' wegen sal brengen, om u de particulariteyt te seggen. Voor de rest bidden wy u seer ernstigh te willen wel waer nemen, en beminnen de Intresten van die geene, die over gebleven is; 'twelcke de eenigste vertroostinge is, dat in dese onse oppressie van droefheyt die ons druckt, wy verhopen konnē en op nieu volgens het geen de overleden de geseyde Princesse onsen Suster ons heeft gerecommandeert in haer laetste wille, wy een bysondere opsicht willen hebben, ende waer op wy bidden Godt Hoogh ende Moogende Heeren, onse goede Vrienden Geallieerden ende geconfœdereerde, in syn Heylige bewaringh te nemen. Gegeven in ons Hoff van Withall, den 27. December Oude Stijl, 1661. In 't Twaelfde Jaer onses Rijckx.

Uwen seer goeden Vrient,
getekent, CHARLES R.

Sy wierde op Saterdach den 8. January by Regen uyren in de Tombe en Kelder van Coning Henrick de VII. te Westmunster by haere Broeder ter Aerde geset / sijnde alvoorens te Water uyt Denmarck-house gebracht na West-munster / in de Zale van 't Hooge Parlaments-huys: En hoewel sy geene staetsie hadde begeert / soo nochtans was het niet geheel sonder Pompe/ Gener: Moncks guarde had den weg tot de Abdije van Westmunster ten we-

dersijden beset/ daer door gingen voor af alle den Adel en Heeren/ en de Supposten van 't Coninckl. Huys: Toen de Cavaliers van de Princesse Royal/ een Herauld/ veele Lords/ en toen na veele Graven en Grooten twee Heraulten/ Lord Ormond/ Hofmeester/ Graef van Manchester/ Camerling/ Lord Hyde Cancelier/ des Konings Wapen-drager en Cornet: Na dese volgden het Lijck/ daer van de Slippen by 6. Graven en den Hemel van Baronnen wierde gedragen: Het Lijck was gedragen by de Dienaers van de Princesse: Naer het selve volghden sijns Majesteyts Wapen-Man/ en den Hertoge van Jorck/ by sommige de Slippen na gedragen/ ende toen veele andere. Over dit af-sterven hebben hare Ho: Mo: Gesanten den 10. deser by den Coning de rouw van de voorsz. Princesse wesen beklagen. De Heeren Staten Generael committeerden in Nederlant op de eerste tijdinge/ oock hier op de Heeren Huygens/ Guldewagen/ en de Heer van Rensʃwoude/ om de condoleantie af te leggen wegens hare Ho: Mo: by den Heere Prince van Orangie/ de Coninginne van Bohemen/ de Princesse Douagiere/ den Ceurvorst en Ceurvorstinne van Brandenburgh/ de Vorst van Anhalt/ sijn Gemalin/ ende voorts alle die van den bloede waren: Gedachte Heeren begaven hun dien-volgens op den 15. January sijnde Saterdach/ na Leyden/ alwaer den Heere Prince om sijne Studie resideerde/ en met groote droef heyt het overlijden van sijn Vrou-Moeder had verstaen: De Condoleantie van de op-gemelte Heeren bequamelijck geschiet zynde/ antwoorde sijn Hoogheyt selfs/ (schoon noch so jongh van Jaeren) en dat seer net en beleeft: Ten selven dage was mede de Condoleantie gedaen wegens den Keyser/ Spangien/ Vranckrijck en Denemarcken: Te vooren door den Heere van Wimmenum/ Druybesteyn/ Graef en Meerman wegens de Staten van Hollant/ de Condoleantie te Cleef by de Princesse Douagiere/ Ceurbrandenburg/ &c. af geleyt zynde: So bleven de andere Heeren om dat d'and're soo lange voor uyt waren/ te rugge/ sendende met den Heer van Langerack dese volgenden Brieff:

Aen den Heere Ceurvorst van Brandenburgh,

item mutatis mutandis.

Aen hare Curvorstel. Doorl. Me-Vrouwe de Curvorstin van Brandenburg:

Mitsgaders aen hare Hoogheyd,

De Princesse Doüagiere d' Orange.

D*oorluchtigste, &c. Na dien het God Almachtig door sijn ondoorgrondelijcken Raedt ende allerheylighste wille heeft gelieft, hare Coningl. Hoogheyt de Princesse van Groot Brittangen Doüagiere d' Orange, in het bloeyen van haere Jaren, uyt dit tydelijck en verganckelijck leven tot hem te roepen, in sijn Eeuwige en onverganckelbare rust, ende in plaetse van een Weereltse, haer te verleenen een Hemelsche en onverbrekelijcke Croone: So hebben wy, ten hoogsten daer over bewogen zijnde, niet*

 konnen

konnen leedigh staen, den Heere van Langerack, een van onse Officieren, met dese Missive af te vaerdigen, ende uwe Ceurvorstel. Doorl. de welcke met de Hoog-gem: Princesse so na aen Maegdschap is, by dese funeste en droevige occasie te komen begroeten, ende daer nevens te Condoleren over den doodelijcken ende deplorablen afgangh van de meer Hoogh-gem: Princesse: Biddende den alleen goeden ende barmhertigen Godt, dattet Syne Majesteyts goedertierende geliefte moghen zijn, uwe Ceurvorstel. Doorl. noch veele Iaren in alle Vorstelijcke welstant ende volkomen Lijfs gesontheydt genadelijck te bewaren: Desselfs hoog aensienlijcke Huys ende prosperiteyt, met alle Hemelse en tijdelicke Zegeningen, na Ziel en Lichaem uytten hoog sten te overschaduwen, ende ons lange Iaren occasie te geven, om met alle oprechtigheyt en sinceriteyt te mogen betoonen, dat wy sijn in der daet, Doorluchtigsten, &c. Hage den 19. January, Ao. 1661.

Hier op Antwoorde den Heere Ceurvorst / ende de Ceurvorstinne van Brandenburgh:

FRedrick Wilhelm, van Godes genade, Marck-Graef tot Brandenburg, des Heyligen Roomsen Rijcx Erts-Cameraer, ende Ceurvorst tot Maegdenburg in Pruyssen, tot Gulick, Cleve, Bergen, Stetin, Pomeren, der Cassuben ende Wenden: mitsgaders in Silesien, tot Crossen, Jagerendorp Hertog, Burg-Graef tot Neurenburg, &c.

Ho. Mog. Heeren. Onse Vriendlijcke groetenissen ende wel-geneygde wille te vooren, Ho: Mo: Heeren bysondere lieve Vrienden ende Na-buyren: Wy bedancken ons, jegens U Ho: Mo: Vrunt-nabuyrlijck, dat ghy in dese droevige gelegentheyt over den doodelijcken en vroeg-tijdigen afganck der Princesse Royale van Groot Brittangien, Vorstelijcke Vrouwe, Weduwe van Orangien hoogzal. ged. den Heere van Langerack hebben willen afveerdigen, om daer door teghens ons wel meyntelijck te betuygen, der selver Christelijcke Condoleantie, gelijck dan de selve, die aen hem gegevene Audientie, sulckx seer wel heeft af-gelecht. Dewijl wy nu uwer Ho: Mo: tot ons, ende het Vorstelijcke Huys gestelde goede affectie met aengename gevallen bespeuren, ende aen der selver continuatie geen twijffel en hebben: Soo versekeren wy de selve weder om, dat wy onse wel geaffectioneert gemoet, jegens U Ho: Mog: door vrund-nabuyrlijcke betuygingen in alle occasie metter daet te betoonen, gelijck wy dan Uwe Ho: Mo: alle geluckigh succes, ende voorspoedighe Welvaert van herten toe wenschen. Gegeven tot Cleve, den 27. January 1661. U Ho: Mog: Vrient ende Nabuyr,

FRFDRICK WILHELM, Ceurvorst.

VAn Godes genade, Louisa Marck-Gravinne ende Ceurvorstinne tot Brandenburgh, gebooren Princesse tot Orangie, tot Maegdenburgh in Pruyssen, tot Gulick, Cleve, Bergen, Stetin, Pomeren, der Cassuben ende Wenden, oock in Silesien, tot

tot Crossen, ende Jagerendorp Hertoginne, Burg-Gravinne tot Neurenburg, Vorstinne tot Halberstad, Munden en Lammin, Gravinne tot der Marck en Ravensberg, &c.

Onse Vriendelijcke groetenisse ende geneygde wille te vooren, Ho: Mo. Heeren, bysondere lieve Vrienden ende Na-buyren: Wy bedancken ons Vrund-Nabuyrlijck wegens U Ho: Mo: Dat ghy in dese droevige gelegentheyt, wegens den doodelijcke ende vroeg-tijdigen afganck der Princesse Royale van Groot Brittangen, Vorstelijcke Vrouwe, Weduwe van Orangien Hoogzal. ged. Den Heere van Langerack hebben willen afveerdigen, om daer mede wel meynende tegens ons te betuygen, der selver Christel. Condoleantie, gelijck dan den selve sulcx seer wel verricht, eñ af-gelecht heeft in de Audientie aen hem verleent. Dewyl wy nu hier uyt uwer Ho: Mo: tot ons, ende het Vorstelijcke Huys Orangien, gestelde goede affectie met aengenaem gevallen bespeuren, oock aen deser continuatie niet en twijffelen: Soo versekeren wy de selve weder om, dat wy genegen ende vrijwillich zijn, om onse wel-geaffectioneerde gemoet jegens U Ho: Mo: door alle Vrunt-nabuyrlycke betuygingen, met der daet te betoonen, gelijck wy dan Uwe Ho: Mo: alle geluckzalig succes ende voorspoedige Welvaert van herten toe wenschen. Gedaen tot Cleve, den 27. January, 1661.

U Ho: Mog: Vriendinne, LOUISA *Ceurvorstinne.*

Mitsgaders de Princesse Douagiere van Orangien:

HOOGE MOGENDE HEEREN,

WY hebben Uwe Ho: Mo: Missive, waer by het de selve belieft heeft te Condoleren, over den droevigen doodelijcken afganck van de Vrouwe Princesse Royale, deur den Heere van Langerack wel ontfangen: Wy bedancken Uwe Ho: Mog: seer dienstelijck voor dese voorschreven van de selve Vruntschap ende goede genegentheyt, deur de mede-doogentheyt die de selve hebben willen nemen, ende betoonen over dit nieuwe verlies van het Huys van Orangien; welckers Intresten wy de vrijheyt nemen by dese occasie uwe Hog: Mog: weder om te recommanderen, ende namentlijck oock den Persoon van den Prince, onsen Soons-Soone, verhoopende dat U. L. de selve eenmael bequaem sal wesen, om te erkennen de affectie, die de selve t' allen tyden van Uwe Ho: Mo: heeft genooten; ende gelijck wy U Ho: Mo: oock versoecken te willen gelooven, dat wy ons particulierlijck geobligeert houden te doen, ende Godt Almachtigh te bidden Ho: Mog: Heeren. Cleve den 28. January, 1661.

Getekent, ÆMELIA *P.* d'ORANGIE.

De Gecommitteerden van de Staten van Hollandt en West-Vrieslandt/ waren oock te Cleef met alle respect ontfangen/ met contentement weder na den Hage keerende: Den Heere Ceurvorst/ en de Hoog-ghemelte Princesse Douagiere/ sonden oock yemand naer Leyden/ om aldaer by den Prince van Orangien de Rou-klachte af te leggen.

Ten eynde deser Maendt sijn twee Vlielantse Schippers van Oosten komende/ hier voor 't Lant door een onbekende Zee-rover met 4. Stuckjes en 26. Eters genomen: Den Capiteyn wilde haer niet seggen wat Commissie hy had/ noch waer hy tuys hoorde/ maer dreyghden haer/ so hy geen Hollantse Vissers op hare Neeringe vont/ dat hy haer des anderen-daechs alle de voeten soude spoelen: 't Geluck wilde dat sy een Visscher uyt de Mase vonden/ daer op de Vlielanders over geset zijnde/ waeren de selve alreede soo hart tot wraeck genegen/ dat/ als sy oock sagen op hare Booten de Maes-luy by hun over geset/ sy gesamentlick resolveerdē mette beste occasie niet alleen t'ontzeylen/ also de Caper een lompig scheepjen hadde/ maer sy haddē oock vast gestelt dito Caper gesamentlijck te overzeylen; daer sy de Zeylen toe op halen/ en op hem aen setten: Hy siende soo beyde de Galjoten op hem komen/ schreeuden en badt al van verre om quartier/ maer de Visschers wilden niet hooren/ het fluckste der twee Booten voor af zeylende/ dreef den Caper het Roer achter van 't gat/ dat hy draeyde als een Tol: De wraeckluft der Visschers was so groot/ dat sy het een Vlielants ghenomen Schip/ (daer 6. van de Rovers op geset waeren) dat noch in hun gesicht was/ vergaten/ 'tgunt sy licht hadden konnen bergen: Het stack haer te dapper in den krop/ dat men haer gedreygt had de voeten te sullen spoelen; En soo setten het ander Galjot mede op den Rover aen/ en trof het so op zy/ dat door een in gebogen breuck/ het selve met Volck en al begost te sincken/ den Capiteyn alleen sat lang op een Wrack/ en bad in onbekende tale om hulp/ maer also de twee voorsz. Galjoten selfs door 'toverzeylen dapper gekrenckt waren/ so en konden sy niet/ noch oock en wasser de wil niet. Men verhaelt/ datter yemand met een oude Saeg in 'tverbyzeylen/ so hy op 't Wrack dreef/ hem 't Hooft in geslagen heeft/ dat hy in Zee neder storte. De Vlielanders hadden genoech te doen/ met hun Schepen te bergen/ en sette hun meeste Volck op een/ waer mede sy te Doccum in Vrieslant aen gekomen zijn. Maer de Prijs wiert door de 6. Rovers te Abberdeen in Schotlant op gebracht/ daer terstont de handen op geleyd/ en 'tselve aen de Eygenaers (behoudens d'onkosten) weder is gerestitueert. De Rovers liepen alle weech.

Den 28. January hebben sekere waeg-halsen/ die luttel werck van hun eyghen leven maeckten/ ten Huyse van drie voorname Coopluyden tot Amsterdam: Als Monsr. Trip, Scholten, en Boekaert, door een kleyn Meysken dat 2. stuyvers daer voor had/ doen bestellen dese volgende Brant-Brieven:

MYn Heer: Dese onse Letteren dienen om U E. te adverteeren, en doen verwittighen, dat gy aen ons sult fourneeren, ende bestellen ter plaetse als hier nevens u genoteert sal worden, de Somme van 1000. goude Pistoletten, van negen gulden yder stuck, ofte de waerde van dien, in Gouden gelde specie, ende dat binnen den tijdt van drie dagen, desen dach sijnde Woensdag, daer inne begrepen, uytgaende des Saterdags snachts, ingevalle gy dit niet prompt na en komt, ende aen u lincker-handt bekent dat u rechter doet, soo waer als Godt in den Hemel leeft, u beenen u nieuw Huys niet sullen betreden: Het is gheen dreygement, het staet vast, het sijn geen Persoonen van vile, ofte slechte conditie, soo wy ons wilden bekent maken,

soude

soude ons wel tien-mael soo veel bestellen, dit geschiet om reden, veel omstandigheden te gebruycken achte onnodig, kiest nu ofte deelt, ende by den eedt tusschen die by ons onverbrekelijck is, sal het ons vry facielder vallen t'exploicteren, als desen Brief te dicteeren, weest ghewaerschout dit te achtervolghen.

Soo ergens wilt op laten letten, en door u forsheyt ons sult meynen te verkloecken, sult u bedrogen vinden, yets hier van speurende, alsoo ons past gauwer te wesen, sweeren u noch by den levenden Godt, als voornoemt, dat u miserie ende val alle dagen voor u deur sal staen, beter aen u, als aen ons, kiest nu u welvaren, ofte qualijck varen, sullen het gelt sonder uytstel verwachten, ende sullen dan blijven U E. genegen Vrienden,

Diodati & Swetony.

26. January.

De plaetse die door ons uyt gesocht, en daer 't U L. brengen sult, is op de Lucien-voor-Burgwal, tusschen de Huysen van Monsr. Hendrick van den Broeck Wijnkooper, ende Hendrick Iansen groot Tonne-kuyper, staende op de Stoep van den Kuyper, sult 2. voeten boven het Heck op de scheydel-planck vinden, een vierkant planckje opgespijckert, welck planckjen naer den Wijnkooper, van onderen opdraeyende, sult vinden een Rolleken, daer aen een Touw met een Sacxken daer in, dat het met u sacxken sult believen te leggen, toe-bindende met het Bandtjen daer by hangende, weder in hangen, ende 't gat als vooren toe doen, bestellende tusschen 9. ende 12. uyren in den Nachte, dit nevengaende blaeuw Papierken sult placken op het planckje op het gat, ende dat niets geplackt wesende, sal dan niets na getaelt worden, als sullende wesen het teken dat het gelt daer in gebracht is, so dit niet en acht ende in de wint slaet, sult het Effect al te haest gewaer worden, daer op U E. meugt verlaten; so waer so helpt ons God.

Maer wanneer sy niets en vernamen op hare dreygementen/ en nochtans geern yets tot hare oogmerck hadden geobtineert/ hebben sy den 1. Februarij noch desen goddelosen Brief gesonden aen de selve Cooplupden:

VErrader, Verrader, die ons meent te bekippen, maer onse Spien hadden ons al bericht, u Persoon salder, salder voor lijden, als geseyt, en onverbrekelijck ten sy in 'tsecreet, brengt de ge-eyschte somme in een van onse plaetsen, als op de Wester-Marct, tegen over de Kerckdeur in 't zuyden, in een Koker van een kleyn Boompjen, sult een Sack aen gebonden vinden, daer in geven; geven u maer 24. uyren respijt, niet meer, ende soo fors blijft, blijft als u geseyt, wy gaen op onsen hals, maer het sal de uwe kosten, soo niet na en komt.

Waer door de selve genootsaeckt sijn ghewéest/ om aen de Magistraet (als Beschermers van de goede) te klagen/ sulckx dat daer eenige stratagema wel nau ondersoeck wierde gedaen: Maer vermits men geloofde dat sulcke eenige verloopen Soldaten mosten wesen/ die toch in alle schelmeryen geverseert zyn/ so en is noyt yemand bekent ghewozden; Ja ten hielp niet/ oft men al schoon gedesguiseerde Persoonen/oock eenighe Luyten op de bestemde plaetsen ende andere toe-versichten nam: Sulckx dat de Magistraet sich genootsaeckt vont/ tot protectie der Burgeren/ te laten af-kundighen dusdanigen Notesicatie:

Alsoo

ALsoo mijne E. E. Heeren van den Gerechte, in ervaringe komen, dat aen eenige Ingesetenen van dese Stadt Brieven sijn gesonden, door onbekende Persoonen geschreven, continerende schrickelijcke dreygementen, ende Eeden, van de selve in miserie ende ongeval te brengen, ja selfs 't leven te benemen, ten ware sy binnen sekeren korten tijdt, notabile somme van Penninghen in de voorsz. Brieven uyt gedruckt, ter plaetse mede daer by aen gewesen, quamen te fourneren, om welcke voorsz. dreygementen die streckende sijn tegens de securiteyt ende gerustheyt van alle goede Ingesetenen deser Stede, te weeren ende voor te komen: Mijne voorsz. Heeren van den Gerechte belooft hebben, gelijck hare E. beloven by desen, aen den geenen die de voorsz. Persoonen sal komen aen te brengen, ende maken sullen datse in apprehentie geraken, een somme van Duysent Silvere Ducatons of Rijders, sullende sijn naem werden gesecreteert: Ende indien sodanigen aenbrenger mochte wesen medestander van 't voorsz. delict, sal hem by gemelte mijne Heeren van den Gerechte boven de voorsz. premie van Duysent Ducatons of Rijders, Pardon ende immuniteyt diensthalven werden geprocureert. Verbieden oock hare E. E. een ygelijck van wat Staet, qualiteyt ofte conditie die zy, langs de straten te gaen met Pistolen, Sack-Pistolen, Stiletten, ende verboden geweer, op pœne van aen den lijve, ofte anders arbitralijck te werden gestraft. Dat wijders alle Herbergiers, en die Nacht-gasten logieren, gehouden sullen zijn, t'elckens als sy soodanige Persoonen van buyten komen te krijghen, om ten haren Huyse te vernachten, de selve indien 't doenelijck is, voor 3. uyren na middach, ofte ten langste des anderen daechs ter Secretarye by Biljet bekent te maken, welcke Billet mede sal moeten in houden de naem en Woon-plaetse van den Herbergier, op pœne van suspenze van Herberge, &c. voor den tijdt van 6. Weken.

't Voorleden Jaer waren by hare Ho: Mo: onder d'Extraordinaris Ambassadeurs, oock die na Engelant af gesonden, te weten: P. de Nassau, Symon van Hoorn, M. van Goch, en I. Ripperda van Fermichove. Sy wierden te Londen ingehaelt als Gesanten van gekroonde Hoofden, en brachten kostelijcke gheschencken mede aen den Koningh, wordende deswegen alom wel bejegent: Hadden in November 1660. hare eerste Audientie, daerse aen den Koningh hare Credentialen over leverden, ende den 20. dito by de Heeren Hertoge van Jorck, de Princessen Royal en Henrietta oock seer wel sijn onthaelt: Wordende oock van de Spaense, Deense, en Veneetse Ministers verwillekomt, die sy na gewoonte over hare civiliteyten gingen bedancken: Maer den Grave van Soisons Franse Gesant, vertrock doe seer haestigh van Londen naer Parijs, sonder dat hy hare Ho: Mo: Ambassadeurs quam verwellekomen, waer over sommige speculatien vielen, oft dat sulckx studieus geschiede, ofte dat hy haestige besoignes hadde. Ommers hare Ho: Mo: Ambassadeurs versuymden daer om niet met hare saecken voort te varen, werdende haer tot Commissarissen om mede te Handelen toe-gevoeght, de Heeren Generael Monck,

Monck/de Marquis van Ormond/de Lord Chamberlain/Lord Robberts/ Mr. Controver Barclay/ Secretaris Nicolai/ Secretaris Maurijs/ Mr. Arthur Anneslep/ en Mr. Anthony Aschleykooper: Sy vertoonden in de eerste Conferentie: Waer om hare Excell. van de Staten Generael waren afgesonden, te weten, om te proponeren en te presenteren aen den Coningh van Groot Brittangien, EEN TRACTAET VAN VRIENTSCHAP, COMMERCIE, NAVIGATIE ENDE GUARANTIE, van wedersijdts Landen, Vrijheden, Commercien, Voor-rechten, ende wat daer aen dependeerden: Leverende ten dien fijne over/ een Geschrift om kort te gaen/ sijnde soodanig als het van hare Heeren Meesters wierde begeert: Op het selve hadden sy noch voor het eynde van 't Jaer gehouden mette voorsz. Commissarissen ettelijcke Conferentien/waer toch weynigh anders passeerden als het lesen en herlesen van haer over gegeven Project / met eenighe opmerckingen daer nevens by d'Engelse Heeren daer over genomen/ sulcx datter seer weynig van te seggen viel/ dewijl het scheen d'Engelsen alleen daer op toe-leyden/ om de grondelijcke meeninge van d'Ambassadeurs t' onderstaen/ ende onder andere/ also van guarantie wierde gesproken/ de .... te zijn/ gelijck het toe gestaen wiert/ doch met soo eenighe opmerckingen wiert doenmaels de Conferentie ge-eyndicht: Maer als den 3. January 1661. St. N. hier op de Doot van de Princesse Royale was voor gevallen/als mede/om dat oock het Parlament op 't scheyden stont / sijn zy in hare saken wat op gehouden en verhindert/vernemende ondertussen met geen kleyn ongenoegē/ dat eenige Parlaments-Heeren van 't Lager-huys (die altoos meer op haer particulier in Engelant gelet hebbē/als op 'tgemeene beste) nu tot haer eygen profijt en tot schade der Na-gebuyren wonder veel te seggen hadden/en schoon sy op 't scheyden saten/ betoonden noch hare wrevel voor haer nodige dissolutie/ met het op stellen van een Geschrift/ by 'twelcke alle vremde Natien verboden wierden/om binnen 10. mijlen van d'Engelse Cust te mogen visschen/ oft dat sy voor goeden prijse door de Schepen van den Koning van Engelant souden werden op gebracht/welck Geschrift luyde als volgt:

DE Heeren ende de Gemeente, uwe Majesteyts getrouwe ende gehoorsame Onderdanen in het tegenwoordige Parlament vergadert, in seer ernst ge recommandatie nemende, hoe veel aen d'eer en de grootheyt van u Majesteyt en de sterckte en de Welvaert van desselfs Coningrijck gelegen is, dat de Scheep-vaert en de Zee-luyden by alle moghelijcke middelen gehanthaeft ende vermeerdert werden, daer van de Visscherye wel een van de grootste is: Eñ Considererende, datter geen Natie, hoe machtigh die oock ter Zee zijn, so considerabel is in Visscherye: Dattet oock Godt belieft heeft, dit Coninghrijck met veel goede ende bequame Havenen en in u Majesteyts Zeen, met overvloet van allerhande Visschen te voorsien: Ende overmits dat vremde Natien uyt de selve groote schatten en Rijckdommen trecken, veele van haer oock daer aen te werck gestelt, ende haer Steden Volckrijck ende welvarende werden, eñ dat sy haer selven niet en contenteren met een seker en matig gebruyck van de selve Vrijheyt, op welcke haer by de gunste van u Majestr. toe ghestaen is, maer Visschen met onwettelijcke Instrumenten, streckende tot uytroeyinge van de Nesten der Visschen, selfs op sommige plaetsen van dit Rijck, daer door de Visschen gantsch wegh gejaecht, ende considerable Steden die haer mette selve Visscherye bequamelijck ende gheluckelijck geneerden, tot de uytterste ar-

moede gebracht zijn: Ende op andere plaetsen zeylende met geheele Vlooten midden door de Netten en Vaertuyg van u Majesteyts Onderdanen, tot groote schade en verhinderinghe in haer wettelijck beroep. Bidden derhalven op 'talder-ootmoedighste, dat het recht van uwe Croon over hare Zeen gantschelijck ende vigoureuselijck vast gestelt, gemainteneert, ende sodanige ordres ende Instructien aen uwe Admiralen ende Commandeurs ter Zee gegeven mogen werden, als ten dien effecte nootsakelijck sal zijn, ende dat tot genoechsame ende geheele voorkominge van alle sodanige abuysen, by syn Majestr. met advijs ende consent van de Heeren ende Commuenen in dit presente Parlament vergadert, vast gestelt moge werden, dat van ende na den 1. dach van February deses Iaers 1661. gheene Personen ofte Persoon, het sy Inboorlingh ofte Vremdelingh, binnen 8. mijlen van den Oever van de Cust van Sussex, nochte oock binnen gelijcke distantie van eenigh deel van de Cust van Engelant, van daer Westwaert van de Land-zijde, sal mogen Visschen met sekere Instrument genaemt * Trol, op de verbeurte van Ende dat niemand sal mogen Visschen ergens op de Custen van Engelant, ofte minder als halve Zee, met eenigh Net ofte andere Netten met kleyne Masen, daer door de voortteelinge van Visch benomen wert, op pœne van Dat vorders by authoriteyt vast gestelt werde, dat geene Vremdelingen vermoghen uyt te werpen oft te leggen eenige Netten ofte Zegens in de Zee, op 10. mijlen na van eenig deel van de Cust van Suffolc, ofte van daer Noordwaerts, op gelijcke distantie van eenig deel van de Custe van Engelant, tot verhinderinge van u Majesteyts Onderdanen in haer Visscherye, ten tijde als de selve Visschende zijn, op de verbeurte van Ende werden hier mede alle Admiralen ende Commandeurs van u Majesteyts Oorlog-schepen geauthoriseert ende versocht aen te tasten, en als Prinsen op te brengen alle soodanige Schepen, als contrarie dese, en voorgaende clausule sullen doen. Daer en boven is mits dese vast gestelt, dat geen Schip, Barck, ofte Boot, sich van eenige Haven of plaets van Engelant, Yrlandt, Wils Eylanden, van Guarnzey en Iersey, of van de Stadt Barwijck op de Tweed, hun sullen mogen begeven na 't Eylant West-mony ofte Noortzee, voor den 10. February in yder Iaer, op dat also de Kuyt en 't broeyzel van de Visch aldaer gepreserveert ende niet gevangen ende verdestrueert en werde, als in de voorleden Iaren is geschiet, op de verbeurte van Ende is voorts verstaen, dat geen Bier geconsumeert werdende op de reys van de Vis Vangst, of Sout verbruyckt werdende tot de bereydinge ofte bewaringe van den Visch-excijs subject sal zijn: Ende voor soo veel de non-observatie van Visch-dagen in de leste Iaren een van de voornaemste oorsaken sijn gheweest, van het verval van de Visscherye, en met reden niet en kan verwacht worden, datte renovatie van dien rigoureuselijck sal aen gestelt werden, ten zy sorge gedragen wert voor de slijtinge van de Visch: Ende voor so veel daer verscheyden goede ende heylsame wetten, (desen aengaende) gemaeckt zijn, is by d'authoriteyt als vooren vast gestelt, dat van en na den 1. Woensdach in de Maent Maert 1661. geensins van Vleesch geschaft, gegeten ofte verkocht sal mogen werden, in eenige Herberge, Logijs, Ael, ofte Spijs huys, op eenighe Woensdach, op pœne van verlies van de waerde van alsulcke de welcke als daer geschaft, verkocht of gegeten sullen zijn, ende van de somme van Ende dat van ende na den 1. Woensdach in October 1661. (Woensdach alle weken gehouden voor een Visch-dag) in alle and're Huysen en by alle and're Personen in soodanige manieren ende andere alsulcke verbeurten, als by de Wetten van dit Rijck in desen voorsien is.

Hare Ho: Mog: Ambassadeurs wel vernemende dat dit Geschrift onder handen

* Een Net dat langst de gront sleept.

handen was / ende wel wetende de swarigheden die daer uyt souden kome n te ontstaen/ leverden aenstonts dit volgende Memoriael aen den Koning:

DE ondergeschreven Extraordinaris Ambassadeurs van de Staten Generael verädverteert zijnde, datte Heeren vergadert in 't Lager-Huys van 't Parlament, hebben gelesen een Bill tot avancement en beneficie der Haringh-Visscherye, by de welcke soude verboden werden aen alle vremdelingen, van in 8. a 10. mijlen op de Custe niet te mogen Visschen: Vinden haer verbonden uwe Maj. te bidden wegens de Heeren Staten Generael, dattet hem gelieve te beletten datte voorsz. Bil niet en werde gebracht tot een Acte van 't Parlament, vermits sulckx aen d'Onderdanen der gemelte Heeren Staten seer groot nadeel soude gheven, van het welcke sy nochtans van over lang, en by na van over de 300. Iaren de Vrijheyd hebben gehad van te Visschen op de selve grensen, sonder eenighe interruptie. Dit selve haer ghebruyck is oock bevestigt geworden door het Tractaet van Entrecours, gemaeckt tussen Coningh Hendrick de VII. en Hertog Philips van Bourgonge, in 't Iaer 1495. Het sy wel so, datte Voorsaten van uwe Maj. somtijts hebben gepretendeert eenige Recognitie over de selve Visscherye, maer hebben altoos gedefereert aen de redenen die geallegueert sijn geweest ter contrarie van die van de Vereenigde Provincien, ende 'tverkrijgen des selfs gebruyckx: Also oock verhoopen de ged. Ambassadeurs het selve van uwe Majest. haer versekerende datte selve niet minder van genegentheyt en goeden wille sal sijn van te bekrachtigen, en te versterken de mutuele Correspondentie mette voorsz. Heeren Staten Generael gelijck sijne glorieuse Voor-Vaderen hebben gedaen. Londen den 14. December, 1660. geteekent,

P. de Nassau. S. van Hoorn. M. van Goch. I. Ripperda de Fermichove.

Met dusdanighe ende alle andere middelen hebben hare Excell: gepoocht dese sake voor te komen/ hebbende daer over oock particulier wesen spreken de Heeren ende de Princesse Royale / diens beloften seer goet waren/ maer haer onverwachte doot/ nam weg de hoope die men op haer had gestelt/ soo dat hare Excell. niet en konden voor komen dattet selve in 't Lager-huys niet en passeerde.

Daer was oock by haer yets voor gevallen wegens d'Engelse Oost-Indise Compagnie/ die nu hare Schepen gereedt hadden om 't Eylant Pouleron in Oost-Indien (hen by voorgaende Tractaten toe gestaen) in possessie te nemen: Maer also den Staet noch de Compagnie in Nederlant hun daer niet tegen stelde/ alleen dattet met authorisatie van de Hooge Overicheyt geschiede/ so wiert daer geen swaricheyt over gemaeckt. Wy sullen hier by voegen twee minuten ons hier over ter handt ghekomen / luydende dat van beyde de Engelse en Nederlantse Oost-Indise Compagnien aldus:

Aen de Ed: Mog: Heeren Commissarissen van Sijn Majesteyt van Brittangien, gestelt om te tracteren met de Ambassadeurs van de Vereenigde Nederlanden: De ootmoedige Supplicatie van de Bewinthebberen en de Compagnie Coopluyden in Londen, handelende op Oost-Indien.

VErtoonende dat also wy ons selven beloven dat onse laetste Requeste ende verhael tegens

de Duytsche, noopende haer dilatoire, ende (soo wy vernemen) onrechtmatige Handelinge tegens ons in de saecke concernerende het Eylant Pula Roone (de welcke Sijn Maj. belieft aen u Ed: Mo: te recommanderen) genoeghsaem sal tegen gegaen hebben de laetste complainte van de Duytse Ambassadeurs tegens ons, ende dat u Ed: Mog. daer oock soodanig van sullen oordeelen, wanneer wy de waerheydt van yder Art: van de voorsz. Narratie klaerlijck sullen hebben aen gewesen, het welcke Wy gereet sijn te doen, indien de gemelde Ambassad. 't selve contesteren, maer siende dat Sijn Maj. uyt groote genade belieft heeft het orginele Geschrift van gemelte Ambassadeurs klachte, aen ons te geven, soo hebben wy geacht onsen schuldigen plicht te zijn, so wel als onsen Intrest u Ed:Mo: consent te versoecken, om daer tegens te repliceren. Eerstelijck, also het seker is, dat tusschen de twee Compagnien seker Contract en accoort is op gerecht in den Iare 1654. uyt krachte van 't welcke de Duytsche gehouden waren het voorsz. Eylant aen ons te restitueren, gelijck het oock seker is, dat de selve gehouden waren het selve te doen in den Iare 1622. maer also de selve onrechtvaerdelick en opentlick hebben geweygert het selve accoort te voldoen tot den Iare 1654. toe, so hebben de selve 'tzedert het voorsz. Iaer 1654. twee van onse Leden gecorrumpeert met een pensioen van 1000. pont 'sIaerlijckx, om ons also uyt de possessie te houden, ende wanneer dese hare twee ontrouwe Instrumenten doot waren, heeft den . . . . &c. de blijcken van het voorsz. gecorrompeerde Contract en brieven van Correspondentie ten dien regarde gheschreven, gekoft uyt de handen van een van der overledene Weduwe voor 30. stucken gout, en verbrande de selve in presentie van haer tweeden Man, sulckx dat wy achten niet raedtsaem te sijn zijne Maj. te beweghen omme het ghetracteerde van Anno 1654. te insereren, in dessels Commissie tot onse possessie, dunckt ons oock niet dat de Duytse dat vertrouwen behooren te hebben, van te verwachten van Sijne Majesteyt, dat deselve mentie soude maken van sulck Tractaet het welcke gemaeckt is by een usurpateur, siende dat dese Compagnie heeft een primitive recht van possessie by consent van Inboorlingen, en hadde behoort gerestitueert te werden volgens ons accoort mette Duytsche ghemaeckt, by authoriteyt van Sijne Majesteyts Coninckl. Grootvader van Zalig: ghedachtenisse.

Het gemelde Memoriael vervat, dat in die Commissie die wy hadden geobtineert van Sijne Majest. de Hollantze Compagnie hare versekeringhe en asseurantie niet konden vinden, ende noch in een ander Artijckel seggen sy, dat onse Compagnie een quitantie gegeven hadde, waer by sy verklaerden dat deselve van 'tvoorss. accoort ten vollen waren gecontenteert en voldaen: Waer op wy antwoorden, dat daer het accoort van Anno 1654. seer slechte reparatie gaf voor de schaden by de Duytsche ons aengedaen, verklaerden doen wel dese Compagnie haer selven voldaen, met hoope van een beter voldoeninge in het toekomende, heeft, nochte wil oock niet vernieuwen eenige saken alsdoen beslooten, maer wat dit voor verseeckeringe, ofte asseurantie sy, die sy lieden segghen niet te konnen vinden in sijn Majesteyts Commissie, dat en weten wy niet, ten minsten sullen sy daer inne vinden soo veele van sijne Majesteyt Coninckl. Resolutie, omme onse plantagie in 'tvoorss. Eylandt te authoriseren en te encourageeren, ende de trouwe van onse Leden soodanig gepurgeert van verraderye, door de ghesegende influentie van Sijn Majesteyts Gouvernement, dat deselve niet derven met openbaer ghewelt, nochte konnen by heymelijcke, en indirecte wegen ons langer verhinderen van ons devoir te stuyten, omme tot onse possessie en recht te geraecken.

Ende alsoo ghemelte Memoriael affirmeert, dat wy arbeyden omme pretensien te vernieuwen, die alreede sijn ge-extingueeert gheweest, en getrantigeert by 'tvoorgaende Accoort, dat ontkennen wy in plurali-numero: Maer wat belangt het gheene van den 20. Ianuary 1658.

sulckx

ſulckx affirmeeren wy ſtantvaſtelick, en dat wy noyt over dat Tractaet partydig ſijn geweeſt, ende dieſ halven verſtaen dat wy by geenighe macht, æquiteyt, ofte reden daer in konnen ſijn geconcludeert, niet twijffelende of U Ed. Mog. ſullen het ſelve oock alſoo verſtaen, wanneer deſelve ſullen hebben geconſidereert,dat het ſelveTractaet begonnen was by den onrechtveerdigen beſitter, en ghebruycker Richard, ende by ſijnen Agent ghebracht in den Haeg, ten behoeve van die particuliere Schepen, by de Duytſen in Indien genomen, het welcke deſe Compagnie in gheenen deele was concernerende, ende die geene die van hier geſonden waren dat Tractaet te bevorderen, waren afgeveerdigt, alleenig geaccordeert over hare geledene ſchade, want de ſomme die betaelt is, was gecalculeert by de valeur van de voorſz. Schepen , en haere ladinge, en wanneer het voorſz. accoort wierde geratificeert by den voorſz. onrechtveerdigen beſitter, was daer een clauſule in geinſereert, dat de betalinge van die ſomme ſoude extingueren alle vorderinghen en eyſchen van de Engelſe Natie in dien tijdt, van welcke clauſule deſe Compagnie kenniſſe bekomen hebbende,hebben de ſelve met den gemelten Uſurpeerder geinterponeert, dat het niet ſtrecken mochte tot prejuditie van haer, nochte eenige andere particuliere geintereſſeerde, het welcke hy oock de ſelve accordeerde, en by de Copye van de ratificatie gedaen by den gemelden Richard op den 2. Maert 1658. belooft hy allenlijck niet te ſullen requireren, moveren, ofte verder te attenteren tot ſijnen behoeve, ofte eenige van ſijne onderhebbende, ghelijck hy de ſelve noemt, nopende die 3. Schepen, Coopmanſchappen ende goederen voorſz. ende anders niet,en of daer na de Duytſe en d'Eygenaers van deſe 3. Schepen, by d'Intreſt die de ſelve hadden by dat gecorrumpeerde Gouvernement, het te boven gingen, hebbende meer andere comprehenſive termen geinſereert, om ons recht uyt te ſluyten, ſo is het ons geluck dat wy verloſt ſijn van die onrechtveerdige en ongeraiſonneerde macht,'twelcke het recht van de menigte verdruckte, om te procureren d' avantagie van weynige : Evenwel ſo wouden deſe Ambaſſadeurs daer van daen ſijne Maj. perſuaderen, omme ons daer in geconcludeert te houden, hoewel dat het gedaen was by een onwettigh Gouvernement van alle diſordren, ende confuſien te mijden. So ſeggen wy dat,indien wy partijen hadden geweeſt van 't voorſz. accoort,hoewel onder een onwettig Gouvernement,ſo hadden wy ons over gegeven tot haer argument van convenientie. Maer gelijck onſe ſake nu ſtaet, ſo hebben wy onderdaniglijck vernomen , dat de voorn. Ambaſſad. van den Koningh verſoecken te gratificeren de memorie van een Uſurpeerder, met het wegh geven van het recht van ſijne goede Onderdanen, aen die Compagnie die voor deſen ſo profitabelen handeling gedaen heeft, met ons eerſt te beroven, en daer na over 'tſelve te compoſeren.

Nopende de klachte over onſe ſchriftuere, 'twelck ſy noemen proteſt, ſeggende het ſelve te ſijn een indigniteyt voor haren, in de Perſoonen van d'Ambaſſadeurs, ten aenſien wy particuliere Perſoonen zijn. Bidden, laet ons toe ſeggen, dat het geen Formulier van proteſt en is, en wy ſijn verſekert, dat een van de gemelde Ambaſſadeurs die ſoo lange een Koopman is geweeſt, dat de ſelve wel weet dat het ſo niet en is. Ten anderen dat wy met haer tracteren,als met Perſonen welcke repreſenteren de Ooſt-Indiſe Compagnie van Hollandt, met de welcke wy meeſt begonnen, en aen de welcke wy waren over geſonden door de aenklagers, ende hoewel de ſelve ons noemen particuliere Perſonen, ſo handelen wy nochtans als gequalificeert by een Coningl. Commiſſie, het welcke ten minſten ſo honorabel is als der Staten Octroy, ende wy en konden niet ſonder ontrouwigheyt aen ſijne Maj. als ons ſelver ghelijck achten, met de Duytſe Compagnie ofte der ſelve Agenten, ſpecialijck terwijle den Heere van Hoorne (met den welcken wy onſe ſaken alleen hoorden te debatteren) is een van de geintereſſeerde, van de Directeuren van die Nederlantſe Compagnie.

Ende wy en achten het voor geen indigniteyt van de eere van hare qualiteyt, haer te laten weten dat wy ons selven wilden over geven aen de Iustitie van God ende den Koningh, siende dat . . . . het voor gheen onbehoorlick werck voor hem heeft geacht, te Coopmanschappen, met de blijcken van hare Compagnies-verradery en schaemte. Indien wy eenighe faute begaen hebben in de poinctilien van Staet en respect aen de ghemelde . . . . Wy en twijffelen niet of u Ed. Mo. sullen ons in dat cas excuseren, voor soo veel wy Coopluyden en geinteresseerdens zijn.

Ende daer omme versoecken wy ootmoedelijck, dat het uwer Ed: Mo: beliefte zy, de gerechtigheyt en æquiteyt van onse sake met de Duytse te hanthaven, soodanig dat de reparatie van de voorgaende injurien en securiteyt van onse toekomende Trafijcq in Indien, in een bequamen stant gebracht werden, en dat sulcx alles mach geschieden ende voorsien werden, voor het sluyten van het tegenwoordige Tractaet van Alliantie met de Geunieerde Provintien.

Ende sy sullen bidden, &c. Getekent, Andr. Richard Gouverneur.

Lager stont, Concordat cum Orginali, G. L A N E.

Hier op antwoorden de Bewinthebbers van de Nederlantse Oost-Indise Compagnie als volgt:

Hooge Mogende Heeren. Om te voldoen u Ho. Mog. begeerte, vervadt in der selver Missive van den 5. deses Maents, neffens een ingesloten Requeste of Remonstrantie, door die van de Engelse Oost-Indise Compagnie, tot Londen aen de Heeren Commissarissen van den Coning van Groot Brittangien, over gelevert aen de Camer van de Oost-Indise Compagnie tot Amsterdam, af gegaen ten fine, om daer op u Ho: Mo. te laten toe komen hun bericht, seggen de albier aenwesende Bewinthebberen van de gemelte Compagnie daer op met behoorlicke eerbiedigheyt tot antwoort, dat in desen geensints in consideratie en komt, of in wat recht die van de voorsz. Engelse Compagnie voor date van de bewuste uytsprake van wedersijts Commissarisen van den Iare 1654. tot Pouleron souden mogen gehadt hebben of niet, also daer op by aldien men de sake op een nieu soude gaen disputeren, al vry veel te seggen vallen soude, haer recht daer toe mocht oock soo klaer en evident geweest zijn, de voorsz. Commissarissen souden haer selven niet simpelick, maer met de vruchte vā dien geadjudiceert gehad hebben. Sy hebben 't wel lange Iaren aen den anderen geeyscht, maer is haer eerst by de voorsz. uytspraecke toe gekent. Op dese uytsprake is de Nederl. Compagnie altijt bevrijt geweest haer 't voorsz. Eylant in te ruymen, en waer toe sy oock voort na date van dien ter requisitie van die van de voorß. Engelse Comp: haer ordren, daer toe streckende de selve toe gesonden, en waer mede sylieden volkomen contentement genomen en haer absolute quitantie gegeven, invoegen dat, indien d'Engelsche met die ordre doenmaels haer volck na Indien af gesonden, en possessie daer van aenvaert hadden, souden alle dese questien en dispuyten daer mede voor gekomen syn geweest, midts welcken sy gants qualick en t'onrecht de Nederl. Compagnie daer mede beschuldigen; als of de selve getracht soude hebben haer 't zedert dato van de voorsz. uytsprake tot nu toe het

voorß.

voorsz. Eylant te blijven onthouden, daer sy ter contrarie in November laest-leden, op versoeck van de meer-gem. Engelse Comp: nochmaels hare volveerdigheyt getoont, en haer, ten fine voorsz. weder nieuwe brieven en ordres toe gesonden heeft. Dat de Nederl. Compagnie eenige van hare Leden soude hebben gesocht te corrumperen, of daer toe eenighe de minste aenleydinge gegeven, hoewel men sich niet en schaemt 't selve in seer odieuse termen, wort wel expresselick ontkent. De Bewinthebberen voorn. sullen by desen niet repeteren de redenen waer omme u Ho: Mo: hebben gemeent de acte van Commissie of authorisatie by den Hoogst-ged. Compagnie tot aenvaerdinghe van 'tvoorß, Eylant verleent, geensints suffisant satisfactoir voor de Nederl. Compagnie te wesen, alsoo de selve in 'tbreede sijn vervat, in de Instructie die 'tnu u Ho: Mo: gelieft heeft voor de Heeren, u Ho: Mo: Extraordinaris Ambassad. in Maert lestleden te formeren, en sonder dat die van de Engelse Comp: de selve by 'tvoorß. geschrifte eenigsins hebben te wederleggen. Want, dat sy seggen, dat sy sijn meer Hooghst-ged. Maj. niet hebben willen beweghen om in de voorß. acte van Commissie mentie te maken van het voorsz. Tractaet by de macht van een Usurpateur in den Jare 1654. gemaeckt, behalven dat sulcx t'eenemael is impertinent, so is 't in allen gevalle geen Tractaet met dien Usurpateur aen gegaen, maer een uytsprake gedaen door Commissar. by beyde de Staten daer toe verkooren, en waer by de Nederl. Compagnie haer altijdt heeft laten voorstaen, gelijck sy oock als noch doet, dat d'Engelse Comp: seer groot voordeel op haer heeft verkregen; ja, dat by aldien men dat werck na rechten hadde mogen decideren en af doen, en niet by forme van accommodatie of Compositie daer inne gegaen, dat de Nederl. Compagnie over en ter saecke van de notoire inobservantie en menigvuldige overtredingen van 't Tractaet met haer in den Iare 1619. op gerecht, en de schaden haer daer door aen gedaen, in plaetse van gelt uyt te keeren, een notable somme van penningen in de hant soude moeten gehad hebben. Dan dewijle beyde de Staten doenmaels verstaen hebben, dat de voorß. uytsprake wedersijts soude werdē geacquiesceert en na gekomen, hebben die van de Nederl. Compagnie haer daer na oock seer gewillig gevoegt, en de penningen haer daer by op geleyt, onder een suffisante quitantie voldaen. En daer omme komt het de Bewinthebberen voorn. seer vremt te voren. dat de Engelse Comp: haer by 'tvoorsz. Request of Remonstrantie wegen de voorsz. uytsprake, eenemael onvernoecht en gelædeert hout, ja, voor so veel als haerlieden aengaet, by aldien sijn meer Hooghstged. Maj. soude blijven difficulteren als noch t'approberen, so wel de voorß. uytspraecke als het nader Tractaet in Ianuary 1659. op gerecht, en dat 't zy explicité of implicité, sonder dat sy haer daer in eenig sints souden formaliséren. Souden de voorsz. aenwesende Bewinthebberen onder het wel behagen van u Ho: Mo: seer weynig swarigheyt maken, den Coning te doen aen presenteren dat men van deser sijde te vreden is, mits alvoren aen de selve Comp: gerestitueert werdende d'uyt gekeerde gelden, en dat met d' Interesse van dien, haer in haer geheel te stellen, en de saecke

door een onpartÿdige Richter te laten decideren. Dan alſo de voorſz. alhier aenwe-
ſende Bewinthebberen haer,tot het doen van de voorß.præſentatie niet gelaſt of geau-
thoriſeert vindende,als moetende ſulcx van deVergaderinge van de Seventiene,de ge-
nerale Comp:repreſenterende,deriveren en voorkomen,hebben ſylieden voorgenomen,
dewÿle de ſelve Vergaderinge eerſtdaegs by den anderen ſtont te komen, ſulckx aldaer
voort te brengen,niet twÿffelende of de ſelve ſal neffens haer mede van 'tſelve verſtant
en gelÿcke genegentheyt weſen. En hier mede houden de Bewinthebberen voorn. me-
de voor gereſolveert en weg genomen 'tgeene by die van de Engelſe Comp: op of tegens
'tvoorß. nadere Tractaet van den Iare 1659. Vorder wort geſeyt of in gebracht, als
namentlÿck, dat ſy doenmaels van die partÿe niet en ſÿn geweeſt. Dat ſelve alleen is
gedaen by den Uſurpateur Richard,en door deſſelfs Agent alhier in den Hage geſloten,
ende dat alleenlick over 'taenhalen ende Confiſqueren van drie particuliere Schepen,
haer geenſints toucherende,en ſonder dat het in deſſelfs macht ſoude ſÿn geweeſt, haer
daer mede t'includeren ; want dewÿle het voorſz. Tractaet is gemaeckt en op gerecht
tuſſen Staet en Staet, eñ dat ſelfs voor en al eer de 2. Coopluyden doenmaels over dat
werck uyt Engelant herwaerts afgeſonden contrarie 'tgepoſeerde in 'tvoorſz. Requeſt
alhier waren aengekomen,en voort wederſÿts gerateficeert,en dat niet alleen over de
voorß. 3.Schepen, maer daer en boven mede over alle vordere Requeſten, injurien en
offenſien wegens ſaken inOoſt-Indiē voorgevallen,voor ſo veel als de ſelve voor den 20
Ianu. 1659. in Engelant bekent waren. En waer op de Nederl.Comp: door ordre vã
u H. M. haer gelt heeft uyt geſchoten,ſouden de Bewinthebberẽ voorn. onder reveren-
tie verſtaen,dat ſÿn Maj. gehouden is of 'tvoorß. Tractaet neffens de voorß. uytſprake
als noch ſtant te doen grÿpen,alſo niet altÿt kan of mach werden getracteert,of van de
hant afgeweſen,'tgeene by, of onder een onwettig Gouvernem. is gedaen, en waer om
'tParlament vanEngelant oock voor valide verklaert heeft ontallicke ſaken,onder vo-
rige Regeringe voorgevallen,ende 'twelck noch meer in deſen behoorde plaets te hebbẽ,
daer men niet alleen ongemoeyt laet gaen den Agent,die ſy ſelfs ſeggen 'tvoorß. Trac-
taet uyt den naem van een Uſurpateur geſlooten te hebben, maer den ſelven noch met
Eer-titulen ende Ampten begunſtigt, of in allen gevalle te maken dat aen deſe Comp:
als geſeyt,haer gelt met den Intereſſe van dien, weder werde gereſtitueert. Wat nu
aengaet de pretenſien die ſy boven en behalven de voorgaende noch ſuſtineren te hebbẽ
over ſaken na Ianu. 1659.in Indien voorgevallen,eñ die ſy jongſt op 300000.pon-
den ſterlincx hebben gelieven te waerdeeren. Seggen de Bewinthebberen voorn.dat ſy
ſeer wel mogen lÿden,dat ſy de ſelve hier te Lande komen inſtitueren en voort brengẽ,
als wanneer der ſelver notoire ongefondeertheyt en d'overgroote onbeſchaemtheyt van
deſe Luyden,niet alleen klaer en naeckt ſal werden aen geweſen,maer ſullen daer te-
gens als dan mede werden in gebracht ſodanige actien als de Nederl. Comp: tot haer-
luyder laſte is hebbende,over ſchaden,injurien en affronten haer in Ooſt-Indie aen ge-
daen, die bevondẽ ſullen werden vry een ander aenſien als die van de Engelſe te hebbẽ.

Getekent, P. van DAM.

Engelant onder dies/ scheen nu wel na so veele veranderingen tot ruste gekomẽ zijnde/daer in te sullen blijvẽ: Maer het Jaer 1660. was noch naulijcx ten eynde/ oft daer berst en uyt een 't samen-sweeringe van de kloeckste en gecasseerde Leger-Officiers en soldaten/ alle stoute Luyden/ en swaert-dragende Annabaptisten: Haer meeninge was den Coning in handen te krijgen/ en de Regeeringe geheelijck te veranderen; maer dit quam wonderlijck uyt door een Sacke-drager/ die in den dronck daer van yets te uytten quam/ en hoe hy van een Major White aen genomen was/ om met noch veele andere de Stad Londen aen vier hoecken in brant te steken/ onderwijl de samen-gesworene hun werck verrichten souden / om den Coning en die van sijn geslacht te sasseren: Hier over wiert gedachte Withe gegrepen/ oock Admir. Desborg/ en Gener. Overton/ gewesen gebieder in Hull; met wiens examinatie veel tijts verliep. Het Parlament dat den Coning selfs ingeroepen had/ nu alles na hun wel-gevallen geordonneert hebbende/ de Militie meest afgedanckt en betaelt zijnde/ sijn op den 8. deser door sijn Majesteyt gescheyden/ so als de selve in 't Hooger-huys quam over verscheyden Acten te consenteren/ welcke doch meest alle van luttel gewichte waren/ als alleen/ dat voor sijn Majestt. uyt de Schattinge van 7. tonnen Gouts 's Maents/ 24. Tonnen Gouts wierde geordonneert/ so tot betalinge van de Armee/ als van de Vloot: Dit toe gestaen zijnde/ wierde Sr. Harboock Grimstone Spreker van 't Hooger-huys/ doende stracx een seer danckbare en vleyende reden van de onvergelyckelijcke goetheyt des Conings: Waer op den Coning selfs weder antwoorde; Noemde onder alle gracieuse woorden/ dit Parlament het gesegende en 't helpende/ het welck de richtsnoer van sijn Raed en daet soude wesen: Besluytende alles met een referendum ad sijn doen en laten/ den Heer Opper-Cancelier/ die daer op reden voerde/ so vã de geluckige conditie van den Coning als van sijn Volck/ onder andere bewijsen/ oock door het laetste ontdeckte complot: Alles besluytende mette dissolutie van 't Parlament. Doch het Geschrift vooren gemelt van de Haringh-vangst bleef leggen / sonder dat daer van yets in 't Hooger-huys gesprooken wiert.

Tot nu toe had men veel gemompelt van een Huwelijck van den Hertoghe van Jorck/ mette outste Dochter van den Grooten Cancelier van Engelant/ genaemt Anna / en veele meynen dat de reyse van de Coninginne van Engelant van Parijs na Londen/ wel de voornaemste reden sijn ghewcest / om dit Huwelijck te verhinderen: Als mede de reyse van de Princesse Royale/ mede derwaerts: Maer den Coning van Engelant was altoos van contrarie gevoelen/ en dat men geen Huwelick om oorsaeck van Hoogheyt en Grootsheyt behoorden te breken/ te meer/ also 't selve in de Ballingschap van sijn Maj. en desselfs Broeder was geschiet; en de sake nu alreede soo verde gekomen/ dat alreede een Jonge Soon in Engelant den Hertoge van Jorck was gebooren: Daer by komende/ dat het Koningl. Huys nu in 't korte met 2. Persoonen/ als den Hertoge van Glochester en de Princesse Royale waren verswackt: Benevens dien/ dat sijn Maj. selfs noch ongetrout was/ en onseker wanneer het selve soude geschieden/ so is ten laetsten dit Huwelijck voor goet gekeurt/ ende op den 11. January het Kint gedoopt/ ende CAREL na de Groot-Vader genoemt;

noemt: Sijn Majestt. was selfs present in den Doop (die door den Bisschop van Londen in Worchesterhouse geschiede) als Peter/ so mede Gen. Monck/ nu genaemt Hertog van Albemarle / en de Marquise van Ozmond als Meter: De Ceremonyen geschieden met seer grooten aensien/ sijnde Prins Robrecht en de meeste Grooten van Engelant present: Den Koningh maeckte dese Jongen Carel Hertoge van Cambridge: Des Canceliers Dochter (nu Hertoginne van Jorck) quam noch dien selven dach hare reverentie af leggen by den Coning/ die haer seer minnelijck ontfing/ en tot tweemael toe embrasseerde/ blijvende by haer Majest. ten eten. Den volgenden dach begaf de Coninginne haer met hare Dochter Henrietta weder op reys naer Vranckrijck: Den Coning geleyde haer tot Poortsmuyen; Maer ondertusschen ontstont tot Londen een groote oproer/ en dat van een soorte van Luyden die men Vijf de Monarchy-Mans noemden/ en gheen Quakers/ die men t' onrecht daer mede beschuldigden) dese oproerighe verstonden dat alle Oppermachten in de gantse Weerelt mosten vernietigt/ ende alsoo plaetse tot het Ryche en de toekomstige Duysent-jarige Regeeringe Jesu Christi bereydt werden: Sy imagineerden hun oock meest alle den H. Geest / ofte immer een waeren onfeylbaren Geest te hebben/ en door de selve te werden geleyt: Dese hadden al lang te Londen geraest van een Verraderye tegens de Koningl. Linie. Seker Sacke-drager/ had daer van yets in Druck ontworpen als vooren geseyt is/ als waer hy om gekocht door Major White/ om Londen in brant te steecken/ waer over sy beyde gevanghen wierden/ en White beleet op belofte van Pardon alles; Waer na oock Overton/ Desbor en andere gevangen zijnde/ meynde men nu dit Vuyr alles genoeg gedempt te hebben/ doch dit 2. desseyn borste nu weder schielijck uyt: En dewijl dese altoos oock groote Vyanden van de Coningl. stamme waren geweest/ hadden sy Cromwel niet weynig te sijnen tijt in dessels desseynen gestijft / die sy onder pretext van geleydt te sijn door den Geest/ hen seer aerdich wisten te bejegenen/ niet alleen doen hy noch in gheen Eminente gelegentheyt was/ wanneer hy hare Collegen dickmael heeft by gewoont en gefrequenteert / maer oock selfs doen hy sich al meerder macht had aen getrocken/ dan immer eenighe Brittannise Coningh had gedaen. My is daer van yets uyt getrouwe handen toe gekomen/ dat hoewel sulckx op den tijt hier so veel niet past/ echter my verstout den Leser een weynig daer mede op te houden: Daer was tot Londen een van dese * Luyden hoog geestimeert by yder/ om sijn godvruchtigen wandel/ daer Cromwel wel eer mede verkeert hadde: Desen Persoon/ als hy nu Protector ghewórden was/ ontbiet hy by hem: De goede Man was seer verstelt/ also het op die tijt al vry gevaerlijck was van Cromwel also geroepen te worden/ doch echter in sijn conscientie hem onschuldig vindende/ begeeft hem na Withal; De Protector van sijn aenkomst verwittighde zijnde/ komt selfs aen/ en tot buyten de Poorte desen Man ontfangen en omhelsen/ hem terstont vragende/ waer om hy hem niet eer had komen besoecken? Den goeden Man stondt onghemeen verbaest/ naulijckx wetende hoe hy dit vatten ofte wat hy antwoorden soude:

Doch

* Cromwel poogde door pieuse en Godvruchtige Luyden, sijn credit te Londen te stabileren, en by de Menschen geacht te zijn.

Doch eyndeling seyde hy/datte ongelijckheyt van Staet/ de gemeene ommegangh genoech af gesneden hadde/ en derhalven gheene vrijpostigheydt hadde dorven gebruycken; Den Protector voegde hier op: Dat voor sulcke Luyden als hy hem estimeerde, hy altoos de selve was en blijven soude, dat maer d'uytterlijcke schijn voor 'tgemeen, maer niet voor Luyden van sijn vernuft en godvrucht was: En liet sich onder schijn van openhartig praten soo wijt uyt / dat eyndelijck den anderen de vrymoedigheyt nam te seggen: Maer mijn Heer! (meynende Cromwel) dit gelijckt immers weynig na de weg des Heeren te bereyden/ daer van wy dickmael te vooren gediscoureert hebben? want doen sprack men om alle Hooge en Oppermachten te vernietigen/ ende alsoo alles effen ende gelijck te maken/ tot de Heere soude willen komen Regeeren met sijn Heylighen: Der van daer om selfs een Regeeringe op te rechten. Ick ben/antwoorde Cromwel/die Man geweest/ en ben noch van gelijcke meeninge/ hoedanigh ick daer toe gearbeyt heb/konnen alle menschen getuygen/namentlijck/ omme alle Oppermachten te vernietigen; en wie heeft den Koning? wie heeft het Opper-huys? meer als ick ter neer geworpen? Doch als ick nu meende dat alles bereyt en vaerdigh was/ ende dat den Heere Jesus Christus soude komen/ siet soo bleef ick wachten/ en den Heere Jesus die en quam niet/ 'twelck my nootsaeckte alsoo ick de Gemeente seer verwart onder malkanderen sach leven/en dat alles tot een Caos soude vervallen hebben/de Regeeringe weder aen te vaerden: Doch met soodanigen bedingen ende voorwaerde/ gelijck ick noch heden protestere/ dat ick so dra als de Heer Jesus komt/ dese mijn Regeeringe sal af-leggen/en aen den selven over geven. Over alle dese redenen stondt den goeden ouden Man weder niet weynig ontset: Doch sich een weynigh bedacht hebbende/ seyde: Indien het so is als mijn Heer segt, evenwel so en behoorde dan geen sodanige pracht, en grootsheyt, noch macht van Wapenen ghebruyckt te werden; want dese, noch Levrye, nochte tekenen van de voor-bereydinge tot de komste des Heeren Iesu Christi en zijn, 'twelck niet dan slechte eenvoudigheyt als de Heere selfs is geweest. So slecht erhaelde Cromwel/ en acht ick u l. niet/ dat ghy/die de Weerelt so lang door-loopen en leeren kennen hebt/nu onkundig soudet zijn/dat sonder het uytterlick gebaer en ontsach wiert 't ontsach onder 't gemeen / en by gevolgh de Lant-rust niet en kan behouden werden: Want was sulckx niet/ick en wilde geen van al dees uytterlycke middelen gebruycken: O! mijn Vriendt/ warent al sulcke Luyden als gy zijt: Doch als gy 't zijt/ of sulcke als gy bent en uws gelijcke/ voor de sulcke blijf ick altoos even eens/ en suit my altoos de selve vinden/ gelijck ick verhoope dat ghy my heden doet. Op alle 't welcke den anderen noch meer verbaest wiert/niet wetende wat te seggen: Evenwel hy klutste noch so eenige tegenstellingen t'samen/waer op hy so suffisanten antwoorde kreeg/ dat hy eyndelick sijn af-scheyt versocht; Daer op Cromwel seyde: Wel gaet als het u belieft/ maer of wy nu schoon niet accorderen konnen/ soo laet ons daer om geen quade Vrienden zijn; heb ick in eenighe deelen/ ofte oock in 'tgeheel misverstant/ 'k versoeck u/bid God voor my/ ick wilt soo voor u doen/ dat hy die misverstant heeft / de oogen van verstant believe te openen/ soo dra ick maer anders sie/ wil aenstonts anders doen. En alsoo scheyden sy beyde. Door dese en diergelijcke moderate bejegeningen / behielt Cromwel veel goede Luyden aen

den aen

den aen sijn snoer/maer de Coninglicke Regeeringe met die van de Bisschoppen nu weder in gevoert zijnde/maeckten haer sinnen op de loop/waer uyt ten laetsten dit volgende rampsalig desseyn is ontstaen: Sy namen de tijdt waer als den Koningh sijn Moeder na Portsmuyen was uytgeley gaen doen/ om Londen voor eerst te bemachtighen: Haer opperste Leydtsman was eenen Venner/ voortijdts een Wolle-wever/ daer na een Wijnkooper/ een wonder animeus Man/ sy hadden Briefkens en declaratien by hun/ datte Vyanden niet een hayr machtig waren van haren Hoofde te rucken: En dat/ die niet na en liet Vader/ Soon/Kint/Ec. dat die niet bequaem waren Babilon te bevorlogen. Al haer doen was voor haren Koning Jesus/ een van hun souden tien/ en tien/ duysent Mannen verslaen: Sy en souden den Degen niet op steken voor 't groote Beest/Babylon/de Monarchye den Neck gebroken was/ en in Engelant alles geklaert hebbende/ wilden vorders al haer Broeders in andere gedeelten des Weerelts noodighen/ en overtrecken naer Spangien/ Vranckrijck/Duytslandt/Ec. en alle Coningen helpen verdelgen/ en neffens der selver voornaemste in Ketenen slaen/ gelijck daer van geprophetert was. Het was op Sondach den 16. smorgens/ dat Venner voor haer gepreeckt oft liever hun op gerupd had/ soo quaemen sy wel gewapent en Couragieux 6. a 800. op de been/300. trocken na St. Tomas: Onderwijl een van hun in sijn gemoet beroert/ den Lord Major van al dit Verraet quam waerschouwen/ die terstont de Borgers in de Wapenen bracht/ aen alle Poorten wacht/ en 't woort neffens last van niemandt te laeten passeren/ bestelde: In Colemenstraet vochten sy seer desperaet tegens de Traineband/ sulckx dat na datse gevraeght hadden voor wie het die hielden/ en gehoort/ voor God en Coningh Carel, riepen zy/ en wy voor Koning Iesus, lossende daer mede al haer Musquetten/dooden en quetstē wel 30. Burgers/welck vechten tot 11. uren snachts duyrden/ also het doncker was/ klopten sy aen diverse Burgers deuren/ en gheen antwoort na haer fantasye krygende/doorschooten de Luyden/doch de Burgers te sterck/ deden haer retireren: De Hertogen van Jorck en Gener. Monck meenden oock te paerde te sitten / dan hoorende datte oproerige waren geweken/ bleven binnen: 's Morgens wanneer de Maen noch duyster scheen/toog Lord Geerard na buyten/op 'tgerucht/dat dese oproerige in 't Kreupel Honde-bosch by Heemstede hun verschoolen; voor hun een Graft gemaeckt hebbende/ gaven op de eerste aenkomst vinnig vuyr/maer smorgens waren sy alle gevlucht.

Den 30. dito quam dit Volck weder op de been/en meenden den Lord Major die haer Sondachs so had geprevenieert/ in sijn Bed te vermoorden: In Woodstraet oft de Houtstraet/stonden sy seer admirabel tegens des Conings guarde/hant aen hant vechtende/sulcx dat gesiē wiert dat een van hun wel 5. Engelse af maeckten/ en als een Muyr langen tijt blijvende staen/ en 20. van hun hielden de gantse Burgery lange tegē/tot haren opperste Venner wierde gequetst/en gevangen wech gedragen/ en andere in de Burgers Huysen/daer diverse doot ghestagen zijn; zy ten deele gevangen/ vluchte de rest ter Poorten uyt: So dat hare Prophecijen hier op sijn Munsters in duygen vielen. Veele die gekerckert wierden/ bleven even halsterig/ seggende/den moet noch niet

verlooren

verlooren te geven ; En ſy dorf den wel yemandt onvermoedelijck doorſchieten : Op dit werck quam den Graef van Oxon/van Northampton/Fairfax/ en andere met des Conings Ruyter guarde in de Stad/en men beſtelde goede wacht/ tot vreugde van de Burghers. In Lincolnſhire hadden ſy diergelijcke oproer mede aen geleyt/ dan wiert al mede geſtuyt. Den 27. January ſijn deſe rebellige 14. ſterck ter exame gebracht/wierden beſchuldigt van Verraet en Moort/ Tomas Venner ſijn hant op ſtekende/ om te ſweeren naer de gewoonte van Engelant/ of hy ſchuldig was of niet/ begoſt een wel-ſprekende/ doch bodemloſe Oratie/ gefondeert op 'tgeloof en de opinie van de Vijf de Monarchy-mans/ daer onder voegende/ dat hy alles voor ſijnen Coning Jeſus dede ; Sulckx dat hy met ſijn oproer meer vertoonde/ dan verſtandig met den geeſt van Mr. Peters beſoetelt te zijn : Hy ontkende ſich onnoſel aen Verraet/ wel ſchuldig van yets aen te ſpreken/dan dat niet den Koning (als noch ongekroont) maer ſijn Lantſ-luyden daer van moſten oordeelen : Alſo ſeyde oock de reſt : Maer als ſy daer by perſiſteerden / beval men hun alle te ſwijgen/ mits de veelheydt en het over dobbel getal van getuygen. Den 14. ſijn gevonniſt om gehangen en gevierendeelt te werden/ te weten :

1. Tomas Venner.
2. Rogier Hodkin.
3. Leonard Gourier.
4. Ionas Allen.
5. Ian Pijm.
6. Willem Oxman, alias Orſingham.
7. Willem Aſchton.
8. Gilles Pritachrd.
9. Steven Fall.
10. Ian Smit.
11. Corbet.
12. Ian Dod.
13. Ian Elſton.
14. Tomas Harris.
15. Ian Cardiner.
16. Robbert Brijerley.
17. Richard Marten.
18. Ian Patſhal.
19. Robert Hepkins.
20. Ian Wels.

Niet te min elck dede ſijn onſchuld ſo veel hy mocht : Doch de Coning begenadigde hun/ ſo datſe alle gehangen en begraven ſouden worden/ uyt geſeyt Venner en Hodkins / die gevierendeelt en hare Hoofden op de Brugghe van Londen ſijn geſtelt/de quartieren aen de Poorten : De Executie geſchiede den 29. dito/ eenighe voor de oude Borſe/ andere voor haer Deuren/ in de Witte/ Roode Kruyſ-ſtraet/ Hout-ſtraet en elders. Het was ſeer belachelijck dat Venner / wordende gecureert van den Chirurgijn van den Generael/den ſelven vraeghde : Oft hy oock pericul liep, van aen ſijn quetſure te ſterven : Daer op den anderen antwoorde : Schoon gy hier de doot al ontſnapte, het loon na ſijn werck ſoude hem toch korte treden na dat padt maken ; 't Welck Venner niet en ſcheen te geloven voor dat hy 't ſach. Waer mede deſe Vijf de Monarchaliſten met Jan van Leyden en Knipperdolling de Kaers van hun Rolle uyt blieſen.

Demoſthen : Epilepſia laborantes prædicat ſe ſanaturum, cum ipſe omni improbitate & malitia laboret.

Daer op dede ſijn Majeſt. aenſtonts Publicatie doen : Waer van 't Hooft en den Inhout hier in beſtont :

DOOR DEN CONING,

EEn Proclamatie: Verbiedende alle onwettige ende oproerige Vergaderinghen en Conventiculen, onder pretext van religieuſe aenbiddinge Godes.

Hare Ho. Mo. Ambaſſadeurs in Vranckrijck aengekomen/ gelijck wy op ons 11. deel met platen t'Haerlem gedruckt/ hebbẽ geſeyt/ vertoefden hoewel met gedwongen patientie hare ophoudingen van Logementen te vinden / eñ tot het bekomen van Audientie ſich belet vindende om ſich uyt te ruſten/ door dien de Snijers op die tijdt met 't Hof en andere al om de handen vol wercks hadden/ hielden hun ſommmige dagen binnen. W. Boreel den Ordinaris Geſant had na dat hy van zijn kranckheyt gerecouvreert was/ den 22. Nov. leſt by de Coninginne Regente het Rijck weſen geluck wenſchen over den getroffen Vrede en 't Houwlijck met Spangen, makende daer nevens hare Majeſteyt bekent/ d'aenkomſte van hare Ho. Mo. Extraordinaris Ambaſſadeurs,&c. De Coninginne beval hem ſtracs te decken/ en wierde op al zijne redenen ſeer wel bejegent/ met aenbiedinge van hares Majeſteyts gunſte / ſoo tot den Staet van hare Ho. Mo. als des ſelfs Perſoonen: Deſgelijcks is zijne E. bejegent by de Coninginne Moeder / die alſoo aen de ſelve ſtont de diſpoſitie van 't Gouvernement van Provence en van Bretaigne/ klaegden aen haer hoe men te Breſt noch gevanghen hield den Capiteyn en Commiſſaris die hy derwaerts hadde geſonden , neffens diverſe Prijſen die men aldaer hadde opgebracht, ſonder eenige verhoopinge van reſtitutie, welck doen hy verſocht dat neffens de Piraterijen mochte ophouden, volgens den inhout van des Konings eygen Declaratie, hem te vooren in handen geſtelt, waer by de ſelve op hooge ſtraffen waeren verboden eñ gecondemneert. Hare Majeſteyt bejegende hem hier minnelijck op/ met hope / dat in 't korte daer in yets vruchtbaerlijcks ſoude werden gedaen/ niet tegenſtaende men noch even dapper te Boulogne het roven voort ſette op hare Ho. Mo. Ingheſetenen/ de novo noch dry Hollantſe Schepen hebbende wech genomen/ alles onder pretext van Portugaelſe Commiſſien / welcke de Gouverneurs van Breſt en van Bologne in 't gantſe Rijck alleen hare cours deden hebben/ onaengeſien des Konings expres verboth aldaer lach.

Den 13. Januarij waren d' Extraordinaris Ambaſſadeurs ter audientie by den Card. Maſarini/ die alhoewel doe noch bedlegerich/ aengenaemelijck ſcheen te aenhooren de mede-verblijdinge die hare Ho. Mo. hadden over alle de geluckige Succeſſen over den arbeyd van Sijne Eminentie, omtrent den Vrede eñ 't Konincklijcke Huwlijck: Beginnende wijders te ſpreecken/ van Vernieuwinghe der Oude Tractaten van Alliantie en Commercie, tuſſchen die Kroon en den Staet van de Vereenichde Provinçien, met ſoodanigen verbant, als de gelegentheyd ſoude vereyſſchen. Den Cardinael antwoorden haer: Dat hy ſich verplicht vond over d' eere die hare Ho. Mog. hem door haere Ambaſſadeurs lieten aen doen. Met aenbiedinge/ van ſich geern te willen laten gebruycken by den Coning ter inſtantie van hare Ho. Mo. voor ſoo verde het ſelve den dienſt van den Coning en het beſte van beyde Staten mochte concerneren. Annexerende noch ſommige beleefde expreſſien daer neffens. Maer nochtans eer ſy Ambaſſadeurs gedemitteert wierden/ konden ſy uyt de diſcourſſen wel bemercken / dat men „ het reſentement van de ſeparate Vrede met Spaignen Ao. 1648. te Munſter ge-

ster gesloten/ noch niet verloren hadden. Waer op echter niet als met beleefde woorden is geantwoort: Werdende geconcludeert om door entremise van zijn Eminentie by den Coning haere Excellentien Commissarissen toe te voegen/ omme mette selve alles te verhandelen. Hare Excellentien hadden mede
„ gesproken van een dry dubbelde Ligue tusschen Vranckryck/ Engelant en
„ de Vereenigde Provincien: Maer den Heere Cardinael scheen van gevoe=
„ len vry wat verandert te wesen: Voorgevende / dat de tijden nu verwisselt
„ waren/ eñ zijne Majesteyt een Vrede hadde gemaeckt met Spaignen / die
„ hy niet breken/ maer eeuwigh houden wilde: Dat oock de saken tusschen
Engelant en Spangen noch onseker waren/ en by gevolge alles onseker wat men doen konde. Hare Excell. sloeghen oock voor wegen d' inclusie van desen Staet in den Vrede tusschen Vranckryck en Spangen/ maer die sake wierde aen den Graef van Briene gewesen. Den 20. Januarij wierden hare Excell. aengeseyt/ dat den Coning Commissarissen voor haer hadde verordineert/ dit waren Monsr. de Villeroy/ Comte de Briene / en syn Soon Monsr. Foucquet Surintendant van de Finantien/ le Tellier en Lione/ met welck op den 26. deser hare eerste Conferentie hadden. Middelerwijl waren de Gereformeerden in Vranckrijck dagelijcks van de Roomse groote overlast gedaẽ/ gelijck dan buyten ordre 't Cannaille te Rennes den Tempel der Hugenoten raseerden: En t' Angiers scheeldent op sulck ongeval oock weynigh. Te Rochel wierden de Nederlanders en andere op anderhalf en 2000. guldens geschat/ doch dese sake is eyndeling niet sonder grooten arbeyt van de Heeren Ambassadeurs opgeschort.

Den Spaense Gesant Comte de Fuensaldagne/ hoorende te Parijs datter meenigte Franse Officieren over Engel: met de selve Schepen/ hun ten dienst van Portugal na Lissabon begaven/ dede so veel door syn klachtẽ aen 't Franse Hof/ dat men hem alles toe stont/ selfs tot het wervẽ van Volck tegen Portugael: Welcke Croon by Vranckryck nu geabandonneert/ een ander in het Hooft hadde/ 't welck door gebreck van descendenten/ aen den Duc d'Anguin Soone van den Prince van Condée/ wierde voor gheslagen/ het Rijck was Poolen / en de aenbiedster desselfs Conínginne: Hier over nam het Huys van Oostenrijck gheen kleyne jalousye/ als soeckende gheen Lelien soo na tot haren ghebuyr: Vranckrijck daer en teghens om nochtans sulckx te bevorderen / had ten eynde van het voorlede Jaer den Heer Akakia met een considerable somme van Penningen om alles t'effectueren heen gheschickt/ om te Warschau op den aenstaenden Rijcx-dach het Intrest van de Vrienden deser saeck/ indien doenelijck plaets te doen nemen. Onder alle dese Weereltse rusten/ suckelden den Heer Cardinael Masarin so seer/ dat hy meer en meer gewaer wiert syn eygen swackheyd/ vermeerdert door hevige Graveel en Podegra/ en hoewel hy seer raemelijck nu beyde den Vrede en het Huwelijck met Spangien had uyt ghewerckt/ most nochtans sien dat men hem of hate ofte wilde bespotten / 't welck de beste Princen wel ten deele valt. Het was dan den 2. January / dat aen den Abt Ficquet een packet Brieven door een onbekent Persoon wierde gebracht/ alwaer onder anderen een geschrift in was/ ondertekent van Sr. Gaeloire/ Broeder van den Secretaris van Madamoiselle/

selle/behelsende als een voorslag aen een ander gedaen/dat indien hy den Heere Cardinael wist te vergeven/ hy daer voozen soude genieten een somma van 40000. Croonen. Den Abt dit siende/ wiert seer verschrickt/ ging terstont na den Heere Cardinael/ openbaert hem den Brief/ en die wiert niet minder als den Abt ontstelt/ dewijl sy sagen dat Sr. Gaeloire sulcx ondertekent had: Ontbied datelijck de Capiteyn van sijn Guarde/en beveelt hem Sr.Gaeloire smorgens metten dach te grijpen. Den Capit. tradt te werck/en in plaets van den rechten/ neemt door abuys gevangen den Raedsheer van Chastelet/ mede Sr. Gaeloire genaemt. Onderwijl komt den rechten Gaeloire dit te weten/ die sent terstont sijn Broeder aen den Cardinael om sijn onnoselheyd te bewijsen/ gelijck alles op een puyr schelmstuck bewesen wiert: Te weten/dat gelijck de Francoysen uyt Courtesie altoos veel leege plaets open laten tussen den Brief en haer naem/ welcke naem sy seer laech tekenen/ so was dit gesingeerde werck daer tusschen geschreven: En wiert sulckx bevonden gedaen te sijn van den Schoon-Vader van Sr. Gaeloire/ die gepicqueert om dat hem de selve nu een wijle had gevangen gehouden/ dit Verraet had besteecken/ om Gaeloire daer mede te ruyneren: Maer hy verhaeste sijn eygen ellende/want men belaste terstont hem sijn proces te maken.

Hare Ho: Mo: Ambassadeurs Extraordinaris/ waren na een moeyelijcke reyse te water te St. Antony in Biscayen/ ende van daer also moeyelijck te Landen na Madrid vertrocken/niet alleen d'ongebaende Wegen/slechte Logementen/ schaersheydt van Levens-middelen; maer oock op een tijdt wanneer men daer gheen koude gewoon is/ waren de wegen Caminas in Spangien/ rots hardt gevrosen: Daer men nochtans in de Noorder-gewesten by na in die tijt van geen Winter en wist. Te Madrid sijn hare Excell. den 17. Decemb. 1660. by den Coningh van Spangien/ desselfs Coninginne/ en de Infante ter Audientie geweest/ ende d'aengelaste Congratulatie so van Vrede als van 't Houwelijck af gelegt hebbende/ sijn op alle hare seer modeste en vrundelicke aendieningen, wederom met gelijcke Civiliteyten bejegent. Den 17. Janua. 1661. hadden hare Excell. weder Audientie by den Coning/over leverende 4. Memorialen/ het eerste luyde als volgt:

DE ondergeschreven Extraordinaris Ambassadeurs ende Ministers van de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, vinden sich verplicht U Coningl. Maj. als noch gedienstigh te bedancken, in den naem vande Heeren hare Principalen, voor de favorable Audientie, die het Uwe Koningl. Maj. belieft heeft haer te verleenen op den 17. deses Maents; ende waer over sy met de jongste Post aen de Hoogst-gem. Staten geschreven, hooghlijck hebben ghe-roemt, vinden haer vorders gelast u Coningl. Maj. met respectueuse dancksegginge te betuygen, hoe aengenaem het haer Ho: Mo: is geweest, dat het de selve belieft heeft, in conformité van 't 13. Articul, van 't Tractaet van Vreede, tusschen Uwe Coningl. Maj. ende haer Ho.Mo: in den Iare 1648. tot Munster, gesloten by Sijn Keyzerl. Maj. onsterffel. Memorie, te procureren de continuatie en observantie van de Neutraliteyt, Vrundschap, ende goede Na-buyrschap, van wegen Sijne Hoog-gem: Roomsche Keyserl. Maj. met den Staet der Vereenighde Nederlanden, volgens d'Acte Conformatoir daer van sijnde in dato den 6. Iuny des Iaers 1648 ende

ende op den 22.October 1649. door u Coningl. Maj. Ambassadeur, de Heere de Bruyn zalig: in originali aen haer Ho: Mog. over-hantrijckt, tot welcke continuatie ende observantie van Neutraliteyt, wy expres gelast sijn U Coningl. Maj. te verklaren, dat de Heeren onse Principalen alles sullen toe brengen ende contribueren, wat eenigsints soude konnen werden gedesideteert. Dan also by het op-gemelte Articul U Coningl. Maj: sich hadde verders verobligeert, gelijcke Acte van Neutraliteyt by het Roomsche Rijck te procureren, waer van tot op heeden de gedesidereerde effecten niet en sijn gevolgt: So versoecken op-gemelte Ambassadeurs dat sulckx met den aldereersten als noch moge geschieden, ende dat den Alderdoorl. ende Grootmachtigsten Keyzer, jegenwoordig Regerende, door U Coningl. Maj. ofte desselfs Minister aen 'tHof residerende, moghe versocht werden, de meer-genoemde Acte, by sijn Heer Vader Hooglossel. Memorie gedepescheert, te renoveren. Ten anderen vinden de meer-gen: Ambassadeurs ende Ministers hun verobligeert, U Coningl. Maj. te representeren, dat haer Ho. Mo. al over lang hadden te gemoet gesien, dat het over quartier van Gelderlant, in Conformité van 't 52. articul, van 't Tractaet van Vreede, soude hebben werden uyt gewisselt jegens een equivalent, 'twelck tot noch toe niet en is gheschiet, wat devoiren daer over oock sijn aen ghewent; Derhalven u Coningl. Maj. als noch seer gedienstig versocht wert, dat het de selve believe sijne Minister in den Hage te authoriseeren, om met Gedeputeerdens uyt haer Ho: Mo: Vergaderinghe te concerteren ende convenieren, over de verwisselinge van 't voorn. over quartier van Gelderlant jegens een equivalent. Wy en twijffelen gants niet, of het een ende ander versoeck, gegrontvest op de equiteyt ende billijckheyt, sal by U Coningl. Maj. so wel plaets vinden, dat daer aen de Heeren onse Principalen mach blijcken, de oprechte eñ sincere genegentheydt die U Coningl. Maj. heeft van den gemaeckte Vreede, met de selve niet alleen in dit Poinct, maer in alle andere Articulen oprechtelijck te willen onderhouden, gelijck Haer Ho. Mo. van hare sijde van den beginne hebben gedaen, ende tot den uyt-eynde sullen continueren.

Het tweede Memoriael was als volght:

DE ondergeschreven Extraordinaris Ambassadeurs ende Ministers van de Heeren Statẽ Generael der Vereenigde Nederlanden, vinden sich expres gelast U Coningl. Maj. te representeren, hoe dat contrarie het 8. Articul van Vreede, dicterende dat de Onderdanen van U Coningl. Maj. ende haer Ho: Mo: doende trafficque in malkanders Landeryen, niet gehoudeñ sullen wesen meerder Rechten ende Impositien te betaelen als eyghen Onderdanen, invoegeñ dat oock de Onderdanen van haer H: Mo. souden blijven geexhimeert van seker 20. percento, of oock diergelijck minder ofte meerder Impositien, die U Coningl. Maj. geduyrende den 12. Iarigen Treves gedreven heeft, ende na het maken van de Vreede (onder reverentie) noch directelijck noch indirectelijck heeft vermoghen te heffen op de Ingesetenen van den Staet der Vereenigde Nederlanden, meer als op U Maj. eygen Ondersaten; Haer Ho. Mo. klachtelijck is te kennen gegeven, dat tot Messina ende Palermo alle vreemde Natien, ende onder de selve mede de Ingesetenen ende Onderdanen van de Vereenigde Nederlanden, 3. ten Hondert meer voor Tol op uytgaende ende inkomende Goederen wert afgevordert, als U Maj. eygen Ingesetenen aldaer betalen, 'twelck also directelijck strijt, tegens het voorn. 8. Articul vande Vreede, den 30. Ianuary 1648. tusschen U Koningl. Maj. ende Haer Ho. Mog: op gericht: Soo wert U Coningl. Maj. seer gedienstigh versocht, ten eynde Haer Ho. Mo. Onderdanen in U Coningl. Maj. Landen, gelijck de Onderdanen van u Coninghl. Maj. in de Landen van Haer Ho. Mo. mogen blijven jouisseren, van het beneficie van 'top-gem: 8. Articul de voorsz. excessen

sien ende exorbitantien, te doen cesseren. Ende dat daer en boven aen de Officieren ende bedienden van u Coningl. Maj. mag geordonneert werden, soodanig op gelt van 3 ten Hondert, als sy de Onderdanen der Vereenigde Nederlanden te onrecht hebben geextorqueert, te restitueren, ende hun in toe-komende wel nauwelijck te wachten van soodanige excessien, ende notoire contraventien meer te pleegen, gelijck u Coningl. Maj. daer en boven seer gedienstigh versocht wert, ordre te stellen, teghens de onlijdelijcke vexatien, die de Ingesetenen der Vereenigde Nederlanden, handelende ende trafficquerende op Spangien, werden aen gedaen, ende waer over dagelijcx aen Haer Ho: Mo: wert geklaegt, door de ondersoeckinge van de Iustitie in hare Huysen, Boecken ende Brieven, tot groot nadeel van de Commercie, directelijck contrarie het 10. 11. ende 17. Articul van 't Tractaet van Vreede, wel expres mede brengende, dat de Ingesetenen der Vereenigde Nederlanden, alomme in die Rijcken van u Coningl. Maj. sullen genieten de oude Vrijheyt van Tollen, van de welcke sy in Vreedelijcke possessie sijn gheweest, voor den begin van den Oorlog, ende dat de Commerçien tusschen wedersijts Onderdanen niet en sal mogen werden verhindert: De Heeren onse Principalen oordeelen dan, het een ende ander te wesen van soodanigen quaden ghevolge, ende ruyneus voor de Commerçie, dat sy ons wel expres hebben gelast u Coningl. Maj. het selve met allen ernst te representeren, ende oock sonder intermissie aen te houden, ten eynde wy daer op mogen verlangen, de gedesidereerde reparatie ende satisfactien die wy van de rechtmatigheyt van u Coningl. Majestt. in schuldich respect sullen afwachten.

Het 3. was een Memoriael/ uytten name ende van wegen hare Ho: Mo/ voor de Princesse Royale / ende de Voogden des Princen van Orangien/ den Heere Ceurvorst van Brandenburg/ hare Hooght. Me-vrouwe de Princesse Douagiere van Orangien/ &c. Versoeckende supplemente van het gheene haer uyt krachte van 't algemeen Tractaet te Munster besllooten; mitsgaders uyt twee bysondere Tractaten van den 8. Ianuary en 27. Decemb. 1647. Waer by de selve bleef competeren een somme van 1418500. liquits: Behalvens dat noch den Coningh sich verobligeert had, dattet Graefschap Meurs, door den Roomsen Keyser in een Hertoghdom soude op gerecht werden.

4. Idem/ Een Memoriael, omme voor hare Hoogheyt de Princesse Douagiere, volgens 't Tractaet van Munster te procureren, volbrenginge van de beloste die hare Altesse is gedaen in 't overgeven van de Baronnije van Turnhout, in Brabant gelegen, mette Leenen vaer annex, te weten: Dat deffelfs Domeynen souden werden gebenificeert, tot 12000. gulden 's Iaerlijcx; 't welck verre van daer is, also de selve maer tot 7000. gulden heeft gerendeert: Dat oock de Heerlijckheyt, volgens beloften van den Koning aen haer Altesse, niet en wert gedeschargeert van hare lasten: En mede dat men belooft had/ de voorsz. Baronnije van Turnhaut/ van alle inlegeringen te ontlasten/ daer ter contrarie in April 1658. door gewelt van des Coninghs Officieren sijn geconstringeert geweest/ te fourneren 30000. guldens. En of wel sijn Majestt. de restitutie daer van had geordonneert te doen/ aen den Marquis de Caracena/ soo en was echter het selve niet geschiet.

Zedert het overleveren der voorsz. Memorialen/ gingen haer Hoog Mog: Ambassadeurs seer dickwils besoecken den eersten Minister Don Louijs de Haro/ met yver verhoopende op het weder keeren van de selve Memorialen/ een resolute antwoorde van den Coning van Spangien. Ende weynig dagen daer na/ quam den Secretaris van den Grave Duc/ hare Excell. aen dienen/ datte

nen/datte Coopmanſchappen van Daniel en Jaques de Wint/Koop luyden van Amſterdam/welcke waren verſekert geworden/door den Raet van Orloge waren verklaert verbeurt te zijn: Maer ſijne Maj. hebbende willen begunſtighen de Staten Generael der Vereenighde Provincien / hadde alle de voorſz. verbeurde Goederen ontſlaghen/ ende gelaſt weder te geven/ tot alles incluys. Onder dies begoſt het ſterck in Spangien te Vrieſen: Eenige Hollanders reden daer op Schaetzen/ en het was in Spangien ſoo hart den Winter/als het in Nederlant ſacht weder was/daer men by na den geheelen Winter geen Ys heeft vernomen.

De geduyrige Tempeeſten/ Buyen/ en ſwaere Winden/ maeckten in deſe dagen in plaetſe van Vorſt/ den Winter: Waer door op d'Ooſt-zee/ d'Elve/ in Pomeren en elders veel ſchade aen Schepen/ Menſchen en Gebouwen geſchiede: Ende den Cathol. Coning ſo om ſijn Vloot na d'Indias/als om den Oorlogh tegen Portugael voort te ſetten/was daer door oock ſeer verhindert: Hy vergat wel niet door een expreſſen ſijnen Ambaſſadeur Don Eſtafana de Gamara/ reſiderende by de Staten Generael te ordonneren/ om ſoo in Hollant/Denemarcken als op andere plaetſen/een goet getal Schepen te huyren/ om daer mede ſich te dienen / tot het beſluyten van de Riviere van Liſſabon/ maer door ſchaerſheyt van Penninghen is alles traech aen ghekomen/ ende ſulcx vermindert/oock door 'tinvoeren der kopere Munt in Spangien/dat in dit loopende Jaer weynig tegens Portugael te water is verrigt/welck Rijck Engelandt onderſtont in den arm te nemen/ en onder hare eyghen vigilantie tuys/te Londen aen den Koning ſoodanige beloften deden/om ſelfs daer door behouden te blijven / dat men ghelooft ſy de ſelve nimmer ſullen konnen ofte oock willen volvoeren.

De ſwackheyt der Spangiaerden ende andere Chriſtenen Volckeren/omtrent de Middellantſe Zee nabuyrende/ verſtoute onder dies niet weynigh de Turckſe Rovers van Barbarijen: Sy waren in deſe Maent met 50. Schepen in zee/ een van de ſelve ſtrande door Tempeeſt op de Franſe Cuſt in Provence/ de Chriſten-ſlaven daer op/ ſijn meeſt behouden/ waren 70. in getale: Deſe brachten mede/ hoe dat Gazil Coning van Algiers/ door een Moor de welcke quam om hem te handen te kuſſen/ was door-ſteken: Naer 't welcke ſijnen Neve Bala Raminadin het Gouverno had aenvaert / doende de Weduwe en Kinderen van ſijn Oom in haer Bedden vermoorden/ alle 'twelcke den 26. October 1660. alſo was volvoert. Hare Ho: Mo. vindende op de klachten van hare Ingeſetenen/de vrye Zee-vaert en Coophandel na de Levante daer in machtigh onſeker/ reſolveren hare Vice-Admir. de Ruyter weder te doen gaen na de Straet/met een Eſquadre van 15. Oorlog-Schepen/daer toe die van de Maſe 3/ Amſterdam 6/ 't Noorder-quartier 3/ en Vrieſlant 3. Schepen ſouden equiperen: Doch de tijdt heeft geleert/ dat deſen Helt om andere ombrages by vreemde gemaeckt/ niet en heeft konnen vertrecken ſoo ras als het wel diende / waer door overgroote ſchade den Chriſtenen in 't alghemeyn is toe gevoecht.

Het geheele Lichaem van 't Duytſe Keyſerrijck/ was nu metten Vrede in

Denemarcken/ Poolen/ en Sweden/ t'eenemael in rust gheraeckt/ alleen den Bisschop van Munster/ niet als uyt Weereltse insichten/ en om 't opper-gesach meer als yets anders/ had de Stadt Munster weder beginnen te besluyten/ met veele Troupen Soldaten/ die hem van de Bisschoppen van Ceulen/ Ments/en den Nienborger waren toe gesonden: Die evenwel niet siende met ghewelt op de Stadt te winnen/ de selve met Schantsen en Redupten hebben geblocqueert: Onderwijl die van de Stad so wel als den Bisschop hun recht door verleende Mandamenten aen 't Keyserlijcke Hoff sochten staende te houden. De om-leggende Boeren / die onder dit Bisdom gelegen/ gelast waren alle Vivres en materialen in 't Bisschops Leger sonder gelt te brengen/ mits dat men hun sulckx op den Lant dach pro rato soude af schrijven/ verbloeckten meenigmael dese Munsterse Belegeringe; Dorbende wel seggen: Datte Coningen en Prinçen hun Oorlogen wel mochten laten, gelijck Sweden, Vranckrijck, Spangien, Nederlant, Denemarcken en Polen hadden gedaen,de Bisschoppen en Papen souden den Krijgh wel voeren , sy waren suffisant genoech om de gantse Weerelt in oproer te stellen, &c. Doch evenwel en hielt den Bisschop niet op / die van Munster uyt te hongeren: Ende op dat subject/ende in faveur van den Munsterse Bisschop/schreven oock de Gedeputeerdens van de Vorsten aen den Rhijn der Nedersaxize Creyts/ daer Vranckrijck en Sweden mede annex waren/ desen volghenden Brief aen de Staten Generael:

Hooge Mog. Heeren: Uwe Ho. Mog. sullen uyt onse Missive gheschreven in de Maent October laest-leden, breeder vernomen hebben uyt wat oorsaeck en pregnante redenen wy in den name van onse genad: Heeren Principalen syn bewogen geworden,om de selve vrundelijck te verwecken,ten eynde sy sich wilden onthouden van de op geresene misverstanden tusschen den Heer Bisschop van Munster en desselfs Stad, ende die als alleenlijck aen 't Rijck gehoorende,pura laten berusten. Nu stellen wy wel buyten twijffel, oft u Ho. Mo: sullen van selfs genegen zijn, aen sulck een billick versoeck plaets te geven, ende sich de voorss. sake niet vorders aen te nemen: Dan terwijl voor als noch daer op gheen antwoort en is gevolght , ende dat ondertusschenden roep gaet, als oft gemelte Stadt Munster by u Ho: Mo: noch voort en voort om hulp en assistentie, tegens Hoog-gem: syne Furstel. Genade d' Heer Bisschop instantelijck soude solliciteren, ende dat meer Hoogh-gem: syn Furstel. Genade aen Hoogst-ged. onse genad: Heeren Principalen, als desselfs mede Geallieerden , heeft te kennen gegeven, dat u Ho. Mo. met allerhande vremde toemoeden in hem soude dringhen, waer om de selve tot afweeringe van inconvenientiē en periculen daer uyt te ontstaen,om prestatie van Bonts hulp heeft aen gehouden: So versoecken wy u Ho. Mo. uytte naem van meer Hoog-gem: onse Heeren Principalen , ten eynde de selve in consideratie van de krachtige motiven in den beginne van onse voorgaende schryvens, niet willen voor nemen in prejudice, nadeel ofte belastinge van Hoogst-ged. Vorstel. d' Heer Bisschop, maer sich van alsulcke saken t' eenemael onthouden, oock vervolgens soodanig verklaren, op dat u Ho. Mo. yver en genegentheyt tot onderlinge ruste, ende voortplantinge van de goede Na-

de Nabuyrige intelligentie met het Rijck moge werden bespeurt; gelijck nu sulckx is streckende tot allersijts geluckigen welstant en voorspoet: Dat oock meer Hoog-gem: onse genad: H. Principalen, d'effecten daer van soo veel te eer sijn verwachtende, soo sullen de selve tot continuatie van de goede Na-buyrschap, en gelijckmatige betoninge in diergelijcke en and're occasie tegen u Ho: Mo: niet mancqueren: Die wy mits desen in Godes genadige beschermingе beveelen. Datum, Francfort den 7. January, Anno 1661. U Ho: Mo: dienstwillige, des Coninglijcke Majestts. van Vranckrijck, mitsgaders de Vereenigde Chur ende Vorsten, aldaer aen wesende gedeputeert.

Den Bisschop van Ceulen het oogh oock op Rijnberck slaende/ meynde groot recht te hebben/ om in deser vougen aen hare Ho: Mo. te schrijven:

VY hebben u Ho: Mo. den 14. deses te kennen gegeven, in wat voegen wy door der selver besettinge van onse Stad Rhijnberck,so ten aensien van de nieuwen LantTol, aldaer in gevoert, als van wegen eenen van Dort tot Issum,over gedane beschermingе eñ hulp in sijne onbillijcke exemptie en wederhorigheyt ten hoogsten wierden beswaert en benadeelt: Of wy nu wel ondertusschen hadden verhoopt dat wy gunstighe verklaringe daer op, ende de afschaffinge van dien souden hebben erlangt en verkregen. So komt ons daer en tegen buyten verwachtinghe noch eene veel meer beswaerlicke aenmoedinge en nieuwigheyt van uwe Ho: Mog. te vooren, namentlijck, dat de selve Burgermeesters en Raet van de gemelte onse Stadt Rijnberck souden hebben geordonneert, om aldaer in de Scheepenstoel,met uytsettinghe van eenige Cathol. Schepens,andere Godsdienst-verwanten in hunne plaetsen aen te stellen,welcke nieuwicheyt, en daer bevoorens noyt gehoorde bedrijven, dat ons soo veel te vreemder voor komt, dewijl Burgemeesters en Raet noch met t'aenstellen, noch met het bevestighen van de Schepenen niet en hebben te schaffen, maer dat sulckx ons als den Land-Furst is rakende, dat oock de Schepenen,de welcke eenmael daer toe ordentelick sijn aen ghestelt, geduyrende haer levens tijdt van sulcke haer Schepen plaetze niet en konnen werden af gelecht, ten waere door grove misdaden eñ overtredingen,dar nochtans anders niet en mach geschieden dan door ons, aengesien sulckx niet alleen over al in ons Ertz-sticht, maer oock in 'tgantse H. Roomse Rijck alſo wert aen gemerckt,en in cas dit over sulcx met u Ho: Mo: meermalige verklaringe gants niet over een komt,namentlijck,dat ons in onse Lant-Furstel. hooge Overheyt en gerechtigheyt,geen indracht sal werden toe-gevoegt, wy konnen oock, behalven dat niet sien waer om de selve in Rijnberck meerder,als in de Cleefze en ander nabuyrige plaetsen alwaer sy haer besettinge houdē,daer toe souden bevoegt zijn,alwaer in 'tminste niet wert ondernomen 'sLants Overheyt,so in Geestelick als Weereltlicke Regeringe,Regerings sake eenige indragt te doen, sijnde sulcx oock tegens het generale Vredens besluyt en aller Volckeren rechten,ende en souden wy niet konnen verdacht werden, in cas alsulcke nieuwigheyt tegens verwachtinge soude werden gemainteneert, dat wy ons dies aengaende in andere Hooge plaetsen, en by alle in het Vredens besluyt schaelijders Potentaten en verbondene Croonen, maer insonderheydt by sijn Keyserl. Maj. selfs soude moeten beklagen,ende om rechtelick en billickmatige hulpe van bemiddelinge en onderstant tegens sodanige onbillijck handelingen aen houden.

Dewijl wy dan aen onser tijde niet gaerne oorsaeck souden willen geven tot wijtluftieheyt: So hebben wy alvoorens u Ho. Mo. sulcx willen te gemoet voeren,en Vrient-nabuyrlick mits

desen te versoecken, de selve gelieve d' opgemelte onbillicke indracht en nieuwigheyt te doen op houden en afschaffen, ende sich vernoecht houden met de teneur van de pacta en de Articulen by het van de meer gemelte onse Stadt Rijnberck, en tot weder inruyminge van dien aen ons, en ons Ertz-sticht op gerecht, vervolgens oock ons mitsgaders ons Ertz-sticht (als die wy noyt met u Ho: Mog. in Vyandschap hebben gestaen, en derhalven door den Oorlogh met de Croon van Spangien gevoert, in onse rechten met geene redenen en werden gekrenckt) daer tegens niet te beswaren, of ongelijck te laten aen doen. Gelijck wy nu aen onsen Gesant van der Veecken macht en last hebben gegeven, om u Ho. Mo. so wel dese, als andere saken voor te dragen: So versoecken wy Vrunt-nabuyrlijck de selve gelieve aen hem niet alleen gunstigh gehoor te verleenen, maer sich oock soodanig te verklaren, als sulcx in sich selven billick, en dese toeversicht tot de selve gestelt is: Sulcx sal voor uwe Ho. Mo. by een yegelijck strecken tot groote roem, als mede tot onderhout van goede Nabuyrigh verstant, en wy blijven genegen om u Ho. Mog. alleen goeden wille en Vrundschap te betoonen. Gegeven in onse Stadt Bon, den 14. Ianuary Ao. 1661. Geteeckent, MAXIMILIAEN HENDRICK, Van Godes genaden Ertz-Bisschop tot Ceulen, &c.

Daer beneffens gaf den Minister van Cur-Ceulen dit Memoriael aen haere Hoog Mog. luydende aldus:

HOOGE MOG: HEEREN.

SYne Ceurvorstelijcke Doorl. van Ceulen, en mijnen genadigsten Heere, heeft my bevoolen, boven den inhout van dessels schrijven, u Ho. Mo. over gegeven den 2. deses, de selve in hare Vergadering mondeling voor te dragen: Dat alhoewel Sijn Ceurvorstel. Doorl. doorgaens hadde vertrout u Ho. Mo. souden disponeren, na de gelijckheyt van saken op verscheyden poincten, daer over de selve seer ernstelick aen u Ho. Mog. heeft geschreven, oock Vrund-nabuyrlijck, en instantelijck versocht, dat sulcx, doch promptelijck mochte geschieden, namentlijck, datter ordre mochte gestelt werden, ten eynde van weghen u Ho. Mog. geen beletsel en souden werden gegeven, aen 'topbouwen van eene nieuwe Kerck tot Rijnberck, tot gebruyck van de Cathol. aldaer, als staende tot schickinge van sijne Ceurvorstel. Doorl. en sijnde eene sake, niet rakende de besettinghen, veel min die aen de selve de minste nadeel ofte achterdocht soude konnen veroorsaken: Dat mede prompte ordre soude werden gestelt, tot afschaffinge van de nieuwen aengestelde Lant-tol in 't Ampt van Rijnberck, als niemant bevoegt sijnde buyten sijne Ceurv. Doorl. daer in te voeren eenige de minste lasten: Dat mede soude werden in getrocken, de ordre ghegeven aen de Heere Stedevoogt van Rijnberck, van te mainteneren den Heere Warnar van Dort tot Iessum, in sijne ongefondeerde Handelingen, en onlijdelicke indrachten in sijne Ceurv. Doorl. hooge Iurisdictie en Overheyt, maer hare handen van den selven af trecken, daer op niet alleen geene de minste Raet en middel is gevolgt, maer daer en tegen sijne Ceurv. Doorl. boven maten vremt voor komt, dat u Ho. Mog. door hare Brief van den 11. Ianuary lestleden, hebben geordonneert aen de Magistraet tot Rijnberck, dat hy voortaen 'teene jaer 4. Schepen van de herstelde Godsdienst souden aenstellen, en het andere jaer 3. onaengesien dat de voorsz. Magistraet met het setten, ofte versetten van de Schepenen niet en heeft te schaffen, maer alleenlijck toestaen sijne Ceurv. Doorl. oock haer leven langh in Ampt blijven, en niet en konnen werden afgeset, als om sware fauten, gelijck sulcx in 't Sticht Ceulen, en het gantse Roomse Rijck gebruyckelick is. Dat oock sijne Ceurv. Doorl. onderricht wert, dat des Sondags en Heylige dagen, de Poorten aldaer werden gesloten gehouden, en daer door

de Onder-

de Ondersaten des Ampts, belet de Cathol. Godsdienst by te Woonen, welcke nadelige, sijnde ten hoogsten indrachten,oock openbare, onlijdsame, en den Vreden-slot tegens strijdende bedrijven, die sijne Ceurv. Doorl. niet langer eers en consciences halven heeft kunnen vergelijcken,maer sich genootsaeckt heeft bevonden,dies aengaende aen hooger plaetsen, en by de gemelte Vreden-slot,Schaelijdende Potentaten, oock de mede verbondene Croonen, voorts aen sijne Keyserl. Maj. selfs, om behoorlijcke bystant aen te roepen en te klaghen, doch alvoorens heeft sijn Ceurv.Dooorl. my belast u Ho. Mo. sulckx bekent te maken,en instantelijck te versoecken,dat de selve gelieven daer op naer eysch en gelijckheyt der saken resolverende,diergelijcke aenstootelijck,en verdersiende voorvallen uyt den weg te leggen,en verders daer op kort te antwoorden. Wijders heeft sijne Ceurv. Doorl. my belast u Ho. Mo. bekent te maken, dat de selve niet en kan bedencken (aengemerckt sijne goede en oprechte meeningen,en tot noch toe wel onderhoude Vrunt en Nabuyrschap) wat redenen daer sijn u Ho. Mo. bewegende, in sijne Stad Rijnberck van tijt tot tijt meer en meer tegen,de ordonnantien by den selven aldaer gegeven,volgens sijne ontwijffelijcke competerende Hoogheyt en Iurisdictionalia, daer doch sijne Ceurv. Doorl. noyt heeft na ghelaten, aen de selve te betoonen alle Nabuyrlijcke goede gemeenschap,en vrientschap, en daer door so veel te meer te verhopen gehad, oock noch niets anders wil vertrouwen, of dat de selve uyt dese insichte de selve Stad eyndelick aen sijne Ceurv. Doorl. en sijn Aert-sticht met volle aftredinge der selver weder om sullen toekomen laten,ghe-u Ho. Mo. de selve herstellinge, voor desen rechtmatig hebben bekent, en de verklaringe dies aengaende gedaen,aen sijn Ceurv. Doorl. Ferdinand Hoogloffel. memorie, in den Iare 1634. niet tegenstaende den Krijgh doenmaels in Nederlant was op sijn alderheetste,en soude sulckx doenmael sonder twijffel tot uytwerckinge gekomen zijn, so sulckx den aenslag van de Stedevoogt, van Gelder op de Stad Rijnberck niet te rugh gestelt hadde : Des te weyniger kan sijne Ceurv. Doorl. sich inbeelden,dat u Ho. Mo. souden volharden in de beswaernissen voren verhaelt,tegens der selver verscheyde,so mondelijck als schriftelijcke verklaringen, maer aenhangende hare voorighe goede meeninge, besonder in dese Vredens tijdt, en ten insichte, dat daer mede sonder twijffel veel meerder voordeel en profijt aen desen Staet sal toe komen , als dese poste langher beset te houden, behalven dat dese herstellinge voor alle de Weerelt loffelijck en roemelijck sal zijn,sullen beramen, tot aftredinge en weder inruyminge der voorsz. Stad Rijnberck, versekerende daer tegens sijne Ceurvorstel. Doorl: u Ho. Mog. van alle getrouwe Nabuyrlicke goede gemeenschap , waer op de selve insgeljckx u Hog. Mog. verklaringe sal verwachten. Geteekent, I. van der VEECKEN.

Buyten dese bewegingen/had het Duytse Rijck t'eenemael een sachte rust/ alleen scheenen de Turckse progressen in Sevenbergen eenige jalousye te geven : Ommers men bevont dat het Hoff van Weenen besloot/ geen Turcken te vertrouwen/ en sich tegens d'Ottomannen te kanten/ so verre het volgens de Limiten geoorlooft waer : Hier toe sent den Keyser Gesanten soo aen de Vorsten des Rijckx/als oock aen Engelant/Nederlant/ Vranckrijck/Spangien/als aen den Paus. Op een tijt dat seker onweder van storm en Blixem/ te Berlin de Tooren van St. Marie Kerck in brandt gheraeckte / doch door vlijt der Burghers gestuyt wordende / storten alleen den Knop ter neer. Te Rostock en Wismar heeft het op d'eene plaets den Predick-stoel en een Epitaphium gheruyneert/ op d'andere oock de Stadt dapper beschadigt : De Masterlanden en de Valeyen omtrent Hamburg/liepen so hoog onder water/ als op

als by Menſchen gedencken is geſien; 10. a 12. Schuyren met Menſchen en
Beeſten/ ſijn om geſlagen ende wech ghedreven : De Stadt ſond Schuyten
uyt/ om de Menſchen geblucht op de Solders en toppen der Huyſen af te ha-
len/ dewijl het Lant alom als een kleyne zee ſtont : By deſe onheylen heeft de
Poolſe Riviere de Wijſſel niet min ellende omtrent Dantzigh toe gheboegt/
want die Vloet door ſwaren regen krachtig af-ſackende/drong den 17. Jan.
ſmiddachs ten half 12. het koſtelijck geſtopte gat by 't Hooft/door de Sweden
voortijts geopent/ weder deur/ſulckx datte Neering en de Warders onder lie-
pen/jammerlijck veel Vee verdronck/ ettelijcke Menſchen te ſeer overijlt/ver-
ſmoorden : Deſe arme Luyden hadden hun even uyt den Oorlog een weynig
geredt om haer adem te halen/ 't Landt bebout om den Oogſt te verwachten/
ende hier mede is alles/ goet en leven daer heenen gedreven : Snachts wies
het Water noch anderhalf Elle/ weſ halven raedſaem wierde geoordeelt/ om
'twater te looſen/ noch een nieu gat in de Wijſſel te maken/ alſo de groote ſtee-
ne Sluyſen/ daer door de gantſe Nieuwe Stad en de Spijckers ſouden onder
loopen/alreede begoſt te ſchudden/en deurgaen wilde : By de 200. Menſchen
hadden hun op een hooge Schantſ-walle geſalveert/ deſe ſijn mede wech ghe-
ſpoelt en verdroncken : Andere hadden ſich op Daken der Huyſen/ Kercken
en Toornen geſalveert / wenckende en luydende de Clocken om hulp en ver-
loſſinge/ 'twelck om het Ys en ſtercke ſtroom onmogelijck was. Tot eyn-
delijck na vier en meer daghen het water begoſt te ſacken/ doch bleef tot in de
Maert het Lant als verdroncken/ en onbebout/ en alles reddeloos.

In de Sondt had het Element des Luchts oock dapper geroeſmoeſt/ veel
machtige Boomen uytter aerden gedreven/ veele Gebouwen beſchadigt/ drie
Schepen voor de Haven wierden om geſlagen.

Te Coppenhaven hebben op Nieu-Jaers avont hare Ho: Mo: Ambaſſa-
deur d'Heer Vogelſangh/ by den Coningh het compliment over d'Erf-Hul-
dinge af gelegt/den Coning ſtont onder een Hemel in ſilver gewaed/hebbende
ter rechter hant ſijne 4. Princeſſen en den Prins : Den Coning ſelfs bedanck-
te hare Ho: Mog: wegen ſijn Exell. en wierde met grooter eere en Civiliteyt
weder uyt geleyt. Toen maeckten de Deenſche Majeſteyt d'Heer Chriſtiaen
Rantſou tot Viceroy over Noorweghen / hem boven dien vereerende met een
koſtelijcke overgoude beſlagen / en een gouden Ringh geciert met een grooten
Dyamant/ ſoo wegenens de nobiliteyt van zijne verdienſten / als meritable
extractie. Doch de Lucht bleef daer om niet te min alleen by het ſtormen/
maer ſy maeckten oock miſgeboorten / ofte quade voor-tekenen : Men ſach
korts daer na in Februario als het water begoſt te vallen/ boven Dantſich 7.
Sonnen/ ende andere wonder tekenen/ onder welcke oock was den Vis/ die
in de Riviere der Moldau van twee ellen lang wierde gevangen/ met een ge-
ſchilfferden Huyt/waer in ſich in diverſe Couleuren vremde Characters ver-
toonden/ mette letteren W. welcke tweemael op den Staert ſtont / en op het
Lijf XXX. XXX. De Turcken die ordinaris dapper op ſteken/ nu aen ge-
moedight mette winſte van Waradijn / lachten in hun vuyſt/ datte Jonghe
Duytze Keyſer/ghelijck men hun van Weenen ſchreef/ tot een teecken dat hy
voor de Turckſe macht niet en vreeſden / met Balletten te danſen en Come-
dien te

dien te sien/ sich verbrolijckten: Sy daer en teghens/ stroyden over al uyt/ datse in de Lucht dus danigen teecken hadden gesien:

Boven dien heeft haren Muffti hun geprophetee rt/datse daer door heyl en goet geluck tegens de Christenen souden hebben: En hare gewoonte van roemen hier by niet latende/schreef een van haer Bassa aen den Duytsen Ridder Rihlman/ in Dalmatien onder de Venetianen dienende/ desen arroganten Brieff:

MECKMET, *dat is op 't Turckx*, HEERE.

BY onsen Godt Mahomet, de Seven Propheten en twaelf Pilaren besweer ick u,dat, indien gy meer hinderinge aen den Pas Siebeneck doet, gelijck tot heden is geschiet, soo beloof ick u naer intentie mijns voornemens, ende alle de uwe in eeuwige Slavernije Onses Grooten Heers te voeren, die my op mijn bloet heeft aen bevolen, u met alle mijne Arabiers en Turcken daer toe te dwingen, gelijck ick de uwe voor Candien hebbe gedaen: Op dat gy en uwe Meesters sien moogt, dat mijnen Keyser alleen de machtighste Heere des Weerelts is. Dit schrijf ick tot uwen beste, en verblijve mijnes Grooten Heers getrouwe Vassal, die Bassa over Arabien is, ende sich noemt, SULTAN IBRAHIM.

Den Ridder Rihlman sond de Copie van dien Brief/ ende sijn eygen daer nevens/ aen sijne Principalen de Seigneurie van Venetien/ luydende aldus:

Doorl. Illustrissimi: Signorie:

SEer wel heb ick konnen erinneren, wat schade uwe Seigneurie en de Keyserl. Majesteyt by 't ontvooghden van Waradijn komen te genieten: De recommandatie van mijn gesontheyd die (God lof) tamelijck is, daer nevens heb ick oock ontfangen, het sorgen teghens den Erf-vyandt, en niet alleen van den Keyser mijn Erf-Heer, maer oock van de gantse Christen-

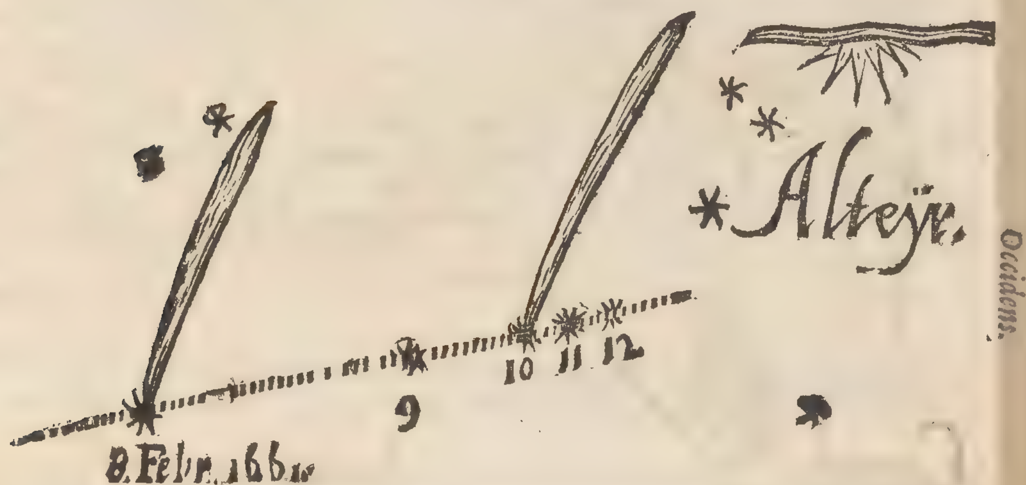
heyt, alleen om haer te dienen tot spiegel en oorsaeck van revenge. Den Turcksen Bassa Sultan Ibrahim, heeft my in seker schrijvens groote redomontados op gedischt, gelijck de Seigneurie by den nevens in geslooten kan sien: Hy dreygt my dapper, en schijnt my in Dalmatien eer lang te willen besoecken; Ick heb hem daer op weder te verstaen gegeven, dat ick bereydt was om sijn Mascarade Danseryen te sien, en alsoo en stoor ick my aen sijn Vantationes gants niet. Evenwel heb ick onder dies mijne Volckeren saem gevoert, en naer Monsteringh 12000. sterck bevonden, daer mede ick geresolveert ben, hem onder de oogen te sien. Blijvende ondertusschen waer ick met goet en bloet dienen mach, den getrouwen Knecht in leven en sterven van uwe Seigneurie. Christoph Rihlman.

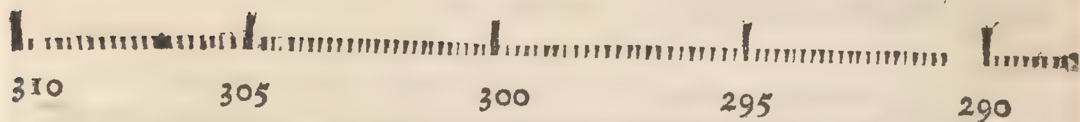
Den 18. January daer aen/ quam gedachte Sultan Ibrahim met 20000 Zarasijnen en wilde Arabiers/ den voorsz. Rihlman by Sara aentasten/ daer dapper gevochten/ ende de Duytsen hare handen lustig te werck gestelt wier-den: Invoegen Sultan Ibrahim doenmaels bevont/ datter meer als hy en sijn Grooten Heer waren die wat konden; want sy mosten aen de Christenen het Velt laten/ alhoewel die onder veele gemeene/ oock den dapperen Soldaet Malezzi verloozen/ hoewel oock een Palavicini en diergelijcke niet vergeten dienden. Doch in 't tegendeel bleef den Christenen tot buyt den Janitserse Aga Sekijm/ een Visir/ en twee and're groote Turckse Slaven: Ridder Rihlman schoon hy tot nu toe seer swack en kranck was geweest/ wiert met de Victorie gesont/ en de meenigte dooden der Turcken/ die al op een groot getal aen liepen/ maeckten hem met eer en reputatie weder levendich.

February 1661.

IN Sevenbergen was niemant die de Turckse macht scheen te sullen stut-
ten/ als eenen Kimen Janos/ wel eer geweest Generael van Ragotsky/
doch sijn handel en sijn macht/ en was so gelucking niet voor de Christenheydt
als men wel gewenscht en verwacht hadde: Behalvens noch/ dat hem diver-
se van qualiteyt tegen waren/ en by 't Turckse Hoff liepen solliciteren om het
Vorstendom Sevenbergen/ als Tributarisen van den Ottomanise Keyzer te
mogen beheerschen: Onder dese versoeckers was mede seker Vrij-Heer Vo-
lani Micktos/ wiens Vader by Ragotsky was vast geset/ en inde gevancke-
nis gestorven/ desen om by 't Turckse Hoff sijn saeck wel te recommanderen/
schreef neffens sijn versoeck/ dat hy oock wilde seecker Vestinge en Pas Illec
genaemt/ aen de Zarasijnen over geven: Desen Brief wierde onderschept/
als mede twee Gesanten/ een van de wilde Tartaren/ ende een van seker ghe-
deelte der Cosacken/ welcke bekenden/ dat sy af geschickt waeren/ om den
Turck aen te bieden alle bystant tegen de Christenen/ bereydt om mette selve
te conjungeren/ en in der selver Landen te gaen vageren. Hier by quam den
2. deser smorgens met het lumieren van den dag/ sich schielijck vertoonen een
Comeet-Sterre/ oprijsende ten oosten van boven Sevenbergen/ ende de staert
by de twee ellen lang/ haer naer Stijrmarck en Dalmatien streckende: Het
was klaer weder/ so lang hy verscheen/ ende vertoonde sich niet boven 10. da-
gen;

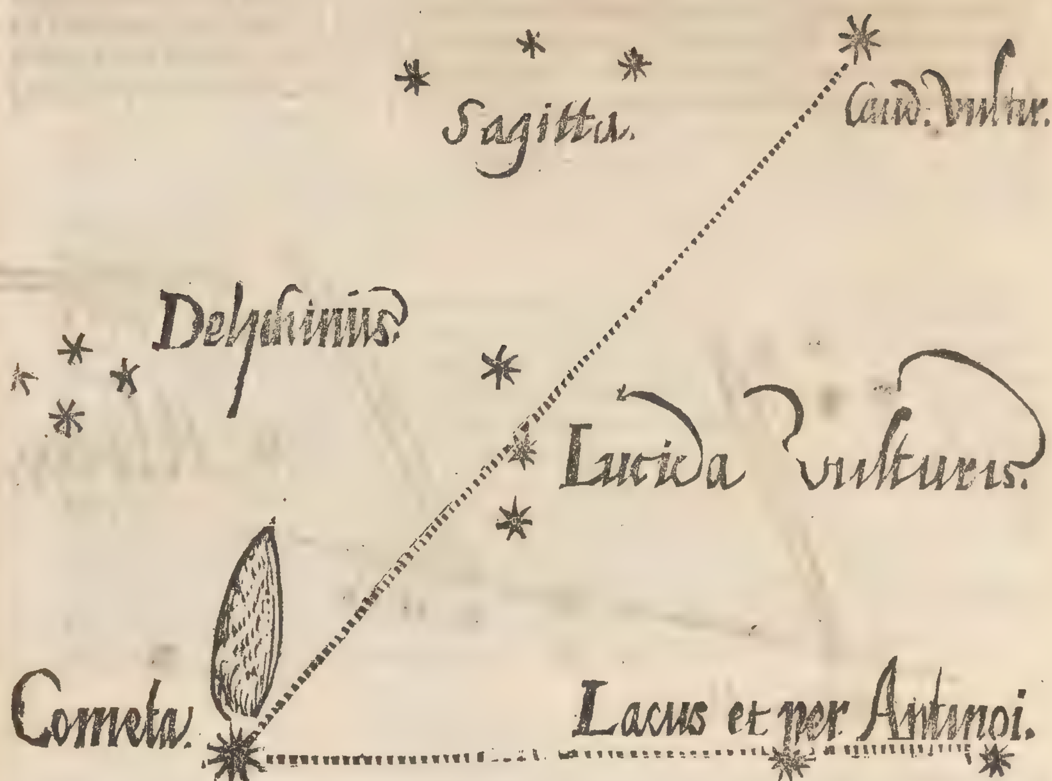
gen; Om ſijn geheel ſpoedig loopen/ is hy tot in Nederlant geſien/aller-eerſt den 3. Februaryj/ doch daeghs daer aen perfecter tot den 9. dito/ wanneer de lucht geheel betrocken was/is zedert niet meer vernomen; Hy is oock geſien in Denemarcken/Sweden/Polen en Moſcovien: De Jeſuyten tot Olmutz in Moravien hebben hem aldus af geſpeculeert:

Over een komende met de obſervatie den 10. dito / ghedaen te Bruſſel by Michael Florentius van Langheren / Wiſ-konſtenaer van ſijn Catholijcke Majeſteyt van Hiſpangien.

In Hollant wiert hy in zijn opgangh ten ooſten dampich als met een breden ſtaert geſien/ en dicht aen den Horizont als verkortende: En liep den 10. dito van 5. tot 6. uren dattet licht was/ den halven Hemel om: Doch hoe hy hooger en nader deſe Landen quam/ hoe ſijn ſtaert meer verkleynde/ ſo dattet ten leſten ſich als een ſcherp ſtraeltje vertoonde/ten half negenen ſavonts hebben wy hem twee dagen achter een weder geobſerveert / wanneer hy was onder gaende ten N. W. de ſtaert ſagmen niet / alſo daer wolcken gelijck hy hier by den Altheyr afgetekent ſtaet / over dreven / maer onder ſtont hy met klare vreeſſelijcke ſter-puncten/ ver van andre ſterren verſchillende. Ende den Profeſſor van Leyden Kechelius/heeft daer van deſe afteeckening gemaeckt:

Obſervatio Cometæ A°. 1661. 8. February Hora $5\frac{1}{2}$. matutina inter conſtellationes Delphini & Vulturis, à

S. C. Kechelio.

Den 12. February altereerde hy weder 120. mijlen. Alles op een tijdt/
dat in Bulgarijen wel 6. a 7. mijlen Lants tot een ongrondelijcke Poel ſijn
wech geſoncken/ met ſtil weder. Ter contrarie was het midden in den Win-
ter ſo warm en ſacht weder te Norimberg/ en voorts den Rijn af/ dat de bla-
den uyt de Boomen ſprooten/ en de Roſen knoppen kregen.

De Hongariſe Boeren in de Graefſchappen Zaboltz en Bichori/naeſt aen
de Zevenberghſe Frontieren ghelegen/ ſiende dattet op haer eerſt aen komen
ſoude/ ende hoorende dat neffens de Standen oock den Palatinus/den Graef
van Serins/ Graef Suſa/ Budrane/ Nudaſti/ Forgats/en andere na Wee-
nen waren vertrocken/ om ſpoedigh ſecours by den Keyſer te verſoecken/ be-
goſten 6000. ſterck by een te rotten/ voerende ſelfs de Luyden gebangen/ die
verkoopende aen de Turcken in Waradijn: Nemen de Pas St. Job in/ſpo-
lieren diverſe Geſanten en andere/ tot ſo lang men haer door gewelt moſt lee-
ren ge-

ren gehoorsaem zijn/ also veele van hun alreede het oor na der Turcken Heerschappye jeuckten: (Bose Menschen wachten altoos op veranderinghen.) Sy en kenden de wreedheyt noch niet genoech/ van alsulcke die na hare Relige het achten sotheyd te zijn/ barmhertig te wesen aen syne Vyanden: Daerom hadden die den Fransen Gesant te Constantinopolen op nieus syn gevangenis vers waert/ en so hart getravallieert/dat desselfs Soon daer over in dese Maent te Parijs expresse klachte by den Coning quam doen. Den ouden Vorst Barckzay/ hoorende dat Kimen Janos een Lant-dach tot Rugen in Sevenberghen had uyt geschreven/ stelden hem daer tegens/ sonden elck den haren na Constantinopolen/malkanderen beschuldigende. Doch Barckzay sich niet bestant vindende/ stont af/op conditie/dat men hem so lang hy leef de onderhout soude geven/ ende soo soude hem dan Kimen Janos op den voorsz. Lant-dach te Rogen/ door de drie Standen Hongaryen/ Saxen en Zeckles/ moeten laten Hulden/maer sulckx is niet gevolgt: Doch het Turckse Leger ruckte dies met haer Legher voor Sekelheyde/ geholpen door de Boeren die aen Kimen Janos geen Contributie wilden betalen/bestaende wel in 40000. Dorpen/die uytmaken konden by de 200000. Man. En aen Kimen Janos wiert weghens den Primo Vizir/ dese Missive gesonden/ om den selven tot Tribuyt te brengen:

Extract van een Missive, gesonden aen den Zevenburger Vorst Kimen Janos, door den Grooten Vizir van Offen, den 19. February 1661.

ONsen Grootmachtigen Keyser heeft vernomen, in wat vougen gy van onse Christenheyt tot opperste in Sevenbergen aen genomen ende verkooren zijt, en hoewel gy syn macht en gewelt genoechsaem hebt beproeft, en oock wel weet, dat, gelijck hy de syne (dat trouwe Vasallen zyn) aen neemt t'haren besten te beschutten, en daer en teghens wederom de rebellighe, oproerige, en wederspannighe door syne macht scherp straft, vervolgt en verdelgt, of schoon u demoedig schrijven door den Bassa van Waradijn aen't Turckze Hof is behandigt, so bericht nochtans onsen machtigen Keyser, dat gy niet te doen en hebt in Zevenbergen, om u tegens het Turckse Hof op te werpen, als met submissie, en onderdanigheyt der selver bescherminge ende gewelt: En dit ware den besten weg in gegaen, en 's Lants rust en welstant, het is raedsaem, dat ghy sulckx niet alleen in schrijven, maer selfs in't werck blijcken laet, en dan behoeft ghy niet te vreesen, maer gy moet uws herten innerste en gemoets intentie oprecht verklaren. Indien dan het werck mette woorden over een komt, salt u wel gaen, eñ kond dan door uwe eygen Afgesanten aen het Grootmachtige Hoff, neffens oversendinge van Huldens erkenning gelt 500000. Rijcxdalers beschicken, dewijl sulcx onsen machtigen Keyser van nooden heeft, ende verlangt dat gy dit ootmoedig sult verrichten; doch siet toe, gebruyckt geen valscheyd, ofte oock poogt u niet met eenige andere Vorsten tegens onsen Rycke sich te verbinden ofte yet te onderstaen, maer u nu in de groote macht en het

geweldt des onoverwinnelijcken Keysers inbeeldende, voegt daer by, hoe het met u en in uwen Lande soude toe gaen, als hy op een nieus met syne Heyr-kragt en Tartarē u soude bestokē, dit rade ick u te verhoedē, en dat gy u onderwerpt, op dat gy also onder onses grooten Keysers bescherming, Hulde en genade, gerust in uwen Lande moogt verblyvē.

P. dato. Dewijle ick van sijne genade mijnen Grooten Vizir, aen uwen Genade Kimen Ianos dit schrijven heb bekomen, soo heb ick sulckx niet willen op houden, maer cito over ghe-schickt, op dat uwe genade dit sonder verwaerlosen naer kome, so gy anders een Vorst blijven wilt: En de antwoort na Griecx-Wijssenburg heenen senden. Was getekent ALI BASSA.

Hier en tegens vertrocken de Ongarise Stenden wel vernoegt weder naer Huys/ aen den Keyser belooft hebbende 15000. Man te onderhouden/ den Paus gaf 3. Tonnen Gouts tot dien Oorlog voor den Keyser/ Beyeren seyde soude 5000. Man verschaffen/doch onseker/en so veel Saxen/met 3. Tonnen Gouts/ 5000. Trier/ Ments 4000/ Brandenburg 4000/ Ceulen 4000/ Man/en Rinse Roemermaenden. Bohemen presenteerde 4. Tonnen Gouts/ doch elck hielt sijn vrijheyt te doen na lief de en vermogen.

Nu de Turcken also van die kant in Sevenbergen den baes speelden/ waeren sy bedugt voor de Cosacken/dat die haer van achteren terwyl haer macht soude van de hant zijn/in 't Rijck mochten vallen: Sy deden des wegen by de Muyren van de Stad Tana op de Frontuyren van Russen/ aen de mont ende langst de Riviere Telna bouwen 2. Casteelen/ om dat roofachtige Volck alsote stuyten. Den Italiaensen Heer Francisco Grimaldi/ nieulijcx met eenige Galeyen uyt Spangien by Napels te lande tredende/so hy met 7. Ridders de Grotta ofte groote Spelonche (die so lang duyrt) soude deur rijden/ sonder 'twelck men te Napels niet komen en kan; Ontmoet onderwegen een Koetse/ 't Volck daer in/ raeckt met de sijne in eenige kijbagie/en daer op wort dito Grimaldi uytte selve Koetse met een Roer ongeluckigh doorschooten. Te Romen storf doen Pater Lucas Ostenius/ alias Holsteyn/ Bibliotekaris van des Paus Librije/ en mits sijn geleertheyd en ervarentheyt tot de grootste saecken ghebruyckt/ selfs tot het Rooms werden van de Coninginne van Sweden: En gelijck hy van geboorte een Duyts was/ also maeckten hy al sijn goet aen de Duytse Armen.

Daer en tegens wierden by 't Pauselijcke Hof vervolgt/ gevangen en ghestraft/ sekere 4. Persoonen/ alleen om dat men daer meende sekerheyt te hebben/ van dat die met noch 8. andere hadden geageert/ met ende nevens eenen Joseph Francesco Borry/ geboortigh van Milanen/ den welcken hem selfs een Christen ende de 12. Persoonen boven genoemt/ tot sijne Apostelen in gestelt/ ende die gepredickt souden hebben/ dat hy Godt ware: Doch wat hier van zy/ laten wy aen 't Roomse College/ altoos Borry met acht van de voorsz. 12. Persoonen ontweken 't pericul na Duytslant; En wat hem aengaet/wy hebben hem naderhant tot Amsterdam sien komen/daer hy noch resideert/ ende behalvens dat hy van treffelijcken Huyse is gesproten/ oock een Heer is van goet verstant/ een grooten Medicus/ die wel leeft/ ende sich desrig hier in Hollant draegt: Derhalven laten wy de oordeelen aen 't Roomse Hoff al-

Hof alleen/om te verantwoorden wat reden sy gehad hebben/den 2. January 1661. in de Kercke van Minerva/de voorsz. 4.gevangens te doen af-sweeren het Beelt dat men tot dien eynde van den goede Borry had gemaeckt/ende na de af-sweeringe/ wiert dat Beelt door den Beul gestelt op een Karre door alle de straten der Stadt/ ende na dattet selve in 't Velt van Fiore was op ghehangen/is aldaer verbrant: Een van de 4. Personen wierde op de Galeye gebannen/ ende de resterende 3. in eeuwige gevangenisse van 't H. Huysje.

In Poolen wierde tot Warsau een Rijcx-dach te houden beschreven/waer op oock de Coninginne groote hoop schepte/ occasie en succes te vinden / om den Hertoghe van Anguin tot successor van de Croon te maken : Daer toe aen gemoedigt van sulcke die daer naer betoonden/ minder kracht tot d' uytwercking te hebben/als de Coninginne wel wenschten. 't Rijck was tot noch admirabel beschut en gezegent / door diverse gheen geringe Victorien tegens den Moscoviter / onder andere die op 't leste van Decemb. des voorleden jaers by Czerey/ alwaer Carnetsky selfs van desen inhout schrijft : Datte Moscovise Generael Kowansky/ het Poolse Legher van achteren in vallende/ in geen kleyn gevaer had gebracht : Doch Czarnetsky in embuscade Kowansky in 't Bosch lockende/en sy de Poolen siende opryſen/ vlooden als Ree-Harten/ en de Polen haer naer/ tot 3. mijlen wegs vervolgende; invougen dat het geheel Moscovis Leger hier wiert ter neder gesabelt/ en geen 500. Man ontquamen : 's Anderdaegs hadden sy op 't gros van haer Leger de wijck genomen/ maer Carnetsky hun onder d' oogen komende/ ginghen sy weder deur/ vluchtende na Porocko met haer kostelijckste saken : De Polen vonden in het Moscovise verlaten Leger/ noch wel een half jaer Vivres/ en was vry sterck begraven : De Poolen joegen hun weder na/bekomende veele Wagenen en 't Canon datse in 't slijck lieten steken: In somma de Poolen berekende dat Kowansky behalvens het Canon/ Bagage/ Vivres en Wagenen/ wel 20000. Man had verlooren. De Vrede met Sweden maeckte haer oock te moedigher/ maer gelt en wass'er niet te vinden : En daer om was het dat den 12. January/ van Dantsich ettelijcke Wagenen met kopere Platen in Tonnen gepackt over Braimsberg na Warzau wierden gevoert/ om kopere schellingen af te munten/alwaer de betalinge op den Rijckx-dag mede soude geschieden ; maer den Coophandel wiert daer door bedorven : Te meer / om datte Italianen met 't beste gelt hun van daer packten.

Denemarcken de naeste van een natuyr met Polen/als beyde door de Sweden getormenteert/ dede den 24. Februarij (stil.v.) de eerste mael haer Hooge Recht-banck van Justitie spannen / daer den Coningh in 't midden sat/ aen wiens rechter-hant saten : d' Heer Rijckx-schatmeester Annibal Zeestet/den Opper-Stadhouder Graef Rantzau/ Axel Urup / Juriaen Bielke / Ofire Schad/ Cancelier Lente / Camer-raet Bulliche / Willem Tanghe en N. Brochman. Ter lincker Hant/ d' Hof Cancelier Pieter Reets/Jurien Zeefelt/ Henrick Bielke/ Fredrick van Corbits/ d' Aerts-Bisschop/ den President Hans Nandsen/ Ritmeester Gabriel/Henrick Ernst/en N. Lasson. Het gunt daer verhandelt wiert / betrefte den Viceroy van Noorweghen Niels Trolle/ desen was van den gewesen Gener: Proviant-Commissaris Leeuwenklaeu-

wenklan aen lijf en eer beklaegt geworden/doch ged. Viceroy heeft sich aldaer so wel verantwoort/dat hy in allen deelen geabsolveert is/en vry gekent/doch Leeuwenklaen daer tegens/ nu Juriaen Schroder geheten/ is als een Leugenaer gecondemneert/ ende dat hy over syn onwaerachtigh aengeven/ soude lijden aen syn Eere/ ende voortaen geen Adelijcke Naem noch Wapenen mogen voeren; onvermindert nochtans syn Vrou en Kinderen. Den Rycksr-Drost Jochem Gerstdorf/en Otto Krage en waren hier niet present/om dat sy Bloet-vrienden van den Viceroy waren. Korts daer na brack in Hollant oock een leelycke bommel uyt/van sekeren Martin Tancke/ die des Conings van Denemarckens Commissaris Gabriel Marçelis, op verscheyden tyden en plaetsen achter rugge leelijck had beswaert met Calumnyen/ ende onder andere/ als oft den selve hadde ongetrou gehandelt/ en de Transport-Schepen Ao. 1659. voor den Coning gehuyrt/veroorsaeckt/datse niet uyt waren gelopen/ Ec. Oock dat hy de vrienden van Sweden soude getracteert gehad hebben; 't welck alle notoire valscheden waeren: En de saecke klaer zynde/ is Martin Tancke (die veel in den Hage resideerde) 't Amsterdam in 't Heere Logement gevanghen/ ende vast geset; ende indien ged. Heer Marcelis syn goedertierentheydt doe niet over den Calumniateur had getoont/ soude met een swaerder straffe als bannissement gerepreimeert syn geworden. Den Franse Gesant Treslon/ quam doe van Stocholm na Denemarcken/ wiert vereert by de Coninginne met een goude Keten van 2000. Ducaten/ nessens andere Regalien van grooter waerdije.

Te Coppenhagen hadden den Nederlantse Gesant Vogelsang/ en den Resident le Maire den 24. deser over gegeven een Memoriael/ vervatende: Nader gelast te zijn, om sijn Maj. te versoecken, aldaer, ofte in Hollant te handelen over het gedane verschot: Daer van een Acte te maken; Ende by gebreck van Contante Penningen, den ontfang aengewesen te werden, op de Tollen van het Ampt Drontheym, &c. Dese liquidatie is door hare Exell. in Denemarcken afgehandelt: Ende waeren de Gecommitteerde Raden van Hollant by resolutie van hare Ho: Mo. voor haer selfs/ ende mede voor de Stadt Amsterdam/ van 't geene de selve daer op had te eyschen aen gewesen/ soo vra de Penningen souden syn ontfangen/ haer uyt de selve vergoedinge soude gedaen werden.

De koude en belette in dese tijdt niet den belegerde en Belegeraers van Munster op malkander somtijts uyt te vallen/ yder had de Victorije/ maer sy beyde schooten met eygen lof en speck. Den 30. passato/ sterf Diderick Adolf Vorst en Bisschop te Paderborn/ seer geacht van alle Geestelijcke Ordens/ die hem daegs te vooren den adieu hadden komen geven: Het Lichaem wierde den 3. deser in de Domkercke te Paderborn in een Tombe geset.

Binnen Medenblick rees in dese tijt oock moeyte/ alsoo D. van de Velde/ te Utrecht uytgeseyt/ ende in dese Stadt buyten consent der Magistraet was beroepen: Het Canallie quam voor des Pensionaris Deur/ dreyghende te plonderen/ om datte Magistraet den selven Predicant buyten de Stadt hadde gheset: Doch door de Militie van Amsterdam/ ende daer na van elders het Opper-gesach gemainteneert wordende/ swegen de krijters stil/ ende elck hielt sich in rust. Hare Ho: Mo: resolveerden in dese Maent/ te casseren de

26. Com-

26. Compagnien vremde Voet-knechten/staende ter repartitie van Hollant/ ende waer van de Capiteynschappen vaccant waren: Vielen oock Consideratien om d'andere Compagnie te reduceeren van 65. tot op 50. koppen: Doch de impotente afgedanckte Soldaten/ syn yder hun leven langh 7. guld. 's Maents toe gelept. De Chambre Mipartie bracht in dese Maent ten eynde/ 't verschil over de Landen van Over-Mase / alwaer die van d'ander syde hebbende gemaeckt de verdeelinge/ so hadden die van dese zyde de keuse/ het welcke nochtans soodanigh upt viel/ dattet veele Roomse Geestelycken buyten hare gissinge is gegaen.

In Embderlant ontstont in dese Maent so groote onlust tusschen het guarnison van de Stadt Embden ende het Volck van den Graef van Embden / dat d'een d'ander op 't Lant Vyandelick aentaste/sich wapende/ende de Boeren dwongen aen elckx tegen-partye niet te Contribueren: Die van Embden verseкerden oock een Schip / dat met Waepenen voor den Graef uyt ter zee was gekomen. Over dese onpartydighept heeft den Hoog-gemelten Heer Graef syn klachten aen de Staten Generael in deser vougen gedaen:

Hooge Mog: Heeren.

UWe Ho. Mog. heb ick by myne voorgaende, niet alleen myn verklaringe gedaen, op 'tgeene by de selve van den 3. October, en op den 25. Ianuary laetstleden was beraemt, maer oock myn bericht gegeven, van 'tgeene van myne gehoorsame Landt-Stenden, op de laetste wettige en ordentelycke Lants-dagen eenparig, dies aengaende was geslooten, my daer toe in 'tkorte refereerende: Nu soude ick U Hoog. Mog. daer over ongaern wyder hebben geimportuneert, maer also ick geloofwaerdig ben bericht, dat die van Emden met haren aenhang uyt de Ridderschap, onder een gesierden valsen schyn en voorgeven, als of sy weyniger dan myne andere Onderdanen en Lant-Stenden, tot de uytgeschrevene Lands-dagen, alhier in dese Stad, oft elders, geenen locum tutum *hebben souden; by u* Ho. Mo. *syn aenhouwende, om door haer besetting in Embden geleyt, en geveyligt te werden. So hebbe ick niet leedig konnen staen, u Ho. Mo. Vrunt-nabuyrlyck te vertoonen, dat ick my daer in ten hoogsten soude geprejudiceert vinden, door dien het by alle de Weerelt niet anders soude genomen werden, als of ick so Vyandlyck tegen myn Onderdanen soude hebben gehandelt, dat sy genootsaeckt waren by U Ho. Mo. geleyen en beschuttingen, tot haer gewaende sekerheyd te soecken. Het welcke tegens my, als een eygen Stant des Roomsen Ryckx, by den Keyser als mynen Leen en eenigen Overheer qualyck soude op genomen, en my swaerlyck te verantwoorden zyn. Nu kan oock niemant van myne Onderdanen tot den minsten toe, sich met waerheyt over my beswaren, op eenighe maniere van my, ofte de mynen verongelyckt te zyn: Maer in tegendeel is kennelyck, en U Ho. Mog. genoechsaem bekent gemaeckt, wat die van Embden en hare Medestandere met Krygs en Bloedige daden,*

 op myne

op mijne Onderdanen door haer besetting, tegens de klare last van U Ho. Mo des Iaers 1619. hebben gepleegt, en dat sy alle onrusten aenvangen, geoorsaeckt, en uyt de algemeene Landschaps middelen, sonder der Land-Stenden of consent, 3. Benden aengenomen, my tot een gheringe beschermer van mijne sekerheyt forseerende, daer om ick dan niet hoope dat U Ho. Mog. my daer met werden graveren, of dat de selve mijner wederspanniger, hatelicke wapen voer, met de mijne in gelijcken graet stellen. Sy hebben in der daet, minder vreese ofte gevaer van my, als ick van haer. Maer het wert alleen tot een pretext gebruyckt, om haer kennelicke mishandelingen daer mee te verschoonen, en U Ho. Mog. te mis-leyden. Anders is haer verseeckeringe genoech tot de Lant-dagen, in alle uytschrijvens gedaen. Ondertusschen vertrouwe ick, dat de onderlinge Tractaten, volgens U Ho. Mo. beraminge van den 3. December 1660. ende de jongste Lantdags-slot, tot so goeden eynden uytslaen sullen, dat het onnodig sal sijn, U Ho. Mo: daer over te bemoeyen, veel minder door anticipatie van de voorss. tijat, in de Interims gestelt, eenige verandering te maken: En alleene versoecke ick nochmaels Vrunt-nabuyrlijck, dat U Ho. Mo. gelieve de selve niet vruchteloos te laten, en besonder met betalinge des Hofs-Gerechts Persoonen Salariseren. Latende by dese Troublen aldermeest gemoveerde geschillen, van een bysondere daet, tegens voorgaende accoorden, en geduyrig gebruyck, ten Principale berusten. Gelijck het selve mede gelijck is, U Ho. Mo. en der Land-Stenden beramingen; soo sal daer door het fondament tot onderlinge vereeninge vaster konnen gelegt werden. En ick sal volgens mijne oprechte beloften niet in gebreecke staen, door alle gevoegelijcke middelen, de ruste en eenigheyt des Lants te bevorderen. GEORG CHRISTIAEN,

Graef van Oost-Vrieslant. In Aurick, den 8. February, 1661.

Doch den 14. April daer aen/ quaemen de Heeren Jort Hane Heer tot Upgard / Johan Wilhelm Friedagh / Heer van Godensen en Utersteweyr/ den Burgermeester van Aurick/een Broedschap van de Stad Norden/en een Heerschap weghen den derden stant in den Hage uyt Oost-Vrieslandt/ om de onlusten aldaer te ventileren: Doch alsoo haer Ho: Mo: niet liever was als de rust en vrede van d' Ingesetene deser Landen/ ende dienvolgens oock met ende nevens haer die van hare naeste Nagebuyren/ so is dat op geheven woelen in stilte ende tot tranquilliteyt gebracht.

Prins Johan Maurits trock in dese Maent door Hollandt en Zeelandt/ over zee na Londen/ voor Extraord. Ambassadeur van den Heere Ceurvorst van Brandenburg; Hy arriveerden neffens den voorwaer braven Politicus Weyman / Cancelier van sijn Doorl. in 't begin van Maert tot Londen/ en had den 4. Audientie by den Coningh/al wry meer geacht als veele verwachten: Hier uyt hadden veele wonderlijcke speculatien; doch heeft dien Prins groote eere in sijn Ambassade af geleyd/ met sich treffelijck te dragen/ende uyt te wercken een Tractaet van Alliantie tusschen Engelant en sijnen Meester/ doch specialijck over de Tutele van den Heere Prince van Orangien. In een tijdt wan-

tijdt wanneer andere Gesanten by na niets en vorderden in hare saken. Het morren tegens den Koning/ sijn authoriteyt wierde vast dagelijckx vermeerdert/om dat den Coning uyt geheel goede insichten het Vlees eten op seeckere dagen had verboden / ende daer en tegens gelast had de Vis koopers yder op die verboden dagen Vis te verschaffë : 'twelck sommige seyden/hun onmogelijck was ; gnorrende op de Bisschoppen/ sonder wiens consent en der selver Brief kens die men aen St. Paulus Kerck haelde/niemant Vlees eten mogt: Den Coning hoorende/ dat men dit als op sijn Paeps duyde/ verklaerde/dat dit Vlees verbieden nergens op sach / als om te preserveren de teelinghe van het Beestiael/in welckers tijt dit verbot alleen plaets had: Dat oock alle siecken en Craem-vrouwen/oock oude Luyden geen consent en behoefden te versoecken : Maer het wilde evenwel swaerlijck aen den Man. Behagelijcker was het aen yder / dat men den 6. deser uytte Coninghlijcke Westmunsterse Begraef-plaetse uytter aerden dolf/de Kisten van de gewesen 3. Hooft Mannen/Bradshau/Cromwel/en Ireton : Dit geschiede uyt ordre van des Conings Raden : En men observeerden met nieuwigheyt/datte Kiste van Ireton meest was vergaen/ die van Bradshau was noch geheel hecht/ maer die van Cromwel / was als die van een Monarch/ en een Prince des Weerelts krachtig/gelijck hy geweest was : Van binnen was dese Kiste met swart fluweel overtrocken/en met vergulde Spijckers aen geklopt/en boven op de Kist stont afgemaelt een Croon en drie Scepters/ beduydende Engelant/ Schotlant en Yrlandt ; Niemant vrage of hy daer Heer van was/ hy hadse alle 3. sefs in Persoon mette Wapenen geconquesteert : Daer onder stont een Trophea/ alles in gout gewrocht. Ireton en Bradshaus Kisten/ waren simpel met Loot van binnen. Nu wierden dese 3. Lijcken met malkander op Dieve Karren na Holborn gevoert/ en in seker Kroechje gebracht/ daerse tot den naesten Morghen wierden bewaert/ wanneer men hun (sijnde toen den Verjaerdag dat den goeden Coning Carel I. wierde gemarteliseert) uyt haelden / en op Horden na Titcheburn alias Galge-velt/ heeft gesleept/ alwaer hun 't Canallie niet dede als uyt schreuwen en na roepen : Hier sijn hare Gebeenten uyt gehaelt/den Beul trock haer de Wasse Cleederen van 'tgeraemte/ kappende hun als een Been-hacker elck 't Hooft af/ opende de Ribben/als de Borst/ en trapten doen dat met voeten : Onderwijl andere een diepen Put hadden gegraven/ tusschen den driekantigen steene * Galg/ daer dese getrapte Schonckels en Beenderen in geworpen wierden. O ! schrickelijcke veranderingen. De Borgers die te voren weynig hadden uyt gerecht/als de Huyck na de wint te hangen/en die niet eens ajmy hadden geseyt doemen haren Coning doode/schreuden nu so men geloof de van vreugde/niet als redelick/maer als uytsinnige Menschen/ dat men sijn gramschap op een deel doode Beenderen had uyt gestort ; Eñ men hielt een Danck-dag/voor dat men van Crom-

* Toen Cromwel den Koningh had laten onthoofden, reed hy naer Cambridge, doch sijn paert struyckelde, so dat hy neder viel tegens de Ladder van den Galgh, en alhoewel hy op stont sonder sich merckelijck te beseeren, soo namen veele dit voor een quaet voorteecken af: Om dat hy oock daer na so dapper met sijn Secretaris holden.

wels Tyrannije was verlost. Hare Hoofden wierden op het Dack van de Zale van Westmunster recht boven den Stoel daer sy soo dickmael tot deputatie van de Coningl. Regeeringe haddẽ geraedleeft/op lange pennen gesteken/Bradshau als Raeds-Heer in 'tmidden/Cromwel en Ireton als 2. Executeurs en Swagers ten weder-zijden. Siet hier alle Aertze Menschen/leert wat de Hoogheyt is/ leert hoe sy kan veranderen / en aen dese veranderingen van Cromwel / dat Godt noch op sijn Throon zit / die van aller Eeuwen de Grootsheden deser Weerelt vol veranderinghen onderhielde/ ende de meeste Winden by de hoogste Torens af sont: Hier staet nu dat Beckeneel/die Tanden/dat Hooft tot een spot van alle Menschẽ/als op het Dack te pronckẽ/dat Engelant so konstigh wist te betoveren/eñ als met een hant na sijn humeur te leyden: Eñ het geraemte waer in berust had dat kloeck verstant/ 't welck in 5. Jaer selfs Yrlant/Schotlant en Engelant conquesteerde/met 632. Victorijen/en den Coning uyt Engelant dede vluchten: De Kerck na sijn sin stelde; De Militie/de Vloot en de * Vissers so tot sijn devotie hadde/als opt Coning: Die als een Predicant had weten te ageeren/ deelende (hoewel noch Colonel) 't Avontmael in Schotlandt selfs onder de Soldaten uyt/ mette Laersen en Spooren

* Toen hy tegen Hollant Oorlogde, ende diverse Engelse Matrosen die gevangen waren, in de Kercker gevraegt wiert, waer om sy so een Tyran als Cromwel, haer leven opofferden? Seyden zy : Segt niet Tyran,hy is den besten op Aerden,hy doet meer voor ons als oyt eenig Coning : Hy is de eer van Engelant ; Een pronck voor onse Natie : En sonder weerga in sijn Gouvernement : 't Is ons genoeg als wy hem maer wel dienen konnen : Hy is los van ons, en niet aen ons gehouden,maer wy zyn sijne Slaven,ende aen hem gebonden en verplicht; wy doent sulcx moetende,maer hy vry en ongehouden : En dewijl hy soo wel Regeert, konnen wy geen smaet van hem hooren, vermits hy niet anders verdient als bemint te werden.

† Cromwel had geduyrig sijn Spions in alle plaetsen, van de Weerelt,doch voornamelijck binnen Londen,daer hy de meeste vreese voor de Royalisten had,houdende tot dien eynde meenigte Verklickers,die in alle publijcke plaetsen,Kroegen en Herbergen,haer by de voornaemste Geselschappen in dronghen, om yders discoursen en humeur te toetsen : 't Geviel dat seker Hollander op een avont in een fraye Herberg te Londen een glas Wijn drinckende,by hem in 'tgeselschap oock 2. van dese Verklickers waren : Hare discoursen streckten t'eenemael op de policye, en tot lof van Cromwel : Den Hollander voegde daer onder,dat Hollant door de Illustre daden van de Princen van Orangien, oock haer Vrijheyt had bekomen : Waer op een van dese Spions seyde: Het werck van de Prins en is by dat van de Protector niet te vergelycken,noch in actien noch in de qualiteyt der persone; Den Hollander seyde: 't Is waer u Protector heeft dapper Oorlogs feytẽ uyt geregt, maer de Princen van Orangien die in qualiteyt en princelycke extractie geensints den protector wycken, hebben alsoo veele Steden en sterckte met kloeck beleyt gewonnen als u protector: en sy zyn naest God de hoogste Instrumenten, waer door de Coningen van Spangien de Landen hebben moeten afsweeren en vry verklarẽ,etc. Hier op vielen noch somige woorden,doch dese 2. Spions betaelden haer gelag en gingen deur : Den Hollander ging oock gerust na Huys ; Maer snachts ten 12. uyren komen 10. a 12. Soldaten en halen hem uyt syn Camer, hem brengende in den Tour : Hier sat hy 14. dagen sonder eenighe reden van syn gevangenis te hooren ; Dies komt hy selfs naer de predicatie die men alle Sondagen binnen de Tour doet, den Lieut. aen spreken, en versoeckt te mogen weten de oorsaeck van syn detentie : Dit wert hem belooft, invougen weynig daer na een Carotse van Withal voor den Tour met Soldaten quam, om den Hollander by Cromwel te brengen

Spooren aen de voeten/daer de Tafelen in 'tvlacke Velt voor 't Leger waren geſtelt: Die wel een goet Sermoen wiſt te doen/en ommers ſo grooten Politicus als Thelogant en Juriſt was/doch in alles extraordinaris: Deſe ſijn Hooft-pan wort nu alhier ten ſpot gheſtelt/ daer op yder in ſijn leven niet als met reverentie of als met † ſchrick de oogen dorſt op ſlaen.

Den Jongen Graef Derby/ wiens Vader door Cromwel als een Marte-laer des Coninghs/ wierde gedoot/ wiert nu van ſijn Majeſtt. om de deftig-heyt van dit geſlacht uyt Coninglijcken bloede/ verheven/haer Swaert door Cromwel verduyſtert/kreeg hy weder/ hangende in een groen Fulpe Schee-de/ geciert met 6. Parel geſteenten als Croonen/en de Wapenen van het Ey-lant Man. De Coningſ-geſinden in Schotlant/begoſten toen in de Kercke in te voeren en te ſingen Gloria Patri, &c. Oock de Vigilien/ en te Predicken Concio ad Clerum, mette Prieſters Rocken/terwijl men Coorſang ſong/ Preveni nobis. Hare Ho: Mog: Ambaſſadeurs gaven hare Meeſters in deſe Maent door den ondervolgenden notabilen Brief te verſtaen/ de vruchten ende effec-ten van hare Negotiatien/ luydende aldus:

Mijne Hee-

gen: Die derwaert gevoert,en in een Gallerije wierde geſtelt,tot het ſijn Hooght. ſoude gelegen zijn; wanneer men hem in de Camer dede komen,'ſtont Cromwel in een hoeck van de ſelve: En ſprack den Hollander met hy hem ſach,aldus aen: Zijt gy de Man die onlangs in de Herberge ſo qualick van my en van den Staet hebt geſproken? Den Hollander toen wel merckende wat de Clock geſlagen had, ſeyde: Mijn Heer, ick? het is abuys,oft buyten mijn weten; Neen,neen,erhaelde Cromwel,gy hebt dit en dat geſeyt,en wy weten dattet waer is,toonende 2. Atteſtatien die hem behandigt waren: Den Hollander ſtont en zidderden; en wilde ſich excuſeren: Iou Rog, ſeyde Cromwel, gy Fielt, en gy Schelm durft gy noch ſpreken, gy zijt een Man des doots,gy ſijt onſen vyant,een Traiter,en gy ſoeckt,&c. Den Hollander eyndeling ſig ſelfs verſchonende, ſeyde: 'tIs waer, ick heb als een Lantſman mijn ingeboren Prins gepreſen, gelijck uwe Onderdanen u Hoogheyt hebben gedaen,is ſulckx qualick? &. Voort voort,ſeyde Cromwel,gy ſult be hengt, dats aen de Galge; met deſe trooſt voerde men den Hollander weder na den Tour,daer men wel dencken kan,of ſijn Hooft ſacht om te ruſten lach. Hy bedacht een middel,had te Londen een goede vrient, by Cromwel wel geſien, die ontbiet hy,en openbaert ſijn gantſe ſaeck: Den vrient verſchrickt, en ſegt, gy zijt een doot Man: Doch hy ondervraegt alles,en ſegt,hout u ſtil,ick ſal ſien wat ick doen kan: Gaet uyt, en komt in de Herberge daer ſy hadden ſamen geweeſt, vraegt wat luyden het waeren die op ſoo een avont in ſo een Camer waren geweeſt,'twort hem beduyt,hy vint de 2.Spions,en ſpreecktſe: Sy warent die de 2. atteſtatien tegen den Hollander hadden geleyd: Belooft haer yder een moy ſtuck gelts, indien ſy haer voor 6. weken uyt Londen wilden begeven; alſoo als men yemant beſchuldigt de getuygen op den Recht-dach moeten preſent zijn, oft de beſchuldinge is nul: Sy meer profijt met 'tgelt,als met bloet van den Hollander ſiende,nemen ſulcx aen: Den Vrient verſoeckt terſtont aen Cromwel onder recommandatie van den Hollander, dat men de ſelve wilde te recht ſtellen,ſulcx geſchiet,doch als de accuſatien geleſen waren, verſcheenen de getuygen niet, derhalven wierde den Hollander door de liſt van ſijn Vrient ontſlagen,maer hy bleef niet langh te Londen,als geſmaeckt hebbende, dat geen Menſch een uyr ſeker was, onder 't Gouvernement van ſoo een Potentaet.

MYne Heeren. Naer het afgaen van onsen laetsten van den 18. deser, aen haer Ho. Mog. gaf den Secretaris op ons aenhouden, tot continuatie van de besoignes, tot antwoort, dat sijn Ed: met den Coning daer over had gesproken, en ons den tijdt soude laten weten, wanneer sijn Majestt. saken sulcx souden toe laten, en dewijl wy in het seker onderricht waren, dat den Coning en de Dienaers alhier, eenige umbragie hadden gevadt, op het ghegen dat door ordre van haer Ho. Mo. in Vranckrijck wiert gehandelt, waer door de selve meende, dat de besoignes alhier wierden verachtert: Heeft den Heere van Beverwaert, op het versoeck by ons gesamentlijck (en na dat wy daer op het advijs van eenigen, die omtrent sijne Maj. geloof hebben, hadden verstaen) gelegentheyt, gesocht en gevonden, om sijn Maj. buyten een solemnele Audientie (die wy niet goet gevonden hadden te versoecken, om dat wy door de voorn. Heeren gewaerschout waren, dat misschien sijn Maj. sich in 'tpublicq niet soude eslargeren, op de redenen van het dilay, maer liberaelder tegens een in 't particulier spreken, gelijck het selve oock is gevolgt) te begroeten, alwaer Sijn Ed: heeft vertoont, dat de gesamentlijcke Gesanten nu omtrent 3. weecken geduyriglijck hadden aen gehouden, en versocht dat de Heeren Commissarisen aen haer, by zijn Maj. toe gevoegt, in de Conferentie geliefden te continueren, soo veel doenlijck het Tractaet, dat onder handen was te vorderen, doch dat hy daer op geen nader Conferentie hebbende konnen verkrijgen, (sonder dat sy de redenen van desen dilayen konden uyt vinden) in bedencken waren gekomen, of wel yets mochte sijn voorgevallen in haer Conduicten, waer door aen Sijn Maj. eenige reden van misnoegen mocht sijn gegeven, maer dat sy sig ondersoeckende, niets haddē bevonden, dat eenigsints sodanig een interpretatie onderworpen konde zijn, en derhalven bedugt warē, dat wel by yemant anders de goede Correspondentie tussen Sijn Maj. en de Heeren Staten niet willende, eenige quade officien mochten sijn gedaen, en dat de selve geloofden dat misschien daer toe soude hebben gecontribueert, 'tgerucht het welcke liep, van dat in Vranckrijck wiert gehandelt, en de Tractaten aldaer seer waren geadvanceert: Dat in Vranckrijck gehandelt wiert, seyde sijn Excell. waer te zijn, maer niet nieu, alsoo alvooren meer als een Iaer, van wegen haer Ho. Mo. Propositien, om te handelen in dat Rijck waren gedaen, en Concepten van Articulen over gesonden, doch dat wat den voorgang aenging, dat hy niet en wist of 'tselve so verre was als geseyt wiert, maer dat de leste brievē van den 13. deser, van daer gekomen, mede brachten, dat de Gesanten maer een Conferentie tot die tijt toe hadden gehad, en dat sijn Maj. daer uyt konde oordeelen van de waerschijnlickheyt van dat geruchte, doch dat daer in niet gehandelt wiert het geen nadeel van 't Tractaet alhier, ofte om het selve naeuwer en obligatoir te maken, als het geen dat hier wiert aen geboden, konde strecken, ofte tegens de selve strijdig was, maer dat daer en teghen de last van die Gesanten, genoegsaem met dē onsen, die wy aen Commissarisen van sijn Maj. hadden behandigt, over een quam. Waer op den Coning antwoorde: Dat, dewijl sijn Maj. sich hadde verklaert soo in den Haeg, als op ons aenkomen alhier, dat de selve genegen was, om met haer Ho. Mo. een naeuwe verbintenis aen te gaen, en dat Hy jalours soude zijn, indien een naeuwer met eenig ander Potentaet wiert getroffen, het hem in der daet wat misnoegen had gegeven, dat men de saeck alhier maer scheen te willen sleepende houden, en ondertussen in Vranckrijck pousseren, en alsdan spreken vā hem te includeren. Waer op den Heer van Beverwaert antwoorde, dat hy sijne Maj. konde versekeren, dat van wegen haer Ho. Mo. Gesanten alhier alle naerstigheden waren, ende noch wierden aen gewent, om het werck te vorderen, en dat de Heeren Commissarisen daer vā konden ghetuygen, en dat van haer sijde noyt een uyr was versuymt, om de Conferentien by te woonen, en dat hy sijne Maj. als een eerlijck man, en die niemant oyt hadde bedrogen, en derhalven

halven sich wel soude wachten van sulckx met sijn Maj. te beginnen, wel konde versekeren dat de ordre van haer Ho. Mo. en der selver meeninge was, om met sijne Maj. soodanige naeuwe verbintenis te maken, als eenighsints doenlijck soude zijn, en dat de selve alles soude by brengen, om tot haer voornemen te geraken, wat niet teghens het welvaeren van haer Staet streckte, en dat de Gesanten het selve souden toonen, wanneer het sijne Maj. geliefde te ordonneren, dat de Heeren Commissar. voort souden besoigneren: En wat aenging van dat men sijne Maj. soude willen includeren dat het selve noyt in de gedachten van haer H. M. was gekomen, nochte dat sy hadden de vaniteyt, om so grooten Prins te willen includerē, maer dat sy eer souden verwachten, om door de selve geincludeert te werden, dat op de laetste Sessie aen de Heeren Commissarisen was gerepresenteert, dat haer Ho. Mog. oordeelden, dat tot conservatie van de verkregene Vrede in Europa het een gants dienstige sake soude zijn, dat tussen Engelant, Vranckrijck, en den Staet van Nederlant een gemeene verbintenis van guarantie en defensie wiert gemaeckt, ingevalle de selve inclinatie by sijne Maj. en den Coningh van Vranckrijck wiert gevonden, dat dit veel verschilde van een Inclusie, also de meeninge was, om sijne Maj. in gevalle die voorslag hem behaegde, als principael eñ voornaemste Contractant aen te sien: Waer op den Koning scheen contentement te neemen, seggende, dat hy de Commissar. soude belasten, om met de Gesanten voort te besoigneren, en de Conferentie te continueren, en seyde vorders: Maer in der daet, u Volck doen in Indien groot ongelijck aen de Engelse Natie. Waer op den Heer van Beverwaert seyde: Dat de Compagnie alhier seer voorbatig ende gereet waren om te klagen en pretensien te fileren, maer niet altijt met het beste fondament, eñ dat zyn Ed: gehoort hadde, dat zy tegenwoordigh oock op den selven voet handelden, ende dat hy zijne Maj, konde versekeren, dat wanneer, ofte die van de Oost-Indise Compagnie, ofte eenige Ondersaten van sijne Maj. door de subjecten van haer Ho. Mog. onbillick waren beschadigt, ende dat het selve aen haer, en de Staten bleeck, dat sy sorgvuldig souden zijn, om de selve te doen repareren, gelijck de selve voor desen meermalen hebben getoont; waer op Sijne Majestt. voorder voegde dat de selve gehoort had, dat d'Oost-Indise Comp: in Hollant seer sterck toeruste, vragende na d'oorsaeck eñ de macht van Schepen die derwaerts wierden gesonden: Waer op den Heer van Beverwaert antwoorde, dat hy geen grondige kennis van die saeck had, maer wel te hebben verstaen, datter in der daet 5. a 6. Schepen meer als ordinaris derwaerts waren gedestideert, apparentelijck om tegens de Portugysen, daer tegens sy in openbare Oorlogh waren, te gebruycken, ende dat het selve niet vremt was, also haer Schepen, die sy daer hadden niet altijdt bleven duyren, en derhalven mosten werden geremplaceert: Waer op Sijn Maj. verder vraegde, hoe veel Soldaten de selve soude mede voeren; waer op geantwoort is van 1600. a 1800. Man, ende dat men altemets recreutes derwaerts most senden, te meer om dat de Soldaten aldaer maer voor een tijt van eenige Iaren gehouden zijn te dienen, de selve dien tijt geexpireert zijnde, wierden gelicentieert. Daeghs daer aen zijnde den 24. deser, vonden wy goet den Cancelier over dat selve subject te gaen begroeten, eñ aen de selve te seggen, dat wy daer gekomen waren, om, gelijck wy zijn Maj. hadden gedesabuseert, over eenige op genome miscontentement, oock zijne Exell. te disabuseren, en de selve te versoecken, dat hem geliefde, volgens 't credit dat hy in de Staet hadde, de goede hant te houden, dat wy met den eersten in de Conferentie mochten continueren, ende 't ge-entameerde Tractaet voltrecken, verhalende in wesen alle 'tgeene by den H. van Beverwaert op 'tselve subject aen zijn Maj. was geseyt; waer op den Heere Cancelier in 'tlang deduceerde de goede genegentheit, de welcke zijn Maj. tot den Staet van haer Ho. Mo. so in woorden als wercken getoont hadde, wanneer de selve niet tegenstaende de noodinge van Vranckrijck en Spangien, zijn reyse, om wederom na Engelant te keeren,

over

over Hollant nam, (met veel andere expresiien de genegentheit van zijnen Koning doentmaels getuygende) alhoewel den selven sijne reyse over Duynkercken genoegsaem over sijn eyghen gront hadde konnen doen, en dat daer tegens buyten verwachten, de gedestineerde Gesantschap aen sijne Maj. eerst was uyt gebleven, en daer na flauwelijck vervolgt, daer men ter contrarie in Vranckrijck seer yverde: Waer op wy seyden, dat wy sijn Exell. konden verseкeren, dat haer H. Mo. met niemant liever een naeuwer Alliantie, als met den Coning van Groot Brittangen souden aengaen, en dat wy daer om hier waren, eñ Propositien ten dien eynde hadden gedaen aen de Heeren Commissar. ons van wegen Sijne M. toe gevoegt: Waer op wy als noch geen volkomen antwoort hadden bekomē, alhoewel wy daerom continuelick hadden aen gehoudē, en dat wy dieswegen versochten, dat het sijne Exell. geliefde te wegen te brengen dat de voornoemde Commissarisen, ofte voort met ons te besoigneren, ofte haer antwoort op 't geen wy hadden geproponeert, geliefden in geschrift te stellen, en so de selve yets naders van sijne Maj. weghen hadden te proponeren, dat wy het gaerne souden over nemen, eñ op alle 't geene waer toe wy gelast waren ons rondelijck verklaren, ende dat daer buyten was, met alle getrouwigheyt aen onse Meesters selfs met expressen over senden, niet twijffelende of haer Ho. Mo. souden toonen in het geene de selve aen ons souden gelasten, dat 'tgeene wy hadden geseyt, volkomentlijck met de Waerheyt en der selver meeninge, over een quam: Waer op na verscheyden discoursen van gelijcke natuyre van wedersijts gehouden, en in substantie de selve redenen behelsen, sijn Exell. aen nam daegs daer aen sijn Maj. daer over te sullen spreken, en oock de Commissarisen aen namen om van haer sijde in geen gebreke te blijvē, dat sodanig een goet werck, ende voor bey de Natien vorderlijck, so in 'tregard vā de Relige, als andersins bevordert wiert; waer op wy sijn Exell. hebben bedanckt, ende na verscheyden Complimenten ons afscheyt genomen. Uyt alle 'twelcke hare Ho. Mo. klaerlijck sullen konnen sien, hoe weynig apparentie hier tot een Triple alliance is, de welcke daer om te meer aenstootelijck schijnt, om dat men aen het Hoff alhier kondschap heeft, dat oock de selve in Vranckrijck wert gedeclineert: Waer om U Ed. versoecken, dat door desselfs voorsorge ons mach werden bekent gemaeckt, of haer Ho. Mo. oordeelen dat het noorsakelijck is, dat wy naerder devoiren doen, om de Triple alliance uyt te wercken. Hier mede MYNE HEEREN, &c. West-munster den 25. February, 1661. Getekent P. de NASSAU. S. van HOORN. M. van GOGH. I. RIPPERDA van Fermichove.

Den Heer Fredrick van Alefelt / Ambassadeur Extraordinaris van Denemarcken / sloot den 28. deser een vaste en nauwe Alliantie te Londen / tussen sijnen Meester en Engelandt: Inwougen hy niet alleen van eene maer oock van beyde kanten wierde geregaleert / hebbende sich in alles seer treffelijck gecompoteert: Den Coning van Engelant vereerde hem met sijn Medalle / &c. en gaf hem een van sijn Fregatten / om selfs aen den Capit. te seggen / te varen daer het hem belief de / 't zy over Zee in Vranckrijck / Vlaenderen / Hollant / ofte daer 't hem belief de. De Hoogduytzers siende dat dit Tractaet so haest was afgehandelt / strooyden uyt / datte Coning van Engelant was over gegeven den Hereditaire Tytel van 't Coninckrijck Noorwegen / onder constrinctie van Denemarcken tegens desselfs Vyanden te moeten maintenerē.

Ter halver dese Maent arriveerde de Coninginne van Engelant met haer Dochter de Princesse Henrietta (die in haer embarqueren een weynig onpasselijck was geweest) weder te Havre in Vranckrijck: Den Hertoge van Anjou heer-

sou heerlijck uyt gerust / den 18. deser van Parijs over Pontoise en Magnt getrocken/ verstaende dat hare Majestt. den 6. deser aen Lant getreden was/ quam haer verwillekomen/ komende den naesten Morghen in d' Abdije van St. Martin / waer sy van Milord Montagu (die daer Abt is) treffelijck wierden getracteert : Alsoo sijn sy mede te St. Denis onthaelt ; Togen mette Hertoge van Buckingam/ den Graef van St. Albans en Lord Montagu na Bois de Vincennis / alwaer het Huwelijck in presentie van sijn Eminentie wierde gesloten : Quamen van daer te Parijs in 't Pallais van den Cardin. op gewacht van meenighte Menschen. 's Anderdaegs dede de Coninginne van Engelant haer sluyten in 't Convent van de Religieuse te Chaliot. Wanneer men in presentie van alle de Grooten en vreemde Ambassadeurs / in de Louvre Danste het Ballet van Impatiente : 't Welck al den 8. deser ae n gestelt was/ maer een der Werck-luyden die den gantsen nacht daer gearbeydt hadde/ by versuym daer eenigh vuyr latende/ so ontstack in de Na-nacht een gedeelte van hun Werck-tuygh/ en ten 8. uyren vloogh de vlam rondsom de groote Gallerije / daer de Contrefeytsels der Princen hongen / die meest alle verbrant ende seer qualijck sullen weder te krijgen zijn ; en nam den brant soo geweldigh de overhant/ dat des Conings quartier tot het kleyn Huys/en het midden van de groote Gallerije in de Asse geraeckten : Met apparentie van noch meer schade/in gevalle d' uytsinnigheit van dit dolle Element niet ware
" wederhouden geweest/ door de bekende Godvruchtigheyt van hare Maje-
" steyten/ die haer * toe-vlucht namē tot het H. Sacrament/ dat sy hun deden
" brengen van de Kercke van St. Garman l'Auxerrois/ende dat selve hebben
" gebracht ende tegen gestelt/ ter plaetse van den Brant / met de Toortsen in
" haer handen/ so veranderde den wint terstont/ende sy keerde haer af/ van de
" groote Gallerije/ het welcke tijt gaf om haer den wech af te snijden/ ende te
" beletten veel grooter gevolg : Sulcx dat ten 2. uyren na middach dese brant
" op hielt/eñ haer Maj. gevolgt van 't gantse Hof/ verselschapten 't H. Sacra-
" ment op haer wederkomste / mette selve devotie gelijck met dessels aen ko-
" men. En op die tijt wierde oock een Jode van Macson in Africa gedoopt.

Hare Ho: Mo: Ambassadeurs obtineerden in dese Maent / dat Capiteyn Uyttenhout en den Commissaris le Roux/ na datse lange te Brest waeren in versekering gehouden geweest/ in vrijheydt wierden gestelt. Den Coninckl. Raet had te vooren gevonnist voor Jacob de Jonge van Rotterdam/ gevolmachtigt van d' Eygenaers van 3. Hoeck-Booten/ genomen met Sweedse Commissie/ door den Rover Jan Jansz. Gouwenaer/ en te Boulonge op gebracht : De Vissers en hare versekerde borgen sijn ontslagen/ en die wegens belofte van eenig gelt te geven aen den Gouverneur/ van de beloften ontbonden. Den Coning selfs uyt yver van de gerechtigheyt/ heeft den Gouvern. gecondemneert in alle de onkosten/ schaden en Intresten/ ende daer en boven noch 1500. gl. te moeten aen de voorsz. Vissers tellen / neffens bygaende last aen dito Gouverneur/ voortaen soodanige Roverijen niet langer te begunstigen/ op peene van na regeur der Coningl. Wetten gestraft te werden. Daer teghens weder een Portugise Rover Schipper Pr. Willemsz./ met Hennip

* Ainsi imprimé à Buxelles, avec Privilege.

uyt Hollant na Rochel willende/ ghenomen/ en te Caen in Normandyen op gebracht heeft: Na dat hy den Schipper om gelt en ladingh te weten/ eerst voor de kleyn en doen voor de groote Mast had geset.

Van d'andere zijde had men aen 't Fransche Hof geern gesien/ de restitutie van 't Schip St. Louis/ voorleden Jaer door Philips van Hulten Coopman tot Amsterdam / aenbesteed te maken by Jan Groen Scheeps-timmerman aldaer: Ende naderhand in posessie genomen van den Franschen Gesant de Thou/ welcke daer op dede stellen de Pavillioenen/ en Waepenen van sijnen Coning: Maer alsoo men eenig vermoeden kreegh/ dat eenige Commissie-Vaerders tot nadeel van deses Lants Ingesetenen daer mede in verre Landen yets mochten voor hebben/ om dat men seyde/ dat oock 'tselve niet alleen tot een verre reyse wierde voorsien/ maer oock met Hollants Bootsvolck; so wierde 't voorsz. Schip uyt laste van 't College ter Admiraliteyt/ tot Amsterdam gearresteert: Ende naderhant 't Schip na Tessel gaende/ wanneer men seyde/ dattet selve na Madagascar in Oost-Indien met diverse Geestelijcken als anders soude gaen / is het in de lesten storm van den 18. Decemb. 1660. in Tessel van syn Ancker gespilt/ en by Stavoren tegens den Vriessen Dijck in 't slijck geset: Over welck arrest ende ongeluck des voorsz. Schips/ den ged. Franse Gesant van hare Ho. Mo. by diverse geschriften serieuselijck eyschten de restitutie ende vergoedinge van het selve: Sich wijders ontschuldigende van alle ombrages die mochten gegeven zijn/ met het equiperen van 't Schip/ 'twelck gedestineert was op ordre van den Coning/ te gaen na Havel de Grace. Alles op een tijt datte Gesant van den Prince Cardinael Lant-Graef van Hessen/ den Coning van Vranckrijck in een Audientie bedanckte voor dat sijn Meester als Opper-Prior van Malta/ in Duytslandt mede in den generalen Vrede was begrepen: Leverende daer na een Brief over van den Ceurvorst van Mentz/ waer by hy sijne Majestt. bad te willen volharden in de instantien by de Staten van Hollant / omme te doen restitueren de goederen aen hun Convent van St. Jan behoorende/ die soo hy seyde van hun waren geusurpeert: Daer op den Coningh hem sulckx gunstelijck beloofde.

Maert 1661.

ZEdert den brant in de Galderije van 's Conings Hoff te Parijs/ was sijn Eminentie seer ongemackelijck/ en daer van ontstelt geweest: Invoegen de selve nu siende wat hy metten armsten Mensch gemeen hadde/ te weten 't sterven; Soo bereyde hy hem daer t'eenemael toe: Want den 5. deser gavent alle sijne Medicijnen op/ siende datter midts sijne vervallen krachten/ door de Const niet meer uyt te wercken was; en selfs Wijn Hemetique dorst men hem niet in geven: Nu wierden hem beschickt Maistre Joly/ en den Curé Priester van St. Germain: Aen de welcke hy met groote dapperheyt vertoonde/ gants onvervaert voor de doot te zijn: De geene die men seyde dat sijn grootste Vrienden waren / sijn vergunt geweest hem den adieu te komen seggen; mette welcke hy seer kloeck en noch van alle saken soo van Religie als van Staet heeft gesproken: Aen den Coning recommandeerde hy boven an-

deren

deren seer den Heer Sur-Intendent Fouquet / Monsr. Tellier en Monsr. Lionne / omme de selve in de hoogwaerdigste Charges van het Rijck geemployeert te mogen werden: De selve Heeren wierden daer op terstont gehaelt / ende hebben noch lang met sijn Eminentie gesproken: Wanneer hy op 't laetste tekende het Tractaet metten Hertoge van Lottaringen: Sondags quam de Coninginne Moeder / voor de welcke hy soo veel gevaers upt gestaen had / hem den lesten adieu seggen / en Sanderdaechs den Coning: Hy storf op het Casteel Bois de Vincennis / op Woensdach den 9. Maert / smorgens quartier na 2. uyren: Als upt geleeft: Out 59. Jaren; zedert 't Jaer 1642. geweest hebbende / eerste Minister van Vranckrijck. Waer op het Lijck in Cardinaels gewaet 2. a 3. dagen op een rijckelijck Bedde voor yder was te sien: Alwaer selfs meest alle de Grooten quamen / ende voorts sulck een on-eyndelijck getal van gemeene Luyden / en speciael upt Parijs / datten weg tusschen die Stad en Vincennis 2. dagen langh niet anders als swart was van Carotsen en Menschen: Sijn doot wierde tot den middag verhoolen gehouden / tot dat sekere afgesonden Courier weder soude sijn gearriveert: Men dede de Misse (van de welcke naderhant noch eenige duysent voor sijn Ziele sijn gedaen) in de Capelle van Vincennis / alwaer het Cadaver soude blijven / soo lang de nieuwe Kercke by de Theatins / daer hy 400000. gulden toe had gemaeckt / soude voltoyt wesen: Sijn Harte alleen wierde upt genomen / en den 28. Maert in de Kercke des Theatins op de Seyne begraven (sijnde een ordre die door sijn Emin: upt Italien is over gebragt:) Dit geschiede onder 't Celebreren der Misse en grooten toe-loop van Franse Devotarisen: Den Koning en Coninginne quamen stil binnen Parijs / besoeckende den Graef en Gravinne de Soissons / aen de welcke als mede aen alle andere van des overleden Cardinaels Famille / hare Majesteyten alle soorten van protectie beloofden. Den 19. dito wierde daer op het Testament van den Cardinael Masarin in presentie van den Coning en den Prins de Condee geopent / daer by waren de twee Executeurs van 't selve / den Bisschop van Frejus en Monsr. Colbert / Monsr. Tellier las het / hoewel ettelijcke Vellen groot: Het gros daer van bestaet meest hier in:

Sommaire van 't Testament en Donatien, van sijn Eminentie den Cardinael Julius Masarini,

1. AEn Monsr. den Groot-meester, het Huys van den Cardinael binnen de Louvre: Het Gouvernement van la Fere, en dat van Vincennis, de survivance te versoecken by de Coninginne Moeder.

2. Voor omtrent 1. Million in goude, aen kostelijcke Gesteenten aen den Coning: Idem, aen de Coninginne Moeder 20. precieuse en onwaerdeerlijcke Dyamanten, den slechtsten by na een halve Tonne Gouts waerdigh, zijnde andere van 2. Tonnen Gouts waerdigh: Ende voor een halve tonne Gouts Clenodijen, aen sijn Majesteyts Broeder; Bestaende in 20. Esmerauden, 1. Silver vergult Servis, met een behangsel, en rare Tapijten: En noch omtrent een Millioen in Italien, op en aen diverse partijen.

3. Vier Tonnen Gouts aen den Paus, tot den Oorlogh tegens den Turck: Ende noch soo veel voor de Venetianen.

4. Sijn Pallais Cardinael, aen den Hertoge Mazarini, mits betalende 2. tonnen Gouts aen Monsr. Manchini.

5. Een Dyamant aen den Prins de Condée, en 6. schoone Paerden: Ende noch een aen den Marschalck de Turenne; yder van 14. a 1500. Pistolen waerdigh: En aen Duc de Guise 3. schoone Paerden.

6. De Kinderen van Duc de Mercure (onder obligatie van Iaerlijckx 80. duysent guldens aen den Prins de Conty so lang hy leeft uyt te keeren) genieten de meeste beneficien.

7. Twee Millioenen Capitael en and're beneficien, totte fondatie van een Academie, om te laten Studeren sekere 50. vremde Edel-lieden, speciael uyt Roussillion en andere plaetsen in Italien, in grooten getale: Welcke Capitael en in-komen, meest vervalt uyt 4. seer rijcke Abdijen. In dit College begeert sijn Eminentie, datte Edel-lieden maer tot haer 20. Iaren sullen Studeren: En wil in de Capelle die men hem daer bouwen sal, begraven werden: Ende dat sijn kostelijcke Biblioteeck met believen des Conings, mede aldaer sal werden gestelt.

8. Sijne meeste grootste beneficien aen den Coning, en Duc de Mercure, die genomineert is, om Cardinael in Masarins plaets te werden.

9. Aen Monsr. de Vallanoire, 't Gouvernement van Danvelliers, Belfort en Chastelet: Monsr. de la Fuellade dat van Cirque: Monsr. de St. Genis van Marienburg. Alles op 't behagen van den Coning: Benevens noch eenige andere die met sijne Nichten souden komen te trouwen. Invougen datte dispositie van den Cardinael wort begroot te beloopen tot over de Veertigh Millioenen Florijnen.

Men hadden gemeent datte Sur-Intendant/ Tellir en Lione souden gesuccedeert hebben tot Ministers van Staet/ maer den Coning selfs de Regeringe ter handt nemende/ nam op alles gauwe acht/ en ontfongh selfs de Requesten/ begeerde niets buyten sijn ordre gedaen noch gezegelt te hebben; ende nam tot voorschrift van sijn Gouvernement/ de heerlijcke Actien van sijn Groot-Vader Hendrick de Groot: En om te betoonen nochtans dat hem sijn trouwen Dienaer niet sonder droef hept was ontruckt/ schreef aen sijn Schoon-Vader den Coning van Spangien desen Brieff in 't Frans/ die wy om reden wil/ in sijn origineel hebben gelaten/ luydende aldus:

Monsieur mon Frere, Oncle & Beau-Pere, le mesme iour que Dieu m'a visité par l'un des plus grandes afflictions qui ie suisse capable de resentier, ayant appellé à soy mon Cousin le Cardinal Mazarin: Ie prend la plume pour donner part à vostre Majest. de la perte que ie viens de faire d'un si digne & si fidelle Ministre: I'ay pensé mesme trouver quelque soulagement à lexiers de ma douleur, en la deposant dans le sein de V. M. que ie sçay qui aura la bonte d'y compatir & de donner quelque regrets à la mesme, d'une Persone que V. M. à honorée de son estime, & qui d'ailleur en les sinceres intention & la bonne fortune de contribuer si notabilement a la reunion de nos Cœurs & de nos Estats au repos de la Chrestienté, & au bonheur d'un Mariage qui faict toutte la doulceur de ma vie. La seule consolation dont ie suis maintenant capable, c'est que

ie puis dire à V.. M. qu'il est mort, dans de tels sentiments de Religion, de pieté, & de repentir de ses faultes, que ie puis sperer de la bonté divine, qu'elle luy à disea donna la recompense de ses travaulx. Ie scay que vostre M. l'aimoit, aura quelque satisfaction de ce malheur de Axe, in forme de ceste circonstance qui le peut adouier, & ie ne dois pa obmettre à la loüange de mon dit Cousin, qu'un des derniers Conseils qu'il s'est le plus applique à me donner pendant, mesme la plus grand violence de son mal à esté non seulement d'entretenir la Paix, à quoy il scavoit que ie n'ay pas besoing, d'estre incité, mais destraindre de plus en plus s'il est possible les soerds de nostre Amitié & de nostre Union, en sorte, que le publicq soit trespersuadiez, q'uelle l'est sincerement indisolable, & que par ce moyen nos Couronnes outre leur propres forces ayent en chacune la consideration de l'autre: Par ceste intimo union desponsues, & d'interests, à quoy i'asseure V. M. que i'ay de ma part toutte la disposition possible. Ie laisse à la Reyne descrire à V. M. une nouuelle d'une nature bien differente au suiect de ceste Lettre, par ce que ie n'ose paz encore entierement me flatter d'un bien que ie souhaitte infinement, si nos soupsçons se trouvoient à la fin veritables, ie les recognostray comme un bienfaict signale de la bonté diuine, qui voulant m'affliger sensiblement d'une maniere à un soing de la mesme conjuncture de m'accorder ce que ie pouuois à V. M. Si la Reyne n'y supplioit par les compliments q'uelle se charge de temps en temps, de lui faire de ma part. Je suis Bon Frere, Nepueu & genre de V.M. Paris le ix. de Mars, MDCLXI.

Signé LOUIS.

Den 21. dito hadden de Nederlantse Gesanten Audientie by de Coninginne Moeder van Engelant/ haer Majestt. geluck wenschende over de herstellinge van den Coning hare Soon/ als mede over hare geluckige weder-komste in Vranckrijck: Ende den 23. daer aen hadden hare Exell. by den Allerchristelijckstn Coning de Condoleantie over de doot van den Heere Cardin. wesen doen; Nessens versoeck van expeditie in hare Handelinge: 't Gunt sijn Majesteyt haer vrundelijck toe-seyde: Daegs daer na sijn hare Exell. oock gheweest den rou beklagen by de Coninginne Moeder en de Coninginne van Vranckrijck.

De Rovers ter Zee evenwel continueerden noch even dapper in haere Pirateryen: Collaert als een hooft van dese Bende/ stroopten alles wat hy aen den ingangh van 't Canael wegh nemen kost: Tot den 21. deser/ dat hy uyt Bretange met 2. Prijsen na Portugael meende te loopen/ ontmoeten hy 13. mijlen N. W. van Lezart in den Morgenstont Capiteyn Frans Mangelaer en Cornelis Evertsz. de Jonge: Collaert verwachte daer sijn 2. Prijsen/ een met Suycker en Taback/ en een met Granen geladen/ die hy in Brest hadde leggen: Hy dese 2. Zeeuse Schepen die daer kruysten/ siende/ meynde dattet sijn Prijsen waren/ zeylt daer na toe/ het was deyselig/ doch als sy by den anderen waren/ klaerden de lucht: Collaert sich alsoo bedrogen siende/ riep tot

sijn Volck om haer te courageeren/dat meest Portugijsen en Fransen waren! t'Sa Mannen, 't is geen noot; den eene heeft maer 18. en d'ander 22. Stucken, wy sullent haer wel af sien: Maer doen sy hem op zijde quamen/socht hy 't t'ontleggen/also hy sich op elck Schip 10. stucken had mis-rekent/ d'een 28. en d'ander 32. stucken voerende: Sy hielden hem so kort/ dat hy niet eschapperen kost: Doch also sijn Schip wel zeylden/ konden hem niet op zy komen/dewijl hy met sijn achter-stucken voort/ en zy met hare Boech-stucken achterwaert raeckten: Tot na den middach raeckten sy hem aen Boort/ hy draeyde weder af/ Cornelis Evertsz.evenwel kreeg en hielt hem op zy vast/en Mangelaer sijn Zeylen mede te wil krijghende/ raeckte boven wint/ en leyde hem dwars voor de Boech/ soo datse hem gesamentlijck enterden: Het boven Schip was haest vermeestert/ en binnen een uyr het gantse Schip: Hy siende sich overmant/ meende de brant in 't Crupt te steken/doch de sijne belettent hem/en hy wierde gevat/ en men bevont dat van 150. Man die hy op had/ omtrent de 70. dooden en gequetsten waren: Sijn Schip voor eenigen tijt te Hamburg gebout/ had op 42. Ysere Stucken/ geschildert als waren sy Metael: Hy wiert den 25. dito te Vlissingen op gebracht/ende in bewaringe gestelt/sijn volck raecktte meest voort: De Prijsen te Brest sijn naderhant aen d'Eygenaers gerestitueert: De Zeeuwen hadden elck 1. Man doot/en 8. a 10. gequetsten: Dese daet en het bewaren van Collaert/is de Cooplupden ongemeen aengenaem geweest. Doch soo goet en was de mare niet/ die Monsr. Raimondo te Livorno in dese Maent bragt/sijnde seer wonderlijck uytte banden t'Algiers in vrijheyt geraeckt; Hy verhaelde: Datte Barbarise Rovers daer hadden op gebracht:

Negen Hollantse Schepen met Sout geladen, voor de Riviere van Lissabon genomen, soo sy na Hollant wilden, en andere, te weten:

1. 'tSchip de Hoop, Schipper Iacob Rich van Hoorn.
2. De Prins, Schipper Heyndam van Schiedam.
3. 'tEylant Tessel, Schipper Pieter Pietersz. van de Rijp.
4. Den Olijf-Boom, Schipper Daniel Pietersz. van der Gracht.
5. De Wortel, Schipper Dirck Wortel van Lampsmeer.
6. De Hoveling, Schipper Ian Iansz. Poort van Enckhuysen.
7. St. Iacob, Schipper Iacob Pietersz. Twissch, dese is gesoncken.
8. De Smit, Schipper Meyndert Iansz. van Hoorn.
9. Den Archangel, van St. Hubes na Hollant gaende, is geplondert, alhoewel 't Schip een Engelsman en van Genua was.

10. 11. De Kuyper en Swaert-graver, beyde van 't Volck verlaten, en genomen.
12. 13. 14. Drie Engelse Schepen uyt Vranckrijck met Soldaten na Portugael willende.
15. 16. Twee Engelse Schepen, onder pretext van onvrije Luyden gevoert te hebben.

Van dese alle hebben de Barbaren bekomen over de 500. Christen-slaven/ die sy terstont op hare Roof-zeylen hebben geemployeert / op 3. nieuwe schepen en 2. Brigantins/ daerse de Cust van Provence mede wilden bestoken. Ende dat die van Algiers boven den Oorlog die sy te Lande haddē/en 5000. Man

Man derwaerts hadden geschickt / en noch een geweldigh Fort aen de Zee-kant deden bouwen.

Te Cadix is op die tÿdt tot verlichting van alle vreemde Coop-luyden een ordre gepubliceert/ waer by sy voortaen een derde wierden vermindert in het betalen der Lasten/de Sÿde uyt West-Indien voor de helft/goude Lakenen uyt Italien komende/ een quart minder/ de Goederen uyt Indien gaende mochten met recognitie van een derde volstaen: Alles om den Coop-handel te beneficeren/ en het sluycken te beletten: Den Oorlogh teghens Portugal bleef meer by dreygementen als met actien/ en des wegen van gheen gevolge.

Te Roomen stelde sich 't Hof terstont na de doot van den Cardinael Masarin/ volgens 't beloop des Weerelts: Want of wel door een Courier aldaer was genoteficeert/ dat sÿn Eminentie aen den Paus 4. Tonnen Gouts/ en aen de Venetianen twee had gedisponeert/ tot den Oorlogh tegens de Turcken/ oock den Cardinael Mancini Jaerlÿcx 30000. Croonen inkomst/ Duc de Modena voor eens 2. Tonnen Gouts/ ende aen den Keyser een Keten van Dyamanten/ ende aen den Cathol. Coning een kostelÿcken Diadema: So viel nochtans daer mede gants in duyghen/ de pretense die den Fransen Gesant Colbert te Romen wegen Comacho quam doen/ en hy vertrock soo volmaeckt als hy daer gekomen was/ Pasquin seyde: Hy hadde gesien/ ende gehoort/ en meer niets: De Politici wisten datte Paus hem had geantwoort/ het te laet was van Castro te spreken / dewÿl dat al aen den Roomsen Stoel was gehecht: Doch Colbert evenwel voegde daer op: Dat sÿn H. wel soude toe sien/ dat Italien dus lang in rust geweest/ daer door niet en wierde ontstelt/ dewÿl sÿn Meester met Spangien in die pretense eens waren/ ende elckander verbonden die sake af te doen: Doch noch om dese nochte om andere objecten van Parma weghens het zÿne heeft den Paus sich niet met allen ontstelt/ als genoeghsaem bewust hoe hy met Spangien stondt/ en weghens Vranckrÿck/ daer was hem met de doot van Masarin de doorn uyt sÿn Voet geruckt. Den Prins van Toscane sprack oock om 't zÿne/ doch als men alles af wees/ seyde een Legaet: Men mochte toe sien/ alsoo niet te gelÿck alle Princen van Italien te hoonen / sy konden nu met beyde Croonen licht wat aen vangen: Den Paus seyde: Willen sy sulcx/ God sal haer de handen wel binden: In somma/ daer was niets voor de klaghende/ alleen de Keyserlÿcken Gesant Mattheo kreeg toe-segging/ niet alleen van alle hulpe/ maer oock van 't gelt van den Cardinael: Hier opposeerden hun de Venetiaense Gesanten; dan den Paus seyde: Dat hare Republÿcke sulcke Penningen niet en wisten te mesnageren: Ende dat hare Republÿcke wel een grooten dienst geschiede/ dat men dit gelt aen den Keyser besteede/ vermits de Venetiaense Republÿcke daer mede wiert ontlast/ &c. Doch de Politici oordeelden datte Paus hier mede niet anders voor had/ als den Keyser te animeren in Oorlog tegens den Turck/ om alsoo den last van Italien te beter te schuyven: Het sy so het wil/ de Venetiaense Gesanten hadden daer mede hun contentement niet: Een van haer seyde: Indien wy de Penninghen hadden/ wy konden daer beter actien uyt maken als uyt sodanige antwoorden. Alle dese Staets-affairen maeckten den Paus onguer en flauw/ de Doctoren stemden hy most

sich als

sich alle dese besonges ontslaen / oft de scherpe humeuren souden hem overijlen: Immers sich wat verlustighen /. om niet te hooren het verwijt van de Fransen om Comacho/ van Parma om Castro/ van Venetien om gelt/ van Portugal om successie / ende ander meer/ elck riep/ dat den Paus contrarie dede als de Apen/ die namen wat en gaven alles/ maer den Paus gaf niet en nam alles: Seker Rijck Man te Roomen hier op lettende/ ontghielt een Armen Arbeyder zijn goet: den werck hals dese breeckaert tot reden dwingende/ antwoorde die: Goede Vriendt den Paus heeft den Keyser ('t welck is den Hertogh de Modena) die Cæsar heet/ het zijne ghenomen: Den Keyser heeft my het myne ghenomen / ick hebbe u het uwe ghenomen/ derhalven gaet/ en neemt oock een ander het zijne: Zijnde een antwoort die alle Machiabellisten tegenwoordigh aen alle hare mindere geven.

Een van de Romeynen van qualiteyt/ seyde op 't subject: Dat den Paus aldus de Venetianen afgewesen/ en niet scheutich tot ghelt was/ dat ofte wel die Republijck gheen verstant mochte hebben om t' employeren / de Papen hadden soo veel beter verstant om de ronden God t'incorporeren/ dan alles te vergeefs / hare sacken en Gierichheydt waren nimmer te verbullen/ alsoo die bodemloos waren. De Geestelijcke daer en tegens/ klaegden so seer als yemant/ vermits den Paus had aengestelt een Jubeleum/ om gelt te vergaderen door geheel Christenrijck tot den Oorlog tegens den Turck / ende schatte volgens dien oock alle Cloosters en Conventen / haer doende meer gheven dan sy vermochten/ &c. En alsoo storte men al den storm op de arme Papen en Monnicken uyt/ niet als oft men die simpel had willen scheeren: Maer den gantsen Huyt had willen afstroopen: Pasquijn begost korts daer aen te grimbecken / spottende metten Roomsen Adel / die door den Patroon der Cardinalen en 't Hoff waren belast ghewordden te demonstreren quo jure, sy als Baronnen en Edelen hare Leen-goederen besaten: Niet alleen om dat men sustineerden ettelijcke van hun die t'onrecht besaten/ maer oock om dat Gigi en den Apostolise Camer/ hun daer veel liever mede hadden willen zegenen: Want dese Baronnen hadden onlanghs den Tijtel van Hoogheyt aen genomen; maer als het nu op dit bewijs van Leen-goet aen quam/stonden sy bijster verlegen: Dies sprack Pasquijn door sijn Papiere borst-lap aldus: De Hoogheyt der nieuwe Roomse Baronnen, heeft hare oorspronck van de Toorens en Kercken van yders Dorp daer hy uyt gesprooten is: Sy hebben hun te wachten voor duysselinge, ten ware zy plotselijck weder ter aerden wilden storten.

Venetien onderwijl verstont wat macht de Turcken dit Jaer tegens Europa souden uytbrengen/ te weten: In Sevenbergen Inf./Cav. 20000. m.
In Bosnia en de nabuyrighe Landen/ Infantery/ Cavallery 160000. m.
In Belgrado/ ruyters en voetknechten/ - - - - - - 62000. m.
Te Adrianopoli/ 20000. Ruyters/ Voetknechten - - - 46000. m.
Ter Zee 12. Sultanen/ 30. bequame Schepen in diverse Turckse Havens gearresteert / 60. Hooft-Galeyen / kleynder neffens Saicquen / Fusten en Brigantins sonder getal: Behalvens noch de schadelijcke macht der Barbarise Rovers: Hier tegens sont den Koning van Spangen tot hulp aen de Venetianen tegens den Turck een Wissel van 48500. Realen/ neffens ordre/ dat den Vicerov van Napels noch aen dito Seigneurie soude tellen 25000. stucken

stucken van achten: Doe Pachte den rijcken Jode Abbasse te Venetien den Taback voor 5. Jaeren/ voor 85000. Ducaten. Den Providor Barbaro quam doen uytte Christen-Vloot te Venetien / alsoo den Generael hem had door sijn schrijven aen den Senaet geaccuseert/schuldigh te wesen aen het ongeluckigh vechten voor Nieu Candien/ als hebbende in disordre doen Marcheeren een gedeelte van sijn Crijgs-volck/ende haer na de Voor stad van den Vyandt teghens advijs van de Opper-hoofden aen ghevoert: Dat hy in de verovering van 't Casteel Ruzzo al te vrijpostig had veracht / de ordre van de H. Kercke/ ende vorders d' oorsake van veele desordre was ghweest: Hy wel wetende/ dat/ als 't qualijck gaet/ altoos yemand de schult hebben moet/ quam op syne Citatie van 8. dagen strackx te Venetien/ dan most in Lazaretto om de vreese der Pest sijn tijdt uyt wachten/gaf aen den Senaet een Request/ ende kreeg daer na gehoor: Zedert is niet gevolgt/als/ de quade sake was en bleef so/ maer die het verbeteren soude/ was op het Kerck-hoff. Den Fransen Gesant te Constantinopolen Monsr. Jean de la Haije/versocht doe gehoor by den Primo Vizir/ 't welck hem seer schamper geweygert wiert/en geseyt: Dat men hem langer voor gheen Minister van Vranckrijck en hielde: Dat men hem oock niet eer en soude uyt laten/voor datter een Ambassad. uyt Vranckrijck was aen gekomen: Onderwijlen had hy anders geen staet te maken/als om Vranckrijck noyt meer te sien / en te sterven binnen Constantinopolen. De Venetianen hadden op die tijdt groote moet op d' Engelse Ingenieur Erasmus/ dese was alreede op Candien gekomen/ in 't werck stellende veel admirable Instrumenten van Hout ende van Yser/ om te lande en ter zee te gebruycken: In dese studie spendeerden hy van sijn eygen wel 2000. Croonen: Onder andere had hy gemaeckt een dicken Cabel van 6. voeten breet/ en 33. ellen lang/ met ysere tacken aen 't eynde/ om als een Brug over de Muyren te konnen werpen / waer over de Soldaten seer bequamelijck ter Stad konden in trecken / staende seer vast op hare voeten: Duysenderley andere Instrumenten had hy om in 't Velt te gebruycken/ als om de Ruyterye stracx in haren loop te stuytten/datse niet vorders en konden: Oock veele stocken 2. en 2. gebonden met 1. yser om 't Cooren af te snijden/ en geheel aerdige Manden / om licht aerde in te dragen sonder moeyte/ eñ datte Soldaten hare Musquetten daer in niet en hinderen: Als mede veel Carren/uytwerpende veel Vuyrwerck/ sonder dat men yemand op de selve konde sien/ en andere vreemdigheden meer. Den 22. storf te Genua aen den Vloet-gang/ haren Hertoge Johan Bernardo Frigone. Dese Maent heeft doen seer vreesselick geschut voor sommige Italiaense Landen/ een gruwelijcke Aertbevingh ettelijcke dagen duyrende/ ruyneerden 't Lant van Civatella, daer wel 1300. van d' Inwoonders sijn verplettert / en onder andere een Schoolmeester met wel 100. Kinderen/ 200. Ingesetenen sijn behouden: Savignano, St. Ermeto, Roncofreddo, Chiazzuolo, en andere plaetsen in Romagnola sijn om gekeert/ oock de helft van een Rotze op gescheurt. Tot Cesena is den Tooren en schoone Vyrwercken van Orivolo om geworpen/ als oock een Pallais in 't Lant van 't Graefschap Roverelli. In de Stadt Forli is de Lombaert/ en een gedeelte van 't Convent der Cordeliers/ veele Kercken en Huysen om gesmeten: De Stad Sarcina legt by na heel

na heel t'onderste boven: Te Bercinoro leggen veel fraeye gestichten ter aerden: In Meldola 't welck de Princesse van Rossano toe-komt/ is den meesten deel over hoop/onder andere een Turcx Coopman met wel 50.andere verplettert; als oock Morento, daer 50. Menschen doot gebleve zijn: In Brisigilla sijn diverse Landerijen om geworpen en als uyt gedolven/ en meenigte Menschen onder de neer gevallen Muyren begraven: 't Lant del Sole, toekomende den Grooten Hertogh van Toscane/ is jammerlijck in een afgront gesoncken: Alsoo sijn mede versmoort/na datse door quaet weer een dach en nacht hadden gebrant/ mits hare Solpherachtigen aert/ Mercatola, Vesaia, Pianetto, Galtanda, St. Sophia, Rocca di St. Castiano, St. Pietro, en Valdopina: 200. van hare Ingesetenen sijn onder de ruynen doot gevonden/langst der straten: De Stad Faenza is oock seer ontstelt/ alwaer den Cardinael Rossetti met sijn Biecht-Vader alleen op de Camer aen Tafel zijnde/ en voelende de Solder schudden en kraken/ vlucht van daer/ en terstont viel 't geheel gebouw in: In Modena sijn de Muyren gescheurt/ de Lant-wegen versoncken: Alles met 't vergieten van seer veel Menschen bloet.

Romen was niet vernoecht (ghelijck wy Folio 38. hebben geseydt) mette Schilderije van Joseph Borry te verbranden/ sy vervolgden oock de sijne tot Milanen; voorwaer het mosten vreemde en gevaerlijcke saken voor Romen zijn/ anders sy hadden haer daer so kinderachtig niet tegen geset. Te Milanen waren 6. van dese gevangen / die den 27. deser in een processie sijn om geleydt/ een van hun was een Scholasticus/ en d' andere Geestelijcke en Priesters/eenighe van hun sijn 10/ andere maer 3. Jaeren in de gevangenisse gebannen: Hare penetentie was/ alle morgen te seggen het Credo/ de 7. Psalmen van boete / ende alle Maenden eens publijck in de Kercke 't Sacrament te ontfanghen/ ende voorts alle dagen tot teken van hare doolinge/ op hunne schouders te dragen een geel Manteltje. Terwijl men hare beschuldinge las/ wasser een van de ses die daer wat teghen wilde seggen / rechte sich met sijn Toortse over eynde/ en gafse een ander in de handt/ die daer mede van achter quam volgen: De voorsz. 5. waren in witte Cleederen gekleet/maer die sijn Toorts over gegeven had, most een root Kruys dragen: Daer was uytter maten veel Volckx om dese Luyden te sien op den Roomsen wegh brengen/ want den Paus hadde voor alle die daer quamen in devotie Af-laet voor 15. Jaren vergunt.

Schotlant siende datter voor haer niet beters was/ als om sich in dese dagen mede na den tijt te schicken/ deden vernietigen de Acte in Febrya. 1647. by hun gemaeckt/ om Coning Carel I. toen hy in Schotlant was geweken/ aen d'Engelsen onder Gen: Schippon over te leveren: Daer mede betonende dat het haer leedt was/ en sy die schant-vleck van hare Natie wilden uyt wisschen. Tot Aberdeen hebben sy 't Wapen en de Gebeenten van Montrosse dat sy van de Galge ter neder hadden gesmeten ende begraven / met groote solemniteyt weder uyt den Put gehaelt / ende geleyt in een Kistjen overdeckt met paers geborduyrt Fulp/ gedragen ende geconvoyeert door den Bailjuw/ alle de Grooten en die van d' Academie/ gaende daer mede alsoo driemael in processie

processie triumpheeren rondsom het staende Cruys / en gavent toen over aen de Magistraet/ die 'tselve brachten op 't Stad-huys/ op hare Cancelerije/ onder 'tschieten en roepen des volckx/ die eerst behagen namen hem te sien hangen/ en te vermaledijen/ (siet op ons 2. Deel folio 27.) nemen nu weder haer plaisier met sijn Gebeenten op te heffen: Alles om Engelant en den Koning te placeren. Sijn Majestt. maeckte toen te Londen Jacob Graef en Marquis van Ormond/ tot Hertoge van Ormont: En vereerden Carel Stuart/ Hertoge van Richmont en Lenox/ Eduard Graef van Manchester/ Montagu Graef van Lindsey / en Willem Graef van Strafford de ordre van den Jartier. Men had al een wijl geleden/ sien uytstroyen een Pasquil/ so men oordeelde uyt den boesem van de gemiscontendeerde soldaten van Gen: Lambert/ die neffens d'and're onrustige noch nau bewaert wierden: En soo 't gerucht liep/ dat sy ter recht souden gestelt worden/ daer op dit sloech:

Let King and Jems doe what they kan,
George Moncke shal die like Docter Lambe.

Sijn Majesteyt/ en Duc de Jorck/ oock Gen: Monck richte tot hare versekertheyd toen yder een Lijf-guarde op: En besloot sijn Crooninghe den 3. Mey op den dach van St. Joris/ te Westmunster te Celebreeren: Een Portugijse Gesant Don Francisco de Melo / quam doe van Lissabon over Plemuyen te Londen/ om door schoone en groote beloften Engelant in Houwlijck te trecken met d'Infante van Portugael/ om bestant te sijn tegens de Spanjaerden te Lande/ en Hollant ter Zee: Waer van het gerucht terstont soodanig verspreyde/ datte Conclusie alreede by 'tgemeen lach/ eer de sake noch ten principalen was geventileert.

De Ambassadeur van Spangien hier over in alarme/ dede binnen Londen uytstroyen een geschrift waer over den Koning van Engelant seer moeylijck was/ de Minuten daer van luyden aldus:

DEn 28. Maert presenteerde den Ambassad. van Spangien aen Uwe Maj. schriftelijck het dangereus gevolgh van 't Huwelijck, dat men uwe Maj. voorstelt met die van Portugal, eñ oock met eene hoe veele sekere voordeelen Uwe Maj. konde trecken van Spangien by dese conjuncture, ende al 'tselve met Vrede, sekere Commerçie eñ gerustheyt van Engelant, latende varen de Chemerijcke voorstellingen der Portugijsen, die niet anders als twijffelachtige saken sonder wettelijcke besittinge offereeren, nergens anders toe dienende, als om een Oorlogh te veroorsaken met Spangien, sonder dat sy Uwe Maj. tot onderhoudinge van dien, de minste assistentie konnen doen, noch oock die aen Engelant selfs doen; als Uwe Majest. haer sal abandonneren, eñ aen nemen de Intresten van Spangien, en daer door aen sich trecken onfeylbare nuttigheden, in plaetse van alle andere die geen sekerheyt en hebben. Waer op den Ambassad. noch geen antwoort ontfangen hebbende, hoewel Uwe Maj. hem dickwils de selve heeft doen hopen: So is hy nochmaels verobligeert uwe Maj. dit indachtig te maken, eñ den selve te remonstreren, volgens de laetste ordre die hy van de Coning sijn Heere heeft ontfangen, dat boven de presentatien die hy aen uwe Maj. heeft gedaen, van wegen de Princesse van Saxe, of van

Denemarcken, of van alſulcke andere die uwe Majeſteyt mochte gevallen; hy oock noch kome voorſtellen de Princeſſe van Orangie, de welcke ſijne Cathol. Maj. ſal adopteren ende doteren op de ſelve manier als men voorgeſlagen had, voor die van Saxen, of Denemarcken, in gevalle de ſelve uwe Maj. beter mochte gevallen, ende dat in de ſelfde forme ende conditien als Uwe Maj. begeert had voor de Princeſſe van Parma, eñ uwe Maj. doen oordeelde, dat haer dat Huwelijck dienſtig ſoude ſijn geweeſt; vertrouwende dat het Huwelijck met de Princeſſe van Orangie grooter ſatiſfactie ſal geven aen de Rijcken van uwe Maj. om veele eñ conſiderable redenen, ende particulierlijck om de ſo na aen gelegen buyrſchap van deſe Princeſſe, en dat alle goede Onderſaten van uwe Maj. geen meerder genegentheyt en hebben, als om uwe Majeſt. haeſt getrout te ſien, eñ dat het ſelve op geen ander plaets kan weſen, ſonder langh uytſtel ende veele extraordinariſe en onvermijdelijcke verhinderniſſen, ende ſich ondertuſſchen onderwerpende alle ongelucken en toevallen, die d'uytvoeringe en executie van dien geheel ondoenlick ſoude konnen maken. So is oock het Huwelijck van Uwe Maj. met die van Portugal, heel en al incompatibel met de Vrede eñ de Commercie tuſſchen Spangien ende Engelant, ſoo als men oock noch ſien kan, uyt een Boeck in faveur van de Portugijſen gedruckt, daer in ſy preſupponeren een onfeylbare rupture van Vrede, en ſoecken te perſuaderen, dat de Commerçie met Spangien geenſints nootſakelick is aen Engelant, en dit alles met redenen, ſo valſch, als die ſy voort gebracht hebben in een ander Papier, om te authoriſeren en vaſt te maken, de uſurpatie die den Hertogh van Bregance op de Croon van Portugael heeft gedaen, ende daer by ſijn recht te pretexteren ende vaſt te ſtellen.

Gelijck nu de valſcheyt van dit laetſte openbaer is, ſo ſal, als 't Uwe Maj. ſal gelieven dit te doen examineren door een Committeerde van de Commerçien, ofte door andere geintereſſeerde, ende die ſich de Negotie verſtaen, even ſoo blijckt de kleene kracht der redenen die het voorſz. Boeck in heeft, daer in men met gewelt wil doen ſien, dat de Commerçie van Spanjen niet abſoluyt nootſakelick is aen Engelant, 'twelcke alles niet kan beweſen noch vaſt gemaeckt werden, als door valſche voorſtellingen, van eenige qualijck geſinde Perſoonen.

Ende ſo veel aengaet de Dote, over de welcke eenige Miniſters geconſidereert hebben, of zy van een genoechſaem voordeel voor Uwe Maj. konde weſen: So ſeyt den Ambaſſadeur, dat men geboden heeft 'tgeen van uwe Majeſteyts zijde is geeyſcht, en daer mede ſich andere groote Koningen hebben vernoegt; doch indien Uwe Maj. in plaets van de ordinaris Dote gewenſt of begeert hadde, eenige dingen beter geproportioneert na der ſelver gelegentheyt, ſo ſal het noch aen de ſelve ſtaen ſich te declareren: Sijnde ſeker dat uwe Majeſt. niet behoeft te twijffelen van te konnen verkrijgen door de goede wille ende macht van den Cathol. Coning, grooter voordeelen in der daet, ende by vredelijck genot, als 'tgeen de Portugyſen aen bieden, ſonder eenighe andere vrucht, als om U Maj. ſteyt in te wickelen in een Oorlogh, die de ſelve verobligeert is 't eviteren, om 'twelvaren van ſijne Coningrijcken, alſo buyten het ſelve perijkel den Cathol. Koningh aenbiet ende voorſtelt, alle de voordeelen die Uwe Majeſteyt ſoude konnen wenſchen, ſo voor haer ſelven, als voor de ruſte van de Onderdanen van de 2. Rijcken.

Gegeven den 8. May, Anno 1661.

Van d'ander zijde gaf den Portugijſe Geſant Comte de Miranda in Hollant dit Memoriael over aen hare Ho: Mo:/ 'twelck luyde aldus:

HOoge Mog: Heeren Staten Generael: Het is nu anderhalf laer geleden, dat ick geduyriglijck van u verſoecke het beſluyt van Vrede, welcke den Coning mijnen Heer, met u Ho: Mo:

Ho: Mog. tracht aen te gaen. De bewegen redenen die den Coning mijnen Heer, verbind en om die te bevorderen, hebbe ick aen U Ho. Mog. bekent gemaeckt, als mede de redenen en oorsaken, waer om de overleveringe van Landen, onmogelijck en niet raedsaem is: Ick hebbe daer voor eene equivalente en mogelijcke vergoedinge aengeboden, als oock voor alle de schaden die door den Oorlogh sijn veroorsaeckt: En daer benevens aen gewesen de dienstigheden en profijten van de Vrede, ende de seer bekende schadelijckheyt van den tegenwoordigen Staet van den Oorlog, die alleenlijck streckt tot overgroote schade van de Koop-handel, tot groote nadeel, omtrent de noodige voorsieninge die het Coningrijck van Portugael, tot sijne bewaringe heeft te doen, en om den Oorlogh van Castilien tegen te staen, welcke saken den Staet van dese florerende Vereenigde Provintië so hooglick en sensibelick is geintresseert; Ia self soodanig, dat U Ho.Mo. daer omme eerder behooren verbonden, zijn de Vloote, welcke door die van de Oost-Indise Compagnie wert toe gerust, tot hulpe en gebruyck, van 't Coningrijck van Portugal te gebruycken, dan met de selve eenige nieuwigheden in den staet van Indien voor te nemen. Daer en boven oock, de Intresten van beyde onse Volcken, soodanigh gemeen zijnde, als geseyt is, so is het onbetamelijck dat U Ho. Mo. het sluyten van den Vrede verlangen om haer profijt te doen, met het geene welck by verloop van tijt kan komen voor te vallen; in welcken tijt het oock aen de andere zijde niet ongeoorloft is sijn beste te doen, en het niet voor vremt sal konnen op genomen werden, 't geene op dit exempel ofte voortgang van u Ho.Mo. sal komen te volgen. Alles is u Ho. Mo. seer wel bekent uyt alle mijn Memorien, die ick tot op den 7. December, des voorleden jaers inclusive, hebbe in gelevert, en oock u Ho. Mog. als noch consteren uyt der selver Copyen, welcke ick door den Druck hebbe gemeen gemaeckt, op dat yder een mocht kennisse hebben van de vergoedinge, voordeelen en voorwaerden, die den Coning mijnen Heer aenbiet, eñ van de instantien die ick in sijnen name by u Ho.Mo. doe, om tot een besluyt van Vrede te geraken, en by God en menschen te rechtveerdigen, de oorsaeck van de schaden die door den Oorlogh komen veroorsaeckt te worden. Nochtans op alle de voorsz. Memorien en is my noyt antwoort gegeven, nochte en heeft het u Ho. Mo. gelieft eene eyndelijcke beraminge te nemen; na 't welcke oock selfs de Vyanden van Vrede, en van het Coningrijck van Portugael, verlangende zijn, alsoo den jegenwoordigen Staet aen yder een prejudicabel en schadelijck is. Alle het welcke my verobligeert, om weder om op nieus van u Ho. Mog. aenhoudelijck te versoecken, dat het haer wil gelieven my een antwoort te laten toekomen, waer mede ick aen den Koning, mijnen Heer, moge betuygen, en kennisse geven van u Ho. Mo: eyndelijcke beraminge, en uytterlijck goet vinden: Mijne instantien sulckx volkomentlijck verdienende, ende van de Wijsheyt ende Beleeftheyt van u Ho. Mo. oock niet anders konnende verwacht werden. In 's Gravenhage den 25. der Lentemaent, 1661.

Den Spaense Gesant de Gamara af-gewacht hebbende zijne pouvoirs, gaf daer op dit volgende geschrift in, doch eerst een wijle daer na:

D*En onder geschreven Ambassadeur van Spangien, dese voorleden dagen hebbende ontfangen een afgevaerdigde van den Coning sijnen Meester, gedatheert den 17 van April in Madrid; soo wert hem door de selve aen bevolen te verklaren en te versekeren aen 't College van hare Ho: Mo: dat so haest God hem de genade sal verlenen, dat hy sal hebben gerecupereert 't Coningrijck Portugal, dat hy haer restitueren sal, de*

plaetsen die haer Ho. Mo: na 't Jaer 1641. sijn ontnomen, in conformiteyt van 't 5. Articul van den gemaeckten Vrede tot Munster Ao. 1648. tusschen de Plenipotentiarisen van den Coningh sijnen Meester en die van haer Ho: Mog: En niet tegenstaende het onnoodich zy sulckx te declareren, soo heeft hy nochtans tot noch willen betoonen, getroulijck te willen naer komen wat in den voorsz. Vrede veraccordeert is. Dese nieuwe declaratie alleen gedaen zijnde, om dat hy belooft te restitueren alle de voorsz. Plaetsen, sonder eenighe reserve ofte uytstel. Gedaen in 's Gravenhage, den 2. Juny Anno 1661. Getekent, GAMARRA.

Doch daer op wiert in 't eerst soo veel reflexie niet ghenomen/ als daer na/ wanneer Engelant selfs daer toe aen drongh/ of wel eenige Provincien (gelijck Zeelant en Gelderlant/ schoon genomen de leste/ aen de zee niet en herideerden/ liever hadden gesien een Treves/ ofte stilstant van Wapenen) niet seer genegen waren om met Portugael sonder restitutie van Brazyl yets aen te vangen.

Hare Ho: Mo: deden op die tijdt teghens den 6. April 1661. uyt schrijven een algemeene Danck/ Vast ende Bedach/ behelsende: Dat, alsoo door Godes barmhertigen zegen, de middelen by desen Staet neffens andere Christen Potentaten aengewent tot bevreedinge der Oosterse en Noorder gewesten, waren gesuccedeert tot een generale Vrede in die voorsz. gewesten, waer uyt de vruchten alreede gesmaeckt ende noch meerder te gemoet wierden gesien: Doch datte voorsz. Zeghen noch al was vermengt met eenighe smertelijcke effecten van gepasseerde storm-winden, en Roverijen ter Zee, waer door veele Ingesetenen niet alleen van hare Goederen waren berooft, maer oock selfs met hare Lichamen in jammerlijcke slavernije, en met hare Zielen in swaere benautheden en besoeckingen gebracht: Dat men derhalven God Almachtig ten selven dage soude dancken over alle verhaelde onverdiende genaden, en te bidden om continuatie van dien, oock vermeerdering vā sijn genadigen zegen, en tot afweeringe van de wel verdiende straffen en plagē, alles met een ware berou, diepe vernederinge, en oprechte Boete: Dat oock mogen succederen ten besten des Vaderlants, de Handelingen en Negotiatien so wel buyten als binnen 's Lants, by desen Staet ter hant genomen, als mede de middelen tot stuytinge der voorsz. Roverijen, &c.

Brabant hoopte op desen tijdt seer dat Spangien by Engelant soude uytwercken de restitutie van Duynkercken: In Vlaenderen sprack men niet anders/ en de Soldaten waren al verdeelt/ om na het succes van 't selve naer Spangien gevoert en teghens Portugal gebruyckt te werden: Doch het is vry anders uyt gevallen: Den 14. deser savonts/ is den gebannen Deecken Kersavont weder in volle vryheyt en respect binnen Antwerpen ghekomen/ waerdig om alle Ampten te mogen bedienen. De Brouwers van Antwerpen/ wonnen doen mede 't Proces tegens de Stadt/ waer by sy genooten/ dat de Stad al hare Brouwerijen most verkoopen ofte verhuyren/ op een na/ die voor de Gemeente mochte Brouwen. Daer wierden oock eenige Camers op gerecht/ als van den Olyf-tack en van de Violieren/ die geduyrigh souden speelen/ om de Commedianten uyt de Stadt en 't gelt daer binnen te houden.

April 1661.

DEn Franse Gesant de Thou gaf den 20. deser hare Ho. Mo. te kennen/ het overlijden van den Heer Cardinael Masarin/ daer in latende influeren een explicatie van dessels Eminenties grroote lof/ oock d' affectie van sijn Majesteyt tot vernieuwinge van de oude Alliantien ende Vriendschap met desen Staet. De Ceurvorstinne van Brandenburg doe Swanger zijnde/ gelach van een Jonge Princesse/ die korts daer na storf: Den Jongen Prince van Orangien/ doenmaels weder van Cleef naer Hollandt keerende/ wierde t' Amersfoort/ t' Arnhem en te Utrecht onghemeen onthaelt/ als een goede voor-getuygen van de estime die d' Ingesetenen deses Landts hadden/ van dessels Loffelijcke Voor-Vaders beleydingen in de bescherminge der Vrijheyt voor alle Religien binnen dese Landen/ welcke haer bloet en goet hadden gewaecht. Engelant wat spoedich aen geschreven/ dat men van die Majesteyt de Mediatie toe-stont/ tusschen hare Ho: Mo: en 't Rijck van Portugal/ daer over dede den Koning door sijn Commissarisen hare Ho: Mog: Ambassadeurs te Londen behandigen/ dit volgende Papier:

SYne Majesteyt heeft ons gecommandeert, aen u Excell. te doen weten, dat hy met vreugt verstaet, dat sijne aenbieding van mediatie, om de verschillen, tusschen den Koningh van Portugael, en de Hooghm: Heeren, de Staten Generael vande Vereenighde Provintien, te accomoderen, soo wel van haer Hooghm: is ontfanghen, en dat hy sich verklaert gheresolveert, om daer in te ageren met alle egaliteyt, ende gelijckmatigheyt, omtrent partyen, en met een exces van yver tot de saecke, dewelcke by hem gedesireert is, en haer soo nut, ende soo nootsakelijck is, ghelijckerwijs, als wesen moet, een goede Vrede, en Eendracht, tusschen een Prins en Christen-Staet. Om daer toe te komen, en achtervolgens het gheene uwe Excell. ons by geschrift hebben gegeven, te weten, dat sijne Majest. gebeden is, sijne Officie, ende sijne Conseils te willen employeren, om den Koning van Portugael te brengen, om een gerechtige ende redelicke reparatie te doen, en terwijl dat de verseeckeringhe aen hem ghegeven, dat haere Hooge ende Moogende Heeren, daer toe van haren 'twege souden brengen, alle faciliteyt die men redelicker wyse van haer souden konnen eysschen, Sijne Majestt. desireert en verwacht, dat ondertusschen, dat hy sal arbeyden, om de dingen, tot dit geluckig verdrag te adjusteren, daer toe hy geengageert wesende, niet alleen wegens affectie, en wegens begeerte, maer daer en bovens sijn eer, datter van haren t'wege geenderley acte van Vyandschap, geen verbitteringe, nochte geen offentie, tegens den Coning van Portugal wert gegeven, gelijck van d' ander sijde sijne Maj. van den selfden Coning sal eyschen, datter van sijne zijde niets passeere, dat haer kan offenseren, 'twelck anders wesende, soude sijne Majesteyts entremise en alle sijne effors en krachten onvruchtbaer maken, en soude ten hooghsten sijne authoriteyt, ende eere raecken, die daer in geinteresseert is, en als nu dient voor guarantie aen yeder van de partijen, om de selvige bedeckt te stellen voor alle insultes of Vyandschappen, die d'een en d'ander soude moghen doen, alle beyde wesende in 'tverwachten van 'tgoet succes, der mediatie sijns Majestyets. En sijne Maj. doet noch veel grooter instantie hier op, door dien dat sijne eygen Onderdanen van d'Oost-Indise Compagnie, onlangs aen hem, hare vreese hebben gemanufesteert, dat, so ghy

voor-

voorneemt eenige dingen in de Indien, op d'Onderdanē van den Coning vā Portugal, sulcx dat hare Commerçie schade ontfangen soude, 'twelck wy lest aen uwe Exell. vertoondē, door bevel van sijne Maj. want dit en was onse intentie niet te seggen, dat sijne Maj. eenighe apprehentie had, dat gy desseyn hebt, sijne Onderdanen in de Indien te offenseren, en die recht aen te gaen attacqueren, gelijck het schijnt dat uwe Exell: op gevat hebben, siende dat gy voor antwoorde stelt, dat gy last hebt sijne Maj. te versekeren, dat hare Ho. Mo. de Staten Generael, in geender manieren en sullen dulden dat ongelijck of schade gedaen sy aen de Onderdanen van sijne Majestt. Want gelijck den Koning onsen Meester seer machtig is, om die selfs te konnen protegeeren, so is hy mede seer versekert van den goeden wille, ende oprechte Vrientschap van haer Ho: Mo: dat sy niet en souden begeeren, qualick te propooste, ongelijck aen sijne Onderdanen te doen. Maer het perijckel is, in 'tgevolg vande entreprises, op de Landen, ende Onderdanen van den Koning van Portugael, den traffijcq van de Engelse aldaer gantschelijck onder een gemengt wesende. Om dan de Inconvenienten voor te k· men, die souden konnen komen te ghelchieden, soo aen sijne Vrienden, als aen sijne Onderdanen, soo desireert sijne Maj: dan, dat men alle acten van hostiliteyt tegens den Koningh van Portugael doet cesseren, tot dat hy getracteert heeft, terwijl hy arbeyden sal, om de querellen en twisten t'assouperen, en alle differentien door vriendelijcke en minnelijcke wegen te termineren.

Was ondertekent, VALENTIA BERCKELEY, DENZEL NOLLES,
den 19 April 1661. NICOLAES MORICH.

Men seyde doen mede dat d'Enghelse Commissarisen geeren desen Staet
hadden ghebracht tot een Ligue guarantie / selfs om Duynkercken teghens
Spangen te helpen mainteneren: En alsoo Engelant geloof gaf aen eenighe
particuliere advijsen / van dat in Nederlant hun noch eenige ontvluchte Co-
ninckmoorders onthielden / soo begeerden sy die in handen te hebben: Waer
op hare Ho. Mog. Ambassadeurs in generale en beleefde termen seer voor-
sichtigh hebben geantwoort / dat men alles wat raisonnabel was, soude toe-staen, &c.
Alleen om de vrundschap van Engelandt / onder welckers Monarchale Re-
geeringen den Staet van hare Ho. Mog. sich altoos wel bevonden hadde / te
preserveren. Den 13. dito storf binnen London d'Heer Ripperda van Fer-
michove uyt Gelderlant / Ambassadeur Extraordinaris van hare Ho. Mo. /
al voor een wijle swack geweest sijnde / en d'ongesonde dampige en benauwde
Londise Lucht niet hebbende konnen verdragen: Hy is gebalsemt en na zijn
Vaderlant ghevoert / daer hy statelijck is ter Aerden geset.

Portugael daer en tegens quam soo wijt in onderhandelinge met Enghe-
lant dat Admir. Montagu met 22. Schepen en veel Volck af stack / om haer
te seconderen en de Turckse Roovers te breydelen / die haer aen 't Accoort
met Cromwel niet en wilden langer houden / van d'Engelse schepen voortaen
in Vrede te laten passeeren: Don Francisco de Melo sont expres zijnen Se-
cretaris na Lissabon om van zijne handelinge van alles advertentie te doen.

Den De ·nse Gesant Alefelt was nauwlijcks vertrocken / oft den Jongen
Coninghsmarck quam uyt Sweden den Brittannise Coningh oock in zijn
Herstelling geluck wenschen: De Gesanten van Keurpalts ettelijck voederen
Rijnse Wijn aen zijn Majesteyt vereert hebbende deden 'tselve: Oock cenige
wegens d'Italiaense Princen: Op een tijt dat Prins Johan Maurits / den
Koningh

Koning met eenige nieu gegooten Metale stuckjens vereerden/diemen op een bysondere maniere affchoot: Toen vertrock Prins Robbert van Withal weder na Duytslant/ soo men seyde van den Coningh vereert met een braef pensioen Jaerlijcks.

Den Koningh van Groot Brittangien hielt den 20. deser te Windsor met de Ridders van de Kousebant/en den 29. dito te Withal met die van het Bat/ Feest-tijt/ de Ridders der selver waren dese:

1 Jacob Hertoge van Jorck.
2 Jacob Bottelier Hertogh van Ormont.
3 George Villiers/ Hertoge van Buckingam.
4 Thomas Wriothesley / Graef van Southampton.
5 Willem Carendis/Marquis van Nieu-casteel
6 George Digby/Graef van Bristol.
7 George Monck/Hertoge van Albemarle.
8 Eduard Montagu/Graef van Santwich.
9 Aubry de Veer/ Graef van Orford.
10 Carel Stuart/Graef vã Richmont en Lenox.
11 Montague Ber.ue/ Graef van Lindsey.
12 Eduard Montagu/ Graef van Manchester.
13 Willem Wentwort/Graef van Strafford.

Alle Grave Kinderen:
14 Fiennes/ Heer Clinton.
15 Egerton/ Heer Brackley.
16 Philip Herbert.
17 Willem Egerton.
18 Vere Fane.
19 Charles Berckeley.
20 Hendrick Bellasis.
21 Henrick Hyde/ des Canceliers Soon.
22 Roelant Bellasis.
23 Henrick Capel / Swagher van den Cancelier.
24 Jan Vaughan.
25 Charles Stanley.
26, 27. Frans en Henrick Fane.

Baronnen:
28 Willem Portman.
29 Richard Temple.
30 Willem Ducij.
31 Tomas Trevor.
32 Jan Scudamore.
33 Willem Gardner.

34 Carel Cornwallis/ Soon van den Tesaurier.
35 Johan Nicolaes/ Soon van den Secretaris.
36 Johan Monson.
37 Bouchier Wrey.
38 Jan Coventrij.
39 Eduard Hungerford.
40 Jan Knevet.
41 Philip Boteler.
42 Adriaen Scroop/ Soon van Gervaes/ die in de Battalie voor den Coningh 19. quetsuren ontfongh.
43 Richard Knichtley.
44 Hendrick Heron.
45 Johan Lewknor.
46 George Brown.
47 Willem Thiringham.
48 Francois Godolphin.
49 Eduard Baijnton.
50 Grevil Verney.
51 Eduard Harley.
52 Eduard Walpole.
53 Francois Popham.
54 Eduard Wise.
55 Christoffel Calthrop.
56 Richard Edgcombe.
57 Willem Bromley.
58 Tomas Budges.
59 Tomas Fanshaw.
60 Johan Denham.
61 Nicolaes Bacon.
62 Jacob Altham.
63 Tomas Wendy.
64 Johan Bramston.
65 George Freeman.
66 Nicolaes Slamingh;
67 Richard Ingolsby.
68 Johan Rolle.
69 Eduard Heath.
70 Willem Morley.
71 Johan Bennet.
72 Hugh Smit.
73 Symon Leech.
74 Henry Chester.
75 Robert Atkins.
76 Robert Gajer.
77 Richard Poule.
78 Hugh Ducy.
79 Steven Hales.
80 Ralph Bash.
81 Thomas Witmore.

Den Coningh stelden tot Gebieders over dese Ridders van * 't Badt/den Hertoge van Ormont/ Graef van Northumberlant/ Suffolck/ Lindsey en Manchester: Sy sijn in hare ghewoonlijcke Cleederen ten selven dage in de ordre

* De Ridderlijcke ordre van 't Badt is soo out dat men geen tijt daer af en weet: Hare Officie is 's Conings Tafel te decken, op den dagh van de Crooninghe te rijden voor den Coningh, en 't Blasoen van d'Ordre, dry Croonen in een ronde ovael van Gout, met het advijs: Tria in unum: Als sy gecreerr worden, kleet men hun daegs te vooren in graeuwe Rocken als Heremiten, met een kavel en Linne Muts om hare Hoofden, en gelaerst, dus

ordre na de Capelle van Coningh Hendrick VII. voor haer traden de Heraul-
ten/ mette Wapenen op hare Harnaſſen/ elck had ſijn Pagen en Schilt-kna-
pen achter hem/ ſy namen na eenighe reverentie hun zit-placts/ en daer wiert
een Avont-gebedt gedaen/ waer na ſy weder na de Geſchilderde Camer ende
andere vertrecken gingen/ om aldaer te ruſten: Daer ſtonden gedeckt in het
Hof des Requeſts 200. Tafelen/ alſoo dat yder die daer aen ſat/ mette rugh
was gekeert na de Want/ en de Dienaers dienden van vooren: Soo ras de
Maeltijt gedaen was/ quamen des Conings Comptrolleur en Hof-meeſter
de voorſz. Heeren uyt ſijns Majeſtts. naem verwellekomen/ hun leydende in
de Geſchilderde Camer/ hier ſijn ſy alle verdeelt in 't Heeren Huys en andere
Camers/ yder een Badſtove en Bedt hebbende/ daer Tenten met Gardijnen
over hongen/ doch alles van roode Sijde: Haer Lijnwaet was al bereyt door
des Conings Barbier: Elck ſich daer alleen ſoo gewaſſen hebbende/ ſliepen
Snachts op de voorſz. Bedden/ wanneer ſmorgens door des Conings Mu-
ſicanten haer goeden Morgen wierde gewenſt: Wanneer ſy op ſtonden/ elck
ſich kleedende in een Heremijten Rock/ om den middel bindende drie verſil-
verde Koorden/ hangende tot op de Knyen/ waer aen een wit Bedel-napken
hongh/

gekleet plachten ſy in grooter devotie Miſſe te gaen hooren, ſavonts gingen by malkander
ter Tafelen, daer yder van hun door 2. Lackeyen oft Schiltknapen wierden bedient: Ge-
geten hebbende, vertrocken weder in haer Kamer, alwaer ſy elck vonden een Bedt met
Roode gordijnen, waer aen hongen de Wapenen van hun Geſlacht, neffens een Badſtove
overdeckt met een Wit Kleet, om daer na hun Avont-devotie hun te waſſen, en indachtig
te maken dat ſy voortaen moſten weſen reyn van Lichaem en van Siel: 's Morgens vroeg
wierden ſy geweckt met allerley Muſijck Inſtrumenten, ſich kleedende als daegs te voo-
ren: Waer op haer den Conſtabel en andere wegens den Coning by quaemen, ende yder
van hun noemende, erhaelde, den Eed die ſy waren gehouden, te weten, Godt boven al
te dienen, de Kerck te beſchermen, den Coning te eeren, de Rechten te bewaren, Wedu-
wen Weeſen en Maeghden in hare protectie te nemen en te defendeeren: Dit alſoo by
't H: Euangelie beſwooren ſijnde, leyde men hun na der Metten dats de Morghenpreeck,
des Conings Muſicanten voor haer gaende: De Metten geeyndigt, keerden weder in haer
Kamer, en deden aen een Hemels-Blaeuwe Satijne en Fluweelen Mantel, om te betoo-
nen dat haer Krijchs-yver geheel Hemels en (gelijck men doe ſprack) gants Goddelijck
was: Witte Hoeden met Witte Pluymen, en Witte hantſchoenen die ſy met Witte Koor-
dekens aen de Mantels vaſt maeckten: Stegen alſoo op hare geſadelde Paerden, dat een
Wit Kruys aen de kol had, hare Lackeyen droeghen de Swaerden en Spooren al Vergult,
en Leere Bandriers om de ſcheeden voor haer, hebbende aen elcke ſijde een Schiltknaep
te Paerde: Dus quamen ſy met ſtekende Trompetten hunne Heraulten voor afrijder de,
voor den Coningh, daer de Schilt-knapen de Swaerden en Bandriers over gaven aen den
Grooten Camerling, die de ſelve met groote reverentie aen den Coningh preſenteerden,
om de ſelve om 't Lijf te binden, en geboodt daer naer de oude Ridders de Spooren aen te
doen, de Knien te kuſſen, en geluck te wenſchen. Ten Veſperen ofte Avont-preeck, gin-
ghen ſy haer Swaerden op den Altaer Offeren, om te toonen dat ſy als Kinderen van de
Kercke, bereydt waren de ſelve te defenderen, en 't Vaderlant teghens alle booſdadige te
beſchermen: En relaxeerden doen weder hare Swaerden voor een ſtuck gelts: In 't we-
der keeren recontree dē haer des Conings Kock, toonende ſijn Mes, dreygende haer Gou-
de Spooren af te ſnijden, ingevalle ſy haer niet als getrouwe Soldaten droegen: Welcke
Ceremonien haer oorſpronck nam, om dat Sr. Ralph Grey onder Eduard IIII. hem een-
mael miſgrepen had.

hongh / trocken alsoo weder als den voorgaende Nacht te samen na de Capelle van Coning Henrick de VII. doende de selve reverentie / en hoorende den Godsdienst / daer sy oock den solemnelen Eed af leyden voor de Heeren Commissarisen / welcke haer voor gelesen wiert in dese woorden : Seer lieve Broederen, Seer gewichtigh zy dese ordre voor yder van U L. Gy moet God lief hebben boven alle dingen : Ende stantvastig in 't gelove Iesu Christi ; de selve mainteneren en defenderen na u vermogen : Ende boven alle Aertze dingen , sult ghy uwen Souverain beminnen, ende voor des selfs Souveraine Rechten en digniteyten, leven en sterven : Gy sult beschermen Vrijsters, Weduwen en Weesen in hare Rechten : Gy en sult niet lijden datter eenighe onbehoorlijckheden werden gepleecht , ende oock geringhe harde Vonnissen en sullen in u plaetse daer ghy sit verleent werden : Dewijl dese Ordre sy een so groote Eere voor u, als het oyt was aen eenige van uwe Voorsaten. Daer na sijn sy weder in de geschilderde Camer ghekeert / alwaer sy hare Heremijte Cleederen hebben af geleyt / sich kleedende / met het gewaet van hare Ordre / zijnde een Innocent en Mantel van root Taffa / gestrickt met witte Linten / en met goude en silvere Boorden / een witten Hoet met witte Pluymen op 't Hooft : Dus uyt gerecht / sijn sy ter Macltyt geseten / en daer na alle in Carotsē getreden / met Swaerden met goude Gevesten / en wit versilverde Scheeden / de Draeg-bant van 'tselve / en de gulde Spooren wierden haer van hun Pages na gedraghen / dus reden sy de outste voor / sittende de Heraulten voor in de Carotsen / van 't oude Pallais tot rondsom het nieuwe / door de Coning-straet / en om Charing-Cros, het groote kruys / keerende also weder na Withal / daerse uyt traden / en op 't Hoff komende, sijn sy door de Heraulten gebracht op 't Banckets-huys / daer den Koningh onder een Hemel van Staet sat / om haer t' ontfangen : Dus sijn zy by 6. en 6. op geleyd / elck gevolgt van 2. Schilt-knapen en de Pages die de Spooren droegen. De Ridders in haer aenkomen by den Coningh / maeckten drie salutatien / ende yder van desselfs Schilt-knapen presenteerden sijn Majesteyt op hare Knien het Swaert / dat den Camerling haer af nam en den Coning gaf / die met het Swaert van Staet daer toe verdaerdigt / haer alle Ridders sloeg / mettet leggen des voorsz. Swaerts op hare schouders / en ten lesten sloeg daer mede in haer Neck / so dattet bleef hangen op de slincker zijde / in den Bandelier van de selve : Waer na den geslagen Ridder reverentelyck sijn af scheyd nam ; Ende also deden sy alle vervolgens : Dit also verdaerdigt zijnde, keerden sy weder in des Conings Capelle / daerse den Gods-dienst hoorden / mette Orgels Musijck / ende quamen soo ses en ses haer Swaerden op den Altaer Offeren / waer op den Bisschop van Londen die ontfangen hebbende / haer de selve weder om gaf / met dese woorden : By den Eed die ghy desen dach gedaen hebt, besweer en vermane ick u dese Swaerden te gebruycken tot de glorie Gods, en beschermingh van 't Geloof, tot de maintenüe van uwen Souverain, Eer en Rechten, en behoudenisse van Iustitie en gerechtigheyt, na u vermogen : Daer toe helpe u Godt. Van hier nu uytgaende stont des Konings Cock met sijn Hackmes aen de Deur / dreygende haer Spooren af te hacken (doch elck voor-quam dat dreygement met een goude Rosenobel) en sy also passeerende / seyde hy : Edelluyden, gy weet wat een hoogen Eed gy gedaen hebt, welcke so gy die na komt, u een groote eere sijn sal, maer zijt gy meynedig, so sal ick de Spooren van uwe Voeten af kappen.

Nederlant sach nu alleen buyten haer rondsom/ op de Negotiatien van hare Ambassadeurs: Doch men bespeurde/ dat beyde Engelandt en Vranckrijck so grooten haest niet tot besluyt hadden/ als sommige hun te vooren wel hadden in gebeelt: Die in Spangien hare affaires verricht hebbende/ syn weder geadmitteert na het Patria te keeren: Vranckrijck bemoeyde sich meer met sien en hersien van 't Testament van den Cardinael/ en dede den Coning 2. Kas kens met gout die hy den Gouverneur van Sedan had toe geschickt/ weder halen/ en in sijn Tesaurije voeren. Te St. Drüon, een Dorp onder Sebourg 2. mijltjes van Valenchien/ sijn by ontijde eenige Rovers in de Kercke gevallen/ wegh nemende de Cibozie en 't Sacrament/ neffens veele geconsacreerde Hostien/ en de Reliquarie van Silver / waer in de Gebeenten van de Patroon der selver Kercke lagen/ 2. silver vergulde Kelcken/ verscheyden silvere Lampē/ende veel andere silvere Ornamenten die sy hebben konnen bekomen/ tot een ongelooffelijcke waerdije: Men sette hun terstont wel naer/ dan hare Hielen waren vluchtiger als d'andere hare Teenen.

Duytslandt begost nu oock te sien/ dattet Vuyr van verre op-gaende/ wel haest den brant in hare Daken konde brengen: Dies begosten diverse Ceurvorsten Volck tot hulp van den Keyser teghens de Turck te werven. Den Bisschop van Munster groot gelt gespendeert/ en by den Coning van Vranckrijck en elders seer ootmoedigh gesupplieert hebbende/om te eer meester en gebieder over de Stad te zijn: Was het Victorie genoech/ wanneer hy sach dat hare Ho: Mo: stil stonden/welckers Mediatie by de voorsz. Stad niet en was geaccepteert: Waer door die van binnen hun van elck verlaten siende/ den Bisschop in handen verviel / onder een Accoort van genade en ongenade/ het welck den 22. April wiert gesloten/ met Pardon voor de Burghers/ uyt gesept 7. a 8. uyt de Regeeringe (die in onbekent gewaet meynden door te gaen/ dan misluckten) mits den Bisschop Eed doende/ de Sleutels der Stadt aen de Deken der Hoof-Kerck gevende/ dito Bisschop in reverentie te houden/en in te nemen 1500. van desselfs Soldaten/ waer onder 't Guarnison van de stad soude in gesteken werden: Ende mosten de Borgers des Oorlogs onkosten betalen: Waer na den Bisschop beloofde sijn overig Volck tot hulp van den Keyser/ na Oostenrijck te senden/maer sy liepen meest alle wech/als noch geen rechte Oorlogh gesien hebbende. Cur-Keulen scheen hem op die tijdt oock niet te vernoegen mette pretensien op Rijnberck / maer hy onder-stondt oock by Vranckrijck Philippevile en Marienburg te eysschen. De Lutersse in Moravien en Oostenrijck/ van outs seer ongenegen totte Calvinise/ seyden: Dat in dese tijt door Kimen Janos twee Calvinise Predicanten midts haer ontrou waren gejusticeert. Te Presburg wiert van den Cantzel af gekundigt/ datter nu geen beter Krijgh was te voeren/als opentlijck te gaen tegens de Turcken/ noodende sonder onderscheydt alle soorten van Christenen/ 'twelck waren de rechte Religions Luyden/te strijden voor de generale Christelijcke Leere. Den 28. Maert had den Domproost Tomas Palffi/ nu tot Bisschop van Agria in gelijft / in sijn Residentie plaets aengestelt/ een groot Gastmael/daer genood en present waren/veele Duytse en Hongarise Officieren/ die in 4. mijl daer omtrent langst de Riviere waren geinquartiert: Al-

daer is

daer is doenmaels een gesontheyts dronck op den Keyser om gegaen/ doch als den Roemer quam aen den Ongarise Overste Lieuten. te Zondre/ Heer Seky Peters/ so is den selven so dra hy den Roemer had uyt gedroncken/ ter aerden doot gevallen: By dese gesontheyts dronck waren oock dese woorden gevoegt: Godt straf den geenen, die den Keyser niet ghetrou zy. Te Kallo wiert oock een Ongaer levendigh gebraden/ om dat hy Sekelheyd aen de Turcken meenden te verraden: De Turcken daer en tegens maeckten Poderay in een Maras gelegen/ onwinbaer/ also het 2. Myl van Waradijn lach: Weder om nam den Keyserse Graef Serin met 1600. Man/ 29. Cramer-wagens/ die na de Canize Jaer-marckt wilden/ bekomt daer op in contanten 1. maent soldije/ voor 't Canise guarnison uyt Turckijen gedestineert/ nessens een voorname Bruydegom en Bruyt/ die terstont 60000. Rijcx-dalers tot rantsoen boden. Doe arriveerden in Zevenbergen aen de Lant-standen een Turckse Aga/ met brieven van 't Hoff te Constantinopolen / dat men Kimen Janos tot geen Vorst in Zevenbergen soude erkennen / ten ware hy de achterstallige drie-Jarighe Tribuyt van 30. Tonnen gouts/ en noch 5000. Rijcx-dalers van Ao. 1661. voor af betaelde/ ofte indien daer van yets mochte resteren / dan sijn Soon in ostage aen den Divan te beschicken/ anders mochten de Vorsten een nieuwen Vorst stellen/ na haere coustumen.

Denemarcken poogde nu allerwegen sich in beter postuyr te stellen/ en deden 't Casteel Croonenborg door allerhande Materialen dapper versterkcken/ invougen veele 't selve voor onwinbaer hebben geschat: De Stadt Elseneur wilde men oock Forteficeren / waer toe men uyt d' Eylanden by bracht 400. swaere Boomen/ en 2000. groote Pailissaden. Op die tijdt arriveerden weder uyt Engelant te Coppenhagen/ den Heer Fredrick van Alefelt/ sijne Ambassade so wel na 't humeur van de Deense Croon af gelegt hebbende/ dat yder daer contentement in schepte/ tot soo verre dat in Denemarcken selfs het seggen was/ om eenige gequalificeerde Heeren na Londen te senden/ om die Coning te vereeren metten Tijtel van Erff-Heer van Noorwegen. Hare Ho: Mo: Ambassadeur d' Heer Vogelsangh/ nam ter halver dese Maent oock sijn afscheyd van de Deense Majestt. hebbende sommige dagen te vooren met des Coninghs Commissarisen/ als den Raeds-heer Pouwitzky/ d' Ontfangher Gonstdorp/ den Heer Christoffel Gabel Raet van State / en de Ontfangher Niulle/ en een Secretaris 3. uyren lang in conferentie geweest/ alwaer alles des liquits tot vernoegen van beyde zijden wierde af gedaen/ welcke satisfactie men seyde ghevonden soude worden/ uyt de Tollen van het Deense Rijck. d' Heer Vogelsangh toogh wijders op Hamborgh/ en meende t' Altena in een schip op Amsterdam t' embarqueren/ raeckt het Boot daer een der Dienaers te stijf in stapte/ in de gront/ d' Heer Ambassadeur en den Predicant en andere lagen diep in 't water/ doch alles wiert gebergt en gereddert/ ten ware eenige Bagage: Sijn Excell. quam in 't begin van May behouden in Hollant/ en dede rapport ter Vergaderinge van Hare Ho: Mo: 't welck alles tot des Heers deugt en lof volvoert/ bevonden ende op genomen is.

Vranckrijck verloor in dit sayson veele oude Adelijcke Luyden. Te Con-

don in Gasconge storf Maistre du Pleix/ History-schrijver van Vranckrijck/ 91. Jaren out/ na latende veele seer fraeye en dienstige Schriften: Te Parijs storf in sijn 62. Jaer/ den Marquis d'Aumont/ Gouverneur van Touraine/ en Ridder van de ordre des Conings: Daer en tegens wierde den 1. deser de Bruydloft gehouden te Parijs tusschen den Hertoge van Anjou/ en d'Engelse Princes Henrietta: Acht daghen daer na heeft den Spaense Gesant voor den Castiliaensen Connestapel Colonna/ daer hy procuratie af had/ te Parijs getrout de Nichte van den Cardinal Maria Mancini: En is de selve dienstvolgens na Spangien vertreyst: 't Hoff verliet den 22. dito Parijs/ en quam te Fontainebleau / daer den Koning al metten dageraet quam besien het graven ende maken van een nieu Canael / dat men was leydende van binnen het Parck tot de groote Par-Terre van den Hoff / volghens het voornemen van Coning Henrick IIII. en versleet dagelijcx met den Hertoge van Anjou en den Prins de Condee sijn tijdt met vliegen en Jagen.

May 1661.

DEn Franse Ridder Paul quam weder van Barbarijen in Provence/ vindende de Rovers al om seer wel op haer hoede/ soo dat hy niet het minste op haer had konnen uytwercken: Sy hadden in een etmael Algiers soo dick met Canon geplant / datter gheen schade te doen / noch aenkomen aen was. Van Boulonge liep het Roof-scheepje de Platboom met vier stuckjes en 40. Eters in Zee: 't Welck den Coningh dede vernieuwen sijn verbot tegens de Piraten/ doch het voorsz. scheepje is in de Hoofden met Volck en al vergaen/ waer door den Gouvern. van Boulonge sijn and're Roof-schepen heeft tuys gehouden. 't Hoff te Parijs raeckten so wel als de Vlamingen in al' arme/ om datte Engelse Duynkercken meer en meer deden versiercken/ en 't guarnison vergroote/ 't welck buyten ordre de Contributien op 't Lant in vorderden: Wat de Spaense belangt/ die besette Bergen Wijnox/ en andere plaetsen: De Fransen deden te Parijs klachten aen den Engelsen Ambassadeur / dat men hare plaetsen van Bourborg en Grevelingen/ tegens 't gemaeckte Accoort infesteerde en beschadigde: Doch den Coningh van Engelant sont korts daer aen een nieuwen Gouverneur en provisie binnen Duynkercken: Evenwel is daer mede de jalousije van Spangien en Vranckrijck niet vermindert geworden. Men hoorde onder de Franse Geestelijcke toen seer vreemt toe/ datter een Huwelijck van den Coning van Groot Brittangen / mette Princesse van Portugael was getroffen/ sonder datter eens was gedacht in d'Articulen van wat Relige sy in Engelandt soude moeten zijn: En dat men korts daer naer hoorde/ de voorsz. Princesse haer geheel soo in Relige/ Tael/ als Cleedinge na de Engelse Coustumen voegden: Aengenamer was het hun datter gestipuleert was/ dat de Portugijsen aen Engelant souden over geven de twee steden Tanger en Margaian/ op de Kust van Africa in 't nau van de straet Gibraltar gelegen/ neffens 8. Millioenen guldens tot een Bruydschat in 3. termijnen te betalen/ doch den meesten hoop contant.

En

En voorwaer ſy en haddent ſo geheel mis niet/ 'tvoorſs. Houwelijck wiert in 'tbegin van de jeugdige Mey-maent met believen des Canceliers voltrocken/ doch op alſulcke conditien / dat yder verwondert was hoe de Portugijſſe Gezant de Melo ſich ſoo verre had durven begeven tot ſoo hooghe beloften als hy dede/ en waer van men in alle Princen Hoven met groote reden twijffelden of d'effecten van dien opt ſouden konnen volgen: Doch weder geconſidereert de periculeuſe en deſperate geſtalte van Portugael/ ſoo oordeelden andere/ dat dito Gezant wel gedaen had (op ongelimiteerde commiſſie) veel te beloven: Het mocht dan met geven gaen ſoo het wilde/ Portugael moſt gemainteneert ſijn/ en daer vont men geen beter als Enghelandt toe / als voorſien van goede Lant-militie en overvloedige navale macht: Relige quam hier niet te pas/ en om materie van Staet mocht men een ſlootje wel over ſpringen: Engelant ſtont doch dat Houlijck duyr genoech/ als daer door geobligeert ſo veel te doen om 't behout van Liſſabon als om dat van London: De geheele ſekerheydt van dien quam den Koning en den Cancelier in het Nieuw Parlament doen/ 'twelck den 18. Mey hare eerſte ceſſie te Weſtmunſter hieldt/ zyne Majeſteyt begoſt aller eerſt / en voerde duſdanige tale:

ICk wil de tijt niet verſlijten in te vertellen waer om ick u hier beroepen heb: Voorwaer ick ben wel blijde dat ick u l. hier ſie, en 'k prijs mijn ſelfs dat ick de beloften aen mijn Onderſaten gedaen, naer-kome: My heugt wel, dat als ick leſt alhier was, ick beloofden een Parlament te beroepen, ſo ras het mogelyck was, en ſeker conſidererende 't ſaiſon van 't Iaer, en alles wat zedert ons ſcheyden gedaen is, had gy niet eer konnen verwachten om te vergaederen als nu: Ware het een weeck vroeger geweeſt, ghy ſult bekennen datter eenighe reden was om het ſelfde tot op deſen dach uyt te ſtellen: Want op huyden mogen wy ſonder ſuperſtitie een dag beminnen, een dach voor den anderen prefereren, voor de gedachteniſſe van zegen die ons op dien dach gedaen is, ende dan ſult gy niet verwondert zijn, dat de gedachteniſſe van de groote affectie die het gantſe Koninckrijck my betoonde heden 12. Maenden, my begerigh maeckt weder op deſen dach by u te komen, wanneer ick derve ſweeren dat gy vol van de ſelfde geeſt zijt, eñ datſe altoos by u ſal blijven: Ick geloove datter weynig van u lieden zyn, die ick niet particulier en kenne: Daer ſynder ſeer weynig van welcke ick ſo veel goets niet gehoort hebbe, dat ick ſo ſeker ben als ick kan ſijn van eenig ding die te komen is, dat gy alle met my ſult over een komen, ende dat ick met u lieden ſal over een komen, in alle dingen die mogen avanceren de Vrede, de overvloet, ende proſperiteyt van de Natie: Anderſints ſoude ick uyttermaten ſeer bedrogen zijn.

Mijn Heeren. Gy ſult bevinden wat methode ick beſt oordeele te zijn voor uwe proceduren, by twee ſchriften die ick voor u lieden gereet gemaeckt hebbe, welcke ſijn om te confirmeren alles wat gedaen wierde, wanneer wy laeſtmael by malkander waren. Ende voor alle dingen moet ick repeteren, 'tgeene ick geſeyt hebbe, wanneer ick laeſtmael hier was.

Dat naeſt aen de wonderlijcke zegen van den Almachtigen Godt, en de voorwaer, als een immediaet effect van die zegen, legge ick de goede diſpoſitie ende verſekertheyt, waer in wy alle zijn, op de geluckige Acte van impuniteyt eñ vergetenheyt: Die is de voornaemſte hoeckſteen, welcke dit ſchoon gebouw ſupporteert, die liefde in ons d' een tot den anderen maeckt, ende goet vertrouwen is onſen bant ende gemeene verſekerheyt.

Ick ben verſekert dat ick noch van die opinie ben, ende indien het mogelijck is noch meer

van die

van die opinie, als ick was, ende dat door ervarentheydt die ick hebbe van het beneficie daer van, ende van de onredelijckheyt van 'tgeene eenige Persoonen daer tegen seggen: Hoe wel ick u versekere dat ick het niet gehoort hebbe. In Gods naem provideert volle remedie voor eenigh toekomende quaet, wilt soo straf sijn als gy wilt teghens nieuwe Offenseurs; voornamentlijck, indiense soo sijn op oude maximen, ende die maximen by de wortels op brenghen. Maer ick sal nimmermeer een wijs Man oordeelen te sijn, die sal trachten de fondamenten van onse Publijcke Vrede te ondermijnen ofte te beschadigen, door het verbreken van die Acte op eenigerley wijse; ofte dat hy mijn Vrient kan sijn, ofte my wel wenschen, die my soude willen persuadeeren, dat ick soude consenteren tot het breken vā de belofte die ick solemnelick gemaeckt hebbe, wanneer ick buyten was, ende volbracht hebbe met die solemniteyt, om dat ick, na dat ick het belooft hebbe, eenige soodanige betrachtinghe niet kan vermoeden by eenig Persoon die verdienste en deugt by sich heeft.

Ick wil niet besluyten sonder u wat nieus te verhalen, 'twelck ick gheloove u seer aenghenaem sal sijn: Ende derhalven soude ick mijn selve onbeleeft en van quade nature achten te sijn, indien ick het selfde u niet soude mede deylen. Mijne Vrienden hebben my meenichmael in de sin ghebracht, dat het hoogh tijdt was dat ick soude trouwen: Ende ick hebbe selfs sedert ick in Engelant ben gekomen soo geoordeelt: Maer in de Verkiesinge sijnder difficulteyten genoeg voorgevallen, hoewel der veele openinghen my gedaen sijn: Ende indien ick nimmermeer soude trouwen tot dat ick soodanige verkiesinge soude konnen maecken, tegen de welcke geen voorsien van eenige ongelegentheyt dieder soude moghen voorkomen soude konnen sijn, gy sout leven om my een out Vryer te sien, 't welck ick dencke gy niet wenscht te doen. Ick kan nu seggen, niet alleen dat ick geresolveert ben te trouwen, maer oock met wien ick geresolveert ben te trouwen, indien het God belieft: Ende tot mijn Resolutie hebbe ick gebruyckt soodanige deliberatie, en soodanig advijs genomen, als ick behoore te doen in een saecke van die importantie, ende my ghebonden met een volle consideratie van het goet van mijne Ondersaten in 'tgenerael, ende van mijn selven: Het is met de Dochter van Portugael. Wanneer ick alle dingen die my voor quamen hadde overwogen soo wel als ick konde, was d' eerste Resolutie die ick nam, de gantsche openinghe die my ghedaen is gheweest, ende voorwaer alles wat tegens my geseyt is geweest, mijnen secreten Raedt te kennen te gheven, sonder welckers advijs ic: noyt gedaen hebbe, noch immermeer resolveren wil eenigh dingh, van groote importantien te doen: Ende ick segge u met groote satisfactie ende vertroostinge voor mijn selven, dat na het debatteeren veele uyren lang in een vollen Raet (want ick geloove datter niet boven een absent was) ende voorwaer ick meene dat op het overweghen van alles, wat op dat subject, voor ofte tegen, mochte geseyt worden, de Lords, sonder datter eene stemme tegen was, hoewel nochtans seer weynig stilswegen, my met alle bedenckelijcke aengenaemheyt my dit Huwelijck aenriepen, 't welck ick als een seer wonderlicke saecke aensach, en als eenige instantie van de approbatie van Godt selfs. Ende soo hebbe ick mijn eygen resolutien genomen, ende alles gheslooten met den Ambassadeur van Portugael, de welcke vertrocken is met het gantsche Tractaet onderteeckent; het welcke ghy sult bevinden in te hebben veele groote avantagien voor het Rijck: Ende ick maecke alle haest die ick kan, om u een Koninginne hier te halen, die ick niet en twijffel ofte sal groote zeegen met haer brengen voor my en u lieden. Ick wil daer niet meer by voegen, maer referere de rest aen de Cancelier.

Den Heer Cancelier vervolgde daer op met een ongemeene welsprekentheyt in deser voegen:

Mijne

Mijne Heeren,

DEn Koning heeft u alhier beroepen, om hem te assisteren met uwe Informatie ende Advijs, in de grootste ende gewichtigste saken van 't Coningrijck: By sijne uytschrijvinge welcke is de eenigste goede ende wettelijcke weg om het Parlament te doen vergaderen, ende vervolging van die beschrijving, het gedencken op wat maniere ende waer om sy te samen sijn gekomen, is de eenigste weg om een geluckigh eynde van Parlamenten te maecken: Daer is geen soodanige uytschrijvinge als dese, noch soodanige tegenwoordigheyt als dese geweest in 't Iaer 1649. wanneer dit ongeluckig Coningrijck was onteert eñ geexposeert tot de vreugde ende het verwijt van hare Na-buyren, in de Regeeringe van een Republijck: Daer is gheen soodanige tegenwoordigheyt als dese geweest in het Iaer 1653. wanneer die Infante de Republijck, wanneer de 3. Coningrijcken van Engelant, Schotlant, en Yrlandt, ende de Dominien daer toe belangende waren over gegeven in de bloedige ende ongenadige handen van een opflockenden Protector, ende opgeoffert tot sijn lust ende appetijt. Daer was geen soodanige uytschrijvinge als dese, noch sodanige tegenwoordicheyt als dese in 't Iaer 1656. wanneer dien Protector tot meerder solemniteyt wierde aengenomen en geinstalleert, ende de liberteyt van de drie Natien gesubmitteert aen sijne absolute Tyrannie door het ootmoedigh Request ende Advijs: Wanneer het Volck te samen quam by soodanige exorbitantie te middelen, is niet te verwonderen dat hare Consultatien ende Conclusien so quade proportie hadden met de regels van Iustitie ofte Soberheyt. God zy ghedanckt dat hy ons tot desen dach toe bewaert heeft, een dach daer voor meenig goet Persoon al stervende gebeden heeft, dat wy na alle die vremdigheden in Kerck ende Staet geleeft hebben, om den Koning te sien in het openen van 't Parlament. Dat wy gesien hebben onsen Coning Gesalft ende Gekroont door de handen van een Eerts-Bisschop, gelijck sijne Voorsaten gheweest zijn, ende dat wy huyden hier gekomen sijn om sijne uytschrijvinge te gehoorsamen.

Den Coning heeft u geseyt dat hy een Schrift ofte twee heeft laten gereet maken, tot confirmatie van alles, waer van in het laetste Parlament Acten sijn gemaeckt, eñ recommandeert u die met ernst te dispacheren. Het is de waerheyt, dat het een groote gedeelte van de affaires van dit Parlament is, te celebreren de gedachtenisse van het voorgaende, door het confirmeren, ofte op nieus Acten te maken, van alles wat by dat Parlament gedaen is geweest: Het welcke, hoewel niet beroepen was door des Konings uytschrijvinge, maer met reden kan gedacht worden, dat beroepen is geweest door Godt selfs, op het bidden van de Coning ende van de gantsche Natie, als sijnde de eenigste middel om de Natie te herstellen tot haer geluckfaligheyt, tot haer selven, tot haer eere, ende tot haer onnoselheyt: Hoe blijde de Coning daer over was, blijckt by 't geene hy haer vã uyt Breda geschreven heeft, wanneer hy aen haer refereerde, meer als oyt aen eenigh Parlament gerefereert is geweest: Hy refereerde waerlijck (ter sake) alles wat hem selfs aengingh, alles wat de Religie, ende alles wat de gheluckfaligheyt van het Coninckrijck concerneerde, aen haer. Ende laet het ghesеyt worden tot haer eere, ende laet het tot haer eere altoos ghedacht worden, dat den Coningh, Religie, ende het Coninckrijck, geen reden hebben van droevig te sijn, dat haer soo veel toe vertrout is gheweest, noch sy beschaemt te sijn, datse haer vertrouwen ghedischargeert hebben. Het soude een seer ontydelijcke scrupel in eenig Persoon geweest sijn, die geresuseert soude hebben sijn ghedeelte te dragen in de heerlijcke transactien van dat Parlament, om dat hy door des Conings uytschrijvinge daer niet beroepen was, ende het soude nu een onredelijcker scrupel sijn in eenig mensche, na dat wy alle de vrucht ende beneficie van hare Raden ende Conclusien ontfanghen hebben,

wanneer wy in der waerheyt onse ordentlijcke ende reguliere t' samenkomsten op dese tijdt schuldigh sijn aen hare extraordinarise t' samenkomsten op die tijdt, aen haer wijsheyt in haer te vertrouwen op des Conings beloften,ende op des Conings rechtveerdigheyt,in het volbrengen van alles dat hy belooft heeft,ende op des Rijckx submissie ende gerust-stellinge in die beloften. Ick segge het soude seer ontijdelick eñ onredelick sijn nu die fundamenten te soecken te bewegen, welcke indien gy des Koninghs oordeel wilt nemen, dragen het gantse gebouw van onse Vrede ende versekertheyt. Hy seyt u wat hy sal dencken van eenigh Mensch, de welcke tracht die fundamenten te ondermijnen, welcke een yver is waer mede geen Prins als hy selfs konde getransporteert werden : Het soude een Coning die soo veel ongelijcken geleden heeft, welcke so swaerlijck te vergeten zijn, die so veel schaden geleden heeft, welcke so onmogelick sijn om gerepareert te konnen werden, genoech hebben konnen dencken, dat hy willigh gheweest is te confirmeren de Acte van Vergetentheyt eñ Impuniteyt, wanneer ghy die hem sout presenteren : Maer soodanigen Acte voor u gereet te maken,u te besweeren by alles wat door uwe vriendschap hem kostelijck is, die Acten met expeditie te dispacheren,is soodanigen stuck van Vaderlicke teerheyt ende Godvruchtigheyt,als soude konnen procederen uyt geen hert als een soodanig,in het welcke God een schat van Genade,ende Rechtveerdigheyt,ende Wijsheyt gegeven heeft,om de Natie te verlossen. Ende voorwaer,wat ons aengaet,indien wy considereren hoe veel wy schuldig sijn aen die geenen,de welcke met alle de faculteyten van haer Ziel de gezegende veranderinge,het weder geven van den Coningh aen sijn Volck,ende sijn Volck aen den Coning betracht,ende daer toe gecontribueert hebben : Ende dan hoe veel wy schuldig sijn aen die geenen welcke geen wederstant gedaen hebben,aen de krachtige activiteyt van de anderen (God weet dat een kleyne wederstant veel quaets soude hebben konnen doen) het sy dat wy sien op de publijcke ofte op onse besondere provocatien, daer willen so weynig Persoonen overschieten die niet en verdienen door ons vergeven te worden, dat wy seer wel mogen submitteren aen des Conings Advijs,eñ sijn Exempel,van wien wy met recht mogen seggen, als een seer groote History-Schrijver van een seer grooten Keyser,ende ick ben versekert dat het nimmermeer van eenig Keyser als van d'onse kan geseyt worden : Facere rectè Cives suos, Princeps optimus faciendo docet ; cumque sit Imperio maximus, exemplo major est : Een goede Prins leert door sijn wercken, dat sijne Onderlaten wel doen, ende also hy in gebiet de grootste is,is hy door Exempel grooter. Ende voorwaer hy heeft tot noch toe ons niet gegeven, ofte wy hebben tot noch toe niet gevoelt eenighe andere instantien van sijn grootheyt ende macht, superioriteyt ende dominie over ons,als (gelijck hy seyde) aut levatione periculi, aut accessione dignitatis : Door Wechneminge van perijckel, ofte door vermeerderinghe van digniteyt : door ons te geven Vrede,eere en versekertheyt,welcke wy sonder hem niet konden hebben, door niet te begeeren voor sijn selven, ten sy dat het so geet sy voor ons als voor hem selven : Ende daer om hoope ick dat wy gheen scrupel sullen maken, hem in dit besonder gehoorsaem te zijn.

Mijn Heeren : Hoewel het laetste Parlament groote eñ wonderlijcke dingen gedaen heeft, so veel als in die tijt konde geschieden, nochtans hebben sy seer groote dingen voor u gelaten om te doen. Gy moet het gebou volbrengen,waer van sy alleen de fondamenten hebben geleyt : Sy hebben in der daet eenige dingen ongedaen gelaté,welcke sy misschien gedacht hebben,voleyndigt te hebben. Gy sult vinden dat de inkomsten die sy voor genomen hadden voor den Coning te lichten,veel weyniger sijn als sy belooft hadden. Gy sult vinden dat de publicke schulden, voor welcke sy dachten datse genoeghsaem voorsien hadden als noch ten achteren ende onbetaelt zijn. En hier moet ick door des Conings speciael bevel, recommanderende arme

arme Zee-lieden, de welcke by de Regels die tot haer betalinge voorsz. waeren, in veel arger conditie sijn als buyten questie voorsien was, wat datse soude zijn; want door het appointement haer gedaen datse betaelt souden werden alleen van 't Iaer 1658. af (het welcke een vaste Regel voor het Legher was) sijnder noch veele ten achteren voor twee, 3. en 4. Iaren datse gedient hebben, so dat des Conings belofte aen haer van Breda gedaen, blijft onvolbrocht. Eenige anderen schaden die uyt andere Regels geprocedeert sijn, die tot haer betalinge gegeven zijn, sijn haer voldaen door des Conings eygen goetheyt: Het is een Volck dat seer meriteert uwe sorge ende liefde, op welckers courage ende getrouwigheyt grootelijckx hangt de gelucksaligheyt, ende Eere, eñ versekertheyt van de Natie, ende derhalven twijffelt sijne Majestt. niet, ofte haer sal met faveur Recht gedaen worden.

Mijn Heeren, gy zijt nu de grootste Medicijn Meesters van het Koningrijck, eñ God weet het, gy hebt veele ongetemperde Patienten: Patienten voorwaer, die waerlijck heel sieck zijn, ende Patienten die dencken datse siecker sijn als sy zijn: Ende sommige die meenen datse ghesont zijn, ende de sieckste van allen zijn. Daer om moet gy alle de neerstigheyt ende patientie, ende compassie gebruycken, die goede Medicijn-meesters voor hare Patienten hebben, eñ gebruycken alle de aengenaemheyt, ende wel behagen, ende toe-latinge, die de besondere ghewoonten, ende constitutien, ende ongetempertheden van Lichaem ende gemoet moghen vereysschen: Sijt niet al te melancolijck met uwe Patienten, ende laet niet toe datse al te melancolijck zijn, door het geloven dat yder kleyne ongetempertheyt terstont wil veranderen, in een Coortze, ende dat de Coortze terstont wil veranderen in Pest; dat yder kleyne overtredinge, yder kleyne afgang van de bekende Regels, ongevoelick moet groeyẽ tot versmaetheyt van de Wetten, eñ dat versmaden even so ongevoelick in brengẽ een absolute confusie: dat yder kleyn verschil in opinie of practijck, in conscientie van Relige, terstont de conscientie ende de Relige moet destrueren: Weest niet al te straf eñ scherp aen uwe Patienten, in 't voorschrijven van Remedien, hoewel datse souden mogen toe gemaeckt zijn, die aen de Maegh ende Appetijt al te walgachtig ende offensif, ofte aen haer imaginatien zijn, versacht ende verbetert de humeuren die haer Magen ende Appetijten corrumperen: Indien de goede oude bekende ende beproefde Wetten voor den tegenwoordigen tijt te swaer zyn voor hare necken, die so veele jaren sonder eenig jock geweest zijn, maeckt voor een tijt provisie, van een lichter ende gemackelijcker jock, so dat sy door het leven in een gesonder lucht, door het houden van een beter Dieet, door de experientie van een goede ende rechtveerdige Regeringe, kracht genoech op nieus mogen krijgen om te dragen, ende discretie genoeg om te onderscheyden de beneficie eñ het gemack van de Wetten, die haer mishaegden. Indien de tegenwoordige Eeden eenige termen van expressie in haer hebben, tot de welcke een teere conscientie eerlijck scrupel van sich te submitteren soude mogen maken, laet in Godes name, andere Eeden in haer plaets gemaeckt worden, die soo veel van alle die Obligatie begrijpen, als de Policie van Regeringe moet vereysschen: Maer later altoos een jock blijven, later een Eed blijven, later eenigh Recht zijn, die de Regel tot die toe-latinge moge zijn, op dat onder pretext van liberteyt van conscientie de Menschen niet mogen geabsolveert worden, van alle Obligatien van Recht ende conscientie.

Ick hebbe uwe goede nature ende indulgentie tegen sommighe van uwe weecke Patienten versocht, ofte sy daer door konden gebracht werden te volgen, ende sich te submitteren onder uwe voorschrijvinge voor haer gesontheyt: Ende daer is geen reden te imagineren, dat de ongetempertheden van 20. Iaren konnen gerecht ende t'onder gebracht worden in 12. Maenden tijts, daer moet een naturelijcke tijdt, ende een natuyrelijcke applicatie toe gegeven worden: Maer daer is een soorte van uwe Patienten, die ick moet recommanderen aen uwe grootste vi-

gilantie,de grootste severiteyt,ende aen geen van uwe lastigheyt ofte indulgentie: Soodanige die so verre af sijn om uw voorschrijvingen te estimeren, dat sy op u sien niet als hare Medicijn Meesters maer als hare Patienten,soodanige die in plaets van berou te hebben van yets,'twelck sy qualijck gedaen hebben, alle dagen de selfde misdaden repeteren, voor welckers impuniteyt de Acte van vergetentheyt voorsien was. Dese sijn de oproerige Predicanten, die niet te vrede konnen sijn om van gedispenseert te worden,om ten vollen gehoorsaem te sijn eenige gestabileerde Wetten. sonder datse die versmaden ende daer tegens uyt varen, de welcke teghens hare Aen-hoorders seggen: Dat de Apostel, wanneer hy haer ghebiet voor haer Vrijheydt te staen, meent datse voor haer Wapenen souden staen; ende de welcke door het repeteren van de selfde expressien,ende leerende de selfde leere diese in 'tIaer 1640. op de voet geset hebben,genoechsaem verklaren, datse geen sin hebben dat 20. Iaren souden een eynde maken, van de miserien die wy geleden hebben.

Wat Christen Mensch kan dencken sonder verschrickinghe, van dese Dienaers des Euangeliums, die door haer Ampt souden sijn Boden van Vrede, ende in hare practijck sijn de eenigste Trompetten van Oorlogh eñ Aenstekers van de Rebellie? Hoe veel te meer was een Christen die Nonne van Athenen in Plutarchus,ende hoe sal sy in Oordeel oprijsen tegen die Menschen, de welcke wanneer Alcibiades gecondemneert was door publijcke Iustitie van Staet, ende een decreet gemaeckt was,dat de Religieuse Persoonen, de Priesters, ende de Nonnen hem souden verachten,ende vervloecken, stoutelijck refuseerde dat Officie te volbrengen, seggende, dat sy professie van Relige gemaeckt hadde,om te bidden ende te zegenen,ende niet om te vervloecken ende te bannen? Ende indien de Persoon ende de plaets de offensie kan disapproberen ende bewaren, als sonder twijffel sy doet voor God eñ de Menschen, dunckt my dat de Predicanten Rebellie ende Verraet uyt de Predick-stoel,veel arger soude sijn als de selve te avanceren op de Marct, ghelijck als een Man te vergiftigen in de Communie, arger soude sijn dan hem te vermoorden in een Herberge: Eñ dese mag sijn in de Catalogus van de Sonden,de welcke van den yver van sommige menschen verklaert werden te sijn tegens den H. Geest: Daer kan niemant met meer reden bedacht werden soodanig te zijn,als een Christi dienaer die Rebellie tegen sijn Prins verweckt,'twelck is een seer openbare apostasie van sijn ordre; ende sijn Predicatie aen het Volck om te Rebelleren als Christi Leere,daer by voegende blasphemie eñ hertneckigheyt tot sijn Apostasie,heeft alle de merckteekenen waer door goede menschen geleert worden,die sonde tegen den H. Geest te kennen ende te ontgaen. Indien gy niet voorsiet om dese vier-brands t'eenemael te slissen,sal den Coning,ende die van 't Opper en Lager-huys van het Parlament, haer minste Ondersaten zyn, eñ sal het gantse Koningrijck aen gestoken worden in een generale vlamme. Mijn Heeren, wanneer de Koningh laestmael voor desen dagh in dese plaets sprack,seyde hy,dat,wanneer hy het naeste Parlament soude beroepẽ,hy haer danck soude ontfangen voor 'tgeene hy gedaen heeft, zedert hy het laetste gedissolveert heeft: Want hy seyde dat hy voortaen gheen Regel in syne Actien ofte syne Raden sich selven soude voor stellen, als dese; Wat sal apparentelick het Parlament oordeelen van dese Actie ofte van dien Raet? Ende dat het een gebreck van syn verstant soude zijn, indien het die getuygenisse niet wilde geven. Hy heeft nu terstont geseyt, dat hy sich selven veel estimeert door het houden van syn woort, door 'tvolbrengen van alle het geene hy syn Volck belooft; eñ hy soude het grootste ongeluck in de Weerelt hebben,indien hy sig niet gedragen hadde na syne beloften,ende indien syn verstant daer in gemankeert hadde. Het was een kleynen tijt na de dissolutie van dat Parlament, dat wanneer syne Maj. voor weynig dagen, sich begaf om syne Koningl. Moeder aen de Zee-kust te geleyden (synde die tijt alleen dat hy uyt dese Stad geslapen heeft zedert 12. Maenden) die seer

die seer desperaet ende prodigieuse Rebellie in dese Stad uytbrack, welcke 2. ofte 3. nachten na malkander continueerde, nevens de moort van verscheyde eerlijcke Burgers: Laet niemant het Verraet weynig achten, door dien het getal 'twelck daer in geingageert was, verachtelijck was: Niemant weet het getal als by de meenigte vande geintercipieerde Brieven, van, ende aen alle de Provintien van Engelant, in welcke de tijt gestelt was, wanneer des Heeren werck soude gedaen worden: Door het desperate doens van de Verraders selfs, ende haer beroemen van haer vrienden, mogen wy besluyten dat de t'samen-spanning seer verre reyckte; ende wy mogen in der daet met reden geloven, dat, indien de groote courage ende onvermoeyelicke industrie van de Lord Major van Londen (de welcke meriteert gementioneert te worden voor den Coning, voor de Heeren van het Opper ende Lager-huys, eñ van haer geestimeert te werden) het selve niet geprevenieert hadde: Ick segge, het was apparent, dat dese furie niet gestist soude syn geweest, voor al eer dese vermaerde Stad, ofte een groot gedeelte daer van tot assche verbrant ware geweest. Indien ghy ondersoeckt wat de Koningh op dese ongehoorde provocatie gedaen heeft, wat wrake hy genomen heeft op die geenen welckers expresse Maxime was, niet tusschen hem ende andere Persoonen te onderscheyden; ja, hem liever als een ander te vermoorden, sult gy bevinden, gelijck van Cæsar geseyt wierde, dat Libentius vitam victor jam daret, quam victi acciperent, hy overwinner zijnde, liever het leven souden geven, als de overwinnaers ontfangẽ. Dat syn genade niet minder is geweest, als hare boosheyt, dat weynig Persoonen hebben geleden, eñ dat hy het Recht in gebonden heeft van al te straf te syn aen veelen, die op de selfde tijt haer schult continueren, eñ syn compassie weynig achten. Datter zedert die tijd niet een weeck geweest is, waer in geen t' samen-spanning geweest, ende conspiratie geformeert is tegen syn Persoon, ende tegen de ruste van 'tConinckrijck, welcke voor desen tijt effect soude genomen hebben, indien God in de herten van sommige die in de Raden sitten niet gestelt hadde, om de desseynen by tijts te ontdecken, om die te prevenieren: Ende na alle dese Alarmen ende interceptien van sodanige Brieven, die in alle de andere Landen souden hebben konnen produceren de Pijn-banck, om verder ontdeckinge te doen, ende onder dese laetste Regeringe in dit Lant Hooge Hoven van Iustitie souden op gerecht hebben, om haer te straffen, heeft hy de Offenseurs gelaten aen hare ordinarise Rechters, ende die Rechters aen de percise formen ende ordinaris Regels van de Wetten.

Mijn Heeren: Indien de nieuwe licentie ende corruptie van desen tijdt, te buyten gegaen heeft de boosheyt van voorgaende tijden, dat de oude Wetten niet genoech geprovideert hebben voor boosheyt, diese niet konden voorsien ofte imagineren te straffen, sal het uwe wijsheyt betamen, nieuwe remedien te provideren voor nieuwe quaden, eñ de kostelijcke Persoon van onsen Souverain te versekeren van de eerste aenkomsten van villanie, als oock de Vrede van het Coninckrijck vande eerste openinge van oproer: Indien gy geen Wetten daer toe wilt provideren, en wil de Coninck geen extraordinaris dinck doen, alwaer 't voor syn eygen preservatie.

Gy siet den Regel waer by hy gewandelt heeft, ende gelijck hy syn belofte aen u gedaen volbracht heeft, so twijffele ick niet ofte gy sult syne Prophecie goet maken, ende dat hy danck sal ontfangen voor wat hy gedaen heeft zedert wy laestmael hier waeren. Hy heeft u nu geseyt, dat hy geresolveert is te trouwen, ende oock met wien, het welcke ick geloove dat de aengenaemste tijdinge is waer na het gantse Coninckrijck verlangt heeft, ofte mochte ontfangen zedert den eersten dach dat hy hier geland is: Ende wanneer sy sullen weten de groote deliberatie die hy voor die Resolutie gebruyckt heeft, ende de circumstantie in het resolveren daer toe, sullen sy sekerlijck oorsake hebben te bekennen, dat nimmermeer een Coning in het disponeren van sijn selven om te trouwen, so groote sorge gedragen heeft voor het welvaren ende ge-

 luckselig-

luckfalicheyt van sijn Volck. In seer korten tijt na syn Landing in dit Coningrijck, was hy door den Ambassadeur van Portugael versocht, een Tractaet 'twelck onlangs tusschen die Croon eñ den Usurpateur gemaeckt is geweest, te vernieuwen: Een Tractaet in seer veele respecten, het avantagieuste voor dese Natie, dat oyt met een Prins ofte Volck ghemaeckt is geweest: Een Tractaet waer door in dese tijdt die Croon is betalende de Pene (die den Usurpateur van dese selfde af gedrongen heeft gehad) wegen de alder-heerlijckste actien van Eere en Vrientschap, welcke die Coningh aen onsen Meester gedaen heeft, als oyt door eenigh Prins aen een ander Prins in ongelegenthedē gedaen is geweest. Evenwel was den Koning gants niet voorwaerts om dat Tractaet te rateficeren, hoewel waer is, dat yder Artijckel daer in begrepen, uyt genomen een, t'eenemael vorderlijck voor dese Natie was, wegen de extraordinarise voortsettinge vande Commerçie, wegens 'tgoet van Relige, ende wegen de eere van de Croon: Nochtans wasser een eenig Artijckel 't welck den Coningh most obligeren, gelijck het den Usurpateur dede, Portugal te suppleren met een Leger tot hare assistentie, wanneer sulckx soude versocht werden: Dat is, dat Portugal soude vermogen 10000. Mannen te werven tot haren dienst. De Coning voorsach dat dit den Oorlogh met Spangien soude mogen voort brengen, synde seer onwillig sich daer in te ingageren: nochtans vertoonde hem sijnen Raet, wat een hertbrekende sake het soude sijn aen sijn Volck, indien sy soo grooten Commercie eñ de andere groote avantagien diese daer by hadden, souden verliesen; ende dat het soude geoordeelt worden voor een irreparable faute in Politie, indien men soude toe-laten dat Portugal van Spangien op geslockt soude werden. Nochtans was de Coning geresolveert sich niet precipitantelick te ingageren in een Tractaet 'twelck soodanigen ongelegentheyt soude mede brengen, eñ Portugal konde met dese uytstellinge niet te vrede zijn, eñ so is den Ambassad. wederom na sijn Meester gekeert. Omtrent dese tijdt heeft het Lager-huys aen 't Opper-huys een Schrift gesonden om Duynkercken en Iamaica aen de Croon van Engelant vast te maken; waer toe de gantse Natie so een algemeen consent eñ approbatie schijnt te geven als men aen eenige andere soude konnen doen: Maer de selfde consideratie welcke het Tractaet met Portugal retardeerde, heeft den Koning koeler gemaeckt om het voorsz. voorstel te avanceren, eñ den Ambassadeur van Spangien was even so sorgvuldig om dat te beletten, gelijck hy zedert die tijdt oock getracht heeft te verhinderen het Huwelijck met Portugael. De sake aldus leggende, eñ den Ambassad. van Portugal wederom gekeert zijnde, met sodanige particuliere openingen aen den Coning, voor het Huwelijck met de Dochter van die Croon, als so wel ten regarde vā een portie, als van veele andere groote avantagien tot avancement van de Commerçie eñ de sekerheyt van dit Coningrijck, noyt in desen tijt gepresenteert is geweest: Ende sijne Majestt. hebbende so volle informatie ende satisfactie ontfangen in de schoonheyt ende fraeyheyt van die vermaerde Princesse als sonder die in persoon te sien kan verkregen werden (sijnde een circumstantie die selden Princen toe-gelaten wert) was het in sijne Majesteyts macht niet te sijn sonder eenige approbatie ende inclinatie tot dese Alliantie: Nochtans wilde hy sich selven niet vertrouwen in dese groote sake, welcke hem boven alle anderen so na eñ so dierbaer aengaet, hoewel de beneficie ende avantagien der selfde konden schijnen te sien op verder consultatien, maer daer mochten misschien eenige quaden ofte ongelegentheden sijn die hy niet voorsien hadde. Dethalven roept hy sijn Raet by een, en seyt haer eenige dagen te vooren, dat hy een sake van groote importantie haer had mede te deylen, eñ daer in haer advijs te ontfangen; eñ appointeerde derhalven een extraordinaris dach, op datse alle mochten compareren, eñ voorwaer ick gelove datter maer een Lord absent was, die indispoost was in sijn gesontheyt. In desen Raet heeft hy voor oogen geleyt de gantse sake, alles wat van beneficie ende avantage gepresenteert was, alles wat voor quam hazard ofte ongelegentheit sonder in 'tminste sijn eygen inclinatie

inclinatie te openbaren meer als dat gy sout gelooft hebbē, dat hy de Schilderye van sijn Meesterse gesien hadde, sijnde een sprake geweest waer toe hy oock hem selven ghewent heeft, dat hy geen Vrou wilde trouwen die hy met geen reden soude gelooven dat hy soude konnen beminnē, alwaer het dat men hem de gantse Werelt soude willen geven. Hy hiel voor de Lords niet verborgen, wat den Ambassad. van Spangien gepresenteert hadde tegen dit Huwelick, de welcke niet al te seer gereserveert is in Raet te geven, noch in te communiceren den Raet die hy geeft, wat presentatien hy van and're gedaen heeft, wat dreygementen van Oorlog aen de een zijde, eñ wat avantage van Huwelijcx goet aen d'ander zijde, dat hy so sorgvuldig is voor het avancement van de Protestantse Relige, dat hy verscheyde Protestantse Princessen gepresenteert heeft, aen de welcke sijn Meester een gelijcke Portie soude geven als met de Infante van Spangien: ende voorwaer niemant als de algemeene Monarch konde disponeren van soo veele Prinçessen, sonder het minste consent ofte secreet van haer selfs. Sijn Maj. commandeerde alle de Lords haren Raet ende Advijs vryelick over te leveren, op een vol prospect van wat goet ende geluck voor sijn Volck soude mogen sijn so wel als voor sijn selven. Dat gelijck hy nimmermeer gedaen heeft, so oock niet en wil doen eenig ding van groote importantie sonder met haer te consulteren. Gy sult geloven dat de Heeren van den Raet sorgvuldig genoech sijn voor 'tavancement van de Protestantse Relige, op welcke 't welvaren van dit Coningrijck so seer dependeert: Maer sy lieten haer gants voorstaen dat de eerste Protestantse Dochter die den Coning van Spangien oyt hadde, apparentelick so veel avantage daer toe niet soude brengen, als gepretendeert wierde. Sy hebben geen sin den Koning tot Oorlog te incourageren, wy hebben Oorlog genoech gehad: Maer sy dencken niet dat hy van den Oorlog so seer bevreest soude syn, dat hy uyt vreese daer vā, soude staen tot dispositie van eenig and're Prins; en dat wanneer hy syne eygen Ondersaten vry sal gemaeckt hebben, hy selfs soo verre onder den Coning van Spangien soude staen, dat hy niet soude mogen trouwen sonder syn consent ende approbatie. Sy observeerden dat in de selfde Memorialen (ick meene niet dat, 'twelck hy nu laest heeft laten drucken, maer een voorgaende) waer in den Ambassad. van Spangien Oorlog dreygt, indien den Coning met Portugal trout, en seer ernstelick aendringt op 'tovergeven vā Duynkercke en Iamaica: Ende is openbaer genoeg dat hy die recompense wilde hebben voor de Portie die hy soude willen geven; ende voorwaer alle die geenen die 'tHuwelick van Portugal tegen zijn, syn voor 'tovergeven vā Duynkercke en Iamaica, synde so seker dat daer een Oorlog volgen sal van 'tlaeste, als van het eerste; eñ van geen van beyde, tot dat den Coning van Spangien 'tselfde voor hem selven dienstig bevint, 'twelck ick hoope dat hy als noch niet doen wil. Ick wil my niet uytstrecken op veelvoudige Redenen. den Coning heeft u de conclusie geseyt: Daer is nimmermeer een eendrachtiger Advijs van eenigen Raet geweest, daer was niet een tegenstrijdende stemme, in syn Maj. te bidden dat hy dit Huwelijck wilde makē, ende 'tselfde te volbrengen met alle bedenckelicke expeditie. Hier op sent hy voor den Ambassad. van Portugal, verklaerde hem syn resolutie, heeft selfs aen Portugal geschreven, ende maeckt syn Vloot gereet om syn Coninginne t'huys te halen. Ende ick hoope dat hy nu alle uwe danck verdient heeft, so aengaende de sake als de maniere; en dat niet alleen wy selfs, maer de toekomende eeuwen oorsake sullen hebben, om God en syne Maj. te danckē, voor dese resolutie die hy genomē heeft, ende dat hy heden ons die verklaert, en tot op desen dag gereserveert heeft, hebbende syn Raet belast die secreet te houden, op dat hy selfs die te gelijck mogt communiceren aen sijn gantse Coningrijck. Daer syn eenige and're particuliere wichtige saken, maer hy wil die niet vermengen met desē van groote importantie, welcke uwe herten en hoofden so seer moet vervullen, maer hy wil die reserveren tot dat hy u wederom sal sien, na dat gy u Spreker sult verkoren hebben, 't welck hy u nu laet doeñ, en tot dien eynde na huys te gaen, op dat gy uwen Spreker hem meugt presenteren, op Vrydach ten vier uyren.

Daer en was niemant doenmaels in 't Parlament/ ofte hy wenſchte den
Coning geluck in ſijn voornemen: Elck was een Patriot/niemant ſtont ſijn
Maj. tegen/ſy alle boghen hare innerlijcke gedachten en knien/aen den Sou=
verain/ ſoo onlangs vervloeckt/ ſo ellendigh verſtooten/ ſo nieu herſtelt/ en ſo
jong in ſijn krachten. Sie daer de Weerelt! elck rolt immers na 't Centrum/
niemant valt om hooge: Waer klimter eenige met begeerte om laech? Maer
ſiet den Coning was nu al gekroont/onnodich het proteſteren/ weg met wijſ=
felen/het moſt nu wel zijn: My gedenckt de Crooninge geſien te hebben/ in
der daet voorwaer treffelijck/ maer veel voor een ſterffelijck Menſch/ na de
Weerelt heerlijck; en leerſaem koſtelijck voor een Chriſten: Geen een/
maer alle Menſchen/ouwe ſuffe Luydjes te Londen/maeckten doen een Hey=
lige dach: Hy was gheen Krijgſman die ſijn Venſters en Deuren niet met
Tacken Tapijten en moyicheyt vercierden/ dit was den 3. Mey/ een ſchoo=
nen dach: De Triomphe was vermeerdert met ontallijcke Vlaminghen/
Franſen/ Neerlanders en Duytſen/ over gekomen om enckel deſe Heerlijck=
heyt te ſien/ doch belachelijck was 't/ dat ſy niet en konden ſien/ 'tgeen daer ſy
om gekomen waren/vermits de Ceremonie in te engen plaets volvoert wier=
de. Den Coningh had om op alles wat tot deſe Ceremonie behoorde/ den
Grave Algernon van Northumberlant/als hoog Conneſtapel geſtelt/en Ja=
cob Graef van Suffolck tot Marſchalck: Den 2. Mey ſijnde Sondach/
hielt Jan Robinſon Lieuten. van den Tour ſtrickte ordre/ dat niemant bin=
nen den Tour van Withal ſoude komen/ als die geadmitteert waren/ dewijl
den Coningh van Withal ſmorgens te water by 't Conings-hooft was aen-
gekomen/ en ten 7. uyren over de achter Brugh binnen den Tour quam:
Hier ſubmitteerde den Lieut. ſich voor den Coning/en voorwaer hy had voor
ſijn Majeſtt. en deſſelfs gevolg/ ſeer nobel op geſchaft: Sijn Maj. ſich hier
wat verſriſt hebbende/ging het Magaſijn beſien/neffens andere ſrayicheden
van den Tour/ vindende alles in ſeer perfecte ordre/en daer quamen veele ſijn
Handen kuſſen. Onderwijl hadden de Heraulten het Volck in ordre geſtelt/
beyde den Adel als mindere die doen in den Tour waeren/ en toghen ten 10.
uyren in deſer vougen: Voor af reed de Ruyter Guarde van Duc de Jorck/
de Boden van ſijn Majeſteyts Camer/ de Schilt-knapen en Ridders van 't
Bath 136. in getale/den Ridder Harbuger en Sergeant Porter: De Spijſ-
proevers van de Camer/ de Quartier-meeſters/ de 6. Clercken van de Can=
celerije/ de Clercken van 't Zegel/ den Clerck van Secreet Zegel/ de Clerc=
ken van den Raet/van beyde Parlamentſ-huyzen/van de Croon/en 10 Cap=
pellanen/ des Conings Boeck-houder/ Advocaet/ Rechtſgeleerden/ Cance=
lery-meeſter/ Sergeanten/ Solliciteur/ Deurwaerder/ ſijn Majeſtts. oude
Sergeanten/ den Secretaris der Franſche en Latijnſe Talen/ Portiers/ &c.
De Bende van Ceremonie/de Requeſt-meeſter/de Camberlans van de Wiſ=
ſel-banck/Barons en Richters van dien/de Rechters vā de gemeene Banck/
van de Rol/ en den Opper-Juſticier van geheel Engelant: Toen eenighe
Trompetters/ waer op volgden/de Edel-luyden van den Secreeten Camer/
en 68. Ridders van 't Bath/ den Marſchalck/ den Teſaurier/ Juwelier/ en
Ridders van den Secreten Raet / des Coninghs Comptrolleur/ en Huys-
Schat=

Schat-meester: Toen weder Trompetters en Sergeant Trompers/ en 2. Heraulten/ de Baronnen/ 2. Heraulten/ de Viscoimten/ twee Heraulten/ de Graven/den Grooten Camerling/2. Heraultē/de Marquisen/de Hartogen/ en tusschen de Sergeanten van Wapenen / reden Clarencieux en Norry/den Grooten Cancelier van Engelant/ den Grooten Hoff-meester/ 2. Persoonen de welcke presenteerden de Hertogen van Normandyen en van Aquitanyen/ den Adel/ Lord Major/&c. Den Hertoge van Jorck alleen/ den Constapel van Engelant/ den Grooten Camerling van Engelant/ het Swaert gedraghen by den Heere Marschalck: En doen den KONING, sittende op een Wit-harig Paert/ met lange Maenen/ tot by na op de aerden/ was behangen met een kleet vol Dyamanten; den Coningh had selfs een gout Lakens Cleed aen/seer prachtig: Achter hem reed Gen: Monck/die nevens den Hertoge van Jorck Leere Colders aen hadden/ welckers Mouwen waeren geschampereert met silvere en Goude Kanten / en kostelijcke Porquetten van Pluymen op 't Hooft: Omringt van meenigte Lackayen en Voet-knechten en Trawanten/Edelen/Pensionarisen/Stal-meester/den Vice-Camberlan/ Capit. van de Guarde/ de Guarde/ Lord Geerard met des Conings Ruyterye/ Generael Monckx Lijf-guarde/ en doen ten lesten een partye Volontarisen te Voet en te Paerde/ geleyt door den Lieutenant van den Tour: De Bisschoppen reden desen dach niet mede/ alsoo sy den voor-rang van d' Officieren van de Stad wilden hebben. De geheele straet van den Tour tot Londen was af gepaelt en met zant bestroyt: En met Gehelmette guardens beset: De Vensters der Huysen behangen met rijcke Tapijten / en de Gevels en Luyden beset met 't gespel van Musijck en Instrumenten: De Straten binnen de Stad waren insgelijckx besant/en ten weder-sijden bepaelt/alwaer de Burgerye der Stadt in Wapenen stont/ aen d'een/en de Trainebande aen d'ander zijde: Uyt sommige Vensters wierde hier neffens de Musijck/groen/ en Tapijten/ oock Wijn uyt gestort/ ende op vier plaetsen der Stadt/ stonden Arca-Triumphalis: Den eersten stont in de Lijm-straet/ alwaer 2. Vrouwen d'een de Rebellije vertoonden/ en d' ander de Monarchye/ den Coningh op houdende/ door een korte tusschen-spraeck van hun beyden.

De tweede was een Schip-booch/ by de Beurs in Cornhil/ daer 3. Zeeluyden pasten op een Edelman/daer in te pas brengende een Droom: En so ras den Coningh naderde / wasser een die de Tems representeerde/ dese dede een Oratie/ waer op de 3. Zee-luyden een Bootsmans Deuntje songen.

By den derden Booch/stont Sr. Willem de Wilde/ Brief-bewaerder met de Aldermans der Stadt Londen: Dese begroete den Coning/ uytte naem van de Stad/ en sy vereerden hem met een Borse vol gout.

Den derden Arca-Triumphalis stont by het Cruys van Cepside/ en vertoonden den Tempel van Eendracht: Daer de Concordia een Oratie dede/ ende gesongen wierde/ door Liefde/ Waerheyd en Eendracht.

In St. Pauls Kerck-straet/ stonden ettelijcke Blau-rocke Jongens uyt het Christi Gast-huys: Eenige van hun toonden groote vreugd / over des Conings wonderlijcke verlossinge in sijn absentie/ en sijn over-komst in Engelant/ ootmoedelijck den Coning om faveur en gracie biddende/ volgens de Voet-stappen van sijn Voorzaten.

De vierde Arca-Triumphalis/ was in de Fleet-ſtraet by de witte Mon=
nicken/ vertoonende den Hooren van Overvloet / alwaer den Koning wierde
begroet met een Oratie/ door een die vol op preſenteerde. De Huyſen van
Withal tot Weſtmunſter/ waren al mede af-gepaelt en de ſtraet met Sandt
beſtroyt ; alwaer Gen. Monckx 2. Regimenten Voet-knechten de ſtraet be=
ſette : Den Coning te Temple Bar in ſijn gebooꝛte plaets van Weſtmunſter
komende/ ſo ontfongen aldaer den Coning/ den hooge Bailliuw/ en Conſta=
ble in Scarlaken-root gekleet/ onder 't geleyd van ſchoon Muſijck : Sy wa=
ren geſprongen van hare Paerden/ en knielende ſeyde den Bailliuw : Dat de
Stadt Weſtmunſter meer verheugt was, als eenighe plaetſe ter Weerelt, want haren Souverain
was gebooren binnen hare Vrijheydt : Reden waſt/ dan de ſelve te bidden, ſijn gunſt tot
haer te volherden, om tot ſijn Majeſteyts dienſt altoos volſtandich te zijn, &c. Met 't eyn=
digen van die wooꝛden/ ſprongen ſy weder op hare Paerden/ en volghden den
Coning : Ende alhoewel een Weet-niet heeft uyt gheſtroyt/ dattet op dien
dach regende/ ſoo affirmeren wy/ dat ſijn Maj. dien dach ſonder een drop in
vougen als vooren te Withal is gekomen. De Biſſchoppen hadden hier
niet alleen hare rijcke Miſ-gewaden aen/maer oock de Richters hare Roode
Scharlaken Rocken/en de Ridders hunne Satijne Violette Habijten;gaen=
de paer en paer voor haer als geſeyt is/voor was het Muſijck/zijnde de Coor=
ſangers/ die in het Latijn ſongen.

Den 3. May op St. Joris dach/ tooch den Coning te water van Withal
na Weſtmunſter/ om gekroont te worden : Soo haeſt ſijn Maj. was gelant/
en naer de Abdije quam/ ſo brochten de Prebenden en 't Capittel van Weſt=
munſter/ de Regalia tot den Coning/en gaven die aen diverſe groote Heeren/
om voor hem te dragen/ te weten/ den Scepter wiert gedragen by Generael
Monck/ de Croon by Duc de Buckingam/ en den Ryckx-Appel by Duc de
Ormont : De ſtraet was met Blaeu Laken beſpreyt : En komende aen de
Weſter-deur van d' Abdije/ is aldaer van de Clergie ontfangen/ en over een
Cleed geleyt door de Kercke op 't Choor : De Croon/Scepter en Ryckx-Ap=
pel/ wierden hier voor ſijn Majeſtt. gedragen/ als mede 3. Swaerden/ bete=
kende de 3. Coningrijck/ Engelandt/ Scotlant/ en Yrlandt : De Proceſ=
ſie ging hen alle metten blooten Hoofde : Een Verhemelte wierde over den Co=
ning gedragen. Hier quamen alle de Pairs met hare Croonen den Coningh
te gemoet/ en wierde den Coning in een Stoel van Staet geſet/ en niet in ſijn
Throon : Toen keerde den Biſſchop van Londen (in plaets van die van
Cantelberg) hem na de 4. zijden van den Troon/ en op yder hoeck van dien/
ſprack hy tot het Volck aldus : Ick preſentere alhier voor u Coning CAREL, den op-
rechten Erfgenaem van de Croon van dit Rijck : Aen den welcken alle gy deſen dach Homo-
ge dienſten ſchuldich en trou ſweeren ſult : Sijt gy 'tſelve willich te doen ? Waer op by de
Pairs eerſt/ en doen by de Gemeente geroepen wiert/ Jis : Onderwijl was
den Coningh van ſijn Stoel op geſtaen/en keerde hem oock tot elck der 4. zij=
den van den Troon/en vraegde het Volck even als den Biſſchop had gedaen:
Waer op ſy met een krachtige ſtem uyt-riepen/ Jis/ Ja/ Ja ; Daer op het
Choor Muſijck ſong : Onder dies was den Coning geleyd door de twee Biſ=
ſchoppen van Durham/ Bath en van Wells/ en by den Deecken van Weſt=
munſter

munster ontfangen tot aen de Trappen van de Eenicheyts Tafel/alwaer den Coning op eenige Kussens en Peuluwen Offerden een kleet en een pont gout: Na den Coning dit geoffert had/ trad hy ter rechter hant/ en knielde/ so lang een kort gebedt duyrde/ waer op een Predicatie begost/ by den Bisschop van Worchester: Dit ge-eyndicht/ komt den Bisschop van Londen (weder in plaets van den Bisschop van Cantelberg) seggende: Oft hy genegen was om den gewoonlijcken Eed te doen, welcke sijn Voor-Ouders gedaen hadden? Daer den Coning hem gewillich toe stelde: En stont op uyt sijn Stoel/ ende wierde door twee welcke voor hem stonden/ geleydt aen de Eenicheyts Tafel/ en daer wierde eenen wettelijcken Eed af geleyt/ van die dingen de welcke hy te voren hadde belooft: Waer naer den Coning weder tot sijn Stoel keerden/ en knielden aen den Voet-banck des selfden; Onderwijl men songh/ Ghy Heyligen Geest komt, &c. Waer achter twee Bisschoppen de Litanien songen. Toen begost eerst den Aerts-Bisschop van Cantelbergh/ en seyde: Verheft uwe Harten, &c. Wanneer den Coning van sijn devotie op stont/en sich van sijn opper-gewaet ontkleed hebbende/ dewijl d' onder-kleederen alsoo waeren gevoecht/ dat den Aerts-Bisschop daer luttel moeyten toe hadde: Toen/als den Koning nu in sijn Stoel sat/ Olyde den Aerts-Bisschop eerst de Palmen van 's Coninghs Handen: Terwijl de Cooren songen: En naer eenige gebeden oock des Conings Borst/ tusschen de Schouders/ op beyde Schouders/ beyde Armen/ en sette doe de Croon op sijn Hooft/ die men seyde 12. a 14. Pondt aen gout/ Diamanten en Paerlen te wegen: Oock des Rijckx-Appel van diergelijcke swaerte: Den Scepter was 2. Cubiti langh: De Schotse Croon van St. Johnston/ was daer mede gebracht: Waer van den Deken van Westmunster de bant vast maeckte: Toen de Huyve/het Celobium Syndonis vel Dalmatica, en het opperste Cleedt van Gout/ en de Tapijte Cleederen van de selve: De Spooren sijn door een van de Pairs aen gehecht: Wanneer den Aerts-Bisschop des Coninghs Swaert van hem nam/ dat leggende op de Eenicheyts Tafel/ en na een gebed gaf dat den Coning weder/ 't welck den Grooten Camerlingh hem omgorde; toen wiert het Wapen neffens den open Mantel gebracht: Waer na den Aerts-Bisschop de Croon in sijn hant nam/stelden die op des Eenicheyts Tafel/ en na een gebedt/ sette die op des Coninghs Hooft/ waer op alle de Pairs hare Croonen en Mutsen af namen/en het Coor songh daer onder: Den Cancelier las de Capitulatien van de Crooninge/ als mede Pardon voor alle Gevangene/ behalvens die wegens Moort en Verraet waren gevangen: d'Aerts-Bisschop nam oock des Conings Ring/en naer een gebed/stack die aen de vierden Vinger van des Conings Hant: Waer op den Coning sijn Swaert af-leyde/en Offerde dat/'twelck een der Pairs op nam/ en redimeerde dat/ met het op-steken in sijn Majesteits. Scheede: Toen nam den Aerts-Bisschop den Scepter met het Cruys/en gaf die in des Conings rechter Hant/en de Roede met de Duyve in sijn lincker Hant: Den Coning daer op knielende/ zegenden haer; En doen klom den Koning op sijn Royalen Zetel/ alwaer hem beyde de Geestelijcke en Weereltl. Heeren verwachteden: Hier wiert hy gekroont/en het Te Deum gesongen; onderwijle loste men by de 60. Canons/ daer toe op den Tour gebracht: Alle de Pairs deden hem

hier den Eed: Eerst den Aerts-Bisschop/ die des Conings lincker Kaecke kusten/na hem al d'andere Bisschoppen: toen de Pairs/die rondsom den Coningh een grooten ronde maeckten/ en elck van hun raeckten des Coninghs Croon/ in teken van dien: Hier op volgden de Eenicheydt/ 'twelck den Coningh ontfangen hebbende/ keerde na sijn Stoel/ en keerde van daer/ na St. Eduards Capel/ daer hy sijn Croon af leyde/ en over gaf aen den Bisschop van Londen/die het op de Eenicheyts Tafel leyde. Den Coning van daer in een vertreck keerende/wiert daer van Lord Geerard Groot Camerling/met het Cleedt van St. Eduard om-hangen/ hem voorts aen den Deecken van Westmunster over gevende: Den Coning wierde weder heel in 't Nieu gesteken/en quam aen de Eenicheyts Tafel in St. Eduards Capel/daer den Bisschop van Londen/ hem den Imperialen Croon op 't Hooft sette: Den Coningh nam oock den Scepter en de Roede/ en (alles ordonnerende) stelde sijn Troon open/ en ging so door het Coor midden ter Kercke/de West-deur daer hy in gekomen was/ weder uyt; hebbende de Coninglycke Croon op 't Hooft/ en de Scepter in de Hant: In 't uyt-gaen van de Kercke/ en op den Wech/ wierde van den Grooten Tezaurier Penningen van Gout en Silver ondert volck geworpen/ staende op d'een zijde sijn Majestits. Af beeltsel/en dese Letteren: Everio missus succurrere Seclo: En op d'ander zijde de Coning/ sittende op een Stoel/ wien een Engel de Croon toe-reyckte. In de Zaele van Westmunster/ die met rijcke Tapijten was behangen/ wiert toen een Gast-mael aen-bestelt/ daer des Konings Tafel hoog verheven was/ staende boven aen den Overwech/de Pairs/Bisschoppen/Richters/Ridders/&c. saten op beyde zijden op lange Bancken: Den Lord Major diende sijn Maj. als Schencker in een Gouden Kop/ welcke haer na 't gebruyck vereert wort: Den Coning sich staende aen de Tafel/gewasschē hebbende/daer 't Hant-becken en de Dwale door 3. Graven wierden gehouden/ sat neder/ en aen sijn Voeten beneden/saten 2. Marquisen: En de 4. Swaerden so lang sijn Maj. at/ wierden voor hem gehouden: Onder de Maeltijt presenteerde sich zijns Majestits. Campioen in vollen Harnas/ van den Hoof de tot de Voeten/ te vechten met eenighe/ welcke sijne Majesteyts Tijtul souden willen beroven; Voor hem quam een blasende Trompetter/en een Herault van Wapenen: En na datte Trompetter driemael gespeelt had/ riep den Herault overluyd aldus: Indien daer yemandt van hoog of lage State zy, de welcke wil sustineren, dat onsen Wettigen Heer Carel de II. Soon en recht Erfgenaem van Carel de I. leste Coningh van Engelant, niet en zy gekroont Koningh van Engelant: En tegen de selve, so hy niet gereed is tegen desen Campioen sijn Lijf te verweeren, so doet de selve als een valsen Leugenaer en als een Traiter: Aen den welcken ooch den Coning een Gouden Keten vereerden: Den Aerts-Bisschop sat recht over den Coning: De Heraulten saten behalvens de vier ordinaris groote Tafelen/ aen een Tafel op een hoog Theatrum ter rechter/ en also ter lincker zijde/ op een stellagie de Musicanten: En boven de Zaeldeur op een Theatrum stonden de Trompetters. Waer mede alles ten geluckigeen eynde is gebracht.

Poolen stont nu op hoop van beternis: Haren Generael Carnetsky quam op den

op den Rijcx-dach te Warzau met 50. Moscovise Vendelen en Standaerden/ en een Waywode die hy nevens den Generael en andere Moscovise Officieren had gevangen bekomen: De Vendelen leyde hy alle voor des Coninghs Voeten: En dede daer op een lange Oratie in Poolse sprake/ die wel een ure duyrden. Den 16. Mey vong daer den Rijcx-dach aen/ alwaer den Grooten Velt-Heer Potocky/en de Kroons Marschalck Lubomijrsky seer prachtig in gereden quaemen: Voor hun trad 1. Compagnie van 3. Vendelen in loutere roode en witte Cleederen gekleed/ daer onder veele Schalmeyen bliesen/ andere sloegen de Trommel; Hun volgden veel Koetsen: De Velt-Heeren en andere quaemen haer op den wegh ontfangen: Na dese volgden twee Compagnien Poolse Dragonders/ trocken op des Conings Slot/ alwaer sy aen syn Majestt. in 'tgesicht van veele Menschen/hare gevangens ende Vendelen in den slach tegeus de Moscoviters bekomen/ op de Zael over leverden: Den Generael Velt-Tuyg-Meester/leverden oock aen den Coning over 39. Canons/ daer onder swaere Stucken en halve Cartouwen/ mede van de Moscoviters gewonnen. Op den Rijcx-dach wierde daer na voor ghestelt 14. Poincten; doch geheel anders uyt-vallende als sommige wel wenschten: Sijnde 1. het egaleren in 't dragen der lasten. 2. Betalinge te vinden voor de Coop-luyden en de Militie. 3. Bestendigheyt mette Cosacken. 4. Over het Guarnison van de Ukraine. 5. De Handeling met Moscovien. 6. 'tOnderhout en besenden der Gesanten in vremde Princen Hoven. 7. Over de Verpandinge van de 500000. Rijcx-dalers/ wegens de Stadt Elbing aen Cur-Brandenburg. 8. De onkosten der Fortificatien in Borussia. 9. De gravamina weghens Lijflandt. 10. De presenten aen de Tartaren. 11. De oude schulden en difficulteyten der Croon af te doen. 12. Te sorgen op de Fronturen teghen Sevenberghen. 13. De Cur-stemmen te suppleren. 14. En ten laetsten te considereren op een Na-zaet in het Rijck/ indien den Coningh sonder Manlijck Kint quam te overlijden.

Te Wolaw in Silesien zijn den 7. deser gejusticeert een Vader/Moeder en Soon: Den Man bekende 20. Huysbraken/ behalvens meenichte geringhe Dieveryen van Beestiael, Gansen/&c. nevens 'topbreken des Vorstel. Slots Reken-kamer/ daer hy onder andere een Lade met gelt en considerable gezegelde Brieven had gestolen: Bekenden oock 23. Moorden/ daer onder sekere 2. Maegden/ die hy eerst schond/ en doen open sneet/ 'thart uyt-ruckte/die hy met zijn 2. gesellen had op gegeten: Had oock 2. swangere Vrouwen op gesneden/ en de hartjes der onvoldragene Kindertjes opgeslockt: Een nieu opgestane Kraem-vrou ontruckten hy haer Kint/ en kapt het met een Bijl handen en voetjes af/ 'tlichaem met het hartje kokende/ heeft dat met zijn Soon/ Vrou en Swager gegeten: De Handtjes van dit en de voorige Kindertjes had den Swager met hem genomen/ en staken die om hun als lichten te dienen/ in brant/ in de Huysen daer sy stalen: Desen Swager neffens 2. Confraters gaen noch in de Bosschagen op den roof. Over 14. Jaren hadden sy een Zalemaker van Wrutzich vermoort/hem om hals en handen touwen bindende/ als hadde hy sich selven verworcht/ die oock daer over van den Beul na ghe-

woonte met een Schop 'thooft af-gestooten en begraven is: In zijn hol had
hy met hulp van zijn Vrou en Soon vermoort 1. Soldaet en 1. Boere knecht/
en diverse Boeren Wooningen upt lust als sy hare Brandewijn upt-brande/
in lichter vlamme geset. Hy is op 4. hoecken gevoert en met gloeyende tan-
gen genepen / toen op een slee en Koe-huit gesleept tot de Richt-plaets / daer
hy heeft moeten sien dat zijn Vrou en Soon voor af gericht zijn/ waer na hem
armen en beenen op een radt zijn stucken geslagen / van daer op een Schavot
gesleept wordende/ is hem 'thart uytgeruckt/ om den smoel geslingert/ en soo
voorts gevierendeelt/ en de stucken op 4. Wegen op gehangen. Zijn Wijff
die haer eygen Kint had ghekoockt/ mede gegeten/ helpen steelen en moorden
hadde/ is met 2. gloeyende tangen genepen/ onthooft / en op een radt geleydt.
De Soon die beestelijck met beesten/ eygen moeder / in rooven en steelen sich
had verloopen/ is onthalst en verbrant. Dese Luyden hadden 18. Jaren soo-
danigen Handel gedreven / en woonden maer een half dachreysen van Wor-
law/ en quamen dagelicx in de Stadt/ sonder datmen opt het minste vermoe-
den van soodanige Tartarise gruwelen op hun hadde.

In dese maent beloofde Kur-Saxen tot hulp aen den Keyser teghens den
Turck 300000. pont jaerlicx in contanten: Wanneer den Prins vā Sultz-
bach oock employ tegens den Turck socht. d' Heer Geerard van der Nath
quam doen te Dresden/ na dat hy met groot vernoegen zyn afscheyt van den
Keyser had ghenomen / en met des selfs Contrefeytsel rondsom met schoone
Dyamanten beset/ en onder een gouden Keten hangende/ was beschoncken:
Hy wierde nu by Kur-saxen aen genomen tot Generael Wachtmeester/ Ka-
merheer/ Overste/ en groot Valckmeester. Den Oorloch in Sevenburgen
stelde sich dagelijcks periculeuser in: Wel is waer dat de Christenen somtijts
d'Ongelovighe sloeghen / maer die niet te min quamen onder den Aly Bassa
seer sterck aen / die tot Oorlochs aenkundingh voor hem een Paerden-Huyt
dede om voeren/ slaende een Bruch over de revier Berethon / 't welck binnen
Weenen groot na bedencken gaf / dewijl dit den wech niet na Sevenbergen/
maer na de 3. Graefschappen Oketsch/ Sabosch en Zathmar was: Dies-
wegen heeft den Keyser vele Hoven buyten Weenen doen af-breken en de for-
tesicatien gelast te vernieuwen. Onderwijl sach de Weduwe Ragotzky ende
haren Soon (beyde nu Rooms geworden) van Mortkatsch desen handel aen.
Den Turcksen Bechi te Gran/ schreef doe met een snorckende stijl desen brief
aen de Boeren van de Vivarienser Dorpen: Ghy alle die dit mijn schrijvens ont-
fangt, opent uwe oogen, en verschaf binnen drie dagen de begeerde Wagens na onsen Leger:
Anders by nalatigheyd sal ick als Rechter u handen en voeten vermorselen, en uwe Kinderen
uyt de schoot hares Moeders rucken, soo licht en geswind als dit Papier. Dit en is niet mijne,
maer des Allergrootmachtichsten onses Keysers beveelen. &c. Den Pochaert scheen
te hovaer diger/ om dat de Turcken hare swaerste stucken in Schepen uyt de
Swarte Zee op den Donau hadden gebracht: Nochtans het groote reghen-
water belette immers soo veel de progressen der Turcken/ als ter contrarie de
revier Vis als geinfecteert/ het Christen Leger met siecken vermeenighvul-
digde / en waer door oock alle Vis seer scherp aen dees sijde verboden wierdt:

Alles

Alles op een tijt dat de Sevenburgse Stenden mette Keyser op sekere Conditien aen de selve in protectie gaeven de Steden Zeckelhaid / Samos / Uttar/ Kouaun en Deua/ onderwijl Kimen Janos den valsen Archatius Berkzay/ en zijn Broeder Andream den 12. passato had doen onthalsen / vermits zy de Turcken alles verkondschapt hadden. Sweden leet aen hare Ysere en Kopere Moolens / dese Maendt groote schade door 't hoogh Water. Den 28. quam den Coninginne Christina uyt Sweden over Denemarcken/met kleyne Suyte weder te Hamburgh/ daer sy by den Rijcken Jode gingh Logeren. Te Dortmund is op Sondach den 15. savonts ten tien uyren/ den Tooren van St. Reynout/ die 392. Voeten hoog is/ tot den gront toe met stil Weder ter neer gevallen/ stortende op de Kercke het kostelijck Orgel in brijsementen: Ende geen Menschen/als alleen een Nacht-wacht is doot gebleven.

Koppenhagen treurde in dese dagen/dewijl den 4. Mey deser weerelt overleed Joachim Gersdorf/ Rijcx-Drost en voorneme Raedsman en Minister in de gewichtichste saken van 't Rijck: Waer in hy tot sijn doot geluckiger is geweest/ als aen andere diergelijcke Ministers de Weerelt wel heeft doen ervaren. Wy spreken van Christenrijck/daer Spangien aen 't hooft leyd: Dese had Duc de Lerma/ en hy wiert ellendich uyt haer gedoot. Vranckrijck heeft gehad Biron/ soo vernuft als dapper. Duytslandt droech Walsteyn in haer Boesem: En sy stiet hem Bebloet in Bohemen ter Kameren uyt. Engelant koesterde langh den al te ontsachelijcken Viceroy Depute/ om dat hy uyt Yrlant 't werck van Engelant en sijn Koningh had mede gestaen: Dit most hy te Londen met sijn Hooft betalen. Denemarcken heeft aen Ulefelt oock haer onbenoegen gehad. Poolen aen den Vice-Cancelier Radzieus ky. En Nederlant aen haer voorwaer al te ongeluckigen Barnevelt. Sie daer! een reeckx van Ministers/ die wy of meest alle gekent/ ofte hare tijt van heyl en onheyl selfs beleeft hebben. Wat is de Weerelt!

Den 25. deser liep den Vice-Admir. de Ruyter uyt Tessel na 't Sant/met 17. brave Oorlog-schepen/ hier bleef hy op nader ordre/ soo was sijn last/ soo dede hy/ en het gingh wel/alsoo langst dat Water/ de Schepen van Noorden Oosten en Zuyden/ konden werden waer ghenomen. Den Swagher van Cromwel Desbourg/quam doen over zee met 10. a 12. Engelse na Hollant: Maer des Koninghs Jacht achterhaelden hem / en brachten hem op de Rivier: Maer also hy Paspoort van de Koning had/ lieten sy hem varen/ en is also tot Amsterdam wel aen gekomen.

De West-Indise Compagnie sond op die tijt een nieuwen Command. na Cabo Verde: Tusschen den Consul Mortier en sommige Koop-luyden/tot Smijrna was zedert eenigē tijt nu al groote onlust geweest: En wiert de nochMortier door den Ambassad. te Constantinopolen van hare Ho: Mo. waer onder alle de Dienaers van desen Staet haer hebben te vougen/ in sijn dienst geconfirmeert: Dito Mortier evenwel sijn Vaderlant beoogende/soude selfs ontslaging gesocht hebben/ des weghen Monsr. Smit en sijn Soon/ neffens een Predicant na Smijrna zijn vertrocken: Op datte Nederlanders daer komende/van den ware Godsdienst mochten geassisteert werden/so wel als andere

dere Heydense en valse Religen/ die men daer als in een vrije Koop-stad tollereert. De Koninginne van Bohemen na soo veel tribulatien haren Cousijn den Koning van Engelant in sijns Vaders Rijck herstelt siende / vertrock dē 20. deser om deelgenoot van zijn geluck te zijn / uyt den Hage na Rotterdam/ en soo de Mase uyt / nae dat Rijck daer sy voor een Eeuwe als een Koninghs Dochter was uyt gegaen/ gehuwlijckt aen den goeden Paltzgraef Fredrick/ naderhant ongeluckig Koning van Boheme/want zijn Leger wiert so hevig van de Keyserse geslagen/ dat hy by nacht mette Koninginne te paert vlugte: In den schoot van Hollant wiert ontfangē/ daer zijn outste Soon (een Prins van grooter hope) by Amsterdam door storm van een ander schip oversepldt/ jammerlick verdronck/ en korts daer naer storf oock den Koning hare Man/ door wiens doot en de hulp van Engelandt haer nu de hoop van de restitutie des Palts geheelick benomen was: 't Koninckliek Huys in Engelant was nu haer eenige hoop/maer toch de buyen vā ongeluck quamen haer mede van die kant bestormen: Kromwel bonst haren Broeder (gedoot als een misdadige) dien al te goeden Koning Karel uyt zijn stoel/ en hy beneemt dese Koninginne daer by haer jaerlicks Tractement dat sy van London te genieten plach: In Hollant was haer oock dien groot en trouwen † Vrient Prins Fredrick Hendrick door de doot bevoorens ontvallen: Hare Dochter/anders een frape Princes/ vlucht wech van haer Moeder uyt Hollant/van wien sy als een sogeling en van kintsbeen soo veel goets had ontfangen/ opgehitst van een Paepse/ als of de ware Relige alleen in een Clooster/ (daer sy haer in begaf) was te vindē: Sie daer Lesers so veel tempeesten heeft dese Boheemse Koninginne uyt gestaen/ en nu arriveert sy ten laesten weder tot Withal haer Vaderlant/ en vint daer de Bloet-Vrienden in glorie/ haer selven bemint/ gedient en geeert: Eñ dus verre gekomen sijnde/ heeft sy nu hoog van jaren haer laten genoegh zijn dat andere oock eenmael oock mochten ervaren wat de weerelt is. Niet den Koning van Engelant alleen / maer oock dese Koninginne ontfongen van de vremde Ambassadeurs alle eere over 't Huwelijck sijnes Majesteyts met de Infante van Portugal / welck Huwelijck eerst den 3. July daer naer wierde voltrocken in 't Huys van den Kancelier Hyde/ daer present waren sommige van den Secreten Raet/ en den Portugalse Envoy / die den Koning 's anderen daegs op een Banckett treffelijck begiftichde: De Portugalse Ministers die mits hunne cativige armoede/ al bynа vergeten hadden wat vrolickheyd was/ sprongen op van vreugde toen sy dese tijdinge kregen: Mendoza in den Haeg hoewel hy van 't Kanaille was geaffronteert geweest / liet nu veele Oxhoofden Wijn voor de selve uyt loopen / en 4000. guld. silver en gout grabbelen. De Engelse Kourten te Dort/ Brug/ Terveer en t'Antwerpen toonden ooch hunne blijtschap/ met vuyren: Duwarte Mines d'Akosta Portugijsse Resident te Hamburg / dede op de Alster een seer kostelijck Vuyrwerck aensteken.

† Als dien Doorluchtigen Prins Fredrick Hendrick Anno 1647. in den Hage was overleden, en hare Ho. Mo. Ambassadeur in Engelandt den E.Heer Ioachimi daer van de weet dede aen den Coning van Groot Brittaigne Carolus de I. zoo stont zijn Majesteyt perplex, en sich keerende tot den Minister, zeyde in een diepe versuchtinge: Ick hebbe aen zijn Hoogheyde wel een groot en waerden Vriend verlooren.

steken/ en tracteerde een half uyr buyten Hamburg alle de voornaemste Engelse Koopluyden. Den Sweedse Gesant Graef Tot quam doen als Ambassadeur van Sweden na Vranckrijck/over Hamborg op Amsterdam/daer den Heere Borry mede in discours was: Dito Graef te Parijs komende/ versterckte zijn suyte die eerst van 20. personen was/ nu op 100./ om in alle splendeur te verschijnen. Ommers so heerlijck quam den Graef vã Bristol van London met 16. personen te Brussel/en toogh met veel Bagage na Ceulen/ 'twelck vermits 't Engels en Portugaels Huwelijck doen noch niet was voltrocken/ yder dede vermoeden / van een Princes in Saxen voor zijn Koning te willen versoecken: Doch sulcks verdween doen hy na Italien vertrock/ wanneer de gedachten op een Princesse van Parma vielen/ en de circumstantien van voor af gepasseerde saken / scheen d' opinie van die denckers te versterken: Maer hoorende datte ged. Graef op zijn Voyage na Italien uyt Engelant in zijn bootschap was gecontramandeert/ so quam doen 't Huwelijck met Portugal aen den dagh / en hier op slaet tot elucidatie 't Memoriael van den Spaensen Gesant te London/ folio 59. hier in gevoegt.

Roomen verfoeyde in dese daghen de groote oneer die den Graef de Penerande Viceroy te Napels haer aengedaen had/met het uytstoten van den Inquisiteur Pater Radzivijl Napoli/die sijn klachten selfs aen den Paus quam doen/ die dit affront seer hoog op nam/ te meer/ om dat Penerande altoos zijnen familiaren grooten Vrient was geweest: De Cardinalen seyden dat met sulcks genoechsaem metten stoel van Romen gespot was/ en deden dit so oude en groote Vassalen/ wat had men dan van andere Staten te verwachten: Of men al sich quam excuseren/ datten Adel en Gemeente soo te Napels als in Spangien/ daer de Inquisitie als noch is/ met Herten vreugd de uytstoting der selver favoriseerden: Sy daer en tegens urgeerden/dat het beste Kint van Romen dus voorgaende/ wat dan van de rest stonde te hopen/ eñ niet van alle Romen eyndelick een spot soude worden: Dat het respecteren van Romen alleen hare bysondere Souverainiteyt was/ &c. Ende niet alleen den Paus/ oock de Cardinalen klaeghden / maer selfs de Prelaten/ dat/ om dat sy meer deugt als gelt hadden/uyt alle Amptén wierden gehouden. Te Romen wiert een Astrologus Philippus Vechius gevanghen/ om dat hy had voorseyt dat in Engelant en Vranckrijck groote veranderingen souden volgen: En sommige Vorsten/ ja den Paus den doot soude veroorsaecken. Te midden deser Maent scheepten van Milan in 9. Schepen en 6. Galeyen 4300. Soldaten na Spangien/ daer onder 600. Officieren: tot blijdschap der Ingesetenen.

De on-eenicheyd der Christen Printen/ en de bitterheyt van hare onderlingen haet/ elck pogende sich selfs groot maecken / dede de Turckse Rovers van Tripoli/ Tunis en Algiers/ in so grooten getale aenwassen/ dat selfs de gewapenste Schepen voor haer niet seker waren: Sy namen in luttel weken by de 50. Christen Schepen/ bekomende over de 8000. Christen-slaven/ invougen het ghetal der geketende / daer by de 19000. Zielen beliep: Haere Scheeps-macht groeyde oock soodanich aen/dat sy eens te gelijck aen Boort

vielen 2. Hollandtse Straets-vaerders met een Majorkin/ soo als de selve in Compagnie met Wolle van Alicanten na Venetien wilden: De Majorkin genoemt St. Joris/voerde 24. stucken en 70. Eters/de Victoria 34. stucken 70. Man; het Schip Roodenburg was het derde: De Turcken van Algiers zijnde/ quaemen haer strackx op zy/ en vielen over/ doch mosten weder van Boort: Onderwijlen sprongh de St. Joris; De Robers abordeerden de tweedemael/ doch sijn andermael af gheslagen/ wanneer de Victoria deur ging/ hebbende 6. Turcken op haer Schip/ diese te Venetien brachten: Het schip Rodenburgh raeckten in den brant/ den Schipper/ Stuyrman en veel Volck/ waren alreede daer op gebleven/ en daer op raeckten 't Schip in confusie/en voorts in den brant/so dattet tot 't water toe af brande: 't Volck daer op meende sich te bergen/ maer als sy inde Boot gevallen waren/ sijn zy van de Turcken achterhaelt/ en wech gevoert. Op die tijdt quam tot Livorno een Engels schip met ettelijcke Lasten Peper uyt Oost-Indien/ met seecker bescheyd/ hoe dat van de Vloot van la Mesleray/ die uyt Vranckrijck Schepen ten roof sendt in de Persize Zee/ de meeste door een Orcaen omtrent de Caep waren gebleven/en dat onder andere een der selver aen de Caep was gestrant/ daer sy 't Volck af hadden gesproken/ die seyden/datter noch een in zee met Volck en al versoncken was: Dat oock de Nederlanders bemachtigt hadden een Fort aen de Riviere Jndas/ 't welck de Portugijsen altoos in haren Coop-handel seer dienstich was geweest: Dat des wegen nu pericul liep de Stad Diu op de Cust van Cambaia/sijnde de naeste aen Goa/ twelck den Episcopalen en Mercature stoel der Portugijsen in Oost-Jndien is: De Nederlanders hadden oock sich gevoecht mette Coning van Derain/ de Portugijsen en hare Adherenten in een Battalie geslagen; Jn nemende daer op diverse verselkerde Plaetsen/ gelegen in hare Marche na Goa. Over Persien verstont men doen mede/ datte Keyser van Bengala 2. Soonen na latende/de selve met Oorloghen het Rijck troubleerden/ doch den Outsten sijn Jongher Broeder doende verworghen/ had tot Bengala oock 29000. Pont Salpeter doen aen brant steecken.

Junius 1661.

Dese Maent hare eerste dach begost met een wonderlijcke Acte in Engelant/ want het Parlament dede te Londen op diverse publijcken Plactsen/te Westminster/Chepside en op d'Oude Beurse/ door den Beul verbranden het Convenant/ voor desen tusschen den Coning en de Rijcken van Engelant en Schotlant op gerecht: Toen was het een Heyligh Verbont/ gesont na Gods Woort/ behelsende de Maintenue van den Coning en sijn digniteyten/de Ruste/'t Welvaren des Volckx/en de Eenicheyd der Kercke: Nu was Doen uyt; Men scholt het Convenant voor een Antechrists werck/ het had 666. woorden in/als 't Beest daer van in den Apocalipsis staet: Dienvolgens scheurde ment uyt alle Registers van 't Hoff en over al / selfs uytte Kercken/ Capellen

Capellen en andere plaetsen/ en Zalen. Acht daghen daer na is mede verbrant/ Een Acte van de Gemeente vergadert in 't Parlament, door het welcke een Hooge Hoff van Iustitie wert op gerecht, om t' examineren Carolus Stuart: Den Beul nam in 't midden op de Zael van Westmunster/ daer alle de Richters doenmaels vergadert waren/ en daer hy een Vuyr had aen gelept/ dese Acte/ scheurde die/ en smeet de selve gelijck als 't Convenant by Bladen in 't Vuyr: Noch wierden twee Pergamente Acten verbrant/ 1. Acte om te preserveren mijn Heere den Lord Protector, en 't Volck in vrede. 2. Acte van Renunciatie en verwerpinge van den gepretendeerden Tijtel van Carel Stuart,&c. 3. Noch een Acte van de onderschrijvinge van 't Engament: En ten vierden de Acte waer by Engelant in een Republijck,en in een vrije Staet wierde verandert. De saken van de Kercke lieten haer noch wijder uyt-sien: Want alhoewel op 't versoeck van den Coning in 't Savoy-huys waren geweest/ in een samen-handelingh tusschen ettelijcke Bisschoppale Predicanten/ als de Aerts-Bisschop van Jorck/ den Bisschoppen van Londen/ Durham/ Rochester/ Chichester/ Harum/ Worcester/ Lincolne/ Peterbourgh/ Chester/ Carlisle/ Excester/ Norwitch/ Dr. Carle/ Dr. Heylin/ Dr. Hacket/ Dr. Berwick/ Dr. Gunning/ Dr. Pierson/ Dr. Piere/ Dr. Sparrou/ en Mr. Thorndike: Van de Presbutrianen Dr. Tuckney/ Dr. Conant/ Dr. Spurstou/ Dr. Wallis/ Dr. Manton/ Dr. Calamy/ Mr. Baxter/ Mr. Jackson/ Mr. Case/ Mr. Clarke/ Mr. Newcomin/ Dr. Harton/ Dr. Jacomb/ Dr. Bates/ Mr. Rawlingson/ Dr. Couper/ Dr. Lightfoot/ Dr. Collins/ Mr. Woodbridge en Mr. Drake. So ging het daer als in andere Landen/ soo den Prins wil/ moet de Kerck en 't Volck: De Presbutrianen gaven 't hare over in Geschrift: Dan vermidts de Episcopale beter mette Royale Regeeringhe accordeerden/ hebben de Presbutrianen met lief en leet moeten succumberen. De Schotten wel groote Yveraers/ vielen nu mede in duyghen: Want sy apprehendeerden den Regel; Dat tot een Geestelijck Mensch ghesept was: En wederstaet de Macht niet. Maer niemandt had hier swaerder gevolg/ als den Schotsen Graef van Argijle/ een Man die sich altoos in de Troubelen na den tijdt had weten te schicken; doch alle sijn studien waren nu uyt: Hy hielt de Richters met veel uytstellingen langh op: Dan siende dat men hem al mede als Strafford op 't Schavot wilde brengen/ dede niet anders roepen/ als dat hy hem voor de genadige Voeten van sijn Coning neder wierp; hy was aen des Conings doot niet schuldich/ noch aen 't Bloet van den Marquis van Huntley/ den Marquis van Montrosse/ den Hertogh van Hamilton/ &c. Men seyde/ hy had met Cromwel samen gestaen; Hy antwoorde: Hy had niet met de selve gedaen/ als alleen dat tot preservatie van sijn eygen Goet en Welvaren streckte: En dewijl hy een wel belesen Man was/ wist veel Schriftuyr-plaetsen op te halen; vergeleeck hem by Mephiboseth: (Daer veele over verwondert waren) En sijn reden sluytende/ seyde: Ick ben nu vernoecht, datten Koning mijnen Heer weder om gekeert is: En belieft het hem, ick ben bereyd mijn Lichaem neer te leggen. Dus een uyr geharangueert hebbende/ is hy weder na 't Casteel van Edenburgh gebracht: En zedert is hy van tijt tot tijt verhoort. Onderwijl deden de Schotten om haren Koning te meer te behagen/ het uyt-gehaelde Lijck van den Graef van Montrosse/ dus lang

op 't Stad-huys bewaert/ niet alleen Princelijck met Wapenen en Paerden Begraben/ en van Edel-luyden dragen: Maer oock/ sy die altoos waren de Convenant-Broeders genoemt ghewecst/ deden op dien selben dach door den Beul het Convenant als die van Engelant verbranden: En om noch vorder te gaen: De Schotse Lords hun ghemoet wroegende/ wilden de Acte ghemaeckt in January 1647. waer by den Koning aen d'Engelsen te Nieu-Casteel wort over gelevert/en waer by de Schotten so veel one er hebben behaelt/ vernietigt hebben: Den Lord Tesaurier en andere waren nu suyver van die Acte/so zy seyden/ en hadden wel present/maer hy President in 't Parlam. geweest/dan had sulcx noyt willen ondertekenen/Ec. Den 3. Juny daer aen/is by 't Parlament verklaert datte Marquis van Argijle had begaen crime læse Majestatis; daer was veel Dispuut hoe men hem soude Dooden/ de meeste part seyde Onthoof den: 't Welck den 6. deser op een Schavot wierde uytgevoert: Sijn Sententie heeft hy op sijn knien ontfanghen/ oock als danckbaer/ versoeckende tijt om hem te bereyden: Veele Predicanten quamen hem besoecken: Den dach van sijn eynde gekomen zijnde/ gingh hy seer resolut na het Schavot/ doch aendachtigh/ en sach tweemael seer ernstich na den Bijl die hem soude Onthoof den: Keerde sich oock dickmalen naer 't Volck; tot de welcke hy dese Harangue sprack:

MEssieurs: Veele verwachten dat ick van veel dingen spreken sal, volgens hare dispositie en opinien: Maer ick segge neen,also ick niet en kome om my te rechtveerdigen,maer de Heere is Heylich in alle sijn weghen, en rechtveerdich in alle sijne wercken, Geheylicht en gezegent is sijn Name: Ick kome oock niet om andere te veroordeelen: Meenich sal oock verwachten dat ick teghen mijne Sententie sal spreken; Maer ick segge daer op niets, als ick danck Godt, en vergeve alle Menschen, gelijck ick begeere vergeven te zijn van mijn Heere selfs, latende de wille des Heeren geschieden: Ick verwacht van u nu, daer ick in 't korte voor mijnen Heere reeckenschap sal moeten geven, meerder liefde als voor desen; mijne woorden hebben tot noch toe weynigh geholpen, ende sijn qualijck genomen, werdende ick gehouden voor een Vyant van 'tgeene onlangs geschiet is: Maer ick segge het in de tegenwoordicheyt Godes, het is abuys. Ick trad niet in het werck van Reformatie met eenich desseyn van voordeel voor my selfs, ofte tot nadeel van den Koningh, of dit Gouvernement, als uyt mijne wil, geschreven in 't Iaer 1655. blijckt: Wat de Calumnien, my na geseyt, belangen, ick dancke God dat ick vry ben, van yets rakende den Persoon van den Koning en 'tGouvernement. Ick heb getracht den Koningh weder in te brengen,ende in-gebracht zijnde, wel te dienen: Ick hebbe geene correspondentie gehad terwijl sijn Majesteyt in Schotlandt was met de contrarie Armee, ende hebbe noch by Raet ofte Kennis yets gedaen, tot de Moort van sijn laetste Maj. dit wil ick voor God verantwoorden, (waer op hy hem om-drayende) seyde voort: Ick hoope Messieurs dat gy dit alles wilt onthouden: Ick gelove dat veele mijn Conditie voor seer lijdende aensien, maer ick dancke God, diens Soon my voor-gegaen is, en de Wijnpersse van de Vaders Toorn getreden heeft, door wiens lijden ick vertrou dat mijn lijden niet eeuwig sal zijn: Maer tot mijn geseyt heeft, Soone weest goedes moets, uwe sonden sijn u vergeven: Dies hoope ick dat mijn lijden verlichtinge sal geven, wetende dat de Capiteyn van onse Saligheyt volmaeckt is geworden door lijden: Van het gheene daer om ick gecondemneert ben, rep ick niet,als sijnde alleenlijck door de veranderlickheyt,een Epidemicale faute van dese Natie; God

tie; God wil het haer vergeven. In mijn submissie aen het Parlament, had ick gerept van het verval des tijts, dat is my qualijck na geduyt, ende hebbe het wel gemeynt. Vorder Messieurs, my dunckt datter drie derhande soort van Menschen zijn: Als eerst, die opentlijcke Godlosen zijn, sulcke en diergelijcke heb ick noyt meer, als nu in mijn gevangenis vernomen. De tweede sijn, die niet opentlijck Godloos noch Godvruchtigh zijn, maer alleen op haer Intrest sien, weynig sorgende of de Kercke Gods drijft of sinckt: Nochtans wy waren verplicht aen 't Engagement, aen 't Convenant, daer selfs de Ongeboornen in verbonden waren; wil nu yemant hem van de Eed Gods ontslaen, die bedriege sich selfs: Maer men sal seggen, dat die dinghen een grontslach van Rebellye waren, even of Religie en Getrouwicheyt, niet ghelijck konden gaen, en of eenige die willen scheyden, daer is niet de Religie, maer sy over te beschuldigen; getrouheyt past yder Christen, maer de Relige moet voor gaen, en niet de Boot, maer het Schip: God moet het sijn soo wel als den Keyser hebben; dat is den besten Onderdaen, die den besten Christen zy: En ick houdet voor een Roem, dat ick een Vrient van de Reformatie ben geweest. De derde soorte van Menschen sijn die geene welcke waerlijck Godvruchtig zijn: Voor dese moet ick vreesen, want (Godt betert) het sijn tijden der sonden of des lijdens, en die het beste kiest, wert het lijden te beurt: Want of yemant de sonden verkoor, die sal het lijden niet ontgaen, ja die sal lijden: Maer my kan niet ergher (**siende op den Byl**) geschieden, als dit; mijne is tijdelick, het hare sal eeuwich zijn, God zy deswegen gedanckt: Ende of ick al een geluckiger doot hadde, God mocht my dan andere versoeckingen hebben laten voorvallen: maer nu (God zy gelooft,) gae ick henen, met een veel beter Conscientie als veele haer in-beelden, so danck ick sijnen Name, dat van tegenwoordige en toe-komende Plagen bevrijt ben. Sommige sullen verwachten, dat ick mijne gelegentheyt soude beklagen: Maer ick verklare getrouwelijck, dat ick noch murmuratie hebbe, noch weerwraeck begeere. Ick heb oock geen leedtschap dat ick na Londen gegaen ben, ;en dat om de lasteringen die my na geseyt wierden. **Vorder sprack hy noch eenige redenen/ waer in hy poogde te beweeren/ dat de ordre in de Kercke by hem gedreven/ de beste was/ en dat den Koningh gheen Hooft maer Lidt van de Kerck/ niet anders als de Civile Magistraet most gehouden werden: Het welcke hem alderquaetst na-geduyt wort. Endeling eer hy sijn Hooft op het Block leyde/ seyde hy noch:** Messieurs, ick versoecke dat gy kennis wilt dragen, en in memorie houden, dat nu ick na de Eeuwicheyt ga, en voor mijn Rechter sal moeten verschijnen, daer ick mijn salicheyt aen versoecke, dat ick verklaere vry te sijn van eenige toe-gang, het sy met raet, daet of andersints, tot de doot van sijn laetste Majeste. en bidde de Heere, dat hy onsen tegenwoordigen Koningh wil bewaren, en neder storten sijn grootsten Zegen, op sijn Persoon en Gouvernement: En de Heere geeft hem getrouwe Raden. **Dit geseyt hebbende/ trock hy een Geschrift uyt sijn Sack/ behelsende sijn gedane Reden/ dat hy in 6. stucken scheurde/ ende aen 6. van sijne Vrienden gaf: Waer op hy sijn Hooft op het Block neder leyde: En alsoo wiert met een slach het Hooft van 't Lichaem gescheyden. Den volgenden dach wiert M. James Guthrey en Capit. Giffen gesententieert/ om Saterdach naest gehangen te werden / en de een sijn Hooft gestelt op Nether-Bouw/ en de ander op West-Bouw. Mr. Parnick Gilespie soude mede gesententieert hebben geworden/ maer sijne groote bekentenisse van schult/ heeft het Parlament doen selfs resolveren om hem des Koninghs gracie te beveelen. Mr. James Guthrey wiert daer op den 11. Juny gerecht/ en seyde op 't Schavot: Dat hy voor de Remonstrantie/ 't Convenant/ en sijn Boeck/ dat hy voor 't sijne erkende/**

kende/ storf: Ontkennende Vyant der Coninckl. Regeeringe te zijn/ dat hy hartelijck een Koning/doch na de ordre van 't Convenant had gedesireert: Hy roemde veel van sijn grooten yver/ om te waecken en op sijn Cudde te passen: Hy scheen van genoegelijcke inborst/ want den Beul sijn Arm met een zijde Kousebant komende op-binden/seyde hy: Siet ick ben mede een Ridder van de Kousebant geworden, sommige draghen die om Eers wille, maer ick houde het Eere dese Koorde en Strop aen te hebben, dewijl ick die beyde om de sake Gods drage. Hy was soo voorbatigen Man/ dat hy de Schotse Kerck en 't Convenant siende bloeyen/ door het ter doot brengen van eenige der selver tegen-strevers/seyde: Mr. nu gaet het wel mette Kercke. Hy is alsoo gedoot: En na hem bracht men Capit. Giffen voort/ beschuldigt aen de doot van den Coning/'twelck hy ront uyt ontkende/ soo hy stont by de Ladder voor de Galge: Erhaelde seer dickmael/ niets als met ordre van 't Parlament gedaen te hebben/behalvens wanneer Schotlant onder d'Engelse macht was: Des halven wast hem niet leet/ den Graef van Montrosse sijn Vendelen ontnomen en aen 't Parlament gepresenteert te hebben: Vorders danckte God dat hy een armen Jongen gebooren zijnde/ was verheven om te lijden om de saecke Gods en van de Kercke: En sterf sonder eenige leetwesen te betoonen.

In Yrelant gingh het op de selve wijse/ invougen yder sich na 't behagen van den Coningh en sijn Dienaers stelde: Nu/ daer wilde oock elck het beste Kint zijn. Daer en in Engelant bleeck sulckx/ als men den 8. deser des Conings Geboorte-dach vierde/ met so veele batementen/ als waren sy van alle miserijen verlost geweest: Men verbrande op d'een plaets Cromwel/ elders Mr. Pieter en 't Convenant/ men speelde daer spot-deunen af/ in soo veelderley manieren/ dat in die saken veel Ponden Sterlings sijn 't soeck gemaeckt. Men verstont doen datte Brandenburgse Ceurvorstel. Gesanten op haer vertreck na Duytslandt stonden/ hebbende den 17. May over de Tutele van den Prince van Orangien/ geaccordeert dit volgende:

A*lso niet langh na het overlijden van wijlen den Doorl. Prince* Willem van Orangien, &c. *Te weten, op den* 13. *Augusty* 1651. *Seker Accoort was op gerecht en aen gegaen, tusschen hare Coningl. Hoogheyt de Princesse* Maria, *(Moeder van den tegenwoordigen Prince van Orangien) Sijn Keurfurstel. Doorl. van Brandenburgh, eñ hare Hoogheyt de Princesse Doüagiere van Orangien; rakende de Tutele van den Persoon en Goederen van sijn Hoogheyt den Prince van Orangien, ende wat vorders daer aen dependeert: Ende het God gelieft heeft, t' Zedert uyt dese Weerelt wech te nemen de Hoog-gem: Princesse Royale, de welcke voor haer overlijden hadde versocht hare Coningl. Broeder den Coning van Groot Brittangien, om te sijn beschermer, en Voocht van hare Hoog-gem: Soon, den Prince van Orangien, en syn Intrest waer by een veel particulierder sorge (behalven alle andere relatien op sijne Majesteyt is gedevolveert: Soo is by desen) tot betere voorsieninge van den Persoon en Goederen van Sijne Hooghevt den Prince van Orangien, en wat daer aen dependeert, mutue-*

lijck

lijck geconsenteert en veraccordeert tusschen den Coning van Groot Brittangien, den Ceurvorst van Brandenburg, en de Princesse Doüagiere van Orangien, als volgt :

1. *Dat voortaen Sijne Majest. sijne Ceurvorstel. Doorl. en de Princesse Doüagiere, sullen sijn Beschermers van Hoog-gem. Prince van Orangien, sullende gesamentlijck en yder in't bysonder alle debuoiren aenwenden, tot het avancement en Interest van den selven Prince.*

2. *Dat ten reguarde, dat sijne Majest. sijne Ceurvorstel. Doorl. altijt absent zijnde, en de Princesse Doüagiere altijts present en by de hant, omme te konnen verschijnen in alle occasien, wat den dienst van Hoog-gem: Prince mochte concerneren : So is veraccordeert, dat de Hoog-gem: hare Hoogheyt de Princesse Doüagiere sal zijn, ende is uyt krachte van dese Contracte geauthoriseert, om te representeren den Persoon van sijne Majest. en van sijne Ceurvorstel. Doorl. ende dat alle Instrumenten den Heere Prince concernerende, sullen getekent werden, ende ter Executie gestelt by de Princesse Doüagiere alleen, maer dat het Zegel van den Heere Prince, ende de Contra Signature van des Prince Griffier, alle tijt sal werden gebruyckt.*

3. *Dat het alleen aen hare Hoogheyt sal dependeren, om te vernieuwen de Magistraten, in die Steden alwaer sijne Hoogheyt den Prince recht daer toe heeft.*

4. *Dat van gelijcken hare Hoogheyt sal disponeren van de Officien, ende beneficien ten dienste van sijne Hoogheyt.*

5. *Behoudelijck, dat voor het confereren van den Officier van gewichte, als Drossaertschappen, sijnde vacant, in die plaetsen voor desen geresorteert hebbende, onder de verdeelinge van de Princesse Royale, een soodanige communicatie aen sijne Majest. gegeven werde, dat de namen van alsulcke Persoonen sullen aen sijne Maj. gepresenteert ende by de selve geapprobeert worden, voor ende al eer eenige determinatie ofte conclusie daer op genomen werde.*

6. *Dat in alle saken van gewichte* ubi periculum non est in mora, *eerst advijs van sijne Majesteyt, en van sijne Ceurvorstelijcke Doorl. sy verwacht, voor ende al eer eenige resolutien sy genomen. Dat gheene van die Persoonen geappointeert by wijlen hare Coningbl. Hoogheyt, omme omtrent den Persoon van haeren Soon te zijn, sullen werden gecasseert van haer toe-betroude employ, daer by, of zy-luyden in zijn, haer leven lang geduyrende, als alleenelijck op 'tgesamentlyck advijs en consideratie vande Hoog-gem: beschermers, indien 'tselve noodich bevonden sal worden tot beste, en avancement van den Hoog-gem: Prince.*

7 *Dat alle Acten gemaeckt ofte volbracht by wijlen haer Coninckl. Hoogheyt, en die haer geoorloft waren te doen, sullen werden geconfirmeert, en voor goet gekent.*

8. *Dat tot beter continuatie van de affaires van den Prince van Orangie, en tot bewijs van de affectie van de Provintie van Hollandt, tegens sijne Hoogheyt, soo sullen sijne Majesteyt, den Ceurvorst, en de Princesse Doüagiere, haer gesamentlijck versoeck doen,*

doen, aen de Provintie van Hollant; Ten eynde de selve wilden committeren eenighe Gedeputeerden, en onder de selve eenighe van de Steden Haerlem, Leyden, Enchuysen, en Rotterdam: *Omme te sijn een geduyrige Vergaderinge over de saken van den Prince van Orangien, de welcke de Princesse Douagiere sal mogen frequenteren om advijs: Sullen oock de andere Provintien versocht werden een Vergaderingh t'appoincteren, alwaer men toe-gangh sal moghen hebben om advijs, uyt 'tgheene sijn Hoogheyt den Prince en sijne sake mach concerneren.*

Den Raedt, en Camer van Rekeninge van den Prins, als andere sijne Officieren en Dienaers, sullen haer selven reguleren na de Teneur van dit Tractaet.

In oirconde hebben de voorgaende Commissarisen den een na den anderen hier onder geset haer Hant en Zegel, den 17. *May, Anno* 1661.

Naderhant is door den Coning van Engelant en Kurbrandenburgh alles gestelt in handen van de Princesse Douagiere van Orangie. Wanneer men des Konings Geboorte-dach door geheel Engelant solemniseerden. Wel is waer/ dat den Spaense Gesant daer toe geen of weynigh yver toonden/ maer oock hy en quam de Brittannise Majesteyt (gelijck wel deden hare Ho. Mo. Gesanten/ 't welck voor een ongemeen compliment van toe-gheneegentheyt opgenomen wiert) niet congratuleren/ gelijck meer andere Uytheemse Ministers deden over des Conings Houwelijck met d'Infante Donna Catharina de Breganza: Want Castillien hadde Portugael/ wiens Princes sy was/ veel liever vermeestert/ als wel wetende/ dat dat Rijck wel 't meeste van gheheel Spangien bevolckt/ en bewoont van een wackere Natie/ wiens tale door de vroege frequentatie der selver Scheep-vaert/ langst alle Kusten van beyde de Indias is bekent/ haer door der selvers Navigatie machtig soude gemaeckt hebben om Engelant en Vranckrijck/ en mogelijck oock Nederlant in Asia/ Africa en America niet alleen daer de wetten te stellen/ nemaer oock in ghevolge op alle Zeen de baniere laten wayen van Onsen Haen is Coning. Te onverdragelijcker was haer nu desen Huwlijcks knoop: En wanneer dese Gesant met het op packen van zijn Bagage dreygende te vertrecken/ geen voordeel bevoorchde/ bleef hy te London/ om ten minsten zijn Meester te konnen adverteren watter tusschen Engelant en Portugal passeerde: Doch te Roomen saten de Spaingaerden onderwijl niet stil/ hoewel te vergeefs hunne gunstelingen te Brussel uytstroyden/ dat den Paus dat Huwelijck noyt consenteren soude/ want zy bedrogen haer selven/ den Paus was wijser/ alsoo hy wist hoe zijn Voorsaet Clemens 7. met partije te kiesen geheel Engelant hadde verloren: En in contrarie dede hy nu d'eerste mael in een der Hooftkercken binnen Roomen den dienst doen door een Portugijsse Priester/ onaengesien den Ambassadeur van Spangen seer ontstelt/ te Romen uyt reedt. De Roomsghesinde in Engelant siende dat men met smaeck de Pres butriaenen over al den voet dwars sette/ 't Convenant verbrande/ de Bisschoppen en veele Roomse Ceremonien had in gevoert/ en nu boven dien de Engelse Majesteyt met een Roomse Princesse soude trouwen/ meynden ongeweygh[illegible] door een Request

dat sy

dat sy in 't Opper-Huys over gaven/ te verkrijgen ontslagingh van den Eedt van Supremacy/ met bybvoeginge/ datse alleen den Eed van getrouheyd wel wilden doen: Zy hadden in 't Opperhuys (want daer plachten van outs eenige Papisten te sitten) sommige tot hun genegen/maer den Coning en 't Lager-huys wilden daer niet aen/ dies raeckten 't request achter de banck.

Den 14. Junij quam d'Engelse Minister Downing van London weder in den Hage/ met nieuwe pouvoirs: Had den 18. Junij by hare Ho. Mog. audientie/ alwaer hy in substantie sprack als volgt:

Hooge Mogende Heeren, So haest als de Solemniteyten van de Crooninge van den Koning mijn Meester over waren; heeft het zijne Majest. belieft my herwaerts te schicken: Ende ghy zijt de eerste aen wien sedert die tijt eenige publijcke Minister afgesonden is gheweest, als sijnde die geenen de welcke hy rekent ende estimeert onder de eerste rang van zijne Vrienden ende Geallieerden: Ende ghelijck, wanneer hy sich in sijne Coningrijcken transporteerde, het u belieft heeft uwe particuliere ende extraordinarise blijdschap ende contentement daer over uyt te drucken, soo twijffelt hy niet, ofte dese Notificatie, van dat hy is op zijn Throon ghesalft met het Heylige Olye, vast gestelt, ende gestabileert in volle ende totale possessie van alle zijne oude ende ontwijffelbare Rechten ende Prerogativen, sal vinden de selfde, ofte indien het moghelijck is, een grooter acceptatie, ende soo veel te meerder, wanneer U Ho: Mog: ende voorwaer yeder goet Patriot serieuselijck in zijn selven sal considereren, dat de quaeden en onghevallen van de laetste confusien in dese Coninckrijcken haer selven niet alleen bepaelt hebben gehad in de limiten daer van, maer oock tot dese Staet sich uytgestreckt hebben, ende dat de seclusie van zijne Heylige Persoon niet alleen gegaen is.

Ende ick ben van de Koning mijn Meester belast uwe Ho: Mo: te versekeren van sijne seer oprechte ende hertelijcke goede wille tot u ende voor het welvaeren van dese Provintien, en dat ghy u selven meucht belooven sodanige effecten daer van, als betamen sodanigen Prins, Erfgenaem en Successeur van de Koningen en Coninginnen van Engelant, van welcke dese Staet van sijne eerste opkomste af, anders niet als vriendelijckheyt geproeft heeft, ende wiens macht om sijne vrienden te konnen assisteren, ende sijne vyanden schade aen te doen, kan geoordeelt worden niet alleen uyt de uytstreckinge van sijne Dominien ende avantagien die hy possedeert, maer uyt de vasticheyt en stabileteyt van sijne Intresten, die de Weerelt moet erkennen gewortelt te sijn onder de macht van nijdicheyt, boosheyt ende ongelucken, ende uyt de extraordinarise yver en de onvergelijckelijcke affectien van sijne Ondersaten tot hem, in wiens herten hy so uytsteeckelijck ende glorieuselijck regeert, allerley soorten van menschen in hare besonder plaetsen ende conditien, ende de drie Parlemen en die nu in zijne drie Koninckrijcken Vergadert zijn, trachtende om 't seerst d'een den ander te boven te gaen in getrouwicheyt ende goetheyt tot haeren Souvreyne Heere, ende in contestatien voor occasien

om de selfde uyt te drucken, in het maintineren, ende uyt te voeren zijne saecken binnen ende buyten zijne Landen,

Ende geeft my verlof, uwe Ho: Mo: te doen gedencken, dat het een seer vroeg ende krachtigh teecken van zijne particuliere confidentie op dese Staet, en zijn besondere affectie tot u was, dat het de Koningh mijn Meester het voorlede Jaer, wanneer zijne saecke in soodanige posture waren, beliefde zijne Heylige ende Koninckl ijcke Persoon u toe te vertrouwen, ende dat hy dese plaets verkoor, van welcke hy zijn selven wilde imbarqueren, ende daer door u gelegentheyt gaf om den Koning van groot-Brittanien, Vranckrijck en Yerlant te obligeren: Ende hy heeft my gerecommandeert u bekent te maken, dat hy seer wel opghenomen, ende groote satisfactie ontfangen heeft, over het Vriendelijck onthael 't welck gy hem gaeft, ende u daer over hertelijck te bedancken.

Ende wat aengaet de handelinge die op de voet is met uwe Ambassadeurs tot Londen, verseeckere ick u, datter niemendal is dat zijn Majest. meer begeert als een spoedige conclusie daer van, welcke niet volkomentlijck sal over een komen met de professie die hy maeckt van Vriendelijckheyt tot u, ende datter geen ding sal geweygert worden welcke behoorlijck is versocht te worden, ende also niet te twijffelen is, ofte u Ho: Mo. hebben de selfde meeninge ende resolutie, en kan de gewenste uytkomste niet manqueren. Ende wat aengaet de tegenwoordige Negotiatie alhier met den Ambassad. van de Croon van Portugal, ben ick door ordre van den Koningh mijn Meester bereyt, alle vriendelijcke officien te doen, om by te leggen de verschillen dieder noch overich souden mogen zijn, ende die sake tot een goet ende spoedich accomodement te brengen: Waer door eyndelijck een vaste vrede tusschen u moge gestabileert worden: Ick sal mijn selven daer in comporteren met alle billickheyt ende onpartijdicheyt, gelijck sodanich vertrouwen my op geleyt is, ende ick sal in alle and're saken waer in ick met u Ho. Mo: te doen sal hebben, u laten sien, dat ick volkomentlyck van opinie ben, dat het voor beyde goet is, dat de Koningrijcken van den Coningh mijn Meester, ende de Vereenichde Nederlanden in seer goede ende klare intelligentie mogen blijven, ende Instrumenten sijn van goet, ende niet van schade malkander aen te doen: Het Interest van Religie ende Na-buyrschap, duncken my sulckx krachtelijck te vereysschen: Ende wat hare Negotie ende Commercie aengaet, de Weerelt is genoech, daer is Commercie genoech voor beyde te doen, ende indiender niet en ware, kan ick niet sien hoe de selfde meerder ende sekerder door hare misverstanden soude konnen gemaect worden.

Te Cleef was den 7. deser den Jongen Prins van Orangien seer deftigh neffens de Oude Princesse Douagiere van den Ceurvorst van Brandenburg op een Maeltijt getracteert ghe weest: Korts daer aen quam sijn Doorl. als onbekent in stilte een reysje doen door Hollant: Soo mede den Jongen Prins van Orangen over Reenen en Zuylesteyn den Rijn af-komende, is t'Utrecht door de Magistraet en gewapende Burgerije gelijck de Hollantse Steden eertijts

tijts gedaen hebben/ feestelijck verwellekomt / en ongemeene caresse aen ghedaen. Hare Ho. Mo. Extraordin. Gesanten in Engelant scheenen in dese tijt weder na Hollant te sullen keeren / vermits den Coning een Reys te lantwaert wilde gaen doen/ so om Worchester/ den hollen Boom waer in hy hem 's nachts verborgen had/ en andere plaetsen daer hy soo wonderlijck in de vorige Eeuw was uyt gegaen/ eens te besoecken / en Godt te dancken over sijne verbeterden staet: Ende dewijl daer door alle de Handelingen met vreemde Staten daer men geen haest mede hadde / of stil souden staen/ of in onseeckerheyd blijven fluctueren/ wierde in bedencken gestelt/ dewijle doch alle Extraordinaris Ambassaden seer kostelijck zijn / dewijle in die absente tyt des Conings niet vruchtbaerlijcks uyt de Tractaten was te beooghen / als noch onvoltrocken en wijt te soecken/ vermits de discrepantien op't stuck de Marine/ van de Piraten en Commissie-vaerders/ en d'Oost-Indise Compagny / oft het niet beter waer alleen een van hare Exell. neffens den Secretaris de Coning te laten volgen/ en d'andere thuys te keeren: Evoch zyn hare Exell. tot London om diverse consideratien gebleven / alsoo den Coning zijn Reys opschorte/ uyt oorsaeck soo sommige Engelsen seyden / dat den Koning niets in voorraet tot soo een kostelijcke reyse konde obtineren / doch de meeste oorsaeck was/ om dat d'absentie des Conings uyt London allerwegen seer gevaerlijck was/ en met reden bevreest wiert dat gelijck onlangs de Quakers/ so oock nu de gemiscontenteerde en afgedanckte Leger-knapen/ opgeroeyt door de Officiers en geaffronteerde Vrienden van Cromwels Bende/ hun personage gespeelt souden hebben/ en liever met half kans gewaecht hebben een yseren ofte een gouden keten te meriteren/ als langer in vergetenheyt / armoede / en verachtinge te leven. En alsoo is zijn Majesteyt te Withal tot noch gebleven.

Den 30. Juny 's uchtens by 9. uren arriveerden in 't Vlie/ &c. en vervolgens in de Mase en Zeelant de navolgende Retour-schepen uyt Oostindien:

Voor de Camer van Amsterdam: 't Wapen van Amsterdam, Malacca en Amersfoort.
Voor de Camer van Zeelant: 't Hoff van Zeelant en Orange.
Voor de Camer van Rotterdam: Mars,
En voor de Camer van Hoorn: De Nagel-boom,

Haere Carga is als volght:

't Wapen van Amsterdam.

8970	Pont Surats Cattoene Garen.
7425	P. Persiaenze Sijde Legia.
4536	P. Bengaelse Syde.
6420	P. Wieroock.
14104	P. diverse Indigo.
1104	P. Root Surats Segel-Lack.
67259	P. Siams Sappan-hout.
74639	Catty diverse Suyckeren.
20005	P. Giroffel Nagelen.
55083	P. Gegarbuleerde Noten Muscaten.
24598	Drie vierde p. Macis ofte Foelie.
75	Ps. Japanse Sijde Rocken.
10	Ps. verlackte Comptoiren.
160	Ps. witte Sijde Watten.
2411	Catty Japanse Campher.
7998	Ps. diverse soorte Porceleynen.
60000	Catty gerafineert Japans Staef koper.
460	Muiskens Caneel-Olye.
3925	P. Benjuyn Cabessa.
64	Realen swaerte Besoar-steen.

349 P. Noote Muſcaet Kaerſen.
182 P. Olie van Muſcaten.
449 Catty Thee.
1027 ſtucx rouwe Diamanten.
13137 Catty geconfijte Gengber.
372815 Catty diverſe Peper / daer onder 2775 catty witte Peper.
61280 P. Caneel.
2188 Catty Japaerſe Suyckeren.
75 Ps. geſchilderde Cuſt-Dekens.

Cattoene Lijwaten.

3460 Pieces diverſe Guinees Lijwaet.
1300 p. Bethilles Tarnatanes en d'Oirnael.
1000 ps. fijne Mouris.
640 ps. fijne Parcallen.
1500 ps. fijne Salampouris.
900 Chiavonys d'Oirnael.
2190 ps. diverſe Gingans.
960 ps. Negros Kleden.
1200 ps. Seyldoeck.
200 ps. gebleeckte Sanen.
200 ps. Mallemolens.
1000 ps. Adathays.
400 ps. Garras.
1000 ps. Chiauters Deriabadys.
240 ps. Mamoedys.
800 ps. witte Kannekijns.
1440 ps. diverſe Baſtas.
220 ps. Caſſa Bengale.

Malacca.

8707 p. Surats/ als Wingurlaers Cattoene Garen.
7425 p. Perſiaenſe rouwe Sijde Legia.
4394 p. Bengaelſe Sijde.
14104 p. diverſe Indigo.
6055 p. Wieroock.
1104 p. root Surats Zegel-Lack.
70385 p. Siams Sappan-hout.
47125 p. Bengaelſe Salpeter.
162075 p. diverſe Japaerſe Suyckeren.
22005 p. Giroffel Nagelen.
21810 p. Macis of Foelie.
55011 p. Gegarbuleerde Noten Muſcaten.
90 ſtucx Jappanſe Sijde Rocken.
833 Catty Thee.
2165 Catty Japanſe Campher.
12 ſtucx Jappanſe Comptoiren.
80 ſtucx of bondels Syde Watten.
32800 p. Cheylonſe Caneel.
331265 Catty Peper.

Cattoene Lijwaten.

3390 Pieces divers Guinees Lijwaet.
300 ps. Bethilles Ternatanes.
1000 ps. fijne Mouris.
800 ps. fijne Parcallen.
1200 ps. fijne Salampouris.
1200 ps. Seyldoeck.
1230 ps. diverſe Gingans.
960 ps. Negros Kleden.
260 ps. Caſſa Bengale.
400 ps. Hamans.
300 ps. Mallemolens.
1200 ps. Adathays.
1200 ps. diverſe Baſtas.
190 ps. Mamoedys.
495 ps. Semianen.
1000 ps. Chiauters Deriabadys.

Amerſfoort.

8000 P. Cattoene Garen.
7425 P. Perſiaenſe Sijde Legia.
4394 P. Bengaelſe Sijde.
6129 P. Wieroock.
14104 P. diverſe Indigo.
1104 P. root Surats Zegel-Lack.
114430 P. Siams Sappan-hout.
120795 P. diverſe Poeyer Suycker.
22001 P. Giroffel Nagelen.
50050 P. Gegarbuleerdt Noten Muſcaten.
25205 P. Macis of Foelie.
90 Ps. Japanſe Sijde Rocken.
10 Ps. verlackte Comptoiren.
160 Sijde Watten.
3532 Ps. diverſe Japanſe Porceleynen.
60000 Catty gerafineert Japans Staef koper.
2416 Catty Japanſe Campher.
10 Potten Japanſe Chia.
297 ſtucks rouwe Dyamanten.
61600 pont Cheylonſe Caneel.
12299 Catty geconfijte Gengber.
407409 Catty Peper.

Cattoene Lywaten.

3380 ſtucks divers Guinees Lijwaet.
300 ſtucks fijne Bethilles d'Oirnael.
1000 ſtucks fijne Mouris.
640 ſtucks Percallen.
1200 ſtucks Salampouris.
1200 ſtucks Zeyldoeck.
400 ſtucks Hamans.
1230 ſtucks diverſe Gingans.
240 ſtucks Caſſa Bengala.
300 ſtucks Mallemolens.
200 ſtucks Saenen.
300 ſtucks Garras.
1000 ſtucks Adatheys.
1000 ſtucks Chiauters Deriabadys.
240 ſtucks Mamoedys.
505 ſtucks Semianen.
1200 ſtucks Baſtas, 8 witte Kannekijns.

't Hoff van Zeelant.

6037 p. Surats Cattoene Garen.
6088 p. Persiaense Zijde Legia.
3685 p. Bengaelse Sijde.
10594 p. diverse Indigo.
5196 p. Wieroock.
552 p. root Surats Zegel-Lack.
68935 p. Siams Sappan-hout.
30000 p. Noten Muscaten.
13542 p. Giroffel Nagelen.
14925 p. Macis of Foelie.
163935 p. diverse Suyckeren.
40000 p. Cheylonse Caneel.
50000 Catty gerafineert Japans Staef koper.
9283 Catty geconfijte Gengber.
599064 Catty Peper.
1000 stuck divers Guinees Lijwaet.
1500 stuck fijne gebleeckte Mouris.
400 st. fijne Bethilles Carnatanes.
960 st. Negros Cleden.
1500 st. diverse Gingans.
4800 st. Seyldoeck.
400 st. gebleeckte Sanen.
2000 st. Hamans. 400 st. Cassa Bengale.
300 st. Mallemolens. 700 st. Garras.
1600 st. Adathays. 1280 st. diverse Bastas.
1000 st. Chiauters Deriabadys.
400 st. Mamoedys.
800 st. witte Kannekyns.

Orange.

7680 p. Cattoene Garen.
7029 p. Persiaense rouwe Sijde Legia.
3969 p. Bengaelse Sijde.
34390 p. diverse Indigo.
4925 p. Wieroock.
3242 p. root Surats Zegel-Lack.
68930 p. Siams Sappan-hout.
311974 Catty Japaerse Suycker
89022 p. Gerafineerde Salpeter.
12268 p. Giroffel Nagelen.
32250 p. Gegarbuleerde Noten Muscaten.
34649 p. Macis of Foelie.
75 st. Japanse Sijde Rocken.
10 st. verlackte Comptoiren.
100 st. witte Sijde Watten.
6264 Catty Japanse Campher.
8928 dito geconfijte Gengber.
40000 p. Ceylonse Caneel.
694443 Catty Peper.
273 p. Noten Muscaet Kaerssen.
2980 stuck Guinees Lijwaet.
600 st. fijne Bethilles d'Oirnael.
1200 st. dito Salampouris.
600 st. dito Parcallen.
960 st. gebleeckte Gingans.
1000 st. Chiauters Deriabadys.
320 st. blaeuwe brede Bastas.

Mars.

5440 p. Cattoene Garen.
5732 p. Persiaense rouwe Sijde Legia.
1835 p. Bengaelse Sijde.
9120 p. diverse Indigo.
690 p. root Surats Zegel-Lack.
4123 p. Wieroock.
70000 p. Siams Sappan-hout.
10508 p. Giroffel Nagelen.
25009 p. Gegarbuleerde Noten Muscaten.
11327 p. Macis of Foelie.
32000 p. Ceylonse Caneel.
30000 Catty gerafineert Japans Staef koper.
175500 Catty Peper.
2430 stuck divers Guinees Lijwaet.
200 stuck Bethilles d'Oirnael.
700 st. fijne Mouris. 600 st. Parcallen.
900 st. Salampouris.
910 st. diverse Gingans.
640 st. Zeyldoeck.
160 st. Hamans. 200 st. Sanen.
100 st. Mallemolens.
600 st. Adatheys.
300 st. Garras.
800 st. Chiauters Deriabadys.
80 st. Mamoedys.
800 st. witte Kannekijns.
840 st. diverse Bastas.

Den Nagel-boom.

6240 P. Cattoene Garen.
5649 P. Persiaense Sijde Legia.
2835 P. Bengaelse Zyde Cabesse.
9120 P. diverse Indigo.
4534 P. Wieroock.
55665 P. Siams Sappan-hout.
10503 P. Giroffel Nagelen.
25006 P. gegarbuleerde Noten Muscaten.
11682 P. Macis of Foelie.
690 P. Surats root Zegel-Lack.
80000 Catty gerafineert Japans Staef koper.
32000 P. Cheylonse Caneel.
319625 Catty Peper.
2440 stuck divers Guinees Lijwaet.
600 stuck gebleeckte Bethilles.
800 stuck gebleeckte fijne Mouris.
480 stuck gebleeckte Parcallen.
840 stucks gebleeckte Salampouris.
910 stuck diverse Gingans.
560 stuck Seyldoeck.
200 stuck Sanen.
700 stuck Adathays.
700 stuck Chiauters Deriabadys.
80 Mamoedys.
800 stuck witte Kannekijns.
840 diverse Bastas.
240 stuck Hamans.
100 stuck Mallemolens.
300 stuck Garras.

Sy waren den 17. Decemb. 1660. van Batavia gheschepden / onder den Command. Andries Frisius/ hare Ladinge wierdt geestimeert op ontrent 6. Millioenen / den Inkoop was geweest 19. Tonnen gouts en een half / soo dat de uytdeelinge 25. per cent dit Jaer is geweest: Brachten tydinghe/ dat noch 2. Schepen met grover Waren souden volgen: In Indien stont alles noch wel/ en soo mede op d'Eylanden: En of wel de Compagny om de Kust China in verseckering te hebben/ best had geoordeeldt om van de Portugysen te bemachtigen de stadt Makao / leggende aen de mont van een groote rivier/ met een sterck Kasteel op een hooghe Klip aen zee: Doch had die Natie al by tijts van desen Aenslach de snof in de neus gekregen: Doch des niet te min hadden de Hollanders den Koning van Makasser in een Velt-slagh soo ghedweegh gemaeckt/ dat hy gedwonghen was twee van zijne Gedeputeerdens na Batavia af te schicken/ versoeckende Vrede/ aenbiedende een Alliantie/en belovende daer in confidentelyck te volharden/ teghens alle des Compagnies Vyanden/ selfs tot het uytjagen der Portugysen toe: De Hollandtse schepen hadden oock eenige Portugysse Vrybres scheepjes weg genomen/ &c. Op alle welcke tijdingen d'Oostindise Actien tot Amsterdam van 405. tot 438. ende 450. zijn gesteygert. Yder scheen nu hier vernoeghen in te hebben / alleen de Enghelsen hadden hier luttel smaeck in / alhoewel zy dit Jaer oock 8. a 10. Retour-schepen uyt Indien kreghen / en schoon die wel veele goede Waeren mede brachten / soo bleven doch d'Engelse Partecipanten mits de gedane excessive Onkosten even dapper klagen/ dies trocken sy eenighe der Grootste in hun Geselschap/ om door der selver aensienelickheyt de Hollanders in hunne Conquesten te beletten. Zy hadden oock over Aleppo advys/dat in Bengala alles seer verwildert stont / want / den outsten Soon van den overleden Monarch / had zijn Jongher Broeder doen dooden/ en 90000. pont Salpeter te Bengala laten aensteecken. De Franse Schepen van la Mesleray hadden dit Jaer een quade tijt getroffen: Zy waren op 't Voor-Jaer met 6. schepen veel Amonitie/ en 1500. man in zee gesteecken / doch in 't uytloopen was een Schip met al 't volck by Nantes gebleven: De andere vijf geraeckten aen de Cape de bone Esperance / daer sy door een Orkaen soo geslagen wierden/ dat een der selver aen de voorss. Cape de bona spei strande / daer maer 40. zielen af geborgt zijn: Dese trocken na 't aldaer leggende Nederlants Fort/ daer sy by den Commandant geexamineert sijnde/ alle dienst kregen/dewijl het allerleye Natien waren/ uytghesept 12. Franse Papen / die bewaert wierden om met de naeste Retour-schepen weder om na Europa te laten gaen: Eenighe van hun sagen met bedruckter harten meenichmael See-waert in / naer het wrack van hun Schip/ dat daer noch langen tijt lag: Sy verhaelden oock/ dat in d'opgemelten Orkaen in volle See noch een ander van hare Schepen met al 't Volck was gesoncken / seggende / dat dese Reys by haerluyden was ondernomen om op 't Eylandt Madagascar d' Indianen te bekeeren: Andere/ datse op buyt op de Mooren gingen na Ormus en 't Roode Meyr / maer/ waer de resterende 3. Fransche Schepen waeren vervaren / seyden zy niet te weten/ &c.

Seer onsmakelijck was het in Hollandt / dat Vranckrijck die van den beginne

ginne harer Vrijheydt af / haer soo grooten Bontghenoot was geweest / hare Schippers het gepretendeerde Vatgelt noch bleven af-dringen: Te Rochel hadden zy daer over eenige Schepen gearresteert / doch doemaels de wint en noch yets favorabel sijnde / wierden ontslagen / op conditie van ter naeste wederkomst vollen Impost te betalen: Desen last heeft hare Ho. Mo. als Vaders over hare Ingesetenen / seer bekommert gemaeckt / of wel Vranckrijck meende met recht daer toe bevoecht te sijn / om binnen haer Coninckrijck en Souveraine Landen alsulcke Lasten op te stellen als hun soude believen: Des niet te min meynden de Nederlanders alsoo veel recht te hebben om het selve tegen te staen / vermits de Koningen van Vranckrijck in de voorgaende Tractaten altoos hadden belooft / en oock geobserveert / Dat door 't gheheele Fransche Rijck de Nederlanders gheen meer Impoften souden betalen als de Ingebooren Francoisen selfs.

De Zee een Moeder van Wonderen / bleef noch al onder de menschen uytdeelen alle soorten van avontuyren: Een Hollants Schip de Mary / rijck aen Manefacturen na de Caribise Eylanden gedestineert / ontmoette op de Kust van Portugal een groote Portugalse Rover met 43. stucken / die alsoo hy vol Engelsen / Fransen en Portugijsen stack / de Mary socht aen boort te komen / maer die wist hem met wenden en Musquetté over langs so af te houdé / datte Rover geen kans sach / selfs niet door schoone beloften / hem te vermeesteren / dies onderstaet hy hem om de Mary inde gront te schieten: 't Ongeluck wilde dattet op die tijt seer stil was / en dat den valjanten Schipper Willebort Kock in 't begin van een Musket-kogel doot bleef: Evenwel weerden haer de overige Maets so lang tot hun Cruyt al onder water stont / den Onder-stuyrman en diverse andere / raeckten mede onder de voet / en de overige sonck het schip onder 't lijf wech / soo dat die haer selfs met de Boot aen den Rover mosten bergen: Die van daer voorts na Lezard voor 't Canael liep / en in groote verlegentheyt raeckte / om dat 2. Hollantse Oorlog-schepen hem wel sagen / maer niet en scheenen te soecken; 'twelck de daer op gebergde Maets seer moeyde / want den Rover was van 't vechten seer onthept: Evenwel nam hy den 1. en 2. Juny daer aen / noch 't Schip de goude Boom van Amsterdam / Schipper Jan Schout / noch een Fluyt met 16. stucken / die sy te Kingsale in Yrlant op-brachten / en daer dapper op smeerdé: De Maets van de Mary bragt hy te Baltemore / van waer sy eyndelingh weder na Hollant keerden / en arriveerden te Vlissingen / op een tijt dat hare Meesters meenden alle dagen tijdinge te hooren / dat sy in de Caribes / &c. souden hebben geweest / ende wel genegotieert. Een andere Portugalse Rover nam 2. Hollandse Fluyten / gaende van Oosten na Amsterdam / dan was gedwongen door contrarie Wint te Gottenburgh in Noorwegen te gaen Havenen: Den Gouverneur hier van bewust / arresteerde den Rover met sijn twee Prijsen / en schreef te Stocholm aen 't Hoff / hoe hy sich daer in soude dragen / welcke hem ordineerden de twee voorsz. Prijsen den Caper te onthouden / en aen d' Eygenaers te restitueren: Gelijck oock is geschiet.

Te Calis in Vranckrijck hadden de Roomse veel gewoels over een Miracul / 't welck sy geloofden den 9. April lest was geschiet / te weten / dat eenen

Peronne

Peronne Raout/ in 't Convent der Minimen hebbende aen gebeden St. Franciscus van Paule/ op staende voet wierde genesen van een benaude Borst/ en van treckinghe der Zenuwen / dat hem zijn een Been had doen inkrimpen: Den Bisschop van Boulogne gehoort hebbende van dese sake/ en 'tselve Meritabel bevindende/ is geacht noodig om te publiceren/ 'twelck met een groote processie wiert volbracht / tot verheffingh der H. Kercke, glorie van desen Sanct en confusie der contra Religionisten. Kort daer na was een jong Engels Edelman bekeert/ 4. andere genesen/ als oock een Margriete Pontieu/ wiens Leden 4. a 5. Maenden seer ellendig waren gedraeyt/ so datse ten beyde zijden Manck ging/ en so 30. jaeren geweest zijnde/ konnende nau de straten ghebruycken/ is door de interesse (op dat wy spreken nae de Roomse stijl) van desen Sanct/ in 't gesicht van de gantse Stadt die het getuygen kan/ terstont genesen: Met meer andere genaden die den Hemel op die H. plaets dagelijcks assent.

Te Dole in Bourgondien ghebeurde op de selve tijdt een aenmerckelijcke doch andere sake als de bovenstaende: Seeckere Weduwe aldaer woonachtig/ overleden zijnde/ wierde haer Lichaem om diverse oordeelen der Medicijns geopent: Men vont een geheel Kint in haren Buyck/ van soodanighen grootte als dat van 16. Jaren: Den Doctor die het daer uyt haelde/ versekerden/ dat hy gants geene Matrice had gevonden/ ende dat dit Kint geheel aen een zijde lach / drijvende tusschen 15. aderen van root Water: Het voorsz. Kint wierde seer wel bewaert/ maer 5. a 6. daghen na dese operatie begost het Kint te breecken. En onder dit is het aenmerckelijck/ dat dese Weduwe 16. jaren te vooren alle de teyckenen heeft gehad van een Grootgaende Vrouwe/ ende sedert die tijdt heeft sy altoos gheweest van Lichaem als een bevrucht Wijf: Waer door de Medicijns haer altoos deden ghelooven / dat sy een Chaos van Vlees in haer lijf verborgen had.

De Coninginne Regente van Sweden haer siende van God gezegent met een Jongen Prins en Koning/ wiert van hare Raedtsheeren seer wel geleydt tot een temperament van de al te extraordinaris Sweedtse vigoureusheydt. De oorlogen van Polen en Denemarcken hadden niet alleen desselfs Finantien die selfs in tijde van Vrede seer sober zijn/ ten achter geset/ maer oock hare grootste bekenden/ Vrienden en voorname Dienaers waren of door de Doot/ Pest/ Oorlog of ongeluck heen gegaen/ om noyt weder te keeren: Dies was haer en 't Sweedse Hofs Raet/ dewijl den Oorlog lang genoech geduyrt had/ eenmael te rusten / immers soo langh de reputatie ende eere van de Croon en desselfs Geallieerden konde geconserveert blijven: Op dat subject vangt men aen/ dewijl d'Oost-zee nu was in ruste/ oock met Moscovien te handelen / en voorwaer die Natie meer timide als vroom/ willigden alles wat haer teghenpartye by na eyschten: En hoewel sy 'tselve schorvoetende sochten sleepende te houden/ is evenwel in dese Maent 't Accoort tusschen de Czar en Sweden ondertekent/ in manieren als hier na sal worden geseyt.

Prins Radzevil als een Vriendt der Christenen op dese tijt te Warzau op den Poolsen Rijckx-dagh zijnde/ stondt seer heftich voor de vryheydt van alle Protestantse Christenen in Littauwen/ volgens hare oude Previlegien: Dit wierde

wierde hem vergunt: Maer d' Arrianen een Volck al ten tijde van d'Out-Vaders voor Godslasteraers verklaert/ wierden nu gevonnist voor Verraders/ en waerdigh al-omme 't Lant uytgejaecht te worden. Te Warsouw op den Rijckxdach had men geern betalinge voor 't Poolse Leger uyt gevonden/ maer de schaersheyt van penningen en de invoeringe der Kopere Munt benam hun alle mogelijckheyt/ alhoewel de Soldaten onder hooge dreyghementen op diverse plaetsen leelijck huys begost en te houden. Kurbranden-burgh is doen de Souveraniteyt van Pruyssen opgedraghen/ en Elbing toegeseyt/ mits/ &c.

d' Heer Matthei voor zijn Meester den Keyser om bystant in den Oorlogh tegens den Turck met groote vrucht gearbeyt hebbende/ krijcht oock belofte van de Republijck van Genua van 60000. Croonen/ ende van die van Luca 29000. Crooonen/ en noch 20000. Croonen van den Hertoge van Modena. Tot Venetien quam in dese tijdt tuys een Gabriel Vecchia/ geboozen te Venetien/ 'tvoorleden Jaer in Septemb. geweest zijnde op Candia/ daer hy met diverse Wonden heftich was gequetst/ en verviel voorts in handen van de Turcken/ op een tijt dat men hem voor bijna doot liet leggen: Evenwel hy wiert neffens de andere op genomen/ en als een half dooden Slaef op de gevangen plaets gebracht: Onderwijl d' andere gevangen Christenen saghen de Triomphe die de Turcken over haere Victorie bedreven/ voerende oock dese gevangenen ten dien eynde om te glorieren na Constantinopolen: Eenige dagen te vooren datte Zarasijnen hadden besloten/ al dese Slaven langst de straten te leyden/gebeurdent/dat eenen Pieter Querini Edelman van Venetien/ neffens den Edel Premariau/ dapper studeerden om haere Vrijheyt t'optineren; zy begosten dan in haren Kercker te graven/ dat sy in 7. daghen een gadt maeckten met een Hals-yser/ door een Muyr van 37. hant-breeden dick: Waer door sy geraeckten aen 'tquartier van de Ruyterije/daer sy mede onder 3. Muyren passeerden/behalvens noch over een Water-gracht/inbougen sy den 27. Februarij smorgens ten 4. uyren uyt quamen/ met alle 't Geselschap/ waer over desen Pieter wierde begiftigt met een Colonelschap en 150. Ducaten 's Maents/ om dat hy de eerste was die uyt de gevangenis was gekomen.

Iulius 1661.

DE Turcken op de minste victorije hoogmoedigh/ sonden op eene tijt met een Chiaus te Weenen generael advijs/ Dat zy gemeynd waren de Vrede met den Duytschen Keyser wel te observeren: Alleen konden zy der Sevenbergers vermetenheyt en rebellye niet ongestraft laten, die sonder consent Kimen Ianos een Ragotzise Adherent, tot hare Lant-Vorst hadden gekooren. En van d' ander zijde quamen sy den 22. Julij onder Aly Bassa langs Temeswar en d' Jsere Poort in Sevenbergen/sterck 43000. koppen/ voor eerst af loopende het platte Lant/ en wegh voerende by de 7000. Christenen meest jonge manschap in slavernije. Kimen Janos soo een

een macht niet bestant sijnde/ most wijcken: Zijn hoop allen bestondt op het getrou zijn der vaste Sevenburgse Steden en Stenden / als oock op 't Key-serlijcke Leger/ 't welck nu te baen gekomen zijnde/ tot bewaringe van Chri-stenrijck/ in dese macht bestont:

Lijste van 't Keyserlijcke Leger.

Cavallerye en Regimenten:

Montecuculi - - - -	1000	Koppen.
Prins Robert - - - -	1000	Koppen.
Gotz - - -	1000	Koppen.
Steyser - - - - -	1000	Koppen.
Testa Picolomini - -	1000	Koppen.
Capprara - - -	1000	Koppen.
Wallor - - -	1000	Koppen.
Schack - - -	1000	Koppen.
Kerri - - -	1000	Koppen.
Schneidault - - -	1000	Koppen.
Fabri - - -	1000	Koppen.
300 Officiers en 500 Man, uyt het Legher van Munster.		
Beyeren - - -	500	Koppen.
Ceulen - - -	500	Koppen.
Dragonners - - -	1000	Koppen.
Pascheren Dragonners	1000	Koppen.
Gonschewich Croate	1000	Koppen.
Te samen 16500. Man.		

Infantery in Regimenten:

Baden - - -	2600	Koppen.
Souche - - -	2800	Koppen.
Starrenbergh - -	2800	Koppen.
Raron - - -	3000	Koppen.
Strozzy - - -	3000	Koppen.
De Meuy - - -	3000	Koppen.
Wallor - - -	2500	Koppen.
Coop - - -	2600	Koppen.
Wolfrain-dorf - -	1800	Koppen.
Huos Spick - -	2600	Koppen.
Van de Ceurv. van Mentz	1900	Koppen.
Van Wurtenbourgh	1500	Koppen.
Van Munster - -	1500	Koppen.
Van de Ceurv. van Ceulen	1500	Koppen.
Van Beyeren - -	1500	Koppen.

Sijnde 34200 Man.
Cavallerye 16500 Man.
Te samen 50700 Man.

Van dese Volckeren sijn in 't Velt 42600 Man, de rest binnen de Quartieren.

Over dese aensienlijcke Armee was d' Heer Montecuculi Generael Velt-Marschalck/ en den Marckgraef van Baden Generael over d'Infanterye: Generael Sorickies was Overste in Ongaryen: Elck neffens de Soldaten met yver watertandende om mette Turcken eens aen de veter te geraken.

Doenmaels wiert des Keysers Secretaris het Poolse Hof te Warsou ver-boden/ om dat hy met gelt te geven aen een Pools Gedeputeerde had gesocht vrundschap te maken: Den Keyser sulcks hoorende / en wel bewust dat de Francoisen in sulcke koopmanschap aldaer oock niet stil en stonden/ wierdt gram/ en verboot oock den Poolse Gesant sijn Hoff: Waer uyt men van d'an-der syde oordeelde/ datte besteding van des voors. Secretaris gelt / niet te-gens des Keysers sin en was gemeest. Nu onthieldt haer noch stil binnen Hamburgh de Sweedse Coninginne Christina: Twee Gebroeders d'eene van 14. en d'ander van 16. Jaren/ quamen op des selfs aenstaen voor haere Majesteyt ongemeen cierlijck schermen / slingherende daer na oock seer mee-sterlijck het Vendel/ admirabel om sien: Waer over de Coninginne elck met

16. a 20.

16. a 20. Ducaten vereerden. Op die tijdt arriveerden te Stockholm een Boodschap van den Tartarisen Cham/ den Brief die hy mede bracht aen de Koning van Sweden/ luyden na hare styl aldus:

Alvoorens Vrund en Broederschap:

DEn Zetel en Troon van Cham machtichste Keyser Mehemet Gerry Cham, wiens Majesteyt seer na is aen den lesten dach der Wage: Ontbieden door onse groetenisse de Majestt. onsen Broeder en Vrient den Sweedsen Coning, tot een teecken dat wy 'thoogste gewelt behouden en vermeerderen willen, van die, in wiens gewelt wy alle zijn: Also het teken van geheelder liefde is dat wy naer u welvaren vraghen, als noch gesint onse oude gewoonte tegens u geerne te willen continuerē; so hebben wy met recht in dit Iaer sulckx willen te kennen geven, want het is alles van den ghemeynen Moeder de natuyre gegeven, dat sy van haers gelijcken geern willen geliefd worden, en veele vā vereeningē en 'tgeselschap des gemoets syn houdende, so dat alleen diens gunst wiens deugd hoog verheft wort, en in welcken die stucken die tot een bysondere liefde behooren, boven anderen begeert werden, ja daer en kan oock niet heerlijcker bedacht nochte gewenscht werden. Alsoo groeten wy u door onsen eerwaerden Hovelingh Kokus Atalyka, *die wy een geluckige aenkomst by uwe Majesteyt wenschen. Wy en konnen aen u affectie niet twijffelen, als wy d'onse met d' uwe ons erinneren. Ons gemoet tegens u hebt ghy altoos goet en vrolijck bevonden, en wy willen uwe hoope niet bedriegen, als of het altoos daer by blijven soude: Want onse gewoonte en eygenschap brengt dat mede, en ghy brengt den prijs tot volkomentheyt; waer om wy u van den beginne hebben lief gehad, alhoewel wy al lang gedraelt hebben, en nu willen wy noch blijven uwer Vrienden Vrient, en Vyanden Vyant: Tot geluckige exploicten wenschen wy u heyl, hulpe seggen wy u toe, als ghy die van noode hebben meugt, en bidden endelijck, dat gy u hier af verseeckert, en dat ons niet lievers zy, als Brieven en Gesanten van u te sien, ende sal onse affectie t'uwaerts van tijt tot tijt meerder blijcken. Godt beware u Majesteyt. Gegeven in onse Coningl. Residentie Bagthe Serai, in de Maent Giumasilmkra, (February) In 't Jaer Hegiræ (der vlucht Mahomets)* 1071.

In Nederlandt stont dese Mid-somer alles in goede stant: Het Graen in Brabant stont seer schoon: Tusschen Mecchelen en Antwerpen was een Velt met Extraordinaris Tarruwe Graen/ staende op elck stroo ofte struycken 10/ 12/ en 13/ Rooren-aren/ dat by Menschen gedencken noyt is gesien: Buyten Haerlem in Heemstede sach men uyt een Cooren-Acker tweemael van 't Jaer Garst wassen / te weten / dattet zaet van 't eerste ghewas neder gevallen/ weder nieuwe Garst voort bracht/ waer van wy de vruchten gesien hebben. Binnen Antwerpen dede men doen seer nauw ondersoeck in alle de Apotekers Winckels/ oft sy alsulcke Cruyden in hare Doosen hadden als 't behoorden / behalvens noch dat men met reden suspicie had op de luyden van

dat Ambacht/ hoe door hare onkundige Knechts/ quade ordre/ onwetenheyt en verkeerde Medikamenten de Menschen eerder ten Grave als tot gesondtheyt wierden gheholpen. Aen de Kipdorp-poorte ghelach doe een schamele Vrou van twee Dochtertjes/ met de Heupen aen een gewassen/ hebbende 2. Hoofden/ 4. Armen/ 2. Buycken/ en maer een Bil/ gants gesont/ en nochtans vreemt om aen te sien: Sy zijn dubbelt gedoopt/ en waren sommige van aensien hare Peters. Den Spaense Generael Caracena dede doen voor de Cathol. Coning te Brussel een Schip timmeren/ 't welck in vele leden konde uyt malkander genomen worden: Volmaeckt zijnde/ is het in veele Koffers gepackt/ en van Oostende over zee na Biscayen ghevoert/ en van daer zijnde wel 300. mijlen te lande op Ezels ruggen na Madril in Spaignen gevoerdt: De Werck-basen reys den daer neffens: 't Schip was geheel vergult en seer konstich gesneden/ van buyten beschildert/ aen de zeylen daer op hadden oock de fraeyste Meesters hare konst getoont/ voerde 6. stuckjes Canon/ was Ses voeten lang/ de groote Mast voer de 3. zeylen/ heeft gekost over de tonne gouts eer het van Brussel scheyde: Zijnde geboudt om in 't Canael van Madrid te gebruycken.

Mits de onlijdelijcke Roverijen op zee/ hadden hare Ho. Mo. wel gedesireert ordre te stellen/ waer uyt oock volgden de ordre van de Gecomm. Raden ter Admiraliteyt tot Amsterdam volgens dese minuten:

Om in de Straet te Kruyssen:

De Vice-Admir. de Ruyter: 't Schip de Liefde.
Commandeur de Wilde: 't Geloof.
Van der Saen: Middelburgh.
Ian van Campen: Tromp.
Van Meeuwen: De Vrede.
Ny-Hoff: Doesburgh.
Iacob Cornelisz Swart: Asperen.
Allert Matijsz.: De Bul.
Ioost Verschuyre: De Star.

Om te Convoyeren na de Straet:

Brakel: Zuyder-huys.
Van Reede: De Paisant.

Om te Kruyssen in de Bocht:

Capiteyn van der Hulst: Campen.
De Vries: Leeuwaerden.
Fabritius: Poppenburgh.

Oost-Indise Kruyssers:

Ewout Ieroensz.: Wakende Boey.
Marrevelt: De Harder.

Convoy na Vranckrijck:

Iacob Andriesz. Swart: De Harderin.

Maer dit en belette niet datter onderwijl 10. a 12. Haringbuysen van hare neeringe weg genomen en in Engelant opgebracht wierden/ van staertdieven die hun beroemden Portugijsse Commissie te hebben. Oock verstont men/ hoe d'Engelsen selfs met 4. kloecke Fregatten/ uytgerust op de naem vanden Hertoge van Jorck/ na d'Africaense Kust waren over gesteken/ om de greyn en gout-handel/ die men in Cromwels tijt al hadde beoocht/ te emporteren: Capiteyn Holms doen Engelse Admirael sijnde/ anckerde voor Cabo Verde daer hy den Nederlantse Gouverneur beval die plaets voor December naest te quiteren voor d'Engelse Oost-Indise Compagny/ doch/ datte Nederlanders daer noch even wel souden moghen komen handelen: Van daer na een ander kleyn Fortjen zeylende/ daer een Hollants Gouverneur in lach/ wilde die d'En-

die d'Engelsen niet laten landen / en als hy deswegen zijn Canon op haer afbrande/ sommeerden d'Engelsen hem sich in 10. dagen over te geven: Doch hy niet uytkomende/ sijn d'Engelse met macht derwaerts gegaen: Sulckx dat den Gouverneur sich niet bestant vindende/ sijn Accoort met haer most maken/ latende d'Engelse daer binnen trecken; 't welck sy noemden naer den Hertoge van Yorck James: Niet wijt van daer op de Riviere Gamby/ hebben sy noch een Fort beginnen te bouwen/ op een hoeck die sy Charles Eylant noemen/ en veele van dese Engelse geweldige/ sijn terstont te Landewaert in na de Gout-mijnen getrocken/ om daer te gebieden als de Spangiaerden in Peru hebben gedaen.

Maer d'Engelsen die selden te betrouwen zijn/ om dat zy eenmael haer eygen Coning ongetrou geweest zijn / en de Schotten die hem hebben gehaet: [dit sullen gheen Eeuwen van haer uyt-wrijven] Geven genoech te kennen wat vertrouwen op haer te maecken zy: Haere Schippers die de Corruptie seer onderworpen zijn / en in Coopmanschap selfs ageren / hebben in dese Maent een geweldich schelm-stuck getoont: De Turcken selfs vertellent aldus/ en seggen aen d'Italianen: De Engelsen uwe mede-Christenen/ stucx 6. Fregatten/ met 24. stucken yder gemonteert/ of daer omtrent/ komen te Lissabon in Portugael/ verhuyren daer hare Schepen/ om na Genua/ Livorno en Venetien te brenghen 2000. Kisten Suycker/ machtige veel Droguen/ Juweelen/ Indigo/ en allerleye Coopmanschappen: En nevens dien veele Passagiers/ so Portugijse Christenen/ als Joden: Dese ontmoeten 3. van onse Turckse Schepen van Algiers/ en maken mette Engelse schippers een accoort/ op een seer ongehoorde ongetrouheyt/ aen de geen daer sy aen verbonden waren/ want d'Engelsen beloofden mede na Algiers te zeylen/ gelijck sy deden/ en alle de Ladinge aldaer over te geven/ midts dat haer de Vracht betaelt soude worden/ en de Passagiers Slaven blijven: Hier over lamenteerden de geinteresseerden seer: die van Lissabon schreeuden moort en brant/ sulckx dat geen Engelsen daer langst de straet mochten gaen: De Italiaense Cooplyden versoeyden oock seer de trouloosheydt der Engelse Schippers: En seker Jode van Lissabon / die oock op een van dese schepen was met veel Rijckdom/ had geen kleyne reden sich te ontdancken over haer/ dewijl hy van rijck/ arm wiert/ en van vrije tot een Slaef.

Evenwel den 17. July stack de Vloot van den Vice-Admir. de Ruyter in zee na Spangien: Op een tijt dat Admir. Montagu met 21. Schepen naer Portugal voer/ so men doen seyde om de Bruydt van Portugal/ en de Ruyter om die van Spangien: Evenwel beyde in der daet om de Barbarise Rovers te Muyl-banden: Want het was al out dat hare Ho. Mog. Resident van Reede/ te Madrid by den Coningh had versocht/ gewapende Schepen om te vougen mette Nederlantze Vloot / om eenmael de Barbarise Rovers onder d'oogen te gaen sien: En mede/ dat men de Nederlanders daer toe vrije Haveninge door geheel Spangien soude verleenen.

De Ambassadeurs van hare Ho: Mo. waren al den 11. May met groote solemniteyten uyt Spangen gescheyden/ om na huys te keeren/ latende haere Bagagie in Biscayen op Amsterdam Schepen/ die veel eer als hare Excel.

over waren/ want de selve quamen te Lande door Vranckrijck/ daer sy haer een luttel reposeerden na ver-eysch van tijt: In passant besiende al wat frap was/ en bevindende/ dat Vranckrijck meer onder een gematigt Climaet lach als eenige andere Rijcken. Toen waren te Bearn de Boeren (een quaet gedrocht) op gestaen teghens die van de Gereformeerde Religie/ en sy waren so bot/ datse haer door de Papen/ die toch over al Roer-vincken zijn/ lieten oprockenen: 't Hoff wel siende dat geen bitter strijt was als die van de Geestelijcke/ geboot/ datte soldaten uyt Guienne derwaerts souden gaen/ om de Gereformeerde als Schapen en goede/ na Godes woort te beschermen/ en de andere als Wolven te betoomen. Het was seer aen genaem aen 't Franse Hoff/ datten Soon van den Hertog van Toscanen te Florenze was/ getrout mette Dochter van Madamoiselle d' Orleans: De Bruydt in Italien komende/ droegen 10. Vergulde Pagien een Hemel boven haer Hooft/ als sy te Florenceen quam: En sy wierde met so veel Triomphe van den Ouden Groot-Hertogh en Hertoginne aen de Poorten ontfangen/ en in haer Pallais geleyd/ als immer gedachten konden uyt-wercken: Het Bedt van hare Camer/ wiert over de 8. Tonnen Gouts waerdich geschat/ sonder dattet de previlege had voor een Craem-vrouw van niet daer op te sterven: En de Tapyten op twee Millioenen: De Bruyloft was in alles so heerlijck/ als de vryheyd die haer vergunt wiert/ van sich altoos te houden na de Franse Mode.

Den 25. deser 's-morghens ten tien uren storf te Parijs in sijn eygen Pallais Bernard de Foix/ Hertoghe van Espernon/ de la Valetta en Candale/ Ridder van des Coninghs ordre/ Colonel Generael van Vranckrijck/ Gouverneur van Guienne/ out 62. jaren: Was een der outste Officieren van de Croon/ een trou Dienaer van den Koning/ ende geweest in diverse treffelijcke Exploicten: Ende alhoewel hy groote middelen naer liet/ nochtans storf hy met veele schulden: Sijn Lichaem op een bedde van staet te sien gheweest zijnde/ is op een rijcke overdeckte Wagen gevoert by nacht/ begeleyt van menigte brandende Wasse Toortsen/ tot in de Kercke van St. Germain/ maer sijn hart is met vele Geestelijcke Ceremonien begraven by de Carmeliten in de Voorstadt van St. Jaques. Aengenamer was het te Parijs datmen in Engelant de Roomse vryheyt van conscientie toegestaen had/ als datmen alle Franse Manefacturen in Engelant verboden had. Te Nantes gebeurdent dat op d'eerste Sondag in dese Maent/ de Borgers om Vleys te koopen quamen/ om de warmte maer van een dag out begeerende: 't Ongheluck wilde datte overvloet der Koopers op een moment sulck een swaerte maeckte/ datte Balcken van de Vleys hal alreede verrot/ en boven de loopende revier staende/ met al de menschen is in gevallen/ daer van 60. verdroncken/ vele zijn in den val gequetst/ sommige dreven na een Watermolen/ daerse doot geslagen zijn: Invoegen weynich Buyrten te Nantes waren daer geen van dese ellendighe behoorden: Mijnen Vrient die ick daer had/ was even te vooren uyt gegaen.

Augusto 1661.

ENgelant scheen nu volgens de verklaringhe van den Gesant Douwning den 3. deser aen hare Ho. Mo. gedaen / niet anders / Als nochmael de Vereenigde Provincien te willen versekeren van des Conings oprechte affectie tot desen Staet, dat hy geint was de Vrundschap met haer t'onderhouden, en by aldien hare Ho. Mo. Ambassadeurs in Engelant de Tractaten niet en volvoerden, hy soude de Handelinge in den Hage vervolgen. En by Memorie van den 8. dito / excuseerden den Koningh d'actie by Cabo Verde en Guinea/ schrijvende/ die tegen zijn ordre gedaen had / te sullen doen straffen/ doch boven al desirerende/ dattet Tractaet tusschen hare Ho. Mog. en Portugael mochte gesloten worden. Waer op eyndelijck die handelinge mette Ambassadeur van Portugal soo verre is gebracht/datte ondertekeninge maer alleen reste : Maer als hem ten Huyse van den Raedt Pensionaris aengesept was/ van binnen 10. daghen te onderschrijven of te vertrecken / soo heeft hy den 9. deser sich tot 'tondertekenen gevoecht. Het Tractaet is aldus:

Tractaet ende Alliantie, tusschen den Koningh ende Rijcke van Portugael ter eenre, ende de Hoog ende Moogende Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden ter andere zijde.

1. DEn Coningh ende het Rijck van Portugael sullen beloven ende haer selven door een vaste ende stercken baut verbinden : Dat sy aen de Staten der Vereenichde Nederlanden sullen betalen of tot der selver gebruyck verschaffen de somme van Veertich hondert duysent Crusaten, yder Crusaet gerekent op 2. Caroli guldens in Hollandts gelt, welcke gemelte somme sy sullen op-brengen of in gereede gelde, ofte aen Suycker, Taback ofte Sout, mits dat de selve Waren niet hooger sullen werden gewaerdeert, nochte der selver prijs hooger sal werden gestelt, dan de selve op soodanigen tijt als sy gelevert sullen moeten werden in Portugael, volghens den gemeenen Koop-handel verkoft sullen werden, ende by aldien daer tot de volle somme, aen 'tgelt ofte aen eenige van de opgemelte Waren misschien yet kome te ontbreken, so sal 'tselve door eenige andere specie vervult mogen werden, alsoo nochtans dat de keur van sulckx sal staen aen den gemelten Coning in wat specie hy 't gebreck van een der selver sal willen vervullen, gelijck sulckx oock sal konnen volbracht werden uyt de Tollen en Schattingen, de welcke volgens de authoriteyt eñ macht van dit besloten Verdrach, den Inwoonderen van de Vereenigde Nederlanden, in 'tRijck van Portugael Koophandel drijvende, tot voordeel van den meergemelten Coning wettelijck af gevordert soude mogen werden, welcke Schattingen uyt kracht van de volgende poincten ende artijckelen, met recht ende billickheyt sal moghen, werden gestelt, so op de Waren de welcke in 'tgemelte Rijck sullen werden gebracht, als oock de welcke uyt 'tselve Rijck gevoert sullen werden. Tot welcken eynde van de Staten der Vereenichde Nederlanden een ofte meer Persoonen sullen werden gestelt, de welcke in Portugael de gemelde Tollen of Schattingen uyt haren name sullen ontfangen : Voorts so sal de gemelde somme in 16. deelen gelijckelijck verdeelt zijnde, Iaerlijckx op een seeckere ende vast gestelde tijt werden betaelt, also dat het eerste deel van dese somme sal voldaen werden so ras als in Portugael sal bekent sijn ende door vaste eñ sekere bewijsen sal werden vertoont, dat dit Verdrach van wederzijden ondertekent ende van beyde partijen gerateficeert ende gepubliceert is. Daer en boven sal den Coning van Portugael herstellen ofte doen herstellen alle het Geschut 'twelck in 't

in 't Recif ende andere Forten van Brasilien is bevonden ten tijde wanneer de selve van de Portugysen sijn in genomen, ende 'twelck als noch met de Wapenen van de Staten der Vereenigd Nederlanden ofte van de Americaense of West-Indise Compagnie is getekent.

2. Also van wegen de Staten der Vereenichde Nederlanden eenige klachten sijn voort gebracht, ter sake van sekere in gevoerde gewoonte, namentlijck, van wegen de deylingen in de verkoopinge des Souts, 't welck in de Stad St. Ubes, ende op de plaetse omtrent de selve Stadt gelegen, gemaeckt ende bereyt wert, so is over gekomen ende toe gestaen, datter Iaerlijcx tusschen den gemelten Koning ende de gemelte Staten der Vereenigde Nederlanden, een bysonder Verdrach sal werden gemaeckt van wegen den prijs, volgens den welcken alle de Inwooners der Vereenigde Nederlanden ende yder van de selve in 'tbysonder, so veel van 'tselve Sout aldaer sal mogen kopen als haer sal goet duncken, in welcke transactie behoorlijcke opmerckinge ten weder-zijden sal werden genomen, op den prijs volgens den welcken 'tgemelde Sout ter selver tijdt in Portugael onder de Portugijsen sal werden verkoft: Maer by aldien niet te min, buyten hoope ende verwachtinge, aengaende den selven prijs des Souts van weder-sijden, niet wel konde werden over-een-gekomen, soo sal de verdeelingen van den Sout-handel, de welcke nu eenige Iaren herwaerts is in gevoert, ten opsichte van de Vereenigde Nederlanden, op houden ende wech genomen werden, eñ sal een yder van de Vereenichde Nederlanden vry staen van yder een te mogen kopen ende handelen sodanige meenichte van Sout als sy met de verkoopers sullen goet vinden. Gelijck sulcx in 'tsevende artijckel van wegen allerhande soorte van Coopmanschappen wijt-loopiger is verhandelt ende vast gestelt. Oock en sal den Eygenaers of Besitters van het Sout, gheensints werden benomen of verhindert de macht om het Sout te mogen verkoopen, aen alle een yegelijcke de welcke haer sal goet duncken. Maer ten opsichte van andere Natien ende Volckeren, soo sal den meer-gemelten Koning sich gedragen na dat hem sal goet duncken.

3. Het volck van de Vereenichde Nederlanden, sal vry ende sonder sorge handelen eñ Negotieren, so uyt Portugal ende de Landen de welcke daer onder behooren, in Brasilien, als uyt Brasilien wederom in Portugael, ende de Landen ende plaetsen daer onder behoorende: Ende sullen over ende weder mogen voeren allerhande Waren, mits 'tselve niet en kome te strecken tot schade ende nadeel, uyt-gesondert alleen Brasilien-hout, mits alvooren betalende de Tollen ende Schattingen, de welcke van de Portugysen selver, die aldaer handelen oprechtelijck af gevordert en betaelt komen te werden. Voorts so sullen de Vereenichde Nederlanders, de welcke af gevaren sijn van de Havenen van Brasilien ende in de Havenen van Portugael, of de welcke daer onder behooren, komen te Landen, geensints gehouden sijn hare Schepen te ontladen, ofte eenige Waren daer uyt te lossen op het Lant, dan sullen de Tollenaers ofte Ontfangers van de Schattingen, besorgen dat de Waren ofte in-gelade Goederen in de Schepen selfs besichtigt, ondersocht, ende also volgens de maniere de behoorlijcke Schattingen betaelt komen te werden. Maer by al dien door de ervarentheyt waerachtich wert bevonden, dat sulcx geensints of niet bequamelijck konde geschieden, so sullender eenige andere middelen werden bedacht, eñ met onderlinge toe-stemminge van beyde partijen werden in 'twerck gestelt. Dan sal 'tvolck van de Vereenichde Nederlanden, vry staen in dese deelen de selve middelen ende voordeelen te gebruycken ende te genieten de welcke de Engelschen uyt kracht van Verdragh of volgens het dagelijcks gebruyck zijn vergunt en toegestaen, of naemaels vergunt of toegestaen sullen werden, nochte sal ten opsichte van de geseyde Waren swaerder Tol of meerder Gelt, of onkosten werden afgevordert of betaelt, dan of de Schepen volkomentlijck waren ontladen ende in geladen Goederen aen Lant geset waren geweest: Oock en sullen de geseyde Schepen in sodanige ge-

ge gelegentheyt geensints door de Portugysen werden op gehouden of verhindert, eñ so wanneer de geseyde Schepen op eenige andere plaetsen ofte Havenen van Portugal,ofte daer onder behoorende,maer dat sy alreede behoorlick den Tol of Schattinge eens hebben betaelt.komen te Landen, soo sullen sy hare overige reyse vryelijck sonder eenige verhinderinge ofte moeyelijckheyt mogen volbrengen ; Soo dat sy vorder geen Tollen gehouden sullen sijn te betalen : Oock en sullen de Waren ende andere Goederen,de welcke of van de Portugysen selver,of van eenige andere Volckeren in de Schepen van de Vereenigde Nederlanders werden geladen, om in eenige andere Landen of Havenen onder Portugael behoorende gevoert te werden, gheen swaerder Tollen of Schattingen betalen dan of zy in Portugysche Schepen waren geladen om over gevoert te werden, of alreede over gevoert waren.

4. Oock sal de Vereenigde Nederlanders vry staen, te varen eñ te reysen in alle Colonien, Eylanden, Rijcken, Lant-streken,Havenen,Steden,Dorpen, ende Koop-steden,de welcke onder het meer-gem: Rijck van Portugael sijn behoorende, ende in Africa gelegen, waer onder oock sal werden begrepen het Eylant van St. Tomas, ende sullen aldaer hare Schepen moghen werden geladen,gelijck sy oock aldaer sullen mogen handelen ende Negotieren ; eñ hare goederen,lasten ende waren,van allerhande soorte te Lande, ter Zee, ende de Rivieren op-voeren, ende over al veylen en verkoopen,ende van daer oock in andere Landen brengen : oock sy aldaer haer eygen Huysen mogen hebben ende besitten,om in te woonen : als mede hare Packhuysen,in de welcke sy haer goederen ende Waren mogen op-sluyten,sonder van yemant daer inne verhindert te werden : Ende sal al 'tgeene in desen,ende in den naest voorgaende Artijckel is vast gestelt ende versproken, noyt werden vernietigt ofte verbroken : nochte sullen de Vereenigde Nederlanders in eenigen deelen ten op-sichte van dit vast-gestelde Verdrach werden bedrogen ofte beschadigt, ende by aldien 't gemelde Volck van Nederlant t' eeniger tijdt ten opsicht van 't vrye ende volkomen gebruyck van dit vast-gestelde Verdrach komt verhindert uyt gesllooten,ofte andersints belet werden, (het welcke God verhoede) so dat het geen volkome ende behoorlijcke vruchten volgen de waerheyt ende authoriteyt deses Verbonts komt te genieten. In sulck geval sullen de Staten der Vereenigde Nederlanden,het selve recht hebben op de Portugysen,ende sal van nieus de selve actie ontstaen ende herbooren werden, de welcke haer voor het aengaen van dit Verbont was toe-komende : so dat sy haer recht tegens 't Rijck van Portugael vryelijck sullen moghen vervolgen. Oock sal in sulck geval daer door verstaen werden alles tot de gemelde Staten te sijn vervallen,sonder dat den Coning ofte het Rijck yets van allen sullen mogen weder eysschen 't geene volgens het bespreck van het eerste Artijckel deses Verdrachs alreede soude mogen sijn betaelt ofte voldaen : Ende van gelijcken, by aldien dit Verbont door de gemelte Staten van de Vereenigde Nederlanden wierde gebroken of verhindert,so sal den gemelten Coning van Portugael 't selve recht hebben 'tgeene hem voor het aengaen van dit Verdrach eenigsints was toe-komende.

5. Ende sullen alsoo door de betalinge van de 4000000. Crusaten, de welcke sal werden volbracht op de alreets uyt gedruckte termijnen, ende door het vrije gebruyck ende de waere genietinge van alle die dingen de welcke in de naest-voorgaende 3. artijckelen sijn begrepen, op-houdende alle geschillen,twist en actien,de welcke van de Vereenigde Nederlanders tegen den Coning ende het Rijck van Portugal tot noch toe sijn in gestelt, gelijck oock alsoo sullen op-houden ende vernietigt werden, alle de actien twist ende geschillen, de welcke van den gemelten Coning,ofte van het Rijck van Portugael tegens de Vereenichde Nederlanders souden mogen of konnen in gestelt werden.

6. Volghens dien, sullen oock tusschen den Coninck ende het Rijck van Portugael aen de

eene, ende het Vereenigde Nederlant aen d' ander zijde, ende tusschen de Ondersaten ende Inwoonders van de beyde, op-houden alle actien van Vyantschap en verongelijckinge, ende dat in Europa, terstont, en van dien dach af, op den welcken dit Verbont van weder-sijden sal wesen ondertekent; maer in de andere Deelen der Weerelt, na de publicatie deser brieven, derhalven so sullen alle Landen eñ plaetsen, schepen en goederen, de welcke ondertussen van een van beyden sullen werden in genomen eñ beseten, gelijck oock die geene de welcke te voren ingenomen ende beseten zijn, in Oost-Indien, West-Indien, of op eenige andere plaetsen, blijven in den eygendom van die geene dewelcke opde gem: tijden sullen werden bevonden wettige besitters der selver te sijn geweest: Maer die, de welcke na de selve ondertekeninge in Europa, en na de publicatie in d'ander deelen der weerelt sullen werden ingenomen ende beseten: de selve sullen sonder eenige vertoevinge of verhinderinge aen de selve voorgaende Eygenaers herstelt werden. Over sulcx so salder tussen den Koning eñ 'tRijck van Portugal een bestandigen ende vaste Vrede werden voltrocken met de Staten der Veree. Nederl. waer onder van weder-sijden sullen sijn begrepen alle Burgeren eñ Ondersaten; welke Vrede oock heyliglijck en religieuselijck op alle plaetsen, geen uytgesondert, so binnen als buyten de palen van Europa, sal werden onderhouden: eñ sullen de Portugysen en 'tVolck van de Veree. Nederl. te Water en te Lande malkanderen van wedersijden alle vriendschap en goetwilligheyt betoonen; ende voorts niets verrichtẽ of bedrijven 'tgeene eenigsins tot nadeel van een van beyde sijden soude mogen schijnen te sullen strecken. 7. Voorts sal de Veree. Nederland. na dese vry staen haren Koop-handel met alle vryheyt te dryven in de Koninckrijcken, Provintien, Eylanden, Steden, Havenẽ, en allerhande plaetsen dewelcke den Koning van Portugael zijn onderworpen, sonder dat haer eenige verhinderinge sal werden aengedaẽ; gelijck zy oock directelijck of andersins sullen werdẽ belet de Waeren van allerhande luyden te koopen en te handelen, dewelcke zy sullen bevinden haer vorderlijck te zijn: 'tzy deselve veel ofte weynig zijn: sonder verbonden te zijn aen eenige wetten van mate, gewichte, plaets, verkoopingẽ, Monopolien of prijs, en sal deselve Nederl. ook werden vry gelaten allerhande goederen eñ waren na haer goetduncken na de selve plaetsen te voeren, en deselve te verkoopen eñ vermangelen en daer en boven allerhande goederen en waren van deselve plaetsen af te voeren: en dat sonder eenige verhinderinge, mits betalende de tollen schattingen, dewelcke volghens de publijcke authoriteyt van 't Rijck van Portugael in den Iare 1653. inde Maent van Maert zijn betaelt en voldaen, of betaelt en voldaen hebben moeten werden, so dat de Vere. Nederl. sodaniglijck moeten werden gehouden gelijck als de Portugeesen selfs, en dat so wel ten opsichte van koopinge en verkoopinge, als vande Tollen en andere Lasten, als oock van voordeelen, vrydommen, en privilegien, en sullen de Vere. Nederl. naer desen genieten alle de prerogativen, vrydommen en privilegien, dewelcke tot noch toe aen eenig volck, met het Rijck van Portugael in verbont of Vrientschap zijnde, zijn vergunt geweest of naderhant vergunt sullen werden; en van gelijcken sullen de Portugijsen ten opsichte vanden Koophandel en negotie in de Vere. Nederl. sodanighlijck werden gehouden, gelijck de Nederl. en Inwoonders selfs aldaer na Rechten en gewoonten gehouden werden. 8. De Vereenigde Nederl. de welcke met hare Schepen, Koopmanschappen in de Havenen van het Portugeesche ghebiet komen te landen, en sullen niet gehouden zijn hare Schepen te laden met eenighe andere soort van Koopmanschappen dan dewelcke zy selver sullen goedt vinden, en sullen oordeelen haer aldermeest dienstigh ende voordeeligh te zijn, ghelijck oock in yder Schip van de Vereenighde Nederl. niet meer dan twee Cherchers of Opsienders sullen behooren toegelaten, te weten dewelcke de waren ende koopmanschappen uyt den name van den Coningh ende het Rijck

Rijck komen besichtigen ende ondersoecken: gelijcker oock gheen verhinderinge of belet sal werden gedaen aen de Schepen wanneer de selve gheladen ofte ontladen komen te werden: en by aldien de selve Schepen met drooghe Waren gheladen zijn, soo en sal den Cherchers of Opsienders tot salaris of loon niet werden betaelt of vereert, ten zy de selve op den tienden dagh naer dat zy aengekomen zijn, werden ontladen, ende by aldien de selve Schepen Visch of andere eetbare Waren ingeladen hebben, soo en sal de ghemelte persoonen niets werden ghegeven of vereert, ten zy de ghemelte Schepen op den veertienden dagh naer haer aenkomste in de Haven zijn ontladen gheworden, ende soo wanneer de ontladinghe op den tienden en veertienden dagh, ghelijck gheseyt is, komt te gheschieden, soo sal haer sulcks werden ghegeven ende vereert 't gunt de gewoonte ende de wet dies aengaende komen mede te brengen. 9. De Consules de welcke den Vereenighde Nederl. in't Rijck van Portugael, Handelende, Negotierende of woonende tot beschherminghe sullen werden ghegheven, de selve sullen van de Staten der Vereenighde Nederl. werden ghestelt, en ghestelt zijnde, sullen zy soodanige authoriteyt hebben, (hoewel zy de Roomsche Religie niet en volgen) alsser eenighe Consul van die Volckeren, de welcke aldaer handelen tot noch toe is opghedraghen, of naederhant opghedragen sal werden. Voorts soo sal 'er over de Rechts-saecken ende gheschillen de welcke de Vereenighde Nederlanders sullen aengaen, een Richter Conservator werden ghestelt om de selve te beoordeelen, van de welcke niet en sal moghen geappeleert werden dan aen den Raedt van Relatie, de welcke ten langhsten in de vierde Maent naer de provocatie, de saecken ende ghekomen, sal eyndigen ende afdoen. 10. Soo wanneer alsser yemandt der Vereenighde Nederlanders onder het ghebiedt van den Koningh van Portugael komt te sterven, in sulck gheval en sullen de papieren, boecken, reeckeningen, goederen ende middelen, soo van den overleden selfs als van andere der selver Nederlantsche Natie de welcke by den overleden zijn berustende ende in bewaringhe zijn ghegeven, van de Rechters der Weesen of der Absenten, ofte van der selver Ministers, geensints moghen werden besichtight en aengeslaghen: nochte sullen de ghemelte saken dese Iurisdictie onderworpen zijn: Dan sullen de selve Goederen werden geconsigneert onder die geene welcke den overleden voor zijn doot daer toe heeft verordineert: en by aldien de selve zijne saecken voor zijn doodt niet en heeft besorght of voorsien, soo sullen de papieren, boecken, reeckeninghen, goederen ende middelen volghens den last van den Richter, Conservator in bewaringhe werden gestelt aen twee of meer Nederlantsche Kooplieden of Factoors, de welcke dese sorghe volgens de meeste stemmen van het volck het welck aldaer van de selve Natie is woonende, met de toestemminghe van den Nederlantsche Conzul, sal opghedraghen werden, alsoo nochtans, dat de selve Kooplieden of Factoors de goederen de welcke haer zijn bevolen om te bewaeren, gheensints sullen moghen aen nemen, ten zy dat te vooren by haer cautie ghestelt is voor bequame Waerborghen, de welcke van den Consul oock sullen moeten worden geapprobeert ende toeghelaten, dat zy de goederen de welcke haer zijn toevertrouwt de wettige Eyghenaers ofte Erfgenamen ofte oock de Crediteuren, sullen behandighen, en sullen derhalven alle de goederen ende middelen de welcke in den eygendom van den overleden zijn bevonden: werden overghelevert aen des selfs Erfghenaemen ofte aen de Executeuren oft Crediteuren. 11. Den Koninck van Portugael selfs, noch yemant van de Ministers der selver Koninck, en sal vermoghen de handen te slaen of te arresteren de Koopluyden, Schippers, Matroosen, Schepen of Waren, ende goederen van de Nederlanders, of de selvighe eenighsints verhinderen, selfs oock niet onder pretext van Oorloghe tegens dese of gheene Vyanden, ofte van eenighe Aenslagh de welcke hier of daer souden moghen aenghestelt worden, ten zy naer

voorgaende toestemminghe van de Staten der Vereenighde Nederlanden,onder welckers gebiedt de selve werden bevonden, ende van den besitters der Schepen, Waren, ende Goederen: Maer sullen de ghemelte Koopluyden ende Schippers met hare Schepen ende Koopmanschappen sonder eenighe verhinderinghe, de welcke haer door den Koningh ofte des selfs Ministers, souden moghen werden aenghedaen, nae hare goetduncken uyt allerhande Havenen van Portugael moghen vertrecken. Ghelijck oock het Volck van de Vereenighde Nederlanden geensints sal werden verhindert ten opsichte van de verkoopinghen of verhandelinghen harer Waren ende Koopmanschappen ofte Goederen,selfs oock niet onder pretext van den Koning selfs ofte des selfs Ministers soodanighe Goederen van nooden hebben: Oock en sal de verkoopinghen van de selve Goederen, om geen oorsaecke moghen werden uytgheltelt ofte belet; ghelijck de selve Goederen oock niet en sullen moghen aengheslaegen werden tot eenigh publijck ofte bysonder gebruyck, ten zy de geene van welckers Goederen werdt ghehandelt sulcks komen toe te staen, het zy naer voorgaende over-een-komingh of andersints. 12. Daer-en-boven sal het Volck van de Vereenighde Nederlanden vry staen ende gheoorloft zijn, neffens alderhande soorten van Waren ende Koopmanschappen oock over te voeren, Wapenen, Oorloghs-ghereetschappen ende Ammunitie, soo uyt de Havenen van de Vereenighde Nederlantsche Provintien als van andere Landen ende Plaetsen, ende dat naer alderhande Rijcken ende Landen des Wereldts, het zy de selve in Vyandtschap ofte Vriendtschap zijn met den Koningh ende het Rijck van Portugael. Sonder dat den gemelden Koningh, of des selfs Ondersaten of Ministers, sulcks eenighsins sullen moghen verhinderen ofte beletten, door aenhoudinge, Repressalien,Pandinghen, ofte op eenigh ander maniere,noch directelijck of openbaerlijck,noch indirecteli jckofte bedecktelijck: midts dat het gemelte Volck der Vereenighde Nederlanden gheen Wapene n ofte Oorloghs-ghereedtschap sal moghen halen uyt de Havenen van Portugael, selfs omme de selve tot de Vyanden van den gemelten Koningh ende het Rijck van Portugael, over te voeren: Dan sal de selve Vereenighde Nederlanders werden toegehelaeten, te brenghen in het gantsche Rijck van den ghemelten Koninck, alderhande Waren ende Koopmanschappen, selfs oock alderhande Wapenen ende gereedtschap van Oorloghe ende Ammunitie; ende sullen de selve aldaer, soo wel in het gros als in't kleyn de selve mogen te koop stellen: ende in't gheel ofte ten deele om alderhande prijs verkoopen ende aldaer naer haer goetduncken vermanghelen, ende voorts alderhande Koophandel dryven met soodanige Koopers ende Negotianten, de welcke zy sullen oordeelen dat haer meest vorderlijck ende dienstigh sullen zijn, sonder dat de selve door den Koningh ofte zijn Ministers, Voorkoopers, Monopoliten, den Fisque, Recht-spreecker, Rechtbancken, ofte yemant anders,eenighsints sullen molesteren... werden verhindert ofte van haer voornemen belet: Gheli,ck haer oock gheen bepalinghen ofte regel vanwegen Koophandelinghen voorgeschreven sal mogen werden. 13. De Goederen en Koopm anschappen, de welcke van de een Haven van Portugael in d'ander sullen werden ghevoert naer betalinge vande behoorlijcke Tollen ofte Schattinghen: ende en sullen niet ghehouden zijn eenigh ander Gelt ofte Tol te verschaffen, dan 't gene den Goederen ende Koopmanschappen van de Portugeesen selfs, in soodanighen gheval sullen werden bevonden schuldigh te zijn. 14. Geen Alcalde of eenigh ander Minister des Koninghs, sal gheoorloft zijn yemandt van de Vereenighde Nederlanders, van wat conditie ofte gelegentheydt de selve oock zy, rechtelijck aen te spreecken, den selven teghens zijn wil ende danck ophouden,ofte in de ghevanckenisse ofte in banden te besluyten (uytgesondert in criminele saecken, ende soo wanneer de selve op de daedt selfs is aengegrepen,) ten zy dat den Rechter Conservator daer toe

toe alvoorens macht heeft ghegeven, de welcke schriftelijck is ingheſteldt. Daer-en-boven ſoo ſullen de Vereenighde Nederlanders, de welcke onder het ghebiedt ende in het Rijck van Portugael woonen, ſoo ten opſichte van haer ſelven als van weghen haer Woonſtede, Boecken, Reeckeninghen, Waeren, Koopmanſchappen ende andere Goederen de welcke haer toebehooren, niet minder vry zijn van de Gevanckeniſſe, Panden ende alderhande Hechteniſſen, ende ophoudinghe ofte verhinderinghe dan eenighe andere Volckeren, de welcke door Verbondt met den Koninck van Portugael zijn verbonden, tot noch toe vry werden bevonden, ofte naemaels bevonden ſullen werden: Nochte ſullen oock de Vereenighde Nederlanders, door eenighe Brieven van Saulve Couduit ofte eenigh ander ſoorte van Patrocinie ende voorſtandt, het gheen den Onderſaten ofte eenighe andere, onder het ghebiedt van Portugael woonachtigh zijnde, door den Koningh mochte werden vergunt, werden verhinderdt ofte belet haer ſchulden in te manen, ofte haer Schuldenaers in het Recht te roepen; maer zy ſullen hare ſchulden vrijelijck moghen invorderen, ende haer Recht behoorlijck moghen vervolghen: ſonder dat den Crediteur of Schultheer eenighſints ſal konnen verhinderen ofte ſchaeden, dat den Schuldenaer ſich komt te beroepen op de Voorſtandt ende Patrocinie van den Prince, ofte de Authoriteyt van deſen ofte gheene andere Overigheydt, ende ſigh voor der ſelver Brieven van Salve Conduite heeft komen te verſtercken ende te verſeeckeren; op dat hy alſoo de ſchult mochte verydelen, ende den Crediteur ophouden ſonder te betalen. Om welck te voorkomen, ſoo ſal den Schuldenaer van alderhande Patrocinie ende Voorſtandt werden af-gheweert ende uytgheſlooten. Oock en ſullen de Goederen, de welcke de Inwoonders ofte Onderſaeten van de Vereenighde Nederlanden zijn toekomende, ende van de ſelve aen eenighe Factoors ofte Volmachtighde op dierghelijcke Perſoonen van de Portugeeſe Natie, zijn bevoolen ofte in Commisſie ghelaten ofte oock aen yemandt anders, de welcke van eenige andere Natie zijnde, in Portugael woonachtigh is, zijn toevertrouwt, geenſints moghen werden aengheſlagen ofte ghearreſteert: voornaementlijck, ſoo wanneer de Kerckelijcke Inquiſitie (ſoo als de ſelve werdt ghenaemt) eenigh Recht ofte Actie komt in te ſtellen, het zy dat ſulcks gheſchiede ter ſake van de Religie ofte anderſints: Dan ſullen alle deſelve Goederen, by aldien zy die gene zijn bevolen en toe-vertrouwt, de welcke voor den Geeſtelijcken Rechter ofte Vuyrſchaer om deſe ofte gene oorſaecke, miſſchien ſullen werden aengeſproken, ofte uyt den Name vande gemelte Inquiſitie ſullen werden beſchuldigt, ofte in Recht betrocken, geheel ende ſonder eenige verminderinge werden ontſlagen, ende tot het gebruyck van de Beſitters der ſelver herſteldt, ſoo ras als ſal komen te blijcken en aengeweſen te werden, dat de ſelve Goederen de Inwoonders ofte Onderſaten der Vereenigde Nederlanden, zijn toebehoorende. 15. Ende alſoo de Prerogative van den Koophandel t'eenemael ondienſtigh is, en de verhoopte vruchten van de Vreede gantſchelijck vernietight ſullen werden, by aldien den Inwoonderen ende Onderſaten vande Vereenigde Nederlanden, dewelcke door het Gebiedt ende Rijck van Portugael gints en weder ſullen reyſen, ofte ter ſake van Koophandel ende Negotie aldaer ſullen verblyven, ter ſake van het onderſcheydt van de Religie, het welcke is tuſſchen de Portugijſen ende haer, quamen verhindert ofte mishandelt te werden; Daeromme ſal den Coningh ſulcks voorſien ende voorkomen, op dat beyde de Volckeren, te Waeter ende te Lande, daer deſen haren Koophandel vryelijcken ende ſonder eenighe verhinderinghe moghen voltrecken, ende onderhouden: Ende ſal den ghemelten Coningh beſorghen, dat niemandt van de Inwoonders ofte Onderſaeten der Vereenighde Nederlanden, van wat Religie, Ghelegenheydt ofte Conditie de ſelve oock zy, ter ſelver ſaecke eenighſints ghemoeyt ofte laſtigh ghevallen ſal werden:

den: ende dat de selve oock daer en boven voor gheen Hof, Vuyrschare, Rechter ofte Inquisitie gestelt sal komen te werden, noch oock van eenigh Minister des Konincks of yemant anders ter selver saecke sal moghen werden aenghesproocken ofte beschadight, 't zy om dat hy misschien den Bybel by sich is hebbende, ofte om dat hy de H. Schrifture ofte eenige andere Boecken komt te gebruycken ende te lesen, ofte om dese of gheene andere verscheydentheyt in de Religie. Ia sal den Inwoonderen en Ondersaten der Vereenighde Nederlanden, de welcke onder het ghebiedt van den Koningh van Portugael verblijven, ende oock der selver Familien vry staen ende vergunt werden, hare Religie ende Godts-dienst de welcke zy komen te belijden, en volghen, in hare Schepen naer haer goeddunckcn, sonder yemant teghen te segghen, te voltrecken: ghelijck haer oock een bequame plaetse sal werden aenghewesen, alwaer zy haer Dooden sullen moghen begraven. Dies sullen de ghemelde Inwoonders en Ondersaten der Vereenighde Nederlanden, naer de bekominghe van sulcks, haer moeten wachten dat zy sulcks alles gheensints en komen te misbruycken. 16. By aldien t' eenigher tijdt komt te ghebeuren datter eenighe Ghesc hillen ontstaen tusschen den ghemelten Koninck ende het Rijck van Portugael, en de Staeten der Vereenighde Nederlanden, soo dat ghevreest werdt, dat den Koophandel tusschen beyde de Natien sal werden verhindert ende opghehouden, so sullen de Inwoonders, Burgers en Inboorlingen soo wel van d' een als d'ander zijde in beyde de Landen openbaerlijck werden gewaerschour, van wegen de opgeresen geschillen en oneenigheden, ende sal de selve, den tijdt van twee Iaren, naer af-kondiginghe van de selve waerschouwinge, van wederzijden vergunt werden, op dat zy alsoo hare Koopmanschappen, Schepen, Goederen ende middelen ter bequamer tijdt moghen voorsien ende besorghen, en de selve op een vrije plaetse overvoeren; sonder dat haer ondertusschen eenigh belet of moeijelijckheyt aengedaen sal mogen werden, ofte oock hare goederen eenige schade sullen komen te lijden: en by aldien daer van d'een of d'ander zijde binnen den bepaelden tijdt van twee jaren, eenighe schulden of restanten, ter selver plaetse in den welcken den Koophandel is ghedreven, moesten inghevordert werden; de selve sullen op een wettighe maniere werden afghevordert, ende sullen de selve volgens het recht, ende nae de wetten ghe-eyscht werden, sonder dat het Proces door omweghen ofte uytstel van de Rechter sal werden opghehouden; maer sal den selven Rechter besorghen dat de Schult-Heeren binnen den bepaelden tijt, sulcks alles 't gheene haer toekomt, moghen ontfanghen ende bekomen. 17. Vorders indien gheduerende dit Verdrach van onderlinghe vruntschap, de welcke voor dese overkomingh werdt bevestight, quam te ghebeuren, dat het een of het ander deel deses Verbondts, door dese of geene Onderzaet van een van beyden deser Volckeren, op dese of gheene plaetse des Wereldts, werde gheschonden ofte tegens de authoriteyt van het vast-ghestelde Verdragh quam misdaen te werden, soo sal de vrundtschap tusschen beyden dese Volckeren, naer de bevestinghe van dit Verbondt, geensints om de selve oorsaecke werden vernietight; maer sal niet te min zijn volkomen kracht en vigeur behouden, en sullen alleenlijck die gheene werden ghestraft de welcke overtuycht sullen werden teghen de Wetten van het Verbondt te hebben misdaen: ghelijck oock soodanighe de welcke sullen werden bevonden te zijn beschadight ofte veronghelijckt volkomentlijck sullen voldaen ende vernoecht werden, welcke voldoeninghe sal moeten werden volbracht binnen den tijt van een Iaer, naer dat de Actie sal wesen-inghestelt: by aldien yemant in Europa, ofte in de Straet van Gibralter, ofte op de Kusten van America en Africa, ofte erghens anders, te Water ofte te Lande aen dese zijde van de Capo de Bone esperance, het Verbondt in eenighe deelen komt te verbreecken of te schenden: maer die gheene de welcke aen d' ander zijde van de ghemelte Capo op eenighe

op eenighe plaets tegen dit verdragh sal werden bevonden te hebben misdaen, de selve sal binnen den tijdt van achtien Maenden, naer dat den Eysscher de hulpe van den Rechter sal hebben versocht,gehouden zijn de voldoeninge te volbrengen, ofte by aldien de gheene de welcke het verbondt heeft gebroocken in rechten gheroepen zijnde niet en komt te verschijnen, ende het Gherichte komt te ontwijcken sonder binnen den voorghestelden tijdt te voldoen, soo sal hy van beyden zijden, als een vyandt verklaert werden, ende sullen zijne Goederen openbaerlijck werden verkocht omme de versochte, ende schuldighe voldoeninghe daer mede volbrengen: ende by aldien hy selfs in de macht of handen van een der partijen komt te vervallen, soo sal hy soodanighlijck werden ghestraft als de swaerheyt van de injurie of misdaedt sal komen vereyschen. 18. Indien de Besichtighers der Waren ende Koopmanschappen of de Ministers van den Koningh eenigh gheschil of twist wilde maecken teghen de Nederlandtsche Koopluyden, Factoors ofte Schippers ter saecke van den prijs van Proviande, ofte eenighe andere Waren, de welcke in het Rijck van Portugael ghebracht komen te werden, soo sal het selve gheschil werden afghedaen en geslist ten deele door de Arbiters van het Portugeesche volck, ende ten deele door de Magistraet der selver plaets, ende ten deele door den Consul der Nederlantsche Natie, (ende sulcks van wederzijden door ghelijck recht) alsoo nochtans dat de selve Arbiters de saecke volkomentlijck komen af te handelen ende te eyndighen op dat het gheschil door zijn langhdurigheyt den Besitter van de selve Waren niet en komt te beschadighen. 19. Voorts soo sal beyde de Volckeren gheoorloft zijn in alderhande Havenen van haer Bondt-genooten te Landen met alderhande Schepen van Oorloghe,als met Koopmanschap geladen zijnde: gelijck de selve Schepen oock aldaer sullen moghen verblijven: ende met ghelijcke vryheyt uyt de selve Havenen wederom vertrecken: 't zy de selve door Onweder ofte Tempeest in de selve Havenen zijn ghedreven, of dat zy om haer Schepen te herstellen en om Victualie en Proviande te moghen bekomen, daer inne zijn ghevaren: midts datter in de Havenen niet meer dan ses Oorlogh Schepen te ghelijck en komen te verblijven: maer in de naeghenoemde Havenen, namentlijck: en sullen niet meer dan drie Oorlogh Schepen moghen komen ten zy den noodt sulcks komt te vereyschen: ghelijck zy oock niet langher in de selve Havenen sullen moghen blijven tot dat zy hare Schepen hebben herstelt ofte dat zy victualie ende noodtdruft sullen ghekocht ende bekomen hebben, op dat door sulcks misschien gheen oorsaecke werdt gegeven,dat den Koophandel met andere Natien de welcke mede Bontgenooten zijn, komt verhindert te werden: ende by aldien'er misschien grooter getal van Oorlogh-schepen gelijckelijck aen een, en de selve Haven komt te landen, soo en sullen de selve Schepen in de ghemelte Haven niet moghen komen sonder alvooren te hebben toelatinghe van de gheene onder welckers gebiedt de selve Haven is behoorende: ten zy dat het ghewelt van Onweder of Tempeest of eenigh ander noodtsaeckelijckheydt de selve Schepen teghen wille van de Schipper in de selve Haven komt te dryven, op dat zy het perijckel van Schipbreucken mochten voorkomen, in welck geval, zy de oorsaecke van haer komste aen den Oversten van de selve Haven ofte aen den hooghsten Magistraet terstont sullen bekendt maecken, nochte sullen aldaer oock langer mogher blyven legghen dan haer van den Oversten der selver Haven ofte van den ghemelten hooghsten Magistraet is vergunt, ghelijck zy oock ondertusschen niet sullen moghen ofte doen 't gunt de selve plaets soude moghen hinderlijck ofte schaedelijck zijn. 20. Soo wanneer de Schepen, Waeren ende Goederen van een van beyde partyen van de Vyanden, Zee-roovers, ofte andere zijn ghenomen, ende in de Haven of eenighe andere plaetsen van een van beyde partijen zijn opghebracht, in sulck gheval en sal gheen van beyde partijen ghedoogen dat de selve Schepen oft Goederen verkoft sullen werden; maer

maer sullen deselve ofte aen de Eyghenaers laten herstellen,of aen de geene de welcke de saecke van de Eyghenaers komen waer te nemen. Midts dat de selve komen te verklaren ofte besorghen, dat sulcks verklaert werde dat soodanige goederen haer zijn toebehoorende,ende dat al-eer de Schepen zijn ontladen ende al-eer de Waeren ende Goederen zijn verkocht ; ofte indien zy binnen de derde Maent nae dat de Schepen zijn bekomen : by aldien soodanighe geval in Europa is voorgekomen : ende in andere deelen des Wereldts, binnen den tijdt van een Iaer, door vaste ende seeckere bewijsen ende ghetuyghenissen komen te betoonen dat zy recht op de selve Schepen ende Goederen hebben, ende sullen de Eyghenaers ghehouden zijn te betalen de kosten de welcke gedaen zijn om de selve Schepen Waeren ende Goederen te bewaren ende te besorgen. 21. De Vereenighde Nederlanders de welcke in het Rijck van Portugael handelen ende negotieeren, ofte in de Havenen van Portugael komen te Landen , en sullen gheen andere Tol of Schattinghen van weghen haere Goederen en Schepen betalen , dan het gheene den Koninck ende de Camer van Lissebon in den Iare 1653. rechtelijck betaeldt heeft moeten werden : soo dat zy aen eenighe andere lasten, de welcke naederhandt zijn inghesteldt , ofte als noch inghestelt soude moghen werden , gheensints zijn ghehouden. 22. De Portugeesen ende sullen van de Vereenighde Nederlanders geensints moghen afvorderen eenighe Tribuyt tot voordeel ende profijt van de Capelle S. Ioris, ghelijck de selve Nederlanders oock niet ghehouden sullen wesen dienst te doen, of eenige soorte van Wapenen selfs aldaer te brenghen,ofte aen andere te verschaffen. 23. De Koopluyden van beyde de Natien en der selver Factoors, Dienaers, Huysgenooten, Meesters, Opper-Schippers, Schippers en Matroosen, sullende vryelijck door het Rijck ende Landen des Koninghs, ende der Staeten, ende in der selver Havenen , Stranden ofte Kusten over ende weder mogen Reysen, Vaeren,Landen, ende verblyven : ghelijck haer oock sal werden toeghelaten de Huysen in de welck zy selfs woonen,ofte in de welcke zy hare Goederen besluyten, ende verberghen , in eygendom te besitten; als mede, met een Rapier te mogen gaen en alderhande soorte van Wapenen te draghen,naer dat de maniere van het volck sulcks is mede brenghende, om haer selver ende haere goederen te moghen beschermen. 24. Alle de Goederen ende Koopmanschappen het zy de selve den Koninck van Portugael of de Staten der Vereenighde Nederlanden zijn toebehoorende ofte oock der selver Ondersaeten Goederen , by aldien zy de Schepen van de Vyanden van een van beyde partijen zijn toevertrouwt, ende in de selve werden bevonden , sullen ghesamentlijck met de gemelte Schepen als Buyt werden aenghesllaghen en den Fisque der gener die de selve bekomen werden toegevoegt : Waer de Goederen de welcke de Vyanden van een van beyde partijen zijn toebehoorende , indien de selve werden bevonden in de Schepen van den gemelten Koninck, of der Staten, of van het Volck der selver , soo en sal den Fisq. daer op geen recht gegeven werden : ghelijck de selve daeromme oock niet en sullen werden opghehouden, noch den Eyghenaers onttrocken werden. 25. Eyndelijck , alsoo eenighe der Vereenighde Nederlanders, het zy ter saecke van de West-Indische Compagnie, ofte oock andersints,soo in Brasilien als oock in Portugael selfs , en andere Landen van den Koninck des selven Rijcks , verscheyde vaste Goederen en oock Schulden zijn hebbende , de welcke ingevordert moeten werden , ende misschien van de Ondersaten des gemelte Konincks, de welcke in Brasilien woonen , ofte aldaer hare woonplaetse ghehad hebben, ghelijcke Actie soude moghen ingestelt werden, inde Landen ende teghen het Volck van de Vereenighde Nederlanden : Soo is overgekomen ende vast gestelt,dat de vaste Goederen, Landen, voornamentlijck Huysen ende Moolens, de welcke bequaem zijn om Suycker te maecken , aen de oude Eyghenaers sullen werden hersteldt : Ende dat oock de Actien,

Actien, de welcke als noch afghevordert moeten werden van de Schuldenaers, met den eersten sullen werden voldaen: Ende alsoo den Ambassadeur van den Koningh van Portugael verklaert heeft, dat hy voorsien is met een bestandigen last, omme door minnelijcke overkominghen te mogen eyndigen alderhande Actien, soo Reele als Personele, de welcke het Volck van de Vereenighde Nederlanden, uyt dien Hoofde soude moghen toekomen: soo sal in de gemelte gevallen, den ghenen welcke daer aen is gheleghen, sonder eenighe ommewegen en moeijelijckheydt, door een Equipollent voldaen werden: Ende sullen alle de selve Actien aen den gemelten Ambassadeur, binnen den tijdt van twee Maenden bekent gemaeckt werden, Schriftelijck zijnde ingheftelt met een Inventaris, neffens de Declaratie van het Origneel en der Documenten, waer door der selver Actien bewesen soude konnen werden: ende sullen de selve voorts, ofte door sonderlingh Verdragh, met den gheenen den welcken daer aen is gheleghen, ofte door een generael Verdragh, tusschen den gemelten Koningh en de ghemelte Staeten der Vereenighde Nederlanden, door de betalinghe van een Gelt-somme, t'eenemael vernietight werden: maer indien de ghemelte Handelinghen, of in't gheheel of ten deele binnen den tijdt van ses Maenden op dese manier niet en kan werden volrrocken, soo sullen drie Commissarissen werden ghesteldt, op dat alle de Gheschillen de welcke over de billijckheydt, reden, ende Taxatie der Actien, van wederzijden soude moghen werden by-ghebracht ende ontstaen, t'eenemael vernietight ende wegh ghenomen mochten werden: welcke Commissarissen naer het verloop van achtien Maenden, op dat de gheene de welcke in Brasilien zijn, daer van verwittight ende tijdelijck ghewaerschout mogen werden, tot Lisbon by een sullen werden gheroepen ende te samen komen, voorsien zijnde met macht ende authoriteyt, de welcke haer als nu bysonderlijck door dese Brieven wert opghedraghen, omme alderhande ingheftelde Actien te moghen aennemen ende ondersoecken, over vaste Goederen ende Schulden: als mede omme de Schuldenaers te doen daghvaerden, ende de tegenpartijen der Eysschers, op dat zy haer verantwoorden, ofte haer saecke verdedighen soo zy konnen: De selve Commissarissen wert oock dese authoriteyt opghedraghen, waer door zy nae de verhooringe der tegensprecckers, ofte in dien deselve niet en verschijnen teghen de contumacerende sullen mogen Vonnisse, volghens het recht en billickheyt, sonder eenige solemniteyt van recht-pleginge, en sulcx sonder eenige omwegen, waer door de Processen verlenght souden moghen werden, de Plano recht wijsen. Oock sullen de gemelte Koninck en de Staten besorgen, dat de sake selfs volbracht komen te werden, en dat sulcx alles volkomentlijck werde achtervolgt, 't gunt door de Commissarissen ten wederzijden sal vast gestelt ende uytgesproken werden: als mede dat de gene dewelcke de sake komt te verliesen ende wert tegen gewesen, zijne teghenpartije terstont ende volkomentlijck komt te voldoen: ende dat de Decreten en Sententien van de Commissarissen, door zijne Ministers terstont tot volkomen Executie werde ghestelt, ende dat de selve niet en werden opghehouden: Ende by aldien'er aen de volle Satisfactie yets komt te ontbreecken, so sullen den Koningh en de Staeten beloven ende daer voor instaen, ghelijck zy sulcks belooven ende daer voor instaen: dat zy sulcks alles door haer Gelt ende op hare kosten sullen voldoen en vervullen: by aldien sal komen te blijcken, dat de Executie is versuymt, ofte dat de selve buyten de gewoone en aengenomene ordre is uytgestelt: so dat de Decreten van de Commissarissen niet voltrocken zijn geworden: maer by aldien de Commissarissen ten opsichte van de bevorderingen deser ofte gener sake soodanighlijck van malkanderen verschillen: dat de ingestelde Actie door haer niet en kan werden afgehandelt, soo sullen zy besorgen dat zy met malkanderen over een komen, ofte sullen een Super-Arbiter kiesen: ende by aldien de selve in sulcken gheval

oock soodanighlijck van malkanderen verschillen: Dat de Verkiesinghe van een super-Arbiter oock met de meeste stemmen niet en kan volbracht werden, soo sal haer verschil door het lot werden wech-ghenomen: ende naer dat den Super-Arbiter op dese ofte gheene wijse is gekoosen, soo sal de saecke door den selven, neffens de gemelte Commissarissen werden ghe-resumeert, ende door een minnelijcke overkominge, of door Decisie volgens de meeste stemmen, werden ge-eyndight. 26. Voorts soo is overkomen en van wederzijden toeghestaen, dat dese Vreede ende Transactie in all e ende sonderlinghe saecken, de welcke in dese Brieven zijn begrepen, in de beste ende behoorlijcke forme, soo van den Koninck van Portugael, als van de Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, door opene Brieven van wederzyden met het groot Zeghel voorsien, sullen werden bevestight ende gheratificeert; ende sullen de onderlinghe Instrumenten van Ratificatie, binnen den tijdt van twee Maenden, over en weder overgelevert werden: ende sullen dese Brieven naer verloop van .... Maenden, naer dat de Instrumenten van Ratificatie sullen zijn overghelevert ende ghewisselt, in behoorlijcke Forme ende Plaetsen werden ghepubliceert. Ghedaen in 's Graeven-Haghe, in Hollandt, op den Sesten Augusti, 1661.

Den Hollantsen Resident Heynsius had den 3. deser te Stocholm audientie voor hare Majesteyten / aldaer zijn E. de selve wegens sijne H. Principalen versekerden/ Van de goede affectie van hare Ho. Mo.: Om 't welcke te onderhouden hy nu nu aen 'tSweedse Hoff om te resideren, gekomen was,&c. Doemaels sat de Jonge Coning op een Troon welcke diverse trappen van der aerde verhevē was: omringt van ettelijcke Rijckxraden en van Adel: De opgemelten Resident wierde beantwoort by den Vice Canzelier Biorenklau/ expresserende in 't latijn veele obligatien des Bontgenootschaps: Den Resident van hier in een ander Vertreck geleyd wordende/ heeft aldaer dierghelijcke beleefde bejegheningen gevonden by de Coninginne Moeder / daer hem den Marschalc Lurzow antwoorden mette selve aengenaemheyt. Sedert welcke tijt dito Resident door 't besoecken des Konings/ zijne Opvoeders/ en Rijckx-raden/ hem wegens zijn braef compoortement by 't Hof dagelijcks aengenamer gemaeckt heeft. Den 24. passato was van Koppenhaven na Noorwegen met Vier kostelijcke Oorlogschepen vertrocken den Prince van Denemarcken/ wierde vergeselschapt mette Rijckx Tezaurier Annibal Zeestet/ de Canzelier Reets/ Hendrick Bielke/ den Aertzbisschop/ Doctor Bulcke / twee Camer-heeren/ 4. Hof Jonckers/ en 1. Doctor. Zy arriveerden geluckelijck te Christiania in Noorwegen/ daer tegens den 5. deser de Huldinge wierde aen gestelt / ende door 2. Heraulten zijn bevooren 3. Saterdagen de Proclamatie met Trompetten gedaen/ den naesten Maendagh daer op wierde alles in deser voeghen in 't werck gestelt: Daer was een Theatrum met 3. Vertrecken opgericht/ root geverruwt/ en met root Laken over streecken: Onder een Dais stondt een roode Samijten stoel met silvere franje voor sijn Koningl. Hoogheydt/ eñ was 'tgeheele Theatrum rondsom met rode Spaense Ruyters afgeschut. Te rechter sijde stonde 1. Compagny Ruyters met Herpaucken en 6. Trompetters/ allesins by alle de Bruggen door Musketiers beset. Den Hooge Raet en Adel verzamelde aller eerst in de gemeyne zael op 't Slot ten 2. uren voormiddach/

middach/ de Geestelicke en Lauwmannen in de Kerck / de Borgers stant op 't Raethuys/ en de Boeren op de Marckt: De Onadelicke wierden van haeren Marschalck rondsom 't Theatrum gelept/ de rest verbolgens. Den Coning begaf sich daer na in deser manieren tot het Schou-Toneel: Eerst quam 1. vendel Infanterije/ doen de Herpaucken/ 8. Trompetters / beyder Adelicke Marschalcken/ Preben van Alen en Henrich Belau/ elck met een Silver beslagen Staf: Doen de Noorweegse Ridderschap en Adel: De Opper-marschalcken Erich Banner en Christiaen Lindenau / oock met zilvere staffen: Daer na de Hof Jonckers/ 2. Koninglicke Heraulten met zilvere Scepters/ doe des Conings Hof-meester alleen: En daer op den Coningh, onder een rooden zijden Hemel/ die gedragen wierde van Generael Major Reichwein/ Hendrick Rosenwinge/ Oversten Otto Schade/ Oversten Fredrick Gerstdorf/ Jan Fredrick Marschalck/Prestrup Gedde/Kunt-Schinckel en Tomas Wietfelt: By dese gingen 8. Trawanten neffens Pages en Lackayen: Toen volghden den Rijcx-Schat-Meester en den Grooten Canzelier/ doen Niels Trolle en Henrick Bielke/ des Rijcx-Marschalck/ den Noorweeghse Canzelier/ en Generael Alefelt/ den Ertſ-Bisschop en Camer Raedt Bulichius: In 't op-treden van het Theatrum / scheyden haer de beyde Marschalcken d'een ter rechter/ en d'ander ter lincker Hant; dese volgden alsoo de Ridderschap: De 2. Hof-Marschalcken stelden hun ter lincker zijde van den Troon: De Ridders metten Hemel rontsom en by den Coningh: De Trawanten bewaerden de plaets aen de Trap; De Lackayen en Pagen als wilde Vliegen stonden gesaept: Maer de hooge Raden en Commissarissen op de rechter zijde des Theatrums. Den Koningh nu geseten zijnde/ trat den Grooten Cancelier na hem toe: En den Noorweegse Canzelier Offire Bielke leyde den Eed na gewoonte neder / kussende des Conings Handen; en soo deden voorts alle de Standen/tot hy van den Secretatis uyt-geroepen wiert. Dit ghedaen zijnde/ den Eed gepresteert / keerden elck in voorgaende order weder na 't Slot: De Stoel daer den Coning op geseten had/wiert den Hofmeester tuys gedragen/ om te bewaren tot gedachtenis: Het Laecken wiert door Canaillie van 't Theatrum af-getrocken en gescheurt: De Soldaten trocken oock haer gedeelte daer af: Het Toneel bleef ongeschonden: Savonts wierden alle de Standen op 't Slot getracteert: En was des Konings Tafels met 25. Ridders beset: Den Coningh dronck selfs op zijn Vaders en Moeders gesontheyt na de Duytze maniere / 't welck na de Noortse manier met stucken wiert bevestigt: Voor 't Slot is oock een Vuyr werck aen gesteken/als een Casteel; waer in vertoont wierde/dat in dese Weerelt de deugende veel van de ondeugende mosten lijden.

Te Coppenhagen wiert doen op Lijf-straf verboden/ geen Pasquillen oft schemp-liedjes op den overleden Koning van Sweden te maken. Den Coningh gingh sich selfs op de Jacht na 't Eylant Falster en elders vermaecken/ hebbende den Graef Rantzou tot sijn Primier Minister gemaeckt. Den Generael Major Eggerich die sich soo vroom in den Deensen Oorlogh voor de Croon had gedragen/ storf op de selve tydt/ werdende van yder seer beklaegt:

Sijn verdiensten waren den Coningh so hoog en waerdich / dat hy ettelijcke dagen voor sijn doot alle die van zijn geslacht tot Edelluyden heeft gemaeckt. Men maeckte van hem dese Versen:

Vivit post funera virtus,

Der in den Norden Sturm, gleich wie ein Eichbaum stund,
Und selbst bey seynem feind allzeit sein Ehre fund,
Liegt durch sein Alterthumb nu nmehr allhir gefellt,
Hingegen schalt Zein Lob durch alle Norden Welt.

Coppenhaven wiert doen meer en meer versterckt: De wercken om het oude Wertau geweest/af-gebroken/en Royale sterckten gebout/door een Hollander Rustgist geheeten/ die den Coningh tot Generael Quartier-meester maeckten. Sijn Majesteyt begiftigden oock de Borgers van de Stad met veele genaden/ het Lant met af-schaffing van Imposten / en de Borgermeesters en Hooft-mannen elck met een gouden Keten/ en een Medallie van den Coning en Koninginne: De Militare Officieren kregen oock haer gedeelte.

Den Aller-christelijckste Coning van Vranckrijck/ na so veel reysen gehoort hebbende de rechtmatige klachten van hare Ho: Mo. Ambassadeurs: So wierde door den Hertoge van Vendosme/ Groot Admirael van Vranckrijck/ op de Zee-havenen van 't Rijck dese volgende Publicatie gedaen:

DEn Hertogh van Vendosme, Pair, Groot-Meester, Hooft en Surintendent Generael van de Scheep-vaert en Commercie van Vranckrijck: Aengesien by ons de ordre van den Coning, gegeven te Parijs den 25. Maert laetst. getekent Louis, en lager, de Lomenie, door 'twelck en om de oorsaken daer in vervat, sijn Majesteyt wel expres doet verbieden aen alle Capiteynen, Gouverneurs van Steden en See-plaetsen van desen Koningrijcke, den Majors en Schepenen van de selve, Haven-Meesters en opsienders der weghen, en aen allen anderen Officieren en Onderdanen dien des mach aengaen, in hare geseyde Baijen, Havenen en Revieren, niet te ontfangen eenige Armateurs, 'tzy Fransen ofte anderen, welcke Commissie hebben van Portugal, nochte haer te lijden op de voorss. Custen, ofte te helpen; ter contrarie wil sijn Maj. dat men haer overloope, om haer te verjagen, selfs hun hare Prijsen t'ontnemen, en te beletten dat gheen van sijn Majesteyts Onderdanen noch koopen, noch voorsien de ged. Armateurs met eenige behulpen ofte victualie: Gebiedende boven dien, haer te handelen als Zeerovers, Zee-schuymers, en volck sonder consent, op pœne van ongehoorsaemheyt. Nu confirmeren wy die selfde order, ingevolge van ons Ampt en Macht, ordonneren en gebieden aen alle onse Lutenanten Generaels, Zee-Capiteynen, van sijn Majesteyts schepen, van

pen, van ſijn Havenen, Admiraliteyten, Officieren van de Zee, en allen anderen daer onſe Macht over is, de hant te bieden om deſen uyt te voeren; deſen over-al daer het noodich is doende leſen, Publiceren, en aenſlaen, op dat niemant onwetende blyve: In getuyge van 't welcke wy deſen Patente getekent hebben: De ſelve is tegen geteeckent en gezegelt door den Secretaris generael van de Zee-ſaken, tot Goullet den 10. Auguſto 1661. *Getekent,* CESAR de VENDOSME.

Door Monſr. getekent Matharel.

Aen 't Hoff te Parijs vielen de Diſcourſen doe ſterck van haren Geſant de l'Eſtrade/ van Londen weder tuys t' ontbieden/ om een krackeel datter ontſtaen was tuſſchen dito de l' Eſtrade en den Spaenſche Geſant/ om de voortocht/ ſoo als de Venetiaenſe Ambaſſadeurs in-gehaelt wierden: Den Coning van Engelant appaiſeerden doenmaels dat verſchil/ maer naderhandt is dit vuyr weder opgeſprongen. De arme Proteſtanten van Piemond/ maer even ontvlucht de Moorderijen/ en nu in de Valeyen gekomen zijnde/ om na couſtumen den Ougſt te helpen inhalen: Sijn de Jeſuyte Inquiſiteurs en andere Pauſelijcke Dienaers hier af verwittigt/ en deden deſe Luyden met gewelt verjagen/ſonder dat ſy gedogen wilden dat men haer hun verdiende arbeyts loon ſoude betalen: De Eygenaers bedroeft van haer alſo verſteken te ſien van ſoo noodige helpers/ te meer/ om dat eenige weynigh dagen daer na het Cooren en Gewas door een ſchielijcken Regen en Donder geheel wierde vernietigt/waren des ongemackelijcker: En fulmineerden op de Papen/ (men vougter by uyt Parijs) datter van dien Donder diverſe van de Papen Dienaers ſijn verſlagen/ en ſelfs een die de Miſſe dede/het welcke deſe arme Luyden nu groot maken als een Miracul Gods/tot betoninge harer onnoſelheyt: Dit getuyghen oock die van Dauphine en die van Provence/ van waer het ons alſoo toe-geſchreven wort: Hier en tegens had Monſr. de Rubigny Gedeputeerde generael des Conings/ ſijnde van de Gereformeerde Relige/omtrent een maent geleden/ſijn Majeſtt. vertoont/hoe datte Kerck voor die van de Relige ſtaende by de Stadt Rennes in Brittange/ was verbrant en neder geworpen/ den 14. Juny 1654. ende veele overlaſt aen die van de voorſz. Gereform. Relige gedaen: En had den Koning op den 22. Sept. des ſelven Jaers bevoolen/datte voorſz. Kercke weder op de ſelve plaetſe daer ſy geſtaen had/ ſoude opgetimmert worden/en die vande Gereformeerde Relige der ſtad Rennes genomen werden in beſcherminge van de Offitieren der ſelver Stadt: 't Welck alles ſach op de hertimmeringe van de gemelte Kercke; Maer geen Juſtitie aen de tegenſtrevers gedaen wordende/waer op weder 't ſelve ongeluck is gevolgt/ de Kerck nieu op-getimmert/ is weder neer geſmeten en verbrant/ op den 7. en 8. January 1661. neffens veel moetwilligheden op die van de Relige binnen Rennes/ ſulckx datte ſelve in groot pericul van Lijf en Goet/ haer met hare beſte Meubelen ſich metter vlucht uyt hare Huyſen ſalveerden: Sy dus ettelijcke tijt abſent blyvende/ verſochten aen den Coning/ dat hier ordre in mocht geſtelt worden: Den Coningh hier

willende exemplaere straffe op instellen/ en tegens de verstoorders der gemeene ruste mocht geprocedeert werden / op dat sijn Onderdanen van de geseyde Religie binnen Rennes van de vryheden by sijn Edicten verleent/ mochten gauderen: Soo heeft den Coning in 't Parlament van Brittange doen verklaren/ dat hy wil/ dat men sal straffen die Anno 1654. de voorsz. Kercke in brant hebben gesteken: Op peene / van datte Officiers dier plaetse dat voor hem verantwoorden sullen: Onderwijl heeft den Koning geordineert/ datte voorsz. Kercke op de selve plaetse weder sal opgetimmert werden/ en also als sy te vooren was/ op kosten van de mis dadige/ waer van een geschrift sal gemaeckt worden/ om alle haer Goederen te confisqueren: En sal de Magistraet van Rennes onderwijl de Penningen by provisie verschieten/ die haer uytte voorsz. mis dadiger Goederen weder sullen goet gedaen werden: Verbiet voort/ yder dese sijn ordre te contravenieren/ofte te troubleren of molesteren die van de geseyde Relige/ 'tzy by Woorden/ Actens/ op Lijf-straffe/ ofte de Kercke voorsz.te breken/op peene van mette doot gestraft te worden: Des Conings belief was oock/ datte Magistraet van Rennes/ den Gouverneur/ den Stadhouder/ den Bailju/ hier voor sullen moeten verantwoorden/ en de andere Officiers sullen sulckx moeten volgen/ en verantwoorden elck op sijn pericul: Beveelende desen gelesen/ gepubliceert en aengeplackt te werden/ daer het noodich zy/ op dat niemant segge onwetent te zijn. Gegeven in des Conings Raet te Fonteynebleu/ den 29. July 1661.

Getekent/ de Lomenie, LOUIS.

De Ceurvorstel. Brandenburgse Gesanten hare saken in Engelandt met eere en contentement verricht hebbende/ te weten / Prins Johan Maurits van Nassau/ en den Cancelier Weyman / waer van den lesten korts daer na tot groote bedroeffenis van de Princesse Douagiere van Orangien tot Cleve overleed / sijnde een Extraordinaris braef Raedsman en goeden Politicus: Zy vertrocken den 2. Augu. van Londen; Latende aldaer tot Resident wegens Cur-Brandenburg/ d' Heer Christoffer Brand: Raedt van State van sijn Doorl. Den 3. deser sijn ter Audientie tot Withal gekomen de Venetiaense Gesanten Angelo Corraro/ Ridder en Procurator van St. Marcus/ en Michael Morosini Ridder: Wenschende den Coningh geluck in sijn Herstelling: En versoeckende continuatie van Vrundschap mette Republick van Venetien. Idem/alles daer toe/ om tegens de Turcken geholpen te worden.

Hare Ho: Mo. Ambassadeurs deden doen te Londen by den Heere Hertoge van Jorck/ als Admirael van Engelant/ sijn schriftelijcke order/ arresteren Capiteyn Boy/ alias Jan Walles/ op de Tems voor den Tour met sijn scheepje leggende/ genaemt de Saddelcton; en noch een ander/ alreede de Rivier af na Gravesand gesackt om zee te kiesen/ beyde gemunt om met Portugalse Commissie op de Nederlanders te roven. Een ander Wargeest poogde door flatterye den Coning wijs te maken/ seker Informatie op den Haringvangst/ makende om sijn voorstellingen een schijn te geven/ geheel valse rekeningen/ na de getuyge van die beter kennis hebben: Poogt de bequaemheyd van Enge-

van Engelant tot de Haringh-vangst te bewijsen/ wil dat men 't Volck daer oock aen stelle: Datter groote Rijckdommen aen vast zijn/ indien men de Hollanders haer manier en volgt: Dat Engelandt daer toe de beste Havens en eygen plaetsen heeft: En prijst daer toe Ips wich meer als andere/ (hy kan daer geboren zijn:) Maer hy vergeet daer by te vougen/ datte Engelse Natie so grooten armoede en so kleynen kosten niet willen lyden/ om profijt te doen.

Den Coningh wilde in dese Maent noch al voort met sijn Lant-reyse naer Worchester: En begeerde/ dat Sr. Richard Fransfau uyt sijnen naem voor Gesant na Portugal soude vertrecken. Aengaende de Kercke van Scotlant die wel de meeste ombrage in desen tijdt maeckten/ daer op dede den Coningh aldus bevelen:

Carel door Godes genade, Coning van Schotlant, Engelant, Vranckrijck en Yrlant, beschermer des Geloofs: Aen onse beminde, Lion Coning der Wapenen, de Heraulten onse Broederen, Boden, de Heeren in die gewesten te samen ende elckx, sijn gegroet en geconstitueert. So haest het de Almogende God hadde belieft, door sijn over-al-streckende kracht, ons wonderbaerlijck te brengen met Vrede in ons gebruyck van Coningl. Regeeringe: So hebben wy ons bevlijtigt om onse Coninckrijcken te herstellen, tot die vrijheyt en geluck, waer van sy onder onse Voorzaten hadden gegaudeert: En volgens dien, hadden wy in ons oude Koningrijck Schotlant een Parlament beroepen, als de bequaemste, om na so veele Iaren ellenden 'tselve uyt te wercken, en te herstellen de oude vryheden van dese beswaerlijcke druckingen, en de bedroefde slavernije, ingevoert door de leste gewelden aers in haer gepetendeert recht tegen ons. En alsode Staten des Parlaments van dit ons Coningrijck so geheel, lijber, en eendrachtigh hebben vervolgt hun eygen eere in 'tversoecken van onse Koninglijcke Macht, Prerogativen en Previlegen van onse Croon, en onse Opper-macht over allen Persoonen in al de saken, soo absolutelijck als oyt aen eenige onser Voorsaten, Koningen van Schotlandt, t'eeniger tijt hebben beseten, gebruyckt, ofte geexerceert; niet alleen door 'tweg-nemen deser invasien, voort-gebracht door d'ongelijckheyt der tijden, geduyrende de leste troublen: Maer oock door 't verwerpen vau al dese gepretendeerde Parlamenten, by de welcke eenige macht had mogen zijn, om onse Koningl. Vader zedert 't Iaer 1633. reserveerende de private Rechten, en 't Pardon onser Onderdanen uyt te stooten, en 't gheen in die tijdt voorgevallen is. En dewijl ons Parlament in hare Acte den 20. Maert had verklaert, dattet ons volle en vaste resolutie was, om de ware Protestante Relige te beschermen, so in hare suyverheyt van Godvrucht en wijsheydt, gelijck het was in 't Coningrijck ten tijde van onsen Coningl. Vader en Gooot-Vader van gezegende Memorie, en willen seer genegen sijn de Godsalicheyt te promoveren, en d'exercitie der Relige, so in 'theymelijck als openbaer, en vernietigen alle prophane en onordentelijcke dinghen, daer toe wy willen alle protectie en onderhout verleenen aen de

Dienaren

Dienaren des Goddelijcken Woorts, mits dat sy haer houden binnen de paelen en limiten van haer dienstbaer beroep, en hun dragen met sodanigen gehoorsaemheyt ende onderwerpinge aen onse Authoriteyt en beveelen, gelijck haer Ampt toe-behoort, en alle goede Onderdanen ver-eyscht. Ende wegens d'ordre van de Kercken; Dat wy sullen besorgen die vast te stellen, en helpen in sodaniger vougen, als wy best metten woorde Gods sullen bevinden te behooren, meest ingevolge van het Monarchale Gouvernement, ende meest over-een-komende mette vrede en ruste van 't Coningrijck. Onderwijlen schaffen wy af, alle jegenwoordige Vergaderingen van Collegen, Pres biters en Synoden, die in haer bepalinge en billickheyt behoudende als voorsz. onaengesien de Acte van alle voorgesetene Parlamenten zedert 't Iaer 1633. So hebben wy deshalven nodich geacht, door dese onse Proclamatie niet alleen gunstelijck te verklaren onse goetwillige aen-neminge van dese exemple getuygen van den plicht deses onses Parlaments, waer by de Weerelt weten mach hoe eendrachtigh en wettigh dat Coninckrijck is, en hoe geweldich tot onsen dienst; daer van wy genoech versekert zijn: Maer oock om kondbaer te maken, onse vaste resolutie, om dat te behouden, en te maintineren ons Coningrijck in hare eygen vryheden: En desgelijcks goet te maken wat ons Parlament heeft verklaert, in onsen Name, selfs aengaende de Relige. En bedenckende, hoe seer onsen Intrest en ruste aen dit Coningrijck hangt, in 't recht stabileren en den vrede van dien onse Kercke, welcke door de confusien van dese laetste tijden seer ontstelt sijn geworden: So hebben wy na rijpe deliberatie goet gedacht, met sulcke als wy sullen noemen, te gebruycken onse Coninglijcke Authoriteyt, tot vast-stellinge van onse Regeeringe, en 't Convenant van dien, soodanigh, als meest ter eeren Gods kan geschieden, ten besten der Relige, tot Eendragt, ordre, en publicke vrede en vernoegen onses Coningrijckx: Onder dies beveelen en gebieden wy onse beminde subjecten, Predicanten en anderen, gelijck sy op haer resico willen verantwoorden, af te staen van de saken des Gouvernements en van onse Kercke, 't zy by Preken, Remonstrantien, Waerschouwingen, Declaratien, Acten, Requesten, ofte Kerckelijcke Censuren, oft door eenige ander middel: Maer sich te gedragen sonder aenstoot en vreedsaem, als haren plicht tot ons, 't welck den vrede van de Kercke vereyscht. Daer om is ons begeeren, en wy beveelen u wel strickteliick, dat, so haest ghy dese Brieff sult sien, gy by de Marct-Cruys van ons Casteel t' Edenburg, en op d'andere Marckten en Hooft-plaetsen onses Coningrijckx, desen sult doen Publiceren uyt onsen Name aen allen onse Onderdanen: Op dat niemant ignorere, &c. Ghegeven te Withall, den 20. Juny 1661. In 't 13. Jaer onses Rijckx.

Dese Proclamatie is also in de 7. Burgten van Schotlant/onder 'tgeluyt van Trompetten/ af-gekundicht: Ende het Volck scheen daer beter mede te vreden/ als veele Theologanten. Men dede om de Schotze Kercke te beter na begeeren

na begeeren te herstellen/ en die rebelleuse Natie te temmen/ alle de Casteelen der voornaemste Steden neder werpen/ dan dat van Edenburg/alsoo het onwinbaer en op een Rots ghelegen is / heeft men door onmogelijckheyt opgeschort: Selfs sijn alle sterckten tegens Engelant opgebout/ neder gesmeten/ waer over de Schotten seer malcontent wierden/doch d'Engelse soldaten met geheele Compagnien arbeyde daer aen tot alles mette aerde gemeen was. Het Parlament te Londen verwees doen 72. oproerige Persoonen na Jamaica te moeten varen; Het ordinaris Engels Kerck-hoff: Eenige van dese wilden daer niet aen/ maer als men een Galge opgerecht had/ en hun daer mede dreygde/namen sy 'tleven voor de doot gewillig: Sy stapten dan in een groote Boot/ om aen boort van 't Schip dat op de Tems lach/te embarqueren/en vermits het lusticy hoelde/ haelden sy stracks de zeylen op/ en ontvoeren haer Convoy/ springende veele van hun te lande/ en liepen also wech/ onaengesien eenige Soldaten na hun schoten. De Lords Mounson/ Henry Mildmay/ en Mr. Robert Wallop in 't Parlament gebracht zijnde/vielen op hare knien: Alle Coning-Judices zijnde: Den eersten bekende sijn misdaet/maer dat hy die gruwelijcke Acte had gesocht te beletten/ seggende seer bedroeft te zijn/dat hy in het Hooge Hoff van Justitie doenmaels geseten had. Mildmay seyde/ 'twas hem leet dat hy so misleyd was/ maer dat hy tegens Cromwel in 'tvervolgen van den Coning so hart was uyt-gevaren / dat sy vyanden waren geworden: Dat eenige Parlaments-Heeren gaende eten/ gingh hy in de Zaele van Westmunster/sach daer alles aen/maer en sat niet in 't recht: Mr. Wallop bad niet als om vergiffenisse/ seyde sich te schamen en te bedroeven/ genoemt te worden in soodanige leelijcke Commissie/ dan/ dat hy was een out vry Man/ en dat hy om Justitie te doen in 't Hooge Hoff niet en had geseten: Jacob Harington ontboden/en verscheen niet: Evenwel op de getuygen gehoort zijnde/ sijn sy alle gecondemneert/ haer goederen verbeurt/ sy gedisgradeert / en inhabil tot eenighe qualiteyt verklaert/ gesleept onder de Galge te Titcheburn/ en mette Strop daer onder om den hals een wijl hebbende staen proncken/ te werden vervoert in eeuwige gevangenisse; 'twelck also is geexecuteert: Jan Phelps en andere die op de vlucht waren/ heeft men desgelijcx gevonnist. Den Portugise Gesant nu op sijn vertreck na Lissabon staende/ wierde by den Coning grootelijcx op een Maeltijt onthaelt: Op de selve onthalinge dede hy de gesontheyt van de Infante Donna Catharina drincken/ dat hy op sijn knien dede. Het advijs van d' Engelse Vloot/ waer van men vreese had/ dat een oog op de Spaense Gallioenen mochten hebben/ ende daer van by den Coning van Engelant nochtans andere deugdelijcke beloften wierden gedaen/ daer van kreech men dese maent dit advijs:

Den Admirael Montagu was nu 's nachts ten 2. uyren op den 29. Juny uyt Duyns t' Zeyl gegaen: Den 13. July Snachts ten 10. uyren quamen sy voor Gibraltar/ komende den 14. te Mallaga; Daer den 16. den Spaense Gouverneur aen boort van Generael Montagu te gast quam: Van hier na Alicanten loopende/wiert Montagu sieck/en liet sich om te verfrissen aen Lant brengen/ den Gouvern. quam hem aen boort mede Maeltijt houden/

mette Vice-Admirael / verwachtende maer alleen den Wint/ die haer dus lang so 't scheen geweygert had om na Algiers te zeylen: So haest was binnen die Stad de Engelse vloot niet ontdeckt/ oft men haelden alom de Schepen op 't Lant/ de stucken op de Puncten/ en 't Volck in postuyr/ om een torn of twee uyt te staen: d' Engelsen quaemen eerst den 18. July voor Algiers aen/ haren Admir. loste uyt vriendschap met 15. stucken/ den Vice-Admir. met 13/ en den Schout by Nacht met 11. schooten: Sy weder om/ schooten lustigh vande Forten: Dien dach sond Admir. Montagu een Boot met een Vrede-vlach na de Stad; Neffens een Vereeringe daer in: Toende door de Engelse Consul eyschen/ de restitutie van d' Engelse Slaven/ en van de goederen door de Engelse Schippers lest van Portugal gevaren/ so guytachtigh verkocht en verraden: Maer de Opperste aldaer/ sich mette Principaelste der Stadt beraden hebbende/ sloech alles plat af/ ende men besloot alleen de Engelse/ die toch veel van Complimenten houden/ met een Vereeringhe weder te voorsien/ en weg te wijsen: Also vertrock den Engelse Consul snachts na de Vloot van Montagu/ mede nemende een Jongen Leeuw/ en sommige verversinge van den Oppersten: Hier op hielt Adm. Montagu Krijgs raet/ en siende sich buyten vermoeden gheweygert/ stelde voor/ om 's anderdaechs Algiers te Vuyr en te Swaert aen te tasten: Doch alvoorens sont hy niet den uchtend Capit. Sprage en sijn Lutenant na de Stad/ om kort bescheyd: Die weder quam/ met/ Wy en konnen niet toestaen: Daer op trocken de Zarasijnen al haer Schepen achter de Moglie/ en seyden den Oorlogh d' Engelse selfs aen/ beschuttende langst de Zee-kant voor 't aenkomen/ alles wat haer mogelijck was: Daer verliep door stilte anderhalven dach/ dat d' Engelsen niet en konden uytwercken; den tweeden dach begosten de Turcken selfs op d' Engelse te donderen: Juyst so men op Admir. Montagus schip Krijchsraet hielt/ wat men met dese Rovers soude doen; alwaer dito Montagu/ een Heer in 't best en dapperste van sijn leven/enckel wilde/om de Stad te Water en te Lande aen te tasten/ 't welck door den Krijchs-raet teghen gesproocken wiert/ en oock goet was/ want indien d' Engelse den naesten morgen aengevallen hadden/ de wint die haer op 't Lant verhefte/ soude veroorsaeckt hebben/datter noch Mensch noch Schip van d' Engelsen soude afgekomen zijn; Ende daer verviel evenwel noch een Engels Fregat op de strant: Een Engelse Renegade quam met 80. sulcke verloochende schelmen/gelijck hy was/ op een Kets onder d' Engelse Vloot/ voorgevende/datse alle los gebroken slaven waren: Maer d' Engelsen haer waentrouwende/ schoten daer onder/ en sy retireerden na de boom van de Moglie/daer sy noch meer soodanige gewapende Brigantijns hielden: Den Admir. Montagu siende/ dat die van de Stad met gheen Seemleere Hantschoenen aen te tasten waren/ en syn Vloot door schieten seer was beschadigt/ liep na Lissabon/ en liet den Vice-admir. Lauson met 12. Schepen op de Africaense Cust kruyssen. Dese jougen een Turcx schip met 26. stucken den 20. July 2. mijl van Algiers tegens 't strant. Namen den 21. een Turckx Schip met 22. stucken / 130. Turcken en 25. Christenen/en een prijs geladen met Cooren/in 't gesicht van de Stad. Den 24. jou-

24. jougen een ander binnen de Moglie/ en stiet soo hart / datte Kiel scheen te barsten. Den 27. joegen sy een kleyn scheepje met Coozen aen strandt / dan haeldent met haer Boots daer af. Vertrocken den 30. van daer, met dese prijsen na Alicanten/ en een groot Vlieboot/ geladen met Hout en Plancken/ om te timmeren een Schip van 36. stucken/ 't welck onder Bogio 25. mijlen be-oosten Argiers was verovert. De Engelsen haer tot Alicanten voorsz. van vers water voorsien hebbende/ sijn weder voor Algiers gekomen/ daerse ten eynde van 't Jaer hebben gekruyst. Veroverden daer na noch een Turcx schip met 24. stucken/ daer een Renegade Capit. op was/ met 125. Mooren en 30. Christen-slaven: Idem/ noch een prijs van Genua met Olye: Jougen daer na noch 2. Turckse schepen te Tituan aen strant. Den Hollantze Vice-Admir. de Ruyter quam op die tijt oock te Alicanten / alwaer de Hollanders en Engelsen alle goede Zeemanschap tegens de Turcken malkander beloofden: Welck goede werck/ den Coning van Engelant nader met dieper heyl insiende/ heeft hare Ho: Mog. niet duysterlijck laten weten/ hoe dat sijn Majestt. met Hollant tot uytroeyinge der voorsz. Turcken/ wel een bysonder Verbont had willen oprechten.

Den 10. Augusti heeft sijn Majesteyt in 't Parlament komende/ daer aldus geharangueert:

M*yne Heeren ende Edelen: Ick bespeure by de magere apperentie der Leden van beyde Huysen desen dach, dattet hoogtijdt is te vergaderen, en seker, 't Zaysoen van 't Iaer so wel al u bysondere saken vereysschent; Deshalven consentere ick 't selve: Ick bedanck u voor soo veele goede Geschriften, als gy my desen dach behandigt hebt, waer van ick verhoop dattet profijt tot het geheel Koningrijck strecken sal: Ick danck u voor de sorge die ghy voor mijn Persoon gedragen hebt, als 't aengenaemste voor my, en de consequentie is oock voor u. Ick vertrou dattet van u komt, op mijn conscientie, daer is niemant mijn tegen, maer wel die haer tegens u souden willen revengeren. Ick danck u over de sorg die gy voor u securiteyt en eere gedragen hebt, in d' Acte tegens de Tumulten en disordres onder pretext van Requesten; welcke licentie so wy in gevolgt hadden, ons t' onder soude hebben gedompelt: Maer ick danck u van gantser herten, ja so veel als ick voor eenig ding doen kan voor 't vernietigen, datte Bisschoppen niet in 't Parlament en souden sitten: Zijnde een onheylbare sake in een Zalige tijt, met onbillijcke Circumstantien, en verselschapt met ellendige consequentien; daerom danck ick u ten andermale; want ghy hebt daer door het Parlament herstelt in hare eerste Wetten: Ende mijne Edelen en Heeren, ick hoope dat gy in korten tijt haer herstellen sult in dat, 't gunt de laetste woeste tyden so seer gecorrumpeert heeft, 't welck is den eenigen weg om 't Parlament te restitueren tot sijn eerste onwaerdicheyt by 't Volck, het gunt ick hartelijck wensch sy allerwegen mogen besitten. Mijne Heeren ende Edelen, ghy wilt nu elck na u Provincien gaen, daer ghy toch over den dienst hier gedaen, met*

seer welkom wesen kond: Ick recommandere u alle seer, den vrede in yder sijn Provincie, met raet en wackerheyt: Daer sijn ontruste Geesten genoech, die toeleggen om schade te doen, om 't Hof te aprocheren, oock 't Gouvernement en my, oock u: Uwe Wijsheyt, respect en Authoriteyt, wil ick niet twijffelen sal haer kleyn credijt ter neder werpen, en d' oude en nieuwe Wetten vertrou ick, sal haer quaet verhoeden: En of ghy al wel gedaen hebt, (daer ick u gemoedelijck voor bedancke) in 't verklaren van mijn alleen recht over de Militie, en uyt welckers questie de fortuyne is gesproten, waer uyt ons bitter water is ontsprongen; soo bid ick u het gantse Koningrijck te stellen in sulcken posture, datte quade die niet willen omkeeren, mogen of gerust gestelt, of onbequaem gemaeckt worden, om eenig quaet te doen. Ick versta, dat ghy in beyde Huysen begonnen hebt eenige Schriften die niet gefineert konnen werden, voor dat ghy weder sit: Ick verbiede u nu het sitten; doch u cessie sal blijven tot den 30. November: Wanneer ick hope dat wy heylsaem weder te samen sullen komen. In een woort, mijne Heeren en Edelen, ick danck u voor wat ghy gedaen hebt, en wat noch ongedaen is hope ick sult ghy met allen yver afdoen, tot satisfactie van ons allen op de naeste Vergaderinge: Ende op dien voet moogt gy noch sitten tot den 20. November 1661.

Den Orateur des Parlaments Turner/ heeft daer op aldus geantwoort:

MEt oorlof Alder-excellenste Majesteyt. Den Wijse Man seyt ons, daer is een tijdt te Saeyen en een tijdt te Maeyen: Sedert uwe Majestt. de Edelen Stedelingen en Borgeren van 't Lager-huys van 't Parlament dede Vergaderen, hebben sy met onvermoeyelijcken arbeyt geraet-pleegt ten dienste van uwe Majestt. en ten besten deser Natie: Ende nu bloeyen de Velden wit van den Oegst: In 't groote Wout der Natuyre worden de Vruchten alle niet gelijck rijp, maer sommighe in een, en d' andere in een ander Maent. Eene tijdt brengt uwe Majestt. de Lente Roosen en Vyoletten; op andere tijden vertoont u de Iuly Bloemen: Even so gaet het oock met cours van onse swaedemen: Sommige waren in 't bloeyen, als andere in de Bol-knop waren: Sommige waren by na rijp, ende andere waren omme gepresenteert te werden aen uwe Majesteyt. Onder het getal van onse uyt gekosen rijpe Vruchten, presenteerden wy u eerst een Geschrift tot de versekertheyt ende preservatie van uwe Majestts. Coningl. Persoon en Gouvernement: Coninginne Elisabeth van loffl. Memorie u Voorsaet, wiert in 't 13. Iaer van haer Rijck, door Pius Quintus, doen Bisschop van Romen, geexcommuniceert en geanathematezeert: Ian Felton plackte doenmaels een Bulle op de Poorte van des Bisschops van Londens Pallais, waer by sy verklaert wiert, vervallen te sijn van haren Tijtule tot het Coningrijck, en de Onderdanen van haren Eed ontslagen: De Coninginne van Schotlant lag doen gevangen in Engelant, en den Hertoge van Nordfolck over veele Dessynen tegens onse Coninginne, wierde gekerckert in den Tour. De Historien seggen ons, datte tijden doe seer troubel waren, vol van suspicien en conspiratien. Maer Sire: wat doen gevreest wiert, is nu uytgevoert: Geen Eeuwe heeft, noch geen Historie en gedenckt van sodanigen Tragedie. En daer door verkrijgt u Volck naer dese glorieuse restitutie, datse mogen trachten door billijcke middelen van preservatie. De Coninginne in hare ontruste periculeuse tijden, beriep een Parlament,

lament,ende de liefde voor 't Gouvernement van haer en 't volck was sulcx,datse een statut tot haer versekeringh maeckten: Volgens welck subject, wy oock u Wettige Parlamente, geen vreese maer obligatien en affectien tot uwe Majestt. hebbende, leveren u oetmoedig over een geschrift,daer in wy versoecken dat mach geenregistreert werden: Dat, indien eenig Persoon mochte doen, imagineren ofte voornemen u Majestts. doot, verderf, of Lichamelijcke quetsinge, of om te vangen of te dwingen u Coningl. Persoon, oft u te deposeren oft Wapenen tegen u te lichten binnen 't Coningrijck, ofte eenige uytheemse macht oprockenen om u te invaderen,ofte dat sy soodanige quade intentien door Predicken,Schrijven,Drucken ofte qualick spreken mochte bekent maecken, wettelijck sal mogen geconvinceert zijn, van te wesen een Verrader. En mits so veele onser laetste ellenden door 't uytgeven van seditieuse geschriften en redenen van den Predick-stoel dient voorsien,dat,so yemant malicieuselijck en schrijfs-wijs soude willen affirmeren uwe Majestt. te sijn een Ketter of een Papist, ofte dat gy de Papisterye soeckt in te voeren, ofte 't Volck op te dringen, alles om u en 't Gouvernement 't Volck hatelijck te maken; dat soodanigen soude inhabil tot eenige Officien verklaert werden, soo in de Kerck, als Staet. En soo yemant wilde staende houden, dattet Parlament te Westmunster den 13. Septemb. 1640. begonnen, 'niet in stato en was, ofte dat eenige Covenant ofte Eed zedert dien tijt op 't Volck gelegt, haer verbint om te veranderen van Gouverno en Kercke oft Staet, ofte dat yder, ofte beyde Huysen des Parlaments hebben geen wettelijcke macht buyten uwe Majestt. dat elcke misdadige, daer van overtuycht zijnde, sal vervallen in de straffe van de Statute gemaeckt by Richard de II. Art. 16. Daer na Sir, geeft my consent dat bid ick u, (buyten eenige violentie op de Acte van oblivie) om te verstooren een droeve saeck van de oproerige deser laetste Eeuwe: Als de Koortze het Volck ontvoerde,waren sy onvernoegt,tot eenige hare Bloet-storte: Doe syn de Geestelijcke Heeren, die in alle Eeuwe een plaets in 't Parlament hebben gehad, door een Acte van 't Parlament uyt-gesloten. U Coningl. Majestts. Groot-Vader, was gedrongen te seggen: **Geen Bisschop/ geen Coning.** Wy bevinden syn woorden waer te zijn; want na dat sy uyt-gejaecht zijn, de Ellende heeft haer begin genomen,de Weereltse Heeren volgden,en oock den Coning selfs: Noch bleeff haer gedachten niet achter, maer ten vollen: 't Lager-Huys wiert eerst gesuyvert, en so liep het ter Poorten uyt. Ten is gheen wonder als een Rapier is in een desperaet Mans Hert, alles rontsom hem te quetsen, en eyndeling sich selfs het leven te benemen.

Wanneer daer op Zee aen de diepe gronden, is een ontsteltenis door 't gewelt van draeyingen, so worden de Rivieren der soete Wateren als op gehonden, ende het soute Water maeckt sich als een Canael doorgaende: Maer als de vyolentie over is, mogen de goede Huys-Vaders hare Landen wederom gebruycken,en de oude Saeyers herstellen.

Godt sy gedanckt de Vloet is van dit Eylandt afgedreven: Onse Tortel-Duyve heeft goet voedsel gevonden: U Majesteyt is geluckelijck herstelt in u Gouvernement, en de tijdelijcke Heeren en Gemeente,sijn gerestitueert om in 't Parlament te sitten; ende sal de Kercke alleen nu lijden? Sit Ecclesia Anglicana libera, & habeat libertates suas illæsas. Ingevolge van dit groot werck 't Lager-huys heeft een geschrift bereyd, om te erhalen dat in 't 17. Car. de Wet was, datte Bisschoppen uyt 't Parlament gesloten waren. Dese Edele Heeren hebbent alle geagreerd, en wy bidden, dattet u Majesteyt wil consenteren: Groote Sire, spreeckt maer dat Woort, ende u Dienaers sullen leven.

Wy konnen niet wel vergeten de Methode, hoe onse laetste ellenden als Zee-golven ons overstolpten: Eerst was 't Volck gebracht tot Requesten, om schijn voor onwettelijcke dingen aen

gen aen te soecken, nu mosten sy verstooren, en dan protesteren, dan toe-stemmen, dan byleggen, en dan sich inwickelen tegens 't rechte Gouvernement, ja tot hant-havinge der allerschrickelijckste Tirannye, oyt begaen. Om sulckx in toekomende te beletten, vertoonen wy ootmoedich aen u Majestt. een geschrift, heetende: **Acte tegens de Tumulten en de sorbren/ onder pretext van Adresen en Requesten/ so aen den Coningh als aen 't Parlament.** Onse naeste plicht daer aen, hebben wy geacht te sijn 't Volck te onderrichten, welcke met een opinie vergiftich was: Datte Militie deser Natie ofte uyt haer selven of in de Macht des Parlaments bestont: En volgens de oude bekende Wetten, soo hebben wy verklaert: **Het Recht van de Militie alleen te berusten onder uwe Majesteyt.**

En also de tijt ons noch niet toe-gelaten heeft, te voltrecken een geschrift tot volvoeringe van 't selfde, sullen wy u met een tijdelijck geschrift vereeren: **Omme de tegenwoordige Landt-macht te mesnageren en disponeren:** En noch een ander tot erectie van sekere Articulen en ordres: **Tot 't bewint van u Majesteyts Schepen ende Zeemacht.** Wy hebben na u beveelen veel van 't publijck ondersocht, daer onder de secrete Schriften van 't leste Parlament: Daer van wy eenige geconfirmeert hebben, en onder de selve het confisqueren en condemneren der goederen en Personen welcke een hant in de Moort van u Koningl. Vader van gezegende Memorie, hebben gehad, waer om sy oock uyt u Majesteyts Acte van Pardon sijn gesloten: En waer in wy voor alle de Weerelt, hoe redelijcken versoeyinge wy hebben van die schrickelijcke Conings-Moort: Wy hebben oock een Schrift gemaeckt, om de groote Achterstallen te maenen wegens schuldigen Excijs, die ick hier uytten naem van de Gemeente, ootmoedich aen u Majestt. presentere: De reden so wy meynen datter voor desen niet betaelt zy, is, dattet Volck die macht waentroude, door de welcke sy was geusurpeert: Maer verstaende, dattet nu aen u Majesteyt wert gegeven, het sal seer liberael in komen: Aliquisque malo erit usus in illo.

U Majesteyt had believt met 't begin van dit Parlament ons te seggen: Dat gy desen Somer een voortgang meende te maken, om u Volck te sien op u wederkomst, te weten, van te brengen een Coninginne met u: Sire, dit aengenaem nieus, heeft ons allerwegen tot u doen accomoderen, en op datter toch niet ontbreken soude, of voor uwe Majestt. u Coninginne, ofte u Hoff-houders, so hebben wy een geschrift bereyd, genaemt: Acte, om van alle noodicheden in u Coninglijcke voortgang en bewegingen voorsien te werden. U Majestt. had mede believt op onse eerste Vergaderinge te seggen: Dat gy ons niet wilde belasten met groote schulden, ofte dienstbaerheyt, en ordonneerde daer aen op dese tijt een Reces. Die Coningl. gunst sal nu rijp worden: En wy hoopen voordeelich, soo voor u Majesteyt als voor ons selven; wy dencken dat by onse absentie u Princelijck gemoet en Herte niet ydel sal sijn van liefde en genegentheyt tot onser protectie, ende als wy gelijck de konstige Bije, verlaten onse Corven, so sullen wy maer anders niet doen, als vlieghen na de verscheyden Provincien deses Volckx, om Honich te vergaderen, ende wanneer u Majestt. sal believen den tijt te noemen, dan sullen wy met volladen Dijen weder binnen onse Wooninghen keeren.

Eenige dagen voor het voltrecken van 't Tractaet met Portugal/ hadden hare Ho: Mo. een Placcaet doen drucken/ beginnende aldus: De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden/ allen den gheenen die desen jegenwoordigen sullen sien/ ofte hooren lesen/ salut: Alsoo de gepleechde trouloosheyt van de Portugyse Natie in Brazyl, gestijft ende geholpen by de Croon van Portugal, de saecke eyntelijck, &c.

eyntelijck, &c. Welcken stijl die van Gelderlant/ Zeelant en G. wel scheenen te behagen/ maer tot Amsterdam/ was sulckx niet aengenaem/ en men was daer gestoort/ om datte eygen woorden in de Courante waren gestelt: Doch Amsterdam had gelijck: Het paste niet dat men so een stof publijck maeckte/ also de Portugijse Gesant op dien dach juyst by de Magistraet wiert getracteert: En het ondertekenen van den Vrede was noch vers/ mocht derhalven gheen hatelijcke positien lijden/ of schoon soodanigen Placcaet by Staten Vracker gedruckt was: Daer was oock by 't selve verboden/ allen Nederlanders met Portugaelse Commissie te roven teghens desen Staet/ op peene van metter doot en confiscatie van alle haer Goederen gestraft te werden. Haere Ho: Mog. Ambassadeurs in Enghelant/ versochten den 19. deser een Oorlog-schip/ om weder t' huys te mogen keeren: Capiteyn Huyskens van Haerlem/ legghende voor Pinbeuf op de Riviere van Nantes met een deser Lants Oorlog-schepen/ wiert/ also den Coning daer wierde verwacht/ door den Marschalck de la Mesleray belast de stucken van sijn Schip om salvo te schieten/ te desbarqueren; maer Cap. Huyskens niet willende/ wierde daer over tot Nantes in 't Casteel geset: En soo kreghen zy van 't Schip het Canon/ namen mede 4. stuckjes van een Zeeus-schip: En sijn toch de selve weder daer na aen boort van de schepen gebracht.

September 1661.

DEn Coningh van Vranckrijck sijn reys na Bretange voortsettende/ om die Provincie welcke haer met veel gravamina beswaert vont/ gracieuselijck te ontmoeten: Had sich al vroech mette doot van den Card. Masarin geinformeert over de instockers der middelen van het Rijck/ en al geheel licht quam hy te weten/ datter groffelijck ghestoolen wiert/ tot laste van de arme Onderdanen: Den Coning/ sijn Moeder/ (de Coninginne niet) maer Madamoiselle/ en and're waeren de voorgaende Maent by den Sur-Intendent Foucquet in des selfs prachtig Huys tot Vaux ten Eten geweest; waer van men vertelt/ datte onkosten van dat Tractement al ver boven de anderhalve Tonne gouts had gekost/ en dat den gemeenen Lant-weg van Fonteyneblen tot Vaux den geheelen Nacht met geplante Toortsen soo licht wierde gehouden/ als oft het dach ware geweest: De Comedianten die aldaer voor sijn Majestt. speelden/ vereerden hy met 5000. Croonen: Daer waren 7. bysondere Camers/ yder van fatsoen/ Tapijten/ Schilderyen en Accoutrementen verscheyden/ als mede de Tafels daer in staende/ alle met bysondere Spijse/ Servis/ Lijwaet/ en Toebehooren/ wonderlijck om sien: De Francoysen selfs/ seyden: dat dit Huys te Vaux/ Foucquet wel 8. Millioen had gekost: Het Loot op 't Dack/ en de Waterpijpen ongelooffelycke veel/ hebbende oock uyt Italien daer doen brengen een Rotze/ admirabel om sien. Dese Banketten soo 't scheen/ liepen wel af/ maer den Sur-Intendent en beoacht niet/ dat in Monarchale oogen binnen desselfs gebiet met soo stercken luyster van

pracht

pracht uyt te munten/ het hem so periculeus soude wesen/ als daer na bleeck: En waer van men verhaelt/ dat den Prince de Conde op de selve Maeltijt tot Vaux/ onder een dubbelsinnigh seggen/ den Sur-Intendent vraegde: Mijn Heer, wanneer sal men tot uwent Zegelen? Korts daer na den Sur-Intendent hoorende/ datte Coningh na Nantes was vertrocken/ om die Provincie vernoeghen te geven/ daer den Prince van Tarante tot sijn en des Conings lof/ als Premier ageerde/ accordeerende op den eysch van 4. tot 2. Millioenen/ so begaf hem den voorsz. Foucquet/ onaengesien hy de vierdendaegse Koortse had/ metten Heer de Lione in de Carotse na Orleans/ van waer sy metten Heer de Tellir/ en Monsr. de Colbert vertrocken na Nantes: Die van Parijs meenden/ datte Coningh enckel van Fonteynebleu vertrock/ om de infectie van Koortsen en sieckten/ die daer ontstonden door den grooten toeloop des volckx/ die terstont van den anderen wierden verdeelt; maer 't was abuys/ den Coning had yets anders voor: Sijn Majestt. noch te Fonteynebleu zijnde/ nam eens syn vermaeck te railleren metten Graef van Guiche en den Marschalck Gramond/ desselfs Vader/ wanneer dito Guiche/ met Madam: de la Valliere/ op 't Ballet van den Coning dansende/ die toevoegde: Qu'elle s'engeoit en Cardinalle, & qu'elle gouvernoit le Roy. Sijn Majesteyt had van den selven Graef de Guiche tot een present ontfanghen 8. seer schoone Caros Paerden/ en ettelijcke Rijpaerden/ die sijn Majestt. neffens eenige vreemde Rypaerden (die hy voor 3000. Louisen van een Coopman kocht) naer Parijs sont/ om neffens de andere te doen dresseren: Maer de Guiche vereerden hy wederom/ met een uytnemende schoon Rapier/ waer af 't gevest vol precieuse gesteenten was/ als mede een kostelijcken Draegbant daer toe. Nu den Koning te Nantes aengekomen met groote spoet/ was den Sur-Intendent 2. dagen daer na gearriveert/ maer wiert op den wech gearresteert/ door den Grave Dartagnan/ die 't ghebiet over de Musquettiers had/ hem leydende in 't Casteel van Angiers: Hy most in handen van den Koningh stellen Besle Isle/ 't welck hy voor dese onder den naem van voor den Cardinael Masarini had gekocht/ en waer aen hy met 800. Man dagelijckx had laten wercken/ om 't selve door Fortificatien onwinbaer te maken: Den Coning sont op dit vangen terstont een Post na Parijs aen den Lutenant Civil/ om te doen verzekeren/ en te verzegelen alle de Boecken en Papieren van den Sur-Intendent/ binnen sijne Huysen tot Vaux/ St. Mande/ en te Parijs: En doen konde men verstaen datten Prince van Conde niet duysterlijck had gevraegt/ wanneer men tot sijnent soude Zegelen. Dat niet alleen/ maer oock de voorsz. Huysen sijn met Soldaten versien/ verscheyden Financiers/ Partisans/ en Vrienden van Foucquet den Sur-Intendent gevangen: Evenwel sijn diverse Personen gevlugt/ en de geen die com[p]tabele Officien bekleeden/ begosten dapper te beven/ toen sy hoorden datte Coningh so veel Millioenen/ die men seyde wel 400. te zijn/ Foucquet was af eysschende/ waer over de selve op 't Casteel van Angiers gebracht/ in swaerder benautheyt en sieckte verviel/ doch was maer 1. Medicijn en Dienaer hem toe-gelaten: Sijn Moeder Madame Foucquet en Broeder den Abt Foucquet/ togen strackx na Fonteynebleu by des Conings Moeder/ om

hulp

hulp aenhoudende: Waer op hare Majest. antwoorde: Mevrouwe ick estimere u deughden veel, daer ick my wel af verſekert houde, ende ſal altoos ſeer bereydt en genegen ſijn u byſonder verobligeert te blijven: Maer aengaende uwes Soons ſaken, daer kan ick my niet mede bemoeyen. Sy haer dus afgeweſen ſiende/ging met hare Kinderen te St. Cloud in 't Huys van Monſr. d' Ade reſideren / met verlof des Konings/ dan hare Man te ſpreken/ was niemant toegelaten. Dit ontſtelden oock veele Franſe Miniſters: Evenwel bleven de Heeren Lionne/ Tellier en Villeroy/ na 't behagen des Konings/vrienden van Foucquet: Ondertuſſen advanceerden ſijn Majeſt. de Heeren Fabert/Talbeuf en Colbert; En nam ſelfs aen de geheymniſſen van 's Rijckx Inkomen te doorgronden. Sie daer! een ſwaren ſlach voor den Sur-Intendent / die ſoo rijck en verheven was/ dat hy alle de Inkomens van die plaetſen onder Vranckrijck ,behoorende / beter kenden als beſteeden; deſe valt van ſijn verheven Zetel/ opgeklommen door de gonſt van den Cardinael Maſarini/wanneer deſen Foucquet Procureur van den Coningh wiert/ doch beter ſiende/ verkocht dat Ampt voor 13. Tonnen Gouts: Voorwaer een ſwaren val voor den rangh van de Favoriten der ſelver: Foucquet is naderhant in Bois de Vincennis gebracht/ ende wierde daer by gevoecht/ dat den Coning een Treſor van 8. Millioenen tot Sedan had gevonden/ en na Parijs doen brenghen/ 't gunt den overleden Cardinael aldaer ſoude hebben t' ſamen vergaert: Sijn Majeſt. deprimeerde terſtont na dit vangen het Sur-Intendentſchap / en alle Comptoiren en Caſſen van 't Rijck wierden mede verzegelt / 't welck groote ruymte aen des Conings belept en wetenſchap heeft gegeven. 't Gebeurden datten Heer de Goudille/ een grooten Vrient van Foucquet / hoorende datte ſelve gevangen was/by Tellier ging/en die bad hy mette Sur-Intendent Foucquet in de gevanckenis mochte gaen/ ende aldaer lijden wat de ſelve te lijden had/ ſeggende van alle deſſelfs geluck oft ongelucken te willen deelachtig zijn: Maer dit hem geweygert zijnde/ wierde hy ghearreſteert/ en alleen gheſet: Vrijdaghs ſnachts quam de Coning te Fonteynebleu / hielt ſecreten Raedt/ en verkoos 18. Raedtſ heeren om de ſaeck van Foucquet te onderſoecken: Daer den Cancelier Preſident af was: Alle de Partiſans wierden meeſt ghevangen: En was niemant (alhoewel deſen aenſlach voor 2. Maenden was belept) die hier yets af wiſt: Alleen was den Camerling van Foucquet op 'tuur als zijn Meeſter gearreſteert wiert/ op een Engels Paert na Parijs gereden / ſoo dat hy 4. uren voor des Coninghs Poſt te Parijs quam / doch de Vrienden niet vindende/ koſt geen vruchte doen.

Wy ſullen den Heer Sur-Intendent gevangen laten: En van zijne tot de Intreſten van Vranckrijck ſelfs over ſtappen: Die van Bretangen/ ſtelden hun tegen eenen Bouveraye/ een Pachter/ die van des Koninghs Raedt had verkregen te mogen lichten een arme ſtuyver op yder pont geraffineerde ſuycker van binnen inkomende: Die van Rennes deden ſoo veel dat Bouveraye in zijn ontfang wiert geſuſpendeert: De Impoſt van 't Vatgelt 50. ſtuyvers op yder Ton/ wierde doe oock groote hoop gegeven van te ſullen werden ghemodereert/ de Traen-Impoſt ſoude van ſelfs wel vervallen: De Bretons

mochten selfs de Zee bouwen/ en hadden zy geen Bootsvolck genoech moch-
ten voor eerst Vremdelingen en daer Ingeboorenen toe nemen / dese Franse
Schippers souden vry zijn van de bovenstaende Lasten : Maer toch alle dese
Privilegien vervielen : Men sprack veel van Magasijnen der Visserye op te
rechten/men imagineerden sich wonderlijcke dingen/en onder dies bevonden
de Franse/ dat zy onvermogende om haer selfs te bedropen/ groot gebreck aen
Cooren leden : Invoegen men in Hollant tot ettelijcke duysent Lasten Tarru
ordre gaf te koopen : Neffens veel Hennip/ om een Vloot uyt Bretange voor
den Koningh in Zee te helpen/ maer daer hoorden meer toe als tot een Regi-
ment Ruyters.

Aen 't Franse Hof had den Sweedtse Gesant Graef Tot Audientie by den
Koning/ daer zijn Majest. hem gracieuselijck bejegende/als zijnde zijn seggen
maer Complimenten / nochtans tot een teken der groote gunste die Vranck-
rijck tot Sweden droech/ sprack den Koning tot hem : Wanneer ghy yets hebt te
versoecken , komt vrylijck tot my sonder eenighe Ceremonie, u saken sullen best ghevordert
werden : Hy wiert by de Franse hoog ge-estimeert/ en men respecteerde hem/
om datte Franse Majesteyt hem om de Intresten van Poolen / Muscovien/
Denemarcken en Duytslant meer en liever sach / al andere hooger Staeten :
Hare Ho: M: Gesanten zijn hem tot Melin wesen besoecken/daer veel Vrun-
delijcke discoursen en complimentaire Actien voor vielen / onder andere/
meynde hy Grave binnen ses weken weder met gedaen werck na Stocholm
te keeren.

Tot Parijs was niet alleen een expressen Courser ghearriveert / door den
Paus op den 4. Augusti afgesonden met brieven aen den Koning van Vranc-
rijck/ om die Majesteyt te versoecken/ dewijl de Turcken over al so machtigh
wierden/ dattet meer als hoogtijt was om een gemeyn Verbont tegen de selve
onder alle Christen Princen te sluyten / met versoeck/ om daer toe een gevol-
machtichde na Roomen te schicken : Maer den Keyser had daer toe alreede
een Extraordinaris afgesonden om sulcks door den Paus te bevorderen : En
het was Vranckrijck nu niet onsmaeckelijck / om eenmael af te wasschen het
verwijt 't welck beyde Spangen en 't Huys van Oostenrijck haer soo dickma-
len voor de scheenen had geworpen/te weten/Dat Vranckrijck tot bederf der Roomse
mette Ketters altoos aenspande, en ten ruyne van geheel Christenrijck d' Aller-christelijckste
so onchristelick zijn eygen grootheyt socht,&c. Hier op dede men terstont soo binnen
Marseille als andere Middellantse Franse Zee-havenen verboth / dat nie-
mande op geenige maniere mette Turckse Roof-steden in Barbarijen souden
mogen handelen of eenige toe-voer doen : Want daer liep veel guyterye onder/
(ick macht niet seggen [seyde de Bouffon]) datter veel Italianen en Fransen
hun luttel schamen om 't weerelts goetje niet alleen alle quaet aen te vangen/
maer verloochenen om gestoolen buyt ooch haestelijck hunnen Saligmaker/
Turcks wordende om hare ydele desseynen: Die van Algers namen 't Schip
de rode Leeu/ en die van Tripoly de St. Mary en de Vlasbloem / beyde van
Venetien na Candien gaende met 300. jonge soldaten/ 4000. Sequins en ve-
le Amonitie: Andere van dese Barbarise Rovers voeren op vele plaetsen van
Italien

Italien te lande / wech nemende soo uyt Calabria als Sicilien meenigte der Christenen in slavernye/ waer over d'Ingesetenen soo baloorich wierden/dat sy begosten te rebelleren/ seggende/ Geen Coning te begeeren, die hun niet langher en konde beschermen. Het quaetste van alle dat d'Europise Koopluyden vreesden/ was/ dat d' Engelsen noch met dese Rovers als Cromwel souden verdragen hebben/maer hoewel'in Vranckrijck daer af al sterck seggen was/ bevont men het gepasseerde volgens een advys van hare Ho. Mo. Gesant Boreel/aldus:

Mijne Heeren,

ICk hebbe geacht niet ondienstich te sullen wesen, aen u U Ed. te senden de ingesloten Copye eenes Briefs, uyt Marseilje aen my geschreven door haer Ho: Mo: Consul Martenis; Alsoo daer in wert vermaent van eenighe Poincten, daer over den Grave van Sandwich met die van Algiers, Thunis, ende Tripoly, in voornemens soude sijn te handelen, &c.

Mijne Heeren,

OVer 8. dagen heeft uwe Exell. gesien de schade door de 3. Galeyen van Algiers op hunnen tweeden Tocht omtrent dese had gedaen, zedert hebbe ick niet vorders van hun vernomen, en ondertusschen syn de Goederen uyt de Forten van Boucaire wel overgenomen, maer bevinde noch niet geadviseert en hebbe, dat in hun eersten Tocht, ghedaen op de Custen van Spangien, ende schuylende in een Inham onder 't Eylant Evira, een Schuyt met Volck genomen hebben, die met ons laetste Convoy van Livorno komende, hun daer wilden doen aen Lant setten: Ende waren onder dese Lieden eenige van middelen en conditie; met noch omtrent 150. nieuwe geworven Soldaten: Gaende met een Schip van Mallaga, na Barcelonien, waer uyt al het Scheeps-volck met de Boot aen Lant vluchten, so haest sy de voornoemde Galeyen gewaer wierden.

Boven al dese Rooverijen vielen de Sprinckhanen oock soo krachtig in de Pouille (de Cooren-schuyr van Suyt-Christenrijck/) dat de Granen aldaer ten ellende van Italien/seer bedorven wierden: Daer by quamen oock de rusien van Napels over de invoeringe van de Inquisitie/ want / als de Hertog van Elleinot in diverse steden sommige daer over meynden te vangen/ so is hy selfs by den Viceroy Penerande (als vijant van de tyrannige Inquisitie) self als een noch onbekeerde Jootse Paulus/ gevangen/ en in den kercker gesmeten. Den Zeeuse Vice-admirael Cornelis Evertsz. was met sijn Esquadre den 12. passato tot Cadix gearriveert / mede brengende 2. Spaense Barcken met Yser/ genomen geweest door de Com van Cadix/ door de Portugijse Rovers/daer onder Justus de Bils/die 't met de Boot ontroeyden: Bracht insgelijcks mede 30. Turcken / gelicht uyt een Engels schip dat met Tarru geladen/ na Lissabon wilde/ en van de Barbaren was genomen geweest. Den 4. Sept. quam oock den Vice-adm. Jan Cornelisz. Meppel met 3. Oorlogschepen en 20. Coopvaerdyers te Cadix/ en den 6. dito quam den Viceadm. de Ruyter mede aldaer/abouch eerde honorabel mette Hertog de Medina Ce-

li en den Gouverneur Antonio Pimentel/ ſtack alſo den 9. weder in zee. Elf
Galeyen van Genua/ Napels/ en Sicilien quamen doen mede met Volck en
Amonitie te Cadix/ om tegens Portugal te gebruycken / alwaer de Spaenſe
in den Oorloch te kort quamen/ (Godt weet waer om hy de minſte helpt)en
in een ſomer-vlaech voor de Son en Portugijſſe wapens moſten duycken/ zy
verlieten tegens den aert van groothartigheyt 't aengevangé beleeh voor Va-
lencia/ en Galiſſien dus abandonnerende / beſchoten de Portugijſen ſelfs het
Leger van de Spaenſe by d'oude ſtadt Tuy : 't Spaenſe Hof begoſt nu eerſt te
mercken/ dattet haer onmogelijck ſoude ſijn om Portugael te recupereren / en
indien men geen tijdelijcke voorſieninge dede/ Engelant nu veel meer Portu-
gael als Nederlant eertijts/ tegens Caſtilien ſoude helpen defenderen/ dewijl
toch Spangien buyten 'tmeeſterſchap van de zee luttel konde verrichten : En
daer om was men te Madril te gereeder om d' Inwoonders rondſom de Por-
tugalſe Fronturen t'ontlaſten van 't zegel-gelt/ 2. per cent/ &c. want nevens
dat ſy weynige waren, begoſten zy oock om den moetwil der Soldaten vele te
verloopen / Een magere Boer kan zelden op zijn eygen, maer wel op een anders vet teeren.
Daer om is hy beter ſoldaet in een ander lant als ſijn eygen.

Geheel Europa verheugde ſich deſe Maent/ doen de Poſten over al verſe-
kerden/ dat in de Caronna in Galiſſien/ (de beſte Haven van Christenrijck)
den 16. en 17. de Spaenſe ſilvere Vlooten van Terra Firma en van Nova
Spangen waren gearriveert/ beſtaende in 54. ſo groote ſchepen als mindere/
daer onder 8. Gallioenen/geſchat op 15. Millioenen pieces voor den Koning/
en vry wat meer voor particulieren: Met deſe Vloote quamen over/ den Her-
toge van Alberkercken/ geweſen Viceroy van Mexico en Nova Spange/ en
ſijn Huyſ-vrouwe : Beneffens de Onder-Coninginne van Peru ; Alwaer
den Grave van Alba noch was gebleven/om dat ſijn navolger den Graef van
San Eſtavan/ aldaer noch niet en was gearriveert : Alles was in de voorſz.
geweſten in ruſt/ en Vrede. Den Coningh dede al ſijn Silver terſtont ontla-
den : En hy verblijde ſich over de getrouheyd van den Prins Botezo/ anders
Maſarin, hem te verhoogen tot Grande van Spangen/nieulijckx te Madrid
uyt Italien gekomen/ zijnde een der voornaemſte van 't Coninghrijck Sici-
lien / alwaer de Inwoonders door hare dagelijckſe muyterijen / niet anders
hadden geſocht als deſen Prins tot haren Coning op te werpen/ maer die aen
Don Jan d' Auſtria daer van alles noteficerende/ had ſulckx altoos teghen
geſtaen/ ende ſich eyndelijck voorſichtig van daer gemaeckt.

Den 2. Octob. arriveerden oock de Portugijſe Suycker Vloot uyt Weſt-
Indien te Liſſabon/ 1. Schip daer van was op de reyſe geſoncken/ 2. waren
door de Capers genomen/ en eenige Engelſe ſchepen met 1. Deen waren ſon-
der Tol te betalen/deur gegaen ; 'twelck in Portugal groot murmureren ver-
oorſaeckten. Het Tractaet tuſſchen die Croon en hare H. Mo. opgeregt/ wiert
by ſommighe met verachtinge aen geſien/ want die van Gelderlant/ en Zee-
lant proteſteerden niet alleen tegens 't gemaeckte Tractaet/maer oock tegens
den Gouden Keten van 6000. gulden/ van hare Ho: Mog. aen den Portug.
Geſant/

Gesant/en een van 800.gl. die men desselfs Secretaris gaf: Ja oock die van Groeningen/quamen daer toe/en om datter na hare bysondere sentiment niet en was geconcludeert; deporteerden naderhant daer over haren Gecommitteerde ter Generaliteyt d' Heer Schulenborgh/ ja verklaerden hem inhabil: Het protesteren ging niettemin oock tegens de generale onkosten vant Lants Oorlog-schip / waer mede dito Ambassadeur en Gijsbert de Wit om de Ratefcatie na Portugal uytte Mase vertrocken: Dito Ambassadeur alvorens in den Hage door den Omroeper hebbende gedaen verkundigen/ dat/ soo wie yets op hem te pretenderen had / mocht satisfactie in desselfs Logement komen halen: En hoewel alle geintereseerden in Nederlant wierden gewaerschout/hare pretense op de West-Indise Compagnie by de respective Magistraten bekent te maecken / om uytte generale haere particuliere satisfactie te vinden: Evenwel was den Engelsen Resident Douwningh scrupuleus om dit Tractaet t' ondertekenen/onaengesien de Heer van der Heyde wegens hare Ho: Mo. en Sr. d' Acosta/sulcx tot Amsterdam op hem versochten. Des niettemin den Ambassadeur ging t' Zeyl/ na dat hy den 9. Augusti van hare Ho: Mo. afscheyd had genomen: Door storm en contrarie winden/ lagen sy 14.dagen in Duyns en in 't Canael/quamen met ongestadige winden den 30 Septemb. te Lissabon/ traden den 1. Octob. te Lande/en gaf den E. de Wit syn Credentie doen aen des Coninghs Secretaris over / den Coningh/ syn Moeder en d' Infante/deden hun namiddachs verwellekomen/en na diverse Audientien voor den Coning en Coninginne/ is by de Croon van Portugael den 14. deser savonts het voorsz. Tractaet met hare Ho: Mo. gerateficeert: En den Capit. welcke de voorsz. Ambassadeur en G. de Wit aldaer had gebracht/ is met een Goude Keten van den Coningh vereert / loopende voorts Straetwaert in/ om te voegen mette Vice-admir. de Ruyter.

Den 7. deser sterf in den Hage den Ouden Raedsheer Block / ende den 16. Sept. hebben hare Ho: Mo. vergeven 2. vacante Capiteynschappen van de guarde/d'een aen den Lant-Drost van de Meyerije van den Bosch Cornelis de Groot/ 't ander aen den Luytenant Cats. Den Canceiler Weyman en Copes/ gaven doe in qualite als Ministers van Cur-Brandenburg over een Memoriael aen de Staten van Hollant/uytte naem van Hoog-gem: Ceurv. en de Princesse Douagiere/neffens een Brief van den Coning van Engelant/ daer in versoeckende: Dat hare Ed. Groot Mog. geliefden te gedencken de resolutie by haer voor desen genomen, berakende de Educatie van den Heere Prinçe van Orangien, en de beloofde subsidie daer toe, recommanderende daer nevens de saken des voorsz. Prins, volgens hare gedane beloften, &c.

Den 4. Septemb. 1661. is te Mecchelen/ wanneer men in de Kerck had gepredickt op den Text Jobs/daer den Satan by God versoeckt Job te mogen tempteren/by avont swaere Donder en Blixem ontstaen/ tscheen dattet Vuyr regende en alle Elementen barsten: Veele dreven Kriecken-boomen/ en Eycken-Boomen die men nau om-vamen kan/ lagen gevlochten en neer gesmeten: Buyten de Hansuwijck-poorte lach het als verslagen/ 2. Pacht-

Hoeven heel geruyneert/ en een swaere Poorte daer voor staende/ in de Sloot gesmeten/ veele Boomen verset en geruyneert/ om-gesmeten/ gedraeyt/ en af-geknapt/&c. Een geheele Bosschage is af-gemaeyt/en de struycken maer gebleven; Noch een Steen-poorte in briesementen geslagen: Gloriet verbrijzelt/ 'twelck seer dick van Muyren was: Het Lazarus-Huys is gantsch te niet/ de Bijen-korven die daer seer plantegt waeren/ sijn alle vermorselt: Den Molen op den wech na Semps/ is ter neer gesmeten contrarie de wint: Op 't Waterken bleef een Kint doot/ 't Huys als door een spooch vermorselt/ de Vensters uyt-gelicht/ de Kassen ontslooten/ 't goet daer uyt op 't Velt geslingert/ neffens Man en Vrou beyde gequetst: De Bomen selfs lagen als door twee zijdige winden door en tegen malkanderen: Den Hoeff Vrea/ Keligem wiert het dack af-geworpen/en de Beesten in den stal gedoot; een schoone Schuyr rondsom in steen/ is uytter aerden wech geset. Besserhoef is op de Muyren na weg geslagen/ 20. Schapen gedoot/ en onder meenichte Boomen/ soo hier als daer/ is een ongemeen dicken Noote-boom uyt der aerde opgenomen/en 20.treden van sijn plaets in der aerden geset: t'Huys Krevit is mede gants geslagen: 't Huys Wabren is oock heel onthabent/ en tot Ballaer sijn 18. Huysen ter neer gesmeten: 't Bos Grimbergen is geheel gevelt/ en nau een tros heel gebleven; onder andere is een kaele strate ghemaeckt tot Ballaer toe: Seker Man quam op die tijt by Semps gaen na de stad/ en de Brugh passeerende door by den Keyzer/ wort hem gewaerschout sich voor 'tonweer te verschuylen/ doch hy door haest sulcx niet achtende/ gaet voort/en wort door den wint van de Weg opgenomen/ tot op den Steen-weg van den voorsz. Molen/wert neder geset niet op sijn voeten/maer om-gekeert op sijn hooft/sonder nochtans hem te beseeren/ sijnde wel een half uyr reysens van daer/ en op dat moment wort den Meulen van daer gedreven: 't Welck hy schrickende sach/ en noch alleen behouden ongequetst in stadt is gekomen.

GeDVLt De pLagen,
Door VIer gesLagen.

Korts daer op volgden als tot een voorspoock/ dat den Heere Marquis de Caracena/ siende geen betalinge van de Stadt Antwerpen te krijgen/ alle de Troupen na die stad dede keerē/inhoegen de selve so veel als belegert was/ levende seer hart mette geen die buyten niet gevlugt waren: Endelijck sijn veraccordeert op 1. somme gelts/waer mede dat quaet volck weder is vertrockē.

Schotlandt scheen nu de vast-stellingh van haren Coningh wel te lieven/ maer 't gebiet over haer Swart-rocken en konden sy niet in-kroppen: (Ten was geen wonder; Lord Argyle had geweygert den Koning (die den Tytel voert van Beschermer des Geloofs/en die men Allerheyligste daer by noemt) t'erkennen voor Hooft van de Kercke/ hem niet meer als een Lidt daer van achtende: Evenwel d' Engelsen deden malkander gelooven/dat/ als men de Proclamatie [siet Fol. 127.] op 't invoeren der Bisschoppen in Schotlandt had gepubliceert/ dat de Borgers van Leit daer wel om te vreden waren/als gesint

gesint God na de Schriftuyre en de Wetten van 't Lant te dienen: Maer de Heeren Predicanten waren niet vernoegt/met ongemack sagen sy veel volckx te samen tot de Devotie loopen/ binnen Leidt op 't Casteel/ daer men in des Coninghs Capelle Celebreerden met grooter Devotie: Domine Andries Car en andere wederhoorige hun te veel latende duncken/syn op 't voorsz. Casteel ghevangen gevoert / neffens noch wel 70. soo Predicanten als andere: Doch den Coning evenwel/ soo ras hy de Casteelen van Innernesz/ Aire/ en St. Jonston had doen demolieren/ en het Schotse Wapen onder syn macht/ vergunde Pardon/ op belofte van sich gehoorsaem te dragen/ aen dese 70. gevangens. Te Londen was op dien tydt oock een Mr. Pryn/ een out grijs Man/ dese de Regeeringe hebbende onderstaen te taxeren/ syn zyne geschriften uytgebonden/ ende hy door de Bare gebracht zynde/ viel hy op syn knien/ bekende syn schult/bad om vergiffenis/en hy was altoos tot den Coning seer genegen geweest; Eenige seyden: Hy ware te out/ om so grooten sottichheyt te bedryven: Ommers syn grijs hayr dede hem met een gelt-boet ontslaen: Andere meenden twee goede Heeren te bekladden/ datse mede Rechters van den Coning waren geweest/maer in 't bewijs te kort schietende/mosten lustig in de Beurs blasen. Den Grooten Cancelier van Engelant/Eduard/Graef van Clarendon/ nam in dese dagen syn genoechte/ om te besoecken de Academie van Oxford: Dr. Oliver/ die voortijts syn Preceptor was geweest/ en nu noch leefde/besoeckende: Wierde daer veele Caresse met Oratien en vergasten gedaen/alsо men daer als te Withal het gevoelen had/datte selve Cancelier was wel een der aldervoornaemste Raedsmannen van den Coningh.

Tot Londen dede den Coning om den uytvoer van 't gout te beletten/ niet alleen de grootste stucken met 8. en 12. pences verhoogen/ maer verboot oock seer scherp het uytgeven van Cromwels gelt/ daer op d' een syde de Wapens van de Republycke staen. En by ervaringe wetende/ datte Stadt seer verdompt wierde door het gewoonlijck Timmeren/ van hoe hooger Huys/ hoe naeuwer Straet/ 't welck by infectueuse tyden / daer die Stadt selden vry af is/niet weynich het quaet voede/behalvens het verblijf van den vuylen brant der Schotse Koolen / waer door d' Engelse aldaer veel aen de Longh-sieckte sterven; so wierde verboden/dat men voortaen van Londen tot Westmunster de Gevels niet anders dan op syn Hollants/ recht op soude Timmeren/ en de over-hangende Gooten en Vensters intrecken: Men stelde oock een ordre op het ryden der Wagens met 4. Paerden/ tot preservatie van de Bruggen. De tydingen van Portugal waren te Withal gants niet aengenaem/ en men secreteerde de Brieven die den Admir. Montagu so aen den Coning zyn Meester/als aen Duc de Yorck/ Admirael van Engelant van daer had gesonden: Dat hy van voor Algiers tot Lissabon was gekomen, tamelijcke groote schade aen sijn Schip gheleden hebbende, sonder van de Barbaren yets te obtineren, &c. Den Coningh van Portugael had door aengeslagen Billetten door 't Ryck/ yder genodigt tot de Feest van Stierloopen/ die men te Lissabon soude houden tot vreughde van syns Susters Huwelyck mette Koning van Engelant.

Het ghebeurde oock den 10. deser datte Sweedse Gesant Brahe te Londen ingeleyd

ingeleyd wordende/ de Gesanten van Vranckrijck en Spangen tegens malkander op-stonden/ om de voor-rang: 't Welck/ indien de Concilien behooren seker te gaen/ sonder doolen/ die van Vranckrijck toe quam/ als haer door dat van Trenten toegewesen: Spangien niettemin sulckx niet schynende te achten/ waren te groothartig voor Vranckrijck in allen Hoven te succumberen/ en sy droog van Harssenen/ waren dese mael de Fransen te gau/ want soo haest den Coning van Engelant (die 't selve al te gemoet had gesien/ en allerweghen had gesocht te voorkomen/ met verbot/ dat geen sijner Onderdanen een van beyden soude helpen:) hem in sijn eyghen Carots dede halen: De Spaense eerder met haer Carots reed als met een Veld-Leger/ (vermits hare traecheyt in 't Oorlogen haer Nederlant heeft doen verliesē/) sprongen voor de Fransen in/ waer op de Fransen volghende/ disputeerden om voor te zyn: De Spangiaerden sneden de Strengen van de Franse Paerden aen stucken/ 't welck de Fransen oock aen de Spangiaerden meenende te doen/ vonden hun belachelijck bedrogen/ alsoo de Spangiaerden hare Strengen van ysere Ketenen waren/ met Leer overdeckt: Waer uyt niet anders volghden als meerder spot voor de Fransen/ hare Paerden wierden tot 3. a 4. neder geset; 7. a 8. Menschen doot/ en 12. a 13. bleven gequetst: Den Hertoge van Jorck weerde so veel onheyl als hy konde/ en den Sweedse Gesant quam eyndelijck in 't Huys van Abram Willems/ sijn Logement: So ras men in 't Hof van Vranckrijck dese querelle verstont/ so was den Aller-Christel. Coningh daer over seer gestoort/ dewijl hem als een Vorst niet toestont ongelijck te lijden/ en hy geboot wel haestelijck den Spaense Gesant Fuensaldagne binnen 24. uren van 't Hoff/ en vervolgens uyt Vranckrijck te wijcken: Die daer over altoewel met de Coortse gequelt/ niet en altereerden/ als alreede van die tydinghe gewaerschout/ hebbende daer toe oock alreeds van de Coninginne Moeder en Coninginne Regente afscheydt genomen: En gelijck hy sulckx mede by den Coning meende te komen doen/ wiert hem verboden niet onder sijn Majesteits gesicht te komen/ en evenwel wilde de Coning hem noch met een Present van 1200. Croonen vereeren/ dan Fuensaldagne seyde: Met gheen gunst een geschenck te konnen ontfangen van een Coning/ met welckers goede gracie hy d'eer niet en had te mogen vertrecken.

October 1661.

ALdus vertrock den Graeff van Fuensaldagne/ ende daer wiert terstont ordre gestelt aen den Franse Gesant tot Madrid/ om over dese affronten strackx satisfactie te versoecken/ 't welck naderhant volghden met woorden/ doch van de effecten hier naer. Den Coning van Engelant was niet te beschuldigen/ dewijl hy sijn Broeder den Hertoge van Jorck met desselfs guarde had belast/ om alles in ordre te houden: Evenwel den Franse Gesant de l' Estrade/ wiert met onbenoegen tuys ontboden: Aldus sach men van een kleyn gewegen saeck/ so grooten bitterheyt terstont spruyten/ tusschen die/ de

welcke haer so onlangs door Houwelijcken als door Vredens Verbintenissen gesamentlick hadden verbondē voor eeuwig. Veele die de glorie en dartelheyt van Vranckrijck wraeckten/ hadden geern gesien/ dat/ of Spangien of Engelant/ of Nederlant/ of den Keyser met hum in 't war hadden geraeckt/ want met Spangien was nu dese querelle opgeheven/ en hoog opgenomen: Engelant en Vranckrijck sagen elckander daer leelijck om aen/ niet wetende/ of alles besteecken werck was/ alsoo Vranckrijck oer Sweden vrient/ op wiens Ambassadeurs inhalinge dit geschiet was oock daer toe had gecontribueert: En viel de Engelse oock geheel onsmakelijck/ wanneer dese Sweetse Gesant Brahe weder na Stocholm vertrock/ hy een Engelse Capiteyn Holms op de Teems bedrooch/ daer hy verby varende/ na coustume voor moste strycken/ en als hem dito Capiteyn hadde gedaen af-vragen/ Waer om hy de ghewoonelijcke eerbiedigheyd aen d'Engelse Croon niet en hadde betoont? Seyde hy: Des Coninghs Woort te hebben, van, daer in te mogen doen wat hem beliefden. Waer over Capiteyn Holms om dat hy sulcs geloofden/ in den Tour gesmeeten wiert. In somma d'Engelsen bevonden/ Dat de Inkomst en uytgangh van desen Sweedse Gezant Brahe, de Drie Coningen van Engelant, Vranckrijck en Spaignen hadde vertoornt.

Maer niet alleen dit/ ooch andre onlusten sachmen soo by wereelts als geestelijcke in Vranckrijck: De twee P. P. vervolgden daer malkander/ te weten de Papen de Protestanten: Te Montauban dede men door 3000. soldatē de Gereform. Burgers ontwapenen/ en in hare Huysen in-legeren: Ja men nam hun 't Collegie af/ dat gevende aen de Patres Jesuyten: Dom. Claude Predikant tot Nismes/ die in 't laeste Synode Presideerde, wiert 't prediken verboden/en most de Provincien in 2. maenden ruymen/ om dat hy (so syne vyanden seyden) op de propositie van bevrediging tusschen beyde Religien geconcludeert had/ dat daer in niet en konde getreden worden/ vermits daer gene gemeenschap tusschen 't licht en de duysternis/ noch tusschen God en Belial en was: Welcke stellingen op 't odieuste over gedragen/ by 't Franse Hof groot misnoegen gaf. Te Rochelle was 't niet beter/ want onaengesien hare Ho. Mo. Ministers met minnelijcke inductien daer tegens hadden gelaboureert/ even wel mosten de Gereform. die na 't Jaer 1628. daer waren komen woonen/ uyt de stadt 't vertrecken: De Handeling bleef ooch noch om 't vatgelt/ Traen-compagnye/ &c. ongevordert. Hare Ho. Mo. lieten op alle discrepantien den Allerchristelickste Coninck dese volgende Missive toekomen:

Au Roy Tres-Chrestien de France & de Navarre, le xiij. d'Octobre.

QUoy que nous ne puissons pas nïer, que nous avons beaucoup d'interests à faire promptement conclurre le Traicté, que nous faisons presentement negocier aupres de vostre Majesté: Nous croyons pouvoir dire neantmoins qu'il à quelque chose de plus fort, que l'intrest qui nous faict souhaiter ceste conclusion avec une veilleuse impatience: Vostre Majesté à desiré que Messrs. les Commissaires reglassent toutes les conditions du Traicté en sorte qu'avec tant soit peu de changement en deux ou trois de ses Articles, nous n'entrerons pas seulement dans l'honneur de l'Alliance de V. Majest. mais aussi entierement dans tous les Interests de la

France: Il y a long temps que nous possedons l'advantage d'estre vos Allieés, Sire, mais il est question presentement de nous unir inseparablement, aux interests de Vostre Majesté, & pour cest effect de luy donner nos affections sans reserve: Nos Sujects ne demandent que d'estre traicté comme les vostres, Sire, à fin que ce Traictement leur inspire les mesmes sentimens que les vostres ont pour vostre Estat & pour vostre Personne. Le feu Roy Heury le Grand, vostre aijeuil de tres glorieuse & eternelle memoire, leur a fait l'honneur de les considerer comme tels, & V. Majesté, mesme á voulu qu'on les ait reconnu pour regnicoles, & à declare en une infinité de rencontres, qu'ils ne peuvent pas estre cognues pour estrangers, si ce n'est en la seule de l'imposition de cinquante sols pour tonneau, nous ne representerons point à V. Majesté. qu'il ne se peut que l'entention des Roys vos predecesseurs n'ait esté, de traicter les habitans de ces Provinces en tout & partout comme les François naturels, mais nous nous contenterons de luy dire que bien qu'en cette occasion nous puissions avoir recours à la Iustice, nous voulons bien pourtant tenir de vostre seule bonté, dont il vous plaira nous gratifier en consideration de la priere que nous luy en faisons, nous ne craignons point de dire, que nos Sujects s'y attendent absolutement, puis qu'ils desirent ardement donner leur plus fortes inclinations au bien de Vostre Couronne: Au reste, nous remettant a ce que nos Ambassadeurs aupres de Vostre Majest. luy representeront plus amplement sur ce suiect, comme aussi sur autres difficultés que se trouvent encore au Traicté touchant la Compagny de l'Huyle de Baleyne, & la guarantie des places ou nous avons nos Guarnisons sur le Rhin & sur la Meuze: Nous la supplions treshumblement de les vouloir escouter favorablement,& de donner creance entiere, tant sur ces mesmes poincts, que sur toutes les autres affaires qu'ils auront à negotier de nostre part, & sur ce Nous prions Dieu, Sire, &c.

Doen arriveerden aen 't Franse Hof den Heere van Zulichem / weghens de Princesse Douagiere van Orange / omme te versoecken restitutie van het Prinsdom en de stadt van Orangen.

Den 22. October was tot Mallaga in Spangien groote ellende/ midts een langduyrige regen/ rontsom de Bergen vervult had/ invoegen de Wegen overstolpt van water na de laegte/ gelijck Mallaga aen de zoom van de Middellantse Zee leyd / aldaer ongehoorde schade dede: Want voor eerst zijnder buyten en binnen de Stad by de 3000. Huysen bedorven/ veele Bruggen weg gespoelt / en al veel meer Menschen en Beesten verdroncken: De Kelders vol Olye binnen de Stad/ oock de Wijnen/ en de Rosijn buyten wiert of bedorven of wech gespoelt: Soo datte Schepen seer verre waren van volladen te worden/ die daer uyt andere plaetsen van Europa waren gearriveert. De Cooplupden van Sivilien wilden doen protesterẽ/om dat men in seker Edelmans Huys te Madrid/ voornam om een College op te rechten/ tot de Navigatie op de Indias/ 't welck de Sivilianen seyden/ altoos in hare Stadt geplaetst was geweest: Want sy dreef den datte Coning noch yet anders in het hooft had. Tot Napels dede men ter Eeren van St. Gaetano 3. Avonden lang groote Fackels by avont opsteken/met Altaren en Konst-wercken: En op 't selve moment was een Geestelijck Persoon/ die syn werck maeckte na de Italiaense manier buyten de Stad Otrante om yemant op een Bergh te besweeren; dat korts daer op een Blixem-strael van den Hemel daelde/ en terstont

stont een Aertbebinge en Tempeest/ soo dat sijn plaets/ de Heere wegh/ en de Muyren van Otrant overhoop wierden ghewozpen: Maer waer den Besweerder voer/heb ick noyt vernomen; want de dickste Bomen konden voor dit Onweder niet bestaen. Te Madrid gelach de Coninginne weder van een Jongen Prins / alsoo in de voorleden Maent haere andere ‡ Soon overleden was/ om de welcke het Hoff geen rou aen en track/ dewijl hy noch Ongehult en onbesworen was: Immers daer wierde meer vreugde over de geboorte van desen/als rou over den gestorven bedreven; want niet alleen alle vreemde Ministers quaemen den Coningh hier over gheluck wenschen/ maer oock de Burgers ontstaken 3. dagen lang hare vreugde Vuyren. Op die tijt stieten d' Engelsen leelijck haer Hooft voor Tanger/ meenende volghens haer Contract met Portugael/ Meester van die plaets te worden / dan het miste haer: Den Koning van Spangien nam op die tijt geheel spoedige resolutien/die hy aen de Ministers daer toe nemende/ datelijck over sont.

Poolen noch niet ophoudende van ellenden te smaken/ most ervaren/ dat/ also het Rijck verarmt en uytgeput/ geen gelt te vinden was/ dat haer eygen Soldaten hun quaemen plonderen: Dese wierden sterck en machtigh/ hun noemende die van 't H. Verbont/ stelden den Coning diverse Conditien voor/ en wilden de Wapenen niet neder leggen / zy en hadden hare achterstallighe den; Daer niemand raedt toe sach: De Littauwers vallen haer oock toe: En sy spreken de Poolse Steden aen / oock de Geestelycke goederen/ die sy op sijn Soldaets executeren: Komen daer na af-sacken naer beneden/ dreyghen Dantzich/maer alles te vergeefs wat men haer beloofde/gelt was men haer schuldigh / en daer van mosten sy leven/ Ec. Wat Dantsich belangt / dat beschermde sijn selfs/ also 't gat in den Wijssel daer weder door brack/ en de Warters onder water raeckten. Den Koning van Poolen mette Coninginne hielden geen eene plaets van 't Rijck / maer togen nu van d' eene hoeck tot d' ander / hy vergunt den malheureusen Cancelier Radzieusky wel weder Audientie / maer de volle genade konde hy niet bekomen van sijn goederen te genieten. Sijn Majestt. sette doe een Tol by Toorn op de Wijsel te Tortur/ begeerende van yder Ton Haringh 1. Rijcxdaler/ en van 1. Last Coopmanschappen 15. gulden: Andere dingen na advedant. Die van Pruyssen hier tegen zijnde/ weygerden sulckx/ doch beloven voor 2. Jaren te betalen 15. gl. van yder Hoeve Bebout Lant/ en 8. gl. van yder Broutte. Men seyde doe te Dantsich onder de Frans-gesinde/ datte Poolse Majestt. mette grootste Senatoren in discours komende/ selfs hadde geseydt: Wel te wenschen dat een Successor van hem by sijn leven wierde verkooren/'twelck hy met diverse expressien t' eenemael betoonden genegen te zijn/ en sulcx oordeelde voor 't Rijck geheel salutair te sullen zijn: Dit scheen sommige wel te behagen/ maer andere Poolse Heeren stelden hun daer tegen: Selfs de Geestelijckheyt dorf den wel ront uyt seggen: Dat Vranckrijck op geene van hare rang had te hoopen, en by Poolen niemant tot Successor soude werden geeligeert, als yemant uyt het Huys van Oostenrijck.

Denemarcken was nu van buyten in rust/ inwendich sach men hoop/ om den ge-

‡ Philippus Prospero.

den gebannen Corfits Ulefelt van Bornholm weder onder de genadige oogen van sijnen Coning te doen komen: Maer Kay Luke een Edelman, over begane Crime læsæ Majestatis, voorbluchtigh, wiert in Effigie den 14. passato door den Beul te Coppenhaven onthalst, 't Hooft afgekapt, op een Staeck gestelt, en de Handt daer onder ghewor pen, en alle sijn Goederen in 't Rijck geconfisqueert. Den 17. quam den Prince van Denemarcken met groot gejuych weder van Noorwegen te Coppenhaven: Den Adel van Denemarcken siende, dat men haer als Kay Luke konde straffen, sidderden; also veele van hun grooter Hoorens hadden als de Deense Ossen. Te Gotteburg in Noorwegen sijn in dese tijdt 2. Hollantse Fluyten vry gestelt, die door Croonenburgh quamen, genomen geweest als verhaelt is, door een Portugijse Rover die 2. Capiteyns op had, een Fransman en een Vlaming: Dit Roof-scheepje behoorde meest toe, den President Burgermeester van Gottenburgh, wiens Soon daer selfs op voer: Sijnde byna 80. Last groot, vol Volckx en Wapenen, doch sonder geschut: De Sweden hadden haer laten verluyden, dat, ingevalle den Oorlog tusschen hare Ho: Mo: en die van Portugal langer had blijven duyren, sy in 't Kattegat op alle Nederlantse Schepen souden hebben beginnen te Kapen.

Italien met haer aengebooren siekte van jalousije bevangen, sach ongeern datte Paus soo Hoffelijck alles dirigeerden: Genua hielt sich geaffronteert, om dat 700. Spaense soldaten in Galeyen te Savona aengeweest, daer de gewoonlijcke salutatien van strijcken niet en hadden geobserveert: Maer een Coning acht hem onvergelijckelijck by een Republijck. So doet een Coopman by een Arbeyder. De Genevoisen wilden daer revenge over, en om dit lieve point van Eere, vonsden sy met hare stucken tot in de Spaense Galeyen, afgonsende ettelijcke en veele Menschen die onnosel waren, hare Armen en Beenen; en noch en was de arme Eere niet vergoet! Een Politicus te Romen in handeling met de Spaense Ministers staende, doch geen uytkomst mette selve siende, barsten hy in een ruyme Zael uyt, met dese woorden: A gente vulpina libera nos Domine. Een ander sich veel op de Roomsche Kercke beroemende, stofte by die sy Ketters noemen, van hare wettichheyt aldus: Wat meynd ghy mijne Heeren? Aensiet de Weerelt: Wie bekeert de Ioden als wy? Wie gaet in alle Landen 't Christen-gelove verkondighen? Wie later sijn leven voor? Welcke zijnt die in Iapon en China sijn vervolgt? Wat Christen Princen sijnder die van onse Kercke niet en zijn? Wie in de selve heeft beter ordre, 't heerlijckste Musijck de meeste geleerden en gemeene Menschen en Landen van Europa onder hem? Als willende seggen, dattet Volck gelijck de Princen was, de Religie oock alsoo moste volghen: Want de Roomse Kerck is waer, maeckt meer werck om de Coninginne van Sweden tot haer over te halen, dan sy om een minder soude hebben ghedaen: En men stofte te Roomen noch daer op: Datte gemelte Coninginne door Pomeren en Sweden haere saken door geen andere als Rooms Catholijcke Persoonen dede bedienen.

Ter Zee sach men in dese Jaer-tijdt wonderlijcke speculatien: Den Koningh van Engelant wilde de Haring-visserye tegens de vreemde voorstaen, en gaf

en gaf grootte Privilegien aen yder die daer toe in Enghelant en Schotlandt wouden komen woonen / yder Visser soude aen den Gront-Heer van de Zee betaelen maer tien stuyvers van elcke Last Haringh / en van alle andere Lasten vry zijn / en genaturaliseert zijnde / seven Jaeren vry wesen van alle Imposten. De Hollantse en Engelse Vissers begosten onderwijl malkander op Zee om de possessie van de ruymte leelijck aen te sien: En konden de kloecke Hollanders niet wel lijden datte Enghelsen [die liever Monsieur speelen mette Hantschoenen aen de Hant / dan wercken] haer 't algemeene Element souden ontroost hebben / waer van zy al over de Hondert Jaeren posessie hadden gehadt. Maer d' Engelsen waeren daer mede niet vernoecht / haere Kaepers rusten oock te Duynkercken ter Zee / en haere Soldaeten te Lande op de Contributie uyt / maeckende haer alsoo Vyanden ter Zee met Nederlandt / en te Lande met Spangen en Vranckrijck: Want zy begosten om noyt te verhuysen / een stercke Citadelle te bouwen: Oock had een Engels Schip met Veertich Stucken op de Revicre van Canea ghenomen twee Franse Schepen van Bordeaux / die hy in Engelandt op bracht / dan most die weder ontslaen: En so dede men een Portugijsse Kaeper / die in Duyns op-braght twee Hollandtse Barcken / een Hollandtse Visser / en eenige Buysen restitueren: 't Schip Graef Enno verballen op de Sorlings / wierde de Gout-Kist daer uyt door een Staten Oorlog-schip gelicht / maer G. Enno door storm te Plemuyen inloopende / is door den Deenschen Resident Pettecom gearresteert geworden / en naderhant / also geen partije gebonden wiert / toegewesen / by default / doch midts door een Jaer borge stellende voor 't geheel: Men hoorden toen / hoe dat sommighe seditieuse Persoonen in Guinea eenen Jan Claessen / een Moor / tot Koningh hadden op-geworpen / ende die van * Futu en ⁑ Sabou / oock de Coningh van Denemarcken teghens de Nederlantze West-Indise Compangie hadden op-gerockent / om 't Fort ‡ Nassou

* Dese Natie legghen wel 200. mijlen te Lande in, heeft een eyghen Coningh: Heeft aen een Dorp op een hoogte sijn Tollenaer, daer een groote geweldige Klip voor leyt, daer de Zee op barrent, en sulcken ghedruys maeckt, dat men het wijt in Zee, en noch verder te Lande hooren mach: Dit soude het Gout-rijckste ghebiet van Guinea zijn, die 't beste Gout uyt leveren.

⁑ Dese hebben mede een eyghen Coningh, daer is machtigh veel Gouts: Noch de Hollanders, noch selfs de Guinesen die op de Cust woonen, weten niet waer de Gout-mijnen zijn, also die van yder Koning sorgvuldich worden bewaert: Het gout (seggen de Swarten) wert sommig daer gevonden in brocken so groot als een groote Boon, of een Vinger, oock als Erten, en als Vijlsel of gruys van Coper, seer ongelijck, als gebroken Carelsteen, met Steenkens en Klompen aerde daer aen, met hoecken, tacken, kley, sant en gruys: 't Gout dat in 't Sant en Rivieren ghevonden wort, scheppen sy met Lepels, dan is luttel te beduyden: De Mijnen geven 't meest, daer om ist datter soo veel Swarten in doot blijven, en de Arbeyders aldaer en den Koning, hebben elck de helft van 't uytgegraven Gout.

‡ Dit Fort Nassou, anders Mauritius genaemt, leyt aen Zee, besuyden 't Casteel de Mina, by Cabo Corso, omtrent 25. mijlen besuyden Rio Mançu: De Yser-Mijnen leggen daer niet wijt af: Is een hooge advantagieuse plaets.

Nassou te Belegeren: Waer over als een saeck die eerst begonnen is/ noch veel arbeyts te vereffenen sal zijn.

De Deense Ministers klaegden ondertusschen seer hart by hare Ho: Mo: Ende sijn Majesteyt van Denemarcken selfs/ wilde sonder verseeckeringh van voor Geluck-stad niet laten afgaen een tweede Schip/ genaemt de Fredrick: Maer 't selve ten uytgangh deses Jaers volghende/ is het voorsz. Schip/ naer Engelant overgesteecken/ om daer onder desselfs Commissie breeder te ageren: Casper van Heusden/ Generael in Guinea/ verstaet men weder tuys te sullen komen/ en eenen Johan Valckenburgh in desselfs plaetse verreysen soude.

Den Koning van Engelant door zijn verklaringe van den 6. passato/ bleef ten eynde deses Jaers noch al persisteeren/ dat 3. Maenden na de Ratefica-
tien van 't Tractaet/ tot Londen Commissarissen soude sitten/om de schaden
van d' een en d' ander soo in Oost-Indien als elders gheleden/ te vereffenen.
Desselfs Envoy den Ridder Downing gaf den 20. deser oock een Memori-
ael over/ aengaende 't Engels Schip d' Experientie eerst in Biscayen opghe-
bracht/ en oock van 't Schip de Charles/ versoeckende satisfactie van beyde/
als mede van de Schepen 't Fregat van Brasyl/ genomen door Cap. Sluys
van Vlissingen/ en de Luypaert/ in volle Zee visschende ende by Cabo blan-
co in Africa/ genomen is door den Gouverneur van Aragnig / onder de Ne-
derl. West-Indise Compagnie. Van de Charles wort gesegt ghenomen te
zijn door 3. Caepers / soo hy lach op de Reede van St. Martin / behoorende
onder den Koning van Vranckrijck. Op 't Schip d' Experientie/ is noch
niet anders bevonden/ als inexperimentum. Evenwel d' Engelsen gelovende
al 'tgeene haere Bootsgesellen seggen/ voeghen daer toe/ dat soo alles waer is
wat sy seggen/ of men daer soude konnen imagineren datte Coning van Groot Brittangen
in eer en Iustitie soude konnen lijden dat sijne Onderdanen geen behoorlijcke satisfactie souden
hebben voor een soodanigen schat. Den voorsz. Engelsen Envoy verklaert/ dat sijn
Mr. den Coningh in dese occasie niet en kan lijden dat sijn Onderdanen langher wierden ge-
vexeert, en hare Penninghen verquisten voor eenighe mindere Rechters, maer doet eysschen
en verwacht satisfactie en reparatie van de Staten Generael :. En wanneer naer alle dese gedane
instantien het haer niet sal believen also te doen, dan sal den Coningh syn Meester haer ontla-
sten, en sorgh draghen om door andere middelen voor d' Eere en digniteyt van sijn Croon, en
belief sijner beroofde Onderdanen,&c.
Het Tractaet de Marine in Engelant/ en wilde dus met Nederlandt niet
voort/ d' Engelsen bleven onbeweeghelijck op 't stellen der voorsz. Commis-
sarisen / om alle Zee-saecken daer altoos ten spoedighsten af te doen :
Klaghende / datte Admiraliteyts Collegen in Nederlandt/ alle saecken voor
haer veel te langh hielden sleepende / ende naer affectie scheenen te judiceren/
gelijck den Engelsen Resident Downing over de twee opgemelte Schepen de
Charles en d' Experientie in Zeelant opgebracht/ en met hare Ladinge ge-
confisqueert/ diverse klachten by Hare Ho. Mo. dede / van dat den Koningh
van Engelandt over die condemnatie gheen satisfactie nam. Vranckrijck
klaegden

klaegden oock in dier voegen over eenen Capiteyn de Pré/ mede in Zeelandt op gebracht / dat men den selve soude satisfactie doen / ofte anders / dat men hem Represalien op desen Staet soude genootsaeckt sijn te geven.

Om een eynde van alle dese Zee-rusien te maken; Vranckrijck of al of niet jaloux/ ruste een kloecke Vloot in Bretange en Normandijen uyt/ onder Mr. de Neufchase/ soo men seyde/ tegens de Turckse Rovers: De Engelsen geloof den wat anders; en de Nederlanders/ dattet was om te executeren de weygeringe van 't Vat-gelt/ doch die equipage heeft dit Jaer geen eynde genomen. De Venetianen kregen in dese Maent van hare Generael advijs: Hoe sy den 18. Augusti de Turckse Vloot by Milo hadden aengetast/ en drie Turckse Galeyen hadden doen stranden / neffens andere drie Galeyen in de gront geschoten/4. Galeyen/waer op 1800. Christen-slaven waren/ sijn verovert en verlost: De andere Turcken vluchten aen 't Eylant Milo/ een seer woeste Plaets/ en van oude structie/ daer de Venetianen haer volghende/ bemachtigden oock Milo / daerse alle de Wapenen en grooten buyt bequamen: Invoegen dit jaer de Venetianen hare Scheeps-tocht met glorie hebben beslooten: Den Senaet van St. Marcus hielde daer over het Te Deum Laudamus: En hare Vlooten/ alsoo de Turcken schuylewinck waren geloopen/ begaven haer mede naer de Winter-quartieren: Wat van dien Oorlogh meer is gesept/ schijnt my toe als fabulen: Ick bevinde, dat men op 't Historiael-boock wantrouwich moet zijn om te gelooven. Den Turckschen Keyser dede doen eyndelingh ontslaen/ den so lang qualijck getracteerden Franse Gesant Monsr. Jean de la Haye; Men gaf hem verlof om met een Engels schip na Huys te keeren: En is op 't Na-jaer in sijn Vaderlant wel gearriveert/ daer hy den Koningh van sijn aengedane mishandelinge wijtluchtige openinge heeft gedaen: Den Turckschen Primo Vizir verkoor selfs een Fransen Edelman te Constantinopolen in de la Hayes plaets/ om te dienen tot soo lang een andere Franse Gesant soude komen: In den Divan wiert voorgeslagen/ om een Chiaus naer Parijs te senden/ en reden van het quaet tractement aen dito de la Haye gedaen/ te gheven: Maer sulckx wiert weder afgestemt / alsoo daer door aen Vranckrijck te grooten eer soude werden gedaen/ en schijnen/ als of de Ottomannise Imperator den Coning van Vranckrijck ontsach.

In 't Vlie waeren al den 3. Septemb. gearriveert / de noch 2. verwachte Nederl. schepen uyt Oost-Indien/als de Fluyt Vecnenburg/en 't Jacht het Kalf/ voor reeckening vande Camer van Amsterdam / vertrocken van Batavia den 27. January 1661. Hare Ladinge was als volgt:

649319	Pont, ofte 532229. Catty Peper.
56800	P. Ceylonse Caneel.
296461	P. gerafineerde Salpeter.
111009	P. Siams ende Bimas Sappan-hout.
31740	P. Surats Cattoene Garen.
60462	P. Gommelack.
22102	P. Cauwa de Mocha.
431	P. Bengaelse Muscus.
1828	P. Bengaelse Monster Salpeter.
8424	P. Chirmanse Woll.
900	stucx St. Tomese Rochevellen.
60	st. Iapanse Sijde Rocken.
100	Bondels Iapanse Watten.
55	P. of 44. catty Chineese Thee.

1888 P. Benjuyn Cabessa.	6 st. verlackte Comptoiren.
2000 P. Lignum Aloe.	2 st. swarte verlackte Kisten.
2000 P. Aloe Saccatora.	4 P. en 3. achtste stamp Paerlen.

Brachten mede/ dat men op 't Eylant Formosa beducht was/ datte verjaegde Chinesen hun souden komen overvallen/ opgehitst door een verloopen Chinees Iquo/ wiens Vader wel eer Bleermaecker van den Nederlantsen Generael op Batavia was geweest; [leest daer af in ons 5. Deel/Fol.119.] welcke nu wel 400. schepen sterck/en veel Volck onder hem had: Waer door de Nederland. haer Fort op de Cust van Formosa gelegen/ genaemt Eyoan/ met 1200. Man deden voorsien/ hebbende 3. lagen Canon/ daer op 45. Metale stucken lagen: Ende also op dit Eylant veele Indianen tot het Christengeloove door de Gereform. Predicanten waren gebracht/droegh men daer om te meerder sorge/ om 't selve te conserveren voor alle overval: Want de Chinesen door de Tarters gejaegt/ al dickmael desen sprong voor-gehad hebben/ en om dese Chinesen te beschermen/had den boven-gemelten Iquo al over ettelijcke tijdt de Nederlantse Compagnie op Batavia doen aensoecken/ om te maken een Alliantie van gemeene hulpe: Dan de Nederlanders sloegen dat af/ als willende mette Barbarise Oorlogen geen gemeenschap hebben.

Dese 2. boven-gemelte Retour-schepen/ aen de Cape de buona Esperanse komende/ vonden daer Brieven van 't Schip Maersebeen/ na Oost-Indien gaende/ hoe dattet selve door contrarie winden wel 2. Maenden onder de Linie had gesworven/ invoegen daer wel 70. dooden/ en by de 200. siecken op waren doe sy af voeren. Men verstont doen mede dattet Fort / 't welcke de Engelse in Guinea aen de Reviere Gambia hadden afgeloopen/ mettet gheheele Magasijn/ veele Coopmanschappen/en sommige Soldaten van 't Guarnisoen/ onvoorsiens was verbrant.

Te Londen arriveerden in dese Maent oock 4. Retour-schepen uyt Oost-Indien/ als de Blackmore/de Richard/ Respauration/en Mercants advontupre: Hare Ladinge was

1162144 Pont Peper.	28 Balen Necanijs.
2864 Balen Salpeter.	96 Balen Cattoene Garen.
140 Balen Suycker.	175 Balen Cassia Lingua.
446 Potten Gember.	49 Balen Baftas.
141 Balen Geyten-haer.	17 Balen Salampouris.
74 Kisten Roode Aerde.	1138 Pont Bensouin.
18 Balen Deck-Kleden.	4 Schockel Nagelen.
40 Balen Lack.	270 Potten geconfijte Gember.
32 Balen Exurys.	

Het was nu al ettelijcke Maenden geleden / datte Mooren in Africa tegens den Koning van Zalee waren opgestaen/de Stad belegert/ende seer benout

nout gemaeckt/ sulckx datte Levens-middelen gebrekende / veele Menschen van honger storven : Dit sproot uyt een ouden haet van de twee Steden Our en Nieu Zalee : Den Koning sont twee Expressen naer Spangien/ met een partye gelts om Granen te koopen/ met aendieninge/ dat hy oock kortelingh een Ambassadeur aen den Catholijcken Koningh soude senden/ want hy had het Cooren nu so spoedich en noodich van doen/ dat anders al syn Volck van te vergaen/ perijckel soude geloopen hebben.

November 1661.

De Son het leven aller schepselen/ was met 't begin deses maents nau in den Schutter getreden/ of Europa sag de braefste Princessen van Christenrijck (bes wangert door de genade van den Aller-oppersten Son van Alles) ten vruchtbaren Eeuwe voortskomen : De eerste plaets die wy daer toe geven/ is geweest de behaghelijcke Coninginne van Vranckrijck : Wy hebben (seyde den Poët) over een Iaer gesongen van de plantinge des Booms : Nu willen wy van hare Vruchten vertellen. Hare Majesteyt quam den 2. deser in 't Kinder-bedde van een Jongen Soon/ ‡ Dolphijn : Waer over hy van Allerheylighen dagh gedoopt wiert Lowijs Tous Sainct : En also hy op Dingsdag ten 11. uren geboren was/ riepen de Schooljongens van Nostre damus/ Hy sal een Cæsar, Semper Augustus, Clemens en Pius zijn,&c. Hare Ho. Mo. Ambassadeurs hadden doe buyten alle andere de eer van den Koning en Coninginne over dese geboorte met het grootste vergenoeghen gheluck te wenschen : De Fransche Ministers in alle Princen Hoven vreugdebuyrden niet alleen daer over/ nemaer oock de Staten van Hollandt mits d' oude Confidentie altoos tusschen Vranckrijck en desen Staet geweest/ deden den naesten Woensdagh daer over Canoneren/ in hare steden klocken luyden/ trompetten en musijck hooren/ en pick-tonnen aen-steecken. De tweede plaetse behoort den Heere Vorst van Nieuburg/ wiens Gemalinne den 4. deser van een Jonge Prins quam te geleggen/ nae luydt deser Missive aen de Staten Generael :

Onsen Vrunt-Nabuyrlijcken goeden wille ende dienst, oock wat wy meer liefs en goets vermoogen te vooren; Hoog Moogende Heeren, bysondere lieve Vrunden ende Nabuyren : Wy mogen U Ho. Mo. mits desen, niet voor onthouden, hoe dat den Almachtigen goedigen God, de Doorluchtige Furstinne, onse Vruntlijcke lieve Gemalinne, Vrouw Elisabeth Amelia Magdalena, *Palts- Gravinne by den Rhijn, tot Gulick, Cleve ende Bergh Hertoginne, geboorne Lant-Gravinne tot Hessen, van hare gedragene Lijfs-Vrucht, gister avont voor Neghen uyren in genaden geluckich heeft verlost, ende Ons beyde met eenen welgestelde Jongen Soon echter verblijt; Ende dat*

‡ Dolphijn is den eerstgebooren Soon der Coningken van Vranckrijck, en diensvolghens als Oom der Coningl. Kinderen, oock Hertoge van Orleans, de tweede Soon Hertoghe van Anjou. Als in Engelant is d'eerste Soon Prins van Walles, 2.Duc de Iork, 3.Duc de Glocester.

Moeder en Kint, (na gelegentheyt des tijdts) sich wel bevinden.

Gelijck wy nu niet twijffelen, of U Ho. Mo. sullen desen Echt-Zegen [van God verleent] Ons seer geerne gunnen, ende sich met ons daer over verheugen. Soo hebben wy de selve dies aengaende Vriendelijck notificatie willen doen; blijvende daer benevens altijt bereyt ende willich, om U Ho. Mo. alle aengename Vrunt ende Nabuyrlijcke diensten te bewijsen. Gegeven tot Nieuburgh, den 5. November, Anno 1661.

Van Godes genade Philippus Wilhelmus, Palts-Grave by den Rhijn, in Beyeren, tot Gulich, Cleve ende Bergh, Hertogh, Graeff tot Veldents, Sponheym, der Marck, Ravensburgh ende Moers, Heer tot Ravesteyn, &c.

Uwer Ho: Mo: Dienst ende goetwilligen Vrunt ende Nabuyr,

PHILIP WILHELM.

Het Doorl: Huys van Nassau verheugde sich den 15. deser in 's Graven-Hage, met het verjarigen van zijn Hoogheyt den Prins van Oraignen, dien dag Elf Jaren out wordende: De Princesse Douagiere van Oragne Groot-Moeder, geassisteert met Prins Willem van Vrieslant, zijn Gemalinne, en de Princesse Maria van Oraigne de geluckwenschingh van alle heyl nevens de Vereering van een braef Juweel zijne Hoogheyt op-offerende. De blijtschap had te meerder fondament, om dat den Coning van Vranckrijck door het versoeck en de debvoiren van hare Ho. Mog. Ambassadeurs aldaer, aen den Heere van Zulichem hadde doen verstaen, Dat hy in 't korte aen den Prins van Oraignen soude satisfactie geven. **Op dese tijt was de Magistracts verkiesinge tot Leyden voor de hant, en wierde zijn Hoogheyt aldaer op de Maeltijt genoot. In Hollant quam doen dese Missive, al den 17 May getekent by de Coning van Groot Brittangen, aen hare Ho. Mo. over de Tutele des Hoogh-gem. Prins van Orangie, luydende aldus:**

HAuts & Puissants Seigneurs, nos bons Amis, Alliés & Confœderez: Ayant apres la mort de Madame la Princesse d'Orange, nostre tres chere Seur de heureuse memoire, jugé necessaire d'arrester quelques moyens positifs, comment d'administrer à l'advenir la Tutelle du Prince d'Orange nostre Nepveu, nous en sommes en fin convenu, par un Traicté particulier avec les Ambassad. de Monsr. l'Electeur de Brandenburgh, & pour la confiance, que nous mettons en la bonne conduite & amour maternelle de Madame la Princesse Dauagiere d'Orange, pour nostre dit Nepveu, l'avons prié & authorises de vous representer d'oresnevent & d'agir en nostre nom, de facon que selon sa prudence Elle verra redonder au plus grand anvantage de son petit Fils. De quoy nous avons bien voulu vous donner advis par cette lettre, vous priant d'adjouster une entiere Creance aux choses quelle vous en dira de nostre part, de l'assister de vos bons Conseils, & d'appuyer les resolutions qu'elle prendra, de vostre authorité afin qu'elles

soyent

soyent mises en execution, ce que nous, nous promettons de l' affection que vous aves de tout temps porté aux Princes d' Orange, nous vous asseurons que tout ce que vous feras pour nostre dit Nepveu, nous tascherons de le reconnoistre comme fait à nous mesmes, priant Dieu qu' il vous ait Haut & Puissants Seigneurs, nos bons Amis, Alliés, & Confœderées en Sa Saincte garde. Donné à Londres, ce 17. May 1661. Vostre bien bon Amy, Signé. CHARLES R.

Vranckrijck was nu mette Geboorte van haren Jongen Coning of Dolphijn/ in de hoogste vreugde: Men vertelt/ datte Maeltijden/ de vreugde Vuyren/ de Pijlen/ het Bos-Poeder/ en den verloopen Wijn/ die daer over gehouden zijn/ meer gekost hebben als een Jaer inkomen van het geheele Rijck: Hare Ho. Mo: Ambassadeurs hadden boven alle andere/ alleen de eer de Coninginne voor 't Craem-Bedde te komen geluck wenschen: En sijn Majest. was so blijde over de groote Onkosten die de selve Ambassad. deden over de geboorte sijns Soons/ dat hy dese Missive aen haer Ho: Mo: sont:

TReschers & grand, Amis Alliés & Confœderés, C'est avec plaisir que nous donnons part a ceux qui nous sont affectionnez du bon heur qui nous arrive par ce que nous sommes asseuréz qu' elle leur cause de la Ioye, & qu'il est vray que les demonstrations Publicques qu' en peuvent faire esclatter, marquent aux Peuples l' intelligence qui est entres leurs Maistres, & servent a les engager a s' y conformer par une bonne Correspondence entre eux. Nous vous escrivons donc cette lettre pour vous dire, que la Reine Nostre treschere & tres aime espouse & Compagne, s' est aujourdhuy heureusement delivrée d' un Fils, & que nous recevons cette nouvelle faveur du ciel avec d' autant plus de contentement, qu' elle nous fournit un nouveau moyen de vous faire sentir les effects de Nre. Royale bienveuillance, par le soing que nous deurons prendre de faire eslever le Dauphin dans les sentiments, que nous conservons pour le bien & l' avantage de vos affaires & de vos Estats, & sur ce nous prions Dieu qu' il vous ayt, Trescher grands Amis, Allieéz & Confœderéz en sa St. & digne garde, escrit a Fontainebleau le 1. jour de Novembre 1661. en bas estoit escrit Vostre bon Amy & Confœderés. Signé LOUIS, *& plus bas de* Lomenie.

Ende op de selve haer Excell. en op der Engelsen versoeck/ sont den Coning de Gereformeerde binnen Rochelle dese genadigen Brieff:

JE vous faits cette lettre pour vous dire que ie trouve bon que tous Anglois & autres estrangers faisant Profession de la Religions pretendu reformée, que sont presentement en Mad: Ville de la Rochelle, ou y viendront cy aprez pour faire Commerce & traficq, y puissent demeurer & loüer des maisons pour les commodité de leur

negoce seulement, à là charge toutessfois qu'ils ny pourront acquerir aucune fonds ni droict de bourgeoise, mesmes se mesler des affaires particulieres de la dicte Ville & autres, que de celles qui concerneront leur trafficq, & commerce simplement, a peine d'estre descheuler de la presente grace. Ce que vous feréz punctuellement observer a l'advenir, en sorte qu'il n'en puisse arriver jnconvenient en que chacun se contienne dans sons devoir, de quoy je donne advis aux juges de la Police de lad: Ville pour faire le semblable en ce qui depend de l'autorité de leurs charges, Cet ce je prieray de tenir en Sa St. garde, &c. Escrit a Fontainebleau, le 6. jour de Novembre 1661.

Signé LOUIS, *& plusbas Phelipeaux.*

Zijn Majestt. beloof den oock met hare Ho: Mo. haest te sluyten: Wel is waer/ het Vat-gelt most betaelt zijn; en daer om wast/ datte Verpachtingen dit Jaer op 5. Millioenen vergrooten: Daer en tegens schafte den Coning veel quade coustumen af/ so van Executien/ als van Collecten van Lasten, en voornamentlijck/ dat in de Steden noch ten platten Lande volgens ouder gewoonte/ nu niet meer de Rijcke voor de Arme souden moeten betalen/ maer elck daer hy op gestelt was/ moeten voldoen/ daer anders door die quade gewoonte/ de Rijcke seer haest quamen arm te worden; en ingevolge heele Provincien: Want de arme Luy wat te veel van lang slapen/ stercken dranck, en Panne-Koecken houdende/ sorgden niet voor morgen/ datse seyden: Met de Schrift te konnen bewijsen: Uyt al dese geschicktheden van den Coning/ bevogde men aen 't Hoff/ dat Vranckrijck wel haest hare achterstalligheyt van 60. Millioenen en meer soude te boven komen: Het is waer, dat door de verval van Negotie geheel Normandijen en Bretangen in desen tijt jammerlick verviel in de Neeringe van 't Linne-Weven en Zeyl-doeck/ waer door sy altoos seer stercke Retouren uytte Spaense Silver-Vlooten trocken: Want 1. Elle Zeyl-doeck van 23. st. quam op 14. a 15. stuyv. te vervallen: 't Welck onder veel arme Luyden/ en in-gevolge soo in Vlaenderen als in Hollandt schaersse welvaert veroorsaeckte. Ongeluckigh wiert den 27. passato St. Malo door een schielijcken Brandt/ ontstaen uyt een Apotekers Huys/ vernielt/ niet alleen de voornaemste Straet/ maer tusschen de 2. a 300. Huysen raeckten door de harde wint in Assen/ en mits de ruyne van veele Coopmanschappen en Pack-Huysen/ sijn hier door wel anderhalf-duysent Familien bedorven: Alles gingh soo haest voort/ datte Rijckste niet en hebben konnen bergen: Selfs den Consul van hare Ho: Mo: Louys Maget, schreef daer over aen sijne Meesters/ onder andere dese Woorden: Soodanighen verdriet als hier is, is niet met Monde te spreken, so segge ick met groot leetwesen, voor my hebbe ick al mijn goet verlooren, ja dat ick niet een Hembde en hebbe om te verschoonen, God betert! De schade wiert begroot op wel 30. Tonnen Gouts. De groote ongemeene storm-winden sijn in dese Maent seer schadelijck op de Custen van Engelant en Vranckrijck geweest/ want in Yrlandt quamen de Rompen van 8. gebleven Schepen aen dryven: In 't Canael vergingen diverse Vaertuygen/ in

Duyns

Duyns 6. Coop-vaerdijers/ in de Bocht een groot Frans schip / dat van de Groenlants-vangst na Bayoena quam/ ende seer wel gevangen had: Ende op het Zant van Boulonge voor Montrueil/ verviel in het doncker een Staten Oorlog-schip de Wassende Maen/ Capit. Schatter van Haerlem / met 40. Canons/ en 130. Eters: Daer van/ also de Cabel brack nevens den Capiteyn/ die van het schip tot het leste niet en wilde/ 71. Man verdroncken/ de andere quaemen seer afgeslingert te Lande/ daerse noch van de Fransen uytgeplondert zijn/ en onmenschelijck gehandelt met te slaen en te graveren: Sy staken een Persoon in een Kuyl neffens de aengekomen Drenckelingen/ maer dese van het water dat hy in had/ bekomende/ redderde sijn selfs uyt de Kuyl/ en quam so naeckt snachts te Trepaut by sijn Maets in de Herberge: Die met geen Kool en Cruys op de Borst was geteeckent/ wilden de Fransen niet begraven. Daer is noyt yet sonderlings van 't Schip gestrant als Hout/ de rest is ingewelt. Den 20. deser storf den vermaerden Avonturier Coolaert/ te Vlissingē in sijn gevangenisse: Maer den Sur-Intendent † Fouquet was so geluckigh niet / schoon de Coorts en sijn ongeluck hem aen 't rasen bracht/ waer door hy veele dingen uytrammelden: Monsr. Chanut/ hoewel kranck aen de Coorts/ sont aen den Koning te Fonteyne bleu dese woorden: Dat hy een Kistjen met eenige voorname Brieven in sijn Huys had; 't welck hy al voor eenige dagen sijn Majestt. soude hebben g[e]openbaert, indien niet sijne sieckte hem in sulcx hadde belet: Sijn Majestt. sont Monsr. Blatret en Jean van Castille terstont daer om/ en 't selve geopent zijnde/ heeft men daer in gevonden 55000. Goude Pistoletten/ en seer veele Brieven van importantie: Elck oordeelde van desen ongeluckigen na sijn humeur: Sijn Vrouw wiert verboden aen hem te schrijven/ en versonden na Limoges/ sijn Broeders d' Aerts-Bisschop van Narbonne en den Bisschop van Agde en de andere / sijn ghesonden naer Bourgondien/ alle de Vrienden daer eenighe suspicie op was/ wierden mede versekert: Doch den Coning dede/ nu hy van de effecten/ speciael Belle Isle/ de Brieven en alle de Penningen versekert was/ so seer met Foucquet niet haesten/ als/ dat hy Mr. Villeroy tot President maeckte over 't College / dat hem sijn Proces soude maken: Den Coning nam zedert die tijdt alles selfs ter hant/ en schafte alle onnutte saken af/ was so vlijtich alle dagen in 't Gouvernement/ dat hy niet een half uyr versuymde/ sonder te expedieren het een of t' ander: Maer van de sake van Fouquet is dit Jaer niet finalijckx anders gevolgt/ als een eysch van 18. Millioenen en een Interragatorium / waer van hier naer meerder.

Venetien/ de Voorburgt van 't swacke Italiaens Christenrijck/ liet haer noch al onderhouden met Roomse Praetjens / dat als noch Miraculen ghelijck voortijts geschieden: Sy verpijnden haer te weten/ op wat manier den Franse Gesant van Constantinopolen was vertrocken: En sy verstonden / datten Primo Vizir hadde geseyt: Wy en erkennen u voor geen Minister van Vranckrijck: Te meer hadden sy toen gehoopt/ dattet gelt van den Card. Masarin tegens den Turck gemaeckt/ haer soude toegevoegt sijn geworden; maer dewijl Masarin een Italiaen / (welcke Natie niet alleen de geheele Werelt/ maer

† Sr. Jean de Castillie moet van hem hebben - - - - - -	40000.	Pont.
Sr. Roulier - - - - - - - -	180000.	Pont.
Den Advocaet van Reeckeninghe - - - - - -	300000.	Pont:
Den Theologant Mouris - - - - -	3000.	Pont.

oock haer selfs bedriegt / dat gelt aen den Paus had gemaeckt) soo was het niet vremt datte recht-behoeftige [gelijck het toch in alle Christen-Kercken en Cluysen gaet] boven de stoute Bedelaers / ten achteren wierden gheset : Men lachte onderwijl en Piazza de St. Marco/hoe Constantinopolen mette sterft was bevangen : de Griecken daer uyt waren gevlugt/door wiens veelheyt oock de om-leggende Dorpen waren geinfecteert : En onaengesien dit alles / waeren dagelijckx uytte Adrianopelse Poort by de Anderhalf-duysent dooden op Karren uytgevoert : Datten Keyser sijn Moeder/ sy haere Soon/ hy sijn Opperste Vizir/en die sijn Soon waentrouden : Maer de Venetianen die de Hollanders slachten / geern singhen dat sy geern hooren / souden met Brugge en met Antwerpen soo wel verlooren gaen : Daer om seggen wy op sijn Zeeus : Dattet beter is by tijdts op de Dijcken te passen.

Den Viceroy van Napels / een Spaens Patriot/ den Grave van Peneranda en Vreede-maker te Munster van Nederlant/behaelde geestelijcke eer/ dat hy in sijne Viceroyschap en in Sicilien executeerden de Tienden op alle vaste Goederen/ tot een Verbont tegen den Turck : En voorwaer het quam slecht te pas/dat de Sicilianen/de pijpen stelden; en toen men wegens de Catholijcke Majesteyt de Hollanders alle liberteyt wegens d' Ingesetenen had belooft/ dat die van Messina en Palermo eyghen voordeelen waeren pretenderende : De Turcken quaemen toen by Otrante met 90. Zeylen aenschroeven/ weg-voerende veel Christenen : En te laet dede den Napelse Viceroy voor haer sijne Cust in al'arme stellen. Al dit gewoel was niets ten aensien van de doot van Dom Louys de Haro / die den 15. deser te Madrid tot groot verdriet sijner Vrienden (daer den Coningh een af was) overleet : Als zijnde geweest den Rector Pateficus ; den Raedsman en 't Heyl van Castilien : De Eer van de Spaense Croon/en de luyster van sijn selven : Hy wiert meer beweent als begooten : Dan de Genevoisen seggen van hem aldus : Had hy langer geleeft, hy soude Portugael gedwongen hebben, 't koste wat het wilde, 't waer dan om Hollant en Vranckrijck door een Ligue daer toe te bewegẽ,en daer voor aen Vranckrijck in recompense te beloven eenige aensienlicke Steden in Nederlant,ende aen Hollant neffens de restitutie van Brasil, meerder vrije Zee-vaert na Mexico, &c. Onderwijl men Engelant door een Treves soude sien gerust te stellen : Maer die verder sagen/ geloof den dat Vranckrijck/ Engelant/ noch Hollant noyt geern souden sien dat Portugael weder onder Spangien quam/ om veele redenen : In sijn plaetse heeft den Coning gestelt den Hertog de Medina/de las Torres over 't Noorden/ en Compte de Castrillo over d' Indise saken. De Spaense Wapenen in Portugal/ konden nu door de hitte/ en dan door de schranderheyt van hare tegenpartije luttel succes vinden/ dies wijcken sy uyt 't Velt : Dit dede de Portugijsen tot omtrent Aronches stroopen : Doch hare stoutheyd dede haer oock een torn versoecken/ om Valencia te secoureren / daer de Spangiaerden hun sloegen/ gevangen krijgende den Broeder van haren Generael van de Ruyterye den Grave van St. Jan/ die van sijn Paert dat struyckelde/ neder storte/ en in de Coronje wiert gebracht.

Het Sweetse Hof was in dese maent ten hooghsten vernoegt/om dat door de

groote

groote Vigilantie van den Grave Tot / het Tractaet tusschen Vranckrijck was voltrocken / ende d' Heer Gambrosius nu om de Ratificatie aen quam: En vermidts daer niet meer als de Alliantie aen den Rhijn buyten 't oude Tractaet voor desen te Munster en te Osnabrugge gesloten / was by gevoegt / so viel te Stocholm geen Dispuyt om dit Tractaet te Rateficeren: 't Welck per Post te rugh gesonden wiert. Al de malheuren die Sweden in dese tijdt had / was / datte Grooten met het tuys komen niet alleen sagen datse met het keeren / haer Patria slechter en armer als andere Landen vonden / maer oock / datte stilte haer dickmalen verruckten tot een ander leven / waer uyt of sieckten / of veranderinge volgden: Want in desen tijt storf den Rijcx-Raet Gustaf Bielke / en 't was nu al 7. Jaeren dat hy niet gesont was geweest / alsoo hy in dien tijdt voor Ambassadeur was gesonden geweest door den Coningh van Sweden / aen den Czar van Moscovien / ende mits de Oorlogen die daer ontstonden / tusschen Moscovien en Sweden / wierde hy in de gevangenisse gesmeten / daer hem de Russen leelijck tracteerden: Eyndelijck van daer weder te Stocholm komende / wiert geraden het Water van Aken te gaen nut tigen / 't welck hy dede / maer van daer korteling op sijn Lant-goederen gearriveert zijnde / sach dat hy d' ongesontheyt niet en konde overwinnen: Men verhaelt dat hy storf / seer bemint en verstandich / oock jonstich zijnde: Op die tijdt storven noch 2. andere Rijckx-raden / den Graeff van Slippenbach / en Johan Roosenhaen: Dit ging over de Menschen / ende een Maent daer na ging het over de gebouwen / want daer verbranden diverse kostelicke Sloten.

Tusschen de Ceurvorst van Brandenburgh en den Hertoghe van Lunenburg / en de Stadt Hamburgh / ontstont in dese daghen mis-verstant / over de Schepen en Vlot-schepen die met Cooren de Elve af na Hamburg quamen: Ende alsoo yder over de Elve eygen Lant en Jurisdictie hadde / hoopte men sulckx te eerder te ver-effenen / maer daer is niet gevolgt / als dat den Hertoge van Luneburg een groote Schants op sijn gront over Hamburgh heeft gebout / om in tijts reed te zijn / tot het geen daer hy meende de naeste van te zijn. De Ratefieatien van de Vreede tusschen Sweden en Moscovien / sijn in dese Maent gewisselt / en de Plaetsen aen malkander gerestitueert die bedonghen waren / de voornaemste Poincten bestonden in dese 5. Hooft-Articulen:

Accoort tusschen Sweden en Moscovien:

1. Een generale Vrede sal sijn tusschen beyde Rijcken, ende Amnestia van 't gepasseerde.
2. Elck sal sijn eygen Tijtulen ende Landen op elckanderen vryelijck mogen gebruycken.
3. Moscovien sal aen Sweden restitueren alle ingenomen plaetsen in Lijflant.
4. Daer van Moscovien restitutie aen Sweden sal doen den 16. Augusti, en 14. dagen na de Ratificatie 't Slot Marienburgh.
5. d'Onderdaenen van Lijflant sullen de Moscovise Artillerye en Bagage op de Frontueren moeten brenghen: Daer teghens sal Moscovien in alle geoccupeerde Plaetsen weder moeten brengen, aen Klocken, Boecken en Ornamenten sulcks die by 't innemen gheweest sijn. En malkander voortaen geen schade mogen aen doen, maer elckander als Geallieerden alle schade afweeren, noch de Vyanden helpen, &c.

Den

Den Heer Ambassadeur de Thou in Vranckrijck sijn saken verricht hebbende/ quam weder in Hollandt te Lande: Op eene tijdt/ datte wedersijts Commissarisen van den Chambre Mipartie / tot nader over-een-kominghe hadden vast gestelt/ dat aen hare Ho: Mog: zijde uyt het Landt van Valckenborgh soude toekomen: Beyde het Casteel en de Stadt Valckenburgh / wijders de Bancken/Heerlijckheden en Dorpen van Meerssen/Houthem/Haren/Geul/Ulestraten / Bund/ Amby/ Itteren/ Climmen/ Hulsbergh/ Schummert/ Bergh/Bemelen/Blijt/Eysden/Erckenrade/Beeck en Neer-beeck; Geerle met alle de Leenen en resorten daer toe behoorende: En uyt het Lant van Dalen: 't Casteel en de Stad Dalen/ Trembleur/ Olne/ Bombay/ Fenneurs/ Cadier/ Oest/ met alle de Jurisdictien ende dependenten. Uyt s' Hertogenrade: Gulpen/ Margraten/ Holset/ Vijlen en Vales mette Gehuchten/ Leenen en toe-behoren: De resterende plaetsen blijven voor den Coning van Spangen: En sal den 15. Janua. 1662. wedersijts elck de possessie van sijn deel mogen aenvaerden: Doch met Conditie/dat/indien binnen 4. Maenden de behoorlijcke Ratificatien van wederzijden niet en wierden geamplecteert noch gewisselt/ dat dan yder soude werden gestelt in sijn staet gelijck hy te voren was.

Den Resident de Bye nu anderhalf Jaer omtrent in Poolen gewerst zijnde/ quam weder in den Hage: Als mede den Deense Resident Peter Carisins: De welcke korts daer aen verbolgde te eysschen de restitutie van het genomen Deense Schip/ en/ &c. Hier van daer na breeder.

Te Camerijck storf in dese Maent den Graeff van Fuensaldagne/Spaense Gesant/ die op den Vrede en 't Huwelijck-sluyten tusschen Vranckrijck en Spangen soo veel staet en pracht had vertoont / als opt eenigh Minister van Staet: Sijn eerste malheur was sieck te worden tot Fonteynebleu: En sijn tweede / was de ontsteltenis van Vranckrijck over de Carotsen te Londen/ waer over Fuensaldaigne ten Coninckrijck uyt most: En nu Doot zijnde/ wierde ghevreest dat zijn schulden bes waerlijck souden konnen voldaen worden: Maer alsó hy veel Clenodyen by hem had/ vertrouden/ dat die wijt souden strecken: Hy wiert te Botendale buyten Brussel begraben.

Engelant arbeyde noch dagheliјcks na haer oude gewoonte/ van ongerust te zijn/ want eenige die lust hadden de luyden swaermoedig te maken/ stropten uyt / datter in diverse plaetsen van de grootste Vrienden des Coninghs schielijck waeren doot gebleven, Aertbevingen waren geweest, een Staert-sterre ghesien, vechtende Leghers en Vuyr-vlammen in de Lucht waren vernomen. Hier Druckte men geheele bladen af/ daer een deel guyten en Lant-loopers haer gelt mede verdienden: Maer als men by de respective Magistraeten daer sulcks soude gheschiet zijn/vernam/ was alles vals: En doen speelden die Leugen-zaeyers Banckeroet: Elders hadden noch een deel van Cromwels Officieren weder een Conspiratie voor/ dese wierden oock gepreveniеert en gestraft: Sommige na Jamaica gesonden. In Engelant was gekomē Prins Cossuma Albertus Polack/om assistentie by den Koningh voor zijn Meester te versoecken/ waer toe hy goede beloste

lofte had gekregen: Hy vertreckt met zijn Coetsier Isaac Jacob een Jode/ en 1. Lackay Casamirus Kansagi na Rochester in Kent/ en op den wegh spannen dese 2. fielten samen om haer Heer op den weg te vermoorden/ alsoo hy toen vry veel gelt by hem hadde/ en dat terwijl in de Koets (ghelijck hy op lange wegen wel gewoon was) sat en sliep/ ghelijck sy deden 2. Mijl van Rochester/wanneer dese Jode aftrat/en den Prins met een mes in 't Hart stack/ die daer op riep: Heer zijt mijn genadigh, wilt gy Prins van mijn Lant zijn. Daer na ruckten hem dese Barbaeren uyt de Carots/ sneden hem 't Hooft af/ staecken hem d' Oogen uyt / en schonden zijn aengesicht om niet bekent te worden/ en oock een sijner Armen afgesneden hebbende/sleepten 't Lichaem in een Kuyl/ en 't Hooft een weynig van daer. Sy reden met de Karots tot Gray/ daer sy die lieten. 't Gebeurde dat na 3. dagen een Doctor daer verby quam rijden/ wiens Hont den eenen Arm vont/ den Doctor nader soeckende/ vont 't geheel Corpus. Den Jode quam te Londen/ veylden daer eenige dingen van zijn Meester / in de Burchenstraet bekent wordende / wiert ghevat neffens den Lackey: Sy waeren beyde seer hartneckigh in 't ontkennen van de Moort: Doch haer eynde is als haer werck gheweest. De Burgers van Rochester deden desen Prins op haer eygen kosten binnen de Stadt met groote statye begraeven: Voorwaer een groote waerschouwinghe van nimmer met groote sommen sich op de Lantwegen te begeven. Eenighe Luyden gaven doen te Londen in druck uyt/ hoe sy geweest waren boven Ceulen in 't Lant van den Graef van Wiet/ ende alsoo sy hare vryheyt in Engelant niet konden beleven/ had desen Graef aen dese en yder by Billetten doen bekent maecken/ vrye inwooninge en conscientie in zijn Lant / ende alsoo neffens goede conditien van veele Jaeren voor niet te hebben/ oock het Lant seer vruchtbaer was/ soo nodigden sy alle die van hare gesintheyt na Rotterdam / om dan ghesamentlijck heen te trecken/ende daer een nieuwe Stadt te bouwen. Men had doen van Lissabon advijs/ hoe dat de Infante Donna Catharina Bruyt daghelijcks van hare Moeder ter hooger Hant/ als alreede Coninginne van Enghelandt wierde geset/ dat sy haer geduyrig in d' Engelse Taele oeffende/ ende daer soo perfect alreede in was als een ing-booren Engelse Dame: Haere Cleederen ende gevolg gants na de Engelse mode aenstellende: En voorts alles wat een brave Princesse toebehoorde: Met haer souden na Londen overschepē 3. Religieusen tot hare Biechtvaders/ en neffens andere Officiers/ noch 700. Edellieden met haer suite/ tot omtrent 2000. Persoonen: De Spangiaerden geloofden datter met haer wel 3000. Familien Portugysen in Engelandt souden over komen.

Tot Utrecht zijn den 22. en 23. deser gestraft eenen Augustijn Vos / Backer en Man vā Trijntje Ridders bach/Moeder/en de Voor-soon Peter Vos: die te samen op den 24 Augusti lest/ten huyse van hare Buyrman den Dom-Heer de Reuver doen (sijnde Sondag) hy ter devotie was/ voor des selfs deur zijn komen aenkloppen/ en van Orseltje de Meyt ingelaten sijnde / hebben de selve afgevergt haers Meesters Sleutelen en gelt, 'tgeen sy meynden doenmaels daer seer veel in huys te zijn, hebbende verstaen dat den Dom-heer eenig Lant had gekocht, 't welck op die

tijt moſt betaelt zijn. Dit te roven was haer oog-wit/ want de Soon had onder
andere/ oock deſe woorden tegens zijn Vader ghebruyckt : Wel Vader gy hebt al-
toos ſoo geknucht en geklaegt om gelt, den Domheer (hoort ghy) heeft Lant gekocht, daer
moet gelt in huys zijn, dat wy eens daer in huys quamen als den Domheer uyt is, en de Meyt
vermoorde, ick weet'er raet toe dattet niemand weten ſal,&c. En dit booſe feyt daer op
beſluytende (verlaten hare menſchelijcke natuer/ vergeten hoe vele familiare
deugden zy uyt 't huys van ged. de Reuver/ en meenig ſoet buerpraetje ſy van
Ozfeltje des ſelfs Dienſtmaegt hadden ontfangen/ trecken aen het beeſtachtige
moorden) treden binnen/ Peter ſtoot de deur na hem toe/ en Ozfeltje na binnen
vluchtende/ wort van hun beyden met een Tou verwurcht / en onder de Turf
in de Kelder geſleept/ en alſoo ſy onder 't gewelt dapper geroepen en ghe weert
had/ vergaerden de lieden op ſtraet : Maer Trijn Ridders bach op ſentinelle
ſtaende/ klopten tegen de binne-muyr/ 't welck het verſproken teken voor hare
Man en Soon was van onraet / en daer op vluchten zy beyde achter over de
Muer in hun huys : Zy hadden hare Kinderen en Knecht / om de baen klaer
te hebben/ in tijts na de Predikatie geſchickt : Dan Godt die alles ſiet/ dede
oock dit verborgen moorden openbaer worden/ of wel hare hartneckigheydt
ten eynde toe ſeer groot was : Alles bekent hebbende/ zijn Vader en Soon ge-
worcht en geradbraeckt/ Trijn is aen een ſtaeck gedoot : Om deſe tragedie die
van afgrijſſelijckheyt een leer-ſtuck is om van ſulck quaet te ſchouwen / qua-
men duyſenden van menſchen ſien/ als tot een ſaeck van groot behagen.

Te Weenen quam in deſe maent weder een Turckſe Bode/ met laſt om den
Duytſen Keyſer wegens den Grooten Heer uyt Adrianopoli te ſeggen : Datte
Ou de Nabuyrſchap indien het zijne Keyzerl. Majeſteyt beliefde, noch ſoude duyren, by aldien
maer den Aly Baſſa tot Stedehouder in Sevenbergen wegens 't Ottomanniſe Rijck wierde er-
kent, en de Keyzerlijcke guarniſoenen van daer gelicht. Veele oordeelden/ dat deſe Bo-
den maer Spions en geen goetgunners van Chriſtenrijck en waren. Dene-
marcken beoogden/ dattet Slot Sonderborg op 't Eylant Alſſen ghelegen/
niet en behoorde van het Deenſe guarniſoen te werden ontbloot / hoewel den
Sonderborgſe Vorſt ſich liever van dien ballaſt hadde ontlaſt geſien : Dan de
Coning verſtont/ hem hier te veel aen gelegen te zijn/ vermidts het den wegh
was geweeſt waer langſt de Sweetſe Vijanden aller-eerſt ſijn Eylanden Fu-
nen ende Seelandt hadden geoccupeert. Den Graef van Rantzou om 't leen
van Holſteyn by den Keyſer te gaen verheffen / ſoude deſ weghen na Weenen
gaen. Maer Sweden/ 't Hof/ en hare Miniſter aen 't Spa / gaven door ſe-
rieuſe geſchriften als anders niet duyſterlijck te kennen/ Datſe als noch eyſchten
de reſtitutie van 'tSweetſe Schip Chriſtina, violentelijck (ghelijck zy zeggen) en buyten alle
recht en reden wech genomen door de Nederl. Weſtindiſe Compagnie, verſoecken ſatisfactie,
of ſtonde anders te bevreſen,&c. In de Sont was doe mompelinge van de Deenſe
Sout-compagnie af te ſchaffen: En Ulefelt die van Bornholm met Coninckl.
permiſſie te Koppenhaven quam/ wiert met zijn Gemalin na Jutlandt ver-
ſonden. De Sweden hare Duytſe Soldaten waentrouwende / danckten de
ſelve af/ die eenige Franſen ſtracks aen namen om na Elſas te voeren / en de

Franſe

Franſe compagnien mede te voorſien: Want Sweden konde ſoo veel volcks niet onderhouden (haere Mijnen ſijn maer Koper en Yſer) voor de 200000. Rycxdaelders/ hun jaerlijcks te geven by Vranckrijck belooft / om daer mede te onderhouden 10000. man in de Vorſtendommen Bremen/ Pomeren en Veurden. 't Welck nu meer ſach ten dienſt van Vranckrijck als yemand anders.

December 1661.

DEn 1. dag deſer Maent quam den Coning mette Kroon op zijn Hooft in beyde Huyſen des Parlaments/en dede een gunſtige Oratie/beſtaende in deſen ſin: Dat al ſijn doen was om 't Parlament te conſerveeren, dewijl het door Weereltlijcke en geeſtelijcke middelen ſoo perfect was als oyt: Verſocht nu maer yets voor hem ſelfs, 'tgeen hy ſedert ſijn overkomſt in Engel. noyt verſogt had,'twelck was, een vaſt ſtuck gelts tot ſijn Inkomé, gevende haer de vryheit dat ſo groot te maken alſt haer beliefde: Seggende/Ick wil niet dat gy u bekommert over de 80000. Pondé die ick op een Morgen weg gaf, want niemant mach ſeggen dat ick een milt Menſch ben, dit getuygen de ghetrouwe Dienaers van my en mijn Vader, die geern onderhout hadden: Datſe de Vloot door gebreck van gelt dus lang achterhouden, tegen de Voor-tijt wilden vervaerdigen: Dan watte Religie belangde, hy bekende niet machtig te ſijn om die ſake te dirigeren, doch bad haer daer in te willen procederen met rijpe conſideratien en groote ſorge, alſo hem ſeer ſmarte en ter harten ging, het doen van die ontruſte oproerige Geeſten, die, nu ſy tot haer geluck, als Vyanden vande Croon waren gepardonneert, geen Heyl ſouden hebben, indien ſy niet vreedſaem bleven: Eyndelijck, dat zy Leden van beyde de Huyſen, elck'ander ſouden hou en getrouw zijn, in des Rijckx Wetten te bewaren. De Biſſchoppen waeren nu alom ingevoert: De Kerck-Hoven van de Kijffelaers en Kermiſſen geſuyvert: St. Paulus Kerck op-geklaert/ de Preeck-ſtoel in een hoeck geſmeeten/ wiert weder opgebout; en men begoſt tot onderrichtinge der eenvoudige dagelijckx eenige uren in de Kerck te leſen: De Engelſe Liturgie wiert oock weder ingevoert/ zijnde een Gebede-Boeck van outs in de Engelſe Kercke gebruyckelijck. Evenwel een Predicant Jan Jaems bolderden hier tegen/ en noemde den Coning en den Adel onnut/ vermengde ſijn Predicatien met oproer en veel ſeditieuſe redenen: Soo dat hy wiert gevangen/ en daer na noch by ſijn quaet perſiſterende/ is aen een Galge opgeknoopt/ en gevierendeelt: In Schotlant waren meer als ongemackelijcke humeuren genoech: Nu wierden eenige gevangen/ dan braken ſy weder uyt: Te Sterling ontſtont eens een geheele op-loop tuſſchen de Burgers en Soldaten/ ſoo dat eenige doot bleven: En om datte Burgers geſtraft en de Soldaten gelijck wierde gegeven / wies de bitterheyt/ want ſy wierden oock met meer guarniſon beſwaert. Men bracht doen weder uyt hare Kerckers de Coning-veroordeelders/ Owen Koe/ Henry Smit/ Henry Martin/ George Fleedwood/ Tomas Wait/ Peter Temple/ John Downs en Iſaac Pennington: Verhoort zijnde/ verſochten voorſchrijven by 't Parlament om Pardon van den Coningh/ maer dit wiert hun geweygert/ en ſy alle naer den Touc gebracht: Naderhant geexamineert werdende/ hadden veele ſlechte ex-

cuſen/ommers ſy hadden alle berou van haer miſ daet: Men liet haer een wijl ruſten/ ende alſo Gener: Major Lambert op 't Eylant Guernſey/ Hardres Waller en Cobbet/ op Jerſay / en Henry Vane te Sully waren gebannen en verboert/wierde gereſolveert/de ſelve op nieus te recht te ſtellen/en hare Proces te maken : Om wat reden/ hier na/ alſoo haer Vonnis van dit Jaer niet geſtreken en is. Men verboot toen / geen Gout ofte Vergult werck te maken of te dragen/ſelfs niet van over zee : Oock mocht niemant ſijn Wagen of Carots laten VerguIden/ als alleen/ die van den Coningh/ en de Edellupden haer Wapen achter op : Want de Weerelt ſiet altijdt meer na verſpillen als meſnageren/ daer Londen (gelijck alle groote Steden) ſeer mede beſmet is.

d' Enghelſe Croon had nu met Sweden/ Denemarcken/ Portugal en Vranckrijck Verbonten gemaeckt : Doch haere Handelinge met Spangen had om Portugal gheen ijver : En mette Geunieerde Provincien om de intereſſen van de Zee als voorzen geſept/ konde men niet vorder komen/ verklarende wel uytdruckelijck/ dat buyten het ſtellen van Commiſſariſen Deciſeurs geen Tractaet te maken ſoude ſijn. 't Nederl. West-Indis Schip Graef Enno/ gearreſteert door den Deenſe Reſident Pettecom/ wierde alſoo geen teghenpartye ghevonden wiert/ den arreſtant toe-ghewesen/ mits Borger voor het dubbelt van der ſelver waerde ſtellende : Den Capiteyn die 't Fort St. Andries op de Reviere de Gambia forcelijck van de Nederl. West-Indiſe Compagnie oock had afgenomen/ quam ſich te Londen excuſeren : Dat hy daer op de Revier gekomen ſijnde om ſich te proviandeeren, den Nederl. Commandant van 't Fort op hem eerſt had doen ſchieté: Om ten affronte van Engelant voor de ſelve te doen ſubmitteeren: Noch daer en boven de Inwoonders tegens de Engelſe ophitſende, hadden om die oorſaeck ſich Meeſter van 'tvoorſz. Fort gemaeckt. Dit was nu geen gewelt. Naderhant quam een Miniſter van den Vorſt van Courlant met een verſoeck by den Coning van Engelant/ ſuſtinerende/ dattet voorſz. Fort zijn Meeſter toebehoorde/ ende dat deſſelfs Commiſſaris 'tſelve hem had ontvoocht/ verſocht nu by Engelant daer van reſtitutie. Aldus liep het Jaer ten eynde/ ende beſloot zijn Majeſtt. en Duc de Jorck Nieu-Jaers avont te beſien een geheel ghebalſemt Lichaem ofte Egyptiſe Mompe op Withal/ zijnde een uytgedroocht Cadaver van een Jonge Princelijcke Vrouwe/ de welcke door de Egyptenaren ghedoot zijnde/ was by de 2500. Jaren ſoo men te Londen voorgeeft by de Egyptenaeren in Tomben bewaert geweeſt/ende ſedert eenigen tijdt gevonden niet wijt van de Ruynen der vermaerde Stadt Memphis in Egypten/en nu onlangs van de Lybaenſe ſtrant afgehaelt/ende door Capit. Hurſt gebracht uyt de Levant/ waer toe geene als van qualiteyt geadmitteert waren te mogen komen ſien.

Spangen aen Vranckrijck alle manieren van ſatiſfactie over den rang van de Carotſen tot Londen ghedaen hebbende / te weten / met in alle Hoven de Conſtumen die de twee Croonen ſo tot Venetien als te Romen houden/ te obſerveren ; Selfs de Catol. Coningh meende een ſijner Pages ſcherp te doen ſtraffé/ om dat hy den Franſe Geſant die om ſatiſfactie over den rang quam/ niet na ſijn behagen had gereſpecteert : Doch den Franſche Geſant ſelfs den Spaenſe Lackay verontſchuldigende/ ſoo bleef den armen lomp by 't leven :

Sont

Sont oock aen de Koningh van Vranckrijck tot een geluckwenschingh over den Jongen Dolphijn/ 12. Chineesse Booten/ geschat op 6. Tonnen Gouts/ ende een Dyamant voor den Jongen Dolphijn van 50000. Croonen: Den Coning van Vranckrijck vereerde sijn Present aen de Coninginne: Spangen had oock geern Engelant (so men seyde tot een Treves) na haer humeur gebracht: Immers den Spaense Gesant de Gamara kreeg van sijn Koning de Character om na Engelant te gaen: Doch had alvoorens aen haere Ho: Mo: den 16. by Memorie voorgeslagen / van te maken een Alliantie deffensive/ tusschen desen Staet en zijn Meester: En dat met inclusie van Vranckrijck/ soo het die begeerde: Daer op en op andere projecten/ Commissarisen van dese syde wierden gestelt. Hy vertrock in dese Maent uyt den Hage naer Londen. Te Madrid vereerde de Coningh de twee Soonen van Don Loups de Haro / mette 2. Groote Commanderijen van Alcantara en St. Jago / yder Jaerlijckx van 40000. Croonen inkomen: Als mede met het Groot-meesterschap van Andalusien/ 10. Tonnen gouts waerdigh: Waer van men segt hare Vader noch niet 1. stuyver aen den Coningh betaelt heeft: En wie nu een van Don Loups twee Dochters sal komen te Trouwen / die belooft den Coning met een Heerlijck Beneficium te voorsien.

Poolen verheugde sich ten eynde deses Jaers met een nieuwe Victorie/ die Czarnetzky op de Russen verkreegh/ deselve was soo considerabel/ dat onder veele particularitepten die in de generale Velt-slagen weinigh voorvallen/ de Russen of meest gebangen/ verslagen en gedissipeert zijn/ invoegen hy Czarnetzky aen den Coningh nevens het relaes van de Battalie oock insereerde: Dat inghevalle de gemiscontenteerde Polacken met hem voeghden, hy gheresolveert was, tot voor der Moscou te loopen. Den dus lang halstarrigen Commandant op 't Slot van der Wilda gaf sich den 11. deser oock aen de Polen over/ 't welck hy noch niet en soude gedaen hebben/ so niet zijn eygen Soldaten hem alvoorens Handen en Voeten hebbende gebonden/ tot Accoort dwonghen: Anders was op 't voorsz. Slot noch voorraet ghenoegh. Maer de Malcontente Poolen in plaets van derwaerts de hulpende hant te bieden/ pilleerden des Kroons/ en der Geestelijcke goederen/ en om haer begeeren met ghewelt door te dringen/ trecken op naer Warzau/ om daer op den aenstaenden Rijckx-dach die in Februario 1662. soude gehouden werden/ de Senatoren te persuaderen na hare appetijt. De Pest had nu het Keysers Legher tegens de Turcken dapper versmolten: En geduerig doen verplaetsen/ want selfs den Camer-dienaer/ Stal-meester en veele andere van des Graven Montecuculi waeren daer aen gestorven. Soo dat desen Oorlog meer schade aen de Christenen dede / als de Turckse dreygementé van Aly Bassa. Uyt der Moscou hoorden men toen te Weenen mede eenighe bedreygingen / van datten Czar van Moscovien in diverse saken soude willen bedisputeren des Keysers Tijtel Imperij Romani semper Augustus.

De Hollantse Vice-Admir. de Ruyter was de enghte van de Straet door geseylt/ en hy geleyde by de 6. weken lang alle de Christen-Schepen/ die van

 Spangen

Spangen/ Vrankrijck/ Italien en de Levant quamen: In alle die tijt het geluck niet hebbende/ de Barbarise Rovers aen te treffen: Drie schepen van zijn Esquadre raeckten eens onder 4. Turcken by Gibraltar/ maer alsoo het Calm was/ settent de Turcken met roeyen op 't vluchten: Men verhaelt/ dat sy dit Na-jaer over de 40. kloecke Christen-schepen van alle Natien hebben genomen/ ende verre over de 100. kleynder Vaertuyghen doen stranden/ sincken/ ende in de gront geschooten: Onder die genoemt worden/ zijn dese:

2. Schepē met Officiers 400. man van Venetien na Candien gaende, te Tripoly opgebragt.
2. Engelse Schepen van § Zanten met Corinten na Londen gaende, te Tripoly opgebracht.
Een Engels Schip met Lakenen na Napels gaende.
Een Engels Schip met Olye na Londen.
Een Schip van Genua na Canarien willende.
Een Engels Schip met Rosijnen van Mallaga na Londen.
Een Engels Schip van Alicanten na Londen, dito met Rosijn.
Een Spaens Schip van Majorca, met Wolle.
Een Spaens Schip van Majorca, met Tarru na Cadix.
Een Polach Schip met Cooren na Malga.
Drie Engelsche Schepen, Capit. Torn, de Eva, en 1. Fluyt, Backeljau na Genua en Livorno gemunt.
Een Engels Schip met 600. Booten Sarach, na Venetien willende.
Een Hollants Schip met Sout, den Anibal.
Een Hollants Schip de kleyne Iustitia.
Een Frans Schip, dat endelingh verbrande.
Een Italiaens Schip van Genua.

Een geheele partije Enghelse en Franse Vis-schepen: Waer van in beyde Rijcken van de gevanghens seer groote klachten door Brieven zijn ghesien/ alsoo men gewis hout dat by 8000. Christen-slaeven tot Tunis/ Algiers en Tripoly dit Jaer zijn opgebracht: Behalvens noch de gheene die sy van de Christen-Landen hebben afgehaelt. Vranckrijck en Enghelant hier over verstelt/ hadden wel gewilt met andere daer tegens aen te gaen: Engelant nu had zijn hooft te Algiers gestooten: Vranckrijck onder Duc de Beaufort/ ruste uyt 70. Schepen en 30. Galeyen/ en een meeste gedeelte tegens de Barbarise Rovers/ met ordre/ om alle goede Zeemanschap en vrundelijckheyt tegens de Holland. en Engelsen te gebruycken. Evenwel de ambite en 't poinct d'honneur bleef dueren: 't Gebeurden in dese Maent/ datte Holland. Vice-Admirael Jan Cornelisz. Meppel met 3. Oorlog-Schepen in de Baye van Cadix quam/ en op die tijt lach daer achter 't punctael den Spaense Admir. Vice-Admir. Meppel nam zijn Vlach tot reverentie in: Maer den Spanjaert schoot evenwel driemael met scherp op de Vice-Admirael sonder eenige reden te geven: Waer over Vice-Admir. Meppel aen sijn boort sont/ desen die ooch Capit. in Duyns op Ocquendos Schip was geweest/ seyde/ dat doe de slach onder Engelant geschiede/ lach den Engelsen Admir. daer/ en mochte daer om noch Spangen noch Hollant hare Vlach laten wayen: Waer op den Vice-Adm. Meppel zijn Wimpel liet wayen: Niet denckende dat men op soo tedere Vrienden ten eersten met scherp soude schieten.

§ Een van dese twee is naderhant van d' Engelsen h:rnomen.

De Voor-winter nu slap beginnende/ veroorsaeckte na 't Climaet daer dese en de Nabuyrige Landen onder leggen/ in plaets van Ys/ groote Stormwinden: 't Canael/ de Noort/ Oost/ en de Moscovise Zee/ hadden daer groot gevoelen af; op alle die Wateren is in dese Maent Schipbreuck geledẽ/ waer van als noch geen perfecte sekerheyt is: Maer bedroeft was het te horen/ datte arme Vissers van de Holl. Zee-Dorpẽ van Petten/ Egmond/ Santvoort/ Wijck op zee/ Noortwijck en Catwijck/ des avonts met mooy Weder om het Kosje uytgevaren/ s' anderdaegs wierden verrast van een opstaende Water/ genaemt by de Oude Zeelup/ de Moer-Zee, die (so sommige seggẽ) alle 7/ of 21. jaren eens komt/ so dat van die arme luydẽ daer ordinaris 5. man op 1. schip is/ 15. à 16. Scheepjes met Volck en al bleven/ selfs in 't ghesicht en seer nae onder 't Lant: Voor Egmont wiert een Pinck door de Zee recht op zijn eynd geset/ want 't water (sonder datter eenige wint anders als een draeying was) verhefte hem tot de Lucht/ dat vremt was te sien: Een ander Boot sloech t' onderste boven/ de 5. Man klouterden daer op/ maer wierden door 2. a 3. baren/ als meteen Hant daer af geslagen/ waer op de Zeelup Hant aen Hant van Lant in Zee stapten/ en van het derde Boot een Tou kregen/ waer mede 'tselve mette Menschen behouden wiert.

De Middellantse See en was oock niet vrij van Stormen/ en het maeckte geen kleyne ontsteltenis by de Barbaren/ wanneer op 't eynde deser Maendt door een Hemelse Travade als Aertbevinghe/ tot Algiers de Moglie op de Haven ter neder storten met alle de Zarasijnen/ ende daer door zijn noch Elff Prijsen (Koopvaerdijers van de Christenen/) ende Derthien Turckse Roof-Schepen/ die alle op die tijt achter de Moglie lagen/ door den voorsz. Val gebleven en vernielt: Dit/ en het Advijs datmen haer toebracht van Europa/ hoe noch andere Elf van hare Roof-Schepen op diverse kusten soo van Italien/ d'Eylanden als Vranckrijck door dien voorseyde Storm gebleven waren/ maeckten aldaer een groot ghekarm: Als zijnde hunne Manschap en Navale macht hier dapper door geswackt: En om d'Equipagie die men in Vranckrijck dede/ om onder Duc de Beaufort Admirael en Monsr. de Neufchease Viceadmir. hun te komen bestoken/ vermits de selve niet alleen souden met order komen om mette Engelsen en Hollanders goede zeemanschap t'onderhouden/ om ter See hun conjunctis viribus te bespringen/ maer oock datmen om hare Steden te verspieden/ door Franse Spions van hare Fortificatien hadde kennis doen nemen/ om hun oock te Lande aen te tasten/ hier om sonden zy na Constantinopolen om het volck dat van haer in dienst was van den Grooten Heer/ op des selfs Armade in de Dardanelli: Andere Schepen zijn by hun na Asia en Griecken af-ghesonden om Hout/ tot den op-bouw van 8. van hare Schepen die t' Algers op stapel stonden: De voorsz. Roof-Steden Tunis/ Tripoly en Algiers maeckten oock t'saemen een Verbont/ om oft de Christenen yemanden van hun mochten aentasten/ malkander te water en te lande te assisteren: En toen den Raet van Algers sach/ dat haren Bassa en Renegade of verloochende Portugijs/ in hare Vergaderinge hadde voor gestelt; Dattet beter was met d'Enghelzen te accomoderen, en toe te staen, dat men alle hare

Schepen

Schepen van Engelant na Italien,&c. willende, ongevisiteert soude laten passeeren, als dusdaē nigh met haer in Oorloch te blijven. Wierden sy seer gestoort/ willende d'Engelsen niets te wille/ sommige van hun nochtans scheenen te luysteren/ doch de sake bleeff in dit Jaer buyten effect.

Doemaels arriveerden in Duyns een Engels Schip van Bantam/ met seker bescheyt/ Datte Chineesse Rover Iquo met veele Ioncken en 20000. man op 't Eylant Formosa was gevallen, (om so men geloofde, dat de Nederlanders met hem gheen Verbondt Offensive en Defensive tegens alle Indianen, Tarters en Chinesen hadden willen ingaen,) berovende de arme Inghesetenen ten platten Lande, (een Volck wel de bescheydenste en aldervroomste van alle Indiaense Natien, ende die haer seer veel met yver tot de Gereformeerde Christelijcke Godsdienst hadden begeven,) maer dese Rovers die hadden geen vatten aen Kelan, noch aen Tyoan, het leste 'tgeringste Kasteel zijnde, had 3. lagen Canons van 45. Metale stucken, op een Sant-duyn door de Zee afgescheyden, en behalvens met 1200. Nederlanders tot Guarnisoen, was van alles wel voorsien, hebbende tot Gouverneur den valjanten M.Cojet, Broeder van Petrus Cojet, nu onlanghs gheweest Ambassadeur van de Croon Sweden by hare Ho. Mo.: Konnende alle Ioncken die verby 't Fort wilden na de Chineesse stadt, gevoechelick ten gronde schieten. En noch was Kelan stercker. Hoewel men op Batavia dese Rovers inval luttel estimeerde, nochtans sont den Nederl. Generael van Batavia 10.Schepen en 2000. M. tot Verstercking derwaerts. Andere 10. Schepen waren oock gesonden na de Kusten van Goa/ met 1500. man. Doch de Portugysen wel siende dat sy door eygen swackheyt meer en meer verdielen/ seytmen/ dat doen sy sagen hare Oost-indise Navigatie niet te konnen mainteneren/ zy in 't Tractaet met Engelandt aen haer hadden toe-gestaen de overgave van Diu en Combaya aende Persische See: En dat daer om den Coning van Groot Brittaingen om possessie van die plaets te nemen/ dede uytrusten 5. Schepen/ als 1. Duynkercken/ op 3. lagen 60. stucken voerende/ 2. Mary Rose/ 3. Leopard/ 4. Confort / en 5. Justinot/ yder van 36. 28. en 22. stucken/ met 1100. man / daer den Ridder Skipton Admirael af wesen soude.

In Hollant belette de Winter oock geen Navigatie: De Moscovis-Vaerders quamen ongemeen slecht binnen: 't Schip de Jager en andere oordeelde men op de Noorweegse Klippen aen stucken gestoten te syn. Die van Groenlant seyden insgelijcks diverse Schepen door 't krachtich Ys te hebben verloren. De Haringvangers hunne onkosten naulijcks konnende opdiepen / soo scheen het of elck uyt de goude in de ysere Eeuwe over getreden was. Invoegen de Zee hare kommer nu meer als oyt betonende/ scheen te willen seggen: Gy Menschjes en lichte Waech-halsen, bestormt my met u eygen bekommering niet: Ik heb voor u van alles, leef vreedsaem, u Netten zijn mijn Zeegens, waer om elckander benijdt, &c. Het Jaer en de dagen des onaengesien hun eynde nemende / bleven de Geun. Provincien getroost/ met het apparente Bontgenootschap van Vranckrijck/ en Spangen/ hare redelijckheyt tot Engelant/ en ingevolge van Denemarcken en Sweden/soo/dat wy uyt d' aenstaende Eeuwe eenige goede Vruchten daer van te gemoet sien: En diens volgens,besluytende/seggen wy den Leser tot op een ander Jaer a Dieu.

EYNDE.

DOVER

PASSAW

Hollandtse
Marcurius
HOLLANT
SEELANT

HOLLANDTSCHE MERCURIUS,

Behelzende

De aldergedenckwaerdigste Voorvallen in EUROPA, en de gantsche

WEERELT:

In 't Jaer 1662.

Dertiende Deel.

De chose, naist chose,

& le temps la gouverne.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Casteleyn*, Boeck-drucker op het Zandt, in de Goude Keyzers Croon. Anno 1663.

Veelwaerde Lants-genooten,

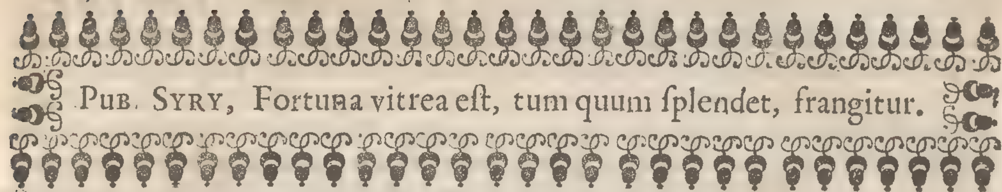

DIt is de Dertiende mael dat een ſelfde Pen en Druck u voor ooghen komt: God believende, ons en u Zaligh, en ten gemeynen nut zijnde, wenſchen wy over derthien Jaeren noch diergelijcke taele te ſpreecken: Middeler wijl verheughen wy ons, dat dien Vriendelijcken goeden Godt den Staet deſer Landen ſoo genadelijck dat Iaer daer wy van ſpreecken, beſchut, bewaert, ja ſelfs gezegent heeft, mette Alliantien en Verbonten tuſſchen deſen Staet, Vranckrijck, Engelant, Portugael, de Limijt-ſcheydinghe met Spangien, en de Broederſchap tuſſchen Hollandt en Zeelandt: Daer en teghens de wraeck-gierige, die hare ſaeck aen Godt niet en durven vertrouwen, ende wiens gemoet afgekanckert als op een verkeerden ſin, met Oorlog, Krackeel, en Weereltſe Hoogmoet kaſtijdende: Siet op Romen hoe zy, die andere vervolgen, nu werden gedreygt, benijt of gelaeckt: Engelant alleen een vol Toneel van Europa, rolt en tuymelt als een Bruyn-Vis in alle ſijn Tempeeſten; Vermidts daer de Opinien (die toch al de Weerelt regeeren) wel meeſt 't bewint

 hebben,

hebben, d'een tegens d'ander onlijdelick, lijt men sijn eygẽ wil, en die van een ander wil men niet lijen, om dat men noch noyt het recht lijen (een soo heerlijcke Pylaer van Godvrucht) in dese Euwe gepractiseert heeft: Doch God die alles siet, weet, en doorgront, heeft oock in desen tijdt toe-gelaten eenighe duerte van Granen, quade Neeringen, en kleyn ghewin, vermeerderingh van Staet, grootsheyt der onwetende, en schandelijcke effectten van maer al te veele: Waer uyt wy noch in dat gevoelen blijven, datte Weerelt noch in de Weerelt blijvende, haere navolgers (die sich toch alle op 't eynde bedroghen sullen vinden) meer als genoech toe nemen: Hoewel ick van herten wenschten, dat sy in onse Jaer-Boecken van de braefste Menschen (de quade zijn niet verschoont) alle daghelijckx leerden, hoe hier alle dingen voor-by gaen, niets bestandigs, noch duerende is, maer alles van den grootsten Monarch die sterven moet, mach gesegt worden.

Sic transit gloria mundi.

Pub. Syry, Fortuna vitrea est, tum quum splendet, frangitur.

HOLLANDTZE MERCURIUS, Op 't Jaer 1662.

Dertiende Deel.

JANUARIUS 1662.

HEt afgegleden Jaer was naulijcx geeyndicht / oft het nieuwe / schijnende aen te trecken het kleet van 't oude / begost met slap vriesen en stijf waeyen / als hadden al de winden saem gesworen Hemel en Aerde te beoorlogen : 't Compas ghelijck een wiel ongestadig/ belette niet hoe wel nu tot de wranghe noordtweste stormbuyen / en dan tot de natte zuytweste slach-reghenen gedraeyt/ oock uyt het gesonde noort-oost en de suyt-ooste lant-winden te blasen / echter met geen andere vrucht / als storm en onweer/ invougen de Sneeu / Vorst / en Ys als banckeroutiers uyt onse ghewesten ghevlucht, het open velt ruymden voor de dwingende storm-buyen / en gnorrende tempeesten : Sulcks dat Europa voelende gewelt/ aen alle oorden schade leet : En nochtans liep de Noort-zee so leeg/ dat het oude ‡ Huys te Britten geheel/en

‡ 't Huys te Britten segt men is gesticht van den Vierde Roomse Keyser Caligula/ na Christus geboorte Ao. 43. dese op de Batavise Kust weynich vrucht op de Hollanders met Oorlogen siende/ dede zijn Volck van de Strant Schelpen en Hoorentjes t' Scheep brengen/ om tot een teken van Victorie het Capitolium te Romen daer mede te voorsien/ noemende dat een buyt van de Zee/ die hy achte over-

meer als in 15. jaren bloot lach/ sulcks dat men den steenen Muyr van Catwijck op zee tot dit Brittise Kasteel onder de zee-strant konde bekennen: Eenige Antiquiteyt-soeckers deden doen door hare knechts uytte fondamenten deses Huys delven diverse goude/ silvere en kopere Medalien/ van d'oude Roomse Keysers/ Consules/ Papalesque/ &c. Waer uyt die van Leyden nu meer als oyt scheenen te verhoopen / dattet noch eenmael mogheliјck soude konnen zijn om van Catwijck op Rijn dien ouden vloet sonder inundatie der Binnen-landen in zee te konnen leyden. Doch wy laeten dat ten oordeel der bet-wetende: Apparenter heyl siende uyt het weg-nemen der onverdragelijcke tyrannije van 't Haerlemmer Meer/ wiens ysgangen de gebuyren jaerlijcks so veel morgentalen af-stroopende / sich noch niet vergenoeght en hout met zijn golven 'tlant tot water te maken / maer die oock met zijn overswalpende Meer-droppelen zijn gewelt heyligt opde naeste polders beneden wint/ smijtende gaten van boven in de weyden/ die sich mette baren van onder voegende/ alle vastichheyt scheuren en weg-sleepen: De Veenen na de keel dreygende/ om seer haest tot Utrecht te spoelen / en om Amsterdam in gevaerlijcker brack en soet water te brengen als opt 'tvermaert Venetien.

Den 14. passato had den Spaense Gesant de Gamara by hare Ho: Mo: door een Memoriael voor de Ridders van St. Jan / wegens sijne Meester/ daer van hy noemde Carolus Quintus den fondateur te zijn naer 't verlies van Rodes/ gelieven voorstel te doen/ soo voor de selve/ als voor den Landt-Graeve van Hessen haeren Prior/ op en over der selver Ridders Intresten/ wiens Commanderyen (soo hy seyt) haer van voor veele Eeuwen competeren / gelegen in dese Provincien/ hun te herstellen in hare Goederen/ volgens de Sententie verleent by 't Hoff van Gelderlant/ tegens de Stadt Nimwegen Ao. 1646./ waer van noch geen Executie en was gevolgt/ selfs op de instantien van den Grootmeester en van alle de Printen van Christenrijck/ het welck zy seer hartelijck versoecken/en doen tekenen hebben in breeder termen.

Den Graeff van Miranda sich van voorleden tot in dit Jaer stil in Hollant gehouden hebbende/ dede sijn Suyte een nieuwe Levry aen/ en versocht Audientie/ 't geen hy by hare Ho: Mog: verkreeg den 28. deser: Hy leverde sijn Credentiale over/ welcke getranslateert aldus luyden:

Hooge en Mogende Heeren: Ick Don Alonso, by Godes genade Coning van Portugael ende van Algarven, van dese ende van geene zijde van de Zee in Africa, Heere van

wonnen te hebben / en dede daer om als een Vier boete in Zee een Tooren op 't Huys te Britten stichten: Over dese sottigheyt meent men noch datte gerken na Caligula Kapen genoemt worden: Dit gebou was een Wapenhuys van Marmorsteen: Ao. 760. doe de Zee-visch voor de Stadt Utrecht gevangen wiert/is den Rijn aen dit Huys te Britten door een verbaerlijck onweder gestopt: Ao. 1520. is een Marmorsteen van 4. voeten hoog en 6. breet uyt dit gebou gehaelt/daer in stonde dese Letteren: Imperator Cesar Lucius Septimus Severus, Augustus & Marcus Aurelius Antonius Cesar, Cohortis decimæ quintæ voluntarariorum armamentarium, vetustate conlapsum restituerunt sub Valerio Pudente legato Augustali pro pretore curante Cecilio Batone Prefecto. Armamentario.

Doemaels lach dit Huys wel 8. Voeten bloot / de Fondamenten wierden doe bevonden 80. Roeden in 't vierkant/ te weten elcke sijde 20. Roeden/ men sach oock dat de Fondamenten ten Zuyden over de Duynen liepen: Heer Jan van Wassenaer Ridder des Gulden Vlies dede delven / en bevondt datte Mueren op twee plaetsen Duynwaerts in liepen / in maniere van een Canael / als had daer Water tusschen beyde geloopen/ dan alsoo de Duynen te hoog en dit Fondament te verre liep/ dede hy een pael setten tot soo wijt het uytgevonden was: Het lecht 300. Roeden van den Tooren van Katwijck/ veel vreemde Penninghen en Steenen worden daer ghevonden/ van Severus/ Caes. Augustus/ en Pallas/ Diane en andere Beelden/ vreemde Kroesen/ Flessen/ Sleutels/ Tichelen/ Steenen en Monumenten: Een ongewoone harde Steen heeft den Heer van Heemstede aen den ingang van sijn Slot in de Muer doen Metselen/ doch de meeste Antiquiteyten berusten op den Huyse van Wassenaer.

Guinea, ende van de Conqueſte Navigatie en Commercie van Ethiopia, Arabia, Perſiæ,ende van India, &c. Sende aen U Ho: Mo: veel geſontheyt, als aen die geen welcke ick als Vrienden ende toegenegene ſeer beminne ende eſtimere. Aen U Ho: Mo: is den Perſoon van den Grave van Miranda van mijnen Raet en Gouverneur van de Relatie en de Wapenen van Porto, in ſijne eerſte Ambaſſade ſoo aengenaem en wellekom gheweeſt, dattet my goet gedacht heeft, dien weder om te ſenden, om in qualiteyt van mijnen Ambaſſadeur Extraordinaris aen U Ho: Mo: te continueren de Handelinge die hy aldaer heeft begonnen gelaten, ende andere die met,ofte omtrent het adjuſtement van de Vrede die hy aldaer heeft getroffen, ſijn alle ſeer dienſtich tot onſe Intreſten. Ick verſoecke ſeer aen U Ho: Mog: dat ſy aen den Grave continueren de eere te doen, die ſy alle tijdt aen mijne Ambaſſadeurs gedaen hebben, welcke oock ſeer noodich ſal zijn, om met een goet ſucces te konnen voltrecken de Negotiatien die hy verhandelen ſal, hem gevende volkomen geloof en credijt omtrent, alles wat hy aen U Ho: Mo: van mijnen 't wegen ſal voor-dragen. Hoog ende Mogende Staten, die ick als Vrienden en geaffectioneerde ſeer beminne ende eſtimere, onſen Heere neme u in ſijn Heylighe Protectie. Geſchreven in Liſſabon den 29. November 1661.

Hy dede ſijn Oratie in 't Portugees/ 't welck vremt was: Den Preſident van hare Ho: Mog: antwoorde hem in 't Latijn: Maer de Ratificatie van 't Tractaet/ dat men ſeyde hy mede bracht/ is dit gantſe Jaer te ſoecken geweeſt. Den Keyſerlijcke Geſant Friquet/ gaf doen in den Hage door een Memoriael te kennen/ in wat voegen hare Ho: Mo: poſſedeerden de Souverainiteyt van St. Servaes by Maſtricht: Waer op hem Commiſſariſſen om daer af te ſpreken/ zijn toegevoegt. Den Profeſſor Turetin en Afgeſant van de ſtad Geneve/ wiert tot onderhoudinge van de Forteficatiē van die ſtad door haer Ho: Mo: een ſomme van 30000. Rijcx-D: toe-geleyt. Den Franſe Geſant de Thou weder in dē Hage gekeert van Parijs/ gaf den 18. deſer hare H: M: te kennen ſijn wederkomſt/ latende 't Franſe Hof in goede geſontheyt/ ende dat het den Coning ſeer aengenaem was geweeſt/ de uytdruckſelen van vreugde die deſen Staet over de geboorte van den † Dolphijn had betoont; als ſeer genegen om de goede correſpondentie mette ſelve te doen onderhouden.

Ter zee was voor Hollant niet dan ſchade in deſe maent/ 4. Ooſterſ-vaerders bleven op Bornholm / vijff a ſes in het Katte-gat en Noorweghen/ ende op de Suyder Zee raeckten oock diverſche vaſt: De Hollandtſche Zee-vaert op Nieu-Nederlant/ bleef noch al in goeden doen/ het gaen en komen der ſchepen gingh al vry ſeker. Met het Schip de Trouw quam eenen Meeſter Wintrop/ Gouverneur van Conectecuf/ als Geſant uyt Nieu En-

† Haer Ho: Mo: Ambaſſadeurs hadden den 2, Novemb, te Moret oock hare groote vreugde getoont over de geboorte deſes Dolphijns: Hadden een ſtelliagie met ontallijcke picktonnen/ſeer hoog boven de Huyſen uytbrandende/en veele Vyer-wercken en lichten voor 't logement/verbeeldende over al Lelyen en Dolphijns/met de woorden/ Vive le Roy & le Daulphin: De geheele breete van haer Hoſtel was beſet met Oxhoof den excellenten Wijn/ die alle op haer end den boom wierden ingeſlagen en voor 't Volck ten beſten gegeven; middelertijt ontallijcke Brooden onder 't Volck uytgedeelt wierden: Den Wijn was ſoo abondant/ dat veele Burgers 14. a 15. Emmers vol Wijn tuys brachten/om daer des Daulphijns geſontheyt te drincken: S'avonts hielden haer Ho: Mo: Amb, (gelijck altoos) open taſel/hebbende de voornaemſte der Burgers by haer ten eten/onder 'tſpeelen van veel fraye Inſtrumentē; Voor de deur wiert t'elckens als men de geſontheyt van 't Coningl. Huys dronck/met groot gedruys geſchoten: De jonge Luyden die by na den gantſen nacht voor haer deur danſten/wierden gedurigh met wijn beſchoncken: Ende hebben haer Exell. daegs daer aen/ alle de fatſoenelijckſte burgers met haere vrouwen by haer ten eten genoot/ ſonden ſmorgens oock aen yder Huys 2, groote Kruycken Wijn/ 4. Witte Brooden/en 1, ſtuck van 30, ſtuyv. gelijck oock in 't Clooſter meenigte Paſteyen en andere ſpyſe/ om haer vreugde aen een yder deelachtig te maecken,

gelandt aen den Coningh van Groot Brittangien afgesonden/ neffens Mr. Stoon/ Predicant tot Hertfort: Den Handel in Taback was redelijck geweest/maer uyt last des Conings in April verboden/waer over den Gouverneur van de Virginia na Engelant was vertrocken/om den handel als vooren tusschen de Nederlanders en Engelsen te versoecken: De Peltery Handel was so slecht/ datse somtijts 16./ 17. en 18. vademen * Zee-was/ (daer lants gelt) voor een Bever gaeven. Aen 't Fort Orange had men 25. pont Boter en 5. ellen Sarsie voor een Bever gegeven. In de Saseus gingh den Lant-bou dapper aen: In de Suyd-Rivier insgelijckx; En daer wiert een Nieu Dorp achter Gomoenepa gesticht/ staende alreede veel Huysen. Het Dorp Bosleyck/ by Wispats-kil/ Ao. 1660. begonnen/ had al 25. Huysen/ en wiert nu rondsom met sware Pallissaden besloten/ gelijck oock alle de andere Dorpen: Daer waeren 4. Commissarisen/ en Pieter Jansz. Widt tot Schout geordonneert. In Nieu Nederlant was in de voor-tijt een harden storm geweest/ so dat diverse Vaertuygen op de Cust waren gebleven/gelijck als de Barck van Sr. Augustijn Heereman met 40. Vaten Taback/'tvolck gebergt: Idem/ de rijcke Bedelaers Barck: De Kits van Capit. Jacob gestooten/ raeckte sijn Roer quijt/ een Man is daer van te lande ghekomen/ maer de Kits en 't ander volck/ zijnde Burgers van Nieu Amsterdam/ zijn niet meer vernomen.

Den Heere Vice-admir. de Ruyter 't voorleden Jaer voor Admirael van de Nederlantse schepen in de Middellantse zee gekomen zijnde/ vont werckx genoech om de Coopvaerdijers te Convoijeren/van d' een Haven tot den anderen/so datte Turcken/hoe wel sterck in zee/ de Hollanders luttel beschadigden: Ged: de Ruyter had wel 't geluck mette sijne somtijdts een Esquadre Turcken te sien/ maer dat ongheluck wasser teghen/ dat sy hem t' elckens te kloeck in 't ontzeylen en roepen waren: Evenwel joech hy den 26. Februarij een Turckx Schip de 3. halve Manen in de Baye van Tunis aen Strandt/ dat verbrande/ verlossende daer uyt dese Slaven:

Meester Jacob d' Linchart/ van Vlissingen.
Stierman Pieter Jansz. van Enckhuysen.
Timmerman Jan Jansz. Bouts/ van der Veer.
Adriaen Damman/ van Vlissingen.
Pieter Walgerts/ van Vlissingen.
Pieter Jacobsz. Cole/ van Schiedam.
Marcus Jacobsz. van ter Veer.
Jan Pietersz. van Rudelsteert.
Jochem Vlent/ van Lubeck.
Leur Meyndertsz. van Bremen.
Andries Jansz. van Flensborgh.
Christoffel Jergiu/ van Lubeck.
Coenraet Jansz. van Koperwijck.

Jan Elsoo/ van Portsmuyen.
Willem Moor/ van Portsmuyen.
Christoffel Lepron/ van Londen.
Francoys Stierson/ van Yaelmuyen.
Jan Cremeus/ van Provance.
Barthelomeus Raus/ van Marseiljen.
Piere Mannouri/ van Marseiljen.
Jeronymus le Roy/ van Marseiljen.
Joseph Mauritsz. van Marseillen.
Jaen Obart/ van Marseiljen.
Antoni Leenaertsz. van Toulon.
Antoni du Forme/ van Toulon.
Piere Morys/ van Havel.

Philip

* Dat ſijn ſekere Zee-hoorntjes, die de Indianen geſleepen ende met gaetjes door-ſteken als de Kraelen van een Pater Noſter aen een draet rijghen, dit is het gelt onder hun: Ander gelt willen ſy niet, ende na deſe gewaſſen groot en moy, en veel zijn, daer na is het waerdich.

Philip Bacdart/ van Habel.
Jan Jordaen/ van Diepen.
Matthijs Guffaries/ van Calis.
Nicolaes Remon/ van Vecom.
Piere du Boy/ van St. Malo.
Guilliaume Bydart/ van Diepen.
Antoni de Makart/ de Kaen.
Frans Jansz. van Olleron.
Francoys Pory/ van Olevene.
Rafoziel Borays/ van Majorcka.
Gloude Cittebou/ van Ceton.
Manol/ van Lirboa.
Antoni Portugees/ van St. Ubal.
Martin Opert/ van St. Jan de Lur.

Hy quam dan in 't leſte van Februāry voor Tunis ſelfs/ mette welcke hy een Vrede trof ſo als volgt :

Articulen van Vrede, geaccordeert ende geſlooten by den Heer Michiel Adriaen de Ruyter, Admirael in de Middellantſe Zee, uyt den naem van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, met den Excellentiſſimo Mahomet Palcha Coningh van Thunis, ende den Exellentiſſimo Baſſa Dublet Lie Hadſie, mitſgaders, die van de Nobleſſe, ende Douwane van de Edele Stede voorſeyt, den eerſten Maert A°. 1662.

1. DAt alle voorgaende grieven,ſchaden,en andere pretenſien, tuſſchen wederſijts partijen, ſullen nul, ende van geen effect zijn, maer van nu af aen een eeuwige vaſte Vrede, Vry-handelende Negotie ſal zijn, ende continueren : Tuſſchen d' Onderdanen van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael van de Vereenichde Nederlantze Republicque,ende het Volck van 't Coningrijck Tunis,ende de Dominien ofte Lantſchappen,daer onder reſorterende ; ende dat de Schepen wederſijts, vry liberteyt ſullen hebben, om alle de Havens, ende Revieren van wederſijts Dominien te mogen gebruycken , midts betalende de gerechtigheden, voor alleen 't geen ſy verkoopen ſullen,vermogende het meer reſt ſonder verhinderinge, ofte moleſtatie te tranſporteren : Van gelijcke genietende alle andere gewoonelijcke Previlegien. Ende wat aengaet d' exactie wegens 'tladen ende ontladen van de goederen tot Goletta, mitſgaders de Marine, ſullen de ſelve in ſoodanige gelegentheden aen de oude ghebruycken worden gerefereert.

2. Datter geen veroveringe van Schepen, 't zy in Zee ofte in Havens, beyderſijts ſal mogen geſchieden,maer ſullen,mits latende hunne Vlagge waven,vredelijck ende ſonder eenige interruptie paſſeeren, maer ſo veel de Schepen van Tripoli aengaet, die tegenwoordich noch met de Vereenighde Nederlanders in hoſtiliteyt ende vyandſchap zijn , ende voeren de ſelve Vlaggen,als de Schepen van Tunis,tot voorkominge van alle inconvenientien,die door ſulcx mochten komen te gebeuren,ſoo ſullen de Schepen van Thunis met een certificatie order de hant van den Nederlantſchen Conſul,ſijn reſidentie binnen Tunis hebbende,moeten voorſien worden,dat ſy tot ſodanige plaets behooren,welcke geapprobeert zijnde,ſullen de Nederlantſe Schepen 4. a 5. Mannen admitteren, om by haer vredelijck aen boort te komen, om haer ſelven te mogen verſekeren dat ſy oock Nederlanders zijn,en niet tegenſtaende dat ſy Paſſagiers mochten hebben van andere Natien, ſullen evenwel, ſo wel de Perſoonen als hare Goederen, vry ende liber zijn.

3. Dat, ingevalle de Nederlantze Schepen eenige Paſſagiers ofte goederen in hadden,toebehoorende den Volcke van den Koningrijcke Tunis, dat ſy gehouden ſullen ſijn, de voorſz. Paſſagiers ende goederen,ſo veel in haer macht is te beſchermen, ſonder haer in handen huns Vyanden over te leveren.

4. Dat, so het gebeurde dat eenige Schepen van d' een ofte van d' ander zijde, door ongeluck van quaet weder ende andersints, op de Kust, toebehoorende eenige der voorsz. partijen, Schip-breuck quam te lijden, dat de luydē in sodanig cas sullen vry gestelt werden, en de goederen gebergt, ende overgelevert aen de ware Eygenaers der selver.

5. Dat de Onderdaenen van de Vereenighde Provintiale Nederlanden, de welcke tegenwoordig in de Stad ende Coningrijcke Tunis sijn woonende, ofte t' eenigen tijdt hier na daer in souden komen te woonen, Vrijheyt ende liberteyt sullen hebben, om haer selven, met hare Familien de Kinderen, (hoewel inboorlingen zijnde) wanneer het haer believen sal, te mogen translateren ende vertrecken.

6. Dat de luyden, toe-behoorende wedersijts Dominien, malkanderen niet en sullen vermogen qualick te bejegenen, ofte andersints qualijck te tracteren, maer dat sodanige offensien na merite ende verdiensten sullen werden gestraft.

7. Dat den Consul, ofte de geen die 't anders van de voorsz. Nederlantse Natie soude mogen wesen, domicilium houdende binnen Thunis, niet en sal mogen gecompelleert werden, om sich in cas van eenige verschillen aen den Hove van Iustitie aldaer te moeten addresseren, maer alleenelijck aen die selfs, voor wie hy alleen sal moeten te rechte staen.

8. Dat den Consul, ofte andere luyden van de voornoemde Onderdanen, de gemelde Heeren Staeten niet sullen verobligeert worden, de schulden voor een particulier van die Natie te betalen, ten sy hy daer toe, onder sijn Signature verobligeert zy.

9. Dat de Oorloghs-schepen, toebehoorende wedersijts Dominien, vrye liberteyt sullen hebben, van malkanders Havens te mogen gebruycken, als mede de Revieren tot het wassen, schoon-maken, ofte repareren van eenige haer-lieder Schepen, (mits den Gouverneur sulckx verwittigende) als oock, alderhande Victalien, so levende als sonder leven, ofte eenigerhande andere behoeften te mogen koopen, ende te Scheep laden, daer voor betalende 'tgeen d' ingeboren op de Marct voor diergelijcke geven, sonder aen eenigen Officier voor sulcx coustuym te betalen.

10. Dat, ingevalle eenige Oorlog-schepen toebehoorende 't Dominie van Tunis, eenige gesoldeerde Vereenigde Nederlanders (in eenige van hare Vyanden Schepen dienende) souden komen gevangen te nemen, dat sy tot Slaven sullen mogen worden gemaeckt, maer soo het Koopluyden of Passagiers waren, dat sy hare Vrijheyt sullen genieten, sonder dat hare goederen eenigsints sullen mogen worden vermindert ofte gemolesteert.

11. Dat, so het gebeurde dat een Oorlog-schip van 't Coningrijck Tunis, onder sijn eygen Vlagge in 't gevecht quam, met een Vereenigt Nederlants Schip, 'twelck sijn eygen Vlag niet en voerde, ende 't selvige quam te veroveren, dat het voornoemde Nederlants Schip in sulckdanich cas, van goeden prijse sijn sal, niet tegenstænde den Vrede.

12. Dat in cas eenigen Slaef van 't Coningrijck Tunis, van wat voor Natie de selve soude mogen wesen, quam te ontvluckten, ende aen 't boort van eenige van haer Ho: Mo: Schepen quam te geraken, den Nederlantsen Consul sal niet verobligeert wesen sijn rantsoen te betalen, ten sy dat hem tijts genoeg en notitie wert gegeven, om ordre te mogen stellen, dat soodanige niet worden onderhouden, maer so als dan eenige Slaven komen t' ontvluchten, sal den Consul in sijn Persoon moeten restitueren 't geene hy op de Mart gegolden heeft, ende so daer op geen prijs op hem is gestelt geweest, so sal hy 300. Ponden betalen, sonder meer.

Verlosten en wisselden 60. Slaven/ bekomen uyt de Petache van Tunis/ wiens namen sijn als volgt:

Harmen

Harmen Gerritsz. van Amsterdam.
Rinck Jansz. van Amsterveen.
Dirck Cornelisz. van Amsterveen.
Meyndert Ydesz. van Amsterveen.
Pieter Pietersz. Blom/ van Amsterveen.
Pieter Roelofsz. van Amsterdam.
Willem Jansz van Sardam.
Arnold Krynen/ van Amsterveen.
Jan Jansz. Doncker/ van Amsterveen.
Jan Evertsz. van Amsterdam.
Jan Meyndertsz. van Amsterdam.
Adriaen de Weber/ van Amsterveen.
Otto Hendricksz. van Hoorn.
Klaes Klaesz. van Oost-huysen.
Pieter Gillisz. van Hoorn.
Cornelis Cornelisz. van Hoorn/ van een Algierder gekocht voor 137. stucken van Achten.
Symon Jacobsz. van Hoorn.
Alexander Cornelisz. van Hoorn.
Hendrick Egbertsz. van Hoorn.
Cornelis Klaesz. van Hoorn.
Aucke Thyeertsz. van Hoorn.
Jan Pietersz. van Hoorn.
Harmen Hendricksz. van Enchuysen.
Steven Gloude/ van Enchuysen.
Jan Pietersz. van Medenblick.
Otto Gerritsz. van Alckmaer.
Douwe Jansz. van Hensbroeck.
Jan Jansz. van de Purmer.
Jan Jansz. van Haerlem.
Cornelis Ysbrantsz. van Haerlem.
Kornelis Jansz. van Spaerwouw.
Adriaen Maertensz. van Zantvoort.
Klaes Engelen/ van Schiedam.
Jan Theunisz. van Rotterdam.
Jan Kornelisz. van Rotterdam.
Pieter Buys/ van Rotterdam.
Steven Marcelis/ van Rotterdam.
Harmen Jansz. van Delft.
Jan Jansz. Groen van Leyden.
Willem Sandertsz. van den Leytsendam.
Mr. Jan de Lack/ van Vlissingen.
Kornelis Straetman/ van Sluys in Vlaenderen.
Jan Klaesz. van Vlissingen.
Pieter Bol/ van Vlissingen.
Pieter de Wit/ van Sluys.
Jan Symonsz. van Middelburgh.
Pieter Bas/ van Breda.
Klaes Gabriel/ van 't Sas van Gent.
Pieter Evertsz. van Embden.
Kornelis Douwensz. van Leeuwaerden.
Jan Roelofsz. van Embden.
Jebt Ysbrantsz. van Groeningerlant.
Willem Jansz. van Embden.
Harmen Jansz. van Uytrecht.
Adriaen Symonsz. Kupper/ van Schravemaer.

Van daer voor Algiers komende/ schreef aen hare Ho: Mo: dese Missive:

Hooge Moogende Heeren,

MYn Heeren: Zedert mijnen laetsten van den 8. van voor Algiers, per den Command. Gideon de Wilt, so hebben wy dagelijckx met de onderhandelinge besich geweest, met de Regeeringe van Algiers, op den 8. savonts sijn 6. Turcken van Algiers, met Soldaten uyt de Levant komende, hier tot Algiers wel gearriveert, sy wierden door den Engelsen Vice-ad. Lawson met sijn 6. Schepen achtervolgt, doch ontzeylde die, wy konden haer den wegh wel hebben afgesneden, maer hadden zedert den 6. een stilstant van Wapenen met de Turcken gemaeckt, so dat wy met leetwesen haer komste mosten aensien: Den 9. quamen de Engelsen mede by ons ten Ancker, en voeren met een Vrede-vlach aen Lant, om mede Vrede met haer te maken, maer mosten met onverrichter saecken scheyden, sijnde dit nu de vijfde mael dat de Engelse de Vrede met die van Algiers (t' zedert de af-brekinge met die van Algiers) t' elcken male hebben versocht, ende sijn altoos onverrichter saecken gescheyden. Den 11. is gemelte Vice-Adm. weder vertrocken, den 12. en 13. hebben wy onse saken hier klaer gekregen, en de Articulen van den Coning, en van de Heeren van Douane bekomen, gelijck ick hare Ho: Mo: hier nevens Copye sende van de selve Articulen, het principael hebbe ick by my gehouden, dat met een schip van Oorloge te post sal senden, mette eerste bequame wint en weer, daer op haer Ho: Mo. na hare over-groote wijsheyt konnen resolveren, van Vrede of Oorlog aen te gaen. Wy hebben tot Algiers omtrent 44. à 45. Nederlantze Slaven gelost, so voor onse gevangene Turcken, als daer den Consul borge voor is gebleven, oock eenige voor haer eyghen gelost, voor den eersten inkoop. Ick hebbe op den 8. deser aen haer Ho: Mog: geschreven, dat tot Algiers:

Algiers omtrent 1500. gevangen Nederlantze Slaeven waeren, maer naderhant ben van veele onderricht, datter ten hoogsten niet meer als 10. a 1100. souden zijn, en noch omtrent 1000. vremden, die met Schepen, Onderdanen van haer Ho: Mo. sijn genomen, daer onder sijn noch die geene, die onder het gebiet van hare Ho: Mo. woonachtigh sijn, oock veele daer getrout. Daer sijn tot Algiers nu noch in 't wesen 15. goede Fregats, en daer sijn noch 3. t' sedert dat wy daer waren van de Helling in 't Water gelopen, en blijven noch 4. op stapel staen, die mede binnen een Maent sullen te Water sijn, soo dat sy nu 22. goede Schepen in 't kort sullen in zee brengen, en sullen weder 6. nieuwe beginnen op te stellen, ende hebben oock 3. Galeyen: Wy sijn noch op den 13. Savonts van voor Algiers vertrocken, en den 15. waren wy door de wint geleyt voor Alicanten, hoewel wy hadden gemeent ten eerste na Mallaga te zeylen, alwaer wy een Vloot Schepen sagen, haer cours stellende naer de breete, 't welcke waren de Capiteynen Gillis Tijssen, Campen, ende Antony Evertsz. de Marre, sijnde het Convoy na Smirne, welcke Capiteynen met behoorlijcke Acte van den stilstant tusschen haer Ho: Mo: ende die van Tunis en Algiers hebben versien, so haest wy dien avont by haer quamen: Wy meenen soo datelijck weer te vertrecken na Mallaga, daer de brieven van hare Hoog ende oock Ed: Mog: syn gelaren, sulckx dat den inhout daer van niet en wete. Waer mede Hoog Mog: Heeren, &c.

Actum in 's Lants Schip de Liefde, van voor Alicante den 16. April 1662.

Geteeckent MICHIEL AD. de RUYTER,

Ende accordeerde mette selve Stad als volgt:

Articulen van Accoordt, gesloten tusschen den Heere Admirael Michiel Adriaensz. de Ruyter, wegens de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter eenre, en de Hooge Regeeringe der Stadt ende Landen van Algiers, ter andere zijde.

OP het tegenwoordich Iaer 1662. den 26. Maert, is alhier op de Reede voor Algiers ten Ancker gekomen den Gener. de Ruyter met 9. Schepen van Oorloge, latende waeyen een Witte Vlagge, ende heeft eenige van sijn Gedeputeerde van wegen hare Ho: Mo: ghesonden voor ons hooge Richthuys genaemt Douane, ende wy considererende, als Vasalen van den Grooten Turck, de Vrede ende vrientschap, die de selve Heeren Staten metten Grooten Heer sijn hebbende, ende dewijl de Gedeputeerden van den Heer Generael van ons mede den Vrede ofte voor eerst den Trefves versocht, hebben goet gevonden dese onderstaende Articulen van Vrede, die wy voor desen met de Heeren Engelse hebben gesloten gehad, van onsent wegen haer Ho: Mo: te presenteren, ende aen te bieden:

1. Dat alle Schepen 't sy groot ofte kleyn, toebehoorende aen haer Hog: Mog: het minste niet sullen mogen beschadicht worden, noch aen Personen, noch aen Goederen, noch aen Ankers, Touwen ende andere Scheeps gereedtschap, maer altemael vry ende ongemolesteert sullen passeeren ende hare Reys vorderen.

2. Dat onse Commissi-vaerders in See ontmoetende eenige Hollantse Coopvaerdy-schepen, ingeladen hebbende eenige Goederen, toebehoorende eenige andere Natien, met ons in Vyantschap sijnde, alle deselve Goederen sullen mogen daer uyt lossen, mits betalende aen den Schipper de behoorelijcke vracht, ende andere onkosten daer op vallende.

3. Ingevalle dat door ongeluck quam te gebeuren dat eenige schepen der Onderdanen van haer

haer Ho: Mo: quamen te blijven hier op onse Reede, ofte op eenige andere plaetsen, onder dit Rijck van Algiers hoorende, dat al soodanige overblijfselen, van het Schip ende sijn toebehoren, als mede alle ingheladen Goederen en Persoonen vry ende ongemolesteert sullen blijven, sonder dat eenige van onse Onderdanen de minste schade sullen mogen doen.

4. Soo het quam te gebeuren dat eenige Onderdanen van hare Ho: Mo: eenige dispuyten ofte eenige differentien mochten krijgen, met eenige andere vreemde Natien, als mede met de Turcken ofte Mooren, sal daer over ten overstaen van den Hollantsen Consul, by onse Douane goet recht ende Iustitie geadministreert worden, doch ingevalle eenighe questien onder de Ingesetenen van haer Ho: Mo: onder den anderen, ja tot doot-slaen toe, gelijck sulcke dingen kunnen gebeuren, dat de Consul van hare Ho: Mo: daer van de saeck sal mogen ondersoecken ende goet Recht administeren.

5. So het quam te gebeuren dat eenige Hollantse Koop-lieden ofte Onderdanen van haer Ho: Mo: aen eenige andere Persoonen, van wat Natie die oock souden mogen wesen, eenighe schulden quamen te maken, soo sal die Persoon die de selve gemaeckt heeft, de selve betalen, ende den Consul geensins aenspreke lijck daer over wesen.

6. Soo het quam te gebeuren dat van wegen haer Ho: Mo: ofte van onse kant dese Vreede quam verbroken te worden, ofte dat yemandt van wedersijts Capiteynen yetwets, quaemen te doen aen des anders Ondersaten, welcke oorsake tot verbrekinge van dese Vrede soude mogen geven, dat men voor de verbrekinghe van de selve Vrede, ofte uytdeelinghe van Brieven van Repressalien eerst aen den anderen Staet van het ghepasseerde behoorlijcke kennisse sal geven, ende dat de Capiteynen die dit quaet hebben gedaen, na haer verdienste sullen werden gestraft.

7. So eenige Schepen, Onderdanen van haer Ho: Mo: hier op dese Reede quamen te handelen, dat de selve geen meerder Tol ofte Schattinghen sullen betalen, als andere Natien, met ons in Vrede sijnde, voornamentlijck mede niet meer als de Heeren Engelse in hare voor dese laetste gemaeckte Vrede hebben bedongen ende besloten gehadt.

8. Dat op geenige Koopvaerdyschepen, Onderdanen van hare Ho: Mo: sullen eenige andere Natien vermogen te varen, als Nederlanders, Franse, Engelse en Duytsche, daer onder de Duytse worden verstaen, Sweden, Deenen, Noorlieden, ende voort alle Duytse Natie, er de eenige andere Natie daer op bevonde werdende, sullen voor goeden prijs daer afgelicht werden, ende soo daer eenige Passagiers ofte Cooplieden niet sijn Onderdanen van hare Ho: Mo: ende geen gagie op het Schip treckende, ofte in geen dienst van het Schip sijnde, dat die daer mede sullen mogen uytgelicht worden.

9. Soo op eenige Coopvaerdyschepen van andere Natien met ons in Vyantschap sijnde, gevonden worden eenighe Onderdanen van hare Ho: Mo: dat de selve geensints sullen moghen werden verkocht, maer als vrye Persoonen in handen van de Consul van haer Hoogh Moogende worden gelevert.

10. Is mede veraccordeert ende vast gestelt dat alle Onderdanen van hare Ho: Mo: tegenwoordig in dese Stad, als mede onder ons gantse gebiet gevangen wesende, voor den prijs gelijck sy op 't Konings Huys verkocht en aengeteeckent sijn, sullen mogen werden gerantsoeneert ende verlost.

11. Dat oock geen andere Koopmanschappen, aen de Onderdanen van hare Ho: Mo: toebehoorende, sullen gehouden wesen eenige Tollen te betalen, als die geene die hier verkocht worden, eñ de reste wederom vry eñ ongemolesteert aen hare schepen sullen mogen brengen.

12. Dat geenige van onse Schepen ofte Galeyen, eenighe Schepen toebehoorende de On-

derdanen van hare Ho: Mo: sullen mogen in 't minste molesteren, mits oock wel verstaende, dat in de selve Schepen alle Goederen, toebehoorende eenige andere Natie, met ons in Vyantschap wesende, sullen gehouden wesen over te geven, mits daer voor ontfangende de behoorlijcke vracht.

13. Eyndelijck soo heeft de Generael de Ruyter op ons instantelijck versoeck, tot versekeringe vsn dese gemaeckte Treves van 7. Maenden, alhier gelaten een van sijn Monsieurs ghenaemt Andries van den Bergh, om als Consul voor de selve tijt hier te resideren, ofte so lange als het hare Ho: Mo: sal gelieven alhier tot Consul een ander te senden; ofte dese voornoemde daer toe te bevestigen, de welcke in ons Rechthuys de Douane is toeghestaen ende aenghenomen, ende een Copye van dese tegenwoordige in de handen gestelt.

14. Verders hebben de Turcken mede volkomentlijck toegestaen, dat wy op alle plaetsen trafficqueren ende Negotieren, daer het ons soude goet duncken, ende op alle Eylanden te mogen laden Kooren, Sout ende andere Waren die daer soude mogen vallen.

15. Mede is veraccordeert, dat sy geen Schippers, Kooplieden ofte andere van de Scheeps-Officieren ofte Matroosen uyt haer Schepen sullen moghen haelen, maer selfs aen Boort sullen moeten komen met haer eygen Chaloup, om de Cognossementen van de Schipper te sien eñ visiteren, of daer eenighe Goederen, andere Koopluyden toebehoorende, als de Onderdanen van hare Ho: Mo: mochten in sijn, ende so sy niet met de Cognossementen mogen te vreden sijn, soo sullen deselve be-edicht worden van de Schipper ende Coopluyden, dat de Goederen sijn toebehoorende aen de Onderdanen van hare Ho: Mog: met welcken Eed sy sullen moeten absolutelijck te vreden wesen.

Aldus te Malga in Spangien arriverende/ schreef van daer als volgt:

MYn Heeren: Zedert mijnen laetsten van den 16. April van voor Alicanten, soo sijn wy op dato smorgens onder zeyl gegaen na Mallaga, daer wy den 21. smorgens sijn gekomen, vindende daer den Command. Evertsz. ende de Wilde met haer Esquaders, die mijn een Instructie nevens een brief van de hooge Regeeringe ter handen stelden, als mede d' Articulen van den grooten Heer van Constantinopolen, ende die van Zalée, sijnde de brief gedateert den 26. October 1661. in 's Gravenhage, nevens de volmacht van hare Ho. Mo: om met de hooge Regeeringe van Algiers te mogen handelen. So ist, dat mijne Krijgs-raden alles doorsien hebbende, so bevinden wy groote swaricheyt op het 23. Articul met hare Ho: Mog. ende den Turckschen Keyser Anno 1612. geslooten, ende in 't tweede Articul Anno 1651. met die van Zalée gemaeckt, rakende beyde dat de goederen in onse Nederlantse Schepen toebehoorende eenige andere Natien met de Turcken in geen Vrede zijnde, by die van de Onderdanen van de Turckschen Keyzer, ofte by die van Zalée niet vermoghen daer uyt te nemen, ofte verbeurt te maken, nochte de Passagiers ofte Coopluyden, die op de Nederlanders varen, alwaert dat sy in geen Vrede met de Turcken voornoemt waren, noch haer Persoonen noch goet souden vermogen te confisqueren, maer ter contrarie alle goet geleyt te geven: So ist, dat de hooge Regeeringe van Algiers die Articulen (so ick vreese) niet toe en sullen staen, also sy absolutelijck daer toe niet en wilden verstaen, want sy daer seer hart op stonden, ende seyden, als sy sulcken articul souden ingaen, dat sy dan hare Schepen wel mochten branden, en haer volck laten bedelen, daer om t' eenemael geresolveert sijn sulckx niet toe te staen, ende dat sy liever eerlijck in Oorlogh wilden sterven, dan te moeten Bedelen, daer om sijn die van Algiers geresolveert

alle hare Vyants goederen ende de Passagiers in onse Nederlantse Schepen, daer uyt te nemen, mits betalende de Schippers hare vrachten, waerom gelieven hare Ho:Mo: op dit nevens gaende 8. Artijckel wel te letten, en ons ten spoedichsten over Madrid voort na Cadix, Mallaga en Allicanten toe te senden haer uytterste meeninghe hier over, want sonder dat antwoort niets konnen verrichten, ende soo hare Ho: Mo: genegen sijn de volmacht ende Ratificatie weghen den Koning ende Bassa van Tunis ons gelieveu toe te senden, so souden die best op Mallaga of Alicanten gesonden konnen worden, alsoo wy onse Lants Vlooten tot Cadix met den eersten gaen schoon maken, om van daer weder binnen de Straet te komen, om haer Ho. Mo: ordre af te wachten. Ick vertrouwe vastelijck, so hare Ho: Mo: met die van Algiers een Vrede sluyten, dat die van Tripoli mede de selfde conditien wel souden willen aen nemen, ende soo haer Ho: Mo: haer hier op mede niet wilden verstaen, so konde de volmacht ende rateficatie met die van Tripoli ons mede toegesonden werden, als mede eenige vereeringen aen de Heeren, als by de Engelse voor desen is gedaen, volghens mijn voorgaende brieven, die ick van Caljer aen haer Ho. Mo: heb gesonden, ende dit dient noodsakelijck te wesen, want dit is gants Barbaryen door gebruyckelijck, van eenige Presenten aen de Secretarissen Schrijvers ende andere Dienaeres van de hooge regeeringe te vereeren, welcke wel diende met den eersten gesonden te werden. Wyders gelieven haer Ho. Mo. te weten, als datter tot Algiers geen 1000. Onderdanen van haer Ho: Mo: en zijn, en vertrouw den eenen door den anderen soude konnen gelost worden voor 200. stucken van achten, en so haer Ho: Mog. genegen sijn haer Onderdanen te laten lossen, soo souden wichtighe Pistolen tot Algiers kunnen uytgegeven werden teghen drie ende drie quart stucken van achten. Ick soude de Articulen principael met een Brief van den Koning van de hooge Regeeringe van Algiers in 't Arabisch geschreven aen haer Ho: Mo: hebben te Lande gesonden, maer vertroude die niet te meer om dat 4. van onse schepen met den eersten na 't Vaderlant komen. doch den inhout van den Brief bestaende meest in complimenten het principael sijn de nevens gaende Articulen. Hier mede Hoog Moog: Heeren, &c.

In 't 's Landts Schip de Liefde voor Mallaga den 23. April 1662.

Geteyckent MICHIEL AD. de RUYTER.

Den 7. Novemb. 1661. had Capit. Willem van der Saen verovert / het Turckx Schip de Eenhoorn van Algiers/ verlossende daer uyt dese Slaven:

Stuerman Pieter Theunisz van Wuggenum.
Ypper Laurens/ van Schiedam.
Dirck Dirckxz. van Schiedam.
Harmen Gerritsz./ van Deventer.
Tomas Jansz. van der Heyde/ Timmerman.
Hendrick Goede-koop/ van Rostock.
Erasinus Jansz./ van Bergen.
Frans Pietersz / van Olleron.
Pieter Satenon/ van Bajone de France.
Jaen G-der/ van St. Malo.
Jaen Gaver/ van Olvene.
Francoys Dusir/ van Olvene.
Jaen Levry/ van Bajone.
Baruard Gusard/ van Gaskonje.
Lourens Goomes Cordiro/ van St. Våes.
Antoni Sodriego Mendego/ van . . .
Michiel Popn/ Genewees.
Bartholomeo Gullielmo/ van Genua.
Bastiaen Thijssz./ van Genua.
Jacob Gorisz./ Genuees.
Jaen Antony Rosta/ van Genua.
Jaen Andries Tropala/ Genuwees.
Jaen Francoys Carassa/ van Marseiljen.
Amoret Brunnet/ van Marseiljen.
Thomas Monpan/ van Marseiljen.
Piere Gyge/ van Toulon.
Nicolaes Genua de Jupila.
Francoys Bergiere/ van Marseiljen.
Piere Robou/ van Marseiljen.
Piere Olivier de Cattelonia.
Lourens Ferdinand d' Torlevege.
Jaen Marso de Catalonia.
Francisco Soit/ van Banes.
Jaen Boene/ van St. Troupe.
Andre Matie/ van Candia.
Cornelis Rospaltis d' Mondton.
Lourens d' Ypanco/ van Arasin.
Marteneuw Andreuw/ van Majorcka.
Francisco Lavare/ van Majorcka.
Monserat Negeure/ van Majorcka.

En uyt een Petache van Tunis den 16. February/ sijn verlost dese slaven:

Meester Adriaen Adriaensz./ van Delft.
Jochem Willemsz./ van Sardam.
Hendrick Fuyck/ van Hamburgh.
Stuerman Pieter Jonisz./ van Bruagie.
Michiel Sumger/ van Weyderstadt.
Francoys Mourte Martegou.
Lourens Martin/ van Sivoir.
Suyprijn Jvoir/ van Cevoir.
Jaen Marya/ van Venetien.
Lourens Danielsz./ van Siene.
Jacome Napelou/ van Malta.
Lourens Morel/ van Genua.
Antoni Grege/ van Stancu.
Joseph Garysz./ van St. Sjetta.
Bartholomeo Boyeer/ van Chivair.
Antoni Danielsz. de la Sienne.
Bartholomeo Rammela/ van Sjatto.
Ganme Bellangeux/ van Valentia.
Lourens Robaer/ van Marseiljen.
Ameret Sjabet/ van Marseiljen.
Antoni Clammatio/ van Axio.
Bartolomer Romero/ van Savoyen.
Cosmo Rodrigo/ van St. Ubes.
Domingo Alvos Moltde/ van Sivilien.
Francisco Toorens/ van Barselone.
Domingo Francisco/ van Venetien.
Diego Portugees.
Jan Aer/ van Schotlant.
Francisco Loopes d' Ylvea.
Frere Gosse/ van Cerdina.

Engelant was metten aenvangh deses Jaers seer gedient met seker Vic-
torije die men daer uytstroyde/ datte Portugijsen tegens de Spangiaerden in
Portugal hadden gehad/ 't welck men tot groote reputatie van de Portugijse
Bruydt extendeerde; hoewel van geringe consideratie: 't Was Portugael
voordeeliger/ datte Spaense Volckeren uyt Vlaenderen by de 5000. sterck/
om na Biscayen te zeylen/ onder Engelant so met storm aengetast wierden/
dat byna hare gantse Voyage in duygen soude geraeckt hebben: Dit Volck
was met groote vreugde geembarqueert/ in 9. groote schepen/geconvoyeert
door 4. Oorlog-schepen en 2. Fregatten: Maer dese den 26. January met
salvo schieten van Oostende gescheyden/ en veel contrarie winden het halve
Canael doorgeseylt zijnde/vonden haer aengetast door een vreesselijcke storm
en holle zee/waer door de Vrouwen en Kinderen sieck/en veel doot over boort
geset wierden: Het Tempeest/ 't welck 5. dagen duyrden/ sloech haer van
malkander/ soo datte geluckigste Torbay in liepen/ 2. andere sijn gestrant in
Bigberry-bay/ doch de helft van 't volck wierde gesalveert. Een ander raec-
ten omtrent Plemuyen/daer het stiet/ en 't hol vol water loopende/verdronc-
ken wel 60. Soldaten door de disordre in 't ruym/ d'andere wierden gebergt.
In Torbay sette de gesalveerde schepen na de storm/wel 400. dooden buyten
boort. Den Admirael van dese Vloot raeckten te Duynkercken behouden:
Twee soncken met een braef Colonel/ Vrou en Kinderen: Van de gantsche
Vloot quamen daer na weder 4. schepen te Oostende/ die op nieus uytgerust
en in zee geloopen/ in Biscayen gearriveert zijn/ daer de Vlaemsche Boeren
amen op seyden/ verblijt sich van dese die haer so lang geplaegt hadden/ * be-
vrijt te sien. Daer tegens sont den Coning van Engelant 1244. soldaten uyt
'r guarnison van

* N:B. De Troupen die onder Lotaringen de Nederlanden langh gruwelijck geplaegt hadden/
hebben oock so eyndeling hun eynd gekregen/ alsoo sy mette Condeese Volckeren na Candia tegens den
Turck sijn gevoert/ en ellendig om hals geraeckt. De soldaten die Duc d'Alba in Nederlant gebruyc-
te/ sijn door armoede veele in de Gast-huyzen gestorven. De Walstey..se/ Sweedsche/ Hoogduytse en
dapperste Regimenten/ die Duytslant den oorlog aen deden/ sijn in de groote Batallies van Francfort/
Praeg/ Leypsich/ Witloch/ aen d' Oder/ en voor Nordlingen meest doot geslagen. En de Engelse in
Engelant/ die aller-eerst tegens de Schotten begonnen/ sijn daer na door Cromwel in d' Indias in sla-
verny versonden/ gelijck nu de Cromwellisten na Tanger/ Jamaica/ en Portugael vervoert werden.

van Duynkercken na Tanger/ om/ volgens 't Accoort met Portugael/ possessie van die plaets te nemen/ 't gunt d' Engelsen so hoog estimeerden/ datse geloofden en seyden/ daer mede de Natien te konnen in toom houden: De Schepen die dit volck onder den Graeff van Peterſborg overvoeren/ waren de Yorck/ Dover/ Breda/ Elias/ de Paul/ den Eenhoorn en de Alexander; de selve sijn wel overgekomen: Maer vermits Tanger niets van sijn selven heeft/ bevonden de lecker-tanden dat daer geen Wijn noch Schapen Vlees en groeyden/ en so liep haer facit uyt op een barre ree. Engelant ruste noch een andere vloot uyt/ tot subsistentie van Portugael: Onder des had den Coningh vermaeck genomen/ op Nieu-jaers avont in Essex Huys te besien/ een Princelijcke jonge Vrouwe/ door de konst der Egyptenaren van over 2500. Jaer tot nu bewaert van alle verrottinge/ zijnde besloten in een Kiste/ met alle haer qualiteyten en Wapenen op de selve/ en door eenen Capit. Hurst uytte Sant Zee ofte Libiaense Sanden/ dicht by de ruynen van de vermaerde Stadt Memphis/ gebracht in Engelant. Op 3. Koningen dach daer aen/ is den Coning na ordinaris Ceremonie gegaen na den Aultaer/ knielende op 2. daer toe geleyde Kussens/ achter hem knielde den Hertoge van Yorck: Daer op nam den Bisschop van Londen/ die aen de selve Altaer stont/ een silvere vergulde Schotel/ die hy voor den Coningh hielt: Waer op den Hertoge van Yorck aen den Coningh toe-reyckte 3. kleyne roode Beursiens/ een voor een/ en op die maniere wierden sy oock by den Coning in de Schootel geleyt: In yder Beurse was/ eerst Gout/ in de tweede Wieroock/ en in de derde Myrre: Het welck een Oude Ceremonie is by de voorige Coninghen van Engelandt gebruyckelijck/ ter gedachtenisse van de Presenten die de 3. Coningen aen het Kindeken den Heylandt Jesus Christus deden.

De Engelse Oost-Indise Compagnie had doenmaels noch geen satisfactie gehad van hare Schepen/ de May-blom/ Marigold en de Samaritaen: De nieuwe Equipage na Oost-Indien wiert voortgeset/ te weten/ 't Schip Duynkercken voerende 60. stucken/ de Mary Rose 52. stucken/ de Leopard/ Consort en Justinot/ yder omtrent de 30. stucken/ onder 't bewint van den Ridder Skipton/ die sijn residentie soude gaen nemen op Cambaya by Goa: 't Welck door de Portugijsen/ volghens 't Accoort/ den Engelsen soude ingeruymt worden. De Colonie op Jamaica wilde gants niet voort/ deſwegen sloech men te Londen aen/ soo wie daer om den Landt-bou wilde gaen woonen/ na 2. Jaren verblijf/ 30. Ackers Lants souden hebben/ met alle de Visserijen/ Kopere/ Tinne/ en andere Mineralen/ behalvens Silver en Gout/ mits het 20. part daer af aen den Koning gevende: Alle Engelse Kinderen daer gebooren/ souden de selve vryheyt hebben die d' Engelze in Bretangien genooten/ midts datse den Gouverneur Tomas Wind in alles gehoorsaemden. Mits d' aenstaende Vasten/ die te Londen ingevoert was/ om de teelinghe van 't Vee/ geen vlees te eten/ echter de siecke en Kraem-vrouwen geoorlooft door een Ceedeltje 't gunt men by St. Paulus Kerck haelden: Veroorsaeckte/ dat men Engelant met veel Vis tot een civilen prijs voorsach/ te weten/ een hoop van 12. pont Cabellau voor 16. pences/ gesoute Vis en Salm

2. pen-

2. pences 't pont/ Haringh en Bocking 3. voor een penning/ en 3. hoopkens Schelp-vis voor 2. pences. Te Withal was men seer onbenoegt/ om dat in Vranckrijck wierde uytgestropt / datte Engelse Natie seer onghenegen was tot subsidie van haeren Coningh/ en geen gelt tot desselfs onderhout hadden/ daer nochtans gebleken was/ dattet Parlament te Westmunster op d' eerste instantie van den Coning/ sonder tegen-spreken van yemand/ had geconsenteert 120. Tonnen Gouts guldens/ behalvens noch 't geen de Yren daer by deden. Alle het gelt ten tijde van Cromwel geslagen met het Cruys en de Harpe/ sijn doen in de Smelt-kamer gelast te brengen / also men die Munt voor apocrijf kende. In Schotlant was te Sterling over 'tschoon-maken van de Straet groote commotie/so datte Burgers en soldaten hant-gemeen wierden/ dan Gen: Morgan gaf haer beyde gelijck/ stelden haer beyde in accoort/ doch hy leyde daer na meerder soldaten in Sterlingh: Maer den Koning dese gasten niet vertrouwende/ als bewust datse Cromwel voortijts seer confident waren geweest/ resolveerde haer naer Portugael te senden. Men ontwapende in Yrlant alle de Papisten/also men daer van een Roomse Priester James Dermot/ een brief had geintercipieert/ geschreven aen een ander Priester James Feylan te Kildalky/ verbatende een Complot tegen Yrlant. In Schotlant wierde niet alleen 't Casteel van Liet gedemolieert/ maer om van alle vreese bevrijt te zijn/ de Conventiculen der Presbutrianen verboden. Eenen Predicant Jan James wiert te Tybora oock opgehangen en gevierendeelt/om dat hy seditieus had gepredickt/en Pasquillen gemaeckt. Tegens de Quaeckers wierde oock alsints geprocedeert/ want de Bisschoppen met haer groote macht/ leerden/ dat yder de macht [die hadden zy] mosten onderdanich zijn/&c. Een Quaker Robert Wilson/ veele sijner Boecken afgenomen zijnde/ heeft men te St. Martin le Grand/de selve als seditieus en lasterlijck doen verbranden: De somme van sijn schriften behelsende: 1. Dat de weg en kennisse tot de waerheyt by de Schrifuyre niet en was: Datte Engelse Predicanten geen Dienaren Christi waren, om datse Schriftuyre voor Godes Woort hielden. 2. Ettelijcke Catechismi, van 't selve verstant, en invectiven genoech absurd teghens de Predicanten. 3. Een beschrijvinge van den Scepter van Israel tot de Bisschoppen van Engelant. 4. Vrijheyt van Conscientie. 5. Ware Caracters der Professoren en haer leeringen, een beschuldinge tegens d' Engelse Kerck-Regeeringe. 6. De Authoriteyt van het ware Predicantschap. 7. Engelants bedroefde Staet beklaegt: Alles tot omkeeringe van het Engels Kercken-Regiment. Men verboot dese Secte voortaen niet boven 10. sterck by een te komen / en onaengesien haer weygeren van den Eed/ naer de Wetten rigoureuselijck gestraft worden.

Den 5. passato had 't Parlament weder voorgenomen de Pleydoyen van de gevangen Coning-Rechters/ welcke waren:

1. Owen Roe.	7. Augustijn Garlandt.
2. Henry Smith.	8. Robert Titcheburn.
3. Henry Martin.	9. Willem Heveningham.
4. George Fleedwood.	10. Gilbert Millinghton.
5. Thomas Wayt.	11. James Temple.
6. Peter Temple.	12. Jan Downes.

Men

Men ſond oock om Hardres Waller/Robert Lilburn en Edmond Hardy/ die op diverſe Eylanden gevangen ſaten/ om haer proces te eyndigen. Iſaac Pennington was ſo ſieck en out/ dat men hem niet konde verplaetſen: Seheren Hardy van Soutwarck/ en Mr. Schot/ Konings-rechter/die den tytel van die daet op ſijn Graf-ſteen had begeert/ hadden ten tijde Cromwels/ als den Biſſchop van Cantelberg was gemartelíſeert/ ſijn Huys te Lambet gekocht/dat in diverſe partyen verhuerende/ prophaneerden ecch de Capelle/ en noch onvernoegt groeven des Biſſchops doode Lijck op/ dat al ſoo langh was begraven geweeſt/ beſtalen 't ſelve/ en duwden 't daer na onder een Miſhoop: Dit wiert by 5. getuygen bewaerheyt; waer over Hardy voor 't Opper-huys ontboden/ gelaſt wiert/ terſtont 't voorſz. Lijck te brengen daer hy 't gehaelt had: En op andere diergelijcke doode Lichamen is reguard genomen/ datſe weder ſouden in hare Graven gebracht worden/die in Cromwels tijt uyt fylonije waren daer uyt geruckt. Naderhand ſijn Woufon/ Walop en Mildmay/ te Titchehorn op Sleeden onder de Galgh geſleept/ daerſe een wijle met ſtroppen om den hals ſtonden te proncken/ waer na te rug keerende/ ſijn in eeuwige gevangenis vervoert. Jan Dounes en Fleedwods Executie bleef noch geſuſpendeert.

Poolen was 't voorleden Jaer Meeſter van 't Slot ter Wilda geworden/ waer binnen den Moſcoviſen Waiwoda en Commandant Kniaz Daniels Joſreimowitz Miſrocki diende/ den ſtorm en Myne der Poolen vaerdig/ alle Clenodyen by een verſamelde/ meenende dat in de Lucht te doen vlieghen/ maer de Burghers van de welcke hy wel 150. door zijn Tyrannye had doen ombrengen/ hier af keerich van/ willende alſoo niet ten Hemel varen/ ſonden een Duyts Capit. aen hem/ daer van af te laten/ maer den Ruſz. hem hoorende van ſulcks ſpreken/ meende met een Bardeſaen hem te knellen/ doch de Capiteyn te geſwint/ raeckte uyt zijn handen/ echter wiert hy gevangen/ en gebonden: In dit voorval heeft een Jacubowitz van Schotlant gebooren/ 't Guarniſoen aengedient de genade die de Poolſe Kroon haer aenboot: Dit den Waiwoodt mette zijne vernemende/ dede deſe Schotlander in ketenen ſlaen en weg voeren/niemant mocht voor de ſelve ſpreken/ het waren al ſchelmen en Verraders/ hy wilde den Czar ghetrouw zijn/ en daer toe ſeyde hy de Veters die hy 't zijnder eeren droech/ van blinckare Goude te weſen: 't Guarniſon dan heeft hem niet te min verweldigt en ſelfs in yſere bandẽ gevlogten: Veerende hem daer den Poolſe Overſte uyt een Venſter lach/ 't Slot alreede overgegeven zijnde/ hiec moſt men hem dwingen met veele moeyten ſich neder te buygen: Als nu den 15. paſſato daegs na de overgaef in het Dominicaner Klooſter het Te Deum was ghesongen/ heeft men afrijdende veel 1000. Vaten Koozen en Sout/eenige 1000. Boeck-kamers/ Lywaten/ veele 1000. Muſquetten en ander geweer/ 30. Kanons/ ontallijcke Granaden en Cogelen/ en onnoemelijcke ſchat in Contanten gelde gevonden/ neffens meenichte koſtelijcke Klederen/ Juweelen en rariteyten. De Burgers nu hielden niet op/ dat men den Moſcoviſe Waiwoda om zijn Tyrannye ſoude ſtraffen/ ge-

lijck

lijck den 18. passato uyt Coninglijcke ordre geschiede / niet om zijn defencie/ maer om het storten van so veel onnosel Bloet : Den Littause Gaziweus ky solliteerde wel voor hem/dan te vergeefs/zijn boos hoyt was te hoog geklommen : Hy wiert dan op de Marckt gevoert om onthalst te worden/ maer daer was geen Beul te vinden/ soo stont het scherp om hem van de Soldaten te laten door-schieten : Onder de toesienders was des Waiwodes Kock die men tot Beul versocht/ desen sich overreden latende/ sloech zijn Meester met Vijf moeyelijcke Houwen den Kop af / hy had even te vooren op zijn knien alle de Burgers om vergiffenis gebeden. Zijn Tambour die tot de Poolen was over geloopen/ en als men stormen soude weder tot de Moscobiters overliep/ en de Poolse Mijn verrade/ volghde/ en wiert door den self den Kock/ aen een Pael vast geknoopt en geworgt : Onderwijl dit geschiede/viel een oude muer in de Stadt om ver/ daer eenighe dapper van beseert wierden. De Russen hadden dese Stadt seer gesterckt/ en wel voorsien : De Polen van hier op de stad Kawen gaende/wonnen dat met accoort; 'tguarnison uyt treckende met haer pack en vliegende vaendels na Dunaburg. Aen d'ander zyde was het in 't Poolse Rijck niet so klaer schapen/ de Geconfedereerde en haer Hooftman Zuromsky/ die sy Marschalck noemen/ gaven uyt dese poincten : 1. Datse tegens 't Rijck, den Koning, noch den Adel niets voor hadden, maer datten Coningh van sijn vrijheyt was misleyt. 2. Om sulcks te openbaren wilden sy aen den Coning en Adel Ambassadeurs senden. 3. Begeerende dat yder district sijn Legaet daer toe in 't Leger sou senden, om te berer te consulteren. 4. Belooven de Adelijcke goederen te verschonen, en sich te lijden met des Kroons en der Geestelijcke Goederen, dan sonder overlast, en de overdadighe na Krijgsordre metter Galge straffen. 5. Alsoo de voorstanders der Coningl. Goederen Dieven waren, en sijns Majesteyts inkomen beroofde, willen sy de selve administreren, en onder getrouwe conscientien, en eerlijcke Adel tot onderhout des Conings aenstellen. 6. Om haer Bloedighe verdiende gelden te nemen, willen sy niet alleen des Kroons verpande Goederen, maer oock de weg gegeven Starosteyen daer toe aentrecken. 7. Den Veltheer en Schatmeester en alle de Tresauriers sullen bewijs, Rekening en Reliquia moeten doen. 8. Willen niet dat men op eenige Rijckx-dagen meer inbrenghen Poborey, Podijmne, &c. in de Schatkisten maer hun ter hant ghestelt werden. 9. Prins Radzevils Goederen willen sy alle sich aenmatigen behalvens Bierze en Keydan, die aen Gonsieusky en de sijne verblijven sal : Mits dat hy haer volgens belosten twee Tonnen Gouts Florijnen binnen den bestemden tijt sal beschicken. 10. Den Oversten Brenne en Renne sal men citeren. 11. Buyten noot willen sy niet langher als tot Sint Marten in 't Velt blijven. 12. Soo men met Moscovien niet accomoderen kon, willen sy selfs arbeyden den Vrede tusschen Poolen en hare Vyanden. Den Onder-Cancelier hielt hem toen op zijn Starotsky te Solitz / nu bevredight met zijn Huysvrouw Madame Cazanowzky/mette welcke hy nu een geruymen tijt in oneenicheyt hadde geleeft : Onder schijn van stil te sitten/ bemerckte men wel dat hy mette Geconfedereerde dapper woelden : Naderhant heeft men gesien/ dat hy by de selve als suspect/ sich van haer geretireert heeft ghehad/ dewijl men in dat Leger opentlijck seyden/ dat hy by haer was ghekomen als een Spion/om uyt last des Koninghs alleen hare Concilia te onderstaen/ en aen de Senatoren over te brieven. Den Wijssel Dam door de Sweden doorgesteken / brack

den

den 5. deser weder door/ so dattet kleyne Warder gants onder liep/ dit en het werck der Geconfedereerde/ dede den Raet te Dantzich meenighe Nacht tot 1. uren toe raedplegen. Den Oversten Roschios met zijn Volck op die tijt na Dantsich komende/gemeynt eenige gelden te deelen/ is onderwegen in twist geraeckt/ ende neder-gheslagen/ zijn Lichaem is in 't Klooster Palplus begraven: De hantdadighe begaven sich op de vlucht met 't gelt/ bestaende in 20000. Poolse guldens. Te Koningsbergen stropde men uyt/ 't voorgaende Jaer 5038. aen de Pest te zijn gestorven/ doch 't selve was vals/ en alleen een op geven van die haer profijt daer by wisten. Want/

Het sijn slechte practisijns die tot schaede van haer selfs lieghen.

Zijn Majesteyt van Denemarcken gaf in dese tijdt aen de Stad Casor op Zeelant om haer getrouheyt/ dese volgende Previlegien:

1. Geen VremdeCoopmanschappé uyt andere Landen sullen op Seelant gebracht mogen werden, als in een der Stapel-steden Koppenhaven oft Caseur, daer op geleyt, en ten minsten 8. dagen te koop moeten blijven, eer die elders vervoert werden. Sullen oock geen ander Waren wie die oock toebehooren,na vremde plaetsen vervoert mogen werden uyt Zeelant, als door de voorsz. Stapel-steden, uytgheseyt Kalck, Steen, Timmerhout, Ossen ende Paerden, mits dat andere Koop-steden deser Provincie hare Previlegien daer door niet geprejudiceert en werden, en dat sy oock geene uyt noch Inscheping van haer nae vreemde plaetsen mogen doen, maer al hare Waren na de twee Stapel-steden moeten senden, en daer toe kleyn Vaertuych mogen gebruycken. Soo moeten de Burgers van Caseur besorghen te gelijck met die van Koppenhaven haer van alle voorraet te voorsien, en voor redelijcken Prijs over doen.

2. Tot beter voortsetting des Stapelrechts deses Stads Caseur, geeft haer de Coning aen de Burgers en Inwoonders 24. Iaren Vryheyt, om eerst 8. Iaren van alle lasten bevrijt te sijn, behalvens van den Tol en 't Guarnison: De leste 16. Iaren sullen sy maer half Last-gelt betalen.

3. Alle Vremdelingen mogen daer komen Timmeren, de Burgerlijcken Eed doende,volgens de Coustumen en Previlegien: Welcke Articulen also van 't Raethuys afgelesen sijn.

Tusschen de Koningen van Enghelant was tot Londen met den Ambassadeur van de Deense Kroon 't voorleden Jaer het volghende Tractaet van Alliantie gesloten/ zijnde de eerste Potentaet waer mede sich de Brittannise Croon/ gelijck op ons 12. Deel is ghesept/ heeft verknocht/ de minuten daer van luyden aldus:

Articulen van 't Verbondt ofte d' Alliantie,

Ghelijck als tusschen den Doorl. Groot-machtighen Vorsten ende Heere, Heer Frederick III. tot Denemarcken, Noorwegen, der Wenden en Gotthen Koning. &c. ter eenre, en den Doorl. Groot-machtigen Vorst en Heere, Heer Carolus II. Koning van Groot Bretangen &c. &c. &c. ter andere, is beslooten: Uyt het Latijnse originele verduytst:

1. Is versproken, geaccordeert en geslooten, dat tusschen beyde Koningen, hare Erven en Nakomelingen, Rijcken, Landen en Vorstendommen, Onderdanen en Vasallen

van wat conditie qualiteyt en ſtant die oock ſijn, ſoo wel tegenwoordig als toekomſtig, voortaen te Landt en op der Zee, Stromen, Soete Wateren en alle oorden, een oprechte, Waere en volkomen Vrundſchap, Vrede en Verbont ſijn ſal: In dier voegen, dat ſy d' een of d' ander, der ſelver Koningrijcken, Landen, Luyden en Vaſallen geenighe ſchade noch hinder en doen, veel min ſoo veel mogelijck, door andere Staten geſchieden, maer veel eer malkander met rechtſchapen Liefde en Vrundſchap bejegenen, en elckanders nut en voordeel als ſijn eygen na vermogen bevorderen, en met raet en daet en macht alle ſchade afweeren.

2. Indien een van beyde Koningen, hare Erven ofte Naekomers vernamen datter yets onder handen was, of gehandelt of begeert wierde yets dat tot des anders nadeel ſtreckt, ſal hy gehouden ſijn ſoo haest ſulck te ſijner kenniſſe ſy gekomen, den anderen daer van te adverteeren, en ſoo veel hem mogelijcken is ſulckx verhinderen.

3. Beyde Koningen beloven elckander onverbrekelijck voor haer en hare Nakomelingen reſpective, dat d' een d' anders Vyanden namaels met geene Krijchſ-hulp byſtaen, noch aen de ſelve toe laten ſal: Dat haere Onderdanen van wat ſtant die oock ſijn, 't ſy onder deckſel van Coophandel ofte ander pretext, haere Vyanden ſullen toe voeren en helpen met Krijghſvolck, Gelt, Proviant, Wapenen, Gheſchut, Muſquetten, Schepen en anders, tot behulp van eenighe Oorlog, ſoo door ſich als door andere. En ſullen geen van beyde Conings Onderdanen ſich mogen verſtouten hier tegens te handelen, en ſal yder Coningh wiens Onderdanen miſdoen, de ſelve als Bontbrekers en Oproerige met de meeſte rigeur doen ſtraffen.

4. En alſoo den Koning van Groot Brittangen, &c. by ſich ſelfs hebbende gheconſidereert wat groote Vrundſchap hem den Koning van Denemarcken in ſijnen noode heeft beweſen, en daer om ſo wel in eygen Perſoon als oock dit Rijck veel quaet gheleden heeft: So verbint ſich den Koning van Groot Bretangen ſich deſwegen ſoo wijt, dat hy niet alleen een onverbrekelijcke Alliantie en oprechte Vrientſchap metten Koning van Denemarcken wil onderhouden, maer oock den ſelve, ſo met d' een als d' ander Potentaet en Staet mette welcke hy naederhant ſal handelen, den ſelven wil inſluyten, en ſpeciael ſo veel hem mogelick ſich ſo verre verbinden, datte ſaecke des Koninghs van Denemarcken, alle Vrundtſchap geniete, en in redelijck goede acht genomen werden: Sulckx dat niemand t' eeniger tijt den Hoog-ged. Coningh van Denemarcken, 't Erf-Rijck van 't Coningrijck Denemarcken en Noorwegen, als mede de Vorſtendommē en Landen die hy nu beſit, en overvalle, ofte in eenige vyantlijcke maniere aengrijpen ſal: Daer toe ſal den Coning van Groot Bretangen, niet alleen met ſoodanigh een aental Schepen ende andere hulpe, waer toe d' Engelſe Croon door de voor deſen Tractaten is verbonden geweeſt, maer oock buyten dat, met ſodanige extraordinaris hulpe, beyde aen Crijgſvolckeren te lande, als aen Oorlog-ſchepen ter zee, naer den noot en des Coningrijckx Denemarckens gelegentheyt vereyſſchen ſal, de ſelve alſo t' aſſiſteren, en by te ſtaen, datte geene die hem vyandelijck aenvallen, oogenſchijnelijck en in der daet mogen bekennen, hoe dat den Coning van Groot Brittangen geentins lijden wil, datten Coning van Denemarcken eenigerwijſe werde verweldigt, noch ſijne Rijcke nochte Landen berooft, oft op eenige maniere onderdruckt ſo verre den voorſz. Coningh van Groot Bretangen met alle ſyn Wapenen en Macht dat kan afwenden en beletten.

5. Oock is veraccordeert, dat geen der Hoogſt-ged. Koningen des anders Vyanden nochte Rebellen, in ſijn Rijcken ofte Landen herbergen noch lijden ſal, ſoo haeſt hem des kundich ſal weſen des anders Rebellen oft Vyanden te zijn. Indien eenige Tapijten, Beelden, Maelwercken, Schilderijen ofte Huyſraet, hoe 't genaemt zy, Koſtelijcke Steenen, Clenodijen, Ketenen, Edel-

Edel-gesteenten, oft alle andere den Coning van Groot Brittangien toebehoorende, roerende Goederen,by denConing van Denemarcken,&c.sijn Onderdaenen,so haest sulcx kondbaer zy, de selve onverbrekelijck sullen restitueren, en den Coning van Groot Bretangen toegeschickt, of den sijnigen overgelevert werden aen die sijn Majestt. daer toe verordineren sal: Desgelijcx, so yemand, welcke aen den af-schuwelijcken Conings-moort, Koning Carolus de I. Hoogst-zal: gedachte,schuldich zy,en van die boosdaet overtuygt zy en gedoemt,in het Denemarckse Rijck wierde bevonden;Den selven sal aenstonts door den selven ofte sijner bediende,na kundbaerschap gevangen na Engelant afgesonden worden, of in handen gestelt werden van die den Koning van Groot Bretangen daer toe sal constitueren.

6. Beyde Koningrijckx Onderdanen staet vry,in des anders Rijcken,Landen,Coop-steden, Havens en Stroomen,met hunne Waren te Water en te Lande aen te komen, daer te handelen en wandelen, mits den gewoonelijcken Tol betalende: Onvermindert beyder Coningrijcken,&c. haer Rechten.

7. Is mede versproocken, geaccordeert en geslooten, dat d' Onderdanen des Conings van Groot Brittangien die in voorgaende Verbonten, uytgenomen verboden Havens, buyten des Coning van Denemarcken,&c. speciale licentie,mogen bezeylen: Ten ware door oogenschijnelijcke Zee-pericul of gedrongen storm om daer in te loopen, daer haer dan Commercie te drijven,geensins sal geoorloft zijn.

8. Desgelijckx is veraccordeert en beslooten, so d' een op d' anders Custen quam te stranden of Schip breuck te lijden,sal het den Schip-breuck-lijdende vry staen de gebergde Goederen so van Schip als de Ladinge, tot sich te nemen, (behoudens de Coustumen van die plaets) en dat ongemolesteert; Veel eer sullen d' Inwoonders gehouden sijn als sy daer toe gebeden werden, den Schip-breuck-lijder voor een billick berg-loon te helpen, om wat mogelijck zy uyt het wate rte redden.

9. Soo een van beyde Conings Onderdanen in des anders gebiet of geledeert, beschimpt, of beschadigt wierde,so sal door die Koningh in wiens Rijck sulck ongelijck geschiet,buyten aensienjna Privilegen des Lants daer over recht gedaen werden,en die onrecht gedaen hebben, sulleu werden gestraft, en de beschadigde hare schade werden vergoet.

10. Geene private injurien sijn vermogens deseAlliantie in eeniger maniere te verswacké, veel min haet ofte onlust tusschen beyde Natien ontstaen, want yder sal voor sijn eygen doen reden en antwoort moeten geven, en daer voor staen: En door Represalien of andere diergelijcke hatelijcke processen niet voldoen, wat de selve verbreken, ten ware de Iustitie belet ofte langer als behoort,wierde opgehouden,in welcken gevalle de beyde Coningen haer Onderdanen, die schade en onrecht lijden,vry sullen laten wegens 't Recht aller Volckeren,in aller manieren te procederen,tot den beledighde restitutie geschiede.

11. Hoogst ged: Coningen sijn oock over-eenkomen, indien eenige strijdicheden, (die wy toch niet en verhoopen,en God genadich afwenden wil) tusschen dese Coningen en Rijcken op resen, so sullen de selve door goedelijck Verdrach bygeleyt,de jegenwoordige Alliantie geensins daer door weg genomen, noch te niet gemaeckt worden,

12. Alle Tractaten en Verbonten, voor desen tusschen de Croonen Denemarcken en Engelant opgerecht,sullen blijven in haer volle kracht,so verre sy dese Alliantie niet contrarieré.

13. Geene Onderdanen der Engelse Croon sullen in 't Denemarckse Rijck,&c. geen hooger Tol,Tribuyt, Haven-gelt,ofte andere gerechtigheden betalen,als de Geunieerde Nederlanders,ofte alle vremdé,(Sweden alles uytgenomen) op 't allerminste betalen. Sullen oock

op haer

op haer heen en weder-vaert, mede wanneer sy stil leggen, so wel in Visserye en Handeling, als andere Vrijheden, immuniteyten en Privilegien gauderen als andere Vremdelingen, die haer in Denemarcken, &c. onthouden oft traficqueren, nu en namaels. Hier tegens sullen de Deense Croons Onderdanen geen hooger Tol, Tribuyt, Haven-gelt, ofte andere gerechticheden betalen, in eenige van des Engelsen Croons Landen, als de Geunieerde Nederlanders, ofte andere Vremdelingen, so daer handelen, nu of namaels betalen: En in 't heen en weder-varen, en stil leggen, so veel als andere Vremdelingen in Visserye als Commercie, so verre mogen gauderen volgens alle Previlegien en Coustumē, volgens alle vremden die in Engelant, &c. woonen, handelen, ofte genot hebben. Beyde Coningen vry blijvende in haer Landen, de Tolle in haer Rijck, Lant, Zee-havens, na occasie te veranderen, en dat op gelijcke voet als boven.

14. Soo wanneer een der Geallieerde Onderdanen ofte Inwoonders ghedwongen worden van See-rovers of storm of ander ongelegentheyt met hare schepē op des anders Havens, stromen, Diepten, Reden of Havenen in te loopen: Sullen die van deselver gewesten Overheyt en Inwoonders goet en wel bejegent worden, en haer geoorloft sijn wat sy tot reparatie van haer Schip noodig hebben, voor redelijcken prijs te koopen: Mogen oock buyten alle letsel, visite, en betalinge eeniger Haven ofte Tol-gelden vry weder uyt lopen, als sy dan geene der Coopmanschappen uytte Schepen laden, last breken noch verkoopen, aen geen misdaet schuldig oft verdachte Personen zijn, of verboden waren in hare Schepen voeren ofte in nemen, noch niet gehandelt hebben tegens de Wetten Statuten en Coustumen dier plaets ofte Haven, daer sy in geloopen zijn.

15. Wanneer op d'een of d'anders Zee-Custen een van beyder Onderdanen Oorlog ofte Coopvaerdy schepen aen den gront geraeckten, op Klippen stieten, of door ander geval (dat God verhoede) Schip breuck leden; sullen alle soodanige schepen met alle hare bereydschap, Goederen, Waeren, en wat daer af gebergt wert, den rechten Eygenaer gerestitueert werden, mits dat sy binnen 't half Iaer door haer gemachtigde reclameren haer sodanige schip en goet te competeren. (behoudens yders Volckers Recht en Coustumen) En sullen d'Ingesetenen die op sodanige Stranden woonen, den noot-lijdende te hulpe komen, en haer soo veel mogelijck helpen, en hun best doen Schip en goederen te salveren, en d'Eygenaers ter hant gestelt te worden: Mits hun de verdiende kosten en berg-loon van moeyte en arbeyt van 't gesalveerde goet, betaelende.

16. Elck sal des anders Onderdanen, wat na yders Lants Wetten en Statuten billick zy, ten eersten buyten omsweef van lang wachten en onnodige kosten mette dependenten en gerecht processen, goet recht doen genieten.

17. Alle Coninglijcke Engelse Onderdanen en Inwoonders behoorende Schepen, die met haer ladingen en Coopmanschappen de Vesting Gluck-stad, ofte andere Deense plaetsen op de Elve verby zeylen, 't zy op oft afgaende, sullen van alle Tol, Haven gelt, Visite, aenhouden en molest, franck en vry zijn, uytgeseyt in Oorloghs tijdt, de Visite uytghenomen, te weten, wanneer den Coning van Denemarcken met eenige andere Potentaet Oorlog hadde.

18. Ende is wegens 't Dennen-hout, Mast-bomen en andere Hout-waeren over-komen, wanneer de selve eens in een Engelse Onderdaens schip zy gescheept, geen verder visitatie daer op sal werden gedaen, alsoo sulck ondersoeck en visite alvooren sal moeten geschieden: En wanneer daer eenige Eycken oft andere verboden Hout, gevonden wort, sal dat selve terstont eer het noch wert Scheep gebracht, aengehouden, en geen Engelse Onderdanen daer over Persoonelijck oft in hare goederen met arrest of anders gemolesteert werden, maer wel de Onderdanen

danen van Denemarcken,die ſulck verbodenHout verkopen,of tot uytvoeringe tenderen,ſullen volgens de miſdaet geſtraft worden. Alles wat in dit Articul met en ſpeciael wert toegeſtaen en vervat, mogen d' Engelſe Onderdanen ſonder belet genieten, ſo lang d' Onderdanen der Vereenigde Provintien,ofte yemand van de ſelve Natie,ſulckx,ofte diergelijcke macht als alreede in d' opgerechte,of in noch op te rechten Verbinteniſſen, Accoorden, Pacta ofte conſenten ſy tegenwoordich hebben,beſitten, genieten,of namaels hebben, beſitten oft genieten ſullen, konden ofte mochten.

19. Tot meerder ſekerheyt der Commercia, en Vrijheyt der Zee-vaert, is verdragen, dat van geene zijde,ſo veel hy kan en in ſijn macht ſtaet,ſal toe-laten dat openbare Zee-rovers, of diergelijcke ſoorte, in d' een of d' anders Rijcken ofte Landen inſluype, noch bewilligen, dat yemand van hunne Onderdaenen ofte Volckeren, de ſelve Huyſen, proviandéren ofte eeniger manieren byſtaen,maer ter contrarie alle moeyte en vlijt aen te wendé,datte ged: Zee-rovers en haer volck en helpers werden betrapt,en na verdienſten geſtraft,ende de Schepen en goederen,ſo veele ſy daer van bekomen, hare rechte Heeren ofte diens gevolmachtigde te reſtitueren, wanneer maer hun recht door ſchuldich rechtmatigh bewijs in 't Hoff der Admiraliteyt over den Zee-handel, klaer blijckt.

20. Noch is overkomen, dat beyderſijts Onderdanen ende Volckeren, tot des anders Geallieerde Havens enCuſten,vrye toegang hebben ſullé,en haer geoorloft daer te leggen,weder van daer te rug te gaen,oock door alle beyder Konings reſpectiveZeen en gebieden te reyſen, (doch buyten alle hinder en nadeel) niet alleen met Coopvaerdy en Ballaſt, maer oock met Oorlog-ſchepen,ongeacht of die een van beyde Coningen ofte particulieren, ſo ſpeciale brieven en Paſſen daer toe hadden verkregen, toebehoorende, ofte dat zy door geweldighe ſtorm en hart zee-weder, ofte om eenig gevaer t' ontwijcken,ingeloopen,ofte hare Schepen repareren wilden, ofte Proviande inkoopen, ſal doch 't getal niet boven 6. Oorlog-ſchepen mogen zijn,daer ſy vrijwillich inloopen,noch in de Haven ofte daer omtrent langer ophouden,als tot reparatie der Schepen, inkoop van Victalie, ofte andere behoefnodig zy. Willen ſy oock met ſtercker getal Oorlogh-ſchepen in naderhant voorvallende gelegentheyt, in diergelijcke Havens komen, ſal het inloopen haer geheel niet geoorloft zijn,zy en hebben dat tijdelijck voor hare aenkomſt door brieven geadverteert, en daer by den behoorder van die Haeven, van conſent tot inkomen verkreghen: Maer die door gewelt van Weer,ofte ander hoogdringende noot om Haven te ſoecken gedwongen worden, in ſulcken geval ſijn de Schepen aen de te vooren doende noteficatie,noch aen geen ſeker getal gebonden: Evenwel met dat beding,dat haer Opperſte ofte Admirael, terſtont met ſijn aenkomſte de hoogſte Overicheyt,ofte de Beampte in die plaetſe, Haeven ofte Cuſte, wie ſy oock toebehoort, d' oorſaeck ſijner komſt ſal openbaren,en niet langher daer blijven, als hem van de ged: Beampte ofte Overicheyt ſy toegelaten:Sal oock niets Vyantlijckx binnen de Haven daer hy ingekomen is,ofte tot nadeel der Geallieerde doen, doen doen, ofte ſich onderwinden.

21. Mede is verſproken, dat gants gheen Vaertuyg, Schepen, Waren, ofte in Schepen van wat natuyr aert ofte qualiteyt ingeladen Koopmanſchappen, hoedanich die ſijn verovert, en een van beyde Koninghs Onderdaenen, waer of die ſijn, geoorloft weſen die voor goeden buyt en prijs t'erkennen,onder wat ſchijn of pretext ſulckx mocht zijn,als alleen door behoorlijck onderſoeck en proces, na ſtijl van Rechten, gelijck ſulcx in 't Hof der Admiraliteyt, wegens ſodanige Prijſen ter zee,in dien deele rechtmatig aenbevolen, geoordeelt wert.

22. Alle Engelſe Schepen en Koopluyden,als ſy door den Oriſont paſſeeren,ſullen met de

Previlegen van den Koningh van Denemarcken,die ſy deſe naeſte 5. Iaren nu genooten hebben, begenadicht werden: Te weten,dat de betalinge der Tol op hare wederkomſt wert uytgeſtelt; mits datte voorſz. Schepen en Handelaers, gezegelde Certeficatien van den Coning van Engelant mede brengen, daer door bewijſende ſoodanige Schepen aen Engelze Coningſe Onderdanen eygen te zijn: Sullen oock voor haer deur-vaert ſuffiſante borge moeten ſtellen, datſe de voorſz. Betalinge aen des ged: Coningh van Denemarckens Tol ontfangers op haer wederkomſte ter behoorlijcke plaetſe doen ſullen, ofte indien ſy niet weder komen,ten hoogſten binnen 3. maenden, ingevalle ſy op hare eerſte door-vaert niet en hebben betaelt.

23. So ras eenige Coningſe Engelſe Schepen ofte Onderdanen voor Helſingneur ſijn geſet,ſonder ophouden geexpedieert ſullen worden, en geen andere Natien Schepen haer voorgaen ſullen, uytgeſeyt ſommighe Inwoonders van ettelijcke plaetſen, die van outs ſoodanige Previlegien hebben gehad, ende noch heden genieten.

24. Is toegeſtaen, dat, waer de Nederlanders ofte eenighe andere Natie (alleen de Sweden uytgenomen) in eenige Pacta,Accoorden,Exemptiones ofte Previlegien, beter als deſe die in dit Tractaet vervat zijn,van de Deenſe Majeſtt. hebben ofte komen te verkrijgen, even ſodanige en diergelijcke ſal de Engelſe Coningh en ſijn Onderdanen mede gedeelt ende vergunt zijn,vry en gants volkomen: Daer en tegens,waer de Nederlanders,ofte ergens eenige andere Natie, eenige Pacta, Accoorden, Exemtiones ofte Previlegien, beter als deſe in dit Tractaet vervat,bekomen,ende hebben,ofte van d'Engelſe Kroon mochten krijgen,even alſo ſullen die ſelve den Coning van Denemarcken en ſijne Onderdanen vry en gantſch volkomen mede gedeelt ende vergunt zijn.

25. Eyndeling is gehandelt en beſlooten, dat de Hoog-ged: Doorl. Vorſten en Coningen alle en yder in deſen Tractate vaſt geſtelde Poincten, opgerecht en troulijck ſullen houden, en door hare Onderdanen en Inwoonders doen houden: Ende daer tegens directelijck noch indirectelijck doen, noch door haer Inwoonders noch Onderdanen doen laten.

Tot Hamburg arriveerden doe by de 100. Harten en Hinden / aldaer geſonden door ſijn Doorl. van Brandenburgh/om over-geſcheept te worden na Engelant/tot een vereeringe aen den Coning van Groot Brittangien/in desſelfs Warande tot Hamptoncourt. Sijn Genade van Ooſt-vrieſlant quam doen met ſijn Broeder binnen Embden/maer niet konnende met die ſtad vergelijcken / wierde verwacht de uytſpraeck van haer Ho: Mog. Aldaer was mede een Coopman uyt Engelant/met voorſchrijven van den Coning/gearriveert/ doch verrichte niet / als dat hy onbenoegt vertrock. Den 11. deser gelach de Vorſtinne van Anhalt van een Jonge Princeſſe.

Den Turckſen Oorlogh in Sevenbergen deſen Winter uytſlaende tot een ſit-plaets van Krijgſ-benden/mits de factien in dat Vorſtendom/geviel het/ dat/gelijck Kimen Janos heul by den Duytzen Keyzer ſocht/ dat alſo Michael Abafti by den Turckſen Keyzer dede/hy een Soon van den Stad-rechter te Harmenſteyn weſende / begaf ſich naer Conſtantinopolen/ ende onder ſchoon voorgeven/ van alles voor de Zaraſijnen te doen/ is hy daer tot Vorſt over Sevenbergen verheven/doende in die qualiteyt den Eed aen den Primo Vizir: Dus opgeſet/ keert hy met een grooten Staet weder naer Harmenſtadt/ daer hem de ſyne met groot gejuych ontfanghen/en ooch de Saſſen/ de

Zeckiers

Zecklers en haer gespanschappé/vallen hem toe/sweeren hem Hulde/en Ny-men Janos af: Die sulcs siende/byn spade syn Troupen van haer af scheyde/ en retireerde sich na Ongaryen. Op die tijt heeft sich een schoone Borne in Morabien by de 4. weken lang in Bloet verandert / daer af veele Flessen vol aen de gequalificeerste Na-gebuyren syn gesonden. De stad Weenen begost men doe te forteficeren/ wordende aen 5. plaetsen gearbeyt / en 130. Huysen door de stad afgebroken. Een Troupe Christenen te Gran gevangen/ braken uyt : Buyten komende/ wasser mis-verstant/ alsoo daer geseyt wiert/dat de Turcken waren uytgevallen ; Sy/ om haer te verseekeren/ deelen sich in 2. hoopen/en in de duyster nacht rencontreren malkander/ en meenende elckanders Vyanden te zijn/ houwen en slaen/ de Turcken vallen daer op uyt/ krijgen ettelijcke/sagen haer de Voeten af/ en laten haer tot den morgen soo leggen/ wanneer sy haer by daeg voorts met vermaeck quamen doot smijten.

Romen was met 't Nieu-Jaer ontroert/ mits men door de teghen-partye van Spangen opdischte/ datte Catolijcke Koninck van een geraecktheyt op sterven lach : Den Paus wel ghewoon dese streken/ had haest ander bericht/ hoewel hy de sake van Portugael tegens de Enghelsen geern had ghemainteneert/ maer hy vont hem so dapper omset van alle swaricheden/ datte solicitatien van Vranckrijck om Cardinaels Hoeden/ de Venetianen om gelt/ de Polen om Creaturen/ den Keyser om bystant/ en de krackelende Italiaense Vorsten om eendracht/ hem onvermogende maeckten de saken van de sware Aerde uyt te voeren/ de Hemelse bedieningen toch genoeg met Aertse becommernissen omset/ betonende/ datte selve so volvaerdig na boven niet en yveren/ als wel de opgerechte vlamme van een deugdelijck Vuyr : Hy bood wel aen om 3. Millioenen 's Jaers in den Oorlogh tegens den Turck uyt Sint Pieters Schatkist te contribueren/ maer 't Verbont datte Christen Princen daer op souden sluyten/ vloogh in duygen/ om dat yder meer zijn particulier als d' algemeene intrest beooghden : De Turcken hier om lacchende/ Roofden wijt over Zee en Lant uyt Barbaryé/dese maent opbrengende 23. Christen-schepen/die als sy met de selve in 'tgesicht van Algiers quamé/door 'tlossen van haer Canon/ om meenigte kleyn vaertuyg aen boort te krijgen/ ontfongen : De Turckse overwinnaers setten sich in een ronde kring/ die haer te midden openende/lieten die onder 2. Canon-schoten door passeeren/ op haer tot meerder vilipendie afschietende niet als van de Schepen boven Wint/ de Christenen gants ontwapent zijnde/ nae de Prijsen volgden over de 100. Banieren en desselfs gevangen Capiteynen/ onder 't ghelupt van Tambouren/ Keteltrommels en Canonaden/ den Turcksen Admirael Tromphrerende/sat op zijn Campagnie onder een Paersse Syden Hemel : Aen zijn Voeten lagen geketent en de Handen gebonden 12. schippers der genomen Prijsen/ hebbende yder oock een Yser om den Hals : Nae advenant volghden oock de andere Capiteyns met haere Gevangens/ elck op de Campagnie glorierende : Te Lande tredende/zijn sy onder een Arca Triomphalis minnelijck ontfangen/ die gheplaetst was in 't midden van Algiers/ daer de Turcken veele complimenten hielden : Den Turckse Admirael wiert om meer te Rooven 3. Ja-

ren.

ren gecontinueert/ veele van den buyt uyt-ghedeelt/ en de Christen Vendelen rontsom de plaets in d'Aerde geplant/die door de verscheydentheyt der Couleuren en fatsoen en by ghehangen Christen Wapenen groote Heerlijckheydt vertoonden: De Waepenen der overwonnene wierde op de Aerde gesmeten/ tot spot der Christenen/ die omtrent de 3000. daer tot Slaeven wierden ghemaeckt/ 't Canallie dede onder andere aen de Enghelse alle vilonye die sy konden/ sulcks dat sommige van goyen en slaen Doot bleven: Door al desen buyt was het Gout binnen Algiers soo overvloedigh als noch oyt is gesien. Den Turckse Keyser was hier over wel vernoecht/ en hy begost te lacchen/ als hem door eenige Joden uyt Italien was overgebrieft/ datte Paus voor had een Verbondt tusschen de Christen-Princen op te rechten/ seggende/ dat werck sal so ligt achter uyt-slaen/ gelijck de Profeet die voorseyt had dat Ao. 1660. het Turckse Rijck soude omgestoten worden/ daer wy sedert Transylvanien en meest geheel Candien hebben gewonnen: Evenwel den Paus verswackte niet in goede devuoiren/ presenteerde 2. Tonnen gouts 's Maents tot de inlaege van een Beurs/ teghens de Turcken/ maer toch Spangen liet sich meer ghelegen zijn om Portugael te overwinnen/ Vranckrijck 't ooch na Duytslant hebbende/ meende door een reys na Elsas sich van die vā Straetsburch/ de Switsers en Grisons meerder als voor heen te versekeren: Engelant en Hollant meest geintereſſeert/ waren met Vlooten in Zee: Duytslant en de Noortse Koningen geen gront in Zee hebbende/ raeckten hun de Navigatie niet. So dat de Paus van de Eylanden en Italien genoech als toe-geseyt wiert: Gaet helpt u selven. Onderwijl storf te Romen de Cardinael Barbarino Spada/ van 68. Jaren Out/ hy maeckte tegen de Turck voor de Venetianen 10000. Croonen/ aen zijn Huysgesin 40000. Croonen/ en 2000. Croonen aen arme Gast-huysen. Den 14. deser was oock tot Monaco den Prins Horatius II. Duc en Pair de France/ Ridder van de ordre des Konings/ out 65. Jaren/ overleden/ storf aen een uytterende Koorts en benaude Borst: Hebbende na 20. Jaeren ghetrouwen dienst aen Vranckrijck sich op 't laest geheel tot devotie begeven: Recommandeerde sijn Soone Duc de Valentinois te Trouwen mette Dochter van den Marschal de Grammont/ eñ dat hy sich noyt uytten dienst van den Koningh van Vranckryck soude begeven. Duc de Turin door quaet-weder dus lang opgehouden/ hoewel hy dese Maent zijn Dochtertje verloor/ nam behagen over de geboorte van een Jonge Prins van Spangen te solemniseren: Op 't Kasteel waren opgerecht 2. hooge Colommen/ omhangen mette Wapenen van Spangen en 't Huys van Oostenryck/ 't welck waeren Leeuwen en Arenden/ en om een allusie te maken op die van Keyser Kaerel V. die op zijn Colommen dede setten: Plus ultra, soo was hier een verbroocken Laurier met een Wimpel ghemaeckt/ daer dit Vers van Virgilius in stont: Uno avulso, non deficit alter. Daer was noch een Piramijde zijnde een Symbole van de gheduerigheyt van dit Koninghlijck Huys/ die sich dede verstaen door dese Letteren: Semper stat. De Paus dede in dese tydt aen alle hoven en Geestelijcke Officieren verstaen/ hoe dat op de questie tusschen diverse Ecclesiastijcke voortaen te gheloven wierde geordonneert:

neert: Datte H. Moeder Gods Maria sonder eenige bevleckinge van Erf-sonde was ontfanghen en Gebooren: En dede door een Bulle op peene van excommunicatie verbieden/ voortaen van dese sake meer te disputeren/ of moeyten te maecken.

De Roomse Kerck-dienaers (lichtelijck door afgunst aengeblasen) sagen noch al met onbenoegen de verblijvinge der Protestanten in Piedmont/ St. Jan de Lucerne/ wel het meest bevolckt/ was hun gants in de weg/ so dat sy ter doot vonnisten den Predicant * Jean Legre/ confisqueerde sijne goederē/ uyt krachte van sekere ordre van Duc de Savoye den lesten May 1661. daer toe verleent/ om dat hy uyt den Catechismus Predickte: De andere sijn op de Galeyen ende sommige in gelt-boeten gecondemneert. Hier na heeft men den 15. Sept. 1661. verbot gedaen/ (contrarie het eerste Accoort) dat geen Protestanten souden mogen in Piemont reysen en Koopmanschappē/ nochte hare klachten doen aen haren Prins Duc de Savoyen/ alvoorens moetende sich addresseren aen d' Inquisitie Heeren van de propagande fidei; dat sijn de voortsetters des geloofs/ so sy haer noemē/ [echter daer door meer ongelovige maken als sy weten/ niet van Christenē/ maer van d' Inquisitie/ also die geleert hebben uyt den Heylandt selfs: Leert van my dat ick sachtmoedich en ootmoedich van herten ben te zijn, en ghy sult ruste uwer ziele vinden,] dit geloof den zy. Hoewel dese Patres sich voortsetters des Geloofs noemden/ het mocht wesen van Moorden/ Vernielen/ en Ellenden te veroorsaecken/ maer niet om te leven Christelijck in een slecht Cleet/ in een afgescheyden plaetse/ in een bedwonghen leven/ in een geheele overgevinge Godes/ en een af keerichept des Weerelts; 't welck wy prijsen/ en seggen: Dat in een Clooster wel te leven, beter is dan die in de weerelt qualijck leeft: Maer den Tijtel propagande fidei te voeren/ en menschen te vermoorden/ staet geen Christen aen yemant/ selfs aen geen ongelovigen/ al warent Indianen/ als sy maer na de Geestelijcken stant sullen geoordeelt worden/ niet toe haer te verdoemen: Want God heeft van den begin/ en oock nu/ sijn behagen de minste tot de meesten te maken: Des ymand die in Christum glooft/ tot een Antechrist te stellen/ is voorwaer een dangereuse sake/ en geen Mens geoorloft/ veel min Gods Kerck/ die van heylsame Vrede-melck altoos vloeyt/ met bloet van of onnosele/ of onkundige te besoetelen: Want soo isser een waer woort van Lactantius den Oudt-Vader: Godes Vergaderinghe is niet voor te staen met yemandt te dooden, maer voor de Kercke te sterven. Wy en mispryjsen niemant die wel doet/ maer sijn Hooght. van Savoyen/ die de Hooghept van den Hemel boven sijn Tijtel hoort te beminnen/ behoorde oock die arme zieltjes uyt Piedmont/ die water voor wijn op hare Tafel genieten/ te soulageren: Heeft yemand vars gesproken/ eenig gewelt ghedaen/ ten is niet meer prijsselijck/ dat men overvalle de Ingesetenen/ die haer by de trouwe van haren wettigen Prins hebben gehouden/ gelijck die van de Piemontise Valeyen doen/ en haer met Tyrannije overvalle.

Van Rochelle vertrocken op de selve tijt eenige hondert Huysgesinnen van

* De gevluchte Predicant hebben sy in Effige opgehangen/ sijn Huys ter neder geworpen tot den gronde/ en op het Erff geset een bespottelijcke Pilaer/ mette Inscriptie van de Sententie/ gegeven over des selfs misdaden. En men sont uyt Savoyen noch meer Regimenten Soldaten/ om dese arme Luyden te overvallen.

de Gereformeerde Religie/ om dat men haer ſcheen de keel te willen toe binden/ met het verbieden van haer Winckels en Neeringhen.

Vranckrijck met 't begin deſes Jaers ſcheen in overvloet te willen uptmunten/hoewel de Peſt ſich begoſt te vertoonen/meeſt langſt de Loire: En te Reyms was dē Cardinael Antonio niet meer beneerſtigende als tonderhout der armen/ daer mits de kleyne aftreck der Manefacturen/dierte van Broot/ en meenichte Siecken/de armoede dapper vergrootte: Den Koningh had de Ridderſchap de St. Eſprit weder op gerecht/daer toe een geheel gheſelſchap upte voornaemſte des Rijcks nemende/ haer Namen zijn deſe:

Prins van Condee.
Duc d' Auguin.
Prins de Conty.
Duc d' Verneuil.
Duc de Mercuer.
Duc de Beaufort.
Duc de Vzez.
Duc de Rets.
Duc de Chaunes.
Duc de Lunes.
Duc de Grammont.
Duc de Villeroy.
Duc de Crequi.
Marſchal du Pleſſis.
Marſchal de Eſtampes.
Marſchal de la Ferte.
Duc de Navailles.
Marſchal de Grance.
Duc de Roquelare.
Duc de Nevers.
Graef de St. Aignan.
Graef du Lude.
Graef de Charoſt.
Graef de Navalle.
Monſr. de Guitant.
Graef de Tonnere.
Prins d' Eſpinoy.
Marſchal d' Aubert.
Marſchal de Varde.
Marquis de Socont.
Marquis de Montglas.
Marſchal de Clerambault.
Marcſchal de Schoulemberch.
Marcſthal de Fabert.
Graef de Cominges.
Marquis de Gordes.
Graef de Beringem.
Marquis de Souches.
Graef de Tioule.
Marquis de Halefort.
Graef de Motignon.
Marquis de Montauſier.
Marquis de St. Luc.
Graef de Bethune.
Graef de Montrevert.
Graef de Polignat.
Marquis de Pienne.
Marquis de Pontyardone.
Graef de Rouel.
Graef de Meerenvile.
Marquis de Popenne.
Marquis de Jonſac.
Graef de Daugion.
Graef de Grandpre.
Graef de Coſſe.
Graef de Cloze.
Graef de Daillac.
Marquis de Gumache.
Graef d' Eſtrades.
Marqnis de Caſtres.
Graef de Guitant.

Geeſtelijcke Prelaten:

Den Aertſ biſſchop van Arles.
Den Aertſ biſſ. van Ambruin.
Dē Aertſ biſſchop van Rouaen.
Den Aertſ biſſchop van Lion.
Den Biſſchop van Siſieux.
Den Biſſchop van Alby.
Dē Biſſchop vā Reinne Lancy.
Den Biſſchop van Mans.

Sy vergaderden Nieuw-Jaers avont a l' Hoſtel de Luynes/ van waer ſy namiddachs gingen mette Koningh/ zijn Broeder en d' Oude Ridders/ de nieuwe voorgaende/na de Kerck der Auguſtijnen/ ende na datte Koning ſich in een Zetel by 't groot Aultaer had gheſet/ deſe ordre gaf aen den Aertſ biſſchoppen van Lion/ van Rouaen en van Arles/ en aen de Biſſchoppen van Liſieux/ van Rennes en van Mans: D' Aertſ biſſchop van Ambruin en den Biſſchop d' Alby daer mede gheroepen/ bleven abſent: De Veſpere wiert geſongen/ den Aertſ biſſchop/ en voorts den Koning en al d' andere tot 66. Ridders toe volgden: Alleen waren abſent/den Prins de Conty/Duc de Beaufort/Marquis de Polignac/Graef de Merinville en Marquis de Caſtres. Op Nieu-Jaers dach quam den Koning weder zijn preſent brengen/ 'twelck was na 'tkuſſen van den Biſſchoppelijcken Ring/een Waſſen Kaerſſe met 23. gout-guldens/ al d' andere Ridders die koſtelijck gekleet waeren/ droegen mede elck een waſſe Kaerſſe met een goude gulden/ en kuſten op haer knien de hant van de Prelaet die de dienſt dede: Daer naer communiceerde den

den Coning/onder 'twelcke des Conings Broeder en de Prins van Condee/ hielden yder een hoeck van 't Cleet/ mette Almoessenier/ en achter hun de Ridders: Daer na raeckte den Coning de siecken: En tracteerde de Ridders binnen 't Refectorium/ neffens d' aldaer zijnde Ambassadeurs/ de Spijs op 's Conings Tafel wiert door 100. Switsers gedragen: Onder dies quamen de Coninginne Moeder/ mette Koninginne van Vranckrijck en van Engelant/ Madamoiselle mette Princesse van Condee/en veel andere Dames/die sijn Majestet. regaleerden in een Huys daer na-by staende: Eyndelijck verkleeden hun de Ridders in den Rou/ keerden ter Kercke/ assisteerden het singen van de Vesper voor de Zielen der gestorven Ridders: Welcke solemniteyten en Mis-hooren eenige dagen duyrden/ mette meeste pracht van Kleederen die men soude konnen bedencken.

Het Tractaet met haer Ho: Mo: Ambassadeurs stont nu alle uyren op het sluyten: Haer Excell. hadden aen sijn Majestt. tot bevorderinge van de restitutie van Orangien / dit volgende Memoriael aen den Koningh over gegeven:

WY sijn van onse Heeren Principalen gelast met alle ernstige recommandatie te secondeeren het versoeck sedert eenige tijt gedaen door den Heere van Zulichem, Afgesant aen uwe Koningl. Majest. wegens de Princesse Douägiere van Orangen, als Voogdesse des Iongen Prins, soo wel uyt haer als oock uyt den name en wegens de Koningl. Majest. van Groot Brittangen, en de Keurvorstel. Doorl. van Brandenburg, als haer Mede-Tuteurs, tot bevordering der evacuatie en restutie der Stadt, Kasteels en 't gantse Hertogdom Orangen, op heden met u Coningl. Majesteyts Guarnison beset: Ende beroepen ons op die motiven als uwe Coningl. Majesteyt deswegen door den voorsz. Heere van Zulichem te gemoet sijn gevoert: Daer by voegende, dat weyinge, dat de Heeren Staten hun den Intrest en welvaert des gemelten Prince laten hoog aen gelegen sijn, en dit heylsame by alle occasien genegen sijn te bevorderen, oock aen uwe Koningl. Majesteyt verobligeert sullen sijn tegen eenighe gunsten, die de selve in dese saken hem laten toekomen: Den selven considereerde als den eenighen Spruyt van soo veele Doorl. en Glorywaerdige Prinçen siijne Voor-Vaederen, welcke sich soo waerdich gemaeckt hebben, door het bevestigen van den Staet der Vereenichde Nederlandtze Provinçien, oock voor dese Kroon selfs, wiens uytnementheyt en vergrootinge sy altijt met so grooten yver en kloeckheyt willen helpen bevorderen, gelijck soodanige Persoonen toe-komt, die geauthoriseert sijn, van een Vereenichde Staet die de Franze Kroon soo na is gelegen, en met armicable Alliancie is verbonden, behalvens de so na Bloetverwanschap, waer van de gemelte Prinçe sich te beroemen, de Eere heeft: Sulckx dat wy in 't minste niet en twijffelen, ofte uwe Koningl. Majest. sal hem genadelijcken toekomen laten een so rechtmatige gunst betuyginge, 't welck een oorsaeck en aenmoedigingh in dit Ionghe Bloet wesen sal, om wegens soo roemwaerdige genereusheyt aen uwe Koningl. Majestt. den tijt sijns Levens met danckbaerheyt te erkennen: Ende sullen de Heeren Staeten sich deswegen oock soo hoogh verplicht houden, al waere haer sulcken faveur in eygener Persoon aen-gedaen.

Naderhant verstont men datte Coningh Orangien niet sonder het stellen van een Rooms Gouverneur wilde over geven/ 'twelck die van 't Huys van den Prins gants niet aengenaem en was. Men verhaelt waer te zijn/ dat de Jonge Prince van Orangen in den Hage zijnde/ op 3. Koningen-dach/ in

 presen-

pꝛeſentie van ſijne Groot Moeder de Princeſſe Douagiere van Orangien/ Prins Wilhem Stadholder van Vꝛieſlant/en meer andere Illuſtre Perſoo- nen/in het Trecken/ den Hoog-gemelten Prince het Lot van Coning te zijn/ is toe-ghekomen; Waer op oock een Heerlijcke Donatie ſoude ſijn gevolgt. Iſaac Copmans tot Amſterdam/ ſijne ſaecke in die Stadt dienende/ ende geventileert onder de meeſte Rechtſ-geleerden deſer Republijcke/ by d'een verſchoont en d'ander beklaegt/ ghelijck een a parte Deductie daer van ge- dꝛuckt is/ wierde 6. Jaren gebannen op een plaets binnen/en daer na voor altoos buyten Amſtelredam. De Spaenſe Miniſters onderwijl wel ſiende/ dat Engelandt niet meerder als Poꝛtugael poogde t' aſſiſteren/ en dat oock wel licht uyt jalouſije/ van dat Caſtilien te groot ſoude woꝛden dooꝛ de Con- queſte van Poꝛtugael/ Vꝛanckrijck inſgelijckx ſecretelijck daer onder ſoude roepen/neffens Engelant/ om Poꝛtugal te mainteneren: So en beoogden ſy niet anders als een totale ſcheuringe van de kleyne vꝛientſchap tuſſchen En- gelant en Spangien: En gelijck die Natie dꝛoogh en ſcherp van Harſſenen/ bꝛy verre-ſiende is/vꝛeeſden ſy van d'Engelſen dooꝛ Duynkercken in Vlaen- deren/en dooꝛ Tanger in Andaluſien beſpꝛongen te woꝛden; Om dit eerſte ſo veel doenelijck te pꝛevenieren/ daer toe had den Spaenſche Geſant de Ga- marra al den 15. paſſato in den Hage het volgende Memoꝛiael in gegeven/ geſterckt met krachtige pouvoirs/ het ſelve luyd aldus:

D*En ondergeſchreven Ambaſſadeur van Spangien, haer Ho: Mo: de Staten Ge- neræl ſeer genegen bedanckt hebbende, van de ſpoedicheyt waer mede haer Ho: Mo: hebben gelieft hem toe te ſtaen Commiſſariſſen, omme te ontfangen de openinge van ſyn voorſtel, die hy aen haer heeft te doen, expres door beveelen van den Coningh ſijn Meeſter, in dier vougen, gelyck hy op giſteren ſoo by Monde als by Geſchrift heeft verſocht gehad, ende hy komt aen de voorſ. Commiſſariſſen ſeggen, dat ſyne Majeſtt. is gedient geweeſt, van my te geven ſeer ample volle Macht, (waer van hy haer over geeft de Copije hier neffens gevoegt) om te concerteren en te ſluyten met haer Ho: Mo: een Ligue Defenſive, tot ſekerheyt van beyderzijts Staten, ende tot conſervatie en de- fenſie der Nederlanden, binnen de welcke haer Ho: Mo: evidentelijck de ſelve Intreſt hebben als ſijne Majeſteyt, en dat om de redenen en conſideratien die hy ten oordeel van hare groote voorſichtigheyt laet. Hy heeft oock ordre van ſijn Majeſtt. om u te verſekeren, dat hy te vreden is, dat den Koning van Vranckrijck daer mede in zy be- grepen, indien het de ſelve begeert: En wetende d' affectie van de Heeren hare Prin- cipalen, van, niet dan alle gunſt te verhoopen, ſoo ſtelt hy hare Ho: Mo: de Conditien voor, op de welcke den Koning ſijne Meeſter wenſcht deſe Ligue te ſluyten, haer ver- ſekerende, dat ſy ſeer voordeelich voor haren Staet ſullen zijn, en dat ſijne Majeſteyt hare Ho: Mo: toe-ſtaen ſal, al 't geen ſy redelijcken ten beſten van 't gemeene welva- ren ſouden moghen pretenderen, tot verſekerheyt van haer Provincien, en eendracht harer Onderdanen. Gedaen in den Hage, den 5. Decemb. 1661.*

Geteeckent, GAMARRA.

Te Madril was ten 3. uyren namiddags in de Capelle van 't Pallais den 21. November 1661. gedoopt geweest/ den Jongen Prince van Spangien: Den Ouder Prins gestorven zijnde/ na dat alle middelen die men by bracht van gepretendeerde miraculen en Medicijnen/te vergeefs waren: Men viel eens bougs upt op de woorden: Waer God en de Doot mede gemengt is, sijn alle Menschelijcke debuoiren ydel: En daer mede hadden oock de Beelden van Maria de Ciscia/en van Maria de Victoria/die men met dat geloof te Madril bracht/ dat/of Maria/of dat Beelt/ofte God Almachtig door die beyde den Jongen Prins soude behouden hebben; Maer hy gingh den wegh des Hops: Den Doop sijns Jongher Broeder geschiede onder een Verhemelsel by den Autaer/die met silvere franje geciert en van 4. silvere Pilaren ondersteunt was/ op de Binnen-Vonte daer men den Prins Doopte/geloovende Roomse/dat St. Dominicus is gedoopt geworden/sijnde een vierkante versilverde steen/ op een Pedestal van de selve soorte. Den Patriarch van Indien dede de Ceremonien / geholpen van de Bisschoppen d' Avila en Segovia/yder in hare Ponteficale Kleederen: D' Infante hielt het Kint / geassisteert van Duc d' Alba Grande d' Espange/omhangen met een langen Tabbaert van Borduer en Silverwercken/ en met een rooden bant om sijn hals/ om den Prince te dragen; hy wierde genoemt/ Carolus/ Joachim/ Joseph/ Antonius en Leonard: Van welcke Namen den eersten de sijne was/ de 3. andere waren namen van Devotie/ en de laetste was / om dat sijn Geboorte-dach die van St. Leendert was: De Coning noch Coninginne (vermits het de gewoonte niet en was) waren daer niet; maer wel de Juffrouwen van 't Pallais/ omhangen en beset van de klaerschijnenste Diamanten en gesteende Ketenen: Dese en d' Ambassadeurs/ waeren geplaerst in een hoeck a part: Yder had sijn sondags Kleeren aen/selfs den Patriarch en des selfs Carotse kosten wel 40000. gulden in dese Ceremonie. Hare Majesteyten gingen sich vermaken op Bon Retiro/ alwaer de Parcken/ de Hoven/ Fonteynen/ en schoone Vertrecken / haer vermaeck waren / neffens de Pyramijden van Marmor / de Beelden/ onder andere een van Carolus Quintus/ staende op een hooge Pedestal/ houdende de Ketterije geketent/ omringt van diverse Cabinetten/ als kleyne Casteeltjens/in verwonderlijcke ordre. Den Hertoge de los Torras/ nu gesuccedeert in het Groot Spaens Ministerschap van Dom Louijs de Haro/ en favoriseerden niet seer sijne Voorsaets Erfgenaemen: Hoewel de Jesuyten voor dito de Haro in haere Kercken Ziel Missen deden / des selfs Beelt en Waepens ophongen / onderwijl 't Lijck 15. mijlen van Madrid in een Tombe (by hem daer toe bereyt) op een sijner Lant-huysen/ ter Aerden was bestelt/ volgens des selfs begeeren. Het wemelde in dese tijt dapper in Brabant/ daer men d' Aertshertog Leopoldus in plaets van den Marquis de Caracena scheen te willen in-voeren/ doch den lesten bleef/ d' Aertshertog Leopoldus wiert doot kranck/ so dat hy tot Weenen lange het Bedde hielt: En de goede Mannen t' Antwerpen/ wierden weder eerlijck met het consenteren van 4. Tonnen Gouts/ tot behoef van den Coningh; Daer mede was den Oorlog tusschen 't Hof te Brussel en de Privilegie van Antwerpen uyt.

Februario 1662.

SEer onvermoedelick quam het de Franse Princen van den Bloede voor/ datte Aller-Christelijckste Coningh metten Hertoge van Lorayne en alle die van sijnen Huyse/ hadde gesloten/ een Accoort/ te weten: Den voorsz. Hertoge staet af en cedeert aen den Coning van Vranckrijck, en alle des selfs Successeurs, de Souverainiteyt des voorsz. Hertogdoms van Lotaringen, van Bar en Barrois, met alle hare Rechten en gerechtigheden, geene uytgesondert: Den voorsz. Hertog sal, geduyrende sijn leven, 's Iaers genieten alle 't inkomen van Lorainen, of ten minsten 10. tonnen gouts guldens, na 't welcke het selve absolut aen de Croon vervallen sal: Den Coning neemt aen, alle de achterwesene schulden van Loraynen, te betaelen. Den voorsz. Hertoghe Carel, sijn Soon, en alle andere Princen van den Huyse van Lotaringen, so die van Guize, Elbeuf, Harcourt, en alle andere Legitime Mannelijcke Oirs van 't Loreynze Huys, werden verklaert tot Princen van Vranckrijck, habil en bequaem gerechtigt, om te konnen succederen aen de voorsz. Fransche Croon, ingevalle het geslacht der Bourbons soude komen uyt te sterven: Welcke Acte, alsoo in alle Parlamenten en alle Cameren van 't Coningrijck, door ordre des Coninghs, geenregistreert soude worden, en dat die van 't Huys van Lorayne immedialijck haren Rang souden hebben naest ende achter de Princen van den Bloede, ende gaen voor alle andere Princen in Vranckrijck. Aen de Soon van Duc Carel, Soon van Prins Francois de Lorayne, sal hem en sijn Mannelijck Oir gegeven werden 't Hertogdom van Berry, en een Iaerlijckx inkomen van 3. tonnen gouts guldens: En aen den Soon van Duc Charles de Loraine en Madame de Cantecroy, sal de Coning daer toe een Hertogdom in Loraine oprechten, met 20 tonnen gouts Iaerlijcx. Aen Prins Francois een Cardinaels Hoet sien te verwerven: En Duc de Vaudemont maken Pair de Françe, met een Iaerlijckse rente van 100000. Ponden: Maer van dese van 't Huys van Loraine, sullen geen meer als 4. te gelijck in 't Parlament mogen sitten. Prins Charles hier over ontstelt/ scheyde onvenoegt van Parijs/ toogh naer den Keyzer/ en Vorsten van Duytslandt/ in alle schijn van soodanich Accoort nimmer te sullen consenteren. Den 13. deser Dingsdag/ wiert het Coninglijck Ballet gedanst/ van hare Majesteyten/ ende andere Grooten: Waer in by 15. Keyserlijcke Famillien/ den Oorspronghh en Grootheyt van het Koningl. Huys wiert vertoont/ vergeselschapt met die/ aen welcke het by Huwelijck is verbonden: Makende de 2. eerste Vertooningen/ daer de Coning en Coninginne beyde in verscheenen/ en uytschijnen boven de andere/ welcke zijn/ Monsr. Duc d' Enguijen/ Madamoiselle/ de Madamoisselles d' Alencon en van Valois/ de Gravinnen en d' Aumale/ de Hertoginne van Luynes/ van Sully/ en van Crequi/ de Gravinne van Guiche/ ende eenige andere Persoonen van Qualiteyt: Boven het welcke noch 18. gelijcke heerlijcke Uytkomsten zijn/ uytstekent/ so om de saecken die vertoont werden/ als om de rijcke Kleedinghen/ bevallicheyt van Danzers/ de schoonicheyt van de Machines/ de veranderinge van de Theaters/ de geestichept van de Vindingen/ en de Magnificentie van de Plaets; in 't geheel verheerlijckt met de onderhandelinghe van het Huwelick van Herculus met de Schoonheyt: Seer heerlijck uytgebonden/

bonden/ter gelijckenisse van het Huwelijck van onsen Grooten Monarch en onse Coninginne. Wanneer den Coningh / als boven gemelt/ op voorleden Dingsdach uyt het gedachte Ballet quam/ nam Prins Carel / Soon van Prins Francois/ die by Erffenisse Hertoge van Loraine soude moeten zijn/ de gelegentheyt waer/ om sijn afscheyd van den Coning te nemen/ seggende/ Dat, dewijl den Hertog van Loraynen, sijnen Oom, hem het Gebiet socht te verydelen, daer hy toe gebooren was, dat hy was geresolveert een geluckiger Lot te gaen soecken: Waer op den Coning hem antwoorde/ dat hy vrijheyt hadde te gaen daer 't hem soude believen, maer dat voor de rest/ of schoon met Duc de Lorainne hadde gehandelt/ daer om niet soude laten hem alles goets te doen / en hem onder de Princen van Loraine/ even na de Princen van den Bloede/ in de Rangh te laten volgen/ midts dat hy sijn consent gaf / ende ondertekende het Tractaet van sijn Oom: Maer hy weygerde sulckx/ en naer dat hy den volgenden dach sijn afscheyt van de Douagiere van Orleans hadde ghenomen / is hy vertrocken. Monssieur d' Estrade was op dese tijdt gesonden naer Engelandt / soo over de renderinghe van Duynkercken/ (daer men seyde 400000. Ponden voor belooft wierden) als voor * 't strijcken van de Scheeps-vlaggen/daer men over accordeerden/ alsoo Vranckrijck niet cederen wilde / dat men Engelant op de Middellantse Zee niet en hadde t' erkennen ; waer op den Franse Admirael ordre kreeg/ met een Vloot van Toulon in zee te steken. De Handelinge van haer Ho: Mo: Ambassadeurs te Parijs/was nu so na gekomen/ dat men alleen swaricheyt maeckte/ om de Nederlantze Visserye te beschermen ; de Fransen hadden dat woort liever open gelaten/ en de Nederlanders konden niet verstaen/ dat men een deur soude open stellen om sich van andere te laten bespringen/daer de guarantie van dit Tractaet toch meeste op gefondeert was / sonder generale bescherminghe van d' een en d' ander soude zijn: Selfs de Franse Heeren seyden : Dattet jammer soude zijn, soo een Tractaet van een der outste Bontgenoten van de Franze Croon, om een woort af te scheuren. In Engelant bleef de Nederlantse Handelinge al mede sleepen/simpel om dat men niet en wilden na eysschen gereed staen/in te willigen al wat eenige begeerden/die die van 't Hoff de ooren vol bliesen.

In Engelandt begosten d' Engelse Vissers in dese Maent seer te klagen/ wegens groote onkosten en quade Neeringe: Den Coning bood haer so veel gunst als hy konde/met toe-seggingh/van meerder Privilegen: Waer en tegens siende/ dattet Wijn drincken/de santeen en overdadicheyt sich meer verhefte/stelde een swaerder Impost op de Spaense/Rijnse/en Franse Wijnen. Doen arriveerden binnen Londen den Secretaris van den Graeff Brahe/ leste Ambassadeur uyt Sweden in Engelandt/ dese Secretaris bracht mede de Ratificatie van het Tractaet tusschen Engelant en Sweden/als oock een submissie van ged: Ambassadeur / over de misdaet/van dat hy op de Temse niet en had gestreken voor de Royale Charles. Den 11. deser vertrock Johan Lu-

* Te weten, wanneer d' Engelse de Fransche Schepen ontmoeten, sullen d' Engelse allereerst de Françoisen met haer Canon moeten begroeten,en dat sal d' een en d'ander doen,doch de Vlagge van beyde Natien sal blijven in den top,op alle plaetsen en Havens waer sy komen.

han Luca/ Marquis de Durazzo / Gesant van Genua/ wel vernoegt van sijn verrichtinge. Vier dagen daer na overleed in 't Huys van Milord Crave/ de Coninginne Elisabeth van Bohemen / hebbende zedert een wyle als aen een uytterende Longe-sieckte vast geweest/ en had twee dagen voor hare doot beginnen Bloet te spouwen/ en daegs te vooren gecommuniceert/ oock mette Coning en Duc de Jorck over de Intresten van haer Huys gesproken: Overleden zijnde/ was de Buyck en Beenen van 't water seer geswollen. Also heeft dese Coninginne afgeleyt 't ongemackelijck leven/ by haer so vol ongeluckx beleeft: Gebooren en getrout te Londen: Gekroont in Bohemen: Op de vlucht geslagen by Praegh: In Hollant wijckende/ sterft haer Man de Palts-graeff; Haer Coningrijck wert ingenomen: Hare Kinderen verdrincken/ of veranderde van Relige/ verlatende haer Moeder: Prins Robert en Maurits haer Soonen/ ten oorlog ongeluckig/ laten 't velt aen Cromwel/ die 't Jaerlijckx onderhout van dese Coningin oock achter hout: Eyndelijck wert haer Soon in de Paltz/ haer Neeff te Londen/ en sy te Withal geroepen/ en als Herstelt by het volle Geslacht/ sich verheugende/ scheen alles volmaeckt/ op een tijdt datte bleecke Doot haer tuys haelde/ en de rolle van al haer ellenden besloot. Den 27. daer aen/ wiert des nachts het Lijck van de voorsz. Coninginne / met luttel Ceremonien gebracht in d' Abdije tot Westmunster: Evenwel wiert sy na haer digniteyt (volgens de maniere van de Princesse Royal en den Hertoge van Glocester) ter aerden bestelt: Het is seer gedenckwaerdich/ dat sy op Valentijns dach/ op de welcke sy Ao. 1612. getrout is/ in haer Heerlijckheyt sittende / de Weerelt gezegent heeft/ na dat sy korts te vooren haer Soon Prins Robert [na het oude Engelse gebruyck] oock de Zegen gegeven hadde.

Dese Maent was voor veele (speciael de Zee-luyden) ongemeen schadelijck/ vermits niet alleen doorgaens luttel Ys en sware stormen voor vielen: Maer bysonder op den 28. deser rees een Travade uytten Zuyden/ die sich wende tot den Westen 24. uyren langh/ met sulcken kracht/ datter seer luttel onderschept tusschen de selve en een Aertbevinge was: De Hollantse Steden hadden ongelooffelijck veel schade: Tot Dordrecht klom het water so hoog/ datte Magistraet snachts door 2. Omroepers door de stad lieten omroepen/ dat elck op sijn hoede moste zijn/ also men door 't aenparssen van 't water/ den inbreuck van een Sluys vreesde/ waer door Dordrecht jammerlijck in 't nat geraeckt soude hebben. Eenige Mannen die met Schuyten na buyten waren gesteken/ om van 't Lant Vrouwen en Kinderen te bergen/ also 't Nieu-bedijckte Werck oock geheel onder gelopen was/ tot veel 1000. gl. schade/ sijn alle verdroncken. Tot Rotterdam swol de Maes soo hoog/ als men in 60. Jaren had gesien/ veel Pack-huysen liepen onder. Vlissingen dat de kracht der Zee so veel Eeuwen gewoon is/ most gevoelen/ dat/ also de wint recht op haer aen lach / de Zee-deuren van de Poorte van 't Hooft / die vry dick en sterck zijn/ aen stucken waren geslagen/ en een stuck Canon op hare Wallen/ na gissinge wel 6000. pond. swaer/ door een Zee-golf 8 voeten achterwaerts van haer plaets wiert geslagen: De ysere Keten van de Haven/ is door 't water aen

aen stucken geslagen/ so datte Schepen die binnen lagen/ blot raeckten. Seker Schip met Brandewijn/daer een Man om te waecken op was/raeckten uyt/ dan wiert met groot geluck door eenige avontueriers met Vaertuygen achterhaelt / en weder binnen in salvo gebracht. Voor Oostende lach een Spaens Schip ten Ancker/ met 250. soldaten / om die na Biscayen te voeren/dese raeckte door den storm op 't vlack: De Zeeuwen verstaende/dat dit Schip van haer op onrechtmatichevt was genomen/ komen hem aen boort/ en daer meester af wordende/ brachten 't schip te Middelburgh/latende al de Soldaten loopen. Het Staten Jacht van Middelburg/ neffens een Fransvaerder/ verging oock met dese storm/ neffens 7. andere Coopvaerders. By Lillo op de Schelde/ bleven twee Coopvaerders. Een Scheepje met Haver quam te Santvoort aen / de Maets waren half versmacht van dorst. By Schevelingen strande een Engels Scheepje met Loot. By Petten strande een Schip van Canarien met 116. Pijpen Wijn/ en 1800. Box-vellen : De Menschen behouden. Noch 3. Fransvaerders stranden. Tot Egmond op Zee quamen 3. Engelse Vrouwen aen drijven/ daer van d' een een jong Kint by haer had/ noch warm zijnde/ en de Melck vloeyde uytte Borsten/ dan het leven was al wech/ sijn in 't Dorp begraven. In Tessel stranden en bleven diverse Coopvaerders/van 53. mochten geen 35. 't ancker houden. 12. Bordeux-vaerders voor Tessel komende / mosten Zee houden/ en 't Landt voor oogen siende/ gingen 5. van de selve te gronde. Seker Carotse van den Hage na Schevelingen rijdende / wiert met een drap-wint boven uytgenomen/ so datte Paerden mette Wielen heen liepen / de Carotse wiert om-geslagen/ en 4. a 5. Menschen die daer in waren/ wierden gequetst. Op de Weser geschiede oock groote schade / 't Water drongh te Bremen en in Oldenborgher Lant seer hoog op/ Huysen en Toorens ruyneerende/ so oock in Holsteyn: In Embderlant door-spoelden diversche Dijcken/ tusschen Delfzijl en Embden bleven 8. Vaertuygen. In Engelant zijn veele Kercken/ Huysen en gebouwen beschadicht/ de storm worde gheacht een Orkaen te zijn: De Menschen wierden opghenomen: Te Londen waeyden twee Arca Triomphalis (opgerecht om de Bruyt van Portugal in te halen) om verre: Tot Withal ontstont doen tweemael Brant/ tusschen de vertrecken van den Koningh en den Hertoge van Yorck/'twelck ten derdemael weder uytbarste: Niet sonder vermoeden van aenstichtinge: Door geheel Europa vielen klaeg-brieven over dit Weder/en eyndelijck quamen die van de Barbados en de kusten van Barbaryen/ en die uyt Oost-Indien getuygen dat sy alle op die tijt als de geheele Weerelt over soodanigen Tempeest hadden gehadt.

De Vereenigde Provintien verbult van waerdige Regenten en Ingesetenen die alom een afschrick hadden van alle Oorlogen/ Roveryen en gewelden/ hoorden seer geerne/ datte Allerchristelijckste Koningh van Vranckrijck sich nu toonden genegen tot een besluyt van de Tractaten met haer Ho: Mo:/ men seyde: Dat Enghelant onwillich om Duynkercken te restitueren/ alsoo den Brittannise Majestit. wel / maer de Parlamenten sulcks niet en wilden consenteren/ en liever tot 5000. Man Guarnisoen/ jae selfs om geen klachten te

hooren/ meenichte Beddens aen de ſoldaten ſonden/ buyten beſwaernis van de Borgers / om deſe plaets te mainteneren : Een groot motif daer af was op de Reede van Marſeille/hoe een Engels Schip inkomende oock den meeſter had willen ſpeelen/ maer den Franſe Intendent van de Zee-ſaken was doenmaels ſo goethartig/dat hy den Engelſe Pretendent onwaerdig gehoort/ depeſcheerde met deſe woorden : Gaer heen, de ceremonie van reverentie is gheaccordeert, op volle Zee reciprocelijck : En hier hebt gy geſien, en komt op de reede daer de Scepter en Vlagge van Vranckrijck ſwaeyt. De Engelſe hadden oock Tanger in poſſeſſie genomen/ voerende eenige 1000. Portugeſen met kleyn gewelt na Liſſabon/ die daer voor Guarniſon hadden gelegen : De Mooren om te verſpieden het doen der Engelſe als uyt Vruntſchap/ quamen alles onder ſchyn van Lantvruchten te vereeren/ de ſterckten beſnuffelen / en het waeren geen gecken/ die hier op door den Moorſe Koning Gaylant afgeſonden waren/ want deſe de Engelſe aengewesen hebbende hoe ver haer Juriſ dictie lach/ en datſe niet verder mochten komen/ op peene van de Sabel/hielden hun ſommige dagen in embuſcade/ wel denckende datte voorſz. Enghelſe op hare vereerde preſenten verleckert/ ſmaeck in die vruchten/ en yver om die meer te bekomen/ ſouden aenſtellen : Aldus overvallen ſy 70. Engelſe/ die meenden te gaen ſnoepen/ 50. wierden neer-gevelt/ de reſt ontliepent : So ras de Portugyſen uyt Tanger waeren/ en de Engelſe met Vrouwen en Kinders daer in/ vernoemden ſy de ſtraten/de Bolwercken/de Haven na Carolus/ Jamets/ Ormont/ Monck/ Montagu en den Gouverneur Graef Peterſ borgh/ die korts daer na de tyding te Withal ſelfs quam brengen/en dat omtrent die plaets niet of weynich groeyden tot des Guarniſoens onderhout/ en de Haeven wilde men die gebruycken/ ſoude tot groote koſten gediept moeten worden /. Ec. uyt alle 't welcke veele geloof den dat dit als Jamaica niet alleen een Kerckhof voor de Engelſen ſoude zyn/ maer dat oock de Portugyſen voorſichtig hadden gedaen/ſo een plaets met reputatie t' abandonneeré/die haer ſo veel van Guarniſoen Jaerlycks koſten / en van 't welcke ſy gheen de minſte beneficie hadden/ als datſe haer altoos met Kooren moſten voorſien/ indien men 't Guarniſoen niet van Honger wilde laten vergaen. De handelinge met hare Ho: Mo: Ambaſſadeurs was nu geheel ſtil/ tot ſucces van die en andere ſaecken/ wierde in deſe Landen een Bededag beraemt. De Provintie Groeningen in on-eenicheyt vloeyende/ klaeghden een ghedeelte/ hoe men onwettelyck den Syndicus Symon Wickel had van zyn ampt geſtelt/eenen Dr. ten Winckel in deſſelſs plaets conſtituerende : Idem/ dat men hadde afgheſet den Heere van Kniphuyſen van Lutſ burch/ in diens plaets ſurrogerende Lt. Renſen/ klagende dat alles door de al te groote kuypperyen was uytgevoert. Die van Vrieſlant vergetende dat deſe Landen als een vrye Republyck was vry ghevochten / voor de vryheydt van alle Chriſtelycke Religien / formeerden een Placcaet tegens ſommige odieuſe Secten/ luydende aldus :

ALlen den geenen die deſen ſullen ſien,of hooren leſen, Saluyt. Alhoewel alle Chriſtelijcke Overheden ende Regenten, hare Regeeringe ſo behooren aen te ſtellen,dat alles wat

daer in

daer in geschiet, sy tot Eere ende Heerlijckheyt van de hooge Majesteyt Gods: Soo moeten sy nochtans voor eerst en voor alle dingen, so veel in haer is, weeren dat syn Alderheyligste Name niet immediatelijck eenige laster werde aengedaen. Ende nademael de Duyvel, geswooren Vyandt van Godes Kercke, dagelijckx nieuwe dwalingen soeckt te stroyen, waer toe hy is gebruyckende allerley Dwaelgeesten, als daer sijn de Socinianen, Quaeckers, ende Dompelaers, soeckende Gods Volck te verleyden door ydele fantasijen, en de selve onder anderen af te trecken van de gehoorsaemheyt hares Wettelijcken Overigheyts, het welcke t' eenemael is tegens Gods wille ende gebodt. Soo Ist: Dat wy, in conformiteyt van de Resolutie den 20 February 1662. by de Ed: Mog: Heeren Staten deser Landschappen genomen, wel expresselijck verbieden, dat geen Socinianen, Quaeckers of Dompelaers haer sullen verstouten binnen dese onse Provintie te komen, by pene dat de selve, als sy gevonden worden, in 't Lantschaps Tucht ende Werck-huys sullen werden gebracht, om aldaer met haer eygen handen-werck 5. Iaren lang hare kost ende onderhout te verdienen. Om welcke Persoonen dan dies te beter te ontdecken, wy alle Prædicanten deser Landen authoriseren, al sodanige, op de welcke suspicie valt, dat met de Sociniaense, Quaeckers, ofte Dompelaers dwalingen besmet zijn, voor de Officier ofte Magistraet ter plaetze te mogen examineren, ende de Persoon bevonden zijnde, een Sociniaen, Quaecker ofte Dompelaer te zijn, so ordonneren wy alle Officieren ende Magistraten, ten platten Lande en in de Steden, om de facto soodanige Persoon in het Tucht-huys over te senden, ten eynde voorschreven: Stellende tot een præmium voor alle de geene die soodanigh een Persoon in desen Landen kan aenwijsen, en door de Prædicant ter plaetse, voor den Officier daer over convinceren ende betuyghen, 25. Gulden Vriessche Rijders. Wy verbieden oock het Drucken van Sociniaense ende andere Ketterse, so mede van alle lasterlijcke diffamatoire ende seditieuse Boecken, hoe die oock ghenaemt mogen wesen ofte naemaels ghenaemt mogen werden: Belasten diensvolgens gants serieuselijkken alle Boeckdruckers ende Boeckverkoopers in dese onse Provintie, geen diergelijcke onbehoorlijcke schandaleuse ende oproerige Boecxkens, Liedekens ende geschriften te Drucken, doen Drucken, ofte elders gedruckt alhier in te voeren, om te veylen ofte te verkoopen, ende de selve hebbende in te trecken, op de verbeurte van de Boecken; sullende de Contraventeurs Boeten ende betaelen 50. Gouden Vriesse Rijders, ende daer af de respective derdeparten ghedestribueert worden tot profijt van de Officiers, Armen ende Aenbrengers. Ende ten eynde niemant van desen onse Placcaet eenige ignorantie hebben te prætendeeren, oock 't selve te beter in train gebracht ende nagekomen mogen worden, so Ordonneren wy voorts alle Grietsluyden ende Magistraten, ten platten Lande eñ in de Steden, om niet alleen den inhout van desen al omme te doen Publiceeren ende Affigeren op de gewoonelijcke plaetsen, maer oock te procedeeren ende doen procederen tegens de overtreders van dien, tot inninge van de pœne in desen gestatueert. sonder eenige dissimulatie ende dilaey. Gegeven binnen Leeuwarden op 't Collegie, desen 23. Maert, 1662.

A. van Haersma. Ter Ordonnantie der Heeren Gedeputeerde Staeten voorsz.

G. van Vierssen.

Trocken het selve naderhant weder in/ vermits het meer schade als voordeel voor de Protestante Religie gaf/ en de Vyanden van dese Staet begosten te spouwen/ dat men hier mede de Inquisitie/ de vervolgingh en alle soorten vā gewelt in voerde/ om welcke oorsake men pretendeerde alles uyt de Roomse Disciplijne sich los ghemaeckt te hebben: Dattet wonder was/ dat men

geen Christenen wilde lijden/ daer men toch in diverse Steden van dit Lant Joden/ Turcken en Zarazijnen vryheyt gaf/ selfs tot 't gebruyck der Synagoguen: Welcke maxime nochtans by geen vrye Landen te verachten is/ dewijl daer niet geweert behoort te worden/ als 'tgeen tegens 't welvaren/ en tegens de salutaire libertevt strijt: Op dese tijt is ons mede ter hant gekomen de ontseggingbe van het Profferschap te Uytrecht aen Matheus Nethenus/ door de Vroedschap der selve Stadt uytgedruckt in dese serieuse en amicable redenen:

DE Vroedschap der Stadt Utrecht ontfangen hebbende een Missive van de Ed: Mo: Heeren Staten van de Stad Groeningen ende Ommelanden van dato den 1.Novemb. 1661. door de welcke haer Ed: Mo: ons bekent maken, dat sy met groore indignatie bevonden hebben, dat Mathias Nethenus S S. Theol. Doct. en Professor in de Academie alhier, in seker by hem uytgegeven Boeck, geintituleert, Necessaria defencio Concordiæ Pastorum Ultrajectinorum, wel-gemelte haer Ed: Mo: voor de gantse Weerelt diffameert, als soude sy, ofte haere Voorsaten in hare publijcke Vergaderingen hebben gheconsenteert in Kerck-roveryen, ende onderstaen van gesechte Geestelijcke Goederen, de Possesseurs van de selve genoechsaem daer toe als authoriserende en maintinerende. Dat oock Samuel Maresius S. S. Theol. Doctor & Professor Primarius in hare Ed: Mo: Academie, in 't selve Boeck seer schandelijck en ergelijck wort getraduceert, als een valsch Propheet, ende een Profaen Mensche, beyde in leer en leven, een verleyder der Zielen: Versoeckende dat wy gemelte Professor Nethenus daer over wilden tot reden stellen, ende oock na behooren corrigeren, op dat het moge strecken anderen tot een exempel, ende reputatie van haer Ed: Mo: Provintie, als oock van haren Professor Primarius, publijckelijck moghen worden ghevindiceert; hebben wy niet konnen stil staen, het voorsz. Boeck te ondersoecken: ende hebben daer in bevonden, dat den voornoemden Nethenus verhaelt hebbende uyt een Brief die van Acronius aen Conradum Vorstium, soude sijn ghescbreven, dat seecker Rechts-geleerde het ondersoeck van de Kerckelijcke Goederen in de voorsz. Provintie, door ordre van de Stadthouder gedaen, niet wel en soude sijn bekomen ende gesuccedert; daer op onder anderen voecht, dat de welgemelte Heeren Staten van die Provintie, in hare publijcke Lants-dag Vergaderingen, in die Kerck-roveryen t' samen bewillicht ende geconspireert souden hebben, soo dat sy malkanderen onderlingh Absolveerden van de Sonden; gelijck wy oock hebben bevonden, dat de Professor Maresius aldaer wort uytghemaeckt voor een Vallen Propheet van de Christelijcke waerheyt, een hater en Vyant van de Vrede en van de Reformatie, een ware Biliam, een Instrument van de Duyvel, en een Slave van de gierigheyt, die den Prince der Duysternisse door het vertoonen van het lock-aes des bedriechlijcken gelts leyt en drijft waer heenen hy wil, ende in sijn gheduerighe Slavernye verplicht hout, voor een verleyder der Zielen, bederver van de waerheyt ende Godsalicheyt, een Instrument van de Satan om het Koninckrijcke Christi te bevechten, ende het Rijcke van den Satan te beweeren, voor een Advocaet van Leugenen en Godloosheyt, voor een Balaan, Simei en Doëg, sich vertonende uytterlijck een veynser van het Christendom, van binnen een Vyant, een bespotter, een bestrijder ende een Verrader, van wie, alle die haer Saligheyt lief hebben, haer hebben te wachten, en wiens veele quade valse, schadelijcke. en ergerlijcke, en voor de Zielen der Menschen doodelijcke schriften, niet en sijn voort gekomen van de Geest des Monts Godts, maer die voort gebracht sijn uyt een krenginge en stinckende Theologie van een Fransman, Belsebub daer

bub daer toe mede werckende: Boven dien hebben wy oock bevonden,dat gemelteNethenus tracterende van 't geene de Ed: Mo: Heeren Staten deser Provintie, ende wy in den Iare 1660 tot conservatie van de ruste,Vrede en welvaren van Politie ende Kercke,genootsaeckt sijn geweest voor te nemen met het uytsegghen van de Predicanten, ABRAHAM van de VELDEN en IOHANNES TEELINGH, hy het selve noemt een boose conjuncture of poinct van tijt, een verseerde ofte verwonde staet van Kercke, een geexaspereerde geval van saken, een Tempeest dat korts daer na was uytgebuyt, ende de twee uytgeseyde Predicanten in dat Tempeest uytgeworpen te sijn, ende occasie nemende uyt het geene hy seyt vernomen te hebben, dat MARESIUS alhier soude hebben geschreven dat de voorsz. twee Predicanten waren als twee GAZAZELS in de Woestijne gesonden, daer op niet alleen voegt, datte selve met eeren soude hebben gheleden, verdient hebbende vergeleecken te worden met het voorbeelt van onsen ghesegenden Zalichmaecker; maer oock dat sy gemeriteert hadden den Zalichmaker, selve buyten de Stadt uytgeleyt sijnde en geleeden hebbende, gelijckformich te worden, en dat hare uytwerpinge by Godt glorieuser soude sijn als het verblijf van andere, eñ dat die met Christo leeden, oock met Christo t' sijnder tijt verheerlijckt souden worden, beschrijvende voorts,de voorss. uytgeseyde Predicanten,dat het Mannen sijn in geleertheyt,welsprekentheyt, en uytterlijcke gaven, neerstigheyt en geduersaemheyt en dat het principaelste is, in yver van sincere en levendige Godtsaligheyt uytstekende, en aen oproerighe Predicatien onschuldich makende: Alsulckx sijne wettige Overigheden daer door voor de geheele Weerelt verdacht makende van een ongerechtige tyrannige en goddelose daet,daer nochtans voor de goede Ingesetenen deser Stad,en die de selve eenige Iaren te vooren hadden gefrequenteert, notoir was,dat veele rechtveerdige wettige en hoogdringende redenen,naer de langduyrige te vergeefs gepleegde patientie en veelsins misbruyckte verdraegsaemheyt, wel-gemelte haer Ed: Mo: en ons de selve resolutie hadden afgeparst: Van alle welcke en noch andere aenstootelijckheden, wy de passagien van 't voorsz. Boeck, gemelten Nethenius voor Commissarissen, uyt het midden van ons ontboden,en gecompareert zijnde,ter hant hebben doen stellen, ende noch daer en boven,op sijn versoeck,Copye van voorsz. Missive; en daer tegens van hem ontfangen en ingenomen,sijne defensie by geschrifte gestelt, en die mede by ons gelesen ende geexamineert zijnde,dewijle wy niet meer ter herten nemen, als dat de Ware Christelijcke Gereformeerde Relige, met alle mogelijcke vlijt ende goeden yver gehanthaeft en gevordert worde,ende dat tot dien eynde in d' Academie alhier, door alle aendringende debuoiren, de Studerende Ieucht onder Gods genadigen Zegen werde ingescherpt,de Wijsheyd die suyver,vreedsaem,bescheyden,geseggelijck,vol van barmhertícheyt, ende van goede vruchten ongeveynst is: En daer en tegen geweert ende gedetesteert die Wijsheyd, die partydelijck oordeelende, bitteren Nijdt,ende Twist-giericheyt in 't herte baert, die met opgeblasentheyt rasende, omtrent twist-vragen ende woorden-strijt,meer nijt,twist,lasteringen,ende quade nadenckingen, ende verkeerde krackeelingen,en verkeringe der Toehoorderen is voort-brengende, dan nutticheyd, Leeringe ende Stichtinge Godts, die in het Geloof is: En dat de selve Ieugt met alle vierichevdt van Geeste worde aengeset, om met gereynigde Zielen in gehoorsaemheydt der waerheydt,de selve waerheydt die naer de Godsalicheydt is, in liefde te betrachten,en met alle schriftuyrlijcke argumenten en reden te beweren,sonder schelden voor schelden,en quaet voor quaet te vergelden; veel minder onder de Broederen,die even dierbaer gelove verkregen hebben: maer onder de selve te houden, de eenicheyd des Geloofs,door den bant des Vredes, ende met alle ootmoedicheyd, sachtmoedigheyd en lanckmoedicheyd, malkander in liefde te verdragen,

dragen, ende te vergeven, so yemant tegen yemant eenige klachten heeft; immers die te brengen voor wettelijcke vergaderingen, om by alle betamelijcke middelen geslecht ende nedergeleyt te werden, sonder door publijcke twist ende laster-schriften malkanders goeden naem te schenden, en occasie te geven, dat van de vyanden en tegenpartije de H: Reformatie gelastert, de Geloofs-genoten bedroeft, en door de aenstootelijcke ergernissen den aenwas van Godes Kercke, en de uytbreydinge van Christelijcke waerheyd, gestuyt en verhindert werde. Gelijck mede onse ernstige intentie is, dat tot bevorderingen van de Christelijcke eenicheyt in Politie en Kercke, in de selve Academie worden opgequeeckt, Herders en Leeraers, die alle zielen leeren, den Overheden en Machten over haer gestelt, onderworpen ende onderdanich te zijn, en de gantse Gemeynte vlijtiglijck en oprechtelijck inscherpen, de gehoorsaemheyt, liefde ende eerbiedinge, die sy de Magistraten schuldich zijn, ende de selve daer in met een goet exempel voor gaen, en dat geweert worden, die de Heerschappye verachten, die stout, eygen-liefdich, hoveerdich, laetdanckende, en onversoenlijck zijn, die haer selven behagen, ende de Heerlijckheden niet en schroomen te lasteren: En al sulcx allesins beoogt ende betracht werde, het eynde des Gebods, de liefde uyt een reyn Herte, ende uyt een goede conscientie, ende uyt een ongeveynst geloove. SOO IST: Dat wy in desen niet konnen leedich staen, om onse schuldigen en Christelijcken plicht te betrachten, de sake met rijpe deliberatie van Rade overwogen, ende willende daer inne, voor so veel onses Ampt is, Politijcquelijck voorsien, vinden wy ons, om redenen en goede consideratien ons daer toe moverende, bevoegt ende verplicht den gemelten Professor Nethenus uyt sijne functie ende professie te verlaten; derhalven wy hem de selve by desen op-seggen, ende interdicerende de exercitie van dien: verstaende dat dese Resolutie aen de gemelte Nethenus sal werden bekent gemaeckt, ende Copye daer van behandigt, om hem daer naer te reguleren.

In Gulicker Lant nam men doe voor/een Vergaderinge van 6000. Per-
soonen te houden / om over Geloofs saken te handelen: Onderwijl die van
Vlaenderen de disputen op d' Academie / en de devotie in de Cloosters op ga-
ven/ had sich de Stad Rijssel/ door den aenwas van hare Burgers en Mane-
facturen/ weer een vijf de beginnen uyt te leggen/ so datte Cooplupden uyt de
oude stad/ aen Huysen op 't nieu Werck/ en de Magistraet aen de uytgeleyde
Fortefficatien/sterck deden arbeyden. Den Jongen Heer Prince van Oran-
gien/noch luttel versekeringe op d' herstellingh van Orangien hebbende/ an-
ders dan met een Paepze Gouverneur en Frans Guarnisoen/ of anders on-
gefortefficeert / wiert dese daghen van de Gedeputeerden der vrije Baronnije
en Heerlijckheyt van Heerstal/ vereert met een Silvere Lampet van duysent
Floriynen. By den Ouden Heere Graef van Oldenburg/had sich om sekere
oorsaken eenige dagen ingestelt den Sacksize Gesant Martin Tancken/ ver-
richte soo veel / dat hy wiert gedepescheert met ses Koets-paerden voor sijn
Doorluchtigheyt / elck gespickelt als een Tijger. Generael Wrangel nam
doemaels sijn lucht van Straelsont/in Pomeren op de Wolve Jacht te gaen:
Met groote moeyte kreeg hy nessens sijn gevolgh/ by de 50. Wolven/ die alle
met Kleederen omhangen/ aen Boomen sijn opgeknoopt.

Binnen Hamburg liet sich den 24. deser in de Capelle van de Coninginne
Christina van Sweden/ sluyten een verloopen Monick / wech nemende van
den

den Altaer / de Kelck en 2. Silvere Kandelaers/ beneffens andere kostelijcke Ornamenten/ 't gunt hy in een Sack packten/ en ten Vensteren uyt smeet: Maer als hy nu selfs in de Venster mette buyt meenden t' ontvluchten/ is hy door sijn te groot geraes/ gehoort van een des Coningins Dienaers / welcke die nacht de wacht hadde: En of hy wel den voorsz. Dienaer met een Hamer een gat in 't hooft sloegh / wiert doch evenwel gevangen: En wiert naderhant in een expres Schip / dat men voor 250. Rijcx-dalers daer toe huerde/ na Oostende gevoert/ daer hy uyt 't Clooster geloopen was; Op dat hy daer dubbelt loon van sijn wercken mocht ontfangen. De Sweden stelden dit Jaer weder drie Bede-dagen in/ en danckten eerst haer Volck op het Landt af/ die met Schepen vol naer Dantzich overvoeren/ aen de Hel te Landt traden/en door 't Clooster ten Olyve na Marienburg trocken/ nemende daer dienst onder de Poolsche Croon. Dese Maets gaven groote jalousije aen de Dantsickers/ alsoo men naderhant verstaen heeft / dat sy groote opruyders van 't gerebelleerde Poolse Leger sijn geweest.

Maert 1662.

GEheel Duytslant beoogde nu niet anders als een bitteren Oorlog tegens de Turcken in Ongaryen: Den Keyser om hulp by den Paus en andere aengehouden/verkreegh niet; selfs de considerable sommen die den Cardinael Masarin daer toe aen den Keyser had gelegateert / en wilde den Coning van Vranckrijck niet laten volgen/ voor dat men hem borg stelde/ dat die voorsz. Penningen nergens dan tegens den Turck souden werden gebruyckt: Dies wiert tot Regensburg een Rijcx-dach beschreven/ van alle Stenden en Vorsten van Duytslant: Na dat den 21. deser smorgens / te Weenen sich sonder eenige schade te doen / een Aertbevinge had laten voelen. Tot Anclam in Pomeren/ op de Marckt/ wiert een Weduwe in haer Bedt verbrant en doot gevonden/ sonder te weten hoe sy tot dit ongeluck ghekomen was/ vermidts haer Armen/en halve Beenen/ met de plaets van 't Bed/ so verre sy gelegen had/ was verbrandt/ haer Romp en halve Armen sijn in 't Bedt gevonden. Het Ceulse Synodis/ alwaer oock de Bernardijte Monicken/ de St. Jans Heeren/ Augustijnen Cruys-broeders/Dominicanen/ Cappucijnen/Observanten/ Recollecten/ Minoriten/ Carmeliten/ en Jesuyten/ als onder haren Generael staende/waren geciteert te compareren/hebben dat geweygert; het welck den Bisschop seer onbenoegt op nam/ want 't voorsz. Synodus scheyde sonder yets te verrichten. Te Osnabrugge was de Bisschoppelijcke Regeeringe oock veele in de wegh/ eyndelijck hebben de Bruynswijckze en Lunenburgse Gesanten / de Stenden van Osnabrugge tot dese Conditien ghebracht: 1. Datte Bisschoppelijcke Regeeringe/in name van den Bisschop/ den 11. Maert soude beginnen. 2. En soude alle plaetsen met sijn Volck besetten. 3. Op de Huldingen een nieuwen Eed doen. 4. Na sijn doot souden sijn Erfgenamen de Meubelen en de helft der Goederen hebben. 5. De Religions-

gions-verwanten souden blijven by hare Rechten. Hier op hebben de voorsz. Stenden haren Bisschop 10000. Rijcx-dalers vereert. Want als aen 't Lijff een Hooft komt, nevgen alle Leden daer naer.

De Stad Wittenbergh raeckte den 23. passato gants in roeren/ also men des morgens ten 7. uyren van de 2. Burgemeesters van die stad/ Gregorius Bloem/ en Michael Leders / onder hare Deuren de naer-volgende Brant-Brieff heeft gevonden:

Ick vermelde den Hoogwijsen Heere van Wittenbergh, een groot ongeluck, waer over sy haer niet lang behoeven te bedeneken, om de groote schade die haer en de gantse Stad boven 'thooft hangt, en beelt u niet in dattet een gemeen voorstel is, en geen noot sal doen, neen, het sal seker en gewis geschieden, indien wy niet bekomen 't geen wy hebben willen, de wacht mach so sterck gehouden worden als sy wil, alwaer 't oock een jaer daer na, dat de wacht daer op pasten, so sal 't evenwel in 't werck gestelt worden: Die 't u doen, sullen bestaen in 2. Persoonen, en wy weten de gelegentheyt van dese Stadt so wel als yemant; wy gaen uyt en in de selve na ons believen, gy hebt ons yets gedaen, waer over wy qualijck te vreden zjin, dit is de oorsaeck waer om wy ons wreken willen; gy moet ons cito, cito, 400. Rijcx-dalers verschaffen, of wy sullen de Stad in verscheyde plaetsen in brant steken, en latense t' eenemael verzengen en verbranden, en niet op houden, voor al eer wy ons genoegen hebben, en gy u leefdagen daer aen sult gedencken. Wy hebben onse gelegentheyt al af gespeculeert, en willen de Luyden haer Huysen en Hoven niet sparen, indien wy 't genoemde gelt niet krijgen, alles daer toe dienstich, is gereed, maer als gy ons de 400. Rijcx-dalers sent, sal sulckx niet geschieden: En of gy al op ons kondschapt, so weet dat wy 't daer om te slimmer sullen maken, indien wy sulckx te weten komen: Dit schrijven is 't laetste, indien gy 't senden wilt, so doetet haestelick, in de Stad konnen wy 't gelt niet ontfangen, maecktet niet lange, op dattet u daer na niet en berout; wy hebben u 2. Brieven gesonden, en daer mede gewaerschout, na dese niet meer: So ghy 't senden wilt, maecktet toe, dat men niet weten kan watter in is, noch niet mercken dat wy 't sullen hebben; doet ghy 't niet, so sal 't u eeuwich rouwen. Ick waerschou u noch eens, cito, cito, daer is weynich tijt meer over, so wy niet krijgen wat wy hebben willen, so staet gy in groot gevaer: (Wy willen onse Lijf en Leven daer aen wagen, Anno 1662. 't Gelt sult gy ons senden in 't Dorp Seuts, 2. mijlen van hier, op den die na Belzig gaet, in een Herberg, daer willen wy 't laten halen, door een die ons niet kent, den selven willen wy een zegel op een Papier gedruckt, mede geven, dat sal 't teycken sijn dat zy 't sullen laten volgen, wy sullen 't soo verre moeten halen, door dien wy 't in de Stad niet ontfangen willen.

Savonts sijn dese twee Persoonen/ sijnde Vader en Soon/ by een Backer gevangen gekregen/ het waren Kunst-werckers; de Backer was van 't selve Ambacht / en hadde dese 2. maer een nacht gelogeert: 's Nachts sijn zy geexamineert/ en gedreygt/ hebben alles bekent/ sich stellende ten plaisir van de Rechters/ en Coustumen van die plaetse.

De Polen nu meester van der Vilno / Hooft-stad in Littauwen/ raeckten in krackeel mette Geconfedereerde/ in welck gewoel een Pools Colonel/ die sich een dapper drijver betoonde/ met Sabels ter neder gehouden wiert/ ende een ander door-schooten; de rest siende dattet dus ging/vernieuden haer Verbont.

vont. Noch een ander krackeel ontstont by de Protestantze Kerck van Vilno/ die dese Geconfedereerde onder pretext dat die Kerck haer grootelijckx in hare desseyns interrumpeerde/ de selve hadden Verbrandt en onder ghesmeten: Daer tegens gaf Prins Radzevil bevel soo haest hy Meester van Vilno was geworden de selve Kerck weder op te bouwen op de selve Fondamenten/ daer toe verschaffende partye Gelts en Materialen: Dit was de Roomse Poolen niet nae de sin/ veel min hare Coningh: De Pylaerbijters en Kloosteraeren knarsten van spijt: Echter Radzevil verklaerde/ doen hy sach/ dat men niet als occasie socht om dit bouwen te beletten: Dat hy nimmer en soude lijden dat de Vrijheyt van Conscientie, die sijne Voorsaten hadden verkregen door 't storten van haer Bloet, en die haer door de Wetten van Littauwen was toegheftaen, van haer genomen soude worden, soo langh hy een droppel Bloets in sijn Lijf had: Daer op heeft ged: Prins Radzevil omtrent de 5000. Man so uyt de Guarnisoenen in Pruyssen als andere zijne Heerlijckheden ter plaetse daer de voorsz. Kerck wierde gebout/ begeven: En heeft aldaer met ordre de Gereformeerde Godsdienst wederom inghevoerdt. Noch een derde ongemack wierpē de Geconfedereerde muytmakers te hoop/ zy drongen den Koningh van Poolen datten Generael/ den Cancelier/ en den Tresaurier van 't Hertogdom Littauwen niet en soudē in haer Leger nochte omtrent sijn Majesteyts Persoon meer mogen komen: Dit haer belooft zijnde/ en den Koning even uyt Vilno vertrocken / vallen dese boeven in de Landen der 3. voorsz. Littause Heeren/ ruyneeren daer alles/ invoegen den Cancelier ghenoech te doen had uyt haere handen t' ontvluchten: Dese seditieuse wierden korts daer na seer verlegen/ om dat haren Generael Zurons kp mette popelsie geslagen wiert/ dat haren meesten belhamel was: En duchtende van de Russen overvallen te worden / maeckten 4. Maenden stilstant mette selve. Nae Riga sonden sy 3. Gedeputeerden/ met advertentie/ datse niet tegens Sweden voor en hadden: En togen doen na Warsou om de Senatoren op den Rijckxdach aldaer als den Koning nae haer appetijt te dwingen: In passant het bedorven onnosele Courlant brantschattende en verteerende. In Polen komende/ versekerden aenstonts alle des Konings/des Croons en der Geestelijcke Landen/dwingende den Bisschop van Cracou sich te verbergen in 't Klooster van Cameldun: Aen den Aertsbisschop van Guezna/ een ghebooren Prins en Premier in Poolen/hebben sy naulijckx so veel over gelaten/ dat hy konde leven / en eyschten van de Roomsen Paus / dat die hem in den ban soude doen: Den Rijcs-dach nu beginnende/ eyschten daer oock/ dat des Konings Cancelier die op de leste Rijckxdach had voorgestelt/ van een Successeur te kiesen terwijl den Koning noch leefden/openbaerlijck soude gestraft worden/ als misdaen hebbende teghens de fundamentale Wetten en vryheyt des Koningrijckx Polen: Op dat subject kregen sy veel toevals van Poolsen Adel: En om sich meer te doen aensien/ begaven sich na Cracau/ daerse haer inquartierden op des Bisschops Landen: Haeren Generael al vry grooter staet houdende als den Koning selfs/want hy had uyt 'tgantse Leger sich 12 Raedtsheeren gekoozen/ een Lijfguarde ghemaeckt/ en niet als Officiers en getrouwe Trawanten: Excercerende sodanige discipline/datte ordre van zijn Leger remarcabel was.

In der Moscou storf des Czars Rijcx-raet Boris Jwanowitz Morosof/ die mits zijn Godtvruchtigheyt genaemt wiert d' Ootmoedige en Vredelievende/ want hy was een Vader der Armen en bedruckten: Hy heeft een seer grooten schat nagelaten/ want men heeft in zijn Tesaurye gevonden 500000. Rubels aen silver/ gemeen gelt/ en 200000. Ducaten/ in specie van Rijcksdalers/ en ponden gewicht silver en ander gelt machtigh veel: Heeft aen den Armen ghelegateert 100000. Rubelen of Ducaten / en soo veel Rubel aen de gevangenen en de Sterlitzen/ idem 6000. Rubel aen zijn Medicus: So lang hy kranck bedlegerig lach/ zijn dagelijcks 160. Arme Luyden uyt zijn Hof gespijst/ ende na zijn Doot heeft men aen 6000. Armen Aelmoessen uyt-ghedeelt: De schat die hy buyten dat Silver na liet/beliep wel op 5. Millioenen Rijckxdalers: Al de schuldenaers zijn 1. van 10. vry gescholden: Maeckte veel aen de Kezeli Monster/ daer hy in begraven is: En behalvens noch zijn Meubelen/ die machtich waren/ scholt hy al zijn debiteuren quijt/ d' een min d'ander meer/ indougen yder blijde was 'tgenot van zijn sterven: En om zijn goethept hadden niet te min gewenscht om zijn leven.

Engelant schepte nu 't hoogste genoegen/ mette possessie van Tanger/ den Vrede met die van Algiers/ en 't gunt men voor-gaf den Graef van Winchelsa te Constantinopolen ten voordeel der Engelse Traficanten had uytgewerckt: dan bevont daer na 't Tractaet van Algiers gants defectueux: En Tanger vereyschte groot onderhout van Vivres/ neffens den op-bou van een Moglie/ en dieping van een Haven. Den 6. passato was Admir. Montagu te Lissabon gearriveert; werdende op den Oever door den Bisschop van Cabo Verde ontfangen: Drie mijlen langst de Revier Tagus/loste men van alle Casteelen en Bolwercken 't Canon/ en van de schepen. Den 8. had Adm. Montagu audientie/staende op de hooger-hant van de Coninginne Regente/ den Coning doenmaels 30. mijlen Lantwaerts in/op de Beere-jacht zijnde: Men courageerde d' Engelse met dat men tot Tanger diverse Zout-pannen soude konnen aenstellen: De Velden waren vol Dadel-Boomen/ en ander Hout/bequaem tot den Scheeps-bouw. Te Greenwitz heeft men in dese tijt gemonstert dat opgenomen Volck 't welck onder den Graef van Malborgh met 5.schepen na Bombaija souden gaen/gelegen niet wijt van Goa in Oost-Indien: Van Portugal als Tanger afgestaen/ aen d' Engelsen over te leveren. Den Coning nam groot plaisir dat men in Hollandt de 3. Oordelaers van sijn Hoogl: Vader/ binnen Delft den 22. deser snachts ten 5. uyren had versekert/ en hem op 't versoeck van sijnen Minister G. Downing toegesonden/ onder andere oock dese affectueuse redenen van sich gevende: Nimmer gedacht te hebben, dat hy so trouwe Vrienden in Hollant hadde. Dese 3. Heeren waren/ Miles Corbet/ out 73. Jaren: Jan Barckstead/en Okey: Die haer zedert de Herstellinge van den Coningh/ in Duytslant hadden begeven/ doch onder bedeckte namen; Okey noemde sich na sijn Vader / Willem Fredrick Willemsz: Barckstead na sijn Vaders doop-naem/noemde sich Jan Harmensz: Te Rotterdam komende/ vertrouden haer daer niet/ begaven sich na Delft/ hier door haer Domestijcquen bekent/ wierden door den Resident Downing in hare

in hare Camer gearresteert/ uytte naeme van den Coning van Engelant/ en de Staten van Hollant; de detentie geschiede aldus: Den Engelse Resident Downing/ door yemandt geadverteert dat dese 3. Persoonen te Delft waren/ versocht by de Staten van Hollant/uytte naem van sijn Meester/consent haer te mogen verseekeren/ 't welck hem verleent wiert; hy ging selfs daer op terstont na Delft/mede nemende neffens diverse sijner Huysgenoten/eenen Major Miles/en sommige Engelse Officiers/ ordonneerde sijn Volck op 't Nieu Kerck-hof/by diverse Troupen/tot hy by haer gekomen soude zijn: Onderwijl gingh den Resident en Colonel Miles/ na de Schout / vertoonden hem hare authorisatie/ versoeckende sijne behulpsame hant; maer die sont Jurian de Onder-Schout/ die geen dief-leyders kost vinden: So dat de Onder-Schout seyde/ hy had hun niet van doen / den Resident had Volck genoech om alles te verrichten; was doen te vreden: Dus na 't Kerck-hoff gaende/ nam al sijn Volck samen: Quamen voor de Deur/ daer sy aen-klopten/ een van binnen/ om te sien wie daer was/ opent de Deur / waer op den Onder-Schout en de rest in Huys drongen/ quamen in een ruyme Keucken/ alwaer dese 3. Koningh-Oordeelaers/ yder met een Pijp Taback in de Mont saten/ hebbende een Kanne Biers: Sy dit gewapent Volck siende aenkomen/ vlogen naer de achter-deur/ meynende t'ontloopen/ maer 't was al beset/ om de kortheyt van de plaets: Doen sloech Barckstead mette handen op sijn borst/ seggende: Ick ben een verlooren Man. Okey meende hem selfs te defenderen/ maer door een grijp-tuych overweldicht/ bevont sijn wapen-tuyg ydel: Miles Corbet excuseerde sich die uchtent Medicijn ingenomen te hebben: Jan Barckstead seyde/ dat hy alle civiliteyt verwachte/om sijn goede usage die hy in den Tour/ terwijl hy daer Lieutenant was/ hadde gebruyckt / in dien tijt van Tyrannije: Om welcke uytvlucht haer veele (anders wetende) verwonderden: Pretendeerden oock diverse Conditien en uyt'vluchten;d'een versocht sijn Rock te moghen haelen/ een ander seyde/ op 't Secreet te moeten wesen: Doch alles om niet: Corbet was in dat Huys niet gelogeert geweest/ maer had dien nacht Maeltijt met Barckstead gehouden/ en daer was alreede een Kaers in de Lantaerne ontsteecken/ en gereed om hem daer hy sliep/ tuys te brengen: So dat/ indien den Onder-Schout een ommesien later had gekomen/soude Corbet wech geweest zijn/ 't welck het geheel desseyn van verseke-ren/ in a 'l arme soude hebben gebracht: En nu Corbet sich gevangen Man sach/ stelde sy/ neder vallende dan op-staende/ seer wonderlijck met sijn Lichaem aen: Den Onder-Schout bracht haer terstont in de ordinaris gevangenisse/ daerse yder in een goede verseekerde plaets/ a part wierden geset/ niemant geoorlooft by haer te komen. Den 23. Maert sijn sy met ettelycke soldaten op de Mase in een Engels Fregat geembarqueert/ na datse een Gebed van 2. uyren lang hadden gedaen/ in het Blackmore Fregat/haer Leydsman was Mr. Armorer.

De Stadt Londen nam doen voor den Koning op / 't welck in verscheyde quartieren der Stadt met onderschrijvingh gheschiede om renten te geven 6. per cent/een Capitael van 200. duysent pont sterlinghs.

't Hof van Vranckrijck was in dese tijt vry in rust: Alleen de sake van den
Cardinael de Rets is weder levendig gemaeckt: En daer wiert van den Ko-
ningh aen de selve een glinster van hoop gegeven weder in zijn dignitept te ge-
raken: Masarijn zijnen advervsus was nu toch gepasseert: Men gedacht zijn
Naem naulijckx meer/ als by de gheen die door insłocken der Finantien haer
selfs verrijckt hadden: Alleen de Theatins in haere Kercke van de Coninckl.
St. Anna/ hielden den 13. deser door ordre van Masarins Erfgenamen een
Processie en Vertooninge tot Vincennis: Daer wierde gesien een verheven
en rijcke Hemel en-decksel gespannen boven de Wapenen van den Overleden
Minister/ waer boven des Scharlaecken rooden Cardinaels Hoet was ghe-
plaetst/ met hangende quasté/ en overschaduwt van een Croone die met swart
Lampert bedeckt was: Alles onder een Hemel die ondersiut was van 4. Py-
laren/ en behangen met 24. Kandelaers met Wasse Kaerssen: Hier by dede
den Bisschop van Constans de Mis/ en daer wiert van alle 't geselschap een
schoon Musijcq gesongen. Beyde de Coninginnen verstaende de groote Hon-
gersnoot/ begaeven haer den 14. deser ter Kercke en ter devotie/ omme Godt
de Heer om een goet ghewas te bidden/ want d' ellende in diverse quartieren
was onuytsprekelijck: Koorn was in overvloet genoech geweest/ maer door
't overvloepen der Revieren veele der selver Schueren overloopen: Eenige
Kooplieden poogende t' aenstaende gebreck te vervullen/ kochten in Hollant
partye Graen/ de Schepen die dit overvoeren souden/ hadden t' ongeluck dat
zy op Zee door de Roovers genomen/ en d' een te Duynkercken en andere na
Yerlant sijn vervoert geworden: Onderwijl liep 't gebreck voort: Parijs selfs
de Metripolitane Stadt niet alleen van Vranckrijck/ maer nae het beste cli-
maet van gants Europa/ smaeckte de dierte/ het Broot sloech van 3. tot 16.
st. op: Sulcks dat veele der Arme Lieden daer de stormen toch altoos eerst
als de Winden op de toppen der Boomen hare forçe schieten/ daer de tacken
en stammen in 't midden ghelijck als de welghesette Luyden geen onweder te
vreesen hebben/ dan alleen by de geheele stamme/ en ondergang van den staet:
Begaven haer tot het Onmenschelijck Eten van verbuylde Krenghen/ doot
en Roof Aes/ oock stroncken/ lappen en vellen: Te Parijs aten vele in schoon
water/ uytgedrongen Draf/ als de Verckens: En die men dagelijckx sach
langst der straten/ vervulden haer buycken/ met 't geen de Honden souden heb-
ben laten leggen: Veele eergierich haer noot te openbaren/ storven lieber van
Honger/ of wierden melancholijck sieck: Seker Man den jammer van sijn
staet bedenckende/ stack sich selfs met een Mes in de borst: Men vont een
Vrou van honger doot leggen/ die haer Kint noch aen de borst had/ 't welck
maer 3. uyren daer na leefde: Een armen hals/ hoorende het kermen van 3.
sijner Kinderen om Broot/ verviel in wanhoop/ en benam haer alle 't leven;
en hy wiert verwesen op de Mishoop gesleept te worden: Een ander/ om dat
sijn Vrou hem een stuck Broot had ontnomen/ kapt haer beyde Voeten af/ en
geeft haer noch 6. houwen in 't lijf/ vluchtende van daer. Men vont dagelijcx
d' een miserable en d' ander/ vervoert en omgekomen door Honger: De Boe-
ren selfs/ hielden geluckig haer noot in/ door 't geduyrich gebruyck der groe-
ne Kruyden.

ne Kruyden. Te Poictiers bande men om de vierte/ alle Vremdelingen ende Vagebonden in 24. uyren uytte stadt: Men telde daer 3200. Armen/ behalvens die in d' Hospitalen/ dese stont men voor 3. maenden vast/ daegs yder 3. oncen Broot of gelt in de plaets te verschaffen: Men vont nochtans veele dooden op 't velt in de gewestē van Picardyen/ na de Mase/ Diedenhove/ en so voorts tot Sedan/ en in Walslant/ na 't Bisdom Trier/ daer de meeste noot wiert gevoelt: Van d' ander zijde begost langst de Loire tot Angers en daer omtrent/ de Peste t' ontsteken: Onderwijl men een derde ellende daer by voegden/ te weten/ datte Protestanten door heel Vranckrijck nieulijckx wierden vervolgt/ door 't ophitsen van de * Roomse Geestelijcken/ die 't Hof so wel als Keyser Carel de 5. wisten te beprebelen/ om de by haer genoemde Ketters te verjagen: Men gebruyckte hier toe den Sur-Intendent Bouchu/ dese toog met sijn Brant-brieven en Hap-scheerders na Gex in Bretange/ daer hy 23. Kercken van de Protestanten dede toe-metzelen; schickende sich gants na het Edict van Nantes/ ende daer wierde verboden/ geen Godsdienst meer onder hun te plegen/ also den Coning voor had/ alle de voorsz. Kercken te doen neder werpen. In 't district van Geneve/ had desen Bouchu oock insgelijckx huys gehouden/ verbiedende daer mede het Predicken: Het gaf die van Geneve oock geen kleyne ombrage/ dattet Franse Hof begeerde/ dat sy de Geestelijcke aengetogen Goederen en de Hooft-Kercke van de Stadt/ neffens vrije Relige/ de Roomze souden herstellen en toestaen: Sy begosten haer Wallen op te maken/ en schreven des wegen aen de Switsers en aen de Staten Generael: Dan men geloofde te Parijs niet/ dat Vranckrijck sulckx soude onderstaen om met gewelt sich aen te matighen: Bouchu komt van daer naer Gex/ en doet op de selve plaets daer de Gereformeerde haer Godsdienst hadden/ een Hospital bouwen/ Misse celebreren/ en Processie door alle straten houden; dese was gevolgt van 't Canaillie/ die geerne plonderē: Men dede oock een Boeck van de Gereformeerde/ waer in de Roomse Relige wat te hart op den teen wierde getreden/ mette waerheyt te seggen/ door den Beul openbaer verbranden/ voltreckende al dese hare revenge/ met het planten van een Cruys recht voor de Poort van 't voorsz. Hospital: Die wat hart Rooms waren/ ontstaken hier veele Kaerssen by op/ en een groot Vuyr; maer die wat Religieuser in deugde wilden uytschijnen/ brachten Beddekens/ om te dienen voor de arme krancken in 't Hospital voornoemt. De arme Protestanten van Lucerne/ siende sich dagelijckx met meerder bende soldaten van den Hertoge van Savoye belast/ verlaten de Valeyen en vlieden op de Bergen/ van waer sy aen den Coning van Vranckrijck versoecken sijne protectie/ tegens den voorseyde Hertoge/ datse hem wilde Eed doen/ en getrou zijn/ maer die arme Menschen hadden aen 't Aller-christelijckste Hof geen gehoor/ alleen om dat men seyde/ datse haren Heer niet onderdanich waren/ om hare Kinderen te laten afnemen tot den stijl van een voor haer onaengename Godsdienst/ en hare Lichamen en goederen niet ten proye op en gaven van een hoop schelmen/ die harre boosheyt vreeselijck wisten uyt te storten/ op Vrouwen en weereloose/ sijnde noyt victorieus geweest teghens Menschen van haers gelijcken/ om datse te

* De bitterheyt tegens de Gereformeerde over gantsch Vranckrijck/ is dese tijt van de Roomse Papen so groot geweest/ dat de onpartydige voorseggens wijs seyden: God soude Vranckrijck noch den Paus/ daer over niet ongemoeyt laten voort gaen.

bloo waren eerlijck de Wapenen te dragen en te gebruycken. 't Hoff te Parijs was nu in bekommernis mette saeck van Prins Carel van Lorreyne/die na Romé ging/en geensins 'tgemaeckte Tractaet wilde onderteken: Men sont ooch na Londen om ettelijcke Trompetters/ die men voor de beste van Europa hout/ en op een aen te stellen Paerde-loop tegens Paessen wilde gebruycken: Maer de Engelsen seyden/die selfs op d'Inhalinge van hare Coninginne van doen te sullen hebben: De Vrienden van den Sur-Intendent Foucquet/siende des selfs saeck langs hoe quader aen/ gaven in veele Kercken van Vranckrijck Brief kens in/ met versoeck/ van voor den selven te willen bidden: Op een tijdt/ dat selfs den Coningh van Engelant/ en andere van groot vermogen/ by den Franse Koning voor den selven Foucquet intercedeerden: Doch sijn Maj. hier/noch op de voet-vallen die de Vrou van Foucquet hem dede/ liet sich niet verder in/als tot het seggen/ Nous verrons, dat is/wy sullen sien.

De Raden van Spangien waren in dese tijt seer woelende / met raedslaen hoe best Portugal te vermeesteren/eer d'Engelsen met groote macht haer den voet mochten dwars setten: Sy ordonneren dan uytten Milanse Staet 1300 Spaense Soldaten na Cadix: Een grooter macht uyt Castilien na Badajos/ en uyt Galicien noch een ander Leger gesterckt met die uyt Vlaenderen overgekomen benden/na de zijde van Galicien/ op en omtrent het water de Minho/ daer Tuy/ en Valenza op leggen: Seker Weduw op die tijt te Madrid te veel goet of te luttel vrienden hebbende / wiert onder schijn van een Hexe te wesen/ en dat sy vremde Schilderijen en Caracters t' haren huyse hadden gevonden/ door d' Inquisitie Beulen/ neffens een Meyt en Knecht/ gevangen: Naderhant seyde men/ sy waren valse Munters/&c. Op Bone Retiro had oock den Graef de Lische/ Soon van Dom Louys de Haro/den Coning genood om een Comedie te sien speelen/die komende/ seyde men/ datte Stellage te swack voor al 't Volck/ begon te buygen/ en sich imaginerende/ een brandende Lonte te sien/ stroyde men uyt / dat daer een partye Bospoeder verborgen was/ om 't gants geselschap te doen op-vliegen: Dit soude openbaer geworde zijn/om dat een Camer-dienaer van de voorsz. Graef de Lische in querelle raeckten met een ander/ die uytte Comedie wilde/maer den selven wiert gevangen: Den Graef dit hoorende/sont stracx een braef present en een Fiole/ neffens een briefje aen den Cipier/ op datte selve sijn Caemer-dienaer soude ontslaen/ en de sake niet geklapt werden: Maer die in de plaets van sulcx/ openbaerde alles aen den Hertoghe Medina de las Torres / gevende hem het brief ken dat met des voorsz. Graefs eygen hant was geschreven/ die het selve terstont aen den Coning bracht; welcke ordre gaf/den voorsz. Graef stracx te vangen/ en wiert van de selve so veel verstaen/dat hy uyt haet sijn beleyt had in 't werck gestelt/ om dat hy onbenoegen had/dat men hem so qualijck zedert de doot van sijn Vader hadde getracteert / hebbende hem 't Gouverno benomen van dat hem eygen toe quam: Men vertelde door geheel Spangien/hoe 10. Millioenen contanten in sijn Hof waren versekert/ en in sijn schriften bevonden / dat/ vermidts sijn Moeder een Portugijse Vrouwe was / sy aen de Croon van Portugal 5. Millioenen had geleent: Hoewel de speculatifste oordeelden/

deelden/ dat men meer om dese Man sijn goet/ als Foucquet in Vranckrijck/ als om sijn bloet soude disputeren. Die van Milan in alle armoede vervallende/ vervulden de Weerelt met een Historije / die sy wel wenschten waer geweest had/ te weten / dat Spangien aen Vranckrijck om Portugael te overwinnen/de Spaense Nederlanden presenteerden/om Spangen vorders in alle sijn possessien te guaranderen : Mede/ dat Vranckrijck met Engelant tracteerden/ over een Ligue tegens de Rovers van Barbarijen : Doch heeft de tijt hare gissing/ indien zy 't geloof den/ in effect bedrogen.

Tot Cadix begost men een Vloot uyt te rusten / om Portugael met alle macht ter zee te besluyten/daer toe tracteerden men metten Geneboisen Centurione/ en Hollantse Cooplieden om 24. groote Schepen te hueren : Doch die Equipage ging seer traech voort/ door gebreck van alles : Den Spaense Gesant den 27. deser tot Parijs by den Coningh van Vranckrijck Audientie hebbende/quam den Graef van Brienne daer na by de Ambassadeurs en Resident/ daer sy wel 27. a 28. sterck waren/ en seyde/ datten Coning hem daer had gesonden/om de Lecture te verstaē van de satisfactie die den Cat.Coning op 't geen in Engelandt was geschiet / soude doen : Waer op den Graeve de Fuentes begost te lesen met een kleyne stem : Het principale Poinct van satisfactie was / datte Ambassadeurs van Spangien hier na hun niet meer souden laten vinden in eenige Intreden ofte andere Ceremonien in vreemde Hoven/ alwaer Ministers van Vranckrijck zijn : En voegde daer noch by/ dat den Coning sijn Meester dit voordeel aen den Aller-christel.Coning gaf/over de onlangs met hem nieu-gemaeckte Alliantie : Maer Vranckrijck wetende/ dat men den rang hem schuldich was/ heeft dese leste Phrazes doen raseren/buyten eenige Consideratie van Alliantie : Als dese Ambassadeurs waren gescheyden/ seyde den Koning tot sijn Ministers : Messieurs, gy hebt gehoort wat satisfactie my den Coning van Spangien doet : Hy heeft my belooft mijn eerste versoeck; die ick hem gedaen heb : Maer alsoo hy in gebreke blijft, is hy echter evenwel verobligeert.

Te Romen wiert in de Paesdagen den Paus van sijn Neeff Don Mario/ vereert met een fray geschrift/ vervatende/ 't Intrest van den Paus ende sijn Gouvernement/neffens veele importante advertissementen: En hoe veel aen de dempingh der Barbarise Rovers gelegen was : Een ander / wel bekent Astrologus in de selve Stadt/ gaf een geschrift uyt/ daer in hy staende hielt/ dat in den tegenwoordigen Koning van Vranckrijck/alle de hemels-tekenen vervult waren als in die van Carolus Magnus/ ende besloot ingevolge daer uyt / datte selven Coningh een diergelijcke Monarch als C. Magnus soude worden : De Roomse Cardinalen en Spangiaerden/haelden terstont dit geschrift op. Alles op een tijt/datte Prins van Loreine des Paus voeten quam kussen/ treckende strackx weder over Florensen na Weenen. Tot Venetien had men nu van Constantinopolen verse keringh / dat geheel Asia door van groote hitte wiert geklaegt/en met eenen door de selve Missive de circumstantien van den doot des Primo Vizirs :

MOnsr. De onverwachte doot van de ouden Primo Vizir, heeft in dese gewesten groote alteratie veroorsaeckt : De Mahometanse Papen hadden vast gestelt by Prophecije, dat

hy noch

hy noch 5. Iaren soude leven, en deswegen gerust op sijn Bed sterven: Edoch, dat syn Soon, een Iongman van 30. Iaren, die veele Bassones heeft geaffronteert, nu den Vader gesuccedeert is, geeft noch meer ontsteltenis; dewijl hy de Voorschriften en Maximen van syn Vader geheelijck na volgt: Beginnende met groote wreedheyt, om alsoo yder te doen submitteren: Eenige van de grootste der Hovelinghen, heeft hy alreede totte Schouders doen besnoeyen: Hy spreeckt luttel, en om dat hy Iongh, dapper en vigilant is, syn zy ongeluckigh die op sijn swarte Lijste staen, want hy slaetse weg als slaep-bollen. Men versekert ons, datte Vader voor sijn doot, aen den Grooten Heer heeft nagelaten 3: principale Maximen, om hem geluckigh te maecken: 1. Noyt te luysteren naer het advijs van sijn Huysvrouwe. 2. Te studeren op de vermeerderingh van sijn Thesaurye. 3. Sijn Leghers met dapperheyt in geduyrige Actien te houden.

Hare Ho: Mo: Ambassadeurs tot Londen bleven dagelijckx noch al meer en meer laboureren/ tot 't besluyt der Tractaten: En vermits de Portugalse Infante nu alreede van Lissabon afgescheept/ alle dagen in Engelandt verwacht wiert/ versochten haer Exell. aen hare Principalen/ hoedanig in hare arrivement te dragen/ vermits maer alleen den 19. Febru. laetst/ te Lissabon de Commissien tegens de Nederlanders waren ingetrocken/ dan van d' uytwisseling der Ratificatie/ quam geen effect; waer door oock hare H: Mo: oordeelden/ best te zijn/ so lange dat niet voorgegaen was/ geen Conferentien hier mette Portugijse Gesant te houden/ noch over zee eenige extraordinaire betuygingen aen die Natie te doen.

Aprillis 1662.

EN vermits het Engelse Hof tot de receptie van de Portugalse Coninginne sich van Withal na Portsmuyen begaf/ versochten haer Exell. of het niet dienstich was liever te repatrieren/ als tot soo groote kosten van 't Lant aldaer infructueux te blijven/ en dat met d' aenkomste van dese Bruydt/ voor een goede tijt de binnen en buytenlantse affairen geschapen waren stil te staen: Dan zijn evenwel daer noch gebleven: De handelinge diensvolgens bleef dilayeren: Want nu was d' een pretense de Engelse niet afgedaen/ of sy practiseerde weder een ander: De Bewinthebbers der Nederlantse West-Indise Compagnie verklaerden oock nae haer beste wetenschap datte vier Schepen/ Leeus Voorsichtigheyt/ Kappa Hanach/ de Sara en Fortuyn/ Anno 1656. op de Kust van Guinea genomen/ door 2. Hollandtze Schepen de Maria en d' Eenhoorn genomen/ en geequipeert tot Amsterdam of Middelborgh by Jan Coymans en Marcelis vander Goes/ onder 't Commando vā Jan Schrael van Monickedam/ niet te weten van dese Schepen/ als wel/ dat buyten hare commissie na de Kust van Africa waren afghegaen/ 't Schip de Maria met 34. stucken 120. koppen/ nevens 't Jacht Nostre Signora de Regea met 18. stucken en 70. koppen/ alle of meest Spangiaerden: Dese eenighe feyten bedreven hebbende/ was buyten haer kennisse/ alleen wisten sy dat dito Schrael voor

door den Provincialen Raedt in questie met de Enghelse was: En op 2500. pont die de Enghelse pretendeerden/ was het sulcks/ dat Ao. 1659. een Jan Claesz. Tap Guineese Swart / belettende de correspondentie van Futu tot des Compangiens Fort aen Cabo Cors/ 't welck hy daer nae blockeerde/ is 't Engels Huys by 't voorsz. Fort staende/in brant geraeckt: Waer op de Nederlanders/ om in vruntschap met de Engelse te blyven/ Frans Roman aen Rogier Capel sonden/ om hem van de valscheydt van Jan Claesz. te informeeren: Vorders seyde Roman/ dat zijn Meesters gesint waren Cabo Cors t'ontsetten/en beloofde aen Capel/dat men d'Engelse die hare goederen uptte Logie hadden geberght/ een ander Logie vrylijck soude laten timmeren/waer mede den selven te vreeden was: Ter contrarie bracht de voorsz. West-Indise Compagnie de navolgende rekeninge in/ van schade die haer op diverse tyden en plaetsen/ door d' Engelse Natie Onderdanen van den Koningh waren gedaen/ te weten:

OP den 3. a 4. Augusti is het Schip genaemt de Stad en Landen/ de Camer van de West-Indise Compagnie tot Groeningen toebehoorende/van Rio Gambia door de Hoof den komende/ aldaer tusschen Vierly en Beverzil ontmoet/ende aengetroffen van een Vloot Engelse Schepen / de welcke het selve Schip met sijne ingeladen goederen aengetast/ genomen/ en tot Douvres opgebracht en oock behouden hebben/ bestaende sijne ladinge in naervolgende Goederen:

11000 p. Was - a 75 t. 't Cento		f 8250 - 0 -
6000 p. Oliphants Tanden a 40 gr. 't pont		f 6000 - 0 -
2700 pieces wilde Hupden a t.		f 13500 - 0 -
13000 pieces tamme dito a 3 t.		f 39000 - 0 -
12000 t. Rijs - - - a 3 stuyv.		f 1800 - 0 -
Somma van Retouren of goederen bedragen		f 68550 - 0 -
Het voorsz. Schip heeft de voornoemde West-Indise Compagnie gekost met sijn Metael en Yser geschut/mitsgaders uptrusting en 't geene daer aen is dependerende/ de somma van		f 28000 - 0 -
Voor neghen Jaren intresse van 't voorsz. Capitael 't zedert 1653. tot 1661. gereeckent tegens ses per cento in 't Jaer is	f 52137 - 0 -	f 148687 - 0 -

De schade sijn vergeten of niet opgegeven geweest ten tijde van de relaxatie en descharge/gedaen door Richard Cromwel.

In den beginne van den Jare 1654. is aen 't Eylant Buenairo/ gekomen een Engels Schip/daer Schipper op was David Gilbertson/de welcke daer van daen genomen en geroofc heeft/de navolgende Goederen/ gelijck by de Missive van den Vice-Directeur Rodenburg in date den 10. Octob. 1654. genaept in 't Brief-boeck van Curacao N. 2. Fol: 62. is te sien/ als namentlijck:

Partije Stockvis-hout sijnde geweest 50000 pont/ gerekent tot 25 guld. 't Cento.		f 12500
10 Lasten Sout/waerdich ten minsten		
10 Stucken/ hebbende gewogen 14000. pont/ a 10 t.		f 460
2 Sware Cabels/ hebbende gewogen 6000 pont 80 t.		f 1400
3 Anckers/ hebbende gewogen 3600 pont/ a 18 t.		f 1600
Voor 8 jaren intresse van 16608. guld. 't zedert 1654. exclups tegen 6 per cento jaerlijcx		f 648
		f 7971
Den voorsz. Schipper en Engelsman/ hebbende 3. Jaren te vooren aen 't Eylandt Aruba geweest/ heeft als doen van daer oock met gewelt geroofc en weg genomen gehad/gelijck upt de voorsz. Missive van den Vice-Directeur Rodenburg is blijckende/ een getal van 12 stuck Paerden/die hy aen St. Christoffel heeft gebracht/yder Paert gerekent op 300 t. is		f 3600
Voor 11. jaren interesse van de voorsz. 3600 guld. tegens 6 per cento/ is	f 2376	f 179242

Geene van dese schaden sijn bekent ofte opgegeven geweest/ten tijde van de relaxatie en descharge gedaen door Richard Cromwel.

Op den 4 April 1658. is des Compangies groote steyger-schuyt van Curacoa in zee gerescontreert een Engels Caper/daer Capiteyn op was eenen Sabado die hem niet alleen aen Jamaica gebracht/en aldaer tot den 24 der voorsz. Maent opgehouden/ nemaer oock daer en boven met gewelt afgenomen ende gerooft heeft/van omtrent 900 guld. aen gelt/ mitsgaders oock andere schaden gedaen ende toegebracht/gelijck upttet rapport van Jan van Galen/ Schipper op de voorsz. Steyger-schuyt/ geregistreert

streert in 't Brief-boeck van Curacoa N. 3. op Fol. 33./naeckt en klaer kan werden gesien / waer by dan gerekent de schade by de voorsz. ophoudinge geleden/ende het gunt meer heeft gedependeert/so komt daer voor te samen ten minsten f 3000

Op den .... November 1659. is dichte by 't Eylant Curacao/ op sekeren plaets genaemt Nous/ gebleven een Compagnies schip/genaemt St. Jan komende van Guinea met Negros/ om de welcke te bergen die van Curacao derwaerts hebbende gesonden des Compagnies Barque de Vogelstruys/ so is de selve/daer mede besich sijnde/niet alleen hier in verhindert geworden/door seker Engels Fregat het Casteel Fergit genaemt/ daer op Capiteyn Jan Pieterssen van Coldingen/nemaer oock teghens alle recht ende reden overrompelt ende vermeestert hebbende / als doen daer mede selfs de voorsz. Negros van 't verongeluckte schip afgehaelt/ tot een getal van 48. stuck/ die sy-luyden nevens de voorsz Barque tot Jamaica hebben opgebracht/gelijck sulcx alles breeder kan werden gesien uyt verscheyde informatien ende verklaringen van de respective schippers van 't voorsz. verongelijckte Schip en Barque mitsgaders andere daer op gevaren hebbende / genaeyt in 't voorsz. Brief-boeck van Curacao No 3. Fol. 119./ werdende gerekent yder Slaef op 400 stucken van achten. f 84000

Welck Capitael van 84000 gulden in West-Indien aengeleght sijnde/ tot inhandelinge van Huyden Campetie-hout en andere West-Indise Waren/ so soude daer op ten minsten noch geadvanceert konnen sijn geweest 75 per Cento/ welcke schade dan alhier te rechte gebracht wert. f 63000

De voorsz. Compagnies Barque en toebehooren/gereeckent ten minsten op f 3500

Voor 2 jaren intresse van 155500 t'zedert Decemb. 1659. tot Octob. 1661. a 6 per cento. f 18060

Op den 12. Maert 1661. sijnder 5. Engelse Schepen aen Cabo Verde ghekomen/ ende hebben by Commissie van haren Koning (immers so sy voorgaven) het opbreken ende verlaten van onse possessie ende handel aldaer ernstig aengeseyt/ met byvoeginge van dreygementen/ derhalven de West-Indische Compagnie daer door niet alleen de voordeelen van den handel aldaer heeft moeten missen/als hebbende door intimidatie geen Cargasoen goederen derven senden/nemaer oock daer en boven sonder de behoorlijcke winsten te gauderen op hare hals aldaer gehad/ alle hare Ministers so Militaire/ maritime als andere Trains-Persoonen/ mitsgaders het vruchteloos onderhouden van hare Forten/ Loges/ plaetsen en Vaertuygh / ende de kosten/ende Interessen verder daer uyt ontstaende / werdende begroot ten minsten op een somme van 150000. gulden. f 150000

Na de voorsz. Engelse onbehoorlijcke verrichtinge aen Cabo Verde/het selve haer noch niet genoeg zijnde/ hebben haer voorts met de voorsz. Schepen begeven na Rio Gambia/ alwaer sy-lieden den onsen uyt onse deugdelijcke possessie gedrongen ende genootsaeckt alles hebben te verlaten/ Forten/ Huysen Loges/ Koopmanschappen ende anders / estimerende de schaeden door 't missen van den Handel aldaer van dien tijt af Jaerlijckx op een somme van 80000. gulden/ ende treckende hier uyt by provisie voor 't Jaer 1661. de selve somme van f 80000 f 580800.

Op den .... Augusti 1660. is een particulier Schip genaemt de Verguld Paeuw aen 't Eylant Aruba leggende/ van een Engels Kaper meermaels hier vooren genoemt/afgemant van zijne Komplicen vyantlijck gespolieert/ alles opbreckende en wech nemende wat hun eenigsints was behagende/daer en boven het Volck oock quetsende/ en meer andere hostiliteyten en schelm-stucken bedrijvende/ gelijck by de Missiven van den Vice-Directeur Beer/ en den Schipper van 't voorsz. Schip geregistreert in 't Brief-Boeck van Curacao N. 3. Fol. 177. en 178. breeder is te sien / wat schade de interessanten hier by gedaen en geleden hebben/daer op sal werden geinquireert/ over sulcx als nu maer per memorie.

In 't laetste van den Jare 1660. namentlijck op den 25. December/ is seecker particulier Hollants Scheepjen/ met namen St. Pieter/ in West-Indien omtrent Cuba aen de Zuyt-kaep leggende/ niet alleen geplundert en geheel gespolieert en berooft van alle zijne Cargasoenen en inhebbende Koopmanschappen ende andere behoeften door seker Engels Schip en Kaper/ genaemt de Peerl/ daer op Capit. was eenen Vryborn/ ende sulckx in presentie en by wesen van een ander Enghels Schip de Betti/ daer op Capiteyn was Richard Richard/ varende met Commissie van den Koning van Engelant/ nemaer oock daer-en-boven het Volck op 't voorsz. Hollandts Scheepjen vaerende / jammerlijck en Barbarisch ghetracteert/ getravailleert en mishandelt/ onder anderen den Stierman met een strop om den Hals opgehangen/ tot dat hem 't Bloet ten Neus en Ooren was uyt-geloopen/ en genoechsaem voor doot afgesneden wiert/ en den Hoog-Bootsman met brandende Lonten zijn Vingeren tot op het Been toe verbrandende/ dreygende noch den Schipper ende Koopman van dien by ondertekende acte te verklaren/ dat de goederen die sy geplundert hadden/ goede buyt waren/ gelijck sulckx alles uyt de schriftelijcke informatie en verklaringe van verscheyde Personen op Curacao gedaen nemen/ ende als nu eerst van daer over gesonden/ kan werden ghesien/ zijnde ghebonden in 't voorsz. Brief Boeck van Curacao No. 3. Fol. 300. 304. ende 305. de schaeden ende Interessen die de particuliere Interessanten van dit Scheepjen hier by geleden hebben/ behalven noch soo onlijdelijcke injurien/bedragen als volcht:

Het cargasoen heeft alhier te lande in koops gekost met sijn ongelden volgens rekeninge/ f 25578-3-8

Het Schip en desselfs uytredinge/ f 9075-11-8

Het

Het voorsz. Cargasoen aldaer verhandelt zijnde in Huyden/ Cacau/ Campetie-Hout ende andere West-Indise Waren/ soo soude daer op ten minsten noch geadvanceert konnen zijn ghewordden 75. per Cento/ welcke schade dan al hier te rechte gebracht wort/ f 18173-10

Voor een Jaer Interesse van 52827. dat dese drie posten hier boven zijn bedragende t' sedert Octob. 1661. a 6. per cento Jaerlijckx/ f 3169-12

Voor asseurantie van 14653 dattet voorsz. Schip ende ladinge op zijn vertreck van hier als boven heeft gekost voor gaen en komen a 12. per cento/ f 4158-3 f 60155

Omtrent welcke tijt dan oock seker particulier Scheepje ofte Galjoth St. Jan/ met Commissie van de West-Indise Compagnie van Zeelant uytgevarē na West-Indien aldaer omtrent Barracao gerescontreert is van een Engels Kaper/ daer op een Capiteyn Maurits Willemsz. de welcke 't selve oock genomen/ ende 't Cargasoen ende alles wat daer in gheplundert heeft/ willende daer en boven per force noch hebben dat den Schipper en alle het Volck/ het voorsz. Galjoth souden abandonneeren/ ende met hem varen/ met dreygementen van by foute van dien/ het voorsz. Galjoth in brant te steken/ met andere onlidelijcke hostiliteyten meer/ gelijck oock sulckx by de boven-gemelte stucken is blijckende/ waer van het bedragen van de kosten/ schaden ende Interessen/ voor als nu moet werden uytgestelt/ tot dat wy ons hier op sullen hebben geinformeert/ over sulckx altans maer per Memorie/ geteeckent/

DAVID van BAERLE. IACOBUS REYNST.

Ende alhoewel de differenten van satisfactie mette Nederlantse Oost-Indise Compagnie oock noch onafgedaen waren/ nam dē Koning evenwel zijn behaeghen ten reguarde van 't over senden der 3. voorsz. Koningh-rechters Barckstead/ Corbet en Okey/ de occasie/ dat hy hare Ho: Mo: Ambassadeurs by hem te Withal ontbiedende/ haer in zijn Slaep-kamer toevoeghde/ wanneer hy alle die in de voorsz. Kaemer waeren/ alvoorens had doen vertrecken: Dat het zijne Majesteyt ten allerhooghsten aengenaem was, datte Staeten Generael, en specialijck die van Hollant, sijne Intrest sodanig hadden ter harten genomen, en so verre verobligeert van de bewuste 3. Moordenaers van zijne Majesteyts Overleden Vader Hoogl. Memorie te hebben doen apprehenderen, ende nae Londen over te senden, sijnde 't selve een acte van Iustitie en genereusheyt die in de toekomende Eeuwen by yder soude werden genoemt en gepresen: En dat hy sich daer door verplicht soude houden om aen den Staet der Vereenichde Nederlanden in 't generael, en aen de Staten van Hollant in 't particulier allesins te betoonen, dat hy hare Vrientschap hoogh estimeerde, ende in alle ghelegentheyt dese gegeven obligatie soude soecken te verschuldigen. Noch daer by voegende: Seer voldaen te zijn over de goede debuoirē die by den HeerRaet Pensionaris van Hollant in dese gelegentheit waren aengewent: Versocht wijders dat hare Exell. van dese sijne affectueuse declaratie haere Ho: Mo: wilden over schrijven, ende dat hy noch boven dien selfs de Staeten Generael als bysonder de Staten van Hollant hier over door zijn eygen Brieven wilde bedancken. Op die tijt verboot den Koning oock aen alle zijne Onderdanen geen Commissien voortaen te nemen van eenig Prins by vreemden staet/ vyanden van de Staeten Generael/ om de vrye Nederlanders te beroven: Tot Exester waeren op die tijt 3. van sodanige Roovers/ waer van den eenen ter Galge wiert gecondemneert/ d'andere twee bleven vast tot datse borge hadden gestelt van haer toekomende goet comportement: Den Koning sont in alle zijn zee-havenen aen den Gouverneurs oock een ample Cammissie om alle Kapers te nemen en te arresteren/ en te Judiceren/ op te Hangen/ ofte anders na meriten te straffen metter doot/ om 't Canael van Duyns tot de Sorlies van alle Piraeten te suyveren. Om de Visserije voort te setten en den Laken-handel op Hamborg/ Hollant/ Vlaenderen/ &c. aen yder open te stellen/ wiert in 't Parlament gearbeyt/ en

gelijck zy wel voor hadden een Eendrachtighe Kercke over heel Engelant te formeren/ daer om deden zy nu in haere zael te Westmunster het Convenant door den Beul verbranden: En of men wel socht de Liturgie in te voeren/ so waren de nieuwe Heeren Bisschoppen noch niet genoech verheven/ begeerdē men soude hun van d' Haertsteden Impost bevrijden / pretenderende / sonder haer consent als een bysonder corpus van andre Onderdanen / niet te konnen beswaert worden. De Roomsgesinde beyde geestelijck en weereltlijck gaven doen een ondertekening aen den Coning over/ aen wie zy bekenden te competeren / Alleen de macht om civile en crimineele misdaden te straffen: Dat de Croon van Engelant immediatelijck subject van Godt was, en deswegen den Roomse Paus gheen macht en hadde om den Coning tot yet wats te disponeren, selfs niet om zijne Onderdanen gelijck wel voor desen was gepretendeert, van hare Eed t'ontslaen, noch om eenige Religions verschillen die sy blanck willen staen, yemand uyt te uytbannen, &c. Dit wilden zy met Eede bevestigen. Men sont doe nae den Hage aen den Resident Downing ordre voor den Heere van Orecht/ te vernemen na de goederen en crediteuren vande Coninginne van Bohemen. Het voorgegane Tempeest vele Huysen binnē London onthooft hebbende/ wierde occasie genomen eenige van die weg te nemē/ om de straet naer Westmunster en andere te verwijden. Lambert en Vane raeckten weder op het tapijt/ en wierden uyt hare Kerckers na London gheroepen/ om te recht gestelt te worden. Den 26. deser waeren Barckstead/ Corbet en Okey te recht gestelt/ en op haer loochenen van Coningmoorderije de waerheyt bewesen zijnde/ hielt sich Okey gematigt en wel/ Corbet noemden dese proceduren Serpente werck/ en Barckstead stelde hem so belachlick aen/ dat yder verwondert was: Hare sententie des doots ontfanghende/ zijn op Saterdag den 29. April 1662. aen de Sherifs van Londen overgelevert/ door des Konings Lieut. van den Tour/ om gestraft te worden / en volgens dien/op diverse Sleeden van den Tour na 't Galge-velt Titcheborn gesleept: Langs alle de wegh stont Sr. Philips Howard/ met des Conings guarde/ om af te keeren / alle die dese Executie souden willen beletten / want Corbet seyde op den wegh: Dat de bedroeffenis des Volcks by hem wel vermerckt was, over sijn Executie. Daer komende/ sach men Barckstead eten/ Okey had een Orange Appel/ en Corbet een Boeck. De meenichte des Volcks was soo groot/ dat men de gevangens van de Sleede een eynd van de plaets most af voeren/ eerse op de Kar/ daer toe onder de galg gestelt/ konden komen: Barckstead de voorste/ quam eerst op de Kar/ daer hem de Beul sijn Perruyck af nam/ daer een onbeschreven Papier in verborghen was/ en de Koorde om sijn hals doende/ neep so wat stijf/ sulckx dat Barckstead riep/ dattet te stijf was: De Beul seyde: Daer is Touw genoech, en gaf hem wat ruymte om sijn keel: Den Beul siende dat d' andre 2. door 't gedrangh van al 't Volck niet en konden komen/ seyde tot Barckstead: Believet u, doet u gebed. Maer Barckstead hebbende een silvere Fles/ dronck/ en seyde: Ick wil blijven tot mijn Broederen komen. En als terstont Okey door open gemaeckte plaets by hem quam/ sprack Barcksted tot hem: Welkom Broeder. Daer op hem Okey omhelsde/ en seyde: Mijn Heer Sherif, ick hoop immers dat wy vrijheyt om te spreecken en te bidden sullen hebben? Den Sherif antwoor-

antwoorde: Gy en moet niet dencken, dat wy hier souden staen om u te hooren verdedigen van so een Crimen, als waer over gy hier zijt gebracht: Dan so gy u selfs kond matigen, ende uwen vrede met God soeckt te maken, daer toe sult gy vrijheyd hebben. (Toen wiert Corbet opgebracht/ wanneer men van 't geraes nauw hooren konde/ en seyde tot den Scherif: Mijn Heer, de Voorsienicheyd Gods heeft ons tot dese plaets gebracht, om te betalen dat yder Mensch schuldich is. 'k En wil u nergens mede, als met mijn eygen swackheyt troubleren. Van mijne geboorte en weet ick niet te seggen; onse stam is uytte laetste van Israel, en ick ben de laetste van 't geslacht. De Troublen onder dese Natie, en is niet onbekent, en dat ick was uytgekooren om 't Parlament te dienen. Hy seyde, den Koningh en 't Parlament. Ick diende haer na mijn beste werenschap, getrouw. Ick ben verwesen om de sake des Conings. Ick en was geenen Raetsman, noch binnen, noch buyten; 'k En wist nergens van, voor dat ick 't gedruckte Papier sach. Ick sat een of tweemalen. Ick bad voor hem, en so mede voor desen Koning, gelijck mijn plicht was. 'k En had geen quaet opset, ick mocht dwalen in oordeel, maer niet in wille. 'k Heb dickwils (doch eerst dese morgen) gebeden, dat, indiender eenige malicie in my tegens de Coning waer, dattet de Heere my wilde openbaren. Wat desseyns en gemoet andere gehad hebben, is aen sommige, niet aen my, gebleken: Dit als een billickheyd tot Gode, tegens wien ick niet liege, opnemende. Gy hebt veele Troublen ende bloetstortinge (gelijck door de vacancy van een Persoon) gesien. 't Volck neygt nu na hem die nu regeert, ende ick wensch dat hy in gerechticheyd altoos regeeren mach, waer voor ick weet 't Volck danckbaer te zijn, verschuldigt is. Ick wensche als een stervent Man, dat sy na so groote genade, den Coning beminnen, dat sy meer voor hem bidden, en minder drincken, want so ghy hoorden wat ick over zee gehoort heb, uwe hairen stonden over eynde. 'k Wens vorders, dat dese Natie florere, en mach het lang duyren, dat elck Godt en den Koningh, ten proffijte des Godsdiensts, eeren. Hier seyde den Scherif/ met genoeghen wil ick dit aenhooren. Okey verbolgde/ dat, so geen aengesicht van authoriteyt, doen ick my by haer voegde, ware geweest, 'k had haer gedesapprobeert. 'k Was over in Engelandt gekomen, als twee dagen te lang getoeft hebbende, de stemmen des Parlaments oordeelden, dattet voor my te laet was: En ick wilde liever lijden, als yets tegens hem doen. En fin/ 'k ben allesins voor de Regeeringe en Godsdienst. En mijn bidden is/ dat Godt u geve Vrede en Waerheyd. Corbet onder pretext van niemant te offenseren/ seyde: Wy sijn nu doode Luy, en in presentie des grooten Godts, op een stervende grondt. 'k Versoeck in sijner vreese te spreken/ op 't gunt waer voor wy nu lijden/ ick segge/ 'tgeen men ons aen doet/ indient geschiede buyten authoriteyt/ het was verfoeyelijck/ doch de wijs heyt deser Natie/ 't Parlament hebben dit gedaen/ de Richters hebbent gevonnist. Men maeckt Rechters en Wetten/ 't is onse plicht die te gehoorsamen of te vertrecken. Men heeft ons beklad/ als of wy tegens de Regeeringe en Godsdienst waren/ gelijck sijn Majestt./ die door de hant Godes is herstelt. 'k Bid boven al/ dat hy voor God/ ende ware Belijders der Gereformeerde Religie arbeyde. 'k Heb wel gehoort datter verscheyden Secten onder d' onse sijn opgestaen/ dan seecker daer is een grooter Licht onder dese Natie / als ergens rondsom. De glorie der Natie is de meenigte der Godvruchtige. In alle plaetsen (dat veele mijlen zijn) waer ick gearbeyt heb/ vont ick geen met meerder Licht/ en die dat navolgden. 'k Wens datter sy/ en elck leve in een vrije Godsdienst: Wat 't Collegie houden aengaet/ daer

ick my onder sortere/ 'k oordeel die op 't Savoyhuys gehouden wort/ de beste/ en sulcke versekering geef ick van 't College der Divins te Westmunster, maer niet van haer discipline/ want 't geen ick innerlijck op mijn knien voor haer bid/ is/ dat gelijckse Protestants in naem zijn/ oock so in hare wercken/ aflatende vloecken en dronckenschap/ mogen zijn. Ick die in alle Parlamenten/ behalvens mijn absentie/ heb geseten/ bidde yder om vergevinge van alles. Tegen de Koningh was ick noyt in den Bil/ want in Parlament komende/ sprack sulckx tegen/ doch wat doen geschiet is/ is doe geacht te zijn/ gedaen by Magistraet van die tijt en dit Volck. Coning noch Bisschop haten ick/ in koopmanschap was ick onkundich. God vergeef die my mis daen heeft/ dat elck Godt en den Coning eere. Godt verhoore die voor ons bidden. Toen wy in Hollant waren/ baden wy voor den Coning/ ende vrede des Volckx. Okey seyde vorder: Aengaende 't Hoff van Iustitie daer wy onse Sententie voor ontfangen, ick segge, dat gelijck de Wetten, so oock sy hare plaets moeten hebben. U Religie en Predikers, sijn in leven en kennis weergadeloos in de Weerelt. Sestien Iaren was ick Major en Colonel in 't Leger, 'k en weet niet oyt yemandt sijn Os of Ezel ontnomen te hebben; Ick vergevet alle die ons vervolgt hebben totter doot. Barckstead seyde/ 'k salt kort maken, want behalvens mijn sieckte, die geen een, maer veele dagen heeft geduyrt, hebben mijn Confraters veel geseyt, dat ick meynde te seggen. 'k Diende trou in den Oorlog. 'k Houdet mette Collegianten, en heb in veele 1000. mijlen niet beter gevonden: Dat elck sijns gewis zy, en mijne sonden vergeven werden, bid ick. Wat tegens den Coningh gedaen is, was buyten malitie, &c. Doen begon Corbet te bidden: Dattet Coning in voorspoet mocht Regeeren. En so d' andere/ wierden hun de Mutsen over 't aengesicht getrocken/ sy roepende: Heere in u hant beveelen wy onse Zielen, &c. So reed de Kar wech/ sy hongen al met 't aensicht na Westmunster/ sijn daer na gequartiert, en opgehangen: 't Corpus van Okey is in den Towr verbrant: Het Hooft van Barckstead/ staet op een Pen aen de Traicters Poort van den Towr/ dat van Corbet op de Tour-brug/ de quartieren aen de Poorten.

In dese Maent vernieuden de Hanze-steden/ Lubeck en Bremen/ haer oude Alliantie binnen en met Hamburg. Het different tusschen Hertog Ernst Augustus van Bronswijck en Lunenburgh/ met die van Osnabrugge als Fol. 39. geseyt is/ nu vereffent/ en hem opgedragen/ als daer toe volgens de Vredens-tractaten gerechtigt/ na de doot van Bisschop Francois Wilhelm: Sijn eerste werck was/ alle d' Officieren van 't Bisdom in haeren dienst te confirmeren/ en ingevolge van sijn authoriteyt/ dede boven alle de Deuren en Poorten van Stad-huysen en Kercken/ en publijcke Gebouwen in sijn Bisdom/ sijne Wapenen stellen/ met dese letteren daer op: Sola bona, qui sunt honesta. Kimen Janos verraden door 2. sijner Edelluyden/ wiert by Seges war van de Turcken geslagen/ en totaliter geruyneert/ en hy selfs in stucken gekapt/ sijn Hooft na Constantinopolen gevoert/ en daer tot spot tusschen veele andere Sevenburgse Hoofden op een hooge Pael geset/ met het opschrift: Dit is den opperstem der Rebellen. Hier tegens wierden te Zatmar een van dese Verraders door de Keyserse gevierendeelt/ en andere over haer ontrouwe gedoot. En korts daer na is oock den Ongarise Graef Tistins in 't Ampthuys over valse Munte 't Hooft afgeslagen.

De

De Doorl. Coninginne Christina / had ter halver dese Maent ten haren Huyse getracteert de Ambassadeurs van den Keyser/ van Hollant/ Vranckrijck/ Sweden/ neffens des selfs Minister den Graeve Tott / beneffens den Vorst van Lunenborg/het Vrouwelijn van Saxenlauwenborg/neffens veele andere van minder qualiteyt: Na de Maeltijt/die seer deftig was/is hare Majesteyt van Hamburgh op Erffort verreyst/ wordende van alle de voorsz. Heeren met 16. Carotsen met 4. en 6. Paerden uytgeleyt/ 't Canon brulde van de wallen: En korts daer na volgden die wech op hare schoone Isabelle Paerden/ om den weg op na Romen te verkorten. Te Lunden in Ditmarsen wiert in een Dorp een half uyr van daer/ so den Pfarheer sijn dienst dede/ een vuyrigen Cogel uyt den Hemel door de Kerck recht voor de Predick-stoel neder geworpen/'twelck so grooten gedruys maeckte/als waren veele getimmerten ter neder gestort; in de Kerck verhief sich een groote Vuyr-vlam/ soo datten Predick-heer en sijn toehoorders/elck op 'tloopen stelden/'tbeste was/ datter toch niemandt schade by had. Maer die van Straelsont quamen den 21. daer so genadig niet af/ also daer door een matelijcke Blixem de St. Jacobs Kerck in brant geraeckten/en vermits de groote voncken der af-vallende Balcken/ raeckten oock de by-staende Huysen in brant/die by de 20. haest in Asse verkeerden: Dit begon savonts ten 9. uyren/ en ten 12. uyren begost oock St. Nicolai Kerck/ alhoewel wijt van daer/ te branden/ invoegen dese 2. Tempelen dien nacht geraseert wierden/tot onnut in de Godsdienst: Wel is waer/ dat men de kostelijcke gegoten Klocken/ de treffelijcke gesneden ende vergulde Orgels en Predick-stoelen/daer uyt salveerden/echter lach alles als Jerusalems Mueren overhoop: Daer bleven 16. Menschen doot/ door een Muyr die ongeluckig om viel. Dese en de St. Marien Kerck sijn hier in 14 Jaren verbrandt: En noyt wiert meerder devoir gedaen en minder effect bemerckt als nu / soo dat veele vreesden God de Heere oock sijn hant daer in liet blijcken.

Tot Stocholm in Sweden arriveerden den 2 April de Moscovize Gesanten met machtige veel bagagie/Pramen/Galeyen/en groote Scheeps boten/ traden aen de Brug by 's Conings Slot te lande; die van hun de eersten voet op Landt setten/ waren 6. Herpaucken en 12. Trompetters/ die terstont op daer toe verordineerde Paerden sprongen/en geduyrich hun lieten hooren/tot alle de Kussen ontscheept waren: De Ambassadeurs waren in een Galeye/ die dicht by de Brugge uyt stack/ en konden al de bravade van haer volck uyt de Venster van haer Cajuyt beoogen: Sy marcheerden door/met 130. stads Borgers te Paerde/en de voorsz. Herpaucken en Trompetters blasende/doen volgden 40. Wagens met Kussen: Toen de Sweedse Stalmeester/ en Herpaucken en Trompetters/ doe 4. Carotsen / met Gout en Paerlen gestickt / in de 2. laetste saten 2. om te ontfangen de Moscovise Gesanten/te weten/den Baron Lars Flemmingh/ en 's Lant Hof ding in Smalant Wixlo Lahu: Sy reden aen de Brugge mette Baron Jurgen Guldenstern/daer de Galeye der Kussize Gesanten lach/dan hier viel eenich disput/ wie of de Kussise Gesanten eerst uyt hare Galeye/ of de Sweedse Heeren eerst uyt hare Carotzen souden

soude treden: Eyndelijck wierde geaccordeert/ dat/ so haest de Russise Heeren hare voet uytte Cajuyt settende/ sich lieten sien/ de Sweedse Heeren oock terstont uyt haer Carotse souden springen: 't Welck alsoo achtervolgt wiert/ en dese Vremdelingen elckander omhelsden: De Heer Flemingh dede de eerste aenspraeck/ en wiert kort van den Russise Knees Boratinzky beantwoort/ doch verliep evenwel grooten tijt/ om dat des Grootvorsten seer lange Tytel/ en oock die van den Dolmetschern/ die sy dubbelt by haer hadden/ t'elckens gerepeteert moste worden: Dit geeyndigt/ voegden hun de voornaemste der Russise Gesanten in de twee eerste/ maer de Gesanten selfs/ in de twee laetste Carotsen/ wordende also in haer Logement/ de 3. Cronen met Hellebardiers ter zijden/ gebracht/ werdende over al met af-schieten van de Burgerye in de Wapenen begroet/ by de 60. Canons wierden oock afgeschooten. De Paesdagen nu op handen/ beletten de ged: Russen om het Juramentum van den Vrede tusschen Sweden en Moscovien af te leggen: Tot den 2. May/ wanneer de voorsz. Heeren in de Cathedrale Kercke by 't Coningl. Slot verscheenen/ alwaer/ op dat yder te beter mochte sien/ binnen de Kercke 2. Stellages waren opgerecht: Den Coning van Sweden sat op een Silveren Throon/ en 6. Generaels hielden een Silveren Hemel boven sijn Hooft: Na de Predicatie wierde den solemnelen Eed gedaen/ en het Verbont door de vijf eerste Ministers van Sweden ondertekent/ 'twelck tusschen de 5. a 6. uyren duyrden; wordende alles besloten met het singen van een Psalm/ en 't lossen van meenigte Canons en Musquetten. Aldus sijn de Russise Gesanten weder na 't Conings Slot gepasseert/ daer sy hare af-scheyd van den Coningl. en andere hooge Staets-persoonen namen/ ende also mette recognitien van benevolentie na der Moscou sijn gekeert: En men sont haer na/ 48. stucken Canon/ die neffens veele andere Artillerye tot Hamburgh voor den Czar vervaerdigt waren.

Den Coning van Polen op den Rijcxdagh te Warsau zijnde/ schreef nae Coningsbergen op de constitutie van Pruyssen/ aen de vergaderde Stenden aldaer/ als mede/ aen den Heere Ceurvorst van Brandenburg desen naervolgenden Brieff:

Magnifique, Dappere, Edele, Achtbare ende Vermaerde, onse sinceerlijck en getrouwelijcke beminde. Naedemael dit Coninckrijck ende Republijck by den laetsten swaeren Oorlog seer t'onder gebrocht sijnde, door geen ander ende krachtiger middel, wederom op de beenen eñ tot gerustheyt heeft konnen herstelt worden, aldaer door stichtinghe van eene nieuwe Alliantie ende Verbont met den Doorlugtichsten Keurvorst van Brandenburg: Also dat ter oorsake van het voornoemde Verbont aen sijne Keurvorstelijcke Doorlugtigheyt ende aen desselfs Manlijcke Descendenten, is toe gestaen het recht van Souverainiteyt van de opperste ende absolute macht over 't Hertogdom van Pruyssen, om het selve te hebben, te behouden, te Regeeren ende te besitten: Daer by de Standen, Officieren ende Onderdanen van 't voorsz. Hertogdom sijn ontslagen ende geabsolveert geworden van hare voorgaende Eeden, waer mede sy aen ons, ende aen onse Doorl. Voorsaten, ende aen dese Republijcke soo langhe sijn verbonden geweest. Dit Hartoghdom van ons te leen is verheft geworden, door dien nu alle de Standen

van

van dit Rijck, dit heylsame middel, als streckende tot d'algeemene behoudenisse van dese gantse Natie, door een generale ende eenparige toestemminge, voor wettig hebben erkent, en door eene publijcke constitutie geconfirmeert ende bevestigt. Wy oock door opentlijcke Patenten, by ons ende by dese Republijck goet gevonden ende gepubliceert aen U hebben bekent ghemaeckt, dat dit groote Werck Heyliglijcken moste onderhouden werden: So hebben wy met sonderlingh misnoegen vernomen, datter eenige Vrede-hatende ende quaetwillige haer selven ende het gemeene besten deser Republijck niet gunnende, so onbeschaemt sijn, dat sy sich niet ontsien de kracht ende d'authoriteyt van 't voorsz. opgherechte Verbont te imminueren, ende daer door de publijcke trouwe te krencken; onder pretext, dat de Standen van Pruyssen haer consent tot het voorsz. Verbont niet en hebben gegeven; daer sy wel weten hoe dat dickwils de Lieden soo beschapen sijn, dat het nuttelijck en noodig is, eenige solemniteyten, de welcke anderſints wel gerequireert worden aen een syde te setten, wanneer het hoogste recht 't welcke in 't Lants welvaren sulcks komt te vereyssen. Gy en hebt oock geen oorsaeck te geloven, noch te klagen, dat u eenig ongelijck hier by is geschiet, door de Opper-heerschappye niet aen een vreemt Huys ghetransfereert, maer even in de selve familie bevesticht, ende de forme van Regeringe niet anders als conform de Previlegien ende Vryheden van 't Lant vast gestelt is: Gelijck 't selve in de Articulen van 't Verbont ghenoechsaem is versien; Ghy hebt oock niet te twijffelen wanneer de voorsz. Souverainiteyt in kas van Caduciteyt wederom aen ons ende dese Republijck soude komen te vervallen, of wy ende de Republijck sullen alle uwe Rechten, Vryheden ende Previlegien volkomentlijck observeren ende onderhouden. Maer tegenwoordich en konnen wy het gemaeckte Verbont, niet veranderen, veel weyniger breken, sonder te vervallen in de swaere straffe ende versmaetheyt by 't selve uyt gedruckt, 't welck niet en kan toe gaen sonder de hooghste injurie te doen aen onse Koninckliicke Parole ende de Publijcke geloove. Daerom wy u hier mede willen vermaent hebben, u op den tegenwoordigen Lantdagh in Pruyssen niet te willen onderstaen, yets te doen, het welcke in 't minste soude mogen strijden tegen 't voorsz. Verbont, tot besmettinge van de publijcke trouwe: Maer dat gy u sonder meerder uytstel in conformiteyt van 't voorsz. Verbont aen sijne Ceurv. Doorl. als aen uwen opperſten Heer en Souverain, met nieuwe Eeden en getrouheyt na behooren gaet verplichten en verbinden. Wat ons aen gaet, wy sullen wel op 't versoeck van sijne Ceurv. Doorl. oock yemant derwaerts senden, aen wien gy tot behoef van ons ende van dese Republijck den Eed van getrouwigheyt kont doen, in cas van het Keurvorstelijcke Huys soude komen uyt te sterven; ondertusschen begeeren wy van U in genaden, dat gy doch uwe eygene ende de gemeene ruste, door het verder vergeefse ende schadelijck uytstellen van dien, niet en wilt beletten, maer dat gy alle saken in dien stant helpt brengen, als het voorsz. Verbont is vereyssende. Ende gy door onse Beveelen ende Placcaten genoechsaem sijt ghewaerschout, wy beveelen U Godt. Gegeven op den Generalen Rijckx-dach van de Poolse Standen tot Warzou den 12. April 1662. in 't Iaer van onse Koninckrijcken van Polen het 13. ende van Sweden het 14.

Den Nederl. Minister viel dese dagen aen 't Deense Hof klachtig over de mesusen gepleecht by des Koninghs Onderdaenen / soo in Africa als Engelant / op welcke tijt niet alleen den Cancelier en Tesaurier Gabel / maer selfs oock zijne Majesteyt groote patientie vertoonden / hem alles te hooren verhalen / niet tegenstaende d'expressien der quade Actien in Guinea / gantsch strijdig met so veele minnelijcke Alliantien tusschen Denemarcken en haer Ho. Mo. opgerecht:

opgerecht: Versocht dies wegen Restitutie van schade en geroofde Schepen: En dat aen Ioost Cramer in Guinea moste gelast werden sich t'onthouden van alle Vijantschappen tegens de Hollanders aldaer, gereserveert de schade albereyts door den zelven ghenooten: Ofte, dat anders hare Ho. Mo. gepersuadeert souden zijn hare West-Indische Compagny te protegeren. Zijne Majesteyt repliceerden daer op: Hare Ho. Mo. by Missive alreede versocht te hebben, om dat different door Arbitres te asscopieren, oordeelende sulcks den besten middel te zijn, en wenschende daer op een antwoort van hare Ho. Mog. te hebben. Immers men bevont seer onrechtmatig 't confisqueren van 't Galjot de Postillion van Venetien, en den koop van de gewesene Sweedse Fortressen in Africa: Waer op oock toegevoegt wiert: Dat de Nederlantse West-Indise Compagny de plaetsen in Africa eerlijck en onder eenen goedē Titel besat, en dienthalven onrechtvaerdig door zijn Majesteyts genaemde Commandant met hulpe der Mooren hun was afhandig gemaeckt, &c. Waer op zijne Majesteyt niet onredelijcks willende / dese interesten aen de voorsz. bywesende zijne Ministers geliefden te defereren. Des Coninghs Financien in den lesten Oorloch verloopen / en konden niet opdiepen de onkosten van de nieuwe Citadelle buyten Koppenhaben / en om dat sy den Koning in alles so getrou als Sout waren geweest / soo hadden sy lieber gesien hare Wallen upt te setten: Dan de Burgers ontdanckten sich te minder / om dat den Coning niet alleen de 900. mannen die aen dit Casteel van Coppenhaben arbeyden / maer oock die aen de oude Sweetse uptsettingen van Croonenburg arbeyde / hare gage vont upt een derdendeel der Militaire Officieren voor 3. maenden. Op die tijt depescheerde den Coning van Denemarckē een nobile Ambassade na Engelant en Vranckrijck / die plaets bekleede Hannibal Seestet / dan begeerde voor sijn afgaen Wisselen voor 70. a 80000. flor. / die men seyde dat by den Heere Marcelis souden werden gefourneert.

Le sçavant ha un pied en Terre, & l'autre en Mer.

Hare Ho: Mo: Ambassadeurs in Vranckrijck wierden in dese tijt door den Hooft-Minister de Lione ybericht versocht / ten eynde de Staten Generael de Croon Vranckrijck wilde verkoopen de Turckse Slaeven / welcke by haere Oorlogschepen mochtē genomen worden / en dat tot sulcken prijse als men die elders gewoon was te vercoopen / waer toe men dan een vast beraem tot de betalinge soude uptvinden: 't Welck de Franse alreede van de Engelse toeghestaen was / gevende 100. Croonen voor yder Slave: Men sloech oock voor 40. Schepen van wedersijts Onderdanen te privilegeren / onbelast te mogen varen: En op het woort van de guarantie der Visserye te includeren / vielen seer ernstige debatten: Maer Vranckrijck wel considererende / datte particuliere previlegien van wedersijts 40. Schepen haer Ho: Mo: om veele redenen niet aenghenaem soude wesen / abandonneerde dat voorstel: En men wiert eens / dat yder Staet in zijn Dominium soo veele Lasten op alle Vremdelinghen mochte leggen als het elckx goet docht: De Koning van Groot Brittangen te versoecken sich mede in dit Tractaet te ghelieven t' infereren / wierde oock voorgestelt: Eyndelijck alles over een gekomen zijnde / is ten Huyse van den Heer Cancelier de onderteykeninghe van dit Tractaet op den 27. April te Parijs gheschiet / en wierde terstont door last van den Koningh 8. Trompetters upt-

uytgesonden/ die op alle Hoeck-straten van Parijs het gemaeckte Verbondt mette Staten Generael hebben uytgeblasen: Waer op volgden een generale geluckwensching en betuyghingh van groote vreuchde aen de reciproce Ministers van beyde zijden: De ondertekening geschiet zijnde door de voorsz. Cancelier van Vranckrijck/ den Marschalck de Villeroy/ d' Heeren le Tellier en de Lione/ den Graef de Brienne Vader en Soon/ en d'Heere Colbert/ mette drie Nederlantse Ambassadeurs/ waren hare Exell. by den voorss. Cancelier te gast genoot/ en door ordre van den Koning gefeesteert: Joncker Sijpestein wiert op dat moment van hare Exell: mette ged. Ondertekening over gesonden/ die het selve ongehoort vroeg in den Haeg over bracht/ en na ick bericht ben/ met 300. Ducatons wierde vereert. Daer wierde tot een reliquia van dese Tractaten die anderhalf Jaer hadden geduyrt/ oock wegens de Nederlanders discourerende geurgeert: Uyt te laten de Comprehensie van den Coning van Engelandt, alsoo den Heer d'Estrades sulcks aen den Koningh te Londen hebbende geproponeert, en tot antwoorde bekomen: Sulcks onnodig te zijn, vermidts hoog ged. Majestt. zeyde selfs met hare Ho. Mog. een Tractaet was oprechtende,&c.

In de Valeyen van Piedmont begosten de Papen/nu langer met het vossevel omhangen/ siende de voorstanders van het Apostolise Geloof niet te verdrucken/ wachten te stellen om de Wijngaerdeniers van Godes Acker te overvallen: Zy gaven op alle advenuen advijs/ om op den eersten al'arm als Wolven der Lammeren te Keelen als Bloet-Wolven: Voorwaer een slechte levrye voor Savoyen/dat sy van de Spangiaerden hebben geleert/ Christenen te vervolgen/ 't geen de Specken uytte Mooren (en Barbaeren) hebben gepluckt: Ja gaen dan elders vorder / en segghen/ met haer niets te willen handelen als met criminele / die sich met andere School-instructien behielpen/als haer was bevolen: De Protestantē remonstreerden aen den Duc/het zy so/'tverbot is te St. Jan gedaen/en/observeeren dat/wy evenwel versoeckē dat te exerceren in d' onverboden plaetsen/volgens 't Tractaet van Pignarol/ waer mede sy toch nu patientie souden hebben/ hoewel dese sake haer so hart als de doot selfs was/ als 't genot van dien altoos hebbende van immemorabile tijden/ en 't gunt haer oock in 't voorsz. Tractaet van Pignarol was geconfirmeert geworden. Maer desen/ of die wegens den Duc/ den schurfden hoop der opslockers van rijcke Luyden/ die sich noemen: Den Raedt om de Ketters uyt te roeyen: Antwoorden seer bedriegelijck en schijnheylig: In so hooge saken niet te willen koopmanschappen: En een Spaense Buyck op-heffende/riepen/ men most gehoorsaem zijn / en niemandt in de Valeyen laten komen die daer uyt gebannen waren om haer quaet comportement: Van de rest konde men by ordinaris proces voor de Magistracten ageren. De arme Protestanten/ even als die onder 't gewelt van een Deurwaerder staen/ dorf den met haer Previlege niet verschijnen: En van d' ander zijde dorf den sy oock niet verjagen/ Luyden die sy wisten van een vroom leven te zijn/ en alleen uyt haet der Papen vervolgt wierden / om datse het Volck in de Valeyen den oprechten Godsdienst hadden geleert. Onder dies so veele Menschen en Huysgesinnen niet wetende waer sich te bergen/ hebben moeten sien hare Huysen ruyneren verbranden/ en haer selfs op de Bergen verjaghen / daer verwachtende / tot

 Godt

Godt haer een beteren tijt geeft: 't Jammerlijckst zijnde/ dat veele haer met Rosijnen/ met Kruyden/ en alles sonder Broot en Sout mosten behelpen.

Den Nederlantze Resident tot Calais op dese tijt geinformeert by eenighe Matrosen/ hoe sy van een Malteser Ridder aengenomen waren/ om tegens de Nederlanders by Repzesalien te ageeren/ en andere daer by voeghden alreede een groot Schip daer toe in het Scheurtje van Duynkercken ghehuert/ was leggende: Maer als nu hare Ho: Mo: Ambassadeurs in Engelant daer na vernamen/ was d' een noch d' ander te vinden. Den 29. April den Ambassadeur de Thou door de Heeren Merode en Brybergen met verscheyden Carossen van 2. 4. en 6. Paerden uyt zijn Logement en ter Vergaderinghe van hare Ho: Mo: geconduiseert zijnde/ wierde aldaer gheset op een groote Fluele Stoel met armen/ aen de Tafel van de selve haer Hog: Mo: aen de welcke hy overleverden een brief by den Koning zijn Meester geschreven uyt Parijs den 23. Maert laetst/ verhatende: Dat sijne Hoogstged. Majesteyt goet gevonden had den voorsz. Heere de Thou te reappelleren, en in sijn plaetse te sullen senden den Grave d' Estrades Ridder van de Ordre van Sijne Majesteyt, Raet in sijnen Raede, ende Gouverneur van Grevelingen: Waer na den Heere de Thou zijn afscheyt heeft genomen: Werdende door den Heere van Renswoude op diergelijcke occasien passende beantwoort: Men voeghter by dat hare Ho: Mo: aen den voorsz. Heere de Thou over zijne honorable Officien alhier gedaen/ soo ten reguarde van Vranckrijck en desen Staet/ hebben vereert met een gouden Keten ende Medalie/ van 6000. Flor. De voortocht van den Graef d' Estrades quam doen in den Hage/ in 't Logement van de Coninginne van Bohemen/ alhoewel hare Meester noch in veele Maenden daer naer niet en verscheen: Onaengesien men de selve mette nieu gemaeckte Carotse die men seyde boven de 30000. gulden te hebben ghekost/ hadde gedacht te verwellekomen. Den Heer Mr. Pieter de Groot/ Pensionaris van Amsterdam/ over zijne pretense geassigneert op de Stadt Rotterdam / echter noyt satisfactie bekomen hebbende / wierde by de Staeten van Hollant vereert met een Compagnie Ruyters/ omme daer mede zijn voordeel te doen/ soo heeft ged: Heer daegs daer aen de selve Compagnie verkocht aen eenen Deloche voor 30000. gl. contant Gelt/ onder Conditie/ dat die Compagnie noyt onder gesteken oft gecasseert soude mogen werdē. Tegens den 26. deser is over de Geun: Provincien een Bedach uytgeschreven/ luyt als volgt:

EErsaeme, vroomen, discreten goede vrient. Alsoo het Godt de Heer Almachtigh belieft heeft buyten sijne oneyndelijcke Genade en Barmhertigheyt, den Staet deser Vereenichde Nederlanden tot noch toe te beschutten, beschermen en te bewaren voor alle onheyl en ongeval, niet tegenstaende wy vermits de groote grasserende Sonden en overtredingen wel anders gemeriteert en verdient hadden, so hebben wy neffens d' andere Provintien onse Bontgenoten ampts-halven (volgens 't oude Christelijck gebruyck) noodich geacht uyt te schrijven een algemeene Danck, Vast en Bededag over alle de voorsz. Vereenigde Nederlanden, geassocieerde Lantschappen, Steden en Plaetsen, tegens Woensdag, die wesen sal den 26. der naest-komende Maent April, omme Godt den Heer Almachtich ten selven dage daer over van gantser Hertten de dancken, looven en te prijsen, en om de verdere continuatie van dien, en afweeringe van alle

welvere

welverdiende straffen en plagen, als van Dieren-tijt, sware Sieckten, en anders: Met een oprechte boete en waer berou te bidden en te smeecken, dat voorts Sijne Goddelijcke Majesteyt ons meer en meer gelieve te Segenen met goede Neeringen, Hanteeringen en Welvaren, soo te Water als te Lande, en te niet te maken en te verbreken alle listige practijcken en aenslagen die tegens ons en ons algemeene lieve Vaderlant gemachineert, ende ondernomen souden mogen worden, en eyndelijck oock de deliberatien, onderhandelinghen en Negotiatien, soo wel binnen als buytens Lants, by te woonen, en daer over zijnen krachtigen Seegen te strecken, ten eynde die als ten spoedichsten tot een gewenst succes en besluyt mogen werden gebracht, alles tot grootmakinge van Godes Heylige Naem, voortplantinge van de Ware Christelijcke Gereformeerde Re igie, en onser aller Zielen Saligheyt. En is derhalven mits dien onsen goeden wille en begee te, dat U E: den voorsz. Danck, Vast en Bededagh onder 't district van de Iurisdictie U E: aenbevoolen, tydelijck sult doen Publiceren tegens den 26. April, ter plaetse daer men gewoon is Publicatie te doen, en daer by te verbieden en metter daet te doen op houden niet alleen allerley Hantwercke en Neeringen, maer voor al te beletten het Tappen, Kaetsen, Balslaen, en diergelijcke exercitien, door sekere groote pœnen daer tegens te statueren, op dat so goeden en heylsamen voornemen door de voorsz. onbehoorlijckheden en wulpsheden niet verhindert of geturbeert en worde. Waer toe ons verlatende, beveelen wy U E: de bescherminge Godes. Geschreven in den Haghe den 23. Maert Anno 1662. Ter Ordonnantie van de Staeten, HERB. van BEAUMONT.

Eenige Engelse hoorende dat men hier des Konings vyanden na Londen had vervoert/ togen uyt het Lant/sonder dat men de oorsaeck oyt heeft geweten. Den E: Cornelis Tromp/tot Commandeur over een Esquadre van 12. Schepen aengenomen/ stack in zee/om te gaen kruyssen omtrent Hitlant/tot bevevling der Haringbuysen en d'Oost-Indise Schepen. Rijnberck waer op Cur-Ceulen noch al scheen te glueren/ wiert met meerder Krijgsvolck beset.

Daer en teghens was den Heer Joseph Borri / welcke by veele my onbekende redenen wierde gehaet/apparent om dat men meer deugt van hem seyde/als de afgunst konde verdragen/aengesocht van diverse Grooten van qualiteyt/ en onder andere van den Britanise Gouverneur Monsr. de la Mesterape: Die het geloof hebbende dat Borri hem van het Podegra konde genesé/ sich op een Bedde na Hollandt liet draghen/ en t' Amsterdam zijn Logement nam in 't West-Indis Huys: Hy wierde wel van de Magistraet getracteert/ en treffelijck onthaelt/ echter was hem niet mis haghelijcker als onghetroost van zijn Excell. Borri te gaen/ die zijn ongesontheydt incurabel achte: Door af was het gebeurt / dat een Koopman tot Amsterdam Gerrit Demmer genaemt/ over de welcke zijn Excell. Medicus was geweest/ als over een speciael Vrunt/ die hy wel kende/ en in des selfs sterf-huyse de volgende obligatie wierde gebonden/ soo veroorsaeckte sulckx een odieux nadencken/ die ommers eer gedacht als geloofst konde werden: Zijn Excell. siende dat hy hem most purgeren van alle nadocht/ riep zijn aenklagers na den Haeg voor 't Hof/ daer hy met glorie zijne saeck uytvoerde / hoewel dese Obligatie wonderlyck van stijl in het Latijn/ aldus luydende is:

TEr oorsake van sekere groote verborgene affaren, alhoewel d'uytkomste daer van dubieux en twijffelachtig is, de welcke my alleen de Heer Gerrit Demmer, gelijck als hy hertelijck gecommuniceert ende te kennen gegeven heeft: Ick ondergeschreve grootelijcks door des selfs bidden beweecht sijnde, beloove by desen tegenwoordigen geschrift tot vergeldinghe van sijn goet gemoet, sonder eenig verdag of Recht daer toe gedwongen uyt mijn puere mildadigheyt, na 'tverloop van 2. jaren hem te vereeren ende te schencken de somme van 100000 Hollantze Guldens, met ordinaire Interesse van dien, ingaende dato deses, doch onder dit beding, dat ick niet van hem nochte van sijne Erfghenamen voor dien tijt in geenderley maniere kan of mach tot betalinghe van de geseyde Somme van 100000. gulden geconstringeert ofte tot stellinge van eenige versekering gedwongen werden, min noch meer, als ofte het voor den voornoemden tijt niet was belooft hadde, ende op dat dese mijne weldaet my selfs niet schadelijck en sy, soo voege ick daer en boven dese conditie daer by, ingevalle in dese mijne handelinge ietwets twijffelachtig mochte voorvallen, alhoewel met voorbedachten rade sulcks geschiet 't geene van de voorsz. Heer Demmer ofte sijn Erfgenamen qualijck mochte geduyt ofte verstaen werden, dat als dan de uytleginge van 't selvighe twijffelachtig geheel en al aen mijn Ed: Aert gedefereert wort, en gelijck als ick verklaren sal 't selve voor de waerheyt sal moeten aengenomen werden, ende dese gifte herkomt uyt mijne liberaelheyt, en in teken van mijne mildigheyt, de welcke ick gaeren desen seer goeden Man toedraeghe, soo hebbe desen met mijn eygen Hant geschreve, en met mijn Naem getekent den 28. April 1662.

FRANCISCUS IOSEPHUS BORRIS.

Hare Ho: Mo: op 't rapport van hare Gedeputeerde, der selver consideratien gehoort hebbende, over het Ceremoniael, 't welck desen Staet allerbest mochte observeren omtrent de receptie en den Rang van Extraordinaris Gedeputeerdens, oft Extraordinaris Afgesanten van gekroonde Hoof den, soo wanneer met de selve eenige Conferentien door Commissarisen van hare Ho: Mo: gehouden sullen werden: Vierde vast gestelt: Dat voortaen op geen andere plaetsen als in 's Gravenhage boven de Vertreck-Kamer van hare Ho: Mo: soodanige Conferentien sullen werden ghehouden: Datte ged: Ministers haer in qualiteyt van Extraordinaris Gedeputeerde, oft Extraordinaris Envoy ten Hove onthoudende, in de gheseyde groote Vertreck-kamer, als wesende in 't Huys van den Staet, de Rechter-hant oft de Hooge zyde van de Tafel gepresenteert ende gelaten sal worden, ende datte gem: Heeren Gedeputeerden ofte Envoyes door twee van de voorsz. Heeren Commissarissen buyten de Deure van 't Appartement van hare Ho: Mo: tot boven aen de Trappen te gemoet ghetreden ende ingehaelt sullen werden, gelijck als tot noch toe is geobserveert gheweest, sonder de selve Trappen in 't gheheel of ten deele af te gaen. **Ende op de receptie en den Rangh te geven aen Extraord. Gedeputeerden en Envoyen van gekroonde Hoof den, wanneer die met haere Ho: Mo: Gedeputeerden tot hare Hog: Mog: Vergaderinge in Conferentie mochten komen:** Geentints verstaen te desisteren of af te wijcken van den Rang ende preseance, der Heeren der selver Gedeputeerdē, buyten 't Huys van den hoog-ged: Staet, in dat van een derde, haer onwedersprekelijck competerende; maer geresolveert te zijn, den selven Rang ende preseance met den gevolge ende aenkleven van dien, in allen deelen te mainteneren, ende dat die geene van de boven-ged: Ministers, die sulcx boven vermoeden t' eeniger tijt in dispuut souden willen soecken te trecken, met boven-verhaelde Civiliteyten in 't Huys van Staet niet meer sullen werden bejegent.

May

May 1662.

DE Keyserlijcke Majesteyt sich meer en meer versekerende van de quade dessseynen der Turcken/ stelde een Rijcx-dach te Pres borg in Ongaryen aen/ om met die Stenden middelen en goeden raedt te verschaffen/ tegens de gewelden van het Ottomannize Huys: Hier toe wierde een Schip-brugge over den Donau van 54. schepen gemaeckt/ neffens een Schantze tot defen-tie van de selve/ neffens 1000. Ruyters/ en soo veele Voet-knechten tot des selfs Guarnisoen.

De Stadt † Passau was den 28. passato by ongeluck in brandt geraeckt/ so men vermoede door het Spital dat in 't Brouw-huys stont; het was dien gantsen dach oock groot onweder en Blixem geweest/ waer uyt/ om dat de stad in 4. uyren tijts gants in lichte vlamme stont/ veel geloof den den brandt daer door gekomen was/ het wayde oock daer nevens sterck/ soo datter geen helpen aen en was/ elck had genoech sijn lijf te salveren/ so dat geene goederen gebergt wierden: Beyde de Buyten en Binne-stad raeckten in kolen; en daer onder het Raet-huys/ de Mout/ ende alle de Kercken/uytgeseyt der Francis-canen/ het Waerts-huys by de 2. Witte Hasen/ en 30. Huysen sijn alleen blij-ven staen / de Brugh over de In/ de halve Stad Maria hulp en de Huysen aen den bergh daer men na de Yser-mijnen gaet / sijn alle in roock en vuyr verdweenen: Invoegen van dese schoone oude Stad/ niet boven de 50. Huy-sen sijn blijven staen.

Den 17. passato hadden de Sweedse Ambassadeurs te Weenen/hare eer-ste audientie ten 4. uyren na den middach/so wel by den Keyser als Keyserin/ werdende tanquam Ablegatis Regijs ontfangen: De Heer Kleye sijn Suyte was wel uytgedorst/maer die van den Baron Sparre/was kostelijck en heerlijck/ dan den middelste van d'Heer Mevius/was sijn suyte (door gebreck van Le-vrye) hier niet by: Alles liep wel af/ tot wedersyts begenoegen/en suicx was geen wonder/ vermits den Baron Spar te Weenen wierde geseyt/ te sijn een braef Hovelingh/ en fort à faict: Den Heere Mevius wierde geacht/te sijn een hoogh geleert Man: En den Heer Kley/ een ervaren Politicus en Staets-kundige. Den Kemeniastzen Gesant quam doenmaels aen den Keyser begeeren: Quod in nulla casu Imperator derelinquet Transilvaniam, neq, fidelem Nobilitatem, sed aut Pace aut alijs Medijs opportunis eam in pristinum statum reducere intendit. Quodq; præsidium à Palancis non educet, dummodo non per Turcas securitas non minus Provinciæ quam Christianæ Nobilitatis extorqueat. Den Ongarisen Palatijn sijn credijt en respect by de Stenden verloren hebbende/ quam te Weenen klagen: Maer het was oock waer/ dat men de Protestantze Stenden niet meer achte

als een

† De stad Passau/in 't Latijn geseyt Batavia/van de Batavieren alsoo genaemt/is een schoon en heer-lijcke Stad/ heeft een Bisdom dat tot Weenen in Oostenrijck sijn gebiet hadde; Maer naderhandt afgescheyden. Den Bisschop stelt selfs een Raet/ heeft hy met yemand Oorlog/ so beloven de Bur-gers niet boven 4. weken hem by te staen: Nochtans heeft desen Bisschop over de 40. Sloten en Ste-dekens/ so aen den Donau als elders/ die hem toebehooren/ is des wegen machtig van Inkomen.

als een O in 't Cijffer: Den Lant-dach te Pres borg beginnende/ namen de Roomse en de Evangeltse yder hare bysondere Vergaderinge; en eyndelijck verklaerden de leste/ niets te konnen doen/ voor dat men eerst haere Kercken/ die sy so veele Jaeren hadden gepossedeert/ soude restitueren: Maer hier toe waren de Papen niet te bewegen; de Protestanten dese onbillickheyt siende/ togen na Huys: Den Keyser na den gantsen Somer delibererens/ ontbood haer weder; sy wilden niet sonder dat: Also het waer was/ dattet Tyranniseren der Roomse/ also schandich als dat van de Turcken zijnde/ het haer dan weynich verscheelde/ of sy van vers woren of van Antechristen geregeert wierden: Dese en andere dingen maeckten d' Ongaren seer odieus voor den Keyser: Die siende/ met dit Volck geen spit te wenden/ den 27. passato Dr. Peritz/ neffens den Turckse Chiaux/ na Constantinopolen met kleyne Suyte af sont/ om te penetreren/ hoedanich men over de saecken van Sevenbergen sich onderlingh soude konnnen verstaen: 't Sy met Abafti t' erkennen/ in de plaets van Ragotsky/ en eenige Forten te raseren/ ofte yets anders/ waer in selfs de Ongaren/ so men te Weenen seyde/ als schelmen van haer Vaderlant de deure an de Turcken haddē geopent/ om sich nader in Europa in te dringē. Even als ware het voorbeduydinge van onheyl voor Oostenrijck geweest/ dat luttel weken te vooren/ alle 't Gewas van de Boomen wierden verplettert/ en door 't selve onweder een dicken steenen Tooren in Lemgau/ die by de 600. Jaren hadde gestaen/ was ter neder geworpen.

Hertog Christiaen was den 23. May in Mecklenburgh tot Vorst gehult/ mette gewoonelijcke toeloop en Ceremonien; 't welck aldus toe ging: Savonts ten 5. uyren quamen eerst binnen Rostock een Troupe reysende Knechten/ haer volgden 3. Compagnien Ruyters/ met geele Colders en vliegende Standaerden/ 6. Trompetters/ 1. Herpauck/ waeren 150. sterck/ door den Oversten Halberstat ghecommandeert: En aen d' een zijde van de Marckt voor Doctor van Gerdens Huys gestelt: Doen volgden 14. Hant-Paerden/ alle met Kleederen en Vorstelijcke Wapenen geciert: Nae dese de Hof en Camer-Jonckers/ dese stelden haer van de Paerden op de Marckt te voet/ noch Acht Trompetters/ 1. Claroen en veel Ridderschap/ tusschen de welcke zijn Doorl. op zijn Paert/ genaemt den Tijger reed/ alsoo het naturelijck also geplect was/ nevens hem ginghen 24. Trawanten/ volghden zijn Lijf-Compagnie Ruyters/ met een schoone Levrye/ doe den Adel/ den Cancelier met 7. Karossen/ Raden en andere Amptenaers/ sommige Bagagie Wagens: De Kleederen en Levry waren als oock de behanghsels der Paerden Graeu Laken/ met Syde Snoeren/ Franje/ Gestick/ Ec. soo datter gheen Silver noch Gout aen en was: Zijn Doorl. selfs had een schoon gecouleurt Kleet aen met Roode banden: De Trompetten waren van Silver/ en de Herpaucken met Zyde quasten behangen: De Burgers stonden van de Poort tot de Marckt/ en de Magistraet voor 't Raet-huys/ dede zijn Doorl. met 3. salvo verwellekomen/ de Regeeringe vereerde hem een konstig gewrocht Gietbecken/ daer aen een Fortune tot een gietkan/ die ten alle zyden Water gaf: Als mede een levendig Os/ een Kaen met Vis/ ende volgens 't oude ghebruyck een seeckere

mate

mate Wijn/Bier en Haver. 's Anderdaegs gingen in St. Maria Kercke in pontefical/daer men schoon Musijck hoorden: Dr. Mauritius de Hulding-Predicatie doende: Na den Godsdienst gingh al den staet en zijn Doorl. nae 't Raethuys/ daer de Huldingh eerst/ en open Tafel daer na gehouden wiert/ in welcken vrolijcken tijt men gelt onder 't Volck wierp/ te weten/ nieu geslagen Penningen van Silver/ lanckwerpig/ heele/ halve en quarteelen Rijcx-dalers swaerte: Op welckers eene zyde stont zijn Doorl. Beelt en Naem/ en op d' ander zyde een Sonne-blom/ uyt welcke de Sonne haere straelen/ en de Wint hare Lucht neder sent/ met dit opschrift:

Non existente invido defloresco.

Tot Stocholm in Sweden / was noch gheebleven den Tolck van de voorschreven Moscovise Gesanten/ die wel eer een Lackay van de Conninginne Christina van Sweden was gheweest: Dese was op de minuten van het vertreck der Gesanten/ vroyelijck met des Sweedsche Koninghs Trompetter/wel eer sijn goede vrient/ en bliesen deswegen hartig in de glasen: De voorsz. Gesanten dit hoorende / lieten naer haren Tolck vernemen/ hem belovende het bancquet van Bastonade/maer desen wijser/en sulck Musijck ongewoon/ verkleede sich in Priesterlijcke Cleederen/ en even als die/de welcke ter Kercken Benedicendi uyt gaen/ alsoo is hy mede verdweenen/ dat Sweden hem zedert noyt meer en sach: Hoewel men daer begost te lachen/ met/ datte voorsz. Gesanten wel souden willen doen geloven hebben/ dat/ indien men haer desen Tolck niet weder bestelde/den Vrede daer door gebroken soude zijn. 't Sweedse Hof nam op dese tijt begenoegen met de ordre die hare Ho: Mo: voort-brachten / om wech te nemen alle onlusten op de Africaenze Custen/ tussen de Nederlanders en Sweden. Men beswaerde doe yder Oxhooft Wijn/dat van buyten in Sweden soude werdē gebracht/ met 5. Rijcx-dalers meer als den ouden Impost/ 'twelck sommege die veel van den Wijnberg houden/ niet wel in de ooren en klonck. Den Groot-Vorst van Moscovien dede doen wel 30000.schippont Hennip en Vlas op 't velt verbrandē: Deswegen klaegden yder over de Raden van den Czar/ die de Kopere munt met gewelt hadden ingevoert/ en dat sy niet alleen yder daer met e betaelden/ maer oock elcke Coopman dwongen hare eerste Waren aen hun te verkopen: Want Juchten/ Taback/ en Pelterijen/stonden vast niet aen de Vremdelingen te mogen verkocht werden; alsoo in alle de Moscovise Handel-steden Koningl. Koopluyden waren bestelt / die alles op-kochten voor Koper gelt / en 't selve weder aen Uytheemse voor Rijcx-dalers en Ducatons vermangelde; alsoo datte Ingesetenen luyt uyt-riepen: Onsen Czar is een Coopman geworden: Want alles was voor sijn rekeninge: De Rijcx-dalers wierden in der Moscou/ tegens 80. Denningen verwisselt/ en de Ducatons teghens 160. Denningen: Men munte geen silver gelt meer/ want daer was over geheel Russen een Knees of geweldige/ over alle Koopmanschappen gestelt/ die 't gebied had over de bovenstaende Koninglijcke Kooplunden.

Den Graef Nils Brahe in Gesantschap na Engelant geweest zijnde had den 1. deser te Stocholm sommier rapport gedaen / van sijne Ambassaede/

voor den Coning en de Coningl. Regeeringe; vougende onder anderen mede daer by/ hoe hem onvermoedelijck was voorgekomen/ dat eenige afgunstige/ door geruchten souden hebben gepoogt sijne Charge van Ambassadeur te besoetelen/ met Verdichselen/ heeft des wegen/ mits de waerheyt door de dickste muyren dringt/ sijne sake ordentelijck verantwoort/ niemant op-beurende/ die yets tot nadeel van den Heer Brahe dorf de betuygen: So is waer gebleven sijn deugt/ en yver/ en hy is van den Coning en den Raet/ bysonderlijck over sijne Zelotypia en Vaderlants yver/ bedanckt. De Stadt Plescouw brande in dese maent oock byna geheel af/ so datte Duytse en Sweedse Coopluyden hare Papieren noch Boecken konden bergen: De schult wierde gegeven aen de ingelegerde soldaten; Daer waré veel treffelijcke Autentycke Gebouwen/ en Coopmanschappé/ die alle in roock met Jerusalem vergaen sijn.

Engelandt verheugde sich in dese aengename May met de aengenaemste Nouvellis van haer Rijck: Het eerste was/ datte Portugijsen te Lissabon/ als de Joden eertijts over de verlossinge van haere Babilonise benautheydt/ verlost/ den 6. Maert 1662. dapper hadden getriumpheert/ over den gesloten Vrede met Engelandt/ welck Rijck sy aen sagen/ als den Herstelder van al haer ellenden/ tot heyl en verlossinge: Ten was doen niet vremt te glorieren/ want/ d' Infante [voorwaer] dede een treffelijck Huwelijck/ trouwende aen den Beschermer van haer Vaderlandt/ en die soo veel machtiger en grooter was als zy: De Portugalse Kroon droech hier van weynich lasten/ maer gelijck sy Bombaja by Goa/ en Tanger over Gibraltar/ onder de Bruydschat den Engelsen/ so men seyde/ toe-rekende/ so ontlaste sy sich daer door te meer/ vermits dese plaetsen meer van onderhouden kosten/ als 't profijt dat sy gaven: Beneffens dat sy nu de machtigste Vorst en Coningrijcken ter Weerelt aen hare Bant hadden/ die hun tegens 't Spaens en alle ander gewelt te lande/ maer voornamelijck ter zee konde assisteren: Ten was gheen vrient die van de schepen op de Tage/ van Huysen en Vensters binnen de Stadt/ noch van sijnen Wijngaert op die tijt niet en Vreugde-vierde: de minuten der Publicatie luyden aldus:

WY Don Alfonso door Gods genade Koning van Portugal, &c. Maken bekent de Ingeboren ende Ondersaten van dese onse Koninckrijcken en Heerlijckheden, dat tusschen ons ende den Koningh van Groot Brittanien Karel de II. onsen goeden Broeder ende Cousijn, door middelen van Francisco de Mello Graef van Ponte, van onsen Krijchs-raet: Welcke wy gheimployeert hebben als onsen Ambassadeur Extraordinaris, ende uyt kracht van de macht ende commissie die hy mede genomen heeft, geaccordeert, gecapituleert ende ondertekent is een vaste Vrede, eeuwige vrientschap ende confœderatie van vrye Commercie tusschen de Ingeboren ende Ondersaten van beyde de Kroonen tot grooter vermeerdering ende conservatie van beyde: Eñ oock besloten is een Tractaet van Huwelijck tussen de Infante Dona Catharina, onse wel beminde Suster, ende den Koning onsen goeden Broeder en Cousijn, volgens de forme van capitulatie by onse voorsz. Ambassadeur ende de Gecommitteerden door de voorsz. Koning geappointeert gemaeckt eñ ondertekent in sijn Paleys van Withal den 23. Iuny 1661.

Ende alsoo den Koning onsen goeden Broeder ende Cousijn het voorsz. Tractaet den 20. Sept. van het voorsz. Iaer heeft geapprobeert, geratificeert, geconfirmeert ende ondertekent, ende in Londen doen publiceren: Hebben wy mede het selfde geapprobeert, geratificeert, geconfirmeert ende ondertekent, hebben gecommandeert het selfde door den Herault gepubliceert te worden in de Stadt van Lissabon, ende door dese Declaratie bekent te maken, op dat het alle de Werelt moge bekent worden, dat het selfde moge ghesonden eñ volkomentlijck geobserveert worden, ende dat een Copye daer van by den Herault ondertekent, moge ghepubliceert worden in alle de Steden, Corporatien ende Vlecken van dit Koninckrijck, waer by sy Certificatien hebben te senden. Gegeven in de Stadt van Lissabon den 26. February 1662.

Ten anderen was oock op den 23. April de Infante van Portugael over een daer toe gemaeckte Brug/ van Lant tot in het Schip de Royale Charles geembarqueert/ met hare Clenodijen en gevolge/ en Bruydschat/ die men te samen schatte op 3. Millioenen: Dese bleven ten bewaringe van den Admir. Montagu: Haer Af-schept van Moeder en Broeder/ was vry na bedenckelijck/ als seer gevaerlijck om opt elckanderen weder te sien: Sy begeeft haer dan met een brave Vloot t' zee/ om Turcken en Spangiaerden te mogen afkeeren/ maer niet om Godes stormen en tempeesten / dese attacqueren haer; zy hadde den eersten dach als sy van voor Lissabon uytte gheweldige Revier de Tage/ af staecken/ voorwint en goet weder/ maer 's anderdaegs liep haer de wint tegen: Dus verhief sich Zee en Lucht in een dapperen en continuelen storm/ die 10. dagen achter een duyrden/ invougen dese Portugalse Bruyd met hare by-zijnde schepen/ gedwongen was wel 80. mijlen van hare streeck af na de Westerze Eylanden te vervallen: En voorwaer so een delicaet schepsel des weghen zee siech en gefatigeert wordende / soo en was 't geen wonder swack te zijn/ alsoo sy vyna selfs niets in alle dien tijt en nuttigden: Den 6. May snachts de zee wat bedaert/ ordonneerden zy/ op de hoogte van de Cust van Biscayen zijnde/ Mr. Montagu / Thomas Sands/ en Joseph Douglas/ voor af na Londen te zeylen/ en de tijding van hare aenkomst te brengẽ. Douglas quam den 24. May te Withal: De Infante wiert by den Hertoge van Jorck/ omtrent 5. mijlen in zee van 't Eylant Wicht/ ontmoet: Den 21. dito was by 't Schip Jaems de Vloot alreede in 't Canael gesien/ maer het was dien dach weder soo stil/ datse den Royalen Charles niet konden bereycken/ voor den avont: Admirael Montagu siende Duc de Jorck in zijn Jacht aenkomen/ trat terstont mette Koningl. Vlagge in sijn Boot/ en voerde den Hertoge van Jorck by de Bruyd/ op de Royale Charles/ wiens stucken/ die op de geheele Voyage hadden geswegen/ nu begosten te bolderen; en alsoo deden die van de gantsche Vloot: Duc de Jorck wierde geleyt in des Bruydts Cabinet/ en aldaer geset op een Stoel aen hare rechter hant/ en na diverse amicable discoursen van wellekomst/ als anders/ scheyde den Hertoge weder van haer/ en retireerde hem dien nacht in sijn eygen Jacht: 's Anderendaegs aen St. Helenaes poinct van Wicht/ voer de Bruydt te Portsmuyen aen Lant. Den Coningh nu van alles versekert/ gingh in 't Parlament/ gaf d' aenkomst der Coninginne t' erkennen/ en approbeerden 66. Acten in

ten in 't Opper-huys / die door den Spreecker Turner voorgestelt wierden/
daer onder oock dese waren : 1. Acte om eendrachtige publijcke Gebeden en bedienin-
ghen der Sacramenten, neffens andere usantien en Ceremonien, en om te stellen, maken, for-
meren en ordonneren en consacreren Bisschoppen , Priesters en Diaconen in de Kercke van
Engelant. 2. Om Krijchsvolck in diverse quartieren van Engelant te bestellen. 3. Om Inko-
men voor den Koningh en sijn Navolgers te verschaffen, tot mantenue van desselfs Kroon en
digniteyt. 4. Om alle schandaleuse geschriften te weeren, de Weegen te effenen, sijne Offi-
ciers te betalen, d' Ontfangers Reeckeninge laten doen, d' Armen te onderhouden : Scheeps-
Impoften af te schaffen : Als oock van de Scherifs : Verbieden 't Smelten van des Rijcks Silver:
Mede 't Rooven en Steelen in 't Noorden van Engelant : Sommige Vrienden en oude Solda-
ten te seconderen : Ordre op de Bankeroetieren : Verbot van vremt Speldewerck, Borduersel,
Laken, Geweef &c. Die geroofde goederen aengehaelt hebben, Rekening te doen : Rechte
Eygenaers van deugdelijck possessien haer om 'sConings wil ontnomen, te restitueren : Ordre
op den Laken-neering in Iorck: Verbot van uytvoering van Schapen, Wol, Vollers Aerde, Vlas,
en Taback-pijpen Aert : Idem van Leer, rouwe Huyden : Ordre op de Asseurantien onder de
Koopluyden: Om Dovers Haven te diepen: Verbot van uytvoeringe Koper, Tou ofte Wolle-
werck : Ordre op 't vals gewicht der Boter : Idem op den Zyde-handel : Op den Visvangst van
den Pilchert : Op 's Conings Coustumen : Op de Collecteurs der gelden : Op 't maecken der
Stoffen in Nordfolck en Nordwith. De reste zijn geweest alle private Acten : Dese
geeyndicht/ seyde den Koning : Wat behagen hy in de Onderdanigheyt van sijn Volck
hadde, hoe veel noodige Wetten daer waren gemaeckt, om te prevenieren veele sijner Onder-
saten die noch regel noch maet wisten te houden in haer Huyshouden en Kleedingen, levende
boven haer staet, en had deswegen voor, haer in 't toekomende te leeren, met een exempel van
sijn Hof en eygen selven, om daer door aen te wijsen, met hoe weynig een Mens konde en be-
hoorde vergenoecht te sijn. Den Cancelier vervolchde daer op/ seer breed sprack
tot de voortsettinge van het Kerckelijck en Weereltlijck/ wat groote schulden
den Koning alreede afgedaen had/ die by andere gemaeckt waeren : Dat het
Volck en niet den Coning veroorsaeckten datte Imposte noodig waren/ want
zijn Majest. had noyt sijn eygen Innecomen gespaert tot voldoening van zijn
Volck : Dat al te groote vryheyt in te prediken en libellen (die nu God betert
seer swangh gingen) te periculeus voor yder/ wel noodigh waren in 't toeko-
mende te besnoepen : Recommanderende vorders de obligatien die den Ko-
ning had te voldoen aen den Huyse van Derby, die so getrou voor hem so veele
geleden hadden/ &c. Eyndelijck datte Koninginne te Portsmuyen was aen-
gekomen/ die zijn Maj. soude gaen verwellekomen/ willende noch 's Nachts
vertrecken/ prolongeerde dit Parlament tot den 28. February 1663. om 't ve-
hagen datte Koningh nam over hare Eendracht en goetwillicheyt : De En-
gelsen die wat bedenckelijck zijn/ oordeelden/ dat dit een heylsaem Parlament
moste wesen / vermits dit dien selven Dach niet alleen was datte Koninghs
Moeder te Parijs te Nostre Dame Ao. 1625. traude met Carel de I. maer
op dien selven dach was oock mede in 't Jaer 1660. den Koningh in Enge-
lant geproclameert/ en weder om op dien selven dach Ao. 1661. eyndigen al-
le die Hooge Actien/ met het samen en verwellekomen des Koning van En-
lants sijnes Portugaelsen Bruyd. Na deses was sijn Maj. so haest niet naer
Ports-

Portsmuyen vertrocken / oft wierde gevolgt van ontallijcke nieusgierige en toegenegene: De Bruyt hare Portugalse Cleederen en geboerdé Palts-rock/ so lang sy ter zee was/ aengehouden hebbende/verwisselde de selve/in Engels gewaet: Ende soo langh den Coningh daer niet en was / nam sy haer vermaeck/ te wandelen in een langhe Galderye; vergetende haere gheleden Scheep-vaert/ met het sien toe-vloepen der Ingesetenen/ die dagelijckx derwaerts quaemen : De Londenaers oordeelden dese Princesse Bruydt/ hoewel niet naer de zuyder Climaet van de grofste ; nochtans nobel/ delicaet / en aengenaem voor 't Rijck en den Koningh: Doch sijn Majesteyt konde niet af keeren / datter sommige misduyden / sijn Houwelijck met een Paepse Princesse: De Protestanten geloof den / datte selve de Engelse Kercke soude volghen: Spangien/ Vranckrijck/ en den Paus andere gedachten hebbende: Men voegt hier beneffens/ dat den Coningh sijn genoegen op het eerste aenkomen der Coninginne/ wanneer sy lange by malkanderen waren/ seer wel hadde gevonden: Geheel Engelandt 't arrivement van de Bruydt verstaende/ bralden elck om 't seerst/selfs de Steden en plaetsen langst de zee/ deden vuyren op de hoogten en toppen der Klippen/ aen steken/ op datte Zee deelachtig soude zijn/ van de vreugde die men te Lande hadde: Alle Klocken sijn gelupt/ de Toorens behangen/ en men hielt nergens op van speelen/ Rijmen/ Vuyren/Musikeren/ als tot den uchtend haer te bedde dede gaen. De Trouwe geschiede den lesten Mey./ te Portsmuyen in de Kercke. En hare Majesteyten begaven sich te eerder van daer naer Hamptoncourt/ om dichter te sijn by Londen/Withal en Westmunster; alle plaetsen die om de hooft-affairen/ de ziele van Engelant mochten genoemt werden: Prins Robbert/ den Hertoge van Bückingam/en de Generael van Schotlant/Johan Middelton / waren 2. dagen te vooren tot secrete Raden des Konings verkooren/ als den 10. daer aen / de Hertoginne van Yorck quam te geleggen van een Princesse/ tot St. Jaems: En op dese goede nouvelles/ quam noch een ander by-springen/verseekerende/hoe den Engelsen Gen: Lauson den 27. Maert gekomen op de Cust van Algiers / daer hy / hebbende verovert een Turckx Cooren-schip a 100. tonnen/ van Bogia na Algiers gaende / nemende daer na noch 1. Kooren-schip / jagende een ander aen strant/ alsó binnen Algiers groot gebreck van Broot was / daer na noch een ander doende sincken/ waren gekomen voor Bogia/ daer sy den Turckse Admir: in de gront schooten/ onder 't gesicht van 6. Casteelen/ruyneerde den Vice-admir: en 2. Casteelen/tot genoechsaem bederf: Eyndelijck naer 't veroveren van noch eenige kleyne Turckse Vaertuygen / maeckten de navolgende Paix met die van Algiers:

1. DAtter van desen dach af ende voor altoos na desen sal zijn een goede ende vaste Vrede tussen zijne Majesteyt, de Koning van Groot Brittannien/ etc. ende de Bassa Divan ende de Gouverneurs van Algiers/ ende de Dominien daer toe belangende: Ende de Schepen/ Ondersaten ende het Volck van beyde partyen sullen gheen offensie ofte schaede doen d'een aen d'ander/ maer malkander tracteren met alle mogelijcke respect ende vrientschap: Ende sullen alle Schepen toekomende de Koning van Groot Brittanien/ ofte eenighe van zijne Ondersaten vrijelijck moghen komen in de Haven van Algiers/ ende aldaer koopen ende verkoopen als in voorgaende tyden ; ende mede in eenighe

andere Haven die behoort tot de Regeeringe van Algiers/ mits betalende de Rechten van 10. ten 100. ghelijck in voorgaende tijden; ende niemandt zijnde onder de Jurisdictie van Algiers sal eenigh quaet woort/ ofte quade feyt/ ofte quade actie geven aen de Ondersaten van zijne Majesteyt.

2. Dat alle Schepen / soo wel die welcke zijne Majesteyt van Groot Brittanien/ etc. ofte yemant van zijne Majesteyts Ondersaten toekomen/ als mede die tot Algiers t' Huys hooren/ de Zeen vrpelijck sullen passeeren ende trafijckeren/ sonder eenighe ondersoeckinge/ verlet ofte molestatie/ hoedanich die souden mogen zijn.

3. Dat alle Ondersaten van de Koning van Groot Brittanien/etc. welcke nu in Algiers ofte in eenige plaets van de Landen daer toe behoorende Slaeven zijn/ in vryheyt gestelt ende over-gelevert sullen worden/ mits betalende de prijs waer voor sy eerst op de Marckt verkoft zijn; ende dat in toekomende tijden geen Ondersaet van zijne voorsz. Majesteyt sal inghekocht ofte verkoft/ ofte Slaef ghemaeckt worden binnen Algiers ofte in de Landen daer toe behoorende.

4. Dat indien eenig Schip van Tunis / Tripoli of Zalee ofte eenig ander/ eenig Schip/ Volck ofte Goederen toekomende de Ondersaten van zijne Majest. van Groot Brittannien/ binnen Algiers ofte in eenige Haven daer toe behoorende/ sal brengen/ ende sullen de Gouverneurs aldaer niet toelaten datse in de voorsz. Landen verkocht sullen worden.

5. Wanneer eenich Koopman van de Ondersaten van den Koningh van Groot Brittannien/ etc. tot Algiers ofte in de Landen daer toe behoorende sal komen te sterven/ sullen zijne goederen ofte gelt door den Bassa/ Aga ofte eenighe andere Minister niet aen-ghehaelt worden/ maer blyven in handen van de Engelse Consul.

6. Dat aen de Engelse Consul die in Algiers sal woonen/ toe-ghelaten worden een plaets te hebben om daer in te bidden/ ende dat niemant aen hem ofte aen yemant van zijne voorsz. Majestets. Ondersaten eenich ongelijck ofte schade sal aendoen met woorden ofte daden/ hoedanich die souden mogen zijn.

7. Ofte het gebeurde dat yemant van zijne Majesteyts Ondersaten een Turck ofte Moor quam te slaen indien hy gekregen wort/ sal hy mogen gestraft worden/ maer indien hy escapeert/ sal aen de voorsz. Enghelse Consul/ noch aen niemant anders van zijne voorsz. Majesteyts Ondersaten yets daer voor geeyscht worden.

8. Indien eenich Oorlog-schip van zijne voorsz. Majest. in Algiers ofte in eenighe andere Haven van die Regeeringe sal komen met eenige Prijs/ sullen sy die mogen verkoopen ofte daer van disponeren na haer wel-behagen/ sonder door yemant gemolesteert te worden/ eñ sy sullen niet gehouden zijn eenigerley Tollen te betalen. Ende indien de voorsz. schepen eenige Provisie/ Vivres ofte eenich ander ding gebreck sullen hebben/ sullen sy de self de vrpelijck mogen koopen volgens Marckts gang.

9. Dat eenige Schepen van zijne Majest. van Groot Britannien/ etc. aengaende/ tot Algiers ofte in eenige Hoven van hare Landen komende/ sullen voor soodanige goederen als sy sullen verkoopen/ betalen behoorlijcke Tollen/ ende de goederen diese niet verkoopen/ sullen vrpelijck aen haer Boort mogen gebracht worden/ sonder voor de self de eenige rechten te betalen.

10. Dat geen Schip-wraeck sijne voorsz. Majesteyt / ofte yemant van sijne Majestts. Ondersaten aengaende/ op de Cust behoorende tot Algier/ voor prijs sal verklaert worden/ noch dat de Goederen verbeurt sullen zijn / noch het Volck Slaven gemaeckt: maer sal het Volck van Algiers haer uytterste debvoiren doen/ om de selve ende hare goederen te salveren.

11. Dat de Consul / ofte yemandt anders van de Ondersaten van sijne voorsz. Majesteyt/ niet gehouden sal sijn te betalen/ de schulden van eenich andere Engelsman / ofte Ondersaet van sijne Majesteyt/ ten zy hy borge daer voor gebleven zy.

12. Dat geen Ondersaet van sijne voorsz. Majesteyt van Groot Bretangien/ etc. in saecken van verschillen/ gehouden sal sijn aen eenige andere vonnisse/ als aen die van den Duan.

13. Dat de Ondersaten van sijne Majestt./ die onder haer selven in verschil raken / geen andere determinatie onderworpen sullen zijn/ als die van den Consul.

14. Dat geen Coopman/ noch eenich ander Ondersaet van sijne Majesteyt/ Passagier zijnde/ in eenige Haven gemolesteert ofte gemoeyt sal worden.

Ende om het tweede Articul te beter te practiseren / volghens de rechte intentie ende meeninge daer van/ is veraccordeert/ datte Oorlogh-schepen van Algiers/ ontmoetende eenig Coopvaerdy-schip/ de Ondersaten van de Koning van Groot Bretangien toekomende/ niet synde in eenige van de Zeen/ belangende tot sijn Majestt. Dominien/ de vrijheyt sullen hebben een Boot/ alleen met 2. Sitters meer als de gemeene Roeyers/ te senden/ en niet meer aen Boort van de voorsz. Coopvaerdy-schepen komen/ als de 2. Sitters/ sonder expres verlof van de Commandeur van 't voorsz. Coopvaerdy-schip: Dat op het voorbrengen/ aen haer een Paspoort onder de hant en 't zegel van de Heere Hoog Admirael van Engelant/ de voorsz. Boot terstont sal vertrecken/ ende het Coopvaerdy-schip sijne reyse vervorderen. Ende hoewel de Commandeur van 't Coopvaerdy-schip/ geen Paspoort van de Heere Hoog Admir. van Engelant soude mogen produceren/ indien nochtans het meeste deel van 't Scheeps-volck Onder-

saten

saten zijn van de Coning van Groot Brittangien/etc. sal de voorsz. Boot terstont vertrecken/ ende het Coopvaerdy-schip vry voort varen. Ende wanneer eenige Oorlog-schepen van sijne Majesteyt den Coning van Groot Brittangen/etc. komen te ontmoeten eenich Schip van Algiers/ indien de Commandeur sal voortbrengen een Paspoort/ bevestigt door de Gouverneur van Algiers/ ende het meeste deel van het Scheeps-volck Turcken/ Moozen ofte Slaven zijn/ sal het Schip van Algiers vryelijck moghen voort vaeren.

Dat terstont naer het ondertekenen ende zegelen van dese Articulen/ door de Regeerders ende Opperste Authoriteyt van de Stad ende het Koningrijck van Algiers/ alle injurien ende schaden aen beyde zijden geleden/ t'eenemael weg genomen ende vergeten sullen zijn; ende sal dese Vrede in volle kracht zijn: Ende voor alle schaden ende roverijen/ die na desen gecommitteert sullen worden/ van beyde zijden voor al eer notitie van dese Vrede kan gegeven worden/ sal volle satisfactie ghedaen worden. Indien eenige onheylen van een van beyde zijden gebeuren/ sal het niet geoorloft zijn de Vrede te breken/ tot dat satisfactie sal geweygert zijn.

Dese dagen was Mr. Hubert / Broeder van den Grave van Pembroeck/ in 't Hooger-Huys gekomen/ versocht aldaer een Conferentie/ om te handelen over den Eendracht der Engelse Kercken: Hem zijn Gecommitteerden toe-geschickt/ alwaer het object was/ no Bisschop no King; zy vergaderden in de geschilderde Camer/ waer na vast gestelt is/ de Regeeringe der Bisschoppen/ die zedert met goet geluck ingevoert zijn: Dit evenwel/ en konden veele niet inkroppen/ als wel bewust/ datte Geestelijcken sonder macht/ spuls genoech maeckten/ en van haer/ midts d' ongemeenschap van 't Apostel-ampt / met het regeeren en 't gebieden/ seer licht tirannije soude volgen/ gelijck by sommighe Bisschoppen van Europa was gesien / meer Wolven als Harders van Schapen wordende. De Presbitrianen/ wel de fijnste / volgens de Gereformeerde Duytze Kercke/ echter seer dristich/ waren hier gantsch tegen: En nochtans die 't beloop der Weereltse saken insien/ en van haer grootste Favoriten waren/ smeeten den Rock om/ en wierden Bisschoppen/ waer door den Coning en de Bisschoppelijcke Regeeringe/ veel aenhangs kreeg; die sich in tijts niet en schickten/ bleven van 't inkomen en haer Ampt verstehen: Selfs de Quakers en Annabaptisten/ het Predicken verboden zijnde / wierden gelast in haer naeste Parochie Kerck ter Sermoen te komen/ en op sommighe plaetsen syn daer 10. pences tot boete der absente op gestelt: Dit en 't invoeren van 't gemeen Gebede-boeck/ dede veel eerlijcke Luyden stil staen / die te swack waren om dese kracht te wederstaen: Hare wederspannige geest nochtans/ sweech niet/ dan hoewel dickwils genoech onbeschoft / begheerde den Coning noyt/ dat men soodanige qualijck-sprekers scherp soude straffen/ gelijck waren Hendrick Bennet / Presbutriaens Preker op 't Eylant Wicht/ welcke overtuygt wiert/ gespargeert te hebben: Datte Coningh en sijne Voorsaten, geen kracht hadden 't Conings Seer te genesen, anders als door by-hulpen. Eenen Haitful van Wallop/ had mede geseyt: Datte tegenwoordige Coning was een slappen Potentaet om de Protestante Relige te mainteneren, dat sulckx quam uyt Papisterije en superstitie, gelijck het gants Gebede-boeck was, en dat hy in 3. Iaren verhoopte een veranderingh in de Koninglijcke Regeeringe. Daer wierde doe naerstich gearbeyt aen 7. Schepen vol Volckx/ die na Jamaica/ en 1. dat na Guinea soude gaen. De Nederlantse Cooplunden van het Entrecours/ klaegden doe seer/ dat sy tegens alle voorige Tractaten en gebruyck/ met personele Imposten wierden beswaert:

Onder-

Onderwijl de Enghelse geinteresseerde in Oost en West-Indien hun best deden/ om den Vrede tusschen Engelant en de Geunieerde Provincien of te rug te houden/of om verre te stooten: Het aenstootelijckste was/ datte Portugalse Commissievaerders weder begosten op de Nederlanders te Rooven/ met soodanighen stoutigheyt/ dat sy in 't kort 14. a 15. Prijsen wech hadden/ die opbrenghende in 't Scheurtje van Duynkercken/ doch en konden die niet verkoopen/dewijl de Gouverneur Rutchefort daer toe geen last van zijn Koning had: De geintereseerde maecktent met sommighe Vrybuyters af/ 8/ 6/ en 4000. gulden tot rantsoen gevende/ ghelijck eenige Kooren-Schepen die nae Vranckrijck wilden/deden: Men gaf aen dit Volck een Rijcx-daler tot 3. gl. 1. Pistool tot 11. gulden/ Souverainen tot 18. gulden/ soo datte Kooplyden 20. per cent wonnen in haer verlies/ de Kapers niet dan gelt soeckende/ verkoopende Schip en Goet onder de helft van de waerde/voor 1. derde &c. Sy quamen voor de Mase/ Tessel en het Vlie/ op de leste plaets sach men daghelijcks haer met een Pruyscheepje swermen/ dat sy van de Vissers ghenomen hadden/ neffens noch 1. Galjoot dat van Oosten quam: Eenen van der Gou Capit. van dese Rovers/van Hoorn gebooṙtig/ zijn Lut. dese dagen brymoedelijck op de Nieuwe Brugh tot Amsterd. komende wandelen/ wiert aldaer van de Matrosen gekent/die hem siende gekleet mettet Wambays van d'een/ den Broeck van d' ander/ aentornden/ en te Hembde toe uyt trotken/elck seggende/ gy Schelm dit hebt gy my afgenomen, wordende soo door eenighe Dienders by der Hant in des Admiraliteyts ghevangenis gebracht: Den Portugijsse Ministers soo in den Haeg als te Amsterdam/protesteerden dat sy geen Commissie van Portugael en hadden: Monsr. David Son was zijn toevlucht/ die te swack om hem uyt te helpen/ als meer kennis van Koopmanschap als Policye hebbende/ scheen te willen protesteren / van dinghen buyten zijn vocatie soo men gheloof de: Immers 't Collegie ter Admiraliteyt sonden Capit. de Haen en noch 2. andere na Duynkercken/ dewijl noch Vranckrijck en veel min Engelant dese Roveryen approbeerden/ de genomen Schepen af te halen. Het klonck oock de Franse Majesteyt niet wel in 't oor/ de Kooren-schepen tot secours zijner Onderdanen aldaer weg te sleepen/ ende hy heeft door zijne Minister d' Estrade van die tyt af by den Koning van Engelant alle debuoiren laten doen/ om Duynkercken uyt der Engelsen handen te krijgen: Want dese plaets maer een hol was voor alle de na-gelegen Rijcken/ daer sich Rovers en Dieven konden verschuylen/ en den Koopman dapper beschadigen: Den Honger beliep hier door te hooger in Vranckrijck / so dat veele Juffers uyt Gascogne te Parijs hare Juweelen sonden/om Kooren voor de schamele Lien te koopē/ want ten was niet langer hardelijck 6. mael de waerde voor een Ambachtsman te betalen: 't Broot wiert te Parijs op een civile prijs geset/ en de Kooren-koopers en Backers verboden eenige monopolien daer tegens te gebruycken: 't Gebeurde oock te Brussel/ daer den voorigen Bisschop van Mecchelen Heer Jaques Bon de gewoonte had den Armen veel Broot en Aelmoessen uyt te deelen/waer van wy ooge getuygen zijn geweest/dat zijn navolger nu oock zijn Kooren Packhuys tot soulaes der Ar-
men

men geopent hebbende/ 't selve voor een laegen prijs heeft uyt-ghedeelt/ maer hoewel sulcks eenige dagen duerden/ is den toeloop der schamele so groot geweest/ dat in 't gedrang een swangere Vrou vertreden wiert: Elck goet Catolijck bracht een attestatie van zijn Priester/ gelijck in Hollandt die op de begravenissen doen/ om te betoonen datse geen Volontarisen zijn: Op 't eynde bleven noch wel over de 100. Persoonen die geen Koozen konden krijgen/ vermits alles uytghedeelt was/ dese wierden tot haer groote blijtschap yder met een Beursken gelts vereert.

Den 12. Mey storf den Ontfanger Generael van Hollant Jan Berckel in 's Gravenhage/ ende den 17. dito overleed de Vrouwe van Mecchelen/ Moeder van den Heere van Beverwaert/ op welcken dag ten 11. uren den Franse Gesant de Thou oock uyt den Hage vertrock/ uyt geleyt van de Heeren van Merode en Vrybergen tot buyten 't Bos/ passeerende verby 't Huys van Mevrouwe de Princesse Douagiere/ alvoorens ontfanghen hebbende een goude Keten van 6000. gulden/ en zijn Secretaris een van 600. gulden/ van daer op Haerlem gaende/ was incognito in de Roomse vergaderinghe/ tooch voorts op Schaegen/ en van daer op Amsterdam/ wordende van de Achtb. Magistraet getracteert/ besocht oock zijn Exell. den Ridder Borri/ die hem 't hoogste contentement des Werelts dede: men voegter by/ dat hy de Thou een Present van Yvoir om aen den Koningh van Vranckrijck te vereeren/ mede gaf/ waerdig 1000. ponden Vlaems: Is alſo met goede lof uyt dese Landen vertrocken. Tusschen den 16. en 17. deser 's Nachts was het stedeken Rijssen tusschen Deventer en Oldenzeel uyt het Huys van den Burgermeester eerst in brant geraeckt/ en verbrande mits het lichte getimmer in een uer 55. Huysen en 16. groote Schueren/ welcken overval veele dwongen uyt 't Hembde te vluchten/ soo datte schade groot was: Het wierde in Over-Yssel gelooft/ dat desé brant aengesticht was door een geck/ te Deventer in het Hospital tegens zijn sin opgesloten/ die alvoorens sodanige dreygementen had van sich gegeven/ en waer van als geseyt is/ de droevige effecten volchden.

De Italiaense Princen ghelijck oock de geringste des Weerelts/ die malkander om de minste schoelap benijdé/ bleven noch al even geduerig jaloux op malk anderen/ en hier om was het datte Hertogh van Savoyen/ als om zijn vermaeckluſt/ ongerust en ongezegent/ 800. man dagelijcks aen de Stad Turin dede wercken/ om de selve onwinbaer/ hoewel onmogheliijck/ te maecken. Te Livorno arriveerden een Moor Aggi Salere Ciabatti/ afghesonden van den Koning van Tunis aen den Groot-Hertogh/ zijnde met 14. Passagiers op Malta overgescheept/ mede brengende een vereeringe voor ged: Hertogh/ van een schoon Paert/ een Turcks Bedde/ 8. groote Barbarise Schapen/ 2. Cameelen en 2. Leeuwen. Verhalende onder andere/ hoe den Engelse Gen. Lauson voor Tripoly was gekomen/ segggende/ met die van Algers te zijn veraccordeert/ geene visiten onderworpen/ maer vrij Schip/ vrij Volck en goet te zijn veraccordeert: De Tripolesen dit niet gelovende/ eyschten de visite van dat Accoort/ Lauson toondent/ maer vondt sich gants door de Tunesen en Algierensers bedrogen/ 't Tractaet was in 't Arabis/ en behelsde recht het

contrarie: Dit speet Lauson/ sich alsoo van de Turcken bedrogen te sien/ en haelde terstont zijn seylen op/ om t' Algiers en Tunis dat different te doen op stellen als abuys/ en sy schuldigh datt'et door haer wierde geremedieert. &c. Den Grave Poncius de Leon quam doe door Italien (over al wel onthaelt) na den tragen Rijckxdach van Regensburg/ om te assisteren wegens Spangen den Keyser/ die men geloofde dat op die samenkomst niet en soude komē/ om dat Vranckrijck oock als dan zijn partye met Ceulen/ Trier/ Palts en Mentz/ niet en soude maken: Dese de Leon had 3000. Kroonen 's Maents/ als hy in Duytslant soude zijn/ zijn Vrou 1000. Kroonen 's Maents daer en boven/ en tot zijn Reyse 15000. Kroonen voor eens.

Na dat te Madrid over de verjaringe van den Catholijcken Coningh/ die nu 38. Jaren was geworden/ had gejubileert/ so is dese Vreugde niet alleen daer by gebleven/ maer dit in April voorgegaen zijnde/ wiert sijn Majesteyt in May een Jonge Prins gebooren/ waer over selfs de vreemde Gesanten in andere Hoven genodicht wierden/ den Rangh van Vreugde en solemnisatie uyt te houden. Men had te Sevillie groote omvrage gemaeckt/ over de Fransche Vloot van den Admirael Beaufort/ nu alreede van Gibraltar/ daer hy curieus na hare Ho: Mo: Vloot van den Adm: de Ruyter dede vernemen/ en wel onthaelt/ weder van daer naer Marseillie vertrock/ en met 6. schepen van Toulon versterckt wiert. Jeloux wat mette Engelsen/ mochte gecombineert zijn: Maer doe men te St. Lucar verstont/ sy de Straet gepasseert/ den Spangiaerden wel bejegent/ en niets als tegens de Barbaren waren gemeynt te Oorlogen/ bliesen de Spaense dapper in 't zeyl; die van Genua wierden verbaert/ meenende dat het op haer Republijck gemunt was/ om te erhalen seeckere Penningen/ die een der nobilste van Vranckrijck wel eer in hare Banck hadde gebracht: Toscanen ongerust/ en Napels waentrouwich/ hielden een oog in 't zeyl/ den Paus onder dese gereken: Maer de Italiaense Bandijten van Villa Franche/ pasten op niemant. Dom Jan by 't Spaense Hof aengemoedicht/ trock ten Velde/ van Castro tot Badajos met 6000. Ruyters/ en 8000. Voet-knechten en na-sleep: Den 8. May monstering houdende by 't Fort St. Christoffel/ rekende men met Hoeren en Jongens wel 16000. Zielen: Den Optocht geschiede den 13. May/ togen op de Stadt Borba/ out van gebou/ met Muyren/ Pallissaden/ en in 't midden een Casteel/ 4. Compagnien Soldaten wierden haest overrompelt/ ende by de 500. Huysgesinnen daer in/ geruyneert: Den Commandant Manuel Acunna/ wiert 's anderdaegs voor 't Stad-huys met twee Capiteynen verworgt/ hebbende een Brief op haren Borst: Sijn Hoogheyt heeft dese Iustitie laten doen, aen de Rebellen en Verraders van den Cathol. Coningh, die metten naem van Wapenen, sich tegens haer Wettigen Coning heeft durven stellen.' Van hier naer Villa Viciosa treckende/ en na Guremena/ belegerden haer beyde. Dese Troupen haere personage by de 6. weecken gespeelt hebbende/ was het al in Julio dat Dom Balthazar de Roxas Pantoja Maistre del Camp/ en Aerts bisschop van St. Jaques in Galicië/ van die zijde oock met 12000. so ruyters als voet-knechten en 2000. Gravers/ de Reviere Minho was gepasseert/ hadden desseyn op

Portela/

Portela/ een voorname Pas/ op een harden Klip/ bewaert van 't Portugees Leger/ met 2. Coninglijcke Forten/ op yder 3. Canons leggende/ des wegen springen de Spaense in de Valeyen van Coira / en by de Reviere van Arcos roof den sy alles wech wat mogelijck waer/ by den Na-nacht alle Gehuchten en Vlecken af-brandende: De Portugesen op dit spectakel/ retireerden over den Brugh van Luna tot Generael Gulsin/ die met 500. Walen tot secours quam/ die de Spangiaerden eenigsints in halte hielt/ weder om in-nemende de Brug van Luna/ dan had geen macht den Castilianen t' ontsetten van een buyt van 40000. Schapen/ 14000. Ossen/ Kalvers en Muylen/ en by de 500. Paerden: Onder dies gaven haer 600. Portugesen met hare Officiers / die in 't Gebergte beslooten waren/ aen de Spaense op: Portela wiert daer naer op discretie ingenomen. Dese saecken en de onlust van de Portugese Coninginne met haer Soon/ om de Regeeringe / neffens de dagelijckse obstaculen tusschen d' Engelse/ Franse/ en Portugese Natien/ om het Opper-gesach/ gaven weynich courage aen de Inwoonders van dit Rijck: Want selfs om ter zee niet ontbloot te zijn/ had men te Lissabon de Engelse Vloot te langher gehouden/ die de Infante na Portsmuyen quam af-halen: Den Spaense Vice-Admirael dede niet wijt van Port a Port landen 1500. Nederlantse soldaten / dit gaf haer meer a l' arme / als het different van den Hertoghe van Alberkercque en den Aerts bisschop van Mexico / die malkander naer Madril beriepen. 't Gebeurden oock dat te Napels eenen Vincenzo Olyva/ geboren uyt een kleyn stedeken Barri in Provence/ van een onbekent geslacht/ zedert eenige Maenden gekomen in de Provence Basilicata/ daer hy sich uyt gaf voor den Soon van een grooten Prince / noemden de Patenten vals van den Lieut. van 't Coningrijck/ liet sich als Serenissime Hooght. tracteren/ en van een brave Suyte dienen/ door 't een en 't ander dede hy van alle Officiers sich so wel bejegenen / datse hem rekeninge mosten doen ; waer door hy als een Luypaert/ groote sommen vergaderden/ maer eyndelijck uytgevischt voor een bedriegher/ wiert gevangen/ te Napels gebracht/ en sijn proces ghemaeckt/ daer men hem verworghde en quartierde: En sijn afgekapt Hooft wiert om-gedragen in die Provincie / alwaer hy so als voren had gehandelt.

Hare Ho: Mo: Gesanten en waren noch van Parijs niet vertrocken/ of zy recommandeerden in allen yver de saken van de Arme Ingesetenen van Piemont/ die met hart en gemoet bleven klaghen: Dat men haer niet alleen uytte Valeyen, maer uyt haer Vaderlant wilde bannen: Dat men haer teghen alle belofte, hare Wijngaerden had bedorvē, hare Huysen vetbrant, daer men noch dagelijcx in aengroeyde, onaengesien de gevlugte op de toppen der hoogtē, in Sneeu en elders niet en wisten waer sich te bergē: Daer nochtans 't Hof van Turin haer had verobligeert in 't leste Tractaet: 1. Dat als men te St. Ian geen Instructie van de Gereformeerde Leer soude hebben. 2. De Confiscatie en 't verbannen uytgesproken, tegens soo veel arme Protestanten, gevlucht met haere Huysgesinnen op de Bergen en in Bosschagien, als dan geen effect souden hebben. So had men evenwel dese arme Zielen gedwongen teghens ordre van den Duc / uyt Christelijcke yver der droncken Roomse Papen/ de nuchtere arme Protestante Zielen / uyt het hare te verdrijven/ hoewel ick geloof dat die Luyden met

het Exempel van Lazarus en den Rijcke Man spotten. Hare Ho: Mog: Ambassadeurs voorsz./ quamen den 4. May oock den Koningh bedancken/ voor/ Dattet sijn Majestt. belieft had, de langduyrige Handelinge met hare Ho: Mo: te brengen tot een gewenscht succes: Waer op sijn Majesteyt antwoorde: Dat hy seer hoog estimeerde, den Staet der Vereenigde Nederlanden,en daer inne gesint was te continueren,seer verblijdt zijnde, datte voorsz. Tractaten met succes waren afgeloopen, hebbende daer toe soo veel den tijdt en occasie konde verleenen, van sijner sijde alles verleent wat mogbelijck was: En vervolgde den Coning vorder: Ick recommandere uwe Exell: aen hare Ho: Mo: te schrijven,de sake der Malteser Ridders over hare Goederen in Nederlant: Als mede het onafgedaen succes van Capiteyn Breton du Prée,&c. Waer van de eerste Sententie sijne Majesteyt niet en vergenoegde. Hare Exell: hebben op die tijdt den Koningh weder te gemoet gevoert: Dat sy waren versoeckende/ de Evacuatie vande Stad/ Casteel en Prinsdom van Orange/ en de selve aen den Jongen Prince te restitueren in volle Vrijheyt en Souveraniteyt: En dat volgens beloste/ alreede ghedaen aen Me-vrouwe de Princesse van Orange Douagiere / van wiens weghen den Heere van Zuylichem speciael in Vranckrijck met haere Hoogheden Caracter gekomen was: Sijne Majestt. gelief den daer van hare Exell: te versekeren/ 't selve metten aller-eersten te sullen presteren: En wanneer haere voorsz. Exell: noch in gedachten hadden gebracht / de satisfactie over twee rechtmatige pretensen/ van twee Princen van 't Hoogl: Huys van Nassau/ beyde seer considerabel / van wegen der selver verdiensten en employ in den Staet van hare Ho: Mo: So beloof de den Coningh daer op met minnelijcke expressien / sich op alles te informeren / en wel te considereren. Den Gesant van Spangien / die haer Exell: had gecongratuleert over de Vrede met Vranckrijck / versocht de selve oock mede te Vupren over den Geboorte van den Jongen Prins van Spangen/ 't welck gedaen wiert; Waer toe den Franse Coning en Coninginne seer schoone Presenten voor ged: Prince naer Madrid hadden afgevaerdicht: Na dat nu alle visiten/ alle devuoiren/ alle a dieux/en veele politijcke en waerdige af-scheyden waren genomen/sijn hare Exell: met lof den 29. May uyt Parijs op Camerijck gepasseert/ voorwaer een Voyage te rugge/ echter vaet waert/ en met Honneur: De Minuten der Tractaten wierdē aen alle Haven van Vranckrijck en de Nederlantse Coopluyden/ om sich daer naer te dirigeren/ door den E. Boreel afgesonden/na ick bewust ben/ sijn dese de Minuten:

TRACTAET ende ALLIANTIE,

Tusschen de Commissarisen van den Alder-christelijckSten Coningh van Vranckrijck, en Navarre, ter eender,

Ende d' Extraordinaire Ambassadeurs, van de Staeten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provintien, ter ander zijden:

DE Affectie welcke den Alder-Christelijckften Koningh, voor de Welvaert, ende voor de prosperiteyt van den Staet der Vereenigde Nederlantze Provintien, altijdt gehad heeft, achter-

achtervolgens 't exempel der Koningen syne Voorsaten, ende de passie en genegentheyt, die de Heeren Staten Generael, van de gemelde Provintien, geduyrich geconserveert hebben, voor de grootsheyt van Vranckrijck, met de gevoelicheden van herkentenis, wegens de considerable obligatien, ende de diensten de welcke sy ontfangen hebben, hebben in sulcker vougen gemaintineert, de goede intelligentie, tusschen syne Majesteyt, en de voorgemelde Heeren Staten, en een soo liber ende volmaeckte correspondentie, tusschen haere Onderdanen, 't zedert veele Iareen, dat men hoopen mocht, dat die van haer selfs continueren soude, sonder dat het noodich waer, de voorige Confœderatien, door eenich nieu Tractaet, te confirmeren: Niet te min, also sijn Majesteyt niets wil vergeten, ofte versuymen, van 't geene den ouden Bant affirmeren ende perpetueren kan; ende dat de voorsz. Heeren Staten wenschen, den selvige nauwer te maken, hebbende ten dien eynde sijne Majesteyt versocht, door hare Extraordinare Ambassadeurs, tot een vernieuwinge van Alliantie, tot manutente, ofte hanthavinge van den Vrede, de welcke syne Majesteyt ende de voornoemde Heeren Staten Generael, tegenwoordich met alle Potentaten, ende Staten van Europa hebben, ende om te reguleren d' Intresten vande particuliere Subjecten wedersijts, in 't stuck van de Koophandel, Navigatie, Marine, of Zee-vaert, door de bequaemste Wetten, conventien, ende over-een-komingen, om alle inconvenienten voor te komen, welcke de goede correspondentie, altereren, veranderen mochten. De Heeren Ian Baron van Gent, Heer van Ooster-Weede, Luytenant van de Leenen, ende Primaet van het Lant van Fauquemond. Coenraet van Beuningen, Raet der Stad Amsterdam. Iusto Hubert, Raedt, ende Pensionaris van de Stadt Zierick-zee: Ende Willem Boreel, Ridder, Baron van Urenhove, Urendijck, Heer van Steelant, Duyn-beke, ende Peere-boom, &c. Ambassadeurs Extraordinaris van de meer-gem: Heeren Staten van de Geunieerde Nederlantse Provintien, hadden ten effective van dien geexhibeert, aen de Ministers sijns Majestts. de Volmachten, daer van de Copye hier onder gevoegt is, tot de Negotiatie, ende besluytinge van de selve Alliantie: Waer op, wegens syne Majesteyt, genomineert is geweest: Messire Piere Seguier, Graeff van Gien, Hertog van Ville-mur, Pair en Cancelier van Vranckrijck. D' Heeren Nicolaes de Neufville, Hertog van Villeroy, Pair, ende Marschalck van Vranckrijck, Ridder van de Ordre sijns Majestts. ende hooft van den Koningl. Raet van Finantien. Hendrick Augusto de Lomenie, Graef van Brienne, en van Mont-bron; ende Michiel de Tellier, Marquis van Louvoy, Heere van Chaville: Alle beyde Raden, Ministers, ende Secretarissen van Staet, en van de bevelen des Conings, en Commandeurs van sijne Ordenen. Hugues de Lyonne, Marquis van Fresné, Heer van Berny, mede Raet, en Minister van Staet, ende Commandeur van de gemelde Ordre: Ende Louis Henrick de Lomenie, Ridder, Graef van Brienne, en Baron van Bongy, oock Raet, Secretaris van Staet, en van de Commandementen syns Majesteyts. Ian Baptista Colbert, Raet van syne Majesteyt, in alle de Raden, ende Intendent van de Finantien, als Commissarissen van sijnen 't wegen, met Macht, daer van sy 't origineel getoont hebben, ende daer van Copye hier onder geschreven is, om met de voorgemelde Heeren Ambassadeurs te confereren, ende de selvige Alliantie te tracteren. Soo isser over een gekomen, ende geaccordeert geweest, tusschen de Heeren Commissarissen, in den name syns Majesteyts, ter eender zijde, ende de meergemelde Heeren Plenipotentiarissen van de voornoemde Heeren Staeten Generael, ter ander zijden, 't gheene hier naer volgt:

1. Daer sal syn in toe-komende, tusschen den Koningh, ende syne Successeurs Koningen van Vranckrijck, en van Navarre, ende syne Koningrijcken ter eender zijde, ende de Heeren Staten Generael, der Vereenigde Nederlandtze Provintien ter ander, en hare toebehoorende

 Landen,

Landen, ende hare Onderdanen reciprocelijck, een oprechte, vaste, ende eeuwige Vrientschap, ende goede correspondentie, so ter Zee, als te Lande, in al, en over al buyten, als binnen Europa.

2. Vorders, daer sal syn tusschen syne Majesteydt, ende syne Successeurs Koninghen van Vranckrijck, ende syn Coningrijcken, ende de gemelde Heeren Staten Generael, en hare toebehoorende Staten, ende Landen, een nauwe Vriendschap, ende getrouwe Confœderatie, om sich mutuelijck, d' een d'ander te mainteneren, ende te beschermen in de Tranquiliteyt, Vrede, Vrientschap, ende Neutraliteyt, ter Zee, ende te Lande, mitsgaders in de possessie van alle rechten, vrijheden, ende liberteyten, daer van sy joüisseren, ofte recht hebben om te joüisseren, ofte die haer verkregen zyn, ofte die sy verkrijgen sullen, door Tractaten van Vrede, van Vriendschap, ende Neutraliteyt, de welcke voor desen gemaeckt, en die hier na gemaeckt sullen werden gesamentlijck ende met gemeen concert, met andere Koningen, Republijcken, Princen, en Steden, alles nochtans in 't begrijp van Europa, alleenelijck.

3. Ende aldus beloven ende verbinden sy sich, d' een d'ander te guaranderen, niet alleen alle de Tractaten die syne Majestt. ende de selve Heeren Staten Generael, alreede met andere Coningen, Princen, eñ Staten gemaeckt hebben, de welcke wedersijts sullen worden geexhibeert, voor de wisselinge van de Rateficatie; maer oock al die sy hier na gesamentlijck, ende met gemeen consent souden mogen maken: ende om sich te defenderen, assisteren, ende conserveren reciprocelijck, in de possessie van de Landen, Steden, ende Plaetsen, die tegenwoordich toebehooren, ende hier namaels toebehooren sullen, so aen syn Majesteyt en desselfs Successeurs Koningen van Vranckrijck, als aen de voorsz. Heeren Staten Generael, door de gemelde Tractaten, ofte in de welcke de selve Heeren Staten haer Guarnison hebben, in wat deel van Europa dat die Landen, Steden, ende plaetsen gelegen, oft gesitueert zyn: Ingevalle dat in al 't bovenschreven, sijne Majestt. ofte de meer-gemelde Heeren Staten Generael, door eenige vyantschap of openbaren Oorloge, komen getroubleert, ofte geattacqueert te worden.

4. De reciproce, ofte wedersijts Verbintenis, van sich onderling te helpen, ende te defenderen, verstaet men oock te wesen, om sijne Majestt. ende de voorn: Heeren Staten Generael, hare Landen ende Onderdanen te beschutten eñ te maintineren, in alle hare Rechten, Possessien, Immuniteyten ende Vrijheden, so van Navigatie, als van Commercie, ende Visscherye, mitsgaders, andere soodanige ter Zee, ende te Lande, die sich bevinden sullen haer toe te behooren door 't gemeen recht, ofte verkregen te syn door de gemaeckte, ofte door te maken Tractaten, in manieren als boven, omtrent, ende tegens alle Coningen, Princen, Republijcken, ofte andere Souveraine Staten, invoegen, dat so in prejuditie van de gemelde Tranquiliteyt, Vrede Vrientschap, in de welcke de voorgen: Heeren Staten Generael, hier na komen geattacqueert te worden, ofte in eenige andere manieren dat het zy, gestoort ofte getroubleert in de possessie, ende joüissance van de Staten, Landen, Steden, Plaetsen, Rechten, Immuniteyten, ende Vrijheden van Commercie, Navigatie, Visscherye, ofte andere sodanige, daer van syne Majestt. oft de gemelte Heeren Staten Generael, tegenwoordelijck joüisseren, ofte recht hebben sullen om te joüisseren, 't zy door 't gemeene Recht, 't zy door alreede gemaeckte Tractaten, ofte die als boven souden moghen gemaeckt worden. Sijn Majesteyt, ende de selvige Heeren Staten Generael, geadverteert wesende, ende d' een door d' ander versocht ende gerequireert, sullen gesamentlijck al haer vermogens doen, om de Troubel, ofte Vyandschap, te doen cesseren, ende te repareren de verongelijckingen, ende injurien, de welcke aen een van de Geallieerde, sullen gedaen geweest zijn.

5. En ingevalle dat de selve attacque, of troubel, van een openbare rupture gevolgt zy, dien van de

van de 2. Geallieerde, den welcken niet geattacqueert syn sal, sal geobligeert worden te breken, 4. maenden na d' eerste requisitie of versoeck, van dien onder haer, den welcken alreede in rupture sal wesen. Gedurende welcken tijt hy door syne Ambassad. ofte andere Ministers, alle debuoiren doen sal, om een equitabel ende behoorlijck accommodement te beramen, tussen de Aggresseur, ofte Stoorder, ende den geattacqueerden, ofte den getroubleerden. Eñ niet min sal, gedurende dien tijt, aen syne Geallieerden een machtigh secours geven, so alsser sal wesen over een gestemt, ende verdragen by besondere Articulen, tusschen syne Maj. ende de meergemelte H. Staten Generael, schoon dat in 't tegenwoordige Tractaet geenderhande mentie gemaeckt is, sullen gehouden en geobserveert worden, als of sy daer in geinsereert eñ ingeschreven waren, blijvende nochtans na den selfden geexpireerden tijt van vier maenden, ter keure van dien van de Geallieerde, den welcken in rupture sal wesen, te continueren de genietinghe van de vrucht van 't selve secours, in cas, dat de conjuncture des tijts, ende de constitutie syner saken, hem prefereren doet, 't effect van die van de openbare rupture van synen Geallieerden.

6. De reciproce Guarantie, in deser manieren gestabileert, ende belooft wesende: Wanneer dat een van de Geallieerde, sal geattacqueert ofte getroubleert zijn: En so 't den Staet der Vereenigde Provintien quam te wesen, ende sich geobligeert ende verplicht vont, in openbaren Oorloge te komen, syne Maj. sal insgelijckx verbonden zijn, met den Aggresseur, of Turbateur te breken, ende alle syne macht, eñ alle syne sterckte te gebruycken, ter Zee en te Lande, ende die te voegen, by die van de voorsz. H. Staten Generael, wanneer sulckx ten propooste sal geoordeelt worden; den gemeenen vyant, tot een eerlijck, seker, ende rechtmatig accommodement, met Vranckrijck, ende met de selfde Vereenigde Provintien te brengen.

7. Ende in dat cas sullen de machten van syne Alder-christel. Maj. ende de voorn. H. Staten Generael, gesamentlijck ageren, ofte separatelijck, volgens het geene, 't welck als dan particulierder, tusschen syne Maj. eñ de gemelde H. Staten Generael, sal geconcerteert en beraemt zijn, de welcke gesamentlijck adviseren ende resolveren sullen, de bequaemste middelen, om den gemeenen Vyant 't incommoderen, 'tzy door wegen van divertie, ofte andersints, ten eynde, gelijck gesegt is, om hem eer tot een accommodement te brengen.

8. Het selvige van 't geene vervat, ende begrepen is, in 2. immediate voorgaende Articulen, sal gedaen werden door de voorsz. Heeren Staeten Generael, ingevalle dat Vranckrijck in der boven-schreven manieren, geattacqneert ofte getroubleert zy.

9. Wanneer een reys, den Oorlog met de 2. Geallieerde sich geopent sal vinden, achtervolgens het tegenwoordich Tractaet, so sal daer na, door niemant van de voornoemde 2. Geallieerden, geen schorsinge van Wapenen gemaeckt worden, met dien, den welcken (vyandt) sal verklaert ende erkent geweest zijn, als gesamentlijck, ende met een gemeen bewillinge.

10. Maer de sake wesende, dat men kome in onderhandelinhe, ende Negotiatie, 'tzy of om Vrede, ofte om Treves van eenige Iaren te tracteren. De selvige en sal niet mogen beginnen, door een van de Geallieerde, sonder participatie van d' ander, en sonder hem te procureren ter selver tijt, en also haest, als aen hem selfs de faculteyt ende sekerheyt, gerequireert, ende noodig om syne Ministers te senden, ter plaetze, daer men tracteren sal, als oock successivelijck van tijt tot tijt te geven, communicatie van al dat in de selvige Negotiatie passeren sal: En d'een noch d' ander, en sal vermogen tot de Conclusie van de selfde Vrede, ofte Treves, te treden, sonder synen Geallieerden daer in te comprehenderen, en te begrijpen, ende hem te doen herstellen, so hy 't so begeert, in de possessie van de Landen ende Plaetsen, eñ jouïssances, ofte gebruyckinghen van de Rechten, ende Immuniteyten die hy hielt, ofte hadde, ende daer van hy voor den Oorlog

Oorlog joüisseerde, ende sonder te stipuleren den gemeenen Vyant voor Geallieerde, de selfde rechten, immuniteyten, exemptien ende andere prerogativen, als voor sijn selven, of ten waer dat de Geallieerde andersints accordeerden ende over een quamen.

11. Het sal gepermitteert eñ toegelaten wesen. aen dien van de Geallieerde, welcke geattaqueert sal zijn, oplichtingen van alle soorten van Oorlogs ende Zee-volck te doen, in de Staten van d'ander Geallieerde, mits dat sulcks gedaen worde in de formen, eñ gedaen kan werden sonder een notabel nadeel ende prejuditie, van dien, in welcke Staten, de voorsz. oplichtingen gedaen sullen worden.

12. So daer op quamen door inadvertentien of buyten Waerschouwingen ende andersints, eenige inobservantien ofte contraventien, in 't tegenwoordig Tractaet, van wegē zijn voorsz. Majest. ofte de gem: H. Staten Generael ende hare Successeurs ofte andere, dewelcke hier namaels oock in dese Alliantie ingekomen sullen sijn. De selvige sal niet laten te bestaen ende te subsisteren in alle krachten, sonder dat men daerom tot repture van de Confœderatie, Vrientschap ende goede correspondentie kome, maer men sal promptelijcken de selvighe contraventien repareren: En soo die procederen door faute van eenighe particuliere Onderdaenen, deselfde sullen alleen gestraft ende gekastijdet worden.

13. Ende om in toekomende beter te versekeren de Commercie ende Vrientschap tussen d' Onderdanen van den gem: Heer Koningh ende die van den voorsz. H. Staten Generael der Vereenichde Nederlantze Provintien, so is over een gekomen ende geaccordeert, dat soo hier naer arriveerde ende geschiede eenighe interruptie van Vriendtschap ofte rupture, tusschen de Franze Kroon ende de selfde H. Staten Generael van de Vereenichde Provintien ('t welck aen Godt niet believe) soo sal altijt 6. Maenden tijt gegeven worden, naer de selvighe rupture aen d'een ende d'andersijts Onderdanen, om haer met hunne effecten te retireren eñ te vertrecken ende die te transporteren, daer 't haer goet duncken sal. 't Welck haer sal toe-ghelaten zijn te doen· als oock te verkoopen ofte te transporteren hare goederen ende Meubelen, in aller vryheyt, sonder dat men haer-lieden eenige verhinderinge, nochte geduerende dien tijdt van Ses Maenden te procederen tot eenigh saylistement ofte beslagh van hare effecten, noch veel min tot arrest van hare Persoonen.

14. Ende voor soo veel als zijne Maj. ende de voorsz. H. Staten Generael, tegenwoordiglijck in Vrede ende goede correspondentie met alle de Koningen, Republijcken, Princen ende Staten van Europa sijn, hebben ten propoofte geoordeelt expresselijck te verklaren, dat sy niet en verstaen, dat de tegenwoordige Alliantie, verobligere tegenwoordelijck te breken, nochte in Oorlog te komen, met yemant van gemelde Koningen, Republijcken, Princen ende Staten.

15. Uyt krachte ende virtute van de presente Alliantie, so wel sijne Maj. als de H. Staten Generael, sullen getrouwelijck procureren ende advanceren het beste ende de prosperiteyt van d' een ende van d' ander, door alle support, hulpe, raet ende reele assistentien, in alle occasien, ende in alle tyden, ende en sullen in geenderhande Tractaten ofte Negotiatien bewilligen ofte consenteren, de welcke ofte aen d'eeen ofte aen d'ander hinder soude mogen toebrengen, maer sullen die breken en af keeren, ende sullen reciprocelyck bericht-tinge ende advijs geven, met sorge en oprechtigheyt, also haest als sy de kennisse sullen hebben.

16. De Onderdanen van sijne Maj. ende die van de voorsz H. Staten Generael en sullen in toekomende niet plegen ofte exerceren eenigerhande soorten van Vyantschappen, nochte vyolentie, de een tegens den anderen, so ter See als te Lande ofte in de Revieren, Reeden ende soete Wateren, onder wat Naem ende pretext dat het sy, ende also en sullen de Onderdanen van sijne Maj, nies vermoghen te nemen eenigerhande Commissien, tot besondere

besondere ende particuliere armements ofte bewapinge,ofte brieven van Represalien, nochte selfs in cours te gaen met sulcke,op pœne van naer-gevolgt, en als Piraeten en Zee-roovers gestraft te werden: Het welcke reciproquelijck ende wedersijdts sal geobserveert werden, door de Onderdaenen van de Nederlandtsche Provintien, in 't regaert van de Onderdaenen sijns Majestts. ende sullen ten dien eynde alle,ende een yder reys, als dat wedersijts versocht en gerequireert sal zijn, in de Landen van de gehoorsaemheyt syns Majestts. en in de Vereenigde Provintien gepubliceert en vernieut werden,seer expresse en precise defentie, van sich in geenerhande maniere te dienen, van soodanige Commissien, ofte brieven van Represalien, op de boven-gementioneerde pœne, de welcke strengelijck teghens de overtreders sal geexecuteert worden,boven de gehele restitutie ende reparatie,in de welcke sy gehouden sullen zijn,tegens die,aen de welcke sy eenige schade veroorsaeckt sullen hebben.

17. Alle brieven van Marcke ende Represalien,de welcke hier te voorens mochten toegestaen ende geaccordeert sijn geweest,om wat sake dat het zy,syn nul verklaert,ende sullen hier namaels door een van de Geallieerde, in nadeel en prejuditie van de Onderdanen des anderen, niet vermogen gegeven te worden,ten waer alleenelijck in cas van klaerblickende en Manifeste weygeringe van Iustitie,de welcke niet vermach gehouden te wesen voor geverifieert,so de Requeste,ofte vertooch van dien,den welcken de selve Represalien eyscht, niet gecommuniceert zy aen den Minister die sich bevinden sal op de plaetsen van wegens den Staet, tegens d' Onderdanen van welcken die soude moeten gegeven worden,ten eynde om binnen den tijt van 4. maenden,of eer so 't kan, hy van de contrarie informeren mach,oft 's accomolissement ende voltreckinge van de Iustitie,die schuldich en behoorlijck sal zijn, procurere.

18. Oock en sullen de particuliere Onderdanen van syne Maj. niet vermogen in hare Personen ende goederen,in Actie of Arrest gestelt te werden, om eenig ding 't welck syne Majest. mocht schuldig zijn,nochte de particuliere subjecten van de meer-gem: Heeren Staten Generael,voor de publijcke schulden van de Staten Generael: Maer sullen leven, conserveren ende frequenteren,den een met den anderen,in alle goede Vrientschap en correspondentie, en sullen onder haer genietigen ende jouïsseren, van de vrijheyt van Commercie en Navigatie, binnen Europa, ende alle de Limiten van de Staeten, van d' een en van d' ander, van alle soorten van Koopmanschappen ende Waren,daer van de Commercie en den transport,generalijck nochte universelijck verboden is, aen alle,so wel Onderdanen als Vremdelingen,door de Wetten ende Ordonnantien, van d' een ende van d' anders Staten.

19. Ende ten dien effecte de Subjecten van sy voorsz. Maj. en die van de gemelde H. Staten Generael,sullen vermogen onbedwongen ende vryelijck te frequenteren, met haer-lieder Koopmanschappen,ende Schepen de Lantschappen,Landen,Steden,Havenen,Plaetsen, en Revieren,van d' een ende van d' ander Staten,aldaer te brengen en te verkoopen,aen alle Persoonen indistinctelijck en af-sonderlijck, te koopen, te traficqueren, ende te transporteren alle Koopmanschappen eñ Waren,daer van t' uytbrengen of uytvoeren en transport, aen alle Onderdanen van syne Maj. oft van de voor-gem: H. Staeten Generael, niet en sal verboden zijn. Sonder dat dese reciproce vrijheyt door Previlegie, Octroy, of eenige andere Concessie particulier,vermach gelimiteert ende gerestringeert te werden, ter exceptie alleenlijck van Traen, of Walvis-Olye, de welcke de Onderdanen van de voorgem: H. Staten Generael, niet sulllen vermoghen in Vranckrijck te brengen en te verkoopen, in prejuditie van de Previligie geaccordeert aen de Compagnie,opgerecht voor de Visscherije van Walvissen, ende 't maken van de selfde Olyen, so lange als den tijt door 't selfde gegeven Koninglick Previlegie sal duyren,

nochtans sullen d' Onderdanen wedersijts betalen,de geaccostumeerde en gewonelijcke rechten ende andere,de welcke door syn Maj. ende Successeurs, of door gemelde H. Staten Generael,in de Landen haers gehoorsaemheyt binnen Europa sullen geimposeert zijn,sonder dat de Onderdanen van d'een en van d' ander syde,sullen gehouden syn te betalen veel grooter of andereRechten,belastingen,gabelles of impositien,geen uytgesondert,op hare Persnen, Goederen,Waren,Schepen,of ladingen der selve,directelijck of indirectelijck, onder wat naem, titel, of pretext dat sulcx mach wesen, als die, de welcke door d' eygen en naturele Onderdanen van d' een ende d' ander betaelt sullen werden.

20. De Oorlog-schepen van d' een en d' ander,sullen altijt de Reden,Revieren,Ports ende Havens,vry en open vinden,om in te komen, uyt te lopen, ten Ancker te blijven so langh alst haer nodig sal syn, sonder gevisiteert te mogen worden,met conditie, nochtans te wesen en te useren van discretie,en voorts geenerhande oorsake van jalousije te geven,door te lang vertoeven of verblijf,noch andersints aen de Gouvern: van de selfde plaetsen en Havens,aen de welcke de Capit. van de selve Schepen,d'oorsake van haer komst en verblijf sullen doen weten.

21. De Schepen van Oorloge syns Maj. en de voorn: H. Staeten Generael, en die van hare Onderdanë,de welcke ten Oorloge sullen uytgerust wesen,vermogen in alle liberteyt te brengen de Prijsen die sy op hare Vyanden sullen hebben gemaeckt, daer 't haer goet sal duncken, sonder geobligeert en verpligt te zijn aen eenigerhande rechten,'t zy van de H. Admiralen of van de Admiraliteyt, of van eenige andere,sonder oock dat de selve Schepen of voorsz. prijsen, komende in de Havens of Ports van syne Maj. of van de geseyde H. Staten Generael, vermogen gearresteert of gesaiseert te wesen, noch dat d' Officiers van de plaetsen kennis sullen vermogen te nemen, van de validiteyt of weerde van de selve prijsen, de welcke sullen vermogen uyt te lopen en geleyt te werden vryelijck en in alle sekerheyt, ter plaetsen vervat in de Commissien,daer van de Capiteynen van de selfde Schepen vä Oorloge verobligeert sullen zijn te doen blijcken,en ter contrarie en sal Azil, verblijf nochte retraite in hare Ports en Havens gegeven worden,aen die, die prijsen sullen gemaeckt hebben op d'Onderdanen van syne Maj. of van de voorsz. H. Staten Generael, maer daer in gekomen sijnde door noot van Tempeest oft perijckel van zee, so sal men die so haest mogelijck zy, doen vertrecken.

22. De Onderdanen van de ges. H. Staeten Generael,en sullen niet gereputeert en gehouden syn als Aubajus in Vranckrijck, maer sullen exempt syn van de Wet d' Aubeine, en sullen vermogen van hare goederen te disponeren door Testament,Donatie,of andersints, ende hare Erfgenamen Onderdanen van de selve Staten,so wel in Vranckrijck als elders wonende, sullen selfs ab intestat,hare successien ontfangen,schoon dat sy niet en hadden geobtineert eenige letteren van Naturalisatie, sonder dat de kracht en effect deses Concessie haer vermach geconteteert of belet te worden,onder pretext van eenig recht of Prerogatijf van de Provintien, Steden of private persoonen : Sullen insgelijcks vermogen, sonder de brieven van naturalisatie, de Onderdanen van de gem: H. Staten sich te stabileren met alle vrijheyt, in alle Steden des Koningrijckx,om aldaer haer-lieder Commercie en Traficque te doen,sonder dieshalven haer te voorsien,en te verkrijgen eenige rechten van Borgerschap,of ten ware dat sy geobtineert ende verworven hadden,brieven van naturalisatie van syne Maj. in goeder forme. En sullen generalijck getracteert worden die van de Vereenigde Provintien,in al en over al, so favorabel als de eygen en naturalicke Onderdanen van syn Maj. en particulierlick en sullen als de Vremdelingen niet mogen gedaen wesen. En sal de gantsen inhout deses tegenwoordigen Artijckels,geobserveert werden,in 't regard van de Onderdanen des Koningrijckx,in de Landen van de gehoorsaemheyt der voorschreven Heeren Staten.

23. De

23. De Schepen geladen van een van de Geallieerde, passerende langs de Kusten van d' ander, en inlopende door Tempeest of andersints, in de Reden of Havens, en sullen niet gedwongen worden aldaer t' ontladen, of haer Koopmanschappen oft gedeelte van dien te debitteren, noch gehouden syn te betaelen eenige rechten, of ten waer wanneer sy goetwillighlijck ende met haren danck, aldaer Koopmanschap ontladen.

24. De Meester of Schippers van de Schepen, hare Piloten, Officieren, Soldaten, Bootsgesellen en ander Zee-volck, selfs de Schepen nochte Waren ende de Coopmanschappen, daer mede sy sullen geladen zijn, ende sullen vermogen noch gesaiseert, noch gearresteert te worden in virtuyte ende uyt krachte van eenig generael of particuliere ordre, van wie het zy, of voor wat sake of occasie dat het mach wesen, selfs niet onder pretext en couleur van de conservatie ende beschserminge van den Staet, ende generalijck niets en sal vermogen genomen te worden van de Onderdanen van d' een en d' ander zijde, als met consent van die van wie het sal behooren, en mits gereet ende contant betalende, de dingen die men van haer sal begeren. Waer in men nochtans verstaet niet begrepen te zyn, de saisissementen ende arresten, gedaen door ordre en authoriteyt van Iustitie, ende door ordinare wegen, en voor wettige schulden, contracten eñ andere legitime oorsaken, ter oorsake van welcken, door wegen van Rechte, ende naer de formen van Iustitie, sal geprocedeert werden.

25. Alle de Onderdanen ende Inwoonders van Vranckrijck, vermogen in alle sekerheyt en vrijheyt, te Navigeren en te Trafiequeren, in alle de Koningrijcken, Landen, Staten, die sijn oft sullen zijn, in vrede, vriendschap, of neutraliteyt met Vranckrijck, sonder dat sy mogen wesen getroubleert of geinquireert, in dese vrijheyt, door de Schepen, Galeyen, Fregatten, Barcken, of ander Zee-gebousel, toebehoorende aen de gemelde H. Staten, oft eenige van hare Onderdanen, ter oorsaken ofte occasie van de vyantschappen die sich hier na soude mogen ontmoeten, tussen de ges. H. Staten Generael, eñ de voorsz. Coningrijcken, Landen ende Staten, ofte eenige van die, de welcke syn of sullen zijn, in vrede, vrientschap, of neutraliteyt met Vranckrijck.

26. Desen transport en desen trafiecq, sal sich uytspreyden ende extenderen, tot alle soorten van Coopmanschappen, ter exceptie ende afgesondertheyt van die van Contrebande.

27. Ende in desen graet of soorten van Contrebande, verstaet men alleenelijck begrepen te wesen, alle soorten van Vuyr-wapenen, arme á feu en andere sorteringen van dien, als Canons, Musquetten, Mortiers, Petarden, Bomben, Granaden, Saussisen, Fenynige Circulen, Affuyten, Forquetten, Bandeliers, Boscruyt, Lonten, Salpeter, Koghelen, Riquen, Rapieren, Morlionnen, Casquetten, Curassen, Hallebarden, Iavelijnen, Paerden, Zalen van Paerden, Scheyden, Pistolen, Draeg-banden ende andere sorteringen, dienende tot gebruyck en usantie van den Oorlogh.

28. In dese soorte van Goederen van Contrebande, ende sullen niet begrepen syn Tarwe, Rogge, ende andere legitime Granen, Erten, Boonen, &c. Olyen, Wynen, Zout, nochte generalijck al 't gene dat behoort tot voedsel en onderhoudinge van 't Leven, maer sullen vry verblijven, gelijck andere Coopmanschappen ende Waren, in 't voorige Artijckel niet gecomprehendeert, eñ den transport sal gepermitteert en toegelatē worden, selfs in de vyantlicke landen van de ges. H. Staten, behoudens in de belegerde geblockeerde en geinfesteerde steden en plaetsen.

29. Tot d' executie van 't gene voorsz. so isser geaccordeert, dat die gedaen sal werden op de maniere als volgt: Dat de Schepen en Barcken met Coopmanschappen, van de Onderdaenen syns Maj. gekomen wesende in eenige Havens van de gemelde H. Staten, en willende daer van daen passeren tot die vande ges. Vyanden, sullen alleenelijck geobligeert syn te tonen aen de Officiers vande havens vande gem: H. Staten, van waer sy sullen vertrecken, haer Pasporten

 inhoudende

inhoudende de specificatie van de ladinge harer Schepen, geatteſteert en gemerckt mettet Zegel, en hant-teken ordinair, ende bekent van de Officiers van de Admiraliteyt, van de plaetsen daer na sy gedestineert sullen zijn; alles in ordinare en gewonelijcke forme, na welcke exhibitie van hare Paspoorten, in de voorschreven forme en sullen sy niet vermogen geinquiteert noch ondersocht, opgehouden, noch getardeert of verachtert te werden in hare reysen, onder eenigh pretext

30. Het selve sal geuseert, in 't regart van de Franse Schepen en Barcken, de welcke in eenighe Reden sullen gaen van de Landen van de gehoorsaemheyt der voorsz. H. Staten, sonder te willen in de havens komen, of daer in komende, sonder nochtans te willen debarqueren, en haer ladinge breken, de welcke niet geobligeert sullen mogen wesen om rekenschap van haer Cargasoen te geven, dan in cas datter supitie nadunckens waer, dat sy aen de vyanden van de voorsz. H. Staten, Koopmanschappen van Contrebande brachten, gelijck als hier boven geseyt is.

31. Ende in 't selfde cas van suspitie, sullen de voorsz. Onderdanen van syne Majest. geobligeert zijn, in de havens hare Paspoorten te toonen, in forme hier boven gespecificeert.

32. Dat, so sy binnen de Rede gekomen waren, of in volle zee ontmoet door eenige schepé van de ges. H. Staten, ofte van particuliere Armateurs, hare Onderdanen de selfde Schepen van de Vereenigde Nederlantze Provintien, om alle onordentelijckheyt en disordre te ontgaen, en sullen die van de Francoisen niet nader als de schot eens Canons komen, en sullen haren Boot of Chaloupe aen 't boort van de Franse Schepen of Barcken, vermogen te senden, ende daer in te doen gaen 2. a 3. Mannen alleen, aen de welcke getoont sullen werden de Pasporten en Zeebrieven, door de meester of patroon van 't Franse Schip, in manieren hier boven gespecificeert, na 't formulier van den ges. zee-brief, den welcken geinsereert en ten eynde deses Tractaets gevoegt sal worden: Door welcke Pasporten en zee-brieven, niet alleen van syne ladinge blijcken mach, maer oock van de plaets syns Woninge en residentie, mitsgaders van den naem, soo van den meester en Patroon, als van 't Schip selfs: ten eynde, dat door dese 2. middelen, men weten en kennen mach, of sy Coopmanschappen van Contrebande voeren, en dat het suffisantelijck blijcke, so van de qualiteyt van 't selve Schip, als van syn meester en patroon, aen welcke Pasporten en zee-brieven, men schuldig syn sal, volle trou, ende geloof te geven. Ende op dat men te meer hare validiteyt en deugtsaemheyt bekenne, en dat sy niet mochten wesen in eeniger manieren vervalst, gecontrefeyt of na gemaeckt, so sullender van syn ges. Maj. en de gem: H. Staten Generael, seker tekenen of mercken, ende contre-seignet of zegelen gegeven worden.

33. Ende in cas dat in de ges. Franse Schepen ende Barcken, gedestineert na vyandlicke havens der voorsz. H. Staten, sich bevonden door de gemelde middelen eenige Coopmanschappen en Waren, van die, de welcke hier boven van contrebande, ende verboden verklaert zijn, de selve sullen ontladen, gedenuncheert en geconfisqueert worden, door de Rechters van de Admiraliteyt der Geun: Provintien, of andere competente, sonder dat derhalven 't Schip en Barcke, ofte andere goederen, Coopmanschappen ende Waeren, vry ende toe-gestaen gevonden in 't selfde Schip, mogen in eenige manieren gesaiseert ofte geconfisqueert wesen.

34. Daer en boven is noch geaccordeert ende over een ghekomen, dat al het gheene het welcke sal worden gevonden, ingeladen door de Onderdaenen syns Majesteydts, in een Schip van de Vyanden der voorschreven Heeren Staten Generael, schoon dat sulckx niet waere Goederen van Contrebande, sal geconfisqueert zyn, met al dat men vinden sal in het voorschreven Schip, sonder exceptie nochte reserve: Maer van de ander zyde oock sal lyber ende vry zijn, al 't gheene dat syn sal en gevonden sal zijn in de Schepen, toebehoorende aen de bovenschreven Onder-

ven Onderdanen des Alder-christelijckften Konings, of wel sijn ladinge of gedeelte der selvige, waer aen de Vyanden van de voorschreven Heeren Staeten, behoudens de goederen van Contrebande, in 't regard van de welcke men sich reguleren sal, gelijck als in de voorighe Articulen verklaert is.

35. Alle d' Onderdanen ende Inwoonders van de voorseyde Vereenigde Nederlantse Provintien, sullen reciprocelijck jouïsseren ende genietigen van de selve rechten, Vrijheden ende exemptien, in haren Traffiq ende Commercien, in de Havens, Reden, Zeen, ende Staten syns voorseyden Majesteyts, 't welck geseyt wort te wesen, dat d' Onderdanen sijns Majesteyts jouïsseren sullen, in die van de gemelde Staten, ende in volle Zee, en so te verstaen, dat de egaliteyt reciproquelijck syn sal in alle manieren wedersyden, en selfs in cas, dat, so hier na de voorseyde Heeren Staten, in vrede, vrundschap ende neutraliteyt waren met eenige Koningen, Princen en Staten, de welcke vyanden van sijne Maj. wierden. Yder van de voorsz. partijen sullen reciprocelijck schuldig zijn, de selfde conditien, uytgedruckt in de articulen deses tegenwoordigen Tractaets, de welcke sien op den Traffiiq ende op de Commercie, te onderhouden.

36. Ende om te meer te versekeren d' Onderdaenen van de voorgem: Heeren Staten, dat aen haer geenderhande violentie gedaen werde door de voorsz. Schepen van Oorloge, soo sal defentie ende verbot aen alle Capiteynen van 's Konings Schepen, en Onderdanen sijns Majesteyts gedaen werden, van haer niets te molesteren, moeyen nochte te beschadigen, in eenigh ding dat het zy, op pœne van gestraft te worden, en in hare Personen en goederen gehouden te desdommageren, ende den intresten tot de behoorlijcke geleden restitutie ende reparatie.

37. Ende ter deser oorsake, sullen van nu voorts de Capiteynen en Armateurs geobligeert zijn, yder voor haer vertreck goede ende suffisante borghe te stellen voor de competente rechters, tot de somme van 15000. ponden Tournois, om yder van haer in solidum te verantwoorden, over de malversatien ende verongelijckingen, de welcke sy in hare coursen mochten begaen ende aenrechten, en voor de contraventien van haren Capiteyn ende Officier, teghens 't tegenwoordich Tractaet en tegens d'Ordonnantien ende Edicten sijns Majesteyts, de welcke gepubliceert sullen worden in virtute, ende conforme de dispositie deses, op pœne van verval, ende van nulliteyt ende onweerde, van de selfde Commissien en verloven, het welcke insgelijcx door de gemelde Onderdanen der voorsz. Heeren Staten Generael sal gepractiseert worden.

38. So 't geschiede dat ymant vande ges. Franse Capit. wiert genomen van een schip met de voorsz. goederen van Contrebande, (als geseyt is) en sullen de ges. Capit. niet vermogen te doen sien, noch te breken de kisten, malen, balen, buffetten, tonnen of andere kassen, of die te transporteren, verkopen of verwisselen en andersints te veralieneren, ten sy dat sy aen Lant sijn gebracht geweest, in de tegenwoordicheyt vande Rechters vande Admiraliteyt, en na Inventaris door haer gemaeckt, van de selfde goederen gevonden in de gelade Schepen, of ten ware dat de goederen van Contrebande, en maeckten als een gedeelte van de ladinge: Den schipper oft patroon van 't schip, sal goet vinden en aggreren, d'overleveringe vande Contrebande, aen den gem: Capit. en sal voorts syn reys vervolgen, in welck cas den ges. Meester of Schipper en Patroon, geensints en sal vermogen verbindert te wesen, om sijn route en streeck, en het desseyn sijns reys voorts te setten.

39. Syn Maj. begerende dat d' Onderdanen van de meerges. H. Staeten Generael, gehandelt en getracteert syn in alle de Landen syns gehoorsaemheyts, so favorabelick en gunstelick, als syn eygen Onderdanen, sal alle nootsakelijcke ordres geven. om te doen dat de jugementen ende arresten, die gegeven en verleent sullen zijn, op de Prijsen die ter zee gedaen syn geweest,

gegeven sullen werden met alle equiteyt en Iustitie, door Personen geensints suspect noch geïnteresseert, in 't faict ofte sake, daer van questie sal wesen: En syne Maj. sal precise ende efficacieuse ordre geven, ten eynde dat alle d'arresten, vonnissen, en bevelen van Iustitie alreede verleent na hare forme behoorlijck, ende promptelijck geexecuteert te worden.

40. En wanneer dat d'Ambassadeurs van de voorsz. H. Staten Generael, of eenig ander van hare Ministers, de welcke aen 't hof syns Maj. syn sullen, klachten sullen doen, van de selve vonnissen die gegeven sullen syn geweest. Syn Maj. sal de gemelde vonnissen doen revideren, ende oversien in synen Raet, om t' examineren, of d'ordre en of de precautien, in 't tegenwoordich Tractaet begrepen, sullen hebben gevolgt en geobserveert geweest, en om daer in sonder uytstel voorsien te worden, 't welck ten alderlangsten binnen den termijn van 3. maenden sal gedaen werden. Niet te min voor 'teerste vonnis nochte na de selve revisie, de goederen en effecten die geexamineert sullen zijn, sullen niet vermogen verkocht noch ontladen te worden, ten waer met consent van partijen geinteresseerde, om te eviteren ende te verhoeden het verderf van de selve Coopmanschappen.

41. Wanneer proces sal ontstaen en gemoveert zijn, in de eerste of in de 2. instantie, 'tussen die, de welcke prijsen ter zee sullen hebben gemaeckt, ende de geinteresseerde komende t'obtineren een sententie, vonnis, of favorabel arrest, 't selve sal onder cautie syn executie hebben, en sorteren effect, niet tegenstaende t' appel van dien, den welcken den prijs sal hebben gemaeckt, maer ter contrarie, en 'tgene in 't present en in de voorsz. ariculen gesegt is, om aen de Onderdanē syns Maj. korte en goede Iustitie te doen erlangen en verwervē, verstaen en gepractiseert door d' H. Staten, ten opsigte en regarde van prijsen, door hare Onderd. op syn Maj. gemaect.

42. Syn Maj. en de voorsz. H. Staten, vermogen t' allen tijden te doen bouwen of toerusten, in de landen van d'een en d'ander, sulck getal van Schepen, 't zy tot den Oorlog of Commercie, als haer goet duncken sal, mitsgaders oock sodanige quantiteyt van oorlogs-munitie kopen, als sy nodig sullen hebben, en sullen haer authoriteit gebruyckē, ten eynde dat de voorgem: koop van Schepen en van oorlogs-munitie, geschiede ter goeder trouwen ende voor redelijcke prijs, sonder dat syn Maj. noch de gef. H. Staten, aen de vyanden van d'een en d' ander de selve permissie en toelatinge vermogen te geve, ingevalle ende in cas dat de gemelde vyanden waren aengrijpers en aggresseurs.

43. Gebeurende dat Oorlogs of Coopvaerdy-schepee, door tempeest oft door ander accident ende toeval op de Custen van d'een of d'ander Geallieerde stranden, de gem: schepen, gereedschap, toebehoren, goederen en Koopmanschappen, en 'tgene dat sich bergen of 'tgene dat daer van komt, so de selve dingen bederffelick zijn en verkocht syn geweest, alles gereclameert wesende door d'eygenaers ofte andere, hebbende last en volle magt van haer, sal terstont gerestitueert worden sonder forme van proces, en betalende alleen de redelicke kosten, en 't geene dat tussen de Geallieerde gereguleert en gestelt sal wesen, voor recht van berginge: En in cas van contraventie tegens 't tegenwoordig artijckel. Syn Maj. ende de voorss. H. Staten Generael, beloven hare authoriteyt krachtelijck te gebruycken, om te kastijden met alle mogelijcke severiteyt en strengheyt, die van hare Onderdanen, de welcke haer hebben laten gebruycken tot haerder groot leetwesen, en diergelijcke ontmoetingen.

44. Syn Maj. ende de voorsz. H. Staten Generael, en sullen niet lijden noch dulden dat hare Onderdanen, ontfangen in geene van hare Landen huns gehoorsaemheyt, eenige Piraeten, Rovers, Fourbans of stropers, hoedanig dat sy mogen wesen, maer sullen die doen vervolgen, ende straffen, ofte jagen uyt hare Havens, ende d'hernomen schepen, als mede de goederen, genomen

nomen door de selve Piraeten ende Fourbans, die men bevinden sal sulckx strackx en sonder forme van proces, lyber en vry gerestitueert worden, aen d' Eyghenaers die de selve erkennen en involghen.

45. De Inwoonders ende Onderdanen van d' een ende van d' ander zijde, vermogen over al in de Landen van de gehoorsaemheyt des voor gem: H. Conings,en de meergem: H.Staten,sich te doen dienen van sodanige Advocaten,Procureurs,Notarissen en Solisiteurs, als haer sal goet duncken,waer toe sy oock sullen gecommitteert zijn,door d'ordinare Rechters, wanneer het nodig sal zijn,en dat de voorseyde Rechters daer toe sullen versocht zijn. Ende het sal gepermitteert en toegelaten wesen aen de voorsz.Onderdanen ende Inwoonders wedersijts, te houden in de plaetsen alwaer sy hare woningen sullen houden,de Boecken huns trafiq en correspondentie,in sulcker tale als haer sal goet duncken,sonder dat sy ten dien subjecte,vermogen ondersocht ende geinquiteert te wesen.

46. Den gem: H.Koning,als oock de voorsz. H.Staten Generael,vermogen op te rechten en te stabileren, tot gerief ende commoditeyt van hare Onderdanen, trafiquerende in de Koningrijcken ende Staten,d' een van d'ander Consuls van de Natie haers Onderdanen,de welcke genieten en jouïsseren sullen van de rechten,liberteyten eñ vrijheden, die haer door hun exercitie en employ toekomen,ende 't establissement ende oprechtinge, sal ghedaen werden in de plaetsen ende gewesten, alwaer 't met gemeen bewilligingh noorsaeckelijck sal zijn.

47. Syn Maj. ende de voorsz. H. Staten Generael, sullen niet toelaten dat eenig Oorlogschip, nochte ander geequipeert ende toegerust, door bestellinge en voor den dienst van eenig Prins,Republicke ofte Staet dat het zy,eenig prijs kome maken op de Reden,Havens,of eenige Revieren de welck haer toebehoren, op d'Onderdanen van d' een ende van d'ander; en ingevalle dat sulcx geschiede,syn voorsz. Maj. en de voorn: H. Staten,sullen hare authoriteyt en hare machten gebruycken, om de raisonabel ende redelijcke reparatie ende restitutie te doen.

48. De een van de Geallieerde,en sal niet assisteren de geattacqueerde vyanden van d'andere,tegenwoordige of toekomende,noch te lande noch ter zee,met volck,gelt,vivres, munitie, Schepen of andere dingen, de welcke de selve soude mogen stercken, conserverende nochtans den vryen cours van Commercie en van Navigatie,tusschen d' Onderdanen van d' een Geallieerde,met de Vyant van d' ander, conform de voorgaende articulen.

49. Ende ten eynde,dat so wel syn gemelde Maj. als de H. Staten Generael,mogen volkomentlijck versekert wesen van 't effect en van de reële, ende vigoreuse executie van de tegenwoordige Confœderatie, verklaren dat sy geen Tractaten noch conventien hebben, contrarie aen dese,de welcke haer souden konnen verhinderen in eeniger maten en manieren, dit tegenwoordig Tractaet in alle syne poincten en Articulen, in goeder trouwen t' executeren.

50. Dit tegenwoordig Tractaet van Alliantie, als van Commercie, Navigatie en Marine, sal 25. jaren duyren, te beginnen van den dach der onderteyckingen,wel te verstaen,nochtans dat, soo men by avonruyre gekomen was tot de prestantie articul van de Guarantie, door rupture ofte assistentie,in faveur syns Geallieerde in virtute deses Tractaets, 't selvige sal continueeren,bestaen ende subsisteren, in syn kracht ende vigeur,in alle syne deelen,totter tijt dat men uyt den Oorlog sal gescheyden zijn, in der manieren hier boven gespecificeert.

51. De Ratificatien van het Tractaet sullen ghegeven worden in goeder forme, ende wedersijdts uytghewisselt binnen den tijdt van drie Maenden, van den dagh van de onderteyckeninge af te reeckenen.

Acte van

Acte van 't Paſpoort van den Admirael van Vrancktijck:

CEſar Hertog van Vendoſme/ Merceur/ Beaufort / van Pont Vieuvre ende Eſtampes/ Prins van Anet ende van Marrigues/ Pair ende Groot-Meeſter/ Hooft ende Surintendent/ Generael van de Navigatie ende Commercie van Vranckrijck ende gheconqueſteerde Landen/ aen al die deſe tegenwoordighe Letteren ſullen ſien. Saluyt/ Doen te weten: Dat wy gegeven hebben verlof ende permiſſie .... Meeſter ende Conducter van 't Schip genaemt ...... van de Stadt .... voerende .... Laſten ofte daer omtrent/ tegenwoordig weſende op de Reede van de Haven .... om te gaen na .... geladen met .... na de viſitatie ſal zijn gedaen geweeſt van zijn Schip/ voor te vertrecken ſal Eed doen/ voor de Officieren/ die exerceren de Juriſdictie van Zee-ſaken/ hoe dat 't ſelvige ſchip toebehoort aen een ofte twee Onderdanen van zijne Majeſt. daer van Acte ſal geſtelt worden onder de .... als oock te bewaren/ ende te doen bewaeren/ door die van zyne Equipagie/ de Ordonnantien ende Reglementen van de Marine/ ende ſal ter Greffie ſtellen de Acte/ gheteyckent ende ghecertificeert/ inhoudende de Namen en de By-namen/ Geboorte ende Wooninge/ van 't Volck van zijn Equipagie/ ende van al die ſullen Embarqueren/ de welcke hy niet en ſal vermoghen in te nemen/ ſonder wete ende conſent van de Officieren van de Marine/ ende in yeder Port ende Haeve/ waer hy met zijn Schip ſal inkomen/ ſal hy doen blijcken aen de Officieren ende Rechters van de Marine/ van 't teghenwoordigh verlof/ ende ſal haer getrou rapport doen/ van 't geene dat gedaen ende gepaſſeert zijn ſal/ geduerende ſijn Reys/ ende ſal voeren de Vlaggen/ Wapenen ende Teycken van den Koning ende van ons/ geduerende zijn Reys. In Oirkonde van dien/ hebben wy ons Hant-teycken ende 't Zegel onſer Wapenen op deſe tegenwoordige geſtelt/ ende 't ſelvige doen Contre-ſigneren door onſen Secretaris van de Zee .... A ...... den Dach .... Duyſent Ses Hondert Seſtich .... was gheteyckent Ceſar de Vendoſme/ ende lager door mijn Secretaris/ geteyckent Matarel/ ende geattheſteert met 't Zegel van Wapenen van den gemelden Heer Admirael.

Formulier van de Acte, vervattende den Eedt:

Moris .... van de Admiraliteyt van ..... Certificeeren dat/ Meeſter van 't Schip/ genaemt in 't bovenſchreven Paſpoort/ gepreſteert heeft den Eed/ in 't ſelvige vervat/ ghedaen .....; den .... Dagh van ....

Ander formulier van de Brieven, die ghegeven moeten worden in de Steden ende Zee-havens van de Vereenichde Provintien, aen de Schepen ende Barcken, de welcke uyt de ſelvighe ſullen trecken, volghens 't boven-ſchreven Artijckel:

Aen de Sereniſſ: ſeer Doorl. ſeer Machtighe/ ſeer Edele Eerwaerdige ende voorſienighe Heeren Keyſers/ Koningen/ Republijcken/ Princen/ Graven/ Baronnen/ Heeren/ Borgermeeſters/ Schepenen Raeden/ Rechters/ Officieren/ Juſticieren en Regeerders van alle goede Steden ende plaetſen/ ſoo in Kerckelijcke als in Wereltlijcke/ die deſe Patenten ſullen ſien ofte leſen/ wy Borgermeeſters ende Regeerders van de Stadt .... Doen te weten/ dat N. N. Schipper van 't Schip N. compareerende voor met ſolemnelen Eed verklaert heeft/ dat het Schip genaemt N. groot omtrent .... Laſten/ op 't welcke hy tegenwoordig ſchipper is/ toe-behoort aen de Inwoonders van de Vereenichde Provintien: Alſo wilt hem Godt helpen. Ende alſo wy geern ſoude ſien den ſelf den Schipper van 't Schip gheholpen/ in de rechte affairen/ wy ſoecken u alle in 't Generael ende in 't particulier/ alwaer den gem: Schipper met zijn Schip ende Waren arriveren ſal/ dat haer gelieve hem goedertierentlijck te ontfangen ende behoorlijck te tracteren/ hem duldende op de ghewoonelijcke Tollen ende Laſten/ in ende omtrent uwe Rivieren en Domainen/ hem latende Navigeren/ paſſeeren/ frequenteren ende Negotieren/ daer ende waer hy 't goet ſal vinden/ 't welck wy geern ſullen erkennen. In kennis van dien/ hebben wy 't Zegel van de Stadt hier doen op-drucken.

Procuratie van den Koningh van Vranckrijck aen ſijne Commiſſariſſen:

LOuijs by der gratie Gods Koning van Vranckrijck ende Navarre/ aen al de geene die deſe tegenwoordighe Letteren ſullen ſien/ Saluyt / d' affectie ende reſpect/ de welcke onſe ſeer weerde ende groote Vrienden/ Geallieerde ende Bont genoten de H. Staten Generael van de Vereenichde Nederlantze Provintien/ ons in alle bejegeningen betuygen/ ende hebbende haer doen reſolveren t' onſewaerts te deputeren d' Heeren Baron de Gent/ Heer van Ooſterweede/ Luytenant van de Leenen/ ende Primaet van de Lande van Fauquemont/ Coenraet van Beuningen/ Raet der Stadt Amſterdam/ Juſto de Huybert/ Raet ende Penſionaris van de Stad Zierickzee/ alle Gedeputeerde in haer-lieder Vergadering

verdige/wegens de Provintien van Gelderlant/Hollant en Zeelant/hare extraordinare Ambassadeurs/ om gesamentlijck met den Heer Willem Boreel/Ridder Baron van Vrenhoven/ Vrendijck/Heer van Steelant/Duynbeke/Peere-boom/etc. haer ordinaris Ambassadeurs/ter occasie van de conclusie vande Vrede tusschen ons/ende onsen seer weerden ende seer beminden Broeder ende Oom/ den Koningh van Spangien/ende van ons Houwelijck/ons door hare conjouissances en civiliteyten te geven/tekenen van 't deel dat sy nemen/ in 't geene ons raeckt/ ende hebben haer oock geordonneert/ ons openinge te doen om haer met ons op nieus te unieren/ en vereenigen door Tractaten en vriendschap/ en confederatie/ en Commercie/convenabel en over een komende met de constitutie van tijde en saken/ de welcke den standt vande Vrede mochten versekeren/ door een goede ende vaste unie/ tusschen onse Staten en hare Onderdanen/ ten eynde om haer te doen smaken en genuttigen/ de vruchten met voordeel en advantage/ waer toe de voornoemde Ambassadeurs verklaerden/ons daer op wel te willen verstaen. Ende desirerende daer toe te brengen/ al 't geene dat van ons in dese occurrentie kan verwacht werden. Wy hebben goet gedacht tot de Negotiatie en handelinge van dese Tractaten te committeren/ Personen gerecommandeert/door haer digniteyten en suffisantheden/en haer eygen meriten. Ende ten dien effecte so hebben wy goet gedacht/geen beter noch weerdiger verkiesinge te konnen doen/ als van die/van onse seer weerde en getrouwen Heer Graef van Gien/ Ridder/en Cancelier van Vranckrijck/van onsen seer weerden ende wel beminden Cousin/ den Marschalck de Villeroy/een van onse beminde en getrouwe Raets-luyden/ in onse Raden/ de Heeren Graven van Brienne en Tellier/ Ministers en Secretarissen van Staet/ en de Lionne/oock Minister van onsen Staet/ alle Commandeurs van onse ordre/ en van den Heer Graef van Brienne Soon/ insgelijckx Secretaris van Staet/ ende van onse Commandementen/ en van den Heer Colbert/Raet in alle onse Raden/ende Intendent onser Finantien/ van de welcke d' experientie en addres/ in manieren van de importantste saken/en de getrouwicheyt en affectie tot onsen dienst/ ons egalijcken gebleken is. Om dese redenen/en andere ons daer toe moverende/ met advys van onsen Raedt/ in welcken tegenwoordich waren/den Coningh/onse seer eerwaerdige Vrouw/ende Moeder/onsen seer weerden en beminden eenigen Broeder/ den Hertog van Orleans/en andere Princen van onsen Bloede/ groote ende notabile Personen van onsen Raet. Ende uyt onse seker kennis / volle macht en Koningl. authoriteyt hebben gegeven/ ende door dese tegenwoordige getekent met ons Hant/ geven volle macht/ ordre ende commissie/ te hooren/ confereren/ Negotieren/ en te tracteren in onsen Naem/ met de voorsz. Heeren Ambassadeurs Extraordinaris/ en de ordinare vande voorsz. Heeren Staten Generael/ voorsien met volle Machten/ tot desen suffisant/ van de conditien eens Tractaets van Alliantie/ ende Confederatie/Commercie/ Navigatie/ ende van Marine/ sodanig als sy best en behoorlijck sullen oordeelen/ tot gemeene beste van onsen Staet en Affairen/ ende over een te komen/te resolveren/ arresteren en besluyten/ende te tekenen de Articulen. Belooven op trouwe en Coningijck Woort / voor aengenaem te hebben vast en fortabel/ al 't geene door den voorsz. Heer Seguier/ Ridder Cancelier van Vranckrijck/ door onsen geseyden Cousin/ den Hertog van Villeroy/ ende door de gemelde Heeren Graven van Brienne/ le Tellier/ de Brienne Soon/ ende Colbert/ alle gesamentlijck / en voor 't meeste deel ingeval van absentie/sieckte of wettige verhinderinge/van eenige onder haer sal gearresteert en getekent sijn geweest/ de selve te rateficeren op de beste forme alst mogelijck sijn sal/ sen daer van te doen leveren de brieven van ratesicatie/in terme/en in der manieren als voor ghestelt/ en door de gemelde Tractaten gereguleert is/ want sulckx is ons Plaisir/ in kennis van dien hebben wy ons Zegel op dese tegenwoordige doen stellen. Gegeven te Parijs den 10. dach van April/ in 't Jaer van Gratie 1662. ende van ons Rijck het Achtiende. Geteeckent L O U I S.

Ende wat lager op de vouwe/ door den Koning Phillepeaux/ en gezegelt in dobbelen steerte van den grooten Zegel/ van Geelen Wasse.

Acte, en Procurarie van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael, aen hare Ambassadeurs:

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlantse Provintien/aen alle de gene die dese tegenwoordige brieven sullen hooren lesen. Saluyt/na dat wy gegeven hebben de proeve van affectie/de welcke wy hadden voor de ruste des Christendoms/door de Vrede/die men in 't Noorden quam te sluyten/ so geloof den wy/ den self den te versterken ende t' affirmeren/ handelende met den Alder-christelijcsten Coning/ een nauwe/goede ende oprechte/geduerende mutuele Vrientschap / Unie en Alliantie/ voor de bescherminge ende conservatie wedersijts/ van Staten en Onderdanen/ van d' een en van d' ander/ van hare liberteyten en vrijheden/ particulierlijck in 't stuck van de Zee/ en Marine/Navigatie/ ende Commercie/ en generalijck al haer gemeen Intrest/tegens al die/die haer daer in ter Zee en te Lande souden willen verhinderen. Waer toe willende brengen/al 't geene dat van ons soude mogen verwacht werden: Soo hebben wy geresolveert in Vranckrijck te senden/ een Extraordinai Gesantschap/ gecomposeert voor eenige Personen van Qualiteyt/ om van onsent wegen met de ges. Koning te tracteren/ofte met de

Commissarisen die sijne Majesteyt ten dien eynde soude willen nomineren. Ende wetende dat wy ten
dien effecte geen beter verkiesinge en souden konnen doen/als van den Heer Jan Baron de Gent/Luy-
tenant van Leenen/ en Primaet van den Lande van Fanequemont/ Coenraet van Beuningen/ Raede
der Stadt Amsterdam/ en Justus de Hubert/ Raet/ en Pensionaris van de Stadt Zierick-zee/in onse
Vergaderinge/van wegen de Provintien van Gelderlant/ Hollant ende Zeelant/ soo wegens de groote
kennisse/de welcke sy-lieden van de publijcke Affairen sijn hebbende/ als van die / de welcke wy hebben
van hare bequamheyt/prudentie/en de getrouwicheyt. Wy geven door dese tegenwoordige volle macht/
authoriteyt/commissie/ende speciael bevel/ aen de voorsz. Heeren/ de Gent/ van Beuningen/ ende de Hu-
bert/en aen yder van haer in 't particulier: So door sieckte of andere verhinderinge/sy alle in de Trac-
taten niet konden verschijnen/om gesamentlijck/en den Heer Willem Boreel/ Heer van Duynbeke/ etc.
onsen ordinarissen Ambassadeur in 't Hof van Vranckrijck/ van onsent wegen/ te maken ende sluyten/
het voorseyde Tractaet van Alliantie defensive/ van Marine/ Navigatie/ende Commercie/met sijn ges.
Alder-christel. Maj. oock separatelijck/ of gesamentlijck/met den Coning van Groot Bretangen/ende
ten dien eynde met sijne Maj. of met sijne Commissarissen/ die hy sal believen te nomineren/te confere-
ren/als oock over een te komen/beloven/resolveren/concluderen/ende gelijckelijck te arresteren/al 'tgene
dat ten propooste/ende nodig geestimeert sal zijn/ tot 't gemeene best des Koningrijckx Vranckrijck/en
dese Republijcke/ende selfs te sluyten ende te tekenen een Tractaet/maken en passeren sodanige instru-
menten/acten en beloften/in goede en behoorlijcke forme/ ende generalijck te doen/ al dat wy souden kon-
nen doen/so wy daer tegenwoordich waren/ en wanneer selfs speciaelder bevel nodig waer. Belovende
oprechtelijck en in goeder trouwen/ voor aengenaem te hebben/ en voor vast en stanthoudende te hou-
den/ al 't geene de selve Heeren Ambassadeurs sullen beloven/ accorderen/over een komen/ en in de self de
Handelinge ondertekenen sullen/om 't observeren te voltrecken/ende 't executeren inviolabelick/ en noyt
daer tegens te gaen/directelijck noch te indirectelijck/in wat manieren dat sulcx soude mogen wesen/daer
van te doen expedieren onse brieven van Ratificatie/in der beste ende autentijckste forme/als sal konnen
geschieden/en wanneer sulcx noodig sal zijn. Gegeven in den Hage/ in onse Vergaderinge onder onsen
grooten Zegel/ende onder de signature/ ende paraphure ordinair onses Griffiers/ den 5. Octob. 1660.
getekent P. Swanenburg/ ende wat lager op de ploy/ Ter Ordonnantie van de gemelde Heeren Sta-
ten Generael N. Ruysch/ ende gezegelt met dobbelen steerte van den grooten Zegel/ in geelen Wasse.

In kennisse van welcken/ wy Commissarissen ende Ambassadeurs boven genoemt/ uyt kracht van
onse respective volle Machten/ hebben in de selve naem / dese tegenwoordige geteeckent met ons ordi-
naris Hant-teken/ende daer toe opgedruckt de Caschetten onser Wapenen/Parijs den 27. April 1662.

Geteyckent/

(L.S.)	Seguir.	(L.S.)	I. de Gent.
(L.S.)	Villeroy.	(L.S.)	C. v. Beuningen.
(L.S.)	de Lomenie.	(L.S.)	I. de Hubert.
(L.S.)	de Tellier.	(L.S.)	G. Boreel.
(L.S.)	de Lionne.		
(L.S.)	de Lomenie.		
(L.S.)	Colbert.		

Bysondere en gesepareerde Articulen, beslooten tusschen den Alder-Christelijckstcn Coningh van Vranckrijck, en van Navarre, en de Hooge Mog: Heeren Staten Generael, der Vereenigde Nederlanden, tot explicatie van 't 5. Artikel, als oock van 't 3. ende 4. van 't Tractaet van Alliantie, Guarantie, Commercie, en Marine, van sijn voorseyde Majesteyt, met de gemelde Heeren Staten Generael, beslooten en geconcludeert, heden den 27. April 1662.

't Volgende is 't 5. Artijckel des Tractaets van Alliantie:

Enig

EN in cas dat de selvige attacque / ofte troublen van een openbare rupture gevolgt werde / dien van de 2. Geallieerden/ dien niet geattacqueert sijn sal / sal geobligeert sijn te breken/ 4. maenden na d'eerste requisitie ofte versoeck/ van dien van haer den welcken alreede in rupture sal wesen. Geduyrende welcken tijdt hy door sijne Ambassadeurs/ofte andere Ministers/alle debuoiren doen sal/ om een equitabel en behoorlijck accommodement te beramen /tusschen den Aggressfeur/ ofte Stoorder en den geattacqueerden/ ofte den getroubleerden. Ende niet te min sal/ geduyrende dien tydt/ aen sijnen Geallieerden een machtig secours geven/ so alsser sal wesen over een gestemt en verdragen/ by besondere Articulen (hier na volgende) tusschen sijne Majesteyt/ en de meer-gem: Staten Generael/ schoon dat in 't jegenwoordige Tractaet geen andere mentie gemaeckt is/ sullen echter gehouden en geobserveert werden/ als of sy absolutelijck in dese Tractaten geschreven/en geinserreert waren/blijvende nochtans na den selfden geexpireerden tijt van 4. Maenden/ ter keure van dien van de Geallieerden/den welcken in rupture sal wesen/ te continueren de genietinge van de vrucht van 't selve secours/ in cas/ dat de conjuncture des tydts/ en de geschapentheyt sijnder saken / hem 't effect van die van de openbare rupture sijns Geallieerde/ prefereren doet.

Volgt het eerste en andere Articulen, van 't bysonder en separaet Tractaet :

1. Het cas van 'tbovenstaende vijf de Articul/komende te vervallen/den gemelden Heer Coning en sijne Successeurs/sullen verobligeert sijn t' assisteren/de voorsz. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/ alle reysen als sy sullen geattacqueert/ofte getroubleert zijn/gelijck als 't in breede en lange/ in 't selve Tractaet uytgedruckt is/ met een secours van 12000. Mannen te voet/ wel gewapent/ onder sulcke Regimenten/ Compagnien/ Colonellen/ ende andere Officieren/ als sijn gemelde Majesteyt goet/ en te propooste sal vinden/en tot soodanige assistentie bequaem sal oordeelen/en sal haer leveren/ en 't selve secours t' sijnen koste onderhouden/ ten dienste vande voorgemelde Heeren Staten Generael/allen den tijdt/ dat men niet verobligeert sijn sal in rupture te komen/volgens het Tractaet/ en het voorseyde Artyckel van dien. Oock sullen de voorseyde Heeren Staten Generael/ verobligeert zijn/ reciprocelijck den gemelden Heer Koning t' assisteren/ alle reysen als hy sal geattacqueert/ ofte getroubleert sijn in der manieren voorsz./ met een secours van 6000. Man/ Voet-knechten/ wel gewapent/ onder sulcke Regimenten/ Compagnien/ Colonellen/ en andere Officieren / als de selvige Heeren Staten goet/ en ten propooste/ en bequaemst sullen oordeelen/ tot soodanige assistentie/ en sullen die leveren/ en die onderhouden t' haren koste/ ten dienste van den voorsz. Heer Koningh / allen den tijt/ dat men niet geobligeert sal sijn in rupture te komen/wegens het Tractaet/en het gemelde Articul van dien.

Tweede Articul van 't Separaet Tractaet :

Dien/ welcken opentlijck/ in der maniere voorsz./geattacqueert sal zijn/sal de vrijheyt mogen hebben/ het secours te nemen/ of al in Soldaten/ ofte al in gelt/ ofte een gedeelte in Soldaten/ en een partije in Schepen/ Wapenen/ Amonitie van Oorloge/ gelt / ofte andere dingen/bequaem tot usantie van Oorloge/ so wel dat duysent Soldaten geschat sijn sullen/op 10000. gulden ter Maent/volgens den cours van de Banck tot Amsterdam/ rekenende 12. maenden in een Jaer/ en de betalinge sal geschieden in het begin van yder maent/ by egale partijen/ in sulcker manieren/ dat/ ingevalle dat de betalinge geschiede in gedeelte/ofte geheel in gelt/ de Penningen tot Parijs gelevert sullen werden/ofte binnen Amsterdam respectivelijck/ maer in cas/ dat de selfde prestatie in gedeelte geschiede / ofte geheel in Oorlogs-amonitie/ Schepen/ ofte andere dingen/ proper ende bequaem tot usantie/en gebruyck des Oorlogs/ den geassisterden sal geobligeert zijn/ selfs te gaen ontfangen en te halen d'Amonitie van Oorlog ofte Schepen/ in 't Lant van dien/ welcke assisteren ofte het secours fourneren sal.

Derde Articul :

Wanneer het secours in Soldaten gelevert sal werden/de selve sullen gantselijck gestelt worden onder 't Commandement en bevel van dien/ aen de welcke sy gesonden sullen zijn/ om sich daer van te dienen/ alwaer 't hem sal goet duncken/te Water en te Lande/in de Campagnie/in Belegeringen/tot bewaernis van Plaetsen/ en over al/ alwaer de nootsakelijckheyt/ utilliteyt ofte bequamigheyt sal exigeren en vereyssen. Met dese uytgesondertheyt/ nochtans dat de Compagnien niet en sullen vermogen geheelijck gesepareert te werden/d'een van d'andere/ maer dat sy te samen onder hare Vaendels blijven sullen/ ten minsten tot het getal van 2. ofte 300. Soldaten/ van yder Regiment.

Vierde Articul :

Na dat het gefourneert Secours van Soldaten/door den geassisteerden sal gesonden wesen/ en ontfangen door den geassisteerden/ so sal 't in de macht van den geassisteerden zijn/ de vacerende Ampten te vervullen/ tot de Vaendels incluys/ te beginnen van de Opper-Hoofden/ mits dat de Persoonen/ aen wien de vacerende Ampten sullen geconfereert werden uyt de Troupes van secours gekosen zijn.

Vijfde Articul:

Wanneer den noot en d'affaires sal doen oordeelen ende kennen/ dat het beloofde en geaccordeerde secours soude moeten geaugmenteert werden/ den gem: Heer Coning en Heeren Staten Generael/ sullen gesamentlijck trachten daer over te convenieren.

Seste Articul:

Hoewel dat in 't Tractaet van Allantie Defensive/ heden gearresteert en besloten/ tussen de Commissarisen van den Aller-Christel. Koning ende de Ambassadeurs Extraordinaris en Ordinaris van de Staten Generael der Vereenichde Nederlanden/ over een gekomen sy/ dat de guarantie gestipuleert in 't derde en vierde Artijckel sich uytspreyden en extenderen sal op den gantsen Staet van de voorseyde Vereenichde Provintien en alle plaetsen/ waer sy haer Guarnisoen zijn hebbende. Zijn Majesteyt nochtans in consideratie van de Alliantie die hy heeft met de Heeren Keurvorst van Ceulen en den Hertog van Nieuburg/ verstaet niet geobligeert te zijn in de selfde guarantie/ in gevalle dat den voorseyden Keurvorst ofte Hertog/ yder besonder en separatelijck eerst komt te attaqueren de Stadt Rijnbergh en d' ander de Stad Ravesteyn/ met hare eygen Machten alleen/ maer so sy sich quamen te dienen van hulp ofte assistentie van eenigh ander Potentaet/ Prince ofte Staet/ 't zy in Volck/ Gelt ofte eenigerhande andere maniere directelijck of indirectelijck/ in welck cas van assistentie ofte van conjuncture/ deselvige guarantie verbintsaem ofte obligatoir sal zijn/ in 't regart van de gemelde Princen/ gelijck deselvige is/ tegens alle andere/ sonder dat de tegenwoordige exceptie geextendeert vermach te wesen/ tot eenig cas ofte sake in de selfde niet geexprimeert en uyt-gedruckt in prejuditie van 't gheene 't welck in het voorseyde Tractaet geconvenieert is.

Volgt het derde en vierde Artijckel, van 't generael Tractaet, tot beter begrijp deses voorsz. gesepareerde Seste Artijckel:

3. Ende aldus belooven en verbinden sy sich d' een d' ander te guaranderen/ niet alleen alle de Tractaten die zijne Maj. en deselvige H. Staten Generael/ alreede met andere Koningen / Republijcken / Princen en Staten gemaeckt hebben/ de welcke weder zijts sullen werden geexhibeert voor de wisselinge van de Ratificatie/ maer oock al die sy hier naer gesamentlijck en met gemeen consent souden mogen maecken/ en om sich te defenderen/ assisteren en conserveren reciprocelijck in de possessie van de Landen/ Steden en Plaetsen/ die tegenwoordig toe-behooren en hier namaels toe-behooren sullen/ soo aen zijne Maj. en dessels Successeurs Koninghen van Vranckrijck/ als aen de voorsz. H. Staten Generael door de voorseyde Tractaten/ ofte in de selfde H. Staten haer Guarnisoen hebben/ in wat Deel van Europa/ dat die Landen/ Steden en Plaetsen gelegen ofte gesitueert zijn: Ingevalle dat in al 't voorenschreven zijne Maj. ofte de meergem: H. Staten Generael door eenige vyantschap ofte openbaren Oorlog komen getroubleert ofte geattaqueert te werden.

4. De reciproce ofte weder sijts verbintenis/ van sich onderling te helpen en te defenderen / verstaet men oock te wesen om sijne Maj. en de voornoemde Heeren Staten Generael/ hare Landen en Onderdanen te beschutten en te mainteneren/ in alle desselfs rechten/ possessien/ immuniteyten en vryheden/ so van Navigatie als Commercie/ en Visscherye/ mitsgaders andere sodanige ter zee en te lande/ die sich bevinden sullen haer toe te behooren/ door 't gemeene recht/ ofte verkregen te sijn door de gemaeckte/ ofte door te maken Tractaten/ in manieren als boven/ omtrent en tegens alle Koningen/ Princen/ Republicken/ ofte andere souveraine Staeten: Invoegen/ dat/ soo in prejuditie vande gemelde Tranquiliteyt Vrede/ Vriendschap oft neutraliteyt/ sijn Majest. ofte de voorn: H. Staten Generael/ hier na komen geattacqueert te werden/ ofte in eenigerhande maniere dat het zy/ gestoort ofte getroubleert in de Possessie en jouissance van de Staten/ Landen/ Steden/ Plaetsen/ Rechten/ Immuniteyten/ en vryheden van Commercie/ Navigatie/ Visscherye/ ofte andere sodanige/ daer van sijne Maj. ofte de gemelde H. Staten Generael/ tegenwoordelijck jouisseren/ 't zy door 't gemeene Recht/ 't zy door alreede gemaeckte Tractaten/ ofte die als boven souden mogen gemaeckt worden. Sijne Maj. en de meer-gemelde H. Staeten Generael/ geadverteert wesende/ en d' een door d' ander versocht en gerequireert/ sullen gesamentlijck al haer vermogens doen/ om den troubel ofte vyandschap/ te doen cesseren/ ende te doen repareren de verongelijckingen en injurien/ de welcke aen een van de Geallieerde sullen sijn gedaen geweest.

Volgt het Sevende Artijckel van 't Separaet Tractaet:

Terwijle dat het Tractaet van Vrede/ gemaeckt tusschen den Coning van Portugal/ en de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provintien/ noch niet gerateficeert en is/ en dat de Guarantie haer niet uytspreyden moet/ als op Tractaten die gemaeckt en gepasseert zijn/ in goede en behoorlijcke forme/ so is geconvenieert en over een gekomen/ dat sijne Majesteyt niet verbonden sal zijn/ in eenige guarantie/ teghens den voorschreven Koning van Portugal/ als na dat het geseyde Tractaet gemaeckt/ of

anders

ander dat gemaeckt soude mogen worden/ om den Oorlog te eyndigen/ die sy tegenwoordig hebben/ behoorlijck sal gerateficeert zijn/in welck cas 't selve/gelijck als d' andere Tractaten in de Guarantie vervat/en gecomprehendeert sal zijn/ gelijck als men geconvenieert sal wesen.

8. Alle welcke Articulen/ gelijcke kracht en vigeur sullen hebben/ gelijck als of de selve in 't begrijp en Lichaem van 't Tractaet generael/ heden getekent/begrepen en geinserreert waren. Gedaen in Parys den 27. April 1662.

Geteeckent

Seguier.	I. de Gent.
Villeroy.	
De Lomenie.	C. van Beuningen.
Tellier.	
De Lionne.	I. de Huybert.
De Lomenie.	
Colbert.	G. Boreel.

Bysonder en Separaet Articul, buyten het generael Tractaet, rakende d' Impositie van de 50. stuyvers per Vadt op de vreemde Schepen, vertreckende uyt de Haevenen van Vranckrijck:

DAer is gestipuleert geweest/van wegen den Alder-christelijckster Koning/ en geconsenteert door de Heeren Staten Generael vande Vereenigde Nederlantse Provintien/dat de egaliteyt/ de welcke precieselijck moet geobserveert werden/in 't regaert vande Onderdanen van d'een en van d'ander Geallieerde/met de naturele en materie van rechten/lasten/en Impositien, volgens het 20. Artikel hier achter aen volghende/heden gesloten/ niet derogeren sal de Impositie van de 50. stuyvers per Vadt/en in Vranckrijck opgestelt/ op de vremde Schepen/ en dat d' Onderdanen van de Heeren Staten der Vereenigde Provintien/geobligeert sullen sijn/de selfde te betalen/ gelijck alle andere Vremdelingen/ of ten waer dat sijne Majestt. op de Remonstrantien/die hem hier na mogen gedaen werden/wegens de ges. Heeren Staten/ de selve examineren met die groote affecte/met de welcke het hem belieft haer te Honoreren/anders disponere: Maer sullen van nu af aen door sijne Maj. gegeven werden/ de nootsakelicke ordre/ten eynde dat de ges. Impositie vande 50. stuyvers/ niet geexigeert noch gevordert werden/ van de Schepen en Onderdanen vande voorsz. Nederlantze Provintien/als eenmael voor yder reys/ in het uytgaen en vertrecken vande Havens syns Koningrijcx/ en niet in 't inkomen. Ende dat de selfde schepen/geladen met Sout/niet meer betalen sullen als de helft van de voorgem: 50. stuyvers: Op conditie/dat/so de gemelde Heeren Staten ten propooste vinden/diergelijcke Impositie te stellen op de vremde Schepen/in haer Lant komende/ haer sulckx vry sal blijven. Doch sullen niet mogen t' excederen/ in 't regard vande Onderdanen van sijn voorsz. Maj. den Tax/ die hare Onderdanen in Vranckrijck betalen. Blijvende het self de 20. Articul/in 't regard van alle andere rechten/lasten/en Impositien/tegenwoordig of toekomende/in syn volle kracht ende vigeur/sonder gelimiteert of geexcedeert te mogen wesen/ door eenige andere exceptie of restrictie/als die hier boven geexprimeert zijn.

Volgt het 20. Articul, van 't generael Tractaet:

Ende ten dien effecte d' Onderdanen sijns gemelde Maj. en die van de voorsz. Heeren Staten Generael/sullen vryelick en liberlick vermogen te frequenteren/met hare Coopmanschappen en Schepen/ de Landen/Plaetsen/Steden/Havens en Revieren/ van d'een en d' ander Staet/ daer te brengen en te verkoopen/aen alle Persoonen indistinctelijck/koopen traficqueren/en te transporteren/ alle soorten van Coopmanschappen ende Waren/daer van d' inkomste ofte uytgaen/en transport/ aen alle Onderdanen van sijne Maj. ofte den gemelde Heeren Staten/ niet en sal verboden zijn/ sonder dat dese wedersijdts vryheyt vermach gelimiteert oft gerestringeert te werden/door eenige Previlegie/ Octr: y/ofte eenighe particuliere Concessie/ter exceptie alleenelijck van Walvis-Traen/ den welcken de Onderdanen vande voorseyde Heeren Staten Generael/ in Vranckrijck niet en sullen vermogen te brengen noch te verkopen/in prejuditie van 't geaccordeerde Previlegie aen de Compagnie/geestabileert tot de Visscherije van den Walvis/en vertieringe vande selfde Tranen/of Olyen/ so lang als den tijt verv at/in 't selfde Previlegie/alreede door den Koning gegeven/ sal dueren. En sullen vervolgens d' Onderdanen wedersijdts betalen/de gewoonelijcke rechten/ en andere die geimposeert sullen zijn door sijne Majest./ en des selfs Successeurs/oft door de gemelde Heeren Staten Generael/ in de Landen van hare gehoorsaemheyt in

Europa/sonder dat de self de Onderdanen wederszijts gehouden sullen sijn meerder te betaelen/ ofte andere rechten/lasten/Gabbellen/ofte Impositien/geen uytgesondert/op hare Persoonen/goederen/ Waren/ Schepen/ ofte ladinge van dien/directelijck ofte indirectelijck/ onder wat naem/ titel/ of pretext dat het soude mogen wesen/ als die betaelt sullen worden door d' eygen/en naturelijcke Onderdanen van d' een en van d' ander zijde.

Welcke Articulen gelijcke kracht en vigeur sullen hebben/ als of sy in 't Corps en Lichaem van het generael Tractaet heden gepasseert/geinserteert waren. Gedaen te Parijs den 27. April 1662.

Geteeckent

Seguier.	I. de Gent.
Villeroy.	C. van Beuningen.
De Lomenie.	I. de Huybert.
Tellier.	G. Boreel.
De Lyonne.	
De Lomenie.	
Colbert.	

Lijste van de Tractaten, wegens de Vereenigde Vrije Nederlanden, naer Vranckrijck gesonden, om aldaer ingevolghe van 't 3. Articul, van 't Tractaet in den Jaere 1662. tusschen den Koningh en de Heeren Staeten Generael geslooten, geguarandeert te werden:

1. TRactaet met Brandenburgh gemaeckt, den 4. September 1636. ter saecke van de Brandenburgse schult.

2. Item, met Brandenburg in dato den 2. April 1632. over de betaling van Cxx M. guld. van onkosten, tot recuperatie van de Cleefze Landen.

3. Tractaet met Sweden, gemaeckt den 1. September 1644.

4. Item, de secrete Articulen op 't voorsz. Tractaet van de Iare 1640. wegens het secours wedersijts te doen by turbatie van de Commercie ende Navigatie, in de Baltise Zee.

5. Tractaet van Guarantie met Sweden, ende de prolongatie van 't voorsz. Tractaet Anno 1640. sijnde van dato den 15. Augusty 1645.

6. Tractaet met Denemarcken den 13. May 1645. gemaeckt over de Horisontze Tol.

7. Item met Denemarcken, in dato den 12. February 1647. over den Orisontze Tol, rakende de Sout-lasten.

8. Tractaet van Vrede met den Coning Spangien, in dato den 30. Ianuary 1648.

9. Tractaet ende Ligue defensive met Denemarcken, den 9. October 1649.

10. Tractaet van Marine met Spangien, den 7. December 1650.

11. Tractaet met Denemarcken den 27. September 1653. over de reschissie van de Tractaten van redemtie der Tollen in den Orisont.

12. Tractaet van Alliantie defensive met Brandenburgh, den 27. Iuly 1655.

13. Tractaet met Sweden, tot Elbingh geslooten den 1. September Nieuwen-stijl 1656. sijnde een renovatie van voorgaende Tractaten.

14. Tractaet met Denemarcken den 17. Iuny 1657. sijnde een ampliatie van voorgaende Tractaten.

15. Item, met Denemarcken den 15. April 1658. op de meetingh der Schepen.

16. Tractaet met Engelant, den 6, February 1659. over de 3. Schepen de Postillon, Fredrick ende Francois & Iean.

17. Trac-

17. Tractaet met Vranckrijck den 21. May 1659. over de als doen swevende differenten in 't Noorden, in sonderheyt tusschen Sweden ende Denemarcken.

18. Tractaet met Sweden, den 29. October 1659, sijnde elucidatie ende nader verklaring van 't Elbingze Tractaet.

19. Eodem die noch een Tractaet van vernieuwinge van Vriendschap.

20. Tractaet met Engelant den 29. Iuly 1656. over de als doen swevende differenten in 't Noorden, ende insonderheyt tusschen Denemarcken en Sweden.

21. Acte van verklaringhe van Denemarcken, den 29. October 1659. over de elucidatie van 't Elbingze Tractaet.

22. Acte van de Sweedtse Commissarissen van den 8. Marty 1660. waer by belooft wort, dat geene Nederlantze Schepen door de Sweden eenige schade sal werden aengedaen.

De Franze en Nederlantze Kooplujp den verheuchden hun seer over 't besluyt van so grooten werck / zijnde maer even voor de Conclusie noch getimideert geweest / met het simpel maken van 't Hooft des voorsz. Tractaets / als of daer in eenige difficulteyt soude opgebeurt hebben: Dit echter niet zijnde / was het yder aengenaem / speciael die van de Zout-pannen van St. Maerten en Rochel / vermits het Last van 50. stuyv. per Last op 25. st. was gebracht / om datte Hollantze Schippers haere ghewesten abandonnerende / op andere plaetsen haelden / en de arme Rocheilers groote schade toe-brachten. 't Franse Hof verstont op die tijt / hoe datte Marschalck de Fabert te Sedan na 6. dagen sieckte was Overleden / yder was om zijn Doodt bedroeft / dewijl hy van Catholijcken en Protestanten om zijn Heerlijcke moderatie was bemint / zijn Soon / hoewel van 14. Jaren / kreeg des Vaders Chargie. Men sprack doe aen 't Franse Hof om metten Hertogh van Nieuburgh te handelen / en hem Montferat in Italien te geven / voor zijn Hertogdom van Gulick en Berge / welck gerucht veele vremt te vooren quam: Te meer / alsoo daer by gevoecht wiert / wat subsidien Vranckrijck aen Cur-palts / Trier / Mentz en Ceulen / daer nevens beloof den. Den Franze Admirael Beaufort in de Straet ghekomen / dede geen miracul / want als den Hertoge van Crequi als Ambassadeur na Romen wilde vertrecken / pasten de Turcken (echter te vergeefs) met 7. Schepen by de Eylanden Hyres op hem: Onderwijl was in Barbaryen groot gebreck aen Koorne / soo datter veel Mooren van Honger storven. De Holl. Capiteyn Wiltschut / voerende een Lants Oorlog-schip / en zijnde omtrent Habel de grace / wiert aldaer by 't Hof of by den Gouverneur van 't Casteel versocht en geauthoriseert / omme te nemen of te vernielen een Portugijse Commissie-vaerder / leggende daer omtrent op de op en afgaende Nederlantse Schepen te wachten: Capit. Wiltschut nam hem / de Cap. klaegt aen Duc de Vendosme / dat men alsoo des Conings stroom had ontveylicht / met hem gewelt aen te doen: Dan zijn Schip bleef in custodiam.

De Parisiane niet alleen maer oock de Inwoonders van Alozis / een kleyn stedeken in 't Bis dom van Sens / stonden in dese tijt wel verbaest / toen sy bemerckten dat in een Herberge binnen de Stadt / daer den Waert was geacht voor een eerlijck Man / dat zedert de Maent Februarij in een Kamer die ghevoudt was van Caerel of Tichel-steen / als men daer over gingh / druppelen bloet s

bloets quamen uyt-springen: De druppelen zijn daer af te Parijs gesonden/ en by de Doctoren even geoordeelt als 't bloet van menschen: Men heeft daer omtrent gegraven en naerstig ondersocht/en de aerde al-om seer droog bevonden: En 't geene 't aldervremste is / den Waert 4. dagen uytgeweest zijnde/ soo en vernam men geen bloet / maer den selven weder tuys gekomen zijnde/ heeft het weder begost voort te springen; dat yder die het sach/ verstelt stont.

Iunius 1662.

ENgelant sich belovende 't grootste Heyl mette Herstelling van haren Koning/ volharde in alle blijtschap op 't geen tot 's Conings eere streckten: Jan Golder/ Major tot Dover/ was hier in geen de minste/om sulckx te bewijsen/ besloot hy mette Capiteynen van de twee Trainebandts aen de Zeekant/ daer zijn Maj. de 5. Juny 1660. was aen Lant getreden/een gedencktéken op te rechten/'twelck was een Pyramijde/van 100. voeten hoog boven de gront/ en een vergulde Kroon daer boven op gehecht van 16. voeten hoog: Dit Monument wiert ten selven dage/ ter selver ure als den Koning nu al 2. Jaren in zijn Rijck was geweest/ soo nae op den Oever en de plaets waer hy eerst uytte Chaloup stapte/geplaetst/als de Zee wilde toe-laten: De Versen die in goude Letteren daer rontsom stonden/waeren gemaeckt by den Major selfs/ en luyden aldus:

Siste Viator Iter, Vestigia Prima Secundus,
CAROLUS heic posuit, quum redit exilio.
25. May Anno Regni XII. 1662.

En in 't Engels daer by:

Hier quam den dapperen Monck, dien Grooten Carel eerst te gemoet,
En knielden als een ware George voor sijn Koninglijcke Voet.
Sit Carolus Redux Felix.

Ged: Major besloot dese bouwinghe aen de Omstanders met een vermaeninge van plicht die men den Coning schuldich was. Daer en tegens waren Sr. Henry Vaene en Gener. Lambert/ die groot gesach ten tijde Cromwels hadden gehad/ weder te Londen ghebracht/ om nader over hare bedrijven te examineren: Vane wiert den 16. deser in de Konings Banck binnen de Zael van Westmunster gebracht/en wiert daer beschuldicht: Van hoog Verraet: Hebbende Boosaerdelijck en Verraderlijck gecomplotteert en aengewerckt het eyndelijck verderf en de Doot des Koninghs: Ende dat hy met andere sich aengematicht had 't Gouvernement des Coningrijcks van Engelant. De getuygen daer af waren veel: Niet te min hy verantwoorde hem/ maer soo traech en veelmalen een saeck erhalende/ dattet wonder was so veel patientie by 't Hof te zijn om hem uyt te horen: Den Opper-rechter Foster en andere nochtans vraegden hem diverse mael/of hy niet meer en had te seggen/ wanneer hy weder zijn voorig relaes repeteerden/ seggende/

gende/ het wel met de Regeeringe des Rijcks gemeent te hebben: Maer als men hem seyde/ dat zijn eygen wercken daer ander getuygen of gaven/ als die hem selfs condemneerden/ soo versocht hy tijdt om hem te beraden/ alleen om tijt te winnen: Hem gevraecht zijnde op wat saken hy wilde consuleren / begost hy in sodanige propoosten te vallen/ die eer geleken als of hy noch had geseten in 't Souverain Cromwels College van Safety/ als dat hy stont in 's Konings Banck: Doch van yder uytten Raet positivelijck beantwoort/ stont hy verbaest/ beschuldigende nu zijn swacke Memorie/ en dan zijn lange gevangenisse: Hy had doenmaels een lange Beff aen/ op een swart Cleet/ hy selfs was alreede grijs/ en seer onvertsaegt/ sijn Knecht die gedurich by hem stont / en wel een halve riem Papieren en geschriften hielt / langden hem nu d' een/ nu d' andere/ die hy eyschte/ en in sijn beschuldiging tekenden hy selfs so staende voor de Banck/ alles seer curieus op wat men hem toe-voegde: En om dat hy also sijn saeck met ordre debatteerde/ was het geen wonder/ dewyl hy oock veele benijders had/ dat sijn verantwoordingh de soodanige te langh viel/ maer de Rechters door haer meenigte als beurten houdende / nu d' een dan d' ander tegens hem sprekende/ waren hem te machtigh/ onaengesien hy van sich selfs wel een fors en ernstigh Heer was/ sijn saeck seer animeus drijvende / so most hy meer door vermoeytheyt als yets anders swijghen/ want 't was wonderlijck om hooren so als hy ageerden: Wiert daer na uytgelept/ doch stracx weder binnen gebracht/ en bewesen en gheacht/ Schuldigh aen hoogh Verraet: En wiert so na de Cour gebracht. 5. dagen daer na zijn Henry Vane en Jan Lambert weder te voorschijn gebracht: Vaene wiert van 't Hof gevraecht/ of hy yets had te seggen tegens het Vonnis/ en of het niet wettelijck was: Begost hy weder met d' oude uyt-vlugten/ onder andere oock seggende/ dat zijn Vonnis was in 't Engels/ daer 't behoorde te wesen in 't Latijn: Hy beriep hem oock op een statute van Westmunster / die men hem voor las/ en bewees/ dat aldaer van geen criminele saecken wiert gehandelt: En wanneer hy nu niet meer wist by te brengen / las den Opper-rechter Foster sijn Sententie/ luydende als volgt: Sir Henry Vane, gy wert alhier beschuldigt aen hoog Verraet, om dat gy de Doot van den laetsten Koning hebt gedelibereert en besloten: Gy hebt u selfs in u examen beschuldigt: Blijft nu alleen, dat men oordeel over u geve, 't welck is: Dat men u van hier sal voeren, tot de gevangenis van waer gy quaemt: Ende van daer te sullen gesleept werden op een Horde ter plaetze van d' Executie, en aldaer by der Keele op-gehangen, tot gy half doot sult zijn, en u schamele Leden afgekapt: En u Ingewant uytgeruckt, voor u Aengesicht verbrant te worden: U Hooft afgehouwen: U Lijf in vieren gekapt, en op sulcke plaetsen neffens u Hooft gestelt, daer het den Koning believen sal: Godt hebbe deernisse met u ve Ziele. Den Opper-rechter seyde hem in 't wech gaen/ dat den Koningh seer gracieus was/ en ware het dat sijn boosheyt so groot niet had geweest/ hy had van de selve genade mogen verwachten/ maer nu had hy sich te bereyden om de straffe te ontfangen: Waer op Vane riep: Wat de Menschen veroordelen, is niet verdoemt by Godt. Daer na wiert Gen: Lambert voort-gebracht/ ende gevraegt/ of hy niets voor sijn selfs had te seggen? Seyde: Ick wil u niet moeyelijck vallen, als alleen, datter in mijn beschuldinghe Ian Lambert stont, sonder onderscheyt

van and're Ian Lamberts: So wierter doe Schilt-knaep by geſet: Daer op bad hy genade over ſijne miſdaden/ ſeggende/ Dat hy ſo veel nabedencké op alles niet en hadge had. Hoorende onderwijl ſijn quaet leſen / verſocht dattet Hof haer doch niet verder wilde troubleren; Alſo de ſelve Sententie tegens hem als te vooren was geprononceert: Den Opper-rechter ſeyde: 't Hoff had kennis van ſijn Functie genomen, beyde nu, en in ſijn Examen, en dat hy niet en had geſproken, om ſich te juſteficeren van 't geen hy gedaen had, maer alleen in extenuatie: Datte Coning was een genadige Majeſt. die ſijn Executie wilde uytſtellen. Waer op Lambert ſich geheel danckbaer neder boogh/en den Coning modeſtelijck danck noemde/daer by oock deſe woorden vougende: Soo Godt hem noch met veele dagen geliefde te zegenen, het ſijn eenige ſtudie ſoude weſen, daer over danckbaer te zijn: Verſoeckende/dattet Hoff over ſijne onverdienſte genade/ den Coning gelief den te bedancken &c. Hy wiert korts daer na neffens Coll: Rich/ na 't Caſteel Windeſor in verſekeringe wech gevoert. Henry Vane even animeus in den Tour blijvende/ſoude den 22. deſer voor de Noen na de Juſtitie plaets te Titcheburn gevoert werden/ alſo den Koning had geordonneert/dat hy ſoude werden gehangen en gevierendeelt/ſijn Hooft geſtelt boven de Zaele van Weſtmunſter/de quartieren aen de Poorten van Londen: Doch/om dat men oock by requeſte voor hem gunſte verſocht/voor de dienſten die men ſpelde hy voor deſe Coning en ſijn Vader eertijts had gedaen/ begeerde den Coning/ dat hy op den Tour-werf alleen ſoude Onthalſt worden; even op die plaets daer den Viceroy van Yrlant Graef van Strafford was gebijlt geweeſt: Op dit ſchavot dan/quam Vane ten half 11. ſmorgens/ werdende by den Sherif verſocht/om datſe wiſten hy een dapper Man was/ die ſijn ſaeck wel wiſt te debatteren/ hy teghens de publijcke Vrede niet en wilde ſpreken: Maer als hy niet en ſweegh/oock den Luytenant van den Tour hem in ſijn verhael belette / en oock ſo dickmael als hy ſprack/ eenighe Toeters met Trompetten/als Backers blieſen/om dat men hem niet hooren ſoude/was Vane ſeer ongemackelijck/ſiende het gewelt dat men een ſtervende Man aen dede: Veele beſchreyden hem: ſommige/wel tot 13. toe/beſchreven ſijn reden: Maer wierden door de ſoldaten/die de Piſtolen op haer reyckten/gedwongen hare ſchriften op het Schavot te werpen: Welck doen by de Londenaers als Tyrannije op-genomen wiert: Vane ſiende dat hy geen gehoor had om te ſpreké/ en gemeent by Memorie van ſeker papier/een Oratie te doen ſcheurdent Papier in ſtucken/en goydent onder 't Volck: Sijn gebed eyndelijck doende/ paſte ſijn Hooft op het Block/ en toonde ſich ſeer couragieus; Tot datte Beul/ wanneer hy weder op-lichte/ heen en weder ſiende/ noch ſcheen te dencken op de voorgaende Eeuwe/ 't Hooft weder neder leyde/ 't welck den Beul in een ommeſien van het Lichaem ſcheyde.

Tels que nous voulons apparoir, tels debuons nous eſtre.

Men voer onder dies in Engelant ſcherp voort/ met het invoeren der Biſſchoppen/ een ſake die Nederlant voor deſen ſoo veel onheyls had ingebracht; men hoopten datte Engelſen als een Volck van een ſlaefachtiger en wiſpelturiger gemoet als de vrye Batavieren / veel lichter dat konden in-ſchicken/ alſo het meer gebeurt was/dat geheel Engelant in weynig dagen van Paeps in Pro-

in Protestanten was getransporteert ghewweest: Specialijck te seggen/ wat comedien en batementen van de veranderlijcke Ingesetenen in dese tijdt gehouden zijn/ is te verdrietige langh. Des Conings Geboorte-dach wiert den 9. Juny oock te Litlingou na gehouden Predicatie gesolemniseert/ men had de Straten so vol Vreugde-vuyren aengesteken/ dattet niet sonder pericul was om daer door te gaen: De Magistraet haelden den Graef van Litlingou uyt syn Huys/ om dese Vreugde by te woonen: Sy traden samen na de Marckten/ daer een Tafel vol Confituren was opgeschickt/ by hun was den Predicant van die plaets/ die een gebed voor haer dede/ en een Psalm songh/ waer na sy eenige Confituren nuttigden/ en deelden de reste aen 't gemeene Volck: Daer stont een Fonteyn by/ die geduyrich van Franse Wijn van alle couleuren sprongh/ oock van Spaense Wijn/ 't welck wel drie uyren duyrden: En gelijck het op de onbetamelijcke Hooghduytze supp-konst een gewoonte is/ also deden de Edelen en Magistraet alhier/ [segt Peter Lillycrap] dronckten des Konings en syns Huys gesontheyt/ breckende of stucken slaende/ diverse Kassen met Roemers en Glaesen: Daer was oock op de Marckt gestelt een Kruys/ staende op 4. Pylaren/ alwaer op d' een zijde der Booge een Beelt was geplaetst als een oude Hexe/ sy hielt in haer buyst het Convenant/ met dese woorden: Voorwaer een heerlijcke Reformatie! Ter ander zyde stont een Wichelaerster/ mette Remonstrantie in de hant: Geen vereenighgh mette boolwichten: Binnen in dese Bogen stont geschildert/ een gantsch College van Staten; boven haer stont: Acte om den Coning over te leveren. Ter slincker hant lagh uytgestoten de Commissie der Kercke/ daer op stont: Acte van de Westerze Kercke: En op den top van dese Boge/ stont den Duyvel als een Engel/ met dese Versen (die men wel in and're landen gebruyckt) in syn handen: Ick sta voor de goede saecke: En te midden van de Bogen/ hong dit geschilderde Geschrift:

Voor de Convenant Broeders met opgeheven handen:
Voor de Remonstranten met gevouwen handen:
Voor sulcke Collegen als dit Volck gegouverneert hebben:
Voor Kerckx-Commissarissen en haer Protesten
Bewaert ons lieven Heere.

Over de Pilaren van de Boog beneden 't Conenant/ lach de Kerck/ Stoelen/ Bancken/ Clocken/ Kleeren; en aen de Pylaeren by de Remonstrantie/ sach men leggen/ Lepels/ Kaders en ander Tuygh: Beneden aen de Boogh stont geschildert de Rebellije/ in Religieuse Kleederen/ staende op eyeren, betekenende/ datte Predicanten in Engelant ordinaris groote oproermakers zyn: Sy had in haer rechter hant het schandaleuse Boeck/ Lex, rex: Waer in beweert wort/ defensive Wapenen te mogen op-lichten: In haer lincker hant een Brief ken/ daer op stont: De oorsaken van Godes wrake: Rond om haer lagen alle de Actien des Parlaments/ Vergaderingen van Staten, van algemeene samenkomsten/ en afgesondene der Kercke/ en alle hare protestatien

gedurende dese 22. Jaren Rebellije/ en stont boven haer Hooft: Rebellie is als sonde van Toverye. Als men nu des Konings gesontheyt dronck/ wiert al dit werck in brant gesteecken/ waer uyt meenigte pijlen als quade Duyvelkens vlogen/ eyndeling in Asse verkeert/ en alles verbrant zijnde/ quaemen schielijck twee Engelen voort/ die dit geschrift in haer handen hielden:

Der Britten Groot Monarch, op desen dach gebooren,
Is weer Herstelt, en in sijn Koningrijck gekooren;
De Coningin in 't Lant: De Scepter vast geplaest:
Van Gode komt dees dach: De blijtschap aldernaest,
Roept uyt: Vlucht Traiters vlucht, ghy haters van ons Vrede,
Wijck scheursieck volck die onses Kerckx rust brack de Leden:
Loop Convenanters, en vertoonders met u Clercken,
Godt geef ons heden vreugd, om danckbaer op te mercken.

De Magistraet verselschapten van hier den Graeve/ alwaer hy een groot Vreugde-vuyr had aengestelt: En niet alleen sy daer; Maer gelijck wy gesept hebben / yder toonden wat groote Lief hebbers sy waren / door het veel drincken op des Conings gesontheyt. Diergelijcke solemnisatien meer sijn in Engelant gehouden/ onderwijl den Coning alles dede/ om de Presbitrianen te versachten/ doch bysonder in Schotlandt/ daer weynich genegene als door dwangh waren: Men vont deswegen goet / de Predicanten haer oude gesach te verminderen/ niet minder daer van vermoghen zijnde/ als de Bisschoppen in Engelant: Onder allen wierde te Londen afgekundigt dit navolgende Placcaet:

CHARLES REX,

SEer wel en ware, ware en wel beminde, wy doen u groeten: Also wy berichr zijn, datter eenige sijn onder den naem van Quakers, ofte andere verdeelde Namen, hun onthouden in de streecken van Londen en Middelzex als onwettelijcke samenkomsten, die ons geen wettelijcke onderdanicheyt betonen, soo waren wy geregen, dat alle onse Onderdanen gebracht konden werden onder een hellige Gods-dienst, verhoopende datte providentie voor allen onheyl die tegens de Wetten invloeyen, en onse presente inlatinge, haer oft eenige van dien sal beletten, om haer te beter tot Eendracht te brengen: Deswegen begeeren wy, dat men sich heden over de komste der Koninginne in ons Royael Pallais te Westmunster, verheuge: En daer neffens seggen, het onse Coninglijcke geliefte zy, dat gy alle sodanige Personen in Londen en Middelsex, die den Eed van getrouheyt niet hebben gedaen, by u niet sullen toegelaten werden, om Hoofden en Prekers in hare Vergaderingen te hebben. Gegeven te Hamptoncourt, den 22. Augusti 1662. door 's Conings last.

EDUARD NICHOLAS.

Het was notabel / dat al d' Engelse Bisschoppen voor haer aenvaerdingh des Bisdoms / selfs de aldergrootste Presbitrianen sijn geweest: Dus siet men

men hoe de Weerelt en de Kercke in malkanderen loopen: Den Bisschop Gilbert van Londen/ dede doen op de deure van sijne St. Paulus Kerck aen placken/ 't getal der Priesters en Diaconen die hy had geordonneert; so men voor gaf / volghens de coustume der eerste Christelijcke Algemeene Kercke: Yder ontfongh van hem ordre: Ende voortaen heeft men dese alleen ghenoemt/de pieuse Moeder de Kercke van Engelant/ die haer armen en schoot opende/alleen voor die/ welcke door 't bedrog van de voorgaende Eeuwe waren mis-leydt geweest.

In Schotlant wilde het invoeren der Bisschoppen niet voort / men vond beyde Predicanten en Edelen die hun opposeerden: Men hielt te Edenborg/ te Glascou en elders/ veel solemniteyten / soo dattet scheen yders tongh daer amen op seyde/ soo bevondt men nochtans dattet hart somtijdts verre van de tanden leyt: Men sach terstont 6. Predicanten haer tegens de Bisschoppen aen kanten/ 'twelck waren Mr. James Neymout/Mr. Alexander Blairs/ Mr. James Nowel / Mr. James Veitch / en Mr. Jan Corsaires: Dan men heeft hun terstont gedeporteert/ so dat sy/ siende hares Monts misdaet/ en datte Keel en Keucken honger soude lijden/veranderden drie/ die men toen Conformisten/en d'and're Renegaden noemden: 'twelck daer na an alle Predikers oock in Yrlant is gepractiseert; en toen mochten die vast stellen / dat sy geen vrye wil en hadden: 't Welck sy te vooren wel gepreeckt/maer met hare daden anders getuygt hadden. Men had noch een ander observatie/ om sich te ontlasten van alle ongenegene/ wierden al Cromwels soldaten uyt Schotlant/ Yrlant/en Duynkercken/daer sy by Troupen gesonden waren / nu een deel onder de Vloot na Portugal/ en een deel na Tanger versonden: Van de leste plaets was den Graef Peter(borgh weder gekeert/ aen den Koningh te Hamptoncourt sommierlijck verhaelende: Dat hy daer Fitz Gerald tot Commandant hadde gelaten/ en so men mocht hoopen dese possessie noch tot groot respect der Engelse Croon konde dienen: Doch het quam daer op aen/ of de plaets konde gedefendeert werden tegens den Africaense Prins Guylant/die d'Engelsen naderhant op diverse plaetsen/so sy om Cooren in 't Lant gingen/onder schijn van handelinge/overviel: En mette Spaense gesterckt/ naderhant voor Zalee ruckten/ Tanger van alle toevoer/ onder pretext datte Pest daer regneerde/ ontbloote: Want de Spangiaerden waren over dit nest jalour/en begosten Gibraltar te forteficeren: Maer de swaricheyt wiert daer na vermeerdert/als men waerheyt bevont dat Tanger geen Baye had die bequaem was: Een Engels Ingenieur had wel voor geslagen over een Banck een Moglie te maken/ maer men duchte sulckx moeyten en onkosten verloren soude zijn: Onderwijl d'Engelse Soldaten daer so grooten gebreck leden als voortijts de Hollanders in West-Indien.

l' Effect & l' occasion font perdre le respect.

Mits het kleen geluck des Coophandels/ wierden veele in dese tijt geweldenaers en dieven: Waer van Keyser Marcus Aurelius al in sijn tijt hadde geklaegt: Eenen Jan de Gaver/ bracht in Engelant een Visser van Maeslantslnys/ die rantsonnerende voor 1450. gulden/ met noch 2. andere Schepen/ hy

pen/ hy gesterckt met 1. Frans Ridder van Malta/en Capit. Wels/die oock een Rotterdammer nam: Haer Ho: Mo: verstaende/ dat men op Portugyse Commissien also hare Onderdaenen op-bracht/ schreven aen den Gouvern: van Duynkerchen; die verklaerde van den Admirael van Engelant Duc de Jorck/ ordre te hebben ontfangen/ gheen Portugyse Commissie-vaerders te admitteren/ gelijck hy niet en dede/hebbende de voorsz. Capiteynen daer van geadverteert: Onderwijl hadden sommige Amsterdamze Coopluyden hare Schepen op de helft gerantsoneert/ meenende groot voordeel te doen/om dat de Rovers 1. Rijcx-daelder tot 3. guld:/ 1. Ducaton tot 70. stuyvers/ 1. Ducaet tot 6. guld:/ 1. Carel tot 15. guld:/ en 1. Crusaet tot 23. guld: ontfongen. Tot Southampton was oock 't Nederlants schip 't Post-paert opgebracht: Maer het slordigst was/ dat den Agent van den Lant-graef van Hessen/als voorstander der Ridders van St. Jan/ die in plaets van die van Rodis/ en die in plaets van de Templiers sijn gekomen/ op de Temse 8. Holl: schepen dede arresteren/ quansuys om syn ydelschaps pretentie: De tijdinge hier af/ klonck breemt in Hollant/ dat men so in Engelant konde ageren als men eenige Admiraliteyts Heeren op sijn hant had/ en doen konde Engelant wel oordeelen/ dat niet alleen in Nederlant soodanige Collegen pro ip sonnet ageerden. Hare Ho: Mo: sonden daer op na Engelant dese twee Brieven:

SIRE,

LA continuation des desordres qui ont commencé sous les Usurpateurs de Vostre Couronne, laquelle n'estoit presque point au pouvoir des hommes d' empescher, a l' entreé de vostre restablissement sur le Throne de Vos Ancestres, nous a obligè a porter souvent nos justes plaintes jusques a Vostre Majesté, mais nous verrions necessitez de nous plaindre comme nous faisons presentement d' une procedure si extraordinaire, que jusqu'icy l'on n'en a point veu d' exemples, non seulement en des Estats qui font profession de vivre en bonne Intelligence ensemble, mais mesme en ceux qui ne se connoissent que par des Offices indifferens de civilité & d' Humanitè. Les Ambassadeurs de cet Estat qui se trouvent aupres de la personne de Vostre Majesté nous donnent advis par leurs dernieres lettres, que les juges de l' Admirauté de Londres ont permis a l' Agent du Cardinal de Hesse de saisir au nom du Grand Maistre de Malthe, tous les Navires Marchands appartenants aux Habitans de ces Provinces, & qu'en suitte de cette permission il a effectivement faict saisir & arrester huict Vaisseaux qui y chargeoient des Marchandises, & ce pour le desdommagement des pertes que ceux de l' Ordre pretendent avoir soufferts. & de souffrir encore faute de jouir des Commanderies situees dans l' Estendue des Provinces Unies. & qui ont cy devant appartenu a l' Ordre, Ceste affaire Sire, a estè souvent mis en deliberation en nostre Assemblee, Nous avons aussi nommé des Deputez de nostre corps, pour en examiner le merite, & nous allions prendre sur leur rapport une resolution qui eust faict connoistre a toute l' Europe l' amour que nous avons pour la Iustice quand nous avons sceu les procedures irreguliers, violentes & in vuydes de cet Estat,& de l' Admiraute de Londres, nous avons esté surpris de ce que l' un travaille a perdre par la Precipitation ce que ses Maistres croyent pouvoir pretendre, mais nous avons esté Extremement estonnez de voir l' Admiraute de Londres, qui doit estre composée de personnes graves, prudentes & esclaires, agist de la sorte, en violant le droict des gens,& en une rencontre au Vostre Majesté: mesme

mesme ne l' auroit pas voulu, ny peu exercer, sans chocquer le droict des gens. l'Empereur & les Roys de France & des Espagne, qui comme Princes, recognoissans l'Eglise Romaine, peuvent avoir des considerations particulieres, pour des biens de ceste Nature, nous ont recommandé cet affaire avec chaleur & empressement, mais pas un d' eux ne s' est advisé de Menacer cest Estat des represailles, bien loin de souffrir, qu'une Iustice subalterne ayt permis de faire saisir effectivement ces Vaisseaux, biens, & Marchandises de ceux qui ne doivent rien a l'ordre, & sur lesquels le saisissant n'a aucun droict ni pretension, ils sçavent que ces provisions ne different des repressailes, que de nom, & qu'il ny a que les Souverains, qui les donnent a leurs sujets, a l' exclusion des estrangers, & en ce cas d'un Manifeste deny de Iustice seulement la ou au contraire l' Admiraute usurpe un droict, qui est reserve a Vostre Majesté seule, en faveur de ceux qui n'on presque aucun commerce avec vos Sujets, & qui ne sçauroyent dire que nous ayons fait le moindre refus de leur rendre Iustice, aussi sommes nous entierement persuadez, que d' autant que quelques uns de vos principaux Ministres ont protesté, qu'ils n'ont aucune connossiance de la demande de l' Agent du Cardinal de Hesse, & de la provision accordeé par l' Admiraute de Londres, Vostre Majesté ne desadvoüera pas seulement leur procedé, mais se ressentira aussi de l' attentat commis contre son autorité, & de l' Injustitie faicte a ceux, qui ont faict tout ce qu'ils ont pu, pour meriter l' Honneur de Vostre affection, & qui en ont eu des asseurances tres expresses de Vostre bouche Royale, de sorte que nous nous dispenserions volontiers de vous donner cette Importunité dans la croyance que nous avons que vous la previendrez, par la main leveé des Vaisseaux saisis, mais nous trouvons ceste entreprise de costé & d' autre si Importante, & d' une consequence si fascheuse que nous avons bien voulu ordonner tres expressement a nos Ambassadeurs de la presenter a Vostre Majesté en des termes si efficaces, qu'ils puissent obtenir la reparacion du tort & de la violence. qui nous a esté faicte, & empescher que nos sujets, qui font leur commerce dans Vos trois Royaumes. en vertu des bonne Intelligence, qui a tousjours esté entre Vostre Majesté & ceste Republique ne soient plus inquietez de ceste maniere a l' avenir, d' autant moins, dont nous nous plaignons, n' ont merité ny Vostre Amitié ny vostre protection, Et ainsi nous remettans a ce que nos Ambassadeurs vous diront tant sur ce sujéct, que sur les autres affaires, qu'ils ont a Negotier avec Vostre Majesté nous prierons Dieu. S I R E, &c.

Copye van den tweeden Brieff:

S I R E,

Nous escrivismes a Vostre Majesté il y a aujourd' huy huict Iours, au sujéct d' une affaire, sur laquelle nous attendons une response d' autant plus favorable, que le procedé de l'Admirauté de Londres, dont nous nous plaignons en nostre lettre, choqué égallement & le droict des gens & la Souverainete de Vostre Couronne: Presentement nous nous trouvons obligez de vous entretenir d' une affaire moins Importante en effect, mais dont les suittes pourroient estre assez fascheuses, pour nous convier a les prevenir par des esclarcissemens necessaires pour la conservation de la bonne Intelligence entre Vos Royaumes & ces Provinces. Il plu a Vostre Majesté par sa lettre du 21. Mars dernier, que nous avons recu le 20. Avril en suivant, nous prester de faire donner satisfaction aux Interessez des deux Vaisseaux, nommes la bonne Esperance & Henry Bonaventure, dont l' un fut pris en l'an 1643. Par deux Vaisseaux de la Compagnye des Indes Orientales de ce pais, dans le destroit de Malacca, & l' autre eschoua presque

en mesme

en mesme temps sur les costes de l' Isle de Mauritius, ou les Gens de la mesme Compagnye profiterent des Machandises, qui en furent sauveés, Ce n' est pas a nous a Iustifier le procedé de la Compagnie des Indes en cette recontre, mais nous ne pouvons pas nous plaindre point de l' audace de ceux, qui ont le front d' Importuner Votre Majesté & demander son Intercession pour des affaires non seulement vieilles & surannées, mais relles que nous ne pouvons accorder avec honneur, ny deux les demander en conscience, ce qui s'est passé en l'an 1654. & le Traitté faict l' an 1659. ont este nit & Mortifié toutes les pretensions de cette Nature, de sorte que nous nous en pourrions servir comme d' une raison Generale contre toutes les demandes de cette Nature, & nous dispenser d'une explication plus particuliere sur celles qui font parler presentement Votre Majesté, & neant moins nous voulons bien l' Informer tres particulierement de l'Estat de cette affaire, pourveu qu'elle nous premette de protester icy, que nous ne pouvons pas nous engager a une nouvelle recherche des choses reglées par des Traittes precedents, & que ce n'est que pour cette seulefois, & pour demander Iustice de ceux qui abusent de la bonte de Vostre Majesté & de nostre patience que nous desterrons par maniere de dire une affaire dont la memoire devroit estre abolie, il y a long temps, nous ne nous estendrons point sur les raisons que la Compagnye peut avoir eues, pour prendre la Vaisseau la bonne Esperance, & pour se prevaloir des debris de celuy de Henry Bonaventure abandonné par le patron & par les Matelots Anglois, Mais nous nous contenterons de respondre a celles, dont ont s'est servy pour surprendre la Religion de Vostre Majesté & pour l' obliger a recom mander leus Intrests mal fondés, Nous voulons bien croire, que les Intressez en ces deux Navaires ont rendu de signales services au feu Roy de la Grand Bretagne, de tres glorieuse Memoire, mais ils ont fait faire violence a la verité, quand ils ont voulu faire accroire, que ces services les ont empeschex de parler pour leurs Interests sous usurpateurs, nous pouvons faire voir, & en avons mis les preuves conveniantes entre les Mains de Vostre Majesté Envoyé extraordinaire que ces Interessez bien loin de n'oser reclamer leur bien pendant les troubles, ont bien expressement formé leur demande par escrit par devant les Commissaires estabiles en l' an 1654. sous le nom de William Thomasson, en qualité d' Executeur du Testament de Paul Pindar qui est celluy de la part duquel on renouvelle aujourdhuy la mesme demande, la quelle ils estendirent des lors jusqu'a la Somme de soixante douze mille, cincq cens; quarante six Livres Sterlins, Il n' est dit point du tout necessaire, Neantmoins que lesdits Commissaires decidassent ce different veu qu'il avoit desja esté vindé par une transaction entré les parties a l'amiable, moyennant la Somme de quatre vingts cinq mille livres tournois que la Compagnye des Indes de ce pais a effectivement payeé, les Interessez semblent presupposer que Iacob Pergens & David Goubart qui ont faict cette transaction n'estoient point qualifiées pour cela, mais nous avons en main, & avons communiqué a Vostre Envoyé extraordinaire des preuves au contraire, si evidentes, que le soleil ne l' est pas plus en plein midy, Goubart estoit proprietaire en partie de la bonne Esperance, & en avoit toute la direction de la part de tous les autres Interessez, & en cette qualitee il l' avoit loué a William Courton, qui l'avoit Fretté & qui a passé procuration en bonne forme, pour ses Interests, a Iacob Pergens, Ceux qui renouvellent aujourdhuy ces poursuittes Malfondeés ne le peuvent pas nier, ni contester les actes Authentiques, comme la procuration, la transaction, le cautionnement l' ordonnance & la quittance, que l'on produit pour cet affaire, C'est pourquoy ils se sont advises de dire que William Courton n'a pa passez procuration, au prejudice du transport qu'il auroit faict de son droict a Paul Pindar des le mois de Decembre 1642. Mais nous opposons a ceste raison controuvée les lettres & les Declarations expresses du feu Roy Vostre

Vostre Pere, d'immortelle memoire, qui en nous escrivant du 9. Octobre 1647. C'est a dire cinq ans apres ce pretendu transport, dit bien precisement, que ces deux Vaisseaux, dont il est question, appartinent a William Courten, & non a Paul Pindar, il confirme ceste verité dans une autre lettre, que Sa Maj. escrit du mesme Iour au Sr. Boswel, alors son Resident aupres de nous, ou il luy recommande bien expressement les interests dudit Courten, & luy ordonne d'assister de son Conseil & de ses Sollicitations ledit Iacob Pergens, qui faisoit les affaires de William Courten en ce Pais, nous ne pouvons, sans faire tort a la Memoire du feu Roy alleguer les lettres de la maison des Seigneurs d' Angleterre, qui confirment ce qui nous venons de dire, mais nous croyons y devoir adjouster que ledit Paul Pindar ayant pu se resoudre en l'An 1651. a faire adjourner par devant les Eschevins de la Ville d' Amsterdam, les Directeurs de la Compagnie des Indes Orientales en la Chambre de la mesme Ville, & a conclurre a ce qu'ils fussent condamnez a luy payer la susdite somme de quatre vingt cinq Mille livres tournois. Il n'a pas continué ces procedures, qu'and il a esté informé des choses cy dessus mentionnées, & il ne se trouvera point, que depuis ce temps la il ait faict aucunes poursuittes en ce pays, ce qui est une preuve invincible de l'injustice de ces pretensions, & nous fait esperer que Vostre Maj. ne laissera pas impunie l'audace de ceux, qui par des plaintes injurieuses & mal fondées pourroient troubler la bonne correspondance, que nous pretendons cultiver, tousjours de nostre costé entre Vos Sujets & les nostres. Nous esperons aussi que Vostre Maj. connoistra en ce que nous venons de dire, l'equité de nostre procedé & la sincerite de nos Intentions, a entretenir religieusement l'amitie qui jusques icy a esté si utile a l'un & a l'autre Estat, & a meriter l' affection qu'il a plu a Vostre Majeste nous tesmoigner, nous nous en promestons les effects, & cependant nous prions Dieu. S I R E, &c.

't Gebeurde oock/ datte Neef van de Portugijse Gesant te Londen/ hem by den Heere van Beverwaert had gevoegt/ seggende/ Hem dese desordres leet te zijn, en dat in Portugal de Commissien tegen haer Ho: M: al voor 4. maenden waren ingetrocken: Den Koning van Engelant selfs/ aengehoort hebbende de klachten van hare Ho: Mo: Ambassadeurs/ bysonder op 't arrest van den Lant-graefs Serviteur/ seyde: Op 't toekomende soodanige ordre te hebben gestelt, dat sulckx niet meer en soude geschieden, en die van d' Admiraliteyt haer wel souden wachten van naderhant sodanighe exorbitante Actien te plegen, als het was Arrest te authoriseren aen die geenen die haer Actie op de gehoorige plaetsen niet dan infructueux hadden weten in te stellen: Den Koning had oock versekert, dat de Nederlanders in syn Havenen met also grooten sekerheyt mochten haere Commercie drijven, als oyt, gesint zijnde met haere H: Mo: in goede Correspondentie te blijven. De Handelinge met de H. Staten/ scheen den Coning van Engelant selfs/ om de langduricheyt/ te verdrieten/ want den Cancelier had al den 4. May verklaert: Dat zedert 't Iaer 1654. most vast gestelt worden, elck' anders aengedane schade te vergoeden, van alle schade in Europa voorgevallen; om d' Onderdanen met fatsoen satisfactie te geven. Den 24. St. N. waren hare Ho: Mo: Ambassadeurs door den Coningh te Hamptoncourt ontboden/ hare Exell. af-vragende: Wat hy uyt dese langdurige Handelinge had te verwachten? Of haer E. genegen waeren te sluyten? Ombrage nemende/ sulckx geen rechten ernst mocht zijn: Seyde oock: Dat de schult aen haer Exell. zijde was, so hy anders niet koude bemercken: En had haer daer om ontboden, oft men gesint was te sluyten oft niet, om syn mesures daer na te nemen: Haere Exell:

Exell: repliceerden met respect aen den Coning: Dattet haer leet was men sodanige suspicie op haer hadde, alſo zy ſijn Majeſtr. van de ſinceriteyt haerer Ho: Mog: wel konden verſekeren, om met ſijn Majeſtr. te leven in alle goede Vrundſchap en vertroude Bontgenootſchap: **Hare Exell: vervolgden voorder:** Bereyd te zijn, het Tractaet terſtont te ſluyten, indien ſy maer dat geluck hadden te convenieren, over 2. noch openſtaende Puncten: (**Te weten/** dat van den tijt te nemen Ao. 1654. ofte 1659.: En van het nemen van wederſijdts Commiſſien; **In dit laetſte buyten Indien/ ſeyde den Coning/** te ſullen conſenteren, dat hare Ho: Mo: dan oock in den Termijn van Ao. 1654. om van de ſake af te zijn, conſenteren. De ſake van Pouleron ſoude hy laten gaen, gelijck als voor deſen daer op was verdragen, om een Separaet Articul daer af te maken, hoewel hy groote reden had, over 't laetſt gepaſſeerde aldaer, onbenoegt te zijn, doch dat men daer mede die ſake ſoude fineren, en goede Vrienden blijven, willende oock alles aen hare Ho: Mog: toeſtaen, wat met billickheyt van hem konde werden ge-eyſcht: **En toen den Coning hoorde / dat hare Exell: geen last hadden op den Termijn van Ao. 1654. te sluyten / recommandeerde hy haer aenstonts daer over aen hare Ho: Mo: te schrijven / seggende:** Eenmael van dit werck ter eenre oft ter ander zijde te moeten af zijn: **Haere Exell: den grooten ernst des Konings siende/versochten sijne Majesteyt:** Oft ſy uyt ſijn Monde hare Ho: Mog: ſouden mogen verſekeren, dat dit Poinct van den Termijn het eenigſte was, waer inne van wegen Hoogſt-ged. Majeſtr. difficulteyt wierde gemaeckt? **So seyde den Koningh daer op ront uyt;** Iae: **Belovende ten dien fine hare Exellentien oock een Memorie ter hant te doen stellen: De selve luyden aldus:**

Mijne Heeren: Ick ſende u hier nevens, door ordre van den Koning mijnen Heere en Meeſter, de Memorie die ſijn Majeſteyt aen u Exell: *heeft belooft: Blijvende in alle onderdanicheyt en affectie. Mijn Heeren u* Exell. *ſeer onderdanige*

EDUARD NICOLAS.

SYn Majeſteyt vint het vremt, dattet beſluyt deſer Handelinge met de Staten Generael, ſo traeg is, die ſo lang geduyrt heeft: Ende volgens 't beſcheyd ſyner Commiſſariſſen, ſo gelooft hy, dattet daer van daen komt (vermits ſy hem verſekert hebben, dat al d' Articulen zedert ettelijcke geleden Maenden d' accoort waren, behalvens 't geen ſiet op Ao. 1654.) daer in ſijn Majeſtr. geobligeert t' inſiſteren, om de redenen ſo dickwils aen d'Ambaſſadeurs voortgebracht: Niet anders zijnde, dan 't geen men eertijts aen Cromwel toe-geſtaen heeft. Sijne Majeſtr. bericht, dat na al d' Articulen (als geſeyt is) waren geaccoort en geadjuſteert, tuſſen des Conings Commiſſariſſen en de voorſz. Ambaſſadeurs, behalvens dat van Ao. 1654. de Ambaſſadeurs een nieuwen eyſch hadden gedaen, onder couleur van te ſijn explicatoir van het 11. Articul, 't welck handelt vande Commiſſien gegeven ter zee, en 't gebruyck der Havenen, tot aſſiſtentie van d' een en d' anders Vyanden: Invoegen, indien ſijn Majeſtr. dat ſoude toeſtaen om de genegentheydt die hy heeft tot een goede Vrede en Intelligentie met ſijn oude Bontgenoten de Staten der Vereenigde Nederlanden, hy als dan niet verſekert en is, of de ged. Ambaſſadeurs niet en ſullen doen nieuwe demandes, vermits ſy geſeyt hadden tegen de Commiſſariſſen waer mede ſy tracteerden: Datſe geen macht en hadden om 't Tractaet te ſluyten, dat door 't ſelve wiert ſleepende gehouden, daer ſijn Majeſtr. geen benoegen in nam. Sijn Maj. is mede ſeer ontſtelt, te ſien, dat 2. Schepen die met groote onkoſten van d'Ooſt-Indize Com-

pagnye

pagnie waren gesonden, om te besetten 't Eylandt Pouleron, dat door de Tractaeten, eerst van 't Iaer 1622. en daer na van 't Iaer 1654. aen de voorsz. Comp. most gelevert worden, de Ambassadeurs (na sy sich daer op geinformeert hadden) scheenen geene pouuoir om oock te beloven oft te ondernemen te hebben, om 't selve in handen van sijn Majesteyts Onderdanen te leveren, daer tegens de geseyde Comp: alhier, onophoudelijck om aenperste, niet alleen dat het Eylant haer nu soude overgelevert werden, maer oock haer schade vergoet over 't uytstellen, op 't versoeck gedaen aen den Gouverneur van Batavia, en de weygeringe die hy haer heeft gedaen, tot haer groote schade, en rupture des voorsz. Tractaets. Eyndelijck, om nu te getuygen syn Majestts. goede wille en sijn yver om d' Alliantie met de Staten der Geun: Provintien te vernieuwen, en van daer te brengen tot een Ligue so nau als 't haer aengenaem sal zijn, so wil den Koning daer een eynde vande Handelinge maken, en geen uytstel maken, om alle misvertrouwen tusschen beyde Natien wech te nemen, om alsoo te voorkomen de desseynen van die haer soecken in een quade intelligentie te brengen. Gegeven te Hamptoncourt, den 26. Iuny Anno 1662.

Den Koning publijckelijck alle Roverijen op de Geallieerden scherp verboden hebbende / dede oock de gearresteerde Holl. Schepen ontslaen: Men heeft oock gesien de Copye van een Missive / van hare H: Mo: aen den Lant-Graef Cardin: van Hessen / over de ongehoorde en tegens 't Recht der Volckeren strijdende proceduren / van des selfs Agent te London / waer op oock des selfs Agent in den Hage is gesaisceert geworden / luydende aldus:

WY hebben t' zedert eenigen tijt herwaerts, door Gedeputeerde uyt onse Vergaderinge, seer exactelijck ende met allen ernst doen examineren, de mentie van de sake, rakende de versochte restitutie vande goederen in de Vereenighde Nederlanden gelegen, op 't fondament dat de selve voor desen aen de ordre van Malta hebben toe-gekomen, ende so als wy van meeninge waren dies aengaende, op 't rapport een sodanige resolutie te formeren, die aen geheel Europa soude hebben konnen doen blijcken, de genegentheyt en affectie die wy tot de billickheyt en rechtmaticheyt sijn dragende: Hebben wy boven vermoeden met groote verwonderinge, uyt de jongste Brieven van de Heeren onse Extraordinaris Ambassadeurs, tegenwoordich in Engelant zijnde, vernomen, dat uwe Hooghts. Agent tot Londen, uyt den naem van den Grootmeester van Malta hadde versocht, oock geimpetreert, ende doen exploicteren een Mandament van arrest vande Admiraliteyt aldaer, door 't welcke hy dede bekommeren al de Nederlantze Coopvaerdy-schepen, ter voorsz. plaetse in ladinge leggende. Wy hebben de enormiteyt vande voorseyde proceduren den Koning van Groot Brittangien, directelijck by Missive gerepresenteert, ende door de wel gem: Heeren onse Ambassadeurs na behooren laten representeren, ende al hoewel wy van de equiteyt van den selfden Koning onfeylbaerlick verwachten, dat daer op het gedesireerde Redres, ende de versochte reparatie, tot ons volkomen contentement binnen korten tijde sal volgen, ende mogelijck albereyts gevolcht is, soo hebben wy nochtans des niet te min niet konnen, noch willen onder-laeten uwe Hoogheyt mits desen bekent te maken, het groot misnoeghen, 't welck wy hebben geschept, over de voorsz. exorbitante ende ongehoorde proceduren, by dessels voorn: Agent aengevangen. Ende naedemael de selve proceduren openbaerlijck sijn strijdende teghens 't Recht der Volckeren, oock vol van tastelijcke informaliteyten, onder anderen, eñ voornamentlijck mede uyt dien hoofde,

 dat men

dat men in een vremt Lant sonder eenige voorgaende Waerschouwinge doet beslaen de Sche-
pen ende goederen toebehoorende de Ingesetenen van desen Staet, en dat op de selfde tijdt dat
men intercessie van onse considerable Geallieerden en Vrienden, by behoorlijcke weghen doet
versoecken, het geene 't welck men door de voorsz. faictelijckheden sich selven in valeur tracht
te appliceren. Welckers injustitie des te grooter is, om dat onder pretext van Iustitie, de facto
gesaiseert, ende aengeslagen werden, de Schepen en de goederen, toebehoorende aen de goede
Ingesetenen deser Vereenigde Nederlantze Provintien, tegens welcke, nochte uwe Hoogheyt,
nochte de voorsz. Ordre van Malta, eenighe de minste actie is hebbende, ja selfs niet en is pre-
tenderende. Dat wy om daer over provisionelijck te betoonen ons rechtveerdig ressentement,
alhier mede in arrest hebben doen nemen, den Persoon van Reynerus Kempingh, die de voor-
seyde versochte restitutie, door last van u Hoogheyt hier te Lande is vervolghende, en voorts
niet sullen naelaten de effecten van 't voorsz. ons ressentement te doen gevoelen, soo aen uwe
Hoogheyt ende de voorsz. Maltese Ordre, als aen allen den geenen, die de selve respectivelijck
souden mogen aen-gaen, by alle gelegentheden ende occasien, daer sulcks in ons vermogen sal
wesen, ten sy de voorsz. Attentaten promptelijck gerepareert, ende ons daer over sonder eenig
uytstel, behoorlijcke reparatie ende satisfactie gedaen werde. Daer op wy voor eerst u Hoog-
heyt spoedige rescriptie, ende vervolgens het reel effect te gemoet sien sullen, omme by faute
van dien, of by onbehoorlijck dilay dies aengaende verders te statueren, en in 't werck te stel-
len, 't gunt wy tot verkrijginghe van de voorsz. reparatie, ende satisfactie sullen vermeynen te
dienen. Voorts en willen wy u Hoogheyt niet verbergen, dat wy middeler-wijlen niet en sullē
voorts varen met de voorsz. besoignes gedecerneert op 't versoeck van de restitutie der voorsz.
Goederen, hier bevoorens van wegen de selve Agent gedaen, maer by foute van prompt redres
ende reparatie als boven in allen gevalle u Hoogheyt ende de meergem: Ordre sullen houden
ontset, ende vervallen te wesen, van al sodanig recht ende pretensien, als de selve soude mogen
vermeynen, eñ by naerder indagatie, eenichsints soude konnen ofte mogen bevonden werden,
haer tot de meer-geroerde Goederen ofte eenighe van dien, directelijck ofte indirectelijck te
competeren. Waer mede eyndigende, Actum den.... Iuny Anno 1662.

Hare Ho: Mog: resolveerden oock op de gunste by Vranckrijck aen desen
Staet gedaen / de gerecommandeerde Intresten vande Ridders van Malta
te sullen by der hant nemen / soo wanneer den Prince Cardinael van Hessen/
door een convenable rescriptie desen Staet satisfactie soude hebben ghedaen/
over 't arresteren vande Holl. schepen in Engelant: Oock en sloegen haere
Ho: Mo: niet af/ dat / so wanneer Palts Nyborgh aen desen Staet versocht
te handelen over de Stadt en 't Landt van Ravesteyn / tegens eenige andere
van sijne toebehoorende plaetsen. Den Fransen Minister Monsr. d' Estra-
des nu op ordre van den Koning te Parijs gereed / om voor Ambassadeur na
Hollant te gaen/ wiert/ so hy met sijn Broeder den Bisschop was gaen wan-
delen/ op de plaets van Charité / van een los-gebroocken Hont aengevallen/
hem smijtende ter aerden/ en door-bijtende een Been/ nessens andere quetsu-
ren gevende/ sulckx dat/ indien die van de Suyte hem niet haestig hadden by-
gestaen/ hy groot pericul van 't leven soude geloopen hebben: En daer mede
in sijn gesantschap gestut/ nam den Koning voor/ al eer sijn wonden byna ge-
nesen waren/ om sijn dapperheyt hem t' employeren in Engelant/ om aldaer
te Negotieren over den Koop en het transport van Duynkercken. De

De Paerden Renningh dus langh by den Coning aengestelt/ by 't Palleys van Orleans/ nam den 3. en 4. Juny voortgangh: Alle de vreemde Ambassadeurs en Heeren van Staet/ waren op Stellagen/ neffens wel 20. duysent Menschen/ om sulckx te sien: 't Was in der daet kostelijck/ want so haest de Op-passers van dit Rijden/ het eerste teken hadden gegeben/ quam de eerste Brigade van de Vijf/ sijnde des Conings/ alle op sijn Romeyns gekleet ende hare Levrye de Feu/ voor de selve reed den Marschalck de Grammont met 6. Trompetters en 2. Tambouren/ neffens 50. Hant-paerden: Doen die van den Hertoge van Orleans/ des Konings Broeder/ insgelijcks voor met 6. Trompetters; hare Kleedinge was op sijn Persiaens/ en haere Levrye Incarnaet en Wit: Ten 3. dat van den Prins de Condee/ op sijn Turcks de Levrije Blauw/ Wit/ en Swart: Ten 4. die van Duc d' Anguien/ op zijn Moscovis/ de Levrije Geel/ Wit/ en Swart: De 5. van Duc de Guise op sijn Moors/ de Levrije Groen en Wit: Yder Prince was op 't Heerlijckst met Clenodijen geciert/ en elck had sijn plaets om te komen in 't Veldt: Het welck was/ den Koning in 't midden van 't Parck/ dat van Duc d' Orleans ter rechter in een hoeck/ den Prins de Condee aen de lincker/ en Duc d' Anguin en de Guise/ in d' andere 2. hoecken: keerende so weder sonder te loopen/ alleen om slechts de plaets te besien: De eerste was de Hooft-Renninge/ en won onder 't Esquadre van Duc d' Orleans/ den Marquis de Bellesond de Prijs/ sijnde een Juweel van Diamanten/ met het Pourtraict van de Coninginne/ geestimeert op 25000. Croonen: Den Coningh droech sich doenmael seer Heerlijck/ doch met destichevt/ hebbende lange metten voorsz. Bellesond/ om den hoogsten Prijs gedisputeert. 's Anderdaegs/ hoewel het seer warm Weder was/ wiert weder Gerent/ soo dat sommige Menschen door het gedrangh en haere nieusgierichevt/ versticken; Den Graeve van Saulx/ Soon van den Hertoge de Lesdiguiers/ 16. loopen gedaen hebbende/ sonder een te missen/ kreeg den Prijs/ zijnde in waerde als den voorgaende/ tot groote moeylijckheyt van den Soon van Mr. Dogliers/ die te voren 14. loopen hadde gedaen.

Die van Geneve hebben in dese tijt seer beleefdelijck aen hare Ho: Mo: geexcuseert/ 't beroep van den Fransen Predicant Turestin/ om in den Hage te dienen/ gevende haer seer groote ontblotinge van brave Theologanten te kennen. In Groeningen bracht door goede satisfactie/ den Heere Schuylenborg het soo verre/ dat hy soude herstelt werden in alle Digniteyt/ Eer en Ampt/ met abolitie van de beswaerlijcke resolutie/ by eenighe tegens hem gesmeet: De gemeente nam contentement door 2. nieuwe Wetten: 1. Dat Vader en Soon malkander niet souden succederen in den Raet. 2. Dat voortaen de geswoorens souden wesen perpetuel, sonder te aspireren tot den Raet ofte eenigh Provinciael Ampt. Doenmaels quam den Prince van Denemarcken in Hollandt/ doch onbekent/ om over Engelant een keertje naer Vranckrijck te doen. Den Heere Prince van Orangien desen dagen vergast by den Stadholder van Vrieslant/ Prins Willem/ wiert vry onpasselijck/ doch redderde weder in korte dagen; op een tijt dat den Heere van Zuylesteyn na Londen vertrock/ om de solemnisatien van

de gearriveerde Bruydt aldaer/ wegens ged: Prince/ te gaen bekleeden. Het gerucht bleef doe in yders Mont / dat men van den Hage tot Schevelingen een Treck-vaert soude maken. En datter aen de geene die in 't Tractaet van Vranckrijck hadden gelabouréert/ een somme van 70000. guldens was toegelegt: Ende aen den Heere Marschalck de Turenne/ een Vereeringe soude werden gedaen van 2. Gespan schoone Carots Paerden.

Den 26. Juny was binnen Antwerpen/ na een wijle Kranckheyt/ overleden den Littauze Prins Radzevil/ hebbende sonder hem met ymand bekent te maken/ of sich te laten kenne/ hem eenige jaren privatelijck en in stillicheyt onthouden/ in de Herberge de Bye-Korff op d'Eyer-marckt: Sijn Lichaem is gebalsemt/ en 't Herte in een tinne Bosse gesloten: 't Cadaver op een Bed van Staet/ ettelijcke uren voor yder om te sien/ gelept: De P.P. Capucijnen quamen 't selve halen/ en neder setten/ ter tijt toe ymand van die Vorstel: Famillie dat weder mochten af-halen. Tussen Vranckrijck en Spangien was in dese tijt eenig verschil over de limiten in Vlaenderen / so wegens d' Abdije van St. Hubert/ 't welck strack af-gedaen wiert/ als mede tusschen die van Grevelingen en 't Fort Lincke/ over het varen op de Reviere de Colme: Dan wiert door den Marquis de Fuentes oock by-geleyt/ in sulcker vougen/ dat de Koning over sijn doen seer groote vergenoeginge nam.

Si nous faisons ce que nous debuions,
Nous aurions, ce que nous voudrions.

Julius 1662.

Het sayson bracht nu mede/ dat volgens de beloften van alle Oost-Indise Nederl. Comptoiren een veel rijckelijcker Cargesoen als opt/ door de geinteresseerde al vry † geluckiger als andere/ was te verwachten: Doch/ mits of mogelijck Gods beliefte/ of wel menschelijcke feylen / was 't weereltlijck geluck dit jaer niet grooter dan den inhout van onse naer-volgende doch korte Vertellinge: De eerste Retour-Schepen 9. sterck arriveerden als volgt:

Generale Carga van 9. Oost-Indize Retour-schepen / namentlijck:

Voor de Kamer van Amsterdam: 't Wapen van Hollant, Aernhem, Marsseveen, Angelier, en Oyevaer.
Voor de Camer van Zeelandt: Prins Willem, en Princes Royael.
Voor de Camer van Delft: De Vogel Phenix.
En voor de Camer van Enckhuysen: De Gekroonde Leeuw.

Den

† De Nederl. Oost-indise Compagny is nu zederr 30. Iaren soo wonderlijcke gheluckigh geweest, datmen naulicks van merckelijcke tegenspoet vernemende, hare Actien op haer Capitael van Een, tot ruym Vijftehalf zijn geresen. Hoe wel geen, &c.

Den 25. December 1661. en 30. Januarius 1662. van Batavia vertrocken/ en in 't laetſt van July in 't Vaderlant gearriveert: Hare Ladinge is als volgt:

1519 ſtucx rouwe Diamanten.
21320 ſt. ſo gebleeckt als rou guinees Lywact.
10200 ſt. gebleeckte Salampouris.
10200 ſt. gebleeckte Mouris.
13160 ſt. gebleeckte Parcallen.
15870 ſt. diverſe ſoorte van Gingans.
638 ſt. Dongrijs.
6080 ſt. Negros kleden.
8200 ſt. Adarhays.
4300 ſt. Sanen.
4380 ſt. Jamans.
2200 ſt. Mallemolen.
2240 ſt. Caſſa Bengale.
3900 ſt. Garras.
14320 ſt. Bengaels Zeyldoeck.
7990 ſt. Chiauters Deriabadi.
2810 ſt. Mamoedys.
4480 ſt. verſcheyde ſoorten Baſtas.
7000 ſt. Bethillies Ternatanes.
53 0 ſt. Chiavonys d' Ournæl.
500 ſt. Semiaxen.
200 ſt. Bedde-tycken.
182 ſt. Deeckens.
3020 ſt. Bengaelſe witte Armozyntjes.
4039 ſt. Tonquinſe Hockins.
1967 ſt. Chiuurongs.
3637 ſt. Tonquinſe Pelangs.
1027 ſt. Tonquinſe Chious.
200 ſt. Tonquinſe Cangams.
3200 ſt. Kannekyns.
18 ſt. Tonquinſe ſtoffen.
24282 p. Surats als Wingurlas Cat. garen.

60164 p. Indigo/ ſo de Agra als/ etc.
57380 p. Perſiaenze rouwe Zyde
114438 p. Bengaelſe rouwe Zyde
250520 p. Giroffel Nagelen.
152803 p. Gegarbuleerde Noten
47066 p. Macis of Foelie.
270 ſt. Japanſe Syde Rocken.
528 p. Aloe.
77000 Catti Japans Staef-koper.
13057 catti Japanſe Camphur.
465811 p. diverſe ſortering Suycker.
1458059 p. ſo Bengaelſe als Cormand. Salpeter
537836 p. divers Sappan-hout.
810½ p. Zegel-lack.
54629 p. geconfijte Gember.
420040 p. Caneel.
7 p. Stamp-peerlen.
73 Reael ſwarte Ambregrijs.
48 Catti 9. Tail Muſcus.
49 p. 7. oncen Muſcus.
3892433 Catti Peper.
81 ſt. Japanſe verlackte Comptoirē en kiſtē
2867 ſt. Syde Watten.
9218 ſt. diverſe ſorteringe Porceleynen.
12 Potten Thee of Chia.
1430 Catti Caurys.
48663 p. Gommelack.
10350 p. Wieroock.
1280 p. Benjuyn Cabeſſa.
25 p. geperſte Oly uyt Noten Muſcaten.
615 ſtucx geſorteert Leer.

Deſe 9. Schepen waren met noch 4. andere/ 13. ſterck geweeſt / maer op de hoogte van 90. Graeden komende/ kregen den 11. February 1662. een ſtorm uytten Suyt Ooſten/ waer mede de vier Schepen/ als den Admirael/ daer den Commandeur Outſ hoorn op was / den Vice-Admirael / ende dan noch twee andere / van haer ſijn af-ghedwaelt / ſulckx dat men vertrout ſy naer 't Eylandt Mauritius of Madagaſcar ſullen ſijn geraeckt/ Waren alle ſeer Extraordinaris rijck/ vermits de Comptoiren veel uytgelevert hadden. En midts het voorſz. af dwalen van den Commandeur Outſhoorn/ was nu eenen van der Laen/ [gheweeſt Opperſte in Perſien/] Commandeur over de voorſz. 9. Schepen. De Angelier had 't ongeluck in 't Vlie inkomende / dat hy door ſtorm van ſijn Ancker ſpilde/ en tegens der Schelling dreef/ daer 't goet gebergt/ maer 't Schip geborſten is. Brachten Advijs mede / datte Chineſe Rovers op 't Eylandt Formoſa gevallen / 't Fort Kelan of de Provincien hadden ingenomen / 't Nederlants Guarniſoen ſeer wreedelyck miſhandelende/ hadden de Predicanten hare Vrouwen en and're weg ge-

geboert/ de Kinderen geschandaliseert/ en naeckt door hare Benden doen lopen/ en vernielen: Sommige Neus en Ooren afgesneden / die sy tot spot also na Tyoan ofte Zeelandia joegen: Den Generael op Batavia/ soo ras hy dit hoorden/ hoewel tegens sayson/ sont na Tyoan in haest 5. Schepen tot secours/ met toe-seggingen / dat sy haer vroom souden houden / en datter meer schepen tot haer ontset souden volgen: Maer de Chinesen een bedriegelijck volck/ van langer hant haer desseyns gepractiseert hebbende / hadden haere Huysen tegens 't Fort al in tijts met Wapenen voorsien / en eer men 't daer dacht / 't Canon tegens 't Fort Tyoan / op-werpende soo hooge Batteryen/ datmen hare Huysen diese met Koey-huyden hadden bedeckt/ nauljjckx konde beschadigen: Men verhaelt / datten Predicant Schonffelt groote yver heeft getoont gehad / om dit Fort Tyoan te mainteneren / alsoo daer wel een Millioen Contanten van de Compagnie in waren/ behalvens wel 40. brave Canons/ en goede voor-raet.

Maer / tegen alle verwachtinge / verstont men met het Flupt-Schip de Spreeu/ den 22. April 1662. van Batavia gescheyden/ en den 25. Novemb. in de Mase gearriveert / dat Tyoan aen de Chinesen was overgegeven / tot ongelooffelijcke hartseer van de Compagnie / en schade van haeren Handel/ vermits de Chinesen nu bequaemheyt hadden gekregen/ om met hare Joncken geduyrich den Nederlantsen Handel op Japon en daer omtrent te troubleren: Den Gouverneur Fredrick Cojet is gevangen op Batavia gevoert/ om dese Overgaef te verantwoorden: Dese Flupt was geladen met

266508 Catty Peper.	48800 Pont Sappan-hout,
97480 Pont Salpeter.	6510 Pont Radix China.
20000 Catty Koper.	

Want men verhaelde / dat neffens de Predicanten daer te Lande Antony Hantbrouck/ Arent Vincenius/ Leendert Campen/ Pieter Mus en andere/ oock veele gevoert zijn van 't platte Lant en elders/ doch de Barbarise wreetheden gepleecht aen desselfs Huysgenooten en Christen geworden Indianen/ is jammerlijck te verhaelen/ vermits het selve weynich van de afgescheyden Spangiaerden in West-Indien hare boosheden verscheelt: Immers dit hebben wy voor 't sekerste: Dat, vermits den Grooten Manderijn van China, oft liever den Soon van Equan, dien grooten Struyck-rover, waer van men leest in de remarcable Tartarise en Chineze Oorlogen, nu lest door de Heer Schepen Iohan Blau, in sijnen Atlas tot een stuck geinfereert, beschreven door den voortreffelijcken Iesuyt Martinus Martini: En die een Cleer-maker was geweest van den Commandeur Putman/ sich gehoont vindende/ om datte Nederlanders in sijne desseynen teghens den Tartar niet en wilden aenspannen / dewijl hy en alle de Chinesen byna als uyt haer Vaderlant waeren verdreven: Rucke met alle sijne uytgebannde/ en 't mach geseyt worden wijsachtige Chinesen/ dit Schelm-stuck op Formosa aen: Sy Bandijten als uytgejaegde/ vallen op dit Eylandt / daer men van geen onrust wist/ de Inwoonders vry schickelijck / tyranniseren en plucken sy uyt: Ja schenden haer als een Tygers prooy: Dit onbeleeft onthael ontgold oock het

het Nederlants Fort Kelan/ als te onsterck voor so veel 1000. Bandyten als sy waren: En noch had het gheen noot gedaen/ want den Gen: op Batavia hier af bericht/ strackx 5. schepen derwaerts sendende/ geviel het/ datte Nederlanders haer hier (gelijck elders) met alle Vremdelinghen bedrogen vonden: Want Fredrick Cojet mocht als Commandant sijn last doen/de Predicanten tot courage Preken/en de Soldaten upt eetsplichting vechten: Evenwel is een Mof Sergeant Hans Jurien en sommige diergelijcke/oorsaeck geweest dat Tyoan aen de Chinesen is gheraeckt: Want sy Onderdaenen der Nederlantze Christenen/ liepen tot de Ongelovige over/ verradende/ en in de mont gevende (so men segt voor partije beloften) wat middel was om dit (anders onwinbaer) Fort te winnen: Dese Chinesen anders verwijft/en gants onbequaem om yedts mannelijckx te doen/mits sy geen volck hadden te ontsien/ maken hun door dese kondschap meester van een Redupt/ daer het Fort op steunden/'t selve alvoorens door 1700. Conon-schooten over-hoop geworpen hebbende/dat by de Nederlanders verlaté/en by de Chinesen als Mieren in possessie genomen wiert: Doch evenwel hadden de Hollanders omtrent de Krupt-kamer ettelijcke brandende Lonten aenbestelt/ invougen de Chinesen daer op komende/ van haer over de 100. ten Hemel voeren: Dit echter en achte sy niet; plante strackx een Baterye op de plaets van de overhoop ghewoorpen Redupt/ gelijck haer de over-geloopen Verraders gheleert hadden/ want sy daer mede 't voorsz. Casteel onder voet konden schieten: Onder dies hadden de Chinesen Tyoan doen op-eysché/daer toe aen den Goubern: Cojet af-sendende/ D. Hantbrouck: Ofte dat by weygeringe van dien/ zy alle de Christenen souden Massacreren: De overgaef geweygert/ vervielen de Nederl: op Kelan te voren gevangen/in alle schrickelicke pijningen die de Chinesen haer aen deden/ seggende/ Dit was haren loon, om datse aen sommige der Indianen oock so hadden gehandelt, en noch slimmer, haer over boort in Zee, en in Slavernye versendende: Onder dies quamen de 5. schepen tot ontset van Tyoan/poogende het Fort op Barombaya/ door de Chinesen gebout/te overrompelen/dan mosten met verlies van 380. Man af-wijcken: En veroverden de Chinesen een Nederlants Schip/ hare Hector sprong in de lucht/ d'andere brachten de behouden Vluchtelingen behouden op Batavia: Dese Rovers lagen gedurig met 600. Joncken/daer van eenige 40. stucken voerden/in 't Vaer-water/machtig genoeg om een brave Europise vloot onder d' oogen te sien: dese 5. schepen tot ontset van 't Fort Zeelandia komende/ so en sach men door de meenigvuldichept der Chinesen evenwel geen ontset tot 't selve/ so dat den Gouverneur Fredrick Cojet sijn accoort met hun maeckten/ te weten: Dat alle Compagnies Dienaers met haer volle geweer souden uyt-trecken, maer des Compagnies goederen mosten alle verzegelt blijven,en in het uyt-treeken aen den Chinesen overgegeven werden: Dit is alles wel na-gekomen: Oock de gevangens wedersijts los gegeven: En de Chinesen brachten alle de Nederlanders selfs aen boort van de voorsz. 5. schepen/ die met verdriet hadden gesien 't in-nemen van de Bloet-vlach/ en dat sy niet vorders hadden konnen helpen: Laetende een grooten bupt in 't Casteel van .... Tonnen gouts contanten/ en wapenen voor de Chinesen/ &c.

Beſchrijvinge van 't Fort Tyoan:

A. Is het Eylant Baxſombax: Tuſſchen China en Formoſa.

B. Is 't fatſoen der Chineſe Sioncken, waer van ſommige 800. Laſten groot, met 40. Canons, en vol wackere Maets beſet zijn.

C. Sijn de Hollandtze Schepen, en de Plaetſen daer ſy haer ordinaris anckeren, om de meeſte diepte.

D. Sijn de Chineeſſe Verraderlijcke Sioncken, die door de hare toegelaten vrijheyt om dagelijckx te komen handelen, haere Verraderijen teghens de Hollanders aengeſtelt hebben.

E. Is de plaetze waer deſe Chineeſſe Schelmen hare Bateryen opgeworpen, en het Fort der Nederlanders aller-eerſt begoſten te beſchieten: Deckende de Huyſen van de Chineeſſe Coopluyden op Tyoan, met Oſſen Huyden.

F. Is een ſcheydinge van Zant-Duynen, van Formoſa en het Zant-Riff daer Tyoan op leyt.

G. Is den Ingang van de Schepen uytter Zee komende, op de Reede van dit Eylant.

H. Is de publijcke Zee die ſich ſtreckt ooſt-op naer Japon.

I. Hier woonen de Nederlanders, afgeſcheyden van de Chineſen, onder haer eygen Forts Protectie.

K. De Juſtitie plaets ſtaende ter ordonnantie van beyden.

Hier tegens verſtont men/ datten Tartariſe Keyſer ſijn Geſanten aen den
Raet op Batavia had geſonden/ om te handelen van een Verbondt/ en deſe
Chineſe Rovers weder uyt Formosa te verdrijven; 't welck veel werckx aen
hebben ſal: als mede vrijen Handel op ſijn Provincien in China aenbiedende.
Van d' ander ſijde/ quam advijs over Perſien/ hoe dat den Nederlantſen
Commandeur Rijcklof van Goens/ met 17. Schepen en veel Volckx van
Ceylon na d' Indiſe Cuſt was overgeſtecken: Hebbende oock een Travade
van veel dagen/ ſo dat ſijn Voyage/ die ordinaris in 10. dagen wert gedaen/
wel 6. weken duerden/ echter quamen noch alle te landen aen den hoeck van
Coulan/ welcke plaets/ als van luttel tegenſtant/ ſy haeſt bemachtigden; op
een tijdt dattet daer ſeer ongemeen heet was: Toghen van daer de Cuſt van
Malabare langst/ en vielen voor de Stadt Cananor: Hier waren d' India-
nen in defencie met een tamelijck ſterck Fort/ maer als nu de Nederlanders
daer op begoſten te ſtormen/ in welcke ruſien den Indiaenſen Koningh met
ſijn 2. Soonen/ die daer binnen was/ doot bleef/ wierden de Nederlanders
meeſter/ met verlies van omtrent 20. dooden en 80. gequetſten: Van d' In-
dianen waren in deſe ſtormen wel 600. man geſneuvelt: Onder dies bego-
ſten veele door d' ongeſonde lucht en te ſeer vermoeyt/ ſieck te worden: Even-
wel den Commandeur/ als een dapper Soldaet in ſijn begonnen deſſeyns
voort-

t'Eylandt Formosa
de Stadt Tyowan
t'Fort Zeelandia
A
B
B
C
D
F
G
H
K
L

voortvarende/ is stracx getrocken na de Stad Cochin/ wel bemuert/ en met 48. Canons door de Portugijsen gesterckt/ oock vol Volckx; Hier voor hebben de Nederlanders hare Bateryen gemaeckt/ en de Stad begost te beschieten: Zedert 't welck men geen nader advijs daer van vernomen heeft. Dese Conqueste geloof den veele dat om den besten Peper/ die hier valt/ beoogt wiert/ en oock om omtrent Diu eenige vasticheyt tot voortsetting der Commercie te genieten: Sijnde dit de eenige Cust die met recht den name voert van Indien.

De Engelse Oost-Indise Compagnie kreegh dit Jaer oock een goet getal Schepen uytte voorsz. Plaetsen van Indien/ haere Schepen den Arent/ de Constantinopelze Coopman/ de Americaen van Suratten/ de Africaen van Bantam/ en de Barbadise Coopman/ brachten dese Ladinge mede:

3670 Balen Salpeter.	196 Balen Olibanum.	50 Balen Aloe Socatina.
520 Balen Geyten-hair.	256 Kisten Root-aerde.	20 Balen Wieroock.
94 Duypers Tincal.	255 Balen Cattoene Garen.	60 Balē Carmeniase wol
125 Balen Zaet-lack.	143 Balen lange Kleeden.	63 Balen Salampouris.
100 Balen Cassia Lingium.	12 Balē Mouris en Jamb.	1002007 p. Pep. van Malabar
128 Balen Myrre.	63 Balen Salampouris.	143 Balē lange Kleederen.
24 Kisten Benjamin.	12 Balen Mouris.	19 Balen Betilles.
112 Balen Salarmoniack.	12 Balen Parcallen.	86 wit en blau Baftas.
12 Kisten Zegel-lack.	140 Balen Narrou Baftas.	67 Balen nauwe en breede
64 Balen Spiconardi.	11 Balen Guinesse stoffen.	(Tapseeles.)
45 Balen Turmarick.	79 Baelen breede en nauwe	25 Balen Nicaneer.
91 Balen Coffee.	Chints. 10 Balē Braules.	3 Balen Mercoles.
87 Balen Cardamom.	57 Balen Aloe Epatica.	19 Balen Quilts.

Hadden Brieven mede op Nederlandt: En sy selfs verklaerden/ datten Oorlog in 't Rijck van den Grooten Mogol noch bleef dueren: En den Tartarisen Keyser poogde met andere Natien hem te verbinden/ om de overige Chinesen uyt haer Vaderlant gejaegt hebbende/ dan de Nagebuyren de Wet te stellen.

Den 16. July is tot Charenton buyten Parijs op Sondach morgen grote hevigheyt ontstaen/ alhoewel de Honts-dagen maer daegs daer aen volgden/ 't subject was oft den Predicant * Morus soude Prediken ofte niet/ den Kercken-raet wasser tegen/ 't gemeen schreeude en riep even hart: Laet Morus, en geen andere Prediken, &c. Invoegen die voormiddach (om alle tumult te voorkomen) geen Predicatie wiert gehouden. Den 20. daer aen/ gingh het met beter ordre/ want sulckx geschiede by accomodatie: Doch daegs daer aen wierde by de Camer van Verbot/ een Arrest uytgevoert tegens den Kercken-

* Morus had in May te vooren te Londen, in een Predicatie die hy dede voor den Koning en de grootste van 't Coningrijck, soo grooten estime over sich verweckt, dat men geloofde, gelijck hy op meer andere plaetsen was gehaet, alleen om sijn groote bequaemheyt, hy by andere wierde vuyl gemaeckt, om datse vreesden, hy haer glants en licht seer haest overtimmert soude hebben, en daer om by de bitterste Krijgs-luy [dat syn Theologanten] also vervolgt wiert.

Raet van Charenton/ verbiedende haer verder te procederen in de saecke tegens den voorsz. Morus/also het Parlament die sake haer had aenge-eygent/ welcke onderwijlen een ander Gereformeert Predicant hadden geordonneert/ om de beurten van de op-gemelten Moris aldaer waer te nemen : Vorders moste so wel den Kercken-raet van Charenton/ als oock den Predicant Morus/Procureurs stellē/om de sake van questie voor de Kamer d' Edict openbaerlijck te bepleyten ; 't welck veele oude Gereformeerden in-sagen als een stijl van schandale in haere Kercke : Maer de voorsz. Kaemer sich om veele Redenen niet willende in-laten over dese questien te oordeelen/ stelden alles absolutelijck [tot verheuginge en estime der Gereformeerde] aen den Kercken-raet van Charenton ; welcke daer op gevonnist en uytgesproken hebben/ de meeninge van dese achtervolgende Woorden :

EXTRACT , uyt de Arresten van het Collegie der Gereformeerde Kercken van l' Isle de France, gehouden tot Charenton , door premissie van den Koning den Thienden van Augusty Anno 1662. en de volghende daeghen.

DE Compagnie gehoort hebbende den Heer Morus en dē Heer de la Bastide Gedeputeerde van d'eene zyde van de Hoofden van de Familien der Kercke van Parijs/ in haer middelen van appel van arrest van 't Consistorie van de gheseyde Kercke van den 10. July/ door het welck gheordonneert was/ dat den gemelten Heer Morus geciteert soude wesen op de beschuldinghen ende klachten tegens hem gedaen/ ende sich af te houden van het H. Avontmael/ ter tijt toe dat op zijn sake door het meergemelte Consistorie anders voorsien soude wesen : Ende oock ghehoort de Heeren Gache ende des Galenieres in hare defensien/heeft geoordeelt dat het meergenoemde Consistorie voor den toekomenden Sondach behoorde sonder ophouden te arbeyden/ tot ondersoeck van die saecke/soo om de importantie van de meergeseyde saeck/ om voor te komen/ (soo het mogelijck waer geweest) de disordres/ dewelcke op dien dach gearriveert zijn / ende niet te min heeft het gheseyde arrest geconfirmeert/ als conform zijnde aen onse Discipline.

De Compagnie/den Heer Morus gehoort hebbende in zijne beantwoordingen op de beschuldinge tegens hem geformeert ende geexamineert alle de depositien van getuygen/op de gemelte accusatien/met alle de andere stucken ende Memorien/ gestelt in handen van de meer-gemelte Compagnie/ ende voorgegaen tot de Vergaderinge ende productien der getuygen/ ende wederom den gemelten Heer Morus in alle het gheene ghehoort/ het welcke hy op nieuws heeft willen representeren/ oock ghehoort den ghemelten Heer de la Bastide voor een gedeelte der Hoofden van de Familie van Parijs/ op de verklaringen de welcke hy heeft willen geven voor ontschuldigen van den gemelten Heer Morus/ na dat sy alles gesien en rijpelijck overweecht hadden.

De Compagnie voor de resulterende saken der gemelte depositien ende andere feyten / heeft den gheseyden Heer Morus alle de Fonctien van het H. Predick-ampt verboden | voor den termijn ende spatie van een Jaer/ende heeft genomineert de Heeren Lasueur den Vader Renconnet ende Cottin Predikanten/ met elck een Ouderling van haer Kercke/ om in dien tijt te examineren de getuygenissen van de conservatie van den meergemelten Heer Morus/ gedurende het geseyde Jaer/ door authoriteyt van de meer-gemelte Compagnie/ ende in cas van recidive ende andere nieuwe klachten/ soo authoriseert sy de gemelte Heeren Commissarissen/ om teghens hem te procederen/ door alle soorten van Kerckelijcke bestraffingen tot deportatie toe/so de saeck het vereyscht/ende op dat het selve niet en geschiede/ heeft sy den H: Morus serieuselick vermaent/om van nu voort aen de Kercke so veel doenlick door zijne suyverheyt en eerbaerheit van zijn conservatie te stichtē/als syne quade comportementen schandale gegeven hebben/ ende heeft geordonneert/ dat soo wanneer op dat subject in de geseyde Kercke eenigh different quaeme te ontstaen/gedurende het gemelte Jaer/so sullen de gemelte Commissarisen Vergaderen in 't Consistorie van meergenoemde Kercke/om dit alle in authoriteyt van de gemelte Compagnie te bestieren.

Ende op de selve tijt den gemelten Heer Morus betuycht hebbende zijn leetwesen ende belooft sich met het Consistorie van de meer-ghemelte Kercke te versoenen/ ende particulierlijck met de Heeren de Cocq ende Massanes ende haer lieden op de ghepasseerde sake satisfactie te geven/ heeft de Compagnie hem geadmitteert/ om het H. Avontmael deelachtig te wesen/ende heeft aen 't meergemelte Consistorie belast den gemelten Heer Morus te voldoen soo wel van zijn voorgaende als tokomende tractement.

De

De Compagnie met leetwesen gehoort hebbende de quade comportementen van den Heer Chapuseau/ als waer van hy sich selven is beschuldigende/ heeft belast aen 't Consistorie vande meergemelte Kercke/om hem aldaer te doen compareren/ ende hem swaerlijck te censureren door authoriteyt van de gemelte Compagnie/ende hem tot Paesschen van het H. Avontmael te suspenderen.

De Compagnie met groote droef heyt verstaen hebbende het groote ende horribel schandael gearriveert in de Kercke op Sondach den 16. July lest-leden/ de welcke de Vergaderinge der geloovighen troubleerde/ door tumultuese geroepen/ ende dat den Predicant/ dewijle hy op den Stoel behoorde te klimmen/is door gewelt verstooten met het Consistorie/so dat de Kercke doen ter tijt geprivéert is geweest van de ordinarise exercitien van Godvruchtigheyt/ vervloeckt sodanigen vreemde ontheyliginge/ van Gods Kercke/ ende van sijn rust-dach/ ende soo een moetwillige verachtingh van de ordren sijner Kercken/ ende sijner Regeerders/ ende heeft de autheurs van veel grooter bestraffingen van de Discipline waerdich geoordeelt/ heeft belast in de name/ ende authoriteyt van Godt/ aen alle de Leden vande meer-gem: Kercke / om van nu voortaen te vermijden ende voor te komen/ sodanige schandaleuse desordres/ de welcke niet en konden / als over haer te trecken de schrickelijcke oordeelen van sijne wraecke/ ende heyliglijck te observeren/ de reverentie/de welcke/ geduyrende die H. Exercitien/geobserveert dient te wesen/ het Consistorie ordonnerende/ om te procederen tegens de overtreders van die ordre/door alle soorten van Kerckelijcke bestraffingen.

De Compagnie heeft oock aen alle gelovigen van dien hoop/geboden/om sich preciselijck inde voorsz. ordre te houden/in 't geene sy ordonneert / van niet voor de Magistraten de kennisse van Kerckelijcke affaire te dragen/ ende belast het Consistorie van de gemelte Kercke/ desgelijcx tegens de overtreders te procederen/ door den wech van de gemelte straffen ofte censuren.

De Compagnie heeft oock ten propooste gevonden / dat het Consistorie van de meer-gem: Kercke een dach nemen om een Vasten-dach in te stellen/ particulierlijck in 't midden van haer / om voor Godt den Heer te buygen door een diepe verootmoedingh ende leetwesen/ ende sterckelijck te porteren/de Leden de welcke haer composeren/tot een so heyligen reconciliatie/ ende Broederlijcke Unie.

Gedaen tot Charenton/ op Saterdach den 19. Augusti 1662. get: Lesuer Preses Pages Gedeputeerde/ Fermin Secretaris.

Den Fransen Admirael de Beaufort en had dit Jaer 't geluck niet/ eenig heyl op de Turcken te gewinnen/ hy selfs met het meeste gros aen d' Eylanden d' Hires blijvende/ sont naer Toulon zijnen Vice-admir: du Quesne/ die voortijts veele schepen van de Nederlanders in Vredens-tijt op de Middellandtze Zee gerooft heeft:. Desen te Toulon komende/ vont daer soodanige Equipage niet/ als hy of sulcke toe-tasters wel gewoon waren. Les Peres de Mission togen doe met een schip van Marseillie na Algiers/ daer sy door gecolligeert gelt/ uyt lief de omtrent de 70. Franse slaven losten. Den Paus beducht over de Franse Vloot/ opgeweckt door den Viceroy van Napels/die oock den Groot-Hertogh van Toscanen en andere aen de zee gelegen Italiaense Vorsten wacker maeckten/dede Civita Vechia besetten met nieu volck/ en voor al die van Genua brachten 't Canon op hare Wallen / voorsiende de Magasijnen/ namen oock Krijgs-volck aen/ niet anders duchtende/ als het ware op haer aengesien.

Vranckrijck trachte in dese tijdt niet meerder / als de wederkrijginge van Duynkercken: En voorwaer groote reden waren tot sulcx geboren: Want behalvens den eenen Bodem met Calis / soo en was dese plaets niet anders dan een geduerige jalousije voor Spangen en Vranckrijck/ om altoos onderhavig te sijn van een bellicieuse Natie/door de selve als een deure besprongen te werden. 't Gebeurde/ dat het Franze Hoff een Impost op 't Sout in dese tijt invoerden/ 't welck de Boeren van Boulogne gants tegen stonden/ rottede samen/ en verjoegen de Pachters: Den Koning hier over gestoort/ dreygde: Sy/ versochten hulp by Engelant / en wapende haer veele 100. sterck:

Maer Engelant/ door ongelegentheyt (mogelijck) haer af-wijsende: So had den Koningh de Sr. de Montpenzat tot haer gesonden/ met eenige Benden: Dese joech de Boulonjers op de vlucht/ evenwel blevender 50. van hun doot/ en 80. a 90. gequetst: Den Bisschop echter obtineerde om de meenigte gevangens/ genade voor hun by den Koning/ uytgesept drie/ aen de welcke den Koning andere een exempel wilde statueren: Hoewel men seyde / de geheele schult maer 10000. Escus bedroech/ die den Marschalck d' Aumont haeren Goub: op haer had willen leggen: Van dese Boeren zijn by de 600. op de Galeyen gebanné/ en na Marseillie gevoert: De opperste van dese rebelleuse was genaemt Dame Ieanne, die sich somwijlen in Vrouwen Habijt verkleede/ maer hoorende van drie uytgesonderde / en datten Impost soude moeten blijven/ vluchte met veele andere na Duynkercken. De Koninginne van Engelant/ nam doe haer adieu van den Fransen Koning, en sprack op 't laetste in faveur van den gevangen Sur-Intendent Foucquet: Hare Soon den Prince Palatijn/ trock mede naer Engelandt. Te Parijs was doe veel spuls onder de Geestelijcken/ om dat over 't werck van Jansenijs een Brief in Druck uytquam/ geschreven door den Bisschop van Aletz/ by de Roomse ge-estimeert voor een heylig van deser Eeuwe.

Coning Fredrick van Denemarcken om sich meerder van de Stad Coppenhaven te verseekeren / had door een Hollants Ingenieur een Casteel laten af-tekenen/ 't welck de Borgers hoorende/ sonden 32. van de gequalificeerste vande hare uyt/ Versoeckende sulcks mocht achter blijven, wijl sy soodanige Preuven van hare voor-heene trouwe de Croon hadden betoon: 't Welck sijn Majesteyt wetende waerachtig te zijn/ so wierde het Casteel te maken wel wat opgehouden/ dan door aendringen van andere gevordert op te bouwen. In Pruyssen liep het dese maent met Lant-dagen slecht af: Coningsbergen stijf op sich op haere eygen Previlegien / en pretenderende den Vorst haer Souverain niet te kennen/ seyden: Sy behoorden onder Poolen, en daer waren sy altoos onder geweest: Polen antwoorde: Hy had sijn Souverainiteyt aen Cur-brandenborgh getransfereert, en daer na mosten sy haer reguleren: Weder om/ dreygden sy de Rebellige Poolen tot haer te versoecken / soo dat Kur Brandenburgh resolveerde selfs derwaerts te gaen. Het Littause Leger sonden ter Memel en elders Soldaten/ daer sy al 't Kooren verseekerden/ en den Koophandel bedorven. Tot Marienborg in Pruyssen schepde doe vruchteloos een aengevangen Landt-dach/ de Ridderschap Hooft-gelt pogende in te voeren/ daer de Steden tegens waren: [Dese eerste soorte waren 't bederf van alle eerlijcke luyden.] Dantzig een brave Vry-stad/ stelde sich daer heftich tegen/ alsо dus doende/ dese groote Ridders niet meer als een arme Wever souden hebben moeten betalen / 't welck op 30. Rijcxdalers Hooft voor Hooft soude hebben gegolden. De Koopluy van Hamborgh stonden doe niet weynich verstelt/ dat 7. van hare Coopvaerders door de Turcken genomen/ 't Algiers waren opgebragt: Een loosen Hollander den achtsten Man/ sijn Character van Noort-Hollandt vertoonende/ raeckten alleen vry/ en bly waren sijn Meesters.

Te Weenen konden de Sweedsche Ambassadeurs niet obtineren / om het Rijcx Leen te verkrijgen ; Kregen tot Antwoort : Keyserlijcke Majestt. stont op sijn vertreck na Ongarien , men soude van haer saeck op den naesten Rijcx-dach delibereren : En quamen alsoo re infecta/ weder na Hamborgh. Den Hof-meester van Portia dese dagen sijn Gulde Vlies verlooren hebbende / wiert groot gelt op den Dief geset/ eyndeling heeft men 't selve by een Ongaer gevonden/ die met 2. sijner Cameraden gekerckert/ en gepijnigt wiert. Den Tartarise Gesant vereerde doenmaels aen ged: de Portia/ sijn Ry-paert/ 't welck hy tweemael met sijn Knecht over de Donau dede swemmen/ daer het/ onaengesien die stercke stroom/ diverse kueren tot verwondering der aenschouwers/ dede: Den Tartar roemde so hoog van sijn Paert/ datten Graeff Emericus Ballassa/ sulckx niet konde lijden / om 100. Ducaten tegens den Tartar wedde/ om teghens een sijner Paerden om 't sterckst te loopen : Den Tartar lachte hier mede/ nam de conditie aen/ sich de winst al verseeckerende : Maer des Graven Paert liep hem tot driemael wel 200. schreden voorby : Sulckx dat de 100. Ducaten gewonnen/ maer uyt genereus heyt van den Graef hem weder sijn vereert geworden. De Tractaten tusschen den Christen en Turcksen Keyzer/ begosten nu ver aensien te krijgen/ dattet oude Verbont vernieut/ stilstant van Wapenen gepubliceert/ en alleen over de satisfactie van elck'anders schade/ het voltrecken des Accoorts verwacht wiert : Abafti most doch Regent in Sevenbergen sijn leven lang blijven. Tot Dillenborgh storf den 21. deser/ den Ouden Vorst Ludwich Hendrick van Nassauw : Waer door Graef Johan Maurits Stadhouder tot Cleve/ nu de outste van de Nassauze Stamme wiert. Den Ceurvorst van Mentz had den 14. passato tot Overlantsteyn een samen-komst aengestelt / alwaer mede quamen den Ceurvorst van Trier/ en Graef van Furstenborgh wegens Ceulen ; weynich daer naer quam oock Prins Carel van Lotaringen/ so gingen de twee Curvorsten uyt om hem te ontmoeten/ so bleef Cur Trier binnen de Poort van 't Casteel / en Cur Ments ging over de hooge Brugh den Prins ontfangen/ en naer eenige Complimenten/ willende binnen gaen / so brack de voorsz. Brugh met sulcken smack/ datten Prins van Nassau Sarbrugge / die de Bruydegom was mette Princesse van Hessen/ die doen mede op de Brugge was/ van boven neder in de Gracht die seer diep was/ viel en brack sijn Been/ Cur Ments was een weynich gequetst/ en Colonel Heerestain / doch mits sijn Ouderdom periculeus/ als mede den Amman van Bassenheym/ Cur Ments Jager-meester/ Sr. Tropes en Colonel Cottes Soon/ storten oock van boven neder/ dan waren onbeschadigt : Door dit vremt geval waren beyde Ceurvorsten/ d'een buyten en d' ander binnen 't Casteel : Doch de alteratie wat over zijnde/ geraeckten weder binnen by malkander/ onthaelden Prins Carel/ en beslooten alles met een Feestelijck onthael. Den Jongen Chimilensky/ siende datte Tartaren die hem tot noch by-gestaen hadden/ nu door ordre van Turcksche Hof/ waren te rugh ontboden/ om te bewaeren de Schantzen die omtrent de Reviere Boristhenes en de swarte Zee loopen : Bood Polen hulp aen/ tegen de Turcken en Moscovien. Den Beyer-Vorst wiert in dese maent een Jonge Prins.

ge Prins geboozen / die met dese 12. Naemen wierde gedoopt: Maximilianus, Maria, Emanuel, Cajetanus, Ludovicus, als syn eyghen / en als Namen van Godtvruchtigheyt noch daer by: Françiscus, Ignatus, Antonius, Iosephus, Nicolaes, Felix en Pius: Daer is groote blijdschap van batementen en Hoveren over gehouden: Den Koning van Spangien vereerde hem met een donnatie van 70000. gulden/ 't gunt hem Paltz Nyburgh quam aen-boodschappen. Des Keysers Oom Leopoldus Wilhelmus / wiert daer tegens dagelijckx so swack/ dat hy/ om 't leven te behouden / hem driemael ter weeck / om de pijn van de Gicht te verdrijven/in Koe-melck dede baden. Cur Keulen dede doe aen de Magistraet van Ceulen door Dr. Ef ken versoecken / om tusschen die Stadt en Duytz/ een Schip-brugge over den Rijn te mogen leggen / onder voorgeven/sulckx tot groot voordeel van de Stad soude zijn: Dan men antwoorde: Dat sy sulckx sonder kennisse des Keysers niet en vermochten/so datte Brug achter bleef.

Anno 1662. is op de jongste in Breslau, op Hieronymus-dach, van de Roomse gehouden een publijcke Processie, in 140. Iaren niet gebeurt, so dat de Iesuyten daer op seggen tegens de Euangelise:

UBers Jahr mitt gehn,
Aber ein Almitz den zur abzeichen,
Und aber uber ein almits nieder knien,
Wirtzu den Hartzich krancken,
Und dich nich recht bedencken,
So nimb ein staab in deiner handt,
Und geh in ein ander Landt.

Hier op Antwoorden de Euangelise aldus:

ALs ich Jesum wolte krancken,
Und nich an sein wordt gedancken,
Das Brott achten fur ein Godt,
Umbgang halten ihm zu spoth,
Wirt ein staab mir wol anstehn,
Wan ich must da von gehn.
Jesus kan mit seiner Handt
Mich fuhren in ein besser Landt.
Dahin gegen Munch und Pfaffen
Selbst der Teuffel weg wirdt raffen,
Und fur die Procession
Geben ihr der Hellen lohn.

't Spaense Leger in Portugal onder Don Jan van Oostenrijck/ 't vlacke Velt ten besten hebbende/liepen veele vlecken in dese Somer af/ sonder nochtans een capitale plaets aen te tasten; zy bemachtigden de Landt-stedekens/ Beiros / Montfort / Alterchaum / Alterpedroso/ Cabesa de Vide/ Seda / Ocrato/ Valdepeso/ Montecanis/ Aldea de Mata / Aldea de Monte de Pedra/ Frontepra/ Azumar/ St. Olallo/ Uguela: De meeste submitteerden sich in tijdts/ Don Jan te voet vallende/ die genade kregen / dan meest alle wierden van Mueren ontbloot; Ocrato wilde 't Canon sien/ en na driemael op-geeyst/stormender hant gewonnen/so 2. Geestelijcken uyt-quamen/ doch al te laet om te Handelen/de Soldaten plonderden alles/den Major en andere syn strack opgeknoopt/ en een ouden Baes / eertijdts daer Gouverneur gheweest/ most syn leven langh gevangen blijven / om datse haer tegens een Konings

nings Legher gestelt hadden: Dese Stadt bestont van 800. Haert-steden/ omringt met een vaste Muer/ daer binnen stont noch het Palais van de oude Koningen van Portugal: Don Jan andere ten exempel/ dede dit Palais en de Mueren/ ter neder werpen/ en al de Huysen verbranden: Het Casteel van Alterpredoso/ hoewel sterck/ dede men oock in de lucht springen: Die van Fronteyra dit siende/gaven sich in tijts/hoewel groot en populeus sijnde/op: Acumar wiert van 't guarnison verlaeten: kreghen oock Campo Major: Maer om de groote hitte/en datte Portugijsen sterck op de been quamen/vertrock Dom Jan uyt 't Velt/ demolierende Montfort/ en leyde sijn Legher daerse door de hitte der rijsende Son/ goede schadu mochten vinden. Van de sijde van Galicijen was den lesten deser een ander Spaens Leger a 12000 Man/ onder den Aerts-Bisschop van St. Jaques, in Galicijen Portugal in-getrocken/ dese plonderden de Stadt Coira uyt/ af-loopende het platte Lant/ vernielden alles/ kregen oock Ponte de Lima/ waer door de Spaenze over de Reviere de Minho vrijen loop krijgende/ een buyt van 40000. schapen/ by de 140000. Ossen/ Koeyen/ Calven/ Muylen/ en 500. Paerden bequaemen. Op het gebergte wonnen sy 't Fort Portela/ een seer voordeelighe Plaets: Dan de hitte belette hier niet so veel/ als Dom Jan goede quartieren te genieten. Hier en tegens zijn de Engelse hulp-benden, so men voor-gaf by de 7000. sterck/ tot Lissabon gearriveert: Alwaer niet alleen dese nieuwe Vrienden/ eer lang groote wan-smaeck in Portugal kregen/ maer zy verliepen neffens de Francoisen/ die oock met d' Engelse niet accordeeren konden/ by meenigte tot de Spaensen over/die haer met gelt en paspoort na Huys lieten passeeren: 't Gouverno selfs van 't Portugalse Rijck en was niet gesont/ vermits de Konings Moeder Regente/ haere Soon den Koning al te nau en onverdragelijck ringeleerde: Want sy wel bewust dat hy een Minjon had/die van geringe af-komst een Italiaen/ en Antonio Maria de Conti genaemt/ hebbende maer een kleyn Kasje of winckeltje by de Capel te Lissabon/so wijt den Coning door eenige secreete diensten op sijn zijde getrocken had/dat hy tot aller uur als 't hem beliefde/ de vryheyt had in 's Conings Kamer te mogen komen: De Koninginne Moeder dit benijdende/en dese gemeenschap pogende te beletten/ resolveerde den Italiaen uyt 't Rijck te versenden/ waer op zy den 16. Juny/ wanneer Antonio Mario op 't Palais was gekomen/sy hem door 12. Soldaten van hare guarde heeft doen gevangen nemen/die hem aen de Haven brachten/ daerse hem scheepten in een Caravelle/ die zeyl-reed lach om te gaen na Brasijl/ daer by men voegde/ datter order gegeven was/ hem/ op Zee komende/buyten boort te werpen: Oock wierd sijn Moeder en Vrou van dese gasten seer qualijck getracteert/ haer af-nemende al wat sy hadden: Den Koning sulckx verstaende, toogh in groote toornicheyt uyt Lissabon na Alverga/ van waer hy een Brief aen sijn Moeder en den Raet schreef: *Datter Coningrijck 't zijne was, dewijl hy Koning was: Dat hy daer af de possessie begeerde, en 't selve wilde Gouverneren: Niet willende, dat sich ymant daer mede soude bemoeyen.* Waer op hem veele der voornaemste Portugijsen sijn na-gevolgt; sulckx datte Coningin haer bewint most af-staen aen haer Soon/ indien sy 't gantze Rijck niet

en had willen t' onderste boven werpen: Dus quam den Coningh den 21. Juny weder te Lissabon/en nam den 23. possessie van 't Gouverno: Gebiedende strackx sijn Moeder haer te retireren/en deporteerden terstont van hare Officien aen den Gouverneur van Lissabon Don Antonio de Meneses/ den Graef de Soura/ Dom Juan d' Acosta/ de Hertog de Cadaval/ Marquis de Gonsa/ en aen den Secretaris van Staet Piedro Viera de Silva: Uytte gevangenisse in vryheydt stellende/ den Bisschop van Coimbra/ Sebastian Ceser de Meneses/ die hy oock in hunne Ampten weder herstelde/ makende hem/ na dat hy 7. Jaren had gevangen geseten/ President van den Raet van Staten/ met meer andere verhoogende/ die door sijn Ouders waren ongeluckich geworden: Terstont daer na heeft hy een Bede van 800000. Crusaten op 't Ryck gedaen/ en den Adel/ Geestelijcke en Cooplupden geschat/ welcke kort daer aen by gedeelten op-beurden. In Spangien wierde doe al 't gelt mette Hamer geslagen/ ingetrocken/als te licht om na te volgen/so dat alleen het Munten van die met Moolens gedreven wierden/ geconsenteert wierden: Dit Hamer-gelt dede veele valse Munters vangen: Waer door het Broodt te Sevellie wel een derde part op-sloech.

Den Paus gingh in dese Maent de treffelijcke Kercke van St. Pieter besien/en passeerende voorby 't Huys van den Ridder Bernino/ vermaert Bouwmeester en Beelthouder/ besach aldaer mede 't Beelt van den Keyser Constantijn/ 't welck den Paus hem had doen maken/ om te stellen op de Groote Marckt van St. Pieter. Den Fransen Gesant de Crequi was den 11. passato te * Romen gearriveert/ en had Audientie/ waer mede veel op-spraeckx quam/ dat dese Crequi maer en was gekomen voor Spion/ om den Fransen Admirael Beaufort/ die daer toe op de Middellantse Zee was gekomen/van den Roomschen Staet te adverteren/ andere seyden/ over de satisfactie die Vranckrijck weghen Comacho eyschten/ of om de questie van Parma en Mantoua/ &c. Den Paus eenighe mis-vertrouwen hebbende/ dede Civita Vecchia voorsien/ Napels oock: Maer die van Genua selfs/ vertrouden de Fransen niet/ namen Volck aen/ en brachten 't Canon op hare Wallen. De Coninginne Christina van Sweden alleen/hielt haer te Romen gearriveert/ in haer Huys als gesloten en stil/ met weynich gevolgh/ om in hare devotie te minder gestoort te worden/ wel wetende/ dattet houden van veel Knechts en Meyden/ veel ommesiens maeckt/ en veele Klappernijen. Alfonsus de Este/ Hertoge van Modena/ storf den 15. deser te Modena aen het Flerecijn/ maer 26. Jaren out/ toonde groote devotie/en een Prins van grooter hoope: Nalatende een Jonge Weduwe/en de Franse Kroon in den rou/ mits hy onder alle d' Italiaense Princen/altoos de Lelien groote trouheyt had bewesen.

In

* Desen Crequi quam so kostelijck te Romen/ door de Poorte del Popoli/ als opt gesien is/ hy was
3. dagen lang te vooren onbekent in 't Hof van Farnese geweest: Wiert met 170. Carotsen ingehaelt/
en sat in die van den Cardinael Gigi 's Paus Neve/ die hem mette Cardinalen Antonio/ Orisini/ en
Mancini/ wel 3. mijlen te gemoet waren gereden/ neffens meenigte te Paerde: Hy had 24. Pages/
en 40. Lackeyen: Alles soo Heerlijck als die van sijn Groot-Vader den Marquis Crequi / die voor
Ambassadeur van Onderdanichept wegens Louys 13. A°. 1633. te Romen was geweest/ daer Italien soo veel af wist te seggen.

In dese tijdt lagh op de Reede voor Tunis een Turckse Tartane met 35. Africanen/ en 7. Renegaden / waer van d' een een Maltezer/ en d' andere diverse Natien waren: Dese resolveren 't Schip af te loopen/ de Africaenen wijs makende/ sy wilden/ wanneer sy in Italien quamen/ de Christenen bedriegen/ grooten buyt halen/ en hun alle haest rijck maken/ wanneer maer de Mooren/ soo langh sy in de Haven lagen/ hun onder in 't Schip verborgen: Hier op geaccordeert/ haelt men 't zeyl op/ en arriveren in 2. dagen dicht onder Maltha: De Renegaden hun van 't geweer meester makende/ begosten te vroegh/ raeckten tegens de Mooren vechtende / sloegen 2. doot/ en hielden de rest onder in 't schip: En aen die van Malta zeyn doende/ sont den Grootmeester strack 2. Galeyen op hun af/ die haer te Malta brachten/daer de Renegaden vry / maer de Mooren in Ketenen syn geleyt. 't Hollants Schip de Julias Cesar met 28. stucken gemonteert / van Venetien na Amsterdam willende/wierde in de engte van Messina/aengetast door den Admirael en de Vice-admir: van Tripoli/ 7. ueren duyrten 't gevecht: Den Schipper siende sich niet vorders uyt te houden/en den Vice-admir: aen sijn zijde geentert/ begaf sich mette gesonde in de Boot / een Lont in de Kruyt-kamer bestellende/ om 't Schip te doen op-vliegen/ 't welck so geviel/want de Julius Cesar en den Vice-admirael van Tripoli / vlogen te gelijck op/ het Turckx Schip brande tot 't water toe af/ 't welck den Schipper na Napels bracht/ om sijne geleden schade te recompenseren. Den Vlaemsen Admirael Mateus Maes met sijn Vloot/ daer onder 2. Oostendise Fregatten / waer op tot Capiteyns waren/ Michiel Carew/ en Bornedin Gersen / uytte Couronna op de Cust van Portugal gekomen/ ontmoeten 7. Turckse Schepen/daer sy met succes tegen sloegen/ in de gront schietende den Zarasynze Commandant met noch 2. andere/ de rest steldent op 't loopen: Sich eenige dagen op de Custen van Galicijen onthoudende / hadden wech gesleept een Spaens scheepje/ dat een ander Engelse Prijs / die met 3. a 400. Kisten Suycker na Lissabon wilde/ genomen en by sich hadde/wel sijn Prijs af-namen/maer noyt hem aen voort dorf den komen. Erasmus Brouwer/ geen avontuer vindende naer 5. a 6. Maenden op de Kusten van Spangien en Africa gesworst hebbende/ quam met niemendalle tuys. Men verbood doe te Londen / dat geen Schippers van de Anzee-steden in Engelandt souden vermogen te brenghen/ eenige Levantsche Waeren.

Augustus 1662.

Soo ock dede den Koning van Spangien d'Engelse Ministers te Sevilien aenseggen: Dat voorts aen niet meer als 8. Engelse Oorlogschepen te ghelijck op eenige zijner reden moehten komen. Op die tijt namen 3 Barbarise Galeyen van Algiers 't Frans Schip de Bareau/ uytgerust te Toulon: Daer op waren 2 Ridders van Malta/ die men nu in Vranckrijck noemt Grand Croix: Neffens 3. andere Ridders die wel anderhalve Tonne gouts Contanten by hun hadden/ de voorsz. Maltesers toe-komende / en noch 13000. florijnen aen Goe-

deren: 't Voorsz. schip sich ettelijcke uren gedefendeert hebbende/ gaf sich op/ so dat de Rovers behalvens de gevangens hier over de 5. Tonnen gouts aen Buyt kregen. Doen hadden de Moozen Zalee in Barbarijen te lande belegert/ ter Zee lach een Fregat datse van d'Enghelsen genomen hadden / daer door/ 't welck geene schepen als met een Tol van 60000. gulden na de Stadt wilde laten passeeren. Guyland haren Koning en absolute Souverain / om zijn macht te vergrooten/ maeckte vrede met die van Tituan: Zidi Abdala verliet Fez/ mits 't overlijden van zijn Oom Kasoin/ en retireerde sich tot de Zougia zijn Vader: Door Guylant opgestoockt geweest sijnde om te werden Keyser van Fez en van de sterckten en zee-kusten van Zalee. Desen Gaylant bedrooch oock daer na d'Engelsen in Tanger: Betoonende meer een Prins te zijn van grooter lichtvaerdigheyt als bestendigheyt. Den Rover Jaques van Gaveren 3. Nederl. Sout-schepen genomen hebbende/ brengt die te Ry in Engelant op; dan siende sich terstont vervolgt / loopt met zijn Fregat nae Duynkercken/ en brengt daer zijn goet in 't Huys van eenen La Val. Een diergelijcke Rover 't Nederl. Schip d'Orange Boom te Pleymuyen op ghebracht hebbende/ vont sich aldaer bespot en in de klem / dewijl hy gecondemneert wiert neffens restitutie/ om alle schade en intrest door 't nemen des ged. Schips gedaen/ gantschelijcken te moeten vergoeden.

Vranckrijck verloor in dese maent haren ouden Minister de Heer Chanut/ wel eer geweest wegens d'Alderchriste. Koning Ambassadeur in 's Gravenhage. 't Huwelijck tusschen den Prins van Saxen Wymare en Madamoiselle de Tremouille was den 20. passato te Parijs al ghesloten in de Kercke van 't Huys van hare Ho. Mo. de Staten Generael/ op des Bruydts en des Bruydegoms versoeck. Den 7. deser storf te Parijs Mad. de Bouillon / ten eynde toe volstandigh by de Gereformeerde Relige blijvende/ hoewel den Hertogh hare Man was Rooms geweest: Sy is te Charenton met grooten toe-loop van duysenden menschen begraven. Doemaels vernieude den Franse Koning op het klagen van den Spaensen Ambassadeur zijn Verboth / dat geene Francoisen/ selfs de Pirineen/ noch te water of te lande de Portugijsen tegen Spangen te mogen helpen. De Protestanten in Piedmont niet konnende het prediken uyt haren Catechismus laten / mosten sich genoegen na dat zy aen des Raetheers van Duc de Savoye Perlaquin gesonden hadden/ of daer geen raet tot gerustheit van al dese arme mensen en was/ doch krijgen de substantie van dese antwoorde: Gy weet, dat, vermits Iean Legre te Turin geciteert, ter doot gevonnist is, om dat hy 't leeren van den Catechismus niet na en liet: Hy is 't nu met 30 andere ontvlucht: Betoonende alsoo halstarrige maintineerders van de Catechismus te zijn: De uwe moeten sich alleen by Gods Woort houden, daer men alleen uyt en uyt geen Catechismus te Prediken dient, te wert u toegelaten. Men verhaelt/ dat door de Mont van den Marquis de Pinasse/ oock daer toe was gevoecht: Wanneer men de Catechismus na liet, waren alle Religen in de Valeyen, selfs te St. Ian toegelaten, ende wilden de Protestanten dat doen, men soude alle de gevangenen los laten, en weder in ruste stellen: Maer also sy sulckx geweygert hebben; Is 't er op gevolgt: Dat men dan aen haer exempel soude statueren/ dat den Souverain en niet sy te gebieden hadden/ 't was haer

haer beurt gehoorſaem te zijn/ men gaf haer vryheyt genoech/ ten was gheen vervolgen noch conſcientie dwangh/ &c. Die van Geneve, weygerende den Biſſchop en Geeſtelijckheyt aldaer t' ontfangen/ ſtelden hun [als ſy hoorden dat men daer te Parijs grooten Raet over hielt/] in defencie/ doende wel 40. Huyſen buyten de Stad af-werpen. Te Rennes in Bretagne quam 't Canaillie in op-loop / om ſekeren Impoſt die men daer tot onderhout der Armen hadde ingeſtelt: Veele van deſe / om niet bekent te zijn/ hadden ſich in Vrouwe Kleederen geſteecken / en vielen en goyden met ſteenen op de Heeren van 't Parlament/ ſo ſy uyt hare Vergaderinge quamen / die toch hier in onnoſel waren: Men nam doe wel eenge gevangen/ maer 't Canallie wiert ſoo ſterck / datſe de gevangens weder moſten los laten/ en toelaten/ datſe in een Schip dat daer met Koorẽn lach vielen / ende dat gantſchelijck plonderden. Den Sur-Intendent Foucquet in deſe maent 7. uren langh over de Articulen der 7. Millioenen/ tegens Janin de Caſtille geconfronteert werdende/ en ſiende den ſelven eenige tranen uytte oogen af-dalen/ vraegde hy die: Waer nu ſyn volſtandicheyt was? En dat men in alle tijden altoos de ſelve Man moſt zyn. Alle Requeſten bleven noch al ongehoort / die voor Foucquet ſpraken. 't Franſche Hof verſtont doe van een Huwelijck/ dat gehandelt wiert metten Keyſer/ en de tweede Dochter van den Koning van Spangen/ waer men by voegde/ dat Spangien de Nederlanden dan mede ten Huwelijck ſoude geven: Maer dit en ontſtelden 't Franſe Hof ſo ſeer niet/ als wel de tijdinge/ die nu in 7. dagen met een Poſt van Romen quam/ behelſende/ hoe dat den 20. deſes de * Corſi op de Brugge van Paus Sixtus/ een querelle hadden aengevangen teghens ettelijcke Bourgongiers/ Walen ofte andere/ doch meeſt in 't Frans gehabitueert/ echter niet behoorende onder de Suyte van den Franſen Ambaſſadeur Crequi/ gelogeert in 't Pallais van Farneſe: De Corſi alhier in 't generael ſich geaffronteert houdende / quaemen met ſlaende Trommel en vlieghende Vendel/ geleyd door hare Officiers/ recht na 't Pallais van den Franſen Ambaſſadeur/ dicht by haer quartier zijnde/ beſettende daer alle hoecken der ſtraten/ op datte ſelve met geen effecten mocht uyt-treckẽ: 't Gebeurde juyſt datte Franſe Ambaſſadeur Crequi quam van de Viſite/ die hy gedaen had aen de Princeſſe Borgeſe / en door eenen anderen wech willende in ſijn Pallais keeren/ verſtont deſe ongemacken/ ſont 2. a 3. ſijner Edel-lieden om deſe Corſi te doen vertrecken/ maer die in plaets van ſulcx/ loſten 6. a 7. Muſquetten op de ſelve/ waer door echter maer een Italiaen doot bleef: Crequi ſelfs op een hoge plaets van 't Huys klimmende/ om alles door een venſter aen te ſien/ ſach ſich wel haeſt van vele Muſquetten beſchooten/ doch bewaert van de Kogels deſer ontſinnige: So quam onderwijl oock zijn Gemalinne uytte Kercke na Huys/ hier ſchooten de Corſi oock 6. a 7. mael deur/ niemant dan een Pagie tot groote verwondering quetſende: Zy ſiende haer hier aldus onthaelt/ weeck naer

* Corſi ſijn opgelichte Soldaten/ en de guarde des Paus / meeſt om in 't uytvoeren der Juſtitie de wacht te houden: die/ na datte Paus haer over deſe miſdaet uyt Romen gebannen had/ met vliegende Vendels en ſlaende Trommels/ noch hare hoogmoet tot Civita Vecchia (daer ſy Scheep gingen) lieten blijcken/ betoonende meer af-komſtich van die aen de Wolvin hadden geſogen / als van eerlijcke Officieren gelept.

't Pallais van de Cardinael d' Este/ daer sy tot savonts mette meeste onpatientie bleef / wanneer sy savonts ten 11. uyren door den selven Cardinael en sijn gevolgh in des selfs Carotze bygeleyt / naer 't Palais Farnese vertrock: Onderwijl de Corsi niet na-gelaten hadden so op alle Francoisen als Italianen/ selfs willende na 't Logement des ged. Ambassadeurs/ te schieten/ doodende en lederende diverse particulieren/ aen dese querelle doch gants niet gelegen: Dit spul nam den Koning te St. Germain soo qualijck/ dat hy des Paus Nuncius stracx uyt Vranckrijck doende vertrecken/ sich gehoont vont met desen Brief die hy schreef aen de Cardinalen te Romen:

L' Assalimento commesso le 20. del corrente nella persona del mio Cugino il Duca di Criqui ni l'Ambasciator straordinario, & in quella della Miæ Ambasciatrice, è de tutte le Francesi, che la Militiæ Corsa del Papa pote incontrare quel giorno nelle strade de Roma, è un delitto l'enorme in tutte le sue circonstanze, che nalcun tempo ne populo alcuno per barbaro che l' á stato,non puo somministrare un solo essempio,oüe il jus gentium l'a stato. Mai con tanto inhumanita violata, è inconvolta, è comi ella è un degno Membro de Sacro Corpo, chè il consiglier Naturale de Pontefici hò incaricato il S. de Bourlemont Auditor de Rota de Visitarla in queste occasione pu farle intendere il guisto risentimento, che D. Ho. d' una ce tante grand offesa accioche contribuendo, com' che non dubito, che la fara volontieri ciò, che sara in suo potere per farmi ottenere úna reparatione proportionata all' excesso dell'ingiuria suoi officij troueranno poco valevol per questo,non poss'doppa deligense esseimi impuntato, niente de tuto í mal, è concequenze fastidiose, que queste negotio potra terar sero, de che D. protesso, veriga ciò che ci vuole, douer esser pienamente scaritate avanti Dio, & avanti gli huomini, rimettendoni nel resto à ciò che l' appresentero con la viva voce il detto Signor de Bourlemont. Prego Dio che l' habbia in suæ santa è degna guardia.

De Lomenie. Scritte in San Germain la Haya 30. Agosto 1662. Luigi.

Monsr. de Crequi vertrock oock terstont uyt Romen / ende onder andere addvijsen sont dese Missive aen sijn Meester den Koningh van Vranckrijck:

S I R E,

Z Edert de Brief die ick den 2. deser aen Uwe Majesteyt geschreven hebbe, om te informeren van mijn vertreck uyt Romen, ende de hoog-dringende redenen die my daer toe geobligeert hebben,hebbende verstaen eenige particulariteyten die 't secreet van de entreprise der Corses ontdecken: ende door wie sy daer toe aengedrongen syn geweest: Heb ick geloofr dat het dienstich was, uwe Majesteyt daer van te onderrichten, ende de selve te laten weten dat 3. Corses van die geenen, welcke hantdadich sijn geweest aen de Moorderye, ende die sich uyt Romen geretireert hebben, gesien sijn tot Florence, ende ondervraegt sijnde van eenige Personen van haer Natie, die tot dien eynde onderricht ende geimployeert waren, welcke de oorsprongh van de ware ooorsake van die leelijcke misdaet die sy gecommitteert hadden is gheweest; hebben sy geantwoort ende vryelijck geadvoueert, dat na de kleyne questie die eenige van haer Compagnie gehad hadden mette Francoisen,Dom Mario hebbende in de straten van Romen eenige van de hare gerescontreert, heeft hy haer aen de Poortierr van sijn Carots laten naderen,ende seyde haer in dese termen: Canailles, kont gy u niet beter dienen van uwe Carabijnen,

rabijnen ? Schiet ende doet u debuoir in de eerſte occaſie die ſich ſal preſenteren,indien gy niet en wilt dat ick u alle in een Galeye ſende. Sy hebben mede geſeyt, dat de Keyſerlijcke Cardinael haer alle daegs duyſent ſodanige verwijtingen dede: Ende wanneer men haer vraegde,op wat maniere ſy waren ontkomen ende uyt Romen vertrocken, dewijl ſy terſtont in haer quartier beſet waeren, hebben ſy met de ſelfde vrijheyt geantwoort: Dat ſulckx haer licht was te doen, want ſo haeſt als ſy daer geretireert waren,dede Dom Mario aldaer uytſtroyen,ende ſijn woort paſſeeren,dat de Poorten van Romen niet geſlooten ſouden zijn,voor die geenen welcke ſich ſoude willen retireren. Uyt alle het voorſz. kan uwe Uwe Majeſteyt oordeelen oft de actie van den 22. Auguſti een ſake ſy van by geval geſchiet, ende of het niet geweeſt ſoude ſijn de authoriteyt van ſijne Majeſteyt in perijckel te ſtellen, indien ick tot Romen gebleven ſoude hebben.

Vranckrijck eyſchte op deſe voorvallen geen andere ſatiſfactie/ als: 1. Dat men voor 't Pallais Farneſe een Pijramyde ſoude oprechten, waer in gegraveert ſoude ſtaen ſo lang Vranckrijck wilde, waer om die opgerecht was. 2. Datte Officiers del Corſi geſtraft, en noyt van die ſoorte meer in 's Paus dienſt genomen mogen worden. 3. Dat 's Paus Neef Cardin: afgeſet, inhabil verklaert,en uyt den Kerckelijcken Staet gejaegt ſoude worden,als geviolleert hebbende de Wetten van alle Natien. 4. Dat den Franſman te Romen gevanghen, terſtont ontſlaghen moſte worden. 5. Duc de Parma herſtelt in ſijnen ſtaet van Caſtro en Comacho: En Duc de Modena herſtelt in al wat hem by het Tractaet van Munſter was belooft.

Ende ſich aldus met Roomen in 't war ſiende/ veroorſaeckten dat die van Avignon oock ſtracks de Corſi uyt haere Stad deden vertrecken: De Cardinalen te Romen ſcheurde/en men was van advijs om na Parijs ſatiſfactie door een Courier/ en 's Paus Neef uyt Romen te ſenden. Zijn Majeſt. dede doe in Duytſlant verſekeren/ dat zijne Reys na der Elſas expres achter bleef, om gheen occaſie aen den Duytſen Keyſer te geven, van een ſchandelijcke vrede voor geheel Chriſtenrijck te maken. De Rateficatie van de Vereenigde Provincien van 'tgemaeckte Tractaet/ was nu te Parijs gearriveert/ omme tegens die van Vranckrijck uyt te wiſſelen/ maer den Coning vont ſijnen Titul op 't ſelve niet wel gedreſſeert/ verſoeckende dat men in plaets van 't voorſte gedeelte van de Rateficatie/ alwaer ſtont: Le Sereniſſime Roy de France & de Navarre, &c. Soude ſtellen: Le Roy Tres-Chreſtien. En in derde Perſoon ſimpelijck: Sa Majeſté. Ofte: Sa Majeſté Tres-Chreſtien. Ofte oock boven aen ſimpelijck: Le Roy: Sonder meer/ hebbende ſulckx in de voorige Tractaten met hare Ho: Mog: gemaeckt/ bevonden: En onder anderen oock: Le Treſchaut, tres Exellent, & tres Puiſſant Prince. Ende daer en was niet een Vorſt oft Ceurvorſt in Duytſlandt/ die men niet den Tijtul en gaf van Sereniſſime/ en hier in zijn Majeſtt. te kort geſchiede.

Wonderlijcke diſcourſen wierden in deſe tijt geſayt door Hollandt/ over de capaciteyt van ſijn Excell: Borry; Onder andere/ ſach men een Sententie langſt de ſtraet ſwieren van den 2. Januarv 1662. te Romen: Den voorſz. Borri accuſerende: Van Milan geboortich, Soon van Brando Borri, dat hy zederr 't Iaer 1654. had geweeſt van ongebonden leven, een Hypocrijt, pooghende ſich tot een Hooft van Secten te maken, wiens tegenſtrevers door des Paus Legher verſlagen ſoude worden, daer hy Generael van ſoude zijn, en van den Aerts-Engel Michael geholpen worden: Voorgevende,

door

door 't gesicht van een Palm-tack, noch een Propheet te sullen worden: En andere relevatien: Leerende tegens 't Rooms Geloof: Had een College op-gerecht, die 5. Poinćten mosten belooven: In 20. Iaren sou de conqueste van 't Rijck des Allerhoogste geschieden: Dat hy 't Hooft daer van was, voor Christus soude strijden, ende daer toe een Swaert uytten Hemel bekomen hebbende, dat sy een Swaert daer toe souden ghebruycken, als hy een had doen maken, met de Beelden der 7. Engelen in 't Gevest gesneden: Hier mede soude men de Sondaers verslaen, en selfs den Paus indien hy niet reyn was: De Booste hare Hoofden souden tot Romen gebracht werden, &c. En Romen daer na vergroot, en door den Antechrist beschadicht worden: Schreef van Maria, dat sy een Goddinne was, die oock in de Antechrist was: Boven de Helle, Vaghevier, en 't voorhangsel seyde noch een vierde plaets te zijn, en andere erreurē rakende 't gevoelen der Godheyt, die verborgen waeren in een Nonnen-klooster, neffens meer andere abusen, van den Godsdienst als anders, en grillen, die niet geloofwaerdich sijn by verstandige gheschiet zijn: Ommer, de Inquisitie heeft hem uyt Italien doen delogeren, &c. Soo dat hy voor Ketter is uytgeroepen, en te Romen in Schilderye verbrant, &c. **Een ander Rooms hart schreef van dien Heer uyt Parijs aldus:** Den Heer Borri Milanees, Ridder van Malta, een Man van diep bedencken, bysonder in d' aldersecreetste saken van de Nature, gedwongen sich van onder 't gebiet des Roomsen Stoels, hem te begeven onder 't gebiet van de Staten Generael, had door sijn gepretendeerde Expositen van secreten als een Circe en Peliax, ontfangen 50000. Cronen, streckende tot verjonging en vernieuwinge van krachten, sonder dat men daer eenige experiente afgesien heeft: En den Paus wetende dat hy sijn loop alsoo wel mocht nemen in Vranckrijck, heeft aen den Coningh geschreven, om hem niet te ontfangen als een rechtgelovich Mensch, maer als die nieuwe en schadelijcke opinien saeyde: Den Koning hier op sijnen Raet van Conscientie vergaderende, is daer besloten, dat hy niet dan op de Frontuiren en sal mogen komen: Ende soude dan noch maer 4. a 5. dagen geoorloofst sijn daer te blijven, om met yemant te spreken: **Dan wy die gesien hebben dat hy niet alleen te Romen, en in Vranckrijck, maer oock in Germania is bevyt: Seggen alleen, dat op die selve tijdt den voorsz. Heer Borri in den Hage, daer hy sijn Proces [by ons Fol. 61. aengeroert] ten Hove met yver vervolghde, eyndelingh met dese Sententie tegens sijn Aenklagers verheerlijckt is, luydende als volgt:**

OP de differenten geresen voor den Hove van Hollant, tusschen Fr. Ios. Burry, en Pieter Hartzing, beyde woonende tot Amsterdam, Impetranten van Mandament van purge, ter eenre: Ende Mr. Lambert Reynst Schout der Stad Amsterdam, mitsgaders den Procureur Generael, van desen Hove, met hem gevoegt, gedaegdens in 't voorsz. als ter ander zijde: Die by de Commissarissen ter audientie van de Rolle gecommitteert, gehouden ende gesolveert waren in advijs aen 't Collegie van den Raede: 't Voorsz. Hoff gehoort 't rapport van de selve Commissarissen, ende naer lange communicatie ende rijpe deliberatie, in den voorsz. Raede daer op gehad, uyttende 't selve advijs: Ontzeyd de gedaechdens naer gedane versoeck, ende condemneert de selve te antwoorden: Ende compenseert de kosten van desen incidente, omme redenen den voorsz. Hove daer toe moverende. Gedaen in den Hage by de Heeren ende Meesters Iohan Dedel President, Diderick Sixti, Gualter de Raet, Aelbrecht Nierop, Adriaen Pauw Heere van Bennebroeck, Willem Goes, Iacob van der Graef, Raet-luyden van Hollant: En gepronuncieert den 19. Iuly Anno 1662.

Van welcken Appoinćtemente Willem van Ravesteyn, Procureur van den voornoemden Mr. Lambert Reynst, hem ilico constitueerde Appellant aen den Hoogen Rade in Hollandt.

In kennisse van my ADR. POTS.

In 's Hertogen-bos ontſtont doe groote Tumulte weghens de duerte van 't Kooren/ſulckx/eer dat in ordre konde werden geſtelt/eenige Moolenaers en Backers Huyſen waren geplondert: De Gemeente had al gheen ongelijck/ want de Factoors en Voorkoopers aldaer 't Graen op-koopende / den prijs deden rijſen. In Hollant begoſt men ſommige Cooren-koopers / die wat te grof haer proffijt ſochten / op een Brief kien te ſtellen: Als ſijnde een hatige Neeringe tegens 't gemeen/evenwel bemint om eygen-baet: So dat ſommige niet als by doncker en ontijde malkander dorf den beſoecken. In plaetſe van den Heere Johan Berckel Ontfanger Generael van Hollant/ is gekooren de Heer Mr. Maerten Pauw van Delft. De Gedeputeerden van de Anzee-ſteden/quamen doe in den Hage verſoecken aen hare Ho: Mo:/gelijck ſy ſeyden door hare Ambaſſadeur aen den Koningh van Vranckrijck oock te hebben gedaen/te mogen werden geagnoſceert/ in de Tractaten volgens hare Alliantie/ met Vranckrijck van den 17. Auguſti 1657. En jouiſſeren van 't Vat-gelt/ volghens 't huydige Tractaet tuſſchen Vranckrijck en hare Ho: Mo: opgerecht. Den Reſident van den Lant-Graeve van Heſſen / in den Hage verſekert/ over de proceduеren in Engelant/ noopende 't arreſteren der Schepen / gaf aen hare Ho: Mog: dit Memoriael/ neffens deſen Brief van ſijnen Meeſter:

Hooge Mog: Heeren,

DE onderſchreven Gecommitteerde van ſijne Hooge Furſtelijcke Eminentie den Heere Prins Cardinael van Heſſen,der Ridderlijcke St.Iohans Ordens,Rentemeeſter in Duytſlant,&c. Exhibeert aen U Ho Mo: gants dienſtelijck bygaende Brieven van ſijne Hoogheyt, met effecte van alle des ſelfs aengename Dienſten, ende mits dien verhoopt wert dattet miſnoegen van U Ho: Mo: over het Arreſt van den Agent van ſijne voorn: Hoogheyt, in Engelant onlangs gedaen, door bygaende Brieven ende redenen , t' eenemael ſal werden wech genomen, als niet geſchiet ſijnde met eene ſoodanige intentie ofte averſie tot U Ho. Mo. Staet, als het ſelve ſchijnt te ſijn opgenomen,maer met een beter meeninge van ſijn voorſz.Hooght. om na alle apparentie d' eene wech van deliberatien , tot ſijne behoorlijcke ſatiſſactie door de andere wat meer te doen avanceren of promoveren, dan geenſints met ſoodanige intentie als U Ho: Mog: die belieft hebben op te nemen, hebbende nochtans allerley gedachten gemelt, miſnoegen veroorſaeckt dattet aenſtellen by U Ho:Mo: van eenige Heeren Commiſſariſſen, tot examinatie van de Ridderlijcke Ordens ſaken , over de 10. en meer Iaren geduert heeft, ſonder daer door in allen den tijt totte herſtellinge des Ordens goederen eenige goede effecten te hebben konnen verkrijghen, behalvens dat de voorſz. Ridderlijcke Ordre gants rechteloos in Gelderlant wert gelaten,over een ſolemneele Sententie tegens die Heeren van de Magiſtraet van Nymegen Anno 1646. verkregen , tot intuyminge van de Ridderlijcke Ordens Goederen, tot de Commanderye van Nymeghen gehoorich, neffens condemnatie in alle die koſten ten fine voorſz.aengewent. De ondergeſchreven Gecommitteerde kan U Ho: Mo: wel verſekeren, dat ſijne voorn: Hooght. niet lievers ſouden ſien, als door amicable wegen te mogen verkrijgen alle behoorlijcke Satiſfactie,en niet alleen oprechte groote begeerte heeft,om alle Vriendſchap tuſſchen U Ho: Mo: Staet en ſijne Ridderlijcke Ordre te ſtabileren en eeuwighduerich te maken, maer noch een groote genegentheyt draegt, om allen welſtant van U Ho:

Mog: Staet te helpen vermeerderen, als sijn voorn: Hooght. het gheluck kan hebben, om by korte wegen van U Ho. Mog. goetheyt te verkrijgen, dat aen sijn Ridderlijcke Ordre en aen hem, voldaen kan werden eenige verhoopentlijcke goede Satisfactie, U Ho. Mo. by die gantsche Christenheyt seer glorieus sal sijn, ende niet minder profitabel aen alle hare Ingesetenen op de Middellantze Zee Traficquerende: Waer om hy ondergeschreven gantsch dienstelijck van U Ho. Mo. is versoeckende, vermits over de 25. Iaren lang met extreme sware kosten en veelvoudige interpositien van alle hooge Christen Potentaten, om de herstellinge van de Ridderlijcke Ordens Goederen is gebeden, nu hare goede gedachten believen te laten gaen, 't zy by Conferentie als anders, totte spoedige herstellinge vande voornoemde Ridderlijcke Ordens Goederen, onder U Ho. Mo. Staet gelegen; Ende een equitabel reguard believen te nemen, op de meenichvuldige diensten ende benefitien, die aen veele Ingesetenen van dese Landen van de voornoemde Ridderlijcke Ordre dagelijckx worden bewesen, en noch meer bewesen konnen werden: Waer door ende alle andere loffelijcke Actien, datte voornoemde Ordre oock wel meriteert t' ontfangen 't geene aen de selve, wegens hare Goederen in desen Staet gelegen, is capterende, da- dan oock met een oprechte Alliantie ende Vriendschap sal over een komen.

Hage den 31. Iuly 1662. Ho: Mog: Heeren:

R. KEMPINGH.

MEssieurs, Il faut que j'avoue que le lettre que Vos Hautes Puissances treuverent bon de m' escrire le xv. de Juin dernier, m'a extremement surpris, & que mon estonnement eust esté beaucoup plus grand s' il ne m'eut esté facile de connoistre par la date de ceste Lettre que Vos H. P. l'avoyent faite sur les premiers sentiments qu'elles eurent, de ce que le Sr. Buloy mon Deputé à Londres avoit fait arrester six Vaisseaux de Vos Merchands, & comme i'ay reconnu aussi per quelques circumstances de cette lettre que Vos H. P. ne sont pas informeés de l'estat de cette affaire, ni de la sincerité de mes intentions, i'ay creu que ie leur deuois dire simplement, & à cœur ouvert comme la chose s'est passee: Il est donc veritable que la façon dont Vos H. P. ont usé a l'endroit de l'ordre de Malthe, par une si longue & si manifeste denegation de Iustice, a donne juste suject à Monsieur le Grand Maistre, & à moy comme Grand Prieur de Allemagne, de recherchen la protection de tous les Monarques & Princes Chrestiens, qui l'Ordre à tousiours taché de servir, & qui ont aussi embrassé son partie avec tant de zele & d'affection, dont ils ont donne tant de marques à Vos H. P. & que cette mesme raison m'a contraint d'entretenir des Ministres en toutes les Cours de ces Princes, pour solliciter l'execution de leurs bonne volontez, sans recourir toutefois aux remedes violents, de Represaillies, ou autres semblables. Ce n'est pas aussi par ce principe la que ces Vaisseaux ont esté arrestez, mais par ce que les principaux Iuris Consultes de Londres ayent declaré par escrit & prouve par beaucoup de raisons, que selon les Loix & les Coustumes du Royaume, i'estois bien fondé en vertu du Traictté d'Union fait entre Vos Provinces, de pretendre que tous les Vaisseaux Hollandois qui se trouvoyent au port de Londres, fussent saisis & detenus par l'authorité du Conseil de l'Admiralité d'Angleterre

gleterre, ledite Sr. Buloy jugea que ſans contrevenir à mes ordres, il pouvoit preſenter une Requeſte au dit Conſeil, & luy demander juſtice, qui doit eſtre ouuerte à toute le monde, & qui eſt directement oppoſee à la voye de faict & de repreſaillies: Et quoy que ceſte action ne puiſſe paz eſtre condemneé par ceux qui la regarderont ſimplement, & ſelon la maxime & la fin qu'il s'eſt oppoſé, neantmoins ie veux bien aſſeurer Vos H. P. qu'avant meſme que i'euſſe receu leur lettre, i'avois treuvé mauvais qu'il ſe fut ſervy de le moyen la, particulierement par ce que ie ſcavois deſia que Vos H. P. avoyent reſolu par un Decret ſolemnel, d'examiner la pretention d'Ordre, & de luy donner une reſponce cathagorique, comme elle declarent auſi dans leur lettre, & i'eſtois auſi faché de ce que ledit Sr. Buloy avoit executé ce deſſein, ſans agir de concert avec le Sr. Kemping mon Deputé aupres de Vos H. P. & qui eſt pleinement informé de mon intention & de mes intereſts, & auquel i'ay confié il y à ſi long temps la conduitte & la direction de cette affaire, & qui n'euſt pas manqué de luy donner conſeil de ne pas engager en cette pourſuitte, comme Vos H. P. peuvent facilement croire, puis qu'il leur Courte qu'auſi toſt que la nouvelle de la ſaiſie des Vaiſſeaux fut arrivee à la Haye, il ne manqua pas d'eſcrire audit Sr. Buloy, qu'il conſentit à la mainlevee, ſans aucun retardement, comme eſtant bien informé que ce n'eſtoit pas mon deſſein de rompre la Negotiation qui Meſſrs. les Grandsmaiſtres ont pourſuivre pres de xxv. Ans avec tant de patience & de moderation, & avec une deſpenſe ſi excesſive: Mais ſeulement de preſſer Vos H. P. de faire rendre les Commanderies ſituee s en Vos Prouinces, en conſideration de la juſtice de la cauſe du merite de l'Ordre & de l'intercesſion des tous les Princes Chreſtiens, au jugement deſquels ie me rapporteray volontiers, pour decider: Si Vos H. P. ont eu raiſon de ſe piquer ſi fort, & de teſmoigner un ſi grand reſſentiment de ce que s'eſt paſſé à Londres, & de arreſter avec 5 Soldats ledit Sr. Kemping mon Deputé, qui leur ayant donné une Lettre de Creance de ma part, avoit eſté reconnu pour Miniſtre & Perſonne Publicque, & qui devoit auſi iouir du Privilege deü au charactere en V. Cour, comme mes autres Deputeez eniouiſſent en celles de tous les Monarques de l'Europe, mais comme ie l'eſpere que Vos H. P. conſideront plus meurement, & à loiſir ce que ie viens de leur repreſenter treuveront raiſonnable de donner à Mouſr. le Grandmaiſtre & à moy une plus grande ſatisfaction que celle d'avoir mis en liberté ledite Sr. Kemping avant que nous les en ayons requis, & qu'elles ne feront point de difficulté de mettre en effect la reſolution qu'elles le 1. de Juin, ie ne veux pas me plaindre, mais à ce contraire, les aſſeurer qu'il ne tiendra qu' à celles que noſtre Ordre ne continue de cultiver avec le meſme ſoing que du paſſé, une ſyncere & ſolide Amitié avec V. Eſtat, & de rendre à vos Suiects les meſmes bons offices qu'ils en ont receus en tant d'occaſions & que de mon coſté ie ne ne contribue tout ce qui me ſera poſſible, pour leur faire connoiſtre le veritable deſir que i'ay touſiours du d'acquerir leur bienveillance, ſuivant l'inclination de tous les autres Princes de ma Maiſon: Au reſte, ie prie Vos H. P. de

donner audit Sr. Kemping mon Deputé une entiere creance, & tout ce qu'il leur proposera de ma part touchant mes interests, & de croire que ie suis Messieurs, S.S.

Heidesheim le 14. Iuly. Le Cardinal de HESSE.

Ged. Kemping wiert eenighe dagen daer na uyt zijn detentie in den Hage weder in vryheydt gestelt/ dewijl 't Arrest der Holl. Schepen in Engelandt rondsom qualijck was/ en by de Maltheser Ordre selfs geimprobeert.

Men hielt op die tijt publijcke Verkoopinge in den Hage/ mette Meubelen van den Portugalse Gesant/ op sijn vertreck na Lissabon staende. Stad en Landen van Groeningen lagen in dese tijt weder over-hoop/yder over den anderen klagende/en elck'anders Dominium wrakende/waren tweespaltig/ en schreven aen hare Ho: Mo: klachten. De Cur-Brandenburgse Gesanten/ met hare Ho: Mo: Gesanten in den Hage handelende/ over de liquidate van sekere 100000. Rijcxdalers/anders genaemt de Hoef-yserze schult/konden geen eynde vinden. Hare Ho:Mo:/volgens 't advijs der 6.Provintien/ concludeerden doen/ dat de questie van Capiteyn Breton in Zeelandt opgebracht/ voor haer Collegie betrocken en in der minne afgedaen soude worden. Uyt krachte van sekere Brieven Executoriael/ verleent by 't Keyserlijck Camer-gerecht te Spiers/ wierde in dese maent door eenige Nyborgse Volckeren 't Huys ter Leuth by Mastricht onder haer Ho:Mo: gebiet ingenomen/ om daer op te verhalen voldoeninge van 't geene d' Heere Graef van Flodorp schuldich was aen sijn Neve den Baron van Virmunt/ ter sake van seeckere amicable transactie Ao. 1626. tot Brussel gepasseert/daer sich partijen transigenten gesubmitteert hadden/ in de volontaire condemnatie van 't voorsz. Camer-gerecht van Spiers/ den Secreten en Souverainen Raden des Conings tot Brussel/ ende andere Hoven ende Rechteren. Hare Ho: Mo: over dese proceduren ontrust/en niet begeerende eenich ander vreemt Krijgs volck op haren Bodem/ schreven hier over aen den Nyborgse Vorst: Deden eenige sijner Ampt-mannen versekeren/ en door den Rhijn-grave den 26. October 't voorsz. Huys ter Leut weder in-nemen/ waer in de Nyborgse so halstarrig waren/ dat men een half Cartou en een 12. ponts stuck daer voor most brengen: Na 8. Canon-schooten gaven sy het op/ trocken 30. Man uyt/ blijvende 1. Man doot en 2. gequetst/ waer van reparatie aen Nyborgh wiert geeyscht: Die hem verliep/ dit niet zijn/ maer des Duytsen Rijckx sake te zijn/ als een Lidt daer van dependerende/ &c.

Geheel Brabandt en Vlaenderen begosten met blijdschap te hooren/ datte Coningh van Vranckrijck voornam/ 't koste wat het wilde/ Duynkercken weder onder sijn gebied en d' Engelsen daer uyt te krijgen: 't Guarnison viel de Vlamingen oock vry lastich: 600. Engelse quamen in dese maent om het Lant te beroven/ en gestroopt hebbende by Cassel ten Berge/ dreven al haere buyt na Poperinge/en also sy veel Beestiael gestoolen hadden/meenende door Quenetto te passeeren/sijn daer van de Boeren overvallen/en t' eenemael verslagen/ soo datter seer weynich af quaemen/ want de Boeren lagen over al in embuscade.

embuscade. Doen meende een Carotsier t' Antwerpen een Juffrou op de strael te doorschieten/ dan het gingh maer (sonder haer te beschadighen) door hare Rocken: Hy ontliept/ maer syn H. noemende sich Prins Tarquino/ (seggende van dat Huys te syn gesproten) wierden neffens de Meyden ende Knechts verseeckert: De Juffrou de Suster synde van die Juffrou die den Carotsier meende te doorschieten: Schijnende dese haet gesproten over seker goederen/ daer dese twee Gesusters om hadden gepleyt en gerecht.

Daer was nu in Sevenberghen en Ongarijen den 28. passato een stilstant van Wapenen tusschen de Turcken en Christenen af-gekundicht/ doch echter bleven de eerste als infidele/ op alles af-gerecht/ tot haer voordeel wakende. In de gepasseerde maent had den Lant-graef Wilhelm van Hessen/ tot Cassel tusschen eenige Rintelenze en Marpurgze Theologanten/ een minnelijcke samen-spraeck gehouden over de Relige/ de somme daer van luyd aldus:

DEn Doorl. Heere Wilhelm/ Lant-grave van Hessen/ door een Godvruchtighen Geest geleydt zijnde/ ende daer op vertrouwende/ heeft met recht geoordeelt dat hy Gode synen Schepper en Salichmaker/ dien hy belijt/ en syn Prinsdom en alle syn geluck schuldich te zijn/ geen aengenamer dienst bewijsen konde/ als dat hy op alle manieren soude trachten de inlantze wonden te genesen/ en onder de Euangelise van beyde zijden/ de welcke in syne Prinsdommen en Heerschappijen de bewaringe van sijn Hooght. niet minder als andere Vrijheden/ gelijckelijck en sonder eenich onderscheyt/ genieten/ de Christelijcke Liefde en de Eenicheyt te bevestigen: Waer toe hy een t' samen-sprekinge aenbestemt heeft/ tegen den eersten dach July 1662. op welcke 2. Euangelise Gereformeerde Professoren uyt de Marpurgse Theologise Faculteyt/ met twee Euangelise Lutherse Professoren uyt de Theologise Falculteyt tot Rintelen/ over de questien ende oneenicheden/ tot noch toe aen beyde zijde gedreven/ vriendelijck ende sachtsinnelijck onder malkanderen souden handelen: Het oogmerck van die t' samensprekinge is geweest: Dat/ nademael veele dingen dese of die zijde/ van sommigen plegen toe-gedicht en te laste geleyt te worden/ de welcke sy in der waerheyd geensins en gevoelden/ door sodanig eene vriendelijcke ondersoeckinge beyde de partijen seyden des anders meeninghe/ ende waer in sy met malkanderen souden over een komen/ of verschillen/ naken ende ten vollen souden verstaen. Daer na dat de staet van het verschil wel soude gemaeckt/ ende gesien worden van wat gewichte de questie zy/ of sy 't fondament des Geloofs raken of niet. Dat eyndelijck over de sake selfs een vreedsame Conferentie in de vreese Gods soude ingestelt worden: Ende/ indien sy in alle dingen niet en souden over een komen/ ten minsten de Broederlijcke vrede onder haer/ en de eendracht ende onderlinge verdraegsaemheyt soude worden bevestigt. Daer op syn de wel Edelste Mannen Johan Casper van Doringenbergh/ Johan Henrick van Dauber/ Casper Fredrick van Dalwig/ geheymste Raden van syn Doorl. Hooght. en Staet/ en Respectivelijck Onder-Cancelier; de welcke in dese t' samen-spraeck uyt de Naem van den Prins soude presideren/ bysonderlijck gedeputeert geweest. Over sulckx syn uyt de Theologise Faculteyt van Marpurg verscheenen/ D. Sebastiaen Curtius/ voor die tijt Rector ende eerste Professor van de Marpurgse Academie/ ende D. Johan Heinius/ oock Professor van de selve: Uyt de Theologise Faculteyt van Rintelen/ D. Petrus Johannes Hennichius/ voornaemste Professor van de selve Faculteyt/ alle te samen Mannen geleert ende vermaert van bysondere Godvruchticheyt/ geleertheyt ende groote genegentheyt tot de vrede/ de welcke uyt de naem van haer ende van de andere Mede-broederen/ in de tegenwoordicheyt van de voorn: Heeren Gedeputeerden/ in den naem van den Heyligen en ondeylbare Drievuldicheyt/ met een uyt-nemende sachtsinnicheyt en besadicheyt des des gemoets/ dese Goddelijcke saeck aengevangen hebbende/ in de tijt van 8. dagen de voornaemste materien/ tot dese tijt toe gedisputeert zijnde/ hebben by de hant genomen/ naukeurich gewoghen/ over die selve conferentie gehouden/ ende is tusschen haer gehandelt en beslooten/ sonder prejudicie nochtans van yemandt van haer beyde/ en in sonderheyt op het goetvinden van de voorseyde Hoogheyt/ het geene volgt:

I. Ende voor eerst dan, sijnde partijen aen beyde zijde in het Artijckel van 't H. Avontmael over een gekomen:

Dat het Geestelijck Eten van het Lichaem Christi, t' eenemael tot de Zalicheyt is nootsakelijck, ende dat sonder dat, het gebruyck van 't Sacrament niemant heylsaem is.

Nu/ door dat Geestelijck eten het Lichaem Christi/ en drincken van sijn Bloet/ wort aen beyde sijden verstaen/ de werckinge van het waerachtig Geloof/ voor soo veel dat dat haer opsicht heeft tot den Ge-

kruysten Christi / ofte tot sijn eerwaerdige Lichaem voor ons in den doot overgegeven / ende tot sijn Bloedt/voor ons uytgestort/ende alle beyde aengrijpen ende haer selven met alle verdiensten Christum toe-eygent. Alle beyde hebben sy oock bekent

Dat de breeckinge van 't gebruyckelijcke Broot, is een profijtelijcke en Godvruchtighe ghewoonte, en over sulckx in die Gemeenten in de welcke die tot noch toe niet gebruyckelijck is gheweest, bequaemelijck inghevoert kan worden, indien haere toe-stemminghe kan worden verkregen.

Die van Marpurg/alhoewel sy het gebruyckelijcke boven het ronde Brood (of Ouweltjes) by de andere partije gewoon sijnde/ achtende/ so hebben sy nochtans verklaert: Dat sy dat ronde Broot (of Ouweltjes) so niet en hielden/als of het geen waerachtig Broot en ware. In dat alleen/ten aensien van dit/hebben sy verscheyden gevoelt (dat oock de Marpurgse Theologanten de gewoonte van de breckinge/ niet wat tot het wesen van het Sacrament'/ maer nochtans tot volkomentheyt om Christi voorbeelt en bevel/ noodich oordeelden/ welcke nootsakelijckheyt de Theologanten van Rintelen niet en erkenden. Wat belangt het Mondeling eten van 't Lichaem Christi/ daer is gevraegt:

Of het Lichaem Christi in 't gebruyck van 't Sacrament te saemen met het gegeten Broot, in de Mont van elck een, die het neemt, soo van een Geloovige als van een Ongeloovige onmenschelijck,(adiastatoos) tegenwoordich gestelt worde. Also is de staet van de controversie gemaeckt geweest.

Omtrent welcke de Godtgeleerden van Rintelen het Ja / de Marpurgse daer en teghen het Neen verdedigt hebben. Belangende nochtans het gewichte/ is over een gekomen/dat die twistige vragen of bejaet of ontkent/'t fondament der Salicheyt niet om en stooten/nademael aen beyde zijden bekent wert/ dat in de Kercken van beyde zijden/niet tegenstaende die oneenicheyt/ 't gebruyck van het Sacrament/ na de instellinge Christi/ sonder bytvoeginge of ontreckinge van substantiele saken/ geheel en ongeschent blijft.

II. Daer is onder de t' samen-spreeckers, in 't lang gehandelt van de Prædestinatie, Genade, ende vrye Wille: Tusschen beyden is over een gekomen:

Dat na des Menschen Val, in hem gheen overige krachten sijn gebleven om 't Geestelijcke goet of te beginnen, of te volbrengen: Ende dat het geheele werck van des Menschen Zaligheyt alleenlijck hangt aen de Goddelijcke Wil, en wel-behagen genade.

De volgende Vragen nochtans sijn onder haer twistich gebleven:

I. Of God allen Menschen, ende elck een, hooft voor hooft, sijne Genade bereyd sy door ordinarise middelen mede te deylen, over sulckx oock alle Menschen ende elck een hooft voor hooft wil roepen, bekeeren, weder-baren, rechtveerdich maken, tot Kinderen aen-nemen en verheerlijcken?

Welcke vrage de Rintelense Theologanten van de geconditioneerde / maer nochtans ernstige wille verstaen/ sijnde voor goet ghekent: Maer indien die vrage vande absolute wille / of de welcke haer niet door een geordineerde maer absolute macht Gods uytstreckt/verstaen wort/ontkenden. De Marpurgse daer en tegen in beyde de sinnen/ verdedigden daer tegen het Neen.

II. Of het met de Genade der bekeeringe soo gestelt zy, dat een Mensch in de kracht der Genade, soo wel gehoorsaemheyt bewijsen kan, als door de aengebooren boosheyt het selve tegenstaen en een grendel daer voor schieten?

Het welck de Rentelense Theologanten affirmeerde: De Marpurgse ontkenden.

III. Of de Prædestinatie geschiet sy na het voorweten van het volherdende Geloof?

De Rintelense Theologanten seyde Ja: De Marpurgse Neen.

IV. Of de verwerpinge van sommighe geschiet sy naer het voorweten van de eyndelijcke onbekeerlijckheyt en Geloof?

De Rintelense Theologanten verdedigden het Ja/ de Marpurgse het Neen. Want dese/ alhoewel sy bekenden/dat de verdoemenisse den Mensch in der tijd sullende over komen/van God besloten was/ niet als om de Sonde/ de eyndelijcke onbekeerlijckheyt en ongeloof/so en stonden sy nochtans niet toe/ dat de Sonden selfs ofte de voorsienicheyt van de eyndelijcke onbekeerlijckheyt ende ongeloovicheyt/ een oorsake is van 't onderscheydt der verworpenen van de Wtverkoozenen / over sulckx oock niet van het besluyt der verwerpinge.

V. Of

V. Of Christus voor alle Menschen, en voor elck een, so wel Verworpene als Uytverkoorene, zy gestorven, ende voor hen vergevinge der Sonden, rechtveerdicheyt, ende het eeuwige leven verdient heeft?

De Rintelense Godgeleerden seyden van gelijcken Ja/ de Marpurgsen Neen.

VI. Of die geene, de welcke voor het tegenwoordige met het waerachtige rechtveerdigmakende Geloof begaeft, en in staet van Genade is, door eenige Sonden van hem begaen sijnde, van 't Geloof ende de Genade kan uytvallen.

De Rintelense Theologanten seyden hier op Ja/ maer van de Wtverkoorene na het voornemen des Geloofs stelden/ dat die eyndelijck niet en konnen uytvallen/ niet dat dat absoluyt onmogelijck zy/ maer uyt voorheen-stellinge (hypothesy) der Goddelijcke voorwetenschap. De Marpurgse in het tegendeel verdedigden het Neen/ so nochtans niet absolutelijck dat dat niet uyt te vallen uyt het Geloof en Genade niet en kan geschieden/ maer uyt voorheen-stellinge (hypothesi) van de Goddelijcke Genade de welcke onberouwelijck is.

Van het gewichte omtrent sodanige twisten van de Predestinatie/ Genade ende Vrije-wille/ is van gelijcken aldus over een gekomen: Nademael aen beyde zijden bekent wort/ dat een Mensch uyt sijn eygen krachten geen geestelijck goet kan of beginnen/ of volbrengen: Maer dat dit geheel de Goddelijcke Genade toe-komt; so dat geen van beyde zijden de Pelagiaenze Leeringen voor goet keurt/ maer alle beyde die veroordeelt en verfoeyt/ de half-Pelagiaense oock verwerpt/ om dat oock de practijck-regulen/ de welcke de Salicheyt/ ende de rechtveerdichmakinge aen het ware Geloof hangen/ onbewegelijck blijven/ namelijck/ dat die geene die Gelooft sal hebben/ ende gedoopt sal zijn/ sal Salich wesen/ dat/ die niet en sal gelooft hebben/ verdoemt sal zijn/ met diergelijcken; Waer by de Marpurgsche Theologanten dese redenen gevoegt hebben/ dat de meeste vragen omtrent dese artijckelen in geschil staende/ of de hoogste verborgentheden ende de ondoorgrondelijcke oordeelen van de wille Gods/ of de verborgene manier van de Goddelijcke kracht in de Mensch raken/ en dat daer en boven seer veele Menschen sonder kennisse van sodanige questien Saligh worden/ ende Saligh konnen worden: Daer om is aen beyde zijden besloten/ dat het met die twisten so niet gelegen is/ dat die oneenicheyt in het fondament des Geloofs mede brengen/ maer dat die oock blijvende/ tot dat Godt de een of d' ander zijde/ verdere Genade sal mede gedeylt hebben/ oock de Vryheyd van te gevoelen blijvende ongeschent/ de Christelijcke eendracht en Kerckelijcke vrede kan bevesticht ende bewaert worden/ sulckx dat geen van beyde zijden de andere veroordeele ofte bitterlijck overhale.

III. Daer van sijn sy tot het Artijckel van de Persoon Christi voort-getreden/ tusschen beyde sijden is over een gekomen/ dat de Goddelijcke/ ende de Menschelijcke Nature Christi/ in der waerheydt ende personelijck vereenigt zijn/ so dat Christus God en Mensch/ sy in eenicheyd des Persoons/ ende dat die eenicheyt gemaeckt is/ niet dat d' eene Natuer in de andere soude verandert ofte verkeert werden/ noch dat d' een d' andere soude vernietigen/ maer dat alle beyde de Natueren in de vereeniginghe blijvende geheel/ de wesentlijcke eygenschappen te gelijck souden ongequetst blijven: Ende daer om is aen beyde kanten aengenomen/ dat die vereeniginghe tusschen beyde de Natueren onverwerrelijck/ onveranderlijck/ ondeylbaerlijck ende onafscheydelijck geschied is. Van de personele uytsprekingen (Predicationibus) dan/ ende mededeylinge van de (idiomatum) eygenschappen is van gelijcken over een gekomen/ dat in t' samen-gevoegde (in concreto) de namen der Natueren van malkanderen waerlijck en in de eygentlijcke beteyckenissen der woorden uytgesprocken worden: God is Mensch/ de Mensch is Godt. Daer van is mede over een gekomen/ dat oock de eygenschap van beyde Natueren in t' samen-gevoegde (in concreto) waerlijck en wesentlijck van de geheele Persoon word uytgesproken/ soo nochtans dat sulckx verstaen werde na die Natuer/ dien de eygenschappen eygen zijn.

Daer in is alleen de vrage gebleven/ of eenige Goddelijcke eygenschappen (attributa) oock in 't afgesonderde (in abstracto) van de Menschelijcke Natuer kunnen werden uytgesprocken.

De Rintelense Godgeleerden stelden voor vast/ dat de Menschelijcke Natuer in 't afgesonderde (in abstracto) mede gedeylt is de Goddelijcke Majesteyt/ bestaende in Goddelijcke volmaecktheden ende eygenschappen/ (attributis) ende rechten van de hoogste Heerschappije/ Matt. xxviij. 18. My is alle macht gegeven/ etc. Welcke macht sy uytleyden/ te sijn een redelijcke (moralem) macht/ met een Natuerelijcke mogentheyt/ so dat Christi Menschelijcke Natuer alle macht/ om in den Hemel/ en om op der Aerden te gebieden heeft/ ende dat sy de Heerschappije oeffent door de Almachtigheyt/ niet dat de selfs over al tegenwoordich is/ maer dat sy die oeffent door de over al tegenwoordicheyt/ Almachtigheyt/ gelijck als door een beginsel (hypostatice) selfstandelijck met hem vereenigt zijnde.

Daer beneven stelde zy/ dat wel alle de Goddelijcke eygenschappen (attributa.) de Menschelijcke Natuere Christi sijn mede gedeylt/ daer door/ dat sy met haer vereenigt zijn/ om dat de Goddelijcke eygenschappen 't selve sijn met de Goddelijcke Natuer: Maer dat nu de Goddelijcke Natuer vereenigt is met

is met de Menſchelijcke ende by gevolg oock de eygenſchappen. Dat ſy ondertuſſchen niet voor gewis ſeggen/dat alle de Goddelijcke eygenſchappen (attributa) van de Menſchelijcke natuere konnen uytgeſproken worden/ maer alleenlijck die geene/de welcke een tweede werckinge toe laten/ of de welcke geſchickt ſijn om te wercken. Dat/ſo by exempel recht kan geſeyt worden/dat de Menſchelijcke nature Almachtigh is/ maer door een uytterlijcke benaminge: Want dat het haer gevoelen niet en is/ dat de Menſchelijcke Natuer Chriſti/ inwendiglijck Almachtig is. Het ſelve moet men vaſt ſtellen van die voorſtellinge: De Menſchelijcke Natuer Chriſti is Alwetende.

Ten derden/ ten aenſien van de wercken der Almogentheyt/ ſy hielden ſtaende/ dat haer beginſel het welck (quod) [ſo men in de Scholen ſpreeckt] Chriſtus ſelve is als een (huphiſtamenon) ſelfsſtandicheyt/beyde natueren in de ſoorte van de natuerlijcke werckende oorſaeck het beginſel waer mede (quod) maer verſcheydelijck/ dat de Goddelijcke natuere het principale / de Menſchelijcke natuere het minder principale beginſel is/ ſo dat/ wanneer Chriſtus wonder wercken gedaen heeft/ in die voort te brenghen de Goddelijcke Natuer door de Almoogentheyt inwendiglijck met haer over een komende / gewerckt heeft/ de Menſchelijcke minder principael door de Almachtigheyt/ (hypoſtatice) ſelfsſtandelijck met haer t' ſamen gevoegt tot de werckinge t' ſamen komende.

Maer de Marpurgſe Theologanten hielden in het tegendeel ſtaende/ genoech te ſijn de uytſpraeck der eygenſchappen van de geheele Perſoon in t'ſamen-gevoegde (in concreto) ende datter geen Goddelijcke eygenſchappen in 't afgeſonderde (in abſtracto) van de Menſchelijcke Natuer konnen uytgeſproken worden. Ende wat belangt de wercken van de Almogentheye/ deſe ſtelden/ daer in die beyde Natueren wel t' ſamen komen/ maer elck een door haere kracht / te weten / de Goddelijcken Natuer door de Almogentheyt/de Menſchelijcke door een eyndelijcke (finitam) mogentheyt.

Het gewichte van de twiſt hebben ſy aldus onderſcheyden/ dewijle over een gekomen is:

1. Dat Chriſtus den Zaligmaker waerachtig God is, eens weſens (homoouſion) met den Vader en den Heyligen Geeſt, van gelijcken waerachtig Menſch is, ons in alle dingen, uytgenomen de Sonde, gelijck,ende dat die twee Natueren in Chriſto waerlijck en Perſoonelijck ongeſchent, de eygenſchappen van beyde Natueren vereenigt zijn.

2. Dat de Menſchelijcke Natuere Chriſti ter Rechterhant Godts ſittende, tot de hoogſte Heerlijckheyt is verheven.

3. Dat oock alle de Ketteryen ende quaede Leeringen van Neſtorius, Eutyches, Marcion, Arrius, Photinus,Paulus Samoſatenus,Socinus, ende van diergelijcke anderen, die de waerheyt of van d' een of van d' anderen Natuer weg-genomen, ofte de vereeniginge van die omgeſtoten hebben, aen beyde zijden verworpen worden.

4. Ende dat noch de Marpurgze Theologanten met de mede-deylinge van de Goddelijcke Majeſteyt, de Perſooneele vereeniginge willen gebroocken hebben, of de Rintelenze met die [mede-deylinge van de Goddelijcke Majeſteyt] ſtaende te houden vermenginge der Natueren willen aenbrengen.

Dat de queſtie/ noch in verſchil zijnde/van ſo grooten gewichte niet en is/ dat die geene/ die het jae of neen ſeggende gevoelen ſtaende hout / geſeyt mach worden het fondament van 't Geloof en Zalicheydt om verre te ſtooten/ door dien in ſoodanige ſaken / daer in van beyde zijden over-een-ſtemminge is / de ſubſtantie des Geloofs omtrent dit Artijckel t' eenemael beſtaet.

Eyndelijck is conferentie gehouden van den Heyligen Doop. De Theologanten van beyde zijden zijn daer in over een gekomen:

Dat de Jonghe Kinderen na de inſtellinge Chriſti/ moeten gedoopt worden/ welcker oogmerck is/ dat ſy Chriſto worden ingelijft/ende geeſtelijck weder geboozen. Alle beyde hebben ſy oock bekent/ de Nootſakelijckheyt van den Doop/ nochtans niet abſolutelijck/ maer ſoo/ dat niet het ontbeeren/ maer het verachten van het Sacrament/ verdoemt.

Daer ſijn over gebleven deſe verſchil-queſtien:

I. Of de Ionge Kinderen voor den Doop heylich zyn?

II. Of indien een Iong Kint, niet door een onmijdelijcke nootſakelijckheyt van den Doop uytgeſlooten wort, maer de Ouders die konden, ende vermaent ſijnde met den Doop hadden moeten haeſten, dat ſelve nochtans te doen verſuymen,ende alſo het Ionge Kint,ſonder Doop ſterft,die verachtinge der Ouders,of beriſpelick verſuym der Zalicheyt,van 'tſelve verhindert?

Waer over het gevoelen van de Rintelenſe dit was: Dat de Kinderen eerſt door den Doop ordinaris in

vis in het Verbondt aengenomen/ ende de Gemeente/ en Chriſto als het Hooft/ ingelijft worden/waer om/alhoewel ſy ſoodanich een jong Kint niet preciſelijck en wilden verdoemen/ ſy nochtans oordeelden/ dat ſoodanig een verachtinge of beſchuldelijck verſuymen/ niet en was ſonder perijckel.

Of de Ionge Kinderen,die door de ſchult der Ouderen niet gedoopt zijnde,ſterven,door een extraordinare genade weder gebooren worden,ende aengenomen worden,ſeyden ſy dat ſy niet en wilden uytſpreken (determinare.)

Ende hier van daen oordeelden zy/dat/ingeval van nootſakelijckheyt/ perijckel des doots aenſtaende/ ende wanneer men een ordinaris Dienaer niet en kan by der hant hebben/ niet t' onrecht gebruyckelijck is/ dat oock een Leeck den Doop bedient.

Maer de Marpurgſe gevoelden hier/ dat de Jonghe Kinderen wel ten aenſien van de verdorventheyt der Natuere/ t' eenemael in de Erf-ſonde gebooren worden/ende in der waerheyt Sondaren zijn/ maer dat nochtans die uyt geloovige Ouders voortgeſproten/ volgens de Goddelijcke beloften/ geacht worden Bontgenooten/ende deel te hebben aen de Heylicheyt des Verbonts/ hoe wel niet aen de hebbelijcke (habitualis) of inclevende [Heyligheyt/] welck Verbont door den Doop wort beveſtigt.

Gelijck ſy oock meynden dat den H. Geeſt/en door den Doop/ende nadien (want ſy en verbinden de werckinge der weder-geboorte niet aen een oogenblick) in de Jonge Kinderen hier van daen verhuyſende/ door hare werckinge der weder-geboorte vryelijck kan wercken/ gelijck ſy oock na den regel der liefde van alle de Jonge Kinderen der Geloovigen wel hooptes.

Want alhoewel ſy het dadelijck Geloof / 't welck uyt het gehoor des Woorts is/niet en konnen begrijpen/ſo en wort nochtans daer van niet uytgeſlooten ſoodanich een genade des Heyligen Geeſtes/ waer deur de Jonge Kinderen ſelfs en hare manier / hoewel ons onbekent zijnde/ nochtans waerlijck worden weder-gebooren. Sy hebben geachtet dat de ſchult der Ouderen den Jonge Kinderen niet en moet ſchadelijck zijn : Maer ſy hebben oock geoordeelt/ dat de bedieninghe van den Doop der Leecken niet en moet toe-gelaten worden.

Ondertuſſchen hebben de meermaels verhaelde Godtgeleerde aen beyde kanten verklaert/ dat oock deur deſe controverſien 't Fondament der Zaligheydt/ van beyde der verſchillende zijde niet wort wech genomen. Nademael ſy aengaende de nootſakelijckheyt van den Doop in haer ſelven/ ende de weſentlijcke delen van het Sacrament/ ſelfs aen beyde zijden eens zijn.

Wat belanght de beſweeringhe in het formulier van den Doop/ de Rintelenze Theologanten/ belijden die noch in hare Kercken gebruyckelijck te zijn/en hebben van gelijcken getuyght/ dat ſy nochtans niet en meynden dat een Jong Kint van een quaden Geeſt Lichamelijck beſeten is/maer dat ſy die manier alleenlijck houden in plaets van gebeden tegen den Satan ende der ſelver kracht / ende om te kennen te geven de hebbelijcke (habitalis) inklevinge van de Erf-ſonden. Dat het hun oock niet en ſoude tegen de borſt zijn/ indien dit van hare Kercken ſoude kunnen verworven worden / dat die Formulieren van beſweeringe in gedruckte gebeden ſouden werden verandert. Wanneer nu uyt deſe dingen ſo over en weder gehandelt/ verſtaen/ overwogen ende verklaert zijnde/ bleeck dat omtrent die dingen/ de welcke 't fondament van 't Geloof en Zaligheyt maken/ is een volle over-een-ſtemminge/ ende dat die queſtien in verſchil zijnde/het fondament in 't minſte niet aen en raken/ veel minder wegh nemen of om ſtooten : So is tuſſchen de voornoemde Heeren Godgeleerden aen beyde kanten over een gekomen/ dat d' eene partije d'andere om 't verſchil in de voorſz. overige queſtien/niet en ſal over den hekel halen/ laſteren of verdoemen ; maer dat ſy malkanderen met een oprechte ende broederlijcke liefde ſullen omhelſen/dat die van beyde kanten/d' eene of d'andere partije toegedaen/daer toe oock ſullen gediſponeert werden/op dat ſy malkanderen voor Litmaten van de ſelve ware algemeene Kercke Chriſti/ en voordeel genoten van het waerachtige en Zalichmakende Geloof in Chriſtum/en Erfgenamen van het Eeuwige Leven ſullen erkennen : Het welcke een waerachtig middel/ en een ſtercken bant worden ſal van Vrede/ die ſal dueren ende om de Kerckelijcke eenigheyt te beveſtigen ende te behouden.

't Welck op dat ſo veel te geluckiger ſoude mogen voortgangh hebben/ſo zijn ſy oock hier in over een gekomen: Dat de Herderen van beyden zijden de twiſten op den Predick-ſtoel niet en moeten verhandelen. By aldien den Text/of eenige andere nootſakelijckheyt ſoude mogen ſchijnen te vereyſſchen/dat het Leer-poinct geraeckt ende uytgeleyt worde/ dat dan dat niet en geſchiede/ dan met de aldergrootſte zedicheyt/dat van den verſchillende geen gewag gemaeckt en wort/ dat hun geen hard woort en ontvalle/waer door hy by het gemeene volck ſoude mogen gehaet worden/dat haer gevoelen niet hardelijck en werde uytgemaeckt/dat hun geen ander gevoelen toegeſchreven worde/ geen conſequentie van haer niet bekent en worden te laſt geleyt ; maer dat alleenlijck de eenvoudige verklaringe ende beveſtinge uyt de Schriftuere voortgebracht worde/ ende dat de Predikers van het Goddelijcke Woort voornaemelijck daer op ſullen ſien/dat ſy het Volck met ſware queſtien/ende haer verſtant te boven gaende/niet en ontruſten / maer alle dinghen tot op-bouwinge in het Geloof / Godvruchtigheydt/ en leven een Chriſten Mensch weerdich aen leggen.

Wanneer oock die selve questien in de Schoolen en Academie sullen moeten verhandelt worden/ dat die van gelijckē met de grootste matigheyt worden verhandelt/ en sonder eenige lasteringe van die anders gevoelen: Dat/ so wanneer de redenen van de verschillende moeten overwoghen worden/ die sonder de naem van yemant te noemen/ werden overwogen/ ten sy dat sekere oorsaeck dit vereyscht in welcken geval/ so laet dit niet sonder voor-reden van syn Eer/ en verklaringe van C hristelijcke lief de tegens hem geschieden. Ten laetsten syn de Marpurgse ende Rintelense Godgeleerden/ daer in over een gekomen/ dat syne boven-gemelde Doorl. Hoogheyt ootmoedelijck van dese versocht ende gebeden sal worden/ dat hy dat Goddelijck werck van Kerckelijcke Vrede onder haer begonnen/ voortaen met syne genade verweerdige op het aldersachtmoedigste gunstich te syn ende te bevorderen/ op dat de naest gelegene Academien ende Kercken/ insonderheyt den Brandenburgsche Bruynswijcksche/ in dese Societeyt moghen ghetrocken worden.

Maer om dat noch eenige questien/ gelijck uyt het voorgaende blijckt in verschil blijven/ waer in over een-stemming te wenschen is/ so bidden sy gelijckelijck op het alderootmoedigste/ dat syne Doorluchtige Hoogheyt niet weygerich en sy t'eeniger tijt/ de saecke door synen Raet en hulpe daer naer toe op het aldergunstigste te stieren/ dat uyt elcke Academie/ tusschen welcke nu over-een-stemminge in de fondamentele Artijckelen aengegaen is/ en hier na sal aengegaen worden/ alle de moderaetste Theologanten/ gelijck na de waerheyt/ also na de Vrede ende eenigheyt op het hooghste staende/ in een sekere plaetse by een geroepen worden/ de welcke die twisten/ volghens ordre/ naukeurich ondersoecken: Soo dat de staet van het verschil/ ghelijck het behoort/ ghemaeckt zijnde/ de Ja-drijvende Partye de redenen van haer gevoelen voorstelle/ ende dat d'een voor/ d'ander na/ onderscheydentlijck verhandelt worde: 't Welck alsoo bequamelijck soude konnen geschieden/ indien eene reden/ of bewysinge met de mont voortgebracht, geschreven/ ende terstont van den voorstellende overgesien worde/ dat daer na den verschillende daer op mondelingh antwoorde/ ende dese syne antwoord mede laten schrijven/ en terstont oversien. Ende by soo verre misschien eenige vreemde dingen ende so seer tot de saeck niet gehorende/ hy te antwoorde soude mogen vermengt zijn/ af-snijden: Waer op den eersten op ghelijcke manier excipierende/ ende by aldien in de antwoort van den anderen noch yet soude mogen schijnen vreemt van de tegenwoordige sake te zijn/ hy dat recht hebbe/ om dat aen te wijsen en af te snijden.

Also soude/ met tegen te werpen/ mette antwoorden/ met de uytvluchten te nemen/ en tegen te seggen/ so lang als yet tegen 't geene dat voor den dach gebracht is/ soude konnen geexcipieert en teghen geseyt worden/ in korten tijt de vastigheyt of swackheyt der redenen blijcken: So soude veele dingen/ de welcke in de tot noch toe uytgegeven Schriften met openbaer zijn/ in aenmerckinge komen/ en in de tyt van weynich maenden/ ja weeken/ soude veele ja die meeste saecke door Godes genade schijnen te kunnen ofte vereenigt/ of ten minsten versacht te worden.

Tot meerder versekeringen hebben de (in 't begin verhaelt) Heeren gedeputeerden van syne Hoogheyt/ benevens de boven-genoemde Marpurgsche/ ende Rintelensen Heeren Theologanten/ dese met haer eygen hant onderteekent/ tot Cassel den 19. July 1662.

Iohan Casper à Doringuenbergh., Iohan Hendrick à Dauber, Casper Friderick á Dalwigh,
Sebastianus Curtius, Dr. voor die tijdt Rector. Petrus Musæus, Dr. voor die tijdt Rector.
Iohan Heynius, Dr. Iohan Hennichius, Dr.

Den 7. Sept. 1662. daer aen/ hebben de drie Professoren van de H. Theologie tot Utrecht/ Gisbert Voet/ Andries Essen/ en Matthijs Nethenus/ dese brave samen-spraeck geapprobeert: Invougen men hier uyt kan oordeelen/ mits het kleyn verschil/ datter noch Laodicensen zijn die de Lief de verkout/ geen heeter banden van Eendracht leggen/ tusschen de gheschuerde en soo noodige geheelde Christen-Kercke: De Religie van Mijn en Dijn heeft noch d' overhant.

Romadanouzky der Russen Veltheer/ had in dese maent sich Meester ghemaeckt van diverse Poolse Plaetsen aen dese zyde van den Niper/ en om zijnen Scepter vorder te swepen/ bestormt Kylou: Dit hoorde den Poolzen Veltheer Zeparowsche/ die juyst op die tijt een mutinatie onder zijn Soldaten te Zerin had: Dese stilt hy: En ruckt gesvvint nae de Grensen/ geholpen van

van eenige 1000. Tartaren/ overvalt den 9. deſer den Moſcoviter/ ſo dat hy 3. Canons bequam/ neffens den Wagenburg/ daer de Ruſſen haer langh hy defendeerden/ alle de Manſchap ſo in de Niper niet verdroncken/ zijn van de Tartaren in ſlavernye wegh ghevoert/ neffens haere Overſten Dapnacky Dumbin: Den 10. dito zijn de Polen op het gros van 't Ruſſiſe Leger voor Buczyn leggende/ aengedrongen: Dan hier na 3. a 4. uren vechtens/ weken de Ruſſen na Krou/ maer ſy wiſten niet datte Poolen aldaer de Landt-ſtraet met afgekapte Boomen en Kuylen hadden onbruyckbaer ghemaeckt: Hier zijn de Ruſſen als mede in 't overſwemmen van de Niper ſoo jammerlijcken bejegent/ datte Poolen ſelfs verſekeren hier by de 18000. van de Ruſſen ghedoot en in ſlavernye weg gevoert zijn. De Polen hadden 18. ſtucken Kanon tot buyt/ en de Bagagie/ maer de * Tartaren hadden al de gevangenen/ daer onder Scamſen Kowijch/ DwanKrauſſenkop/ Michal Hatnalia/en andere. De Vendelen van deſe Victorie zijn de Poolſe Majeſt. voor de Voeten geleyt/ na dat hy den 12. Septemb. te Lemburg op 't cierlijckſt was ingereden/ van alle Overſten en Militaire des Rijckx/ die aen een Berch/ omtrent een uertje van de Stad den Koning op-paſten/ en de Handen kuſten/ wanneer de Burgers (na eenighe aenſpraeck van Onderdanicheyt) een Hemel boven des Konings Hooft droegen/ wordende by de Poorte van 't Pallais binnen de ſtadt gewellecomt van den Aertſbiſſchop en des Croons Thezaurier: Den Coning ſat en was omringt van 1000. Paerden/ ſoo ras hy af-ſteegh/ loſten al 't Canon. In deſe Stad ſou men de ſamen-geſwooren Malcontente Leger-boeven gelt geven/ en over de ſomme met haer accorderen/ of ſy dreygden den Coning en Coninginne/den Adel en Geeſtelijcke: Zy als beroyt van Beurs waeren alſoo van ſinnen: Want de Coningin vermochten zy niet/ om datſe Duc d' Auguin tot Succeſſeur van de Kroon poogde in te voeren: De Geeſtelijcke niet/ om datſe al de middelen van 't Rijck beſaten/ en wel het meeſte in den leſten Oorlog waren onbeſchadigt gebleven/ onderwijl den Adel Borgher en Boer alles had moeten af-kabbelen: Daer om meenden ſommighe/ men behoorde op dit gelt-gheven/ noch haere Majeſteyt/ noch den Biſſchop/ Czarnetzky ofte andere verdachte Perſoonen te admitteren: Hier toe ſonden ſy Borſemzky/ Polamouzky en Radzieuzky af/ met 400. Soldaten/ onderwijl 't gros te Zawichoſt legerden/ by de Wijſſel: Haer Hooft en Leytſman was voornamentlijck een Swiderſky/ deſe den 27. deſer droncken zijnde/ begoſt ghelijck de ongetoomde doen/ ſich te beroemen/ ſeggende onder anderen: *Gy Heeren Poolen, wat den Prins der Koſacken Chmielnicki belangt, is wel geluckigh in ſijn entreprinſe,echter maer een Boer gebooren: Te meerder reden iſſer,en hoop heb ick,die een Edelman gebooren ben, met heyl en voorſpoet mijne deſſeynen ſal uytvoeren.*

Alexis Michalowicks Keyſer van Moſcovien/ ſiende datte middelen van Koper-gelt en eygen aenmatiging van Koophandel/ groot miſnoegen in ſyn

* Daer en tegen s'hadden de Tartaren uyt hare ſlavernye weder los gelaten Generael Major Iſrael/en andere Sweetze Officieren/voor ettelijcke 1000. Rijcksdalers geloſt/ die in den Poolſen Oorlog door haer omcingelt/ en weg gevoert waren ghewrorden: Zy arriveerden te Stocholm/ danckende God van dat Barbaris Volck verloſt te zijn: Doe quamen de Franſe Schepen in Sweden handelen/met Wijn en ſwart Sout/waer tegens ſy weder Geſchut wilden embarqueeren.

Rijck gaf/ dede de hartste tegen-strevers ettelijcke vangen: Maer de Burgers van der Moscou/ plackten daer tegens diverse Pasquillen op de hoecken van alle Straten/ sprekende op diverse van des Czars Raets-Heeren/ die sy in 't oog hadden: Die daer op vervaert/ sich op des Czars Hof retireerden: Dit by 't gemeen vernomen/ sijn veel 1000. sterck voor 't Hof gekomen/ eysschende de voorsz. Heeren: Den Czar in plaets van dit/dede onder den hoop schieten/ veele doodende en quetsende / waer door d' andere verschrickt/ verstropden en deur gingen/ doch wierden wel 800. van de selve gevangen, daer van een goet gedeelte sijn opgeknoopt/ Neus en Ooren af-gesnedē/en de voornaemste/ oock Vrou en Kinderen/ in schuytjes op de Wateren verdroncken.

Denemarcken op 't klaghen van des selfs Ingesetenen / casseerde in dese maent 30. Man van yder Compagnie: Doe quam den Grave van der Nath te Coppenhagen wegens Cur Saxen/ om voor-bereydselen te maken tot een Huwelijck voor den eenigste Saxise Prins a 19. Jaren/ en de outste Deenze Princesse: Hier over is ged. Grave niet alleen wel onthaelt/maer is allesins over sijne goede qualiteyten soo by den Koningh als 't Hof/ seer wel gesien geweest. Even te vooren was den Deensen Admirael/ (gaende met ettelijcke Schepen na Ysland/ om d' Inwoonders daer een nieuwen Eed af te nemen) de Sont gepasseert verby 't Sweeds Fort Helsingborgh/dede 3. eer-schoten/ en vermidts den Constapel van 't Fort daer op niet en antwoorde / was den Gouverneur so moeyelijck dat hy ged: Constapel ter doot veroordeelde: Vermits selfs alle Hollantse Schepen in de Sont passeerende/ salutatie doende/ waren altoos egalijck so van de Sweedse als Deense zijde beantwoort geworden. Den Koningh van Denemarcken nam doe sijn vermaeck/ een keertje op de kleyne Eylanden te doen/ op Falster komende/ dede 't Slot van Nycoping/ oock dat van Fredrickxburg Meubleren/ opschicken/ en met Tapyten behangen/ sendende oock een sijner Oorlog-schepen na Lubeck/ om af te halen den gemelten Prince van Saxen/ sijn Moeder / en haere Suster/ getrout geweest aen Christanus de Vijfde/ Broeder van Koning Fredrick.

Italien op-hoopende rondsom Vyanden / had al de Princen teghens Romen in oppositie / want de Geestelijcke Stoel had d' een dit en d' ander dat ontnomen/ echter wist van geen weder geven: Vranckrijck nu over 't affront gen sijn Gesant/ ontstack als een brandende Lelie/ want voor af hadden sy al bespeurt/ dat men haren Cardinael d' Este in diverse rencontres had gecouljont: Het dede de Fransen oock seer dat men so ras den Gesant Crequi en sijn Vrou/so schamper waren bejegent van de Corsi/men noch de macht van die schel nen/als of sy te vreesen hadden/op hare wacht dede verdubbelē: 's Paus Neff hier van gebieder zijnde / wiert seer quaelijck geoordeelt door hem gedaen te zijn / dat hy al de Fransen op die tijt omtrent 't Pallais Farnese dede ontwapenen/ daer en tegens de Poorten van Romen openende / had de Corsi met slaende Trommels en vliegende Vendelen den Tyber langst na Civita Vechia met Banieren laten passeeren/ als hadden sy een heerlijcke daet uytgerecht/ waer door de schuldige een deur hadden om te vluchten: En 't was belachelijck/ datte Paus 9. daghen daer na eerst schreef / dat hy aen de Corsi een

een Exempel van straffe wilde statueren: Onderwijl hielt hy den Cardinael d' Este (Franse Gesant) op St. Angel als gevangen/ bespottende alsoo den Koningh van Vranckrijck: Hebben des selfs Ambassadeur gedwongen van daer te moeten vluchten/ zijnde die van de Aller-Christelijckste/ en een Kint der Roomse Kercke: 's Paus Neef Don Mario was selfs soo bitter/dat hy een Dienaer van de Coningin van Sweden/ om dat hy een Fransman was/ dede vangen/ hoewel op haer bede hy daer na weder los raeckte: Den Paus dede oock aen Duc de Cesarini/ om dat hy na de Franse zijde helde/alle ongelijck en on-eer/ sendende in sijn Landt Deurwaerders / die de Sleutelen der Fronturen af-dwongen/ en de Magasijn-huysen verseckerden/ dedervende al 't Kooren/ slaende en qualijck tracterende alle soorten van Menschen/ tot bevruchte Vrouwen inclusy/ hebben oude Mannen van 70. Jaren handen en voeten in ysere Ketenen beslaghen/ en de Kercken van hare Heylighdommen schandelijck berooft: Dan als den Paus sach/dat dit een boosen Zant-wegh was/ heeft een walgh gekregen van dese dingen/ echter tot noch geen plaester gevonden/om dese Wonde te heelen. Een Italiaens Heer van 't Huys van Grimaldi/ Souverain van 't Graefschap Brail/ gelegen aen de Italiaenze Zee-kust by Marco/onder 't gebiet van Genua; quam doe te St. Germain/ en versocht daer protectie van den Koning/ versoeckende/ (midts de jalousije die Italien op de Franse vloot had) dat sijn Prinsdom mocht blijven gepreserveert/ 't welck hem in gracieuse termen beantwoort is.

Engelant bynа alleen als in Zee buyten Europa/ontfongh in dese Maent den Deense Gesant de Heer Hannibal Zeestet/ die den 28. passato haere Ho: Mo: Ambassadeurs de visite gaf: Doen arriveerden te Londen de Ratificatie van Lissabon/ van 't Tractaet tusschen hare Ho: Mog: en Portugael/ welck Instrument/ op versoeck van den Portugalse Gesant / hare Ho: Mo: Ambassadeurs met hare Trompetter na Schevelingen af-vaerdigden: Den Hertoge van Ormont/gestelt tot Viceroy van Yrlant/begost den 9. deser sijn reyse derwaerts/al-om als een Cato gevenereert wordende: De Coninginne Moeder van Engelant / haren adieu aen 't Franse Hof seggende/ wiert van haere Dochter de Hertoginne van Orleans/ geleyt tot Beauvais: Ettelijcke Cooplupden/ denckende onder den naem van hare Bagagie veele Goederen sonder licenten over te krijghen/ wierden achterhaelt / en gemulcteert: De Coninginne tot Calais zijnde / wierde daer van den Gouverneur Charost/ Na-maegschap van Foucquet/ wel onthaelt/ dien sy weder trooste / alle devoiren voor den gevangen te sullen doen/ vermidts oock van Calais slechte geruchten waren: Hare Majesteyt had op die tijt (tot haer geluck te Lande) quaet weer; Haer Soon den Admirael van Engelandt/ uyt Duyns gezeylt om sijn Moeder te halen/ verloor door dese storm op het Schip de Maria sijn groote Mast: Het * Jacht van den Lord Adm. Montagu/ daer Lord Craf en andere in waren/ dreef en slingerde lang op Gods genade/ tot sy eyndeling noch te Calais binnen quamen / en eenige andere om den hoeck van Dover: Dit gebeurde als sy alle 'tgesicht van Vranckrijck alreede hadden gehad: De

* Dit Jacht segt men het self de geweest te zijn / datte E. Heeren van Amstelredam aen sijn Majestey. hebben vereert.

Coninginne den 7. deſer op de Royale Charles embarquerende/ was geconvoyeert van de Fregatten den Arent/ de Haes/ de Sterre/ en kleyne St. Jan; terwijl dit in-ſchepen duerde/ lieten de Engelſe van hare Vloot witte Vlaggen af-waepen/ en af-ſtekende/ arriveerden na 2. uyren onder Dover/ wanneer van dat/ en het Caſteel van Calais/ gedondert ende gewenſcht wiert/ bon Voyage/ bon arrivement: Den 9. dito arriveerden hare Majeſteyt te Greenwits/ alwaer haer 'sanderdaegs den Coning en Coninginne quamen verwellekomen/ en t' ſaem Middach-mael hielden/ ſittende den Coning ſoo lang verſtooten/ nu in zijn ponteficael/ te weten/ zijne Vrou Moeder te rechter/ en de Coninginne ter lincker hant: Drie Perſoonen die 3 Koningrijcken rijckelijck betoonende/ oock ſcheenen te ſeggen/ dat gelijck deſe Coninginnen geſproten uyt de Monarchen van Vranckrijck en Portugael/ ſy hare eere en ſplendeur aen Groot Brittaignen hadden.

Maer * onmogelijck was het den Coning zijnen Raet/ den Staet en de gemeene man te vernoegen: Den Adel beoogde/ datte Koning en zy ſonder het geſach der Biſſchoppen krachteloos waren: 't Gemeene Volck uytgeput by de Cromwelſe Regeeringe/ nu geldelos zijnde/ wierden bynaer ſinnelos/ om dat men door nieuwe Kercken-ordeningen de conſcientien en religie raeckten: Waer door veele overwonnen van impatientie/ haer welvaren/ ſalicheydt/ en eere hebben ghewaecht/ ſich werpende halſtarrich in de verfoeyelijcke ſonden van ongehoorſaemheyt aen haren Coning/ rebellye tegens den Staet/ en om dat zy wel Chriſtelijck konden/ maer na hare boſe paſſien en driftige opinien niet en wilden/ in conſpiratien tegens 't gemeyn welvaren/ die haer en alle ſodanige eyndeling tot ſchrick en ſpot van yder aen Galgen en op Raders heeft doen aen-waepen/ ſelfs tot Prekers (noch onervaren in hun eyghen driften) incluys: Zijne Majeſteyt wel ſiende dat niets dan met goede ordre in deſes was te doen/ en d'ydelheyt ſommiger Theologanten wraeckende/ die [Godt kenne het] de leecken aendienden geen vrije wil te hebben/ om dat zy Paepen als ſuper-diſpenſateurs die ſouden behouden/ en die de predeſtinatie ghelijck d'Annabaptiſten en ſommighe Waelen tot hun profijt expliceren/ meenende daer mede in reconventie van Godes goetheyt/ te konnen volſtaen: Zont alom aen de Engelſe Biſſchoppen deſe gemanierde Bevelen:

Aen den Lord Biſſchop van Canterbury, ende andere Biſſchoppen, &c.

SEer Eerwaerdige Vader in God: Wy groeten u, nadien de ſtoute abuſen ende extravagantien van Predicanten op den Stoel, niet alleen door de experientie van voorgaende tijden bevonden ſijn geweeſt, te ſtrecken tot groote oneere van God, ſchandale van Religie, ende diſturbatie van de Vrede, in Kerck ende Staet, maer oock door de ongebondentheyt van de leſte tijden vermeerdert ſijn tot inflamatie, fomentatie ende vergrooting van de voorſz. ongetempertheden ende confuſien die onder ons geweeſt zijn: Ende alſoo ſelfs in deſe tijt (niet tegenſtaende de genadige voorſienicheyt Gods ſo merckelick geopenbaert in ons weder te brengen tot

* Dit wiſt voortijts dien Heydenſe Monarch/ die het Pallium/ de Croon en Scepter ſich ſiende op/ dragen/ en wel bewuſt hoe variabel de wereltſe ſaken/ en hoe windigh alle hooge Geboorwen ſtonden: Wees zijne wereldt-ſeynende Verheerlijckers niet deſe woorden af: Ey laet my een vergeten Burger: Want indien ick u Coning worde en qualijck regeere miſhaghe ick de Goden; Wel ghebiedende worde ick een vijant der menſchen: Daer om aen my gy doet vergeefsen arbeyt.

tot onse Croon, ende onse Godvruchtige sorge en arbeyt onse Rijcken te Regeeren in Vrede en tranquiliteyt) de voorsz. abusē als noch in seer hooge mate continueren in dit Koningrijck door de yverige neerstigheyt van sommige onrustige en factieuse Geesten, de welcke in plaets van te Prediken het suyvere Woort Gods, ende het Volck op te bouwen in Geloof en Heylichheyt, hebben het selve gemaeckt een groot deel van haren arbeyt om in de gemoederen van hare herten een quade opinie van hare Regeerders te brengen, door het insinueren van vresen ende jalousien, haer te disponeren tot discontentement, ende haer bequaem te maken tot soodanige ongesonde ende periculeuse maximen die haer soude konnen brengen tot ongehoorsaemheyt, scheuringe in de Kerck, ende Rebellie. Ende also verscheyde jonge Theologanten ende Predicanten, het sy door een Geest van tweedracht ende contradictie, ofte door een ydele toon van haer geleertheyt, op haer nemen in haere populaere Sermoenen te handelen van de diepe Poincten van Gods eeuwige Verkiesinge, ende decreten: Ofte sich te bemoeyen met de saken van Staet en Regeeringe, ofte te murmureren over formen ende gesten, en andere onnodige disputen ende controversien, welcke meer dienen om de aenhoorders te abuseren, dan haer proffijt aen te doen; 't welck meestendeel ende met de grootste confidentie gedaen wert, door soodanige Personen die de selve alderminst verstaen: So belasten ende commanderen wy u, uyt onse Princelijcke sorge ende yver voor de eere Gods, de voortsettinge van Godsalicheyt, vrede ende ware Religie, en voor de toekomende tijden so veel als in ons vermogen is te prevenieren de veelvoudige en groote inconvenienten ende quaden, welcke sonder twijffel sullen volgen, indien by tijts geen verhinderinge gedaen wert, aen die en diergelijcke oprijsende abusen, dat gy u uytterlijcke sorge en neerstigheyt sult gebruycken, dat de Directien, welcke naer lange ende serieuse consideratien, wy goet gevonden hebben te geven aengaende Predicanten ende die wy hebben doen drucken hier nevens gaende, van nu af, behoorlijck ende striektelijck geobserveert worden van alle Bisschoppen in hare Provincien. En tot dien eynde is onse wille ende welbehagen, dat gy terstont haer Copyen van dese Directien sent, om door haer spoedig gecommuniceert te worden aen yder Predicant, Vicaris, ende Leser van de Cathedrale, Collegiale, ende Parochie Kercken in hare Bisschop-rijcken: Ende dat gy haer ernstelijck versoeckt haer uytterste debuoiren te imployeren, datse behoorlijck geobserveert worden: Waer van wy een stricte rekeninge van u ende yder van haer sullen verwachten.

CHARLES REX.

DAt geen Predicanten in hare Predicatien sullen presumeren sich te bemoeyen met saken van staet/ van nieuwe Regeeringe te vermanen/of op haer te nemen te verklaren/te limiteren/uyt te binden de macht ende Authoriteyt van Souveraine Princen/ ende door te schrijven en te determineren de differentien tusschen Princen ende het Volck: Maer dat sy by alle goede occasien het volck getrouwelijck sullen onderrichten in haer schuldige plicht van subjectie en gehoorsaemheyt aen hare Regenten/ Superieuren/ ende allerley Sub-ordineerden/ ende aen de gestabileerde Wetten/ volghens het Woort Gods/en de Discipline van de Kerck van Engelant/ gelijck die begrepen is in de Homilien van gehoorsaemheyt ende de Articulen van Religie/die door publijcke Authoriteyt uytgegeven zijn.

2. Datse vermaent worden haren tijdt niet te verquisten en te studeren in de ondersoeckinge van de verborgen en speculative Notitien/voornamelijck/aengaende de diepe Poinctē van Verkiesinge en Verwerpinge/mitsgaders de onbegrijpelijcke maniere van de concurrentie van Gods vrije Genade/en des Menschen vrije Wille/ ende sodanige andere controversien daer aen dependerende: Maer hoe het zy/ dat sy niet sullen presumeren positivelijck en na leere eenig ding dies aengaende te determineren.

3. Datse in hare Predicatien sullen ordinaris ende sonder oorsake schuwen te treden in de handelinge van eenige andere controversien van minder gewichte en difficulteyt: Maer wanneer sy occasie sullen krijgen door vereysch van de Text/ waer over sy Prediken/of in 't regard van de Toehoorders/ aen de welcke sy hare Predicatie doen/vereysschen of dienstich sal geoordeelt worden sulckx te doen/dat in sodanigen gevalle sy het selve souden doen met alle zedicheyt/ gravitеyt en oprechtigheyt/ defenderende de

leere:

leere ende discipline van de Kerck van Engelant/ tegen de cavillatien ende objectien van soodanige Persoonen/die tegenstanders van yder der selve zijn/sonder bitterheyt/schelden/bespottingh/ofte andere onnootsakelijcke ende onbehoorlijcke provocatie.

4. Dat tot meerder stichtinge van het Volck in het Geloof ende Godzalicheyt/ (de voorgaende abusen aen een zijde gestelt sijnde) alle Predicanten in hare respective Kercken/ haer niet alleen neerstich sullen appliceeren tot de Catechisatie van de Jonge Lieden/ gelijck in het Boeck van de Gemeene Gebeden is geappointeert: Maer oock in hare Ordinarise Predicatien voornamelijck sullen insisteren op Catechicale Leeringen / [Waer in begrepen sijn alle de noodtsakelijcke en ontwijffelbare Waerheden van de Christelijcke Religie] met eenen aen hare Vergaderingen verklarende wat influentien soodanige Leeringen behooren te hebben in haer leven en ommegang/ en haer effectivelijck op te wercken soo wel door hare exempelen als door hare leeringen tot de practijck van soodanige religieuse en morale plichten/ als zijn de ware vruchten van de selve Leeringen gelijck/ selfs verachting/ versmadinge der Weerelt/ Nedrichheyt/ Lijtsaemheyt/ Sachtmoedicheyt/ Maticheydt/ rechtvaerdicheyt/ barmharticheydt/ gehoorsaemheyt en diergelijcke: Eñ tot vervloeckinge en schouwinge van sonde/ speciael sulcke sonden die al te gemeen onder ons sijn in desen tijt daer wy in leven/ en zijn die men gemeenlijck noemt de 7. doot sonden/ in't kort/ allerley Debaucheryen/ weereltlijcke Lusten/ Rebellije/ Ontheyliging/ Godloosheydt/ ende diergelijcke. Ende also de ongebonde tijden de Religie tot de wortel ende fondament toe bedorven hebben: Dat wanneerder na de middagh een exercitie is/ de selve specialijck geimployeert werde in het uytleggen van eenich deel van de Catechismus van de Kerck/ of in het Prediken op sodanige Text van de Schriftuere/ welcke eygentlijck ende naturelijck sal leyden tot het verhandelen van eenigh daer in begrepen zijnde/ of de welcke mach strecken tot de uytlegginge van de Liturgie eñ gebeden van de Kerck/ (na dat de occasie sal presenteren) sijnde de eenigste oorsake waer door sy in verachtinge onder het volck syn gekomen/ datse niet verstaen zijn. Dat oock de Predicant/so menigmael als hy bequamelijck kan/ selfs de Gebeden sal lesen / ende wanneer hy sulchx niet kan doen / hy procurere of provideere eenigh bequaem Persoon in de Heylige Ordres/ die het self de moge doen met sodanige gravitetyt distinctie/ devotie ende reverentie/ als so een Heylige actie vereyscht: En wanneer door oorsake van sijne swackheyt/ ofte de concurrentie van and're Ampten de tijdt soude schijnen te kort te zijn/ ofte onbequaem is te volbrengen het Ampt van de Gebeden/ ende de Predicatien in 't langh/ hy sijn discours ofte Predicatie verkorte/ sonder yedts achter wege te laten van de Gebeden/ op dat hy niet en valle in de poene van de Acte van Uniformiteyt/welcke vereyscht/datse gelesen worden so als het Boeck directie geeft.

5. Ende is wyder onse wille ende welbehagen / dat alle Predicanten in hare Kercken belast worden/ publijckelijck aen het Volck over te lesen sodanige Reglementen als in kracht sijn ofte sullen zijn / ten minsten eens 's Jaers/ende de 39. Artijckelen alle Jaren tweemalen/op dat sy die te beter mogen verstaen/ende meerder kennisse mogen krijgen van de leere ende discipline van de Kerck van Engelant/ende niet so lichtelijck afgetrocken worden als sy voor desen geweest zijn.

6. Also het werck van Prediken van outs niet en was van yder Priester / maer gerestringeert was aen de uytgeleesenste Personen in Graviteyt/Wijsheyt ende geleertheyt/sullen de Aertsbisschoppen en Bisschoppen groote sorge sorge dragen/ wie sy oorlof sullen geven om te Prediken / ende dat alle diergelijcke toe-latingen ende verlofs om te Predicken voor desen gegeven door eenige Cancelier/ Officiael/ Commissaris/ ofte eenigh ander Wettelijcke Persoon (welcke gepresumeert worden soo competente Rechters in saken van dese nature niet te zijn) sullen gerekent worden voor nul ende van geender weerde/ ten sy de self de insgelijckx daer toe gepermitteert sullen werden door den Aertsbisschop of den Bisschop van het Bisschoprijck/ende dat alle verlofs van Prediken die na desen gegeven sullen worden door eenige Aertsbisschop ofte Bisschop/ alleen wesen sal so langh het haer sal believen/ofte datse andersints tegen alle intentie ende voornemen sullen zijn/als ofte de selve nimmermeer gegeven waren geweest.

7. Eyndelijck/dat tot beter observatie van den Sondach/die in dese laetste tyden al te veel versuymt [illegible] geweest/gelijck sy door veelvoudige vermaningen ende scherpe berispingen/sullen arbeyden het Volck te trecken van sodanige ydele/gedebaucheerde ende Godloose wegen/welcke God onteeren/ schandael op de Religie/ende verachtinge van de Kerckelijcke en Civyle Wetten/ ende authoriteyt mede brengen/ soo sullen sy oock haer ernstelijck persuaderen den Godsdienst op Sondags ende ander Heylige dagen die van de Kerck geappointeert zijn/ te observeeren/te frequenteren: Ende indien eenich Persoon sal gaen in eenige Herberge/ofte eenige onwettelijcke tijd-kortingen ende oeffeningen op sodanige dagen doen/sal de Predicant de Persoonen die in hare respective Parochien ende Congregatien authoriteyt sullen hebben/ vermanen neerstich te ondersoecken na de Persoonen die op eenigerley sodanige maniere haer sullen ontgaen/mitsgaders alle den geenen die haer encourageren/ontfangen ofte onderhouden/ op dat tegens haer mach geprocedeert werden volgens de Wetten/ende de qualiteyt van hare misdaden/ende alle soodanige misorders voor de toekomende tijt gepreveniceert worden.

September

September 1662.

ARchibald Campher / Soon van den ghebylden Graef van Argyle / te Edenborg op ontboden/ verschijnende wiert beschuldigt: Dat hy tegens de Goddelijcke en Menschelijcke Wetten, hebbende ter zijden gestelt alle vreese Gods, op 'tallerleelijckst, Vals en Verraderlijck, contrarie de Acte van 't Parlament, 't selve Parlament heeft gequest, met hare by den Koning verdacht soeckende te maken: Zijnes Majesteyts Commissarissen abusernede. Doch hoewel hy sulcs stijf ontkende/ liep hy groot pericul van te sterven/ alsoo veele hem van Hoogh Verraet wilden ghestraft hebben: Den Koning dit verstaende/ sont op voorspraeck van eenige hem syn Pardon/ doch al zijn Goederen voor den Koning verbeurt/ en hy zijn leven gebangen/ daer het den Koning soude bevelen. Martin en Titcheburn/ twee Coningoordeelers/ zijn doen mede van Londen op 't Heylig Eylant in Ballingschap versonden/ontbloot von eenige correspondentie met yemant. Om de meenigte gevangenen/ voerden men na Windsor Gen. Lambert/ Harrington/ Salmon/ Gen. Allen/ Major Breemen/ en Colon: Rich. Alle beroemde Cromwels Officieren. Mr. Willem Lenthal/geweest Orateur van het lange Parlament/ tegens den Koning/ storst in dese Maent/ hy wierde volgens de ordre van de Kerck/ door een Predicant besocht/ die hy bad te willen bidden/ dit geschiet/ hy begeerden de absolutie/ den Predicant seyde/ ghy moet eerst de Christelijcke belijdenisse en renuncatie van al u Sonden doen, daer toe hy eyschte instructie: Den Predicant seyde: Examineert u leven by de 10. Geboden in ordre: Dit geschiedende / wiert hem geseyt: Op 't eerste Gebodt hoe groote Sonden de ongehoorsaemheyt en rebellye waré: Daer hy op voegde: Ia Heer, daer ben ick meest over bekommert, niet mijn Ongehoorsaemheyt tot mijn Natuerlijcke Ouders, maer tegens den Vader des Vaderlants, onsen gedooden Souverain: Ick belijde met Saul, dat ick hare Kleederen hielt terwijl sy hem Vermoorden, dan hier in en was ick soo misdoende niet als Saul, dat ick (God gy weet het) noyt in sijn door geconsenteert heb: Maer ick bad en yverde daer tegens wat ick mocht: En ick dede noch te veel, Almachtige Godt vergeeft het my. Den Predicant seyde hem: Dat indien hy van die sake wat meer wist, of van de Complotteurs, dat hy sulcks nu seggé most, en ontdecken: Hy antwoorde: Ick ben in die sake een Vremdeling, mijn Ziel en trat noyt in dat secreet, maer wat my selfs aengaet, wil ick geern belijden: Daer sijn speciael 3. dinghen tot mijnen laste geleydt, daer ick meene schuldig te zijn: 1. Dat ick voorstelde de bloedighe questie om den Koning te ondertasten. 2. Dat ick overliep van 't Parlament tot 't Leger. 3. Dat ick sat na des Conings Doot. Op 'teerste mach ick dese antwoort geven: Dat Cromwel en sijn Agenten een wijser Man als ick ben, hebben bedrogen, 't was dien Exellenten Koning, en alsoo had ick oock wel konnen bedrogen worden, gelijck sy oock deden: Ick weet wel datte Presbutrianen den Koning noyt herstellen sullen in al sijn eerste Rechté, want dat Volck sweeren 't geen sy willen. Op het 2. kan gheen excuse ghemaeckt worden: Maer ick heb des Koninghs Pardon, en ick hoop dat my de Heere oock alsoo sijne Genade sal verleenen: Maer Dominé, so als ick die questie ter hant nam, had ick hoop dat alles sich daer door soude gereddert en opgeklaert hebben, om datter wel 4. tegens 1. van dat gevoelen waren, maer sy hebben

my oock bedrogen. Op het 3. doen ick dese fijne belijdenisse, dattet mijn eygen kleyn en flauhartigheyt was, en onwaerdige vrese mijn en mijn welvaert subject te stellé aen dese luyden die den Koning Vermoorden, en dat raeckt my tot in mijn Conscientie dat ick haer Mede-doender was: Maer ick had die gedachten, ick kan eenig goet doen, en 't quaet verhinderen: Soo dede ick somwijlen wat voor de Kercke en d' Academien, oock yets voor den Koning, toen ick den Eed van Afsweeringe, gelijck van Sir O. B. u wel bekent, ende yets voor sijn wederkomst, gelijck mijn Heer L. G. Mr. I. T. en ghy weten: Maer het quaet maeckte dat ick minder goet dede als ick wilde: Godt vergeef my dit oock, Den Predicant verhaelde/ datte Vaders der Kercke voortijts alsoo vermoort waren / en soo hy daer een handt in had gehad gehad/ dat hy 't moste seggen: Hy antwoorde: Neen: Geduerig op de Tongh hebbende/ dat dit was de primitive en 't beste Gouvernement der Kercke/ dat hy storf een trouwen Soon van d' Engelse Kercke/ so als die voorheenen was gestabileert / om dat hy oock niet en had gesien de veranderinge van de Liturgie: Hier op gaf den Predicant hem de Absolutie; hy sich bedanckende het Benefitium van de Kercke te mogen genieten / en hy bad daer op seer yvrich voor den Koning en de Kercke/ dat hy en sy lang mochten bloejen: 's Anderen daegs ontfong hy 't Sacrament/ en storf soo penitentelijck: Men observeerde/ dat desen Grooten Man / die soo veel gesachs had gehad/ storf te Oxford/ in een maent dat Montrosse gebannen/ de slagen van Dunbar en Worchester geslagen wierden / en haren Opper-Pedagogue Olivier Cromwel [die men te Londen Monster noemt] is overleden. Schotlandt spoockte onder dies noch al met staeloorige Preeckers/ en Cromwelse Edel-luyden: De Graf-schriften en Epitaphien van Harrison/ Gelaspy en andere/ wierden stucken geslagen/ 2. Camphers wierden aen 't Cruys te Edenburg Goet en lijf verbeurt uytgeblasen/ hare namen uytte Registers/ en hare Wapens op alle plaetsen in brisementen geslagé. Yrlant ontfong nu den Hertoge van Ormond tot haren Viceroy: Den Lieut. van de Provincie Kas in Yrlant/ na 15. jaren ballingschap daer weder in sijn Ampt tredende/ quamé d' Inwoonders (dat meest Vissers zijn) hem verwellekomen: Sy stelden aenstonts een Request in / Dat hy met sijn Paerden wilden op den Oever in Zee rijden, en sijn Voet in 't water steken: Hielden niet op van quellen/ seggende datte Visserye/ die zedert eenige Jaren van onder Yrlant was verloopen/ daer door weder herstelt soude werden: So datten Lieut. daer aen most; want seyden zy: U Voorsaten hebbent alle gedaen, &c. Hy reed soo diep in Zee / datte Baeren over sijn Knien sprongen/ 't welck die arme Menschen so verheugden/ datse stracx met hare Netten in zee liepen/ daer onder die 70. Jaren oudt waren/ andere van meerder macht/ staken af met Booten/ en brachten den Lieut. op sijn Tafel goede aental varsen Haringh/ by hun gevangen. Dit Volck is byna een wilde soorte / sommige konnen Engels en Yrs / maer haer eygen tale is die van Cheserv Fraguliane. Te Londen was men seer beducht mette Preeckers/ want de Bisschoppelijcke order op alle plaetsen ingevoert/ veroorsaeckte/ dat daer in die groote Stad niet meer als 3. Preekers waren die van de Pres byterianen af-vielen; Zacharias Croston in den Tour Burgher over sijn seditieus Preken/ wiert ontslagen/ om dat hy beterschap beloofden: In Lancaster

raster was dese maent so swaren Hagel gevallen/ datte wegen en Huysen daer seer diep onder lagen: Den 16. deser na middach ten 6. uren hebben de Luyden in Nortwillingshamvelt gesien/ omtrent 5. a 6. mijl van haer in de lucht/ veele troupen gewapende Menschen/ die op malkander aentrocken/ en chargeerden/ op-komende uytten Noort-westen na 't Suyden treckende/ gevolgt van meenigte Jongens en Kinders. Korts daer aen hebben de Vijf de Monarchymans/ Swaert-dragende Annabaptisten en Quakers/ een aenslach op den Koning voor gehad/ dan ontdeckt zijnde/ wiert Colon: Buffet gevangen: Op een tijt dat by den Koning quam den Franse Minister de l' Estrade/ en om dat men hier af geen oorsaeck wist/ stont yder verwondert / so lang tot men hoorden/ dattet over het transport van Duynkercken was: Hy bracht oock een Present aen de Hertoginne van Jorck/ zijnde een Koffer van geparfumeert Leer/ met Gout beslagen/ en gevult mette aller-raerste Franse Confituren/ Linten en Hantschoenen / neffens 12. kostelijcke Horologues/ daer van de 6. met Diamanten waren beset.

Hare Ho. Mo. Ambassadeurs te Chelsey buyten London/ geen uytkomst van hare soo laboureuse en verdrietige Handelinge met Engelant beoogende/ vermits de 2. schepen Bon Avontuyr en d'Esperance de conclusie omstieten/ en gelast om of spoedig te sluyten of af te breken/ hebben hare Exell. eerst aen den Coning/ en daer na aen den Cantzelier verklaert: Dattet hare Exell. leet was 't Ongeluck te hebben, na soo lang handelen onverrichter saken te moeten scheyden, naer dat hare Ho. Mo. alles hadden ingewilligt wat van haer was begeert, ende noyt hadden verwacht dat dese nieuwe exceptie op't tapijt soude werden gebragt, op dien tijt als alle de weerelt niet beter en wist ofte men was volkomen d'Accord in alles,&c. Daer by voegende/ gelast te sijn om afscheyt te nemen / indien niet spoedigh dit Tractaet wierde voltrocken/ om van alles in den Hage rapport te doen: Toch versekerden zijn Majest. dat niet tegenstaende hare Ho. Mo. nu het ongeluck hadden van geen Tractaet mette Brittannise Majesteyt te konnen sluyten / de selve echter metter daet souden toonen/ dat zy aen zijn Majest. soo veel defereren als oyt aen des selfs Illust. Predecesseuren was geschiet/ ende van harer sijde toe-brenghen alles wat tot onderhoudinghe van goede correspondentie van Oude Vrunden en Nabuyren konde werden gedesireert/ en ten dien eynde met den alder eerste een ordin. Ambassadeur na London senden / ende versochten daer op van den Koning d'Adieu-brieven: Sijn Majest. seyde te vertrouwen dat zy noch andere ordres voor haer vertreck souden bekomen/ toch was alles t'hare dienst: Den Cancelier wat serieuser/ seyde/ dat dewijl de Heeren Staten 't Tractaet om soo kleyne saken ongheslooten hielden / des Konings vrientschap niet seer hoogh mosten estimeren / ende dat hy d'uytkomste Godt soude bevolen laten/ maer dat den Coning in allen gevalle voor de Christen-werelt wel soude konnen verantwoorden indien eenige ongenuchten en ongelegentheydt door 't afbreken van dit Tractaet ontstont. Hare Exell. voegden daer op: Dat haere Ho. Mo. voor al de weerelt met effecten hadden betoont in wat estime sy des Conings vrientschap hielden/ en indien buyten vertrouwen eenige ongelegenheyt uyt het niet sluyten des Tractaets quame te ontstaen/ het hare Ho. Mo.

aen geene verantwoordinge soude ontbreecken. Den Ambassadeur Hannibal Seestat Deense Ambassadeur hier af verwittigt / sont datelijck den Resident Pettekom aen hare Exell./met aenbiedinge van alle goede officien wegens sijnen Coning/ tot voorkominge van vordere verwijderingen/ dan wierde beleeft bedanckende aengeseyt : Dat in dese sake door geen Mediatie konde werden geageert : De geinteresseerde van de twee Schepen de Henry Bona Aventura en Bon Esperance/ die het Hof van Engelant dus lang 't Hooft so warm hadden gemaeckt / nu siende haren staert en naeckte Billen : Voegden haer by de Ambassadeurs van hare Ho: Mog:/ en verklaerden/ t' eenemael genegen te zijn/ haer in hare pretentien redelijck te willen laten vinden / en sich te submitteren aen eenige goede Mannen/ die haer souden moghen toe-gevoegt worden : Aenbiedende/ datse haren eysch soo redelijck souden in-stellen/ dat men daer in niet aenstootelijckx en soude vinden : Op den 14. Sept. zijn hare Exell. weder in conferentie geweest/ onderwijl men wel konde bemercken/ dat mits de resolute meeninge van haere Ho: Mo: de gemoederen in Enghelandt niet weynig en waren gealtereert/ en na dat men van de 2. bewuste Schepen in het 15. Articul daer van had gedaen nader verklaringe/ zijn (so wy wel bericht zijn) de Articulen van de Alliantie in navolgende maniere ondertekent ende bezegelt / na datte Minuten mette Engelse Commissarisen oversien en in 't nette geschreven waren / en konden d' Engelse Commissarisen niet goet vinden dat men wedersijts beyde d' Instrumenten teyckende / maer dat het geen sy aen hare Ho: Mo: Ambassadeurs overleverden/ alleen by haer wierde bevestigt / en also over ende weder oock toe-latende/ datte volle Macht van hare Ho: Mo: aen haer Ambassadeurs verleent / voor dat van den Coningh wierde geinsereert ; by-brengende/ dat alle de Tractaten by Engelandt/ met Sweden/ Denemarcken/ en Portugal/ op die maniere waren getekent : En hare Exell: sonden daer op aenstonts een van hare Edel-lieden mette Articulen na 's Gravenhage :

Articulen van Confœderatie ende Vriendschap, tusschen Carolus de Tweede, Koning van Groot Brittangien, &c. Ende de Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provintien : Getekent den 14. Septemb. 1662.

NA dat de Goddelijcke voorsienicheyt de onlangs gewesene beroerten in Engelandt bygeleyt, ende den Doorl. Koningh van Groot Brittangien tot sijne Erf-Rijcken en Dominien, met wonderlijcke blijdschap van het Volck, weder om gebracht hadde ; Heeft den voorsz. Koning sijne sorgen ende gedachten terstont daer heenen geschickt, dat hy Vrede ende Vriedschap met sijn Nabuyren ende Geconfœdereerden soude ofte continueren ofte vernieuwen. Maer uyt alle Volckeren, welcke met de voorsz. Heere Koning, ofte met sijne Koningl. Voorsaten tot eeniger tijt geassocieert sijn geweest, heeft hy geoordeelt dat geene van de selve behoorde geprefereert te sijn voor de Ho: Mo: Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden : Eensdeels om dat de voorsz. Heere Koning ende sijne Voorsaten, altoos getoont hebben een genegene ende goetwillige affectie tot de voorsz. Heeren Staten, ende haere Republijck : Ende eensdeels om dat de onderlinge commoditeyten en Commercien van de Ondersaten van

de voorſz. Heere Koning en de Heeren Staten Generael, ende voornamentlijck de belijdeniſſe van een ſelfde Religie, een beſondere eenicheyt van gemoederen ende raedt, tot vaſt-ſtellinge en vermeerderinge van beyde Volckeren ſchijnen te vereyſſchen. En nadien de voorſz. Heeren Staten beweegt ſijnde door de voorſz. redenen niet nootſakelijcker geacht hebben, als dat alle de Oude Vebonden tuſſchen de voorſz. Heere Coningh, ende de voorſz. Heeren Staeten vernieut, ende met een naeuwer Bant verknocht ſoude worden: Ende ſy tot dien eynde in Engelant geſonden hebben, hare Extraordinarize Ambaſſadeurs, de Heere Ludovic van Naſſauw, Heere van der Leck, Beverwaert, Odijcke: Symon van Hoorn, Burgermeeſter ende Raedt der Stadt Amſterdam; Gedeputeerde in de ordinariſe Raedt van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt: Michiel van Goch, voor deſen Penſionaris ende Raet der Stadt Vliſſingen; Gedeputeerde in de Provinciale Reken-Camer van Zeelant: Ioachim Ripperda van Fermſum, der Stad Appingadam, van Helm, Uytwaerde, Marſum, Byrſum, Salweert en Everſum; Gedeputeerden van Hollant, Zeelant, Groeningen ende Ommelanden, in die Vergaderinge van de Staten Generael, om een nauwer ende vaſter Vrede en Vriendſchap met de voorſz. Heere Koning in te gaen: Soo heeft het de voorſz. Heere Koning belieft, van ſijnen 't wege te deputeren ſijne Commiſſariſen en Procurateurs uyt den ſecreten Raet van ſijne Coningl. Maj. Iohannes Baron Robertus; Secrete Zegel-bewaerder: Georgius, Hertog van Albemarle, Capiteyn Generael van de Legers in Groot Brittangien ende Yrlant, en Meeſter van des Konings Paerden: Eduardus, Graef van Manceſter, Camerling van des Conings Hoff: Hieronymus, Graef van Portlant: Denſellus, Baron Holles: Antonius, Baron Aſchley, ſijne Koningl. Majeſtts. Onder-Treſorier: Carolus Berkley, Ridder, Treſorier van des Konings Hoff: Georgius Carteret, Ridder ende Baronet, Vice-Cancelier van des Conings Hoff: Eduardus Nicolas, Ridder, een, en Guilielmus Morice, Ridder, een ander van de eerſte Secretariſſen van den Koning: Op dat ſy over het voorgeſtelde Verbont met de voorſz. Heeren Ambaſſadeurs, ſouden tracteren, volgens de Brieven van Volmacht, van beyde zijden vertoont. Ende is eyndelijck tuſſchen de voorſz. Commiſſariſſen van ſijne Koningl. Majeſtt. aen d' eene ſijde, ende de Amdaſſadeurs van de Heeren Staten aen d' andere zijde, over een gekomen ende geaccordeert:

IN den eerſten/ dat van deſen dach aen/ ſal weſen een oprechte/ beſtendige ende onverbrekelijcke Vrede/ Vriendſchap/ oprechter/ nader ende nauwer verbinteniſſe ende Unie/ tuſſchen den Voorl. Koningh van Groot Brittangen/ ende de Ho: Mo: Staten Generael der Vereenigde Nederlantze Provintien/ Landen/ Lantſchappen ende Steden/ onder wederſijts gebiet/ ſonder onderſcheyt van Plaetſen gelegen/ mitſgaders tuſſchen hare Volckeren ende Ingeſetenen/ van wat ſtant die oock ſoude moghen weſen.

2. Item/ dat de voorſz. Heer Koning/ ende de voorſz. Heeren Staten Generael/ ſullen blijven Geconfedereerde Vrienden/ in noetwendighe Vriendſchap verknocht/ ende verbonden/ om te beſchermen de vrijheden ende immuniteyten van d' een en d' anders Volck/ tegens yegelijck/ wie die oock ſoude mogen weſen/ die ſullen onderſtaen den Vrede van d' een of d' anders Staet/ te Lande ofte ter Zee te verſtooren/ oft die onder d' een of d' anders geſach haer onthoudende/ openbare Vyanden van des Volcks vrijheyt ſullen werden verklaert.

3. Item/ dat de voorſz. Heere Koning/ ende de voorſz. Heeren Staten Generael/ niet ſullen doen/ onderwinden/ handelen oft ondernemen/ tegens d' andere/ of des een/ of d' anders Volck/ in eenige Plaetſen/ of te Lant/ Zee/ Havenen/ diſtricten/ Bayen ende verſche Wateren/ by eenige gelegentheyt/ nochte dat geen van beyden/ noch het Volck van den eenen of den anderen ſal geven/ doen ofte bewijſen eenige hulp/ raedt ofte gunſt/ ende en ſal oock niet toeſtaen/ datter yets werde gedaen/ gehandelt ofte ondernomen by yemant/ wie het oock ſoude mogen weſen/ tot ſchade ofte nadeel van d' andere/ oft het Volck van d' een of d' andere: Maer ſullen beyde uytdruckelijck ende effectivelijck tegen ſpreken/ tegen gaen/ ende metter daet beletten alle ende yegelijcke/ ſich onthoudende ofte verblijvende in een van beyde de Dominien/ ofte die onder de Heerſchappye van d' een of d' ander ſtaen/ de welcke yetwes teghens d' een of d' anders Dominien ſoude willen aenvangen/ doen/ handelen ofte attenteren.

4. Item/ dat noch de voorſz. Koning ofte de voorſz. Republijck/ nochte yemant van beyders Volck/ Ingeſetenen ofte andere/ in der ſelver gebiet ſich onthoudende/ des anders Dominien Vyanden of Rebellen/

bellen/met eenich bystant/raet ofte sucht stijven of helpen; maer uytdruckelijck tegen spreken/ ende metter daet beletten/dat geen hulpe ofte bystant by yemande van 't Volck/Ingesetenen/ofte sich in d'een of d'andere Dominien onthoudende/ter Zee oft te Lande werde toegebracht/ofte gesuppediteert aen eenige sodanige Vyanden ofte voorseyde Rebellen/'t zy Volck/Schepen/Wapenen/Ammunitie van Oorlog/ ofte andere verbodene Goederen/oock geen gelden/ behoeften oft Eet-waren: En sullen die in de selve Dominien werden geadjudiceert/ende t'haren behoeve geconfisqueert alle de Schepen/Wapenen/ Ammunitie van Oorlog/ofte andere verbodene goederen/mitsgaders Gelden of Victualie/wat Persoon of Persoonen de selve sijn toebehoorende/ die teghens de meeninge van dit Artyckel souden mogen toegebracht ofte gesuppediteert: Oock sullen die gheene/ de welcke wetens ende willens yetwes hebben gedaen/bedreven/ onderstaen ofte raet gegeven teghens de meeninge van dit Articul/ Vyanden van beyde zijden verklaert/ende in die Dominie daer 't selve gecommitteert ofte begaen is/gestraft worden/als hebbende begaen verraet teghens den Staet: Dan sal over de specificatie van die Waren/ de welcke voor verboden ofte Contrebande sullen werden gehouden/na desen nu versien worden.

5. Item/dat de voorsz. Heer Koningh/ende de voorsz. Heeren Staeten Generael/malkanderen oprechtelijck ende getrouwelijck tegens de Vyanden ende Rebellen van d'een of d'ander/ so te Water als te Lande/sullen te hulpe komen/sulcks het den noot sal vereyschen/met Volck ende Schepen/ na sodanige proportie/ ende op alsulcke wyse ende conditien/ als men naderhant sal verdragen/ na dat den noot ende der saken gelegentheyt van d'een of d'andere sal vereysschen; alles nochtans tot kosten ende last van die partije die bystant sal versocht hebben.

6. Item/ dat noch de voorsz. Heere Koningh/noch de voorsz. Heeren Staeten Generael/ ofte Ondersaten in hare Heerschappijen/ Landen/Lantschappen/Havenen/Bayen ofte Gewesten/ ofte eenich van dien/sal mogen ontfangen/die verklaert sijn ofte sullen werden/Vyant/of Vyanden/ Rebel oft Rebellen/Fugitif of Fugitijven/ van d'andere Republijck: Nochte en sullen oock aen die geene/ ofte yemant van dien/ in de voorige Plaetsen ofte Landen/oock elders buyten haer Heerschappijen/Vaderlanden/Lantschappen/ Landen/ Havenen/Bayen of Gewesten/ gunnen/geven/ ofte subministreren/raedt/ verblijf/Soldaten/Schepen/Gelden/Wapenen/Ammunitie van Oorlog/oft Victualie: Nochte sal oock geen van beyde de Staten gehengen/dat soodanige Vyanden/ Rebellen/ Fugitiven werden ontfangen by eenige Persoon ofte Persoonen in hare Heerschappijen/Vaderlanden/ Lantschappen/ Landen/Havenen/Bayen ofte Gewesten/nochte toestaen/ dat aen sodanige Vyanden/ Rebellen/ Fugitiven/ eenighe hulpe/raedt/verblijf/gunste/Wapenen/Ammunitie/Soldaten/Schepen/ gelden oft vivres werden gegeven/toegedient oft vergunt: Maer sal sulckx uytdruckelijck ende effectuelijck tegen-spreken/ weeren/ ende metter daet beletten.

7. Item/ dat/so wanneer een van beyde door haer publijcke ende autentijcke Brieven/ d'andere sal hebben te kennen gegeven ende verklaert/dat eenich Persoon/ oft Persoonen sijn geweest/ ende sijn haren Vyant of Vyanden/ Rebel of Rebellen/Fugitijf oft Fugitijven/en dat hy/ofte sy sijn ontfangen in haer Heerschappije/Gebieden/Vaderlanden/Havenen/Gewesten/ oft eenighe van dien/ ofte dat hy sich daer inne onthouden/schuylen/ofte haer toevlucht soecken/ sal als dan de Dominie/die sodanige Brieven sal ontfangen hebben/ofte die sulckx is aengemelt/ende bekent gemaeckt/ gehouden sijn binnen den tijdt van 28. dagen naest ende achter den anderen/te reeckenen van den dach van de voorseyde Notificatie/de voorseyde Vyant of Vyanden/Rebel of Rebellen/ Fugitijf of Fugitijven/yegelijck te lasten en bevelen om te vertrecken en haer te begeven buyten 't gesach/Vaderlanden/Lantschappen/Landen/ Gewesten/ ende in yder van dien: Ende indien yemant van de voorseyde Vyanden/Rebellen of Fugitiven/ niet en komt te vertrecken en sich van daer te begeven binnen den 15. dach/ van den dach af van soodanige last ende bevel/ sullen yder van hun meteer doot ende verlies van Landen ende goederen/ gestraft worden.

8. Item/ dat geen Rebel van de voorsz. Heer Koning van Groot Brittangien sal mogen ontfangen worden in eenige Casteelen/ Steden/ Vlecken/Havenen/Gewesten/oft andere Plaetsen/'t zy de selve gepriviligiert zijn ofte niet/ de welcke eenich Persoon van wat staet ende digniteyt hy zy/ ofte sal wesen binnen de Heerschappijen ende gebiedt der Vereenigde Provintien is houdende ende besittende/ofte namaels sal houden oft besitten/ onder wat recht ofte Titul het oock zy: Ende sal oock de selve by geen Persoon/van wat staet of digniteyt die sal wesen/toegelaten ofte gedoogt worden/omme daer inne ontfangen te werden/oft te verblijven: Oock sullen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien/geensints toestaen ofte gedogen/dat aen eenige soodanigen Rebel/binnen de voorsz. Plaetsen/ met Schepen/Soldaten/Gelden/Victualie/ofte op eenige andere wijse/hulpe/ raedt ofte gunst werde gedaen ofte bewesen/door eenig Persoon/van wat staet of digniteyt die sal wesen; maer sullen sulckx opentlijck ende scherpelijck verbieden/en de metter daet beletten. Ende by aldien eenich Persoon ofte Personen/ van wat staet of digniteyt die sullen wesen/ die is/ oft sijn verblijvende/ ofte haer onthoudende onder de Heerschappijen der Vereenigde Provintien/ofte der selver macht/yetwes tegens alsulcken verdrach sal ofte sullen hebben gedaen: Dat als dan alle ende yegelijcke Personen/ sulckx doende/ sullen verliesen en verbeuren voor de tijt van haer leven/ alle soodanige Casteelen/Steden/Vlecken/Landen/ende vordere Plaetsen/

Plaetsen/de welcke sy/of een van haer te dier tijt hebben of heeft/ of met wat recht en Titul sullen of sal pretenderen te hebben. Van gelijcken sal geen Rebel van de voorsz. Staeten der Ver: Provincien/in de Casteelen/Steden/Havenen en vordere Plaetsen/of in eenige van dien/ geprevilingeert oft ongeprivilegeert/de welcke eenig Persoon of Personen/van wat staet of digniteyt die is of zijn/ met wat recht ofte Titul die de selve hout of houden sal/of sullen blijven binnen de Rijcken of Heerschappijen van de ges. H. Koning van Groot Brittangien ontfangen werden/ of toegelaten om van eenig Persoon of Personen te werden ontfangen/en aldaer te verkeeren. De ges. H. Coningh van Groot Brittangien/ en sal oock geensints toelaten of gedogen/dat aen eenig sodanigen Rebel in de ges. Plaetsen/met schepen/Soldaten/Gelden/Victualie/oft op eenige andere wijse/hulpe/raet of gunst/ door eenig sodanig Persoon ofte Personen/van wat staet die oock zy/werde gedaen of bewesen/maer sal sulcx opentlijck ende scherpelijck verbieden/ende metter daet beletten: Ende by aldien yemant van 't Volck vande ges. H. Koningh/ofte onder sijn macht yet wes/contrarie sodanig verdrach/sal hebben gedaen of geattenteert/ dat als dan alle en yegelijcke Personen/sulcx doende/van gelijcken voor den tijdt van haer leven sullen verliesen en verbeuren alle sodanige Casteelen/Steden/Vlecken/Landen en verdere Plaetsen/de welcke zy/ ofte een van haer te dier tijt hebben of heeft/of met wat recht of Titul oock sullen of sal pretenderen te hebben.

9. Item/dat de voorsz. H. Koning van Groot Brittangien/ ende syne Ondersaten en Inwoonders van syne Heerschappye/mitsgaders de gem: Vereenigde Provintien/der selver Volck en Inwoonders/ van wat staet en conditie die sullen wesen/sullen verbonden zijn/om malkanderen in alle saken beleefdelijck en vriendelijck te bejegenen/datse te Lande of te Water d'een in des anders Landen/ Steden ende Dorpen/bemuert of onbemuert/gefortificeert of niet gefortificeert/oock in de Havenen en in wedersijts geheele gebiet in Europa/vrylijck en sekerlijck mogen komen/ende in de selve verkeeren ende blijden/so lange sy sullen willen; ende aldaer/sonder eenig belet/tot haren behoeve in-koopen Vivres/so veel nodig sal wesen/oock handelen ende Coopmanschap drijven/met alle soorten van Waren/ als het haer sal goet duncken/de selve na hun gevallen in-brengen of uyt voeren/ mits alleenlijck betalende de lasten daer op gestelt/voort behoudens alle de Statuten ende Wetten van des een of des anders Dominien: Sulcx nochtans/dat het Volck ende Inwoonders van wedersijden/hare Commercie drijvende in des een ende des anders Landen ende gebiet/niet sullen gehouden wesen voortaen meerder belastingen/ Impositien/ Tollen/of andere Schattingen te betalen/als na proportie doen d' andere Uytheemse/op de selve plaetsen handelende.

10. Item/ dat de Schepen ende Vaertuyg der Vereenigde Provintien/ so wel van Oorloge/ en om de macht van den Vyant af te weeren uytgerust/als andere/de welcke eenigh Schip van Oorloge van de voorsz. Koningh/ in de Britannise Zeen sullen komen te ontmoeten/ de Vlagge van den kop van de Mast sullen strijcken/ende het Mars-zeyl laten vallen/invoegen/gelijck als oyt in voorige tijden/ende in eenige voorgaende Regeeringe gebruyckelijck is geweest.

11. Item/ tot meerder vryheyt van de Commercie en Navigatie/ is verdragen ende besloten/ dat noch de voorsz. Koningh/noch de ges. Staten Generael/in hare Havenen/ Steden/ ende Plaetsen sullen ontfangen of gedogen/dat yemant van het Volck en Ingesetenen van een van beyde ontfangen/de Piraten of Rovers/of aen de selve verleene verblijf/hulpe of Vivres: Maer sal sich beneerstigen/ten eynde de ges. Pyraten ende Rovers/mitsgaders hare Compliten/ Heelders/ ende Mede-hulpers werden vervolgt/gevangen/en tot schrick van andere/na verdienste gestraft: Ende sullen alle de Schepen/Goederen ende Waren/by hun Rovers-gewijs genomen/ en in de Haven van een van beyde de Dominien opgebracht/de welcke noch voor handen zijn/ja schoon die verkocht mochten wesen/aen de rechte Eygenaers weder om werden gegeven/ ofte satisfactie gedaen aen d' Eygenaers van dien/ ofte wel aen die geene/de welcke met Procuratie de selve reclameren/ mits dattet Recht van den Eygenaer/ met behoorlijcke bewijsen na Rechten/voor 't Collegie ter Admiraliteyt sal sijn gebleken.

12. Item/en sal niet toegelaten worden aen de Ondersaten van Sijne Koningl. Maj. de Inwoonders van de Rijcken oft Landen onder de gehoorsaemheyt/ ofte aen de Ondersaten van de Vereenigde Nederlanden/of eenige vyandschap/ofte eenigh gewelt malkander aen te doen/het sy ter Zee of te Lant/ op geenderley pretext of couleur: Ende sal dies volgende niet geoorlost zijn/de ges. Ondersaten of Inwoonders van eenige Prins oft Staet/ met de welcke een van de Geconfedereerde eenigh verschil ofte openbaren Oorlog is/ eenige patente-Brieven (die men Commissien noemt) ofte Reprasalien verkrijgen/ en veel minder uyt kracht van die Brieven de Ondersaten van een van de Geconfedereerden/ eenige molestie oft schade aen te doen. Ende sullen oock de Uytheemse Caep-vaerders/die geen Ondersaten sijn van d' een of d' ander van de Geconfedereerden/welcke Commissien hebben van eenig ander Prins of Staet/niet geoorloft sijn in de Havenen van d'een of d' ander van de voorsz. partijen/ hare Schepen te equiperen/die dingen die sy genomen hebben/verkoopen/doen redimeren/of op eenigerley ander manier vermangelen/so wel de Schepen/Coopmanschappen/ als andere ladinge/ hoedanigh die souden mogen zijn/ja oock niet geoorloft sijn Vivres te koopen/als alleen die nootsakelijck zijn/ om te mogen komen in de naeste Haven van de Prins/van welcke sy Commissien verkregen hebben: En indien by gevalle

yemant

yemant van de Ondersaten van syne Koningl. Maj. of van de gel. H. Staten Generael/ heeft gekoft ofte door vermangelinge of op eenigerley andere maniere sodanigen Schip ofte Coopmanschappen/die van de Ondersaten van d' een of d' ander genomen zijn/ soude moghen verkregen hebben/ sal in die gevalle de voorsz. Ondersaet gehouden syn het voorsz. Schip/ Goederen of Coopmanschappen/ weder om te geven aen de Eygenaers/ oft het gelt dat voor de voorsz. dingen betaelt is/ mits dat sy voor den Raet van syne Koningl. Maj. of voor de voorsz. Heeren Staeten Generael / sullen bewesen hebben/ dat sy Eygenaers van die dingen zijn.

13. Item/ so wanneer de voorsz. H. Koning van Groot Brittangen/ ofte de H. Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden/eenig Verbont/Vrundschap/ Confederatie/ of Verbintenisse met yemand/ 'tzy Coningen/Republijcken/Princen ofte Staten sal aengaen ofte oprechten: Soo sal d' eene d' andere met hare Heerschappijen in de selve/of yder van dien/ mede begrijpen/in cas de selve daer inne begrepen sal willen wesen/ ende sal van alle soodanige Tractaten van Vrundschap ende Confederatie/ de andere verwittigen.

14. Item/indien het sal komen te gebeuren/ dat/geduerende dit Verbont / Vrundschap ende Societeyt/by yemant van het Volck/of by d' Inwoonders van d'een of d'ander zijde/tegens dit Verbont of eenig lidt van dien/yetwes werde gedaen oft ondernomen/ter Zee/te Lande/of op de versche Wateren: So sullen daer omme dese Vrundschap/Verbont ende Societeyt/tusschen dese twee Natien/niet werden geinterrumpeert ofte verbroocken/ maer sullen niet te min in haer geheel blijven / ende haer volkomen kracht behouden: Dan sullen alleen yder een van die geene gestraft werden/die tegens het voorsz. Verbont sullen hebben misdaen/ende niemandt anders: Ende sal recht gedaen/ en satisfactie gegeven werden/aen allen den geenen die daer by geinteresseert zijn/by alle die geene die te Lande/ter Zee/ ofte in andere Wateren tegens dit Verbont yets gedaen sullen hebben in eenigh deel van Europa/ ofte ergens binnen de Straet van Gibraltar/of in America/of op de Kusten van Africa/oft in eenige Landen/ Eylanden/Zeen/Kreecken/Baeyen/Revieren/ofte in andere Plaetsen aen dese syde de Caep de Bona Esperance/binnen den tijt van een Jaer/ dat Justitie sal wesen versocht/ maer in alle Plaetsen/ als geseyt is/ aen geene sijde van de ges. Caep/binnen 18. maenden/dat/invougen voorseyt/ Justitie sal wesen versocht. Doch by so verre de Bont-brekers niet sullen compareren/nochte sich de judicatuere onderwerpen/ of satisfactie geven binnen d' een of d'andere hier voren geprefigeerde tijdt/naer verre af-gelegentheyt der Plaetse: So sullen die geene voorseyt/ verklaert worden voor wedersyts Vyanden / mitsgaders haere Goederen/Middelen/ ende alle hunne Inkomen openbaerlijck verkocht/ ende tot volkomene ende behoorlijcke satisfactie der schade/by hen-luyden gedaen/bekeert werden/ende sullen sy selfs daer en boven/ so wanneer sy in de macht van d'een oft d' andere partye sullen zijn/ die straffen onderworpen wesen/de welcke een yegelijck van hun/na sijne misdact sal hebben verdient.

15. Item/ is veraccordeert ende gesloten/ tusschen de voorsz. H. Koningh van Groot Brittangien ende de ges. H. Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden/dat het Eylandt Puleron sal gerestitueert worden aen de voorsz. H. Koningh/ oft aen die geenen de welcke daer toe Brieven van de Koning onder het groot Zegel van Engelant/ontfangen sullen hebben/ ende dat/ so haest als yemant met soodanigen Brief aldaer gekomen sal zijn/ende die restitutie sal geeyscht hebben: Ende op dat sulcks te lichter ende sekerder tot een eynde gebracht worde van de Staeten Generael en de Nederlantse Oost-Indise Compagnie / sullen daer toe nootsakelijcke Brieven aen hem terstont na de Ratificatie van dit Tractaet overgelevert worden: Ende dat door restitutie van dat Eylandt Puleron alle actien en pretensien/welcke de Ondersaten van d' een en d' ander zijde/ wegen schaden/injurien ende offensien in Indien malkander aengedaen/ende in Engelant bekent voor den 20. January 1658. meenen haer toe te komen/ (uytgenomen dis/ dat die geenen welcke seggen schade geleden te hebben in 2. schepen / te weten/ de Bonne Avonture en Bonne Esperance/sullen vermogen haer begonnen questie vervolgen) sullen opgehouden/uytgewist en te niet gedaen sijn op de navolgende wijse: Dat alle offensien/injurien/ etc. (uytgenomen 't geene uytgenomen is) die d' eene partye van d' andere geleden heeft/ofte op eenigerley wijse soude mogen pretenderen in Oost-Indien geleden te hebben/waer van eenige kennisse tot Londen by de Engelsen/oft in 's Gravenhage by de Nederlanders ghe weest is/ voor den 20. January des Jaers 1659. nieuwe stijl/ of den 10. January des jaers 1658. oude stijl/ maer in andere quartieren/ uyt oorsake van eenigerley actien/ of dingen die geschiet sijn voor de Publicatie en kennisse van de Vrede tusschen beyde Natien/ingegaen den 14. Maert 1654. t' eenemael uytgewist ende gemortificeert sullen blijven: So dat geen van beyde de zijden/ den anderen eenige moeyten sal aen doen/wegen eenige sodanige schade/offensie/injurie/oft onkosten/ (uytgenomen 't geene te vooren uytgenomen is) maer sal van alle de selve sijn/ende blijven een volkomen abolitie: Ende sullen also alle questien en actien van geender weerde en te niet zijn: Maer andere schaden/offensien/injurien/ende onkosten/ die de Engelsen uyt de naem van het Publijck of van particuliere Personen sullen konnen affirmeren haer geschiet oft aengedaen te sijn van de regeeringe van de Ver. Nederlanden/oft van eenige Compagnien of particuliere Personen/ Ondersaten van de Ver. Nederlanden: Gelijck mede/ die de Ondersaeten van de Ver. Nederlanden/

het zy

het zy uyt de naem van het publijck oft eenige particuliere Persoonen sullen mogen pretenderen haer geschiet of aengedaen te zijn van de Engelse Regeeringe/of van Compagnien/of particuliere Personen haer Ondersaten/in Oost-Indien na den 20. January 1659. ofte ten minsten waer van geen kennisse voor dien dach geweest is tot Londen/of in 's Gravenhage/ ende in andere quartieren des weerelts/ na de Publicatie ende kennisse van de voorsz. Vrede des jaers 1654. sonder eenige verder onderscheydinge/ of exceptie van Personen/of plaets of tijt/ gelijck de selve door dese tegenwoordige gesubmitteert worden de examinatie/arbitrage en decise van Commissarisen of Arbiters/op de volgende wijse en conditien:

Dat Commissarisen sullen gestelt worden alleen voor gepasseerde dingen/ maer geensints voor toekomende/welcke na den dach van het gesloten Tractaet souden mogen geschieden. Dat haer Commisse alleen gedirigeert sijnde voor gepasseerde dingen/ geensints in eenige generale clause sal in-hebben/ maer, expresselijck werden gecircumscribeert/en gelimiteert met een speciale Catalogus/ welcke by de Commissie sal gevoegt worden: Soo dat buyten de actien in de selve Catalogus beschreven/haer niet geoorloft sal zijn/ van eenige andere saken kennisse te nemen. Maer/ op dat men daer over aen beyde zijden over een kome/sal van beyde zijden een Catalogus gemaeckt/en wedersijts uytgewisselt worden/ op dat sy van beyde zijden na behooren de examinatie onderworpen worde/en indien het sy in d' een of in d' andere eenige dingen gevonden wierden die de Oost-Indise saken aengaen/ welcke voor den 10. January des jaers 1658. en 1659. tot Londen bekent syn geweest/so veel de actien van de Engelsen aengaet/ofte op deselfde tijt in 's Gravenhage/ so veel de actien van de Ver. Provintien aengaet/ofte die in andere quartieren des werelts voor de publicatie en kennisse van de voorsz. vrede des jaers 1653. en 1654. geschiet zijn/of oock andere actien/van sodanige nature/datse geoordeelt worden om bequaem te sijn soodanige arbitrage onderworpen te worden/de selve uyt den Catalogus gewischt worden.

Na dat dan dese Catalogen van beyde zijden geaccordeert sullen zijn/wort een gants Jaer gestelt/ in welcke tusschen de Ministers van sijne Majest. en de Commissarisen van de Staeten Generael in 's Gravenhage alle Negotien in de voorsz. Catalogen begrepen/ door vriendelijcke t'samen-sprekinge bygelept sullen worden/en sullen de pretendenten ofte haer procuratie hebbende/ gehouden sijn tot dien eynde/ met speciale last voorsien zijnde voor het uytgaen van de seste maent van het voorsz. Jaer/ sich in 's Gravenhage te laten vinden. Maer dat Jaer verstrecken zijnde/ sullen alle de actien om de welck de Pretendenten/of hare procuratie hebbende in 's Gravenhage sullen sijn/ met dien insichte/ dat de selve in der minne mogen by-gelept worden/ het welcke zy door wettelijcke getuygenisse van den Envoye van den Coning van Groot Brittangien/en van de Commissarisen van de H. Staten Generael/of van een van beyden gehouden sullen sijn te bewijsen/ en van de welcke nochtans te vooren alsoo niet getransigeert sal zijn/aen de voorsz. Commissarisen geremitteert worden/ op datse eyndelijck door haer of bygelept/of gedecideert mogen worden: Welcke Commissarisen na het verloop van een Jaer/indien eenige actien als dan also niet sullen bygelept zijn/tot dien eynde tot Londen by een sullen komen/ en sullen daer vier van beyde zijden zijn/ welcke met authoriteyt sullen versien zijn/ en sal dese selfde submissie en voortgang in alle dingen/en voorgaens geschieden/ gants op de selfde wijse als geschiet is in 't Jaer 1654. Nochtans soo/ dat een verder arbitrage daer over aen de Protestanten van de Switserze Cantons niet sal gedefereert werden.

16. Item/ dat de Ondersaten van de voorsz. H. Koningh/ en de welcke onder des selfs gebiet sullen zijn/vry/seker en veylich in de Ver. Provintien/en yeder gebiet van dien in Europa/ende door de selve te Lande of te Water/na alle plaetsen/ binnen of voorts buyten de selve mogen reysen en passeren/ alle der selver Steden/Besettingen en Vestingen/de welcke in eenige Plaetsen der Ver. Provintien/oft elders in der selver gebiet in Europa sijn of sullen wesen/haren Coophandel in alle plaetsen dryvende: Als mede hare Handelaers/Factoors/of Dienaers/gewapent of ongewapent/(edoch gewapende niet meer als 40. seffens) so wel sonder hare goederen en Koopmanschappen/ als met de selve/ werwaerts sy sullen willen gaen: Sal van gelijcken het Volck en d' Inwoonders der Ver. Provintien/ de selve Vrydom mogen genieten/in alle het gebiet van de Dominien van Engelant in Europa/ midts dat in soodanige Commercie ende Koophandel/ sich yeder wedersydts gedrage naer de Wetten en Statuten van de een ende d' andere Dominien.

17. Item/ so wanneer de Coopvaerdy-schepen van des een/ of d' anders Onderdanen/ door storm/ Zee-rovers of door eenige anderen noot in de Havenen van des een of anders Heerschappijr in-lopen/ dat de selve vry en onverlet van daer weder om sullen mogen vertrecken/met hunne schepen en Coopmanschappen/sonder te betalen eenigen Tol of andere Rechten; sulcks nochtans/ datse geen Last breken/verkopen/of yets veylen/sullende oock niet subject wesen eenige molestie of recherche/so wanneer sy slechts geene Personen of Waren binnens boort over nemen/ of yetwes doen tegens de Wetten/ Ordonnantien of Coustuymen van die plaetse/alwaer zy/gelijck voorseyt is/in de Havenen sijn ingelopen.

18. Item/dat de Coopluyden/Schippers/Stuer-luyden/of Scheeps-volck/van d'eene of d' andere Dominien/of hare Schepen/Goederen/of Coopmanschappen/ niet en sullen mogen werden aengehouden/of met arrest beswaert/in des anders Landen/Havenen/Reen of Stromen/ uyt krachte van eenig

generael of speciael bevel/'t zy ten Oorloge/ofte eenigh ander gebruyck/ ten ware/ dat den hooghsten naer
sulckx vercyste/ en behoorlycke vergoedinge daer over wierde gedaen : Voor behoudens nochtans/ dat
niet werde gederogueert aen de aenhoudinge en arresten / de welcke na Rechten en Wetten van d' eene
ofte d'andere Dominie rechtmatig en ordentelijck geschieden.
19. Item/dat wedersijts Cooplupden/hare Factoors en Dienaers/gelijck mede de Schippers ende
ander Scheeps-volck/so in 't gaen als weder keeren met hare schepen over zee/en door andere Wateren/
als oock in de Havenen van den eenen of den anderen/oft aen Lant gegaen zynde om sich en hare Goe-
deren te verdedigen/sullen tot bescherminge van haer en haer goederen/ alle soorte/ so van offensive/ als
defensive Wapenen mogen dragen/en gebruycken : Dan sullen/in haer Herberge of Logementen geko-
men zijnde/yeder haer Geweer moeten van haer leggen/en af-laten/ ter tydt toe sy haer weder t' scheep
sullen hebben begeven/of daer naer toe willen gaen.
20. Item/dat de Convoy of Oorlog-schepen van d'een of d'and're Dominie/in zee eenig Coopvaer-
dy-schip of schepen/d' eene of des anders volck of Ingesetenen/of yemant van de Bontgenooten/ in dit
Verbont begrepen/toebehoorende/die den selven cours sullen houden/of de selve reyse doen/ ontmoeten-
de of onderhalende/so lange die den selven cours sullen houden/ haer sullen moeten convoyeren/ ende be-
schermen tegens allen/en een yeder/die haer met gewelt sullen komen aen te tasten.
21. Item/ so wanneer eenig schip of schepen/het volck oft d'Inwoonders van d' eene ofte d' andere
Dominie/of eenigh Neutrael toekomende/ in des een of anders Havenen genomen werde by een derde/
die niet van 't Volck of Ingesetenen van d'eene of d'andere Dominie zy : So sullen die geene/in/of uyt
wiens Haven/ of eenigh gebiet/ de ges. schepen sullen sijn genomen/gehouden syn te samen met d'andere
partye te bevorderen dat het voorsz. schip of schepen werden vervolgt/en weder verovert/en haer eyge-
naers gerestitueert : Dan dit sal alles geschieden tot koste van de Eygenaers/ ofte der geenen/ de welc-
ke daer by geinteresseert zijn.
22. Item/ dat de Cherchers en andere diergelijcke Officieren van beyden zijden/ haer sullen hebben
te reguleren na den teneur der wetten van d'eene en d'andere Dominie/en niet meer af eysschen of vor-
deren/als 't gunt haer by hare Commissien ende Instructie is toegestaen.
23. Item/ soo wanneer by een van beyde de Heerschappyen oft hare Ondersaten oft Inwoonders/
eenige schade is aengedaen/of contrarie d' Articulen van dit Verbont/ ofte de gemeene Rechten. Dat
nochtans geene Brieven van Repzesalie/Marque of Contremarque/verleent sullen worden/ alvorens
Justitie/volgens d'ordinare Wetten/ sal werden versocht : Doch so wanneer aldaer Justitie wert ge-
weygert/oft te lange vertogen/dat als dan de hoogste Regeeringe van die Dominie/ ofte der selver Ge-
machtigde/ wiens Onderdanen ende Inwoonders verongelijckt zyn/van die andere Dominie/ alwaer
de Justitie/gesept is/wort geweygert of verschoven/of van die Magistraet/die tot het verhoor van so-
danige versoecken is aengestelt / publijckelijck Justitie sal vervolgen/ op dat alle soodanige verschillen
metter minne/ oft by ordinare Proceduren van Rechten werden afgedaen : Doch by so verre de saecke
echter noch langer sal werden uytgestelt/en geen recht gedaen/ nochte satisfactie gegeven binnen den tijt
van 3. Maenden/ na dat sodanig versoeck sal wesen gedaen : Dat als dan eyntelijck Brieven van Re-
presalie/Marque/of Contremarque/sullen werden verleent.
24. Item/dat die geenen/de welcke speciale Brieven van Commissien van eene der Dominien hebben
verkregen/eer ende alvoorens de selve Brieven te ontfangen/voor dien Rechter te welcke haer die sal ge-
ven/ genoegsame fidejussori sullen stellen/ door soodanige Personen/ die daer voor suffisant/ ende geene
Medestanders ofte Participanten van dat Schip zijn / datse eygen schade ofte ongelijck des een ofte
anders Volck ende Inwoonders sullen aen doen.
25. Item/ is verdragen ende veraccordeert/ dat geoorloft sal wesen/ dat wedersijts Volck tot d' een
ende des anders Haevenen altijt vry acces sal hebben/ende dat de selve sal geoorloft zijn ende vry staen
aldaer te verblijven / ende daer van daen weder te vertrecken/ niet alleen met haere Coopvaerdye ende
bevrachte Schepen/ maer oock met Oorlogschepen / 't sy dat de selve toekomen de voorsz. Dominien/
ofte den geenen/ de welcke speciale Commissien hebben verkregen/ 't sy de selve aldaer door dwanck van
Onweder/of pericul van de Zee/sijn ingelopen/of om de schepen te calafateren/ om vivres in te koopen:
So nochtans/datse 't getal van 8. Oorlog-schepen niet en excederen/so wanneer sy vrywillig daer sijn
binnen gekomen/en dat niet langer in en omtrent de Havenen mogen verblijven/ dan tot reparatie van
de schepen/inkoop van Vivres/ en andere nootwendicheden van noode sal zijn ; ende so wanneer eenigh
grooter getal van Oorlog-schepen by gelegentheyt sodanige Havenen souden willen aen doen/ so sullen
sy binnen de selve geensints mogen in-lopen/ sonder voorgaende verlof van die geene/ die de voorsz. Ha-
venen toebehooren/ten zy/datse door storm of eenig gewelt/of nootwendicheyt/daer toe gedwongen zijn/
om het pericul van de Zee te ontgaen/'twelck so 't gebeurt/sullen sy den Gouverneur van die plaetse/ of
den oppersten Magistraet de oorsake van hare komste aenstonts bekent maken / en niet langer aldaer
blijven/als het hun by den Gouverneur ofte opperste Magistraet vergunt sal zijn/ ende in die Havenen
blijvende/sullen niet vyantlijckx of yets tot prejuditie van dien onder-nemen.

26. Item/

26. Item/ is verdragen en besloten/dat beyds partyen waerlijck en vastelijck sullen na-komen/ende ter executie stellen het tegenwoordige Tractaet/ en al 't geene dat daer in verbat en begrepen is/ en versorgen dat 't selve by d' een en d'anders Volck/ Onderdanen en Inwoonderen/ geobserveert ende effectivelijck naer gekomen werde.

27. Item/ is tot meerder vasticheyt en versekeringe/ten eynde dese Vrede en Confederatie aen de syde van de H. Staten Generael der Ver. Provintien/ en der selver Volck/ oprechtelijck ende ter goeder trouwe onderhouden werden/ toegestaen en besloten/ gelijck mede de H. Staten Generael by desen jegenwoordige toestaen/en haer vastelijcke verobligeren en verbinden/dat alle ende een yeder/den welcken of welcke/of zy-luyden/of de Staten van de Provintien/ten eenigen tijde kiesen/maken oft stellen sullen tot Capiteyn Generael/Gouverneur of Stad-houder/ Veld-overste over de Legers of Krijgs-volck te Lande/of Admirael van Vlooten/ Schepen of machten ter Zee/ gehouden en verbonden sullen zijn/ dit Tractaet ende Articulen van dien/met Eede te bevestigen/en also heyliglijck/ende met Eede te beloven/so veel in haer is/alles religieuselijck te sullen na komen/ ende voor so veel haer aengaet/ ter executie stellen/ende besorgen dat by andere na gekomen ende ter executie gestelt werde.

28. Item/is overkomen/besloten en verdragen/dat dit tegenwoordige Tractaet/ en al 't geene daer in verbat en begrepen is/by den gem: H. Koning van Groot Brittangien/en de gem: H. Staten Generael der Ver. Nederlanden/door wederzijts opene Brieven mettet groote Zegel bekrachtigt/en in behoorlijcke ende autentyque forma binnen 3. maenden (oft eerder is 't doenlyck) sal werden geconfirmeert ende geratificeert/ende wederzijts Instrumenten binnen den voorsz. tijt uytgewisselt/ en sal dese Vrede en Confederatie terstont na de overleveringe ende uytwisselinge der Instrumenten/ in maniere ende ter plaetse gewoonlyck gepubliceert worden.

Separaet Artijckel:

Indien by gevalle eenige Tapyten/Behangselen/ Schilderyen/ oft eenigerley Huysraet of Juwelen/ Kleynodien/Baggen/kostelijcke Gesteenten/of andere roerende goederen toebehoorende den Koningh van Groot Brittangien/nu by de voorsz. Staten Generael/of yemant van hare Ondersaten zijn/of na desen gevonden sullen worden/ beloven de voorsz. Heeren Staten / dat sy in geenderley maniere sullen protegeren de Besitters van eenige roerende goederen/de voorsz. Koning toebehoorende/ welcke haer af genomen sullen worden op sodanige wijse dat geen onbillickheyt oft onrechtveerdicheyt gedaen sal worden aen de Persoonen/welcke gevergt sullen worden die van haer selven weder om te geven : Ende beloven de voorsz. Staten/dat sy krachtelijck sullen uytwercken/ dat oprechtelyck en sommierlyck in die sake geprocedeert werde/sonder ordinarise forme ende maniere van procederen/ die in de Hoven gebruyckt worden/en dat recht ende satisfactie aen sijne Coningl. Mat. gedaen werde / soo veel als mogelyck sal sijn sonder yemants quetsinge. Item/ dat/ indien eenige Persoonen/ die schuldich sijn aen die leelijcke Moort tegen den Koningh Carolus de Eerste zalig: Gedachtenisse begaen/ en wettelijck over die misdaet beschuldight/verwesen en overwonnen zijn/tegenwoordich in de Dominien van de voorsz. H. Staten Generael zijn/ of na desen aldaer sullen komen/ sullen de self de so haest als de voorsz. Staten of eenige van hare Officiers kennisse daer van sullen gekregen hebben in bewaernisse gelevert worden/ aen de Persoonen die de voorsz. Heere Koningh van Groot Brittangien gestelt sal hebben om haer te bewaren ende naer huys te voeren.

Hare Ho. Mo. Ambassadeurs den Heere van Hoorn en van Goch zijn op ultimo deses uyt Engelant in den Hage gearriveert/ den 2. Octob. daer aen ter Generaliteyt rapport doende/ van hare soo lange en difficile Negotiatie. De conspiratien der Cromwellisten/ en d'animeusiteyt van diverse geestdrijvers tegens de Coninckl ijcke Regeeringhe bracht soo veele te weegh/ dat den Coning en Coninginne in plaets van langst Westmunster een prachtige Intrede van Hamptoncourt in London te doen / de selve om alle toe-vloeyingh des volcks te vermyden/ den 18 deser in een verguldе Barcke met een cierlick Pavillioen van gout Laecken langst de Teems na Withal quam/ beneffens veele andere Jachten waer inne den Hertog en Hertoginne van Jorck/ oock Prins Eduard en andere van qualiteyt waren / en daer onder 2. Gondelen: tot Chelsey was den Lord Major met des stads Gilden in seer cierlijcke toerustinge hare Majest. te gemoet gekomen / de selve na een gedane oratie ghe-

leydende tot Withal: 't Logement van hare Ho. Mo. Ambassadeurs aen de zijde van de Revier was doen met root Laken behangen / aen 't water stondt mede eenig Canon geplant / ende neffens ettelijcke Oxhoofden Wijn die voor alle man ghedurrigh liepen, is de wellekomst der Majesteyten verheerlijckt.

In den Hage doleerden de Brandenborghse Gesanten niet weynich / want hare Ed: Groot Mog: seyden te eysschen van den Ceurvorst van Brandenborgh 3. Millioenen: Waer tegens die van sijn Doorl. zijde scheenen te willen bewijsen / dat / indien Hollandt wilde liquideren / dat men aen den Heere Ceurvorst van Brandenburgh noch 200. en in de veertigh duysent guldens soude moeten uytkeeren: Achtende een groote onrechtmatigheyt haer in geen reden by billickheyt te willen gehoor geven. Den Vorst van Sleswyck / zijn Heer Vader den Hertoge van Holsteyn / pogende een Graef-nalatenschap te betuygen / versocht aen de Hollandtze Staten vrijdom tot den uytvoer van ettelijcke Marmor-steenen / om daer mede het Graf van sijn Heer Vader te Rememoreren / 't welck hem goetjunstich (so men seyde) is verwilligt.

In dese maent wierde aen alle de Geun: Provincien uyt-schrijvinge gedaen / omme liquidatie te maken / over d' onkosten gevallen in den Engelsen Oorlog: Den Portugijsse Gesant te Londen bericht dat de Spangiaerden tot Amsterdam eenige Schepen huyrden om tegens Portugal te gebruycké / was seer ongemackelijck / sich dapper beklagende. Den Ceurvorst van Ceulen / Graef Wirtenbergh en andere / quamen t' Antwerpen den 8 deser / sich onbekent houdende / sagen in die Stadt alles wat fraey was / reed eens met 4 Carotsen na 't Kasteel / was gelogeert op de Maire in den Beer / dede voor sijn Logement alle Avonden seer fraey op Trompetten speelen / waer tegens des Stads Trompetters hun oock lieten hooren: Te Brussel was den Kurvorst met Heeren Wijn getracteert geweest: Vertrock met 't Jacht van den Gouverneur van den Bosch langst Vlaenderen op Zeelant / benieut om de Vereenigde Provincien en haren Steden te besien: Arriveerden den 16. Sept. in 's Gravenhage / so men seyde publijckelijck met 30 Persoonen / de kost aenbesteedende by seeckere Cock voor 200. gulden daegs / Broot / Bier ende Wijn daer buyten gereeckent / was gelogeert in 't Huys van den Graef van Hoorn: Toog voort op Amsterdam / besiende de voornaemste plaetsen en Schepen: daer zijn Doorl: by de Achtb. Magistraet op 't Stadt-huys wierde getracteert / onder de salutatien van de gewapende Borgerye en Trompetters op den Dam: Toog van hier op Hamborg / keerende van daer door verscheyde Steden / en Landen / gelijck Hildesheym en Hessen / weder in zijn Curvorstendom. Eenige Leden van Zeelandt scheenen doe te opposeren tegens de resolutie van hare Ho: Mo: / over de genomen ende geconfisqueerde schepen van Le Breton du Pré. en 't schip de Son / &c. Daer en tegens sijn de Staten der selver Provincie / in seer stercken getale binnen den Hage gekomen / en na dat hare Ed: Groot Mog: ten Huyse van den Heere Raet Pensionaris de Wit / verscheyde Conferentien hadden gehouden / is tusschen de twee Provincien Hollant ende Zeelant / over-komen ende geaccordeert / een nader Verbont en Reglement op 't Hof van Justitie / als mede op d' Educatie van den Heere Prince van Orangien: In sulcker manieren als volgt:

Alsoo

ACCOORT, *tusschen de Heeren Staten van Hollandt ende Zeelandt, wegens het Hoff van Justitie, ende de Verkiesinge van den Prins van Orangien:*

ALso seker different is ontstaen, ende nu veele Iaren heeft getrotteert, tusschen de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant ter eenre, ende de Heeren Staten van Seelant ter andere sijde, over de Macht eñ het Recht 't welck de selve respectivelijck soude competeren, om de Hoven van Iustitie te mogen ordonneren, 't geene dienstigh sonde mogen worden geoordeelt in regart van diverse Personen ende saken, concernerende hare particuliese Provintien, eñ de Hoogh-gem: H. Staten tot noch toe daer over den anderen niet wel hebben konnen verstaen, ende nochtans tot voorkominge van veele moeylijckheden ende verdere verwijderingen dien aengaende hoe eer hoe liever dient gheprovideert, en by de selve occasie verdere gronden van eenigheyt ende vertroude correspondentie gelecht. Soo ist, dat de selve H. Staten respective met den anderen sijn verdragen ende geaccordeert:

1. Dat voor het toekomende by provisie, en sonder prejuditie van de Gerechtigheden van de respective Provintien by de Hoven van Iustitie, in de exercitie van de Iurisdictien haer gedefereert, sullen continueren, volgens ende op d' orginele Instructien, mitsgaders de Accorden en Tractaten daer op gemaeckt, sonder dat in de selve Instructien ofte verdragē eenige veranderinge, verminderinge ofte vermeerderinge, en sulckx daer by ofte af sal mogen worden gedaen, dan met voorgaende communicatie, advijs ende verwilliginge van beyde Provintien.

2. Dat niet te min de respective H. Staten van de voorsz. Provintien sullen vermoghen de voorsz. Hoven te gebieden en te ordonneren 'tgeene deselve tot de meeste ruste ende van hare particuliere Provintien sullen oordeelen te konnen strecken, in saecken daer van de voorsz. Instructien ende verdragen niet en vermelden, als mede soo wanneer de Hoogh-gem: H. Staten souden mogen bevinden de voorsz. Hoven haer yets aen te matigen, 'tgeene geoordeelt soude mogen werden te gaen buyten den text ofte de meeninge van de selve Instructie en verdragē, ende dat de selve Hoven ghehouden sullen wesen aen de voorsz. Bevelen ende Ordannantien te defereren, ten ware nochtans de H. Staten van de andere Provintie haer daer by in 't regart, 't sy voor haer selve, of van hare Ingeseten bevonden, beswaert en geinteresseert, ende consequentelijck daer tegens mochten komen te formaliseren, ende dat in 't selve geval, daer van kennis en advertentie gedaen zijnde, aen d' een of d' ander van de Hoven, de selve gehouden sullen syn, hoog-gem: Heeren Staten in hare klachten en grieven te hooren, sonder het voorsz. eerste gedane bevel vorders te pareren, tot dat by beyde de Provintien, na voorgaende concert en communicatie, anders soude mogen werden verstaen ende haer genotificeert.

3. Ende geconsidereert in de voorsz. verdragen, ende particulierlijck in 't provisionele accoort van den Iare 1607. verscheyde considerable Poincten sijn ter neder gestelt, derogatoir vande originele instructie van de Hove, ende streckende tot merckelicke commoditeyt vande gemeene Ingesetenen van de Provintien van Zeelant, daer by de Heeren Staten van Hollandt en West-vrieslandt oordeelen, dat de selve Proviutien soude genieten dattet over sulckx de H. Staten van Hollant en West-Vrieslant vry sal staen, om binnen den tijdt van een Iaer naer dato deses, mede sodanige poincten boven of contrarie de voorsz. Instructie ter neder te stellen, en op te geven, als de selve na de constitutie van hare Provincie, ende ten goeden van de Ingesetenen van dien, sullen oordeelen te behooren, en daer in van de zyde van de H. Staten van Zeelant, na voorgaende communicatie mede sal worden bewilligt, midts alleenlijck, dat daer by niet en werde gepræjudiceert ofte verkort, de Rechten en Previlegien van de selve Provintie van Zeelandt.

4. Ende nademael de Instructie van beyde de Hoven van Iustitie, midts het verloopen en verandering van tijden, veele Articulen behelsen die jegenwoordich niet applicabel, noch oock gepractiseert konnen worden, dat de selve mits dien door Gecommitteerde van beyde Provintien gerevideert, ende na uytlichtinge vande Poincten, met dese tijdt komende te cesseren, op den name van de Heeren Staeten van beyde de Provintien, van nieus gearresteert ende uytgegeven sullen werden.

5. Vorders, dat de respective hoog-gem: Heeren Staeten met blijdschap gedenckende aen de salutaire ende gezegende effecten, die voor desen geresulteert syn uyt de sincere ende Broederlijcke Correspondentie ende eenicheyt, die van outs tusschen beyde de Provintien is gheweest, (als welckers Intresten inseparabelick aen den anderen syn geannexeert) de voorsz. vertroude Correspondentie by dese gelegentheyt des tijts sullen doen reviseren, en de selve voorts cultiveren op de goede gronden van trouwe en liberteyt, daer op die by hare Voorsaten ende prædecesseurs is begonnen ende geluckiglijck achtervolgt, ende sulckx in alle saken van merckelijcke importantie en insicht concernerende, 't zy beyde de Provincien in 't particulier, voortaen sullen gaen en resolveren met onderlinge communicatie en concert, mitsgaders op alle bedenckelijcke wegen de een des anders voordeel besorgen, ende 't quaet af weeren.

6. Ende also by jegenwoordige conjuncture van tijden en saken, seer considerabel is de deliberatie op 't aenstellen van een Stad houder en Gouverneur over de gemelde Provincien, en dat oock tot onderhoudinge van de voorsz. noodige Correspondentie dienstich is, dat daer toe niet anders worde geprocedeert dan met voorgaende gemeene advise en onderlingh concert. So is mede goet gevonden, dat, gelijck sulckx altijt voor desen is geschiet, 't selve oock voortaen ter goeder trouwen sal worden gepractiseert, en specialijck, dat tot voorkominge van alle verdere verwijderinge en onlusten, ten respect van de illatie vande voorsz. Eminentie bedieninge te doen aen den Heere Prince van Orangien, 't zy by designatie ofte andersints, geene deliberatie sal worden aengestelt, ter tijt en wijle toe, de selve sal gekomen zijn tot vollen 18. Iaren, ende als dan behoorlijck reguard ghenomen sal konnen werden op sijn capaciteyt, ende andere consideratien meer, daer toe noodsakelijck gerequireert.

7. Gelijck oock wort verstaen, dat soo wanneer ter Generaliteyt eenighe deliberatie soude werden gehouden, op 't stellen van een Capit. Generael, daer inne niet anders sal konnen werdé gedaen of geresolveert, dan by onderlingh gevolch ende eenparige stemmen van alle de Bontgenoten. Ende in specie dat de sake op 't voorsz. important point gesamentlijck ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: daer heenen sal worden gedirigeert, dat ten respecte van de collatie van de voorss. bedieninge te doen aen den Persoon van den Hoog-gem: Heere Prince van Orange, geene deliberatie en werde aengestelt, 't sy by designatie of andersints, ter tijt en wijle toe, dat de selve sal gekomen sijn tot sijne volle 18. Iaren als vooren.

8. Ende nademael van wegen de Hoog-gem: H. Staten van beyde de Provintien, ten wedersijden oprechtelijck is verklaert dat hare respectivelijck competeert de faculteyt en vryheyt om ter expiratie van de voorgeroerde 18. Iaren, elck in haer regart, ten aensien van de Collatie der bewuste Eminente bedieninge aen den Hoog-gem: Heere Prince van Orange, sodanig ter eenre en andere sijde te disponeren, als den selve ten meesten dienste van den Lande sullen bevinden te behooren, soo wert by desen mede verklaert, dat haer de selve faculteyt en vryheyt door dese jegenwoordige verbintenisse niet en wert benomen of verkort, mits dat so wanneer d' een of d' andere Provintie, na 't verloop van de voorsz. tijt ghenegen mochte werden, dien aengaende affirmativelijck te disponeren, daer in volgende den inhouden van 't bovenstaende

6. Articu-

6. Artijckele, niet anders en werde geprocedeert, dan met voorgaende ghemeenen adviſe en ondeilingh concert.

Aldus veraccordeert en geſlooten tuſſchen de Gedeputeerde van de Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlant ter eenre, ende de Gedeputeerde van de Heeren Staten van Zeelant ter andere ſijde, met wederſijts belofte die elck by de Hoog-gem: Heeren Staten haere committenten te ſullen doen aggreeren, en daer behoorlijck inſtrumenten van Ratificatie uytwiſſelen, binnen de tijt van 2. Maenden. t' Oirconde der waerheyt hier van ghemaeckt, en ten wederſijden behoorlijck ondertekent, 2. eens luydende Inſtrumenten. In 's Gravenhage den 21. Sept. 1662.

Straeſburg dus lang beducht over des Coningh van Vranckrijcks reyſe na der Elſas/ en beducht dattet op haer gemunt mochte zijn/ verheugden ſig deſe dagen/ doen ſy hoorden dat die voyage af was. Den 27. paſſato was in de Wetterau overleden den Vorſt Ludowijck Hendrick van Naſſauw/ zijn Lichaem is in des ſtads Kercke met groote ſolemniteyt neder geſet. Cur-Palts dede Manheym noch meer forteficeren / ſoo dat geſeyt wiert dat d' onkoſten van die wercken daegs by de 2000. Rijcxdalers waren beloopende.

Het en was niet nieu/ dat alle Chriſten-Staten dagelijckx ervarende wat hun by de Zee gelegen was/ dagelijcx practiſeerden tot profijt van hare Ingeſetenen/ dien-volgens tot vermeerderinge van hare Inkomens/ Finantien ende Macht: Vranckrijck en Engelant nu al een kleyne Eeuwe daer proeven van gegeven hebbende/ konden echter die zegen niet obtineren/ daer mede Godt de Heere de reſolute Hollanders hadde gezegent / 't zy in 't obſerveren van den Scheeps-bou/ ofte in d' onkoſtelijckheyt der Navigatie/ waer door ock de Schepen in Hollant/ jaerlijckx hebben ſcheenen te waſſen als de Telgen van de Boomen: In Guinea poogden d' Engelſen hare ſaken van ſurpriſe des Forts St. Andries te mainteneren/ ſuſtinerende te Londen/ of wel ſchoon haren Capit. Himes de Nederlantze Weſt-Indiſe Compag: dat had af-genomen/ 't Fort niet aen dito Compagnie/ maer den Courlander Vorſt was competerende/ ſulckx/ dat d' Engelſen noch groote pretentien boven dien op de voorſz. Compagnie maeckten: Eenige Hamborgſe Coopluyden onder Deenſe naem/ equipeerden oock een Schip op de Elve te Gluck-ſtad/ om na Guinea te gaen; 't welck geſeyt wiert in Engelant ſoude aen-loopen/ en daer ſijn Zee-brief halen/ en met 't Schip de Fredrick 't zeyl gaen: Tegens welck doen den Holl: Reſident aen 't Deenſe Hof met groote reden heeft geklaegt. De Deenſe Yſlantze Compagnie ſont doe te Coppenhaven op een Bootje van Hoorn/ 't gunt op Yſlant had weſen handelen/ daer in ſouden (ſo uytgeſtropt wiert) 120. Schippont Yſlantze Vis ſijn geweeſt. Die van Vranckrijck bleven noch al mainteneren haere Traen-Compagnie: En die van Spangien begoſten eerſt na 't ſeggen in Catalonien oock 50. ſtuyver per Vat van alle vreemde in-ladende Schepen te eyſſchen. De Barbariſe Roovers bevochten op de Cuſten van Napels deſe dagen een Engels Schip de Coopman van Livorno / naer Zanten willende met omtrent 30000. ſtucken van Achten/ om Corenten te laeden / die hem op zy quaemen/ waeren een groot Turckx Schip en een Jacht van Tripoly/ vol Volckx/ daer tegens had den

Engelſ-

Engelsman diverse Passagiers op: Als nu 't groot Turckx Schip hem op zy quam/gemeynt te enteren/sijn beyde Schepen in brant geraeckt/en tegens d'Italiaenze strant gedreven/waer door so wel de Turcken als de Christenen genootsaeckt waeren/ sich te lande te begeven / daer de Moozen tot Slaven gemaeckt/ en te Napels verkocht zijn: Alwaer doenmaels aen-ghekomen was den Schipper Jan Jansz. Gael/ van 't Schip de Julius Cesar / [by ons op Fol. 123. aengeroert] zijn eygen Brief uyt Napels ady 22. Augusti/ en 't wedervaren luydt aldus:

Op den 2. deser, sijnde by Spariopenio, quam in de midder nacht my van achteren in-zeylen een Tripolees, daer op ick een Schot dede, ende hy vraegde: Van waer het Schip? Ick gaf tot antwoort, van Amsterdam; verstaende uyt hem, dat hy van Tripoly was, so begon men van beyde de zijden dapper met Canon op den ander te spelen, wel 2 a 3. uren lang: Doen wende den Turck af, tot het aenkomen van den Dach, als wanneer hy verscheyde Vlaggen liet waeyen, doch de Turcksen Vlagh boven op, en quam my weder om by: Daer ging het schieten weder dapper aen, yder repte sig om 't meest; wy schooren wel 3. scheuten tegen de Turcken twee: Dit duerden oock wel 3. uren, als wanneer den Turck, wegens de stilte, my noch niet aen Boort dorst komen, maer hielt weder af, soo dat wy meende, hy ons verlaten hadde: Maer een weynich daer na, de wint wat keerende, so heeft hy weder zeyl gemaeckt, na ons toekomende, sweerende my te nemen ofte verbranden; in 'tna-zeylen wiert met kracht op malkanderen geschooten, heeft met een stercke drift aen Boort ghezeylt, soo dat de Poorten daer heen sprongen, invoegen dat het schip doen open was, en vlogen de Musquet-kogels als Hagel; maer doen heeft den Turck eenige Vier-ballen in mijn Kamer gesmeten, en alsoo mijn Volck in de Kaemer meest doodt was, gingh de Vlam voort: Ick siende dat mijn Geschut begon te mancqueren, dede het Roer aen Back-boort wende, ende liet het na de Wal loopen, so is door het draeyen van 't Schip de Wint, die te vooren Back-boort in quam, op Stuer-boort in-gekomen, waer door den Brant uyt mijn Schip in dat van den Turck floech, soo dat wy beyde tot Pulver verbrant sijn. Ick sag den Turck in de lichten Brant, tot aen de Bramseyls, als wanneer ick in de Hut liep, daer vloog aenstonts een Kogel door, en quetste mijn Soon; van daer ging ick om leegh, en in de Kajuyt vont geen Volck, maer alles om veer, mijn Ionghen lach in de Deur, en mijn Calvater boven op hem, beyde doot sijnde; in de Schans en op den Over-loop vont ick oock niemant, als eenige dooden, als wanneer ick de Brant uyt de Kamer sag na boven komen; raeckte na vooren, daer vont ick 2. a 3. gequetste, en soo veel gesonde; en korts daer naer was de Brant al by de Back, soo dat wy per fors over Boort mosten: De Turcken al over Boort sijnde, so was het swart van die Schelmen, doen ging ick met mijn Soon oock over Boort, sonder dat wy swemmen konde, dan kregen twee kleyne Blockjens onder mijn Armen, en dreef soo 't Zeewaert in, ondertusschen kapte den Turck sijn Boeg-spriet af, omme van ons Schip ontslaeghen te werden, op welck Spriet mijn Zoon gheraeckte, en door hulpe van mijn Schrijver geraeckte daer mede op, ende quamen soo endeling aen de Wal; doch eer wy noch aen Landt waren, soo sprong den Turck op, dat sulcken slach gaf, of de gantsche Weerelt verging, alsoo hy noch wel 60. Vaten Kruyt in hadde; en is den Rover nu alhier selver in slaverny, met noch omtrent 30. andere Renegaden: Hy is een Hamborger Renegaet; en sijn wel 43. Christen-Slaven, op desen Rover sijnde, vry gemaeckt, waer onder maer 6. Duytze en de rest Franze sijn: Daer sijn op desen Turck geweest 249. Koppen, waer van te Lant ghekomen

sijn

sijn 153. behalven de Slaeven, boven genoemt. De Turcken in een Tartaen gheslooten, met Kettingen geboeyt, sijn alhier gebracht; men geeft my hoop dat de selve mijn sullen gegeven werden, als sijnde onse Buyt, hoewel dier gekocht.

Den Vice-admirael de Ruyter gelijck by ons in dit deel folio 4. is aen gewesen/ met die van Tunis en Algiers een Treves geslooten hebbende/ soo en was de vrije visitatie aen alle Nederlantse Schepen by niemande in Hollant smakelijck/ als een sake de vrije zeevaert te schaedelijck/ en om welck poinct/ daer Cromwel soo veel bloets om liet storten/ de Batavieren hun lieber doot wochten/ als dat recht en souveraine tyrannye immermeer aen Engelant/ die van Christenen worden bewoont/ immers soo men segt/ opt toe te staen/ en veel minder was het lijdelijck de diefachtigste onder de Turcken diemen (als een vloeck in Europa) Barbaren noemt/ haer sulck een voor-recht en privilege selfs van een glorieuse Natie te vergunnen: De Cooplupden en See-gebieders addviseerden daer tegens/ en hare Ho. Mo. allts rijpelijck in ghesien en de novo geresolveert hebbende/ bevolen ged. Vice-adm. met geen Barbarise Roof-steden eenig Tractaet te sluyten/ dan met de uytlating der bewuste visite/waer in den ged. Heer de Ruyter t'Algers half Somer weder keerende soo gheluckigh was/ dat hy dat poinct van non visite na wensch obtineerden: Hare Ho. Mo. hier van bericht/ lieten op nieus schrijvens aen den ged. Vice Admirael afgaen/ van desen teneur: Dat d'Heer de Ruyter met de 3. Barbarise Steden Tunis, Tripoly en Algers een gelijckformig Tractaet hadde te sluyté, daer toe niet willende verstaen, als dan op de selve manier sal soecken, een Treves van 15. Iaeren te maken: De gemelte Resolutie inhout onder anderen, Dat den Vice-Admir. de Ruyter sal bedingen, haer Ho. Mo: Schepen te erkennen, die sy sullen mogen rescontreren, midts hebbende vrye Zeebrieven, voor vrye Schepen ende goederen, Passagiers, &c. in de selve qualiteyt, schoon datse hare Vyanden waren; ende dat die 3. Barbarise Steden haer genoech mosten laten zijn, als haer bewesen wiert datter Hollantze Schepen waren, ende derhalven de Visitie niet subject wilden zijn: Sulckx konnende te weege brengen, soude hy Heere Admir. de Ruyter, ter plaetse daer 't van noode is, eenige geschencken belooven, in diergelijcke gelegentheyt gebruyckelijck: 't Welcke als dan met de Consul die aldaer van hare Ho: Mo: gestelt werdende, met de Ratificatie te gelijck soude over gebracht werden; doch so men niet dier-voegen accorderen wilden als voorsz. dat den gem: Vice-Admir. als dan tegens haer ageren soude als voor-heenen.

't Was na ons onthout den 16 July dat die van Algers aen de Vicead. de Ruyter toe-stondé vrij schip/ vrij goet/ doch vermits de voornaemste in 't lant waré/ was niet finalicx geconcludeert/ als datmen tot den 6 Oct. den Treves 1662. soude observeren/ alwaer doe noch 400. Neerlantse en 300. Oosterlingen in Slavernye met hart en gemoedt hunne vrijstellinghe waren af-wachtende: Sekere Jode (welcke abominable Natie by dese Barbaren selfs wert verfoeyt) Assevedo genoemt/ en die zijlings gerecommandeert was om in de verlossinge deser ged. Slaven yets voordeeligs te sullen konnen uytwercken/ bevont men dat hy t'Algiers nauelijcks meer als een Slaef was gheacht/ jae by de Turcken als onwaerdig om mede te spreken/ inwoughen hy sich vergist hebbende met 't minste seggen/ als een slaef soude zijn gebastonneert geweest:

Want de Turcken als sy van Assevedo hoorden/ seyden: Hoe! sullen wy redenes van Vrede uyt de mont van een Iode verwachten, dat waere vreemt? Oock versocht den Oversten/ aen de Hollanders tot de welcke die van Algiers seer genegen waren/ dat zy toch met de Joden niet te doen wilden hebben / als een detestabel Volck die door heel Christenrijck waren bekent voor de grootste vagebonds/ Schacheraes en Woecker-dieven/ selfs hunne studie makende / om in Barbarijen de Christenen als Slaven te koopen en te verkoopen: Den 18. July seylde de Viceadm. de Ruyter van Algiers / aldaer voor sijn vertreck eenige Hollantse Renegaden by hem quamen/ seggende: Mijn Heer, als wy nu Vrede hebben, dan willen wy in Hollant met onse Schepen komen, Cabels, Seylen en andere Behoeften halen, en dan meer van nooden hebbende, naer Noorwegen, Hitlant en Yerland om loopen, in meyninge uyt die koude gewesten veele grage Slaven mede te sleepen: De discoursen bleven daer/ maer het consent is noyt daer op gearriveert: Onder dies was den Engelse Achter-Admirael Lauson met die van Algiers mede verdragen in manieren als volgt:

DEn Coning van Engelant ende sijn Volck tusschen ons, om paix te maken tusschen ons, den Vice-Admir. Lawson die daer toe last had van des selfs Koning, den welcken hier gekomen is met 9. Schepen, ende voor Argier geanckert wesende, heeft eenige van sijn Hooft-Officieren aen Lant gesonden, de welcke seyden, mijn Heeren en Vrunden, wy hebben (God lofen danck) met u Liedens in Broederlijcke Paix geweest, so te Water als te Lande, als wanneer wy met malkanderen vredelijck hebben genegotieert, en daer na sonder onse schult, alleen door eenige misverstanden, weder om in Oorlog geraeckt, zedert verscheyde beklaeglicke bloetstortingen die tussen ons sijn geschiet, tegens de goede meeninge van onsen Koningh; ende derhalven heeft onsen Koningh nu weder om aen sijnen Admir. bevolen, om met u l. te maken een goede ende vaste Vrede, de welcke wy nu gesint sijn te sluyten, met billijcke Conditien, indien u l. met de selve te vreden zijn, so sullen wijse voor-stellen: Waer op den geheelen Raedt deser Stede aen de selve heeft gelicentieert:

1. Indien eenig Schip quam te stranden, door storm te voorschijn quame in de Iurisdictie van Alger, sal het selve gebroken Schip, voor die van de selve Stad wesen, maer het volck ende de goederen daer in, of uyt geborgen, sullen vry zijn voor haer Eygenaers.

2. Indien eenig Engelsman met eenige Turck in questie quame, so sal den Duan daer over recht spreken, en de saeck soecken by te leggen, ende aen elck een recht geven, die recht heeft.

3. Indien eenige saken tusschen de Engelse voor-vallen, soo wel van questien, doot-slagen als ciyile saken, sal den Consul alleen haer rechter wesen.

4. Indien eenigh Engelsman aen een Turck gelt schuldich ware, en sal daer over niet den Consul, maer den Cadi (dat is Rechter) recht spreken.

5, Indien mochte gebeuren, dat van d'een of d'andere kant eenige klachten quame voor te vallen, so wel van recontres in Zee van Schepen, als te Lant, soo en sal nochtans op al sulcke aenklacht de Paix niet gebroken worden, maer van wedersijts daer over geschreven, ende den quaetdoender die dese Paix heeft soecken te breken, gestraft, oft het Hooft afgeslagen worden.

6. Indien eenige Engelse Schepen mochten komen eenige Victualie of ander Scheeps behoeften van nooden te hebben, sullen de selve gekocht en betaelt hebbende, vorders daer af geen rechten schuldich sijn noch betalen.

7. Indien eenige Argierſe Capers de Engelſe Coopvaerders in Zee ontmoetende, ſo ſullen de ſelve Capers vermogen hare Chaloupen te ſenden aen het boort van de Engelze, met twee Man, behalven de Roeyers, de welcke 2. Man alleenich ſullen vermogen over te ſenden, ende den Schipper vragen, of ſy oock eenige Spangiaerden, Genoueſen of Portugeſen in hebben, of hare goederen, en indien den Schipper ſeyt het voorſz. Volck of hare goederen in te hebben, ſo ſal den Schipper de ſelve goederen of volck, aen de voorſz. Capers moeten overleveren, mits hem ſijn vracht betalende, maer en ſullen de voorſz. Capers den voorſz. Schipper of ſijn volck, niet met ſtocken, dreygementen, of ſlaen mogen dwingen om ſulckx te ſeggen.

8. Indien d' Engelſe Coopluyden met hare Schepen hier komende, ende hare goederen aen Lant ſlijtende, ſullen betalen voor alle Rechten tien ten hondert, van die te verkoopen, ende die niet verkoopen konnen, daer van en ſullen ſy geene Rechten altoos betalen.

Ende na dat de voorſz. Engelſe alle het bovenſtaende voorgeſtelt hadden, heeft den Raedt onder ſich geſeyt, dat de voornoemde Capittelen goet waeren en hun onder ſich gerequireert, indien yemant yets tegens de ſelve te ſeggen had, dat 't ſelve nu ſoude bekent maken: Want indien naderhant met eenige nieuwicheyt voort gekomen wiert, tot nadeel of tegen deſe Vrede, daer teghens ſal geprocedeert worden met alle rigeur, ende en ſal niet onder ons gerekent worden: Tegens alle het welcke te ſeggen gevallen weſende, hebben geſamentlijck de handen op-geheven, ende Godt voor ſijne genade gedanckt, voor de verkeerde Vreede tuſſchen den Koning van Engelant en deſe Stadt; en daer op noch tuſſchen de beyde partyen over een gekomen ende geſegt, dat die geene die deſe Vrede ſouden komen te overtreden, met ſeer groote ſtraffe, ſoude geſtraft werden.

Dit Tractaet is by den Coning van Engelant geapprobeert / ende aen de Beurſe afgekundigt. Den 22. Auguſti quam den Viceadm. de Ruyter voor Tunis / bedongen aldaer mede vrij Schip vrij goet / en ſtelde daer Robbertus Rouck voor Conſul / d'ondertekeninge geſchiede by den Coningh / Baſſa / de Dowane / de Ruyter / Fiſcael Vijane / Joncker Reynout van Coeverden / en ſeylden ſachts den 4. Nov. mette Lant-wint na Algers / arriveerden daer den 11. dito / ſo als daer 8 valjante Hamborgers waren opgebracht / waer af wel dry vierde des volcks ſonder 1. ſchot te doen / waren gevlucht op de Barels: De Rovers brachten noch op 4. Franſe / 1. Genuees / 1. Portugees Schip / hebbende noch 1. Biſcaeyer in brant geſchooten.

Portugal glorieerde in deſe Maent op de Spangiaerden / in de Provintie Beira brachten ſy de Vyanden in groote confuſie / bekomende 5. Capiteynen / veel Officieren / 700. Soldaten en 120. Paerden: Den Graef van Aquil wiert in een Littier gequetſt binnen de Stede Cuy gevoert: Naderhant hebben de Portugyſen noch een geheele Batalie tot ſchande der Caſtilianen gewonnen / tonende dat ſy ſo rijck niet en waren als de gegoede / die liever ruſten om te bewaren / als te vechten / om 't geen onnodich is; want ſy volghen als Caliſſen / op hoop van rijck te worden. De Portugalſe Maj. in al deſe brouilles / toonde een lief hebber van Juſtitie te zijn / want by hem ſekere Secretaris van 's Rijcx Wees-kamer / die beſchuldigt was van veele Weduwen en Weeſen te hebben bedrogen: By den Koningh aenhoort / en waerachtig bevonden hebbende / hoe hy diverſe Wees-kinderen goet onder hem had gedeelt /

beval dat men den President van de Wees-Kamer/ den Kop soude af-slaen/ en den Secretaris aen een Galg sou op-knoopen: Welcke acte groote timiditeyt en respect tot den Coningh van al des Croons Officieren/ heeft veroorsaeckt; en self een om-dencken in and're Landen gegeven/ die van soodanige bedieninge zijn/ &c.

Den Koning van Vranckrijck sont in dese Maent 4. Commissarisen nae Nancy in Lorainen/ om te doen verkoopen het Ampt van seeckere Luterant van dat Guarnisoen/ om dat die lange wijl te vergeefs in Lief de seker Jufvrou hebbende vervolgt/ dan siende niet te obtineren/ mits sy geen sin in hem had/ verviel in wraecklust/ en overviel haer met een schandelijcke acte: Waer door hare Vrienden by den Coning quamen Justitie versoecken: Zijn Maj. beval dat men 't gelt van zijn Ampt aen de ged: Juffrou soude geven. De Munt meesters van Parijs gingen dese dagen na St. Germain den Koning klagen over al 't vals gelt/ dat dagelijckx uyt quam/ en gelijck als by 't Parlament scheen geconniveert te werden: Maer alsoo die daer toe de pouvoirs hadden/ 't gelijck kregen/ mosten d' andere swijgen/ alsoo men wel weet dat in Vranckrijck meer valse Munters als goede zijn. Seecker Persoon quam dese dagen van Bajoene per poste te Bordeux/ en 't Spaens gewaet noch aen hebbende/ voeghde sich by eenen Banckier de Ridder/ eysschende 125. Pistoletten/ die per Wissel voor hem over-gemaeckt waren: Maer also den Banckier hem seker jonge brief vertoonde/ stont de Passagier verbaest/ en een weynigh vesterbende/ begeerde maer 25. Pistoolen/ en dat hem des Banckiers Knecht tot Cadillac wilde den weg wijsen/ dit geschiet/ maer als den Knecht nu eenige uren met hem gereden had/ dwinght hy die de Franse Kleeren uyt/ en zijn Spaens gewaet aen te trecken/ 'twelck den Knecht/ hoewel onwillig/ doen most/ komende alsoo gespeckt weder te Bordeux: Byna op de selve uyr als een expresse van den Koningh uyt Parijs arriveerden aen de Marquis de St. Luc soodanighen Passagier te apprehendeeren/ en verstaende die by den Wisselaer was geweest en vertrocken/ dede Meester en Knecht halen/ op het Stadthuys examineren/ en daer na de Knecht los laetende/ den Meester op 't Casteel Trompette brenghen/ daer bevindende den selven onnoosel/ wiert korts daer na ontslagen. Den Catholijcken Coning schepte dese dagen onvernoegen/ om dat de Franse Majesteyt aen zijn Gesant de Fuentes gheen satisfactoire antwoorde had gegeven/ op de sake waer in den Fransen Gesante d'Ambrun zijn respect te Madril had verlooren/ wegens een Franse Cordelier/ die te Madrid geseyt wiert buyten weten van den Fransen Gesant/ die hem oock noyt gesien had/ soude hebben gehandeldt/ presumerende sulcks tegens Vranckrijck te zijn/ en begeerde des wegen dat men hem soude verseckeren/ doch hem sulcks geweygert zijnde/ barsten uyt in colorijcke woorden die den Spaense Gesant te Parijs oordeelden te zijn Mancquement van respect: Den Coning van Vranckrijck seyde hier op tegens den Spaensen Gesant: 't Kan sijn dat mijn Vader den Koning van Spangien het Frans niet wel en verstaet. Waer op den Spaense Gesant voegde: Neen Sire, u Minister sprack Spaens: Wel seyde den Koning: So ist dan dat mijn Minister geen goet Spaens en heeft gesproken: En apparent

rent het eene woort voor 't ander sal hebben geseyt: Want verbolgde den Coningh: Ick houde hem voor een Man met Eeren; en die mijn Vader nimmer respect weygeren sal: Versocht dessen wegen/dat men sich over die sake niet meer moste bekommeren.

Romen wel siende/dat Vranckrijck met niet slechts souden zijn te paepen/ over 't geleden affront/ dede de Corsi tot Genua vervolgen/ hoewel men meer vrees had dattet aen de restitutie van Parma/Modena/Comachio en Castro als yets anders soude zijn te doen: De gramschap van Vranckrijck konden sy af-meeten/ om dat den Franse Cardinael d' Este-selfs gelast wiert stracks uyt Romen na Florencen te begeven/ neffens dat hy sich van alle zijn effecten in tijts soude sien te versekeren: Verstotende den Cardinael Orsini van zijne gunste en Inkomens: Neffens aen 't College der Cardinalen schrijvende 't affront dat men d' Allerchristel. Coning te Romen had aengedaen/ waer door hy oock des Paus Nuntius na Estampes had doen retireren/ en daer na den self den in 't Casteel van Blois door 2. Compagnie Ruyters/ by naer soo veel houdende als gevangen/ oock om vorder onheyl te behoeden: D' Italiaense Cardinalen onderwijl/ neffens geen remedie voor oogen siende om dit onheyl te weeren/ beklaegden sich dapper/ onderwijl Don Mario de gegeven/ en de Corsi als vervolgt scheenen: Sy excuseerden haer voor alle de Weerelt/ dat Vranckrijck wat anders als reparatie van dat affront socht/ vermidts het naeckt en waer was/ datte Francoysen te Roomen selfs omme particuliere querelle mette Corsi eerst hadden aen-gevanghen/ die men geloofde van de 's Birri te zijn/ die selfs op de vlucht hadden gedreven; na welcke de Francoysen weder binnen haer Pallais gekeert/ had men vernomen/ dat uyt de Venster van haer Logement met diverse Pistolen was geschooten op straet/ waer door een der Corsi die daer omtrent op sijn quartier stont/ wierde ghetreft: En waer op toen alle de Corsi als in vlam ontsteken/op 't Pallais van den Fransen Ambassadeur aen-trocken om revenge te nemen/ dan niemant vindende/ bejegenden in 't weder keeren de Carosse van de Ambassatrice/ en daer op schietende/quetsten een Page/welcke attacque door den Card: d' Este verstaen/ sont 250. Soldaten om haer in sijn Pallais/ gelijck sy deden/ te geleyden: Waer over oock geheel Romen in Comotie raeckten/ en oock de Coninginne van Sweden: Den Paus dede wel den Oversten der Corsi vangen/ maer in hem geen schult vindende/ was weder ontslagen/ sijn Secretaris en opperste der guarde in dit voorval gequetst zijnde: So dacht het Sacra College/ in dit voorval soo grooten misdaet by de H: Prelaten als innocent/ niet te zijn begaen/ &c.

Onderwijl nu den bestemden dach in Poolen van betalinge duerden/ heeft de schaersheyt van gelt/ die de Beursen ydel/ en de Pest die de Graeven vol maeckt/ hare personage gespeelt: Sulckx datte t' samen-geswoorenen gelegert 20. mijlen van Veropolized/hoorden/datter in 8. weken te Warzau 51. Personen aen de Pest waren gestorven/ en meer als 500. te Ketch/ waer dicht by sy hare quartieren hadden: Echter en lieten dese Fielen niet na/ sekere 180. Cooplupder Wagenen uyt d' Ukraine/ Moscovien/ in Schoet/ als Joden aenkomende na Jaresl kane/ te beroven/ uyt-schuddende de Christenen/ende

Massacreerden tot een teken van hare Catholijckheyt de Joden. Den Vrede tusschen Sweden en Moscovien/ bleef noch al beswangert met jalousye/ te meer/ om datter op 't in-ruymen der stad Marienburgh in Lijflant/ 't welck de Russen/ volgens 't Verdrach/ weder mosten restitueren/ de voorleden maent 150. Soldaten uyt Sweden om possessie te nemen/ waren derwaerts gesonden: Sy daer komende/ wierden van den Russise Commandant afgewesen/ seggende/ tot overgaef geen ordre te hebben/ en 't selve van Pleskou soude moeten verwachten/ dan presenteerden middeler wijl den Sweden alle Provisande; en datse met 10. Man te gelijck om sulcx te koopen/ binnen de stad mochten komen: 't Welck wel aengenomen wiert; edoch als de Russen mette Sweden dagelijcx al te indiscreet en hart om-sprongen/ so ruckte de Swedze Overste met sijn Volck nader aen de Stad: De Russen wel kennende den bedriegelijcken aert der Sweden/ en dat sy/ mits hun dagelijcx binnen komen/ alles genoegsaem verspiet hadden/ begosten de Sweden af te wijsen/ en met Troupen op hun uyt te komen/ maer de Sweden haer te rugh drijvende/ lieten de Russen/ op dat hare vyanden niet te gelijck in de Stad souden dringen/ de ysere Schot-deure neder vallen/ waer door den Russise Command. selfs buyten gesloten/ en van de Sweden ghevangen wiert/ doch weder met stratagema ontsnappende/ lossende die uytte Stad so ras hy weder binnen gekomen was/ hun Canon: De Sweden hun bedrogen en genootsaeckt vindende/ waren gedwongen aen een enger Pas na Dorpt om secours te schrijven; doch onderwijl advijs van Pleskou komende/ namen sy de possessie van Marienburgh. 't Gebeurde tusschen de Klippen van Gottenburgh in Noorweghen den 4. deser/ dat een Engels Coopvaerdy-schip daer op stroom leggende/ dat den Oversten Lodowijck Hamilton/ sich dus lang uytte Engelse stormen en Vaderlant geabsenteert hebbende/ met sijn Vrou en Kinderen weder na Edenburgh meenende te keeren/ haer op desen Coopvaerder embarqueerden: In Zee gesteken zijnde/ dede den Koopman tot een adieu en vereeringe/ het Canon los branden/ dan by ongeluck wierde door dit schieten den self den Hamilton door-schooten: So dat/ als 't Schip nu op den hoeck van Schagen ghekomen was/ hy aldaer in een Schoete geset/ en met Vrouw en Kinderen weder na Gottenburgh is vervoert/ werdende daer den 14. dito in Gustavus Kercke ter aerden geset. Te Coppenhaven wierde op die tijdt gesloten 't Huwelijck tusschen d' outste Erf-Princes van Denemarcken/ met den Prince van Saxen: Die neffens sijne Moeder weder na Duytslant vertrock/ om by te woonen de Bruyloft van sijn Suster de Princesse van Saxen/ met den Marquis van Bareyt: Die met een schoonen treyn Valckeniers/ Jager-meesters en ander tuygh/ tot Dresden sijn Intree dede: De Trouw geschiede in volgende maniere: 't Was den 19. October Sondaegs vroegh datter te Dresden in de Kerck op 't Slot gepredickt wiert, en daer-na een Maeltijt gehouden, des Keysers Gesant Hertog Moritz, en die van Denemarcken Graef Rantzau, den Vorst van Hamburg wegens Cur Mentz, wierden neffens andere ten Hove gehaelt, om de Trouw by te woonen: Ten 5. uyren quam den Hof-Marschalck den Vry-heer van Rechenbergh, en Marschalck Kanne, met Pijpers en Trompetten; sy traden naer de Opper-zael, gevolgt van 12.

Ceurvor-

Ceurvorstel: Pages met witte Flambeaux, terstont daer op quam den Bruydegom den Marquis van Bareyt, geleyt van Hertogh Morits en Graef Rantzou; men bracht hem voor des Bruyds Bed, dat van blauwe Zijde met Silver en Gout was geborduert, ten wederzijden stont een Stoel, van diergelijcke Cieraet, op de 4. toppen van de Koets, stonden 4. kostelijcke Vederbossen: Terwijl de Bruydegom hier quam, waeren de Heeren Rechenbergh en Kanne na de Bruyd gegaen, verselschapt door 12. Trompetters met Herpaucken, en 24. Camer-Ionckers met Flambeaux, daer onder den Graef van Stolbergh, Graef Kijnsky, Generael Arnheym, en andere, dragende op hare Hoeden Paerle Kranssen met Somer-Rosen, en om den Hals geele en witte zijde Sluyers, hangende verre over den Mantel: De Princesse Bruyd quam daer op in Vaders name, door sijn Doorl. van Altenburgh geleyt, in een Silver geborduert Kleet, gelijck oock des Bruydegoms was, hare Kransen van goude als Klim-op gevlochten, met Diamanten doorset, haer als Rosemarijn telgjes, oock vol Diamanten, haer sleep van 3. a 4. ellen lang, wiert van 2. Adelijcke Iuffrouwen na gedragen, en ter rechter zijde des Bets geleyt: Toen quam des Bruyds Moeder, in den arm geleyt van Heer Reussen, Monsr. Emanuel de Moor, droegh haer Slip: Een wijl onder dees gemusiceert zijnde, bracht men Bruyd en Bruydegom ten Trou, waer toe aen 't eynde van de Zael twee hoogten als een Altaer waren ghemaeckt, overdeckt met kostelijcke Tapijten, alles bequaem om voor te knielen: Sy daer komende, dede Dr. Weller een Predicatie, en daer op de solemniteyten van den Trou: Daer na dede den Heer van Friesen uyt sijn Doorl. van Saxens name, een Harangue tot den Bruydegom, de Bruyd overleverende; waer op de Bareytzise Cancelier Steyn antwoorde, ende na veele Ceremonie gingh den Bruyd eerst weg, ter Tafelen sittende, en na een Dans ten 7. uren savonts de Getroude ter Bedde sijn gebracht. Den 20. geschiede de inwijdinge op d' Opper-zael, wordende de Bruyd de Tijtel gegeven van Genadigste Vrouwe, wanneer aldaer na gewoonte veele geschencken wierden gebracht: Den 22. begost men om prijs door de gantse Stad te schieten, een Norumberger had doe den Prijs, en won een Pocal van 100. Rijcx-dalers, Secretaris Schindler den tweede, een Duytser den derden, en waeren 82. Prijsen te winnen: Een Targawer bequam de Crans, en een Bruydegom van Gorlitz kreeg een Seuge met 7. Iongen, en 12. Rijcx-dalers met een Vaendel, daer op 12. Ionge Verckens geschildert stonden: Het groot Vendel wiert gewonnen van een Freyberger, die de meeste witten schoot, sijn Prijs was een groote Kruyck vol Most, wel van 8. a 10. Kannen, een Schuttel allerhande Ooft, en een grooten Krants: Dese Winders gingen daer naer alle in processie na een groote Maeltijt, daer een grooten rous gedroncken wiert, maer met den Gorlitze Bruydegom wiert specialijck gelacchen. Den 27. wierter gespeelt, alwaer sijn Ceurvorstel. Doorl. representerende den Coningh Nimrod, alle Ridders op ontbood, met hem te rennen, die hem assisteerden, waren de gepretendeerde Koninghen van Assyrien en Babylonien, de Belus, Assiers, en Amraphels: Daer tegens quam den Bruydegom te Velde, onder den naem van Sol, omringt van de 12. Maenden; dese streden om den Prijs tegens den Koningh Nimrod: Hertogh Morits quam onder den naem van Mercurius, met een Postillion op de Ren-baen, afgesonden van d'andere Planeten, om d' afgeweken Son te soecken, hy reed so scherp, dat hy 2. Silvere Flessen won. 's Anderdaegs quamen al de Planeten, en reden met Saturnus om Prijs, savonts ontstack men een Vuyr-werck, daer in Iason 't goude Vlies wegh voerde, de Vuyrige Ossen en Draken in den Tempel om-gebracht, die oock in 't Vuyr verbrande, neffens veele andere Figueren, en wel 3000. Raquetten: Het Schip daer Iason met 't gulde Vlies wech voer, sackte d' Elve af naer Neudorf, onderwijl daer van lustich met kleene stucken wierde gespeelt. Den 1. Novemb. hielt men de Iacht, daer in 6. Beeren, 24. Swijnen,

en 3.

en 3. Wolven gehetst, 52. Vossen gevangen zijn, oock 2. Lochsen, over de 20. Hasen, Dassen, Wilde Katten, Marters, Iltissen, Hanisters en Enchorens, los gelaten en geprelt wierden: Maer den Bul die teghens den Beer los gelaten wiert, wilde niet vechten. Den 2. Nov. was het den Vrouwen Dans, duerende tot 4. uren smorgens: Op alles had den Ceurvorst den Mantineer-danck, Hertog Altenburgh en Iager-meester Hiegerser, den Tref-danck, den Bruydegom de Cier-danck, en Cur Prins d' Inventions-danck. De volgende dagen sijn beslooten met Comedien van de ontvoerde Helena, Balletten en Ridder-lopen: Waer mede de Saxise Princesse hare Bruyloft ten eynde, en de Bruydegom van alle dese rusen, tijt gegeven wiert te gaen rusten.

October 1662.

Coningsbergen had desen gantschen Somer al gemurmureert (want de Luyden die het qualijck gaet/ en een ontstelde Beurse hebben/ slaet dickwils dat Onweder in de Herssenen) op de Souveraniteyt van Pruyssen/ dat het van Polen deriverende/ en sijn Doorl. van Brandenburg niet eygen was 't selve by transactie der Croon Poolen aen te matigen: Voorwerpende/ vernuste coustumen/ &c. Waer door oock zijn Curvorstel. Doorl. bewogen was/ desen Herfst van Berlijn een Voyage par terre na Pruyssen te doen/ arriverende door Dantzich/ gingh met sijn Jacht-schip op der Pillauw/ daer sijn Doorl. soo van den Pruyssise Stadt-houder/ Ridderschap/ als Stenden en Lantzaten wierde verwillekomt: Eenige dagen om den storm in der Pillau blijvende/ gaf daer na alle den Adel en Stenden gehoor/ betoonende in alles te sijn een rechtschapen meritabel en goetaerdich Prins/ tracterende veele van dese welkomst-gasten aen sijn Ceurvorstel. Tafel/ en quam den 25. deser te Coningsbergen/ vergeselschapt met sijn Lijf-guarde te Paert/ onder Bogusláf Radzevil/ 4. Compagnie te Paert/ 4. Comp: Dragonners/ al de Hofdienaers/ 25. Koetsen met Raeds-Heeren/ en gevolge/ den Ceurvorst en sijn Gemalinne saten over malkander/ rondsom hare Coetsen liepen 20. Trawanten en Lackeyen/ Trompetters/ Paucken en guarde/ waer nae de Hof-Juffers volgden/ en meenigte Bagagie Wagens: Zy alle wierden uyt Koningsbergen bejegent van 2. Comp: Jongmans te Paerde/ en 1. Compagnie in root-gekleede Dragonners: Binnen de Stadt komende/ losten 't Kanon 3. mael van de Wallen/ de Burgers stonden ten wedersijden de straten/ en de Schepen haer Kanon op stroom lossende/ lieten oock alle Wimpels en Vlaggen af-waeyen: Zijn Doorl. toog over den Steendam/ door d'Oude Stadt/ midden over de Marckt/ na het Slot. Dé 30. dito daer aen eyschte zijn Doorl. den Schepen-meester van t Kneyphof Jeronimus Rode by sich/ maer wierde door de Burgers weder-houden/ maer door stratagema van zijn Doorl. Raden/ die quansuys om de Burgerschap te delibereren/ op 't Raethuys had ontboden/ is Rode op een Rus-Wagen geset/ uyt zijn Huys ghehaelt/ en op 't Slot gevoert/ daer de Bloet-vlag af woey/ en 't Kanon tegens de Stad geplant stont/ zijn Medehulpers op 't Stadhuys des onverdacht/ konden hem niet helpen/ en die sich wat wilden onderwinden/ wierden seer haest door 100.

Ruyters/ die om de Waghen reden/ af-gewesen: Rode op 't Slot komende/ stont den Heere Keurvorst/ neffens zijne Swagher den Vorst van Anhalt/ in de Venster/ Vorst Radzevil stont op het pleyn van 't Slot/ met 3000. Soldaten: Rode binnē zijnde wiert in plaets van de Roode/ een Witte Vlagge uytgesteken/ tot beteekeninge dat men op 't Hof benoegt was: De Burgers evenwel onbenoegt over dit geinventeert vangen van Rode/ 't welck men seyde op de Maeltijt die Prins Radzevil aen zijn Doorl. en Gemalinne gaf/ waer toe men de beste Musitanten van wijt omher had laten komen/ wanneer oock in name des Magistraets was geharangueert/ Wat zelotypia en gedienstigheyt oyt die van Coningsperghen aen haere Vrije Landt-heeren hadden betoont, en als noch betoonen wilden,&c. soodanige saysseringe was voorgestelt/ om dat Rode wel de principaelste was die de Burgers [na haer meeninge] had ondersteunt/ so wierdt nochtans den selven Rode op 't Slot wel getracteert/ en geset in een brave stove/ en tweemael daegs met vierderleye spijse/ 4 kannen bier / en 1 stoop Wijn opgeschaft: Is naderhant verscheyden mael ondersocht / dan zijne saken en hebben dit Jaer geen eynde noch uytspraeck gekregen. Doen quam binnen Coningsbergen vluchten den Waywoda van Wallachien met zijn Famillie/ verjaegt door de Turcken: Sijn Doorl. nam hem in sijn protectie.

Den Heere Hertoge van Wirtenberghs Dochter getrouwt met den Heere Grave van Oost-Vrieslant / gaf aen de Protestanten hoope tot voordeel der geloofs genooten in Duytslant: Den Hertoge bewust hoe veel hem geleghen was aen de vrundschap met Hollant / dede aen hare Ho. Mo. door zijn Resident over leveren dit onderbolgende Memoriael/ het welcke den 21. October in des selfs Vergaderinge wiert gelesen:

Messieurs,

Son Al: S: le Duc de Wirtenberg mon Maistre m' a envoyé icy, pour asseurer Vos Seigneuries de ses tres humbles services, & pour leur dire en mesme temps, que comme il scait la bonne correspondence dans laquelle Vos Seig. ont esté cy deuaut auec la Maison de Wirtenberg, aussi bien qu'auecq des autres Princes & Estats Euangeliques: Sadite A: S: mon Maistre à esté convie par occasion du Mariage consommee novellement entre une des Princesses ses Fillies, & Son Altesse le Prince d'Ost-frise, de souhaitter comme Pere auec passion le renouvellement de cette bonne intelligence, laquelle il m'a commande expressement de protester à Vos Seignr, qu'il auroit un soing particulier d'entretenir de son costee par tout les debuoirs qu'il luy sera possible de tesmoigner à ceste florisante Republicque: sur tout le Prince Son Genre d'Estat loüe hautement avant son dernier depart des Estats du Ducq mon Maistre, du bon traictement & des bons offices que Vos Seignrs. luy avoyent rendus en diverses rencontres: Son A: S: mon Maistre à creu estre obligee de prendre part à l' obligation que le Prince Son Genre doit avoir à Vos Seignrs. & de les entremercier, comme il fait tres humblement auec priere, de continuer (s'il leur plaist) dans ses bons sentiments, & de luy ne refuser non plus à l'advenir leur assistence & bons advis, ou il en pourra avoir à faire, &

 princi-

principalement s'il arrivoit quelque mesintelligence inopiniee entre le Prince & ses Subiects, de l'avoir en recommandation & de seconder ses justes interests par entremise, conseil & assistence de Vos Seigneuries. S. A. S. mon Maistre se promettent que Vos Seigns. defereront volontiers à ceste recherges d'un Prince qu'il leur tesmoignera mutuellement & par toute sa tres humble recognoissance, Messieurs, de Vos Seigns.
Le tres humble tres obeissante Serviteur, signee FURSTNER.

Wanneer hare Ho. Mo. Ambassadeur Boreel den 30. passato by den Koning van Vranckrijck Audientie hadde/ onder anderen oock verhalende/ Met wat groote aengenaemheyd hare Ho. Mo. sich hadden vertoont in de nieu gesloten Alliantie tusschen den Koning van Vranckrijck ende den Staet der Vereenigde Nederlanden: Idem, wat groote affectien altoos de overleden Franse Coningen zijnes Majesteyts Voorvaderen tot den Staet van hare Ho. Mo. hadden gehad: Onder anderen rememorerende 't gepasseerde van de Koningen Hendrick de Groot ende Lowys le Iuste: Soo was den Coningh aen den Ambassadeur antwoordende/ oock begeerende dat zijn Exell. 't selve aen sijne Principalen hare Ho. Mo. soude overschrijven/ Dat Sijne Majesteyt niet alleen de voorige groote affectien van de Coningen zijne Voor-vaderen soude navolgen en eslargeren, maer dat hare Ho. Mo. sich daer vastelijck op hadden te vertrouwen, dat hy die wilde vermeerderen ende passeeren, en sulcks by alle voorvallende gelegentheden betoonen. Ende als daer naer den Ambassadeur hadde vertoont zijne bereytschap tot de uytwisselinge der Tractaten/ hebbende daer toe aen de Franse Ministers al voor een wijle over gelevert seekere Inventaris van de autentijcke Tractaten van die Vreemde Princen en Staten die mede versochten in dit Tractaet vã Vranckrijck en hare Ho. Mo. gecomprehendeert te zijn/ en daer nevens versoeckende dat sekeren tijt en dach mocht vast gestelt worden om de Ratificatien vã dien tegens malkanderen uyt te wisselen: Soo antwoorde zijne Majesteyt met een vriendelijck aengesicht in gracieuse termen: Dat van zijne zijde oock ghelast was alles daer toe te vervaerdigen, dat daer noch yets weynichs resteerde, ende dat die saecke noch een weynich tijts moste wachten, versekerende, sulcks in 't korte te sullen gheschieden: Zijne Majesteyt daer noch by voegende: Dat men eenige suspicie opgenomen had, gelijck of sulcks geschiet ware met eenich desseyn, dan van Dit, dan van wat Anders, doch dat Sijne Ministers den Ambassadeur hadden verseeckert dat van sulcks niet en was. Dit wilde den Coning dat zijn Exell. oock aen hare Ho. Mo. souden overschrijven/ende die van zijn geduyrige affectie ten vollen verseckeren/ &c. Den Ambassadeur maeckten doe oock bekent 't geteekende Tractaet van den 14. passato tusschen Engelant en de Geunieerde Provintien/ waer over den Franse Koning sich verblijt toonde/ doch meynde niet dat die Tractaten soo ampel ende ruym lagen als de geene die hare Ho. Mo. nu laest met Vranckrijck hadden gesloten. Het Vat-gelt wiert onderwijl op alle zee-plaetsen in Vranckrijck ingevoert: Die van Provence alhoewel daer toe onwillich/ kregen van den Koning dese ordre: Dat het recht van de 50. stuy. sal geligt en ontfangẽ werden op alle vremde Schepen, 't sy in 't inkomen oft in 't uytgaen, derhalven alleenlijck, sonder dat sy gehouden sullen wesen meer als een mael te betalen, voor yder Voyage, nochte dat oock 't voorsz. recht sal mogen werden

werden gelicht, tot laste van de voorsz. Schepen, die ledich inkomen in de selve Havenen, oft leedich uytgaen: Nochte op de Franse Schepen, die sijn Majestt. daer van ontlast ende geexcepteert heeft, &c. Des niet te min hebben so wel de Fransen als andere Natien door gants Vranckrijck over dese swaren Impost geklaegt / geheele Parlamenten/ Provincien/ en wettelijcke Vergaderingen / hebben sich daer mede bemoeyt; die van Normandijen ende Bretagne verklaerden/datse tot 't selve onvermogende: die van Bordeux/ dat sulckx de ruyne van hare Zee-handel/ en die van Marseillie/dat sy daer toe geensins en konden verstaen: Niet alleen dese/ maer oock in 't generael alle Vreemdelinghen door gants Vranckrijck begosten te lamenteren/ datter soo mager Regenten waren gekomen / die ten minsten yder / die zedert 't Jaer 1606. waeren genaturaliseert / nu noch op 1000. gulden Tournois hadden geschat. Veele hadden vreemde speculatien/ waer om Vranckrijck/ dus in Vredens tijt/ om gelt te vinden hare Ingesetenen en de Vrye Zee-vaert turbeerden/ beneffens noch de groote sommen die alreede by de voorige Ministers geoccupeert/nu ten deele by Foucquet en andere Financiers waren uytgevonden: Maer toen men hoorden dat Engelant voor gelt gevrijt wiert om Duynkercken/en datter over de 5. Millioenen mosten zijn/ was het niemand vreemt / dat men daer toe een Spaer-pot maeckten: De Spaense gelieten haer dien handel wel te behagen/ en spraecken by discours/ als Vranckrijck nu de possessie van Duynkercken hadde/ of indien den Catol. Coning dat mochte goet vinden/dat den Allerchristel. Coning die Stad weder aen Spaugien/voor St. Omer oft Arien/of oock wel Cambray soude willen verwisselen hebben. De arme Boeren van Boulogne/ by de 400 na Marseillie op de Galeye gesonden/ storven (als dat ambacht ongewoon) als Gast-huys knechten/ waer over de Coninginne (so men seyde) voor haer badt/ doch men bevont/datter geen 170. meer van levendich waren. In dese maent wiert een Prieur van den Graef d' Avignon/genaemt Alart/van den Donder plots doot geslaghen/ die hem passeerden van onder 't Fondament/ door 't Lichaem heen/en uyt ging door de Mont/ sonder dat men eenige baerblijckelijcke tekenen buyten op sijn Lichaem konde sien/ doch sijn Ingewant was gants bedorven ende vernielt.

In Engelant openbaerden sich dagelijckx meer en meer gevaerlijcke geesten/ die 't oog na Schotlant hadden/ verwachtende/ of de harde verstanden daer constant souden zijn in hare opinie / maer als men daer 3. Comp: Soldaten en 2. Benden Ruyters na toe gesonden had / en de Rebellige hare gage ontrock/ begosten de meeste Krijters (gelijck doch veele Theologanten onsen lieven Heer als noch om het dagelijckx Broot op den Bergh na-volgen) hare stijve koppen in de schoot te leggen: 't Schotse Parlament excludeerden doen 12. Heeren uyt hare Vergaderinge / die depossederende van alle haere Ampten/ digniteyten/ en voor altoos inhabil/sijnde dese/ 1. den Graef van Cassel/ geweest hebbende een van de Commissarissen die met den Koningh te Breda tracteerden/ 2. den Graef van Lauderdale/Secretaris van Staet/ 3. Linzey/ 4. Graef van Craffort/ Tesaurier van Schotlant/ 5. den Graef van Loudun/ 6. den Graef van Lothian/ mede Commissaris te Breda/ 7. Mylord

lord Dauffens: De andere 5. sijn gequalificeerde Edel-luyden/ als Sir George Marxwel/ Sr. James Stuart/ Sr. John Cheesly/ Sr. Hug Campbel/ Mylord Brodie/ en Jaffraep/ beyde mede Commissarisen te Breda: De oorsaeck van haer deportement seyde men te wesen/ om dat sy de Bisschoppelijcke Regeringe tegen/ en de Presbytriaense Kerckenordeninge meer toegedaē waren/ en deswegen haer geabsenteert hadden/ wanneer men 't Convenant soude af-sweeren/ en d'Acte van Uniformiteyt soude vast stellē: Boven dese heeft het Schotze Parlament by de 2500. allerhande soorten van Schotze Ingesetenen in sware boeten ghedoemt / alle op seeckere pretexten / d' een om dat hy 't Convenant had helpen maken/ over 't sitten in den tijdt van Cromwel/ en 't inbrengen van den Usurpateur in 't Rijck/ over 't Consent geven van 't af-sweeren des Eeds tot het Koninckl. Huys van Stuart/ ende andere misdaden / die men alle onder eenen Naem van disloyauté/ dats onwettelijckheyt/ op zijn Engels noemden/ ende de gebrekinghe in 't betalen der voorsz. boeten/ wierden gepersuadeert binnen sekeren tijt te betalen/ ofte de Acte van Pardon te verliesen: Men maeckte om dat de Wagen niet recht en ging/ een gelijcke ordre van Engelant en Schotlant op de Lant-wegen. Den Koning wiert in dese Maent aengesocht door Monsieur d' Estrade/ om Duynkercken aen Vranckrijck over te leveren / 't welck in 't eerste scheen uytgestelt soude zijn geworden tot op de naeste Vergaderinge des Parlaments / maer die midts het aendringen van Vranckrijck/ alhoewel door seer weynig Personen/ is dese Negotie ten behage van beyde de Koningen volbracht/ by na op een tijt dat den Secretaris Eduard Nicolai sich ontsloech van sijne Chargie / en dewijl hy in des Konings ballingschap soo in Italien als Spangien / door Syns Majesteyts Intrest troulijck had gestreden/ so bestelde den Koningh hem een Jaerlijckx Pensioen/ en een Baronnye/ maer 't leste weygerden hy/ als uytgeleeft/ en die door fatigues en bloet-spouwen/ meer na Hemelse als aertsche Ampten had te dencken. De Engelse Vissers van Jarmuyen sijn dit Jaer sterck t' Zee geweest/ hadden oock so veel Haring gevangen/ datzer geen raed mede wisten/ d' oorsaeck meest sijnde/ om datse geen Handelinge van 't Souten en hebben / waer door de selve duerich wert gemaeckt: De Inkoopers siende haer goet bedorven/ hielden op van koopen/ en de Vissers van vangen/ waer door men 't Last Haringh presenteerde voor 8. pont Vlaems 10. schellingen/ yder last hebbende mette op-vollinge 1320. Haringen. Seker Portugijs wilde doe te Londen waer maken / dat hy de breette van Oost en West had gevonden / en dede daer van oock aen des Conings Radet den 18. deser openinge/ alwaer sijne redenen door eenighe Stuer-luyden en Mathematici geexamineer zijn/ en seer probabel ghevonden; men heeft hem geordonneert proef daer van te doen/ op Zee/ en toegeseyt/ by gevalle van succes en dat sijn inventie seker gaet/ 10000. gulden Jaerlijckx. Wy sullen hem dat laten bewysen als Drebbel het perpetuum mobile, 't welck dickmael voor een Sproockje en op Stellagie getilt/ maer nimmer in effect vertoont is.

November

November 1662.

DEn Koningh van Groot Brittangien verbulde de vaccante plaets van den ouden afgegane Secretaris Eduard Nicolai/ met Henrick Bennet/ een Persoon in sijn Jeugt opgebracht in de Academie te Oxford / en die met 't begin der Inlantze Oorlogen de studie verlatende / sich ten dienst van sijne Majestt. begaf/ daer hy als een lief hebber van 't Koningl. Huys / geduerich op sijn eygen Beurs sijn Majestt. getrou was/ avec tant de valeur, qu'en la rencontre d' Andover il recut la Marque qu'il por.e toufions fur fon visage. Den Oorlogh uyt zijnde/ heeft hy den Coning altoos in alle vreemde Landen gevolgt/ en om die meer te mogen dienen/ reys de na Italien/ kennis nemende van den stant van Christenrijck: En wiert op sijn wederkomst gemaeckt Secretaris van den Hertoge van Jorck/ en daer na Ambassadeur aen 't Hoff te Madril / daer hy met succes dienst dede: Den Coningh nu al dit bedenckende/ maeckten hem zijn eygen Beurse bewaerder/ een van sijn Secrete Raden/ en den voornaemsten Secretaris van Staet / als een loon van sijn groote getrouheyt: Daer wierde oock verwisselinge gedaen in de Charge van den Lord Jermijn / den Graef van Jarmuyen/ den Graef van St. Albans/ en den ouden Bisschop van Londen. De Afgesanten van de Anze-steden konden doenmaels geen gehoor by den Koning krijgen/ om datte Deense Ministers seyden/ dat Hamborgh onder haer Konings gebiet / en die van Sweden dat Bremen onder hare Dominium gelegen was: Sy daer en tegens/ seyden/ gelijck het oock waer was/ dat men noyt aen haer in eenige Hoven van Europa/ had geweygert Audientie/ en bleven instantelijck aenhouden om hare characters plaets te geven. Den 20. daer aen hadden de Afgesanten van de Hanzee-steden Audientie/ wierden wel getracteert/ met den Naem van Ambassadeurs/ maer is haer niet ghedeffereert de Eere die men aen Ministers van Souveraine Staten aen 't Engels Hof was gewoon te verleenen/ als hebbende geen Intrede gedaen/ noch 's Konings Tractement ghehad/ werdende alleenlijck ter Audientie gehaelt / met des Conings Karos en 6. andere door den Maistre der Ceremonie / ende ten Hoof komende/ door niemant ontfanghen/ als aen de Deure/ van den Camerlingh/ den Koning verwachte haer in d' ordinaris Presentie-Kamer/ ende hielden beyde/ zijn Maj. en de Gesanten/ gedurende haere aenspraecke/ (bestaende meest in een Compliment van Congratulatie) sich onghedeckt. Doenmaels arriveerden den Graef van Inchequeen te Westmunster/ geweest Overste der Engelzen in Portugal/ seer klagende over 'tquaet tractement/ zijn Volck door de Portugijsen door wan-betaling en anders aengedaen/ waer over oock 7. Engelze Oorlogschepen/ dus lang tot bewaringhe van de Riviere van Lissabon / daer gheanckert/ nu oock met dito Engelze Soldaten/ die seer verloopen/ naer Engelandt zijn ghekeert: Zijne Maj. beoogende 't verval en de depopulatie van Yrlant/ gaf aen zijnen Commissaris Davidson t' Amsterdam/ de naevolgende Declaratie/ om te publiceeren voor die daer toe genegen mochten zijn:

Par Authorite Publique,

IL a eſté paſſé un Acte au Parlement d' Irlande pour inuiter toutes ſortes de Proteſtants des pays eſtrangers de s'aller habituer dans ce Roiaume-là, où le Roy leur accorde à tous en général, les meſmes privileges qu'à ſes Sujets naturels ; & aux Marchands, Artiſans & gens de Meſtier la franchiſe des villes, où ils trouveront plus à propos de s' eſtablir, avec la Maiſtrize chacun de ſa profeſſion : Et le tout ſans autres frais que de la ſomme de vingt Chelings, pour l' expedition de leurs Lettres pardevant le Magiſtrat qui receura d' eux le ferment de fidelité. Ils ſont auſſi exempts par ledit Acte de payer aucune Exciſe ou Impoſt pour les choſes qui ſeront par eux conſumées dans leurs maiſons ou habitations ; & ce pour l' eſpace de ſept ans, à compter depuis le jour de leur Naturalité. Chacun d' eux pourra tenir dans ſa maiſon & à ſon ſervice, juſques au nombre de ſix Apprentifs, ſoit eſtrangers ſoit naturels ; pourvû qu'ils ſoyent tous Proteſtants. Et s' il ſe trouve quelque Magiſtrat qui refuſe de les recevoir à preſter le ferment, & de leur expedier les inſtruments de leur Naturalité, Franchiſe ou Maiſtriſe, il eſt condamné à payer cent Livres Sterling d' Amende : Comme tous ceux qui s' oppoſeroient à leur eſtabliſſement & à l'exercice de leurs Meſtiers & profeſſion en aucun lieu, à la ſomme de vingt Livres Sterling. Et doit durer cette Conceſſion Royale, pour l' encouragement des Proteſtants des pays Eſtrangers, l'eſpace de ſept ans à commencer depuis la fin du préſent Parlement d' Irlande ; pendant leſquels, tous ceux qui ſe ſeront tranſportez & habituez en Irlande, iouiront à jamais eux & leur poſterité des meſmes privileges que les Sujets naturels de ſa Majeſté, ſans aucune diſtinction.

Den Prince Christianus van Denemarcken/ om zijn pleysier in Engelant gekomé/ wierde by den Koning vereert mette Ridderschap des Kousebants/ welcke Ordre zijn Maj. selfs op syn rechter Schouder leyde/ geassisteert van Duc de Jorck en Prins Robrecht. Sekere 2. Hollantse Schepen in de Hoofden/ 15. Mijlen van de Wal/ wanneer het seer doncker was/ liepen op malkander/ waer door het swackste in spaenderen stoof/ seker Jongman/ Soon van den Schipper/ kreeg een Scheeps-planck/ daer hy die Nacht/ en voorts door 't koude water/ 12. a 13. uren aen gehecht bleef drijven/ quam eyndelyck te Doveren op strant gedreven/ en op 't gemack dat met hem dede/ behouden: 't Ander Volck was alle verdroncken. Eenen Bejaemen Macket/ sich zedert eenige dagen op een hooge Rots aen Zee als een Kluysenaer verborghen hebbende/ daer hy van stroo de manier van een Hutjen opgeslagen had/ wiert op Dover Castel gebracht/ om te ondersoecken van wat opinie hy mochte wese. Den Predicant Creitton/ te Withal voor den Coningh predikende/ bestrafte seer de Kupperyen van 't Hof/ de giften en gaven/ en datte Bisschoppen maer hun vergrootinge sochten/ doende ghelijck als sekeren Vos/ die een Vogelaer zijn gevangen Vogels in 'teerste wel sach koesteren/ maer daer na de selve om in de pot te steken/ den Hals af draeyden: Dat oock alsoo zijn Majest. gants niet wel gedient en wiert/ &c.

De Heer Vice-Admir. de Ruyter uyt het Lant-schip de Liefde/ schreef van voor Alicanten ady 10. Novemb. desen Missive:

Zedert

ZEdert mijnen laetsten van den 31. October van voor Mallaga, so is 't dat op den 1. deser, sijnde goet Weder, gebeurt is, dat den Schout by Nacht Aert Iansz. van Nes, met sijn Chaloup aen Landt was om eenige behoeften te halen, ende een Spaenze Ketje sijnde een Caper, dicht by Lant leggende, is een gedeelte der selver Volck met bloote Deegens de Roeyers van dito Schout by Nacht toe-gekomen, de selve Roeyers met groot gewelt dwingende, van hun in haer Schip de Caper te setten, alsо sy aen Lant waren; waer tegens den Qnartier-meester (die goet Spaens sprack) seyde, dat hy op sijnen Heer Schout by Nacht hadde te passen, ende dat hy oock eenich goet hadde in te nemen; doch na veel stribbelings, wiert de selve Quartiermr. met sijne Roeyers per fors gedwongen de moetwillige aen de Caper te brengen, en so haest en waren de Spangiaerts in de Chaloup niet, ofte sy sleepten hare Ho: Mog: Vlagge over Boort in 't Water, ende traden die doen met voeten, doende al het vuylst sy konden; 't Welck mijns oordeels een saeck is die niet behoorde geleden te werden: Over welcke daet den voorsz. Schout by Nacht aen mijn Boort is gekomen, ende mijn sulckx bekent makende, stont daer over seer ontstelt, en liet cito na de selve Caper vernemen, doch bevont dat die was geretireert en t' zeyl gegaen, en dat so ras de moetwillige Schelmen waren aen haer Boort gekomen, soude anders wel licht een groote moeyte hebben gecauseert: Ick heb hier over den Heer Consul Iacomo Dullenborgh cito doen weten, dat hy aenstonts na den Alcalde soude gaen, die nu in des overleden Gouverneurs plaetse regeert, om te versoecken aen de selve, van soodanighe schaden strackx Satisfactie te willen geven, alsо dit alles eerst op het Lant en daer na in de Chaloup is geschiet, gelijck de selve Dullenburg nevens den Hamburger Consul ende den Fiscael de Vyanen oock voor den Alcalde sijn ghekomen, de selve hier van in alles berichtende, ende met attestatie van al het Chaloups Volck, ende oock eenen Spangiaert wie dat de moetwillige Schelmen sijn geweest, en sijn hare namen opgeschreven en overgelevert, daer uyt den Alcalde 3. der voornaemste wel kende, ende beloofde over de vileyne daet, aen sijnen Koning te schrijven; doch ick geloof dat hy daer niet eens van reppen sal: Daer om, so het haer Ho. Mo. goet dunckt, sal na de selve Schelmen breeder doen vernemen, om daer over gestraft te werden ten schrick van andere, om in 't toekomende sulckx beter voor te komen: Ick heb dit selve oock geschreven aen den Baron van Reede van Renswoude, haer Ho. Mo: Ambassadeur aen 't Hoff van Madril, om hier over te klagen daer 't behoort. Wy sijn den 9. savonts voor Allicanten gekomen, daer ick den Command. de Wilde met sijn Esquadre vont leggen: Den selven avont sijn hier mede by ons in de Baey ghekomen den Commandeur Cornelis Evertsz. Schout by Nacht, van Nes, van der Zaen ende de Liefde, op den 10. ofte op heden stelden ordre om op tavont met de Lant-wint te vertrecken dan na Algiers: Wy verstaen alhier, datse te weten die van Algiers, over 10. dagen met haer 22. in Zee waren, ende soo haest wy daer geslooten ofte afgebroocken sijn, soo sullen wy de geordineerde Schepen na 't Vaderlant senden.

Den Baron Lerard expres van Out de Nieuborgh af-gesonden / gaf op dese tijt een Memorie over aen haer Ho: Mo: / versoeckende wegens sijn meester reparatie en satisfactie over de schade die haer Ho. Mo. Militaire Volckeren / geduerende het belegh van 't Huys ter Leut / in sijn Landen en districten gedaen hadden: Daer en tegens ontfongen hare Ho. Mo: van den Grave van Flodorf een Missive / waer in sijn Exell: hare Ho: Mog: bedanckte over 't ontset en bevrijdinge van 't voorsz. Huys ter Lenth.

Over

Over de goederen hier te lande gelegen/ beraekende de Ridders van Malta/ wiert aen de Provincien Zeelant/ Utrecht/ Vrieslant en Groeningen versocht hare Gedeputeerde daer over te senden/ om over de versochte restitutie te besoigneren.

Den 9. deser storf den Heere van Somelsdijck/ een seer notabel en bemint Heer by de Doorl. Princen van Orangen: Men verhaelt dat hy zijne Erfgenamen seer groote en honorable effecten naer gelaten heeft.

Vranckrijck verheugde sich den 18. deser/ over 't Kraembed van hare Coninginne/ gelegen van een Jonge Princesse/ 't welck yder/ selfs den Coning aengenaem was/ eenmael noch denckende/ of sy by leven niet wel Coninginne van Spangen/ so apparent als haer Moeder van Vranckrijck/ soude konnen worden: Den Hertoghe van Savoyen/ contracterende op die tijt een Huwelijck met Madamoiselle/ jongste Dochter van Orleans/ dede te Parijs door zijn Gesant den Marquis de Ville/ aen hare Ho: Mo: Ambassadeur ter hant reycken den volgende Brief aen de Staten Generael:

Hauts Puissants & Illustres Seigneurs. Les sentiments de la haute estime & de l' affection tres sincere que qu' ay tousjours eu, Messieurs en vostre endroict m' invitent a profiter la bonne conjencture de la resolution de mon Mariage avec Madamoiselle de Valois, pour vous en donner quelque tesmoignage en vous participant, comme ils fais maintenant la joye que ie recois de cette nouvelle Alliance que je contracte avec le sang de France, qui à si souvant honnoré ma Maison: Je veux bien espirer Messieurs de la correspondence de Vostre Amitie que Vous aggreerés la part que le vous en donne, & que pour augmenter mes satisfaction en cett' occasion, Vous demeurez trespersuades de l' inviolable resolution, avec laquelle ie seray toute ma vie,

Hauts, Puissants, & Illustres Seigneurs

Vostre tresaffectionee Amy à Vous servir, signe, EMANUEL.

De Monculier le 3. Novembre 1662.

Den 20. deser 's morgens tusschen 6 en 7 uren storf te Weenen den Aertshertog Leopoldus Wilhelm/ 's Keysers Oom: Zijne Lijf-medicijns zijn stracks geordonneert om zijn Lichaem te openen/ en te onder soecken vã wat debiliteyt hy overleden was: Wierde bevonden aen zijn lincker sijde der Nieren een Steen te leggen/ en dat de Lever verhart was/ de Maege soo dun als een Papier/ en de Longe blaeu en swart/ selfs het humidum radicale en de Calor nativus waren soo gants wegh/ dattet hem niet mogelijck was langer by 't leven te blijven: Den 21. is sijn Cadaver in 't Hoogduytsmeesterschaps kleet/ en den 22. in 't Aertshertogelijcke habijt door yder te sien geweest: Wanneer oock 't Hart by d' Augustijnen/ in de Lieve Vrouwen Capelle daer de Roomse Coning Ferdinand VI. begraven legt/ en zijn Ingewant in St. Stephanus Kercke ter aerden is bestelt: Den 23. wierde 't Lijck selfs by de Capucijnen in de Kelder van zijn Broeder Keyser Ferdinand III. geset. De Turcken in Seven-

Sevenbergen hoewel den Treves mette Duytse Keyser/ bedorven hare ende al de Nabuyr-landen met strooperijen / onderwijl men van hare desseyns self de Tartaren/ Cosacken en Russen in genoechsame jalousije sag voortkomen: Ongarijen/ Poolen en Moscovien als open/ beefden,/ de Tartars en Cosacken maer op gelegentheyt wachtende/om mette sterckste gevoegt/de swackste op 't lijf te vallen/ en na haren aert alles ten roof en slavernye wegh te voeren. Keyserl. Majesteyt konde nu mette Ongarise Protestanten niet over een komen/ en evenwel sich in gevaer der Turcken siende / was by diverse Duytze Stenden niet alleen te Francfoort maer oock te Regensborgh / een generale Rijcx-dach aenbestelt/ om raet en hulp in desen toe-stant : Dan (God betert) de Duytse Rijcx-dagen doen noch gelijck sy van oudts plachten / Tapper en Herbergier vaerter wel af / en in plaets van yedts heylsaems te besluyten/ maeckt men van eene daer na veele Rijcx-dagen. Polen getroubleert met een gants Leger Rebellige Soldaten/ beloofde meer als men had / om dat men noch van de Moscoviters/ noch van de Cosacken / en veel min van de Turcken eenige sekerheyt hadde : Dese Rebellige Knapen lagen ten deele by Warzau/ 't ander gedeelte genaemt 't Littause Leger/ kreeg een quaet vermoeden op haren eygen Oversten/ alleen om datter (so men geloofde) eenige gefabriceerde Brieven sijn voort-gebracht/ waer in scheen te blijcken/ als hadden sy mette Moscoviters gecomplotteert : Dit haer van eenige alsoo ingescherpt zijnde/ senden na der Wilda een Troup van hare Soldaten / die terstont daer in de Barvoet-Monnicke Kerck traden/ ende namen haren Marschalck die aldaer de Misse hoorden/ als gevangen/ hem leydende tot aen de Poort / die dicht by de voorsz. Kercke stont/onderwijl een ander partye van dese Knapen het Huys om-cingelden / daer in den Groot-Schatmeester Gonsieuzky in gelogeert was: De Towarissen hielden Zeronsky/en de Potholicken maeckten sich meester van de Wacht/ haer de Wapenen af-nemende / en doe sprongen 40. Towarissen met geladen Pistolen in de Stove van Gonzieusky / en sloeghen de Deure van de Antechambre met gewelt ter neder / vindende den Heer die nu al 1. weecken was Kranck geweest/ in sijn Bedde leggen : Chlewinsky/Opperste van desen hoop/hem siende/ seyde : Mijn Heer, 't is de begeerte van 't gantze Leger,dat gy u op maeckt,en terstont, terstont by haer verschijnt : Gonsieusky nerghens op verdacht/ antwoorde/ tot 't self de (selfs ongenoot) bereyd te zijn/ slingerden strackx sijn Opper-rock om hem/ en also sonder meer Kleederen voort willende/ seyde zijn Gemalinne/ Liefste, Kleet u, 't is Kalt, en erhalt de Oversten so lang op : Maer dit wat lang duerende / dwongh men hem om mede te gaen/ en men wilde hem op 't Paert setten/ maer daer toe te swack zijnde/ wierde in een gespan-Carots met 2.Paerden geset/daer toe men om te bekomen/noch veel moeytens hadde; Chlewinsky ging by hem sitten/en sont aen den Grooten Veltheer Sapiha eenige sijner Towarisen / en aen den Onder-Cancelier/ sich excuserende van 't geen hy dede/ seggende/ sulckx de wille van 't Geconfedereerde Leger te zijn/ en reed so wegh : Naderhant hebben dese Fielen ged: Gonsieusky en Zeronsky als Martelaers in 't Leger ter doot gebracht ; Sonder t' ondersoecken wat van de sake eygentlijck was/ maer na-

verhant beter onderrigt/hebbe d'ontschuldige d' ander daer over te purge gestelt/speciael die dese Heeren gehaelt/en so men seyde geharckebuseert hadden.

't Voorleden Jaer was seker Schip de Gulde Leeu genaemt / Schipper Jan Claesz. Leeu/daer van seker Hollants Coopman te Nycoping in Sweden/ wierde geseyt te herideren/ door eenige in 't eerst onbekende Sweden/ die in de Sont den Schipper aen Boort quamen/op zee afgeloopen/ en door haer al 't Volck/ ten minsten 7. a 8. Persoonen/ vermoort: 't Schip meenende in de gront te boren/ is lang daer na mette doode Lichamen aen de Sweedsche Cust aengedreven: Men heeft terstont 4. van dese Zee-schuymers gevangen gekregen/onder de selve was den Baron Gustaf Adolf Skitte/ wiens Moeder Vrouw Anna Bielkenstern door Hartseer en doodelijcke Kranckheyt te Bedde storte; desen Barons Groot-Vader ten tijde van Coningh Gustavus Adolphus in Hollant voor Ambassadeur geweest zijnde: Sijn Gemalinne en 2. sijner Susters deden by den Minister van hare Ho: Mog: te Stocholm groote instancien/ op datte Staten Generael een erbarmend ooge/ als op een sake die nu niet geexcuseert konde werden/ wilden laten gaen/ alhoewel doch de Sweedse Wetten soodanige exorbitantien / niet dan s'waer gestraft lieten af-gaen. Het Engels Fregat de Monck/ dese maent in de Sont arriverende/was sekere Moscovise Gesant te Coppenhaven van Riga aengelant/daer in over getreden/ maer eenige tijt door contrarie wint gedwongen te blijvē/en voor Coppenhaven ten ancker komende / hadde om d' ontsachelijckheyt van sijne Meester aen de Moscoviters te toonen/de Wimpel van sijne groote Mast laten af-waeyen: Op die tijt quam een Sweeds Schip uyt de Noort-zee/ loopende seer digt onder Helsingborg en Schonen/door de Sont/en alhoewel dus als op sijn eygen kust/verstoutē 't Engels schip op den Sweed te schieten/ hem dwingende te strijcken en de Vlagge neder te halen/ 'twelck geschiet sijnde/is den Schipper van 't Sweedse schip te Coppenhaven gekomen/om aen den Resident van Sweden te klagen/ maer die daegs te voren zijnde vertrocken/ was naderhant den Capit: van 't Sweedse Schip aen Landt geweest/ hem beradende met sijne Vrienden / ende weder om aen sijn Boort varende/ heeft 4. schoten geschooten/ en sijn Vlagge die den Engelsman hem had doen strycken ende neder halen/ weder om opgehaelt ende laten waeyen/waer over den Cap: van 't Engels Fregat hem aen den Gouverneur van Croonenburg geaddresseert heeft/ versoeckende/ dat hy het Sweedtze schip de Vlagge wilde doen in nemen: Het welck den voorsz. Gouvern: seyde/ Niet te konnen doen, om dat de Sont een vrye Reede was, alwaer alle Natien hare Vlaggen gepermitteert wierden te mogen laten af-waeyen: Heeft hy Capit. daer op geantwoort: Dat hy van sijn Coning sekere stricte Ordre hadde, waer na hy hem dan soude moeten reguleren, en het Sweetze Schip de Vlagge doen neder halen: Den Gouverneur seyde daer op / Dat hy hem met haer questie niet wilde bemoeyen, maer alleenlijck hem wilde waerschouwen, op sijn Reede of onder sijn Canon niet voor te nemen dat hem mochte mishagen, soude indien ghevalle sijns Conings Reede, so veel hy konde met geschut bereycken, moeten defenderen &c. Hier op is den Engelsen Capit: na sijn Schip gevaren/heeft sijn Anckers gelicht/en sijn Zeylen laten vallen/ om na het Sweedtsch schip toe te zeylen / het welck hem

hem oock gereet maeckten om hem t' ontfangen; doch hebben de Moscobize Gesanten/ die in 't Engels Fregat waren en daer uyt wilden/ so veel te weeg gebracht/dat de voorsz. Capit. sijn Anckers latende vallen/is blijven leggen/ sonder yetwes te attenteren: Het Sweedtze schip is met de Vlagge van boven/ blijven leggen tot in den Morgenstont/ wanneer hy naer Sweden t' zeyl gegaen is.

De Zee een wonder-baer Moeder van alles vremts/had dus lang geweygert de Spaenze Vloot van Cadix/ bestaende in 40. so Schepen/ Galeassen/ als Gallioenen/Zee te kiesen/en wanneer dese maent de voornaemste alreede waren in Zee gesteken/was de helft weder gedwongen de kromme Baye van Cadix weder te kiesen/ tot hartseer van Sevilien/en ongeneugte van Madril en Amsterdam: De Portugijsen hadden op dit sayfoen een Vloot van 5. schepen uytgerust/ om ergens een proy van de Spaenze Kust te halen/ sy quamen onder Vigos/ schooten lustig/ dan den Admirael die eerst zijn Volck wilde te Lant voeren om een Reduyt op te werpen/ weeck af met 12. dooden/en quam so mette Kous op 't hooft thuys. De Venetianen dit gantse Jaer geen miracul gedaen hebbende/ als datse haer eygen Officiers dagelijckx om de Majoriteyt en 't Grootmeesterschap hoorden krackeelen/ waer door veel schade op-beurden/ de Weerelt noch zijnde/ dat een Mossel meent een Oester en een Muys een Grootvorst te zijn/ vernamen ongeern datten Prince van Sultsbach/ als de Levantze lucht te ongewoon/ weder uyt de Golf te Venetien quam/ en sijn ontslaging versocht/ gelijck geschiede: De Caravane die van Constantinopolen na Alcair d' Egypte en vervolgens na 't Graf van Mahomet te Mecha aen 't Roode Meyr wilde/was den 29. Septemb. door de Veneetze Armade onderscheept onder de Cust van 't Eylant Stanchio/ alwaer de Christenen wonnen 3. Sultaenen/ 10. Saicquen/ in de vierde Sultaene waer in een der Concubijnen van den Turckſen Keyser/ 10. Edel-Vrouwen en een besneden was/ neffens alle 't gelt en veele Kostelijckheyt/naer dat sy 3. uren lang sich gedefendeert hadden/raeckte de brant so haestig in 't schip/datter niemant als den besneden Gardiaen af wiert geborgt: Op dese Turckze Vloot waren 1500. Christen-slaven/de Venetianen verloozen 50. man: Den Buyt van de Venetianen is seer groot/en de vluchtende Turckse Capiteynen seer schamper geweest/ eenige sijn daer over Onthooft/ onderwijl den Staet van St. Marcus alle Christen Princen met haer Victorie/ geluck en heyl wenschten: En alſo den Grooten Heer soo in Engelant als anders/ poogde schepen te Hueren/ was de Republijck gesint op alle Christen Zee-plaetsen hare Gesanten te senden/ ten eynde sulckx mochte of publijck oft bedecktelijck werden geweygert/ &c.

Tusschen de 2. groote Monarchen van Vranckrijck ende Engelant/ was nu beslooten omme Duynkercken aen Vranckrijck voor 5. Millioenen Florijnen te transporteren: Van Parijs wierden daer toe 50. Karren met Escus blanchs beladen (d' Engelse wilden geen betalinge nemen in Franse Louysen van Gout) na Calais gesonden/ alle gepackt in Tonnekens/en door Monsr. de Marsac en 250. Musquettiers begeleyt/ dit gelt was te Parijs door een

Hollantse Koopman bevordert en genegocieert/ aen wien den Coning tot zijn profijt gaf 250000. Ponden/ en goede assignatien voor zijn remboursement. Den 27. Nov. vertrocken de Franze Troupen van Calais na Bourburg en Grevelingen/ om possessie van Duynkercken te nemen/ gelijck op den 28. dito geschieden/ op de ordre van den Graeve de l' Estrade/ die aldaer tot Gouverneur was geset. Den Coning selfs vertrock den 1. Decemb. smorgens ten 6. uren uyt Parijs/ quam savonts t' Abbevile/ 's anderendaes mette selve Carossen te Monstreuil/ alwaer zijn Majest. de Post-paerden over Boulogne na Calais nam/ daer hy Vrijdaghs savonts ten 6. uren arriveerden/ werdende van den Resident de Glarges geluck gewenscht/ wegens haer Ho: Mo: over de herstelling van Duynkercken: Den Coning antwoorde/ dat hoe nader hy de Geun: Provinci n was, hoe veel meer sy sijn Vrundichap haddē te verwachtē: At 's middags te Grevelingen/ en dede noch dien avont met groote toeloop des Volcks/ zyn Intrede binnen Duynkercken/ ging terstont in de groote Kercke/ God danckende over so een Doorn/ waer by Vranckrijck by occasie so veel onheyls konde overkomen: En waer toe de Geestelijcken zijn Majest. so ernstich hadden versocht: By den Coning waren Duc d' Enguin/ Duc de Beaufort en den Graef van Soissons/ de Stadt en straten waren van alle Vremdelinghen en Burgers vervult / en Te Deum gesongen: Den 3. dito wierde afgekundigt de Previlegen die de Ingesetenen van Duynkercken wierden vergunt/ bestaende in een volle confirmatie van hare oude Previlegen/ dat alle Vremdelingen daer onbelast mogen komen handelen/ en alle die daer wilde komen woonen/ die selve Previlegen en 't Recht van Naturalisatie/ mits observerende de Zee-Ordonnantien van Vranckrijck souden hebben. Doch de Conditien waer op Duynkercken aen Vranckrijck overgelevert wiert/ bestont meest daer in: dat die plaets met al hare dependentiën en appendentiē/ oock alle materialē/ wapenē/ en oock Mardijck/ 't Houte Wambais mette groote en kleyne Schans/ tusschen Bergen Wijnocx en Duynkercken gelegen / sonde aen Vranckrijck komen/ voor 5. Millioenen ponden in silver Gelt/ tot 60. stuyvers de Croon gerekent: En sal den Coning van Engelant dese Stad/ &c. moeten helpen 2. Jaren guaranderen/ indien Spangien oft yemand anders de selve souden onderstaen aen te tasten/ daer toe beloovende een Scheeps-vloot/ machtig om de Zee te beschutten en te besetten: En so dese Stad door yemand by verrassinge mocht werden ingenomen/ verbint sich den Coning van Engelant tot wederverøveringe van de selve/ een Scheeps-vloot te contribueren/ die bestendig sal zijn om sich meester ter Zee te maecken/ en ten dienste van Vranckrijck de Havens te sluyten: Alle onkosten binnen de stadt en schulden/ gemaeckt zedert d' Herstellinge des Conings van Engelandt / sullen werden af-gedaen: Godevaert Burgher van Duynkercken / op sijn eyghen kosten aengenomen hebbende een Brugge te bouwen dwars over de Haven/ met permissie van de Engelse Majesteyt eenig recht te lichten/ van alle die over de voorsz. Brugge gaen/ is in sulckx by den Coningh van Vranckrijck geconfirmeert/ &c. Het welck den 27. October getekent is/ en men heeft binnen de Stad gevonden:

In-ven-

Inventaris der gevonden Goederen binnen Duynkercken.

68 Gegoten kopere Conons.
100 Yzere Stucken.
160000 Pont Bospoeder.
820 Pont Lonten.
706 Vaetjes Musquet-cogels
12 Vaetjes Carabijns-cogels.
2445 Hant-granaden.
2,218 Geschut-ballen.
140800 Dito.
460 Kopere Bossen.
140 Granaden a 12. duym.
1348 Musquetten.

231 Gebroken Musquetten.
975 Bandelieren.
1216 Piecken.
400 Halve Piecken.
16 Bardisanen.
145 Hellebaerden.
281 Carabijnen.
255 Koppelen Pistoolen.
455 Holsters tot Pistoolen.
160 Rapieren.
30 Dosijn Draeg-banden.
50 Waepens voor Curassiers.

500 Wapens voor Voet-volck.
1474 Schoppen.
5321 Schop-steelen van Eycken Hout.
2962 Dicke yzere Pennen.
5 Duyn-Ploegen.
800 Brodsen.
338 Engelse Schoppen.
288 Kruy-wagens.
320 Spaepen.
Partije Lepels en Sponse voor Calubrine/ en stucke geschuts.

Noch

500 Ellen Canefas.
40 Dosijn Naelden.
900 Copere Naelden.
4000 Spongie Naelden.
28 Pont Salpeter
1160 Pont Clompen Loot.
225 Bladen Loot.
4232 Flambeauwen.
40 Paerde Tuygen.
1100 Gaffels voor Musquetten.

16 Sagen met twee Handen.
60 Granaet Sacken.
102 Dosijn Sant-sacken.
12 Dief en 29. andere Lantaernen.
12 Staef-yzers van Stael.
14 Oude Yzere Stuckjes.
20 Bruggen voor Werck-luyden.
2 Paerde-bruggen.
350 Granaden.
6646 Hant-granaden.
1776 Pallisaden.
12 Affuyten.

Den 3. dito quam den Pensionaris en Burgermeester den Coningh bedancken over de verleende Previlegien/den Coning vereerde aen den Balliu Valck een Keten van Gout/ vertrock alsoo verby Bergen Wijnocx den 4. weder om/en quam den 6. weder binnen Parijs. Den Hertoge van Yorck quam met eenige Schepen te Cadix dat gelt ontfangen/ daer toe eenighe Engelsche Wisselaers waren verordineert/ die men seyde voor 1500. Florijnen licht gelt onder de somme vonden: 't Gelt is te Londen in den Tour gebracht/ende alles wel afgeloopen/ waer op die van Dover en Calais beyde hun Canon losbranden/als seggende/datte Hoof den nu als voor desen Engelant en Vranckrijck van malkanderen scheyden.

Te Parijs wierde doe gevangen een Juffrou / die overtuygt wiert te hebben gecontrefeyt en vervalscht het Zegel van de Cancelerije in diverse Brieven / waer over sy op de hoecken der straten publijckelijck wierde gegeesselt/ doch was gemasqueert. Den Hertoge van Longuevile gaf doe aen sijn eenige Soon den Grave de Dunois /welcke aengenomen had 't Habijt der Jesuyten/ een Jaerlijckx Pensioen van 10000. Ponden/ en als hy soude Professie ghedaen hebben / noch 25000. ponden aen 't Clooster der voorsz. Jesuyten. Volgens 't Contract waer inne de Koning van Vranckrijck metten Hertoge van Loraine hadde overgenomen de Eygendom van gants Lorainen/ en den Koningh wel bemerckende 't ongenoegen des voorsz. Hertogs/ sont aen Hertogh Carel/ die in dese Maent sich te Remieremond onthielt / en van de welcke men sprack als oft met Madame de Cantecroix weder soude gerecon-

cilieert zijn/ sijnen Capiteyn des Guardes/ om den Hertoge af te vraeghen/ Waer om hy in den Staet van Lorainen en Bar, dede op-lichten Contributien: Den Cap. weder te Parijs keerende/bracht bescheyt/dat Hertog Carel hem geantwoort hadde: Dat het yder Prince wettelijck toe quam, sich te doen erkennen van sijn Onderdanen. En had des niet te min/den selve Capit. aen d'Inwoonders van Loraine en Bar gelast/ egeene Contributien te betalen/ op peene van Rebellen tegens de Ordre des Conings gehouden te worden. Door geheel Vranckrijck was dit Na-jaer so grooten droogte/ en op sommige plaetsen Pest/ datte Ackers onbebout bleven: Eenige Revieren liepen over: Doch ten belette niet dat omtrent Bordeux een Vloot van by de 600. Nederlandtse Schepen arriveerden.

Na dat den Ambassadeur van haere Ho: Mog: den 26. deser eerst by den Coning en daegs daer na by de Coninginne/ wegens sijne Principalen hadde afgelept de Ceremonie van Mede-vreughde over de Geboorte der Jonghe Franse Princesse / die by den Cardinal Antonio Barbarin wierde gedoopt/ hebben oock andere Gesanten diergelijckx gedaen/ en de Clocken/de straten/ en al watter was/ scheen daer over in vreugde te verdubbelen/doch sy leef den hoewel gedoopt/ maer tot den 5. January; dos waren de Rou-kleederen het bedecksel van alle Vreugde.

December 1662.

HEt voorleden Jaer was by hare Ho. Mo. in consideratie genomen geweest omme 50. stuyv. per Vat van alle vremde Schepen te lichten/die de Havenen van dese Landen waren frequenterende / 't selve is by Resolutie van den 14. deser weder om levendig gemaeckt/ en geresolveert / daer over te delibereren. Den Grave van Hoorn Gouverneur der Stadt Grave overlijdende/ hebben hare Ho. Mo. die Charge den 23. deser aen den ghewesenen Commandeur Major aldaer d'Heer van Weede gegeven. De Staten van Hollant hebben den 14. deser tot Curateur over d'Academie te Leyden verkooren d'Heer Mr. Johan van Thilt / Out Burgermeester der stadt Haerlem/ en Hooge Heemraet van Rijnlant. Den Fransen Ambassadeur den Grave d'Estrades arriveerden op 't leste van dit Jaer onbekendt in den Hage/ was met alle zijn gevolge over de doot van den Aertshertoge Leopoldus in den rouw: En na eenige dagen te Rijswijck op 't Princen Huys op kosten van den Staet getracteert wesende/ wierde daegs na Nieu-jaer met in de 30 Carossen van Rijswijck begelept in 's Gravenhage/ tot voor 't Huys van de Koninginne van Bohemen/ zijn Logement: Alwaer hy door eenighe van hare Ho. Mo. Gedeputeerdens gecomplimenteert en verwellekomt sijnde: Had daegs daer aen ten 12. uren 's middaeghs by de Staten Generael Audientie/ en wierde zijn Exell: boven gehaelt in de nieuwe kostelijcke Carosse van Staet/ gevolgt van meenigte andere/ en zijne Propositie meest in Complimenten bestaende/afgelegt hebbende/vertrock weder als voren/om wat te rusten van zijne vermoeyde reyse. Den Prince van Tarante quam op die tijt mede uyt

upt Vranckrijck in den Hage. Den Portugijssen Gesant gaf doen aen hare Ho. Mo. een Memoriael over/ verbatende/ Dat hy van meyninge was seecker Persoon naer Oost Indien te senden, omme aldaer te noteficeren den Vrede tusschen de Croone van Portugael ende de Staten Generael, in den Hage geslooten: Ende of hare Ho. Mog. niet gheraden souden vinden, omme aen der selver Gouverneurs hem Brieven daer over mede te geven: Welcke Memorie is gestelt in handen van d'Oostindise Compagnye. Te Groeningen daer het veeltijts onverstandig over hoop leydt/ spoockten't desen Herfst weder soo dapper/ datte Raet van State tot securiteyt der stadt Groeningen ter Generaliteyt adviseerden/ om by provisie 2. Com. paerden als van Serg. Major Haren upt Kampen en vā Ritmr. Hey upt Swol daer binnen te senden/ en also de differenten tusschen d'Heer Schulenborg/ eenige Gildens en de Magistraet langs soo gevaerlijcker wierden/ dat d'eene party alreede dito Schuylenborg hadden gedetineert / en d'andere hem weder los begeeren/ soo ruckte den Stadholder met 4 Comp. paerden en 13 Comp. infanterije den 2. dito met den dageraet en 't openen der Poorten van vier sijden geswint binnen de stadt: De Burgers sich alsoo verrast siende / hielden hare Deuren en Vensters gesloten: Schulenborg aldus sich in gevaer / en zijn tegenparty daer boven op siende / na dat hy sijne beste Goederen al voorens hadde weg gesonden/ verkleede hem in Vrouwe habijt / en snapte den 8 deser behendig upt zijne Gevanckenisse/ sich retirerende op den Oost-vriessen bodem/ latende zijn Vrou en Kinderen binnen Groeningen/ alwaer hy doe dese Sententie achter hem kreeg:

ALso de Geconstitueerde Advocaten Nomine Provintiæ ingevolge der selver Commissie in dato den 30. Octob. deses Iaers, den gewesene Staet Generael Iohan Schulenborgh, tegens den 4. November daer aen volgende door een Camer-bode hadde doen verdachvaerden, omme voor sijne Furstel. Doorl. de Heere Stad-houder Prins Wilhem van Nassau, en de Heeren gedeleguëerde Richteren specialijcken by beyde Leeden van de Provintien van Stadt ende Lande daer toe gelast, sijn verantwoordinge te doen op verscheyde capitale Crimes daer mede hy wierde beschuldigt, ende dan hy beklaegde des tijdes voor de eerstemael, en op den 6. dito voor de tweede mael, daer op in Persona comparerende, litem contesteerde, en voorts daer na in confinatie getrocken zijnde, over 't eerste poinct van sijn beschuldiginge door des selfs Advocaten hadde laten disputeren, doch van de geintendeerde Crimes apparentelijcken in conscientie sich houdende overtuygt, daer omme door behulp van anderen in Vrouwen habijt gekleet, uyt sijne confinatie waren wegh gegaen en sich op de vlucht begeven, so dat hy tot noch toe in dese Geunieerde Provintien niet is te bekomen, maer buyten de selve latiteert, en deswegen d' Advocaten Fiscael ratione officii tegens den beklaegde hare accusatie so de factis, als de jure by schriftelijcke Deductie hadden over gegeven, ten eynde, op die daer inne genomene conclusie recht mochte werden gedaen, poserende in die selve waer te wesen. Dat hy beklaegde in den Iare 1657, van die als doen tumultueuse Op loop, zeditie ende plonderinge der Heeren Huysen, onwettelijcke bestellinge van de Regeeringe sy geweest, Oorsaeck ende Autheur, ende daer voor genoten een groote somme gelts. Dat hy hadde begaen peculaet, oock tegen sijn Eedt ende Instructie, giften en gaven genoten. Dat hy in 't tracteren met Portugal tegen sijn expresse last ende commissie tot nadeel van desen Staet en de West-Indise Compagie hadde gehandelt. Dat hy door sijn drift ende concluderen, hoewel twee notabile Provintien daer

tegens

tegens hadden geprotesteert, voor so veel in hem waer, de heylsame Unie, ende vreedsame Regeeringe van desen Staet hadde gesocht te verbreken. Dat hy om sijn pernitieuse conclusie in 't tracteren met Portugal effect te doen hebben, hadde laten drucken ende divulgeren de Propositien by de Heeren Gecommitteerden van Hollandt ter Vergaderinge van hare Ho: Mog: den 19. Octob. 1661. ingebracht, sonder tegens die selve geprotesteert te hebben. Dat hy in een gedruckte Fameuse deductie de H. Staten deser Provintien, als oock de respective Leeden van dien, met verscheyde injurieuse woorden hadde aengetast, en van onrechtvaerdicheyt beschuldigt. Dat hy eyntlijck tot vernietinge van de Provinciale resolutie ende verbrekinge van het Hooge gesach ende authoriteyt, de Regenten van beyde Leden wettelijck competerende mette Bou-meesteren ende eenige Gecomitteerden der 18. Gilden hadde geconspireert, oock door seditie, de Heeren van de Raet tot herstellinge van sijn Persoon gedwongen, ende om tot sulcken voornemen te geraken het so verre hadde gebracht, dat hy met groote vermetelheyt ende ongemeene stouticheyt hadde derven seggen: Dat hy het leven van eenige Heeren in sijn hant hadde, alles na breeder uytwijse van die selve deductie, ende by-gevoegde Documenten. Alle 't welcke, als sijnde saecken van seer quaden ende schrickelijcken gevolge, streckende tot perturbatie van den Staet deser Provintie, ende de goede Ingesetenen van dien, mitsgaders om die selve te stellen in pericule van een grouwelijcke bloetstortinge, ende andere swate ongelegentheden: Inhærieerden daer omme sy Advocaten, haren Eysch ende Conclusie als noch, tegens hem beklaegde in Persona present sijnde genomen, te weten, dat hy aen het leven mochte werden gestraft, ende sijne Goederen geconfisqueert: Doch also nu het eerste aen sijn Persoon, overmits hy uyt sijn confinatie ware gevluchtet, tegenwoordig niet konde geschieden, dat het selve in sijn Effigie, ter plaetze daer men gewoon is Iustitie te doen, door den Scherp-rechter mochte werden vertoont, om sulckx aen hem, so wanneer hy soude sijn te bekomen, geexecuteert te werden. SOO IST: Dat sijne Hoog-gem: Furstel. Doorl. de Heeren Gedeputeerde Staeten deser Provintie, ende de Heeren Gecommitteerden van beyde Leden, alle Gedelegueerde Richteren, met rijpe deliberatie van rade door-gesien ende overwogen hebbende alle 't geene ter materie dienende is, ende heeft mogen moveren, doende recht uyt de name ende van wegen de Ed: Mo: Heeren Staten deser Provintie, den beklaegde hebben gecondemneert, gelijck sy hem condemneren mits desen, omme, so wanneer hy sal te bekomen wesen, door den Scherp-rechter met den Swaerde geexecuteert te worden, datter de doot na volgt, met confiscatie van alle sijne Goederen, blijvende de Vrouwen Goederen daer van geeximeert: En worden sijn Furstel. Doorl. ende de Heeren Gedeputeerden in der tijdt, versocht en geauthoriseert dese Sententie uyt krachte van 't 9. Articul van d' Instructie over dit subject geformeert ende gearresteert, by alle mogelijcke middelen en wegen t' executeren.

Aldus met opene deuren in het Provintie - Huys in de beneden Zale binnen Groeninghen gepronuncieert, op den 30. December 1662.

I. MEYNARDI, Secretaris.

Al Schulenborgs goederen die binnen Groeningen gebleven waeren/ zijn daegs na sijne vlugt opgetekent. Sommige Gildens al wat te vrzich/ begosten met dreygementen tegens dese proceduyren uyt te vaeren / waer over men die door een stratagema de Wapenen uyt hare Huysen kreech: Naederhant zijnder noch 3. Burgers Favorijten van Schulenborg ter doot gevonnist/ waer van de twee als Perturbateurs publyckelijck onthooft/ maer den derden door voorbidden en gunste van den Heere Prins Stadholder / behielt

het

het leven/ waer mede voor eerst alles in stilte tot reputatie van dē Hoog-gem: Heer Stadholder Prins Willem in dese stadt en Provincie is ghebracht / eñ mits de consideratien op 't lichten en versenden van 's Lants Militie occasie van veele discoursen in Hollant gaven/ soo beliefdent oock hare Ho. Mo. dese Maent soo aen den Heere Prins Wilhelm van Nassauw/ Stadthouder/ als mede aen de Gedeputeerde Staten van Groeningen te doen schrijven: Dat de selve hare Ho. Mo. souden berichten, by wiens, op wat recht ende fondament de Compagnyen uyt Coevorden gelicht, en na Groeningen voorsz. gesonden zijn. Insgelijcks hebben hare Ho. Mo. geschreven aen den Commandeur van Coevorden: Dat hy hare Ho. Mo. sal hebben te verwittigen, door wiens ordre en bevel hy de voornoemde Compagnien heeft laten volgen, sonder Patent en ordre van hare Ho. Mog. Des wierde den Raet van State versocht eenige Compagnien te willen depescheren tot versterckinge van 't guarnison tot Groeningen. Hier op hebben hare Ho. Mo. korts daer aen ontfangen een Missive van den hoog ged. Stadholder Prince Wilhelm de Nassau/ gedatheert Groeningen 2. Decemb. / verbatende / Hoe de selve voor noodigh hadde geacht uyt Vrieslant, Coevorden en Delfziel eenige Compagniē Paerden ende te voet in de voornoemde Stadt Groeningen te laten komen: Echter dewijle de voorsz. Volckeren in korten weder omme souden moeten vertrecken naer die plaetsen daerse uyt genomen zijn, soo gaf Sijne Furstelijcke Genade hare Ho. Mo. in bedencken, of tot preservatie van de ruste ende tranquilliteyt der gemelte Stadt, ende voorkominghe van vordere onlusten, niet noodig soude zijn, dat de selve op andere middelen sijn verdacht om 't guarnison aldaer te verstercken. In welcke termen de Heeren Gedeputeerde Staten vande Stad Groeningen en Ommelanden aen hare Ho. Mo. oock geschreven hebben: Dese twee Missiven zijn gestelt in handen van den Raet van State om daer op te adviseren. Den 9. deser was in den Hage eenen N. Montenaker op de gevangen Poorte gedetineert/ ter torture gebracht / en beschuldigt/ 5. kinderen by zijn Dochter geprocureert te hebben. De Staten van Zeelant bleven met goede redenen als noch ter Generaliteyt volharden / Dat doch alle d'andere Provincien mochten werden vermaent en gebracht, tot de resolutie omme wegens desen Staet te senden naer Engelant een Ambassadeur Ordinaris. Eyntelijcken is op den 14. deser in 's Gravenhage ten Huyse van 't Logement van den Ambassadeur van Portugael / alwaer de daer toe Gedeputeerdens uyt de Staeten Generael met twee Carossen waren gekomen/ uyt-gewisselt de Ratificatien van 't Tractaet laetst tusschen hare Ho. Mo. en de Croon Portugal gesloten. Den 16. dito daer aen zijn oock in den Hage uytgewisselt de Ratificatien van de Verdeelingen tusschen de Vrije Geun: Provincien en de Spaense Kroon over de Verdeelinge der Landen van Overmase geslooten/ met welcke twee/ en de Tractaten met Engelant en Vranckrijck desen tot noch toe gezegenden Staet in een Jaer vier Verbontten heeft volvoert met d' alderdoorlugtigste Koningen van Europa.

Het Schip d'Orangie Boom van Middelburg/in Engelant gearresteert/ onder pretext/van datte self de in d' Engelse Plantagien had wesen handelen/ meenden partyen nu weder op nieus op een ander pretext te molesteren/ ende versochten tot dien eynde den Heer Cancelier te mogen appelleren van de sen-

rentie tegens de Portugaelse Caper voor 't Hoff van de Admiraliteyt geobtineert; maer de Schipper en geinteresseerden haere grieven tegens 't voorsz. appel in-brengende/ heeft sijn Exell: niet alleen af-geslagen/ maer daer en boven de Reeders van de Caper en haere Advocaten / met harde woorden ende dreygementen over haer onrechtvaerdich procederen bestraft. Twee Capers van Oostende brachten doe in Galissien op,/ een Portugijse Prijs by Port a Port genomen/ met 20. stucken en 300. Kisten Suycker / op 25000. gulden geestimeert.

Als dē Coning van Vranckrijck weder van Duynkercken na Parijs toog/ warender 2. van zijne Majests. Lijf-guarde/ die passeerende door Pontdormy/ by hun door curieusheyt eenigh Wit Sout hebbende op haere Paerden/ zijn sich daer van door de Tollenaers achterhaelt/ en slecht getracteert: De guarde der Musquettiers dien selven weg nemende/ dwongen de Tollenaers haer de Paerden weder te geven/ doch 2. van dese achter blijvende/ waren van de Tollenaers jammerlijck geplondert en geslagē/ en d'een vermoort/ 't welck in 't achterste der voorsz. Guarde ghehoort zijnde/ onder den Cornet Caras/ keerden hun subijtelijck om/ vielen op de Tollenaers/ daer syder 8. van doot smetē: En hoewel by den Koning by d'een over d'ander wierde geklaegt/ nogtans liep alles af in faveur der voorsz. Musquettiers: De voorsz. Tollenaers sich also gefrusteert siende/ gaven voor/ dat de Reyse des Konings na Duynkercken ongeluckig was/ (zy meynden voor haer) en spelden daer by/ hoe zijn Majesteyts Carots in 't uyt-rijden by de Poort van St. Denijs was gebroken/ en een Wiel brack buyten St. Denijs / en ten derde-mael wederom in 't uyt-rijden van St. Brice 4. Mijlen van Parijs. Men bracht doenmaels in de Bastille een Raets-Heer van Dyon/ die door intelligentie met eenighe Luyden van qualiteyt/ die oock daer over gecondemneert zijn/ door Speelen veele Luyden hadden bedrogen/ door een Sterre/ die in gemaeckt was in een Spiegel/ quansuys als saghen sy daer in het spel van de geene die tegens haer speelden. Den Prince van Condé/ door alle dese Vredens Tractaten den Oorlog gheruyneert siende/ begaf sich te Chantilly in de Academie/ tot de studie van de Philosophie/ en beriep aldaer met permissie der Curateurs/ om te disputeeren over de opinien van Aristoteles en Renatus Descartes. Tegens de Kers-dagen quam den Prince van Denemarcken uyt Enghelant te Parijs: Wanneer Engelant siende de Previlegien by Vranckrijck aen Duynkercken vergunt/ de selve gunstē aen alle hare Zee-plaetsen in 't Canael over Vranckrijck oock toe-stont. Een Normandois genaemt Morin / wiert te Parijs veroordeelt als een Gods-lasteraer/ levendich verbrant te worden/ om dat hy hem uyt gaf voor den tweeden Soone Godts/ hebbende sich daer neffens beroemt/ dat hy door den H. Geest also bevestigt was/ dat hy in geene Sonden konde vervallen: Twee sijner Discipulen Priesters zijnde/ en oock uyt Normandijen geboortich/ heeft men op de Galeyen gebannen. Den Sur-Intendent Bouchut/ vertrock in dese maent naer Gex/ met 20. Ruyters uyt de Guarde van den Prins van Condee/ Gouverneur van die Provincie/ en 20 Artsiers van Bresse/ Ec. neffens 100. Pioniers / Timmer-luy en Smits/

trocken

trocken na de Parochie van Beuge/ om t' executeren een Arrest van den Hoogen Raet/en 23. Kercken der Gereformeerde neer te smijten/staende in 't selfde Bailliuschap/ dit geschiede eerst met furie als Gods-dienst te Gex/doen te Divonne/en vervolgens als Blixem-pijlen vernielden in 2. dagen alle de 23 Kercken/ hoewel de selve alle wel en vast getimmert waren: De Roomsche hadden hier groot vermaeck/ om dat dit uyt hare Koocker quam: Maer de Protestanten als met reden bedroeft/ verdroegen/ om dat God machtig was sijne Kercke te preserveren voor alle op-loopende gemoederen.

Beyde Romen en Vranckrijck de handen aen 't Rapier slaende: (hoewel veele goede Catolijcken met hartseer verstonden dat den Allerheyligsten Vader en den Aller-christelijckste Koning/ om so een kleynen sake tegens malkander ageerden:) Romen worf Volck/ besette de plaetsen; veele hoopten echter dat men op dese Conditien noch soude accorderen/te weten: Dat men den Cardinael Imperiael soude deporteren, en naer Genua sijn Vaderlant versenden, idem, dat den Paus sijn Neef den Hertog van Farnese, soude senden aen den Hertogh van Crequi, ende hem weder binnen Romen geleyden, en dat Dom Mario opentlijck op 't credijt van een Edelman sal verklaren en sweeren, dat hy deel heeft gehad in het desseyn teghens den Ambassadeur van Vranckrijck, en de Franse Natie: Datten Paus voortaen alle de Corsi uyt den Kerckelijcken Staet soude bannen, en niet meer tot sijn Guarde moghen gebruycken, en de geen die alreede gevangen zijn,op te hangen en te vierendelen: Amnestia voor die van Avignon,om datse het guarnison van den Paus hadden uytgejaegt,en voorts alles in dien Staet herstellen als het te voré was. Evenwel was van den Paus tot de Cardinalé gesegt/wanneer sy op die saken vergadert waren: Rex Galliæ minatur apertum Bellum contra hanc sanctam Sedem: Nos sumus parati bonum pro malo, pro alio Consistorio vestrum consilium petimus.

't Coningrijck Poolen langs hoe ellendiger/ mits de saemen-ghesworen Soldaten alle soorten van fielony bedreven/ ten was haer niet genoeg/ datse hare 2. Oversten Zeronsky en Gonsieusky/ als alreede geseyt is/ onder pretext van Verraderye uyt der Wilda hadden vervoert / die sy onderwegen op den weg eer sy in 't Leger quamen/sonder haer te willen aenhooren/verdedigen/Barbaris hadden vermoort/hoewel Gonsieusky seer erbarmelijck hadde versocht/ datze maer eenige woorden met haeren Nieu-ghekoozen Marschalck mochten spreken/echter te vergeefs/en mosten voort: Maer den Onder-Cancelier Patz wilden sy oock te Lijf/ dreyghden en vervloeckten hem dapper/ om dat/so sy seyden/ hy de Man was die d' Electie van Duc d' Enguin tot de Poolse Croon meest begunstigden en aen dreef: Den Koning om meerder onheyl te voor-komen / door vriendelijck tusschen-spreken van den Cujavise Bisschop/ beloof de den 19. deser 9. millioenen aen dese Soldaten/ dan het bleeck daer na datter geen 3. millioenen in de Kas waeren / waer op 't Leger sich gehoont/ seer ongemackelijck vertoonde: Sy sacken dan af na Pruyssen: Komen in de Warders/ willen Putsko Brant-schatten/ Dantsich is daer tegens: Elbing van haer te seer benart door 't ophalen van Contributien / overvallen en smijten doot 20. van dese Pijpestellers/ met haeren Ritmeester; daer op komen sy af met 4000. Man/ dreygen d' Elbinghers te

Duyr en te Swaert; d'eerste die sy ontmoeten van Elbing waren 1. Preker/ 2. Cooplieden/ en een ander/ dese en daer na noch veele anderen / schooten zy door 't Hooft/en trocken de selve gants upt. Te Coninsbergen had de Ceur-vorstinne van Brandenborgh een Mis-val / alsoo een storm-wint en 't quaet Weeder door de Vensters so hevig was/ datter eenige Glasen met Confortiven op Tafel staende/ aen stucken geraeckten. Dantzich sloot na gewoonte hare Pont-kamer/en men bevont dit Jaer aldaer afgescheept te zijn 25716. Lasten Rogge/ 8172. Lasten Tarru/ 1449. Lasten Boeckwept/507. Lasten Meel/ 46. Lasten Broot: Samen 35890. Lasten: Op 't sluyten wierde noch vry gegeven 1056. Lasten Rogge/ en 200. Lasten Tarruw.

In der Moscou bleven noch al dueren die ongemacken welcke den Raedt van den Czar door 't inboeren des Koper gelts had veroorsaeckt / den lesten op-loop had by de 400. opposanten ellendich doen veroordeelen : 700. andere waren aen Ketenen geboeyt / en met Wijf en Kinderen in slavernije versonden/ sommige sijn met een teken op haer lincker Kaeck gebrant-merckt/ gelijckende na dese 5. Moscovise Leteeren/ BVCKI, zijnde een woort / daer mede gemeent wiert/dat dese oproerige sijn geworden: De Jongens van 10/ 12 a 14. Jaren/ heeft men yder een Oor laten af-snijden / op dat sich andere daer aen souden spiegelen : Maer den Moscobise Czar daer en teghens/ dede alle de Streltzen/om datse hem getrou waren geweest/yder met 10. Rubelen Koper gelt/en een Laken Rock begunstigen/beneffens noch/dat hy haer verscheyden malen met Wijn in zijn Kelder dede tracteren.

Door de Sont passeerden dese Maent 2. Franze Schepen/ bevracht met Yser en Koper/ als andere Sweetze Waeren/ maer alsoo sy in Vranckrijck behoorden/ mosten 200. Rijckxdalers van Tol geven. Die van Helm-stadt verklaerden gesien te hebben ter halver deser Maent in de Lucht malkander recontreren als twee Scheeps-armaeden / die op elckander Chargeerden/ wiens los-branden men oock geloof de vastelijck te hooren : Tusschen beyde Vlooten sagmen veel kleyne Vaertuygen/die sich tot hulp van d'een en d'ander partye scheenen aen te bieden: Schijnende daer na de voorsz. Vlooten als aen Halant te Lande te loopen/ en in groote confusie te verstroyen ; hier van zijn diverse gequalificeerde Oogen getuygen geweest. Te Coppenhagen arriveerden doe 3. Moscovise Gesanten / Georgius Boriferdes / Theodatus Johannides/ beyde upt 't Geslacht der Nassozokini/ en des Czars Kamerling Theodore Athanaseydes/ dese sijn ordentelijck ter Audientie ghewee st/ voor aen gingen 12. Persoonen die Schalen droegen/ waer in van Silver en gout de raerste nagebootste Gewassen waren/gevolgt van 12. Man/elck een Timmer-zabel hebbende / 4. met swarte Vossen / 4. met Enckhoorens en Zabelen/ 2. Man met twee stucken Oost-Indis Blom en Damast-werck/ 12. Persoonen met allerhande rare Vellen / 8. met Marters en Ermelijnen van wit en grau couleur/ 4. met Tijgers/ Luypaerts/ en Panthar-Vellen/ doen 2. Persoonen met een levendige Pellicaen/Lepelgansen/ Kranen/Reygers/die sy alle onder de armen droegen/neffens 2. andere die in Kasjes twee Zabelen droegen / dit getal was dubbelt/ voor de Koningh en Koninginne/ daer

daer op leyden 4. Moscovise Stal-knechten metter hant 2. schoone Grijs-grauwe Persiaense Paerden/ 4. Cameelen als Dromedarisen: De Gesanten selfs saten in des Conings Koetse: Boven gebracht zijnde / stonden des Conings Raden over sijnen Throon/ alle met gedeckten Hoofde/doch in het op-komen wierde de groetenisse bloots-hoofts over ende weder ghedaen/na groetenisse volgden daer op aen den Koning/ uptte naem van den Czar/ sich te verheugen over sijn Majesteyts gesontheyt/Ec. gaven daer op hares Keysers Brief over/ geschreven op root Taffa/door den Moscovise Onder-Cancelier Johannes Petreides/ gedragen in respect voor haer: Erhaelden oock al d' Alliantien tusschen Moscovien en Denemarcken van outs gewreest; versochten wijders/datte Presenten alle voorby den Koning mochten passeeren/ 't welck geschiede / en kusten daer op de Gesanten des Koninghs Handen/ waer mede sy af-toogen/en secrete Audientie versochten/onderwijl men haer op 's Koninghs kosten met 300. derley soorten van Visch/ alsoo het Vasten was/ tracteerden.

In Engelant sijn dese maent alle d' Ingesetenen gewaerschout/ dat/ wie eenige pretensen op de Onderdanen van haer Ho: Mog: meynden te hebben/ sich aen des Conings Minister George Downing souden hebben t' addresseren/ om door den selven allest e goeder orDre te werden gebracht: Het gedue-rich stormen veroorsaeckte datte Zee-baren so veel krachts op Dover hadden/dat wel 16. en meer Huysen van die Stad sijn weg gespoelt: Men beval daer dat yder Huysgesin sich most laten aen-teeckenen in 't Boeck genaemt: God en den Koningh: Een mijl van Aberdeen in Schotlandt / strande doe een Moscovis schip/ geladen mette beloofde Hennip en veel Pelteryen. Wanneer den Koning van Engelant hoorden/ dat men in Hollandt veele Militie af-danckten/ versocht sijn Majesteyt aen den Minister van hare Ho: Mog:/ aen sijn Principalen te schrijven / in faveur van de Capiteynen Jan Hussit/ Eduard Bred/ William Flemingh/en Samuel Clarke/ op datte selve haer Jaerlijckx Pensioen in Engelant/daer sijn Majest. haer in dienst gebruyckten/ mochten volgen/ den Coning seggende/ dat also sy hem lang getrouwlijck hadden gedient/ het hem leet soude zijn / dat sy om hem eenige schade souden lijden: En so ras hare Ho: Mo: die van noode mochten hebben/beloofde den Koning haer aenstonts over te senden: De Crediteuren van de Koninginne van Bohemen / wierden doen door haer Ho: Mo: met voorschrijvens insgelijckx gefavoriseert / ende een Memoriael aen den Engelsen Secretaris van Staet Morice ten dien eynde over gegeven: Hare Ho: Mo: Minister is daer over met groote affectie tot voldoeninge bejegent/ onder andere believden den Cancelier te expresseren: Dat sijne Majesteyt het geene aen de hoog-gem: Coninginne gedaen was, considererende als een seer genereuse Acte, en deswegen volkomen genegen die Luyden contentement te doen, doch dat sulckx eenigen tijt soude vereysschen, maer voor so veel in sijne Majesteyt was, konde haer Ho: Mo: wel versekeren, dat by alle occasien alles soude by-brengen wat eenigsints tot succes van die saeck soude konnen dienen. Prins Eduard vertrock doe van Londen naer Duytslant / gemeynt mette Somer weder te keeren. De Gesanten der Anze-steden in Enghelandt teghens de

Cromwelse Acte van Navigatie/ als noch op hare oude Privilegen steunende/ obtineerden niets.

Londen besloot dit Jaer met een groot Verraet teghens de Koningh van Groot Brittangien / de meeste Conspirateurs waeren Vijf de Monarchy-Mans/ Swaert-dragende Quakers/Cromwellisten/en in 't generael vyanden der Monarchale Regeeringe: De voornaemste die men noemden/waren Champman van Nordwig/Tomas Jeng/Juriaen Filips/Francis/Subbes/James Hurde/John Cellers/Baker en Mr. Gibs/ en bekenden schuldig te sijn aen 'tverraet/hebbende met vele van de hare niet alleen te Londen/ maer in andere plaetsē voor-genomen op te staen/en 't Coningryck in een Republick te veranderen/en te verseekeren den Koning/sijn geslacht/Monck/&c. die soodanich quartier soude gegeven werden / als Ludlow soude hebben gehad/ hier toe hadden sy bestemt/ stillekens door de Kingstraet/ Westmunster/ door de kleynste en heymelijckste gaeten en wegen op Withal aen te trecken: En om den Tour te vermeesteren/ hadden sy op hare hant sekeren Sergeant en Constapel uyt 't Guarnison van Windsor/ die den aenslach ter Na-nacht souden hebben begonnen/wanneer de guarde meest slapen: Ende als dan sich van de Tresaurye te Guldthal Meester ghemaeckt hebbende/ souden aldaer door een nieuwen Impost van 40. Schellingen op yder Mensch geset hebben/ oft wel meer/ na yder vermocht/om daer mede hare vordere desseyns te konnen uyt-voeren: Hebbende alreede veele Wapenen al-om uyt-gedeelt/ hare Hoofden bestonden eerst in een Raet van 40: Dese veranderden sy in 6. Persoonen: Om dat die eerst hadden ghewilt den Koningh te vangen als hy zijn Moeder te Greenwits ging besoecken: 't Welck andere desapprobeerden: Nu hadden dese 6. Souveraine macht om alles te doen/ en hadden reedts van de meeste Kercken in en om Londen alreede consent: Hare Officiers waren ervaren Krijgsluy/en door haer complot: Om dit desseyn wel uyt te voerē/waren in alle Provincien Boden gesonden en yemant vragende/waer om sy dus gewapent waren/ soude men antwoorden/ dattet was om te prevenieren/den aenslach der Papisten/die men soude seggen/dat op die tijt hadden voor-genomen de Protestanten te massacreren: Alles dan wel geluckt zijnde/was al een Declaratie gedruckt/ van de veranderinge tot een Republijck: Hadden oock gelt en een deductie vaerdig om de Zee-luyden om te kopen/en aen haer snoer te brengen: Sulckx dat sy geloofden het haer soo wel als Cromwel soude geluckt hebben: Maer 6. van dese zijn gehangen en gevierendeelt/mette overige had men een erbarmingh / als van te grooten meenigte zijnde. Dit gantsche Jaer zijn binnen Londen gestorven gestorven 16554. Menschen/ daer onder 12. aen de Pest: Daer en tegens zijn daer Kinderen gedoopt 10019. so datte geboozen Kinderen vry meer als de gestorven Menschen bedragen.

F I N I S.

(N B.)

De Koopere Figuer van 't Fort Tyoan moet staen op Folio 114.

Folio 110. ende 111. staet 9. Oost-indise Retour-schepen gearriveert.

Moet gelesen worden: Vijf van de Negen Retour-schepen gearriveert.

REGISTER,

A.

Arribement van de Bruyd uyt Portugael in Engelant/ 67
Amicable samen-spraeck der Luterzeen Gereformeerden/ 133
Accoort tusschen de Staeten van Hollandt ende Zeelandt/ 157

B.

Bede-dach in Nederlant/ 34
Borry gloriceert/ 128
Bedrieger te Napels/ 75
Burgemeesters te Wittenberg door Vagebonden gedreygt/ 40

C.

Conings-moorders in Hollant gevangen/ 42
Gestraft/ 82
Casor krijgt Previlegien/ 16

D.

Duynkercken verkoopen de Engelsen/ 179

E.

Egyptise Princesse gebalsemt/ 13

G.

Gonzieusky en Zeronsky werden gevanghen wegh gevoert/
Gesant van Portugal sijn versoeck/ 2
Groeningen in onrust/ 183
Geconfedereerde in Poolen/ 16

H.

Haerlemmer Meer/ 2
Henry Vane gestraft/ 97
Huys te Britten legt droog/ 1

L.

Leopoldus Wilhem sterft/ 176

M.

Morus/ wat ergernisse te Charenton/ 56
Moscovise Gesanten te Stockholm/ 115

O.

Orange by haer Ho: Mog: Gesanten de restitutie versocht/ 27

P.

Placcaet in Vrieslant/ 34
Piemontoise ellenden/ 75
Paerde-renningh te Parijs/ 108

R.

Radzevil beschermt de Protestanten/ 51
Ridders de St. Esprit/ 26

S.

St. Jans Heeren versoeck/ 2
Quade Proceduren/ 107/ 129
Spaense raed-slagen/ 28
Savoyse Hartog begroet haer Ho. Mog:/ 176
Staet van Turckijen/ 48
Staet van Spangen/ 29/ 47/ 120
Staet der Oost-Indise Compagnie/ 116
Staet der West-Indise Compagnie/ 48/ 58
Spaense Soldatenschepen uyt Vlaenderen naer Spangen/ haer ongeluckige reyse/ 12
Straelsonts ongeluck/ 55
Staet van Vranckrijck/ 26/ 30/ 44/ 51/ 109/ 124 171/ 164/ 181
Staet van Sweden/ 55/ 73
Staet van Nieu-Nederlant/ 4
Staet van Engelant/ 12/ 14/ 31/ 47/ 48/ 68/ 71/ 91 99/ 140/ 176
Staet van Denemarcken/ 71
Staet van Duytslant/ 22/ 38/ 54/ 63/ 119/ 153/ 165
Staet van Italien/ 23/ 123/ 140/ 165
Staet van Poolen/ 40/ 56/ 117/ 139
Staet van Hollant/ 61/ 152/ 159/ 181

T.

Tractaet tusschen den Allerchristelijckste Coning van Vranckrijck/ en haere Ho: Mog: de Staten Generael/ 76
Tractaet tusschen hare Ho: Mo: en den Coning van Groot Brittangen/ 141
Tractaet tusschen Engelant en Portugael/ 66
Tractaet tusschen Engelant en Denemarcken/ 19
Tractaet tusschen Engelant en die van Algier/ 67
Tempeest over geheel Europa/ 32

V.

Verraet op den Koning van Spangen/ 46
Vreemt geval te Overlantstreyn/ 119
Vice-admir. de Ruyters effecten/ 4
Utrechtse onlusten/ 36

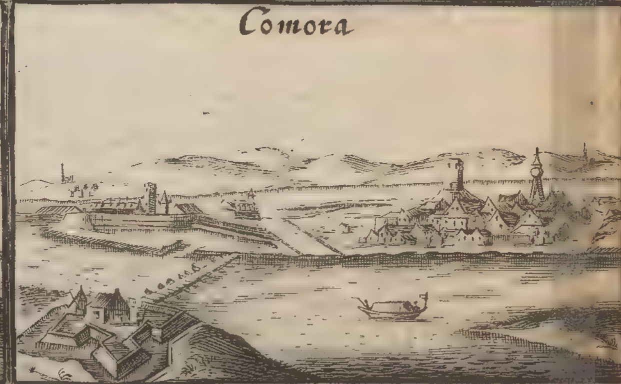
Z.

Zee-saken/ 3/ 32/ 49/ 103/ 117/ 123/ 159/ 174/ 178
Wilda ingenomen/ 15

Eynde van het Register.

Tot Haerlem by Pieter Casteleyn Anno 1664

HOLLANTZE MERCURIUS,

Vervaetende

De voornaemste Geschiedenissen, voorgevallen in 't gantze Jaer 1663.

In CHRISTENRYCK:

Het Veertiende Deel.

CHARONID; Fortuna omnibus est communis, ociosa autem & incontinens vita malis viris propria est.

Gedruckt tot HAERLEM,

Ter Druckerye van PIETER CASTELEYN, Boeck-drucker en Boeck-verkooper op de Marckt, in de Keyzers Croon. 1664.

Aen de Goet-lievende Vaderlandt Beminners, Zalicheydt:

TEn Veertiende mael kom U gunstige Inwoonders de MERCURIUS voor ooghen: Byna 't Verhael van anderhalve Eeuwe: En voor sommige een gantze omkeeringe: Voor my een stadige veranderinge: Den vreemden een soete vermakelijckheyt: En de verandering voor de gheheele Weerelt een gheschickte Nootzakelijckheyd: Wijl d' Almogende toch niet sekerder geschapen heeft als d' onsekerheyt van 's Menschen doen, en wesen: Hier van (of yemand van sulcks onervaeren was) vertellen dese Veertien Jaer-Boecken: Vertonende als op een algemeyn Theatrum, des Weerelts woelerijen, d'ydele wercken der Menschen, toe-gelaten onder 't gesicht van den Al-doorsiend' en Grooten Godt: En om hoe weynigh nuts, oorsaeck, en kleyn beleydt, dickmalen geheele Vorstendommen om gekeert en vernielt zijn; Ons leerende, dat alles wat wy hier aen een ander sien ghebeuren, ons oock in haest kan over komen: En met het Oude Moederken van Saxen behooren te leeren bidden, dat als het taemelyck in den Lande wel gaet, die Regeeringe aldaer lang mach gezegent dueren, en of het den Staet en d'Ingesetenen niet wel en ging, dat het doch niet arger en mochte worden: Want wy alle varen op een groot Schip in de tuymelende Baren, d'een sien wy geswindt klimmen na de Mars, als een staetsuchtighe tot hooge Ampten: Die het wagen durft, ruckt als een die niet hooger en kan, sluckx

ſluckx tot den top van de groote Steng: De Man aen 't Roer, (wel de voorſichtigſte) vernoeght ſich door Kaert en Compas. 't Schip voor zanden en qua gronden ten ſpoedigſten naer de Wint waeyt, tot lof van zijn Opper-reeder in behouden Haven te ſtueren: De Kock zijn Ketel geſchuert, om Grutten te ſchaffen, vertoont die menſchen welckers Maeg en Borſe geduerig van ydelheyd vol zijn: 'tIs waer die 't zijn quartier niet en is, ſlaept als d'onwetende hoe 't met 'tSchip gaet, die veelmael ervaren, dat als zy te Koy gingen, het moy weer was, en hun quartier beginnende, ſtorm en wint hun voorlant was: Elders knoopt en ſplitſen ſommige het Tou-werck, als ſorgers datmen ſonder hechte kabels tegens de dappere Golven niet licht en behoort te kabbelen: Maer den Schipper die men op de Levant oock noemt Capiteyn, dats Opperſte, ſtaet nae het moy weer is, nu uyt de Hut, dan van de Campagne, en ſiet als dien vriendelijcken God het werckje van al dit Scheepſvolck, beveelt tot haer eygen behout, wil dat alles ſoo geſchiede, en datte Kock wel ſchaft, en die beſt aen de back roeyt, krijgt 'et meeſte: Hy waerſchout, hy ſtraft, en die ſich na 'tbevel van de Schipper wel draghen, ontbiedt hy in de Kajuyt, en ſchenckt haer van ſyn beſte gunſt-Wijn: Maer de wederhoorige gekielhaelt, dats de ſtraffe hier, moeten daer na met 'tnatte Broeckje voor de Maſt, en van de minſte gehoorſaeme Bootſgezel veroordeelt en geſlagen worden; Sie daer Leſers hoe ghy op dit groote Schip Matroos zijt: Werwaert den Capiteyn u Brieven heeft getoont, daer ghy u hebt laten op aen nemen, om na Jeruſalem te varen, en ſodanige Seemanſchap te gebruycken, dat of ſchoon de Turckſe Roovers, en felle Winden u op de reyſe bevochten, deſe uwe Schipper is u Aſſeurateur, hy heeft de Polis getekent, op conditie, dat als elck Matroos ſyn Beroep en d'ordre na vermeugen na-komt, Hy u voorſeker met vreugde en nieuwe Kleeren te Jeruzalem ſal brengen. Amen.

HAERLEM, den 28. Martij 1664.

Die Schle sie
PO LON IA
Be hem
MORAVIA
Osten reich
Com Waraldien
HU NGARIA
Com Bathien
Com Pesthien
Bosnia Pars
OLIM DARDNIA
ITALIÆ PARS
Sclavonia
Carpathius mons
Donaw flu
Draua flu
Sauw flu
Balaton lacus
Statuas Coloßas
Petri Varadinium
Belgradum
Buda Offen
Pesth
Strigonium Gran
Comara
Rab
Papa
Pressburg
Haimburg
Olmutz
Crakow
Leibeten
Schiltperge
Hatwar
Kaßovia
Tokay
Zolnok
Segedinum
Bathmonstor
Marton Vasar
Sombok
Vesprin
Kanisa
Kopan
Pogeneck
Schlaw
Drawijnk
Tessyn
Zombathel
Wißalto
Nouigrad
S. Martnperg
Palota
Stulweissenburg
Weyta
Kalocsa
Mohach
Abnad
Pilsen
Tabor
Bechenbrod
Habelschwert
Altstat
Kremnitz
Neustat
Eberfurt
Rochenez
Sabaria
Gunz
Oder
Wolta
Landskrona
Rosenberg
Tuart
Somos
Agria
Hewes
S Georgius
Wardein
Kata
S. Michal
Cżegled
Ketzkemel
Zenkalas
Zentha
Bonmon
Titul
Baric
Dobor
Media
Rhaslia
Kowacz
Gradiskia
Wasky
Sisaken
Sollin
Trist
S Vite

ſtuckx tot de
(wel de voor
't Schip voor
Wint waeyt,
ven te ſtuere
ſchaffen, ver
duerig van y
en is, ſlaept a
mael ervaren
hun quartier
ders knoopt
datmen ſond
licht en beh
de Levant o
moy weer is,
dien vriende
beveelt tot h
datte Kock
meeſte: Hy
Schipper we
haer van ſyn
haelt, dats d
voor de Ma
oordeelt en
groote Schi
ven heeft ge
Jeruſalem te
dat of ſcho
reyſe bevoc
de Polis get
roep en d'o
vreugde en

EURIPID. Multa præter spem faciunt dij, sperata finem non attigerunt.

Het veertiende Deel van den

HOLLANTZE MERCURIUS:

Op 't tegenwoordighe Jaer.

JANUARIUS 1663.

Hristenrijck had nu al veertien jaren gemaeckt / dat den grooten Vrede te Munster tusschen den Duytsche Keyser / de Kroonen Spangen en de Sweden / de Republijcke der Vereenigde Provincien / en vele andere naest en aenhoorende Staten/Anno 1648. gheslooten / haer veel te kleyn was om gerust van alle Oorloghen te konnen blijven: Yder oordeelden 't selve doemaels voor een heylsaem werck: Maer terstont na de afkundiging wraecktent geen van d'allerminste: Selfs Paus Innocentius protesteerden daer tegens/ Om dat in den Duytsche Vrede door de Roomse te veel naer zijn sin aen d'Euangelise was toe gestaen: Immers van doen tot op heden is de verandering soo vast in de Weerelt gebleven/ datter weynig Eeuwen by dese leste van 14. Jaren vergeleecken mogen worden: Kijckt keurig door de venster van onse Jaer-boecken in 't Hoff van yder Potentaet/ niemant (hoe kleyn) is verschoont / zy alle sweven noch op d'onsekere wiecken van Icarus en zijn Soon: Duytslandt soo ellendigh ver-

verwoeſt : Poolen als een puynhoop : Beyde na adem-tocht ſiel-tooghende/
ſien na ſy even meynen gedaen te hebben/ een dreygende ſtaert-ſter : En kort
daer aen een grouwlijck Legher van Turcken op hare Frontuyren / die Se=
venbergen als met een Seyſſen van Chriſtenrijck af-ſcheuren en bemaghti=
gen : Ooſtenrijck dreygen : En Hongarijen vernielen.
Men had in Duytſlant/ ghelijck op ons leſte Deel / Fol. 177. is ghezept/
tot Regenſburg een Rijckxdag aenbeſtelt/ alwaer de meeſte Gevolmagtigden
aen-gekomen zijnde/ heeft men de Keyzerl. Propoſitie den 20. January ge=
daen : Twee dagen te vooren begaven haer den Vorſt van Saltzburg in des
Biſſchops Huys / alwaer ſmorgens te 7. uren tot dien eynde de Keurvorſten
en Standen Gevolmagtigde waren vergadert/die neffens den Biſſchop van
Saltzburg/ door des Rijcx-Marſchalck en Rijckx-Quartier-Meeſter door
des Biſſchops-Hof tot in de Domkerck/in goede ordre geleyt : En na langen
Gods-dienſt/ en geſongen Muſijck/ door een van Stads wegen/ op een ghe=
maeckte Brugge tot op 't Raethuys gebracht/ en geplaetſt op de groote Zael
die den Biſſchop van Saltzburg met koſtelijcke Tapijten had cieren laten/en
ſtonden van den Dom tot 't Raedthuys de Burgerye in Wapenen : Alwaer
dē Graef van Wolckenſteyn de Propoſitie dede/ en van dē jonge Heer Oexel
Saltzburgze Raet/ overluyt gelezen wiert : En vervolgens van de Rijckx-
Standen door de Kur-Mentze Cantzelier Dr. Meel/ de ſtemmen vergaert/
Danckſeggingh gedaen/ en om communicatie der Propoſitie gebeden : En
zijn alzoo weder van 't Raethuys na des Biſſchops-Dom af-gevoert : De
Propoſitien luyden aldus :

DEn Roomze Keyzer , oock Koninckl. Maj. van Hongaryen en Bohemen onzen gena-
digen Heere, laet jegenwoordig des H: Roomzen Rijcks Keurvorſten en Standen, oock
d'abſente Volmagtigde Radē, Legatē en Geſantē, reſpective Vrunt, Vader en Oomſchap, gants
en gunſtig groeten , Keyzerl. Trou Genade, en alles goets aenſegghen, en ſtellen buyten alle
twijffel daer by ; eerſt de Hoogh en Wel-ged: H: Keurvorſten en Standen des H: Roomzen
Rijckx, ſullen wel vernomen hebben des Keyzerl. Majeſtts: uyt-ſchrijven tot een Rijckx-dag
uyt Weenen den 8. February 1663. Met conſent van 't Keurvorſtel. College, met byvoe-
ginge,in wat een ſeer gevaerlijcken toeſtant d'algemeyne Chriſtenheyt door den aentocht des
Chriſtelijcken Naems Erf-vyant de Turcken ; onaengeſien de noch duerende met hem ghe-
ſlooten Vrede, by hem voor-genomen ſonder eenige aen hem ghevoeghde oorſaeck, noch al
voortſet ſijn Vyantlijckheden en ſtercke Krijgſruſtinghen , ſoo te Water als te Lande ; Recht
tegens ſijn Keyzerl. Majeſtts: Koningrijck van Hongaryen , 't aenſienelijck Vorſtendom Ze-
venbergen, en andere Chriſtelijcke Grenſen ; oock ſoodanigh dat of wel de Keyzerl Majeſtt.
tot afwendinge van deze voor oogen ſwevende Vrede-breuck,zijn Majeſt. ſelfs ſoo wel by den
Sultan en Grooten Turck ſelfs, als zijn gelaſte Generaels Aly Baſſa tegens Zevenberghen. en
't Koningrijck Hongaryen ſodanige vertooningen had gedaen, die tot beveſting des geaccor-
deerden Stilſtants van Wapenen, en ſtuytinghe van alle Vyandtlijckheden en Bloetſtortinghen
dienden, en niet voor het tegenwoordige achter willende laten, wat tot continuatie van Vrede
nochte ſijn : Soo geeft dan Keyzers uytſchrijven met droefheydt te kennen , 't welcke oock
buyten dat door 't verloop alomme is bekent, dat alle die voorſz. Keyzerl. Vredens neygin-
gen om den voorſz. Erf-vyant van zijn bloetdorſtigh voornemen te diverteeren, niet helpen:
Ende

Ende alſo de Keyzerl. Maj. ſo machtigen Hooft-Vyant niet alleen kan weder-ſtaen: Soo verſoeckt hy de Keurvorſten, Stendé, Vorſten, en andere vremde Potentaté (dewijl gants Chriſtenrijck dit betreft) in der yl hem vrywilligh te helpen, met Volck en Gelt, om alſoo een goeden Roem te obtineren: Verclarende als noch ghenegen te zijn alle Chriſten Bloet-vergieten te willen mijden; en gelijck onze Voorſaten, ſpeçiael Ferdinandus III. 'tRijck in goede ruſte en Vrede te preſerveren: Op die conditie nemen wy onſe Velt-tocht aen: En ſullen echter niet te min de Tractaten aen de hant houden, onderwijl wy tegens onſen in den Mont voerende Vrede-begeerder de Erf-vyant ſullen ageeren, die niet alleen nu in Europa, maer oock in Aſia met grooter Krijgs-macht meer en meer voort vaert, en in het Handelen ſulcke nieuwe en ongehoorde pretenſien maeckt, die nimmer ſonder nadeel van gants Chriſtenrijck en pericul des H: Roomſe Rijckx, &c. plaets hebben konnen: Sulckx dat op hem niets en is te bouwen, noch te hoopen: Nu noodigt Keyzerl. Majeſt. yder Chriſten Potentaet hier toe, als tot 't algemeen ſonder tijt verlies te willen contribueren: Het gevalt Keyzerl. Maj. ſeer wel, dat de Heeren Keurvorſten, Stenden, &c. in ſo ſtercken aental jegenwoordig op den Rijcxdag te Regenſburg by een ſijn, hem ſeer moeyende niet in 'tbegin daer geweeſt te zijn, om mette Keurvorſten en Standen te beraetſlaen om den Erf-vyant te prevenieren, om alſo ſijn Erf-landen als den Schilt en Muer van Chriſtenrijck te behouden, op datte Keurvorſten en Stenden innerlijck in ruſte mochten blyven geconſerveert: De ſake van Sevenbergen langs hoe gevaerlijck wordende, is ſijn Keyſerl. Maj. genecesſiteert na Ongaryen te gaen, om goede voorſlagé te doen tot defencie: Waer door ſijn Maj. genootſaeckt was een Commisſaris hier te ſenden in ſijn plaets, om op de huydighe Vergaderinghe te Preſideren, om daer alles ten ghemeenen beſte in zijnen Naeme te dirigeren: Hebben wy de Heer Guidobalden, Aerts-Biſſchop tot Zaltzburgh, Legaet des Roomſchen Stoels hier toe Gevolmachtight: Biddende de Heeren ter Vergaderinge hier mede te vreeden willen zijn:

1. *Om te beraetſlaen, hoe men de huydige Turckze Macht te ſtuyten, en 'sKeyzers Erf-Coningrijcken en Landen beſt ſal preſerveeren.*
2. *Op datte ſo dier verkregen Vrede van 't Rijck der Keurvorſten en Stenden daer door meer verſeeckert, aen-ghebonden en beveſtight moghen werden, en te delibereren op yders Recht en Intreſt.*
3. *Satisfactie te geven, aen die by den leſten Vrede noch niet en zijn op haere pretenze voldaen.*

Keyzerl. Majeſt. als Vader, Oom, en Vrunt, bid alle de Keurvorſten en Stenden hier op te willen raetſlaen tot vermeerderinge van de Eere Godts, voort-plantinge onzes Chriſtelijcken Naems, en Geloofs, en een beſluyt te nemen: Blijvende Vrient dienſtwilligh den zelven.
Actum Regenſburgh den 20. January 1663.

Men besloot doen weder alle Huysen buyten Weenen af te breken/ also den Baron de Goens/ en d' aftbijzen van Constantinopolen daer heen notificeerden: Dat men den Keyzer maer ſocht op te houden: Datter voorſeecker yets groots by den Divan beraetſlaegt wiert: Dat men had getelt de Duytze Vorſten, hare Macht, en haere Intereſſen, &c. Ommers men vreesde aen 't Keyzers Hof/ datte Turcken soo wel Oostenrijck als Zevenberghen voor hadden te bemachtighen/ waer door dan

 Christen-

Christenrijck open/ en de Turcken nimmer (gelijck sy nu door den Donauw stroom/ en de tusschen beyde ghelegen Woeste Landen/ die haer beletten met groote Legers lang te konnen bestaen) so als voor heen/ te rugge gedreven/ en zy diensvolgens den ondergang van Christenrijck souden werden. Het gaf oock veele Catholijcken gheen kleyne bedroeffenis/ dat een Jonge Heere van Lemberg in 't Hertogdom Elsz. in dezen sorgelijcken tijt/ van een seer Out en braef geslacht zijnde/ sich op de ☞ Jootze zijde had begeven: Opgerupt door een Moisaize Rabin/ latende sich niet alleen selfs van haer Besnijden/ en haer Geloof aen nemende/ maer verboot oock seer streng alle zijne Onderdanen sig van Verckens-vleys t' Eten/ te onthouden/ haer de Joodze Religie daer beneffens recommanderende: Maer als nu den Hertoge van Elsz. hier af was verkundtschapt/ is dezen Lemborghze Heer/ door hulpe van den Adel in een duystere gevangenis gevoert/ alwaer desen/ vreesende Weereltlijcke schande/ sich selfs uyt desperatie heeft verworcht: Een Prediker die van sulcke dingen mede beticht wiert/ daer was aen ofte niet/ was so verstelt/ dat men hem den naesten morgen in sijn Bedde doot vont. Waer aen te sien is, hoe swaer men den Heere Iezus (aller Menschen Heylant) soo vol meening Verloochenen kan. Een by-loopende Dootslager/ door quaet geselschap verruckt/ echter d'Acte begaen hebbende/ wiert begenadigt met zijn Confrater te sien Onthoof den/ en hy selfs 6. Jaer te gaen in Ysere Slooten en Ketenen/ wiert so na Raab gevoert/ om daer den tijt van Jaren uyt te harden in arbeyden. Een fraey expedient om de Vagebonden meer als voor de Galg te doen schricken. Den 10. dezer is Aertz hertog Ferdinand Carel tot Inspruck te Kaltern/ na dat hy 12. dagen aen de Kinderpocxkens had gelegen/ Overleden: Welcke sieckte soo sterck in Oostenrijck begost/ dat den Keyzer selfs resolveerde uyt Weenen na Nieustadt te vertrecken. Men bracht doe te Weenen een Comis Metzker/ hebbende lang gehoereert met een licht Vrou-mensch/ terwijl hy zijn Echte Vrou noch levendig in Beyeren alleen liet: Had oock valse Munt geslagen/ en met dat gelt jaerlijcx veele Ossen en ander Beestiael in Ongaryen wesen koopen/ tot dat eyndelijck 2. van zijne Knechts gevangen/ en gestraft/ zijn handel daer door bekent is geworden.

Den Keurvorst van Beyeren/ confident aen den Huyze van Oostenrijck/ vont sich beyde over de Turckze en Franze armatura genoot saeckt tot eygen defensie aen te stellen/ oock tot protectie van sijne vrienden ende Geallieerden: Te meer/ om dat men te Regensburg op de Rijcxdag seer wel hadde bespeurt/ datte Stenden wel tot auxiliate hulp teghens de Turcken souden willen verstaen/ maer niet anders dā onder conditie dat alvoorens alle Rijcx gravamina souden afgedaen werden. De differenten tusschen den Huyze van Hessen/ en den Keurvorst tot Heydelberg/ zijn nu deze dagen mede so verre vereffent/ dat maer alleen eenige liquidatie van onkosten bleven resteeren.

Tot Zwijffel/ in 't Ampt Monjoye/ alwaer d'Evangelise hare Religie over de 40. Jaren ge-excerceert ende ongestoort geconserveert hebben/ soo wel in de Kercke

☞ In de boven gewesten sijn sy daer seer sterck, en groote Schaccheraers: Reysers en Bedelaers: Weten van geen arbeyden, en bedriegen de Christenen waer sy komen: Te Koopmanschippen en te winnen, recht oder nicht, dats haer gemeene stijl.

Kercke door haer voormaels daer toe opgebout / als naederhant in de Huys kercke by haer daer toe geprepareert: Is door eenige beampten des Hertogs van Nieuburg aen den Prediker der Zweiffelse gemeente gedaen de naervolgende wreede vervolging: De Christenen der voorn: Gemeente tot hier toe van d' Evangelize Predikers der Naeburige Heerlijckheydt Stolbergh by beurten bedient geweest zijnde/ hebben eyntelijck een eyghen Prediker om by haer te woonen / beroepen: Als nu de zelve sich met zijn Familie by haer Huyslijck neder geset hadde/is hem niet alleen het Prediken veelmael verboden/ de Huys-Kercke geslooten / ende groote straffe geleyt geworden/ op den geenen die hem souden hooren Prediken / maer daer en bover zijn op den 1. Febr. den Amptman/ de Vorst-meester/ ende den Schout tot Monjoye/ neffens den Weer-meester tot Longersdorp ghekomen/ de welcke den Prediker met gewelt uyt den Huyse genomê/over de straten/ja door het water gesleept/ zijn Klederen van 't Lijf gescheurt / tot d' uyterste Landtpalen des Landts Gulick vervolcht; ende eyndelijck daer uyt gebannen/ hoedanigh Proces sy daer nae tegens des Predikers Huys-Vrouwe mede ghepractiseert hebben. d' Executeurs zeyden wel sulcks gedaen hebben op ordre zijns Doorl. Hoogheyts den Hertog van Nieuburg/doch wert seer getwijffelt dat so een verstandigen Vorst tot sulckx oyt soude consenteeren. Daer op is den 26. January in 's Gravenhage gekomen een Kurbrandenburgse Gedeputeerde van Kleef/ hadden den 30. by haer Ho: Mo: Audientie: Versoeckende/vermits die van de Gereformeerde Religie van den Vorst van Nieuborg in 't Bergs en Gulucker Lant tegenwoordig t' eenemael voor 't Hooft wierden gestooten / volgens de Placcaten daer van onlangs gepubliceert/ofte hare Ho: Mo: neffens zijn Keurv. Doorl. de selve geliefden te beschermen/ende Vorstel. Doorl. daer op te begroeten met Brieven van Interesse/ in faveur van die van de Geref. Relige: Waer op haere Ho: Mo: een van hare Trompetters met een Brief aen den Hertoge van Nieuborgh hebben af-gesonden/ streckende tot protectie van alle Protestanten in de Vorstel. Nieuborgze Dominien/ op het versoeck der Kurbrandenborgze Gesanten/ uyt wiens Principalens Naem oock versocht wiert prolongatie van 't Tractaet tusschen hare H: Mo: en zijne Doorl. Ao. 1655. op-gherecht/ vermits het selve stont op 't expireren: Is ondertwyle tot Cleve dusdanige Publicatie gedaen:

Lieve, Getrouwe: Nadien der een gemeene geloofwaerdige geruchte gaet, op wat maniere onze Neef de Heere Paltz Graef van Nieuborg de Evangelize Gereformeerde ende Luterze Religions-verwanten in onze Hertoghdommen van Gulick ende Bergen, niet alleen allerley benaeutheyt laet toe komen, maer oock onlangs geordonneert heeft dat alle soo wel Evangelize Gereformeerden als Luterze Religions-verwanten, welcke na het Iaer 1650. met hare Wooningen ende Huys-houdinge in de Stad Dusseldorf sich neder-geslagen hebben, binnen 6. Weken de selfde Stad ruymen sullen: Ende sulcks strijt so wel tegens de opgerichte Religions-vrede, als tegen deser Lantschappen verdeelde Renversalen, ende de provisionele Accoorden, gemaecct tusschen ons ende sijne Doorl. Voornamentlijck teghen die van den 11 Octob. 1651. Die door mediatie van sijne Keyzerl. Maj. op-gerecht sijn, ende mede brengen dat het Wezen van de Religie ende Kercken sal gelaten worden in de Staet so als die voor den

 aenvang

aenvang van de misverstanden die doenmael ontstonden, geweest sijn, eñ dat daer tegens geen verhinderinge ofte vernieuwinge voor-genomen soude wordẽ, noch verstaen dat andere sulcx souden doen, ende dat niemant op eenige plaets wegen de Religie ende Conscientie, onder wat pretext het oock soude mogen sijn, soude beswaert worden. Soo hebben wy niet konnen nae laten, om de voorsz. Accoorden te doen houden, eñ onse bedruckte Ondersaten te redderen, by der hant te nemen de middelen die daer tegen toe-gelaten sijn: Ende beveelen derhalven U mits desen genadelijck, U niet alleen vlijtigh te informeren, welcke Roomse Catholijcke Religions-verwanten na het Iaer 1650. sich nedergeslagen hebben, ende ingekomen sijn, maer oock welcke na de gem: tijt met vreemde Roomse Catholijcken, welcke niet in de selfde Stadt gebooren sijn, souden mogen Getrout sijn, tot dien eynde, van de Priesters der Kercken ghetuygenisse latende voort brengen, ende hare Namen ende toe-namen aen geven, eñ terstont herwaerts senden, om de selfde aen te kondigen; dat so verre als sijne voorsz. Doorl. ordre na verloop van 6. Weken in 'twerck sal gestelt worden, sy dan oock de selfde ruymen sullen: Ende daer nevens oock berichten, wat voor Kercken ende Schoolen van de Roomze Catholijcken, na het Iaer 1650. Opgericht, Gebout, ende verbetert zijn, ende zedert voor nieu Gebouwen voor-genomen worden. Wy beveelen u sulcks. ende sy U met genade bewogen. Gegeven in Kleve, in onse Regeerings-Raet den 9. January 1663.

Doch de sake naderhant van weder-zijden ingesien/ heeft sich eeniger maten gereddert: Hoewel/ Godt betert/ de genoemde Christenen malkander in deze dagen seer kleyne Liefde vertoonden. De Stad Embden versocht doen by hare H: M: om mede te mogen werden gesloten in de Tractaten tusschen hare Ho: Mo: en die van Tunis en Algiers op-gerecht.

In deze Maent heeft de Heere Ambassadeur van Portugael by Memorie ter Generaliteyt versocht: Dat hem noch een Copye van 't Tractaet van Vrede, tusschen den Koning van Portugael ende haer H: Mo: op-gerecht, mogte werden gecommuniceert, sampt de Brieven by hem versocht voor den Edelman die naer Oost-Indien soude gaen, ter hant gestelt mochte werden: Welcke Memorie men in handen van Commissarisen ghestelt heeft/ omme daer op te adviseren. Ende den Heere Richard Minister van den Koning van Spangen/ in qualiteyt als Raet ende Secretaris van die Kroon; heeft dezer dagen mede by Memorie ter Generaliteyt gerepresenteert ende geklaegt: Over de contraventien ende excessen, by de Ingesetenen dezer Landen sonder ophouden gepleecht werdende in haere Commercie ende Navigatie op Portugael: Met het derwaerts voeren, niet alleen van Vivres, Koorn ende dierghelijcke Koopmanschappen, maer oock van allerhande soorten van Ammunitie van Oorloghe ende Waren van Contrebande, specialijck verboden by 't Tractaet van Vrede ende Marine, tusschen Portugael ende dezen Staet gesloten: Waer op men geresolveert heeft dezelve Memorie Coppelijck te zenden aen 't College ter Admiraliteyt tot Amsterdam/ omme daer op te berichten wat van die saecke was.

Doenmaels is by de Staten van Hollant/ ter Generaliteyt als een Resolutie in gebracht: Dat alle d'Arresten in 't Lant van Ravesteyn, den Hertog van Nieuborg toebehoorende, op 't versoeck van sijn Furstel. Doorl. mochten gesurcheert, ende buyten gevolg gelaten werden tot nader ordre: Als oock de Militie omtrent het Slot ter Leuth leggende, werden af-gevoert. De Ambassadeur van Vranckrijck ter Generaliteyt bekent

kent

kent makende de doot van de Franse Princesse (by ons Fol. 182. aengeroert) wiert daer over door een compliment van Condoleantie van hare Ho: Mog: bejegent: Ende wierde oock raport gedaen/ by de Commissarisen die metten op-gem: Ambassadeur hadden gedelibereert om te mojeneren / de gepretendeerde Restitutie van de Ridders van Malta/ anders St. Jan/ in deze Provincien gelegen: Ook over de gepleegde executie van 't Huys ter Leuth/ende d'arresten van wegen den Grave van Flodorf/ gedaen op de Domeynen ende Goederen van den Hertoge van Nieuborg in 't Lant van Ravesteyn: Benefsens de pretense van den Bisschop van Munster op de Heerlijckheydt van Borculo: Ende de klachten wegens Cur-Ceulen ghedaen over de indracht die by dezen Staet gepleegt soude wezen in des selfs Recht en Souvraniteyt en Jurisdictie over de Stad en 't Ampt van Rijnberck. Hare H: M: hebben doe nochmaels doen schrijven om een Resolutie der Provintien op het senden van een Ambassadeur Ordinaris na Engelant: En aen de Bewinthebbers der West-Indise Comp. dat sy Commissarisen souden oversendẽ/omme alle verschillen haer beraeckende/te vereffenen/ vermits de Heer Silvercroon/Gesant van de Kroon Sweden by Memorie had versocht/satisfactie by de Africaense Comp. voor desen in Guinea geledẽ: En den Resident van Denemarcken had insgelijcx oock yets tegens de selve Comp. Daer is oock ter Vergaderinge van hare Ho: M: overgegeven sekere Memorie wegens de Princesse Doüagiere/ betreffende/ het te geven contentement over 't geconvenieerde by 't Tractaet van Vrede/tusschen den Koning van Spangen en de Geun: Provincien gesloten/ten behoeve van den Heere Prince van Orangen: Copielijck gesonden aen den Heere van Reede/residerende wegen haer H: Mo: aen 't Hof van Spangen te Madrid/met bevel ende last omme alle mogelijcke vlijt ende devuoiren aen te wenden / aen 't voorsz. Hof / om de beloofde satisfactie eenmael te erlangen. De Generale Munt-meesters hebben doen ter Generaliteyt mede geklaegt by Memorie/datte saken van de Munt door slechte observantie van dage tot dage slechter wierden: Waer over een Geschrift aen alle Provincien is af-gegaen. Den 10. deser storf in 's Gravenhage den Raetsheer Gualther de Raet: By veele bemint/ en by sommige gehaet.

In deze Maent is niet alleen weder den Dijck by Gorcom door het afparssende Ys en Water van boven de Maes af/door gebroken: Waer door de Alblasser-Waert weder gants onder liep/ nemaer selfs zijn de Bommeler en Tieler-Waerten mede gants als een Zee onder geloopen/ invoegen de Lechdijck en de Sluyse aldaer in groot pericul stont om insgelijcx deur te gaen: Het Ys was soo krachtig/ dat de Stadt Gorcom selfs niet buyten groot ghevaer was: Een Ruyter op den Dijck/zijnde dicht by de Stad/wiert met het stuck van den Dijck een groot eynde weeghs in 't Lant geset/ behoudens 't Leven; mede noch een Vrou en Man / en ettelijcke Boomen die aen en op den Dijck bleven: En hoewel veel goet al om geborgt wiert/was de schade voor de arme Boeren en Ingelanden zeer groot; als noch niet erhaelt hebbende den Adem van haer seer onlangs geleden schade. De saken ter Zee scheenen nu voor den Koopman vry veel goets te belooven / mits de Kaepvaerders al omme vernietigt/

nietigt/en de Barbarise Rovers bevreedigt waren: Maer subijtelijck komt'er over Engelant s wieren 'tgerucht/ dattet Jacht Slooterdijck/ in May 1662. na Oost-Indien uyt-geloopen/ op den 24. Juny snachts was gebleven op de Sout-Eylanden/ het Volck geborgt/ wierden door eenige sommige van haer met een gering Vaertuyg na Cabo Verde over gevoert/ en te Lande geset aen een dorre strant/ veel mijlen gaens van Cabo Verde: En mosten dese Schipbreuckige so in groote Honger en ongemack/ beneffens 't grootste gevaer van in der Leeuwen klaeuwen/ die aldaer veel zijn/ boeteeren: Tot zy aen Cabo Verde komende/ met een Schip weder na Engelant/ en so in Hollant zijn gekeert: En hare klachten doende van verlies/ hoopten restitutie harer schade: Maer haer Meesters hadden oock haer Schip verlooren: De voornaemste van hun zijn op de Schepen Sparendam/ Alphen/ Amerongen/ en 't Jacht Purmerlant gescheept/ die in April uyt liepen: Over welck Esquadre Gener. was Overtwater/ Out-Schepen tot Hoorn/ een Bejaert/ Vroom/ en kennis hebbende Heer van den Staet van Indien.

Door de Winterze onstuymicheden bleven doen ettelijcke Koopvaerdijers van diverze Natien in het Canael: Op de Middellantze Zee bleven oock eenige Straes vaerders: Men bespeurde doen/ datte Consuls van dezen Staet door het verleenen van Zee-brieven/ de Turckze Rovers deden achterhouden haer gedane belofté/ om redenen die de Negotianten van 't Middellantse vaerwater beter observeeren als yemant vremts.

Romen/ hoewel in een Nieuw Jaer gearriveert/ veranderde echter niet te meer van haer oude gewoonté: Want het was daer noch al volgens 'tsprceckwoort der goede Catholijcken: Hoe naerder Romen, hoe quaeder Christen: Met Vranckrijck wilde men wel Vrede/ maer toch geen satisfactie geven: 't Gebeurde datter onder 't College der Cardinalen wiert voor-gestelt/ oft men een onnosele in reguard een goet Man had een quade Vrou/ so een Man behoorde te bannen: Omtrent een half dozijn der aendringenste verstonden (gelijck noch sommige Menniste slaven in Noort-hollant doen) van ja: Maer omtrent de 60. waren daer tegens/ onaengesien datter dit en dat wiert gepresumeert uyt te sullé volgé/ alsso men voor een regul hielt dat ten jongste Dage onsen Heylant niet de onnosele/ maer de schuldige soude Condemneren. Den Paus ongenegé Vranckrijck te placeren/ want men liet Sr. de Bourlemont Franze Gesant/ sonder benoeghen te vertrecken/ besocht onder dies de zeven Kercken/ en at tot St. Pieter/ voortsettende zijne nieuwe Ghebouwen tot verbeteringe van Romen. De Coninginne Christina had haer tot noch binnen deze groote Stadt byna onbekent gehouden/ doch ging in deze dagen den Paus verselschapt metten Hertog du Poli den Paus besoecken/ houdende in al hare maniere een modest leven/ en een geschickte Treyn. Men sont ap probatie en Gesanten na Weenen en Madril/ met geluckwenschïng over 't Huwelijck van de Keyzer en d'Jnfante van Spangen/ onder welckx Huwelyck noch een nader Verbont tusschen Castilien en 't Huys van Oostenryck wiert getroffen: 't Welck van aen Vranckryck soo veel jalousie als voordeel aen de

gecombi-

gecombineerde heeft veroorsaeckt: De Turcken hier om lacchende/ raet-slaegden Europa te bespringen/als wel bewust datte tweedracht der Kleyne/ het voordeel van de Groote altoos was geweest.

Vranckrijck begon met Nieu-Jaer ettelijcke Krijgs benden na Italien af te senden/in allen schijn om Romen te beoorlogen: 't Welck de Roomse Geestelijcken niet konnende beletten/ bleven hare bitterheyt tegens de Protestanten toonen/ om de zelve te vexeren en te quellen waer sy mochten/ ghelijck onder andere aen de Burgers van Rochelle/ die men geduerig met alle swarigheden belaste/ en zeer moeylijck viel/ oock uyt alle Beneficien schopte/ om de Roomze in te dringen/ waer over deze overweldigde haer klachten ten Hove deden: In sommighe Zee-plaetzen wierde de Franze Traen-Compagnie oock hart voort-ghedreven in prejudice van de Nederlanders/ en men practiseerde alle middelen tot voortsettinghe van de Franze Scheepvaert en Koophandel/ hoewel met meer onkosten als voordeel: Op Nieu-jaers avont met den donckeren is de Overleden Princesse van Vranckrijck met omtrent 150. Karossen met 6. Paerden / yder met 4. Flambeaux van Parijs gevoert naer St. Denijs/ en gestelt in 't Graf van Koning Louijs XIII. Alwaer den Koning selfs de ordre van Rou bestelde/en de Ceremonie zeer Heerlijck en ordentelijck gehouden is: Deses Princesses Hart is door de Coninginne Moeder selfs gebracht naer Val du Grace/om aldaer in een precieuze Kasse op-gesloten te worden. Maer dē Koning/om sich wat te vermaken/en van de Staets sorgen een weynigh te ontslaen/ wiert in 't Paleys Cardinael het Ballet der Konsten vertoont/ waer in 7. seer Heerlijcke Uytkomsten waeren: De Musijcque/ de lustigste van de 7. vrije Konsten/dede de opening met de andre door een Heerlijck accoort van Musijck: Daer na formeerde de Vrede en 't Geluck een aengename t'zamenspraeck/op welck een Choor met Boerse Instrumenten antwoorden: De Lantbouw/ gepresenteert by Harders en Harderinnen/ komende uyt een Bosschagie / maeckten de eerste Uytkomst / daer onder den Koning mede was neven Madame ende 4. andere Madamoiselles van qualiteyt: Het Toneel doen verandert werdende in een Zee / verscheen Thetis met 4. andere Zee-Goden/ en song een verhael/ in faveur van de Zee-vaert; 't welck de tweede Uytkomst maeckte/in de Persoon van den Grave van St. Aignan/representeerende het Hooft der Corsaren/vergeselschapt met 4. Rovers; vervolgens daelde Juno af op een Mach'ne/ in forme van een Gout-Mijn: En na het verhael geschiede de derde Uytkomst / bestaende in Gout-wercken/ betekent by den Grave van Armagnac ende eenige andere: De 4. was van de Schilderkonst; ende om te meer te doen verander en/ verwisselde het Theatrum in een Galeye / verciert met verscheyde Schilderyen / en een t'zamenspraeck tusschen de Geesten van Zeuxis en Apelles: De 5. was van de Jacht/ daer Diana uyt een Bos trat met eenige Nimphen / singende een verhael/ daer op eenige Instrumenten antwoorden; daer nae verscheen Cephalis/ gepresenteert by Duc d' Enguijen/ gevolgt van Duc de Beaufort en twee andere Heeren/ die oock Jaegers vertoonden te wezen: De Chirurgie maeckte de 6. Uytkomst/ in een Zale/ vervult met Porcelijne Vaten ende alderhande

derhande dingen/ die dienen mochten tot vercieringe van die Konſt/ Eſculapus/ als Godt daer van/ ſong het verhael met eenige Doctoren: Eyndeling quam den Oorlog/ die de laetſte Uytkomſt vertoonde/ waer in/ na dat Mars ende Bellone in 't midden van een Velt-Leger te ſamen hadden Gheſongen/ daelde Pallas/ die Madame vertoonde/ van om hoog/ vergeſelſchapt van 4. Amaſonen/ gerepreſenteert van andere Damoiſelles/ en Danſte met een ſonderlinge gevalligheyt/ en volghde een ſoet Accoort van Inſtrumenten; daer na deſe Troupen geretireert zijnde/ liet ſich Pallas weder ſien met de Deughden die haer over al verſelden/ gekleet nae yders aert: Ende ſoo eyndigde dit Divertiſſement/ zijnde van de Koninginnen en 't gantze Hof aen-geſien.

Dit was den 8. dezer / en wierde op den 11. dito noch eens Gedanſt in het Pallais Royael: Madamoiſelle in 't Ballet danſende/ en achterwaerts tredende/ viel/ waer over zy (nu 15. dagen bevrucht) een quaet Kraem kreegh: Soet aerdig antwoorde den Koning / als hy deze dagen by Madamoiſelle in 't Pallais was / en zijn Memory-Boeck vergetende / 't welck hem door de Gouvernant van den Daulphijn weder wiert ghebracht / of zy daer oock in gekeken had? Zy moetende bekennen van Ia; zeyde den Koning: Soo hebt gy dan geſien wat ick doe ten beſten van 't Gemeen: Zijn Maj. noch al in de Leſſen der Latijnze Taele ſich excercerende/ en van hier na St. Germain op de Harten Jacht gaende: Hielt daer na een Raetſ-vergadering/ om dat op de Gebouwen van de Louvre te grove miſgrepen paſſeerden: Eyndeling is aen Sr. Dupin geconſenteert/ vermits hy Treſaurier van de Beelt-Schrijnwerckers is/ de plaetze rondſom het Paert dat op Pont Neuf ſtaet / om een Lof-werck van Yſer met Pijlaren bevlogten/ en tuſſchen in/ de voornaemſte van Vranckrijck te ſtellen / ghelijck oock Richelieu / Maſarin / &c. Op den 14. dezer is tot Rouaen op de inſtantie van den Koning van Groot Brittangen/ met conſent van 't Hof/ in arreſt genomen een Schots Heer/ genaemt Archibald Janſz. Lord Warneſton/ voortijts geweeſt Preſident van den Raet aldaer / die den Grave van Montroſſe ter doot veroordeelden; en een van de grootſte Raden van den Graef van Argijle; en een van de voorbarigſte Schotze Cromwelliſten was geweeſt: Hy had ſich hier al langen tijt ſecreet op-gehouden/ en elders gedwaelt/ was geheel verandert als een Heremijt / had zijn Baert breet en lang/ om onbekent te zijn/ laten waſſen: Hy is op 't Kaſteel van Dover gevoert/ en ſoo na Edenburg/ om gevonniſt te werden; pogende onderwijl zijn Pardon door voorſpraeck van ſommige Grooten by den Koning te bekomen: Op wiens goetheyt / ſelfs de allergrootſte miſdadige zijne Hoop niet en had durven weg werpen: Die hem alleereerſt bekent maeckten was eenen Cap. Jonſton/ welcke onder ſommige Conſpirateurs teghens 't Rijck te Londen gevangen/ en om zijn Pardon te obtineren/ aen den Koning openbaerde / dat deze Warneſton te Rouaen was/ en niet alleen geſeten had over de Doot van den Graef van Montros/ maer oock was gheweeſt een van de Rechters die zijn Majeſteyts Hoogl. Vader hadden ter Doot gedoemt.

In Portugael ſtonden de Oorlogs ſaken in tamelijcken ſtant van defenſie

tegens

tegens Castillien: Den Portugijse Gouverneur binnen de Stadt Estremos eenige jalousie tegens den Gen. Graef van Scomberg op-genomen hebbende/ meende de zelve een affront aen te doen / en vanght aen mette Spaenze te conspireren / om zijn Stadt aen de zelve over te leveren / die maer even hun beleg van voor die Stadt hadden op-gebroken/ en nu noch niet wijt van daer en waren/ hy versoeckt hare Gen. hem hier in behulpig te willen zijn: Maer den Graef van Scomberg tijdelijck gewaerschout van dit verraet, quam subytelijck binnen Estremos met 200. Ruyters/ en ging terstont met 10. a 12. Officiers ten Huyze van deze Portugijse Gouverneur/ die haer in een wel geschickt vertreck ontfong: Maer hem wierde strackx aengedient/ te moeten haer gevangen blijven/ en is so om zijn Proces te maken/ dadelijck na Lissabon gevoert: 't Guarnisoen was vernoegt/ mits men haer zeyde/ dat dit uyt speciale ordre van den Koningh gheschiede.

De gantse Spaense Kust was om den Vrede mette Hollanders en Engelze/ door de Turckze Rovers seer onveylig: De 4779. stucken van Achten die den Vice-Admirael de Ruyter most employeren/neffens de vereeringe van 4. Metale Canons konden haer niet vergenoegen: De Algierse wel de roofachtigste zijnde; die van Tunis begeerden oock 12. a 14. lange Yzere stucken/18 Ponders / en 6000. allerhande slag van Kogels/ doch mits betalende: Men heeft naderhant met leetwesen bevondē datte Turcken luttel op haer Accoort gepast hebben/ en de Coopvaerdyers wie zy waren/nu genomen/ dan geplondert/ oft 't beste daer uyt genomen: 't Welck aen een voornaem Generael al gewaerschout wiert op dezen tijt/ door eenighe Renegaden die aen zijn Boort uyt Barbaryen quamen / welcke oordeelden: Dat indien de Hollanders en Engelze met deze Dieven wilde rust hebben, gedueriglijck een Oorlogs-Vloot van aensien op de Middellantse Zee mosten houden, om hare Schelmeryen en bedriegeryen terstont te prevenieren, en door sulck ontsach te constringeren: Ofte indien men sulckx niet en dede, soude het altoos oneffen, en van alle sijden met haken en oogen wesen, tot irreparable schade van de Koopman, en den Handel op de Levant, &c. De Engelze hadden dese dagen met der Mooren Overste Gayland groote correspondentie: Hy beloofde haer/ indien Gener. Lauson (gelijck hy soude belooft hebben voor 7. Tonnen Gouts) een Moglie te maken voor Tanger/ en die plaets tot een Koopstadt wiert gestelt / hy zijn Volck selfs soude dwingen/ om d'Engelse voor een kleyn dag-huyr te komen aen de voorsz. Moglie te helpen: Maer hy is/gelijck daer na bleeck/een groote bedrieger gheweest/ pogende allerwegen de Engelze van daer te drijven/ en te overvallen: Ged: Lauson had uyt Barbaryen mede gebracht 14. Africaense Paerden/ eenige Jonge Leeuwen/ Tijgers/ Casuarisen/ en andere vreemde Gedierten/ die te Portsmuyen ontladen/ en te Londen aen den Koningh zijn vereert: Waer over / en om des voorsz. Lausons goede diensten teghens de Barbarize Rovers/ den Koning hem zijn Leven geduerende/ weder om met 5000. gl. jaerlijcx heeft gerecompenseert. Den Graef van Bristol kreeg doenmaels een patent van den Koningh/ om in Engelandt een Wisselbanck op te rechten/ om aldaer alle vreemde Specien van Gelt op een ghestelden Prijs te

brengen/

brengen/en aldaer tot een gesetten Prijs te komen inkoopen; de Silbersmits hebben sich/ hoewel te vergeefs/ haer daer tegens seer gekant. Den 6. deser na de Middagh heeft hare Hog: Mog: Minister tot Londen upt-gewisselt de Ratesicatie van de Staeten Generael/ op het Tractaet nu lest tusschen dezen Staet ende Engelant gesloten. Den Koning om te stupten de calumnien waer mede sommige sich tot nadeel der hupdige regeeringe lieten missepden/ en die niet dan van een verstooten hoop wangunstighe wierden upt-gestropt/ dede daer op Proclameren: 1. Dat het seer valse geruchten waren die men verspreyde als oft zijne Majesteyt de Beloste gedaen in de Acte van Oblivie, niet en soude willen mainteneren, maer het goet van de Schuldige aen de geruyneerde Royalisten ten besten geven. 2. So was't mede onwaer, dat den Koning onder pretext van Conspiratien ['t welck de dagheliickse maximen van de Usurpateur Cromwel waren geweest/] niets anders en soude voor hebben als een Militair Gouvernement in te voeren, om alsoo door kracht van Wapenen te regeeren. 3. Was vals, dat den Koning sich gediendt hebbende van Beloften aen teedere Conscientien gedaen, raeckende de Vrijheyd van hare Religen, in plaetse van de selve te houden, door de Acte van Uniformiteyt haer met veel strengher ketenen gebonden hadde. 4. Oock, dat op den selven tijt hy een redelijcke liberteyt van conscientie weygert aen andere Secten, en ondertusschen soodanige vrijheyd aen de Papistische toe-staet, dat de Protestantise Relige daer door in pericul is, &c. Den Koning om dese onbenoegde rupmschoots noch meer te voldoen/ sont na eenige daghen in beyde de Parlaments Saelen een Acte om geverificeert te werden/ waer by den Coning meerder vrijheydt aen alle teedere gemoederen soude mogen toe-staen: 't Huys van de Heeren of sy al schoon gantschelijck dese Acte approbeerden/ soo en wilde echter 't Huys der Gemeente daer niet aen/ sustinerende/ dat sulcks den rechte middel was om d'Uniformitept en den basis der herstelde Engelse Kercke gheheelijck om verre te werpen/ sulcks datte voorsz. Acte bleef steecken. De saecke van het Eylant Pouleron in Oost-indien is dese dagen weder levendig geworden/ en vermits hare Ho. Mo. tot de belofte van restitutie verbat in 't leste Tractaet als een billijcke saeck/ waren genegen/ heeft niet alleen den Staets Secretaris Morice sulcks hooglijck geloudeert/ maer oock den Coning heeft daer op de ondervolgende Missive aen hare Ho. Mog. laten af gaen:

Hauts & Puissans Messieurs, *Nos bons Amis & Alliees: La promptitude dont vous aves uzé en nous envoyant Vos ordres, & ceux de Vostre* Compagnie *des Indes Orientales à leur Generael dans lesdites Indes, & à celui qui commande de leur part dans les Indes de Banda, touchant la restitution de l'Isle de Pouleron: Nous à donné la satisfaction que nous attendions de Vostre prudence & Amitié, mesmes nous advouons que telles procedures sont les vrays moyens d'affirmer nostre Aliance, servans de veritable ratefication au dessus de touttes sortes de formalitez: Et comme nous sommes satisfaict de Vos bonnes intention & resolutions de tenir la main à tout ce que sera de nostre commun intrest, dans le Commerce & la Correspondence de nos Subjects, ausi tascherons nous de nostre part d'y contribuer de la sorte, que vous n'aurez iamais*

iamais subiect de vous vous en plaindre nous, nous vous concedons volontairement l'honneur d'auoir commence les premiers à executer le Traicté: Mais nous prendrons celuy de le continuer, & de faire paroistre par nos actions, que nous serons les derniers à l'enfraindre, sur quoy nous prions Dieu qu'il vous ait, &c. Haut & Puissants Sgs. Nos bons Amis & Alliees, en sa saincte & digne Garde. Escrit a Withal le 22. de Ianvier 1663. Vostre bien bon Amy, Signe,

Contresigne, Guil. Maurice. CHARLES.

De Engelze Kooplupden begosten doe aen den Koning dapper te klaegen/ als of men in Nederlant voor had de Engelze Lakenen te bes waren/ met een Impost van 16. Schellingen op yder stuck: Versochten des wegen niet alleen sulckx in 't naeste Parlament te brenghen/ maer oock op de generale Engelze Commercie/ soo veel mogelijck/ te stellen. Den 5. dezer snachts/ verbrande seer schielijck 't Huys van Mr. Lawnes / een Coopman in Lotbury / daer waren doe 9. Persoonen in/ daer onder een Swangere Vrou en 2. Kinderen/ die men niet sach dat hun door de groote vlamme konden redderen. Vrydag daer aen hadden de 3. Moscovise Gesanten/ op 't begeeren van den Koning/ Audientie/ zy quaemen met veele geschencken voor den Koning/ welcke van 150. Mannen gedragen wierden / bestaende in 3. Pellicanen/ veel raere Gedierten/ Kleeden/ Behangselen/ Ec. Enchorens/ Witte Harten/ Ec. Die den Czar aen den Koning/ des Czars Vrouw aen de Coninginne/ en des Czars Zoon aen den Hertog van Jorck vereerden: Haer aen-brengen was alleen: Te Vernieuwen de Oude Vrundschap van over soo lange geweest tusschen 't Keyserrijck van Moscovien, en 't Koninckrijck van Groot Brittangen: 't Welck den Czar nu voor had te doen met alle sijn Europise Bontgenoten: Dese Gesanten/ so men hoorden also een wyle te Londen in sieckte waren geweest/ versochten aen de Engelze Kooplupden die op Moscovien handelẽ/ te Leen en op credijt van den Grootvorst 30000. Rijcxdaelders: De Kooplupden stonden hun sulckx toe/ so men haer konde verseekeren dat zy gerestitueert souden wesen in de Privilegien by haer voortyts in Moscovien genooten: Een van de Ambassadeurs antwoorde daer op/ datte tijden en Interesten nu verandert zijnde zy niet en hadden te hoopen dat die vryheden en Privilegien/ welcke haer voortijts met uytsluytinge van alle andere Natien was vergunt/ nu weder toe-gestaen soude werden: Als zy ter Audientie waeren/ heeft de Koning van Groot Brittangen haer wel positivelijck af-gevraegt: Of zy geen de minste ordre hadden om op dat subject te Tracteeren? Maer zy en hebben niet willen seggen daer op gelast te zijn. De 2. van hun sijn korts daer na op Parijs en Venetien vertrocken/ maer de derde ging na Hollant/ om van daer weder na zijn Lant te keeren. Men had noch al Geesten in Engelant/ die haer met alle listen behielpen / om eerlijcke Lupden verdacht te maken/ gelijck men seyde dat Cromwels creaturen daer mede sich veel beholpen hadden: Van deze was een/ die een Brief in Cyffer uyt Jorck had geschreven/ en onderschept zijnde / vont men met ontcijfferen verscheyden seer eerlijcke Lupden beklat met een Conspiratie tegens 't Rijck

en de Croon: Den Coning sont stracks een Edelman van de Bad-Camer na Jorck/ om dese Lieden te versekeren/ maer die daer komende / en verstaends dat alles gefingeert was/ soo is de sake daer by gebleven. Den Hertoge van Jorck/als Admirael van Engelant/nam doe een reysie voor na Portsmuyen om die Stadt te doen Fortificeren. Mr. Gibs en andere zijn te Titcheburn op geknoopt/mits haer tegenstrevingen: Mr. Calamy in een Buer-kercke te London sijnde/ daer den ordinaris Predikant mancqueerde / en hy aldus by absentie door de Gemeente versocht om 't Woort te doen/ had sich al te verde tegens de herstelde Engelse Kercke en de Regeeringe uyt-gelaten/ waer over hy geapprehendeert/ doch op goe beloften ontslagen / weder by 't Parlament [hoe wel te vergeefs] versocht wiert hem andermael te detineren / alleen om dat hy hadde geseyt / en op sijn maniere van glosseren hadde willen bewijsen: Dat in dese tijden de Arcke Godts van Israël was wech genomen.

Op 3. Koningen dagh hielt den Sweetze Cancelier te Stocholm de Uytvaert van zijn 2. Zoonen/ d' een Overleden/ en d' andere door 't achter-uytslaen van een Paert ongeluckig getroffen sijnde: Den Adm. Bielkenstern/en den Velt-Marschalck Douglas zijn doen mede te Stocholm begraven. De 2. Franze Schepen op de nieuwe handeling in Sweden gekomen / na dat zy lange gesworint/ in Noorwegen Overwintert/en seer veel tegenspoets geledē hadden/ zijn eyndelijck in de Hoof den by Calais door storm gebleven. Den Heere Prince Johan Adolph quam doe te Stocholm/ en begroet wordende door hare Ho: M: Minister de Heer Heynsius/betuygde als noch zijn genoegen te hebben over de civiliteyten zedert eenige Jaren in 's Gravenhage van hare Ho: Mo: genooten. De Moscoviters flordigh in 't observeeren van de Tractaten met Sweden/ wierden niet weynig gedreygt om uyt de Lyflantse en Finnise gewesten weder bestoockt te werden: De Tartaren hadden sich ten platten Lande gants Meester gemaeckt van de Rijcken Casan en Astrakan. Vier van de Complicen schuldig aen de Moort en 't Schip en Volck van de Gulde Leeu van Amsterdam/ wierden toen ghedoemt en geexecuteert Onthooft te werden/de Koppen op staken/en de rompen op Raders gelegt te werden. 't Schip Straden / dat voorleden Jaer by ons is ghedacht / in den Orisont eenig ongemack met een Engels Oorlogschip had / is op Gothlant geborsten en vergaen/ dan 't Volck geberght.

Denemarcken hoewel in vrede met alle/ was jalours over diverse Armatura die omtrent d'Oost see geschiede / duchtende / mits de wateren al omme bevroren / een overval gelijck de Sweden onlangs over de Belt hadden ghedaen/ soo waren de Luyden al om seer ongerust/ en men begost weder van een nieuwen Oorlog en vreemde Spoockerijen en Gesichten in de Lucht te dromen: Onder veele geloofwaerdighe en aennemelijcke rapporten is oock dese/ geschreven by hare Ho. Mog. Minister la Maire/ uyt Elseneur inde Sont: Hier is in 't Canael van de Sondt omtrent Helmstede by lichten daghe over het Water in de Lucht gesien, twee groote Scheeps Armaden tegens den anderen vechtende, zulcks veele In-

woon-

woonderen van Hallant ende Helmstadt niet alleen het selve klaerlijck hebben konnen sien maer oock gelijck als geluyd gehoort hebben van Canon ende Musquetten: Oock soo saegen veel kleyn Vaertuyg met Krijgs-volck naer Hallandt komen, even als het daer wilde landen. Ick hebbe veele geloofwaerdige Menschen hooren dit voorstaende verhalen, met byvoeginghe het zelve klaer ende duydelijck met hare oogen gesien te hebben, waer van oock de Priesters ende de meest gequalificeerde van die Countreyen Attestatien aen de Croon Sweden hebben moeten senden: Naer dit gesien ende verdweenen was, souden vele Velthoenderen troupsgewijse uyt Hallant naer Iutlant en Anoult over gevlogen zijn: Immers ick kan u Ho. Mog. wel sekerlijck berichten, dat den 18. Nov. laestleden over de Sondt van Schoonen herwaerdts zijn komen over vliegen verscheyden Troupen van Patrijsen, sulcks de selve in dese Stadt, en daer buyten in meenigte door vermoeytheyd neder vielen, en op gevat zijn: Welck wijt ende verre vliegen, hoe wel tegens den aert van die Vogel is, soo segt men echter hier, dat de selve haren vlucht namen van dit Eylandt naer Schoonen toe, een weynig voor dat de Sweden over het Ys hier op quamen, invougen men hier uyt verscheyden Prognosticatien maeckt ten oorlogh, &c. Sommige vreesden of Ulefelt die nu uyt 't Rijck na Brabandt was geweken/ wel yets tot nadeel van Denemarcken of van Sweden met der selvers Croons Vyanden onder handen souden moghen hebben: Ommers het minste bewegen gaf achterdocht/ en men vertroude niemant/ hoe wel de nagebuyren even hoofs den adieu tot malkander voegden met het seggen: Uwe Dienaer mijn Heer, &c.

FEBRUARIUS 1663.

CONDITIEN,

Die door de Heeren Bewinthebberen van de Geoctroyeerde West-Indize Compagnie ter Kamer van Amsterdam gepresenteert werden, aen allen den geene die haer als vrye Coloniers na CAYANE, *ghelegen aen de vaste Wilde Kuste van West-Indien, sullen willen begheven:*

DE Compagnie sal de voornoemde Coloniers, inden sy des begeeren, en als de gelegentheydt daer toe is presenteerende, van hier met haer Volck en Bagagie derwaerts te transporteeren, ofte sullen de Coloniers vermoghen des versoeckende, sulcks met haer eygen ofte bevrachte Schepen te doen, behoudelijck nochtans, indien sulckx in het eerste ofte tweede cos tot koste van de Compagnie komt te geschieden, dat zy luyden als dan ende in sulcken gevalle, willende wederomme van daer elders ofte wel herwaerts aen vertrecken, aen de Compangnie van haer transport penninghen sullen moeten wederom geven.

De Compagnie sal besorgen, dat door der selver Ministers ende Officialen op CAYANE aen de particuliere Coloniers om niet werden gegeven ende aengewesen so veele ende bequame Landeryen, als sy luyden van nooden sullen hebben, ofte wel binnen den tijt van 4. Iaeren

sullen komen van nooden te krijghen; de welcke de selve Coloniers in vryen ende volkomene eygendom sullen hebben, genieten, ende behouden, soo datse van de selve by verkoopinghe, uytterste Wille, ofte anders als van haer vry ende eygen goet sullen vermogen te disponeeren; met dien verstaende nochtans, dat de Compagnie van alle de Landen hun toe-gecavelt, ende binnen de voorsz. 4. Iaren niet gecultiveert, na de expiratie van de vorsz. 4. Iaren na haer welgevallen weder sal vermogen te disponeeren.

Alle de Coloniers derwaerts willende vertrecken, sullen haer van een Musquet en Zijd-geweer moeten versien, om by tijden van noot haer selven aldaer als Burgers te presenteeren, eñ de plaetse te konnen helpen mainctineeren.

De Compagnie staet toe aen alle vrye Coloniers, die haer na CAYANE ende ommeliggende Landen willen begeven, vrydom van thienden, ende alle andere Schattingen voor den tijt van 10. Iaren, sullende na expiratie van dien tijt tot de 20. Iaren toe, de eene helfte van de thienden ende andere Schattinghen die als dan ontfanghen ende ghegeven sullen werden by de Compagnie werden getrocken, ende d' ander helfte ge-employeert werden tot opbouwinghe van de gemeene wercken, Fortificatien ende andere lasten, maer de 20. Iaren geexpireert sijnde, sullen de voorsz. thienden ende schattingen, in 'tgeheel by de Compagnie werden genoten.

Indien de vrye Coloniers, het sy dan door haer selven ofte yemant in haren dienst sijnde, komen te ontdecken ende uyt te vinden eenige Mineralen, 'tsy dan van Gout, Silver, Cristal, Gesteenten, Salpeter, oock Parel-Visscheryen, ende andere van hoedanige Nature die oock soude mogen wesen, sullen de selve als eygen voor hun mogen besitten ende behouden, sonder daer van eenige lasten ofte recognitie binnen den tijt van 10. Iaren te betalen, maer na verloop van dien tijt sullen sy ghehouden sijn een thiende paat aen de Compagnie te betaelen, van 't geene daer van boven onkosten sal komen te procedeeren.

De Coloniers sullen voor den tijdt van 10. achter een volgende Iaeren oock vry sijn van des Compagnies geregtigheden van alle sodanige goederen als sy luyden ten dienste van den Lantbou, t' arbeyden van Mineralen, 's Menschen onderhout, op-bouwinge van Huyzen, Logien, Visscheryen, voortsettinghe van haere Plantagien, ende andersints van nooden sullen hebben, ende van hier derwaerts sullen gebracht ofte gevoert werden.

Gelijck de selve oock voor den tijt van 5. Iaren sullen vry sijn van des Compagnies gerechtigheden, van Gommen, Verwen, Balsemen, Gewassen ende andere Waren, geen uytgesondert, daer te Landen vallende, die door haere industeryen, uyt-ghewerckt, ende genegotieert sullen werden; sullende na dien tijt daer van aen de Compagnie voor recognitie niet meer werden, betaelt als by de andre die daer omtrent op die Kuste gelegen sijn, werr of sal werden gegeven.

De Coloniers sullen met haer eygen gehuerde, bevragte ofte wel des Compagnies Schepen indien eenige by geval aldaer mogte komen, vermogen hare goederen van daer alhier, eñ wederomme van hier derwaerts te transporteren, mits dat sy luyden gehouden sullen sijn 'tselve alhier ter plaetse te doen, alwaer sy voor den aenvang van hare Ladinge sullen moeten aengeven de groote, Montuyre ende Manninge van hare Schepen, oock ligten behoorlijcke Commissie, volgens en in conformite van 't gebruyck van de Compagnie, ende gelijck by alle andere, varende in de limiten van des Compagnies Octroy, wert gedaen.

De Compagnie sal de Coloniers tot voortsetinge van den Landt-bou tot eenen civilen prijs beschicken soo veel Slaven als de selve daer toe van noode sullen hebben, welckers betalinghe door haer contant sal werden gedaen, ofte op termijnen 2. 3. 4. a 5. Iaren naer dat yders ghelegentheydt is presenterende.

De

De Compagnie staet aen alle de Coloniers toe de vrye Visserye, in Zee, op Strant ende de binnen wateren, 'tsy dan See-koeyen, Schiltpadden, en wat voor soorten van Vis het selve oock soude mogen sijn, de welcke de selve sullen vermogen te brengen in de West-Indise, ofte Caribise Eylanden, sonder daer van eenige recognitie te betalen, dan na verloop van den tijt van 20 Iaren, als wanneer sulcks alleen sal geschieden van 'tgeene in andere Landen wert gebragt, blyvende 'tgeene in dese Colonie wert verteert of geconsumeert daer van bevrijt; behoudelijck nogtans dat de Coloniers onder decksel van de Visserye niet en sullen vermogē van daer na de Landen onder desen Staet niet behoorende, eenige Waren te vervoeren, 'tsy van Verwen, Mineralen, Gewassen, ende wat sulcks oock soude mogen wesen, op pœne, indien contrarie bevonden wert, dat de versenders des selfs ten behoeve van de Compagnie sullen verbeuren de waerde van dien, behalven dat de Goederen, so die achterhaelt ende gevonden, oock verbeurt sullē sijn ten behoeve als vooren. Aldus gedaen ende gearresteert by de Bewinthebberen der Geoctroyeerde West-Indise Compagnie, ter Kamere van Amsterdam den 18. Ianuary 1663.

Korts daer aen is een Schip vol Volcks om Guiana te populeren/ uyt Tessel na West-indien geseylt. Engelant smakende wat schade Cromwels Placcaet op de Navigatie hun toebracht/ was genootsaeckt te verklaren/ dat men Nooten muscaet/ Caneel/ Nagelen en Foellie in allerhande Schepen mocht derwaerts brengen. Doen quam den Graef van Windsor gedwongen door 't Weder/ uyt America in Engelant/ meest soo men seyde/ om dat hy daer soo heel wel niet aerden ofte 't climaet verdragen en mocht/ echter gaven de Engelsen op Jamaica die eer/ dat hy selfs wanneer hy soo swack was dat hy nauwlijcks 't hooft konde op beuren/ even wel een groote valliantise/ sorge/ en beleyt by hem bleef: Des wegen met zijn Raet geconsidereert hebbende de sonder gegevene oorsaeck gheleden affronten/ door de Spangiaerden van Cuba aen d'Engelse Natie allesins bewesen/ om de inwooning op Jamaica te ruyneren/ scheepten met 1000. Soldaten in 12. Schepen na Cuba/ landende 2. mijlen besuyden St. Jago/ en dat teghens de nacht op een boose plaets die vol klip/ Kreupel-Bos en Boomen was/ so datte Leydtsmannen met kaerssen en Flambeaux mosten voor gaen: Met den dagheraet 6. mijlen getrocken hebbende/ vielen 3. mijlen van St. Jago op een van der Spaense Plantagen/ hier sich verfrist hebbende/ toghen na de Stadt/ waer doen binnen was voor Gouverneur Don Pedro Moraline, en Christophero de leste gebieder op Jamaica/ met omtrent 800. Soldaten: St. Jago was voorsien met Bolwercken en Puncten/ daerse 't Canon op brachten: d'Engelsen onaengesien dit alles/ sijn de Wallen op geklautert/ de Spaense hun Canon ontweldigende/ die welcke niet gekilt wierden/ verbaest ter stadt uyt vluchten/ laten alles tot buyt vande Enghelsen/ neffens 6. Schepen die in de Haven laegen/ waer onder was een Gallioen en een West-indis schip/ de stadt bestaende in 2000. Huysen was al meest van alle waerdije en Meubelen ontbloot/ die met Wijven en Kinderen al tijdelijck in de Bosschages waren vervoert: d'Engelsen togen doe naer 't Fort/ 'tgeen men seyde dat in weynig Jaren den Coning van Spangen by meer als 6. tonnen gouts van opbouwen hadde gekost: Hier liepen de Spanjaerden oock uyt/ schandelijck hun Geweer weg werpende/ en so verlieten sy

mede het Blockhuys daer by staende : Dese twee van de voornaemste Fortressen op Cuba dat 800. mijl lang is/ zijnde. d'Engelsen hebben de sterckte geraseert/ en St. Jago in brant gesteecken/ wanneer een ouden Spangiaert Don Diego genaemdt / uyt de stadt quam/ om sulcks af te koopen/ dan te laet/ vermits den rooden haen en de wint daer al te verde onder was: Alsoo is St. Jago als Jerusalem gantschelijck verwoest: d'Engelsen namen mede eenige weynig buyt/ hare gequetsten/ en 34. stuckjens/ niet 1000. Baeltjes bospoeder: Veele van dese sijn op de weer om reys sieck ghewordden en gestorben. 't Rapport dat ged. Windsor van dese Actie en zijn tuys komen dede / bestont daer in/ Dat zijn Ed. de lucht niet konnende verdragen, door gheduyrighe Sieckte genootsaeckt was geweest na Engelant te keeren , maer door contrarie wint Yerlandt had moeten in loopen : Dat hy in America wesende, altoos getracht had om alle goede correspondentie ende vrundschap mette Spaense Onderdanen te houden, en haer selfs minnelijck had laten versoecken, dat sy maer alleenlijck aen d' Engelsen wilden toe-staen om hare nootdruft in de Spaense Plaetsen te mogen komen koopen , presenterende haer die selfde vrijheydt in sijn Gouvernement : Waer na sy niet alleen noyt en hadden willen luysteren,maer de selve t'elckens met seer spijtige en hoogmoedige woorden hadden afgewesen : Had om dese en andere affronten te revengeren, met zijn Krijgsmacht de Stadt en 't Casteel St. Iago op Cuba verovert : Dan sich aldaer niet sterck genoech bevindende om 'tselve te forteficeren en te behouden, hadde 't Canon en den buyt geembarqueert, maer de Stadt verbrant, en 't Casteel doen in de Lucht vlieghen. Een Engelse Kaper nam doe aen 't Eylandt St. Christoffel een Hollantsche Coopvaerdijer/ Schipper Christiaen Ybelsz. van Groeninghen / die alhoewel hy aen den Franse Gouverneur de Montferatte daer over klaegde / geen gehoor en had/ maer oock en wilde niet een Notaris hem daer behulpich sijn. De Engelse Majesteyt sont doen twee Gesanten met een Brief geintituleert: Aen onse wel geliefde Vrunden den Aga Ya Bas haws, met d' andere eerwaerdighe Raedt van Staet en Oorlog, in de Stadt en 't Coninckrijck van Algiers: 't Versoeck was alle d'Engelse Slaven te lossen/ dat geconsenteert en al de Patronen ontboden zijn/ het geldt ontlaeden zynde/ iss'er voor 140. Slaven betaeldt/ die op de Vloot van Gen. Lawson met vreugde 't scheep gingen/ en voor noch 13. die op schepen na de Levant waren/ is d'Engelse Consul gelt gelaten.

De Bewinthebbers der Nederlantse West-indise Compagnye versochten in dese maendt by hare Ho. Mo. prolongatie van haerluyder Octroy dat tot het Jaer 1672. mochte loopen. De Bewinthebbers van de Nederlantsche Oost-indise Compagnye op eene gedachten sijnde / versochten oock meerder tijt van Jaren op hare Privilege. Den Ambassadeur van Portugael wiert op zijn versoeck by d'Admiraliteyt twee Oorlogschepen toegestemt/ om naer Lissabon te keeren / laetende onderwijlen eenen Didaco Lopes de Ulhoa hier in 's Gravenhage in sijn plaetse des Croons intresten waer nemen. Dese dagen 't College van den Raedt van State in hare Ho. Mo. Vergaderinghe en corps verscheenen sijnde / hebben aldaer over gegeven de generale Petitie der Consenten/ nevens een nieuwen Staet van Oorloge voor dit Jaer 1663. als oock een schriftelijck geraisonneert Advijs / by hare Ed. Mog. en de Heeren Gecommitterdens in des Generaliteyts Reken-kamer geformeert/ concernerende

nerende den tijt ende voet van een generale Liquidatie tusschen de gesamentlijcke Provincien/ ende in specie oock op de middelen die by de hant genomen souden moeten werden / om de selve Liquidatie tusschen de ghesaementlijcke Provincien met het geene daer van dependeert / volkomentlijck effect te doen genieten. Alsoo deses Lants Oorlogs-vloot op de Middellantse zee/die met de Tripolesen geen Accoort en hadden konnen treffen / by alle de Provincien wierde verstaen hoognoodigh te wesen om nae 't Patria te keeren/ soo hebben hare Ho. Mo. dadelijck weder 6. andre Schepen om derwaerts te gaen / belast t'equiperen. De Staten van Groeningen hebben by Missive hare Ho. Mo. bedanckt/ over de goede voorsorge die de selve gedragen hadden in 't depescheren van de Krijchs-macht tot securiteyt van hare Stadt: Versochten mede door hunne Gecommitteerden/ dat vermits de twee Perturbateurs in hare Stadt Dr. Harkens en Geerard Udinck, door intercessie van de Vorst en de Vorstinne van Vrieslandt / als anders / het leven gheschoncken sijnde/ maer echter uyt dese 7. Provincien en geassocieerde Lantschappen te Groeningen waren gebannen / hare Ho. Mo. sulcks by Placcate al om ghelieffden te doen divulgeren/ 'twelck aengenomen is. Men sprack doen veel/ mits de slechte Traffijcke door gants Christenrijck/daer Hollant al mede partecipant in is/ van eenige Impositien te verminderen/ om dat sommighe/ als te Bommel/ daer men 12. Comp. soldaten in sont/ begosten te murmereren: Andere die goet geefs waren/ maer niet veel hadden / waren moeylijck dat d'eene Stadt soo precijs/ en d'ander soo slordig de Lasten betaelden / &c. Rotterdam was ontroert over d'electie van een Bewindthebber / en 't liep hoogh ghenoegh. Hare Ho. Mog. Minister te Madrid uyt last van sijne Principalen demonstreerden dese dagen het Intrest van den Heere Prince van Orangen in Brabant/ en d'affaires omtrent de Prelaten/ aen des Coninghs Raedt / die over de klachten sich verwondert toonden/ wenschten 't selve anders ware bemiddelt geweest / seyden/ de Ministers in Nederlandt hadden sulcks wel konnen voorkomen/ mits de meenigvuldige Ordres en Wisselen die daer toe over gemaeckt zijn geweest: Men beloofde 'tgeen begeert wiert : Hare Ho. Mog. hebben insghelijcks op 't versoeck van Mevrouwe de Princesse Douagiere van Orangie / door Gecommitteerden aen den Ambassadeur van Vranckrijck ernstig doen versoecken/ om by zijne hoogstged. Koningh te gelieven aen te houden en te recommanderen/ Datter ordre mochte werden gestelt om 't Prinsdom van Orangien weder om sonder dilay te herstellen in handen van den hoogst ged. Prince van Orangien, op dat des Princen Gedeputeerde die alleen tot Parijs daer op in wachten, de possessie daer van mach gaen nemen, uyt den naem van den meer hoog gem. Prince. Om het selve noch meerder te bevorderen/ hebben hare Ho. Mog. hare Ambassadeur te Parijs gelast daer in waer 't behoorde / den Heere van Zulichem te assisteren. Den Ambassadeur van Vranckrijck gaf doen dit volgende Memoriael aen de Staten Generael:

DEn Grave d'Estrades Ambassadeur Extraordinaris van Vranckrijck, heeft ordre van den Koninck zijn Meester, te representeren aen uwe Ho. Mo. dat hy soo grooten ongedult

heeft

heeft als zy selfs, om te sien voltrecken de wisseling van de Ratificatie, die sijn Majest. dat het middel omme deze affaire te determineren, is te maken een Tractaet van Guarantie, om die van Duynkercken aen de eene kant, ende die van Engelant, en de Landen von Overmaese aen d' andere kant: En de wisselinge van de Ratificatien van beyde de Tractaten: De intentie van sijne Majesteyt wezende niet te veranderen van 't geene gearresteert is door het Tractaet, ende wenst geen andere saeck als dat U Ho: Mo: haer satisfactie vinden in dese Propositie, als hy daer in vint, alsoo datter niet over blijven eenig pretext dat soude mogen beletten dat dese saecke niet af gedaen wert: Hy is seer genoegt te verstaen, dat de sorge met de welcke U Ho: Mog: sich appliceeren en zeer examineeren de affaire van de Restitutie van de Goederen van Malta, soo wel over een komt met de woorden die de Heeren Ambassadeurs hem hebben ghegeven eer het Tractaet van Parijs wiert getekent: Hy belooft sich van haer affectien van haer billickheyt, en de consideratie die sy nemen van de recommandatie van een so een seer rechtvaerdige sake, in sich selfs, dat sy sullen geven prompte satisfactie op dese affaire, die hy ter harten neemt gelijck oft zijn eygen waer. Gegeven in den Hage den 10. February 1663. geteyckent

D' ESTRADE.

Hare Ho. Mo. Gedeputeerden tot de saken van Engelandt/ gevisiteert en geexamineert hebbende de Ratificatie van den Coning van Engelandt/ op 't Tractaet tusschen zijne Majesteyt ende desen Staet ghesloten/ hebben ter Vergaderinge gerapporteert/ dat sy wel eenige Schryf-fauten daer inne gevonden hadden/ maer dat sulcks in den Teneur ende sin niet hinderlijck en was: Weshalven hare Ho. Mo. sich die sake wel hebben laten gevallen.

Den 7. dezer is de Sententie te Madrid door 7. Spaenze Commissarisen gegeven tegens den Graef de Leiche/ welcke 't voorleden Jaer Buon Retiro in brant meenden te steken/ te weten/ dat hy 2. Jaren most in detentie blyven in een besloten plaetze/ of op een van de Kasteelen van Africa/ of daer hem zijn Maj. sal believē te sendē: En daer na voor 8. jaren 30. mylen buyten dit Hof moeten blyven/ sonder te mogen nader komen als met believen des Conings/ idem/ noch een amende van 10. duysent Ducaten voor den Fiscael en d' onkosten van 't Proces: Zijn Moor die hem diende/ niets bekent hebbende/ is strackx ontslagen en af-ghedanckt/ maer zijn Gesel mede een hant en eenige kennis van 't werck ghehad hebbende/ alsoo een Pagie hem 't Fenijn had gebracht/ door ordre van ged: Marquis/ om aen den Moor te geven/ op dat alsoo ken Autheur soude verhoolen blyven/ is gracelijck gebannen: Ged: Marquis en zijne Vrienden seght men/ hadden ghehoopt geen pericul te sullen loopen/ hebbende groote toestel van Koetzen en Levreyen ghemaeckt / om in voorighe Heerlijckheyt van reputatie en Ampten te gaen plaets nemen: Dē Marquis appelleerde van deze Sententie/ en zijn Huysvrou doleerde by den Koningh/ dan sonder effect. Tot Antwerpen is oock den 27. dezer voor den Noen/ ten elf uren Justitie gedaen aen de soo genoemde Princesse Tarquino: Voor het Stadthuys was een groot Schavot met een Galge op-ghrecht/ daer sy ten 12. uren op quam/ en onder de Galge most knielen / hebbende een strop om haren Hals/ van den Beul aen-gedaen/ 't geen aen de Galgh vast gheknoopt

wiert:

wiert: Aldus most sy daer in 't gesicht van veel Duysent Menschen de Heeren om vergiffenisse bidden / waer na weder in de Gevanckenis most / so lang tot alle de onkosten van 't Proces door haer was betaelt: Haer Man quam smorgens ten 9. uren van Brussel by haer / hebbende gehoopt Pardon voor haer te krijgē / dan als 't bleeck / te vergeefs. Doen lagen in 't Gasthuys te Mecchelen drie Yrsche Vrouwen in de Kraem / een van vijf / en d' andere twee elck van drie Kinders.

Monsr. Dupin nu doende zijnde met de ciersselen rondsom het Kopere Paert op Pont Neuf binnen Parijs: Vertoonde oock aen den Koning deze dagen aen den hoeck van de ingang / aen de zijde van de Loubre / een maniere van een staende Licht in de Muer / 't welck door een kleen bywerck sich zeer aengenaem over de heele Loubre vertoonen en lichten sal / 't welck zijn Majest. approbeerde: Daer en tegens wierde Monsr. Ratabons over 't maecken van eenige Timmeragen gedisgradeert / en door de Kamer van Justitie ontboden: Men noemdent Malversatie / also men een notabele faut sach binnen 't groot Portail dat hy had doen affsmijten en hermaken / waer van de schade wel een Millioen bedroegh / en hem verweten wiert. Den Surintendent Foucquet bleef noch al gevangen man / en hy sat als op renten. Den Marschalck de la Mesleray was doen in groot gevaer zijns levens / vermits een zijner Camer-Dienaers snachts hem in plaets van een koeldranck / in gaf yets dat tegens 't Flerecijn was gemaeckt / daer vergif in was: Maer terstont daer achter zijnde / is weder bekomen.

Maer den Theses in de Sorbonne en behaegde Vranckrijck niet / om dat men 3. puncten had opgestelt / 1. Dat den Paus niet konde doolen. 2. Datte Paus yder mocht oordeelen, maer selfs noyt geoordeelt worden. 3. Dat den Paus mocht herroepen alle manieren van Privilegen, selfs die, welcke hy aen de Croon Vranckrijck toe-ghestaen hadde. Waer tegens 't Parlament sich kantende / als Mosis Aron plach / dese stoute geestelijcke dede swijgen / onaengesien dese kappriaenen sich beriepen op de oude Privilegen en vryheden der Franse Paepse Kercken. 't Viel haer soo onsoet als de Protestanten te Rochel / die door een Conings ordre dewelcke men daer voort bracht / en geenregistreert wiert / behelsde / Dat voortaen alle Doode Lichamen van die van de Gereformeerde Religie niet meer by dage en souden mogen begraven worden, maer eerst naer Sonnen Ondergangh: Ende dat de voorss. Lijcken niet meerder souden mogen geaccompagneert worden, als ten hoogsten met Tien Persoonen. Hier tegens scheen de Papen een straffe toe-gevoegt / wijl Vranckrijck en den Paus malkander niet konden verstaen: Wanneer nu van Parijs een Heraut was afgegaen om kort bescheyt of aenseggingh van Oorloch / begost den Paus te vleyen / en schreef met eygen handen een Brief aen de Franse Majesteyt / daer in hy roemde de wondere godvrucht en subjectie van des Conings Voorvadere tot den Roomsen stoel: Willende als noch over 't gepasseerde satisfactie geven: Door een Expressen van den Cardinal d' Arragon dede hy zijn Majest. op een ander wijse begroeten / en als van gheen onghemack wetende / Wenschte den Koninck van Vranckryck gheluck met het uyt-setten van zijn Coninckrijck, ghelijck als was de winste van Duynkercken, verlost uyt handen van de Ketters: Vertrooste zijn Majest.

over 't verlies van des selfs overleden jonge Princesse: En wat beraeckten de onderlinge differenten, ziln Majesteyt had maer Arbitres en plaets waer 't hem beliefde te noemen, hy soude oock zijne Gesanten daer senden,&c. Maer Vranckrijck sach wel dat dit Italiaense streecken waren/ argerende sich / datte Paus met 't geldt van Paus Sixtus dat voor den Armen in 't Casteel St. Angelo was wech ghelepdt / nu om de misdaet van zijnen Neve / den Allerchristelijckten Coninck wilde bevoordelen: 't Speet haer by de 6. maenden om satisfactie te Roomen gebedeldt te hebben/ soo dat 't couragieus Franse bloet warm/ in dese woorden uytbarste: Nous ne respirons plus que guerre: d'Italianen seyden 't selve / onder pretext van te staen voor de goede sake: Maer het was boven dien te Parijs seer belachelijck/ datmen te Roomen pochte/ hoe dat Don Mario eerlang om door Oorlog triomphe en victorije te erlangen/ na Orbieto soude gaen/ hadden uyt by na alle quartieren gewenschte Oversten/ en gelt tot 30000. mannen/ behalve den Schat van Paus Sixtus / en 500. duysent Croonen die by d'eerste promotie souden vervallen/ en 1500000. pont/ door 't oprechten van een Banck/ daer af de helft renten tegens 4. en de helft tegens 6. soude betaeldt worden/ met de survivance van die Banck voor 5. jaren/ waer toe de Nerli/ Ubertini/ en Vacelli sich verbonden hadden 4. tonnen gouts 's maents te fourneren/ de helft binnen Roomen/ de helft binnen Ferrare/ dese Banck heeftmen ghenoemt den Bergh van tegenweer. Pasquijn sich niet konnende van spotten onthouwen/ quam met een borstlap voort: Al eer den Haen drymael sal gekraeydt hebben, sal Petrus berouw krijgen. De Republijcke van Genua de storm van Vranckrijck wrakende/ deden den Coning weten/ hoe sy 's Paus Neve / die om veyligheyd in hare Stadt uyt Roomen was geretireert/ binnen twee dagen uyt hare Staet hadden doen vertrecken / met dese eygen woorden / ha dato lo sfratto al Cardinal Imperiale.

In 't Eylant Man/ tusschen Engelandt en Yrlant gelegen/ wiert door de Rechters een groot Cromwellist/ Cap. Christiaen geheetẽ/om dat hy de Wapenen tegens den lesten Graef van Derby soude hebben gedragen/ ghedoemt om Onthooft en Gevierendeelt te werden/ doch op versoeck van zijn Vrouw wiert alleen doot geschoten: Hy was een out Man / en was door Cromwel verlost/ hebbende lang op 't Eylant in een Speloncke gevangen geseten: Andere met hem gedoemt/ zijn ghesuspendeert. Tot Londen begost 't Parlament den 28. Februarij weder te sitten/ alwaer den Koningh in de Zaele komende/ deze volgende Aenspraeck dede:

MYne Heeren ende Vrienden, Ick ben seer vergenoegt u hier weder vergadert te sien, want de tijt zedert wy scheyden, heeft my gedocht lang te zijn, 't welck my dickmael om saken die voor ghevallen zijn, om u By-een-komst heeft doen wenschen: 'k En acht niet noodig, vermidts de gheruchten alreede tot u en in diverse Provincien sijn verspreyd, u Vertellinge te doen: Dan God heb danck, het waren maer geruchten sonder effecten; Ick had in 't oogh houdende de Quaetwillighe, en neder te legghen de differenten

differenten onder ons, mijne Declaratie den 6. Januarij vervordert, waer in ghy sien kond, dat ick willig ben om gronden te stellen tot de hoop van sommige, en ontsach van andere, welcke, als ghy de fondamenten wel sult ondertast hebben, twijffele niet, oft ghy sult daer in toe-stemmen: 't Is waer dat ick uyt eyghen natuere vijandt ben van alle dringers op Religie en Conscientie, hoese oock mochten wesen, als het so verre loopt tot capitale en bloedige straffen, die ick zegge dat in de Paepse tijden haer begin genomen hebben, om dat ick dan dit segge, meene ick niemant sal geargert of gemeynt zijn dat ick de Papisterye begunstige: Ick moet voor u bekennen datter veel van die Professie sijn die mijn Vader en mijn selfs gedient hebbene, en dat seer veel, ende hebbe deswegen hoope door eenige vrylatinge, dat ick vrywilligh zal over halen, die nu tegens ons zijn: Maer laet ick my selfs verantwoorden, indien gelijck ick hoor eenig abuys in mijn Declaratie is: Ick ben ver af te qualificeeren alsulcke in Officien of Plaetsen van confidentie in 't Gouvernement: Maer veel liever begeer ick sommige Keuren gemaeckt mogen werden, om haer Leere te verhinderen: 'k Vertrou dat gy alsoo goeden opiuie van mijn sorge voor de Protestantze Religie als ick u seggen kan, ick wil u daer van, en selfs tot de Bisschoppen niet van seggen, noch in myn gelijckheyt tot d'Uniformiteyt van die gelijck die nu gestelt is, 't welck den Standaert van onse Religie is, en die suyver en onbevleckt moet gehouden worden, vry van alle vermengingen, en by aldien de Oproerige hun wilden vreedelijck en modest haer onder 't Gouvernement stellen, ick soude ernstigh versekeren, dat ick soodanighen macht van tollerantie zoude ghebruycken na occasie, dat sy niet gedwonghen souden sijn om uyt 't Coninghrijck te vertrecken, oft om hier te blijven en oorsaeck te geven teghens de rust van dien te conspireren. Mijne Heeren en Edelen, het sal u in my als een flatterije schijnen, waer in ick tot 't alghemeyn welvaren my van u wijsheydt en affectien toe vertrou, 'twelck is, 'tbedencken op 't gunt allerbest is voor ons allen: Ick gheloof niet dat wy in Desseyns verschillen: En alsoo ick teghenwoordigh tot u niet meer te seggen heb, soo scheyde ick heetende u noch andermael hartelijcke wellekom.

In dese tijt ontstonter geen kleyne twist tusschen den Keurvorst Paltsgraef en den Lantgraef van Hessen/ Cassel en Darmstadt/ soo om 't Bisschoppale recht en Bailliuschap van Umstat / waer binnen den eene guarnisoen hadde gelegt/ en d'ander Volck vergaerde om die uyt te jagen / als oock om soo men seyde andere ongeoorlofde te doen en te verhalene saken. Den Keyser hoewel te precipitant door de Roomse gefockt om d'Ongaren hunne ontnome Kercken te restitueren/ sach hem nu te laet van de Turcken/ die door sulcke florige tweedracht aengemoedigt wierden/ met een swaren overval gedreycht/ en de Calvinise Ongaren onder haren Hooftman Admas hy Matthias/ die seer grooten toe-loop had/ in 't harnas / om de maintenue van hare Privilegen: De Roomse sochten heul by de Keyser/ 'tgunt de saken van Oostenrijck diens

Ingese-

Ingesetenen vol hoogmoet waren/ by elck in verachtinge bracht.

Niemandt sorgde in desen tijdt uyt yver / als de Coninginne Christina de Europise Vorsten tegens de aenkomst der Turcken op te wecken/ want daer toe sont sy op haer eyghen kosten den Grave Gualdo/ aen meest al de Duytse Stenden. Venetien kreeg doen 't Advijs / hoe haren Minister B. Capello na 16. jarige verdrietighe Ambassade by den Turcksen Keyser te Constantinopelen/ nu eyndelingh overleden zijnde / is aldaer begraven / ende van alle soorten van Christenen gevolgt geweest/ uytgeseyt van die van Ragousa/ uyt vreese van daer door by den Grooten Heer in ongunst te gheraken/ welcke begraeffenisse den Sultaen/ Visier/ en Mufti onbekent in Persiaense Klederen ghelust hebben uyt een seecker vertreck te aenschouwen / alvoorens verlof gegeven hebbende aen de Christenen 't voorsz. Doode Lichaem te vervoeren waer 't haer belief de.

't Coningrijck Poolen schermde nu noch al sonder vrucht met 't Geconfedereerde Leger/ ende of wel den Italiaense Munt-meester Boratini met de Poolse Kroon was veraccordeert (onaenghesien diverse protestatien die verscheyden Provincien daer tegens deden) om twee Millioenen kopere Schellingen te slaen/ ende oock onderhanden was om Leeuwen Daelders ende andere stucken van geringen a loy te munten / soo en mocht doch sulcx de Coopman noch Krijgsman niet vergenoegen. De Geconfedereerden waren quaet datmen haer de tot Wolburts beloofde 7. millioenen/ met soodanige Munte wilde betalen : Riepen / sy wilden goet geldt en volle betalinge hebben : Een vorderde niets / of na den Coningh oock de Coninginne Gesanten aen haer af schickten/ waer by hun aengedient wiert / Dat hare Majesteyt hadde verstaen dat het Legher by zijn drift bleef, dat indien maer 100. Daelders van de beloofde 7. Millioenen mancqueerden, sy 't Gelt niet souden aen nemen, de Kroon geenen dienst doen , nochte hun Verbont breken : Dat daer om de Koninginne haer aenbood tot meerder versekeringhe van hare volle betalinge, aen 't Legher alle hare Clenodyen in Onderpand te willen geven. Dit namen sy in bedencken. 't Gebeurden dat seecker Pools Edelman leggende onder een Regiment te Kameniec Podolszky/ sich beroemde/ indien hun Leger 't Verbont niet en scheurden / hy raet wist om zijne en andere Benden onder gehoorsaemheyt van den Coning te brengen : Welck seggen by d'Officieren des Legers vernomen zijnde/ voerden den Edelman midden onder d'Armee/ en deden alle de posten besetten om hem dien Nacht te straffen : De Coning hier af bericht/ dede d'Officiers weten/ soo strict met die Edelman niet om te gaen/ maer de saeck aen hem laten bevolen zijn : Hier stonden sy langh over te kracheelen/ eyndeling beloof den hem aen 't leven niet te mis doen. In een Audientie den 19. Feb. te Lemburg by den Coning van Polen/ verklaerden den Tartarise Gesant/ dattet seker was / Dat na Chimielsnitzky zijn Generalaet over de Cosacken hadde afgeleyt, een Overste genaemt Tetera met hulpe van den Sultan was gesuccedeert, die niet alleen van den Sultan alle assistentie was beloofdt , maer was oock desen Heer Tetera onder de Tartaren selfs geoordeelt de Croon Polen seer genegen te zijn.

Martius

MARTIUS 1663.

Chmielnickÿ/ Generael der Cosacken/ begaf sich den 12. dezer in een Klooster niet wÿt van Korzunia/ den Russise Patriarch daer present zÿnde/ gaf hem de Naem van Gideon: En gelÿck wy in ons voorighe Deel hebben begost te seggen/ maeckte de helft van zÿn Schat aen dit Klooster/ en de rest aen 't Legher/ zÿn Paerden en Beestiael aen zÿn Successeur Cetera. De Jesuyten bemoeyden haer onder dies om de Geconfedereerde met 2. millioenen gelts te contenteeren: Maer die op den 12. Maert te Wolburtz vergadert zÿnde/ songen een gheheel ander Tael/ en opende dese puncten by maniere van Declaratie: Dat sy bekenden datte Heer Swiderſky om een al te geringen ſake was om hals gebracht: Vonniſten den Heer Gralenſky ter Doot, en men ſoude hem aenſtonts doorſchoten hebben, indien ſijn Biechtvader hem niet en had verbeden, om dat hy ſich in 2. Iaren niet Gebiecht had: De Heer Oſcrepulſky moſt men oock nau examineren: Leſicky deſgelijckx: Eenmael verbiedende de Koningl. Geſanten op het Slot niet te laten komen: De Stadt Warſau onwederroepelijck aenſtonts te bemachtigen: Des Konings Werelt en Geeſtelijcke Goederen te overweldigen,en onder ſich te verdeelen,en de Packhuyſen alom in Polen met Graenen en Koopmanſchappen te verſeeckeren, en te ſluyten, en Magaſijnen voor haer te voorſien: Oock om de Heer Korf te ſenden, om hem andere ten exempel te ſtraffen: Haere Geſanten aen den Koninck te doen ſtrackx tuys komen. In somma sy hadden byna op yder een quaet oogh: Zy ginghen na Toorn/ eyschten den nieuwen Tol/ en noch veel Jaeren van voor-heen/ soo zy zeyden/ waer door de Kooplupden de Wÿssel op noch af geen goederen wilden senden: De Stadt boot haer 3000. Poolse gulden op de 100000. die zy eyschten: Van Dantsich eyschten sy wegens de Starostey Putsko 30000. gulden/ men boot haer 3000. dies als zy geen gehoor gaven/ is een Stadts Secretaris aen haer gesonden: Boratini den Munt-meester wiert geconsenteert anderhalf Millioen Schellinghen te slaen: En den Brombergse Muntmeester Andries Timpfe/soude in 2. jaren aen Silver gelt slaen met consent 2. Millioenen Oorden/ daer van hy in des Kroons Tesaurye tot een gratuit soude leveren 2700000. Poolse gulden van sulck gelt/ doch op conditie van geen ander Pools gelt daer toe te breken of te smelten: En hy sal voortaen alleen de macht hebben Silver gelt in Poolen te slaen/ en over al Silver in te koopen/ en 't selve soo te Crakou als te Bromberg mogen laten bereyden/en sal een Marck fÿn Silver 60. Poolse guldens moeten waerdig zÿn/ en sal 'tmarck mogen inkoopen voor 27. gl. 6. gl. voor Marckx onkosten te rekenen/de overige 27.gl. soude voor 'sKonings Tesaurye zÿn: Op dese tÿdinge van gelt Munten/en dat yder aengeboden wert/die gelt begeerde/mocht sich in 4. weken te Lemborg instellē/hebbē haer ettelÿcke Benden so Wallachren als Polen bekent gemaeckt/ 't welck van de tegenstrevende groote spÿt/ als een scheur in haer boos laken is geweest.

Weenen begost haer eygen naem te spellen/ om al de quade voorтekenen die

't Huys van Oostenrijck boven de voorgaende scheenen te dreyghen / want op den Rijckxdag te Regensburg was bynа niemand genegen den Keyser tegen de Turcken te helpen/ als op voorwaerden/ dat men eerst d'oude Rijckx gravamina soude af doen/ 't welck om yders intrest en koppicheyt jaren en dagen van doen had: Want ten hielp alreede niet dat men sekerlijck wist hoe de Janitsaren na Sevenbergen/ 18000. sacken Pulver / yder soo swaer een Paert dragen mocht/ na Wallachien sonden/ en groote Magasijnen maeckten/ men vreesden meer dat Vranckrijck onder pretext van den Hertog in Lorainen te doen buygen/ Straesburg/ en dies volgens een sekere voet in 't Duytse Rijck socht: De Hoogduytsen geloofden/ dat Vranckrijck wel op sich selven mocht passen/ mits de groote Aertbeving die dese daghen in Bearn was / soo datter veele Huysen neder ghewórpen sijn / en de meeste Inwoonders van die Provincie gedwongen sich uyt hare Huysen in 't velt te begeven: De Francoisen weder om/ wesen d'Hoogduytsen na Praag/ daer men den 2. deser 's morgens ten 4. uren in de lucht had gesien een geele en een roode Comeet / de geele was met vier lange groote stralen/ en daer tusschen drie roode stralen / de rode was grooter als een sterre/ doch had de selve gedaente: Een uer lang scheenen dese Cometen/ metten anderen staende als strijdende / tot eyndelingh de geele met sijn lange stralen de roode overwon/ en als in slockte / schijnende daer over in bloetdroppelen die hy storte / als te triumpheren / 't welck van de Bohemers alsoo onsmakelijck is aengesien geweest/ als de Pomereliers/ alwaer/ gelijck wel meer is geschiet / by lichten dage drie Sonnen en drie Regenboogen haer vertoonden: De Hongarise Boeren siende dattet eerst op hare kap soude aenkomen/ begaven sich met Wijf en Kinderen in de Walden/ de Oostenrijckers hun eenmael verspiet hebbende/ sloegen haer 70. man af / 't welck daer na de Turcken die loos sijn/ veel goets/ en de Christenen die opinieus bot sijn / veel quaets voor 't algemeyn heeft veroorsaeckt: Want de Turcken selfs seyden dat de Roomsche Keyser twee Steuren op sijne ooghen most hebben/ als niet siende/ of willende sien/ 't geen al de weerelt konde sien.

Des Bisschops van Munsters Resident gaf doe aen de Staten Generael het onderstaende Memoriael:

Hooge Moogende Heeren.

DE ondergeschreve Afgesante van zijne Hoog-Furstel. Genade de Heere Bisschop van Munster, &c. Gesien hebbende U Ho: Mo: Resolutie van den 9. dezer, dat des selfs Memorie ende de recommandatie van zijn Excell. den Heere Ambassadeur d'Estrades, daer by gevoegt, aen u Ho: Mo: overgegeven, rakende de Heerlijckheyt van Borculo, met den aencleven van dien, by de Heeren Gedeputeerden van de Provinçie van Gelderlandt Copielijck was over-genomen, waer door apparentelijck de sake in een langer train gebracht ende gedilayeert soude konnen werden tot wijdere frustratie van het Recht 't welck sijne Hoog-Furstel. Genade in desen is competerende;

de: Soo werden U Hog: Mog: behoorlijck versocht, edoch alles onder expresse protestatie ende reserve, gelijck in de voorsz. Memorie breeder is aengeroert om te gelieven daer, ende als sulcx behoort te rescriberen, ten eynde van wegen de voor gemelte overgenomene Memorie ten spoedichsten, eñ soodanich geresolveert werde, op dat sijn Hoog-Furstel. Genade tot het effect van sijn rechtmatich versoeck geraecken moge. Geteyckent

J. R. BRABECK.

Daer en tegens versocht den Commandeur van Meurs aen haer Ho: M. versterckinge van Guarnisoen / dies wiert de Compagnie van Cap. Hasten uyt Rijnberck daer binnen gesonden. De Provincie van Vrieslant stelden doe vast / datte Commissarisen van de Monsteringe mede behoorlijcken Eed van getrouwighevt aen de Rade van Staten mosten doen. Burgermeesteren en Raet der Stadt Groeningen hebben een verbolg van haere Stads beroerten aen hare H: Mo: laten toekomen: De Gedeputeerden der Staten van Groeningen en Ommelanden hebben doen versoecken / dat Johan Schuylenborg / gewesene Gedeputeerde in haer Ho: Mo: vergaderinge wegens de selve Provincie / des komende te versoecken / niet alleen geen vry geleyde en werde verleent / onder het resort van de Generaliteyt / maer oock aldaer komende / in versekeringe mach werden gehouden / tot nader ordre. Men verstont doen dat de Staten van Vrieslant by het scheyden van haerluyder Vergaderinghe / zy de Vorstinne van Vrieslandt mette somme van 60000. gl. vereerden / en zijn Vorstel. Genade met 1000. gl. 's Jaers: Ende dat over de goede correspondentie die haere Vorstel. Doorl. dus langhe mette Provincie van Vrieslandt hadden gehouden. Den Nieuborger Vorst noch al continuerende de Gereformeerde die onder zijn gebiet zedert 't jaer 1655. warẽ komen woonen / onaengesien de vrundelijcke besendingen daer over aen hem gedaen: So sijn Dingsdaegs daer aen op de naem van zijn Doorl. van Brandenborg oock de Capucijnen / na dat hun eerst wat Vis en Wijn was toe-gesonden / uyt Kleef geset: De Munnicken die zedert 't Jaer 1655. in Kurbrandenborgs gebiet waeren komen woonen / is oock aengeseyt op sekeren dach te moeten vertrecken. De Roomse sich dus op een equivalent overwonnen sijnde / liepen als Bedelmonicken aen 't Franse Hof / daer men uytstroyde / dat te Dusseldorp eenige Vagebonden waren uytgejaegt / en alsoo onder de selve eenige Gereform. waren / soo had men sulcks mette naem van vervolging gebaptiseert / &c. als willende dat onder de Protestanten wel / maer onder de Munnicken gheen Boeven opt en waren te vinden.

Mevrouwe Turquino onthielt sich in dese Maendt noch t' Antwerpen / sy was gelijck wy folio 21. hebben geseyt / gestraft / om de misdaet / dat sy en hare Suster van sekere out Vrijer Erfgenaem ghemaeckt sijnde / sy maer de usefructe hadde / en op hare Kinderen ghemaeckt / sy met hare Suster in een Huys woonende / daer over krackeel heeft gemaeckt: Waer uyt dese schandelijcke

lijcke Princesse Tarquino oorsaeck nam / om here Suster te doen doorschieten/ 't welck voor viel soo als hare ghemelte Suster uyt de Discalces Kercke quam/ loste des Princessen Carossier een Pistool op haer/ 2. kogels vloghen onbeschadight door hare Rocken/ vallende ter aerden : Den Carossier seyde/ datte Princes dit Pistool selfs geladen had. Hare Man als nu de genadighe Justitie aen zijn Vrou gepleegt was/ en dat zy noch om d'onkosten te betalen in 't Gevangenhuys sat/ ging als of hem die saeck niet en raeckte/ dagelijcks met zijn Knecht t'Antwerpen langhst de straet spanceren. Sy naderhandt uyt raeckende / bleef niet langh in de Stadt / maer verbleef op 't Hooft van Vlaenderen/ gaende aldaer ghelijck aen 't Waeter haer vermaeck nemen / en gingh volgens haere ghewoonte aldaer wederom te Kercken met een Knecht achter haer/die haer Kussen droeg om op te sitten : 't Gebeurde dat sy komende in de Kercke/ wilde een eerlijcke Juffrouw van haer plaets doen op-staen/ segghende/ dat haer die plaets niet toe en quam/ waer op sy antwoorden/ dat haer die plaets beter toe quam als haer/ mits het Schavot haer plaets was met de Strop om den Hals : Waer over op 't Hooft van Vlaenderen groote rusie en oproer quam.

Vranckrijck ontfongh dese maent door hare Gedeputeerde Gravelle tot Francfort/ een Expressen/ met advijs / dat d'Alliantie tusschen Vrancrijck en de Princen aen den Rijn en in Duytslant voortijdts op-gerecht / nu tot in Junio 1667. was geprolongeert : Getekent by alle de Bontgenoten / allleen Kur-Trier en Lunaburg waren absent/ d'Hertog van Sweybrugh nieuws in gekomen/ en Kurbrandenburg niet ongenegen/ so men oorbeelde. Hertoch Christiaen van Meckelenborg Swerin/ quam doe na Vranckrijck/ om employ onder de Franse Militie te vinden. Den 14. deser is den herssenloosen Morin op de Greve te Parijs levendig verbrant/ hy wierdt van zijn Vrouw en twee zijner Secte geassisteert in dit sterven / welcke oock op de Galeye zijn gebannen voor altoos : Morin storf volhardende in sijn valse Leer en dwalende opinien / 't welck sijn lijden minder maeckten : Vijf van de Rechters stemden seer voorsichtich en Christelijck / dat men hem als een Quaecker en uytsinnige in een van des Stads Dolhuyskens behoorden te bannen. Den 10. deser is te Parijs aen een sinckingh op de borst overleden Prins Eduard/ Soon van Paltsgraef Fredrick en Elisabet van Engelandt / out 39. Jaren/ is begraven in de Kercke der Minimen van Nigon by den Prins sijn Soon/ nalatende noch drie Dochters / wettelijck ghewonnen by de Princesse Anna van Mantua/ Suster van de Coninginne van Poolen : Sijn Lichaem geopent sijnde/ wiert bevonden datte Lever/ Longe/ en al d'andere edele partijen waren verrot ende bedorven : De Princesse is van 't Hof / dat sich hier over in den rou stack nessens dat van Engelant/ staetsgewijs beklaeght. Den 3. deser is te Parijs in de Louvre gesloten 't Huwelijck tusschen den Hertoghe van Savoyen en Madam. de Valois : Cardinal Antonio volbragt de Ceremonie : Den Coning vereerden haer voor 8. tonnen gouts aen Gesteenten : Geleyde haer tot aen de Deur van sijn Camer / en sy trock met grooter staet

na

na hare Bruydegom in Savoyen. Een jongh Edelman van 14. jaeren sich verlooft hebbende aen een Juffrouw van 12. jaren / wierdt om datset buyten kennis van hare Voogd was geschiet / daer over in 1200. ponden gecondemneert: En most noch de wetticheydt van 't Huwelyck by den Officiael van 't Aertsbisdom gaen versoecken. Den Graef d' Apremont volgens d'autorisatie aen die van sijnen Huyse verleent / veroverden met list de Fortresse Mussy / gelegen op de grensen van Vranckrijck / Spangen / Lorainen / ende niet seer wyt van 't Keyserrijck.

Denemarcken depescheerden dese Maendt hare Moscovise Gesanten / die niet anders dan om een compliment waren ghekomen: Den Coningh om haer te voldoen / gaf haer in zyn ruyme Eet-zael den adieu / daerse onder een Croon met gedeckte hoofden saeten / een tractement van 137. bysondere spijsen uyt de Coningl. Keucken: Sy hadden 's weecks wel 1000. Rijcxdaelers den Coning gekost / waer over d'Ingeseterenen wenschten datse maer hinwech naer d'Hollantse meelsack mochten gaen. Het Tractaet van Alliancie en de Marine is dese Maendt tot groote lof van den Deense Minister tusschen de Croonen Vranckrijck en Denemarcken getroffen. Den Heere Prince van Denemarcken te Parijs sijnde / was daer al omme wegens sijne deugden soo in aensien / dat selfs den Coning de lustigheydt nam op den 27. deser met den hoog gemelten Prince in 't Bos van Vincennis een aensienelijcke Jacht aen te stellen / waer over Duc de Masarin de directie had / werdende die middag kostelijck getracteert / waer na tot meerder vermaeck vertoont is een Theatrum van strijt tusschen wilde Stieren / Luypaerts en Leeuwen. Den ouden Graef Koningsmarck zedert 4. weken een Lijckdoorn aen sijn voet hebbende doen snijden / begost zijn been daer af te swellen / de koorts quam'er by / soo dat door hartlijvicheyt waer toe geen clisteren hielp / is mits dien door een ongematighde hitte zijn Excell. den 29. deser savonts by 7. uren komen te overlijden / na latende een braef capitael aen sijne Erfgenamen.

Op den Pruysse Lant-dagh te Coningsbergen wierde alles ten gemeene besten uytgevoert: De Gereform. mochten behalvens de Kercken die sy in Stadt hadden / noch ses andere ten platten Lande hebben. Schepen Rhode is in eeuwige Gevanckenisse gedoemt: Terwijl de Burgers by sijne Doorl. van Brandenburg aenhielden om eenige moderatie. De vordere Verhandelinghen deses Lantdaghs zijn vervaet in 't gheschrift van het scheyden der Pruyssise Stenden / 't welck luyd als volgt:

Nadien U E: Lantschap van alle Lantstenden uyt sonderbare tot zijn Keurvorstel. Doorl. als der selve eenige opper Erf-Heeren, dragende onderdanighste ongeveynsde Liefde en devotie als oock noch tot meerder betooninge haerder stantvastige trou en onbevlecte gunst, wel een Subsidium op drie achter een volgende Iaren gehoorsaemst verwilligt, maer de Stadt Koninckbergen met de Heeren Standen, Lant-Raden, Ridderschap en Adel, soo wel Ratione modi, als oock anders, hier in sich niet vereenighen konnen; so heeft sijn Keurvorstel. Doorl. sich wel in des selven hare in sodanige toebehoorende occasien Iuris Complanandi absolute te gebruycken

gebruycken gehad, maer sijn Keurvorstel. Doorl. wil om alderhande spruytende oorsaken willen, het selve, echter sonder consequentie en præjuditie voor dese reys op navolgende maniere te exerceeren: Neemt dan dienvolgens in den beginne, dat van alle Standen verwilligde Subsidium met genadigsten danck en wille op, en aen; ende dewijlen het selve door geen ander, als door Accijsen, Consumptie, middel, bequaemst kan opgebracht werden, het selve oock alreede op den Lande voor desen in-gevoert is, en tot dato noch continueert: Soo hebben die van de Heeren Standen, Landt-Raden, Ridderschap, Adel, en kleyne Steden, het geene, wat tot dato, uyt de Accijsen op den Lant gevallen, en tot naestkomende St. Iansdag als noch vallen mochte uyt sonderbare onderdanigste trou en affectie, sijn Keurvorstel. Doorl. gehoorsaemt tot der selven vrye dispositie geoffereert en overgegeven, en daer nevens belooft de somma van 180000. Rijcxdalers van toekomende St. Ian af te beginnen, de drie achtervolgende Iaeren, en wel elck Iaer met 60000. Rijcxdalers af te leggen, en alle Maenden preçijs laten inleveren: Maer soo veel de Stad Coningsbergen belangt, sulckx laet sijn Keurvorstel. Doorl. voor dese reys genadigst geschieden, dat na dien de meer gem: Stad 100000. Rijcxdalers, ofte driemael 100000. gulden aparte, en voor haer de weeck nae Pincxsteren daer mede te beginnen, op 3. achter een volgende Iaren de voorsz. somma met 100000. gulden 's Iaers belooft te betalen, datse sodanige somma uyt de Consumptie middelen op te brengen, 'tselve middel oock van de Steden selfs, doch sodanig is aen-genomen; waer mede daer door niemant als die in de Stad Coningsbergē woonen, ofte in der selve yets consumeeren, maer in geenen deel die op 't Lant gaende Waren mogen beswaert werden, insgelijck sullen sy 'taldaer ontfangen, en administreren voor ditmael, doch geconsequeert in de algemeene Cassa niet brenghen, maer het selve alle sijn Keurvorstel. Doorl. vrywillig geschenck onderdanigst belooven, der selve aen hare Privilegien en gherechtigheden in 't toekomende onschadelijck, en sonder præjuditie houden, noch binnen de voorsz. 3. Iaren geen andere Contributie af-eysschen noch begeeren.

Om nu alle abuysen en confusien te vermijden, noch andersints als her de noot vereyst, dat sich der Accijsen ofte Consumptie middelen niemandt ontbreeckt, als willen sijn Keurvorstel. Doorl. oock, dat elck een, hy sy dan die hy wil, hebbe exemptiones of niet, de Accijsen of Consumptie gelderen, soo wel op den Lande als kleyne Steden, als oock de Stadt Coningsberghen elcke reys, volgens de gemaeckte ordre, het hare betalen.

Ende dewijl sijn Keurvorstel. Doorl. wel weet dat de Pruyssise Regeeringhe de dingen hier in 't Lant voor andere best gekent is, als willen sy oock als voor desen, niet minder in het toekomende by der selven absentie de selve te Raedt trecken, en haer Pruyssise saken van de selve, soo als tot noch toe geschiet is, onderdanigst voor-gedragen hebben, en van de Consilii, welcke den Pruyssisen Statum concerneert, niet excluderen, maer de selve yder reys daer toe treckē, oock daer mede de Archiva in esse blijft, en in de expeditien geen abuysen ontstaet, soo willen sijn Keurvorstel. Doorl. dese ordre gehouden hebben, dat al het geene wat aen de Pruyssise Regeering voor-gedragen wert, van sijn Keurvorstel. Doorl. geresolveert, en met eygen handen onderschreven wert, en met een bysonder Signet, dat nu sal gemaeckt werden, en den Pruyssisen Cancelier in bewaringh te geven, elcke reys aen-betrout sal werden, in de Pruyssise Cancelery ghezegelt en vervaerdicht werden.

Maer als zijn Keurvorstel. Doorl. buyten 's Lants is, so willen de selve op der Pruyssise Regeeringe Trou, vlijtigheyt en neerstigheyt sich verlaten, kracht haerder Iustitie, bestelling, Eed ende plicht, waer mede zijn Keurvorstel. Doorl. en der selve Erfgenamen verbonden zijn, alles doen sullen, wat trouwe en gehoorsame Raden en Dienaers betaemt en toe-komt, dieshalven

zy oock alle genaden saken insgelijcx aen zijn Keurvorstel. Doorl. refereeren sullen, insgelijcx als aen Lijf en Levens, ofte andere swaere straffen, aen Lijf, Eer, Gelt of Goet, van de verbrekers genade gesegt wert, daer over sal sijn Keurv. Doorl. genadige ordre stellē, en resolutie verwagtē.

Maer in sulcke occasien, daer of exprovidentie & dispositione legis, ofte oock uyt rechtschapen gewoonte, de ordinare straffen in eenige deelen te mitigeeren, of in een andere extraordinare straf, 'tsy aen gelt ofte yet anders: So vergont sijn Keurvorstel. Doorl. de Pruyssise Regeegering genadigst, dat sy in sodanige occasien uyt privater en in de Rechten gefondeerde oorsaken sijn, Keurvorstel. Doorl. Naem soodanig dispenseeren, soo als sulckx tegen Godt, ende tegen den selven Keurvorst verantwoorden willen.

Insgelijcx soo is sijn Keurvorstel. Doorl. genadigst te vreden, dat de Echte saken, de Regeeringe, soo ver die na aenleydinge der Goddelijcke, en beschrevene Pruyssise Rechten, als oock mede na oprechte gewoonte en observantie, dispensabel dispenseeren mogen, maer dat de bysondere Casus, die heel selden voor-komen, de sulcke behouden zijn Keurvorstel. Doorl. aen der selve speçiale verordineeringe en decisie, en daerom expresse voor haer zijn Keurvorstel. Doorl. willen oock, dat de Consense Leen-Goederen met schulden te beloggen of te verkoopen, soo veel te meer noch nieuwe Investituren, mede beleeningen gesamender handen nae-latinge der Caduceerte goederen immedietie by zijn Keurvorstel. Doorl. gesocht, door berechte aen de selve gehoorsaemst gebracht werden, ende als dan sijn Keurvorstel. Doorl. daer op volgende genadigste ordre en resolutie gedepecheert werdē: In de Maegdenburgse saken en Leen, daer de selve niet op de avontuer staen, soo let zijn Keurvorstel. Doorl. sulcx by de nieuwe genaden, Privilegien genadigst berusten, dat, so uyt noot of anders sijn verbetering na yemant sijn Goederen by sijn wel-mogende Iaren verkoopen of verpandē moste of woude, der selve Pruyssise Regeeringe in zijn Keurvorstel. Doorl. Naem mochten consenteeren.

So dickwils oock Caduca aen de Pruyssise ende slechte Maegdenburgze Vry-goederen sich openbaren, so sal de Regeeringe daer van zijn Keurvorstel. Doorl. onderdanigst berecht doen, op dat sy dien aengaende verklaren konnen, of de selve, 't zy dan dat die aen hare diensten toegeleyt, alle andersints, volgens de ordre en Tax konnen werden verkoft, so sal oock de Regeeringe met alle diligentie daer heenen sien, dat de selve voorsz. goederen aen niemant, of geenen kooper of possessie is, komen als sodanige, die Keurvorstel. Doorl. aen-staen, en door welck de Renten, Pachten, Plichten, Diensten en anders, aen sijn Keur-Furstelijcke Doorl. niet ontrocken konnen werden.

Dewijlen oock by Iongsten Oorlog in der selve Ampten veel Huys Lieden Hoven geruyneert worden, ofte andersints tot afnemen geraeckt sijn, so willen sijn Keurvorstel. Doorl. dieshalven een bysondere ordre beramen ee instellen, heen op wijse den eenen en den anderen vrye Iaren mach werden vergont, of de verarmte eenige remissie aen de vervallene Renten eñ schuldige Imposten na te laten, en quijt te schelden, omme daer door wederom door 't een en 'tander middel wederom aen en op te helpē, op dat de geruyneerde Hoeven, Landen en anders wederom werden beset, in esse komen, en gebout werden, maer dat de verarmte, en van 'thare afgegane, niet haer absentie langer troonen, maer door desen voorstel blijven mogen. En dewijle hier in een doorgaende gelijckheyt kan werden gehouden, so is 't voornamelijck noodig dat de voorsz. ruyneringe der Ingesetenen, als oock haerder Landen en Plaetsen, een onderscheyt moge werden gemaeckt om beyde deelen te kennen, insgelijcx so willen sijn Keurvorstel. Doorl. sich oock in 't bysonder verklaeren, hoe dattet met de Attendatoribus ende haren Ratione casuum Fortetuiterum, gesochte remissionibus hebben te houden.

Ende

Ende gelijck als zijn Keurvorstel. Doorl. tot der selve Regeeringe het genadigste vertrouwen hebben, dat door hare neerstigheyt, trou ende voorsichtigheyt, het Camer-wesen in zijn Keurvorstel. Doorl. absentie soude werdẽ konnen geredresseert, als willẽ sy oock dat het geene wat tot de Konst-Camers alles wel by een gehouden, de uyt-gaven in alle manieren na mogelijckheyt in moderatie gebracht werden, ende insonderheyt op Schenckagien en vereeringhen sonder zijn Keurvorstel. voordineeringe niets ontwenden mogen.

Maer so het somtijts na vereys van saken zijn Keurvorstel. Doorl. Staets respects, en Eeronshalven eenige uyt-gaven mochten noodig wesen, waer van zijn Keurvorstel. Doorl. wegen de spatie van tijt van te vooren niets konde werdẽ berecht gedaen, so kan de Regeeringe het selve om te verantwoorden, na mate dirigeeren, en in de Rekening me haer afscheyden en genoegsame voorstellinge, om de oorsake sodanige uyt-gaven in-stellen, en daer van zijn Keurvorstel. Doorl. onderderdanigst communicatie doen.

Maer op wat maniere langs hoe meer den Pruyssisen Kamer, staet we derom te redresseeren, en op te helpẽ sy, om dat de selve in een beter ordre, als tot noch toe geschiet is, moge gebracht werden, ende daer in verblijven, diershalven willen sijn Keurvorstel. Doorl. een seecker des besluyten en verordonneeren, ende alle Iaer namaels een uytvoerlijck berecht van der selver Regeeringe daer af verwachten, insgelijcken hoe, en op wat wijse de Verpande, ofte andersints de Ontwende Domeynen, wederom in staet te brengen en ingebracht werden mogen, dieshalven soo sal een speçiael en bysonder ordre van sijn Keurvorstel. Doorl. hier verblijven.

In de saken, welcke sijn Keurvorstel. Doorl. tot de selve Regeeringe in 'tafscheyden gestelt, soo sal de selve met recht en billickheyt gheobserveert werden, dat de saken, welcke ad forum litigosum bestooren, oock al te samen daer op micken, en daer heenen bedacht zijn, op dat niemant in sijn recht verkort, ofte versuymt werde, weshalven dan oock ten dien eynde Collegia Iustitiæ in het Lant van sijn Keurvorstel. Doorl. verordonneert en bekrachtigt werde.

Na desen soo is het sijn Keurvorstel. Doorl. niet sonder oorsake vreemt, en nadenckelijck voorkomen, dat de Stadt Koningsbergen, die de Gereformeerde Religie toe-gedaen sijn, der Religie halven van het Borger-recht uyt te sluyten, gesocht werden; maer dewijle sulcx gants geen Fondament heeft, en de noot voor-gestelt werden, waer toe sijn Keurvorstel. Doorl. sich in geenen deel daer toe verstaen kan, dat yemant van de drie Religien, wegen der Religie, het Borger-recht outseyt of gerefuseert werde, so sal dan voortaen in de Stad Koningsbergen tegẽ de Gereformeerde, Luyterse, of Catholijcken, wanneer de selve andersints een onbestraffelijck Leven en Wandel voeren, eñ de gewoonelijcke Borgerlijcke belastinge en plicht presteren, het Borgerregt in geenẽ deele werdẽ ontseyt, maer daer toe sonder te refuseren, aengenomẽ werdẽ.

Maer so veel de Natien aen-gaet, so laet sijn Keurvorstel. Doorl. 'tselve by den tot noch toe genadigst blijven, echter dat de beyde Natien, welcke voor desen van sijn Keurvorstel. Doorl. uyt bysondere oorsaken, en recommandatien het Borger-recht verkregen, daer by on-aengevochten en volkomen in besit te laten, maer by aldien de Stad Coningsbergen door de Magistraten in 'ttoekomende yemant van de voorsz. Natien tot Borgers mochte op en aen-nemen, in een sodanigen gevalle wert sijn Keurvorstel. Doorl, als des Lants Vorst, niet te min bericht en geadviseert te sijn, Recht hebben, maer andersints buyten dien verklaert hy sich uyt sonderbare genade daer toe, dat hy in 't toekomende niemant van de Natien het Borger-recht confereren en geven sal. In 't overige so blijft de Magistraet der Stad eñ het Gerecht so als het tot noch toe geweest. de Electie of Keur elcke reys vry, en onaengevochten.

Ende nadien den 12. Martij deses Iaers U E. Lantschap van alle Standen uytgestelden Assecuration,

securation, eenige Parium, en dat daer van in tegenwoordigen Lantdags affcheyt voorsienin-ge geschieden zal, gedacht is: Soo blijft voor eerst daer by, dat in de Leen saken, waer in een vasallus, cum Seniore, of Domino, yets uyt-verlijckx sochte, de Pares curiæ ex Nobilitate Docatus bestelt, en van de selve, naer inhoudt de ghewoonte des Landts, ende de Rechten der selve hem zal toe-komen.

Maer wat de al-gemeene Lants-saken belangt, of wel sijn Kevrvorstel. Doorl. in hare plaets nimmer rechtmatige oorsaken gegeven werden, dat tusschen der selve, en der selve getrouwe Standen een diergelijcce abuysen ontstaet, welcke een ent-scheyding causeerde, maer dewijlen, echter de lieden en de tijden veranderlijck sijn, en zijn Keurvorstel. Doorl. het geene dat sy der selve getrouwe Standen genadigst geassecureert, als een Lants Vorst na te komen, en te gedencken: So heeft zijn Keurvorstel. Doorl. voor noodig geacht, dat op sodanigen onverhoopten val als de Standen na desen, en in 'ttoekomende in hare rechtmatige beswaren, geen gehoorige een billijcke verhooringe doen, van zijn Keurvorstel. Doorl. noch buyten, ofte op de toeko men de Lant-dag verkrijgen konnen. By sekere Personen sal noemen en authoriseeren, welcke sodanige der Standen tegens de Heerschap hebbende publijcke beswaernisse sullen vernemen, en na dien der Heerschap wegen, als oock de noot by-gebracht, van de geauthoriseerde Personen een rechtelijck uytspraeck doen, ten dien eynde willen zijn Keurvorstel. Doorl. aen haren plaets, op dien val, ('twelck doch Godt verhoeden wil) ses Eerlijcke, wel gemaintineerde, onbestraffelijcke Mannen, 't sy dan Pruyssen of Uytlanders, na der selve eygen gevalle en gelieven te noemen, en sal de Standen gelijck wel vry staen, en toe-gelaten zijn ses Eerlijcke, geschickte ende onbestraffelijcke Mannen, 't zy Pruyssen of Uytlander te nomineeren; op dat oock wegen de ghelijckheyt der votum, het geen bedencken geven, so sullen de 13. Mannen door sijn Keurvorstel. Doorl. en der Standen kiesen en noemen, oock beyder zijts een consent een Pruys of Uytlander verkiesen en noemen, de voorsz 13. Mannen dan, als sy genoemt zijn, stellen haer Eed en plicht opentlijck ontlaten, op de sake, in welcke zy erkennen en spreken, door een bysonderen Eed soodanig verbonden wesen, dat zy op niemant dan op God ende Iustitiam causæ, haer oogwit hebben, en dirigeeren willen; so lang sy oock sich in dese saken sullen bemoeyen en sooi n 't reyzen en arbeyt zijn, soo sullen sy oock uyt de gemeene Lants-middelen onderhouden en versorcht, oock 't geen zy werden spreecken en handelen, soodanigh ghe-exqueert werden, en voor goet ghehouden.

Eñ gelijck het sijn Keurvorstel. Doorl. en open staet, na sijn eygẽ wel gevallen en believen de voors. 6. Mannen te nomineeren, en te verkiesen, een gelijckmatig, oock U E. Lantschap door behouden: Also hebben sy de intentie niet den Civicum ordinem by sodanige benoeminge uyt sluyten of geheel te excluderen, gelijck dan oock hier in over gegaen, noch geexcludeert is.

Als oock in die, tusschen zijn Coninckl. Majesteyt en de Kroon Polen, en sijn Keurvorstel. Doorl. op gerechte ende be-Eedichde Pactis expresse onthoudens, dat op begevende en als nu ged: Pacten met meerder beschreven, vallen dese Brombergse eeuwige Pacta, van beyde deele sal werden be-eedicht: Volgens dien, so heeft sijn Keurvorstel. Doorl. tot betooninge der selven genadigsten Lants Vaderlijcke affectie tegens U E. Lantschap sich hier mede daer heenen genadigst verklaren willẽ, dat, wanneer in 'ttoekomende tot be-Eediging der Brombergse Pacten Commissarisen van sijn Keurvorstel. Doorl. verordonneert en gesonden werden, dat sy als dan oock mede van der selve Pruyssise Onderdanen en Ingeseteñ eenige mede tot Commiss: verordonneeren sullen, en Volmagt geven willen, op dat sy sulcken actui mede by-woonen, en van den geenen, hoe en wat aldaer passeert, te beter wetenschap hebben, en relaes doen konnen.

Nadien nu desen Lant-dag, of wel den selven tegen verhoopen lang geduert, echter daer in

so wel aen de zijde van sijn Keurvorstel. Doorl. als U E. Lantschap van alle de Standen, een respective genadigsten onderdanigst vertrouwen, Liefde en affectie in der daet verspeurt werden, door dien van zijn Keurvorstel. Doorl. in de voor-aen-gewesene saken Lant-Furst, en Vaderlijcke verleenden en gheghevene uyt-slach door Gods Genade soo ver gebracht, en geeyndigt. Als willen sijn Keurvorstel. Doorl. den selve nu zijn eyntschap heeft, en die tot den selven afgeordonneerde, wederom tot de hare sich vervoegen, als nu genadige verlof en consent geven wil met genadigst begeeren, dat de afgeordonneerde t'Huys komende, en tot den tijt welcken hem door het bysonder volgende uyt-schrijven, sal benoemt werden't verloop en verrichtinge aller saken, die op desen Lant-dag verhandelt zijn, inbrengen: Ende dit is het geene, 't welck sijn Keurvorstel. Doorl. die van de Heeren Standen en Lant-Raden, insgelijck de afgeordonneerde van de Ridderschap en Adel, als oock de afgesondene van de Steden, welcke sy gesamentlijck en bysonder met Keurvorstel. Genaden toe-gedaen en verblijven, tot den Lantdags afscheyt en besluyt genadigst mede deelen willen. Oirkondelijck met hoog-ged. sijn Keurvorstel. Doorl. secreet bekrachtigt. Soo geschiede tot Coningsbergen in den Maent ..... 1663.

Over See arriveerden te Madrid Brieven uyt Jerusalem in Palestijne/ geschreven door een Franciscaner geestelijcke uyt 't Convent aldaer / aen den Vader Gabriel Alcala/ Commissaris van 't Heylige Lant/ residerende in 't Coningrijck van Valence/ behelsende/ de als noch waren Vervolginghen die de Turcken daer aen de Christenen deden/ te weten/ dat den Bassa van Jerusalem hadde doen munten sekere soorte vals gelt/ sijnde soo een slagh als 't gemeene gangbare gelt/ die men daer noemdt Madins / waer van de vier doen een Reael van Catalonien: Van dit gelt heeft hy voor duysent Ducaten aen de gemelte Francisca. Religieusen gesonden / willende/ dat sy die verwisselen souden tegens stucken van achten uyt Mexico of van Seville / met dreyging/ indien sy sulcks niet en deden / hun alle in de Gevanckenis te doen werpen: De Vaders hier over vergaderende/ resolveerden/ dat hare gevolmachtigde sich na den Prince van Gaza soude ontwijcken / een Moor sijnde / die gants veel van dese retirerende hielt: Hy vont hem eyndelijck/ en door een aengeboren goet naturel sont hy te Jerusalem aen de voorsz. Religieusen 500. maten Cooren/ 4. quintalen Kaes/ en 1. quintael Bier: Welcke behulpsaemheydt aen dese Religieusen een nieuwe vervolgingh heeft veroorsaeckt door den Jerusalemse Bassa/ soo ras hy oock verstont dat de voorsz. Religieusen aen den Prins van Gaza hadden wesen klagen/ beval hy aen zijn Volck beyde soo de Stadt als de Lantsdouwe daer omher te ondersoecken / alle Religieusen die sy vonden/ wegh te nemen: Dus kregen syder acht die de H. plaetsen besochten/ smeten die met veele insolentien en gewelden in den Kercker/ 't welck dese om dattet hare Saligmaker oock voortijts op dese plaets gheleden hadde/ zy oock nu patientelijck verdroegen: Eyndelijck de Griecken bespeurende wat faveur de Gaza aen de Christenen dede/ sijn na den Grooten Heer gegaen/ en stamerden daer wel ernstig uyt/ dat den Turckse Keyser wel considerabel reguard op de Actien van desen de Gaza hieldt / datmen/ vermits de al te groote correspondentie die hy mette Franciscaner Christenen hadde / diemen daer Francken / dat zijn vrye / noemden / om dat alle andere Inghesetenen zijn of Slaven die Tribuyt geven/ dat hooftgelt genoemt wert / ende waer af alle de

Christe-

Christenen en vremde Cooplupden vrij zijn; Den Turckſen Keyſer die wy oock ſomtijts Grooten Heer noemen/ deſe Griecken gehoort hebbende/en die deſen Prince de Gaza die zijn Baſſa was/ſeer wel kende/ſeyde dat hy die Heer als een getrouwe van zijn Keyſerrijck hielt / en ſeker was nimmer eenig verraet te ſullen beginnen; Deſen de Gaza hier af in der yl bericht/ ontboot alle de Grieckſe Biſſchoppen onder zijn gebiedt voor hem / dede haer alvoorens met kluppelen fatſoenelijck af ſmeeren/ en als hare harden huyt alſo wat gedweegt was/ beſtrafte hun wel dapper over hare ſchelmachtigheyt: Echter de Christenen ſijn daer door maer te meer verſchrickt geworden / om dat men om ſoo een oorſaeck door de Barbaren een gants Convent hadde doen maſſacreren. Het meeſte rigeur dat deſe Religi. Christenen hier leden / was te ſien de H. plaetſen door de Turcken te ſien violeren/ gelijck d' eerſte plaets daer de Verloſſinge der Weerelt verkundigt wiert: De plaets daer Jeſus gegeeſſelt wiert: Gekroont met Doornen: Daer nu de Keucken der Ongeloovige is: De Geboorte plaets Maria/ waer nu de Turcken woonen: De zale daer hy het H. Avontmael in ſtelde/ en hieldt / en daer den H. Geeſt op de Apoſtelen daelde/ 'twelck nu een Turckſe Moſkee of Kercke is: Oock daer Jeſus zijn Vader bad/ alwaer de Beeſten loopen die men aldaer op ſluyt/ gelijck ſy oock een Moſquee hebben getimmert op de plaets daer Christus ten Hemel voer/ als mede op den Berg van Calvarien/ 't Graf/ Nazaret en anderen gedenckwaerdige plaetſen / daerſe weten datte Christenen uyt verre Landen om komen uyt devotie en curieuſheyt te ſien: Den Tribuyt die men de Christenen afperſt/ is bynа ondragelijck/ yder Maen moeten ſy den Baſſa geven 25. Realen van achten/ 4. Suycker-brooden/ 10. Kaerſſen yder van 1. pont/ en aen zijn Stedehouder 150. Realen/ 10. pont Was/ 1. Suycker-broot/ ende van noch aen 32. mindere Officieren aen yeder 3. Realen van achten / 5. ponden Was/ en 1. Suycker-broot: Boven dien moeten de Christel. Religieuſen in Jeruſalem noch geven aen de Turcken op de Heyligdagen van Nieuwe jaer/ Hemelvaert/ en op der Sarazijnen Feeſt-tijden Romadan en de Caſtron een goede quantiteyt Lakenen/ Suycker en Kaerſſen aen 141. Miniſters/ die op de Hoog-tijden daer om in 't Convent komen loopen / noch 586. Realen van achten/ 20. Kleederen van Laken en van Sijde/ 46. pont Kaerſſen / ende 18 Brooden Suycker/ 'twelck alle Jaren weer is/ om de Turckſe guarniſonen in 't Heylige Lant te mainteneren.

Uyt Hranchen in China/ tweede Stadt in de Provincie Kianſi / quamen doe mede advijſen / datte Patres Jeſuijten den Viceroy van die plaets tot het Christelijck Geloof hadden gebraght/ als mede een die men daer noemde den Viceroy van Wapenen/ beyde ſijn Schoon-Broeders/ hare Moeder/ en ſoo een groot getal van geringe Lieden / datter reedts wel 300. by de Patres waeren gedoopt: Onder deſe Bekeerde waren oock drie Mandarins / acht Bacharets/en ſes andere van groote qualiteyt: Men had oock twee Kercken geopendt binnen de voornaemſte Steden van Nanchin, en dat door de goedtgunſtigheydt van twee de voornaemſte Juffrouwen des Landts/ en dat men 50. mijlen van daer noch twee nieuwe Kercken voor de Christenen ſoude timmeren: Hebbende daer nevens oock de gunſt van den Tartariſe Keyſer / om in zijn Rijck 't H. Evangelium te prediken.

De

Komen langs hoe meer voor een Oorlog met Vranckrijck vreesende/begost op Finantien te dencké/ onder andere alreede genoemt/was oock een acte om yder zijn zilverwerck in den Berg van Barmhertigheyt te brengen: Oock op scherpe pœnen verboden/ noch Gout/ noch Silver/ noch eenigh Volck uytte Kerckelijcke Staet te voeren: De Franse maeckten profitable voorseggingen van een groot Tempeest/vermengt met Donder en Blixem/daer op een sware slach-regen volgde/ en op 't Casteel St. Angelo/op het Dack van de begraefplaets van Paus Adriaen vielen twee Vuyr-stralen: Op 't bovenste van het Casteel staet een groote Boom/als de Mast van een Schip/waer aen de Wapenen van den Paus hangen/ daer boven staet een Engel met een Swaert in zijn rechter-Hant/dese Blixem sloeg den Engel zijn rechter-Arm en Swaert af: Den Boom op-lichtende/ sloeg die ter Aerden/half verbrant zijnde/en de Paus Wapenen versenght: De tweede viel op de Deure van de Camer van 't Kasteel: Waer over yder de mont vol had.

In Portugael is doe 't Schip de gouden Berg met Portugijsse Bootsghesellen versekert/ en voor Lissabon gebracht/ den Schipper onder pretext van dat hy na Cadix wilde/ setten sy gevangen/ namen 'tgoet uyt 't Schip / datse naer den Tol brachten: De Neerlanders waren verwondert/ vermits mette Staten Generael den Vrede was getroffen / dat men so een Coopvaerder die door storm daer in geloopen was / soo hy van Amsterdam na Genua en Livorne wilde/ in Portugal soo onvrundelijck handelde / daer men selfs Turcken als het maer geen See-rovers waren/ gunstig admitteerden. 't Schip de St. Pieter op een Tonne gouts geschat/ dat na St. Christoffel wilde / en van een Engelse Rover aen 't Eylandt Montferat was opgebraght/ daer dese Piraten op hun luymen als Luyppaerden de geene overvallen die sy sien datse meester sijn/ wiert hare Lading verkocht/ en sy spottende met 't Nederlantse Bootsvolck/ seyden: There is not so valible Paix, of one Englisman take well one Flaming. Doen arriveerden een Deens Scheepje te Coppenhaven/met swarte Suycker uyt de Barbados/ om daer geraffineert te worden / en alsoo de Hollanders te beletten. De Francoisen hun Vat-gelt niet verminderende / zijn de Hollanders dit Jaer in groote meenigte na St. Ubes in Portugael geloopen/ latende die van St. Maerten in rust haer Sout op leggen.

Deser dagen heeft den Ambassadeur van Vranckrijck by Memoriael geremonstreert/ dat den Koning zijne Meester te vreeden was de Uytwisselinge van wederzijts Ratificatien/ der laetst ghemaeckte Tractaten tusschen zijne Majest. ende desen Staet/te laten doen onder verklaringe ten selven tijde van wegens den selven Staet te doen/van de voorsz. Uytwisselinge verstaen soude werden niet gedaen te zijn/in cas dat binnen 3. maenden desen Staet niet souden goet vinden dat niet alleen het Tractaet over de acquesitie van Duynkercken/maer oock de plaetse selfs geguarandeert soude werdé/en dat hoogstgem: Maj. van Vranckrijck op verscheydene grieven van den Heer Ambassadeur van desen Staet voor-gebracht ordre hadde gestelt. Hier op is eyndtelijcke de Ratificatie des Alderchristelyckhsten Conings gevolgt / bestaende in de navolgende woorden:

Louis,

Louÿs, par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre, à Tous ceux qui ces presentes Lettres verront, salut: Ayand veü & examiné en nostre Conseil le Traitté d'Alliance, Amitié, Confœderation, Commerce, Navigation & Marine, fait & passé en nostre Ville de Paris, le 27. Jour d'Auril 1662. par nostre treschier & feal le Sr. Seigneur Comte de Gien Chevalier, Cancelier de France, nostre treschier & bien aymé Cousin le Mareschal Duc de Villeroy, & nos Amis & feaux Conseilliers en nos Conseils les Seigns. Comte de Brienne, & le Tellier, Ministre & Secretaires d'Estat, de Lionne, ausi Ministre de nostre Estat, tous Commandrs: de nos ordres, le Sr. Comte de Brienne Filz, ausi Secretaire d'Estat & de nos commandement, & le Sr. Colbert, ausi Conseiller en tous nos Conseils, Jntendent de nos Finances, Comds. par nous deputeez à cette fin d'une part: & les Seigneurs Jan Baron de Gent, Seign. d'Osterwede, Lieutenant des Fifz. & Primat du Pais de Faucquemont, Coenraed de Beuningen, Conseiller de la Ville d'Amsterdam, Juste de Huyberte, Cons. & Pensionaire de la Ville de Sirickzee, tout deputeez dans l'Assemblee des Seinrs. Estats Generaulx des Provinces Uniees des Pais-Bas, de la part des Provincet de Gueldres, Hollande, & Seelande, Ambassadeurs Extraords, & le Sr. Guillaume Boreel Ester. Baron de Vrenhove, Vrendic, Sr. de Steelant, Dumbeque, Peereboom, &c. Ambassadeur Ordinaire desdits Seigns. Estats Generaux, par eux pareillement deputeez à mesme fin, d'autre, en vertu de leurs plains pouuoirs respectifs, ensemble les Articles convenues, ausi par eux le mesme jour entre nous, & lesdits Srs. Estats Generaux, en explication de l'Article cinquiesme, & de 3. & 4. du Traittez d'Alliance, & en dernier lieu l'Article separé, & arresté le mesme Jour par les mesme Deputez touchant l'Imposition de 50. sols par tonneaux, imposeez par nous sur les Navires Estrangers, sortant des Ports de nostre Royaume, desquels traittez Articles convenues & separez le teneur ensuit: Nous de l'advis de nostre Conseil avons agréé, approuvé & ratefié agreons, approuvons & ratefions par ces presentes signes de nostre main lesd: Traittez & un chacun des Articles d'iceux cy dessus transcripts, promettans en foy de parole de l'entretenir garder & observer inviolablement de point en point, selon la forme & teneur, sans iamais aller ny venir directement ny indirectement au contraire: Car tel & nostre plaisir, en tesmoing de quoy nous avons faict mettre nostre Seel à lesdit presentes. Donné à Paris le 20. Iour de Mars, l'An de grace 1663. & de nostre Regne le 20me.

De Quaeckers in Engelandt versochten by requeste aen 't Hof/ moderatie van de harde procedupren nu zederdt eenighen tijdt aen haer ghepleeght/ seggende/ datter van hare secte zedert den Konings overkomst vové de 4500. Persoonen in de gevangenisse waeren geworpen/en 56. door gebreck en onge-

 mack

mack waren gestorven: De Instelder van dat request is gevangen genomen. 't Parlament resolveerde: 1. Dat men wederom soude ter executie stellen de Wetten/ ghedurende de Regeeringe van de Coninginne Elisabeth tegens de Jesuyten/ Priesters ende Recusanten ghemaeckt. 2. Dat alle de geene die weygerig sullen wesen de Eeden van Allegiance ende Supremacy te doen/ de facto voor Recusanten ghehouden sullen werden/ ghelijck als ofte in Rechten klaerlijck daer van geconvinceert waren. 3. Dat alle die op soodaniger wijse voor Recusanten erkent sullen wesen/ binnen den tijt van een jaer haer met de Kerck van Engelandt sullen moeten conformeeren / ofte het Rijck verlaten/ sullende gare goederen gegeven werden aen haer naeste Maegschap/ die professie van de Religie in de Kercken van Engelant gestabileert/sal doen. 4 Dat de Rechten op haer gesette tijdē door de Provintien treckende om recht te doen op de voorn: Recusanten ende non Conformisten naeu regard sullen nemen/ eñ over alle de poenale Wetten tegens haer in-voeren. 5. Dat alle Kosters notitie sullen moeten houden van alle de geene die de Predicatien ende Common-prayers niet en frequenteeren/noch de Sacramenten volgens de ordre van de Engelse Kercke ontfangen/ende haer Namen/Qualiteyt ende Wooninge op-geven/ op dat men soodanige Persoonen sal konnen doen conformeeren/ of als Recusanten tegens haer procederen. 't Parlamen begost oock te delibereeren/ om so de Militie als des Konings Inkomen vast te stellen/ende also vertoont wierde dat de tegenwoordige inkomst niet en waren boven de 9640200. ponden Sterlings/ dat dan tegens de Lasten die zijne Maj. hadde te verdragen/ beliepen 1146000. pont Sterlings/ was in bedencken of men de Financiers en Amptenaers haer Reken-Boecken eens examineerden. In Schotlandt ontstont een politijck geschil tusschen den Heer Generael en den Lord Lauderdale. Den Hertog van Buckingam wierde in den dageraet van een Huys-Knecht selfs besprongen/ die onder pretext van of hy Dieven hoorde/ met het bloot Rapier voort sprong/meenende den Hertog in zijn slaep-kamer te bedde te vinden/maer die was op/en hielt Maeltijt/hier quam hy binnen/en na den Hertog komende/ vloog die terstont op/ en overweldigde hem/ so dat hy in bewaring wiert gestelt/ daer hy slechte excusen maeckte. In Yrlant meenden eenige Lieden/ die door Cromwel in de Landē der Papiste Heeren gestelt waren een conspiratie t'ondernemen/ om 't Casteel van Dublijn te bemachtigen/ den Hertog van Ormont en andere Heeren te versekerē/en sich als dan te verklaren voor den Koning/ een vry Parlament / 't Convenant en de Gerform: Religie: Den aenslach quam uyt door een Backers Knecht/die met een Korf vol Broot aen de Poort van 't Casteel by de Corps de guarde van de Soldaten een deel kleyne Bollen en Biscuyt soude brengen/en veynsende te vallen/al het Broot stropen/ om de Soldaten ven 'tgrabbelen te heypen/ onder wijle andere van verscheyde kanten soude overvallen al wie haer resisteerden: Maer 'tgeraet quam uyt/ also de Backer op die tijt zijn Knecht niet en wilde laten uyt-gaen/ so dat by de 60. voorname Liedē/daer onder Predikanten/en die onder Cromwel waren beampt/ terstont versekert zijn. Den 11. dezer toonde den Moscovise Gesant aen den Coning van Engelant een brief van dē Moscovise Keyser/

Keyser/ waer in hy schrijft/ datte Engelsen in toekomende tijden de selve vryheyt van Commercie wederom soude genieten/ gelijck sy in voorige tijden gehad hadden/ mits datse van alle inkomende Waren 10. per cent/ insgelijcx 10 per cent van alle daer te Lant inkoopende Waeren/ en noch eens 10. per cent van alle uytvoerende Waren souden moeten betalen.

APRILIS 1663.

Engelant poogde aller manieren de Croon van Portugal tegens Spangen te mainteneren/ want so geern Castilien Meester was/ so lieftallig was het Engelant en andere Potentaten/ die de Castiliaense grootheyt wraeckte/ dat Portugal bleef die sy was: Engelant dan versocht eenige 1000. Man uyt Vranckrijck/ dat geconsenteert wiert/ en 't Volck onder de Engelse Kust door contrarie wint lang bleef leggē/ waer uyt sodanige sieckte ontstont/ datte Engelse niemant aen Lant wilde hebben/ als met kleyne partyen / om sich te verluchten. Seker onbekent Persoon/ by sich hebbende ettelijcke soldaten in 't Casteel van Dovres/ is in Duyns aen boort gevaren van een Engels Oost-Indis Schip/ dat aldaer op Ancker lach/ en toonde een ordre van den Koning om 't voorsz. Schip te visiteren/ lichtende daer uyt/ so men seyde/ aen Gout en Silver 22000. pont Sterlings/ varende daer mede aen Lant/ sonder dat men oyt van hem of zijn gelt vernomen heeft: Men heeft daer nae bevondē dat dese ordre vals en gecontrefeyt was/ also den Tesaurier des Conings en andere Officieren seyden daer geen kennis af te hebben. Den Koningh maeckte doe Gilbert / Bisschop van Londen/ tot een van zijn secrete Raden. Ses Tonnen gouts zijn doen vast gestelt om de arme Conings vrienden mede te soulageren. De Joden wierden gelast geen handel op Engelant/ Schotlant of Yerlant te mogen drijven. Door storm bleven doe soo op de Sorlings als in 't Canael 2. Engelse Schepen/ 1. West-Indis-Vaerder/ 1. Staeten Oorlogschip van Hoorn/ 3. St. Ubes-vaerders/ en meer andere. Buyten de Courten van Calais/ Dordrecht/ of Hamburg/ verboot men geen Lakenen uyt Engelant te voeren. Alle Schotse/ Yrse en Engelse Priesters die Eed gedaen hebben aen den Paus van Romen/ mosten voor den 24. May 1663. het Lant ruymen. Gen. Lauson lach doe met 10. schepen gereet om te kruysen op de Kusten van Portugael / alwaer de Engelse Schepen van de Biscayers seer gemolesteert en weg genomen wierden: Van Plemuyen gingen doe 1600 Franse Soldaeten t' seyl na Lissabon: En om datter uyt Vranckrijck meer tot desen hoop komen soude / stroyden eenighe ongenegene uyt/ datte Franze uyt Bretagne voor hadden om een inval in Engelant te doen.

In Engelant arriveerden doe een Schip van Madagascer/ waer in eenige Maets waren van 't Schip Aernhem/ welcke zeyden: Hoe 't Schip Aernhem den 23. Decemb. 1661. van Batavia was gescheyden met 't Wapen van Hollant, daer de Generael Arnout Vlaming van Outshorn op op was, Prins Willem Vice-Admirael, de Phœnix Schout by Nacht, de Aernhem, Maerseveen, Princes Royael en gekroonde Leeu van Enckhuysen: Voe-

ren soo tot den 11. February 1662. wanneer een harde Wint, sich meer en meer verhief; Wy swichten onse Fock; maer alsoo onse Fock een seer oudt zeyl was, en de kracht van de Wint niet konde uyt-staen, brack aen stucken, 's Nachts in de eerste Wacht omtrent 10. uren, het welck ons ten eersten veroorsaeckten om onse best te doen, om de selve van de Ree te krijgen, daer wy onse uytterste best toe deden; waer als wy mee doende waren, so hebben onse Officiers het Schip aen ly laten leggen, ende so op de Wint laten draeyen, tot groot nadeel van ons allen, want soo haest als het Schip op de Windt quam, viel het ten eersten op een zijde, ende is oock niet weer gheresen, het welck een groote verbaestheyt maeckten onder het Volck; want wy kregen een groot deel Water in, ende konden niet Pompen. overmits het Schip so op een zijde lagh, ende de last was doen mede verschooven na ly; Toen deden wy onse best met Balyen en Hoosen, ende al wat konden dien gheheelen Nacht: 's Morgens in de Dach-wacht souden wy het Roer los maken om het Schip te sien voor de wint om te krijgen, en het selve so te rechten, maer als het Roer zijn speelens hadde, ende de sware Zee daer op sloegh, soo dat men het niet konde stutten, brack de Roer-pen aen stucken, het welck ons noch meer verlegen maeckten, doch gingen wy weder te werck met ander ghereetschap op het Roer, om het selve te stutten, ende weder een ander Roer-pen in te krijgen, doch het was al verlooren moeyten, want de Zee sloeg soo geweldig dat daer geen helpen aen was: Hier mede so doende wesende, komt weder een ander swarigheydt, want ons Hock met 15. a 16. Last Rijs ende ander goet raeckten oock aen stucken, ende valt mede na ly, het welck ons doen noch meerder verbaest maeckten; want het Water wies hant over hant in het Schip, ende ons Roer-pen stucken, ende daer-en-boven dat Rijst-hock met al dit goet oock aen ly, manden dieshalven de Rijs, Boonen, Kadyang en ander goet over Boort, doch al vruchteloos, wy waren dieshalven genootsaeckt om onse Anckers van de Boegh te laten vallen, ende het Geschut dat boven stont over Boort te smijten, dus den een hier den ander daer met alle Man in de weer zijnde, en elck nu zijn best doende, sagen het Schip de Gekroonde Leeu van Enckhuysen, omtrent anderhalf Mijl van ons, waer op wy een Seyn, en 5. a 6. schooten deden, werdende heel verblijt, denckende dat die Man ons helpen soude, hy zeylden met sijn onder-zeylen, maer als hy ons in noot sach, setten wel haest al sijn zeylen by, liep voor de wint heen, en liet ons leggen, wy hackten onse groote Mast over boort, om het Schip soo te doen rijsen, maer al vergeefs, want de Mast viel noch een groot gat in het Schip, en onse achter-steven was oock al heel los, door het slaen van het Roer: Toen was het al verlooren, doch wy repten onse handen noch so veel als wy konden, hackten onse Besaens mast mede over boort, ende arbeyden so met een ende het ander tegen de doot aen, want daer was toen geen hoop meer om het Schip te behouden, alsoo al onse andere Schepen wech waren, en wy Lant noch zant sien konden, en niet hadden om ons te salveeren, dan onse Boot en Saloep, ende konden wy met ons allen niet in bergen, daer toe waren wy oock een goet stuck van het Lant, stelden daerom ons betrouwen op Godt Almachtigh, die doe onse naeste toevlucht was, en wy anders geen uytkomste te verwachten hadde, dan van sijn Vaderlijcke hant, begaven ons doen onder sijn Barmhartige vleugelen, en setten onse schuyt uyt, ten eersten met 10 a 12 Man die van het Schip af-roeyden, om de inkomst van het Volck te beletten, bleven daerom een stuck-weegs van het Schip: Wy, die in 't Schip noch overigh waeren, maeckten doe de Boot oock klaer, en brachten daer in 2. rollen zeyldoeck, eenige Houwers, Kasen, een weynig Broot, en omtrent 4. a 6. mingelen Arack, ons so versiende, van alles wat wy konden, oock van Kaerten, Graet-boogen, ende anddre Stuermans gereetschap, terwijlen het Schip al hoe langh hoe meer sonck, ter tijt toe dat wy de Boot konden uyt-setten: Doen quamen wy uyt het Schip in de boot, met omtrent 108. Zielen, zijnde doen de Son noch omtrent een half uyr hoog boven den

den Horisont; hoe dat wy te moede waeren kan een yder dencken: Wy verlieten ons groot Schip van omtrent 500. Lasten, en mosten ons in de nauwe Boot behelpen, hebbende daer toe noch de Nacht voor handen: Dit was op Sondach den 12. February, wanneer wy waren op de hoochte van 27 halve gr. Suyder breette; doen gaven wy ons in Gods handen, en roeyden met de Boot een weynig van 't Schip af, maer wy waren ter nauwer noot een Pistool-schot van het Schip, of het Schip sonck weg of het een steen was, die men uyt de hant in 't water smijt: Wy ondertusschen deden een yverig Gebedt tot Godt, dat hy ons doch wilde bewaren, en ons altemael niet laten verlooren gaen, want daer alreede omtrent 40. Man met het Schip gesoncken waren, en ons oock geen verlossing voor handen, dan van sijn Vaderlijcke hant te verwachten was: Nae Sonnen ondergang quam de Saloep by ons, vragende of wy haer de Schipper wilde over geven? Gaven haer antwoort van ja, met noch 8. of 10. Man meer, om soo een weynigh malkander te helpen, wy ondertusschen daer mede doende wesende, en door het trappen van den een op den ander, so wert in de Boot geroepen, wy sincken, wy sincken, sy in de Saloep dit hoorende, roeyden ten eersten wech van ons, of dachten wy de Saloep soude over-loopen, en dan soo den een met den ander daer gebleven hebben, het welck oock sonder twijffel soude geschiet hebben, doch Godt die alle ding ten besten keert en heeft het so verde niet laten komen: Maer de Saloep van ons afroeyende met 13. Man, hebben zedert die tijt haer niet meer gesien of van gehoort, waer hy is, is Godt bekent: Wy met de Boot dreven die Nacht so op Gods genade heen, voor wint en voor zee: 's Morgens den 13. February, redden de Boot wat op, smeeten alles over boort wat ons in de weeg lach, maeckten 2. zeylen van dat Doeck dat wy in de Boot gebracht hadden, en een Roldoeck spijckerden wy met latten rondom de Boot, voor het storten van de Zee, het welck ons groote dienst dede; wy maeckten onse Masten van Riemen, en andere stucken Hout die wy in de Boot hadden, woelden dat by malkander, en setten daer de Masten op, daer sloegen wy de zeylen aen, en stelden onse cours na 't Eylant Mauritius, daer wy omtrent 120. mijlen van waren, wy hadden toen goet Weder ende wint, maer het duerden niet lang of daer quam wel haest eeu donder-buy; want onse Onder-stuerman en Hoog-bootsman, met een Timmerman en Assistent wilden 40. Man over boort smijten, daer wy doe den eersten en slimsten Nacht hadden doorgebracht, en nu fraey alles op-geret hadden, en ons so nu wel konden behelpen; zy doch in haer boosheyt voort-varende, smeeten 4. Man over boort, daer onder een Swart, ghebooren in Ambon, die door sijn swemmen de Boot weder te vatten kreeg, onze Bootsman dit siende, nam een Houwer, en wilde de Swart sijn Handen af-hacken, maer het wierde hem van ons belet, de Swart raeckte weder los, dreef achter uyt, en verdronck neffens de andere 3. Dese voorss. Officiers wilden noch al meer Maets over boort smijten, maer Godt lof en danck sy konden niet, mosten haer daerom te vreeden houden; wy Zeylden soo al voort met moy weder en goede wint, en baden God dat hy ons doch wilde in sijn bescherminge nemen en te Lande helpen, op dat wy eenige mochten de tijding brenge van dese droevige Reys, zeylden so die Nacht deur. Den 14. dito hadden wy noch moy weder en Wint, zeylden alsoo voort op Gods genade, deden 's Morgens het Gebed, songen een Psalm, en maeckte doen een Roer, vant ons Sweert, alsoo wy ons Roer van de Boot in d' eerste Nacht verlooren hadde, hebbende soo lang met een Riem gestuert, tot dat wy weder een Roer gemaeckt hadden.

Den 15. en 16. dito Weder en Wint a's vooren, eenighe van ons Volck sturven, en de Officiers noch al riepen om 40. Man over boort te smijten, doch ten isser als doen noch niet toe gekomen, danckten Godt 's morgens en 's avonts voor sijn groote genade, dat hy ons tot noch toe in so een kleyne Boot met so veel Menschen had bewaert, daer ons groot schip van omtrent 500. Lasten soo was gesoncken, maer Godt die alle ding regeert, heeft sijn wonder-werck aen

ons willen betoonen, en ons al te saemen niet laten verlooren gaen, hoewel datter 50. al wegh waren, en dat onse Officiers dach en nacht riepen om eenige van het Volck over boort te smijten, maer en konden (Godt danck) niet tot haer voornemen komen, wy begonden toen dorst te krijgen, also wy geen water in de Boot hadden, moften daerom met ons eygen water behelpen, kregen wel 2. a 3. reysen een stuckjen Broot en Kaes, maer ten konde niet helpen.

Den 17. dito Wint en weer als vooren, smeeten een Man of 2. die van Dorst gestorven waren, over Boort, hebbende de selve sout water gedronken, 't welck 'thert dede af branden, en haer onlijdelijcke dorst dede lijden inde hette der Zonne; wy niet hebbende om onder te schuylen, mosten over dag in de Zon, en 's nachts in de koude sitten, dronken soo ons eygen water, vragende noch andere of zy van haer water niet en konde missen? ja daer waeren eenige die haer water niet en konden drincken, die 't dan aen andere over gaeven, en droncken sommige Sout water, waer vanze geck en buyten sinnen wierden, en korts daer na storven, anderen die daer een Exempel aen naemen, droncken geen Sout Water, maer leden liever dorst soo veel als zy konden, hoopende dat het Godt wel soude versien, en ons helpen te Lande, of zenden ons een Reghen om het Hart te laven.

Den 18. dito zijnde een droevigen dag voor ons, also den Duyvel onser Officiers herten so verstockte dat sy op God nochte sijn genade niet en dachten, maer weder op nieu een Man over boort smeeten, eñ noch meer souden over boort gesmeten hebben hadden wy 't haer niet belet; sy en dachten niet dat God om so een Barbarisch gruwel soude straffen, en ons altemael met de Boot laten verdrincken; maer hy die rechtvaerdig Godt is, heeft de onschuldige om de andere niet willen straffen, maer de boosen sal hy als 't hem gelieft wel vinden.

Den 19. dito de Wint als vooren, en goet weder, seylden wy so op Gods genade, presumeerden toen dat wy niet verre van lant konden wesen, gaven dieshalven malkanderen goede moet hoopten dat wy dat lieve Landt haest souden sien en op-komen, om onsen dorst te lessen, daer wy machtigh mede gheqnelt waeren.

Den 20. 's morgens zeylden met eenderley weder al voorts, sagen ten 10. uren met blijdschap Lant; Gode over zijn genade gedanckt hebbende, raeckten savondts ten 10. uren te lant, liepen stracks na de versse Rivieren om dorst te verslaen: Dien Nacht zaten wy by malkander in 't gras, kregen een goede regen, die vermits wy geen dack hadden, doen so mosten uytharden: 's Morgens haelden de Boot aen de wal, en sochten na Oesters, Crabben, Mostaertbladen en wilde Pallemeyd, en alsoo wy geen Vuyr hadden, aten dat so rauw op, en 't smaeckten noch al wel. 's Avonds by 10. uren kregen een Orkaen, met gruwelijcke harde Wind en Regen, so dat de Zee op 't Lant soo hevig waeyden, wy, indienwe doen op Zee geweest waren, onse reys niet en souden hebben vertelt: Wy saten weder die Nacht in nat en koude te klapper-tanden, waren naeckt en bloot, hebbende niets uyt 'tSchip gebergt. 's Morgens saghen ons Boot heel vol water op 't Land gewaeyd: Ons Volck om Vuyr en Spijs, doch om niet, te vinden, en verdeeld, mosten als te swack de Boot op 't droog laten sitten; Dus 2 a 3 dagen over brengende, resolveerden onse Schipper, 2. Stuerluy, d'Hoogbootsman, Assistent en Timmerman met de Boot van dit Eyland Mauritius op Madagascar, d'Indise Kust, en so op Ceylon over te steken, zy kregen samen de Boot in 't Water, en sich van water als anders voorsien hebbende, zijn 11. Personen en 2. kleyne jongens in zee gesteken: Wy waren om sulcks blijde, hoopten ghelijck wy deden, door dese schelmen haer vertreck nu wel haest Vuyr te krijghen, want de Boot was so ras niet weg, of wy kregen Vuyr met 't Vuyrslag van een Pistool, afgelost op eenig goet dat wy in 't Bosch vonden, en daer op af-schietende, ontfonckten: Wy verblijd, verdeelden ons, eenige sich tot 't maken van Sereys om Vis te vangen, andre om Schilpadden die wy in bladeren

deren van Boomen, mids wy geene Potten hadden, koockten, 't welck wel toe-ging: Eenige maeckten kleyne Netjes van basten van Boomen om Vis te vanghen, en drooghden die als wy overvloet hadden tegens de tijd van nood. Dus sonder te weten wat dagh het was, en sonder ordre, Bybel of Testament leefden wy daer heen als wilde Menschen: Raeckten soo wat wijder van malkander, begosten doe Sout te branden, en smeten soo een vadem Hout of twee op een vlacke Klip, daer wy 't vuyr in stekende, dat soo lieten verbranden, de As bragten wy in onse Hutten, deden die in een Doeck, goten daer weder Sout water op, en lieten 't door den Doeck loopen, settent in Kokes Noten aen 't Vuyr te koken, en wiert strack soo wit Sout als Sneeuw. Door oeffening leerden dagelijcks, en oock de leckerny der Land-Schilpadden, waer door wy de Visserije verlatende, ons aen 't Iagen stelden, bevindende dattet beter was Vleys te eten als Vis: Wy wierden doe glat en vet, kregen oock kennis om Wijn de Palm te tijveren, die wy so dagelijcks droncken, neffens de Spijs van Veld-Hoenders, Bocken, Verckens, &c. Dese weelde duerde tot den 21. May dat 't Enghels Schip Trury Capit. Swanly daer quam, en hun siende, lieten een Hembde tot seyn waeyen, gingen daer na toe, en sy met de Boot aen land, vraegden wat Volck? wy seyden Hollanders, en vertelden al onse avontuyr: Sy deden hier af aen hunne Capiteyn rapport, haelden doe 3. Maets 't scheep, en op diens versoeck tot 24. man toe: Dan mids de kleyne ruymte in dit Engels Schip, resolveerden ick Andries Stockram, Frans Compagne, Gerrit Buttenbinder en Gerrit Bastiaensz. op Mauritius te blijven, versochten deswegen by Capit. Swanly om een Pot, Musquet, Kruyt, Loot, Rijs, Broot, Sout, Peper, Lonten, Bijlen, Naelden, Messen, Garen, Lijnwaet, &c. 'tgund hy ons altemael gaf, en meer als wy van hem begeerden, waer op wy hem een Brief mede gaven aen d'E. Compagnie. Zy vertrocken den lesten May, en wy met ons vieren gingen weder na onse voorige Woon-plaets, maeckten onder wegen een Huys daer wy ons goed in verborgen, en haelden een Man die wy in ons out Logement hadden gelaten met meer andere afgedwaelde Maets, deelden hun van der Engelsen gaven mede, en leefden samen gerustelijck op dit rijcke Eyland.

Den 18. Iuny quam een ander Engels Schip na Suratte willende, voeren aen boort, de Cap. sprack goet Neerlands, versocht ons mede na Indien te voeren, datwe excuseerden, maer gavē hem aen de Generael Maetsuicker een Brief mede. Hy vereerden ons 50. ellen Lijnwaet, wat Sout, 4. a 5. Messen, Kammen, Brandewijn, &c. Vertrock den 25. Iunij, en wy gingen 't Eyland rondsom, haelden doe al 't Volck 42. sterck by malkaer, brachten hun daer de Schepen aen komen, leefden soo, en waren Sondaeghs met den andren vergast, elck in sijn Woonplaets beurt houdende, vrolijck zijnde met 't eten van Koeijen, Bocken, Verckens, Gansen, Veldt-Hoenders, Duiven, Enden, &c. Haddent na ons plaisier, droncken niet als Wijn de Palme, en wisten nau van grooten overvloet wat wy wilden eten.

Dit Eyland bevangt omtrent 15. mijlen in 't rond, en is niet alleen een veylige en vermakelijcke Reede voor de Schepen, maer oock seer playsant en vruchtbaer, sich verheffende met lustige en aengename heuvelen, en wederom dalende met genoeglijcke Water-rijcke Valeyen, een gewenste ververschplaets, insonderheyt voor de geene die als uyt doots-kaken, gelijck wy van alle Leef-middelen ontbloot, daer quamen te Landen: De grondt van dit Eylandt is wat steenachtig, doch brengt overvloedig Palmitas-boomen en Ebben-hout voort, het welck soo dicht in een wast dat men naulijcx daer kan door-sien; sommig daer van is swart gelijck Pick, en glat als Elpen-been, sommig te schoon root, ander wederom geel gelijck Was: Hier vint men Schiltpadden die met 4. Mannē konnen voort kruypen, en in welckers schilden 10. kunnen sitten, oock sijn hier Duyven, Reygers, graeuwe Papegaeyen, en seker soort van Vogels soo groot als Swanen, met dicke koppen, waer op Vellen leggen als lappen, in plaets van vleu-

gels,

gels, (want die hebbense niet) sijn hare sijden beset met 3. a 4. swarte pennekens, en den staert van 4. a 5. gekrulde graeuwe Veeren: Men heeftse wel gesocht na Hollant te brengen, mits sy dick en vet, echter Traenachtig van smaeck sijn, maer sijn t' elckens ghestorven: Onder den Palm-boom daer wy de Wijn uyt trocken, konden wy, mits sijn breede Bladeren, seer wel voor den Regen schuylen; men boorde in de stam van de Boom maer een gat, en men stack'er een Kraentjen in, en vloeyt daer uyt seer na de smaeck van de Spaense Seck: In Augustus deed sich weder een Schip op, dan quam niet nader, en stack in Zee: In Octob. quam 'tSchip de Swarten Arent van Amsterdam, 'twelck op Franse Commissie op 't Roode Meer had gerooft: Den Roover beloofden ons van alles goets wilde wy met hem varen, en sijn schoone woordē gelovende, seyden ja, brachten 150. gedroogde Geyten, en 8. Kallebassen met Smeer aen Boort, en so lang hy daer daer lach, vongen wy meer Wilt voor hem als hy begeerde: Met 34. Man sijn wy daer den, 12. Novem. met hem t'zeyl gegaen na de Cape de Bone Esperançe, maer even op Zee sijnde, gaf de Maets sober rantsoen, en Rijs in een derdepart sout water gekoockt: Sy klaegden: Hy seyde: Spreeckt so stout niet, ick heb last van de Franse Maj. om u op te hangen en te branden: Sy seyden: Noch hy, noch de Franse Koning had de minste macht om haer in yets te krencken: Hy wel siende Mannen voor te hebbē, haelden 'tCanon langst Boott, en al de Pistolen en Musquetten in de Constapels Kamer hebbende doen brengen, dreygden ons alle te doen sterven: Doch hy door hardicheyt niet siende te winnen, verbeterden daer na sijn rantsoen. Den 10 Decemb. passeerden de Caep de Bone Esperançe na St. Helena N. W. aen, waer wy den 25. dito quamen: Den Engelse Gouvern. vragende wat Volck wy waren, en geen antwoort krijgende: kregen daer na acces, haelden so veel Limoen, Suring en Kool als wy begeerden: Hier sette ons de Kaper met ons 3. aen Lant, daer wy mosten arbeyden, heel sober levende by wy op 't Eylant Mauritius hadden gedaen: En quamen eyndelijck van daer in dit saysoen met een Engels Schip weder in Hollant: Tot lof der Engelse Natie, dit by brengende, dat sy ons soo wel tracteerden als waren wy selfs Engelsen geweest. Godt zy gelooft.

Hare Ho. Mo. door den Spaense Minister genotesiceert zijnde 't Huwlijck van d'Infante van Spangen met den Keyser van Hoogh-duytslant/ hebben hare Ho. Mo. met complimenten van geluckwenschinge de hoog ged. Maj. van Spaignen met alle soorten van Congratulatien doen begroeten. Den Vice-Admirael de Ruyter uyt de Middellantse See tuys gekomen / dede ter Vergaderinge van de Staten Generael sommier rapport van het wedervarē zijner gantser reyse/en bejegeningen en handelingen met de Turckse Rovers. De Staten van Hollant ende West-vrieslant, als representerende en effentiel zijnde de eenige Souveraine Hooge Overicheyt van den selven Lande in haere Provincie/ onverminderr d'Algemeene Unie t'Utrecht Anno 1579. geslooten/ ordonneerden om yder de oogen te openen/ te volgen in haer resort / 't onderstaende Formulier van publijck bidden:

E Dele, Erentfeste, &c. Wy hebben ons genootsaeckt gevonden, onse Deliberatie te laeten gaen over de Ordre en Forme deurgaens in de publijcke Kercken hier te Lande in 't Bidden voor de Hooge Subalterne Overheden ghebruyckt werdende, ende daer in geremarqueert eenige merckelijcke ende essentiele incogruiteyten, als namentlijck: Dat de Bedienaeren des Goddelijcken Woorts de selve doorgaens sodanig regu- leeren

leeren en uyt-spreken, als of de Heeren Staeten Generael waeren de Wettighe Hooghe Overheyt van dese Provintie, ende over de Ingesetenen van de selve, met dese of diergelijcke Expressie: Wy bidden U voor de geene die 't U belieft heeft over ons te stellen, als daer sijn de Hoog Mogende Heeren Staten Generael, &c. *En nademael sulcks in eenvoudige, onkundige ende onervarene Luyden soude konnen verwecken, ofte foveeren een inpressie, als oft de Ridderschap, Edelen, ende Steden van Hollant ende West-Vrieslant, zijnde de Staten van den selve Lande, ende daer uyt onse Vergadering by representatie werden gecomposeert, niet en waren den ontwijffelbaren Souvraine, ende naest Godt de eenige Hooge Overheydt van dese onse Provintie: Dat mede, volgens het voorsz. gebruyck binnen de selve Provintie, op onse eygen Gront ende onder ons Souvrain Gesach, ende aen de Hoog-gem: Heeren Staten Generael voor ons rangh ende plaetse gegeven werden: Soo hebben wy om soodanige incogruiteyten ende informaliteyten te redresseeren, ende de abusen en inconvenientien, die daer by ontstaen soude mogen, te prevenieren, goet gevonden, te doen op-stellen het Formulier, hier geinsereert, omme in alle Kercken binnen den voorseyden onse Lande by de Bedienaren des Goddelijcken Woorts voortsaen achtervolgt te werden; wel expresselijck begeerende ende beveelende dat U Ed: onse goede meyninghe de voorsz. Dienaren onder het resort dat U Ed: aenbevoolen, in onse Name sult bekent maken, ten eynde zy-luyden haer na het selve Formulier poinctuelijck sullen hebben te reguleeren, sonder nalatigheyt, infractie ofte verandering: Ende ons daer toe verlaetende, Edele, Erentfeste, &c. beveelen wy U Ed: de bescherminge Godes. Geschreven in den Hage den 23. Maert, Anno 1663.* Ter. Ordonnantie van de Staten,

HERB. van BEAUMONT.

Volcht het voorsz. *FORMULIER.*

WY Bidden U voor de geene die U belieft heeft over ons te stellen, te weten, de Staten van Hollant ende West-Vrieslant, sijnde onse Wettige Hooge Overigheyt: Wy Bidden U voor de Staten van de andere Vereenigde Provintien, hare Bontgenooten, voor der selver gesamentlijcke Gedeputeerden ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael, ende in den Rade van State, mitsgaders voor de Achtbare Magistraet ende Regeerders deser Plaetze, verleen hen alle Uwe Genade ende Gaven, een yegelijck in sijn Beroep ende Staet, daer inne hy van U gestelt is, op dat sy het Volck dat gy hen vertout hebt, wijsselijck Regeeren, kloeckelijck beschermen, Uwen Dienst getrouwelijck hant-haven, ende de Justitie aen haere Onderdanen recht bedienen: Wilt voor-sitten met Uwen H. Geest in hare t'samen-komsten, op dat sy in alle saken niet anders doen dan het geene goet eñ behoor-

lijck is, besluyten, ende daer na 'tselve oock getrouwelijck uyt-voeren mogen, ten eynde de Quaetdoenders gestraft, de Vromen voor-gestaen sijnde, Uwen Name daer door ge-eert, ende het Rijcke des Konings der Koningen Jesu Christi gevordert mach werden, eñ dat wy onder de Regeeringe van de voorn: onse HoogeOverigheyt een gerust leven leyden mogen, in alle Godsaligheyt: Vorder Bidden wy voor alle Koningen, Prinçen, Potentaten, &c.

Die van Vrieslandt alleen opposeerden haer tegens dese Formulieren van gebeden/ 'twelck nochtans geen van al d'andere Provintien deden/ en des wegen groote ombrage gaf/ of wel door yemandt daer toe mochten zijn geanimeert: want als de Staten van Hollant waren veradverteert door hare Gedeputeerdẽ/ welcke doe in 'tgehouden zuyt Hollantse Synodus als C. Polit. mede cessie had/ datten Vriessen Commissaris Politicus aldaer eerst mondelingh/ en daer na in geschrift had voor-gehouden het 70. Articul van 't Synode te Sneeck/ Ao. 1663. gehouden/ luydende aldus:

SYNODE, gehouden binnen SNEECK, Ao. 1663. Sessione octavo 18. July, Artijckel 70.

HIer op heeft de Ed: Mo: Heere Commissaris Zeehaubois voor-gestelt, also de H. Staten van Hollant ende West-Vrieslant voor hadden de Dienaren des Goddelijcken Woorts in hun Provintie op te dringhen eenige nieuwigheden omtrent het gewoonelijck Gebedt nae de Predicatie, veel Iaren herwaerts stichtelijck ghebruyckt, als contineerende 't selve merckelijcke ende essentiële incongruyteyten, ende misschien diverteerende de harten der eenvoudige van hun wettige Over-heeren, ende wat sodanige voorwendingen mogen meer sijn, vermogens de Resolutie daer af sijnde de dato 8. en 9. Decemb. 1662. Ia also de Hoog-gem: Heeren al-bereyts sonder daer op eens te hebbẽ verstaen het advijs van de Dienarẽ des Goddelijcken Woorts strijdig met de boven-geroerde Resolutien, den selven hadden een nieu af-gedruckt Formulier toe gesonden, met expresse last eñ bevel, dat sy-Lieden in 'tuyt-spreken van hare Gebeden in de publijcke Kercken formaliter eñ na den Letter van 'tselve Formulier souden hebben te volgen, als: 1. Wy bidden U voor de geene die 't U belieft heeft over ons te stellen, te weten, de Staten van Hollant ende West-Vrieslandt, sijnde onse wettige hooge Overigheyt. 2. Wy bidden U voor de Staten van de andere Vereenichde Provintien, hare Bontgenooten, &c. Also dit alles was van verdere insicht, ende niet donckerlijck wickte ende voorseyde droevige gevolgen tot merckelijcke confusie van Kercke ende Politie, of dan niet noodich waer bysonderlijck te laten de E: E: Broederen, de welcke sullen werden gecommitteert ad correspondentias van Zuyt eñ Noort-Hollant, dit poinct in de Synode daer sy na toe gaen, voor te stellen, ende gedienstelijck te versoecken, dat die Eerwaerdige Christelijcke Synoden mochte ghelieven aller-wegen dese nieuwigheden met eenen H. yver tegen te gaen, ende uyt te te sien na heylsame middelen daer door de harten van de H. Staten van Hollant ende West-Vrieslant mochten werden vermorwt ende in-gewonnen om de Dienaren des Woorts vryheyt te gonnen, om hun aen het gewoone Formulier te houden. Het E. Synodus aenmerckende hoe gevaerlijck het is de oude palen te versetten, ende nieuwigheden in de Kercke Godes in te voeren, oock dat de nedrigheyt is het beste cieraet des Gebedts, daer van alle hooge ende verhevene gedachten motten verre zijn, ja dat

dat de Heere Godt dit Gebedt, nu al omtrent de 80. Iaren in onſe Kercken gebruyckt eñ by de Synode Nationael geapprobeert eñ vaſt geſet, had noch gunſtichlijck gehoort in de Wooninge Zijner Heyligheyt, ende 't ſelve met Zijn Armen uyt den Hemel had beantwoort, ſijnde middeler tijdt deſen Staet van Zijne Goddelijcke Majeſt. gemaeckt reparabel eñ formidabel by alle de Weerelt, heeft den yver der Hooge Machten onſes Vaderlants in deſe ſake gelaudeert ende geapprobeert, laſtende de Broederen correſpondentie, die na Zuydt en Noort-Hollandt ſullen gaen, dit poinct in de Chriſtelijcke Synoden voor te ſtellen, ende ernſtelijck daer op aen te houden; daer van het Raport na hare wederkomſte ſal werden verwacht.

De Staten van Hollant hebben daer en tegen op 't raport van hare Commiſſaris/ goet gevonden en verſtaen/ dat aen de H. Staten van Vrieſlant met toe-ſendinge van de Synodale Reſolutie by Miſſive bekent gemaeckt ſoude werden/ dat haer Ed: Groot-mog: niet ſonder ontſtichtinge voor-gekomen is dat d'E. Haubois van wegen de hoog-gem: H. Staten van Vrieſlant op de voorſz. Synode tot Sneeck als Commiſſaris Polticus geemployeert geweeſt zijnde/ ſich ſoo verre geemancipeert heeft/ van de ſelve Synode te animeren/ omme door hare Gedeputeerde ad correſpondentias met de Synoden van Zuyt en Noort-Hollant/ die van de ſelve Synoden aen te raden/ om aller wegen met een yver (die aldaer den naem van een Heyligen yver toegepaſt wort) tegen te gaen de Reſolutien ende beveelen van hare wettige Overigheyt/ mitſgaders oock dat de voorſz. Synode tot Sneeck ſich daer door tot de boven geinſereerde Reſolutie heeft laten diſponeeren/ met byvoeginge dat haer Ed: Groot-mog: geenſints konnen vertrouwen dat de Hoogh-gem: H. Staten van Vrieſlant aen den voorn: Heere Haubois laſt ofte inſtructie hebben gegeven om ſulcx te ondernemen/ als haere Ed: Mog: die voorſichtigheyt ende beſcheydentheydt wel ſo vertrouwende/ dat de ſelve in gelegentheyt/ daer hare Ed: Mo: ſouden mogen oordeelen by hare Bontgenooten yets te weſen gereſolveert/ daer jeghens ſy mochten hebben eenighe Conſideratien / daer over haere repreſentatie ſouden doen aen de ſelve hare Bontgenooten/ omme daer op of redres of beter onderrechtinge te mogen ontfangen/ maer geenſints willen trachten by omkeeringe ende met verbrekinge van aller goede ordre/ daer over de Onderdanen tegens hare Overigheyt te animeeren/ oft de Kercke tegens de Policie aen te ſetten: Ende nademael de voorſz. ſake is van verre inſichte/ ende die by andere tijden wel ſoude konnen weſen van droevigen gevolge/ dat hare Ed: Groot-mog: over ſulcx niet hebben konnen ledig ſtaen 't geene voorſz. is aen de hoog-gem: H. Staten van Vrieſlant te repreſenteeren/ ende hare Ed: Mog: niet eenen te verſoecken/ dat de ſelve de voorſz. proceduren van de geme Heere Haubois improbeerende/ hare Ed: groot-Mog: daer over eene convenable reſcriptie willen geven rechtmatig contentement/ wijders gemerckt de voorgeroerde Correſpondentie tuſſchen de Chriſtelijcke Synoden eygentlijck tot oogmerck heeft de conſervatie van Eenigheydt in Leere en Ordre / en dat de reſpective Synoden volgens 't Voorſchrift der Nationale Synode jonghſt tot Dordrecht gehouden/ Schuldig zijn de gantſe Gemeente vlijtiglijck en oprechtelijck in te ſcherpen de gehoorſaemheyd, Liefde en eerbiedinge, die ſy de Magiſtraten ſchuldig ſijn,

ouck

oock met haer exempel in desen de Gemeente voor te gaen, ende door behoorlijck respect eñ de Correspondentie te soecken de gunst der Overheden tot alle Kercken te verwecken, ende te behouden, &c. Dat hare Ed: groot-Mog: over sulcx de hoog-gem: H. Staten van Vrieslant wel willen versocht en gebeden hebben in goede achtinge te nemen hoe verre de boven geroerde Propositie van 't voorſz. oogmerck af wijckende/en met het het gestatueerde van 't voorſz. Nationael Synode strijdende is/ Prunt en Nabuyrig versoeckende/ dat haer Ed: Mo: sodanigen ordre willen stellen/ ende die voorsieninghe doen/ dat de voor-geroerde correspondentie voortaen niet so groflijck misbruyckt mooge werden/ op dat hare Ed: groot-M: haer niet genootsaeckt vinden de voorſz. correspondentie af te wijsen ende op te seggen/eñ dat hare Ed: groot-Mo: dienthalven tijdelijck/ immers voor den 6. Augusti toekomende door een convenable rescriptie mogen gerust ghestelt wesen/aengesien het Synode van Noort-Hollant men den selven dag tot Haerlem aen-vangen soude: Eñ dewijl haer Ed: groot-Mo: als nu verwittigt zijnde van 't geene Correspondens Frisiæ in de selve Synode op gelijck wijze buyten nader voorsieninge wel soude mogen komen te proponeren/ niet konnẽ ledig staen om sulcx door hare authoriteyt te beletten/in cas 'tselve van de syde van Vrieslant / soo als men verwacht/ niet en wert voor-gekomen/ dat over sulcx den Heere van Maesdam als Commissaris Politijck tot de Noort-hollantse Synode gedeputeert/ met/ende nevens die geene die hem volgens voorighe Resolutie in dato den 7. Maert lest-leden uyt de Magistraet der Stadt Haerlem sal werden geadjungeert/ geauthoriseert ende gelast sal werden/ om de geene die van wegen de Synode van Vrieslandt tot correspondentie met de voorſz. Synode van Noort-Hollant sal werden gedeputeert/alvoorens hem op de selve Synode te admitteeren/ cathegoriquelijck af te vraeghen/ of hy oock voorhebbens is de bovẽ geexpresseerde of diergelijcke Propositie aldaer te doẽ ende in cas hy de gem: H. Commissarisen door een positive verklaringe niet gerust en stelt van sulcx te sullen nalaten/ in sulcken cas hem voor die reyse tot voorſz. Noort-hollantse Synode geensints te admitteeren/ maer om redenen voorſz. hem van daer illico wederom na Vrieslant te demitteeren.

De Ingesetenen van Bommel door 't onder loopen van hare Landen van haer inkomen gedeprivеert/waren seer ongerust/so dat den Goubern. ettelijcke soldaten in kreeg/daer van 4. Comp. voor het Raethuys quamen/de Borgers de Wacht pretendeerende/ zijn sy van daer gelegt: Daer waeren nu 12. Comp. te Voet/ en 2. te Paerde uyt Gelderlandt binnen de Stadt/ en uyt de Schantsen en Dorpen van buyten: waer op af gekundigt wiert/dat die by de Borgerye soude geinquartiert werden/ en de onkosten van het geeyschte Verponding gelt aftrecken: De Borgers waren hier toe onwillig/ seggende/dat het haer onmogelijck was de voorſz. schatting en verponding gelden te betalen/ 't geen men haer door de Soldaten nu socht af te dringen/ maer vrywillig de soldaten in te nemen/ wilden sy wel doen/ 't welck so volgde: Ende wierde afgekundigt op pœne van Lijf straffe/dat niemant de Heeren Gedeputeerden met woorden of wercken soude mogen molesteeren.

In

In 's Gravenhaghe den uyt de Middellandtse Zee gearriveerden Vice-Admirael de Ruyter / dede den 25. deser sommier rapport van zijn wedervaren aen hare Ho. Mo./ en de getroffen accoorden mette Barbaren van Tunis en Algers: Maer dese Robers waren soo haest van de Vic. Ruyters vertreck niet gewaerschout / of sy dorsden op een tijt dat de Pest daer ongemeen graseerden/ voor af met woorden/ en daer na metter daedt betoonen / Dat als de roede absent was, zy onder pretext van redelijck onbenoeghen, datmen in twee Maenden de Rantsoen-gelden voor de Nederlantse Slaven niet opbrenghende, sy genootsaeckt souden wesen om door de hare alle Schepen van hare Ho. Mog. Ingesetenen op See te doen visiteren, en daer uyt te nemen alles wat hare Vijanden mochte toe-behooren,&c. Den Grave van Tiveot ging doe uyt Duyns met 12.a 14 seylen voor Commandant na Tanger in Barbarijen. Den 14. deser quam den Fransen Chevalier Paul met 4. Fregats op de reede van Tunis/ latende 3. Hollantse en 1. Engelse vlagge waepen, die met de selve corts na de middag, onder pretext van Vrunden, even buyten schoot van de Kasteelen, sonder de selve te salveeren, ten Ancker quam, ten selven lach aldaer seecker Engelse Koopvaerder, die door de Saloep van de voorsz. Monsr. Paul wiert geaccosteert ende geinformeert, noopende de voorsz. Fluyt ende ander Vaertuyg, de welcke haer onder de voorsz. Kasteelen onthielden, eñ na wedersijts gedane informatie, repliceerde onder andere alle 3. Schepen van Oorlog van de Vloot van de Heer Vice-Admir. de Ruyter te wesen, ende van sijn Ed: aldaer te sijn geappoincteert: Die van de Kasteelen ende andere Turcken middelerwijle siende dat de voorsz. geanckerde Schepen niet en procedeerde in het senden van hare Saloepen (volgens coustume) aen Lant als andersints, subsonneerde aenstonts dat het geen Schepen conform hare Vlaggen waren; die van de geseyde Fluyt dat mede considererende, lichten aenstonts haer Ancker, eñ quamen tot Tunis tusschen beyde Kasteelen aen de strant corten, ende wijders haer met den anderen aen Lant geretireert, de geseyde Vlaggen geduerich tot den Avont gewaeyt hebbende, so hebben die van de voorn: Schepen met Saloepen 's Nachts tusschen 10 a 11 uren de meer-gen: Fluyt met noch een ander kleyn Vaertuyg verbrant, ende staken 's anderendaegs geheel vroeg, sonder eenige Vlaggen te toonen, Zeewaerts: Welcke executie tot Tunis onder de Gemeente extraordinaire onlusten causeerde, te meer de selve anders niet voor en gaven als dat het begane feyt door de Ondersaten van hare Ho: M: en de Engelse Natie was begaen, derhalven directelijck was strijdende tegens het contract van Vrede, dan is daer aen benevens den Consul van sijn Koninckl: Maj. van Engelant voor de Doüane geciteert, de welcke van de eerste instantie sustineerde satisfactie van de geledene schade, met byvoeginge, van vast te stellen de executie van de respective Natien geeffectueert te sijn, doch eyndelijck na gedane defensie, soo wierde de selve gecontenteert, behoudelijck dat tot dien eynde aen sijn Koninckl. Maj. van Engelant ende haer Ho: Mo: Notificatie soude werden gedaen. Den 23. daer aen wiert een seker Kaper tot Tunis van 2. van de selve Fregats tot dicht onder de Kasteelen gejaegt, welcke acte de eerste presumptie seer ontlastede, aengesien de selve haer als doen versekerden dat het van de selve Schepen waren die te vooren met andere vlaggen waren verscheenen, het voorsz. Esquadre heeft sich geduerich af en aen de Baey van Tunis met kruyssen besich gehouden, principalijck op 5. Kapers, daer de selve contschap van hadden dat de selve tot Tunis wierden verwacht, welcke voorsz. Capers tot groot genoegen van de Gemeente den 2. April tot Tunis sijn gearriveert: Den 10. dito wiert het voorsz. Esquadre wederom omtrent de Reede vernomen, waer van 2. Fregats met haere Vlaggen verscheyde reysen binnen schoot van de Casteelen passeerden, doch wiert weynich door het Canon gehindert, welcke bravade tot 's avonts continueerde, als wan-

neer sy by de andere Fregats buyten schoots van de voorsz. Casteelen ten Ancker quamen, ten
selve tijde lagen onder de Casteelen een Pinasje van Algiers, en noch 2. ander kleyn Vaertuyg,
die 's Nachts door eenige van hare Saloepen van de Reede wierden gehaelt, met welck Prijsen
sy tot den 13 dito daer aen ten Ancker continueerde, en 's nachts daer aen in see staken: Men
vertroude dat 't selve Esquadre haer elders soude begeven, om dat de voorsz. Capers tot Tunis
waren gearriveert.

De Franse Geestelijcken kregen doe over Aleppo advijs, datte Aertsbisschop van Heliopolis,
een der 3. Franse Bisschoppen die na China waren gegaen, en van Marseillie afgescheept, waren
gereyst door Armenien, alwaer door haer presentie, tot troost der Christenen, hy animeerde de
geloovige tot Erzerum, Revan, Abrener, en die van Tauris, neffens andere plaetsen, daer sy 4.
Maenden in over brachten: Naderhant met 4. Geestelijcken in de Hooft-Stadt Hispahan van
Persien komende, daer hen de Franse Natie en Christenen verwellecomden: De Iesuyten had-
den doe zedert eenige tijt een Kerck tot Iulta gekregen, om de Armeniers te instrüeren: De
Oppersten der Patres liet aen dese Reysigers sien 120. Boecken die hy samen gestelt had in de
Arabise Persise en Armenise Talen, om de dwalende Secten die aldaer in swang gaen, te refu-
teren: Den Bisschop van Metellopolis was van Bandar na Suratte gescheept, en den Bisschop
van Berite vorderde sijn reys na Indien, gaende door Zee van Bengale naer 't Rijck van Syam,
alwaer hy zedert eenige Iaren had 2. Kercken, en den Koninck, hoewel een Inlander, dede de
derde Kerck bouwen, tot een teken van gunst aen dese afgesondene: Den Bisschop trock voort
te Lande na China: Waer tegens andere Christelijcke Natien jaloux, liever hadden gesien datte
Françoisen met soo goede progressen niet en waren in de voorbaet geweest.

Seker Persoon Hubert Hugo/ voortijts geweest Assistent in Oost-indien/
onder de Nederl. Comp. Hebbende tot Schipper genomen eenen Laurents
Davids/ over eenigen tijt tot Amsterdam bequaemt hebbende een Schip ten
Oorloge/ ende voorsien tot een lange reyse/ liep daer mede na Havel/ en hael-
den tot Fonteynebleu van Duc de Vendosme Admirael van Vranckrijck de
Commissie/ geteekent den 24. May 1661. en den 7. Augusti daer aen tot Ha-
vel de Grace geenregistreert/ luydende: Commissie om te equiperen een Schip ter
Oorloge ende Koopvaerdye, den Swarten Arent, de Capiteyn is Laurens Davids, ghezegeldt
ten Oorlog met een groot zegel in rooden Wasse. d' Enregistratie behelst de: Om te
gaen op de Corsarise Rovers en ongeloovige Mahometanen, lieden sonder commissie, en an-
dere Wilden en Vijanden van desen Staet, haer en hunne Goederen soo te Water als te Lande
te nemen, ende op te brengen. Is daer mede na 't Roode Meer gesteken / daer hy
so men verhaelt/ een rijcken buyt heeft gekreghen/ bestaende in veele Tonnen
gouts aen Moorse Ducaten / afgesonden van twee Indise Coninghen / aen
hare Moeder/ die eenigen tijt te Mecha hare devotie aen 't Graf van Maho-
met met yverich hebbende ghepleecht / desen Schat verwachte / om die na ha-
re gewoonte/ aen den gepretendeerden Propheet op te offeren: Sy gelijck in
de schip-breuck van 't Schip Arnhem is geseyt/ staken nae d' Eylanden van
Mauritius/ St. Helena/ en Martenicque in West-indien/ daer doe een En-
gelse Kaper een Holl. West-indis Scheepje op bracht/ 'tgundt hy van Cabo
Verde had gerooft/ daer het Huyden embarqueerden: H. Hugo nu sijn schip
in plaets van den Swarten Arent verandert hebbende in de 17. Provincien/
nam oock den Engelsman en syn Prijs: Quamen daer naer te Havel en in
Zeelant op/ maer de saeck ontdeckt/ en de buyt of al of niet meest gedeelt / op
verscheyden

verscheyden consideratien is Hubert Hugo te Habel/en Laurents Davids te Dordrecht neffens Schip en Goet in versekering genomen: Eenige Medestanders soo men geloofde in Brabant/ Zeelant en t'Amsterdam dit hoorende/ gingen deur/ eer men hun na d'avance van ruym 1. Tonne gouts mochte vraghen.

De Engelsen overrompelden in dese tijt St. Francisco de Campechie/ een slecht aen zee leggent Spaens Stedeken in West-indien / sy beroofden alles/ embarquerende veel Campechie-hout / waer na sy 't Bosch in brant staken. 't Gelt uyt 't Engels Oost-indis Schip in Duyns uytgelicht/ en by ons fol. 39. aengeroert/ wiert nagevorst en herstelt/ door een Persoon die 's Conings ordre had om te beletten dat geen gelt uyt 't Lant mocht werden gevoerdt/ het welck geen plaets konde hebben aen d'Eng. Oost-ind. Comp./ als tot sulckx eenichsins gepermitteert sijnde. Tot Exester wierde 't Schip de Hoop van Amsterdam uyt Guinea/ ontslagen: En de gewelden der Engelsen ghedaen in Groenlant/ stonden op een reprimende.

Hare Ho. Mog. hebben neffens recommandatie soo aen de Franse als aen de Duytse Kercken / tegens d'aenstaende Maendt over de Geunieerde Provincien doen uytschrijven den onderbolgenden Danck / Vast ende Bededag:

De STATEN van HOLLANT ende WEST-VRIESLANT.

EDele, Vrome Discrete, Lieve, Getrouwe: *Nademael het Godt den Heer Almachtig beliefst heeft den Staet deser Vereenigde Nederlanden tot noch toe niet alleen te beschermen ende bewaren voor alle onheyl ende ongeval, nemaer oock de Deliberatien, Handelingen ende Negotiatien, soo wel binnen als buyten 's Lants sodanig by te woonen ende te Zegenen, dat daer op zeer bondighe Tractaten van Alliançie, Vrundschap ende Vrede met de voornaemste Koningen van 't Christenrijck, ende andere Regeeringen zijn gevolgt: So hebben wy noodig geacht, neffens d' andere Provinçien, onse Bontgenooten, weder om uyt te schrijven een Algemeynen Danck, Vast ende Bede-dag, over alle de voorsz. Vereenigde Nederlanden, geassoçieerde Lantschappen, Steden ende Plaetsen, tegens Woensdag, die wesen sal den 30. dezer loopende Maent Mey, Nieuwe Stijl: Om Godt den Heere Almachtig ten zelven daghe daer over van gantzer harten te Dancken, Looven, ende te Prijzen, ende om de verdere continuatie van zijn aneyndelijcke Genade ende Barmhartigheyt, ende af-weeringhe van alle wel verdiende Straffen eñ Plagen, als van Dieren-tijt, sware Sieckten, Pestilentien, overval van Wateren, ende anders, daer van sich in den voorleden eñ desen looopende Jare in verscheydene Steden ende Plaetzen, sonderlinge ten platten Lande hier omtrent al eenige beginzelen hebben geopenbaert: Met een oprechte Boete en waer Berou te Bidden ende te Smeken, dat oock syne Goddelijcke Majest. het getracteerde met de hoogstgem: Koningen ende andere Regeeringen ten goeden, ende ten gemeenen beste van den Hoog-gem: Staet, ende d' Ingesetenen van dien wille laten uytvallen eñ gedyen tot be-*

vorderinge van de Commerçie, Neeringe, Hanteeringe ende Welvaren, so te Water als te Lande. Dat oock sijne Goddel. Maj. van de Gereformeerde Kercken in verscheyde Quartieren van de Weerelt gelieve af te wenden de swarigheden ende afflictien, daer mede de selve sedert eenigen tijt herwaerts zeer jammerlijck zijn gedruckt: Ende in plaetze van dien te begenadigen met zijne Weldaden ende Zeegenen, op dat de zelve als voor dezen weder om in ruste ende Vrede mogen floreren: Alles tot grootmakinge van zijnen Heyligen Naem, Voortplantinge van de ware Christelijcke Gereformeerde Relige: Ende onzer aller Zielen Zaligheyt. Derhalven begeeren wy dat U Ed: den voorn: Danck, Vast, ende Bede-dag onder het district ende Iurisdictie U Ed: aen bevoolen, tijdelijck sult doen publiceren tegens den voorsz. 30. dezer, ter plaetse daer men gewoon is Publicatie te doen: Ende daer by te verbieden, ende met der daet te doen ophouden, niet alleen allerley Hantwerck ende Neeringen, maer voor al te beletten het Tappen, Kaetzen, Bal-slaen, ende diergelijcke Excercitien, op seeckere groote peinen daer tegens te statueren, op dat soo goeden ende heylzamen voornemen door de voorsz. onbehoorlijckheden ende wulpsheden niet verhindert ofte geturbeert en werde. Waer toe ons verlatende, beveelen wy U Ed: de Bescherminge Godes. Geschreven in den Hage den 2. Mey 1663. Ter Ordonnantie van de Staten voornoemt,

HERB. van BEAUMONT.

In Hollant quamen doe over Denemarcken / twee Moscobise Gesanten / van de drie die te Koppenhaven waren ghewеest / wierden seer wel onthaelt / en hadden den 12. May Audientie ter Generaliteyt / werdende ten 12. uyren 's Middachs op-geleyt door de Heeren Cromom uyt Zeelant / Amerongen van Utrecht / en een ander uyt Vrieslandt / saeten in de kostelijcke Karots van hare Ho. Mo. begeleydt van over de 30. Carotsen met 4. en 2. Paerden: Boven komende / deden hare Propositie in de Moscobise Tale / doch was in Duyts oock vertaelt: Zijn daer na op een selfde maniere weder af-geleydt / ende sijn hare Ho. Mo. van meer gemelte Ambassadeurs vereert met 17. bondelen Sabels Vellen / yder bondel op 1000. gl. geestimeert / die alle in't oprijden na d'Audientie voor gedragen wierden door Postmeesters en Bodens / de Bondels hielden yder in 40. Marters en Sabels Vellen: Zijn desweghen aen de Seven Provincien verdeelt / en d'Ambassadeurs 100. gulden daeghs te verteeren verordonneert: Den getranslateerden Brief van den Keyser van Moscovien aen de Staten Generael / luyd op 't Neerlants aldus:

G ODT *den Almachtigen, die alles geschapen heeft, en alle Menschen verblijt, dien selven* Godt *eeren wy in Drievuldigheyt, ende eenigheydt des Persoons, zijne genadige Heerschappye, Kracht ende Heylighe wille onderhouden met Goddel. Macht en Voorsienigheyt, den Scepter van het groote wijt-beroemde Russise Keyzer-Rijck, ende veel nieuwe vermeerderde Heerlijckheden, ende door de Genade*

Gods,

Gods *onderhoude de selve in goeden Vrede, ende sonder onderdruckinge, Eeuwiglijck.*

Wy grooten Heer Zaar ende Grootvorst ALEXEY MICHALOWITS *van geheel Groot, Kleyn, ende Wit Ruslant, selfs Erhouder tot Moscou, Kiof, Vladimerof, Novagarodt: Zaar tot Kazan, Zaar tot Astrachan, Zaar tot Siberien: Heer tot Plescou, ende Grootvorst in Littauwen, Smolensko, Tweer, Wolimier, Podolien, Iugorien, Permien, Weatken, Bolgarien, en andere: Heer en Grootvorst tot Novogorad, des nedrigen Landts tot Zeringou, Resau, Polotsko, Rostof, Jeroslof, Belooserien, Udorien, Odorien, Kondonien, Witepsky, Mstislof; ende der gantzer Noortzyder gebieder, ende Heer des Yverschen Lands, der Cartalinschen ende Grusinschen Zaaren ende des Cabardinschen Lants der Zercassen ende Gorsschen Vorsten: Ende veel meer andere Landen ende Heerlijckheden, Oostelijck, Westelijck, ende Noordelijck, Vaderlijck ende Groot-Vaderlijck Erve, Heer ende Heerscher. Aen de Nederlantze, Hollantze, enee andere Vorstendommen, Ed: Vrye, Vereenichde, Achtb. Regenten, U Achtbaerheden is bekent, hoedanig dat geweest is de Vrintschap, goede genegentheydt ende affectie met onzen Heer Vader, den grooten Heer Zaar ende Groot-vorst,* Michaile Feudrovits *van geheel Ruslant, selfs Erhouder, en U Achtb. Nederlantze Hollantze Regenten, ende in den Iare* 1645. *den* 12. *dag in de Maent Iuly, als door den wille Godts onzen Vader den grooten Heer Zaar ende Groot-vorst* Michaile Feudorovits, *van geheel Ruslant selfs Erhouder, is Overleden, ende alle zijne Heerlijckheden en Keyserrijck door de doot onruymt is, so heeft hy de selve sijne Moschofsche ende alle andere zijne Keyzerrijck ende Russche Heerlijckheden met zijnen Zeegen na gelaten aen ons zijnen Zoone den grooten Heer, eñ door de hulpe Gods ende den Zeegen van onzen Heer Vader den grooten Heer, zijn wy grooten Heer Zaar ende Groot-vorst* Alexey Michalowits *van geheel* Groot, Kleyn, *ende* Wit *Ruslant selfs Erhouder gekomen in de Erffelijcke besittinge eude Regeeringe van het Moscovize Keyserrijck ende veele andere Russche Heerlijckheden, ende na dat wy groot en wijt vermaerde Heerlijckheyt het Russche Keyzerrijck tot grooten Heer Zaar, ende Grootvorst van geheel Ruslant zijn bevestigt, so zijn wy grooten Heer onze Keyzerl. Maj, indachtig geweest ende de gedachtenisse van onzen Heer Vader van Hoogl. Mem: den grooten Heer Zar, en Grootvorst* Michaile Feudorovits *van geheel Ruslant selfs Erhouder, de Vrientschap goede genegentheyt, affectie ende onderlinghe bezendinge met u Achtb. Nederlantze Hollantze Regenten, so zijn wy grooten Heer begeerich het zelve met u Achtbaerh. t'onderhouden, de zelve Vrientschap, goede genegentheyt ende affectie ende besendinge als voor desen en de selve Vrientschap te verstrecken: Ende in den Iare* 1646. *hebben wy gesonden onzen grooten Ambassadeur aen U Achtb.* Nederlantse *Hollantze Regenten; ende hebben den zelven onzen grooten Keyzerl. Ambassadeur last gegeven aen U Achtbaerh. te vermelden onze Vrientschap ende goede genegentheyt, en wegen*

eenige

eenige bezendinge te vermaenen, ende in den Iare 1648. *in de Maent Iuny is aen ons den grooten Heer ende Zaarze Maj. gezonden de Achtb. Nederlantze Hollantze Regenten haren Ambassadeur* Conradus Burgh, *met eenen Brief, ende U Achtbaerh. Brief aen ons grooten Heer was geschreven, ende door den Ambassadeur zijne mondelinge reeden was gevraegt na de gezontheydt van onzen grooten Heer, ende nae den welstant van ons groot ende wijt vermaerde Russise Keyserrijck, ende wy grooten Heer ende Zaarze Maj. indachtigh zijnde, deze U Achtbaerh. aen onzen grooten Heer gedane Vrundelijcke Ambassade ende bezendinge, senden aen U Achtbaerh. onse Zaarze Maj. grooten Ambassadeur den Dworenen ende Erf-besitter tot* Kadomsky Bogdaen Janovits Norzokin, *ende den Cancelier* Abraham Coschof, *en hebben aen de zelve last gegeven aen U Achtbaerh. te spreken van onze onderlinge Vriendtschap en goede genegentheyt, ende de zelve door bezendinge te gedencken, ende wanneer deze onze Zaarze Maj. grooten Ambassadeur by U Achtbaerh. zullen zijn gekomen, ende by den grooten* Prinçe van Orangien, *soo zullen U Achtbaerh. ghelieven de zelve zonder op-houden Audientie by U Achtbaerh. te verleenen, ende hare redenen die zy aen U Achtbaerh. zullen voor-stellen, aen te hooren, de zelve geloove te geven, ende hare redenen beantwoordt hebbende, haer afscheyt te geven, ende de zelve onze Ambassadeur aen ons grooten Heer te laten Reyzen na haer believen. Geschreven in 't Hof van onze Heerschappye in de Zaarze Residentie Stadt Mosco, in het Iaer na de Scheppinge der Weerelt* 7170. *den* 6. *dach der Maent July.*

't Opschrift was: Aen de Nederlantze, Hollantze ende andere Furstendommen, Vrye Vereenighde, Achtbaere Regenten.

Hare Ho. Mo. hebben op dese Complimenten de onderbolgende Brieven geschreven aen den Keyser van Moscovien:

DOorluchtigste, Grootmachtigste grooten Heer Zaar ende Grootvorst ALEXEY MICHALOWITS, van geheel groot, kleyn, ende Wit Ruslant, selfs Erhouder tot Moscou, Kiof, Vladimerof, Novogarod, Zaar tot Cazan, Zaar tot Astrachan, Zaar tot Siberien, Heer tot Plescou, en Grootvorst van Littauwen, Smolensko, Tweer, Volimen, Podolien, Ingorien, Permien, Weatken, Bolgarien en de andere, Heer ende Grootvorst tot Novogorod, des Nedrigen Lants, tot Sarnigou, Rezan, Polotsko, Rostof, Jeraslof, Balosefien, Usorien, Obdorien, Condonen, Wietopsky, Iastislofen der gantser Noortzyder gebieder, ende Heer des Yversen Landts, der Cartalinschen en Grunsinschen Zaaren, en des Carbardinschen Lants, der Serkasser en Gorsschen Vorsten, en veel meer andere Landen en Heerlijckheden, Oostelijck, Westelijck en Noorderlijcke Vaderlijcke Groot-Vaderlijcke Erve, Heer ende Heerscher.

Wy Staten Generael der loffelijcke vrye Vereenichde Nederlanden, als van de Vorstendommen, Graefschappen en Lantschappen respective, van Geldelant en Zutphen, Hollant en West Vrieslant, Seelant, Utrecht, Vrieslant, Overyssel, Groeningen, Ommelanden, Drenthe Wedde, Westwoldingerlant, de Graefschap van de Vroonhoven en de Lantschappen van Valckenborg, Dalem, ende 's Hartogenrade, Overmase, mitsgaders van een goede partye

partye van 't Hertogdom van Brabant, en 't wijt-vermaerde Graefschap van Vlaenderen, besittende mede veele voornaeme groote Koninghrijcken in de Oost-Indien, als oock in Asia, Africa, America, en Guinea, etc.

Hebben U Zaarze Majests. Brief geschreven in 't Hof van des selfs Heerschappye in de Zaarze Residents Stad Moscou in 't Jaer na de Scheppinge der Weerelt 7170. den 6. dach der Maent July, Russize stijl, door handen van Uwe Zaarze Majesteyts Ambassadeur den Dworenen en Erf-besitter tot Hadansky Bogdaen Joanovits Norzokin, ende den Cancelaer Abraham Coschof, in onze Vergaderinge wel ontfangen, en daer uyt, als mede uyt haer mondeliuge aenbrengen ende ghedane Propositie met sonderlingh contentement en vergenoegen vernomen dat uwe Zaarze Maj. op het goet exempel van des selfs Heer Vader, wijlen den grooten Heer Zaar en Grootvorst Michailo Feudrovits, in sijn Leven van geheel Ruslant selfs Erhouder etc. Ende nu onsterffelijcker gedachtenisse gemeynt ende geresolveert is met ons te continueren d' oude Vrientschap, affectie, genegentheyt en correspondentie die'er altijt is geweest ende noch is tusschen Uwe Zaarze Maj. en den Staet der hoog-gem: Vereenigde Nederlanden, ende hebbẽ de gem: Heeren Ambassadeur ende Cancelaer aen ons over-gelevert uwe Zaarze Majesteyts seer aengenaeme Zaarlijcke presenten van Pelteryen.

Wy en hebben niet willen onderlaten, maer ter contrarie goet-gevonden uwe Zaarze Maj. daer over mits desen van gantser herten ende gemoet ten alderhooghsten te bedancken, oock te verseekeren dat wy van onser zyde altijts en doorgaens sonder eenighe veaanderinge de voorsz. oude Vrundtschap en correspondentie niet alleen op rechtelijcke en sinceerlijke sullen onderhouden, nemaer oock meer en meer cultiveeren en aenwassen ten besten van wedersijts respective Keyserrijcken, Koningrijcken, Vorstendommen, Lantschappen, Heerschappẽ en Dominien, als mede tot de bevorderinge van de vrye Commercie, Navigatie ende Welvaert van de Onderdanen ende goede Ingesetenee, so van uwe Zaarze Majest. als van de meer hoog-gem: Staet der Vereenigde Nederlanden, eñ dat wy daer van by alle voorvallende occasien effective preuven sullen geven, Vrunt, Nabuyr en ernstelijck versoeckende. dat uwe Zaarze Maj. op dese onse verklaringe een vast vertrouwen gelieve te stellen, niet twijffelende of de gem: Heeren Ambassadeur en Cancelaer sullen uwe Zaarse Maj. na de rechte waerheyt rapporteeren, dat wy hun ten respecte van uwe Zaarze Maj. spoedige en favorable Audientie hebben verleent, ende alle goet tractement ende onthael laten wedervaren, oock so haest eenigsints doeulijck is geweest geexpedieert, eñ dese onse antwoort hebben doen behandigen: Wijders en konnen wy uwe Zaarze Maj. niet verbergen wy wel genegen sijn om derwaert een aensienelijcke Ambassade af te senden, maer dat by ons op het vast stellen van de selve Ambassade so haest niet en kan werden geresolveert, als werdende meerder tijt daer toe gerequireert, om dies-aengaende te mogen verstaen het goet-vinden van de Ed: Mo: H. Staten van dese respective Geunieerde Nederlandtze Provinçien, daer onder 't meerendeel ordinaris maer eens 's Iaers gewoon sijn Staets gewijse te Vergaderen, op dat alles met des te beter ordre en meerder luyster moge geschieden: Ende also de meer gem: Heeren Ambassadeur en Cancelaer, hun geduyrende haer verblijf alhier wijslijck, voorsichtiglijck ende met alle d' exeriteyt hebben gedragen, so en hebben wy hun niet willen laten te rugge keeren sonder t'accompagneeren met dese getuygenisse, dat wy hun gaerne hebben gesien, ende dat de selve, soo ten aensien van uwe Zaarze Maj. als mede om de goede qualiteyten die wy in hun hebbẽ bespeurt, ons ten hoogsten aengenaem zijn geweest gelijck oock sullen sijn alle de geene die uwe Zaarze Majesteyt believen sal hier na ons af te senden.

Waer mede, &c. Actum den 16. Iuny, Ao. 1663.

Ende

Ende aen de Moscovise Gesanten / gaeven haer Hoog Moogende deze betuyginghe:

MYN HEEREN:

DE Ho: Mog: Heeren Staten Generael der Vrye Vereenigde Nederlanden, Staten van de Vorstendommen, Graefschappen, Heerlijckheden ende Landen van Gelderlant, Hollant, Zeelant, Utrecht, Vrieslant, Overyssel, Groeningen, Ommelanden en Drenthe, mitsgaders van een groot gedeelte van 'tHertogdom van Brabant, ende van 'tGraeffchap van Vlaenderen: Beschermers van veele haerder Nabuyrige Lantschappen; Besitters van veele Gewesten ende Koninckrijcken in Indien, als mede op de Kust van Africa ende Guinea ende van meer andere die om kortsheyts-halven hier voor-by werden gegaen.

Verwachten voor eerst met een groot verlangen te verstaen de goede dispositie en Lijfs gesontheyt van zijn Doorluchtigste, Grootmachtigste Zaarze Maj. prosperiteyt van de Jonghe Heer Prinçe zijn Doorl. welstant van sijneLanden, Luyden en Onderdanen, daer van haer Ho: Mo: 'tbeste hoopen te vernemen. Bespeuren wijders met sonderlinge aengenaemheyt de continuatie van sijn Hoog-gem: Doorluchtigste, Grootm: Zaarze Majests. inclinatie van genegentheyt tot denStaet deser VereenigdeNederlanden, door 'taf-senden van so een aensienelijcke Ambassade aen haer H: Mo: door het mede brengen ende offereren van verscheyde rariteyten ende presenten, door de mondelinge denunciatie van sijn Zaarze Majests. geluckige dispositie, ende welvaren van sijne Landen en Volckeren: Haer Ho: Mo: wenschen dat Godt Almachtig de selve daer by noch lang wil behouden, ende in alle heyl en voorspoet gedueriglijck bewaren ende voor alle ongeluck ende wederwaerdigheyt beschermen.

Haer Ho: Mo: sijn ende blijven met geen minder intentie ende affectie geporteert tot sijn Hoog-ged: Doorluchtigste en Grootm: Zaarze Majests. langduerige Regeeringe ende leven, goeden Staet en bestendigheyt van sijne Zaarschappen, Rijcken ende Landen, en welvaren van zijne Onderdanen, daer in haer Ho: Mo: bereyt ende overboodig sijn altoos sonder veranderinge te continueren. Als zijnde daer toe jegenwoordig meer als te vooren bequamer ende magtiger alles ten besten te konnen by brengen, na dat sy na een langduyrigen ende swaren Oorlog met den Grootm: Koning van Spangen tot een geluckigen ende glorieuse Vrede sijn gekomen, ende door veele Alliançien ende Vrientschappen aen de grootste Keyzeren, Koningen, en Potentaten van de gantze Weerelt verknocht, daeromme met haren Staet te veyliger alle onderhandelinge en correspondentie kan werden gemaeckt ende onderhouden.

Gelijck dan oock haer Ho: Mo: geresolveert sijn; speçialijck de selve met sijn Hoog-gem: Doorluchtigste, Grootm: Zaarse Maj. oprechtelijck ende sinceerlijck te cultiveeren. U Excell. Persoonen sijn mede particulierlijck haer Ho: Mo: aengenaem, ende zijn verblijt over des selfs geluckige overkomste in goede gesontheyt, en sullen wijders verwachten wat de selve namaels uyt den Naem van sijn hoog-aensienelijckste Doorluchtigste, Grootm: Zaarze Maj. sullen gelieven voor te brengen, daer op haer Ho: Mo: na alle redelijckheyt ende haer uytterste vermogen satisfactie sullen soecken te geven.

Den 23. April/ 's morgens by 9. uren is te Jenkoping de Baron Gustaef Skytte / zijn Hof-meester Canuti Legel/ en vijf andere ter Doot gebracht/ alle

alle veroordeelt door 't Coninckliicke Hof-gericht te Jenkopingh. Den 27. dito 's morgens ten 3. uren ontboot den Baron Skijtte den Priester tot hem/ en ontfong aldaer in zijn eygen Slaep-kamer op 't Slot 't H: Avontmael/en bereyde sich voorts gants Christelijck ter doot/afscheyt van yder nemende die omtrent hem waren geweest: Gingh daer na tot den Lanthof dingh Johan Prints in zijn Kamer op 't Slot/verselschapt met veele van Adel en voorname Luyden uytte Stadt/ dese seyde hy den Adieu/ en alle andere: Als hy nu weder door den Boogert te rugh ging / stonden de andere gevangenen voor de Deure van 't gevangenhuys/ sagen hem voorby gaen/ valediceerden malkander/ en gaven elckander erbarmelijck goeden Nacht/ging alsoo voorts met een groot geselschap door des Slots Poort op 'tbinnen pleyn/omtrent 7. ellen van de Muer/ alwaer hy om te sterven/ de plaets had verkooren/ en hier leyde hy zijn lange swarten Mantel af/ trat tot de 3. Soldaten/ die gheschickt waren om hem te doorschieten/gaf haer 4. Ducaten/ seggende: Volgt uwe ordre naer,als eerlijcke Kairels: En wijsende met zijn Hant op een papierken/seyde: Hier hebt gy dat teken: 't Welck op zijn Borst voor 't Hart vast genaept was: Hier naer treft, doch niet voor dat ick u Waerschouwe: Als hy nu noch van ettelijcke afscheydt had genomen/begaf hy hem vol courage op de voorsz. plaets/daer 't swart Laken neder gespreyt was/ sprong daer op/ nam zijn Hoet af/ dede een kort Gebed/ zijn Ziel God beveelende/ en de Hoet dus weder opsettende/ en zijne Handen in zijn zijde/ sach onverschrocken na de 3. voorsz. Soldaten/ sprack haer toe: Komt, en schiet onverschrocken op my. Terstont schoot hem den eersten Soldaet door 't Hart/ dat hy neder viel/ maer volgens zijn eygen begeeren/ schoot hem den Rijcx Raet en Hofmr. Bengt Skijtte met een Pistool/die onder 't Laken lach/ voorts op 't selve teken en papier. Tusschen 5. en 6. uren 's morgens is zijn doode Lichaem van den Adel gedragen op de swart behanghen Zael/ en ten derden dage in een Sarck geleyt/ en den 4. dag 's morgens ten 2. uren een half Mijl buyten de Stadt gedragen/ en in een Kerck Hukeney genaemt/ geset/ tot nader ordre. Den 28. zijn d' ander Gevangens mede op de Marckt gebracht/ alwaer den Hofmr. Canutus Legell met het swaert is Onthooft/ vrymoedig ter doot gaende/zijn Corper is in een Huys gedragen/en dē 3. dag met veel Lijck-statie op 't Kerckhof begraven: Hy had in zijn Leven selfs den Text geallegeert: Vader in mijn handen beveel ick mijnen Geest. Daer na quam Peter Lantsman den Schipper mette Stuerman te vooren/zijn beyde metten Bijl Onthooft / de Schippers Hooft is voor des Stadts Poorte op een Pael gesteken/ maer zijn Lichaem metten anderen zijn op 't Gasthuys Kerckhof begraven: d' Andere 2. Bootsluyden/ die haer blocken en Lijck kisten mede op de gericht plaets staen hadden/ en niet anders dachten als dat sy den selven gangh souden gaen / wierden gepardonneert/ dan mosten twee mael door de Spitsroeden loopen: Den derden/Oluf Hart/wiert gepardonneert/en gants vry ghekent: Den Baron had voor zijn doot alle de gevangens op zijn kosten met fijn Lijnwaet doen versien: Maer zijn Moeder/ soo men geloof de/ storf van Hartseer/ over de misdaet hares Kints. Binnen Stocholm was oock in de voorleden maent een Jonge Dienaer Onthalst/die zijn Heer/en 't gants Huysgesin door fenijn had ondecstaen te vergeven; ter executie geleyt werden-

de/

de/ droeg in d'eene Hant een papiertje met vergif/en in d'ander een kleyn pot-
jen : 't Gants Huysgesin had daer van geproeft/ en hoewel sy door tydelycke
remedie de Doot voor-quamen / bleven echter gestelt van noyt meer tot haer
voorige Gesontheyt te raken. De Vestinge Lants kroon in de Sont is by de
Sweetse Kroon met veele Privilegien/ en tot een Stapel-Stadt geerigeert.
Veele Lieden te Stocholm verklaerden doe ettelycke dagen in de Lucht ghe-
sien te hebben de Figuere van een Doots-Hooft/ 't welck sich daer na veran-
derde in een wit Serpent. Men vergaf doe 't Gouverуementschap te Stoc-
holm van 't Hertogdom Bremen/ vacant door de doot van dē Grave Conings-
marck/ dit kreeg des Ryckx Tuyg-meester Gustaef Horn Rankas/ neffens een
Veltmaerschalcx plaets/ 2. andere Velt-maerschalcken wierden Gener. Gu-
staef Banier en Benedict Skytte/ 't Presidentschap in 'tgerecht van Appel tot
Wismar/ en den Tytel van Legaet in Hoogduytslant mede krygende.

In Denemarcken plaegde men den vryen Handel op zyn dom Oosters/ en
speciael de Nederlanders stelde men nu met dit/ dan met dat/ den voet dwars:
De Hollantse Koopluyden dit vermerckende/ en wel siende dat dit den rechtē
middel van ondanckbaerheyt was/ om haer eygen Steden/ so Coppenhagen
als Elsenor te confirmeeren/ liepen na andere plaetsen : Want het was seker
dat hare Ho: M: Resident van de Holl. Koopluyden aen-geklaegt wiert over
de onredelyckheyt der Deenen: De Hollanders waren van over oude Eeuwen
gewoon hare Koopmanschappen selfs ter Marckt te brengen/ nu dwong men
haer hun goet te laten in een Stads Packhuys op te sluyten werdende quan-
suys met een Stads of Cramers Gilt-slot en sleutel bewaert/ maer geoorloft
om een dach in de weeck daer by te mogen komen/ en haer Goet niet mogende
aen alle/ maer alleen aen sekere Personen te verkoopen: En of men den Coning
daer af genoeg informeerde/ die leef de raet mette Burgermeesters en Raden
van Coppenhagen ; Welcke als geinteresseerde tegens den vryen Handel en
's Ryckx en gemeene Luyden Welvaren/ oordeelden/ dat alsoo Christianus 4.
haer een Privilege verleent had/ dat niemant vremts/ welcke daer geen In-
woonder was/ zyne goeder en daer aen lant soude brengen/ maer in 't groos uytte
schepen moeten verkoopen: Betoonende also/ datse de Neerlantse Koopluyden
van daer wilden verjaegen/ en de Luyden dwinghen/ die noyt van de grootste
Vorsten hebben konnen gedwongen worden.

Alle de Weerelt verwonderden sich in Oostenryck/ wanneer den 14. April
in 't Dorp Dillen/ een quartier myls van Schemutz/ een der Berg-steden/
door een Vercken een Monster geworpen wiert/ hebbende 't bovenste gedeelte
als een Vrouwe/ met lang en mooy gekrolt Hair/ tot over de Ooren hangende/
en een bracken Tros op 't Hooft / even gelyck de hovaerdige Juffrouwen in
Weeren in dese tyt hare Hoof den te cieren plachten ; aen de Pooten sach men
de nieuwe modes Hoorn-schoentjes/ eñ andere tekenen van malle hovaerdye.
Keyzerl. Majest. sich van de Turcken en Tartaren langs hoe meer gedreygt
siende/ welcke tot Offen/ Griecxwyssenburg/ Canisen en elders groote versa-
melingen van Krygs volck maeckten/ dede door syn Raden op alle de Frontu-
ren ordre tegens de Mahometanen stellen/ sich selfs verontledigende met zyn

Treur-klederen over Carel Joseph af/ en de Bruydegoms Kleederen in een nieuwe Levry/ met Marguarita, Infante van Spangen/ aen te trecken/ welck Huwelijck hem expres van Madrid toe-gestaen/ het Te Deum tot Weenen dede hooren: Een vuur-pijl/ die ordinaris gebaerlijck is/ te Weenen in de Paerde-stal neder vallende/ maeckte dat aen de nieuwe Poort van de stal van 't Witte Paert beginnende/ 5. Huysen en 3. Stallingen verbranden. Tot Weenen is doe een doode Grafmaker door 't Gerecht gevangen/ welcke sedert eenigen tijt de doode Menschen verstoute te ontgraven/ en haer hare Ketenen/ Ringen en aen-hebbende Klederen beroovende; zijn Vrou siende dat dit steelen openbaer was/ liep na een Priester/ biechte haer/ en Hong sich selven op.

Vranckrijck op-gehitst/ als voortijts Keyzer Carel de V. tegens de Protestanten/ volharden noch al in zijne vervolgingen: De Kercken die men alreede af-gesmeten had / als of het Idoles waren/ gaven aen de Papen noch geen satisfactie/ men sont op nieus den President Pommereul/ Intendent der Justitie met ordre des Conings te demolieren de Gereform. Kercke van Abusson/ hy trock den 7 deser uyt Molins/ met Ruyters en Voet-knechten als den verdoolden Paulus derwaerts/ om dat dese plaets een vertreck en schuyl-plaets van de yverichste Calvinisten was/ en een van de alder-outste plaetsen die de Koningen van Vranckrijck aen die van de Gereform. Relige hadden geconsenteert: Hy kreeg terstont/ gelijck sulcx meer gebeurt/ om een kleyn salaris/ een deel Canaillie die hem hielpen dese Kerck ter neer smijten: Jerusalem dus over hoop/ seyde men: Gy Messieurs van de gepretendeerde Gereform. Relige, gaet Timmert u een nieuwe Kerck, op so een plaets 500. treden van onse voor-Stad: En om te meer den spot te bedrijven/ voerden als Reliquia van de Gereform. Kercke sommige overblijfselen en steenen derwaerts/ &c. Dit nu seyden de Papen geschieden uyt Godvrugtigheyt des Allerchristelijcksten Coning van Europa. Maer de Turcken dese oneenigheyt der Christenen en vervolgingen aensiende / lachte daer om/ spande zijn Netten/ en op de luyr als een Havick leggende/ belachte de sottigheyt der gemeyne Christenen/ die langs hoe meer het lijden versworen en 't vervolgen na quamen/ den waeren Antechrist van den Heere Jesu. Tot Nismes wierde noock 2. Gereformeerde Predicanten David Rodon/ en Jean Bruguier door twee Arresten van den Hoogen Raet uyt-gebannen/ den eersten uyt 't Koningrijck / om dat hy verscheyde Boecken had uyt-gegeven teghens de Roomse Misterien; en onder anderen een Boeck/ gheintituleert: De Begraef-plaets van de Misse: En d' andere uyt de Provintie van Languedock/ om dat hy in een discours over 't singen van de Psalmen verscheyden odieuse Termen soude hebben gebruyckt/ soo men immers seyde.

Italien weynig stof tot verandering gevende/ hadden alleen de Venetianen een vergeefse aenslag op Castel Nova gemaeckt: Maer de Paus (na ons duncken een degelijck Mensch) was over de moeyten met Vranckrijck ongemackelijck/ en het dacht hem niet op het Alder-christelijckst te wesen / de Geestelijcke Vaders te beoorlogen/ over een saeck waer in sy pretendeerden onschuldig te zijn: 't Ging verder/ de Cardinalen selfs seyden/ dattet schande was dat

komen den Cardinael Imperiael soo liet achter lant loopen/ als nu na Genua geretireert om Vranckrijck satisfactie te geven / van daer weder uyt-gesegt/ en so men seggen mocht/ om een ongeluckige casus over al vervolgt wiert: Dat hy door Tempeest tot Lerice had moeten des barqueeren; waer hy sich in geen Herberg had durven vertrouwē/maer begaf sich in een kleyne Taberne/ daer hy hem anderhalven dach onthielt / ongemackelijck van 't gepasseerde/ en gelegen op een seer slecht bedde: Hy sont van daer den Ridder Spinola de Lisola aen den Marquis de Fos denuno/ die eenighe Keysērl. eygendommen onder de Republijck van Genua besat/ versoeckende aldaer eenigh verblijff te mogen hebben; eenen Caniparolo/ na dat hem dit geconsenteert was/ bracht hem derwaerts: Eenighe hem bitter beschuldigende/ deden als de Honden/ die als een geaffligeerde van een meerdere ghebeten wert/ komen terstont als d'andere Honden/en bijten oock op den swacken: Men bracht dese Cardinael oock de tijdinge/ hoe zijn Broeder den Senateur/ schandelijck uyt Milaenen was gejaegt: Dat die van Venetien hem over al in haer gebiet het inkomen hadden verboden; dat Duc de Mantoüe na Casal een Post had gesonden om hem uyt Montferat te doen verhuysen. Te Romen dede men alle de Corsi ter Galeye gaen / en men oordeelden / dat sy ontschuldigh des Doodts waeren. Stephanus Mari is den 12. deser gekooren tot Hertogh van Genua. Den Vorst vā Inspruck maeckte in dese tijt groote veranderinge in zijn Hof-houden/eenige 't Lant uytbannende/andre in ongenade stellende; de Duytse Natie die bovē d'Italianen daer het meeste credit haddē/raeckten inestime neffens d'Ingesetenen; danckte den geheelen Krijgsraet af/ veel Camer-Heeren/ en de opper Hofmr. den Graef van Contngseck;van 70. Artsiers behielt maer 30 en van 27. Lackayen bleven maer 16. uytte Keucken zijn 16. Knechts gelicentieert/13. Trawanten van 35/noch 16. Edellupden/6. Trompetters van 16, oock alle de Franse Musicanten op 4. na/ de overige singen nu het Miserere; alle de Comedianten zijn soo glat paspoort gegeven/ dat men sach dat sy in Huys daer over Tragedy ageerden/ want de Comedien hadden een eynde; noch zijn gelicentieert 8. Jagers/van 190. Ry-paerden zijn maer 60. behouden; Panlickers en Hovelingen alle op 4. na af-geschaft; wierden alle tot de minste duyt betaelt: Waer door den Vorst sich groot credijt en los heeft ghemaeckt/ en daer was hoope / ghelijck men seyde datter 56. Tonnen Goudts schulden waeren / den Vorst door soodanighe Mesnage die somme wel haest soude remedieeren.

MAY 1663.

Savoyen bleef dese daghen noch al soo scherp als oyt de arme Protestanten in de Valeyen van Piedmont vervolgen / want / om haer gantschelijcken uyt te stooten/ benam men hun de insameling der Granen en andere levens-behoeften: Men sneet hare Kuypen en Vaten in duygen / den Wijn-stock te-vooren vertreden hebbende/ belettede nu oock dat die arme zielen door het toekomende niet en sayden: Een groot verschil voorwaer tusschen dese ende de Roomse onder Protestante Regeeringen woonende: Want de R. Geestelijck en hare

en hare bitteren raet/ niet anders tot noch als 't verderf dese Lieden gepracticeert hebbende/ eerst door den weg van armoede/ daer na door ghebreck hun Beestiael dwingende te verkoopen/ 't Voeder gerupneert hebbende / wanneer nu dese vervolgde naulijcks meer als 't leven overich hadden / sond men veele Soldaten op hun af/ verbranden Koras/ en vermoorden veele menschen/ gelijck sy oock deden aen die met brieven of eenige soulagement tot dese bedructe quamen/ die men op verschepden weghen en passages doorgeslagen en uptgeschut heeft gevonden : Niemand scheen deernis met haer te hebben als de woeste Bergen en Wilde plaetsen : Seker Politicus in Hollant hoorende dat de Roomse die hier nu dus ageerden / een Collegie van Papen was / voorsten met de Caracter des Roomsen Paus/ en den naem voerden van Voortsetters van 't Catolijck geloof/ seyde tot een voorneem Rooms Heer : Men behoeft niet langer te simuleren, u Geestelijcken moeten of bot, of goddeloos zijn, indien zy niet en sien dat hare wercken strijdig, en haren yver blint is : U Priesters senden na Indien en Iapan van de hare sommige, die door onbekende drift in doots pericul pretenderen en onderstaen den Indianen 't Rooms geloof in te planten, alleen om datter onder die Barbarise Regeeringen den Plutus, Mammon, en meeste rijckdom schuylt : Want dits onwedersprekelijck, indien sy niet de Goederen deser Weerelt sochten, en zy lust tot den armen Christi hadden, en de meenigte onwetende die langst de wegen in Europa swerven , zy behoefden gheen rijck Iapan, maer de Kribbe Christi in 't onnosele Piedmond, daer Lieden woonen die al wilden sy, niemand of beschadigen of nadeelig zijn konnen, als datse door haer goede pieuse manieren die van quaden leven, meest hare Gebuyren, in jalousy op haer ontstaken, te besoecken, want de Arme deser weerelt rijck in 't Gelove van Godt verkoren zijn : Mijn Heer u stoel verrot van onder, en die daer op sitten, loopen door dit onchristelijck doen gevaer om neder te storten : Want Petrus die u steen is daer gy op bout, was een mensch, die door 't kraeyen van den Haen selfs levendig bevont, dat Christus 't Fondament was, en om dat Petrus die [gelijck zijne Navolghers noch doen] den Heyland in der daet versaeckte, soo bevond hy dat Iesus woorden waerachtig waren, en dat men daer op most betrouwen, maer dat hy Petrus daer en tegens een verloochenaer was : Dit dede hem weenen : Maer hoe raer is 't weenen nu te Romen !

Als dese dagen den Marquis de Biron sich te Paerde verlustigende / en zijn plaisir nam te rennen omtrent Montfaucon/ opende sich de aerde onder zijn Voeten/ en viel als een begravene in den Kuyl/ daer hy met veel arbeyts uyt-getrocken wiert ; en of hy wel door den val was gequetst en verslaghen/ evenwel om een gewoonte onder zijn geslacht/ wilde hem niet doen Ader-laten. Den Hertog van Longueville/ Henrick d' Orleans/ Souvrain Prins van Neuf Casteel in Switserlant/ Gouverneur en Lieutenant des Korings in Normandye / geweest Plenipotentearis op de generale Vrede-handelingh Ao. 1648. wegens de Franse Kroon tot Munster, en de eer hebbende van geweest te zijn een seer eerlijck en goedertieren Prins / storff tot Rouaen in zijn 69. Jaer/ tusschen den 11. en 12. Mey 's Nachts : Beyde zijne Zoonen de Graven van ✠ Dunois en van St. Pol waeren daer tegenwoordig/ die sijn

 zijn

✠ Dese had sich by de Jesuijten als een Geestelijcke, daer hy sich aen hielt ; begeven, en op 't sterven van sijn Vader, persisteerde daer by te willen blijven, door veele redenen die sijn Vader en Moeder daer toe by brachten, hy 17. en sijn Broeder 14. Jaren out sijnde.

zijn Zeegen gaf/ stervende met veel pieuse discoursen. De Coninginne Moeder van Vranckrijck was doe oock vast aen de Koorts/ tot wiens gesontheyt men door gants Vranckrijck de gebeden van 40. uren aen-stelden/ tot sy na 5. weken weder tot gesontheyt quam. Daer en tegens storf de nieuwe Hartoginne van Parma. Den Koning stelde terstont in plaets van den overleden Hertog de Longueville tot Gouvern. van Normandyen Monsr. de Montosier: Des Hertogs Lijck wiert tot den 20. deser bewaert in een groote Zale/ met swart Laken behangen met 3. zoomen van Flours/ geciert vol schilden met de Wapenen van den Overleden; stont op een soldertje van 4. voeten hoogh/ bedeckt met een sacht Kleet met Gout en Paerlen gheborduert/ en oock met groote Wapens behangen; alles onder een rijcken Hemel/ die rondsom vol stont van witte brandende Kaerssen/ waer rondsom wemelden 24. Priesters en Roomse Religieusen: Onder den luyster van Toortsen is 't Lijck op den avont op een Carotse ghebracht in de Kerck van Nostre Dame/ en aldaer in het Coor geplaetst/ in een der allerbraefste Capellen: Den Oppersten die het Lijck ontfing/ bestelde 18. Capellanen/ om na 't overlijden noch voor de dooden te bidden; de Borgers siende dat na het sterven de Papen de dooden dienden/ deden oock so/ en hielpen tot een teken van hare liefde/ de Vigilien somtijts singen/ sonder datse genoot waren: In diergelijcke ceremonien hebben de Roomse met groote staet daer na 't Hart en 't Lichaem verdeelt; 't Hart is begravẽ by de Celestijnen te Parijs/ maer 't Lichaem is geschickt met prachte en met coustumen van staet bekleet/ wiert ter aerden gebracht door 6. getrocken Paerden/ in 't graf van zijn voor-Ouders te Chasteaudun. De brouïlles in Poolen waeren te Parijs niet aengenaem/ deswegen men derwaerts gelt schickte om de selve te modereren: Men sloot oock den 14. deser in de Louvre het Houlijck tusschen Monsr. le Duc en de tweede Dochter van de Princesse Palatijn/ aen wien de Coninginne van Polen ten Huwelijck gaf de 2. Prinsdommen Rabillion en Plen/ die sy in Silesien besit/ en haer Inkomen op het Koningrijck Napels. In Vranckrijck was het gants niet smakelijck/ datte Staten Generael resolveerden men 50 stuyvers per vat van alle Franse schepen in haer gebiet komende/ soude moeten betalen. Den 9. deser heeft hare Hog: Mog: Ambassadeur W. Borzeel met den Heer de Lione/ Minister van Staet te Parijs/ overgegeven ende Uyt-gewisselt de reciproque Actien van Ratificatie/ de Lijste ende de gheauthoriseerde Tractaten/ behoorende tot de Alliantie/ en der selver Guarantie op den 27. April 1662. lestleden tusschen Vranckrijck eñ haer Ho: Mo: gesloten; waer mede die lang verwachte sake eenmael is ge-eyndigt: Den 11. dito daer aen Wisselden mede de respective Acten/ dienende tot guarantie over 't verkrijgen van Duynkercken/ en daer tegens mede de Tractaten met den Koning van Groot Brittangen/ ende met den Koning van Spangen gemaeckt over de verdeelinge van de Landen van Overmase. Doe trock 't Hof van Vranckrijck den Rou aen/ niet alleen om de Doot van den Hertog de Longeville/ maer oock over 't ontijdig af-sterven van de Hertoginne van Parma/ Princesse Dochter van Savoyen/ die in het Kinderbedde voor d' eerste mael in haer proef overleet.

De

De Staten van Gelderlandt brachten in dese Maent oock hare Resolutie voort / tegens 't Nieu Formulier des Gebedts by de Staten van Hollant in hare eygen Provincie geordonneert / luydende aldus :

DE Staten des Vorstendoms Gelre, en Graefschap Zutphen met bevremdinge ende buyten vermoeden voor eenigen tijt voor-gekomen zijnde, dat de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslandt gelieft hebben te conçipieren, en met eenen te arresteeren seker Formulier van Gebed, om in hare Ed: Mo: Provintie achtervolgt te werden, ende geconsidereert het selve is een nieuwigheyt, en een saeck van verre insicht, waer door veele Gemoederen ten hoogsten werden ontrust. Hebben na rijpe examinatie de voorsz. nieuwigheyt gedisadvoüeert, en daer nevens goet gevonden en verstaen, dat door dese Lantschaps Gecommitteerden met allen yver ende ernst met de Gecommitterden ter Generaliteyt van de vijf andere Provinçien in Conferentie getreden, en ten opsigt van 't voorß. Formulier onderling geconcerteert, oock een salutaire Resolutie uyt-gewerckt sal werden; waer door ged: Provintie van Hollant en West-Vrieslandt met de fatsoenelijckste middelen van inductie tot af-stant van de voorß. aengenomene nieuwigheyt aengemaent en gepermoveert, oook het College van haer H: Mo. by haer olde luyster, rang, en authoriteyt gemaintineert en gehanthaeft mach werden, gelijck haer Ed: Mo: by desen verklaren 't selve daer by voor altoos te sullen maintineren en hanthaven, sonder te gedoogen dat'er tegens yetwes directelijck of indirectelijck ondernomen of gedaen werde. En in cas ged: Provintien van Hollant en West-Vrieslant buyten verhoopen tot de voorß. afstant niet en soude konnen gedisponeert werden, sullen op-gem: Lantschaps Gecommitteerden op approbatie van haer Heeren Prinçipalen met de Gecommitteerden van d'andre voorß. vijf Provintien met malkanderen hebben te delibereren, en op Papier te brengen soodanig heylsame remedien, redenen en motiven als haer Ed: ten meesten dienst van de gemeene Bontgenooten, en conservatie van de Unie sullen oordeelen noodig te zijn, om 't selve ter naester Lantlijcke Vergaderinghe ghesien en ge-examineert zijnde, verder ghedaen te worden, 't gheen bevonden zal werden te behooren.

De Staten van Hollant vremt voorkomende soodanig begrip / als oft het wat nieus ware datmen in Hollant by de Ridderschap en Steden soodanige Ordonnantien maeckte / die als haer eygen en domestijcque affaire / tot beneficie harer Ingesetene / en ontwijffelbaer recht van Souverainiteyt / haer de Iure en de Facto sonder bekroon van Menschen competeerden / gaeven den 27. Juny tegens de Vriesse Resolutie een perfecte Deductie uyt : De Resolutie van Vrieslant spreeckt aldus :

De

DE Staten van Vrieslandt, gesien, gelesen ende geexamineert hebbende de Resolutie van onse Gedeputeerden, den 28. April lest-leden, tot Instructie voor de Gecommitteerden deser Provintie, ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: gearresteert, tegens 't nieu Formulier van 't Gebed, by d' Ed: Mo: H. Staten van Hollant ende West-Vrieslant, den 21. May, en den 27. April, beyde lestleden, de Dienaers des Goddelijcken Woorts binnen haren bedrijve toe-gesonden, en scherpelijck bevoolen in de publijcke Gebeden formaliter, ende na de letter in alle Predicatien te volgen; hebben geapprobeert ende geratificeert, approbeeren ende Ratificeeren mits desen de voorsz. Resolutie in alle sijne poincten ende deelen, authoriserende daer-en-boven de wel-gem: onse Gecommitteerden, ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: om met ende neffens de H. Gecommitterden van de andere Vereenigde Provinçien, onse Bontgenooten, door alle bevoeglijcke middelen, de wel-gem: H. Staten van Hollant ende West-vrieslant d'Incongruyteyten eñ onbetamelijckheyt van 't voorsz. nieuwe Formulier te doen begrijpen, eñ weder inne trecken, latende alles berusten by 't olde gebruyck ende practijcke, over de 80. Jaren gevolcht, op de Eeuwig-duerende Unie in den Jare 1579. binnen Utrecht gesloten, en daer op aengenomen, ende gedruckte Liturgien van dese Gereformeerde Nederlantze Kercken, in de Jaren 1618. ende 1619. op de Synode van Dordrecht, geconfirmeert in verscheydene Bijbels (nu door de gantse Werelt gedivulgeert) op Octroyen van haer Ho: M: ende Attaches van alle de Provinçien geapprobeert, conform verscheydene Resolutien van desen Staet, ende speçialijck die van de 25. Maert 1621. tot Antwoort aen den Heer Cancelier van Brabant gegeven, eerst by de H. Staten van Hollant ende West-vrieslant ingestelt, ende naderhant in een Generaliteyts Resolutie geconverteert, by de welcke eenpaerlijck verklaert wert dat de Hoogheydt ende Souvrainiteyt van de Geunieerde Nederlanden, onghetwijffelt ende buyten dispuyt is by haer Ho: Mo: ende de Staten van de respective Provintien, dat sy de selve altijt religieuselijck hebben gemaintineert, tegens alle die geene, die de selve eenigsints in twijffel hebben willen trecken, ofte daer op yet voornemen: Voorts met de H. Gecommitterden ter hoogst-gem: Vergaderinge, tegens het invoeren van 't voorss. nieuwe Formulier des Gebeds te mogen besoigneren, ende concipieren, soo ende als sy-luyden ten meeste dienste van den Stact der Geunieerde Provinçien, ende conservatie van de publijcke authoriteyt en reputatie bevinden sullen, doende nochtans van hare conferentien ende besoignes van tijt tot tijt raport aen ons, of onse Gedeputeerden, om sulcx gesien hy ons daer op nader geresolveert te werden, so wy verstaen sullen te behooren. Aldus geresolveert op 't Lant-huys den 23. May 1663. getekent voor Oostergó S. van Aylua, Jan Sijdses; voor Westergó Edz. Toe Grovestins, Theodorus Keth; voor de Sevenwolden Dirck vã Baert, S. Fockens; voor de Stedé A.V. Haeftrecht, Fredrick van Inthima: Onder stont, accordeert met de principale Resolutie in kennisse van my getekent:

P. VAN DOMA.

De Deductie van de Staten van Hollandt behelsde / dat hare Ed. Groot Mog. na naukeurig ondersoecken / niet en hadden konnen vinden / datter op 't Formulier van 't bidden voor de hooge en subalterne Overheden / noyt in't generael of particulier eenige vaste ordre was beraemt geweest / selfs en was in de Kercken van de Vereenigde Provincien / en oock mede in Hollandt dies aengaende voor desen geen eenparige ordre ghehouden / 'twelck als de Staten van Hollant nu sulcks den 21. Martij 1663. resolveerden: Soo was het seer aenmerc-

aen merckelijck/ dat die van Vrieslant seyden: Dat men alles had behooren te laten berusten by 't olde gebruyck, en de practijcke van over de 80. Jaren gevolgt; daer het nochtans kennelijck was/ dat vermits geen vast gebruyck zijnde/ de Predicanten en Druckers sommige nae haer sinnelijckheyt sonder regul of voorschrift daer in hadden gedaen na haer beste wetenschap/ waer door bevonden is in oude Boecken en Bijbels/ datter hier te Lande Ao. 1567. is ghebeden: Voor 't Weereltlijck Regiment/ den Roomsen Keyzer en Koningh/ voor alle Koningen/ Vorsten/ bysonder voor den Koning van Spangen/ zijn Hooghen Raet/ Gouverneurs en Regenten/ van gants Nederlant/ oock voor den eersamen wijzen Raet deser N. Te Delft Ao. 1581. is in een Bijbel gestelt: Te bidden voor de Keyzer/ Koning/ alle andere Koningen Vorsten/ Heeren/ doch insonderheyt voor onsen Hooghsten Raedt/ Gouverneurs en Regeerders des gantsen Nederlants/ en voor den Eersamen wijsen Raet deser N. Sulckx is te Leyden 1589. mede Gedrukt: Ao. 1594. begost men te bidden nominatim voor de Staten Generael/ en de Staten van Hollant: En Ao. 1597. voor sijn Exell. Graef Maurits: Tot Dort is Ao. 1610. gedruckt een Formulier om te bidden voor de Edele wijse Heeren Staten Generael deser Vereenigde Nederlanden/ en van den Raet van State/ voor N. onse getrouwe Gouverneur/ voor mijne Heerē van dē Provinciale Raet/ en voor dē Eersame Magistraet/ Schoutten/ Burgermeesteren/ Schepenen en Raedt deser Stadt: En Ao. 1611. is te Middelburg gedruckt: Voor alle Koningen/ Vorsten en Heeren/ als voor de Koningh van Vranckrijck/ en van Groot Brittanglen/ ende alle andere welcke uwe Kercke voorstaen/ oft de selve Herberg vergunnen in hare Landen; maer insonderheyt bidden wy U voor die geene die Gy over ons gestelt hebt/ als de Ho: Mo: Heeren Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden/ voor zijn Princel. Excell. Graef Maurits van Nassau/ voor de Ed: Mo: Heeren Staten van Zeelandt ende hare Gecommitt. Raeden/ als oock voor de eerweerde en wijse Overheden deser N. In een Formulier 1611. tot Dort gedruckt/ staet/ voor den Roomse Keyser/ alle Koningen en Vorsten/ Graef Maurits/ de Staten en Gouverneurs te bidden. In 't selve Jaer is te Leyden 't Hof Provinciael mede onder 't Formulier getrocken. En Ao. 1638. wierden de Gecommitt. Raden mede geinsereert: 't Welck dan geen olt gebruyck was na het seggen der Vriesen/ achtervolgt en aen-genomen op de Unie t' Utrecht 1579. gesloten/ maer tastelijck van de waerheyt af-ghedwaelt: Op 't woort van de Liturgie wert in de Deductie selfs seer wijtloopich op dat allegeeren/ geantwoort: Maer seggen haer Ed: Gr: Mo: terstont verder: Eñ en konnen boven dien de Gecommitteerde Raden/ eñ Ordinaris Gedeputeerdē van Hollant voorsz. niet bevroeden tot wat eynde de hooggem: H. Staten van Vrieslant het voorsz. Synode Nationael van Dordrecht hier by hebben gelieven te passe te brengen/ aengesien als het al hadde mogen waer wesen (gelijck 't nu contrarie betoont is) dat de geallegeerde Formulieren van Gebeden by den voorsz. Synode waren geconfirmeert geworde/ de selve confirmatie in allen gevalle niet souden konnen verstaen werden sich verder te extendeeren/ als voor so veel d' ingredienten van de voorsz. Formulieren Kerckelijck zijn/ eñ geensints op de ordre eñ forme of de woorden/ waer na eñ waer

mede de hooge ende lage Overigheden der Provintien/ ende andere Weereltse Machten moeten werdẽ uytgesproken/ met hoedanige saken de voorsz. Christelijcke Synodus in verscheyden occurentien betoondt heeft haer geensints te willen bemoeyen/ of sich in 't werck van de Polijcie immisceeren/ anders dan by maniere van versoeck aen de Overigheden dien sulcx competeert/ 't welck oock de voorsz. Synode van der Goude/ in den jare 1601. gehouden wel verstaen heeft/ gevende wel aen hare ordinaris Gedeputeerde ordre om te concipieren een Formulier van Bidden voor de prosperiteyt van de H. Staten/ ẽn van zijne Princel. Excell. doch haer met eenen wel expresselijck belastende 't selve te communiceren met den Hr. Advocaet van Hollant/ op dat het by de H. Staten gearresteert/ ende vervolgens in Druck uyt-gegeven mochte werden/ 't welck doenmaels achter wege geblevẽ zijnde/ jegenwoordiglijck achtervolgende de goede intentie van de voorsz. Christelijcke Synode/ is geschiet dat de voorsz. distinctie van saken by de H. Staten van Vrieslant t'andren tijde wel klaerlijck verstaen/ ẽn met der daet vertoont is/ hebbende noyt willen gedogen dat eenige besluyten van Synoden/ sonder hare approbatie/ in de haren soudẽ effect sorteeren/ ẽn selfs niet het gearresteerde in de voorsz. Nationale Synode tot Dordrecht gehouden/ tot verificatie/ van 't welck alhier geinsereert wert de naer-volgende haere Resolutie:

DE Staten van Oostergó, Westergó, ende de Zevenwolden, ordonneren ende statueren, om moverende redenen, dat geene Synodale Resolutien eenige kracht ofte effect sullen hebben, voor en al-eer de selve by de Staten van 't Lant sullen zijn geapprobeert. Ende also eenige Dienaren tot diverse tijden, immers noch onlangs in de Synode tot Bolswert, haer verstout hebben de Kercken-Ordre, in den Nationalen Synode tot Dordrecht gearresteert, door te dringen, ẽn alhier mede in train te brengen, niet tegenstaende de selve hier te Lande niet practicabel, ende tegens 's Lants Privilegien is in veele poincten strijdende, by solemnele Resolutie by de drie Leden op den Lant-dach is af-geslagen, tenderende 't selve tot groote verachtinge, prejuditie, ende des-reputatie van de Staten, soo interdiçeeren ende verbieden sy de gem: Staten wel expresselijcken alle Dienaren des Goddelijcken Woorts, de Kercken-ordre, in eenige Synodale of Classicale Vergaderinge voor te stellen, te onderleggen, door te dringen of in train te brengen, by pœne dat sodanige voorstellers of machinateurs voor perturbateurs vã de gemeene ruste gehouden, ende daer voor na exigentie van saken gestraft sullen werden, ordonnerende den Procureur Generael hier op goede regard te nemen, ende 't Recht van de Heerlijckheyt deses Lantschaps, tegens de contraventeurs te bewaren, ende by aldien tot invalidatie deses eenige sollicitatien by de Deputaten Synodi, of yemant anders aen de H. Gedeputeerden mocht geschieden, wert by desen wel ernstelijck geordonneert, om haer in alles na desen te reguleren.

reguleren. Aldus gedaen eñ gereſolveert op den tegenwoordigen ordinaris Lant-dag, by de Staten voorſz. op 't Lantſchaps-huys binnen Leeuwaerden Vergadert den 10. July 1622. en was de principale deſes ondertekent voor Ooſtergó *J. N. Bootsma, Wybe Freerx*; voor Weſtergó *Lans van Glins, Jan Dirx*, voor de Zevenwolden *T. van Oenema, Halta van Hettinga.*

Op't 5. point ſeggen de Staten van Hollant dat de Staten van Vrieſlant haer daer ſoo wel als in de 4. eerſte poincten hebben miſgrepen/ vermits geen Octroyen tot eenighe Formulieren van Gebeden/ maer tot het Drucken van Bybels was verleent/ gelijck den Bybel 1632. by de Staten Drucker/ ſulck Octroy niet anders bevat; bewijſende 'tſelve met veele omſtandigheđē breeder in de voorſz. Deductie: En op 'tlaetſte poinct/ datte Staten van deſe Landen haer miſnoegen hebbende getoont/ om dat ter ſake van de Aertſ-hertogen aldaer wierden voor-geſtelt als Natuyrlijcke Princen van deſe Geun: Provincien/ ſo wierde aen de Cancelier Peckius poſitivelijck verklaert/ datte Hoogheyt en Souverainiteyt van de Geun: Nederlanden ongetwijffelt buyten diſpute is by haer Ho: Mo: en de H. Staten van de reſpective Provinten/ dat ſy de ſelve altoos religieuſelijck hebben gemainteneert tegens alle de geene die de ſelve eenigſints in twijffel hebben willen trecken/ of daer op yets voornemen/ oft de ſelve (N. B.) eenige andre Princen toe-eygenen: Waer uyt dan de Staten van Hollant als ſiende waer op deſe ſake en antwoorde ſach/ niet konnen bevroeden waer toe deſe allegatie dienden: En dat daer uyt nu de Staten van Hollant ſouden qualijck ghedaen hebben dat in de Kercken binnen hare Provincie/ volgens hare Reſolutie volgens de Hooge en Subalterne Overheden ſouden gebeden werden/ ſomoſt bewesen wordē/ en van de reſpective Provincien in twijffel getrocken/ dat eenige andere Prince toe-geeygent wierde: En vervolgens hare Ed: Gr: Mo: van Hollant 't Recht van Souvraynitept bewijſende/ ſegghen klaerlijck datte ſelve beſtaet aen yder Provintie elck in zijn reguart: En de geconqueſteerde Plaetſen en Landen hare Ho: M: was competerende: Wijders onaenſtotelijck bewijſende het Recht der Provincien in 'tbyſonder/ als mede van de Generaliteyt. Beſluytende alles gelijck breeder in de voorſz. Deductie te ſien is/ in ſeer minnelijcke termē/ dat hare Ed: noyt hebbē getracht de Provinciale Reſolutien en domiſtijcke diſpoſitien van hare Bontgenoten te brengen onder eenige deliberatie van de Generaliteyt/ of onder eenige examen van hare Ho: Mo: verſoecken deſ wegen die van Vrieſlant ſoo wel als d' andere Provincien/ indien eenige aenſtoot mochte zijn gegeven door 't voorſz. gereſolveerde; daer van aen de Staten van Hollant te doen communicatie/ mette by-gevoegde redenen daer toe dienende: En belooven haer Ed: Gr. Mo: niet alleen in alle minnelijckheyt/ maer ooch na redē en billijckheyt haer te bejegenen/ en dat ſodanig Bontgenoot of Bontgenoten door ſuffiſante onderrichtingen ende overtuyginghe/ oft anderſints ſullen erlanghen behoorlijck contentement.

Aldus gedaen in 's Gravenhage den 27. Juny, Ao. 1663.

De Heeren Staten van Zeelant deels-ghewijs voorsichtelijck en met een besadigder ijver als andre de nature des Nederlantsen Bontgenootschap aen gesien hebbende/gaven hare Heeren Gecommitteerden die naer Hollant souden gaen/ de navolgende bedenckelijcke Instructie mede:

DAt de H. Staten van Zeelant wel konnende oordeelen dat haer Ho: Mo: haer wel niet en hadden te bemoeyen met saken van Hollandt, sijnde puer Domestijcq, ende die stonden tot der selver particuliere dispositie: Doch dat sy niet en konde sien, dat den geheelen Inhout van 't voorsz. Formulier was van die nature, vermidts het selve niet alleen en disponeerde over de ordre die in 't Bidden soude gehouden werden in regart van de hooge ende subalterne Overheden van de hoog-gem: Provintie van Hollant, maer oock over den rangh van de H. Staten Generael, stellende de selve uyt de eerste ende haere gewoonelijcke plaetse, ende daer mede in effect ontsettende, van de qualiteyt ende waerdigheyt die haer van outs 't sedert de Erectie van dese Republijcke sonder interruptie is gedefereert geweest, soo in andere solemnele Acten, als specialijck in de publijcke Gebeden in alle Provintien, ende ten aenhooren van alle Regenten, sonder daer toe noch by eenige van dien, daer over het minste misnoegen is getoont, (immers voor so veel bekent is) veel min eenige openbare oppositie geformeert: Nu gelijck alle nieuwigheden vol sijn van bekommernissen en sequele, en dat hier over in alle de andre Provintien onder alle soorten van Menschen, eñ voornamelijck onder de Regenten verscheyde sorgelijcke impressien sijn ontstaen: Dese haer verwonderende dat een sake die so lange in 't gebruyck was geweest, sonder eenige publijcke contradictie, nu met soodanigh beslach wierde verandert eñ gealtereert: In de andere daer door verweckt werdende een kleynachtinge tegens de Generaliteyt, en weder in andre een vreese, als beducht sijnde dat hier op noch wel meer veranderingen soude mogen volgen, gelijck gemeenelijck d'eene nieuwe nieuwigheyt andere na haer treckt: En dat daerom de H. Staten van Zeelant in 'tparticulier wel hadden gewenst, dat in dese geprocedeert waeren gheweest, met voorgaende communnicatie van alle de Bontgenooten, en ten minsten met haer Ed: Mo: in krachte van oude Verbintenissen: Gelijck oock de H. Gedeputeerden van d'andere Provintien hebben gedesireert: Dat de H. Gedeputeerden van de meeste andere Provintien wel moeten bekennen, tot noch toe niet geweten of uyt-gevonden te hebben dat op de Formulieren van Liturgie voor desen eenige Kerckelijcke of Politijcke gemeene Resolutien souden sijn ghenomen: Maer dat nochtans de Heeren van Vrieslant, het contrarie sustineerden, ende daer toe allegueerende eene Resolutie gheformeert in den Jaere 1620. in de Synode tot Rotterdam gehouden op het 20. Artijckel: Sprekende na der selve opinie in positive termen: Genomẽ in presentie en ten overstaen van eenige Politijcke Heeren tot de voorss. Synode Gedeputeert door de hoog-gem: H. Staten van Hollandt: Ende disponerende oock van den rang van de hooge ende lage Stants-Personen, deel hebbende aen de Regeeringe.

Sonder dat na gedaen raport 't selve door haer Ed: Groot-Mog: in eenigen deele soude zijn tegen gesproken ofte gedisavoüeert geworden: Dat of schoon het oude gebruyck in desen niet explicitie en was gescribeert by den text van de Unie, vermits de sonderlinge prerogativen oft dispositien die daer by aen de Staten Generael, of 't Lichaem van de gemeene Bontgenooten wiert gedefereert: Dat oock noyt in de gedachten van eenige Provintien oft Regenten heeft konnen komen, (gelijck oock daer van nergens eenige tekenen in de Notulen of Registers en werden gevonden,) dat aen de H. Staten Generael, composeerende het gemeen Lichaem van de Republijcke in desen, oyt of oyt de preseance en voor-rang, van een hare Ledematen schuylende onder haer Protectie en bewint van Regeringe, in saken aen haer by de Unie gedefereert, soude

soude hebben konnen werden gedisputeert. Vorders komende tot de sake ten principale, dat geerne wert toegestaen,en oock notoir was, dat aen elck een van de 7. Geunieerde Provintien in den haere, en over haer onderscheyden district competeerde een absolute ende volkomene Souvrainiteyt: Maer dat wederom waer was,dat gelijck van allen tijdẽ is gesien,dat verscheyde Souvraine Machten door een naeuwe Confœderatie soo na aen den andere sijn verbonden geweest,dat de selve daer door gelijck een Lichaem,een Staet,een Regeringe,en een Republijcke hebben gecomposeert ghehad, sonder abdicatie nochtans van haer Recht van Souvrainiteyt: Daer van eenige notable exemplen werden geciteert door die geene,die so het gemeene Volckeren Recht, als het stuck van Policie pertinentelijck hebben getracteert ghehad: Dat oock alsoo ten selven effecte tusschen de Hoog-ghem: 7. Provintien op-gerecht is een seer naeuwe Acte en Religieuse verbintenisse: Niet voor sekeren tijt, maer voor eeuwig: Tot haer algemeene bescherminge, welstant ende behoudenisse naest Godt Almachtigh.

En voorts in-gestelt in soo krachtige, bondige en cordate termen, dat dien-aengaende,niet beter en soude konnen werden bedacht: En specialijck met d'extentie dat de hoog-gem: Provintien, in krachte van de selve Unie voortaen, in de saecke, rakende de voorsz. beschermínge soude werden gereputeert, als een gemeene Staet en Republijcke: Gelijck dan oock niet zal bevonden worden,dat oyt in de Werelt eenige Verbintenisse of Confœderatie tusschen diverse hooge Machten, in naeuwer ende Religieuser termen, en met oprechter intentie is aengegaen en ingestelt geweest als dese: Wesende eygentlijck het palladium van desen Staet, daer op de selve originelijck is gefondeert en door Gods Genadigen Zeegen geklommen tot haer jegenwoordige luyster en prosperiteyt,en daer by consequentelijcken nergens elders,de selve te vinden heeft hare subsistentie en conservatie: Soo als by de gemeene Bontgenoten in verscheyde importante occurentien, en specialijck in den Jare 1651. in haer groote ende solemnele Vergaderinge liberalijck is verklaert: Blijckende sulckx te meer wanneer men te rechte considereert, de Edelste, ende essentieelste deelen van Souvrainiteyt,die de respective Provintien by de Unie aen 't Lichaem van de gemeene Bontgenooten hebben gecommuniceert: Als te weten, tot hare gemeene beschermínghe en protectie het Recht van de Wapenen: De dispositie over 't aen-nemen van Oorlog, ende 't maken van Treves en Vrede: Het maken van Tractaten, Confœderatien en Alliantien met Uytheemse Machten: Het verleenen van Represalien: De dispositie over den Prijs ende Valeur van de Munte: En meer andere considerable poincten: Gelijck dan oock by nadere Resolutie onder meer andere dingen aen de selve is gedefereert,het beleyt over de saken van de Zee, en Collegien ter Admiraliteyt.

Ende inde sorglijcke tijden van den Graeve van Licester gemaintineert, dat gene van de respective Provintien en konden toe-treden tot principale veranderinghe van hare Regeeringe, en kiesen van een Over-heer,dan met kennisse en adveu van de gemeene Bontgenooten: Gelijck mede de conservatie en hant-houdinge vã de ware Christelijcke Gereformeerde Religie, na dat alle de Provincien het Pausdom haddẽ verlatẽ,by veele en diverse notable occurrentien aen de Unie is vast ghemaeckt, en gelaten, specialijck by het vast stellen van de præliminaire poincten van de Vredehandelinge tot Munster,en noch onlangs in dẽ Jare 1651. op de groote Vergaderinge nader ende solemneelder bevestigt: Sulcx dat de respective Provintien geene particuliere dispositie en macht over 't stuck van Regeeringe aen haer hebben behouden: En is seer remarcabel dat de voorsz. communicatie en delatie niet is gedaen cummulative (soo de Rechts-geleerde het selve noemen) dat is sulckx dat het respective Provintien vry soude staen om selfs op eygen plicht mede te doen mogen 't geene sy aen de Unie hebben gedefereert gehad,maer abdicative,eñ privative,dat is,met renunciatie van alle particuliere dispositie: Behal-

 ven

ven alleen ten respecte van 't gebruyck van Wapenen in cas van extreme noot, ende den dienst van den Lande sulcx onvermijdelijk vereyssende, sulckx als die exeptie staet uyt-gedruckt, in de instructie van den Raet van State, en op het natuyrlijck Recht, van desentie sonder tegenspreken is gefondeert. In der voegen dat aen de Provintien wel is gereserveert het Recht van Souvrainiteyt, sonder eenigsints het selve te hebben afgegaen: Maer niet te min aen 't Lichaem van de gemeene Bontgenoten over-gegeven het privatijf gebruyck en exercitie van de essentiele deelen boven geallegeert: Daer door de selve Provintien geconsidereert moeden werden als propietarii istius juris, en de Staten Generael als usu fructuarii.

En werden door de voorsz. distinctie pertinentelijck ghedesigneert de Limiten van de ghemeene ende van de Provinciale Regeeringen, soo als de selve oock werden gestelt in 't Placcaet van de af-sweeringe van den Koning van Spangien: Daer op tot wegneminge van diverse misverstanden en disputen sonderlinge dient gelet: Ende in de voorsz. delatien is consequentelijck gefondeert de præeminentie van de Staten Generael: Bestaende 't selve onder anderen daer inne dat de Heeren Raden van Staete en van de respective Collegien ter Admiraliteyt ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: haer Commissien moeten ontfangen en werden be-Eedicht: Dat alle Ambassadeurs en Ministers van vremde Prinçen, aldaer moeten werden gehoort ende beantwoort: Oock alle Ambassadeurs van wegen desen Staet afgesonden werdende, aldaer moeten werden gedecreteert, en haer instructie ontfangen: Item alle Tractaten ende Alliantien met andere Potentaten aen te gaen, aldaer moeten werden beslooten ende geratificeert: Behalven dat de Generale Staten in volle Souvrainiteyt besitten soo veel Heerlijckheden ende districten hier te Lande: Mitsgaders so in 't Oosten als in 't Westen buyten Europa groote Lantschappen, ende daer onder oock Koningrijcken: Dat oock de Wapenen daer werden gevoert en alle Verbonden en Vrundschap gemaeckt op haren Naem: Dat verders op haren Naem werden geëmaneert alle generaele Placcaten met gemeen consent gemaeckt: Daerom oock de Staten Generael in concurentie met haere Provintien in alle solemnele actien, en publijcke Ceremonien doorgaens voor de selve den rang ende preseançe hebben gehad: In den Eed van 't Krijgs-Volck staen de Staten Generael voor: Soo oock in den Eed selve die den Stadhouder van Hollant gehouden was te doen, werden haer Ho: Mo: en den Raet van Staete eerst genoemt, ten oorsake van 't beleyt van de gemeene Regeeringe: In krachte vā de selve præeminentie hebben de Staten Generael op de Begraeffenis van de respective Stadthouders ende Capiteynen Generaels den voorgang gehad voor de particuliere Provinçien.

Ende is considerabel 't geene desen aengaende is ghepasseert in den Jare 1584. op de Uytvaert van Prins Willem d' eerste Hoogl. Mem: Als in de welcke voor eerst de Raden die zijn Exellentie toe-gevoegt waren geweest tot het beleyt van het Gouvernement, pretenderende den rang voor de Staten Generael: 't Welck de selve niet willende toe-staen (als kennende niemant boven haer, en wenschende de hooghste Overigheyt van den Lande, gelijck by de selve duydelijck gesustineert wiert) hebbende de gem: Raden gecedeert, en haer gevoecht onder de Provintien, daer van sy particulierlijck waren gecommitteert geweest: Ten tweeden, pretendeerden oock de Staten van Hollant, den voor-rang voor de hoog-gem: Staten Generael opgesupooft, dat de voorsz. solemnele actie wierde ghepleecht op haer territoir, en dat andere Provinçien, ende met namen die van Vlaenderen op gelijcke recht, het selve voor desen hadden gesustineert en gebruyckt gehad, dan dien aengaende beter informatie ontsangen hebbende, en gedesabuseert zijnde, hebben rondelijck door den Advocaet Barnevelt doen verklaeren, dat zy van 't voorsz. voorstel desisteerden: Hebbende de Staten Generael daer op in de voorsz. Begraeffenisse gemarcheert, (also de Resolutie spreeckt, sijnde op het cas subject seer applicabel in de eerste plaetse) en daer na de Heeren Staten van Hollant.

Oock werden in ſekere Reſolutie van hare Ho: Mo: van January des Iaers 1590. genomen in preſentie van dẽ Advocaet van Hollant, en ter occaſie van ſeker diſpuyt met de Heer Bodley, ſittende van weghen de Koninginne van Engelant in den Raet van State, de Generaliteyt ghenoemt het eerſte ende principaelſte Lit van den Staet: Ende wert de Vergaderinge van de Gedeputeerden van de gemeene Bontgenooten, ſoo die dagelijcx in den Hage wert gehouden, met reden genaemt de Staten Generael: Als de ſelve repreſenterende: Gelijckerwijs de Gedeputeerden van de Edelen en Steden comparerende in de Provinciale Vergaderingen ende de ſelve componerende met recht doorgaens genoemt werden de Staten van Gelderlant, van Hollant, van Zeelant, ende ſo voorts aen de andere Provincien: So als ſulcx by de H. Staten van Hollant pertinentelijck is gededuceert in ſekere remonſtrantie op der ſelver naem in-geſtelt, ten tijde van de Grave van Licheſter in den Iare 1587. Oordeelende mijn Heeren de Staten van Zeelant dat de Unie by de voor-Ouderen ſoo wijſſelijck op-gerecht, ende met ſoo veel goet en bloet gedefendeert, by hare preæminentie kracht en nadruck, ſo binnen als buyten 's Lants behoorde te werden gemaintineert: Oock in 't poinct alhier queſtieus, vermidts daer niet alleen hier, maer oock in de Hoven van Uytheemſe Princen en Potentaten, veel ende diverſelijck wert geſproken en geoordeelt tot oneere van de gemeene Regeringe, eñ vervolgens tot merckelijcke ondienſt van den Staet: Want het geenſints en is te coñcieren dat den Staet der Vereenigde Nederlanden pretenderende den rang te hebben immediatelijck na de Republijcke van Venetien, ende voor alle Keurvorſten des Roomſchen Rijckx, gelijck hier na der ſelver Hoogheyt ende waerdigheyt toe-komt, ſoude moeten wijcken voor ende van hare particuliere Ledematen op welckers territoir ende generalijck op dat van alle de Provincien ſy, ſo veel acten van Souvrayniteyt, uyt krachte van de gemeene Unie ende gevolge van dien vermoghen, ende oock dagelijcx komen te excerceeren: Zijnde oock in der waerheyt altijt bevonden geweeſt vol van pericul eñ bekommerlijcke ſequele te weſen, eenige Collegien of Vergaderingen te verkleynen: Boven dien dat oock zeer aenſtootelijck is dat in het bewuſte Formulier de Staeten Generael genoemt wierden met den Naem van Bontgenooten: Sonder geene of weynige diſtinctie van andere Geallieerden van den Staet: Ende met omiſſie van de Carracter die aen de ſelve gemeene Staet in krachte van de communicatien en delatien boven geexpreſſeert notoirlijck is competerende: Eñ dat met geen minder argerniſſe was geſien, dat de H. Staten van Holland eñ Weſt-Vrieſland, by haer tweede Reſolutie op 't cas ſubject genomen den 27. April leſtleden, de Predicanten binnen haer Provincie expreſſelijck verbieden te bidden, dat God Almachtigh wilde geven dat de Ingeſetenen wilde leyden een ſtil ende gheruſt Leven onder de Staten Generael, oock niet in gemeene of æquipolente termen.

In alle ſchijne als of de Regeeringe ende 't beleyt van de Unie (daer inne naeſt Godt Almachtig waerlijck de beſcherminge ende behoudeniſſe van deſe Landen allen beruſt) tot de Ingeſetenen van de reſpective Provincien geene de minſte relatie en hadde: Daer nochtans geen rijckdom uyt de Ooſt en Weſt-Indien by eenige van de ſelve het ſy van wat Procie het ware en konnen werden gehaelt of by haer in andere Landen en Koningrijcken, eenige Commercie gedreven, ten ſy ſulcx geſchiede onder de protectie en baniere van de gemeene Regeeringe van de hooghg. Unie: Sulckx dat den ſchuldigen plicht is van alle de voorſz. Ingeſetenen de H. Staeten Generael om die en andere redenen vooren verhaelt, in de eerſte plaetſe te eeren, gelijck oock generalijck geſpeurt wert dat in den voorn: plicht in een yders gemoet ſeer diep ghewortelt ſtaet: Daer op dan byſonderlijck ſiet de Eed by de Unie expreſſelijck geſtipuleert, die niet alleenlijck tot onderhoudinge ende nakominge van de ſelve Unie ſoude werdẽ gedaen by de Stadhouders en Magiſtratẽ van yder Provintie maer oock by alle Schutteryen, Broederſchappen ende Collegien, die in eenige Steden of Vlecken ſouden weſen: 't Is waer dat hier jegens geſegt wert dat aen een Souvrain binnen

sijn terrироir en district, competeert en altijt moet werden gegeven den eersten rang: Dan 't selve kan evenwelaltijdt distinctelijck gheen plaets hebben, en voornamentlijck niet in 't poinct questieus: Want vast gestelt sijn de (gelijck seker is) dat de Staten Generael hebben een qualiteyt en waerdigheyt die præmineert bové die van de respective Provintien: Ende dat de H. Staten Generael die Eere hebben dat de hooggem: H. Staten Generael op haer versoeck hare Residentie hebben binnen Hollant: Soo kan ongetwijffelt, gedurende de selve Residentie aen haer niet werden ghedisputeert, en voornamentlijck niet van haer Ed: Gr: Mo: den rang en Eere die haer origineelijck toe-komt: Allso andersints het faveur 'twelck aen die van Hollant daer inne wert bewesen tot nadeel van de Generaliteyt soude werden geconverteert: Ende souden hier uyt sodanige absurditeyt komen te volgen, dat haer Ho: Mo: in de exercitie van veele deelen van de gemeene Regeeringe aen haer gedefereert notoirlijck soude werden verhindert: Particulierlijck in 't toe-laten en ontfangen van Uytheemsc Ambassadeurs en vremde Ministers: Want die alreede by een gevoegde en gedefereerde Souvrainiteyt van den gemeenen Staet sijnde af ghesonden, haer eerst soude moeten aendienen aen de Staeten van Hollandt, en verlof versoecken op haer territoir te mogen komen, om haer op geleyde Commissie uyt te voeren: Sulcx dattet soo doende, soude staen aen de particuliere dispositie van die Provintie, een Ambassadeur of anderMinister acces by haer Ho: Mo: te geven of niet: En al geadmitteert sijnde, soude selve dan geobligeert sijn, de Provintie van Hollant, voor en boven den gemeenen Staet te horeren: 't Welck noyt immers in yemants gedachten is gekomen, en verre geweest buyten de intentie en Hoogheyt van de Generaliteyt om sulcken wederwaerdigheydt te lijden. En om sulcx te eviteren, noch liever haere Residentie souden gaen nemen ter plaetse daer het selve aen haer niet en souden werden gevergt, of in allen gevalle in een van de Steden onder haer Souvrain gebiet: Behalven dat 'tgeene in desen uyttrecht territoriael eenighsints souden konné werdé getrocken preremptoirlijck de respective Provintien af gewesé en voor de Generaliteyt is gedecideert by de voorsz. Resolutie van den Jare 1584.

Eñ also verstandige politijcke van desen Staet de Amphytiorise Vergaderinge der Griecken geoordeelt hebben pertinentelijck applicabel te wesen tot de Vergaderinge van de Staten Generael by ons: Soo kan uyt de eere en præminentie die aen gemeene Vergaderinge by de respective Griecxe Steden alle Souvrain wesende in de tijden wiert gedefereert, bescheydentlijck ende by goet gevolg af-genomen werde, op wat wijse haer Ho: Mog: alhier te Lande moeten werden geconsidereert en getracteert. Wenschende mijn Heeren de Staten van Zeelant dat dit Grief aen den gemeenen Staet van den Lande, door die van Hollant gelegt, op de beste en gevoeglijckste maniere mocht werden wegh genomen en gerepareert, daer toe de H. ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt met de H. Gedeputeerden van d'andre Provinçien sullen treden in Conferentie, en aen de selve communicatie gheven van de redenen en motiven boven verhaelt, en oock ontfangen, die by haer souden mogen werden voort-gebracht, en also te samen consenteren en beramen op wat voet ende wijse het voorsz. redres en reparatie effectivelijck mochte werden te wegen gebracht. Ende sullen wel-gem: H. Ordinaris Gedeputeerde ter Generaliteyt haer vorder mede reguleren na de Resolutie van de H. Staten van Gelderlant en Graefschap Zutphen, over 't cas subject den deser loopende Maent, oude stijl, genomen, die hier vervolgens gehouden wert voor geinsereert: Gelijck aen de selve oock wijders volgens de goede en ernstige intentie van de H. Staten van Zeelant, noch eenige andre redenen en consideratie ter materie dienende te sijner tijt sullen werden toe-gesonden: En onderwijlen door de selve voor een temparement voor-gheslaghen, dat het bewuste Formulier in dier voegen mochte werden herstelt, dat de Predicanten in hare gebeden tot Godt souden seggen:

Wy Bidden U voor de gheene die Gy over ons in Hoogheydt en 's Landts Regeeringhe hebt ghestelt:

Wy

Wy Bidden U voor de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden: En voorts voor de Heeren Staeten V. N. zijnde onze Wettighe Hooghe of Souverayne Overigheydt:

Als daer door het Souvrain Recht van de respective Provintien over haer Onderdanen, mede manifestelijck ende distinctelijck soude werden geassereert. Aldus gedaen ter Vergaderinge van de Ed: Mo: Heeren Staten van Zeelant, in 't Hof aldaer tot Middelburg den 22. Septemb. Ao. 1663. Onder stont, my present, en was ondertekent:

P. DE HUYBERT.

Den 8. April is d' eerste mael in 's Gravenhage/ volgens d'ordre der Staten van Hollant/ publijckelijck gebeden/ 'twelck daer na oock met goede Eendracht in de andere Steden is gevolgt; alhoewel sommige niet wel bevattende het Recht en Reden/ oock met fondament meenden te sustineeren/ dat gelijck die van Zeelant zeyden alle nieuwicheden gevaerlijck waren/ dat men als die van Vrieslant spelden/ het behoorde te laten by 't olde gebruyck/ 'twelck was/ soo yder gewoon was/ en dat was wel/ daer was geen ongemack opt om geweest/ 't behoorde daer mede oock wel te zijn/ het gaf toch niemant recht wat en waer voor gebeden wiert/ maer het was een gunstelijck bewijs van affectie tot soodanige/ &c. Dit was al niet mis/ maer Hollant wilde van andere niet gecommandeert zijn in 'tgeen haer selfs Souverain en eygen was: En mosten echter met leet-wesen noch op haer Domestijcke Resolutien seer effectivelijck door die van Zeelant bejegent worden met een serieuse Brieff.

Den Bisschop van Munster als een steen des aenstoots by zijn Gebueren/ wiert van veele met leepe oogen aen-gesien/ wijl hy met Wapenen en processen/ nu tegens den Embder Vorst/ dan tegens de Staten Generael/ en te vooren teghens zijn eyghen Stadt door Belech veele Onbisschoppelijcke rusien maeckte: Hy mocht sich in dese tijdt, met Boeren en Pieckeurs laeten voorstaen hebben/ dat Borculo en dessels Vrijheyt hem competeerden/ met verluydinge/ so hem sulcke inruyminge geweygert wierde/ hy van andre Vorsten hulpe genoech had te verwachten/ dat men zijnen Mijter most gehoorsamen: Maer van dat geloof en zijn haer Ho: Mo: niet geweest/ deden Borculo voorsien en fortificeren/ en gaven fatsoenelijcke redenen van haer doen: Een Colenaer doê geen quaet bescheyt aen een Munsterse Pachtman gevende/ seggende: Gaet heen, laet u Bisschop zijn Wapenen en Volck aen den Keyzer tegens den Turck senden, so en brengt hy zijn noch zijn Ingesetenen in geen verdriet noch ellende: Hy dwingt sijn Onderlaten dat sy grootelijcx klagen, en 'tis nergens met hem rust; wie sal hem lief hebben?

Op het Tractaet van Portugael met desê Staet/ wierde om meerder spoet daer in te maken/ dese dagen gesproken om een Minister na Lissebon te sendê/ eñ datten Heere Clant/ en d'andere Provinciale Committenten een Instructie van sodanigen Ministre gelief den op te stellen: Op de Consideratien van de Heeren Rudolphi en Stavenesse/ brachten de Staeten van Hollant in ter Generaliteyt op het formeeren van den Inventaris der Brasiliaense pretensen by d'Ingesetenen van dese Landen/ dat uytte selve souden gelaten wordê/

die van deſe nature waeren/ als: Pretenſien op Nederlanders en Joden/ die door d' ongelegentheyt in Braſil voor gevallen/ onbequaem geworden waren hare Crediteuren te voldoen: Idem/ de pretenſen op Negros oft Slaven die weg geloopen/verloopen of verlaten zijn: Idem/ de pretenſen over Huys en Lant-Hueren/ d'Intereſten van Obligatien en andere ſchulden: En ten laet- ſten de pretenſen die van outs/voor de tijdē dat Nederl. Weſt-Indiſe Comp. was in poſſeſſie geweeſt. De Staten Generael hebben deſe Maent geappro- veert 't Placcaet van 'tvat-gelt op alle Franſe ſchepen in deſe Landen komen- de. De Staten van Gelderlant eyntelijck (hoewel aen Zee niet gelegen) heb- bē na veele ſcrupulæ geratificeert het Tractaet tuſſchen deſe Staet en Portugal op-gerecht/ gedoogende dat 't ſelve in hare Provincie alomme wierde gepu- bliceert / doch onder deſe Conditie: Datte Weſt-Indize Compagnie deſer Landen die tegens alle publijcke trouwe ende ſolemneele ghemaeckte Tractaten door de Portugeſen ſoo ſchandelijck gecircumvenieert, bedroghen ende beleedight is, alvoorens ſal werden geaccor- deert ende Geoctroyeert ſoodanige Poincten ende Beneficien, als by het verlanghen van het Octroy, aen de voorſz. Weſt-Indize Compagnie by naeder Reſolutie van haer Hog: Mog: ſal werden toe-ghestaen ende vergunt.

Den 4. May zijn ter Vergaderinge nochmaels voort-gebracht de conſide- ratien en 't advijs van de Heeren Rudolphi en Stabeniſſe/ hare H: Mo: Ge- deputeerden tot het formeren van den Inventaris de Braſiliaenſe pretenſen/ van de Ingeſetenen deſer Landē/hebbende in gevolge eñ tot voldoeninge van der ſelver Reſolutie van den 29. Maert leſtleden/ geexamineert eñ overwogen het tweede poinct van deliberatie/gereſulteert uyt de Memorien by den Heere Grave de Miranda/ Ambaſſadeur van den Coning van Portugael aen deſen Staet / voor deſen aen haer Ho: Mo: over-gelevert: Waer op gedelibereert zijnde/ oock in achtinge genomen verſcheyde andre omſtandigheden omtrent het maken van de voorſz. Inventaris/ſtaende te noteeren: Is goet gevonden en verſtaen/ dat tot voldoeninge van 'teerſte lit van 't25. Articul van 't Trac- taet van Vrede/met den hooggem: Koning van Portugal op-gerecht/eñ ſulcx binnen den tijt van 2. Maenden / ingangh nemende met den dach van de ge- dane Publicatie der voorſz. Vrede/ den Inventaris oft Lijſte van de voorſz. Braſiliaenſe pretenſien in-geſtelt/ ende door de gem: Heeren Rudolphi ende Stabeniſſe aen den Heere Ulhoa/ vermits het vertreck van den ghem: Heere Ambaſſadeur van Portugael over-gelevert ſal worden/ met een aenwijſinge van de oorſpronck ende naturre van de ſelve/ eñ ſullen ſulcx of de voorſz. pre- tenſien gemaeckt over vaſt eñ onroerende goederen/ of wel over andere ſchul- den/ende dat daer benevens preſentatie ſal werden gedaen van de documenten eñ beſcheyden/ daer toe dienende/ t'allen tijden t'exhibeeren/het welcke tegen- woordich om de cortheyt des tijts onmogelijck is/eñ ten anderen dat volgens het voorſz. 25. Articul/ niet en is gerequireert/ nochte tot bevorderinge van 't beſoigne/ alreede onder handen zijnde/dienſtich dat yemant van de ſyde van Portugael over het maken van de voorſz. Inventaris ſoude preſent zijn/ende dat 't geene voorſz. is door de ſelve H. Gedeputeerden den gem: Heere Ulhoa op de bequaemſte wijſe voor-gehouden/ ende de redenen daer toe dienende/ge- communiceert ſullen werden/op dat hy hem de ſelve mede wel mach laten ge-

vallen

vallen: Wijders is verstaen dat de pretensien van den Prince en de Princesse van Portugael/van de Erfgenamen van wijlen Eustachius Pieck, van de Weduwe van Capit. Stoock/van de Reeders ende Eygenaers van de Schepen Ida Maria, Malacca, ende St. Pieter, ende andere niet ghemeens zijnde met de Brasiliaense schulden/ op de voorsz. Inventaris niet gebracht/ maer de recommandatie van de selve aen de hoog-gem: Koning te doen/ tot andere bequame ende goede occasien gereserveert sal werden.

Hare Ho: Mo: hebben doe gearresteert te verbieden het in-brengen binnen dese Landen van allerhande Geverrude Lakenen/ Stametten/ Carsayen en Bayen/uyt-gesondert de gemengde Couleuren. Dat aen de Consuls van dese Staet te Tunis en Algiers geschreven soude worden/om de Regeeringe aldaer wegens desen Staet te verseekeren/dat hare H: Mo: alles/selfs het gelt tot aflossinge der Slaven en wat des meer by 't Tractaet mette Vice-Ad: de Ruyter belooft was/spoedige en noodige ordre waren stellende. De Spaense Ambassadeur de Gamara gaf doe aen haer Ho: M: de communicatie van 2. brieven van den Koning van Spangen/de eene als noch confirmeerende het Huwlijck van zijn Dochter d'Infante mette Keyser; en d'andre dat hy prompte ordre hadde gestelt tot het betalen der pretentie van den Prince van Orange/die zijn Maj. schuldich was in conformité van 't Tractaet tusschen hem en haer Ho: Mo: tot Munster geslooten/ het welcke zijn Majestt. begeert dat meer-gem: zijne Ambassadeur hare Hog: Mog: sal verseekeren/ op datte selve souden sien hoedanig zijn Maj. het selve ter herten nam/als zijnde een sake so yverig by de Staten Generael gerecommandeert. De Presenten van den Grootvorst van Moscovien zijn oock nu verdeelt onder de 7. Provintien in 21. egale partyen/ te weten/voor Gelderlant 3/voor Hollant 7/en d'andere 5. Provintien elck 2/ die om de keur geloot hebben. Daer is mede in Hollant een Reglement over den Essay van 't Silver geintroduceert/'t welck veele Silver-Smits (daer van eenige van te groote woeckerye beschuldigt wierden) niet weynig ontstelt heeft: Sekere Jode/ veynsende dese dagen dat hy een Juwelier was/ komt by sekere jonge getroude Lieden/ die eben de Koopmanschap van Clenodyen hadden by der hant genomen/ binnen Groeningen/ en op het ghesicht van een deel kostelijckheyt/ krijcht in zijn handen omtrent voor 8000. gl./ hier vlucht hy mede na Amsterdam/hy had echter zijn Naem (die wy uyt Christelijck respect verswijgen) ghenoemt: Maer sich in een publijcke advertentie aen alle de Weerelt bekent ghemaeckt siende/ stont verstelt / alsoo hy te voorschijn komende/of de Dieverye of bekent of geloochent soude moeten hebben/daer was geen kans/ alsoo men van en by hem de Juweelen soude hebben gevonden/ en bekennende/ soude hem uytte Synagoge geworpen/en de gantse Weerelt over in alle Jootse Kercken uyt-gebannen hebben: Des gaet hy te raede met een zijn goede Vrient/ die hem voor-hielt terstont alles aen de voorsz. Jonge Lieden van Groeningen weder te restitueren/en dat indien dan yets van de Synagoge volgde/hy sich mochte purgeeren met sich te verexcuseeren/dat hy die om te koop aen yemant te presenteren/als in commissie hadde mede genomen; den Jode/hoewel noode van den buyt scheydende/gaf het goet weder/waer mede de jonge Lien verheugt/ en hem een geruster conscientie is gemaeckt:

Die een ander wel doet, doet oock sich selfs, en rondsom wel.

Engelandt was nu met geen andere ſpeculatien beſich als het alom in voeren der Biſſchoppen; dit maeckte veel vyanden/ want men hoopte datte Konings beloften van vryhept van Religie-ſtant ſoude hebben; maer de Engelſe Natie naturel/ of al te veel/ of elders geen de minſte verandering willende lyden/ woelden nu tegens den Biſſchop/ gelijck ſy te vooren voor de ſelve onder Cromwel hadden ghestreden: Den Koningh nochtans van al een veel meer pieus gemoet als andere/ volbracht den 26. paſſato in de Zaele te Withal de Ceremonie van 33. arme Menſchen de Voeten te waſſen: Zijn Majeſt. was na gehouden Godsdienſt omgort met een Linnen drooch-doeck/ waer mede hy deſe Armen na 't exempel Chriſti de voeten af-droogde: Na den Biſſchop vā Zarum 's Konings Almoeſſenier komende/ vereerde deſe 33. arme Mans yder een Borſe/ daer in elck was een ſtuck gout en 33. pences Silver/ beteekenende dit getal even de Jaren van den Koning: Doe gaf hy yder Laken om een Rock af te maken/ oock Linnen tot Hembden/ en Kouſſen en Schoenen/ tracteerde haer aen diverſe Tafels met Engels ſoet Broot/ Salm/ Haring en andere Vis/ Bier en Wijn: Onderwijl ſy aten/ ſprack den Biſſchop haer yets goets uytte H: Schrifture voor/ die op d'occaſie paſten: En recommandeerde de voorſz. arme Mannen in het ſcheyden/ den Koning te eeren, voor hem te Bidden, en rondſom danckbaer te zijn: Werdende alles met een Lof-ſang beſlooten. Zijn Maj. ging den 2. deſer na Windſor/ om mette Ridders van de Kouſebant St. Joris Feeſt te houden; alwaer in de Ceremonien met Proceſſien/ Kledingen/ Offerhanden/ &c. de oude Roomſe manieren influeerden/ 't geen de Preſbutrianen dappere aenſtoot gaf: Als mede/ dat men in alle de Engelſe Kercken wilde maken een Celleken/ waer in de Sacriſtye en alle H: Kerckelijcke Ornamenten tot den Godſ dienſt ſouden werden bewaert: Hare Maj. nam toe voor een keertje na Worcheſter te doen/ om in de ſelf de Kaemer en den hollen Boom/ en de Brouwerye van Juffr. Lane/ daer zijn Maj. door eſchappeerde toen Cromwel den baes ſpeelde/ God over de huydige goede verwiſſelinge te dancken; doch begeerde niet dat yemant om hem eenige onkoſten ſoude doen/ mits de Ingeſetenen alomme door den 30. jarigen Oorloch te dapper uyt-geput waren. De ongeruſte Quakers en ſpoock-geeſten domineerden onder dies noch al door gants Engelant: Sekeren Boef/ nam zijn ſpeculatie in 't Graefſchap Wilts de Lieden te verbaſen door 't geluyt van een Trommel/ dan niemant ſach/ maer elck hoorde die/ men ſloot dattet een guyt was/ die/ gelijck onlangs by Dover in Duyns was gebleken/ daer ſoodanigen Trommelſlager eenige Lieden aen Boort had getroont/ op den naem van goede occaſie na Weſt-Indien te vinden/ terwijl men haer droncken had gemaeckt; maer de Vangers van deſe om-gekochte dien Nacht door den dranck en ſlaep ſelfs gevangen/ ſoo gingen de gehuerde mette Boot aen Landt/ latende de bedriegers bedrogen door haer eygen bedriegerye: Den bovenſtaende Trommelaer is wel 4. Maenden achter-volcht/ terwijl onder zijn ſlaen tot de toehoorders riep: Gy Ront-hoofden en Koeckoecken, loopt Graef: Spit en Delft: 't Parlament ſont daer Commiſſariſſen na toe/ onderſochten de ſake ſeer curieus/ niet anders bevindende als dat yemant door een bedeckte wech en middel al men hem toe-riep/

en

en zijn Trommel-ſlach hoorde: Hey! ghy! wie ſijt ghy? of Duyvel of Klopper, of Trommelaer? ſeeht ons, wie doet dit? hoe hiet gy? is het ſoo of ſo? antwoort, en geeft ſo veel ſlagen: In zijn bedriegerye bleef volharden; men geloofde/ dat die hem toe riepen/ zijn medeſtanders waren. Den Koning deſe Maent in 't Parlament komende/ prees het ſelf de ſoo ſeer/ als hy wenſchte datter goede Incomſten voor hem mochten werden uyt-gebonden: En hy nam den 8. deſer als zijne ſecrete Raden den Eed af van Prins Robrecht/ George Hertoge van Buckingam/ en Jan Hr. Middelton/ Vice-Roy van Schotlant: 2. Dagen daer na quam de Hertoginne van Jorck te Bedde van een Jonge Princeſſe.

De Engelſe Monarch apprehenderende de affecte van ſchandaleuſe Ingeſetenen/ bevont oock buyten Groot Brittangen de Roberye van Robert Douneman/ die neffens andre Engelſen in de Caribiſe Eylanden der Geallieerde Ingeſetenen als een Piraet en Barbaer heroofde: Dē Koning op voorſchryven van haer Ho: Mo: gaf aen Mylord Willougby/ als Gouverneur van de Barbados/ Serinham/ en andere by-gelegen Eylanden/ ordre ſoodanige Rovers in minſte niet te admitteeren/ verbiedende 'tnemen/ verſchuylen/ opbrengen en verkoopen van alle Prinſen op haer H: M: Ingeſetenen/ en ſodanigen Rover gekregen werdende/ geconſtringeert ſal zijn/ behalvens de reſtitutie der begane Piratey/ t' ontfangen meritabele ſtraffe. Eenige Engelſe Schepen in Groenlant oock deſen Jaere komende/ hebben ſich daer mede te verre met verongelijcking aen andere in-geſtelt/ waer over den Koning klagten gedaen zijnde/ is den Hertoge van Jorck/ als Admir. van Engelant verſocht/ op de ſchepen die voortaen na Groenlant uyt Engelant willen vertrecken/ behoorlijcke ordre te ſtellen. De Ooſterſe Comp. te Londen lang gepretendeert hebbende/ dat uyt krachte van haer Octroy geene Natien (alhoewel in d' Ooſt-zee gelegen) bevoegt waren om eenige Koopmanſchappen van daer in Engelant te brengen/ als met haer conſent/ en 't Recht aen haer te betalen: Wierde ſulcx den 23. deſer in 't Parlament gedebatteert/ wanneer de voorſz. Ooſterſe Compagnie wierde gecondemneert / alle Sweetze/ Deenze en Ooſterze Schepen in Engelant te laeten komen / ſonder de ſelve met Pretenſien / Arreſten/ ofte eenigh Recht te moleſteeren.

In Vranckrijck was al voor lang een groote Prophecye af-gegaen op dit jaer 1663. Onder andere iſſer by Claude Ternet een Almanach uyt-gegeven welcke ſeer perfect voorſeyde het vangen van alle de geene die ſich met des Rijcx Finantien hadden bemoeyt gehad/ noemende die de Treſauries van de Spaerpot: En op het eerſte Quartier van deſe maent May in April/ ſegt hy: Ici pluſieurs qui tiement Libros computationum & reditus Regum, ſeront contraint de rendre compte & reliquat de ce qu'ils auront manïe. Deſe Lieden hadden ettelijcke tot 14. ten Hondert van Renten den Koning in rekeninge gebracht/ en ſelfs hadden ſy 17. per cent getrocken/ dat haer maer op 10. ten hondert tot onderhouding der Coningl. Huyſen was ordre gegeven/ op een tijt dat den Staet ſulcx hoog van noode hadde: Men wiſt oock tegen Foucquet langer niet meer by te brengen/ als de Fortificatien van Beſle Iſle, het Canon dat hy in Hollant hadde doen Gieten, en de correſpondenten buyten 't Koningrijck, die hy op zijne koſten hadde onderhouden:

Be-

Beneffens een memorie met zijn eygen hant geschreven/alwaer door 'tverset-ten van een woort op een ander plaets den sin geheel was verandert; op 'tstuck van Besle Isle zijn Poncet/ Renard tot Vincennes geexamineert/ daer sy op de Intergatoria haer wel defendeerden: Men verhaelt dat hy om 't selve te Fortificeren soude last gehad hebben of ten minsten permissie van den Cardinael Masarini; maer men en vont volgens de ordre des Conings d' Enregistratie niet van so hoog wichtige saken gelijck 'twel behoorden. Den Koning niet rustende om zijne Huysen te verbeteren/ dede uyt Enghelandt komen een voorname Ingenieur/ welcke de kennis als Vitruvius had/ om 'tWater soo hoog te doen klimmen als de hoogste Berghen/ 't welck in Vranckrijck wat raers schijnt/ maer in Hollant voor veele jaren is bekent geweest/ want men siet oock te Brussel op de Stadthuys Tooren een Fonteyn boven seer hoogh springen: En in Hollant op de hoogste Kamers in Herbergen. Korts daer aen wiert den Koning/ en te vooren de Conninginne met een overvallighe Koortze besocht/ dan redderde haer terstont/ waer over de vreughde onder yder plaets nam: Want/

Als den Koning gesont leeft, en de Gemeente Wel vaert, is de Republijcke geluckich.

Den Spaenze Monarch had dat selve nootlot/ by na op een tijt/ want als hy meende de vreugde vuyren over 't Huwelijck zijns Dochters metten Keyser binnen Madril te laten aen-steken/quam hem sodanige snijding en swackheyt door 't Graveel aen/ datte pompeus heden uyt-gestelt/ toch de Catholijcken Koning oock korts daer na beter herstelt wiert: Wanneer men nu in gesontheyt bevreedicht zijnde/ aller manieren den Oorlog tegens Portugael aen te setten. Den Raet van Indien gehoort hebbende wat onhebbelijck Piraterye d'Engelsen op een mager pretext hadden uytgewerckt in Cuba/besloten 8. Gallioenen in haer Vergaderinge te Madrid te doen Equiperen/omme de zeevaert op West-Indien van dese Roof lieden te vebrijden/'twelck voor desen wel altoos so geweest was/ maer nu zedert mette Hollanders Vrede was gemaeckt/ waeren die onkosten in plaets van ter Zee/ te Lande ghebruyckt: Want de Graven d' Urque en d' Olivares schafte die aller-eerst om bovenstaende redenen af: Men bevont in dese Maent datte Riviere Gudalquimi so hoog opvloepde door een langduerigen Regen/dat men de Poorten dier stad gesloten hielt: Want dat vremder is/ seker Schip op de Rivier/ de Tromp geheten/waepden niet wijt van Sevilia by de Moglie om verre/daer het nogtans so diep te Lande in leyt/en doen had men mogen lesen de letteren van ha Stadt: Qui non ha vista Sevilia, non ha vista Maraviglia. In Cataloniea was het mede niet effen/ om datte Marquis Castel Rodrigo in dese maent te Barcelona het Wapen-huys van alle Amonitie dede leedigen/en hoewel de Magistraet dier Stadt daer heftig met Protestatien tegens was/nochtans dede hy 'tselve af-breken/ om te bouwen een Pallais/'twelck dienē soude voor de Infante van Spangen/ Bruyt van de Keyzer/ als sy passeeren soude om te gaen na Duytslant: Over de vreugde van welckers Huwelijck des Keyzers Gesant te Madrid verscheyde armen Kleede/ in plaets van dat gelt te grabbelen te werpē/ daer toch niemant nut van had/en dickmael veel onheyl door was ont-

ontstaen: Een seer voornaem Minister van de Spaense Kroon/ verhaelde doe aen een Nederlants Heer die de Caracter van hare H: Mo: voert/ hoe dit Huwelijck tusschen den Keyzer en de Princesse Infante van Spangen/ wel 4. Jaren te vooren by kennisse van weynig Personen van beyde Hoven was gesloten geweest: Waer om nu eerst 't selve te Madrid/ en te Weenen in April door vreugde-tekenen was bekent gemaeckt geworden.

De Rovers van Barbaryen begostē in dese Maent weder op alle Christen Schepen te Roven: Sy quamen niet alleen op den buyt in Vranckrijck op diverse plaetsen/ maer oock in Spangen 2. mijlen van Alicanten Landende/ liepen wel anderhalf mijl te Lande in/ in slavernye weg voerende twee gantse Huysgesinnen; namen so veel Schepen en barcken/ dat 't getal van alle Europise Natien dit jaer bedraegt over de 160. Schepen die sy vernielt en geplondert hebben: Die van Algiers 't is waer/ al wat te lange opgehouden tot de belofte aen haer gedaen/ om t' ontfanghen geldt tot lossinge der aldaer sijnde Nederlantse Slaven/ siende geen penningen verschijnen/ gheloofden dat men de beloften van 't gelt-geven niet presterende/ oock met 't geheel Tractaet niet goets voor had/ en als in de wint sloegh/ en zy waren te meer onvernoegt/ vermits door de aldaer regnerende Pest alreede vele Nederl. Slaven wegh genomen waeren. Commandeur Sweers van daer met 3. Lants Oorlogh-schepen te Mallaga komende/ kost tot groot ongemack van 't Volck om de besmettelijcke Sieckte geen practica krijgen/ waer op daer na den Coningh van Spaignen beter ordre stelde/ als/ dat alle Nederlandtse Schepen soo wel als zijnes Majesteyts Schepen souden in soodanighe occasie van regnerende qualen/ geprovi andeert werden/ en specialijck was daer toe oock ordre gestelt behalvens de Spaense Havens/ mede in de Eylanden van Majorka/ Minorka/ Iuisa en Sardeigne. Comm. Sweers quam na 't Patria/ met advijs/ datte Barbaren hadden gedreygt/ indien na twee maenden 't beloofde Rantsoen der Nederl. Slaven t' Algiers niet en was/ dat zy dan aen alle hare zeeluyden souden belasten alle Schepen onder hare Ho. Mog. vlagh varende/ te visiteren/ ende daer uyt over te haelen alles wat bevonden soude worden aen hare Vijanden te behooren. Te Sevillie was men dese dagen al vry perplex om dat d' Engelsen in West-indien St. Francisco de Campeschie/ een kostelijcke Bosschage/ en sommige Spaense Schepen haddē vernielt en verbrant: Als mede/ om datte Negotianten te Cartagena ende in Nova Espagña seer slecht om de veelheyt der goederen/ met hunne Coopmanschappen waren gevaren/ invougen men staet maeckte/ datte Fransche Lijnwaet Facteurs uyt Normandijen/ en andere/ wijl 't Lant opgepropt van Manefacturen gheene Cooplupden quamen/ hunne Goederen met verlies van 30. en 40. per Cent hadden verkocht. Tot Parijs quam den Venetiaensche Gesant Sagredo aen hare Ho. Mo. Ambassadeur Boreel klagen uyt last van zijnen Dogue en Republijcke/ hoe dat eenen Roelof Martensz. Vijgeboom van Hoorn schipper op 't Schip de Keyser Octavianus/ door sijne Noordthollantse Reeders bevracht op de Middellantse zee/ om de hoogste vrachten geresolveert had om te varen van d'eene Turckse Haven tot d'andere: Een sake in der daet tegens

de Christen

de Christenheyt/ en ob lucrum: Was oock gevolgt/ dat hy in Maert laest van Constantinopolen na Alexandria met veele Goederen wi lende/ daer ontladen en onder 't Eylant Bekikry leggende/ weder Turckse goederen was inschepende om na Constantinopolen te brengen: Eer hy nu vol laden was/soo komen 3. Schepen van Maltha/ 2. van Livorno en 1. van Venetien daer by hem leggen/ en locken den Schipper by haer / onderwyl zy zijn Schip overweldigden/ en te Stande in Candia op brachten: De Turckse Cooplien klagen hier over aen 't Hof te Constantinopolen: Terstont heeft den Caimachan alle Nederlantze Schepen doen beslaen / en ondertusschen eenighe Chaussen van Adrianopolen komende/daer de Primo Visir was en dē Grooten Heer/ belasten die aen Levinus Warnerus hare H: Mo: Resident dat hy gem: goederen weder soude doen komen/ of de waerde van dien betalen/ost dat hy selfs na Adrianopoli soude komē/'tgeen hy dede/en schreef op zijn wedervaren aen den Nederlantze Consul te Smirna den 25. July desen Brief:

Ill. Hog. Mog.

DEn derden dach na mijn komste alhier is geweest den 11. dezer, soo ben voor den Hoogen Raet geroepen met de geinteresseerden, alwaer ick alle mogelijcke vlijdt gedaen hebbe, en al de beste reden voort-gebracht die eenigsints tot de sake konde vorderlijck zijn: Edoch alles sonder eenige vrucht, alsoo hy onse Capitulatie, die ick haer voor leyde niet wilde aensien, als mede den Must: Op wien volgen onse Capitulatie, mijn meeste hoope stont in 't selfde Schip, de Somme van 6000. by geinteresseert is geweygert een behoorlijcke Fetsa te geven, gelijck in dier saken gewoon is te doen, waer op Sententie is gevolgt, dat ick als publijcke Representant van haer Hog: Mog: en als Hooft van alle Nederlantse Natie in dit Rijck hadde te verantwoorden voor alle schepen die alhier met een Hollantze Vlagge quamen, en dat ick behoorde te weten dat de Capiteynen goet en getrou waren, oft niet, en dienvolgens op my hadde te nemen het Schip met de ladinge binnen 40. dagen hier te leveren, of de selve Goederen in de geseyde tijt te doen betalen, of in het gevangenhuys te gaen: 't Welck alsoo zy geen reede, die ick daer op repliceerde wilden aen-hooren, gescheyden, brachten mijn in de Seaus Bassa sijn Huys, alwaer ick met eenige Sciansse seer naeu bewaert wiert tot op den 17. deser, in welcken dach veel Volck van 't Hof quam met een seer streng gebodt van den Chaimaichau, de welcke seyde sulcx van den Coning ontfangen te hebben, inhoudende: Also den Koning mijne obstinaetheyt sach, dat perseevereerde om de selve Goederen niet te doen betalen, wel expresselijck belastende mijn in een duystere Kuyl onder de Aerden, welck vol stanck en On-gediert is, alwaer men Moordenaers en diergelijcke dootschuldige Menschen gewoon is te setten, souden brengen, en wel naeuwelijck soo bewaren: In welcke gevanckenisse ick bereyt was te gaen, ten zy een aensienelijcke Turck van het Hof, mijn goede Vrunt, met noch meer andere mijn niet gewaerschout hadde, segende, of ick al schoon in dese gevangenis ging, dat daerom de pretentie niet te min-

der

der soude sijn, maer veel eer den Koning meerder te vertoornen, alsoo zy in alle manieren satisfactie van de sake begeerden, en denckende sulcx mede tegen de publijcke reputatie en met perijckel van het leven te zijn: Waer op ick siende mijn in deze extremiteyten gebracht, niet anders konde doen als te seggen, terwijl ick in des Konings macht was, dat hy mijn soude beveelen wat hem beliefden, hoopende dat zijn beveelen rechtvaerdich souden zijn: 's Anderdaegs wiert ick in 't Huys van den Testerda gebracht, alwaer mede alle de geintereſſeerde waren, in welckers presentie alle de Goederen geëstimeert wierden, volghens de Turckze Manifesten en de Italiaenze Nota van den Schrijver van het Schip, de welcke met Sopra Cargo te Cayro noch Gevangen sitten, bedragende in alles soo van den Koning als Kooplieden Goederen de somma van achten-ze ventich duyzent vier hondert en vijf-en-veertich Keoni, segge 78445. hier na wiert in mijn voorige gevangenisse gebracht tot 'sanderdaegs den 19. dito, dat weder voor dē Divā worde geroepē, met alle de geintereſſeerde, alwaer niet meer als 3 maenden en 15 dagen tijt tot de betalinge van de geseyde somme wierde gedetermineert, en soo op-geschreven: U E. D. sal dan alle behoorlijcke middelen en alle mogelijcke vlijt aenvaerden, op dat geseyde somme ter gesetter tijt mach gereet wesen, om de tweede furie niet te verwachten, die slimmer als de eerste zoude zijn, niet alleen over mijn, maer mede over U E. D: gelijck dan noch in 't Gevangenhuys zijnde geseyt wierde, om dat Smirna de principaelste en naeste plaets, en den tijt seer kort is, soo kan U E. D. procureren dat de halve somme by provisie betaelt wert, tot dat men de geheele haverye sal gemaeckt hebben, en het geene van Aleppo, Tripoly, &c. sal komen, sal U E. D. toegesonden werden: Hier nevens gaet het commandement tot dese sake van de korte, waer toe, om het selfde te verkrijgen, noch gedwongen ben geweest om een supplicatie in te geven, U E. D. heeft te weten dat geordineert hebben, Aleppo by provisie 15000. en Tripoly 3445. Liony sal betalen, tot dat men de grechtige repartitie sal gemaeckt hebben: Uyt het voorß. blijckt dat op Smirna de somma van 60000. Leony blyft.

Adrinop: den 25. July 1663. Ende was ondertekent, U E. D. Geaffed.

LIVINUS WARNERUS.

Daer op is by dē ged: Resident een Turckse Oberste gekomē om de voorsz. somme te doen betalen in 3. Maenden en 15. dagen/ op pœne/ van datte selve Resident in den Kercker geworpen/ en zijn Huys en goederen verseghelt souden worden: Waer door de Natie sich in extremiteyt siende/ accepteerdē neffens de Coopluyden en Factoors datte penningē onder verbintenisse van ged: Consul en Natie op Intrest soude werden genomen/ met conditie/ datte aldaer zijnde goederen/ en die met 't aenstaende Convoy verwacht wierden/ daer voor souden wesen verbonden/ ter tijt haer Hog: Mo: daer in ordre souden hebben gestelt: En zijn dien-volghens alle de gearresteerde Nederlandtze Schepen in Turckyen ontslaeghen.

JUNIUS 1663.

DAer en tegens schoten de Maltezer Galeyen op die tijt eenige Turckse
Schepen in de gront/die van Tunis en Alexandria d'Egypte na Con-
stantinopolen wilden/ en veroverden oock eenige. Den Ridder Paul
ruyneerde oock onder Barbaryeu een Turcx Schip a twee. Maer wederom
lichte de Turcken meest al de Goederen uyt 't Nederl. Schip St. Pieter/ en
noch een ander/te Marseillie op Alicanten geladen hebbende; zy namen oock
de St. Jan/ die te Cadix 70000. stucken van achten/en andere goederen per
Genua had geembarqueert. Eenen Pieter van Leeck tot Livorno in zijn
Schip Asia veele contanten en andre goederen geladen hebbende op Smyrna/
wierde door den Venetiaense Gener. hem sommige contrebande Waren ont-
nomen;waer over men beoogde/dat hy zijn resteerende Ladinge tot Salonica
heeft gesocht te verkoopen; willende so 'tscheen/het vorders op den Roof aen-
stellen. Fol. 50. is by ons gesproken van den Rover op 't Roode Meer: Dese
so ras hy verstont dat Foucquet gevangē was/nam het kostelijckste van gout
en gesteenten uyt zijn groot Schip/dat in het kleyne ladende/om daer mede te
retireren; maer men vong stracx eenen Benjamin du Val/Burger van Habel
de grace/ een heymelijcken Negotiant van Foucquet/benessens den Commis
van 't Schip/ waer op waren veele soo Arabise/ Turckse als Egyptise Sla-
ven: En uytte calculatien die men maeckte/wierde geestimeert doe noch 4. a
5. Millioenen schats in dit Schip te wesen. Volgens d' ordre van zijn Maj.
van Vranckrijck embarqueerde sich dese dagen tot Rochelle den Bisschop vā
Petree op 't Schip van Cap. Gargot/ om Bisschop te wesen tot Quebeeck in
Nieu Vranckrijck/ nam daer toe mede twee Jesuijten/ en vier Weereltlijcke
Priesters/ op 't selve Schip vertrock oock mede den Hr. de Mezy/ die in die
Ghewesten gingh Commandeeren voor den Koningh/ in plaets van Sr. d'
Avaugour: Voeren oock mede Vrouwen en Mans/ om aldaer de Colonien
voort te setten.

Binnen den Hage ontstont den 12. deser 's Nachts ten Huyse van seeckere
Juffrou van Mortagne en hare Dochters/ een querelle tusschē de Dienaers
van zijn Excell. Borry en den Pickeur de Roodes jongste Soon/ werdende in
't op-komē van de Trap een Knecht door een ander met een Pistool doorscho-
ten: Men wilde terstont zijn Excell. met dit feyt besw aeren/ en men stroyden
uyt/als of hy reets gevlugt/ en alle zijn goederen verseekert waren; maer selfs
te voorschijn komende/ purgeerde sich ten vollen voor 't Hof van alle dese ca-
lumnyen. Weynig dagen daer na ontstont weder een ander querelle/ want de
Moscovise Gesanten uytten Hage op haer vertreck staende/was seker Graef
(wiens Vader Gesant in Polen gheweest/ ende hem daer ontloopen zijnde/)
onder haren Treyn was/ die van haer weg vluchte/ soo men geloofde/ om de
groote inclinatie die hy tot dese Landen hadde/ en kleede sich oock doorgaens
op de Nederlantze wijse: De Moscovise Gesanten zijn vlucht hoorende/ son-
den

den stracx alle Booden uyt om hem t' achterhaelen/ en versochten de protectie daer toe aen desen Staet/ 't welck haer vergunt wiert; zy wijsen 't Huys aen waer in hy was/ vindende daer een van zijn Dienaers/ zijnde in 't Logement van den Ambassad. van Polen/ trocken die by de Keel/ hem sleepende als een hont/ een ander trock een Sabel om op hem te slaen; eenige Inwoonders van den Haghe dese wreetheyt niet wel konnende dulden/ quamen so sterck op de been/ datse den gegrepen mosten verlaten/ en selfs wijcken: Men belaste haer sich stil te houden/ doch dat haer Ho: M: haer de hant souden bieden in alles: Men hoorde doe datte Moscobiters desen Graef te meer begeerden/ om dat hy eertijts eenige Troupen van den Czar gecommandeert hebbende/ van de Poolen was overwonnen/ en onder die Kroon teghens Moscovien dienst genomen ghehad/ en om dat men hem daer van Pardon had toegeseyt/ had sich onder der Moscovise Ambassadeuren Treyn begeven/ doch bespeurende sulcx maer listigheden te zijn/ vluchte derhalven: Waer over den outsten van dese Ambassadeurs/ zijnde een grys Man/ tegens eenige Heeren van desen Staet met groote droefheyt en Tranen verhaelde: Dat hy ordre hadde om meer gemelte Grave levendigh of doodt, aen zijne Zaarse Majesteyt te leveren, soo niet, dat hy 't aen hem verhalen soude, ende als hy hier over met groote bekommernis weende/ seyde: hy dorfde sonder den ged. Grave niet weder in Moscovien keeren. Om alle vordere onheylen te verhoeden/ wierden ettelijcke Soldaten voor 't Logement van den Poolsen Minister ghesonden/ op dat de Moscobiters 40. sterck/ niet met een groot geschreeu als voren hem mochten bespringen: Want de ged. Grave had sich al in tijts in Vrouwen kleederen/ en so men geloofden/ met een Boot na d'overzijde der See begheven/ hoewel 300. guld. op sijn lijf wierde geset: De Heere van Schrieck droech den 24. deser hare Ho. Mo. een ampelder relaes daer van voor/ te weten/ Dat de Heeren Ambassadeurs ende Cancelaer van Moscovien zijne E. door een Hof-Ioncker en haren eersten Tolck hadden bekent gemaeckt, hoe dat den Neef van den gem. Ambassadeur met den tweeden Tolck, wesende een Polack, seeckere Capiteyn en een Dienaer van hare E. waren weg geloopen, en seer ernstigh versochten dat de selve mochten werden geattrappeert. De Staten van Hollant/ &c. seyden/ soo ras zy sulcks vernamen, terstont daer op ordre hadden gestelt. Even echter quam na dien in de hoogh ged. Vergadering den Afgesonden Jermol Juanooits Beykove de voorss. klachte vernieuwen: En men beloofde hem in alles de hant te bieden: De voorss. Moscovise Ambassadeurs hadden al den 19. deser ter Generaliteyt haer afscheyd genomen/ werdende op geleydt in de Nieuwe Carotse van Staet/ door hare Ho. Mo. Gedeputeerden Crommon van Zeelandt/ Kenswoude van Utrecht/ en Kan van Vrieslant/ begeleydt door diverse Carotssen van 6/ 4 en 2 Paerden/ doch geene van vreemde Ministers/ om den strijt van Voor-rangh onder haer te prevenieren: In 't afgaen seyden ged: Ambassadeurs/ Noch een Brief van Credentie die om de kortheyt des tijts noch maer geconcipieert was, gemeent waren over te leveren. Versochten oock Schepen tot hare Reyse na Oldenborg/ om dien Vorst als desen Staet te complimenteren/ gelijck mede sy hare Ho. Mo. versochten een Ambassadeur na Moscovien te senden/ doch daer toe was beramens tijt noodig/ vermits al de Provincien maer eens in 't

Naer by malkander quamen: De Goude Ketenen die men haer vereerden beliepen ter waerdije van omtrent 20000. guldens: Dus zijn uytten Haege de Moscovise Ambassadeurs na Amsterdam getogen/ alwaer sekere 5. Tamboeren/ daer onder 2. Vaders en 2. Soonen op den Esel zijn geset/ om dat sy buyten kennis van hare Overheyt de voorsz. Moscoviters hadden verwellecomt. Den 25. Juny is verstaen/ datte Huysen oft Logementen van Residenten in 's Gravenhage geensints exempt en waren van ondersoeckinge/ speciael/ wanneer men aldaer met goet recht en fondament wegens de Overheyt of Justitie d'een of d'ander soude willen attrapperen. De Franse Gesant/ de Hr. d'Estrades dede den 25. deser per Memoriael klachtē/ dat men de Franse schepē van Calais/ St. Valery en Dieppe te Rotterdam oock 50. st. per vat af persuadeerde: Zijnde een teghendeel van de Franze belastinghen. Ter Veer in Zeelant wiert seeckere Waert buyten de Stadt om zijn quaet huyshouden gevangen/ en met Dienders der Justitie op een Koetswagen gehaelt: Op den weg na stadt sijnde/ sackt de Wagen in een Kuyl/ d'eene Diender sijn hooft uyt de Wagen na 't Wiel keerende/ snijt desen Waert hem geswint met een Penne-mes de keel af/ en doorstoot oock den tweeden Dienaer/ sprong so uyt de Wagen/ en vluchte in een Boogaert: Hier ontdeckt/ wiert gegrepen/ alvoorens den eersten die hem aenquam met 't voorsz. Penne-mes byna al de Vingheren af-snijdende: Hy is korts daer aen om zijn misdaedt binnen de Stadt van ter Veer Geradbraeckt. Te Lovenchrist/ een Dorp anderhalve ure van Gent in Vlaenderen was een Boere Feest in seeckeren Hof/ 't begost onder dees vreugt quaet weer te worden/ donderden en blixemde slag op slag: Eenige Gasten gingen in Huys/ andere te hoog bedroopt/ bleven als sorgelose onder den blaeuwen Hemel/ twee van dese zijn door den Donder doot gheslagen/ en acht andere dapper gequetst: Ons leerende dat men tijts sijn zeyl moet strijcken/ want/ In voorspoedt en weelde siet toe.

Op Pinxster-dagh ging de Paus na sijn gewoonte in de Kerck St. Jean de Lateran ter devotie/ waer na hy 't Volck zeeghende/ staende boven op een der hoogste Gallerijen van 't Pallais/ 't welck ten dien eynde dapper geciert en geparfumeert was/ en bequaemt om daer na van de maeltijt te gaen lucht scheppen op 't Casteel Gandolfe: De Soldaten stonden ghewapent op alle de Wegen en Straten/ met ordre/ niet te schieten dan als de Paus voorby was/ en dese botte saluteerders schooten evenwel noch een bystaender om ver: De Paus gaf doe de drie rijcke door de doot des Cardin. Bentiboglios vaccante Abdijen aen zijn Creaturen de Cardinalen Bagui/ Vecchiarelli en Franzoni/ die de selve om hare groote armoede wel hoogh van noode hadden/ echter niet te min wist den Cardinael Chigi klagenswijs van dat hy maer 60000. Escus uytte Kerckelijcke innekomens hadde/ sijn woort by den Pauste doen/ datte 3. voorsz. Abdijen opgehouden/ en de opgemelt dry arme Cardinaelen niet meer als 16000. Escus renten uyt de nagelate goederen des Cardinaels Jan Carlo de Medicis zijn toe-ghevoegt: Den Neef van Bentivoigle was

hier

hier oock tegen/ en door een Memorie aen den Paus/ versocht dat men hem die 16000. Escus of de minste van dien wilde geven/dat anders zijn Huysgesin verlooren soude gaen/ maer hy kreeg nihil. Den Coning van Spangien niet wetende wat uytslagh de onlusten tusschen den Paus en Vranckrijck nemen soude/ dede tot bewaringe van den Staet van Milanen dese daghen veel Krygsvolck uyt Duytschlant derwaerts komen: En consenteerden oock/ dat den Hertoghe van Parma alle zijne Staten ende Plaetsen die hy in 't Coninckrijck Napels besat/soude mogen veralieneren/ja selfs oock die van Altamura/ waer by annex is de digniteyt en Tijtel van Grande d'Espagñe/ om met dat contant gelt te beter konnen voldoen voor 't Hartogdom van Castro aen de Montisten. Te Parijs begost dese dagen het College van de Sorbon door een Theses weder des Paus authoriteyt en macht levendigh te maken/ 1. In saken buyten d'algemeyne Kerck, konde de Paus niet doolen. 2. Datte oordeelen echter aen hem stonden, gelijck als ten tijde Constantini, wanneer daer drie Pausen te gelijck waren. 3. Dat nochtans de Paus geen macht had de rebellige Onderdaenen van eenig Souverayn Prins te absolveren van de ongehoorsaemheyd, al ware de saecke selfs tot nadeel van den Paus. 4. Datte Paus geen authoriteyt had over 't Weereldtlijcke van eenige Prins te disposeren, 't sy om Kettery of yets anders, vermogende selfs niet daer om te bannen: Gelijck seker Paus met Venetien in Oorlog rakende, daer om de gantse Republicke excommuniceerden, en zy door haren Patriarch banden weder om den Paus, willende na datte Pays gemaeckt was, oock zijn Absolutie niet ontfanghen, om dat zy zijne excommunicatie niet en estimeerden.

De onlusten in Ongaryen tusschen den Keyzer en de magere affectie der 3. geestelijcke Keurvorsten/ verknocht aen het Franze Rijck/ de war ordre van andere Duytze Stenden/ en de Vrootdronckenschap van veele op-geblasene Hoogduytzen op den Regensporger Rijckxdach/ maeckten/ dat Godt betert/ deze dagen den Turck zijn stoutheyt verhefte/ te meer hy sach/ datte Roomze noch Gereformeerden/ of Evangelize elck ander konden lijden/ datte Papen liever Mahometize als Calvinize/ de Evangelize liever Roomze als Calvinize/ en de Opinieuze Dienaers van haer eygen driften veel eer haren dollen kop als de reden/ de Liefde en Christelijckheyt souden placts gegeven hebbē: 't Gebeurde dese dagen/ tot bewijs van ons seggen/ dat den Coning van Denemarcken (die in zijn Rijck byna niemandt als Luterze dult) een ordinaris Resident te Weenen aen 't Keyzers Hof had gesonden/hem mede gevende een Luters Predicant/ om hem in de Religie te dienen/doch also ged: Predicant van Hoogduytze Natie was/ en geen Deens konde spreken/ soo dede hy zijn Dienst in de Hoogduytze tale/ waer over hy eenige toehoorders kreeg die niet Rooms en waren/ hier af waren verklickers de Pater Jesuijten tot Weenen selfs/ en om een Judas penning te behalen/disten dit voor den Keyzer als een saeck van seer dangereuse gevolge/op/welcke dese bijters als een slaef gehoorsame nde/de Luterse Preker uytte Stad deden vertrecken: De Deense namen dit qualijck/en sy haddē reden/om dat hare Coning wegens Holsteyn als Coning Leenheer en Vorst des Rijcx hetzijn Minister was: So ras 2. Papen te

Coppenhaven van des Keyzers Resident dese Historye verstonden/ hebben sy de klop van vergelding niet verwacht/ maer zijn terstondt uyt Denemarcken na Duytslant als gevlucht: Den Keyzer liet sich in deze dagen noch verder misleyden/ wanneer eenighe knapen hem deden gelooven datte Turck noch Vrede socht/ zy rieden hem de handelinge dapper aen/ en dattet Rijck (gelijck het waer was) in geen gestalte was om de groote macht der Turcken te resisteeren: Men resolveerde des wegen na Belgrado aen den Primo Visir te senden Heerlijcke geschencken/ waer onder een kostelijcke Horologe van een wonderlijcke inventie was/ eenige in silver gesneden rare stucken; maer dese Juweliers kregen tot antwoort/ datte Keyzer aenstonts als zijn Volck uyt Zevenbergen most voeren/ en de Fortresse Zekelheyt aen den Bassa van Waradijn overleveren/ en voorts gants Zevenberghen af-staen/ maer speciael zijn recht op Hongaryen/ en des weghen daer nimmer electif te zijn/ dat men Serinswar demolieren/ en de schade door den braven Graef van Serijn gedaen/ vergoede/ en de lospenningen der gevangen Turcken/ weder geve; eysschende boven dien noch 2. Millioenen contant/ oock datte Graefschappen Zatmar en Caloo in Hongaryen souden ingelijft worden/ seggende/ dat die altoos aen Zevenbergen hadden behoort: Doen begost men te sien sonder bril waerom soo veel Volck na Buda/ na Gran/ na Temiswar en elders versamelden/ die Tulbanden/ Swaerden en een Onchristelyck gheloof/ en Barbaris gemoet voerden: Doen begost men 8. Schepen met Yzere Stucken na Comora en Raab den Donauw af te senden/ en Neuheuzel insgelijcks te voorsien: Den Graef van Serinmet hulp te troosten: De Ongaren te flatteeren: De Rijcx-Vorsten te bidden: En sich veel te laet bedenckende/ ervoeren dat de Turcken beyde in Sevenbergē en Ongarijen meerder vrundē hadden als men wel had durven verhoopen: 't Welck men te Weenen niet eer geloofden/ voor dat men een Brief van den Primo Visir dese dagen intercipieerden/ geschreven aen de Sevenburger Vorst/ luydende als volgt:

DEn Vorst van Zevenbergen MICHAEL ABAFTY; en doet groeten sijnen gunstigen Vrunt: De Brieven die gy ons gesonden hebt, sijn ons beneffens de 3. Natien toegekomen, wat gy heb geschreven heb ick verstaen: Her Rijck van Zevenbergen is een Rijck van den Aldermachtigsten Keyzer, soo lang sy sullen volharden in getrouheyt van den Aldermachtigsten Keyzer, soo en sullen sy van geenderleye sijde eenige verhindernisse hebben: De Brieven soo gekomen sijn van Hussijn Bassa, komen met U E. Brieven over een; Wy oock, sullen met de hulpe Gods, neffens de Armade van den Aldermachtigste Keyzer, den 16. dezer Maent May verreysen, op den weg niet vertrouwende, haesten om te komen op de Contreye, als maer alleen ons Godt goede gesontheyt verleent: Gunstige Vrunt, soo dickwils als gy ons voor desen Brieven hebt geschreven, so dickwils hebben wy U E. oock geschreven: By aldien ons God behoede, sullen wy op de Reyse na die Contreye, wat swaricheden dat dat Rijck soude mogen hebben, gants by-leggen; U E. is wel bekent dat de woorden van den Aldermagtigsten Keyzer, en mijn woorden eens zijn: Alli Bassa mijn Vader, dewijle hy na by is, hem vertoonende alle swaricheden, sal mede naest Godt in waerheydt alles by-leggen: Gy sijt een

Kint

Kint onder bescherminge van den Aldermagtigsten Keyzer, ist dat gy u van de quade Zevenbergze Menschen of andere niet laet verleyden, maer constant blijvende, dirigeert den handel des Rijcx: Gy hebt niet geschreven van de Schattinge van Zevenberghen, daer den tijt nu is gekomen, en oock al voorby is, hoe dickmaels ghy oock geschreven hebt, en hebt gy van de Schattinge niet gemelt, maer schrijft geduyrich van een en der selve Sake, wat gy denct en wete niet, wy sullen met Godes hulpe tot de Contreye komen om alle Contrariteyten by te leggen, maer soo veel de Schattinge aengaet, eer dat wy daer komen, soo sent die ons een dach of vier te vooren te gemoet, op dat u saeck loffelijck zy, beelt U L, niet in dattet klucht is, want gelijck het Woort van den Aldermagtigsten Keyzer soet is, so bitter ist oock: Gy oock, hoewel gy de saeck wel betracht, soo volvoert nochtans een dagh te vooren u dingen: Gunstige Vrunt, soo haest als wy met Godes hulpe daer sullen ghekomen sijn, soo sal ick alle U E. en al des Rijcx swaricheden en lasten na wenschen by leggen: So haest dese Brief tot u sal gekomen sijn, so bevlijticht U E. met alle mogelijckheyt dat gy de Schattinge over sent; telt de dagen.

In Turingen was 't deze dagen oock niet wel/ dewijl men ick en weet nauwlijcx om wat oorsaeck men den Gouverneur van 't Slot Ciriacxburg te Erfurt (die uytte selve Stadt geboortig/ en daer gehuyst en gehooft was/ wilde beschuldigen als of hy de Stadt aen den Keurvorst van Ments door stratagema hadde willen overgeven: Men seyde oock/ dat om de ontdeckinge van dien hy vast geset wiert: De Borgers stelden de Roomze Magistraet die nieus gekoren waren/ des weder af/ en de oude Regeeringe in hare stoel; sendende hare klachten op den Rijcxdag na Regens-burg/ wegens 't gewelt hun aen-gedaen/ protesterende so voor haer Religie als goet en Vrijheyt alles te willē opsetten. In Pomeren hoorde men oock datten Luterse Bisschop van Aboo/ Terserus een Catechismus met eenige glossaten had latē uytgaen/ waer tegens sich een ander Luterze Doctor Enewalde opposeerden/ eñ des wegen daer over tegens Terserus openbaer disputeerden/ alwaer hy de voorsz. Maecker der glossen voor een Ketter uyt-scholt: Hier over mosten veele Finlantze Theologanten na Stocholm verschijnen/ daer zy van den Bisschop en andere Gods-geleerde van Upzal/ en van de Bisschoppen van Lincoping/ Western/ en Strengneu zijn ontboden/ en men heeft te Stocholm in 't Consistorium gearbeyt om dezen boosen handel in zijn geboorte te versmooren: Te Stocholm is doen een mis dadige Onthalst/ die in zijn afschept den Prediker Donder en Hagel toewenschte/ en sloeg hem met een Boeck in 't Aengesicht/ noemende hem schelm en dief: Een ander lasterlijcker sprekende/ is op-gegraven en verbrant. Een goede Leckebroer tot Herfort in 't Stift Minden/ vermat sich deze dagen een Propheet te zijn/ hy dronck sich onder dies aen kloeck bier en Taback vol: Dē Waert daer hy geherbergt was/ hem niet langer willende borgen/ soo riep hy Wee/ Wee over de Stadt/ daer by voegende/ dat hem in een gesicht was geopenbaert wat groot ongeluck over de Stad hangende was: Men ondervraegde hem voor den Kercken-raedt/ daer hy zijn dronckenschap bekende/ en om vergevinge bad/ beloofde sich te beteren/ doch most in de gevangenis ettelijcke dagen met water en broot zijn overdadigheyt weder uyt-vasten: Daer mede

verdween

verdween oock zijn geest van Propheteeren. Tusschen de Stad Hamburg en den Vorst van Saxen Lauwenburg ontstont deze dagen groote onlust / over de Houtinge omtrent 6. mijl van Hamborgh/ die den Vorst niet wilde dat de Hamborgers souden af-kappen/ en ter Marckt brengen. Te Petershagen by Minden is den 17. deses / savondts omtrent 8. uren in een Oly-slaghers Huys een grooten Brant ontstaen die 12. uren duerde: 26. Huysen raeckten in de Asse: Veele Weduwen en Weesen goederen sijn daer verbrant: Om te bergen sag niemant kans/ alleen de Dieven speelden alhier hunne personage/ afnemende van de goede Luyden 't weynich gebergde/ om soo men vertroude/ dat te conserveren voor d'Eygenaers/ sijn als eenige Boeven mette Burgers van de Ryp in diergelijcke occasie deden/ daer mede deur gegaen: In soo een ongeluck niet heylsamer als prompte ordre zijnde/ waer door oock hier mits de getrouwe vlijt van den Drost Ledebur en de Heer Mol voorkomen wierdt dat de gantse Plaets niet af en brande/ men oogenschijnlijck sagh Dat het Quaet in zijn begin, veel gemackelijcker konde gestuyt werden, dan op het eynde wanneer het byna als buyten m[illegible]nne-werck, yeder te krachtig was geworden, want In pricipium obsta.

Te Stocholm in Sweden was als folio 57 is geseyt / den Baron Skijtte over sijne grove mis daden gestraft: Hy beleet op de tijt van sijn sterven oock/ Hoe dat hy in den Iare 1657. in October, komende uyt Pruyssen na Sweden met een expres afgehuerdt Hollandts Iacht, nevens meer andere van sijne goede Bekenden, den Schipper een Enchuyser, neffens sijn Soon en noch een Derde, zijnde de Kock een Iongen van 15. a 18. Iaren met zijn kennisse om 't leven had gebracht, waer door hy sich meester van 't voornoemde Iacht hadde gemaeckt, doende een na-gebootste Acte passeeren met het zeegel van den Vermoorden Schipper bekrachtight, als oft hy aen 't besit van 't selve ter goeder trouwe en door deugdelijcke koop was geraeckt, gelijck hy Baron dan oock sedert van 't voor. Iacht sig heeft gedient, ja selfs oock in 't af-loopen van 't bewuste Boeyer-schip, een van de Complicien, komende uyt Funlant te water na Stocholm, daer hy Inwoonder af was, is terstont gedetineert. In Denemarcken begost men dese dagen seer te klagen mits de uyttermaten slechte Negotie/ door den Oorloch vervallen schulden/ en noch blijvende Impositien: Die van Elsenor sagen ongeern haer verkleyninghe; alsoo men den Vrijen handel der Vremden daer sy al hare welvaerdt af te hebben plachten/ sagen verbieden/ om eenige particuliere Steden / die men tot schade van anderen met bysondere Voor-rechten beneficeerde: De Sweden boven dien/ maeckten Helsingborgh considerabel/ en quamen op eenen dagh nu met meer Schepen door de Sont/ dan sy te vooren in een gants Jaer plachten te doen/ tot merckelijcke verminderinge der Nederlantse Scheepvaert / ende dienvolgens van de Coninckljjcke Deense Tollen.

Den grijsen Poolse Veldt-Heer Potoizky out 81. Jaren / storf dese dagen van een brandende Koortse. Op die tijt quamen van de Littause Armee diverse Gesanten/ versoeckende tusschen zijne Majesteyt van Poolen en haer de Keurvorst van Brandenburgh tot Mediateur/ vermits sy wel saeghen datte Moordenaers van Gonsieuzky/en de Rebellige van 't Poolse Leger een slecht eynde te verwachten hadden: Daer was oock te Lemborgh in de Vergaderinge

ringe der Senatoren ghekomen een gheschrift / 't welck een der voornaemste Poolze Heeren soo hy na 't College reed/ hem in de Carotze was ghevvorpen/ waer op deze woorden stonden: De geene die respect en getrouheyt aen den Koning betoonen willen, werden gewaerschout niet te verschijnen noch te komen op de plaetse hun aengewesen. Deze Boeven maeckten veel spels aen 't Rijck: Maer de Littauze Armee wiert eer den Neck ghebroken / dewijl sy de Hr. Jnatowickx af-ghedwongen hebbende om Pardon voor haer by de Poolze Maj. te verreyzen/ en zy den Littauze Veltheert tot haere Overste hadden verkooren/ heeft hy haer samen-sweeringen verbrant/ en de resteerende Papieren van hun Verbont in een Canon doen proppen/en so in de Lucht weg en aen brisimenten geschoté. Men bracht doe te Martenborg de 4. gevangens die gesept wierden aen de doot van Gonsieuzky schuldich te wezen; Deze wierden op expresse ordre van zijn Majesteyt door Coritzky/ gebieder der Poolze Guarnisoenen in Pruyssen / bewaert in yzere banden: De stoutheyt der mutinerende Poolen was deze dagen so groot/ dat als men haer bedreygde mette Cosacken in 't Rijck te doen komen/zy 30000. tegens 's Konings Legher maer 6000. sterck aen-trocken/ eyffchende gelt en goe woorden: Zy schené moet te scheppen/ mits den onlust tusschen de Marschalcken Lubomirzky en dē Gen. Czarnetzky, welcke beyde na de vaccante plaetze van Potoizky stonden: Doch den eersten/ hoewel zeer groot van vermogen/ oordeelde men niet al te confident met 't Poolze Hof/ als al van voor heen gewraeckt hebbende d' Electie van een Franze Successeur/en diens volgens met de Geconfedereerde van een gevoelen/ maer Czarnetzky liet sich in alle saken des Conings eer verakende/employeren: Men dreygde de samengesworne met de op-gemelte Cosacken in 't Poolze Rijck te doen komen/want des Konings Armee so onmachtige sterck/ was alsoo maer het derde van de rebellige Polen: Den Adel dit hoorende/seyden/liever alles op te willé setten/ als de Cosacken/die toch haer Vrouwen en Kinderen en Knechten in de Barbariste Wilde slavernye vervoerden /in haer Vaderlant te dulden.

Beyde Castilien en Portugal noch volhardende in Oorloch/streckten hare gramschap uyt/ oock op de Bontgenooten/want Portugael knevelde de Hollantze schepen die daer quamen/ en volgens 't Tractaet na Brasilien wilden/ die bysonderlijck belastende: Spangen was jaloux op alle Neoerl. Schepen die na Portugal liepen/ en om te beletten alle toevoer aen dat Rijck/ nam dit verze N.derl. Schepen/ die men in Galissien en elders opbracht/ daer nochtans volghens het 7. Articul van 't Tractaet maer bedongen was/ dat men geen Waren van Contrebande in eenige belegerde Plaetzen van wedersyden soude mogen brengen: Maer de Spanjaerden oordeelden gants Portugael van hun beleghert te zijn / 't welck in de Nederlandtse Regeeringhe absurd geoordeelt wiert: De Portugijze Jnlantze Oorlog was nu al veel dagen gedreygt door een seer groote Spaenze macht onder Dom Jan vā Oostenrijck/ die den 12. Mey van Bajados optrock met 7000. Ruyters en 12000. Voetknegten/ meenigte Wagens/ Karren/en 20. Canons: Quam also 14. mylen

diep in Portugael/ voor Evora/ een Stadt mids soo ver in 't Lant by na onvoorsien van Wapenen en voorraet/ doen waren daer maer 300. Ruyters en 1000. voetknapen binnen/ doch raeckten om den tragen marsch der Spaense noch 1600. man daer binnen: Na 6. dagen echter is deze Stad overgegaen/ den Goubern. kranck zijnde/ de Mueren om ver geschooten/ en mits gebreck van Loot/ selfs de Kerck-Orgelen daer toe gebruyckt/ geen resistentie te doen en was: Den Portugijze Graef Villaflor quam juyst met 14000. Man een halven dag te laet om deze Stadt te ontsetten/ en d' overgaef verstaende/ lach stracx daer op toe om de Spanjaerden of den weg af te snijden/ of tot een Batallie te dwinghen/ want in het Portugeze Legher waren veele Engelzen die daer na verlanghden: Niet te min de Castilianen liepen stroopen tot onder Beja/ Evoramont/ en Aviz/ af-brandende veele Hoeven en Wijngaerden: De Portugijzen oordeelden deze Spaenze Intocht een onbedachtsaemheydt/ voort-komende uyt een Castiliaenze trotsheydt/ als ghewoon Casteelen in de Lucht te bouwen/ die sich schoon hoe diep als hier in een anders Lant/ en vyants Fronturen achter haer/ sich wel dorfden inbeelden/ met wat macht het waer alles seer licht te bedwingen/ en Meester van de Weerelt te speelen: De Portugijzen verhalen mede/ dat Don Jan van zijn Officieren beschuldicht wiert wegens sulck diep intrecken/ dattet op een schandelijck vluchten soude aenkomen/ andere difficulteerde/ of men al soude konnen vluchten: Hy daer en tegens (segt sekere scribent) vont sich soo vernoegt/ dat hy belast heeft/ dat men hem in de collecte van de Misse aen Godt soude recommandeeren mettē Tijtel van Coning Jan: Voorgevende dat hem zijn Vader in het Rijck had bevestigt: En dat hy seer geerne hoorden de geene die hem zeyden te zijn de verborgentheyt van de Propheryen van Portugael.

In Hollant wiert de winste van Evora seer breet by dē Spaenze Minister uyt-gemeeten/ en van hem wiert deswegen den 27. dezer ter Vergaderinghe van hare Ho: Mo. in Franze Tale/ gelezen dezen Brief:

DEN onderghesch reven Ambassadeur van Spangen acht het sijn plicht te sijn U Ho: Mo:
mede te deelen 't geluckich voorval daer Godt mede de Waepenen van zijnen Meester
heeft ghelieven te Zeegenen, in het glorieus winnen der Sradt Evora, van de Rebellen, Hooft-
Stadt der Provinçie van Alentero, versien metten Archbisschoppelijcken Stoel, en den alder-
bevolckften van 't Coningrijck aldaer naest Lissabon, welcke in luttel dagen tot subjectie ge-
bracht is van haren Ware en Wettige Souvrain, on[illegible]ngesien door een krachtig Guarnisoen ge-
defendeert, neffens een aensienlijck getal Burgers, sulckx, dat haer Ho: Mo: sich bysonderlijck
sullen geinformeert vinden door d' overgeving van de hier nevens gevoegde Relatie, waer van
sijn Maj. sich gedient heeft, my toe te senden mette lesten Post van Spangen: En also de Wape-
nen der Rebellen haer nu seer verswackt vinden door 't verlies van soo een capitale Stadt, gele-
gen in 't hartje van 't Rijck, en beset met een Guarnisoen, en sijnde 't beste gedeelte hares Le-
gers, so heeft hy groote oorsaeck te hoopen, dat dit groot begin andere meerder Successen sal
voort-brengen, en dattet Volck, die dus lang onder de Tyrannen gesucht hebben van dat Ge-
biet, haer dienen sullen van goede occasien die sich heden op-doen, om sich te ontlasten van de
Verdruckingen, en tot de Barmhartige goetheyt zijns Majs. sich keeren, waer toe sy haer geno-
digt sien door d' aenbiedinge van Koninckl. genade, en door de sachtigheydt waer mede men

heeft

heeft gehandelt de Borgers der voorsz. Stad: Den ondergesz. A: sal niet na-laten u Ho: Mo: in tijts van advijs te dienen die hy ontfangen sal, sich versekert houdende van de bysondere vreugde en ghenoeghen die hare Ho: Mo: scheppen sullen uyt de progressen en voordeelen van den Coningh zijns Meesters Wapenen, haeren goeden Vriendt en Bontgenoot, ghelijck mede zijn Majest. sich altoos weder ervreugden sal van alle haer Ho: Mo: goede heyl en voorspoet.

Actum den Hage, den 27. Juny, Ao. 1663.

Het Narré van de op-ghem: Spaenze Victorie was aldus: 't Leger van Estramandure den 9. Mey in Portugal getrocken zijnde/ bestaende in 11500. te Voet/ en 5900. te Paerde/ effectif: Quam den 11. dito in 't gesicht van de Stadt Estremos/ alwaer zy vonden 't Legher der Rebellen gecampeert/ met alle hare Hoofden en Generale Officieren/ die (nae men konde vermoeden en bespeuren) bestonde in by na 6000. Voet-knechten/ en 3000. te Paert: Men vervolgde de Reys na de Stadt Evora/ en den Vyant van 't desseyn verwittigt/ schickten 5. Brigaden Infanterye daer binnen/ van 3500. Man te voet/ en 900. te Paerde/ waer by sich 5000. uytte Burgerye vervoegden/ en de Wapens aen-trocken: Den 15. begost men te Approcheeren door 3. wegen/ verdeelt in de Spaenze/ Italiaenze/ en Duytze Natien/ en men won alles buyten: Den 17. den glorieuzen Sr. de Jubet/ met 90. Paerden/ willende binnen de Plaets komen/ om daer te gebieden/ en by Nacht de groote wacht besprongen hebbende/ vont daer soo groote tegenweer/ dat hy ghevangen Man bleef/ neffens 2. Capiteyns/ 1. Lieut. en 2. Maistres/ de rest niet gerekent werdende in 'tcapituleeren/ als sich door het doncker salveerende: Den 19. de Bateryen gemaeckt/ 1. Bresche geschooten/ 2. Mijnen ghereet om de Belegerde te overwinnen/ sloegen zy den Tamboer/ versoeckende uytstel van tijt om te handelē/ 'tgunt men haer weygerde/ selfs van geen voorgeslagen Conditiē te hooren: Men vont goet de Capitulatie der Burgers en Soldaten te separeren/ gevende aen die van de Stadt het Leven en generael Pardon/ goet/ en eerlijck tractement/ tot 'teynde July consenteerde men sulcken gunst aen de Inwoonders die souden willen vertrecken/ met belofte van hare Slaven en Meubelen te vervoeren/ onder reserve van Vivres: 't Guarnisoen was geoorloft uytte Stadt te trecken / het Voet-Volck door de Bresse / en de Ruyterye door de Poorte met Cogel in de mont/ en andere gewoonelijcke eere/ neffens 1. stuck Canon / dat men haer neffens de Siecken en Gequetsten in Estremos soude nae senden / met noodighe Wagenen daer toe dienstigh/ op Voorwaerden/ dat zy van haer 2. Portugijsse Officieren in ostage souden laeten / en dat hun Soldaeten in Estramandura souden geinquartiert werden tot 't eynde van October/ d'Opper-Officieren mochten recht na Estremos gaen / en de mindere een gemonteert Knecht met hun nemen/ 3. vermomde Persoonen mochten uyt-trecken/ maer de Boeren souden 't Accoort niet genieten: Alle 'tgelt/ Vivres/ d' Artillerye/ Wapenen/ die den Hertog van Bregance en zijn Facteurs toe-quam/ soude men alle moeten over-leveren: Tus trocken de Castilianen den 22. Mey daer in/ en 2995. Man te voet/ en 599. Ruyters daer uyt/ de rest was gebleven in 't Beleg/ daer bleven 4. Kopere stucken/ 1000. Quintalen Bospolver/ 400. Musquetten/ veel Baelen stuck-hout / Plancken/ E.

 en 50000.

en 50000. gl. in gelt/ veel Vivres/ de Capittelen van de Kerck / het Tribunal van d' Inquisitie/en de Magistraet selfs gaven selfs hare Vassalage aen Spanjen/ verwerpende de Tyrannye en 't ghewelt van de Rebellye van Bergance/betoonende hare hartelijcke vreugde over 'twederkrijgen van hare rechten Souverain: Dien dach quam den Vyandt te laet met 12500. Man tot Ontset/ retireerende na Redondo. Dus verre van het Spaens verhael, sullen dese vervolgen met het Portugees. De Portugezen siende de glorie der Spanjaerden in haer Ingewant/ besetten alle Plaetzen/ en hare macht op de principaelste by een ruckende/ sochten hare Vyant tot een Battallie/al hare Soldaten riepen daer om: Waer op Don Jan de zijne dede wijcken/ veele geroof den buyt laten vallen/hadden de staert-stucken van hare zadels/om te spoediger te rennen af gesneden/ selfs de Halzen harer Paerden af snijdende/ die niet genoeg voort en wilden: Den Portugijze Graef Villaflor quam den 3. Juny ten 3. uren na by Evora: Dom Jan stelde hem daer tegen in postuer tot een Battallie: Oprechtende aen d' andere zyde van de Reviere 3. Bateryen met 16. stucken/ dien gantzen Nacht dapper Cogelende: Den 5. smorgens trocken de Castillianan over de Rivier/mits sy kleyn was; de Portugijzen verwachtē haer vromelyck/ hun Canon door den Gener. D. Louis de Menesis zeer advantagieus geplant zijnde/diende 'tgevegt dien dag seer tot nadeel der Castilianen: Den avont vallende/ keerden de Spanjaerden/ en Evora met 2000. Man beset hebbende/ bleef zeer dicht dien Nacht by de Portugezen ghecampeert; doch den 6. dito sag men dat hy die Nacht een goet stuck achterwaert is was gemarcheert: Onderwijl was het seker dat tot Lissabon over 't verlies van Evora de gantze Burgerye in roeren was/ 't Volck in Oploop/ scholden de Regenten tot Verraders/en voorwaer had Don Jan doemaels zijn Victorye konnen vervolgen/ het waere met Portugael gedaen geweest: Hoewel de Portugijzen sich seer beroemen/ als souden die van Coimbra haer getrou/ en die van d' Accademie dē Coning aengeboden hebben/indien men haer tegens de Castillianen van noode had/ zy alle hare Winckels wilden sluyten/en uyttrecken: Den 8. Juny hadden de Spaenze sich gelegert op het hooge van het Canael; den Portugijze Graef van Villaflor stelden stracx de Battallie/ om die aen te tasten; Alonso Furtado de Mendosa had de voor-tocht/ den Graef de la Torre secondeerde deze; Denijs de Mollo de Castro voerde de rechter/ en Manuel Freire de Andrada de lincker Vleugel: Omtrent dese tijt wiert in het Castilliaenze Leger een Publicatie ghedaen/ waer van den inhout was/ gelijck consteert uyt veele Copyen die'er van gemaeckt waren/op dat men het over al soude lezen/ gelijck als volcht:

VAN wegen sijne Hoogheyt wort belast aen alle Meesters de Campo, Colonellen van de Infanterye, Luytenanten Generael ende Commissarissen Generael van de Cavallerye, dat yder een van hun sal aenmanen en doen verstaen aen sijne Officieren en Soldaten, dat God haer in handen gestelt heeft de grootste occasie, die in veele Iaren in dese Monarchye niet en is geweest, om de reputatie van sijne Wapenen, en de Faem van yder in 't particulier te konnen vermeerderen: Dat, dewijle Godt een Heere is over de Victoryen, sy derhalven alle hare oogen en harten tot hem willen op-heffen, ende hare conscientien suyveren, waer door hare dapperheyt te meerder

te meerdeer kragt sal krijgen, en sijn Hoogheyt door dat middel een hoop scheppen van desen Oorlog als nu te sullen eyndigen met de hoogste glorie en zeegen van dit Leger: En indien'er yemant was ('twelck niet is te gelooven) so flaeuhartig dat hy dē naem van een wackerSoldaet daer mede oneer aen dede, die wete sekerlijck dat hy met dē eersten voet dien hy achterwaerts treden,de infaemste doot sal vinden daer oyt van gehoort is, want hy nergens heen kan of alles, selfs de steenen van de straet sullen tegens hem op-staen:Drie dingen worden boven al bevolen, het eerste is, dat wy,wanneer den Vyant (gelijck door de gonste van Godt,en zijne Alder-heyligste Moeder gebeuren sal) begint in disordre te raken en te vluchten, ons niet en ontsluyten nochte ons selven buyten postuer brengen,maer by onse geformeerde Esquadrons eñ Batilions verblijven,alsoo van het tegendeel te doen, seer groote veranderingen van de Fortuyn sijn gesien: Het tweede is, dat niemant sich ophoude met Gevangens te nemen voor dat de Victorye volkomentlijck seker is, maer hy quetse en brenge om hals alle die hy voor hem vint, also uyt sulcx na te laten, veele confusien plegen te gheschieden: Het derde is, dat onder alle Troupen werde af-gekondigt,dat den Soldaet oft Officier,die den Generael van den Vyant,Don Sancho Manuel, ('t welck een man is vol van Aensicht ende met eenige grauwe Hairen) sal gevangen bekomen,geavanceert sal worden tot den naesten trap van den staet daer hy sich in sal bevindē in deser maniere,een slecht Soldaet sal Alferis gemaeckt worden,en men sal hem 1000. goude Kroonen geven; een Alferes Cap. van Infanterye, Cap. van Infanterye, tot Cap. van Paerden, ende alsoo vorder: Het sal noodig sijn dat de Officieren in den beginne genoemt, dit geschrift de Soldaten voor lesen, en wel doen verstaen, op dat sy haer vastelijck inbeeldende te winnen of te sterven, het grootste deel van de Victorye daer door mach gheacht werden albereyts te sijn verkreghen.

De Portugesen baden immers alsoo hartig als de Spangiaerden aen onse Lieve Vrouwe om victorye: Dus voerden sy den Slagh aen/ Jan Mendoca en een Engels Regiment hadden de voor-tocht: De Castillianen matteerden de Portgysen met het abandonneren van hare geringhste posten/sodanich dat die uyt vermoeytheyt en den heeten middagh son tot 3. uren na middagh vertoefden / wanneer den Portugyze Dionys de Mello op de Spanjaerden aen-viel/ met al de Ruyterye op 5. Brigaden nae/ daer ging een seer opiniastre treffen/ schieten en geschreeu aen/ de Portugyzen riepen niet anders als: Onse Lieve Vrouwe van de Ontfangenisse,lang leve den Koning ALFONSO. En also de Portugesen haer tot Patrona en Beschermster van hun Coningryck hebbē gekoren/so heeft zy/ indien zy eenige macht heeft gehad/dezen dag de Castilianen/ dat oock Catolyckē zyn/groote schade gedaen:Want D. Louys de Meneses/ en Alonso Furtado quam ter zyden en achter den Berg op/ overmannende de versekeringe die de Spanjaerden daer meenden te hebben: De Franze Grave de Schomberg quam met zyn Infanterye oock dapper aensetten: Den Gen. Dionys de Mello arbeyde onder dies door de Spaense Ruyterye te breken; en daer aen lag 'tgants Coningryck van Portugal: Want hoewel de Portugesen wry minder van getal als hare vyanden/ hebben zy 15. a 16. mael aen-gevalten/ en wierden oock so veele reyzen weder om gedreven: Haer was seer voordelyck de gesswintheyt van hare Hoofden die haer 6. a 7. mael in ordre hersselt hebben/ (een sake die selden in Battallien kan te wege gebracht werden)

also zy door de vermoeyde ende gequetste in disordre waren gebracht: Siende haer eyndelijck in het grootste pericul/ so heeft den Grave/ Gen. van de Wapenen/ haer willen secoureren/hoewel hy niet anders by hem hadde (de linien van de Batalie nu al geavanceert zijnde) dan alleen 't Regiment van den Col. Bernerdo de Miranda Henriques/ 't welck hy tot de uytterste remedie hadde by de hant gehouden;dat Regiment dan sont hy tot secours/gevoert wordende van den Sergeant Major van de Batalie/ Diego Gomes de Figueredo/ die altijt den Grave Generael hadde geassisteert/ om de secoursen te senden/ eñ te brengen daer het van nooden was: Dit geschiede sodanig ter rechter tijt/dat den Vyant op 't selve oogenblick als hy begost de chargien van de Musquettē te ontfangen/ oock begost te verlaten dat gedeelte van 't velt/ 't welck hy tot die tijt gedefendeert hadde/ gelijck hy oock nu al verlaten hadde de andre deelē die van zijne Infanterye en Artillerye waren geoccupeert geweest; keerende hy dan eyndelijck te rugh/ en de Portugesen hem achtervolghende / soo bleeff de Victorie aen den Coning van Portugael ten 10. uren in der nacht / na dat te wedersijden seer hartneckigh was gevochten seven uren lang. Doch hoe wel het ongelooffelijck schijnt/ tellen de Portugesen maer 300. dooden en 500. gequetsten/ die sy in dese waegschalige Slagh souden gehad hebben / daer tegen seggen sy/ datte Castilianen op 't velt 2500. dooden/ en ontallijcke gequetsten die de Boeren uytpluckten en voorts vermoorden/op 't velt gelaten hebben/ nevens 6000. gevangens/ al d'Artillerije en Bagage/ de lijste daer af is aldus:

Omtrent de 6000. Gevangene, daer onder den Marquis de Liche,Soon van den grooten Minister Don Lowijs de Haro. 5. Graven. 10. Velt-Oversten. 86. Capiteynen. Ontallijcke minder Officiers, &c.

Den Coninglijcken Standaert van Don Johan: Zijn gantse Secretarye, Cijfferen, Secreten, Crijgsraets en des Reken-kamers Boecken.

12. Canons. 2. Mortieren. 3200. Karren geladen met allerhande Wapenen en Bagagie. 13. Carossen, daer onder twee van Don Jan. 30. Ysere Ovens, van een nieuwe inventie om in 't Velt Broot te backen.

Over de 1500. Paerden. 6000. Ossen. 8000. Muyl-Ezels, met gout, Silver, Bagagie, en 't geen de Castilianen reeds in Portugael hadden geroost. Alle de Wapenen: En soo veel Plonderage, datter Soldaten geweest zijn, die veel duysent goude Ducaten tot buyt hebben gekregen.

In dese Battalie is gesien/ datte Hanen Galli, Fransen/dē Spaensē Leeu konden verschrickē/ onder de 30. die van de hare bleve/ was den Cap. Plessie/ die de Compagny van den Grave de Schombergh commandeerden / wiens Capiteynen meest alle zijn gequetst ghewordē: Sy vielen op de 120. geele Casacken/ die de guarde van Don Jan sijnde / sich beroemt hadden onoverwinnelijck te sijn / en de Franse Hanen sloeghen hier 50. van dese Snorckers doot/

doot/ de overige soo dapper hekelende/ dat sy noyt weer by een konden komē: Monsr. Beauny veroverden den Castiliaense Standaert/ die hy te Lissabon bracht/ en aen den Coning van Portugael vereerden: Aen d'eene sijde stont met gout op Carmosijn Damast geborduerdt 't Royael Castiliaense Wapen/ op een kruys van de St. Jans Heeren te Jerusalem/ waer van hy in Castilien Groot Prior is / en aen d'andere sijde op gout blaeu Laken een Son met dese Letteren/ Si no es Sol, sera Deidad: betekenende / Is het geen Sonne, soo sal het een Godtheydt zijn. Seker Portugees dit siende/ seyde / Schoon 't was een Son in held're schijn, dit Rijck en sal zijn Speer niet zijn. Een tweede voeghden hier by/ En of het al een Godheyt was, zijn macht en quam hier niet te pas. Immers geheel Lissabon onstack in vreugde/ terstont wierp den Aertsbisschop van een verheven Plaetse 2000. Ducaten onder 't Volck/ seggende/ Neemt daer het gheene gy my noch over gelaten hebt. Om dat sy op den intocht vā Don Jan in een oploop binnen sijn Huys waren gevallen/ hem dewijl hy 's Conings Raet was/ beroovende van alles: Den Koning ging het Te Deum in zijn Capelle hooren/ en dede 8. dagen lang zielmissen doen voor al de soldaten die in dese zijn dienst gebleven waren/ selfs voor d'Engelsen/ hoewel onrooms / diemen voor aensette/ en de grootste oorsaeck deser victorije waren/ en de Portugesen die als jongens somwijl verschoyden/ troulijck voorgingen: Maer voor de zielen der vertrapte en geslagen Castilianen [hoewel catholijck] heb ick noyt verstaen datmen in Portugael badt: Men schreeude wel heftig hoe Don Jan ter nauwer noot was gevlucht met Duc de St. Germain/ &c. Welcke vreugt verdubbelde/ als men sach den 25. Juny daer aen te Lissaban / Port a Port / en Opanen de Brasilize Vloot/ by de 100. Schepen sterck/ met 45000. kisten Suycker/ machtige veel Taback/ Huyden en Brasilien Hout: Ondertusschen tracteerde men andere Natien ter Zee gekomen / qualijck: 't Is aenmerckens waerdich/ dat deze dagen/ als oft geval aen de Portugezen rondsom toe-vloeyende was/ 3. van hare Vissers Booten op Zee/ hebben ontmoet een Turckx Schip met 30. Man/ en waer op den Coning van Marocco uyt Africa was ghevlucht/ om te ontgaen de rasernye van het Volck/ seggende/ datze zijn Vadrr gemassacreert hadden: Doch hy is daer na op een Inkomen van Napels geweest/ en derwaerts vertrocken: De Vissers hadden niet als ballast-steenen en Messen daerse de Vis mede kaecken om te vechten/ hebben echter sommige Zarazijnen de voeten gespoelt/ de rest gevangen/ daer onder 4. a 5. Renegaden/ en den buyt op-gebracht. Korts daer aen wonnen de Portugezen weder Evora/ 't gunt 't ghehele Rijck in volle vreughde / en te Madrid groot hartenleet veroorsaeckte.

Den Alderchristelijckste Coninck van Vranckrijck was in dese daghen van zijne Kortse verlost/ deswegen door 't gantse Rijck / doch boven alle andere/ de Straten/ Marckten/ Kercken en Torens van Parijs daverden van blijtschap: Want yder danckte Godt / doch elck op sijn manier/ dat hare beschermer herleefde: Om dat gheluck te vermeerderen/ quam oock hare Ho: Mo: Ambassadeur den hoog gemelten Koning den 18. deser begroeten ende heyl wenschen: Waer op sijne Majesteyt dien trouwen Minister met een

vriende-

vriendelijck aensien en gracieuse termen/seggende/ ten reguarde van haer Ho: Mo: Dat sijne sieckte soo groot niet en was geweest als sijne Vrienden wel ghevreest hadden: Den Ambassadeur mochte evenwel geasseureert sijn, dat by 't Overlijden van den Heere Coningh, hare Ho: Mo: al veel souden verlooren gehad hebben: Vermits zijn Maj. den Staet der Geunieerde Provinçien lief hadde, en de selve toe-genegen was boven veele andere: Daer van hy de sekere tekens soude gheven by alle occasien. Den Chevalier Chalin Foucquet/ grooten vrient van den President Foucquet/zijnde in 't Parlament van Bretagne/ viel in 't afgaen van de Trap deze dagen/ en brack zijn Been op Pont Neuf; 't kout buyr daer toe slaende/is 't Been af geset. Den Prieur la Grage om dat hy tot nadeel van dē Graef de Charost een Testament dat vals was/ had gemaeckt/is 9. jaren op de Galeye gebannen. Tot Pont bon Voisin waren in deze tijt wegens Vranckrijck den Hertoge van Crequi/ en wegens den Paus de Nuncius Rasponi / t' samen ghekomen om over de verschils pointen en onlusten in ons voori ghe Deel aen-gheroert / te handelen: Maer dewijl Vranckrijck zijn satisfactie socht in voordeel/ met te bedingen dat Castro soude blijven buyten de Pauselijcke Kamer/ en den Hertoge van Parma vernoeginge gegeven/ door 't betalen van de Verpanding gelden aen den Kamer selfs/ soodat zy met eygen Volck Castro souden besetten: Den Paus daer en tegens konde dien weg niet/al s strijdende tegens de Bulle van Innocentius X./ welcke verbaet: Wanneer den Hertoge van Parma ter verballen tijt met eygen en niet geleent gelt de belastinge betalen wat daer aen mancqueerde/dat Castro soude moeten verpant blijven: En daer om wiert de handeling afgebroken/ Duc de Crequi retireerde sich na groot Chartieuze by Grenoble/ om vorders beschept van Parijs af te wachten / en die van Romen wende sich na den Italiaenzen Bodem / op een tijdt datte Coninginne van Sweden haere Dienaers op een Avont door 3. vermomde Cavaliers wierden besprongen: Waer over zy/ jen op de Fransee saecken / als een Mensch van geen Offencie/ daer na eens twee uurtjes mette Paus in bespreck was.

Den grootsten Zee-roover die men in desen tijt spelde/bleef Hubert Hugo/ by ons fol. 50. aen-geroert: Al zijn Boots volck was te Habel versekert: En de Franze eyschtē niet alleen Schipper Laurents Davids/die te Dordrecht gebangen sat/ om dat/ so zy zeyden/ hy lang te Calais Burger was geweest/ om aldaer met andere ghevangens geconfronteert te werden/ maer oock den Ambassadeur van hare Hog: Mo: gaf te Parijs den 18. Juny daer over aen aen den Koning dit volgende Memoriael:

Aen den Aller-Christelijck sten Koning van Vranckrijck, vertoont den onder-geschreven Ambassadeur der Vereenigde Provincien:

HOe datte voorsz. Hubert Hugo, Onderdaen van de Staten van Hollant, en te Dordrecht gebooren, neffens andere Hollantze Ondersaten, als Opperste van een Hollants getimmert Schip ... Amsterdam uyt-gerust Ao. 166 ... sich had ver... tegens de expresse Wetten en Interdicten van den Staet, op pœne van 't Leven en 't Goet niet te mogen passeeren de ... Bone Esperance ... was ... na ... om 't Volck ... Arabien ... en

Indostan, &c. alle neutriale Indiaense Natien te berooven: En alsо den voorsz. Hubert Hugo nu op sijn wederkomst jegenwoordich te Habel de Grace in de Haven met sijn Roof was gekomen, genomen onder de Vlagge van diverse Princen en Staeten van Europa, selfs onder die van Hollant, Gerooft en gheplondert 8. a 9. Schepen van neutrale Indianen, en Arabiers, die Rijck geladen waren, begaende veele gewelden, bespringingen, en Vyantschappen op 'tvoorsz. Roode Meer, verbrandende en te gronde jagende d'Arabise en andre neutrale Volckerē Schepē die in Vrundschap staen met Vranckrijck, Engelant, en de voorsz. Vereenigde Provincien, als sijnde Onderdanen van den Grooten Heer te Constantinopolen, van de Coningen van Persien, van den Grooten Mogol, en andere: Dattet den Allerchristel. Koning gelieve ordre te geven, datter Iustitie gedaē werde, laē alle 'tBootsvolck op die Reyse, 'tvoorss. Roof-schip, alle dē Buyt, Rijckdom en roof, en alle andere Goederen in 'tged: Schip, mogen ontladen, te Lant gebragt, en op nau ondersoeck, mogen werden versekert, onder bewaringh der ged: Iustitie blyven, op dat na een nau ondersoeck, de misdaders en Complicien scherp ghestraft, en 't voorsz, Schip met sijn Rijckdom, Roof, &c. moge dienen tot restitutie van de schade by haer aen de geledene Indianen eygenaers, gedaen: Ofte door die onder welcke Vlagge sy de voorsz. Volckeren soo boosaerdig hebben beschadigt, welcke in Indien komen te recht geroepen worden, ende sich alsо verantwoorden dat sy onschuldig sijn van de begane Roveryen, begaen door ged: Hubert Hugo, ende sijne mede-gesellen: 't Welck is 't geene dat door ordre en uyt de naem van mijn Heeren de Staten Generael. versoeckt den onder-geschreven Ambassadeur.

IN Engelant arriveerden den 27. Junij in Duyns 4. Schepen uyt Oost-Indien/ met veel valse geruchten uyt die gewesten/ de namen der ghemelte Schepen en hare Ladinge was als volgt:

Carga van de vier Schepen, ghearriveert van SURATTA:

Den LUYPAERT:

152411 p. Peper.

De RICHART en MARTHA:

175 Balen Conris.
370 bal. Salpeter.
285 bal. Saet-Lack.
43 bal. Schel-Lack.
43 bal. Stock-Lack.
29 bal. Salarmoniack.
120 bal. Bastas.
15 bal. Salloes.
41 bal. Capseils.
14 bal. Nicannees.
8 bal. Brawles.
10 bal. Guinea stoffen.
15 bal. Dingarees.
106 bal. Spicknard.
62 bal. Cattoene Garen.
4 bal. Cardemon.
344181 p. Peper.

't Fregat DUYNKERCKEN:

339 bal. Stock-Lack.
101 bael Cattoene Garen.
25 bal. Quilts.
30 bal. Broad Chints.
70 bal. Narrouw Chints.
12 bal. Narrow Capseils.
145645 pont Peper.

De MARIA ROSA:

224 bal. Couries.
10 bal. Saloes Broad.
14 bal. Aloes.
10 bal. Mirre.
180 bal. Serck-Lack.
37 bal. Hoet-Lack.
11 bal. Sijam Benjamin.
1 bael Tapse Les-Broad.
12 bal. Rijs.
297689 pont Peper.

Carga van twee Schepen, gearriveert van BANTAM:

De GOEDE HOOPE:

165 bal. Long Clots.
2372 bal. Salpeter.
[illegible]0298 pont Peper.

De MARIA GOULD:

297926 pont Peper.
900 Jars Ginger.
23 Sockles Clovas.

JULIUS 1663.

De Hoymaent verscheen naulijcks/ of de Nederlantsche Retour-schepen uyt Indien quamen in 't Vaderlant/ 't getal en de Carga is aldus:

Generale Carga ofte Ladinghe van 8. Oost-Indise Retour-Schepen, namentlijck, *'t Wapen van Amsterdam*, *Amersfoort*, *Peerel*, en *Wassende Maen*, voor de Kamer van Amsterdam: *Walcheren* en *'t Hof van Zeelant*, voor de Kamer van Zeelandt: *'t Slot van Hooninghen*, voor Rotterdam: 'Ende de *Jonge Prins*, voor de Kamer van Hoorn: Op den 27. Decem̃ber 1662. van Batavia vertrocken, en in July 1663. voor 't Vaderlant gearriveert.

Mitsgaders particuliere Carga van 't Schip de *May-Boom*, komende van COUCHIN.

28814 Pieces divers Guinees Lywaet.
10520 ps. Parcallen.
8280 ps. Salampouris.
6280 ps. diverse Gingans.
2200 ps. Chavonijs d' Ozinaet.
3840 ps. Negros Kleeden.
7900 ps. diverse Bethilles.
7100 ps. Mouris.
1000 ps. Adatheys.
700 ps. Garras.
4240 ps. Zeyldoeck.
/500 ps. Sanen.
3720 ps. Hamman.
1500 ps. Mallemolen.
2480 ps. Casse Bengale.
3425 ps. Witte Armosynen.
300 ps. gestickte Dekens.
1036 ps. Chiauthers Darriabady.
4cco ps. Witte Kannekyns.
500 ps. Semianen.
1530 ps. Mamoedijs.
7280 ps. diverse Bastas.
[illegible]4127 pont Cattoene Garen.

24003 p. diverse Indigo.
74135 p. Bengaelse rouwe Zyde.
2918 p. Witte Chineesse Zyde.
30 p. diverse vertwernde dito.
63728 p. Persiaense rouwe Zyde.
315520 p. Ceylonse Caneel.
9660 p. Root Zegel-Lack.
440000 Catty Japans Staef-kooper.
14254 c. Campher.
160 Stuckx Zyde Rocken.
270 c. Thee.
151023 p. Batavise en Japanse poeyersuycker.
6992 Reael Swarte Stamp-Paerlen.
68 Reael Swarte Ambregrys.
7418 Stuckx Tanequinse Pelings.
1234220 p. geraffineerde Salpeter.
732197 p. Giroffel Nagelen.
72494¹ p. Siam Sapan-hout.
Monsteren Zyde stoffen.
3929488 Catty Peper.
208 Rouwe Diamanten.
71622 p. Nooten Muscaten.
200 Nooten root Indisch Hout.

Particuliere Carga van 't Jacht May-boom, *komende van Couchin*:

[illegible]0000 pont Peper.
[illegible]8000 p. fijne Ceylonse Caneel.

Over

Over de gem: 8. Schepen was Commandeur N: Klinck: De gantse ladinghe wierde geestimeert op 14. Millioenen/ den Inkoop was op 31. en een halve Tonne gouts: De Actien liepen des weghen op 470. Dese Schepen brachten mede/ dattet op Batavia noch in goeden stant was/ en sat den Heer Cojet daer noch op 't Casteel in detentie: 't Eylant Formosa sedert de Cox-Cinesen 't selve hadden bemachtigt/ was door een soorte van meenigte groote Lant-Mieren met vleugels/ jammerlijck bedorven: Een groote Armade Joncken/vervult met 16000. van dese Cox-cinesen waren aen de Manillies ghekomen/ daerse met eenighe Inwoonders gecorrespondeert hebbende/ de Spanjaerden meenden te over-vallen/ maer wierden met verlies van Duysendē en 18. Joncken af-gedreven: Waer na de Spanjaerden veele Famillien van dese Conspirateurs haddē doen uyt roepen met Vrouwen en Kinders: 12 Nederl: Schepen na de Cust van China ghesonden/ hadden de 2. Eylanden Amoi en Quemai bemachtight/ en 12. a 14. Joncken van dese Rovers genomen/daer onder een met 200 balen Zyde: Daer en tegens was een schip/ komende van Makasser/ omtrent Bantem gebleven/ doch den Koning heeft het Goet en Volck berghende/ weder aen die van Batavia laten toe-komen: Een ander Hollants Schip na Batavia gaende/ was omtrent Bengala met zijn Ladinge gebleven. Wederom was korts daer aen advijs gekomen/ dat den Ouden Roover Coxinga was Overleden/ in deser manieren: Een zijner Soons/hebbende gelegen by een van zijn Vaders by-Wijven/procreerde daer by een Soon/'twelck/hoewel voor den Ouden lang verborgen/echter evenwel is uyt gekomen; die salcx hoorende/beval dat men zijn Soon/de Concubijn en het Kint soude vermoorden; dit geschiede door eenige zijner vertroude so ver/ dat sy de Moeder en 't Kint van kant hielpen/ maer by den Jongen Coxinga komende/ wierden alle so verbaest/ datse hare Commissie niet en konden voltrecken: In tegendeel gaven hem den last aen haer van zijn Vader te kennen/ welcke sich over zijns vaders wreethept dapper beklagende/hem te doē doodē over een so geringen mis daet/(gelijck hy 't noemde) induceerde dese af-gesondene so/dat sy wel verstonden dat den wreeden aert van den Ouden Coxingus haer oock t' eeniger tijt soude konnen bederven/ dat men desweghen hem van kant most helpen/&c. Dus resolveeren sy met eenige Grooten tot dit desseyn: De resolutie viel om hem te vergeven/ maer hy in tijts hier af verwittigt/ en sich niet seecker onder de zijne siende/ vluchte/ en begaf sich by den Tartersche Cham: Maer die en onthaelden hem so breet niet als hy sich in-gebeelt had/ maer in plaets van dien/examineerdē en wilde alles van hem weten/ 'twelck den Ouden Coxinga eyndelijck soo verdroot/ dat hy eerst zijn voorste gedeelte der Tong/ en daer na zijn Vingers af beet/ om niets te schrijven noch te spreken tot zijn nadeel; storf daer na van mistroostighept en hartseer: Den jongen Coxinga wiert daer na van zijn Vaders Ingesetenen gehult/ en bevredighde sich metten Tarter: Welche sich mette Nederlanders oock geappaiseert had: Die haer voet nu op de 2. Eylandē onder China geset hebbende/ seer wel van de Inwoonders gesien zijn: 't Eylant Formosa geduerig met tusschen vaert infesteerden/so datte Chinesen sich in grooten getal/sich door 4 a 5 Hollanders lieten jagen uyt ontsach. De Ingesetenen van den Grooten Mogol sich door

eenige hebbende laten op-hitsen/als of haren Keyser doot was/'tgeen sy onder sommige Provintien uyt stroyden: Soo waren dese Rebellen met een groote Heyr-kracht na boven in 'tgebergte getrocken/die omcingelden de Volckeren die daer van den Keyser lagen (men verhaelt mede datte Keyser sich geveynst had eerst buyten Sinnen/ en daer na doot te zijn) maer zijn Volck nu dus benart siende/ quam voor den dag/en toonde dat hy leefde/ soo datte omcingelde als desperate vechtende/ mits haer kleyn getal tegens de Rebellen/ door-sloegen/en eyndelijck hare Vyanden op de vlucht/ invougen de selve als verstropt nergens meer te vinden waren. Het 9. Schip de Mey-blom/was in February 1663. van Cochin gekomen/advijs brengende: Datte Nederlanders onder den Gen. Rijckloff van Goens de Stad Cochin op den 8. January 1663. stormende hadden in genomen/ de omstandigheden daer af/ werden dus verhaelt: De Portugijse Natie d' Indianen daer te Lande te hart tracterende/ hielden sy stercke guarnisoenen/so datte Koningen hun daer seer gering most ẽ behelpen/waer door den Cochinse Koning de Hollanders straex toe viel; daer lagen doe by de 2000. Man binnen/ vielen met 600. man uyt/meynende 'tgeschut so na de zee/ als anders te vernagelen/verlatende hare stad/die 32 so bolwercken als Kabelijnen had: De Nederlanders snyen dese den weg af/so dat sy alle gevangen of doot geslagen zijn: Den Coning van Cochin lach met zijn volck aen de Lant-zyde/en daer wiert een generale storm op de Stad gedaen/ heftig uyt en in geblasen/ tot eyndelijck de verweerders mosten bucken/en van verwinders hare Stad sien plonderen/ daer in groot goet was van kostelijckheyt/Porcelijn/Stoffen/Ledekanten: De gevangene zijn bewaert/ de Stadt herstercktt/ en den Koning van Cochin zijn Privilege van Regeeringhe inde Policye belooft/ doch met Nederlants Guarnison: Daer nae is Cananor oock aen-getast/ en eenige Fortjens/ te vooren Coulan/ mede op de Kust van ‡ Malabare gelegen/en andre plaetsen van minder aensien vermeestert: Waer na de Schepen om de stercke lant-wint/ weder na Ceylon zijn geseylt/ latende een goede macht in Cochin/ het welck men soo groot acht als Leyden in Hollandt te zijn.

‡ De Kust van Malabare/nu door de Hollanders verovert/is 107. Mijlen lang/begint 10. Mijlen besuyden Goa/eyndigt mette Kape Comerin/ het Lant langst de Zee-kant loopt 8. a 10. Mijlen diep/ als vlack Landt in Hollandt / met schoone Revieren/ doch vloeyt nopt door de Zee over/ hoewel dat daer Dijcken noch Dammen zijn: Het Lant innewaerts is met seer schoone en hooge Berghen beset/ die tot in de Lucht steyghen/en waer over de Wolcken swieven/'t welck duert tot aen de ander syde van de Kuste van Cormandel / alwaer de Kust een hoog en seer lustighe Lantsdouwe is: Dese Kust van Malabare is van dapper Volck beseten/ van outs de beste Kryghslup van gants Indien/ die soo dapper met Pijl/ Boog/ Schilt/ Javelijn en ander Geweer om-gaen/ als den besten Europise Soldaet; zy zijn/ hoewel veel mette Portugijsen vermengt/ echter Geel/ andere Swart en kort hair/ Gaen met een kleet om hare Schaemte/ anders Naeckt/ brenghen de Peper/ Caneel/ en Gengeber te koop/ of so als men hun gebiet/want 't Lant is vruchtbaer/en vol Boomen en Vlieten: Men reyst te Lande seer playsant/ want van Cananor op Calecuit zijn 8. Mijlen/ legt op 11. graden/ dit Calecuit is de outste Stadt van Indien/en daer heeft den Samorijn oft Keyser altoos zijn Hof gehouden/maer naderhant veel Soonen krijgende maeckte yder Stad tot een Koningrijck: Van Calecuit tot Granganor zijn 10. Mijlen / 't welck de Portijgijsen gefortificeert hebben: Van daer tot Cochin zijn tien Mijlen/ legt scherp op 10. graden/ dese Stadt is byna soo groot als Goa/ of ghelijck als Haerlem in Hollandt / en wel betimmert met veele Huysen / Kercken/ en Kloosters/ hebbende oock een seer schoone Reede en Haeven voor de Schepen / en Drie Eylandekens daer voor / met een playsante Revier: Daer woonen seer veelderhande Natien / als / Portugijsen / Witte ende Swarte Mooren/

Mooren/ sommige zijn Mahometanen/ en andere zijn Afgoden-dienaers/ en aenbidden den Sathan/ die met Hoorens af-gebeelt staet: Na het gebergte beoosten Cochin/ legt een Riviertje/ daer ettelijcke Huysen staen/ en nu aen-ghewassen zijn/ genaemt Cochijn Dacima/ daer den Koning van Cochin zijn Hof hout/ is gants playsant gelegen/ en houden d'Indianen hier haere Oude Coustuymen/ Religie en Afgoden Tempels/ houden daer oock alle weken Marckt van allerhande Eet-waren/ als Boter/ Eyeren/ Hoenders/ Vijgen/ etc. Daer zijn mede schoone Groene en Roode Papegaeyen/ die fray klappen leeren/ Kraeyen zijnder sonder getal/ en zijn dese Indianen soo superstitieus/ dat als sy 's morgens eerst een Kraeye sien/ so en durven sy dien dach niet uyt-gaen/ vreesende voor eenig ongeluck: Voorts is de Stadt Cochin rondsom met Wateren en Rivierkens als een Eylant; 't Lant is vol Peper en Caneel Boomen/ so dat Cochin alleen wel twee Scheeps-Ladingen Peper 's Jaers op-brengt; men vint'er oock groote Negotie in Ossen/ Schaepen/ Verckens/ Geyten/ Bocken/ en Buffels/ die goede Melck geven/ Renosceros Hoorens/ Oesters/ en Vijghen/ die men door gants Indien als wat raers versent/ op-snijt/ en fray weet toe te maken/ als Quee-Appelen met Wijn en Kaneel smakende: Hier vallen oock seer schoone Mast-boomen/ beter als in Noorwegen/ de Indianen maken als noch hare Tones/ dat zijn Zee-schepen/ die 20. a 30. Last Vaten groot zijn/ altemael van een Hout uyt-geholt/ 't w elck so harde Boomen zijn/ dat door de tijt selfs het Yser daer in wert verteert: Op dese Kust van Malabare wast oock seer schoone Gengeber 3. spannen hoogh/ als dun Hollandts Riet/ wort in Indien veel groen gegeten met Salaet: Men vint oock Amber aen de Kape de Comerijn/ alwaer oock een brave Parel-visscherye tot Ceylon toe is/ daer toe als tot de Paerlen den Koning van Portugael Jaerlijckx placht te houden 3. a 4000. Duyckers/ die van de Heydens/ die daer veel zijn/ dapper vernielt wierden: Aen dito Kaep de Comorijn is oock te vinden Ambregrijs/ in 't Jaer 1550 wiert by de Kaep de Comorijn ghevonden een stuck Ambregrijs/ weghende 30. Quintalen groot/ en die 't vont/ meende dattet Peck was/ alsoo den Amber veel graeu en swart siet/ en de Vogels daer op veel in Zee Nestelen/ verkocht het om een kleyne prijs/ waer door den eersten kooper als 't bekent was/ groote winst dede: Daer vallen oock diverse Diamanten en andere seer Edele Gesteenten/ ook isser seer veel Lack/ waer mede de Indianen hare Huysen vercieren/ hebbende buyten dat luttel cieraet/ hare Tafels/ Tafelakens en Servetten zijn van de grootste Indiaense Vijge-bladeren/ daerse oock hare Spijse in/ als by ons de Schotels/ op-disschen/ en Boter en alles in halen/ om haer Eten te bereyden/ hebben sommige aerde Potten daerse Rijs en alles in koocken: Bestrijcken haere Huysen met Koe-mest/ seggende/ dat goet voor de Vloyen te zijn/ vermits sy seer reyn van Lichaem zijn/ 't welck sy dagelijcx wassen/ mette lincker hant/ om datse mette rechter Hant Eten; haer Huysen zijn seer laegh/ en sonder Vensters/ so dat men bockende daer in gaen moet; sy zijn seer Religieus aen hare Afgoden/ die over al op de Berghen en Rotsen uyt-gebeelt staen/ met een Water-back/ daer sy smorgens uyt-gaende/ haer in baden/ en Rijs Eyeren/ of Hoenders Op-offren/ 't welck daer na den Priester komt weg halen: De Saffyr-steen is daer veel/ oock Jacinten/ en Robijn-steenen/ dese zijn in Cananor in so grooter meenigte/ so dat men die bynae op alle hoecken van Straten te koop heeft by heele Banden/ en placht die voortijts aen de Portugijsen te verkoopen voor 2. sts. een Bandt/ van dese precieuse Gesteenten; de Saphyren en Robijnen groeyen en worden daer gevonden als de Dyamanten in de harde Rotsen: Het is seer remarcabel en verwonderens waerdig/ dat als het hier van de Kape de Comorijn langst de Malabaerse Kust tot Suratte toe Winter is/ so is het op de andere syde op de Kust van Cormandel/ alhoewel op een hoogte gelegen/ het weder geheel contrarie/ soo dat/ als men reyst van Malabare tot de Cormandelse Kust/ dat 70. mijlen breet is/ dan sal men sien aen d'eene syde Sonne-schijn/ lieffelijck/ stil/ en het allerschoonste weder van de Werelt/ en aen d'andre syde op een en de selve tijt over 't Gebergte komende/ bevint men niets als Donder/ Blixem/ Tempeest/ en allerhande boos Weder/ so dat hier als op alle andere Plaetsen in Indien seer nau regard op de Saysoens/ de Mousons/ en de Courssen der Zee moet werden ghenomen: Van Couchin tot Coulan zijn 12. mijlen/ legt op 9. graden/ is oock sterck gemaeckt door de Portugysen/ en brengt 's Jaers een Scheeps-ladinge Peper voort: Van Coulan tot de Kape de Comerin zijn 20. mijlen/ legt op achtehalve graet/ en is 't eynde van de Kust van Indien: Behalvens de veel Rycke Joden/ Mahometanen/ en andere die hier veel woonen/ en groote Negotie van outs hebben gedreven/ zijnder noch driederley soorten van Inwoonders/ genaemt Nairos/ Malabaren/ en Bramenes/ dat zijn de Geestelijcke/ alsser nu yet op handen is/ vergadert den Koningh dese 3. Standen/ beraetslagende met haer wat haer best te doen staet/ sy gaen tot hare Afgoden en Pagodes/ die haer door 't bedroch der Priesters antwoorden/ hebben oock Tovenaers of bedriegers/ die sekere Slangen in Korven alom voeren/ en om gelt laten sien/ en de selve geleert hebben op sekere Instrumenten te dansen/ en sich in ordre onder malkander te kronckelen: Den Adel noemen de Malabaren Nairos/ die alleen vrijheydt hebben om Wapenen te dragen/ de gemeene Luyden Polias/ mogen geen 't minste by haer hebben; den Adel weet sich brave met Pijl/ Lancie/ Javelijn en Werpen te behelpen/ en dese Nairos Trouwen daer noyt/ maer mogen by andere Indianen haer Vrouwen gaen daer 't hun believt; op de Weghen en Straten hebben dese Nairos so veel rechts/ dat als sy maer van verre roepen Po/ Po/ dat is geseyt/ ick kome/ wijck/ sta uyt de wech/ en maeck ruym baen/ soo mach niemant van de Polias haer beletten/ oft teghen komen/ of sy mogen vryelijck alle de Polias die voor [illegible] niet wijcken/ voor-stoten. Benevens alle dese waren nog ontallijcke vreemdigheden van dit lant en d'Inwoonders te verhalen. Dus verre Linschoten.

Tot Oirschot by 's Hertogenbos was dese dagen onder 't gebiet van haer Ho: Mo: grooté toe-loop van Menschen uyt alle plaetsen/ alwaer een Chirurgijn woonde/ die 't geluck had veele Menschen van hare Qualen te ghenesen/ sommige oock wel niet: De Roomse verbreyden als of hy dit wel door kracht van de Olye mochte doen / die sy ghelooffden dat uyt 't Lichaem van Juffr. Marguarita van Valckenesse vloeyde/ die in haere tijdt Religieuse in 't Carmeliten Convent t' Oirschot was geweest / en op den 5. Februarij 1656. overleden: Andere strooyden grover dingen/ men sprack als van Miraculen: Ommers 't geheele Dorp voer wel/ mits de dagelijckse gaende en komende Patienten: Eyndelijck hebben haer Ho: Mo: 't voorsz. Lichaem doen halen/ en te 's Hertogenbos brengen/ en door geleerde Lieden na de waerheydt vernemen: De saecke is toe-gegaen als volcht:

Den 9. deser/ 's avonts ten 10. uren is dan eenig Volck uyt 's Hertogenbos na Oirschot getrocken/ mede nemende een daer toe gemaeckte Koffer/ om dit Lichaem in te leggen/ quamen smorgens ten 3. uren in 't Klooster/ alwaer sy eyndelijck na langh en yvrich soecken door 't gantse Klooster 't Lichaem van Juffr. Valckenesse onder een Bedde/ dicht aen de Muer vonden / soodanigh overstompelt leggende/ so dattet scheen onmogelijck te wesen om 't selve machtich te sullen werden: Veel Lieden goede kennisse van de gelegentheyt deses Kloosters hebbende/ seydē niet te konnē bevroedē/ hoe dattet te vindē was geweest: Het voorsz. Lichaem was aengedaen een suyver wit Linnen Hembde/ met een groote Kant daer aen/ die tot op de Voeten hangt/ en in Zyde gecouleurt Muscus Kleet / leggende op een Incarnate Satijne Matrasse/ by haer hebbende een Silvere Flesse/ daer op gesneden stont: Vota mea Domino reddam: Dus den 10. dito te 's Hertogenbos aen Schepenen 't voorsz. Cadaver ghebracht zijnde/ die 't selve op het Stadthuys ordonneerden: Is gevolgt/ datten Balliu van Aerdenburg Louis de Bils, Hr. van Coppensdamme/ met diverse ervarene Medicijns en Chirurgijns / neffens den Professor van Loven/ en andere Roomsgesinde/ op 't ondersoeck van dit doode Lichaem/ dusdanighe verklaringe hebben gedaen:

ACTE van d'EXAMINATIE,

Gedaen aen het doode Lichaem van wijlen Juffrou MARGUARITHA VALCKENISSE, gevonden tot Oirschot.

DOor Ordonnantie van haer Ho. Mo. d' Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, van date den 13. July 1663. Hebbe ick onder-geschreven op het Stadthuys van 's Hertogenbossche, ter by-wezen van de Heeren Gecommitteerde, soo uyt de Magistraet aldaer, als eenige Doctoren, eñ experte Chirurgijns der voorß. Stad waer onder eenige van de Rooms-gesinden waren, gevisiteert ende besichtigt het Doode Lichaem, van wijlen Joffr. N. N. eertijts Nonne ende Moeder in het Kloester van Oirschot, ende 't zelve bevonden als volcht:

I. *In den eersten, hebbe het voorß. Lichaem ghevonden in de Kamer der Heeren Schepenen*

Schepenen der Stadt 's Hertogenbos, in een geslooten Kiste, leggende op een roode Matras, met Linne en Linne-doecxkens, in forme van een Nonneken ghepaleert, Aengesicht, Handen, ende Voeten bloot zijnde.

II. *De geur van het selve Lichaem was onlieffelijck, als gemulmt hout, of wel als Doots-beenderen, die men versch uyt de Graven werpt.*

III. *Terwijlen men besich was om het Lichaem omtrent de Borst ende hals t'ontdecken, so liepen uyt de doecxkens eenige kleyne Vliegskens in forme van muer-Vliegskens, als men gewoonelijck bevint uyt de vermulmde Doots-beenderen te loopen.*

IIII. *Het Lichaem eerlijck ontdeckt zijnde, hebbe gevonden de huyt van de Borst ende Buyck inde lengde, dwars open gesneden, ende toe-genaeyt, het Lichaem soo uytgeteert, ende verdort, dat over al de Huyt sterck verrompelt anders niet en bedeckten als de Beenderen, zijnde oock bevonden dat de Vingheren aen Handen en Voeten stijf zijn en onbeweegelijck.*

V. *Het Couluer, so van't Aengesicht, als andre partijen, was bruijn, bleeck, vael, en swartachtigh gepleckt.*

VI. *Het Lichaem ontwaet zijnde, hebbe gevonden 't selve ontrooft te sijn van het geheel ingewant, alleen de Borst-plate daer in leggende, ende over al bestroyt met een bruyn doncker poeder van alssem knopkens, oft eenige andre gemengt, met vermeluet vleesch van de binnenste bedorven partijen, seer onlieffelijck van geur als boven, ende oock van de voor-seyde Vliegskens gevende.*

VII. *Hebbende het beckaneel af-gesaegt, werden de Hersenen bevonden seer nae vermeluet, ende vol kleijne verdroogde Makens.*

VIII. *Is my getoont geweest een silver flesken, herts-gewijs geformeert, de groote van een Palm, van voorens met een Vensterken open gaende, ende in het zelve niet vindende, hebbe 't zelve geroocken, ende gaf de geur van Menschen-Vet.*

Uyt allen 't welcken anders niet te besluyten en is, mijns oordeels, als dat het Lichaem door practijcke van Menschen tot nu toe, ten deele van de volkomene verrottinge bewaert is, ende so daer anders niet toe gedaen en wort, dat het resteerende in den tijt van een jaer, luttel min of meer, van gelijcken heel vermelue en vergaen sal. De vettigheyt oft Olye daer het flesken na geurde, is anders niet als Merg van de Beenderen, en ander Vet, met de voorgaende voghtigheyt van het voorscyde Lichaem allengskens uyt-sijpende. Also bevonden binnen 's Hertogenbos den 20. July 1663. getekent,

LOUIS DE BILS DE COPPENSDAMME.

Onder geschreven met occasie hebbende verselschapt myn Heer de Bils tot 's Hertogenbossche / ende van de Heeren van de Magistraet versocht zijnde / om met de andere Heeren voorens gemelt / het boven gemelte Lichaem te visiteren / ende daer over mijn oordeel te geven / ondertekent het selve hier boven gestelt

gestelt/ behalven dat den tijt van 't vordere bederven soo naeu niet en kan ghenomen worden/ geteekent/ G. van Gutschooven, Mathesios & Anatomiæ Professor Reginis in Universitate Lovanensi.

Verklaren wy onder-geschreven/ dat de ghetuygenisse van Heer de Bils/ ende specialijck mede van de Heer Gutschoven/ waerachtig is/ redenen van wel-wetentheyt gevende/ dat sulcx ons klaerlijck is gebleken/op date voorsz. was geteekent/ Florentini Schuyl, Professor Philisophiæ, G de Kock, van Kerckwijck, M. D. prim. G. van Liebergen, I. Ransecremer Tudert. D.M. M. G. Paulis, Corn. Lemannus, M. D. Med. D. Henricus Hamel M.D. Johan van Driel, Chirurgijn, Johan Schotelmans, Chirurgijn, Gerardus Schoneus, Chirurgijn, Sibrand Banga, Chirurgijn. Onder welcke voorsz. Doctoren eñ Chirurgijns by de Heeren Schepenen geassumeert 3. Doctoren zijn/en 2 Chirurgijns van de Rooms-gesinde. Desen 21 July 1663. geteekent

CHRISTIAEN van BERESTEYN.

Den Heere Moerkercken schrijft aen hare Ho. Mog. van dit doode Lichaem met dese omstandigheden:

HOOGE MOOGENDE HEEREN:

Achtervolgende U Ho: Mo: ordre, hebbe my geinformeert op de gelegentheyt van het doode Lichaem, daer van de arme verblinde Papisten seer groot gevoelen hebben, ende van verscheyde Limiten, soo tot Oirschot als daer omtrent ghelegene plaetsen, die de meeste kennisse van dese sake hebben, worde bericht, dat het voorsz. doode Lichaem is geweest Juffr. Valckennes, voor dese Mater van het Klooster tot Oirschot, welck Klooster gepretendeert wert by eenen Lintermans, die sustineert dat hy met het selve Klooster, als sijn eyghen goet sijnde, mach doen wat hy wil, ende daer om het selve heeft vergunt aen Susterkens die daer in sijn: Eñ dat haer Hog: Mo: admissie souden hebben gegeven aen eenen Capellaen, om aldaer voor de Susterkens Dienst te doen, gelijck oock aldaer geschiet: De Man van de Suster van den overleden Cappellaen, heeft my selfs onder anderen verhaelt, dat sijn Huysvrou noch onlangs in 't Klooster gekomen wesende, het voorsz. doode Lichaem uyt devotie had gesoent, ende dat sich neffens verscheyde andre Persoñ op verscheyde tijden uyt ver gelegene plaetsen oock heeft laten vinden den Provinciael, en by het doode Lichaem komende, zijn Neus heeft toe-gehouden, om dat het voorsz. doode Lichaem (als sijnde eenige Jaren doot geweest) soude stincken, 't gunt hem doen wierde geseyt, niet minder als stinckende te wesen; waer op den Provinçiael oock heeft geroocken dat het selfde doode Lichaem een seer lieffelijck reuck heeft ghegeven, van den Olye die van haer vloeyde: Oock ben ick bericht, datte voorsz. Juffr. Valckenes by haer Leven in yder Voet een gat soude hebben gehad, even gelijck de Heere Christus heeft gehad aen 't Kruys, daer aen sy groote pijn soude hebben gheleden, ende onaengesien de voorsz. Juffrou nu omtrent 8. Jaren is overleden, soude sy jegenwoordig noch soo schoon wesen, of sy heden eerst was gestorven: Eyndelijck heeft men my willen versekeren, dat in de Capelle in 't Klooster tot Oirschot, daer het voorsz. Lichaem leyt, verscheyden malen Duyvels souden sijn gebannen, ende dat op een tijt was geremarqueert, dat als den Duyvel uyt den beslotene Mensche was gegaen, datter in de voorsz. Capelle een Ruyt brack, die door het uyt-varen van den Duyvel soude zijn gebroken. Geteekent

H. MOERKERCKEN.

Waer

Waer na 't selve doode Lichaem in stilte in de Groote Kercke/ so men verstaet/ tot 's Hertogenbos/ op een eerlijcke begraef-plaets is ter Aerden geset: Zy was in haer tijt een Deughdige en seer schoone Vrouwe: Haer Broeder Philips van Valckenesse, eerste Secretaris der Stadt Antwerpen/ had 't Cadaver geern gehad/ daer toe oock de voor-sprake der Ambassadeurs vā Vranckrijck en Spangen versoeckende by haere Hog: Mog: is doch alles in stilte/ en 't Lichaem om te rusten/ Begraven.

Den 22. Julij ghelach te Londen de Gemalinne van den Hertoghe van Jorck/ des Canceliers Dochter/ van een Jonge Soon: Wiert in de Capel van St. Jaems gedoopt door Gilbert Aertſ bisschop van London/ en door den Coning die hem selfs de Naem gaf/ genoemt na 't Kints Vader en Groot Vader/ IACOBUS: Sijn Majest. en den Cancelier waren de Gevaders/ en de Coninginne Moeder was de Peete: De Graven van St. Albans ende van Santwitch [Gener. Monck] hielden de slippen/ en de Hertoginne van Buckingam 't Kint: De Ceremonie volbracht/ keerden mette Koninginne Catharina alle den Staet tot in de Camer van de Kraem-vrou/ haer voor 't Bed geluck wenschende: Waer na sich de Coningin om gesontheyt haer nae de Wateren van Combridge begaf. Den Secretaris van Staet Morice is op die tijt in 't Lager Parlements Huys verscheenen/ bekent makende: Hoe dat Sr. Richard Temple, een van de Leden, eenige seditieuse en dangereuse woorden teghens het tegenwoordigh Gouvernement hadde gesproken: Waer toe men van 's Konings wegen/ gelijck aengenomen wiert/ hun de nadere informatie beval: Eyndelijck door 't versoeck des Lager Huys/ dat den Koning haer soude ghelieven bekent te maken wie die Persoon was welcke sijn Majest. gerapporteert had de seditieuse woorden van Sr. Richard Temple/ so heeft den Secret. Morice uyt des Konings naem aen-geseyt/ dattet was den Grave van Bristol, waer op het Huys eenige uytte Haren na den Grave van Bristol sonden/ om hem redenen van soodanige discoursen af te vorderen: De selve versocht/ alsoo het een sake van importantie was/ dat hy Persoonelijck in haer Vergaderinge des Parlaments sich soude mogen verantwoorden/ 't welck hem toe-gestaen wiert/ en verscheen dē naesten Woensdag in de Vergaderinge/ en sprack aldaer kloeckmoedich/ sich verdedigende door een wijtluftige Harangue/ meest behelsende: Hoe dattet wel waer was, dat hy met den Koning over 't vast stellen van sijn Maj. Inkomens, den naem van Sr. Richard Temple gebruyckt had maer dat dito Temple noyt eenig discours, veel minder seditieuse woorden tegens hem ghehouden had, ten eynde die door hem aen sijn Majest, soude gerapporteert werden: Dat derhalven in dat stuck Sr. R. Temple gants onnosel was, en by aldien eenighe schult mochte sijn begaen, dat die in hem was. Den Speker heeft daer op Sr. Richard Temple ontlast van de beschuldingen/ en den Grave van Bristol bedanckt over zijn openhartighe verklaringe: Die daer na in 't Parlament een Papier van 15. Articulen over gaf/ behelsende een beschuldinge tegens den Hr. Cancelier van Engelant/ meest behelsende/ soo men te Londen seyde: Als of den Cancelier den Coning door verscheyde middelen soude getracht hebben gehad suspect te maken by de Gemeente, van tot de Papisterye ghenegen te sijn: Dat hy in verscheyde publijcke Handelingen met Uytheemse Staten sich soude hebben laten cor-

rumpeeren: Dat hy een groot deel van des Konings Inkomen soude gediverteert hebben tot sijn eygen gebruyck, door des selfs Pachten te vergunnen aen sijn Favorijten: Dat hy tegens de Wetten diverse Officien soude verkocht hebben, &c. 't Parlament dede dat Papier stracx Copieren/ sonden een Coppe aen den Koningh/ een aen den Cancelier/ om hem te verantwoorden/ en een aen de Hooge Rechters/ en 't Hooger-huys om 't Lager-huys te dienen van advijs: So hebben die na rijpe examinatie verklaert: Dat sy niet en konden uytte selve Articulen sien/dat men den Hr. Cancelier van hoog Verraet konde over-winnen / en schoon al over-wonnen zijnde/ soo soude het niet dan wandevuoiren zijn/ als zijn devuoir niet genoeg gedaen hebbende: Dat deswegen de Correctie stont aen 't Parlament alwaer de klachten gedaen waren. Dit advijs nam het Lager-huys met genoeghen aen/ en ordonneerden den Grave van Bristol tegens de naeste Sittinge van 't Parlament zijn bewijsen in te brengen/ blijvende den Cancelier soo langhe in zijne Charge continueren: Den Koningh liet het Parlament mede weten: Hoe dat hy dese beschuldinge van den Grave van Bristol had geexamineert en gelesen, en bevonden datse in veele deelen Calumnieus waren, en derhalven die als een fameus Libel considereerde dat selfs sijn Persoon beraeckte. Nam desweghen den Hr. Cancelier in zijn protectie: Maer den Grave van Bristol absenteerde hem voor een wijl/ so dat dit gantse Jaer die sake daer by is gebleven. Den Graef van Marleborgh quam dese dagen weder met drie Schepen uyt Oost-Indien/georдineert om van de Portugesen 't Eylant Bombaya in besettingh te nemen / hebbende de langte van 3. mijlen/ en byna een anderhalf mijl breet / gelegen 12. mijltjens van Goa/2 mijl van Corwam/maer de Portugijse Commandant seyde/ geen ordre daer toe van zijn Coning te hebbẽ/en dat hy 't voor zijn Maj. tot naeder bescheyt wilde bewaren/ also hy niet alleen/ maer oock den Viceroy van Goa pretendeerde eenig defect in des Koninghs van Portugael ordre te sien: De Engelse geen last hebbende om hostiliteyt te betoonen/ hebben daer gelaten op een onbewoont Eylant by Goa/onder Sr. Abraham Schippers 400. man/ neffens een Oorlogschip/ en een Koopvaerdyer om haer van provisie te voorsien/ tot soo lange andere ordre soude zijn gekomen. In Yrlant begost men de Conspirateurs fol. 38 aengeroert/t'examineeren/eenen Allen/groot Cromwellist/die men seyde een der meeste oorsaken van 's Konings doot sou geweest zijn/ siende dattet zijn beurt vallen soude/ heeft sich soo geestig in vremt habijt weten toe te stellen/ dat hy van 't Kasteel Dublijn/en voorts over Zee is weg geraeckt/ de andre zijn door Perceval van hoog Verraet beschuldigt/moetende gestraft worden sonder excepte/volgens des Konings/de Oude Saxise/der Noormannen/ en de hedendaegse Wetten: Mr. Alexander Jepson zijn Sententie ontfangende/ ontkende de samen-sweeringe niet/ maer hy voegdender by/ dat dit niet was geweest als om de Yren te muylbanden/ en d' Engelse te venticeeren / doch voeghde daer by: Ick erkenne de gerechtige Hant Godes, hy is Rechtvaerdig, maer ick vol Sonden, en daerom vrees ick des Heeren Straffe, om dat ick tegens Hem Gesondigt hebbe. Godt zeegen den Koning, en geve hem met al sijn Koninckklijck Geslacht, voorspoet, verleene zijn Volck tot lievende en ghetrouwe Ondersaten: Zeegene mijn Heer den Hertoge van Ormont, en bevrijt hem van alle Verraderyen. Colonel Eduard Warren sprack meer/en hoe Godes licht was verdraeyt/seggende: Wy hebben

onse Vlercken verbrant al een Mugge die sich by de Kaers versengt: Zy mogen wel berouw hebben die onder 't Preeck-Ampt, daerse noyt toe beroepen waren, dese middelen hebben aen gewent, daer Gods Gebot mede wert veracht: Laet sulcke berouw hebben die tot deien dach toe noyt hebben willen voldoen, als met generale Verdrachsaemheyt in 't Geestelijck: Wacht u van sulcke quade beginselen, want die hebben de grootste op Aerden in 't voetsant geworpen: Een Koningrijck in sijn selfs verdeelt, kan niet bestaen: Hebben wy 't by ervarentheydt niet gesien? en sullen wy noch al tot partyschap wercken? drie dingen heb ick in mijn saken geobserveert, die oorsaeck van ons bederf sijn, en altoos van alle Menschen onder den Hemel hare ruyne sal sijn, dat is, de al te groote vryheydt van den Preeckstoel, van de Pen, en 't geen men Sterrekonst noemt, sy alle laten haer door enckele opinien Regeeren; En of wel de Magistraet daer ordre op stelt, hy most wel sterck sijn, woude hy haer al betemmen: Zy na tijden en oorsaken, verwecken het Volck, daerom leert te bevlijtigen, de Overheyt die Godt over u gestelt heeft, te gehoorsamen, en in rust en Vrede te leven, selfs met gebeden en smekingen voor haer: Sulcx doende (Godt vergeeft het my) ghy sult als ghy als ick nu soo moeten lijden, troost in u druck hebben: Vorders seyde hy/ datte sommige van zijn aenklagers/ selfs mede-standers van 't Verraet waren. Richard Compson was seer pertinent in zijn aen-spraeck/ zijn woorden waeren dese: Ick beken dat ick gerechtelijck hier gebracht ben: Men vong my op mijn Bet, ick had met Blood en Clandfort alleen samenhandeling, d'een is op de loop, en den anderen oock op 't hasepat: Ick ben onwillig mijn selfs daer ick vuyl in ben, te ontschuldigen, hoe verre ick 't meende, heb ick alreede aen de Heeren gebiecht: Ick belijde in presentie van u allen, mijn hartelijcke Sonden tegens Godt, Hy doet my Recht, daerom neemt exempel aen mijn: Aengaende mijn Leven, hier sijnder veele die my lang gekent hebben, mijn dagen heb ick meest als een Soldaet door-gebracht, dat Ampt veele temptatien subject sijnde, God bid ick vergeef my 'tgeen ick daer in gedaen heb: Ick was noyt Vyant van de Regeeringe, Kerck of Republijck, 'k approbeer des Koninghs Regeeringe, en bedanck den Hertog van Ormont dat hy na t'ontfangen onser Sententie om ons te prepareren soo veel tijt heeft gegeven: Ick heb lief beyde Engelse en Yeren: Ick vervloeck niet, selfs die my in dit Desseyn gewickelt heeft, Godt vergeef hem en my wegens 't selfde: Van Religie ben ick een Protestant, mijn Ziel heeft dickmalen gesucht als ick so veel Prekers sag groot gebreck lijden, meer als yemant nu in 20. Iaer herwaerts: Maer hadden wy trouwe Prekers gehad, ick beloof u wy waeren niet geweest daer wy nu in sijn: 'k Vermaen u te wachten voor die u tegens de Regeeringe poogen op te hitsen, ick bender toe gekomen, daerom bid voor my, dat ick van u allen versoecke, &c. In Schotlant begosten sommige Preekers om 't roken van de schoorsteen haer mede na tijts gelegentheyt te schicken/ de Bisschoppelijcke Mijter te obedieren/ en te leeren Amen seggen: Sommige harer Wijven die geern de broeck en de tas aen hebben/ opgerupt door eenige Quaeckers/ quamen t'Abberdeen in een College: Hare mysterien waren soo feminin/ dat de Regenten sulcks hoorende/ de gemelte Wijven upt hare Camer deden jagen/ die met sy op straet quamen/ van 't Canaillie aengetast/ en hare doeckijuyken/ kragen/ mutsen en kleederen van 't lijf gescheurt zijn/ soo dat sy ghenootsaeckt in een voornaem Huys te retireren/ blijde waren haer in der nacht te mogen naer huys begeven/ als te miserabel gehekelt/ om by sonneschijn te proncken. 's Konings gebooorten-dag wiert daer noch even deftigh gevíert met drincken en braffen/ t'Edenborg had de gebieder al de straten doen af schutten/ en na dat in yder Buyrt de Predikatie was geeyndigt/ traden

den 33. Oude Arme Mannen uyt d'Abdije / daer hun yder een blaeuwe borse met 33. Schellinghen wierde gegeven: Betekenende 'tgetal van 'sKonings Jaren: Voor die Majesteyt baeden zy langst alle den wegh: Op de Marckt was 'tgroote Kruys met Confituren beset/ en de Magistraet ging met pijpen en trommels derwaerts/ alwaer by de 20000.menschen om te sien waren gekomen: Vier uren lang liepen fonteynen van wijn voor d'Omstanders: Het Canon is al om gelost: En op een nieuwe stellage dede men 6. experte Dansmeesters treden/ daerse op 't midden der Marckt yder tot vermaeck streckten: Daer na ging den Raet en Proboost de rijckste in hare Huysen besoecken / alwaer den Wijn en 't opdisschen niet mancqueerde: En by de Grabinne van Middelton komende/ nam men de ghenoechte onder 't ghelupt van Klocken/ Trommels en Trompeteen / alle de glasen die men vinden en bekomen kost/ aen stucken te smijten: Sulck een Blijspel had L. Warneston niet / by ons fol. 10. gedacht/ want men knoopte hem dese dagen als Montrosse eertijdts/ aen een Hamans hooge galge: Ter rechtplaets komende / groeten hy alle de Omstanders met seer hooge tytelen/ sprack veel van sonden en berou / al zijn hoop na Christus wendende/ beleet oock / dat hy was een al te haestige man/ seer pertinent/ doch niet sich selfs soeckende/wenste om geen Duysent Werelden/dat 'tgeen hem wegens den Koning te last geleyt was/waer was: Evenwel ontkenden hy niet van Cromwels Favoryten geweest te zijn/ en een hant aen 'sKonings doot gehad te hebben; En dat zijn meeste fout lach dat hy zijn grootsheyt door de Usurpateurs had gesocht/ maer met vreuchde scheen hy te uytten wat Lief hebber hy was van 't Convenant: Nae een lang relaes den Adieu aen veel Schotse Broeders seggende/ klom hy lang / want de Galghe was 22. gemeeten voeten hoogh/ even als de Politijcke Martelaers/ die men oock somtijts Misdadigers noemt/ stervende/ en veroordeelt / mits door een civile doot/ hem noch gratije geschiede: Zedert die tijdt hebben de Cromwelkisten hun aen de See-plaetsen niet vertrout / maer hebben sich veele na Oostenrijck/ Polen en Italien begeven / om niet subiect te zijn over eenen bodem in Engelant te raecken.

Spangien de moet nu wat gekoelt tegens Portugael/ poogde 't ongheluck der leste Battalie te modereren door Financien/ daer om beloofden de Staten van Castilien tot onderhoudt van 5000. Man gheduerende desen Oorlogh te contribueren/en in Contanten eens 500000. Rijckxdaelders: De Spaense Nederlanders [behalvens dat sy onder malkander oock seer over hoop lagē] waren seer gestoort als zy hoorden dat men te Madrid Patriceus Molery/ soo men voor gaf selfs op versoeck der Engelsen om eenige bysondere affairen gequalefiteert niet alleen na Londen af sondt / maer was oock eenige daghen te vooren mits zijne brave capaciteyt ghemaeckt tot Secretaris van den Raedt van Vlaenderen / en sulcks tegens de oude gewoonten / dewijl die Charge ordinaris niet dan aen Vlamingen ofte Bourgoignons plach vergeven te worden/ desen Patriceus een gebooren Yer zijnde/ hoewel sommige Jaren beyde in Duytslant ende Nederlant hebbende gewoont: Maer 't is beswaerlijck over het vergeven van Ampten Coningen wetten te stellen.

De Barbarise Roovers zedert den 14. April den Nederl. Fiscael Vyanen daer van die Kust was vertrocken / stelden den 21. dito daer aen by de groote Dovana op de Casse Ba vast/ dat hare Capiteynen alle Hollantse Schepen/ en oock die met Holl. Vlaggen voeren/ voortaen souden visiteren/ ende alle de Goederen toekomende Kooplupden geene Onderdanen van hare Ho. Mog./ oock alle Contrebande Waeren daer upt te lichten/ tot soo langhe de beloofde Presenten en Gelden voor de verloste Slaven daer gearriveert soude zijn: En * zy ontboden den 26. dito den Nederl. Consul door eenen Chiaus op 's Conings Huys/ daer hem een Brieff in 't Arabis wiert voorgelesen/ en door een Tolck te verstaen ghegeven / hoe over 7. oft 8. Maenden door Mora Reys en Romedam Reys een Oosterse Fluyt de Vergulde Haen met Sout en 3. Kistjes Suycker van Lissebon na Hamburg willende/ was verovert/ maer door quaet weder van dese Nemers afrakende/ door 3. Holl. Schepen weder hernomen/ en in Galissien was op-ghebracht / daer de Turcken en Mooren tot Slaven verkocht/ en geslooten gehouden wierden/ de Capiteyn gevangen na Sevilien was gesonden om datte sake niet openbenbaer soude worden: Versochten upt den naem van de gantsche Douane / dat den ged. Consul by hare Ho: Mo: gheliefden te versoecken/ dat het voorss. Schip en al de Mooren en al 't Volck haer mochten herstelt worden: Ondertusschen quamen zy met een geweldige Vloot in See/ sommighe met 60./ 54./ 48. stucken/ gemandt met 400./ 350. en meer Koppen/ roofden slimmer als opt / die upt Algiers voeren waren dese:

1 *'t Schip Nombra de Neptunis, Cap. Nieman Bassa, een Grieckze Renegaet.*
2 *De Witte Paerl, Capit. Trick, een Turck.*
3 *St. Willem, Capit. Hamet, een Turck.*
4 *De Gulde Vryheyt, Capit. Mamet, een Turck.*
5 *De Citroen-Boom, Capit. Mamet Zeger, een Turck.*
6 *De Fonteyn, Capit. Mutaffa Casas, een Turck.*
7 *De Ster en Maen: Cap. Hazon, een Biscayer van Jut, Hollantse Renegaet.*
8 *XS. en Son, Capit. Mamet Kat, Amsterdamse Renegade.*
9 *De 7. Star, Capit. Slyman Boffoen, Hollants Renegade.*
10 *De Morgenster, Capit. Mustaffa, Dantsichs Renegade.*
11 *'t Witte Paert, Capit. Toback, een Turck.*
12 *De halve Maen, Capit. Mamet van Algiers.*
13 *'t Sevenhoofdich Serpent, Capit. Safarico, Portugees.*

* Sy wilden oock den Nederl. Consul dwingen aen alle Holl. Schippers haere Capiteynen Brieven mede te geven, op datse haer vrywillig lieten Visiteren, 'tgeen den Consul, als strydig mette Vrede, weygerde, sy seyden, also men op den beloofden tijt haer gelt niet had gesonden, soo waren sy oock niet verobligeert in alles haer woort te houden: Daer storven in dese negen Maenden wel 80000. Slaven t' Algiers van de Pest.

14 *De Roo Duyf, Capit. Saban, Spaens Renegade.*
15 *De Dadelboom, Capit. Staisof, Duyts Renegade.*
16 *De Gulde Meulen, Capit. Caracase, Turck.*
17 *De Tijger, Capit. Mamet, Duytse Renegade.*
18 *De Vergulde Son, Capit. Jesoep, Turck.*
19 *De Goude Vis, Capit. Sazan, Turck.*
20 *De Papegaey, Capit. N: Turck.*
21 *De Gulde Paerl, Capit. Aly Moro.*
22 *St. Franciscus, Capit. Morat, Portugees Renegade.*

De Actien van dese Roovers openbaerde sich terstondt, want eer Drie Maenden hadden zy reeds meenigh Christen Koopman en Schipper bedorven: Siet aen d'onderstaende Lijst 't getal der Ellendige:

1. 't Galjot Duysent vreesen, Schipper Steven Isaacx Kuevel, van Terveer, voerende 4. Man, en een Jonghen, met wat Franse Wijn luttel Bier, Rijs, Olye, Bockum, en 1000. pont Bospolver, alle eyghen Ladinge, waer van 't Bospolver is geconfisqueert.
2. St. Jan Evangelist, Schipper Boudewijn Keuvelaer, van Vlissinghen, met Barille en 35000. stucken vau Achten, van Allicanten na Genua willende, alle geconfisqueert, en de Passagiers tot Slaven verkocht: In See uyt 'tSchip St. Pieter genomen ruym 60. Balen Coopmanschappẽ, van Marseillie na Alicanten en Valenze gaende.
3. St. Maria, Schipper Abraham Kiebone, van Vlissinghen, met 130. Spaense Soldaten, van Malaga na Barcelone willende, sijn alle tot Slaven gemaeckt: Een Hollants Scheepje met Stuck-goederen, vluchte 't Volck te Marseillie, gevoert door Francoisen: De Turcken hebben al 't Goet geconfisqueert, en 't Scheepje met 7. Indianen gheteeckent, den Bassa geschoncken.
4. De Roose-krans, Schipper Iff Jacobs, met Kooren en 30. Passagiers van Caillery na Cadix willende, daer onder was den Graef van Bonorba, en Marquis Villa Ciedro, geconfisqueert.
6. De Ruyter, Schipper Jan Cornelisz. Schol, met Stuck-goederen van Cadix na Alicanten en Barcelone, geconfisqueert. In Zee genomen uyt 'tSchip de Mars, Schipper Willebort, partye Wol, en Vaten Syroop uyt-gelicht, en den Schipper Syroop voor sijn Vracht gegeven. In Zee uyt 't Schip 3. Coninghen, van Valence na Alicanten gaende, over de

100.

100. stucx goederen genomen. Idem 'tSchip J. Baptist van Alicanten na Marseillie met Stuck-goederen willende, hebben veel Stuck-goederen uyt-gelicht. Item uytte groote Dolfijn, volladen met kostelijcke Stuck-Goederen tot Alicanten, hebben de Koopluyden uyt vreese al haer Goetweder ont-laden.

7. St. Michiel van Hamburgh, van Mallaga met Oly en Syroop, naer Amsterdam willende.

8. 1. Frans Schip met Lywaten te Havre geladen, na Cadix willende.

Daer tegens namen de Fransen 2. Barbarise Roof-schepen: Den Com. Tromp kreeg order tegens dese Piraeten te ageren: Te Corfou brachten de Venetianen een Turcks Scheepjen op: De Caravane met den Tribuyt van Rhodis en Alexandria d'Egypte na Constantinopolen willende/ bejeghende de Venetianen en Maltesers/ 't Schip den Haen onder hun synde/ daer 300. duysent Realen op waren/ soo vochten sy lustig om die rosen-krans/ sy deden groot tegenweer/ vernielende 52. Christenen/ maer vermoeydt en 92. Turcken verliesende/ vervielen 3. Saicken vol Rijs en Suycker in der Christene handen. Van een andere kant quaemen d'Oostendise Kapers seer sterck op den grooten Oceaen by de Caepe Finis Terre/ om alle vremde Schepen nae Portugael willende/ wegh te sleepen/ selfs den Coningh van Spangien dede klachten aen verscheyden Hoven/ over den continuelen toe-voer van Contrebande Waren die sommige Schippers gheduerigh na Portugael brachten: Hare Ho. Mo. deden door hare Minister Reynswoude te Madrid oock aen de Koning klaghen/ over d'Oostendenaers hare Rooverijen/ ende mede over de Spaense Admiraliteyts Rechters/ in 't verleenē van Sententien/ directelijck tegens de Vredens Tractaten en dat van de Marine/ hebbende geconfisqueert Schepen en Goederen na Portugael gedestineert/ op presumptie en voor-geven/ dattet geheele Rijck van Portugael door de Spaense was belegert/ ende dat deswegen by alle Natien soo in Commercie als Navigatie geabstineert soude moeten werden/ versoeckende van alles restitutie/ specialijck datten Coning casseere de Sententie over 't Schip Judith/ Schipper Barent Hiddes/ ende meer andere op de voorsz. onverdragelijcke en onwaerachtige Presupoosten gewesen. Hubert Hugo secretelijck geexamineert/ wiert in de Citadelle te Havre op-gesloten/ niemant mocht by hem komen/ of als de garde spreken: Naderhant heeft men d' Examinatien van 15. a 16. Boeck groot/ nae Parijs ghesonden: Den Hertog de Vendome/ Admirael van Vranckrijck/ eyschte zijn recht van tiende van dit Schip/ en die van Grosse Fermes hieldē sterck aen om 20000. Croonen voor het Inkomen in Vranckryck te hebben/ hoe wel men alle den Buyt van Hubert Hugo nu scheen maer 42000. gulden te estimeren: Na 2. maenden is H. Hugo en Jacob Jacobsz. die samen heel strickt hadden vast geseten/ meerder vrijheyt gegevē/ so dat hare bekende haer mochten komen spreken: Ondertusschen wierden de ghevangen Mooren en Arabiers na noodtdruft redelijck wel onderhouden/ waer van eenen na Amsterdam

sterdam soude gaen/om mette Nederl. Schepen in October naest na Suratte te keeren/vermits de koude Winterse Lucht voor die Volckeren onverdragelijck is. De West-Indise Compagnie arresteerden doe haer genomen West-Indis Schip aen Cabo Verde ghenomen/ en aen Martenico door H: Hugo geroofst/ en te Habel op-gebracht: Van Guiné was in een gehuerde Fluyt 't Doode Lichaem van den Gen. van Heusden in 't verkeerde Canael geraeckt en met eenigh molest/ eyndelingh in 't Patria: Arriveerden daer na oock de Goude Leeu/met 200. Marck Gouts/ en tijdinge datte Hollauders 't Fortje Cabo Cors weder hadden bemachtigt. Men sprack doe te Parijs al oft den Ridder de Villards voor Vice-roy weghens Vranckrijck naer Madagascar soude gaen.

In de Valeyen van Lucerne waren de Protestanten weder ghemolesteert door 't Volck van Duc de Savoye/inbougen dat veele hare Vrouwen en Kindered in de Valeyen van Pregalaz en Quairaz in Dauphiné versonden/alsoo den Hertog zijn Regiment Guarde oock gesonden ghehad na de Valeyen van Lucerne/Angrone en St Martijn: Waer over de Protestanten om de passagete beletten/in Vranckrijck op de Been raeckten/ trockē met meenigte hare Vrienden en Geloofs Genooten te hulp / gelijck men dagelijckx te Briançon sodaninge Lieden gemaskert en ongemaskert by Nacht en dage sach passeeren: In dese en voorleden Maent hebben de Protestanten in 4. Battailies de Roomse overwonnen/sonder selfs bysondere schade te lijden/als den 21 en 25. Juny/ den 19. deser te St. Juan/ en 26. by La Tour/ daer veel rou-Laken over in Pinarol wiert ghebruyckt / speciael die van Briqueras/ Barge ende Bagnold lieten veele van de hare leggen/ alsoo de Protestanten als desperate vochten: Men sach doe te Turin/ dat men de Leeu by de ooren had/en dattet quaet vegten tegens arme Lieden was: Men versocht onder de Cantons van Switserlant/ dat die van Bern een Envoy na Savoyen wilden senden om de een en d'ander in Vrede te houden: Selfs den Koning van Vranckrijck schreef aen zijnen Lieutenant in Daufiné sich van dese Troubelen te informeeren/die daer over een Raetsheer van Daufiné sont: Men bevont datte Savoyaerts tot Mirandol een Fort wilde bouwen/ om de Protestanten van Vranckrijck af te sluyten / wanneer nu de selve haer daer teghens defendeerden/ seyden de Roomse/ dat dese Lieden Quaetdoenders en geweldenaers waren/ &c. De Gereformeerde Kercke tot Montagnac in Vranckrijck nu al 52 jaren gestaen hebbende/is door een hoopen grauw ter neder gesmeten/'t welck nu Patriotten heeten/ sy waren door de Papen soo aen-gehitst/datse met Jongens wel 600. sterck/daer maer derdehalvē dag toe van noodē hadden: Alleen onder pretext/ dat die Kerck buyten admissie was gebout: Te Milhau in Rovergne beschuldigde men de Gereform: tegens d'ordre des Conings hare begravinge gehouden/ quade woorden gesproken/&c. te hebben/daer de Capucijnen een onlieffelijcke soort van Menschen/ haer mede beschuldigden/ seggende/ haer eens gevonden te hebben 1200. sterck/ en veele gewapent tot Convoy van een Arme Vrou: Een Intendent Pelot heeft daer na den Predicant d'Arbussy uyt heel Vranckrijck gebannen voor altoos/ twee van de zijne ter Doodt/ en andere in

Gelt-

Gelt-boeten doemende/ onderdruckende voorts d' andere met Soldaten/ die men condemneerde in 14000. pondē ten behoeve der Roomse Clupsen aldaer. In Vranckrijck wierde de Sout Impost tot op Drie ponden op yder Minot verlaecht/ om de Gemeente te soulageeren.

Oostenrijck met den ghewissen aentocht der Turcken/ raeckten gantsch in roeren: Onderwijl den Keyser met een sinckinge op de Keel/ oock sijn ongemack door 't aenkomen der Mahometanen verdubbelde / tot na eenige dagen hy sich beter vindende/ vermaeck schepte langhs de Gallerije van zijn Hof te wandelen/ en aen de Lieden sich te vertoonen: Sijn Generael Montecuculi viel oock niet alleen te Pres burg aen de Koorts/ nemaer oock den Grave van Serin wiert soo kranck/ dat hy processien/ gebeden en andere godvruchtighe oeffeningen by de Roomse gebruyckelijck / tot wederkrijgingh van zijne ghesontheyt dede aenstellē: Alles op een tijt datter weynig Keyserlijcke Officiers van vertrouwen/ luttel macht om te velde te gebruycken / en de aenkomende swacke/ trage hulp-benden uyt 't Keyserrijck meer scheenen ghekomen om te schaden dan te helpen/ den Turck stout maeckte/ eerst met te spotten wegens des Roomschen Keysers al te groote vertroulijckheyt en goetheyt op der Sarasijnen vals en schoonschijnende voorwendingen: Lang en met verlangen had men te Weenen afgewacht / wat troost 's Keysers Gesanten den Baron de Goes/ by den schrandren Primo Visir (een loosen Vos/ dapperen Politicus en den Fac totum van den Turcksen Keyser) en Docter Perets / te Essen by na als gevangen/ souden af-senden: Maer Oostenrijck dus lang als blint en onverstandigh/ ervoer wel haest 't bedroch der Turcken / want doen men haer niet te geval en was om gants Sevenbergen en de vijf Gespanschappen van Hongarijen af te staen, twee Millioenen voor de gedaene onkosten te gheven, den Pas na Dalmatien, de demolitie van Serinswar, en jaerlijcks 200000. Rijckxdaelders voor Tribuyt, sonden zy onder veele dreygementen/ na hare opgeblasen manieren / aen 't Keyserlijcke Hoff dese al te spijtige en hoovaerdige Brieven:

VAN den Groot-ghebiedende Godts Ghenaden, in Hemel, hoe veel te meer een Godt op Aerden, de grootste en Almachtigste Keyser, een On-overwinnelijcke en Regerende Koning op Aerden, van den Op-gang der Sonnen tot den Neder-gang, Keyser en Soldaen tot Babilonien, Hertog des Edelen Stams in Medien en Armenien, een ghebooren Vorst ende Heere van den Verdorden Boems tot over den Bergen, een groot helper der beyde Goden Mahumetet en Luna, Victor en Triumpheerder tot Jerusalem, een Heer, behoeder en besitter van het Graf des gekruysten Godt, een verstoorder en Eeuwige op-geleyde Erf-Vyant van de Christenheyt, ende van alle die haer Christenen noemen: Ontbieden u Keyser, een kleyne Koning in Ongaryen en Boemen, uw en alle uwe Vorsten en Heeren, oock alle en yder der Lantsgenooten, Paus en Cardinalen, Bisschoppen, en uwe aen-geboornen, en sweeren u, dat wy by verliesingh van onsen Troon, u aen-seggen en toe-voegen willen alle ongelucken, nederlage in 'tgantse Lant: En doen u met ernst weté dat wy u met 13 Koninglijcke Volckeré, bestaende over de 100000 Man te Paerde en te Voet, Turcken, in Turckse rustingen, en met alle uyterste macht, sulcx gy den uwen oyt bevonden hebben, of gesien of ghehoort, willen komen besoecken, voor hebben uwen Stadt, en alle die daer binnen sijn, voornamentlijck u Huys en Hof, met alle hulp en aenhangh

hang door ons gewelt van Wapenen, Branden, Rooven, Moorden, Destrueren, oock u den alderſmadelijckſten Doot aen doen die wy immer bedencken konnen: Uwe Chriſtenen, onſe gevangenen, doen Verworgen, en in Ellenden als honden Eeuwig gevangen houden: Uwe Kinderen als Aes op de Tuyn-palen ſteken: De Swangere Vrouwen met haere Jonge Kinderen in 's Moeders Lijf als honden dooden en om-brengen laten, den Chriſtenen tot hoon en ſpot: En wy hebben oock voor-genomen, u Keyſer, daer gy in weynig Landen ſit, u Koningrijck met het Swaert en Krijgs-Macht af te dringen, ende oock den Sleutel en Stoel tot Romen, als oock den Gouden Scepter te onderdrucken en verſtooren: En willen ſien of uwen Gekruyſten Jeſus u kan helpen, daer mede gy en den uwen ſegt dat hy Leeft, Werckt, als hy uwe Legaten heeft geholpen, 't welck wy in onſe Geloof niet aennemen en willen, noch ſulcke onbegrijpelijcke dingen gelooven noch hooren mogen, dat hy ſoude konnen helpen, door dien Hy al over langhe geſtorven is, en Sijn Selfs niet heeft konnen helpen, want wy oock hier Sijn Lant-eygenſchap en Leeringe voor ettelijcke 100. Jaren in onſe Regeeringe gehad hebben: Sulckx hebben wy u willen toonen, daer mede Gy Lant-Arme Koning met allen uwen aenhangh weter daer op te achten, dagelijcx, en alle ommeſien, gelijck Gy in korter tijt ſult gewaer worden en bevinden.

Gedateert in onſer geweldige Veſtingh en Hooft-Stadt Conſtantinopolen, welcke onſe Voor-Ouders den Uwen met Krijgs-macht hebben af-gedrongen, de Kinders en Vrouwen in Ellende daer uyt verjaegt, en na onſen wille tot aen ons eynde, U tot ſpot dehouden na onſe Geboorte in het 23. en onſer tegenwoordige geweldige Regeringe het 7. Jaer.

De tweede Brieff was van deſen inhout:

MAHOMET, Keyſers Soon, en Soon van Godt, driemael Geluckigh, driemael Erkent door den Herſtelden Turckzen Keyzer, Koning der Griecken, Macedonia en Moldavia, Coningh in Samaria en Hungaryen, Coningh van Op en Neder Egypten, Coning van alle Inwoonderen der Aerden, en 't Aerſe Paradijs, Bewaerder van Gods Graf, Heere van den Boom des Levens, Heere boven alle Koningen der Werelt van den Ooſten tot den Weſten, Coning aller Koningen, groot Vervolger der Chriſtenen en haren aenhang, de Zaligheyt van den Bloeyenden Boom, den Opperſten Gardiaen van haren Gekruyſten Godt, Heer en hoop van alle Volckeren: Wy ſenden U Keyſer Leopold onſe groeteniſſe, ſo gy onſen Vrunt wil ſijn, en ons gebiet gehoorſamen, als dan willen wy dat U grootheyt vermeerdere: Zedert eenige dagen hebt gy gevioleert en gheſchonden onſe Vrundſchap ſonder dat wy U by Oorloge of Gods providentie hadden beſchadigt, ghy ondernemende met andere Koninghen ſecrete deſſeynen, en met andere Geconfedereerde ons Iock ghetracht af te werpen, daer gy onvoorſichtig aen gedaen hebt, en hier om iſt dat gy en U Volck nu voortaen wel in vreeſe Leven meugt, niet als de Doot te gemoet hebbende, die U laſt te bereyden: Wy laten U oock weten, dat wy voort-gaen, U willen over-winnen, en U van het Ooſten tot het Weſten vervolgen, en U leeren gehoorſamen als den geringſten Onderdaen des Weerelts: Dit ſult gy tot U ſchande en ruyne ervaren: Hier af verſeeckeren wy u, op dat gy onſe grootsheyt vreeſt, gy meent ons te ontloopen in U Caſteelen en Steden, die wy abſolutelijck ter neder ſullen ſmijten en te gronde werpen al wat ons eenigſints conſiderabel voor oogen komen ſal: En gy en behoeft geen andere verwachtinge, of Vrientſchap van ons, of hoop op u ſtercke Wallē te hebben, alſo wy gereſolueert ſijn U te ruyneren: 't Behaegt ons dat wy in Duytſlant onſe Voeragie ſullen gaen halen, en dat ſy ſo na ons bloedig Swaert mogen gedencken, op dat yder weet dat wy onſe Religie voort ſetten, en die van den Gekruyſten Godt willen uyt roeyen: Wy verſen

ſen

sen geen Vendelen: En u kan geen hulp toe-komen, dat gy onse handen sout ontvlieden: 't Behaegt ons uwen Paus en sijne Stoel voor de Honden te werpen, en sijn Bastaert-Soonen en By-Wijven, en andere sulcke wilde Beesten: Deswegen u l. sult wel doen uwe Religie te verloochenen, anders, wy sullen u ten Viere over-leveren, en al den uwen: Dit en hier op moogt gy versekert sijn: Want wy hebben in desen geopenbaert onsen wille, hoedanigh wy met u sullen handelen.

Onder dies was 't seker/datte Turcken van alle Natien 177000. te Essen over den Donau raeckten/ die de Duytsen kleyn achtede/ makende elckander als snoef hanen wijs dat een vederbos op der kopff / ein gulden zadel und braver Rosz und kleider/ sampt gulden sporen und gevest een goet soldaet maecken/ even als Ao. 1632. tegens de Sweden / maer sy wierden na hare eyghen facit nu als jongens afgesmeert van sulcke die sy seyden een deel Barbaren te zijn/ meest met Spiets/ Boog als anders slecht gewapent / de Janitsers en Albaners wel 't beste gemonteert/ hadden Buyproers en Musquetten / maer konden daer mede niet wel omgaen/ hadden oock geen lust tot desen Krijg/&c. Den Primo Vizir quam den 8. Junij te Belgrado in/ om op Essen te gaen/ voor af reet Sarosch Ibrahim Bassa/ omringt van 100. Deli Ruyters/ dat zijn sulcke dulkoppen/ die de Turcken segghen dat elck 7. Man konnen neder houwen/ met witte/ geele en roode vendelen: Hem volghden Ali Bassa met 100. Ruyters: Toen den Chiaus Agli Heder en Hizi Bassa/ met sommighe kostelijcke Hant-Paerden en 100. Deli Ruyters met wit en geele Vaentjes: Noch 160. Deli Ruyters met groen en geele vendels: 200. Spasi Ruyters: Twee Begen met 350. Ruyters: Den grooten Tesdedar of Stalmeester/ drie benden Hasnadars/ dat zijn Wachters van den Groten Vizir en zijn Broeder/ met Pantzers/ Pluymen en Tijgers vellen bekleet: Doe 47. rode hant-Paerden/ des Vizirs 2. Broeders / Kerhaja zijn Hofmeester / 260. Chiausen/ de Molla Staethouder/ den Mufti Bisschop van Belgrado/ en volgden meenigte Ruyters/ Janitsaren/ Lackeyen/ &c. die den Grooten Vizir omringden/hy was in 't wit gekleet/met een Tulbant anderhalve voet hoog op 't hooft/ rijdende op een wit Paerdt/ veele Janitsers ten wedersijden blijvende staen/ groeten hem minnelijck/ doe quamen 5000. Spahi/ in geel en oock ro Rocken/ met witte Vendelen/ 86. Veltstucken / yder van 4. Paerden getrocken/ met 800. soo Constapels als andre / Kaphan Bassa volgde met duysent Ruyters/ den Bassa van Aleppo met 600./ de Alai Chiausen riepen na haer gebruyck/ Godt geve onsen Keyser en den Vizir geluck in den Oorlog tegens de Duytzen. 6000. Janitsers hadden van 't Leger tot de stad een passage gebaent/ 't Kanon wiert heftigh ghelost / en men ontboodt al de Wallachers/ Moldavers/ Tartaren/ Sevenbergers/ en Ongaren onder hun gebiedt / parate op de rendevous te verschijnen: Maer den Hemel die dese ongeloovighe oock niet al te veel in dese tijt wilde begunstigen/ opende hare Wolcken en donder-vlaghen/ wierp te gelijck af 4. voeten hoog Hagel/ waer door 't Gewas al om/selfs den Wijnstock vernielt/ de Turcken van Vivres wierden ontset: Den regen viel soo plots overvloedig/ soo dat den Donau dapper swellende/de Turcken niet alleen belettede hare vaertuygen en schipbrugge tot overvoeringe te gebruycken/

ken/ en oock eenige harer Ponten met Canon te gront dringende met Volck en al/ maer oock de Lant-straten liepen soo diep onder / datte selve onbruyckbaer/ de Christenen in Moravien gheruyme tijdt hadden om sich te salveren: Binnen Praag zijn doe 8. Turcken gevangen / daer onder 2. Vrouwen / die in Bohemen veele Dorpen en Vlecken hadden in brant gesteken / en de lieden jammerlijck bedorven/ door 't by nacht inwerpen van hantgranaden/ die vā Peck en Pulver waren gecomposeert: Vier a vijf die fraey gekleedt waren/ meenden des Raedts Secretaris Goltzen Huys in de Nieustadt sodanigh in brant te brengen/ maer op der daet ontdeckt/ is 't vuyr gedempt / en sy gegrepen/ gepijnigt/ bekenden wel 300. sterck daer toe ghehuyrt in Bohemen ende Moravien te zijn: Vier van dese gesellen zijn te Prage levendig verbrant.

Wegen Corfitz Graef van Ulefelt brack in dese Maent een vremde saecke op/ gemachineert tegens 't Deense Rijck / ende ontdeckt door een voornaeme Vorst: De sake was te onverwachter/ om dat dito Ulefelt in zijn gevanghenisse Ao. 1661. duf danig de Deense Majesteyt weghens zijn comportement hadde geasseureert:

Doorl: Grootmachtige Koningh, Allergenadigste Heer:

IN aller ootmoedigheyt treet ick voor u Koninckl. Majest. en bekenne met hartelijcke bedroeffenis en rouwe,dat ick soo meenigvuldig my tegens U Koninckl. Majest. heb vergrepen, deswegen wil oock niets tot mijn verantwoordinge gebruycken,maer ick strecke my tot Uwe Koninckl. Majests. pieusheyt en genade,en soo verre ick de woorden niet obtineren kan, die na mijn vermoeden sterck genoeg sijn, om mijn abusen by Uwe Majest. af te bidden,so wil ick die woorden welcke ick vinden kan, in dese weynigh navolgende regulen in sluyten, Uwe Koninckl. Maj, op het aller-ootmoedigst en gehoorsaemst biddende dat Uwe Koninckl. Maj. my en die van mijne Huyse genadig sy, tegens de selve alle sijn miltheyt,Godvrugt en Genade wil gebruycken,my uyt loutere gunst in genaden aen nemen, en my en mijne Huysvrou hare voorige vryheyt weder vergunnen, welcke gunsten en faveur ick mette mijnen altoos sal ghedencken in ootmoet, met getrouwe diensten pogen te erkennen, en in der daet doen blijcken, dat ick U Majest. dijn Rijck en Landen alleen soo veel ick vermach na uytterste vermogen,en soo veel my toe-vertroudt wert, wil dienen: Ick beloove oock te verificeeren soo hoogh men van my af-eyschen mach, noyt yets voor te nemen, te seggen of te doen, die Uwe Coninckl. Maj. sijn Lant ofte Rijck,Coninckl. Huys of hare Erf-gerechtigheyt eenigsints mochte schadē,maer 'tselve pogen te verhinderē en voor te komē:Eñ indien sijn Maj. uyt genade consenteere,dat ick met mijn Vrou,Kinderē en Dienaers in Funen moge wonen,daer verblijvē,soude ons een groote genade sijn: Wy belooven noyt in Zeelant,of waer 's Konings Hof is, te komen, ten ware met sijn Majs. consent: Indien ons sulcx niet veroorloft werde, dat men ons dan toe sta dat wy buyten 's Landts daer 't ons best ghelegen komt, mogen woonen, doch wil my verbinden noyt tegens den Koningh, sijn Erf-huys, ofte Rijck, te dienen, oock geens Heeren dienst aen nemen sonder des Konings toe-staen,so dat in wat oirt ick mochte wesen,belove altoos bereyt te sijn U Maj. waer in ick capitabel ben, te dienen, 't sy door versending in vremde Landen om daer yets voor Uwe Maj. te Negocieren,of wat Hy my beveelen: Allergenadigste Coning en Heer, weest ons genadig en milt, en laet ons genieten een kleyn vonckje van Uwe genade

Genade en goedertierentheyt,'twelck is waerom wy in aller onderdanigheyt en ootmoet bidden: Godt geve u Maj. lang te leven: Gesontheydt met aller voorspoet in u Koninckl. Maj. Regeeringe, dien selven geve uwe Koninckl. Maj. en 'tgantse Geslacht alle geluck en zeegen.
Hammerhuys 27. Octob. Ao. 1661. Uwe Koninckl. Majesteyts Aller-onderdanighste geringste Dienaer en Gevangen

Corfitz Graef van Ulefeldt.

Waer op van 't Eylant Bornholm uyt zijn detentie ontslaghen / quam te Koppenhaven / om naer Funen te gaen / dede desen Brief doenmaels soo het scheen / den Koning behandigen uyt een danckbaer hart: Luyt aldus:

NA dien den Doorl. Grootm: Vorst en Heer, Heer Fredrich de III. van Gods genaden tot Denemarcken, Norwegen, der Wenden en Gothen Koning, Hertoge te Sleswijck, Holsteyn, Stormarn, en Ditmarschen, Graef tot Oldenborg en Delmerhorst, &c. Mijn aller-genadigste Koning en Heere sich door mijn onderdanig bidden, en my tegens d'allerhoogste ged: Coninckl. Maj. begane meenichvuldige groote misgrepen op mijn schrift en weemoedighste bidden uyt Hammershuys van den 27. Octob. deses Jaers, sich so genadig heeft laten bewegen mijn en mijn Vrou weder van de Gevangenisse te bevrijen, oock gunstich toe-gestaen, dat wy op Ellensburg in Funen, en eenige andere plaets, na Majests. gonstich behagen, ons mogen op houden, en daer woonen, ende wy nu alhier tot Coppenhaven in onse vryheyt sijn gearriveert Soo weet ick niet beter te doen, als u Koninckl. Maj. voor sulcken hooge en onverdiende Koninckl. Genade en goetheyt te bedancken, en mits desen ten hoogsten by mijn Eed, Eer, en al 't geene dat een Eerlijck Man ende Erf-Onderdaen binden kan, te verobligeeren als boven, u Con: Maj. als mijn rechten Erf-Koning en Heer, en wil oock u Co: Maj. Erven hou en getrou sijn, tot u Maj. en 't Koninckl. Erfhuys nut en beste na mijn verstant bevorderen, en alle schade en verderf na uytterste vermogen af-weeren, oock niet voor nemen noch doen, of toe seggen, 't welck in 't minste u Con: Maj. en 't Erf-huys of der Erf-gerechtigheyt, noch oock de onderleggende Landen en Rijcken eenige schade of nadeel mochten toe-brengé, maer trachten dese hooge Coninckl. Genade na al mijn macht weder te remitteeren, en alle den tijt my als een getrou en Eerlijcke Onderdaen past teghens uwe Maj. en sijn Erven te comporteeren: Ende op dat van uwe Maj. te meerder alle ombrages mochten benomen worden, so wegens mijn Persoon, als mijn Vrou en onse Kinderen, so renunchiere ick hier mede voor mijn, mijn Vrou en onse Erven a'le Beneficien welcke in 't Rotschildis Verdrach voor ons gunstelijck waren geinsereert, even als ware het noyt geschiet, also wy ons met u Kon: Maj. sijner Erven als Koningen van Denemarcken Noorwegen genadichste protectie ons genoechsaem contenteeren, en deswegen geene vremde Potentaten ofte Heeren beschermingе begeeren, maer om in rust en gehoorsaemheyt als andere u trouwe Ondersaten soecken te leven: Als het u Maj. behaeglijck sy dat ick mijn Vrouw en Kinders weder uyt Funen trecken, ofte op eenighe andere Plaetsen van 't Rijck mochten woonen, so willen wy geen samen-komsten houden, heymelijck noch openbaer, veel min yet attenteeren, dat u Maj. oft zijn Erf-huys oft de huydige Regeeringe mocht hinderen, vremde Heeren bestellingen en wil ick niet aen-nemen, noch in haer dienst begeven: Oock niet uyt 't Rijck vertrecken, veel min my op Zeelant, ofte u Maj. Hof laten vinden, ten ware door u Maj. toe-laten en bevel: En alsoo tusschen my en Generael Major Adolf Vos eenich onlust was ghekomen, sy de selve hier mede gants ter neder gelecht, en sal hy van my ofte

mijne

mijne Erven daer over noyt aen-ghesproken worden, : Ick, mijn Vrou en Erfgenamen willen sich noyt soecken te revengeeren op die waer op suspicie mochte wesen datse oorsaeck van onse Gevanckenisse waren. Tot meerder bekrachtingh deses, en wat boven Gheschreven staet, heb ick en mijn Vrou voor onse Erfgenamen dit Renvers met eygene handē onderschreven, sullende 't seve van ons onverbrekelijck gehouden werden : So waerlijck ons Godt helpen sal, en Sijn Heylig Woort. Actum Coppenhaven den 23. December, Ao. 1661.

Corfitz Graeff van Ulefelt. Eleonora Christina.

Naderhant is ged. Ulefelt uyt het Deense Rijck met zijn Famillie getrocken/ en sich een wijle in Brabant opgehouden hebbende/ is na dit nu twee jaren was geleden/ soodanigen Desseyn van hem uytgeborsten / dat eyntelijck zijn Sententie daer over by 't Deens Gericht aldus is uyt gesproken :

Gepubliceerde Sententie tegens Graef Corvitz Ulefelt, door 't Hooge Gerecht te Coppenhaven, den 24. Iuly, Ao. 1663.

ALso Graef Corfits Ulefelt, in plaets van 't Hooge Koningl. Pardon en onverdiende genade aen hem gedaen, te erkennen, vermits hy van zijn Con: Maj. op ootmoedig smeken en bekentenisse zijner diverse breucken van zijn Gevangenisse was los gegeven, met opset en Verraderlijcke wijse soo wel den Copielijcke en Schriftelijcke gedane Trou en Hulding Eed, daer mede hy als een Erf-Onderdaen zijn Heer en Koning verplicht was, heeft gebroken, maer oock zijn onder Hant en Zegel des Majests. vrywillig uyt-gegeven krachtigē Eed, in sulcker voegen, als klare Origenale en van hooge Stants Persoonen getuygde documenten, gelijck voor 't Hooghe Gericht zijn voort-ghebracht, volkomentlijck is bewesen, so dat niemant de voor-geleyde proeven in twijffel trecken konnen, dat hy teghens zijne Koningl. Maj. Persoon en Rijck gevaerlijcke raet-slagen heeft gevoert, om de selve onder vremde Heerschappye te brenghen, en desselfs Onderdanen (onder 't welck hy vals voorgaf, datten gantzen Adel en Geestelijcken stant, metten meesten van den gemeenen Man, met hares Konings Regeringe qualijck te vreden waren) afvallich en rebellich te maken, heeft gesocht en versproken, en daer door zijn Erf-Koninck en Heer van Scepter en Kroon, en alle deze Onderdanen van haere gerustigen welstant gedacht af te lijden : Soo heeft hier op het Hoogste Gerecht voor recht gekeurt en gevonnist, dat Graef Corfitz Ulevelt met dese zijn begane Verraderlijcke Acte en voornemen, in den hoogsten graet Crimen læsæ Majestatis heeft begaen, ende dat hy tegens zijne Koninckl. Majests. en zijns gantsen Huys sekerheyt, als mede tegens de samentlijcke Onderdanen rust en welstant, buytē eenige voorgaende intimatie, verschijning in eygene Persoon, ofte anders soo als in Processen ghebruyckelijck zy te useeren : Als 't welck alle Christen Volckeren wel-gegronde Rechten in sulcken geval uyt-nemen ende excipieren, om welcke af-schuwelijcke Criminele Daden hy verordeelt wert om de na-volgende straffe te lijden. Eerst,

EErst, sal Corfitz Graef van Ulefeldt van zijn stant en waerdigheyt gedegradeert werden, ende zijn Wapen voor hem, zijn Kinders en alle hare Nakomelingen door den Beul gebroken werden, doch alle andere van zijn en 't selve geslacht sonder eenich naedeel.

2. Hoewel men Corfitz, te vooren genaemt Graef Ulefelt, hem in eenige Oort kan bekomen, sal hem als hy te Recht-plaets wert ghevoert, zijn Rechter-handt als een meyneedige af-geslagen werden, daer na den Kop af-gehouwen, en op een voornaeme Plaets, daer het den Coning best dunckt, op een Spietze tot af-schuwelijckheydt ghesteecken werden.

3. Ged. Corfitz Lichaem sal gevierendeelt werden, aen yder deel op een der voornaemste Bolwercken alhier tot af-schrick in sijn Majests. Vesting op-geset werden.

4. Alle de voorß. Corfits en zijne Kinders goederen werdē geconfisqueert, wanneer deugdelijcke schulden na zijn vermogen alvoorens betaelt sullen zijn.

5. Geen van dese Corfits Kinderen mogen voortaen in sijns Majs. Rijcken, Vorstendommen, noch Landen, op pœne van Lijf en Leven, komen, noch geleden worden.

6. Een der voorß. Corfitz Hoven oft Huysen die den Koning daer toe verkiesen sal, sal geraseert worden, en noyt meer uytten gront op-ghetimmert mogen worden, maer sal aldaer een Pyramijde op-gerecht werden, aldaer in gegraveert sal staen, waerom sulckx zy geschiet.

7. Indien men geseyde Corfitz niet kan bekomen, sal de Executie in Effige geschieden, soo als boven-gem: en onderwijl nae 's Coninghs believen een somme Gelts op zijn Hooft geset, en aen die vereert werden, die hem Levendig levert, oft van 't Leven ter Doot brengt, en dat alles van Rechts wegen.

De Namen der Rechters van Graef Ulefelt:

Christian Graff zu Rantzow, Premier Minister,
Heinrich Bielke, Admirael,
Iffver Krabbe, Stadhouder in Noorwegen,
Heinrich Rantzow,
Axel Urop,
Offe Stade:
Hans Nansen Præsid: in Coppenhaven.
Heinrich Ernst, Dr.
Erasmus Windingius:
Hans Schaeck, Velt-Heer,
Christoff Urne, Rijckx Cancelier.
Offe Bielke Cancelier in Noorwegen.
Gunde Rosenkrantz.
Henning Powisch.

D. Hans Swan, Aerts-Bisschop.
Petrus Bullichius.
Peter Lasse, Licent.
Petrus Schavenius, D.
Peter Retz, Cancelier.
Niels Trol.
Johan Christof von Corbits, Rijcx Marschalk.
Otto Kragge.
Jorgen Bilde, Generael Lieutenant.
Theodorus Lente, Duytze Cancelier.
Christoffer Gabel, Rentemeester.
Wilhelm Langius Lant-rechter in Iutlant.
Erasmus Windingius.
Petrus Schavenius, D.

Den Koning van Denemarcken dede den 25. July daer aen/ te Coppenhaven publiceeren/dat alle die binnen Coppenhaven van de voorsz. Verraderye en aenslagen wisten/ op pœne van 't Leven en al zijn Goet/ 't selve stracks aen te geven/ en te openbaren: Dr. Petrus Schavenius den Procureur Generael/wiert geauthoriseert de schulden in te manen: Alle die buyten Coppenhaven woonde/mosten so sy van de Verraderye wisten/in 4.weken sulcx openbaren/ &c. Den 2. Augusti heeft men te Coppenhaven Danck-dag over de ontdeckte Conspiratie gehouden: 's Anderdaeghs wiert Ulefelts Sententie publijck uyt gegeven. In de Maent van Novem. daer aen/was de Vrou van Ulefelt met een kleyn gevolg in Engelant gekomen/bedeckende haer Naem en qualiteyt/ was gelogeert in bedeckte plaetsen/ van d' een tot d' ander in gaende/tot sy eyndelijck een middel vont om dē Koning van Engelant te laten weten/ dat sy daer was/ versoeckende op 't allerheymlijckst met hem te spreken: Den Koning stont dit goet-willig toe/ontfong haer vriendelijck/maer sy wilde geen publijcke receptie ghenieten/ noch daer van werck maken: Haer aenbrengen was/om den Koning te bewegen over eenige saken die gebeurt waren in den tijdt van Koningh Carolus I./ wanneer haer Man Ambassadeur in Hollant was: Den Koning haer versoeck hoorende/seyde/ dattet hem onmogelijck was te onthouden wat in soo veele Jaren zedert was ghepasseert/ als selfs oock geen kennis van de waerheyt der geschapen dingen hebbende/doch meynde de sake so wel te sullen onderstaen/dat hy haer soude geven satisfactie: Zijn Maj. hier ettelijcke dagen op gespeculeert hebbende/sont aen Me-vrouwe Ulefeldt een zijner principaelste Secretarissen van Staet om met haer te spreken/oock om van alles nader bescheyt te weten: Dit geschiede/hoewel met toesegging van 's Konings gunste/ soo school sy / bleef niet langh te Londen/ maer vertrock buyten verlof/ en adieu van den Koning te nemen/ al of sy niet meer met zijn Maj. en had willen sprekē/in 't begin wist men niet werwaerts sy haer geretireert had/tot eyndelijck den Lutenant van 't Casteel Dover zijn Bode aen den Secretaris van Staet sont/ hoe dat hem was verscheenen een vreemde Juffrou van qualiteyt/ welcke sonder Paspoort had versocht te mogen vertrecken/ tegens d'een seggende dat sy wilde na Vranckrijck/en tegens andere/ na Vlaenderen/ hy had haer op 't eerlijckste ondersocht wat doch hare intentie mochte zijn/ daer op aen de ged. Secretaris versoeckende/ wat hy daer vorders in soude doen / maer eer d'antwoordt weer om quam/ was sy in een Boot van Dover gestapt/ maer op 't versoeck van den Deense Resident te London/ die al tijdelijck (so men seyde van d' eygen domestijcken) van haere aenkomste in Engelant was verwittigt/ is sy versekert / en op een Enghels Fregat na Coppenhaven gevoert/ daer sy op den Blauwen Tooren geset/en scherp geexamineert wordende/ in plaets van yets 't minste te bekennen/protesteerden/ sulcks datmen van haer geen opening kreeg: Hare Man hoorden men/ weeck doen van Antwerpē/en Brussel op Brugge/en vā daer na Arras en 't Boullonnois/ sonder dat men zederdt van hem heeft vernomen: Alleen is dese dagen te Parijs oock een Deense Dame uyt suspitie van aen dese dingen te heriteren/ op versoeck van den Deense Minister versekert.

Dese

Dese dagen klaegden de Gereformeerden in het Bergs-lant hare noot aen zijn Doorl. van Brandenburg/ en seyden opentlijck/ dat by mancquement van maintenue sy alle te gronde mosten gaen: Prins Wilhem/ Landtgraef van Hessen/ den 25. van Cassel na d'Abdye van Haine gaende/ 6. mijlen van daer/ om aldaer op de Jacht aen den Hertoge van Zelle en dẽ Prins vã Zultsbach eenich vermaeck te geven/ wiert onderwegen qualijck/ tot 's Nachts ten vier uren/ wanneer hy soo vers wackte/ dat hy ten 7. uren storf in de Arm van zijn Gemalinne/ tot groote verbaestheyt van yder/ wijl alles tot de Jacht aen-gestelt was/ en niemant van eenighe Sieckte wist: Hy was maer 35. Jaeren out/ doch wierde als een braef Prins/ seer beklaegt: De Lantgravinne echter 'tmeeste Intrest daer by hebbende/ na-latende 4. Soonen en 2. Dochters/ hy maeckte zijn Gemalinne al-gemeen Erfgenaem/ en Voogdesse over hare Kinderen: Den 31. quam de Palts-gravinne van Swalbach neffens de Princesse van Tarante zijne Susters/ waer van de laetste daegs daer aen van een Jonge Prins in de Kraem quam: Des Lantgraven Lichaem wiert op een magnifijck Bet van Staet gelegt/ Gebalsemt/ en gesien: En de Lantgravinge nam de possessie der Regeeringe en 'tbewint harer Kinderen. Tot Maegdenburg daer in St. Jans Kerck de Gods-kist was bestoolen/ deden de Predikers niet anders als dagelijcx op den Stoel te vermanen/ datten Dief/ indien hy 't Gelt niet weder bracht/ ten minsten vernoemt soude wesen/ wijl hy Gode selfs had bestoolen: Of nu den Dief soo conscientieus sy gheweest/ dat hy wroeging gevoelt heeftr weet men niet/ altoos men vont de Gods-kist eenige dagen daer nae op 't Kerckhof/ en het Gelt onder een vierkanten Steen/ daer men in de Kerck een Graf-steen af maeckte: Endeling is oock den Dader bekent geworden/ zijnde een Persoon van 28. Jaren/ voor 3. Jaren eerst Getrout/ hebbende met zijn Vrou 3000. Rijcxd. ten Houlijck gehad/ en waren zijn Voor-Ouders eerlyck/ en voor desen geseeten in den Raet/ konnende wel leven/ en welvaren ghenoech hebbende/ had oock eeren Ampten/ en was Fabrijck van St. Jans Kerck: Een Smit hielp hem de Kist/ die 500. pont sonder 't Gelt daer in woeg/ dragen/ dat wonderlijck is: Men heeft hun beyde aen handen en voeten geboept/ om te straffen na 's Lants Coustumen.

Tot Hanover is den 16. deser statelijck mette Regiment staf/ Schilt/ Wapen/ Helm en Vendels en een Rou-paert begraven den Oversten Spar/ gebieder aldaer/ in 't 61. Jaer zijns ouderdoms/ 't Canon en Musquetten saluterende/ storten eenighe Vensters in/ en 't Gewelf der Kercke wiert oock byp beschadigt. Een Glasemakers knecht te Dantzich met 't Poortsluyten in stadt komende/ sach onder de Brug een drinckebroer in benautheyt leggen/ hy drong door 't Volck tot den selven/ segghende/ ick sal hem stracks helpen dat hy van die angst niet weder bevangen sal worden/ vermits den benaude sich heen en weder om soulaes had gewent: Trock zijn Mes/ maeckten hem eenige kruyssen op 't voorhooft/ zijn Mantel om hem slaende/ sneed hem de keel af/ seggende/ daer hebt gy 't/ nu bent ghy van de quael verlost/ en ick sal hem terstont volgen: 't Volck hier over ontstelt/ seyde hy/ weest te vreden ick en sal niet loopen/ wiert alsoo voor den Rechter gebracht/ daer hy alles vrijmoedig bekende/ verhalende/ dat hy des knaeps ellendicheyd niet langer had konnen

sien/ men had hem als den armen der stadt/ oock beter in zijn noodt by-staen mogen/ soo en had men dese uytterste remedie niet behoeven te gebruycken/ &c. Hy bleef gevangen om te vernemen of hy 't al vast hadde.

Tot noch toe hadden de Poolse Soldaten tegens hare Koning blijven mutineeren/nu was 't een/dan 't ander in de weeg/en rechtede veel moetwils aen: Als nu dese dagen den Veldt-heer Carnetzky meende na de Ukrante te gaen/ verdeelende 't Leger in 3. hoopen/ selfs d' Artillerye voerende/ hebben sy alle als men marcheeren soude/de vendelen vast gehoudë/en om gelt geroepen: en na Carnetzky te vergeefs met schoonspreken haer had getracht te stillen/ lasten hy zijn Regiment op de Malcontenten vuyr te geven/ die daer op als ontsinnig/de Artilerije bemachtigdë/en most Carnetzky selfs met schoon bidden 12. mijl van Rus-lemburg retireren/ na latende eenige Wagens en Bagage voor dese Gelt-roepers om te plonderen: De Polen seyde/ datte stichter van dese Oproer was een groot-hart/ welcke voor desen mette Heer Lubomirzky hadde gereyst in vreemde Landen/onder wiens Regiment hy nu Capiteyn geworden was. Dit werck/en datte Cosacken hare Velt-heer Tera hadden omringelt/ en gevangen als een vil Persoon hadden wegh gevoert/ en 't hooft na de Moscoviters helden/ ontstelde 't Poolse Hof seer: Eyntelijck na dat nu al lang genoeg was gepijpestelt/en vele dreygementë tussen 't Hof en de malcontenten waren voor geloopen / is den 12. Julij te Jaworowa tusschen de Gecommitteerden een Accoort getroffen / een generale Amnestia aen de rebellige hoewel des onwaerdig/ toe gestaen/ midts sy nu beloofden als Poolse Edelen de Croon getrou te dienen/ midts datmen haer vierdehalf Millioen betalen/ en de helft van 7. Millioenen reeds ontfangen / te samen reeckene/ der Malcontenten Verbondt soude men den 21. dito verbranden/ &c. en 't payemente op vaste Hypoteecq in Polen stellen / om dit gelt en des Croons trouwe Dienaren te recompenseren: Dit onderteeckent van veele Poolse Heeren / greep stant/ en maeckte alle Cooplyden verheugt/ bysonder die van Pruyssen/ soo dat de onlusten dus beslist/ de Soldaten om gelt sich na de Moscovise grensen als lammeren lieten heen leyden.

AUGUSTUS 1663.

HEt Turckse Leger al eer het over den Donau na Hongarijen toog/lieten om op 't Lant te rooven 16000. Turcken voor af gaen / die een grooten roof en gevangens mede sleepten / want daer en was ordere noch tegenstant: Het Desseyn der Turcken gaf den Keyserl. Resident Symon Rainigher aen den Generael Montecucul te kennen/ geschreven so hy was by den groote Vizier tot Buda ofte Offen/ den 26. passato/ luydende aldus:

DEN 22. ist in 't Turckse Leger na ghehouden Raet, beslooten, by Gran een Bruch over den Donauw te slaen, om in Opper-Ongaryen te gaen, om indien mogelijck, Vyvaer en Fileck

Fileek wech te nemen,en alles tot onder Caffau te overheeren,van daer na Waradijn en Temefwar trecken, en foo na Griecxwijffenburgh 't Winter-Quartier aen-beftellen: Een voornaem Minifter heeft my dit gecommuniceert,om defe mael fijn Maj. niet geheelijck te difgoufteren maer hem tijt willen geven,ingeval hy Vrede begeert:Ick heb altoos gefeyt, dat als de Miniftri met 't Legher al vry verde quamen, dat fy niet anders en konden, als of fy al geern wilden, als hare Volck een ftroop en roof te laten doen: De Bruch te Gran is foo wel tot Belegering van eenige Plaets, als tot over-voeringh der Volckeren in Ongaryen, dienftich, daer men wel op achten mach: Konden wel onvoorfiens een ftroop tot naer Weenen doen, en alles in d' Affe leggen: De Tartaren ettelijcke 1000. fterck, fijn hier verby gepaffeert, als alle defe Volckeren nu verfamelt fijn, mach men dencken wat een gefwerm het Lant door-fwieren fal: 't Getal des aenkomenden Volckx is feer groot, en van Canon feer veel.

Maer de tijt leerden wel haeft datte loofe Turcken om een ftroop te doen/ fo grooten macht/ exceffive onkoften/ noch practijcken hadden behoeven aen te wenden: Hoe wel ons oock niet onbewuft en is/ hoe fommighe onder hun te Buda opentlijck feyden: Dat zy geloofden mits hare onwederftanelijcke groote Macht, indien zy recht op Weenen aen-trocken, men voor hun aldaer ftrackx de Poorten foude open doen,&c. Hare aenflagen echter waren groot/ en foo voorfichtig belept/ dat als den Grave Forgatz by Gran aen fekere Pas de Turcken den 7. defer meende te ftutten/ doch mis-lept door zijn Spions/ bevont toen het aen de veter ging dat hy maer 6000. man fterck fijnde/ de Turcken fes tegens een waren/ hare achterhoeden hadden/ en dappere jae hunne alderbefte Soldaten waren: Ellendig wiert Forgatz hier geklopt/ fijn befte Huffaeren/ Heyducken en Prefburgfe manfchap daer ettelijcke honderden Weduwen door wierden/ bleven verflagen/ felfs haren beften Adel/ des Biffchops Vader/ en andere: De gevangene voor den Visier gebracht zijnde/ dede die in prefentie van den Baron de Goes/alle den Kop af flaen/feggende/hy had geen Broot voor defe honden: Daer bleven omtrent 2000. Chriftenen doot/daer onder 1300. Ongaren als andere vreemden: De Duytfe Ruyterye te fwack/ alfoo de Turcken by Efquadres van 4. en 6000. Man geduerich aen quamen/ kofen 't hafepat: Forgats excufeerde fich by den Keyfer door een Brief/doch wiert gevangen/hoewel fieck/ en na Raab gevoert/ neffens andere om ter purge te ftellen: Dit eerfte onheyl verweckten een generale fchrick over gants Ooftenrijck/ men fmeet ftrackx te Comora non Gomara/ de Calvinife Kerck ter neder/ Wijven en kinders lamenteerden daer om/ maer in defe occafie brack noot de wet/ want men verfchoonden oock geene Cloofters noch Hofpitalen: Te Weenen wiert yder gelaft fich voor jaer en dag te provianderen/ 3. Juffrouwen mochten maer eene Meyt houden/ alle Kloofters/ en Gebouwen wierden gevifiteert/ veele Kinderen en Wijven weg gefchickt/ de Gildens geharnaft/ en in de grootfte Steden van Duytfchlant heeft men den Turck Klock gelupt/ en Vaft en Boette Predikatien afgekundigt: Want de Turcken die foo fy beroemen wint en de wolcken gebieden/ nu meer als oyt moedig/ berenden den 13. defer de Vefting Neuwhufel aen de Neutra/ den 16. 't felve vollens belegherende/ quamen flucks met 60000. Turcken daer voor/ fich in 4. byfondere quartieren verdeelende/ kregen 't geluck dat mits den droogen Na-fomer de Maraffen en de

Revier om dese stadt leggende/ luttel konden helpen: Eenige Sweetse en andere verlo‑chende Christenenen/ die in Neerlant gedient hadden/ dese Barbaren het afleyden des waters / 't dempen der Grachten en soo wel 't mineeren als 't Bosschieterschap geleert hebbende/ deden de Belegerde veel quaets/ en hadden onder 4. Quartieren van den 1. Grooten Heer/2. Primo Vizir/3. de grooten Aga / 4. en den Basta / van 100. tot 100. cubiten soo veel Bateryen opgeworpen/ datse den 18. met 40. Canons speelden/ en op twee plaetsen furieuselijck aen-vielen/ doch met groot verlies af-ghedreven/ quam een Aga wegens den Vizir onder de Wallen die van de stadt toe-roepen/ indien 'tgarnison den 19. niet uyt en trock/ sy out en jong wilden neder sabelen: Die van binnen antwoorden/ datse haer tot den laesten man verbonden hadden voor 't Christen Geloof te strijden/ en des Vizirs genade niet en begeerden/ &c. Van een andere kant meynden de loose Turcken Serinswar te overrompelen/ soo als een boef haer verklickt had dat de Graef Nicolaes van Serin op hasard was uyt getogen/ maer hy maer 4. mijl van daer/ en verkundschapt/ trock in der yl de Turcken tegen/ sloeg haer onverwacht/ invoegen by de 600 der Sarazijnen doot bleven/ zijne sterckte preserveerde / en de Turcken dat inprente/ dat sy nu met meerder reverentie hem ontsagen als oyt. Te Regensburgh saten de Stenden noch al als door nietten/ de minste goede resolutie en was niet te vinden: Een Pools Minister seyde van haer: Men maeckt op der Duytze Rijcxdagen meer Kinder ond leeger Glas, dan gutter resolutiones. Hy wilde seggen/ elck lith heeft zijn intrest/ en elck karel zijn hooft.

Kur-Trier was dese dagen onpasselijck/ en bleef ettelijcke dagen te Bedde leggen: Seker Vlot Houtten/ wel van 600. voeten/ doen den Rijn af-komende/ dreef door quade toeversicht der Stuerluyden met so grooten kracht tegens de over-leggende Cobelenzer Schip-brugh gants over dwars/ datte voorsz. Brugge door den harden stroom gantselijck wierde geruyneert/ 't Hout wiert door de schaede gearresteert / als zijnde ettelijcke 1000. Ducaten waerdigh/ maer de Stierluyden/ als niets hebbende/ deden de partye veel te kort.

De Staten van Hollant en Westvrieslant/ als Vaders over hare Ingesetenen/ verplichte aen de reden en goede gewoonten / gelicfde der geallieerde en Bontgenooten en Buyren / mette grootste onlust bespeurende de practijcken van diverse uytheemse Natien / soo op 't Oost als Westerse Vaerwater / om de Navigatie en Commercie deser Nederlanden te prevenieren/ en allerwegē hare Ingesetenen te frustreren van des selfs aelout vrij aengebooren recht/ en de klagten mits dien verdubbelende/ delibereerden / rondsom ordres soo veele doenlijck te stellen: De Barbarise Rovers zijn belast vyanlijck aen te tasten: De Piraterijen te vervolgen en t'extirperen: De Nederl. Coopvaerdijers gelast niet als met behoorlijcke monture zee te kiesen: Alles om de See-vaert te faciliteren: Ende omme te evitEren de molesten welcke de Achtb. Regenten deser Provincie wegens haere wettelijcke functie in voortijden ongeluckelijck hadden moeten smaecken / hadden de hoog gemelte Staten van Hollant/&c. als nu Souverainen van den Lande / elckanderen wel willen guaranderen/ om namaels de infractie van hare Ed. Groot Mog. recht/ eygenschap/ ende

bysondere

byſondere privilegen en wettelijckheyt niet te lijden/ maer/ te hanthaven alle 'tgeen tot maintenue van dien ſoude mogen ſtrecken: Is uyt dien hoofde gevolgt/ ſekere Acte van Indemniteyt / luydende in vigeur als volgt:

Extract uyt de Reſolutien van de Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, in haer Ed: Gr: Mo: Vergaderinge genomen op Donderdach den 19. July, Ao. 1663.

Op 'tderde point van de jegenwoordige Beſchrijvinge by Reſumptie gedelibereert ſijnde op de geredreſſeerde Acte van indemniteyt voor de Heeren Edelen en Steden, mitſgaders de Gedeputeerde van de ſelve en allen andren, de Vergadering van de H. Staten frequenterende, hebben haer Ed. Gro. Mo. haer de voorſz. gedreſſeerde Acte wel laten gevallen, en is de ſelve mitſdien in voegen ende maniere hier na-volghende gehouden voor gearreſteert:

De Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, *in achtinge genomen hebbende dat in hare Vergaderinge volgens hunne beroepinge eñ den Eed daer mede ſy tot voorſtant van 't Gemeene Lant ende Ingeſetenen van Hollant en Weſt-vrieſlant verbonden zijn, van tijt tot tijt veele ſaeken van importantie den Staet van den Lande betreffende voor geſtelt, verhandelt, ende gereſolveert worden, en daer inne by een yegelijck van de Edelen, Steden, en andre de Vergadering frequenterende vrymoedig ten dienſte van den Lande wert geſproken, geadviſeert eñ vervolgens daer op gereſolveert, ſulcx als in eene wel geſtelde Vergaderingh van Staten behoort te gheſchieden, en dat teghens de rechten, vryhedẽ en welvaren van dẽ Lande ſtrecken ſoude, dat yemant eenige ſwaricheyt ſoude worden aengedaen, ter oorſake van ſodanige Propoſitie, advijs of Reſolutie, hebben na rijpe deliberatie daer over in de ordre van de Ridderſchap en Edelen, mitſgaders inde reſpective Vroedſchappen van de Steden gehouden, gereſolveert, geſtatueert en vast geſtelt, gelijck gerſolveert, geſtatueert ende vast geſtelt wort by deſen, dat of het quame te gebeuren (des Godt de Heere Almachtig genadelijck verhoede) dat hier namaels de Ridderſchap, oft yemant van de Heeren Edelen de Steden oft yemant van de Regeerders der ſelver, of van de Heerẽ hare Gedeputeerde of oock andre de hoog-gem: Vergadering frequenterende (de Heeren Gecommiteerden Raden eñ Miniſters van haer Ed. Gr. Mo. daer onder begrepen) ter oorſake van propoſitien, remonſtrantien, adviſen of Reſolutien de welcke voor deſen ſijn gedaen, gegeven of genomen, of namaels gedaen, gegeven eñ genomen ſullen worden tot hant-havinge van de tegenwoordige Regeringe tot conſervatie van de Vryheyt, of anderſints den Staet van den Lande aengaende, of wel over en ter ſake van de executie en voltreckinge van de Reſolutien en Commiſſien by haer Ed. Gr. Mo. genomen oft gedefereert, met alle 'tgene daer uyt gevolgt is, ende na deſen tot eenigen tijde daer uyt ſoude komen te volgen by eeniger manieren binnen*

 of buyten

of buyten den Lande van Hollant en West-vrieslant by eenige wegē van faiten of Rechten tot eeniger tijt wierden gemolesteert, geinquieteert, oft beschadigt, in Lijf of goederen, Eere, Staet of Officien, het selve sal werden gehouden en geconsidereert, of sulcx tegens den staet en welvaren van 'tgeheele Lant en d' Ingesetenen van dien geschieden, en dien volgende tot gemeene last van den Lande van Hollant en West-Vrieslandt sal werden aen-gewent, mitsgaders behoorlijck gerepareert en vergoet, soo ten reguarde van de geene de welcke soude mogen werden gemolesteert, geinquieteert of beschadigt ter sake en invoegen als vooren, als mede ten opsichte ende ten behoeve van der zelver Weduwen, Kinderen, ende andere Erfgenamen, sonder dat de selve sal konnen obsteeren eenig laps van tijt of prescriptie van jarē, omme haer actien en pretensien de welcke sy luyden dienthalven souden mogen hebben te institueren ende te vervolgen: Alle onder verbant van de gemeene Lants goederen, Middelen ende inkomsten, sonder onderscheyt, waer en hoedanig de selve souden mogen wesen. Aldus gedaen en beslooten in 's Gravenhaghe den 19. July des Jaers 1663. en na iterative Resumptie finalijck gearresteert den 3. Augusty daer aen volgende. t' Oirkonde dezen met den grooten Zeegele van den Lande bevestight.

Waer van voor de respective Leden Originele exemplaren op-gemaeckt en gedepecheert, oock daer van ten Griffie van de respective Hoven Registrature gedaen sullen worden, om t' allen tijden te mogen dienen sulcx ende daer 'tbehoort, met dese expresse verklaring nochtans, dat de boven-staende acte of eenige clausule daer inne vervat, nu noch namaels directelijck noch indirectelick, selfs niet by illatie of consequentie geappliceert of gebruyckt sal mogen werden, om in krachte van dien haer Ed: Gr· Mo: in 't generael, noch eenige Leden van de selve in 'tparticulier, ende veel min yemant anders in Recht oft daer buyten te convenieren oft aen te spreken tot eenige vergoeding of reparatien over molesteeringen, inquieteringen, of beschadingen, die voor dato dezes souden mogen zijn gepasseert en voor-gevallen. Onder stont, accordeert met de voorss. Resolutien, en was ondertekent:

HERB. VAN BEAUMONT.

Dese dagen gebeurdent datte Gecommitteerde Raeden en die van 't Hoff van Hollant in verschil raeckten / over 't gevangen nemen van eenen Becks / Hospes in de Castellenije in 's Gravenhage / met noch een Graef van Efferen en de Heer Hacket: Sijnde gearresteert om dat dito Becks den Heere van Ouwerkercke (Soon van den Heere van Beverwaert) leelijck gescholden / eñ om dat als dese op 'tversoeck van den Heere van Beverwaert uyt last der Ge. Raden waren versekert / de twee gearresteerde sich tegens de Wacht op ghe-worpen hadden: Is gevolgt / dat 't Hoff van Hollant soodanig arrest improberende / dito Becks uyt de gevanckenisse gelaten / en terstont eene na de Castellenije gesonden hebben om oock de twee bovengemelte Heeren te demitterē / vermits

vermits zy in dat Huys gearresteert waren: Maer de Gecomm. Raden sulcx ghewaer wordende/ sonden stracks de Wacht naer / de welcke die twee meynende vry uyt te gaen/ weder om uyt hare last geapprehendeert en verseeckert hebben: De decisie van dese questie tot de naeste Vergaderinge der H. Staten van Hollant uytgestelt werdende. Eenige hebben in desen tydt met grootte schijn van reden geschreben tegens de Stadhouderlijcke Regeeringhe: Al te hatelijck de loffelijcke daden der Princen van Orangen afmalende/ prijsen de vryheydt/ die sommige van hun met te stout schrijven Al Te mis bruyckten: Eenige Brabanders streyden oock uyt / dat men te Dort verboden had voor de Prins van Orangen te bidden/ en maeckten daer veele glossen op: De Academie van Leuven hielt 't oog van hoop/ dat in de Geun. Provincien naer 's weerelts beloop hare begunstelingen weder in de kamer/ en van daer op het kussen souden raken/ genoegen scheppende/ datmen de Oprechters van desen Staet die haer wel eer soo beangst hadden / nu soo illicentieus dorfde op den teen treen/ even als of daer geen Coning in Israel te vinden, en geen Prinçen in de weerelt bleven, die lange leefden, en yemands daden lang onthielden. De Weerelt hoewel veel te ijdel / leedt nu nochtans niet als met castijdinge quaet van de Prins te seggen/ want om 't vaersje van Virgilius/ En weet gy niet dat groote Heeren lange Armen hebben? te bevestigen/ hielden de voorsichtigste haer buyten de barning.

Tusschen de Gecommitteerdens van Hollant en Zeelant de onderlinghe Provinciale difficulteyten geventileert synde/ hebben de Staten van Hollant dusdanige sentement daer af getoont:

Resolutie der Staten van Hollant iiij. Octob. refuterende de Resolutie van Seelandt den xxij. Septemb.

DE Raet Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert de consideratien en 't advijs van de Heeren haer Ed: Gr: Mo: Gecommitteerden, hebbende in gevolge eñ tot voldoeninge van der selver Resolutie commissoriael, in date den 28. der voorleden Maent geexamineert ende overwogen den inhout van sekere Resolutie by de H. Staten van Zeelant den 22. daer bevooren genomen op verscheyde saken, welcken aengaende de jongst gehoudene conferentien tusschen de Gedeputeerden van beyde de Provintien is gesproken geweest, waer op gedelibereert sijnde, hebben haer Ed: Gr: Mo: na resumptie van de retroacta ter materie applicapel, en na aendachtige overweginge van alle 't geene in de voorsz. conferentien ter eenre, eñ ter andre sijde is geallegeert, met eenparige stemmen van alle de Leden verstaen en verklaert, op dat die geene der voorsz. poincten, waer over men sich ten wedersijden heeft geexpliceert, eñ welcken aengaende over en weder over redenen sijn gewisselt, als namentlijck aengaende den ophief van den Impost van 't gerafineert Sout binnen dese Provinçie af-gelevert werdende; aengaende de verheffinge, en verly te doen eñ te nemen van de Heerlijckheyt van Sommersdijck, aengaende de sake van Frans Corneliisz. Deninck, mitsgaders aengaende d'ordre en forme by haer Ed: Gr: Mo: beraemt omtrent 't Bidden voor de Hooge en Subalterne Overheden in de Kercken van Hollant ende West-vrieslant, het Recht ende billickheyt, so ten aensien van de sake selfs, als mede (in 't reguard van de Heerlijckheyt van Sommersdijck,) ten aensien van de presentatie diensthalven gedaen, in de schriftelijcke antwoorde den 1. Augusti lestleden aen de H. Gedeputeerden van Zeelant gegeven, breeder gementioneert, onwedersprekelijck militeert voor

dese Provintie, ende dat de redenen eñ consideratien daer jegens van de sijde van Zeelant geallegeert, geensints relevant, of van eenige gewichte bevonden sijn; en by so verre daer hare Ed: Gr:Mo: eenige moeyenisse soude werden aen-ghedaen, verder ende anders dan volgens 't gunt ten aensien van de meer-gem: Heerlijckheyt van Sommersdijck, in maniere voorsz. aengewesen en aen-gepresenteert is, dan sulcx ten opsichte van alle de voorsz. poincten eñ wel voornamentlijck ten reguarde van 't geresolveerde omtrent d' ordre en forme van 't Bidden voor de hooge en Subalterne Overheden in de Kercke van Hollant en West-vrieslant: Niet anders soude konnen werden aen-gesien, eñ oock metter daet soude sijn een tastelijck indragt in de Hoogheyt ende Gerechtigheden van den Lande van Hollant en West-Vrieslant voorn: tot welckers voorstant en beschermingе haer Ed: Gr: Mo: in 't generael een yder Lit van deze Vergaderinge in 't bysonder haer by Eed en plicht vinden verobligeert: En is dienvolgende goet gevonden eñ geresolveert, dat by so verre de hoog-gem: H: Staten van Zeelandt, over den ophef van den voorsz. Impost op 'tgerafineert Sout, of over eenig ander poinct hier bovẽ geroert, onaengesien de peremptoire redenen deHeeren hareGedeputeerden albereyts te gemoet gevoert, eñ die haer Ed: Gr: Mo: selfs, tẽ overvloet, noch nader, volgens de gedereteerde besendinge, staen te gemoet gevoert te werden, jegens dese Provinçie, of tot laste van de Ingesetenen van de selve, buytẽ vermoede mochten ondernemen eñ in 'twerck stellen eenige middelen tot retorsie daer toe de selve uyt krachte van hare Souveraniteyt, eñ de ligislative macht in den haren niet en soudẽ wesẽ bevoegt, of die haer volgens de gemeene en particuliere Unien ende verbintenisse niet souden wesen geoorloft, dat men het selve van deser zijde, vigoureuselijck sal af-weeren, ende ten dien fine oock jegens de wel-gem: Provinçie van Zeelant, specialijck in 'twerck stellen sodanige middelen van nadruck als daer toe van de meeste kracht en efficatie sullen werden geoordeelt, welcken aengaende de H. Gecommitteerde Raden, mits dese geauthoriseert eñ gelast werden haer Ed: Gr: Mo: ten spoedigsten te dienen van haer consideratien ende advijs, nemende daer omtrent speciael reguard op de poincten by haer t' anderen tijde tot afweeringe van gevergt ongelijck op 'tPapier gebragt, ende vast gestelt by Resolutie van den 4. Augustus des Jaers 1656. Ende andere voor-slagen by eenige Leden ten dien fine noch naerder ghedaen.

Eñ wat belangt de klachten in 'tgeneraal eñ sonder eenige specificatie of aenwijsinge voort gebracht over indragten die geschieden souden aen de Zeeuze Comisen binnen dese Provinçie aengestelt tot den ontfang van 'thalf Licent, mitsgaders over hooger belastinge die alhier souden werden geheven op den Vriesse Turf, passerende de Stad van ter Goude, eñ voorts uyt dese Provinçie na Zeelant vervoert werdende, dan op die geene die binnen dese Provinçie verblijft eñ geconsumeert wert, als mede nopende deTollen die totGornichem souden werden afgevordert van de Ingesetenen vanMiddelburg en Ziricxzee, tegens de Privilegien haer by deGravinnen van Hollant ende van Zeelant gegeven hebben Hare Ed:Gr:Mo: verklaert, gelijck de selve verklaren by desen niet te konnen begrijpen met wat insicht, of op wat gronden de hooggem: H. Staten van Zeelandt, en alle de Leden van alle der selver illustre Vergaderinge hebben konnen verstaen en concludeeren dat oock aengaende die selve 3. poincten het Recht ende de billijckheyt onwedersprekelijck militeert voor de Provinçie van Zeelant, eñ dat aen de redenen ende consideratien aen deser sijde daer teghens geallegeert geensints en kan noch mach werden gedefereert, met bedreyginge van retorsie tot redres van de selve of van eenige van dien, in gevalle de hoogh-gem: H. Staten van Zeelant met goede opmerckinge hebben geconsidereert 't gunt aen de Heere hare Gecommitteerden in de voorgeroerde conferentien te gemoet gevoert, ende haer Ed: Mo: nader door Missive in date den 7. der voorleden Maent onder addres
aen

aen den Hr. Raet Penſionaris Veth, is gedaen repreſenteeren; namentlijck op 't voorſz. eerſte poinct dat de Collegien ter Admiraliteyt binnen deſe Provintie reſidereude eenpaerlijck verklaert hebben gants gene klachten over d'een of d'ander indracht ofte verhindering by of van wegen de voorſs. Commiſſien te hebben vernomen ende nademael de H. Gedeputeerden van Zeelant, dienthalven oock geene particulariteyten, alhoewel des verſocht ſijnde, geopent hadden, dat overſulex de meer hoog-gem: H. Staten van Zeelandt wel ſouden konnen begrijpen dat daer omtrent, van haer Ed: Gr: Mo: niet verders konde werden gedeſidereert, met ſpeçiale byvoeginge ende verſekeringe dat indien echter haer Ed: Gr: Mo: t'eenigen tijde mocht toekomen eenighe particuliere informatien en vereficatien van de minſte indrachten, die aen de voornoemde Zeeuſe Commiſen of yemant van de ſelve binnen deſe Provintien ſouden weſen gedaen, daer inne illico redres ſoude geſchieden.

Op 't tweede, dan by de H. Borgermeeſteren ende Regeerders van ter Goude, na exact ende pertinent onderſoeck tot bericht en informatie over-geſz. was, dat geenſints eenige meerder maer wel minder belaſtinge geheven werde op de Vrieſſe en diergelijcke Turf van hier na Zeelant vervoert werdende, dan op die geene die binnen deſe Provinçie geloſt ende geconſumeert wort, ſo als uyt d' Ordonnantie over den Impoſt op de ontgrondinge eñ uytvoeringe van den Turf oock in ſpecie konde werden afgenomen, eñ dat ſy H. Reſcribenten over ſulcx geenſints konden bevroeden dat dienthalven oorſaeck van klachte overig was: Inder voegen dat het beſluyt op 't voorgaende point gemaeckt oock op dit point gehouden wiert voor gerepareert.

Op 't derde, dat (naer proviſionele informatie die men ten tijde van 't ſchrijven der voorſz. Miſſive ontfangen hadde, eñ die ſedert door ſchriftelijck bericht van den Ontfanger der voorſz. Tollen tot Gornichem is geconfirmeert) oock dien aengaende geene d' alderminſte klachten van eenig exces waren voor gekomen, ende dat derhalvē daer op alhier egeene verdere reflexie gemaeckt konde werden, ten ſy aen d'eene ſijde geproduceert wierde het geallugeerde Privilegie van Vrydom, ende aen d' andere ſijde bleke van contraventien daer jegen gepleecht. Ende nademael oock ſedert 't af-gaen der voorſz. Miſſive van den 2. der voorleden Maent daer by al 't geene voorſz. ſtaet, diſtinctelijck is voor-geſtelt geweeſt tot noch toe aen haer Ed. Gr. Mog: egeene de minſte particulariteyten van tijt, ſaken, Perſoonen, &c. waer op de voorſz. klachten hare reflexie hebben, ende veel min eenige verificatien van dien ſijn voort gekomen, ſo hebben haer Ed: Gr: Mo: over ſulcx oock als noch de ſake by 't geene voorſz. is ghelaten, onder geitereerde verſekeringe dat ſo haeſt haer van eenige de minſte indracht ofte verongelijckinge in de voorſz, 3. pointen of wel in een of eenige van de ſelve ſal blijcken, haer Ed: Gr: Mo: ernſtelijck de hant daer aen ſullen houden, ten eynde dien aengaende redres eñ reparatie geſchiede, ſo als na redenen ende billijckheyt, tot contentement van de meer-hoogh-gemelte Heeren Staten van Zeelant ſal werden ge-eyſcht.

Ende wat wijders betreft het verſochte rembourſement van 't geallegeerde gedāne verſchot aen verſcheyde Compaignien, ſtaende op de repartitie ende tot particuliere laſt van deſe Provinçie, mitsgaders van de bewuſte reſteerende Directie-penningen, dat de H. Gecommitteerde Raden nochmaels verſocht ende gelaſt ſullen wordē, gelijck de ſelve verſocht eñ gelaſt worden by deſen, het gerequireerde bericht dien aengaende ſonder eenig verder uytſtel aen haer Ed: Gr: Mo: te laten toe-komen, ten eynde de Heeren uyt het midden van deſe Vergaderinge na Zeelant gedeputeert, noch voor haer vertreck daer op na behooren geinſtrueert mogen werden, eñ ſal deſe boven-ſtaende haer Ed: Gr: Mo: Reſolutie door den Raet Penſionaris van deſe Provinçie, by Extract autentijcq geſonden werden aen den Hr. Raet Penſionaris van Zeelandt voorn: ſoo omme te dienen tot des ſelfs narichtinge, als mede omme daer van oock communicatie te geven aen de meer-hoog-gem: Heeren Staten ſijne Meeſters.

Accordeert met de voorſʒ. Reſolutie, &c.

Men heeft dese daghen tot soulagement der neeringloose gemeente in Hollant en Westvrieslant afgeschaft den Oly ende Traen Impost: Met groote apparentie en aendringen van de voornaemste Steden die 't meeste contribueren/ van meer andere verminderingen van Lasten.

Generale Carga of Ladinge van de twee Oost-Indise Retour-Fluyten, met naemen, NIEUPOORT en 't ROODE HART, van Batavia vertrocken den 30. January deses Jaers 1663., en den 31. Augusty daer aen volgende binnen dese Landen in het Vlie gearriveert:

92930 pont Siams Sappanhout.	25 pieces Japansse Lack-wercken.
24627 pont Cauris.	588 pieces Zyde Watten.
569 pont Aloë.	218008 pont Salpeter.
20100 pont Cauwa de Mocha.	3175 en een half pont Cardemon.
3125 pont Radix China.	72 pont Floretta Garen.
13720 pont Gommelack.	591691 catty Peper.
33 Cassen Japansse Porceleynen.	Een Catty is een Pont en een vijfde part.

In Engelant arriveerden mede de Royale Charles en de Ouvertie: mede brengende weynig anders als dese hare Ladinge:

De Koninckliјcke Karel:	128 Balen gerafineerde Salpeter.
34 Balen Syde Foselises.	17928 pont Peper.
10 Cassen dito/ Fijn.	De Ontdeckingh:
281 Balen Guynees Lywart.	57 Balen Guinees Lywart.
34 Balen ongebleeckt.	82 Balen Salampoeris.
229 Balen Salampoeris.	150 Balen Garras.
59 Balen dito/ ongebleeckt.	42 Balen Betieljes.
30 Balen Cenes.	67 Balen Mouris.
4 Balen Gingans.	26 Balen Parcallen.
150 Balen Boesjes.	1 Bael Buctis.
155 Balen Cattoene Garen.	155 Balen Salpeter.
192 Balen Toermerick.	439 Balen gerafineerde.
29 Balen Gommelack.	5 Balen Diapens.
4062 Balen Salpeter.	222167 pont Peper.

Tot Holihead in Yrlant had eenen Willem Petty een nieuwe inventie van een Schip met 2. Bodemen en 2. Koers/ om snelder te zeylen: Terwijl hy in 't maken was/ wiert hy bespot als Noach doen hy de Arck boude/ sommighe seyden/ 't sal de weerga zijn van 't mal Rotterdamse Schip: De Yren selfs lachten den Bouwer uyt/ seggende/ dit Schip alst gemaeckt is/ sal voor-seker op Brasilien stranden: De Engelse riepen/ de Mast sal de Man over Boort werpen: De Biscayers en andere vremde Natien seyden/ sy mach wel te Bedt gebracht werden als een Kraem-vrou in twee stucken: Na 10. maenden arbeyts is dit Schip af-geloopen/ en zeylden in 't vaer-water tusschen Dublin en Bristol een Kets 16. uren voorby/ krachtig in tempeest om Zee te bouwen: Geen Hollantse Schepen/ so men seyde/ mochten hem by-houden: Is eyndelijck te Portsmuyen gekomen/ om sich van den Koning en d' Admirael van Engelant te laten besien/ hoewel men oock segt/ datter al meerder deffectueu-

siteyt

siteyt als habiliteyt aen dit Schip soude wesen. De vreemde Schippers klaegden allesins meer en meer over de groote moeylijckheden die men haer in Vranckrijck over den Impost van 50. sts. per Vat af nam: Waer over den Koning op 'trapport van zijnen Financier Colbert den 27. Augusti een Arrest liet af-gaen/dat voortaen geen vreemde Schepen ongeladen uyt en in Vranckrijck gaende en komende/en of wel geladen in eenige Franse Haven komende/ en daer niet en ontladen/maer met alle hun goederen weder vertreckende/in't minste niet van den voorsz. Impost sullen betalen: Ende dat so dickwils een Schip sal gesonden na een Haven of Reede van Vranckrijck om te laden of te ontladen/gehouden sal zijn de voorsz. 50. st. per Vat rechtelijck te betalen daer het Schip dan wesen sal: En so op alle Havenen en Plaetsen daer sy om sulcx te doen/ komen/ was getekent / BORRIER. De vexatien van de vreemde/ soo in Spangen/Vranckrijck/Engelant en Denemarcken wegens de scheepvaert / bleef met allen / sonder het tweede malheur daer by te komen in desen Herfst: Te Hamburg liepen de Dijcken en 't Lant onder/ eenighe Schepen voor Gluckstadt/ raeckten schadeloos: In de Sont dreven diverse Schepen tegens de Schoonse Kust/daer de Sweden een Hooft en Baterye van 34. stucken te Elsingborg hadden op-gerecht/'twelck alles weg spoelde: Selfs Croonenborg was door 't op-swellen des Zee-waters dapper beschadigt/ 'twelck de Deense Majest. selfs ging besien: In der Pillau bleven door dese storm 3. schepen/en door Dantsich 2. In Tessel en 't Vlie spilden veele van hun Anckers/ 3. Spaensvaerders bleven: En in Zeelant geschiede oock schade: Het gantse Hooft van Oostende in Vlaenderen storte in: De Stadt Hul en Doveren wierden by na over-loopen van 't hooghe Water: Op de Franse Kusten geschieden oock groote schade: Maer Spangen kreeg een veel swaerder krauwage: Hare Koninckljjcke Vloot even in Zee gesteken/aen Porte St. Mary komende/ hadden in een duysteren Nacht/ desseyn/ sich aldaer om diverse redenen in te stellen: Den Hertog van Alburkercke die haer volchde/ om op de Gallioenen te passeeren/so men meent door bottigheyt van den Piloot, is den Capitaine/ een Schip door 22. Jaren te St. Sebastiaen gebout/ tegens de Rotsen aen stucken geslagen/ neffens 3. Galeyen van Duc de Tursi/ nae dat die 24. uren lang tegens 'tgewelt der Zee gekrabbelt haddé: Noch 4. Biscayse Schepen onder den ongeluckighen Michiel d' Ocquendo / noch 2. Schepen van het Esquadre de Vacca / een Fregat van Ostende/ op alle welcke over de 1500. Menschen/ en vry meer zijn vergaen/ makende veele Weduwen en bedroefde van de voornaemste geslachten in Spangen en aen 't Hof. Men heeft de dooden/ de brocken der Schepen de overblijffelen van dit ellendig tempeest dagen lang gesien in de Rom van St. Lucar: Maer wiert wel haest vergeten door het schielijck arrivement van de West-Indise Gallioenen met sekere Cargesoen/ bestaende in 43. Schepen/ arriveerden den 15 Augusti daegs na dit tempeest/ in hebbende 500 en 58020 stucken Realen van Achten; waer van den Coningh behoorden 2. millioenen/ 130000 en 909 stucken van Achten/ nevens twee Coffers/ d'eene met Paerlen/ en d' ander met Esmerauden/ volgens 't Register uyt de Havana: En men voegde daer by / dattet ongeregistreerde vry meer als de bovenstaende somme beliep: Veele rijcke Persoo-

nen brachten oock hare Retouren uyt Peru / Lima en Panama over: In Porto Velo was echter de Marckt seer slecht geweest/ de Coopliedeu in 't generael op hare Coopmanschappen wel 30 en 40 ten hondert hebbende verloren/ so datte meeste Negotianten daer gebleven/ en niet hare Goederen Landewaerts ingetrocken zÿn/ om beter occasie te soecken: Hier over heeft men in 't Escuriael meenigte Flambeaux en Vuyren tot een vreugde te ontsteken: Maer de Spangiaerden die verdroncken waeren in de Kom van Cadix/ gaf den Catholÿcken den adieu met het ordineren van twee duysent Missen / die hy voor hare Zielen liet doen. Tot Madrid en in Andalousia sloegh 't opgesette gout en zilver terstont af/ 1. Pistool van 70. Realen in koper gelt gedaen/ sloegh af tot 50. Realen/ midts 't arrivement deser Vloot.

Den Gebieder in Marocco/ Koning van Tituan/ schreef doe aen Coning Alphonsus van Portugael / sich noemende Cid Asdelasur de 4./ Soon van Mahomet/ groot Soon van Aly: De Portugÿse Natie aenbiedende vrÿheyt van Commercie: Protectie: Vrundschap/ en wensching van lang geluckig leven: Den Europise handel naer de Levant begost nu dagelÿcks te decline-ren/ also de Barbaren al te sterck/ en de Christenen veel te ongewapent/ dagelÿckx veel bedorven Coopliedeu maeckten: Het welck aen veele Hoven wel dapper geklaegt/ maer met seer trage ordre als noch ongeremedieert is ghebleven. Den Coning van Marocco bleef hem te Napels in 't Convent der Recollecten onthouden/ om aldaer versekert te zÿn van 't onderhout/ dat hem den Coning van Spangien had belooft: Hy quam daer in 't begin van Oct. van Livorno/ en huysveste sich in een slechte Wooninghe/ maer de Cardina- d' Arragon en Rospigliosi deden hem dagelÿcks t'huys dragen het gheene hy van noode hebben mocht/ soo voor hem als sÿn Volck/ die al vry sterck waeren: Men verschafte hem oock Carotsen/ dewÿl hy Rooms Christen geworden was/ om sÿn devotie in alle Kercken te plegen. Den Abt des Gisteaux door de Geestelÿckheyt van Portugal afgesonden na Romen/ gaf deser dagen een Memoriael wegens de selve aen den Paus over/ versoeckende vervollingh der vaccante Prelaturen in dat Koninckryck: Des Croons Gesant D: Emanuel Franc: de Melo secondeerde dat versoeck / maer hebben den Paus ter plaisir van Spangien dit Jaer daer toe niet konnen bewegen. In 't ghebiet van Napels/ van Milaen en van den Groot-hertog van Toscanen wierden met consent van den Paus alle Kerckelÿcke Thienden ontfangen/ en van daer inmediatelÿck versonden na den Keyser in den Oorlog tegen den Turck/ welcke met seer ernstige Brieven de Vorsten en Geestelÿcken daer toe met het groot maken der Turckse macht/ het selve versochte: Tot Gradisca is doe een Renegade gevangen/ als een Pelgrom gekleedt/ bekennende/ dat hy daer van een Turckse Bassa was gesonden die plaets te verspieden / om/ de vaert klaer zÿnde/ met 30000 Mannen te verschÿnen/ en strackx op Frioul te gaen: Waer op de Venetiaense Republÿcke aenstonts aen yder daer omtrent op pene van 't leven lastede/ so ras eenige onraed was/ op haer hoede te zÿn/ want men was versekert datten Grooten Heer met al d' Arabise macht van Constantinopolen op Adrianopolen was vertrocken/ sterck 40000 Man/ en wa-n boven die alreede op de rolle stonden/ dat twee Huys gesinnen een man mo-

sten

sten uytmaken/ten ware men 50. Realen van yder Mensch wilde geven voor tuys blijven.

In Poictou hebben de Roomse door Arrest van 't Parlament de Gereformeerde Kercke doen af-smijten / staende op Chamderuer in Poictou: Men scholt de Piemontoisen en die van Lucerne voor Rebellen / om dat zy haer van eenige Papen soldaten niet hadden willen laeten doodt slaen: Den Marquis de Fleuri gesonden om dese arme Lieden te dwingen / gheen kans siende/dacht haer te bedriegen/door een Amnestia die men pretenteerde te verleenen aen die ontschuldigh van quaet waren / met uytsluytinge van 44. van de hare/ die soo de Savoyaerts seyden / moorden en andere misdaden hadden begaen/ mits dat de gepardonneerde sich vreedsaem binnen haer Huysen souden houden/ ten waer haer soude geoorloft zijn op het geberghte te blijven/ om sich daer t'onthouden/en haer volck af-senden om de Justitie tegens de Bandijten te helpen uytvoerẽ: En dat men haer dan oock Justitie soude doen over 't gewelt gedaen aen haer by den Gouverneur van la Tour: De Savoyaerts sloeghen daer op een stilstandt voor / en datte Piemontoisen by den Hertogh mochten komen om te handelen / daer toe men haer paspoort verleenen sou: Waer onder dies quaemen de Savoyaerts om haer te overvallen / maer sijn bejegent datter by de 300. Ruyters van doodt bleven/ want sy waren ghelijck Esopus Wolf gekomen door een gat in de Keuckẽ/die als men soude vlugten/ gestopt en vernagelt was: Men hielt dese arme menschen langer geen woort/ so datse haer mosten defenderen: Hare Vruchten op 't Velt verdorven wordende/ waeren belet de rest in te haelen/ hebben noch konnen niets verkoopen om af te leven: Sijn tot boven in de Klippen en onvruchtbare gebergten gevlucht/ terwijl hare Vyanden hare Wijngaerden en Valeyen vernielden/ seggende/ haer te sullen doen verhuysen oft haer gants te ruyneren: Twee Brieven van Lieden van Staet wegens hare stant hebben wy niet konnen na-laten hier in te lassen/ luydende als volgt:

Den eersten Brieff van den 8. Augusti uyt Pignarole, 1663.

MYN Heer, Ds. Michilm, Predicant van Angrogne, en Gedeputeerde tot Parijs, voor onse Arme Broeders in de Valeyen van Piedmont, is soodanig belemmert met het dresseeren van een Manifest, dat hy u niet wel voor 't af-gaen van dese ordinaris kan schrijven, en hy heeft my geseyt, dat hy U E. sal schrijven van Lions: Zedert het Gevecht van den 6. July, in welcke Godt de Heere Wonderen liet geschieden, door die Sijne Sake maintineerden, segt hy, dat den Vyant niet en doet als sich te versteрcken, en sijn Troupen te vermeerderen, uyt-genomen dat sy een van de Alpes hebben berooft, alwaer die van Roras meynden eenig Vee in versekertheyt ghebracht te hebben: Maer sy hebben haer Revengie wel ghehad op de Alpes van Bagnoli, van waer sy van haer quade Gebuert omtrent viermael soo veel gelicht hebben: Het grootste quaet dat d' onse sedert 15. daghen hebben gheleden, is, dat sy hebbende onderstaen te Maeyen eenige Velden in hare Lant-streke van St. Iean, den Vyant, die verscheyde Embuscades hadde gedresseert, haer onvoorsiens heeft overvallen, en vier van de hare neder-gemaeckt, en 't is genoegsaem een Mirakel dat sy alle niet en sijn gebleven, gemerckt dat de Cavallery haer van alle

ſijde beſettede: Maer den Cap. Giovanta de la Tour heeft in deſe Retraite geen minder voorſichtigheyt en couragie betoont, 't welck echter niet belet heeft dat Gen. Ioſue Iananuel haer in de Hals en Voet gevanckeniſſe heeft geſet, om dat ſy waren gegaen ſonder ordre: Men machineert tegens haer een groot gewelt; maer hare Reſolutie is groot en Heylig, 't mochte wel ſijn dat het Hof tot Turin leetſchap ſoude hebben van deſen aen-gevangen Oorlog, alſo de ſucceſſen ſo contrarie van de Intentien uyt-vallen: Men murmureert oock alreede ſeer hart tegens den Marquis de Pianeſſe, die daer den prinçipalen oorſake van is: Daer is ſelfs apparentie, dat deze ſake eenige miſverſtant met Vranckrijck ſal cauſeeren: Want onder pretext dat de Gereformeerde Aſſiſtentie bekomen van de Stadt Pineaol, ſo heeft het geſeyde Hof van Turin verboden, aen alle de Piemontoiſen daer Graen te brengen: 't welck cauſeert, dat het Broodt ſeer dier is. Den Gouverneur van die plaets en ſal niet manequeeren ſyn klachten aen den Koning, ſijn Meeſter, te doen, weſende alreede ſeer vergramt, dat men binnen Turin ſijn Pacquetten heeft derven openen. Zedert heeft ſoo wel hy als den Gouverneur van Dauphine toe-ghelaten, dat de arme vervolgde uyt ſyn Gouvernement moghen haelen al wat haer van nooden zy, en ſelf Soldaten; maer alles voor gelt: 't welck haer evenwel dapper helpt: Sy verhoopen eene conſiderable byſtant van de Switzers, en hebben yets ontfanghen van Geneve, en wy doen wat wy konnen: maer gy weet, dat wy meerder met onſe Perſoonen als Beurſen konnen uytrechten: Men vertrout ſeer op uwe Quartieren.

Den Tweeden Brieff is uytte Piedmondſe Valeyen den 31. Auguſti 1663.

DEſe arme Lieden ſyn in d' uytterſte noodt gebracht om ſoo 't Godt niet verhoedt, nu of dan te moeten ſuccumberen, ghy weet dattet inzamelen van haer Kooren haer nu gants benomen is, uytgeſeyt het magher Graen op de hooge Berghen, daer den Wijngaert oock niet ſeecker is, want als ſy al de Rozijns ſouden lezen, waer ſouden ſy'er mede heen, aengeſien alles verbrant is, hare Vaten en Tonnen ſijn weg gevoert: Maer al dat waer weynig, indien 't Graen verſamelen deſes Iaers niet en ware verydelt, waer door men oock niet Ploegen noch Sayen ſal konnen: 't Beeſtiael, waer af meeſt al dit arme Volck leeft, gaet alleſins verlooren, d' een verkoopt om een ſtuck Broodt zyn Beeſt, d'ander heeft geen Vouragie tot den winter over te houden. Den 3. Auguſti deden de Vyanden een tocht te Lardonat de Pracuſdin, contrarie den gemaeckten ſtilſtant tuſſchen haer en die van St. Second: Sy ſloegen doot den armen Philippe Cordonat, die tot haer gingh om alles te herſtellen, en op gheen quaet denckende: Als het accoort was gemaeckt en in ſchrift gebracht, dooden ſy oock Madame Maria Beus, des Schoolmeeſters Vrouw, en ſijn Knecht, dat is ſijn woort aen de Ketters gehouden: Hebben oock gemaſſacreert David Ugnon, Michiel Pilou, Roſtain en de Neef van Videl: Maer ick beve als ick ſchrijve de nederlage van den 20 Auguſti, wanneer deſe arme vervolgde wierden geja ght tot op de gebergten van Roras, en alſo hare tegenpartije alle 't Krijghs-volck uyt Piemont tegens haer hadden vergadert, ſo moſten deſe ſo door de Archiers als Soldaten van den Staet in ſo grooten aental retireren te Roras, daerſe haer dapper verweerden: Sy hadden doen maer 25. dooden maer een groot getal gequetſten en gevangens, de gevangene ſijn erbarmens waerdig, en God te bidden dat hy haer in lijdtſaemheydt verſtercke: Onder d' aenſienlijcke dooden is Monſr. Dragon een Vailliant Frans Capiteyn, Monſr. de Beaufort, die onder haer niet diende, Monſr. d' Eſſats Frans Edelman, is na dat hy gequetſt was, gevangen, Godt ſterck hem in ſijn [illegible]ckinge, 't is ſchrickelijck te vallen in de handen van die u vaſt houden. Dien ſelven dach [illegible] ſy na B[illegible]iſſon, verbranden 't Gehuchte St. Margarita van 20 Huyſen: Den 20 z jnder

veele

veele der Vyanden verslagen, want men sach niet als doode Lichamen, maer 't verlies is haer so niet druckende als ons, dewijl sy hondert teghens een zijn, ghemerckt oock wat arme Weduwen, Vrouwen en Weesen sijn gheworden: Sy verlooren 40. van haer kloeckste Mannen, &c. Binnen Urifrinast in Dauphiné is gepubliceert een wreede ordre, verbiedende alle Magistraten en Gouverneurs eenig Volck, Wapenen, Goederen, Munitie, en oock geen gelt te laten passeren, 't geen gedestineert is voor dese arme vervolgden; alle de wegen sijn ghesllooten, soo dat men selfs geen Brieven van vertroostinghe kan krijgen van sijn Vrienden, soo dat men siet het geschiede so het kan, sy niet anders voor hebben als dese arme Kercken te verdelghen, soo het God niet en verhoede: En gelijck sy zijn de Moeders van alle d' andere Kercken van Europa, wil men haer so wreeden slagh gheven: Godt geve, dat men hier na ingevolge niet en kome tot de Dochters die meerder verçiert zijn. In Godes naem dat Rostagal arbeydt (ghelijck hy buyten twijffel doet) in sijn Negotie, dat hy de sake verhaest na vermogen, met alle sorgh solliciteert om soulaes voor d' armoede die seer groot is: Hy weet wel, dat als de Collecten missen aen dit arm Volck, dat men bedencke, dat alles manqueert, want men wil in de naeste plaetsen Volck te winter houden, om dese ellendige wanhopig te maken, of haer op d' een of d' anderen morgen te overvallen, en een wreede slach-tijdt te houden: 't Is nu al een langen tijdt datte Weerelt hier heeft gesucht onder de Wapenen, gevoedt met Water en Broodt, hare Wijn uytgestort oft genomen, met dat en de wonderlijckste moeyelijckheden haer onderhoudende, so dat te vreesen is de sieckten so veele als het Swaert sullen verslinden: God erbarme onser, en voorspoedige de reys van Rostagnes, want naest God 't hangt daer alles aen: De selfde Godt die wy in den geest en waerheyt aenbidden, gelieve te openen de harten der goede Broederen, hare weldaden en handen uytreicken tot secours van so veel verstroyde arme Huysgesinné, &c. Gy sout u over haer lijdtsaemheyt verwonderen: De kleyne Kinderkens lopen langst der wegen roepen, datse liever in een Hol willen sterven onder de Beesten, dan om te keeren, en te genieten daer door die groote voordeelen die men aen de Renegaden belooft, so dat door Godts genade men niet een exempel weet, selfs wat smaet men hun aen gedaen heeft, is gesien datze te vuyriger, te constanter hebben geweygert rust te smaken door het af-sweeren van haer gelove, en tot nadeel van hare Zielen. Gedenckt u vervolghde Broederen in u H: Gebeden: Voor het ander beveelen wy u de gunste des Hemels: C'est le particulier emploi de celui qui est, Monsr. Vostre, &c.

P. B.

Monsr. de St. Damian commanderende de Troupen van Duc de Savoyen tegens de Protestanten / gaf luttel gehoor op verscheyden versoecken: Sy hadden tegens hem een sterck Leger seer advantagieus in Augrone ghemaeckt / daer een Fransman van qualiteyt Generael over was: Hadden noch een kleyn vliegent Legher / waer over Generael was den Vailliaanten Capiteyn Josue Janabel uyt te Valeyen: En die geduerig 't groot Leger ondersteunde / neffens die van de Valeyen / altoos d'een d' ander waerschouwende / hy altoos van d' een of d' ander kant in 't Harnas als een Leeu aen-komende mette zijne: In 3. assauten die Damian op hun dede / bedanckte hy sich de Maent van October niet / want het was al meest Frans bloet en stael en Loot dat haer treften: Maer voor al had desen Damian den 25. Nov. gemeent de Barbets (soo noemt men de Protestanten) te over-vallen: Zy quamen met den dageraet op 3. Plaetsen aen / op de Sterckte Soinallettes / zijnde een uyt-

hoeck

hoeck boven aen St. Jan en beneden in Angrone/ rondsom beset met Wijngaerden van geweldige hooghte/ en vast gehecht: Josue Janavel was daer doen juyst binnen/ de plaets oock met dicke Mueren van groote Keyzels / die daer veel zijn/ gesterckt wesende: De Sinternel de Vyant gewaer wordende/ was al 't Volck ghelast sich achter de voorsz. Keysels vlack mette Buyck op de Aert neder te legghen/ tot sy om op te staen/ door een Bospoeder souden geseynt wesen: Vielen terstont over/ en losten te gelijck so onverwacht op hare Vyanden/ die soo ras doot als verschrickt wierden/ de gequetste liepen: De Protestanten trocken uyt/ en vervolgden hare vervolgers/ met Pistolen ende Musquetten; keerende met groote Triomph/ en maer 4 gequetsten/ weder binnen/ maer van dese bespringhers bleven meer honderden: Dit waren de helden die eenige dagen te vooren / onder Compte Christoffel te Koras onder belofte van gheen quaet te doen/ haere Huysen verbranden/ met 1. impotente Vrouw/ 4 Kinderen verbrant/ doodende 1. Vrou en 1. out Man/ mede voerende 2. Vrouwen/ 2. Kinderen en 1. stock out Man/met al het Beestiael; de andere vluchten op de Rotzen en in de Bosschen: Dese oude gevangene hebben sy de Hoof den afgeslagen/ die sy op Stocken in 't Savoyze Leger hebben om-gedragen na de Turckse wijse. In November sonden de Cantons van Zurich/ Bern/ Basel en Schafhuysen/ twee Gesanten nae Turin/ om een accomodement te beramen: Onderwijl sloegen de Protestanten in die maent wel 6. a 7. assauten af: De Roomse lieten te Grenoble eenige Convoyen met proviant passeeren na haer Fort van Mireboue/en noch sommige gevangene los latende sonder eenig rantsoen: Men beschuldigde de Protestanten te Turin/ datse niet waerdig waren om gehoort te worden/ dewijl datse hare Sententie al voor af hadden weghens d' Inquisitie/ datse bekent hadden rebellen te wesen/ ('t welck onwaerheydt is) en Paspoorten die men haer aen-bood/ hadden geweygert/ altoos schreeuwende / datse haer souden verantwoorden/ indien men haer in een vrye plaets wilde hooren in presentie van Lieden buyten intrest: Onderwijl schreef den Hertoge van Savoyen desen Brief aen de Staten Generael:

Hooge Moogende Doorl: Heeren:

DE Inwoonders van de Valeyen van Luçerne mijne Onderdanen, haer tot rebellije tegens my en de Justitie begevende, hebben zedert eenighe Maenden door 't oprockeuen van eenige particulieren onder haer, sich in de Wapenen begeven, welcke door middelen der ordinaris Justitie uyt mijne Landen waren gebannen, over inorme crimen by hun begaen: Sy volharden noch heden in faveur deser gebannen in hare felonije, de nagelegen in de voorß. Valeyen door-loopende, de H. plaetsen en Huysen berovende, mijn ootmoedige Onderdanen doodende, uyt enckele hartens genoegen begaende wonderlijcke gewelden, sonder dat ick haer de minste oorsaeck om te klagen hebbe gegeven, niets dat in deses ende in consideratie wegens Religie komt, vermits de voorß. Valeyen vreedsamelijck genieten sonder eenig molest 't beneficium van consent hun geaccordeert door bemiadelingh van den Koningh van Vranckrijck in 't Jaer 1655. En alsoo

also ick gewaerschout ben dat mijn voorß. rebellighe Onderdanen d'Inwoonders van Geneve hebben versocht om in haer faveur by u Ho: Mog: te arbeyden om tot haer secours gelt te senden, soo had ick noodigh geacht u de waerheydt te laeten weten van de Acte, op dat gy niet lichtelijck in dit voorval eenige hulpe en sout doen aen misdadighe Onderdanen en rebellen, begaen tegens haren Souverainen Prince, en dat in een saeck die geen Religie raeckt, maer pure fielonije en rebellije tegens een Prins die altoos goede Vrundschap heeft onderhouden met u Hog: Mog: en die in alle occasien met vreughde sulckx sal doen blijcken: Hooge ende Mogende Heeren, u seer genegen Vriendt om u te dienen: Getekent:

EMANUËL. Turin 19. Augusti 1663.

Den Secretaris Cuneus/ gaf tot Londen in dese maent oock een Memoriael aen den Coningh van Engelant over/ beraekende de voorsz. arme Lieden in de Valeyen van Piemont/ luydende aldus:

SIRE:

DE Protestanten der Piedmondse Valeyen sich weder in d' uytterste noot bevindende, enckel door de boose en wreede listen van hare weder-partije: Den ondergeschreven Secretaris, Resident van hare Ho: Mog: de Staten Generael der Vereenigde Nederlantze Provintien, heeft dienvolgens last u Majesteyt te versoecken wegens hare Ho: Mo: barmherticheyt met dese arme verdruckte te hebben, en sijne Ministers te doen arbeyden in des selfs faveur, en speciael door zijnen Ambassadeur by den Coningh van Vranckrijck, op dat hy de weldaet doe te ondersoecken, indien sy wedestrevige in het minste zijn van de Articulen hun toegestaen Ao. 1655. door de bemiddelingh van sijn Ambassadeur, en bevindende dat men haer vals beschuldigt, nochmaels voor haer te intercederen by den Hertoge van Savoyen, en dat haer mach recht geschieden. Hare Ho: Mo: sullen van hare zijde alles wat mogelijck is doen, beyde soo wel aen den Koningh van Vranckrijck als aen den Hertoge van Savoyen: Niet twijffelende, ofte de waerdicheyt, authoriteyt en 't respect uwes Majesteyts in deses so veele sal vermeugen.

Eyndelijck sijn in December na Turin ghetrocken/ Engelse en Switzerse en andere Ministers/ in Hollant/ Zeelant/ Engelant/ en elders by de Gereformeerde Gemeentens Aelmoessen voor dese arme vervolghde Lieden in de Predicatien versamelt: Maer also over 't maken van 't Tractaet van Pignarol/ dat men noemt la Patente de Pignarol, alleen geweest waren de Ambassad: van Vranckrijck Servient/ en de Afgesanten van de Protestantse Switzerse Cantons/ en de Gedeputeerden van Duc de Savoye/ nu questie zijnde/ ofte de voorsz. Tractaté of wel of niet sijn geobserveert/ en waer in gecontrarieert/ en d' examinatie voor de 3. ghemelte Heeren soude moeten gheschieden/ daer van de twee Roomsch/ en de Switsers maer een Stem voor haer bedruckte Broeders behouden: Soo hebben die van de voorsz. Valeyen aen hare Ho: Mog:

Nog: versocht als oock aen den Coning van Groot Brittangen/ hare Afgezanten mede te senden na 't Savoyse Hoff te Turin: Vertrouwende/ indien de selve twee Staten hare bemiddelingh daer toe sullen gelieven te attribueren/ zy altoos en Godes Kercke voor eeuwig hare schult-plichte danckbaerheyt sullen toonen voor de Vreede-maeckers haere weldaedt: Doch wy sullen daer mede dit Jaer dese sake laten tot hier verblijven.

SEPTEMBER 1663.

IN Neuheuzel dobbelden 't guarnison om de besettingh der Bolwercken; de Fryrcompagnien hadden de keure/ kregen de Bolwercken Fredrick en Pouheym in besetting/ d'Erstimers 't Bolwerck Scheratirum/ de Lacroinse op de Keysering en Forgats Bolwerck/ yder punct wiert met 337. Duytsze Soldaten belast/ behalvens de Hongaren/ die (als voortyts) bry onwilligh waren tot vechten: De Turcken deden eerst op de Bisschoppelijcke Meulen een storm/ maer wierden met schade van 400. Man afgewesen. Twee verloochende/ d' een een Pool/ en d' ander een Fransman/ quamen doe te Weenen; seyden/ datte Turcken Neuheusel niet en soud n verlaten om goet winter-quartier in Moravien te hebben: Verloochende haer Mahometaens geloof/ seggende/ dat sy daer toe gedwongen waren: De Belegerde staken eens twee witte Vanen uyt/ wanneer den Vizier haer desen Brief toe sont:

ICk, die door Gods genade, en door 't Mirakel van onsen Propheet, die een Sonne van beyde de Werelden is, en by welcke heyl en glorie is, de eerste ben van de Raets-heeré en Generael van den machtigen Turckfen Keyzer, die een Koning is van alle de Koninghen van de Aerde, aen U Adam Forgatz, die de opperste sijt onder de Edellien van Hongaryen, &c. Make U bekent, dat ick door bevel van mijn genadigste Heere met sijn groote macht by-ghekomen om Neuheusel te nemen: Derhalven indien Gy die plaets ons over-geeft, sult Gy van de minste tot de meeste met alle U goederen mogen vertrecké waer Gy wilt, en die sal willen blijven, sullen haer innerlijcke en uytterlijcke Goederen behouden: Maer indien Gy niet en wilt, sullen Wy die met Wapenen nemen, en sal niemant van U van de minste tot de meeste genade verkrijgen, en alle met den Swaerde om-gebracht worden. Indien de Hongerschen wisten wat goets de machtige Keyser voor heeft, souden sy en hare nakomelingen Godt daer voor Offeren.

Vrede zy de ghehoorsamen.

Den Commandant seyde: Hy konde niet als met Kruydt en Loot antwoorden: Turckse genade begeerden sy niet: Ende schooten weder even dapper met schroot/ alsoo Kogelen schaers wierden: Daer tegens brachten de Ongarise Boeren veel Sacken en Hout in 't Leger/ om de Grachten te dempen. Onder dies raeckten den Vizier Meckemet Bassa te Gran aen de Koorts/ doch door den Biecht-vader van den Baron de Goes/ een Chimicus/ genesen/ beloofde sulckx t' erkennen/ en hielt d' een en d' ander oft de plaghe weder quam/ desen gantsen Somer by hem. Doe quamen de Moldavise en Wallachise Vorsten met 15000. Tartaren oock by 't Turckse Leger/ simpel met Flits/ Boog en

en Pylen gewapent/ doch een Man had wel 5. Paerden by sich om den roof op te binden: 't Grootste stuck der Turcken van 70. Buffel-ossen getrocken/ schietende 96. pont/ sprongh by Gran in 't Turckx Legher aen stucken. Het Guarnison binnen Neuheusel quam den 24. met aen-dragingh van 't H. Sacrament op haer Wallen/ daer op diverse plaetsen Altaren waren opghe-recht; nae den Godsdienst/ hebben den Generael Forgatsch/ Marcus Pio/ Marquis Gran/ Serini/ en Lotatelli/ mette Ungeren op een Venerabele ges woozen sich tot den lesten droppel te defenderen/ en dit sonder aensien van eenigh Persoon den contrarie doende/ terstont ghestraft soude worden: Het Turckse Leger daer voor bestont/ onder den Grooten Vizir Mechemet Bassa/ Creatuer van den overleden Primo Vizir/ benijder van den tegenwoordigen Vizir/ wijl hy rekent hem 't selve competeert: De vordere Turckse Oversten zijn Aly Bassa/ Becho Bassa/ Capitain Bassa/ Fetischo Bassa/ en Mirtessa Bassa/ Schors Ebraim Bassa/ Selis Barda Bassa/ Tefdarta Bassa/ Spahier Agesthi/ die yder over 4/ 5. en 600. Man commandeerden/ meest Ongaren: Jerintzer Agahins over de Janitzaren: De Spahi zijn in 3. Vendelen gedeelt/ als Root/ Geel en Root/ Geel en Wit/ Zelis Borda over de Roode: Tefdarta over de Geel en Roode/ Spahier Agesthi over de Wit en Geele Vendelen/ samen 70000. Koppen sterck/ daer onder 9000. Janitzers/ waer van veel in de Aprochien gebruyckt/ om hals raeckten: d'Artillerije der Turcken voor Neuheusel/ waren 3. heele Cartouwen/ 9. Fachonen/ 6. halve Cartouwen/ by de 100. kleyne Canons van 6/ 3/ 2/ en 1. pont schietende/ die in 't belegh niet gebruyckt/ maer in 't Leger steedts sijn blyven staen: Sy hadden haer Leger onverschants/ alleen met een Borstweeringe tusschen de Waeg en Nitra/ over de leste hadden sy 6. Bruggen geslagen.

Onderwijl Neuhusel beleghert was/ salveerde men de Ongarise Keysers Croon van Pres borgh naer Weenen: De Brugh tot Gran spoelde eenmael deur/ doch den Vizir dede die weer repareren: Hy/ hoewel aen de Koorts kranck/ nam dickmael de genoegte aen des Keysers Gesant de Goes te vertoonen/ de gevangen Christenen/ die de Turcken uyt Moravien hadden ghesleept/ sommige impotente/ Vrouwen en Kinderen den hals doende af-snijden/ andere wreedelijck handelende: Den Vorst van Lichtensteyns Secretaris Hol by Nickelsborgh/ vluchtende met sijn Vrouw/ 1. Dochter van 16 Jaren/ en 2. kleyne Kinderen/ 1. Domheer met Meyden en Knechten/ en 6. gespannen Waghens/ wiert op den wegh na Brin van de Tartaren achterhaelt/ den Domheer sloegen sy den Kop knielende af/ d'andere voerden sy in slavernije: Maer den Secretaris is by nacht haer weer ontsnapt/ laetende sijn Vrouw en Kinders onder dese Barbaren: Die 20. Wagens met Vrouwen en Kinderen hadden gerooft/ sommighe Oude Wijven Handen/ Voeten en Borsten af-snijdende. Selfs de Hussaren deden niet beter/ plonderden 6. Wagens die uyt Tirnau na Presborgh met Wijf en Kinders vluchte/ sloegen al de menschen doot die niet en ontweken. De Tartaren overvielen oock 2. Abdijen by Brin/ en een Nonne-Klooster/ namen de voornaemste Lieden mede/ die sy (speciael de Vrouwen) schendigh mishandelden: Quamen te Kottenbergh 6. Mijl van Praagh/ overvielen den Graef/ die fluckx te Ven-

ster uyt-sprongh / sonder dat men weet ofte hy 't is ontkomen ofte niet: De Vrouwen hebben sy daer de Borsten afgesneden en met gloeyende Tangen geschroeyt: Eenen Pribegh Nitray van Tyrnau / leyde de Tartaren over de Waegh / alvoorens haer verradende / dat sy gerust en van de Barbaren gheen noodt souden hebben: Dese Barbaren verbranden by de 40. Stedekens en Dorpen / so in Moravien als Bohemen, en op de grensen van Silesien: 't Getal der weg gevoerde Christenen wiert op ruym 10000. zielen geschat / in dien niet meer / welcke de Tartaren mede voerden / en veele te Gran aen de Donau zijn gesabelt / speciael Vrouwen en Kinderen / als onbequaem tot slavernye en te kostelijck: Sy sneden de Kinderen de Strot af / en lieten die so voorts leggen. Den Grooten Vizir onderwijl siende de moedicheydt van den Graef Nicolaes van Serin / dede hem uyt bedroch een kleen Kofferken vereeren met kostelijcke Gesteenten: Maer hy hier op quaet vermoeden krijgende / gebood een voorname Turck die hy gevangen had / de Koffer te openen / 't welck den selven doende / vloghen daer 5 Koghels uyt / die den Turck doorlopden dat hy doot viel: Andere stratagema sijn meer gebruyckt om desen Helt en sijn Eylant Serinswar t' overvallen / dan alles te vergeefs. 't Beleg van Neuhusel begost nu langs hoe scherper / en die van Weenen sonden alle Bedelaers / Kreupele / blinde en oude Menschen den Donau over in sekerheyt: De vremdelingen wierden oock gewaentrout: Tusschen de 6. a 7000 Waghens met vluchtelingen bleven voor de Brugh staen / also die door de meenigte der menschen brack: En de Turcken quamen voor de Stadt stroopen / 't welck een groot jammeren veroorsaeckte: Den Keyser vermaeckte sich dese dagen noch op de Jacht: Maer de Keyserinne retireerden met haer twee Dochters naer Lints. Den 25. Augusti hadden de Turcken een Kabelijn ingenomen / met groot verlies van Volck: 't Geen sy in 't maecken der Approchien (die op sijn Hollants waren) oock niet ontsagen / sy hadden oock de Marassen gedempt / eerst groote bergen Aerde op-werpende / smeeten die al voor over / sonder dat men haer beschadigen kost; en so hadden sy oock de Gracht van dit Kabelijn met overwerpen van Sacken / en Hout / gedempt / die de Ongaren en Boeren in groote meenigte dagelijckx in 't Leger brachten: Binnen was echter noch couragie genoech / maer geen af-snijdinge / den Kerck-toorn was half af-geschooten: Vivres hadden sy noch voor 4 Maenden / en 300. Dragonners in gekregen: De Wateren de Waegh / en de Neutra maer een boog-scheut van Neuhusel / waren nu so kleyn als by menschen gedencken / haer Grachten 16. roeden wijt / hadden noch een bedeckte binnen Gracht / die men konde afschutten: 't Gantsch Stedeken 2000. schreeden in sijn binnen om-vanghen zijnde: Haer Huysen meest van Leem en Kalck ghebout / door gebreck van Hout / door den Franschen Ridder de la Mothe / zijnde de Stadt van Metzelaers / Smits en Timmer-luyden seer wel voorsien: Op de 6. puncten lagen over de 50. brave Canons / behalvens de kleyne / daer toe waren 40. Constapels; 't Guarnison wiert gerekent op 5000 koppen: Op dit Kabelijn planten de Turcken strackx haer grootste Canon / en speelde dag en nacht met 125 stucken / gebruyckende oock veel de Ongarise trouloose gehuldighde Boeren / die men telt in dit belegh wel 10000. gesneuvelt zijn / tot loon van haer ver-

Beschrÿvinge van't Belegh van Neuhuzel, en het Turckze Leger, daer rontsom, overgegeven den 27. Septemb. 1663.

A Is de Meulen / die de Turcken eerst bestormden en wonnen.
B Lubelli Bassa quartier / sijn Batery had drie Canons/schietende elck 36 Ponders.
C Quartier aen 't Maras der Tartaren/Moldavers en Wallachers: Tusschen B en C is de Wacht na Gutta en de Waeg.
D Mahomet Bassa quartier/ daer achter in het blacke Veldt en onverschants/ tot M toe was Chiausi Bassa/ en Alosso quartier.
E Droog Maras/ waer over de Turcken haere aenloop tot de stormen gevoeglick maecktē.
G Baterijen/elck van 4 halve Cartouwen tegen de Weener Tooren/daer de Turcken approcheerden/ en Materye aen-brachten om de Grachten te vullen; Hier hebben de Turcken het meeste gewelt ghedaen: en waeren reeds tot op de kanten der Gracht ghekomen.
N: B. Forgats Bolwerck legt noorden/ de Neutra legt van de Stadt oost.
I Dese Batarijen speelden op den Grauner Toren/ yder van 3 halve Carteuwen.
K Quartier van Zica/ Overste der Janitzaren: Hier stont veel kleyn Canon/ 't gheen de Turcken niet als in Batalies gebruycken/ met Schroot geladen: Daer achter stont de Wacht na Gran.
L Quartier van Hulseyn/ Bassa tot Essen.
M Quartier van den Grooten Vizir: Beneden M sijn Turckse Tenten/ in 't vlacke Velt/ achter opgehoopte bergen Sant.
N Hier lagen de Turckse Boge Schutters.
O 't Canael van de Stad in de Neutra loopende langst de Meulen / daer boven stont de Turckse Wacht tegens Gran.
P Murdaha Bassa quartier/en Schors Ebrahim/ hier stonden 3 Batarijen/ met Franse halve Carteuwen. P Beneden aen de Brug/ is de Turckse Wacht teghens Comora.
R Is Forgats Bolwerck: Ter rechter hant na de Reviere Neutra volgt 't Boheemse bolwerck/ vervolghens/ Ernstins bolwerck/ 't Keyserins/ Fredericin / en het Seriniis Bolwerck.

vloeckte meyneed aen Christenrijck/ also sy de deure dese en in voor-tijden geweest zijn/ waer door de Turcken de Keyserlijcke Erf-Landen ende Rijcken invadeerden: De Belegherde hebben in diverse afgewesen stormen onder de Turckse dooden gesien Luyden treffelijck gekleet / en van ongemeene qualiteyt: Hebben oock eens een witte Vaen opgesteken/als wilden sy parlamenteren/ maer begosten terstont daer aen weder te Cononneren met stucken vol schroot: Ander mael isser een stilstant van Wapenen om de dooden te begraven/ bestemt geweest/ wanneer de Hussaren van binnen met meenighte op de Wallen quamen/ om de Turckse Ceremonien te sien: 't Welck de Zarazijnen soo verstoorden/ dat sy aenstonts begosten te schieten; soo dat bresse in de Wal en Muer raeckten/ en ten wedersijden veel Volckx doot bleef: Daer na hebben sy de Meulen bemachtigt/ en van de noort-zijde de Stadt daer sy met 36. ponders schooten/ hadden sy veele Wol-sacken aengebracht: Ende den 19. Sept. op 4. plaetsen stormende / raeckten met 12. Vendelen op de Wallen/ soo dat die van binnen met verlies van 500. Man/ de Turcken weder af sloegen/ met soo grooten schade/ datte Vizir swoer den 27 Sept. generalijck den storm te hervatten: Onderwijl schickte Forgats advijs aen den Keyser/ hoe datte Ongaren niet langer wilden vechten/ hy geen Amonitie meer had/ en de plaets onvermogende was langer te deffenderen: Men sond stracx aen Forgats dat hy sich kloeck soude houden / 't ontset waer voor handen/ etc. Maer eer de Bode daer quam/ofte dat hy niet door mocht/ Neuhusel gaf sich tot groote schrick van de nabuerighe Landen / den 27 Sept. aen de Turcken met accoort over/ de Conditien waren van desen inhout:

1. Den Grooten Visir sal Wagens ende Paerden verschaffen om de Krancken en Gequetsten te vervoeren.

2. Sullen de Neuheuselaers met Pack en Sack ende Pijpen, ende alderley Krijgs-Wapenen moghen vertrecken.

3. Oock eenige stucken geschut mede nemen, uyt-ghesondert die tot defensie van de Vestinghe noodich zijn.

4. Alle haer Huysraet en goederen sullen sy mogē met haer nemen,en na Comorra voerē.

5. Daer is in de Conditie geen mentie gedaen van de Duytse Officiers, maer alleen van de Heere Forgatz, ende sijn Viçe-Generael, maer dat soo wel de Duytsche als Hongaren sullen moghen vertrecken.

6. De conditien sijn van niemant anders als van den grootē Visir ondergess.en onderteekent.

7. De Geestelijcke ende Ordens Persoonen sullen tot Neuwheusel moghen verblijven ofte met de anderen vertrecken.

Maer als dit guarnison savonts ten seven uren 3000. Man sterck en wel Vier-honderdt Waghens met Vijf-honderdt soo Vrouwen en Kinderen te Comora aen quamen/ heeft men d' Officieren Forgats / Pio en Ozana versekert/ om reden van dese overgaef te geven/ wijl de Duytse Soldaten seyden/ datse van alle levens-middelen noch genoech waren voorsien/en meer als 100 Centener Bos polver hadden: De Wallen waren noch defensibel en genoech te defenderen/ en waeren de Turcken met haer Aprochien noch niet aen de

Stadts Grachten/maer Forgats had een Italiaense Renegade van Verona geboortig/ die voortijts tot de Turcken over-gelopen was/ nu binnen de stad gelaten/ welcke mede bracht/ dat soo men sich op geven wilde/ den Grooten Vizir niet alleen beloofde haer met al 't Canon/ Amonitie/in sekerheyt te laten uyt-trecken/ maer oock haer groote vereeringen te sullen geven: Hoewel andere seyden/ dat Forgatz in deses geen schult en had/maer/ datte Burgers selfs hare Deuren hadden geslooten/ en geseyt/ datse des Stadts Sleutelen aen de Turcken wilden brenghen/ wijl toch geen ontset voor-handen/ ende de Keyser geen vermogende Potentaet om haer te helpen was/ etc. Nu 't ging so 't wilde/ Neuhusel wiert overgegeven/ en de Zarazijnen vongen stracx aen buyten te slechten/en binnen op te maken/wat niet en diende: Sy verschoonde dickwils haer Volck om de Pest/ die so daer als in Ongarien begost: De meenigte Cameelen en ander Beestiael wel tot 24000./ maeckten over al de Vouragie/ mits het stroopen en branden der voor afgeloopen Tartaren/ seer schaers/ dier/ en on-aenkomelijck: De Turcken nu op-geblasen/sonden terstont na Presborgh en Comora/ de eerste plaets met desen Brief/uytte Naem des Vizirs op-eyschende:

Missive van den Grooten Vizir aen de Stadt Presburgh.

GY Inwoonende Burgers te Presburgh, Rechter en toebehoorende Slot en d' omleggende Dorpen, welcke dese onsen open gezegelden Brieven lezen, en verlangende, begeeren onsen onoverwinnelycken Keyzer te dienen en onderdanich te zijn, komt haestelijck en onbevreest tot my in 't Legher, om u voor den Grootmachtighen Vizir te verschijnen, buyten de minste schuwheyt ofte angst, want u van ons niet quaets sal wedervaren: Welcke haer hier op by ons begeven, versekeren wy by onsen Turckzen Geloove, en sweeren by den levendigen Godt, dat hem genade sal geschieden, en een geloofs-brief van ons verleent worden: Ende die op onsen Brief niet komen noch verschijnen, sullen wy aenstonts met voller macht, Cosacken, Turcken en Tartaren overvallen, en in den gront verderven; deswegen die lust heeft tot ons te komen, versuyme sich niet, maer kome terstont, op dat u Lant niet argher bedorven wort, maer in vorder rust en vrede meugt blijven, Datum in ons Leger van Neuhuzel 10. *Octob. Anno* 1663.

Maer den Grave Strozzi behielt de Borghers in devotie/ met hy de Soldaten op peene van de Galge laste/ geen gewelt aen des Stadts Ingesetenen te doen: Men ontsette sich wel dat Neutra en Schinta de Turcken hadden gehoorsaemt/ om/ gelijck die van Neuhusel onder voorwaerden van vrye Religie/ yder Huysgesin 1. Rijcx-daelder s' Jaers tribuyt/ en sich ongewapent stil te houden/hadden gelockt/maer vonden sich seer bedrogen toen sy verstonden wat wreedheyt sy aen so veel duysent weg-gevoerde Zielen betoonden/dat men oock haer heden oft morgen 't selve konde doen / en alreede aen sommige geschieden: Turcken hielden noch somtijdts haer woort/ maer de Tartaren en andere

en andere wilde Natien onder haer / ſleepten alles ſonder onderſcheyt en verhinderinge na haer woeſte geweſten.

Keyſerlijcke Majeſteyt ſchreef deſer daghen uyt Weenen den 9. Sept. aen den Vorſt van Saltſburgh om 't beloof de ſecours/ mits 't groot gevaer van ſijn Marck-graefſchap Moravien/ dat door de Tartaren meerendeels verbrandt en geruyneert wiert: Graef Montecuculi ſchreef aen den Keyſer uyt ſijn Legher by Carlbery adij 4 Sept. den intocht van 21000. Tartaren / en dat hy alleen arbeyde om haer de Vouragie te benemen: Maer den Priebeckſen Verrader / van den Grooten Vizir beſchoncken / heeft op des ſelfs aenraden dat Graefſchap de Turcken gehuldigt: Neutra Freyſtat en Turnau ingenomen / andere geblockeert: Trocken nae het Brinniſe geberghte/ naemen den Pas Jabluncka in / doch elders verſet/ hadden geen macht ſich ſoo wijt te verſpreyen/ om yets uyt te wercken. Seker Keyſers Overſte Vrouw ſich van de Turcken in 't vluchten met 3. Kinderen overvallen ſiende / moſt mede/ rantſonneerde haer te Oſſen voor 1000. Rijckx-daelders / want daer waren veel Aſiatiſe Kooplien gekomen om de Chriſten ſlaven te koopen/ 2. Kindertjens by haer wiert 't een doot gheſmeten/ en 't ander van de Turcken met voeten getrapt/ hare outſte een huwbare Dochter/ na Adrianopoli voor d' een of d' ander Muſſelman vervoert. Te Preſborgh wiert den Corporal die Neutra overgegeven had/ neffens 5. ſoldaten opgeknoopt/ ſijn Lutenant geen behagen in 't klimmen hebbende/ wiert/ op voor-bede ſijner twee Dochters/ onthalſt: Onder dies hebben de Spions vernomen dat 600. groote Tartariſe Karels met langhe Koers / Flits-pijlen/ ſonder Sabels / en veel oock als Schimmen ſeer magher en kael / om een roof te haelen: Trocken voor-by Carelſtat/ oock eenige te Gran over de Brugh: Men ſprack doe te Weenen van een Houwelijck tuſſchen den Poolſe Veld-heer Lubomirſky en de Weduwe Ragotſky: Altoos ſeecker was het datte voorſz. Vorſtinne protectie by Poolen verſocht/ en verkreegh: En Lubomirſky ſont 8000. Poolen tot hulp van den Keyzer/ die in Ooſtenrijck quartier naemen: Men had wel andere oock geern tot hulpe verſocht/ maer den Keyſerlijcken Raedt was van d'een en d' ander jaloux/ niet eens denckende/ dat men te Parijs oock jaloux was/ datte Italianen en Spangiaerden tot Weenen ſo groot credijt hadden: 't Welck in den Rijcx-dagh tot Regenſborgh ſlechte Progreſſen maeckten. Die van Caſſchau weygerden Keyzers beſettinge / in-nemende de bedriegelijcke Ongaren: Den Palatijn van Hongarijen des verſtoort/ ſtont (wijl hy op 't goet verſtant daer binnen ghekomen was) ſtrackx na de Maeltijt van de Tafel op/ en packte ſich van daer/ ſijn gevolg veel te voet en andere op ſlechte Boere-waghens uyt-treckende/ 't welck de Ongaren gheen onluſt was: Hoewel men ſulckx en haer ontrouw in toekomende Eeuwen by alle Chriſten Vorſten wel ſal ghedencken. Men ſach doe aen 's Keyſers Hof te Weenen een geſchrift aengeplackt/ waer op ſtonden deſe woorden: O ! Vienne, Vienne, l'Empereur n'a plus d'amis, la Franſe nous domine. 't Welck ſcheen voort te komen/ om dat ettelijcke Duytze Stenden ſich onbenoeght toonden/ dat Vranckrijck buyten hare kennis (ſo men ſeyde) 8000 Man had geprezenteert. Voorts ſont den Graef van Furſtenbergh/ Biſſchop tot Straeſborgh/ een ex-

preſſen

preſſen na Parijs/ aen den Coningh klagende/ dat de Straeſburgers hem in
ſeker out recht niet hadden geaſſiſteert: Den Biſſchop van Ments ſijn Broe-
der favoriſeerde deſe klachten by ſijn Majeſt./ 't welck ſcheen als of men een
stock ſocht om die ſtad te ſmijten/ maer 't werck had te veel voeten in d' aert.

De Poolſe Malcontenten hadden den 21. July reeds hare ſaemen-ſwee-
ringen publijck verbrant/ niet weynig aen-geſockt door het Sermoen datten
Hof-preker Pikarzky twee daegen te vooren voor 't Legher dede/ waer in hy
prees wat groote deugt de Lijtſaemheyt was/ en die nu ſoo ſeer zedert eenige
maenden by den Coning was gepractiſeert tegens de wederhoorige: En hoe
wijſſelijck de Leger-knapen deden met des Conings patientie niet langher te
miſ bruycken/ &c. Waer by den Primaet van 't Rijck/ Lubomirzky/ en an-
dere oock het hare ſeyden: De Ceremonie van 't verbranden geſchiede aldus:
Sabonts bevooren ſont den Coning na Swiderzky om 't Commando der ge-
mutineerde hem af te nemen/ 't welck gheſchiede door 't verſcheuren van zijn
Commiſſie des Veltheerſchap: Maer de Soldaten brachten ſo veel door bid-
den aen den Coning te weeg/ datſe niet gelijck eerſt vaſt geſtelt was/om gena-
de te bidden/ op haer knien ſouden moeten vallen: Den Koningh quam den
21. buyten Kuſtemborg in 't Bernardijten Clooſter/in de groote zael/neſſens
den Aertsbiſſchog/ Weywoden/ en andere Grooten van Sandomirs: Den
Primaet des Rijcx wiert op een Stoel in den Raet gedragen/ die als Media-
tor tuſſchen den Coning en 't Volck alle hare ſchriften over reyckten/na datte
Coning die een weynig had door-geſien/ gaf die ſtracx aen des Kroons Cant-
zelier / dieſe de Littauſe en andere Heeren oock te leſen gaf: Waer ſy alle op
's Koninghs bevel met des Kroons Inſtigator mette ſtucken op 't Kerckhof
gingen/daer Swiderzky met die van 't Leger/wel 200. ſterck/ noch hart diſ-
puteerden: Haer wiert dan ſo hy de Schriften in de Hant hielt/ in 't Portael
des Kloosters ſtaende voor de verbrandinge/af-gevraegt: Of ſy die Schriften niet
ten Vuyre verdoemden? indien ja, of ſy om genade wildē bidden, en 's Croons Officieren wijders
gehoorſaem ſijn? Daer op ſy Man op Man eenhellig Ia riepen: Doe beval den
Inſtigator zijn Knecht onder 't gelnyt van 6. Trompetten te Venſteren uyt
te roepen: Onderwijl nu veel van deſe rebellige Pooltjes ſeer wijſachtig huyl-
den/ berou toonden over haer rebellye/ quam den Inſtigator in 't Portael/en
gaf de voorſz. Schriften des Rijcx Beul over/ 't welck een uytte Bernardijten
Monicken in 't geſeyde Portael op een Altaer voor een Crucefix en brandende
Lampen 't Vuyr aen ſtack/ en de Schriften in verbrant zijn: Doe ging den
Inſtigator binnen/ en oock Swiderzky met noch een zijner Gedeputeerden/
ſteiden ſich naeſt des Kroons Marſchalcx Stoel: Hier vong Swiderzky na
diepe verſuchtingen ſich te verklaren/ dat al wat hy tegens den Koningh met het op-
rechten der ſamenſweering moeht verbeurt hebben, hy nu op den minſten winck van ſijn Maj.
ſijn bloet voor de ſelve wilde wagē: Na hem Oreerde Oſzchepalzky als Conſilarius
in name des gantſen Leghers/ wel ſeer breedt/ echter ſeer confus: Waer na
alles wel op-genomen / hoewel geen voet-val/ nochtans de Hant-kus wiert
gebruyckt/ en yder in genade aen-genomen: Welcke Ceremonie den Koning
door eenige Tapijten ſittende/ op de groote Zael met veele Juffrouwen heeft
aen-ge-

aen-gesien: Na dese afgeleyde genade quamen veel Officieren en Lubomirz-kyden Koning over zijn clementie bedancken: Die den Cantzelier seer vrundelijck/ om niemant te verbitteren/ beantwoorden.

Tot Coningsbergen wierde den 12. Octob. de Huldinge seer deftig gecelebreert/ daer waren wegens Polen d'Afgesanten/den Bisschop van Ermerlant en d'Heer Lecsinzky ten 3. uren loffelijck onder 't Canon daegs te vooren in-gehaelt/met wel 50. Carotsen:'s Morgens ging zijn Doorl. van Brandenburgh ten 9. uren in de Slot-Kerck/ daer zijn Hof-prediker Dr. Dreyer uyt Psalm 61. v. 5. Predickte: De Poolse Gesanten deden oock haer devotie in de Roomse Kercke/ quaemen doe met 12. Carretten op 't Slot in 't vertreck van sijn Doorl:/ en van daer op 't aengestelt Theatrum/dat met root Scharlaken en Tapijten behangen en overdeckt was/ van een schoonen Hemel door 4. Persoonen gehouden: Rontsom stonden sijn Doorl: Trawanten en Hellevardiers/ op het Theatrum stonden 3. roode Samette Stoelen/ op den midelste sette sich sijn Doorl:/en de Poolse Afgesanten ten weder-sijden/beneden aen de schragen stelden sich den Pruyssen Adel en Ridderschap/ en daer aen de 3. Raden en Burgers van Coningsberghen/ vervolgens die van de kleyne Pruysse Stedekens/ oock de Vrye/ Colmer/ Schouten/ Waerden en andere Lants Ingesetenen/ die in ettelijcke duysent Menschen bestonden: Sijne Doorl: Opper-raet en Cantzelier Johan Kospath/ dede voor hun allen een brave Oratie/ die van de Ridderschap en Steden beantwoort wiert. Doen gaf den Bisschop van Ermerlant zijn Coninghlijcke Credentie Brief over/ waer na den Eed op het Theatrum/voormaels aen de Croon Polen schuldig in het Latijn gelesen/ in 't Duyts door 's Conings Tolck voor yder wiert gesproken: Daer op volgden den Eed/daerse zijn Keurv. Doorl. van Brandenburg voor haren eenigen Erf en Overheer mosten erkennen/die hou en getrou zijn/ 't welck den Leen-Secretaris Fabian van Calauwen las/ 't welck sy alle metten blooten Hoofde en op-gesteken Vingeren hebben na-geswooren: Vorder las den Poolse Secretaris een Hooft-regel van Eede/ voor de Wetten en 't Poolse Rijck/ * in-gevalle de Linie van Kur-Brandenburg mochte uyt-sterven, 't welck sy insgelijckx beloofden: Waer na 1. uur verloopen zijnde/ zijn Doorl. en de Gesanten sich van 't Theatrum begaven/ en al 't Roodt Laken/ ettelijcke 100. Ellen langh/ wiert prijs gegeven/ daer de meeste dapper om schermden: Zijn Doorl. Tesaurier Heydekamp te Paert sittende/ wierp langst de straten van 't Slot diverse groot en kleyne silbere Peningen/daer op d'eene syde stont: Supremo Prussiæ Domino FRIDERICO WILHELMO Principi Elect. Brandenb. Homagium præst: die XVIII. Octob. Ao. 1663. Aen d'andere zyde stont een Handt uyt de Wolcken/ een Kroon houdende met dese woorden: A Deo data: In het midden een Swaert en Scepter kruyswijs door een Krants t'samen met dese woorden: Pro Deo & Populo: Voor het Slot was een Colomme op-gerecht/ daer een Adelaer op stondt/ uyt te welcke 4. uren langh Roode en Witte Wijn voor elck sprong/ daer veele te veel drinckende/ met slaghen en bloe-neuskens van daen geleyt wierden: Terstont wiert uyt Slot een Wit Vendel gesteken/

* Pro Legibus & Regno Poloniæ, in casum deficientis Lineæ Electoralis Brandenburgicæ.

waer op 2. uren lang al de Klocke luyden en gecanoneert wiert/ Trompetters daer onder blasende: Doe ging den Keurvorst mette Poolse Gesante/ Ridderschap/ Steden Ec. ter Maeltijt aen 36. Tafelen/ daer lustig in geschaft was/ sittende de Poolse Heeren ten wedersyden syns Doorl: en den Spaense Gesant daer tegens over/ Vorst Radzevil/ de Hessise Gesant/ Ec. alwaer geen gesontheden mancqueerden tot laet in der Nacht/ 's Avonts was een Vuyr-werck aen-gestelt/ maer den Regen belette dattet niet wiert uyt-gevoert.

In der Wilda hielden de Protestanten een Synode/ daer sy onder Tribuyt saten/ om de af-ghebrande en nieu op-ghetimmerde Kercke na de beste forme weder te installeeren: De Bisschop wilde sulcx verbieden/ maer de Protestanten sich op haere Vryheydt beroepende/ besloten voort te vaeren/ evenwel hy nam voor onder de Godsdienst haer te overvallen/ en den Prediker te massacreren: Maer den Director Tribunalis, de Hr. Hlebowitz (hoewel yverig Rooms/ dan echter een goet Patriot/ en van Vrede-lievende en verstandigen aert zijnde/ en zijn Gemalin de Vorstin Radzevil/ Protestants/) dit ter ooren komende/ ging hy by den Bisschop/ en ontraede hem dit boos voornemen: Als nu den Bisschop niet af-staen wilde/ so schickte hy een zijner dienaers na zijn Gemalinne/ om haer van het pericul te waerschouwen / en datse met haer Dochter sich daer haestig van daen soude packen/ maer sy gaf tot antwoort: Dat zy niet Zaligher konde sterven als om de Waerheyt en Godes Wille neffens andere Martelaren: Als sulcx haer Man vernam/ dede hy al zijn Huysgesin en Ruyters in de 50. paerden sterck op sitten / nam oock ettelijcke andere mede / en stelde sich voor de Deure der Gereform: Kercke/ dreef des Bisschops Judas Scharen af / invougen sy slaghen voor effecten kregen: Dit heeft in Littauwen en Pruyssen een leelijcke klanck onder yder gegeven/ datte Bisschoppen sulcke gesellen zijn/ en veele die Rooms waren/ hebben niet om Staet of Goet als in Italien/ Ec. geschiet/ maer door de krachtige Waerheyt van Godts Geest gedreven/ sich tot de suyvere Dienst van Godes H: Woort gekeert.

OCTOBER 1663.

De Pruyssise Lant-stenden doleerden doe aen sijn Ceurv. Doorl: over de Predicanten aldus:

Of wel onse Voor-Vaderen van onheugelijcke Iaren herwaerts, de Hoeven, in die wijse in besit hebben gehad, dat, wanneer wy onsen dienst hebben gedaen, de Beampte en Pastooren onsen plicht gegeven, wy nergens meer mede beswaert zijn geworden, so onderstaen sich doch nu onse Pastooren als nu, en ten hooghsten schadelijck en een onverdraeglijcke nieuwigheydt in te voeren, daer in zy ons willen op-legghen, dat wy niet alleen alle Sondagen tweemael ter Kercke sullen gaen, maer boven dien noch het Bidden leeren; Door welcke ongehoorde nieuwigheyt wy niet alleen ten hooghsten beswaert, maer oock aen onse Huys-houding en Acker-bou merckelijck verhindert werden:

den: Derhalven bidden wy Uwe Keurvorſtelijcke Doorl: uyt 's Landts Vorſtelijcke en eerlijcke Voorſorge, deſe hoog-ſchadelijcke ſake, of gants ende gaer af te ſchaffen, of daer heen genadelijck te bemiddelen (alſo onder ons een groot onderſcheyt is, en meenig Boer 6. meenig 5, meenig 4. 3. en naulijcx een Hoeve Lants heeft, en derhalven onbillijck ſoude zijn, dat den eenen ſo veel laſt ſoude dragẽ als den anderen) dat doch te Kercken gaen ende het Bidden te leeren na het getal der Hoeven aen-ghelaſt, en de Arme doch niet ſoo ſeer als de Rijcke ſoude mogen beſwaert werden: Ende alſo deſe onſe Gebeden de billijckheyt gelijck is, ſoo verhoopen wy genadich verhoort te werden, &c.

Binnen Erford ontſtont deſe dagen oock gheen kleyne onluſt/ wijl eenighe meer na den Ceurvorſt van Mentz neygden/ als ſommige Burgers wel begeerden: Noemende een inbreuck van de Privilegien/ datter gebeden wierden aengeſtelt voor de Hooge Souveraine Regeeringe: De gemeente van d' andere partije daer teghens/ naemen den Burgermeeſter Lampreghts ghevangen/ en ſo ſy ſeyden/ bekende die aen Cur Ments te verre de Previlegien der Stadt en de vrijheyt te kort gedaen te hebben: Deſe gemeene Lieden ruſten niet/ voor dat ſy den 20. Novemb. ged: Lambrechts op een Schavot voor 't Stad-huys deden onthoofden/ ſteckende ſijn Hooft op een Pen ten Raedthuys uyt/ ſijn Lichaem wiert voor de Viſmuer van 't Raed-huys begraven: Sy ſchooten oock een ander Vroedſchap Burgermr: Hemming Kniphof/ in ſijn deur ſtaende/ doot; deſe wiert ſtatelijck begraven: Sy verkoren 24 mannen die de Stadt vorders ſouden Regeeren/ waer onder den Heer Silverſlag 't hooft ſoude zijn: Cur Saxen nam deſe ſake van nabuurſchap ſeer ter harten. Den 30. October lieten de Erfforders den Keyſerl: Herault na Mushuyſen paſſeeren: Na dat hy den Keyſerlijcken Ban daer had aengeſlagen/ welcke inhielt/ dat niemandt met haer handelen noch te doen ſoude moghen hebben/ op peene van met die van Erffort in eene graet te ſullen ſtaen: 't Gebeurde datte bittechept op Cur Ments by de Erforders te meerder toe nam/ om dat een Mentſiſe Overſte Weſtahage met 400. Ruyters in de Erfortze Dorpen eenige dier ſtads Wagens en Voerluyden aen had gegrepen geplondert en hare Paerden af-genomen/ oock den Poſt-bode berooft en ſijn brieven afgenomen/ en 2. Burgers dat Timmerlien op 't Lant waren/ aen een Wagen opgeknoopt: De Gemeente hier over verbittert/ voerden den wagen met de gehangen Timmerlien voor 't Raed-huys/ willende/ men ſoude de 2 Burgermeeſters die noch gevangen waren/ oock aen die Wagen op-knoopen; die ſulckx hoorende/ ſeer ootmoedelijck baden/ dat indien men haer 't leven wilde ſchencken/ ſy alles ſouden bekennen: 't Gepeupel ſloech daer op deſe Heeren tot bloedens toe/ en ſo wierden ſy weder in de gevangenis geſleept/ en geexamineert/ om te weten wie het Gebet voor Cur Ments had ingevoert/ en wie daer in geconſenteert hadden: 't Welck na datte 2. Heeren ſulckx bekent hadden/ hebben ſy diverſe Heeren Huyſen geplondert/ en alles ten binnenſten gerupmt: In dit tumult wiert Burgermr. H. Kniephof door een dagh-looner ut ſupra in ſijn deur door-ſchooten: Een ander Burgermr. Hendrick Viſ-

schier/ willende ten Venster uytsien/ waer de 2. voorsz. ghevangene wierden gevoert/ wiert daer over syn deur opgestoten/ en 't Huys geplondert/ de Wyn-vaten uytgesopen/ en de Dienst-boden dapper afgesmeert: En hielden snachts met stercke Patrollien wacht: Vielen oock eens met 3. a 4000. Man uyt op de Mentzise: En naderhant als sy 't quaet van andere grooter bevonden/ beklaegden dit Canallie/ datse Burgermeerster Lamprechts so ter doot hadden gebracht.

In desen Herfst stieten haer veel geintresseerde (nu van 't Kussen) en Predicanten (die van geen ootmoedichept waren om tyt-verdryf) aen 't Hollants Formulier van 't Gebet: Die van Gelderlant en Zutphen spraken by resolutie daer tegens/ en scheenen te seggen/ dat men met de andere 5. Provintien Hollant in alle goede redenen behoorden te brengen tot af stant van dese nieuwichept/ waer door de gemoederen ten hoogsten wierden ontrust: Overyssel quam een wyl daer na de Coppye van die te achtervolgen: Hollant gaf den 4 Octob. hare antwoort aen die van Zeelant/ welcke ons te lang/ a part gevonden werden: De Staten van Hollandt hadden tot onderrichtinge en amicable verstande naer Middelburgh gesonden haere Gedeputeerden A: van der Dussen/ G: Rudolpht van Nideck/ C: van Beuningen/ en J. vander Nieustat: Die so vollents en liefstalich haer besoignes verrichte/ dat die van Zeelant weder om repliceerde den 13. Novemb: By-voegende dat van 't Gebedt: Beraekende meest een questie over 't Sout/ en van eenen Frans Denick/ de Heerlyckhept van Somelsdyck/ en de huldinge van dien: Van de belastinge der Vriesse Turf door Tergou passeerende/ en abusive betaelde directe Penninghen: 't Gereformeerde Synode van Zuyt-Hollandt was den 13. July reeds gescheyden/ alwaer Do: Suyenraet een Hagenaer/ toch te Dort staende/ de af-scheyd Predicatie dede/ hy nam dien morghen syn Text uyt Psalm 122. v. 6. alwaer staet: Biddet om de Vrede van Ierusalem: Brenghende in syn Sermoen te pas/ dat alle hare deliberatien met genoegen en Vrede waren geeyndigt: In Augusti daer aen heeft men tot Haerlem in 't Princen Hoff het Noort-Hollantse Synode gehouden/ alwaer den Friessen Commissaris wierde aengesept sich gerust te houden/ en niet na de Commissie die hy hadde ghelyck Haubois/ te mogen ageren/ op peene van illico te moeten deslogeren; het welck hy als een vreedsame Gecommitteerde/ heeft gedaen: Waer na tegens de calumnyen van de Sectarissen/ die van Haerlem dit te passe brachten:

Extract uyt de Acte Synodi Noort-Hollandiæ, gehouden tot Haerlem in Augusto des Iaers 1663. ARTICUL LX.

S*Telt oock de E. Classes van Haerlem voort, by forme van Vraeghe: Vermits men verneemt, dat eenige quaetwillighe ende onrustighe Geesten, ja by na alle Sectarissen in dezen Lande, het invoeren ende aen-nemen van het nieuwe Formulier van Bidden voor de Hooge en Subalterne Overigheyt, soo komen te misduyden, even als of*

het

het selve een preludium soude zijn, van metter tijdt soo in het Nationael Synode van Dordrecht eenige verandering te maken: Wort de E. Christelijcke Synode in bedencken gegeven, of niet dienstich en ware, dat van wegen dese Synodale Vergaderinghe, als representerende de respective Classen ende Kercken onder haer resorterende, oprechtelijck werde betuycht, datse het gem: Formulier niet anders aen-genomen hebbẽ, als met dat volkomen vertrouwen, dat door den rang, daer in voor-geschreven by haer Ed: Gr: Mo: in 't minste niet en wort geintendeert, dat eenigsints soude strecken tot præjuditie van het voorn: Synodus Nationael, gehouden Ao. 1618. en 1619. volgens de iterative ende ernstige verklaringe desen aengaende, by haer Ed: Gr: Mo: gedaen, nevens de Staten van de andere Provinçien op de groote Vergaderinge gehouden Anno 1650. Hebben alle de respective Classen gesegt van Ja, van dat vertrouwen te zijn, ende om dat vertrouwen 't selve aen-ghenomen te hebben: Gelijck oock daer in versterckt zijnde, door de ronde betuyginge dien aen-gaende van de E. Hoogh Achtbaere Heeren Commissarissen.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, genomen in haer Ed: Groot Mog: Vergaderinghe op Dingsdach den 18. September Anno 1663.

DE Heeren van Maesdam en Guldewagen achter-volgende en tot voldoeninge van voorgaende Resolutien in date den 7 Maert lest-leden, als Commissarissen Politijcq bygewoont hebbende de Noort-hollantze Synode by authorisatie van haer Ed. Groot Mog. jongst tot Haerlem gehouden, hebben ter Vergaderinge raport gedaen, oock daer benevens overgelevert de schriftelijcke acte van 't gene in de selve Synode van consideratie was voorgevallen en gepasseert; waer uyt gebleken sijnde dat de gemelte Christelijcke Synode en alle de Classen de selve composerende (ter occasie dat eenige quaet-willige en onrustige geesten, ja byna alle de Sectarissen in desen Lande, het invoeren en aen-nemen van het nieuwe Formulier van bidden voor de Hooge en subalterne Overicheyt so komen te misduyden even als of het selve een præludium soude zijn, om metter tijt in 't Nationale Synode van Dordrecht eenig verandering te maken) eenparelick betuygt hebben, van haer Ed: Gr: Mog: te gevoelen en te vertrouwen, dat de selve door 't arresteren van de ordre ende forme waer na jegenwoordig binnen de Kercken van Hollant ende West-vrieslant voor de Hooge en subalterne Overicheydt wert gebeden, in 't minste niet en intenderen tot yets dat eenigsints soude strecken tot pejuditie van de voorsz. Synode Nationael in den Iare 1618. ende 1619. tot Dordrecht gehouden, hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerde van de respective Steden, uyt den name en van wegen de Heeren hare principalen tot nader confirmatie van dien, en tot meerder overtuyginge van de voorsz. quaetwillige en andere geabuseerde menschen ten overvloet, en alhoewel sulex voor alle rechtsinnige onnoodich achtende, mede wel willen verklaren, gelijck haer Ed: Gr: Mog: in 't generael, ende alle de leden van der selver vergadering in 't particulier eenparelick en consonantelick verklaren by desen, in ofte omtrent het arresteren van 't voorsz. formulier egeene de minste intentie te hebben gehad, nochte oock als noch eenige de minste gedachten te hebben om yets te decreteren of by der hant te nemen, 't welck tot prejuditie of

tot krenckinge van de decreten der voorsz. Synode Nationael, en veel min tot eenige de allerminste veranderinge van de ware Christelijcke Gereformeerde Religie, sulckx als de selve in de publijcke Kercken hier te lande, conform Godes H. Woort en de decreten van 't selve Synode, wert geleert, directelijck ofte indirectelijck soude konnen strecken: maer ter contrarie geintentioneert en gemeynt te sijn de exercitie van de voorsz. Religie met de publicke authoriteyt, en met de macht van 't Lant te hanthaven en te beschermen. Ends sal de boven-staende hare Ed: Gr: Mo: resolutie en verklaringe door de Commissarissen Politijcq die de volgende Synoden binnen dese Provintie staen by te woonen, aen de selve Synoden bekent gemaeckt worden, om met des te solider fondament alle quaetwillige en geseduceerde menschen te mogen de mont stoppen, gelijck oock ten selven eynde daer van Copye authentijck aen de Gedeputeerde van de jongst gehoudene Synoden ter handen gestelt sal werden. Onder stont accordeert mette voorsz. Resolutie, getekent

HERB. van BEAUMONT.

Men begost op sommige plaetsen in 't Noorder quartier seer veel weghens 't formulier des gebets te spreken/ te redencavelen en te schrijven: De Groeningers quamen ghelijck sy in de rang sitten / nu oock lest met haer Resolutie tegens 't Hollants Formulier / ghenomen den 22. December 1663. dat noemende een seer aenstootelijcke veranderinge. Eenige Predikanten oock wat te eygensinnig/ konden in 't begin dit Formulier niet leeren/ andere volgdent met een weynigh veranderinghe: Maer de Gecommitteerde Raden sonden by Resolutie van den 16. Octob. Bevelen aen de Schouten en Bailliuwen in Hollant en Westvrieslant/ dat zy hare Ed. Groot Mog. met den eersten doenelijck mosten adverteren, oft de voorseyde Ordre in haer luyder Iurisdictie exactelijck wierde naer gekomen, dan of eenige Kercken-Dienaren buyten vermoeden de vrijheyt namen van dienthalven, en op eenige tijden te dispenseren: Op dat hare Ed. Gr. Mo. daer aen soodanige reflexie souden mogen maken, als Zy na der saecken gheleghentheydt souden bevinden te behooren. Den treffelijcken Predikant Lootius in 's Gravenhaghe/ seyde dese daghen overluyt/ Dat hy Godt Almachtig danckte, voor dat hy hem nu de oogen hadde geopent, soo dat hy konde sien wie zijn rechte Souveraine Heeren waren, te weten, de Staten van Hollant ende Westvrieslant. Te Hoorn protesteerden de Kercken-raet tegens de Regeeringe/ om datte selve eenighe uyt den Raedt onder de Kercken-raet deden sitten/ om alle de besluyten daer wijse vreedsame Lieden toe noodigh zijn/ by te woonen: Tot Alckmaer quam een Compagny Ruyters / om de Ingesetenen te houden in goede rust/ tot welvaren des Lants: t' Amsterdam en op andere plaetsen begosten de Vlaemse Mennonijten heftig te krackeelen/ en na dat de een d'ander mettet beschuldigen van Socinianerije uytte Synagogue hadden geworpen/ heeftmen bevonden datte grondt van hare twist was om als van outs het Souverayn gesach over de Gemeenten/ en 't bewint van de Gelt-kist sonder voor yemand reeckening te doen/ te hebben: De Achtbare Regeeringe tot Amsterdam stelden strack ordre / om dese Lieden die gelijckse selfs seggen geen verstant noch begeerte tot Ampten of regeeren hebben/ hun te leeren hoe lieffelijck, noodig, en Christelijck het wel regeeren is: datter de heylsame Vrede door wert bewaert, de Godsdienst behouden, en de onverstandige door werden in getoomt.

Op de Rekeningen van de Landen van Overmase / hebben hare Ho. Mo. den 6. passato genomen dese volgende Resolutie:

Is

IS gehoort het rapport van de Heeren Huygens ende andere hare Ho: Mo: Gedeputeerden tot de Conferentien met den Hr. Ambassadeur van Spangen, de welcke nevens eenige Heeren Gedeputeerden uyt den Raet van Staten hebben ge-examineert de Missive van de Heeren Raesfelt, Gorée, Amerongen ende van Haren, hare Ho: Mog: Gedeputeerden tot Aken, geschreven aldaer den 28. Augusti lest-leden, raeckende het ondersoeck van de rekeninghen, gementioneert in de 19 en 20 Articulen vande præliminaire Poincten op den 26 Decemb. 1661 met hem Heer Ambassad: van Spangien gearresteert ende naerder vervat in 't 8. Articul van hare Ho: Mo: resolutie van den 5 Maert lest-leden, ende voorts behelsende seeckere sustenuen van eenige Edelen van de drie Landen van Over-maze, de welcke met hare respective Huysen en Goederen soo wel onder den eenen als onder den anderen Souverain met de partagie van de voorsz. drie Landen gevallen zijn, ende derhalven uyt dien hoofde soude willen pretenderen so wel onder het Lidt van den Adel van den eenen, als van den anderen Souverain te werden beschreven: Waer op gedelibereert zijnde, is, aengaende het Lidt, ende raeckende de examinatie van de bewuste rekeningen, goet gevonden ende verstaen, dat de gemelte Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden tot Aken, de sake daer heenen sullen helpen dirigeren, dat by haer nevens Gecommitteerden van de Heere Koninck van Spangien werde geformeert en over gebracht een advijs op die rekeningen van eenige Iaren, de welcke nu albereyts mogen afgelesen en geexamineert geworden zijn, om het selve gesien in conformité van haer Ho: Mog: boven geschreven Resolutie van den 5. Martij, naerder daer op gedisponeert te werden: Ende dat de gemelte Heeren Gedeputeerden, volgens den voor slach in de voorsz. Missive vervat, de sake van gelijcken daer heenen sullen dirigeren, dat de voorsz. Rekeningen met de behoeften daer toe specterende onder behoorlijcke Inventaris over ghenomen ende hinc in de werde ghecommuniceert om hier ende tot Brussel in loco nader par le menu geexamineert, ende vervolgens daer in gedaen te werden soo als men na ondersoeck ende exigentie van saecken bevinden sal te behooren: Des verstaen haer Ho: Mo: tot voorkominghe van alle verdere moeyten ende onkosten, dat geene Officieren ofte andere Gecommitteerden, ofte bedienden van de voorss. Landen hier na dese Plaetse ofte nae Brussel ter sake van dese deliberatien en sullen hebben te transporteeren, sonder preallable kennisse en consent van haer Hog: Mo: Ende aengaende het 2. Lit ende de sustenuen van de Edelen om wedersijts uyt krachte van haer Huysen ofte Goederen in de Staetse Vergaderingen te mogen compareren: Verstaen haer Ho: Mo: dat sulcx incompatibel ende niet aennemende en is, ende dat de respective Edelen haer dien aengaende, positive sullen moeten verklaren, ende oock effective hare Domicilien houden onder het resort ende de Souverainiteydt van dien Prince, daer onder sy haer ten respecte van de voorsz. Vergaderinghe sullen willen immitteren, ende verstaen haer Hog: Mog: dat hier mede sijnde gefaciliteert den wech tot een spoedige afcomste der conferentien, de welcke nu eenen geruymen tijt tot Aken sijn gecontinueert geweest, de op-gem: Heeren hare Gedeputeerden het daer heenen sullen dirigeren, ende schicken dat in 'tkorte alles verder moge werden af-gehandelt, en binnen 14 dagen na receptie deses voltrocken, en dat middeler-wijlen de saken van de Reglementen van Justitie voor die Officieren: Ende voorts de concepten van redres van Religie, Policye ende Finantien soodanig met communicatie van de selve aen de Officieren ende andere Bedienden der Landen werden gerepareert: Dat oock in de voorsz. Landen van Over-mase alles tot een kort besluyt moge gebracht werden, ende sal haer E. Extract van dese Resolutie toe-gesonden werden, om haer daer na te reguleren, gelijck mede sodanig Extract behandigt sal werden aen den Hr. Ambassadeur van Spangen, om te strecken tot zijn E. narichtinge.

De

De Catolijcke Koning schreef doe van den 26. Julij uyt Madrid aen hare Ho. Mo. / Hoe dat Hy aen 't gheene den Heere Prince van Oraingien in Brabandt competeerden, ordre aen den Marquis de Caraçena zijne Gebieder in Brabant hadde gesonden,&c, In der daet in seer minnelijcke termen. Dede oock door zijn Ambassadeur Gamara klagen/ Dat de Nederl. Oorloch-Schepen hebbende omset de Haven van Vigo, en 't Eylant van Bayone, op de Kust van Galiçien, datte selve oock ghenomen hadden Ses Coninckhijcke Fregatten, ende eenige daer van te Lissebon opgebracht: Versoeckende van alles op 't spoedigste reparatie, alsoo de St. François, 't Goede Geluck, en St. Michiel, drie van de 6. Fregatten waren toe-behoorende Benedictus Colaso en Martyn de Heras. Men sont doe den Generalen Superintendent der Admiraliteyt van Brussel na Oostende/ dewijl men hoorden datter eenige der Admir. Heeren op de geroof de goederen seer goddelose Vonnissen hadden verleent / en mede Reeders op de Kaep gheweest: Nachtegael en Bocq op 't Hof komende/wierden versekert/maer van Weerde hielt sich te Brugge en uyt de weeg: Op die tijt storf Broeckhoven den Pensionaris tot Antwerpen/ Burgermeester Egidius Martens wierde in zijn plaets gestelt. Den Marquis Caracena consenteerden doe/ dat men van Brussel een Vaert op Namen soude delven: Van Loven tot Court St. Estienne sprack men oock insgelijcks te willen doen / om Koolen / Hout ende anders goe koop toe te voeren/en de Commercie te beneficeren: De Vlamingen hadden oock voor om t' egaliseren de ongelijckheyt der Lasten op de goederen van en na Brabant gaende: Doen onthielt sich de Princesse Carquyno te Mechelen/ als in een Heerlijckheyt van Brabant niet dependerende.

Den 4. passato sterf seer schielijck aen een Catharre in den Hage/ den E. Heere Vogelesangh/ Pensionaris van Amsterdam / een deugdigh / bemindt Heer/ hebbende zedert weynig geleden Jaren de eer gehad ten dienste van het Lant/ diverse Ambasseetschappen te bekleeden. Den 19. dito hebben de Staten van Hollant den Oly en Traen-Impost in hare Provincie af gestelt/ men sprack mede van de Kop-Boter/Ec. Bartholomeus Reael wiert doe als Minister om in Portugael wegens desen Staet te resideren / vast gestelt.

De Staten Generael hadden oock den 20. passato tot securiteyt van den Handel op de Middellantse Zee/ hare verleende Ordre van den 8. Martij lest leden geconfirmeert: Ende op nieus doen waerschouwen/ selfs oock alle uytheemse Schippers/ niet als behoorlijck gemant en gemonteert met eenighe Waeren door 't nau van Gibraltar herwaerdts over te komen/ op verbeurte van hare bedonghen Vrachten/ en Ec.

Als te Coppenhaven in de gevanghenis by Vrouw Ulefelt haer en hares Mans Sententie haer voor gelesen wiert/ stelde sy haer seer mistroostig aen/ en protesteerden hoog over 't ongelijck dat men haer en hare descendenten aen dede / alsoo de voorsz. Sententie buyten indaginge in absentie van haer Man was genomen: Den Adel en Geestelijckheyt die men suspecteerden/purgeerden haer elckx bysonder van de Verraderije van Ulefelt niet te weten: Onderwijl hoorde men aen 't Hof hoe Ulefelt aen de Ceurforst van Brandenborgh soude geschreven gehad hebben/ dat/ indien hy hem de hant wilde bieden/ hy veele so Geestelijcke als Weereltlijcke op sijn hant hadde: Invougen hy hier

door

door voor had Denemarcken onder een ander Heer/ en het Coninglijck Huys van haren Scepter te troonen: Sijn Majesteyt sont een Galjot uytte Sont/ om Ulefelt en de sijne in alle ghewesten van Europa op te soecken. Den 25. October is te Coppenhaeven de Ceremonie des Houwelijckx tusschen den Prince van Saxen en de Erf-Princesse van Denemarcken gecelebreert: De Bruyd wiert geleyt in de groote Zale van 't Casteel/ over 't Hof door den Koningh haer Vader en de Prins haer Broeder/ ter rechter handt/ was gevolgt van de Coninginne haer Moeder/ door Prins George geleyd/ en drie Princessen Susters/ geleydt van den Graef de Rantzau/ Connestable Schacq/ en den Cancelier Retz: Den Prins van Saxen gingh alleen/ gevolgt van sijn Moeder de Ceurvorstinne/ geleyd door den Grave van der Nath/aen wedersijden haer gevolg hebbende/die sich tot de Deense Majesteyten uyt-streckten: Yeder nu sijn plaets ghenomen hebbende/ dede den Baron Frijs uytte naem van den Prins van Saxen/versoeck om de Princesse Royale; 't welck geconsenteert wiert door des Rijckx Marschalck/ en op 't selve ooghenblick presenteerde men een Snoer van rycke Diamanten aen den Prince/ welcke oock een seer rijcke Bague vereerde aen de Princesse: Hier nae gingen sy ter Tafelen/ daer de Princesse de rechter handt behielt/ den Prins de lincker/ by haer den Coningh en Prins van Denemarcken/ sittende aen d'een zijde/ en de Coninginne met de Ceurvorstinne aen d'ander zijde: Dese Maeltijdt wiert vol-eynt door een schoon Vuur-werck/ dat 2. uren lang in de nacht duerde: 's Anderdaegs na datte Afgesanten van de Princen van Nortburgh en van Sunderborgh de Huldinge hadden gedaen/ en d' investiture van den Coning hadden ontfanghen/ hebben den Connestapel Schack/ Cancelier Retz/ Graef van Ebersteyn/des Rijckx Marschalck Rorwis/Lieut. Generael Frederick van Alefelt/ en Graef Alefelt sijn Cousin/ de Ridderschap van den Elephant ontfanghen/ uyt handen van Graef Rantzou/ en den Ridder Hendrick Bielke: Maer den Coning hielt sich by den Prince van Saxen/ die sijn Majest. ging vinden in des selfs vertreck/ sonder sich te keeren aen eenighe uytwendighe Ceremonien.

Tot Rochel arriveerden onder andere oock een groot Sweedts Schip met Hout/ Pick en Teer/dat Sweets Volck op hebbende/oock der selve Vlag liet af-waeyen: De Franse sonden ordre van alle Schepen/ behalvens van dat Sweeds schip af te vorderen le droit de fret, om particuliere redenen 't Hof daer toe moverende: Evenwel de Eyschers van 't Vat-gelt zijn aen Boort van 't voorsz. Sweets Schip ghevaren/ beslaende den Schipper in de Boeten/ om dat hy sich niet aen-gegeven/ noch 't Vat-gelt betaelt had/ mede nemende tot pant eenig Scheeps-gereedschap: Waer door de Franse Officier Sevil ontstelt wordende/ dede al 't Canon van 't Fregat der Eysschers van 't Vat-gelt af-nemen/ en te Brouage brengende/ sendende ordre na 't Hof aen den Intendent Colbert hoe sich hier verder in te draghen: Schijnende dese saecke van wonderlijcke en gheen kleyne insichte voor de Engelsen en Nederlantze Zeeluyden. De Franse Noortze Compagnie begost dese maent oock aen te slaen om te confisqueren alle swarte Zeep/ Traen oft Walbis-olye uyt Nederlant

komende/ gelijck sy tot Calais en te Rouaen strackx in 't werck stelden/ onder pretext dat men Traen onder de swarte Zeep vermengde / daer nochtans by expresse Ordonnantien den Nederlanders is verboden sulckx te doen. Men hoorde doe dat tusschen Vranckrijck en Denemarcken 't Tractaet was vernieut/ luttel van het oude differerende: Maer tusschen Sweden en Vranckrijck was yets opgerecht/ nopende de Koop-handel en Zee-vaert/ met veele previlegien en exemptie van lasten van beyde Natien in elck anders Rijcken komende/ 't welck hoewel maer een discours / by de Koop-lieden groote ontsteltenis causeerden: Men seyde oock/ datte voornaemste stapel-plaetsen souden wesen Stocholm in Sweden/ welcke haere Comptoiren te Hamborgh/ Amsterdam/ Rouaen/ Parijs/ Rochelle en te Bordeux souden aenstellen / en Bancken oprechten onder Nederlantsche Factoren: De Francoisen souden hare stapels hebben te Gottenborgh en Lantscroon. De Deense Officiers klaegden/ datte Schippers den Coning seer in sijn Tollen verkorte/ om datse veel onder 't geladen Hout in Noorwegen/ daerse maer een Rijckx-daeler per last af gaven/ oock Teer/ Peck en Huyden souden hebben in-gescheept metten naem van Hout-ladinghe: Waer door soodanige Waren verboden wierden den vremdelingen over te doen/ maer die aen de Hooftsteden van haer district mosten af-senden/ om also rechtelijck aen gegeven te werden: Den Swedtse Admirael Hendrick Gerritsz. van Stocholm in de Sont gekomen met twee Schepen/ raeckte aen de gront/ en in groot gevaer weer los ging/ t' zeyl/ met Steynbock gebieder in Schoonen geaboucheert hebbende/ dan also op Anout geen vueren wierden gehouden/ is sijn tweede Schip met 16. stucken daer op gebleven/ en hy seer gedevaliseert te Gottenborg in Noorwegen in geloopen/ calefaterende daer den gantsen Winter/ wijl hy leck en deels masteloos was: want hy had gesmaeckt wat 't Katte-gat vermocht: Men seyde/ dat hy ging na Guinea om Cabo Cors te revictalieren/ en dat hy in Engelant aen lopen ende meerder affabiliteyt aldaer soude krijghen / maer dese sijn ongeluckighe voyagie alleen door de Sont/ en datte Swarten op Cabo Cors de Nederlanders weder hadden gehult/ dede alle die gedachten verdwijnen; te meer oock/ om dat hare Ho: Mo: Resident te Stocholm al voor 't afgaen van de 2. ongeluckige schepen uytte mont der voornaemste Swedze Ministers was verseekert/ datte geruchten vals waren/ dat de Swedze Regeeringe dese equipagie om te plegen hostiliteyt tegens de Nederl: West-Indise Comp: geensints hadden aengestelt/ maer dat sijn Coningl. Majest. was volhardende in de resolutie van met den Staet der Vereenigde Nederlanden in alle goede Nabuurschap te leven/ &c. In Portugal hielt men slechte ordre mette Nederl. schippers/ hun seer verongelijckende/ soo dat den Coning op 't aenstaen van den Nederl: Resident den 1. Sept. in alle Havenen van sijn Rijck daer tegens Placcaten dede aen-slaen: Den handel op Brasilien wiert oock gediverteert door de vremden: En het Tractaet met haer Ho: Mo: gemaeckt/ was noch in druck niet uyt gegeven/ waer over eenige Nederlanders klagende / kregen tot antwoort/ dat / also het so voordeeligh den Nederlanders was/ sy sulckx niet aen den neus der ghemeente aldaer en dorf den knoopen: Want nochtans was waer/ dat/ 't geen den Koning geratificeert had/ behoorde als een waer woort/
en dieren

en dieren eed losselijck gemainteneert te worden / volgens de al-oude Christelijcke observatien/ en dat selfs aen Ongelovigen.

Het was al den 25. July gheweest dattet Parlament van Aix by resolutie verstont/ dat Avignon/ dus lang onder de Pausen/ seffs wanneer daer 2 en 3. te gelijck waren/nu weder aen de Franse Croon behoorden gehecht te worden: Dewijl de Franse Coningen als Graven van Provence / onder 't krackeelen der Pausen eenige van dien door ged: Coningen was toegelaten geweest/ om tot Avignon te resideren/ verklaerden / dat oock 't Graefschap Venice daer onder met al sijn eygenschap behoorde: Volgens dien quam den 26. den eersten President/ 8. Raedts heeren en 's Conings Procureur op het Stadhuys binnen Avignon/ de Magistraet vertoonende een Brief van den Coningh van Vranckrijck/ uyt wiens naem hy den Vice-Legaet beval een ander in sijn stede te stellen om 't Geestelijck te gebieden/wijl den Coning had geordonneert/ sich hem met hare saken niet te willen bemoeyen: Den anderen steyloorig/en kende geen Coning van Vranckrijck/wilde oock niet gehoorsamen/ maer seyde: Dat hy geen ander bevelen ontfong als van den Paus/ende dat hy een verbot soude doen aen-placken: Weder om seyde den President/ dat/ indien yemant so stout ware/ hy die in een quartier uurs in 't gesicht van hem Vice-legaet soude doen op-knoopen / seggende/ hoe 't met u vergaen sal/ weet ick niet/ en dede hem strackx met 4. soldaten bewaren/met last/hem niemant mochte spreken/ noch schrijven: Versekerden al sijn schriften en Secretaris: Van hier ging hy na den Aerts bisschop/ dien aen-seggende: Mijn Heer, ick heb last u den Eed af te vorderen,hebt gy eenige ordre om den Paus of sijn Legaet te gehoorsamen? Den anderen antwoorde: Neen, maer ick ben een Dienaer van den Coning: Dat is niet genoegh erhaelde den President/ verklaert u rondelijck/ oft ghy van dien eenige ordre soud gehoorsamen? Daer op hy repliceerde van neen: Me sufficit seyde den President / 'k salt den Koningh so aen-dienen: Savonts is de ged: Vice-legaet met een Carots en sijn Secretaris ter Stadt uytgevoert: Den 28. heeft men 't Arrest van 't Parlament van 't Stadt-huys afgelesen/en onder 't Canonneren en Clocken het Te Deum met Lelien gesonghen: Den 29. deden de Burgers haer Eed: En soo wiert de groote Stadt Avignon onder 't gebiet van den Aller-christelijckst en Coning gebracht: Die oock in Augusto voornam een voyagie na Lorainen/ om Marschal te dwingen: Het was doe groote nieuwicheyt te sien / hoe veel vrywillige naer Parijs quamen om den Coningh te dienen / selfs Graven en Princen naemen dienst Volontaire onder bysondere Compagnien om employ d' Honneur te hebben: Den Koningh aen Duc de Loraine geschreven hebbende / vertrock seer haestigh van Parijs/ en schreef Duc de Loraine weder aen den Koning/tot een minnelijck accomodement/ op datter geen bloet gestort en wierde: Den Marschalck de la Ferte quam daer voor ten eynde Augusti/ ende hy trock met accoort den 4. Sept. daer binnen: 't Guarnison nam 4. Canons / Wapens en Bagagie mede: De Conditien waren/

1. DAtte Coning een Iaer lang vrijheyt had om of een guarnison hier in te legghen, of de Stadt te demolieren.

2. Den Hertoghe soude so lang hy leefde, genieten het inkomen van Lorainen en van het Hartogdom Bar, en van 't geen den Coning voor hem daer twee Iaren had ontfangen.

3. Den Hertog soude mede gerestitueert werden de Stadt St. Avaux.

4. Den Hertog sy geoorloft syn Zout-wercken op te rechten, maer te moeten tot sulcken prijs verkoopen, als Commissarissen by den Coning gestelt, sulckx sullen goet vinden in de 3. Bisdommen van Metz, Thoul, en Verdun.

5. Dese Commissarissen sullen oock determineren rakende een der Voor-steden van Thoul of het eertijts op een bysondere Tijtel den Hertog behoort heeft, en van d' andere Voor-steden van de Stadt is af-gescheyden geweest, 't welck men by haer sal laten verblijven.

6. Den Koning en sal den Hertoge van Aspremont niet mogen beschermen, alsoo hy met Duc de Loraine eenigh verschil heeft.

7. Dit Tractaet sal niet raken eenige andere Tractaten mette voorsz. Hertoge ghemaeckt, even als waren daer geene gemaeckt.

Daer waren meer andere secrete Conditien: En hoewel men seyde dat dese plaets Vranckrijck Millioenen kosten/ daer men Monsr. Fabry nu tot Commandant in stelde/ so was nu toch de vriendschap met Duc de Loraine ghemaeckt/ die selfs by den Koning quam eten: Maer sijn Majesteyt quam niet binnen Marschal; dan vertrock seer haestigh en schielijck weder na Bois de Vincennis. Gelijck Vranckrijck sich vast installeerde van d'een en d'ander plaetse/ waren sommige Duytse Steden en Stenden jaloux/ maer den Coning gaf haer satisfactie/ dat sijn reyze nergens als om Lotaringen was aengestelt geweest: De Protestanten vreesden dattet oock so Geneve eens te beurt vallen soude/ wijl Avignon om den Paus niet was verschoont/ veel min Geneve om de Ketters: Maer den Koning was redelijcker/ meer siende op 't algemeen recht/ als d' ongesoute lust van de geen die sulcx wel wensten: Spangien dede even het selve/ en meer als 't recht der Volckeren toe-komt/ want Castel Rodrigo Viceroy van Catalonien/ hoorende uyt pickantigheydt dat binnen Barcelonien een Gallise Edelman Fransche Kleeren droegh/ gebood hem die af en Spaense aen te doen/ oft anders de Stad statim te moeten ruymen: Die dese colorijcke ordre siende; seyde/ veel liever de stad als sijn dracht te willen missen: Maer als dit Monsr. de Chastillon gebieder tot Perpignam hoorde/ dede hy 't selve ghebodt daer aen den Soon van den Gouverneur van Barcelonien/ welcke daer studeerde/ hem gebiedende Spaense Kleeren af en Franse aen te trecken: Waer uyt volgden dat men te Barcelonien alle Francoisen/ en te Perpignam alle Spanjaerden uyt de Stadt sont. Den 8. passato had den Marquis d' Yenne Gouverneur van Besanson/ voor den Koning van Spangien de possessie van die stad genomen/ also Keyser Ferdinandus III. Ao. 1654. hem sulckx had toegestaen in wisselinge tegen Franckenthal: Hy quam den 9. op 't Stadhuys/ gaf de Magistraet de meeninge sijns Konings te kennen/ en nam haer alle den Eed af/ onder Conditie/ dat alle hare Previlegien souden gemainteneert worden: Savonts 't Canon/ het Te Deum en de Klocken van vreughde speelende/ tracteerden hy de oude en nieuwe Officieren in 't Pallais van Granvelle: En gelyck hy haer wel by gebleven was/ geleyden sy hem oock wel uyt tot aen Grey/ alwaer hy resideerende saluterende den anderen met al wat uytterlijcke getuygen van vriendschap konde wesen.

Pres-

Pres borgh lach nu voor de hant om van de Turcken aengetast te worden/ men bracht daer den 1. Octob. 't Lichaem sonder Hooft van den Burgemr. van Posing: 't Pres borgse Slot had byna gheen Proviand noch Canon/ de stad nam 12 Compagnien Soldaten in: En in de Voor-stad leyde men 1000 Hooghduytsen Voet-knechten: Schinta waer op 't Canon sonder Affuyten lach/ preserveerden de Duytsen met 600. Man/ hoewel anders niet bestant: Forgats van Comora gelaten om naer Weenen sich by den Keyser te verantwoorden/ verdween onder wegen: Sijn Vrouw te Weenen beweende 't ongeluck van haer Man: De Turcken vielen doe weder in Moravien/ voerden uyt den Nirsbitse Lant-streeck over de 9000 Zielen op Wagens weg: Braken oock by Selin door: Al wat sich niet onderstelde en de Turcken Hulde/ wiert verbrant/ en tot een puijnhoop gemaeckt/ veele Boeren deden den Eed/ onder belofte van hare Wijngaerden met vreden te besitten/ dan veele sijn onder pretext van dat sy daer niet seker genoech waren/ door de Zarazijnen naer Offen gevoert: Kosmekou een Pas / namen de Zarasijnen stormender hant in/ sloegen 4. Comp: Boeren/ 200. Croaten/ en 34. Dragonners daer in doot: In Jablancka een Stad en Pas/ sabelden sy 300. Man: Levents een brave Vesting/ namen sy in: Oock Neytra/ en Novigrod: En toen Schinta/ waer in 47. stucken lagen: Neuhuzel deden sy met 20000. Man journaliter forteficeren: Men sprack in Ongarijen niet alleen/ maer oock in Moravien/ Bohemen/ en Silesien seer veel van de Roomse Geestelijcken / die hadden sy gewilt de Calvinise in Ongarijen haer Recht/ en Kercken willen laten behouden/ die Lieden soo onder 't Turckse Jock niet en souden sijn geraeckt: Het was oock al seer belachelijck datte Jesuyten uyt Moravien (een boos Volck om Princen op te stoocken/ waer van alle Geestelijcke een staeltje hares Phariseuse aert toonen/ dat/ gelijckse over de gemoederen also oock over de Potentatens willen heerschen/) nu te Breslau in Silesien quamen vluchten/ soeckende daer protectie; en daer de Euangelise toch selfs gaudianus speelen / om van de Turcken bevrijt te zijn/ die sy om de Protestanten te bederven/ eerst in Zevenbergen en nu in Oostenrijck haddē geleyt/ door haer vervloeckte* staetsucht: Den Keyser wel siende/ dat dese hem op de lager wal souden brenghen/ sont de Graef Strozzi om hulp na Vranckrijck: Den Graef van Windisgratz na Denemarcken en Sweden: Graef Georg na Polen: En na Hollant en Engelant den Graef van Zintsendorf. Den Graef van Hohenlo wiert doe te Weenen ontstoolen 1. Juweel/ Jacht-tuygen/ 1. Contrefeytsel van den Koning van Vranckrijck/ 1. Genade-penning van Keyzer Ferdinand III. / 3. Goude Horologia/ 4. Silvere Flessen/ 1. kostelijcke Siarp en Hoedt-bant/ samen 30000. gl. waerdig: Een der Dieven en 2. Joden zijn daer aen schuldig/ ghevangen/ maer die den Steen der Philosophen hadden/ waren met de Lapis op de vlucht. Men sach doe te Weenen het spoedige werck der Turcken in Ongaryen met verdriet aen: Zevenberghen was reede in Abafti ghewelt: Ongarijen stadt voor stadt huldigden den Grooten Heer: De Fron-

* Leest de Ongarise Oorlogen/ met Privelegie van den Keyser Ghedruckt/ het zijn al Monicken/ Alteren Papen die de Turcken hebben in-gevoert/ hare Plaetsen verkocht/ en gantse Koningrijcken in een Bloetbad hebben ghestelt.

tuer-steden van Silesien en Bohemen lagen in d'Asse/of waren in-genomen/ alles meest door de Christenen uyt Ongarijen en Morabien/selfs tot de Turcken over-geloopen: Gelijck men oock hoorde van een Graef van Altheymer/ die voor 12. Jaeren over seer groote en inorme misdaden uyt 't Keyserl. Hof was ghebannen/ desen onthielt sich nu by den Grooten Visir/ en vernam seer loosijck na alle de Christenen Frontuer stercktten/ en raede de Turcken gheen Plaetsen te verbranden / ofte dat sy den naesten Somer in Morabien te beter souden konnen subsisteeren.

Den Grave Nicolaes van Serijn daer teghens soo getrou / en meer dapperl en valjant als maghtigh van volck/ trof den 16. October na by Carolstadt een voornaem gros van 7000. Turcken aen: Sy hoorende dat Serijn haer besprong/ meenden met subtijl vluchten haer te salveeren / maer van al veel radder als zy achterhaelt/ vervielen de voornaemste oft tot buyt oft als gevangene der Christenen/ dese is 't getal der selve:

Dooden,

Aly Bassa, Soon van Alibech, uyt Bosnia.

Mustafbech, Dibar, uyt Udma.

Ibrahim Aga Semkhowitz, den Bassa Tsechasia, soo veel als den factotum in alle affairen; oock syn vertroude.

Mustafa Gerdenuowitch.

Museadon Aga Koslista. *Osman Aga Kurtagitz.*

Amar agaz Kavatschauitsch.

Musamet Bech Darunckwegauitsch.

Sain Aga Seffegaritz: Neffens de 1000. gemeyne Turcken.

Gevangenen:

Ali Bassa, Tsengits eygen Broeder.

Den Aga ofte Chiaus der Janitzaren Barschibeg.

Ibrahim Aga Schauatschaintsch. *Seffes Aga Selimagitz.*

Muckadin Aga Hossanagitsch.

Veele Spahi, opgepronckt als een gulden Berg te Paerde, daer onder veel besneden Christen-Kinderen ofte Janitzaren, over de 1000. Paerden, 16. Hant-paerden, en 12. Standaerden met zijde Frangie, verovert: Daer en teghens hebben de Christenen 16. Dooden en 40. gequetsten gehad.

Hier zijn 2000. Zarazijnen af gematst/ en 180. voorname ghevangen/ de Christenen tot Buydt/ neffens 12. Turcksche Standaerden/ en 16. Vendelen/ en 28. Tulbanden/ schoone Paerden/ en rijcken Buyt: Graef Nicolaes sont zijn Broeder Peter van Serijn na Weenen mette Standaerden/ om van alles raport aen den Keyzer te doen: Den Keyzer vereerde 6. Paerden aen de Spaense Maj./eenige Cameelen aen dē Paus en den Keurvorst van Mentz/ daer Peter van Serin ettelijck dagen Tafel hielt/ daer men de goede brunden mede deelden van de Serinise buyt. Novem-

NOVEMBER 1663.

IN Novemb. schreef den Graef van Serijn een tweeden Brief aen de Keyserlijcke Majesteyt/ zijnde een andere Victorije/ en van desen inhout:

GIsteren heeft de barmhertigheyt Godes, my en de Nabuurige Provincien,niet sonder een groot perijckel, uyt de handen van de Barbaeren, niet alleen bewaert, maer oock hun weer-wraeck af-geweert.Want de Turcké en Tartaré met een groote Krijgs-magt opentlijck in den klaren dach by Schotaribam aen quamen, met hun voerende een Scheep-brugge en andere nootsakelijckheden, hebbende 2000. Tartaren voor uyt gesonden om de Brugghe te maken, daer d' andere Krijghs-Volcken souden over marscheren: Maer ick moste mijn kleyne macht die ick hadde, in de bequaemste plaetsen leggen langhst de Reviere de Mura, en ick ben met 300. van mijne Ruyters getrocken, om op hun te passen, en hebbe 's morghens over al gereden, ende doen wiert my van een van de kleynste wachten, van haer aenkomst een teken gedaen, alwaer ick terstont heenen trock, maer ick bevont datter al 2000. over gekomen waren, ende wierden my oock terstont ghewaer, en licht ist te considereren in wat slechten staet ick en dit Eylant waren,ick sach anders geen occasie tot behoudenis,doch weynig hoope, ende noch kost niet retireren,hebbe so veel ick kost, mijn Volck moet gegeven,en ben in 't midden van de Tartaren ingevallen; en Godt Almachtig thoonden,dat hy met de Christenen was,ontnam haren moet ende couragie. Na de eerste uytworpinge van hare Pijlen, die ons gelijck als bedeckten, maer op eenen oogenblick was den schrick onder hun,ende vluchten na de Reviere de Mura, wordende in groote confusie ontmoet van andere Tartaren, die mede ontstelt wierden door het groot verlies, die het niet en kosten ontswemmen, ontvluchten, oft quartier bekomen, so dat de Riviere bedeckt scheen van de Tartaren ende Peerden, dat byna geen Water wert gesien. Ick dese occasie niet versuymende, drongh dapper toe, ende liet niet toe dat yemant gevangen wiert, waer door seer veel in de Riviere versmoorden, en veel door onse Wapenen neder gehouden wierden. 1500. Paerden bequamen wy van hun uyt de Riviere, de rest syn met hunne Meesters verdroncken. Den Vizir die hun Commandeerde, door dese Nederlage geensints verbaest zijnde, sont om Voet-volck, dat niet verre van daer en was. Ondertusschen quaemen by my oock 300. Mannen te Voet, met 2. stucxkens Geschut, die sy op mijn bevel mede brochten; ende met dese heb ick mijn gedefendeert,tot dat d' andere Soldaten van alle kanten aengekomen waren, ende soo den gantschen dagh van gisteren ende den voorleden nacht, hebben wy met Canon ende Bomben gevochten, so dat den Vizir sijne saken desperaet vont, sweerende het selve te wreken, en is alsso stillekens geweken: Soo dat my ende dit Landt het selve sal blijven ghedencken, doch hoe het vorder sal af loopen, kan ick my niet belooven, mits den Vyandt by Canisa syn Leger slaet, ende meent niet af te wijcken oft de Fortuyn noch eens te wagen. Hoe groot hun macht is, oft wie het opperste Commande heeft, kan ick Uwe Keyserlijcke Majesteyt niet adviseren, alsso ick niemant hebbe laten gevangen nemen: De gemeyne geruchten hebben geloopen, dat sy 40000. Tartaren ende Turcken sterck waren, ende dat den Aly Bassa van Waradin haer selfs commandeerden; dat niet aengenomen wort: maer so ick gesien hebbe over de Reviere,souden niet meer als 10000. Mannen zijn. Hun voornemen was,hun te revengeren over de schade die sy geleden haddé van my by Comora aen den Donauw, ende dit Eylant van 't Volck t' ontblooten, en daer na in het Serinische gebiet, en te

keeren

keeren door het Lant van den Grave Budiani: Waer om ick dit aen Uwe Keyserl. Majestt. advijsere, ende bidde ootmoedelijck om een merckelijck Secours, so van Volck, Kogels als andere noodsakelijckheden sonder mijne kosten, of andersints niet alleenelijck dit Eylant, maer oock andere Provintien souden verlooren gaen. Godt beware U Keyserlijcke Majesteyt. Uwe Majesteyts ootmoedigen Dienaer

Nicolaes Grave van Serini.

't Gebeurde dese dagen dat te Warzau in-gebracht en aen de Koninginne vereert wiert/ een ruych doch volwassen Jongen/ die de soldaten op de Jacht in Littauwen sijnde/ onder de Beeren vonden: Een voornaem Pools Heer schrijft daer van een distincte Brief aen den geleerden Mr. Isaac Vossius/ jegenwoordich in Engelant zijnde/ en luydende geextraheert aldus:

ICk ben gedwonghen u een geschiedenis te verhalen, welcke uw sal verwonderen: Zedert eenigen tijt herwaerts heeft den Bisschop van Vilna doen aenstellen een groote Iacht op de Beeren: En men heeft op die tijdt onder de selve Beeren gevonden een naeckt Kint, nae oordeel 8. a 9. Iaren out, byna vervreemt van alle Menschelijcke eygenschap, niets hebbende als de gedaente des selfs, andersints het had de Gesten, Grimmassen, en Grolleryen even als die van een Beer. Dit Kint is door den Bisschop aen de Coninginne gesonden, daer het nu byna 8 dagen geweest is, en gekleet na de Mode van andere Kinderen: 't Heeft liefst raeu Vleysch, en Bloet tot sop of dranck, maer daer wert zorg gedragen om 't selve daer van af te wennen: Indien het in een Hoff komt, 't weet door de reuck gelijck van alle andere dingen, de Kruyden te keuren: Zedert twee dagen sach het een Beer, en het voegde sich onbeschroomt daer by, en men sach tusschen haer so veele lief kosinge en familiariteyt als die van den eenen Beer tot den ander: Door gewoonte kruypt het op handen en voeten, en deswegen syn de Armen dapper na 't Lichaem in-gegroeyt: Maer begint nu onder gebiet, gelijck de Apen en Beeren die onder opsicht zijn, sich te wennen: Het sijn 6. ofte 7. Iaeren herwaerts, dat een Vrouw uyt dese gewesten haer Kint verloor, dat doe 2. Iaer out was, en na rekeninge van de tijt, beelden hen de Lieden hier in, oft dat wel het selfde Kint mochte wesen, en door Providencie van den Beer also opgesoocht: Dan het zy wat het wil: 't Is sulckx van 't geen ick hier schrijf, ben ick selfs een oogen getuyge, &c.

In Poolen stelde sich nu alles schick'lijck aen: Overvloet van Gewas/ maer schaersheyt van gelt/ bedorf den Coophandel/ daer toe de in-geboerde Kopere Munt oock hielp: Sijn Doorl: van Brandenburg mette Vorst van Anhalt/ wien een Jonge Vorst gebooren wiert/ quamen weder in haer Brandenburgse gewesten/ en wiert Schepen Roode van Koningsbergen oock nae Berlin vervoert: De Wijnen al-om in Duytslant vielen dese tijdt suer ende duer: Kur Mentz hoorde veel klachten weghens den Rijnsen Wijn-stock/ ontwierp een bysonder Placcaet op de Wijn-handelaers in sijn gewesten/ het welck hoewel eerst na 6. weecken gepubliceert/ wy echter hier om redenen sullen in-lassen:

WY JOHAN PHILIPS, van Godts genade des Heyligen Stoels tot Maints Aerts-Bisschop, &c. Doen hier mede een yegelijcken weten, vermits wy eenen tijt lang bevonden

vonden en ghespeurt hebben, dat de Rhijnse Hooft-Wijnen, heen en weder, in en buyten het Roomse Rijck en Landen, met andre vreemde en Inlantse slechte Wijnen vermengt en vervalst sijn geworden, en aen hare beroemde goetheyt ende deugt ten hooghsten gekrenckt, ende daer mede de Koopers soo wel aen hare gesontheyt, als oock der waerdye halven, beschadigt en verkortet, en daer door de selve in eenen quaden roep gebracht, waer door Onses Erts-Stifts Ingesetenen, aenhoorige en Onderdanen geene geringe schade en nadeel hebben: Waer door wy, als Lants Vorst, nevens Onsen Dom-Capittel, bewogen sijn tot voor-koming deser ende meer andere schadelijckheden, ende daer mede in 't toekomende die Koninglijcke Keur- en Vorstelijcke en andere Hoven, ghemeene Stadts Kelders, ende allen anderen, eenen suyveren dronck Rijnse Hooft-wijnen, gelijck als Godt Almachtigh den selven Jaerlijckx van de Wijnstock sal verleenen, des te meer versekert mogen sijn, genadighst goet gevonden, bewillight, ende toegelaten, dat al deses Lants Ingesetenen, ende andere Ingelande, Geestelijcke en Weereltlijcke in de aengehoorige Steden, Vlecken ende Gemeenten, gelijck sy tot dato in Herfst-tijden buyten dat hare Wijnen op een ander manier met gewisse Compagnie Marckt gemaeckt hebben, alsoo sich oock met Martin Elers, Koopman woonende tot Amsterdam, en sijn medestanders vereenigt en vergeleken, dat na dato deses 16, Jaren lang dese Compagnie alle Hooft-wijnen, die in onse Erts-stift wassen, en voor goet Koopmans Goet bevonden werden, voor een vaste en billijcke prijs alleen over-ghelaeten sullen werden: Daer mede nu oock niemant sich met recht te beklagen, oorsaeck soude hebben, als of men wilde hier door een schadelijcken, eygen nuttigen, en ongewoonelijcken verkoop in voeren, ende daer mede andere Koopluyden in 't Roomse Rijck verhinderen wilde, de Wijnen uyt de eerste hant mede te koopen: Alsoo hebben wy hier mede een yegelijcken vry gestelt binnen 2. maenden in sulcken gemeenen Wijnhandel op vergeleken condition in te treden, en hebben het door dit jegenwoordige Patent hier mede een yeder willen notificeren, ende bekent maecken, daer mede die gheenen die ghesint sijn in dese Compagnie (in welcke die Vernewijnen voor dato deses gewassen, onbegrepen sijn) mede te begeven, haer in tijts by den voorn: Mertin Elers, oft by des selfs absentie by den Advocaet Nicolaes Lifting tot Amsterdam bekent maken konnen. Gedaen en getekent op St Martenberg, in onser Stad Maints, den 1. January 1664. Was ondertekent

JOHAN PHILIP.

Den 23. November is in Effige tot Coppenhaeven Justitie ghedaen aen Graef Corfits Ulefelt/ des stadts Poorten bleven die gantschen dag gesloten: Op het Hof in des Konings Antechambre was de plaets/ waer aen veele des Rycks Ministers saten/ representerende de Rechten en de Justitie van 't Koningrijck/ voor dese wierde het Wapen van den gedaegden gebracht/ en door den Scherp-rechter met open deuren aen stucken gebroken/ en ter Vensteren uyt-geworpen: Doen wiert Ulefelt in een Wassen Beelt voort-gebracht/ sittende op sijn Knien op een Slee/ en van den Hoofzen Beul gesleept tot op het Pleyn van 't Hof/ daer hem eerst de rechter hant/ en daer na 't Hooft is afgehouwen/ 't Lichaem gevierendeelt/ om op vier hoecken van Koppenhaven/ en 't Hooft op de voornaemste plaets op een Pael gesteken te werden: Onderwijl Graef Ulefelts Vrou noch al even hartigh in 't ontkennen blijvende/ sy door al dese fatigues en de bedompte lage lucht daer sy sat/ dickwils qualijck ende seer kranck wiert/ waer om men haer hoogher bracht/ om beter en wat ruymer lucht in een spacieuser Vertreck te mogen genieten.

De Protestantse Princen waren in dese tijt seer onbenoecht/ wijl sommige Roomse Ministers roemden/ dat men wel haest raet mette rebellen van Piemont soude weten/ ende dat Vranckrijck alreede had toe-gestaen / door verscheyden plaetsen naest-gelegen aen de Valeyen/en van de welcke men sich altijt hadde versekert gehad/ dese arme Lieden te bespringen/ en te invaderen: Vranckrijck sont doe na Romen en Venetien 2. Couriers/ met aendieningh/ datte Ambassad: Mediatore, noch tot den 18. Februarij 1664./ tijdt wierde vergunt om te laboureren tot een Accomodement tusschen den Paus ende Vranckrijck: Des Paus Gesant residerende tot Lucerne/ ontstack dese dagen oock het vuur des twists tusschen de Protestante Switzers/ door dien hy een voorname Burger van Zurick had Paeps gemaeckt/ wiens Goederen/ volghens de Coustumen/ daer op geconfisqueert wordende/ soo arbeyde desen Nuncius gedurig om de Roomse Cantons tegens de Protestantse op te hitsen; so ver daer in geluck hebbende/ datter alreede kijvagie viel: Maer God die een Vader der vreedsame is/ liet desen Satan niet toe een moderne Job te plagen. Den 23. Novemb. wiert in de Kercke St. Sulpice en te St. Germain l' Anxerros gepubliceert 't geslooten Huwelijck van den Hertoghe van Anguien/mette Princesse Anna van Beyeren/tweede Dochter van den overleden Prins Eduard Palts-graef aen den Rijn: Welcke door den Koningh en Coninginne beyde met Huwelijckx schenckagen wierden vereert/doch specialijck oock gedoteert door den Coning en Coninginne van Polen: Acht dagen te vooren was de Poolse Secretaris de Noyers van Warsau te Parijs gekomen/met over de 120. duysent Croonen aen Juweelen voor de Bruydt: Onderwijl men in Poolen noch onder de handt arbeyde tot een Successeur: Sy waeren al den 10. deser in 's Conings Kamer door den Cardin: Antonio onder-trout/ alwaer den Secretaris van Staet Lione het Contract van het Huwelijck las/ 't welck den Coning en hare beyder Vrienden oock tekenden: Den Hertoghe van Anguin was doe ghekleedt in swart Velours met goude Borduurzelen/ ende seer veel Diamanten en Paerlen: De Princesse Bruyd in den Rou zijnde/ had so ontallijcken getal van gesteenten/ dat men seyde die wel 3. Millioenen ter waerdije beliepen: Dien nacht na der Roomse Princen manier/ wierde met kostelijcke Tafelen/ 24. Violons/ en Comedien den tijt gepasseert/ en van dagh tot dagh van Kleederen/ nu van Silver/ dan van Gout/ veranderende; naemen haer vermaeck dagen en nachten langh in des Konings Vertrecken/ door 't versoeck der voornaemste Dames/ en de Speelen/ die op alle manieren wierden aengerecht.

De Koning van Groot Brittangien gaf dese daghen met advijs van zijne Rade ordre om den Graef van Bristol te apprehenderen/en in den Tour van Londen te brenghen: Maer de Sergeanten daer toe geschickt/ vonden hem noch binnen Londen/noch op sijn Lant-huys van Wimbleton; waer op aen alle Zee-havenen om hem 't ontvluchten te beletten / ordre wiert ghesonden: Dan men hoorde / datten Graeve van Bristol korts daer aen den Koningh schreef/dattet onnodigh was hem te doen vervolgen/hy wilde sich in 't naeste Parlament selfs konnen vertoonen en verantwoorden/ en den Koning na believen

lieven satisffactie geven: Dat d' oorsaeck van sijn absenteren anders niet en was/ als dat hy duchte voor so lange versekeringe/ wijl 't Parlament eerst in Maert 1664. soude by een komen: Men seyde oock datten Graef van Bristol twee sijner getuygen noemden/ te weten/ den Hertoge van Ormond en van Lauderdale/ om 't welcke te examineren/ versocht hy dat Commissie gegeven mochte werden/ beyde na Yrlant en na Schotlant: Maer sich naderhant in Engelant niet seker vindende/ toog over Zee / en schreef ander mael den Koning/ dat sijn Majestt. hem belief de te excuseren/ wijl hy buyten des selfs permissie was uyt 't Lant getogen: En dattet was om sijn eygen affairen. De Coninginne van Engelandt vry swack van Complexie / en teeder / overviel desen Herfst een sware Koorts/ met soodanigen pericul/ datte Medicijns selfs oordeelden haere Majesteyt buyten hoop van opkomen te zijn: Men reyckte haer 't Sacrament en de Oly toe; dit geschiede uyt alle voor-bereydselen van sterven tot tweemaelen: Den Coningh selfs waeckte by haer 's Nachts: Wanneer eenige Sectarissen voor namen een proef te doen om den Coningh te Massacreren met sijn gantsch Geslacht/ des weghen de Wachten wierden verdubbelt: Den Hertoge van Buckingam een braef Heer/ en die wy kennen (selfs in Ballingschap) een altoos getrou Patriot voor 't Koninckl ijck Huys geweest te zijn/ ontdeckte in sijn gebiet des Hertogdoms Jorck / de Phanatijcke samen-sweerders/ die/ hoewel sonder reden/ de Regeeringe wrakende/ een Verraet stichte/ Wapenen en Complotterijen voort brachten/ waer door sy gestuyt/ en ter straffe geleyt/ veele harer Familien ruyneerden: Eenen Jurriaen Blackburn/ een rijck Man/ was 't niet genoech mede in dit Complot gesel te zijn/ maer sijn gebuur oock overhalende/ seyde/ dattet de Lant-lieden onmogelijck was dese Tyrannije langer te dulden / en dat men in 5 a 6 dagen wel wat anders soude sien: Maer Jurgen in 't Casteel van Jorck vast rakende/ stack uyt desperatie sijn selfs de Keel af: Den meesten aenleyder was eenen Venner/ Moorder van den laetsten Koningh: Sy hadden haer rendevous over al aengestelt/ en het Woort was Vrydom, alles onder bedeckte namen: Maer sommige uyt Richemond mede aengedraeyt/ vluchte 's nachts/ en brachten het Moordadich voornemen uyt/ d'ander bleven Cui prodest scelus, ille fecit. De goede aert des Conings was haer niet genoech/ 't scheen sy wilden met harder spooren bereden zijn: Immers men sach datter veele gedoot/ gequartiert en versonden/ haer selfs beklaegden/ haer in so schandelijcke desseynen ingewickelt te hebben: Noch achtende/ datse Patriotten waren: Ten scheen by dese Lieden niet te gelden/ hoe goetdadich den Koningh in dese tijdt tot voortsettingh der Commercie over de 5. Tonnen Gouts lasten af leyde. De Predicanten der Gereformeerde Kercken binnen Parijs / geneghen ten voordeel der Protestantze Relige/ persuadeerden Monsr. Lombard/ een fraey geleert Man/ en wel-sprekende Prediker/ te gaen na Londen; versochten hy na de Episcopale ordonnantie mochte werden geadmitteert: Dit wiert hem vergunt te St. Margarets in Westmunster: Noch een ander braef Theologus Monsr. de Hayes uyt Vranckrijck/ en een kloeck Predicant / kreeg daer mede plaets: Waer in Monsr. Durel Predicant in Savoy/ sijn plicht dede; een Man van groot verstant/ en wel verstaende den stijl van de Engelse en an-

dere Gereformeerde Kercken: Men heeft oock geſien datten Marquis de Rubigny Agent generael der Franſe Gereformeerde Kercken in 't Hof van den Koning te Parijs/ als hy was te Londen/ de Engelſe manier in de Kerck van Savoy heeft geamplecteert: Den 29. Septemb. hadden oock de Predicanten van de Franſe en Nederlantſe Gemeentens den Aerts Biſſchop van Londen te Withal op-gewacht / ſoeckende protectie onder des ſelfs Jurisdictie: Evenwel de Non Conformiſten gaven uyt een Boeck/ geintituleert/ d' Adieu Predicanten; genoech doorſpeckt van haer deſſeynen:

Het Buyich weder tornde in 't Canael veel plaetſen heftigh aen: Schippers en Kooplien gingen niet mis: Op de Sorlings bleef een Holl. Straetsvaerder/ van Venetien komende: Noch een Schip gaende van Exeſter nae Rotterdam: Noch de Goude Son/ Schipper Jan Jacobſz. Balck/ van Guinea na Amſterdam/ met Was en Olyphants Tanden/ willende/ barſte op de Sorlings in briſementen: De Turcken baldadiger als oyt / roofden deſe onderſtaende Chriſten-ſchepen:

1. De Hoop van Amſterdam, Schipper Claes Pieterſz. Backer, van Bilboa na Malga willende, is den Schipper en Stierman van de Turckze Rovers gepijnigt, en veel tormenten aengedaen, om te doen bekennen of andere Natien in 't Schip geladen hadden.

2. De Roſecrans, Yſ Iacobſz. van Sicilien met Kooren en 20. Cavaliers met hare Vrouwen, t'Algiers opgebracht, en voor Slaven verkogt.

3. 't Schip gaende na Barcelonia met twee Compagnien Soldaten.

4. De Fluyt St. Nicolaes, Melis Ianſz. van Genua met Vruchten na Amſterdam gaende, door de Turcken aen ſtrant gejaegt, ende daer na weg geſleept.

5. St. Matthias van Hamburgh, Chriſtiaen Brugman, met Hout-werck na Mallaga willende.

6. De Tygher van Venetia naer Amſterdam gaende, Schip en Goet geconfiſqueert, en het Volck tot Slaven verkocht, om datſe de Venetianen hadden gedient.

7. Den Gouden Bergh van Genoua, na Amſterdam willende.

8. St. Symeon van Marſilia naer Amſterdam gaende.

9. De Victoria van Cagliara, na Zalée willende: Deſe 3. haer ladinge is geconfiſqueert, en de vracht betaelt.

10. De Krijgs-man van Alicanten op Amſterdam: doch ontſlagen.

11. D' Eendracht.
12. Eliſabeth en Sara. } beyde van Liſbon.

13. De Valck van Tercera, deſe 3. met Suycker geladen op Genoua en Livorno, de lading geconfiſqueert, ende de Paſſagiers tot Slaven verkocht.

14. De van Engelant met Granen van Sicilien na Spangien willende.

15. De Swaluwe van Galliopoli en Meſſine, na Londen, ſijn ettelijcke Balen Zijde en Vaten Olye uytgelicht.

Extract uyt 't Schip de Coningh David, Schipper Jacob Iſaacx, uyt Marſeillie.

NA dat de Turcken met haer tween mijn Schip, op de hoogte van St. Hubes, hadden vermeeſtert, my met mijn drien uyt het Schip genomen, en 40 Mooren in de plaets daer op geſet, hebben ſy ons na Algiers op-geſonden, alwaer ſy my jammerlijck getravailleert hebben; eerſt

eerst hebben sy my onder de Voeten geslagen, dat ick in twee weken niet staen en kon, en daer na hebben sy my op mijn Billen geslagen, dat ick het meynde te besterven, waer van ick noch een seere Voet met een gat daer in hebbe: Ende dit alles, om dat ick segghen sou, dat ick een Frans Man was, en de Goederen in Vranckrijck thuys hoorden; maer 't selve heb ick niet bekent, als onwaerheyt zijnde: Na dat ick so 3 weecken in hare Fregatten hadde geweest, en sy ons t' eenemael hadden geplondert, niet overlatende als het leeghe Schip, hebben sy my 500. Stucken van achten gegeven, in plaets van 1200. ghelijck de Vracht was, en de helft van dese 500. heeft daer noch moeten blyven tot lossinge van de Slaven (gelijck sy nu met al de Schepen handelen) en ben also den 23 deser van Algiers herwaerts gezeylt, mede-brengende noch 17 verloste Slaven, in geselschap van twee andere Schepen, 't een is Dirck Iansz. Duysent van Winckel, nevens mijn Schip ontladen, hebbende Graen in gehad; en Warnaer Tol, van Amsterdam, quam van Livorno, met Rijs en Lemoenen, is vry gegeven; maer eenige Balen Sijde hebben sy daer uyt gelicht; en daer bleven noch 2 Hollantze Schepen leggen, als het Schip de Trouw, Arent Symonsz. van de Helder, en Ian Iacobsz. Reus, Schipper van het Schip de Reus: Op den 17 dito woey het daer een helle Storm, waer in vijf Schepen bleven, daer onder een Hollander, genaemt de St. Andries, met Graen, Schipper Andries Struys: Nu syn wy hier gekomen, daer wy geen Practica konnen krijgen, om dat wy van Algiers komen, en sullen licht met Ballast moeten vertrecken: in somma, dat het so jammerlijck voor de Kooplieden als voor ons is.

Noch was het niet genoech: Immers sy voeren voort in diefte en roven/ en de genaemde Christenen in waereloos heyt: Schandelijck was het te hooren/ dat nu d' een van Londen/ die van Caillari/ dese van Hamburgh/ en andere van Marseillie dus als Jongens by de ooren gesleept in de Roof-hoolen van Kakus/ daer byna d' eeuwige doot is/ (by vergelijckenis gesprooken/) sy als honden gekentent/ voor Slaeven lieten verkoopen door Swarte Roovers/ schacherende Joden/ Barbaren/ Ec. Den Commandeur Tromp uyt zijn Fregat Harderwijck op de reede van Cadix/ sond adij 4. Nov. aen haere Ho. Mo. een Brief/ uyt Algiers adij 20. Octob. van Andries van Burgh/ Nederl. Consul aldaer/ confirmerende 't ellendig slaven verkoopen/ grooten roof der Turcken/ en ruyne der Christenen: Seer ernstig recommanderende/ Alle Christen Koopluyden en Schippers te waerschouwen, als noch gheene Schepen sonder Convoy in See te laten gaen, ten zy sylieden de selve in Slavernije wilden hebben, vermits niemant tegenwoordigh en kan ontkomen uyt dese hare handen: Sy zijn teghenwoordigh met haer 15. Schepen in See, behalven de Satije, de welcke ordre hebben om alles aen te tasten, 't sy Hollantse, Engelsen, ofte wat het oock soude mogen wesen: Godt Almachtigh wil een yegelijck bewaren: &c.

Te Brussel kreeg men dese daghen eene Tudesquum en Beranger/ die soo gesept wierde/ Mede-complicien van Ulefelts verraet waren: Den Marquis de Caracena sont doe 2000. Soldaten van Oostende na Biscaeyen/ om te dienen in den Oorlogh tegens Portugal: Binnen Brussel storf den 7. deser Magdalena van Egmond/ Princesse des H. Rijcks/ en Douagiere de Chimay/ 67. jaren out/ waer over 't Franse Hof sich in den rouw begaf.

Op den 20. Novemb. voorleden des Nachts tusschen 3. en half vieren/ is

tot Hulst gesien ende gehoort twee sware Blixem ende Donder-slagen/ daer van de laetste seer schetterde/eñ volgens in genomen informatie van de Magistraet aldaer aen de Schiltwachten/ wert voor het sekerste aen-genomen/dat dẽ schiltwacht gestaen hebbende in't Orangie Bolwerck/aldaer gesien hadde dat na het passeeren van den laetsten Blixem met den Donder/ gevolgt is een vierige materie / welcke onder tegens aen het Kruys van den Tooren van de Parochie Kercke aldaer is aen-gedreven / welcke door het stuyten een geluyt ofte slag gegeven heeft/weynig minder dan een Musquet welcke gelost wert/ waer op den selven Schiltwacht heeft blijven kijcken/ ende na een half quartier uyrs de voncken boven uyt den Tooren sien vlieghen/ als doen den Brant bekent gemaeckt/dan mits die boven in den Tooren was/de Klocken ende het brandende Hout apparent staende te vallen na beneden/so binnen als buyten den Toorn/ so konnende 't selven niet geblust worden/ waer door al het houtwerck/ den hoogen Choor/ zy-Chooren/ ende alle Cappellen/ mitsgaders een gedeelte van het Dack bovẽ de Solder/en de buyck van de Kerck/de Speel en de luy-Klocken sijn verbrant en gesmolten/ maer de slaende Uyr-Klock / wegende wel 6000. Pont/ welcke tot elckx groote verwonderinge van boven uyt den selven Toorn tot 6. Roedẽ uyt zijn centrum gevallen is op het Kerckhof/ was geheel ende onbeschadigt : Men vint dat op de selve Klocke gegoten is/ dat op den 6. Juny 1562. door ghelijcke onweder van Donder en Blixem de voorsz. Tooren/Kercke/Hoogen Choor/zy-Chooren/ende alle de Cappellen/ mitsgaders een gedeelte van de buycke van de voorsz. Kercke op eyghen wijse geruyneert is/welcke door de neerstigheyt en vigilantie van de Regenten van de voorsz. Kercke als doen in 2. Jaren daer aen wederom herbout is: Boven dien staet noch op de selve Klocke/dat als doen 160. Huysen af-branden: Dan Godt heb lof/ zijn nu geen Huysen beschadigt door de vigilantie van de Borgers/ ende door Godes voorsienigheyt/ wiert by eenighe met groote couragie den Brant in het Dack eñ Solder van de buyck van de selve Kercke geblust: God wil alle gemoederen bewegen tot mededogentheyt/op dat het verbrande werck op den ouden voet ende binnen de selve tijt mach herstelt werden/ waer inne de Eere ende luyster van de selve Stadt heeft bestaen : Ende also men bevreesde dat veel van de gesmoltẽ Klock-spijs mocht weg gebracht zijn/wiert yder geadverteert / de selve niet te koopen / maer aen te houden / ende aen de Kerck-Meesters van de voorsz. Stadt daer van kennisse te geven/ waer over eerlijcke belooninge/ ende danckbaerheydt is belooft : Door het selve Onweder is op den eygẽ tijt in Hulster Ambacht op de Moolen van Houtenesse/ doot geslagen de Knecht/ in presentie van de Moolenaer/ die geschout zijnde/ is bevonden dat zijn Rugghe achter swart beschroeyt was/ de Mutse op zijn Hooft/ en de Koussen aen de Beenen/ van buyten niet beschadight/ maer van binnen versengt/ sulckx omtrent de voorn: Stadt van Hulst een seer schrickelijck Onweder is geweest.

Men hoorde in dese maent datte Heer Schulenborg/welcke na de procedurẽ tot Groeningen in Effige was onthooft / en sich nu ettelijcke dagen in dienst van den Bisschop van Munster had begeven/ wegens den selven nae Aurick aen den Vorst van Oost-Vrieslant was gesonden : Die van Groeningen hier af ver-

af verwittigt/sonden strackx een deel Soldaten na de Langeracker Schants/ wijl hy daer verby most/ om hem op te scheppen: Maer hy/ so 't schijnt/daer en tegens gewaerschout/ is het doen op een Hop-wagen ontsnapt: Tot Aurick in Oost-Frieslandt quam in 't laetste van Augusti een Envoy van den Bisschop van Munster/welcke eyschten de betalinge van sekere pretentie van Lichtensteyn/ ofte dat hy by Keyserlijck Decreet tot Esens en Witmont met Militaire macht 't Vonnis soude executeren. Men verboot in dese tijt mits eenighe besmettelijcke Sieckte tot Amsterdam/ in Engelandt/ Vranckrijck/ Spangien/ Italien/Oosten en Hamburg/de Hollantse Schippers te lossen; moetende 30/en 40.dagen eerst leggen/die van Londen te Gravesant/die van Parijs te Havel/ en in 't generael aen 't voorste der Revieren/ Baeyen en Lazaretten. De Stadt Leyden nam doe voor met sware kosten/door den ouden Rhijn na Woerden een Vaert te maken op Utrecht / hoewel andere daer tegens haer Intrest in-brachten: Sy echter besteeden hare Vaert den 14. November. Binnen Dordrecht stonden de Burgers seer heftig tegens den anderen/ over 't Recht der Dekens / en de Electie van een aenstaende Burgermeester: Sy quamen wel 50. sterck in den Hage / en met groote hevigheydt den een d' ander beschuldigende/ hoorde men/ dat dese Luyden seer hart van Nature waren/ gelijck men seght/ dat die van Utrecht/ Leuven ende Luyck zijn: Men sont haer weder te rugghe/naer dat men onder Wijn/ Goebier/ en Taback d' een en d' ander onder een factie van Orainge en dubbelt Oraigne had gebracht: En indien het waer is 't geen men in Hollant seght/ isser onder andere geweest een Juffrou/ die haer Man soude gedreygt hebben/ ingevalle hy so een Deecken/ als daer sy het oog op hadde/niet en stemde/ sy in een Jaer en ses Weecken niet by hem soude slapen/Ec. Men dede weghens 't Hoff den 17. Novemb. aen alle hoecken van de straten Placcaten aen-slaen/verbiedende 't onbehoorlijck Ruypen/ op seer sware peenen: Eenen der voornaemste van dese Jan de Vries/ wiert versekert na den Hage gebracht/ aldaer hy gevonnist wiert inhabil tot eenige Ampten/ en gebannen: Andere Muyt-makers verschoolen sich/ vreesende voor de Ton van Gerrit van Velsen.

DEÇEMBER 1663.

HEt Coninckliick geslacht van Groot Brittange/daer onder oock de Coninginne en Prins Robrecht/ ginghen dese dagen den Tour besien/ en al 't Canon op de Wallen/ de Amonitie en 't Magasijn / alwaer diverse ordres verleent wierden/ tot versterckinghe: Daer wiert doe op ghekerckert eenen Sweedse Capiteyn Beckman/ beschuldigt / van desseyn ghewеest te zijn om 't guarnison van Tanger om te setten: Had sich daer getrar sporteert als eenen Ingenieur/ en daer over diverse voorstellen gedaen/ eerst aen de Staetgiaerden/ daer na aen de Duytzen/ om 't selve over te leveren: Een ander/ de Wallen van Hul besniedende/en die oock te Duynkercken was geweest/wiert insgelijckx gedetineert. Een Wijf van 60. Jaren te Londen/ quam te paert na de Tems rijden/ sprong daer af/ en liet het Paert staen: Eenige dit siende/ vraeg-

vraegden/ wat wilt gy doen? Sy antwoorde/ Ick wil na den Hemel/ of na de Helle/ en sprongh soo in de Revier / daerse verdronck / eer men haer konde helpen. De Zee-vaert dagelijcx met veele embrouilles belemmert/smaeckten oock dese dagen een sentement van alle Potentaten over eenige besmettinge tot Amsterdam/ alwaer nochtans 't geheele Jaer 1663. gheen meer Luyden waren gestorven/ daer onder gerekent de verongeluckte en alle andere/ als dese Lijste uyt-wijst:

Lijste van de Dooden in't geheele Iaer 1663. tot Amsteldam:

No. 1	197	No. 14	130	No. 27	125	No. 40	222
No. 2	154	No. 15	113	No. 28	126	No. 41	301
No. 3	138	No. 16	125	No. 29	122	No. 42	371
No. 4	127	No. 17	123	No. 30	117	No. 43	333
No. 5	147	No. 18	118	No. 31	127	No. 44	403
No. 6	143	No. 19	146	No. 32	135	No. 45	396
No. 7	141	No. 20	161	No. 33	140	No. 46	401
No. 8	134	No. 21	107	No. 34	161	No. 47	413
No. 9	243	No. 22	119	No. 35	181	No. 48	345
No. 10	135	No. 23	122	No. 36	186	No. 49	326
No. 11	114	No. 24	108	No. 37	179	No. 50	285
No. 12	117	No. 25	112	No. 38	202	No. 51	280
No. 13	107	No. 26	131	No. 39	199	No. 52	262

Bedragende in 't geheel 9752. Dooden, so binnen de Stadt als buyten, soo ver als de Iurisdictie van de selve is streckende.

Evenwel/ schoon men alles in waerheyd deduceerden/ waren de Engelsen seer verbaert voor de Schepen van Amsterdam/ als voor de Pest: Men versocht wel in Brittangen admissie / dan sijn Majesteyt schreef daer over desen heusen Brief aen de Staten Generael:

Hooge Mogende Heeren, onse goede Vrienden ende Bontgenooten,

DOor uwen Brief van den 14. deser, hebben wy met leetwesen verstaen waer mede Godt heeft belieft uwe Stadt Amsterdam te besoecken: Ende volgens 't versoeck dat gy doet van in te trecken 't verblijf der Schepen van u ged: Stadt Amsterdam, nader of by onse goede Stadt Londen: Hebben wy die saeck in bedencken van onsen Raede gelegt: En na rijpe overweginge, hebben goet gevonden op den uwen te antwoorden, dat, alsso onse Stadt Londen onse Koninglijcke verblijf-placts is, en den omvangh des Koophandels, in onsen geheelen Koningrijcke van Engelant, so en konnen wy niet minder versorgen om de goede gesontheyt te behouden, als d' ordre die wy hebben gegeven in dit reguard, en niet alleen nu, maer altoos: Onder alle Christen Princen en Staten in so een voorval (sonder dat men de gevolge heeft geacht te sullen sijn van quade intentie, oft om den Koophandel te troubleren onder lichte pretexten, oft oock indirectelijck te contravenieren de Tractaten welcke de vrijheyt bevestigen: Maer om meerder te betoonen onse bysondere affectie van u welvaren niet te beswaren, sonder oock te pericliteren de onse, so hebben wy gewilt, datte voorsz. Schepen 30. dagen alleen op die plaetsen sullen blijven, daer andere Souverainen wel 40 dagen stellen,) En blijft wel in in gedachten van onse Raetslieden deser Stad, datte Peste die dese Stad eertijts so beswaerde, van Amster-

Amsterdam arriveerde, door gebreck van so een verhoedinge: Dan vermits gy segt ('tgunt wy in onse Gebeden van Godt verhoopen) dat in luttel tijdts 't quaet haest meynt uyt geblust te zijn, so en sal dan het kleyn ophouden der Schepen u luttel schadelijck zijn: Wy vertrouwen gevoegelijck datte boven-geseyde redenen gevoegt mette genegentheyt die wy uwen Staet toe dragen, u sullen bewegen te gelooven, als dat wy ernstelijck wenschen alle uwe Landen te sien onbesmet, en de maintinue van dese onse beyde Natien: Waer op wy Gode bidden dat hy u begunstighe: Hooge en Mog: Heeren, onse goede Vrienden en Bontgenooten in sijn H. bewaringe. Te Withal den 11. December 1663.

U goede Vriendt, getekent

CHARLES R.

Onder stont

GUIL: MORICE.

Den Raet van Engelant resolveerde doe by provisie/ tot mesnage van des Konings Huyshouden/ de open Tafels van 't Hof voor een Jaer te doen cesseren: Waer toe om de Gemeente te ontlasten/ zyn Majest. selfs seer genegen was/ en wilde den Koning in alle dien tijt geen Tafel houden/ noch publijck Eten/ maer hare Majesteyten souden 's middaghs alleen met 12. Schotelen gedient worden: Wiert oock vast gestelt/ voor een Jaer in te trecken de Pensioenen die eenige voor hare diensten trocken/ ghedaen voor de overleden en tegenwoordigen Koning/ waer uyt een calculatie volgde/ datte Kroon wel 30. Tonnen gouts 's Jaers daer mede soude profiteeren.

Roomen bleef noch al ongemackelijck teghens Vranckrijck om Avignon/ niet eens denckende dat de arme Piemontoisen al veel Christelijcker redenen hadden om te klagen over de Roomse/ als den Paus over de Fransen/ anders had die Majesteyt qualijck geprocedeert/ men had d'Allerchristelijcke Tytel te Romen (soo daer Gods Stedehouder woont) oock niet geleden: De Cardinalen om haer gesach te mainteneren/ advijseerden in diverse by-eenkomste wel/ datmen aen alle Roomse Potentaten behoorden over aenghedaen ongedaen ongelijck te klagen/ alſo sy seyden dat Avignon al voor 300 Jaren by de Pausen was gekocht en gedurigh in possessie geweest: Maer Vranckrijck nam Paulus Swaert te hulp/ sont d'een bende na d'ander in Italien/ om te sien waer in St. Pieters Sleutels kracht soude mogen bestaen: 't Is waer datte Paus moeylijck was om dat den Aertsbisschop Marini en andere zijne Ministers t'Avignon Vranckrijck soo aenstonts geplaceert/ en na de ooghen gesien hadden/ en de publicatie daer niet en hadden belet/ maer Parma en de Cardinalen d'Este en Orsino kreghen des oock vremde impressien: De Ministers van Spaignen/ Venetien/ &c. waren nu Vredemakers/ doch de Paus seyde eens tot den Leeus Gesant van St. Marcus/ Voorwaer daer is te veel toe gestaen en geluystert aen Vranckrijck wegens dit Tractaet: Laet, laet passeeren: Den Coning is jong: Godt helpt de zijne. Even wel wijl het schande voor Christenrijck was dus te warren/ op een tijt dat de Turcken Europa soo gheweldigh dreygden/ is door voorwerp van ettelijcke Franse Cardinalen te maken/ in 'tvolghende Jaer een Appaisatie uytgevonden. Sekere Prins Matrice nu al 17. jaren

op 't Casteel St. Angelo hebbende gevangen geseten / meende sich dese dagen met een Cortesane die hy als een Abt had doen kleeden/ te vermaken / dan zy van de Wacht gekent / wiert soo sy al aen zijn Camer was gekomen/ door ordre van den Cardin. Gigi weder om gesonden / latende hun beyde als gefailjeerde dien nacht gedwongen devotie van abstinentie doen.

Men sprack alom in Italien dese tijt veel quaets tegens de ordre der Capucijnen/ en gelijck onder alle licht yemandt niet van de beste konde wesen/ was het die Societeyt bedroeffelijck haer so schandelijck voor al de Weerelt te sien taxeren ; den Cardin: Farnese schreef daer over aen haer opperste desen brief:

Uytmuntende en Eerwaerdigste Heer,

DE Geruchten van Romen door gants Italien verspreyt tegens d' Oorden der Capucijnen, van 't welck U uytmuntentheyt beschermer is, te weten, dat ons Heer (den Paus) verboden heeft Novitien, met meenighte andere Leugenen, is 't Volck soo ingedruckt, dat d' enckele Brief van den Procurator des Oordens, met welcke betuygt de valscheyt van sodanige uytgift, hun niet heeft konnen ontwerren : Weshalven den selven Procurator bidt demoedelijck om U uytmuntentheyts getuygenisse, aen welcke een yegelijck sal volkomen geloof geven, waer van d' Oorden U uytmuntenheyt sal verplicht blijven. Die Godt &c. Ick kan met de waerheyt aen U Vaderlijckheyt betuygen dat ons Heer met overgroot misnoegen gevoelt heeft den uytgestroyden roep tegens 't Capucijner Oorden, geweest zijnde een uytvindingh des Duyvels, en des selfs navolgers, om sich te wreken tegens sulcke Heylige en verdienstweerdige Religieusen der H. Kercke: Maer haest sal yeder een naerder verklaert worden de valsheyt van dese Leugen, en sal bemercken de achtingh die Sijn Heyligheyt maeckt van dese Religie.

G. Cardinael Farneze Protecteur.

En gelijck wy niet waerheyt verstaen/ datte huydige Paus een Godvruchtig Man is/ dede hy oock volgens dien verklaren de nulliteyt der Calumnyen op dese ordre : Men sach doe op de Roomse Poorte Populo een Papier / inhoudende/ wijl men nu hier door St. Pieters Ministers dan Volck aen nam/ en af stelde/ enckel uyt jalousye op Vranckrijck :

Tu armato senso guerra,
E tu desarmo senso pace.

Duc de Parma seyde wel opentlijck uyt in den Apostolise Camer/ hoewel zijn Landen by Oorlog dapper aen-geloopen souden hebben/ dat hy nimmer hoe voordelige Pais sonder Vranckrijck wilde sluyten. Madame Royale van Savoyen storf te Turin seer onverwacht/ en wiert den 28. passato in 't Barvoete Carmelijten Klooster ter aerden geset/ om datse 't Clooster selfs gebout/ en haer devotie daer veeltijts gepleegt had : Zy maeckten een Honorabel Testament

stament voor hare Vrienden en Domestijcquen. Den Grootmr. van Malta Raphael Cottoner/ 63. Jaren out/ hebbende 3. Jaer geregeert / was al den 20. Octob. overleden/ en 't gheen men gheen exempel weet / zijn Broeder den Groot Bailju van Majorque/ Claes Cottoner quam in zijn plaets: Sondt des wegen van blijtschap aen den Paus 8. Moorse Dwergen/ 4. swarte Jongens en 4. Dochtertjes/ in Satijn gekleet/ met Paerlen voorsien/ daer 's Paus Vrienden deelgenooten af wierden: Men hielt daer te Roomen twee dagen lang vreugde vuyren over: Maer een ander Vuyr van den Hemel doofde die blijtschap/ also een Blixem strael op de Kerck van St. Jan des Florentins op 2. Capellen storte/ 5. Menschen doode/ en veele quetsten/ behalvens noch datte Tooren van St. Pieters Kerck seer jammerlijck wierde beschadigt. De Joden hadden dese mael oock haer plaisier mette Christenen te spotten/ versochten te Constantinopolen consent / om een Houten Christen Casteel op te rechten/ en dat in Turcksche Kleederen te bestormen / dan den Grooten Heer antwoorde/ geen Oorlogh mette Venetianen meer te hebben / dewijl hy Candia op eenige vervallen onnutte plaetsen nae/ reeds in syn gheweld had: Eyndelijck men stont hun toe het spel van Neuhusel te verbeelden / 't gunt de Joden als Turcken besprongen/ en d' andere als Keyserse en Ongaren defendeerden: Maer door 't springhen van een Mijne overrompelt wierden: De Joden bedreven onder deses veel moetwil / bespottende der Christenen devotie/ eenige in Bisschoppelijcke Kleederen met het Kruys Christi speelende/ met Wasse Kaerssen/ knielingen en andere Roomsche gewoonten groote insolentie bedrijvende: Waer over sy echter van de Turcken schoon dit toestel den Joden 14000. Ducaten kostede/ met schampere oogen syn beloont geworden.

Den 8. Novemb. quam Snikasi Mursa/ Afgesant vnn den Grooten Tartarise Cham/ met 4000 uytgelesen Soldaten / ten dienste van den Koningh van Poolen om de selve te dienen: By Kichou passeerden sy de geweldige Boristhene over/ groot maer ondiep / hare Paerden swommen / en die daer voeren waren Mannen met seer lichtvaerdich Scheep-tuyg en kleyne Bootjes: 300. van dese/ om haer geswintheyt te vertoonen / hadden bossen Stroo saemen gebonden/ ginghen daer op sitten met hare Bagagie / 't welck was een Rock in Schaeps-vellen/ een Sack Kooren/ een Pot / en een stuck Paerde Vleysch/ joegen aldus de Paerden voor hun / houdende de staerten by d' eene hant/ en de Sweep in d' andere; dreven also met malkanderen over: Den 11. toog den Coning van Poolen over de selve Revier / met ordre elck sich tot den optocht reed te houden tegen den 17. De Rebellige Cosacken in Wrokowa verbergden haer strackx in de Speloncken van die gewesten/ daer sy haer Graen bewaren/ en de Lieden alles af-steelen/ beroven/en quetsen die omher of omtrent woonen: Een Pools Heer sond aen dese brutale d' Heer Mordizeyouski/ om dat die de Lant-tale kende/ aen wien sy seyden: Soo gy yemandt aen ons sent, wy sullen daer aen de goetheyt des Koninghs kennen, en dat hy alleen gekomen is om ons te helpen: Men sond haer Gedeputeerden / sy leyden het hooft in de schoot/ opende de Poorten harer Steden/ hoewel sommige onsterck en open: Hier door wiert 't Poolse Leger 28000. Man sterck/ Hoeren en Boeven daer

 in

in begrepen: 't Poolze Leger toogh dus over de Niper/ en beſette (want remarcable Fortreſſen en ſijn daer niet) ſommighe oude en verlaten plaetſen/ hoewel in Kijow 2000. Man geleyt wiert: Tedijrs Aga quam hier wegens den Tartar / een ander weghens Tetera den Coſack vrundſchap verſoecken/ 't welck men toe ſtont: Den Tartar wiert verſocht de grenſen niet te troubleeren/ en den Coſack bracht men in ſubjectie mette gheheele Ukranie/ tot groot behagen der Poolſe Croon. Den Koning van Poolen nu van Uſatin met 3000. Ruyters na Ruitkoure en Grodeck marcheerende/ vont de Troupen van Czarnetzky/ die op nieus hadden gemutineert: Men beſcheyde deſe te Jarmobine: En op de ordre van Sr. Wolf aen haer geſonden/ waren ſy bereyt voor en achterwaerts te gaen/ dus vont men 57. rebellige uyt/ daer onder Officieren/ de reſt nam men den Eed af: Dus by 't Caſteel Jijnhon komende/ wiert daer een nieuwen Eed gedaen/ doende 21. voorname Soldaten verſekeren/ en veele andere wierden ſonder Wapenen gebracht voor den Koning/ zy baden om genade op haere knien/ door de mont van een harer Officiers/ die mette tranen in de ooghen ſtondt en huylden/ ſeggende mette Kinderen: *Heer Koning wy en ſullen 't niet meer doen.* Baden den Gen. Czarnetzky/ die naeſt den Coning ſtont/ voor haer te ſpreken/ gelijck hy dede/ men hekelde deſe met deportement/ en vervolgens al d' andere rebellige / maer de voornaemſte wierden bewaert/ om t' zijnder tijt te openbaren wie de opſtokers van haere rebellye waren geweeſt: Daer na kregen de Polen Oſtreze/ daer 3. Schip-rijcke Rivieren door loopen/ de Coſacken lagen in guarniſoen in de Stadt/ maer de Moſcobiters op 't Slot/ ſy gingen alle by doncker als Banckeroetiers deur: Oock Koziebeck / daer 4000. Vierroers binnen laeghen / en die noch in al de Troubelen noch Pool noch Moſcobiter had te wille geweeſt/ dan ſy wierden overrompelt/ en men leyde 3000. Polen daer binnen: Den Poolſe Coninck beſloot doe zijn Winter-hof binnen Oſtreze te houden ; En zijn Officiers bemachtigde onderwijl al de Coſackſe Stedekens/ gheholpen door de Coſackze Gen. Bokum/ die oock 20000 ſijner Lantſluyden den Pool ten dienſt ſchickten: Daer quam oock aen de Poolſe Maj. Perkopiſch Aga Murza Bribey/ wegens den Crimiſe Tartar/ met volle macht in Oorlog of Vrede/ de Moſcobiſe Tractaten by te woonen/ zijnde een Heer van voorname Af-komſt/ en van ſtature de Tartaren ſeer ongelijck/ een Man van groot verſtant/ 't welck bleeck in d'Audientie die hy in deſe maent by den Poolſe Cantzelier hadde.

Op St. Niclaes dag quam den Keyzer van Weenen te Lintz/ beſocht zijn Broeder d' Aertshertog Carel Joſeph/ dickwils doot geſchreven/ nu ſwack/ maer noch levende: Toog ſo op den Rijcxdag te Regenſburg/ daer de Keurvorſten en Stenden ſoo nu en dan met ongemeene pracht in reden/ en 't ſcheen dat men daer eer 't de Turcken quamen haelen/ alles wilde verteeren. Den Baſſa in Newhuzel/ willende een proef-ſtuck van zijn valliantiſe doen/ ſondt 300. Man na 't Fort Schinta/ meenende/ om dattet Canon veel van daer gelicht was/ de zijne haer quartier daer mochten nemen/ maer de helft van deſe Ongelovige bleven/ d' andere geloof den datſe of loopen/ oft dien weg oock in moſten/ ſtapten niet/ maer liepen. Den Vorſt in Zevenberghen/ Michael

Abaſti

Abafti/ wiert in dese maent daer voor Koning gehuldigt en uyt-gheroepen/ hem Turckse assistentie belooft zijnde/ 't Landt en de Stadt Casschau soude hem tot residentie verstrecken/ de inwoonende Christenen souden hem getrou moeten zijn/ en niet na der Christenen Regeeringe mogen haken. Graeff Nicolaes van Serin nam dese dagen den Graef van Hohenlo tot zijn Soon/ met belofte van hem te schencken zijn eygen Paert/ Pistool/ Zadel en Tuyg/ neffens een Zabel met loutere Diamanten verciert/ wederom beëdighde sich Graef Hohenlo in alles by leven en sterven hem getrou te zijn: Dus voegden de Hoogduytsen haer met die van Croatien. Den 11. deser quam den Keyserse Gesant de Goes weder te Weenen/ met al zijn Volck/ doch met geen de minste apparentie van Vreede mette Turcken/ hy bleef 's nachts tot 12. uren by den Keyserl. Raet/ een woort uytkomende/ had hem in den adieu den Grooten Visir geseyt: Ghy moogt nu Uwe Keyser gaen vinden, 't sal mette Duytsen wel schicken, de Croaten sijn wat stout, men salse wel temmen, en de Duytsen tuys vinden, tijdelijck komen wy U met 400000. Mannen by, &c. De Goes toog voorts na den Keyser/ den langen Turcksen Brief/ in een rooden Sack genaeyt/ most ghetranslateert worden/ dan sprack niet als van Oorlog: Eyndelijck was het dat men te Weenen nu Bethlem Gabors Canon uyt 't Magasijn-huys met Afuyten voorsach/ 100. Canons dede gieten/ en nieuwe Mortieren toe-stellen/ en daer om was tot bewaring der Stadt Weenen den Graef van Swartsenburgh gelaten/ als den Keyser den 1. deser na Regensburg vertrock. Den Hr. Keurvorst van Brandenburgh quam doe te Torgau/ om metten Keurvorst van Saxen over de ghestalte des Rijckx te confereren/ en voorts na Regensborg te gaen: Inspectie nemende van de gemaeckte Vaert/ in d' Oppermarck tot in de Oder/ en van daer in de Havel/ en so in de Elve/ om also alle Granen en Koopmanschappen uyt Groot-poolen en Silesien en van d' aen-geleghen Landen van zijn Keurv: Doorl: te brengen na d' Oost-zee en Hamburg. Men sagh doe te Frijburg en te Dresden in Saxen aen den Hemel 3. Sonnen tusschen 3. Regenbogen / en 's Nachts om de Maen een Regenboog 3. dagen langh/ een wit Cruys/ en 3. handen met glinsterende Swaerden/ die tegens den anderen scheenen te vechten/ tusschen beyden stond een swart Vendel / 't welck als van de Wint beweegt wiert: Het Water Unstrout 2. mijl van Frijburgh bleef so plots stil staen/ datte Meulen niet en ging / en men op diverse plaetsen daer drooghs voets door konde gaen / oock Kreeften en and're Vissen met de hant wierden gevangen: 't Welck oock also Anno 1617. was gebeurt.

‡ t' Erfort had men nu om alles assopieren/ 3. maenden stilstant gemaeckt: 't Bleef echter seer onsmakelijck voor het Ghemeen/ dat sy hoorden/ dat men onder de generale Gebeden had in-gevoert: Wy Bidden voor zijn Keyserl. Maj: Alle Coningen en Prinçen, en die in Authoriteyt zijn, ghelijck oock mede voor sijn Keurvorstel. Hoogheyt van Mentz, &c. De goede Burgers stonden nu gants in vreese die wat hadden/ 'tselve door plonderinge te verliesen/ en die niet en hadden/ door overrompeling 't selve te bekomen: Men strafte 2. Smits om harr rebellye/ hier om waren veele misnoegt/ want men seyde/ dat d' een zijn Tong was af-gekapt/ end' ander ontmant: Col. Somerfield most sich op zijn Hofstede retireren/ na datse eenige zijner goederen hadden gespolieert/ en binnen de Stadt

gebracht: Eenige die gebannen waren/ deden hare klachten te Regensburg/ versoeckende/ dat men de wederhoorige wilde dwingen/ waer van op 't naestkomende Jaer 't vervolgh.

‡ Erfort is een groote Stadt in Turinghen/ heeft 72. Dorpen als kleyne Steden onder sich/ daer onder eenige Graefschappen: Het water Jera loopt daer door/ legt op een Berg: Wert gheacht zijn Naem te hebben gekregen van een Meulenaer/ die hier plach te woonen op een Erf/ en alle Nachten een Licht op stack / om de Lieden door dese Rivier de Furt/ dats de Vaert te wijsen: Hebben op een Slot 7. mijl van daer oock een Tol gehad: Soude in een Jaer met Venetien gebout zijn Ao. 400. En door de Franse Coningen dapper verbetert: Selfs door Koning Pepijn: En voornamentlijck leest men dat 's Keysers Ottho Soon/ Aerts Bisschop Willem van Mentz/ wien den Vader Erfurt sampt gants Turingen vereerden/ haer eerst tot een rechte Stadt heeft gebout: Hadden over 't bemueren wel 100. Jaren verschil: Immers de Mentse Ceurvorst had ende hielt hier 't ghebieden en het Vonnissen/ de Borgers beswooren hem Jaerlijcx sijn gerechtichejt niet te verminderen/ maer getrouwlijck te hanthaven: So dat Erfurt noyt soo ver in vryheyt heeft konnen raken / dat sy mette geringste Rijck-stad had mogen vergeleken worden: Anno 1584. gaven sy wel by Requeste over haer vry en gerechtigheyt/ dan obtineerden voor 't Camer-gerecht niet: Alleen Martini Martelaer ende Patroon deser Stadt/ wien eygen was dit Sticht/ Bisdom en Stadt/ die haer met veele genaden begunstigden/ veroorsaeckte dese Spreuck: Al wat de Pensionaris en Raet der Stadt Erfurt niet consenteert noch toe en stemmen, 't geen de Burgers en Inwoonders van Erfurt toe komt; datze dan de Ceurvorsten van Sachzen tot haren Heere mochten aennemen. Want de Hertoghen van Sachsen daer de bescherminge/ de Pasportent en een Jaerlijckse somme van 1800. gout-guldens protectie-gelt genieten: d' Aerts bisschop van Mentz heeft een gelimiteerde Jurisdictie in Erfurt: Dan rontsom de stad heeft Sachsen 't gebiet/ volgens 't Concordate Ao. 1483. Ao. 1646. heeft dese stad tegens Cur Ments hare Vryheden te Osnabrugghe geventileert: Den Raedt is daer meest Luters/ anders Rooms/ dat alle Kur Ments genegen en be-edigde zijn. De Ingesetenen hebben hier dickwils gemutineert: De Stadt is veel-malen af-ghebrant: Buyten valt goede Wilt-Jacht: Niet alleen de aerde is hier seer vruchtbaer/ maer oock siet men de schoone Wyngaerden tot voor alle de Poorten: Binnen en buyten de Stadt is het vol Hoven/ bevochtigt van de Jera/ evenwel heeft de Pest hier al veel mael dappere ravage gedaen: De roode Menie ofte Verruw groeyt hier in overvloet: Men backt daer het beste Broot van heel Duytslant: De Sweden namen Anno 16. dese stad in/ heeft noch d' oude Mueren/ maer Wallen en Grachten daer buyten: De Marie Kerck is van dubbelt werck/ so dat/ gelijck St. Jans te Gent/ hier eenen Kerck boven der aerden/ en een beneden der aerden staet: Daer hanght den grootsten Klock van Duytslant/ weegt 27000. Pont: Men siet daer noch op de oude Kloosters Lelien gegraveert/ tot een waer-teken datte Fransen daer gedomineert hebben: Oock een Moniment van 2. Draken/ bewysende datte oude Gotthen daer d' Af-goden gedient hebben: Daer leght oock den beroemden Graef van Gleichen met sijn twee Wijven begraven / d' een was een Duytse Gravin van Kefernburg/ en d' ander een Zarasynin / die hy beyde op een tijt had/ leggen alle drie onder een Graf en Lijck-steen/ waer op de voorsz. Sarasijninne met een Croon en Coninckljjcke Kleederen ter rechter/ in 't midden den Graef/ en daer aen sijn Echte Gemalin/ die als hy van Huys toog/ verliet/ twee Kinderen aen 't voeten eynde staende: Welck Geslacht nu gants uytgestorven/ en niet meer te vinden en is: Daer na heeft de wonderlijcke Soon Sigismundi/ anders den Turinger Duyvel geheeten/ de Erfurders dapper beoorlogt/ vaer veel van te seggen valt: Een mijl van Erfort legt 't Dorp Rockhausen/ daer Ao. 1582. den 5. July 60. Huysen met Schueren/ Stallen/ etc. door een tempeest over hoop sijn gestort/ 2. Huysen bleven staen: Maer sommige dagh-werckers sijn in den Velde onbeschadigt ver wegh gevoert.

Daer was in dese Na-tijdt veel stribbelens tusschen den Vorst van Oost-Vrieslant en den Bisschop van Munster/ wijl het van d'eene zijde waer was dat tot voldoeninge van de Keyserl. Sententie zijn Genade van Oostvrieslant was voorbodig en bereyt geweest om de opgeloopen Renten ten vollen van des Rijcks Afscheyt de Ao. 1645. a 5 per cento van 300000. Rijcxd. Capitael tot nu toe, met 135000. Rijcxd. op naestcoment Michael tot Embden of Aurick aen den Furst von Lichtensteyn te willen betalen, onaengesien meer andere pregnante redenen voor zijn Gen. van Oost-vrieslant, en reele gedane presentatien. Soo en kreeg hy op alle zijn beleeftheyt niet anders tot antwoort / Dat indien

zijn Vorstel. Genade sich niet anders wilde resolveren, dat hy dan in mandatis hadde andere tale te gebruycken,&c. Het alles daer op stellende/ dat 1. zijn Vorstel. Genade de voorsz. Renten tot 135000. Rijcx. niet in Embden ofte Aurich/ maer te Colen of te Munster toekomende Michalis soude leveren. 2. Dat zijn Vorstel. Genade de quarta van de renten in't naeste Jaer geheel mede soude laten leggen/ en dat gantse Capitael van de 300000. Rijcx-dalers in die twee naestvolgende Jaren soude doen betalen/ ende daer van verseeckeringe geven/ ofte dat by faute van soodanige verklaringe de goede Naburige Correspondentie lichtelijck soude komen geinterrumpeert te worden / also den Heer Bisschop absolute Commissie tot de Executie of immissie hadde sonder eenige exceptie daer tegens aen te nemen / en dat hy 't verder effectivelyck soude voort setten. Hare Ho. Mo. dese sake wat ver in siende / wierden aengesocht tot Mediatores/selfs dē Bisschop tot Munster wel merckende datte schijnende kleynste inconvenienten 't Capitael en d' Intrest van dese querelle veel licht konde doen consumeren/ schreef aen de Staten Generael desen Brieff:

ONse Vriendelijcke dienste ende wat wy meer liefs en goets vermogen te vooren; Hoogh Mogende Heeren bysondere lieve Vrienden ende Nabuuren, &c. Uwer Hoog Mogende Schrijvens van den 30. der voorleden Maent October, hebben wy wel ontfangen, en uyt den inhout van dien vernomen, hoe dat den Furst van Oost-Frieslant, om te voldoen den eersten termijn weghens d' aenvorderinge van den Heer Hartman Furst tot Lichtensteyn, aldaer de Somme van 135. duysent Rijckx-dalers heeft doen fourneren; ende dat u Ho: Mog: ons sullen hebben willen notesiceren, oock versoecken, ten eynde wy eenen kleynen tijt met de Keyzerl: Commissie willen superceederen: Wy konnen daer op de selve tot antwoort Vrunt-nabuurlijck niet voor onthouden dat den voor Hoogh-gem: Furst tot Oost-Frieslandt, ons voor het overleveren van 't ghemelte Uwer Ho: Mo: schrijvens van soodanige syne intentie, albereyts getrouwelijcke naerichtinge heeft gegeven, ende om vergunninge van eenich uytstel, door besendinge laeten aenhouden: Ende hoewel die op ons ghegevene Commissie, in puris terminis executionis *is betrachtende: Soo vertrouwen wy nochtans het uytstel Syn E. toegestaen, ter behoorlijcke plaetse te sullen verantwoorden; Ende blijven bereyt om U Ho: Mog: aengename selfs wenschende diensten te betoonen. Gegeven in onse residentie Stadt Ludgersburgh, den 8. November Anno 1663.*

Christof Bernardt, van Godts genade Bisschop tot Munster, Administrator tot Corbey, des Heylgen Roomzen Rijckx Furst, Burgh-Graef tot Strombergh, ende Heer tot Berckelez, &c. Uwer Ho: Mo: Dienstwillige Vrunt en Nabuur

CHRISTOPH BERNHARDT.

Van d'ander zijde versochten eenige Oostvriesse Gedeputeerdens, datmen in Hollant dese penningen wilde verschaffen: Eenige Provincien waren daer tegens: In dit tarderen lag de Bisschop op syn luymen / en eenig volck ende Canon by een ruckende/ wiert so men verhaelt van een inlantse Tamboer ge-

intro-

introduceert in d' Eyler ofte Jemingher Schants/ considerabel/ mits sy in Oost-vrieslant aen de Ems gelegen/oock den Tol ontfangt/wat daer van boven de voorsz. Reviere af komt: Die besettende met zijn Soldaten / 't guarnison doende retireren: Dese tijdinge kregen haer Ho: Mo: op Kersdagh/ en daer vielen veele consideratien over: Wierde ghere solveert/ op een expedient dat mocht volgen/Patenten tot 32.Comp./Ec. te geven: Naderhant vertrok den Munsterse Bisschop na Regensburg/ hem wiert betaling aen-geboden: Maer men glooft dat .... Op Dingsdag den 6. Nov. dede de Vorst Graef Willem van Nassou smorgens met den dag doen komen 8. Compag. voet knechten/uyt d'omleggende steden van Vrieslant/te Leeuwaerden voor de Poort: En het binnen Guarnison/so soldaten als Ruyters/ des smorgens ten 5 uren quam mede in de Wapenen/maer de Vorst most tot 4.uren buyten de Poort blijven staen/ met zijn by-hebbende Compag. uyt de andere Steden gelicht/ als gemelt/ tot dat de Magistraet en de gantse Vroetschap/ als oock de Hoofden van de Militie/ daer binnen legghende/ consenteerden: Consent verkregen hebbende/ lietse al te samen op de Marckt trecken/ ende soo voorts verby het Collegie/ en doen wiert yder een Wacht-huys aen-gewesen: Des Maendag savonts ten 11. uren waren de Corporaels aen-gedient smorgens ten 5. uren voor des Vaendrighs Logement te moeten zijn: Dese tijdinghe quam de Soldaten wonderlijck voor/ also dat elck hem versorgde met Victualie/ denckende dat sy uyt souden moeten trecken. Men verstont naderhandt 't selve was over eenige differenten van 't Hof / ende dat om 't selve af te handelen/ teghens Anno 1664. een Landt-dagh tot Leeuwaerden soude beschreven worden.

Geheel Europa verheughde sich dese dagen/ dat 18. Schepen van Cadix met Silver/als de ziele der Commercie in Zeelant en Hollant/uytte Spaense Gallioenen gelicht/arriveerde: Die van Antwerpen losten 't Canon daer over/ want dese Schepen brachten veel eerlijcke Lieden mede/ die anders na Cuylenborgh souden hebben moeten retireren: Den Pensionaris Veth van Zeelant hielt daer en tegens deser dagen van langer te leven op: Gerenommeert te zijn een ernstigh verstandich Heer. De Portugysen versochten doe noch al by den Staet der Vereenigde Nederlanden hulpe teghens Castilien: Maer den Spaense Ambassadeur weder om/ versocht dat men de Portugijsen toch gheen gehoor wilde geven. In d' Eylanden van Canada raeckten dese dagen groote twist tusschen den Franse Viceroy en d' Inwoonders / die hem beklaegden van Tirannije; om sulckx te voor-komen/ stelde den Franse Koning den Marquis de Trassi / en oock om den Handel in die ghewesten te verbeteren/ waren met hem 6. Schepen van Oorloge/ en veele Familien/ gevoegt/neffens Sr. de Barre Mr. des Requestes/ en d' Intendent in Auvergne: Neffens een machtig getal Volontarisen. In Nieu-Nederlant was tusschen de N derlanders en Enghelsen een Limijt-scheydinghe aen bestelt; maer als de Nederlantse Gedeputeerden te Boston quamen / seyden de Engelses geen last tot Handelinge te hebben / echter sy onthaelden de Nederlanders seer minnelijck; doch hadden de Inwoonders in Gravesende/ Heemstede en elders/ tot hare Plantagen soecken te locken / waer van oock eenighe so

ver

ver gingen/datse uyt vryheyt de Brittannise Majesteyt erkenden. D'Esopise Wilden deden onderwyl den Christenen veel quaets, sloeghen de Menschen doot/ kapten de Hoof den af / die sy voor hare Hutten op hongen / als men in Hollant de Arenden en Roof-vogels doet : Maer de Lichamen lieten sy voor de Beesten : Notabel was onder dese/ dat een plaets Vlissingen genoemt/ en meest van Engelse Natie bewoont/ de Nederlanders so getrou bleven en prefen/ dat sy seyden/ sy waren altoos onder protectie van de Staten Generael wel beschermt geweest/ende die wilden sy noch getrou wesen/hadden met andere niet te doen/ en wilden daer by blyven : Nochtans dese meest alle open plaetsen zijnde/ en in twee-spalt door de opruydinge van quade Lieden / sach men een factie van Hoeckx en Cabeljaux ghelijck ; een Beest / daer voor alle Staten hebben te vresen. Te Canada in America waren 't gantsche Jaer vreesselijcke Aert-bevingen gevoelt/ speciael de eerste welcke was in Februario/ wanneer den Hemel en de Wolcken als twee Heyr-legers teghens malkanderen knarsten/ waer na terstont een swarte duysternis volghden / en tusschen de selve hoorde men so een bysonder geruys/ tot op het vlack der Aerden neder dalende even als meenigte Zee-baren die in een Tempeest tegens malkanderen stooten : Daer op so een schudding volgden/ datte Steen-rotsen en Gebouwen sich beweegden : Inwoongen yder Mensch uyt verbaestheyt sprakeloos/ karmden en joolden als arme dieren/ selfs de Honden en andere Beesten huylden als hadden sy redelijck gevoelen : Maer dit was niet/ by 't gene naer quam/ want de Aerde openden haer / en de Gronden en Wallen scheurden van een/ als schijnende alle levendige ademen te willen in-swelgen : Dit verbeelde elck een laetsten dach : De eerste Aert-bevinghe duerden aldus een half uur/ en na een luttel toevens/gingh het 's nachts ten 9. uren weder aen/ al veel heviger als te vooren/gruwsaem was 't geen men sach/voelde en hoorde/ den Hemel brande/ de Aerde beefde / en d' Elementen kraeckten : Men sach Water-loopen/Fonteynen en Kreken/daerse noyt geweest hadden/onder een gehuyl in de Lucht/een gelol onder de Aerde/en een gekrijt op de Bergen/ als een Donder in malkander vermengt : Daer Klippen en Bergen hadden gestaen/sach men Valeyen / en de laegten waeren tot den Hemel opgehoogt : De reten en scheuren uytten gront der zolpherachtige ende stinckende Aerde/ was gruwsaem : Groote Boomen verbranden/ andere versoncken : Uytten grondt sach men straelen schieten sommighe wit als Melck / andere root als Bloet : En 't verwonderlijckste van allen / in een korten stont sach men twee groote Revieren wech/ als hadden sy noyt geweest : Dit geweldig Weder is wel 500. mijlen wijt in America gevoelt/ volghens 't getuygen der Cooplieden/ Zeemans/ en Wilden uyttet Lant en de Zee komende/heeft geduere tot September/ wanneer men langst de Zee-Cust ghesien heeft het op-werpen van gantse Klippen/ het neer-storten van Berghen/ en scheuren van Landtstreken/ en om-storten der Gebouwen : Maer Godt heeft tot Quebeeck in al dese ellende de Christenen bewaert/ soo datter niet een Mensch is beschadight geworden.

Men had in Vranckrijck dese dagen noch al meer en meer Concepten over

de Navigatie tusschen dat Rijck en Sweden: Men sprack veel van een Moscovise Comp: op Archangel aen te stellen: Idem een Compagnie op Oost-Indien/ daer toe Huybert Hugo den Rover/ Aenleyder was/ die de Zee-luy niet en wilden dienen/om dat sy vreesden hy na 't Roode Meer als voor desen/ soude gaen Rooven/ en datte Indiaenen op de Franse Natie al te seer gebeten zijnde/ sy licht Martelaers van zijn dieveryen mochten werden: De winde in 't hooft zijnde/ blies men upt van een West-Indise Comp. en een Colonie op Cajana/ 3. a 4. graeden benoorden de Linie op te rechten: Oock om in Vranckrijck alleen Swarte Zeep te maecken/ daer men Traen en Olye van Walvissen in soude mogen vermengen/ daer men nochtans om sulcx doen/ de Nederlantze Zeep soo leelijck had af-geschildert.

In Europa geschiede door storm-wint en Roveryen weder veel schade: In Oldenborger-lant/ Frieslant/en de Weser zijn door 't op-swellende Zee-water veele Dijcken in-ghestort/ doende in Budjadinger-Lant en 't Graeffschap Oldenborg ettelijcke Landen onderloopen/ so dat veele Menschen en Beesten verdroncken/blijvende 'tsoute water een geruymen tijt op de voorsz. geinnundeerde Landen staen: Op 't Lant van Schouwen storte oock een groot stuck Dijckx in/ 'twelck in haest met vlijt weder wiert gestopt/ stont anders slecht geschapen mette naeste spring: Sondags voor Kersdag dreygden oock gheheel Oostende in Vlaenderen/ wegh te spoelen/ also de Zee aen de West poort in brack/alle arbeyt/ konst en beleydingē daer en tegens/ schenen te vergeefs/ de Baren groeyden tot over de Wallen: En 't geen in de Tempeesten nimmer gebeurt was/ 'twater nam een Binnelander weg/(behalvens andere die verongeluckten) en wierp hem over tot in 'tbinnen lant weg/ daer hy lang lag te sien/ in zijn geheel onbeschadigt/ vier schepen vergingen: En de meeste Wallen van Ostende waren so bestelt/dattet ellendig om sien was hoe seer de Zee gelijck sy als een Vrou als sy moy lacht/ lieffelijck is/ oock also wen sy brupst als een toornig Wijf/gruwelijck en schadelijck is/die haer naest raken. De Admiraliteyts Rechters van Ostende Nachtegael en Bock wierden doe van alle Ampten en digniteyten/ en inhabil verklaert: Mevrou de Princes Carquino/ wijl sy buyten de Dominien van Spangen was gebannen/ nu weder op 't Hooft van Vlaenderen komende/ wiert op nieus gevangen/over een lasterlijck Boeckjen dat sy in Hollant (so men seyde) had laten drucken/ beschuldigende daer in te geweldig de Rechters van Antwerpen: Men sette haer op steen/ en daer na onder den Blaeuwen Hemel/ daer sy confessie dede van meer als men dient te seggen. Te Badajoz quam doe den Soon van Don Louijs de Haro/ den Marquis de Liche/ die soo men seyde om voorgaende zijn begane faulten/ door intercessie van den Koning van Enghelant weder in vryheyt is geraeckt. In Vranckrijck bleven de Cooplien klagen over de swaere Imposten/ welcke Coustumen op andere Plaetsen van Europa tot onverdragelijcke belastinge der Gemeenten noch al in gang bleven: Hoewel oock sommige Vorsten noodig groot inkomen van doen hebben. Men sont doe uptte Maese Monsr. Mortaigne na Algiers/ als Gesandt en oock mette beloofde Penninghen van 't Tractaet mette Rovers van Barbaryen ghemaeckt/ om alle gevangenen te verlossen: Onderwijl namen dese Piraten noch alle Christen Schepen die sy konden/ onder welcke oock waren dese:

1. De

1. De 3. Koninghen, Schipper Dirck Iansz. Duysent, met Tarru, vá Siçilien komende, is de lading geconfisqueert, en 'tschip vry gegeven.

2. Koning David; Schipper Iacob Iansz. met Surdignie op Marsilien, ontladen, 't Schip vry ghekeurt.

3. St. Andries, Schipper Andries Struys, met Tarruw.

4. De Trou, Schipper Arent Symonsz. met Graenen.

5. De Reus, Ian Iacobs. Reus, met Kooren

6. St. Andries, door storm achter de Moglie ghebleven.

7. St. Ian Babtist, met stuck-goederen, naer Amsterdam, is ontslagen, behalven 3. Baelen Syde, en de Chirugijn voor Slaef verkocht.

3. Engelse Schepen geconfisqueert.

Door gem: storm sijn noch 4. Schepen, daer onder de St. Andries gebleven, en andere seer beschadight.

Op St. Michiels dag heeft Hertog Christiaen van Meckelenburg te Parijs in de Barvoeter Kerck de Luterse Religie adieu gesept/ door den Cardin: Antonio: Die hem daer op absolutelijck heeft ontslagen van zijn Houwlijck met zijn tegenwoordige Huysvrou/ en dat hy een ander na zijn believen soude mogen Trouwen/ hier op wiert hem de Mis toe-gerepckt/ (en wijl lang ghewenst is gheweest door Mans en Vrouwen die qualijck Gehulijckt waeren/ datter een plaets (hoewel tegens de Wille Gods) op Aerden mochte wesen/ daer men mochte on-Trouwen / soo bemercke elck hier aen/ dat Roomen die selve is:) Is 's anderendaeghs door zijn Tafel-vrient / een Schilder van Mecchelen/ 800. Rijcxd: ontstolen/ daer den konstenaer mede door ging. 't Franse Hof had nu om de wille van eenen Franchien/ diverse Arresten / en oock Represalien tegens de Republijck van Geneve verleent: Maer door het Conseil van Parijs wiert alles gerevoceert en vernietigt ter contemplatie vā de Cantons van Bern: Wegens de selve van Geneve/ dede oock den Koning arresten doen/ en van Sr. Seve tegens Sr. Moyener Curé van groot Sacenex/ en de Jesuyten in 't Baljuschap Geckx/ waer by alle Vonnissen by het Parlament van Dyon wierden herroepen / met verbot van de selve Geneesse Republijck niet meer daer mede te molesteeren/ noch te troubleren in de possessie van seker gedeelte van Thienden/ en Sr. Seve in de possessie van de Hofstede du Jong: Den 9. passato waren te Parijs seer statelijck in-gereden de Gesanten der Switserse Cantons/ sterck 42. Persoonen/ van yder Lit twee/ half Protestants/ half Rooms/ soo prachtig als opt/ wierden oock Heerlijck getracteert/ de Alliantie vernieuwt/ en alle weder met schenckagen na Huys gesonden: Alsoo Vranckrijck dat Volck altoos hoognodig heeft ghehad / en selfs boven die van haer eyghen Natie vertrouwende / veel haere Guardes van hun heeft gemaeckt. Waer mede dit Jaer besluytende/ verhopen in't toekomende te spreken van de glorie van Vranckrijck; de deugdelijckheydt van Spangen; de vrundschap van Engelant; 'tontset van de Keyser; en de geruste regeringe van alle Christen Potentaten met malkanderen; en dat Godt geve de beschaminge der Turcken en vyanden Jesu Christi/ tot aen 's Werelts,

EYNDE.

REGISTER,

A

Avignon wert Frans. 155
Acte van Indemniteyt/ 125
Aernhem 't Oost-Indis Schip/ vremde avontuyren/ 40

B

Bommel klaeg't van qua Heerē/ en ontstelt sich/ 48
Borculo/ by de munsterse bisschop versogt/ 16
Biron Marquis/sinkt met syn paert in d'aerde/ 61
Bisschop van Munster woelt dapper/ 73

C

Capane een Eylant/vaer Coloniers/ 9
Coning-moorders ervaringe/ 10
Coningsmarck sterft aen een Rijckdoorn/ 29
Christenen worden in 't beloof de Lant vervolgt/ 34. Verhael van de jegenwoordighe gedaente van Jerusalem en Palestijne/ 35. En de Christenen in China.

E

Erforts onlusten/ 87/147
Enghelsen vallen op 't Eylandt Cuba 17/ verdestrueren St. Francisco de Campechia/ 35

F

Ferdinand Carel sterft te Insprück/ 4

G

Gebets Formulier in Hollandt/ 45. Vrieslandt daer tegens/ 46/ Hollant antwoort/ Gelderlant tegen/ 63. Vrieslant daer by/ 64. Staten van Hollants Deductie daer op/ 65. Zeelandt segt het hare sachtsinnig/ 68. Eerste observantie in den Haghe/ 73. Noort-Hollandts Synode/ 148.
Gorcomse Dijck breeckt weder deur/ 7
Gebouwen te Parijs aen de Louvre/ 21
Gustaef Skijtte wert in Sweden gestraft/ 57/88
Graef van Bristols Actien te London/ 105

H

Hertogh van Longuevile sterft/ 61
Hubert Hugo een groot Piraet/ 50/96/111

I

Infante van Spangen aen de Keyser belooft/ 44
Jode bedriegt Jonge Lien en sich selven/ 75

L

Landtgraef van Hessen sterft schielijck/ 112

M

Marschal wert Frans/ 155
Miraculen t'Oirschot van Juff. Walckenisse/ 102
Misdadigers gestraft/ 4
Moscovise Gesanten haer versoeck te Londen/ 13
Idem hare besoignes in Hollant/ 52/83
Morin den Dollen wert te Parijs verbrant/ 28
Mussij verovren de Fransen/ 29
Moordenaer in Zeelant/ 84

N

Nieuwhuysel wort Turcks/ 141

O

Oost-Indise Schepen arriveren/ 97/130
Onlusten te Groeningen/ 19/27
Idem te Dordrecht/ 107
Ongeluck te Hulst/ 165
Onweder en Tempeesten/ 178
Oraignes herstellinge versoecken de Staten/ 19

P

Prins Eduard sterft/ 28
Princesse Tarquino Proceduren/ 20/27/179

Q

Querellen in den Hage/ 82

R

Regensburger Rijcksdagh/ 2
Renegaden/ Seggen de waerheyt/ 4/11

S

Serijnse Victorien tegen de Turck/ 159
Spar/ Sweeds gebieder sterft/ 121
Staten Generael hare besoignes/ 6/19/36/51/74/75/151
Staet van Vranckrijck/ 9/21/28/62/77/96/179
Staten van Hollandts Affairen/ 6/26
Staet van Spagnen/ 78/89/108
Staet van Engelant/ 12/14/22/37/76/85/113/105/143/162
Staet van Italien/ 8/24/36/59/84/132
Staet van Duytschlant/ 14/85/113/143
Staet van Sweden/ 14
Van Poolen/ 24/88/122/144
Van Pruyssen/ 29/145
Van Denemarcken/ 14/29/88
Ratificatie tusschen Engel./ Nederlandt/ 12

T

Turcks Arrest op d'Nederl. in Turckijen/ 80
Turckse godlose dreygementen/ 113. Hare Volvoeringen/ 122/138/157
Trouwe Dienaers eynde/ 24

V

Vogelesang/Pensionaris vā Amsterd. sterft/ 152
Vremde gesigtē in de lucht en wonderē/ 14/158/121
Vervolging der Protestantē in Gulicker lant/ 5/27
In Vranckrijck/ 59/60/112
In Savoyen/ 133
Vremt Kint in Littauwen/ 160
Vlefelts actien met Denemarcken/ 117/152/161

Z

Zee-saken/ 6/8/11/12/17/74/79/82/109/138/153/164/168

EYNDE VAN 't REGISTER.

Jeannie Deltkamp

Anno 1724.

